

ספר

דברי יואל

הוליתק והוכנס לאינטרנט

www.hebrewbooks.org

על התורה
ע"י חיים תשס"ח

סאת כ"ק אדמו"ר הגה"ק רשכב"ג

מרו יואל שייטלבוים וצוקללה"ה

האבדק"ק מאטמאר והגלילות יצ"י

•

יצא לאור ע"י עבדו, ש"כ וחלמידו

אפרים יוסף דוב אשכנזי

בהוצאת בית מסחר והוצאת ספרים, "ירושלים"

שנת תשל"ב לפ"ק

הוצאה שלישית מתוקנת

שנת תשמ"ב לפ"ק

בהוצאת בית מסחר
והוצאת ספרים

ירושלים

בס"ד

ספר זה נסרק ונעבד ע"י
"יודאיקה אימג' אוצרות התורה בע"מ".
ניתנת רשות ל"היברא בוקס" שע"י חיים רוזנברג"
להכניסו לאתר ולהפיצו לצורך שימוש אישי בלבד.

וזאת למודעי

אין רשות לאף אחד להדפיסו או להעתיקו
בכל אופן שהוא או בכל אמצעי שהוא
בין בחינם בין בשכר בין ליחיד בין לרבים

ניתן להשיג עותק מספר זה ועוד ספרים
אוצרות התורה וכן התוכנה המשולבת

(בשילוב אוצר הפוסקים)

אצל:

בית ספריית מורגנשטרן

רחוב רבא 14 ת.ד. 3620 אשדוד

טלפון 08-866-0821 פקס 08-866-5059

OTZROT HATORAH

THE MORGENSTERN LIBRARY

14 RAVAH STREET

P.O.B.3620 ASDOD, ISRAEL

Email- kidosheypolin@bezeqint.net

This sefer has been provided by
Judaica Image OTZROT HATORAH for individual use only.
All rights reserved by Judaica Image OTZROT HATORAH.
Permission is only granted to Hebrew Books Org.
No Permission is granted (in any form to distribute these books)
to anyone else even if they don't sell them.

כל הזכויות (כולל זכות צילום והעתקה) שמורות
להוצאת ספרים „ירושלים“ ברוקלין נ. י.

All Rights Reserved
by the Publisher

חשמ"ב לפ"ק

COPYRIGHT 1981 BY

JERUSALEM BOOK STORE INC.

205 WILSON STREET

BROOKLYN, N. Y. 11211

Tel. EVergreen 7-7933

KolSatmar.com

זה השער לה' צדיקים יבואו בו

בעזחש"ת

ספר

דברי יזאל

על התורה

חידושים יקרים ונעימים בדרך פרד"ס

סאת כ"ק אדמו"ר הנה"ק רשכבה"ג

מזן מדר"י מ"ב שלימ"א

האבדק"ק סאטמאר והנלילות יצ"י

חלק ראשון

בראשית—תולדות

יצא לאור ע"י

אפרים יוסף דוב אשכנזי

בהוצאת בית מסחר והוצאת ספרים "ירושלים"

ברוקלין שנת תשל"א לפ"ק

נדפס בבית דפוס

סענדר דייטש

ברוקלין, ניו יורק

צילום שער הוצאה ראשונה

KolSatmar.com

כל הזכויות (כולל זכות צילום והעתקה) שמורות
להוצאת ספרים „ירושלים“ ברוקלין נ. י.

**All Rights Reserved
by the Publisher**

תשמ"ב לפ"ק

COPYRIGHT 1981 BY

JERUSALEM BOOK STORE INC.

205 WILSON STREET

BROOKLYN, N. Y. 11211

Tel. EVergreen 7-7933

KolSatmar.com

דברי רבינו הקדוש המחבר וצוקלה"ה להקדמת הספר

ב"ה

קראתי שם הספר „דברי יואל” מיוסד על הפסוק
דבר ה' אשר הי' אל יואל (יואל א') לשמי ולזכרי.
והשי"ת ישמחנו כימות עניתנו ובתוך כלל ישראל ירחם
השי"ת גם עלי כי לבי נשבר בקרבי ועומד אני ומצפה
לרחמי שמים המרובים, ויוכני עוד לעבוד השי"ת בשמחה
מתוך בריאות השלימות עדי נזכה לראות במהרה בישועת
כל ישראל ושמחתן. כעתירת הבעה"ח יום ד' זאת
חנוכה תשל"א לפ"ק.

ה'ק' יואל מייטלבוים

KolSatmar.com

KolSatmar.co

דברים אחדים מאת המו"ל להוצאה ראשונה

שיצא לאור בחיי רבינו המחבר זצלה"ה

ישמחו תלמידים ויגילו תלמידים בהגלות נגלות אור מחדש אור שבעת הימים בצאת שמש תורתו של רבינו הקדוש שליט"א על פני רקיע היהדות והחסידות ומלאה הארץ נהורא רבה אשר בי' יחדון רוחין ונפשין של כל הצמאים לדבר ה' תורת אלקים חיים הם למוצאיהם.

חבלים נפלו לנו בנעימים להוציא לאור עולם חד"ת רבינו הקדוש רשכבה"ג אדמו"ר מרן מהר"י מ"ב שליט"א, אשר היו ספונים וטמירין מעין הרוואה, חידושי אורייתא דמתאמרין בבי מדרשא מאשר זכינו לשמוע עוד לפני עשרות עשרות בשנים אשר נרשם מה שלמדנו מפי השמועה ע"י תלמידים וחסידים כאשר יצאו מפ"ק רבינו שליט"א בשנים הקודמים טרם עלה הכורת על גלות איירופא הי"ד, וגם אחרי כן, עת נאספו העדרים עדרי צאן קדשים תלמידים וחסידים יראי ה' וחושבי שמו המסתופפים בצילא דמהימנותא בשלחנו הטהור אשר לפני ה' לשמוע דברי תורה ומוסר מפום ממלל רברבין להלהיב לב שומעיו להכניס ולהשריש בלבם קדושה וטהרה, ובחיבור זה חלק כמה שנרשם ע"י תלמידים וחסידים וחלק מכי"ק מאשר מצאתי באמתחת הכתבים בין הכתבים שנשארו ושנמצאו אחר תום המלחמה שרובם מהם נתפזרו ונאבדו באיירופא, ומה שנמצא ניצל בדרך נס אחר המלחמה הנוראה, ולא עבד קוב"ה ניסא למנני, ובודאי יהי' לתועלת לרבים וכן שלמים ויהי' למוכרת המעין היוצא מבית ה' להרוות את העמלים בתורה, חידושים הנפלאים ישנים וגם חדשים אשר יאירו אל עבר פנינו. ומה נכבד היום הזה אשר זכינו להעניק לעולמינו חידושים אלה אשר יצאו בקדושה וטהרה מפי קדושת מרן רבינו שליט"א, ועינינו לנוכח יביטו עד היכן עמוקים אלה הדברים, וזאת התורה לא תמוש מפניו ומפי זרעינו עד עולם, ושמחים הם כנתינתם בסניני. טרחנו רבות לרכו את כל החידושים אשר יבואו בספר הזה ללקטם ולחברם דבר דיבור על אפניו והי' המשכן אחד, וכל הצמא לדבר ה' יבוא אל תוכו ונפשו תתעדן בתורתו ומשנתו של רבינו שליט"א שהיא תורת אמת וחיי עולם.

דבר אלקינו יקום לעולם, תורתו של רבינו שליט"א לנצח תהא לנו למורשה ומאור עינים, בפרט בחשכת הגלות הזה כאשר ההסתר פנים נורא, אין לנו שיוור רק זאת התורה, אשר הואיל רבינו שליט"א לכאר לנו ומינה לא נזוע.

אנו נותנים לפניכם היום ברכה חד"ת מרן שליט"א חלק ראשון על ספר בראשית, ובדעתינו וחפצינו להמשיך את עבודת הקודש בעזה"י ולהוציא לאור תעלומה כל החידושים על התורה עד לעיני כל ישראל, וגם ספר משאלות ותשובות וסוגיות הש"ס וראו כל בשר יחדיו כי פי ה' דיבר.

הפעם אודה ה' בכל לבב כי הגדיל עלי חסדו אשר זכיתי לראות ברכה בעמלי לקבץ כעמיר גורנה פרי הילולים על מזבח הדפוס, ולעשות כזה רצון צדיק שליט"א ולזכות את הרבים להגות בדברי קודש אלה עד עולם.

ואפריון נמטייה להידידים תלמידים וחסידים שעזרו בחלק העתקות והגהות של
חד"ת הללו, ובפרט להרה"ח ר' יעקב משולם גרינפעלד נ"י שטרח הרבה לסדר
לדפוס החיבור הזה.

והשי"ת יעזור שנזכה עוד רבות בשנים לשמוע לקח מפי רבינו הקדוש שליט"א
ויאיר פני עולם בתורתו וצדקתו ותורה יבקשו מפיהו עד ביאת יגון וינהלנו
לקבל פני משיח צדקנו בב"א.

הכ"ד ש"ב ותלמידו המתאבק בעפר רגליו הטחורים

אפרים יוסף דוב אשכנזי

באאמו"ר הרה"ח ר' שרגא פייבוש אשכנזי ז"ל, משב"ק

KolSatmar.com

דברי יואל

בראשית

והנה על הא דאמרו ז"ל בעשרה מאמרות נברא העולם, פריך בגמ' הלא עי' מאמרות כחצי עשרה, ומשני בראשית נמי מאמר היא, והקשה במהרש"א ז"ל דהא גופה קשיא, למע שנתה התורה לכתוב המאמר הזה בלשון בראשית, ולא כחצי ויאמר כמו באחרונה, ותיירא דהיינו טעמא משום דשמים וארץ נבראו במחשבה, לכך לא כחצי ויאמר אלא בראשית ברא, דהיינו שבמחשבה ברא א' השמים והארץ, והקשה בשם משמואל דעדיין הא גופה קשיא, דלמה נבראו השמים וארץ במחשבה יותר משאר הנבראים, ותי' דאמרו חז"ל למע נבראו המלאכים ביום ז' ולא ביום ראשון, שלא יאמרו מיכאל היה מותח השמים בדרומו וגבריאל בלפנו, וכן הביא רש"י ז"ל מאמר חכמינו ז"ל על הפסוק יום אחד, שלא יאמרו שותף היה להקב"ה במעשה בראשית ע"כ, ומבואר בגמ' כל דיבור שינא מפי הקב"ה נברא ממנו מלאך, וא"כ צ"כ ה' צריך להיות שמים וארץ במחשבה, דאלו ה' דיבור ה' נברא ממנו מלאך והיו אומרים ח"ו שותף היה להקב"ה בבריאת שמים וארץ, וכן הובא זה בקצרה בפתיחת הנוטע מגדים ז"ל, והנה במהרש"א יפה ז"ל ציפה חוצר נחקשה עובא, דמה"ח יעשו לומר שותף היה להקב"ה במעשה בראשית, שהוא ית"ש הו"ך ח"ו לטוע המלאכים, דמאחר שיגלה לנו שזה נברא, לא איך יעלה על הדעת שמי שיכול לברוא אותם, לא יוכל לברוא העולם בלי סיועם יעיי"ש במע שהאריך לתור, גם צמח"ק האריך בזה.

ולפני לא קשה זו אלא למי"ד דגם צ"כ מלווין על השיתוף, ולמי"ד ח"ו צ"כ מלווין על השיתוף, דמלאו האומה"ע מקום לעשות, במה

(מכתי"ק) **לנעוץ** סוף התורה לתחלתה, ולכל כיד החזקה ולכל המורה הגדול אשר עשה משה לעיני כל ישראל — בראשית ברא וגו'. הנה הרבה פירושים נאמרו בדברי חז"ל ודברי המפרשים ראשונים ואחרונים בזווג הפסוק כיד החזקה והמורה הגדול, ולשון המורה הגדול נ"ב. ודברי תורה כפועם יפוצץ סלע, ואענה גם אנכי חלקי.

ואפ"ר עפ"י מ"ש רש"י"ל ולכל המורה הגדול זו שציר הלוות ושאמר לו הקב"ה יישר כחך שצרת ואמרו חז"ל שיתח כוונה משרע"ה בשצירתן בשביל שידונו כפנוי. ונתקשו המפרשים מאי נפקא מינה במע שדונו כפנוי? עיי' שציר הלוות, הלא אף אלו ה' נתבעל אז כל ענין קבלת התורה, סוף סוף ע"ז היא ממלאת צ"כ, וגם צ"כ נכר ע"ז אף שלא קבל התורה מעולם, והבפלאה כח עפ"י מ"ש הראשונים ז"ל דבעל לא היה עבד זרע ממע אלא כעין שיתוף ששיחפו אורח לאלקות ח"ו, ויש דעה דצ"כ אינו מלווה על השיתוף, ולפ"י יש ג"מ עובא בשציר הלוות אם נידונים עיי"כ כפנוי ונתבעל הארוכות שנתארכו להקב"ה במ"ח, שוב דיום כצ"כ שאינם מלווין על השיתוף. ועד"ז ביאר בנוט"פ פ' האינו מה דאמרין בגמ' שאמר נעמי אסור לן ע"ז, והקשה במהרש"א ז"ל דלא היה ענין אמר איסור ע"ז כשצאתה להתגייר הלא גם צ"כ מלו' ע"ז, וביאר הוא ז"ל דהכוונה על שיתוף ופי' צ"כ דברי הכי' הן עם לבד יסבין ובגוים לא יתחשב דחיה יתיר נודעת לנו על כל האומות אף במלות ע"ז שנלעו גם המה מ"מ נתחייבו ישראל עם קדושו גם במלואו זו יותר מהם במע שנלעו גם על השיתוף יעיי"ש שהאריך.

ישראל בסתם, וכלל זה כל נשמתן של ישראל, שהיו ושעתידיו להיות, וז"ש וכלל המורא הגדול ונסים וגבורות אשר עשה משה לעיני כל ישראל, ר"ל כל נשמת של ישראל שכל דור ודור, לכלל נשפע כח זה של הנסים וגבורות שעשה משה, כי כל ח"ח המייגע בלחם בחו"ק, יכול לפעול נסים ונפלאות ע"י כחו של משה השרי בקרבנו.

ואפשר לפרש במה שאמר חז"ל (חולין ז' ע"א) אלל רפצ"י כמה נפיש גברא ממשה ושחין רבון, ולכאורה קשה שהיה נגד הכחוד ולא קם נביא עוד ב'ישראל כמשה, ולהג"ל י"ל הכוונה כמה נפיש גברא היינו ממשה, ר"ל מכחו של משה נפיש גברא כ"כ, שזה נשפע בכל דור ודור, ואף שאמר אח"כ גמ' לשון אחר כמשה ושחין רבון, מ"מ י"ל שהוא ביאור לנגד מה שעלה על דעת המקשה, דר"ל שהוא יותר ממשה, לכן פי' לו דאין הכוונה אלל כמשה, אלל י"ל שהוא רק מכחו של משה, ובמתק לשונו שאמר נפיש גברא ממשה, החביון גם לזה שהוא נפיש כ"כ מחמת כחו של משה, וע"כ פעל תלחא זמני בזירוף זכותו לזכותו של משה, או אפשר לפי מה שאיתא בספ"ק, דאותו נס שנפעל פ"א ע"י לדיק א', נשאר הכח זה בעולם, ששוב אח"כ צניקל יותר לפעול אותו כמה פעמים, וע"כ כיון שמרע"ה פעל זה הכנס חדא זמנא, שוב ה' יכול רפצ"י לפעול זה אפי' תלחא זמני אלל כ"ז ה' מכוחו של משה.

עכ"פ מרומז בקרא דנסים ונפלאות שעשה משה, הם לעיניהם של כל ישראל בכל דור ודור, וזה אפשר לרמז גם במה שהביא רש"י ז"ל לבאן ענין שצירת הלוחות, ומה שאמר לו הקב"ה י"שר כחך ששצרת, דמזעזע מה שאיתא בספ"ק דעין השכחה בחו"ק נחב' משצירת הלוחות, וע"ז אמר לו הקב"ה י"שר כחך ששצרת, דלולא השכחה לא היו מייגעים כ"כ בחו"ק, כי היו לומדים פ"א כל החבור כולה ולא היו לריבין יותר, אמנם כיון שהשכחה נחב' א"כ אין קץ ללימוד חו"ק, כי

שחילק בלוחות בלמונה זו, שנים ללחמין במליחותו יח"ש ולא יזוס שלא ללחמין בשיחוף, ועד"ז אמרו חז"ל דבמה שאמר נעשה אדם יש פתחון פה למינים, ואף תפוצתו בלדו במה דכחיד ויברא ולא אמר ויבראו כמ"ש רש"י ז"ל שם, וא"כ י"ל גם צוה לדיון שנמסר ללוח"ה הבלמונה עד"ז הולרסה החו"ק לבעל עמות זה מיישראל, ולכן כחיד בראשית ברא ולא כתב ויחמר, הבורות שנברא במחשבה, שלא יאמרו שחף ה' ח"ו במעשה בראשית, וצוה מוצן סמיכה החורה ולכל המורא הגדול אשר עשה משה לעיני כל ישראל דפירש"י ז"ל זו שצירת הלוחות, שאמר לו הקב"ה י"שר כחך ששצרת, דבעטם הוא שיהיו מדונים כפניו, דקשה ע"ז מאי נפקימ, וז"ל כמ"ד דאין צ"כ מלווין על השיחוף, וכיון שכן ה' תועלת במה שנחצבל אז לפי שעה ענין קבלת החורה, ועכ"פ כיון דמוכח מה דאין צ"כ מלווין על השיחוף, ויש מקום לטעות, לכן מיושב שפיר מה דאמר בראשית ברא חלקים, ולא מאמר, שלא יבראו המלאכים, וגדע אשר הקב"ה יחיד בעולמו, ואנחנו בני ישראל עם קרובו שמסר לנו אמונה זו הבלמונית.

*

(מכתי"ק) **אנ"י** לענין סופה בתחלתה לכל היד וגו' אשר עשה משה לעיני כל ישראל בראשית ברא וגו', דהנה רש"י ז"ל פי' לכל המורא הגדול נסים וגבורות שנמדבר הגדול והמורא, לעיני כל ישראל ששצרת הלוחות לעיניהם, ואינו מוצן לכאורה דרישא לאו סופה, דתחילת נסים וגבורות שעשה במדבר, וסיים שצצירת הלוחות, ואלו ה' כוונה הסופה דקרא על ענין אחר מהרישא, ה' ז"ל בוא"ז המחלקת, ואשר עשה וגו', משא"כ עתה דכחיד אשר עשה הוא מקושר לרישא דקרא. גם לריך לבין מה הוא הכחות במה שעשה לעיני כל ישראל.

ואפשר לומר דהנה נרדע דכל ח"ח נקרא בשם משה, כמ"ש ז"ל משה שפיר קאמרת, ובחז"ק איתפשתותי דמשה בכל דרע ודרע, דכל המייגע בחו"ק נשפע עליו מנשמתו של משה, וזוהו שממנה לנו בכל דור ודור, והנה כ"מ שחבר בחו"ק כל

כלא היו חלילה מלומר כן, וביארו הענין עפ"י משל
לאחד שהביא זרע אינן עוז ממרחק, ונטעו עד
שנן ופרח ועשה פרי, ואח"כ עקרו והביא עוד זרע
אינן אחר ונטעו, ועקרו וחזר והביא השלישי ונטעו,
והביאם להיות דבר המתקיים, וכל הרואה משתומם
ומתפלל על מה עשה ככה לנטוע ולעקור זה פעמים,
אמנם האים הנוטע השיב אמריו, לאשר כי הארץ
אלו אינה מסוגלת לגדל אינן כזה בטבעה, ולא
חובל שאחר, לראת הקדים לנטוע נטע נעמן בארץ,
עד תקבל קצת איכות טבע הארץ המגדלת
אילנות כאלו, ואח"כ יוכל האילן השלישי להתקיים,
וככל ה' לזרז האילן השלישי, והנמשל היא
כשראתה נכמתו ית' אשר אין צדק הארץ בגשומה
הלו לקבל ולסבול נוגה אור קדושת הצידימ"ק,
לפי ה' מקדשות הראשונות אשר על ידם ובהן
קדושת העבודה, קדשת הארץ גם הוא כה רוחני
אשר חוכל לסבול קדושת צידי השלישי, וצדק פי'
כ' שהוא לחזק אמונתו בתקוה טובה, ופתחון
פה למיחלים לישועתו ית"ש, כי לולא זאת שעתיד
לצנות צידי השלישי, למה עשה ה' ככה לצנות
ולסחור, הלא דבר שהוא אינו רק לזמן הוא כלל
נגד אינן סוף כצבול, וחלילה לו ליהס פעולה ריק
ח"ו, אלא ודאי דכ"י ה' הכנה לצידת האחרון,
זה אומרו אם ה' לא יצנה צידי השלישי, הלא אז שוא
עמלו צונו צו, כהשני מקדשות הראשונות ח"ו זה
לא יתכן, אלא ודאי עתיד לצנותו צד"א ועי"ש
שהאריך בדברים נעימים.

והנה הערה זו יש להעיר עוצה גם צנין שצירת
הלוחות, דכיון שנשתצרו ולא הועילו מאומה,
א"כ היו פעולה ריק ח"ו, ותגדל הקושיא צדק יותר
מהמקדשות שנחרצו, שגזנו עכ"פ ע"י אדם, אבל
הלוחות מעשה אלקים המה, והוא קצו צ"ש של קצו,
שא"א לומר צדק אופן שהיו פעולה ריק ח"ו, אך
גם צדק י"ל כמו שכתבו הקדמונים אלא הצדי
מקדשות, שהוא הכנה ללוחות האחרונות, שייכלו
עמוד **צדק** הגשמי הזה.

צד"פ לריך לייגע ולחזור הלימוד עד אין שיעור,
זה נחת רוח לפני הקב"ה, והנה הדביקות בנשמתו
של משה הוא ע"י היגיעה בתורה"ק מתדבק נפש
בנפש, זה שמרנו רש"י ז"ל באמרו אשר עשה משה
לעניו כל ישראל, דר"ל שכל הנסים וגזירות הם
לעניניהם של כל ישראל שצכל דור ודור, לכן הביא
זה הרמז של שצירת הלוחות שאמר לו הקב"ה יישר
כתך, כיון שע"י מייגעון בתורה"ק בתמידות, וע"י
היגיעה בתורה"ק בתמידות נעשה ג"כ הדביקות
בנשמתו של משה ויכול להמשיך הניסים וזהו לעני
כל ישראל.

והנה רש"י ז"ל פי' בראשית צדק צביל התורה
ובצביל ישראל שנקראו ראשית, ובמד"ר איתא
צדקת התורה וצדקת משה שנקרא ראשית שנאמר
וירא ראשית לו, ואפשר לומר דכל עולה צדקה
אחד דבאמת נצדק צדקת התורה, אמנם אם אין
ישראל הלימודין איתא אין כאן זכות התורה, והיו
שפיר בצביל ישראל, אבל באמת הדעת הנשפעת
בתורה"ק בכל דור ודור הוא רק מכתו של משה,
כנודע דאחפשיטותי' בכל דור ודור אלא המייגעון
בתורה"ק, א"כ היו שפיר צדקותו של משה, שעל
ידו קיום התורה"ק אלא ישראל, וע"כ סתם הכתוב
צמלת בראשית שמרנו לשלשון, וצדק מוכן שפיר
הסמיכות למה שאמר אשר עשה משה לעניו כל
ישראל, דאחפשיטותי' היה לעניו כל ישראל שצכל
דור ודור, כיון שמתדבקין צו ע"י התורה"ק, זה
הכוונה גם צמלת בראשית המרמז לשלשון, כיון
שהדעת של התורה"ק שבישראל היא ע"י כחו של
משה כנ"ל והבן.

*

[מכת"ק] **אוי"** לענין סופו בתחלתו עפ"י דברי
הש"מ פ' תולד, לפרש הכתוב אם ה' לא
יצנה צידי שוא עמלו צונו צו, דיש להבין צדקותו
אח טעמו מתמיד לעבר, ויצנה הוא מורכ על עתיד,
עמלו על עבר, ופי' ז"ל עפ"י מה שעמדו הקדמונים,
הכי השני מקדשים שחרצו הם פועל ריק ח"ו, והיו

בשצירת הלוחות, שטשה פעולתו ית"ש הלוחות אשר
המה מעשה חלקים לריק חיו, וע"ז נאמר בראשית
ברא חלקים וגו', שעוד מתחלת בריאת העולם הי'
כן שנחצו ממעשיו ית"ש, וע"כ שעי' החורבן אינו
פעולה ריקנית חיו, אלא שהוא הכנה על העתיד,
וכמו כן הוא בשצירת הלוחות שהוא הכנה להלוחות
האחרונות שנתקיימו בנו לעד ולעולמי עולמים.

(מכתי"ק) **במדרש** והוצא בדרש"י ז"ל, אי"ר יחזק
לא הי' צריך להתחיל את החורבן אלא מהחודש
הזה לכם, ומי"ע פתח בבראשית משום כח מעשיו
הגדול לעמו לתת להם נחלת גוים, שאם יאמרו
האוי"ע לסטים אתם שכבשם ארצות שבעה גוים,
הם אומרים כל הארץ של הקב"ה, הוא ברא
ותננה לאשר ישר צעיונו ע"כ, וצעינו היא פליאה
גדולה לכאורה, מה שלא מצא טעם אחר למד
שבודיע לנו שהקב"ה ברא העולם, אלא כדי שלא
יאמרו העכו"ם לסטים אתם, הלא האמונה בבריאת
שמים וארץ הוא מקור לכל החורבן כולה, ומבטלי
זה אי"ר לקיים שום מצוה, ואף בני נח מצווין להאמין
בחיידוש העולם, (וולמה לא הוצרך להתחיל אלא
מהחודש הזה לכם שהוא מצוה ראשונה, הלא האמונה
היא המצוה העיקרית, כמ"ש הרמב"ן ז"ל צ"י צא
כי חכמת כל המצוות אינם אלא כדי להגיע להאמונה
האמיתית), ואי"ת שהי' איזה חופן להודיע במקום
אחר האמונה בבריאת שמים וארץ, אם הי' מתחיל
בהחודש הזה לכם, אי"ר אינו מתורץ ג"כ צמה שאמר
שהוא כדי שלא יאמרו העכו"ם לסטים אתם, כיון
שצלא"ה ג"כ הי' באפשרי שנאמר להם, הקב"ה
ברא העולם ותננה לאשר ישר צעיונו. גם שיעקר
הדבר אין צוה שום חירון על קושיה האוי"ע
שיאמרו לסטים אתם, וכי אם יצוה א' וילסעם את
חצירו, הכי יוכל לתקן עצמו, הקב"ה ברא העולם
וגתן לו, וממ"נ אם יראו האומות כי ניתן לנו הארץ
בדרך נס ע"י הקב"ה, ולא כוחינו ועו"ם ידינו עשה
לנו זאת, בלא"ה לא יוכלו לומר לסטים אנו, ואם
לא יראו כי באצבע חלקים הוא, עדיין יוכלו לומר
לסטים אתם כי הצחירה ציד כל אחד ללסעם אף

ובאמת צחינה זו כבר התחילה עוד מראשית
בריאת העולם, כמבואר במד"ר בראשית
(פ' ג' אות ז' ופ' ט' אות צ) שהקב"ה היה צורה
עולמות ומחריבן בורא עולמות ומחריבן, ואמר דין
הניין לי ודין לא הניין לי, זה אפשר לומר גם
צקרא שהתחיל בסדר הבריאה בראשית ברא חלקים
את השמים וגו', ואח"כ כתב והארץ הייתה תוכו
ובוכו, דקשה למה הקדים את המאור, דבלא
מתחלה הייתה תוכו ובוכו ואח"כ הי' בריאת שמים
וארץ, ודרשת חז"ל ידוע ורש"י ז"ל נדחק עוצה
לפרש לפי פשוטו, ולפי כו"ל י"ל דבראשית ברא
קאי על העולמות הראשונות שנבראו וגם נחצו,
שכיו ראשית לכל העולמות שאנו רואים, ואח"כ
והארץ הייתה תוכו ובוכו עזה הי' אחר בריאת
העולמות הראשונות, יען שנחצו והתחיל בריאה
מחודשת במאמר יחי אור ויחי רקיע וגו', ועכ"פ
הנה מראשית כזאת התחילה הקושיה הנפלאה
הנזכרת, מדוע עשה ה' לכה לבנות ולחורבן, שנראה
שהוא פעולה ריקנית חיו, הלא המגיד מראשית
אחרית עוד בטרם אשר יצר כל, הכל גלוי וידוע
לפניו עד סוף כל הדורות, מה דהניין לי' ומה דלא
הניין לי', ותגדל הקושיה צוה עוד יותר ויותר
מהלוחות והצחי מקדשות שנחצו, דשם הי' עכ"פ
ע"י שגרים בהטא, וי"ל שהי' השתנות ע"י מעשיו בני
אדם מצד המקבלים, ואף שאעפ"כ כתבו שאי"ר
לייחס אליו ית"ש פעולה ריקנית חיו, ואי"ר מכש"כ
צוה שהי' בהתחלת בריאת העולם, האין אפשר
לומר שהקב"ה ברא כמה עולמות לריק חיו עד
שראה מה דהניין לי', וע"כ דל"ל גם צוה כדברי
הקדמונים ז"ל אלא הצחי מקדשות, שצ"ז הי' הכנה
להעבר"ן שיוכל להתקיים, וצ"לם רחוק חממתו ית"ש
שא"ר שיהי' קיום העולם אם לא ע"י העולמות
הראשונות שנחצו, ולא לתוכו בראם.

ומעתה יוצן היטב סמיכות התוכ"ק ולכל המורה
הגדול אשר עשה משה לעיני כל ישראל
ופירש"י ז"ל זו שצירת הלוחות והקב"ה אמר לו
י"שר כחך ששצרת, וקשה לכאורה האין י"שר כחו

למסור לנו כל התוכ"ק, כי הוא נכרכת לקיום העולם, אף הסיפורים הקדושים שלא הזכיר בהם קיום המלות ויפס שיחתן מתורתן.

ו'י"ש מה עשם פתח צבראשית משום כח מעשיו ר"ל כח הקיום של מעשיו הגיד לעמו, [שיהי' גם להם כח זה ע"י התוכ"ק הממסרת להם], לתת להם נחלת גוים שלא נחשב לגזילת בידם, כיון שכל כל קיום העולם הוא בידם, וע"כ התחיל צבראשית כמו שהי' כל צריחת העולם ע"י כל החורב כולה, ולדקו ה' בכל דרכיו כמה שנתן לנו הארץ אשר שקבלנו התוכ"ק, וצוה יש לפרש גם דברי הכבוד ויזון להם ארצות גוים ועמל לאומים יירשו [ואעפ"כ לא נחשב לגזילה] בעבור ישמרו חקיו ותורותיו ויגורו.

(מכת"י) **באופן** אחר י"ל הקיפור (גם להבין מה שפירש"י ז"ל המורא הגדול זו שצירח הלוותות), גם להבין דברי המדרש המובא ברש"י ז"ל, אר"י לא הי' נריך להתחיל את החורב אלא מהחודש הזה לכם, ומה עשם פתח צבראשית, משום כח מעשיו הגיד לעמו לתת להם נחלת גוים, וכי והדקדוקים כבר נפרטו לעיל יע"י"ש, עוד דקדקו בכל הלשון ומאלי טעמא פתח צבראשית, הלא זהו קושיא הראשונה, וצ"ע לז מצא בשם המפרש שזכו קושיא אחרת יע"י"ש.

ו'אפשר לומר בהקדם מדרש פליאה מוצא בס' קדווייע לאצא מאורי הגביק זל"ה, וז"ל בשעה שאמר הקב"ה חדש הארץ דשא וגו' חדשו שמים וארץ, מיד העמיד רגלי יוסף כנגדן וכוה פלא, והנלפע"י עפ"י דברי הגמ' חולין (דף ס' ע"א) דרש ר' חנינא בר פפא יחי כבוד ה' לעולם ישמח ה' במעשיו פסוק זה שר העולם אמרו, בשעה שאמר הקב"ה למינהו צבאילות, נשאו דשא"ס ק"ו בעמון וכו', מיד ילאו כאו"א לנינו, פתח שר העולם ואמר יחי כבוד וכו', ופרש"י ז"ל ישמח ה' במעשיו שכולן זכריון וז"כ מה הרצות אצלו יותר

שהקב"ה צרא העולם, עוד יש הרבה דקדוקים צמאמר הזה ואין להאריך עוד.

ו'אפשר לומר עפ"י דברי המהר"ש פרימו [כצ"ח דבריו מן ה'חיד"א זל"ה] בשמחת הרגל בצבא"מ על מה דליתא צמד"ש דיעקב ועשו חלקו צב' עולמות, יעקב נעל העוב"צ ועשו העוב"י, וא"כ אם איתנו לוקחים מהעוב"י יותר מההכרח לקיום העולם, לכאורה הוא גזל בידיו כיון שהוא חלקו של עשו, אמנם כיון שהקב"ה צרא העולם אך בצכות החורב, ותנאי להנהיג הקב"ה עם מעשה צראשית שאם תקבלו את החורב מועצ ואם לאו יחזיר העולם לתוכו וצבור, א"כ קבלעדי ישראל כבר הי' כל העוב"י חרצ ונחרצ, ועפ"י החורב המגיל מן הכר ומזוטו של ים הי' אלו שלו, א"כ צדן מגיע לנו כל העוב"י צדן מגיל מן הכר ומזוטו של ים עכ"ד יע"י"ש.

ובזה אפשר לפרש דמה שהתחיל צבראשית, הוא חירון שלא יאמרו העכו"ם לסטים אתם צאריות שבעה גוים, כיון שצ"י הוא חלקו של עשו, אמנם כיון שהתחיל צבראשית ודרשו ע"ז צבציל החורב וצבציל ישראל שנקראו ראשית, א"כ כל צריחת העולם הי' רק צבציל החורב הקדושה, ולכן מעט שקבלנו התוכ"ק הגיע לידיו כל העולם צדן מגיל מן הכר.

ו'י"ל עוד צמאמת כדי להודיע לנו המלות לקיימם, הי' די להתחיל מהחודש הזה לכם שהיא מזה ראשונה, וצבציל עשם האמונה הי' אפשר שיקבעה בסוף החורב או בעשרת הדברות כמ"ש הכלי יקר זל"ה, אמנם לענין צריחת עולם למה דכתיב ה' צבאמות יסד ארץ, ואיתא צמד"ר שהתוכ"ק הי' כלי אומנותו של הקב"ה שזה צרא העולם, ולענין זה אין חילוק וכל החורב כולה הוא שוב צב וכוה כולה שמוותיו של הקב"ה כנודע, ואם כן כיון שהתחדשות העולם הוא בכל יום ע"י התוכ"ק, כמו שהי' בתחלת צריחת העולם, א"כ הי' מן האורך

הדשאים ויאלו בלופן הנדרש בק"י, וכיון דנשמע אז דרשנין ק"י, שמח נלמח שצירת הלוחות, נזדעזעו שמים וארץ, יען שכל קיומם תלוי רק במעשה יום השש, בדרשת ר"ל מקרא דויחי ערב ויחי בקר יום השש, וע"י שצירת הלוחות הנלמד מק"י נתבטל מעשה יום השישי, ואחי שפיר דיראו וזדעזעו ע"י.

וסיום דברי המדרש ששקטו ברגלי יוסף, אפשר לבאר בהקדם דברי ק"י מאורן של ישראל זל"ה בחפלה למשה על תכלית, עב"כ הים ראה ויגוס לפרש ב' מדרשים מה ראה ברייתא דר' ישמעאל ראה, מה ראה ארוננו של יוסף ראה, דליתא במדרש כשהעמוד יבועש את החמה, אמר להחמה אני קשית ממך, שהרי נשתעבדת לזקני יוסף שנאמר וכו' השמש וגו', וליחא במד' כי הים טען ג"כ אני קשית ממך, וז"ש מה ראה לסתור טענתו, ארוננו של יוסף ראה שנשתעבדו לו כל הנמצאים השמימיים. וכו"ט ים מנ"ל, אבל ראה ברייתא דר"י דדרש ק"י, וה"כ ק"י היא, ומה גרמיו השמימיים שהם נמצאים נכבדים נשתעבדו ליוסף, ק"י הנמצאים בעולם היסודות, וע"כ נס מפניו עכ"ל, וכו' מרע"ה ויהושע דחו טענת השמש והים שטענו אני קשית ממך, צמה נשתעבדו ליוסף, אמנם צאמת גם לגבי יוסף ה'י' להם טענה זו, שהם מוקדמים ליחיה, כי הרי האדם נצרך ביום שישי אחר כל מעשה בראשית.

אמנם צאמת סחירת טענות הוא, ע"ד שכתב במהר"ש פרימו, צהא דיעקב ועשו חלקו צב' עולמות, ועשו נטל הערב"י, דלעפ"כ אין זה גזל ציד ישראל אם נוטלין גם הערב"י, דכיון שקבלו את התוב"ק, ולולא שקבלו הם את התוב"ק כבר ה'י' העולם חוזר לחובו וצבורו, ועפ"י הלכה המנ"ל מן הכשר ומזונו של ים הרי הוא שלו, וא"כ כיון שהנילו הם את כל העולם צקבלת החורה, ממילא דכל העולם שלהם הוא כדת ובהלכה, ועד"ז כתב

מבשר הכנראים, הלא כל הכנראים כולם שמים ושמיים לעשות רלון קונם, ואך האדם מלך הילכ"ר והחומר הכרוך בעקביו יש לו מלחמה גדולה משא"כ בשארי הכנראים.

ונלפענ"ד דליתא בגמ' שבת פ"ח מאי דכתיב ארץ יראה ושקטה אם יראה למח שקטה וכו', הלא בתחלה יראה ולבסוף שקטה ולמה יראה דאמר ר"ל מ"ד ויחי וגו' יום השישי, ה' יתירה מלמד שהתנה הקב"ה עם מעשה בראשית, ואמר להם אם מקבלין ישראל את החורה אחס מתקיימים, ואם לאו אני מחזיר אתכם לחובו וצבורו ופירש"י ז"ל השישי משמע השישי המיוחד במקום אחר, וכו' בשצירת הלוחות שהסכים הקב"ה על ידו ואמר יושר כחך שצרת, אמרו חז"ל הכעם שאמר מוטב ידונו כפנוי, וע"י במקנה צפתית הספר שיאר, דבשצירת הלוחות נחשלוו אף בארוסין שכיו צענת מתן תורה, ולכאורה ה'י' מקום להעשור אז רעידת הארץ, מה שיראה בתחלה יען שכל קיומם תלוי בשישי המיוחד, ואך שקטה לבסוף ע"י שקבלו ישראל את החורה ונעשה הכל כחוקו, אמנם אחר שצירת הלוחות שחזרו להיות כפנוי ונתבטל כל מעשה יום השישי, שוב ה'י' מקום לפחוד בהאי פחדא.

ולמה מרע"ה מה שנשאו לבו מדעת עצמו לצבור הלוחות מבואר בגמ' (שבת פ"י) והוצא בראש"י ז"ל פ' תשא) שטעם כן מכה דרשת ק"י, ומה פסח שהיא ה'י' מתרי"ג מלות אמרה חורה וכל בן נכר לא יאכל בן, החורה כולה וישראל מומרים עאכ"כ, וכו' מרע"ה קבל ה"י' לדרוש צ"ג מדות אשר ה'י' מכה הוא ק"י, אמנם כבר נשמע לדרוש ק"י מהדשאים, והם היו בראשונה שדרשו ק"י מעמק, וזהו יובן התחלה דברי המד' פליאה ה"י' כי נודע אשר כל הכנראים ממש בלוחות הרגע שנלעו מפיו ויח"ש, נצרכו ונעשו בלי הפסק וצרות פיו כל לבאם, וז"ש צעבה שאמר הקב"ה חדשא הארץ דשא וגו', אשר מהמאמר הזה בלוחות שעה נצרכו

ומערתה סרה מחר הפחד שפחדו שמים וארץ בשצירת
 הלווחות שלא יתבעל מעשה יום הששי, דכיון
 דבשציל לדיק ח' העולם מתקיים, וא"כ כגו צמרע"ה
 בלגד, שלא יתבעלו חוקים. שמים וארץ וישארו
 במעמדם בראיו, ויצא מוצן דברי המדרש שאחר
 שמוצעו שמים וארץ, ממאמר חדשא הארץ דשא, יען
 שממדת הקיץ נלמח שצירת הלווחות, מיד העמיד
 רגלי יוסף כנגדן, שאלנו מבואר שנשתעבדו לו כל
 זבא השמים, וממדת הקיץ נלמד לכל בראיו
 הארץ, ועכ"פ כל העולם ומלואו נשתעבדו לו בלדו,
 ועכ"פ דבשציל לדיק ח' העולם מתקיים כמבואר
 למעלה, וא"כ אין להם לפחד עוד משצירת הלווחות,
 דכגו צמרע"ה בלדו לנורק קיום העולם. ויצא אפשר
 לפרש מה שאמר שר העולם אחר ילידת הדשאים,
 יחי כבוד ה' לעולם ישמח ה' במעשיו, דכיון דנשמע
 מה הקיץ ונלמח שצירת הלווחות, ועכ"פ דבשציל לדיק
 ח' העולם מתקיים, וחזקין מה כח מעשיו של
 הקצ"ה ועד היכן מגיע כחו של לדיק ח', וממילא
 שיהי' קיום נאחי להעולם, ולא יהי' עזב במעשיו,
 כיון דכגו בלדיק ח', ופיר דאמר ע"ז יהי כבוד ה'
 לעולם וישמח ה' במעשיו וכו'.

והנה חד פירושא הוא צמד"ר בראשית ברא אלקים
 בשציל משה שנקרא ראשית; שנאמר וירא
 ראשית לו, ולפי דרש זה נלמד גם משה דבשציל
 לדיק ח' העולם מתקיים, דהלא כל הצריחה ה'
 בשציל משה, ויצא מוצן סמיכות החורב ולכל המורא
 בגדול אשר עשה משה לעיני כל ישראל ופירש"י
 ז"ל זו שצירת הלווחות, ולפי הכ"ל אפשר לפרש גם
 לשון המורא בגדול שכווצ על שצירת הלווחות
 שתלמח מה מורא גדול שמוצעו שמים וארץ, אבל
 צח שקטב מהנלמד ממאמר דבראשית ברא, שהוא
 מדרש גם על מרע"ה שנקרא ראשית, ונשמע מה
 דבשציל לדיק ח' העולם מתקיים, וא"כ ממאמר דבראשית
 הוא תקנה להמורא בגדול אשר עשה משה לעיני
 כל ישראל.

ובזה אפשר לפרש המדרש שכתבנו, כי אף שהקצ"ה
 העולם מתקיים, ונתנה לאחר ישר צעיונו,

באור"ח הקי' פ' נח, עכ"כ כירק עשז נתתי לכם
 את כל, ולכן לא הותר הבשר לאדם אלא לנח, כי
 נח משלו נתנו לו, שבאמנעו מל' לקיים המין,
 וזולתו לא הי' מקיים מן הכרמ' בלא אדם, ויצא
 וזה הוא בזה עכ"ד, ויצא מוצן היטב מה ששמים
 וארץ נשתעבדו לישראל, כי זכו בזה יען שבאמנעו
 נתקיימו כולם.

אמנם גם מה שנשתעבדו עוד ליוסף ולמרע"ה
 ערס קבלת החורב י"ל עד"ז, עפ"י דברי
 הכבוד שור צע"י (דף ג') שלעתיד יאמרו האור"ח
 ישראל שקבלו את החורב היכן קיימו, אמר הקצ"ה
 אני מעיד בזה, אמרו כלום יש אצ שמעיד על צנו,
 אמר הקצ"ה שמים וארץ יעידו בזה, אמרו שמים
 וארץ נוגעין צעדותם הם, אמר להם הקצ"ה מכס
 יבואו ויעידו בזה בישראל, יבוא נמרוד ויעיד
 באברהם, יבוא לבן ויעיד ביעקב, תבוא אשה
 פועיפר ותעיד ביוסף, וכו', והביא הבכ"ש קוש'י
 דאין יתכן שהקצ"ה יחזור צו מחמת קושא, ובשלמא
 צרישא דקאמר אני מעיד בזה הדין עמו, דוודאי
 הוא העד הוא הדין, ואעפ"י שמ"ע נתן מקום
 לטעותם, היינו שלא רכב לדחותם, אבל צמ"ש
 שמים וארץ וכו', האמת הוא דשמים וארץ נוגעים
 הם, ומתחלה מאי קאמר להם הקצ"ה, עוד הקשה
 צבא דקאמר יבוא גמרוד יבוא נבוכדנאצר וכו',
 אטו כל ישראל יש להם עדים מאומות, הלא יש
 הרבה שלא הכירו אותן האומות, ומה צדק שיעידו
 על יחידים שדוד, וחי' הכל עפ"י מ"ש ציומא (דף
 ל"ח ע"ב) ארי' אפי' בשציל לדיק ח' העולם
 מתקיים, ונמלא דאם יעידו האומות על ח' מהם,
 אז העולם מתקיים על ידו, ושז לא יהיו שמים
 וארץ נוגעים צעדותם, ויוכלו להעיד על כולם, עכ"ה,
 וא"כ ל"ק מה דנשתעבדו שמים וארץ אף ליוסף
 בלדיק בלדו, כיון דאמר"י בשציל לדיק ח' העולם
 מתקיים, וכל צריאת השמים והארץ תלוים צו ושלו
 הם, ח"ש מרע"ה ויושע כבר נשתעבדו ליוסף, ועכ"כ
 דאפי' בשציל לדיק ח' העולם מתקיים, ומכ"כ
 נשים ריבוא מישראל.

בחירויות, כיון שאנחנו וגם המה יודעים האמת, כי ה' הצדיק, וצני ישראל הכשרים משולחן גבו' קא זכו והמה הרשעים, ומה לנו לעקשם, אך כיון שעי' לעקש פיהם מטען את האחרים, ושולחן גם אחרים שאינם יודעים האמת, לזה נריך לזכר בחירויות, שלא יהי' חובי'ם, ולכן אמר שכאז בשביל האומות האחרים שלא יאמרו, כי בשבילם צעמם לא ה' מהצורך לבחוב שום חירות.

(מכתי"ק) **בראשית** ברא חלקים צמדש ילמדנו רצונו בצונות בית חדש כיול נריך לנרך, כך שנו רצותינו בצונות בית חדש מנרך שבהיינו, כדי שיעשה נ"ר ליוזרו, ולי"צ הסמיכות לבא, גם מ"ש כיול נריך לנרך, ולא אמר מה נריך לנרך, גם מה שסוים ואמר כדי שיעשה נ"ר ליוזרו אינו מובן, דברי כל הצרכות הם לעשות נ"ר ומאי קמ"ל בזה.

ואפ"ש לומר עפ"י מ"ש צונות חלימלך פ' וישלח צנח הפוסקים על מה שאין מצרכין על הביאה, הלא חסור ליהנות מהעוה"ז בלא צרכה, ואמרו ע"ד שא"ל להיות בלא תערוצת ה"ה"ר בחוב, לכן אין מצרכין עליו עכ"ל ה'ק', וממלא דמה שיש צו תערוצת ה"ה"ר אין לנרך, ולפ"ז צונות בית חדש שכאז הרחצת העוה"ז, וכבר כתב החוצת הלצנות כללו של דבר תוקן הבוף הוא חורבן הנפש, ומי יאמר זכיתו לצי צננין ביתי רק בשביל מלות ומע"ט צלי תערוצת ה"ה"ר כלל, זה ששאלו צמדש הצונות צ"ח כיול נריך לנרך, ולא שאלו מה לנרך, אלא כיול יוכל לבוא לזה שיערך לנרך, כי מי יאמין צעמנו שאין בזה תערוצת ה"ה"ר. ועי' אמר שארצא מהראוי לנרך, שעי"ז הכי יתן אל לבו לעשות נחת רוח ליוזרו בכל עניני ביתו, שיהי' ראוי לנרכה שצריך עליו. ואין זה דומה לביאה, דהתם כיון שעי"ז נגיפות הכ"ס צכך ירך יעקב, א"ל שיהי' צלי תערוצת ה"ה"ר, ע"כ אין לנרך על מה שאין צו אפשרות שיהי' נקי מכל, אבל צננין בית כיון שעכ"פ אפשרות לנרך, אף מי שלא הביע לירי מזה, עדיין יאמר לחכות שיתקן מדותיו, וישתמש צננין

עדיין הם שולחין קושיא מאלוקינו ית"ש, ישראל היכן קיימו, כי יודעין שכל תלוי בקיום החוב"ק, והקצ"ה נתן העולם למקיימי החוב"ק, ועל עדות השמים והארץ מקשין נוגעין בעדותן, ולי"ל דיבוא נמרוד וצבוכנאלר ועידו, וצבציל לדיק א' העולם מתקיים, ושוב מועיל עדות השמים והארץ כדברי הכז"ש, וכ"ז נלמד מדרש דבראשית, דנדרש דנברא העולם בשביל משה, וי"ש ומי"ע פתח צבראשית, שזכו קושיא אחרת, דתיבת צבראשית אין לו וקחם שם כאשר גם רש"י ז"ל נדחק הרבה צפירונו וכתב שאין המקרא הוא אמר אלא דרשוני, ומדרש נלמד גם שצברא בשביל משה, וזכר כח מעשיו בגיד לעמו לתת להם נחלת גוים, דר"ל שגיד לעמו כח מעשיו, דהיינו שצנח לדיק א' לקיים כל מעשיו, ועי"ז יוכל לתת להם נחלת גוים, שיוכלו שמים וארץ להעיד עליהם, ויתצבר האמת והיושר, שהקצ"ה נתן הארץ לאשר ישר צעיו דהיינו למקיימי החוב"ק, שזכו בעוז והיושר צעיו הקצ"ה ונעשה הכל כרצונו ית"ש.

(מכתי"ק) **ברש"י** ז"ל אר"י לא ה' נריך להתחיל וכו', ומי"ע פתח צבראשית משום כח מעשיו וגו', שאם יאמרו אר"י ישראל לסטים אחם, שצנחם ארצות ז' עממים, הם אומרים להם כל הארץ של הקצ"ה, והקשו המפ"י דלמה אמר שאומה"ע יאמרו על שצנשו ארצות ז' גוים, דמשמע שהשעא הוא רק בשביל אומות אחרות שיאמרו כן, ולמה לא אמר שה' גוים צעמם יאמרו לסטים אחם שצנחם מאתנו, כי יותר הקפידה מאלה מקום לחוש על הניחק צעמנו שיעקב על הללקח ממנו.

ולפ"ע נ"ד הנה האמת הוא שהמה פושעים וכופרים גמורים ר"ל, והמה ממכורידין ולא מעלין, וק"ו שאין להם חלק ונחלה בנאך, שלא ניתנה אלא למקיימי דחוב"ק, ואלה הרשעים יודעים צעמם כי רשעים ועמאזים המה, אך פושעים עליהם כחזיר לנמות את הצריות כאלו הם לדיקים, וצדון לבם הם לנעקים על צני ישראל הכשרים שהם מלעמין אותם, וצבצילם לא ה' כדאי לערוח

החושך מוליד אור, שנאמר וחסך ע"פ תהום וכתיב בתרי' ויאמר אלוקים יהי אור וי"ב.

ויתבאר בהקדם להבין דברי רש"י ז"ל צ"ל נצבים, לתת נסמכה פ' נצבים לקללות, לפי ששמעו ישראל מאת קללות חסד שמים וכו', הוריקו פניהם ואמרו מי יוכל לעמוד באלו, התחיל משה לפייסם אחס נצבים הרבה כהעפסתם וכו' וברי אחס קיימין וכו', כיום הזה שהיו מפיל ומאזר כך האיר לבם וכו', והקללות והיסורים מקיימין אחס ומצבים אחסם לפניו, וי"ב וכו' עשה דבריו פלסתר, שאף שאמר להם אלו הקללות, אעפ"כ לא יפחדו, וכלא כל האומר הקצ"ה ויתרן הוא וכו', ואין זה פיוס צמח שסותר דבריו, גם נריך להבין האריך הקללות מקיימין ומצבים אותם, ואף אם יאמר שלא יזיק להם מאומה, אעפ"כ צמח יקיימו אותם.

ואפשר לומר עפ"י דברי זקניו זל"הם בתהלים חפלה למשה צפוסק משמים השמעת דין, וז"ל שם כי קביעת הדין הוא לעונות יושבי ארץ, שיראו ממנו ויזכרו וישבו, והיינו משמים השמעת דין, כדי שעי"ז ארץ יראה ועי"ז ושקפה, והיינו צקוס למשפט היינו להושיע עניו ארץ השבים בתשובה עכ"ל, וצוה פ"י אלמוז"ר בה"ק זל"ה מ"ש והאלוקים עשה נדר"ל האלקים שהיו המה"ד עשה רקן שיראו מלפניו, אבל לא שיצאו לידו עש"י ח"ו, כי העיקר הוא למען ישמעו ויראו, וצוה ניוולים שלא יצוה המה"ד לידו עש"י כלל, כי ארץ יראה עי"ז ושקפה, וצוה י"ל דברי רש"י ז"ל דכיון שהוריקו פניהם צשמיעת הקללות ויראו לפשם, ממילא ניוולי ציראח ז', שלא יצוה לידו עש"י כלל, כי העיקר הוא כדי שיראו מלפניו, וצוה התחיל לפייסם שלא יזיק להם ח"ו, וזה הכוונה שהקללות מליצין אותם, שציצו אותם לידו יראה, וניולוטם מכל רע, כי צקוס למשפט הוא כדי להושיע וגו' כנ"ל, וצוה יש לפרש דברי רש"י ז"ל צ"ל ז', כי נודע אשר צחינת ציראח העולם שה' צחתה הצריחה, כן הוא צח"ה צחמדות, כמו שאנו אומרים ויור אור

אך צמח"ה ומע"ט, ויהא כל עניינו שם צכוונה רצו' צלתי לה' לצדו, כמח"כ בכל דרכיך דעכו. ובצ"ה יש לחלק ג"כ, ע"ד שמחלקין קצת פוסקים, דצוה"כ ועי"צ אין לצדק שעשה לי כל רצני, כיון שכל העולם יחפון, אבל צמח"ה כל הליגה אפשר לצדק חלקי נשמה והמעצור שמה, אף שהוא לא נחתיצ צהם, כיון שיש אחרים שנחתיצו ויכל לצדק על מנהג העולם, וכמו כן י"ל צמין צית דכיון שיש מציאות שיהי' צלי תעוררת ה"ה"ה, ולא חלמן ישראל ויש ציקים שהגיעו לידו מזה ז', ולא יוכל לצדק כח"ה על מנהג העולם, כי אותן שהגיעו לידו מזה ז' המה העיקרים ועמודי העולם. אך אין צריך לחילוק זה, כיון שכל אדם יוכל לשב צתשובה ולתקן מדותיו, לא אצדק תקוות, וא"כ מהרצו לצדק שיתעורר לבו לצוה לידו מזה ז' להשלים צרכתו, ולעצור ה' הוא וציתו כל הימים.

וזה סיום דברי המדרש כדי שיעשה נחת רוח ליוצרו, דר"ל כל עניני ציתו יהיו לעשות נחת רוח ליוצרו, אך מנה ידעין דכל עניני העו"ה צריכין להיות צצבול התה"ק ועצודתו ית"ש, הוא מהאומר כאן בראשית צר' אלוקים וגו' וכבר כתב רש"י ז"ל דאין המקרה הזה אומר חלל דרשנו, צצבול התורה ובצבול ישראל שנקראו ראשית, ועי"כ דכל מה שיש צמציאות לעשות צצוה"ז הוא צצבול התורה והעצודה, דא"ה לא ה' צצרה כח זה בעולם, והיינו דאממתי המדרש לך קרא דצקאשית, כך דהצוה צית, שצריך שיהי' כדי לעשות נחת רוח ליוצרו, כי כל הנצרה לצצודו צרה.

(מכתי"ק) **אנ"י** לקשר סיום התורה צחתלה עפ"י מ"ש רש"י ז"ל, צחתלה עלה צמחצבה לצרוה אח העולם צמדה"ד, ראה שאין העולם מתקיים עמד ושיחק מזה"ה, והיינו דכתיב ציום עשות ה', וכבר צמח"ה האריך יתכן חזרה חלל הקצ"ה, וכלא גם מתחלה ראה מה שראה לצסוף.

ובמדרש צו"ד מדליק נר מתוך נר דלוק, שמה יכול להדליק נר מתוך החושך, והקצ"ה מתוך

שמתחלת הצריחה נתבעל אחי"כ ולא בא לכלל מעשה, ע"ז סיים והאלוקים עשה שיראו מלפניו, כי כל חכמה עשיתו אינו חלל להביא לידי יראה ועד"ז הוא מתקיים לעולם, אבל שיצא ע"י לכלל מעשה זה לא עלה במחשבה מעולם, ובמד"ר פ' מסעי הביא הכתוב הראשון צעניך ושמך לא תעבור מלמד שהראה לו הגיבנס, החחיל משה מחיירא מן הגיבנס, אמר לו הקב"ה הראשון צעניך ושמך לא תעבור ועיי"ש, וי"ל שרמז לו שגם מהגיבנס אפשר להיגלל ע"י ראית העינים והפחד, ובזה מובן הכי בסיום התורה כי הגם רש"י ז"ל פי' צפי ואחזקן צפ' אחזק החילות וגוי זאת ידך החזקה זו ימיוך וכו' שאתה כובש ברחמים את מדת הדין החזקה, הרי שידך החזקה מורה על מדת זו של רחמים, וז"ש ולא קם נציה וגוי כמשה וגוי לכל "היד החזקה" ר"ל שבי' תמיד מעורר רחמים עליהם, וכובש את מדתו, ולכל המורה בגדול ר"ל שגם עשה להם מורה גדול ואימה ופחד, כמו בקלות שנתוכחה ושירת האזינו וכדומה, אבל כ"ז ה' רק לעני כל ישראל שיראו צעניכם ויפחדו ויבואו לידי יראה, אבל לא בא לכלל מעשה ח"ו, שבי' רק במד"ר, והרא"י כי בראשית ברא חלוקים במד"ד אף שלא נתקיים כי לא עלה על דעתו ית' מתחלה חלל שיבי', "לעניו" כל ישראל שיראו ויפחדו מלפניו ית"ש, ועיי"ז יבוא עלינו השפעת רחמים וחסדים כל ימיו לעולם אכ"כ"ר.

בדרך אחר יל"פ סמיכות התורה סופה לתחלתה, כי הגם התגלות כבוד השי"ת על ישראל, ה' מוכרת להיות ע"י משרע"ה וע"י ישראל, כי משרע"ה ה' הסרסור בין ישראל לאזכרים שבשמים והמשיפ, ולא ה' חשפשי להיות ע"י זולתו, אמנם ה' מוכרת להם גם קדושת כלליות ישראל, כמ"ש רש"י ז"ל עה"פ לך רד, שאמר הקב"ה לא נתתי לך גדולה חלל בשביל ישראל, והנה אף שבי' מוכרת להיות ע"י שמים, חפצי"כ משה רבינו לגדול ענותותו חלה הכל בזכות ישראל, ובאילו לא נעשה על ידו מאומה, ח"ש ובאיש משה ענין תהוד, "מכל האדם אשר על פני האדמה"

לשון ה', וכמא"כ לעולם ה' דברך נצב בשמים, אשר בכל זמן ועידן הוא בריאה חדשה, כמו שהאריכו בזה בספרי"ק, ועיי"כ המגיד מראשית אחרית עוד משעת בריאת העולם יסד בחינה זו, אשר התחלת כל דבר ערס שצא לידי עשי' יהי' במד"ד כדי שיראו ויפחדו, ואח"כ כשיצא לידי עשי' יקדים מד"ר, ח"ש מתחלה עלה במחשבה לברוא במד"ד, ראה שאין העולם מתקיים מהפחד וכדין, הקדים מד"ר והיינו ביום עשות ה' וגו', דר"ל דעת שצא לידי עשי' ה' בחינת הרחמים, ולא ה' זה בדרך חורב ח"ו, ולדורב ע"י שהיא מקודם בחינת הדין, לכן אפשר להיות ברחמים אח"כ, והתחלת במחשבה שהיא במד"ד הוא הגורם, שיבי' המשעה אח"כ בהקדמת הרחמים, וכן הוא בכל עת וכל זמן בכל דור ודור, וזה דברי המדרש הקב"ה מדליק אור מתוך החושך, דע"י מה שגראה החשך מקודם, מזה עלמו מתכו' התגלות האור, ח"ש ובארץ היתה וגו' ותשך וגו' ועיי"כ ויחמר אלקים יהי אור.

ובן הוא המדה קבועה וקיימה לעולם, כי נורף הוא לעולם, מה שנתחלה ערס שצא לכלל מעשה נראה שליעת הדין ח"ו, בשביל שיראו מלפניו, ולמעשה הכרח שיבי' המד"ר בשביל קיום העולם, ודי להם מה שמתחלה ה' נראה צעניכם כאלו מד"ד מתוחה ח"ו, וגלולים מכלל ע"י הפחד והיראה, וא"כ לק"מ מה שמתחלה הכתוב בראשית ברא, "אלקים" אף שלא נתקיים אח"כ בחי"ו זו שבע"י הקדים הקב"ה מדת הרחמים, אמנם גם התחלה במחשבה מתקיימת באופן זה לעולם, שגראה כן מתחלה ושוב אח"כ אינו בא לידי מעשה, ובזה מובן הכתוב צקבלת, ידעתי כי כל אשר יעשה האלוקים הוא יהי' לעולם וגוי, והאלוקים עשה שיראו מלפניו, וכבר הבאתי מה ששמעתי מאבא מארי זל"ה לפרש סוף הכתוב, כי חכמת מד"ד היא להביא לידי יראה, אבל לא שמעתי בזה האידך הוא מקושר לתחלת הכתוב, ולכ"ל מובן שאמר ידעתי כי כל אשר יעשה האלוקים ר"ל המד"ד הוא יהי' לעולם, וכדי שלא תקשה הלא חזין

היה צריך להתחיל את התורה חלל מהחדש הזה לכם
שהוא מאות ראשונה וכו' מ"ט פתח בצרשית, משום
כח מעשיו הביד לעמו וגוי שאם יאמרו אומה"ע
לפעים אחס וכו' הם אומרים להם כל הארץ של
הקציה הוא צרעה וכו' וצראנו נעלה מכס ונתנה לנו
עכ"ל.

והרמב"ן ז"ל הקשה על אגדה זו, דהרי צורך
גדול הוא להתחיל בצרשית צרע חלקים,
כי הוא שורש האמונה, ושאינו מאמין בזה וחושב
שהעולם קדמון הוא סופר בעיקר ר"ל, ואין לו תורה
כלל, והתשובה ע"י מפני שמעשה צרשית עוד עמוק,
אינו מוכן מן המקראות ולא יודע על צוריו חלל
מפי הקבלה עד משרעים מפי הגבורה וכו', ויסיק
לאנשי התורה להזכיר צרשית שמים וארץ צורך כלל
כמזכר בעשרת הדברות כי ששת ימים עשה ד' את
השמים ואת הארץ וגו' ותשאר הידיעה בקבלה
והללמים עם התורה שצ"ע וכו' ונתן ר' יחזק טעם
לזה כי התחילה התורה מצרשית וכו' וסיפור צרשית
אדרי"ר, ועיי' חטאו נגרש מג"ע, ואנשי דור המבול
בזמנא גורשו מן העולם וכו' כי כן משפט האלקים
וכו', כענין שכתוב ויתן להם ארלות גוים וגו' בעבור
ישמרו חקיו ותורותיו יגלורו, ועיי' גירש משם מורדיו
והשקין צו עובדיו, שידעו כי בעבודתו יתגלה, ואם
יתעלו חקיו אותם הארץ וכו' עיי"ש שהאריך.

והביא הרמב"ן סייעתא לפירושו ממ"ד צצ"ר
ר"י דסכנין צצ"ר לוי פתח מה טעם גילה
להם הקציה לישראל מה שצרע ביום ראשון ומה
שצרע ביום שני, מפני עובדי גילולים שלא יהיו מוניין
את ישראל וכו' הלא אומה של צחות אחס, והם
משביין להם ואחסם הלא צוחה היא צידכם, הלא
הכפתורים היואלים מנפתור השמידים וגו' העולם
ומלואו של הקציה, כשרעה נתנו לכם, כשרעה נעלו
מכם ונתנו לנו וכו' עכ"ל הרמב"ן ז"ל.

והקשה הראש"ם על דברי הרמב"ן ז"ל, דהרי מדברי
המזכיר שהציה ראי לדבריו נראה לכאורה

ר"ל שצננותותו חלה כל כוחו ומדריגותיו שהם מכל
האדם וגו', ולא נעשה מכוחו מאומה, וכמו כן
ישראל חלו הכל בזכותו של משה רבינו ולא בזכותם
כלל, וכל אומה חלה בזכות זולתו ולא בזכות עצמו,
חבל האמת הוא שהי' באמלעות זכות שניהם כבודע,
והנה משה רבינו ע"ה היה עם התורה הקדושה,
ועיי' כל ח"ה נקרא בשם משה, וח"ש ז"ל צרשית
בצביל התורה שנקרא ראשית ובצביל ישראל שנקראו
ראשית והכוונה לדרכו ובצביל משה רבינו שהוא
עם החוס"ק ובצביל ישראל מקיימי התורה וצרא
העולם, וכן אמר"ל צרשית בצביל משה וכו' ושניהם
מוכרחין לקיום העולם כנ"ל, וצרה יוצאר בסמיכות,
ולא קם צרע, "בישראל" עוד כמשה אשר ידעו ד'
וגו', ר"ל שצרה משה למדריגתו הגדולה בצביל שהי'
צרה בישראל, כאמר"ל כלום נחתי לך גדולה חלל
בצביל ישראל, וכן חלה משרעים הכוח והגדולה
בהם ולא צעמנו מאומה, אחנם לעיני בני ישראל
הי' נחשב שהכל הוא בזכותו של משה ולא בזכותם,
וח"ש לכל היד החזקה וגו' אשר עשה משה דייקא
הי' לעיני כל ישראל, חבל באמת הי' הכל בזה חזכות
שניהם וכמו שדרשו ז"ל צרשית בצביל התורה שהוא
צחי' משרעים ובצביל משה ובצביל ישראל וכו'.

*

עוד ילי"פ בסמיכות התורה ולכל היד החזקה ולכל
המורא הגדול אשר עשה משה לעיני כל ישראל
צרשית צרע חלקים וגו', פרש"י ז"ל לעיני כל ישראל
שנשאו לבו לצבור את הלוותות לשניהם וכו'. והאוי
להבין מהו המורא הגדול שעה משה רבינו בעצירת
הלוותות, גם הרי צא הכתוב לספר כאן שצנחו של
משה, ומאי שצחי' צרה שעיבר את הלוותות, גם צ"ע
מה שדרש ז"ל לעיני כל ישראל על שצרת הלוותות
דייקא מדכתיב ואשצרם לעיניהם, הרי כל הנסים
והנפלאות עשה משרעים לעיני כל ישראל ומאי
משמע דרך קרע לעיני כל ישראל קאי על שצרת
הלוותות דוקא.

(ג) **בראשית** צרע ח' את השמים ואת הארץ וגו'
פרש"י ז"ל הוצא מאמר חז"ל א"ר יחזק לא

(ד) גם כ"ג ממנ"ס, מי שמאמין בתור"ק א"ל ראייה דירושת הארץ לישראל הוא, דמבואר כן בתור"ק בפירוש, פעמים אין מספר, ואומות העולם שיעטנו ויאמרו גזולה היא בידכם, הרי אינם מאמינים בתור"ק, ואין יסתר טענתם במה שפחת הכתוב מצראשית עד החדש הזה לכם, הרי כוכבים אינם מאמינים ואינם מודים בתור"ק, ואין בכל זה הוכחה והכרח להיות נכונים מדעניים אחר. ומ"ש ר' יצחק להודיע שכל הארץ של הקב"ה הוא צראה וכו', הרי א"ל לידעם זו מלך התורה, דיודעים גם האומות שהקב"ה צרא את העולם מלך החקירה, כמ"ש הרמב"ם ז"ל דגם האומות הקדמונים האמינו בסיבה הראשונה, אלא שטעו לומר אין בבורו להשיגה בתחתונים וכו' ורוב עו"ש הקדמונים טעו בדרך זה, ואם אעפ"כ יערערו על תנחת הארץ לישראל, אי"ב צמח איפוא יסתר דבריהם מדברי הכתוב אחרי שאינם מאמינים צה.

(ה) גם מה טענה היא זו בצדונו נעלה מהם ונתנה לנו, ואין יכיה צה הוכחה לברר זכותם דירושת הארץ, והרי כל גזון יוכל לומר כן שבדון הקדוש צ"ה נעלה מצעליו הראשון ונתנה אליו, וכל חזקה שאין טענה אמתית לברר חזקתו אינה כלום, ולפי טענתם של אומה"ע שהארץ גזולה בידו ישראל, אין בטענה זו הוכחה כלל לסתור טענתם.

(ו) גם אין יתכן שנשתנה סדר החורה בשביל הגוים, ולמה חש הכתוב לכך, ומינינו צעת שחירגמו החורה לתלמי המלך, היה חשך ואפילה ג' ימים, וקצבו חז"ל תענית ע"ז בח' טבת כמבואר בנגילה תענית, וכיה צה גדולה כמבואר שם, ואין יתכן שחלק גדול בחורה נכתבה בשביל אומה"ע, גם משולם לא היה מציאות כזו שיעטנו אומה"ע כך וכפלי שמיא גלגל, ולמה היה הצורך לשנות סדר החורה בשביל כך, גם לשון המדרש צ"ב שאם יאמרו אומה"ע, ומה לכם לאומה"ע בטענה זו, וכו"ל ש"ס יאמרו הכנענים וכו' שעליהם לערער, שהיה הארץ

מוחקת בזה עד הנה.

כראיה לסתור דבריו ז"ל, ולפי דעתו יהיה פירוש כה מעשיו הגיד לעמו, על שונם אדם וחיו שגורשו מג"ע צעבור חטאים ועל שונם דור המבול ודור הפלגה, ולא על סיפור הצריחה, ומדברי הב"ר שהביאו הוא לעזרו, הנה מורה לנגדו, וכו"ל אמרם מה טעם גילה הקב"ה לישראל מה שצברה ביום א' ומה שצברה ביום ב', שהוא מורה על סיפור הצריחה לברך, ומסיים צה לתת להם נחלת גוים הגיד להם משנה צראשית, ומעשה צראשית בכל מקום הוא סיפור הצריחה ע"כ קושית המדמי על הרמב"ן ז"ל גם דברי המדרש רבה צ"ב, בצאמרו מה טעם גילה הקב"ה מה שצברה ביום ראשון וציוס השני וכו' ואחרי שייכות וטעם יש צה לסתור טענת אומה"ע ה"ל, ואין יכיה ראייה מה שנתנה הארץ הוא לישראל לברך, ולא נמצא במדרש הצנה הקישור כלל ול"ב.

(ג) גם יפלא ואין יתכן שלא יהיה נכתב בחורה כל סדר צראשית והשתלשלות האצות הק, ומקור מתאבתם של אומה הישראלית, והרי אמרו חז"ל יפה שיחזק של עבדי אצות מתורתן של צנים, גם כמה מלות נכתבו צו אבר מן החי ומיילה לאברהם וגיד הכשה ע"י יעקב, וכי יצויר להקשות שלא היה צריך לכתוב כל זה אחמסה, וכעין זה הקשה הכלי יקר ז"ל, ומידן דכוונת קושית ר' יצחק מאחר שיעקר החורה למותיה ניתנה, ה"ל להתחיל מחדש הזה לכם, וסיפור זה מצראשית עד פ' צא, די צה שיקבענו בסוף החורה אח"ד ז"ל, ועדיין צ"ב גם לפי תרולו, דא"כ מאי חירן ר' יצחק משום כה מעשיו הגיד לעמו וגו' וכדי לסתור טענת אומה"ע הקדים הכתוב לכל אלה, ולבאור אין בכל זה שייכות לסתור דבריהם, וכל מעשה אצות והכסיונות שנתנה א"ל ועקידת יצחק כולם לנרץ ישראל וכתבו, כדי ללמוד ממעשיהם ודרכיהם הקדושים, ומעשה אצות סימן לבנים, ואין בכל אלה לאומה"ע כלום לא חלק ולא סימן ולא ראייה, ואין יתכן שנשתנה סדר החורה בשביל טענת אומה"ע, ואין צה תשובה כלל לסתור טענתם ול"ב.

לזכרת שהחיינו שנשאל עליה, גם מה שסיימו הקצ"ה ברא עליונים ואח"כ ברא התחתונים אין לו קישור לצירור הלכה זו דזכרת שהחיינו שהתחיל בה, וי"צ.

(י) במד"ר (פ"ג ס"ג) רש"י פתח (משלי ע"ו) שמחה לאיש צמעה פיו ודבר צמחו מה טוב, שמחה לאיש צמעה פיו זה הקצ"ה שנאמר ד' איש מלחמה וגו', צמעה פיו ויאמר א' ויבי אור, ודבר צמחו מה טוב וירא אלקים את האור כי טוב עב"ד המדרש. לכאורה ראוי להבין ענין שמחה זו, דברי אמרו ר"ל (חגיגה י"ב ע"א) נסחכל הקצ"ה דוד המצול ודוד הפלגה, וראה שמעשיכם מקולקלים עמד וגנז לנדיקים לע"ל א"כ לא היה עדיין זמן בשמחה בצריחת האור, ויתקיים רק לעתיד, גם מה שסיימו ודבר צמחו מה טוב י"צ כוונתם ז"ל.

ונבוא אל הביאור ונקדים דברי המד"ר (פ"ב ס"ה) א"ר חייא רבה מתחלת צריחתו של עולם נפח הקצ"ה בצמיק צנוי וחרצ צנוי, בראשית ברא א' הרי צנוי וכו', והארץ הייתה חרוכה וצרכו הרי חרצ וכו', ויאמר א' ויבי אור הרי צנוי ומשוכלל לע"ל, המד"א (ישיע"י ס"י) קומי אורי כ' צא אורך וכו'. עוד דרשו ז"ל שכל הגליות וכל המאורעות נרמזו בפסוק זה בצריחת שמים וארץ, והארץ הייתה חרוכה וכו' גלות צדל וכו', וצרכו זה גלות מדי וכו' ורוח אלקים מרחפת זה רוחו של משיח וכו'. וכזה הרמז צ"ל להבין עכ"פ אשר ברא אלקים לעשות חלביה, ודע כי ששת ימי המעשה הן כל ימות העולם, כי קיומו יהיה ששת אלפים שנה, ויומו של הקצ"ה אלק שנה וכו', והנה צמחי ימים הראשונים היה העולם כולו מים ולא נשלם בהם דבר, והם רמז לשני אלפים הראשונים שלא היה בהם קורא צמח ד', וכך אמרנו"ל צ' אלפים חכו וכו', ציוס ה' מלאית היבשה והלמיחה ועשהה פירות, הוא האלק השלישי המתחיל בציחת אברהם בן מ"ה שנה, ואז החל לקרוא צמח ד', ואח"כ נמח לדיק כי משך רצום לדעת את ד' וכו', והיום ה' נבראו בו המאורות הגדול והקטן וכו', וירמז אלק השלישי כאשר נבנה הבית הראשון וכו', ולכל

(ז) במד"ר פ' תשא (פמ"ו ס"ב) פסל לך ה"ד (קבלה ג') לכל זמן ועת לכל חפץ עת ללדת ועת למות וגו' עד שאתה מגיע עת. להשליך אצנים שנאמר (איכה ד') תשתכנה אצני קדש, ועת כנוס אצנים שנאמר (תהלים קמ"ז) צוה ירושלים ה', דבר אחר עת להשליך אצנים ויחר אף משה וישלך מידיו, ועת כנוס אצנים פסל לך וגו', וי"צ מה חידשו חז"ל בדרשתם ומה יתוסף בהנה והסבר ע"י דברי קבלת צמ"ש לכל זמן ועת לכל חפץ, וגם עפ"י פשוטו יובן כן שעשה משרע"ה כפי צמחי ישראל בראתו העת, הן בצבירת הלוחות, וכן צמח שאל"ה הקצ"ה פסל לך, ומפורש הכל בפסוקים הן מה שהשליכן משרע"ה מידו וכן מה שפסל אחרים חז"ל קרי צי רב הוא.

(ח) בתנחומא פרשה זו איתא (ס"ד) בראשית ברא אלקים ילמדנו רצונו הצונה בית חדש כיצד לריך לברך, כך שני רז"ל הצונה בית חדש מברך שהחיינו כדי שיעשה נחת רוח ליוצרו, וכן איתא מואל שלא נתנו המועדות לישראל אלא להנחת עולמן וכו', לפיכך הצונה בית חדש והקונה כלים חדשים לריך לברך, כשנברא הקצ"ה עולמו מה כתיב שם ויברך אלקים את יום השביעי וכו', א"ר יתחק צמר ודס צונה פלעין, צונה התחתון ואח"כ צונה העליון, והקצ"ה בתחלה ברא עליונים ואח"כ ברא התחתונים שנאמר בראשית ברא אלקים את השמים ואח"כ את הארץ עכ"ל התנחומא, וי"צ סמיכות הלכה זו לבא, וק"ל הייבצ לב זלביה דקדק עוד בלשון המדרש מ"ש כיצד לריך לברך, ולא אמר מה לריך לברך, או הול"ל אם לריך לברך או לא, גם מה שסיים ואמר כדי שיעשה נחיר ליוצרו מה חידש לנו צעם זה, וידוע היא דכל עשייתנו צמעה המלות, וצמחשבה דבור ומעשה הוא רק כדי לעשות נחת רוח ליוצרו צ"ה, וכל הצרכות על כוונה זו ראוי שנאמר.

(ט) עוד ראוי להבין המשך דברי התנחומא, מה שהביא ראיה כשנברא הקדוש צ"ה עולמו מה כתיב ויברך א' את יום השביעי וגו' ומה ענינו

והשחמשתו ומשפטו ומעשבו, אלא שהקצ"ה משנה ומחליף את הזמנים, כפי מעשה צ"ח והכנתם, אבל כל אלה נקבע זמנו מלפניו יתברך בצריאת שמים וארץ ובששת ימי המעשה.

והנה אמרנו צמחני דאבות פ"ה בעשרה מאמרות נצרה העולם, והלא במאמר א' יכול להצטרות, אלא להפרע מן הרשעים שמאצדין העולם שצדא בעשרה מאמרות וכו', ובתו ז"ל צ"ה במשנה, דצמחא במאמר א' צדא אלקים השמים והארץ וכל צבאם, וכן דרשו חז"ל את השמים לרבות חולדותיהן, ואת הארץ לרבות חולדותיה, וכן פרש"י בלען מדרש"ל, ללמד שכולם נצדאו ציוס ראשון, וכל א"ל נקבע ציוס שגזר עליו, והרמב"ן ז"ל הרחיב הציבור צוה, דציוס הראשון צדא הקצ"ה כל הצדאים, מאפסיהם המוחלעת יש מאין, אבל ה"י צריאתם בחומר דק מאוד הנקרא בלשונם היולי, ובשאר ימי המעשה המליא והאילא יתברך מן הכח הבוא אל הפועל כל דבר בעתו ובזמנו, והלצ"ה האורות ותקן אותם והשלימם. עיי"ש ד צריכות, אמנם כוונת דברי חז"ל צמחנה והלא במאמר א' יכול להצטרות, דה"י יכולה צידו יתברך שיגמרו כל מעשה בראשית במאמר א', עד חליתו וגמר עשייתו ושליומות תקוים, ולא הולך לעשרה מאמרות אלא להפרע מן הרשעים וכו'.

ולכאורה חינוח שבי ראון הבו"ת, שיהי תיקון השלמה כל מעשה בראשית בעשרה מאמרות, לעטם שאמרו ז"ל כדי להפרע וכו', אבל עדיין לכאורה היה אפשר שיכיו כל העשרה מאמרות, ואמרו ציוס א' ובשעה וברגע א', ויושלמו כל מעשה בראשית ברגע א', כי היכולת צידו יתברך על ככה, ולמה לא הקשו גם כן צמחנה, והלא בשעה א' היה יכול להצטרות, כמו דקשיא לכו והלא במאמר א' יכול להצטרות, אמנם מעיקרא לאו קשיא הוא, דדבר בעתו מה טוב, והיה ראוי יתברך שיהיה נקבע צריאת כל מעשה בראשית, כ"א בעתו ובזמנו, כפי אשר ראתה חכמתו יתברך מה שראוי להיות נצרה ציוס ראשון, ומה ציוס שני וכו' שראוי להיות מוקדם צריאתו, ומה

ציו ישראל היה אור כי מלא כבוד ה' את ציו ד' וכו', ציוס החמישי שראו המים נפש היה רמז לחורבן הבית, כי צו ימשלו האומות וכו', ציוס הששי נצרה האדם בללם אלקים, והוא זמן ממעלתו, והוא האלף הששי שנאמר כסאו כשמש נגדי וכו' צו דוד וכו', ויוס השביעי רמז לעוב"צ שכולו שבת ומנוחה לחיי העולמים וכו' עיי"ש נועם דבריו ז"ל.

עכ"פ מוצא דצדריהם ז"ל דכל המאורעות וכל הצדיות שחלפו ויעברו בכל ימי עולם, היו כלולים בזה צריאת שמים וארץ ובששת ימי הציון, הגם שהרבה מהדברים תלוי בצדריהם צ"ח וכפי הכנת המקצלים, אבל כבר נצדא בם צדריהם הקדמונים ז"ל, שאין גדר הידיעה והצדריהם סותרים זא"ז, והכל צ"ה לפניו יתברך, והבין מתחלה בזה הצריאה בששת ימי המעשה, להיות נקבע לאלה לפועל המעשה בעתו ובזמנו, כמשכ"כ דבר בעתו מה טוב, שפ"ה הקצ"ה הדורות מראש, וקבע כל דבר בעתו ובזמנו כפי שראתה חכמתו יתברך.

ואפשר שזה הכוונה דצדריהם המדרש ה"ל שמחה לאיש זה הקצ"ה, שנאמר ויאמר אלקים יהי אור, ולכאורה לשמחה מה זו עושה, כיון שנגזר האור ולא היה העולם כדאי אליו, עיי"ן צא כמחרץ ודבר בעתו מה טוב, שאין שנוי ראון לפניו יתברך, ומתחלה נצרה ע"ד כך, שיהיה דבר בעתו לנדיקים לע"ל, ועל אותו הזמן נאמר וירא אלקים את האור כי טוב, וז"ל דבר בעתו מה טוב, ועיי"ן היתה שמחה לפניו יתברך בצריאת האור על אותו הזמן שיהיו ראויים אליו, כי עת לכל חפץ תחת השמים, וכמו"כ צריאת המשיח וגאולה העתידה יש לו עת מוגבל מאתו יתברך, והבאנו כ"פ דברי המזה"ק פ' ויחי, לפרש מאמרה"כ בעתה אחישה, דא"ל להיות הגאולה כ"א בעת המוגבל לפניו יתברך, רק אם יזכו לנחיה אחישה, הקצ"ה יחליף ויקדים אותו הזמן, ויקבענה לפניו (עיי"ש) ובערצו נחל דדרוש לשב"ג, עכ"פ מתחלת הצריאה הוכן והקובע כל רגע ורגע, וכל מזל וכוכב עד סוף כל ימות העולם, מה שיאיר צו

זו הוא יתצרך וקצבו ליום שציתה, ולא הוקצב מאתו יתצרך יום השבת לעטם כי זו שבת לבד, חלל חדרבה לפי שראתה חכמתו יתצרך שראוי לקצוב את יום השבת ליום קדוש ומוחל, ע"כ שבת זו וקצבו ליום שציתה, ובכחוד יתפרש עד"ז ויצרך חלקים את יום השביעי ויקדש אותו כי זו שבת וגו', וכולו חלל עממא הוא, והא בזה חלל, דע"כ קידש השי"ת את יום השבת לפי שזו שבת, ומה שזכר השי"ת להיות שציתו ציום השביעי דוקא, הוא לפי שראתה חכמתו יתצרך שזו עתו וזמנו בראוי לו, להיות מקודש ושומד וע"כ זכרו וקדשו ושבת זו, חלל לולי עטם זה היה אפשר שיתקיים השבת גם ציום הראשון, ודבריהם ציום הראשון היה דרגה א' ובמאמר א' וכלא יגיעה וכן בכל ששת ימי הבנין, וא"כ חוץ מרגע זה היתה שציתה לפניו בכל ששת הימים, חלל שלא יקרא לה בתי שציתה כ"א ציום השביעי לבד, והעטם כי זו שבת חלקים וגו', כלומר שזכר זמנו להיות יום שציתה, כפי אשר ראתה חכמתו יתצרך להשלמת תיקון העולמות, ובקדמה זו ירווח לנו לבאר מדרשי חז"ל אשר התחלנו בהם בפתח דברנו.

ועתה נבוא לבאר מאמר ר' יחזק המוצא בראשית י"א, ודברי המדרש בג"ל הביאו הרמב"ן ז"ל, ונקדים דברי הגמרא סנהדרין (דף ל"א) שצאו בני אפריקא לדון עם ישראל לפני אלכסנדרוס מוקדן, אמרו לו ארץ כנען שלנו היא דכתיב (במדבר ל"א) ארץ כנען לגבולותיה וכו', אמר להם גביהא בן פסיסא לחכמים תנו לי רשות ואלך ואדון עמכם וכו', אמר להם אף אני לא אביא ראייה חלל מן החורב שנאמר (בראשית ט') ארור כנען עבד עבדים יהי לחייו, עבד שקנה נכסים, עבד למי ונכסים למי וכו', מיד צרנו והניחו שדוחיבן וכו', והקשה המהרש"א ז"ל ואיכא למידק צענעם, דכיון דבני אפריקא היו צאים בראיה מן החורב מדכתיב ארץ כנען לגבולותיה, עכ"ה יחמינו צמה שכתוב צחורה וא"כ אין להם פתחון פה כלל, דכמה כחוצים צחורה שהקדיש נתן לישראל ארץ ז' עממים, ואי שלא יחיו מהם כל עממא, ותיוך המהרש"א ז"ל כי לפי הברכה

שראו להיות ממוחר, כי לכל זמן ועת לכל חפץ, וכבחי שרצו"ל במדרש בג"ל, וכמ"ש הרמב"ן בג"ל כי כל ימות עולם ומעשהם היו כלולים בזה בריאת ששת ימי המעשה, וקביעת זמנם צימות עולם, כפי אשר נקבע עת בריאתם בששת ימי הבנין, ובדואי ישנם עוד טעמים כמסכים ונעלמים מאתנו, להיות בריאת כל דבר בעתו ובזמנו כפי אשר גזר חכמתו יתצרך.

וכתב מהרצ"ו זל"ה בפריעת, בדרוש עגולים ויושר (היכל א"ק שער א' ענף א' ח"ב) וחל"ק לעניינו, מן העת והזמן אשר התחיל התפשטות והשתלטות האורות והעולמות, מאז התחיל להיות הנצחיים כולם זה אח"י, עד שזה הדבר חל האצילות אשר הוא עתה, וכפי סדר ההתפשטות וההשתלטות בסדר הזמנים זה אח"י, כך נעשה ולא ה' אפשר להקדים או לאחר בריאת עולם הזה, כי כל עולם ועולם נברא אחר בריאת עולם שלמעלה ממנו, וכל העולמות היו נבראים ומתפשטים ומשתלשלים, והולכים זה תחת זה - צמנים שונים ומאחרים זה אחר זה, עד שהגיע זמן בריאת עכ"ה, ולא נברא צמנן הראוי לו, אחר בריאת העולמות העליונים אשר עליו, ודי צוה כי לא נוכל להרחיב ולהעמיק ביאור זה הענין ככל האורך, ואין וכמה ומתי עכ"ה, ויהי אף שיביא נדבדור לנו מכל בג"ל, דבריאת העולמות היה הכל תלוי צמנן, כפי אשר הוקצב והאקצב בחכמתו יתצרך, והיה ההכרח כפי לוינו יתצרך שיביא בבריאת ששת ימי המעשה, וציום השביעי שבת לה', כי ראתה חכמתו יתצרך שזה זמנם כפי האורך להשלמת תיקונם, והשייית ברא העולם הזה בצמיג עולם הנסיון, וכדי שיתלכצו כל הנצחיים במהותן וצחייתם ועצביותם ונאצם אשר האקצב להם מאתו יתצרך לתכלית בריאתם, היה האורך שיביא בריאת הא' ציום הראשון והא' ציום השני, כל אחד צימות הנקצב לו להשלמת תקויו ודבר בעתו מה טוב.

ובן על דרך זה הוקצב והאקצב מאתו יתצרך, להיות יום השביעי יום מוחל וקדוש, וע"כ שבת

אמיתית, ויפחדו שלא יעשו בגאולה של שקר כמו שאירע להם כ"פ, ע"כ יזכר להם מלך המשיח ויאמר ראו צאורי שזרע עליכם, שנאמר וכבוד ד' עליך זרם, וזהו יחי ציורו גמור שיראו כל ישראל אורו ויחזק, ויתגלה להם אור הגנוז ויראו צו מסוף העולם ועד סופו, ואז יאמינו במלך המשיח, ועד שלא יתראה אלינו האור ההוא, ומכ"כ כ"ז שבחושך יכסה ארץ, ציימנו שבשכבות איום ונורא, א"ל שיכיה בגאולה כלל ואין רשאי להאמין בו.

והנה מבואר בעקידה פרשת נצבים (שער המאה) דקודם ביאת המשיח יעשו ישראל תשובה, אבל לא יהיה עוד תשובתם שלימה כ"א אחר ביאת המשיח, שאז יעשו כל ישראל תשובה גדולה, ויצאור הפסוקים בדרך זה עיי"ש, וק"ו זל"ה הישמה משה בפרשת לך כתב ג"כ, שקודם ביאת אלי ומשיח יעשו ישראל תשובה תחלה ואח"כ תשובה עילאה, ועיין בספרי ויואל משה מאמר ש"ס (סימן מ"א) שבצאתי כונה מאחז"ל שמבואר בהם כן, וכן מבואר בפדר"א (פמ"ג) שאם אין ישראל עושין תשובה אינם נגאלים, וסוים אח"כ ואין ישראל עושין תשובה גדולה עד שיבא אלי עיי"ש, וכן משמע מהפסוקים צפ' נצבים ושבת עד ד' אלוקיך וגו' ושב ד' אלוקיך את שבותך וגו' והביאך אל הארץ וגו' ואח"כ אמר הכתוב עוד ומל ד' אלוקיך את לבבך וגו' כי תשוב אל ד' וגו'.

העוֹרָה מכל ה"ל דצורו ודצור ומוכרת, שישאל יעשו תשובה בעצות החטא וקבלה על לבצא לפני ביאת המשיח, ואין ישראל נגאלים אלא בתשובה, אבל תשובה שלימה ותיקון גמור על חטאים הקודמים, לא יהיה בהם להגיע לציונה התיקון השלם אלא אחר ביאת המשיח, כמבואר בדבריהם ז"ל.

ומעתה יבואר טענה באומה"ע שיערערו לעמוד בזמן הגאולה, על זכותם של ישראל צירושם הארץ, בטענה לסטים אחס כדברי המדרש ה"ל, דאומה"ע לא יראו את האור הגדול כמח"כ וערפל לאומים כשיחשבו להם ביאת המשיח לא

היתה זמן המעשה הזה בתחילת בית שני, והנה מיום חורבן בית ראשון הי' תמיד ידם תקיפה עלינו, והי' טענה בני אפריקא עפ"י החורב, שנאמר כי ברשעת הגוים האלה ד' אלוקיך מורישם מפניך, אבל כאשר עשו ישראל כחטאת כל הגוים אשר סביבותיהם, וקאה אותם הארץ בחורבן בית ראשון, ועוד היום אחס בחטאתכם ולא עוצים אתם מאתנו, ואחס חשבו להאחז צאריך האחת, והנה אנתנו קודמים לחות בה מלד ירושה שנאמר ארץ כנען לגבולתי וכו', כן היה טענתם עכ"ל המהרש"א ז"ל. ועיין בספרי ויואל משה (ח"ב סימן מ"ג) בבאתי כמה מדרשי חז"ל שלא הוצתה תחית הארץ לישראל אלא בתנאי של שמירת התורה ומבואר כן בפסוקים ככ"מ.

והנה גם במרחי ונקשה במאמר ר' יחזק ה"ל, דליך יחי' טענתם של אומה"ע על ישראל לומר לסטים אחס שבשעתם ארץ ז' עממין, והרי מבואר דא"י בחלקו של שם נפלה כשהלך נח את הארץ לבנו, ואין יעשו עלי' שאר האומות, גם מבואר בחורב כ"פ זכות ירושה הארץ לישראל דוקא, ואם לא יאמינו צדק, מה יתוסף להביא להם ראיה ממועשה בראשית כקושייתנו לעיל.

ולדרבננו חפ"ל כי טענתם זה של האומה"ע, יהיה כן לעתיד בזמן הגאולה, ונקדים מה דאיתא בפסיקתא רבתי (פרק ל"ו) שנו רבותינו בשעה שמלך המשיח נגלה, בא ועומד על הגג של ביהמ"ק, והוא משימם להם לישראל ואומר להם עניים הוגיע זמן גאולתכם, ואם אין אחס מאמינים, ראו צאורי שזרע עליכם, שנאמר קומי אורי כי בא אורך וכבוד ד' עליך זרם, ועליכם בלבד זרם ולא על אומה"ע שנאמר כי הנה החושך יכסה ארץ וערפל לאומים ועליך זרם ד' וכבודו עליך יראה וכו' עכ"ל הפסיקתא.

והנה צודאי לא יעלה על הדעת שאותו הדור הקדוש, שיצרו לביאת המשיח לא יאמינו בו ח"ו, עד שיטעק לומר להם ואם אין אחס מאמינים וכו', אמנם יתעשו ישראל ויראו לבחון אם הוא גאולה

ומתורץ קושיה המדומה ה"ל (עין קושיה צ') מה שהקשה על הרמב"ם ז"ל ומצאנו בדברי המדרש וסיפור הבריאה נאמרה שבביל לתת להם נחלת גוים, וע"כ גילה הקצ"ה מה שנבדל ביום ראשון וביום שני כדי שלא יעברו אומה"ע על נתינת הארץ, ומה טעם בסיפור הבריאה לסתור טענתם (עין הקושית לעיל), ולדרכנו יתבאר על נכון, דע"כ הקדים הכתוב סיפור בריאת ששת ימי המעשה, דבהם נרמז השתלשלות כל ימות עולם, וכל מה שיארע עד סוף ימות עולם בשית אלפי שנים כמ"ש הרמב"ם ז"ל וסיק דיעה זו לנורך ישראל נכתב, וכמו"כ כל סדר הראשית והשתלשלות האבות הקדושים, ולי"מ ומתן תורה הכל נכתב בחוה"ק שבביל ישראל עם קדושו, ויש בו אורך לחקון העולם ומעשה אבות סימן לבנים, אלא שיש בה ידיעה גם לאומה"ע, שעתידין שרי אומה"ע לערער על נתינת הארץ לישראל בזמן הבטולה, ואז יגלה ד' שיניסו וישיגו בסיפור הבריאה, שהוקצו כל דבר בששת ימי המעשה, ובמה הבריאה נכללו כל המאורעות של שית אלפי שנים, חזון הבטולה ויירוש הארץ לישראל, והכל היה בזה הבריאה להיות נקבע כל דבר בעתו ובזמנו, וי"ש כח מעשיו הגיד לעמו, שגילה הקצ"ה לישראל מה שנבדל ביום הראשון וביום השני, וכלול בהם כח כל מה שיארע בשית אלפי שנים, והכל הוקצו בזה הבריאה, ועי"ז יתברר לתת להם נחלת גוים ויחסמו טענת אומה"ע, ועי"ד שפי' ק"ו הי"מ זל"ה בשו"י את שבותיכם לעיניכם אמר ד', שאז יצונו שכל רמז בחוה"ק, ויראו פנייהם שכבר אמר ד', ונרמז הכל בחוה"ק.

ועתה נבוא לצאר עיני שצורת הלוחות וסמכות הכתוב שכתבנו צו ודברי המורה ה"ל פסל לך ה"ד לכל זמן ועת לכל חפץ וגו', ונקדים מ"ש ז"ל במסכת מנחות (דף י"ט ע"א) אמר ר"ל פעמים שציוולה של תורה זה הוא יסודו, ודחיו אשר שבת ח"ל הקצ"ה למשה יושר כחך ששבת, פרשי ציוולה של תורה כגון ששבת תורה להאמת האמת והסתלק כל, וזה יסודו כלומר מקבל שכל

יחסונו, וטענתם יהיה כי לא ניתן ארץ ישראל אלא בתנאי, בעבור ישמרו חקיו, ובמבואר לעיל בדברי המורה"א ז"ל, דזה היה ג"כ טענתם לפני אלכסנדרוס מוקדן, והנה שרי מעלה של עי' אומות יקטרגו אז על ישראל, במבואר במדרש שיבואו בטענת מה צ"ן אלו לאלו, כללו עי"ז והללו עי"ז וכו', וכמו שערערו צד"ק"ם, ולפי שלא יהיה עוד תשובתם של ישראל שלימה לפני ציאת המשיח כנ"ל, ע"כ יהיה קטרוג גדול מצד שרי האומות, שאין לישראל זכות בארץ ישראל אלא בתנאי שמירת התורה, אלא שכוונת"ם בצדון כליות ולב, יקבל תשובתם של ישראל עי' שיבחיין אמתיות פנימיות, וגם ע"ש העתיד, שהמלך המשיח ומשרע"ה יחזירו את כל ישראל לתשובה שלימה, ומן השמים יסיונו להם, וידר השפעתו להאריך ויגלה להחזיר את כל ישראל לתשובה במבואר בדח"ל, וע"כ כפי משקל ה"ל דיעת ד', יזכו ישראל ויתקבל תשובתם מיד ע"ש העתיד, אבל שרי האומות לא ידעו לבחון פנימיותם, וגם לא ידעו לדון על שם העתיד, על כן יהיה קטרוג גדול על ישראל, ויבואו בטענת על ישראל שכבשתם ארץ שבעה עומות שלא כדון, וכטענה ה"ל.

ובזה יבואר דרשה ר' יחזק ה"ל, דע"כ פתח בבראשית משום כח מעשיו הגיד לעמו לתת להם נחלת גוים, והש"ת ראונו להגילינו מקטרגים של שרי אומה"ע, ע"כ גילה לנו מה שנבדל ביום ראשון ומה שנבדל ביום שני בדברי המדרש ה"ל, וכמו שביאר הרמב"ם ז"ל בפסוק כי זו שבת, שרמז בששת ימי המעשה השתלשלות כל ימות עולם וציאת המשיח עד א"ת השביעי, וכמשי"ל במדרש ורוח אלקים זו רוחו של משיח, ויאמר אלקים יהי אור זו בית צנוי ומשובלל לעתיד לבא, וכ"ז הוקצו כ"א עתו וחזנו בששת ימי המעשה, ולעתיד יצונו וישיגו בארון של דברים, שבי"ז נרמז במעשה בראשית, והוקצו זמנו משעת הבריאה, ובזה יחסם טענתם של שרי אומות על ישראל, כי יתגלה להם לאומה"ע כפי הנורך לידעה זו, וישיגו שבי"ז כוכן להם לישראל ושייך להם מעה הבריאה ולא יקטרגו עוד.

כאילו יושב ועוסק בחורב, מדחזין שהסכימה דעת השכינה למשכ כשיצטל חורב ושיצדק כיון דמתכוין לעוצבה עכ"ל רש"י. והקשו המפרשים (הש"ט) מקוצלת ועוד) ולכאורה אין ראיה משצירת הלוחות, דכרי מצואר ציממות (ס"ב ע"א) דדרש משכ ק"ו והסכימה דעתו לדעת המקום, א"כ לא נשמע מינה ציטולה של חורב זכו יסודה, דכא מטעמא דק"ו הסכים הקצ"ה על שצירתו, ע"כ קושיות ז"ל.

ואפ"ל כוונה הגמרא עפ"י"ד במסכת ערוצין (נ"ד ע"א) א"ר אלעזר מ"ד חרות על הלוחות, אלמלי לא נשתצרו לוחות הראשונות לא נשתכחה חורב מירשאל, פרש"י חרות משמע חקוק ואינו נמחק לעולם, ע"י הלוחות הראשונות היתה חורב חקוקה לישראל מהשתכח מהן עולמית עכ"ל. ואיתא במד"ר קבלת (פ"א סו"ג) רבנן בש"ר יתחק לעוצבו אדם לומד חורב וצרכה, שאילו היה אדם לומד חורב ולא שכתה, היה מתעסק בחורב ד' ג' שנים, וחוזר ומתעסק במלכתו, ולא היה משגיח זה לעולם כל ימיו, אלא מתוך שאדם לומד חורב וצרכה, אינו מזיז ואינו מזיז ח"ע מדברי חורב, עכ"ל המדרש. ופירשתי כזה מאמר דוד המעי"ב, לעולם לא אשכח פקודיך כי צם חיייתי (תהלים קי"ט), דכא העם שגמר עצב השכחה בחורב, כדי שלא יחז האדם ח"ע מדברי חורב, ע"כ אמר דוד כיון שהחורב הוא חיותי, ואינו יכול לפרוש ממנו כמו שא"ל לפרוש מן החיים, ע"כ לא אצטרך לחקרה זו של מדה השכחה, שאפילו אם לא אשכחם לא אחצטל מדברי חורב, וז"ל לעולם לא אשכח פקודיך, והעם כי צם חיייתי ואין אלני החשש שאתצטל מדברי חורב.

ואפ"ל דאחר מתן חורב ולפני חטא העגל, שהיו ישראל במדריגה גדולה ונשגבה, במארח"ל פסקה זוהמתן, והיו דבוקים בצדו"ת ובחוב"ק, לא הולכו לגזירת השכחה, כי לא היה אללם החשש שיפרשו מד"ת, וע"כ ניתנו להם הלוחות הראשונות שלא ה' השכחה מל'ו' בהם, אמנם אחר חטא העגל נשתנה בחינתן ונחלש דביקותן בחוב"ק, ואפ"י לא

שלא חטאו צעגל כגון שבע לוי אשפ"כ ה' חסרון בשלימותן בצדו' הכללות, ואלמלא השכחה ה' החשש שיחזו מד"ת, וע"כ לעוצבתן של ישראל הולכו למידת השכחה, והביעו על ככה על ידי שצירת הלוחות, ועל כן אמר לו השי"ת למשכ יושר כחך ששצרת, ואחי שפיר דברי הגמרא מנחות הוצרך לעיל, פעמים שצטולה של חורב זה הוא יסודר, וראייתם משצירת הלוחות, שהיתה ציטולה של חורב שחסרה להם לישראל הלוחות לפי שעה, עד שניתנו השניים, וגם גרס שכתה לעולם, אמנם זהו יסודר, שעי' השכחה לא יחזו מדברי חורב, והגם שכלאורה מדה הק"ו יספיק לשצירתן כקושיית הש"ט מקוצלת וא"כ איך נשמע מינה דזכו קיומה, אמנם מלד הק"ו ה' עדיין מקום ניתן החורב לאלו שהיו ראויין אליו, כגון שבע לוי ורוב ישראל שלא חטאו צעגל, דלא היו מספר החוטאים כ"א ג' אלפי איש, ומדח"ל הקצ"ה למשכ יושר כחך ששצרת, ע"כ שפיר נשמע מינה, דלפעמים ציטולה של חורב לעוצבה הוא וגורמת קיומה.

ובכתב בספח"ק חרדים בהקדמתו מדברי הספרי, וכן איתא בסדר עולם וברעיא מהימנא, דכל המלות תלויות קיומם צה' אצרים שצאדם צלז ועין ופה וכו', ואיתא בספח"ק דעי' קיום המלות נשלים חיקונם של האצרים אלו, עפ"י מ"ש ז"ל בתחלות חשבה מלחמה, אם שנית תצילות עצירות עשה נגדן תצילות של מלות, וע"כ אם ח"י נפגמו אצרי המעשה בעצירה, מלמד החשובה לר"ך שיקדש אותם צמעשה החורב והמלות, ועי"ז יחזרו לקדושתן ועברתן, ויושלים חיקונם הראוי, והחרדים ז"ל מה כל המלות התלויים באצרים אלו, וממלות התלויות צפה ללמוד חורב וללמד, כמ"ש ז"ל חיים הם למולאיהם למולאיהם צפה, וממלות התלויים צענים שילמוד צעינו חושב"ב בספר (עיי"ש צפ"ב), ומעשה אילו לא היה שכתה בעולם, היה אפשר ללמוד צעל פה, דכל ענמז לא החירו לכתוב חושב"פ אלא משום עת לעשות לר', לפי שא"ל ח"ל מידת השכחה גוצרת בעולם, אבל אילו לא נשתצרו הלוחות הראשונות לא היה שכתה, והיו

מורא על ראשם עזר שצירח הלוותו ושכחת הכורה, וצוה יובן הכתוב ולכל המורא הגדול וכו' זו שצירח הלוותו, אשר עשה משה לעיני כל ישראל כמו שפירשנו לעיל, ועשייתו היה בשב ואל תעשה כו', ע"י שנמנע מהלהפגל על חזרתו, ולא ראה משה רבינו לגלות לישראל שכו' הוא לעוצתו, ולהסיר המורא מלפניהם, כי ראה שיתחרטו וישונו, כאמרו אליהם אחם חטאתם חטאה גדולה, והגדיל החטא בעיניהם כדי להרבות חשונותם, וע"י חשונותם זכו ללוות שניות שא"ל הקב"ה פסל לך. וכה בצו"ת מגיד מראשית אחרית, וכה גלי וידוע לפניו יתברך, שהלוותו הראשונות לא יתקיימו בידם, וינתן להם שניות צנחי אחרת, וא"כ לנאור למה לא ניתנו מעיקרה הלוותו צנחי השניים, ולא היה הלוך בשצירתו, ואמנם דבר צעמו מה טוב, כמ"ש שלמה המלך החכם לכל זמן ועת לכל חפץ, ודוקדק חטא העגל היו ישראל צנחית עליונה, והולכו ללוותו הראשונות, וכשנשחט צנחיתו ע"י חטא העגל היה הלוך לשצירתו ולהנותן להם לוותו צנחית אחרת.

ובזה יתבאר דברי המד"ר הנ"ל, פסל לך ה"ד לכל זמן ועת לכל חפץ וגו', עת להשליך אצנים דכתיב וישלך מידי וישצר אותם לעיניהם, ועת כיום אצנים פסל לך וגו', ולדרכו אפשר שזה לתרץ ולנאור כיון שנתראה הקב"ה לישראל ליתן להם לוותו שניות, א"כ למה ה' הלוך בשצירת הראשונות, והיה אפשר להחזיר להם הראשונות צנחיתן הגדולה, ע"י זה המדרש כמתרץ, ה"ד לכל זמן וגו' והוקצב במשקל א"ל דעות עת וזמן לכל חפץ, וכפי צנחיתן של ישראל הולכו צאותו העת ללוותו הראשונות, ואח"כ לשצירתו, וכפי השמות צנחיתם הולכו ללוותו שניות להשלמת חקונם.

ובע"ז כתב האוה"ח"ק צ"י בהעלותך, עכ"פ ויש אשר יהיה הענין ימים מבפני וגו', שטעם העצרתם במדבר ע"י ממחר אנשי אמת, הוא לברר יוסי"ק השביות ביד שוכן מדבר ל', אשר ע"כ הודיע בספרות משער שיעור אשר יספיק לצורך

לומדים חושבנ"פ, ומעשה היה נחסר להם מהשלמת חקון העינים, וע"כ צוה שיעזר משה רבינו את הלוותו, עשה להם חקיה להשלמת וחקון עיניהם, שיוכלו לקדש ולעבד אותם בעמל הכורה, ואפשר שזה ירמזו הכתוב ולכל הוד החקיה אשר עשה משה לעיני כל ישראל, זו שצירח הלוותו שזה עשה וחקון לעיני כל ישראל.

והנה כבר הוצא בדברנו קושית הגאון מפלאק זל"ה, איך שציר משה את הלוותו הלא היו כחוצים בהם שנותיו יתברך, ונמחקו על ידי שצירתו, ותרנו עפי המצור במדרשים וכתובים שפרתו הכחוצים מן הלוותו. וכתבנומה פ' תשא מצור שפרת הכתוב מן עוד קודם שצדק עיי"ש, ולפי זה הקושית מעיקרה ליתא, דלא היה משום מחיקת השם בשצירתו, שכבר הול הכתוב מהם ערם שצירתו, ולנאור לפי"ד המדרש שהיו האותיות פורחות מהם לפני שצירתו, א"כ היה ציטוט מן השמים, ונמה יפה כמו של משה שא"ל הקב"ה ישר כחך שצרת, ואמנם אפ"ל עפ"ימ"ש ז"ל במד"ר ועתה היתה לי וכו' תפוס ה' בך, אלא כאן פתח לו הקב"ה פתח והודיעו שהדבר חלוי בו להפגל עליהם, וכה כאשר ראה משה רבינו שפרת הכתוב מעל הלוותו, והיה נראה כהרעם ח"ו על נתינת הכורה, ולנאור היה לו להפגל על חזרתו, דכמו שהיה בהם כח הפריחה, מנ"ש שח"ל כח הכורה, שהרי שם נקצעו מעיקרה וקנתה קדושתן במקומם, דכתיב והמכתב מכתב חלקים הוא חרות על הלוותו, ואם מה דלא היה הוי מנ"ש מה דהיה הוי, ולמה לא התפגל משרע"ה על חזרתו.

אמנם השיג משרע"ה שהוא לעוצתו של ישראל, דעל ידי זה נגרם להם מידת השכחה וישלימו א"ע יותר בעמל הכורה כנ"ל, אלא ישראל לא השיגו עדיין מידת הטובה בשצירתו, וע"כ כשראו האותיות פורחות ויצאו לשכחת הכורה, נכנס פחד ומורא בלבם ודאגו ממזל הדור, והתפרשים ז"ל כתבו שלא היה מעיקרה מחשבתם לע"ז צעגל, אלא עשו וראו מנאבי במקום משה, ובאמת היו יראים את ד', ועל

משרה שכינתו אלא על עשיר, ואפשר לתרץ דאחר חטא העגל ושצירת כלותו נתקלקל בחי' ומצא הדור ונעשה העשירות חשיבות ומעלה צעניו בצריות, וע"כ הוצרך להשראת השכינה ולחיי' הצוואה מזריגת העשירות, דעיי' וחי' דציוו נשמעו צעניו בצריות, אבל קודם חטא העגל שחי' בחינתו של ישראל גדולה, לא הי' נחשב העשירות למזריגה ומעלה עליונה צעניו בצריות, ומ"ש חז"ל אין הקצ"ה משרה שכינתו אלא על עשיר, כפי בחי' הדור אמרו כן, ולאחר שנתקלקלו הדורות הוצרכו לכך, ואפשר לרמוז עד"ז בדברי המדרש כי"ל פסל כך הכ"ד לכל זמן ועת לכל חפץ, וכפי המצב והצחי' של אותו הדור הוצרך לפסל כך, והוקצ' מאתו יתצרך כפי הזמן והצחי' וכפי האורך לתיקון של אותו הדור כ"ל.

ובזה יבואר סמיכות התורה לנעוץ סופה לתחלתה, ולכל המורה הגדול אשר עשה משה לעיני כל ישראל זה שציר כלותו, וא"ל הקצ"ה ישר כחך ששצרת, ולמה היה צורך בשצירתו כקושייתו לעיל, וע"ז חירטו במדרש לכל זמן ועת לכל חפץ, עת להשליך אצנים ועת כנוס אצנים וכו', כפי אשר גזר חכמתו יתצרך והוקצ' מאתו יתצרך עת לכל חפץ, ובזה מוצא ג"כ התחלת התורה וסדר צריאת שמים וארץ, אע"פ שכל תולדות שמים וארץ כולם נצטוו במאמר ראשון כמ"ש ז"ל בראשית צור' א' אח השמים לרבות תולדותיהן וכו' וכמ"ש הרמב"ן דכח היו"ל נצרא ציוס א' לכל מע"ב, אע"פ לא יצאו מכה אל הפועל כ"א בשעת ימי המעשה, מפני שצריאת כל דבר ודבר הוקצ' עמו וזמנו מלפניו ית' כמו שהארכו לעיל, גם להיות כל ימות עולם תלויים והוקצ'ו זמן כל המאורעות כפי הכתם בשעת ימי המעשה, גם צריאת המזון ואף השביעי כמ"ש הרמב"ן ז"ל, ומזה רואים על תחית הארץ לישראל כמ"ש המדרש כח מעשיו בגיד לעמו, והכל סובב על קיוצ' א', דדבר צעתו מה טוב, ומקושר סוף התורה לתחילתו ומתחברו המדרשים כי"ל.

ועתה נבוא לצאר דצרי התחומות כי"ל בצורה

 חודש כ"ד תר"ץ לצרך וכו', בהקדם מ"ד

במקום הבוא אם מעט ואם הרבה, והיו מתעצבים כפי האורך וכו' עיי"ש, והוא כצחי' כי"ל, דא"ל צהשגת שכל האדם לכוון הזמן אשר הוקצ' ויספיק להשלמת תיקונו, ורק ד' היודע נסתרות, מאתו יתצרך יכונו דרכיו ועתיו וזמנו, והענין היה מדריכם ומורה להם הזמן, וכפי אשר יאריך הענין להיות על המשכן כן יתנו וכו', ובענין בחי' ז' פי' הצעני"ט הכי ע"פ מד' מלעדי גבר כונו ודרכו יחפץ (תכלים ל"ז כ'), ותו"ד שבהזדס חפלו ורצונו להשלים דרכו צעניו עוב"ז, ולכונה זו ישם לדרך פעמיו, אבל צאמת מד' כונו, וכל מסעותיו וסדר חיותיו הוכן לו מן השמים, למען לחקן במקומות הכס ניה"ק השייכים לגורש נשמתו, ע"י תורה ותפלה ומעשה המצות כמצוה דצדרי האר"י ז"ל, ובספרי ויואל משה (מאמר ב' סימן ק"ח) הוספתי נופך על דברי קדשו מה שרמזו הכתוב עוד לפי דרכו ז"ל, דהנה אדם הבולק ח"ו לדבר עבירה או במחשבת עבירה, בודאי לא נמנע בהחירה מאתו דא"כ אין כאן שכר ועונש, ולא שייך לומר צה מד' מלעדי גבר כונו, אלא שאם רואה להשלים חפץ וראוץ הצורה ואינו יודע איזה דרך ישכון אור אז דרכו יכונו מהשי"ת להגותו הדרך לתועלת השלמת תיקונו, וחס"כ מד' מלעדי גבר כונו, אבל רק צחנהו ודרכו יחפץ אם צדרכי ה' הוא חפץ, אז מושגה מאתו יתצרך כל דרכו וזמנו ועתותיו כמ"ש ז"ל השגחה סיבה בדבקות, ובצחי' שאמרנו לעיל דבר צעתו מה טוב, וכל עיתותיו הוקצ'ו לו מהשי"ת היודע נסתרות.

ונקדים עוד מה שפירשתי כבר על מאמרם ז"ל (גדרים ל"ח) א"ר יוחנן אין הקצ"ה משרה שכינתו אלא על גבור ועשיר וכו', וכולם ממש, עשיר דכתיב פסל כך פסולתן שלך יבא, ואמר ר' תמא דר חנינא לא בעשיר משה אלא מפסולתן של לוחות וכו', ולכאורה קשה לדארכה לילך מניי' לאורך גיבא, דהרי בלוחות הראשונות הי' בחינתו של ישראל וצחי' השראת השכינה גדולה יותר, ובאורות שבה לא היה משרע"ה עשיר עדיין, דלא נחשד אלא מפסולתן של לוחות, ובא"ר למדו ז"ל דאין הקצ"ה

מצרכין שהחיינו בחוצה, ומפני שראיתי גדולי הדור שלא נהגו לאמרו אני דוחק כן, ואעפ"י שאין זה מספיק כל האורך, שהרי בפדיון הבן תקנו זמן וכו', ונחמק הרשע"א ליישב מנהג העולם שאין מצרכין שהחיינו, ומה שצפדיון הבן מצרכין שהחיינו עיי"ש.

ונראה לבאר כל הענין עפ"י דרכו הג"ל, דהנה רצ"ן צפ"ד דסוכה מתרץ לי לקושיה בחוסי' מפדיון הבן, וז"ל ופדיון הבן אע"ג דלאו ממון לזמן קאחי, אפ"ה כיון שהיה מצוה תלוי בזמן לי יום של חינוך, שאלא אז מכלל נפל ונכנס לכלל קיימא וחיות. שפיר שייך לצרכי צ"י שהחיינו עכ"ל. ומעשה כמ"כ אפ"ל צננה צית חדש, דהנה צמי שהולך אחר רצונו ותאוות לבבו, לא הוי אלא צנין צית חדש וכלום חדשים דבר תלוי בזמן, דלזון המצוה' אינו תלוי בזמן כלל, אמנם הדבוק בהש"ת בכל תנועותיו, וכל כוונתו אפילו בצדדים של רשות רק לש"ש ולעשות רצון הבורא, כדכתיב בכל דרכיך דעה, ואמרו חכמים כל מעשיך יהי לש"ש, והאריך המהמר בש"ע אור"ח (סימן רל"א) צביאור הלכה זו וז"ל, אפילו דברים של רשות כגון האכילה והשתיה וההליכה והשינה וכו', וכל לרבי גופך יהיו כולם לעבודה בוראך או לדבר הגורם עצודתו וכו', כללו של דבר חייב אדם לשום עינו וזכו על דרכיו, ולשקול כל מעשיו במאזני שכלו, וכשרואה דבר שצריך לידו עצודת הבורא יעשה ואם לאו לא יעשה, ומה שנהג כן בעוד את צורא חמדי עכ"ל, וכבר אמרו ז"ל דהשגחה סיבת הדבקות, וע"כ הדבוק בהש"ת בכל תנועותיו לעשות רק לרצונו יתברך, מושגח מחתו יתברך בהשגחה פרעית, ומד' מלעדי גבר כוונתו לחת לו כל לרצונו צדו וצדומו, כפי האורך לצחי ותיקון נשמתו, וכמו שאמר האור"ח ב'ק' עה"פ ויש אשר יהיה הענין על המשכן כג"ל, וכמו שהיה צריחא שמים וארץ שהוקצב זמן לכל ההצרכים, ורק הש"ת היודע נסתרות יצחק איזה זמן המוכשר ומסוגל לתכלית נשמתו, וע"כ האיש אשר עיניו מתפסים ומחכים להשגחת הבורא, כל עניויו תלויים בזמן אשר הוקצב לו מאת יתברך לעבודתו ותיקון נשמתו, ולא יתאר

במתני' דברכות (דף נ"ד ע"א) צנה צית חדש וקנה כלום חדשים אומר בדרך שהחיינו וקיימנו וכו', וכן אופסקא הלכתא בש"ע אור"ח (סימן רכ"ג סג), וז"ל המהמר צנה צית חדש או קנה כלום חדשים, אפילו היה לו כיו"צ חתלה, או קנה וחזר וקנה, על כל פעם מצרך שהחיינו וכו' עכ"ל. אמנם המנהג סק"ה כתב לא ראינו מהרי"ן כזה, ואפשר דסומכין על מ"ש החוספות צפ"ד דסוכה (דף מ"ו ע"א) צנש רב שרירא גאון דאין מצרכין, כיון שאינו צל ממון לזמן עיי"ש, ומ"מ אין להקל עכ"ל המנהג. וז"ל בחוסי' בסוכה, ודאמרין בהרואה (ברכות דף נ"ד ע"א) דמצרך על כלום חדשים, כתב רב שרירא גאון ולא סומכין עלה, דמסקין בפרק בכל מעשינו (דף נ"ד ע"ב) דבעינן מידי דאחי ממון לזמן, וסוימו החוספות דבריהם וקשה מפדיון הבן, ר"ל דאין תלוי בזמן ומצרכין עליה שהחיינו עכ"ל החוספות.

ובאמת כל הענין צריך ביאור, דבמתני' דפרק הרואה כתבו סתמא דנהה צית חדש מצרך שהחיינו, וכן פסקו הר"ף והרא"ש והרמב"ם והצ"ח ושאר פוסקים, שסתמו דבריהם כהבוא דפ' הוראה, ולתאורא יקשה עליהם קושיה רב שרירא גאון, דבמס' ערוזין אמרין דאין מצרכין שהחיינו רק צמידי דאחי ממון לזמן, והצ"ח בסימן רכ"ד הביא מ"ש צח"ה (סימן ל"ו) דלא קייל כרב שרירא גאון, דהא כל המהמרים מיייתי הבוא דפרק הוראה לפסק הלכה עכ"ל, וסוים צ"י דדבריו נכונים הם, שלא לחוש לדברי רב שרירא במקום הר"ף והרמב"ם והרא"ש ושאר פוסקים, שסתמו דבריהם כהבוא דפרק הוראה עכ"ל הצ"ח, ולפי זה ראוי להבין מנהג העולם, מה שאין נוהגין לצרך שהחיינו, ואיך צצקי לי לסתמי דמתני' וכל הני פוסקים, עוד הביא הצ"ח ממשנת הרשע"א (סימן רמ"ה) שכתב, מהממר דכל שגול לו בן צריך לצרך שהחיינו וכו', דהא קייל בה יומן צפ' הוראה, בין קנה בחס אחרים בין לא קנה מצרך שהחיינו, אלא שלא ראיתי שנהגו כן אפילו בגדולים אשר צאקן, ושמה עשאום רשות דאמרין בעירובין (דף מ' ע"א) דכל שאין צל ממון לזמן אין

הבחי' שמצדד שבהיינו שהוא חולה את ראונו בהשגחה, הקציב מצדדו ומזמין לו דבר צעמו, והבחי' המדרש ראי' מצריחת שמים וארץ, שהצדד הקציב' עולמו מה להיות שם ויצדד אלוקים את יום השביעי ויקדש וגו', וכמו שציארנו לעיל, דזהו מורה ג"כ על הבחי' לכלל זמן ועת לכל חפץ, דהיה אפשר שיהיה השביעה גם בשאר ימי המעשה, אלא שראתה חכמתו יתי שזכו הזמן המוכשר לקדשו וע"כ שנת צו ויקדשו, וגם מאחר ר' יתחק מקדש להלכה זו, מ"ש צדד ודס צונה והתחזון ואח"כ צונה העליון, והקציב' צדד עליונים והאח"כ צדד תחתונים וכו', והוא עפ"י שבהצדד לעיל מ"ש מהר"ח זל"ה דהעולמות העליונים נבראו קודם לפי שראתה חכמתו יתצדד שכן האורך לחיקון העולם, שיצדדו העליונים תחלה היפך מדרך העולם, ולכל זמן ועת לכל חפץ כפי אשר הוקצב צמחשק ק"ל דיעות, וקצרה שכל האדם מלשיג את אלה, ע"כ כל דברי המדרש על קוטב ח' סודים, ויש להם קישור להלכה זו דבונה בית חדש, וא"ש שהסמיט הלכה זו לבראשית צדד וגו', דצריחה שמים וארץ היה ג"כ על צדד זה כמו שציארנו לעיל, וע"כ היה האורך שיהיה הצריחה צדד ימים דלילולי זאת הי' אפשר שיוגמר הכל בשעה ח', אלא שהכל תלוי בזמן המוגבל והמסוגל כפי שראתה חכמתו יתצדד לעצת חיקון העולם, והבונת בהשגחה הבחי' כל עניני תלויים בזמן ושפיר מצדד שבהיינו, והבן.

לדחוק את השעה כדי להשיג מעניני העו"ש, רק יצטח באלקיו אשר יזמין לו בשעה שהוא לעוצתו ולחיקון נשמחו, כי דבר זה אין בהשגחה של אנושי לכיון העת אשר הוא לעוצה, ממילא הכל תלוי בזמן כפי אשר הוקצב מאחר יתצדד, לפי המלך ולפי הבחי' ושורש נשמחו ולא כל העתים שווים.

וְפִי' מִי שהוא צדד זה זריר לצדד שבהיינו צדד בית חדש וקנה כלים חדשים וכן כולו, דהכל תלוי בזמן עפ"י מלות התורה, ואי כפדיון הבן כתיבין הרי"ן דעפ"י מלות התורה הוא דבר התלוי בזמן, וזהו יתורץ קושיית רב שרירא גאון ז"ל, וא"ש מה דאפיסקא צ"ע דבונה בית חדש וקנה כלים חדשים מצדד שבהיינו, והוא עפ"י דאפיסקא צ"ע (סיומן ר"א) בכל דרכך דעבו אפילו בדברים של רשות, ומי שהוא צדד זה זריר לצדד שבהיינו, דהוי דבר התלוי בזמן כנ"ל, אמנם מה שחזר העולם אין תזכירן לצדד שבהיינו לשיעורם אלו, דבעור"ר נתמעטו הדורות, ומעטים הוה המכוונים רק לש"ש, ומי שחלה עניניו בראון עמו והנאחו, לא הוי אלאו בית חדש וכלים חדשים דבר התלוי בזמן, כיון דהנאחו ולאונו תדורה, וע"כ אין להם לצדד שבהיינו, אבל דברי הש"ע והפוסקים א"ש, ולי"ק קושיית רב שרירא גאון דהרי אינה צדד מזמן לזמן, דעפ"י עמם החיוז בכלל דרכך דעבו הוי תלוי בזמן כנ"ל.

ובזה יתבאר דברי התנחומא כ"ל בראשית צדד אלוקים ילמדנו רבינו הבונה בית חדש כיצד זריר לצדד, וקשה לי כיצד יצדד הא לא הוי דבר התלוי בזמן, ותיצלו כך שו רבותינו מצדד שבהיינו כדי לעשות נחת רוח ליוצרו, וכיון שזריר שיהיו כל עשיותיו כדי לעשות נחת רוח ליוצרו, אין צדד האדם לעיון העת אשר הוא ראונו הבחי', וע"כ יצטח בהשגחה ומד' מלעדי צדד כונו, והשגחה האלקית יומעטו מלגות עד שיהא הראון העליון ודבר צעמו, וממילא הוי תלוי בזמן ומצדד שבהיינו עפ"י הלכה, ח"ש צמדרש הוי אומר שששם שהאדם מצדד להקציב קד' מצדדו וכו', דהשגחה סיבת הדנקות, וכפי

התעוררות מוסר

קטעים מהדרשה אשר נשא כ"ק מרן הגה"ק זל"ה"ה בביהמ"ד דחסידים בעיר אסטמער יצ"ו בשנת תרצ"ה, בקול חוצב להבות אש וזקוקין דנורא נפקו מפומי' להזהיר ולהתרות לשמור על גדרי הצניעות, לדאבוננו לא מצאנו רק חלק קטן ממנו ורובו נאבד בשנות המלחמה, חבל על דאבדין, וזה החלי בעוה"שית.

גרען, כרי כמו שדחפה לנגוע באונם, כמו"כ הי' יכול להכריחה לאכול, ואפילו אם לא הי'תה מוסיפה צווי השי"ת, ובמדרש איתא אילו למד אדכ"ר תורה לא היה מה, ולי"צ מה ענינה ללימוד התורה, והלא נגזר עליו מיתה על עבדו על צווי השי"ת, עוד איתא במד"ר ה"ד"ר אל תוסף על דברי פן יוכיח צד ונכונת, חני ר' חייא שלא תעשה את הגדר יותר מן העיקר, שלא יפול ויקלץ הנעושות, כך אמר הקצ"ה כי ציוס אכלך ממנו מות חמות, והיא הוסיפה הנגיפה, אל"כ כשם שאין מיתה נגיפה וכו', והקשה היפה תואר דברי באמת מלי' לעשות גדר וסיוג לתורה כלאמרל עשו משמרת למשמתי עיי"ש חירו"ל.

ונבוא אל הביאור בהקדם מה שכתב רש"י ז"ל על הפסוק ואיזה אשית שהנחש לא נחבון חלש שימות אדם הראשון כשיאכל הוא תחלה וישא את חוה, והוא מתאר חכמיו ז"ל במסכת סוטה (דף ט' ע"ב) אמר אברהם אדם ואשא את חוה, והקשה הגור ארי' זל"ה אחר שהיה מכיון הנחש לישא האשה, אי"כ כאשר תאכל מעץ הדעת תמות גם היא כמו שימות האיש, ומשפטי שחתן לו תחלה לאכול, מנא ידע שחתן לו תחלה, ויש לתקן דהנחש חשב דדרך הנשים לבדד צעליהן, וחתן לו קודם ולא תמות היא כי תראה מיתה צעלה מיד עכ"ל הגר"א.

אמנם כי כן איך לא נתיירה הנחש שגם המסית עונש יענש במיתה, ולא יחרוך רמיו לידו ולא ישאנה, וכמות אדם ימות גם הוא,

ואפשר לומר כי הנה באמת הי' לו נחש טענה להטעותו להפטר מעונש מיתה על הסתחול, וכמ"ש ז"ל שבי"ל לטעון דברי הרב ודברי התלמוד דברי מי שומעין, אמנם טענה זו לא ידק אלא בהסתחול דברים בלבד, אבל בזה שדחפה לחוה והכריחה על הנגיפה, אילו הי' באמת גם הנגיפה אסורה, לא הי' יכול הנחש להטעותו בנחש דברי הרב ודברי התלמוד דברי מי שומעין, מאחר ששעה

לנעוץ סוף התורה לחלחלה ולכל המורה הגדול אשר עשה משה וגוי בראשית ברא חלקים את השמים ואת הארץ, נקדים דברי המד"ר (פ"ב ס"א) והארץ הי'תה חבו וצבו, ר' זכרי' פתח (משלי כ') גם צמללו יתכבד נער אם זך ואם ישר פעלו, אי"ר זכרי' עד דהיא פנה אפיקת כוציאה, הוא מה שהציב עמוד להנצחאות על' צדק (ירמיה ד') ראינו את הארץ וכנה חבו וצבו, ופי' המפרשים בכוונת המדרש שמיד צביחה הארץ גילה הכחוש מה יבא בסופה וכו' ולי"צ מה זה בא ללמדנו דהבוי"ת ידע מה יבא בסופה, והכי הכל גלוי לפניו יתברך, לופה ומציע עד סוף כל הדורות, ידע מה צתשובה ובהורה עמי' שרי ומה ענין קישור דרשמה אל תחלת הבריאה דוקא, ונקדים דברי הגמרא סנהדרין (דף כ"ט ע"א) אי"ר שמואל בר נחמן אי"ר יונתן מנין שאין טוענין למסית, מנחש הקדמוני, דאי"ר שמלאי הרבה טענות היה לו נחש לטעון וכו', מאי הי' לי' ללימוד דברי הרב ודברי התלמוד דברי מי שומעין דברי הרב שומעין, אמר חזקי מנין שכל המוסיף גורע שנאמר אמר חלקים לא תאכלו ממנו ולא תגעו בו, פרש"י הקצ"ה לא תאכלו על הנגיפה, ומתוך תוספת גירעו, שדחף הנחש את חו' אל האילן עד שנגעה בו אמר לה ראי שאין מיתה על הנגיפה, אף על האכילה לא תמותי עכ"ל, ולי"צ להבין קישור מומרא דחזקי למומרא דר' שמלאי, דכל סוגיה הגמרא שם הוא צדיני המסית, ועי"כ הסמיכו מומרא דר' שמלאי דאין טוענין למסית, אבל מומרא דחזקי אין ענינה לשם, ועכ"כ תלילא צמימרא דר' שמלאי ולי"צ הקישור.

גם יש להבין איך דנה חו' להקיש, וכשם שאין מיתה על הנגיפה והלא הנגיפה הי'תה באונם עיי' שדחפה הנחש, משאי"כ צאכילה, ועוד מאי ראי' מנגיפה, הלא הנגיפה לא נאסרה להם אלא מעטמה הוסיפה ועי"כ אין מיתה נגיפה משאי"כ צאכילה, גם הי' עדיין לא פנה היום, והקצ"ה אל"כ ציוס אכלך ממנו תמות, ומנין ידעה שאין מיתה נגיפה, גם י"צ צמימרא דחזקי שצביל הוסיפה זאת לדי

הסתחו זה אל האשה תחלה, בידעו שהיא עקרת
הבית ויסוד הבנין, ובנפול היסוד ח"ו יפול כל הבנין,
וככה רבים שאלוים מדוע בזהות הקדומים לא עשו
גדרים וסייגים וחומרות כמו בזהות היום, ואין
בעצמם אפילו מקצת אמת, והרואה לשקר ירחיק
עדותו, אלא אפילו לדבריהם מיתא, כי מה
שהדורות מתחמטים ומתחמטים, לריקים לגדרים
וסייגים יותר כמ"ש ז"ל בקצת מלא וגדל זה גדר,
ואמרו'ל צמד"ר פי תשא (פמ"י ס"א) שכלות
ראשונות לא היו בזה אלא ה' בדורות בלבד, ובשניות
היו בזה כלבות מדרש ואגדות וכל מה שתלמוד
ותיק עתיד לחדש, דאחר הכחש הארטי לגדרים
וסייגים יותר, וכמו"כ אמרו'ל במסכת נדרים (כ"ב
ע"ב) אלמלא לא חטאו ישראל לא ניתן להם אלא
חמשה חומשי תורה וספר יהושע בלבד, וככה נלמדנו
לעשות גדרים וסייגים כאמרו'ל עשו משמרת
למשמרת, ושקד בגירעון שאל לאדרי"ר על הכוספת,
לפי שעדיין היה קודם מתן תורה, ולא נלמדו לעשות
גדרים וסייגים, אבל אחר מית' בגדרים והסייגים
והכוספת יש זו מלא, ולתורה עלמה יחש, וזה
יבואר דברי המדרש כי"ל אלמלא למד אדרי"ר תורה
לא היה מלא, דעיקר העשות נלמד על שהוסף בזה
הש"ת מעלמו, ולא היה בנגיעה מלא, ולא עושה מיתא,
אבל אלמלא למד תורה ונלמדו על בגדרים וסייגים
כאמרו'ל עשו משמרת למשמרת, אז היה להכוספת
היהו כח התורה ממש, ולא היה גירעון על ידי
הכוספות, ועוד יבואר להלן באריכות.

ובעוד"ר ע"י שהדורות מתחמטים ומתחמטים,
היה צאמה האורך וההכרח לעשות גדרים
וסייגים יותר, וחזר אני שזה כחמש עשרה שנים
צעירנו נמנו מלהשתדל עם מי שבי"צ לבישת שיעול,
מיראחם שגם זהה תעשה כמעשה אמה, ועכשיו
צעור"ר כבר החירו לעצמם גם פרושים ותרבות
המספחת האחת גם צבתי החרדים, ודכירנא שאמר
אבא מארי בעל קדושת יו"ט זל"ה בדרשנו, כשהרעיש
נגד לבישת השייטלען אמר פ"א כי מחיירא אני שלא
אצטרך להזכיר גם על [צ"י הארץ], ובעבור

מעשה הסתחו כפ"י, ומנע ממנה כח הבחירה,
ומעכשיו אין משקל שניהם שזה, דדברי הרב ה'י
בזהו דברים בלבד והנחש עשה מעשה הסתחו כפ"י
ובעכ"ת, וכה מבוחר בזהות ד' נחן שחור לא
ידע, והשנה שצאמה יש מיתא גם על הנגיעה,
לפי שהיו של ביום אכלך ממנו מות חמות לאדרי"ר
בלבד נאמר, והוא הוסף לה ליסור הנגיעה, ומעשה
ה"ש ויתורלו כל הקשיות, דהוא לפי סברתה שזה
שהנגיעה והאכילה שוין הם ואין חילוק ציניכם
כלל, וע"כ כשראחיה שדחה הנחש לנגוע, ידע שאל
יועיל לו בזה עשנת השטות דדברי הרב ודברי
התלמוד דברי מי שומעין, שאין זה רק צמסית
בדברים בלבד, ולא במעשה כפ"י, וא"כ בעכ"ת ימות
גם הנחש ולא יתרוך רמ"י ידו לישא את חו',
וכשראחיה שא"כ מסית, ע"כ האמינה לו שבודאי
צדור בעצמנו שאין מיתא בנגיעה, וכמו"כ אין מיתא
באכילה כי לפי סברתה משקל שניהם שוים, וע"כ
האמינה לדבריו ואכלה' מעב"ד ותחן גם לאשה
ויאכל, אמנם הנחש צערמיומיתו ידע בנפשי' כי
אין הנגיעה האסורה, וא"כ במה שדחה ובכריחה
על הנגיעה אין עליו עושה מסית כלל, ובמה שהסיתה
להאכל לאדרי"ר, היתה בהסתה דברים בלבד, ולא
יענש במיתא כדין מסית, כי יוכל להטעם בעשנת
דברי הרב ודברי התלמוד דברי מי שומעין, וע"כ
חש שיהרג את אדרי"ר וישא את חו' כאמרו'ל,
ומלא דעיקר הכשולן היה ע"י שהוסף אדרי"ר על
האוי לימר לחור דגם הנגיעה במיתא, וא"ש קישר
שי המאמרים צממא דסנהדרין כי"ל דא"ר שמלא
שה"ל לענן דברי הרב ודברי התלמוד וכו' ולבאר
לא ידק עשה זו כיון שדחה ובכריחה ולא צא
בהסתה דברים בלבד, ע"כ הסמך מיתא דחזקי
שהוסף אדרי"ר על האוי וכל המוסף גורע, ובנגיעה
לבד דחה שלא נאסר להם צאמה, אבל על האכילה
צא בהסתה דברים בלבד, ושפיר ידק עשנתו דברי
הרב ודברי התלמוד והבן.

כ"ה הדברים תראו ותחזינוו שהנחש הקדמוני
ומסית הראשון צעול, כשהחיל במעשה

ח"ו, ח"ש צמדרש ויקרא חלקים לאור יום חלו מעשיהם של לדיקים, וגם ולחשך קרא לילה חלו מעשיהם של רשעים, שגם מהם תלמוד שלא לעשות כמעשיהם, ואינו יודע בזה מזה חפץ יותר, כיון שסוכ"ם ממשע שניהם יוכל ללמוד דרכי עבודה הש"ית, ואחריהם הדרך חצוי יותר, כשהוא אומר וירא ה' את האור כי טוב, הוי אומר שהוא חפץ במעשה הדיקים ולא במעשה הרשעים, שרואו יתבאר שיתבאר האדם במעשה הדיקים, ולא להסתכל כלל במעשה הרשעים, ומוי שמסתכל במעשיהם של לדיקים, אינו צריך עוד ללמוד ממעשה הרשעים כלל, גם האדם הלומד ממעשה הרשעים שלא לעשות, לא יגיע לעולם למדריגת הלומד ממעשה הדיקים, ובכך.

איתא במדרש ברכות (דף י"ז) ח"ל רב לר' חייא נשים במאי זכין, (ר"ל מה זכות יש להם) והשיב לו באקרוי בנייהר לבי כשחא, ובאחטנוי גברייכו צי רבן ומעטן לגברייכו עד דלחו מצי רבן, לכאורה ל"ב הקושיא במאי זכין, והלא יש להם כל המלות וזולת המלות שהזמן גרמא, גם ל"ב כוונת החירוף שממחיות לעליהם עד שבאים מצי רבן, ומה יעשו אם לא ימחיו ואחרי ילכו, והול"ל שנותנים רשות לעליהם לילך לצי רבן, ומהו הכוונה בהמתנה, אכן נ"ל שקושיא הגמרא סובב על דלעיל מני שדרשו בפסוק (ישעי ל"ב) נשים שאננות וגוי בועות, ואמרו ר"ל גדולה הבעתה שהציתן הקצ"ה לנשים יותר מן האנשים, וע"ז הקשו בגמרא כמה הם בעויות כ"כ בשכרן בעו"ל ובעו"ב, ומוי יוכל לעשות בזכותו ויאמר זכיתו לצי עברתי מחטאי, וע"ז משני בזכות דמעטן לגברייכו עד דלחו מצי רבן, ר"ל שכל חרובות הבית ועניני הדת הם מנערות ומשמרות לעליהן עד דלחו מצי רבן, ושולח אחרו איך נפסקה הלכה זו בצי רבן, וזולת הוראת פעלה מה שמביא מצי רבן אינה עושה כלום מדעת עצמה, ואשה כזו בעוהה בשכרה לעו"ב ובעו"ב עו"ב בעו"ב, ובכך זה מיידי הכחוש שקורא אותן נשים שאננות וצו"ש.

גם למדריגה זו הגענו עכשיו, ומתיירא ח"ו שלא לעמוד להוכיח עוד גם על [אייגענע האר] ד' ישמרו. הביעו וראו מה שכתב הגאון בעל מחנה לוי שהיה חז"ל בפראנקפורט, שהבי"ל בעירו ילאו בחרם נגד כל חלו הנוצרים פאה נכרית, וברור שבימיו לא נמצאו אף יחידים שעברו על החרם, ועכשיו ראו איך ירדו הדורות אחרונים חלק מעלות ועוד יותר, והגורם לה על שהחליט ליסוג אחר מעט מעט, והקילו בשמירת הגדרים והסייגים, וראו מה עלתה צידם.

ו"ב לפרש דברי המד"ר ויקרא חלקים לאור יום חלו מעשיהם של לדיקים, ולחשך קרא לילה חלו מעשיהם של רשעים, אינו יודע בזה מזה חפץ יותר, כשהוא אומר וירא חלקים את האור כי טוב הוי אומר במעשיהם של לדיקים חפץ, ואינו חפץ במעשיהם של רשעים (כך הוא הגירסא בילקוט), והוא פליאה דבי ס"ד בעולם שהצו"ת חפץ במעשיהם של רשעים אחתמה, וגם למה היה צורך לקריאת מעשיהם של רשעים בכלל, ומה תועלת בהם, אמנם אמרו ז"ל לא תלמד לעשות כתועבת הגוים וגוי ודרשו ז"ל אבל אחרי למד שלא לעשות, ועד"ז אפשר ללמוד מוסר השכל גם ממעשה הרשעים, כשהוא האיד נסוגו אחר וירדו אחרונים ממעשה הצו"ת, כשהצו"ת האדם במעשיהם יתרחק מדרכיהם שלא יאירע לו ככה, והנה באמת לא יתבאר אדם לה, אלא צריך ללמוד ממעשה הדיקים ולשמור דרכיהם ולעשות כמעשיהם, אבל ישנם חכמים צעניקים שיאמרו, אף אם לא אעשה כמו שאומר ועושה הדיק, לא אהיה לדיק גדול כמוהו, אבל עכ"פ יהודי חרד ח"ו, ע"כ אומרים לך נח וראה מעשיהם של רשעים, אף הם אמרו כמותך, וצאו בטענה זו עצמה, וראו מה עלתה צידם ועד היכן נסוגו אחר, שבתחלה השליכו רק מעט מן הגדרים והסייגים, באמנם שזה רק הוספה ומדת חסידות שנו באו, ואח"כ הלכו מרחי אל דחי עד שערעלו מכל זיק יהדות ר"ל, ותוכל ללמוד ממעשה הרשעים, כשהצו"ת מנצח תלמוד שלא לעשות כמו שעשו הם, ותשמור הגדרים והסייגים ולא חקיל בהם

מענה צפוי להצדק בעירודות הפרנסה, וצאמת כל א' וא' מאמין בהשגחתו יחזק, אלא שהא"ר מענה את האדם שלא להסתכן בדרכיו ולרדוף אחר הממון בלי התבוננות וכלי חשבון הדעת וחשבון הנפש.

ובזה אפשר לפרש דברי הגמרא צ"מ (דף נ"ט) א"ל רבא לבני מחוזא חוקירו לגשייכו כי היכי דתפתרו, ר"ל שחכדו את נשותיכם כדי שחיו עשירים, ולא ביארו איך וצמח יבדלו, ובדואי אין הכוונה שיקם לה מלוושי המאדעם, כי זה אסור ואין זה כבוד אלא בזיון, אמנם מצוה בגמרא ברכות ה"ל, כי כל כבודו וחשיבותם של הנשים, במה שמנערות נעליהם עד דאחו מצי רבנן, ואם אין הצעל קובע עתים לתורה ואינו הולך לצי רבנן, ניעל ממנה כל הדרכה וחשיבותה, שהרי הקשו בגמרא נשים במאי זכיון, ולא מלאו מידה אחרת כ"א מה שמנערות לגברייכו דאחיין מצי רבנן, ע"כ אמר רבא לבני מחוזא חוקירו לגשייכו, שחתנו מקום לגשיכם שיחכדו, ע"י שחלבו לצי רבנן והם ימחינו עליכם כנ"ל, וכ"ז א"ל רק בזה יהיה נשאתם ונתתם באמונה, ובזכות זה תתעוררו דאין ישראל ניחויים ומתפרנסים אלא בזכות האמונה.

והנה דברנו עד כה מהחיוצ לעשות גדרים וסייגים, אבל צאמת כבר פסק הסמ"ק דדבר שיש בו משום לחא דפריות אסור מדינא משום וצחקתיהם לא תלכו, ובתש"י חת"ס חזו"ח (סיומן ל"ו) הביא מחש"י מהר"ם אלשקר שזוהו השואל על מנהג נשים בארץ ישמעאל שיואלות הנשואות צמורו א' של שער בין האוזן לפדחת תלוי לה, וכתב המהרי"ק ע"ז שגם בימי חכמי הש"ס ילאו כן עפ"י פ' הערוך צ"י חזקת עי"ש, וסוים החת"ס זל"ה דבארלותיו שהמנהג עפ"י הזכ"ק להחמיר בגלוי שער, המנהג עוקר הלכה וכי' ויש לחוש לרצינת האלה האמור צוהר הכ' פ' נשא, ומוי שחפץ בצרכה ירחיק ממנו עכ"ל, ובפרט צמדיהתיו שקבלנו עלינו הוראת הדברי חיים זל"ה שאוסר ללכת לשוק בפאה נכרית, וכל הדומה לשם אסור משום דא יכודית, וכיון שנהגו

אמנם כל חשיבותה של האשה יודק רק אם מניחה לבעלה לילך לצי רבנן, ולקבוע עתים לתורה בכל יום, או חוכל להמתין על הוראתו מה דמיתו מצי רבנן, אלא מי שרודף רק אחר פרנסתו ולא אויל לצי רבנן, אין לה על מה להמתין ואזד מאתה כל חשיבותה, ע"כ יראה כל אחד וגם הנשים ישחלו שהיו צעליהם פנויים לקבוע עתים לתורה בכל יום, כל אחד כפי זמנו או צלילה או צבוקר קודם ההפלה, והעיקר שיהיה קביעות זה בציה המדרש דוקא, כי צציות ומלאו לו הרבה עירדות וציעולים, וצלא"ה עייף ויגע מעירדתו כל היום, ולא ילמוד כלום, ע"כ יהיה לכל אחד שיעור קבוע צציה"ד דוקא, וממילא יתן לה מקום מוכשר לחשיבותה, שחוכל להמתין שיצא צעלה מציחמ"ד דבר הוראה וחזוק צצמירת התורה והמאמץ וצחינוך הילדים.

ורג"ל אני לתוך סתירה מימרות חז"ל, והוא שצמם צצת (ל"א ע"א) אמר"ל ששואלן את האדם ליום הדין נשאת ונתת באמונה ואח"כ שואלן אם קצעת עתים לתורה, וצמכת סנהדרין (דף ז') א"ר המנוח אין תחלת דינו של אדם אלא על דברי תורה וכו' והוא סתירה (ועיין צחוספות שהקשו ע"ז ותירונו צ' פנים עי"ש), אמנם אפ"ל דהא צצא תלוי, וצ' השאלות צאים כאחד, דאם שואלים לאדם למה לא קצעת עתים לתורה צצו"ל, הוא יראה לתוך ולהצדק כי א"א לו מסירת עמל ועירדת הפרנסה, אשר מוכרח לרדוף אחר"י צציעת אפים מהצוקר אור ועד חשכת לילה, וכשסר צציתו כבר אזלה כמו ונחלש מחוה ואינו יכול ללמוד עוד, אלא האים הנושא ונותן באמונה מכחישו, דמי שצמחין בהשגחתו ית"ש, יודע דאין אדם נוגע במה שמצין לחציו, והצו"ח ממזין לכ"א די פרנסתו, והעת שחופפים למען כבוד תורתו יחזק, לא יגרום צצום אופן העדר או חסרון צפרנסת האדם, ומעשה לא יקשה סתירה המאמרים, שצאמת תחלת דינו של אדם על דברי תורה, ומה ששואלן אותו נשאת ונתת באמונה, שאלה זו ג"כ על ד"ה, דצמלמעות שאלה זו יודק שאלה האחרת קצעת עתים לתורה, ואין לו

שעשה משה זה שצירח הלוחות, ולכאורה מה ראה משרע"ה האריך והכבדו לשבחו, ולבטל הלוחות שכן כתובים באצבע אלקים, אלף ע"כ מפני שהשיג משרע"ה שאחר הכתוב ולדורות העתידים יבי' לזכר להם לישראל לגדרים וסיוגים כנזל, וע"כ קצלו הלוחות שניות שהי' בהם מדרש הלכות ואגדות וכל מה שתלמיד עתיד לחדש כנ"ל במדרש, ובזה יבואר קישור הסמיכות ולכל המורא הגדול וגוי זה שצירח הלוחות בראשית ברא אלקים וגו' ועפ"י דרש"ה ז"ל גם במעליו יתכבד נער חס וך ואם ישר פעלו, שרמ הקב"ה מראש בשעת הבראה שעתידין ישראל לקבל, ואז בשעת מ"ה השיג משרע"ה שכ"ז נרמ בצראשית, ולעטם זה שצר הלוחות, שהשיג יודע שלפי בחינות שאחר הכתוב יש להם לזכר לבחי' לוחות השניות ולגדרים וסיוגים, ואקו' שכ"ה מכס יעשה ויחיות כדברנו, ובזכות זה תצרכו כולכם בשנה טובה ומבורכת, אכ"ה"ר.

*

עוד חפ"ל לשלש סוף הכורה בתחלה, ולכל המורא הגדול אשר עשה משה לעיני כל ישראל, בראשית ברא אלקים וגו', בהקדם מ"ד במד' תנחומא ויאמר אלקים יחי אור א"ר יאחק פתח דברך יאיר מצין פתיים תחלת דברך במעשה בראשית ה' ויחי אור, מצין פתיים משה יציו הכל ויפתחו ד"ת, ול"כ איך יציו ממה דפתח באור שיפתחו ד"ת, והנה רש"ל פי' ולכל המורא הגדול וכו' שנשאו לבז לשבור הלוחות לעיניהם והסכימה דעת הקב"ה לדעתו וכו' ויש להבין דמכו המורא הגדול ועל מי הטיל מוראו בזה שציר הלוחות, ועיין במפוס"ת שנדחקו בזה.

ונקדים דברי הגמ' (שבת פ"ז) ג' דברים עשה משה מדעתו והסכים הקב"ה עמו וכו' ושיצר הלוחות מאי דרש אמר ומה פסח שהוא מורה ה' מתרי"ג מלות אמרה תורה וכל בן נכר לא יאכל בו הכורה כולה כאן וישראל מומרים עמ"כ, וכי' הכוונ' שם דלון זה ק"ש גמור דא"כ מאי תחת

אבותינו כן הוי המנהג הלכה קצוה, ואסור מדינה עמ"ש הכת"ם זל"ה בשם מהר"ש בסימן כ"ה.

והנה מנקה אני מכא"ה מכס שלא להוציא את עצמה מהכלל, ולשמור ולעשות ככל אשר החלטנו, באסופה בחו"מ העל"ט, בהם שלא זכינו להעמיד דת על חילת כאשר היה מלפנים בימי אבותינו, אבל תקויה חזקה בעזרת השי"ת שברבות הימים כל אחד ואחד יגיע בעצמו ליד השגה זו שראוי ללבוש ולנהג כראוי לצת יהודית וכאשר הכהינו בדורות שלפנינו, ובדואי ששם ה' מכס לא יקבל ע"ש אחריות זו נלאת מהגור שגדרנו ולגרום הכיסא כל הבין, ואותה שחביה מעשר ראשונים, בדיון הוא שחטול שכרה, ומקבלת ע"ש אחריות של כל הדור ודורות הבאים, ואין ראוי לקנא אותה על מתן שכרה, ואריך להיות מעשר ראשונים לדבר מאי וקדושה, לא ח"ו לפרוץ גדרי הנישע ד' ישמרנו, ואין חידוש כ"כ על הכשים כי הבע"ד עמ עיניהם מראות ולכות מהשכל, ורחמנות עליהם שאינם יודעים עד היכן הדברים מגיעים, ואני יודע ומבין היטב שקשה הדבר בתחלה, אבל אה"כ מפני שיש ע"כ כ"כ התנגדות הו"ה"ר, ע"כ נריבין להגבר בכל יכולתם.

וגם רע עלי המעשה מאלו המשיחים ומדברים בציה"מ בשעת התפלה וקריאת הכורה, דלעשה קלה כזו לא יתנו מנוח לפיהם, ובהרצו פיהם מדברים שקרים לשון הרע חנופה וכדומה, ואיך לא תהיה בהנה כפונדקית, ותראה שלאבדול האומ"ש צבית תפלתם אין משמיעים אף קול דממה דקה, בהם שיש לחלק שאין להם ויח"ר ע"ז למנעם ואדרבה להיפך שהוא מסייעם, אבל עכ"פ מיראת הקטרגו לריך להמנע מזה, ובזו"ה"ק התמירו מאוד בשנה זו ר"ל, והנה אמרו ח"ל אין שיחה אלא תפלה, שישראל שופכים שיחה לפני קוים ע"י תפלה, אבל אין תפלה אלא שיחה לא שמענו.

ונסיים בזה שהתחלנו לעוץ סוף הכורה בתחלה, עפ"י שפרש"י ז"ל ולכל המורא הגדול

מחיקת השם פרח הכתב מהן, נמצא דמה שפרח
בכתב מהלוחות אף דפועל זה היה מן השמים
מי"מ נעשה זכותו של מרע"ה ע"י שדרש הק"י
והסכים הקצ"ה עמו דלפון יראיו יעשה (עיי"ש
צ"פ ראה באריכות). ואפשר שזה ה' המורה הגדול
בשצירת הלוחות מה שראו כל ישראל שפרח בכתב
מהלוחות ונתבעלו מעשה ידיו כביכול דכ' והכתב
מכתב חלקים הוא חרות על הלוחות (ועיין לעיל
ביאור הענין באריכות) עכ"פ יהי חיד שיבי' ראו
כל ישראל גודל הפגם מה שהעבירה גורם זה
ה' המורה הגדול שנתיראו כל ישראל משצירת
הלוחות, כי באמת חילו ה' האדם רואה גודל
הפגם הנעשה למעלה בודאי ה' מתירא וראה גדולה,
אלא שצנ"ה אין לנו משיגין עד כדי כמה מגיע
הפגם בעולמות העליונים, אבל מרע"ה הראש לכן
בחות דעו מה העבירה עושה, שעי"ז נתבעלו מעשי
ידיו של הקצ"ה זה ה' המורה הגדול כי בלא
על ידו ליראה גדולה.

ומעתה אפשר לתת קו התוס' הני"ל שבהקדו
דברי ק"י דלורייחא הוא וא"כ אין זה
מדעתו, ונראה דכנה מה שכתבו החס' דאין זה
ק"י גמור, ויש עלי' פירכא דמי"מ לא הי"ל למוע
מליתן להם התורה ולהחזירם בתשובה, אולם מרע"ה
לא השגיח על פירכא זו, ולפי דעתו וידיעתו ק"י
חלימתא הוא ואין עליה פירכא, דמרע"ה ידע והשיג
בחי' העתיד ואפי' דבר החלוי בצחירה השיג מרע"ה,
ובודאי השיג שינתן להם לישראל לחות שניות ולא
יתבעלו ישראל מחומ"ל ואדרבא הלוחות שניות תגדל
מעלתן מהראשונות כדאי' במדרש, ועי"כ לא השגיח
על הפירכא, ולפי דעתו וידיעתו ק"י גמור הוא,
אלא שלא גילה כ"ז לישראל שינתן להם לחות שניות,
כי ראה מרע"ה להטיל עליהם המורה הגדול שיראו
גודל הפגם שהעבירה גורם להבעל מהם התורה
ובלוחות, ואילו ידעו ישראל מהלוחות השניות, תקטן
יראתם צניעותם, ועי"כ לפי דעתם וידיעתם אין זה
ק"י גמור דיש עלי' פירכא, כמי"ש החס', ומעתה
יתורץ **הענין** הני"ל דיפה כח הק"י, ובוא מדעתו

הוא דק"י ניתן לדרוש אלא ודאי ק"י זה יש לו
פירכא דאם מומר אסור בפסח שהוא קרבן מי"מ
לא הי"ל למוע מליתן להם התורה ולהחזירם
בתשובה עכ"ל. ולי"צ דממנ"פ אם אזהר לה
כה הק"י ח"כ חיד אמרו ז"ל דדריש ק"י, גם
חיד שיצר הלוחות בלי ק"י, וברי בגמ' שם הקשו
מאי דריש, ואם הוא ק"י גמור ח"כ אין זה
מדעתו דק"י דלורייחא הוא.

ואפ"ל בהקדס מי"ש (בחיזושינו פ' ראה) לתת
ק"י בהג"ק מפלאק זל"ה שבה' חיד שיצר
משכ הלוחות הלא היו כתוב בהם שמותיו ית'
ונמחקו עי"ז, וחי' ע"פ המבואר במד"ר ובחדו"א
שפרחו הכחוצים מהלוחות ונתחוממו פ' תשא מבואר
יותר שפרח בכתב מהם עוד טרם ששברן עיי"ש,
וא"כ לא ה' שם מחיקת השם, אולם לפי"ז יקשה
דחיד דרש משכ הק"י הני"ל ומה פסח וכו' התורה
כולה כאן וישראל מומנים עכ"כ, ברי ק"י פירכא
הוא דלא שייך לומר התורה כולה כאן דכבר פרח
מכן בכתב, גם יקשה מי"ש במד"ר דלכן שיצר משכ
הלוחות שאמר מועד ידעו כפנוי' ולא כאל' ולהני"ל
שפרח בכתב מכן עוד קודם ששברן ח"כ למד
הוא"ך לשברן דנלא"ה ידעו כפנוי', ופירשתי עפי"ד
החס' (שנת פ"ז) שבהקדו חיד ערערו אברן ומרים
על משכ צמה שפירש מאשחו הלא הקצ"ה הסכים
על ידו דכ' ואחר פה עמוד עמודי, ותירצו שבע"כ
אמרו שאלו לא ה' פורש מדעתו לא ה' הקצ"ה
מאזכר, ורק לפי שבי' ראונו כן הסכים הקצ"ה
עמו בדרכך שאדם רואה לילך וכו' ואלון ייראיו
יעשה, וכעין סדרה זו כ' האוהבה"ק מדעת עצמו צ"פ
קרח עכ"כ כי ה' שלחני וגו' כי לא מלצי עיי"ש.

ורפ"ז אפשר לתת כל הקישויות הני"ל ואפשר
דמרע"ה דרש ק"י הני"ל עוד טרם שפרח
בכתב מהלוחות ויפה כח הק"י צמ"ש כל התורה
כולה כאן, וגם אי"ש מי"ש מועד ידעו כפנוי', ולאחר
שדרש הק"י הסכים הקצ"ה עמו וכדי שלא יהי'

כל יכול וחי היכולת צידו שיחי הצריחה הראשונה ע"י מאמר ואעפ"כ לא יצרה מלאך וכדור קושיא לדוכחי' מדוע שינה הכי ציוס ח' לכתוב בראשית ולא מאמר כבאחרונה.

ואפ"ל צהקדם מחני' (אבות פ"ג מ"ט) רחצ"ד אומר כל שיראת חטאו קודמת לחכמתו חכמתו מתקיימת וכן המדרש שמואל שם אחר לדברי הלל (שם פ"ג מ"ה) שאמר אין צור ירא חטא דלפי"ד איך אפשר שיחי יראת חטאו קודמת לחכמתו וחי דמחשבה ובה לריך שחיי יראת חטאו קודמת לחכמתו שיקבל עליו לקיים כ"ד החורה ומלות בלב שלם ונפש חפצה כשידעם, דרחמנא ליבא צע, חמס דצדרי הלל הכוונה היראה מהחטא צמעה וצפועל שזא ח"א רק כשיחי חסם בחכמה החורה, שאם אינו יודע מה שחוא עבירה ח"א לו להזכר ממנה ע"כ אמר ואין צור ירא חטא עכ"ד, וכיכ הצרעורה והחוו"ע שם, וצב פו' ק"ז ביש"מ זל"ה המזי הכיל פתח דצרך יאיר תחלת דצרך צמי"ב ח' ויחי אור, מצין פתיים משם יצינו הכל ויפתחו צד"ת, ופי' כי הדיבור הראשון צמע"ב ח' צצריאת האור והדיבור הוא המעשה וגמר הפעולה צמע"ב, ח"כ האור קדמה צפועל לכל ובה הצורה נקראת אור כמ"ש והחורה אור ע"כ משם יצינו הכל ויפתחו צד"ת דכמו שהאור קדמה צפועל לכל מע"ב, כמו"כ לריך שיקדים חכמה הצורה צפועל לכל דבר, ומש" ז"ל שריך להקדים יראת חטאו לחכמתו היינו רק צמחשבה עכ"ד ז"ל.

ואפ"ש לבוסף נופך לדיק ולהרחיב הביאור צב עפמ"ד צוה"ק וצו"ח צראשית צרא חלקים הדא היא פיקודא קדמאה דללא ואקרי פיקודא דא יראת ח' דאקרי ראשית דכ' ראשית חכמה יראת ח' עכ"ל, ובה לחכמה היראה צרא ח' את השמים ואת הארץ וכל הנצרים כמ"ש והאלקים עשה שיראן מלפניו ואירא צוה"ק צראשית צרא דמחשבה ולא ח' מאמר ציוס הראשון רק צמחשבה היתה צריא

של משה, דרק ע"י דעתו וידיעתו שהציג לוחות השניות ע"כ יפה כח הק"ו, ומעתה נדקו שניהם יחדיו דדרש משה ק"ו וגם ח' מדעתו, וכן. וצב יוצן הפסוק ולכל המורה הגדול אשר עשה משה לעיני כל ישראל שרק לעיניהם ח' מורה גדול שצירת הלוחות חבל לעיני משה לא ח' מורה צב כי הוא הציג לוחות השניות שגדל עוד מעלתן מהראשונות.

ונקדים עוד מ"ש רז"ל (אבות פ"ה) צעשרה מאמרות צצרא העולם וכו' וצרי"כ ל"ב הקצו ויאמר דצראשית ע' הוו וחורלו דצראשית נמי מאמר הוא דכ' צצרי"ב שמים נטשו, ובמהרש"א ז"ל הקשה למה שינה הכי ולא הזכיר גם צראשונה אמירה כמו צרי האחרות וחי דכיון שהצריאה הראשונה ח' יש מאין דבר פסוע הוא שחי צאמירה ולא צעשי' דלא שייך עשו' צצרי שאין צו ממנו ע"כ לא הריך לומר אמירה עכ"ד ז"ל, חמס חורלו ל"ב, דכרי חללו יתצרך אין חילוק צין יש מיש ליש מאין והיכולת צידו לצרוא בכל אופן, ובעשי' חללו יחי היינו האמירה כמ"ש וצרוח פיו כל צבאם.

ובספה"ק נועם מגדים עה"ת חי צאופן אחר דע"כ לא נאמר לשון אמירה צראשונה, דמלה צראשית נחשב למאמר ואינו מאמר ממש, רק צמחשבה צצרא שמים וארץ, ועטמו של דבר עפמ"ש רז"ל (חגיגה יד) כל דיבור ודיבור שילא מפי הקב"ה צצרא מלאך שנאמר וצרוח פיו כל צבאם, ואם ח' הצריאה ציוס ח' ע"י מאמר ח' צצרא חיקך מלאך, וחר"ל כוצא צצרי"ל שלא נאמר יום ראשון רק יום אחד מלמד שחי' הקב"ה יחיד צעולמו שלא צצראו המלאכים עד יום צ' כדי שלא יאמרו שחי רשויות יש, ולעטם זה לא ח' הצריאה ציוס ח' ע"י מאמר עכ"ד ז"ל, חולס ג"ז קשה דכרי פלוגתא הוא צגמי הכיל ואיכא למיד דמלאכים מנהר דומר צצרא ולא מדיבור, ולזה המיד אכחי יקשה למה לא נאמר מאמר ציוס ח', ועוד דקב"ה הוא

יש צוה, כי כפי המושגל הראשון אדרבה כלפי לייא וכן הקשה היש"מ זלליה.

(ג) **להלן** בפרשה ויאמר אלקים חדש הארץ דשא וגו' עץ פרי עושה פרי וגו' פרש"י שיבא עשם העץ כעשם הפרי, ויבא לא עשה כן, אלא ויחל הארץ וגו' עץ עושה פרי ולא העץ פרי, לפיכך כשתקלל אדם על עונו נפקדה גם היא על עונו, והקשה האוכסה"ק איך תמרו הארץ ברוקע הארץ, כי לא מלינו שיש לה יל"ר שיסירה למרוד מרד לעבור פי ה', ומה גם כי אינה בעל צחירה, ועוד קשה הרי כלל גדול הוא דדיברו של הקצ"ה מכרתה אפי' לבעל הארץ ורק הידיעה אינה מכרתה, וכיון שהקצ"ה לוב חדש הארץ עץ פרי עושה פרי וגו', איך אפשר במציאות זכח הארץ לשנות מאמרו ית'.

(ד) **במדרש** הוצא היש"מ וזה תוארו ויאמר אלקים חדש הארץ דשא וגו' ועץ עושה פרי למינו הדי' ועינייהם את נפשותיהם כחשבה לחודש צרצץ ע"כ והוא פליאה, (וכן הוא בזכ"ק פי' תרומה ד' קע"ז ע"א ע"ש).

(ה) **להלן** צפ' נעשה אדם צלמינו כדמותנו וגו' פירש"י אע"פ שלא סייעהו ביצירתו, ויש מקום למינים לרדות, (וזה אחד מן הדברים ששינו לתלמי המלך שלא יאמר צ' רשויות כן) לא נמנע הכתוב מללמד דרך ארץ וזמרת עושה שיבא הגדול נמלך ונוטל רשות מן הקטן וכו' עכ"ל, וכ"כ בצראשית רבה (פ' ח' סי' ח') בשעה שבי' משח כותב את התורה וכו' כיון שבינו לפסוק נעשה אדם צלמינו וגו' אמר לפניו רבון העולם מה אחת נותן פתחון פה למינים, אתמבה, א"ל כתוב וכתובה לעשות יטעה, א"ל הקצ"ה האדם הזה שצראתו, לא גדולים וקטנים אני מעמיד ממנו, שאם יצא הגדול ליעול רשות מן הקטן ממנו וכו' אומרים לו למד מצוראך שבו ארץ העליונים ואת התחתונים כיון שצא לצאת את האדם נמלך צמ"ש עכ"ד המדרש,

ומעתה נבין עשם הדבר ששייך הכתוב לכתוב צראשית בצריאה הראשונה ולא מאמר, כי ה"י רק צמחצבה לצד ולהורות צא שהיראה הנקרא ראשית ע"ד ראשית חכמה יראת ה' לריך שתקדים לכל דבר צמחצבה ואפי' לאור דכיונו תורה, כמ"ש צמד"ר ח"ר סימון ה' פעמים כ' כאן אור נגד חמשה חומשי תורה וכו' וזה אור כנגד ספר צראשית וכו'. והדיבור הראשון צמחצבה לריך שתקדים חכמה דכיונו תורה, להורות שלמעשה לריך שתקדים חכמה התורה לכל דבר, ואפי' שזה ה"י כוונת מרע"ה בצחירת הלוחות כי ראש צמחצבה העגל שעדיין חסרה להם צחי' היראה שזריכה שתקדים עכ"פ צמחצבה לקבלת התורה והלוחות, ע"כ עשה המורה הגדול ע"י שחירת הלוחות כ"ל שעי"ז ראו כל ישראל גדול הפגם מה שהחטא גורם וכדי שיקדימו יראת חטאם לקבלת הלוחות השניות.

ובזה מוצא סמיכת התורה ולכל המורה הגדול אשר עשה משל לעיני כל ישראל לתכלית ה"ל כדי שתקדים אללם יראת החטא צמחצבה לחכמת התורה וצחירה זו מצוהרת גם כשתחלת התורה צראשית צרא אלקים שעי"כ לא נאמר מאמר בצריאה הראשונה רק צראשית שהוא צחירת צמחצבה כדאי' צוה"ק להורות שצמחצבה לריך שתקדים היראה לחכמת התורה ותחלת הדיבור ה' צויהי אור להורות שצפועל לריך שתקדים חכמת התורה וא"ש.

*

וגל"פ עוד בסמיכת התורה לשלש סופו לתחילתו, בהקדם עוד איזה דקדוקים. (א) צראשית צרא אלקים וגו' והארץ היתה תוכו וצוהו, וחושך על פני תהם וגו' ראוי להבין מה לורך הכתוב להשיעו כל אלה מה שבי' קודם צריאה העולם, ומאי נפק"מ לנו צדיעה זו, ומה דכזה הוב וכן הקשה הכל יקר, (ב) צמד"ר רבה (פ"א סי"ב) צראשית צרא אלקים שמשון בן עזאי אומר ועומתך תרצני, צ"י מחזיר שמו ואח"כ מחזיר שבו וכו' אצל הקצ"ה אינו כן, אלא משצא לרכי העולם אח"כ מחזיר שמו, צראשית צרא ואח"כ אלקים ע"כ, וראוי להבין מה עונה

זה נגזר ממלך כיון שלא גילה להם חלקי הסודות וחלקי הכוונה.

(ז) להלן בפי' וינחם ה' כי עשה את האדם צרצור וגו' צרצור (פ' כ"ז ס"ד) ר' יודא ור' נחמיה, ר"י אומר תוהוהו (חרטה) היתה לפני צרצורתי אותו מלמעלה שאלו צרצורתי אותו מלמעלה לא היה מורד בו, ור' נחמיה אומר מתנחם אני צרצורתי אותו מלמעלה שאלו צרצורתי אותו מלמעלה כשם שבמריד צי את התחתונים כך היה ממריד צי את העליונים ע"כ, ורש"י ז"ל צרצורתי עבדתי כחצ כדברי ר' נחמיה שאלו היה מן העליונים היה ממריד עבדתי ר' נחמיה שאלו היה מן העליונים היה כאלו לא מנינו אפי' סיד עבדתי ר' נחמיה צרצורתי את האדם מלמעלה, כי תכלית צרצורתי האדם שיהיה צל צחירה ושיתגבר על תאוותיו הגופניות, וע"כ צרצור עפר מן האדמה צל גשם, ואם היה צרצור צי העליונים אין שם יחיד ולא תאוות ולא עבירות, ואין צמיחות צחירה גשמיית כזה מלמעלה, ונמצא בעלה צחירתו, וא"כ איך דרש ר' נחמיה שיהיה נחמה לפניו ית' שלא צרצור העליונים משמע שהיה הו"א ותחילת הרצון בו, והלא לא שייך כלל צרצור מין האדם למעלה, ואם נפרש כוונה המאמר שהיה הרצון צרצורתי האדם העליונים צרצורתי יותר גבוה כמו שכלים נדלים ומלאכים צלי יחיד, א"כ הרי הוא צרצורתי חדש ואינו מין האדם כלל, ולמה אמרו עליו שהיה ממריד את העליונים וא"כ.

ואפ"ר בהקדם דברי הגמרא מגילה (ט' ע"א)

תניא מעשה בתלמי המלך שכנים ע"כ זקנים וכוונתם צע"כ צחים, ולא גילה להם על מה כינסו, ונכנס אלל בארץ וא"ל כתצו לי תורת משה רבכם, נתן הקב"ה צלל בארץ ענה, והסכימו כולם לדעת אחד וכתצו לי חלקים צרצור בראשית, אעשה אדם צלל וצדמות וכו', ופירש"י שלא יאמר צרצור שם הוא וצ' רשויות הן וראשון צרצור את השני, וכן נעשה אדם שניו מה"ע שלא יאמר צ' רשויות

ולכא' יקשה ע"ז ממה שאמרנו"ל בגמרא (סנהדרין ל"ח ע"ב) איך יודא אמר רב, צעשה צצוק הקב"ה לצרצור את האדם צרצור כת אחת של מלאכי השרת א"ל ר'נחם נעשה אדם צללמינו וכו' אמרו לפנינו מה חנוש כי תזכרנו וגו' הושיע אלצנו קענה צינינו ושרפס, וכן כת שני, כת שלישיית אמרו לפנינו רצש"ע ראשונים שאמרנו לפנינו מה הושיע, כל העולם כולו שלך הוא, כל מה שאתה רוצה לעשות בעולמך עשה וכו' ע"כ, וזה סודת לכא' לדברי המדרש הג"ל, דבמדרש הג"ל מצאנו דמה שכתב תורה הק' נעשה אדם ולא חששה שפסקו המינים, ה' הטעם כדי להראות מדת ענוה שגדול ממלך צקטן, ולפי דברי הגמרא שהקב"ה הכריח למלאכים שיסכימו, וכתוב הראשונים שלא הסכימו שרפס הקב"ה א"כ אין זה צלל המלכה, ואיך נלמד מכאן מדת ענוה שגדול ממלך צקטן, ובהדר קושית במדרש לדוכחי למד כתב תורה נעשה אדם ליתן פתחון פה למינים.

גם צצור אמרו שם אמר ר' סימון צעשה צצור הקב"ה לצרצור את אדם הראשון, נעשו מלאכ"ש כיתים כיתים וחצורות חצורות מהם אומרים אל יצרר ומהם אומרים יצרר וכו' עד שכלאכי השרת מדיונין אלו עם אלו ומתעסקין אלו עם אלו צרצור הקב"ה, א"ל מה אתם מדיונין צרצור נעשה אדם ע"כ, הרי שלא ציית להם הקב"ה ולא המחין על הסכמתם, וצעד שם דנין עניי צרצור עשה את האדם, א"כ אין זה צלל המלכה, ואיך נלמד מדת ענוה מכאן שגדול ממלך צקטן.

(ו) גם יקשה מ"ש צצור (פ' ח' ס"ד) צעשה צצור הקב"ה לצרצור את אדם הראשון ממלך צללמי השרת וא"ל נעשה אדם וגו' א"ל אדם זה מה עיניו, א"ל לדיקים עומדים ממנו וכו' גילה להם שהדיקים עומדים ממנו ולא גילה להם שהרשעים עומדים ממנו, שאלו גילה להם שהרשעים עומדים לא היתה מדת הדין נותנת שצור עכ"ל, ולכא' איך נשמע מה דגדול ממלך צקטן, ואין

והשלח"ק במס' שבועות הביא מה שכתב רש"י ביש"ש על מה שאמר"ל במס' צ"ק (דף ל"ח ע"א) וכבר שלחה מלכות רומי שני סרדיועות אלל חכמי ישראל למדונו תורתכם, קראו ושנו ושלשו, בשעת פטירתם א"ל דקדקו בכל תורתכם ואמת הוא חזן מדבר זה שאחס אומרים שור של ישראל שנגח שור של כנעני פטור, של כנעני שנגח שור של ישראל צין חס צין מועד משלם נזק שלם ממנ"פ חי רעהו דוקא אפי' דנעני כי נגח דישראל ליפטר וכו' עיי"ש, וכתב רש"י שמעין מהבוא ברייתא דאסור לשנות דברי תורה אף בזמן הסכנה, וחייב למסור עצמו עליו, דלפוס חד שנייה שבתוס' שם, מלכות הרשעה גזרה עליהם ללמוד תורה לעב"ם עיי"ש, א"כ אמאי לא חשו חכמים לכמה שמדות ומורדות דליפק מיניהו, וכו' להם לשנות בהלכה, או שניהם חייבים או שניהם פטורים (צין ישראל ובין עכו"ם), אלא ש"מ שמתווייבים אנו למסור א"ע על קדושת השם, ואם ח"ו יגדל הדין הוי ככופר בתורת משה, והא דאיתא צ"ק דמגיילא ה"ל מנעם בתלמי המלך וכו' ושניו התורה, הם מן שמיא דאסכינוו צהדיהו וכעין רוב"ק ה"י וכו', ועוד דהתם לא שינו שום דבר ממשמעותו אלא שינו הלשון, אצל לומר על הפטור חייב או להיפך הוי ככופר בתורת משה, מה לי דיבור אחד מה לי כל התורה וכו' ע"כ המהרש"ל זל"ה.

ולבאור מה שחילק המהרש"ל זל"ה דאין לשנות מפטור על החיוב או להיפך, אצל מה שאינו הלכה מותר לשנות בתוס"ק, דבר זה קשה להולמה, דכל דיבור שבתוס"ק תורה הוא, ור"ע דרש על כל קוץ וקוץ תלי תלים של הלכות, וכל אות ואות מתוס"ק תלויים בה רזי עליונים ועולמות אין מספר, והאשמה בזה הרי זה מקצן בנטיעות, וכמו דאסור לשנות בהלכה כמו כן אסור לשנות שום דיבור ולכפירה יחשב ח"ו, והרי צפירות אמרו חז"ל (סנהדרין ל"ט) האומר אין תורה מן השמים, ואפי' אמר כל התורה כולה מן השמים חזן מפסוק זה וכו' חזן מדקדוק זה, מק"ו זה, מג"ז א.

זה הוא כי דבר ה' בזה, והרי אלו הפסוקים ששינו לתלמי המלך יש עליהם כמה דרשות חז"ל וכולם ניתנו למשה מסיוי ואין הותר לשנות דבר זה, ויבדל קושיא מההרש"ל לדוכתי, גם מה שתי המהרש"ל ז"ל צחי' הא' דעפ"י רוב"ק ה"י, הא גופא קשיא למד התירו עפ"י רוב"ק דבר זה, הגם דביא יכול להחיר איסור צבורת שעה, אצל מה שהוא כפירה אין צרות בביא להחיר אפילו צבורת שעה וכמ"ש הרמב"ם ז"ל (פ"ט מהלכו' יסודי התורה) והוא מגמרא (סנהדרין ל') דעפ"י אין שומעין לו אפי' צבורת שעה, ולכאורה ראי' מכאן דעפ"י נבואה יהי אפשר להחיר לשנות דבר צבורה גם מה שנתלה בזה עקרי האמונה, וצורר נורא דאין האמת כן. ועוד קשה דלמה ה' נורק לשנות בתוס"ק לתלמי המלך עפ"י רוב"ק, ויותר טוב ה' להסכיר אלו החיובות ולא לכוחצם כלל, מלשנות ממה שניתנם למשה רבינו ע"ה בסיני, והרי תלמי המלך לא ידע ולא ראה לשון התורה אצל ישראל, דא"כ איך שינו לו זה, וא"כ כמו שגילה להם רוב"ק לשנות, יותר טוב ה' שישיעו אלו החיובות שחששו שפקרו בזה לומר שני רשויות ח"ו, וז"ב.

ונבוא לבאר כל הענין צ"ה, ונקדים מ"ש הרמב"ן ז"ל בפתיחתו על התורה חז"ל יש צידיו קבלה של אמת, כי כל התורה כולה שמוטת על הקצ"ה שהחיובות מתחלקות לשמות, דרך משל כי פסוק בראשית ברא אלקים יתחלק גם לחיובות אחרות, וכל התורה כן, מלבד צירופיהן וגומטריאיתיהן של שמות וכבר כתב רש"י במס' סוכה (מ"ה ע"א) כי השם הגדול של ע"ב באזה ענין הוא צ"ב פסוקים ויסע ויבוא ויע צ"ב בלגה וכו', ונראה שהתורה הכתובה באש שחורש ע"ג אש לבנה בענין זה שהזכירו ה', שהיתה כתובה רחופה צלי הפסק חיבות, וחי' אפשר בקריאתה שתקרא ע"ד השמות, ותקרא ע"ד קריאתיו בענין התורה והכמות, ונתנה למרע"ה ע"ד קריאת המלות, ונמסר לו על פה קריאתתו ושמות עיי"ש שהר"ק, וכתב עוד שם

יותר גצוה מכאשר ראה הקצ"ה ליתנה לאור"ע, וא"ל הקצ"ה הביאו לי ספר יוחסין שלכם כדרך שמצינן בני, שלבשיג פנימיות התורה, לריך להיות עבורים מן המקור, ומעתה א"ל לכם לקבל את התורה כבשגות אלו שניתנה לישראל, ואע"פ שראה הקצ"ה ליתן להם התורה גם בני יחוס, אולם ה"י ניתן להם ציורופים אחרים ובלבשים ולא צנח' אשר קבלו ישראל.

ומעתה אפ"ל דמ"ש המהרש"ל זל"ה דע"י רוב"ק שינו חז"ל לתלמי המנך כל אלו השנויים המזכירים שם במס' מגילה, אפשר שע"י רוב"ק השיגו וכלאו להם מן השמים לבחז את התורה ציורופים אלו אשר ה"י ראוי מתחלה ליתן התורה לאור"ע, וכן ה"י ראוי הציור"ת מתחלה ליתן לאור"ע את התורה ציורופים אלו, ומעתה לא עשו שום שינוי בחוב"ק, ורוב"ק לא החיר להם לשנות דבר כי עדיין באיסורו עומד לשנות אפי', זאת ה' בחוב"ק, ואין צוה רוב"ק או נביא לבחיר איסור כזה ואפי' בחוראת שעה, שהוא נחשד כפירה רח"ל, אלא שרוב"ק גילה לשון התורה וציורופי אותיות אשר ה"י תחלת המהשבה ע"ד כך, שתנתן לאומה"ע התורה בלשון הזה, נמלא שאין כאן שינוי כלל, כי כן היתה תחילת המהשבה בצריאת העולם.

ונקדים עוד מה שאמרו ז"ל צ"ר. (פר' צ' ס"ד) רש"ל פתר קריא בגלויות וסאדן היתה תוכו זה גלות צבל וכו' ע"פ תהום זה גלות ממלכת הרשעה וכו' ע"ד המדרש, מצוה דהקצ"ה רמז בחוב"ק מיד בשעת צריאת העולם כל הגלויות וכל מה שיארע לישראל בכל הדורות, ולכא' הרי ד"י לזה בשעתה, ולמה ירמוז הכתוב על הגלות והחורבן מיד בשעת הבריאה, ויוצן עפ"מ"ש הכלי יקר עה"פ וסאדן היתה תוכו וצבה, ולכאורח מה לורך צידיעה זו ומה דהור הור, וי"ל לפי שמשעת ימי בראשית והלאה אין הקצ"ה משנה שום דבר ממכות שה"י, ואפי' הקצ"ה שע"י מעשה הרשעים יחזור העולם לתוכו **ובד' כמו** דודר המצול, וכן בחורבן הצי

שמ"ט שערי צינה שנמסרו למשך רציו צו כלול כוחות של כל הנצחאים ותולדותם וכוחות הנפש וצריאת העליונים והחתונות, וכל הנמסר למע"ה בשערי הצינה הכל נכתב בתורה צפורה, או שרמזה בחיבות או בגימטריאות או צלורות האותיות וכו' או צקולי האותיות וצכתריבן וכו' עכ"ה"ק, המורס מכל אלה דהכל נרמז בתורה הקדושה, וישתנו לירופי אותיות התורה לכמה פנים, וע"י השתנות הציורופים ירמזו על עניינים רבים ושגשגים.

ובזה אפשר להבין מ"ש חכמינו ז"ל ורחק משעיר למו בופיע מכר פארן שראה הקצ"ה ליתן התורה לעשו ולשמעאל ולא קיבלו, ולכא' איך אפשר שתנתן להם התורה בלשון וצנח' שניתנה לישראל, הלא לא היו צמלרים ואיך יאמר להם אשר הולאחיד מאדן מלרים, ועוד כמה דברים בחוב"ק שאין שייך להם, ורוב פרשיות התורה נאמר בה דבר אל בני ואיך שייך שתנתן להם התורה בלשון שניתנה לישראל, אע"כ שאם ה"י ניתן התורה להם היתה ניתנת ציורופים אחרים כאשר יאחה להם, וצבה יצוהר מ"ש צמדש" פ' צמדנר, וי"ל בשעת שקיבלו ישראל את התורה נתקנאו אור"ע צבן, מה ראו להקצר יותר מן האומות, סתם פיהן הקצ"ה א"ל הביאו לי ספר יוחסין שלכם שנאמר ה"י ד"י משפחות עמים כשם שבני מצינן שנאמר ויתלדו על משפחות ע"כ, ורקושיה מפורסמת דמה היתה תחילת עונתם, הלא ראה הקצ"ה ליתן להם התורה ולא ראו לקבלה, וגם קשה מה שהציב להם הקצ"ה הביאו לי ספר יוחסיוכס, הלא ראה הקצ"ה ליתן להם התורה אף שאינם מיוחסים לצית אבותם א"כ למה חלה עתה המניעה ביחוסם.

ולדרכינו א"ש שראה הקצ"ה ליתן להם התורה ציורופים אחרים ולא יהי' כלול צה כל החכמות ו' שערי צינה ופנימיות התורה כאשר ניתנה לישראל, ולזה נתקנאו צבם ואמרו מה ראו להקצר יותר מן האומות, שקבלו את התורה בצחינה

מיתח יוחר, וכולל מפני שעבר על מצותו ית', ומה לו להזכיר מצור קלה, ואם הכוונה לפי שהוא קלה לשומרה יע"כ ראו לעונש מיתח יוחר, והלא כל המצות הן קלות לשומרו, רק שהיח"כ והנחש מפתח לעצור עליהם, והכסיון גדול ולר"ר התגברות וסיועוה דשמיא, וכמו"כ בקלות קשה לעמוד נגד המסיתים ומדיתים, ואין חילוק בין קלה לחמורה, וכן הקשה גם צי"מ, גם מה שהשיב להם הקצ"ה מקרה אחד ללדיק ולרשע צ"ב מה שהציב זה על טענהם.

ואפ"ל עי"ד התנחומא צ"י וישב ויוסף הורד מנרימה זש"ה לכו חזו מפעלות אלקים נורא עליהם על צי"ה, אריצ"ק אף הנוראות שאחז מצוה עלינו בעליהם את מציאן, בא וראה כשצדק הקצ"ה את העולם, מיום הראשון צדק מלאך המות שנאמר וחושך ע"פ תהום זה מלאך המות המהשיך פניהם של צדיקים, ואדם צדק צדיק ועלילה נחלה זו שהוא הביא את המיתח לעולם שאמר כי ביום אכלך ממנו מות תמות, ועוד אמרו שם אמר אדכ"ר לפני הקצ"ה רצש"ע עד שלא צדקת עולמך קודם צי אלפים שנה היתה תורה אלאך אמון וכו' וכתוב זה אדם כי ימות צדוקה, אלוני שהתקנת מות לצדיקים היית כותב כך, אלא צדקת לחלות צי את העלילה הוי נורא עליהם על צי"ה ע"כ, עכ"פ מצוה דקודם חטא אדכ"ר כבר ה"י מוכן צדק הצדיקה גזירה מיתח עליו, והתורה שקדמה לעולם כבר נאמר זה אדם כי ימות צדוקה, אלא דאין מיתח בלא חטא, ע"כ אחר שהזמין חטא זה לידו ועבר על צויו ית' ואכל מעץ הדעת נגזר עליו מיתח, אבל צדקת כבר ה"י מוכן כן צדק הצדיקה, ואין זה השתנות צדיקה, וכמו"כ מצוה צדי"ר (פר' י"ד ס"ה) ויורד צ' יצירות, יצירה צדוקה ויצירה לעוב"ב לתחיית המתים, הרי דכבר ה"י מוכן צדק הצדיקה יצירה זו דח"מ, כדי שלא יהא כמו התחדשות והשתנות צדיקה, ואלו גזירה מיתח אין לורד להביא, אלא ודאי שגם גזירה מיתח כבר ה"י מוכן צדק הצדיקה כנ"ל.

כתיב ראונו את הארץ והנה חבו, והודיע לנו הכתוב שאם יקרה צדק מן הזמנים שעי' מעשה הרשעים יחזור העולם לתהו, לא יהי נחשד שנינו צדיקה וכו'. כי תנאי התנה הקצ"ה עם כל מעשה צדקת שעי' קלוקל הרשעים יחזור העולם למצות שהי' עכ"ד ז"ל והוא כעין מ"ש הרמב"ם ז"ל הטעם מה שהתנה הקצ"ה תנאי עם הים שיקרע לישראל, ולכא' מה לורד לתנאי זה הלא השי"ת כל יכול והוא אמר ויהי, ויתקיים דבורו ית' אף בלי תנאי, אך כדי שלא יהא נחשד כמו שנינו צדיקה, ע"כ התנה תנאי מתחלת הצדיקה, נאלץ שאין זה שנינו, שמתחלת הצדיקה ה"י על דעת כך, ומעשה אפ"ל דמה ששני את התורה לתלמי המלך, אין זה שנינו אלא שהי' תנאי מיד מתחלת הצדיקה כי כל זה נכלל בצדקת הגלות, וכל הגלות כבר הם מרומים צדוקה מתחלת הצדיקה כמ"ש צדי"ר כנ"ל והי' תנאי מיד צדקת הצדיקה כמ"ש בכלי יקר כנ"ל, ומעשה כבר ה"י מוכנים להירופים ההם, והרוב"ק גילה לחכמי ישראל אותם הירופים אשר ה"י מוכנים מתחלת הצדיקה, אבל חלילה לשנות דבר צדוקה ולכפירה יחשד, וחכמי ישראל ציונו תלמי המלך לא שנינו דבר אלא שנתגלה להם מה שהי' מוכן כבר מתחלת הצדיקה.

ועתה נבוא לבאר הפרשה נעשה אדם ולחזן הסתירות כנ"ל במאמרי חז"ל, ונקדים דברי הגמרא צמ"ס שנה (נ"ה ע"ב) אמרו מלאכי השרת לפני הקצ"ה רצש"ע מפני מה קנסת מיתח על אדכ"ר, א"ל מצור קלה לזיתיו ועבר עלי, א"ל והלא משה ואהרן שקיימו כל התורה כולה ומתו א"ל מקרה אחד ללדיק ולרשע וכו', ולכא' כל המאמר הזה פלאי מה זה ששאלו מלאכי"ש למה קנסת מיתח על אדכ"ר, וכו' לא ידעו הטעם המפורש בכתוב ביום אכלך ממנו מות תמות ובשביל כך נגזר עליו גזירה מיתח, גם יש להבין מה שהשיב להם הקצ"ה מצור קלה לזיתיו ועבר עלי, מה נתינת טעם הוא זו מפני שעבר על מצור קלה, ואדרבה אם היא מצור חמורה ראו לעונש

הבצירה שיושע ויתרפא ע"י תפלת הצדיק ופי' צדק דברי הגמרא אם שגור תפלתו צדי יודע אני שהוא מקובל, שזה סימן שהי מוכנת כבר מעת הצריכה, ואין זה התחדשות ושינוי ראוי ח"ו, אלא תפלה ישנה היא משעת הצריכה וע"כ שגורת היא, ואם לאו א"א שתתקבל כ"א לא הי מוכן מעת הצריכה א"א לעשות התחדשות בדבר שלא הי מתנאי הצריכה עיי"ש.

והנה כתב הרמב"ן (ק') דעל דעת אנשי העצב היי האדם מעטוד למיתב מתחלת הלידה מפני היותו מורכב וכו' וע"ד רבותיו אלמלא שחטא לא מת לעולם, כי הכשמה העליונית נותנת חיים לעד, והכפץ האלקי אשר צו צעת הלידה היי דבוק צו תמיד והוא יקיים אותו לעד, וע"כ שאל מנצן הדעת נגד עליו מיתב כמשה"כ ציוס חלכל ממונו מות תמות, ואלמלא כן הי לעולם, עכ"ד ז"ל, אמנם כ"ז הי מוכן מעת הצריכה שיהי לו חיים לעד אם לא יחטא, וגם גזירת המיתה אם יחטא כמ"ש לעיל בשם התנחומא, וכבחי' שכתב הכלי יקר שהי תנאי צשעת הצריכה שעי' מעשה הרשעים ישחנה העולם לתוכו, וע"י מעשה הצדיקים יתקיים העולם לעד ואין זה שינוי לפניו ית' ח"ו. וצאת יתבאר חללו קאת מאמר הכתוב ויצרתי את האדם צללמו צללם חלקים צרף אותו וגו' ולעיל נאמר נעשה אדם צללמינו כדמותנו והנה יתחד עין כל רואה ותללנה חזון שומעת, כי ח"ד אפשר לומר עליו ית' ללם ודמותו והרי הצורה חותנו התורה"ק והשמרתם מאוד וגו' כי לא ראיחם כל תמונה, ונלעונו להרחיק מלבינו תארי ההשגחה עליו ית', ואיך יאמר הכתוב כאן ללם ודמותו עליו ית' והרבה פשטים נאמרו צזה צמפורה"ת, ועדיין לא עלתה ארוכה כל צרכו, וצריך הסבר להצין הדברים קאת ולקצנם אל השכל.

ואפ"ל עפ"י"ש הרמב"ן ז"ל עה"פ זכר וקצבה צראם וז"ל צשם ציונו שרירה גאון ז"ל שמקרו תפלים אחד לחציו צעל פה הכרת פנים

ואפשר לתרץ צזה קושית הראשונים שכקשו ח"ד היי הנחש מדבר הלא ח"ן דעת ודיבור הלא צאדם לצדו כמ"ש ויהי האדם נלפס ח"י ומתרגמינן לרוע ממלל, ולא יתנה כח הדיבור לשאר צבראים, וכתב הרמב"ן ז"ל צשם י"א כי הנחש לא דבר הלא צלפוף רמז לאשה, והאשה הכירה צרמית הנחש והצינה כוונתו, חכל עוד יקשה ח"ד הצינ הנחש מענת האשה, ואם הי דרך מופת כמו חמירת החתון צלעם, למח לא חמר הכתוב ויפתח הי חת פי הנחש כמ"ש ויפתח ד' חת פי החתון, ולמה לא פירסם הכתוב גם זה, ע"כ קושית הרמב"ן ז"ל, ותלתיו צבר עפ"י"ש שר"ל צפ' צלק ויתולב מללך ד', מללך של רחמים הי', והי רואה למנו מלחטא, שלא יחטא ויאבד ע"כ, ולפ"ז גם דפתחת פי החתון הי על צד הרחמים להודיעו כי המללך עומד לקרלחו למנו מלחטא, כי צלעם לא רואה המללך, וע"כ פירסם הכתוב גם זה שהי ע"ז הרחמים, חכל גם דנחש הי מלך הסע"א להחט"א את האדם כמ"ש צפדרי"א שהי ס"מ רוכב על הנחש, וכתב הרמב"ן ז"ל כי מאמר זה יוצן עפ"י נסחר עיי"ש עכ"פ הי זה הים ע"י כח הסע"א להסית ולהדית, וע"כ לא פירסמה הכתוב גם זה שלא ליתן להם חזוק ח"ו.

ואפ"ל עוד, דמעיקרה הי מוכן צכה הצריכה כח הדיבור לנחש לפעם הבה, כי מחחר שהיתה גזירת המיתה מוכנת כבר כנ"ל, ע"כ גם השתלשלות הסיבות והעלילה כבר הי מוכן צכה הצריכה, וע"כ ח"ן זה צגדר התחדשות כלל, וכמו כל הדברים הנ"ל ששחטנו לאחר הצריכה ואעפ"כ ח"נס צגדר התחדשות לפי שהיו צכה הצריכה, והרי הם כמו תנאי צצריכה כמ"ש לעיל, וכמו כן הי דיבור הנחש.

ובעין צחי' זו כתב ג"כ צספרי"ק נועם חלמלך וזל"ה צפי צשלח דכסלדיק מתפלל על החולה ופועל צתפלות שיתרפא מחליו ח"ן זה צגדר שנינו לצון לפניו ית' ח"ו, כי כ"ז הי מוכן מתחלת

מאחזו ית' זה זיו חואר פניו, והנשמה הוא חלק חלקי ממעל, וללא האדם חזו פניו הוא דמות נשמתו עכ"ל, ולפי"ז אפשר לקרצ קנה אל השכל מה שאמר הכתוב בללמינו כדמותו, וגם מ"ש בללם חלקים ברא חותו, כי הלא חזו פניו הוא דמות נשמתו, ונשמתו הוא חלק חלקי ממעל, וז"ש בללמינו ודמותו הכונה על צחי הנשמה ואין להכריח הדיבור הזה כמובן, ובשעת הברירה נברא האדם בשלימות המעלה בללם חלקים, חזו נשמתו חקוק על פניו, אלא שאם יחטא האדם ופוגם נשמתו ח"ו יולמא תעצור מני' ר"ל.

יד'י' ארץ שיבה מחלתה בריאת האדם ה' הכל מוכן מאחזו ית' וכו' הכל נכח הברירה, ואחלמי לא חטא אדכ"ר ה' הכל באופן אחר, וע"י שחטא נגזר עליו מיתה, ואין זה השתנות בברירה, כי כ"ז ה' נכח בריאתו, ובריאתו היתה בבחי' גבוה מאוד אלא שנתקלקל ע"י החטא, ונקדים עוד מ"ש האבותה"ק צפ' בחקתי וז"ל כשברא ה' אדכ"ר צבור"ז לא בראו לשבת צבור"ז לעולמי עד כלא יחטא, שא"כ אדרבה ירידה היא לו, כי תכלית המקו' הוא צעולם העליון וכו' אלא היתה הכוונה כי עלה יעלה השמימה ולאוורוח החיים צעם אשר יחפון, ויהי כמי שדר צבית ועלי על גבה וכמו שעלה אלי' בצערה השמים, וע"י שחטא אדכ"ר הולך להפשיט עורו מעליו, ובשורה לעלות לעלי' לריך השתנות הגשם וזו היא מיתה אדם, וכ"כ הוא ז"ל צפ' בראשית כ"א לא היה אדם חולל מעץ הדעת ה' מאוי צבור"ז ובעולם העליון באדם כדר צבית ובעלי' עיי"ש, ואפשר שזה הפשט במדרש הג"ל וינחם ד' כי עשה את האדם בצלם ר' נחמי' חומר מתנחם אני שבראתי אותו מלמעלה שאילו בראתי אותו מלמעלה, כשם שהמרד צי את התחתונים כך ה' ממרד צי את העליונים, ואין הכוונה שהנחמה היתה שלא בראו צעולם העליון כי לא היה כ"ד הזה, וא"ל שיבה מין האדם למעלה, אלא הכוונה שאחלמי החטא ה' האדם מאוי ושורה צבור"ז ונחמי' העליון כאחת, וכו' עולה ויורד

יסדרי שרעוטי, מקלמן גרמזים בפסוק זה ספר חולדות אדם, ומקלמן בפסוק זכר ונקבה בראם, ואין מוסרים סתרי חורב ורז' אלא למי שרואין צו סימנין שראוי לכך אלו דברי הגאון ז"ל, וסיים הרמב"ם ז"ל ולא זכינו בהם עכ"ל, שצימנו כבר לא הכירו להבחין בסימנים אלו, וק"ל הי"מ זל"ה צפ' וישב פי' צה דברי רש"ל ע"פ וישראל אבב את יוסף מכל אחיו כי בן זקונים הוא פרש"י שגולד לעת זקנתו, ואחלקום תרגם ארי בר חיים הוא לי' שכל מה שלמד משם ועבר מסר לו, דבר אחר שבי' זיו חקוקין שלו דומה לו, עכ"ל, והוא ז"ל פי' שכל פירושים אלו עולים בקנה אחד דע"י שבי' זיו חקוקין שלו דומה לו, דודאי שם ועבר שחטרו רזו חורב ליעקב ה' מפני שראו שרעוטין שלו שהוא ראוי לכך וע"כ גם יעקב מסר ליוסף כל מה שלמד משם ועבר ולא לשאר בניו מפני שבי' זיו חקוקין של יוסף דומה לו, וכו' צו אותן השרעוטין של יעקב משא"כ לשאר אחיו, וכ"כ ה' מפני שגולד לעת זקנתו, כי ח"ח כ"ז שמקוקין דעתם מתוספת וגשמיותם נחלש ונפרד, ובכנים שמולדין צעם זקנתם הם בשלימות יותר עיי"ש באריכות.

ובזה יובן אצלנו מ"ש חז"ל כשם שאין פרטופיכן שווין, כך אין ידיעותיהם שווין דזה תלוי צה, דכוותה הנפש רשומים ונחקקים בצורת הפרטוף של אדם, ולפי איכות ומעלת נשמתו משונה אורחו מאחרים, אלא שאין לנו משיגין ידיעת סימנין אלו, וכבר כתב הרמב"ם ז"ל בזמנו שלא זכינו לזה, ובצחי' זו פי' האבותה"ק צפ' ויגש ע"פ אחרי יאותו את פניו כי עודד חו, וז"ל ויורא אלו והכיר צו בפניו, כי הכרת פנים תענה בא"ש ובמ"כ מאינו בלדיקים שלמים שהכירו ברושם הפנים מעשה אדם, וכ"ש יעקב אצינו שוכר לזה, ע"כ אמר אחרי ראיתי את פניו והכרתי בהם שעודך ה' פי' לדיק, כי בלדיקים נקראים חיים ולא נשחבה דיוקנך מכמות שבי' עכ"ל, וכאז בצפ"ה"ק שפע על צהקדמותו, נר ד' נשמת אדם שהנשמה הנאלל

בשביל שאכל מעץ הדעת אכל למד לא נתקבלה חשבתו הלא אין לך דבר שעומד בפני החשובה, והשיב להם הקב"ה כלום היא גזירת המיתה בשביל החטא, מאז קלה לויותו, ולא היא כדאי עונש מיתה, אלא שהיתה גזירת מיתה הכרח מפני הרשעים כמ"ש במדרש, וחטאו היתה רק צנח' עליהם, א"ל והלא משה ואהרן שקיימו כל החורג כולם ומדוע נגזר עליהם המיתה כמו שהקשה ר' יונתן במדרש ה"ל דאל יגזור מיתה על הלדיוקים, והשיב להם הקב"ה מקרה אחד ללדיוק ולרשע, והכרח שיהי מקרה אחד ללדיוק ולרשע דל"כ בעלם הבחירה, ונמלאת עשי' שלא לשמח כמ"ש במדרש ה"ל

ועוד א"ל מקרה אחד ללדיוק ולרשע ולכן נגזר גזירת מיתה על משרע"ה כדי שיצאו עמו דור המדבר לעתיד ויכניסם לארץ ישראל כמ"ש במד"ר פ' ואתחנן א"ל הקב"ה למשה אם אתה נקבר אללם במדבר הן באים בזכותך ואתה בא בראשם וכו', וע"כ ה' מקרה אחד ללדיוק ולרשע ונגזר מיתה גם על משה ואהרן, ע"כ מצוה דלולוי חטא אדח"ר לא היא מיתה, והי' האדם דירתו צבור"ז וגם בעולם העליון, וי"ש במדרש וינחם ד' כי עשה את האדם בארץ שנחמה היתה לפניו ית', שבראו רק בארץ ע"י שהוכן גזירת מיתה עליו בכה הצריכה, דלולוי ה' לו מהלכים בין העומדים מלה"ש, ה' ממרוד גם המלאכים העליונים, ע"כ נשמע מזה מוכר השכל דמסיתים ומדיחים יכולים היו להמרוד אפי' מלאכי מעלה, והוא מצוה צפורה דצדרי המדרש ה"ל וצדרי רשיו"ל, דראתה חכמתו ית' שיש בכה האדם להמרוד אפי' העליונים, ומזה יש להבין גודל הכסיונות ממסיתים ומדיחים ואיך שאפשר להכשל על ידיהם ולרדק להתרחק מהם כמעטוי קשת, ולא יאמר האדם לא אתרחק מהם ולא יזיקו לי, שאף אם יהי כמלה"ש יזיקו לו בודאי כמ"ש במדרש שאמר הקב"ה שאילו ה' בעליונים ה' ממרוד המלאכים, ומה יענו אחיזבי קיר כמיון שאם אינם נשמרים מהם כראוי ויכל להכשל ע"י דל"כ בודאי.

כמחרד לעלי, והי' עושה מרירה גם למעלה לפי שדירתו גם צבור"ז וכאן המקום גורם למדות רעות ועושות ותאוות, ואם יעלה גם למעלה ומריר גם את העליונים.

נחזור לענין ה"ל המצוה בתחומא פ' וישב דקודם חטא אדח"ר כבר ה' מוכן בכה הצריכה גזירת מיתה עליו, אלא שנחלה בו עליה על שאכל מעץ הדעת, ויתבאר הענין עפ"י שאלתו במדרש (צ"ר פ"ע ס"ה) ר' חמא בר חנינא אמר ראו ה' אדח"ר שלא לעשות טעם מיתה, ולמה נקנסה בו מיתה, אלא לפי הקב"ה שצדקוהו וחסר מלך לור עתידין לעשות עמנו אלהות ולפיקך נקנסה בו מיתה וכו' א"ל ר' יונתן א"כ יגזור מיתה על הרשעים ולא יגזור מיתה על הלדיוקים, אלא שלא יהיו הרשעים עושים חשבה של רמות, שלא יהיו הרשעים אומרים כלום הלדיוקים חיים אלא מפני שהם מסגלין מלות ומע"ט, אף אלו נסגל מלות ומע"ט, נמלאת עשי' שלא לשמח, ועוד שם ר' יונתן אמר מפני מה נגזרה מיתה על הרשעים, אלא כ"ז שהרשעים חיים הם מכעיסים להקב"ה וכו', ועוד נאמרו שם טעמים אחרים על גזירת מיתה, נמלא לפי"ז דגזירת מיתה ה' הכרח לקיום העולם, וחטא אדח"ר היתה רק סוכה ועליה, וצדק יתרון מה שהקשו המפורשים דברי אין לך דבר שעומד בפני החשובה, ואדח"ר חסיד גדול ה', וישב בתשובה ק"ל שנים, ומדוע לא נתקבלה חשבתו לבעל גזירת מיתה שנגזר עליו ועל דורותיו, אולם לרדקינו יבואר כי גזירת מיתה ה' הכרח מכמה טעמים שאמרו ז"ל במדרש, וחטאו ה' רק צנח' עליה ולעולם זה לא הועיל ולא נתקבלה חשבתו.

ומעתה יבואר דברי הגמ' במס' שבת (נ"ה ע"ב) ה"ל אמרו מלה"ש רבש"ע למה קנסה מיתה על אדח"ר, ועננתם ה' בקושיה המדרש ה"ל ראו ה' אדח"ר שלא לעשות טעם מיתה, ואם

וא"ל שיהי' דירתן בעליונים כלל וא"כ ח"ל שיגיע להם חזק מצריחת הרשעים, הגם שהרשעים מקלקלים ומעולים חולש'ל ציבורי הצריחה וסדרי צרה'שית ומחשבים כח פמליה של מעלה כמ"ש: ליר ילדך חס, חבל עיקר ירחם של המלאכים ה"י פן ימרידו בעליונים ולא ה"י להם שום נפק"מ צריחת הרשעים דח"ל שימרידו בעליונים, שכבר הוכן עליהם מיתה אף בלי חטא אד"ר מלך מעשיהם הרעים, ומעטם זה לא הראה להם הקב"ה שהרשעים עומדים ממנו, דאין צדק נפק"מ לעניניהם.

ואפשר שמה שאמר"ל במס' סנהדרין (ל"ח ע"ב) ה"ל שנמלך הקב"ה במלכ"ש על צריחת האדם, ואמר לו לפניי מה חנוש כי תזכרו וגו' עמד הקב"ה ושרפם, וכן כח שני' ושלשית, ולא שמע לעתה, אפשר שאלו המלאכים התנגדו על כללות צריחת האדם, ור"ל שלא יבי' נצח כלל מין האדם אפי' על הארץ כמ"ש מה חנוש כי תזכרו ר"ל שלא יזכר ולא יפקד מין האדם כלל, ור"ל הציו"ת ה"י שיהי' מליצות מין האדם כי הוא תכלית גדול יגיעת ועבודת האדם בעולמו ועמלו להתגבר על יצרו, ולעמוד נגד המסיתים הרצים ומסיונות העוֹמִים, והש"ת חפץ בעבודה זו, וזה נחת רוח לפניו ית', ותכלית ור"ל הצריחה ה"י ע"ד כך, ולעתיד יתודע גם לנו כל אלו התיקונים שנתהוה על ידינו, וע"כ אלו המלאכים שהתנגדו על כללות צריחת האדם כן היו ממדכ"ד הקשה, ושרפם הקב"ה, כי אין העולם מתקיים דוין הקשה.

ומעתה כל אלו מאמרי חז"ל ותלמידי יחידו ואין שום סתירה ביניהם, שמי"ש במדרש שנמלך הקב"ה במלאכים להראות מדת ענוה שהגדול נמלך בקטן ח"ש, שנמלך הקב"ה בזה ושמע לעתה שלא יהי' דירתו בעליונים, ומה שמצאנו בגמ' סנהדרין שלא שמע להם ושרפם, אלו התנגדו לצריחת האדם בכללות, עכ"פ שפיר נשמע מדת ענוה מכל אותן הכחות שנמלך הקב"ה בזה והסכים עמכם, ואפשר דמה שכתב הקב"ה את האדם מתחלה על צה"י

ועתה נחזור לצד דברי המדרש ה"ל שנמלך הקב"ה במלכ"ש על צריחת אדם וגילה להם שהלדקים עומדים ממנו, ולא גילה להם שהרשעים עומדים ממנו, שאלו גילה להם לא היחה מדת הדין נוחתה שצדק, ולכא"י אין זה צדד נמלך כיון שלא גילה להם חלקי הסודת וחלקי הצדק, ואפשר דעיקר ירחם של מלאכים ה"י מהלדקים, עפ"י מ"ש בעל החינוך זל"ה צדקם שיש להן רוב זכויות וקראים לדיקים בשלשן מושאל, חבל עדיין הם עלולים לחטוא ולהמריד, ואלו חטא אד"ר ה"י דירתן גם בעולם העליון כי לא נגזר עליהם מיתה אלא בעטוי של נחש, והמלאכים לא ידעו שכבר הוכן עליו גזירת מיתה, ושתמיד לחטוא בעץ הדעת, ומאלו הלדקים היו המלאכים מתחילתם פן ימרידו את העליונים, כי מחחר שדירתם גם בעו"ל הם עלולים לעשותם ותאוות, וכשיעלו למעלה יקלקלו גם בעליונים, וע"כ הראה הקב"ה להם שהלדקים עומדים ממנו, ומלך בזה על צריחת האדם, כי צריחה זו נוגע לעניניהם דאפשר שיגיע להם חזק ע"י צריחת האדם ע"י שימריד בעליונים, ונמלך הש"ת במלאכים ללמדנו מדת ענוה שהגדול ימלך בקטן בדבר שנוגע לענינו ואפשר שיגיע לו חזק בדבר, ואע"פ שצדקה הגדול לעשותו אף נגד רצונו, הראה לנו הש"ת מדת ענוה לימלך בקטן.

ומעתה אפ"ל דמה שהתנגדו המלאכים על צריחת האדם כמ"ש ז"ל במדרש אחת אומר אל יצרה שכולו שקרים, וכן שלום אומר אל יצרה שכולו קטטה, לא התנגדו על כללות צריחת האדם, אלא שלא יבי' צריחתו בחופן כזה שיהי' דירתו גם בעליונים פן ימריד גם את העליונים חבל ר"ל שיהי' דירתו רק בחפץ, והקב"ה אי"ת לדבריהם ועשה את האדם בחפץ לבד, ומעשה ח"ש דנמלך הש"ת במלאכים וגם אי"ת לעתה, ושפיר נלמד מידת ענוה מזה (ומחורן קושיא ה' ה"ל), ומה שלא גילה הקב"ה להם שהרשעים עומדים ממנו, כי אין עיון זה נוגע להם כלל, כי הרשעים בלח"ה מגיע להם עונש מיתה עבור נעשיהם אף בלי חטא אד"ר

ושררה וממנה שלא הזכיר הכתוב שם חלקים
אלא אחר הזכרת הצריחה, מלמדנו שבשעת הצריחה
לא נהג הקב"ה בצורה כדרך מלך צ"ו שרואה
להרחות שררתו, אלא נהג בענוה שהי' נמלך
במלכאים, וללמדנו דרך ענוה שבגדול נמלך בקטן.

וְלִדְרֹכֵינוּ יתבאר מה שהקשינו לעיל צ"י חדש
הארץ דשא וגו', והוא כי איך תמרוד הארץ
ושינתה מאמרו ית' להיות טעם עץ ופריו שוב,
ומה גם שדיבורו של הקב"ה מכרחת, ואיך יפול
שינוי צ"י, אולם יובן עפ"י מ"ש הלל"ה ע"ד הגמ'
ברכות (ד' ע"א) עד יעבור עמך ד' זו ציאה
ראשונה (שצאו צימו יבושע) עד יעבור עם זו
קניית זו ציאה צימו (צימו עזרא) מכאן אמרו
חכמים ראויים היו ישראל ליעשות להם גם כן צימו
עזרא כדרך שנעשה להם גם כן צימו יבושע בן נון
אלא שגרם החטא ע"כ בגמ', פרש"י ראויים היו ישראל
ליעשות להם גם כן צימו יבושע עזרא, אלא שגרם
החטא ולא הלכו אלא צריחות כורש, ונשתעבדו
לכורש ולדריש האחרון ולאחשורוש, והקשה
הלל"ה ז"ל הא אמרו רז"ל כל דיבור שיצא מפי
הקב"ה לעובר אפי' על חנאי אינו חוזר, וכיון
שהיתה הבעתה מאתו ית' לעשות להם גם כן צימו
עד יעבור עם זו קניית זו ציאה שני', איך חזרה
הבעתה ית' ע"י שגרם החטא, ותירץ הלל"ה דאין
זה חזרה דעוד יתקיים הבעתה זו לעתיד, ולא
תצטל דיבורו של הקב"ה ח"ו ממנו שגזר לעובר,
והגאולה העתידה יהי' בהתגלות גדול כמו שהי'
צימו יבושע ועוד יותר, עיי"ש ד.

וּכְמוֹתֵי אפ"ל צענון זה, דדיבורו של הקב"ה
מה שזר חולא הארץ עץ פרי עושה פרי
שיבא טעם עלו ופריו שוב, לא תצטל דיבור זה,
כי דיבורו של הקב"ה מכרחת ויתקיים לעתיד, ואולם
אינו מצורר דדיבורו ית' שחולא הארץ חייב בשעת
הצריחה עץ פרי עושה פרי, ואפשר שהיתה כוונת
הצימו מתקילה ע"ש העתיד וכמ"ש רש"י ל' הלן
צ"י כחות שנותן הכתוב סימנים בכוש ואשור

זו שחולא החטא הי' דירתו גם בעולם העליון,
זה היה הכרח בשביל יחידו סגולה כאל"ה הנצח,
וכמשה רבינו שאמרו חז"ל שלא מת, ויעקב רבינו
לא מת, ועוד לדיקים, שעלו בעולם העליון בחייהם,
וחלונא שהי' הצריחה ע"ד כך מתחילה לא היו
יכולים גם יחידו הסגולה לעלות, כי הי' נחשב
כמו שינוי צריחה, וע"כ נצרך אדמ"ר ע"ד כך
שהי' דירתו גם בעליונים, ושהי' כ"ז בכה הצריחה.

וְאֵלֶּפֶס צה מ"ש חז"ל צמס' שבת (פ"ח ע"ב)
הריב"ל בשעה שעלה משה למרום אמרו מלכ"ש
לפי הקב"ה מה לילוד אשה ציינו א"ל לקבל תורה
בא וכו', ולדרכינו שהיו מלכ"ש מתייראים פן חזרה
הדבר לכמות שהי' בתחלת הצריחה שהי' דירתם "ל
צנ"א גם בעולם העליון ופן יורסו במחנותם וימרירו
העליונים, ע"כ היו מתנגדים צה ואמרו מה לילוד
אשה ציינו, וכמו שהתנגדו לה גם בשעת הצריחה
בשעה שנמלך הקב"ה בהם, והשיב להם הקב"ה
שאל תפחדו שלא ניתנה רשות לעלות אלא ליחידו
סגולה כמשה רבינו וכו"ו, ולקבל התורה בזה,
ואין מידה זו נהג בכל אדם ובכל עשה.

וּבְעֵתָהּ יתבאר המדרש שהתחילו צו שמעון בן
עזאי ואמר וענותך תרבינו צ"ו מזכיר שמו
ואח"כ מזכיר שמו אצל הקב"ה משבחה לרכי
העולם אח"כ מזכיר שמו שנאמר בראשית ברא
ואח"כ חלקים ע"כ והדקדוקים כבר נפרטו לעיל, ויובן
עפ"י מ"ש רש"י ע"כ כי לא המעיר ד' חלקים
על הארץ וחז"ל ד' הוא שמו (ר"ל שם העלם שלו
דשם הוי מורה על עצמותו ית') חלקים שהוא
שליט וסופט על כל העולם (ושם זה מורה על
ממשלה ושררה, אשר לו הכח והממשלה בעליונים
ובתחתונים לעשות בהם כלו"ו) עכ"ד רש"י,
ויובן צה דברי המדרש וענותך תרבינו דהש"ת
רוב ללמדנו מדת ענוה צה וע"כ משבחה לרכי
העולם ונמלך במלכאים צריחת האדם וליית
לדבריהם להרחות מדת ענוה שבגדול נמלך בקטן,
אחר כך מזכיר שם חלקים המורה על שלטון

(כו' תר"ד) לפרש הכריתותא חני ר"ח מדיפתי ועניתם את נפשותיכם בשעשה לחודש, וכי בשעשה מתענין והלא בשעשה מתענין ללמדך שכל האוכל ושותה צ"ע מעלה עליו הכחוש כאלו התענה ט' וי', ובקשה הוא ז"ל הא קרא קאמר דיתענה צ"ע, וידינו יליף מיני' איכו דאכל צ"ע, ועוד מג"ל דמקבל שבר כאלו התענה, וסורן מדכתיב צעיר עכ"ה לא מקפיד קרא אשינו דע' וקרא הכי קאמר התקן עמך צ"ע שחובל בהתענות צעשורי, ומדאפקה קרא בלשון עינוי, לומר לך דאכלה ושת' דידה קרוי עינוי ומקבל עלי' שבר כאלו התענה, עכ"ל, עכ"פ מבואר דכוונת הלוויי ע"ש העתיד נאמר, דהרי בשעשה שחובל חנו מתענה, אלא שעתיד לקיים ע"ז מלות עינוי צי"כ"פ, נמצא שאע"פ שהלוויי נאמר על ע' בחודש, כוונת הלוויי היכה ע"ש העתיד שמתקיים בעינוי צי"כ"פ, וכמו"כ צדשא הארץ כוונת הלוויי היכה שמתקיימה לעתיד, וזה מאמר המדרש חדשא הארץ דשא וגו' עץ פרי עושה פרי וגו' ולבאורה הרי לא נתקיימה לוויי זה וקשה קושיותנו בג"ל (ג' ד') וגם הרי לא הי' אפשר שמתקיים לפי שחסרה לארץ השלימות והשפעה בג"ל, ע"ז חרלו במדרש הכ"ד ועניתם את נפשותיכם צ"ע לחודש, ובתורה"ק קראה עינוי ע"ש העתיד הרי דכוונת הלוויי נאמר ע"ש העתיד, כמו"כ צדח' זו הלוויי דעץ עושה פרי נאמר על שם העתיד.

ועתה נצאר סמיכת החורב לשלש סופה לתחלתה, עפ"י"ם שצאנו לעיל דברי רש"י ז"ל ולכל המורא הגדול אשר עשה משה וגו' זו שצירת הלוות, ולבדן מה היכה המורא הגדול בשצירת הלוות עפ"י"ם צדדש שהיו האותיות פורחות מהלוות, וזה הי' עיקר שצירתו, ובשצירה משרע"ה שאין בהם כתב שצדש, ומזה נתייראו ישראל, שראו מזה גודל חטאם שגרמו ציעול לכתב הלוות שהיו מעשה ידיו ית', ולבאורה קשה הרי ידוע דדיבורו של הקב"ה הוא נאמיות וקיים לעד כמ"ס ודבר חלקינו יקום ועולם וכמשה"כ הוא אמר ויהי הוא לזכר ויעמוד, ומכ"ס משע"י ית' ראוי להיות נאחי

אע"פ שעדיין לא היו, הזכירם הכתוב ע"ש העתיד, וכמו"כ לענינו אפ"ל דכוונת הלוויי הי' על העתיד אלא שנאמר לוויי זה מיד בשעת הכריתא, דלא"ה לא הי' אפשר להיות כן לעתיד, דהי' נחשב כמו שנינו בצריחא, וע"כ היכה תחלת הכריתא על דעת כך, ולעתיד יתקיים לוויי זה ותולא הארץ עץ פרי שטעם עלו ופריו יהי שוב, וכתב המהר"ל מפרגא זל"ה דע"כ לא הוליא הארץ עץ שטעמו ופריו שוים לאחר חטא אדכ"ר נתקלקלו ליגורות השפע, וחסרה לארץ מהשלימות והשפעה שחובל להוליא עץ שטעמו ופריו שוב, אבל לעתיד יתוקן שלימותה והשפעתה וכמ"ס עתידה הארץ שחולא גלוסקאות וכלי מילת, אז תתקיים לוויי הש"י"ת להוליא עץ שטעמו ופריו שוב, ומעתה לפי"ז לא שניתה הארץ מאמרו ית' כי הלוויי מתחלה נאמר על לעתיד, ולא הי' אפשר לה לקיים מיד כי חסרה לה השלימות והשפעה, ע"י שנפגמה בחטא אדכ"ר, אמנם לבאורה אי"כ למה נתקללה האדמה ויהי לא עברה על לוויי הצוית, ואפשר כיון שלפי ראות העין נראה שלא קיימה הארץ לוויי ית' וזה גורם הירק להאדם, וילמוד ממנה שהארץ אע"פ שאין לה ית"ר לא עומד בנסיון לקיים גזירתו ית', ע"כ שנחלקל האדם נתקללה גם האדמה עמו, כמשה"כ חרורה האדמה בעצורך דכח והיא גרמו דע"י חטא האדם נתקלקל שלימותה והשפעתה, והארץ העליונה כבר הרגישה הפגם, ונכנס חשוד כח צנצנאים וע"כ לא יכלה לקיים לוויי הש"י"ת עד לעתיד, וע"י שלא הוליא הארץ עץ שטעמו ופריו שוים גרמה צדק נזק לאדם בג"ל, ע"כ נתלה חטאם זה צדק ונתקלקל שניהם כאחד, אבל צדמת עיקר הלוויי נאמר ע"ש העתיד, דכבר הי' מזומן חטא האדם צדח' עלילה כמ"ס צתחומא בג"ל, ומעתה חסרה לארץ השלימות שחולא מיד עץ שטעמו ופריו שוב, ומתחילה נאמר הלוויי ע"ש העתיד.

ובזה יבואר המדרש בג"ל חדשא הארץ דשא וגו' ועץ פרי עושה פרי הכ"ד ועניתם את נפשותיכם בשעשה לחודש, ויוצן עפ"י"ם צ"י צדח' ויוצן

ואפ"ל עוד שלעני כל ישראל קאי אלעמיד עפ"י מ"ש ק"ז היש"מ זל"ה צ"י שנות עה"פ צבוי את שבוחים לעיניכם אמר ד', שלע"ל יתגלה לעיניו תכלית הגלות, והתקיונים והעוצות שנלמה על ידה, ואש"פ שלע"ע הוא מורא גדול והשכות גדול ר"ל אבל לעמיד יהי לעני כל ישראל בראשית צרא אלקים יציוי הכל כוונת הברירה, ותכלית הגלות המרומזים בפסוק והארץ היתה חבו וצבו וכמ"ש ז"ל צמדרש, ורוח אלקים זו רוחו של משיח, ע"פ המים צכות חשוכה שנמשלה למים, וצכות התורה שנמשלה למים ויחמר אלקים יהי אור זו אורו של משיח, ואז יתגלה הכל לעיני כל ישראל וע"כ מיד אחר ימים נוראים מתחילין בצראשית לפי שגרמז זה כח החשוכה, כמאמרם ז"ל, וזכה לשב בחשוכה שלמה אמן כן יהי רצון.

*

עוד אפ"ל בסמיכות התורה לנעוץ סופה לתחילתה, בהקדם דברי הגמ' ר"ה (כ"א ע"ב) צקש קבלת למאור דברי חפץ (קבלת י"ב) צקש קבלת להיות כמשה, ויתא צח קול ואמרה לו וכתוב יושר דברי אמת ולא קס נציא עוד בישראל כמשה (דברים ל"ד), ופי' הכהרש"א ז"ל עיפ"מ"ש פרק און מעמידין (ע"י כ"ה ע"א) הלא הוא כחוצה על ספר הישר הוא משנה תורה שנאמר זה ועשית הישר והעוב, הכא נמי כחוצ יושר דהיינו מ"ש צמשנה תורה ולא קס נציא וגו' דברי אמת הוא עכ"ל וראוי להצין מה צורך להקדמה זו וכתוב יושר דברי אמת, הול"ל רק ולא קס נציא בישראל כמשה, ומו לא ידע כי התורה"ק כולה אמת, ולא יעלה על לב צר דעת להסתפק צד וצ"ב הכוונה צד.

בירקו רחובני הביא צסם הפסיקתא ז"ל מהו ולא קס, לא קס ולא יקום עוד הול"ל, אלא שדיבר הכחוצ בלשון קצרה, וצ"ב חירון הפסיקתא דאין זה קיזור לשון לצד, אלא שינוי הכוונה מעמיד לעבר, דלא קס משמעותו בלשון עבר לצד משא"כ ולא יקום שולל גם העמיד, והדרה קשיא לדוכתי והול"ל וצ"ב קום, וכוונת חירולם ל"ב.

כמורו, וכתוב וכלוחות מעשה אלקים והמכתב מכתב אלקים הוא חרות על הלוחות, ואין אפשר ללוחות שיתצטלו וישתבזו, והכתב שבי' כתב ידו ית' פרה מהם ותצטלו, ולדרכיו א"ש שהוכן כן מתחלת הברירה שישתבזו וינתן להם לוחות שניות ויגדלו מעלתן וקדושתן מהרשאות, ומעשה לא יקרא עלי' שם ציטול, ולא תצטלו מעשי ידיו ית', כי כן ה' בריאתן ע"ד כך, וכמ"כ בראשית צרא אלקים וגו' והארץ היתה חבו וצבו וגו' ואמר"ל צמד"ר שמרומזים בפסוק זה כל ה' גלות, והצטנו לעיל מ"ש הכל יקר שמרומזים התרצות בפסוק חבו וצבו, והי' זה מתנאי הברירה שצ"י קלקול הרשעים יהי' חורבן וגלות ויחזור העולם לתבו וצבו ואין צד החדשות ושינוי צריאה, כי הברירה ה' ע"ד כך כנ"ל, וצד יוצן סמיכות התורה ולכל המורא גדול אשר עשה משה וגו' זו שצירה הלוחות, ואין זה השתנות וציטול מעשה ידיו ית' מפני שבי' בריאתן ע"ד כך, וכמ"כ מאמר בראשית צרא אלקים והארץ היתה חבו וצבו שמרמז על הגלות והחורבן, שצ"י הוכן והי' צד הברירה, ע"כ לא נחשב כשינוי והתחדשות צבריאה.

ובזה יוצן מ"ש רש"י חבו וצבו, חבו לשון תמה ושממה שאדם חובה ומשתומם על צדו שבו, ולכאורה הלא לא הי' אז קודם הברירה מי שיחמי על צדו שבו, כי הי' הוא ית' לצדו יחיד ומיוחד צלי שום צברא זולתו, ואין יקרא אותו הכחוצ חבו ע"ש פעולת החמי, ולדרכיו ולדרך הכלי יקר חבו וצבו הנאמר כאן מרמזים על הגלות והחורבן והשפלות והשכות שיהי' לדורות, ויכללה צסדר הברירה מפני שצ"י הי' צתנאי וכה הברירה, ועל כן נקראת חבו ע"ש החמי' ואף שאין צד דעת והשגה אפי' לחמוה, כי אין אנו משיגין עומק השפלות שאנו עומדין בה, אבל לעמיד כשיעמדו צחמי' דור המדבר ומשע"ה עממם יהי' מתמיהין על השפלות והשכות שאנו עומדין בה וע"כ נקרא חבו ע"ש החמי' לעמיד.

הי"ל זיקש קבלת להיות כמשה ואפשר דקשיא לי לשלמה המלך דהו"ל ולא יקום כקושיא הפסיקתא, וע"כ ה"י סבור דלא צ"ה הכתוב לשלול את העתיד, יתחזק בזה קול ואמרנו לו וכתוב יושר דברי אמת ולא קם נביא וגו', ר"ל דממילא נשמע מנייה דח"א שיקום נביא כמשה לעולם, דכתוב יושר דברי אמת, וכל מה שכתוב בחו"ק ח"א שיפול צו שגוי לעולם, דח"כ יקראו דורות העתידים את הפסוק הזה לשקרא, וע"כ בהכרח שלא יהי' נביא כמשה לעולם.

עוד חפ"ל דברי הגמ' ר"ה הי"ל באופן אחר, בהקדם מ"ש ז"ל במדרש בראשית ברא ר"ה וגו' בזכות ישראל שנקראו ראשית שנאמר קודש ישראל לך ראשית תבואתו (ירמ' ב') ועוד חמ"ל צ"ר (פ"א ס"ד) ר' צרכי' אמר בזכות משה שנאמר (דברים ל"ד) וירא ראשית לו. ואח"כ דהכל עולה בקנה אחד עינינו רש"י ז"ל צ"ל חתק עכ"פ וישלח ישראל מלאכים אל סיחון וגו' ובמקום אחר מורה בהלכות כמשה שנאמר ואשלח מלאכים אל מלך קדמות וגו', וכן וישלח משה מלאכים אל מלך אדום וגו' (במדבר כ') וכתוב (שופטים י"א) וישלח ישראל מלאכים אל מלך אדום וגו' הכתובים הללו צריכים זה לזה וכו' שמשה הוא ישראל וישראל הם משה שגשג הדור הוא ככל הדור כי הנשיא הוא הכל עכ"ל רש"י והוא מתנחומא. וכמו"כ כאן ב' המדרשים בקה' ח' עולים כי שקול משה כנגד כל ישראל, ומ"ש בזכות משה נצרה העולם וכן מ"ש בזכות ישראל בחי' ח' להם, וכן חיתא בחו"ק פ' בשלח (דף מ"ז ע"א) כתוב (ישעי' ס"ג) ויחבור ימי עולם משה עמו מכאן אוליפנא שקול הוא משה ככל ישראל, ובמדרש חזית (ש"ש רב פ"א ס"ד) משה שקול כנגד ס' רבוא של ישראל הכ"ד ולא קם נביא בישראל כמשה ע"כ, והנה מצוה דצדיקים ז"ל דמשרע"ה ה' סוד הדעת של כל ישראל, וכל חכמי הדורות כלולים בשורש נשמתו, ועוד אמרו ז"ל דאותן הכ' רבוא ישראל של דור המדבר היו כלולים בזה שורש ישראל של כל הדורות, ועי"כ שכו' KolSatmar.com

ואפ"ל בפסוק דלע"ג דכתוב ולא קם נביא עבר, בהכרח נשמע מנייה דח"א שיקום נביא כמשה לעולם ולא יהי' כמותו עד סוף כל הדורות, ויובן עפ"י שפ' רש"י ז"ל צ"ל וירא עכ"פ אשר יאמר היום כבר די יראה ח"ל אשר יאמר היום שיאמרו לימי הדורות כבר זה יראה הקצ"ה לעמו וכו' כמו עד היום הזה שכל המקרא, שכל הדורות הבאים הקוראים את המקרא הזה אומרים עד היום הזה על היום שעומדים צו עכ"ל, וצוהור כוונתו דכ"מ שנאמר היום או עד היום הזה כמ"ש שם העיר בראש שצ"ע עד היום הזה (דברים ג') או ויבא ד' עד היום הזה (דברים י"א) לא יתחזק דבר זה כל ימות עולם, שכל הדורות קוראים את המקרא ואומרים עד היום הזה על היום שעומדים צו, וכתוב"ק היא אמת וח"א שיפול צו שגוי, ולא יאמר בהשנות דברים הכס' אם כן הדורות העתידים הקוראים את הפסוק הזה, יקראו שקר ח"ו בחו"ק, ע"כ ח"א שיפול צו השתנות לעולם. וכ"כ רש"י ז"ל בפירוש במס' סוטה (דף מ"ו) צד"ה ויקרא שמה לו ח"ל סופי' דקרא הוא עד היום הזה, ומיני' יליף שלא נתבטלה ולא חרבה, כדאמר' כל מקום שנאמר עד היום הזה, לעולם ולעולמי עולמים הוא, ועיין בעיני יעקב מהג' בעל שבות יעקב זל"ה שהקשה ע"ד מתוודעת הגמ' יומא (דף י"ד ע"א) עי"ש מה שחורן בזה, ומעתה כמו כן מ"ש ולא קם נביא בישראל כמשה, הבס שמשמעותו לעבר, אבל בהכרח שלא יהי' כמותו לעולם, דח"כ דורות האחרונים איך יקראו פסוק זה ולא קם נביא וגו' לשקרא, אחר שכבר ה' צימיהם או דורות שלפניהם, חלף ע"כ נשמע מגזירת הכתוב דח"א שיפחזק דבר זה לעולם.

ובזה יתבאר דברי הפסיקתא דהו"ל ולא קם ולא יקום לשלול גם את העתיד, וחזרו שדיבר הכתוב בלשון קצרה דבאמת גם במאמר ולא קם בכל משמעותו ולא יקום לעולם, ולא הוציאו הכתוב בפירוש לכפול ולא קם ולא יקום לפי שדיבר הכתוב בלשון קצרה. ובה יתבאר דברי הגמ' ר"ה

כי הכרזים שהם חיות הקודש וכן שאר כחות המלאכים החשופים נבראו קודם שמים וארץ כמו שמוכח במופת אחת בספר גינת אגוז (דף ק"ז ע"א), ומשאר"ל שנבראו המלאכים בשני או בחמישי וכו' מתוך שם באריות דקאי על שאר המלאכים עיי"ש. ולכאורה הגם שחיון סחירות המדרשים, מ"מ הענין עדיין ל"צ דהא העם שאמרו ח"ל ללא נבראו המלאכים עד יום שני, כדי שלא יאמרו שסייעו להקב"ה במעשה בראשית וצ' רשויות הן חיו, וא"כ שהמלאכים החשופים והכרזים נבראו קודם שמים וארץ אחת לא אולא הכ' חששא שיאמרו כ"ל.

ואפשר לתוך זהקדם מה שהקשה ה"פ"ח על דברי המדרש הגיל הכל מודים שלא נברא ביום הראשון כלום שלא יאמרו מיכלל ה"י מותח דדורו של רקיע וכו' ואע"ג שאם צדו ה"י לברוא את המלאכים איך יתעו, עוד לאמור כי ה"י לריך להם שיושיעו אותו במלאכתו ע"כ קושיתו, ותוכן תירושו כי האומות הראשונים ה"י מאמינים במציאות הבורא וביציבה ראשונה וכמו שצ' הרמב"ם ז"ל שטעוהם של רוב עו"צ הקדמונים ה"י צמה שחשבו שאין כבודו ית' להשגות בתחתונים, ומסר את ההנהגה לשרי השמים, גם סיבת טעוהם מפני שכל השגתם במציאות הנמצאים ה"י רק מלד החקירה, ע"כ לא הבינו שאיך אפשר שרצו הנמצאים ומכ"ש ההפכים בצריכה יאלו מהאחדות הפשוטה אשר אין לו שינוי ותמורה, אם לא ע"י התמלעות הממונעים, ולטעם זה לא נבראו המלאכים ביום ראשון שלא יאמרו גבריאל מותח דדורו וכו' והקב"ה ממדד באלמנעו, ולהורות שהכל מאחו ית' בלי אלמנעו ע"כ תירושו של ה"פ"ח.

ועפ"ד חפ"ל דכל ה"י חששא שלא נבראו המלאכים ביום הראשון כדי שלא יאמרו שסייעו במעשה, לא ה"י אלא צביל האומה"ע שכל השגתם מלד החקירה רק בצוה"י המלאכים שרי מערכת השמים, ונתנו צבילת האומנעים, ומעשה אם ה"י צריכה

משע"ה שקול כנגד כל ישראל שצכל הדורות, דכל מה שיש בענף יש בצורה, ומעשה צמה שאמ"כ ולא קם וגו' דשקול משה כנגד כל ישראל כצב נכלל שלא יקום עוד לעולם, דאלמלי יאוויר שיהי' ה' מישארל גדול כמשה ח"כ לא יהי' משה שקול כנגד כל ישראל, וא"ש דברי הפסיקתא שדוצר הכתוב בלשון קלרה, כיון דממילא נשמע מיהא לא חש הכתוב להאריך.

ונקדים עוד מ"ש ק"ז הישמח משה זל"ה בפתיחתו עב"ת ח"ל עמדו כל חכמי לצ למה לא נכתב אלקים ברא בראשית להקדים שמו ית' בראש כל, כמו שגינו לתלמי המלך (במסכת מגילה דף ע"י) ותירושו כדי שיהי' ס"ת אמת כסדר ולא צבילך אחון וכו' דהיינו ברא אלקים את ה"י ס"ת אמת כסדר ולא כיון דוד המע"ה באמרו ראש דברך אמת עכ"ד ז"ל. ונקדים עוד מ"ש רש"י ז"ל ויהי ערב ויהי בקר יום אחד, לפי סדר לשון הפרשה הי"ל לכתוב יום ראשון וכו' למה כתב אחד לפי שהי' הקב"ה יחיד בעולמו שלא נבראו המלאכים עד יום שני, וכן איתא בצ"ר (פ"ג ס"ח) הכל מודים שלא נברא ביום ה' כלום שלא תאמר מיכלל ה"י מותח דדורו של רקיע וגבריאל בלפיו והקב"ה ממדד באלמנעו וכו' מי אחי כתיב מי ה"י שותף עמי בצרייתו של עולם ע"כ. אמנם יש סחירה לזה ממי"ש בהקדמת זר"ק (דף ע' ע"ב) בראשית ברא ה' אינון מלאכין קדישין דהא אינון אלהים אקרון וכו' וכ"כ רבינו צחי שהקב"ה ברא תחילה עולם המלאכים שהם נקראים בכתובים אלהים, ומכא הענין הזה לא ה"י יכול להקדים ולומר אלקים ברא בראשית והולך לומר בראשית ברא אלקים, כדי שיהי' מלת ברא חוזרת למלת בראשית ותצין מזה כי הכה הנסתר שהוא ראשית ברא אלהים והם המלאכים עכ"ל רבינו צחי והוא סחירה לדברי המדרש הגיל, ובפ"י זקוקין דנורא על התנדב"א (פ"א) הקשה עוד ממי"ש ז"ל וישבן מקדם לגי"ע את הכרזים מלמד שהכרזים קדמו לכל מע"ב והוא גי"כ סחירה למי"ש ז"ל שלא נבראו המלאכים עד יום שני, ותירץ

המלאכים ביום הראשון היו תולים גם הצריחה
בהתמנעות האתנעושים כנ"ל, ומצוחר צאיכה רבתי
(פ"ב ס"ה) ע"פ חלל ממלכה ושריה דידעו צשרי
מעלה ורלו להצביע שר של מים ושר של אש וע"כ
שינה הקצ"ה שמוחם בשעת החרבן עיי"ש, ואחר"ל
במדרש דמיכאל שר של מים וגבריאל שר של אש,
ואפשר שהאומה"ע סברו שהם משרי מערכת השמים
ומעולם הגלגלים, ובשרים אלו הי' להם השגה מלד
החקירה והידיעה, וז"ש במדרש ה"ל שלא יאמרו
מיכאל הי' מוחח בדרומה של דקיע וגבריאל בלפניו
וכו' ולכך לא נבראו מלאכים אלו ביום ראשון
לעסם ה"ל, אלא בכרובים וחיות הקודש ומלאכים
החשובים שלא יושג מלד החקירה, ואין לאומה"ע
השגה בזה. אלא לנו כנ"ל עם קרובו ששר לנו
ידיעה זו מלד הוה"כ"ק והקבלה, אשר מוסר לנו
רזי סודותיו, וליתא לכך חששא שיאמרו דקיינו
בנע"ב, כקושיה היפ"ת ה"ל דכיון שמתאמינים
שאי' בידו ית' לברוא את המלאכים אי"ל לעשות
עוד לאחר כי הי' נריך להם שיושיעו אותו במלכתו,
וא"ש דברי הוה"כ"ק דבראשית ברא אלהים היינו
המלאכים קדישין וליתא לכך חששא שמה יאמרו
שסיועו במצ"ב כנ"ל, ולפי"ז יתורץ קושיה הקדמונים
למה לא נכתב אלקים ברא ברשית, משום דמלאכין
נמי אקרין אלהים וכמ"ס הרצינו בחיי העתקנו לשונו
לעיל, דמכא הניין הזה לא הי' יכול להקדים ולומר
אלקים ברא ברשית, והולך לומר ברשית ברא
אלקים, ופירושו כי הכח הנסתר שהוא ראשית ברא
אלהים דהיינו המלאכים.

אמנם לפי"ד המדרשים ה"ל ברשית בזכות ישראל
ובזכות משה ברא אלקים את השמים ואת
הארץ, אי"כ אלקים מורה על שמו ית', והדרת
קושיה הקדמונים לדוכת' דה"ל להקדים שמו ית'
בראש כל ולומר אלקים ברא ברשית, וגערך לומר
כתירוצ' שהביא השמחה משה זל"ה כדי שיכ"י תיבית
אמת ביושר ולא בהיפך אחוון כמ"ס דוהמנה"ג
ראש דברך אמת. ועד"ז יתפרש דברי הגמ' ר"ה
ה"ל בקש קבלת להיות כמשה, דקשיא לי בקושיה

הפסיקתא דכתוב ולא קם בלשון עבר ולא כתוב
ולא יקום, וע"כ הי' סבור דלא ברא הכתוב לשלול
את העתיד, אמנם תברא בלדא דסמך ל' ברשית
ברא אלקים ודרשו חז"ל בשביל משה ובשביל ישראל
ונשמע מינה דשקול משה כנגד כל ישראל, ועכ"ה
דלא יקום לעולם עוד נביא כמשה, דאל"ה אי"ל
שיהא שקול משה כנגד כל ישראל, ואפשר דהי' לו
פירכא על דרשא זו דאי"כ הו"ל אלקים ברא
ברשית כנ"ל ואפשר דמכא פירכא זו ראה להוכיח
דע"כ ברשית ברא אלהים פירושו המלאכים כדברי
הוה"כ"ק ורצינו בחיי זל"ה, ומעתה אין הוכחה
דלא קם פירושו לעולם, ע"כ יתחב צ"ק ופירש לו
וכתוב וישר דברי אמת, כדי שיכא אמתות אמת
ביושר ולא בהיפך אחוון כמ"ס דוהמנה"ג ראש
דברך אמת וע"כ כתוב ברשית ברא וגו', וא"ש
דגם דרשא זו ברשית בשביל משה יתקיים, ונשמע
מינה דלא קם נביא כמשה פירושו לעולם, וזכא יתקשר
ג"כ סמיכות התורה ולא קם נביא בישראל כמשה
וקשה כקושיה הפסיקתא דהו"ל ולא יקום, ומתורץ
במ"ס ברשית ברא אלקים בזכות משה ובזכות ישראל
ושקול משה כנגד כל ישראל, ושפיר נשמע מינה דלא
קם פירושו לעולם.

ואפ"ל עוד עפ"י דרך ה"ל עפ"ימ"ס הוה"כ"ק
ע"ד אמרם ז"ל ומצוחר בהקדמת הוה"כ"ק
(דף ב' ע"ב) במאמר רב המנוח סבא, כד בעא
קוב"ה למצרי עלמא אחו כל אחוון קמי' מסיפא
ארישייהו, נכנסה ח' ואמרה לפניו רצש"ע רלונך
לברוא בי העולם וכו' וכולם השיבם ד' כי אינו
חפץ לעסם האמור שם לכל אויבא, עד שנכנסה צ"ה
וקבלה וברא בזה העולם, קיימא אות א' לא עאלת,
אי"ל הקצ"ה אלק אלק למי לית אנת עאלת קמאי
כשאר כל אחוון וכו' אי"ל הקצ"ה את תהא ריש
לכל אחוון, לית צי יחודא אלא כך, וכו' פתח
השי"ת אנכי ד' אלקיך ע"כ הוה"כ"ק, וכתב הוה"כ"ה
הק' מדבויכס יראה כי אלק יס לה מעלה מאלה
צ"ה, ואם הי' האותיות עולות לפניו ית' ביושר
היתה הולך וכו' לבראות בזה העולם, ומעתה יאמר

וארחמים ממילא יתקיים כך, ולכן היתה הצריחה צממשה שכול סוף הממשלה צמדת הרחמים, משא"כ חילו הי' בהתחלה צמדת הרחמים וגמר המעשה צמדה"ד חין זה דצר המתקיים, ולא נקרא צחי' זו אמת כמ"ש בקדו"ל ז"ל.

ובזה יתורץ קושיית הקדמונים הי"ל למה לא נכתב חלקים צרה צראשית, חמס הי' בהכרח להתחיל צראשית צרה חלקים, דצאות צ' צרה ד' חת העולם, כמ"ש האורח"ק צראשית רומז צ' ראשית, וכעס שנצחרה חות צ' לפי שזכנו האותיות בצדר תשר"ק, וחינו לפי שמתחלה היתה הצריחה צמדה"ד, כדי שיהא גמר המעשה צמדת הרחמים ויתקיים כך שצדה זו נקרא אמת כמ"ל, ובה יתבאר דברי הגמ' דר"ה הי"ל בקש קבלת לביות כמשה משום דקציה לי קושיית הפסיקתא דלא קס נצח לשעבר משמע כמ"ל, חמס רח' מצראשית צרה חלקים ודרשו ז"ל צכות משה וצכות ישראל שנקראו ראשית, ושמע מניח דשקול משה כנגד כל ישראל, וא"כ ע"כ לא יקום לעולם נצח כמשה, חמס חת קציה לי דלפי דרשא זו חול"ל חלקים צרה צראשית להקדים שמו יח' צראש כל כקושיית הקדמונים, וחת צ"ק וחמרה לו וכתוב וישר דברי אמת, דגס דרשא זו יתקיים, חלל שלכן נכתב צראשית בתחלת החורה לפי שנצרה העולם צצ"ח, וחינו לפי שמתחלה היתה צמדת חין כדי שיהי' הגמר צמדת הרחמים שצחי' זו נקרא אמת כמ"ל.

*

עוד חפ"ל סמיכות החורה ומחמר ר' יחק המוצא צרש"י ז"ל, עפ"י דרכו לעיל דעטת שרי חומה"ע על כיצוב חרץ ישראל ויהי' לעתיד צומן הגאולה, עפ"י המהרש"א ז"ל צמס' סנהדרין (דף י"א) שצאו צי חפריקה לדון עם ישראל לפני חלכמדרוס מוקדן, וחמרו לו חרץ כען שליו הוא וכו', וציור המהרש"א ז"ל דעס עענחס יחי', דלא ניתח ירושת הארץ חלל צחנאי שמירת החורה ומחמתי, ובה יקטרגו על ישראל דלא עובים חתס מחמתי וחינלס רחויים לירוש חארץ, חמס חין

חאומר ולמה לא עלתה ח' ראשונה והייתה הקצ"ה עד לצסוף, דע כי חמרו ח"ל כי האותיות כשהם צדך ישר עזח"ד ח' צ' ג' וכו' הם רומזים למדת רחמים, וכשהם למפרע תשר"ק וכו' הם מורים על מדת חין וכו' ולכיהת שצריחה היתה צמדת חלקים, וכיון שכן עלו האותיות למפרע כמשפט, ובה קדמה צי"ח לחלף וקתח מקומה עכ"ל האור"ח הק'.

והנה חמרו ז"ל בתחלה עלה צממשה לצרור חת העולם צמדה"ד ורחל שאין העולם מתקיים וחקדים מדת הרחמים ושחפה למדה"ד וחקשה צאורח"ק חין ויודק צאדון צ"ה ראש וסוף צממשהצו, שצתחלה חש צדון וחור לשחף, כי האדון צ"ה לא יבצר ממנו חיימה צמעט זמן וצפחות מחרף עין ידע הכל ויכוון חל האמת צהשקפה ראשונה ע"כ קושייתו ז"ל, וא"כ להבין דברי חז"ל צזה, חמס יתבאר צהקס מ"ש הקדושת לוי זל"ה צדרושים לר"ה ויכוון צחסד כסאך וחשז עליו צאמת, כי כשהקצ"ה דן חת עולמו צחסד חוי יש קיום, וחור צאמת כי חמת הוא דצר המתקיים, וחור ויכוון צחסד כסאך וחשז עליו צאמת, כיון שכוון צחסד כסאך חז הוא צאמת עכ"ל, וכע"ז כתב הרמב"ן צפ' וישלח עכ"פ קטונתי מכל החסדים ומכל האמת, כי החסדים הקיימים יקראו חמת עי"ש שהביא רח' לדבריו מהפסוקים, ונעתה לפה הקצ"ה מראש דח"א שיתקיים העולם צמדה"ד לצד, חמס צהכרה שיהי' גם דין העולם דמלך צמשפט ועמיד חרץ, וחמרו"ל כל האומר הקצ"ה וחורן וכו' ע"כ שחף שניהם יחד, ויחפרש דברי חז"ל כן צתחלה עלה צממשה לצרור צמדה"ד וצתחלה רחל שאין העולם מתקיים צדון לצד וחקדים וכוון מדת הרחמים לשחפה למדה"ד, חל מפני כי רחל השי"ת שחחסדים יתקיימו שצור הצחי' שנקרא חמת, ע"כ הי' הצריחה צממשה צמדה"ד, וצמעשה היתה הצריחה צמדת הרחמים כדי שיתקיים כך דוכל חולך חת החתימה והגמר, כמו שפירשו צספ"ק כך חותמין ולא כסם דחתימה יחל צצרכס שכול מדת חחסד

ואין מכיר זו אלא הצו"ת לבדו, כמ"ש ז"ל שובח ישראל עד ד' אלקיך, עד ד' אלקיך, שבצו"ת יסוד על תשובתן של ישראל, ומכ"ע לא מהמי התשובה על עבירות שצ"ד של מטה מענישין עליהם, להסיר העונש ע"י התשובה, כי אין כח ביד הצ"ד להסיר צמחות התשובה, וא"כ אין מי שיסיר על תשובתם של ישראל כ"א הצו"ת לבדו, וע"ז יקטרגו לומר כי אין האז נאמן להעיד על צנו, אפי"א לאחא כדי לסלק טענתם פתח הקצ"ב החורה בצראשית ובסדר צריחת שמים וארץ, וישראל אומרים להם כל הארץ של הקצ"ב, הוא צרה ונתנה לאשר ישר צעיו, צלוננו נתנה להם וברלוננו נעלה מהם ונתנה לנו, וכיון שכל ציד וצידו דאי צעו מיתבא לנו מתבאר שפיר נאמן האז להעיד על צנו כפי האז גוונא וצח נסתר טענתם.

ובזה יתפרש קישור סמיכות החורה ולכל המורה הגדול אשר עשה משה לעינו כל ישראל, ופירשו ז"ל דזו שצירת הלוות, ואחא צוז"ק וזילקוע ראובני מציאו צסס מדרשי חז"ל, דבשעת שצירת הלוות נבטל החירות ונגזר גזירת הגלות על ישראל, ואין ישראל נגאלים אלא בתשובה לאמרו"ל, ומעתה יקטרגו שרי האומה"ע כלום א"ז מעיד על צנו, דהתשובה אין מכיר זו אלא הצו"ת לבדו, הוא אמר צראשית צרה אלקים את השמים ואת הארץ וגו' וכיון שכל צידו ית', יתחא להאי כללא דאין האז נאמן להעיד על צנו ויוסתר טענתם והצנ.

*

עוד אפ"ל לשלש סמיכות החורה ולחץ הדקדוקים הני"ל, בהקדם דברי הרמב"ם ז"ל בספר המורה (ח"ב פל"ה) צציור הפלגה נצוחה משרשי"ה מנצוחה אשר הציזאים, ואל"ק אמנם הדולה מנצוחה כל מי שיחאחר, הוא אמרו ע"ז בהגדה ולא קס נציא בישראל כתבא אשר ידעו ד' פנים אל פנים. הנה כבר התבאר שהשגתו נדלה מהשגת כל מי שיחאחר אחריו בישראל וכו', ואמנם הבדל מופתיו על הכלל, ממופתיו כל נציא על הכלל, כי כל הפלגות אשר עשה"ה הציזאים או נעשו להם, הגידו צסס

בטענתם ממש דקודם ציאת המשיח כל ישראל יעשו תשובה מעולה כמבואר בדנ"ל, (עיין לעיל בדרוש הקודם הארכנו צ"ה).

ונקדים עוד דברי הגמ' צע"ז (דף ג' ע"א) לע"ל יקטרגו אומה"ע על ישראל לפני הקצ"ב, ויאמרו ישראל שקצנו את החורה היכן קיימנו, אומר להן הקצ"ב אני מעיד בישראל שקיימנו את החורה כולה, אומרים לפניו רבש"ע כלום יש א"ז מעיד על צנו, דכחי צני צבורי ישראל וכו', וכחם הכניי זל"ה קשיא אלאקינו ולא מצינו ששבי צסס הקצ"ב לסחור טענתם א, ומשיקרא אחאי אמר להם מענה זו שיש עלי, פירכא, (עיין בדרושינו לרי"ה חירון קשיא זו צכמה אגפי) ויבואר עפ"י"ד הגמ' צ"ב (דף קצ"ז ע"ב) נאמן ארס לומר א"ז צני צבור וכו' והקשו למאי הלבחא למיתבא לי' פי שנים, לא יתחא אלא אחר אילו צעו למיתבא לי' צמחא מי לא יחיב לי', וחירו לא לריכא אלא צנכסס שנפלו לו לאחר מכאן וכו', מבואר דאע"ג דצכ"מ אין האז נאמן להעיד על צנו, אכל היכא דצידו למיתבא לי' צל"ה נאמן להעיד עליו ולחכותו צירושא פי שנים, וצמח"כ לענינו דשפיר נאמן הצו"ת להעיד על ישראל לזכר צירושא הארץ, דכיון שכל העולם כולו ומלאה צידו ית', והיכולת צידו ית' לעשות כרלוננו, ואי צעו מיתבא לנו צמח"ה מי מעכב צידו, ע"כ צ"ה יתחא להאי כללא דאין האז נאמן להעיד על צנו, ואין בטענתם ממש, ומה שלא סתר הצו"ת טענתם פירשו שס צבוצ טעם ודעת יעיי"ש.

ובזה נצין מאמר ר' יתחא צמ"ש מ"ע פתח בצראשית, משום כח מעשיו הגיד לעמו, שאם יאמרו אומה"ע לסעים אחס שבצססם ארלות ז' אומות, וטענתם ית' כן לעתיד כמו שצברנו לעיל, שיעירו על ירושת הארץ שאין מגיע לישראל אלא צתתיו קיום ושמירת החורה, ומי יסיר על ישראל שקיימנו את החורה, והאמנם שכל ישראל יעשו תשובה לפני ציאת המשיח כמבואר בצדרי רז"ל צכ"מ, אכל עדיין יקטרגו לומר כי ענין התשובה תליא בנקודת פנימיות שכל,

ומופתים גדולים, וזקש להכחיש נצואתו של משה רבינו אין שומעין לו, ואנו יודעין צבאור שאתון האותות בלע ובכשוף הן, לפי שצבאור משה רבינו אינה על פי האותות, כדי שיערוך אותות זה לאותות זה, אלא צעיניו ראויהו וצאניו שמעוהו וכו', הא למח הדבר דומה לעדים שהעידו לאדם על דבר שראה צעיניו, שאינו כמו שראה, שאינו שומע לכן אלא יודע בדלתי שכן עדי שקר וכו', עכ"ל ז"ל.

מבואר מה דהפלגת משרע"ה היתה יתירה על כל הנביאים, במה שנתחמת נצואתו ואותותיו ומופתיו, ע"י שראו ושמעו כל ישראל שדבר ד' עם משה פנים אל פנים, ונעשו כולם עדים בדבר, ורק צאמנעות נצואת משרע"ה שנתחמת אצלנו ידיעה ודאית, ויאמינו ישראל לעולם לכל נצוא ונצוא עפ"י אות, כי כן נעשונו מפי משרע"ה מפי הגבורה, ולולא זאת לא יועיל האות והמופת לראיה על אמיתת הנצואה, כמו שציאר הרמב"ם ז"ל לאין להאמין באתות לצד, וזכה גדלה ונתעלה נצואתו על כל שאר הנביאים, דצאמנעות נצואתו שנתחמת לכל ישראל, ויאמינו ישראל לעולם גם צנביאים העתידים.

והרמב"ן ז"ל צ"י יתח רחיצ הענין צנבאורו על הפסוק צבאור ישמע העם צדרי עמך וגם כך ויאמינו לעולם, וזל"ק כי ישמעו דברי מתוך האש וידעו כי אני ד' מדבר עמך, ויאמינו צדרי וגם כך לעולם וכו' שכבר נאמנה נצואתך כי היא העליונה על כל הנביאים, וצמכילתא ראויה צבאור ישמע העם צדרי עמך, מלמד שאמר הקב"ה למוה הרי אני קארל לך מראש הבר ואתה עולה שנאמר ויקרא ד' למוה, וגם כך ויאמינו לעולם גם כך גם צנביאים העתידים לעמוד אחריו ע"כ, והן הן דברי הרמב"ם ז"ל הג"ל, וכבר הם מצארים צדרי המכילתא וצמאמר הכתוב, צבאור ישמע העם צדרי עמך ועי"ז ויאמינו לעולם כך וגם צנביאים העתידים כ"ל, ועיין באור"ה בקי שאתריך לצאר הפסוק הג"ל עפ"י דרך

היחידים מצ"ה, באותות אליהו ואלשע וכו', כמ"ש ספרה נח לי את כל הגדלות אשר עשה אלישע וכו', וכן אותות כל נצוא זאת משרע"ה, וזה הגידה התורה עליו ג"כ, שלא יקום נצוא לעולם שיעשה אותות צפרכסא לעיני האורב והשונא, הנאות לו והחולק עליו כמו שעשה משה, והוא אומרו ולא קם נצוא עוד צישראל כמשה, לכל האותות והמופתים וגו' לעיני כל ישראל, שהוא קשר הכח שנים הענינים יחד, שלא יקום מי שישוג כהשגחו ולא מי שיעשה כמעשיו, ואח"כ ציאר שבהאותות היו לפרעה ולכל עבדיו ולכל ארצו החולקים עליו, וכיו גס לעיני כל ישראל הנמשכים אחריו וכו' וזה דבר לא נמלא לנצוא לפניו וכו' עכ"ל"ק לעניינו.

והרמב"ן ז"ל צס"פ צרכה עכ"פ לכל האותות וגו', העתיק צקיוור דברי הרמב"ם הכ"ל, וכתב עליו ואינו כון צעיני, דכמ"כ עזרת הגשמים ע"י אליהו ועמידת חמה ע"י ירובע וקריעת הירדן נחפרסם המופת בכל העולם כמצאור צפסוקים, ומסקנת הרמב"ן ז"ל דהפלגת משרע"ה היתה על כל הנביאים כמצאור צפסוק אשר ידעו ד' פנים אל פנים, וגם אותותיו ומופתיו של משרע"ה היו פנים אל פנים, אבל אותות ומופתים של כל הנביאים לא הגיע גדולת מעלתם לשל משה, כי לא היה כיום סונו לפניו ואחריו וכו' עכ"ל"ד ז"ל צקיוור, וצ"ש כוונתו.

ויתבאר הענין בהקדם מ"ש הרמב"ם ז"ל צספר הוד הלי יסור"ה (פ"ח) וזל"ק משה רבינו לא האמינו צו ישראל מפני האותות שעה, שהאמין מפני האותות יש צלבו דופי, שאפשר שיעשה האות בלע ובכשוף וכו', וצמה האמינו צו צמעמד הר סיני, שענינו ראו ולא זה, ואינו שמו ולא אחר, האש והקולות והלפידים, והוא נגש אל הערפל והקול מדבר אליו ואנו שומעים, משה משה לך אמור להם כך וכך וכו', נמלא אומר שכל נצוא שיעמוד אחר משה רבינו, אין אנו מאמינים צו מפני האות לצדו וכו', אלא מפני המור שזה משה בתורה ואמר אם נתן אות אלו תשמעו וכו' לפיכך אם עמד הנצוא ועשה אותות

וכו, ח"כ נחצור על ידיהם חמונת היחוד חמונה צוררה בלי שום פקפוק, ואין מקום לחוש לשמא יאמרו, ומו שאינו מאמין ח"ו בקבלתם, לא יאמין גם במקלתו ואין לו ידיעה השגה כלל ממציאות מלאכים אלו, ואין לחוש גם להם לשמא יאמרו, ובכן.

והנה הקשו המפרשים למי לא נכתב חלקים בראשית להקדים שמו יחצור בראש כל, דרך ששני לחמי המלך כמבואר במסכת מגילה (דף ט') וברצונו בחיי ז"ל כתב דבראשית ברא חלקים פירושו שהקב"ה ברא תחלה עולם המלאכים (כדברי האו"ה"ק הי"ל) ומנה הענין הזה לא היה יכול להקדים ולומר חלקים ברא בראשית, שהמלאכים ג"כ נקראים בכתובים חלקים, והולך לומר בראשית ברא חלקים, כדי שיהיה מלה ברא חזרת מלה בראשית, וחצין מחי כי הכח הנסתר שהיה ראשית ברא חלקים והם המלאכים עכ"ד הרבנו בחיי ז"ל.

ובזה יתבאר הסמיכות ולא קם ציף בישראל כמשה אשר ידעו ד' פנים אל פנים, וכל ישראל היו עדים בדבר שדיבר ד' עם משה פנים אל פנים, ולכל יוד החזקה ולכל המורה הגדול אשר עשה משה לעני כל ישראל, ואיחא בספרי זה מתן חורב, ומשם נשתרש האמונה בלב כל ישראל והוצעחו על האמונה כמבואר בכתובים כנ"ל, וע"כ כתוב בראשית ברא חלקים, ואיחא להך חששא שמה יאמרו שסייעו המלאכים במעשה בראשית כנ"ל.

ובזה יתבאר מאמר ר' יוחנן (בבא ברע"י ז"ל) שהקשה לא היה צריך להתחיל את החורב חלל מהחדש הזה וכי שהוא מלי ראשונה וכי ומה עשם פתח בבראשית וכו', ואפ"ל דכוונה הקושא כפולה, ויספיק להתחיל מהחדש הזה לכם שהוא מזה ראשונה, ואם לאו היה עשם רב החו"ה"ק להודיע לנו מעשה בראשית, חלל מ"ע פתח במלה בראשית, ולמה לא נכתב חלקים ברא בראשית כקושא המפרשים הי"ל, אמנם כבר העיר הרמב"ן ז"ל על קושא ראשונה גדול הוא להתחיל במעשה בראשית,

ובזה יתבאר, דהפלת נבואתו ומופתיו של משרע"ה כי במה שנתפרסמו ונחלמחו לעיני החולקים והמכחימים, על ידי שידעו ד' פנים אל פנים וע"י מעמד הר סיני, והכל נעשה לעיני כל ישראל, שהיו כולם עדים בדבר כנ"ל, ועיין באוה"ה"ק שצאר ג"כ הפסוק בדרך הרמב"ם ז"ל הי"ל.

ובזה יתבאר לנו סמיכת החורב סופה להתחלה, עפ"י שכתבנו לעיל מ"ש בהקדמה האו"ה"ק (דף ט' ע"ב) בראשית ברא חלקים חיון מלאכים קדישין, והא חיון חלקים חקרון וכו', ולבאורה יקשה על זה ממ"ד צ"ר (פי"ג סי"ח) הכל עדים שלא נברא ביום ראשון כלום, שלא תאמר מיכאל היה מותח בדורו של רקיע וגבירא בנפשו וכו', וא"כ לפי"ד האו"ה"ק שהמלאכים נבראו ביום ראשון ח"כ חלקים איחא להאי חששא, שמה יאמרו שסייעו במעשה בראשית, וגם דברי האו"ה"ק הם סחירה לדברי חז"ל שצבראשית דבה, ויתרנו דכל האי חששא הי"ל אינה חלל לאומה"ע, שכל השגם אינה חלל מזה החקירה, ואינם משיגים חלל באתון המלאכים שם שרי מערכת השמים ובעולם הגלגלים, ותעו בהנהגה האמנעים שהצו"ה מסר בהנהגה לשרי השמים, שזה היה עשום של דור אנוש ועו"ה"ק הקדמונים, ע"כ מלאכים חלו לא נבראו ביום ראשון, מפני כך חששא שלא יאמרו שסייעו במעשה בראשית, ומה ואיחא חו"ה"ק שצבראשונה נבראו המלאכים, כבר פירש חקוקין דכוונה על מלאכים החסידים כרצונם וחיות הקודש עי"ש, ומענה חללל כך חששא הי"ל, דאומה"ע בלח"ה אין להם השגה וידיעה בדם כלל ואין לחוש לשמא יאמרו, ורק לנו בני ישראל עם קרובו מסר לנו הבור"ה רזי סודותיו בחו"ה"ק, וגמסר לנו מפי הקבלה ידיעה זו ממציאות המלאכים העליונים כרצונם וחיות הקודש, וא"כ ממ"פ איחא להך חששא שיאמרו שסייעו המלאכים וכו', דאם נאמין בחו"ה"ק וקבלה אמיתית, אין להסתפק עוד ח"ו לומר שסייעו, וגם כי כבר הוצעחו ישראל להאמין בנבואת משרע"ה ובקבלתו שהיא אמיתית, כדכתיב וגם כך יאמינו לעולם, ודרשו במכילתא גם לרבות בנבואים העתידים

הקב"ה הוא צדקה והוא נחמד לנו, אם כן בעלה
ענתה המקטריגים לומר שהארץ גזולה הוא צדיקו,
ובכן.

*

ואפ"ל עוד ליישב השגות הרמב"ן ע"ד הרמב"ם
ז"ל, בהקדס דברי המכילתא הביאו רש"י
ז"ל צ"ל יתרו, וכל העם רואים את הקולות, רואין
את הנשמע, שאי אפשר לראות במקום אחר עכ"ל.
ויל"ד ממ"ד בשמות רבב (פ"ה ס"ט) עכ"פ ירעס
ק"ל בקולו נפלאות (איוב ל"ו) כשתהן הקב"ה את
התורה בסיוי הראה בקולו פלאי פלאים, וחשבו
חז"ל הרבה נסים שנעשו בקולו כביכול עי"ש, ול"ב
דלח מני ל"י להאי שבוי הקולות נראין שא"ל לראות
במקום אחר, ויצארתו כזר דיש במציאות לקרב
ענין זה אל השכל, שיהי מושכל גם עפ"י חוקי
הטבע, ולעטם זה לא חשבוהו חז"ל בין הנסים
כאחריותו, דהנה ידוע בחוש דהקול יש בו ממשות,
והכסיון יעיד על זה שהמציאו בנ"א בלים ומכוונות
שאפשר לקלוט על ידם הקול ולשמרו על זמן מרובה,
ואי לאו דאית צ"י ממשות, לא הי' ניתן לקליטת
ולא להשמר, אלא שלרוב דקותו אין חוש הראות
מרגיש בממשותו, אמנם דיבורו של הקב"ה לרוב
חזקו גם חוש הראות ירגיש בו, וע"כ ישראל במשמד
הנבחר שזכו לשמוע קול אלקים חיים מדבר, זכו
גם לראיית הקול, ולא ניתוסף גם יותר צדאי'
מבשמיעים, ולעטם זה לא חשבוהו חז"ל בין הכנסים,
וזכו עטם הכחזו ולא קם נביא בישראל כמשה
וגו', אשר שלחו ד', שנתברר לכל ישראל שכל מעשיו
הם בשליחות הש"י, והעטם לעיני כל ישראל, שבי
רואים את השמעת במשמד הנבחר ששלחו ד' ובקול
מדבר אליו, וזמור להם לישאל, וא"ל לראות את
הקול במקו"ה, זולת קולו ית' בביכול, ועי"ז נתאמת
להם ידיעה ודאית על כל דברי נבואתו ושליותו
שהם בשליחותו ית', מה שלא הי' דוגמתו בנבואת
שאר נביאים זולתו.

כי הוא שורש האמונה, ושאנו מאמין בזה וחושב
שהעולם הוא קדמון, הוא כופר בעיקר ר"ל ואין לו
חורה כלל עכ"ל, ועפ"י יתרון קושיא צ"ל הכ"ל,
שכן מעשיו הגיד לעמו במעשה צדאית שהוא שורש
האמונה, וע"י שיפתרם האמונה בלבו, אי"ב לתח
עוד לך חששא שמא יאמרו שסיעו המלאכים, וא"ש
שנכתב צדאית צדא אלקים היינו המלאכים, ולא ראה
לכתוב אלקים צדא צדאית מה"ט כחידון רציו בחי.

והנה בזכות האמונה ישראל זוכים לירושא ארץ
ישראל, כמבואר דברי חז"ל, ושקד נחית
הארץ היתה על תנאי שישמרו ישראל את התורה,
כדכתיב ויתן להם ארצות גוים וגו' צבדור ישמרו
חקיו ותוריתיו וילוו וגו', ושקד הכל הוא האמונה,
דמי שאינו מאמין ח"ו אין לו תורה כלל, והאריך צענין
זה הכל יקר ז"ל במאות השמיטה וכתב בטעם המע'
כדי שיהיה עיניהם של ישראל נשואות אל ד', ויצטחו
בו תמיד, וידעו כי ל"ל כל הארץ והוא הכתה, וז"ש
הכתוב בתחלת המעשה, כי תבואו אל הארץ אשר אני
נותן לכם, שחשבו ותאמינו שאני הנותן לך ארץ ישראל,
ולא בחרבך ירשח ארץ, ע"כ אנכי מליך ושצבה
הארץ שצח לך, לגלות כי הוא יתצדק בעל השדה
וצעל הארץ, וע"כ צעון שמיטה ישראל גולים ר"ל
מלך חסרון האמונה שצבה עי"ש שהאריך. ובה
יתבאר מסקנת דברי ר' יתחק הכ"ל, שחירן דעי"ב
פתחה התורה במעשה צדאית, משום כח מעשיו
הגיד לעמו, שהוא שורש האמונה כדברי הרמב"ן ז"ל
כדי לתת להם נחלת גוים, שאם יאמרו הגוים לנשים
אחם וכו' והכוונה שמא יאמרו כן שרי האומות"ע
שא"י גזולה צדיקו, כי לא ניתנה לנו רק על תנאי
שמירת התורה, וח"ו פן יקטרגו על ישראל שאינם
מקיימים את התורה כראוי, וא"כ גזולה הוא בידם,
ע"כ אומרים להם כל הארץ של הקב"ה היא, הוא
צדקה ונחמד לאשר ישר צעניו, ובראיתו נעלה מהם
ומתנה לנו, ובזכות האמונה זו בלבד אנו כדאי לירש
את הארץ, כאמרו"ל אין ישראל ניזונים אלא בזכות
האמונה, ואין הגליות מתכנסים אלא בזכות האמונה,
ואם אנו מאמינים באלוה שמיטה שכל הארץ של

ועפ"י בחי הכ"ל ביון מאמרי"ב צענין מי מריבה,

ישראל, פרש"י שאילו דברתם אל הסלע והאילו מימיו, הייתו מקודש לעיני העדה, ואומרים ומאס סלע זה שאינו שומע ואינו מדבר, מקיים דיבורו של הקב"ה, אלו על אחת כמה וכמה, והקשו המפרשים ובכללם הרמב"ן ז"ל על אגדה זו, כי אין הכנס גדול צדדור יותר מהכבדא, והכל שור אצל הסלע, ומא טעם הכתוב יען לא האמנתי להקדישני לעיני בני ישראל, ולדרכנו אפ"ל כי צווי הקב"ה היתה ודברתם אל הסלע לעיניכם, שיבי' צחי' הדיבור נראה לעיניכם, ע"י ששכינה מדברת מתוך גרונו של משה, ובחי' קולו ית' מורגש לחוש הברואות, ויהיו ישראל רואין את השמע, ועי"ז כי' מקדש שמו ית' ונתחזק האמונה בלב כל ישראל שיד ד' היתה זאת, כי א"א צנתיאות לראות את הקול במקו"א, אבל עכשיו שכו"א מימיו ע"י הכבדא צמעה, דבר זה גרם לישראל חסרון צאמונה, כמ"ש בכלי יקר ז"ל, שמקדשם בישראל אמרו לא ד' פעל כל זאת, אלא צמעה שלו יש אחיזה בחי' כישוף, ואין כוחו אלא צמעה, עי"ש שהאריך, והיו טעם הכתוב יען לא האמנתי כי להקדישני לעיני בני ישראל, כי אילו היתה הדיבור לעיני בני ישראל, להיות רואין את השמע, היתה מוסיף אמונה ודאיות, ולא נאמר לא אמתתם כי, אלא לא האמנתי וכו"א פועל יואל, ר"ל שלא גרמתם שיתחזק האמונה בלב ישראל ולהקדישני לעיני בני ישראל, ע"י שיבי' רואין את השמע והבין.

ואפ"ר ללדרכנו דגם צוה היתה יתירה ומופלגת צוואתו של משרע"ה על כל הצידיים, דשאר הצידיים אף שנפרסם אחרותיהם בכל העולם כעמידת השמש ליבושע ובעניית הגשמים צימי חליבו, אבל לא היתה נראית רק לאותו הדור בלבד, אבל צוואת משרע"ה נחזרה אחרותו לכל ישראל עד סוף כל הדורות, שהשמות והגופים של כל הדורות עמדו צמעה הנצח, וכולם ראו צעיניהם איך ששלחו הקב"ה צלחותיו אל ישראל, והיו טעם הכתוב ולא קם נביא בישראל עוד כמשה וגו' לכל המורה הגדול זהו מתן תורה כדעת הספרי, אשר עשה משה לעיניו, כל ישראל' עד סוף כל הדורות, וצוה אפ"ל סמיכות המורה בראשית צוה חלקים את השמים ואת הארץ, ודרשו חז"ל את השמים לרבות חמה ולבנה כוכבים ומזלות, ואת הארץ לרבות חולותיה וירושלם הקדמונים ז"ל דביסוד של כל

ישראל, פרש"י שאילו דברתם אל הסלע והאילו מימיו, הייתו מקודש לעיני העדה, ואומרים ומאס סלע זה שאינו שומע ואינו מדבר, מקיים דיבורו של הקב"ה, אלו על אחת כמה וכמה, והקשו המפרשים ובכללם הרמב"ן ז"ל על אגדה זו, כי אין הכנס גדול צדדור יותר מהכבדא, והכל שור אצל הסלע, ומא טעם הכתוב יען לא האמנתי להקדישני לעיני בני ישראל, ולדרכנו אפ"ל כי צווי הקב"ה היתה ודברתם אל הסלע לעיניכם, שיבי' צחי' הדיבור נראה לעיניכם, ע"י ששכינה מדברת מתוך גרונו של משה, ובחי' קולו ית' מורגש לחוש הברואות, ויהיו ישראל רואין את השמע, ועי"ז כי' מקדש שמו ית' ונתחזק האמונה בלב כל ישראל שיד ד' היתה זאת, כי א"א צנתיאות לראות את הקול במקו"א, אבל עכשיו שכו"א מימיו ע"י הכבדא צמעה, דבר זה גרם לישראל חסרון צאמונה, כמ"ש בכלי יקר ז"ל, שמקדשם בישראל אמרו לא ד' פעל כל זאת, אלא צמעה שלו יש אחיזה בחי' כישוף, ואין כוחו אלא צמעה, עי"ש שהאריך, והיו טעם הכתוב יען לא האמנתי כי להקדישני לעיני בני ישראל, כי אילו היתה הדיבור לעיני בני ישראל, להיות רואין את השמע, היתה מוסיף אמונה ודאיות, ולא נאמר לא אמתתם כי, אלא לא האמנתי וכו"א פועל יואל, ר"ל שלא גרמתם שיתחזק האמונה בלב ישראל ולהקדישני לעיני בני ישראל, ע"י שיבי' רואין את השמע והבין.

ואפ"ר עוד צחי' צוה בבקדש מ"ש השלח"ק (בעשרה מאמרות מאמר ז') לתרץ תמיכתו של צעל העקידה זל"ה, צענין השבועה של מתן תורה, דאין יכלו אבותינו להוריש שבועה זו לבניהם עד עולם, ואף שאמר"ל שהשמות של כל הדורות היו שם ושעברו צעמם, מ"מ כיון שלא היו בגופים שם, והמלות הם חוצות בגוף, א"כ איך חלק השבועה על דורות העתידים, ותוכן תירונו של השלח"ק ח"ל דע שכמו שכל השמות של כל הדורות היו שם, כך כי' שם המרכז והפנימיות של הגופות מכל הדורות, ודבר זה הוא ענין דק ואחזקתו בשני פנים

שכן משה אומר להם לישראל (דברים כ"ט) כי את אשר ישנו פה עמנו עומד היום ואת אשר איננו פה עמנו היום, עמנו עומד היום אבי"כ אלף עמנו היום, אלו הנשמות העתידות להצטרות שאין צבם ממש וכו', שש"פ שלא היו צאחה שעה כל אחד ואחד קבל את שלו, וכן הוא אומר (מלאכי א') משא דבר ה' אל ישראל ציד מלאכי, יומי מלאכי לא נאמר אלף ציד מלאכי, שכבר היתה הנצוצה צידו מבר סיני, ועד אותה שעה לא נתנה לו רשות להצטרות, וכן ישי"י אמר (ישעי' מ"ח) מעת היתה שם אני, אמר ישי"י מיום שנתנה תורה בסיני שם הייתי וקבלתי את הנצוצה הזאת, אלף ועשר אלפים שלחני, עד עשיו לא ייתן לי רשות להצטרות, ולא כל הנצוצים צלצו קבלו מסיני נצוצתו, אלף אף התכנסים העומדים בכל דור ודור, כל אחד ואחד קבל את שלו מסיני עכ"ד המדרש.

מבואר בדברי חז"ל דכל מה שהנצוצים עתידים להצטרות, וכל מה שהתכנסים עתידים לחדש בכל דור ודור, הכל ניתנה כבר למשה מסיני, ומעתה כמיי"ב שיר השירים כבר ניתנה למשרע"ה בסיני, אלף שלא היה זמנה לבוא לידי התגלות עד שצא שלמה המלך, והוא הוכן לכך מן השמים להביא השיר הזה לידי התגלות, ולא היה אפשר שיתגלה ע"י אחר, (ועיין בדברנו פ' חקת הארבעה בלבר בחי' זו יעו"ש) ומעתה ליק אומרם ז"ל כל השירים קדש ושיר השירים קדש קדשים, ולא נתמעט צוה ח"ו כבודו של משרע"ה וגדול השגחו, אדרבה גם שיר זה משל משרע"ה וכבר השיגה בסיני, ולא יאוויר שום נצוצה ותכמת חכמו וחידושין ולווייתתה שלא נתגלו למשה מסיני, אלף שלמה המלך הוכן לכך שיצא להתגלות על ידו, וזה שאמ"כ ולא קם נציא בישראל כמשה, לפי שמשרע"ה השיג נצוצת כל הנצוצים עד סוף כל הדורות, והכל היה בכלל בהשגחו, מה שלא היה בחי' זו לשום נציא.

וא"ש דברי הפסיקתא שלא הולך הכחוב לנחוב

וקום נציא כמותו גם בעתיד, וכבר

הנצוצים ובכללם בעלי הגוף כולם נצראו ביום ראשון כמ"ל בדברי הרמב"ם ז"ל, עכ"פ מבואר דכל הנשמות והגופים עד סוף כל הדורות, נשלמה הווייתן וצריחתם צבה מראשית הצריחה, ואריד השי"ת כל הדורות במעמד הנצח וזהו טעם הכחוב ולא קם נציא בישראל כמשה וגו' אשר עשה לעיני כל ישראל עד סוף כל הדורות, מה שלא אירע כמותו לשאר הנצוצים והכן.

*

באופן אחר אפשר לנאר חקירת הרמב"ם והרמב"ן ז"ל הבי"ל בהקדם דברי הפסיקתא ולא קם נציא עוד בישראל כמשה וגו', מהו ולא קם, ולא יקום עוד הו"ל למימר, אלף שדיבר הכחוב בלשון קצרה ע"כ, וז"ל תירוצן הפסיקתא, דאין זה קיטור לשון לבד, אבל נשתנה הכוונה מעתיד לעבר, דלא קם משמעותו דלא היה נציא כמותו בעבר ואינו שולל גם את העתיד, והדבר קושיא לדוכתי דהו"ל ולא יקום עוד וז"ל, ויתבאר עפ"י"מ מה שפירשתי בדברי הגמ' ר"ה (דף כ"א ע"ב) בקש קבלת למנא דברי חפץ, בקש קבלת להיות כמשה, ויתב צת קול ואמרה וכתוב וישר דברי אמת ולא קם נציא עוד בישראל כמשה, וז"ל, ויתבאר בהקדם מ"ש ז"ל במדרש שר"ש, שיר השירים שיר המשונה והמעולה שבשירים, כל השירים קדש ושיר השירים קדש קדשים, וללאורה ז"ל דאין יאוויר ששיר שעשה שלמה יהי יותר קדוש משירת האזינו ושירת הים שנאמרו מפי משה מפי הנצורה.

ופירשתי עפ"י דברי המד"ר קבלת (פ"א סי' י') מקרא ומשנה הלכות ותוספות והגדות, ומה שחלמיד ותיק עתיד להורות, כבר היה ויתן הלכה למשה מסיני, מנין ממה שכתוב יש דבר שיאמר ראה זה חדש הוא, והרי חזירו מוכיח עליו כבר היה לעולם וכו', כך, שמעת תורה מפי חלמיד חכם, יהי צעיון כלל שמשנה אגיד מבר סיני וכו'. וכן איתא במד"ר פ' יתרו (פכ"ח ס"ו) וידבר אלוקים את כל הדברים האלה לאמר, א"ר ינחם מה שהנצוצים עתידים להצטרות בכל דור ודור קבלו מבר סיני,

ולא חולידת עד דללי ללווי, בגין דקוב"ה אחרעי
 זללוחתון דלדיקיא, בשעתא דבעאן קמ"י ללוחתון על
 מה דלעריכו, מאי עממא בגין דיתרבי ויתוסף רבות
 קודשא לכל מאן דלעטרין זללוחתון דלדיקיא עכ"ד
 הזכ"ה, והמפורשים הסבירו הענין בדרך משל, למלך
 שה' מכלל צמדבר שם ונלמא למיס מאוד, ורלו
 עבדיו להביא לו מים ממקום רחוק, אמר להם המלך
 לי סופק צידי להביא מים מרחוק ע"י שיש לי עבדים
 רוכבי סוסים, אלז מה יבשה העני אשר ילך אחרי
 צמדבר הזה וינלמא למיס ישאש יגוע זלמא, ע"כ
 לו את עבדיו לברות שם צמר מים חיים, למען ישחו
 ממנו הצבאים אחריו לרוות זלמאנס, וככה לענין
 שהלדיקים בגדולים ע"י תפלתם הזכר פתחו מעיין
 ישועה גם לדורות, לכל מאן דלעטרין ולא יחי' בכה
 זכותו להוריד השפעת הכס, אלז כיון שכבר נפתח
 המעיין והאינור ע"י תפלתן של דיקוס, יחי' בכה
 הדורות הצאים ע"י תפלתם, לעורר שז השפעת
 הישועה והכנס, ופירשו בזה את הפסוק ושאלתם מים
 בששון ממעיני הישועה, כיון שכבר נפתח המעיין.
 ניקל יותר לשאוב ממנו, וזהו הכוונה בדברי הזכ"ה
 דקוב"ה אחרעי זללוחתון דלדיקיא, בגין דיתרבי
 ויתוסף רבות קודשא לכל מאן דלעטרין ע"י ללוחתון
 דלדיקיא.

ואל"פ דבזה היתח הפלגת מופתיו של משרע"ה
 יחירה על של שאר הנביאים, דהגם שמופתי
 שאר הנביאים ג"כ נתפרסמו לכל העולם, כהעמדת
 החמה ליבושע ועזירת הגשמים לאליהו ועוד כמה
 כמו שהקשה הרמב"ן ז"ל, אמנם כל זה הי' מכוחו
 של משרע"ה, שהוא הי' הראשון לעשות מופתים
 גלויים לעיני כל העולם, הכס שאמרו חז"ל ציעק
 אצינו שנתן מקלו צידון וצנקת הירדן, אמנם לא
 נתפרסם צחי' הכס לכל העולם, ואפשר שהי' צחי'
 הכס לשעה בלבד, אמנם משרע"ה פתח האינור לכל
 דורות הצאים, והנביאים שצכל הדורות שעשו מופתים
 גלויים כולם היו מכוחו של משה ונכללם בו, וח"ש
 הכתוב ולא קם נביא כמשה וגו' ולכל האותות
 והמופתים אשר עשה משה לעיני, כל ישראל שצכל

נכלל צמ"ש הכתוב ולא קם נביא בישראל כמשה,
 ופירושו שכלל בכה נבואתו כל מה שהנביאים עתידים
 להתנבאות, ובזה היתח הפלגת נבואתו של משרע"ה
 יחירה, שהי' אל הנביאים כולם, ואי אפשר שהיה
 נבואת חרשה מה שלא השיגה משרע"ה, דאם בן
 און זו נבואת אמח אס לא ניתנה למשה מסיוני, וכן
 בחידושי דאורייתא ח"א שיאמר ראה זה חדש, דל"ה
 שהי' ע"ד האמת זולת אס נאמר למשה מסיוני,
 ח"כ ממילא משתמע דלא יקום עוד נביא כמותו
 לעולם להשיג כהשגתו, אלא שכונת הפסיקתא
 להקשות דלע"ג דממילא משתמע דלא יקום לעולם,
 אלע"כ הול"ל בפירוש ולא יקום כי היכי דלא לעיני,
 וע"ז חירו' שד"ר הכתוב זלשון קרה, כיון דזלח"ה
 משתמע מיני, לא חש הכתוב להאריך וח"ש.

ועד"ז יתפרש דברי הגמ' בגי' ציקש קבלת לביות
 כמשה, ואולי שחש צמ"ש הכתוב ולא קם
 נביא כמשה משמעותו צעק, ואינו שולל גם את
 העתיד, יתח צ"ק ואמר לו וכתוב יושר דברי
 אמח ולא קם נביא כמשה, ופירושו דפנימיות התורה
 נקרא דרך האמת, ומח"ע נקראו חכמי הקבלה
 בשם חכמי האמת, מפני שיודעים לדרוש צפנימיות
 התורה, ורמז לו הבח קול דפנימיות המאמר ולא
 קם נביא כמשה, נשלל גם העתיד, וח"א שיקום כמותו
 לעולם, דכל הנבואות כבר השיגם הוא ע"ה וניתנו
 לו מסיוני, נמלא שהוא הי' המקור ושורש לכולם,
 ואע"פ שאין מפורש בקרא, דלא יקום בעתיד, אלז
 צפנימיות המאמר מוכרח ומושלל גם העתיד, וזה
 רמז אליו הצ"ק וכתוב יושר דברי אמח והבן.

רבמו"ב עד"ז אל"פ חקירת הרמב"ם והרמב"ן ז"ל
 בגי' דבמה היו "מופתיו" של משרע"ה
 יחירה על של שאר הנביאים, ואפ"ל לדרבנו דמופתיו
 כל הנביאים כולם היו נכללים בכה מופתיו של
 משרע"ה, ונעשו כולם זכותו של משה רבינו, ע"י
 שהוא פתח האינור להמשיך השפעת הכס גם לדורות,
 ויתבאר עפ"י דהזכ"ה פ' תולדות (דף קל"ז ע"א)
 וזל"ה ח"ה עשרין שנין אשהי יתח עם אחתי,

הרמזין ז"ל, וחכמי האמת קראוהו כח הנעלם, אלף שהרמזין הק' דרכו להסתייר את דרך הסוד והנסתר, וקראו בלשון החוקרים שקרין אותו היולי, ובאמת היינו כך וכן הוא דעת חכמי האמת והמקובלים, שבכה נצחא הכל ביום ראשון, אלף שיאלו כ"א ביומו ובזמנו.

ובזה אפשר לתרץ קושיה המפורשים בענין בריאת המלאכים, שיש צוה סתירות ומדרשים חלוקים בדברי רז"ל, והוא מ"ש במד"ר שלא נבראו המלאכים עד יום שני כיו שלא יאמרו שסייעו להקב"ה במעשה בראשית, אמנם מצוהר בזוה"ק ב"מ להיפך דנבראו המלאכים ביום ראשון, וז"ל מדרש הנעלם (דף ז' ע"ב) בראשית כל הנבראים ברא הקב"ה לומר המלאכים הקדושים וכו', וכן מנינו ב"מ, ובברא אמרתי בישב סתירה זו הרבה חופנים (עיין בדבריו לעיל) ולדרכנו אפ"ל דמ"ש חז"ל שנבראו המלאכים ביום הראשון, היינו רק בכה הנעלם, אבל בריאתן בפועל לא הייתה עד יום שני, ומעשה אלףא כך חששא שמא יאמרו הצדיות שסייעו המלאכים בבריאת שמים וארץ, דכיון דלא הייתה בריאתם אלףא בכה ולא נגמרו ללכת אל הפועל עד יום שני, אי"כ אין עוד חשש לשמא יאמרו, ומעשה אין כאל סתירה כלל, וכל זה נרמז בלשונו הרהב של הרמזין ז"ל שכתב ואם חזקש בריאה למלאכים שאינם גוף, לא נחפרש זה בתורה, ודרשו בהם שנבראו ביום שני שלא תאמר שסייעו בבריאת העולם, אבל אם תזכה ותבין סוד מלת בראשית וכו', תדע כי על דרך האמת הכתוב יגיד בתחתונים וירמוז בעליונים, ומלת בראשית תרמוז בחכמה שהיא ראשית הראשים עכ"ד ז"ל, ואולי לזה כוונתו שבכה הנעלם הנקרא חכמה כח מה, נבראו המלאכים ביום ראשון, ונרמז זה בלשון בראשית ברא אלפים היינו המלאכים דאקרון אלפים כמצוהר בזוה"ק וכו'.

ובמו"ב כל המאורעות וכל הצחיות שחלפו ויעברו בכל ימות העולם, כולם היו כלולים בכה בריאת שמים וארץ ובששת ימי הבנין, וכמו שדרשו ז"ל בבראשית כ"ב ס"ב) מתחלה ברייתו של עולם אפה

הדורות, שכולם נכללו כבר במופתיו אשר עשה, ולא חירע כוחה לשום נציה ונפתר צוה חקירת הרמזים והרמזין ז"ל והבן.

אמנם מוכרח דמה שהשיג משרע"ה נצוחה כל הנצחים עד סוף כל הדורות, היחה השגתו רק בכה ובצחי' הממשכה, דברי רוב דברי נצחים הם דברי תוכחה על עונות ישראל, ובמ"ש חז"ל (נדרים כ"ב ע"ב) אלמלי לא חטאו ישראל לא ניתן להם אלףא תורה משה וספר יהושע בלבד, פרש"י שעינק של שאר נצחים לא הי' אלףא להוכיח ישראל על עבירות שבידם, ואלמלי לא חטאו לא הוטרבו לתוכחות עכ"ל, ומעשה ח"א שנתגלו למשה רבינו כל דברי הנצחים בצחי' דיבור, דדיבורו ית' מברחת הצחירה, ודרי עדיין היו הדברים חלויים בצחירת צי"א, אלףא ודאי שהשגת משרע"ה היחה בהם בכה הממשכה והחכמה, ועי"ד מ"ש ק"ץ הישגת משה זל"ה צפ' וישלח (עכ"פ ויעזבו בני יעקב וגו') דהנצחים הגדולים המתדבקים בחכמה העליונה, יוכלו להשיג גם מחשבתו של יוצר בראשית, משא"כ הנצחים אין השגתם רק בכה שיאל לפועל הדיבור ולא צחי' הממשכה יעיש"ך, ועדיין היחה השגת משרע"ה בנצוחה של כל הדורות העתידים וכו'.

ובזה יובן קישור סמיכות סוף התורה לתחילתה, ולא קם נציה בישראל עוד כמשה וגו' בראשית ברא אלפים את השמים ואת הארץ, דכמו"כ צחי' זו ממש הי' בבריאת שמים וארץ, דאין כל חדש תחת השמש וכל הנמלאים שבעולם כבר נבראו ביום הראשון בכה, אלףא שלגל זמן ועת לכל חפץ ממי שיאל מכה אל הפועל, וככה מצוהר בדברי חז"ל בראשית ברא אלפים את השמים לרבות חולדותיהן ואת הארץ לרבות חולדותיה', שכולם נבראו ביום הראשון, והרמזין ז"ל האריך בציבור הענין וכתב כי מתחלה ביום הראשון הוציא הקב"ה מן האפס הממור המוחלט יסוד דק מאוד וכו', והוא החומר הראשון נקרא לחכמי היונים היולי, וממנו המציא הכל והלביש הצורות ותקן אותם עכ"ל

ולבאר הענין נקדים מ"ש הרמב"ם ז"ל באגרת חיון בחו"ד שמבאר והולך מעלת המלך המשיח, שהוא יחי' נביא גדול מאוד וגדול מכל הנביאים מלמד משה רבינו ע"ה, גם יחד אותו ית"ש בדברים שלא יחד משרע"ה, שנאמר והירחו ציראת ד' וגו' יעיי"ש שבאר"ך, ובספרי ויאל משה (מלאמר ח' סי' ל"ז) בארתי דעת הרמב"ם ז"ל, דאף דממשמעות הפסוקים מוכח שיהי' המלך המשיח גדול מכל הנביאים, מכל מקום כמשה רבינו אי אפשר, דכתיב ולא קם נביא בישראל כמשה, ע"כ כחז שיהי' גדול מכל הנביאים מלמד משה רבינו ע"ה, אמנם יקשה מומ"ז שצדקת האנוחא פ' תולדות, שדרשו הפסוק הנה ישיב עבדי ירום ושאל וגבה מאוד על מלך המשיח, ירום מאדברם וכו' ושאל מנשה, מצואר מה שיהי' גדול גם מנשרע"ה, ואין אפשר שהרי מקרא מלא כתיב ולא קם בישראל עוד נביא כמשה, עיי"ש מה שכתבתי בשוב קושא זו.

ובעת י"ל ליישב דברי התנחומא עוד באופן אחר, בהקדם דברי המדרש רבא (פ' נח פל"ד סי"א) עוד כל ימי הארץ זרע וקציר וגו', ר' יודן צ"ר שמואל אמר, מה סבורין בני נח שצדיקת עומדת לעד, אלא כל זמן שהשמים וארץ קיימין צדיקת קיימת, לכשיבוא אותו יום שכתוב בו (ישעי' נ"א) כי שמים כעשן ממלחו והארץ כבגד תכלה, באותו שעה חופר וכו', עוד שם להלן ר' הונא צ"ר שמואל אמר מה סבורים בני נח שצדיקת כרוסה ועומדת לעד, כך אמרתי להם עוד כל ימי הארץ יום ולילה וגו', כל זמן שיום ולילה קיימין צדיקת קיימת, וכשיבוא אותו היום שכתוב בו (זכרי' י"ד) ויהי יום אחד הוא יודע לך לא יום ולא לילה, באותה שעה חופר ביום ההוא עביר המדרש, ופי' המפרשים שהי' זה תנאי בשבועה עוד כל ימי הארץ יום ולילה, דהיינו שיהי' חלות השבועה רק עוד כל ימי הארץ וגו', כ"ז ששמים וארץ ויום ולילה קיימין, ואח"כ חופר הצדיק.

ועפ"ז י"ל דברי הגמ' זכאים (דף קט"ז ע"א)

הקב"ה תורה לישראל, ה' קולו

הקב"ה ביהמ"ק בני וחבר, ודרשו כן מהפסוקים בראשית ברא וגו' הרי בניו, והארץ היתה תהו ובהו הרי חרב וגו', ויאמר אלקים יהי אור הרי בני בניו ומשכנל לע"ל, הרי שכל ה' כלל צדיקת שמים וארץ, הגם שהרבה מהצדיקים עדיין ה' תלוי ועומד בצדיקת בניו, אבל כבר ידענו שאין גדר הידיעה והצחורה סותרין זה"ל, וכ"כ הרמב"ן ז"ל להלן ע"פ"ש אשר ברא אלקים לעשות ותויד כי ששת ימי המעשה הן כל ימות עולם, כי קיומו יהי' ששת אלפים שנה ויומו של הקב"ה אלף שנה, וכל יום מששת ימי הבריאה ירמוז אלף שנה מימות עולם והמלאכיות ששעברו בו יעיי"ש הרי שכל ה' כלל צדיקת צדק וכ"כ נשמע ממלת בראשית כמ"ש הרמב"ן ז"ל שהיא ראשית. הראשונים יעיי"ש, וצדק נצטרך קישור הסמיכות ולא קם נביא בישראל עוד כמשה, עיי' ש"י נבואה כל הנביאים כלולים בהשגתו צדק, ואין הדש תחת השמש, וכמו"כ בחי' זו היתה צדיקת שמים וארץ, וזה נשמע ממלת בראשית ברא כדברי הרמב"ן ז"ל והבן.

*

עוד אפ"ל קישור הסמיכות ומלאמר ר' ינחם המוצא צדק"י ז"ל צדקת הפרשה בהקדם דברי הגמ' (ר"ה דף כ"א ע"ב) צדק קהלת להיות כמשה רבינו וכו', יתבה בת קול ואמרה לו, וכחוב יושר דברי אמת ולא קם נביא עוד בישראל כמשה, וכבר דקדקנו לעיל דמתחילה מאי קסבר שלמה המלך, וזיל קרי' צי' רב הוא ומפורש בחורב ולא קם נביא עוד בישראל כמשה, ואין צדקת להיות כמשה, גם ל"ב אריכות לשון הבת קול, שהשיבה לו וכחוב יושר דברי אמת וכו', ומי לא ידע כי התוה"ק אמת, ויספיק להשיבו בקינור ולא קם נביא כמשה, ומכו הכוונה צמלת יושר, וענין זה איתא במדרש ילקוט סוף קהלת צדק שלמה לעמוד על הקץ וכו' וכחוב יושר כי יום נקם בלבי עכ"ל, גם שם ל"ב הלשון וכחוב יושר, ומכו הכוונה זו. (צ) האוהבה"ק דקדק בפסוק ולא קם נביא עוד בישראל כמשה, דמלת עוד מיותרת לכאורה, ויספיק שיאמר ולא קם נביא בישראל כמשה.

לה ולא יזכרו עוד בשמים (כושע ז') עכ"ד המדרש, ולבואור בשלמא מה שיתביישו ישראל מן העדים ומן המקומות שקלקלו בהם יחא, חבל למא יתביישו בשם ישראל, עד שילעך הקצ"ה להעבירו ולקרוא להם שם חדש, אמנם צבורי דבורו היום מובנים לנו דברי המדרש, שקמו דור פרוץ חנש צליעל ועל כל מעשרים המועצות חותמים בשם ישראל, וע"כ לעתיד יהיו בני ישראל צושים מאוד בשם זה, ובצויות יעבירו ויקרא לנו שם חדש, עכ"פ מבורר כן בפירוש בדברי חז"ל לעתיד לא יקראו עוד בשם ישראל, ומעתה אפ"ל דמה שאמר הכחוש ולא קם נצח "עוד בישראל" כמשה, מלת עוד מיעוטא הוא, ור"ל כל עוד שיהי' נוכח שם ישראל, וע"ד שדרשו ז"ל עוד כל ימי הארץ, דעד ששמים וארץ קיימין שבעת המבול קיימת ואח"כ תופר ומלת עוד משמעותו כל זמן, וכמו"כ הכא ולא קם נצח עוד בישראל, כ"ז ששם ישראל, חבל לעתיד כשיקרא הקצ"ה לה שם חדש יתחל להאי כלל, וא"ש דברי התנחומא שהמלך המשיח יהי' גדול יותר ממשה, וליק' מהאי קרא ולא קם בישראל והבן.

ולדרבננו יתבאר דברי הגמ' דר"ה, ביקש קבלת להיות כמשה רבינו וכו' בהקדם מ"ד צמדש שחר טוב (ס"ג ג') ח"ר אלעזר לא נתנו פרשיות' של תורה על הסדר, שאלמלי נתנו על הסדר, כל מי שהוא קורא בהם, מיד ה' יכול להחיות מתים ולעשות מופתים, לפיכך נתעלם סדורה של תורה וגלוי' לפני הקצ"ה, ריב"ל בקש לישב על הספר ולסדרו, יחא ז"ק ואמרם אל תפחית את הישן, ר' שמואל בר יוסב בקש לישב על הספר הזה לפני רבו, ח"ל כחיד סמוכים לעד לעולם עשויים צאמת וישר, עכ"ד המדרש, מבורר דאלמלי ידעו בסדורה של תורה, כל מי שהי' קורא בהם על הסדר ה' יכול מיד להחיות מתים ולעשות מופתים, ואפשר דכמו"כ ה' כזכום להביא את הגאולה לפני אומה, דתחיית המתים הוא משין גאולה העתידה, כדמוכה צמ' צ"מ (דף פ"ה ע"ב) חלבו בו שכוח צמחיתת דרבו, ויחא חזר ריש ירחא ה' נגה לי' ולא אחא

הולך מסוף העולם ועד סופו, וכל מלכי עכו"ם אחזתם רעדה צהיכליכון וכו', נתקצנו כולם חלל בלעם הרשע ואמרו לו שמא מצול צא לעולם שנאמר ד' למבול ישב וכו', אמר להם כבר נשבע הקצ"ה שאין מביא מבול לעולם וכו', חלל מה ההמון ששמעו, אמר להם חמודה טובה יש לי להקצ"ה צבית גמיו וכו' והוא מבקש ליתנה לבניו שנאמר ד' עוז לעמו יתן וכו', וראוי להבין למא דייקא עכשיו בשעת קבלת התורה אחזתם רעדה מפני חומת המבול, ומדוע לא יראו לנפשותם קודם לכן, גם כי צודאי ידעו שרי האומות שנשבע הקצ"ה שלא יביא מבול, וכמו שידעו המלכים מהו וע"כ התחבטו לדונם צמים כמבורר בדרי"ל, וכיון שידעו ומהשבעה, ח"כ מה מקום ליראתם, והרי ידעו צ' בקצ"ה שלא יחלל שבעתו ח"ו, אמנם יובן עפ"ד המד"ר הכ"ל, דתנאי ה' שבעת המבול, שחלות השבעה הוא רק כ"ז שהשמים והארץ ויום ולילה קיימין, חבל לעתיד כשיהי' לא יום ולא לילה אין חלות השבעה קיימת לאומה"ע, וע"כ בשעת קבלת התורה שפסקה זוכמתן של ישראל, והיו צמדריגת לעתיד, ואלמלי לא חטאו ה' החיקון השלם מיד צבחי' לעתיד, כמבורר בדרי"ל, ושרי אומה"ע השיגו מאזן של ישראל, וע"כ יראו לנפשותם שמא מבול צא לעולם, דלפי צחינתם הגדולה של ישראל ראו שזכו אל צחינת העתיד, וצאותה שעה אין שבעת המבול קיימת, וע"ז השיב להם בלעם ד' עוז לעמו יתן, והמדריגה הגדולה הוא עיי קבלת התורה, חבל עדיין לא הגיעו לצחי' העתיד ושבעת המבול עדיין קיימת, ואל תחיראו מהמבול.

ונקדים עוד מ"ד צילקוע ר"פ האזינו, עתידה נכסת ישראל שנאמר לפני הקצ"ה הרי עדי קיימין, שנאמר העידותי בהם היום את השמים ואת הארץ, אמר לה הריני מעבירן שג' (ישעי' ס"ה) כי הנני בורא השמים החדשים וגו', אומרת לפניו רבש"ע הריני רואה מקומות שקלקלתי בהם וצופתי וכו', אמר לה הקצ"ה הריני מעבירם וכו', אומרת לפניו רבש"ע הרי שמי קיים, אומר לה הריני מעבירי שנאמר (ישעי' ס"ב) וקורא לך שם חדש וכו' ואומר

החדש הזה לכם, שברי יש בו לורך גדול בסיפור חידוש העולם, כי הוא מפרסם מליאות השי"ת, וסיפור דור המבול מפרסם השגחתו ית' לשכר ועונש וכו', אלף שר"ל מאחר שיעקר התורה למלואו יתה, אלף כי' לו להתחיל התורה במלוא ראשונה, וסיפור זה מצרשית עד החדש הזה די' כזה כשיקבענו בסוף התורה עכ"ל בכלי זל"ה, נמצא דקויות ר' יחזק מ"ט פתח צבראשית דלון זה סידורה של תורה, וע"ז תיכין משום כח מעשיו בגיד לעמו וכו', דלם היום התורה כחוצה כסידורו, כי' מליאות להציל את הגאולה לפני זמנו' כמבואר לעיל, וכו' האומה"ע אומרים לישראל לטעים אחס שבצשחם ארץ ז' עממים, ואף דמבואר בתורה שהקב"ה נתן אל"י לישראל, אלף עדיין כי מקום לעננתם שחם בעלמם צשחם אוחה, ועדיין לא מעא זמנו', ובאמת זו היא לסעוית ומרידה בתלכות שמם, חס כובשים אל"י לפני זמנו, ומח"ע פתח צבראשית ונתעלם סידורה של תורה ונתבטל המליאות להציל את הגאולה לפני זמנו', וכסו"י זמנו לא יעשו האומות עוד לטעים אחס, כיון שהקב"ה יתנום לנו, ולא מעממיו נעלנוכו וכו'.

ובזה יתבאר קישור הסמיכות ולא קם נביא בישראל עוד כמשה וגו' צראשית צר אללקים, דלפי"ד המדרש שוח"ע ה"ל נתעלם סידורה של תורה מעיניו כדי שלא ימעלו בו להחיות מתים ולעשות מופתים נגד רצונו ית', וכמו"כ שלא יעשו על ידו פעולות להחיות הגאולה לפני זמנו כ"ל, אלף לעמוד אחר הגאולה לא יח' עוד לורך כבעלמחם, ויקראו בו כסידורה הכיון, נמצא דלם יח' אז התחלת התורה מצרשית צר דלון זה סידורה הכיון כמ"ש בכלי זל"ה, ויכח צארו לעיל דמאמר זה דלם קם בישראל עוד נביא כמשה לא יח' נוכח לעמוד אחר הגאולה, נמצא דלם קם בישראל כמשה הוא נוכח רק כ"ז שסידורה של תורה מתחלת מצרשית צר, ואח"ל צה סמיכות הקישור ולא קם נביא בישראל עוד כמשה צראשית צר אללקים, היינו כ"ז שסידורה של תורה כך, ומתחלת מצרשית,

וכו', אלף אלוהוקומנא לאצבסם וכו' וכן ליחזק וכן ליעקב, ולקומינכו כדדי הדדי, סברי חקפי צרחמי ומייתי ל' למשח צלל זמנו', אלף ויש דוגמתו בעו"ל, אלף חוכה ר' חייא וציון, גזר רבי תעניתא אחתינכו לר' חייא וציון וכו' כי מעא למימר מחי' המתים רגש עלמא וכו', מבואר דתחית המתים היינו דוגמתה ומשין גאולה העתידה.

ובזה יתבאר דברי הגמ' ה"ל בקש שלמה להיות כמשה רבינו, ואף דכתיב ולא קם נביא בישראל עוד כמשה, אלף לעמוד זמן הגאולה אפשר שיה' נביא גדול כמשה, וכמבואר בתנחומא ה"ל דמלך המשיח יהי' גדול יותר ממשה, ושלמה המלך חש שיה' החיקון השלם צימון, דבימיו יהי' סוכרם צעלימחא כמח"ל, גס כי צודאי יהי' נגלה לפניו סידורה של תורה וכמו שצימנו צמוראים ה"ל שציקו לשב על הספר ולסדרו, צודאי שגס שלמה כמלך יהי' יודע סידורה, וצקריאחא על הסדר יהי' יכול להחיות את הגאולה לפני זמנה ומיד, ולא יהי' אפשר להיות גדול כמשה, יתה צת קול ואמרה וכתוב יושר דברי חמת, ותשובה זו הוא ע"ד שיחם צ"ק לר"ש בר יוסי שציק ליישב סידורו של תורה, ואמרה לו צת קול סמוכים לעד לעולם עשויים צאמת וישר' וכוונה צה, "סמכות פרשיות' של תורה" כפי המסודר אלליו הוא הישר לפי הצחי והמלצ של עכשיו, ולא ניתנה רשות לשנות ולהפך סידורה, כמו"כ השיבה הצ"ק לשלמה המלך וכתוב יושר דברי חמת, שסידורה של עכשיו הוא הישר לפי צחי' מלכו של עולם ואין לשנות, ועד"ז יבואר גם דברי המדרש בקש שלמה לעמוד על הקץ, יתה צ"ק ואמרה לו וכתוב יושר וכו', ג"כ על הכוונה ה"ל שעי' סידורה של תורה רח לעמוד על הקץ ולהחיות הגאולה, וממערבו מן השמים עיי' הצ"ק לעלם ה"ל.

ובזה יתבאר מאמר ר' יחזק שהציו רש"י ז"ל, לא יהי' לורך להתחיל את התורה אלף מהחדש הזה לכם וכו', עפית"ש בכלי יקר זל"ה דלון הפי' שלא יכתוב צחורה כלל כל הסיפור שמצרשית עד

שחמרם, חמנם ראו להעיר בדבריו הק', דלפי המבואר בדבריו רז"ל כששאל עשו מה כתיב צי' וחל' הקציה לא תרצה מיד חמר חי הכי לא צעונה וכן בישמעאל בחממר לא תנאף, וח"כ מניין לנו דיתר החורה ה' להם רזון ותשוקה לקבלה והנה מאמר רז"ל הניל איתא צוה"ק פ' בלק וצפרדרי"א פמ"א ובפסיקתא רבתי פ"ב ועוד צכ"מ ולא מצינו בדבריו חז"ל בשום מקום שגילה להם הבו"ת עוד ממנוח החורה, ודלמא כמו"כ היו מבקשים אמתלה לסרב בשאר מלות החורה, ותשוקה לחורה מנין להם.

ורבאר הענין נקדים והנה הרמב"ם ז"ל צ"כ במלות אשר חיבר, מנה חכמי ד' אלקיך במנין התי"י"ג מלות, וכוהו הלווי אשר לונו הקציה בהלכות האלקים, וחלקו עליו הרמב"ן ז"ל ורוב מוני המלות, ועטמם ונימוקם כי איך ידק למנות למני' מציאות המלות ית' כי לא תזויר מנ' אם לא יקדם צביוור מציאות המלות ית', ולפיכך לא יתכן למנותם ולהכניסם במנין המלות, אלא שחקובל ליסוד מוסד מושכל ראשון שיקדם ציור מציאותו ית' אלל המנווים לקבלת מציאותו, ונשתתיע הרמב"ן ז"ל לדבריו מדברי המכילתא שאמרו משל למלך שכתם למדינה, אמרו לו עבדיו גזור להם גזירות, אמר להם לאו, כשיקבלו עול מלכותי אגזור עליהם גזירות, שאם מלכותי אינן מקבלים גזירותי היאך מקיימים, כך אמר המקום לישראל חכמי ד' אלקיך וגו', אני הוא שקבלתם עליכם עול מלכותי צמרים אמרו הן, כשם שקבלתם מלכותי קבלו גזירותי לא יחי' לך, ע"כ דברי המכילתא העתיקו הרמב"ן ז"ל, מבואר דמלות האמונה היא ראש לכל המלות, והוא השורש והעיקר ולא יתכן שום מני' בלתי שיקדים האמונה צמרות הבו"ת, זה צבור.

ומעתה יתכן דכשהחזיר הקציה החורה לחומה"ע שיקבלוה, הקדים להודיע אותם אמונת האמונה במציאות היתוד וצסיבה הראשונה, דברי לא יציור מנ' אם לא יקדם צביוור מציאות המלות, וב"כ מסתבר שחלפת החורה מבראשית ברא וגו' וסופור

אבל לעתיד לא שייכה הוא כללה, ומלך המשיח יחי' גדול ממשה מבואר בתנחומא ב"ל וכו'.

עוד יתבאר במאמר ר' יצחק הכ"ל, בהקדם מה שהקשה הרמב"ן ז"ל בפתיחתו על פירוש החורה, כי הנה כל החורה מתחלת ספר בראשית עד לעיני כל ישראל נאמרה מפיו של הקציה לאזינו של משה, וח"כ ה' וכן שיכתוב בתחלת ספר בראשית וידבר אלקים אל משה את כל הדברים האלה לאמר, ומדוע לא נזכר משה רבינו ודיבור הבו"ת אליו בכל ספר בראשית ועטמא צעי (יעי"ש) שהאריך הרמב"ן ז"ל צביוורו.

ויתבאר כל הענין בהקדם מ"ש צספ"ק קדושת לוי דדרושים לשבעות, צביוור חמרם ז"ל מלמד שהחזיר הקציה על כל חומה ולשון אם יקבלו החורה, ושאל עשו מה כתיב צה ואמר הקציה לא תרצה ולא רצה לקבלה, ולישמעאל חמר לא תנאף ולא רצה, ולכחורה קשה למה החזיר הקציה אחריהם, היתכן לומר שאם היו רוצים ה' נותן להם, חמנם טובה גדולה עשה הבו"ת לישראל צמה שהחזיר עליהם שיקבלו החורה, שפ"כ הקציה על סוף דבר צקדמותו וכו' שיגזור עליהם גלות צין האומות, אשר מחמת זה ימשוך ישראל מעבודת הצורא, להכי החזיר השי"ת על כל חומה ולשון שיקבלו החורה, ולכן עשו שלא ה' רוצה לקבל לא תרצה, חמנם יתר החורה ה' רוצה לקבל וכו', וכו' לעשו קת חשקות להיות עבד הצורא, וכן ישמעאל לא רצה לקבל לא תנאף, חמנם יתר החורה ה' רוצה לקבל להיות עבד וכו' ולכן נשאר הרשימה צין האומות מה שה' להם קת חשקות להחורה, והפעולה מזה עתה כשמדבר אים הישראלי עם הגוי עובד אלילים, ממשוך הישראל מן העכו"ם רשימה שיש צו מקלה חמדוה שה' צו אז לקבל החורה ויעלו הישראל לעמו, הגם שישראל צלה זה הם קדושים, מ"מ ג"ז טוב כמאל לעשיר שיש לו מאה אלפים אדומים, חשפ"כ כשמייחר עוד אדום זהב ח' גם הוא טוב לו יעי"ש שהאריך דב"ק, ורואים הדברים למי

דכיומי הסופור במעשי בראשית שזכו ציורו שכל העולם ומלואו כח מעשיו וזאת מתוך ג"כ אידך הקושיא מ"ע פתח צבראשית, ולא כתיב וידבר א' אל משה כמו שציארנו לעיל והבן.

*

עוד אפ"ל במאמר ר' יחזק הנ"ל בהקדם דברי הזוה"ק בהקדמה (דף י"א ע"ב), בראשית ברא אלוקים הדא היא פקודא קדמא דכלא, ואקרי פקודא דא יראת ד', דכתיב ראשית חכמה יראת ד' (תהלים קי"א) וכתיב יראת ד' ראשית דעת (משלי א'), בגין דמלא דא ראשית אקרי, ודא איהי תרעא לאעלא גו מהימנותא, ועל פיקודא דא אחקיים כל עלמא וכו', ודא עקרא ויסודא לכל שאר פקודין דאורייתא, מאן דעיר יראת נעיר כולא, לא נעיר יראת לא נעיר פקודי אורייתא, דכא דא תרעא דכלא ובגין כך כתיב בראשית דאיהי יראת ברא אלוקים את השמים ואת הארץ, עכ"ל הזוה"ק, ולכאורא משקרא ל"ק קושית ר' יחזק דה"ל להתחיל את החורב מהחדש הזה שהוא מנ"ה ראשונה, דכרי דין הוא להתחיל מצראשית דאיהי יראת, שיהא מנ"ה העיקרית ושורש ויסוד של כל המצות.

אמנם אפשר להסביר קושית ר' יחזק בדרך זו, בהקדם קושית המפורשים שהבאנו לעיל עמ"ש ז"ל במתני' דאבות (פ"ג מ"ט) כל שיראת חטאו קודמת לחכמתו חכמתו מתקיימת וכו', והוא סתירה לכאורה למאמר הלל דאבות (פ"ג מ"ה) שאמר אין צור ירא חטא, ולדבריו איך יאמר שתקדים יראת חטאו לחכמת החורב, וכבר תרנו קושית זו בכמה אנפי (עין דברנו לעיל) ומה שר"ל לענינו דהנה הוצא מדריגות ישנם צדדי' יראת, וכמ"ש בזוה"ק הנ"ל ז"ל יראת אתפרש לתלת סטרין, תרין מנייחי לית בבו עקרא כדקא יאות וחד עקרא דירא, וחד מפרש את בר נש דחיל מקוב"ה בגין דיוחן בנזכי ולא ימותו, או דחיל מעושא דגופי' או דממוניה וע"ד דחיל לי' תדיר, אשתכח יראת דאיהו דחיל לקוב"ה לא שוי לעקרא, את בר נש דאיהו מן קב"ה בגין דחיל מעושא דהבוא

ציראת שמים וארץ וכל הנבראים, הודיע השי"ת לאומה"ע טרם הודיע אותם ממלות החורב, וכמ"ש הרמב"ן ז"ל כי הוא שורש האמונה ושאינו מאמין בה וחוטב שהעולם קדמון הוא כופר בעיקר ואין לו חורב כלל, והאמונה זו במציאות השם ובסיועה הראשונה קבלו עליהם האומה"ע, ואח"כ הודיע להם הקב"ה עוד מנ"ה א' וסירבו מלקבלה כמחז"ל, וזאת מובינן דכרי הקדול"ל זל"ה דנשאר הרשומה בין האומות מה שבי' להם קצת חשקות להחורב, וישראל זכין בה ליעלה מהם וכו' עיין ציור הנ"ל בנלות כמבואר דכ"ק והבן.

ובזה יתורן קושית הרמב"ן ז"ל הנ"ל, דהי' נכון שיכתוב בתחלת ספר בראשית וידבר אלוקים אל משה את כל הדברים האלה לאמר, ומדוע לא זכר כן בכל ספר בראשית, ולדרכינו אפ"ל כיון דלא נתייחד הדיבור הזה להיות נאמר מפי משה לבני ישראל לבד, והצויות בעצמו הקדימה להודיעה לשרי האומות טרם הודיעה לבני ישראל עפ"י משה, ע"כ לא נתייחס הדיבור הזאת למשה ולישראל בלבד, וכיון שלא זכר בתחלת הספר וידבר אלוקים אל משה לטעם הנ"ל, שז לא זכר בכל הספר עד לידת משרע"ה, כדי שלא יתן מקום לרדות ודבראשונים לא נאמרו מפי הגבורה למשרע"ה ח"ו, וזכה נצין מאמר ר' יחזק שהקשה דלא הי' לריך להתחיל את החורב אלא מהחדש הזה לכם שהוא מנ"ה ראשונה וכו', ועוד הקשה מ"ע פתח צבראשית, ולא כתיב וידבר אלוקים אל משה את כל הדברים האלה לאמר, כקושית הרמב"ן ז"ל דכרי כל החורב כולה נאמרה מפיו של הקב"ה למשה רבינו, והסתירור לזה כח מעשיו הגיד לעמו לתת להם נחלת גוים, שאם יאמרו האומות לסטים אתם שכבשתם ארצות ז' עמים, יהי' צידם מענה לסחור טענת האומות, דכרי כל הארץ של הקב"ה היא, הוא בראת ונתנה לאשר ישר צעניו, והנה האמונה זו במציאות הצויות ובסיועה הראשונה קבלו עליהם גם האומה"ע כשהחזיר הקב"ה החורב עליהן א"כ בהכרח יאמינו ויודו שהכל בידו ית' לעשות וליתן כרמונו, וזה כח מעשיו

עלמא ועונשא דגוינס, חרין חלין לאו עיקר דיראח
 חיון ושרש דלי, יראח דליח עקרא, למחל
 צר נש למח' בגין דליח רב וליע עקרא ושרש
 דכל עלמין וכלא קמיח כלל חשיבין עכ"ל חז"ל.
 עכ"פ מבורא דרברב מדרגות ציראח, וצח מחורן
 קושית המפורשים עפ"י פשטות, דמ"ש כלל חין צור
 ירא חטא, הכוונה על מדרגה הגדולה שציראח,
 שח"א להגיע להשגחה אם לא שתקדים חלין חכמת
 התורה, ומ"ש ז"ל שניך להיות יראח קודמת
 לחכמתו, כוונתם ז"ל על יראח הפשוטה, וזה מוכר
 להיות גם בהתחלה, דאם ח"ו ריק הוא מיראח
 חין חכמת התורה מתקיימת בקצרו.

ובזה יובן קושית ר' יצחק דלא ה"י נריך להתחיל
 את התורה אלא מהחדש הזה שהוא מנ"י
 ראשונה, דכזה בראשית ברא חלקים פירושו צור"ק
 דהא הוא פקודא קדמא דכלא, ואקרי יראח ד',
 ועל פיקודא דא חתקיים כל עלמא וכו', ובורא
 הכוונה על המדרגה הגדולה שציראח, דע"ז יתכן
 לומר דחתקיים כל עלמא בגינ', ולחזינה זו של יראח
 ח"א להגיע וזאת אם תקדים חלין חכמת התורה
 כנ"ל, ח"כ ה"י נריך להתחיל מהחדש הזה לכם
 שהיה מנ"י ראשונה, וע"י לימוד וקיום מצות התורה,
 יח' אפשר להשיג בחי' יראח הגדולה הזו ולא זולת,
 ומ"ע פתח מדרשית להזכיר פיקודא דיראח
 בקדמיתא, ותיזן ר' יצחק משום כח מעשיו הגיד
 לעמו אתם להם נחלת גוים, שאם יאמרו חז"ל ע
 לסטים אתם שכבשתם ארצות ז' אומות וכו', ויובן
 עפ"ימ"ש החרדים וזל"ה בדן מצות התלויות בחרן
 מדברי הרמב"ן ז"ל על חומר העונש לחוטא ח"ו
 בחרן ישראל דפלטין של מלך, וסיים לכן כל אדם
 יחד צבאו אל חרן ישראל, להיות ירא שמים
 כפלי כפלים ממה שהוא בחז"ל יעיי"ש שהחריך,
 ולבאור מורא יעלה על לב ישראל איך יהיו זכאין
 וראוים לירשת הארץ, שלא ניתנה להם אלא על
 תנאי צבור ישמרו חקיו ותורותיו ונאורו, ומי יאמר
 זכותו לבי להשיג בחי' היראח בשלימותה ובני עלי
 כמה מועטים, ואולי גם שרי אומה"ע יקטרגו על

ובזה יובן קישור סמיכות התורה ולכל המורה
 בגדול אשר עשה משה לעיני כל ישראל, עפ"ימ"ש
 חז"ל ברכות (דף י"ג ע"ב) ועתה ישראל מה ד'
 חלקך שאל מעמך כי אם, ליראח וגו' ובקשו אטו
 יראח שמים מילתא זוערתא היא, ותיזלו חין לגבי
 משה מילתא זוערתא היא, וידוע קושית המפורשים
 דברי משרע"ה אמר לל ישראל, ולגביהם יראח לאו
 מילתא זוערתא היא, וקושית הגמ' עדיין במקומה
 עומדת, ותיזלו המפורשים בכוונת הגמ' דאין לגבי
 משה ר"ל לאותו דבור שהיו לגבי משה רבינו, דהיינו
 דור המדבר דור דיעה, אללס יראח מילתא זוערתא
 היא, ע"י שהשפיע עליהם משרע"ה הבח' הגדולה
 של יראח, וזהו פ' הסמיכות ולכל המורה, "הגדול"
 אשר עשה משה לעיני כל ישראל, שהשפיע משרע"ה
 על כל ישראל מורא גדול, מבחי' גדולה של יראח,
 ובחי' זו של יראח מרומז בפסוק בראשית ברא
 חלקים כמבורא צור"ק דליחי ראשית ופיקודא
 קדמאח ועל פיקודא דא חתקיים כל עלמא, וא"ש
 הקישור בראשית ברא חלקים וכמו שדרשו ז"ל,
 בשביל משה ובשביל ישראל ובשביל התורה ובשביל
 היראח ברא חלקים את השמים ואת הארץ ובזכות
 זה חתקיים עלמא וכו'.

*

משה וגו', ודרשו בספרי זו קבלת התורה, והעטם לעיני כל ישראל, שנשלמה מספר הכללות של ס' רבוא שרשי נשמות ישראל, וכל הדורות של כל ישראל היו כלולים באלוהי השורש, וזכו העטם בראשית ברא אלקים וגו', וע"ד שכתב הרמ"ע מפלנו זל"ה בראשית נועריון בששים רבוא אלוותיות שקבלו ישראל תורה, ובשכיל זה ברא אלקים את השמים ואת הארץ, וזכו טעם ולא קם נציא עוד כמשה כנ"ל והבן.

*

עוד חפ"ל במאמר ר' יצחק (הובא ברש"י ז"ל) לא ה' נצ"ך להתחיל את החורב אלא מהחודש הזה וכו', והדקדוקים כבר נזכרו לעיל דמה עשה יש צדק לסתום פיהם של אומה"ע (עיין לעיל), וחפ"ל בזהדים דברי האוהבה"ק בפרשתנו עה"פ כי זו שנת מכל מלאתו וגו' ע"ד אומה"ע ז"ל כי ה' העולם רופף ורועד עד שצא שנת ונתקיים העולם ונתמיד, והכוונה צדק כי ביום שנת ברא ד' נפש העולם, וזוה סוד אומה"ע וציוס השציעי שנת וינפש, ומצינו כי הקצ"ה גילה בדבר בעשרת הדורות, צמ"ש כי שנת ימים עשה ד' את השמים ואת הארץ, הכי גילה כי שעתה הצריחה לא ברא ד' כח בעולם זולת לעמוד שנת ימים לעטם הכודע לו, גם ידוע ליודעי אמת, ונתחכם ד' וברא את יום השבת, וזו ביום חוזר ד' ומשפיע נפש לעולם שיעור המקיים עוד ששה ימים, וכן על זה הדרך לעולם, חולת זה היום ה' העולם חרב בגמר ששת ימים וחוזר לחבו וצורו וכו', וצדק יבואר אמנם ז"ל כל המקדש את השבת ואומר ויכלו כאלו מעשה שותף להקצ"ה במש"ע, ולכאורה דצריכה ז"ל ל"צ, דמי שמע כזאת שיצא אדם וישתתף בדבר שכבר נגמרה מלאתו וכו' ומה היא הפעולה הגדולה הזאת שצמחמנערה ישיג השגה זו, אמנם לפי מה שפירשו נצ"ך בנפש לודק, כי להיות שהשבת הוא המקיים העולם כנ"ל, ומלאות השבת הוא קיומו ושמידתו, כי אם אין מקיימים שבת אין שבת, ולזה כל המקדש את השבת הוא המקיים את העולם ואין לך שותף גדול מזה בדיו ובשבת, עיי"ש שהאר"ך.

עוד חפ"ל קישור הסמיכות בזהדים דברי הרמב"ם והרמב"ן ז"ל שחתרו לפרש צדק היתה הפלגותו יחירה על כל הבצאים ופירשו כ"ה עפ"י דרכו, והגל"פ לפנינו בזהדים דברי הרמב"ר פי' ויאל (פ' ע' ס"ח) ר' שמעון בן יהודה א"ש כפר עכו אמר משום ר' שמואל שאילו היו ישראל חסרים עוד ח' מ"ס רבוא לא היו מקבלים את התורה, ופי' בדי משח זל"ה עפ"י שאלות שאלות התורה הם ס' רבוא נגד ס' רבוא נשמות ישראל, ע"כ היו לריכוך להיות דוקא במילואיו ס' רבוא עכ"ד ז"ל, ומבואר בדברי רז"ל דבמלאים היו ישראל הרבה יותר מ"ס רבוא, ולחד דיעה שבמדרש יאלו ישראל ח' ממנושים, ואיכא למ"ד שלא יאלו אלא אחד מ"ס רבוא, ואפ"ה היו מספר היואלים ס' רבוא, נמלא שטלו מספר צמ"ש במלאים ס' רבוא פעמים ס' רבוא, אלא שהורכו להנ"ך ולהתבאר בכוך הכלות של מלאים לירוף אחר לירוף וצירור אחר צירור, במבואר בדברי, האר"ח"ל טעם ושרש הענין, אמנם אותן ס' רבוא שיאלו ממלאים היו שרשי נשמות ישראל של כל הדורות העתידים, והם היו ראויים לקבלת התורה, ואפשר דמכ"ט לא ה' מלאות שמתן החורב צימי האצות הקדושים, אף שהם לעמם בודאי היו כדאי, אבל עדיין חסרה צמיחה הכח של ס' רבוא שרשי נשמות ישראל שמוכנה לקבלת התורה, ואפשר דצדק היתה הפלגותו של משרעי"ה על כל הבצאים, שהי' לו כח המסחייט מ"ס רבוא שרשי נשמות ישראל, ומשרעי"ה סוד הדעת של כל ישראל כמבואר דצריכה ז"ל, ועיי" דוקא הוא ה' מוכן וראוי לקבלת התורה, וגם הדורות של אחריו עד סוף כל הדורות, כולם היו כלולים בשורש הכוח צמ"ס רבוא ישראל שקבלו את התורה, וזה הפלגותו של משרעי"ה יחירה על כל הבצאים שעל ידו נשלמו אלוותיות התורה ושנלמה כוונת הצריחה ע"י קבלת התורה, ולא קם נציא כמותו צדק צדק זו לעולם והבן.

ובזה יובן קישור הסמיכות ולא קם נציא צישראל עוד כמשה וגו' ולכל המורה הגדול אשר עשה

עכו"ם ועוסק בחורב ה"ה כבכנ גדול, ואמאי מנע
משרע"ה נחיתת הלוחות וקבלת החורב משרע"ה.

עוד הקשה מהרש"א ז"ל, למח לא ה' משרע"ה
זן ק"ו זה מיד, כשאל לו הקב"ה לך רד כי
שחת עמך וגו', ולא ה' בדבר אלנו בגדר ספק כלל
אחר שנאמר לו מפי הבזורה, ועם כל זה לא נמנע
מלהוריד הלוחות ולא הסכים להניחם בזה, וכשקרב
אל המחנה וראה את העגל בחוש, חרה אפו וישלך
מידיו את הלוחות וישבר אותם תחת הבר, ועממא
בעי מדוע עשה כן, ולפי טעם הק"ו ה"ל להניחם
בזה ולא להורידם כלל, ועיי"ש חירונו, ובעל העקרים
(במאמר ד' פט"ו) הקשה ג"כ קושיא זו, ותיזן
כי האדם מתפעל יותר מהגורא לעניים, ממה
שמתפעל מן הנשמע, ואע"פ שה' יודע שהנאמר לו
מפי הש"ת אמת גמור בלי ספק, אע"פ כשראה
בחוש את העגל והמחולות, מתפעל מן הגורא לעניים
ולנעמד וחרה אפו יותר וכו', ואפשר לתרץ
קושיא כזו באופן אחר עפ"י דרכו של בעל העקרים
ז"ל, דכבר כתבנו לשל דתכלית צדיקות היתה, כדי
לעורר את ישראל לתשובה ולבח' יראה גדולה, שראו
כל ישראל בחוש גדול הפגם שנגרס לטולא ע"י
העצורה, ומה שגרמו מצטערים למעשי ידיו ית'
שיתבעלו וישתצרו, ועיי"ז בזה ליראה גדולה, ומצינו
בסדר חגיגות (תענית ע"ז ע"ה) מוזכרין את התיבה
לחצובה של עיר וכו', ולמה מוזכרין, אמר ריב"ל
כלי לנזק ה' לנו ונחצבה צענונינו עיי"ש, ומכ"ש
כשראו ישראל שהלוחות מתבזז חלקים נחצבה
צענוניהם, בזה ליראה גדולה, ובה יתורץ שפיר
קושיא המפורשים מדוע לא שברם משרע"ה בזה,
כי ה' צורך לתכלית זה להורידן ולשברם לעני כל
ישראל דוקא, ועי"ד שכתב בעל העקרים זל"ה, כי
האדם מתפעל יותר מהגורא לעניים בחוש, ממה
שמתפעל מהנשמע, ואילו שיבדן משרע"ה בזה ואח"כ
ה' מודיע לישראל מה שגרמו צענוניהם, לא היו
באים לידי יראה גדולה ע"י השמיעה כמו שאירע
להם ע"י הרא' וזה שדרשו ז"ל ולכל המורא הגדול
אשר עשה יי' וכו' לעני כל ישראל פרש"י זו שצרת

ועפ"ד האוהבה"ק ה"ל אפ"ל דברי המסורה
אשר ברא חלקים לעשות, ואידך אשר ברא
חלקים אדם על הארץ (צפ' ואתחנן), דתחלת הצריאה
ה' על דעת כן לעשות עוד להשלים קיומו והוייתו
ע"י שמירת שבת, ולתכלית זה ברא חלקים אדם על
הארץ, דצטעו מלכותו ית' לשמור את השבת
ולקדשו נעשה שותף בצריאה שמים וארץ, וזהו אשר
ברא חלקים לעשות, דקיומו של עולם הוא עשייתו,
ובאמת בתי זו נרמזת כבר בדברי האוה"ק בתקונים
דבראשית נועריון ברא שית, דהצריאה לא ה' ה'
מתחלה רק על ששת ימים, ועוד נועריון ירא שבת,
דבשבת הוא נפש המקיימו בדברי האוהבה"ק ה"ל,
ובזה יבואר מאמר ר' יתחקר ה"ל, דלעטס אז פתח
הכתוב בצראשית, להודיע כי ששת ימים עשה ד'
את השמים ואת הארץ, ולא ברא ד' כח בעולם וזאת
לעמוד ששת ימים, וגם נרמז כן במלת בראשית
נועריון ברא שית כדברי התקונים, וישראל הם
המקיימים את העולם ע"י שמירת שבת, ויש להם
דין שותף בדין ובהלכה, וזהו אומרו כח מעשיו הגיד
לעמו, שצטפור הצריאה הגיד והודיע הצו"ת
שהשבת הוא המקיים את העולם והוא כח מעשיו,
וישראל המקיימים את השבת יש להם דין שותפות
בצריאת העולם, וזהו לתת להם נחלת גוים, דנסתם
טענתם של אומה"ע צמ"ש לסטים אתם כציבצ
ז' ארצות, דשפיר זכו בהם מדין שותפות, וכדין מיל
מן הכהר דברי אלו שלו, דאילוני שמרו ישראל את
השבת, ה' העולם חוזר לתהו ובהו וכו'.

*

אוי"י לנעוץ סוף החורב בתחלתה, בהקדם קושיא
מהרש"א ז"ל צמ"ש יצמות (דף ס"ב ע"ה)
הבא דאיתא בגמ' שם, ששיבד משרע"ה את הלוחות
מכח ק"ו, ומה פסח שהוא א' מתרי"ג מלות, אמרה
חורה כל בן נכר לא יוכל בן, החורה כולם וישראל
מומרים עכו"ם, והמהרש"א ז"ל הביא קושיא ה"ס'
פענה הוא בשם הרי"ף, דמאי ק"ו הוא זה, אימא
דיו לזה מן הדין להיות כדון, דאמרין צפ' תמיד
נשחט שחטו למולין ולעירלים כשר, הכי נמי ברי
היו שבע לוי שלא טעו בעגל, ועוד ה' אמרין דאפי'

קיימור, אמנם אחר שטעו את העגל, חשש משרעי"ה שלא יפסידו ח"ו מעלת הקבלה הראשונה, דכ"מ אמרין דמעשה מוילאח מידי מחשבה, ע"כ שיבר הלווחות לעיניהם, וע"י המורא הגדול שראו מה שגרמו במעשיהם, עשו תשובה גדולה וקבלו עליהם מחדש לשמור ולעשות כל התורה ומצותי, וקבלה זו נחשבת להם כאלו כבר עשו ומוילאח מידי מעשה והבין, וזוהי מחורן הקושיא שהקשה בהרש"א ז"ל דדיו לבא מן הדיו להיות כדקון, ולא היה לו למשרעי"ה למוע את ישראל מקבלת התורה בשביל הק"ו, ולדרכו לא מנע אותם ע"י שבירת הלווחות, ואדרבה ע"י המורא הגדול קבלו עליהם שמירת כל התורה ומצותי בקבלה גמורה, וזוהי נחשב להם כעשי'.

והנה כך מילאח דמחשבה נחשבת כמעשה נלמד מבראשית ברא חלקים וגו', כמ"ס בספר"ק נועם מגדים בפתיחת הספר עפ"י אמרם ז"ל מנין שהדיבור כמעשה שנאמר בדבר ד' שמים נעשו, והכו בריאת שמים וארץ לא נאמר בו ויחמר אלא בראשית, וכתבו הטעם דבראשית אינו נאמר ממש, לפי דמחשבה נבראו שמים וארץ, וכן איתא בזוה"ק, ואעפ"כ כתיב בזה עשו' בדבר ד' שמים נעשו, ממילא נשמע ממש דמחשבה כמעשה, וזוהי יבואר היטב סמיכות התורה ולכל המורא הגדול אשר עשה משה לעיני כל ישראל, דהיינו שבירת הלווחות כפרש"י ז"ל, ולמה עשה"ם לעיניהם ולא שברם בזה בקושיא בהרש"א ז"ל, אלא לטעם כדי שיקבלו עליהם שמירת כל התורה ומצותי, וקבלה זו נחשבת להם כמעשה ומוילאח מידי מעשה חטא העגל, וכל זה נשמע מבראשית ברא חלקים שהמחשבה כמעשה וא"ש הקיבור.

עוד חפ"ל בקישור סמיכות התורה סופה לחילולה, עפ"י דזוה"ק פ' משפטים (דף ק"ג ע"ב) חנין עשרה דברים אחזריאיו בערב שבת וכו', הכתוב והמכתב והלווחות דכתיב והלווחות מעשה חלקים הכה והמכתב מכתב חלקים הוא, מאי איריא דערב שבת ה"ו, דלמא חלק שנין לבתר, או בשעתא דקיימו ישראל תורה דסיני, אלא ודאי הכי הוא דע"ש

הלווחות דכתיב ואשברם לעיניהם, דעיקר המורא הגדול בזה להם ע"י שבי' לעיני כל ישראל, וז"ש ואשברם לעיניהם דייקא, משא"כ אלו ה"ו משרעי"ה מניחם בזה או ה"ו משרעם שם, לא היו מגיעין על ידו לחילול הנראה והבין.

ונקדמים עוד מ"ש הפרשת דרכים זל"ה (בדרך מנרים דרוש ד') עמ"ד צמד"ר (שמות פ"ג ס"ד) ששאל משרעי"ה להקצי"ה מה זכות יש בידם של ישראל שאוכל לגאול ממנרים, ח"ל הקצי"ה צהויאך את העם ממנרים תעבדון את האלקים על הכר הזה, הוי יודע ששבציל התורה שבה עתידים לקבל הם נגאלים ע"כ, הרי מוכח ממאמר זה שהקצי"ה דן את האדם ע"ש העתיד, שאף שלא היו ראויים לגאולה, גאל אותם הקצי"ה בשבציל שעתידין לקבל את התורה, ולבאור קשה ממש ז"ל (בשמו"ר פ"ג ס"ג) כשהיו ישראל במנרים ראה הקצי"ה מה שעתידין לעשות, דכתיב ויחמר ד' ראה רציתי זו ראיית מעשה העגל וכו', אמר הקצי"ה איני דנס לפי המעשים העתידים לעשות וכו', איני דן את האדם אלא בשעתו, והוא סתירה לבאור, וחי"ר הפר"ד זל"ה דזהו ממדת עוצו ית', שלעוצה הוא מסתכל בעתיד ומטיב עמהם ע"ש העתיד, אבל לרעה אינו דן ע"ש העתיד אלא כפי מעשיו של אותה שעה עכ"ד וק"ו הייטב לב זל"ה כתב לתרץ קושיא הני"ל, דלא צריכנא לטעמא דעתידות, אלא לפי שיאלו ישראל מנמרים על דעת זו לקבל התורה, ע"כ נחשב להם הקבלה והמחשבה כעשי' ממש, וע"ד שדרשו ז"ל בעשיית הפסח, עה"פ וילכו ויעשו בני"ו וגו' משקבלו עליהם לעשות, מעלה עליהם הכתוב כאלו כבר עשו, ומעשה ח"ש שבוילאח הקצי"ה בזכות קבלת התורה, דנחשב להם כאלו כבר קבלוהו, ולא נמוע מלהוילאח בשבציל מעשה העגל, דלא ה"ו מחשבתם באותה שעה לכך והבין.

ובמז"ב כשבאו ישראל לבר סיני ואמרו כל אשר דבר ד' נעשה ונשמע, קבלו על עצמם שמירת כל התורה ומצותי, ונחשב להם הקבלה כאלו כבר

דכתיב והלוחות מעשה אלקים הם וגו', ומעשה ידיו יתצרך הם נחיו וקיים לעד, כמ"ש הכתוב כי כל אשר יעשה האלקים הוא יהיה לעולם, ואיך יתכן שנשחצרו ונחצלו.

אמנם י"ל דבאמת היתה שצירתן רק לפי שעה, מפני שעבדו ישראל את העגל ואמר משרעי"ה מוטע ידונו כפגיה, אצל לעתיד כשיחוקן חטא העגל ואחר שלם החקון, יחזרו לנו הלוחות הראשונות כבחיתתן, ואמרז"ל שפרח הכתב מהם לפני שצירתן, ובודאי עדיין עומדים וקיימים ולעתיד ידבקו השברים ויוחזר הכתב אליהם ושפיר מקרי קיומם דבר נחיו, מפני שלעתיד בעולם הנחיו יוחזר בחיתתן הראשונה ויתקיים כן לעולם. וזה יתבאר דברי רש"י ז"ל שנשאו לו לשבור הלוחות לעיניהם, והטעם שנשאו לו לשברם, ואיך יתכן שיחצלו מעשי ידיו יתצרך, אמנם השבירה לא היה רק לעיניהם ולהפחידם שיחזרו בתשובה, וחש"כ לעיני כל ישראל, וע"ד שפרש"י ז"ל עב"פ ויחזרו אותם לעיניהם לא אסרו אלא לעיניהם, וכיון שאלו הולילו והאכילו וכו', וכמו"כ הכא לעיניהם מיעוטא הוא, דהיתה שצירתן רק לפי שעה ויתקיים בחיתתן הראשונה לעתיד קיום נחיו.

ובכו"כ עד"ז צמד שעלה במחשבה בתחלה לבחור את העולם צמדת הדיון, והיה לורך לשחק ולהקדים אליה מדת הרחמים מפני קיום העולם, שלא ה' העולם יכולה להתקיים דיון, אצל לעתיד כשהיה חקון השלם, ורוח העומאם יעציר מן הארץ ויתבטל הוצ"ה"ר מכל וכל, ויכל העולם להתקיים גם צמדת הדיון, שגם הוא חסכים למדת הרחמים, ושפיר נתקיימה תחילת המחשבה והיו דבר נחיו, וזה אפ"ל סמיכות החורה ולכל המורה הגדול וגו' לעיני כל ישראל, זה שצירת הלוחות והיו קיומם נחיו ע"ש שיחזרו לעתיד לבחי' הראשונה, וכמו"כ מ"ש בראשית ברא אלקים צמדת הדיון, ויתקיים בחי' זו לעתיד ובהנ.

*

ה', ח"ח בכל עובדה דבראשית כתיב שם אלקים ולא שם ד', עד להשחלל כל עובדה צע"ש כתיב שם, ביום עשות ד' אלקים ארץ ושמים, וזהו והלוחות מעשה אלקים, כד השחלל עולמא בשם אלקים, ולא לבחר דכתיב ד' אלקים, ח"ח בזה"ל שעתא דחצר משה הלוחות וכו', ק"ל אוקיינוס מאתרי' ואלוק' לשטפא עולמא וכו', ועל דא אכריז קרא ואמר והלוחות מעשה אלקים וגו', לא תימא דלצחר דעולמא השחלל ואדכר שם מלא הוה, אלא בשעתא דהשחלל בשם אלקים עד לא יישול שבת עכ"ל הוצ"ה, וזה יתבאר קישור הסמיכות ולכל המורה הגדול אשר עשה משה לעיני כל ישראל, ר"ל שצירת הלוחות כמשרשי ז"ל, ובמורה ה' ע"י שראו כולם חוקק הדין שלף אוקיינוס ובעי למשטפא עולמא כמבאר בזה"ה"ה ה"ה, וכל הגליות נמשכו בציבת שצירת הלוחות כדאיתא בילקוט ראובני והסיבה לתוקף הדין ה', מפני שבראשית ברא אלקים וגו', דכל עובדה דבראשית כתיב ב' שם אלקים ולא שם מלא, וגם הלוחות מעשה אלקים, שנצחו צע"ש כד השחלל עולמא בשם אלקים, ולא לבחר דכתיב ד' אלקים ולפי שה' שורש בריאתם דיון, זה ה' סיבת המורה הגדול שצירתן ובהנ.

*

ואפ"ר עוד לשלם סמיכות החורה עימי"ש ז"ל בתחלה עלה במחשבה לבחור את העולם צמדת הדיון, כיון שראה שאין העולם מתקיים עמד ושיתפה למדכ"ר וכו', ולבאורה כיון שסוכים לא נתקיימה מידה האה, אי"ב מנפקי"מ צמד דכזה ולמה רמז עלי' הכתוב בתחלת התוכי"ק צמדת בראשית ברא אלקים וגו'. ויתבאר בהקדם משרשי ז"ל סו"פ ברכה עב"פ ולכל המורה הגדול אשר עשה משה לעיני כל ישראל, שנשאו לו לשבור הלוחות לעיניהם שנאמר ואשברם לעיניהם וכו', וא"כ הכונה צמ"ש שנשאו לו לשבור לעיניהם, וכמו"כ צמדת הכתוב ואשברם לעיניהם, דייק לומר לעיניהם ומהו הכונה צמד, ואפ"ל דלכאורה איך שציר מרעי"ה את הלוחות שהיו מעשה ידיו של הקדוש ברוך הוא,

עוד אפ"ל סמיכות החורה סופה לתחלתה, בהקדם משרשי ז"ל פתח שמה לאיש צמדת

Ko/Satmar.com

מסוף העולם ועד סופו, וכיון שנסתכל הקב"ה באנשי דור המבול ודור הפלגה וראש שמעיהם מוקללים, עמד וגנזו מהם שנאמר וימנע מרשעים אורם וגו', ולמי גנזו ללדיקים לעתיד לבוא, שנאמר וירא ה' את האור כי טוב עב"ד הגמ', ואפשר לקשר ב' הדרשות להדדי ושניהם על קוטב ה' יסובבו, דהנה לבחור קמו שמיא גליא, שאין העולם כדאי לאור הגנוז להשתמש בו, ולא יתכן שינוי רגון לפניו ית', ומתחלה ראה מה שראה לבסוף, אלא עכ"פ תחלה בריתו של האור הגנוז ה' ע"מ לגנוז ללדיקים לע"ל, ותחלה המהשגח בו ה' ע"ש הוף המעשה, ותכלית הדבר ה' עיקר הרגון בשעת בריתו.

ובבז"ב הכוונה עפ"י דרשם ז"ל, ויאמר אלקים יהי אור על צית צנוי ומשוכלל לע"ל, ומעיקרה בשעת בריתו של עולם כבר הוכן בזה הברירה, וע"ד שדרשו ז"ל צב"ר צבראשית ברא אלקים את השמים וגו', את לרבות אפי' אותן שכתוב בכן כי הגני בורא שמים חדשים, כבר הן בראוין מששת ימי בראשית, ובמוב"ק ביהמ"ק המקי' כבר הוכן בריתו בזה מששת י"ב, אלא שלא ילא עדין מההעלם אל הגלוי, ויתגלה אלינו צ"ב כשיהי' רגון העליון ית', ועכ"פ ה' ג"כ תחלה בריתו ע"ש סופו ותכליתו, דקמו שמיא גליא שלא יתקיים שלימותו אלא לעתיד, ושניהם האור הגנוז והצנין המקי' על צחי' ה' נבראו כג"ל, ותכלית בריתו ה' הוא, ובשיתגלה האור הגנוז יתגלה ג"כ צית צנוי ומשוכלל, ועוד ירמוז הכתוב וירא אלקים את האור כי טוב על התורה, כאומנם ז"ל אין טוב אלא תורה, ותוה"ק חקרי אור כמ"ש ז"ל אורם זו תורה, ואור הגנוז גנזו הקב"ה בתורה כמצבור בספס"ק, ובזכות התוה"ק יתנו ישראל להגאל ולצנין המקי' צית צנוי ומשוכלל ולאור הגנוז, וכל הדרשות כג"ל מקושרים חדא בצבירתו וצחי' ה' להם,

ובזה יוצא דברי התחומות פתח דצריך יואר מציין פתיים, תחלה דצריך במעשה בראשית ה' ויהי אור, מציין פתיים משם יצינו הכל ויפתחו

ועפ"י צחי' הג"ל אפי"ל הא דדרשו ז"ל במס' סוטה (דף י"ב ע"א) ותרם אותו כי טוב הוא,

הרע"ז ז"ל, ועי"ז חב"י חכמתו מתקיימת צידו ויושלת התכלית בסופו ולא יתוקן גם התחלת הפעולה להיות נחשב ע"ש תכליתו, וכדרך שמצינו בצריחת האור ובבן.

ובזה נצוה לבאר קישור סמיכות התורה לדרךנו, בהקדם מה שהבאנו לעיל דברי התנחומא צפ' תולדות (ס' י"ד) שדרשו הפסוק (ישעי' נ"ב) הנה ישכיל עבדי ירום וגשף וגצה מאדו על מלך המשיח, ירום מאצברסו וגשף ממשוה וגצה כמלאכי השתר וכו', מצוהר שהמלך המשיח יחי' גדול יותר ממשש, ואין יתכן להיות גדול ממנו בצנוה, וברי כתיב ולא קם נציה צישראל כמשה, וכבר חרלנו קושיא זו כמזה פנים (עיין בדברנו לעיל) ובספרי ויואל משה (מאמר א' ס' ל"ז) חרלנו עפי"ד הזוה"ק דר"מ פ' פנחס (דף רמ"ז ע"ב) דמשה רבינו יחי' כלול עם משה בן דוד ומשה בן יוסף ויהא שלשלת וכו' ויבין מתקשרין חרין משויחן דרעיא מהימנא וכו', וכמו"כ איתא בזוה"ק פ' תלך דר"מ (דף ר"פ ע"א) דמשרע"ה עתיד לאפקא זרעא דאצברסו מן גלותא, וכבר בארין צה האוה"ה"ק צפ' ויחי ערפ"ה אורסי לגפן וכו' ציה דברי הזוה"ק, כי משרע"ה הוא הגולל אשר גלל את אבותינו הוא וגלל אותנו, דכתיב מה שחי' הוא שחי' ר"ת משה, והוא צעמנו יחי' מלך המשיח והוא דוד והוא יוסף ושלום עכלה"ק, ולפי"ז א"ש דברי התנחומא שהמלך המשיח יחי' גדול ממשש, ואפשר שיהי' גדול גם בצנוה, מדלא הגבילו חז"ל צמה חב"י גדולתו ויתירא על של משה, ואעפ"כ אין זה סותר למאמרי"כ ולא קם נציה כמשה, שחרי משה רבינו צעמנו יחי' מלך המשיח, ויגדל מעלתו לעתיד יותר, ולא שלל הכחוצ אלף שלא יקום עוד זולתו להיות כמשה ובבן.

ובר' זה מרומז ג"כ בהתחלת התורה, ויאמר אלוקים יחי אור וכמפשי האוה"ה"ק הוא אור הגאולה העתידה, וירא אלוקים את האור כי טוב דרשבו חז"ל צמד"ר על צית צבוי ומשוכלל לעתיד לבוא, וכן קאי על משרע"ה כמו שלמדורו חז"ל

דבריו תורה, עפי"מ שהבאנו לעיל קושיא המפורשים על מה שמצינו צמחי' דאבות (פ"ג מי"ט) כל שיראת חטאו קודמת לחכמתו חכמתו מתקיימת, ולבאורא מאמר זה סותר לדברי הלל שאמר אין צור ירח חטא, ולדבריו לא ייוויר שתקדים יראת החטא לחכמת התורה, וכבר מצרעורא ז"ל מתוך ל' דמ"ש ז"ל שרין שתקדים יראתו לחכמתו היינו צמחצמה, שחשוב בלבו אלמוד צציל שאחי' ירח שמים, ועי"ד שאמרנו תחלת המצמצמה הוא סוף המעשה, אבל צמעשה א"ח שתקדים היראה דאין צור ירח חטא עכ"ד הרע"ז ז"ל.

ונקדים עוד מ"ד צגמ' פסחים (דף ל' ע"ב) לעולם יעסוק אדם בצומ"ל אפי' שלא לשמה, שמחך שלא לשמה צא לשמה, והקשו החס"ם ממה דאמרין בצרכות (דף י"ז ע"ב) כל העושה שלא לשמה נוח לו שלא נברא יעיי"ש חירורא, ובצמ' צרכות חירורא החס"ם דהבא מיירי שאינו לומד אלא לקנות חבירו, ובזה נוח לו שלא נברא, והסם מיירי שלומד ע"מ שיכבדורו עכ"ד ז"ל, מצוהר דאפי' צבי האי גוואל שלומד ע"מ שיכבדורו החירו חז"ל ללמוד שלא לשמה, עבור כי סופו לבוא לידי למוד לשמה, והחירו תחלתו משום סופו כי אז יושלם התכלית הנראה, ויתוקן גם הלימוד שחי' בהתחלתו שלא לשמה, ודבר זה אנו למדין מצריחת האור הגנוז, שראשית המצמצמה היתה ע"ש סוף המעשה, דקמי שמיא גליא שאין העולם כדאי ורואיים אלו' עכשיו, אבל היתה תחלת צרייתו ע"ש תכליתו ללדיקים לעור"ב, ובזה יצוה דברי המדרש פתח דצריך יאיר מצין פתיים, תחלת דצריך צמע"צ היתה ויחי אור, והאור ההוא גנוזה מיד למו"ש ולא זכו צי"א להשתמש בו, אפי"כ שתחלת צריחתו היתה ע"ש סוף תכליתו וזה מצין פתיים משם יציו הכל ויפתחו דצ"ת, ר"ל שהפתיים שעדיין לא השיגו צחי יראת שמים וכמו שקראם דובמע"ה וכסילים מתי תשכילו, אף אלו יציו ויפתחו דבריו תורה, ואף שלא קומה יראתם לחכמתם צפועל המעשה, אבל יש ענה ותקנה להקדים היראה צמחצמה כמ"ש

ומשמיע להם לישראל ואומר עמ״ס הגיע זמן גאולתכם, ואם אין אתם מאמינים, ראו בצאורו שזרע עליכם שנאמר קומי אורי כי בא לורך וכבוד ה' עליך זרע, ועליכם בלבד זרע ולא על אומ״ע שנאמר כי הנה החשך יכסה ארץ וערפל לאומים ועליך זרע ד' וכבודו עליך יראה, בצאתה שעה מביק הקב״ה אורו של מלך המשיח ושל ישראל עכ״ד הפסיקתא, הרי מבואר בדברי חז״ל סימן מובהק לגאולה האמיתית, דכשזרע הקב״ה מאורו ית' על מלך המשיח ועל ישראל אז יחי' גאולה האמיתית, ועד שלא יראו ישראל התגלות האור הכהא ח״כ שהוא הגאולה המקו' האמיתית, וא״ש קישור הדרשות שדרשו חז״ל על צריאת האור שרומז על גאולה העתידה ועל אור הגנוז, דשניהם יתקיימו יחדיו, וכשזכה אל הגאולה צ״ב זריחת עליו כבוי״ת מאור הגנוז כמבואר בפסיקתא בי״ל וא״ש דשניהם מרומזים בפסוק וירא אלקים את האור כי טוב וצחי' א' לשניהם.

ו״ש ללמוד מדברי הפסיקתא מנ״ש שיאמר מלך המשיח לישראל, ואם אין אתם מאמינים וכו', דכנה צודאי אותו הדור שיזכו לביאת המשיח, יהיו כולם מאמינים ונדיקים, ואין יתכן מאמר זה ואם אין אתם מאמינים, וגם הסימנים למ״ל וכי בל״ה לא יאמינו ישראל למלך המשיח, אחרי שיבין רואין זו שאר הסימנים שמהם הרמז״ם ז״ל באגרת חינון שיהי' למלך המשיח, ומבוארים גם בדברי חז״ל בסוכהדרין, וא״כ מה לורך עוד לצרר ע״י אותות שהגיע זמן גאולתם של ישראל, אמנם ללמוד מכאן שאין זה חסרון באמונה, ואדרבה זהו מעיקרי האמונה שלא להאמין בשום גאולה עד שיבא צדיק לפנינו כל הסימנים המקובלים בידנו מדברי חז״ל ומדברי הגדולים, וע״כ יאמר מלך המשיח לצרר לישראל ע״י האות של זריחת האור, שכבר הגיע זמן גאולתו, שכך מקובל ביום מפי הגדולים דכשיב' החושך יכסה ארץ לרשעים ועליך זרע כבוד ד', אז יחי' זמן גאולה האמיתית. וצ״ע ר' רביס חללים הפילא

צמח' סוכה מג״ש דעוז עוז, דכתיב ותרם אותו כי טוב (עיין לעיל) ועוד דרשו ז״ל צ״ר ורוח אלקים מרחפת על פני המים זה רוחו של משיח, בצאתו זכות ממשמשת וצאה, מרחפת ע״פ המים בצכות החשובה שנמשלה כמים שנא' שפכי מים לבך וגו', ובאברהם״ק העתיק לשון המדרש אין מים אלא תורה ע״ד אומרם צוה״ק שלא יגאלו ישראל אלא בצכות התורה שנמשלה למים, וצודאי שנא' נוסחא זו במדרשי חז״ל, ובאמת הו' צהא תלת, ובגאולה העתידה תחי' צכות שניהם צכות התורה וצכות החשובה, כי ח״כ לפשות חשובה מעולה ושלומה בלי תורה, ועוד ירמוז מים על משה רבינו ע״ה, כמו שדרשו צ״ר פ' ויחי עה״פ פחו כמים, יבא משיח ממים ויקרנך, ופי' צוה״ק שם דחז״ל כינו משרע״ה כאן בתואר משיח ממים, לרמז כי ה' שרשו מלך החסד שהיה צחי' מים כידוע ליו״ת, ומלך החסד יכופר עונו של ראוץ עי״ש, עכ״פ מרומז בפסוק ורוח אלקים מרחפת על פני המים זה רוחו של משיח, שיהי' צכות החשובה וצכות התורה וע״י משרע״ה שהוא מקור התורה, ומים ירמוז לכולם כנ״ל, וכמו״כ מרומז במאמר וירא אלקים את האור כי טוב שמשרע״ה יחי' גאולת לעתיד, וצ״ה יבואר קישור הסמיכות ולא קם נציא בישראל עוד כמשה וגו', ולבאור ח״כ אין יחי' המלך המשיח גדול ממשה כמו שדרשו ז״ל מן הפסוק הנה ישכיל עבדי וגו', ויתבאר בהתחלת התורה צר״שית צש״ל התורה וצש״ל משה שנקראו ראשית, וא״כ ה' תכלית הבריאה צש״ל משה, וכמו״כ יחי' הגאולה העתידה על ידו, שאז יושלם תכלית הבריאה בשלימותו, ונרמז כן בצריאת האור ובפסוק ורוח אלקים מרחפת על פני המים כנ״ל, דמשה רבינו צענמו יחי' המלך המשיח, וא״ש מאברהם״ק דלא קם נציא בישראל עוד כמשה היינו זולתו וכו'.

ועוד אפשר לרמוז צמה שדרשו ז״ל ויאמר אלקים יחי אור, על אור הגנוז ועל אור גאולה העתידה, עפ״מ צפסיקתא דר״כ (פ' קומי אורי) צעה שמלך המשיח נגלה בא ועומד על גג ציהמ״ק,

הגנוז ח"א שיתגלה בשלימותו באתו הבחי' שבראו ית', ומוכרת מפאת המקבלים שיתגלה קימעה קימעה, כי ח"א צנח האדם לסבלו פתאום ובפעם ח', וע"כ לא נאמר בו ויהי כן, כי יליאתו לפועל והתגלותו לא ה' על שלימותו ותקונו מיד, כ"א מדרגה לדרגה ומזהר ח"א לעתיד צ"א, ומזהר במהרה לראות בישועת ישראל ושמחתן בהתגלות כבוד שמים עלינו צ"א.

*

עוד אפשר לפרש במאמר ר' יחזק ודברי המדרשים
הג"ל, בהקדם קושיה המפרשים (הובא לעיל) על הא דליאת במתני' דאבות (פ"ג מ"ה) רתב"ד אומר כל שיראת חטאו קודמת לחכמתו חכמתו מתקיימת וכו' וללאורכה מאמר זה סותר ופליג אדברי הלל (בפ"ב דאבות מ"ה) שאמר אין צור ירא חטא, וא"כ איך יאמר שיהיה יראתו קודמת לחכמתו הכורה, והר"ע מצרענוחה פ"י אני שמעתי כל שיראתו קודמת לחכמתו, שמקדים במחשבתו יראת חטאו לחכמתו, שהוא חושב בלבו אלמוד בשביל שאביה ירא חטא, וזה ע"ד שאמרו תחלת המחשבה הוא סוף המעשה ע"ל. וכתב התו"ע ז"ל דבבב' מחורן קושית הג"ל, דלא פליגו בני משניות אהרן, דמ"ש הלל אין צור ירא חטא הכוונה שא"א להיות ירא חטא בפועל ובמעשה, בלתי א"ס תקדים ח"א חכמת הכורה, ואז ידע להזהר ביראתו ולא זולת, ומ"ש שא"ר שתקדים יראת חטאו לחכמתו כיוון במחשבה, והמחשבה יכיר נחשבת לו כמעשה, וחכמתו יתקיים בידו עכ"ד ז"ל.

ודא דמחשבה נחשבת כמעשה ילפין מצריאת שמים וארץ, כמו שכתבנו לעיל מדברי האב"ק דברייתא שמים וארץ היתה בראש דמחשבה, ולעטס זה לא נכתב בהם אחרית, כהמח"ל בעשרה מאמרות נברא העולם, ולא מנינו בפרשה חלל השעה דבראשית ממי מאמר הוא, וה"ע דלא נאמר בהם אמירה דרק במחשבה נבראו, ואעפ"כ כתיב בהם עשה, בדבר ד' שמים נעשו, ועכ"פ נשמע מורה דמחשבה

בגאולה שברו מלכס המסיתים, וכבר אירע דבר זה בימי הראשונים ובימי הש"ץ שר"י, ועכשיו רצתה המספחת אלף מונים ד' ישמרנו, ולכן עלינו להזהר מהם ומהמגים ולהתבונן במה שלמדנו חז"ל, שאין להאמין בשום גאולה עד שיתבררו לפנינו כל הסימונים המקובלים בידנו מדברי הנביאים ודברי חז"ל.

ולדרבנו אפשר לתת טעם מה שלא נאמר ויהי
כן בצריאת האור, ורבותינו ז"ל נתנו צ"י טעמא לפי שלא נאמר האור האור אלא הנחה, ולכן לא נאמר בו ויהי כן, ואפ"ל עוד עפ"ימ"ד באב"ק פ' וישלח (דף ק"ע ע"ה) מי זאת הבשקפה כמו שחר וגו' אלן איוון ישראל, בזמנא דקצ"ה יוקים לון ויפיק לון מן גלותא, בדין יפתח לו פתחא דעבורא דקין זעיר, ולבחר פתחא אחרונה דלאבו רב מיני', עד דקצ"ה יפתח לון תרעין עילאין וכו', והמשילו באב"ק משל ע"ז לאדם שבי' דיורי' כשחובטן תדיר, כשירלו להאיר לו לר"ך לפתוח תחלה אור קטן ודק כפתחו של מחנה, ואח"כ מעט מעט יותר עד שאורו לו צבור גדול, ואי לאו הכי יזיק לו אור גדול בהא פתאום, כך יכ' בחינתן של ישראל לעתיד מי זאת הבשקפה כמו שחר, איבו קדרותא דלפרא שהוא אור קטן ודק, ולבחר יפה כלבנה, דעבורא דילא נהיר יתיר משחר, ולבחר צרה כחמה וכו', ולבחר איומה כנגלותו וכו' ועיי"ש דברי האב"ק באריות, והמנינים והאפיקורסים של זמננו מגלים פנים בחורב ורלוים להעמים בדברי האב"ק הג"ל דיעותיהם הכחצות, שהגאולה תהי' בדרך הכצע עפ"ל, והמשיין צפנים בדברי האב"ק יראה אמיחותן של דברים שמדבר מאור הגדול שחרה לישראל צעת בגאולה, ולא יוכלו ישראל לסבלו פתאום צפעס ח', וע"כ אירע עליהם מעט מעט דרגא בתר דרגא. ולפ"י נשתנה אור הגנוז משאר הנבראים כולם, דלמח"ל במס' ר"ה (דף י"א ע"ה) כל מעשה בראשית בקומתן נבראו לדעתן נבראו לצינוסם נבראו, ופרשו רש"י וכתוב' דבתחילה ברייתם צמעה בראשית, ה' נגמרה שלימותם צנוי צנח צמח וצקומה, משא"כ בצריאת האור כיוון האור

מלוא ועושה, ומגרי ילד'ר צנפשיהו דכוא עבד
חשובה כנ"ל, אבל דורות האחרונים יראו לנפשות פן
לא יוכלו להתבצר, ע"כ נמנעו מלמעבד קרבא צבדי,
ובחרו יותר להיות אינו מלוא ועושה שהוא עבד
חשובה לפי מדריגתם.

ובזה יתבאר דברי החסופות הנ"ל דישאל כבר
קצלו צרון ואמרו נעשה ונשמע, אך היו
עדיין צבחי' אינו מלוא ועושה, וכפה עליהם הקב"ה
הר כגיגית שיקבלו את החורב כמלוא ועושה, דשמה
כשיראו האש הגדולה שמה יתרו צבם מיראשם, ולא
יתלכו לקבל על עצמם צבחי' מלוא ועושה ילד'רי
חקיק עפי, ע"כ הוצרך לכפיית הכר להכניסם לצחי'
מלוי' ועושה, ועל דא איכא מודעא וטענת אונם
כאמרם ז"ל, אבל צלחת צרון המחשבה כבר קבלה
כמלוי' ועושה באמרם נעשה ונשמע, דע"י השמיעה
צ"כ יהיו כמלויין ועושין, אלא שלמעשה היחה
קבלתם ככפי', וצח נסתר טענת האומה"ע, שיטענו
כלום כפית עלינו הר כגיגית בדרך שפית על ישראל,
לדשארל שפיר מהני הכפי' דכבר קבלה צרון לבס,
ומחשבה הוי כמעשה, וז"ה כאלו קבלה וקיימה
צרון, משא"כ לעב"ס לא מהני הכפיה כלום, כיון
שחסר להם רצון המחשבה ודבן.

ולדברבנו יתבאר מאמר ר' יצחק, שבוקשה לא היה
נריך להתחיל את החורב אלא מהחודש הזה
לכס, שהוא מלוא ראשונה שלטעו ישראל, כי האמנם
יש לורך גדול צדיעת מעשה בראשית שמציאות את
האדם לידי יראה אמתיות, כמ"ס כי אראה שמך
מעשה אלצטוחר וגו', וכמו"כ מעשה אבות וגלגלתם
המפורש בסדר בראשית, מלמדים את האדם למורא
שמים כאמר"ל יפה שיחתן וגו', אבל מי"מ קשה
לי' לר' יצחק דהלא אין צור ירא חטא, ולריך
בהכרח שתקדים חכמת החורב, והי"ל להתחיל מהמלוי'
ראשונה צפ' צא, ועוד הקשה מאי עמס פתח
בבראשית ולא נכתב ויאמר צדיעת שמים וארץ
בקיימיתו הנ"ל, וחורן משום כח מעשיו הגיד לעמו,
דמחשבה יתראה כח מעשה, ומציאות שמים וארץ

ונקדים עוד מאמרם ז"ל במס' ע"ז (דף ב' ע"ב)
לנ"ל יצואו אומה"ע ויטענו לפני הקב"ה צבחי'ע
כלום כפית עלינו הר כגיגית ולא קבלנו, כמו שעשית
לישראל דכחיב ויתלכו צחחית הכר מלמד שפכה
הקב"ה הר כגיגית על ישראל ואמר לכן אם אתם
מקבלין את החורב מוטב ואם לאו שם חתא
קבורתכם, עכ"ד הגמרא. אמנם אין ממש צטענתם
כלל, ויוצן בהקדם מה שבקשו החסופות במסכת שבת
(דף פ"ח ע"א) למה היה הוצרך קבלית הכר, והלא
כבר הקדימו ישראל צלונם נעשה לנשמע, ויתרלו
החסופות דשמה יהיו חוררים כשיראו האש הגדולה
שיצתה נשמתם, ולבאורה תירושם ז"ל י"ב, דאדרבה
ע"י המורא הגדול ימנעו מלהיות חוררים פן יענוש
ממרומים.

ואפשר לתרן דברי החסופות בהקדם מה שכתב
ק"י הישמה משה זל"ה צפ' יתרו לפרש
מאמר חז"ל במסכת צרכות (דף ל"ה) צא וראה שלא
כדומת הראשונים דורות האחרונים, דורות
הראשונים היו מכניסין פירותיהן דרך ערקסמון כדי
לחייבן צמעשה, דורות האחרונים מכניסין פירותיהן
דרך גגות כדי לפטור מן המעשה, וציאר הוא ז"ל
דדורות הראשונים אף שלא הוצרכו כלל להכניסן לבית,
הכניסו דרך ערקסמון כדי לחייבן דגדול הצלח
ועושה, ודורות האחרונים אף אם הוצרכו להכניסן
לבית הכניסו דרך גגות כדי לפטור, ואלו ואלו לש"ס
נחכונו ואפשר ללמד זכות על האחרונים, דצלחת
נחנו גם הם מעשה, ועשו רק כדי לפטור כי היכי
דלהי כלינו מלוא ועושה, דמלד הכצרה אינו מלוא
ועושה עדיף, ומי"ס ז"ל דמלוא ועושה עדיף, היינו
עממא משום ילד'רי חקיק עפי, וידוע דכל הגדול
מתבירו ילד' גדול, א"כ דורות הראשונים דהיו גדולים
צמדריגתם, אלא ש מלוי' ועושה חשוב עפי, דחקיק
ילד'רי, ע"כ הכניסו דרך ערקסמון לחייב ח"ש כמלוי'
ועושה, ובדורות האחרונים דילד'ר קליש, א"כ אין
מלוא ועושה עדיף עפי לכך הכניסו דרך גגות
עכ"ד ז"ל, ואפ"ל גם באופן אחר דדורות הראשונים
היה כח התבצרותן חזק, וע"כ הכניסו עצמם בגדר

הפלת ערצית, והאריך יתקבלו בשמים צפ"א שחרית וערבית, שהוא שני הפסים, ואם ניומא שימחיו התפלות כל א' על חזירו עד זמן הראוי להם בשמים, שיתקבלו כל הפלת שחרית שיתפללו ישראל צפ"א, וכן הפלת ערבית, יש לזון בזה מי נדחה מפני מי, ואיזה זמן הוא הזמן העיקרי בשמים, וינחה להם שהכל הולך אחר הזמן שצ"א, כמאב"כ והתפללו אליך דרך ארלם, וכל ההתנסויות בשמים הוא ע"י א"י וצוה"מ"ק של מעה, והכוזרי כתב כן גם עפ"י הטעם, כי א"י הוא עבור הארץ באמצע הכדור, והוא מתנהגים בשמים כפי הזמן ההוא, וכל התפלות ממתנים על הזמן שצ"א.

אמנם בעל התניא זלה"כ כתב דבלאו הכי לא קשה מידי, כי למעלה בשמים אין שום זמן, כי אלל הקצ"ה הכל הוא למעלה מן הזמן, ואין שייך כלל לומר שהוא שחרית או ערבית דייקא, שזה דבר שנופל מחמת הזמן, ואף למטה הוא מאיר האור ההוא בערך הזמן, וממילא אין שום קושיא על איזה זמן שנעשה למעלה, כי רק בבא"ן נידון לפי הזמן ולמעלה הכל חד היא, בלי שייכות שום ענין זמני.

והנה מובאר בספרה"ק והאור בהתחדש עלינו מחדש בכל זמן כמו בחגים ובמועדים, צימות החול שחרית וערבית, אשר הוא בכל פעם אור חדש זמנו של זה לא זמנו של זה, היא טובה גדולה, כי תענוג תמידי אינו תענוג, ואלו היה מאיר בכל פעם שוב, לא היה הרגשת התענוג והשמחה כ"כ, כמו בהתחלפות הזמנים בצד"ה שניות, וכן מה שהאדם נופל ממדרגתו לפעמים ע"י חשכות העיניו ר"ל, ומתחזק מחדש באור התוה"ק, כל זה הוא טובה גדולה, כי האור המתחדש אחר החשך הוא תענוג ושמחה יותר, מאלו היה כן תמידות בתענוג תמידי, ומשלו משל למי שהיה צמ צד"ה ר"ל, שבעת שצמ חזר אליו מהצד"ה מתענוג ומשתעשע אצלו עמו בשמחה ותענוג הרבה יותר מאלו הבנים שהם אללו בתמידות, והרמזים ז"ל כתב אין שמחה בהתרת הכספיקות, והוא ג"כ ע"ד, כי צמא שאדם יודע ומשיגו בתמידות נעלם ממנו בשום פעם, אין לו בזה

נלמד דמהשגה כמעשה כנ"ל, וא"ש שבהכרח הקדים התוה"ק בריחא שמים וארץ ומעשה אבות למאות התורה, כי מאכרחת ידיעה זו להקדים היראה בקבלת הכל לפני לימוד התורה והמלות, ועוד טעמא אחרונה כדי לתת להם נחלת גוים לעתיד, וזכר יסתר טענתם של אומות העולם לע"ל, צמא שיאמרו כלום כפית וכו', דבאמת מתחשבה כמעשה, וכבר קבלה ישראל בלזון לפני הכפיה משא"כ האומות, דלהם לא מהני הכפיה כלל.

ובזה יובאר דברי התנחומא כנ"ל בראשית ברא וגו' וילמדנו רבינו הכוונה בית חדש כי"ד אריך לערך, כך שני רבותיו הכוונה בית חדש מבדק שהחיינו, כדי שיעשה נחת רוח ליוצרו וכו', עפ"י"ד צוה"ק פ' תצוה (דף י' ע"א) מאן דזני ציון, כד שארי למצוי צני לאדכרה צדומיה, דהא לפולחנה דקוב"ה הוא בני וכו', וכדון סייעתא שמיא שארי עליו, וקוב"ה זמין עליו קדושתא עיי"ש בצריטות, מובאר דבכח הכנה המתחשבה משרה עלי מקדושתו יתבדק, ח"ש דהקובה בגד חדש והצובה בית חדש מבדק עלי שהחיינו כדי לעשות נחת רוח ליוצרו, דהבזמנה הכי הוא כמעשה, וצמא עמנו עושה נחת רוח ליוצרו, ודבר זה נלמד מבראשית ברא אלקים כנ"ל, וא"ש קישור דברי התנחומא והבן.

*

(מכת"ק) **במד"ר** שמחה לאיש צמעה פיו ודבר צמחו מה טוב. שמחה לאיש זה הקצ"ה שנקרא איש מלחמה, צמעה פיו ויאמר אלקים יחי אור, ודבר צמחו מה טוב ויורא אלקים את האור כי טוב, והוא פלא. וברש"י ז"ל ויורא אלקים את האור כי טוב, ראשו כי טוב ואין נאה לו ולחשך שיבאו משתמשים בערצוביא, ויבדל אלקים שקצב לזה תחומי ציום ולא תחומי בלילה.

ואפשר לומר לפענ"ד עפ"י מה שחקרו הקדמונים והרמ"ק ז"ל, בענין התפלה שאין הזמנים שווים במקומות חלוקים, שבמקום א' הוא יום חמון הפלת שחרית או מנחה, ובמקום א' הוא לילה חמון

(מכתי"ק) **באופן** אחר אפ"ל דברי המדרש ה"ל, עפ"י דברי המד"ר והארץ היתה חורב וצורו אלו מעשיהם של רשעים, ויאמר אלקים יהי אור אלו מעשיהם של לדיקים, ואינו יודע צלחה מכן חפץ יותר, כיון דכתיב וירא אלקים את האור כי טוב, הוי צמשיהם של לדיקים חפץ, ואריך ציבור האיד ס"ד שש"ית חפץ צמשיהם של רשעים, וצ"א צימח משה זל"ה"ה דהענין הוא, דכל הצדק לכדורו צדק, וגם מרשעים נגדול ונחשק שמו יתצרך, כמא"כ נודע ד' משפט עבד, וצ"ן כך וצ"ן כך כדורו מתרבה, רק ע"י הלדיקים מתגדל ומתקדש שמו יתצרך בקיומו, וע"י הרשעים צליצורו, כדכתיב ונתגדלתי ונתקדשתי וגו', וא"כ היה ס"ד כיון שעב"פ מתרבה, מאי איכפת ליה צמשיהם של רשעים, וצ"א ואינו יודע צלחה מכן חפץ, אבל האמת כי הוא יתעלה מקור הטוב, ורואה להטיב ולא לענוש, וצ"א כשהוא אומר וירא אלקים את האור אלו מעשיהם של לדיקים, הוא נראה צנינו, ובעטם כי טוב, פ"י כי הוא יתצרך מקור הטוב ורואה להטיב דייקא עי"ש.

והנה מוצא עוד במד"ר ויקרא אלקים לאור יום, א"ר אלעזר אין הקב"ה מיוחד שמו על הרעה אלא על הטובה, ויקרא אלקים לאור יום ולחשך קרא אלקים לילה אין כתיב כאן, אלא ולחשך קרא לילה, והענין נראה ע"ד שאתה צופים שמי עליון לא חלל הרעות, אלא ע"י שליחים ומערכת השמים, לא כן הטובה שאפשר שהצד מהקב"ה כדורו וצמחו, וצליקויו תורה מהא"ר ז"ל כתב צ"פ שמות צפסוק לכה ואשליך אל פרעה, שלכן כפל לומר לכה ואשליך, דלגדל מה שפעל טובות לישראל שייך לשון ואשליך, עי"י היה שליח ממש מהקב"ה, אבל מה שעשה רעה לפרעה ע"י שייך לשון לכה, כאלו הן מעשיו לא בשליחות, כי מפי עליון לא חלל הרעות, וצ"א מוצן היעט עטם הדבר מה דכתיב ויקרא אלקים לאור יום, ולא כתיב ולחשך קרא אלקים לילה כדברי המדרש, שאין הקב"ה מיוחד שמו על הרעה, יען שרעה לא יקרא כלל מפי הקב"ה, כ"א מאלו יקרא ע"י אחרים,

הרגשת תענוג ושמחה, אמנם דבר שיש לו ספיקות עלומים שאינו יודע לפתור, ואח"כ מתבונן ומתבדרים לו ספיקותיו משמח בזה בלי שיעור וערך, וכ"ז הוא מחמת שהיה נעלם ממנו עד עתה.

ואפשר לבאר בזה מא"כ, וראיתי אני שיש יתרון לחכמה מן הסכלות יתרון האור מן החשך, ור"ל שיש יתרון לאורה החכמה הצאה מן הסכלות, דכיוני שהיה סכלות מקודם, והיה נעלם ממנו ההצדנות, ואח"כ נחשכס לחכמה, צ"ו יש יתרון כמו שיש יתרון לאור מן החשך, ר"ל אורה האור בזה אחר החשך, שגיב יותר האור מאלו היה האור בתמידות בלא חשך, וזה הענין צבירות עוב"י, כי באמת אלא הקב"ה אין שם רק אורה וקדושה ועברה, וצבירות"ו החשך מתגבר צבירה, ואף הדברים צבורו ית"ש נופלים לפעמים בחשכות ר"ל, ולא כל הזמנים שזין ואריך לפנות עתים לטובה, ולכאורה איזה שמחה ותענוג יש להצדיות מצבירות עוב"י לנגד כסא כדורו ית"ש, אשר שם הוא משלל מכל צחינת רע שצבירות"ו אמנם לפי ה"ל יוצן, כי היא הנותנת, שאך מעוב"י הוא עיקר התענוג עבור שאינו תענוג תמיד, וזהו אור בזה מן החשך דייקא.

וזה"ש שמחה לאיש צמעה פיו, ר"ל אחר שהיה כמא"כ והארץ היתה חורב וצורו ויאמר אלקים יהי אור, שהוא התחלת המאמרים מצבירות הטוב כדורו, וזהו האור המאיר לארץ ולדורים אחר חשכות הארץ שהוא חורב וצורו, דייקא מה יש שמחה להקב"ה יותר מהאור שהוא אלא כסא כדורו ית"ש, כי הוא הוא יתרון האור מן החשך דייקא, וע"י אומר גם ודבר צמחו מה טוב וירא אלקים את האור כי טוב, כפירש"י ז"ל שקצב לה חחומו ציום וזה חחומו צילה, ולא כל העתים שזות, וזהו נופל תחת הזמן, וממילא אינו תענוג תמיד, וזה יש לו מעלה גדולה יותר מהאור של מעלה, שא"ל לומר צו ודבר צמחו מה טוב, שאין שם שייכות שום עת וזמן כלל, הש"ית יתנו להחזקת צבורו יתצרך באמת.

ואפ"ל עפ"מ"ש ז"ל בתחלה עלה במחשבה לברוא את העולם צמדת הדין, וראה שאין העולם מתקיים עמד ושפחה למדת הרחמים וכו', מבורר דבמחשבה נצרה העולם צמדה"ד, וצמעה הקדים הקב"ה מדת הרחמים וכו', כדכתיב ציוס עשות ד' אלקים ארץ ושמים, ויתבאר עפ"י המבורר בספ"ק ודיבורו של הקב"ה מברחת, משא"כ הידיעה וראו דמחשבה. וכח ק"ז הישגח משה זל"ה צ"י בשלח, דע"כ הולך להיות קריעת ים סוף ע"י המטה ולא ע"י דיבורו של משה, מפני שהכניסה מדברת מתוך גרונו וכו"ל דיבורו של הקב"ה, ודיבורו יתברך הוא נלחי וא"ל שיפול צו שנינו בנ"ש שלמה המע"ה ידעתי כי כל אשר יעשה האלקים הוא יהיה לעולם, ולפי שה' הולך שתיבה הבקיעה רק לפי שעה, ואח"כ ישובו המים לאיתנו לנער את המרים, ע"כ לא היה אפשר שחשבה ע"י הדבור עי"ש, וכמו"כ לעניינו דלא ראה הקב"ה לנחי' זו של מור"ד שתתקיים, ומשקרא כך עלתה במחשבה לפניו יתברך, שצמעה יהיה נצרה העולם צמדת הרחמים, וע"כ צריכה הראשונה שהיתה צמדת הדין דכתיב בראשית ברא אלקים, היתה ברא דמחשבה ולא דיבור ואמירה, כי דבר אלקינו יקום לעולם וא"ל שיפול צו שנינו וכו'.

ונקדים עוד מ"ש ק"ז הישגח משה זל"ה צ"י אחר, לפרש דברי הגמרא ברכות (דף י"א ע"א) בחזק' המלך שא"ל ישע"י לו ליתך כי מת אחי ולא אחי וגו', כי מת אחי צעוק"ז ולא אחי לעו"ב, אמר לי מאי כולי האי, אמר לי משום דלא עסקת צפריה ורביה, וצ"ל דאכתי קשה מאי כולי האי, דעל זה אין מבראיו להעניש עונש גדול כזה, וביאר הוא ז"ל עפ"י דח"ל ה"ל, שבתחלה עלה במחשבה לברוא את העולם צמדה"ד, וראה שאין העולם מתקיים עמד ושיחק מדת הרחמים, ומאז דהתבוננות מדח"ר אינו רק בשביל קיום העולם, ומי שאינו עוסק במא"ז או הכי אינו חושש על קיום העולם, דלא חבו בראה וכו', ומאז נשאר עומד על חתלת המחשבה, להעמיד על קו הדין וענש ר"ל בעונש כזה ובצא עתה"ד שם, וכמו"כ יתכן

ואין שייכות ליחד שמו יתברך ע"ז, שאינו נקרא מפיו משה כ"א ע"י אחרים, וכנה כבר בתנאי מק"ז הישגח משה זל"ה שצמחה גם מהרשעים מתקדש שמו יתברך, אמנם החילוק הוא, שברשעים צעת שהשעה משחקת להם אין זה כבודו יתברך, ואדרבה כשגביע זמן איבודו מן העולם אז נצבור רשעים רוב ונתקדש שמו יתברך, וא"כ אין כבוד שמים צעתם חלא אחר איבודו חבל נצדקים מתרבה כבוד שמים צעתם ובזמן קיומן, וכל מה שמתגדלן מתרבה כבוד שמים ציותה.

ובזה מובן דברי המדרש שמהם נא"ה זה הקב"ה, צמעה פיו דייקא, ויתאר אלקים יהי אור, כי מה שנאמר ולחשך קרה לילה הזה מעשים של רשעים, זה לא נקרא מפיו יתברך, כ"א ע"י אחרים, ואין זה מעשה פיו, וגמר אומר אף שצמחה מתקדש שמו יתברך גם מהרשעים ומהרעה המגיב אליהם, ע"ז אמר ודבר, "צעתו" מה טוב וירא אלקים את האור כי טוב, שמהאור שצמעה"ם של אדוקים צה הטובה צעתו ובזמנו צעת קיומו, והאור צעלמותו הוא טוב להגדיל כבוד שמים, לא כן הרשעים כי צעתם ובצעלמותם אין זה כבוד שמים, חלא אחר שנאבדים מן העולם והקב"ה מלך חפץ בחיים.

*

עוד אפ"ל דברי המדרש ה"ל רש"י פתח שמהם נא"ה צמעה פיו וכו', בזה"ל מיימר דר' יתחק הביאו רש"י ז"ל, מ"ש פתח בבראשית, משום כח מעשיו הגיד לעמו וכו', והדקדוקים כבר נפרטו לעיל, ויתבאר לזכרנו עפ"י מ"ש ז"ל במסכת ר"ה (דף י"ב) צערה מתאמרות נצרה העולם, והקשו דויתמר דבראשית ט' כוון, ויתרנו דבראשית נמי מתמר וכו', וכבר בראנו לעיל קושיא המפרשים דהא גופא עעמא צעי, מדוע שיהי הכתוב ציוס הראשון לכתוב בראשית ולא מתמר, ובצו"ק כתבו דאמירה הראשונה היה ברא דמחשבה, וע"כ לא נאמר צו לשון מתמר, אמנם הא גופא עעמא צעי מדוע נשתנה מכלל מכל מעשה בראשית, להיות צריחת יום ראשון ברא דמחשבה ולא באמירה ממש.

ובזה יצוה המדרש שהתחילו צו שמחה לאיש זה הקצ"ה וכו' צמנה פיו ויאמר אלקים יהי אור, ודבר צעמו מה עוז וירא אלקים את האור כי עוז. כי הנה אמירה הראשונה היתה צריחת האור, ואמירה זו כבר היתה במידת הרחמים, אמנם צחי' זו יתקיים במילואו רק בזמן הגאולה, וגם האור שנצרתה בששת ימי בראשית נגזה, וא"כ לשמחה מה זו עושה, אמנם ידועים דברי הנה"ק (בבאתיו כ"פ בספריו) לפרש דברי הגמרא זכו אחישה לא זכו צמחה, וזמנן של צמחה יכול להיות בכל רגע ורגע, ע"י החלפת הזמנים שהבחי"ת משנה עתים ומחליף את הזמנים ומסדר את הכוכבים בדיקע כדמיו, וצדונו יתצרך מעתה ומחליף אותו הזמן והמזל והכוכב והרגע הראוי להיות צו הגאולה צמחה, ומקדימה כפי רצונו, מנאל שהוא צמחה וגם אחישה, ע"פ כל רגע ורגע עתו אותו הזמן, וע"כ היתה שמחה לפניו יתצרך במאמר הראשון בצריחת האור, ע"ש העתיד שעתיד להתגלות האור הגנוז וצחי הרחמים כמו שהיתה בתחלת הבריאה, וז"ש ודבר צעמו מה עוז, היינו ע"ש הגאולה שהוא צחי' צמחה ואז יתגלה הטוב בצ"ה.

*

בראשית ברא אלקים וגו' צמד"ר (סוף"ב) "א"ר חייל רצה מתחלת ברייתו של עולם לפה הקצ"ה ציבמ"ק צנוי, וחרב, וצנוי, בראשית ברא אלקים הרי צנוי, המד"א לנעוט שמים וליסוד ארץ וגו', והארץ היתה חבו וצבו הרי חרב וכו', ויאמר אלקים יהי אור הרי צנוי ומשולל לעתיד לבוא, עוד דרשו ז"ל עה"פ ויהי אור (להלן פ"ג ס"ה) "א"ר סימון ה' פעמים כתיב כאן אורה, ויאמר אלקים יהי אור כנגד ספר בראשית, שצו נתעסק הקצ"ה וצחא את עולמו, ויהי אור כנגד ספר ואלה שמות, שצו יאלו ישראל מאפלה לאורה, וירא אלקים את האור כי טוב כנגד ספר ויקרא וכו', ופי' היפית עבוד כי הוסי"ק נקרא אור כדכתיב כי נר מנור ותורה אור, ע"כ רמז חז"ל בצריחת האור אל האור תורה וכו' עכ"ז ז"ל ובפעטות אפ"ל דשני הדרשות הני"ל באת"ל עולום, עפומ"ש הרמז"ס ז"ל (צפ"ט

שבשראל שקצלו את הוסי"ק, ועל ידם נתקיים העולם, דא"כ היתה חזרת לחבו וצבו, וע"כ שורת הדין שמתנה עמהם הבחי"ת צמחה הרחמים שהוא קיומה של עולם, אבל אומה"ע שלא קצלו את התורה ולא קיימה, א"כ אינם חוששים לקיומה של עולם, נשאר אללם תחלת המחשבה להתנהג עמהם צמחה הדין הקשה, ולפי זה מ"ש בצריחת הראשונה בראשית ולא אמירה, היתה לטובת בני ישראל לבד, כדי שלא יתקיים צחי' מדמ"ד נחמ, אבל לאומה"ע נשאר קיים צחי' המחשבה ומדת הדין.

והנה מדה זו תהי' נובעת רק לעתיד צמח הגאולה, אבל עכשיו צעור"ר בחשכות בגלות כל הבגים שלום ושקטום וישראל דוויים וסחופים, ואמר"ל דעב"ס לא מפקדה עליהם צדינא, ואין השמן מתגבר בהם לקטרג עליהם, אבל לעתיד כתיב כי הנה החשך יכסה ארץ וערפל לאומים וכבוד ד' עלך זרם, והבחי"ת ידון את ישראל צמחה הרחמים, ואומה"ע צמחה הדין הקשה, וצחא יצוה מאמר ר' יחזק כני"ל שהקשה מ"ע פתח בבראשית ומדוע נשתנה יום ראשון שלא נאמר צו מאמר בבאחריי, וחז"ן משום כח מעשיו הביד לעמו, שלטובת עמו ישראל, היתה הבריאה הראשונה צחי' "ה כח מעשיו" דכיינו רחא דמחשבה, לפי שהצריחה הראשונה היתה צחי' הדין, ולא רצה הבחי"ת שצחי' זו יתקיים לישראל, ע"כ לא כתיב צי' ויאמר כי דבר אלקינו יקום לעולם וא"ש שיפול צו שנינו כני"ל, וכנה מצוה צדצרי רז"ל שלעתידי וקטרגו שרי האומות על ישראל ויאמרו מה נשחנו אלו מאלו הללו עושי"ז והללו עושי"ז, אמנם הבחי"ת יתנהג עם ישראל צמחה הרחמים, ומגיע להם ככה מלך שורת הדין לפי שעל ידם נתקיים העולם כני"ל, ולאומה"ע שלא חששו לקיום העולם, נשאר לגזיבה תחלת המחשבה להתנהג עמהם צמחה הדין וז"ש שאם יאמרו אומה"ע לטעים אחם שבצמחה ארץ ז' אומות, ויקטרגו לעתיד על ישראל לעורר עליהם מדמ"ד ח"ו, ולטעם זה פתח הקצ"ה בבראשית, ולא כתיב ויאמר בצריחה ראשונה, כדי שיהא מדת הרחמים מתקיים ונחיו לישראל וכן.

מה' תשובה (י"ב) ומפני זה נתאוו כל ישראל
בניאיהם וחכמיהם לימות המשיח, כדי שיואחו
ממלכות שאין מניחות לכן לעסוק בתורה ובמצוות
כהגון וכו' לפי שבאותן הימים חרבה הדעת והחכמה
והאמת, שנאמר כי מלחה הכרץ דעה את ד' וכו'
עכ"ד הרמב"ם ז"ל, ולפי"ז שני הדרשות הבי"ל בקנה
א' עולים, דאיתם יתקיים שלימות האור זו תורה,
כשיהי' הבית בנוי ומשוכלל לנ"ל, ואי"ש שדרשו ז"ל
יחי אור על הזמן שיהי' בנוי ומשוכלל בנ"א דביינו
הך והבן, אמנם עוד לאלקי מילין כמו שנבאר.

ונקדים דברי המדרש בצ"ר (פ"ג ס"ג) רש"י
פתח (משלי ע"ו) שמחה לאיש במענה פיו
ודבר בעתו מה טוב, שמחה לאיש זה הקצ"ה,
שנאמר ד' איש מלחמה, במענה פיו ויאמר אלקים
יחי אור, ודבר בעתו מה טוב וירא אלקים את
האור כי טוב עכ"ד המדרש וצ"ב, עוד דרשו ז"ל
במנומנה פתח דברך יאיר מבין פתחים, תחלת
דברך במעשה בראשית ה' ויחי אור, מבין פתחים
משם יצאו הכל ויפתחו בדברי תורה וצ"ב וכבר
פירשנוהו לעיל בכמה אופי, והנ"ל לענינו בבקדם
דברי ק"ו הישמה משה זל"ה צ"י בראשית לפרש
הפסוק (תהלים י"ד ז') מי יתן מזיון ישועת ישראל
בשוב ד' שבות עמו יגל יעקב ישמה ישראל, והאלשיך
הק' פי' לירשא דקרא פירוש נחמד, ואולי בחז"י
אחריו למלות את דבריו לפרש סיפא דקרא דלמה
כפל הכתוב יגל יעקב ישמה ישראל, וז"ל האלשיך
הק' עפי"מ שכתבנו בישעי' עה"פ ליון במשפט
תפדה ושציה בצדקה, כי ליון במשפט וצדן הוא
שחפדה, כי היא לא תעלה ולקחה בעונותיו, כד"ה
כלה ד' חמחה ויאת אש ציון וגו', אך ושציה בצדקה
לריכים פדיון בתורת צדקה, והנה ידענו כי זכו
אחישבה, ויחי' צלי חצלי משיח רק בשופה ונחמ,
ואם לא יחבו ויחי' בעתה אז הוא ר"ל בעצב ורועה
ע"י חצלי משיח להחזירם בתשובה, ע"כ אמר הכתוב
מי יתן מזיון כלומר מבחי' ליון תהי' ישועת ישראל,
שיהיו זכאים צדק ויושעו במשפט וכו' עכ"ד
האלשיך זל"ה, ונ"ל לפרש סיפא דקרא עפי"מ ענין

הנ"ל כי מבואר כי אם יחי' הגאולה בעתו ע"י
חצלי משיח, אז יתקיים ח"ו והשחרות א' מעור
וגו', ולא ישארו כ"ה הבני עלי' והבנונים וכלו
ח"ו, משא"כ כשיהי' בבחי' זכו אז כולם יעלו איש
לא געדר, זה ידוע מכל הספרים דבני עלי' מכוונים
בשם ישראל, והבנונים בשם יעקב, ועפי"ז מבואר
מי יתן מזיון ישועת ישראל כמ"ש האלשיך שיכיו
בבחי' זכו, ומפרש למה נפק"מ בזה, ואמר כי אז
בשוב ד' את שבות עמו יגל יעקב ישמה ישראל,
כלומר בין החכמים הגדולים הבני עלי' וצין המוני
עם, משא"כ כשיהי' בעתה לא ישארו כ"ה הבני
עלי' עכ"ד ק"ו זל"ה, והנה בעבור כזר הגענו
אל הזמן של בעתה, ופחד ורעד יאחזינו אם יתקיים
ח"ו הכתוב ולקחתי אתכם א' מעור וכו' ור"ל ס"ל
הכי בגמ' דדברים ככתבן, וא"ל ר' יוחנן לא ניתח
ל' למריכוו כלומר הכי ועיין בדברנו פי' בא שפירשנו
דברי הכתוב הבי"ל עפי"ד ר"ל בגמ' סוכהדרין (ק"י א'
ע"א) דרך נחמה לזכותן של ישראל יעיי"ש.

ונקדים מ"ש האוהבה"ק צ"י שמות עה"פ וארד
להבילו מיד מזרים וגו', חל"ה"ק והטעם שנסתכנו
ישראל במזרים צביון שער הכ' ולא יכלו להחממה
במאמר הכתוב, לזר שלא היו בני תורה, משא"כ
דורות האחרונים בגלות האחרון, כגלותנו תורתם
ישגו ליתנם לשער הכ', ולהוציא בלעז מפיו ואז
ספד תמו בחי' העומאה עכ"ד ז"ל, ובדבריו הקדושים
יזין עלינו אור נחמה, שאף אם יכיו ישראל ח"ו
משוקעים בשער הכ' בסוף הגלות בזמן של בעתה,
אבל בזה התורה"ק יעלו מחוד עמקי הקליפות ויגלו
כולם, ובה יבואר דמה שדרשו ז"ל יחי אור על
בית בנוי ומשוכלל לנ"ל, ועוד דרשו יחי אור על
התורה, צ' הדרשות בקנה א' עולים, דבמלכות
התורה אור יחבו ישראל ללאת מעמקי הקליפות משער
הכ', שמשוקעים שמה. בסוף גלות האחרון, וע"י
התורה יחבו לבית בנוי ומשוכלל צ"ה.

ובזה אפ"ל דברי המדרש הבי"ל שמחה לאיש זה
המשפט פיו ויאמר אלקים יחי אור,

צמנשה בראשית, כמו"כ איכא למיחש על בריאת מלכ"מ שבי' ציוס ראשון לשמא יאמרו כ"ל.

ויתבאר בהקדס דברי ק"ז זל"ה בתפלה למשה (ס' קי"ח) לפרש אמרם ז"ל מ"ס וסמ"ך שבלוחות בנס היו עומדים, כי עלם שמו של ה' ידוע (כס"מ) ידוע, והוא עלמאות ושרשו ועוקרו, כי דעם של כל דבר הוא עלמאות ושרשו ועוקרו, וא"ל שצסוף שמו, הוא הקדושה המ"ח אותה כנאמר ואח"כ מח' את כולם, ור"ה הו"ו"ה שלל יהי' לו אחיה צחוק"ק, וידוע מהמדרש דמשה רבינו קראו רשע, וכן נקרא בלשון חכמים כצ"ח, וידוע אמרם ז"ל לא עבד קוצ"ה ניסא' לרשיעא, ח"כ מה שהוא רק בנס אין לו אחיה וכו', לכן מ"ס וסמ"ך שבלוחות בנס היו, כדי שלא יהי' לו אחיה להאריך בו עכש"ד בקיבור ועי"ש, ועפ"י דרכו אפשר לתרץ קושיא בג"ל, דכמו"כ צבריתא העולם שבי' למעלה מהעפע וידרך גם מאתו ית', ודאי שאין להס"מ אחיה בו, וליק ממה שנבאר בהלכ"מ שהוא השעון והוא האיכ"ר ציוס ראשון, דאין לעשות בו שס"ע צמנ"ב, גם ל"ד שהעולם נברא ע"י כ"ב אותיות התורה כאמר"ל, וכמו שאין לו אחיה צחוק"ק, כמו"כ ח"א שבי' לו אחיה צבריתא העולם שנברא ע"י התור"ק, ולא יבואו לעשות שהוא הי' מסייע לבנות ולבנות את העולם, דאינו אלא מחריב את העולם, והוא השעון והוא האיכ"ר כאמר"ל, וכיון שצבריתא של עולם הי' ע"י התור"ק ח"א שבי' לו אחיה צבריתא, וא"ש שנברא המלכ"מ ציוס ראשון, וליכא למיחש בו שמא יאמרו, מפ"י הקצ"ה נברא מלאכים הקדושים לא נבראו עד יום שני לעם בג"ל שלל יאמרו.

ובזה יתבאר דברי המדרש בג"ל פתח דברך יאיר מצין פתיים וכו', בהקדס מ"ס המפורשים העם שלל גאמר מאמר ציוס ראשון, אבל אמרו ז"ל בראשית נמי מאמר, עפ"י"ש בגמ' חגיגה (דף י"ד) כל דיבור ודיבור שילא מפ"י הקצ"ה נברא מלאך, שאמר וצ"ה פיו כל נאסם, ואילו הי' צבריתא ציוס

שצבוי"ת מגיד מראשית אחרית, השפלות הגורל שיעבור על ישראל ציוס חצלי משיח צסוף גלות האחרון, וע"כ הכין תרופה משעת צריאת העולם ויאמר ה' יהי אור זו התורה, ובכח התורה יהי' לנו תקומה לעלות משער ה', וזה שמסיים המדרש ודבר צעתו מה טוב, דכ"כ דבר זו הקץ, כמו שדרש ז"ל במס' שבת (קל"ח ע"ב) לנפש את דבר ד' זו הקץ, ורש"י פ"י לא ידענא מהיכא, וצחוק"ק פירשו דכתיב גבי גלות צבל שצעים שיה' לכלות דבר ד' מפ"י ירמ"י עי"ש, וח"ש דבר צעתו ביינו הקץ, אף אם יהי' צעתו מה טוב, ויהי' אחריתו טוב וינללו כל ישראל צכה התור"ק ויתקיים ויגל יעקב ישמח ישראל אביכ"ר, וח"ש בתחומותא בג"ל פתח דברך יאיר וגו' תחלת דברך צמנשה בראשית הי' ויהי אור, שמתחלת צביותו של עולם אפ"י הקצ"ה ציהמ"ק צנוי וחרד וצנוי כאמר"ל, וע"כ הכין תרופה לדור האחרון אור התורה, דזולתו לא הי' בנתיאות ללאת מענקי הקליפות מאסר הגלות האחרון כדברי האברהם"ק, וע"כ מש"י יצנו הכל ויפתחו דבריה התורה, כי רק זאת התורה תהי' בלתינו ועל ידו יהיו ישראל נגאלים צב"א.

ואל"פ עוד דבריה המדרש בג"ל בהקדס דברי המדרש (צ"ר פ"ג ס"ח) הכל מודים שלל נברא ציוס ראשון כלם, שלל תאמר מייכל הי' מותח צדרומו של רקיע וגביראל צצפנו וכו' מי אחי כתיב, מי הי' שותף עמי צבריותו של עולם, וכן כתב רש"י ז"ל עכ"פ ויהי ערב ויהי צקר יום אחד, לפי סדר לשון הפרשה הי"ל לכתוב יום ראשון וכו', למא כתב אחד, לפי שבי' הקצ"ה יחיד צעולמו שלל נבראו המלאכים עד יום שני, אמנם מצינו סחירה לזא ממנה דליחא בתחומותא פ' ויש צע"פ ויוסף הורד מלרימה וגו', ח"ר יחושע בן קרחא צא וראה כצנר הקצ"ה את העולם, מיום הראשון צרא מלאך המות, מנין ח"ר צר"י מוסיס שאמר וחשך ע"פ תכוס, זה מלכ"מ המחשך פניהם של צביות עכ"ל התחומות, ואם לא נבראו המלאכים ציוס ראשון לעם שאמרו צב"ר, שלל יאמרו שסייעו

הני חרי ילפותוח, דאס נילף מקיז, אי"כ כל כמה דיסוריון קשין ומרודים חיו, כח הקיז עדיפא זכן דכרי מרודין פי כמה מיסורין זן ועין, וכ"ש דיועיל למירוק עונות, משא"כ אס לפיגין מגזיש מצרית האמור זמלת, דיון מוחן להקל היסורין מעל ישראל, דמנו שסמלח ממחמת הבשר רק זמיעוטו, אבל בהעדיף סמלח יתקלקל הבשר, וכמו"כ ציסורין הבו"ה חפץ צעוצת עמו ישראל ולא ירצה חיי ציסורין.

והנה כתבו החוספות במסכת חולין דהיכא דליכא ק"ו וגז"ש, הקיז אינו עיקר ונסחרת צפריכא כל דכו, ולפי"ז מקיז ליכא למילף לישראל כלל, דמה דעבד וילא לחירות זבן ועין אינו אלא צעזד כעני, ולכן דן הקב"ה את ישראל במזרים צמדת הבו"ש, ואף שגגור עליהם שעבדו ועניו דכתיב ועבדום וענו אותם וגו', אבל הגזירה היתה רק צמידה כגלמוד מצרית האמור זמלת, ולפי שמזרים העדיפו על המידה בקושי השעבוד, ע"כ הוציאה הש"ה מידם צדן אף שלא נשלם זמנם, וא"ש מה שנענשו המזרים כי לא היתה הגזירה זכי באי גוונא, וזכה פליגי בני מ"ד הנ"ל ויעבדו מזרים את בניי צפרך, אס היה כח הגזירה צמדת הקיז, והוא כמ"ד דס"ל צפרך צפריכה צעבודה המצבת הגוף וכו', ואידך מ"ד ס"ל דמדת הגזירה היה מכת הבו"ש, עיין בדברנו צ' שמות וצפי הגזש"פ הארכנו צב.

ונקדים עוד מ"ש ק"ו הישמח משה זל"ה צ' ויגש עה"פ וישלחני אללקים לפניכם להחיות לכם לפליטה גדולה, עפ"י המוצר צוה"ק פי יתרו, דבשעת מותן תורה פקד ד' את כל עמו, וראה דלכאן בני מהימנותא בני קשוע, אין צבס אחד שגולד צפסול, ולכן נתן להם התורה, והנה צאמת זה דבר פלא, שיהיה עם רב גדורים כ"כ צעריות צארץ שעופו זימא, ארץ עמאח ומזוממת ערות הארץ וצלי תורה, ומצורר צמדרש צזכות יוסף שעמד צנסיון נגדו כל ישראל צעריות, וא"כ הוא היסוד והגורם לנתינת התורה, וז"ש ולהחיות לכם שחביו חיים, דשומר התורה נקרא חי, לפליטה גדולה שחולל לקבל

ראשון ע"י מאמר, ה' נצרה ממנו מלאך חיבק, ואמרו חז"ל דגא נצראו מלאכים ציום ראשון כלום שגא יאמרו סייעו צמעשה צראשית, וע"כ לא נזכר מאמר ציום ראשון, אלא צראשית שחשב למאמר ואינו מאמר ממש עכ"ד הנוטם מגדים זל"ה צבס המפורשים, וז"ש פתח דצריך יאזיר וכו' חתלת דצריך צמעשה צראשית ה"י ויהי אור שמאמר ראשון ה' צצריאת האור ולא ה"י מאמר ציום ראשון, והעטם כדי שלא יצראו מלאכים ציום ראשון כאמור"ל, ולבאורה מה יועיל זה, וכרי המלה"מ נצרה ציום ראשון, ואכתי חיתא לבאי חששא, אעכ"ה דכיון שכו' בצריכא ע"י הכוה"ק אין לו שצ אחיה צו וליכא למיחש שמא יעשו על ידו ומשם יצינו הכל ויפתחו דצדרי תורה, דהתורה הקדושה מגינא ומללת ממנו, דאי אפשר שיהא לו אחיה צמי שדצוק צתורה הקדושה, והוא הכלי קרצ להלחם צו ולהכלל ממנו, כאמרם ז"ל צראתי יצ"ר צראתי לו חבלין תורה וכו'.

*

במד"ש צעשה שאמר הקב"ה חדשא הארץ דשא, מדענשו שמים וארץ, מיד העמיד הקב"ה רגלי יוסף כנגדן ע"כ, וא"כ ואפ"ל עפ"י"מ שפירשתי דברי המדרש (בפרשת שמות) ויעבדו מזרים את בניי צפרך חד אמר צקיז וחד אמר בגז"ש, עוד צמדרש ויעבדו מזרים את בניי צפרך ר"א אומר צצה רך, ר"ש צר נחמן אומר צפריכה, צעבודה המפרכת הגוף ומשצרתו, ופירשתי דשני הפלוגתות ה"ל תליא חדא צצזירתא, ואפשר דפלוגתתן תליא צפלוגתא ר"י ורשב"ל צמסכת צרכות (דף כ' ע"א), דאמרי שס יסורין ממרקין כל עונותיו של אדם, ר' יוחנן נילף ל"י מקיז ממן ועין, ומה זן ועין שכן ח' מאבידיו של אדם, עבד וילא זכן לחיות, יסורין שומרקין כל גופו של אדם שאכז"כ, ורשב"ל נילף ל"י מגזירה ש', נאמר צרית צמלח ונאמר צרית ציסורין, מה צרית האמור צמלח מלח ממחא את הבשר, אף צרית האמור ציסורין, יסורין ממרקין כל עונותיו של אדם עכ"ד הגמרא. והפסק"מ צין

וכוא הכחלת הקין, או שנתלו מכון נגד מזל מאזנים ומשם התחילו להלך נגד מזלות דרומיות שכול הכחלת חדשו החורף וזה פשוט, וכהה הא שיש מן מהלך מזל עלה עד מזל מאזנים קפ"ג יום במהלך החמה, הוא לפי מתינות מהלך החמה שאזיה הולכת ביום רק מעלה ח' וכו', אבל קודם הכטעא היו הילוכן במהירות ודרך קלרה, וא"כ כשתלת ד' המאורות במזל עלה תלון, שכול ראשון לכל המזלות, חלל שכיחה הילוכן במהירות כ"כ, עד שביום ו' צנקר כשצנרל אדכ"ר כבר היה החמה במזל מאזנים, וזה מתורן סחירות ר"א הקליר, כי מ"ש צפויט דפסח עתותי קין וחורף צניסן נצראל, הכוונה על תליות המאורות שכיחה במזל עלה צניסן, וצמוסף דר"ס ושמי"ע הכוונה על צריחת אדכ"ר שבי' בחשורי, וכבר כלבו אלו מאורות מניסן לחשורי עכ"ד ז"ל.

וידוע דימי חשורי הם ימי דין ומשפט כמ"ש הפייטן ביום הרת עולם היום יעמוד צמספט כל יצורי עולם, וימי ניסן המה ימי רחמים וחסדים, ומשפחה שכיחה בצריחה כלול משפחה צניסן וחשורי, נמלא דשורש הצריחה כלול מדין ורחמים, וגמחק הדין ע"י שתיקה הקצ"ה בצריחתו מדה הרחמים כלמזל"ל, ובהה אמרו ז"ל צמס' ר"ה (דף י"א ע"א) תניא ר"א אומר מנין שבתשורי נצרה העולם שנא' חדשא הארץ דשא וגו', איחור חדש שבהרץ מלאה דשא"ס הוי אומר זה חשורי, וזה יבואר דברי המדרש בג"ל „בשעה" שאמר הקצ"ה חדשא הארץ דשא, שכיחה בחשורי הכוונה ר"א, ע"כ מדעשו שמים וארץ מחרדה דין, כמ"ש הפייטן צפויט דר"ה ארץ ושמים ילפו לדין יחתו ויחרדו מאומת דין, ועשם ירחסם היחה, דאולי יחי' הנהגת העולם צמדה דין הקשה כפי שורש צריחתם שכיחה בחשורי, ומי יוכל לעמוד דין, דכן שמים צפויט לא יחור לעמוד דין, וע"כ העמיד הקצ"ה רגלי יוסף, כנגדן, ועי"ז שקטו ונחו מירחאם.

ויובן עפומ"ש ז"ל צגמ' דר"ה בג"ל דצין ר"א וצין ר"י חריוויבו ס"ל דצרי"ה ולא יוסף מציח האסורה ויפי לכו מקראי עיי"ש, ויחיתו של יוסף

התורה עכד"ק, ואפשר דצמדה יוסף האדיק שזי ישראל לתקן הצריח, ע"כ דס הקצ"ה צמדה הכלמד מנ"ש דצריח צריח, ע"ד ד' לך, וצמדותו ילאו ישראל מתלרים לפני כלות זמנס, על שהעדיפו המתלרים עליהם קושי השעבוד יותר מדא, וצמדותו זכו לקבלת התורה, דלמלני התמהמהו הוי משוקעים ח"ו ולא יכלו ללאת לעולם, וזה יבואר דברי המדרש בג"ל בשעה שאמר הקצ"ה חדשא הארץ דשא, ואמרו"ל שנשאו הדשא"ס ק"ו צעמן וכו', א"כ נחשור מדת הק"ו בהנהגת העולם, ע"כ מדעשו שמים וארץ ולפי מדת הק"ו לא יוכלו ישראל ללאת לפני זמנס, ואם יתמהמהו עוד לא יוכלו לקבל התורה ולא יתקיימו שמים וארץ, כלמזל"ל צמסדת שבה (פ"ח) ארץ ירחא ושקטא דחנאי התנה הקצ"ה עס מעשה בראשית אס יקבלו ישראל את התורה מועד ואס לאו אחורית אחסם לתחור וצבו, וע"כ מדעשו שמים וארץ מירחאם, מיד העמיד רגלי יוסף כנגדן, ועי"ז שקטו, דצמדות יוסף יחור ישראל לתקן הצריח וידון אותם הקצ"ה צמדה מנ"ש ועי"ז יחור לקבלת התורה וכו'.

*

עוד חפ"ל דצברי המדרש בג"ל, בהקדם עוד מדרש פליחה הוצא צישמחה משח מק"ז זל"ה וזה חואר, ויאמר חלקים חדשא הארץ דשא וגו' בה"ד ועינים את נפשותיהם בחשעה לחדש צערב עכ"ל, ויחצאר בהקדם דברי היערות דבש זל"ה (ח"א דרוש ע"ו) שכתב לתרץ קושיה החוס' צרי"ה (דף כ"ז ע"א) מה שוסד ר"א הקליר צפויט דשמיני עגרת כר' חליעור דבחשורי נצרה העולם, וצמוסף יוס ראשון דפסח יסד כר' יהושע דצניסן נצרה העולם יעיי"ש צחוס' תירוצס ז"ל, וכוה ז"ל תירץ עפ"י"ד המד"ר בראשית (פר' ו' ס"ד) ויכלו השמים והארץ וגו', אין ויכלו חלל לשון מכה ולשון כלי' וכו', עד שלח חטא אדכ"ר הוי המזלות מהלכין דרך קלרה ובמהירות, משחטא סיבצן דרך חרובה ובמתניות וכו' עכ"ד המדרש, וזה יובן ובהה הא דפליגי אס ה' הצריחה צניסן או בחשורי, הכוונה תליות המאורות חמה ולבנה, אס ה' תליותם מכון נגד מזל עלה,

יחי כבוד ד' לעולם ישמח ד' במעשיו, פסוק זה שר העולם ואמר, בשעה שאמר הקב"ה למינהו בחילנות נשאו דשאים ק"ו צעמון וכו', ומח חילנות שאין דרכם ללכת בערצותיה חמר הקב"ה למינהו, אנו על אחת כמה וכמה, מיד כל אחד ואחד ילאו למינו, פתח שר העולם ואמר יחי כבוד ד' לעולם ישמח ד' במעשיו, פרש"י ז"ל ישמח ד' במעשיו שכולן זכירין במלותיו, וראוי להבין מהו הרצותה בגדולה זאת שהיו זכירין במלותיו יחי, והרי אין להם יהי"ר שיתחס אל ההיפך, ואין ילמח מהו כבוד שמים ע"י שהיו זכירין במלותיו, כיון שאין להם כח המנגד ומכ"ח ישנו.

ונקדים דברי הוה"ק פ' בראשית (דף ל"ג ע"א)
 חדש הארץ דשא וגו' עץ פרי עושה פרי למינו, ומאי חיוב צרית קודש צרית שלום, ובני מהימנותה למינו עאלין זכו' ואפיקת הבוא פרי למינו, ודבוא עושה פרי דהוי כוח"י וכו', עיי"ש שפירשו כל הפסוק על שמירת הצרית, ואשרי הוזהר לה להיות עושה פרי למינו יעיי"ש, אמנם לכאורה כלל הוא דאין מקרא יוצא מידו פשוטו לעולם, ופשטות הכתוב ידבר מצויי הצו"ת אל החילנות שיאלו למינויכם, ואין יתקשר דרשת חז"ל עם פשוטו של מקרא ול"ב.

ורבאר הענין נקדים דב"ק בעל אוהב ישראל זל"ה, מ"ש ציבור דברי רש"י ז"ל, עץ פרי שיבא עמם העץ כעטם הפרי, והארץ לא עשהה כך וכו' לפיכך כשתקלל האדם נפקדה גם היא על חטאה עכ"ל, ולכאורה יפלא מאוד מאין בא זה שחטאה הארץ נגד יוצרה וקונה ית', בשלמה מין האדם שהוא צמר ודם, יזמן לפעמים שיחטא מפני הית"ר. השוכן בקרבו ומעכו בכל עת מדרך. הטוב וישר חי, ומלחו ית' ניתנה הצחירה חפשיה להאדם לעשות כרצונו וחפלו וכו', אך שאר הנמלאים הנאללים והצבאים, כולם כאחד ששים ושחמים לעשות רצון קוים באין מונע, כי אין להם יהי"ר, וח"כ מאין בא להארץ זה הרצון לחטא, וצבאור לז"ל הבה באמת **השקל** לא חטאה כלל, ואדרבה עשהה עבדות

מצות האסורין היתה שורש גאולתן של ישראל, דע"י שיאל ונעשה מושל בכל ארץ מארים, הכניע כוחות עומדת מארים תחתיו, ועיי"ז יכלו ישראל להחזיקם בקדושתם וגדרו עליהם מן הכעור, וצדקת זה נגאלו ממארים, וגאולת מארים שורש כל הגאולות, דאילו לא הו"ה הקב"ה אח אבותינו ממארים, היו משוקעים ח"ו לעולם, נמלא דשורש כל הגאולות הם צדקתו של יוסף, ושורש הגאולה התחילה בחדש תשרי שאז יאל יוסף מצות האסורים, וע"כ נחו ושקטו מירחם, דזכותו לדעת שהדינים נמתקו בשורש ע"י שיתקף הקב"ה עמו מזה"ר וסדקדמו תחלה, וז"ש העמיד הקב"ה, רגלי יוסף כנגדן, ר"ל שיאל יוסף על כל ארץ מארים להכניע עומדת מארים וכו' ה' בחדש תשרי שהם משורש הדין, וממתקו הדינים בשורשם להנמיח משם גאולתם של ישראל, וכ"ז הוכן מתחילת הצריחה כמו שצברנו לעיל שעלם צריחת העולם ה' כלול בשניהם ניסן ותשרי חסד וגבורה, ושיתקף הקב"ה מזה"ר צדקת ההנהגה העולם כאמרו"ל.

ובבחינה זו יתבאר גם דברי המדרש הכ"ד ועינים אח נפשותיכם וגו', עפ"ימ"ש ז"ל וכי צחשעה מתענין וכלל בעשירי מתענין, אלא לומר לך כל האוכל ושותה צחשיני כלל מתענה חשיני ועשירי, ולמד מה מדת רחמנותו ית' על ישראל, ושהדינים בשורשם נמתקו לרחמים וחסדים, ובה יום הכפורים הוא יום הדין הגדול והבורא, וזו' הקב"ה לעשות אח נפשותינו צדק, ולרצות צחשעה ופתלה וזקקה כדי שאל זכאין דין, ורואה הקב"ה לזכותינו דין, וצחשעה הדינה ג"כ מדת רחמנותו נעו"ל עליו, ולעטם זה נלטינו לאכול ולשתות צחשיני, כדי שלא יזיק חשיות העשירי, וע"כ שמים וארץ נחו ושקטו ממח שחזעו במאמר חדש הארץ, ובה יצאור קישור דברי המדרש, ושני המדרשים בקנה א' עולים ובין.

*

עוד אפ"ל ציבור דברי המדרשים ה"ל, צהקם דברי הגמ' חולין (דף ס' ע"א) דרש רחב"פ

וְלִתְרָץ יִתֵּר הַקְּשׁוּיֹת אִפְּ"ל, דהנה משרע"ה ה' מלפני שיהי' העולם התיקון מיד כמבואר בדברי"ל, ולא יהיו גם האילנות ראויים לאכילת אדם, שיהי' טעם העץ כטעם הפרי לעתיד, וזה שא"ל להם משרע"ה לראות ה' בזה עץ, וכדברי התרגום יונתן הא"ת בזה חילוני דומיכל, ר"ל שגם האילנות ראויים לאכילה, וזהו ע"י שיש בזה אדם כשר ולדיק, שזכותו ימשיך השפעת קדושה גדולה כזו, שחוליה הארץ פרי" ע"ל השלימות צנחי' דלעתיד, וא"ש דהדרש והפשט בקנה א' עולים. ועוד לו' להם משרע"ה ואם אין והתחזקתם

ולקחתם מפרי הארץ, ר"ל ואם תראו שאין הארץ ע"ל השלימות להיות טעם העץ כטעם פריה, תוכלו לתקן זאת ע"י שתתחזקו לקחת מפרי הארץ, ויתבאר עפ"י"נ שפירשתי דברי המד"ר עב"פ ויאמר האדם האשה אשר נחת עמדי הוא נתנה לי מן העץ ואוכל, אמר ראש"ב ואכלתי אין כתוב כאן, אלא ואוכל, אכלתי ואוכל עוד, והתפללו כל המפרשים היתכן שהשיב אדב"ר מענה כזו לכבויה"ת, וזה"ל מרידה ח"י במלכות שמים, שאחרי שהוכיחו ית' על פניו על עברו על ליווי ית' ואכל מעץ הדעת, אמר ואוכל עוד ואין יובן מאמר זה עפ"י פשוטו.

וּמִפְּ"ל עפ"י"ד המד"ר פ' אחרי (פכ"א ס"ה) כי בתחבולות תעשה מלחמה (משלי כ"ד) אם עשית חצילות עצירות, עשה כנגדן חצילות של מלכות, עינים רמות והיו לטועפת בין עיניך, לשון שקר ולמדתם אותם את צינים וכו', ועי"ש שחושב במדרש כל אבר ואבר אדם חטא בו, חיקונו לעשות מל' בראותו אבר עצמו, ועוד אמרו ז"ל הלדקים במה שחוטאין בו מתרלין, והנה אדב"ר פגם באכילה במה שאכל מעץ הדעת ועבר על ליווי ית', ע"כ ראה לתקן זאת בראותו אבר ממש, ע"י אכילה אחרת של מל' ובקדושה ועברה, וכידוע מדברי הארז"ל צענין העלאת הבינה"ק ע"י אכילה בקדושה, שכו"ל חיקון לחטא אדב"ר להעלות הבינה"ק שגפלו בשצירה צענין הקליפות ר"ל, ועד"ז אפ"ל דברי המדרש, שאמר אדב"ר אכלתי מעץ הדעת, ועי"ז גרמתי פגם גדול צענין הקליפות, ואוכל עוד אכילה של מל' ובקדושה,

אח"י, ורש"י פ"י ה' בזה עץ, אם יש בזה אדם כשר שיגין עליהם בזכותו, וזהו דרך דרש ועדיין י"ב עפ"י פשוטו, ובתרגום יונתן פ' ה' בזה עץ, הא"ת בזה חילוני דומיכל, וי"ב דאין האילן דומיכל אלא פריה, והא"ל הא"ת צ"י חילוני טעונון פירות דומיכל, גם י"ב מאמרי"ב ה' בזה עץ אם אין, דמלות אם אין מיותר גם מ"ש ובתחזקתם ולקחתם מפרי הארץ, מה לורך בתחזקתם ליקח מפירות הארץ, ויספיק לומר ולקחתם מפרי הארץ.

ובב"ר פירשתי שדרש והפשט בקנה א' עולים, עפ"י"ש המ"ח זל"ה (צטור אור"ח סי' ר"ח) עמ"ש העור בצרכה על המח"י, ויש לאמרים וגאכל מפרי' ונשבע מעובד, ואין לאומר, שאין לחמוד את הארץ בשביל פרי' ועובד, אלא לקיים מצוה התלויה בזה, וכתב ע"ז המ"ח ח"ל ותימה הלא קדושת הארץ היא נשפעת גם בפירותיה, שיונקים מקדושת השכינה השוכנת בקרב הארץ, כי ע"כ הוציר הכתוב צו"פ מסעי לא חטא את הארץ אשר אחס וישבים בזה אשר אני שוכן בתוכה וגו', ואמר אם חטא את הארץ נמשכת העונות גם בפירותיה היונקים ממנה וכו', ובאכלם פירות היונקים מעונות הארץ נסתלקה השכינה, כי כשהעונות נכנסים עם אכילת פירות בתוך בני ישראל, יולדת כנגד הקדושה מקרב ישראל, וע"כ נחל שמכניסין בצרכה זו וגאכל מפרי' ונשבע מעובד, כי באכילת פירות' אנו ניזונים מקדושת השכינה ומעטרתה ונשבע מעונותיה עכ"ל זל"ה, ועפ"י"ז אפ"ל דהדרש והפשט בקנה א' עולים, שא"ל משרע"ה למרגלים לראות אם יש בזה עץ, ועפ"י דרשם ז"ל אם יש בזה אדם כשר שיגין עליהם בזכותו, ובזכותו ימשך בתי' השראה השכינה בארץ, ובפירות יונקים מקדושת השכינה השוכנת בקרב הארץ, ולא הפירות ראויים לאכילה שמכניסים השפעת קדושה צנחי' האוכל, וזהו ג"כ כוונת הפשט עפ"י"ד התרגום יונתן בזה חילוני דומיכל ר"ל שיהי' פירותיה ראויים לאכילה והא בזה חילוני, וזהו יתורן פשוטו של מקרא עפ"י"ד התרגום יונתן.

חרטב ומרירות על מעשיהם הלא טובים, וכל אובל תתעב נפשם, ואוכלים רק בזהרה למען שמו ית' אשר אנו על ככה, ואכילה של מזו' כזו' בכוונה ראו' ובקדושה וטהרה, יש זה חיקון לאכילה עץ הדעת, ועיי' וחזור לארץ שלימותה ויתקיים כליווי עץ פרי כניל, וא"ש קשור דברי המדרש חדש הארץ וגו' עץ פרי, שיבא עמם העץ כעמם הפרי, והארץ שיבא עבור חטא האדם, זש"כ ועניינם את נפשתיכם צט' לחדש, ודרשו חז"ל שיבא אובל וטוהר בתשישי, ובאכילה של מזו' כזו' יתקון חטא האדם, ותחזור לארץ שלימותה ובכן.

ועפ"י כי"ל אפ"ל דברי המדרש כי"ל, בשעה שאמר הקב"ה חדש הארץ וגו', חדשו שמים וארץ, מיד העמיד הקב"ה רגלי יוסף כנגדם, עפ"י המצוה לעיל דהארץ שיבא בשביל חטא האדם, ומצוה דדברי האר"ל דסיבת הגלות נמשך מסיבת חטא אדמ"ר, שנפלו יצ"ה"ק בשני הקליפות, ועליו לחקן עבודה זו ולקט אוחס' מאלוה פזורים, ובגלות האחרון זו גלות אדום הוא עשו, היא היותר קשה מכולם, והבכרה שיב' נשם זה חיקון והעלאת הניצ"ה"ק עד גמירא, וכאשר נזכר לזה אז יב' החיקון השלם והגאולה האמיתית צ"ה, ואמרו ז"ל צמד"ר פ' וחי (פ"ט ס"ב) מסורת הוא שאין עשו נופל אלא ביד בניו של רחל, ועוד אמרו שם ביד מי מלכות הרשעה נופלת, ביד משוח מלחמה שהוא צא משל יוסף, ואיחא בתחומא (פי' חלא סו') איך יוחק לעתיד עומדים כל שרי השבטים להזדווג עם שרו של עשו, ואינו נופל בידם, לפי שלכל א' ואחד מסלקו בתשובה וכו', כיון ששרו של עשו צא ומזדווג ליוסף מיד נופל לפניו שאין לו תשובה להשיבו וכו', ועוד איחא צמד"ר שרו של עשו נופל ביד בניו של רחל, ולמה שאם בנים השבטים לדון עם עשו לומר לו למה רדפת את אחיך, הוא חומר להם למה רדפתם את יוסף אחיכם וכו', וכיון שהוא צא אלל יוסף חומר לו למה רדפת את אחיך וחז"ל יכול להשיבו, אם חומר שעשו לק' רעה,

ובזה ראונו לחקן אכילה הראשונה שהי' נגד ראונו ית', ובזה יתבאר שאמר להם משרע"ה למרגלים היש זה עץ וגו', ועי' שפירשו לעיל אם יש לארץ שלימותה הכוא שיב' עמם העץ כעמם הפרי, וכדברי התרגום יונתן היות זה חילוף דמיכל, ואם אין והתחזקתם ולקחתם מפרי הארץ, ר"ל ואם עדיין אין לארץ שלימות הכוא, זה מורה שלא ניתקן עדיין חטא האדם שצבילו שיבא הארץ כליווי' (כמו שציירונו לעיל), אז תוכלו לסייע להשלמת החיקון, והתחזקתם בקדושה וטהרה ולקחתם מפרי הארץ, ועיי' שחלבו משר' בקדושה יתעלו הניצ"ה"ק ויתקון חטא אדמ"ר ותחזור לארץ שלימותה, וכמו שיב' לעתיד שחוליה הארץ עץ פרי עמם העץ כעמם הפרי ובכן.

ובזה נבין דמה שדרשו צוה"ק עי"פ חדש הארץ וגו' עץ פרי עושה פרי למינו, דקאי על שמירת צרית קדש (עין לעיל), עולה בקנה א' עם עמם הכתוב המוכרח עפ"י פשוטו, שיב' עמם העץ כעמם הפרי, והא' בזה חילוף, שכאשר נזכר לחקן חיקון היסוד ושמירת הצרית, אז יושלם חלוליה הצריחה, ותחזור לארץ שלימותה להיות עמם העץ כעמם הפרי, וכמו שיב' לעתיד.

ויתבאר דברי המדרש (בזבא דצדננו לעיל) חדש הארץ דשא וגו' זש"כ ועניינם את נפשתיכם בתשעה לחדש צעד וגו', עפ"י"ש לעיל מספרי"ק אורב ישראל זל"ה דהארץ שיבא תפקידה, כדי להקל שוט האדם אם יחטא, וכדי שיב' לו אמתלא נכונה, דצבילו ששורש גופו מן האדמה ע"כ נמשך הקלקלה אליו מזה שורשו, ועי"כ עליו מוטל לחקן את פגמה, ובגמול ידי' נשיב לה עבד"ד ז"ל, וכאשר נזכר לחקן חטא אדמ"ר, יב' ניתקן גם פגם הארץ ותחזור אליה שלימותה, והחיקון לזה עיי' העלאת הניצ"ה"ק כמצוה דדברי האר"ל, ועיי' אכילה של מזו' בקדושה וטהרה אפשר להשיג זאת, דבמה שחוטאין זה מתהלך כמצוה לעיל, והנה באכילה של ערש יוכי"פ הוא מזו' דאורייתא, ובאילו הכתוב בלשון עינוי, להיות שישראל חרדים מאימת הדין, ומלאים

ושקטו פן לא יקבלו ישראל את התורה ויחזרו לחבו וצבו, מיד העמיד רגלי יוסף כנגדם, וצב נחו ושקטו מיראשם כי צרכו יוסף נגדו כל ישראל בעריות, וזכו להיות שומרי הצרית ועל ידו זכו לקבלת התורה והבן.

ועתה נחזור לראש דברינו לנבאר דברי הגמ' חולין ס' ע"א) בשעה שאמר הקב"ה למינונו בחילנות, נשאו דשאים ק"ו צעמנו וכו', פתח שר העולם ואמר יהי כבוד ד' לעולם וגו', עפ"י שדרשו צוה"ק ע"ן פרי עושה פרי למינונו על שמירת הצרית, ועל זרע ישראל שיעשו פרי למינונו ולא יתערבו ח"ו בזרע פסול, ואם הדשאים למדו ק"ו ויאלו למינונו, מכ"ש שכן הק"ו קיימת ללמוד על זרע ישראל ושמירת הצרית, וזו עבודתינו בעוה"ז להשלים ולתקן מידת היסוד, ואם מזה לאז מיד מזה לגאולה האמיתית ותיקון השלם, וכ"ז נלמד מזה הק"ו שנשאו דשאים, וזו ק"ו צ"ב של ק"ו, וע"כ פתח שר העולם ואמר יהי כבוד ד' לעולם, שיתרצה כבוד שמים ע"י ק"ו זה, וישמח ד' במעשיו כאשר מזה לתיקון היסוד ולגאולה שלימה והאמיתית צ"א.

ואפ"ל עוד באופן אחר עפ"י ש בספ"ק אגרא דכלה, בציאור דברי התנחומא, ואת צריתי אקים את יחזק א"ר אבא מכאן למד בן הבצירק ק"ו מכן האמה, כתוב בישמעאל בה צרכתי אותו ובשרתי אותו זה ישמעאל, וק"ו ואת צריתי אקים את יחזק עכ"ד התנחומא, ולכאורה למד לן הק"ו, כיון דמקרא מפורש לשל בעטחא הצוית"ש ליחזק, אך התבונן נא חסדי השי"ת, שבהצטחו שהבטיח לאאפי"ט על יחזק כתוב ובקיימותי את צריתי אותו לצרית עולם ולזרעו אחריו, ר"ל אשר ילכו אחריו בחקות התורה, ואח"כ אמר ולישמעאל שמעתיך, הנה אין לו זכות רק שמעתיך, ואני עושה זאת למענך עבור שהוא צדק וכו', וע"ז א"ר אבא ק"ו לכן הצריכה ומה יומשך טובה ותסד לזרע יחזק, שאפי' ח"ו כשלא יכו' זכות לישראל, הנה יוושעו ע"י מדה הק"ו הניתן לזרע עפ"י התורה, ואף אם זכות יצדקת צ"ו, הנה יש מענה ע"י מדה הק"ו

אף אחי שלמו לי רעה ואני שלמתי להם טובה, מיד הוא שותק ועליו הכתוב אומר הנה היו בקש אש שורפתם, ולא יאילו את נפשם מיד להבה זה יוסף נגד' וזית יוסף להבה, וזו יתבאר דברי המדרש בשעה שאמר הקב"ה חדש הארץ וגו' ע"ן פרי, מדעשו שמים וארץ כי שיתח הארץ תפקידה להיות שרמחא חטא אד"כ"ק, ומעתה השיגו שזכו סיבת הגליות, וא"ך יוכלו ישראל לתקן העלאת הניל"ק וללאת ממאסר הגלות, וע"י מדעשו שמים וארץ, כי ע"י החטא מתגבר כוחו של עשו וא"ך יוכלו לו ישראל, ומיד העמיד רגלי יוסף כנגדם, ונחו ושקטו מיראשם, כי צדי יוסף עתיד ליפול שרו של עשו, וע"י ימנח גאולה בעתידה.

ואפ"ל עוד באופן אחר עפ"י ה"ז צוה"ק פ' יתרו דבשעת מתן תורה פקד ד' את כל עמו, וראב דכלהו בני מהימנותא צי קשטו, אין צבס א' שגולד בפסול, ולכן נחו להם את התורה, וק"ו הישמח משה זל"ה צ"ב' ויגש פי' צבא מאמר הכתוב וישלחני חלקים לפניכם לשום לכם שערות בארץ ולבהיות לכם לפליטה גדולה, דהנה באמת זה דבר פלא שיבוי עם רב גדורים כ"כ בעריות, עד שלא נמלא בשעת מ"ת אף א' מפי רצוא פגום, אמנם מבואר במדרש דצרכו יוסף שעמד צבסיון נגדו כל ישראל בעריות, וע"כ הוא היסוד והגורם לנתינת התורה כנ"ל צוה"ק, וז"ש וישלחני חלקים לפניכם לשום לכם שערות בארץ, ולבהיות לכם ר"ל שחביו חיים דחינו שומרי הצרית קודם יסוד חו' עלמין, לפליטה גדולה כדי שיוכלו לקבל התורה אח"ד ז"ל, וזו יבואר דברי המדרש הנ"ל בשעה שאמר הקב"ה חדש הארץ דשא וגו', ובפסוק זה האכיר הקב"ה על שמירת הצרית כמבואר בדברי הצוה"ק, מדעשו שמים וארץ כי אין יוכלו ישראל לעמוד צבסיון, צביותם גולים צין אומות מזובמים ובמקומות מזובמים וערות הארץ, ואם ח"ו לא יוכלו לעמוד צבסיון א"א שיקבלו את התורה כמבואר צוה"ק כנ"ל, ובלא קבלת התורה א"א לשמים וארץ שיתקיימו, וע"כ מדעשו שמים וארץ, וכדרשם ז"ל ארץ יראה

ע"ד המדרש, וכתב בזה"ק התמי' מפורסמת דלכתי קושיא היכי מתרנא, דאיך נפרע מן הרשעים על שמאזדין העולם שנברא בעמל וציגיטה, כיון דבאמת לא ברא בעמל עולמו, ולא דמי להא דתנן בפ"ה דאבות בעשרה מאמרות נברא העולם, והלא במאמר ח' יכול להבראות, אלא כדי להפרע מן הרשעים שמאזדין את העולם שנברא בעשרה מאמרות, דהתם באמת ברא הקב"ה עולמו צי' מאמרות, וברשעים מאזדין את העולם שנברא צי' מאמרות, אצל הכא הכי באמת לא נברא בעמל וציגיטה, ובאיך נפרע מן הרשעים דרך עלילה ח"ו, וגם התם בפ"ה דאבות ממי קשה, כי בכוות לאל ידו לקיים העולם גם במאמר ח', מדוע יתברר העושה בכוותו נברא צי' מאמרות, והלא בכוותי חפץ חסד הוא, ואינו רואה בבשחתה ברייתו, ואין לומר שהרבה המאמרים בשביל להפרע מן הרשעים וכו'.

ונקדים עוד מ"ד במדרש חזית מ"ע גילה הקב"ה לישראל מה ציוס ראשון וכי עד יום ו', בזכות שאמרו נעשה ונשמע וכו' פליאה, ויתבררו כל אלו עפ"י דיווע דמלך הנהגת העולם תליא במעשה והנהגת האדם, וכמ"ש במד"ר בראשית (פ"י ס"ד הוצא לעיל) דעד שלא חטא אדם היו המלות מכלכין דרך קלרה וצמחירות, משחטא סיבצן דרך ארובה וצמחיות, מבוחר דעי' חטא האדם בא תשות כח בנבראים, וכמ"כ להיפך ע"ל העובד אס יוכה האדם השפעת כל הנבראים בא על ידו, כמ"ש וכל שיה השד ערס יחי' בראך וכל עש השד ערס יאמח וגו', ואדם אין לעבוד את האדמה, פרש"י ז"ל כשגמרה בריאת העולם בשש קודם שנברא האדם עדיין לא אמת, ובשלישי שנאמר ותולא הארץ לא יאלו אלא על פתח הקרקע עמדו עד יום ו', ולמה כי לא המעיר ד', ומה עש לא המעיר לפי שאדם אין לעבוד את האדמה, ואין מכיר בעובדו של גשמים, וכשנברא אדם התפלל עליהם וירדו ולמחו האילנות והדשאים עכ"ל.

ונקדים מ"ש בספס"ק נועם אלימלך פ' בבר עכ"פ ופי' תאמרו מה נאכל בשנה השביעית וזויתו

מהלכת ישמעאל וגדולתו עכ"ד ז"ל, וזה יבאר דברי רגמ' דבשעה שאמר הקב"ה חדש הארץ וגו', נחשורר מדת הקי' ע"י הדשאים, ומה יאמח ישועה לישראל לעולם ואף אס לא יחי להם זכות, ואין לך כבוד שמים גדולה מזו, אס הקב"ה מעיב לישראל וינשיע אותם בעת לרב, וע"כ פתח שר העולם ואמר יחי כבוד ד' "לעולם" בכל דור ודור ואף כשח"י לא יספיק זכותו, וישמח ד' במעשיו וזכה להחגלות כבוד שמים עליו בכו"א.

*

א"י בציאור דברי המדרש הני"ל בהקדם דברי רש"י ז"ל עכ"פ ען פרי עש פרי וגו', שיהא עטם העץ כעטם הפרי, ויהא לא עשה כן, אלא ותולא הארץ ען עושה פרי ולא העץ פרי, לפיכך כשנתקלל אדם על עונו נפקדה גם הוא על עונו עכ"ד רש"י ז"ל, ותמכו המפורשים דאיך תמרוד הארץ לעבוד במזיד על ניווי הקב"ה, ומה גם כי אין לה יאה"ר שוםיתנה למרוד מרד לעבור פי ד', ובגור ארי' זל"ה פי' כי הארץ היא מחוסרת השלימות בעבור היותה מן התחתונים, כמשה"כ השמים שמים לד' והארץ נתן לבני' א', ויורה צוה כי שנינו יש בין הארץ ובין השמים, כי השמים הם מן העליונים והארץ מן התחתונים, ולעטם זה לא השלימות רלון קונה יעיי"ש ד', אמנם עדיין ל"ב לפי"ד דברי קמי שמיא גליא שהארץ היא מחוסרת השלימות מלד עטבה וביראתה, ח"כ למה גזר אומר תולא הארץ ען פרי, שיהא עטם העץ כעטם הפרי, גם מה עטם כשנתקלל אדם על עונו נפקדה גם הוא על עונו, ואיך תליא חטאה בחטא האדם.

ונקדים עוד דברי המדרש רבב צפ' בראשית (פ"י ס"י ע"י) כי צו שנת מכל מלאכתו וגו' ח"ר ברכי' בש"ר סימון לא בעמל ולא ציגיטה ברא הקב"ה את עולמו, ואת אמרת מכל מלאכתו אתמכה, אלא להפרע מן הרשעים שהם מאזדין את העולם שנברא כולו בעמל וציגיטה, וליתן שכר עוב ללדיקים שכן מקיימים את העולם שנברא כולו בעמל וציגיטה

המשנה דמאמר ח' יכול להצטרות מסיבת המשפיע הבויות שמו, אלא מפני שלות העו"כ והרשעים העתידים לעמוד בעולם, הרגישו הנצירים צעה צריחתם חזות כח, ופסק גודל ההשפעה שנשפעה להם, ולעצם זה הי' לורך בכל יום משתט ימי בראשית לאות מחדש ומאמר מיוחד לכל ח', כבחי' שכתב בספר"ק וועס אלימלך צעטס הכחוד ולויותי את צרכתי כ"ל, וזהו הטעם שבי' לורך צעשרה מאמרות.

וזה פי' המשנה דאבות הכ"ל צעשרה מאמרות נצרה בעולם, ובקשו והלא צמאמר ח' יכול להצטרות, שברי כל הנצירים נגמרו ציום הראשון וצמאמר ראשון, ומה לורך עוד לעשרה מאמרות, ותיירלו להפרע מן הרשעים שמאצדון את העולם שצברה צעשרה מאמרות, ר"ל דמעשה הרשעים הם שגרמו לזה, שנגס חזות כח צנצירים ואטריחו כלפי שמיא לצרור את העולם צעשרה מאמרות, וע"כ דין הוא להפרע מהם וצדן הוא שיגדל עונשם צהיות מאצדים את העולם שצברה צעשרה מאמרות, ולולי הרשעים הי' מספיק מאמר ח' לצריחתו, ומתוך קושית המפורשים הכ"ל, דלון זה דרך עיללה ח"ו, ומגיע להם כסה מזל דין והצן, וכמו"כ עד"ז ליתן שבר טוב לצדיקים שמקיימין את העולם שצברה צעשרה מאמרות, והכוונה צזה, דכיון שבי' הכרה ולורך צעשרה מאמרות, והסיבה לזה מפאת רשעת הרשעים שצא על יום חזות כח צנצירים כ"ל, ולצד זה הכסיונות גדולים וקשים מאוד, וע"כ מגיע לצדיקים שבר טוב וגדול כפי הערך, צמה שמקיימין עולם שבי' לורך צצריחתו לעשרה מאמרות והצן.

ועד"ז יובן דברי המד"ר הכ"ל, ח"ר צרכי' צש"ר סימון לא צעמל ולא ציגיעה צרה הקצ"ה את עולמו, ואת אמתת מכל מלאכתו אתמהבה, כי צאמת צבויות"ש לא הולך לעמל ויגיעה, כי לא ייעף ולא יגע, ולא יתכן אלצו צחי' זו כלל, אלא מפני רשעת הרשעים הי' הולך לאות מחדש, וגרמו העולם נצרה צעשרה מאמרות, וצחי'

את צרכתי וגו', שהש"ת צ"ה כצברה את העולם השפיע מטובו לימרות מושבין שפע לצרכי צני"א, ודרך השפע שלא להפסיק כלל, אלא כשהאדם נופל ממדריגתו ואין לו צמחון צצורה צ"ה המשגיח אמיתי הן ומפרנס צריות צלי הפסק כלל, וא עושה האדם הכוח צמחצתו אשר לא מעובר פגם צעלומות העליונים, ומחישין כח פמליה של מעלה ר"ל, ואז נפסק השפע חלילה, ולריך הש"ת צ"ה לאות מחדש השפע, שחלך כמו מתחילת הצריחה, וזהו ובי תאמר מה נאלל וכו' כי כאשר חלילה יפול מן הצמחון לחצוב מה יאכל, הוא עושה פגם חלילה צבשפע, ואטריחו כלפי שמיא לאות מחדש, וכי תאמר פי' כאשר תאמרו קך, ואז תעריחו אותי ולויותי את צרכתי וכו', אלא לא תתנהגו כך ותצטעחו צדי' בכל לצבכם ואז חלך השפע צלי הפסק כלל תמיד לא יחסר כל צה עכלה"ק.

ועפ"ז יבואר מחני' דאבות הכ"ל והלא צמאמר ח' יכול להצטרות, דהנה דרשו ז"ל בראשית צרה חלקים את השמים לצרות תולדותי' ואת הארץ לצרות תולדותי, שכל הנצירים נצרו צכה ציום הראשון, וא"כ מה לורך עוד לעשרה מאמרות, אחר שצבר שלמה צריחתן ציום הראשון, וזה שהקשו והלא צמאמר ח' יכול להצטרות, דיספיק מאמר ח' של צריחת יום ראשון, דצראשית נמי מאמר הוא כאמח"ל, אמנם כאשר הגיע הדיבור להיות מתקיים בעולם העשי', חויף הרגישו הנצירים חזות כח, מפני הרשעים העתידים לחטוא, וכמו שמינו צצריחת האור שצברה האור הגנוז ציום הראשון וחיף נגמה, כאמח"ל ראבו שאינו כדאי להשתמש צו רשעים והצדילו לצדיקים לעמיד לצב, ולא יוויירו ח"ו שינוי רעון לפניו ית', וגם מתחלה ידע הקצ"ה מה שידע לצסוף, אלא שבי' החסרון מפאת המקצלים שלא הי' העולם ראוי לקבל האור הגדול ההוא, וע"כ מיד צעה צה דצרו ית' להתקיים בעולם העשי', נתקטן צחי' האור ונתקטנה ההשפעה מסיבת המקצלים צעולם השפל הזה, שלא היו ראויים לאור הגנוז, וע"כ נגמה לצדיקים לע"ל, ועד"ז צנין פי'

ילדה רחל את יוסף עי"ש, ומה"ע יבוא לעתיד משיח בן יוסף לפני משיח בן דוד להכין לפניו דרך, ואז יושלם תכלית הצריכה להיות ההשפעה בצחי' עליונה כמו שהי' תחילת הרוץ בשעת הצריכה ובכן.

עוד אפ"ל צביאור המדרש ה"ל, עפ"י אמרם ז"ל נשאו הדשאים ק"ץ בעלמון, והבט נתעורר אז מחד הק"ץ בעולם, ואמרו ז"ל במס' שבת פ"א, דמשרע"ה שיבר את הלוותות מכה ק"ץ, ומה פסח שבחא ח' מתר"ג מלות, אמרה תורה וכל בן נכר לא יאכל בו, התורה כולה כאן וישראל מומרים ע"אכ"כ, אמנם אם דינא הכי אזולא ל' ח"י קיום וחזוק העולם, דחנאי התנה הקצ"ה עם מעשה בראשית אם יקבלו ישראל את החורב מועצ ואם לאו אני מחזיר אתכם לחבו וצבא, וצבא יוצן דברי המדרש בשעה שאמר הקצ"ה חדשא הארץ וגו' ונתעורר מחד הק"ץ בהכנה העולם ע"י הדשאים, חזעשו שמים וארץ, דמעתה כמ"כ ידון משרע"ה ק"ץ צבירת הלוותות ואזולא ל' קיום העולם, כי בלא תורה אין העולם יכול להתקיים, איברא כמ"כ ראו והשיגו שמים וארץ העליונים כי לבסוף יעשו ישראל תשובה על חטא העגל, אבל עדיין לא שקטו ולא נחו מיראחס, כי רשע החטא שמור וקיים לדורות עד שימחה זרעו של עשו כלמחצ"ל, וא"כ עדיין יש מקום לקטרוג על קיום ועמידת העולם וע"כ חזעשו מיראחס, עד שהעמיד הקצ"ה רגלי יוסף כנגדם, עפ"י הבחי' המצובר בתחומות ה"ל מסורת בידיו שאין עשו נופל אלא ביד בני' של רחל וכו', נמצא דע"י יוסף יסתמו פי המקטריגים מלקטרג על ישראל, וצבא נחא דעתם ושקטו מיראחס.

אמ"י בהקדם מאמרם ז"ל במדרש הים ראה וימים מה ראה ברייתא דר' ישמעאל ראה, והוא תמוה, וגל"פ עפ"י הגמי חולין (דף ז' ע"א) ברפצ"י שאמר לי' לגינאי נכרא חלוק למימך ואשבור כך, א"ל אחי הולך לעשות רצון קונך ואני הולך לעשות רצון קוני וכו' פרש"י כל הגחלים הולכים אל הים בגזירת מלך, וכן מצינו דדח"ל שהים התרחק נגד מצי' ר"ה ראה ליצקע מפניו מה"ע, וא"ל אני

זו נקרא עמל ויגיעה, כמ"ש הנביא (מלאכי ב' י"ז) הוגעתם די' בדצריכם, ודרשו חז"ל במה אני יגיע בדצרים בעולם, וע"אכ"כ ע"י עונות הרשעים שמתשיגין כח של מעלה כצבול, וע"ד לבשר את הארון נקרא צחי' זו עמל ויגיעה, ח"ש להפער מן הרשעים שמאבדין את העולם שנכרע בעמל ויגיעה, והם גרמו במעשיהם לבחי' עמל ויגיעה ע"כ מגיע להם גמולם להיות עונשם כפול, ע"י שמאבדין עולם שנכרע בעמל ויגיעה.

ועתה נחזור לראש דברנו, דבשעה שאמר הקצ"ה חדשא הארץ, היתה הלווי מאלו ית' עץ פרי, שיכא טעם הטעם הפרי, והיתה ההשפעה העליונה מאלו ית' בדרך זה, והארץ לא עשתה כן, אלא ותולא הארץ עץ עושה פרי וגו', ולא שהמירידה ח"י לעבור על לווי וכו', אלא סיבה המסורן בזה מנחת המקבלים, וכמו שהי' צבור הגנוח, כי לא היתה העוב"ז ראו' לבחי' גדולה כזו, וצבא תשות כח צבצרים ע"י הרשעים העתידים לעמוד בעולם, ונפסק ונתקלקל צחי' ההשפעה, ולא נתקיימה בשלימות, אמנם דיבורו ית' לא יסב ריקס, ויתקיים צחי' זו לעתיד כשהי' עולם התיקון וכמו שפירשנו לעיל, ולפ"י הי' עיקר הגורם צבא חטא האדם, כי זה גרם שיתמעט בהשפעה והביא תשות כח צבצרים, וא"ש מ"ש חז"ל כשנתקלקל האדם על עונו נפקדה גם הארץ על עוונה, כי הוא הי' הגורם גם בחטא הארץ וחטאם חלוי זצ"ל, (עיין בדברנו להלן צביאור הענין).

ובזה יתבאר דברי המדרש פליאה בשעה שאמר הקצ"ה חדשא הארץ דשא וגו' עץ פרי, ולא נתקיימה הלווי צבצ"י זו, מפני שנכנס תשות כח צבצרים כנ"ל, ע"כ חזעשו שמים וארץ, ונתייראו, כי מי יודע עד היכן יגיע קלקול הרשעים ותשות הצבצרים, ואין יתקיימו שמים וארץ, והצב"ת יתחם במה שהעמיד רגלי יוסף כנגדם, כי עיקר הגורם בקלקול הרשעים הוא הכ"מ שרו של עשו, ואמרו"ל אין זרעו של עשו נופל אלא ביד בניו של רחל, ויוסף הוא שטנו של עשו כמשפטי ז"ל ע"ה"פ ויחי כאשר

קשים ממך שאני זכרתי בג' ואתה בשש, ועשתה
 היום היתה זאת ששערי קודמת, ונלוותי על ככה
 בגזירת הילול להיות משמרת עבד זריחתה שהעבד
 זה יולד בראשית, ובקביעה הכי יחשב לה כביעול
 במציאות, אמנם ראחב זריחתה דר' ישמעאל, ושם
 נלמד מזה הקץ, ומשם למד שר של ים דלקדש שמו
 ית' לרץ למסור נפשו להצטעל ממציאות, עפ"י
 שאמרז"ל במס' פסחים (דף י"ג ע"ב) מה ראו
 חנני' מישאל ועזרי' שמסרו עצמן על קידוש השם,
 ופירשו בנש"י ותוס' שם שלא היו מלווין עקידה"ש
 וכו' לכה לברוח ולהגלל יעו"ש, אלא בשאו ק"ו
 צעמם מפחדים ומה לפחדים שאין מלווים
 עקידה"ש, כחיי צב וכו' וצאו צביתך וגו' ובתנודך
 ובמשארותיך וכו' אזו על אחת כמה וכמה, וממדת
 ק"ו למדה הים להצטעל ממציאות על קדושת שמו
 ית', אף במקום דליכא עשתה התגללות לפעור ולהגלל
 וז"ש זריחתה דר' ישמעאל ראה וכווא מדת הק"ו
 וכן.

אמנם עפ"י שיטת ההלכה אין לאדם להביא א"ע
 לידי כך להיות נהרג עקידה"ש, ולא ניתן למסור
 נפשו כיא צפרהסיה בפני עשרה מיראל, ורק בג'
 עבירות ע"ז וגו' ושפ"ד, והמלות עשה של וקדשתי
 בחור בגי' קבלו חז"ל שהוא רק בג'. עבירות הני'
 גם עיי' שיקבל על עצמו בקבלת אמתיות שהוא מוכן
 ומזומן למסור נפשו עקידה"ש במקום שמחוייב ע"ז,
 בזה מקיים המצו' של וקדשתי, ואיחא בזו"כ
 דחשב ל' כאלו אהפער זה עצמא וכלו קיימת
 בפועל ממש ועי"ש, ובאופן זה צמחים עלתה לו,
 שמקיים המצו' של וקדשתי, ועוד יוכל להרבות צמיות
 ובמעש' ולהרבות כבוד שמים בעולם, משא"כ המביא
 א"ע לידי מסג"פ, ואצד עובד הרבה, שכו' יכול
 לפעול בחיים חיותו בעבודת השי"ת ולהרבות כבוד
 שמים וכן.

ועפ"ז נזין דברי הגמ' הני'ל בשש שאמר הקב"ה
 חדש הארץ דשא וגו' ותעורר מדת הק"ו
 בהנהגת העולם, עיי' הדשאן שנשאו ק"ו צעמם, וא"כ
 יש לדון ק"ו מפחדים להביא א"ע לידי מסג"פ

ויברך ה' את יום השביעי ויקדש אותו ויהיה
 כבודו (ר"פ י"א) כחיי (משלי י')

מחוקי ועצב הצריכה, וע"כ צרכה זו לא ינוכה משכר העו"ב, וצ"ל יצואר המדרש צרכה ד' היא תעשיר ולא יוסף על עמ"ל המדרש. ואל"פ עפ"י"ד בגמ' תענית (דף כ"ה ע"א) צ"ל חינוך בן דוסא שאלמה מן לו דביחור עד אומת נחל ונעטר כולי הכי וכו' צני רחמי דליחור לך מידו (מטיבוחא דגניחא לדידקי לגלמא דאחי) [כ"ה הגירסא בעין יעקב] בעא רחמי יתה כמון פסח ביד ויחבו ל' חד כרעא דפתורה דרובא, חזי בחלמי' דבולבו לדיקי חכלי אפתורה דתלת כרעי ואיכו דתרתין כרעי וכו' ועיי"ש, מצואר מה דהצרכה הבאה לאדם צורך גם ינוכה מחלקו לעו"ב, וכי"מ צ"מ צדרי חז"ל דאם עושין לאדם גם מנכין לו מחיותיו.

*

ויאמר חלקים נעשה אדם וגו' צמד"ר (פ"ה ס"ה) א"ר סימון בשם שם הקצ"ה לצרכה את אד"כ, נעשו מל"ש כתיב כתיב וחצורות חצורות וכו', חסד אומר יצרא שבוה גומל חסדים, ואמת אומר אל יצרא שכולי שקרים, דרך אומר יצרא שבוה עושה נדקות, שלום אומר אל יצרא דכולי קטעה, מה עשה הקצ"ה נעל אמת ויחליבו לארץ הכ"ד (דניאל ח') ותשלך אמת, חרבה, אמרו מל"ש לפי הקצ"ה רצ"ע מה אתה מצוה חסדים חלוקים אמת שלך (פרש"י חותם, דחומתו של הקצ"ה אמת), תעלה אמת מן הארץ, הכ"ד אמת מארץ חלמה, עוד שם צמד"ר ר' הוה דב"ה של אפרין אמר עד שמה"ש מדיינין זה את זה ומתעסקין אלו עם אלו צראו הקצ"ה, אמר לכן מה אתם מדיינים צר נעשה אדם ע"י"ד המדרש, ופי' הופ"ת חסד אומר יצרא כלומר כח מל"ש הקראים חסד ע"ש פעולותיהם לפי שממזיקים על מעשה החסד, וכן דרך ממזיקים לעשות נדקות ועו"ב"ד שלי ואמת הוה שמוח מל"ש ע"ש פעולותיהם, עכ"ד ז"ל.

והנה עובא איכא להקשות צדרי המדרש ה"ל (א) מדוע כעס הקצ"ה על האמת עד שהעליכו חרבה, ומה פשעו ותעבתו באמת האמת וכו' ה"נ"ת נמלך ושאל לעתה, וכי מה הו"ל וכי ישיב אמרו היפך האמת, גם לא מנינו שהצו"ת סתר טענתו, א"כ זה יגיד כי טענתו אמת ואזוקת, ומאחר עמם העליכו הצו"ת חרבה. (ב) צ"ב דלצוסף העלה וצ"ל הצו"ת את האמת מן הארץ בשביל

צרכה ד' היא תעשיר ולא יוסף על עמ"ל, צרכה ד' היא תעשיר זו השנה שנאמר ויבך חלקים את יום השביעי וכו' עכ"ד המדרש. ואל"פ עפ"י"ד בגמ' תענית (דף כ"ה ע"א) צ"ל חינוך בן דוסא שאלמה מן לו דביחור עד אומת נחל ונעטר כולי הכי וכו' צני רחמי דליחור לך מידו (מטיבוחא דגניחא לדידקי לגלמא דאחי) [כ"ה הגירסא בעין יעקב] בעא רחמי יתה כמון פסח ביד ויחבו ל' חד כרעא דפתורה דרובא, חזי בחלמי' דבולבו לדיקי חכלי אפתורה דתלת כרעי ואיכו דתרתין כרעי וכו' ועיי"ש, מצואר מה דהצרכה הבאה לאדם צורך גם ינוכה מחלקו לעו"ב, וכי"מ צ"מ צדרי חז"ל דאם עושין לאדם גם מנכין לו מחיותיו.

ונקדים צדרי הצית שמואל אחרון (הביאו ק"ז הושמה משה זל"ה צ"ל חזריע) לפרש אמרם ז"ל מפני מה אמרה תורה במצורע צדד יצא, הוא הצדיל בין איש לאשתו וכו' לפיכך אמרה תורה צדד יצא, ותו"ד ז"ל דע"י חכמי הרופאים נרעת צאה מתצורות מרה שחורה, וכו"ל סיבת ההצדודות ורפואתו צורך הטבע שילך בתצורות צ"ל, ולא יסיר מעליו מרה שחורה והלרעה הצא בציצותו, והחוב"ק אמרה צדד יצא מחוץ למחנה והוא היפך הטבע, וזה שהקשו בגמ' מפני מה אמרה תורה צדד יצא שבוה היפך הטבע שיתרפה צדד זה, ואין השו"ת רואה צנינו הטבע, והחירוף צדד זה וכו"ל שנתצ צחורה כן, אין צדד שנינו הטבע, דהחוב"ק קדמה לעולם, והוא היתה כלי אומנתו של הקצ"ה שצד צרא את העולם, לפיכך דרך הטבע כך הוא, וכו"ל זה מחוקי הצריחה להיות כל הגמלאים שצולס משועבדים לחוקי החורה, ואין צדד שנינו טבע כלל, וזהו תירוץ ז"ל לפיכך אמרה תורה צדד יצא, וכו"ל שנתצ צחורה כן, אין צדד שנינו הטבע עכ"ד הבש"ח ז"ל, ומעשה כמ"ב חוספת צרכה הצא ע"י השבת, אף אם יב"ה נפישא וגרסא כחון מגדר הטבע וצדד זה, אצל לא נחשב ללם כיוון דתחיז כן צחוב"ק ויבך חלקים את יום השביעי והחוב"ק קדמה לעולם, כרי הטבע מחייבה להיות כן וכו"ל

לא פסקו ממנה אנשי חמנה בדברי תורה ועיו"ש, חמנה גללה הוא דאין מקרא יולא מידי פשוטו לעולם, ובאין בדרש הוא היפך מפשטו לגמרי, ואין יתקיימו שניהם וצ"ב.

ויתבאר הענין בהקדם מ"ש בספרי"ק אגרא דכלה לפרש הפסוק חלילה לך להמית לדין עם רשע, וחל"ה"ק הנה הברפיה חמנה לאל"י באת חלי להזכיר את עויו, ביארו חז"ל בזה שאמרה ערם בואך אללי הייתי נחשבת לנזקת בערך הרשעים, אבל משבחת חלי הנה בערך כרעשה חשש, הנה דעת לבנון מה חסדי השי"ת, אשר יחשוב האדם לדין בערך רשעים הגם שאינו לדין בחמת, דהנה בערכו יתב"ש אין שום נזר ויולא יוד חוצתו נגד בוראו, וצ"ב השמים לא זכו בעניו, אבל הוא ית"ש חיו דן את האדם רק לפי ערך הארציות שוכני בתי חומר, הנוטים אחר תאוות החומריות כי בעפר יסודם, וע"כ הם גוועים אחר התאוות, ובהעריך האדם אשר כובש תאוות צד מה יותר משאר החומריות הנה לדין יחשב וכו' וצ"ב פ"י הפסוק חלילה לך להמית לדין עם רשע כלומר מי שנחשב לדין רק בשאר הוא נערך יחד עם רשע, שאז יוכר יתרונו ולא יולת, גם לדין בזה חלילה לך להמית ועיו"ש שבהריך בדברות קדש.

ועד"ז חלי"פ דברי הגמ' סנהדרין כ"ג, בדרש עם הפשטו בקנה ח' עולים, ואין בדרש מולא מידי פשוטו כלל ותרומיבו איתנייבו, דהנה כאשר יתבונן בבחי' אמת המלוי ושורר בקרבנו, כשהוא לעצמו חיו ראווי להקרא בשם אמת כלל, ובחי' האמת השלימה נעדר לגמרי כאלו לא הייתה בבחי' כלל, וזכו פשוטו של מקרא וחי' האמת נעדרת וכמו שפ' הרדיק ז"ל, חמנה מחסדי השי"ת להעריך ולדון בערך כלליות הדור כולו כמבואר לעיל, וע"כ בערך שפלות הדור בכללו גם זה המקלח אמת נחשב לפניו ית', וראוי להקרא בשם אמת, אף כשהוא לעצמו לא חי' נחשב לכלום, חל"ה דא עקא שאחר עזר זכר חל"ה חס יתבונן המשכיל ימלא שגם מקלח

טענת המלאכים, ומעיקר אמת מצד ולבסוף מלוי סבר, ולא יצויר שינוי רצון ח"ו לפניו ית' ג' הקסו המפרשים למה לא השליך שלום האומר ג"כ אל יצא, והיפ"ת חירק דלא חי' לורך להשליך השל"י ג"כ, דכיון דחלל לא אמת, נשאר של"י חד לגבי חרי חסד ונדק ויכריעו נגדו, ע"כ חירולו, חמנה כך דינא דאחרי רבים להטות לא נאמרה חלל בישראל מקבלי התורה, ומח"ט אין לנו לילך אחר רוב חומ"ט ח"ט דרובא ניכר, דלא שייך לגביהו הדין דאחרי רבים להטות, ואפשר דמח"ט במלאכים דתורה לא בשמים הוא אין דעת הרוב נכרעת בהחלט, ואם סברה היחיד עדיפה יש כחוס להכריע אף נגד הרוב, דלא נעצו במל' דאחרי רבים להטות, וח"כ הדרא קושא דלובחי מה יועיל השלכת האמת, אם עדיין השל' במקומה עומדת ואומרת אל יצא. ד' גם ח"כ סיוס המדרש עד שחל"ש מדייני חלו עם חלו צראו הקב"ה, ולבאורה חס כן מעיקר אמת למה שאל ונמלך בעצמם, וצ"ל אמרו להרבות מדה עני' שהגדול נמלך בקטן, חל"ה כיון שסו"כ לא חייב להם ועשה נגד רצונם, ח"כ מעיקר אמת למה שאל בעצמם, ואין ילמדנו מדה עני' בזה.

ולבאר הענין נקדים דברי הגמ' סנהדרין (דף כ"ז ע"א) דור שכן דוד בן האמת חב' נעדרת שגא' (ושע' נ"ט) וחי' האמת נעדרת וסר מרע משחולל, מלוי וחי' האמת נעדרת, אמרי דבי רב מלמד שנעשית עדרים עדרים והולכת לה, מלוי וסר מרע משחולל, אמרי דבי ר' שולא גל מי שסר מרע משחולל על הצריות, פרש"י כל העולם אומרים עליו שוער הוא, והיינו משחולל לשון שעות כמו מולך יועים שגל (איו"ב) עכ"ל רש"י ז"ל, וח"כ דלפי פשוטו של מקרא חב' האמת נעדרת וחסרת לגמרי, וכן פ' הרדיק שם נעדרת שלא חב' נמלאת כלל כאלו לא הייתה מעולם, ואין הולאכוכו חז"ל בדרשם מפשטו לגמרי, ודרשו בהיפך שיתרבה האמת וחי' נמלאת עדרים עדרים, והמדרש"א ז"ל ברגיש בזה ובכח דלא יתכן לפרש בפשוטו שחב' האמת נעדרת לגמרי, דברי אמר"ל אפי' בשעת כשלונו של ירושלים

והקשויים להשיג אף מקאת אחת הלזו בעולם שכולו שקרים, ולכן טענה אל יצחא, אלז כיון שירדה אחת לארץ ונכחה לדעת שלגבי חיילות של שקר השוררים בעולם הזה השפל, גם מקאת אחת הנמלא נחשב הרבה מאוד, והכסיון גדול מאוד והמלחמה כבירה להשיג אף זאת, וע"כ שז חובל לעלות השמימה ולא תקטרג עוד על זריחת האדם, ולא ה' זה שינוי רצון ח"ו, כי מעיקרה השליכו הבו"ת ארצה ע"מ להעלהו אח"כ ולטעם ה"ל.

והנה מזדק בהמון בזמנ"ל להיות מענה צפיהם, אם ימלאו חצרות אנשים יראי ד' ההולכים לתומם להבדל מן השקר ולוחמים נגדו שלא להלכד ברשעו, ירעשו עליהם בדברי שמה ועלילה, לאמר של בוגתם אינו אלא להחזיק במחלוקת ולעשות פירוד בישראל, ומענה צפיהם לאמר גדול השל' וכו', ולא די שאינם רואים להטפל אל האמת, אלא גם מנגים אותו ומכנים אותו בעלי מחלוקת, וכבר אמרתי בדרך נחות על מאמצי"כ וה' ששמעו את דברי האלה האת והחזק בלצבו לאמר של' יהי' לי וגו', כי בטענת השלום הם מחפין על כל העצירות שבעולם ר"ל, וע"כ אומרים ששירות לזי אלה, אך ורק שלא לעשות פירוד ולא להחזיק במחלוקת, וא"ל ראי' וזירור שזו טענה מטופשת ומהססת ה"ה"ר, והטוען כך בעצמו יודע שאין בטענות אמת ואינו מאמין בה אף הוא, אלא שטוען כך כדי שיוכל לילך אחר שירות לזו בעצ"ה ה"ה"ר.

ומעתה נצין מדוע לא השליך הקצ"ה גם השל' ארצה, דאחר שהושלך האמת ארצה, ונוכחה לדעת כמה קשה המלחמה וגדלו הכסיונות להשיג אפי' מקאת אחת בעולם השקר, ע"כ גם השל' חדלה מלקטרג עוד בטענתה הראשונה שכולו קטטה, כי השיגה ששפלות המלכ צעו"ל א"ל להחזיק תמיד במדת השל', אלא אדרבה הכרחה להפריד מאנשי הרשע וללחום ולהתגבר נגד הקמים על ד' ועל חורותו, כמאמר דובמעי"ה ובתקוממין אתקוטע, וע"כ א"ל ח"ו לזך עוד להשליך גם השל' ארצה

האמת שה' מלפנים, נאזד וגעשעשו גדולי' ולא ניכר הבדל בין האמת והשקר, כי השקר רבה עליו וזיעלו ממחילותיו, איפוא לאת הכרחה שז לברר את האמת ולהפרידו מן השקר אשר מלפנים בשם אמת יכונה, וע"כ רמזו חז"ל ברות הקדש אשר צעקצחא דמשיחא חבי' האמת נעשית עדרים עדרים והולכת ומתמעטת, כי אף מה שנחשב לאמת בערך השקר השורר בעולם, בעצור זמן מעט יבוקש ולא ימלא כי געשעשו גדולי' ולא יח' ניכר הבדל בינו לבין השקר, ע"כ מן הלורך לעשות עדר לבדו להפריד האמת מן השקר, והכסיון חסיד על זה בזמנו שיגס מפלגות וכיתות שונים הדוגלים בשם החורג והיבדות, וכולם רוממת האמת צפיהם, ובאמת רחוקים הם ממנה כרחוק מזרח ממערב, וטענת קובלנא צפיהם שמתאוננים על פיזור הכוחות ורצוי המפלגות, ולדעתם ה' החיקוק השלם אילו התאחדו כל היחידים אשר בשם חרדים יכונן בזה משותפת ומאוחדת, אמנם לצדי לא כן ידמה, ואדרבא תועלת ותיקון גדול להפריד מאותן שצחרו להם דרך לא טובה, ופירוד זה לזך התקון הוא, ומעו לן משמי' דהגאון הצדיק ר' הלל מקאלאמייע זל"ה, שאמר לאחר שצברו אחים שנים מהחלוקה המפורסמת במדינת אוגאדאן, כי לפי מצב של הדור צימיו חולו ה' מהלורך לעשות עוד חלוקה חדשה ולהפריד בין הטוב והיפוכו, ואין מה נעני אצחרי', צעו"ה.

ונבאר דברי המדרש ה"ל, שהשליך הקצ"ה אמת ארצה ואח"כ העלה, כי הכה בעולם העליון אלא מלאכי מעלה, אין שקר במתנותם כל כולו אמת גמור, וע"כ בחי' האמת השורר צעו"ל, אשר בערך מצב הדור עלמא דשקרא יקרא לה אמת, אבל כלפי בחי' המלאכים אשר אינם יודעים להעריך במשקל ק"ל דיעות, אלאם לשקר יחשב, ולכן טענה מדת האמת אל יצחא האדם שכולו שקרים, מה עשה הקצ"ה נעל אמת והשליכו לארץ שנא' ותשליך אמת ארצה, ולא ע"ל הטועם השליכו הקצ"ה, כי לא עשתה פשע כמה שגידה האמת כאשר הוא, אלא נלד שבהיותה שם בעולם האמת, לא השיגה עד כמה גדול הכסיון

ז"ל (צפ"ג מה' תשובה ה"ב) דמה שאמרו שהאדם נדון בזכויות ועוונות אחריו רוצו, אין שיקול זה לפי מניין הזכויות והעוונות וכו' אלא במשקל ק"ל דיעות, וכו' היודע האריך עורבין הזכויות כנגד העוונות ע"כ, ומעתה כיון שהציד של מעט א"א להם להעריך עומק מילוי הדין, ע"כ יכולים הם לדון לפנים משורת הדין עפ"י החורה, משא"כ כשיש דין למעלה, והצויות הוא היודע בצירור להיכן הדין נוטה, ויודע להעריך משקל העוונות והזכויות, ובצ"מ שנתברר אמתות הדין שהוא תורה אין רשאי לעשות לפנים משורת הדין כמ"ס המהרש"א ז"ל וע"כ כשיש דין למטה אין דין למעלה, אלא הצויות מסכים על ידיהם לעשות לפנים משורה וכו'.

ומעתה יצא דברי המדרש ה"ל כי מדה האמת אמרה אל יצא שכולו שקרים, אמנם לא עוב לאדם שידון הקב"ה עולמו במדה האמת שלמעלה, כי זו אין הקב"ה עושה לפנים משורת הדין ע"כ השליך הקב"ה אמת ארצה, כדי שיהי' הדין למטה, ובצ"ד של מעט אפשר לדון לפנים משורה"ד אף עפ"י מדה האמת, כיון שא"ל לידע האמת בצירור כנ"ל, וז"ש אמת מארץ תלמה שהשפעת הדין עפ"י תורה הנקרא אמת חב"י מארץ צב"ד של מעט, והצויות יסכים על ידיהם בהנהגת העולם כמ"ס ז"ל, וזה פי' הפסוק אמת מארץ תלמה ואזק משמים נשקף, ר"ל כשהשפעת הדין עפ"י תורה הנקרא אמת, חב"י מארץ תלמה ע"י הצ"ד של מעט, אז אזק משמים נשקף, הצויות מסכים על ידיהם לעשות זקק ולהתנהג לפנים משורת הדין, ומעתה נבין מה שהשליך הקב"ה אמת ארצה, כי עפ"י מדה אמת שלמעלה הי' הקעורג גדול שהאדם כולו שקרים, ואם ידון הש"י דין מי יכולנו, וא"א לדון לפנים משורה"ד עפ"י מדה האמת כמבואר באמרת ז"ל, ולנעם זה השליך אמת ארצה כדי שחב"י השפעת הדין מלמעלה ואז אין דין מלמעלה, אבל השל' לא הי' נזקק להשליך ארצה, והוא למעלה בשלימות, והצויות משפיע מלמעלה של' על כל ישראל וכו'.

*

דבר נסתמו עונותיו וכו' גם הוא לצריחה האדם, וא"ש גם סיום המדרש שאמר הקב"ה עד שמה"ש מדויקים (אלו עם אלו) כבר נעשה אדם, כי מעיקרה נמלך הקב"ה צהם כדי להראות מדה עז' שהגדול נמלך בקטן, ולבסוף שבונו כולם ולא קטרגו עוד, אמר הקב"ה כבר נעשה אדם וכו'.

ואפ"ר עוד בחי' צהם נבדקס דברי הגמ' במס' ע"ז (דף ד') א"ר יוסף לא לילול חניש לוחא דמוספי צג' שני קמייחא, ציומא קמא דריש שחא ביחיד, כיון דמפקיד דינא דלמא מעייגי' בעובדי' ודחפו לי', והקשו בגמ' והא אמרת שלש ראשונות יושב הקב"ה ועוסק בתורה שניות דן, ותרילו תורה דכתיב צה אמת, דכתיב אמת קרה ואל תמכור (משלי כ"ג), אין הקב"ה עושה לפנים משורת הדין, (ומה"ט ראשונות שהקב"ה יושב ועוסק בתורה אל יתפלל האדם ביחיד) ודן דלא כתיב צי' אמת עושה הקב"ה לפנים משורת הדין, (וא"ש דבשניות מותר להתפלל ביחיד) עכ"ד בגמ', וכתב מהרש"א ז"ל דביוני עממא דאמריין צפ"ק דבסבדורין (דף ו') משתמש דברי צעלי דינין ואמה יודע להיכן הדין נוטה, אי אהר רשאי לעשות לפנים משורת הדין, דכיון דיודע היכן הדין תורה נוטה שהוא אמת הדין, אי אהר רשאי לעשות לפנים משורת הדין עכ"ל, מבואר דמלך מדה האמת אין הקב"ה עושה לפנים משורה"ד, ומתחייב שיהי' הכל במשפט וכולל דין, אלא לפי שאין העולם יכול להקיים במדה הדין באמצע"ל, ע"כ כשהקב"ה יושב דין לדון את העולם, אינו משתמש בחכמים וחתמו ודן את עולמו לפנים משורת הדין.

ובזה יתבאר אלנו אמנם ז"ל צב"ד (פס"ג ס"ח) כל מקום שיש דין למטה אין דין למעלה, כי הנה הצויות מסר בהנהגת העולם לצ"ד של מעט, כמו שדרשו ז"ל מהפסוק לק"ל גומר עלי, אמנם מה שזנים הצ"ד של מעט, הוא רק כפי מה שגורא בשניות צנזרין הדין, וכמ"ס ז"ל אין לדון אלא מה שענינו ראות, אבל חוביות ופנימיות האדם אין צד שום צ"ד להשיג, וזה הצויות לצד, כמ"ס הרמב"ם

העיוז פניהם לומר יש ממש צע"ז, וכנה בלחם העגל לא נעשה בדרך הטבע, כדאיחל בתרגום יונ"ט ע"פ ויאל העגל הזה, שזכרם השטן בחבור ויאל כמין דמות עגל, ועוד איחל חזק ע"פ ויאל אח העגל ומחולות וי"ל וי"ט וסענה היו צבוי' מעט ומשור קדם עמל, ר"ל שדלג העגל ורקד קדם עמל ע"י שזכרם השטן בחבור, הכי דלג עיון העגל ה' חוץ לדרך הטבע, כי הכה אהרן השליך וזה לתוך האש, ויאל העגל מעמזו על ידי שזכרם השטן בחבור העגל ורקד ודלג לעיני כל ישראל, וכל זה מפני שיתן מן השמים כח זה להס"מ כדי לנסות את ישראל, ע"ד הבא לעמל פותחין לו, ולפי שאמרו הערב רב עשה לנו אלהים וכונחם היחל לע"ז כמבואר בדרשתם ז"ל, ע"כ ניתן כח להס"מ לעשות נסים להגדיל הכסיון של הבשרים, ולכוסיף טומאה לרשעים לעוררן מן העולם כמחז"ל, אולם יען שיש מקום לע"כ לעשות ולומר שיש כח צע"ז, וכונינים חין מאמינים בזה שיתן מן השמים כח זה להס"מ, ע"כ אמרו ז"ל שמכאן פקרו המינים לומר דיש כח צע"ז, ולכן נקרא ולא מתרגם, וכוניס מכאן רש"י ללעולם יבא אדם זכיר בחשבותיו, שמתוך תשובה ששבי אהרן פקרו המערערים.

ולבאורה צ"ב דלפ"ז דמבאי קרא דויאל העגל הכה פקרו המינים לומר שיש ממש צע"ז, ומב"ע למחז"ל דקרא ולא מתרגם פן יעשו בו ע"כ ויאמרו ממש ה' זו שאלה מאליו, אם כן ראוי להבין למה נכתב בחורב פסוק זה שיש בו מקום לעשות, ואם אהרן אמרו למשה, אבל כשנאמר הכה"ק למשה כל דיבור ודיבור ה' הקצ"ב אומר ומשה כותב באמרם ז"ל, ופסוק זה הכי הוא מגוף הכורה, וא"כ טעמא צע"ז למה לא מנע הש"ת מלהניח מקום למינים לרדות, ולמה נכתב בחורב"ק.

אמנם יתבאר עפ"י שפירשתי כבר מאמר המשנה (אבות פ"א מ"א) חכמים הזהירו בדבתיים שמה תחבו חובת גלות וכו' וישחו בתלמידים הבאים אחרים וימלא שם שמים מתחלל, וכתב הרמב"ם

והנחש ה' ערום וגו' ויאמר אל האשה וגו', הקשה הרד"ק ז"ל איך ה' אמירת הנחש לאשה, וכי כה הדיבור יש בו, ואם ה' דרך מופת כמו אמירת האהרן לבלעם, למה לא אמר הכתוב ויפתח ה' את פי הנחש, כמ"ש ויפתח ה' את פי האהרן, ויצניו סעודי גלוי פי' כי הנחש לא דיבר אלא מלאך דיבר בעצבור, ולדבריו קשה דא"כ למה נתקלל הנחש ומה טעם בזה, אם הוא לא עשה כלום ולא דיבר להסית, ויש אומרים כי הנחש לא דיבר, אלא בלפניו רמז לאשה, ובאשה הכירה ברמיזה הנחש וידעה כונתו, ודחה הרד"ק פי' זה, דבר רחוק שחזין האשה כל השקלה וטריא שזיניסם ברמיזה, ועוד אם האשה הכירה רמיזה הנחש, אבל איך הבין הנחש מענה האשה, ומסקנת הרד"ק ז"ל שבי' דיבור הנחש ע"ד מופת לנסות בו האשה, ואע"פ שלא אמר ויפתח ה' את פי הנחש, כמ"ש בלחון בלעם, לפי שיש בזה נסתר גדול, וכוח העיקר למצינו מדע, ועדיין יש לשאול למה נתקלל הנחש, אחר שהק"ל ית' שם הדבר צפוי, ויש לפרש כי הנחש חשב בערמוניות לקנא באדם, וד' שידע דעמו שם הדבר צפוי, כעין שאמר"ל בל לעמל פותחין לו עכ"ד הרד"ק ז"ל, אמנם עדיין לא עלתה לנו ארוכה בדברי הרד"ק ז"ל להבין הענין עפ"י פשוטו, ולא גילג לנו לאחל סוד החכיון, צמ"ש שיש בזה נסתר גדול, ולעטם זה לא פירסם הכתוב בנס הדיבור של הנחש, ועדיין הענין צ"ב.

ונראה לישב עפ"י הגמ' בנח' מגילה (דף כ"ה ע"א) מעשה עגל הראשון נקרא ומתרגם, וכשני נקרא ולא מתרגם, פרש"י כל פרשת העגל עד וישרוף באש וגו' זה מעשה עגל הראשון, ומה שחזר אהרן וסופר המעשה זה מעשה עגל השני, ולפי שכתב בו ויאל העגל הזה, ע"כ נקרא ולא מתרגם פן יעשו עמי הארץ ויאמרו ממש ה' זו שאלה מאליו, אבל המקרא בלי תרגום חין מצינו אותה העמי הארץ עכ"ד רש"י ז"ל, ולכן שם הניח ר"ש בן אלעזר אומר לעולם יבא אדם זכיר בחשבותיו, שמתוך תשובה ששבי אהרן למשה, פקרו המערערים שנאמר ואשליככו באש ויאל העגל הזה, פרש"י

ורע למוכר, ומכן להיפוך, ועל כולן אמר רי"ז אוי לי אם אומר אוי לי אם לא אומר, אם אומר שמא ילמדו הרמאין, פרש"י ומתוך כך יבואו לרמות יותר, ואם לא אומר שמא יאמרו הרמאין אין ת"ח בקאין צמטש ידינו, איבער לא אומר או לא אומר, איך שמואל בר יוחנן אמר ומכאי קרא אמרה כי ישרים דרכי ה' לזיקים ולכו גם ופושעים יכשלו גם, ופי' הרשעים לזיקים ולכו גם יזכרו גם שלא לרמות בהריות, ופושעים יכשלו גם ילמדו לרמאות, ומאמר זה היתה גם צמטש דכלים (פי"ג ט"ז) וצקלת דבה (פ"ט) דפקא מינה צמטש הרמאים לענין עומאה ועברה עיי"ש, ועל כולם אמר ר"י אוי לי אם אומר וכו', אם לא אומר אני מונע את התלמוד ומעמא את הבערות עיי"ש, ולכאורה יש לבין מעיקרא מאי קא מציעא ליה ולצפוק מביכא פשיטא ליה, ומה נחמד לו בצפוק זה מה שלא ידע עד אז.

ונראה דספיקותו של רי"ז ה' איזו מן החששות מכריע לזכות חבירתה, אם יותר טוב לאמרו בשביל חזקת הכשרים, כדי שידעו האסור והמותר ויזכרו צמירתן, ולא ישיגהו על קלקול הרמאין, או יותר טוב שלא לאמרו שמא ילמדו הרמאין, ולצפוק הכריע רי"ז מהאי קרא כי ישרים דרכי ה' לזיקים ולכו גם וגו', דכללות החורב כן הוא, למימינים זה סמא דחיי, ולמשמאילים זה היא להיפך חיי, ואעפ"כ לא מנעב החורב מלכחנן, ואעפ"כ שאפשר שיגיע מזכ קלקול לרשעים, מכל מקום כדאי בשביל חזקת הכשרים, וזה מכריע ודוחה חשש קלקול הרשעים, וע"כ אמר רי"ז מהאי קרא, ואעפ"כ שהרמאין ילמדו לרמות עוד יותר וכו', וידוע מה שכתב הרמב"ם ז"ל בפתיחתו לספר התורה בדברי התנאים: ידעתי כי רבים וגם שלימים יקבלו חזקת מספרי זה, ואנחנו המבולגלים שמוחם מזהבם בדיעות שאינם אמיתיות ובדרכים המטעים, יברחו מפרקים רבים ממנו ויקשו עליהם וכו', מ"מ לא חמנו הטוב כשיאות לאחד המעולה ולא יאות לעשרת אלפים כאלו, אני בזה לאמרו ואראה להלל

ז"ל בפירושו ח"ל מים הרעים כנוי לאפיקורסות, ואמר השמרו בדבריהם בתוך ההמון, ולא יהי' בדבריהם מקום שיסבול פירוש אחר ולישנא דמשמעת אחרי אנפין, מפני שאם יהיו שם אנשים כופרים יפרשו אותם כפי אמונתם והתלמידים ישמעו מהם ויחזרו לאפיקורסות, ויחשבו שזאת היתה אמונתכם ויהי' זה חילול השם, כאשר אירע לאנטיגונוס עם דוק וציתוס, וכן פי' הרש"י והתוס' וי"ע זל"ה, וענין אנטיגונוס איש סוכו מצולר בצצות דר"ג (פרק ה' מ"ג) הוא ה' אומר אל תהיו כעצדים המשמשין את הרב על מנת לקבל פרס, אלא הוו כעצדים המשמשין את הרב שלא ע"מ לקבל פרס, אנטיגונוס איש סוכו היו לו שני תלמידים, שהיו שונים בדבריו לתלמידים ותלמידים לתלמידים, ודקדקו אחריו ואמרו מה ראו רבותינו לומר דבר זה, אפשר שיעשה פועל מלאכה כל היום ולא יעול שכרו ערבית, ועי"ז כפרו בגמול שכר ועושה וצחחית המתים וכפרו בצקלת חז"ל, ויפרשו מהם ב' פרשות לדוקין וציתוסין, לדוקים ע"ש דוק וציתוסין ע"ש ציתוס, עיי"ש.

וכתב הרמב"ם ז"ל צפי' המשנה דאבות (פ"א מ"ג) דהפי' האמיתי צמאמר אנטיגונוס, שהזהיר החכם לעבוד את הבור' מאכבה, ולא בעבור חשום שכר וגמול, אלא שהם עשו בדבריו ואמרו בשמו שאין לאדם לא גמול ולא עונש ולא תקוה כלל, כי לא הבינו כוחו עיי"ש, ולכאורה לריך ביאור למה העתיק רבינו הקדוש בסדר המשנה מאמר זה דאנטיגונוס, אחרי דיש צדק מקום למינים לרדות ומכאן פקרו דוק וציתוס ותלמידיו ותהרהר המינות בישראל, וכו"ל לרבינו הקדוש להשמיע משנה זו מגרסתו, ודרי הוא עלמו העתיק דברי אצטליון שאמר חכמים הזכרו בדבריהם, ושיי המאמרים נראין לכאורה כסותרות זה"ל.

אבן יתבאר עפ"מ"ש בגמרא (ב"ב דף פ"ט ע"ב) דמנו חכמים בצרייתא כל אופני הרמאות צמדיה ומשקלות שאסור לעשותן, ומכן שהוא יפה ללוקח

המעוררים, ור"ל שארץ התבוננות וחירות יתרה שלא ידברו דיבורים שאפשר לתלות בהם דברי מנינה, שלא תבוא תקלה על ידו, ואפילו אם גוף הדיבורים אחת הם ויש זמנים אשר יש לזרז והכרח לאמנם, כגון וילא העגל הזה שבתרה התורה"ק לכתבו מפני תועלת הכשרים, למען ידעו דורות הבאים ח"ך להתעבה בנסיונות כאלו, אבל למדונו חז"ל שיחזר האדם, שלא יאמר אותם אם אינם על צד הלוך והתועלת, ומבאלי טעמא נקרא ולא מתרגם, כי יספיק לתועלת הכשרים שכל הדורות שיבינו במקרה לצד, ועיי' לא יבינו צו כי הם קרובים אל הכשלות ולא העשות יותר מאל התועלת.

וארווחנא בזה לבין שפיר דברי הרד"ק דעובא ח"כא לחלק בין נס דתש לנס דאתון, וזהו הכנס של פתיחה פי האתון כי לעובד כדי למנוע מלחטא, כמ"ש רש"י ז"ל ע"פ ויתיצב מלאך ה' בדרך וגו' מלאך של רחמים ה', והי' רואה למנוע מלחטא שלא יחטא ויאצד עכ"ל, וז"ש מלאך ה' שבי' שלח מאתו ית' לעובד ולרחמים, וכמו כן הכנס של פי האתון ה' נס מאתו ית' לעובד, ואמרו ז"ל שזוא מן עשרה דברים שגזרנו ערב שבת בין השמשות, וע"כ גילחו הכתוב לפירוש שבת הכנס שעשה הצו"ת למנוע מעשה הרע, כי הסיפור בנסיו ית' מוסיף קדושה ויראת הרוממות, משא"כ בנס של דיבור הנחש שענינו ה' להסית ולהדוה כמ"ש הרד"ק במסקנתו דהנחש ה' מתחלה מתעצבו לרעה להסית ולהדוה, וע"כ ניתן לו כח הדיבור ע"ד הכא לעמא פותחין לו, והסית את אדמ"ר לעצור על מלוחיו ית', ונקנסה מיחה לעולם עצור חטא זה, עכ"פ זה הכנס ה' מכוון של הס"מ, כי מאתו ית' לא חלא הרעות, ע"כ נס זה העלימהו הכתוב, ואפשר שזה הכוונה בדברי הרד"ק שכתב שיש בזה נסתר גדול, כי אין לצד מלוחין הנסים שנעשים ע"י כוחות הטומאה וע"י הס"מ, כדי שלא ליתן פתחון פה, ושלא להעיר לנו שלא נגלה אליו ידיעה זו, שיש בזה הס"מ וחילוחיו לעשות נסים נגלים, כי באמת **התורה** בני ישראל המאמינים, ידעו והאמינים

המעולה האחד ההוא, ולא ארגיש בגנות העם הרב ההוא עכ"ל וזהו.

ובדרך זה יתורן קשיא הג"ל ולי"ק מדוע סידר רבינו הקדוש בסדר המשנה מאמר ארבעה עשר אגו סוכו אל תהיו כעבדים המשמשים את הרב על מנת לקבל פרס, ואע"פ שמכאן פקרו המינים ונתקלנו, אמנם תועלת הדיקוס מכריע חשש קלקול הרשעים, והכריע רבינו הקדוש לכתבו מפני תועלת הכשרים כדי שידעו להזהר לקיים המצוות מאהבה השי"ת ושלא עמלקים, אולם לר"ך לא כח הכתבה ודעת תורה אמתית לבחין ולהכריע, איזה עדיף וכחו יפה לדחות חשש חזירות, וע"כ הכריעו חז"ל באבות חכמים הזכירו בדבריהם וכו', וכמ"ש הרמב"ם ז"ל שלא יבי' בדבריהם לישאל דמשמעת לתרי אפי, שמה יטעו התלמידים ע"י דברי מנינה ונמנא שם שמים מתחלל, כי לר"ך לא כח הכרעה ודעת תורה אמתית ולא כל העתים שיון בזה, ולפעמים יבי' הקלקול יתר על התיקון, ועל כן לוי חז"ל חכמים הזכירו בדבריהם, אף אם נראה לעין שיש בה תועלת מרובה, אבל לר"ך התבוננות וחירות יתירה ודעת תורה אמתית, והזכירות בזה הוא הכרחי.

ומעתה יוצן גם כן שפיר מדוע נכתב בתורה"ק הפסוק וילא העגל הזה, לפי שראתה חכמתו יתברך שיהיו נסיונות כאלה בעיקבתא דמשיחא, שיעשה הס"מ נסים מדומים כאלה ע"י שלוחי נבואי השקר להטעות בזה את הצדיות, כמו שא"כ וזה האות והמופת וגו' כי מנסה ה' אלוקיהם לחכם, וע"כ הוצרכה התורה"ק להודיע לנו שיש מליחות בזה, שיתן כח להס"מ לעשות נסים, וכמו שבי' במעשה העגל שנכנס בו השטן ורקד ופזז ועשה נסים, ולכן נכתב זאת בתורה"ק שצביל תועלת הכשרים, והדורות הבאים שידעו להזהר מנסי השקר של הס"מ וכת דילי, ואע"פ שפקרו ע"י המינים, מכל מקום כדאי לדחות חשש זה מפני תועלת הכשרים, ומכאן למדו חז"ל לעולם יבא אדם אביר בתשובותיו, שמתוך תשובה שהשיב אחר פקרו

השחקקות ומחשבה רעה לעשות מעשה הסתם זו, ע"י מחשבתו זו המשיך עליו כח הס"מ, וכמבואר בפרדרי"א שבס"מ רכז עליו ודיבר עזרו, וכן הוא בכל אדם שרואו לעשות הרע, ממשיך ע"ע כח העומא"ש ע"י מחשבתו, ואף אם אין סופק בידו לגמור בעלמו מעשיו הרע, בס"מ מסייע בידו ועושה שליחותו ע"ד הכא לעמא פותחין לו כמבואר בדברי חז"ל, וא"ש מה שנתקלל הנחש ונענש, אע"פ שבס"מ דיבר עזרו, לפי שהוא המשיך עליו את כח הס"מ ע"י תשוקתו להרע.

ויתבאר ביתר ביאור עפ"י"ש המהרש"א ז"ל במס' מכות (דף י" ע"ב) על מאמר הגמרא ח"ר הו"א ח"ר אלעזר מן התורה ומן הגזירות ומן הכתובים בדרך שאדם רואה לילך מוליכין אותו, וכתב המהרש"א דלא קאמר שבקצ"ה מוליך אותו אלא מוליכין אותו, ויוזן עפ"י"ש בכתב מקומות של מחשבה ודיבור ומעשה האדם, הנה הוא בורא לו מלאך לפי ענינו, אם לעזוב אם לרע, וע"כ אמר בדרך שאדם רואה לילך, שברשות בידו אדם ממנו יתצרך, וככל בידו שמים חוץ מיראה שמים, אבל כפי ראונו ודעתו של אדם מוליכין אותו, המלאכים הנצרכים מהרצון והמחשבה אשר בו, ומייתי בגמרא ראו' מן התורה שא"ל הקצ"ה לבלעם לא חלך עמהם, ואח"כ כתוב קום לך אחס וגו', שרואו ודעתו הרעה לילך אחס, גרם ששלח הקצ"ה לו מלאך כראונו ומחשבתו שאמר לו קום לך אחס, ומייתי ראו' מן הכתובים דכתוב אם ללצים הוא וליץ וגו' ר"ל דקצ"ה מוסיף לו מלאך לך כפי ליטותך, עכ"ל המהרש"א ז"ל, ובזה מובן דעת הרס"ג ז"ל, דאף שכלמלאך דבר עבור הנחש, מכל מקום נחשיב הנחש, שכלמלאך חינו אלא גומר ענינו שבתחיל בו, ע"ד שאמרנו ז"ל הכא לעמא פותחין לו, ובדרך שאדם רואה לילך מוליכין אותו, ונענש הנחש על רוע בחירתו שגרם זאת להמשיך מלאך רע להשלים ענינו, ובזה יבואר הענין קלה ועיין בספרי עה"ג שהארבעו בענין הבי"ל עיי"ש.

עלינו קבלת חכמינו ז"ל, שניתן להם כח זה לנסות את הצריות, דא"ל שיהי' להם כח זולתי ממנו ית', דאין עוד מלבדו, אלא שלא ראהו הכות"ק לפרסם הכסים האלו גלוי לכל, פן יפקרו המינים להשיח פניהם ולומר כי יש כח בכם"מ ובע"ז לעשות נסים, ואעפ"י שכתוב"ק פרסמה גם זה בפסוק ויאל העגל הזה, לפי שיש בזה נורק ותועלת לדורות הבאים, אולם גם שם נקרא ולא מתרגם כמלאח"ל, והנכון שלא לספר בזה, ולא הזכירו הכתוב רק פעם אחת בפרשת העגל ע"ל ההכרח, אבל כאן דיבור הנחש העלימכו הכתוב, ואולי לזה רמז הרד"ק בלשונו שיש בזה נסתר גדול למצינו מדע, כי מצינו המדע יצינו הכתוב שבו שהי' הנס הזה על ידי כח הס"מ, שניתן לו כח זה ע"ד הכא לעמא פותחין לו, אבל לחסירי דעת שלא יצינו ולא ישיגו ויבואו לעשות וכשנלן, לא יאות לגלות דבר זה ולטעם זה העלימכו הכתוב, להורות לנו שסכנה עמומה בסופור נסים אלו, ומכא"כ להאמין בכם זה ודאי כפירה ומינות שאין כמות.

ואפשר דגרמז דבר זה בדברי חז"ל במס' חולין (דף מ"ג ע"א) שהקשו לר' יוסי יהודה דס"ל ניקבה המרה ערופה, והכתוב (איוב ע"ז) ישפוך לארץ מדרתי ועדיין איוב קיים, א"ל אין מזכירין מעשה נסים פרש"י להביא ראו' מהם, ולכאורה הול"ל אין למדין ממעשה נסים, והזכרה מאן דבר שמי, אמנם לשון חכמים מרפא ונרמז בלשונם הקדוש, והזכרת נסים כי הוי גוונא שנענש ע"י הס"מ (כמבואר בדר"ל אלא איוב), ופה למנוע ולחדול ממנו, ומעצב שלא להזכיר נסים אלו מחשש כשנלן כמבואר לעיל, וע"כ חפסו בלשונם לומר אין מזכירין מעשה נסים.

ובעתה לא קשה קושיה הרד"ק על דברי רבינו סעדי' גאון, דאם המלאך דיבר עבור הנחש מה חטא הנחש ולמה נענש ונתקלל, אמנם הרד"ק בעלמו כתב שם, דהנחש חשב בערמימות להחטיא את אדם ואשמו, והכא לעמא פותחין לו, וכמו"כ אפשר להנין בזה דברי הרס"ג דלפי שהי' לו להנחש

אדשי' אלמלי למד תורה לא מת, כי החסרון היה בשביל שהסיפוי על האיווי כפירשי' ז"ל, ואלו היה לומד תורה היה מוכרחו לו לעשות גדרים וסייגים, ולא היה גרעון זה, וסיים שפיר לפיכך נאמר אם בחקוית תלכו דר"ל שרק ע"י עסק התורה יוכלו לעשות משמרת כחשאר לעיל.

באופן אחר נ"ל, כי הכה רש"י ז"ל פי' דחפה עד שנגעה, אמר כשם שאין מיתה צניגה כך אין מיתה צאכלה, והנה רציו ראו בן תמכו להלא לא היה בגזירה שימות חייב אלף ציוס אכלו ממנו, ויומו של הקציה אלף שנה, והאין ידעה ממה שלא מתה חייב שאין מיתה צניגה, גם קשה עוצה הלא הוא ידעה האמת, שלא החזירו אלף על האכלה ולא על הנגיפה, והאין תפחתה להביא ראיה מנגיפה על אכילה, גם לר"ך להבין האמת מה עלה על דעתה להוסיף יותר ממה שנעשו.

והנלפע"ד כי היה אמר הכתוב הן האדם וגו' ועשה פן ישלח ידו ולקח גם מעץ החיים ואכל וחי לעולם, והקשו המפרשים הלא הקציה מקור הטוב ורואה להעיד, רק העונש הוא בהכרח מהעצירה צעמו, אבל אלו היה מקום להגלל מהעונש, היה ראוי בצורה צ"ה זה, וא"כ מה היה הפחד אם יקח מעץ החיים ויגלל מעונש מיתה, אמנם י"ל כי אמרו חכמי' לעולם ירגז אדם יל"ע על יל"ה, נלחו מועצ וב' אם לאו יעסוק בתורה, לא נלחו יחזיר לו יום המיתה! וזה פירשו המפרשים הנאמר, אדם איך יחבה בכל יום למות מחכה, דר"ל שזה יחבה את נפשו, אם בכל יום למות מחכה, שעי' הזכרת יום המיתה ויגלל מיל"ה, ובעצרי נחל פי' זה דברי הכתוב מי גבר יחי' ולא יראה מות, שמי יוכל לחיות חיים הנחיים, אם לא יראה הזכרת יום המיתה קודם.

ומעתה לפי' היה יום המיתה בהכרח, כי אך צ"ה יוכל האדם להיגלל מיל"ה, אך אדשי' קודם שחל' לא היה צו עדיין שום זולתה, וכו' כל

(ומכח"ק) **במדד"ש** אדשי' אלמלי למד תורה לא מת, לפיכך נאמר אם בחקוית תלכו וז"ב. ולפענ"ד כי הכה רש"י' כתב ע"כ לא תעשו צו, הוסיפה על האיווי לפיכך צ"ה לר"ך גרעון, ולר"ך להבין מה חטאה זה, הלא מוכרחו לעשות גדרים וסייגים בכל איסורי דאורייתא, שלא לצוא לר"ך ממש, וסחור סחור אמרין למירא לכרמא לא תקרב, וחכז"ל למדו מן המקרא' ושמרתם את משמרתו לעשות משמרת למשמרת החו"ק, אך י"ל דאחר שניתנה החו"ק, ונעווינו שם לעשות משמרת, לכן אנוהו לריבוס לעשות גדרים וסייגים, וחכז"ל גזרו הכה גזירות, משא"כ לאדם ואוהו שלא ניתנה להם החו"ק, ולא נעווינו אלף צמולא אחת ולא נאמר להם לעשות משמרת, לה לא היה להם רשות להוסיף, גם י"ל דאחר שניתנה החו"ק לישראל ונמסר הכל לחכמי הזמן, ובאשר פי' הר"ן ז"ל בדרשותיו, מה שאנו אומרים ונתן לנו את תורתו, דהיינו שניתן לנו צמחנה, כאשר יכריעו חכמי הדור עפ"י דעת התורה, כן יאמרו גם בשמים, וכבר פירשו הקדמונים ומי גוי גדול אשר לו [ממש] חקים ומשפטים לדיקים [דהיינו שיוכל לעשות צעמו חוקים ומשפטים שיהי'] ככל התורה הזאת, שמה שעושים חכמי הדור בשכלם הוא ממש כעם החו"ק, וממילא דלא נקרא הוסיפה על החו"ק, כי כולה חדא תורה היא, משא"כ ערם שניתנה החו"ק ואין ההוספה מדעת תורה לא היה להם רשות להוסיף.

ובאזה"ח פי' בחקוית פי' הכתוב, אם בחקוית תלכו ואת מלוותי תשמרו, כי אמרו ולא ע"כ חסיד, שאסור לו להתבגר בחסידות, שעשה לו גדרים וסייגים, כי לפעמים יבשל ע"י לפי שאין לו דעת תורה, וז"ש אם בחקוית תלכו שהוא עסק התורה, ואת מלוותי תשמרו פי' תעשו לכם משמרת כדי לקיימם גדרים ושמירות לא זולת עיו"ש, ולפי מ"ש דערם שניתנה החו"ק לא היה רשות כלל להוסיף, מוכן יותר הכתוב בדרך זה, מה שאמר אם בחקוית תלכו ואת מלוותי תשמרו שרק ע"י עסק התורה יוכלו לעשות משמרת, וזהו מוכן המדרש

לכניסת שבת, ועפי' הלכה מה שאסור בשבת באכילה, היא ג"כ מוקף מחמת חיסור ואסור צעילנות, ומבואר בש"ע סי' ש"י סעיף ו' דמוקף אסור בנגיעה ג"כ, ועיי' בטו"ז ומג"א מה שמקשים מסי' ש"ט, ומחלקים בין אם הוא לנורך דבר המותר אם לנורך דבר המוקף, והרבה פוסקים מחלקים בין אם הוא דבר המתנענע, שע"י הנגיעה הוא מתנדנד וזה לידו צעילנות, וכן הוא מבואר ברמ"א סי' רס"ב דאסור ליגע בדבר שהוא תלוי, אף בנגיעה בעלמא, וא"כ צפירות האילן שהיו תלויים ויכולים להסתדנד, גם אין בהם לנורך דבר המותר, כי הם אסורים לכל, ה' אסור אף ליגע בהם בשבת, וגזה שפיר בוספה על הציווי לאסור בנגיעה, כי כבר היתה מרגשת אז קדושת שבת, אבל העשות הגדול שה' צוה, שהכניסה אזהרה בנגיעה בתוך הציווי עצמו, כאילו הנגיעה והאכילה שווין הם להטיל בה זוכמא, ולא בהכניסה בין הנאסר מחמת חומרה להנאסר מחמת הציווי עצמו, ובאמת רק באכילה גרמה הזוכמא להכרחיות יום המיתה, ובמ"ש הקצ"ב ציוס אכלך ממנו דייקא.

והנה הקשו המפ' במה שאמרו לא נלחו וזכיר לו יום המיתה, כיון דהזכרת יום המיתה היא בסגולה המועיל יותר בצעתה, למה ל' להתחיל בסגולה אחרות, תיכף יאחו לדיק דרכו בסגולה זו המועיל צודדא, אכן כתבו דיותר טוב אם אפשר בסגולה התורה שהוא בשמחה, וציאור הענין הוא, דהזכרת יום המיתה היא מכניע הלז ותאוותיו, ומצטל בה הילך, ומי שלומד בקדושה וצערבה, החוב"ק מציאו לדי הכנעה בראיו, ואינו צריך עוד להזכרת יום המיתה, ובספס"ק דרך אמת פי' מאמר חז"ל כל הלומד לתלמיד שאינו בגון כאלו זורק אבן למרקוליס, ואינו מוצן במשל הזה, אף ענין זריקת אבן הוא ציון ופחיתת הכבוד ושפלות הרבה, ולמברקוליס הוא דרך עבודתה, והוא לה להתנשאות וגירות, וכמו כן בתלמיד שאינו בגון, כי לימוד החוב"ק לתלמיד בגון, מציאו לדי שפלות והכנעה ותיבה, בתכלית הנצחית פחיתת ערכו, ולבתלמיד שאינו

איבריו קדושים ועבורים, מוזמנים לעבודתו ית"ש, ולא הי' עליו שליטת היס"ר כנודע, לזה לא הולך אז ליום המיתה, וזה שאמר לו הקצ"ב ציוס אכלך ממנו מות תמות, אין זה צדק עונש, אלא שאמר החטא הוא הכרת שיהיה לו דרך להיגלל מיל"כ, וזה י"ל מה שאמר לה כשם שאין מיתה בנגיעה כך אין מיתה באכילה, אף שלא כלל היום עדיין, מי"מ ידעה שפיר כי כל הכרחיות יום המיתה, ה' רק בשביל שאמר החטא הטיל בה זוכמא ונפסק מקדושתו והסתלבנות הנורא לעבודתו ית"ש, והולך למלחמה הילך, וזה ה' מרגיש תוכך, כמו שאמרו חז"ל ידע חיותם בנפשי, לזה אמר לה כשם שאין מיתה בנגיעה, שהיא רחוקה אחר הנגיעה שעדיין בקדושה עומדת במקום, ואין לנורך להזכרת יום המיתה, כך באכילה לא חיק לקדושה.

ובמה שהוסיפה על הציווי בנגיעה, אפשר לומר כי בהם אמרו חז"ל קיים אצרכם אציו ע"ה אפי' עירוב תבשילין שהיא דרבנן, וציאור המפ' שהיו כל רמ"ח איבריו וש"ס גידיו קדושים ועבורים, שהרגיש מעצמו כל המלות, וגם המילין דרבנן והחומרות הכלליות בכל מצוה ומצוה, ועד"ז פי' הקדושה לוי בדרושים לפורים אלו קרצו לפני ה' סיני ולא נתן לנו את התורה דינו, לפי שצטעה שקרצו לפני ה' סיני, פסקה זוכמתן שה' להם מחטא אדב"ה, ולא הולרכו עוד לנתינת תוס"ק, שהשיגו הכל מעצמם כמו א"ה ע"ה, ולפי"ז כמו"כ אדם וח' קודם החטא, טרם שהטיל בהם הנהגה הזוכמא, שהיו קדושים ועבורים בתכלית הקדושה כמו צמעמד ה' סיני ועוד יותר מזה, השיגו מעצמם כל החומרות וכל האזהרות.

והנה נודע מכתבי האר"י ז"ל כי בע"ש אחר חלות מתחיל להאיר אור השבת, ומאז מתחיל החשבון של הלי"א שעות לשמירת שבת עפי' באר"י ז"ל, והנה צריחא אדב"ה ה' בע"ש, ואח"ל צעשירות סרה, וא"כ בשעת החטא כבר ה' מרגיש קדושת שבת, כי ה' כמה שעות אחר חלות היום וסמוך

המיתה, שאינו אלא להביא הכנעה, ואין לך מזה עוצה יותר מהחוב"ק.

ובזה מובן דברי המדרש שהחללנו, כי כבר כתבתי שהברחיות המיתה היה צשציל שאחר החטא בא לידי מלחמת הולך, והולך להזכרת יום המיתה להתגבר עליו, אמנם באמת אדכ"ר שיהיה ילד כפיו של הקד"ב, אילו היה לו עסק התורה היה בני לו לגלח את הילד"ר בצגולה הראשונה שגמרא שהיא היותר עוצה מהזכרת יום המיתה, למאן דאפשר ליה, וז"ל ש במדרש אדכ"ר אלמלי למד תורה לא מת שלא היה לו לזרז למיתה, לפיכך נאמר אם בחקותי תלכו, ששם נתבאר שעי עסק התורה ע"מ לשמור ולעשות, בא יבוא האדם לידי הכנעה אף מרוב העשירות, ואינו לריך לעניות או מיתה ח"ו עבור הכנעה לבו, כ"ל לעבוד הטי"ת בשמחה ובעצב לבד מרוב כל מתוך נחם והרחבה אכ"ר.

*

ויצא קין מלפני ד' וגו' במדרש רב (פכ"ב סי"ג) מביא ילא ר' חמא צשי"ר חנינא צ"ר יתחב אומר ילא שמה וכו' פגע צו אדכ"ר, א"ל מה נעשה צדיק, אומר לו עשיתי תשובה ונחשפיתי, התחיל אדכ"ר מעפה על פניו, אומר כך היא כוחה של תשובה ואני לא הייתי יודע, מיד עמד אדכ"ר ואמר מזמור שיר ליום השבת, עכ"ל המדרש. וז"ל קישור דרשם ז"ל, מה ענין שיר של שבת לכאן.

וא"ל עפי" המוצא צניו ישכר צסם צעל לימודי ד' גלגל, דהנה לפי הדין ומשפטי התורה אין התשובה מועלת, דקיי"ל מלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול, אך דאיתא בגמרא דהנאי התנה הקד"ב עם מעשה בראשית אם לא יקבלו ישראל את התורה יחזיר העולם לתוכו וצוהו, והנה קבלו ישראל את התורה וקיימו את העולם, א"כ הרי הם צביכול כשותפין צמלכותו, ע"כ לא שייך צישראל הדין מלך שמחל על כבודו וכו', משא"כ אדכ"ר מעלם הדין לא מוכי להם תשובה מעשם מלך שמחל על כבודו אין צבדו מחול עכ"ל, ולפי"ז לא הייתה תשובה מועלת

הגון היא מציא עוד לידי התגשמות וגבה לב להתגלות בחורתי שלמד עכ"ל הקדושים, ולא יתחיל צלימוד התורה שהיה המציא הכנעה האמיתית, ואם לא נלחו שלא בא לידי הכנעה כראוי, בהכרח לו להזכיר יום המיתה להכניע מורשי לבצו.

ובזה פירשתי דברי המדרש ושמחת בכל הטוב אין עוב אלא חורה, לפיכך משב מחזיר את ישראל עשר תעשר, וכמדרומה לי שראיתי חח"כ פי' זה בזה ספר, כי אמרו חז"ל עשר צשציל שחטעש, וכהנה הכחוב אומר העשיר וענה עזות, וא"כ מה צע צמה שחטעש אם יבוא עי"ז לידי עזות ח"ו ועז פנים לגיבס, אמנם אמרו חז"ל למה ניתנה תורה לישראל מפני שכן ענין, ופירש"י ז"ל שם ותורה מחשת כח, הרי שהחוב"ק היא המחשת כח העזות וכאשר זכרתי לעיל שהיה המציא הכנעה האמיתית, ומעתה אין לו לירא עוד מהעשירות המציא לידי עזות, כי יש לו תורה צבלין המחשת כח, ומובן דברי המדרש ושמחת בכל הטוב אין עוב אלא תורה, לכך משב מחזיר את ישראל עשר צשציל שחטעש עפי" התורה אין לו ליפחד מהעשירות.

ועד"ז יתבאר מהא"כ אם בחקותי תלכו וגו' ואכלתם לחמכם לשובע, דכר הקשו דנראה מה כאילו אומר לעשות על מנת לקבל פרס, ואין זה נכון, אמנם לפי הג"ל י"ל שהורה לנו החוב"ק דלכאורה אם יש לאדם כל השפעות והרחבות הגדול המזכירים שם צפרשה דאם בחקותי, הרבה יש לדאוג שיתגאה בכל אלה והעשיר וענה עזות, ולא יהיה לו שום הכנעה צבצבו, ואם ושלום יהיה עושר שמור לצעלו לרעתו חלילה, אמנם רש"י ז"ל פי' אם בחקותי תלכו ואת מלוותי תשמורו שחביו עמלים צחורה ע"מ לשמור ולעשות, וממילא ע"י עסק התורה ע"מ לשמור ולעשות שזה תורה לשמה, הוא המציא האדם לידי הכנעה אמיתית, ושצ לא חזיק לו העשירות, והורה לנו צז מעלת החוב"ק עד היכן הדברים מגיעין, ונמלנו למדן מה שמי שזוכה לעסק התורה באמת, אינו לריך גם להזכרת יום

קיומו וצאמנעותו מתקיים העולם, הריח נדעח כי הוא המקיים את העולם, ואין לך שותף גדול מזה עפ"י דין וכלכלה, ולך נדעח כי מיום צרוא חלקים אדם, לא חסר מעולם לדיק יסוד עולם המעמיד את העולם ע"י שמירת שבת, אדם, שבת, מחוללת, נח, שם, אברהם, ואפילו במלכים היו שומרי שבתות כמאמר חז"ל עכ"ל.

ורבאורה קשה על הנחה זו שקיום העולם תלוי בשמירת שבת, ועכ"ל לומר שמימות אד"ר לא פסקו שומרי שבת בכל דור, ודור דלג"ה אין קיום לעולם, ואיך שמרו את השבת קודם מ"ח, הלא עכו"ם ששבת חייב מיתה, וצ"למא על אד"ר לא יקשה כי הוא עדיין לא נטעה ציוס ולילה לא יצונו אצל דורו של נח איך שמרו את השבת, ואפילו להסבירים להלכה כמות היה להם דין ישראל, אצל נח כ"ע מודו דכיה לו דין צן נח ואיך שמר את השבת. וככה הקשו ג"ע על יוסף הלויק עיין (צפרשת דרכים דרוש א') דליתא צמד"ר פ' מקץ ועצות עצה וכן, אין וכן אלא שבת מכאן ששמר יוסף את השבת, והלא קי"ל (בסנהדרין נ"ח ע"ג) צן נח ששבת חייב מיתה ואיך שמר יוסף את השבת עי"ש.

ואפ"ר עפ"י דליתא צמד"ר סנהדרין (נ"ח ע"ג) אמר ר"ל עובד כוכבים ששבת חייב מיתה שנאמר ויום ולילה לא יצונו, אמר רבינא אפילו שני בשבת, פרש"י עכו"ם ששבת ממלאכתו יום שלם חייב מיתה וכו', לא תימא שציתא דאמר ר"ל לשום חובב קאמר לכוין לשבת, בגון ששבת שבוה יום שציתא לישראל, או אחד ששבת שצותין בו עכו"ם, אלא מנחה בעלמא אסר להו, ואפילו יום שאינו צ"ר שציתא ואפי' דקטע רבינא ואפילו שני בשבת, דהוא יונא קמא דלאו יום צר שציתא, וכו"ה דכזה מלי למנקט שלשי ורביעי עכ"ל. עכ"פ מוכח דנאסר להם שציתא יום שלם אחיב יום שיהיה, וכן דייק רש"י ז"ל בלשוננו בק' עכו"ם ששבת, "יום שלם" חייב מיתה.

והנה צניי נח הליה כולך אחר היום, ובפרט צניוי

גם לאד"ר, שקודם קבלת התורה לא שייך עוד דין שותפות במעשה בראשית, ושאר עמם הדין מלך שמחל על כבודו אין כבודו מקוּל.

אמנם טעם זה אינו ליה פרכא, דליתא צמד"ר (ע"י ג' ע"א) שמים וארץ נוגעין בשדותן שנאמר אם לא צריתו יומם ולילה וגו', והקשו בחו"ם וברי ראיא גדולה שקיומו את התורה, שברי שמים וארץ קיימים הם, ותיצלו שבתאי היה אם לא יקבלו ישראל את התורה יחזרו לתוכו וצבו, וכיון שקבלו נמלא שמים וארץ קיימים מנה קבלת התורה, ואין ראיא שם מקיימים התורה עכ"ל, ומה ששמים וארץ עדיין נוגעין בשדותן, י"ל מפני שנהנו מישראל בשעת קבלת התורה, נמלא לפ"י לא שייך דין שותפות רק לאותן שבו צקבלת התורה ואותו הדור שקבלו את התורה בלבד, וכיון שקבלו כבר שמים וארץ קיימים ולא יחזרו עוד לתוכו וצבו כדברי התוספות ה"ל, וא"כ איך מועיל תשובה לדורות הבאים, וא"ל בפשטות דברי כל גשמות ישראל עד סוף כל הדורות כולם עמדו במעמד הכתוב, ממילא נעשו כולם שותפים ושפיר מועיל להם תשובה.

ואפ"ר עוד דיש לישראל דין שותפות, עפ"י מה דליתא צמד"ר שבת (ק"י ע"ג) כל המתפלל בע"ש ואומר ויכולו כאילו נעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית, והאור"ח בק' צפרשת זו הסביר הענין בעוב טעם ודעת, דלכאורה שותפות זו מה עובד, כי אחרי כי נעשה כל צדאים ועומדים, איך יצו האדם וישתתף צד"ר שצב גגמר מלאכתו, ומי יצו אחר המלך את אשר כבר עשה, אך ביאור הענין כי מלינו כי הקב"ה גילה הדבר צמ"ש בעשרת הדברות כי ששת ימים עשה ד' את השמים וגו', הרי כי בשעת הבריאה לא צר ד' כח בעולם וזאת לעמוד ששת ימים, ונתחכם ד' וצוה את יום השבת, ובו ציוס חוזר ד' ומשפיע נפש לעולם, שיעור המקיים עוד ששת ימים וכן עז"ה לעולם, חזות זה היום, הרי העולם חרב צמד"ר ששת ימים וחוזר לתוכו וצבו, וצאמנעות שבת העולם עומד, ולזה כל המקדש את השבת פ"י מקיים ושומר קדושתו, ומליאות שבת זה

שע"י כח השבת יכולין להתקבל בתשובה, ומזה נתעורר גם הוא לתשובה גדולה ונתקבל תשובתו בזה השבת, ועיין מ"ש ציפ"ת בדברי המדרש הני"ל, דבא דאמרי צפ"צ דערוצין אדכ"ר חסיד גדול ה'י' ישב ק"ל שנה בתשובה, אפשר שזה ה'י' אחר שידע כח התשובה מקיץ, עכ"ל, וכע"ז כתב צמח"ק וז"ל ודאי הוא לא נתעורר לתשובה עד שפגע בקיץ ומדע לו כח התשובה, ובאותו הפרק אמר מזמור שיר ליום השבת, ולכן אמר לשון כפול מזמור שיר, כלפי שניהם אדכ"ר וקיץ. שנתקבלו שניהם בתשובה עכ"ל הצמח"ק, ולדרכנו השיג שבזה קדושת השבת נתקבלה תשובתו של קיץ, וע"כ חדרו גם הוא לתשובה ונתקבל וז"ל מזמור שיר ליום השבת. והשם יתברך יעזור שזכה להיות שומרי שבת כהלכתו בכל פרטיו ודקדוקיו, ומזה לתקן את אשר פגמנו ויח"ר שלא נפגום עוד, ומזה לראות בהתרוממות קרן התורה וישראל והשי"ת ישמח לבב בניי ומזה לגאולה אמתית בהתגלות כבוד שמים עלינו צפ"א.

*

והנחש היה ערום וגוי כל הפרשה, רצו הקושיות ודקדוקים בפרשה זו עיין במפרשי החזקוני ונעתיק רק קצתם, (א) מה שאמר לה הנחש כשם שאין מיטה צניישה וכו', מניין ידעה שאין מיטה צניישה, הרי הקצ"ה ח"ל ציוס אכלם ממנו מות תמות, ועדיין לא פנה היום, (ב) הרי היא צעמזה ידעה שלא נטעו על הנגישה, ח"כ האריך הוכיחה להקיש כשם שאין מיטה צניישה, (ג) יליד מה שסיפר לנחש שיתחל לווי השי"ת לא תאכלו ממנו וגוי' פן תמותון בלשון ספק, והקצ"ה אמר להם ציוס אכלך ממנו מות תמות בלשון ודאי, ולמה שינתה במאמר השם, (ד) יליד משה"כ צלוי השם, ומען הדעת טוב ורע לא תאכל ממנו כי ציוס אכלך ממנו מות תמות, משמע דבוא נתינת טעם על אזהרה לא תאכל, כמשפט מלה כי צי"מ שהוא נתינת טעם, ובאמת אין זה נתינת טעם אלא לאזהרה העונש אם יעבור על הלווי, (ה) האוכה"ק הקשה עכ"פ והנחש היה ערום ולמה סיבה כדוענו הכתוב ערומותו

בפירוש דיוס קודם ללילה, וא"כ מה שנענו הס על שבתת יום שלם כדברי רש"י הני"ל עכ"ל יום קודם ללילה, דלמ"ה לאו יום שלם מקרי אלא, משא"כ בצריחת העולם היה ערב קודם לזקר, כמ"ס ויהי ערב ויהי זקר, וכבה נתינת לנו מלוא שמירת שבת לשבת יום ששבת זו הקצ"ה, שנאמר כי זו שבת מכל מלאכתו, ואלל הקצ"ה מפורש בקרא ויהי ערב ויהי זקר יום השישי ויכולו השמים הרי ללילה קודם ליום, וידוע המעשה מהאבן עזרא שהציאו אליו ספרים שהיה כתוב בהם הלילה הולך אחר היום לעיני שבת, עד שקבל אגרת מהשבת להלחם עם חו"צ השבת, וקרע את הספרים, ופירסם האמת שהיום הולך אחר הלילה והמעשה ידוע, ומעתה לא יקשה עוד קושימו על נח איך שמר את השבת, וגם ל"ק קושית הפר"ד על יוסף הכדיק איך שמר את השבת, דאפשר דעשו מלאכה ציוס ערב שבת, וגם עשו מלאכה במוצאי שבת, ולפי זה לא עברו הלוויי של יום וילילה לא ישבתו בשבתת יום שלם יום קודם לילה כדיוס, ואעפ"כ שמר את השבת כדת של תורה לילה קודם ליום.

ולדרבננו יתורן קושית הב"י בלוי"ה (סיון רמ"ב) על אמרם ז"ל (שבת קי"ח ע"ב) אמר ר' חייה בר אבא ח"ר יותן כל המשמר שבת כהלכתו אפילו עובד ע"י כהונס מוחלין לו, והקשה ממנו"פ אי עשה תשובה שבת לני"ל, ואי לא עשה תשובה שבת מאי מהני וכן הקשה הטו"י, ולדרכנו ח"ש דתשובה צלצד איך יועיל, הלא קיי"ל מלך שמתל כבודו אין כבודו מחול, אך ע"י שמירת שבת יש לו דין שותף ושפיר מועיל תשובה, נמלא דתרווייכו לרבי תשובה ושמירת שבת, ומתורן שפיר קושית הב"י והטו"י.

ובזה יבואר דברי המדרש המונג בפתח דבריו ויאל קין מלפני ד' וגו' ר' חמא אמר יאל שמת, פגע בו אדכ"ר אמר לו מה נעשה בדיק, ח"ל עשיתי תשובה ונתפשרתי, אמר קר הוא כזה של תשובה, ר"ל שבי מתמיה, דכלל מלך שמתל על כבודו אין כבודו מחול, מיד עמד אדכ"ר ואמר מזמור שיר ליום השבת, שהשיג והבין גודל חשיבות השבת,

תשוקתם גדולה מאוד להשיג השגות גדולות ע"י אכילת עץ הדעת, ואף שידעו כי מסכנים נפשם בזה, ולפי סברתם תלא נפשם ע"י ההתדבקות בצור העליון אצל מסור נפשם על הדבר.

ומה שטענה ח"י להאמין בדברי הנחש מ"ש כשם שאין מיחה בגניעה וכו', יוסבר עינינו הר"ן זל"ה שדרשותיו לפרש בנוסח צרכת החורב אשר נתן לנו תורה אמת וכו', והבחי"ט נתן כח לחכמינו ז"ל לחדש גדרים וסייגים צמנות ד', והתוספת שחידשו חז"ל יש לו כח ואומץ וקדושה בחורב ענמה וכתרי"ג מלות אשר אור ד', והכח אדיר וחורב עשו גדר וסייג צמח שאסרו לעולם גם הגניעה בעץ הדעת כדי להתרחק ממנו שלא יבואו לידי אכילה, וחכו שאמרה חוכ אל הנחש ולא תגעו בו פן תמותון בלשון ספק, כי אחרת הגניעה הוא לגדל וסייג פן יבואו לידי אכילה וימותו, והנה ציורו בספר"ק אמרם ז"ל רשעים צחי"ם קרויים מתים, כי צעת אשר יחטא האדם ר"ל פורה ממנו הנפש הקדושה, ושבו אין בו חיות מסערה וקדושה כ"א מסע"א ר"ל דבוא סערה דמותא, וע"כ הדיקוס וצני עליה מרגישים חיבך צעת אשר יפגמו ח"י אפילו בחטא קל, מתמת שמרגישים בצדוניה של הנפש הקדושה.

וכבר צארו לעיל כי ה"י ערמוניותו של הנחש צמח בטענה אחרת, שעי"י אכילת עץ הדעת ישיגו השגת הדעת עד שהדבק נפשם בצור העליון וז"ש ובייתם כאלהים יודעי טוב ורע, שיהיו דבוקים בו יתברך עד כלות הנפש מגדול השגת הדעת, ולרוב תשוקתם ראו למסור נפשם על הדבר, וע"כ כשהדחה הנחש לחורב עד שגנעה בו, שפעה ודעה חוכ בענמה, כי רשאי ומוחר לאדם למסור נפשו על כל המצות, מי שמקושר בחיותו אל החורב והצננות בבחי' חסיד ויר"ש כ"ל, כי אלהא ביה חיסור צדק, היתה לריבה להרגיש חיבך בשעת הגניעה, שפרח ממנה הנפש הקדושה, כי הרי ה"י הגניעה אסור להם כמו האכילה, וכן הגדר והסייג כח קדושת המלא' ענמה, והיא צמח לא הרגישה כלום, וע"כ דנה בענמה

של הנחש, ומכא הכחמה בדבריו ולא ראיתי בו אלא דבר רשעות ורוק מתכמה, ועוד דקדוקים צפרשה, ונלאו המפרשים ז"ל בצינור הכתובים הללו ואענה גם אגני חלקי בעזאש"ט.

דלכאורה הוא פליאה עיומה, הא"ך אדיר יציר כפיו של הקב"ה נתפתח לדברי הכל של הנחש, צמ"ש כי יודע אלקים כי ציום אכלכם ממנו ובייתם כאלהים יודעי טוב ורע, ודיבורים אלו המה מיות וכפירות ועפשות גם יחד, וא"ך האמינו לדברי רוח כאלה והוא פלא, ויבאר קצת בהקדם מ"ש האלהי"ק צפ' אחרי עה"פ בקרצתם לפני ד' וימותו, כי סידם מיתתן היה שנתקצו לפני אור העליון בחינת הקדוש וצדק מתו, והוא סוד הנשיקה שבה מתו הדיקוס וכו', והגם שהיו מרגישים במיתתם, לא נמנעו מקרוב לדבקות נשימות עריצות וידידות חביבות נשיקות מתוקות, עד כלות נפשם מתן וכו' עיי"ש.

ואפשר דצדק עשו אדיר וחורב צמחם כש"ה אלהים, ומעץ הדעת טוב ורע לא תאכל ממנו, כי ציום אכלך ממנו מות תמות, והשבו דמחמר זה הוא נתינת טעם על האחרת, דהיינו שעי"י האכילה מעץ הדעת ישיגו השגות גדולות שכליות, וירגישו צעריבות ומתוקות נועם אור העליון, עד שתכסוף נפשם ללכת ולהתדבק ולהתקרב בצור העליון, וחכו טעם הכחוד כי ציום אכלך ממנו מות תמות לפי הכנתם, והנה מצאור צמ"א ויר"ד (סימן קר"י) דאף בכל שאר מלות שאלמו ז"ל בהם יעבור ואל יכרג, וברמז"ם סודר דאין ראשי להחמיר על ענמו וליכרג משום דלאמרה תורה וחי בהם וכו', אצל חסיד ויר"ש כ"ע מודי דרשאי למסור נפשו עקדי"ש אפילו על מצוה קלה, וק"י הישגת משב זל"ה צפ' השא כח צדק הכצר נכון, דמי שדבוק ונתענש עם התורה והמלות זכו חיותו, עד שאם ירצו להעבירה על ה' ממנות ד' יופסק חיותו, וע"כ אחרת וחי בהם לא לנמנע אותם צא, אדרבה לחייב אותם למסור נפשם, כי זכו חיותם עיי"ש בברייתא. ובזה נתפתח אדם וחורב לדברי הנחש, כי היתה

ויאמר מי הגיד לך כי עירום אתה המן העץ אשר צויתך לבלתי אכל ממנו אכלת, ויאמר האדם האשה אשר נתת עמדי היא נתנה לי מן העץ ואוכל, צמד"ר ח"ר אבא צר בהנא ואכלתי אין כתיב כאן, אלא ואוכל, אכלתי ואוכל ע"ל המדרש, ואומר דרשוני וחיו. דהיחזק שהעץ כן לדבר כלפי מעלה, ולא די שנתפתה לדברי הנחש ועצר על צווי יחזק, אמר עוד אחטא ואשוב ח"ו וי"צ הכוונה, וכל הענין תמוה ופלא, איך עלתה לנחש בקדמוני ולשען הכמית להסית ולפתות אה"ר וחווה ילדיו כפיו של הקב"ה, ועצרו על מה שלטו צפירוש מפיו יחזק.

ויעתה פן ישלח ידו ולקח גם מעץ החיים ואכל וחי לעולם, בתוספות הרא"ש הקשו מפני מה לא לקח מתחלה גם מעץ החיים, והרי היתה מותרת לו כמשכ"כ מכל עץ הבגן אכל תאכל, ועץ החיים בכללם.

ולבאר הענין נקדים מה שכבד הרמז"ם ז"ל בספר המורה (ח"א פ"ב) הקשה לי איש חכם קושיא גדולה וכו', יראה מפשטו של כתוב, כי הכוונה הראשונה באדם שיהיה כשאר בעלי חיים וכו', ולא יבדיל בין עוב לרע, וכאשר המרה (ואכל מעץ הדעת) הביא לו מזיו זה שלימות הגדול המיוחד באדם, שתהיה לו הכרה וכו', וזה הפלא שיהיה עונשו על מריו, תח לו שלימות שלא היה לו והוא השכל להבחין בין עוב לרע ע"כ הקושיא בקצרה. והשיב לו הרמז"ם ז"ל דאין הדבר כמו שחשבתו בתחילת המחשבה, אלא כי מתחלה השפיע הבור"ה על האדם שלימותו והוא השכל, ובו יבדיל האדם בין האמת והשקר, וזה היה נמצא בו על שלימותו ותמותו וכו', וכאשר מרה ונעה אל תאוותיו הדמיונות והנחת חושיו בגשמיות, כמ"ש כי עוב העץ למאכל וכו' תח"ו הוא לעינים, נענש בשלל ממנו ההשגה ההיא השכלית וכו', והגיעה לו השגות המפורסמות ושקט בהשגות ובהנאות, ולא נאמר והייתם כאלהים יודע עוב ורע, ולא אמר יודע שקר ואמת, אלא משיגי שקר ואמת, ר"ל שאחר החטא נשלל צורתו המפורסמות והגשמיות, ושלל מידע

ואמרה כשם שאין מיתה בנגיעה וכו' שאין עזירה בדבר ורשאי למסור נפשו בזה, וע"כ נחפתו לדברי הנחש, ומה שלא הרגישה באמת, אפשר דכח זה להוסיף גדרים וסייגים, ושהיה להם הכח כחורה עומה, לא ניתנה אלא לישראל ואחר מתן תורה דוקא, ולא קודם לכן כמו שציירנו לעיל, ולעטם זה לא הרגישה באבדן הנפש בעברה על גדר וסייג הנגיעה, ועיקר עונות נמשך במה שחשבו שמי"ש הקב"ה כי ציוס אכלך ממנו מות תמות הוא נתינת טעם על האזהרה, ולעונות ימנעו מאכילתו שלא יבואו לידי מיתה, וע"כ חשבו שמוות למסור נפשם בזה, ובאמת אין זה לנתינת טעם, כי לאזהרה שגם שלא יעצרו על הלווי בשום אופן, וזהו מתיישבו כל הדקדוקים בע"כ דוק ותשכח.

*

ותפקחנה עיני שניהם וידעו כי ערומים הם ויתפרו עלה תאנה ויעשו להם חגרת, וישמעו את קול ד' אלקים מתהלך בגן וגו' ויתחבא האדם ואשתו וגו' ויאמר את קלך שמעתי בגן ואירא כי ערום אני ותחבא, ולבאורה י"צ דלעיל נגו' כתיב ויתפרו עלה תאנה ויעשו להם חגרת, וא"כ לא היו ערומים עוד, ומה זה שאמר אה"ר ואירא כי ערום אני, ואפ"ל דרך מוסר, דאחר אוכלם מעת הדעת ועצרו על מצות הבור"ה, נכנס בהם ערמוניות ונחלבם בהם הית"ר, ויתפרו להם מעלי תאנה לכסות בשר ערום, אבל היו קצרים מלמעלה ומלמטה בגלוי בשר חזרוע, דרך המלבישים הגהוג צומצ"ז בצורה, וע"כ קורבו הכתוב חגרת שאין לכוותם בגדר מלבוש כלל, והם לפי השגת מלבוש, דימו וחשבו שילאו בזה לכסות בשר ערום, אבל מיד כשמעם את קול ד' אלקים מתהלך בגן וגו', נאכלה עליהם השפעת קדושה ממקור הקדושה, והשיגו בצמחם שאין זה בגדר לבוש, כי כל גילוי בשר ה"ה בכלל ערו, ע"כ אמר אה"ר את קלך שמעתי ואירא כי עירום אני ותחבא, ואח"כ כתיב ויעש ד' אדם ולאשתו כתנות עור וילבישם, ולא יקרא מלבוש ולא כשהוא כתורה.

*

ועפ"י נצין מה שקראתו חוב"ק עץ הדעת טוב ורע, דתרווייכו אחייוכו ציה, זאם היכ עושב אדרי"ר כאשר נאמר והיה ממחין באכילתו עד שצ"ק, היכ משיג על ידו בחי הדעת והטוב והשגות גדולות עד אין חקר, אבל לפי שעבר על מלוח הבויה"ט ואכלו לפני זמן החיור, לא די שלא השיג על ידו בחי הדעת במושכלות, אלא אדרבה הגיע אליו הכיפק וגשלו מידיעת המושכלות, וכשפעת הדעת נתקלקלה להמשיך עליו מידיעת המפורסמות והגשמיות כאשר ציאר הרב ז"ל במורה נב"ל, וכן הוא צחכמה החוב"ק, שלימוד לר"ך שיכיה צאימה וציורה ובעבור ושלמות רוח, ללמוד ע"מ לשמור ולעשות ולקיים, ואז וזכין על ידו לדברים הרבה, ומי שמכין בלימוד ח"ו אל הכיפק, או שאין רואה לקיימה ח"ו ויגרם אליו הכיפק כאמרם ז"ל זכר נעשית לו כס חיים לא זכר נעשית לו כס מיתה ר"ל.

ושמעתי מפ"ק אזה מארי זל"ה על מה דאיתא בחוב"ק פ' וירא (ק"י ע"א) ובשית מאה שנין לשתיחאח יתפתחון תרעי דחכמתא לעילא ומצעי דחכמתא לתתא, ויתחקן עלמא לאעלא בשביעאח וסימנין בשנת שש מאות שנה לחיי נח וגו' נקצרו כל מעיינות הבוס רב וכו' עכ"ל. ובעוב"ד ראיו הכיפק, שמיי אז ושי"ט נתמעטו בלבבות, ומעיינות החכמה סתומין ופוחת ורולן, ונתמעטו הרבה מעלות אחרונות מכפי מדריגתה בשנת ח"ר אלף הששי, וז"ל לבין איך יביו דברי החוב"ק קיימין, וציאר הוא ז"ל דבאמת היו תרעין דחכמתא פתוחין, אלא לפי שלא ה' בחי' הדור ראוי וזכאי לכך, נתקלקלו הצעורות ומשכב השפעת החכמה לדברים גשמיים, כאשר ראיו שכתבתי מאז והלאה הרבה המלאות שונות ומחודשות צחכמת העצב, ורובם תכליתם לדבר עבירות וליחא, ובענין בחי' זו קרה גם בעץ הדעת שאילו הי' אדרי"ר אכלו בזמנו הראוי, היכ נשפע עליו על ידו דעת עליון מבחי' גבו' להבחין בין טוב לרע ובין אמת לשקר, והאכילה באכסור פעלה בו להיפק, ומעשה יוצנו דברי הרמב"ם ז"ל צמה שצויר שעי"ה אכילה מעץ הדעת נתמעטה השגתו במושכלות

העיונות והמושכלות עכ"ל ז"ל עיי"ש שכתבך ענא.

אמנם עדיין י"ב, איך יתכן שעי"ה האכילה מעץ הדעת המוצהר מעי"ה הגיע יגרם לאדם התגשמות וירדוף אחר תאות בשרים, גם הלא יקרא לה עץ הדעת, ובחי' הדעת ערכה יקרא ונשגבה מאוד, ולא תקרא תורניתו הקדושה לידיעת הגשמיות בשם דעת כלל, גם למד נקרא עץ הדעת טוב ורע, והרי בחי' הטוב משובח ומשלה, כמ"ס ז"ל אין טוב אלא תורה, אין טוב אלא לדיק וכו', וכיון שנאמר אכילתה וא"ל להשיג הטוב שבה זולת ע"י העצרת זווי הבויה"ט, וכי זו יקרא בגדר טוב אחמשה, ובתרגום פי' עכ"פ ומעץ הדעת טוב ורע, ומאלין לאכלין פירוכי חממין בין עץ לבשר, ולבאורה לפי דברי הרמב"ם ז"ל הרי נתמעטה השגתו במושכלות ובצחכמת האמת, ואין יקרא לידיעה זו התחכמות וטוב, וז"ל.

ויתבאר כל הענין בהקדם מ"ד צ"ר בפרשתינו (פכ"א ס"ו), מי יגלה עפר משנין אדרי"ר, שלא יוכלו לעמוד בצווי אפילו שעה אחת, והרי בייך ממתוים לערלה ג' שנים, שנאמר שלש שנים יהי לכם ערלים לא ואכל, והקשה היפה תוהר דאין המשל דומה להמשל, דבערלה יש לה היחר לאחר זמן, וכו"ל כפת בבלו, ולא תקוף לי יארי כולי האי, משא"כ בעץ הדעת ולא מצינו זמן להיחרו, תקוף לי יארא טפי, וכמ"ס דאין אדם מחייחד עם שום א' מהעבירות, זולת עם אשתו נדה, והטעם ולא תקוף לי יארי כיון דשרי ליה לאחר זמן וכמו"כ הכא, ובחוב"ק תירץ עפ"י דחכמי האמת דגם עץ הדעת לא נאסר עליו עולגות, כ"א עד השגת, והיכ לר"ך להבחין ג' שעות בבחי' ג' שנות הערלה, ואז היחא מותרת לו, והחטא היכ מה שאלה פנה, ולא המחין עד שעת החיור, ומעשה יוכן ענין המשל ושפיר מומי לי' לערלה דענינים שוב, ואפשר דלגודל צחינה קדושתו, לא היכ ראוי אליו כ"א צליקו קדושה בשנת.

ע"י שפסע בשמירתו, ולא מנע דריסת הרגל של המסית, ועי"כ כללות השטן להסית אותו ונחפתה לדבריו.

ואפשר דאחר שחטא ואכל מעץ הדעת השיג גדול הפגם והזקק שנגרם על ידו צעצו על זוויו יתברך, אבל חשד דשיקר הפגם היה מה שלא אכל ממנה בשבת דוקא כי הוא זמנו הראוי, ע"כ חשד לתקן את אשר עוית ולאכול ממנה עוד בשבת, וזהו יתבאר דברי המדרש אכלתי ואוכל, ר"ל שאכלתי לפני השבת וחטאתי, אבל ראוי לתקן מעוונתי ולאכול ממנו עוד בשבת קודש, אמנם לא זכה לזה ולא הספיק בידו, כי נגרש מג"ע לגדול הפגם אשר נגרם על ידו, והדוחה את השעה, השעה נדחת מפניו, והטעם שנמנע ולא אכל מעץ החיים אף שלא נאסר עליו כקושיאמו לעיל, אפ"ל כי אדרי"ק השיג חשיבותו וקדושתו של השבת, כמבואר במד"ר (בראשית פט"ו) ויניחם ויחן לו מלוח שבת כמד"א וינה ציום השביעי, לעצדה שבת ימים חטבור ולשמרה שמור את יום השבת לקדשו, ואפשר שהשיג צווי זה להמחין באכילתם עד יום השבת, דשמור לשון המחיה הוא כמו ואציו שמר את הדבר, לכן השאיר כל האכילות המשבותים לשבת, אף שלא נטעו עליהם בפירוש, כי אדרי"ק חסיד גדול היה כאמרי"ל צמוד ומד שאל מעץ הדעת שנטעו עלי לבחלי לאכול, מפני שהיה משוק עליו כח הילך בהתגברות רב עד שלא היה יכול לשוא ולעמוד גדרו, ולטעם שנטעו עלי היה התגברות הילך עלי חזקת יותר כאמרי"ל גדול המנו' ועושה ממי שאינו מלוח ועושה והטעם אמרי"ל דמנו' ועושה יצא חקיף לי יותר והבן.

ועוד אפ"ל טעם מה שלא פחו לאכול גם מעץ החיים, צעצו שחשד כי לא יפסיד כלום ולא יגיע לו מן הזקק אם ימחין באכילתו, משא"כ בעץ הדעת חשד דכל כזה שיקדים לאכול ממנה יגיע לו חטאת בשבת הדעת שהוא המעלה שבמדריגות, כאמרי"ל דעת קטית מה חסרת, ובאמנויות הדעת וכל האדם צמוד בצו"ח בשלימות, ועמ"ש החסיד

וכן נעשה לו באמת מפני שאכילתו היתה באיסור ולא נשלמה על ידה תכלית הנרצח ותועלת התקון, אבל באמת העץ הוא היה כמו יפה להעניק לאוכליו שלמות ודעת האמיתי, אילו היה אוכל ממנו כמלוח בצו"ח ובזמנו הראוי.

והאזהרה"ק הקשה ראוי לבבין איך ומדוע נחרתה חור לשמוע לנחש המסית, וגם אדרי"ק שהיה יציר כפיו של הקצ"ב וכו' אלוה וגבור מאד, איך נחפתה ולא עלתה על דעתו לבבין שהשטן הוא לפחותו ולכשילו, ויתירן כי לא חשבה חור שיש צריחה בעולם שצריח ד' לבבין זה אכזה צרוחי, שהוא הנחש שנחלש צו השטן, ואם היתה יודעת זה היתה חוששת לו, ולא היתה נותנת אוזן לשמוע דבריו, כאשר עושים היום אנשים צדיקים שאינם מניס אוזן לפיתויו, הגם כי ירצה לשון והפלגת חשק מעדני מטעמי איסורו, זה הוא ללד שהכירו כי הוא און ומרמה יורד ומסעין ועולה ומקטרג, והיא האשה העניה לא עלה דעתה, כי ישנה לצריחה זו בעולם לנסותה וכו', אבל אם היתה יודעת כידועותו כי צר ד' שטן לנסות ידיו, לא היתה שולחת ידיו לאכול עכ"ל הק, וצבור"ר צימיו אלה הגם כי ידעו כי צר"ה השיית את השטן לנסות אותנו עכ"ל צר"ה נתפחים אחרי עלתו ופיתויו, ואינם נזהרים בראוי להשמר ממנו ומדרכיו העקלקלות, ומבלי משים על הלז כי כ"ז הוא עלת השטן ותחולותיו, וכ"ז הוא צלל השפלות והסתרת הנורא ד' ישמרו.

ואפ"ר עוד צדקדם מה שהקשה האורח"ק ע"ה"פ ויניחם ויחן לו מלוח שבת כמד"א וינה ציום השביעי הכתוב יגיד, כי הגן נריך לה עוצר ושומר, והאמת יכחיש זה, כי למד יהיה נריך לשומרה, אם מהגנבים זה בבאי הוא וכו' עיי"ש מה שחירן.

והגר"א זל"ה בספרו אדרת אלי' כתב ביאור הכתוב ותוכן דבריו ז"ל, כי מראש הניחו בצו"ח ג"ע לשמרה, שלא יעלה בחוכה פרץ חיות, ועתה לא שמר אותה, עד שצא פרץ חיות והוא הנחש אל האשה, ולכן העביר אותו מאומנתו וישלחו מג"ע וכו' עכמ"ד ז"ל, ולפי זה נגרם אלו החטא

ואפ"ל דהנה איכא פלוגתא בגמרא הי דרשינן טעמא דקרא או לא, אכל איכא דמפורש בטעם בפסוק בדיא, דכולי עלמא מודים דרשינן טעמא דקרא, ואדח"ל וחוה סברו דהמיתה אינו בדרך עונש, על ערס על מאמרו יחזק, אלא משאמ"כ כי ביום אכלך ממנו מות חמות, לנפוחם הזכיר הקצ"ב כן, להשמר מאכילתו כדי שלא ימותו, ודרשו כן טעמא דקרא לא תאכל ממנו, והטעם כי ביום אכלך ממנו חמות, וממילא אם נפל הטעם נופל הווי, וה שטען הכחש ממנו"פ, אם יש מיתה באכילה, יש גם צניעות, וכיון שכבר נגעה צו, אי"כ בהכרח שחמות, ושזו יכולה לאכול ג"כ מחמת שאין עוד צל תאכל, דכל הטעם הוא בשביל שלא חמות והיא ע"כ חמות מכה הנגיפה, ואם אין מיתה צניעה, כמו"כ אין מיתה באכילה, ושפיר יכולה לאכול.

ובזה יתבאר דמי המדרש הנ"ל, מה שהשיב אדח"ל לפני הקצ"ב אכלתי ואוכל עוד, דנעשה זו הנ"ל בא דח"ל צבוכיתו הקצ"ב על שאלת מען הדעת, טען ואמר שיש עוד חקיה לחקן המעוות, דכל טעם הווי אינו אלא בשביל שלא ימותו, וא"כ יאכלו עתה מען החיים ויחיו לעולם, ושיעור המדרש כך הוא, אכלתי מען הדעת ואוכל עוד מען החיים, וצוה יחוקן החטא, אמנם כ"ז לא יאדק כ"א לפי סברתם, שסברו דהמיתה אינו בדרך עונש, אלא הוא טעמא קרא כנ"ל, אכל האמת אינו כן, דביום אכלך ממנו חמות לעונש נאמרה, ושזו לא יושל אכילתו מען החיים, דצוה לא יחוקן החטא מה שהמרה אם פי ד', ועכ"ל הם צעונש מיתה.

ואפ"ל עוד בהקדמ מ"ש השלי"ה הק' בשם ס' מעשי ד' כי מה שאמר לו ביום אכלך ממנו מות חמות, אינו בדרך עונש, רק בדרך החטא בהכרחו, ר"ל כי אז מוכרח אתה למות, דהנה הקצ"ב צוה את האדם להיות על שלמותו האחרון, וקודם החטא היה לו זה השלימות בחיים ולא היה צריך למות, אלא אחר שנתעבה טעם החומר, עד

בתוכו הלכדות (שער עבודת האלקים פ"ג) כי מלות התורה יש תכלית למספקן, וכן מגיעות עד כך ידוע וכו' חרי"ג מלות, אך מלות השכל כמעט שאין להם תכלית, כי בכל יום יוסיף האדם דעת צדק, וכל אשר חוסף הכרחו, ויזין מוצות האלקים ועושה יכולתו ומלכותו, יוסיף להכניע לו ולהשפיל לפניו, עכ"ל ז"ל, ואולי לטעם זה לא התאפק אדח"ל מלאכול מען הדעת, כי חשב דכל רגע ורגע הוא פסידא דלא ידע, ורצה לעשות עבירה לשמה כדי לזכות על ידה לצחי הדעת, ויכל לעבוד צד הש"י ביתר שאת, אמנם צוה היה עשותו כי אף דמסוגלת הטען להאכיל מדעת עליון לאכול, אכל רק אם היה אוכל ממנה כמאמרו ובראשו יחזק, והביקף יגרם חיוי ההפכו, וכן כל דבר שהוא העברת פי ד' הוא לא תלול, הש"י יחכו להתדבק בדרכיו ית' באמת ובתמים ולעשות רק רצונו יחזק, ולעבדו יחזק בקדושה ועברה וזכה להגלות כבוד שמים עליון צ"ל.

*

ויאמר האשה אשר נתת עמדי הוא נתנה לי מן העץ ואוכל, וצמדת אכלתי ואוכל וזוה חמיה, דהיתכן שיעבור אם פי ד' צשאט נפש ויעח להשיב כן כלפי מעלה, ואפ"ל בהקדמ קושית המפרשים על מאמרו ז"ל דהנח דחפה לחור עד שנעשה צען הדעת, ואמר לה כשם שאין מיתה צניעה כן אין מיתה באכילה, ומאין הוכיח שאין מיתה צניעה, וברי עדיון לא כלל היום, והש"י אמר "ביום" אכלך ממנו מות חמות, וק"ו הישמה משה זל"ה חירץ דהוא צא צטענת ממה נפשך, כיון שלפי דעתה היה הנגיפה והאכילה שוין, אי"כ ממנו"פ אם יש מיתה, הרי כבר נגעה ומה יתן ומה יוסיף אם תאכל, הלא כבר המיתה מזומנת מכה הנגיפה, וחרי קטלא לא קטלינן, ושזו אין לה לירא לנפשה שלא תאכל, ואם אין מיתה צניעה, אי"כ ג"כ באכילה אין מיתה עכ"ל ז"ל, אלא דעדיון צ"כ דאנו בשביל שבער פעם אחת על צו הש"י, תעבור עוב"פ, וכי מי שאל שום וריתו נודף יחזור ויאכל שום אחתה.

ואתתי לצי אמרתי שברצו ימים כדי לעמוד על חשבון תקופות ומזלות.

ויתבאר הענין עפ"מ"ש בספר"ק קדושת לוי זלליה (בכללות ימים טובים) דהנה בני ישראל יש להם כח על מאור הלבנה ועל מאור החמה לעשות בהם כרעונם, ולכן אם לריבין צ"ד לחסר החדש או לעבור, אזי נראית הלבנה שלא בזמנה, או נחכסה שלא בזמנה, וכמ"ש ז"ל בגמ' דר"ב ר' חייא חזייה לסיבירא דקאי נפפרא דכ"ע לחדש, אמר לאורחא צנינא לקדושי דך ואת קאי בהא זיל אכסייא, (ויש נוסח בגמ') ואזלא ואיכסייא. ועפ"ז נבין דברי בגמ' במס' שבת (דף ע"ה) אמר רשב"ג א"ר יוחנן מנין שמנא' לחשב תקופות ומזלות שנאמר ושמרתם ועשיתם כי הוא חכמתכם וציתתכם לעיני העמים, כיון אומר זה המחשב תקופות ומזלות, ולבאורו אינו מוכן כי חשבון תקופות ומזלות גם האומה"ע משיגין אותה, כי חכמת החכמה גלוי גם להם, א"כ מהו היתרון בישראל שע"י חשבון תקופות ומזלות תהי' ניכרת חכמתו וגדולתו לעיני כל העמים, אמנם לפי ה"ל יתבאר היטב, דהרי ע"י חשבון תקופות ומזלות יתחשו אומה"ע בליזה יום ראוי' הלבנה לראות עפ"י חשבון המולד, והנה ע"י צ"ד הגדול נשתנה סדרה ונראית הלבנה ציוס אחר, כפי הזרך לחסר החדש או לעבור, ועי"ז רואין אומה"ע כוחן של ישראל אשר משנין סדרי בראשית ופועלים במאורות כרעונם עתה"ד ז"ל.

ועפ"י דבריו הקדושים נבין דברי המדרש ה"ל, למח קורא אותן בני האלהים, מפני שברצו ימים כדי לעמוד על התקופות ועל החשבונות, וחי' זורך בזה כדי שיתחילו חכמה זו לאומה"ע, שרוב חכמה זו לקוחה מן החוש אללם, וע"י שידעו אומה"ע חשבון הראוי להיות עפ"י חכמת החכמה, יכירו אח"כ בגדולתן וכוחן של ישראל שיכולין לשנות צבילוך המאורות כרעונם, אבל ישראל לא הולכו לנחול חכמה זו מהם, אלא לדיקי הדורות וחז"ל השיגו חכמה זו, בצחי סוד ד' ליראיו ומסורכו צקבל מדור זל"ש.

שאי"א לצוא לשלימות הזה בחיים, והקצ"ה חפץ חסד, לכל ידח וייר כפיו מהשלימות האמיתי, ע"כ המיתה היא לו טובה גדולה, שלא יוכל לצא לשלימותו רק אחר המות, וזהו יתבאר מה שחשב הקצ"ה פן ישלח ידו ולקח מעץ החיים ואכל וחי לעולם, ולדיק ד' בכל דרכיו וחפץ להטיב, ומפני מה לא רצה שיחיה לעולם, אמנם כל זה לעוצה האדם, ולאחר שחטא אי"א שיצוא אל שלימותו כ"א אחר המיתה, וכדי שלא יאבד לללח מוכרה שלא יחי לעולם עתה"ד השל"ק (במסכת ר"ה). ולפי"ז נסתר טענה ה"ל של אדמ"ר שיחקן חטאו ע"י שאכל מעץ החיים וחי לעולם, דלעוצתו ולחקון שלימותו היתה המיתה מוכרתה וכו'.

*

וידרא בני האלהים את צנות האדם וגו', במדרש רבה למח קורא אותן בני האלהים, ר' חנינא ורשב"ל תרוייכוון אמרין, שברצו ימים בלא זער ובלא יסורין, ר' חנא צש"ר יוסי אמר כדי לעמוד על התקופות ועל החשבונות עכ"ד המדרש, ופי' ציפה תואר שזריך אורח ימים לעיין בחלופי מזבי כוכבי השמים ומקריהם וכו', שרוב חכמה זו לקוחה מן החוש, וחי' זה כדי ששיצורו הדיקים תהי' החכמה נודעת להם בנקלה מקבלת קדומיהם עכ"ל היפ"ח, אמנם קשה הדבר לומר שכל דורות לדיקים נחלו שורש חכמה זו מהרשעים האלה, ודרי אמרתי צמס' צ"ב (דף ע"ז ע"ב) אילעגניות היתה בלבו של אברהם אבינו שכל מלכי מרח ומערב היו משכימין לפתחו, פרש"י אילעגניות חוזה ברכבים וכתב המהרש"א ז"ל דהחזים ברכבים אפשר שיפול טעות בחזיונם, אמנם אברהם אבינו אילעגניות גדולה היתה בלבו, שחי' יודע בחכמה זו צמופת וגסיון, כמ"ש ויאל אותו החוזה, ודרשו רז"ל שאחוי' לי' שקקי שמא וכו', ובעלה אותו למעלה מכיפת הכקע, ולח"א שהאמינו לאילעגנינו כל מלכי מרח ומערב, שלא יפול בו שיבוש וטעות כמו צשאר אילעגניות עכ"ל המהרש"א זל"ה, עכ"פ מצואר שחי' אלע"ה צקי בחכמה זו ע"י שבראה לו הקצ"ה כל שקקי דשמא, וא"כ דורות הדיקים נחלו ממנו ידיעת חכמה הלז, ולא חי זורך ללמוד מהרשעים האלה,

נח

צוודאי הויה בשלימות צמידה זו, ולכאורה האריך הויה צמלאות שיהיה משער בשכלו שכוף גרוע משאר בני אדם שהיו צדורו, כי אף אם נימא שמהא חויה אופן לדון גם את בני דורו לבק זכות, ולחשוד את עצמו יותר מהם בדרך הדיקים, וכמו שפי' הצעש'ע זל'יה צמאמר המשנה כל הנגעים אדם רואה חוץ מנגעי עצמו, דר"ל שכל נגעי בני אדם שהאדם רואה בחוזה הוא רק מנגעי עצמו, יען שיש לו מתאופן הנגעים ומומי בני אדם, אבל מי שהוא קדוש וטובור ואין לו בזה מתאומה, אינו רואה גם אלא אחרים, וזהו הדיקים כל בני אדם. המה טובים צענייהם יותר מהם, כי את עצמם המה חושדים לעולם בכל מיני חשדות, אבל עכ"ז אלא נח כיון שהקב"ה אמר לו בפירוש קץ כל בשר וגו' והניי משחיתם ורק הוא וציתו יצואו אל החיבה, כי אותך ראייתו לדיק צדור הזה, וכן הויה שנאצדו כולם וכוף צעצמו נילול מכל בני דורו, א"כ ע"כ הויה לירק לבדות כי הויה לדיק יותר מהם, והאריך נתקיים צו מדת ענוה בשלימות, להיות שפל בך צפני כל אדם שהיו צדורו.

אמנם י"ל לפי מה דאיתא צמדיר סוף פי' צראשית, אמר ר"ם מלינו שהקב"ה עושה חסד עם האחרונים בצכות הראשונים, ומניין שהקב"ה עושה עם הראשונים בצכות האחרונים, ונח מלא חן צעני ה' בצכות תולדותיו, ומצאור צמפרשי המדרש שדרש סמוקין ונח מלא חן אלה תולדות נח, שהיה הכל בצכות תולדותיו, וציאורו ז"ל שאין הכוונה על התולדות שהיו לו אז, אלא כל התולדות שנמשכו מתולדותיו, האצות הקדושים וכל זרע ישראל שקבלו את התורה, שפי' כ"ז הויה לו זכות להיכלל מהאף וחיימה ורדין הקשה עתה שולט אז על העולם ר"ל, וצדק י"ל שמהא

(מכ"ק) **אלה** תולדות נח וגו' תמים ה' צדורותיו יל"ד למח כצאן כחצי לדיק תמים, ולכלן כחצי לדיק לפני ולא כחצי תמים, ודברי חכמינו ז"ל ידועים, וצבעל העורים כתב את האלקים התבאך נח סופי חיצות חכם, ולרין הכנה מה שייכות לכלן לשון חכם דוקא, גם צמדרש רבה דרש ע"ז כה"ד פרי לדיק עץ חיים ולוקח נפשות חכם זה נח וז"ל.

ואפ"ר לצאר כ"ז עפ"י מ"ש הנועם מגדים לפרש דברי הכתוב והא"ש משה עניו מאדור מכל האדם וגו' כי יש בני אדם שהמה ענוים ושפלי רוח ועומדים צצצרון לב נגד הקב"ה מרוב גדולתו ויח"ש, אבל נגד שאר בני אדם אינם נכנעים, ועוד מתנשאים עליהם, וזהו אמר צמדרש'ה שהיה עניו מאדור מכל האדם דייקא, לא צפני הקב"ה צלצד, שאין זה רבותא כ"כ, כי עוקר שלימות הענוה להיות שפל רוח צפני כל אדם, וציעצ' לצ ריש פי' תורה כתב לצאר ענין עומדותיו של מרש"ה מכל אדם, שצריך להבין איד הוא צאפשרי, הלא לזקת ה' עשה ומשפטיו עם ישראל ללמד להם, ואיד הויה משער בשכלו שהוא שפל וגרוע מכל אדם, וציאור צאדור כי יען שהיה מנהיג ישראל וכו"ר לצדור עבודתו צפרהס"א לכות הרבים, ועלול למחשבות זרות צצציל התפארות וכדומה יותר משאר בני אדם שיכולין לעבוד עבודתם צכת, לזה חשד עצמו כאילו הוא גרוע מהם ח"ו, עיי"ש צאריכות דבריו, והנה גם צנה שאמרו חכ"ל צע"ז (דף ו') תמים צדרתו לדיק צמעשו, ופירש"י ז"ל שם תמים צדרתו עניו ושפל רוח, וכבר נתבאר דעיקר שלימות הענוה להיות שפל רוח צפני כל אדם לא צפני הקב"ה צלצד, ואם התורה העידה עליו שפי' עניו

צפ"ק דפ"ז (דף ו') חמים דדרכיו עניו ושפל רוח, ומעשה י"ל כוונה הכתוב לדיק חמים היה בדורותיו, דזה שהיה חמים המורה על עניו ושפל רוח כפי רש"י ז"ל, זה היה בדורותיו, ר"ל דלא תימא דאך נגד הקצ"ה היה עניו ושפל רוח, אלא גם בדורותיו, נגד בני אדם אנשי דורותיו היה עניו ושפל רוח ציניס, אף שצאמת כל הדורות האלו היו מבעיסין וצאים כמבואר במשנה, אעפ"כ היה הוא שפל רוח ציניס כמדת האדוקים.

אמנם אח"כ דזור המצול אשר נמחה כל היקום ונשאר אך נח וציתו, ולא היה לו צאפשרות להשתמש במדת עמו נגד בני אדם, כי היה הוא לבדו בארץ, ונגד צ"ב אשר האכזה הוא מקושר בעצב, אין הנסיון גדול כי כמו לגבי שאר בני אדם, להכיר מעלת חזיריו ולא חסרונם ולהיות שפל רוח נגדם, ולא נשאר לו מדת הענוה כי"א נגד הקצ"ה, אשר אין זה שלימות הענוה אם נגד הקצ"ה הוא כאפס וכלין, כי צאמת הכל כאין נגדו, אף שגם זה הוא מעלה גדולה ועצומה חשובה לפני הש"י, אבל ח"א לקרוא זה בשם שלימות המידה, ולזה נאמר כאן אותך ראיתי לדיק, "לפני" דזור הזה, שר"ל דזור הזה שחשאר בלבדך, ויהי שלימות מידת ענוה שלך רק לפני, ולא נגד בני אדם, לזה קראו הכתוב רק בשם לדיק ולא חמים.

ובזה יובן דברי ה"ס דורשים לשבח ויש דורשים לגנאי שנתקשו בו המפרשים, ויתבאר עפ"י הגמ' ע"ז ה"ל דחמים היינו עניו וסבלי, ואמר הכתוב לדיק חמים ה' בדורותיו, שהתבאר במדת עניו נגד דורותיו, ויש דורשים אותו לשבח שאילו ה' דורותו של לדיק חמים ה' לדיק חמים ציתה, ואף מדת ענותותו ה' צמדינה גדולה יותר, דאם החזיק בענותותו נגד דור רשעים, מכש"כ דורותו של לדיק חמים, וה"ס דורשים לגנאי ג"כ מודים דאלו ה' דורותו של לדיק חמים ה' מתחזק בלדקו יותר, אבל לגבי מדת עניו אין צוה רבועה כי כן להחזיק עמו כאפס ואין דזור של לדיק חמים, ח"ש לפי דורו ה' לדיק חמים, ר"ל שהי' מדת ענותותו צחכית

נח מקום לחשוד עלמו שהוא גרוע מבני דורו, ומה שהוא יכול יותר מהם, הוא רק בשביל תולדותיו ואינו בשביל עלמו כלל.

והנה כבר פירשתי הסמיכות לדיק חמים וגו' את האלקים התהלך נח, ומלאתי אח"כ שהוא מבואר ציטמה משה, כי אמרו חז"ל כל המצאנה אין אני והוא יכולין לדור וכתוב אני אשכון את דכא ושפל רוח, ואלל העניו צאמת שם הוא שכינתו יח"ש, ח"ש לדיק חמים היה, ר"ל ע"י שהי' חמים שהוא עניו ושפל רוח כפירש"י ז"ל, לכן את האלקים התהלך נח, שהי' שוכן אלו יח"ש, אמנם מאין נמשך לו מדת הענוה, כבר כתבתי שזה היה יכול להיות ע"י תולדותיו שחלה בכל צרכות תולדותיו, וח"ש לדיק חמים ה' בדורותיו, ר"ל בשביל דורותיו העתידיים לנאח ממנו, וה"ס מקום לתלות בזה כל ההתקרבות שהיה לו מאתו יח"ש, לזה היה עניו ושפל רוח, וזה נכון הרבה שצבע"ט את האלקים התהלך נח ס"ת חכם, כי אמרו חז"ל איזה חכם הכוהה את הכולל, וכן.

*

(מכ"ק) **א"ה** תולדות נח וגו' לדיק חמים היה בדורותיו, ולכן נאמר כי אותך ראיתי לדיק לפני דזור הזה ולא נאמר חמים, ודברי חז"ל ידועים. גם יש לדקדק במ"ש רש"י ז"ל דבנה כתיב את האלקים התהלך נח, ובאצרכם הוא אומר אשר התהלכתי לפניו, דנה היה לדיק סעד לחמו, אבל אצרכם היה מתחזק והולך בלדקו מאלו, ויש להבין דברי צנה כתיב ג"כ כאן לדיק לפני כמו באצרכם, גם יש להבין ולעיל כתיב בדורותיו וכאן כתיב דזור הזה.

ואפשר לומר עפ"י מ"ש בעצם מגדים פ' בהעלותך צפסוק והא"ס משה עניו מאוד מכל האדם, הענוה לפעמים צאה לאדם, מאד חושבו פחיתותו נגד רוממות הקצ"ה, אבל לא נגד אדם, ומעלת משה רבינו ע"ה שחש עלמו כאין מכל האדם, ואפילו נגד בני אדם היה חושב עלמו כאין, וגם נגד בני אדם היה עניו עכ"ד יעו"ש. ובה"ס רש"י ז"ל פ' ו

לפני דבור הזה, שדבור המבול שנמחו כולם מן העולם ונשאר הוא לבדו בחרץ, ולא הי' בעולם מדת האינו הולך ואינו עושה, ולנגד הקצ"ה לא היה צאפשר לקרותו בשם חמים כ"א בשם זדיק, לכן נאמר רק זדיק "לפני" דייקא.

וי"ר עוד שצין אנשי דורו שהיו רשעים, אף שעל ידם היה ניכר מעלתו יותר, אבל עכ"ז היו לו מניעות גדולות לעדות הש"יית על ידם, כמודע בספרה"ק שדבור שיש רשעים הרבה ר"ל, זה גורם התרחקות היבבה ומניעות גדולות גם להזדיקים עובדי הש"י, ופירשו צוה הכתוב עוז מעט לזדיק, שלכן בעצב הוא מעט לזדיק, מהמון רשעים רבים, ולכן כתוב את האלקים ההולך נח, שהיה לזריק סעד לתומכו, יען שהיה בדורותיו אנשי רשע, והיה לו מניעות גדולות מזהבמת אנשי דורו הרשעים, אבל אחר דור המבול שנמחו כולם, ונשאר הוא לבדו בצדקתו היה מתחזק והולך בצדקו מאליו, כמו שאמר אברהם אשר ההכלבתי לפניו, ולכן נאמר כי אותך ראיתי זדיק לפני דייקא, דבור הזה שחשאר לבדך, תתחיל לפני כמו אברהם אצוני ע"ה.

*

(מכתי"ק) **אֵלֶּה** תולדות נח וגו' את האלקים ההולך נח. וברש"י וצאצאיהם הוא אומר אשר ההכלבתי לפניו, נח היה לזריק סעד לתומכו, אבל אברהם היה מתחזק ומהלך בצדקו מאליו, והקשו המפרשים דברי להלן כתוב כי אותך ראיתי זדיק לפני, וגם זה כלשון ההכלבתי לפניו דכתיב בצאצאיהם, גם הקשו על הלשון כי אותך ראיתי זדיק, דבוליל כי אתה זדיק, ואינו מוכן כלל הכוונה בצריכות הלשון אותך ראיתי, ובמדרש ונח מלא חן בצעיר ד', אף הוא לא היה כדאי חלף שמלא חן, וי"צ אם לא היה כדאי צמה מלא חן, ולהלן במדרש סו"פ בראשית, ג' מציאות מלא הקצ"ה, אברהם דוד וישראל, אחיבון חבירא לר"ם ובה כתוב ונח מלא חן, אמר להן הוא מלא הקצ"ה לא מלא, וי"צ מרישא לסיפא.

והנה ים מרביתו דרשו לשבח, בדורותיו היה זדיק, וי"צ אלו היה דבור זדיקים הי' זדיק יותר,

השלימות, מה שהחזיק עצמו כאין אפי' נגד השפלים שדבורו, אבל חילו הי' דבורו של אברהם לא הי' נחשב מדריגה זו לבלום.

וי"ר כי צאמת לזכות לשלימות העצוב להיות שפל רוח צפני כל אדם, לזריק סייפתא דשמיא, וא"א צדק העצב, כי מעצב האדם להיות צבא לב, ודוד המע"ה צוקא אל תבואני רגל גאו', וא"כ י"ל שמה שכתבה התורה"ק את האלקים ההולך נח, שהיה לזריק סעד לתומכו, זה קאי על מה דכתיב שם חמים היה בדורותיו, שהי' שפל רוח צפני אנשי דורו, לזה היה לזריק סעד לתומכו, אבל אח"כ שכתבה התורה"ק עליו זדיק ולא חמים, שם נאמר לפני כמו בצאצאיהם שאמר אשר ההכלבתי לפניו, שלא היה לזריק סעד לתומכו, שלנגד מדת זו של זדיק בלבד היה מתחזק והולך בצדקו מאליו.

באופן אחר אפשר לומר על פי מה שהביא בנאר חסד על פרקי אבות, צמה דחשבו צמשה ארבע מדות צבולכי ציהמ"ד, וקא חשיב שם גם אינו הולך ואינו עושה, וכדבר תמוה הלא זה שאינו הולך ואינו עושה אינו מדת כלל, והאין אפשר לחשבו צין המדות, והביא ע"ז מהפנש"ט זל"ה דלכן לזריק לחשוב את האינו הולך ואינו עושה צין המדות, בשביל שעל ידו ניכר מעלת הצדיק ההולך ועושה, וצאמת נגד הקצ"ה מי יאמר זכיתי לבן, ואין אדם זדיק בחרץ אשר יעשה טוב ולא יחטא, ומה אלו ומה דקדושתו נגדו יתצדק, אמנם נגד שאר בני אדם הנמוכים במדרגתם עד אין שיעור וערך נגד הצדיק, על ידם ניכר מעלתו הגבוה של הצדיק.

ובזה י"ל מה שאמר זדיק חמים היה בדורותיו, שצאמת א"א לומר על שום אדם, שצא לידו שלימות האמיתי נגדו יתצדק, כי איך אפשר לזכר לידו שלימות אמיתי, מה שראוי לעשות נגד מנה"ה הקצ"ה, אך בעצב שאר בני אדם אפשר לומר על הצדיק שצא לידו שלימות, ולכן אמר זדיק חמים היה בדורותיו, שר"ל ע"י דורותיו היה צאפשר לומר עליו זדיק חמים, אבל להלן נאמר אותך ראיתי זדיק

התגברות הקליפה אשר אז צעת הבוא, וגורמת קישוי העצורה, משא"כ דבור המשובת, וא"כ דרש חז"ל בזה תרומתו חמת ויליב עלי שום סתירה צניעה, דאזתן שדרשו לשבח דרשו על נח אשר עליו סובב הכתוב הנאמר לזיק תמים, ואזתן שדרשו לגנאי הכה בגנאי הבוא סובב על הדור, אשר מתחבט בדורותיו הוליוו דרש הבוא, כי גנות הדור גרמו קטנות מעשיו, אשר בדורו של אברהם, מעשים כאלו לא היו נחשבים לנלוס, אצל דבורי הגרוע היה משובת מאד במעשיו, כמו במעשים מרובים וחשובים יותר דבורי של אברהם.

וי"ץ שוב שדרשו מאת האלקים החב"ד נח שביה לריך סעד לתומכו, היה ג"כ צביל התגברות הקליפה שדור, ע"ד ש"י הרמב"ן ז"ל ושאר מפרשים צעין הכבדת הלכ הנאמר צפרעה, אף שאין זה ממדותיו יח"ש ליעול הבחירה, אך כיון שע"י האותות והמופתים והמכות הנפלאות היה כמעט מוכרח לשמוע לדבר ה', לא היה הכבדת הלכ לבטל ממנו כח הבחירה בע"י אותות והמופתים, למען יאמר על בחירתו כמקודם, וכמו כן י"ל שע"י התגברות הקליפה בגורמת קשוי העבודה עד אין קץ, ולא היה לריך סעד לתומכו, למען יוכל עמוד על בחירתו העובה, ולא סמך הכתוב המאמר דאח האלקים החב"ד נח, אחר שאמר לזיק תמים היה, "דורותיו", ששפלות דורותיו גרמו שביה לריך סעד לתומכו, אצל באמת הקב"ה ראה אותם צנח"י וז כאלו מתחזק בצדקו מאליו, כי האפס נסתרות וצוהן כליות ודברי לב, ידע האמת כי דורותיו ה' צעוריו, אצל הוא עזר עבודה גדולה כמו מי שמתחזק בצדקו מאליו דבור משובת, וצנח"ים ז"ל ה"ל תשובה (פ"ג) כתב שיש זכות שהוא נגד כמה עבירות, ואין שוקליו הזכיות אלא צדעתו של א"ל דעות, וכו' היודע האך עורכין הזכיות עיו"ש. וז"ש כי אותך ראייתו לזיק לפני ולא אמר אחי לזיק לפני, כי לשון לזיק לפני מורה שהוא מתחזק בצדקו מאליו, כמו שדרשו מאשר החב"לתי לפניו הנאמר באברהם, ונח היה לריך סעד לתומכו. אמר כי אותך ראייתו לזיק לפני, שאך

ויש דורשין לגנאי בדורותיו היה לזיק, הא אלו ה' דבורו של אברהם לא היה נחשב לנלוס, ותמכו כולם במה פליגי, ואם אפשר לדון לזכות לדרוש לשבח, למח מקמת מרבותיו ז"ל דורשין לגנאי על נח שבעד עליו הכתוב שביה לזיק תמים.

והנהפ"ד עפ"י מ"ש הרמ"ו זל"ה, וזל"ה פ"א שאלתי למורי ז"ל איך היה אומר לי שנפשי הוא מעולה כ"ף, וברי קטן שדורות הראשונים ה' לזיק וחסידי שאין אלו מגיע לעקיבו, ויאמר דע כי גדולת הנפש אינה תלוי רק כפי הזמן והדור הבוא, כי מעשה קטן דבור הוא שקול כמחמ מלות דורות הראשונים, כי דורות האלו הקליפה מתגברת מאוד מאוד עד אין קץ, משא"כ דורות הראשונים, ואלו הייתי אני באותן הדורות היו מעשי וחממתי נפלאים ממחמ לזיקים הראשונים, כי בלי ספק יש לנפשי מעלה גדולה על כמה וכמה לזיקים הראשונים מזמן תנאים ואמראים עכ"ל הק. ובספר חסידים (סי' תתקמ"ה) כ' שאלו הקב"ה, לב שאינם פקחים דורות האחרונים, כלב של פקחים דורות הראשונים, והחיד"א זל"ה צפירושו שם הביא בקצרה דברי הרמ"ו זל"ה, ובמקום אחר כתב החיד"א ז"ל על דברי הרמ"ו המוכרים, דק"י דבור הוא כל אשר בשם ישראל יבנה כמה הוא חשוב.

והנה דבר ברור אשר דבור המבול הקליפה היתה גוברת הרבה יותר מדורות של הרמ"ו ז"ל, אשר ע"כ בודאי לא היה אפשרות אז לעבוד השי"ת כמו דבורו של אברהם, ומעשה קטן שדור הבוא היה שקול בהרבה שדורות של אברהם, ומעשה הכה מה שדרשו רבותיו ז"ל לשבח ולגנאי, אלו ואלו דברי חלקים חיים, ומר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי, אם ה' עובד השי"ת דבור גרוע כלותו הדור, בודאי שהוא ק"ו שביה עושה הרבה יותר דבורו של אברהם, אך גם זה וודאי, דאם לא היה עושה דבורו של אברהם יותר מכפי מעשיו שדור המבול, לא היה נחשב לנלוס, כי אך צביל כך נחשב מעשה קטן שדור המבול כמו הרבה שדור המשובת, מחמת

וכן דוד המע"ה שמלך על כל ישראל, וכן כלליות ישראל כשהם באחדות שאז כל המעשים הנעשים בכל ישראל נקראים עבא"ל כוונתו, ואמרו חז"ל עשה מצוה אחת הכריע עמנו ואת כל העולם לקץ זכות, ואחי שפיר ד"ל צוה לשון מליאה, שמואל מה שלא יגע צוה אלא נעשה ע"י אחרים, משא"כ בנה שהיה כל דורו רשעים ולא שמעו בתוכחתו כמבואר בגמרא, ולא צוה לו שום זכות ע"י אנשי דורו, אלא ממה שהוא יגע בעמנו ולא היה מקום לקרותו בשלשון מליאה, אלא הוא בעמנו שיער את נפשו כן מענותותו היתירה, ובכן.

*

אלה תולדות נח נח איש דייק, פריש"י ז"ל והוצא במדרש רבה ללמדך שעיך תולדותיהם של לדיקים מלות ומע"ט, וכחצ המרחי מוכחצ סיפור שבחיו בכלל ספור תולדותיו למדנו שמעשיכן של לדיקים הן מכלל תולדותיהן עכ"ל. אמנם וליד דבכמה מקומות הזכיר הכחצ תולדות הלדיקים, כגון אלה תולדות יתחק, אלה תולדות שם, ולמה לא הזכיר גם צהם סיפור שבחיהם ומעשיהם הטובים, אחרי שזכו עיקר תולדותיהם.

צ) בב"ר הכ"ד (משלי י"א) פרי לדיק עץ חיים מה כן פירותיו של לדיק מלות ומע"ט, ולוקח נפשות חכם, שזן ומפרנס כל י"צ חודש בחיבה, וי"צ דלמה נקרא על זה צהם חכם, וזו מלאתה ולא חכמה.

ג) בתנחומא (ס"ג) אלה תולדות נח נח, ויתצדק שמו של ממיה הקב"ה שצחר צישראל וכו' והתן לנו תושבתי וכו' ומאריך המדרש בשבח תורה שבעל פה שלא כרת הקב"ה ברית עם ישראל אלא על התושבתי שצאמר כי עפ"י הדברים האלה כרתו אחר ברית וגו' (שמות ל"ד) לא כתב הקב"ה למען הדברים, אלא על פי הדברים, וזו היא תורה שצ"ע וכו' וצ"ע יסוד כל הענין לאלה תולדות נח.

הקב"ה בעמנו הוא שראה אותו על בחינה זו של המתחזק בלדקו מחליו, מה שלא נראה לשום נכרה פנימיות וגיגתה הטובד ה' באמת ובתמים, עד היכן הדברים מגיעים, ולמראית העין היה לדיק סעד לחומם.

י"ד שזה שאמרו אף הוא לא היה בדאי אלא שאלה שאלה חן, שצטת שנידון לא היה בדאי, שלא הביע צמעייו שיהיה בדאי לזכות דתיו, אך מלא חן צעיני ה' היודע ומצחק, מה הביע אליו מאנשי דורו, והנה נודע כי לשון מליאה לא נקרא אלא בצא צהיסה הדעת, וצמעה משה נתקשה בשלשון שאמרו חז"ל יגעת ומלאת כי מה שצא צהיסה ח"א לקראתו בשלשון מליאה, ועי"ש מה שתי צוה, וי"ש ונה מלא חן וגו', כי הוא בעמנו ראה קטנות מעשיו, ואף שצעיני הקב"ה היה חשוב כמעשים מרובים, אבל הוא בעמנו בענותותו היתירה חלה הכסרון בו, ולא היה נחשצ צעיניו מעשיו לכלום, ולזה היה צעיניו כל התקרבותו להשי"ת, כמליאה הצאה צהיסה הדעת צלי שום יגיעה, כי חשצ שמעולם לא עבד השי"ת ולא יגע מאומה, וזה שאמרו חז"ל על ונה מלא הוא מלא אבל הקב"ה לא מלא, ור"ל שאך אלו ה' כמליאה, אבל הקב"ה לא מלא שלא ראה צוה שום דבר דרך מליאה, כי ראה והבין חצ יגיעתו בעבודת מתחלה ועד סוף.

וב"ש לשון מליאה אלא הצרכם ודוד וישראל נ"ל כי נודע אשר המוכה רבים זכות הרבים חלוי בו, וצכל עת שטושין מלות ומע"ט כל אלו שנתקדשו להעבודת על ידו, נחשצין הזכיות האלו גם לו, ואף שהוא חיו מייגע מאומה באותן הזכיות, כי לא עשה מאומה אלא בתחלה בעת שקירצן לקדושה, אבל אח"כ בעת שכבר נתקדשו ועובדו השי"ת צינס לבין עמלם, הוא חיו עושה מאומה צוה, ואעפ"כ נתרצן זכיותיו ע"י תלמידיו, וזה נקרא מליאה כי מגיע לזכיות הרבה צהיסה הדעת צעשה שאינו יודע מאומה, ואצרכם היה הראש וראשון שקירצ צני אדם תחת כנפי השכינה, כמו שאב"כ את הנפש אשר עשו בחרן,

לגר וק"ץ כיוצא פנים זל"ה ראו לתרץ סתירה זו דתרווייכו איתנויכו, שקודם יצאו בנין בידו אדם, ואח"כ יצאו ציהמ"ק של מעלה כשנמס בתוך גוף עיי"ש". אמנם אין זה מספיק לתרץ שיטת רש"י ותוספות שהקשו דאין בנין ציהמ"ק בלילה וציו"ט, ומכא הלא קשיא הכריעו דירד בנין ומשוכלל מן השמים, ואם איתא דהתחלת הבנין יהיה בידו אדם, אכתי הדרג קשיא לדוכתי דאין בנין בלילה וציו"ט.

ויתבאר הענין עפ"מ"ד בתנחומא פ' פקודי (ס"ח) ע"פ חקים את משכן אהל מועד, אמר משה רש"י איני יודע להעמידו, אמר ל' עסוק בידך ואח"כ מראה להעמידו והוא עומד מאליו, ואי כותב עליך שאתה בקימתו, שנאמר הוקם המשכן (משמע מאליו ע"י נס), ומי העמידו משה שנאמר ויקם משה את המשכן ע"כ בתנחומא, וצולקוט פ' פקודי (רנח תי"ז) איתא לא תאמר משה הקימו, אלא המשכן מעלמו עמד שנאמר הוקם המשכן, ולא תאמר המשכן אלא אפילו בית עולמים, אלולי שגור הקצ"ה, לא שלמה ולא כל ישראל היו בנין אותו וכו', לשיך במעשה נסים הוקם המשכן וכו'. וכן איתא בתנוד"א (ס"ד פ' ל) ח"ל אין ציהמ"ק נבנה ביד אדם אלא בידו של הקצ"ה בלבד, שנאמר מקדש ד' כונו ידך וכו', ופי' שם הזקוקין דקאי על בית שלמה, דאף שנגזר ע"י צ"ה, מימי לא נבנה אלא ע"י הקצ"ה, כי האצנים עלו מאלהם על הבנין וכו', ובמ"ש במשכן הוקם מאליו והביא ע"י ראיות מדברי חז"ל עיי"ש.

אמנם גדול יהיה כבוד הצית האחרון מן הראשון, דבנין צית הראשון היה נעשה בהכרח ואיתערותא דתתא על ידי פעולת אדם כמבואר בפסוקים, וגמרו היה ביד"ש ע"י נס, והאצנים עלו מאלהם על הבנין, ולא כן בנין העמוד שאלו מחכים ומקוים אליו, דמבואר צוה"ק פ' פנחס (דף ר"כ) ד' יבנה בית איהר ואל אהרן, ולא יהיה צניהא דבר נש דלית צ"ה קיומא כלל עיי"ש, מבואר דיהיה בנין ומשוכלל מן השמים, בלי שום פעולת צ"ה כלל, וכן תשמרו בקצת מקומות שהמלך המשיח

(ד' מב"ל) הבהמה הטבורה חקק לך שבעה שבעה פרש"י העתידה להיות טבורה לישראל וכו', וראוי להבין דמאי חידש לן רש"י ז"ל צ"ה, ופשיטא דטבורה דקרא ע"ש העתיד נאמרה, דאכתי טבורים ועממים לא היו צהאי שעתא.

(ה) **ועוד** הקשו בעל התוספות והרא"ם ז"ל עמ"ש רש"י למדנו שלמד נח חורה דגמרה צחים (דף קע"ז ע"א) תירצו צ"ה שהעצירות לפי התיבה וכל שהתיבה קולטתו טבור, ור"א אמר אמר קרא וצחים זכר ונקבה וגו' הבאים מאליו, ופרש"י בכן הכיר נח אותם שצאו שבעה שבעה ידע שכן טבורים, ושצאו שנים שנים שהן עממים, א"כ איך יהיה ראיה מכאן שלמד חורה, דלמא ידע ע"י נס קליטת התיבה או ממה שצאו מאליו, וכן הקשו הגור ארי' והלבז"ש ז"ל דלמא הניח רש"י דברי הגמרא ותפס דרך אחרת.

ונבוא אל הביאור עפ"מ"ד צ"ר (פ"ב ס"ח) והבאים זכר ונקבה וגו' א"ל נח וכו' קנינו אלא (פ' ליד), א"ל מה איכפת לך מוצאים אכ"כ אלא הבאים, מאליו באים עכ"ל, ובפדרי"א (פ"ב) איתא אמר נח לפני הקצ"ה רבון כה"ג, וכי יש בי כח לקבץ אל התיבה, ירדו כל המלאכים הממונים על כל מין ומין, וקצו אותן ואת כל מזמורת, ויצא נח אין כתיב אלא ויצאו אל נח צאו מאליו עכ"ל, והקשה המזרחי והגו"א דצווי כתיב שנים מכל תצא אל התיבה וגו' הרי נעשו להבאים צעמנו ותקשי קראי אהדדי.

ואפשר לתרץ עפ"מ"ש בספרי ויואל משה (מאמר ח' סימן ס"א) לתרץ שיטת הרמב"ם ז"ל צ"ה שהמלך המשיח יבנה ציהמ"ק דלעתיד, ולתאורה יש סתירה לזה ממה שהכריעו רש"י ותוספות בסוכה (דף מ"א ע"א), גבי יום הכף כולו חסור מ"ט מהרה יבנה ציהמ"ק, ואוקמי' בגמרא שם דאצני בלילה או דאצני בתמונת עיי"ש, והקשו רש"י ותוספות הו' קו"ל דאין בנין ציהמ"ק בלילה ולא ציו"ט, ותירצו כ"מ בנין הציוי בידו אדם, אלא מקדש העתיד בנין ומשוכלל יבא מן השמים, ובענין

עמידה, ופי' שם הפני משה זל"ה שאילו הי' ניתנה התורה פסק הלכה בלא נטיית דעת לכאן ולכאן, לא היה קיום לעולם, להתורה לריך שחביה נדרשת צמ"ט פנים לכאן ולכאן, ועוד שם צירושלמי שאמר משרע"ה לפני הקב"ה הודיעני או"ך הוא ההלכה, אמר לו אחרי רבים להטות וכו', כדי שתבא התורה נדרשת צמ"ט פנים עומא ומי"ט פנים עובור. ופי' שם הפי"ט שמשערע"ה ציקס מהקב"ה להודיע ההלכה בדורה שלא יהיה זה שום ספק, וא"ל הקב"ה שזה א"א, שאריך שהתורה תהיה נדרשת לכאן ולכאן, ואם אני מגלה לך ההלכה פסוקה, שזו לא תהיה נדרשת בהרבה פנים עיי"ש, עכ"פ מוצא דכל מילתא דתילא בצלוגתת החכמים, ממסרה בהכרעה לחכמי הדורות, ולא היה רצון הצי"ח שתתן הכרעה ופסק הלכה מן השמים, כדי שחביה נדרשת צמ"ט פנים לכאן ולכאן.

ורחבה אמרו רז"ל צמסכת חולין (דף ס"א ע"א) סימני העוף לא נאמרו פירושן מדברי תורה אלא מדמ"ס, הרי שנמסרה בהכרעה בזה לחכמ"ל, וכמו"כ פליגי שם בצרור וצמנויות לבנה ר"א ורבנן אם מין עובור או לא, וכמו"כ בצממה פליגי ר"א ורי"א בצטרות (דף ז' ע"א) צממא הוגול מן העובור ועיבורו מן העממא עיי"ש, ומעשה יקשה לפי"ד הגמרא וצחים ה"ל, שהעצירות לפני החיבה וכל שהחיבה קולעתו עובור, ורי"א אמר הבאים מאל"ה ואותן שצאו שצעה שצעה ידע שהם עובורים, ושצאו שנים שנים ששם עומאים וכתוב מכל היו מכל צמר וגוי ודרשו חז"ל אפילו רוחות וכו', ולפי"ז בכל אלו ספיקי פלוגתות וסימני עופות שלא נתפרשו בחורב, הרי ניתנה צבם בהכרעה בידי שמים על ידי גם דקליעת החיבה, או עיי' גם מה שצאו מאל"ה שצעה או שנים, וברי א"א שחבא ניתנה התורה חסובה, שהתורה לריכה להיות נדרשת צמ"ט פנים לכאן ולכאן.

אמנם יתורן עפימ"ש רש"י ז"ל למדנו שלמד נח ואפשר שהשיג נח האדיק כל פלוגתת

יצנה ביחמ"ק, הכוונה שיעשה א"י הכנה ואיתערותא דלחתא בכה דיבורו ותפלתו הקדושה, וגם יהיה עפי"י הוראתו דלא נתגלה לנו תצניחו ואיכותו, כמ"ס התוי"ט צפיתתו למסכת מדות וכ"כ הרמב"ם ז"ל בכל צית הבחירה, דאע"פ שהוא כתוב ביוחקאל אינו מפורש ומצוה, ולא נתפרש לנו מדברי חז"ל, וכשיצאו משה נדקנו וגלה בצבולתו איכותו, ובדבורו יתעצור מעשה, להרירו צנו ומשכלל מן השמים בלי פעולת מעשה אדם כלל, וצא יתורו הסתירות צענין זה, ול"ק קושית רש"י ותאספות דא"ך יצוהו ציו"ט וצוללה, דכל הכנתו בידי אדם יהיה רק ברוחניות וזו מותרת גם ציו"ט.

ובכו"ב אפשר לתרן סתירת המקראות אלא נח, שירדו המלאכים המצוים על כל מין ומין, וקצלו אותן ואת מזונותיהם, כדכתיב ויבואו אל נח בואו מאל"ה, אלא היה רצון הצי"ח שיעשה נח הכנה ואיתערותא דלחתא שיחול הכנס עליו, כידוע שכל דבר לריך איתערותא לחתא, ועי"כ אצור תציה א"ך, וקה לך ואספתו א"ך, ופי' קח לך לדעתך, שעי' דיבורו והוראתו איתעצור מעשה, ונעשה הכנס ובאו מאל"ה, שזו ראיתי צגו"א שכתב צרמא כדצרתו, חז"ל תציה ר"ל עיי' דבורו שביה נח אמר בוא אל החיבה כל עוף כקף וגו' וכן בהכמה עכ"ל, ויוכן בזה מ"ש רש"י ז"ל למדנו שלמד נח תורה, דאע"פ שנתקצו ובאו מאל"ה בדרך גם, אלא מ"מ היה צב"כ שהוא יעשה הכנה, להמשיך הכנס עיי' דבורו והוראתו ולדעתו, ולמדנו שלמד תורה דא"ל"ה מנח ידע.

ואפ"ס עוד באופן אחר צהקדם מ"ש הריעצ"א (ערצין י"ג ע"ב), חז"ל שאלו לרבינו נרפת, הא"ך אפשר שיביו אלו ואלו דא"ת, זה אושר זה מתיר, ותיורו כי כשעלה משה למרום לקבל התורה, הראו לו על כל דבר ודבר מ"ט פנים לאיסור ומי"ט פנים להיתר, ושאל להקב"ה על זה, ואמר שיהא זה מסור לחכמי ישראל שצכל דור ודור ויהיה בהכרעה כמותם, ומצוה יותר צירושלמי סהדרין (פ"ד ה"ב) ארי"א אלו היה ניתנה התורה חסובה לא היתה לרגל

המרוצין וכו' שאם יראה צ"ד את דברי היחיד יאמרו עליו, עיין חוספות יו"ט שכתבא בן מנוסחא הראב"ד, שאפשר לדורות האחרונים לחלות דעת היחיד ולהכריע כמותו נגד הרבים עיי"ש, עכ"פ היה הכרח שיכריע נח דעת חורב, ולא היה ניתנה הכרעה זו מן השמים ע"י גם קליטת התיבה, היתה ניתנה החורב החורב מן השמים ולא היה כח בידי חכמי הדורות לאפלטוגי ולפרש את החורב צמ"ט פנים עבוד ומ"ט פנים עמא.

ונקדים עוד מ"ש ק"י הייטב לב לל"ה צרי"פ דברים לצדד מאחמח"ל לא כרת הקצ"ה צרי"ט עם ישראל אלא בשביל חושבנ"פ וכו', והענין כי אין איש ואיש כורחין צרי"ט אלא אי"כ יש להם חולדות, אבל אם אין להם חולדות קלה צעניו לגרשה וכוונת מעיד ע"י, וכתוב"ק נקראת מאורסה לישראל, וחז"ל הולידו חולדות צ"ג מדות וגזירות וכו' והוא החושבנ"פ, ובשביל זה כרת הקצ"ה צרי"ט עם ישראל בשביל החושבנ"פ שהוא החולדות והבן, וזהו יחבארו דברי החנומחא ה"ל עכ"פ אלה חולדות נח, והאריך בשביל חושבנ"פ, ואלא כרת הקצ"ה צרי"ט אלא על חושבנ"פ ולעסם זה נקרא חולדותיהן של לדיקים, וסופר הכתוב בשביל של נח שהשיג חושבנ"פ, ועי"י וזה להאיל נפשות ולהכניסן אל התיבה כמ"ש לעיל וא"ש קישר דרשם לכאן, וכתב בספר"ק צ"י ישאכר דרשנים לחג הסוכות שבג"ה שם, דמאות הם חושבנ"כ שמפורש האו"י עליהם בחורב, ונקראים מאות ע"ש האו"י, ומעשים טובים הם החומרות ומילי דחסידי מצלי גבול והוא מחלק חושבנ"פ עיי"ש.

ובזה יתבאר דברי המדרש ה"ל בה"ד פרי לדיק עץ חיים, מה בן פירותיו של לדיק מאות ומע"ט, ר"ל שזה נח להשיג חושבנ"כ וחושבנ"פ, וכן בן חולדותיו של לדיקים, ולוקח נפשות חכם שזן ומפרנס כל י"ב חדש בחיבה שעי"י חמימת חורב שבע"פ שהשיג פלוגתא החכמים והכרעתם, היה יכול להאיל נפשות המגולגלים בצע"ח, ע"י שהכניסם אל התיבה בזה הכרעתו, וא"ש כי חכם יתקיי על

חז"ל צמ"ט פנים עבוד ומ"ט פנים עמא, והכריע בדעת החורב לפסוק ההלכה בכל מין ומין, ופני הכרעתו הסכימו מן השמים, ונעשה גם בקליטת התיבה או ע"י שבאו מאלוהי, והשתא יתבאר היטב דברי רש"י ז"ל עכ"פ מכל הבהמה העובדה וגו' מאחן שלמד נח חורב, דמיון שהביא אל חורב התיבה מכל הבהמה ומכל צער וגו', והיה ציוויהם כמה ספיקי פלוגתא, אם הם מין עבוד או עמא, ועכ"פ שלמד נח חורב והכריע פסק ההלכה, דל"ה לא היה אפשר שיכנסו לתיבה ע"י גם דקליטת התיבה, דא"כ שנתקן ההכרעה מן השמים כנ"ל, וגרמנו כל זה בשלשנו הכוב של רש"י ז"ל העתידה להיות עבודה לישראל, דאף מה שעתידה להיות עבודה ע"י הכרעת חכמי הדורות ופלוגתא חז"ל השיג נח וכוון לאמיתת הכרעתם, ואפשר דמה שהקצו בגמרא דצרי"ט מנא ידע נח, ותירצו ע"י הכנס של קליטת התיבה, אפשר דכוונתם להקשות מנא ידע לסמוך על הכרעתו ולהקריב ממנו קרבן, דמיידי בגמרא שם לענין קרבן, ותירצו ע"י גם של קליטת התיבה דנתצדק לו ביורר גמור שהסכימו מן השמים על הכרעתו, שהיה התיבה קולטת אותן שהכריע שכן עבורים, ומזה ידע להקריב מהן קרבן, ואע"פ שהסכימו מן השמים ונעשה גם של קליטת התיבה עפ"י הכרעתו כנ"ל, מ"מ עדיין ניתנה כח ההכרעה לחכמי הדורות, לשנות ההכרעה ולהכריע כפי דעתם, וכמו שזכרנו צמ"ט פלוגתא החכמים, וכמ"ש הרמב"ם ז"ל בה"ל ממרים (פ"ג ה"א) וז"ל גדול שדרשו בא' מן המדות, כפי מה שגורא צעניויהם שהדיון כך ודנו דין, ועמד צ"ד אחר וגורא לו עטם אחר לסחור אותו, ה"ו סותר ודן כפי מה שגורא צעניו, שגאמר אל השופט אשר יהיה צדיקם ההם, איך חייב ללכת אלא אחר צ"ד שבדורך עכ"ל. ובדומה לזה לעיל שנתמסרה ההכרעה בכל דור לחכמי הדורות, (אלא שכתב הכסף משנה שם שמיים חתימת הכנסה קיימו וקבלו שדורות האחרונים לא יתלקו על הראשונים, וכן עשו גם בחתימת הגמרא, שמיים שנתמסרה לא ניתן רשות לשום אחד לחלוק עליה עכ"ל). וכן היתה צמ"ט דעדות (פ"א מ"ה) למה מצריין דברי היחיד צין

הפסוק תמים היה בדורותיו ומח שייכת הכנות לדורותיו.

(ו) **במדר"ר** (פי נח סי"א) ויאמר ד' אמתה את האדם (חיצו ל"ד) לכן יכיר מעבדיהם והפך לילה וידכא וכו' שהקצ"ח הופך את יום לילה וכו' ואח"כ הוא פורע מהם ע"ל. ויש להבין מהו ענין הפיכת יום לילה, ומח טעם הקדימו יתברך להעניש, כאמר"ל ואח"כ הוא פורע מהם, וראוי להבין הכוונה בזה. ונח"כ"ק פי' עפ"י"ש צמדת להלן (פר' ל"ג סי"ה) אוי להם להשעים שהם מהפכים מזה הרחמים למדת הדין וכו', וילוף לה מדור המבול עיי"ש. וידוע שמדריגת היום מלך הרחמים והחסד, כמ"ש חסד ל"ל כל היום, ומדריגת הלילה מלך הדין, וע"ז רמזו צמדת כאן שעי' מעשיהם והפך היום ללילה, ר"ל שמהפכים מדת הרחמים למד"ר ע"ל. אמנם פירושו צ"כ דאם כוונתו ז"ל לרמז על ענין זה, הלא מבוחר בן דצדריהם להלן צפירוש (פר' ל"ג סי"ה) וילוף לה מכמה פסוקים שנאמרו דבור המבול עיי"ש, ומח לורך לרמז דבר שמוצא דצדריהם צפירוש, ועוד אם כדבריו למה לא הזכירו צפי' מדח"ד ומדח"ר, ולמה הזכירו צמזם של יום ולילה וצ"כ.

ואפ"ל עפ"י"מ דליתא בגמרא סנהדרין (ק"ח ע"ב) ויהי לשבעת הימים ומי המבול היה על הארץ, מה עיבס של שבעת הימים, אמר רב אלו ימי חצילות של מתושלה וכו' דבר אחר לשבעת שנים הקצ"ח עליהם סדרי צדאשית, שהיה חמם יולאח ממעבד ושוקעת צמזמח, ופי' העיון יעקב ז"ל לפי שנימי המבול לא שמשו המזלות ולא היה ניכר בין יום ללילה כמ"ש רש"י ז"ל בשם המדרש צ' צדאשית על הפסוק יום ולילה לא יבצותו, עיי"ש, וכמו שבליה החמה הולכת ממעבד למזרח, בן צימי המבול שלא שמשו המזלות והיתה בלו לילה, היתה מהלכת בן ציזם וצין בלילה, עכ"ד.

וראוי לתח טעם למה עשה ד' ככה שלא שמשו המזלות והיתה חמה יולאח ממעבד ושוקעת

דבר זה. ואח"כ מ"ש רש"י ז"ל עיקר תולדותיו של לדיקים מזה ומע"ט, והכל על קוטב ח' יסובב לצד אחר מאמר הכתוב אלה תולדות נח וגו', כי יספר הכתוב בשבח תורתו ומעשיו שגרס לו להליל את כל הנפשות וכו'.

*

אלה תולדות נח נח איש לדיק תמים היה בדורותיו וגו', הקשה באור"ח הק' דידוע דכ"מ שנאמר אלה פוסל את הראשונים, ובאן אין מקום לומר שנחבון הכתוב לפסול דורו, שלא היה לורך להודיע זה שכבר נפסלו ומחממו למחות, עכ"ד ז"ל.

(ז) **עוד** יליד אומרו בדורותיו לשון רבים והליל דבורו כמ"ש להלן כי אותך ראיתי לדיק לפני דבור הזה, וכבר עמדו בזה מפרשי החורב.

(ג) **במדר"ר** זש"ח הפוך רשעים ואינם זה דור המבול, וצ"ח לדיקים ועמוד זה נח, ויש להבין מהו ענין ההפיכה שדרשו כאן על דור המבול, הלא בפסוק נזכר בזה וימחו, ויגוע כל בשר, ולשון מיתה, והשחחה, אבל לשון הפיכה לא מצינו בזה כלל.

(ד) **בתנחומא** אלה תולדות נח וגו' יתברך שמו של ממיה הקצ"ח שבה צישראל וכו' ונתן לנו את החורב בכתב צמזם לפנותו וסחומות, ופרשום בחורה של צע"פ וגלה אותם לישראל וכו' וממנה והלך צמדת שבה של חושב"ש, ויש להבין שייכות הענין לפסוק זה.

(ה) **במדר"ר** תמים היה בדורותיו ר' חנינא ור' יוחנן תריבון אמרין, כל מי שנאמר בו היה מתוקן היה לך, נח היה מתוקן לגמ, משה היה מתוקן לגורל וכו', ופי' צמח"ק ששורש נפשו למעלה היה מתוקן כל ח' וא' לפי ענינו, כי הדיקים והרשעים ניכרים למעלה אף קודם צדאשית, ומי"מ אין צד ציטול בחירה, כי מדריגת השורש למעלה אינו אלא הכנה צעלמח, שיקל לאדם להשיג דבר שמוכן אלה, אבל מי"מ אפשר להחביר בזה בחירה על נח ההכנה, עכ"ד ז"ל, ועדיין יש להבין איך מקושר הדבר עם

להוכיחם על פיהם, ולצרר בעיניהם טעוהם ושגיונם, חולי ישובו ולא יאבדו, וכל זה לא הועיל, ואח"כ היה פורע מהם, וזו ממדת ארך אפים ורצ חסד, וא"ש דברי המדרש כפשוטו, ואילל דע"ל הרמז דצרו כאן כדברי הנביא הנ"ל.

והנה המחרתי והגויא ז"ל הקשו על מ"ש חז"ל צ"ר שלא שמשו המזלות כל י"ב חדש בחיבה, הא כתיב ובר תעשה לחיבה, ואיכא מ"ד חלון היטה ועשויה לאורה, וגם להלן ע"פ ויפתח נח את חלון החיבה פרש"י בשם המדרש זה כבר העשוי לאורה, ואם לא שמשו המזלות למ"ל חלון, ומניין יצוא לו אורה, גם מהיכן ידע נח לבחון בין יום ללילה, ע"כ קושיות ז"ל, ואפ"ל דמיעקרא הקושית ליתא, כי אעפ"י שלא שמשו המזלות זה היה ע"פ העונש לזר המזול, אבל היה רשומן ניכר ונתנו מאורם לנח ובניו בדרך נס, וכמו שהאילס ד' מעונש המזול, כמו"כ האילס מעונש זה, וכמו שה' במארים חשך למארים ולכל בניו היה אור צמוש צחום.

ועד"ז אפ"ל דברי המדרש הנ"ל הפוך רשעים ואינם זה דור המזול, אעפ"י שהפך ד' עליהם יום לילה כדי שיחנו לב לשון, לא הועיל להם ולא נתנו לב לשון ולבסוף נאבדו מן העולם ואינם, וזית לדיקים יעמוד זה נח ובניו שעונש הכפיסה לא הגיע להם, והמזלות האלו מאורם להם בדרך נס כנ"ל.

*

עוד אפשר לפרש דברי המדרש הנ"ל באופן אחר, ונקדים מ"ש בירושלמי דזרכות (פ"ה) תורת ד' תמימה אימתי היא תמימה בשעה שהיא יולא מפי חמים, עדות ד' נאמנה בשעה שהוא יולא מפי נאמן ע"כ, ויש להבין כוונת חז"ל בזה, ונקדים עוד מה שהקשו כל המפרשים דכפסוק נאמר כי השחית כל בשר את דרכו וגו' משמע דבשגיל עבירה דעריהם היה גזירת המזול, ולהלן הוא אומר קץ כל בשר בא לפני כי מלאה הארץ חמס וגו', ודרשו חז"ל לא נחמס גר דינס אלא על הגז, אלא דמפני החמס נגר ע"ה המזול, ובמד"ר פ' משפטים פ' י

במזרח ז' ימים קודם המזול, והרי מצוה כפסוק כי המחין ד' עוד ז' ימים עד שהצא עליהם את המזול, והאריך ד' להם עוד זמן אחר הזמן של ק"כ שנה, ומדוע בעונש זה שלא שמשו המזלות לא האריך להם הזמן, והתחילה ז' ימים קודם המזול.

ואפ"ל עפ"י מ"ש הרמב"ם ז"ל בספר המורה דדעת אומות הקדמונים שהיו משתחוין לחמה ולצבא השמים, בסדרם לפי דעתם הסכל, שהשפעת העולם בא על ידם, ושיש בזהם להרע או להביט, וע"כ היו האומות בהם נקראים מזרחיים שהיו משתחוים למזרח, שהוא מקום זריחת השמש בחוקפה כגבור לרוץ אורה, ומזה נולד טעוהם לאמין בחוקה וביכולת המזלות, וכן מצינו במסכת זרכות (דף ז') חנא משמיה דר' מאיר בשעה שהחמה זורחת, וכל מלכי מזרח ומערב מניחין כתריהם בראשיהם ומשתחוים לחמה, מיד כועס הקב"ה ע"כ, ומצוה ג"כ שהיו עובדים לשמש צפת זריחתה, כי לפי דעתם המשוגשת היו חללים כח המזלות וכה השמש מאד עליונים, ולא מאד מנהיגם כביכול יתצרך, ומצוה דרמ"א (א"ח סימן נ"ד) אין עושים מקום הארון ואז התפלה נגד זריחת השמש ממנו, כי זהו דרך המינים, רק מכוונים נגד אמצע היום, עיי"ש. ומעתה אפ"ל דמה שלא שמשו המזלות בז' ימים שלפני המזול, לא היתה ע"פ העונש אלא ע"פ הרחמים והחסד, כדי שיראו ויתבוננו שהכל חלוי צמי שאמר והיה העולם, והמזלות משמשים רק עפ"י לווי יתצרך, ואין בהם היכולת לעשות כ"א מה שהוא ראונו יתצרך, ולאפוקי מדעתם הנפסדה, ולטעם זה לא היתה חמה יולא במזרח שצעת ימים קודם המזול, חולי ישובו מדרבם הרעה ולא יאבדו, וזה טעם הכחוש וציאור אמרם ז"ל ויהי לשצעת הימים, אחר שעברו שצעת הימים ששינה הקב"ה סדרי בראשית, שהיתה חמה יולא ממערב וכו' ועדיין לא נתנו לב לשון, ע"כ ומי המזול היה על הארץ, וכמו"כ אפ"ל בכוונת המדרש הנ"ל, ויאמר ד' אמתה את האדם ור' שהקב"ה הפך את היום ללילה, ואח"כ היה פורע מהם, ר"ל שהקב"ה עשה כן לזר המזול

מקום וכל זמן, כמ"ש דוד המעי"ה במקום אחר בספר תהלים בלל משנאריך ד' אשנא ובתקוממיו אחקוטע, ואסור לבלוס פיו מלגלות רעמם צקבל, אלא החיוב להוכיחם על פניהם, ולפעמים אף לגלות קלונם כדי להגיל בני אדם שלא יפלו ברשעם, והנה אלה הם שני מדות הפכיים, ודרך להשתמש בכ"א במקומו ובשעתו הראוי לו, אבל אלו לא הראה לו בספר מכוך, רק הפסוק נאור לשונך בלבו, היה אפשר לבוא לידי טעות להשתמש בה לעולם, גם במקום שאסור לבלוס פיו, והכן. ומעתה יודן היטב מאמר הכתוב ויסלף דברי נדויקים, ודאמת הוא חומר דברים המלודקים של תורה משפטי אמת, אלא שאין כאן מקומו, ודין זה אמת במקום אחר או בנידון אחר, והוא מחליף את של זה בזה ושל זה בזה, ומלא שם דברים מלודקים משפטי אמת, אלא שם מסולפים ונאמרים שלא במקומן, שלא בשעתו ושלא כפי הענין.

ובזה נבין חטאם של דור המבול וסתירת מדרשם ה"ל, והקב"ה רצה ליתן להם התורה ודיניה כמ"ש במדרש ה"ל, ולא די שלא קבלו את התורה ולא קיימו משפטי, כמ"ש במדרש שם ואיש תרומות יברסנה, אלו דור המבול שלא היו עושין את הדיון, ראה מה כתיב בזה חומר יתומים ויתגו יעו אציונים מדרך, ועברו על ע"ז וג"ע, אבל עוד סילפו והפכו משפטי התורה ללמוד ממנו לרשעם, ולהחיר גזל פחות משו' פרוטה, ולפי האמת אין דין זה נובע לגזיבו אלא בישראל דוקא, אבל בן נח נהרג אפילו על פחות משוה פרוטה, ומעתה אפ"ל דאין שום סתירה בדברות חז"ל ה"ל, דכנה בטעם דין נח נהרג על פחות מש"פ ולא ניתן להשכן, משום דלאו בני מחילה יניבו ואין בזה מדה רחמנות למחול, משא"כ בישראל שם רחמים מלך מדותיהם הטובים מוחלים על פחות משוה פרוטה, ומעתה זה ג"כ ניתן להשכן בישראל, ללאחר ששיב לו הגזילה, וימחול לו הנגזל ואין עזרתו שמורה לגנח ושב ורפא לו. והנה תרומות מידותיהם של בני ישראל ניתן להם למקורם, וירושם הוא להם מאצותיהם,

ס"ג) איתא א"ר אחא ביקש הקב"ה ליתן להם ד' דברים תורה ועבודת קרנות והפלה וכיו' ולא נקשו וכיו' א"ל הקב"ה מי גרם לכם שהצדו מן הערש של עובי"ז, ומן הבוקר של עובי"ז, מפני שלא קבלתם את התורה וכיו' הכי ג' מאמרים אלו סותרים זא"ז, וז"ב.

ואפשר לתרץ בהקדם מה דאיתא בצי"ר (פ"ר) ל"א ס"ד) קן כל בשר בא לפני וגו' כך היו חגשי המבול עושים, היה אחד מו"א קופחו מליאה תורמסים, היה זה בא ונוטל פחות משוה פרוטה, וזה בא ונוטל פחות משוה פרוטה, עד מקום שאינו יכול להו"א ממנו דיון ע"כ, והקשה היפ"ח בלל בן נח נהרג על פחות משוה פרוטה ומה הושיע בתחבולותם, ומה בין פרוטה לפחות משוה פרוטה. ופירשתי עפ"י המדרש ה"ל דביקש הקב"ה ליתן לדור המבול התורה ולא רצו לקבלה, והנה כן דרך הרשעים, לא די שאינם מקיימים מצות התורה, אבל עוד מהפכים דברי אלקים חיים ומוציאים אותם לדברי הבאי, וממלאים כל האותם באמרים כ"ז נכלל במצות התורה ר"ל, והוא ע"י שאומרים פשעים שאינם אמיתיים בפסוקי התוכי"ק ובדברי חז"ל, וכן אמרו חז"ל למשמאילים זה סמא דמותא ר"ל.

ובארתי במאמר הכתוב פ' שופטים ויסלף דברי נדויקים, פרש"י דברים המלודקים משפטי אמת, ולכאורה ביון שהוא חומר היפוך דעת התורה, אין זה מסלף דברים המלודקים, אלא מחליף דברים המלודקים של תורה בדברי הבאי של עממו, ואין אפשר לסלף דברים המלודקים של תורה, דכרי אם משנה בזה מדעתו נגד קבלת חז"ל אפילו קץ כ"ש, אין זה דברי תורה אלא דברי עממו.

ודג"ל אני לפרש מה דאיתא בילקוט פ' מנצח, במעשה דבאי רובל הו"א לו ספר תהלים מכוך, והראה לו פסוק זה מי האיש החפץ חיים וגו' נאור לשונך מרע וגו', ולכאורה למאי נפק"מ, אם היה הספר תהלים מכוך או לא, אולם מידה זו נאור לשונך מרע, אין לו לאדם להשתמש בו בכל

ואינם, זו עממה גרם לגח הלידק עמידה וקיום ע"י שקיים את כלם כמ"ש צמדה שמואל הכ"ל, הפך והפך זה, וצדקות זה חקומה ועמידה היה לו.

לפ"י יוצן שפיר המשך דברי התנחומא הכ"ל ע"כ"פ חלק תולדות נח וגו' שמאריך בשבח תורה שבע"פ וגדול שבר המקיימה ועושה המצוות ר"ל, ושבה הישיבות הכוזבין זה וגו' שאין ונותין במלחמה של תורה, עד שמעמיד דבר על צויה והלכה לאמיתתה ע"י"ש, ולכאורה ל"כ קיפור כל הכ"ל לפ' נח, ולדרשו יוצן כי זה היה חטאם של דור המבול שסילפו והפכו דיני התורה וזה היה שצחו של נח הלידק שהשיג לאמתה של תורה, ונחאמתו אללו גם ההפכיות שצוה"כ דברי האוסרין והמתירין, וקיום דברי כו"ג כ"א כפי ענינו כ"ל, וא"ש דברי הירושלמי הכ"ל, תורה ד' תמימה לאמתי היא תמימה בשעה שיואלה מפי תמים, עדות ד' לאמתה לאמתי היא נאמנה בשעה שהיא יואלה מפי נאמן, דנה שהיה לדיק ותמים, היה גם תורתו תמימה ושלמה, וכן בשאר לדיקים, וא"ל להיות התורה תמימה ונאמנה לאמתתה של תורה, אלא"כ יואל מפי תמים ונאמן, משא"כ דרך רשעים מעקשים ומסלפים אורחות התורה ומשפטיה, ואללס אינה תמימה ונאמנה, ודרך זה אפ"ל מ"ש תמים היה בדורותיו ולא נאמר בדורו, עפ"י המבואר בספר הלקוטים מהאר"ל דנה ה"י נאמתו מנשמת משה רבינו ע"י"ש, ואמרו חז"ל בשגם הוא צבר זה משה, ומשפטיה נאמר לו צמחם מ"ט פנים עכור ומ"ט פנים טמא כמבואר בדר"ל, וכוא היה היותר שלם בהשגת תורה שבע"פ, ותורתו היתה תמימה ונאמנה, שהשיג אותה לאמתתה, ולא השיג שום אדם בהשגתו, ע"כ אמר תמים היה בדורותיו, שזכה נח למדרגת תמים שהכא תורתו תמימה צ"ל דורות דורות של מצול ועוד זכה בצחינה יותר גבוה דורות של משה, שהיה מצחינה נשמתו כ"ל.

ואפ"ר דברי המדרש הכ"ל תמים ה"י בדורותיו, ר"מ כל מי שנאמר צ"י היה מתוקן היה לך, נח וצ"ל מתוקן לנס וכו', עפ"י דאיתא בתנחומא

מפני שהם ממקור וטורח עכור, והכל כולך אחר העיקר והטורח, וכה הפועל בנפול, משא"כ צ"י נח שהשחיתו דרכם והיו להוטים אחר צולמום של עריות וכל בעילותם בעיות זנות, נמאל שהיה מושרש בהם כח הרע מהמקור, וכה הפועל בהנפול, ע"כ היו גם מדותיהם מושחתים ולא צ"י מחילה ויגבה, והרגין על גזל פחות מש"פ ולא ניתן להשגון, ומעתה כל דברי חז"ל עולים בקנה אחד, ולפי שלא קבלו התורה ולא קיימו משפטיה ואפילו השבע מאות לא היו מקיימים, והשחיתו דרכם בגלוי עריות, ע"כ היה מקורם מושחת ומידותיהם מושחתין, ולא הותר אללס גזל פחות מש"פ, כי דין זה אינו נורא צ"י נח אלא בישראל, וע"כ נחתם גז"ד על הגזל, והא צבה תלוא, וכולם היו צבו, שלא קבלו את התורה והשחיתו דרכם וע"כ נחתם גז"ד דינם על הגזל.

ובעתה יבואר המדרש הכ"ל, הפך רשעים ואינם זה דור המבול, דע"י שהפכו משפטי התורה והולילו ממנו משפט מעוקל להתיר להם גזל פחות משה פרוטה מה שאינו נורא אללס רק בישראל, והשחמשו בחכמת התורה צערומיות לגזול באופן שאין בעל דינו יכול להוליא ממנו צדין, כמ"ש צמדה הכ"ל, ע"כ "ואינם" שנחתם גז"ד למחות מן העולם, כמ"ש ז"ל לא נחתם גז"ד אלא על הגזל, וצ"י לדיקים יעמוד זה נח, דנה למד תורה כפירש"י ז"ל, והשיג ג"כ כל ההפכיים שצתורה ודיעות האוסרין והמתירין והמטהרין והמעמלן, ואעפ"י שכל אחד נראה היפך ומתנגד לחבירו, אצל נח הלידק השיג אמתתם, דאלו ואלו דא"ת, עפ"י מש"כ המדרש שמואל (אבות פ"ה) צן צג צג אומר הפך זה והפך זה דכולא צה, לפי שמתנו שהתורה ניתן לדרוש מ"ט פנים עכור ומ"ט פנים טמא, ואפילו אם אלו היפך אלו, אל תאמר שה"ל מהם בלבד הוא הלידק, רק הפך זה והפך זה ודרוש דברים הפכיים זה מזה, פנים לעבור ופנים לעמא, דכולא צה, שכל זה נכלל צוה"כ ואלו ואלו דא"ת, והכל לפי הלידק עכ"ל, וצ"י וצ"י לדיקים יעמוד, שהפכיה צתורה שגרם לרשעים אצדון כמ"ש הפך רשעים

ואינם זה דור המבול, וזית לדיקים יעמוד זה נח
הה"ד אלה תולדות נח, יש להבין מהו ענין הפיכה
שרשו כאן על דור המבול.

(ג) עוד במדרש אלה תולדות נח הה"ד פרי לדיק
עץ חיים, מה הן פירותיו של לדיק מלכות
ומע"ט, ולוקח נפשות חכם עזן ומפרנס כל י"ב
חודש בחיבה וכו', יש להבין מה חידוש המדרש הזה,
וכבר מפורש בפסוק שהיה לדיק וגם שהיה זן
ומפרנס כל י"ב חודש, וגם מהו הכוונה שקראוהו
לוקח נפשות.

(ד) להלן נפרשה וירא אלקים את הארץ והנה
נשחית כי השחית כל בשר את דרכו על
הארץ, פרש"י אפילו בהמה חי' ועוף נזקקין לשחיין
מינין, ובצ"ר סוף פ' בראשית ר' עזרי' בש"ר יבורה
צ"ר סימון אמר הכל קלקלו מעשיהם בדור המבול,
הכלל הואצ וכו' הה"ד כי השחית כל בשר, כי
השחית כל אדם חכ"כ אלא כי השחית כל בשר,
ע"כ, משמע מדברי המדרש דהם ממעמן קלקלו, והגם
שאינם צעלי בחירה להרע או להטיב אולי רעת הדור
השפיע עליהם שרעו מעשיהם, וכן משמע גם
מפרש"י להלן עה"פ כל החי' וכל העוף וגוי'
למשפחותיהם ילאו מן הדיבה, שאחר המבול קצלו
עליהם ע"מ לידבק במינין עיי"ש, אולם במסכת
סנהדרין (ק"ח ע"א) דרשו ז"ל כי השחית כל בשר את
דרכו על הארץ, א"ר יוחנן מלמד שברצונו בהמה על
חיה, וחי' על בהמה וכו' מצויר דעת הגמרא והאדם
גרם להם לחטוא, וכתב המזרחי שהגמרא והמדרש
חולקים, וחילוף פלוגתאן צ"ל השוונות שכתב רש"י
בסוף פ' בראשית עיי"ש. ולכאורה קשה מה שכתוב
ויתן טעם כי השחית כל בשר את דרכו וגו' משמע דזה
גרמה גזירת המבול, ולכאורה הרי רעת האדם גדלה
מרתחם, כי הוא צעל בחירה וניתן לו מן השמים
דעת שימשול ברוחו, ולא כן בהמה חי' ועוף שאין
בהם דעת להבחין בין טוב לרע ואינם צעלי בחירה,
ולטעם זה לא יחשב רעתם כ"כ לחטא ופגם, ועי"ד
שאמרו חז"ל על הכל פיהם של תשצ"ר שהוא הכל

(פ' ראה) דור המבול אמרו רבותינו הרבה כשרים
היו בהם וממחו עם הדור, ויש הרבה טעמים על
שהצדיק הקצ"ה לנשרים מן העולם, וטעם א'
המוזכר בדבריהם כדי שלא יחפלו רחמים עליהם,
כי ה' טובה והכרח לקיים העולם שימחו, כמוצא
בדבריו לעיל בשם ספריק זרע קודש כי מבול
בגימטריא חסדו עיי"ש, ונה נילול בשביל תולדותיו,
כמ"ס צילקוט בארץ זכות תולדותיו שנאמר
אלה תולדות נח, ועוד אמרו שם אפילו נח שנשתייר
מכן, לא שהיה כדאי, אלא שפס הקצ"ה שמשם עתיד
לעמוד ממנו שנאמר בשם וגו' זה משה דמושגג
דין כחושגגה דין וכו'.

ויו"ש אלה תולדות נח פוסל את הראשונים, בדבר
העמדת תולדות פסל את הכשרים שציונו
שכולם לא זכו להעמיד דורות בעולם ומחו לפני
המבול, ונה לבדו היה מתוקן לך, והטעם שזכה
הוא להעמיד דורות יותר משאר הכשרים שהיו בדור
המבול, אפ"ל עפ"י"ש צילקוט ה"ל דלפ"ה הקצ"ה
שמשם עתיד לעמוד ממנו, ועפ"י מ"ס הראי"ה שהיה
נשמתו מבחי' נשמת משה, ומשה רבינו קיים כל
הדורות וכמ"ס אהבה עטותא דמשה בכל דור ודור,
ע"כ זכה הוא להעמיד דורות, וזה תמים היה
בדורותיו מתוקן היה לך מספרא דאדם קדמאה
להעמיד דורות, והשתלשלות כל הדורות יולאים ממנו,
והטעם מפני שהמים היה בדורותיו דור המבול
ובדורו של משה כנ"ל, ועל כי ה' בחינת נשמת משה
ע"כ זכה הוא שילאו השתלשלות כל הדורות ממנו.

*

אלה תולדות נח נח איש לדיק וכו' ויולד נח
ששה בנים וכו'.

הקשה האב"ח הק' ידוע דכ"מ שנא' אלה
פוסל את הראשונים וכאן יש מקום לומר
שנחכוך לפסול דורו, אלא שלא היה לדיק להודיע זה
שכבר נפסלו ונחממו להמחות.

(ז) במדרש אלה תולדות נח וכו', הה"ד הפוך
רשעים ואינם וזית לדיקים יעמוד, הפוך רשעים

משל לאדם שעשה חופה לבנו והתקין מכל מיני סעודה, לימים מת בנו עמד ופזר את חופתו, אמר כלום עשיתי חלל? בשביל בני עכשיו שמת חופה למה לי, אף הקציה אמר כלום צרתי? צהמה וחיה חלל בשביל אדם, עכשיו שחלל חופה צהמה וחיה ליל ע"כ, מצויר מה דחטא האדם הוא שגרמה להשחתת העולם, וכל הנצרכים נגררו אחריו ונתפסו בעונו, ובפסוק נאמר כי השחית כל בשר את דרכו וגוי ודרשו ז"ל על צהמה חי' ועוף שהשחיתו בשאימ משמע דחטאם גרמה להשחתת העולם, וזה סותר לדברי הגמרא מספיק אפילו לאבדון שלם, ומכ"ש דאין חטאם מספיק אפילו לאבדון שלם, ומכ"ש שאין זה עשם מספיק להשחתת כל העולם, ובמזרחי ברגיש צה וכתב שכן מדרשות חלוקות, אמנם כללל הוא דכל מקום שאפשר להשוות המאמרים, אפשר פליגתא לא מפשינן, וז"ב.

ז) **במד"ר** (פר' ליל ס"ט) קים חטאם את התיבה ח"ר יחזק מה בקן הזה מטבר את המלורע, אף תיבתך מטברתך עכ"ל, ויש להבין ענין טברה זו מה טיבה, ויכן מלוי שתיבה התיבה מטברה, ומאין היתה לה כח המטבר.

ח) **להלן** צרשה מכל הצהמה הטבורה תקח לך שצטה שצטה ופרש"י הטבורה העתידה להיות טבורה לישראל, למדנו שלמד נח תורה ע"כ. ויש להבין מאי חידוש רש"י צה, דפשיטא דטבורה דקרא ע"ש העתיד נאמרה, דאכתי טבורים וטמאים לא הו' בראי שטחא.

ט) **ובבע"י** התוספות הקשו וז"ל, ותימה מהא דאמרינן צזכחים (דף קט"ז ע"ב) מנה ידע, ומשי כדכר חסדא העצירן לפי התיבה, כל שתיבה קולטתו צידוע שכוור עכוור וכו' ר' אבהו אמר אמר קרא ובהאים זכר ונקבה וגוי' בהאים מאליהן, ופרש"י צכן הכיר נח, אותם שצאו שצטה שצטה ידע שכן טבורים, ושצאו שנים שנים ידע שכן טמאים שטחא. אמלא לא ידע נח חלל מתוך נס קליעת

שחין צו חטא, והעטם לפי שעדיין אינם מלויין ואין צהם דעת להבזין, ע"כ אף אם חוטאים אין החטא עושה כ"כ רועם ופגם בנשמתם, וקראוהו חז"ל הצל שחין צו חטא, ומכ"ש צהמה חי' ועוף שפחותין מהם בכלל דעת ובכלל הלווי, ודאי שלא נחשב קלקלתם לכולם צערך פגם האדם, וא"כ למה אמר הכתוב לעטם גזירת המצול כי השחית כל בשר את דרכו וגו' ודרשו צמדש כל אדם חכ"כ חלל כל בשר, וקאי על צהמה חיה ועוף דזקקו לשאינן מיין, והלא רצה רעת האדם צערך רעתם, וכו"ל למינקט השחתת האדם שהוא עשם מספיק יותר לגרום השחתת העולם, ולא כן השחתת צהמה חיה ועוף, ואין יחוייר בכלל שעי' משיבם יגרמו השחתת העולם, חלל ודאי שהשחתת האדם היתה עיקר הסיבה לגזירת המצול, וא"כ הו"ל לקרא לחפום את העיקר ולהניח את העפל, ואפילו לדברי הש"ס הו"ל שהשחתת צהמה חיה ועוף הו"ל ג"כ ע"י מעשה האדם, שכן הרביעו מיין בשאימ, חלל מיין הו"ל לקרא למינקט השחתת האדם, מה שהם צעמם עצרו על איסור דערוית שנגעו עלי' בני נח, והוא גרוע יותר ממה שגרמו השחתת צהמה חי' ועוף שאין בכלל לווי, וגם דבן נח לא נטעוה על ההרצבה, וז"ע.

ה) **בי** מלאה הארץ חמם מפניהם. פרש"י ז"ל והוא מגמרא סנהדרין (ק"ח) לא נחתם גזר דינם חלל על הגזל, ובקשה המזרחי דלכאורה זה סותר מ"ש רש"י לעיל עה"פ קן כל בשר וגוי' כ"מ שאתה מולא זנות וע"ז וכו' דמשמע דהגזירה היתה בשביל זנות וע"ז ולא בשביל הגזל, וכמו כן קשו קראי אהדי דכתיב וירא אלקים את הארץ והנה נשחתה כי השחית כל בשר וגו' ויאמר אלקים קן כל בשר וגוי' חלמא דמפני הזנות היתה הגזירה, וכתיב קן כל בשר צה לפני כי מלאה הארץ חמם חלמא דמפני החמם היתה הגזירה, וז"ב.

ו) **ועוד** קשה מ"ש בגמרא סנהדרין (ק"ח ע"א) וימה את כל הדיקום אשר על פני האדמה, אם אדם חטא צהמה מה חטאה, חנה משום ריב"ק

הכוונות, בודאי עשה ולא איחר דחזין מקדימין למנות.

(יג) **ונקדים** עוד מ"ד צפרקי דר"א (פכ"ג) ח"ל עד שלא בא המצול היו בעמאים מרזין מן העבורים לא הקציב להרבות את העבורים ולמעט את העמאים, קרא לנח ואל מכל הצבחה העבורה חקח לך שצבה שצבה עכ"ל. ויש להבין איך נשמע מפסוק זה דרכה הקציב להרבות עבורים צעולם דלמא לטעם הקרנן לו' ד' להרבות עבורים כמ"ש במדרש ה"ל.

(יד) **גם** יש להבין דברי הכל נצרא בראונו יתצרך, וכו"ל נצרא עבורים וגם עמאים, ואם היה בראונו יתצרך שיהיו מן העבורים מרזין צעולם, למד לא נצראו בן צחלת הצריכה, גם אם היה בראונו יתצרך לשנות ולהרבות מן העבורים, הרי הוא כל יכול לשנות בראונו, ולמד לו' לשנות בן ע"י פעולה נח באמרו חקח לך שצבה שצבה, גם מלת לך בפסוק מיותר, ויסיקו לומר מכל הצבחה העבורה חקח שצבה שצבה, וכן דקדק ג"כ האור"ח הקדוש.

(טו) **בביאור** הרד"ל הקשה על פדר"א ה"ל מנ"ש בגמרא חולין (ס"ג ע"ב) חניא רבי אומר גלוי וידוע לפני מי שאמר ויהי העולם שצבחה עמא מרובה מן העבורות לפיכך מנה הכחוב בעבורה, גלוי וידוע לפני מי שאמר ויהי העולם שפופות העבורים מרזין על העמאין לפיכך מנה הכחוב בעמאין מאי קמ"ל לעולם ישנה אדם לתלמידו דרך קצרה וכו' עיי"ש, ולבין שם בגמרא ח"ר לוקחין ציזים מן העבורים בכל מקום, והקשו ודלמא דעוף עמא נינהו, והקשו בתוספות כיון דעופות עבורים רובא נינהו כמ"ש בגמרא א"כ ניזיל בחר רובא, ולמד הקשו בגמרא דליחוש דלמא מעוף עמא נינהו, וחילצו בתוספות דאע"ג דעופות עבורים מרובים מן העמאין היינו צמינים דליכא אלא כ"ד מיני עופות עמאין, וקצתם אין מספר, אצל בפרטי המין

התיבה או ממה שצאו מאליהן, וא"כ מאי ראינו שלמד נח חורה, וכן הקשה המזרחי והגוי"א דלמא הניח רש"י דברי הגמרא ותפס דרך אחרת.

(יז) **והמהדרש"א** ז"ל הכריח דגמרא צמינים ה"ל לא מיירי בעבורים ועמאים דערוז אלא בעבורים ועמאים ממש, וגרים בגמרא שפתידין לטבר מנה ידע עיי"ש, ועיקר המצחן צבא היה ממה שהתיבה קולטתו או ממה שצאו מאליהן כתיובא דגמרא שם, ומ"ש רש"י דלמדנו מכאן שלמד נח חורה, דאי לא הוה למד חורה לא הוה ידע מאי קאמר ליה קוציב, עבורה ועמא, דלגבי צמי נח כולם שוין הם עיי"ש. אמנם ק"ז הי"ט ז"ל ה"ה הקשה ע"ז כיון דע"כ ז"ל שלמד חורה מאחיה טעם שיהיה, א"כ למד ליה להש"ם לתרץ שהעניין לפני התיבה, ולפי גירסת המהרש"א קאי על עבורים ועמאים ממש, וכלא זה ידע ע"י שלמד חורה, וא"כ צורך הכנס למד, וכלא"ה לשון רש"י אינו מדוקדק לפי תירוטו של המהרש"א ז"ל דלטעם זה יספיק שידע בדרך כלל שיש מיני עבורים ועמאים, ושפיר ידע מאי קאמר ליה קוציב, ומנין הכריח רש"י ז"ל דלמד חורה.

(יח) **איתא** צ"ר (פ"ר ל"ד ס"ט) ויבן נח מזבח ל' ויבן כתיב נחבון. אמר מפני מה לווי הקדוש צדק הוא וריבה בעבורים יותר מן העמאים, אלא להקריב קרבן, מיד ויקח מכל הצבחה העבורה וגו' עכ"ל. והקשה בספר צנין אריאל מנה ידע דלטעם הקרבן כזה ד' להרבות בעבורים, דלמא משום שצדיק מהן ואוכלים אותם, ונה שמר את החורה ולא אכל כ"א עבורים, ואולי לטעם שיהיו שכיחי עבורים עוצה צעולם לעתיד אחר גתית החורה לישראל, דרובם לאכלה עומדים, ומנ"ל לילך אחר טעם הקרבתו דהוא מיעוטא.

(יט) **גם** יש להבין מ"ש במדרש מיד הקריב קרבן, מהו הכוונה צמלת מיד, ומתיבה תיחי שנחשבל צמלת ד', ומיד שהבין שכן הוא ראוי

שזריכים אחז חיקון לפי מעשיכם ומחגלגלים
 בעופות עטורים, ועיי' שנשחטים שחמט כשר
 בצרכה ומסכים דמם בצרכה זה הוא חיקונם, עכ"ד
 הארי"ז ז"ל. ולכן י"ל דמ"ש חז"ל דדירתן של עופות
 עטורים עם הצדיקים לפי שזאתן עופות עטורים
 יש ג"כ נשמה אחז לדיק, ולכן מחקרב אל הצדיקים
 דהוא מינו, וזו דחפץ להחקרב אל הצדיק שישמע
 אליו בצערות ויכוסב דמו, כי ירח לנפשו שלא
 יבא לידי רשע וינבל אותו וינצל החיקון, והיינו
 דקאמר הכא כל עוף למינו ישכון, וקש"א לו' הא
 חזינא עופות עטורים דלאו למינו ישכון, רק מחזקין
 לשכון עם הצדיקים, ומחזקין הכוא משום וכן
 אדם לדומה לו, פי' הכן אדם המגולגל באתו עוף
 הוא המחקרב לדומה לו, עכ"ל בזכב.

מרוצין בטמאין מן העכורים כמ"ש לעיל בגמרא מאה
 עופות טמאין יש במזרח וכולן מיין א"י הן, ולפי זה
 במספר הכללי הטמאין מרוצין בעופות ושפיר הקשו
 בגמרא וליחוש דלמא מעוף טמא יניכו ע"כ חוכן
 דברי החוספות, עכ"פ מנזאר דבדרי החוספות דלפי
 האמת בעופות, הטמאין מרוצין מהעכורים, ובפדר"א
 אמרו דר"ה הקצ"ה להכריז את העכורים ולמעט
 את הטמאים וא"ל לנח שיקח מן העכורים שבעה
 שבעה, ואיך אפשר שלא תחיימוהו לרזו יתבדר, דלפי"ד
 החוספות רוצה לעפות עומאן ניכור, ע"כ קושיא
 הרד"ל ותיקן דפדר"א לא יבכור כדברי החוספות,
 עיי"ש. וי"צ להשוות דבריהם, דכללא אית לן דא"א
 דברי אלקים חיים.

(זו) **לחזקן** צפרעה ואחז קח לך מכל מאכל אשר
 יאכל ואספת חליק ויהי לך ולהם לאכלה
 יל"ד דאשר יאכל מיותר, ויספיק הכחזב לומר קח לך
 מכל מאכל וידוע דמאכל לאכילה קאי, גם כיון שיאמר
 הכחזב ויהי לך ולהם לאכלה ע"כ צראויין לאכילה
 מיותר ולמ"ל עוד אשר יאכל. גם ואספת חליק מיותר,
 כיון דבכר אמר הכחזב קח לך מכל מאכל, כבר
 נלמדה על אספתו אליו, והיינו קיחה והיינו אספה
 ולמה הכפילו הכחזב צמלת שומות.

(ז) גם הקשו הפוסקים הרי אמרו חז"ל (בצרכות
 דף מ', ובגיטין ס"ג) אסור לאדם שיאכל
 קודם שיתן מאכל לבהמתו שאומר ומתי עש בצדק
 לבהמתך ויבדור ואכלת ושבעת, ואיפסק הלכחא הכין,
 וא"כ הו"ל ויהי להם ולך לאכלה.

קודם שנבוא לבאר כל הענין נקדים מ"ש התצואות
 שור צביק (י"ב) על מה שהביאו בגמרא
 מאמר בן סירא כל עוף למינו ישכון וצני אדם לדומה
 לו, וכחז הוא ז"ל י"ל עפ"י מה שאמרו בסבכרין
 (דף ק"ח) וישלה את היתם מאתו מכלן שדירתן
 של עופות עטורים אל הצדיקים, דהענין הוא עפ"י
 המבואר בכתבי הארי"ז ז"ל דנשמתן של רשעים
 מגולגלים בעופות טמאים, ויש נשמות לדיקים

וק"י היש"מ זל"ה האריך בענין זה עוצב צ"נ נת,
 וכחז דעיקר החיקון לנשמה המגולגלת
 בצע"ח, הוא אכילה כבשר בקדושה ועברה וצרכה
 לפי' ולאחרים, ולכן נאמר בקרבנות ואכלו אותם
 אשר כופר בהם, ודרשו חז"ל מלמד שהכהנים אוכלים
 והבעלים מחכפדים עיי"ש, ועכשיו שלחנו של אדם
 דומה למזבח, ופי' שאוכל בקדושה וצטורה, הוא
 ממש ענין המזבח לחקן נפשות המגולגלים, והנה אם
 הרשע הוא האוכל, צודאי הנפש המגולגלת בדל"ח
 האוכל, לזות חמני ד' ידיו לא אוכל קום, כי על
 נפשו לא חיים עומה וקולב ואיך יחקן נפשות
 אחרים, משא"כ כשהאוכל הוא איש צדיק עכ"ל,
 וכחז עוד להלן (בדף כ"ח) עפ"י המבואר צמטת
 דאבות של הדורות היו מכניסין וצאן עד שהביא
 עליהם את מי המבול, אלמא דכמה דורות היו
 חוטאים, ולפי"ז התגלגלו צודאי דל"ח כדודע מפי
 חכמי האמת, אבל כ"כ היו משוקעין ברשעתן, עד
 שאפילו בגלגולים החזיקו ברשעתן ודבקו באלו
 מיין ולא די שלא חקנו נשמתן אלא עוד קלקלו, ע"כ
 וימחו דלא ב"י תקיב אחרת להם עכ"ל ז"ל.

ונקדים עוד מ"ש הארי"ז ז"ל בשער הפוסקים צ"נ
 דנשמות שצדור המבול היו כולם

צבני אברהם יתחק ויעקב צמלרים שהיו גדורים
בעריות ונתקנו שם וזכו לקבלת התורה, נמלא שהיה
המבול צמחית חסד גם להם, כדברי הזרע קודש ז"ל.

ומעתה יונן ממאמר הכתוב וירא חלקים את הארץ
וככה נשתתה שלא די שלא חיקו פגם
גלגולם הקדום אלא עוד השחיתו וקלקלו גם עכשיו,
ואם תאמר שהיה עדיין להם תקנה ע"י שיתגלגלו
בצעלי חיים שאינם צעלי צחירה להרע, ויתוקן
נפשותם ויכופר עונם ע"י הצער והיסורים שסבול
נפש האדם בשכנו צורהם החומיות הצע"ת, כמו
הסביר ק"י היש"מ זל"ה כי נפש האדם המתגלגלת
בצע"ת, אינו למען שיתוקן הנשמה ע"י צחירה וע"י
מעשים, כי יחסר לה כל אלה בגוף הצע"ת, דאין
לה צחירה להרע או להטיב, אבל עיקר שכונתה
בצע"ת ע"ל העונש שיתכפר עונה ע"י העונש
והיסורים עכ"ל, וא"כ לכאורה היה עדיין תקנה
זו להם שיתגלגלו בצע"ת. ולמה היה ההכרח שימחו מן
הארץ כל הדור ההוא וכל הנצראים, ע"ז נותן
הכתוב טעם כי השחית כל צער את דרכו, אפילו
במה חיה ועוף נזקקו לשאינו מיין, דרעה הדור
השפיע עליהם שהרעו מעשיהם, או כמ"ש היש"מ
זללה"ה דבחזקתו צרעתן מגלגוליהם הקודמין וראה
הקציה שאין להם עצה לבוא לידי תקון דדור הזה,
ע"כ ויאמר חלקים לנח קץ כל צער בא לפני,
דהכרח שימחו מן הארץ כל הדור ההוא, וחסד
הוא להם שיתגלגלו לבסוף צבני אברהם יתחק ויעקב
צמלרים, ואז יוגמר חיקונם כמ"ש האר"י ז"ל בשער
הפסוקים ה"ל.

ומעתה מתורן קושייתו הנ"ל, כי למח נותן הכתוב
טעם כי השחית כל צער את דרכו וגו'
דבמה חיה ועוף השחיתו דרכם, והלא רבה רעת
האדם בערך רעתם וחי' לתפוס השחתת האדם
שהוא טעם מספיק יותר לגרום השחתת העולם (עיין
לעיל קושיא ד'), וגם יתורן סתירה בהמרא והמדרש
(ה"ל בקושיא ו'). ולדרכיו ח"ש דבאמת עיקר
הגזירה בשביל השחתת האדם, ומ"ש הכתוב

נשמות עליונות קדושות מצחי' הדעת, ונתערבו
בקליפות ע"י חטא אד"כ, וזריכות גלגולים רבים
לנרפם ולנצנם עד חוס חלאתם מהם וכו', והנה
החתלת גלגולם היה צדור המבול, ולהיותם מעורר
המר ההוא, שיאלו ע"י השחתת זרע של אד"כ, לכן
היו מורדים וכופרים צה"י, ועיקר חטאם היה
בשחתת זרעם על הארץ, וכמשה"כ כי השחית כל
בשר את דרכו על הארץ וכו' ואז נמחו גופם צמלרי
חמורת טיפת רוחותין של השחתת זרעם על הארץ,
וכמ"ש חז"ל ברוחחותין קלקלו וברוחותין נדונו, ואח"כ
נתגלגלו פעם צ' דדור הפלגה, וגם הם הרעו
כאזנאם וכו' אח"כ נתגלגלו פעם שלישית צמלרי
סדום, ולכן נאמר צבם ואנשי סדום רעים וחטאים
לד' מאד וכו', ואז חזרו להתגלגל פעם רביעי
צמלרים, צבני ישראל שהיו גולים אז דדור הגלות
ההוא, ואז החזירו יתחק, והיו מתצברים וכוללים
בגלות מצרים עד שיאלו ישראל ממלרים עכ"ל.

ונקדים עוד מ"ש בספרה"ק זרע קודש פ' נח
דמבול גימטריא חסדו, כי היה חסד גדול
באיבוד הרשעים, שאלמלי נשארו צעולם, לא היה
אפשר להיות קיום לאומה הישראלית מתחת גודל
עומתאם, ולא הי' יכול אברהם להיות על אותה
הצחי' שהיה, ואח"כ היה חיקון העולם ע"י אברהם
וכו' ולא נשלם החיקון רק לאח"כ, ע"י שהכניסנו
ית"ש צבור הברוא צמלרים, להוציא העוב מפסולת
עכ"ל. ולכאורה חיינו דהיה המבול חסד לגורן קיום
העולם, ולגורן קיום האומה הישראלית ודורות
הבאים, אבל לדור המבול צמלנו לפי ראות העין
היתה הגזירה מדין הקשה ולא חסד, כי נמחו מן
העולם מצלי חיקון נפשות, אמנם באמת היה חסד
ועוצה גם להם כי עיקר יידיהם לעולם היה, כדי
לתקן חטא אד"כ כנ"ל בשם האר"י ז"ל, ועתה שלא
חיקו כלום, אלא עוד קלקלו וחתאו והשחיתו צמלרי
מיים, וגם נשמות שיתגלגלו בצע"ת לא תתקנו, דבם
במה חיה ועוף השחיתו צמלרי מיין, ע"כ לא היה
להם תקנה ונמחה כל הדור ההוא צמלרי, ונלמח
מזה עוצה גדולה גם להם, שצאו בגלגול לבסוף,

עיינעם. ולכל הפירושים ח"ש לשון עושק כי הם לא חטאו ונגרסו להם העונש עיי חטא זולתם והוא בחי' עושק, אלל דברי רש"י ז"ל ל"ב, מה שפי' דקלא על רשעים צדיקים, ואלא אין. זה עושק כי מגיע להם מזל דין והמשפט.

ואפ"ש עפ"י מפרשי ז"ל צפרשא לך מה שאמר שרה לאברהם חמסי עליך פירושו דברך אתה חומס ממני שאתה שומע ציוני ושוחק, וכן פירשוהו צ"ר ר' יודן צ"ר יבורה צ"ר סימון חומסי אתה דברים, למח שאתה שומע בקלוי ושוחק, ופי' המ"כ כלומר מנוע וגזל ממני כדיבור הראוי לך לדבר צדי ע"ל. מבואר דמניעת העושה, במקום שיש לאל ידו להושיע את חבירו הנדרף, ומנוע את עצמו להיות לו לעזר נקרא בחי' חמס וגזל, שגזל וחומס עיי' זכותו של הנדרף, ובבחי' זו אפשר להצין מ"ש רש"י ז"ל שהנשמות שצדיקים הם עשוקים, לפי שיש אפשרות להתפלל עליהם ולהצילם מדין הקשה, וגם היה אפשר להיות להם תיקון עיי' גלגול, שמחלגלים עפ"י הרוב אלל ילדי צדיקים במבואר בספר"ק, ואין מושיע להם ואין מעלים אותם לתקום הכי זה צדיק חמס ועושק, ומי שיש צידו לתקן נפש קרוביו ומעלים עין מהם הכי זה גזל את החמים, וע"כ נקראו נשמות האלו עשוקים, והכתוב מבאר למח הם עשוקים לפי שאין להם מנחם, להושיע להם יד עזרה להעלות ולתקן אותם.

ובבחי' ב דבור המבול שלא נתנו לב לתקן גלגוליהם, כמ"ש לעיל כי השחית כל בשר את דרכו ואפילו הצניע, ולא די שלא תיקנו אלל עוד קלקלו נשמות המגולגלים בהם, ע"כ לא היה צמחיות תקנה אחרת להם אלל שימחו ויחלגלו כל דבור צניע דבור המדבר כמ"ל, וזה"כ קץ כל בשר כל לפי ואין להם שום תקנה והעם כי מלאה הארץ חמס, ופרש"י והוא מדברי הגמרא סנהדרין לא נחם גזר דינם אלל על הגזל, ואין הכוונה על גזל כפסוק הכס שג"ז נכלל בפסוק. וזה וזה

כי השחית כל בשר וגו', ודרשו חז"ל על בהמה חיה ועוף שהשחיתו, כל הכתוב לתת טעם ולא כי' להם תקנה זו שיתוקנו עיי גלגול צניע, כי גם הצניע השחיתו את דרכם, ע"כ ויאמר ד' לנח קץ כל בשר וגו' ואין להם תקנה כי"ל עיי שימחו צמי המבול, ויחלגלו דבור אחר כמו שהיה לצסוק, וחסד הוא להם כמ"ש לעיל ואין כאן עוד סחירה בין דברי הגמרא והמדורש, כי בגמרא מפרש עיקר טעם הגזירה שהיתה צניע השחית האדם, דבהמה מה חטאה כי אין לה צחירה ודעת, ואין חטאה מספיק לגרום השחית העולם, וזה אמת וגם המדורס סובר כן, ומה שפירשו צמורש כי השחית כל בשר וגו' על השחית צניע, נתנו צדריהם טעם, שלא היה צמחיות להם תקנה שיתוקן חטא האדם עיי גלגול צניע, כי גם הצניע השחיתו דרכם, וע"כ נמחו, ומעתה דברי שניהם עולים בקנה אחד ואין שום סחירה צניע.

ועתה נבוא לתת קושית המדורש הי"ל (קושית ה') צמחיות המאמרים וסחירת המקראות, דצמק"א משמע דבעון זנות היתה גזירת המבול, ולכלן הוא אומר קץ כל בשר כל לפי כי מלאה הארץ חמס ואמרו חז"ל לא נחם גז"ל אלל על הגזל, ונקדים מפרשי ז"ל צקלת (ד' א') ע"כ ושבחי אני ואראה את כל העשוקים אשר נעשים תחת השמש, והנה דמעת העשוקים ואין להם מנחם וגו', ופרש"י ז"ל את כל העשוקים הנעשים עשוקים צדיקים וכו' והנה דמעת העשוקים צדיקים על נפשותיהם העשוקות ציד מלאכי משחית ואחרים וכו' ע"ל. ולכאורה ל"ב איך שייך לומר לשון עושק על זה, הכי בכל דין והכל צמפט, והגם שנידונים דין הקשה ר"ל, אלל הם גרמו זאת עיי מעשיהם צעור"ו ואין זה עושק, כי עושק משמעותו שלא מן הדין וצדק חמס וחזקה. וצמד"ר קבלת יש הרבה פירושים על עושק זה, ריי אומר אלו הקטנים הגנבים צחייבן בעון אבותם צעור"ו וכו' דיעל חייעת פחר קריא צמחיות כי הם צעלים לא חטאו, ונעשים בעון אבותיהם שאסור להם לבוא צקל

לפניהם, גם היה להם סייעחא דשמיא, ואין הקצ"ה נותן תקלה על ידם כמי"ש חז"ל לדיקים עמלן לא כ"ש, ועוד יש להבין לאיזה צורך הודיעו לנו חכמי הש"ס שטעו חז"ל בבוראה זו, ומה חוטלת לנו בידיעתה, ומה דבוב בוב, ובי"ל להזכיר רק שיטת ההלכה המזוהרת דתרנגולתא דאגמא אסירא מפני שזרסת.

ופירשתי עימי"ש הרמב"ן ז"ל צ"פ בחקתי עכ"פ וסבבתי ח"י רעה מן הארץ חז"ל על דעת ר' שמעון משביתן שלא יזיקו, כי תהיה ארץ ישראל צעת קיום המנוח כאשר היה העולם מתחלתו קודם חטא אדמ"ק, כי לא היה הערף בחיות הרעות רק מפני חטאו של אדם, כי גזר עליו להיות ערף לשיניהם כמי"ש ז"ל אין ערוד ממית אלא החטא ממית, ובצריחתו של עולם הושם בהם הטבע שלא יטרפו, ויאלצו רק עשב הארץ וכו', ואח"כ למדו ערף מפני החטא הממית ובערפם האדם ויוספו להיות רעים ביותר, והושם הערף עבד להם לערוף זו את זו, וע"כ אמר הכתוב על ימי הגוול היואל מגזע ישי, שישב השולם בעולם, ויחול הערף ורעת הבהמה וכל הרמש, וישבו אל טבעם אשר היה בהם בחילה בשעת הבריאה, וחש"ה ושעשע יונק על חור פתן ופרה ודוב חרענה, ואר"י כבקר יאכל תבן, טכח"ד ז"ל. מוצא דמעשה האדם משפיע על צע"ח ועל שאר הבהמות לשנות טבעם להרע או להטיב, דע"י חטא האדם יתרבו ויתחזקו כחות הטומאה בעולם, ומשפיע גם על צע"ח לשנות טבעם להרע, ובחטיב האדם דרכו ומדותיו כמו שיכיר לעמוד, גם טבע הצע"ח ישתנו לעובד כני"ל.

ורפ"י צחי' כני"ל פירשו בספר"ק מ"ש חז"ל עמוד חזיר ליעבר, ובמדרש (בובא גרמב"ן ז"ל) למד נקרא שמו חזיר שעתיד הקצ"ה להחזירו לבייתו הראשון. דאין הכוונה שישתנו דיני החזיר ושורת ההלכה, כי זאת החזיר לא חטא מוחלפת, אלא הכוונה להחזיר ישתנה טבעו ולא יהיו לו סימני טומאה, כי סימני טומאה שצצ"ח מורין על כחות הטומאה וצ"ח

איתנייהו צהו, אצל מה שנחתם גזר דינם למזל, ולא היחה תקנת אחרת להם, היה צביל החמם שעשו לנשמות גלגוליהם, שלא נתנו לצ לתקן אותם, ואדרבה עוד קלקלו ופגמו אותם יותר, וזה נקרא חמם צבחי' גזל את המתים כני"ל. ובזה מתורץ ג"כ קושיית האור"ח ב' עכ"פ כי מלאה הארץ חמם שבהם למד נעשו הנגולים בעון הגזילה, וגם למד לא מחלו זה לזה ולא יחתם דינם עיין שם מה שפירק, ולדרכנו חזן מעון גזל עפ"י פשוטו, היה צידם גם חמם זה שחמסו את נשמות גלגוליהם ובזה היחה יד כולם שוב שנאמר כי השחית כל צער את דרכו, וע"כ נחתם גזר דינם ונעשו כולם, ולא צביל כובד העון של חמם זה, אלא מפני שלא ה' שום תקנה. לדור הכוא והיה בהכרח שימחו ע"י המזל ויבואו בגלגול בדור אחר כני"ל. ומעשה יחורץ קושיית המזרחי כני"ל דר"א וד"א אחת הוא, והיינו טעמא דזנות והיינו טעמא דגזל על כי השחית כל צער את דרכו וראחה חכמתו יתברך שאין מציאות שיתקנו גלגוליהם בדור הזה וזו היחה צחי' החמם שעשו כני"ל, וע"כ נחתם גזר דינם על המזל, וגם לפי דברי המ"ד צבילת רבה שפי' דעשוקים היינו ממחרים שנעשקים בעון אבותם ח"ש, כי השחית כל צער וגו', ר"ל שהשחיתו צזנות, והיינו גזל שנקרא צחי' עושק וחמם כמבואר במדרש כני"ל.

ועתה נבוא לתרץ קושיית צעלי החוספות והרא"ם על מה שפרש"י מכאן שלמד נח תורה, (עיין לעיל קושיא ט'), ויחורץ ג"כ קושיית הרד"ל על פדרי"א ושאר הדקדוקים שצננין. צבילת מה שפרשתי כבר בדברי הגמרא חולין (ס"ב ע"ב) דרש מרימר תרנגולתא דאגמא אסירא, חזירא דדרסה ואכלה, פרש"י ז"ל וכ"כ החוספות דמתחלה היו סבורים ולא דרסה, והיו מחזיקין אותה בעבורה, ולאחר זמן ראה שדורסת ואכילה עכ"ל. ולכאורה ראוי להבין מאמר זה וכו' פליאה עומה לכאורה, דאיך יתכן שטעו חז"ל בבוראתם, והורו להלכה דעוף טעור הוא, ונשלו רבים ע"י הוראתם ואכלוהו, והלא כל ר' לא אנוס להם וקדרי צראשית נגלו

לבעיב, וע"כ לעתיד כשיהיה מלאה הארץ דעה, גם הצע"ה ישחוו בעצמם ולא יערופו ולא ידרוסו, ולא יהיה להם סימני עומאה, וע"כ עתיד החזיר להיות עבד לעתיד, עכ"ז ז"ל. ואפשר דהשתנות עצם הצע"ה ע"י מעשה צ"ח, איננו שוב ככולם וחלוי כפי מקורם וכפי כח נעייסת ומקורם להרע או להיטיב, ויש שעלולים כפי כח נעייסת ומקורם להרע, ע"כ רעת הדור ממחר להשפיע עליהם, ותיכף יתראה בהם סימני עומאה ויהיו מן הדורסים, ויש צע"ה אשר השפעת הדור לא יפעלו בהם כלל וישארו עבדים, וישנם צע"ה שאין להם נטוי לרע כ"כ, ולא יפעל עליהם השפעת הדור רק במשך זמן, ולאט לאט יתחזקו כחות העומאה בהם, עד כי במשך זמן ישתנה עצמם להיות מן הדורסים, וכל אותן המפורשים בתורם שהם עבדים, בודאי לא ידרוסו לעולם ואין ספק בכשרותם לעולם. ומעתה יובן הענין, דהרנגולתא דאגמא היה לה נטוי לרע, אבל מתחלה לא הייתה דורסת, ולא היה לה סימני עומאה, וע"כ טברה-חז"ל, ולא עשו ח"ו כדוראחם, כי היתה אז באמת עבודה וא"ש שהיתה נאללת מתחלה ע"י הוראחם כי לא ה' בזה מכשול, ואח"כ ע"י קלקול הדורות נשתנה עצמה להיות דורסת, וכשראוה דורסת אסרוה מיד, ולא ילא מכשול ח"ו ע"י הוראחם לפי שאלוהו זמן התחילה להיות דורסת.

ובמו"כ היה דבור המבול דע"י השחתת בני אדם נגרם גם לצע"ה קלקול, שהשפיע עליהם רעת הדור, כמ"ש כי השחת כל בשר את דרכו וגו', ופי' חז"ל במדרש אפילו בזהמה ח' ועוף השחיתו ודבקו בשאינו מיין, וכל זה נגרם להם ע"י קלקול הדור, והרבה מהם שהיו ממיני עבדים נחתלת הצריחה אלא שע"י השחתת בני אדם דבור המבול נהפכו להיות עומאים ונשתנו בעצמם להיות ממיני הדורסים וכמו שה' בתרגומלתא דאגמא, וא"ש מה שאמרנו בפדרי"ה הנ"ל דעד המבול היו בטמאין מרובין מן העבדים ר"ל באותן הדורות שלפני המבול וסמוכות לה, שכבר נתקלקלו מעשה

אמנם אחר המבול חזר הדבר לקלקולו, ונתקלקלו הדורות כמ"ש במתני' דאבות, עשרה דורות מנח עד אברהם וכו' שכל הדורות היו מכעיסין ובאין עד שצא אברהם וכו', ואפשר דהכוונה עפ"ימ"ש לעיל דברי האר"י ז"ל צ"י שמות שנחגלגלו דור המבול ובאו לעולם דבור הפלגה, ואח"כ באנשי סדום ולא חקנו כלום, ואדרבה עוד קלקלו, וזהו מרומם שהיו מכעיסין ובאין, ר"ל באו עו"כ"פ בגלגול, ועדיין היו מכעיסין, וע"י קלקול הדורות נתקלקלו גם הצע"ה ונשתנו הרבה מהם להיות ממיני הדורסים וחזרו להיות העומאים מרובין מן העבדים אחר המבול, וא"ש מ"ש צ"ס חולין (ס"ג ע"ב) דבשעת מתן תורה היה בזהמה עומאה מרובה מן העבדים, ואפילו בשופות שכתבו בצריחה עבדים מרובין כחצו התבוסות שרק במספר המינים העבדים מרובים,

נחלקלו הדורות וחזר הדבר לקלקלו להיות העמאין מרובין מן הטבורים, ולפי זה הפדר"א מיירי בזמן המבול שאז נתרבו העבורין בחיבה, וצרייתא דחולין מיירי דורות שלאחר המבול שחזר הדבר לקלקלו ונתרבו העמאין, ואין כאן שום סתירה ופולגתא ציניס.

ויתורץ בזה קשייתא. של רבותינו צעלי. החסופות, וקושיא בראש"ם וברג"ל ז"ל ומ"ש ביש"מ זל"ה, וחמית קושייתא דלמה היה מן האורך ל' הבחנות להבחין בין עבדו לעמא, עיי גם של קליטת החיבה, ועיי שלמד נח חורה וידע להבחין בסימנים (עיינ קושיא ט' י') ולדרכינו יתורץ שפי' צע"ב, דכבר אמרנו לעיל דהרבה מצע"ה נהפכו בחיבה להיות עבדים, אלכ דק רחוק שמוקדם קרובה אל הקדושה ומקור העברה, ויש להם נעים אל העוב, אלכ ישנם צע"ה שלא נשתנו ונשתנו בעוממאם, ונבראו כך מתחלת הבריאה וחס עמאים מצע"ה ותולדתם, וכמו שראינו יתברך שיביא צהרית מ"ע פנים עבד ומ"ע פנים עמא צהרית כמו"כ ראנו יתברך שיביא צהרית צהרית עבדים ועמאים בעולם, וצרייתא היתה ע"ד כך, ואלו העמאים לא ישתנו לעולם, וראה הש"י שיכניס נח לחיבה מכל אותן הצע"ה שעתידין לחזור אל העברה וגם מהם יקריב נח קרבן כנ"ל, וכמ"ש רש"י ז"ל העמידה להיות עבדו לשרא, וצאלו לא היה אפשר לו להבחין בסימנים, דצעת ציאתו אל החיבה לא היה להם עדיין סימני עבד ורק הצו"ת לצדו אשר לפניו גלו כל תעלומות ידע איה הם אשר צהרית לחזור ולעבד, ומעתה א"ש דא"פ שלמד נח חורה וידע בסימני עבדו ועוממא. היה צורך עוד צום של קליטת החיבה דע"י גם זה גילה הקצ"ה איה הם הראויים לחזור ולעבד כדי שיכניס נח לחיבה, כי כך היה ראוי ית' שכל אלו יכנסו לחיבה ויקריב מהם נח קרבן. ואש"פ שביה גם של קליטת החיבה, היה עוד מן ההכרח שידע נח ויכיר בסימנים צן עבדו לעמא, כיון שאחר המבול הרבה מהם חזרו לעוממאם דע"י שחזרו ונחלקלו הדורות

אלכ צפרעי המין וצמספר הכללי העמאין מרובין עיי"ש, וכ"י נגרם עיי קלקול הדורות שהשפיעו על צע"ה כמ"ש הרמב"ן הנ"ל צ"י צחקת. וראה הש"י שיתרבו הטבורים בעולם, ושיקריב נח מכל מין ומין הטבורים, וידע בקרבות שבו ערבים לפניו ית' כמ"ש וירח ד' את ריח הניחוח, ואפילו מכל אותן שלא היו עבדים לפני המבול, אלכ שבו צהר לחזור לעברתן בחיבה, ה' ראוי יתברך שיקריב נח מהם קרבן, וזה מרומם צלשון. רש"י ז"ל שפי' מכל הבהמה הטבחה תקח וגו' העמידה להיות עבדו לשרא, ר"ל אש"פ שאינה עבדו צעת ציאתו לחיבה אלכ שם צהר לחזור לעבדו בחיבה עיי שם צהר נע"י לעוב ומקורם קרובה אל הקדושה, ואלו עתידים להיות עבדים גם לעתיד, כמ"ש לעיל צם הרמב"ן לעמוד ויחל ויפסק כח הדורם מצע"ה, ממילא יהיו עבדים לעתיד ויתקיימו כן לעולם וזה הש"י להקריב גם מאלו, וע"כ איה נח מכל הבהמה הטבחה, ופי' העמידה להיות עבדו תקח לך צעת צעת ור"ל תקח לך לדעתך, שתקחם לחיבה תחת השפעתך, ותשפיע עליהם מקדושתך, שתחזק צהר כח העברה, ועיי יתברך מיני העבורין בעולם.

ובעתה יתורץ קושיא ברד"ל, ולא יקשה סתירה פדר"א אגמרא דידן, וא"ש דברי הפדר"א הנ"ל, דעד שלא צא המבול היו העמאין מרובין מן הטבורים ואין הכוונה שבו כן מתחלת הבריאה, אלכ שנתקלקלו עיי מעשה צ"ה דורות שלפני המבול כנ"ל, וראה הקצ"ה להרבות עבדים ולמעט את העמאים קרא נח ואל" מכל הבהמה הטבחה תקח לך צעת צעת, לך דייקא, דע"י שתקחם לך ולדעתך תשפיע עליהם מקדושתך, ועיי יתברך הטבורים צהרית ונחלקלו מאלו וראנו יתברך, ומ"ש צצרייתא דחולין גלוי וידוע לפני מי שאמר ויהי העולם שצעה עמא מרוב מן הטבורות, וצחוספות שם כחצו וגם צעופות צמספר הכללי העמאין מרובין, הרי מצוה דצעת מתן חורה היו העמאין מרובין בעולם ל"ק כלום, דאחר המבול

מפני מה אנו הקצ"ב וריבם בעבורים יותר מן העמאים, הלא להקריב קרבן, מיד וחק מכל הבכמה בעבורה ע"ל, ופירושו שהבין נח העם שאם הקצ"ב ילקח יותר מן העבורין ועשה הש"י נס של קליעת הציבה, מפני שהיה רצונו יתברך שגם מאותן שישאנו הציבה ליעברך גם מאותן יקריב קרבן לך, ולפני המבול היו העבורים מעטין, ורוב הקצ"ב להרבות בעבורים, וע"כ אף חקך לך שבעה שבעה ע"י נס של קליעת הציבה, שכל אלו יחזרו ליעברך הציבה, וע"כ מיד הקריב קרבן כ"ז שבו עבורים וקודם שיחזרו לקלקולן.

ויתורין קושיה צ"ח אריאל דמנא ידע נח דלעסם הקרבן אף הקצ"ב להרבות בעבורים דלמנא משום שיבין מזומנים לאכילה לדורות שאחר המבול, ולפי כ"ל הבין נח כי לא לעסם זה אף ד' להרבות בעבורים כי אין נפק"מ בזה לאכילה, כי קאמן ישאנו לאחר, ויחזקו מן הציבה, ויבין העמאין מרובין מן העבורים כמו דליתא בש"ס חולין שבעת מ"ה היו העמאין מרובין, ולא יהיה תועלת ברבוי העבורין לאכילה, וע"כ הבין שלעסם הקרבן אף ד' להרבות בעבורין, וע"כ מיד הקריב קרבן טרם שישאנו וכ"ז שעדיין עבדים הם וא"ש ומתורין כל הענין בעה"י.

ולררבנו יתבאר דברי המדרש כ"ל אלא חולדות נח הכ"ד פרי ד"ק עץ חיים מה בן פירותיו של ד"ק מאות ומע"ט, ולוקח נפשות חכם שהיה זן ומפרנס כל י"ב חודש הציבה, והכוונה ש"י מאות ומע"ט שסוגל, וע"י שהיה זאם ומפרנס כל י"ב חודש הציבה, השפיע עליהם רוח טהרה כצחי' האגרא דכלה כ"ל דלפי צחי' האדם שמתכוון ונכנס בה הפועל ומדותיו של המכנה בנפול, וע"י חיון כל גשמות גלגולים כמ"ש החזקוני שור ז"ל"ה לפרש אמרם ז"ל דורות של עופות עבדים אלא הדיקים, שמתקדשים אל הדיק לפי שמרגשים ששם יהיה חיון לנפש הגלגול המעופף בזה, וע"כ חזקונו חז"ל חז"ל לוקח נפשות, כי העלה וחיון כל

נחלקלו גם הבע"ה, ואילו לא ידע נח להכיר בסומנים, היו כל אותן שהיו עבדין הציבה נאכלים במסורה דקו"ל עוף עבד נאכל במסורה, וגם כי היה לו רצון ברורה ע"י קליעת הציבה שהן עבדין, ובאמת הרבה מהם נהפכו בסומניהם להיות עמאין לכך היה מן הכרח שידע ויכיר בסומנים, ולאחר שאלו מן הציבה ידע איזה מהן עבדין ואיזה הם העמאים, ולא אמרה חזרה שלח לחקלה, ואילו לא ידע נח להכיר בסומניהם, היתה גם של קליעת הציבה למכשול וחקלה, כי כל אלו היו נאכלים במסורה, וע"כ בברכה שלמד נח חזרה וידע להכיר בסומניהם, ומעתה א"ש דהיה אורח לז' בהצנח גם יחד ושפיר יוצנו דברי רש"י ז"ל מכל הבכמה בעבורה חקך לך שבעה שבעה, ופרש"י העתידה להיות עבורה לעתיד, ר"ל דגם אלו נכנסו להציבה אע"פ שלא היו עבדים לפני המבול, וע"כ בהצנח זו היתה ע"י נס של קליעת הציבה, ומ"ש חז"ל מכלן שלמד נח חזרה, כי היה בברכה שידע גם בסומניהם להבחין בין העבורה לעמאה כ"ל, ואפשר לרמז זה במ"ש מכל הבכמה בעבורה חקך לך שבעה שבעה ר"ל לך לעתיד שידע להבחין בסומניהם שהיה לך אורח בזה לאחר ויחזקו מן הציבה כ"ל.

וא"ש דברי המדרש המוצא לעיל קנים תעשה את הציבה, א"ר יחזק מה הקן הזה מעבר את המורע, אף תיבזק מעבר, ובאמת היתה הציבה מעברה וזרבה בהמות ועופות שהיו עמאים לפני המבול ונעברו הציבה ע"י השפעת נח הדיק כ"ל, ומנא שהיה הציבה מרבה עברה וא"ש, אמנם נח הדיק ראה צנזורה העשרה דורות שהיו אחריו מנה ועד אברהם, שכל הדורות יהיו מכשיון וצאון, ומי יודע עד כמה יגיע הקלקול, וחשש שמה קאסם מצ"ח ישאנו ויקבלו השפעת הדור ויחזרו להיות עמאים כמו שכן היה באמת, וע"כ אמר במדרש מיד הקריב קרבן, ודייקו צמלת מיד, דהקריב מהם מיד שבעה ויחזקו מן הציבה, כל זמן שהיה בזה עוד סומני עברה וקודם שיחזרו לקלקולן. וא"ש דברי המדרש כ"ל, ויבין נח מזה, ויבין כחיו, נחזקו, אמר

הנפשות שהיו מגולגלים בצע"ת, ע"י כח המלות ומע"ט וכן הקדושה וטהרה אשר בו, וע"י שנים ופרנסים בתיבה, וז"ש לוקח נפשות חכם שהיה חכמת אלקים בקרבן לחקן כל נשמות גלגולים.

ונחזור לבאר הדקדוקים שנפסקו ואח"כ קח לך מכל מאכל אשר יאכל וגו' דאשר יאכל מיותר כנ"ל, וגם ואספת אליך מיותר אחרי שאמר הכתוב קח לך, גם מה שהקשו הפוסקים הא אסור לאדם שיאכל קודם שיתן לבעמחו, והול"ל והיה להם ולק לאכלה, ולדרכיו יתורץ הכל צ"ע, עפ"י"ש לעיל דברי רש"י זל"ה דע"י אכילת הכשר בקדושה וטהרה שיתן נשמה המגולגלת בצע"ת, לא כן דרך הרשעים שיאכלו לתאוות ושלא עפ"י אכילת קדושה וטהרה, לא דו' שאינם מתקנים נפש המגולגלת ע"י אכילתם, אלא עוד מתקלפין אותה, והנה חדע כי כל אלו הצע"ח שזמן השי"ת לידו להכניסם אל התיבה בדרך נס של קליפת התיבה, היו צ"ח צדומה לו, ומגולגלים בהם נשמת צ"ח כמ"ש בתצאות שור הכ"ל, ולא בחינם זימם ד' לידו, אלא כדי שיתקן נשמות גלגולים, וע"כ זיכו השי"ת ואח"כ קח לך מכל מאכל אשר יאכל, וחז"ל דרשו במקרא אשר יאכל פרט למזיק, ואולי גם כאן הכוונה שיאכל בדרך אכילה לחקן נשמה המגולגלת אשר במאכל, פרט למזיק, שלא יזיק הנפש ויקלקלה ע"י אכילתו, דמזיק לא שמה אכילה.

וזוה שאמר ואספת אליך שתאסוף כל חלקי יתה"ק אשר במאכל אליך דייקא, ותתקנים ע"י כח קדושתך, וא"ש מה שאמר ויהי לך ולהם לאכלה, קודם יהיו לך לאכלה, שתשפיע בהם מכת קדושתך מכת הפועל שלך בפועל שצ"י יכנס בהם כח הקדושה וקיום עצמי, ואח"כ ולהם לאכלה ולא למזיק, שישפיע קדושה שבמאכל על הצע"ח ויכנס בהם רוח עברה, כמו שהיה באמת שלא חקקו עוד לשאיתו מין, ולא היו דורסין כמ"ש במדרש שאפילו נחשים ועקרים לא היוקו בתיבה, שמתנה עצמם לעובר, ונחרצו מניי הטבאים כנ"ל, ויתקן הנפש

המגולגלת בהם וז"י מאכלם בנחית לאכלה ולא למזיק, וע"ד מ"ש בספרה"ק אורב ישראל פי משפטים ע"כ"פ ועבדתם את ד' אלקיכם וצדק את לחמך ואת מימך, ובסירותי מחלה מקרבך, עפ"י"ש חז"ל כל הנוטל פרוטה מאיזו מחברך והטעם לאשר היתה הברכה שורה בכל אשר לו, לא כל מי שנוטל ממנו איזה דבר שכבר שרפה עליו ברכת ה' הוא ג"כ מחברך וצ"ע ועבדתם את ד' אלקיכם בנחיתות השו"ת וצדק את לחמך ואת מימך, ומעשה שהשי"ת יצדק לחמו ומימיו של הלידק הטובד את ד', ע"כ כל מי שיאכל ויעטם אלא כלום ישלח לו השי"ת כל מזקשו הלידק לו כגון רפואה למי שלדק אלו, וכדומה שאר מזקשים בגשמיים וברוחניות, וצ"ע ובסירותי מחלה מקרבך עכ"ל. כמ"כ כח הרוחניות והקדושה שהיה שורה במאכלו של נח השפיע על צע"ח שהטיבו מעשיהם ונחרבה בהם הטברה כנ"ל, ולכן היה הכבדה שיהיו קודם לך לאכלה ואח"כ להם לאכלה.

ואפ"ל גם עפ"י פשטות שהיה הכבדה שהיה לך קודם ואח"כ להם לאכלה דנה היה כהן שהקריב קרבנות, ושם צנו ירש כחותו כמ"ש והוא כהן לאל-עליון, ואז היה החרומה וגם המעשר לכהן, וכמ"ש באברהם אבינו ויתן לו מעשר מכל, שנתן לשם בן נח המעשר, והנה זה שאמרו חז"ל אסור לאדם שיאכל קודם שיתן לבעמחו, ע"כ היינו רק באופן שכבר עשה, דאם לא עשה עדיין אסור ליתן לבעמחו עד שיעשר וכמ"ש בגמרא בחמורו של רפז"י שלא רצה לאכול קודם שיעשר, ומקורו שם בגמרא בתצאות שלקחו למאכל אדם ונמלך עליו לבעמח, כ"י לא יתן לפניו בנחמו עד שיעשר, וכמ"כ גבי נח כיון שהיה לך ולהם לאכלה לא היה רשאי ליתן לבעמחו עד שיעשר, דמאכל אדם אפילו נמלך ליתנו לפניו בנחמו, לא ואכילה אח"כ עשה, והיה בהכרח שיהיה קודם לך שהוא היה כהן ולקח מהם המעשר כדאיתא בספרי שהכניסו לריקים להפיק חרומות ומעשרות וכן לעצמן ואח"כ היה להם לאכלה **מחנה** לבעמחו וצ"ע, ואפשר שבעצ"ח

דכל הדורות מכעיסין וצאין לפני המצול, וזודאי חזרו ונתגלגלו דלחז"מ אבל כ"כ היו משוקעים ברשעתן עד שאפילו בגלגוליםם החזיקו ברשעתן ודבקו בצאין מיין, ולא די שלא חקנו הנשמות בהם, אבל עוד קלקלו בהם, (עיין לעיל), וזה מאמר המדרש הפוך רשעים ואינם זה דור המצול, שבאו עוה"פ בגלגול דנקרא הפיכת עולמא אבל ואינם שלא הועילו כלום אדרבה קלקלו עוד יותר, וצוה לזדקים יעמוד זה נח שעל ידו היה עמידה וחקון לנשמות המגולגלים בצע"ה וזדומם ולומה אשר היו אחרו בחיבה כניל.

עוד אפשר לפרש המדרש כניל בצופן אחר, עפ"י מה שציארנו לעיל דע"י רשעת הדורות שגפני המצול נתקלקלו גם בצע"ה, והרבה מהם שהיו עבירים ממחלת הצריכה נשחטו עצמם להיות ממיני הדורסים ונתחפכו מעברה לעומאה והיו העמאין מרובין בעולם, ואח"כ ע"י כח השפעתו של נח שהכניס לחיבה לתחפכו עוה"פ וחזרו להיות עבירין כניל, ולכאורה מה שנעברו בחיבה ע"י כח השפעתו של נח הצדיק, הרי לא נתקיימו כן, דלחבר המצול חזרו לקלקול הראשון וחזרו להיות עמאין כמצורר בצרייתא דחולין דשעת מתן תורה היו העמאין מרובין מן העבירים וא"כ היתה פעולה נח הצדיק לריק ולזיק מה פעל, וגם איך אפ"ל דעבורה דקרא מ"ש מכל הצבא העבורה חקך לך שצעה וגו' מיירי בצלו שיטתנו לעברה, הא חזרו וגשחנו לעומאה אחר המצול, ואין סברא לומר דקרא מיירי בצלו שהיו עבירים רק לפי שעה, אבל צאמת ליק כי לעתיד יחזרו כל אלו להיות עבירים לעולם, כמ"ש לעיל דברי הרמב"ן בק' צפ' צחקתי לעתיד יחדל הערף מצע"ה עיי"ש ויופסק כח הדורם וכה העומאה, וע"כ לא היתה פעולה נח הצדיק לריק ושפיר קראת הפסוק צבא העבורה כי יתקיימו להיות עבירה לעולם, ואפשר שזה כוונת רש"י ז"ל העבורה העתידה להיות עבירה לישראל, וצא לתרן דאיך אפשר דקריא קרא עבירה לאלו שעתידין לחזור לעומאה וקרי דור המצול ע"כ פי' העתידה להיות

בחיבה נחעלו למדריגה כזו שלא היו אוכלין קודם שיעלה המעשר ממנו, כמו שמצינו בחמורו של רפ"י, וע"כ היה מן ההכרח שיהיה קודם לך ואח"כ להם לאכלה.

ואפשר לרף טעם הפשוט אל טעם הנכבד וברמת, עפ"י מ"ש צע"ה זל"ה צ"י חרומה, טעם נכון על מלות הפרשת חרומה ומעשר לכהן, מלמד טעם המצורר בפסוק כי לא היה להם חלק ונחלה וזה נחלת מאת ד', והענין הוא כי בכל מאכל יש ניח"ק ואריכים תקון להעלותם ממדריגת דל"ה למדריגת מוצר, והנה לאו כל אדם יכול לעמוד בסוד ד', לתקן כוונת אוכלה, ואלו הכהנים נתייחדו לשרתו יתצרך, והלויים למטה מהם כמ"ש וצא את הכהנים ואל הלויים וגו', ע"כ נזהר הש"ה להפריש החרומה לכהן, ומשגית בחסדו יח"ש שמצד הניאון יחטטף צמות הכהנים, ולטעם זה נקרא ראשית, ולכן נחרץ עונש גדול לזר האוכלו שלא יתחיל קדושתו וכו' עכד"ק, ומעשה שני טעמים כניל בקצה א' עולים, דהיה מן ההכרח שיהיה קודם לך ואח"כ להם לאכלה אי משום טעמא דחרומה, ואי משום הטעם כדי לתקן ניח"ק אשר צמאכל ולהעלות גלגולי הנשמות אשר נחטטף בהם, והכל טעם א' הוא, ומקושר כל הפרשה יפה.

ולדברינו יוצן דברי המדרש שבתחלנו צו אלה תולדות נח זש"ה הפוך רשעים ואינם זה דור המצול וכו' עפ"י מ"ש צמסכת חגיגה (כ"ה ע"א) צרי"א צן פדת דהוב דחיקא לי' מילתא עוצא וחזא צחלמא דא"ל הקצ"ה יוחא לך דאפכי' לעלמא מרישא, אפשר דמתילת צשעתא דמווני, וכחצ המכרש"א ז"ל לכאורה אינו דומה להחריב כל העולם משום שיטתו שעתו של ר"א, ואיכה לפרושי על ר"א לפסוק עולמו ולצוראו שנית, ואולי שכוונו כהן על גלגול הנשמות, עכ"ל המכרש"א ז"ל, ולפי שדאס הוא עולם קטן, ע"כ יקרא גלגול הפיכת עולמא, וכתבנו לעיל צסס הכר"י ז"ל שאנשי דור המצול היו גלגולי נשמות מאותן שהיו צבוד השצירה צחטא חד"ק, וכחצ היש"מ זל"ה על פי' המשה

(ב) **במדדש** הוצא בשם צעה"ת נח נח צעה"ז וצעה"ז, אמר הקציה כשצוה לנחם את ירושלים בנה הדיק אני נשבע לה, שאני משעבד בני ישראל עוד, שנאמר (ישעי י"ד ט') כי מי נח זאת לי אשר נשבעתי מעבור מי נח עוד על הארץ כן נשבעתי מקץ עליך ומגער כך עב"ל המדרש, וי"צ דברי גס לאבות הקדושים נשבע הקציה שלא יכלה את ישראל, כמ"ש אשר נשבעת להם כך ותדבר אליהם ארצה את זרעכם וגו', ולמה דוקא נשבעתו של נח ינחם הקציה את ירושלים.

(ג) **עוד** צמד"ר א"ר אצבו כ"מ שנאמר אלה פוסל את הראשונים וכו', כאן שנאמר אלה פוסל את הראשונים דור המבול, וי"צ דמפרש רשעתם בקרא שנפסלו למחות מן העולם ודרשא דאלה למ"ל.

(ד) **תמים** היה צדורותיו וגו'. לכאורה מלת היה י"צ ומיותר, וצמד"ר דרשוהו מה אני מקיים היה שבו' מתוקן לכך, נח היה מתוקן לנח, משה היה מתוקן לגואל נחש היה מתוקן לפורעניות וכו', וכתב היפ"ת שבונוה בכל בני שמתחילת ציראחם במחשבה נצלו ע"ד כן, וכן בנה לא היה תולדותו צדורו מקרית, אלא מתחלה כוונה החכמה האלקית להדריך העולם על ידו ושמרו לאותו הדור וכו', וענין הזה מפורש יותר בתחומות פ' שמות (סי' י"צ) ומשה היה רועה וגו', הרבה נתייחדו עד שלא באו לעולם וכו', עתיד היה המבול לנח לעולם וכו', לפי היה שלדיק היה עומד ועולם מתנהג צו והעמידו, ואחריו העמיד לאברהם דכתיב אחד היה אברהם (יחזקאל ל"ו) וי"צ הכוונה דרשעם ז"ל דברי הכל לפי ומתוקן מלפניו יתברך ואין שום דבר מקרה, ומה ניוסף בנה עד שהולך הכתוב לרמוז עליו.

(ה) **בדורותיו** רש"י ז"ל הביא פלוגתא יש דורשים לשבח ויש דורשים לגנאי, לפי דורו היה דיוק ואילו היה צדורו של אברהם לא היה נחשב לכלום, והקשו המפרשים על דברי הדורשים לגנאי, כיון שחשדו לדרשו לשבח ולאכזרו, למה ידרשוהו

עבורה לישראל לע"ל, ומאז לא יפסוק עתרתן לעולם, ויהיה להם עברה נלחית ושפיר קראה הכתוב עבורה, ולפי זה יבואר המדרש הפוך רשעים ואינם זה דור המבול, דמה שנתהפך ע"י הרשעים אנשי דור המבול שנתהפכו עבורים להיות עמאים, לא נתקיימו כן אלא נתקנו ע"י נח הדיק וחזרו להיות עבורים, וגם לע"ל יהיה להם עברה עולמית, וע"כ אמר הכתוב ואינם, כי אין להם קיום נלחי לא להם ולא לפרי משעבם, וזית לדיקים יעמוד זה נח כי בתקון שנעשה על ידו בנה שנעברו מעומתאן יהיה לה עמידה עולמית, ויחזרו להיות עבורים לע"ל ויחקיימו כך עד עולם.

ואפשר לתרן קצות באוהבה"ק עב"פ אלה תולדות נח, דכ"מ שנאמר אלה פוסל את הראשונים, ואין מקום לומר כאן שבה הכתוב לפסול דורו, שכבר נפסלו ונתחמו למחות, ולדרכנו בה הכתוב לפסול דורות שלפניו שכל הדורות היו מכשיתין ובאין ולא חקנו נשמות גלגוליהם ואדרבה עוד קלקלו אותם, ונשפעה רעתם בצע"מ ובכל הבשרים, ונתברו מיני העמאים בצע"מ כ"ל, אצל נח הדיק היה מרבה בה העברה והקדושה ונתברו העבורים על ידו, ותיקן נשמות הגלגולים, ובכל מעשיו פסל מעשה דורות הראשונים.

*

אלה תולדות נח נח וגו'. י"צ הכפל נח נח, וצמד"ר הקשו כן, אחמדה לא היו ארץ קרא למימר אלא אלה תולדות נח שם וגו', אלא נייחא לו נייחא לעולם, נייחא לאבות נייחא לבנים, נייחא לעולמים נייחא לתחתונים וכו' צעה"ז וצעה"ז, ופי' היפ"ת דצוות נח בבעיות הקציה שלא יצאו עוד מבול על הארץ, ובה ימלאו בניו מוחה לעשות רצון קונם ויחכו לעב"כ וכו', ורש"י ז"ל פי' נייחא לעולמים, שנתחלה היו מקטרגים בכל יום וכו', כיון שבה נח נחו מקיטרגים וכו', אמנם י"צ דלא מלינו שבה זה לא בא"ל והאבות בק' ולא במשרע"ה, ולמה דוקא נח זה חובה את העולם והעליונים בזכותו ועממא צדי.

מוכח מכאן שהגב בחורב יומם ולילה, דמם שהבין דבר מתוך דבר צווי זה ודכל בהבמה העבורה, לא שייך לדרוש על זה ובתורתו יתגב יומם ולילה.

(י) **ובירושלמי** מגילה (פ"א ה"א) איתא דרשא זו בסגנון אחר, וז"ל ר"י דסכנין בש"ר לוי הגב נח חורב מתוך חורב, אמר כבר נאמר לי כירק עשז נחתי לכם את כל לאיה דבר ריבה הכחוז בעבורין אלא לקרצנות, והקשה במראה פנים דאש"י דהאי קרא כירק עשז וגוי כתיב צחר ויבן נח מצבה לוי וגוי, אין מוקדם ומאוחר בחורב עכ"ל, אמנם חירונו אי"צ, דכרי צחר ענינא לא אמרי אין מוקדם ומאוחר.

(יא) **עוד** במד"ר (פ"ב ס"ב) ויאמר ד' אל נח בא אלה וכל ביתך אל התיבה וגוי כתיב כי דיק ד' דקות אבז ישר יחזו פנימו זה נח, שנאמר ויאמר ד' אל נח בא אלה וגוי, אי"צ כוונת דרשם ז"ל בזה, וידוע לדיוק ד' ולדקות אבז וגם מ"ש ישר יחזו פנימו אי"צ הכוונה.

(יב) **במד"ר** וישלח את העורב הכ"ד (תהלים ק"ה) שלח חשך ויחשיך וגוי וי"צ הקישור.

(יג) **ויצא** יואל ושוב עד יבושח המים מעל הארץ, פרשי ז"ל בשם מ"א, מוכן ה' העורב לשלחות אחרת צימו אליה, שנאמר והעורבים מציאים לו לחם וצפר, ופי' המכרש"ל מולא כתיב יבושח הארץ אלא יבושח המים, ר"ל שצימו אליה שבי יבושח המים ולא ירד מטר, וי"צ קישור שני שלוחות אלו ומה ענינו של זה אלה.

(יד) **במד"ר** מבוחר שלוחות העורב באריכות וז"ל וישלח את העורב וכו' החזיל משיבו תשובות, אי"ל מכל צהמה חי' ועוף שיש כאן, אין אלה משלה אלא לי, אי"ל מה צורך לעולם כך, לא לאכילה ולא לקרבן, אי"ל הקב"ה קבלו, שעתיד העולם להכערך לו וכו', וי"צ דיק אי' לעמוד וליבש את העולם, ואני

לגנאי, ומה גם שהחור"ק השיד עליו לדיק חמים, וביותר קשה לשון רש"י ז"ל לא היה נחשז לכלום, איך אפי"ל דלא היה נחשזים לכלום כל דקותיו ומעשיו העובים, דאף שלא היה נחשז כמו אי"ל, אבז לדאי דלא יתכן לומר שאינו נחשז לכלום.

(ו) **עוד** במד"ר אלה תולדות נח הכ"ד הפוך רשעים ואינם ובית לדיקים יעמוד, הפוך רשעים ואינם זה דור המבול, ובית לדיקים יעמוד זה נח וכו', וי"צ דמא חידשו ז"ל בדרשתם, ומבואר בפסוק שהם נאצרו מן העולם, ונח ובניו נמלטו וממם הושחת העולם, וגם לשון הפוך אי"צ הכוונה זו.

(ז) **בבב"ר** בהבמה העבורה תקח לך שבעה שבעה, פרשי למדנו שלמד נח חורב, והקשו בצע"ח והרש"ם דכרי בגמרא דרצחים מבוחר שידע ע"י גם קליעת התיבה, ומיין לך ללמוד מכאן שלמד חורב.

(ח) **גם** אי"צ דלכאורה כל הפסוק מיותר, ולמה הוצרך לזווי מכל בהבמה העבורה תקח לך וגוי והרי הכל היה צורך גם מבוחר בגמרא בהאים מאליהם, וכל שהתיבה קולטת, ובפדרי"א איתא שירדו כל המלאכים הממונים על כל מין ומין וקבצו אותן וכו' והיה אפשר שיגמר הכל צורך גם, ובלא"ה לא היה אפשר לשנות להוסיף או לגרוע, כי"א מה שהתיבה קולטת, והזווי למה היה צורך זו.

(ט) **במד"ר** פ' בראשית (פ' כ"ו ס"א) אשרי האיש אשר לא הלך בענת רשעים אשרי האיש זה נח אשר לא הלך בענת רשעים זה דור אנוש וכו' כי"א בחורב ד' חפלו אלו שבע מלות שנלמדו, ובתורתו יתגב יומם ולילה, שהגב דבר מתוך דבר, אמר מה עשם ריבה הקב"ה בעבורים יותר מעמאים, אלא שהוא רוצה להקריב מכן קרבן, מיד ויקח מכל בהבמה העבורה וגוי, עכ"ל המדרש. ומה שכתב רש"י ז"ל מכאן שלמד נח חורב יש מקור לדבריו מדברי המדרש ה"ל ומדברי הירושלמי שצינא לבא, אמנם דברי המדרש אי"צ כמו שהקשה בחור"ק דאיך

זי יבחרו לדיקים כי חגמול עלי, שגמלה עלי ואמרת לי לא מן החיצה ולי, וכתב ציפית דהמדרש בל לתרוי צה למח חל לא מן החיצה, דכיון דבישח הארץ והמים חלפו חלפו להם, הלא מעלמו היה יכול ללאת, ולכן אמר כי בלי רשיון מוח ד' לא היה יכול ללאת, כיון שהקציה חל לא חל החיצה, וכל דבר שבמנין לרין מנין אחר להחיו, ורק אחר התפלה אורו הקציה לא מן החיצה עכ"ל.

(יז) **עוד** שם במדרש ד' לדיק יצחן זה נח שנאמר לא מן החיצה ולי, עוד דרשו ז"ל כתיב (קבלת י) אם רוח המושל תעלה עליך מקומך אל חנוח מודר צנה, אמר נח כשם שלא נכנסתי בחיצה אלא ברשות, כך אין אני יולא אלא ברשות וכו' ולי"ב לחיה רוח המושל כוונתם, וגם מ"ש תעלה לשון עתיד ז"ב והרי כבר היה.

(יח) **עוד** במד"ר כתיב (קבלת ז') החכמה תעוז לחכם מעשרה שלמים אשר היו צעיר, החכמה תעוז לחכם זה נח, מ' שלמים מ' דורות מאדם ועד נח, ומכאן לא דברתי עם א' מהם אלא עמך, שנאמר וידבר אלוקים אל נח לא מן החיצה, והקשה היפ"ת דהרי גם עם אדרי"ר וקין נמי דיבר, וע"ק למח נכתבה אגדה זו על וידבר אלוקים אל נח לא מן החיצה, הו"ל לעיל אלא ויאמר ד' לנח בל אחר וכל ציתך אל החיצה, ובמח"ק תירץ דלדרי"ר וקין לא הראה להם סימן חיצה בלשון דיבור אלא בלשון אמירה, ולכן נקטו דרשנים אחר קרא ולא מן החיצה דכתיב ציה וידבר, משא"כ בביאורו אל החיצה כתיב ויאמר עכ"ל. אבל הא גופא טעמא צע, למח זכח ונתעלה ציגיתו שהיה הדיבור אליו בלשון חיצה, ולא היה כן בלשון וידבר על ציחא החיצה, גם בפסוק גופא ולי"ד וידבר אלוקים אל נח לאמר לא מן החיצה, ומלח לאמר ז"ב ולמי נשטח. לאמר לאחרים, ויש רוצים לפרש שגטוב לאמר ז"ב, אבל דבר זה מפורש בקרא להדיח דכתיב הולא אתך ופרש"י הולא קרי וכו' אמור להם שיהא וא"כ לאמר למל, ועוד שהרי בדיבור בל אל החיצה ג"כ נאמר אל בני ציחא, ומדוע לא כתב שם לאמר.

מלכיו לו, ה"ד (מלכים א' י"ז) והעורצים מצויים לו לחם ובשר בצקר ולחם ובשר בערב וכו', ומדיקן היו מצויים לו משלחו של יהושפט עכ"ל ז"ל. ולמאורח אורח להקשות צה, כמו שהקשה הרד"ק ז"ל בדיבור הנחם אל חור, דאם דיבר הנחם ע"ד מופת, למח לא אמר ויפתח ד' את פי הנחם, וכמו"כ הקשה הרד"ק צפר של אלי' שדיבר עם אלי', עיי"ש. וכמו"כ כאן ז"ב ענין דיבורו של עורב עם נח, וציפית כתב דהקטבה שהשיב העורב היה בלפניו לשון כדרך דיבורם עכ"ל, ונח היה מבין מהשבת העורב בתוכחתו עכ"ל. אבל עדיין ז"ב דא"כ הבין העורב מענת נח אליו, וכמו"כ הקשה הרד"ק על מ"ש המפרשים שהיה דיבורו של נחם ע"י אפוק, וחור הכיר וידע לבין אפוק חיות ועופות, אבל א"כ ידע הנחם לבין תשובת חור אליו עיי"ש, וכמו"כ קשה לענינו, ואם היה דיבורו של עורב בדרך נח, למח לא גילה הכתוב הכח, כמ"ש צפי האתון, וגם קשה לדורך הכח למח, ולי"ב.

(עו) גם סיום דברי המדרש מדיקן היו מצויים לו משלחו של יהושפט ז"ב, דבגמ' חולין (ה' ע"א) א"ר יהודה אמר רב מבי עבתי דלחאחב, ובמח"ק עשה פלוגתא בזה דבגמרא מפרשי ל' כמ"ד מומר לע"ז מותר לחבל משחיתו, או שעשה כן עפ"י הדיבור, ובמדרש לא ניתח לכו צה, וס"ל כמ"ד אסור לחבל משחיתו, ולכן קאמר שלקחו מציחו של יהושפט, וכן איתא בתנחומא פרשת מסעי סימן כ"ג (כמ"ש להין) עכ"ל, אבל ז"ב דא"כ יתכן שיחלוקו במציחות, וכלל אית לן בכל פלוגתא חז"ל דלוי"א דח"ת, ופלוגתא במציחות א"כ יחיויין כן, גם דבגמרא ר"ז ללמוד ולקבוע הלכה מזה, דמומר לע"ז מותר לחבל משחיתו, וע"כ שהיה לחז"ל קבלה צרורה צידם דמצי עבתי דלחאחב הביאו, וא"כ יחלוקו על קבלתם דבוחיו ז"ל במדרש.

(עז) **במדרש** רב (פלי"ד ס"א) וידבר אלוקים אל נח לאמר לא מן החיצה ה"ד הוליא ממוגר נפשי וגו' זה נח, שהיה סגור בחיצה י"ב חודש.

זכות הגדול של קיום העולם כח"ל, ח"ש ר"ל דאלמלא לא חטאו אנו כמי שלא באנו לעולם, ופרש"י שהם היו חיים לעולם, וכ"ז שהם קיימים אין אנו חשויים לבלום, ואע"פ שהי' מדרגתנו אז מעולה ומשובחת, ובחי' תורתנו ובחי' המעש"ם צדקת צדק גבוה פי כמה, אבל בזכות קיום העולם לא היה לנו חלק, לפי שהיה מספיק זכותם להחיותם העולם בשבילם, ואפשר שזה הכוונה כמי שלא באנו לעולם, ר"ל לזכות קיום והעמדת העולם לא באנו, והיה נחסר לנו זכות גדול כזה שיש בזהו להשחיק המקטריגים, ובערך זה לא היינו חשויים כלום.

ובדרך זה אפשר לפרש דברי ה"ש דורשים לגנאי, בדורותיו היה לדיק אבל חילו היה בדורו של ח"א לא היה נחשד לבלום, ולבאור איך יזויר לומר שלא היה נחשד לבלום, וכו' היה לדיק בדרכו ותמים במעשיו כמו שדרש ז"ל, ואף אם היה נפחת מעלתו לומר ערכו הרם של ח"א, אבל איך יתכן לומר שלא היה נחשד לבלום. אמנם לדרכו יתבאר עפ"י ש"ס ז"ל במד"ר ובתנחומא כח"ל, לדיק היה וגו' ודרשו ממלת היה שהיה מתוקן מתחלת הבריאה לנח, ועל ידו נתקיים העולם, ובזכותו שם שארית לכל העולם, ומבואר יותר בתנחומא פ' שמות לפני היה ש"דוק היה עומד ועולם מתנהג בו, ח"ש היה בדורותיו דוח הזכות שהיה מתוקן לנח ולהעמדת העולם לא היה אלא בדורותיו, אבל בדורו של ח"א לא היה נחשד לבלום ר"ל לזכות של קיום העולם לא היה נחשד לו כלום, שהיה מספיק זכותו של ח"א, אבל בצדקות ומעש"ם ה' כמו גדול יותר בימי אברהם.

ומעתה אפ"ל דלא פליגי כלל בני ד' דרשות וזו אמר חזק וזו אמר חזק, ושניהם אמר ואין שום סתירה ביניהם, ורק משמעות דורשן ח"ב, דה"ש דורשן לגנאי דרשו בדורותיו על מלת היה דלפניו, דכוונתו עפ"י דר"ל דמתוקן היה לנח ולהעמדת העולם, וזוהי זה לא היה אלא בדורותיו, ואילו היה בדורו של ח"א לא היה נחשד כלום, וה"ש דורשין דרשו בדורותיו על לדיק תמים דלפני

ונבוא אל הביאור, ותחלה נבאר דר"ל יש דורשין לשבח ויש דורשין זכר, (ענין לעיל קוש"א ד') ונקדים דברי הגמרא ע"ז (דף ה' ע"א) אמר ר"ל בואו ונחזיק עובד לבחיתו, שאלמלא הם לא חטאו אנו לא באנו לעולם וכו', ומסקנת דבריהם לא תימא אנו לא באנו לעולם, אלא כמי שלא באנו לעולם, ופרש"י לפי שהם היו חיים לעולם אלמלא לא חטאו, וכל זמן שהם קיימים, אין אנו חשויים כלום עכ"ל. ולבאור ח"ב טעם החזקת עובד זו, דאדרבה אילו היו קיימים וחיים בדורנו, ה' בחי' הדור מעולה ומשובחת בחלפי אלפים מדרגות יותר, וא"ל אשר גדול העובד וזכות להיות בדורם של האבות הקדושים וכלדיהם שדור ידעו, ואשרי הדור שבו צימחם ובסביבותם, ובהם חשיבות גדול בעצדות השם וכלפי מעלה, ומה מקום להחזקת עובד זו, שצביל שלא היינו חשויים נגדם לבלום, וכי כדאי שצביל כבוד המדומה לבד אף כל העובד ברחמינות ובגשמינות, ודברי הגמרא ה"ל פלוגים המה ח"ב.

ופירשתי עפ"י דברי המד"ר בפתיחתא דרות (ס"ח), לעיל עתידים שרי אומה"ע לקטרג לפני הקב"ה ולומר, אלו עש"ז ואלו שעש"ז, אלו גלו עריות ואלו גלו עריות וכו', אותה שם סיגורין של ישראל משתחק וכו', ח"ל הקב"ה נשתחק ואין אתה מלמד סיגוריה על בני, חייך אני מדבר בצדקה וטע"ש את בני, באיזה דרך וכו' בצדקה שטע"ש את עולמי על שקבלתם את תורתנו, שאלו לא קבלתם את תורתנו הייתי מחזיר אותם לתבוא וצבא, דל"ר הוגא בשיר אחא מווגים ארץ וכל יושביה, כד היה העולם מתמוגג והולך, חלולי שעמדו ישראל לפני הר סיני ואמרו נעשה ונשמע וכו', אנכי חכמתי עמודי סלה, בזכות אנכי חכמתי עמודי סלה עכ"ל המדרש. עכ"פ מבואר גדול הזכות של קיום העולם דיש בזהו להשחיק כל המקטריגים.

ובזה יבאר מאמר ר"ל ה"ל, דהנה האבות הקדושים והדור הקדוש שהיה במעמד הגבוה, מלבד תורחם ומעשיהם העוזים, היה להם גם

אלקים, בזמן שחסד ואמת מן יגורו, וגדול כחה של זדוקה שמכפכת מדת הדין וכו', ועיי' אפילו בלא שיתוף מדת הרחמים ישב עולם לפני אלקים, שעי' הזדקק אין כלל דין עכ"ל ז"ל, ובדרושו לר"א (תשכ"ח) הארכנו בזה בחו"ל ב"ח, דלס הקב"ה עושין זדוקה, משפט החורה מחייבת שיעשה הקב"ה עמהם זדוקה לפני משורת הדין, דהקב"ה שומר משמרתה של חורה, ומלות זדוקה ממלות החורה היא, וגם מדה כנגד מדה היא מידה בחורה, עיי"ש שפירשו בזה דברי הפייטן, ואח"כ במשפט חשבה זדוקה, ואף שבמקום משפט אין זדוקה, ר"ל מימיו המשפט, אבל משפט החורה יחייבוהו כביכול יתבאר לעשות עמו זדוקה, ונתהפך מזה"ל לרחמים גמורים עיי"ש.

ובזה יתבאר המדרש הפוך רשעים ואינם, שרשעים דור המצול הפכו מדת הרחמים למדת הדין כחבר במדרש ה"ל, ולפי שלא חששו לקיום העולם, ע"כ, "ואינם" שנמחו מן העולם מדה כנגד מדה אבל בית זדוקים יעמוד זה נח וצניו, שבי' להם קיום ועמידה אפילו בזמן שלטת הדין, כמ"ש במדרש ה"ל אשריהם הזדוקים שבהם הפכים מזה"ל לרחמים, דכתיב ויחזר אלקים את נח, שפילו מזה"ל הסכימה, מה זכיר נח לו שזן ופירס אותם כל י"ב חודש, שקיים בזה מלת הזדוקה, במצור צילקוט פ' חולדות (סיומן ל"ז) דא"ל למד מלות זדוקה מנה בקץ עיי"ש, וגדול כחה של זדוקה שמכפכת מדת הדין וכו', זה שסיימו במדרש ה"ל ודיון נותן שאף מזה"ל הסכימה להליל את נח וצניו בזאת הזדוקה שעשה, ומלמד הזדוק ומעשיו העושים ה"ל ג"כ זכות העמדת העולם כמ"ש לעיל שנתקיים העולם בזכותו, ומבואר לעיל במדרש פתיחתא דרות גודל זכות של קיום העולם להשתתף המקטריגים ולהפוך מדת הדין לרחמים (עיי' לעיל).

ענין, ובערך זה אילו היה בזו"ר של א"ל היה זדוק ביותר, והזדוקים מסיפים קדושה וטהרה בזדוקה, גם נחלה התגברות הילך על ידם, ואינו דומה זכות זדוק א' לזכות צ' זדוקים, ומרובים העושים מל' כחם חזק ורב יותר, ועי' לא פליג גם אידך מ"ד, וא"ש דברי רש"י ז"ל.

ועי"ן יתבאר המדרש הפוך רשעים ואינם וגו' (עיי' לעיל קישור ו') עפ"מ"ש ז"ל במד"ד (פליג ס"ג) א"ר שמואל בר נחמני א"י להם לרשעים שבהם הפכים מדת רחמים למדת הדין, כמ"ש שנאמר ד' מדת הרחמים וכו', וכתיב ויחזר ד' אחמה את האדם וגו', אשריהם הזדוקים שבהם הפכים מזה"ל לרחמים וכו' דכתיב ויחזר אלקים את נח, מה זכיר נח לו שזן ופירס אותם כל י"ב חודש בחיבה, ודיון נותן מטת העוברים שהכנים עמו בחיבה ע"ל המדרש, ופי' הופ"ת ודיון נותן שאף מזה"ל הסכימה עיי"ש, ובפשוט הכוונה שנה הזדוק בזכות זדוקתו ומעשיו הטובים הפך מזה"ל לרחמים, ודור המצול להפוך ע"י רצון העוונות הפכו מדת הרחמים לדיון.

אמנם אפ"ל עוד בחי' בזה עפ"מ"ש הפר"ד (בדרך זדוקה דרוש י"ח) לפרש מאמח"ל (ערוצין פ"ו) דרש רבא בר מרי ישב עולם לפני אלקים חסד ואמת מן יגורו, אימתי ישב עולם לפני אלקים בזמן שחסד ואמת מן יגורו, וכו', ויראה לישב עפ"י מ"ד צ"כ בחלה עלה במחשבה לזרוא את העולם זדון, כיון שראה שאין העולם מתקיים זדון, שחף עמו מדת הרחמים וכו' ואמר"ל במדרש ע"כ"פ השקופה ממעון קדש וגו', בל וראה כמה גדול כחה של זדוקה שמכפכת מדת הדין לרחמים, ששרי כל השקפה שחורה היא לרעה וכו', חוץ מזו שהיא לעובר, לנמך שגדול כח מתנות עניים וכו', זה שהוקשה לו לרצא על הפסוק ישב עולם לפני אלקים, דהיינו משמחת לה שנתקיים ויחייב העולם לפני אלקים שהוא מזה"ל, וזה אמרי' שראה הקב"ה שאין העולם מתקיים זדון, ע"י תיכף אימתי ישב עולם לפני

ויתבאר בזה דברי המדרש ה"ל (קישור י"א) כי זדוק ד' זדוקת אהב ישר יחזו פניו זה נח, שנאמר בל אחת וכל ביתך אל החיבה, ור"ל שינוי של הקב"ה זדוק, ואף שלפי הדור ושלטת הדין לא

ועפ"י הניל אפשר לתרץ קושיה המפרשים ז"ל, עפומ"ד במד"ר פ' משפטים (פ"ל ס"א) אמר הקצ"ב מי גרס לכם (לדור המבול) שתאבדו מן הערב של עו"כ"ו ומן הבוקר של עו"כ"ב מפני שלא קבלתם את התורה וגו', וכן אמרו במד"ר פרשה זו, ימותו ולא בחכמה בלא חכמת החורב וכו', הרי מבואר דגזר דיום בשביל שלא קבלו את התורה, ויש סחירה לזה ממש ז"ל לא נחתם גז"ר אלא על הגזל, ובפסוק עמנו מבואר כי השחית כל בשר דבשביל עיורב דערוות ולא גזר דיום ע"כ קושיאם, ויוצן בהקדם מ"ש הפר"ד דרך לזקק (דרוש י"ו) עפ"י דברי הגמרא פ"ק דצ"ב, דמלות זקק הוא רק לישראל לפי שקראו בניס למקום, אבל לא באומה"ע עיי"ש המלך שהשיב ר"ע לעורוסורפוס הרשע, נמלא דמנאות זקק כשמע לישראל הם בניס למקום, ויבואר בזה דחז"ל זקק תרומם גוי אלו ישראל, וחמד לאומים חטאת כל זקק וחמד שהעו"ג עושים חטאת הוא להם, ולדרכו הדברים כפשוטן דלפי שהם עבדים ומי שעושה זקק עמהם המלך כועס עליו עכ"ד הפר"ד. וייתרץ בזה סחירה המדרשים הניל, דאמרת גזר דיום בשביל עון דגזל וערוות, והיפכו מדת הרחמים לדין כמבואר במדרש הניל, אבל אלמלי קבלו את התורה היכ נשתנה בחינתם לבחי' בניס, והקצ"ב שומר משמרתה של תורה ומוקיים מלות זקק, וע"י זקק היכ נהפך להם מדת הדין כמו שפירשנו לעיל ואחרי במשפט חטאת זקק, אלא לפי שלא קבלו את התורה לא יאחזה להם לגשות זקק כבחי' עבדים, וע"כ נחתם גז"ר ונשאר שליטת הדין בתוקפה ונמחו מן העולם, ומעתה אין כאן סחירה דז"ל גורם לחינת גזר דיום, אבל בזה דרשו חז"ל וצחורתו יתבאר וינמס ויליב, שלמד נח תורה, וע"כ נהג עמו הקצ"ב במדת זקק דין בניס וכו'.

ועתה נבוא לבאר דברי רש"י ז"ל עכ"פ מכל בהבמה העבורה וגו' למדו שלמד נח תורה, ודברי הירושלמי דמגילה וקושיה המראה פנים שם (לעיל קושיא י') ויתבאר דהנה כבר הקשינו לעיל (קושיא ח') דלמה היכ ארך להכשיות מכל

היכ ראויים לגם ולהנצל מיד מדה"ד, אבל בצו"ח זקוקת אכז וע"י זכות מלות זקק נילול נח, והפך מדה"ד לרחמים, שהקצ"ב אובח לעשות זקק ושומר משמרתה של תורה, ומדה כנגד מדה יחייבו כביכול לעשות זקק אף שלא דין, ונהפך מדת הדין לרחמים, וסיפא דקרא ישר יחזו פנימו יתבאר עפ"י האוהבה"ק פ' בראשית ע"ד שכתב בצוה"ק (דף ב' ע"ב) כד בעא קוצ"ב למצרי עלמא אחו כל אחון קמי' מסיפא ארישיבו בדרך תשרק, ויבאר הוא ז"ל דאחון הפרכים מרים על דין, והאותיות בדרך ישר רומזים לרחמים, והיותם שבצירוף היכה שמתה הדין עלו האותיות למפרע כמשפט עיי"ש (ועיין בדברינו פ' בראשית), וזהו יבואר קישור הפסוק כי זקק ד' זקוקת אכז, ובכה בלדק המכנין מדת הדין לרחמים וע"כ ישר יחזו פנימו, כי ישר רומז לרחמים ולא בדיפך אחון המורה על דין.

ולדרבנן אפ"ל דברי הגמרא ר"ה (דף י"ב ע"א) תיבא בשנת שש מלות שנה לחיי נח בחדש השני בשבעה עשר יום לחדש נבקעו כל מעינות תבוס וגו', ר"ל אומר אותה היום י"ז במרחשון היכ וכו', והקשו בגמרא לר"ל מאי שני, ותירלו שני לדין, וכתבו החוספות בצוונת קושייתם דא"ע"ג דלר"ל בתשרי נצרה העולם, מ"מ נהי דלענין השנים ראוי למנות ממונן, אבל לענין מנין החדשים ניסן הוא ראשון, וע"כ הקשו למח נקרא חשון שני, ותירלו שני לדין עיי"ש. ולדרכנו אפשר לבאר כוונת קושייתם ותירוטם ז"ל, עפ"י דברי ר"ת בתוספות ר"ה (דף כ"ז ע"א) דבתשרי עלה במחשבה לצרות, ולא נצרה עד ניסן ואח"כ דא"ח ולא פליגי עיי"ש, ואמרז"ל בתחלה עלה במחשבה במדת הדין וכו' ובמחשבה היכ בשיתוף מדה"ד, והיינו דכתיב ציוס עשות ד' וגו', וזה שהקשו בגמרא מאי שני, כיון שבמחשבה נצרה העולם בניסן אף לר"ל, כמ"ש ר"ת דאח"כ דא"ח ולא פליגי, א"כ לא היו מרחשון שני, ותירלו שני לדין, דאנשי דור המבול הפכו מדה"ד למדה"ד כמבואר במדרש הניל, ולפי בחי' הדין נצרה העולם בתשרי והיו מרחשון שני (לד"ה) וז"ש שני לדין.

לפרש מאמר בן סירא, כל עוף למינו ישכון וכן אדם בדומה לו (הוי"ד לעיל בצריכות) ופי' בזה מה שלא התיר הקב"ה אכילת בשר לאדם"ר עד נח, כי בימי אדם"ר עדיין לא היו נשמות צי"א מגולגלים בדולח"מ, כי עדיין לא נתקלקל ונפגם שום נפש אדם, והגלגולים של נפשות צי"א בצע"מ ודו"ל החמילה אחר המבול, שכבר מלאה הארץ מצי"א קודם המבול, וכולם נפגמו ונתקלקלו ווארצו לחייו, וזרע האדם היה מעט צעולם ואורצו להגלגל דולח"מ, ולכן הותר לו אכילת בשר כדי שיחוקקו הנפשות, משא"כ לדורות שלפני נח נאסר הבשר, כי למה יאכר הצע"מ חנם אם אין בו תורף תקון, וצביל למלאות רסן תאוות לא התירה להם, ודי להם בזה שחוליה הארץ נמכה, וזה טעם אמרם ז"ל פסחים (דף מ"ט ע"ב) ע"ה אסור לאכול בשר, דעם הארץ היינו כמשמעו, שאינו עוסק רק בצבדות הארץ וצעסקי העולם ולא בצבדות השם, ואינו אוכל רק למלא בטנו, מעשה אינו ראוי לתקן נפש המגולגלת, וע"כ אסור לאכול בשר עי"ש שהאר"ך.

ובזה יתבאר הענין, מכל הבכמה הטבורה תקח לך וגו' ואלל העמאים לא נאמר תקח לך, והטעם מ"ש ז"ל בסנהדרין (דף ק"ח) שדירתן של עופות הטבורים עם הצדיקים, ולמדו בן מנ"ש וישלח את היונה מאתו וצערב לא תביז מאסו, וכתב בצב"ש ה"ל דבוא לעטם התקון, וע"כ שובנים אלל הצדיקים כדי שיהי' תקון לשמה המגולגלת בזה. אמנם כ"ז בזה התורה, דלעטם זה ע"ה אסור לאכול בשר כ"ל, א"כ שפיר נשמע מיה' שלמד נח תורה וז"ש רש"י ז"ל למדנו שלמד נח תורה, דאליה לא היה צידו לתקנם ולא שייך לומר תקח לך.

ועתה צוה לבאר דברי המדרש וישלח את הערד בה"ד שלה חשך ויחשיך ולא מרו את דברו וז"ל, וגם צפוסק גופא יליד חשך ויחשיך הכפל למה, גם ולא מרו את דברו ומה"ש שימרו דיבורו יתבאר, ואפ"ל עפ"מ"ש רש"י ז"ל פ' ב' והבוא במדרש שמות כ"ד י' ימים היה חשך של אופל שלא ראו

הבכמה הטבורה תקח לך שבעה וגו', והלא צל"ה"ה היה נעשה הכל ע"י נם, שהמלאכים הביאו וכל שהחיצה קלטתו עליו אין לבוסף, וא"כ האו"י למה, אמנם היה סביר לומר דנאמרה לו פסוק זה להתיר אכילתו, דעד נח נאסר להם בשר, וכוונת הקרא תקח לך כמו לכם לכל זרכיכם, אולם להתיר באכילתו לא לייך קרא, דצפירוש התורה הכתוב כירק עשב נחתי לכם את כל, וע"כ מזה הבין נח דמה טעם ריבה הכתוב צטבורים, וא"י לו מכל הבכמה הטבורה תקח לך שבעה שבעה, והלא צל"ה"ה מאלהים בוא ע"י נם והאו"י למה, אלא להקריב קרבן, והורה לו יתבאר צווי זה שיקריב קרבן בלחמו מן הטיבה.

ומה שהקשה במראה פנים דהאי קרא כירק עשב כתוב בחר ויבן נח מזבח, וא"כ אכתי מנה ידע דלעטם הקרבן ריבה הכתוב צטבורים, ולמה להתיר אכילתו נאמרה פסוק זה, אמנם ל"ק דנח למד תושב"ע"פ כמו שדרשו ז"ל וכתורו יאבה יומם ולילה שהגה דבר מתוך דבר, והשיג סימני עופות ובהמות והעמידם להיות טבורה לישראל כמבואר בדו"ל, וכמו"כ השיג מאמר ד' כירק עשב נחתי לכם את כל, טרם שניתנה לו, וידע שעמיד להאמר אליו, ומעשה דן והצבון דלמה לוי להרבות צטבורים אלא להקריב קרבן, ולהתיר באכילתו יספיק מאמר כירק עשב וגו'.

ובזה יבואר דברי הירושלמי הגה נח תורה מתוך תורה, כבר אמר כירק עשב וגו' לאחיה דבר ריבה צטבורים והאו"י למה כ"ל אלא לקרבנות, וע"כ שלמד נח תורה והשיג מאמר ד' עד שלא ניתנה, דאליה מנה ידע דלעטם הקרבן היה האו"י דלמה להתיר אכילתו כ"ל, וא"ש דברי המדרש רבה (קושא ח') וכתורו יאבה יומם ולילה שהגה דבר מתוך דבר והשיג כל התורה כולה עד שלא ניתנה, ומכאן זה הכריח מה טעם ריבה הקב"ה צטבורים אלא להקריב קרבן, וא"ש דברי רש"י ז"ל מכאן שלמד נח תורה ומקורו מדברי הירושלמי והמדרש כ"ל.

ואפ"ל עוד בתי' בזה עפ"מ"ש ק"י זל"ה הישמה משה צ"י נח, בהקדם מ"ש התבואות שור

איש את אחיו, ועוד ג' ימים חשך מוכפל שלא קמו
איש מתחתיו, יושב אין יכול לעמוד וכו', וכחצו
הגוי'א והלבוש ז"ל דמה שנשחטה מכת חשך מכל
המכות ששמשו במדה שזה כל הימים, ולמה היה
הצורך שיהיה צ' ימיו חושך, יתבאר בדברי רש"י להלן
ולמה הביא עליהם חשך, שהיו בישראל רשעים ולא
היו רואים ללכת, ומתו צ"י ימי אפילה כדי שלא יראו
מצרים צופלתם, ולפי טעם זה היה די בחשך אפילה
שלא יראו מיתתם וקבורתם, והטעם השני שהביא
עליהם חשך, שחפשו ישראל ויראו את כליהם, וכשלא
היו שואלין מהם והיו אומרים אין ידינו כלום, אומר
לו אני ראתיו צדיק וצמקוס פלוגי, ולטעם זה היה
צורך בחשך כפול, שאע"פ ששמשו את ישראל נכנס
לא היו יכולין למחות, כי היושב לא היה יכול לעמוד
עכ"ל ז"ל.

ולכאורה דבריהם ז"ל צ"ב דאכתי יספיק בחצו
ויהיה חושך מוכפל שזה בכל הימים, ולא
יראו המצרים מיתתם וקבורתם, וגם יוכלו ישראל
לחפש בבתיים של מצרים צדיק וצמקוס פלוגי, ופירשתי דמכת
חשך היה נסיון גדול לישראל, שהיו המצרים כפגרים
מתים ולא יכלו לזוז ממקומם, והיה אפשר להרגם
כולם ולקח את כל אשר להם, וללכת משם בחורף
ובקיץ וצמקוס פלוגי מפרוץ, אמנם ישראל היו
מושבעים ועומדים שלא ללכת ממצרים לפני הזמן
ועד שצוה גואל אמתיו צמקוס פלוגי פקידה כפולה,
כמבואר בתרגום יו"ט פ' ויחי ע"פ וישב ויסק
את בני ישראל עי"ש, ועל דבר זה נעשה צ"י אפרים
לפי שצוה על השבועה, ועתה במכת חשך כל ישראל
עמדו צמקוס פלוגי, ולא לקחו גאולה לעמם אע"פ
שהיתה אפשרות לקחת להם, וז"ש ולא מרו את דברו
ישראל לא מרו ולא עברו על רצונו יתברך, וא"ש
קישור הפסוק שלא חשך ויחשיך ואע"פ לא מרו את
דברו (אח"י) ראיתי קצת כע"ז בספרי"ק תורת משה
מבטל חת"ם ז"ל(ה).

ובזה יבוארו דברי הגוי'א והלבוש ז"ל, ומה טעם
היה מכת חשך משמשה צמקוס פלוגי כ"ל,

ובזה יתבאר קישור דברי המדרש וישלח את
העורב ה"ד שלא חשך ויחשיך ולא מרו
וגו', דאיתא במדרש שרש"י נח לגרש את העורב מן
החיה עד שא"ל הקב"ה קבלו (עיין לעיל קושיא י"ג)
ואפשר דטעם שליחות העורב היה ג"כ ע"י צחי
הנ"ל, ע"י המבואר במד"ק קבלת ע"פ אם רוח
האורח יתברך וגו', שאמר נח כשם שלא נכנסתי

נאמר מלפנו מזהמות ארץ וגו', ומשוק השמים יחבמו (איוב ל"ה) אמר הקב"ה למדו מן העורצים שהיו מכללים את אלהי, שנאמר והעורצים מציאים לו לחם ובשר וגו', ומידין היו מציאים משלחו של יהושפט, ולפי שלא היו רואין אותם העורצים ליהנות מציון של אחאז, לבואו משולחם כלום לאותו אדום, מפני שהיה ביתו של אחאז מלא מע"ז, היו ומשוק השמים יחבמו, א"ל הקב"ה לישראל למדו מן הפר ומן העורצים, ולא חפנו אל האלילים להסתכל צם עכ"ל התנחומא, ולבאור הוא סתירה לגמרא דילן חולין (כ' ע"א) דמסקת בגמרא שם דמצי עבתי דאחאז היו מציאים לו, ועפי"ה הדיבור היה עיי"ש, ובעל התוספות צ"י מסעי בציאו דברי התנחומא בגי'י, ובתצו דהא לא היו כשיעת התלמוד צ"ק דחולין עכ"ל, אמנם קשה להבין במאי פליגי, דבקרל אין שום רמז לא כדברי זה ולא כדברי זה, דסתם הכתוב והעורצים מציאים לו, ועד"כ שהיה לחז"ל קבלה אמיתית בזה, ואיך יבאו הקבלות סתרי אחדדי, ובפרט שהוא פלוגתא במציאות.

ואפשר להשוות דחז"ל דלא לאפשי פלוגתא ואור"א דא"ת, ונקדים מה שיש להקשות עוד ע"ד בגמרא דחולין דמצי עבתי דאחאז היה ועפי"ה הדיבור, ובתצו התוספות שחשבת עבדים דאחאז, ולבאור הוא פלא, דהרי כל הענין שהציאו העורצים היה צדק נם מהקב"ה כמשה"כ ואת העורצים לווייתו לכלכלך וגו', ואין מעורר לך להושיע, ולמה היה הנם להאכילו משחיטת מומר, והיה אפשרות להביא לו בשר כשר, והרי מלינו במשרע"ה שעשה הקב"ה נם שלא ינק מן המלחיה ואף שהוא מותר מן הדין, אמר הקב"ה פה עשיתו לדבר עם הכהנים ינק דבר עומא, כדאיתא בסוטה (י"ב ע"ב), וא"כ כשי"כ באלוהי שהיה מוזכר עליה ואחר מ"ת, ומדבר עם הכהנים תמיד, והיחכן למה יעשה השי"ת נם להאכילו משחיטת מומר והוא פלא.

ועוד קשה ממד"ד צ"ק דחולין (י"ג) במתני' שחיעת נזילה, ובגמרא פריך נזילה אין

בתיבה אלא ברשות, כך אין אפי' אלא ברשות, ולא היה ראוי ללכת בלי רשיון מהשי"ת, כמ"ש ציפ"ת בגי' מטעם דבר שנאמר במנין לך מנין אחר להחירו, ועמד נח בנסיונו, ואפי"ש שיבשה הארץ והמים הלכו ועברו, לא ילא מעלמו אלא התפלל להשי"ת הוליה ממסגר נפשי במצורע במדרש רבה בגי'י, אמנם חשש נח בלדיק ולא רצה שיהיה עובד הרשע בחבורתם, (דאיתא דפ"ר שערלו רש"י) דחבורת הרשע מוזיק מאוד וכן יגררו אחריו מאשר אתו בחיבה, ולא יעמוד בנסיון היה שלא ללכת לפני הזמן, ולטעם זה גרשו ושלחו כדי להפרד מחבורת הרשע, וא"ש הקיפור כה"ד שלה חשך ויחשך ולא מרו את דברו, דשניהם בחי' א' להם וחד טעמא לשניהם להפרד מרשעים, כי בחבורת רשעים ימנע הכח מלעמוד בנסיון.

ועתה נצא לבאר דברי רש"י ז"ל ודברי המדרש בגי' (קושיא י"ד) שרצה נח לשלח את העורצ וגרשו מן התיבה וא"ל הקב"ה קצלו עשיתו העולם להכערך לו צימו אלהי, וכו', ולבאור להם היה מוכרח שיהיה שליחות זאת ע"י העורצים דוקא, וברי כמה שטחים למקום, והיה אפשר להעשות השליחות ע"י אחר עוף עובד, ולמה דוקא העורצ היה מוכן לשליחות זו ועממא צ"י.

ויתבאר בהקדם דברי התנחומא צ"י מסעי (ס"ח) כי אחם באים אל הארץ וגו' זש"ה מלפנו מזהמות ארץ (איוב ל"ה) א"ל הקב"ה לישראל למדו מפיו של אלהי, שנשבע שא"ל אלהי לנביאו דבעל בחרי לבס הפר הא' ועשו ראשונה וגו', נתקבלו ח"י נביאי דבעל וחי"י נביאי האשירה, ולא יכלו לחז את רגלו מן הארץ וכו', עד שפתח אלהי וא"ל לך עממא, השיב הפר ואמר לאלהי, אני ודברי יאלנו מרחם א', וגדלנו במרעה א' על אצנים א', והוא ענה לחלקו של מקום וזמנו של הקב"ה מתקדש עליו, ואני עליתי בחלק דבעל להכעיס את צוראי, אמר לי אלהי לך עממא ולא ימנאלו לי עליה, שנשם שמו של הקב"ה מתקדש ע"י שמו, כך מתקדש עליו, א"ל שבויה שאני זו מכאן עד שתמסרני אחר צידם וכו', לכך

בגליון הש"ס מרעק"א זל"ה, ובחזרתי זה דמה שמסיק בגמרא עפ"י הדיבור שאני, אין כוונתו שזה הדיבור להחזיר דבר האסור, אלא שמכך על הדיבור שאף שהוא מבי עבתי דאחאב, מי"מ הוא מביאנוהו של גברי דמעלי שנמלאו שם, דלאו כלל הוא דכל מעשרתו רשעים, ובבבאמי סמוכין לה מנ"ש החיד"א בספרו יעיר און מדברי הרא"ש ובר"ן, דכל היכא דמוכח במתניתא או בגמרא לסחור הכלל, לדי"ה לא סמכין עליה ואין למדין ממנה עיי"ש, וא"כ כיון דמסקי בגמרא שהציאו מבי עבתי דאחאב ועפ"י הדיבור, ולא מסתבר כלל לומר שזה הדיבור להאכיל נצילת כמ"ש החוספות ד"ה עפ"י הדיבור, ע"כ אין למדין מהאי כלל, ובהכרח שיהיה בין עבדי דאחאב גם אינשי דמעלי, וגילה הדיבור שהציאוהו היה מגברי דמעלי, וע"ז שכתב ק"ז הישגח משה זל"ה והחת"ס בשם מורו זל"ה, על מה דחזרו צירושלמי עפ"י נציל שאני, גבי צנין ציבמ"ק, ר"ל דהדיבור גילה שלא היה אותו המקום נעבד (עיון שם באריכות).

ולת"ר"ן סחירה הגמרא והמדרש, יתבאר כשנדקדק בלשונם דבגמרא אמרו מבי עבתי דאחאב, ר"ל שנשחט צבית המעבדים שלו, ובמדרש הג"ל אמרו שלא ראו העורצים ליכנס לביתו של אחאב להוילא משולחנו כלום מפני שהי מלאה גילולים וכו' והציאו משלחנו של יהושפט, ולא הזכירו הלשון כי עבתי הנזכר בגמרא, ומעתה אפ"ל דמר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי, דכבר הקצינו לעיל אמאי לא חשו בגמרא משום תקרובת ע"ז, ואיך אכל יהושפט מסעודתו של אחאב, ואפילו לרב ענן דמומר לע"ז מותר לאכול משחיטתו, מי"מ דלמא הוי תקרובת ע"ז, ואפ"ל דכיון שצאש עניינים היה אחאב שומר תומ"א כמבואר בגמרא, ורק יצא דע"ז חקיף לבו, וגם רש"י ז"ל כתב בלשון הקדוש צניציל לא אשגחן זהו דמפקרי, הרי דזוהברו מאכילת איסור, (מעתה יוכל להיות דבית המעבדים שגמרו מע"ז, כדי שלא יהיה חשש איסור על הכשר) או אפשר דלא היה דרכם של אחאב ורשעיהו לעבד צניציל לע"ז, אלא שאר

איסור הנאה לא, ופרש"י והרי סתם מחשבת עכו"ם לע"ז יהיו זבחי מתים, ומסיק בגמרא סבר לה כי הא דלמ"ה צ"ל אר"י נכרים שבח"ל לאו עט"ז הן, אלא מנהג אבותיהם צדיקים עיי"ש, ולפי זה מין האדוק צע"ז ולא מנהג אבותיו צידו שחיטתו אסורה מעטם תקרובת ע"ז, דסתם מחשבתו לע"ז, וא"כ לכאורה קשה דשקלי וטרי אמוראי שם בגמרא, אי מומר לע"ז מותר לאכול משחיטתו או לא, ולרב ענן דס"ל מותר לאכול משחיטתו יוחא ליה מה דאכל יהושפט מסעודתו של אחאב, הרי אכתי איכא חששא גדולה מזה, משום תקרובת ע"ז דאחאב היה אדוק צע"ז, וכל דורו חקיף לבו יצא דע"ז, ולא משום מנהג אבותיהם אחז זה, ואמאי לא חששו בגמרא להקשות, דלמלא הוי זבחי מתים, ונפרע לפוס האי כלל דמסקין שם דמושל מקשיב על דבר שקר כל מעשרתו רשעים, א"כ איכא למיחש דעבתי דאחאב לשם ע"ז שחמורו.

וגם אדברי הנחומא הג"ל קשה, מ"ש למדו מן העורצים שלא היו רואין ליכנס לביתו של אחאב מפני שהיה מלא ע"ז, אמר הקב"ה למדו מן העורצים ואל תפנו אל האלילים להסתכל בהם. ולכאורה לפי"ד התנחומא לא צ"ה הדיבור להחזיר שחיטת עבתי דאחאב כמ"ש הצע"ת הג"ל, א"כ אין ראיה מהעורצים ללמוד מהם שלא להסתכל צע"ז, דלמלא לטעמא אחרת לא הביאו מצינו של אחאב, כדי שלא להאכיל אותו דוק משחיטת מומר שהוא צניציל וספק תקרובת ע"ז וא"כ.

והארכתני זהו בספרי ויואל משה (מאמר א') מסמין קב"א עד קל"ה) עיי"ש באריכות, ונעתיק פה תמלית דבריו שם, ובהלכה אחת יתורנו כל הקאשיות הג"ל, ודברי חז"ל יתאחדו ולא יהיה סחירה ומחלוקת צניציל כלל, ויבואר בהקדמ מ"ש הרמ"ע מפלגו זל"ה (בפערס מאמרות מח"ד פ"ב) דאף שכוונתו ז"ל צפ"ק דחולין מקרא, דמושל מקשיב וגוי אעפ"י אין למדין מן הכללות לא ולמד מדורו של יהוויקים ושל דקדי, עכח"ד בקיבור, ויבואו דבריו

י ו א 5

המגולגלים ויזלזלו"ק אשר בהם, וכמו שפי' הצע"ש
זלזלה רעבים גם למאוס נפשם בהם חתעטן, ואפשר
שפי'כ היה הזרך להביא למאכלו של אלי מצי עצה
לדחאק, מפני שהיה צממאכל הבוא גלגולי נשמות
הנצחיים לחיקון, וכמו שכתב צה"ק פי' ויזלז שם
הבוא"ק וחכמי האמת, צענין מרעה האלן של יעקב
צבית לכן, כי לא לחנם נעשה יעקב רועה לאן לכן,
אלא משום דיעקב היה מעין שופרי' ודאד"ר דהיינו
כח תיקונו, ודאד"ר צממא פלו ונשרו ממנו יצאו
קודש אל תוך עמקי קליפת החיטונים, ואח"כ נתגלגלו
צדצח"מ, ואלו של לכן היה מגלגולי נשמות הבס,
וע"כ התחכם יעקב צממה מיני תחצולות שונות
להמשיך אליו כח האלן, עיי"ש צה"ק שמתריך בזה,
וכמו"כ אפשר שגלגולי נשמות שהי' צע"ש צבי עבחי
לדחאק, היה זרך תיקונם ע"י אליהו דוקא, וזה
היה עפי' דיבור שציאו מצי עבחי לדחאק.

ועפ"י הצחי' ה"ל יתורנ' ג"כ קושיא (י"ד) ה"ל,
דאין דיבר העורב עם נח ואין הבין שיחתו
וקושיא הרדכ"ז און דיבר עם ח'ל', ולמה לא
חבר הכס צפסוק ויפתח ד' את פי הפר או את פי
העורב, ויבאר עפ"ימ"ש החזו"ש שזכאנו לשל לפרש
מאמר בן סירא בן אדם בדומה לו, והיואל מדבריו
דנשמה המגולגלת בצע"ח הוא כשל כדל, ויודעת
ומשגת לעיני מה שצריך לו לנורן חיקונו, וק"י היש"מ
זל"ה כפרשה נח כתב בשם חכמי אמת, דאף
דהנשמה המגולגלת בחדם חיה יודעת חוכמת
בהיותה צנוף האדם, למה היא בזה ולמי היחה
בגלגול הקודם, חלל נשמה המגולגלת בצע"ח שאינם
מדברים, יודעת חוכמת משל מי היא, ואת אשר עותה
ואת אשר נגזר עליה, וק"י זל"ה נתן ע"ז ב' טעמים
חוקים, טעם א' עזבי וטעם א' חוצי עיי"ש שהצריך.
ומעשה הנשמות חללו יש להם כח הדיבור, ואפשר
לבין שיחתו, חלל שלאו כל אדם בצחי' זו לבין
דיבורם, חלל הקדושים אשר לצד"ה, וגם ניתן לנשמות
ההם מן השמים ההגבה, להבין מענת הבריות
חלולם, כמוכח בצחי' הארצי ז"ל, ומזן מהרחי"ו

דרכי ע"ז רח"ל צביתו, ומעשה אצלה כך חשש
 לתקרוצת ע"ז, ושקלו וטרי בגמרא משום שחיטת
 מומר, והאידך בחר לאכול משהיטתם, וניחא לכו
 לדברי רב ענן דס"ל מומר לע"ז מותר לאכול
 משהיטתו, ולאידך מ"ד חילצו עפ"י הדיבור שאני,
 וכדפירשנו שסמך על הדיבור דלא משהיטת מומר
 היא אלא מוצרי דמעלי כ"ל.

אמנם צבית המעצחיים אין שם רק צצר חי ואיוי
מוכשר לאכילה, והארכו העורצים ליכנס
לצית ולהביא דבר המבושל וראוי לאכילה, ולציתו של
אחאב לא ראו ליכנס שהיתה מלאה גילולים כמ"ש
בחננומא ע"כ הביאו לו משולחנו של יבושפט, אבל
הציתה היתה מצי עצהא דאחאב, כמ"ש בגמרא
דמנינו ציבושפט שהנה מסעודתו של אחאב, וכן היה
קבלת חז"ל שהביאו משולחנו של יבושפט והציתה
היה מצי עצהי דאחאב, ונמצא כל דברי חז"ל וקבלתם
אמיתיים שרירים וקיימים צלי שום סתירה, ומתוראים
כל הקושיות הנ"ל, דלא היה הנם להאכילו דבר
איסור חי, אלא דעפי"י הדיבור נגלה לו שאין צו
חשש איסור, וכן כולבו יתורלו כשתעין צבס, וא"ש
דברי החננומא למדו מן העורצים ואל חפנו אל
האילולים להסחכל צבס, מתי שזמנעו העורצים מליקח
משולחנו של אחאב היה מפני שהיה מלא ע"ז, (אל
לא היה חשש תקרבות ע"ז ולא חשש צבילה כדמסמין
לעיל אלא משום הרהקת ע"ז נמנעו מליכנס), וע"כ
אמר הקצ"ה למדו מהעורצים להחרק מלהסחכל
צע"ז וא"ש, ומתורין כל העיני.

עב"פ נחצרה מכל הנ"ל דלא היה צוה שום חשש
אכילה דבר איסור, אמנם מה שביה האורח
וראונו יתבאר שיקחו העורצים מצי עצמי דאחאב
ועפ"י הדיבור היתה כמבואר בגמרא, והרי כמה
דרכים למקום ליקח ממקום אחר, אבל עמקו
מחשבותיו יתבאר ובודאי היה לאורח הסיקון, ואפשר
להסביר גם עפ"י הבחי' שהבאנו לעיל מק"י הישמה
משה זל"ה, שעני המאכל אלא הכדיקים לתקן נשמות

ענטותיו שיתקדש ש"ש על ידו, ומח יוסף שנה חסות
שיקחו צידו וימסרו אליהם.

וְלִדְרָכֵינוּ יתבאר על נכון דהפר רחב לילך ולשמוע
צמחא אליה, אמנם הס"מ ע"כ צידו
בתחבולותיו ולא הניחו לילך, ולא היה בו כח לעמוד
ולתבאר כנגדו, ע"כ ציקס מאל"ה אינו ז' עד
שתמסרני צידך, וכיון שלקחו אל"ה צידו למסרו לא
היה עוד שליטת השטן להתבאר עליו, ומכ"ע לא
היה להס"מ שליטה על הפר הראשון שעלה לחלקו
של שס והיה ציד אל"ה, אלא על הפר שעלה לחלקם
של ציאי העל, ואחר שלקחו אל"ה צידו ומסרו
לא היה שליטה הס"מ עליו עוד למעט, והכל צמחא
אליה, וכ"כ יתפרש לדרך הרד"ז שבהר דיבר אל
אליהו.

וְאִפֹּל עוד צחי' צה ע"י המבואר בכתבי האר"י
ז"ל, כשידמן לאדם לעשות מצוה גדולה, אשר
לאו בכל יומא מתרחש בהזדמנות לקיימה, מתעצרים
בו נשמות נדיקים אשר משתוקקים ליקח חבל צמחא
זאת, ובעת עשיית המצוה באים עמו בסוד הציבור,
ובזה הנה הנשמה השוכנת בגוף, יתעלה מדריגתה
עמהם ויתוקן על ידם, וכבר בארנו לעיל שהנשמות
המגולגלות בגוף הבע"ח מתקשים תפקידם ואופן
תיקונם. ואפשר שהפרים ההם היו צהם גלגולי
נשמות ועכשיו שהיה מוכן להיעשות על ידן בסוד
שמים וקידוש השם גדול כזה צהם בסוד הציבור
נשמות גבוהות שהשוקקו ליקח חבל וחלק צמחא
הגדולה הזאת, ולהצוות על ידה להיות להם תיקון
לנפשם, והנשמה המגולגלת צפר דיברה אל אליה,
והתחננה אליו צמר נפשה שלא ימסור אותה ליד
ציאי העל ולהיות נקדש לע"י, כי רחם ג"כ לעלות
לחלקו של מקום להיות שמו של הקב"ה מתקדש על
ידם, ובה יהיה תיקון גדול ועל"י לנשמה המגולגלת
בה, וזה היה כל עממא לאליהו.

ומעתה ליק קושייתו הנ"ל, מה שמיאן וסירב
לע"י, ולא עשו כן כל הפרים שחזרו

ז"ל, שדיבר עם הנשמות והם בקשו ממנו תיקון והוא
נתן להם כפי הצורך לנשמתם.

ועפ"י צחי' זו יבואר ענין הפרים המוצא בתחומא
הנ"ל שסירב הפר שעלה לחלקם של ציאי
העל לילך עמהם, ודיבר אל אליה בטענות נודקות
וחזקות, שאינו רוצה שיתחלל ש"ש על ידו עד שמסרו
אליה ובי' כנ"ל, והרד"ז פ"י שהסר של פרים דיבר
עם אליה, והוא מנעו ומיאונו מלילך עם ציאי העל
ע"י"ש. אמנם ל"ב לבין דבריו ז"ל, דהרי כל השנים
מדורות הקדמונים היו האומה"ע זוכים פרים לע"י, ומשולם
ונציאי העל שצימו אח"כ היו זוכים לע"י, ומשולם
לא מיאן השר ולא ערער כלום, ולמה דוקא צידו
אלי' ערער השר, ומנע את הפר מלילך והוא הפלא
ופלא. גם הרי חזקין דעיתות הבחירה חפשים ליקח
פרים ולבחון לע"י, ואין השר יכול למאן בדבר, דאל"כ
בעלה משפט הבחירה ואין אפשר שמיאן השר ומנעו
לילך, ואפשר שכ"ז היה מעלה הס"מ, שראה שימנע
מה קידוש השם גדול, ויחמינו כל ישראל שדי הוא
האלוקים כמו שאירע צמחא, וראה הס"מ למנע את
הרשעים שישבו, ע"כ שם צפי הפר ושר, מענה
מסולפת מלושש בלבוש נדקת וקנאות, שלא ייית
לאליהו, וכוונתו היתה שעי"י יתהרם כל הבנין, מה
שראה אליה לצר להם טעוהם ושגויהם, וכמו שעושה
הס"מ תחבולות שונות בדורנו ומחלש בלבושים
שונים כדי להרם הדת ח"ו, ואליהו מסרו צידם, וא"ל
שמוכרח כן כדי שיתקדש ש"ש על ידו ע"י"ו, ואם
ימאן יהורם כל הענין והצירור, שראה אליה לצר שדי
הוא האלקים.

ובזה יתורן עוד קושיא חזקה בדברי התחומא,
דאחר שא"ל אליה לך עממא וש"ש מתקדש על
ידך בשם שמתקדש על זה שצמו וכו', עוד אמר הפר
אינו ז' מכאן עד שתמסרני אתה צידם שגאמר ויקחו
את הפר אשר נתן להם, ומי נתן להם אליה, ולכאורה
למה ראה הפר דוקא שימסרו אלי' צידו ומח נפק"מ
בה, ואם האמין לדברי אליה שש"ש מתקדש על ידו,
הרי יוסף בדברים לצד, כי צה ראה את היה כל

הבטחה העבודה תהא לך ר"ל שתמשיך חלף ולדעתך להעלות הנשמה המגולגלת בה ולחקרה, עיני שם. וכמו"כ אפ"ל דהעורב הזה היה צו גלגול נשמת רשע כמותו, ואמנם לאו כל נשמה המגולגלת זוכה להצנח ולהיות לה חיקון ע"י הדיק, ולפעמים יעברו עליה כמה סיבות וגלגולים עד אשר תזכה אל חיקון נפשה, ויתחלה למשה מק"י זל"ה הבנא קיטור המעשה, אשר פעם אחת צבורק בשפתה ק"י זל"ה פתח חדרו, שמע קולו של נפטר א' מאנ"ש שהכירו צקולו, ואמר צוב"ל דוד דוד אמור לפני הבר, וענה קול אחר ואמר צושתי לקרב אל הבר, ואז אמר הנפטר שהיה מאנ"ש אל ק"י זל"ה, הנה זה כשה' אשר נפטר פה איש א' ששמו דוד בלא בנים, והוא מתנפל ומתחנן לפני כבוד הבר, שיתחל אל אחיו ששמו כן לתחנן לאשחרו, כי אין לו מנוחה צבולת העליון, וק"י זל"ה לא נח ולא שקט עד שגמר את הדבר ועשה טובה לנפש המת, וסיפור ק"י זל"ה כי האיש דוד הנפטר לקח עמו את הנפטר מאנ"ש לפה ולמליץ לפניו, כי הוא לא היה מכיר את האיש דוד, ע"כ יר"ל לגשת אליו. וראיתי בבחי' קדשו שרמז בקיטור על המעשה הזה.

והנה אמח"ל דביונה כתיב וישלח את היונה מחוץ, ובעורב לא כתיב מחוץ מכאן שדירתו של עופות הטכורים עם הדיקים, והבאנו לעיל מ"ש הבאון בעל חב"ש זל"ה בעטם הדבר, לפי שהנשמה המגולגלת טכורים הוא ללד עוב בחינתו בגלגול הקדום, כמבואר בבחי' האר"ל דשמתן של דיקים מגולגלין טפופות טכורים ושל רשעים צממאין, וע"כ משחוקקת הנשמה המגולגלת טכורים להתקרב אל הדיק להיות נתקן על ידו, עכ"ל החב"ש. ואפשר דע"כ לא כתיב בעורב מחוץ, שהיה גלגול נשמת רשע כמ"ש האר"י ז"ל ששמת רשעים מגולגלין צממאין, וע"כ לא חפץ בהתקרבו אל הדיק, ואפשר שהיה נשמת העורב מחוץ ששגאו בשער מוכית, וציוו את נח הדיק כשהיה מוכית אחת לפני המבול, וע"כ לא היה לו להקשרות אליו להיות ניתקן על ידו, וראה דיק שלא יהיה לו חיקון על ידו, ורשע

לע"ז ע"י האומה"ע וציואי הצעל, לפי שהיה צפר הזה בחי' נפש אשר השחוקקת להתקן ולהתקרב לשורשה, ע"כ מיוחב ולא רצחה לילך לנצחיו הצעל, משא"כ שאר פרים הנקרבים לע"ז, אף אם יזדמן בהם נשמה מגולגלת, צורחים הנשמות מהם ערס נעשה עממם החוטעה כזאת כדי שלא יתקלקלו על ידם, אם לא שבו נפש רשע המוראה לזה וחסץ בה, אבל נפש לדיק צורחת ממעשה זו, וכפר צעלנו אין לו השגה ודעת למחן צע"ז אחר שיהא הנפש צממון, אבל אלו השני פרים הנשמות המגולגלים שבהם ראו שחוקקת ש"ש על ידיהם, וכ"א מהם התחנן אל א"י שהוא יהיה הנקרב לשם ד' ויחוקקת ש"ש על ידו, עד שהשיב לו א"י כשם שמתקדש ש"ש על זה ששמו, כך מתקדש ע"יך, ובהכרח שתלך עממם כדי שלא ימלאו עליהם, וצבאל"ה יהיה נכרם כל ענין הצדורה, וצוה יצואר הענין קל"ה. אח"י הראני ח"ח א' מ"ש בספר"ק חסד לאברהם (מעין ה' נכר כ"ו) שהשני פרים היו גלגולי נשמות דמן ואצירים, ונתקנו ע"י קידוש השם, ע"י"ש.

ומעתה ל"ק קושיית הרד"ז דבול"ל ויפתח ד' את פי הבר, דבאמת הבר לא ידע מכלום ולא היה לו פתחון פה כלל, אלא הנשמה המגולגלת דיברה אל א"י צממנה לשונה, וא"י השיב שיחבה, ועד"ז היתה דיבור העורב עם נח כמו שנבאר להלן, ולא נהייתה השתנות הצריחה כמו שהיה אלא פתיחה פי האתון ול"ק מה שלא הזכירה הכתוב, כי לא היה צבחי' גדר גם כלל, יהיה ח"ך שהיה א"ש דברי התחומות מלפניו מצדמות ארץ, אמר הקב"ה לישראל למדו מפיו של א"י שלא רצה לילך לע"ז, ואף לדרכו הראשון שהיה מתחצלות השמן, מ"מ הענין אחת ויש ללמוד ממנה לצרות מע"ז ועובדיה.

ועד"ז אפשר להבדיר ענין שיחת העורב עם נח, דכבר כתבנו לעיל בצ"ס ק"י זל"ה דבדור המבול היו נשמות מגולגלים צב"ע"ת, ולטעם זה הוה הקב"ה לנח אכילתו, וא"ל מירק עשב נחתו לכם וגו' כדי להעלותם ולתקנם, ופירשו צוה לעיל מכל

לדורות העתידים, לעמוד בנסיון כיוצא בו, דאע"פ שנתודע לו ע"י שליחות היונה שחרצו פני הארץ, אבל כיון שהבחי' טובה להיות גאסר בחיבה, אינו רשאי ללכת מעצמו עד שישלח ד' דבר ויזוילתו ממאסו, וי"ש במד"ר קבלת ה"ל, (קציעה ע"ז) אם רוח המושל יעלה עליך מקומך אל חנה וכו' אמר נח וכו' אין אני יוצא מן החיבה אלא ברשות, וכונת המדרש דענין נח הוראה לדורות הגלות, אם רוח המושל יעלה עליך שיכיו ישראל בגלות תחת ממשלת האומות, מקומך אל חנה, שאין רשאי לעשות שום פעולה אנושית ללכת מן הגלות אלא ברשות הקב"ה.

ובזה יתבאר המדרש ה"ל ד' לויק יבחן זה נח שנאמר לא מן החיבה, דכו' זה ללד נסיון ולהורות דרך לדורות העתידים שיעמדו בנסיון כיוצא בו, ויתורץ בזה קציעה המפרשים ע"פ וידבר אלוקים אל נח לאמר לא מן החיבה, דחיבת לאמר מיותר דלמי נכתוב לאמר, גם מדוע לא כתוב לאמר בלוי ביאתו אל החיבה, ולדרכנו הכוונה לאמר לדורות הבאים, כמו שגדש בצי"מ לאמר לדורות, ואף זו הוראה לדורות, מה שכוונת ללוי לא מן החיבה, ולא הוראה לו ללכת מעצמו, כמו"כ בדורות הגלות מושבעים אנו שלא ללכת מעצמנו אלא ברשות הקב"ה כמו"כ לאמר לאסורים לאו וגו', ועד אז חסור לעשות שום פעולה בעצמנו.

ואמר ד' במד"ר כשאמר לו הקב"ה לא מן החיבה, לא קיבל עליו ללכת, אמר אלא ואהיה פרכ ורצה למארה, עד שנשבע לו הקב"ה שאינו מביא מבול לעולם שנאמר (ישעי י"ד) כי מי נח זאת לי אשר נשבעתי מעבור מי נח, ולכאורה הרי מצוה בדבריהם ז"ל שהתפלל נח הו"ה ממסגר נפשי וגו', ואף אחר שהרשע לו הקב"ה ללכת לא קיבל עליו, ואפשר שטעמו היה להתפלל שיתחנה מצד השמים לעיבה, ולא יהיה גזירת מבול עוד לעולם, וע"כ סירב ללכת עד שנשבע לו הקב"ה שלא יביא עוד מבול לעולם, וגם זה היה בגדר נסיון, שאע"פ

הוא ואינו חפץ להתקרב אל הדיק על כן שלחו לגמרי כמצוה במדרש, וא"ל הקב"ה קבלו דמוכן הוא לשליחות אחרת צימא אלי, ולא יהיה לו תיקון ע"י שליחות זו שיטמא את אלי הדיק.

ו"ש במדרש קבלו שתידי העולם להטערך לו וכו', שתידי לויק א' לייבש את העולם ואני מלריכו לו שנאמר והעורבים מביאים לו וגו', ואפשר דמה שביה הלוך להיות שליחות זו ע"י העורב דוקא, לפי שביה הלוך ליקח בשר מצי עבדי לחאב דייקא כמו שהסבירו לעיל שביה ללוך תיקון הניח"ק והנשמות המגולגלים שם, ולפי שביה רובם עבדי ע"ז לא רלו מן השמים להשתמש בעוף עבדו לשליחות זו, דדירתן של עופות הטורים עם הדיקים דייקא כמשא"ל, וע"כ היה לורך להשתמש בעורב, וכל עורב למינו מסוגל לשליחות זו, ואעפ"י שביה רשע, אבל מפני שביה עם נח הדיק י"צ חדש בחיבה נשאר בו רשימא קדישא, ולא ראה ליכנס לביתו של אחאב ליקח משולחנו, ולקחו משולחנו של יחושפט, מפני שביה ביתו של אחאב מלא מע"ז, וי"ש בהנחומא ה"ל אמר הקב"ה למדו מן העורבים ומן הפר ואל חפנו אל האלילים להסתכל בהם וכו'.

ועתה נבוא לבאר דברי המדרשים ע"פ לא מן החיבה שהזכרנו לעיל, ויבאר עפ"י פשוטן של דברים, דכנה טעם מאסרו בחיבה היה מפני מי המבול, והמנס חף אחר שפסק המבול ויבשה הארץ, וכבר עברו י"ב חדשים שגזרה עליו להיות גאסר בחיבה כמצוה בדבר"ל, מ"מ לא ראה ללכת אלא ברשות, כמפורש במד"ר קבלת ה"ל, אמר נח בשם שלא נכנסתי בחיבה אלא ברשות, כך אין אני יוצא אלא ברשות, ואפשר דמה ששלח כל אלו השליחות לראות הקלו המים מעל פני האדמה, ולכאורה כיון שלא ראה ללכת בל"ה עד שיתורב הקב"ה ללכת, אי"כ מה לורך בשליחות לראות הקלו המים, וברי כשרשבו השי"ת ללכת בודאי יהיה זמנו הראוי ויחרצו פני האדמה, והתחנה זו ע"י שליחות העורב והיונה אחרי לורך היה בו, ואפשר דע"כ כן נח להורות דרך

ובכן מבואר בחינת הגאולה בארץ ארץ חסידים
ובארץ ארץ חסידים ראוים אליה, וכן היה בגאולה
מלכים ולא מרו אח דברו כמו שפירשו לעיל, ואילו
הגענו לבחי' זו כבר היינו נגאלים בלי ספק, אלא
שצרכנו לאו הממלכיים לאלה הם הם מעבדים את
הגאולה, וכל הארצות ברוחניות ובגשמיות הם המה
הגורמים לישראל ועל שמם עומתם ישאו, והשי"ת
יתן לנו דעת אמתית שנלמד רק לבחי' לנצח
עד שישלח דברו ויוליאו ממלכת גלותו, ויזכר
לראות בנחמת ציון וירושלים ולקבל פני משיח דקדו
שמהם ובנחת בהגלות כבוד שמים עליו ב"א.

*

א"ל תולדות נח נח איש דייק תמים כי דורותיו
וגו', דקדקו ז"ל אומרו כאל דייק תמים, ולכל
חביב כי אותך ראיתי דייק לפני דבור הזה, ולא
הזכיר תמים, ודברי רש"י ז"ל ידועים מכאן שאומרים
מקצת שבו של אדם בפניו וכולו של פניו, ואמנם
י"ל בחיורו ממש ז"ל (ערוצין י"ח) מכל הבהמה
הטבועה העתידה להיות טבועה לישראל, מכאן שלמד
נח תורה, וא"כ גם כאלו בפניו, דברי למד תורה
וראה שהקב"ה כותב עליו דייק תמים, עוד דקדקו
המפורשים בשני הכתובים דכאן אמר דורותיו
לשון רבים, ולכל חביב דבור הזה.

ב במד"ר אלה תולדות נח הכ"ד פרי דייק עץ חיים
מה כן פירותיו של דייק מלכות ומשיח, ולוקח
נפשות חסד, שזן ופרנס כל י"צ חודש בחיבה,
ו"צ הכוונה במה שקראוהו לוקח נפשות, ומי"ט
חסד יתקרי ע"ש שזן ופירנס, ובצבע"ט כחז את
האלקים החב"ל נח סופי חיבות חסד ו"ש ולוקח
נפשות חסד, ל"צ ברמז, ומדוע תיארוהו בתואר
חסד דוקא.

ג להלן פירש ואתה קח לך מכל מאכל אשר
יאכל וגו' וכו' לך ולחם לאכלה, הקשו המפורשים
ז"ל ממש ח"ל ברכות (דף מ') אסור לאדם שיאכל

שהיה בשר גדולה בחיבה כמבואר במדרשי חז"ל,
שהיה גונח דם מעורר בהמהות וחיות, וכבר הורשע
לו ללכת, אעפ"כ סירב ומסר נפשו, והרבה בחפלה
עד שנשבע לו הקב"ה שלא יביא עוד מצול לעולם.

ו ו"ש במד"ר קבלת הנ"ל החכמה העוה לחכם זה
נח, מעשרה שלשים מ"י דורות מאדם ועד
נח, ומכולם לא דברתי עם א"י מהם אלא עמך שנאמר
וידבר אלקים אל נח לא מן התיבה, וכמ"ש בזה"ק
שנתיחד אליו הדיבור בשלשן חביבה שנאמר וידבר
אלקים אל נח, ובכולן לא חזר דיבור אלא חשיבה,
ואף נח לא זכה לזה אלא בתיארו מן התיבה וזה
לא לא שמד בנסיונו, וע"כ היה הדיבור אליו
מבחי' בלי שלח, ואפשר שג"כ היה לנח בנסיון
שלא ראה נח ללכת ממלכת התיבה עד שישמע
מהקב"ה לנח בלי שלח שכורשע לו ללכת, וזה
הוראה על לעתיד בגאולה האחרונה, דעד שלא ישמעו
מפי הקב"ה לנח לאמר לאסורים לאו אינם רשאים
ללכת, ובגאולה העתידה יהיה על בחי' זו ע"י הבחי' לנח
לנח ולא ע"י שלח נח ודם כדאיתא במדרש,
ופדווי משה ואהרן לא נאמר אלא ופדווי ד' ישובו
וכו', לשעבר הייתם נושעים ע"י בשר ודם, לפיכך לא
היתה גאולה עולם, אבל לעתיד ע"י הקב"ה לנח
חביו נגאלים ויהיה גאולה עולם, ויעמוד ישראל
בנסיון כמבואר בילקוט ישעי' (סיומן מ') שלא ישמעו
לדברי הכהנים ואבות העולם שיבואו לנחמם, עד
ליבוא הקב"ה לנחמם שנאמר נחמו נחמו עמי ואמר
אלקיים (ועיין בקונטרס ע"ג וע"כ ב"א ב"א דברי
הילקוט הנ"ל).

ו בזה יתבאר דברי המדרש נח נח צדק וצדקה,
אמר הקב"ה כשנצטו לנח את ירושלים בנח
הדיק חני נשבע לה שאינו משעבד את ישראל עוד,
שנאמר כי מי נח זאת אשר נשבעתי מעבור מי נח
עוד על הארץ כן נשבעתי מקורף עליך ומגבר בך.
ולדרכנו יהיה בחינת הגאולה כדרך שהיה בנח, שהיה
ע"י הבחי' בעצמו, וא"ל לא מן התיבה ונשבע לו
שלא יביא עוד מצול, ובבחי' זו יהיה נחמת ירושלים.

אמרו ז"ל דבשביל שלא קבלו את התורה נאצדו, בה"ד ימותו ולא בחכמה בלא חכמת התורה וכדאיתא במד"ר פ' משפטים, וסיוס דצריכס ואין משים אלא דין וכו' דבשביל שלא שמרו את הדינים נאצדו, וז"ל דהתחיל בכל התורה כולה, וסיוס דדין נאצד, עוד ז"ל ממש"ש שם במדרש כי מלאה הארץ חמם, ח"ר לוי חמם זה ע"ז, חמם זה ג"ע, חמם זה שפכ"ד, וליק לכו כולבו מקראי עיי"ש, הרי מצוה דכולבו גרמו לגזירת המבול, וכאן אמרו דבשביל שלא קבלו את התורה נאצדו וז"ל לישב כל אלו מאמרי חז"ל ולהשוותם.

גם ז"ל אמרם ז"ל שרש הקצ"ה ליתן את התורה לדור המבול, ולא ראו לקבלה, ולכאורה איך היו ראויים לקבלת התורה, והרבה מלות התורה חלה הכתוב ציויחת מנרים, וכמ"ש ז"ל במס' שבת (פ"ח ע"ב) שהביט משרע"ה למלאכי השרת שאמרו חנה בדרך על השמים, ח"ל משה רבינו מה כחב צב, חנה ד' אלקיך אשר הואלתיך מאמ"ל, ח"ל למנריים ירדחם, לפרעה השתעבדחם, תורה למה תבא לכם, הרי מצוה דח"ל שנתן התורה כ"ל ליוצאי מנרים בלבד, דח"ל לא ה' טענה משרע"ה מספיק לדחות טענה המלאכים, וכבר האריכו בזה חכמי האמת, איך שכל התורה מקושר ציויחת מנרים, ולפי"ז איך היו ראויים דור המבול שנתן להם התורה.

גם קשה ממ"ש ז"ל במדרש רב פ' שמיני (עב"פ זאת הח' וגו'), רשבי פתח עמד וימודד ארץ מדד הקצ"ה כל האומות, ולא מלא אומה שהיה ראוי לקבל את התורה אלא דור המדבר, מדד הקצ"ה כל הכרים ולא מלא בר שנתן צו את התורה אלא סיני עכ"ד המדרש, הרי שלא היו ראויים לקבלת התורה אלא דור המדבר בלבד, גם אמר"ל במדרש בשעה שעלה משה למרום לקבל את התורה, בקשו מלאכי לפגוע בו, עשה הקצ"ה קלסעורין פניו של משה דומה לצרברס, ח"ל הקצ"ה חי אחס מתציישין בימנו, ח"ל וכו' שירדחם אלא ואכלתם בתוך ביתו,

קודם שיתן מאכל לבסמתו, שנאמר ונתתי עש בשדך לבסמתך והדר ואכלת ושבעת ע"כ, וח"ל ח"ל וכו' להם ולך לאכלה, גם ז"ל אומרו מכל מאכל אשר יאכל, דאשר יאכל מיוותר, וידוע דמאכל לאכילה קאי, ד' להלן ויחל נח איש האדמה וגו', צ"ר ח"ר צרכי' חביב משה מנח, נח משנקרע איש לדיק, נקרע איש האדמה, ח"ל משה משנקרע איש מנרי נקרע איש האלקים וז"ל.

ולבאר הענין נקדים מ"ד צ"ר (פר' ל"א ס"ה) קן כל צר צא לפני וגו', למח כי מלאה הארץ חמם וגו', וכך היו אנשי המבול עושים, ה' אחד מכם מוילא קופחו מליאה חרמוסים, וכו' זה צא ונוטל פחות משו' פרוטה, וזה צא ונוטל פחות מש"פ, עד מקום שאינו יכול להוילא ממנו דין, ח"ל הקצ"ה אחס עשיתם שלא כשורה, ח"ל ח"ל ח"ל עמכם שלא כשורה, בה"ד ח"ל נסע יתרום צם ימותו ולא בחכמה, בלא חכמת התורה וכו' מצלי משים לנח יאצדו, ואין משים אלא דין היך מה דחת חמר וחלה המשפטים אשר תשים לפניכם עכ"ד המדרש.

ופי"ש הכוונ"ק בכוונת המאמר עיי"ש בשמות רב (פר' ל' ס"ג) חמר ר' אחא ביקש הקצ"ה ליתן לדור המבול ד' דברים, תורה ועבודה קרצנות וחפלה וכו' ולא ביקשו וכו', ח"ל הקצ"ה מו גרם לכם שתאצדו מן הערצ של עוב"ז ומן הבוקר של עוב"ב, מפני שלא קבלתם את התורה וכו' עכ"ד המדרש, ח"ש כאן ימותו ולא בחכמה בלא חכמת התורה, לפי שלא ראו לקבל את התורה עיי"ש לדרכו.

אמנם ז"ל צדברי המדרש ח"ל, דהתחיל צריש קן כל צר צא לפני למה כי מלאה הארץ חמם וכו' זה צא ונוטל פחות משו' פרוטה וכו', מצוה דבשביל עבירה דחמם נחחס גזר דיום, וכן דרשו ז"ל בפירוט לא נחחס גזר דיום אלא על הבזל, ובסיוס דצריכס אמרו ז"ל דבשביל שלא קבלו את התורה נאצדו, וה"ז כסתירה דצריכס ז"ל, גם ז"ל דהתחיל

וכן הנמסר ממשרע"ש בשערי הציה הכל נכתב בתורה בפירוש, או שרמזה בחיצות או צימטריאות או צורות האותיות וכו' או צקולי האותיות ובכתריהן עבד"ק, ועפ"י אפ"ל דמה שרצה הקצ"ה ליתן את התורה לדור המבול, וכן מה שהחזירה על כל אומה ולשון ליתנה להם, הרי רצונו וכוונתו ית' ליתנה להם בצירופים אחרים ורק פשטות התורה הדינים ומקלט מהמלות, אבל לא רצה ליתן להם פנימיות התורה וכפי הכח' שניתנה לישראל, שיבי' כלול זה כל שערי ציה וכוונות כל הכנאים העליונים והתחתונים, ולצחי' זו לא היו ראויים אלא ישראל בלבד ובזכותו של אברהם ולחנך יצ"מ כנ"ל, וכל מה שקטרגו מלה"ש ואמרו חנה הודך על השמים, היתה עונתם רק על פנימיות התורה, שהרי מליצו שכבר ניתנה לישראל במרה קודם מתן תורה כמה מלות והדינים, ולא קטרגו מלה"ש כלום, רק בזמן תורה כאשר רצה הקצ"ה ליתנה לישראל על צחי' הפנימיות, ע"י קטרגו ואמרו חנה הודך על השמים, ונחם ממשרע"ש בזכות אברהם, וגם נצביל שהתורה מקושר ביצ"מ כנ"ל, אבל כ"י רק על חלק הפנימיות וכפי הצירופים שניתנה לישראל, וע"י אמרו ז"ל דמדד הקצ"ה כל האומות, ולא מלא אומה שהיה ראוי לקבל את התורה אלא דור המדבר, ומה שרצה הקצ"ה ליתנה לאומה"ע ולדור המבול, ה' הכוונה ליתנה להם בצירופים אחרים ופשטות התורה והדינים, ובצחי' זו היתה ראוי גם להם, אלא שלא רצו לקבלה.

ובזה יתבאר דברי המכילתא הנ"ל, עפ"י דצמד צמדש הנ"ל מדד הקצ"ה כל האומות ולא מלא אומה שהיה ראוי לקבל את התורה אלא ישראל, מדד הקצ"ה כל הבריות ולא מלא בר שנתן זו את התורה אלא סויה, והסבר הענין עפ"י שאלמנ"ל צמם' סועה (ב' ע"א) א"ר יוסף לעולם ילמד אדם מדעת קונו שהרי הקצ"ה הניח כל הרים וגבעות והכרע שכינתו על הר סיני, עוד שם צגמי ואת דכא ושפל רוח (ישע' י"ז) שהרי הקצ"ה הניח כל הרים וגבעות והכרע שכינתו על הר סיני, ולא גבה הר סיני למעלה עכ"ד הגמ', הרי מבואר דלעטם הנמיכות

אמר הקצ"ה למשה לא נחם לך תורה אלא בזכות אברהם, שנאמר לקחת מתנות באדם, ואין אדם אלא אברהם וכו', הרי מבואר שקבלת התורה לא ה' אפשר אלא בזכות אברהם, וא"כ הדין רצה הקצ"ה ליתנו לדור המבול, ואע"פ עדיין לא ה' בעולם.

ויתבאר בענין צבדקס מ"ד במכילתא פ' יתרו עב"פ חנ"כ ד' חלקיך, כשעמד הקצ"ה ואמר חנ"כ ד' חלקיך, היו הברים מתרעשים וכו' וזה תבאר וכו' וכרמל מתאפמיא וכו', זה אומר חנ"כ נקראתי זה אומר חנ"כ נקראתי, וכיון ששמו מפי אש הולאחיד מארץ מרים, עמד כל אחד ואחד במקומו, ואמרו לא עסק אלא עם מי שהוציא ממרים עכ"ד המכילתא, ולכאורה מאמר זה מקושי הכבדה, דמיעקרא מאי סברו ולבסוף אמאי חזרו, וכי נצביל שלא עסק אלא עם מי שהוציא ממרים, אינם ראויים עוד שנתן התורה עליהם לישראל, גם קשה שהרי צדיבור ראשון של חנ"כ כבר ראו והשיגו שהקצ"ה נתן את התורה על הר סיני ולא עליהם, וא"כ מדוע לא חזרו עד ששמו אשר הולאחיד מארץ, ונראה לפרש עפ"י שם צדדושינו לפ' צדדושינו (גליון ה') מ"ש חז"ל צמם' ע"י (דק' ב' ע"ב) ד' מסיני זה חנה משעיר לנו וגו', מאי ציי' בשעיר ומאי ציי' צפארן, א"ר יוחנן מלמד שהחזירה הקצ"ה על כל אומה ולשון ולא קבלה, עד שצא אל ישראל וקבלה, ולכאורה קשה בקושייתו הנ"ל לגבי דור המבול, דא"כ אפשר שנתן התורה לאומה"ע, וכתיב זה אשר הולאחיד מארץ מרים, ורוב פרשיות התורה נאמר בהם דבר אל בני ישראל.

ויבאר עפ"י שם הרמב"ן ז"ל צפחיתתו עב"ת שכל התורה כולה שמונתו של הקצ"ה, שהחיצות מתחלקות לשמות, ודך משל כי פסוק צדדושינו צדד חלקים, יתחלק גם לחיצות אחרות וכל התורה כן וכו', והיתה כחונה לפניו ית' רחוקה צלי הפסוק חיצות, וה' אפשר בקריאתה שתקרא ע"ד השמות, ותקרא ע"ד קריאתו צענין התורה והמלות וכו',

לפי צחינתם, ה' הקציה מגלגל עמכם וסיו נשארם בעולם, עד שבו זוכין לקבלת התורה בכללות האומה הישראלית, ועפומ"ש הארז"ל בשער הפסוקים פ' שמות, דשמות של דור המדב, היו כולם נשמות עליונות קדושות מבחי' הדעת, ונתעברו צלקיות וכו' והיו לריכים גלגולים רבים לרפס וללכס עד חום חלאתם מהם וכו', ולכסוף נתגלגלו צבני ישראל הגולדים דדור הגלות צמרים והיו מתצברים וכולכים עד שזכו לקבלת התורה עיי"ש הוצא דבריו נעיל, עכ"פ מוצא דשמות של דור המדב הם הם שזכו לקבלת התורה בגלגולים, אל כל חלומי שקצו את התורה אז לפי צחינתם, לא היו נאכדים מן העולם, אלא היו מתצברים ומתאפרים צחיית חיותם עד מתן תורה, ולפי שלא ראו לקבל ולשמוע את הדברים, זה גרם להם שנאצו מן הערב של ערב"ז וכו'.

ומה שסוימו צמדש מצלי משים לנח יאצו, ואין משים אלא דין וכו', (ולכאורה ל"צ דברישא נתנו עטם מפני שלא קבלו את התורה, וסוימו דברים לבד, יתבאר עפומ"ש הרמב"ן ז"ל ברי"ף עקב, עכ"פ וכו' עקב תשמעון את המשפטים האלה וגו', עטם שהזכיר הכתוב המשפטים לבד, ולא זכר החקים והמלות בדרך הכתוב ברי"ף, והכוונה בזה להזכיר מאוד המשפטים, כי לא יחיו עם רב כלו: מאד צמנות כוונ' שלא יתעלו צבן כלל, רק צמפטים ועמידו את התורה, כמ"ש וכל ישראל ישמעו ויראו עכ"ל, מוצא שקיום כל התורה ע"י הדין והמשפטים (וכבר הארכנו בזה בדברנו במקומי), וע"כ אמר"ל דדור המדב דצביל שלא קבלו הדינים נאצו, דרק צמפטים ועמידו את התורה והוא העיקר כמ"ל) ואפשר דעטם שלא ראו לקבל את התורה והדין, מפני שבו שטופים צמיות וגו', וכמ"ש אומה"ע לפני הקציה מה כחיו צה לא תגנוז לא תחאף, אי הכי לא צמית וכו', וזה שנתן הכתוב עטם כי השחית כל בשר את דרכו, וזה ה' סיבה שלא קיבלו את התורה, והנה התורה"ק נותנת דעת לשפוע צדק ולכוון דרך האמת, וכמ"ש ק"ו הישמה משה זל"ה שפטים דאין דעת אנושי כח לכוין

בחר הצו"ת בסויו, ולא הבציעו למעלה, כי הצו"ת בחר צממוכים, ולעטם זה בחר הקציה בישראל, כאמר"ל חולין (פ"ט ע"א) ח"ל הקציה לישראל חושקני צכס, שאפי' בשעה שאני משפיע לכם גדולה, אתם ממעטין עמכם לפני וכו', וכן התורה אין מתקיימת אלא צמי שדעתו שפלה כאמר"ל תענית (ז' ע"א) מה מים מניחין מקום צב' וכולין למקום נמוך, אף דברי תורה אין מתקיימין אלא צמי שדעתו שפלה, ואמר"ל סוטה (כ"א ע"ב) אין ד"ת מתקיימין אלא צמי שמשים עלמו כמי שאינו, וזהו עטם אמרם ז"ל לא מלא הקציה אומה בעולם שיהיו ראויים לקבלת תורה כ"א ישראל, ולא מלאה הר שנתן צו התורה. אלא סויו, כי רק ישראל ובר סויו היו ראויים לקבלת התורה לעטם הענ' כמ"ל, והנה כבר כתב המהרש"א ז"ל בח"א פרק צני העיר דמה שבאו הר תבור וכרמל לקבלת התורה, זה אומר אני נקראתי וזה אומר נקראתי וכו', דשרי הכרים אמרו כן עיי"ש, ואפשר דבשיגו שא"ל שנתן התורה לישראל כ"א בחר סויו, אל חשבו דכמו"כ נתן התורה גם לאומה"ע כפי צחינתם אשר ראויים אלי, ולאומה"ע נתן התורה עליהם ולא את צאו וחשבו כ"א אני נקראתי, וכיון ששמעו אשר הולאחיק מאמר"ל, עמד כל אחד במקומו, ואמרו לא עסק אלא עם מי שהולא ממלכים, ולישראל לבד נתן התורה ולא לאומה"ע, ובשיגו כבר כי לא נתן התורה לישראל כ"א על הר סויו כמ"ל, וע"כ עמד כל אחד במקומו.

הדרן לענינו דמ"ש ז"ל ביקש הקציה ליתן לדור המדב תורה ועצורה קרצות ותפלה, היתה כוונת ראונו ית' ליתן להם רק פשטות התורה וצירופים אחרים, ולא כפי הבחי' שניתנה לישראל, ונקדים מ"ש בספרי"ק זרע קודש פ' נח דמדב גימט' חסדו, כי ה' חסד גדול מוכס"ת שפעשו ונאצו ע"י המדב, שהלמלי נשאר קיימים, לא ה' אפשר להיות קיום לאומה ישראלית ממתה גדול עומאתם וכו', וכו' הכרה שוכרתו ע"י מי המדב עיי"ש (הו"ד לעיל) אמנם אפשר דאלמלי היו מקבלין את התורה

על כל העולם, ובעוֹסֵר רָשָׁע הָדוּר שֶׁל זְמַנּוֹנוֹ חֹסֵם יוֹדָעִים וּמְכַיִּים, שֶׁאֵךְ וְרָק בְּשָׁבִיל יִשְׂרָאֵל שׁוֹמְרֵי תוֹרָה וּמִלּוֹת מִתְקַיִּים הָעוֹלָם, וְזוֹכֹת שְׁמִירַת הַתּוֹרָה מְגִינָן עַל כָּל הָעוֹלָם לִמְנוּעַ וּלְעֹכֵב הַפּוֹרְעָנוּת.

וְלִדְרָכֵנוּ יִתְבַּחֵר דְּבָרֵי הַמִּדְרָשׁ הַכֵּל, וְיִחַל נַח אִישׁ הַבְּדִמָּה וְגו' אִי"ר בְּרַכִּי חֲבִיב מֶשֶׁב מִנַּח, נַח מִשְׁנַקְרָא אִישׁ לְדִיק נִקְרָא אִישׁ הַבְּדִמָּה, חֲבִיב מֶשֶׁב מִשְׁנַקְרָא אִישׁ מִלְרֵי נִקְרָא אִישׁ הַבְּדִמָּה, וְיִתְבַּחֵר עַפְי"ד הַזֹּהֲבִיק סו"פ בְּרָאשִׁית (נ"ח ע"ה) בְּשַׁעֲתָה לְיִיטֵי קִצֵּים עֲלֵמָא לְחִיבֵי אֲרוּרָה הַבְּדִמָּה בְּעִצּוֹךְ, אָמַר אֶדָם קָמִי קִצֵּים רַב־שָׁע עַד מָתִי יִהְיֶה עֲלֵמָא בְּלִטְיוֹתָא, אִיל עַד דִּיתִילִיד לָךְ בֵּן מִכּוֹל כְּגֻוֹנָא דִּינָךְ וְכו'. כִּיּוֹן דִּלְתִילִיד נַח וְכו' דְּלִיכּוֹ אִפִּיק אֲרִיעָא מִמֶּה דִּלְתִלְטִיָּא וְכו' וּבְגִינֵי כָךְ כְּתִיב אִישׁ הַבְּדִמָּה עַבְי"ד הַזֹּהֲבִיק, וְנִקְדִּים עוֹד מִ"ד זֹהֲבִיק פ' פִּנְחָס דף (רע"ז ע"ב) דְּמִשְׁרַעֲיָה הִי' עֲתִיד לִקְבֹּל אֶת הַתּוֹרָה בְּדוֹר הַמִּבּוֹל, אֵלָּא בְּגִין דְּהוּוּ רַשְׁעִיָּיָה דְּהִ"ד בְּשִׁגָּם הוּא בָשָׂר, בְּשִׁגָּם זֶה מֶשֶׁב עַבְי"ד הַזֹּהֲבִיק, וְיוֹכֵן עַפְיָיִשׁ הַאֲרִיזִיל דִּילִינָן מִנְשַׁמָּה מִשְׁרַעֲיָה לִיתַעֲבֵר בִּי בְּנַח עִישִׁיד ז"ל, וְעִי"ב לָדָּ בְּחִי נִשְׁמָחוֹ הִי' רִחוּי שְׁתַּחֲנָן הַתּוֹרָה עַל יָדוֹ, אֵלָּא שְׂדוֹר הַמִּבּוֹל רַשְׁעִים הִיוּ וְלֹא רָאוּ לִקְבֹּל אֶת הַתּוֹרָה, אֲמַנִּים כְּבֵד בָּחֲרוּ לַעֲוִל דְּרִשָּׁה הַקִּבְיָה לִיתָן לְדוֹר הַמִּבּוֹל אֶת הַתּוֹרָה בְּלִטְיוֹתָא וְלִירוּפִים אֲחֵרִים, אֲבָל פְּעִימוֹת הַתּוֹרָה וְרָזִי דְּלֹאֲרִיזִימָא לֹא זָכוּ יִשְׂרָאֵל אֲלֵי כִי אֵם אֲחֵר יֵלִיֶּאֱת מִלְרִים, כְּמִבְּחָר בְּחִמֵּי הַאֲמַת שְׂכַל הַתּוֹרָה מְקוֹשֶׁר בִּיזִיֶּאֱת מִלְרִים, וְעִי"ד הַפֶּשַׁע מִלְּיוֹ בְּהִרְבֵּה מִלּוֹת הַתּוֹרָה שְׁחַלֵּה אֲוֹתָה הַכְּתוּב בִּזְיָמָה, וְכַבֵּר כְּחַצ הַרְאֵיָה ז"ל בִּס' הַחִינוּךְ לִפִּי שְׂכוֹא יִסּוֹד גְּדוֹל וְעִמּוּד חֹזֶק בְּחוֹרְתֵינוּ וּבְאֲמֻנָתֵינוּ, וְאוֹת וּמוֹפֶת גְּמוּר בְּחִידוֹשׁ הָעוֹלָם וְכו' עִישִׁיד, וְעוֹד אֲמַרְזִיל בְּחִס' שְׂבַח (פ"ח ע"ב) שְׁעִי יֵלִיֶּאֱת מִלְרִים נֶלַח מִשְׁרַעֲיָה לְמַהֲיֵשׁ שְׁקִיעֻרָּו עַל קִבְלַת הַתּוֹרָה לִישְׂרָאֵל וְאֲמַרו חֲבֵי הַדּוֹךְ עַל הַשְּׂמִים, אִיל מִשְׁרַעֲיָה מִה כְּתִיב בֶּה אֲבִי דִי אֲלִיקִיד אֲשֶׁר הוֹלְאֲחִיד מֵאֲחָר מִלְרִים, לְמַלְרִים יִרְדָּהָם וְפִרְעָה הַשְׁתַּעֲבָדָתָם, תּוֹרָה לִמֶּה חֲכָא לִבֵּס עַבְי"ד הַגִּמ', וְיִתְבַּחֵר בִּזְכֵּר מִ"ד בְּזִי"ר וְיִגֵּשׁ (פ'ר' ז"ג ס"ה)

הַמֶּשֶׁפֶט לְאֲמִיתָתָהּ, רַק עִי הַשְׂרָחָה הַשְׂכִּינָה עִישִׁי, וְכֵל תּוֹרָה וְדִלֵי אִי אֲפֶשֶׁר, וּמַעֲתָה שְׁלֹא קִיבְלוּ אֶת הַתּוֹרָה לֹא הִי' לִבֵּס מִשְׁפֶּט אֲמַת וּפִרְעָו בְּגִזֵּל, וּלְפִיזִי כָל אֵלוֹ הַטַּעֲמִים שְׁתַּחֲנוּ חֲזִיל לְסִיבָה עוֹשֶׁם שֶׁל דוֹר הַמִּבּוֹל כֹּלְהוֹ תִלְיָא חֲדָא בְּחִזְרִיתָא וְהִלֵּי סִיבָה וְגֹרֵם לְחִזְרִיו, לְפִי שֶׁשְׂחִית כָּל בָּשָׂר וּפִרְעָו בְּגִזֵּל וְעִרְוִית, עִי"ב לֹא רָאוּ לִקְבֹּל אֶת הַתּוֹרָה וְלֹא שְׁמָרוּ אֶת הַדִּינִים, וְכֹזֵב יִתּוֹרֵן סְחִירַת הַמִּדְרָשִׁים הַכֵּל וְכֵבֵן.

וְאֲפֶשֶׁר לְפָרֶשׁ בִּזְכֵּר דְּבָרֵי הַגִּמ' זְכָרִים (קַע"ז ע"ה) כְּשִׁתָּן הַקִּבְיָה תּוֹרָה לִישְׂרָאֵל, הִי' קוֹלוֹ הַדּוֹךְ מִסּוֹף הָעוֹלָם וְעַד סוֹפוֹ, וְכָל מַלְכֵי עַבְרִים אֲחִחָתָם רַעֲדָה וְכו', נִתְקַצְוּ כּוֹלֵם אֵלָּל בְּלִעַם הַרְשָׁע וְאֲמַרו לוֹ מַה קוֹל הַבְּהוֹן אֲשֶׁר שְׁמַעְנוּ, שְׂמָא מִבּוֹל בָּא לַעֲוֹלָם וְכו', אָמַר לִבֵּס כְּבֵד תַּבְּעֵה הַקִּבְיָה שְׁאִין מִבִּיֶּא מִבּוֹל לַעֲוֹלָם וְכו', אֵלָּא מַה קוֹל הַבְּהוֹן שְׁמַעְנוּ, אָמַר לִבֵּס חֲמַדָּה עוֹבֵב יֵשׁ לוֹ לְהַקִּצֵּה בְּצִית גִּזְיוֹ וְכו', וְזִיקָשׁ לִיתַנָּה לְבִנְיוֹ שְׁנָה' ד' עוֹן לַעֲמוֹ יִתָּן, מִיד פִּתְחוּ כּוֹלֵם וְאֲמַרו ד' יִבְרַךְ אֶת עַמּוֹ בְּשָׁלוֹם עַבְי"ד הַגִּמ', וְלִבְחֹרָה רִחוּי לְבִיָּן מִדּוֹעַ נִתִּירָאוּ מִשְׁעוֹם הַמִּבּוֹל דּוֹקָא, וְמַה עֵלָּה עַל דַּעֲתָם שְׁמַבּוֹל בָּא לַעֲוֹלָם, גִּם מַה עֵלָּה עַל לִבֵּס לִהְיוֹת אֲוֵבִי יִשְׂרָאֵל כִּי, שְׂמִיד פִּתְחוּ כּוֹלֵם וְאֲמַרו ד' יִבְרַךְ אֶת עַמּוֹ בְּשָׁלוֹם וְז"ל הַקִּבְיָה, וְיִתְבַּחֵר עַפְי"ד הַמִּדְרָשׁ הַכֵּל, דְּמִי גִרָם לִבֵּס לְדוֹר הַמִּבּוֹל שְׁחֲאֲדוֹ, מִפְּנֵי שְׁלֹא רָאוּ לִקְבֹּל אֶת הַתּוֹרָה, וְהִבֵּה כְּמוֹיִם בְּחִתָּן תּוֹרָה חֲזֵר הַקִּבְיָה עַל כָּל אֲוִמָּה וְשִׁתָּן לִיתָן לִבֵּס אֶת הַתּוֹרָה, וְלֹא רָאוּ לִקְבֹּל, עִי"ב נִתִּירָאוּ כּוֹלֵם שְׂמָא יִגִּיעַ לִבֵּס הַטַּעֲמִים דוֹר הַמִּבּוֹל, שְׂבִשְׂבִיל שְׁלֹא קִיבְלוּ אֶת הַתּוֹרָה יִדּוּנוּ בְּמִבּוֹל, נִתְקַצְוּ כּוֹלֵם אֵלָּל בְּלִעַם הַרְשָׁע, אִיל ד' עוֹן לַעֲמוֹ יִתָּן, שֶׁהַקִּבְיָה נִתָּן תּוֹרָה לַעֲמוֹ יִשְׂרָאֵל, וְכִיּוֹן שֶׁסֶם יִקְבְּלוּ, יִגֵּן זְכָתָם עַל כָּל הָעוֹלָם לְהִלְיוֹ מִשְׁעוֹם הַמִּבּוֹל, וְהִיוּ דוֹמָה לְדוֹר הַמִּבּוֹל, שְׂכָל אֲנָשֵׁי הָדוֹר מִיֵּאֲנוּ וְסִירְדוּ מִלְקַבְּלָה, מִשְׁאִי"ב עֲכָשׁוּ זְכָתָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל מְגִין עַל כָּל הָעוֹלָם, וְלִכֵּן מִיד פִּתְחוּ כּוֹלֵם וְאֲמַרו ד' יִבְרַךְ אֶת עַמּוֹ בְּשָׁלוֹם, דְּכִיּוֹן שְׁמַעְנוּ כּוֹחַ שֶׁל יִשְׂרָאֵל שְׁמַגִּיִּים עַל כָּל הָעוֹלָם בְּנַח הַתּוֹרָה, עִי"ב בְּרַכּוֹ אֶת יִשְׂרָאֵל בְּשִׁלָּה, שִׁיכּוֹ בִּידָם לְקִיִּים אֶת הַתּוֹרָה וְיִגִּינוּ בְּזִכְרוֹתָם

צפניו וכולו שלא צפניו (עיין לעיל קושיא א')
 ולנאכור ג"ז כצפניו דמיא דכרי למד נח תורה
 כ"ל, אמנם לדרכנו מ"ש זדיק תמים קאי על דורו
 של משה הנכלל במלת דורותיו, וזה הוי שלא צפניו,
 שעתידה להיות לאחר כמה דורות, אבל להבין דכתיב
 צדור הוא הכוונה על דורו של נח לצד, ולכך לא אמר
 תמים, ופיר נשמע משם דלומרים מקאת שצחו
 צפניו וכולו שלא צפניו וכו'.

ונקדים עוד מ"ד בילקוט ראובני בשם מדרש
 ילקוט וז"ל אלמלא בקנאה שפיקא אצרכם
 להקציה לא ה' קוהב שמים וארץ, ואומתו קינא
 כשאמר למלכי דאק כינר יאחם מן החיצה, ח"ל
 בצדקה שהיו עושים, ח"ל וכו' עניים היו שם
 והלא לא ה' חלל נח וצניו, ועל מי הייתם עושים
 נדקב, ח"ל על החי' ועל הצדקה ועל העוף וכו',
 אותה שעה אמר אצרכם מה חלו חלולי עושים
 נדקב עם צדקה חי' ועוף לא היו יולאים משם
 וכו', ואני אם אעשה עם צניא שהם צדמות ולם
 של מלאכים עכ"ל שאלל מן הפגעים וכו' עכ"ד
 המדרש, מבואר דע"י שון נח ופרנס כל הצדושים
 בחיצה, ממנו למד חאשי' לקיים מצות הכנסת
 אורחים, והנה אמר ח"ל צמדרש בשעה שעלה משה
 למרום לקבל את החורה, בקשו מלכ"ש לפגוע בו,
 עשה הקציה קלסטורין פניו של משה דומה לאצרכם,
 ח"ל הקציה חי אחם מתבטאים בימנו, לא זהו
 שירדם חללו ואלתם צחוק ציתו, אמר הקציה
 למשה לא נחם לך תורה חלל צדקות אצרכם וכו',
 מבואר שעי' שנתארחו המלאכים חלל אצרכם חציו,
 משם זכו ישראל למחן תורה, ושורש הענין נשתלשל
 ממה שון ופרנס נח כל הצדושים בחיצה, דממנו
 למד חאשי' מצות הכנסת אורחים, וח"ש דברי
 המדרש ולוקח נפשות חכם זה נח שון ופרנס כל
 י"צ חודש בחיצה, ומשם זכה לבחי' חכם צדורו
 של משה, שנתעלם בחכמת החורה באמר ח"ל צמד"ר
 פ' ואחחין ח"ל הקציה למשה כחציו עליך שחכם
 אחם וכו' וזה לבחי' חכמה ע"י קבלת החורה
 מכוחו וכו', וזה ויון הרמז שכח הצדקה ז"ל

אמר יהודה לנפתלי לך ורחב כמה שוקים צמרים
 וכו' חני אחרים מהם שלשה ועלו כל אחד ואחד
 אחד וכו', אמרו לו אחיו יהודה מלרים חני כשם,
 אם אחם מחריב את מלרים תחריב את כל העולם
 עכ"ד המדרש, ומדחקו המפורשים צביאורו לחיך
 יוגרם ע"י חורבן מלרים חורבן כל העולם כולו,
 ויוצן לדרכנו דעי' שנתגללו ישראל למלרים זכו
 לקבלת החורה, וקיום כל העולם ומלואה הי' תלויים
 בקבלת החורה, וז"ל על דאם תחריב את מלרים
 עכשיו, תסחין קיום העולם ומלואה, וזה ויוצן דברי
 המדרש בג"ל נח משנקרא חני זדיק נקרא חני
 האדמה, לפי שחוקן קללת האדמה צדקתו כמבואר
 בזה"ל בג"ל, אבל משה משנקרא חני מלרי נקרא
 חני האלקים, ולפי שהי' צמרים הוא וכל דור
 המדרש ע"כ זכה להנחן את החורה על ידו, ונקרא
 חני האלקים ע"ש כי שרית עם חלקים שנחם למה"ש
 צעטה זו וכו' למלרים ירדחם וכו'.

ונקדים עוד מ"ש הארז"ל בשער הפסוקים פ'
 בראשית (ס' ו') חלכ"ק ודע כי נח הי' משה,
 ולא ראה להפלה על דורו כמ"ש חז"ל (מכילתא יתרו)
 על פסוק (ישעי' נ"ד ע') כי מי נח זאת לי וגו',
 כי הוא גרם שיצאו מי המבול, ולכן נקראו על
 שמו מי נח וכו', וע"כ משה חוקן אשר עוות נח,
 וחזר להפלה עליהם באמרם ואם אין מחני נח
 וכו' עיי"ש, ואפ"ל בזה טעם על השינוי הכוזבים,
 שמתחלה אמר ח"ל זדיק תמים הי' צדויותיו לשון
 רבים, ולאין הוא אומר כי אותך ראיתי זדיק לפני
 ולא הזכיר תמים, גם אמר צדור הוא לשון יחידה,
 אמנם בכלליות דורותיו נכלל גם דורו של משה,
 ע"כ הזכיר עליו זדיק תמים, שזכה למעלה השלימות
 צדורו של משה שחוקן אשר עוות כמבואר בדברי
 הארז"ל, אבל להבין שזה צדור הוא, וקאי על
 דורו של נח צדור המבול, אמר כי אותך ראיתי זדיק
 ולא אמר תמים, שהי' עוד קודם קבלת החורה, גם
 לצד שלא התפלל על בני דורו ע"כ הי' נחמר לו
 ממשלת השלימות להיות נקרא תמים, ויוצן בזה
 אמרם ז"ל מכאן שאומרים מקאת שצחו של חם

המדברים כ"ל, דאפשר דאף שלעצמו ה' אלע"ה
זכר צעירי צעילין, אצל לא נשמר מליחן לאחרים
בשר ואח"כ חלב, דכיון שלא היו עדיין מזוין עלי'
אין כאן צית מיוחד דלפני עור, ושפיר נתן לפניכם
בשר ואח"כ חלב, אמנם כל זה יתכן רק אחר שכותר
הבשר לנה ולכל העולם כולו על ידו, ע"כ ה'
אלע"ה יכול ליתן לכם בשר ואח"כ חלב ועי"ז זכו
ישראל למתן תורה, אצל אלמלי ה' עדיין איסור
הבשר נובע לבני נח, לא ה' אפשר לאלע"ה ליתן
לכם בשר, דבר שאסור גם לכם, ואפשר דגם חלב
לא הותר לכם ממש דבר הבא מן החי, נמלא
שע"י שכינס נח אל החיצה כל צעלי חיים, עי"ז
הותר לו אכילתן ומשם זכו ישראל לקבלת התורה,

ונקדים מה שכתב בספר הקדוש סידורו של
שבת לפרש הפסוק ואיש את קדשו לו יהיו,
דמה שהוא להנחת הגוף כמו אכילה ושתייה וכדומה
משאר נרכי הגוף, אינו שייך אל ע"ס האדם,
דאין הגוף עיקר האדם, אצל דבר השייך לנשמתו
זה שייך לו באמת, דעיקר האדם הוא הנפש,
וזה פירוש ואיש את קדשו שיתן מתנות כבונה
כמו שזאת התורה"ק, לו יהי, וזה שייך לו לנשמתו
עכ"מ ז"ל, וזהו נצין מאמרי"כ ואתה קח לך מכל
מאכל, ר"ל אפי' צע"מ, ואף שאין בהם היתר אכילה
עכשיו שנאסרו אכילתן קודם המצול, אצל ע"י
לקיחתם לקיומם תזכה בהם לאכלם, וז"ל אשר
יאכל שע"י הקיחה יהי' לך בהם היתר אכילה, והנה
עי"ז זכו ישראל למתן תורה, כמבואר במדרש כ"ל
שמשם למד אלע"ה הכנסת אורחים, וגם עי"ז ה'
אפשר לו להאכילם למש"ש בשר וחלב כ"ל, וע"כ
אמר ואתה קח "לך" מכל מאכל, שזה דבר השייך
לך ולנשמתך שיגרום קבלת התורה והלל נפשך
ונפשות של כל ישראל, ומעתה ל"ק קושיה המפורשים
ה"ל דבול"ו ה' לכם ולך לאכלה דאסור לאדם
לאכל קודם שיתן מאכל לנכמתו (עיין קושיות ג')
ולדרכו ממאמר לך קאי אשלימות הכפס שהוא שייך
לך כ"ל, ושלימות הכפס בודאי ראוי שיקדם לצרכי

את האלקים החלך נח ס"ת חכם, וקאי על לדיק
חמים ה' בדורותיו, שנכלל בזה דורו של משה
כ"ל, ואז זכה לבחי' חכם בקבלת התורה, ואפ"ל
עוד בחי' בדברי המדרש ה"ל עפ"י פשטות, דבהם
חמר"ל בגמ' סנהדרין (דף ק"ח ע"א) שבי' נח
הלדוק מוכיח אותם, ואמר לכם דברים קשים
כלפידים, אלא שלגודל רשעתם לא רצו לקבל תוכחתו
וכיון מזוין אותו ודרשו ז"ל בפסוק שנתו בשער
מוכית וגו' עי"ש, אצל אח"כ דדורו של משה מלא
כיו מידות והחזיר כל ישראל בחשוכה לקרנם אל
אביהם שבשמים, וע"ש מידה זו קראוהו חז"ל לוקח
נפשות ע"ש שקריבן חתה כנפי השכינה כמ"ש ואת
הנפש אשר עשו בחרן, דמעלה עליו כאלו עשאן
(עיין פרש"י ז"ל) וז"ש פרי לדיק עץ חיים מה בין
פירותיו של לדיק מלות ומע"מ, ולוקח נפשות חכם
שזכה להיות לוקח נפשות כשהגיע למדריגת חכם
ע"י קבלת התורה דדורו של משה ואז נשלם חסרונו
וזכה לזה מכוחו של נח ע"י שזן ופרנס כל י"ב
חודש בחיבה דמשם זכו ישראל למתן תורה כבחי'
שכתבנו לעיל וכתבן.

ועתה נבוא לבאר הפסוק ואתה קח לך מכל
מאכל אשר יאכל וגו', ויתיישבו כל הדקדוקים
ה"ל (קושיות ג') בהקדם מ"ש האורח"ק עכ"פ
כל רמז אשר הוא חי לכם יהי' לאכלה, וז"ל יש
לדעת למה לא הותר הבשר לאדם אלא לנח, ומראה
כי נח משלו נתנו לו, מפני שצאמעותו מלא ד'
לקיים המין, וחולתו לא ה' מקיים מן הרמז בלא
אדם, וזהו זכה הוא בהם עכ"ל, ונקדים עוד מ"ש
צעלי החום' צפ' וירא, ויקח חמאה וחלב, מלמד
שלאכילם בשר בחלב, ונשרה הקצ"ה ליתן תורה
לישראל, אמרו המלאכים הנה הודך על השמים, אמר
לכם כחיב בחורב לא תבשל גדי בחלב אמו, ואח"כ
כשירדם למטה אכלתם בשר בחלב שנה' ויקח חמאה
וחלב, מיד הודו להקצ"ה וכו', ומדרש זה חולק על
מדרש אחר קיים אלע"ה אפי' עירובי תבשילין, פי'
תבשילין מעורבים שלא ה' אוכל בשר בחלב וכו'
עכ"ל החום. אמנם אפ"ל דאין הכרח לומר שחולקין

יעמוד זה נח, ר"ל מה שהלדיקים מהפכים מד"ד לרחמים, עיי"ז יש להם קיום וגם המידה הוא נלחי לעולם ועד והבין.

*

אלה תולדות נח וגו' במד"ר סו"פ בראשית ח"ר סימון מלניו שהקב"ה עושה חסד עם האחרונים בזכות הראשונים, ומנין שהקב"ה עושה חסד עם הראשונים בזכות האחרונים שנא' ונח מצא חן בעיני ד', בראיה זכות בזכות תולדותיו, עוד איתא במדרש אף נח לא ה' כדאי אלא שמצא חן, ולי"ב מדוע לא ה' נח כדאי להגלל בזכות עלמו, והתור"ק העירב עליו שה' לדיק תמים, ובזו"ק הפליגו בשבחו שבי' נוטר צרית, וצרית הקשת עשה ד' בזכותו, ובתיב ולדיק יסוד עולם, ואיך לא הכפיק זכותו אפי' על עלמו, ובזו"ק הכשו אמאי לא הוי יכול לאגזא בזכותו להזיל את כל העולם, עיי"ש חירו"ס, אמנם עדין לי"ב איך לא הועיל זכותו אפי' על עלמו אחתהב.

(ב) **אומר** איש לדיק תמים, ולהלן הוא אומר כי אותך ראיתי לדיק לפני, ולא אמר תמים, ודברי חז"ל ידועים שאומרים מקאת שבחו של אדם צפניו וכולו שלא צפניו, אמנם גי' קשה שהרי נח למד תורה, וראה פסוק זה לדיק תמים, וא"כ גי' הוי צפניו, גם לי"ב השינוי שבתחלה אמר דבורותיו לשון רבים, ולהלן הוא אומר דבור הזה (ג) איתא בתנחומא פי ראה (ס"ג) אמרו רבותינו הרבה כשרים היו צדן (דבור המבול) כגון נח ונמחו עם הדור עכ"ל, ולכאורא וכו' סתירה מכאן למד דאיתא בצ"ר פ' וירא והוצא בראשי ז"ל עה"פ אולי ימלאון שם עשרה, על פחות מעשרה לא צוקש אברהם, אמר דור המבול היו ח', נח וגו' צנו וגו' ולא הילי על דורס, הרי מבואר שם דלא היו לדיקים דבור זולתם, וזה סותר לדברי התנחומא הג"ל שהיו הרבה כשרים כגון נח ולי"ב (ד) עיי"ק דמנינו בדרז"ל שהאשימו את נח על שלא התפלל עבור הצלת דורו, ואיתא בזו"ק פירשה זו (דף ס"ח ע"א) ח"ר יתחק כיון דא"ל **רבי** והקיימות את צריתי חתך, הוי לי'

אלה תולדות נח וגו' במד"ר הכ"ד הפוך רשעים ואינם וצית לדיקים יעמוד, הפוך רשעים ואינם זה דור המבול, וצית לדיקים יעמוד זה נח וכו' ולי"ב דמה חידשו חז"ל בדרשם וכולל מפורש בקראי דדור המבול נמחו ונח וצניו נמלטו, ויתבאר עפ"י מד"ר במד"ר (פר' ליג ס"ג) ויחזרו אלקים את נח וגו' ח"ר שמואל צ"ר הוי להם לרשעים שהם הופכים מדת רחמים למדת הדין, ככל מקום שנא' ד' מדת הרחמים וכו', ובתיב וירא ד' כי רבה רעת האדם וינחם ד' כי עשה את האדם ויחמר ד' אמתה וגו', אשריכם הלדיקים שהם הופכים מדת הדין למדת רחמים, ככל מקום שנאמר אלקים הוא מדת הדין וכו' ובתיב ויחזרו אלקים את רחל וגו' ויחזרו אלקים את נח וגו' עכ"ד המדרש.

אמנם הבדל רב יש בין צ' הפיכות אלו, דהרשעים כשהפכין הרחמים לדין הם נאצדין ואין למו קיום, וגם המידה אין לו קיום, דא"ל שיתנהב העולם במדת הדין, ואחרי שהם נאצדין, חוזר הבו"ת להיות מתנהב עם ברייתו במדת הרחמים, משא"כ הלדיקים כשהם מהפכין מדת הדין לרחמים, הם קיימים וגם למידה ההוא יש לה קיום נלחי, וכמו שפי' האלשיך בק' עה"פ אלקים יחננו ויברכנו יאר פניו אחנו סלה, ותו"ד ז"ל דהנה כשהשפעת הברכה צאה עיי' מדת החסד והרחמים, אפשר שיהי' לה הפסק ח"ו, עיי' הקטרוג או כשיש שעת זעם בעולם, משא"כ אם גם מדת הדין מסכים להשפעת הברכה, אז אין לה ציעול עולמית, וח"פ הפסוק אלקים יחננו ויברכנו, דהיינו אם הברכה צא מנד מדת הדין, אז יאר פניו אחנו סלה, הברכה היא נלחית לעולם ועד ואין לה הפסק ודפח"ת, וזה יבואר קישור דברי המדרש הג"ל, דדור המבול הפכו מד"ר למדת הדין, ונח הפך מדת הדין למדת הרחמים כמו שדרשו חז"ל במדרש הג"ל, וחש"כ הפוך רשעים ואינם ר"ל שהרשעים מהפכים מדת הרחמים לדין, אבל ואינם שהם נאצדים מן העולם, וגם למידה ההוא אין לה קיום וחוזר הבו"ת להיות מתנהב עם ברייתו במדת הרחמים, וצית לדיקים

הוא לגביהו דכתיב כי מפני הרעה נאסף ה' לדיק, פרשי עינותא הוא שלא יראו צרעה העתידה לצוא, ע"כ, וביאור המאמר כי צבא רב יוסף דלע"ג שאין יכולין להגלל מן הפורעניות, דכיון שניתן רשות למשחית חיו מנחין, חלל חיו דיון שקדיומו לפורעניות תחלה, והשבי לו חיייו כיון דסוכים חיוס יכולין להגלל, ח"כ עינותא הוא לגביהו שלא יראו צרעה העתידה לצוא.

ובן חיתא צוה"ק פרש"י זו (דף ס"ח ע"א) ר' יחזקא אמר כל זמנא דחייבי עלמא אסגיא, זכאה דאשתכח ציניוהו הוא אחפס בקדמיתא וכו', ונה הך שזיב ל' קוצים בין כל חיון חייבי, חלל בגין דיפקון מני' תולדין בעלמא, ותו דאיבו אחרי צבו כל יומא ויומא ולא קבילו מני, וקוים צפשי' (ויחזקאל ג') ואתה כי הזכרת רשע וגו' ואתה את נפש הבלת, מכאן כל מאן דאזכר לחייבי, ח"כ דלא קביל מני', הוא שזיב לגרמי' והבוא חייבא אחפס בחובי' עכ"ל הצוה"ק, הכי מבואר צוה"ק דאף על נח הקשו איך ניוול מצין הרשעים, חלל שנינול בשביל תולדותיו שבוהו ה' מוכן לכך להעמיד תולדות כדאיתא בצ"ר, וגם לפי שהוכיח את בני דורו ע"כ הילל את עלמו, ומעתה חין מן התימה שאלו הכשרים שדדורו שלא ה' להם זכות העמדת תולדות, ולא מנינו צדדי רז"ל שהוכיחו את בני דורם, ע"כ נסתלקו עוד קודם המבול, כמ"ש צוה"ק דזכאה דאשתכח ציניוהו הוא אחפס בקדמיתא.

ובזה יתורלו הקוסיות והסתירות, כי לפני המבול וסמוכה לה, לא ה' אפשר לנח להתפלל על דורו, לפי שהיו פחותין מעשרה, שלא נשתירו כ"ח נח וגו' בניו וגשיכס, והכשרים שדדור כבר נסתלקו מן העולם לפני הפורעניות, וח"ש שלמד ארעייה ממנו שלא התפלל בסדום על פחות מעשרה, ומה שבאשימו צוה"ק את נח שלא התפלל על דורו, הנוהג כל זמן שהיו הכשרים עדיין בעולם, וכבר נגזרה גזירת המבול כמ"ש רח"ל שהמתין הקצ"ה ק"כ שנה מגזירת לא ידון רוחי וגו', ואז ה' צוהו להתפלל על כלל העולם צירוף כלדיקים שדדור

למצוי רחמי על עלמא, וקרבנא דאקריב לכתא, דיקרב ל' מן קדמא דנח, דלמא ישכך רוגזא מעלמא, עוד שם בשעתא דח"ל קוצ"ה למשה ועתה הניחה לי וגו' ואעשה אותך לגוי גדול, מיד אמר משה וכי אשכח דיוכח דישאל בגיני, השתא יימרו כל עלמא דלנח קטלים לון לישאל, כמה דעבד נח, דכיון דח"ל קוצ"ה דישתחבא הוא וצווי לא צעא רחמין על עלמא ואחאבדיו, וצג"כ אקרון מו המבול על שמי' כמד"א כי מו נח זאת לו וכו', ועוד הרבה מהאמרים בצדרי הצוה"ק כע"כ, ולפי"ז איך למד ארעי"ה מנה שלא להתפלל על פחות מעשרה, והכי גם נח ה' ראוי לו להתפלל במבואר דרז"ל ה"ל

(ה) **ובזה"ק** עלמו נראה כסתירה בעין בזה, שמתחלה אמרו דלא ה' יכול לאגנא על עלמא, בגין דלא אשתכחו תמן עשרה, כד"א חו"ל ימלאון שם עשרה וכו' והוא בצדרי הצ"ר ה"ל, ולהלן אמרו להיפך דח"ל למצוי רחמי עליהו וכו', והוא סתירה לכאורה, בגם דמימרא הראשון ר' יוסי אמר, והשני נאמרה בש"ר יחודה, חלל מדי"ת לעשות פלוגתא צד, וכללל הוא דאפשי פלוגתא לא מפשיק, ול"כ להשות דצריכס ז"ל.

ונראה לפרש צדרי התנחומא ה"ל צמ"ש הרבה כשרים היו צדן כגון נח ונמחו עם הדור, הנה לא אמרו ונמחו במבול, חלל ונמחו עם הדור, יראה לפרש שנסתלקו מן העולם עוד קודם המבול ולפני הפורעניות, וכן חיתא בספר הישר שהיו שדור הרבה לדיקים, וסילקס הקצ"ה מן העולם כדי שלא יתפללו על דורם, ואיתא בגמ' צ"ק (דף ס' ע"א) ח"ר שמואל בר נחמאי ח"ר יומא חין פורעניות צאה לעולם חלל בזמן שהרשעים בעולם, ואין מתחלת חלל מן כלדיקים תחלה וכו' חני רב יוסף מ"ד ואתם לא תלאו איש מפתח ביתו עד צוק, כיון שניתן רשות למשחית חיו מנחין צין לדיקים לרשעים, ולא עוד חלל שמתחיל מן כלדיקים תחלה וכו' צבא רב יוסף כולי האי לאין דומין, פרשי' להלל חשוכים כלדיקים שקודמין לפורעניות, ח"ל חייבי עינותא

ויבואר צוה שנינו הפסוקים, דמתחלה כתיב לדיק תמים ולהלן לא אמר תמים, וגם אמרו דדורותיו ולהלן כתיב דדור הזה, דהנה כח עשרה גדולה מאוד, וכמ"ש ז"ל כל ב' עשרה שנים, ודרשו ז"ל עכ"פ ונקדשתי בחוך בניי שאין דבר שנקדשה פחות מעשרה, ומכ"ש עשרה לדיקים כוחם גדול מאוד להבין על כל המקום כמבואר דרז"ל, ואפי' אינם בחבורה חדא, אבל ע"י התקשרות רוחא ברוחא ויכלו לפעול הרבה ולהוסיף קדושה בעבודת הש"י כידוע, וע"כ מעיקרה כתיב לדיק תמים דדורותיו, כ"ש שהיו צעולם הרבה כשרים ולדיקים, וצ"ל דיק כח לדקתם הביע נח למעלה השלימות בעבודתו ית', ונקרא תמים ע"ש השלימות, וזה ה' דורותיו שלפני המבול, אבל דדור הזה סמוך למבול שכתב נסתלקו ה' לדיקים שדורו ונשתתתו רק פחות מעשרה כאמר"ל, ע"כ לא נאמר צו תמים, שנחסר לו השלימות שהביע אליו מנח לירוק והתקשרות ה' לדיקים.

ובזה אפ"ל דברי ה"ש דורשין ויש דורשין שנתקשו המפורשים בהם, דאך יתכן לדרשו לגנאי והתחייב העיד עליו לדיק תמים, ואפשר דה"ש דורשים לגנאי לא על נח דרשו בן חלף על תמים ה' דדורותיו, וע"ד שביארנו דשלימות ה' מנח הכשרים שדורו, שהועיל זכותם לאצטרופי להגביר כח קדושתו, אבל חילו ה' דדורו של ח"א לא ה' נחשז כלום זכותם לגבי קדושתו של ח"א, אבל תרומתו מודים על נח שחילו ה' דדורו של ח"א ה' לדיק ביותו, שה' מועיל לו בודאי זכותו של ח"א להגביר ולהגדיל כח קדושתו, ולא פליגי חלף במשמעות דורשין, דה"ש דורשין לשבח דרשו דדורותיו על נח איש לדיק, דחילו ה' דדורו של ח"א ה' לדיק יותר, וה"ש לגנאי דרשו לו למיעוט דדורותיו על תמים ה', דשלימותו ה' מנח דורותיו, אבל דדורו של ח"א לא ה' נחשז שלימות דורותיו אלו כלום.

ואפ"ל דרשנו מ"ד חת האלקים הבהלן נח, ולבאורה מנח השמיטיו הכתוב צוה, ובכר אמר לדיק

שהיו הרבה ויותר מעשרה, ומה שלא התפלל באמת בזמן שהכשרים היו עדיין צעולם, חלו לנח שהשיג שגזירת המבול מוכרחה, ואין לנח הבו"ח שילולו ע"י תפלה, וכמ"ש בספר"ק זרע קדש דמבול בגימט' חסדו, כי ה' חסד גדול באצדור הרשעים, שחלמלי נשאר צעולם לא ה' אפשר להיות קיום לאומה הישראלית מחמת גודל עומתתם, ולא ה' יכול ואברהם אבינו להיות על אותה הבחי' שה' וע"כ צהררה שיאצדו, ולעטם זה מנח ח"ע ולא התפלל עליהם. ואעפ"כ ה' נחשז זה לחסרון בשלימותו, מה שלא התפלל על בני דורו, ואעפ"כ שלא ה' ראוי שילולו, ובלא"כ לא ה' מועיל תפלתו על אותו הדור, אמנם תפלתו של לדיק אמת אינה חזרת ריקס, ואם לא יועיל לשעתה אבל יועיל בודאי לדורות ישראל העתידים, וכמ"ש ק"ז הייבב לב זל"ה עכ"פ המכסה חני מאברהם וגו' ואברהם היו יחי' לגוי גדול וגו', לבאר קישור הפסוקים, דלכאורה קמי שמיא גליא דלא יומא עשרה לדיקים בםדום, ולא יועיל בתפלתו להציל את-םדום, ח"כ למח בודיעו הבו"ח מעיין הפיכת סדום ויבול לנח חס, אכן תועלת גדול וכללה גדולה לדורות ע"י תפלתו של ח"א, וכמ"ש צפדרי"א (פכ"ה) דמכאן אמרו חכמים חס יש עשרה לדיקים במקום, בזכות המקום יוצא שנה' לא אשחית בעבור העשרה, הרי שזכות תפלתו של ח"א יחי' ה' ה' ה' לדורות להציל בשביל עשרה לדיקים כל המקום בזכותם, וח"ש המכסה חני מאברהם אשר חני עושה, וח"ת מה תועלת ולמה יעטור בהם, ע"ז אמר ואברהם היו יחי' לגוי גדול, ויועיל תפלתו לדורות ישראל עד עולם עכ"ה. וכמ"כ בנח מה שלא התפלל על דורו, לפי שידע שלא יחי' תפלתו מקובלת, ואעפ"כ פגם ה' לגבי, וכן אמרו צוה"ק (בהשמועות רמ"ד ע"ב) אפי' הכיר ה"ל למעשי רחמי על עולמא, בגין דניחא לי' לקוצי' מאן דיימר עבא על בניו וכו' עכ"ל, אבל כ"ז ה' ערס שנסתלקו הכשרים מן העולם, ואז ה' יכול להתפלל על עולמא, אבל ח"כ סמוך למבול כבר היו פחותין מעשרה, ושפיר עבד דלא התפלל עוד, וממנו למד ח"א חס מה שלא התפלל על פחות מעשרה.

שועמו בחולות ירושלים וגו' ח"ד יחקק עד כמה וכו', אם ממלא ח' בכל העיר חולין לה בזכותו עכ"ד המדרש, וביאר ריפ"ח ז"ל אמאי בירושלים סגי אפי' ב'א' ובסודם הולך להיות עשרה, מפני לדיוקים דסודם דיוקי ניבלי הוו, וכמ"ס צצ"ר (ס') י"ח כחי' (חסר) דאיהם אלא דיוקים ניבלי (ופי' מלשון פירות הנובלות עיי"ש) ומה"ע הולך להיות מנין עשרה להיות ככה זכותם להגין על כל העיר, אצל הדיק המבוקש בירושלים, איש אמונים לגמרי בדי"ח ובמשא ומתן, ובדיוק גמור כזה אפי' ב'א' סגי, אמנם הקשה עוד ציפ"ח דח"כ אמאי לא נתלה בזכות נח למקומו מיהא, ומיכן דכאי חנא ס"ל כיש דורשים לגנאי דלא ח' דיק גמור, ע"כ לא ח' כדאי להליל דורו עכ"ד ז"ל.

ואפ"ל דלפי האמת דיק גמור ח' כיון שהחוב"ק מעיד עליו דיק חמים ח', ומה דלא בגין זכותו להליל מקומו מיהא, אפ"ל דהיכא גזירת המבול מוכרחת, וכמ"ס בספרי"ק זרע קודש (כוב"א לעיל) דמבול בגמ' חסדו, כי ח' חסד גדול באיבוד הרשעים, שאלמלי נשאריו בעולם לא ח' אפשר להיות קיום לאומה הישראלית מתחת גול עומאתם וכו' וא"ש דלא בגין בזכותו, דלא ח' זכות להם שינללו וכמו שביארנו לעיל שה' חסד זכות גם להם ולכל העולם מה שנאצדו וחזרו ונתקנו בגלגולים (עיון בדברנו לעיל) אמנם כדי שלא יח' נחשז לחסרון בשלימותו של נח הדיק, מה שנמנע ולא התפלל על הבלם, וכמ"ס צוה"ק הניל אפי' הכיר הו"ל למצעי רחמי על עמא וכו' וע"ד שביארנו לעיל דתפלת הדיקים אינה חוזרת ריקס, ואף אם אפשר דמכ"ע יש דורשין למלת דורותיו לגנאי, שלא ח' אלא דיק בערך דורותיו, ובדורו של אשעי"ה לא ח' נחשז, דהיינו שצחו להדיק את הדיק שלא יח' נחשז לחסרון בשלימותו מה שלא השתדל בהללם, כי לא ח' כוחו יפה להלילם בשביל ח', ומה שלא ח' כוחו יפה כשל אברהם אין זה גמור.

חמים ח', וא"ל להיות דיק חמים רק אם הולכים עם חלקים וזירחתו, ובצב"ע כתב את האלקים התהלך נח ס"ת חכם ולי"צ הכוונה בזה, ויחבאר עפ"י דרכנו הניל שנה הסכים עם מדה, דיוק, ולא עמד נגדו להתפלל על הבלת דורו, ובעטם מפני שהשיג שיש בזה חסד גדול לקיום העולם והכלה לקיום אומה הישראלית, ואלמלי ישאריו בעולם לא היו ישראל זוכין לקבלת התורה כמבואר לעיל בשם ספרי"ק זרע קודש, וז"ש את האלקים התהלך נח ר"ל שהסכים למד"ה, וגמא בו ס"ת חכם דאיהא חכם הכוונה את הנובל, ולפי שהשיג נח הדיק שמוכרח בן שיאצדו לתועלת דורות ישראל, ע"כ הסכים למד"ה וחכם יחקרי ע"ז, אך אשעי"ה ח' נחשז ואת לחסרון בשלימותו, כמבואר צוה"ק דאפ"ה הו"ל למצעי רחמי על עמא, ואשעי"ה שידע שלא יושיל תפלתו להליל יעוי"ש.

*

אז"ל בענין הניל ליישב שינוי הכתובים, דמתחלה אמר דיק חמים בדורותיו, ולהבין הוא אומר דיק לפני דורו כזה, גם לבאר דברי ח' דורשין ויש דורשין, ויחבאר בהקדם מ"ד במד"ר פ' וירא (פמ"ע ס' כ"ה) חולי ימלאון שם עשרה, למד עשרה, כבר נשתיר דור המבול שמהם ולא נתלה לעולם בזכותו עכ"ד המדרש, וכ"כ רש"י ז"ל צפ"י ער"ת שם, על פחות מעשרה לא ביקש אברהם, אמר דור המבול היו ח' נח וג' ציו ונשיהם ולא היליו על ציו דורם עכ"ל, ולבארם קשה לפימ"ד צוה"ק הניל, שהאשימו את נח, דהו"ל למצעי רחמי על עמא, ובג"כ חקרון מי המבול על שמי וכו', ח"כ גם נח לאו שפיר עבדו, ואיך למד אשעי"ה ממנו שלא להתפלל על פחות מעשרה, (ובצר חרלנו קושיא זו לעיל ועוד לאקרי מליו).

ואפ"ל דכנה אמח"ל (יומא ל"ח) חר"ה צ"ח ח"ר יוחנן אפי' בשביל דיק ח' עולם מתקיים, שנאמר ודיק יסוד עולם, ובצ"ר הניל עכ"פ חולי ימלאון שם עשרה, ר"י צ"ר סימון ור"ח צש"ר יוחנן כאן עשרה וזירושלים אפי' אחד, דה"ד (ירמ' ח')

על דורו, וז"ש כי אותך ראיתי לדיק לפני דבור כזה ולא הזכיר תמים.

ויובן בזה מה דייק הכתוב הכא לומר לדיק לפני ולעיל לא כחיד לפני, עפ"י"ש בגמ' סוכה (מ"ה ע"ב) אמר חזקי' אי"ר ירמ' משום רשב"י ראיתי בני עלי' וכן מועטין וכו' אם שנים בן אי וכו' מכן, וקצו בגמ' מי זוטרי כולי האי, ובה אמר רבני לא פחות עלמא מחלתין ושיחא לדיקי דמקבלי אפי שכינה בכל יום וכו', וחירו ליק הא דעיילי דבר (ברשות) הא דעיילי בלא בר, פרש"י בלא רשות מועטין בן וכו', וז"ש לו הקב"ה כי אותך ראיתי לדיק לפני וגו', שאתה מן הדיקים הנכנסים לפני בלא בר, וכדאי הוא זכותך ותפלתך להגין על בני דורך, ולעטם זה לא הזכיר עליו תמים, לפי שלד מידת ענותותו נמנע מלהתפלל עליהם כ"ל, ומלא לפני יש בו נחית עטם על שלא הזכיר בו שזה תמים, ובה יבואר דברי המדרש כי אותך ראיתי לדיק לפני זש"ה כי לדיק ר' זקוק אבד ישר יחזו פנימו, ר"ל לדרגנו לפי שה' נח הדיק בבחי' הדיקים אשר ישר יחזו פנימו ועיילי בלא בר, ע"כ לא כתב ד' הכא תמים כ"ל, ומעשה ליק קושייתו כ"ל איך למד ארטי"ה מזה שלא להתפלל בסדום על פחות מעשרה, וברי גם נח כו"ל להתפלל כמבואר צוה"ק דלוא שפיר עבד צבה שלא ביקש רחמים עליהם, אמנם השיג ארטי"ה דמה שנמנע נח מלהתפלל עליהם, היתה לד ענותותו שלא החזיק אי"ע לדיק גמור, אי"כ משם ראי' דבדיקים שאינם גמורים כסדום ל"ל עשרה דוקא, דבה כי מקום לענותותו של נח שלא התפלל על פחות מעשרה וכ"ל.

*

אלה תולדות נח נח איש לדיק תמים כי דבורותיו את האלקים התהלך נח, פרש"י ז"ל ובאברהם הוא אומר אשר התהלכתי לפניו, נח כי לדיק סעד לחומכו, אבל אברהם כי מתחזק ומתהלך בצדקו מאתו, ע"כ. וכבר דקדקו דברי גם בזה כחיד להלן שאת הקב"ה כי אותך ראיתי לדיק לפני,

דשפלות דורותיו גרמו לו שלא הגיע אלף למדרגתו לדיק דבורותיו, משא"כ אם נדרשנו לשבת, מתוך שצחו באים לידי גנותו, דאם נאמר שה' כוחו יפה להגין עליהם בצדקתו וכו' בזה חסרון בשלימותו שלא מסר נפשו להליס, וע"כ צהרו יותר לדרשו לגאלי ולהלדיקו. בך, והדורשים לשבח אולי ס"ל כאידך מ"ד צוה"ק דלא כי' להתפלל עליהם, (כמאמר הצוה"ק הוצא לעיל) אי"ר יהודה מאי הו"ל למעבד דהא חייבי עלמא הוי מרגוזין קמי קוצ"ה ואיבו יקריב קרבנא וכו', ולפי"ז אין עליו אשמה מה שלא השתדל בהללם, וע"כ דרשו הפסוק לשבח.

ולבאר שינוי הכתובים אפי"ל דמה שנמנע נח ולא התפלל על הכללם, היתה לד מידת ענותותו ושפלות רוחו שלא החזיק אי"ע לדיק גמור שה' בכה זכותו כדאי וראוי שיגן עליהם להליס, ועד"ש ז"ל בגמ' זכחים (קט"ז ע"א) תמים בדרכיו, פרש"י עניו וסבגן ע"כ, ואפשר דוכלל זה במלת תמים עפ"י"ד בגמ' מגילה (כ"ט ע"א) האי מאן דהיכיר בעל מוס הוא, על כן אין ראוי להקרא תמים אלא העניו בתכלית, דאלי"כ מוס בו ואינו תמים, ובה נח הדיק שהצוה"ק העיד עליו לדיק תמים כי, בודאי שה' עניו בתכלית, ולד גודל שפלות רוחו נמנע מלהתפלל על הכללם, שדימם בנפשו שאין זכותו כדאי להגין עליהם, אמנם דבר זה כי' נחשב לחסרון בשלימותו כמבואר צוה"ק כ"ל, ואף שהיתה כוונתו לשי"ש לד מידת ענותותו, מ"מ אין לו לאדם למנוע ממעשה הטוב בשביל העוה, אבל ל"ל ויגבה לבו בדרכי ד', וע"ד שפי ק"ז הישמה משה זל"ה עה"פ אם תעב שאת ח"ל לפעמים הו"ה"ר מדיח את האדם מדרך הטובה בהראות לו שפלותו ופחיתותו וכו', וזה שמהיכיר הכתוב שלטוב ישא אי"ע ויאמר הלא אני חלק אלקי ממעל וכו', ובה יתבאר שינוי הכתובים, שמתחלה אמר"כ לדיק תמים כי דבורותיו, ר"ל בכל הדורות הקודמים למבול כי מדת ענותותו בשלימות, וכו' ראוי לו להתאכז בו, אבל דבור הזה של גזירת המבול כי נחשד ענותותו לחסרון, שעל ידו נמנע ולא התפלל

הכתוב כי לבחי' לדיק גם נח לא הי' לריך סעד, וע"כ אמר לפני דיוקא בבחי' שנאמר בצרבהס אשר התבלתי לפני עבתי' ז"ל, וצוה אפשר לתוך קלח ג"כ קושיא הי"ל, דבתחלת הפרשה שהזכיר לדיק חמים, ובבחי' זו לא היחס שלימותו כשל אלטעי"ה, שאלע"ה לא הי' לריך לסעד כמבואר בדרש"י ז"ל, וע"כ איכא דרשאו לגנאי דלילו הי' דורו של ח"א לא הי' נחשד בבחי' זו לבלום נגד ערכו הכס של אלטעי"ה, חבל להלן דכתוב כי אותך ראיתי לדיק ולא הזכיר חמים, ולבחי' זו גם נח לא הי' לריך סעד כמו צרבהס, וע"כ כי"ע מודי דנדרש לשבח דאס דבור של רשעים הביע למעלת אלטעי"ה בבחי' זו, כי"ע חילו הי' דבור של לדיקים הי' לדיק יותר, אמנם עיקרא דקושיא עדיין במקומה עומדת, דכיון דאפשר לדרשו לשבח מדוע דרשאו הי"א לגנאי.

והוא כמ"ש בצרבהס אשר התבלתי לפניו, ומדוע חתמ"ל נחמך דנח הי' לריך סעד לתומכו. (3) חמים הי' בדורותיו פרש"י מדבריו רז"ל יש דורשים אותו לשבח, כי"ע שאלו הי' דבור לדיקים הי' לדיק יותר, וי"ד אותו לגנאי וכו', ובקושיא מפורסמת נחם לדרשו לגנאי והחוס"ק העידם עליו לדיק חמים וכיון שאפשר לדרשו לשבח מדוע זה דרשאו לגנאי.

ג) ועוד יפלא דהכא לא נחלקו בני חרי מ"ד ח"א כלן בפסוק לדיק חמים הי' בדורותיו, חבל להלן עכ"פ כי אותך ראיתי לדיק לפני דבור הכא ליכא מאן דס"ל דדבור הכא למעוטי כל דבשאר דורות לא הי' לדיק, ובאמת החס ליכא למידרש לגנאי לשלול שאר הדורות וזאת הדור הכא, דהרי ק"כ קודם המבול האמרי מאמר ד' לא ידון דוחי בשלום, וזו' לו הקצ"ה לעשות התיבה ולהגלל על ידה, וק"כ שם הכס הרבה דורות כידוע שיטת הרמב"ם ז"ל דגם אז היו ימי שנותיהם שבעים שנה בדרך כללות, ורק יחידו סגולה היו שהאריכו ימים הרבה יותר, ובש"ס שבו' לדיק בדורות הרבה, ומשכ"כ לדיק לפני דבור הכא, בעכ"ה דרשאו לשבח דכ"ע דדורו של לדיקים הי' לדיק יותר, ומכ"ע לא פליגי בני מ"ד החס וטובו מודי לדרשו לשבח, ולפ"י תכפל בקושיא, דאחרי שכבר גילה הכתוב החס לדרשו לשבח, מ"ע דהני יש דורשין לדרשו הכא לגנאי וכו'.

וקושיא זו אפשר ליישב קלח עפ"י מ"ש בספ"ה"ק עבודת ישראל מהמגיד הקדוש מקאזינץ זל"ה, לתוך נחם בתחלת הפרשה אמר הכתוב לדיק חמים ויכלן הוא אומר לדיק ולא אמר חמים, עפ"י"ש רש"י ז"ל עכ"פ את האלקים התבלך נח, שבו' לריך סעד לתומכו וכו', ואפ"ל מסביר דגם נח לא הי' לריך סעד לבחי' לדיק, כי הי' מתחזק מעצמו ובלך בלדקתו, אמנם להיותו לדיק חמים שהוא מעלה היותר גבו', לא הי' לריך סעד מאת ד' לתומכו, ולכן מתחלת הפרשה שהזכיר הכתוב לדיק חמים, ע"כ כתוב את האלקים התבלך נח שבו' לריך סעד וכו', חבל להלן כי אותך ראיתי לדיק לפני, משמענו

ואפ"ל דקושיא חדא מתורגמ' בחיק תצירתה, ויוצן עפ"י הידוע מהלדיק הקדוש מלובלין ז"ע, וק"י היותו לב זל"ה הביאו בשם לדיק ח', חבל ידוע ומרגל' בפומיכו דרבנן מאמר זה בשם הכ"ה"ק מלובלין ז"ע, איך שאמר על עצמו שאפי' חס בבחי' בעצמו יאמר לו שהוא לדיק, יחי' מוכרח להאמין על אותו הרגע בלבד, חבל מיד צרע שלחרי' יחסוד ח"ע שכבר ירד ממדריגתו, וכמ"ש ז"ל אל תאמין בעצמך עד יום מותך, וק"י זל"ה פ"י צוה הפסוק „עתה" ידעתי כי ירא אלקים אתה, שאלע"ה הי' מפרש במאמר הכס, שעל אותו הרגע בלבד העיד בבחי' על יראתו, ומיד חזר לשפלותו להיות צעניו כעפר ואפר במידתו עיי"ה, וכן הוא דרך הלדיקים שחולין תמיד החסרון בעצמם, הכס דלפי האמת מסביר דאדם שבבחי' משד עליו שהוא ירא אלקים ולידיק, אחרי שכבר זכה למדריגה זו, בכל פעם ובכל שעה יוסף ויתחזק בקדושתו ובזדקתו, חבל דרך הלדיקים לתלות החסרון בעצמם ומקיימים בעצמם מ"ש רז"ל אל תאמין בעצמך, וכמ"ש ברי"ה בגדול לפני הסתלקותו שאמר איני יודע לאיזה דרך מוליכין אותי, ועוד הרבה מאמרים בגמ' מתנאים ואמוראים שבו מתפקדים בחלקם לעו"ב, וכך

הוא דרכם של לדיקים שאף אם אפשר לתלות לשבח ולגנאי תולים לגנאי ולחסרון בעצמם.

ומעתה קושיא חדא יחי' מתורגמא בחצורתה, דכנה אמרו חז"ל ערובין (דף י"ח ע"ב) אומרים מקלם שצחו של אדם צפניו וכולו שלא צפניו, מקלם שצחו צפניו דכתיב כי אותך ראיתי לדיק לפני וגו' וכולו שלא צפניו דכתיב איש לדיק חמים הי' וגו', ואפשר דהיינו טעמא דכיש דורשים לגנאי, ובאמת גם הם מודים שהפי' האמיתי לידרוש לשצחו של נח הדיק ולא לגנותו, אלא כדי שלא יקשה מאחר שלמד נח תורה, איך האיד העיד עליו הכתוב לדיק חמים הי', והרי כצפניו דמיה, ואין אומרים צפניו אלא מקלם שצחו, ע"כ פירשו דאיכא למידרשי' גם לגנאי דאילו הי' צדורו של אהעי' לא הי' נחשב לכולם ונה בעצמו הי' מפרש הפסוק כן וכבחי' הדיק מלובלן זלליה, ואי"ש דאין זה כל שצחו צפניו, ואי"ש מ"ש לא הי' נחשב לכולם, והלשון תמור דאף אם נימא דלא הי' נחשב כהאעי', אבל איך יתכן לומר דלא הי' נחשב לכולם, אמנם לדרכו אין כוונה הי"ד לגנאי שכן הוא הפי' האמיתי, אלא שאפשר לתלות כן, וע"כ אף שלמד נח תורה, אין זה כל שצחו צפניו, שצדורו נח הי' מפרש הפסוק כהיש דורשים לגנאי שכן דרך הדיקים לתלות גירעון בעבודתם והשפלות בעצמם שאין נחשבים לכולם, וכמ"ש משה ואהרן ונחמו מה, ומעשה לא היו כל שצחו צפניו, כיון שאפשר לדרשו לגנאי, אבל להלן שאמר הקב"ה לנח כי אותך ראיתי לדיק לפני, ולא הפליג הכתוב כ"כ שצחו לקראו חמים, ולא היו כל שצחו צפניו, ע"כ ליכא מאן דדריש הכס לגנאי, אמנם היש דורשין לשבח ס"ל דיותר מסתבר שהעלימו מן השמים פסוק זה לדיק הי' צדורותיו מנח, ואף שלמד נח כל התורה, אבל לא ראה הקב"ה לגלות לו מאמר זה דצדורותיו, כדי שלא יפרש צד גנותו, ואין ודאי דרשין לי' לשבח וזה יבאר הענין קת.

*

ואפ"ס עוד צחי' לפרש סינוי הכתובים שמתחלה הכיר הכתוב לדיק חמים ולכן הוא אומר כי

אותך ראיתי לדיק ולא אמר חמים, ואפ"ס עפ"י דהזכיר צפרש צו (דף ס"ז ע"ב) שהשימוי את נח הדיק דלא עבד כמשה צדורו, ולא צעל רחמין ענ עלמא ואיתאצידו, ובגין כך חקרין מי המבול ענ שמי', ולכן שם צזוכ"ק (דף ס"ח ע"ה) אפיכו בזכותי, דמשה לא חלה מלה בזכותי אלא בזכות אצבן קדמאי, אבל נח לא הי' לי' במאן דהיה בזכותו כמשה, ועוד שם ח"ר יהודה מאי בוי"ל למעבד דכא חייבי עלמא כיו מרגיזין קמי קוצ"ה ואיכו יקריב קרבנא, וכבר הבאנו לעיל פלוגתא התנאים בדברי חז"ק"ק שם, אם הי' לו להחפול בהחלט, או כיון דידע צנפשי' דבגזירה מוכרתת ואין תפנתו מתקבלת בשום אופן, ע"כ לא נחשב לחסרון בשלימותו מה שנמנע מלהחפול עליהם, ומסקנת דברי חז"ק"ק שם בהשמעות צבס צוכר יאן דאפי' הכור כו"ה נמצעי רחמי על עלמא, בגין דיתחא לי' לקוצ"ה מאן דיומר עבא על צניו וכו' ועיין בדברנו בענין שפירשנו עפ"י ק"ז הייטש לב זלליה עכ"פ המכסה אני מאצרכם עייש"ד ולענינו אפי' אם ידע דלא יועיל התפלה לשעשה, מ"מ הי' לו לנח להחפול, דהקב"ה מתאר' לתפלתו של לדיקים ועושהו מעיין ישועה לדורות העתידים שיצטרכו אליו ולא יחי' זכותם מספקת לכך (עייש"ד לעיל).

והנה לפי"ז עפ"י מדת הדין הי' נח לדיק חמים, ולא הי' שום חסרון בשלימותו, דכל הפגם הי' מה שלא החפול על צד דורו, ועפ"י מדת הדין לא הי' צדו דל' חסרון כלל, כיון דעפ"י שורת הדין לא הי' מקום לתפלתו שתתקבל, שהיתה בגזירה מוכרתת כמבואר בדבריהם ז"ל, משא"כ צדורתו הרחמים דאין שיעור ועדך לרחמי ותסדורו יח"ש, הי' לו להחפול עליהם, וכמ"ש צזוכ"ק דאפי' הכור בוי"ל למצעי רחמי על עלמא, בגין דיתחא קמי קוצ"ה וכו', וכמ"ש ז"ל שהקב"ה מתאר' לתפלתו של לדיקים ועושהו מעיין ישועה לדורות הבאים, וע"כ עפ"י מדת הרחמים הי' נחשב דבר זה לחסרון בשלימותו, מה שלא החפול על אגזי דורו, ומעשה א"ש דמתחלה אמר הכתוב חת ואלקים התהלך נח, ושם אלקים מורה

שנס עד שמה, שנה' התהלך לפני וכו' תמים פרש"י
וכתיב צהרי וחתכה צריתו ציני וצינך, והקשה
החוי"ט זל"ה כיכר איכה למשמע מייבד שעי' המילה
נעשה תמים, ודלמה חילו ה' חסר מנו' אחרת, לא
ה' ג"כ תמים אלא עיי' אותה במנו', וסידך הוא
ז"ל דמקרא גופי דיוק, דמנו' התהלך לפני, אלא
שעד שלא ה' ימול ה' נופל על פניו כשנראה לו
הקב"ה, וכמ"ס צפרש"י עה"פ ויפול אברהם על
פניו (בראשית י"ז) וטעמא לפי שהוא בעל מוס,
ואין ראוי להקרב לפני הקב"ה אלא בגפילת אפים
כמכסה מומו, ועל זה אמר לו הקב"ה מכאן ואילך
התהלך לפני ואיך לר"ך לגפילת אפים כי תהי'
תמים בלא מוס וכן הוא גם בצפרש"י וכו' עכ"ל
החוי"ט זל"ה.

ובזה יתבאר דברי המדרש ה"ל אומרים מקלח
שצחו צפניו וכו' שלם צפניו וכו', ויתורן
קושייתנו ה"ל דלכאורה גם מאמרי"כ לדיק תמים
כצפניו דמיו, כיון דלמד נח תורה וידע מה דכתיב
צ'י, אמנם כיון דמלת תמים דרשו צ'י רז"ל שגולד
מכול, הגם שדרשו ז"ל עוד דרשא תמים דזרכיו,
אבל נח ה' לדיק צמידת ענותותו ה' מפרש צ'י כלידך
דרשא שגולד מכול, וא"כ אין זה כל שצחו צפניו
אף דידע צ'י צהאי קרל כנ"ל, אולם להלן דכתיב
כי אותך ראיתי לדיק לפני וגו' לא כתב קרל תמים,
כי כיכר דלא להוי כל שצחו צפניו, דכיון דכתיב
לדיק לפני, א"כ כבר נזכר צו שצח המילה, כמפרש"י
ע"פ התהלך לפני שנה' באברהם, שעי' המילה
ראוי להקרב לפני הקב"ה וא"ל לגפילת אפים, ולפי"ז
אם יאמר תמים יתפרש תמים דזרכיו, ולכן לא
אמר תמים כדי שלא יכיר כל שצחו צפניו וא"ש,
ולדרכנו יתבאר דברי המדרש ה"ל צא אהר וכל
ציתך וגו' כי אותך ראיתי לדיק לפני הה"כ כי לדיק
ד' דקות אכב ישר יחזו פנימו, דהנה מלת לפני
נדרש שבי' מכול, וכו' יכול לעמוד לפני הקב"ה בלי
נפילת אפים שא"ל לכסות מומו, וז"ש צמדרש הה"כ
כי לדיק ד' דקות אכב ישר יחזו פנימו זה נח
דכתיב בראשית וכל ציתך וגו' כי אותך ראיתי לדיק

על דין, וע"כ לפי מידה זו בזכיר הכתוב עליו לדיק
תמים ה', שבי' שלם צדקתו אבל להלן כתיב ויאמר
ד' אל נח צא אהר וכל ציתך וגו' כי אותך ראיתי
לדיק לפני, וכו' מאמר השם בשם ה' שהוא רחמים,
ע"כ נאמר לדיק לבד ולא הזכיר תמים לפני מדת
הרחמים ה' תסרון בשלימותו מה שלא התפלל על
צני דורו וכו'.

*

באופן אחר אפ"ל הדקדוקים ה"ל, בהקדם עוד
מ"ד צב"ר עה"פ צא אהר וכל ציתך אל התיבה,
כי אותך ראיתי לדיק וגו', כתיב (תהלים י"א) כי
לדיק ד' דקות אכב ישר יחזו פנימו וכו' זה נח
דכתיב צא אהר וכל ציתך אל התיבה, וז"ל הקישור.

ב עוד דרשו ז"ל צב"ר עה"פ צא אהר וכל ציתך
אל התיבה כתיב ד' לדיק יצחק ורשע ואובד
חמם שנאה נפשו א"ך יוצאן היוצר הזה חיונו צדק
קנקים מרועים וכו', כך אין הקב"ה מנסה את
השעשם אלא את הדיקים שנה' ד' לדיק יצחק וכו'
זה נח שנאמר ויאמר ד' לנח צא אהר וכל ציתך
אל התיבה וגו', עכ"ל המדרש, וז"ל מהו ענין הבסיון
צא שזכו הקב"ה ליכנס לתיבה, והלא לעצבתו נכנס
שיגול ממי המבול, ג) להלן צמדרש א"ר אלעזר בן
עזרי' מצינו שאומרים מקלח שצחו של אדם צפניו
וכולו שלא צפניו, שכן הוא אומר בנה איש לדיק
תמים ה' שלא צפניו, וכתיב כי אותך ראיתי לדיק
לפני צפניו עכ"ל המדרש, וכבר הקשינו לעיל דגם
מאמר הכתוב לדיק תמים כצפניו דמיו, כיון שלמד
נח תורה וידע מה דכתיב צ'י.

ונראה לנאר הענין דהנה בגמ' דזבחים (קט"ז
ע"א) דרשו ז"ל מה שנאמר בנה לדיק תמים,
תמים דזרכיו לדיק צמעשו עיי"ש, ובאבות דר'
נחן (פ"ב סו' ה') דרשו ז"ל תמים שגולד מכול,
וכן איתא צוה"ק (דף ק"ט ע"ב) תמים ה' דאחייליד
מכול דכתיב התהלך לפני וכו' תמים עכ"ל הצוה"ק,
ואקדים מ"ד צמחני' (סו"פ ג') דנדרים רבי אומר
גדולה מילה שכל המנות שעשה אלהים לא נקרא

שכניע עי"ל למדריגה דיוק לפני כנ"ל, ואזוני שגולד
מכול, לא ה' יכול למול ח"ע ערס שנלעו' לעעמיס
כנ"ל, אמנס אחר שנלעו' חלע"ס על המילה לא
ה' נולד מכול מעלה וחשיבות כ"כ, ואדרבה עדיפה
עפי לענין חשיבות המנו' לקיימה צפועל כמבואר
צ"כ פ' נך (פר' מ"ז סי"ח) בעלם היום הזה
נמול אצרכם ח"ר אבא בר כהנא הרגיש ונלעער
כדי שיכפול לו בקצ"ס שכרו, ח"ר לוי מל אצרכם
אין כתיב כאן חלל נמול, דק ח"ע ומלל עמנו
מכול (שנמול מן השמים), בבכוא ענתא חקיל
רש"י לר' לוי, אמר לי' שקרנא את חלל הרגיש
ונלעער כדי שיכפול הקצ"ס שכרו, מבואר דעדיפה
עפי למול צפועל, דלף דנולד מכול ג"כ חוקרי תמים
בלל מוס, אבל לענין קיום המנו' לא נחשז כלום
לדיוק מה פעל.

ובזה חל"ל פלוגתא ה"ס דורשים לשבח וי"ד
לגנאי, דהכא צוזכ"ק דרשו נח ח"ס לדיק,
כל מולן דנעיר ח"י ברית וכו' חקרי לדיק, מנא ה'ן
מיוסף בגין דנער לוי לברית עלמא, זכא דחקרי
לדיק וכו' כגוונא דא נח וכו' בגיני כך נח ח"ס
לדיק וכו', עכ"ד צוזכ"ק, ואפשר דהני דתתי מ"ד
פליגי בהך פלוגתא בגמ' צ"מ (דף ל"ב ע"א) דח"א
מקרא דדרש לפניו ולא לפני פניו, וחד אמר מקרא
דרש לפניו ולפני פניו עיי"ש, ולפי"ז מולן דדרש
מלת דזדורחיו לגנאי חילוי ה' בדורו לא אצרכם
לא ה' נחשז לנלוס, חילוי ס"ל מקרא דדרש לפניו
ולא לפני פניו, ומלת דזדורחיו קאי על תמים שנלמא
לפניו, שדרשו לו רז"ל שגולד מכול, אמנס כך
חשיבותא לא ה' חלל חילוי ה' בדורו של נח ערס שניתנה
מלות מילה כנ"ל, אבל חילוי ה' בדורו של חלע"ס
לא ה' נחשז מעלה זן לנלוס, דעדיפה יותר לקיים
מלות מילה צפועל, ודרי צפועל לא קיימה נח
והיה נחמר לו שלימות הזה, וה"ס דורשים לשבח
סבירא לכו מקרא דדרש לפניו ולפני פניו,
ומלת דזדורחיו קאי על לדיק תמים, שכו' נוער
בריתו כדש"ס צוזכ"ק ועי"כ דרשוכו לשבח דכ"ס
חילוי ה' בדורו של אצרכם ה' לדיק יותר.

לפני, ופירושו ע"י שכו' נמול ה' יכול לעמוד
לפניו ית' להיות ישר יחזו פנימו, ולא ה' לדיק
לגפילת אפיס ובכ"ן.

ולדרבנן יתבאר דברי ה"ס דורשים לשבח וי"ס
דורשים לגנאי שנחקשו המפורשים בפלוגתא
כנ"ל, עפי"ד צאצות דר' נתן וצוזכ"ק כנ"ל שדרשו
תמים ה' בנה על דליתוליד מכול, והנה ערס
שניתנה מלות מילה לחלע"ס לא ה' אפשר לקיים
מלות מילה צפועל וצמעה, נמלל שכו' חשיבות ומעלה
יחירה למי שגולד מכול כמבואר צ"כ (פר' מ"ט
סי"ב) כתיב סוד ד' ליראיו ובריתו לכודיעם, חילוי
סוד ד' זו מילה, שלא גלה אותה מאדם ועד עשרים
דור, עד שעמד אצרכם וניתנה לו וכו', וכתב היפ"ת
ויתכן מה דקרא את המילה בשם סוד ד', משום
שהיא ענין נעלם מהסברה, שהעלה מורק ויחית
הגוף וכו' וכריתתה דבר זר, וכמ"ס הרב (הרמב"ם
ז"ל) שחשבו רבים כי לזה לא נמולו אדם ונח ואצרכם
עד שזכו ד', שכו' חללס כחנא לחת גנות צמעה
העצב, וד' גילה לאצרכם שעמד צסודו עעמי המנו'
וכו', ורק אצרכם שעמד צסוד ד' ידע עעמה ולא
זולתו, וברא' כי הראשונים אשר היו לפניו לא קיימו
אותה, וכן הוא לא קיימה עד שגילה לו ד' עכ"ל.

ואפ"ר עוד ערס מה שלא קיימו הראשונים מלות
מילה, ומא שלא קיימה חלע"ס ערס שנלעו',
כמו שזמנו אמר"ל שקיים חלע"ס כל הדורה כולה
עד שלא ניתנה, עפי"ד בח"ס זלל"ס (חיו"ד ס' רמ"ה)
וח"ל מדברי הש"ס גיטין (דף ק"ז ע"ב) משמע
דמילה שניתנה בשמימי איבא סכנה וכו', והנה
עינינו רואות שאפי' אי מאלף ישראלים אינו מה
מחמת מילה, וא"ל מנו' מגיבה ומלל, אבל עפי' דרך
העצב היו המיעוט מחים ח"ו עכ"ל לענינו, ולפי"ז
אפשר דערס שנלעו על המילה לא ה' ראין
למול ח"ע מעטס סכנה, דאין המנו' מגיבה ומלל
רק במנו' ועושה כמ"ס סוטה (כ"א ע"א) חילומא
זכות דתורה הא אינה מנו' ועושה עיי"ש, נמלל
שכו' מעלה וחשיבות יחירה לח מה שגולד מכול

צלתי לך' לבדו לקיים מצותו ית' וגם הצדיק עמד
בנסיונו כמשה"כ ויעש נח ככל אשר צוהו ד', ר"ל
שעשה ע"ד וכוונת המצו' הצו"ת ולא כיון לתועלתו
כלל, וז"ש צמדרש ד' לדיק יצחק זה נח שנא' ויאמר
ד' לנח צא אהב וכל ביתך אל התיבה ר"ל דעווינו
הזה היתה לך הנסיון, לפי שהיתה הנסיון לתועלתו
והכלל נפשו, ועל שעמד בנסיונו ועשהו לכוונת המצו'
זכה לחיות צמדם ד' להיות ישר יחזו פנימו והבן.

*

אלה תולדות נח נח איש לדיק תמים הי' בדורותיו
וגו' פרש"י וכוהו דדברי ר"ל צ"ל דלכל
כחיו כי אותך ראיתי לדיק לפני וגו' ולא אמר
תמים, מכאן שאומרים מקלה שבתו של אדם צפניו
וכוהו שלא צפניו, וכבר הקשינו לעיל דכיון דנח
למד תורה כמבואר בדברי"ל, אי"כ ידע מה כחיו
צ"ל לדיק תמים, וגם זה היו צפניו.

(ג) **במד"ר** אלה תולדות נח וגו' הכ"ד (משלי
י"א) פרי לדיק עץ חיים, מה הן פירותיו של
לדיק מצות ומעט, ולוקח נפשות חכם זה נח,
שזן ופירשם כל י"ב חודש חתיבה, וז"ל דמדוע חכם
יתקרי על שם זה.

ורבא הענין גם יתר הדקדוקים שהבאנו לעיל,
נקדים דברי הגמ' במס' ע"ז (דף כ' ע"א)
אמר ר"ל צאו ונחזיק טובה לאבותינו, שאלמלא הם
לא חטאו, אנו לא באלו לעולם וכו', והקשו בגמ'
למימרא דאי לא חטאו לא הוו מולדי וכו', ומסקנת
דברי ר"ל לא תימא אנו לא באלו לעולם, אלא
אימא כמו שלא באלו לעולם, פרש"י ז"ל דאילו לא
חטאו היו חיים לעולם, וכל זמן שהם קיימים אין
אנו חשויין כלום עכ"ל, וז"ל ענין החזקת טובה
זו מה עיבה, ואדרבה מה טוב הי' אם היינו זוכין
להיות בחיים דבור אבותינו, ליהנות מהשפעת אור
קדושתם, ואשרי הדור שזכו להיות חלקם עמם,
ואף אם לא היינו חשויין לבלום לגדל רוס מעלתם,
בדואי שאינו כדאי לאצד את כל הטובה שצביל
חשיבות וכו' המדומה, ובדואי שלא הי' כוונת

עוד אפ"ל דברי המדרשים ה"ל בהקדם מ"ד
בספרי"ק שפע על בהקדמה בן משה שנה
וה"ה"ק הנשמה כשרה נאלם מצדיק שבשמים ר"ל
מעולם הלימות, לא תוכל לעמוד בלחוד הבהו הגדול,
שבו ד' שכן שכינת עוזו ותפארתו וכדורו וכו',
וליהיה להסתר תחת כסא הכבוד שאינו מאיר כ"כ
כמו אור עולם אלא שבו ד' שכן וכו', ולכיות
שכוונתו של הקב"ה לא הי' באלילות ובצבירות
שחשש שם עולמית גנזה תחת כסא הכבוד, אלא
כוונתו ית' ויתעלה להשתעשע עמם וכו' להשתעשע
עמם בזהבם שביכלו כולו אומר כבוד, ולעלות
נעלם אלאות לחזות צמדם ד' נעיונות נלה, ולבקר
בביכל קודש פנימו לפני ולפנים, לאור בלור החיים
אור הגדול אור ד' הצלתי גבול וסוף ותכלית, מפני
כן ובעבור כן ברוב רחמיו וגדול חסדיו בלבישה
וכנתיבה בגוף החומר, צמ"ח וש"ס איברים וגידים
גופניים, כדי שעי' מעשה הטובים וכשרון פעולתה
תאור ותגביר אור וכו', לעשות לה ממנו לבושי
אור כבוד כי נח מצו' ותורה אור וכו' עיי"ש
באריכות, ובזה יתבאר דברי המדרש ה"ל צא אהב
וכל ביתך אל התיבה וגו' זשי"ה כי לדיק ד' נדקות
אהב ישר יחזו פנימו, דאף שבי' כניסתו אל התיבה
לעובד ולהלל נפשו, וכבר גילה לו הצו"ת צמעת
ליווי עשיותיו שנגל ע"י כניסתו לתוכה, דכתיב וצאת
אל התיבה אהב וצניח וגו', אעפ"כ הוסיף לו
הקב"ה עוד ליווי צמעת כניסתו וא"ל צא אהב וכל
ביתך אל התיבה, וזהו מחסדו ית' שאובח את
הצדיקים ומעשיהם וחפץ חסד הוא, שעי' מעשה
המצו' נעשית לצות לנשמתם ויזכו לחזות צמדם ד'
וכו', ויוצן קשור דברי המדרש צא אהב וכל ביתך
אל התיבה וגו' זשי"ה כי לדיק ד' נדקות אהב ישר
יחזו פנימו, דלמעט זה הוסיף לו הקב"ה ליווי על
כניסתו, שעי' מעשה המצו' יתבאר אור הנשמה
ויזכה להיות ישר יחזו פנימו, ויתבאר צמ' גם
מתמר השני שצמדרש ע"ה"פ ה"ל ד' לדיק יצחק
וכו', דלפי שבי' כניסתו לתיבה לתועלתו ולהלל
נפשו, למעט זה ליווי הצו"ת בדרך מצו', כדי לנסותו
אם יעשה לכוונת התועלת והכלה, או בצו"ת שלימה

ובסקרנים משתמשין בה לזיפויסם, ובדואי שלם יתכן להחזיק עוצה על מעשה הרע והמגורה הכה אמנם בהם אפ"ל הכוונה דכיון דעכ"פ נלמח לנו עוצה על ידם, להטיל אותנו מקטרוג בעניי שלם הספקנו ידו כל זרכו, ובעניי קורא חגר לפניו ית' ומעורר קטרוג ח"ו, ע"כ נריך להחזיק עוצה לרמאין עכ"פ צערך העוצה וההטלה הנלמח לנו על ידם, ואף שהמעשה עצמו רע ומגורה, והוא כמו מי שעושה רעה וגם עוצה, אין מעשה הרע מכבה את העוצה, ועכ"פ נריך להחזיק לו עוצה על מעשה הטוב, ועל הלטת נפשותינו מן הקטרוג, ובר"ף צעין יעקב פי' שצריך להחזיק עוצה לרמאין וליתן גס להם נדקה, אע"פ שאנו יודעין צדירות שכן רמאין, שזו מכלל החזקת העוצה שאנו חייבין להם, לפי שעל ידם אנו ניגולים מן הקטרוג, אמנם הכה במימרה דר"ל אינו מוכן כלל החזקת עוצה זו מה עוצה, ואחיה עוצה נלמח לנו כמה שהראשונים חטאו, והכשירות ובכדו המדומה, ודאי שלא הי' נחשב לכלום צעניי ר"ל להחזיק עוצה עבור זה ולי"צ כוונה הגמ'.

ואפ"ל הכוונה במאמר ר"ל הי"ל, עפ"י הידוע שהצו"ת משפיע השגת דעת וקדושה ומדריגות למחביגי הדור לעוצת הדור, יותר מכפי מה שבינו ראויים להשיג מזה ע"ס מעשיהם והנכחם, ומלנינו צמשרעים אדון כל הבריאים שא"ל הקב"ה אחר חטא העגל לך רד וגו', ודרשו רז"ל (צרכות ל"ב) רד מגדולתך, לא נתתי לך גדולה חלא בשביל ישראל, עשוי שישאל חטאו, למח לך גדולה, וכן מלנינו ציכושע שאמרי"כ (דברים ל"ד) ויכושע בן נון מלא רוח חכמה כי סמך משה את ידיו עליו וגו', דבאותה שעה שנעשה למחביגם של ישראל זכה לבחי' חכמה, יותר ממח שזכה אלי' עד עכשיו מזה ע"ס הכנתו ומעשיו, והענין הזה מצוה צאריכות צספרי"ק, והחיים זל"ה פי' הפסוק והותיך ד' לעוצה צפרי צענך וגו', עפ"י"ש הרמב"ם ז"ל אשרי למי שהשלים ימיו מכרה וכו', והנה עינינו רואות כי בשירותים הצדיקים השלימים התמיינס, גם הכה ינוצח צדיק עוצה, אם כי כבר השלימו נפשותיהם

ר"ל וחספא ותארות לצבו אל הכבוד המדומה ח"ו, כי"ל לעבוד את הצו"ת עבורה שלימה תמה וק"י בלי שום פני' ושלא עמלק"פ, והכבוד והכשירות לא היו חשובין צעניי לכלום צערך עבורתו ית', וא"כ החזקת עוצה זו מה ענינה, ובכלל ל"צ איך לזייר לומר החזקת עוצה על מעשה הרע, ולהחזיק עוצה לראשונים בשביל שחטאו (עיין בדברנו מהר"ב"צ לשוברים מה שצארנו בדברי ר"ל הי"ל) ועוד לאלקי מילין.

והנה עינינו מלנינו בגמ' כחצות (דף ס"ח) דאמר ר' אלעזר בורא ונחזיק עוצה לרמאין, שאלמלא הם, היינו חוטאים בכל יום, שנאמר וקרא עליך אל ד' וכו' כך חטא, פרש"י ז"ל שאנו מעלימים עין מן העניינס, אבל עכשיו הרמאים גורמים לנו, ופי' המכרש"א ז"ל דקרא איירי בידוע שהוא עני, והתם איכא חטא, אבל בפתח עניינס, הרמאין גורמים שאין לנו חטא, עכ"פ ז"ל, ולכאורה איך יתכן להחזיק להם עוצה על מעשה הרע והרמאות, דכרי אמר"ל אסור לומר לחזקין לעוצה שביעית, וכמו"כ לשום עובר צדירה, והרמאין ובעקרנין הם מהכחות שאינם מקבלים פני השכינה, ובדואי יותר עוב' הי' שלא יחי' צמירות רמאין בעולם, ואיך יתכן להחזיק עוצה למעשה הרע והמגורה כזה, ואחיה בחטא דבי חלי' (א"י פ"ג), דכל מה שיש בעולם, בכל בורא הקב"ה בשש ימי בראשית חזן מהשקר, שאינו צריכה מחלו ית', חלא צ"ה עצמן בוראין אותה צרוע צחירם, ובסקדמת ספר הוה"ק (דף צ' ע"ב) חיתא, כד בעא הקב"ה למצרי עלמא, אחו כל אחון קמי מסופא ארישייכו וכו', עאלת את שי"ן קמי' אמרה קמי' רבון עלמין ניהא קמך למצרי צי עלמא וכו', אמר לה ויאות אתה ועב' אתה וקשוע אתה, חלא הוה"ל ואחון דזיופה (שקר) נטלין לך למבוי עמכון, לא צעינא למצרי כך עלמא, דבגין דלא אחקיים שקרא חלא אי יטלון לך עכ"ד, הרי שאין בעולם דבר השגור ומשוקן ומחושב לפני הצו"ת המו השקר והרמאות, וזאת שי"ן היהא ראוי' וחציבה לפני הקב"ה לצרוא בה את העולם, חלולי שהרמאין

החולה, זה הוא עוב לשמים אבל אינו עוב לבדויות, כיון שאינו מקשר ומדבק עצמו לשום אדם לקרבו וללמדו דרך ד' ואת המעשה אשר יעשה, ויש לדיק אשר מקרב ומדבק עצמו עם צ"ח ללמד דרך ד' ואת המעשה אשר יעשו, הוא הנקרא עוב לשמים ועוב לבדויות, כי הוא עושה עובד גדולה עם הבדויות שמקרב אותם לעבודת הש"ת עתה"ק.

והנה נח דבורו לא ה' לו שלמות הוא, להשפיע משמעות קדושתו על בני דורו, ולקרס לעבודת הש"ת, דמחמת גודל רשעתם ועומתתם לא רלו לקבל תוכחתו ומנחו ונאכדו מן העולם, ולפי"ז ה' נח צנח' עוב לשמים למוד, דבינו לבין קונו עבד הש"ת עבודה תמה ונקי' בכל לבבו ובכל נפשו, אבל לא ה' צנח' עוב לבדויות, שלא הביע עם הבדויות להאיל עליהם מהשפעת אור קדושתו, וכ"ז ה' דבור המבול לבד שכוין רשעים ולא רלו לקבל השפעתו, אבל אחר המבול הביעו צ"ח את מעשיהם כאמר"ל דגם האומות גדרו ח"ע מן העריות, ואז השפיע נח עליהם צנח קדושתו לקרס לעבודת הש"ת, ועל ידו שם הקצ"ה שארית צאצ' וישאר כח הקדושה בעולם ע"י כח השפעת דקדו, ח"פ הפסוק לדיק תמים ה' דבורותיו, פי' בכל הדורות שאחריו היתה דקדוה בשלימות צנח' עוב לשמים ועוב לבדויות, שזו שלמות האמיתי להיות עוב לשמים וגם להביע לבדויות לקרס לעבודת הש"ת.

וע"כ נקרא לדיק תמים ע"ש השלימות אבל דבור הזה שהוא דור המבול לא נאמר בו לדיק תמים, לפי שנחסר בו מצח' השלימות, ע"י שלא ה' צנחו להביע לאחרים ולהיות צנח' עוב לבדויות, ל"א הכחז כי אותך ראיתי לדיק, "לפני" דבור הזה, לפני דיוקא, ר"ל צינו לבין קונו ה' לדיק וצנח' עוב לשמים לבד, ולא אמר תמים, לפי שנחסר לו מעלת השלימות להיות גם צנח' עוב לבדויות, משא"כ דבורותיו נקרא צנח' לדיק תמים וזה השלימות יותר בשביל חועלת הדור שהשפיע עליהם מאדקתו והבן, אמנם לא ה' יכיר ויגדג כח השפעתו רק עד שצא

בימי נעוריהם, ובלי ספק כי אין זה למענם, כ"א הש"ת יאריך ימיהם ושנותיהם לעובת זרעיהם ותלמידיהם ולעובת הדור כולו, להדריס בדרך ישרה נכשלים נפשותיהם, ח"ש הכחז יקימך ד' לו לעם קדוש וגו' ורלו כל עמי הארץ כי שם ד' נקרא עליך וגו', ובכ"ז והותירך ד' לעובד, ויאריך צנח העולם צפרי צנך, בשביל פרי צנך ולעובת הדור, עכ"פ מצוה שהלדיקים והקדושים זוכים להרבה דברים בשביל עובת הדור.

ואפשר שלא כיון ר"ל בדבוריו, שה' מנחיה ישראל דבוריו וזה להשפעת חכמה וקדושה יתירה לעובת הדור, ע"כ אמר צוהו ומחזיק עובד לאבותיו ר"ל שאנו חייבים להם החזקת עובד בשביל החועלת והעובד שנלמד לנו על ידיהם, שאלמלא הם לא חטאו, אנו כמי שלא צאו לעולם, דאם היו חיים וקיימים דורות הראשונים האבות ה' ומשע"ה והצדיקים, הם היו מנחיהו דבור ותמיכה, ולא היינו זוכים לאותן השפעות של חכמה וקדושה יתירה שניתנה מן השמים למנחיהו דבור לעובת ההבגה העולם, ח"ש אנו לא צאנו לעולם ר"ל למדריגת ההבגה העולם, ולזה ה' משתוקק ר"ל, ולא אל החשיבות וכבוד המדומה ח"ו, וע"כ צנך העובד והחועלת המגיע אלינו לריבין אנו להחזיק עובד להם והבן.

ונקדים עוד מ"ש בספר"ק צאח מים חיים פרשה זו, לפרש אמרם ז"ל: (קידושין דף מ' ע"א) אמרו לדיק כי עוב וגו' (ישעי' ג') וכי יש לדיק עוב ולדיק שאינו עוב, אלא עוב לשמים ולבדויות זהו לדיק עוב, עוב לשמים ורע לבדויות זהו לדיק שאינו עוב עכ"ד הבג', ולכאורה יפלא כי הלא ח"ש שהוא רע לבדויות, גם לשמים לא עוב הוא, ואך יקרא בגדר לדיק בכלל, ופי' הוא ז"ל שיש צ' מיני לדיקים ההולכים לפני ד', הא' הוא הלדיק אשר עובד בצדקו תמידי, ויס וילולה לא יחשה מקול חורר ותפלה ודביקות ד', וזהו הנע לבת עם ד' אלקים, כלומר שיש צנח מדתו סגור ומסוגר לא יראה כלל

ומקטת שצחו של אדם אס הוא לדיק צפניו, וכולו
שלא צפניו וצבן.

ובזה יוצן דברי המדרש כי"ל זשי"ב פרי לדיק עץ
חיים מה בן פירותיו של לדיק מלות ומעשי
וכו, עפי"ד הח"ס זלי"ב שהלדיקים שהשלימו
כבר את נפשם צעולם הזה, נשארין בחיים ויחריך
ד' ימי שנותיהם לעבודת זרעיהם ותלמידיהם, שיוכלו
להדריכם בדרך ישרה ולהשלים נפשיותם, ופי' בזה
הפ' והחריך ד' לעבוד צפרי בערך כ"ל וכמו"כ
עד"י אפ"ל הפסוק פרי לדיק עץ חיים, בשביל הפרי
של הדיק, ר"ל ציו ותלמידיו, על ידם זוכה לעץ
חיים ולחיים ארוכים, אף שהוא עצמו כבר השלים
את נפשו, וכמו"כ בנה הדיק אחריו ז"ל צפ"ר ונה
מלא חן בעיני ד', באהבה זכות בזכות תולדותיו,
שהוא עצמו כבר השלים נפשו וגשאר צעולם בשביל
תולדותיו ודורות הבאים להדריכם לעבודת השי"ת
זה שדרשו ז"ל במדרש מה בן פירותיו של לדיק
מלות ומעשים טובים, דהנה כבר דקדקו המפרשים
על אמרם ז"ל בכל מקום מלות ומעשי, והלא המעשים
טובים הם ג"כ מלות, ולמה אמרו רבנן בטפילה,
אך יל"פ הכוונה דמלות המה הדברים שהאדם עושה
אותם בעצמו, ונקראים מנ"י ע"ש שזלעו' עליהם
עפי"י התורה"ק, ומעשים טובים הם מה שהאדם
מקרב את אחרים לתורה ולעבודת השי"ת, שעשייתם
של אלו המקרבים ומדריכים נחשבים לו כאלו הוא
עשאם, שהרי הוא הי' הגורם לעשייתם, ובכל פעם
שאותם האנשים שנתקברו על ידו מקיימים אחרי
מנ"י, גם שלא צפניו ואפי' אס אינו יודע כלל
מעשייתם, נחשב לאיש הזה כאלו הוא עשאם, והוא
הכוונה של מעשים טובים, דלא שייך לקרותו מנ"י,
דברי הוא אינו מנ"י על אותו המלות שאחרים
עושין, אלא שנחשבים לחשבונו כאלו עשאם ונקראים
מעשיו הטובים.

וזה הי' ג"כ בנה שאפי"פ שעל דורו לא הי' יכול
להשפיע מקדושתו כי"ל אצל על הדורות שאחריו
השפיע וקראו אותם לעבודת השי"ת, ובזכותם נשאר

בקדושה זולתו, אצל דורו של אפי"פ לא הי'ת
ניכרת עוד כח השפעתו וקדושתו של נח, כי האיר
אור קדושתו של אפי"פ להשפיע על כל העולם
ועל כל דורות הבאים ופירסם אלקותו ית' צעולם,
והראי' כי גם אנו צמי ישראל אינם נקראים בשם
צמי נח כי"ל ע"ש אבותינו אברהם יצחק ויעקב, שאנו
נשפעים מקדושת אבותינו הקדושים שהי' מעלתם
גדולה ויחידה משל נח, ואולי זהו כוונת הי' דורשים
לגנאי שם דורשים תיבת דורותיו, שהכוונה שהשפיע
מקדושתו על דורותיו הבאים ועל זרעו אחריו, ע"כ
דרשו דאלי הי' דורו של אפי"פ לא הי' נחשב
לכלום כח השפעתו של נח בערך השפעתו של אפי"פ,
שהי' עוז לבריות ללמוד ולהדריכם לעבודת השי"ת,
כנו שהעיד עליו הקב"ה כי ידעתיו למען אשר יא' את
צניו ואת ביתו אחריו ושמרנו דרך ד' וגו', והי'ת
דורשין לשבח כוונתם על תואר לדיק, היינו מה
שהי' לדיק ציו לבין קונו ועוז לשמים, וזהו ודאי
דאלי הי' דורו של אברהם הי' לדיק יותר, והי'
עובד השי"ת במדריגה יותר גבו' ע"י שהי' נסתייע
אליו גם כח קדושתו של אפי"פ, כי אינו דומה
זכות צ' לדיקים לזכות לדיק א', ומועטים העושים
מנ"י למרובין העושים מנ"י, ובה לא פליגי גם הי'ת
דורשין לגנאי, נמצא דבעל און פלוגתא כלל ציניקם,
אלא מר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי.

ואפ"ר לדרבנו כוונת אמרם ז"ל מכאן שאומרים
מקטת שצחו של אדם צפניו וכולו שלא צפניו,
דהנה צמי שהוא לדיק רק ציו לבין קונו, ואינו
משפיע על זולתו לקרב גם אחרים לעבודת השי"ת,
צמי' זו רק מקטת שצחו של אדם ולא כל שצחו,
כיון שהוא לדיק רק צפניו, משא"כ שלא צפניו און
שם רשע לדיקו כלל, שלא השפיע מלדיקו על
זולתו, אצל כל שצחו של אדם, אס הוא לדיק גם
שלא צפניו, שקירב גם את אחרים לעבודת השי"ת,
וגם שלא צפניו יוכר ויכרש רשימו מקדושתו והשפעתו,
ובהנה נח דורו לא הי' לדיק רק צפניו, שלא השפיע
מקדושתו לצני דורו, וע"כ נאמר צו כי אותך ראינו
לדיק לפני דבור הזה ולא קראו תמים, ומכאן נלמד

י"ב דברי החמם היו מעשה רע צפ"ע, ולמה הולך הכחוש עוד לחלות חטא החמם בשאר מעשיהם הרעים, גם מה ענינו של זה לזה, ואף ע"י מעשיהם הרעים נתמלאה הארץ חמם ולא זולת זה.

(ג) **חמם** פרש"י גזל וכו', והקשה במרחי ז"ל ממ"ש בגמ' ד"ק (דף ס"ב ע"א) מה בין גזל לחמם, גזל לא יכיוז דמי חמסן יכיוז דמי חטא דלא אמר רובא חני, וצ"ר ח"ר חנינא גזל בשור פרועה, חמם היינו בפחות משור פרועה, חמסן גזל לחוד וחמם לחוד, ואף פרש"י ז"ל דחמם היינו גזל, ותי' הרא"ש ז"ל דמה שחילקו ז"ל בין גזל לחמסן היינו בגזל דרבנן וחמסן מדרבנן, חלל בלשון תורה אין חילוק ביניהם, וע"כ פרש"י דחמם דקרא היינו גזל, אמנם הקשה בלבוש ז"ל דאכתי טעמא צ"י למה שיהא הכחוש לכתוב לשון חמם ולא גזל.

(ד) **ויאמר ד'** לנח בא אחי וכל ביתך אל התיבה, צמד"ר כתיב תאבד דוברי כוז מדבר דבור המבול בן ודיבורן כוז, ר"פ אמר בן ומדברותיהן (פרש"י מנהיגיהן שמסייעין אותן לעשות רע), ואני כאשר עשו בן עשית, ומכ ציוני לציוס חלל שגמתי עושה ואמרת לי בא אחי וכל ביתך אל התיבה עכ"ד המדרש, וי"ש מ"ש נח כאשר עשו בן עשית, והקצ"ה ח"ל כי אותך ראיתי לדיק לפני, ובודאי שלא עשה כלום ממעשיהם הרעים.

(ה) **בסוף** צראשית ויוראו בני האלהים את צנות האדם וגו' ויקחו להם נשים מכל אשר צהרו, פרש"י ז"ל בני האלהים בני השמים והשופעים, (ובוא צב"ר רשצ"י קרא להון בני דייניא וכו'), ועוד פרש"י דבר אחר בני האלהים הם השמים האולכים בשליחותו של מקום, אף הם היו מתעצבים בהם וכו', והרשב"ע ז"ל כתב י"ש אומרים כי האלקים במקום הוא קודש, והבנים הם הקדושים אשר בארץ, כעטם בנים אחס וגו', עכ"ל, ואיחא צמד"ר אצביר (הבוא בילקוט) שני מלאכים שמחזי ועזאל ירדו לארץ וקלקלו עם צנות האדם עיי"ש, ולבאורה הוא פירוש שגבד למה ייחס הכחוש לקרוא אותם

נח בעולם כמבואר צמד"ר הכ"ל שניאל צכות תולדותיו שהם הדורות שבהו אחריו, וי"ש צמד"ר הכ"ל פרי לדיק עין חיים, מה בן פירותיו של לדיק מלות ומעשים טובים, ר"ל מה שמדריך ומקרב אחרים לעבודת השי"ת, שזהו בחי' הנקרא מעשים טובים כנ"ל, ובשנים זוכה לדיק לעין חיים שמאריך ד' שנותיו ויוצב בשיבה טובה לעובד הדור שיכול לקרב רבים לעבודת השי"ת, וכמו"כ נח ניאל בשביל תולדותיו, וי"ש ולקוח נפשות חכם שון ופרנס י"צ חודש בתיבה, ע"ד שאמר ח"ל אחי חכם הרואה את הכולה, וגם נח ראה את הכולה שיש לזרך להעמיד בעולם השתלשלות הקדושה ולקרבם לעבודת השי"ת, ולסיבה זו אן ופירנס אותם בעמלו כל י"צ חודש, להשפיע עליהם מקדשתו והבן.

*

אלה תולדות נח נח איש לדיק וגו', צמד"ר כל מקום שנאמר איש, לדיק ומומחה (פירשו המפרשים מומחה מלשון מוחה ומוכיח לביים וכ"כ רש"י ז"ל בציאורו על המדרש) שכל ק"כ שנה ה' נח נועה ארזים וקולן, אמרו למה כדון, אמר לבון כך אמר מארי' דעלמא דכוא מייחית מצולא על עלמא, ח"ל אין אחי מצולא לא אחי חלל על ביתי' דהבוא גברא, כיון שמת מחושלה אמרו לו הלא לא אחי מצולא חלל על ביתי' דהבוא גברא עכ"ד המדרש, וי"צ דאף דרששים היו חלל לא היו עפשים, ודבר ידעו צ"י בנה שהוא לדיק תמים וחס הרשעים, וא"כ מה היתה סברתם בזה ואף חשבו שיבוא שונם המבול על נח וציתו ולא עליהם, גם מדוע נתחנן חללם סברא מנופשת זו אחר שמת מחושלה דוקא וי"צ.

(ז) **קץ** כל בשר בא לפני כי מלאה הארץ חמם מפניהם וגו', יש לבדון מלה מפניהם דמיותר ויספיק לומר כי מלאה הארץ חמם, ובתרגומים פירשו ארי אחמילאח ארעא חטופין מן קדם עובדיהון צטיא וכו', נראה כוונתם לפרש מלה מפניהם, דר"ל מפני מעשיהם הרעים, חמם גם פירושם

חמם ואיחור גזל, אר"ח חמם שאינו שוב פרועה וכו', וכך היו אנשי דור המבול עושין, היו אחד מהם מוילא קופחו מליאס חרמוסים, וכו' זה צא ונוטל מפחות משו' פרוטה, וזה צא ונוטל פחות משוי"פ, עד מקום שאינו יכול להוילא ממנו צדן, אי"ל הקצ"ה אתם עשיתם שלא כשורה, אף אני אעשה עמכם שלא כשורה, (פי' המהמות כהיום ז"ל לא אעשה עמכם כשורת דין של מעלה, שמחלק מחסדו לכל, אלא דין גמור אני גובה בכם) הו"ד ימותו ולא בחכמה בלא חכמת התורה וכו' עכ"ד המדרש, והקשה יוסי"ח דהלא צ"ע מהרג על פחות מש"פ, ואין נפק"מ לגביהם צדן פרוטה לפחות מש"פ, ומה הועילו צמצולותם שחמסו כל אחד פחות מש"פ, ועוד הקשה דמשמע מדברי המדרש דאילו גזלו בשוה פרוטה היו מוילאס מהם דזיינים, ובלא צדן נח לא ניתן להשצון, כדאמר"י צפ"ד מיתות ע"כ קושייתו, ובכלל הענין אי"צ דהרי הם עברו על כל עבירות חמורות ע"ז ג"ע ושפ"ד בשאט נפש, וא"כ מדוע החמירו ועל עמם צמצע ז' דוקא לגזול בפחות מש"פ ומה היתה כוונתם בזה.

אמנם כבר בארנו בדברנו לעיל ובעיני פי' צמח"ק דמשנתנה תורה נתחדשה הלכה זו, שלא להוילא צדן פחות מש"פ, ואין דבר זה גובה צד"י, והעטם דישאל שקבלו החורב צני מחילה וינח, כי החורב הוא מלך החסד, דכתיב ויחור חסד על לשונה, והמחילה הוא מלך החסד, משא"כ צד"י לאו צני מחילה וינח, ללא נקבה בזה מלת החסד, ונמשע זה צד"י נהרג אפי' על פחות מש"פ ולא ניתן להשצון, ועוד דישאל נעצב בזה מלת הרחמנות והחסד מירושא אצותיהם הקדושים, משא"כ בדור המבול שבי' מקורם מושחת והשחיתו דרכם צעריות, ע"כ היו גם מידותיהם מושחתין ולא מחלו אף בפחות מש"פ, וצוה בארנו סתירת המאמרים, דצפסקו כתיב כי השחית כל בשר וגו' ואמר"ל זו ג"ע וע"ז, משמע דצביל עזירה זו נימוחו, וזה סותר דרשתם ז"ל דלא נחמם גזר דיום אלא על הגזל, ועוד אמרו ז"ל דצביל ש"ה קבלו את החורב נימוחו, אמנם הבן

צני האלמים, וחז"ל דרשו מכל אשר צהרי אף צעולת צעל אף הזכר והבהמה, ואין ידק על עושי מעשה חטאיים באלו, לייחס אותם צני האלקים, שהם השמים ההולכים בשליחותם של מקום והקדושים אשר בארץ כפרש"י והראש"ע ז"ל, ואף אם אמנם מקורם ממדריגה רמה כמבואר במדרש אצכור הכ"ל, אצל הרי כבר אבדו מעלתן וזרותן, צעשות מעשים מכוערים אלו, ולא היה כוונה ייחסם הכתוב בשם זה וא"צ.

(ו) **ויותר** יפלא מה דאיתא צד"ר (פכ"ו ס"ה) ר' שמעון בן יוחאי קרא להון צני דייניא, (פרש"י דייני סדום היו) רש"י מקלל לכל מאן דקרא להון צני אלקייה וכו', ולבאורם הרי הכתוב קורא אותם כן, והקורא פסוק זה בחורב, צע"כ מזכירם בשם זה, ולמה קלל רש"י לכל מאן דקורא אותם צני אלקייה וא"צ.

(ז) **עוד** שם צד"ר רבי הוה בשם רבי אמר דור המבול לא נימוחו מן העולם, עד שכתבו גיומאסיות לזכר ולבהמה, פרש"י ז"ל שכתבו שטרי כתובים לזכר ולבהמה כמו לשנים וכו' וצמחנות כהו"ה ז"ל פי' כדו שיהי' פנים של היתר לדבר, עשו כן, והמחר"ז פי' שעשו כן ציווי השופטים שלהם ובעלי דתם, והם צני האלמים הכ"ל, אמנם צחידושי הרד"ל העיר ע"ז ממ"ש ז"ל צמ"ס חולין (דף ל"ב ע"א) שלשים מלות קיבלו צני נח, ואין מקיימין אלא ג', אחת שאין כותבים כתובים לזכרים וכו', פרש"י אע"פ שחזקין למשכב זכור וכו' אין גובהין קלות ראש צמח"ז זו כל כך, שיכתבו להם כתובים עכ"ל, הרי מבואר דגריעותא וחזותא הוא, וא"כ איך ראו להראות פנים של היתר ככתובים כחובה, ואדרבה לא תיקני בזה כלום אלא העדיפו על קלקולם, וכל הענין אי"צ לאיזה כוונה עשו כן, ומה חועלת להם צמצע הרע הזה ומדוע דוקא חטא מעשה זה הכריע למחות מן העולם כחמר"ל לא נמחו עד שכתבו גיומאסיות וכו' וכו' עשו חמורות מהם וא"צ.

ויתבאר כל הענין בהקדם מה דאיתא צד"ר (פ"א ס"ד) כי מלאה הארץ חמם ומפניכם, איזה

להראות פנים של היתר בדבר, וזה דרכם של המנהיגים רעים לחפש אחר פנים של היתר, ומעמידין דבריהם על דין תורה, כאילו ה' דינא הכי והתורה מחייבת לעשות כן, ועי"ז מעטין את רוב העולם וממסין גם את עיני התמימים להכשל אחר מעשים, בחשכם

שמות התורה כן הוא, ואפשר לכוונה זו המדינה שופטי דור המצול לכתוב כתובה לזכר ולזכמה, כדי להראות צד פנים של היתר, וההמון עשו אחריהם בחשכם דיינא הכי, וכמו"כ עדי"ז המדינה לגזול פחות מש"פ, וככה עושים גם המנהיגים רעים של זמננו, שמחפין על כל מעשי התועבות הנעשים במקום הקודש ובארץ הנבחרת, באמנם שחיבת הארץ ואהבת ישראל דוחה הכל, וחס צנאמס אינם מאמינים בזה ויודעים שאין אמת בדבריהם, אבל מחזיקים בשקרים להטעות עיני העולם ולתפוס נפשם גם התמימים והישרים, ובדרך זה אפשר לתקן גם קושית הלבוב ז"ל, (עיין קושא ג' לעיל) מדוע כינה הכתוב כאן גזל צסם חמם, ואפשר שג"ז ה' צעלם השופטים שלהם, לגזול בדרך חמם, וחמסן היינו דייבי דמי, אלא דלא אמר רואה אני, וכל כוונתם ה' להוסיף פנים של היתר בדבר, ובאופן זה לאמסוכי אחריותו להטעות את לב ההמון, בחשכם שדינא הכי וכדרך שהמדינה גזול פחות מש"פ כנ"ל.

ועתה נבוא לזכר הדקדוקים בפסוק ויראו בני האלמים וגו' (עיין לעיל קושא ב"ו) בהעיר עוד צמח שפתח הכתוב לומר ויראו בני האלמים את צמות האדם וגו', והלא לא רק צמח בלבד ה' חטאם, שהרי הזכיר הכתוב אח"כ ויקחו להם נשים מכל אשר צחרו ודרשו חז"ל אף צעולת צל והזכר והצמחה, וא"כ שטעו עזירות מכוערים צפועל, מדוע הזכיר הכתוב גם הראי' שהוא רק בגדר טפל וגורם. אמנם אפ"ל לזכרו דבני אלמים שצקרא, הם דייניהם ושופטיהם, כדברי רשב"י צצ"ר דקרא להון צי דייניה, ופרש"י שם דייני סודם היו, ותחלת קלקלחם לא ה' צפועל המעשה, כ"א צמח שראו צאנטי דורס שטופים התועבות ההם, ושתקו ולא ניווה, ואדרבה הראו וצסם פנים של היתר בדבר כדפרישו לעיל

עולה צקרא ה' דבצביל שלא קבלו את התורה, ולא עוד אלא שהשחיתו דרכם בגי"ע, ע"כ לא היו בני מחילה, ודינם להכרג בצול פחות מש"פ, ועי"כ נחתם גזר דינם על הגזל, (עיין בדברנו לעיל).

ובזה יתבאר מאמר הכתוב כי מלאה הארץ חמם מפניהם, ומא שפירשו בתרגומים ארי אתמולחא ארעא חטופין מן קדם עובדיהון צישא (עיין קושא צ' לעיל), והנה אדרי"ר יזכר כפיו של הקצ"ה בודאי ה' נשרם בקרבן חכונה עוצה ומדות חרומיות מלד שלימות צריחתו, כי האלקים צרא את האדם ישר, וכמו"כ ה' נמשך חכונה עוצה זו לדורות אחריו, אלמלי לא קלקלו מעשיהם, וכתבו חכמי האמת כי דור המצול כולם נחלבו ממקור גבור בקדושה, אלא שהטענו בצורה החלוטית ע"י חטאם, ומעשה א"ש דאלמלי לא השחיתו דרכם בגי"ע ובשאר עזירות, לא ה' נחתם גזר"ז בצביל הגזל של פחות מש"פ, דה' שייך אלסם דין מחילה, אלא בצביל שהקדימו עובדיהון צישא בגי"ע, ע"כ נשתנה חבותם ונקיה צהם מדת האכזריות ודינם להכרג פחות מש"פ, וצמח"כ כי מלאה הארץ חמם מפניהם, וכמו שפי' התרגומים מלת מפניהם, מפני עובדיהון צישא, ולעטם זה נחתם גזר דינם על גזל פחות מש"פ וכו'.

ובזה שדקדקו לגזול פחות משוב פרועה דוקא, ובאמת אין דין זה נובע לגביהו דלאו בני מחילה הם כנ"ל, גם הרי בלא"ה לא שייך דין מחילה באופן זה, דהא הטעם דלא הקפידה תורה על גזל פחות מש"פ להוילאו צדייקים, לפי שהגזל עפ"י רוב מוחל על תביעתו למיעוט חשיבותו, אמנם צדור המצול שרי' כל ה' וא' נוטל פחות מש"פ עד שנשאר הגזל ריק מכל, בודאי באופן זה לא שייך להקל בפחות מש"פ, ואין הגזל מוחל כלל, ודין פרועה ופחות מש"פ שווין הם, ואפשר שטעו דור המצול כן צעלם השופטים שלהם וצעלי דהם, שהם המדינה אחסם לעשות פנים של היתר, וכדרך שפי' המפרשים לעיל צהא דכתבו גיוממסיות לזכר ולזכמה, שטעו כן ציוויו השופטים שלהם, כדי

נמצא שבעתם נעשה הדבר להיות, וע"כ נחשב עליהם כאלו הם עשו כל התועבות בהם, וזה"ל ויראו בני האלהים דהיינו השופטים, את צרות האדם, ומלת את רצוי הוא צדיק, ואף כאן לרבות אחרים בזה, ר"ל שראו באחרים מה שעשו בצרות האדם, ואז מלת את משמעותו כמו עש, והסכימו על כל מנשי התועבות וזכרו פנים של היתר לדבר, ע"כ נחשב להם כעשי, וז"ל ויקחו להם נשים מכל אשר בחרו, וכדמלנו בדמ"ל (שבת נ"ד ע"ב) פתחו של ראב"ע היתה יולדת בראשית שבין קרני' וכו' לא שלו היתה אלא של שכניה היתה, ומתוך שלא מיחה בה נקראה על שמו, ומכ"ש הכא שהעדיפו על קלקולם להראות פנים של היתר, בודאי נקרא העשי' על שמו.

ויותר מה מבורח דברי המהרש"א ז"ל במס' שבת (דף נ"ה ע"ב) בהפסוק ראובן שחמץ ז"ל לא האומר ראובן חטא חינו אלא עושה וכו' אלא שכלל מנעו של אביו ומעלה עליו הכתוב כאלו שכב עם בלבה, והסביר המהרש"א ז"ל דאזכרם וזרעו היו אסורים לישראל שפחה, ויעקב שהותיר בשפחות אלו, לפי שנשתחררו ממילא כשניתנו לו, כדון הושא לעצדו בזה חורין שילא לחרות, וראובן עשה בזה וחשב שלא נשתחררו בלבה וזלפת ממילא, ולכן אמרו שקראו לבני השפחות בעדים כי וול שפחה במוחה, ולזה לפי דעתו שכלבה היתה שפחה רחל ולא נשתחררה, ע"כ תבע עובדן כשנעשהו שלא חטא שפחה אחת אחי' זרה לאמו, ומעשה לפי דעתו שכלבה עדיין שפחה ולא נשתחררה, אינה אשת אביו כלל שאין קידושין חופסין בה, ואינה אסורה לו לראובן באשת אביו, ע"כ מעלה עליו הכתוב כאלו שכב עמה, דלפי דעתו הותר לו שכיבתו עמה עכ"ל המהרש"א ז"ל, מבורח מדברי קדשו של המהרש"א ז"ל דהמראה פנים של היתר לדבר עזירה, אף שהי' בעשותו כמו בראובן, מ"מ נחשב לו לפגם כאלו עשהו בפועל, ומכ"ש באלו המראים פנים של היתר בשאט נפש לפירלה ודבר עזירה, ומורים דרך רעה לרבים לעשות עפ"י ציווים והוראותם, עכ"ל נחשב להם כעשי' ממש, ועוד גרוע יותר מהעובדי עזירה

נמצא, כמבורח במד"ר ויקרא (פ"ו ס"ב) מעשה בשלטון ח' שהי' הורג את הקבלין ומתיר את הגנבים וכו', שאין הכל אלא מן הקבלין וכו' עיי"ש, ואע"פ שהקבלין לא עשו מעשה הרע בפועל, אלא לפי שהיו מחזיקין ביד הגנבים, וזה גרוע יותר מן העשי' בפועל, וכמ"ש ז"ל לא עכברא גנב אלא חורא וכו', וכמו"כ באלו השופטים ומנהיגים רעים של דור המבול, שחזו פנים של היתר לכל תועבות ע"כ נחשב להם לעשי', ובעבור נתרצחה המספחת הזאת בדורנו, ואשמה העם חלו' בראש המנהיגים רעים, שהם המה מראים פנים של היתר לכל התועבות, וגורמים ומחזיקים בעובדי עזירה, וכל עוונתם על שכמם ישאו.

ומה שהכתוב קורא אותם בני האלהים, אפשר להסביר במה דמלנו בהרבה מקומות שדברה תורה כפי מה שגראה הדבר לבני אדם, כמ"ש רש"י ז"ל בפ' וירא ע"פ ויבאו שני המלאכים סדומה, ולכן אלא אזכרם קראם אנשים, אלא לפי שאזכרם הי' כחוד גדול והיו המלאכים תדיין אלו כאנשים קראם אנשים, ואלא לטעם קראם מלאכים, וכו"כ בפסוק והוא עומד עליהם תחת העץ ויאלכו פרש"י נראו כמו שאכלו וכו', הרי שאמר הכתוב ויאלכו ע"ש שגורו כאלו אכלו, ומלנו בפ' המן דכתוב ולא שמעו אל משה וייתורו אנשים ממנו עד צקר, ודרשו חז"ל שם כי דתן ואזירי, ולכאורה קשה דהרי אמרז"ל כל אנשים שנחקקו לדיקים, כמשפריש"י ע"פ החללו מאתכם אנשים, לדיקים וכן בחר לנו אנשים, וכן אנשים חכמים וידועים עכ"ל, וא"כ למד קורא הכתוב לרעים האלה אנשים, ופירשתי כבר שאף הם דתן ואזירי היו נראים ומראים עומם לבני"א כלדיקים, ולולא זאת לא עלתה בידם להטעות דור דיעה דור המדבר, ומקובל בן מפי לדיקי אחת שדכן ואזירי היו מלובשים בצבדי לבנים כדרך הדיקים, ואפשר דקראם הכתוב אנשים כפי מה שהי' נראה מדריגתם צעירי בני"א כמ"ל ואפשר דמ"ל קורא הכתוב למנהיגים שדור הכתוב בני האלהים, לפי שהיו מראים עומם

ומדברותיהן (פרש"י ממנהיגיהן שמייעים אותם לעשות רע) ואני כאשר עשו כן עשיתי, ומה ציני לצינים אלא שגמלתני עוברה וכו', דהנה מניין ידעו ממנהיגי דור המבול דיני החטור, עד שגמלו מקום לגלות מה פנים שלא כהלכה, להחיר גזל פחות משום פרוטה, ולתקן כתיבת תשובה לזכרים וכדומה מתועבות, דהנה מליון שגמלח"ל בנה שלמד תורה והנה זה יומם ולילה, והשיג אף העתידה להיות עתידה כמבואר בצ"ר, ואפשר שנה הדיק לפי שרצה להחזירם בתשובה ולקרבם לעבודת הש"ת, ע"כ הודיע אותם מקצת דיני החטור, שחש שצ"ל יוכל לקרבם אל הקדושה, אבל צאמת לא די שלא הועיל להם ידיעת החטור, אלא עוד קלקלו זה וגילו זה פנים שלא כהלכה, להראות פנים של היחור לכל תועבותם, וזה גרמה לעושה המבול, וע"כ נח הדיק ה' מפשפש במעשיו כדרך הדיקים דאולי מעשיו גרמו ע"י שלמד עמם דיני החטור, ובמו שהחמירו חז"ל בפגם מי שלמד לתלמיד שאינו הגון, וח"ש במדרש הג"ל תאבד דוברי כזב הן ומנהיגיהן, אמר נח ואני כאשר עשו כן עשיתי ומה ציני לצינים, כי כמו שמנהיגיהן חייבים מטעם גרמא, כן גם אני הייתי גורם בדבר, אלא שגמלתני עוברה ואמרת לי בא אחי וכל ביתך אל התיבה, וכן דרך הדיקים שחולין בהסכרון צעמם, אבל צאמת הבהיית בוחן לצבות ידע עוב כוונתו, שלימד חטור כדי לקרבם לעבודת הש"ת, ע"כ הצינו הש"ת מן המבול והבן וצא אפ"ל מה דכתיב מתחלה לדיק חמים ה' בדורותיו, ולהלן כתיב לדיק לפני בדור הזה, דבדור הזה של המבול ה' צו קצת פגם של גרמא צחקין, לפי שעל ידו הגיע להם ככה, ע"י שלימד קצת מדיני החטור לתלמידים שאינם הגונים, והם גילו זה פנים שלא כהלכה להורות פנים של היחור לכל תועבותם, אבל קמי שמיא גליא לעצב אחכיון וע"כ כתיב לדיק לפני, ולא נאמר צו חמים לפי שעכ"פ ה' זה מקצת חסרון בשלימותו והבן.

כשרים הכולים בשלימותו של מקום, וקדושים אשר בצרף, ובפרש"י והרצ"ב ז"ל, ועי"ז היתה כוחם יפה להטעות כל ההמון אחר עתם, לפי שהיו מראים פנים של היחור לכל התועבות, ומראים עצמם לגדולים ולדיקים, וכמ"ש בצ"ר שם כל פירטה שצויה מן הגדולים ואינה פירטה, כוונתה גנבה, אלהיה מאן מומי צו' עיי"ש, וצא נצח דברי רשבי בצ"ר, שה' מקלל לכל מאן דקרא להון בני אלהיה, (עיי'ן קושיא ו' לעיל) דמה שהתחב קורא אותם בני האלהים, הוא רק כדי להסביר את האזון, כפי מה שהיו נראים לצרות, ולגרירות קוראם הכתוב כן, ולפי שהיו מרמזים את הצריה להתדמות לקדושים אשר בצרף, ע"כ עלתה צידם להטעות את כל העולם עד שגרמו למבול, ורשבי ה' מקלל לכל מאן דקרא להון בני אלהיה בשם העלם ור"ל מהאי דעתא לתשוב על מנהיגים כאלו שמראים פנים של היחור לכל התועבות, שהם מן הקדושים אשר בצרף, ומתעבה פזו גורם לקלקל ואתמכורו אצתייהו, ע"כ קילל רשבי לכל מי שאומר כן והבן.

ובזה יבואר דברי המדרש הג"ל (בקושיא א') שאמרו דור המבול לנה אי אחי מבולא, לא אחי אלא על צית' דהאי גברא, וכיון שמת מתושלח אמרו לו הלא אחי מבולא אלא על צית' דהאי גברא, וטעמם בזה היתה, לפי שראו כל השופטים והמדיינים לבני אלהים ולקדושים אשר בצרף, מסתמיים למעשה תועבותם ועוד מתפשים פנים של היחור לדבר, ונה ומתושלח היו יחידים לחלוק על המנהיגים שדור, וע"כ לפי שטעם שחשבו את המנהיגים לבני אלהים ולקדושים, אמרו לנה שהמבול ראוי שיבוא עליו ועל ציתו, ובפרט אחר שמת מתושלח ושאר נה לבדו יחיד נגד כל הדור, ע"כ חשבוו למחרת ריב ובעל מחלוקה, ולפי שטעם הכוונה דימו שהמבול ראוי לצוא עליו ולא עליהם, וכ"ז נגד להם צעמא המנהיגים רשעים שהטעו אותם עד כדי כך.

ובזה אפ"ל דברי המדרש הג"ל (בקושיא ד') תאבד דוברי כזב מדבר בדור המבול וכו', ר"פ הן

עוד אפ"ל אמרם ז"ל לא נחמם גזר דינם אלא על הבל, תבאר עפ"י ק"י הישמת משה זל"ה

(משלי י"ג) הפוך רשעים ואינם וצית לדיקים יעמוד, הפוך רשעים ואינם זה דור המבול, וצית לדיקים יעמוד זה נח ויצ"ח מה הוסיפו ז"ל בדרשם על המפורש בפסוק, גם לשון הפיכה מה ענינה.

ואפ"ל בהקדם מ"ש הרמב"ן ז"ל פ' נצבים עה"פ פן יש בכם שורש פורה ראש ולענה, וחל"כ אמר פורה ראש, לרמוז כי משורש מתוק לא ילא מר, וכל אשר לבצו שלם עם השם הכבד ולא הכרי כלל בעבודת כוכבים, לא יוליד מורס בזה, ואל תקשה עלי בזה מן הכתוב והוליד בן פריך, כי אמת הדבר וסוד גדול לא אוכל לפרש בו עכ"ל, והרקנתי והש"י עה"ת מגלים סודו שכונתו ע"ד חכמת הגלגול, שזה בן הרשע הוא לגלגל מזרע הרשעים, ואינו משורש הדיק להיות מתולדותיו לפי האמת יעיי"ש, והנה נח הוליד שלשה בנים שם חם ויפת, וחם מבואר בכתוב שבי' רשע, וגם יפת ילאו ממנו גוג ומגוג ואומות הרבה וכלם היו רשעים, ורק שם ותולדותיו היו לדיקים, וכלי האין כללם שכתב הרמב"ן ז"ל נמצא שחם ויפת לא היו תולדותיו של נח מלך שורשו, אלא גלגולי רשעים מדור המבול, ואינם ראויים

להקרא תולדותיו של נח, כי עיקר תולדותיהם של לדיקים מעשים טובים, ומשורש מתוק לא ילא מר כדברי הרמב"ן ז"ל, ואפשר דבכו כונת המדרש לדרוש אלה פסל את הראשונים, לפסול גם מקצת מתולדותיו של נח, וח"ש אלה תולדות נח פסל את הראשונים דור המבול, ר"ל אלו התולדות שבינו גלגולי הרשעים מדור המבול, פסל אותם הכתוב מלהיות נקראים בכלל תולדותיו, ומפרש הכתוב כי נח איש דיק תמים ומשורש מתוק לא ילא מר, ואין אלו בכלל תולדותיו, ועוד שעיקר תולדותיהם של לדיקים מעשים טובים, וא"א שיהיו אלו הרשעים וכללים בכלל תולדותיו, וא"ש דדוקא כאן הזכיר הכתוב בשבחו, דבוא תנינת טעם על אומרו אלה ופסל מקצת תולדותיו כנ"ל.

באופן אחר אפ"ל דברי המדרש הבי"ל עפ"י מ"ש האר"י ז"ל בשער הפסוקים פ' שמות, שנשמות אנשי דור המבול נתגלגלו עה"פ בדור הפלגה,

לפרש הפסוק צפי משפטים והי' כי יאקח אלו ושמעתי כי חנון אני, דלכאורח מדוע הזכיר הכתוב מדת חנון, והעונש ר"ל צ"מ צא מלך הדין, אמנם ירמוז הכתוב שבזמן שהעלב לזעק מתעורר מדת הרחמים ומסכים למדת הדין, ובאופן זה קשה להגלל ר"ל כיון שגם מדת הרחמים מסכים, וח"ש ושמעתי כי חנון אני שגם מדת חנון מסכים אל העונש בשביל צעקה הנעלב עכ"ל ז"ל, ועד"ז יתבאר עונש דור המבול, דהנה אמר"ל צ"ר (פר' ל"ג ס"ג) ח"ר שמואל צר נחמתי אלו להם לרשעים שחם הופכים מדת רחמים למדת הדין, בכל מקום שנא' ד' מדת הרחמים וכו' וכתב וירא ד' כי רבה רעת האדם וינחם ד' כי עשה את האדם ויאמר ד' אמתח וגו', והנה אלמלא הי' העולם רק בע"ז ועריות לבד, אולי הי' עדיין מקום הלאה להם להמתיק מדת הדין הקשה ע"י תפלה, אבל לפי שחטאו בגזול ומלאה הארץ חמם ע"כ בשביל צעקה הנעלבים הסכים גם מדת הרחמים על אכזרם ולא הי' להם תקנה, וח"ש לא נחמם גז"ד אלא על הגזל.

*

אלה תולדות נח איש דיק וגו', פרש"י הואיל ואזכירו סיפר בשבחו שנאמר (משלי י') זכר דיק לזכרה, דבר אחר ללמדך שעיקר תולדותיהם של לדיקים מלאה ומע"ט, ויל"ד על צ' הפירושים דבבר זכר נח לשיל בפדשה הקודמת, ומדוע לא סיפר הכתוב בשבחו שם, וכן הרבה פעמים זכרו בכתוב האצות הקדושים ומשה רבינו ע"ה, ולא סיפר בשבחו לסמוך תואר דיק לשמוחם, ולמה דוקא כאן סיפר הכתוב בשבחו נח הדיק ועמאל צדי, וכמו"כ ל"ב לפי' הכ', מדוע דוקא כאן צא הכתוב ללמדנו שעיקר תולדותיהם של לדיקים מעשים טובים.

בב"ר אלה תולדות נח ח"ר אצבו בכל מקום שנאמר אלה פסל את הראשונים, וכו', כאן שנאמר אלה פסל את הראשונים דור המבול, וצ"ב למה לר"ך לימוד על זה, ובכר נפסלו למחות מן העולם כמפורש בפסוקים, עוד שם במדרש בה"ד

תולדותיו הצדיקים, זרע אברהם יצחק ויעקב, דור יואלי מאירים, שצדקותם נילול נח וצדק, וצדק אפ"ל דברי המדרש ה"ל הפוך רשעים ואינם זה דור המבול, עפ"י ז"ל במס' חגיגה (דף כ"א ע"א) ב"ר אבא בר רבא דמיא ר' חמא ל"ל מילתא עובא, וחזא בחלמא דח"ל הקב"ה יחא לך דאפ"ל לעלמא וכו', אפשר דמחילת שעתא דמאורי, וכתב המכריש"ל ז"ל, לכאורה אינו דומה להחריב כל העולם משום שישתכח שעתו של ר"א, ואיכא לפרושי על ר"א להפוך עולמו ולצררו שניה, ואולי שכוננו כאן על גלגול הנשמות עכ"ל המכריש"ל ז"ל, וענינו דלפי שהאדם הוא בצנח' עולם קטן, ע"כ יקרא גלגול בצנח' הפיכת עלמא, וצדק יוצר דברי המדרש ה"ל הפוך רשעים ואינם זה דור המבול שהארכנו לבחי' הפיכה להגלגל דבור הפלגה ואנשי סדום, ואינם שנמחו מן העולם, וצדק צדיקים יעמוד זה נח וצניו, ודיינו תולדותיו הצדיקים, עמודה היתה להם ונשאר קיימים נחיים לעולם ועד.

*

עוד אפ"ל דברי המדרש ה"ל הפוך רשעים ואינם וכו', בהקדם דברי המדרש שאמר נח ואני כאשר עשו בן עשיה, אלא שגמלתי עוזה ואמרת לי בא אחי וכל ביתך אל התיבה, וצ"ל דאין יתכן לומר בן, אחר שא"ל הקב"ה כי אותך ראיתי צדיק לפני וגו', וקדים לפרש דברי רש"י ז"ל אף נח מקטני אמנה ה', מאמין ואינו מאמין שיצא המבול, ולא נכנס לתיבה עד שדחקוהו המים וכו', וצ"ל דאין יתכן לומר על נח בן אחר שהתח"ק בעיד עליו שה' צדיק חמים, ואין אפשר שלא ה' ח"ו מאמין בדבור הקב"ה אליו, ויתבאר כל זה בהקדם מ"ש בחי"ק צדיק (פר' ל"א ס' ע"ו) על מה שדרשו שם במדרש ואני בניי מציא את המבול מים, מים היו, וכיון שביי יורדין היו נעשים מבול לשחת כל בשר וגו', וכ"כ רש"י ז"ל להלן עכ"פ ויהי הגשם על הארץ, ולהלן הוא אומר ויהי המבול, אלא כשכורין הורידן ברחמים, אם יחזרו ויה' גשמי ברכה, ובשלא חזרו היו למבול, והקשה הפי"ת דלפי דרש המדרש איפכא מצעי' ל' לכתוב והמים היו

אבל לא תקנו חטאם אלא עוד קלקלו, ונחגלגלו עוד בחאשי סדום וקלקלו, עד שלכסוף נחגלגלו במארים ונעטרפו בבור הצדק של גלות מארים, ונחנקו ונחזקו שם, עד שאותן הם' רצוה שיאלו ממארים היו כולם כשרים וצדיקים וקבלו את התורה, ושרש נשמותיהם היו מדור המבול עייש"ד באריות, וכה אמרו ז"ל צדיק סוף בראשית איך סימון מלינו שהקב"ה עושה חסד עם האחרונים בזכות הראשונים, ומנין שהקב"ה עושה חסד עם הראשונים בזכות האחרונים, שנאמר ונח מלא חן בעיני ד' אלה תולדות נח, בארץ זכות זכות תולדותיו עכ"ד המדרש, וכתב בחי"ק דא"ל לומר הכוונה דצדקות תולדותיו ממשי נילול, דע"כ נח ה' הבן יוצר מצניו, שברי לא נתיחד בדבור אלא עליו ולא על צניו, והרמב"ן ז"ל כתב דצניו לא נילולו כי אם צדקות, דכתיב כי אותך ראיתי צדיק וגו', ולא אמר אתכם אלא אותך, אמנם כוונת ח"ל שניאל זכות תולדות הצדיקים העתידים שיאלו מרעו, והיינו האבות והשנעים ושאר צדיקי הדורות משלמי אמוני ישראל, ולכן לא אמר אלה תולדות נח שם חס ויפה, אלא אמר אלה תולדות נח נח איש צדיק חמים, ללמד שהוא מוסב על התולדות המתחייבים לו צניוין הלידות, שהוא לא מלא חן אלא צדקות כדדרשין משמיות הפסוקים ונח מלא חן, אלה תולדות נח עכ"ד הכח"ק.

והנה לפי דברי הראי"ל דור המבול נחגלגלו בתולדותיו של נח, שמכאן הושחת העולם אחר המבול, ולכסוף נחגלגלו זרע אברהם יצחק ויעקב שנתקנו במארים וקבלו את התורה"ק, וצדקות אלה התולדות נילול נח, שהיו כולם כשרים וצדיקים, וצדק יובן דברי המדרש אלה תולדות נח פוסל את הראשונים, ר"ל דשמיות הפסוקים ונח מלא חן אלה תולדות נח, ללמדנו בא דנח נילול זכות תולדותיו, ואמר הכתוב אלה לפסול את הראשונים, היינו תולדותיו הראשונים דור הפלגה ואנשי סדום שלא ה' זכותם כדאי אפי' לעלמא שכולם רשעים היו, ומה שבזכר הכתוב כאן תולדות נח, הנהיה על

זרבה, והיינו באותו ה' ימים, ומח"ט גופא ה' אז פתח תקו' יותר, שישיבו אז למועב יותר מכל הק"כ שנים הקודמים, באשר כי כבר ראו עין בעין שנתקיים נבואת נח להיות גשם שוטף כמו המבול, ואף כי שוב ה' להם הרוחה קצת אבל הודיעם נח, כי עוד ה' להם מעט חנינה מאת ד' להאריך להם עוד זמן ז' ימים, וברשעים הללו בכל אלה לא השיגו ולא למדו מוסר.

ומעתה נחא למח"ט כתיב ואני הנני מבוא את המבול מים, ולא קשה לחיפכא מבוא' ל"ל מים למבול כנ"ל, דה"ק קרא ואני הנני מבוא את המבול, דהיינו גשם הנגזר כבר לשם מבול, וה' עתה מים לפי שעה באלו ה' ימים, אולי ישונו למועב, וכאשר לא שבו אז נעשה למבול של כליון כפי תחלת המחשבה, ותחילת המחשבה הייתה סוף המשעה, ומעשה א"ש המשך וקישור הכתובים, דהא דכתיב ונח בן שש מאות שנה, דהיינו בסוף ק"כ שנה, מאז והמבול ה' מים על הארץ, כי מאז בתחילת השבעה עדיין לא ה' מבול ממש, אלא שיהפך לפי שעה גזירת המבול למים של גשמי זרבה וכו', ואמר עוד הכתוב ויחי לשבעת ימים ומי המבול היו על הארץ, כלומר לסוף ה' ימים מאז כבר היו מי המבול ממש על הארץ, ולא היו עוד כמים של גשמי זרבה, ולכן כתיב ז', ביום ההוא נבקעו מעיינות תהום רבה וארצות השמים נפתחו וכו' עכ"ל המח"ק עיי"ש שמישצב צבאחה זו כל הדקדוקים שצפרשה ועיי"ש.

והנה מידה זו שנתחפך מזה הדן לרחמים, אינה נובעת אלא צדדיקים, כמבואר צד"ר (פליצ ס"ו) ויחזר אלמים את נח וגו' אי"ר שמואל צר גחמי אוי להם לרשעים שהם הופכים מזה רחמים למדת הדין, בכל מקום שנאמר ד' זו מדת הרחמים, וכתוב ויחמר ד' אמהת את האדם וגו', אשריכם הצדיקים שהם הופכים מזה הדין לרחמים, בכל מקום שנאמר אלמים הוא מזה הדין, וכאן כתיב ויחזר ויחזר את נח וכו' עכ"ל המדרש, ולפי

למבול, שבתחלה היו מים ואח"כ מבול, וצמח"ק דקדק עוד בהמשך וקישור הפסוקים, דכתיב ונח בן שש מאות שנה והמבול ה' מים על הארץ ויבא נח ובניו ואשתו ובניו אחרו אל התיבה מפני מי המבול וגו', ואח"כ כתיב ויחי לשבעת הימים ומי המבול ה' על הארץ וגו' ביום הזה נבקעו כל מעיינות תהום רבה וארצות השמים וגו', צמח"ס היום הזה בא נח וחס ויפת וגו' אל התיבה, וכתמי' מפורסמת כי למד כפל הכתוב לומר צ"פ רשפים זה אח"י, ענין ירידת המבול וציהת נח וכל הללוים אליו אל התיבה, גם יליד צמינו הלשון דברישה אמר והמבול ה' מים על הארץ, ובסופא אמר ומי המבול היו על הארץ, וכן בסופא דקדק לומר ביום הזה נבקעו כל מעיינות תהום רבה וגו', וברישה סתם מה ולא אמר כלום ועוד באריך בדקדוקים רבים עיי"ש.

ותירץ צמח"ק כל הקושיות הנ"ל בחדא מחתא עפ"מ"ש ז"ל צ"י חלק (סנהדרין דף ק"ח ע"ב) ויחי לשבעת הימים ומי המבול היו על הארץ, מה עיבם של שבעת הימים וכו', שקבע להם הקב"ה זמן גדול ואח"כ זמן קטן, פרש"י שבתחלה אמר להם והיו ימיו מאה ועשרים שנה, כשעבר זמן זה ולא שבו לעושה, חזר וקבע להם זמן קטן, ואמר' צ"ק דר"ב (דף י"ז ע"ב) הרי שהיו ישראל רשעים בראש השנה, ופסקו עליהם גשמים מועטים, לסוף חזרו בהם, להוסיף עליהם אי אפשר שכבר נגזרה גזירה, אלא הקב"ה מורידן בזמן, על הארץ שצריכה להם וכו', הרי שהיו ישראל צדיקים גמורים וכו' ועיי"ש, הרי מבואר לעולם עיקר הגזירה אינה בעילה ומחסימת בדוגמתה, אלא שמתהפכת מרעה לעושה או בהיפך, וע"כ נראה דבאותן השבעה ימים שהאריך להם הקב"ה עוד זמן נוסף על זמן הראשון, מאז לא נתבעל גזירת הגשמים לגמרי, אלא שגם אז כבר בא גשם שוטף כמו המבול ויולא מגורר העושה, אלא שמתהפכו מרעה לעושה, שהיו כגשמי זרבה הנובעים בארץ אחת לאחת, ועלה קאמר ואני הנני מבוא את המבול מים, שיהי המבול כמים גשמי

קודם, וכלל דיה לזרע בשעתה, חלל לפי שמחלחלת ז' ימים כבר התחיל הגשם להיות שוטף יותר מגדר הטבעי, ע"כ היתה ציאתו אל התיבה חות לבני מרי, שכבר ה' ראו לזרע עליהם. מכלל של כלל, לולי שהאריך ד' להם עוד ז' ימים, חלל בז' ימים חלו לא ה' דירתו בתיבה חלל ערלי, ועדיין ה' נכנס ויולל בעולם לאורכו ולהוכיח בני דורו, ואחר חשלוס ז' הימים שכבר ה' מכלל ממנו, מאז ה' לו התיבה לדירת קבע, וע"כ חזר הכתוב לומר ויחי לשבעת הימים ומי המכלל ה' על הארץ, בעלם היום הזה בא נח וחס ויפת בני נח וגו' אל התיבה, ואף שכבר הזכיר הכתוב ציאתו אל התיבה לפני ה' ימים, לפי שמעשיו בראו אל התיבה לשיבת קבע על מנת שלא ללכת משם עוד בני רשות עכ"ל הנה"ק.

ואפשר דבאותן ה' ימים עדיין ה' מתשכחו לפי שחשש שדולחי ישובו ויתבעל גזירת המבול, וידוע שבמקום שמתשכחו של אדם שם הוא שכיחתו, כמ"ש הרמב"ן ז"ל בחידושו למס' ערובין, לז"ך מועיל ערוב דכח חקיתא דרבנן למיעקר איסור תחומין למ"ד תחומין דאורייתא, חלל לפי שבמקום שמתשכחו ודעתו של אדם שם הוא שכיחתו, ואמרו חז"ל דדעתו של אדם על פתו וסעודתו וזשעת ציב"ש שם הוא שכיחתו עיי"ש, מובאר דסברא זו דאורייתא הוא, ועדיף כוחו להחיר תחומין דאורייתא, ומעתה אף שכבר נכנס נח אל התיבה בתחלת ה' ימים כאשר נצטו, וכדאיתא בפרד"א הג"ל דבעשרה במרחשון נכנס לתיבה והמבול התחיל ציי"ן, חלל לא ה' נחשב לבניס, לפי שהיתה מתשכחו ללכת וכו"ל כאלו ילא, ואחר ה' ימים שכבר ה' המים שוטף ולא חשב עוד ללכת ע"כ התיב עוב"פ בעלם היום הזה בא נח וגו' אל התיבה, כי אז היתה ציאה גמורה ולא קודם לכן, ובזה יתבאר קלת דברי רש"י ז"ל במ"ש אף נח מקטני אמה ה' מאמין ואינו מאמין שיבוא המבול, ולא נכנס לתיבה עד שדחקו המים, שצאנתו ונח

לכאורה יפלא איך זכו הרשעים הללו שנתהפך להם לפי שעה גזירת המבול מרעה לעושה להיות גשמי צרכה, אמנם לפי שאין הקב"ה חפץ בזהשחת העולם, ע"כ האריך להם עוד זמן אחר זמן, ואחר שכבר התחיל הגשם להיות שוטף כמבול, פסקו וחזרו להיות גשמי צרכה חולי וישובו, חלל לא הועיל כלום והרשעים האלה לא למדו מוסר ואדרבה הקשו עורק וחשבו כי ניחם ד' על הרעה, ודימו שיעשה להם ניסים, ולא שבו מדרכם הרעה, וע"כ לא נתקיים הפסוק ז', חלל חזר מדת הדין למקומה, וחזרו המים להיות מכלל על הארץ, ובזה יבאר דברי המדרש הג"ל הפוך רשעים ואינם זה דור המבול, ר"ל דמה שנתהפך להם מרעה לעושה ומדת הדין לרחמים, היתה רק לפי שעה ולא נתקיימה להיות נחלי, ח"ש ואינם כי לבסוף נאצרו ונמחו מן העולם לפי שלא נתנו לב לשוב, ובזה לדיקים יעמוד זה נח ובניו, דמה שנתהפך להם מדת הדין לרחמים, עמידה ה' להם דעיי"ן נתקיים העולם, וא"ש קישור דרשה המדרש לפסוק חלל חולדות נח וגו' לדיק ה' בדורותיו חלל האלקים התהלך נח, שגם מדכ"ד הסכים לכללתו ונתהפך לרחמים, ועמידה היתה לו ונתקיים העולם על ידו והבן.

ונבאר בזה דברי רש"י ז"ל אף נח מקטני אמה ה' וכו', ולדרכו אפ"ל דאחר שראה נח שנתהפך מרעה לעושה וחזר המבול להיות גשמי צרכה, חשב כי בודאי ישובו אנשי דור המבול עכשיו, כאשר כבר ראו בציניהם הפורעניות מממשם ובה, ואחר שישבו ישארו להיות גשמי צרכה ולא יבוא המבול, דלרעה יש חזרה, וע"כ לא נכנס לתיבה בז' ימים הראשונים, עד שדחקו המים וחזרו המים לסוף ז' ימים להיות מבול, חלל אפ"ל עפוי"ש בזה"ק דנראה מהכחה הפסוקים שנה נכנס אל התיבה מיד קודם ה' ימים, דכתיב בא אלה וכל ביתך אל התיבה וגו', כי לימים עוד שבעה אנשי ממעיר וגו' וכן מפורש בפרד"א פליג בעשרה במרחשון נכנסו כל הבציות אל התיבה, ציי"ן זו ירדו מי המבול, ולכאורה קשה למה הקדימו לזרע ז' ימים

לפרשחמו, ויחצאר צהקדם מה דליתא צוז"ק פרשה זו (דף ס"ט ע"א) ויזכור חלקים את נח וגו' ר' חייה פתח (משלי כ"ב) ערום ראה רעה ונשחר, האי קרא חתמר על נח דעאל לתיצותא ואסתחר צב, ועאל לגו תיצותא צומנא דמיית דחקו ל', והא חתמר דעד לא עאל לתיצותא חמא ל' למלאך המות דלזיל צינייהו ואסתר לון וכו', הכ"ד ערום ראה רעה, דא מלאך המות, ונשחר מקמי הכ"ד מפני מי המבול, ר' יוסי אמר צומנא דמותא שריא צעלמא צר גס חכים יסחר ולא יקום לצר, ולא יתחזי קמי מחבלא, צגין דכיון דלתיחייב ל' רשו, יחבל כל חיוני דישתכחון קמי' ויעצרון קמי' צאחגלייא, וסיפא דקרא ופתאים עצרו ונעשו, עצרון קמי' ואתחיון קמי' ונעשו עכ"ד הא"כ סס.

ובזוה"ק פ' ויקהל (דף קל"ז ע"ב) פתח ר"ש ואמר (בראשית ז') ויאמר ד' אל נח צא חתה וכל ביתך אל התיבה וכו', ח"ה ובי לא יביל קוציב ליערעל ל', לנח צאחר חד, צעלמא, דיכא מצול בכל עלמא ולא יכא צהבוא חתה, כמה דכתיב צגדטון (שופטים ו') ויהי חורב אל הגזר לצדה וכו', חלל כיון דמחבלא נחת לעלמא, מאן דלא בגיר גרמי' ואשתכח קמי' צאחגלייא, אחחייב צנפשי' דליבו קטיל גרמי', מאן לון מלוע דכתיב אל חצית אחריו, מ"ע אל חצית אחריו, צגין דמחבלא חזיל צחר כחפוי, ואי אחרד ריש' ואשתכל צי' חנפין צאנפין וכל לזקא ל', ועל דא (כתיב צנח). ויסגור ד' צעדו, דלא יתחזי קמי' מחבלא ולא ישלוע עלי' מלאך המות, יעיי"ש שחאריך צוז"ק דצטעה שמואלאין את המה לקבורה, מלאך המות משתכח ציני נשי, ואית ל' רשו למקטל צני נשא, ועל דא יחדר צר גס חנפוי וישצוק לגשי צחר כחפוי וכו', ולא יתחזי עמכון חנפין צאנפין וכו' יעיי"ש צאריכות,

ונקדים עוד מ"ש צספס"ק חוכב ישראל זל"ה, צסס המגיד ה' מלאשטצב זל"ה, צציאור דברי רשי' ז"ל חף נח מקטני חמה ה' מאמין ואינו מאמין שיצא המבול, ולא נכנס לתיבה עד שחקיקו המים ע"י חלוקת הים וכלאורה הוא פלא גדול לחסוד

שערם שנשאלו ה' ימים ונעשה המים למבול שוטף, חשב חמיד ללאת משם, ועיי"ל לא יחשב לו לנסיכה עד שחקיקו המים והסיח דעתו מללאת עוד, והאלמס כי נח היתה כוונתו לעז, לפי שחשב צבדאשי יצאיו חלשי דורו ולא יצא המבול, חלל אשכ"כ נחשב לו לפגם, לפי שעי"ז תחקיקו גס רשעי הדור ולא חלמינו צמבול שיצוא עליהם, ודמיו שגם נח צשיטתם חזיל, ועיי"ל התמרמר נח ועשה חצובה על זה, ח"ש צמדדש שחמר נח ואני כאשר עשו כן עשיתי, חלל שגמלחמי עוצב וחמרת לי צא חתה וכל ביתך וגו'.

*

ואפ"ר עוד צדצרי המדרש הנ"ל הפוך רשעים ואינם וגו', עפימ"ד צצ"ר (ר"פ כ"י) ויאמר ד' לחמה את האדם, לכן יכיר מעצדיהם ויכפר לילה וידכאו, משכבצ"ב הפך את היום ללילה ואח"כ הוא פורע מהם, ועוד חמור"ל צצ"ר (פר' ל"ג כ"ה) לא שמשו המזלות כל יוצי חודש של ימי המבול, דכתיב יום ולילה לא יצבחו מכלל שצתה, והנה מלינו כח זה צלדיקים-שכיו מהפכים היום ללילה ולילה ליום, כמ"ש ז"ל ציעקב חציו עי"ש כי צא השמש, ששקטת לו חמה שלא צעונתה, ועיי"ל דרשו ז"ל עי"ש ויחרה לו השמש, דחזון שעות שמיחרה לשקוע צצילו כשיילא מצאר צצט, מיחרה עכשוו לחורו צצצילו, ויחושע העמיד את החמה והפך מדת לילה ליום, חמנס הכפוכה זו שאלל הצדיקים יגיע על ידו עמידה וקיום לעולם ונתפפרס צבוד שמים על ידם, חלל הכפוכה של מדת לילה ויום הכעשה עיי' מעשה הרשעים הוא לצבדונם, וצזה יחצאר דברי המדרש הנ"ל הפוך רשעים ואינם זה דור המבול, שעל ידם נחפך מדת יום ולילה, חלל ואינם שרי' זה לסיבת חצדונם וחלצדו מן העולם ואינם, וצית לדיקים יעמוד, שהכפוכה צעעשה צכה הצדיקים הוא להם לעמידה וקיום נחמי וצכן.

*

במדרש תנחומא ר"פ נח ילמדנו רציו על כמה עצירות נשים מתות צעעת לחן, כך שני רצותיו על שלש עצירות נדה חלה חלקת הכר ושלשחן מן החורה וכו', ואצי קישור חלכה זו

והנה צמה שלא נכנס נח לחיצה בהתחלת המבול מיד, עד שחקורבו המים, הכנים עלמו לכבד גדולה זאת, כמבואר בזו"ק ה"ל דעד לא עאל לחיצותא חמא לי' למלאך המות דאזיל בנייחו ופאסחר לון, והוא סבבה גדולה לאחזוי קמי מחצלא בגין דכיון דאחזייהו לי רשו, יחבל כל חיוני דישתכחון ויעברון קמי באחגליא, אלא שנעשה לו גם והליו הקצ"ב ממנו כדכתיב ויסבור ד' צעדו, ואחיה בזו"ק מדרש הנעלם פ' וירא (דף קי"א ע"ב) וחל"ק אז ייעול צר נש גרמי' באתר דמקא אשתכח לעילא, הא פקע כל זכותי' דעצד בקדמיתא וכו', כד"א קטוניה מכל החסדים ומכל האמת וגו' עיי"ש. ואחרי ז"ל צ"ר תמים כי' בדורותיו, כל מי שנאמר צו כי' מתוקן הי' לכך, כן האדם כי', מתוקן למיזה וכו', נח כי' מתוקן לנח, משה כי' מתוקן לגאול, מרדכי כי' מתוקן לגאולה, ולדרכנו חוץ מנח הכללה שניגול ממי המבול ע"י כניסתו לחיצה, כי' לו עוד גם גדול שהגן ד' צעדו ממלאך המות שכי' לו רשות לחבל לכל דישתכחון ויעברון קמי' באחגליא כמבואר בדברי הזו"ק ה"ל, ובגין דא מנכין לי מחיותיו, ובזו"ק ה"ל איהא דנפקטו כל זכיותיו.

ובזה יובן משאמ"כ כאן בא אחת וכל ביתך אל החיצה כי אותך ראיתי לדיק לפני וגו', ולא אמר לדיק תמים כ"ל, לפי שבאותה שעה חסר לו משלימותו, ע"י שפקטו זכיותיו בשעה שנחשכז ולא נכנס לחיצה ואשתכח באתר דמקא אשתכח, והגם דרך עכשיו נעשו ליכנס, אפשר שכן עלתה במחשבתו מיד בבחירתו שלא יכנס מיד, לא' מהטעמים שנבאר לעיל שבחירתו היתה לש"ש, ובדיוקים פוגם גם בחי' המחשבה, ולזה לא נקרא כאן לדיק תמים, ויתבאר בזה קישור המדרש ולמדנו, על כמה עבירות נשים מתות בשעת לדת, והוא מענין הפרשה שמדבר כאן מעשיית החיצה, עפ"י המבואר בזו"ק ה"ל דע"כ כי' לורך לחיצה, כדי שיסחיר אי"ע מפני מחצלא בשעה דאחזייהו לי' רשותא וכו', ובלי טעם זה כי' הקצ"ב יכול להליו כמנה דרכים ואופנים שונים, ומזה

אח נח האדיק שכי' מקטני חמנה בהשי"ת חי', וג"ל דהנה חיצה חמנה יש לו צ"י פירושים, א' כפשוטו האמת הדבר שבדאי יחי' כך, ע"ל אמונה מלשון ויחי אומן את הדסה והוא לשון המשכח וכו', כי באמונה יש כח זה, שעי' האמונה יומשך הדבר הזה ממקורו ויבוא, היינו ע"י שהוא מאמין בהשי"ת ובוטח בו באמונה שלימה על שום איזה דבר, אז נמשך הדבר שהוא וצ"ל בשלימות, והנה נח האדיק בודאי האמין בשלימות בכל אשר דיבר אליו השי"ת בכל לבבו ובכל נפשו צמיתותו כדרכו הטוב מאז ומקדם, אך דבר זה כי' ירא להאמין באמונה שלימה בכל לבבו, כי חלוי יחי' הוא הגורם להבאת המבול, היינו ע"י שלימות אמונתו יומשך בודאי מה הבאת המבול, ולא כי' יודע איך ליתן עזרת צנפשו מה לעשות, וזהו שפרש"י ז"ל מקטני חמנה כי' מאמין ואינו מאמין, ר"ל צמית כי' מאמין רק שירא להאמין בשלימות וכו', כי' חלוי יחי' הוא הגורם לזה וכי"ל, ולא נכנס עד שחקורבו המים עכד"ק וכבר בארנו דברי רש"י ה"ל בצמה אנפין עיין בדברנו לעיל, ובכל האופנים כוונת נח האדיק היתה לעוצה, אלא שאעפ"י היתה קצת פגם בדבר, לפי שאמשי דורו ומנציגיהם הרשעים מאלו צוה מקום לחלות קלקלס, באמרם שגם נח כמותם ואינו מאמין במבול שיבוא, ובזה נתן כח חיזוק לאותן הכופרים בגמול העונש, ח"ש במדרש שהתורה נח ואמר ואני כאשר עשו כן עשיתי אלא שגמלתי טובה ואמרתי לו בא אחת וכל ביתך אל החיצה, או אפשר דע"י שלא נכנס לחיצה עד שחקורבו המים, כי' מעבד ציאת המבול עד אותו הזמן, ומה שהבינו לפשוט אנשי דורו צינתיים כי' הוא כעין קצת גורם בדבר, מה שעל ידו נתאחר זמן העונש והבאת המבול, ואף שכל כוונתו היתה לעוצה כמו שבארנו לעיל, כי חשב שבדאי ישובו אחרי שכבר ראו שהחיל הגשם להיות שוטף, אבל כן דרך האדיקים לחלות חמיו החסרון בעצמם ולחשוד אי"ע שאליו טעו בהוראת מעשיהם, וע"כ כי' לבו נשבר בקרבנו, ואמר ואני כאשר עשו כן עשיתי, ומה ביני לבנים, אלא שגמלתי טובה וכו'.

על ציוו ממש, דכא חס רשע ב', וגם יפת לא
נחפרסם כ"כ בלדקו וכו', ולכן לא אמר הכתוב
אלה תולדות נח שם חס ויפת, אלא אמר אלה
תולדות נח נח איש צדיק תמים, ללמד שהוא מוסב
על תולדות המתיחסים לו בענין בלדקו, אלו לדיקי
הדורות אשר אף נתעלו ממנו, עד כי גם הוא לא
מלא חן אלא בזכותם עכ"ל חמס קשה דכמו"כ
עתידיד דורות רשעים ללא מזרעו, ואין בגין עליו
זכות תולדותיו, וממנ"ש חס ראויו לדון ע"ש סופו,
ח"כ תולדות הרשעים מקטרגים על בלחמו.

ויתבאר הענין בהקדם מ"ש בספס"ק רצ ייצי
עב"פ ויאמר חלקים לנח קץ כל בשר בא לפני
וגו', נ"ל שקאי על הגאולה וכו' פירוש, ויאמר
חלקים לנח, היינו שגם מדי"ד שנקרא חלקים, גור
ויומר לנח שיתנו ישראל מן הגלות ושעבוד, קודם
בשעה שהוא זמן המגבל שיצא משם, ויפטרם הטעם
קץ כל בשר בא לפני, הוא קץ הגאולה וכו', והטעם
שראו לגאול את ישראל קודם הזמן המוגבל בשביל
כי מלאה הארץ חמס מפניהם, היינו שגזלים באומות
את ישראל יותר מדאי, וקושי השעבוד יעורר להשלים
את הזמן של בשעה, ועי"ש שבה"ק בדברים נעומים
להמליץ זכות על ישראל, חמס לכוונת הכי חן
מקרא ואלא מידי פשוטו, והיכן רמזא גאולה העתידה
כאן, ופשוטו הכתובים מיירי דדור המבול.

ואפ"ר בהקדם מ"ש הפר"ד (הוצא לעיל) דלעובד
הקב"ה דן. ע"ש העתי, אבל לרשע אינו מסתכל
על העתיד, ואינו דן את האדם אלא בשעתו, וכו"ל
ראי' ממ"ד (בשמו"ר פ"ג ס"ד) ויאמר ד' ראה
ראיתי זו ראיתי מעשה העגל וכו' אמר הקב"ה איני
דנס לפי המעשים העתידים לעשות, ולעובד דן
אותם הקב"ה ע"ש העתי, דכתיב בזה"ל את העם
ממלרים וגו', בשביל שהם עתידים לקבל את התורה
הם נגאלים עכ"ל הפר"ד ז"ל, ואפשר לחלק עוד
מעט אחר, מה שהסתכל הקב"ה בזכות קבלת
התורה ולא הסתכל בחטא העגל, דכתיב חטא העגל
עתיד להיגאל לגמרי לעתיד, ובכל דורות הגלות

דכשטן מקטרג בשעת הסכנה וקשה להגלל ממנו חן,
זולת ע"י נח והשגחה מיוחדת מהצו"ת, וע"כ הסמיכו
חז"ל לכתב הבלבב זו דעממא חדא לתרווייהו וכו'.

ונבאר לדרכנו דברי המדרש הנ"ל בא אתה וכל
ביתך אל התיבה זש"ה כי לדיק ד' לדיק אתה וכל
ביתך וכו', פנימו, עפ"י"ש בזה"ק דע"כ הוכרח נח
ליכנס אל התיבה, כדי לעשות מסך המבדיל שלא
יתראה בפני המלאך המות חנפין באנפין, דראיית
פניו מזיק מאוד כמבואר בזה"ק פ' ויקהל באריכות,
ומזה יש ללמוד דשא"כ מידה טובה מוצה מומת
פורעניות ולבדיל אלפי אלפים הבדלות בלדיקים
הזוכים לנשיאות פנים מאחורי ית', שזמנך עליהם
ע"י"ש השפעת הקדושה והצרכה עד צלי שיור
וגבול, כמ"ש ישא ד' פניו אליך וישם לך שומר,
והוא כולל כל הצרכות כולן, ולכן דרשו ז"ל זש"כ
כי לדיק ד' לדיק אתה וכל ביתך וכו', פנימו, שהקב"ה
אזהר את הדיקים, וע"כ מתראה אליהם בפנים
מאחיות חנפין באנפין בבחי' ישר וצלי מסך המבדיל,
ועי"ז זוכין להשפעת הקדושה והצרכה, וכן בנה
הלדיק אף שצטעה שהכניס עמלו לסכנה ה"י לו
נכיון ע"י"ש מזכותיו, אבל ח"כ נחרצו זכותיו
ע"י מעשיו הטובים, וע"י שזן ופירנס הבטיח כל י"ב
חודש בחיבה תמלאו חסדונותיו, ועליו נאמר
כי לדיק ד' לדיק אתה וכל ביתך וכו', פנימו, שזכה
לראיית פני השכינה כמ"ש לעיל, וכן נזכר לראות
באר פני מלך חיים ולחיות דבוקים בזה"ק ע"ד
האמת וזוכה להתרוממת קרן התורה וישראל בהגלות
בבזר שמים עליונו צ"ל.

*

במד"ר ח"ר סימון מנינו שהקב"ה עושה חסד
עם האחרונים בזכות הראשונים, ומנין שהקב"ה
עושה חסד עם הראשונים בזכות האחרונים, שנאמר
ונח מלא חן בעיני ד', בזה"ל זכות, בזכות תולדותיו
(דסמך ל' ואלה תולדות נח) עכ"ל המדרש, וכתב
בזה"ק דכחיה בשביל תולדות לדיקים העתידים
שילאו מזרעו, והיינו האצות והשבעים ושאר לדיקי
הדורות משלומי אמוני בני ישראל, ועכ"ל לא קאי

נמחק ונתקן ממנו מעט מעט, עד כי לעתיד שיהי' עולם התיקון ויעזיר ד' רוח בעומאם מן הארץ, יחי' יתקן חטא העגל לגמרי, ולא ישאר ממנו רשעם פס, ועיי' הקצ"ה מסתכל על העתיד עד תכליתו וסופו, ואז חין חטא העגל מקטרגם עוד, ואי"ש דאין חטא העגל מהייבם ע"ש העתיד, דממרי"ם אס ראו' לדון ע"ש העתיד, הרי גלי קדמו' ית' העתיד עד תכליתו, ואז יחי' חטא העגל נמחה לגמרי, משא"כ לעובד ע"ש קבלת התורה דנס הקצ"ה לזכות ע"ש העתיד, דגלי קדמו' ית' דלעתיד צעת הגאולה יגדל מעלתם של ישראל עוד יותר, ויקבלו עליהם עול תורה ומצוות מאכזבת הטיית, וספיר ראו' לדון ע"ש סופו, וכמו"כ אפ"ל דברי המדרש הני"ל דנה לא יניל אלא בשביל תולדות הצדיקים העתידים, ואף שגם הרבה רשעים עתידים ללכת מזרעו כקושינתו הני"ל, אמנם חין ראו' לדון בזה ע"ש סופו, דהקצ"ה רואה העתיד עד תכליתו, וכל הרשעה כולה כעשן חכלה ויחצטלו כולם, ועיי' לא נמנע הלאה בשביל דורות הרשעים העתידים, משא"כ דורות הצדיקים הם ישארו נלחיים וקיימים, וא"ש דבזכותם יניול נח ע"ש העתיד.

היוצא לנו מח דנה לא יניול אלא בזכות דור גאולה העתידה, שהגין עליו זכות הצדיקים העתידים, ולא קטרגו עליו דורות הרשעים היוצאים מזרעו שכבר יחצטלו אז ואינם, והנה כתבו בספרי"ק דעיי' נקראים מי המבול מי נח, דאילונו שבי' נח יניול, לא הי' אפשר למבול לבוא לעולם, דא"א שיתצטלו מעשי ידיו ית', דלא חכו בראש אלא לשבת יתרה, נמנע דשצביל גאולה העתידה שניול נח, נגמר גזר דינם של דור המבול, דלגיה לא הי' אפשר שיבוא מבול כני"ל, וא"ש רמז גאולה העתידה כפסוק אז, ואינו סותר מפשטו של מקרא, דהא בזה תליא ויבן.

*

איתא במד"ר סו"פ בראשית, אשרי האיש אשר לא הלך בעצת רשעים זה נח וכו', על דעתו' דר' יסודר אשר לא הלך בעצת רשעים זה דור אנוש,

ז **איתא** במדרש תהלים (כ"ו) ויבליקט (רמז תשי"ג) לא ישבחני עם מתי שוא, מדבר באצרכם, מתי שוא אלו אנשי מגדל, באו ואמרו לאצרכם בוא וסביע לנו שאתה גבור, ונבנה מגדל וראשו בשמים אמר ה' **באתם** מגדול עוז שם ד', ואחס אומרים ועשה

שלושים והרבה דרכים למען ילחם בפעולתיו, ותכסיסו מלחמתו שונים ומשונים להבית לכל אחד כפי צחיתו ומדריגתו, ולפעמים מגלה מלפניו ומסית לעצירה ר"ל בהתגלות, ולפעמים מלביש דרכי הסתתו בלבושים שונים כידוע, וזכר נבין חלוקת ה' כחות גדור הכלב, דכח ח' אומרת נעלה ונעבד ע"ז וכו', ונלחם עם הקב"ה כביכול, הם היו שלוחי השטן שבגלוי, ולא שם' יסוד אמונתם כבר רעוע ומקולקל, גם הם יכלו להם, ולא ח' אורק להלביש דרכי הסתתם, אבל ח"א לאודד כל העולם בהסתת גלוי כזו, ע"כ הכין השטן רשת ופח גם לאלו שם' אמונתם עוד רפוי' קלת ומאמימים ואינם מאמינים, ולכן הכין הכח שם' אומרת נעשה סמוכות לרקיע שלא יתמוטט, ולא יבוא מבול לעולם, אולם ח' עוד סוג ח' מצרף שהאמינו שהצו"ת מביג עולמו, והמבול יהיה ע"ל העונש עבור חטאם, ולא נכנס בלבם סדרה משובשת כזו, שאפשר לעשות סמוכות לרקיע ולמנוע המבול, ע"כ הכין לאורכם השטן בתחבולותיו כח שלישי, שאמרו דכל כוונתם לשם שמים צבנין המגדל, כדי לעלות לרקיע ולהיות כמלאכי השרת, ודרך זה נתפתו כולם לבנין המגדל, וזה יתבאר מאמר ר' נתן הכ"ל, שכולם לע"ז נתכוונו, שחוכן כוונתם של כל אלו הכחות ושלוחי הס"מ, ח' להבית לע"ז ולמרוד צבקה"ה כביכול, אלא שהיה דרכי הסתתם שונה ומשונה כנ"ל.

ובזה יובן דברי המדרש הכ"ל, שאמרו אנשי המגדל לצבקה"ה בזה זסייע לנו שאתה גבור וכו', וידעו בו צבקה"ה שלא ישמע לעתים לעבד ע"ז ולמרוד בצורת עולם, אבל באו אליו אנשי כיחה השלישית שאמרו להיות כמלאכי השרת, ולגדל חשוקתו להשתלט בעבודת האלקות, חשבו ודימו שישמע להם בזה ויסייע בידם, ובאו אליו בטענה שאתה גבור, ואחרי גבור הוא הכובש את יצרו, ואין לך ליפחד מחבורת השני כחות אחרים שרונים גלוי' לע"ז, ואלו שגם אצרכם יתערך עמהם, ואז בודאי יבחי הכל נלכדים, אמנם אצרכם לא ראה אפי' לתחבורתם, כמו שדרשו ז"ל בגמ' דע"ז

לנו שם וכו', ולכאורה ל"כ עוצה, איך עלתה בדעתם שבקשו מאצרכם לסייע בידם במרודה במלכות שמים ח"י, גם מה טעם שבקשם באמרם לו שגבור אתה, וכי לא ח' בעולם גבור כמורה, והרי כל העולם כולו השלימו עמכם בעתה רעה זו, דכתוב שם ח' ודברים אחדים, ומדוע הולכו עוד לגבורת אצרכם, ומה גם שהמליכו עליהם את המרוד שהמריד את כל העולם צבקה"ה, וידעו בו שצבקה"ה שהוא ראש המאמינים, ועוד טרם שזולד יעלו הכרעומים להכרוג, וידעו בו שמרד צ"ע, ואיך עתה הכיעול לשחפו אל צבין המגדל, ומה היתה סבתם בזה.

ואפ"ר עפ"י המבואר בגמ' ובמדרשי חז"ל, דדור הפלגה נחלקו ל' כחות, ורכי איתא בגמ' סנהדרין (דף ק"ט ע"א) כח אחת אומרת נעלה ונשג שם, ואחת אומרת נעלה ונעבד ע"ז, ואחת אומרת נעלה ונעשה מלחמה וכו', וצ"ר איתא שאמרו ח' לאלף ותרנ"ו שנה הרקיע מתמוטט, (שמעריאת העולם ועד המבול ח' אלף ותרנ"ו שנים) בואו ונעשה סמוכות אחד מן האפן וא' מן הדרוס וכו', ובאותיות דר"ע הוצא מדרש בסגנון אחר, כח אחת אומרת נכנס מגדל מארץ עד לרקיע ונשג בחוכו כמלאכי השרת וכו', כח שני' אומרת נעשה לנו שם, ואין שם חלל עבודה זרה שגח' וכן אלהים אחרים לא תזכירו וכו', כח שלישי אומרת נעשה מלחמה עם הקב"ה, ולכאורה הכחות הללו היו רחוקים צדיעותיהם זה מזה מרחק רב, שמהם ראו לעשות ע"ז, וללחום צבקה"ה כביכול, ומכאן ראו להיות כמלאכי השרת, ואיך נשתתפו יחדיו להיות שפה ח' ודברים אחדים, ואין כוונתם ומערתם זו, ואדרבה מתנגדת מביקך להיפך.

אמנם יתבאר עפ"י מסקנת הגמ' דסנהדרין הכ"ל, תניא ר' נתן אומר כולם לשם ע"ז נתכוונו, כתיב כח נעשה לנו שם, וכתיב הם ושם אלהים אחרים לא תזכירו וכו', וצ"ר איתא עכ"פ וימלאו צבקה"ה וישבו שם, כ"מ שאתה מואל ישיבה השטן קופץ וכו', והנה זה דרכו של השטן המסית, שיש לו הרבה

הי' מוכרח לילך ציניסם, חלף שלא עמד בתצורתם והי' שטוף צנינו מעשיסם ודיעותיהם, חלף דודר חנוש שלא נטעו' בתוכחתם, חף לא הך במחנותם, והתרחק מהם עד קולס האחרון, גם ללד השתששות ודיעותיהם צנקרי באמנה, שטעו לומר שהקצ"ה מסר הכהנה העולם למערכת השמים כנודע טעוים, והסתחצרות עם חלו מוץ מאוד נפש, ע"כ התרחק נח וחף לא הך במחנותם, משא"כ דודר המבול לא עמד חלף הך להוכיחם והבין.

והנה התפלל האבן עזרא זל"ה על צוני המגדל, דהלא נח וצניו שם היו, וכולם סרים אל משמעתם, כי צניהם היו, ואיך התגברו צעפה רעה כ"כ, ע"כ פירש הוא ז"ל כל הענין של דור הפלגה בדרך אחר, שהי' חפסם רק להתנאות להיות לאות ולגם ולתהלה וכו' עיי"ש, חמום דעת חז"ל חינו כן דמניו מפורש בנמ' סנהדרין דכולם לע"ז נתכוונו כנ"ל, וקושים הראצ"ע ז"ל ל"ק כ"כ, דעבור"ר פליאה כזה שכיה ומניו גם דגוריו, חלפו השומעים ומתפתים לעוף יארם, ומכ"ש היכא שהשען מתגבר בהסתחו להתלצש בלבוש היראה, כל חלו הנופלים צרשחו חוים לייחוס בקול חציהם וחקקים, ואין מן הפלג שלא שמעו דודר הפלגה לדברי נח וצניו, דלגשי הכיחות שפכרו בהקצ"ה ורלו למרוד צמלכות שמים חין חידוש שמרדו גם חציהם חזקו ולא שמעו בקול תוכחתו, חלף חף צעלו הכיחה בג' שנלח חותם היח"ר בהסתה של יראה, ורלו להיות כמלאכי השרת, דימו צדעתם המעופשת שעצודה זו דוחה גם כבוד חצ וכווד חקקים, ואין מן החימה שלא שמעו לתוכחת חציהם חזקו נח חלדיק וצניו, חמום עכ"פ יועיל סצרת קשייתו לתרץ דצרי המדרש הנ"ל, מה שחילקו חז"ל צדרשסם, דלצרכם חף לא הך צענה דור הפלגה, וצנה דרשו ז"ל שלא ישב, דמשמע חלף הך וכו', דהוא הכותת מפני שנה הי' חציהם ובזכותו נילולו מגזירת המבול, ע"כ חשז חולי ישמעו לקול תוכחתו, ומה"ע הך ועמד ציניהם להוכיחם וצחק חולי יועיל להחזירם בתשובה, חלף לא יועיל להשתקע ציניהם, וכיון שראה שאינו

הי"ל, אשר לא הך צענה רשעים, שלא הך צענה דור הפלגה, ומכ"ש שלא עמד וישב בתצורתם, וחף עם חותם הכיחה שרלו להיות כמלאכי השרת לא חלף להתחבר, לכיון שמתחברו צעפי"ז וברוים ללחום בהקצ"ה ושמו עליהם חת נמרוד לראש, חלף ואין רשאי לעובד ד' להעקר בתצורתם.

ומעתה יתבאר שינוי השמות שדרשו ז"ל באצרכם, שלא הך צענה דור הפלגה, וצממית סדום לא עמד, דמשמע שלא עמד חלף הך, דהנה מניו מלח הך משמעותו הליכה צעפה, כמו שדרשו ז"ל עכ"פ וילך חיש מצית לוי שהך צענה צחו, וכתב הרמב"ן ז"ל שם, דכל מדרזו לעשות ענין נקרה הליכה, כמו וילך ראוון וגו' לכו וממכרו לישמעאלים וכמחו הרהב, וכהו הדל רב צין צחי' חנשי סדום וחנשי דור הפלגה, דלגשי סדום היחה רעתם מוגבל בתוך גצולו מדינתם, ולא הי' להם התחצרות עם כל בני עולם, כמ"ש ז"ל שחמרו חנשי סדום צוואו ושכח תורת רגל מחרטו, ע"כ לא היחה רשעתם סכנה לכל העולם כולו, חלף דור הפלגה התאחדו בתצורתם חת כל יושבי חבל, כמלא"כ שפה חחת ודברים חחדים ועתה לא יבצר מהם כל אשר יזמו לעשות, וכיוסם לרשעים רע לעולם, ע"כ התרחק אצרכם חציו מאוד מהם, וחף לא התפלל על הלאם, חלף חלגשי סדום הגם שהתרחק מהם, ולא ישב ועמד ציניהם לפי שצדאי השיג שא"ל להכריעם ולהחזירם עוד למוטב, חלף עכ"פ מניו שהתפלל על הלאם, וע"כ דרשו ז"ל שלא עמד צממית סדום להיות בתצורתם, חלף לא מיעטו חז"ל גם ההליכה, דבהכרח הך צענה לבקש להם חקנה וחף התפלל על הלאם, לפי שלא היחה קיוסם סכנה לכל העולם, והי' עדיין מספקת להם התשובה וכו'.

ועד"ז חפ"ל מה שדרשו ז"ל צנה שצדור חנוש חף לא הך, וצדור המבול לא עמד דמשמע חלף הך, מפני דצדור המבול נטעו' להוכיחם, כמ"ש רש"י ז"ל דהצויות העריות צעשית החיצה, כדי שישחטו על מה זה, ויחמר להם שעתיד הקצ"ה להביא מבול לעולם, חולי יתנו לצ וישונו, עכ"פ

ומעתה יצואר דהנה עונש המצול לא הי' ממקרי הטבע וממנוגו של עולם, אלא בהשגחה פרטית מצדל המשלם גמול, ובשדוד הטבע ומערכות השמים, ומדת עונש כזה בהכרח שהוא למען עונת העונש לפרט עונותיו ולכתיבו בהחיותו לעו"ב כ"ל, כיון שהוא בהשגחה פרטית מהבחי"ת, ומאחיו ית' לא חלל הרעות, אמוס על דור המצול דרשו חז"ל במס' סנהדרין (דף ק"ח ע"א) דאין להם חלק לעולם הבא ולא יחיו בתחיית המתים ולנח יאבדו עיניו, ויודלוי נח הלידק כשהוכיחם לעשות חסדיה, גילה להם גם מדת עונשם הגדול שאם לא יחזרו בהם יאבדו מן העו"ב ועו"ב, ואפשר דע"כ הי' סברתם שלא יאחר להם מדת עונש המצול, דעונש שהוא בהשגחה פרטית בעי"ל הטובה ועי"ל החיוקן בזה, וכיון שאין להם תקנה עוד ולא יזכו לעו"ב, אין זה גדר הטוב הממחיים לחטאתם, אלא עונש הכניעו להם כפי מידתם הוא סילוק ההשגחה ולהחיותם: כאח"כ כפי מזלו וכו', ח"ס אי חיייתו מצולל לא אחי כ"א על נח ומתחילתן שבהם לדיקים, ולכפרת עונותיהם אפשר שיבוא עליהם עונש כזה שהוא בהשגחה פרטית ולטובה, ואפשר שזה הי' סברתם שנתלה בה עונתם לחשוב שלא עליהם יבוא המצול כ"א על נח ומתחילתו.

אמנם כבר הבאנו לעיל מ"ש בספרי"ק זרע קודש פ' נח, דמצול גימט' חסדו, כי הי' חסד גדול באיבוד הרשעים, שאחלמי נשאלו צעולם, לא הי' קיום לאומה הישראלית מנחתם גודל עומתם, ולא הי' יכול אלהים להיות על אותה הבחי' שהי' וכו', ועיין בדבריו לעיל שהאספנו נופך לדברי קדשו עפ"י הקדמת דברי הארז"ל, שאנשי דור המצול התגלגלו ונעטרפו לירדף אחר לירדף, עד שנתגלגלו צביו אברהם יתחק ויעקב במצרים ונתקנו שם חזו לקבלת התורה, נמלא שהי' עונש המצול חסד גם לאנשי דור המצול עצמם, ולא רק לקיום העולם זולתם, כי עיקר ירידתם לעו"ב הי' למען לתקן חטא אלהי"ר כנודע מדברי הארז"ל, וכס לא חיקנו כלום אלא כוסיפו לקלקל וגם נשמות המנוגלגלים

מקבלים תוכחתו התרחק מהם, אבל אברהם שהי' אחריו צנים, וכבר ראה שאינם מקבלים תוכחתו של נח, ואולי שהשיג מכותם יותר, וזחן שאינם בכלל חיוב התוכחה כלל, וכמ"ס הרציו בחיי זל"ה דכסילים ורשעים וליים אסור להוכיחם, וכמאמר הכסם אל תוכח נח, ע"כ התרחק אברהם לחיבו מהם ואף לא הלך צניםם להוכיחם, וכו"מ יזכרו להתרחק מעלל הרשעים ומתחורתם, ותחזרה עינינו באור האמת בשופך לאיון צרחמים, ונזהר לראות התרוממת קרן התורה וישראל בהתגלות כבוד שמים עלינו צ"ל.

*

במד"ד כל ק"כ שנה הי' נח נוטע ארזים וקולפן וכו', אמר לכוין כך אמר מאיר' דעלמא, דהוא מייחית מצולל על עלמא, אמרו לו אין אי חיייתו מצולל לא אחי אלא על ביתי דהבוא גברא, כיון שמת מתחילה אמרו לי' הא לא אחי מצולל אלא על ביתי' דהבוא גברא וכו', ולי"ב דאף דרשעים היו, אבל איך היו טעפים כ"כ לחשוב שהבחי"ת ויריד המצול על נח ומתחילתו הלידיקים, ודרשעים ימלטו ממנה, ואף המתעקש לרדף שיהי' לו איזה סכנה צמה לתלות טעפותיו ומה היתה סברתם בזה, ואפ"ל עפ"י"ד הערות דש זל"ה (ח"א דרוש י"א) כי בעונשן יש צ' אופנים, אופן א' כי הטוב מניע לאדם בכוונה מד' לעגשו על חטאיו ולכתיבו בהחיותו, ואופן ב' כי הוא מזלו רע וכפי מולד כוכבי השמים הוא לרוע, רק ד' מגן צדו ומשדד מערכות השמים, וכאשר יתעורר ר"ל, ד' מסלק השגחתו ומניחו למנהגו של עולם תחת כוכבי השמים וכסיליהם, והמה פעלו בו כפי מזלו לרעה, וההבדל בין אופן זה לזה הוא, דבאופן ראשון ינקד עונו ומקבל חטאים פרי חטאתו, ואז עוב לו לעו"ב, אבל באופן שני אין כאן עונש רק סילוק השגחה חלקים, וכו"ל כפי מזלו ומקרי טבעו כך הוא, וענשו עדיין בשלימותו ליום הגמול עכ"ל עיפ"ד שפי' בזה ודברי הש"ס ברכות (דף ז' ע"ב) ממור לדור צברתו מפני אכזשם בנו וגו' קינה לדור מצבי' לי' וכו' עיפ"ד.

אכל סיכל ד' עתים וגם הם לא יכלו לעשות דבר, דאין עוד מלכוד כתיב ואפי' כשפים, וזרעון הבויה נמנע מהם היכולת וכו'.

א"י עפ"י דליתא בגמ' ז"ק (דף ס' ע"א) א"ר שמואל בר נחמני א"ר יונתן חין פורעניות באה לעולם, אלא בזמן שהרשעים צעולם, ואין מתחלת אלא מן הדיקים תחלה וכו' עיי"ש, ואפשר דזה היתה עתהם שחשבו שעכ"פ יהי' התחלת העונש על נח ומתושלח הדיקים, ועוד יספיק להם אח"כ הזמן לעשות תשובה, וימנע עונש המצול מלכוד עליהם, ועוד אפ"ל עפ"י מ"ש באר"ה ס"ז ז"ל שאלה לפי הפסוק כי תשא את ראש בניי, ר"ל אם תראה שיסתלק ראש בניי בלא עת וכו', העטם הוא לפקודיהם לשון חסרון וכו', כי לא חסרון ישראל שנתחייבו, לזה חזי וועל את ראשם צדום לכופר נפשם שלא ימותו כל ישראל וכו', עכ"ל ס"ק, ואולי זכו כוונה דברי המדרש הנ"ל שאמרו דור המצול שאם יצא המצול לא יצא כ"א על נח ומתושלח הדיקים, ומיתת הדיקים תהא מכפרת על כל הדור, וע"כ חשבו שכולם ימלטו ורק הדיקים יאבדו ח"ו, אבל עשה הקב"ה היפך מהשגתם שכולם נאבדו ונח וצניו נמלטו, וז"ש במדרש רבה ר"פ נח הפוך רשעים ואינם זה דור המצול, שהפך ד' מהשגתם ומיתתם, ואינם ר"ל שנאבדו מן העולם ולא נתקיימו לא הם ולא מהשגתם, וזית לדיקים יעמוד זה נח וצניו שנמלטו מן המצול היפך מהשגתם הרשעים וכו'.

*

ו"אמר ד' לנח בא אחרי וכל ביתך אל התיבה וגו' במדרש רבה (פ"ב ס"א) כתיב תאבד דוברי כזב וגו' מדרש בדואג ואחיתופל וכו', דבר אחר מדרש דבור המצול, כן ודיבורן כזב, ר' פנחס אמר כן ומדברותיהן, רש"י ז"ל פירש מדברותיהן דברן ומנהיג שמסייעים אותן לעשות רע, עכ"ל וזיפ"ת כתב מלאחי בגליון ישן פירוש מדברותיהם מנהיגם עכ"ל, וז"ל למה קורא אותם דוברי כזב, וכי דברו בעלמא תמלא, וברי כל פעולותיהם הי' שקר ומרמה וכתיב ויתמלא הארץ חמס, והיפ"ת הקשה על מ"ש

צב"ע השחיתו דרכם, וע"כ לא הי' להם תקנה אחרת כ"א למחות כל הדור ההוא ע"י המצול וימנגלו שוב דבור המדבר (ענין לשל ציבור הענין באריות) ומעשה א"ש דגמדר להם עונש שהוא בהשגת פרטית, כיון שזה הי' תקנתם וחסד הוא להם ולקיים העולם, ועי"ז זכו לקבלת התורה בגלגולים וכו'.

ואפ"ר עוד עפ"י פשטות, עפ"י מ"ד במד"ר (א"ה ב') עכ"פ חלל ממלכה ושרי' שאמרו רשעי ישראל בשעת החורבן אם יבואו עלינו השואפים מה יכולין לעשות לנו, וזכו בועתים ככה בשפיהם שיצבינו - את המלאכים הממונים על האש ועל המים שיקיפו את ירושלים חומת אש וחומת מים, א"ל הקב"ה במלאכים שלי אתם רואים להשתמש, עמד הקב"ה ושינה את שמותם של מלאכים, דעל מיה עבד על טורא וכו', וכו' ומזכירין שמותם מלמעלה ולא היו עונים להם וכו', וכו"מ מ"ינו בגמ' סוכה דרין (דף ק"ח ע"ב) באנשי דור המצול שהתפארו בעצמם ובכה כשפיהם שלא ישלטו עליהם המצול, שאמרו לו לנח אם מצול של אש יבוא עלינו, יש לנו דבר אחד ועליהם שמה וכו', ואם מן השמים הוא מביא, יש לנו דבר ועקב שמו ואמרי לה עקש שמו, וצ"ב (פ"ר ל"א ס"ב) העניקים הי' ח' מהם נותן רגלו על הכסוס וסותמו, נותן ידו על החלון וסותמו, ופי' המפרשים ד"ל למעלה צבאים היו יודעים ע"י כשפים למונעו ירידת השמים, אלא שבלבל ד' עתים וספיר מהשגתם עיי"ש במדרש, ומעשה יחבאר בפשטות דזה היתה סבתם צבחותם, שלא עליהם יבוא המצול, כי סמכו על כח כשפיהם שיצבינו שרי מעלה המלאכים הממונים על האש ועל המים למונע המצול מעליהם, וכאמרו"ל (סוכה דרין ס"ז ע"ב) למה נקרא שמן כשפים שמכחישים פמליה של מעלה, ועי"ד שביאר הרמב"ן ז"ל צנין הכשפים צ"ל שופטים הוי"ד בדברנו (להלן פ' לך), וזה הי' סבתם המעופשת לומר שלא עליהם יבוא המצול כ"א על נח ומתושלח, והי"ע דלפי שידעו בהם שבה לדיקים, ולא יעשו פעולות כשפים למונע ירידת המצול,

להלל, וצפי"ח כתב דבאר מילתא פליגי ר' יהודה ור' נחמי' צ"ח, ע"כ"פ את האלקים החבליך נח, אם ה' החסרון מלדו שלא ה' כמו יפס להוכיחם, או לז' שבו בני ידורו רשעים ולא רלו לקבל תוכחתו יערי"ש, אמנם כללל הוא דלפני פלוגתא לא מפשינן, ול"כ להשות דבריכם ז"ל.

במדרש תלמוד דוברי כז כן ודיבור, מה איבוד שייך דדיבור, וחיתך דכוונה על מה שגלו פנים בתורה שלא כהלכה, להחיר ג"ע ושפכ"ד, קאמר שילמדו דבריכם מן העולם, ולא יעשו העולם כבורחתם עכ"ל ז"ל, ועוד נבאר בזה.

ונקדים דברי הגמ' ב"מ (דף מ"ד ע"א) במתני' מי שפרע מאנשי דור המבול ומדור הפלגה, הוא עתיד להפרע ממי שאינו עומד דייבורו, והקשה בספרי"ק ערבי נחל (בפרשה וז) מדוע נזכר שם עון אשר יחטא אדם, לא חייבו חכמים לז"ל לומר לו ככה, וז"ל למי שחזר ממקח כשלא ה' קצין בדבר, מפני מה חלה העונש באנשי דור המבול, הלא הצי"ח לא ייותר שום חשמה, ג') מאנשי דור המבול אין לו ציבור, דהול"ל מי שפרע לדור המבול, ומה לשון חומרים מאנשי דור המבול, (ובאמת כל הדור הבא נעשו ואף ח' ועוף דחייב ויחמם כל היקום, ולמה אמר מאנשי וצ"כ) עוד דקדק במ"ש שאינו עומד דייבורו, דהול"ל שאינו מקיים דייבורו, יערי"ש שהאריך לפרש עפ"י דרכו.

ויתבאר כל זה בהקדמ דברי המד"ר צ"ח וירא (פר' מ"ט סכ"ה) שהתפלל אברהם על סדום ואמר אלוי ימלאון שם עשרה, ר' יהודה צ"ח סימון ור"ח צ"ח יוחנן כהן עשרה, וצירושלים אפי' אחד בה"ד שועטו צחות ירושלים ורלו אם יש עושה משפט מבקש אמונה ואסלה לה, ולא מלא אפי' אחד, והקשה היפ"ח הא ה' הם ירמיו' וצריך בן ררי' ולדקדקו והסבדרין וכהני ד', וחיתך עפ"י מ"ש המפורשים שבלדקים היו נחבאים, וד' ה' מבקש לדיק מוכיח בשער ולא יפזר מפני כל, ואע"פ שירמיהו לדיק גמור ומוכיח ה', אפשר שמפחד המבקשים את נפשו, כדור' ל' למעבד לא עבד, וכבר אמרו צ"ח אלו נאמרים שהחיתך לחנניה בן עזרז ונענש עליו עכ"ל היפ"ח חזר, ובהי איתא שם במס' סוטה (דף מ"א ע"ב) כל המחנף לרשע סוף גופל בידו וכו' שנאמר (ירמיו' כ"ח) ויאמר ירמיו' לחנני' אמן כן יעשה ד', יקס ד' את דצריך אשר נבאח להשיב כלי בית ד', וכל הגולה מצבא אל המקום הזה, וחנני' צדיק שקר ה', ונענש ירמיו' לפי שבו' לו להכחיש מיד, ולא להחלל על קיום נבואתו (עיין דברי המד"ר ע"ה) ובהי ודאי דמן השמים נסבד לידו פגם זה, ואליה ה' אבותו מספיק להגן על ירושלים וצירושלים שלא יחבד, אבל לעוצת כללל ישראל שפך הקצ"ח את חמתו על עמים ואזנים כאמר"ל, וע"כ נסתבד פגם זה לידו בגזירת גורא עליהם על צ"ח, וע"כ המבואר בתחומא על חטא אדרי"ר וחטא מכירת יוסף (עי"ש פי' וישב), וכמו"כ עדי"ן אפי' צנה הדיק שכל הדורות לפני המבול ה' מוכיח את בני דורו תמיד במבואר במ"ש ובמדרשים הני"ל, ואפשר שסמוך לגזירת אדרי"ר לא ילא י"ח ולא מוחה כדכ"ל למעבד,

ויתבאר לדרכנו בהקדמ מה דאיתא בתחומא (פ' ראה ס"ג) אמרו רבותינו הרבה בשמים היו צבן (צדור המבול) כגון נח, ונמחו עם הדור, ולכאורה צ"כ דאם היו בשמים כמו נח למה נמחו כולם, ונשאר אך נח וצניו, ובי משור פנים יש ח"ו, גם צ"כ דמניו סתריה דצדיק רז"ל אם הוכיח וימחה נח צבני דורו, והוא דבגמ' סבדרין (דף ק"ח ע"א) איתא שבו' נח הדיק מוכיח צבם ואומר להם עשו תשובה, ואם לאו הקצ"ח מציא עליכם את המבול וכו' ועוד שם (ע"כ) מלמד שבו' נח הדיק מוכיח אותם, ואמר להם דברים שהם קשים כלפיהם והיו מצין אותו וכו', אמנם מבואר דצדיק המפורשים להיפך, דלא מיתה כל לורכו, והוא שנאמר"ל צ"ח ונח מלא חן צעוני ד', אפי' נח שנשתייר מכן, לא ה' כדאי הלא שגמא חן צעוני ד', וכחצו המפורשים דאף שבו' לדיק, אבל לא מיתה ברשעים שדורו, ולעם זה לא ה' כדאי

בכרת ע"ד נלחוני צה, דתורה לא בשמים הוא, וכבר ניתנה תורה אחרי רבים להטות, זה נביא ואמר לו קשר רשעים אינו מן המנין, עיין במדרש"א שם ביאור המאמר, כי סותרים חרף מערכות אלקים חיים, וע"כ שצנא וסייעתו שהשלימו אתו, ה' מחשבותם לרעה על ד', וכאלו חשבו לעבוד ע"י, וצ"ל מחשבת רעה הקצ"ה מלפניו למעשה במצור בגמ' וע"כ אף דשצנא וסייעתו רוצה ניכר, אין הולכין לרעה אחר הכוונת עכ"ל המדרש"א ז"ל עיי"ש.

ואפ"ש דכמו"כ נח הדיק טעם צוה, בראותו הצרכים בשנים שצדורו שאינם מוחין בצדורי עזירה, חשש גם הוא ליתך אחר דעתם וישלחם דאחרי רבים להטות, וע"כ לבסוף נחרשו וידו גם הוא ולא הוכיח כדב"ל למיעבד, והחשש לו לפגם ועון דבאמת אין הולכין לרעה אחר הכוונת, וצוה ויחזק שנינו בלשונות שצפרטה, שמתחלה אמר"כ דיק חמים ה' בדורותיו, שכל הדורות ה' דקדוה בשלימות, וכוונתו את בני דורו כמצור צמ' דסבדרין בי"ל שאמר להם דברים קשים כלפידים, אבל צדור המבול כתוב כי אותך ראיתי דיק לפני צדור הזה, ולא אמר חמים, ל"ד שה' חסרין בשלימותו, שלא הוכיחם כדב"ל למיעבד, אמנם קמו שמיא גליא דרכי דקדוה, שה' מוכיח את בני דורו חמור, ואף עכשיו לעבד חיתכוין דחשד דדינא הכי למיזל בחר רוצה, ע"כ אמר הקצ"ה אותך ראיתי דיק לפני, דלקדוה היתה נגלה רק לפני, אבל לא נאמר צו חמים לעם בי"ל, ואף נח הדיק התחרט אח"כ והתמרמר על עשותו, כדרך הדיקים שמתפשים במעשיהם חמור, וז"ש במדרש שאמר נח ואני כאשר עשו בן עשוהי, ר"ל שלא מחיתי בהם כל האור, ועשיתי כדרכי הכשרים שמוחו בשון זה, אלא שגמלתי טובה, ואמרת לי זה אתה וכל ביתך אל התייצב וגו'.

ומעתה ניבן דברי הבג"מ בי"ל, מי שפרע מאנשי דור המבול, ודור הפלגה, הוא עתיד להפרע ממני שאינו עומד בדיבורו, דייק לומר מאנשי דור המבול, דבכ"מ שנאמר אנשים הוא לשון חפזות, כמ"ש רש"י צ"ל של כל אנשים

ואולי מפני יראתם ה' נמנע, ועכ"פ ה' נחשז לו לפגם וע"כ אמרו ז"ל דלא ה' כדאי להנצל ואף הוא אמר ואני כאשר עשו בן עשוהי אלא שגמלתי טובה וכו', ולפי"ז אין בלא פלוגתא וחרווייהו אמת וכו'.

ושאר הכשרים שצדור שנמחו ולא ניולו, אולי נעשו ג"כ בשון שלא מיחו בלפני דורם, כמצור צמ' שבת (דף נ"ד ע"ב) כל מי שאינו מוחה בלפני עירו נחפס על אנשי עירו, ובשעת חורבנה של ירושלים ה' הוציאה גם על הדיקים, שצביל שלא מיחו ברשעים עיי"ש ועד"ל אפ"ל לדתן הכשרים שצדור המבול, אע"פ שלא עשו כמעשיהם של דור המבול, אבל לפי שלא מיחו בהם, היו נחפסים בשוונם ונעשו כמוחם, אבל נח הדיק שה' מוכיחם בדברים קשים כלפידים כמצור צמ' דסבדרין, אלא שה' בידו קח פגם דלא עבד כדב"ל למעבד, ואפ"ש שנמנע מיראתם כנ"ל, ע"כ ניאל ונאל חן צנינו ד', וגם לעם שאמר"ל שניול שצביל חולדותיו זרע הדיקים והבנות הקדושים כנ"ל.

ואפ"ל עוד הסבר מה שנמנע נח ולא מוחה כדעתי סמוך לגזירת המבול, עיי"מ שכתבתי (בספרי ויאל מה מואמר ה' ה' קנ"ד) ביאור דברי הבג"מ סבדרין (דף כ"ו ע"א) שצנא וסייעתו השלימו עם סותרים, חזק' וסייעתו לא השלימו, ה' קח מחספי חזק', אמר דלמא ח"ו נע' דעת' דקוצ"ה בחר רוצה וכו', זה נביא ואמר לו לא תאמרין קשר לכל אשר יאמר העם הזה קשר, כלומר קשר רשעים הוא, וקשר רשעים אינו מן המנין עכ"ל הבג"מ, ולכאורה ז"ב טובה דכיון דידע חזק' צנפ"ה דבאמת אתה, אף ה' מחספי' דלמא נע' דעת' דקוצ"ה כביכול בחר רוצה הפונים מדרך האמת, וציראתי עיי"ד הבג"מ (צ"מ דף ג"ט) שצנורו של עכנאי שיחה זה קול ואמרת הלאה כר"א, ואע"פ כיון שרוב החכמים הכריעו להיפך, והחזיקו אמרה אחרי רבים להטות, אמר הקצ"ה נלחוני צה עיי"ש, ואפ"ש שזה ה' יראתו של חזק', כיון דשצנא וסייעתו היו רובן של ישראל, אפשר שהקצ"ה יקבל הכרעה

ע"ה) אר"י אחר שמואל כל שאינו יודע צעיר גיעין וקדושין לא יהא לו עסק עמכן, א"ר חסי א"ר יוחנן וקשים לעולם יותר מדור המבול שנה' (כושע ד') אלא וכחש וזלזל וגנב ואף פרל, ודמים דמים נגעו, מאי משמע, בדמחרגס רב יוסף מולדין צינן מנשי חזריהון וכו', וכתיב על כן תאצל הארץ וגו' וגם דגי הים יאספו, ואילו דדור המבול לא נגזר גזירה על דגים שצים, שנה' (בראשית ז') מכל אשר בחרבה מתו, ולא דגים שצים ואילו הכא אפי' דגים שצים עכ"ל הגמ', והקשה המהרש"א ז"ל ולמה קשין יותר מדור המבול, והרי ליכא צור רק ספק אשת איש וקלף שוגג, ודדור המבול היו נכשלים בדלתי אשת איש וצדוק, דבני נח נעטו על אשת איש, ועיי"ש תירוט.

וק"ץ? הישמח משה זל"ה צ"י זו הוסיף לנדק ולמה מגיע העונש גם לדגי הים, וכי דגים צמח חטאו ואיך הגיע הקלקול אליהם, וביאר הוא ז"ל דכזה דדור המבול דנגזר כלי' על כל הברואים חוץ מדגים שצים, כבר הקשו ז"ל במדרש אם אדם חטא בצמח מה חטאה, וכי דעת יש להם שיקצלו גמול ועונש, והרבה תירוטים נאמרו בזה, וא' מהם עפ"י"מ דליתא צמתני' דאצות שכל הדורות היו מכעיסין וצאין עד שהביא עליהן את מי המבול, אלמא דכמה דורות היו חוטאין, ולפי"ז התגלגלו בדלתי דדומם לומה חי מדבר כנודע מפי חכמי האמת, וכי"כ היו משוקטין ברשעתן עד שאפי' בגלגוליהן החזיקו ברשעתן ודבקו בשאינס מינס, לכך נגזר כלי' על הכל שאף הם היו באותו חטא, והנה נודע מפי חכמי האמת דרוב לדיקים מגולגלים בדגים, ולפי"ז דדור המבול שלא היו לדיקים בצדורות רק המסויימים כמו משולח ומוחזק ואחריהם, והם היו לדיקים גדולים שאינם לריבין להחגלגל כלל, והשאר היו רשעים, וא"כ לא היו שום גלגול כלל בדגים, ומה"ט יתענוש הדגים, אבל עכשיו יש גלגולים לדיקים בדגים למרע עבירות קלות שבהן, והנה מסתמא אין בהם דופי כ"י, רק על שלא מיחו ובה' צידם למחית, וא"כ יעול מלוח עשה דכוכח טובות, ואמר'

שבמקרא לשון חשיבות הוא וכו', וכמו"כ כאן הכונה על אותם הכשרים שדדור המבול, ושדדור הפלגה דמבואר במדרש חז"ל שבו שם ד' כחות, וא' מהם אמרו נעלה לרקיע ועש שם כמלאכי השרת, ואפשר שבו כוונתם עוצה לעבוד את ד' בלי מניעות, אבל לפי שנתחברו עם הרשעים נאבדו עמכם, כמבואר באצות דר"י (פרק ל') כל המדבק בעוברי עבירה אעפ"י שלא עשה כמעשים, הרי זה מקבל פורעניות כיוצא בהם, וכמו"כ הכשרים שדדור המבול אעפ"י שלא עשו כמעשים, אבל לפי שלא מיחו בהם, בזה היו נותנין להם חיובן להיות רבים נמשכין אחריהם, בראותם כי גלגולין מושכין את ידיהם מלמחות, ובחי' זו נקרא איון עומד בדיבורו, כי מי שאינו מוחה בעוברי עבירה וכ"ש המחקיק להם חי' ואף שלעצמו אינו עושה כמעשים, אבל אינו יכול לעמוד בדיבורו, וחוזר ומשנה דיבורו ומעמדו לפי רוח העם והזמן והמקום, כדי למנוח חן צעירי העם או מיראם, וכמ"ש ז"ל במדרש ה"ל על מנהיגי דור המבול דוברי כזב ופי' היפ"ת ז"ל שגילו פנים בתורה שלא כהלכה להחרי ג"ע ושפכ"ד עיי"ש, ואף הכשרים שבהם שלא עשו כן, אבל לפי שלא מיחו בהם, צע"כ היו מחפין על מעשיהם ולא היו עומדין בדיבורם כנ"ל, וזה שאמרו חז"ל דמי שפרע מאנשי דור המבול ודור הפלגה היינו הכשרים שבהם, הוא עתיד להפרע ממני שאינו עומד בדיבורו, כי גם הם צמידה זו חטאו וענשו, ואפי' לזה מה דכתיב אחר המבול וישאר אך נח ואשר אתו בחיבה, דלכאורה מלת אך מיותר ולי"ב (עיין ברש"י ז"ל שעמד בזה) אמנם המושפע מדעת אחרים הוא משובח מכל אלו המשפיעים צו, וחסר צו בחי' הפרעויות, משא"כ צוח האדוק שאחר המבול ידע ושהיג שכל אלו הכשרים שדדורו נמחו בשביל שלא מיחו, ולכן העיד הכתוב וישאר אך נח הוא לצדו, נקי מכל תערובת השפעה מדעיות אחרים, ונקי מכל סיג ופגם, אלא צכוונה לר"י בלתי לר' לצדו.

*

באופן אחר יתבאר הדקדוקים והמדרשים ה"ל, בהקדם דברי הגמ' במס' קידושין (דף י"ג

לב חומה לא דת ולא תקנה, ומה גם אם יש לה חומה גבו' של נחשים ועקרבים, ר"ל חוקים לא טובים ומשפטים כל וחיו צבם, המיוסדים לפניהם ע"י מנהיגים הרשעים והעריצים, אין להם חקוי וצבם יתבוז אל בוראם ואין יושבו איפוא עבדיה ומקנת לשון ז"ל.

ובזה יתבאר אללנו דברי הגמ' קידושין כ"ג, ויתורץ קושיה המברש"א ז"ל, דלמה קשים יותר מדור המבול וכו' (עיין לעיל), דהנה דבור המבול אף שחטאו בזדלי אשת איש בזדון, ובשאר עבירות חמורות, אבל חטאם ה' רק בדרך פירצה וע"י התגברות התאוה, ולא ע"י חוק ומשפט כהסכמת צחי ודיינים, משא"כ העוסקים בענין גיטין וקדושין ואינם בקיאים בדיניהם, הרי הם משלילים את העם בעריות וממזרות בהסכמת צית דין וחומה דת, וכו' כמו חטאם של אנשי סדום שהרעו ג"כ בהסכמת שופטים וצחי דינים שלהם, וע"כ אף שאין צוה רק ספק א"א, מ"מ קשים הם יותר מדור המבול שעברו על ודאי א"א ובזדון, כמו שביאר בעל העקידה ז"ל דאף חטא הקטן כשיסכימו אליו צעלי דת וצחי הדינים, הנה הוא עון פלילי וחמור יותר מחטא גדול ממנו שנעשה רק בדרך פירצה ותאוה, ואפשר דע"כ נעשים כאן אף דגים שבים, משא"כ דבור המבול, דבחטא הדור שנעשה בדרך פירצה ותאוה, הליקוים שבדור לא יתפסו עמכם לעולם, כי הם לא ישמעו לתאות לצבם להתפתות אחרי יארם המתאוה, ואדברה מוביחים ומוחים בעוברי עבירה, וע"כ הדגים שיש צבם גלגול משמות לדיקים, לא הגיע אליהם הקלקול והפגם ומה"ט יתענוה, אבל בחטא שנעשה בהסכמת השופטים והצחי דינים, קרובה התקלה שכולם יתפסו ויכעלו צה, ואף אם לא בפועל ובמעשה, מ"מ לא שונים מוחים ה"ה מחזיקים ביד עוברי עבירה ובמשפט המעוקל הכוא, וע"כ אף דגים שבים שהם גלגולי גשמות לדיקים נעשים צעום והבן.

ועפ"י דרכנו אל"פ קושייתנו ה"ל דלמה נקט קצב בלשון חכם ולא לשון גזל, כדומרו כי מלאה

בגמ' מנחות (דף מ"א ע"א) דבעתון ריתחא מענישין אף על העשה, וכיון שהרשעים הללו מרבים חומה, אז העומות הקלים של הליקוים שלא היו נחשבים להעשה עליהם, עתה נחשבים לעון, לכן גזר אף על הדגים שבים עבד"ד ז"ל, ובדבריו ז"ל יתבאר שפיר החילוק בדבור המבול לא נעשו הדגים, ואילו הכא אף דגים שבים, אמנם קושיה המברש"א ז"ל עדין במקומה עומדת, דמ"ע קשים יותר מדור המבול, וכו' צמי שאינו יודע שצ"ב גיטין וקדושין ליכא רק ספק א"א, ובדור המבול היו ודאי א"א ובזדון.

ואפ"ר קושיה המברש"א עסימ"ש בעל עקידה זל"ה (פ' וירא שער עשרים) צעין משפט סדום, שהקשה מה נשתו אנשי הגבעה מאנשי סדום, שאלו נעשו צדקה הדין הקשה ואלו לא נעשו, גם חטאו ישראל בשאר הדורות בגזל וחמם ועריות כמו שמינו בחוכמות הכיבאים, ולא נעשו ככה כאשר נעשו אנשי סדום, וכו' משא פנים יש ח"ו, ותוכן חירורו ז"ל לבאר החילוק בין עבירה שנעשה בדרך פירצה, ובין עבירה שנעשה בדרך דת ודין, וזה ה' חטאת סדום כי הם לא חטאו בחטא התאוה לבד, גם לא ה' די להם שבישו עיר פרוצה אין צה חומה של דת וגימורם, אבל כבר נפסדו כהחלטה בתכלית המפסד, עד אשר הקימו להם דברים רעים ומגורים לחוקים ומשפטים צדוקת דת וגימורם, וחטא הקטן כשיסכימו עליו ידעת הרבים, וזאת ניתנה צבתי ודיינים שלא למחות צו, הנה היא זימה ועון פלילי, וחטאת הקהל כולו ולא ניתן למחילה, והנה זה ה' עון סדום שהם וצחי דינים שלהם הסכימו שלא להחזיק יד עני ואציון, ולכן הוא עוב ומעט שיכרתו או ישרפו וכו', וציאר ז"ל צעם הדור מדוע חמור יותר החטא שנעשה בהסכמת השופטים וצחי הדינים, כי כאשר העיר מוקפת חומה סביב מהחוק הטוב ודמות ישראל, המיוסדים ע"י חקוקים והמנהיגים הטובים, אף שלפעמים יעלו שועלים ויפראו גדריה וישביתו חוקיה, הנה גא העיר הזאת קרובה לקבל תקנה ולהרפא, כי יקום אחד מהעיר לזכות אחם ויעלה לה ארוכה, אמנם אם אין

עוד יתבאר על דברי המדרש כי"ל תאבד דוברי כז' וגו' מדבר דבור המבול בן ודיבורן כז' וכו', ואני כאשר עשו בן עשיתי וכו' אלא שגמלתי טובה ואמרת לי בא אחת וכל ביתך אל החיצה עכ"ל המדרש, וי"ב וכו' זו כלבד היתה חטא דור המבול שדברו כז', וכו' אמרו"ל שעברו על ג"ע וע"פ ונחתם גזר דיום על הבול, ולמה נקטו דרשת המדרש עבירה זו דכז כלבד, ואפ"ל בפשטות דעבירה זו דכז, היא שגרמה להכשל בכולן, עפ"י מ"ש בספרי מוסר באחד שגמל משנות דידבורו, וע"ז נזול מכל עבירות כולן, מיראחו פן ישאלוהו עליו ויזכר להודות, ממלא דכשולן הכז גורם לכשולן הרבה עבירות ר"ל, אמנם סיוס המאמר י"ב מ"ש נח ואני כאשר עשו בן עשיתי וכו', היתכן לומר שעשה כמעשה דור המבול, ובתשוב מעמד עליו שבי' לדיק תמים וי"ב.

ואפ"ל עפ"י מ"ש בגמ' מגילה (דף י"ג ע"ב, י"ב ק"ב ע"א) ויגד יעקב לרחל כי אחי אביה הוא וכו', אמר לה אחי אני ברמאות, ומי שרי לבו ללדיקי לסגויי ברמאותא, וחילונו חין דכתיב עם נצר תחבר ועם עקש תחפל עכ"ל בגמ' שם, אמנם כתבו הפוסקים דאף בנגון דא לא הותר רק באקראי צלמא, אצל צתמידות אסור אפי' עם עקש, פן יתרגל וילמד להשתמש צמידה מגונה זו אצל כל אדם, ולפי"ז אפ"ל בזה כיון שהיו אנשי דורו רשעים ורמאים, הותר לו לילך עמם ברמאותא, אמנם אם לא הי' מעוהד להבדיל מהם ולהיות ניזול מחבורתם ע"י החיצה, הי' ג"ח אסור לו, דאין להשתמש צמידה זו רק באקראי וטרא, וזהו יצואר דברי המדרש כי"ל תאבד דוברי כז', זה דור המבול בן ודיבורן כז', ואני כאשר עשו בן עשיתי דעם עקש תחפלת, ולבאורא יש דבדר לז כשולן אלמלי הי' מתנהג עמם בקציעות בן, וע"ז אמר אלא שגמלתי טובה ואמרת לי בא אחת וכל ביתך אל החיצה ובדלתי מים, וכל עסקי עמם הי' רק באקראי וטרא ואין איסור בדי באי גוואל, וזהו י"ב דברי המדרש הפך רשעים ואינם זה דור

הארץ חמס מפניהם, ובצ"ר ביארו ז"ל דגזל היינו בשו' פרוטה וחמס בפחות משה פרוטה, וכך היו אנשי דור המבול עושין שכל ח' הי' נוטל בפחות מש"פ עד מקום שאינו יכול להוילאו ממנו צדייקן, וע"כ נקט קרא לשון חמס אולם עדיין י"ב דברי בודאי שלא דקדקו על עצמם וגזלו גם בש"פ ויותר, וכו"ל לקרא למינקט לשון גזל דעדיפא וחמירא טובא, אמנם כבר בארנו בדברנו לעיל דמה שגזלו כא"י בפחות משה פרוטה, עשו בן כדי לעשות פנים של היתר בדבר וכוהו עון גזל שהוא בש"פ ויותר, עברו עליו רק בדרך פיראה, אצל החמס שהוא פחות מש"פ הי' להם הוראה היתר לעשות בן לפי שלא ניתן להוילאו צדייקן, וכזה הבעל עקובה זל"ה דאף הכטא קטן שנעשה בהסכמת דלת, חמור יותר מן חטא הגדול הנעשה בדרך פיראה כי"ל וא"ש דנקט קרא לשון חמס, באמרו כי מלאה הארץ חמס מפניהם, וחז"ל דרשו בזה דלא נחתם גזר דיום אלא בשביל כך, דחמס היינו בפחות מש"פ ועשו אותה בדרך היתר, וזה גרס החרון אף הגדול לכלותם, משא"כ בגזל דש"פ ועניות עברו עליו בדרך פיראה לבד וכו'.

ובזה אפ"ל דברי המדרש כי"ל תאבד דוברי כז' מדבר דבור המבול בן ודיבורן כז' וכו', ולבאורא וכו' עבירה דכז כלבד היתה צידס, והלא עברו על כל עבירות החמורות ע"ז וג"ע ושפכ"ד, וי"ב מה שדרשו ז"ל שנאבדו בשביל עבירה דכז, ואיך הכריעה חטא הכז על כל עבירות כולן, ואפ"ל עפ"י מ"ש האבן עזרא זל"ה צ"פ משפטים, מדבר שקר תרחק, עם הדיין ודבר הכחוש, שלא ידון דין שקר וכו', עכ"ל, וזה הי' הגורם דבור המבול, שקלקלו צעזע שופטים שכוירו להם פנים של היתר, ע"י שגילו פנים צחורה שלא כהלכה להחזיר להם גזל פחות מש"פ, וע"כ בשביל עבירה זו דכז נחתם גזר דיום ונאבדו, וא"ש דרשום ז"ל תאבד דוברי כז' מדבר דבור המבול בן ודיבורן כז', בן ומנהיגיהן וכו', שעבירה זו דכז שנעשית ע"י מנהיגיהן הוא שגרמה לאבדונם וכו'.

*

אמנם יש ג"כ הסתרת פנים לטובה, כמו שציקש דוד המע"ה הסתר פניך מחטאי וגו', ובקשתנו בחפלה לפני הבורות, בצט צניינו ולא חצית במעללנו, שיתבאר הבורות עמנו צ"ה הפכים בנושא א', שאר ד' פניו אלינו להשיענו, ולא יחי' הסתרת פנים לרעה, אבל יחי' לטובה, כמו שציקש דובמעי"ה הסתר פניך מחטאי, ומכ"ש בדור הזה שאנו לריכים מאוד לבחי' הסתרת פנים זו.

ובתב בספיק דברי חיים זל"ה בשם ספס"ק זרע קודש, עי"פ קץ כל צער וגו', דאיתא באותיות דר"ע דאיתו העולם שמכריזין בו חטא של צני"ה, עובלין אותו בכמה עבירות, ובדאי שאין מזכירין מעשה החטא לפני הבורות, אשר עבדו עינים מראות צרע ולפניו חקף לא יצוא, ואיך מזכירים המקטריגים עונות צני"ה לפניו ית', ופי' בזרע קודש דעל כל עבירה יש תשובה מיוחדת לפי פגם החטא, ומזכירין לפני הקב"ה פלוגי עשב דבר שהצבתו כך וכך, ועי"ז נזכר העון ממילא, אבל ע"ס החטא לא יזכר ולא יפקד לפניו ית', עכ"ל ז"ל, ובה אפ"ל הפסוק כי לזיק ד' נדקות אב, שהבורות אובצ לעשות נדקות עם ישראל, ויאר פניו לישראל לטובה, ויסתר פניו מחטאיו, ולא יזכרו ולא יפקדו ולא יעלו על לב לעולם, ועי"כ ישר יחזו פנימו, דהנה כל זמן שנשאר רשע החטא ח"ו, ח"א שיהי' ישר יחזו פנימו דלפניו חקף לא יצוא, ולריכים לבחי' הסתרת פנים כ"ל, אבל כשיחי' נדקות אבצ אז ישר יחזו פנימו, ויחי' הארת פנים בבחי' ישר.

דעפ"י בחי' כ"ל אפ"ל מ"ד צמד"ר פ' אומר ולקחתם לכם ציום הראשון בה"ד חזיננו חורח חיים שובע שמחות את פניך וגו', ונקדים מ"ש בספיק קדושת לוי זל"ה צ"ה האזינו לפרש מאמרס ז"ל ראשון לחשבון עונות, כי צ"ה ויובכ"פ ישראל עושין תשובה מיראה, ונעשו האזנות שגגות, ובקשתנו שלא יזכרו ולא יפקדו אף השגגות, אבל בסוכות שעושים תשובה מאהבה, אז השי"ת מוזה וסופר השגגות כדי שיתכפרו לחיות, ויבין מלאים עושים ישראל, וזהו הפי' ראשון לחשבון עונות

המבול, וזית לזיקים יעמוד זה נח וצניו, דכזב נקרא הפיכה, שהוא הסיפך מדרך האמת, ודור המבול ע"י שהשתמשו צמדת הכפכיות נאבדו מן העולם ואינם, וזית לזיקים יעמוד זה נח וצניו, אע"פ שהוכרחו ג"כ להשתמש צמדת הכפכיות לגביהם, אבל לפי שנילוו ונבדלו מהם, לא היחב הכתפכות הזה עצירה לגביהם כנ"ל ועמידה היחב להם ויבין.

*

ויאמר ד' אל נח בא אהב וכל ביתך אל התיבב כי הוחר ראיתי לזיק לפני בדור הזה, צמד"ר (פר' ל"ב ס"ב) כתיב כי לזיק ד' נדקות אבצ ישר יחזו פנימו (תהלים י"א), חין לך אדם אובצ בן אומנתו, אבל הכחם אובצ בן אומנתו וכו', והקב"ה אובצ בן אומנתו, שנא' כי לזיק ד' נדקות אבצ, ישר יחזו פנימו זה נח, שנא' ויאמר ד' אל נח בא אהב וגו' עכ"ל המדרש, ופי' הסיפ"ת דק"ל למדרש למה כתיב כי הוחר ראיתי לזיק לפני, והול"ל כי לזיק אהב, לכן דרשו הפסוק כי הקב"ה אובצ את הלזיקים ומחצב לרחותם עכ"ל הסיפ"ת, אכן סיוס המדרש ישר יחזו פנימו צ"כ הכוונה.

ואפ"ל דהנה יש הסתרת פנים לטובה והסתרת פנים לרעה ח"ו, ומכ"ש הכחצ ואנכי הסתר אסתיר פני ציום הכוא על כל הרעה אשר עשה וגו', והסתרת פני מהם וכו' לאכול וגו', ואמר"ל חין לך שעה קשה יותר מזו, וכאשר הוא בדורנו צעורה, שההסתרת פנים גדולה מאוד, ובאמת השגחתו ית' עלינו בכל עת, דמלאה זה לא הי' צמאיות להחקיים אפי' רגע א', אלא שצחי' הכשגחה מסותרת מאוד, ויש לזיק אובצ צדקה, ועושי רעעה מלחחים, עי"כ הוכיין קשה מאוד ועלול לעשות, לחשוב ח"ו שערצ הקב"ה הכנה העולם אל הכעצ, וכן יצא הכניא מלאכי על עיקבתא דמשיחא, שיהיו מאשרים זדים ויאמרו נצנו עושי רשעה גם צחנו אלקים וימלטו, ושוא עבוד אלקים ומה צלט כי שמרנו משמרתו וגו', וצבור"ר נתקיימה נבואה זו צמלא מוזן המלה, וכי"ז נגרס עי"ז גדול ההסתרת פנים שהגיע לנו צעוננו.

לראות כך צא ליראות, וכשם שעיי כוחה של דקדק זוכה להיות מקבל פני השכינה, כך זוכה לראות פנים שלמעלה להיות מושגת מהבחי"ת בעלמו ולא עיי מלאך ושלית, ומפורש בן במד"ר רות (פר' ב' סי' י"ג) ראה כמה גדול כוחה של דקדק ובמה גדול כוחה של גומלי חסדים, שאין חסין לא צלל שחר זכו' ולא צלל כנפי כרוצים ולא צלל כנפי שרפים, אלא צלל מי שאמר וכו' העולם, שנאמר (תהלים ל"ו) מה יקר חסדך אלקים צלל כנפך יחסיון, והחיד"א זל"ה פי' צדק משאמר"ל דכשילאו ישראל ממארים קבלו עליהם לעשות חסד ועיי, דכשילאו מתחת רשות שר של מלאים שהיו משועבדין תחת ידו עד עכשיו, קבלו עליהם מלות הדקדק, שסגולתו להיות מושגת ומושפעת מידו ית' ולא עיי שרי מעלה, עכ"ל ז"ל.

והנה נח לא היה יכול לזכות למעלה מלות הדקדק עד עכשיו, שהרי חנני דורו רשעים היו, ואמר"ל צמח' צ"ק (עיי' ע"ג) שאין מקבלין שכר על הדקדק שעושין עם צ"ח שאינם מהבוגים ועיי"ש, והבהמות והחיות והעופות לא היו מזוהות מועיל עליו עד הנה, ועכשיו שנכנס לחיבה זכה למעלה הדקדק, כמבואר במדרש הג"ל שממנו למד ארבעה לעשות דקדק, וז"ל בפסוק צא אתה וכל ביתך אל החיבה כי אותך ראיתי לדיק לפני וגו' שעי מעלה מלות הדקדק שזכה לקיים, צמח שזן ופרנס כל הנבראים בחיבה, עיי' זכה לקבלת פני השכינה הנרצח צמח, "לפני" וגם זכה לראות פנים של מעלה להיות מושגת מהבחי"ת בעלמו, ונרצח במאמר כי אותך, "ראיתי" שהבחי"ת בעלמו רואה ומשגיח עליו וכדברי המדרש הג"ל דנותני דקדק זוכין לחסות צלל כנפיו ית'.

וא"ש קישור דברי המדרש הג"ל כי אותך ראיתי לדיק לפני וז"ל כי לדיק ד' דקות אהב ישר יחזו פניו, עפ"י המדרש שז"ח הג"ל שאפי' רשעים שאין להם זכות זוכין ומקבלים פני השכינה עיי' מהר"ל דקדק, ומה צין לדיק לרשע, שהרשעים

עכ"ל ז"ל, נמצא שבסוכות אין אלו לריבים עוד להסתרת פנים מהעונות שכבר נעשו לזכיות, וז"ש ולקחתם לכם ביום הראשון דכיוני ראשון לחשבון עונות, ז"ל חודיענו אורה חיים שבע שמחות את פניך, שנמצא משמחת הארת פניו ית', וא"ל עוד צחי' הסתר פנים כלל ועד"ז יתפרש הפסוק כי אותך, "ראיתי לדיק לפני" שזכה נח להארת פניו ית' לצד דקדקו, ולא הולך לצחי' הסתר פנים כלל, וז"ש, "ראיתי לדיק לפני" וע"כ הסמיכו במדרש דרשא זו ישר יחזו פניו זה נח, ר"ל שזכה להארת פנים צחי' ישר וצחי' לפני וכו'.

*

באופן שני אפ"ל דברי המדרש הג"ל בזהקדם עיי' במדרש שז"ח סי' ל"ז וכו' צא צילקוט ראובני שאל ארבעה למלכי דקד כיצד יאחזם מן החיבה, א"ל בדקדק שהיו עושים, א"ל וכו' עניים היו שם, והלא לא היה אלא נח וצניו ועל מי הייתם עושים דקדק, אמר לו על החי' ועל הבהמה ועל העוף וכו', אותה שעה אמר אברהם מה אלו אלו עושים דקדק עם בהמה חי' ועוף לא היו יולדים משם וכו', ואני אם אעשה עם צ"ח שהם צדמות וללם של מלאכים עכ"ל עיי', מבואר דהקב"ה חשבה להם לדקדק, מה שזו ופרנסו הבהמות וחיות בחיבה, וכן דרשו צ"ח פרי לדיק עץ חיים ולוקח נפשות חכם זה נח שזן ופרנס כל י"ב חדש בחיבה.

ואמר ז"ל (במדרש תהלים סי' י"ז) ראה כמה הוא גדול כוחה של דקדק, שעי' הדקדק הוא זוכה ומקבל פני השכינה, שנאמר אני צדק אחרת פניך אשבעה צדקין חמוותך וכו', ללמדך שאפי' רשעים שאין בהם זכות, זוכין ומקבלים פני השכינה שגא' וגולה כבוד ד' וראו כל בשר וגו', הכל יהיו רוחין לדיק ורשע, א"כ מה צין לדיק לרשע, כדי שידעו הרשעים לפני מי הם מכבידים וידעו הצדיקים לפני מי הם יגיעים עכ"ל המדרש שז"ח (הוצא ג"כ צילקוט) מבואר גדול כוחה של דקדק שזוכה הנותן על ידו לקבל פני השכינה, והנה כדרך שצא

הידוע ר"ל, נשבה השפעת הקדושה להיות יונקים ממנו החיובים ר"ל ונתמעט השפעת הברכה, וק"ל הישגת משה אליהם צ"ל מקץ האריך בדברי תוכחה בענין מלך, ופי' הפסוק הכפירים שואגים לעורף לבקש מלך אכלם, להפוגמתו בהולאת ז"ל מושכין ניהי"ק ממשמתו לתוך העומאה ר"ל, והנצבאים מההולאות נועקים לפני הון ומפרנס יח"ש, שיעול מאזיבם אשר צבאם הפרנסה אשר נקצב לו, וליתן להם די מחסורם, כי מי בקש זאת מידו שיצבאם, חבו פי' הפסוק הכפירים היינו אלו הנצבאים מהולאת ז"ל ר"ל, ונקראים כפירים כי המה מורש הסט"א הנקרא כפיר, כמבואר בגמ' יומא' (דף ס"ט ע"ב) צירא דעצירה שחפשו בו אנשי כה"ג וכי ונפק כגוריא דמורא וכו', ואלו הכפירים שואגים לעורף שיתן להם פרנסתם, ולבקש מק"ל, אכלם של אותן צ"ח שצבאם עכלה"ק, מבואר להפוגם ר"ל בחטא הנורא הזה, מקלקל ומשחית ניצורות השפע ויונקים ממנה החיובים, וזה בחי' גזל הרבים, וממורץ הזה קושיה המפורשים והסחירה הכ"ל, דמשום דהשחית כל צד את דרכו על הארץ, וחטאו בהשחתת זרעם לבעול ובעצירה, צד גזלו השפעת כל העולם, וזהו כי מללא הארץ חמם, ותרוויחו בו' צדו וזה צדא חלוא.

אמנם עוד יקשה ממ"ד צמד"ר פ' משפטים (פר' ל' סו"ג) איך אחא בקש הקצ"ה ליתן לדור המבול תורה וכו', ועבודה וקרבנות ולא ראו, אמר להם הקצ"ה מי גרם לכם שתאבדו מן הערב של עוה"ז ומן הבקר של עוה"ב, מפני שלא קבלתם את התורה שיש בה דין, שנא' מצלי משים לנח ואבדו, ואין משים אלא דיונים, שנא' ואלה המשפטים אשר חשים עמי' המדרש, וללאורח יש צד סחירה על מ"ד ותשחת הארץ וגו' ותמלא הארץ חמם, ודרשו חז"ל זו ג"ע ולא נחתם בז"ד אלא על הגזל, ושם אמר"ל דנצבול שלא קבלו עליהם לשמור את הדינים נאבדו, ויתצאר עפ"י שפירשנו לעיל לא נחתם בז"ד אלא על הגזל, ר"ל מה שגזלו השפעת העולם בחטא השחתתם, אולם אעפ"י אין זה גזל צידים

מתביישין צידעם לפני מי הם מכעיסים, והלדקים שחמים בהשיגם לפני מי הם יגעים, ח"ש הכחוד כי לדיק ד' דקות אהב, דקות לשון רבים ר"ל שאובב את מי שטובה דקות הרבה התורה הנקרא ג"כ דקה, כמ"ס צמד"ר שפתיחתא דרות, נדקה שטחים את עולמי שקבלתם את תורתו, שאלמלי כן הייתי מחזיר אותו לתוכו וצדו, וגם מקיים מצות נדקה לעניים הבגדים, ומי שמקיים שיהיה זוכה להיות ישר יחזו פנימו ולא יתבייש לקבל פני השכינה, משא"כ מי שאינו מקיים את התורה אכל נותן נדקה, הגם שאובב לקבלת פני השכינה, אכל מתבייש ומטער כמבואר צמד"ר הכ"ל, וח"ש קישור הפסוק דגם נח הלדיק ע"י שגמר מצות התורה ומצות הנדקה זכה לבחי' ישר יחזו פנימו וכו', *

באופן ג' אפ"ל בהקדם מה שהקשו המפורשים על הפסוק קץ כל צד צד לפני כי מלאה הארץ חמם מפניהם, ודרשו חז"ל לא נחתם גזר דיום אלא על הגזל, והקשו דברי מבואר בפסוק לעיל מימי' על השחית כל צד את דרכו וגו', אלמלא דמשום עצירה דג"ע היתה הגזירה, ועוד דרשו ותשחת הארץ לשון ערור וע"י וכו', הרי דכולהו גרמו לגזירה המבול, חמם יתצאר בחי' החמם ובגזל שהי' דזור המבול, חון ממה שנתפרש עפ"י פשוטו, כמבואר צמד"ר שהי' א' מהם מוליא מלא קופתו, וכא"ל נועל ממנו פחות משור פרוטה וכו', אפ"ל עוד בחי' צד עפמי"ד בגמ' דרכות (דף ל"ב ע"א) איך חתנה צד פסח כל הנהגה מן העושים צלל צרכה כאילו גזל להקצ"ה וכנסת ישראל וכו', פרש"י גזל להקצ"ה את צרכתו, ולכנסת ישראל שצבטאו הפירות לוקין, וכתב המהרש"א ז"ל כי הצרכות מורידין שפע הברכה על הפירות וכו', וצאנו מנצח על דבר הנהגה, הוא מפריד ומשחית שפע הקדושה והברכה לכנס"י מאזיבם שצשמים עכ"ל המהרש"א ז"ל, מבואר דהגורם למעט ולהשחית הורדת השפע ע"י חטאיו כי"ז בחי' גזל את הרבים.

והנה דור המבול חטאו בהשחתת ז"ל ר"ל כמבואר צמד"ר חז"ל, ואיתא בצפיה"ק שצביצת חטא

והנה כ"ז שהיו הכשרים צעולם שמרו את הדינים ואז אין דין למעלה, וע"כ כתיב לדיק תמים ה' דורותיו, דבערך דין של מטה היתה לדקתו ע"ש השלימות, אבל אחר שנתחלקו הכשרים מן העולם לא ה' ביכולתו של נח לצדו להעמיד את הדין למטה ואז יש דין למעלה, ובערך דין של מטה ה' נחשב רק לדיק ולא נאמר בו תמים, וז"ש הכתוב זה אהב וכל ביתך אל התיבה, וכדאיתא בזוה"ק ש"א לו הקב"ה להסחור א"ע בתוך התיבה מפני המהכלים דלא יאכלו ע"ה, ודיקון שניתן רשות למשחית אינו מבחין בין טוב לרע, והטעם כי אותך ראיתי לדיק, "לפני" וגו', דבערך הדין שלפני לא נמלאת תמים, אבל אילו ה' לדיק גמור לא ה' לו לירא מן המשחית כלל, דכאי כלל כיון שניתן רשות למשחית אינו מבחין וכו' אינו אלא בלדיק שאינו גמור כמ"ש בזה"ק, וחכו בהסמיכו במדרש להאי קרא זשי"ה כי לדיק ד' דקות אהב ישר יחזו פנימו, ר"ל שיתבאר בצדק ומשפט וכשיש דין למטה אז ישר יחזו פנימו, שגם בזה"ל לפני דהיינו דין שלמעלה ויכולו להתראות ישר נגד פנימו, חזקים צדיק והבין.

*

באופן ד' אפ"ל דברי המדרש ה"ל, בזה"ק דברי המדרש פ' משפטים שהבאנו לעיל, שאמר הקב"ה מי גרם לכם שתאצדו מפני שלא קבלתם את התורה וכו', ולכאורה אי"צ להכריז כבר הכיז אלוהים עונשם על שעברו על גיש' וע"ש ושכ"ד וגזל שני נח מזהבין עליהם, ומח אורח עוד להאי טעמא שלא ראו לקבל כל התורה, ומדוע זו בלבד גרם להם שיאצדו, ולא הספיק מה שעברו על עבירות חמורות האלו, ואפשר לבאר הענין עפ"י האוהבה"ק צפ' שמות עה"פ וארד להאילו, שבמארים נסתכנו ישראל בזהבם לשער ה' של הקליפות, והטעם לפי שלא ה' להם עדיין כח התורה"ק, וע"כ הוכרחו לאחז משם כרגע ולא יכלו להתמאמה, דזולת זה היו משוקעים ח"ו בשער ה', אבל זוריות האלהותים באמצעות חורתם ושיגו ליוכנס לשער ה' ולהוליא בלשונו משה ואז ספו חמו בזה"ל הטומאה יעיי"ש,

אלא גרמא בנזקין, שעי' מעשיהם גרמו ליגזול השפעת העולם, ועפ"י שיטת ההלכה גרמא בנזקין פטור מדיוני אדם וחייב דיוני שמים, והנה אמר"ל כשיש דין למטה אין דין למעלה, ומעתה אכלמלי קיבלו עליהם לקיים את הדינים, היו נפטרים מעונש עבור בזה"ל גזל זה, דבדיוני אדם פטור הגרמא, וגם בדיוני שמים לא היו נענשים, דכשיש דין למטה אין דין למעלה, אבל מפני שלא קבלו עליהם לקיים את הדינים, ע"כ נידונו בדיוני שמים ונתחייבו על בזה"ל גזל זה, וז"ש לא נחתם גז"ד אלא על הגזל, והסיבה לזה מפני שלא קבלו את הדינים וזה כזה תלוא ומחוראים כל ההסירות שבענין.

ואפשר לתקן בזה השינויים שבפסוקים שנתחלה אמר לדיק תמים ה' דורותיו ולהבין הוא אומר כי אותך ראיתי לדיק לפני דבור הבר, ולא הזכיר תמים וידבן עפ"י אמרם ז"ל בזה"ל (דף י"ז ע"ב) אכלמלי זה הקב"ה עם אברהם יתחק ויעקב בדין אין יכולין לעמוד מפני תוכחה, והסביר הענין דהן שמים צעניו לא זה, והקב"ה מדקדק עם הדיקים כחוט השערה, ולפי ערך גודל קדושתם אף פגם קטן נחשב לעבירה לגביהם, מה שלא ה' נחשב כלום לאנשים הקטנים מערכם, (ועיין בדברנו לפ' זכור הרחצנו הדיבור בזה דישנם כמה דברים שמו חז"ל שם כאילו עו"ש, כגון כל המתאבא כאילו עו"ש ורבים כמובא, ובודאי שאין דינם כעו"ש להעניש ע"ה בזה"ל של מטה, אלא צולמות העליונים לפי ערך קדושתן נחשב הפגם הזה כאילו עו"ש יעיי"ש ד). ועד"ז אפ"ל בזה מה שבעיד עליו הכתוב לדיק, "תמים" ה' דורותיו, אולם אפשר דשלימות לדקתו היתה רק בערך הדין של מטה, אבל להבין שהזכיר הכתוב כי אותך ראיתי לדיק, "לפני" לא הזכיר תמים, דבערך קדושת העולמות העליונים ומכ"ש, "לפני" שהוא לפני כסא כבודו ית' לא ה' לדקתו ע"ש השלימות להיות נקרא תמים.

ואפ"ל עוד עפ"י דרכו ה"ל דדורות שלפני המבול, ה' עוד דין למטה, וכמ"ש ז"ל במדרש דכרזה כשרים היו כגון נח ונחלקו קודם המבול,

א"כ יתכן בזה שהתוס"ק העידה עליו לדיק תמים
ש"ה' מחוסר אמונה בזה ששמע מפיו בשי"ת צפירות
ול"ב.

ואפשר לתרץ קושיא בג"ל עפ"י פשטות, עפ"ימ"ש
רש"י ז"ל להלן עה"פ ויחי הגשם על הארץ,
ולהלן הוא אומר ויחי המבול, אלא כשהורידן הורידן
ברחמים, שאם יחזרו ויח' גשמי ברכה, כשלא חזרו
ה' למבול עכ"ל, מבוחר צפירות דאף כשהתחיל הגשם
לירד, ה' עדיין מציאות שלא יח' מבול, וזכויות
ה' ממתיק אולי ישורו, ויחזרו המים להיות גשמי
ברכה, ואפשר לומר הכוונה בדבריהם דנה הלאדיק
לא האמין שיצא המבול, כי לא ה' מלייר בנפשו
שיחיו בני דורו כ"כ רשעים, שימנעו מלעשות תשובה
אף בראותם שהוא כפסע צונן לבין המוות, ואף
שבתרה בזה ק"ב שנים ולא עשו תשובה, מ"מ ה'
עדיין עומד ומאפס שטכשו כשיראו הפורעניות
ממשמת וצאה, ישורו מדרכם הרעה ולא יצא המבול.

*

ואפ"ל עוד בחי' בזה עפ"ימ"ש הרמב"ן ז"ל צ"ל
לך עה"פ ויעבור אצרכם בארץ עד מקום שכם
וגו' חל"ב"ק דע כי כל גזירת עיריין, כאשר תלה מכה
גזירה אל פועל דמיון, תהי' בגזירה מתקיימת על
כל פנים, והאריך שם בראיות דלעטע זכ עשו האצות
הקדושים והנביאים פועל דמיוני על נבואתם, כדי
שחב' הנבואה מתקיימת על כל פנים ועי"ש, ואפשר
ידנה ה' עדיין מפאס לגזירת המבול שתצטל, וע"כ
ה' מננע מליכנס לחיצה עד שדחקוהו המים, לפי
שלא ראה לעשות פועל דמיוני, כדי שחב' עוד אפשרות
ומציאות לגזירת המבול שתצטל, והגם דכלפי שמיא
גליא כוונתו הטובה, שלא מנחמת חסרון האמונה
ח"ו מננע מליכנס, מ"מ ה' קלה פנים בדבה, לפי
שכני דורו כאשר ראו שגם נח אינו נכנס לחיצה,
חשבו שגם נח הלאדיק אינו מאמין שהצויות מעשיות
לעוברי רגליו, ואף שהוכיח אותם והתרה בזה ק"ב
שנה בשמורו החיצה, אבל חשבו שסוב"ס אף הוא
נכנע וחתם לדעתם ואילו מאמין, וע"כ התברכו
בנבצם ונחמו שום יח' לו ולא יצא המבול, ולפי

זכור ויזכור המד"ר פ' משפטים בג"ל דלמלך
שקבלו דור המבול את התורה, הגם שעברו על
עצירות חמורות גיע וע"י וגו' ונקנסו כבר בשער
ה' של הקליפות, אעפ"י עדיין ה' להם תקנה
ע"י כח התוס"ק לעלות משם ולהוציא בלעו מפיו
ולתקנו, ולפי שלא קבלו את התורה חסר להם כח
התוס"ק ונשקעו בשער ה' של הקליפות ולא יכלו
לעלות משם, ובהכרח נאצדו מן העולם דלה ה'
להם תקנה, ח"ש במד"ר מי גרם להם שחאצדו מפני
שלא קבלתם את התורה, ואין בזה סתירה למ"ש ז"ל
לא נחתם גזר דינם אלא על הגוף, ומח שדרשו ז"ל
וחתמת הארץ זו ע"י וגע' וכו', דכולהו חיתוניו
צדו ומספיק חטאם לעולם המבול, אלא שעדיין ה'
להם תקנה בג"ל, ובשביל שלא קבלו התורה אצד
תקומם ותקנתם לאצדונם, והבן.

אבל בזה הלאדיק אמרו ח"ל שלמד נח תורה, והגם
שה' קודם מתן תורה ולא ה' בגדר מל'
ועשה אלא כאינו מל'. ועושה, אעפ"י בגין עליו
כח התוס"ק להנצל משער ה', ומהתגברות הקליפות
הגורא שח' בדור המבול, וניאול מן המבול בזה
התוס"ק, ובהה התוס"ק הוא מאור פניו יח' כמ"ש
כי באור פניך נחת לנו תורת חיים וכו', וחש"כ
בא אחי וכל ביתך אל התיבה כי אותך, ר"חתי לדיק
לפניי שע"י כח התוס"ק זכר להארת פניו יח'
ועי"ש ניאול, זש"ה כי לדיק ד' דקדוק אהב ישר
יחזו פנימו שהלאדיקס בזה תורתם ישגו להארת
פניו יח', וכמו"כ זכר נח לזה ועי"כ ניאול בג"ל.

*

עוד אפ"ל דקדוקים בג"ל, בזהיר עוד מה שדרשו
ז"ל צב"ר עה"פ ויצא נח וזניו ואשתו ונשי
בניו אל התיבה מפני מי המבול, ובמדרש א"ר יוחנן
נח מחוסר אמונה ה', אלוהא שהגישו המים לקראתו
לא נכנס לחיצה, ורש"י ז"ל בציור בשניו לשון ח"ל
אף נח מקטני אמונה ה', מאמין ואינו מאמין שיצא
המבול, ולא נכנס לחיצה עד שדחקוהו המים עכ"ל,
נראה שהוציאו ז"ל דרשתם מדכחיז מפני מי המבול
ולא אמר כאשר נו' השם, אמונה פליאה נשגבה הוא

שני דורו נתחזקו בעשותם על ידו, ה' נחשב לו לפגם לפי ערך זדקתו, כי הקצ"ה מדקדק עם זדקיו כחוט השער, ולעטם זה קראוהו חז"ל מחוסר אמנה, ולמראית העין היו מעשיו נראין כמחוסר אמנה ח"ו.

ונקדים עוד מ"ש האוהב"ק צפ' ראה עכ"פ שמור ושמעת, צביאור דברי בגמ' חגיגה (דף ע"ו ע"ב) אשכחי' רב"ש לליליכו, ח"ל מאי קא עבד קוצי"ה, ח"ל קאמר שמעתה מפומייהו דכולהו רבין, ומפומי' דר"מ לא קאמר, משום דגמר שמעתה מפומי' דאחר, ח"ל ר"מ רמון מלא חובו חבל וקליפתו זרק, ח"ל השתא קאמר קוצי"ה מאיר בני חומר וכו', והקשה האוהב"ק מחללה מה סבר ולבסוף מה סבר, שאין לומר שגלגל מעיני ד' ח"ו הכעס שאמר רב"ש, ר"מ רמון מלא, אמנם דע כי יקפיד ד' על האדם בעשותו דבר, שלא יכ"י בו נקי חלל מד' ולא מחדש, ויחשיב לו להטא עד שיכ"י נקי מד' וחדש, ולא כשעשה ר"מ מעשה זה שלמד מאחר, ה' ר"מ נקי מד' חבל לא מאדם, כל עוד שלא נודע טעמו אם זך וישר פעלו, וזה סיבה שלא ה' ד' אומר שמועה מפיו להיותו חסר השלימות, ואחר שאמר ציטיבה של מטה טעם לשבח צמטשו, נכנס בגדר והייתם נקיים מד' ומישראל, ולא חויב ומיד חזר ואמר שמעתה משמו עבדי"ק, ועדיין אפ"ל לגבי נח שאף דכלפי שמיא גלוי כוונתו הראוי, חולם יען צעניו הצריות היו נראים מעשיו כהעדר ותסרון צאמוה ח"ו, ע"כ ה' חסר השלימות כל עוד שבי' נקי מד' חבל לא מאדם, ולעטם זה אומר ז"ל עליו מאמין ואינו מאמין.

*

ואפ"ל עוד צביאור דברי רש"י ז"ל דהבס דרכס של זדקים להיות ממעטים את עצמן, וכל מה שמוסיפין ותמגדלים במדרגתם, תגדל עונותיהם ושפלותם צעני עצמם יותר ויותר, ומתאמר משמי' דהלזיק הקדוש מהר"וי זל"ה מלבינן ז"ע ועכ"י, איך שאמר שאפי' אם הייתי שומע מפי הקצ"ה בעלמו שהגני זדק, לא הייתי מאמין בעצמי כ"א על אותו רגע בלבד, חבל מיד אח"כ יכול להיות שאצדתי מדרגתי מבחי' זדק עתה"ק. וכמו"כ אפ"ל צנה הלזיק דאף שאמר לו הקצ"ה כי אותך ראיתי זדק לפני וגו', לא ה' מאמין חלל על אותו הרגע בלבד, ואח"כ מיד חשד ח"ע שאצד מדרגתו הגדולה, ובהם נח חשד צנפ"ש שחם הוא אינו זדק לא יוכל להחזיקם גזירת המבול, דמי וישר לקיים העולם אם כולם יאצדו, וכיון דאין ח' מהם כדאי להגלל יותר מחזירו, ה' מינייכו עדיף, וממילא כולם יגללו, ולמד כן ממה שא"ל הקצ"ה צא חכה וכל ביתך אל התיבה כי אותך ראיתי זדק וגו', משמע דגזירת המבול תליא בזה שהוא זדק וכדאי להמלט, וז"ש רש"י ז"ל, אף נח מקטני אמנה ה' ר"ל בעצמו, שבי' מקיים צנפ"ש מ"ש ז"ל אל תאמין בעצמך ופדרך הלזיקים שמקטנים את עצמם, וכו' מאמין ואינו מאמין ר"ל שצאותו הרגע שא"ל הקצ"ה כי אותך ראיתי זדק ה' מוכרח להאמין צדקתו בע"כ, מיד אח"כ חשד ח"ע ולא האמין

שני דורו נתחזקו בעשותם על ידו, ה' נחשב לו לפגם לפי ערך זדקתו, כי הקצ"ה מדקדק עם זדקיו כחוט השער, ולעטם זה קראוהו חז"ל מחוסר אמנה, ולמראית העין היו מעשיו נראין כמחוסר אמנה ח"ו.

ונקדים עוד מ"ש האוהב"ק צפ' ראה עכ"פ שמור ושמעת, צביאור דברי בגמ' חגיגה (דף ע"ו ע"ב) אשכחי' רב"ש לליליכו, ח"ל מאי קא עבד קוצי"ה, ח"ל קאמר שמעתה מפומייהו דכולהו רבין, ומפומי' דר"מ לא קאמר, משום דגמר שמעתה מפומי' דאחר, ח"ל ר"מ רמון מלא חובו חבל וקליפתו זרק, ח"ל השתא קאמר קוצי"ה מאיר בני חומר וכו', והקשה האוהב"ק מחללה מה סבר ולבסוף מה סבר, שאין לומר שגלגל מעיני ד' ח"ו הכעס שאמר רב"ש, ר"מ רמון מלא, אמנם דע כי יקפיד ד' על האדם בעשותו דבר, שלא יכ"י בו נקי חלל מד' ולא מחדש, ויחשיב לו להטא עד שיכ"י נקי מד' וחדש, ולא כשעשה ר"מ מעשה זה שלמד מאחר, ה' ר"מ נקי מד' חבל לא מאדם, כל עוד שלא נודע טעמו אם זך וישר פעלו, וזה סיבה שלא ה' ד' אומר שמועה מפיו להיותו חסר השלימות, ואחר שאמר ציטיבה של מטה טעם לשבח צמטשו, נכנס בגדר והייתם נקיים מד' ומישראל, ולא חויב ומיד חזר ואמר שמעתה משמו עבדי"ק, ועדיין אפ"ל לגבי נח שאף דכלפי שמיא גלוי כוונתו הראוי, חולם יען צעניו הצריות היו נראים מעשיו כהעדר ותסרון צאמוה ח"ו, ע"כ ה' חסר השלימות כל עוד שבי' נקי מד' חבל לא מאדם, ולעטם זה אומר ז"ל עליו מאמין ואינו מאמין.

ולדרבננו נצין צעטם שינוי הלשונות שצפרשה, שמחללה אחר הכתוב זדק תמים ה' צדורותיו, שלד שלימות זדקתו נקרא תמים, ואח"כ כתיב כי אותך ראיתי זדק לפני וגו' דלפי שלא ראה ליכנס לתיבה עד שחקרבו המים, לא נאמר צו תמים שבי' חסר השלימות ולא ה' נקי צעני בני אדם, וע"כ נאמר זדק לפני, דכלפי שמיא ה' זדק, כי הוא ית' ידע כוונתו הראוי, חבל לפי שלא ה' נקי צעני

בשכרו בעו"מ, ועפ"י אפ"ל בפשטות דהנה ה' ר' לון הבו"מ שטי מעשה הקרנות ומשיך נח הלוך בשפעת עו"מ לטובת קיום העולם ומלואה כמשי"כ וירח ד' את רוח הניחא וימחר ד' וגו' לא אוסוף לקלל עוד את האדמה וגו' ולא אוסוף עוד לכוות את כל חי וגו', אמנם אלמלי ה' נטו' על הקרנת הקרנות, לא ה' מידת שכר משתלמת מהשפעת עו"מ, כי שכן מנ"י בזהו עולמא ליבא, והטעם ביאורו בספר"ק כי כל האצות שבעו"מ לא ישו בשכר מנ"י א', ואפשר לטעם זה לא נזכר הקצ"ה על זה בפירוש, אבל ה' ר' לון ית' שנה יבין דבר מתוך דבר ויבין עולמו לידו מנ"י צמח שלא נתחייב, וע"י ימשיך השפעת עו"מ, והנה ידוע ומשכל שא"ל להשיג ולכוון לדעת תורה ור'ון הבו"מ, כי אם הדבוק בתורה ומקושר אלי' בכל נפשו ולבבו, וא"ש מה שדרשו ז"ל ובתורתו יהגה ויומם וילילה שגה דבר מתוך דבר והשיג ר'ון הבו"מ להקריב קרנות, ולפי שגה בתורה ויומם וילילה, זכר לכוון לאמיתות ולהשיג ר'ון הבו"מ.

ויתכן דאף שלא נזכר הבו"מ בפירוש על הקרנות, אבל נרמז אליו במאמר ד' שזכר להכניס העבורים אל החיצה, דכתיב מכל הבכמה העבורה תקח לך שבעה שבעה, ולכאורה מלה לך מיותרת ויסיק לומר תקח שבעה שבעה, ואפשר שכוונה ע"ד שדרשו ז"ל שלח לך לעתך איז איני מנ"י לך וכו', וכמו"כ כאל ירמוז תקח לך לעתך, שתבין דבר מתוך דבר מה טעם ריבך הקצ"ה בעבורים כדי ליקח מהם קרבן, והשיג נח ר'ון הבו"מ צה, ויתבאר לדרכנו דברי רש"י ז"ל עה"פ מכל הבכמה העבורה תקח לך וגו' למדנו שלמד נח חורה, וליק קושיה המפורשים כ"ל, דא"כ להבחין בין עבור לטמא ידע צנח קליטת החיצה או ממה שבאו מחליבין כמ"ש בגמ' דזבחים, אולם ממ"ש לו הקצ"ה מכל הבכמה העבורה תקח לך ר"ל לעתך, זכר נח להשיג ר'ון הבו"מ כ"ל, מכאן למדנו שלמד נח חורה כמ"ש במדרש ובתורתו יהגה ויומם וילילה, ולפיכך זכר הבין דבר מתוך דבר ולהשיג ר'ון ית'.

*

בדקתו, וע"כ חשב שלא יצא המבול ולא נכנס לחיצה עד שחנקוהו המים וכן.

*

ויאמר ד' לנח צא אתה וכל ביתך אל החיצה וגו' מכל הבכמה העבורה תקח לך שבעה שבעה וגו', פרש"י ז"ל העבורה העמידה להיות עבורה לישראל למדנו שלמד נח חורה עכ"ל, והקשו המפורשים דבגמ' דזבחים אמר"ל דכל שהחיצה קולטתו והצאים מחליבין הכנים לחיצה, ח"כ איך למדנו שלמד חורה, והלא כבר ידע להבחין בעבורים ע"י סימני הנס למד כדאית ל' ולמד כדאית ל'.

בב"ד (פר' כ"ז ס"ה) אשרי האיש אשר לא בלך צמח רשעים זה נח וכו' כי אם בתורת ד' חפצו אלו ז' מלות שלטוק, ובתורתו יהגה ויומם וילילה שגה דבר מתוך דבר, אמר מה טעם ריבך הקצ"ה בעבורים יותר ממאזים, לא שהוא רואה שאקריב מהם קרבן, מיד ויקח מכל הבכמה העבורה ע"ד המדרש, ראו' להבין דרשנו ז"ל דהנה מה שקריב קרבן מהעבורים היתה לבוורת שעה בלבד, משא"כ ז' מלות בני נח הם תמידים והלכות' מרובים ואריכים לימוד יותר, ומדוע דרשו ז"ל יהגה ויומם וילילה על שהבין דבר מתוך דבר להקריב מן העבורים, ובתורת ד' חפצו על ז' מלות בני נח, ולכאורה מסתבר יותר לאוקומי יהגה ויומם וילילה על ז' מלות שהלכות' מרובים ממנו וצ"כ, גם ראוי להבין דכיון שהי' ר'ון הבו"מ שיקריב נח קרנות בלאתו מן החיצה, דברי מה"ט נזכר להכרזת בעבורים, ח"כ מדוע לא נזכר ע"ז בפירוש, כמו שזכר על כניסה לחיצה ויציאתו ממנה, ומדוע בזה מילתא דוקא ה' ר'ון הבו"מ שיעשבו בכהנה דעתו בלי ליווי וטעמא בעי.

ואפ"ר עפ"י"ש המהרש"א ז"ל (סוטה י"ד ע"ה) דהא דאמר' אל תהיו כעבדים המשמשים את רבך עמלק"פ, היינו צמח' שנתחייב צה כבר, אבל המכנים עולמו לחיוב צדבר שלא נתחייב צה שרי לעשות על מנת לקבל פנים, וכחצו המפורשים ז"ל דבכה"ג לא אמרי' שכן מנ"י בזהו עולמא ליבא, אלא צה

מפני גוצה קומתו וגודלו לא נכנס וכו', ואף ממנו
 נטל גבורתו ונפל לזו כי ה' הכל בדרך נס, וא"כ
 מדוע נקטו ארי דוקא, גם נראה מנ"ל דבחסים
 הנ"ל דמכל החי לא באו אל החיצה כ"א שבעה
 מהטבורין ושנים מהמטמאין ולא יורה, ואלו באו
 מאלהם בדרך נס, ובפדר"א אמרו ז"ל שירדו כל
 המלאכים במנויים על כל מין ומין וקבלו אותן
 וכו', ויבא נח א"ן כחיד כאן אלא ויבואו אל נח
 מאליהן באו עכ"ל, מבואר מזה דלא באו אל החיצה
 כ"א שנים מהמטמאין ושבעה מהטבורין, ושאר הבטיח
 לא ניסו כלל לבוא וליכנס להנ"ל דאליה לא הו'
 ידע נח לבחון כלל, וזה היתה מהפלגת הו"ס שניתן
 בהם הרגשה להשיג שיבואו מאלהם אותן שראויים
 ליכנס, ושימנעו מלבוש אלו שאינם ראויים להל"ה,
 או שבו המלאכים מקבלים אותם כדברי הפדר"א
 וא"כ מדוע נשתנו האריות שחקו עמם ליכנס
 ובאו להנ"ל נפשם לחיצה כמ"ש רש"י ז"ל

ויתבאר הענין עפ"מ"ד צ"ס' הפליאה שבקשה
 אם ארי טמא, איך הוכשר להיות מ"ד פנים
 במרכבה, ותיק דבאמת הארי טהור, אלא שהחור
 אסור, הואיל ומינוי אובל כל חיות טמאות ונפסות
 באיסור עכ"ל, ולפי"ז לעתיד יהי' הארי טהור, כי
 כל עמול לא נאסר אלא מפני שדורס ועורף חיות
 טמאות ונפסות באיסור, אבל לעתיד יחדל העורף
 ורעת הנכמה וכל הרמס, כמ"ש הרמב"ן ז"ל צ"פ
 בחקתי (הבוא לעיל) שישנו כולם אל עצמם אשר
 ה' בהם בתחלת הבריאה שאכלו רק עשב הארץ,
 וכן יהי' לעתיד כמשה"כ פרה ודוב תרעה, וארי
 כבקר יאכל חנן, עכ"ל ד"ה, מנ"ל דלא יהי' הארי
 טהור, וכן ה' ב"י היותן חציבה שאכלו רק עשב
 ולמה האדמה ולא ערפו ערף, וכמ"ש הרמ"ק ז"ל
 עכ"פ ואחר קח לך מכל מאלו וגו' שהוא פירות
 והזרעים והעצצים, וגם החיות הטורפות יאכלו
 ג"כ כמו האחרים, ולא אכלו עשב כמו שלא אכלו
 בתחלת הבריאה עכ"ל, ולפי"ז ה' הארי לפני המבול
 מנמך בין המטמאים לפי שנפסם באיסור, ובחיצה נהפך
 להיות טהור וראוי להקרבה, וגם ממנו הקריב נח

עוד אפ"ל ציטוט קוסית המפורשים הנ"ל עמ"ש
 רש"י ז"ל מכל הנכמה הטורפת חקח לך שבעה
 שבעה וגו' הטחידה להיות טהור לישראל למדנו
 שלמד נח חורה וכו', ובקשו החוס' וברא"ם מהא
 דאמר' וצחסי (קט"ז ע"ב) מנ"ל ידע, ומשני כדרכו
 חסדו העציון לפני החיצה, כל שהחיצה קלטתו
 צידו שהוא טהור וכו', ר' אבהו אמר, אמר קרא
 ובצאים זכר וגקבה וגו', הצאים מאלהם, פרש"י
 בזן הכיר נח, אותם שצאו שבעה שבעה ידע שהן
 טהורים, ושצאו שנים שנים ידע שהן טמאים עכ"ל,
 הרי מבואר ידע נח לזרר ע"י נס קליטת החיצה,
 או ממה שצאו מאליהן שבעה או שנים, וא"כ איך
 למדנו מכאן שלמד נח חורה, וכבר ידע להכיר בהם
 למד כדאית ג' ולמד כדאית ל'.

צ **עוד** יל"ד בדברי רש"י ז"ל דמרכיב שניהם
 בחדא מתחא, וז"ל עכ"פ מהטעם למועבו
 וגו', אותן שדבקו במועבים ולא השתחו דרכם,
 ומאלהם באו וכל שהחיצה קולטתו הכניס בה עכ"ל,
 וצ"ב מדוע ה' נורף לשני הבחנות מאלהם באו וכל
 שהחיצה קלטתו, ולמה לא יספיק בחדא מהם, ועכ"פ
 לדברי רש"י ז"ל הו"ס ג' הבחנות לנח ע"י שלמד
 חורה ידע להכיר בסימניהם, וע"י נס קליטת החיצה,
 וממה שצאו מאלהם שנים או שבעה, וצ"ב מה
 נורף בריבוי הבחנות האלו.

ויתבאר הענין שבקדם מ"ד צ"כ"ר (פר' ל"א סי'
 י"ב) ארי ה' בא ליכנס לחיצה והיו שינוי
 קדוה, בה"ד (איוצ ד') שאגת ארי' וקול שחל ושינוי
 בפירים נחשו, פרש"י ז"ל ארי ה' בא ליכנס לחיצה,
 לא אותו ארי שניגול חציבה עם זוגו, אלא שאר
 אריות שהיו באים להנ"ל על נפשם לחיצה עכ"ל
 וה' שינוי קדוה פ"י המ"כ כלומר שנטל לזו וגבורתו
 ולא ה' יכול ליכנס לחיצה עכ"ל, וראוי לבין מדוע
 נקטו חז"ל בארי דוקא שנטל לזו וגבורתו, ולא ה'
 יכול ליכנס בלי רשות, וכמ"כ כל החיות לא יכלו
 ליכנס כ"א אותן שהחיצה קולטתן, וכמ"ש ז"ל
 צמדש ראם לא נכנס אבל גוריו נכנסו, ר' נחמ"י
 אמר לא הו"א ולא גוריו וכו', פ"י המתנות כהונה

קרבן כשיאל מן התיבה, וכמו שהקריב מכל הבכורה
הטבירה, וז"ש רש"י ז"ל שהתורה להיות טבירה
לישראל, ר"ל שאף הארי שלא היתה טבירה לפני
המבול אלא שעתידה להיות טבירה לעתיד, גם מהם
לקח שבעה שבעה וגם מהם הקריב קרבן.

ובזה יבואר דברי המדרש הנ"ל, שהארי ה' בא
ליכנס לתיבה והיו שינוי קבות, דלפי דרכנו
הנ"ל נשתנה הארי מכללות מיני העממים, שלא
נכנסו מהם אלא שנים שנים, משא"כ הארי נכנס
ממנו שבעה כדי להקריב מהם קרבן, לפי שנטהרו
בתיבה ולא דרכו כנ"ל ולפי"ז אף שלמד נח תורה
וידע מיני העממים והטבירים, מי"מ הולך לנס
של קליעת התיבה בשביל הארי, שה' נמנה במויני
העממים לפני המבול ועש"י התורה נאסרה, אלא
שהתיבה קליעת מהם שבעה לפי שנטהרו בתיבה, וזה
לא ה' ידע נח מדויי התורה, ואפשר דע"כ צ"א גם
שאר אריות להכלל נפשם לתיבה, אף שלא מניחו
כן בשאר בע"ח, כדמשמע בגמ' דזוחים הנ"ל, שלא
צ"א כ"א שבעה מהטבירים ושנים מהעממים, ועי"ז
ידע נח להכיר אם הם מן הטבירים או לא, אולם
הארי ראה שנשתנה מינו מכללות העממים, שמכלולם
לא נכנסו רק שנים ומהם קלט התיבה שבעה, ועי"כ
ר"א ליכנס לתיבה אף שאר אריות ויותר משבעה,
כי חשבו שמיים נשתנה ולא ניתנה בהם שיטור,
אבל התיבה לא ה' קולעתו והיו שינוי קבות ונפל
לבו וגבורתו, וא"ש דנקטו חז"ל ארי דוקא יותר
משאר בע"ח, לפי שנשתנה מינו כנ"ל.

אמנם אף שידע נח להכיר בטבירתם עי"ז גם של
קליעת התיבה, מי"מ הכריחו חז"ל שלמד נח
תורה וידע להבחין בסממניהם, כיון שאחר המבול
נתקלקלו הדורות והבע"ח חזרו לאכול ערף, נמלא
שהארי חזר לאיסורו הראשון, ואילו לא ידע נח
סדיוי התורה, ה' לו גם של קליעת התיבה לתקלה,
אבל לפי שלמד תורה ידע להשיג בטעמו מדוע
נאסרה קודם המבול ובהתרה בתיבה, וחזרה ונאסרה
אחר המבול כנ"ל, ובזה יוצנו דברי רש"י ז"ל שהרכיב
ב' הסמנים יחדיו חז"ל מאליהם צ"א ובל שהתיבה

קולעתו כענין זה, ולבאר זה למד ה' לורך לב'
הבחנות אלו ומדוע לא הספיק בא' מהם (שינוי
קושא"ל ב') אמנם לדרכנו ה' לורך לנס של קליעת
התיבה בשביל הארי, שברוב בע"ח לא צ"א אל
התיבה כ"א שבעה או שנים ועי"ז ידע נח להבחין
בין טבירה לעממה, אבל האריות צ"א ממנו יותר
כמבואר במדרש הנ"ל והולך לנס של קליעת התיבה
עמוע אותם מליכנסם, דאל"ס לא היו סימנא ציחנס
מאליהם והבן.

ויו"ב בזה דברי המדרש הנ"ל ויבן נח מזבח לד'
ויבן כתיב נחבון, אמר מפני מה זוני הקצ"ה
וריצה בטבירים וכו', אלא להקריב מהן קרבן
מיד ויקח מכל הבכורה הטבירה ע"כ, וכבר נבאנו
ענין קושית בנין האריאל דמ"ל דלעטם הקרבנות
נוכח ד' להרבות בטבירים, דלמא כדי שיהיו מזומנים
לאכילה לדורות שאחר המבול, גם י"ב הקישור מיד
ויקח מכל הבכורה הטבירה, ומה"ט יתאחר, ולדרכנו
נמד נח כן ממה שז' ד' להרבות בטבירים שעתידין
שיחזרו לאיסורן אחר המבול כגון הארי (ודומיהם),
ואף מהם היתה התיבה קולעת שבעה שבעה, וא"א
לומר דלעטם שיהיו מזומנים לאכילה ועכ"ח דלעטם
הקרבן נוכח הקצ"ה, שה' רצונו ית' שיקריב מהם
קרבן כל עוד שהם טבירים, ועי"כ "מיד" ויקח מכל
הבכורה הטבירה ולא איחר את השעה, שמה יחזור
לאיסורו עי"ז שישלם ערף, וכאמר"ל שהטביר צי"חאחו
מן התיבה מלא נבילה ואכלו, והורגלו לאכול בשר
וערף, ולעטם זה מדרש נח והקריב מיד באלתו מן
התיבה כ"ז שהיו ראויים עדיין להקריב.

*

ויבסו כל הכרים הגבוהים אשר תחת כל השמים
וגו', כתב הרב החיד"א זל"ה צ"ל נחל קדומים
בשי"ר אפרים חז"ל, וכי יש הר שאינו תחת השמים,
אלא שלא ניתן פתחון פה למינים, שאומרים שלא
יחד מבול לארץ ישראל שנאמר לא גושמה ביום זעם,
לכך כתיב תחת כל השמים ואף א"י במשמע עכ"ד
רבינו אפרים ז"ל וכתב עי"ז החיד"א זל"ה דברים
קשים הם, דלע"ג דאמרנו במדרש דכתיב א' אמר
אלא ירד המבול על הר גריזים, ובהמי ישראל השיי

ישראל, כי הוא מכלל נחלת ד' ואינו סובלת חגשי חטאות וכו', כי יש בחטאות רעים וחטאים מאוד, ולא עשה להם ככה, אבל למעלה הארץ הזאת היא הכל כי שם היכל ד' וכו' עייש מצורר מדבסין כי באי' לז' שהוא פלטרין על מלך ויכיל ד', שיעט מדת הדין חזקת שם יותר להעניש החוטאים מנשאר חלוצות, וצוה ותיישב קושיה המכרש'א ז"ל, ולנאורח חף לזכרי הרמזין ופחדר'א שעלו מי המבול משאר חלוצות לאי, אבל מי' לא היא התגברות המים קשים כי' כמו נשאר חלוצות, כיון דלא גושמה ולא עלו מי החבומות, אי' כמו' חף לפי' יקשה כקושיה המכרש'א ז"ל, דהי' להקצי' להליו באי' דלמעט ציטא עדיף, אמנס אמר'ל צי' סו'פ צרש'ת, ונה מלא חן צעיו ד', אפי' נח שנחיויר מהן לא היא כדאי, אלא שמלא חן צעיו ד', ועוד אמר'ל ונה מלא חן צי'א זכות בזכות חולדותיו, ופי' היפ'ת שלא היא' כדאי להגלל מגזירה הכוללת כל העולם, שאינו נמלט אלא לזיו גמור עייש, ולפי' אפי' דעי' לא צ'ליו הקצי' באי, לפי שגם עליו היא' מקום לחול הקערוג ח'ו כאמרס ז"ל שלא היא' כדאי להגלל, ובאי' מדת הדין מתוחה יותר להעניש אפי' בחטא קל, ועי' כדי להליו מקערוג ושל' יתעורר עליו מדת הדין, אולי לעטס זה לא צ'רו השי'ת לזיו לאי' להגלל שם, ואולי גם הצי' לא שער באי, דכתיב ותנח החיוב וגו' על היא' אררט, ולא על היא' שער גבוהים גי', ואפשר שמעשו ד' מלצו לאי' להליו ממדת הדין שמתוחה שם יותר ר"ל להעניש החוטאים, וצוה ויזן דעת הפרד'א והרמזין שלא ירד הגשם באי' אבל עלו מי המבול לחובה משאר חלוצות, ומי' שיצבה הכחוב ארץ אשר לא גושמה ציוס זעם, שהי' מחסודו ית' למלא שיעט הדין בחי'ל, כי אלמלי היא' שורה גם באי, היא' חוקק הדין מתוחה יותר, ועי' לא היחה חלות הגזירה על אי, אלא שנתגלגלו לחובה מימי שאר חלוצות וכו'.

לכותי מהאי קרא עייש, מי' היא' ר' יוחנן בזכחים (קייג ע"א) ס"ל לא ירד מבול לארץ ישראל, וכבר הקשו החס' שם מהאי מומלל דצי' וחילו וכו' עכ"ל, והאריכו בזה היפ'ת והכרי'ק לנצר פלוגתת ר'י ור"ל הנ"ל, ובכל אופן לשון רבינו אפרים קשה להולמו, שכינה למינים אחס שחומרים לא ירד המבול לאי, ומאי דעת מנינה איכא צהאי.

ונקד'ים דברי הגמ' (בזכחים שם) אחיבי' ר"ל לר' יוחנן מכל אשר בחרבה מתו, בשלמא לדידי דאמינא ירד מבול לארץ ישראל, משום הכי מתו, אלא לדידך אמאי מתו, וחיון מהבול, דאי' חסוד צרותחין קלקלו וצרותחין נדונו, והקשה המכרש'א ז"ל לפי' המקשן יקשה לר' יוחנן דלא ירד מבול לאי, אמאי הטריו הקצי' את נח צניין הציבה, הי'ל להליו באי, דכא' אחי' לא חסוק אדעת' דבבולא מתו, וחיון דהס עטמא אחרינא איכא, כדי שיראוכו דור המבול עסוק ב' ק"כ שנה כפרש'י בחומס עכ"ל, ואפשר לתרן קושיה המכרש'א ז"ל עוד בדרך אחר, בהקדם מי' הרמזין ז"ל עכ"פ והנה עלה זית ערף צפיה, דמי' ז"ל דלא עפת אי' צמיח דמבולא, ר"ל שלא היא' עלי' גשם המבול, כדכתיב לא גושמה, ולא נפתחו צה מעיינות תהום רבה, אבל המים נתפשטו בכל העולם, וכסו כל הכרים הגבוהים אשר תחת כל השמים כמי' מפורש, ואין סביו אי' גדר לעכב המים שלא יצואו צה, וכך אמרו צפרקי דרי'א ארץ ישראל לא ירד עלי' מי המבול מן השמים, אלא שנתגלגלו המים מן הארצות ויכנסו לחובה וכו', עכ"ל הרמזין ז"ל, ולנאורח ראוי להבין כיון דסוכ'ס נתפשטו מי המבול גם באי' וכסו כל הכרים הגבוהים וכל אשר נשמת רוח חיים באפיו מתו, אי' מאי מעליותא דאי' צכך, ששיצבה הכחוב (יחזקאל כ"ב) את ארץ לא מעוררה לא גושמה ציוס זעם, וזין כך וזין כך עלו מי המבול לחובה, ומנפיק'מ אס גושמה לחובה או ירדו אלי' המים משאר חלוצות.

עכ"פ לכל הפירושים שנאמרו בדברי ר' יוחנן, מור'ס זגס באי' מתו ומחו החוטאים, ומקרה

ואפ"ר צביאור הענין עפ"מי' הרמזין ז"ל צפ' וירא חלבי'ק כי משפט סודס היא' למעלת ארץ

מלא דובר הכחוז כל אשר נשמת רוח חיים באפיו
מכל אשר נחרבה מחו, ולפי"ו יוצנו דברי רבינו
אפרים ז"ל מ"ש שהוא דעת המאמץ שלא ירד מבול
לא"י, וכונתם בזה להוכיח שאפשר להיות חוטא
ובעל עבירה בא"י, וקדושת הארץ מכפרת על
חטובתם ר"ל כמו שמצינו צימיו הנביאים שאמרו
נביאי הבעל אל העם לא יצאו אליכם רעה, כי היכל
ד' היכל ד' יגן עליכם, וכן הוא דבאר הכופרים
והממנים של זמננו, שמוחר להיות חוטא ועבריו
בא"י ע"ל, ולכוונה זו רוצים להוכיח מן המקראות
שלא ירד המבול לא"י וא"כ לא נעשו החוטאים
בה, לזה אמר הכחוז ויכסו כל הכרים הגזורים
אשר תחת כל השמים, כדי שלא יתן פתחון פה
לממנים שגזלו החוטאים שם, וא"ש דברי רבינו
אפרים, ולי"ק משיטת ר' יוחנן דס"ל נמי שלא ירד
המבול בא"י, דגם חיוב ס"ל דכל אשר נשמת רוח
חיים באפיו מחו גם בא"י מתחת הבלא כחירון הבג',
וכ"ע מודי דלא נילגו החוטאים בא"י, ואדרבה מדה
דין מתוהה עליהם שם יותר, היפך מדעת הממנים
האומרים שא"י סובלת החוטאים ושלא נאצדו ונמחו
בה אנשי דור המבול.

*

(מכתי"ק) **ישראל** את העורב, ודח"ל במדרש זשי"א
שלא חושך ויחשיך ולא מרו את דברו בשאר
הקב"ה לשלח על מנרים מכת חושך הסכימו כל
המלאכים ולא מרו את דבר ע"כ, משמע בדמכה זו
בגד הסכימו, ובשאר מכות לא, ואריך טעמא מדוע,
והעיקר דל"צ המשך פסוק זה וענין זה לפרשתינו,
והנ"ל הנה כל עם ועם מדינה ומדינה יש להם שרים
ומלאכים רבים ונכבדים בשמים ממעל ועל הארץ כו',
מיימינים ומשמאלים מהם מיימינים המלילים אך
עוז עליהם, משמאלים המקטריגים ומסטינים עליהם,
וכן הוא להבדיל אלף אלפי אלפים אלל ישראל עם
קדשו וקדושו, ולאום מלאום ואחז ע"כ בנארים
כאשר ראה הקב"ה להביא עליהם המכות האותיות
והמופתים כמובן אותן המלאכים העומדים בכל פעם
לעזרת ישראל וכן אוקן השרים שמקטריגים בהם על
רשי חומות העולם הסכימו ועמדו בדעה אחת,

אלל המסטינים והמקטריגים על ישראל, וכן המלאך
והשר של מנרים שעומד תמיד להמליץ טוב עליהם
עמדו ג"כ בדעה אחת שלא להביא המכות, אמנם
י"ל בדמכה חשך לפי המבואר במדרש מוצא בנח"ל
פ' בל למד הביא עליהם חשך שבו' בישראל באותו
הדור רשעים ולא היו רוצים ללכת ונמחו בשלש
ימי חפילה כדי שלא יראו מנרים במפתחם וכו',
א"כ ע"י מכת חשך באה רעה גם לישראל ע"כ י"ל
שהיו כל השרים מסכימים לדיעה אחת להביא מכה זו,
המקטריגים הסכימו שחצא הרעב והמליצים
הסכימו לטעם אחר, ואם כן אחי שפיר ומוצן היעז
שלא חושך כו' ולא מרו את דברו אף אחד מהם
כי כולם הסכימו בנ"א.

אמנם לנאורכ ז"צ על מה שמחו אז רשעי הדור,
וכי לא ה' יותר טוב שיעמדו חיים ויחנקו
אותם להביא לפני ה' ויכניסו אותם תחת כנפי
השכינה, רק י"ל שז"א דיש לחוש שיהי' קלקולו
יותר על תקומו שאלו שוריו להם בדרך יצאו בסכנה
וישחיתו דרכם ערס שיתקפו אותם, והנה דח"ל למד
אלל היונה כחוז מאחר, ואלל העורב לא כ' רק
וישלח את העורב מכאן שדירתם של לדיקים אלל
טופות עבורים, ירמוז שלדיקים אינם מניחים סערה
דקדושה ואינם רוצים לשכון בסערה דעומאה אף
לנודך תקון, ומעבה מה מאוד מובן במדרש
וישלח את העורב ולא כ' מאחר ועכ"ה רומז כנ"ל
שאין הלדיקים מתעצבים עם הרשעים פן יהי' קלקולם
יחר על תקונם, וכיון שכן איפוא א"ש מדוע שלא
חושך ולא מרו את דברו שכולם הסכימו וכו' ול"א
דח"ל יותר לתקנם ולהביאם לתוך הקדושה, וז"ל.

*

ובו"ש ילד את נמרוד הוא החל להיות גבור בארץ
הוא היה גבור ילד לפני ד', ורש"י פ' שניהם
לשון המרד, ח"ל הוא החל להיות גבור
בארץ להמרוד כל העולם על הקב"ה, גבור ילד לפני
ד' לז דעתן של בריות ומעטן למרוד במקום,
ולנאורכ חתמי לנ"ל, הוא החל להיות גבור, הוא
היה גבור ונ"ל הכוונה.

ג"כ גבור יוד ויודד נפשות, והקריב קרצנות לר', כדי ללוד עי"ז נפשות הכשירים ולהמרידן אח"כ במקום, והזכיר הכתוב שאל תאמין במעשיו ובמעלליו הטובים, ואל תאבה ואל תשמע לו, וכל מי שיש בו שמץ מינות ובה הסתה והדחה לר"ך לבדו ממנו כמ"ש שלמה המלך כי יתן קולו אל תאמין בו כי שבע חוטאות בלבו, ותעד שגם נמרוד עשה כן, וסופו שהמריד את כל העולם במקום צ"ה, וזה ש"ה עליו הכתוב ע"כ יאמר כנמרוד גבור יוד וגו', שהזכיר ותאמר דבר זה, ולא יעשך מתי שוא.

יבואר צה מאמר המסורה ע"כ יאמר כנמרוד גבור יוד, שהאמר על כל מסית ומדיח זה כנמרוד, ואל תאמין לו, וא"ת למה מניח הקב"ה שיכיו לודדי נפשות בעולם כנמרוד וכדומה לו, והתירוץ ע"כ יאמר בספר מלחמות ד' את ובה בסופה, שע"ד כן ברא הקב"ה את עולמו וכן היה רצונו יתברך שילחם האדם נגד ה"ה"ר, והמסיתים ומדיחים ויתגבר עליהם, כדי שיגדל שכרו בעולם הבטול וז"ש את ובה בסופה שני"כ הוכן האדם למלחמה תמידית בעו"ה"י, כדי שיקבל שכרו בעקב, וע"ד כן היתה כוונת הבריאה שי"ה בעולם כחות הלוחמים והמנגדים, ולזיון יאמר איש ואיש יולד זה, ע"ד שדרשו חז"ל צמ"י מגילה לעשות כרצון איש ואיש איש זה מרדכי איש זה המן, שהעמיד אחרשורש צ' כחות מנגדות, וכונתו היה להסית ולהדיח את ישראל. עכ"פ מציאר דא"ש וא"ש רומן אל צ' כחות מתנגדות, כה הקדושה וכה הטומאה כמרדכי והמן, וזה מאמר המסורה ולזיון יאמר איש ואיש יולד זה, שצחינה הניל מלחמה התמידית ויהיה גם ציון לפעמים ימשול עליה מרדכי קומת הקדושה, ויהיה זמן אשר המן ימשול זה, ויתגברו כחות הטומאה ר"ל, ויהיה זמן ששני הכחות ישתמשו זה בערצובא, ויהיו מלחמה כצידה בכתנגדות הכחות ולבסוף יהיה ויהא יכוננה עליון, שיכונן הש"י ירושלים ובהמ"ק שלמעלה, ואז כל הרשעה כעשן תכלה, אבל עד אותו הזמן, איש ואיש יולד זה והמלחמה כצידה והכסיונות מרובים, הש"י יעזור לנו שחבה לזמן שיתקיים ויהא יכוננה **יכוננה**

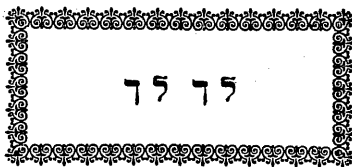
ע"כ יאמר כנמרוד גבור יוד לפני ד' פרש"י על כל אדם מרשיע בעצות פנים וכו' יאמר זה כנמרוד גבור יוד ע"כ, ויש להבין מה לורך הקרא לבדו מה שואמרו, וכלל אין זה מדרך הכתוב לגלות לנו שיחת הבריות, ומאי נפק"מ לן בזה אם יאמרו כן או לא.

ג) במסורה הובא בצעה"ט, ע"כ יאמר כנמרוד וגו', ע"כ יאמר בספר מלחמות ד', ולזיון יאמר איש ואיש יולד זה, וז"כ.

ואפ"ר בהקדם מ"ש האבן עזרא עכ"פ כנמרוד גבור יוד לפני ד' שהיה בונה מזבחות ומעלה אותם החיות שלד עולה לשם, והרמזין הק' התפלה עליו וכתב שהראצ"ע מלדוק רשע כי רבותיו ידעו רשעו בקבלה, עכ"ל. אבל באמת ל"ק קושיאנו כלל, לפי משפטי ז"ל שהיה לו דעתן של בריות צפיו ומטען למרוד במקום, והכל כן דרך כל לודדי נפשות להתחיל בדברים טובים ואל ידו זה לודים ברשעים התמימים ויכשירים, וא"כ אפשר להיות שניהם אמת, כי קבלת רבותיו אמת שהיה רשע וממרוד את כל העולם כמ"ש רש"י והרמזין ז"ל, אבל בתחלת רשעתו אפשר שהיה בונה מזבחות ומקריב עליו לר' כדברי הראצ"ע ז"ל, כדי ללוד נפשות הכשירים ברשעו שיתחברו אליו. ולפי"ז יתפרש כפל הלשון הוא החל להיות גבור בארץ הוא היה גבור יוד לפני ד', דאמרו רז"ל אחרי גבור הכובש את יצרו, ונמרוד שהיה רצונו ללוד נפשות הכשירים היה מראה את עולמו צעירי הבריות כגבור בארץ הכובש את יצרו, אבל תכליתו היה ללוד את הבריות ולהטעותן למרוד במקום, וזהו הוא החל להיות גבור בארץ שבהתחלה היה עושה עולמו כגבור בארץ, אבל באמת הוא היה גבור יוד לפני ד' שכל גבורתו היה ללוד את הבריות ומטען למרוד במקום, ושורש שניהם המרד בזהו"ת כדברי רש"י ז"ל.

ואפ"ר שרמז הכתוב ע"כ יאמר כנמרוד גבור יוד לפני ד', דאם תראה אדם שיש בו כח מסית ומדיח ושמץ מינות, אע"פ שהוא עושה ג"כ דברים טובים ושומר תורה ומצוות, תאמר שזה כנמרוד שהיה

דף דף

הרבה מאוד, וע"כ על כס מפורסם ראוי להחפלו כדי שיחקדש שמו ית' עכ"ל הישועות יעקב זל"ה.

ובזה חמרתו לפרש דברי הכתוב שירו לר' וגו' כי נפלאות עשה וגו' הודיע ד' ישועתו לעיני הבוים וגו', כי באמת כשעשין לאדם גם חין זה מעליהם כ"כ, וכבר אמרו חז"ל במס' (שבת נ"ג ע"ב) מעשה צל' שנעשה לו גם ונפתחו לו דיון וכו' להביק את צנו, ואמרו עליו כמה גרוע אדם זה שנשחטו לו סדרי בראשית וכו' עיי"ש, וא"כ כשמשבחין להשי"ת על הישועה והטובה שעשה לנו, חין להזכיר בזה שיש עשה נסים, כי זה הוא לגריעותא, ויותר טוב כי חילו לא כי' מעשה נסים, וכו' מלוצש בדרך הטבע, ואז לא כי' נכיון זכויות, אמנם כגם מפורסם ראוי לשבח על גוף הכס, כי גוף הכס הוא טובה גדולה שנחקדש ש"ש על ידו, ח"ש שירו לר' וגו' כי נפלאות עשה, ר"ל חף שנפלאות עשה, [כמו כי קרוב הוא צפ' בשלח, וכן משמש צד' לשונות כוונת] ולכאורה חין לשבח כ"כ ע"ז, כי מה שנעשה בדרך נפלאות הוא לגריעותא, ולא אמר דאעפ"כ שירו לר' ע"ז, יען שהודיע ד' ישועתו לעיני הבוים גילה דאקתו, וא"כ הוא גם מפורסם שנחקדש ש"ש על ידו, וע"כ מהראוי לשבח על הכסוס ועל הנפלאות שעשה עמו.

והנה כמו"כ באברהם אבינו ע"ה שאמר לו כלן אי אחי זוכה לבנים בשביל שבו עקרים בטבע, ואף שאמרו חז"ל שכלן היו עקרים בשביל שהקדיש מחאו' לתפלתן של זיקוס, אבל אעפ"כ לכאורה חין זה טובה להם, כיון שהזכירו להישועה בדרך גם דוקא, שאמרו ע"ז כמה גרוע אדם זה, ואין זה הנחתן ועובדתן בשלימות, וכדי לתקן קושיא זו סידר רש"י דבריו ע"פ"כ לך להנחתך ולעובדתך,

(מכתי"ק) **ויאמר** ד' אל אברהם לך נך מאריך וממולדתך וגו', פירש רש"י ז"ל להנחתך ולעובדתך, ושם אשך לגוי גדול, וכאן אי אחי זוכה לבנים, ועוד שאודיע טבעך בעולם עכ"ל, ויש להבין מה דאקט רש"י ז"ל בכלן ברכה זו שאודיע טבעך בעולם, הלא להלן הבטיחו ית' על ג' ברכות על הבנים ועל הממון ועל השם, וברכת השם היא ברכה שלישית ואגדלה שמך, ורש"י ז"ל דילג ברכה אמצעית ונקט ברכה שלישית שאודיע טבעך וכו', גם צעוקר הדבר צריך להבין, מה לצריך לפרט ענין הטובה והברכה, הלא בכל מבואר בקרא, ורש"י ז"ל ביארו כיטב להלן, ובכאן כי' סגי לי' למימר להנחתך ולעובדתך כמבואר אח"כ בקרא.

ואפ"ר עפ"י"מ דקו"ל צה' חנוכה שבה למד על נסים, ואמר הרחמן הוא יעשה לנו נסים וכו', והבטאות שור דעתו דאין להחפלו על הכס, וביאור רא' מהא דאמר' צגנ' צרכות (דף ס' ע"א) היתה אשתו מעוברת ואמר יב"ר שתלך אשתי זכר, הרי זה חפלה שוא, ופריך מבה דכתיב ואחר ילדה בת, שדנה לאה דין בעצמה וכו' מיד והפכה לבת, ומשגי חין מזכירין מעשה נסים, ולכאורה אחי חקשה אמאי הוי חפלה שוא, יתפלל שתלך זכר בדרך גם, אלא ודאי נשמע מינה שאין להחפלו על הכס, והישועות יעקב זל"ה דחה ראייתו עפ"י"מ דכתיב אל חירא אברהם אבי מנן לך שדרך הרבה מאוד, ואמרו במדרש הכל יודעין שאנכי מנן לך, והכוונה בזה דאף שאמרו דאם עושין לאדם גם ממכין לו מזכיותיו, אמנם כשהגם מפורסם ועי"ז נחקדש שם שמים, הנה נוסף לו זכות חדש בשביל קידוש השם, ח"ש אל חירא אברהם מכח נכיון הזכויות, אנכי מנן לך הכל יודעין שאנכי מנן לך, וע"כ שכך

והאברהם וכדומה, שהאברהם הוא כדי להשתדל בהשגת הדבר לצדו לידי כך, וכמו"כ שמחה החג מנצחור הלוויי עלי' בקרב, אבל בשאר כל המלות לעשותן ולקיימן בשמחה, לא מלינו ע"י שום לוויי בקרב, ועושה שמענו ואברהם לא שמענו ועממנו בעי.

ואפשר בשביל שזכו בחמת עבודה קשה, ולאו כל אחד זוכה להיות שם ושמה ציניעת המנו', ושמחה החג היא גם בצער ויין וכדומה, אבל שמחה של מנו' היא ענין רוחני לבד, וידוע כי לכן גדול המנוח ועושה יותר ממנו שאינו מנו' ועושה, כי ה"ה"ר מתגבר יותר במי שמתוה על הדבר, ולכן צניין השמחה של מנוח אשר הוא העבודה המעולה לפני השי"ת וראש לכל המדריגות בעבודת ד', וה"ה"ר מתגבר ע"י מאוד חף שלא בא בלוויי, וראיתי בני עלי' ומהם מועטים העושים ד' בחמת בשמחה הלב לפני הקב"ה, ואילו כ"י בא עוד בלוויי צפירוש, ויכל להיות שלא כ"י באפשרי לעמוד בו מפני גירוי ה"ה"ר, לכן אפשר שבשביל זה רחצה חכמתו ית' שלא לזכות על הדבר, ורק העובדי ד' ועוסקי תורה ומלות משגיחין אותה במתי מעט מעט, אמנם אלע"ה שכותו רב יתנסה גם צה, שמלמד עיקר הכסיון לעזוב ארצו ומולדתו, עוד נאטו' מפי הקב"ה שלא להטעור על הדבר, רק יקבל גזירת המקום צ"ה בשמחה, ויכ"י שם ושמחה במה שמקיים צה רצון הבורא צ"ה, עד שיה' הדבר להנחתו ולעוצתו ממנו, וזהו בחמת נסיון גדול בהרגשת הלב שיהי' בן בשלימות, בפרט כשצא בלוויי גם ע"י, שה"ה"ר מתגבר יותר ע"י הלוויי, ומובן היטב מ"ש, "לך לך" להנחתך ולעוצתך דייקא שנאטו' לעשותו בשמחה וזהו עיקר הכסיון והבן.

*

(מכת"י) **ויאמר** ד' אל אברהם לך לך. במד"ר ר' יחק פתח שמעי צה וגו' ושכחי עמך וצית אביך, משל לאחד שה' עובר ממקום למקום וראה צורה אחת דולקת, אמר תאמר שהצורה זו בלא מנהיג, ה"ן עליו בעל הצורה, אמר לו אני הוא בעל הצורה, כך לפי שה' אצטו אברהם אומר, תאמר שהעולם תחת בלא מנהיג, ה"ן עליו הקב"ה ואמר

שהכל הוא להנחתו ולעוצתו, שנאמר אי אחי זוכה לבנים שהוא דבר שא"ל, ושם יזכה לבנים שזכו ע"כ צורך גם, ושמח תאמר שהוא לגרעוהו לכן אמר ועוד שאודיע עבדך בעולם, וא"כ כיון שיהי' נודע בעולם הוא גם מפורסם ויתרבה כבוד שמים כמ"ש להלן, הניקה צנים שרה וכל העומע יתחן לו, וזהו הנהגתו ועוצתו שיתקדש ש"ש על ידו.

*

(מכת"י) **ויאמר** כי אל אברהם לך לך מתאריך וגו' פרש"י להנחתך ולעוצתך עכ"ל אפשר לומר הרמז, כי בחמת עיקר המעשה מה שצד ארצו ומולדתו עבור לוויי הבורא צ"ה, ה"ן זה רצוהו צ"ה, כי ה' מוכרח לקיים מה שנאטו' עלי' מהבחי"ש ויוכל להיות חף בין אנשים פשוטים שומעו נפסם במה שיגזור עליהם הקב"ה, ובפרט אם ישמעו מפי הקב"ה צעמו כמו אברהם אצטו ע"ה, אמנם מנצחור בפרסם כי עיקר הכסיון ה"י במה ששעה הכל בשמחה ממנו, כי עפ"י רוב צה"ר צ"ה, חף שמקבל עליו גזירת המקום, אבל אפשר כי הוא מוטעור על הדבר אשר נגזר עליו, לאשר יכבד עליו לסבול צער הצורה, אבל אלע"ה כיון שראה שזהו רצון הבורא צ"ה עליו שיסבול גלות, ה' שמה ממש צדד, כי לא ה' לו שום רצון אחר, רק לקיים רצון הבורא צ"ה, ממילא לא הרגיש שום צער בהגלות ובכל הסיבות, כי כל זה ה' הנהגתו ועוצתו ממנו, לאשר מקיים צה מלות הבורא צ"ה, ולא ה' לפניו שום הנאה ועוצה אחרת, וזלתי לקיים רצון הבחי"ש,

והנה נודע כי בכל המלות עיקר שלימות המנו' לעשותה בשמחה, כמנצחור בקרב תחת אשר לא עזבה את ד' חלקך בשמחה, וכבר גילה לנו האר"י"ל כי לא זכה לכל המדריגות אלא עבור שמחה של מנו', אמנם לכאורה לא מלינו שום לוויי ואברהם צחורה על השמחה, ובכל המלות שצחורה חף שחבר העושה צה, אבל עוד הכפיל הכתוב כפולן לכתיב גם אברהם עליהם במקו"ל, וכמ"ש ז"ל צ"ה ע"ה שמענו אברהם מנין, ובכן לא הזכיר ע"י מאומה י"האמנם שהוא דבר התלוי בלב ואין זה ציד האדם, מ"ה מלינו אברהם גם על מלות כאלו, כמו היראה

זוה לבאר מאמרם ז"ל צ"פ דקדושין (דף ל"א ע"א) בשעה שאמר הקב"ה אנכי ולא יחי' לך, אמרו אומ"ע לכבוד עולמו הוא דורש, כיון שאמר כדו את אביך ואת אמן חזרו וכו' וכו' למאמרות הראשונות, רבא אמר מהבא ראש דברך אמת (תכלית קיי"ט) ראש דברך ולא סוף דברך, הלא מסוף דברך ניכר שראש דברך אמת, והמאמר הזה הוא תמוה לכאורה כאשר העירו בו המפורשים, ופי' הוא ז"ל דיש לחקור במאמרות כיבוד אב ואם, האיד אפשר לחלוק כבוד לבשר ודם בפניו ית"ש, והלא אין חולקין כבוד לתלמיד במקום הרב, והתשובה לזה דגמ' פרק יש נוטלין (ב"ב דף ק"ט ע"ב) אמרו הלכתא חולקין כבוד לתלמיד במקום רבו, והלכתא אין חולקין קשיא הלכתא אהלכתא, ומשני ל"ק הא דפליג ל' רבי' יקרא, הא דלא פליג ל' רבי' יקרא, אמור מעתה כיון שהוא ית' חלק כבוד להם, והאזכר על כבוד אב ואם, וכו' ל"ק משום חולק כבוד לתלמיד במקום הרב, כיון דפליג לכו ית' יקרא, וזה פי' הכתוב כדו את אביך ואת אמן כאשר "נ"ך" ד' חלקך דייקא, ר"ל משום דהוא עולמו ית' לזה לכבדו, לזה היכא דפליג ל' רבי' יקרא, אף בפניו ית' אחת מחוייב לכבדו.

ופי' זוה דברי הגמ' דקדושין ה"ל, דהאומ"ע שעשו צ"ש, חשבו כי מגדולת העבד ניכר גדולת רבו כ"ל, ולזה כששמעו לא יחי' לך חלקים אחרים, "על פניו" דמשמעותו דקפיד קוב"ה שלא יחלקו כבוד למשמשים שבמרום, דאין חולקין כבוד לעבד בפני רבו, וזה הי' בעובריהם, ע"כ לא ראו לקבל, ואמרו לכבוד עולמו הוא דורש שיכ"י כבודו למעלה מהם, אבל לפי האמת רשאי לחלוק להם כבוד, והלכתא חולקין כבוד לתלמיד במקום הרב, ולא חסיק אדעתיהו לחלק בין פליג ל' רבי' יקרא ללא פליג, כיון שאמר כדו את אביך ואת אמן חזרו וכו' וכו' הראשונות, ואחא רבא לפרש איך נשמע להם מדיבור כדו את א"י"א היפך סברתם עד שחזרו וכו', לזה אמר מסוף דברך ניכר שראש דברך אמת, ר"ל מסוף הדיבור שנקרא לכדו את אביך, שפי' דבריו כאשר "נ"ך" ד' חלקך, הרי מנואר דהא דהוה לכבדו

לו אני הוא בעל העולם, ויתאז המלך יפוך וגו' לנפוח בעולם וכו' הוי ויאמר ד' אל אצדע עב"ל המדרש, וכבר תמכו כל חכמי לב היתכן שנסתפק אצדעם א"ע"כ בהכנסת הכבוד צ"כ כשאר בני דורו ח"ו, אחר כל השבח שהכיר את צוראו בן ג' שנים, גם למה דוקא עכשו צעה שאמר לו השי"ת לך לך מארץ, הו"ל להזילו מעשות זה, שלא יאמר שהעו"ל צלא מנהיג ח"ו, ומח שייכות ז"ל, גם לריך להבין קישור הדברים אחר שאמר לו אני הוא בעל העולם, אמר לו ויתאז המלך לנפוח בעולם, מכו הקישור לאלו צ' המאמרים.

והנפ"ע"ד לבאר זוה, כי הנה כדו כחז הרמז"ם ז"ל שטעות דור אנוש ה', לעבוד לנצח השמים, באמרם כי מגדולת העבד גדולת האדון נודעת, וחשבו כי אדרבה זכו כבודו ית' צמח שהולקין כבוד לנצח השמים, ואמרו שאין כבודו להשיג בחתונות ומסר ההכנסה לנצח השמים, ולזה כפרו בהשגחתו ית' בהעו"ל, והלכו אחר שרירות לבם, והאריך הרמז"ם ז"ל להכות על קדקדם לבדר עותם עיי"ש, וק"ל הישמח משה ז"ל פ' נח על דברי המדרש אשרי האדם אשר לא הלך אף נח וכו', הביא דברי המהר"ע ז"ל שכתב לפרש הכתוב לא יחי' לך אלהים אחרים על פני, דעל פני אין לו ביאור לכאורה, ומפרש הוא ז"ל שהוא נגד טעות דור אנוש, שאמרו כי מגדולת העבד ניכר גדולת רבו, וחשבו כי זה כבודו ית', אבל הוא טעות כי אין חולקין לעבד כבוד במקום רבו ובפני רבו, רק שלא בפני רבו, וכמו שמצינו דלורי' מורד במלכות הוי משום דאמר בפני דוד ואדוני יואב, וא"כ לפי"ז אלא השי"ת הוי הכל בפניו, ואסור ליתן כבודו לאחר, וזה אמרו ית' לא יחי' לך אלהים אחרים, ושמח חאמר מגדולת עבד ניכר גדולת רבו, לזה אמר על פני ר"ל כי הכל הוא בפני ולא שייך זאת עכ"ל המהר"ע ז"ל מוצא בישמח משה עיי"ש.

והנה ראיתי שהמהר"י חל"צ ז"ל בספרו שמש יעקב עב"ה פ' זו כתב ג"כ כעין דברי המהר"ע ז"ל עכ"כ לא יחי' לך אלהים אחרים על פני, והאריך

דלפי פשוטו אינו מוצן לכאורה, דאף שהגלות היא מידה מגורה ופחותה עד מאוד; יותר מכל מדות הכרות שבטולם, עכ"פ מה דמיון יש לו לעי"א, אשר כל המודע זה הוא ככופר בכל התורה כולה, אולם לפי הניל יוצן דהמתגאה הוא מצאק כבוד, אף במקום שאין כבוד רודף אחריו מן השמים לכבודו, גם מחזיק אי"ע ליש ולגבדו אף במקום שלא לו ד', וימלא לפי שיעתו ודראו לחלוק לו כבוד אף במקום דלא פליג לי' רבי' יקרא, וחוה ממע טעות העובדי עי"א ר"ל, שחולקין כבוד לתלמיד בפני רבו אף היכא דלא פליג לי' רבי' יקרא כמו שנתבאר בדברי האלגזי ומהר"י"ע זל"ה, מנאל דשיטת המתגאה עם שיטת העו"ש ר"ל הנה ממקור אי' השם ישמרנו, ולזה יפה אמר"ל כל המתגאה כאלו עו"ש והבן.

ובזה נבוא לבר דברי המדרש שהתלכו זה, כי הכה מבואר במד"ר עה"פ ויחמר ד' אל אברם לך לך, שאמר הקצ"ה לך אני פועל מבידוד אב ואם, ואין אני פועל לאחר מבידוד אב ואם וכו', הנה מבואר בבאן חומר ענין כיבוד אב, וימלא למד שחולקין כבוד לתלמיד בפני רבו, גם בגופי' דקרא מבואר דכתיב ואגדלה שמך וגו', שיגדיל את שמו בכל העולם ותלך לו ית' כבוד גדול בזה, ועוד כתיב ויהי' ברכה ופרש"י ז"ל הברכות נתונות בידך, עד עכשיו היו בידך, ברכתך לאדם וזה ומעשיו אתה תצרך את אשר תחפוך, וזה גדול מכלום כי שרצונו של מלך שבי' מסור אף ורק גדול הקצ"ה בכבודו ובעצמו ית', ממסר אז בידו של אי"א ע"ה, ונתעלה בכבודו כאלוקים בפניו ית"ש, ולזה אמר לו הקצ"ה שלא יהי' מקום לטעות, בדבר אשר נחלק הוא תמיד עם בני דורו ואבותיו שהיו עובדי עי"א, באמנם שמגדלת העבד ניכר גדולת רבו, וזהו כבודו לחלק כבוד לתלמיד במקום הרב, והוא חלק עליהם להוכיחם שטעות הוא בידם דכיון שכל מקום הוא בפניו ית', ואין לחלוק כבוד בפני הרב כאשר האירו עינינו מהר"י"ע והאלגזי זל"ה בפני' הכחזב לא יהי' לך אלוהים אחרים על פני כה"ל, אמנם עכשיו שכל כך חלק לו תורה כבוד גדול בפניו, כאן מנאל מקום

בפניו ית', הוא רק משום דפליג לכו ית' יקרא, ומאז נוכח להם לחלק בין פליג לי' רבי' יקרא ללא פליג, ונתאמת אללם שאין לחלוק כבוד לעי"א, כיון דלא פליג לי' רבי' יקרא עכ"פ האלגזי זל"ה, מנאל לפי דבריו וללא זה שהשמינו ית' בסוף הכיבוד דכבוד את אבך לחלק בין פליג לי' רבי' יקרא ללא פליג, עוד הי' מקום לטעות גם במלות כיבוד אב ואם, דמותר לחלק כבוד לבו"ד בפניו ית', שהוא כדעת האומה"ע עו"ש כה"ל.

ואנ"י י"ל דבזה פליגי שמעון העמסוני עם ר"ע בגמ' (פסחים כ"ב ע"ב) דשמעון העמסוני הי' דורש כל אחים שבתורה, כיון שהביט לאח ד' אלקיך חירא פירש, פרש"י ז"ל אמר מה ארצם לירא עמו, פירש מבולן וחרר בו מכל ריבויין שדרש וכו', עד שבה ר"ע ודרש את ד' אלקיך חירא לרבות תלמידי חכמים שהם מורא רבך כמורא שמים עכ"ל רש"י ז"ל דהנה אמר"ל במס' כריתות (כ"ח ע"א) הרב קודם את האב בכ"ה, מפני שהוא ואביו חייבין בכבוד רבו, וכתב העור (צו"ר סי' רמ"ב) אין לך כבוד ככבוד רבו ומורא כמוראו, ואמרו חכמים מורא רבך כמורא שמים וכו', וכתב הפרישה א"ל מאי יותר מנאביו, הא גם באביו כתב רביו בריש סימן ר"ם דכבודו ומוראו ככבוד ומורא ד', וי"ל דכל המוקש אינו שזה לגמרי אל אשר ניקש לו, משא"כ מורא רבך כמורא שמים דרשורי חכמים מנאל ד' אלקיך חירא לרבות רבו, הרי נכתבו שני המוראות במקרא א' להודיע שהם שווים לגמרי עכ"ל, ואפשר דכיון דחמיר כבודם כ"כ יותר מבידוד אי"א, עד שהוא כבודם לכבוד המקום, ע"כ הוקשה בעיני ר"ש העמסוני לחלוק כ"כ כבוד לתלמיד בפני הרב, ולכן פירש ולא דרש כלום, עד שבה ר"ע ואמר לרבות תלמידי חכמים, דכיון שבהם לידו חילוק זה בין היכא דפליג לי' רבי' יקרא ללא פליג, חו אין לחוש בכל בחי' של כבוד, כי כן היה ויעמוד.

ויובן זה מאמר חז"ל (סוטה דף ד' ע"ב) כל אדם שיש בו גבות הרוח כאלו עובד עי"א,

ויהא המלך יפיד ליפותך בעולם וכשתחוו לו, שכל מה שתגדל ציותר, עוד יח' לך יותר כנעש וכשתחוו' לפני הקב"ה, וע"ד שכתב בעל הכניא זל"ה בסידורו שיעקר בהשתחוו' הוא השתחוו' פנימית, להיות שכל ונכנע לפניו ית"ש, וכן ה' באתם שאתם רוב גדולתו אמר אלעזר ואנכי עפר ואפר, כשי"ת יחנו לעבדו באתם ונתמים לכה"ה.

*

(מכתי"ק) **ויאמר ד'** אל אהרם לך לך וגו' אשר ארלך, פרש"י ז"ל לא גילה לו הארץ מיד כדי להצבא בעיניו ונתת לו שגר על כל דבור ודבור וכו', ולבאר זה עדיין צ"ב דכיון שלא גילה לו כלל להיכן ילך, ולא ידע ממאמר זה כ"א שילך מארצו ולא יותר, א"כ מה שאמר לו ית' אל הארץ אשר ארלך מיותר לגמרי, כיון שלא ידע מה מאומה, ומה הודיעו ית' בזה, ואולי אפשר לומר בזה עפ"י מה שאמרתו לפרט הכבוד בן פורת יוסף בן פורת עלי עין, ובתרגום כרי דיסקי יוסף, כי הכהן האבות הקדושים היו רוב ימיהם צנוע ורדיפות, ויעקב אבינו ע"ה אמר מעט ורעים היו ימי חיי וגו' ובמדרש דרשי ז"ל עליו לא שלתי ולא שקעתי ולא נחתי וגו' עיי"ש, וכל מה שאירע ליעקב אירע ליוסף כפרש"י ז"ל, אמנם יוסף האדוק אחר רוב לוחותיו נחלה בעליו רב, ויוסף ה' השליט והמשיב לל כל עם הארץ, אשר לא נראה גדולה כזו בעו"כ אל שארי האבות הקדושים זי"ע, וכאז ק"ז הייטב לב זל"ה הציא בשם אביו הקדוש זל"ה לפרט מאמרינו בחפזה שבעינו מעובר, כי באתם כל מה דעבדו רחמא לעב עבדו, והכל הוא חסדים גדולים מחאו ית"ש, ואף מה שגראה לעין שהוא חוקק הדינים ח"ה, הוא חסדים מכוסים, אמנם אהנו מתקשים הראשו ד' חסדך, ורלנונו לראות מלכנו רוב רחמיו וחסדיו ית"ש, ולא בקשמו שבענו מעובר, כי סומא חינו שבע, ואך כשי"ה חסדים מגולים מכל לשבוע מעובר ית' עכ"ד הקדושים זל"ה.

והנה יוסף האדוק ע"י שנחפז בעליו רב כ"כ,
ה' אראה לעין כל גדולה האדוקים עובדי

לחש, דאולי ולמוד מהם להדק דעת בני דורו ואבותיו החוקקין כבוד אף בפני כרב, להם אמר לו ית' שחתי עמך וצית אביר, כי שקר נחלו הם בטעותיהם אל, ואין העולם בלא מנהיג, שלא כדעתם הכוחה שנמסר הכל לאלה השמים, אלא חלוי הוא בעל העולם, אמנם בזה שאני חולק לך כבוד, ע"ז אמר לו הקב"ה ויהא המלך יפיד ליפותך בעולם, וכיון שכן לוי לו המלך ליפותו ולכדו, הוי פליג ל' רבי יקרא ומותר לחלוק לו כבוד בפני רבו, והשתחוו לו שהכל לריכס להיות נכנעים לפניו ית"ש, ואולי י"ל שרמז גם זה במאמר הכתוב ויאמר ד' אל אהרם לך לך, וע"ד פרש"י שלא לך לעשת, ר"ל דבאתם בן ה' דעתו של אלעזר מעולם, שאין לחלוק כבוד לאלה השמים כיון שהוא בפניו ית"ש, ואך שח' החשש שימלא עכשיו חזית מקום עטות להחזיק דעת אבותיו ובני דורו, ע"ז אמר לו הקב"ה לך לך לעשת הקדומה, ומייד לא תזעו להשתחווה ולהכנע לפניו ית"ש ולהיות כאין ואפס וגדו ית"ש.

ואפשר לומר עוד בדברי חז"ל שנמדרש הני"ל עפ"י חז"ל והוצא דרש"י שם עה"פ לא מרובכם וגו' כי אחס המעט מכל העמים, חושקני בכס שאפי' בשבע שאני נותן לבס גדולה אחס ממעטמי מאמם, נחתי גדולה לאהרם אמר אביו עפר ואפר, למשה ואהרן אמרו ונחנו מה, לא כנכבדגלר שאמר אדמה לעליון וכו', והנה אהרם אבינו ע"ה עד עכשיו ה' לו רדיפות גם עניות, כנראה מדברי חז"ל בחזירתו פרע הקפוחיו, ועכשיו הכניחו הקב"ה ואברך בממון ואגדלה שמך וכו' ברכה, להם ה' מפחד אלעזר בהעשירות ורוב גדולה, שלא חיוק לו חיי להציאו לידו בהנשאות בלב, וכדרך האדוקים שמחפחים חמוד צמיו דשמוא, וכמ"ש הבעש אלמלך זל"ה ביעקב אבינו ע"ה, שבר' מפחד מהכרבות שלא חיוק לו לעבודת הש"ת, ובפרט אחר שראה אלעזר כל בני דורו שנחאו בעשרם וכפרו מרוב עובד בהשגחת הש"ת ועבדו ע"ז ע"י כן, להם ה' מפחד מרוב הגדולה, ולכן אמר לו הקב"ה שגלוי וידוע לפני שלא תצא לידו בהנשאות מרוב גדולה, ולח"א

(ג) **רש"י** ז"ל פי' לך להנחתך ולעונתך ושם חפץ לגוי גדול, וכאן אי אהב זוכה לבנים וכו', ויש להבין למח הארץ הקדש להבטחתו על שכן והנחת עובדי, והלא בודאי יקיים א"ל לוי הבויה"א אף בלי הכנתו שכן עובדי, כמו שעמד בכל הנסיונות אף שלא הבטיחו הש"ת מקודם בשום יעוד שכן, ואדרבה עיקר הנאה והשכר אלל הדיקים לקיים מצות הבויה"א, וזהו עיקר חיותם, ושכן עובדי. לא נחשב אללס למאומה בערך קיום המצות, ומה יוסיף חת נח יעוד השכר להם, והלא הוא עפל אללס בערך קיום המצות.

(ד) גם יש להבין למח לא גילה לו הקדש את הארץ מיה, והעלמו ממנו באמרו אל הארץ אשר ארץ, ורש"י ז"ל פי' כדי להצב צנינו ולתת לו שכן על כל דיבור ודיבור אלל טעם זה אינו מספיק, כי בלש"ה היו חזירים צנינו מצותיו ית', ואס כדי ליתן לו שכן הרבה, הלא היכולת בידו ית' ליתן לו שכן הרבה בלש"ה, וכעין זה הקשה הארזנאל זל"ה.

(ה) **במד"ד** (פר' ל"ט ס"ט) ח"ל לוי שחי פעמים כתיב לך לך ואין אנו יודעין איזו חזיב אס השני אס הראשונה, ממה דכתיב אל ארץ המורי' הוי השני' חזיב מן הראשונה ע"כ, ובקשה בזה"ק מדוע שאל דוקא בנתי תרחי אחיב חזיב יותר ולא בשאר נסיונות, ואי משום דכתיב תרחי כתיב לשון שקול צמלת לך לך, מאי נפקימ בזה"ל לישנא לענין החזיבות, ועוד איך נשמע ממה דכתיב אל ארץ המורי' שהשני' חזיב.

(ו) **ואע"פ** לגוי גדול פרש"י ז"ל לפי שדרך גורמת ל' דברים ממעטת פרי ורבי' וממעטת את הממון וכו' לכן הוצק לשלש ברכות הללו שהצניחו על הבנים ועל הממון ועל השם, ובקשה הראש"ס ז"ל דזה סותר מ"ש רש"י לעיל להנחתך ולעונתך כאן אי אהב זוכה לבנים, הרי שהצניחו הש"ת לזכות בזה שאלו ה' צעצעו שיהיה לו, וכן מצוה צדי

הש"ת, ונחגלו על ידו רחמיו וחסדיו ית"ש למראית העין, יותר ממה שנחגלה אלל שחר אצות הקדושים אליה, וען שהם לא נחעלו צנינו רב כ"כ צנוה"א, וזה שאמר בן פורת יוסף ברי דיסגי יוסף לשון רבו, ר"ל שאלו ה' מידה טובה מרובה מאלל שחר האצות, במה שהי' בן פורת עלי עין, ר"ל במה שנחצה ונחגלו כ"כ למראית העין, ונחקיים בו בחי' הראנו ד' חסדך, ויש לפרש בזה גם מלמדי' ולשרה אמר הנה נחתי אלק כסף לאחיק הנה הוא לך כסות עינים כי אלל חלפ"ה מה שניתן לו אלק כסף אין זה שום חשיבות אלל, שלא הי' לו מחלות ממון כלל, ויפה אללו שטה אחת בנחצה ומעט מכל חיי העובדי, אלל נלך אליו למראית העין להראות חסדיו ית"ש לעיני העולם, וזהו אמר נחתי אלק כסף לאחיק ואף שבעלם אין זה חשיבות אלל, אלל הנה הוא כסות עינים עכ"פ וכו'.

והנה בנאן בלויכה זו שכלך לא"י, שהצניחו ית' שעי' לויכה זו יחצרך בממון כמ"ש ואצרכך בממון ואגדלה שמך וכו' ברכה, הנה עיי' ברכה זו וזה שנחגלו חסדיו ית"ש וגדולת הדיקים אף למראית העין, לא כמו שהי' טרם ברכה זו הכל באחכסיה משון כל, ח"ש לו לך לך וגו' אל הארץ אשר, "ארץ", ר"ל שיהי' נראה ונגלה לכל העולם חסדיו ית' עם עושי רצונו, עיי' שחזרה לכל בברכות האמורות צפ', ולא כמו שהיו ע"ע באחכסיה וכו'.

*

ויאמר ד' אל אצרכ לך לך מארץ וגו' אל הארץ אשר ארץ וגו', ולי"ד על מאמר הכחוד לך לך, כי מלת לך לכאורה מיותר ויוסף הכחוד לומר לך מארץ וגו', וק"ל בשימח משה זל"ה דדוק על ג' מקומות שצחורה שאמר לך וכולם מיותרים, כאן לך לך מארץ, וכן לך לך אל ארץ המורי', וכן שלא לך, ויש להבין לאיזה כוונה כתבם התוס' מלת לך.

(ז) **אל** הארץ אשר ארץ יש להבין למח הצניחו הבויה"א בלשון ראי', והי"ל לומר אל הארץ אשר אומר אליך.

אומר' אלו תפילין שבראש, אבל לימים מאי הנאם איכא, וחירונו בגמ' דחניא הי' ר"מ אומר מה גשמה חכלא מכל מוין לצטונין מפני שבתכלת דומה לים, ויום דומה לרקיע ורקיע דומה לכסא הכבוד וכו' ופרש"י במס' סוטה, צא ללמדנו שכל המקוים מלות לימים כאלו הקביל פני השכינה ע"כ, ולבאורכא לפי דברי רש"י ז"ל אין צו אלא שבר רוחני, ועדיין אינו מתורץ קושיה בגמ' שהקשו על לימים מאי הנאם איכא, דעכ"ל כוונת הקושיוה היתה על שבר עוב"ז, דשבר רוחני ישנה בכל המלות, אולם רש"י בחולין הוסיף על פירושו ממ"ש במס' סוטה, ח"ל ובשקב"ה מסתכל בכסא הכבוד שלו, חסר במלות לימים שהוא כנגד כל המלות שבו, ולפי"ז יש ג"כ שבר עוב"ז בקוים צ' מלות אלו, ולבאורכא ראו לבין למה בשני מלות אלו דוקא יש עליהן שבר עוב"ז, והלא אמרו חז"ל היום לעשות דשבר מלו' צבאו עלמא ליכא, ומדוע נשמו צ' מלות אלו לימות משכון בעוב"ז, גם יש לבין למה דוקא על שאמר ח"א ע"ה אם מחוט ועד שרוך נעל, זכו בניו למלות אלו שמחן שכון בעוב"ז, והלא הרבה מלות ומעשים עשה וגמיונות הרבים שעמד בהם, בודאי גדלה מעלתו מאמירתו זה שאמר למלך סדום אם מחוט ועד שרוך נעל, ואיך תלוי מחן שכון של ישראל בעוב"ז באמירה זו דוקא.

וידבן עפ"מ"ש ק"י הישמח משה זל"ה בשם המפרשים דכא דאמרו חז"ל שבר מלו' צבאו עלמא ליכא, היינו דוקא צמנו' שנתחייב צה ונלטו' עני', אבל מה שבאדם עושה יותר מן החיוב, מגיע לו מחן שכרו בעוב"ז, ויאל להם זה מדברי בגמ' צ"ק (דף ט' ע"ב) דמוסיק שם בגמ' עד שלוש משלו מכאן ואילך משל הקב"ה, וכמה דלק דכאצות עדיין לא קבלו את הכחורה, והיו הכל שלה צמיז חללם, אמנם מצאנו בספר תפארת ישראל להמבאר'ל זל"ה (פרק כ') דאצרכם אציו הי' כמלו' ועושה, עיי"ש בצטעמו מפני שא"ל מידתו מידת חסד, והתחייב נקראת חורת חסד, ע"כ הי' ראוי אל הכחורה מלד עאלמו ומלד שרשו, והוכן לכך כאלו הי' מלו' עני',

ואעפ"ך לגוי גדול משאני עושה אותך צרי' חדשה את פרק ורבה, הרי דע"י הליכתו זכר לצרכת הבנים מה שלא הי' צטענו אבות אלו', וכאן פרש"י ז"ל לפי שהדרך ממעטת הבנים ע"כ הצטעמו הש"יית ואעפ"ך לגוי גדול, ולפי"ז משמע דמטענו הי' ראוי להוליד בנים, והצטעמו הש"יית שלא יפסיד מטעמיותו ולא חיק לו הכרך, וכאן תרתי דסתרי וכתב הר"ם דכס מדרשות חלוקות, ובאמת צל"ה קשה על פרש"י דכלא ידוע מאמסר ז"ל דא"ל עקר הי' מעצמו, וא"כ הי' צריך להצטעם אדע מלד עוב"ז, ולא מלד סיבת הכרך שמתעטת וצ"כ.

(ח) **להלן** בפרשה אמרי נא אחותי את למען ייטב לי בעצורך פרש"י יתנו לי מתנות, ויל"ד דכו"ל לבקדים וחיתה נפשי דכאן העיקר בערך המתנות.

(ט) **ועוד** יפלה כל עין רואה, וכי יעלה על הדעת שא"ל ע"כ הי' מתאחז למתנות כאלו הבאים ע"י קלון ועבירה ח"ו, ונמנו' להבן שאמר ח"א ע"ה למלך סדום אם מחוט ועד שרוך נעל ואם אלקי מכל אשר לך, הרי שלא רצה לקבל מתנות אעפ"י שהי' מגיע לו מדינה, דכמנ"ל מן הכשר ומן הגוים הרי אלו שלו, ואיך יעלה על הדעת שהי' משתוקק למתנות כאלו אחתהב.

(י) **ולאברהם** העיז בעצורה ויחי לו לאן וצקר וגו' ועבדים ושפחות וגו' ויל"ד אומרו ויחי לו והול"ל ויתן לו לאן וצקר וגו', ובתרגום יונתן פי' ויכו לו' מדינו' וכו', וצ"כ דפשטות הכתובים מורים שפרעה העיז לו, וגם מדרשת חז"ל נראה דלא הי' לו משלו כשהלך למצרים, כמ"ש רש"י ז"ל בשם המדרש בחזירתו פרע הקפותיו עיי"ש.

ונקדיים דברי בגמ' במס' סוטה (דף י"ז ע"א) ובחולין (דף פ"ט ע"א) דרש רבא בשכר שאמר ח"א אם מחוט ועד שרוך נעל זכו בניו לצ' מלות, חוט של תכלת ורצועה של תפילין, והקשו שם בגמ' צשלמא רצועה של תפילין דכתוב וראו כל עמי הארץ כי שם די' נקרא ענין ויראו ממך, וחניא ר"א בגדול

את חזרם, כי המעשר יביא להמנעם כמו שדרשו חז"ל עשר בשביל שחמשה, עכ"ל ז"ל.

וְלַפִּי"ן במה שאמר ח"א אם מחוט ועד שרוך נעל, הרי עשה דבר שלא נחמיו צה, כי מלך הדיון ה"ב שלו, כדון המלך מן הכהן ומן הגויס, ומגיע לו ע"ז מתן שכרו בעו"כ כדברי הישגה מהם ה"ל, וכמו"כ במלות נ"יות כחצ' הישגה מהם זל"ה, בטעם דמלות נ"יות אינו חוצה גזרה לחוד וחוצה מנה לחוד חלל שניהם כחצ'ה, ורק אם לזכר בגד צה ד' כפוח אז חייבתו חו"כ נ"יות, ולכאורכ כיון שרצה השי"ת שיקיימו ישראל מלות נ"יות דכא בעידן ריתחא מענישין עליו, אי"ב למח לא נ"י השי"ת שילכו ישראל צל"ה, ויכ"י רמיה מנ"י. זו אקרקפתא דגזרה כמו שאר מלות, ובפרט מנ"י רצה כזו שכל המלות חלויין צה, וחיוך דכא בטהותא משום שהוא מנ"י גדולה, רצה השי"ת שיכ"י לישראל ממנה שבר בעו"כ, וע"כ לא רמיה חיוצא עליו כדי שאם יתחייב צו האדם מעצמו יגיע לו שכרו בעו"כ ככח' ה"ל עכ"ל ז"ל, וכמו"כ אפ"ל במלות חפלין דמלך הדיון האדם יולא ידי המנ"י צרגע ח' שמניח, ואעפ"כ אם יחזור ויניח כל היום מצד עליהם דמנ"י קא עביר, חלל במנ"י זו אינו מחויב צה מלך גזרת התורה, חלל שאם יושב בחפלין יחזר מהמחויב צה מנ"י קא עביר, ועל המעשה מנ"י זו מגיע לו מתן שכרו בעו"כ, ומעשה יוצא דברי הגמ' ה"ל בשכר שאמר ח"א אם מחוט ועד שרוך נעל, הרי הביא את עצמו לידי קיום מנ"י מה שלא נחמיו צה, וע"ז מגיע לו שכרו בעו"כ, ובשכר זה זכו בניו לבי מלות לחוט של חללה ורעושה של חפלין, דכמו"כ צניי מלות חלו מגיע להם לישראל מתן שכר בעו"כ, לפי שמקיימים המנ"י דרך שלא נעשו עליו כ"ל.

ומערתה נבאר מ"ש הכתוב למטן ייעב לי בעצור וחיתה נפשי בגלגל, ויחזרו כל הקוסות ה"ל ויוצן עמימיס הרמזין ז"ל צה' וירא עמיס' ויחלוקים נסח' חזרם, דענין הנסיון הוא כי השם נדיק

ולפיכך כתוב חללו עקב אשר שמע אברהם צקויו וישמור משמרתו מלוחי חקויו ותורויו עכ"ל המהר"ל זל"ה, ולפי"ן שחפץ השי"ת ליתן לא"ה טוב עו"כ, ובשכר מלות אי אפשר דשכר מנ"י צה"י עצמו ליכא, ולא רצה ליתן לו בחינם שלא יכ"י נכמא דכסופא, ע"כ אמר לו לך, שהוא רק דרך ענה ולא דרך לזיו וע"ד שפי' רש"י ז"ל שלא לך לדעתך, אינו חיו מנ"י לך, וכמו"כ כאן נתן לו הקצ"ה ענה שניי הליכתו ויכל לקיים מלות החליות צא"ה, והנה מה שהולך להביא עצמו לידי חיו, ע"ז יקבל שכרו בעו"כ, דכא אינו מחויב צה, וע"כ ח"ל השי"ת ואעפ"כ לגוי גדול ואצרכך וגו' דעל הליכה זו תקבל שכר בעו"כ עכ"ל.

ועפ"י דרכו אפשר לפרש דברי הגמ' ה"ל, בשכר שאמר ח"א מחוט ועד שרוך זכו בניו לבי מלות וכו', בהקדמם עוד מ"ש ק"י הישגה מהם זל"ה עכ"ל אם אקח מכל אשר לך ולא חאמר אינו העשרתי את אברהם, דקו"ל המלך מן הכהן ומן הגויס הרי חלו שלו, ומי"מ טוב וישר לעשות לפנים משכ"ד ולהחזיר כדאיתא צ"מ (דף כ"ד ע"ה), ועפ"י פ' צעל במיכת המכים ז"ל הפסוק, על זאת תפלה כל חסיד חלוק לעת מנ"י רק לשקף מים רבים חלו לא יגיעו, ר"ל שאפי' יול מן הכהן ומן השטף חלו לא יגיעו חלל יחזירו לבעלי עכ"ל, ולפי"ן ה"י כל הרכוש של סדום מגיע לאברהם מדינא, רק ממדת חסידות רצה אברהם להחזירו להם, ואמרו חז"ל דקיים ח"א כל התורה ואפי' ערובי חפלין, וזודאי קיים מעשר כספים, ומעשה חש אברהם כיון שמלך הדיון הרי חלו צה כד נחמיו צה, ואם יחזיר מלך מדת חסידות, איך יפקיע עצמו ממלות מעשר בשביל מדת חסידות, ואם לא יחזירו להם הרי לא קיים מדת חסידות, וכ"י עולה על הדעת שגיכה כדי המעשר והשאר יחזיר להם, חלל ח"א לא עשה כן חלל נתן את המעשר למלכי דק משלו, והחזיר למלך סדום כל רכוש, וזה מאה"כ אם מחוט ועד שרוך נעל ואם אקח מכל אשר לך, ואף כדי המעשר לא אקח, ולא חאמר אינו העשרתי

מכאן אל הפועל, ויגיע לו שכר המעשה ונא שכר מתעשה לדב, ויתקיים צו הצרכה וחייתה נפשי צגנלך.

ונקדמים עוד מה לדאוגא צמדערש ריי ור' נחמי, ריי
אומר לך לך שחי פעמים א' מארס נהרים ור'
מארס נחור, ר' נחמי אומר לך לך שחי פעמים א'
מארס נהרים וארס נחור, ור' שהפריחו מצין הצתרים
ובניאו לחן ע"כ, וכחצו בעלי החוס' וכן הוא
צסדר עולם דב' יליאות היו, צפעס הראשונה הי'
אצרס בן ע' שנה צללחו מחקר, וצאותו הזמן הי'
צתרים צין הצתרים וכצש את המלכים, ואחר צתרים
צין הצתרים חזר מיד לחן ושבה שס עוד חמש
שנים, וילא עוב"פ מחקר לארץ כנען, ועל אותה
יילא נאמר ואצרס בן חמש ושצשים שנה צללחו
מחקר עכצ"ד ז"ל, ולפי דברי המדרש היגל מ"ש
הכתוב לך לך דרש על צ' הליכות, צא' נלעו' על
יילא ראשונה מארס נהרים וארס נחור, וצב' נלעו'
לחזור מצין הצתרים לחן, ובאצרך אח"כ לילא עוב"פ
מחקר, ויילא זו נרמז גי"כ צמלת לך כיגל, אמנס
יילא שני לא נלעו' עלי צפירוש, אלא שרמחא הכתוב
צמלת לך צתרה, אצל מ"מ הי' רעון השי"ת שילך
וקיים צה מלכות הציונית, אלא שבוא הביא את
עצמו לירי חיוב צדצר שלא נלעו' צה, ועל מנ"י זו
מגיע לו שצר צעור"ז כצחי שכתב הישימה משה
זל"ה, ולדרבנו נרמז צמלת לך צתרה שני דברים,
דרמשמעותו לשון הליכה דמורה על הליכה שני' שהוא
מנ"י, וקיים צה רעונו ית', ועוד ירמזו לך לרעתך
כמ"ש צישימה משה אליה שלא נלעו' עלי צפירוש
אלא קיימה מדעתו, ומעתה מגיע לו ע"ז שצר
צעור"ז, וע"כ פרש"י ז"ל לך להנאחק ולעובדך, כי'
צעבור שעל הליכה זו לא נלעו', אס וקיימה הי'
מנ"י זו להנאחק ועובדך, כי יחי מתן שצרה צלד
צעור"ז.

יבחנו ויודע בלדיק שיעשה רלנו וחסן נהלדיקו, ע"כ
ינו' אותו צנסיון, להויתא הדבר מכה אל הפועל,
להיות לו שר מעשה טוב, לא שר לב טוב בלבד
עיי"ש, ואמרי' במה' חולין (דף מ"ד ע"ב) ר' אלעזר
כי הו' משדרי לי' מצי נשיאה מידי לא שקול וכו'
ממר לא צפי מר דאחייב דכתיב ושונא מתנות יחי'
(משלי ט"ו), ואפשר לומר דא"ל מעולם לא בא
לידי נסיון זה, שיראו ליתן לו מתנות ויסרב מלקבלם,
כי ה' נדרק צעני הכריות בשביל אמונחו כידוע,
ועד עתה לא ה' מי שיתן לו מתנות, ועתה שנתנסה
צבא שפרעה ראה ליתן לו הרבה מתנות והוא סירב
ולא קבלם, מגיע לו שר מעשה ולא שר מחשבה
לבד, ושכר מעשה זו מבורר בכתוב דשונא מתנות
יחי', ע"כ א"ש מה שאמר דאברהם לממן ייטב לי
בעבורך ופרש"י יתנו לי מתנות, ור"ל דעיי' שם
ואקבלם ואעמוד צנסיון, אזכה לו חיתיה נפשי בגלגל
דשונא מתנות יחי', וא"ש מה שהקדים המתנות
והא"כ אמר וחיתיה נפשי וגו' ולאזכרה הו"ל להקדים
וחיתיה נפשי דהוא העיקר, אלל מפני שהמתנות הוא
הסיבה למתן שכרו, כי מפני שסירב ולא קיבל מהם
מתנות, יגיע אליו הכרכות דשונא מתנות יחי',
ע"כ הקדים המתנות שהוא הסיבה, והא"כ אמר
וחיתיה נפשי בגלגל שהוא שר הנסבב, וא"ש מ"ש
הכתוב ויהי לו לאן וצקר וגו' וגם מ"ש הכתוב
ויונתן וכו' לי' מדלי', דאמרת א"ל לא קבל ממנו
המתנות, ועיי' שעשה מזה החסידות דצדק שלא
לתחייב צו מגיע לו מתן שכרו צדק"ל, ונתן לו הש"ת
לאן וצקר ועבדים וכו', ועי"כ אמר הכתוב ויהי לו
לאן וצקר וכו' ולא נאמרו ויתן לו לאן וצקר, וזה
שפי' הכתוב ויונתן וכו' לי' מדלי', ממנה שנתן
לו הש"ת מתן שכרו, ולא ממנה שנתן לו פרעה כי
לא קיבל ממנו.

וא"ש מ"ש למען ייטב לי בעבורך ופס"י יתנו לי
מחנות, לא שבי מחאו' בעצם אל המחנות, כי
מעיקרה לא ה' בדעתו לקבלם, אלא שבי' מחאו'
שיבא לידי נסיון זה ויראו ליתן לו מחנות, וע"י
שיעמוד בנסיון ולא יקבלם, ויזילא מחשבתו הטובה

אולם לכאורה מ"ש צעקידה לך לך, ח"א לפרש
כצח' הני"ל לך לדעתך, דע"כ ה' מנז' עלי
מפי הגבורה, דאליה לא ה' רשאי לקיים מנז' זו,
כמ"ש ה' סהדרין (דף פ"ט), אצרכם צהר

האוכה"ק צפ' קד' וד' אמר אל אצט אחרת אחרת הפרד
 גוט מענטש שא נא ענין וראש וגו' כי יושב
 ומנפח מחי יפרד לוע מלתו, ולא הראשו את הארץ
 עד שפירד הרשע מעליו עיי"ש, וזה שאמרו צמדרש
 קדושים חביו שחביו מוצגים ומופרשים מן הרע
 ומעושי רשע, ולא יתקיים ישלח עזר מקודש ומנין
 יסעך, ותקבלו הצרכות וישועות מנין שבו מקור
 הצרכות והמשכת השפע לעולם, וזה שאמרו צמדרש
 כשהוא אומר אל ארץ המדבר' בוי אומר השני' חציבה,
 ר"ל בערך הודת השפעת עוב"י, כי שם הוא מקור
 הצרכות וליגוד המוריד השפעת לעולם.

וְלִדְרָבְנוּ יתבאר מה שהצטוו הש"י"ת כאן על
 הכה"י ואמר לו אל הארץ אשר אראך, עפ"י
 געיל דא"ל עשה כאן יותר ממח שגטו', והבחי'ת
 את עלמו לידי חיוצ צמ"י שלא גטו' יקבל שכר
 צעו"י דבדרי ק"י השמח משה זל"ה, ונראה לי
 להסביר טעם הדבר, דמא' שגטווינו על' מפי
 הגבורה, כל עיקר חיות מנא' זו כח אלקית, שכן
 הפועל בפועל, וע"כ גדר מנא' זו רק להשפיע חיותות
 ועוצות עוב"י, אשר עין לא ראתה אלקים זולתך,
 משא"כ צמ"י שהאדם מציא לידי חיוצ, יש בו גם
 כח הפועל מכה חיותות, האדם ומציא את עלמו
 לידי מעשה, וע"כ יש בגדר מנא' זו גם להשפיע
 עוצות עוב"י, וע"כ הצטוו הש"י"ת צמ"י זו אל
 הארץ אשר אראך, דשכרו יחי' צעו"י דשייך בו
 ראיות העין, דשכר עוב"י עליו נאמר עין לא ראתה,
 וא"ש מה שפי' רש"י ז"ל להבאך ולעובדך, דגדר
 מנא' זו להשפיע הנחת עוב"י.

וְבוֹהַ יתורן ג"כ סתירת הרא"ש הנ"ל, ובה' ד'
 הליכות בוי ומ"ש כאן אי אחת זוכה לגנים
 מזד עבדו, זה בוי' קודם הליכה הראשונה, אבל
 אחר שכלך וצרכית בין הצרכים הצטוו הש"י"ת על
 הוצע, מעשה בוי' יכול להוליד, ובהליכה כ"כ הצטוו
 יחי' שלא יפסיד ממח שהוצע לו כבר, ולפי שהדרך
 ממשעת את הבנים, הוצרך להצטוו שלא יזיק לו
 הליכה, על שם הבולד לא הוצרך עוד

המור' הא"ך שמע לו יאחק, אלא נציה מוחזק שאני,
 מבואר דאם לא בוי' לו נבואה צרורה ולווי מפי
 הגבורה, לא בוי' ראשי לעשות מנא' זו, ולפי"ז אינו
 דומה לך לך האמור כאן לך לך האמור צפ' העקידה,
 וצמדרש הנ"ל משמע ששניהם על צמ' אחד וקוטב
 ח' נאמרו, וכוח מ"ש צ' פעמים כחיו לך לך ואין
 אנו יודעין איזו חציבה וכו' משמע ששון הם עד
 שאין אנו יודעין לחלק ציניהם.

וְאֵפ"ר דגם בעקידה בוי' צמ' הליכה, מה שלא
 גטו' עליו' והביא את עלמו לידי חיוצ, ועי"ז
 ירמוח כפל לך ויתפרש לך לדעתך כנ"ל, ויוצן עפ"י
 מ"ש ק"י זל"ה צייע צנים עכ"פ וילך אצרכם
 ויקח את האיל, ולכאורה הליכה זו נמה, הלא האיל
 בוי' רץ אליו וכו' מוכן לכך משעת ימי בראשית, אלא
 לפי שה' השטן מעבדו כמו שפרש"י ז"ל נאחז בצדק
 צקניו, שה' השטן סובדו ומערבדו צאלותו, ולא
 בוי' כח צאיל להתגבר על הס"מ, דעי"ז לריך להיות
 צבר צגוצרין, ע"כ כחיו וילך אצרכם ויקח את
 האיל עיי"ש, ובה' על הליכה זו לא גטו' והביא
 את עלמו לידי חיוצ מנא', ומגיע לו ע"י מתן שכרי
 צעו"י, ולפי"ז יתפרש גם בעקידה לך צתרא על
 הליכה שני' וירמוח ג"כ לך לדעתך על הליכה שלא
 גטו' עליו, אלא מדעתו הביא את עלמו לידי חיוצ
 מנא'.

וְזֶה שאמרו צמדרש צ' פעמים כחיו לך לך, והוראת
 לך לך כמו שלא לך לדעתך, ר"ל שלא גטו'
 עליו' בדרך חיוצ אלא שכתחיוצ א"ל את עלמו צמ"י
 זו מדעתו, וגדר מנא' כזו להשפיע צרכות ועוצות
 עוב"י, ומעשה אין אנו יודעין איזו חציבה יותר,
 דכפי הנראה שניהם צמ' ח' להם, כשהוא אומר
 אל ארץ המדבר' בוי אומר השני' חציבה יותר, ויוצן
 עפ"י מ"ש צמדרש פ' קדושים וז"ל קדושים חביו הכי"ד
 ישלח עזר מקודש ומנין יסעך, אי"ל לוי כל עוצות
 וצרכות ותחמות שהקב"ה עתיד לתת לישראל אינו
 אלא מנין, שא"י מי יתן מנין ישועת ישראל, ונאמר
 יצרכך ד' מנין וכו', ויתבאר דברי המדרש עפ"י מ"ש

אזנ ל"ב דאך ינדק ע"ז הצטתח ואגדלה שמך ואינו מענינו כלל, ובמדרש ה"ל אמרו דלפי שהדרך ממשעת השם ע"כ הצטתחו ית' ואגדלה שמך ו"ל"ב הקדושה,

אכן יתבאר עפ"י מ"ש הרמב"ם ז"ל צ"ל 'המשנה אבות (פ"ב מ"ב) וכל העמלים עם הבכור יכיו עמלים עמהם לשי"ש וכו', ואחם מעלה אני עליהם כאלו עשיתם, וביאר הוא ז"ל שפעמים ימנעו מעשות מנא' בעת התעסקם בצרכי לבו, ואמר שהשי"ת יעלה עליהם שכר כאלו עשו המנא' הריא, ואע"פ של עשאוה אחר שהתעסקו עם הבכור לשי"ש, עכ"ל ועד"ז יובן קישור אמרם ז"ל במדרש, דלפי שהדרך ממשעת את השם ר"ל מעצדות השם כפרשי", ולפעמים נמנע האדם מקיום המלות ע"י הליכתו בדרך ע"כ הצטתחו ית' ואגדלה שמך כאמר"ל שילא לו מוהייען בעולם וכמבואר במשל ללוחיות של פליטון, ועי"ז ית' בכוהו להמשיך רבים לעבודת השי"ת ולהשפיע להם תורה ויר"ש, ויושלם החסרון מה שהדרך ממשעת בעסק המלות ומעלה אני עליך כאלו עשית וקיימת כולם כדברי המשנה ה"ל.

אמנם לתוך הסתירות ה"ל אפ"ל עפ"י מ"ש במדרש הוצא לעיל וכ"כ צע"ת וכו"ל בסדר עולם דב' ויאותו היו, צפעס ראשון כשילא א"ל מחרן ה' בן ע' שנה, ובאותה שנה נשבר לוט וכו' מלחמת המלכים וצריח בין הבתרים, ומיד חזר לתוך ושהב שם חמש שנים וילא שנית, ועל אותה ויאות קא מהדר קרא ואצרכם בן חמש ושצעים שנה בלאתו מחרן עכ"ל הצ"ע עיי"ש.

ולפ"ד יתורן קושיא א' ה"ל, דבעליה ראשונה לא ה"ל רכוש וממון, וא"ש מ"ש ז"ל דבחזירתו פרע הקפותיו, ומש"כ ואת כל רכושם אשר רכשו, ואמר"ל שהצטתחו ית' על הממון שלא יתמעט ע"י הדרך, זה ה' בעליה שני, שכבר ה' לו רכוש רב בחזירתו מהליכה ראשונה, וע"כ הוצרך להצטתח שלא יתמעט ממנו מסיבת הדרך כמ"ש במדרש שא"ל הקב"ה צרם את לא נפש את חסר ולא ממון את חסר, וא"ר שבעי"ז חירן בזה"ק עיי"ש.

להצטתחו כי כבר הוצטת לו כבר בעליה הראשונה, וא"ש מ"ש רש"י ז"ל לא גילה לו הארץ מיד כדי להצב צעניו ולתת לו שכר וכו' דע"כ שלא גילה לו ללוותו בצירות, ולא להאכיל ד' את הארץ עד לאחר שכבר הלך אליו מעליו, מנאל ששעם בלי לווי ומגיע לו שכר צעור"ז, ו"ש כדי להצב צעניו שחצב המנא' ויעשה מאליו, ולתת לו שכר על כל פקיעה ופקיעה שמגיע בשכרו על שהביא א"ע לידי חיוב צדק שלא נלמו עלי' בפירות והבן.

*

באופן אחר אפ"ל דברי המדרש ה"ל א"ר לוי ב"ש כתוב לך לך ואין אלו יודעין אי זו חציבה וכו' (עין דקדוקים לעיל) בהעיר עוד אח"כ סתירות צענין הפסוקים ודרשות חז"ל, א' ויקח אצרים את שרי אשמו וגו' ואת כל רכושם אשר רכשו ואת הנפש אשר עשו וגו', פרשי' פשוטו של מקרא עבדים ושפחות שקנו להם, הרי מבואר דכשילאו מחנן ה"ל רכוש ועבדים ושפחות, וכן מבואר בצ"ר והוצא ברש"י ז"ל לפי שהדרך ממשעת פו"ר וממשעת את הממון וכו', ע"כ הצטתחו השי"ת בזמן, ואצרכך צממון וכו' והבן כשחזר ממלכים כתוב ואצרים כד מלוד וגו' וינך למסעיו, ואמר"ל במדרש צמסעות שהלך בהן, חזר והלך לפרוע הקפותיו, הרי מבואר דבלאתו מחנן ה' חסר לו ממון ורכוש, וכו"ל סתירה לבאורה.

ב עוד יש סתירה למאמר ה"ל, מ"ש בצ"ר א"ר צרכי' למח ה' א"ל דומה ללוחית של אפופליסיומן מוקפת למיד פחיל ומנוחת בזוית ולא ה' ריחו נודף, כיון שהיתה מועלטת ה' ריחו נודף, כך אמר הקב"ה לא"ל טלטל עמך ממקום למקום ושמן מחגל בעולם עכ"ל, הרי שמצטב הדרך והעליה להצרות את השם, ובמדרש ה"ל אמרו להיפך לפי שהדרך ממשעת את השם ע"כ הצטתחו ית' ואגדלה את שמך ו"ל"ב. אמנם רש"י במדרש פי' צחי' אחת צוח ח"ל ממשעת את השם שאין אדם יכול לעסוק במלות בדרך כאדם שיושב בשל' צנחתו ע"כ, ולפי"ז אין כאן סתירה כלל.

הישמח משה זלליה כחצ (צפ' יחרו) דמשמע מלשון הפסוק דגם בר הבית שבוה בר המורי וכו' ע"ג הכרים הכס, וע"ג וכו' הכימ"ק, דכתיב נכון וכו' בר בית ד' ודכיוונו בר הבית צראש הכרים עייש"ד, וממילא ל"ק קושית המהרש"א, וא"ש מ"ש רש"י ותוס' דבר המורי הוא בר סיני דע"ש העתיד יקרא לה בר המורי, שאז וכו' בר סיני ובר הבית הכל א' ויתאחדו יחד כנ"ל, ובלא"ה כחצ המהרש"א דלפי' הראשון דאמר בר המורי שיא ממנו הוראה, ע"ש העתיד קראו הקצ"ה כן דכינוו אברהם עדיין לא היה כן, וכמו"כ א"ש לדברי רש"י ותוס' דבר סיני נקרא בר המורי' ע"ש העתיד שיהיו שניהם כאחד, ול"ק ממנו דכתיב לבנות את בית ד' צירושלים צבר המורי, דלעיל וכו' בית ד' צבר המורי' וצבר סיני כמבואר לעיל מדברי חלקוט, ויבואר צבר מאמר ר' לוי כי"ל כשהוא אומר אל ארץ המורי' בוי אומר השני חציבה מן הראשונה, לפי שכלול צב כל הבחינות תורה וצבימ"ק ובנין דלעיל וכו' חציבה ויתר.

*

עוד אפ"ל צביאור דברי המדרש כי"ל, א"ר לוי צ' פעמים כתיב לך לך, וא"ל אנו יודעין אי זו חציבה וכו' ממ"ד אל ארץ המורי', בוי השני חציבה מן הראשונה, ובקדוקים ידועים וצבר נפרטו לעיל, ואפ"ל צבקה מ"ש צפספ"ה אובצ ישראל זלליה צלקועים, לפרש הפסוק וישלח אברהם את ידו ויקח את המאכלת לשחוט את בנו, ולבאור מאמר וישלח אברהם את ידו הוא למותו, ולא כו' נ"ך לכתוב רק ויקח את המאכלת וגו', ועוד איך שייך ענין שחיות אלל יד, הלא הדבר תלוי בצרון אדם לעשות עם איבריו כרצונו, אכן שורש הדבר כי אלהים שיעבד נפשו ורוחו וגשמתו לעבודתו ית"ש, שלא לעשות שום תועבה קלה צא' מאיבריו להנחת עולמו, וכל כוונתו כו' לעשות ר"ל ליתור, ועיי' נתקשרו כל הרמ"ח איבריו צושר העליון להיות מרכזה לשכינה הקדושה, ועיי' האיברים השא את כל מצות התורה וכו', ובהם כאשר רוב אלהים להעלות את יחזק צנו עולה ל' וכו' לא כו' רצון הבורא רק להעלותו ולא

נמצא לפי' דכלל צווי לך לך צ' הליכות מ"ש צמדרש וכו' צזה נסיון כפול לא"ה ועמד בשניהם, וכמו"כ יתפרש לך לך אל ארץ המורי' שכו' ג"כ הליכה כפולה ונסיון כפול, כמו שצירטו לעיל (ל"ל שצ"ק תשכ"ו) דכתיב וילך אברהם ויקח את האיל, ולבאור הליכה זו למד ומיותר הוא, ויובן עפ"מ"ש ז"ל נחשו צבצד צקרנו שכו' השען סוכנו ומעבדו צאולנות עכ"ל רש"י ז"ל, ולא כו' כח צאול להצביר על השען, וכלך אברהם וכו' צאול ומעשה בוי' הליכה זו ג"כ נסיון, דלהצביר על השען נ"ך להיות צבר צבוצין, וא"ש הליכה כפולה שצפסוק לך לך אל ארץ המורי', ירמז על צ' הליכות וצ' נסיונות, ויבואר צזה מ"ש צמדר' והאלקים נסה את אברהם הכ"ד נחש ליראך נס להחנכם נסיון אחר נסיון, דכו' נסיון כפול צפקודס.

וז"ש ר' לוי צמדרש כי"ל נסיון הראשון צלך לך ונסיון השני צלך לך, וא"ל אנו יודעין אי זו חציבה, דלפי הראות צחינתם דומין זל"ה דכו' בשניהם הליכה כפולה ונסיון כפול, כשהוא אומר אל ארץ המורי' בוי השני חציבה מן הראשונה, ויתבאר עפ"מ"ש ז"ל צמס' תענית (דף ע"ז ע"ה) מאי בר המורי פליגי צב ר' לוי צר חמא ור' חנינא חד אמר בר שיא ממנו הוראה לישראל וחי' בר שיא ממנו מורא לעובדי עכו"ם, פרש"י הוראה תורה לישראל דכתיב כי מזיון תלך תורה וכו', מורא לעכו"ם ששומעין גדולה ישראל וירושלים ומתפחדים עליהם, לישנא אחרינא בר המורי' בר סיני, מורא לעכו"ם צמקן תורה דכתיב ארץ יראה ושקטם עכ"ל רש"י ז"ל, וכחצ המהרש"א ז"ל והחמי' לפי' שני שפרש"י ותוס' שבר המורי' הוא בר סיני וצקרה מפורש (ד"ה צ' ג') לבנות את בית ד' צירושלים צבר המורי' עכ"ל וגשאר צחימה.

ואפ"ר לתרץ על פי מה דאיתא צמדרש (הוצא ציפה תואר צראשית רבה פר' צ"ט), עתיד הקצ"ה לצביא סיני ותצור וצרמל ולבנות צימ"ק על גביה, דכתיב וכו' צאחיות הימים נכון וכו' בר בית ד' צראש הכרים הכרים שכו' צבר, וק"ל

לשוחטו, לכן ה' לרץ לאשתי לכוף את ידו לעשות שלוחתו וזהו ושלח עכדסיך, ואפשר שזה ה' בחי' הנסיון לאשתי שכוונתו ללכת מבחינתו, ולכוף את הידיו לעשות הכיפך ממה שהשיגו בלחץ הכוונה, אמנם כ"ז ה' רק ע"ל הנסיון, אבל למעשה חזר לבחינתו וכפי שהשיגו היצירי בלחץ הכוונה, וא"ל הכוונה אל תחלה ידך אל בער וגו', שלא לכוף את היצירי כי כן רצון הכוונה שלא לשוחטו, ואפשר שגרמנו בחי' זו בתחילת הלוי באמרו ית' לך לך אל ארץ המורי, כי אין שינוי רצון לפניו ית', ומתחלה זה ה' רצונו ית' שישאר על עמל בחינתו, וכפי מה שזכרנו לו היצירי הקדושים שהיו מרכבם לשכיבה, וזהו נרמז באומרו לך לך שסופך ללך ולישאר על בחינתך, אלא שלא גילה לו דבר זה כ"א בבחי' הרמז והבעלם כדי לנסותו וכו'.

ואפ"ר עוד בחי' זאת, בהקדמם מה שפירשתי בדברי המד"ר פ' וירא, אחר הדברים האלה והאלקים נסה את אברהם, כתיב (תהלים ס') נתח ליראך נס להחנכם מפני קושט סלה, נסיון אחר נסיון וכו' וכל כך למה, מפני קושט בשביל שתקשט מדת הדיו בעולם עכ"ל המדרש וי"א, עוד היתה צדמ"ד קבלה שאחר העקידה אמר לו הקב"ה לאברהם לך אכול בשמחה לחמך כי כבר ראה אלקים את מעשיך ע"כ, וי"א הלשון כי כבר ומהו הכוונה זאת, ואפ"ל עפ"י מה שהקשו המפורשים ז"ל למה נתייחס הנסיון הזה לאברהם בלבד, ומדוע לא נתייחס גם ליחזק שיהי בן ל"ז שנה באותה שעה, ופשט לווארו ע"כ המצא בשביל רצון קונו ית', ותיארו כי אברהם ה' מרכבם למדת החסד, ובדלתי לא ה' זה ממידתו לשחוט את בנו, כי זה הוא ממדת הגבורה, וחי' לרץ ללכת מבחינתו ומידתו ולבשתמש צדית הגבורה שהוא כופף מידתו, וזה ה' נסיון גדול לאשתי, אבל יחזק אורחיה הוי שבהי להשתמש צדית הגבורה, וזה ה' מידתו תמיד בעבודתו ית', וע"כ לא נתייחס אליו דבר זה בבחי' נסיון כ"א לאברהם עכ"ל ז"ל.

ובבב"ב בלך לך האמור כאן, דבאמת ה' לאשתי משתוקק ללכת לארץ כנען עוד ערס נעשו, לזר בחינתו ושרשו שהוא נחלת ד' ארץ הקדוש, כמיש צפרצה הקדומה ויאלו מאור כשדים ללכת ארצה כנען, וכ"כ הרמזין ז"ל צר"פ זו ח"ל ויתכן כי אברהם תחשבה ידע כי ארץ כנען היא נחלת ד'

לשוחטו, לכן ה' לרץ לאשתי לכוף את ידו לעשות שלוחתו וזהו ושלח עכדסיך, ואפשר שזה ה' בחי' הנסיון לאשתי שכוונתו ללכת מבחינתו, ולכוף את הידיו לעשות הכיפך ממה שהשיגו בלחץ הכוונה, אמנם כ"ז ה' רק ע"ל הנסיון, אבל למעשה חזר לבחינתו וכפי שהשיגו היצירי בלחץ הכוונה, וא"ל הכוונה אל תחלה ידך אל בער וגו', שלא לכוף את היצירי כי כן רצון הכוונה שלא לשוחטו, ואפשר שגרמנו בחי' זו בתחילת הלוי באמרו ית' לך לך אל ארץ המורי, כי אין שינוי רצון לפניו ית', ומתחלה זה ה' רצונו ית' שישאר על עמל בחינתו, וכפי מה שזכרנו לו היצירי הקדושים שהיו מרכבם לשכיבה, וזהו נרמז באומרו לך לך שסופך ללך ולישאר על בחינתך, אלא שלא גילה לו דבר זה כ"א בבחי' הרמז והבעלם כדי לנסותו וכו'.

ואפ"ר עוד בחי' זאת, בהקדמם מה שפירשתי בדברי המד"ר פ' וירא, אחר הדברים האלה והאלקים נסה את אברהם, כתיב (תהלים ס') נתח ליראך נס להחנכם מפני קושט סלה, נסיון אחר נסיון וכו' וכל כך למה, מפני קושט בשביל שתקשט מדת הדיו בעולם עכ"ל המדרש וי"א, עוד היתה צדמ"ד קבלה שאחר העקידה אמר לו הקב"ה לאברהם לך אכול בשמחה לחמך כי כבר ראה אלקים את מעשיך ע"כ, וי"א הלשון כי כבר ומהו הכוונה זאת, ואפ"ל עפ"י מה שהקשו המפורשים ז"ל למה נתייחס הנסיון הזה לאברהם בלבד, ומדוע לא נתייחס גם ליחזק שיהי בן ל"ז שנה באותה שעה, ופשט לווארו ע"כ המצא בשביל רצון קונו ית', ותיארו כי אברהם ה' מרכבם למדת החסד, ובדלתי לא ה' זה ממידתו לשחוט את בנו, כי זה הוא ממדת הגבורה, וחי' לרץ ללכת מבחינתו ומידתו ולבשתמש צדית הגבורה שהוא כופף מידתו, וזה ה' נסיון גדול לאשתי, אבל יחזק אורחיה הוי שבהי להשתמש צדית הגבורה, וזה ה' מידתו תמיד בעבודתו ית', וע"כ לא נתייחס אליו דבר זה בבחי' נסיון כ"א לאברהם עכ"ל ז"ל.

ובזה יבואר דברי המדרש בג"ל נסיון אחר נסיון, שאחר שניסוהו השי"ת בהרבה נסיונות עד

בנית אביו לעת זקנתו, ע"כ הקדים הכתוב מיתחו וכו' שהרשעים בחיובם קרויים מתים וכתב הרא"ש ז"ל ולא הבינתי צעד איזה זמן הוא חושש, אם בזמן אברהם, מזה לפיכך קראו הכתוב מת, וברי בימיו לא נכתב הכתוב עדיין ולא יתוודעו ממנו שקראו הכתוב מת, ואם לזמן שאחר נתינת הכתוב, אי"כ אין לחשוש שיאמרו לא קיים אי"כ כיבוד אב, דחברא צידה, שנעמו' על ככה מפי הגבורה, והולך לקיים לוויי השי"ת ואין זה צדד ציטול כיבוד אב, ע"כ קושית הרא"ש ז"ל, והגוי"א הוסיף להקשות דמה חשני מה שפקדים הכתוב מיתחו, והלא כל המחשב צמצון שנות העולם יראה שעדיין תרח חי ב', בנאות שטב שלא אשעיה, ועדיין החששא במקומה עומדת שיאמרו כג"ל

ולתרג' כל אלה גם יתר הדקדוקים והמדרשים שהבאנו לעיל, נקדים מ"ש בבעלי תוס' ז"ל וכן הוא בסדר עולם דב' יליאות היו, בפעם ראשון ב' אברהם בן שבעים שנה בנאחו מחנק, ונשתכח שם ב' שנים, ונאחזו הזמן ב' ברית בין הבתרים וכבש את המלכים, ואח"כ חזר משם לחזק צמאות השי"ת, וחזר וינא משם עוב"פ ואז כבר ב' בן ע"ה שנה, ומ"ש הכתוב ואברהם בן חמש ושבעים שנה בנאחו מחנק, זה ב' בינא שנה, וכן מבואר בצ"ר (פר' ל"ט ס"ח) לך לך שני פעמים וכו' ר' נחמ"י אומר אחד מארס נכרים ומארג נחור, ואחד שהפריחו מבין הבתרים, והביאו לחזק עב"ד המדרש, ונחמ"ק האריך שם לבאר, דמוכרח ממשמעות הפסוקים, שבינא הראשונה לא הולך עמו את אשתו ובל צ"ר רק את לוע לבדו, ואת כל הנפש אשר עשו בתוך לא היו רק בינא שנה, כי לא גייר גרים בתוך אלא ב' שנים הללו אחר שחזר מארץ ישראל וכו', וז"ש בירשא דקרא ויילך אברהם כאשר דבר אליו ד' ויילך אחר לוע, הרי לא הזכיר רק את לוע לבדו, ואח"כ כתוב ואברהם בן ע"ה שנה בנאחו מחנק ודיכיו בינא שנה, ובתיו ויקח אברהם את שרי אשתו וגו', ואת הנפש אשר עשו בתוך, ואולי העטם עפ"י"ש הרמב"ם ז"ל דעיקר הכסיון לאשעיה בינא שנה,

ובב' יתן ד' חלקו וכו', ושם פניו אל כלל ארץ כנען כי שם הארץ אשר ירצאו וכו' ע"ל, וראיתי בספר מרגניתא דרב כי אשעיה ב' צלגאו לילך לארץ כנען עוד טרם שנעמו', והקב"ה ניסכו ואל"ל אל הארץ אשר ארצך, ולא גילה לו הארץ מיד, כדי שיחשוב שיאמר ד' לילך לארץ אחרת ולנסותו אם יקיים דברו, אבל צמחא ב' רצונו ית' מתחלה שילך לארץ כנען שהיא שרשו ובחינתו, עכ"ל, וזהו נרמז במאמר לך לך, שחלית הבליכה וכו' לך וכפי בחינתך ושרשך, אלא שלא גילה לו בן בתחלה למען לנסותו והבן, וזה יתבאר דברי ר' לוי שנמדרש בגי' דב' פעמים בחי' שן, ונח' שוכס שוין שהחזירו השי"ת לבחינתו בגי', וזה ב' תחלת רצונו ית' שיחזיקם בבחינתו ונרמז זה בציווי לך לך, ואין אנו יודעין איזו חביבה, כשכח אומר אל ארץ המור', ודרשו רז"ל מאי בר המור' שמס' ינאח הוראח לישראל, ר"ל שמס' ינאח הוראח לכל דורות ישראל, שחפץ בכו"מ צמידת החסד, ונלמח ממעשה העקידה שורש החסדים נלחיים לדורות, וגם לעתיד יתקיים העולם צמדת החסד כמ"ש בך יהיו חותמין ולא צבס, ומעשה שפיר למדין מאלו שהאחרון חביבה יותר מן הראשונה, שנכסיון הראשון מנינו רק שהחזירו הקב"ה לאברהם אביו לבחינתו, אבל נסיון האחרון הוא הוראח לישראל שכלל הדורות, שחפץ בכו"מ צמדתו של אשעיה עמוד החסד וינ' ד' חסדו עלינו מעשה ועד עולם אמן.

*

ויאמר ד' אל אברהם לך לך מארצך וגו' אל הארץ אשר ארצך, דקדקו המפורשים ז"ל דכוליל אשר ארצה אותך, או ארצה לך, ובאומרו אשר ארצך משמעותו שארצה אותך לאחרים ולי"צ ככוונה.

ב' ונקדים עוד קושית הרא"ש והגוי"א זל"ה, עב"פ וימת תרח בתוך, פריש"י למה הקדים הכתוב מיתחו של תרח ליליאותו של אברהם וכו', וכן הקשו בצ"ר אם לענין החשבון מתבקש לו עוד ס"ה שנים, (שחי תרח אחר יליאותו של אשעיה) ולמה הקדים הכתוב מיתחו, לפי שה' אשעיה מפחד ואומר אלא ויביו מחללין בי שם שמים, ואומרים

באשר לא נתבלה לו הארץ אשר יהי' שם מקום תהומות, חלה ב' נודד וכוך ממקום למקום ומגוי אל גוי, עד בואו לארץ הקדושה שנגלה עליו ד' שם, וח"ל הוא הארץ אשר אמרתי לך, ואלו דלכן לא ראה להעריח אז את אשתו וביצ' בנצח הכדוד והעלגול, ולא לקחם עמו חלה בפעם כב', שמאז כבר ידע מחזו חפלו עכש"ד הכח"ק.

ואפשר לתוך זמן קושיה הרא"ם ז"ל דהנה לא מנינו יצויו צפירות כ"א על הליכה ראשונה, דלפי משמעות פשוטו של מקרא ממחר לך לך וגוי להאחך ולעובדך קאי על הליכה ראשונה, אבל על הליכה השני' לא נלעז' צפירות, חלה כשביא חלע"ה שזא רלון כצויה, ועשה כן בלון כצויה, והורשה על כך אבל לא נלעז' עלי, וכ"כ בחכ"ק, וברר נחבאר בענין בדברנו לעיל, ובספר"ק חרדים ז"ל כתב בדפוסם ח"א לא רביש עדיון להשיג עריבות ונעימות קדושה הארץ ע"כ ב' לורך אל הלווי, ואחר שכבר רביש מחיקות ועריבות קדושה יאל מעלמו, ולא ב' לורך אל הלווי, ומה שהמתח ב' שנים בחרן ערס חזר לארץ ישראל, לפי שלא ראה לילך בלי רשות כצויה, ולא הורשה וחזר מיד עכש"ד ומעשה ח"ש דעל יחיה ראשונה לא חש הכתוב לשמא יאמרו לא קיים חלע"ה כיבוד אב, כיון דמפורש בכתוב שנלעז' על היחיה, ח"כ ב' מוכרח ומחוייב לעשות כן, אבל על היחיה שני' שאין מפורש בפסוק הלווי על יחיהו ולא מה שבורש עלי, ע"כ איכא למיחש לשמא יאמרו, ולכן הקדים הכתוב מיתחו, והחששא הוא על זמן שאחר נתינת התורה והבן.

ובמלתו צ"ל קושיה הרא"ם ז"ל, אמנם עדיון קשה קושיה הגו"א ז"ל, דכל המחשצ בחשבון שוים העולם, יראה שעדיין לא מת תרה צאורה שעה, ואם לעטם שאמרו ז"ל דרשעים כצויה קרויים מתים, וברי לפי טעם זה כבר ב' מת, ולמה ייחס הכתוב מיתחו לזמן כזה ולחרן דוקא.

ונקדים מה שנקשה עוד בחכ"ק, ולכאורה יפלא על הדעת מדוע עשה ד' ככה, להחזירו לתוך ולהשבותו שם עוד ב' שנים, ומדוע לא היינו בדרך

הקדושה להחייצב שם מיד עם הליכתו הראשונה, ואין לומר שכצוה שוב לתוך כדי ציור גרים הוא הכפש אשר עשה בחרן, וכמ"ש לעיל שזא ב' אחר חזרתו לתוך, אמנם כא גופא טעמא שני, דא"כ ממחלה לא ח"ל להעלותו כלל אל ארץ הקדושה, עד אחר שכבר גייר גרים כל לורכו, ומאז יבא לארץ הקדושה ע"מ להשתקע, ולא ישוב עוד להחשבצ בחו"ל ע"כ חובן קושיה בחכ"ק זל"ה.

וב' פ' בחדש מה שפירשתי צפ' וישב, צמ"ש רש"י ז"ל ציקש יעקב לישב בשלוש וכו' קפץ עליו רגזו של יוסף וכו', וכתבתי מפורסמת מדוע לא נתן לו הקצ"ה חלות לבנו, וברי על חלואותיו ורגזו בשל' זו, ב' רק לורך צדוות הש"ת, ולעון יריאיו יעשה, ומדוע נמנע ממנו בשל' ע"י רגזו של יוסף, עוד שם בחדש בדרך מגורי אביו, אחרכס גייר גרים כה"ד וזה הכפש אשר עשו בחרן, יעקב גייר גרים דכחיב וכו', ביחזק לא שמענו, ויבין שמענו כאן דכחיב בדרך מגורי אביו, מגיורי אביו, ול"כ מה ענין הדועש זו דיחזק גייר גרים, אל ממחר וישב יעקב וגו', ולמה הודיעו הכתוב כאן דוקא.

וביארתי על פי דברי קדוש יקויו הייטב לב זל"ה לפשר הכתוב צפ' וירא, כי ידעתינו למען אשר יא' את צניו ואת ציוו אחרייו ושמרו דרך ד' לעשות צדק ומשפט למען הציו' ד' על אחרכס את אשר דבר עליו, ולכאורה תמוה וכו' חלע"ה עבד עבדות הש"ת ע"מ לקבל פרס ח"ו, ופי' עש"ד הרמב"ם ז"ל בסוף ב' תשובה (ה"ה), ח"ל אמרו חכמים לעולם יעסוק אדם בחורב חפ' שלא לשמה, שמחוק שלא לשמה צא לשמה, לפיכך בשמלמדין את הקטנים ועמי הארץ, חין מלמדין אותן חלה לעבוד מוראם וכדי לקבל שכר, עד שחרבה דעתן ויעבדו מלכבד עכ"ל, וחש"כ למען אשר יואת את צניו ואת ציוו וגו' ושמרו דרך ד' למען הציו' ד' על אחרכס וגו', דאף שחלע"ה צעלמותו עבד מלכבד, עכ"ל כשצ' לצניו וציוו חיוס למען הציו' וגו', שזא בשביל קבלת פרס, וכדי להרגיל לעבודה עד שיבואו לעבוד מלכבד ע"י חמה ושלומה עכ"ל.

היו כפופים תחת ידו, ולא זכה יעקב לע"ה לשלוח עובדיו, ורואו כל עמי הארץ עין בעין שהקב"ה משלם שכר עובד ללדיקו עובדו, ופירשתי בזה רמז הכתוב בן פורת יוסף בן פורת עלי עין, ובתרגום ברי דוסג' יוסף וכו', ר"ל שזכה יוסף לגדולה ונחפזתו כבוד שמו ית' על ידו, במה שראו כל העמים עין בעין שהקב"ה משלם שכר עובד לשומרי מצוותיו, משא"כ בשכרן של שאר הלדיקים שאין ועומרי לעו"כ"ו ועין לא ראתה חלקים זולתך, ח"ש בן פורת עלי עין שבי' העין שולעת בו וכו', ובזה יבואר קישור דברי המדרש בגיל' וישב יעקב בדרך מגורי אביו, מגורי אביו שולח גייר גרים וכו', ולדרכנו יבי' בזה נתינת עטם אל מה שדרשו ז"ל וישב יעקב ביקש יעקב לישב בשל', וכו', והעטם שבי' מתא"י אל השל' הזכר, לפי שבי' ארץ מגורי אביו ואביו גייר גרים, ואף הוא בי' רוצה לגייר גרים ולהמשיך נפשות לקרבם תחת כנפי השכינה, ובי' לורך לזה שלות העו"כ"ו בגיל', וע"כ קפץ עליו רוגזו של יוסף ובסיובה זו זכה לשלוח עובדיו, ומאחר לא דיין ללדיקים וכו' יתפרש בניחותא (עיין בדברנו בפ' וישב).

ועפ"י יתורן קושיה הבח"ק בגיל', למדוע עשה די ככה להחזירו לאח"כ לחקן ולהשבותו שם בי' שנים, ואם בשביל לגייר גרים הוא הנפש אשר עשה בחרן שגייסם בהמשך די' שנים הללו כמבואר מהכרח הפסוקים בגיל', הלא גופא עעמא צבי מדוע לא הספיק להשלים עבודה זו ערם עלותו בעלי' ראשונה ולא יתעורר לחזור עובדיו, אמנם יתבאר לדרכנו דלפי עליו' הראשונה הי' אח"כ נדרש מכל העולם כמבואר מדברי הרמב"ם ז"ל בס' המורה, שכל מקום בואו היו מצוים אותו על שכרם באמונתם, ע"כ לא הי' בכוונתו להמשיך גרים ולקרבם תחת כנפי השכינה מהעטם שציראו לעיל, אבל אחר שהלך לארץ ישראל ואחר כיבוש המלכים וברית בין הבתרים, כבר יא' עבדו בעולם והמליכוהו עליהם, כדשפתם ז"ל עב"פ אל עמק שוש הוא עמק המלך, שבושו שם כל האומות והמליכו את אצרתם עליהם לשיא חתנים ולקצין, גם זכה לעושר רב כמבואר

והנה האבות הקדושים כולם גיירי גרים כמבואר בדברי המדרש בגיל', ובתחלת העבודה לורך ללמדם לעבוד מיראה וכדי לקבל שכר עד שתתברר דעתן, וכמ"ש הרמב"ם ז"ל בלימוד הקטנים ועמי הארץ, וע"כ לורך להראות להם מהעבודות של עובדי הקב"ה משלם לשומרי מצוותיו, ואפשר דלעטם זה ביקש יעקב אביו לישב בשל' בעו"כ"ו, כדי להמשיך ולקרב תחת כנפי השכינה נפשות הרבה, דכל זמן שהלדיקים מעונים ומנעמים בעולם הזה, נחמטם כח השפעתם בעולם, הגם שצדדי שברים שמור ולפון בעו"כ"ו, אבל ידועה כי לא יספיק רק לבני ישראל המאמינים באמונה שלמה, שבהיו משלם שכר עובד לשומרי מצוותיו, אבל לקטני בעלי השכל והגרים ועמי הארץ לא יספיק הודעה זו, כי לא ישיגורו עד שיראו בעין הגשמי מהעבודות והשכר שהבחי"ת מניב עט שומרי מצוותיו, וע"ד שפי' בספרי"ק יערוך דבש במאמ"כ (תהלים ט') בפועל כפיו נוקש רשע בגיון סלה, ר"ל חילו היו הרשעים נענשים בעונם בעו"כ"ו, ובפועל כפיו נוקש רשע, שבי' נופל מיד בהמוקש והפח אשר כרה לו, אז בגיון סלה, בי' מתפרסם כבוד שמו ית' לספר תהלתו תמיד, אבל ישבו רשעים לשאלה, שמחכים לעטם עד שישבו לשאלה בגיהנום ואין נענשים בעו"כ"ו, ע"י כל גוים שחיי חלקים, שאינם נותנים לב' כ"א אל מה שעויתם ראות, עכ"ד ז"ל, וכמ"כ לענין השכר לא ישיגורו עד שיראוהו צמו עיניהם, והנה יעקב אביו ע"ה בי' כל ימיו צלע כמ"ש הכתוב מעט ורעים היו ימי חיי, ובמדרש דרשו ז"ל עליו הפסוק לא שלתי ולא שקטתי ולא נחתי וגו', ואולי לעטם זה הי' יעקב אביה משחוקק ומחא' לשלוח העו"כ"ו, כדי שיוכל לקרב ולהמשיך נפשות רבים תחת כנפי השכינה, ע"י שיראו שברים של לדיקים בעו"כ"ו, שזו הדרך להתחלת עבודתם ללמדם ולהרגילם בשביל קבלת השכר כמבואר בדברי הרמב"ם ז"ל.

וזכה יעקב אביו לזה ויתן לו שלוח העו"כ"ו, ע"י קפץ עליו רוגזו של יוסף, ובסתם ע"י שלכסוף נעשה מלך ומושל על כל ארץ מצרים, וכל האומות

שאמר הקב"ה לך אני פוערך מכבודי אב ואין אני פוער לאחר, ולכן קראו הכתוב מת כדי להודיע רשעתו, ומעתה לא יחשדו את האלע"ה של קיים כיבוד אב, ומה שלא נחתם דינו להקרא מת עד עכשיו, אפשר דמתחלה שבי' אלע"ה נדקדק בעיני כל רואיו ובעיני כל בעולם, לא היו דבריו נשמעים לבצרות עדיין כ"כ, ולא הי' בכוחו להמשיך גרים ולקרבן כ"ל, משא"כ אחר שחזר לחזן כבר יאל עבדו בעולם והמליכוהו אומ"כ"ע עליהם כאמרו"ל, וגייר הרבה גרים, וגם אז לא שמע חרח בקול חוכחתו לפרוש מע"י, ע"כ עכשיו נחתם דינו להיות נקרא מת לזר רשעתו, וע"ד שאמרו"ל במ"י סוטה (דף ל"ב ע"ב) על דבר זה נחתם גזר דיוס (של אומ"כ"ע) לזכר שחת (כשעתיקו את החורב לע' לשון) שבי' להם ללמוד ולא למדו, וכמו"כ חרח אחרי שחזר אצרכם אציו מא"י ונחגלל השפעתו לגייר הרבה גרים, והאומות המליכוהו עליהם למלך ונשא אלקים, ואעפ"כ לא שמע חרח בקול חוכחתו, ע"כ קראו הכתוב מת לזר רשעתו, ולהודיע שלא עבר אלע"ה על מלוא כיבוד אב, וכבר דברנו לעיל דעל הליכה ראשונה שללנו' עלי' בפירוש מפי הגבורה, יתח' להאי חששא שמא יאמרו לא קיים כיבוד אב, דה"י מוכרח לקיים יצויו הצו"ת, אמנם עיקר החששא הוא על ההליכה השני', שלא מנינו הווי מפורש בכתוב, וכמ"ש מפוס"ת שאלע"ה השיג דבר זה מעלמו שכן הוא רצון הצו"ת וקובל רשות על ההליכה, אבל אין מפורש בזה הלשון לא הווי ולא מה שדורש עלי', וע"כ גם לאחר נתינת החורב אחת איתח' להאי חששא שיאמרו כ"ל, ולכן קראו הכתוב מת, דבכאי שעתא בהליכה ב' כבר נחתם דינו להיות כמת גמור ופוער אלע"ה ממלוא כיבוד והבן.

*

ויאמר ד' אל אצרכם לך לך וגו' אל הארץ אשר ארץ, כבר דקדקו ז"ל בטעות אומרו אל הארץ אשר ארץ, ולמה לא גילה לו ית' את הארץ מיד, גם מדוע שיהיה הכתוב ולא אמר כמו אלל העקידה אל הארץ אשר אומר אליך, וכבר הי' דברנו בזה

בדח"ל אז הי' בכוחו להמשיך נפשות גרים, ולעס זכ לא גייר גרים בחרן ערס עלותו לא"י, והולך לחזור ולשבות שם עוד ב' שנים לסיבה זו והבן.

ויבואר בזה מה שדרשו ז"ל בבב"א לך לך מאתך וגו' הכ"ד ויתח' המלך יפוך וגו' לפותח בעולם וכו', דהנה כפל הלשון לך לך וירמוז על ב' הליכות כ"ל, וא"כ קשה לדור' ב' הליכות למה, ומדוע לא השלים כל חפלו לגייר גרים ערס עלה בראשונה, לז"ל דה"י נורד להקדים לזה ההליכה לארץ ישראל, דע"י קנה שם טוב ונחגלל שמו בעולם ח"ש ויתח' המלך יפוך לפותח בעולם, ובסיבה זו הי' בכוחו לגייר גרים אח"כ כשחזר לחזן, ע"י שראו כבר אללו שהקב"ה משלם שכר טוב לעושי רצונו, ויתורן בזה מה שדקדקו המפורשים דה"ל אל הארץ אשר ארץ לך, ובאמרו אשר ארץ משמעותו שאלהם אותך לאחרים, ולדרכנו ירמוז הכתוב אל מה שדרשו ז"ל במדרש, שבי' תכלית ההליכה בשביל לפותח בעולם, לקנות שם טוב ועשירות, וע"י היו דבריו נשמעים לגייר גרים ולהכניסם תחת כנפי השכינה, וחס"כ אל הארץ אשר ארץ ר"ל לאחרים, וע"י ואע"פ לגוי גדול וגו' והי' ברכה ודרשו ז"ל בבב"א קרי ב' ברכה, מה ברכה זו מעברת את העמאים, אף את מקרב רחוקים ומעברם לאציהם שבשמים, וזה לכל זה כסיבה בדרך ע"י שנחגלל השפעתו להמשיך נשמת גרים ולקרבם תחת כנפי השכינה.

ויתורין בזה קושיה המפורשים דה"ל על מ"ש ז"ל שהקדים הכתוב מיתחו של חרח לניחיתו של אצרכם, כדי שלא יאמרו לא קיים אלע"ה כיבוד אב, ולפיוך קראו הכתוב מת דרשעים צחייים קרויים מתים, ולחלורם אם לעסם זה כבר ראוי לקרותו מת, ומדוע ייחס הכתוב מיתחו לזמן הזה דוקא, גם הקשה הגו"א ז"ל דכל המהמש שני הדורות יוכח לדעת שמיתחו של חרח היתה מאוחרת לניחיתו של אלע"ה, ואכתי איתח' להאי חששא שיאמרו כ"ל, אמנם בעיקר הדבר לא הי' אלע"ה מחוייב צמלוא כיבוד אב כלל, לזר היות אציו רשע, וכמ"ש במדרש

ארצות צבא שם רצועה מארס; עד שזנו שם בית הע"י, והם חושבים שזנו ירושלים והם מכונים וכו', והכל לעתיד יתרחצו ירושלים וגבולי ארץ ישראל כאמרי"ל. בזוה"ק הרצועה מארס והחולות מתחיל השוכנים על א"י יאצדו ממקום הכהו כי א"י מקומם, רק שגויס העובדים שם ע"י המשיו לשם רצועה מארץ העמים העומה, וארץ ישראל מתקפלת תחתיו עכ"ד לעניינו.

והנה כל מקום בארץ ישראל שעבדו שם ישראל עבדו חמה ושלימה בתורה וי"ש, שם הוא השראה השכינה שוכנת בקרב הארץ, ואותן המקומות שחטאו בהן נסתלקה ממנו השכינה ר"ל ונמשכה העומה במקומה צחי' שפחה כי חורש גבירה כמו שהארץ צבא הכ"ח באר"ח סו' ר"ח עי"ש, ולפי שקדושת ארץ ישראל אינה סובלת התעבנות וכוחות העומה, ע"כ נתקפלת קדושת הארץ משם ולפיכך אחרי החורבן גרמו העובות ר"ל נעלמה מעין כל חי רוב חלק מא"י אשר שם ב' השראה השכינה ע"י קדושת עבודתם של ישראל, ונתגלה לעיניו רק מיעוטו ומקלטו וכפי הצחי' שזכינו אל' לפי צחי' ערכנו וערך עבודתנו, אמנם אמרי"ל צמד"ר (פ' ראש) כי ירחיב ד' את גבולך, דלעתיד כשישרה ד' שכינתו בא"י יתרחצו גבוליו, אותה שעה מודעת מה הוא שגא' וכל גוף ינשא וגו' והי' העקב למשור וגו' וכל אותן מקומות שחטאו ישראל בהן יתבטלו בשמים בא"י שיתגלה לעיניו צדיקת הגואל צב"ה, ויבטול צב' נחשב כאלו נתצער מן העולם, (עיין דברנו פ' עקב) פירשנו דבר דברי הילקוט פ' האזינו שלעתיד יאמרו ישראל לפני הקב"ה הרינו רואה מקומות שקלקלתי בהם ובושתי וכו', אל' הקב"ה הריני מעבירים שגא' וכל גוף ינשא ואפשר שהכוונה דבר שישתנו המקומות ההם, וא"כ הו"ל קצוץ שאינו יוכר ויתבטל ברוב שאר מקומות עי"ש וצבא יוצא ענין אצידה הארץ שהזכיר הכתוב, ואמר על מה אצדה הארץ ר"ל שנתכוין ונעלמה מעיניו רוב חלק הארץ, ויורק דבר לשון אצידה שהוא רק נעלמה מעיניו וצדקה להיות כאצידה המתבקשת לחור

ועוד לאלקי מילין, ונ"ל עפ"י שפירשתי בדברי הגמ' (צ"מ פ"ה ע"ה) אר"י א"ר מ"ד מן הא"ש הכחם זיבן את זאת וגו' על מה אצדה הארץ, דבר זה אמרו חכמים ולא פירשוהו, אמרו נבואים ולא פירשוהו, עד שפירשו הקב"ה בעלמם שגא' ויאמר ד' על עזבם את תורתו וגו' ולא הלכו בה, אר"י א"ר שלא בירכו בתורה תחלה, פרש"י כשהיו עוסקין בתורה לא היו מברכין לפני' וכו' גליה דעתייהו שאינה מתנה חשובה להם עכ"ל, אמנם עדיין צ"ב כפל השמות שפסוק על אשר עזבם את תורתו וגם לא שמעו בקולי ולא הלכו בה, ואם נאורה אצידה הארץ לעשם שלא ברכו בתורה בלבד, מאי אשר לא הלכו בה, וא"כ שייך הליכה לגבי ברכה, גם לא מנינו שעשם הקב"ה על ציטול ברכות בעולם חמור כ"כ גלות ואבדון א"י, לכן נ"ל דברים כפשוטן שגא' ברכו בתורה תחלה, היינו פירושא דלא שמעו בקולי ולא הלכו בה, ר"ל שלא הלכו בארץ ולא נתיישבו בה, ע"מ לשמוע בקולי ולברך בתורה תחלה, שחב' ישיבתם בארץ עפ"י התורה והמל' אשר אייתי אותם אלף נתיישבו בה בעזבם את תורתו מקור מים חיים לחיוב להם בורות נשירים, ודין גרמא אצידה הארץ.

וענין אצידה הארץ שהזכיר הכתוב, ולא אמר על מה חרבה הארץ, וא"כ שייך ענין אצידה בארץ, נ"ל עפ"י הש"ס גיטין (כ"ז ע"ה) א"ר יבואר א"ר אבי ס' רבא עיירות ה' לו לינאי המלך דבר המלך, וכל א' וא' ה' זה כיוצא מנאים וכו', אמר עולה לדידי חזי לי הווא אחרת ואפי' ס' רבא קני לא מחזיק, אמר לי' ארץ צבי כתיב דה וכו' בזמן שישבין עלי' רווחא, ובזמן שאין יושבין עלי' גמלא עכ"ד הגמ', ויתבאר הענין עפ"י"ש בספרי"ק נמוך ד' לגבי (פ' ראש) וזל"ק ע"ש צב' ש"ך ע"ה"ש צב"ר צחי' וז"ל, וצבא חצין א"ר מקום השכינה וכו' שג' כה"ג נכנס פסע א' צבשה אחר כמה עבילות וקידושין וכו', א"כ עתה הוא בית תורה של ימשאלים בית ע"י שלהם, אלא שנתקפלה ירושלים יצירה עלי' קליפה של שאר ארצות, ואפשר שנקפול

(ב) במד"ד ח"ד לוי שחי פעמים כחצי לך לך ואין לנו יודעין אי זו חציבה וכו' ממ"ד אל ארץ המור"י כיו השני חציבה מן הראשונה, וז"ל דהלא אין ענינם שוב ולא דרשנו שוב, ומה מקום להסתפק דוקא בזה חצי חצי אחריו מן חציבה, ועוד דקדוקים במדרש וכבר נפרטו לעיל.

(ג) ברבינו בחי דורש הכפל לך לך מלשון ליכולך, וז"ל שחי ח"א דר במקום עובדי ע"ז, ח"א הקצ"ה לך לך, בהרחק מהם ואל תתלבך עמם, וזה שתפס לשון לך לך וכו', והאחרון הוא ענין העקידה, והאמר בשון הזה עצמו לך לך אל ארץ המור"י, כדי להשוות האחרון לראשון עכ"ל ברבינו בחי, וז"ל דודאי לא שייך באי חששא אלא לחש"ה שיתלבך מרשעים האלה, כמ"ש ז"ל בצ"ר דע"כ יקרא אצרכם בעצרי, דכל העולם כולו מעצר אי וכו' מעצר אחר, ואף שחי' דר במקום הרשעים מסר נפשו לאור כשדים ופירסם אלקותו ית' בעולם, וקשה לומר שיכון הכתוב בחי' זו על אצרכם אציו, ויותר יקשה מה שסיים ברבינו בחי, דבעקידה נאמר ג"כ בשון הזה לך לך, להשוות האחרון לראשון, וברי שם כבר ילא ממקום הרשעים ודר בחצרון כמ"ש רש"י ז"ל, וליכנה זו לא לעטם בהתרחקות מרשעים ה', ולא שייך בזה בחי' ללמד כלל, ומה הענין להשוות אחרון לראשון שכתב רבינו בחי ז"ל.

(ד) במד"ד וכו' צרש"י ז"ל ויאמר ד' אל אצרכם לך לך, מה כחצי למעלה מן הענין וימת תרה צחק, ח"ר יתחק אס לענין החשבון ועד עכשיו, מתבקש לו עוד ס"ה שנים וכו' ולמה הקדים הכתוב מיתחו של תרה ליתאחו של אצרכם, לפי שחי' ח"א מפחד ואומר אלף ויכוו ממלכין צי ש"ש ואומרים היות אציו לעת זקנתו, ע"כ הקדים מיתחו וכו' שהרשעים בחייהם קרוים מתים, וכבר הבאנו לעיל קושית הרא"ש והג"א זל"ה עיי"ש, ועוד לאלקי מילין.

(ה) במד"ד ח"ר יתחק משל לא שחי' עובר ממקום לתקום יראה צירח אחת דולקת, אמר תאמר

חלינו לעתיד צ"ה, ואמר על עצמם את תורתנו ולא שמעו בקולי ולא הלכו בה, כאשר פירשנו לעיל שלא נחיישנו צה ע"ד שמירת התורה והמצוות, וע"כ נסתלקה השכינה מקרב הארץ והאזנה חלק ח"י מאתנו.

והנה ח"תא בצפרי פ' צרכה עכ"פ ויראהו ד' את כל הארץ וגו' עד היום האחרון, אל תקרי היום האחרון אלא היום האחרון וכו' ואולי הכוונה שהראשו הקצ"ה למרשעים בחי' ארץ ישראל לעתיד צעת שיתרחבו גבול' ויתרחב קדושתה, ואפשר שזהו נכלל בבעטתה הקצ"ה לחש"ה אל הארץ אשר ארצה, שבענינו ית' שיראהו את הארץ כולו וצנחני שחי' לעתיד שיתרחבו גבול', ובה ח"ש מה שלא אמר לו אל הארץ אשר אומר אליך, ובה בחי' דיבורו ית' מנחתה בהחירה כמבואר בצפ"ה"ק, וכך מילתא ח"ך שיתרחב ח"י חלוא צנחני, ולפי קדושת עבודתו של ישראל ח"י שורר השרפה השכינה צאך, ע"כ לא ה' אפשר לגלות דבר זה לחש"ה צנחני' אמירה אלא צנחני' ראי' דאיו מנחתה בהחירה, אמנם כ"ז שחי' לוע הרשע אלאו וצנחנותו, לא ה' זוכה לחש"ה לרא' זו צנחני' גצו' של העתיד, וכמ"ש האורח"ה"ק כי יושב ומנפח ה' ד' מתי יפרד לוע להראותו את הארץ עיי"ש ולעטם זה לא גילה לו הקצ"ה מיד בחי' קדושה זו, עד אחר שגפרד לוע ממנו וכו'.

*

ויאמר ד' אל אצרכם לך לך מארץך וגו' במד"ד בקשו לך לך צ' פעמים, ר"י ור' נחמיה, ר"י אומר אחד מארס נהרים וא' מארס נחור, ר' נחמיה אומר לך לך צ' פעמים ח' מארס נהרים ומארס נחור, וא' שהפריחו מזון הבהרים ובהיו להם, (וכן מבואר בצנח"ה צנח עולם דב' ויתאוח כיו עיי"ש) ורש"י ז"ל מתוך הכפל לך לך להנחתך ולעובדתך וכו', אמנם צ"כ מ"ש בעקידה לך לך אל ארץ המור"י, והחס ליכא למידרש אלו הדרשות וז"ל הכפל.

עמד בנסיונו ויאל מפני הרעב ועוד חטא זה ונענש עליו, ורש"י ז"ל פי' דבי' לנסותו אם יסביר אחר דבריו של הקב"ה וכו', ולכאורה גם לענש זה קשה עפ"י מ"ש המפרשים וסדר"ק וסרצ"ע ז"ל צ"ל עקידה, דענין הנסיון קשה מאוד לספרו על הקד' ית', ודב"י ח"ן לריך לנסות ולבחון את הכהן, כי הוא חוקר לצדו וזוהו כליה, ועיקר הנסיון רק להראות נדקת בלדיק כנגד המקריגים, ופניסיון אברהם כתב סדר"ק שבי' כדי להראות לבני עולם אהבת אברהם השלימה, וילמדו ממנו להאבה את ד' וכו', ומעשה כיון שלל הנסיון ברעב הי' רק בפעולת המחשבה שלא הכרח אחר דבריו ית', והבי' בחי' מחשבה לא יוכר לבני"א כ"א להב"י"ת לבדו, וכוהו ית' אינו לריך לנסות, א"כ ל"ב תכלית הנסיון הזה.

טו) **עוד** צמד"ר ויחי רעב בארץ, ריב"ל פתח טרף נתן ליראיו, עירוף נתן ליראיו בעו"כ, אבל לע"ל יחזור לעולם דריתו, וי"ב דהוליו פי' הפסוק מפשוטו, דפשוט משמעות טרף הוא לשון מזון וכן הקשה צמ"ק ע"י"ש.

י) **במד"ר** פרשה זו ומוצא באריות צ"ל בראשית (פ"ב ס"ג) עשרה שני רעבון באו לעולם, א' בימי אדמ"ר וכו' וא' בימי למך וא' בימי אברהם וכו' והעשירי לע"ל שנה' עמוס (ה') לא רעב ללחם ולא למא' למים כי אם לשמוע את דבר ה', ויש סתירה ל"ב מנ"ש צפד"ר"א (פ"כ"ו) וז"ל מיום שנבראו שמים וארץ לא בא רעב אלא בימי אברהם, וכתבו המפרשים ז"ל וספד"ר"א חולק על דברי המד"ר, ויש סויעתא לפד"ר"א מפשטו דקרא דכתיב גבי יחאן ויחי רעב בארץ מלבד הרעב הראשון אשר הי' בימי אברהם, דראשון מימות עולם קאמר, וכן פי' הרמב"ן שם דלוי לא הי' רעב בעולם עד ימי אברהם, דל"כ מה צורך להזכיר זה ולמנות ממנו, ולכאורה יקשה לפי"ד המדרש מפסוק זה מלבד הרעב הראשון, דלפי דבריהם לא הי' ראשון אלא שני, גסר' ויחזר הוא לגמרי ולמאי נפק"מ כתבי

הבירה הזה בלא מנהיג וכו', כך לפי שבי' אש"ש אומר, תאמר שהעו"כ בלא מנהיג, הנין עליו הקב"ה וא"ל אני הוא בעל העולם וכו' ע"כ, וראוי להבין ענין המשל בצורה דולקת, ולמה המשילו העו"כ לצורה דולקת, וגם איך יתכן שאמר אברהם אבינו תאמר שהעו"כ בלא מנהיג, וכבר הי' בן ע' שנה בהליכה ראשונה כמבואר בס"ע, וכן ג' שנים הכיר א"א את צורא, ופירסם חלקותו ית' כל אותן השנים, ובדאי לא יעלה על הדעת שיאמר כן, וי"ב ענין המשל והמשל.

ו) **בזוה"ק** ויעזר אברהם בארץ עד מקום שם דא בי כנישתא וכו' עד חלון מורה אלו בתי מדרשות דלולפין ומורים חמן חורה ברבים, וכן אמר"ל בע"ז (דף ט' ע"א) דשני אלפים חורה בחמיו מוחא הגעא אשר עשו בחרן, אמנם ל"ב קישור הפסוקים לפי"ד זוה"ק.

ז) **בב"ר** (רי"ב ס' מ') ויחי רעב בארץ וירד אברהם ממדינה, כתיב הכה עין ד' אל יראיו וגו' זה אברהם להליל ממות נפשו ממיחתו של נמרוד, ולחיותם ברעב ויחי רעב בארץ, לכאורה ל"ב דרש"ם ז"ל עפ"י מ"ש הרמב"ן כי יואתו מן הארץ שגטעו עליו ועזב אותה מפני הרעב, עין אשר חטא בזה, כי האלקים ברעב ופדנו ממות, ועל המעשה הזה גזר על זרעו הגלות באמ"ל, וא"כ לכאורה איך חשבו ז"ל ל"ב מה שהלוי ית' ממוחת הרעב, והלא ברה מפני הרעב ועשה בזה פעולה עובדת, אשר לא נטעו עליו וחתא בה וגעשו בניו ע"י, ה"ב דמבואר בזוה"ק דבי' כ"ז הכרח שירד למלכים וכו' ר"ן הב"י"ת כן, אמנם צוה"ק ע"מנו איתא צמק"א דלא יחיהו הקב"ה על כך אלא הוא מנגמ' נחת, ובספרי ויאל משה (מאמר צ' ס' י"ט) תרתי סתירת המאמרים בזה שבי' צבחי' נורא עליה עי"ש, אבל בכל אופן מה שחשבו ר"ל ל"ב.

ח) גם ל"ב דח"ל חשבוו לנסיון, ולכאורה לבדו הרמב"ן ור"ל מה שבה הנסיון הזה, והבי' לא

הקודש, שכשצא א"ל לא"י ונחברו' הרעצ בחרן אמרו יושבי המקום הבוא, מחמת שזה המין בא אלנו אירע לנו מקרה ז', וכלן למאדים כדי להשקיע בדבר לבן יחפשו ביניהם וכו' עכ"ל (ומחמת מלא מקורו בחרן מדרש), וכתב הרמב"ם ז"ל בס' המורה (ח"ב פכ"ט) והביאו הרמב"ן ז"ל בסו"פ נח בשמו, שאלו בספר דברי הימים אשר לאומות, בעצמות והויכוחים שהי"ל לזכרם עם עובדי האלילים שדורו, וסוף הענין הבוא זכרו שהמלך שם אותו צבית הכלה, והתמיד לעשות עליהם בתוכחות ימים רבים והוא צבית כללו, ואח"כ פחד המלך שיפסיד עליו ממלכתו וישיב צב"א מאמונתם, וגרשו המלך לקצה המרחק אחר שלקח כל אשר לו וכו' וסיים בס' המורה אין ספק אליו שהוא ע"ה כאשר חלק על דעת צב"א כולם, שהיו מקללים ומגנים ומצוים אותו החושים בהם, וסבל הכל בעבור השם, וכן הדין לעשות לכבודו ית' עכ"ל המורה, ופירשתי בהקדמה ספרי ויחל משה, במ"ש הרמב"ם ז"ל שכן הדין לעשות וכו' ולבאר זה וכו' למימרה צבי שעשה א"ל כדון וכהלכה, ואפשר כוננו ז"ל לאפוקי שלא תחשוב שעשה זאת לפניו משא"ל, ע"כ דיוק הרמב"ם ז"ל ואמר שכן הדין לעשות לכבודו ית', ולא מלד החסידות, וכל אדם מחויב לעשות כן במקום שנגזר לכבודו ית"ש, ומזה הטעם השליכוהו לאור כשדים, מפני שכפר באמונתם ע"כ דמרו במחויב מיתה לפי שיעתם הכוזבת, והקב"ה יצילו מהם בדרך גס.

והנה א"ל בכל מקום בואו פירסם חלקות ית' וכוונתו בעצמות וצדאיות, כי כל הע"ז הכל המה זאין בהם מועיל, ועכשו כשצא לא"י ונחברו' הרעצ בחרן, תלו אנשי המקום עונש הרעצ בסיבתו, ולפי האמת בא הרעצ לסיבתו כדי לנסותו כמ"ש רש"י ז"ל, וזה ה' מן הכסיונות שנתנסה בהם ארע"ה, אלא שהם לא השיגו עטם האמיתי, ותלו הרעצ ללד העונש מפני שכפר באמונתם, ושהוא צחטאו גרם להביא עליהם הרעצ כמ"ש בנביא ז"ל, ועכשו נתאמת אלם כי מה שדברו נמרוד למיתה בלדק ה' ונתנו אליו עונש מיתה כפי מעשיו, עכ"פ

קרא למנות ממנו, וכיוסר קשה דאין יתכן שיחלקו במציאות, והרי כללל הוא בכל פלוגתת חז"ל דא"ל דא"ל, ובפלוגתא במציאות אין יכוין צ' דיעות בחולקים אמיתיים וקיימים.

יא) אמרי נח אחותי את למען יעצב לי בעצור וחיטה נפשי בגלגל, והתפללו המפרשים במאמר זה דאין יתכן לאיש המעלה באברהם ליצטר בחיים עם קלון נמרץ כזה, והרי במה שז' לאמור אחותי נמסרה ונפקרה ח"י לזנות, ויותר ראו ה' שיצטר צמות לבחור עשות צלה, והגם שבעות הלדיקים בהקצ"ה, אבל כלל זה צדיקו דאין סומכין על הכס, ומכ"ש לגבי צעל צחירה, ואם סמך על הכס ה' לו להיות צעז ואל תעשה ולפנות לישות ד' כי לא יעצוב את חסידיו וינלל.

יב) הבע"י תוס' ז"ל הקשו דממשכ"כ ואמרו אשתו זאת והרגו אחי וגו' שממע שחשם אברהם שלא ירלו לעצור על איסור אשת איש שצ"ג מוזכר עליו, וע"כ ירלו להרוג אותו כדי שיה' פנוי, וחימה שהרי כמו"כ מצווים על שפכ"ד, ואם ידע אברהם שצורכין במה שכן מצווים, א"כ לא הו"ל לירא שיהרגוהו.

יג) למען יעצב לי בעצור פרש"י יתנו לי מתנות ויפלה כל רואה וכו' יעלה על הדעת שה' א"ל מחאו' ומשתוקק למתנות כאלה הבאים ע"י קלון ועצירה ח"י, והרי לא רלו לקח ממלך סודים מחוט ועד שרוך נעל ואעפ"י שהי' מגיע לו מדינה כדון מליל מן הגוים, ומכ"ש שלא יחפון צו וכו"ו. גס קשה דהו"ל להקדים וחיטה נפשי שהוא העיקר, וערך המתנות מפלים אליו, ולהלן בפסוק ולאברהם העיז בעצורו ויכו לו אלן וצקר וגו' וצחרנו יוצ"ע וכו' לי מדליה וצ"ב.

יגבוא אל הביאור, ותחלה נבאר ענין נסיון הרעצ ודברי רח"ל בזה ומה שדקדקנו בהם (עיין לעיל בהקדמות), ונקדים מ"ש בספריק נוע"ה צאגרת

לסיבת הרעב הייתה סכנת מיתתו מרעפת עליו והוכרה לבנות מהם והלך למלואם.

ובזה אפשר להבין המדרש הנ"ל בהם עין ד' אל ירחיו זה אברהם עפ"י מ"ש בספרי"ק דלע"ג דקשה להלל מיד בעל בחירה כמ"ש בזה"כ פ' וישב (דף קפ"ב ע"א) דעירין חינון דוכלי לאשתחבה וכו', אמנם הדיקים הגדולים משמיה מסרי בפשיירו לאולגיהו כמ"ש רש"י בסנהדרין (ס"ז ע"ב) גבי שאני ר' חנינא דפיש זכותי עיי"ש, ועיי' השגחה פרטיות ונפלאה גיוליו גם מצעלי בחירה, וז"ל בהם עין ד' אל ירחיו זה אברהם להליל ממות נפש ממותתו של ממדו, ולחיותם ברעב ויחי רעב בארץ, ור"ל שגילגל גם עבשיו בדרך השגחה נפלאה מידי בעלי בחירה שרצו להרגו, וז"ל ולחיותם ברעב ר"ל ממותה הבה בסיבת הרעב, ואין הכוונה ממותת הרעב, אלא שנעשה לו כם שלא להרגוהו ערם שילא מאחם.

ועתה נבאר להשוות דברי הפדר"א עם דברי המד"ר שלא יחי' פלוגתא וסתירה ביניהם, וז"ל המד"ר בפ' בראשית (פכ"ה ס"ג) עשרה שני רעבון באו לעולם א' זימיו אדכ"ר וכו' וא' זימיו למך וכו' וא' זימיו אברהם וכו' והעשירי לע"ל שנה' לא רעב ללחם וגו' כי אם לשמוע דבר ד', וכחז הפי"ת ואשפ"י שמין רעב זה (העשירי) אינו כאחרים, אבל כיון דקרא קריי רעב מני ל' בהדיא וכו' עכ"ל, ובזה"כ הוסיף לבאר בא דקרי קרא לשכחת החורב בשם רעב, היינו מפני שהרעב בא מלד שליטת החילונים כמבואר בזה"כ (ר"פ מקץ וסו"פ מקץ) עיי"ש, וכן שכחת החורב בא מלד שליטת החילונים כמבואר להדיא בזה"כ פ' תלך (דף קל"ז עיי"ש), ועי"כ בשם אחד יקרא להם כי מקורם וסיבתם אחד הוא, ועיי' שכחת החורב הנמשל לרעב ויגרם לבוא רעב ולמא' ממש, כי בחיותם ושורשם א' הוא, וז"ל אם אין חורב אין קמה וכו' ועי"כ קראו לשכחת החורב בשם רעב, לפי שממנו נמשך גם הרעב ממש וכו' עכ"ל הבה"ק.

ונקדים עוד מ"ד במס' שבת (דף קל"ח) עתידה תורה שתשכחת מישראל שנה' הכה ימים באים נאום ד' וגו', והשלחתי רעב בארץ לא רעב ללחם וגו' כ"א לשמוע את דבר ד' וגו', ושועטו לבקש את דבר ד' ולא ימלאו, דבר ד' זו הלבנה וכו', ושזב הביא דרייתא רש"י אומר ח"ו שתשכחת תורה מישראל שנה' כי לא תשכח מפני זרעו, אלא מה אני מקיים ושועטו לבקש את דבר ד' ולא ימלאו, שלא ימלאו הלבנה ברורב במקום א', ופרש"י הלבנה ברורב בעשמים, שלא יחי' זה מחלוקת, וביארתי בספרי ויואל משה (מאמר א' סי' קס"ד) דרש"י לא פליג אדברי ח"ק כלל, דברי בספרי פ' עקב (פיסקא מ"ח) איחא רש"י אומר עתידה תורה שתשכחת מישראל, והלא כבר נאמר כי לא תשכח מפני זרעו, אלא איש פלוני אוסר ואיש פלוני מתיר, איש פלוני מטמא ואיש פלוני מטהר ולא ימלאי דבר ברור, הרי דרש"י אומר ממש כח"ק דברייתא דעתידה תורה שתשכחת ואין פלוגתא ביניהם כלל.

ויתבאר הענין דלכאורה ראוי להבין מה שדרש רש"י האו קרא הכה ימים באים והשלחתי רעב בארץ וגו' על דור העתיד שלא ימלאו הלבנה ברורב בלי מחלוקת, וקרי ל' להא שכחת החורב, והלא מאז ומקדם היו הרעב מחלוקת בהלבנה, ומבואר ביורשלמי דסנהדרין (פ"ד ה"ב) שלא רחב הקצ"ב ליתן החורב חחוכה בפסק הלבנה, כדי שחב' החורב נדרשת במ"ט פנים לבאן ולבאן, ואליה לא הי' קיום לעולם, עכ"פ מבואר דמחלוקת בהלבנה, הוא הכרה לקיום החורב וקיום העולם, ולמה כינויה חז"ל שכחת החורב, ובמה נשתנה בזה דור העתיד משאר דורות.

אמנם האמת הברור בזה, שבודאי יש דרך עיי' במחלוקת בהלבנה להגיע אל האמת, ולבון בהלבנה לאמתה עיי' כלל דאחרי דבוס להבות, או כללים אחרים שנמסרו לחכמי הדורות, כמ"ש ז"ל ואת ובה בסופה אלו ח"ת, הללו מטמאין והללו מטהרין וכו' אוסרין וכללו מתירין, ולבסוף באים

המרים, ודראו' שכל התנאים והאמוראים וכל האדוקים מימות משרעים ושיכו' עד שיבוא משיח, כולם לומדים מן החוב"ק דרך יטבון אור לעבודת הבויה"ת, וכל האפיקורסים מביאים ראו' מן החורב עננה להיפוך ושיח' חיו' צ' רשויות, ועוד הרבה ענינים המזכירים בגמ' מן האדוקים, והיינו שיש בחורב מים המרים גמ', וזאתו שאינו לומד בלמה אזי עומע עומע המירות שיש בחורב, וכשנכנסין בזכ הדרך השם ייאלו, אז כד מאלד לפעור עלמו מזל הדרך של שער עננה, (העמקתיו בספרי עכגוסיית) ולבחי' זו קראו חז"ל שכתה החורב, ואפי' שיכו לומדי תורה מלויים, אבל לא ימלאו הלכה ברורה לבון הכלכה לאמיתתה, מפני שלא יכו' דעת כולם שו' ברעון מוחלט לבקש דרך האמת וכמ"ש לעיל.

והנה ח"א כו' הראשון שפירסם אלקותו ית, ולימד תורה לבחי' עולם, כמ"ש ז"ל בעי' (דף ט' ע"א) דב' אלפים תורה התחילו מלח הנפש אשר עשו בחק, וח"א ית נפשא דשעבדו לאורייתא, והבחנו לעיל דברי החוב"ק עכ"פ עד חילון מורה, שקבע ח"א בחי מדרשות דלולפין ומורין חמן תורה ברבים, וגיייר הרבה גרים, והבנוסם תחת כנפי השכינה ונטע בהם מאור החוב"ק, כלמחז"ל אחרים זקן ויושב בישיבה ה', חמס לבחי' אמיתת דעת החוב"ק לייך דעת אמת והשפעת אלקית, ובלא"ה יכולין חיו' להתעות מנחיצתה, ולשתות ממים המרים שבה, ולהפך חיו' דברי אלקים חיים היפך רעון הבויה"ת וסיפך דעת החורב, כמו שעשו האפיקורסים שכל הדורות, וזו היא בחי שכתה החורב שהתנצח הכציה עלי' שחי' כן צעקצחא דמשיחא לגודל בלבול המוחות השורר בעוב"ה, וקראו הכציה רעב כמ"ש לעיל דבחייתם א' הוא ופרשם מלד שליטת החיזיונים. וכמו כן על בח' זו הי' הרעב שבימי אברהם, כמ"ש לעיל בשם הנוע"א זל"ה, דכשנחבו' הרעב אחר ביאתו לא"י, גיוורו וצחורו יושבי המקום, ואמרו שנסביתו בלח עלוהם עונש הרעב, ונעשה עירוף דעת וצני' המוחות, עד שאפי' אותן שכבר

לידו השואה להכריע הכלכה לאמיתתה, וכמו שחי' בימי חכמי הש"ס ובכמה דורות, אבל תנאי יש בדבר שיכו כל הדעות כולן מרועב א' יתנו, כמ"ש בגמ' (דמגוג דף ג' ע"ב) קיל א' אמרן פרנס א' אמרן, מפי אדון כל המעשים, ר"ל שחי' כל הדעות באים רק מהשפעת החוב"ק שהוא השפעת אלקית, וכונת רעום יחי' שו' לבון רעון הבויה"ת ואמיתות החוב"ק, אז מאטרפין כל הדעות ויולא מהם הלכה ברורה, ומחלוקת כזו הכרח לקיום העולם.

אמנם מה שהכציה מתנצח על דור עיקצחא דמשיחא, הכי ימים באים וכשנלחתי רעב בארץ, לא רעב ללחם כ"א לשמוע דבר ד', ודרשו חז"ל זו שכתה החורב שלא ימלאו הלכה ברורה בלי מחלוקת, כונתם ז"ל אף שיכו בנחיצות לומדי יודעי החורב, כי ח"א שהשכתה החורב מישרל, דכבר נאמר לא תשכה מפי זרעו, אבל יכו' ערצוביא גדולה, ויתחסר דעת האמת והשפעת אלקית, לבון הכלכה לאמיתתה, ולא יכו' דעות החולקים בכלכה לכונת א', וברעון האמיתי לבון רעון הבויה"ת, אלא יכו' נשפעים מדעת הכצור וממפלגות שונות בכוונת שלא לש"ש, ובחופן כזה ודאי שבעלי הכללים של אחרי רבים להטות, כי אין צדיקו להבחין מי ומי כמה שדעתם ברורה בכוונתם לש"ש, וח"א ללך למיין הרוב כ"א אותם שאומרים דעתם לש"ש כמבואר ברמ"א חו"מ סי' קס"ג) (הבחי' בספרי הג"ל סי' קנ"ה עיי"ש), משא"כ אלו הנשפעים מדעת הכצור ותלות הזמן, און דעתם דעת תורה, ומחמת הנגיעה והשפעת העולם עלולים הם למוות דעתם בכלכה היפך דעת החורב, וסיפך דעתם האמיתי, וע"כ לבחי' זו קראוהו חז"ל שכתה החורב, וזכוו הרעב שהתנצח עלי' הכציה שחי' לעמוד צעקצחא דמשיחא, ומקורה מלד שליטת החיזיונים, משרש עשר מדרגות העומאח כמ"ש בצח"ק הרי"ל.

ובעי'ו מבואר בספרי' דגל מ"א פ' מסעי מה ששטת מא"י הצעעע"ק זל"ה בשם סי' ברית מנוחה, כי בחורחיו הקדושה יש מים מחוקים ומים

רעב זיך איז צימי אדסי"ה, כמ"ט ארורס האדמה בעבורך, וכו' צימי נמך כמחור צמדש למדודו מקראי, אמנם צימי אצרכס היי רעב כפול, דע"י רעב נחכו' צלצל כמוחות ועירוף הדעת, ועד מדרך האמת בחוס"ק, ואפי' מאותן שלמדו תורס אלל אצרכס נעשו נבוכים דעתם ולא השיגו דעת התורה האמיתי וכלל צורכ, וזכו רעב. של שכתה התורה, וצחי' רעב זיך איז הרשון צימי אצרכס, שדד ח"א לא נחפרסמח ידיעת התוס"ק לרבים, ולא היי שייך אלל צחי' זו דשכתה התורה. ומח מיירי הפדרי"א מ"ש מיום שנבראו שמים וארץ לא צא רעב אלל צימי אצרכס, וכוונתו על צחי' רעב היי, דלל היי שייך דורות שלפניו, וצימי היי רעב הראשון ממין זיך, וצא ח"ש מה דחייב צי יתקן ויזי רעב צארכ מלמד רעב הראשון אשר היי צימי אצרכס, ולכאורה מה צורך להזכיר זיך ולמנות ממנו, וכן הקדש הרמב"ן ז"ל כ"ל, ולדרכו אפשר דכוונת הכתוב דרעב שצימי יתקן היי ג"כ על צחי' היי שבי' צימי אצרכס, דגם יתקן אצימי פירסם אלקותו ית' לכל צחי' עולם, כאומח"ל מה אצימי גייר גרים אף הוא כן, ולמד תורס כאמר"ל זקן ויושב צישיבס היי, ועכשיו שצא רעב לנסותו נעשה עירוף גדול ומכונה מחולקים עליו, וצלצל הדעת דידעות נפסדות, ח"ש מלמד רעב הראשון אשר היי צימי אצרכס, עכשיו יתוסף צלצל ורעב של שכתה התורה, וקרא בכתוב לאותו שצימי אצרכס ראשון, דצחי' זו של שכתה התורה היי זיך הראשון מיום שנברא העולם, ואותו של יתקן היי שני לו, וש' אליו צצחיתו, ועי"כ תלסם הכתוב צ"י למנות ממנו, ומתוך קושיה הרמב"ן ז"ל

האמיתו לדבריו עד עכשיו ולמדו תורס מפיו, עכשיו נעשו נבוכים דעתם, כי לא היי פתחון פה להשיב להחולקים עליו וכוונתם אותו, כגם שצרכו עוד טרס צא רעב כמ"ש רכז צ"כ המורה היי, אלל עכשיו נכסיה רעב נחכו' צלצל כמוחות ועירוף הדעת גם לאלו שזיזו מאמינים צו כזר.

ובזה יתבאר דברי המדרש היי (קושיה ט') ויחי רעב צארכ ריב"ל פתח ערף נתן ליראיו עירוף נתן ליראיו, ר"ל ע"י רעב ח"ש שחלו ית' ונתן לו ערף ומחן ולא סבל ער רעב, אלל היי צא נסיון גדול לצד גודל עירוף הדעת וכוונות שסבל בשביל רעב הזה, וצערק היי לו לח"א ער גדול דע"י נחמטע ומתקטן השפעתו, ולא היי בטוח להמשיך צי"א לאמות הכו"ט כאשר עשה מקדס ולפנים, דעכשיו ע"י גודל צלצל כמוחות נחמטע השפעתו, וכלל זאת עמד בנסיונו ולא הרבה אחר דבריו של הקצ"ה כמ"ש רש"י ז"ל דזו היי צחי' הנסיון של רעב, ולדרכו הכוונה שלמדות כן היסורין והקלות וכוונות ועירוף הדעת שסבל עבור רעב, קבל הכל צמחמה ולא הרבה אפי' צמחצב לשנות שיעתו, ולמנוע ח"ש מלפרסם אלקותו ית' בעולם, אלל כמח"ל ומקדס נעק בכל מקום צואו, שד' הוא האלקים וכל הע"י הכל המה ואין צבם מועיל. ומתוך (קושיה ח') היי, דבי' טעם הנסיון כדי להראות צדקת הדיקן ואכצתו השלימה נגד המקטרגים וכל צחי' עולם, וכולס ראו והטירו אכצתו השלימה, שעמד צנסיון וסבל כל הציונות העלמוס, ח"ש רש"י ז"ל שבי' רעב לנסותו אס ירבה אחר מידותיו של הקצ"ה, ודי' יוכר לכל הרבוי לצו, שראו הכל שאינו מהרבה אחר מידותיו ית', ואדרבה עוד הגדיל ענה ותושי' לפרסם אלקותו ית'.

ומעתה לדרכו אפשר להשוות דברי הפדרי"א וכו"מ"ר דלל פליגי כלל, דמ"ש צמד"ר י שני רעבון צא לעולם, ואותו שצימי אצרכס נמח לשלשי, מיירי צרעב ללסם כפשוטו, והראשון ממין

ולפי היי אפשר לתקן קושיה צב"ח (הוצא לעיל קושיה י"ב) עפי' פשטות. ויוצן עפי' הכחי שכתב הרמב"ן ז"ל צ"כ וישלח, על הקושיה דאיק עשו צני ועקב הדיקים המעשה הזה, לשפוך דם נקי להרוג כל אשוי שכם, ובראיו להם שיהרגו שכם לצד, אלל כל אשוי העיר מה חטאו, ויתר הרמב"ן ז"ל שבי' תלסם עובדי ע"ז ומגלי עריות ועושים כל

ולדת עבלי החוסי' עד שצאו ישראל לסיני לא יאלו
מכלל בן נח.

והנה מסקנת הגמ' בסמדרין פרק בן סורר ומורה,
דביי אינו מלו' על קידוש'ש, ואם אכסוכו לעבוד
ע"ז ועבור ואל יכרג, וקו"ל לכל מי שגא' בו ועבור
ואל יכרג, אם נכרג כ"ז חובל בעלמו, ועובר על
מ"ש ואך את דמכס לנפשותיכם אדרוש. ומעתה אם
נימא דביי' לא"א דין ב"י, ח"כ לא ה' רשאי
למסור נפשו על קידוש'ש, ואם מסר עלמו מתחייב
בנפשו, ואינו מהרלוי שיעשה לו נס, מאחר שחבל
בעלמו ועשה שלא כדון, ועכ"פ ממה שיעשה לו נס
והאלו ית, נחבדר שבי' לו דין ישראל עכ"ד ז"ל
יעיי'ש שפי' צא דברי המדרש והפסוקים, והנה
מתחילה הביא הפר"ד דעת הרמב"ן ז"ל דמעת שצא
אזכרס דברית הי"ל דין ישראל, ולפי מסקנת דבריו
הכריח דביי' דין ישראל עוד צאור כשדים, ומחבדר
כן ממה שביי' ית' דרך נס כג"ל, וזה ה' זמן
הכרג קודם מילתו, וכ"כ ח"א ה' הראשון שביי'
דין ישראל, ושם ועבר הי"ל דין ב"י, ואפשר שזכה
חלע"ה לה, לפי שכל גמיות ישראל היו כלולים בו,
כדליתא דרז"ל, וכל מה שיש בעק' יש בשורש, וע"כ
דינא הכי שיהי' לו דין ישראל, ומעתה ל"ק קושיא
הראש"ד מה שלא מיתו שם ועבר, דודאי היו מוחין,
אלא שלא מסרו נפשן צפרסכיא כמ"ש המגדול עוז,
דמלך עלם דיון לא ה' רשאים למסור נפשם, דביי'
אינו מלו' על קידוש'ש, ואם נכרג כ"ז חובל בעלמו
ואסור, והראשון ה' אזכרס שמסג"פ למחות בעושי'
כג"ל.

ובל"א"ה ל"ק קושיא הראש"ד ז"ל, כי אין אדם
נוגע במה שמוכן להצירו אפי' בעניני עבדות
השם, וכ"א הוכיח מתחילה בהריאה לעבוד את השמי'ת
כפי חנינתו וכפי שורש נשמתו, וא"א לאדם אחר
זולתו לזכות לה, וכענין שאמ"ל בשמי"ה, שמשרע"ה
ראי לעשות המשכן, ובראה לו הקב"ה בספרא דאדם
קדמאה, וא"ל דמאותה שעה התקנית לבגלל לכך,
וכן מלוינו צפי הפועלים צ"מ, שמואל ורחינאה
דלג **אחתי** מילתא לרבי למסכ'י, וא"ל לרדי

חופעות השם, ועברו על ז' מלות שנלעו, וביי' אזהרתו
זו מיתחו, נמלא שביי' חייבים מיתח מן כדון, אלא
שלין כדבר מסור ליעקב ובניו לעשות ככם כדון,
ועכשי עשבו מעשה נבלה זו ועמלו את אחותם,
לר' בשנמים הקדושים להקם מהם חרב נוקמה
ועשו כן, ולא בשביל כמעשה הזה, כי אין דגים
למיתח, אלא שדמם ה' נחשד להם למים עכ"ד ז"ל
ובזה יובן מה שדא ח"א שמה יכרגו אותו ולא
ירלו לעבור על איסור אשת איש, דלפי שיעתם הכחצת
ה' נדון אללם למחוייב מיתח, מפני שכפר באמונתם,
ומעטס זה בשליכו נמרוד לכבשן האש, וע"כ חשש
שיבחרו יותר להרג אותו, דאין צא משום שפכ"ד
לפי דעתם הכחצת, דמחוייב מיתח בל"א"ה ולא ירלו
לעבור על איסור מיתח שביי' מחבדין עלה.

ואפ"ר עוד צחקס מ"ש הרמב"ם (צפ"ח מה'
ע"ז) דדורות שלפני אזכרס נשתתה השם
כנכבד והנורא מפי כל ביקוס ומדעתם, וכל עם
הארץ הגשים והקענים חנים וידעים אלא הלאה
של עז ושל און, וגם החכמים שבהם מודמין כן וכו',
ואל ה' שום אדם מכיר ומאמין בצו"ה, זולת יחידים
כגון חנוך ומתושלח נח שם ועבר, עד שצא אזכרס
ופירסם אלקותו ית' וגבר עליהם בראיות וכו',
וקבסה הראש"ד ז"ל הרי ה' שם שם ועבר, ואין
לא היו מוחין בכם, וחיין שביי' מתחבצים מהם
עובדי ע"ז, והביי' ז"ל בקשה על חירונו שביי'
נמרוד וכל מלכותו צפרסכיא, עבדו ע"ז, וכו' מכריזין
עליהם למכרן כאמרי"ל, ובמגדול עוז מתחין קושיא
הראש"ד ז"ל, שביי' שם ועבר מוחים צקרוציהם
ומלמדים בבתי מדרשות לאותן שצאו אללם לשמשן,
אבל לא מסרו עלמן להריגה כאחע"ה, לפרסם לכל
צאי עולם אמונת היחוד עכ"ד ז"ל, וכעיי' כתב
הכ"מ ז"ל, ולכאורה ה' גופא עעמא צני, מדוע
לא מסרו נפשם להריגה כמו ח"א, ויובן עפ"ימ"ש
הפר"ד דרך האחרים (דרוש צ') במה שנתלקו
אבות העולם (הוצא ברמב"ן ז"ל פ' אומר בענין
מצדק), ולדעת הרמב"ן מעת שצא אזכרס בבית,
היו כול ובניו דין ישראל להם ובגויים לא יתחשבו,

חזי לי בספרה דאדם קדמאה, שמואל ירחינאה חכם יחקרי רבי לא יחקרי, ודברנו בפ' פקודי הארבעה בבחי' זו בראיות ברורות מדברי רז"ל עיי"ש, ומעשה אין שום קושיא מה דלא זכו שם ועבר לבחי' זו של הצרכים, ובודאי שגם הם היו מוחין בקרובים וכל חלו שצאו לגבולם כמ"ש המגדול ע"ז, חלל שלבחי' זו שזכה הצרכים לפרנס לכל צאי עולם חלקותו ית', ולמסור נפשו על קדושת שמו ית', לא זכו הם חלו', ומלך דרין לא היו מחוייבים בזה, ומלך הזכות ה' עבודה זו מוכיח אל הצרכים, וזכר זה הוא מלך שורש נשמתו.

ומערתה לא יקשה קושיא בעי"ת הני"ל, מה שחש הצרכים שמה ובהגורו כדי שלא יעברו ע"י איסור ח"א, ומדוע לא ימנעו כמ"ש מאיסור שפכ"ד שצ"נ ג"כ מזהר ע"ז, חמסם מה שחש הצרכים שלא ירצו לעבור על איסור ח"א, לא לזר יראת שמים ימנעו מלעשות כן, כי ידע ח"א שאין צהם מידה זו כלל, וחשודים לעבור על כל מצות צ"י, חלל שללד הבושה ימנעו מה, כי ה"י העריות ענין מתועב גם חלל האומות, כמ"ש רש"י ז"ל דמיונות המצב קבלו על עמלן להיות גדורים בעריות, וכמ"ש בזה"ל שער הבחינה (פ"ה), דמיונות הבושה מרובה חועלתה ותקנתה, ולולא היא לא היו מאכסנים חסכנאי וכו'. ולא גומלים חסד, ורוב צנ"ח לא היו מכבדים אצותם, ולא היו ממנעין מעצירה לולא הבושה יעיי"ש שהאריך, חמסם ענין הבושה לא שייך, חלל צומן שיש מי שמוחל בצעת מחאה נגד עוצרי עצירה, ע"כ ממנעים מפני הבושה כדי שלא יחלל קלונם לרצים, חלל צלפס מוכיח ואין מי שגוער בעושי רשע, ואדרבה עוד רוצם מחפין על מעשיהם הרעים. בודאי לא ימנעו מעצירה מפני הבושה, ולכן כ"ז שח"א קיים וכו' מוחל בעוצרי רצונו ית', היו ממנעים מאיסור ח"א מחמת הבושה, חלל חש הצרכים פן יבגורו כדי שיוכלו לעבור על כל עצירות צאין מפרע. ומתוך קושיא בעי"ת ז"ל.

חזי נפשו מהרג, וכלל עפ"י דינא חסור להפקיר נפש מישתאל לעריות, אפי' כדי להציל הרבה נפשות, ובזה שזיה לאמור אחי הוא הפקירה לנ"י, וכמו שטען פרעה חלו למה חמרת אחותי היא וחקק אותה לי לאשכ, ואפ"ל כי לא חששו שמה חכשל שרה צאיסור ג"ע ותלקח לפרעה בלונם, כי ב"ל ע"ה להמלט מזה בדרך הטבע, כמ"ש ז"ל. דאסתר לא נכשל במשכב אחוה הרשע חשורש, חלל שידה הכניסה תחתו בדמותה, ופי' זה בספרי"ק זרע קודש מאמ"כ אל חדמי בנפשו וגו', שהזכיר מרדכי הדין שחכנס למלך נצקס על הלל כל היסודים, ובעת כזאת לא חשש דמיון להכניס שידה תחתו בדמותה, כדי שלא יביו כוחות העומתה מעורב בנם, וצביעושה שחלמח בסיבת כניסם זו, ועיי' גם זכ קיימו וקבלו כל ישראל החורה בלונן, כמלכמ"ל קיימו מה שקבלו כבר, ועיי' לא רחש שיהי כ"ז בסיוע כוחות העומתה, וז"ש כ"ה הרשע תחרישי צנת הזאת ר"ל ולא חייבם בעלמך, רוח זללה ועמוד ליכודים ממקום אחר ר"ל מכוחות העומתה, ועיי' הזכירה שלא חששה דמיון עיי"ש. עכ"פ ה' צנה הלידקים להשתמש בשדים, וכמו שחלנו ברש"י שהשתמש בנן חמליון וכמ"כ הרבה תנאים, ולפי"ז לא היתה שרה צסכנה להכשל ח"י, כי ב"ל ע"ה גם בדרך הטבע להמלט ממנה, חלל שלא הולירו לה ועשה הש"י"ת גם שלא בדרך הטבע ומלך הקדושה, כמ"ש וינגע ד' את פרעה ואת ביתו וגו', וזהו צלילות מלך קדוש, כמ"ש ע"כ"פ על דבר שרי אשת הצרכים, עפ"י דיבור חומרה למלך כך וכה, וזהו הקצ"ה שיהי' הגם צלופן בזה, דעיי' נחצר לכל שלא נגע בזה, ופרעה עלמו הודר ופירסם כן במשפטי"י ז"ל ע"כ"פ ואת כל ויובחת, משא"כ חלו ה' עיי' דמיון שידה לא ה"י נחצר לכל שהכניסה שידה במקומה, גם ה' הכרה שיהי' בדרך זה, כמ"ש צוה"כ דלקותה לא גרים חלקותה לבחר כן דילקון מלרים בנגעים גדולים, מה להלן עשר מכות אף כאן עשר מכות.

ומערתה נבוא לתרן קושיא המפרשים, ולמה ז' אע"כ לשרה שחמור אחי הוא כדי להציל

ומערתה צלחת הצרכים ושרה לא סמכו לנחמיה

על דעיי' דקיי"ל אין סומכין על הגם, חלל שיהי'

ומתאר' ליקח מתנות, כמ"ש במלך סדום שאפי' מה שבי' מגיע לו מדינה לא רחל לקבל, וא"ש דברי החרגום יוצ"ע עה"פ ולאצרכם הטוב בעצורם ויבי לו לאן וגו' וכו' לי' מדינה, שאכ"י ע"י המתנות שנתן פרעה הטוב לאצרכם, שעי"ז הכניע כוחות העומאה לשוע עליהם כנ"ל, אבל לא נהיה ממנוס לנורך החזקת ציתו והתלמידים, אלא ויבי לו לאן ובקר וגו' ודייק החרגום יוצ"ע וכו' לי' מדינה, שבי' לו כל אלו משלו ומלך הקדושה, ולא ממה שנתן לו פרעה, כי אותם נתן לבני הפלגשים, ורלונו בזה בי' רק כדי להכניע כוחות הרע כנ"ל.

ועתה נבוא למאמר הכונה קדים (בקושיא א') לבאר כפל הלשון לך לך אל ארץ המוריה, וגקדים מ"ד צב"ר (פני"ו ס"ה) ויאמר יתחק אל אצרכם אציו ויאמר אציו, בא לו סימ אצל אציו אצרכם, אמר לי' סבא סבא אצרכם לנך, בן שיתן לך לך' שבע אחת הולך לשטחו, ח"ל ע"מ כן וכו', ובתנחומא מבואר המאמר זה יותר ח"ל, קדמו בשטן בדרך וגדמה לו כדמות זקן, ופי' בזה"ק דודאי אילו יעמוד לפניו כשטן לא יאחד לשמוע לו, וע"כ התלבש בלבוש זקן להתחוכך עמו, עד שאמר לו שאין זה לוי השי"ת אלא השטן העשירי, וכי תשמע מן המשטין ותאצד גשמה שתחייב עלי' דין, ח"ל אצרכם לא משטין בי' אלא הקצ"ב ית', לא אשמע ממך, בא לו אצל יתחק ח"ל ברא דעלובתא הולך הוא לשחקן וכו' הכ"ד ויאמר יתחק אל אצרכם אציו ויאמר אציו, למה אציו צ"פ, כדי שיחמלא עליו רחמים וכו' ח"ל ית' להבוא גברא דיגער צי', ופי' המפרשים שהתפלל אצרכם שיגער ד' בשטן וימנעו מלהסיתו, ומיד וילכו שניהם יחדיו זה לעקוד זה לעקוד וכו' עכ"ל המדרש. ולחזור ל"צ הלשון שהשיבו אצרכם וח"ל על מנת כן, ובתנחומא חיתא הלשון אעפ"כ, דמשמע אעפ"י שיש ממש בדבריו מ"מ לא ישמע לו, והי"ל להכחישו על פניו ולומר לו שמשקר.

אמנם נראה שזה עליו השטן בעטות חזקות כ"כ, עד שח"ל בי' לו מה להשיב, ועיין בדבריו

לכס עכ"כ גם בדרך הטבע להגלל כדאמרו לעיל. אמנם חש אצרכם פן מתנת תאותם הרעש שיראו לפגוע בנ"א, יראו להרוג אותו כמו שביארנו לעיל, ועל זה לא בי' לו עכ"כ כנ"ל להגלל ע"י שיעש אצרכם דמיון וישלח עד בדוגמתו, ובכל מקום נבוא רחל אצרכם לתרסם אלקותיו ית' וללמד חורב עם התלמידים, ולהשפיע חורב וירחא לרך אב אש לדיק ופס קדוש כאצרכם, ולא בי' ראשי לשלח עד בדמיונו, כי בי' לרך להיות בזהגלות חמותי, כשבי' רחל להשפיע חורב ויר"ש, וא"א שבי' בסיוע כוחות העומאה, וע"כ בחר אצרכם שאמר אחותי ביא, כדי שלא יסגורו ולא רחל לסמוך על כנס צוח, ומשום חשש בשלון ג"ע לא פחד, כי הי"ל עכ"כ להגלל מבלי שיסכמו על גם שלא בדרך הטבע, ומתוך קושיא המפרשים כנ"ל.

ולדרבנו ח"ל יבואר מ"ש רש"י ז"ל למען ייעצ לו בעצור יתנו לי מתנות, גם למה הקדים המתנות למאמר וחיטה נפשי וגו' (עיין לעיל קושיא י"ג), ויוצן עפ"י"ש בילקוט ראובני בשם ספרי"ק עשרה מאמרות, ח"ל שאין מתנות הללו אלא שם עומאה שנתן ממזרים, להנחיל אותן אח"כ לבני הפלגשים, דכחיו ולבני הפלגשים נתן אצרכם מתנות וזהויותו שלט על שם עומאה עכ"ל. והנה הבאנו לעיל מדברי הספ"ק דהרעז ושכחת התורה הכל מנד שלטת החילונים, וכמו"כ בלבול המוחות ועירוף הדעה מהחולקים עליו בי' הכל מנד התגברות ושלטת כוחות העומאה, והביא זה ראו להורגו ונילו מהם בדרך גם כמו שפירשנו לעיל בזהמסיב, ולחיותם ברע, וע"כ רחל אצרכם שיתנו לו מתנות שמות העומאה כדי שישלח עליהם, דע"י שהמזרים בעצמם ימסרום לו, ויבועלו כוחות העומאה, ויקל לו יותר להכניעם ויגלל מרעם וישאר בחיים ולא יעצר לנם שלא בדרך הטבע.

ובזה יבואר קישור הכתוב למען ייעצ לו בעצור יתנו לי מתנות, ועי"ז וחיטה נפשי בגללך, וא"ש שהקדים המתנות, דבקשה המתנות חיתה לסיבה וחיטה נפשי כנ"ל אבל בזה לא בי' ח"א רחל

נסב את אצרכם נסיון אחר נסיון, שנחשב לו כאילו קיים שנייה ושניהם נקראים על שמו. וזוהו אפילו הכפל לך לך אל ארץ המור', כי בצויות רמז לו על צ' הליכות כמ"ש ז"ל במדרש וילכו שניהם יחדיו זה לעקוד זה לעקד, ושני הליכות אלו שלו ושל יתחק נקראו על שמו, ונרמז במה שנעטו' בלשון לך לך צ' הליכות, (ומחזור קושא ח').

ואפ"ר עוד בחי' במשה"כ לך לך וירמוז על צ' הליכות, עפומ"ש ז"ל במד"ר (פ"מ ס"ו) אמר הקצ"ה לאצרכם לא וכבש את הדרך לפני בניך, את מואל מן מה שכתוב באצרכם כחצי צביון וכו', באצרכם כחצי וירד אצרכם מלרימה, וצוה"ל כחצי וירדו אצותיו מלרימה וכו', ומוזה וכולך כל מה שאירע לאצרכם אירע לישראל במצרים, ומעשה אצות. סימן לבנים. ואיתא במד"ר פ' מקץ, כששלה יעקב את צביו למצרים התפלא שהצ"ה יתן להם רחמים לפני האיש ושלח את אחיכם וגו', ודרשו ז"ל ושלח את אחיכם אלו עשרת השבטים, אחר ואת בנימין זה שבט יהודה ובנימין וכו', ונרמז שם כל הגלויות, ואני כאשר שכולתי בחורבן ראשון שכולתי בחורבן שני לא אשכל עוד, וכזה הרמזין ז"ל דהכוונה בדצריהם ז"ל כי ירידת יעקב למצרים וירמוז לגלותו ביד אדום, (כי מצרים שורש כל הגלויות), וראה הנביא הענין מתחילתו, והתפלא סחם לשבח ולדורות עכ"ד ז"ל וע"כ כשאמר לו הקצ"ה לך לך מארץך וגו' וזהו להיות נודד ממקומו ולילך בגלות, רמז לו על כל הגלויות שיטערו על צביו, כמבואר במדרש צפירות כל מה שכתוב באצרכם כחצי צביון, וא"ל הקצ"ה לא וכבש הדרך לבניך. ויוצא בזה מ"ש לו הקצ"ה אל הארץ אשר ארץך ולא גילה לו המקום, כי ענין הגלות תלוי בצחירה, ואילו זכר ישראל היו נכנסין לא"י מיד, ולולא הכחש לא ה' גלות ולא חורבן, ובמדידתו דתלוי בצחירה א"ל שיבוא הבצואה עלי' צהנגלות, ודבורו ית' מברכה, ונכתב רק ברמז, וע"כ לא גילה לו ית' המקום, דהליכה זו רומז על הליכת הגלויות כנ"ל, ויבואר בזה הליכה כפולה שפסוק לך, כי רמז לו ית' על כל הליכות

(בדרושים לר"ה) שגם אצרכם הרגיש שאין רמז בצויות לשטחו, וכמו שדרשו ז"ל ולא עלתה על לבי זה יתחק צן אצרכם, ואיתא במד"ר שא"ל השטן כך שמעתי מאחורי הפרגוד שם לעולה ואין יתחק לעולה, א"ל כך עונשו של בדאי שאפי' אומר אמת אין שומעין לו, משמע שהרגיש אצרכם שיש אמת בדצרוי, וכמו שפי' בספרי"ק עכ"פ וישלח אצרכם את ידו ויחך את המאכלת, שא"ל הרגיש בצצרוי, ובי' אצצרוי מושכין אותו למח שהוא רמז בצויות ולא אל זולת, ובמעשה זו כי' אצצרוי כבדים עליו, דבאמת לא כי' רמז בצויות שיטעם את יתחק, ע"כ כחצי וישלח את ידו, אמנם אפי' שהרגיש וידע כ"ז, ולא כי' לו פ"פ להכריע לשטן ולסחור בענותו, אלא לפי שהי"ל נבואה ברורה ושמע מפי הקצ"ה כך לא הכריע כלום, וח"ש לו אפס"כ, ר"ל אפי' אם כי' אמת כדצריך לא אשמע לך, וכיון שלא הועיל השטן אלא כלום בזה לו אלא יתחק צעננה זו, שמה שא"ל אצרכם צמנות הש"ה איתו נבואה ברורה, אלא השטן הטעהו וכמבואר במדרש, עד שיחך א"ל לאצרכם אצו אצו שיתמלא אצו רחמים, וא"ל התפלא עליו שיגער ד' בשטן ומיד וילכו שניהם יחדיו זה לעקוד זה לעקד.

ורפ"י הנ"ל יתורן בפשטות קושית האב"ק והראצ"ע ז"ל מדוע לא נתייחס הנסיון גם ליחחק, שהי' צן ל"ז שנים ופשט פארוה ע"פ המצת, אמנם לפי"ד המדרש הנ"ל מה שעמד יתחק בנסיון וזהבצר נגד טענות השטן, הי' ע"י כחו וחכותו של א"ל שהתפלא עליו יגער ד' בשטן והלילו ממנו, ע"כ מתייחס גם הנסיון של יתחק לאצרכם, ע"ד שאמח"ל משה זכר וזיכה את הרבים זכות הרבים תלוי בו, כמ"כ לענינו באמת גם ליחחק הי' נסיון גדול ועמד בנסיונו, אלא גם הנסיון של יתחק מתייחס אל אצרכם, ושניהם נקראו על שמו, וזוהו אפילו דברי המדרש והאלקים נסב את אצרכם בה"ד נתח ליראך גם להתנוסס נסיון אחר נסיון, ולדרשו הכוונה כי' כי' כאן נסיון כפול נסיון לאצרכם וליחחק, ושניהם נתייחסו על שמו של אצרכם כנ"ל, וח"ש והאלקים

אנו יודעין איזו חציבה וכו', ר"ל דשניסם בחינתם שו', וזם בחי' לא וכבשם בדרך לבנין, וזה יסוד קיומנו בגלות במד' הזה, מה שכתבין ופעל ח"א בזכותו הגדול, דרך ומסילה לעבור בה, ולילך בעקבותיו עד שירחם ד' עלינו ויוליאו ממאסר הגלות, וז"ש ח"א יודעים איזה מהן חציבה, ופשט לי ממה דכתיב אל ארץ המור', היו אומר בשני' חציבה מן הראשונה, וכמו שפירשנו לעיל שגרמנו בה כל הבחינות חורה וזיכרונ' כחומרת' הר המור', שמשם ילך הורחב ישראל (עיין בדברינו לעיל באריכות).

ועתה נבוא לבאר דברי המדרש במשל לצירח דולקת וכו' (עיין לעיל קושיו' כ'), ואפ"ל בבקדס מה שפירשתי כבר (עיין בדברינו עקב תשכ"ו) דלכאורה יפלא מה שכתובים ההורח כ"ל להתרחק מן המסית, כמ"ש לא תלכוד ההורח כ"ל להתרחק ומכמינן לו עדים וממוינין להרוג את המסית אפי' לא עשו מעשה על פיו, ואין עושינן למסית ואסור ללמד זכות עליו, והרמב"ם ז"ל כתב (בפ"ו מה' דיעות) אם היו כל המדינות וכו' נוהגין בדרך לא עוז ילך למערות ולמדבריות שלא להתערב עם אנשים רעים ותעלזים עי"ג, וכ"ז מגדר הבהרקה שלא לימשך אחריו, ולכאורה מה יוסיף המסית את זה על הסתם ה"ה"ר, וכי יוכל הוא לברע יותר ממנו, ואורצב כוחו של ה"ה"ר חזק יותר, כאמרז"ל (קידושין פ"א) חזי דאת נורא ואנא צירח, ואמרז"ל אלמלי הקציה עזרו אין יכול לה, ומה יוכל לעשות המסית עוד להוסיף עליו, ומכאן כל הפחד והאזהרה שנגזרונו להשמר ממנו, ויתבאר עינינו צורכין פ' וישב (דף קפ"ה ע"א) שהקציה אמאי כתיב בראובן למען האיל אותו מידם להשיבו אל אביו, וכי לא חייב בראובן להאי דאיונו נחשים ועקרים יצאון לי, ואיך אמר להשיבו אל אביו וכתיב למען האיל אותו, ואמרז"ל צורכין דהכלה ה' צומה שהאיל מידו בעל בחירה, דזעירין איונו דוכלו לאשתאזא מידהם, אבל בנחשים ועקרים אי איזו צורכין, קוצ"ה ירחיש לי ניסא וישתאזא מנייבו ע"ל, וכמו"כ יש חילוק בין מעשה ה"ה"ר למעשה המסית ומדיח.

ונסיונות הגלות, ואש"ה היו כלולים בו נשמת כל ישראל, ובמ"ש לו ית' כך לק גרמנו כל מה שיארע לישראל בענין הגלות עד סוף כל הדורות וא"ש כלשון לק לק.

ועד"ז יובן מ"ש בדברינו בחיי לק לק מלשון ליכנך, שא"ל הבו"ת להתרחק מהם ואל תתלכלך עמם ע"כ בדברינו בחיי ז"ל, ולדרכנו אין הכוונה בזה על הצרכים, כי לא שייך אללו בחי' חששא זו, ואמנם לפי שכליכס זו גרמנו כל הגלויות כנ"ל, ובעו"כ ע"י חוקק הגלויות נעשים מלכלך בעוונות ופשעים, ויתעברו בנזים וילמדו ממעשיהם, ומרוב עתים וימים וגולה אחר גולה, יגדול נסיונות הגלות הסכנה גדולה מאוד להתלכלך ח"ו בעוונות ופשעים, ואמנם ע"י שמד ח"א בנסיון בגלות, בזה נתן כח ועזר לבניו אחריו, שיקל להם יותר לעמוד בנסיון ואל יתלכלכו, כמ"ש ז"ל שחמר הקצ"ה לא וכבשם בדרך לבנין, וז"ש לו ית' לק לק להתרחק מהם ואל תתלכלך עמם, בגם שחמ' לוי זו לא נלך לאצרכם, ולא שייך אללו חששא זו, אבל ה' לוי זה ע"ד לא וכבשם בדרך לבנין, וייעיל לדורות ישראל בגלות, שיוכלו להתגבר ולהתרחק מהרשעים שלא יתלכלכו על ידיהם.

ובבמ"ב צ"פ עקידה רמז לו ית' כל הגלויות, כמ"ש ז"ל במד"ר ע"פ וירא זכנה איל אחר נאחז וגו', ר' לוי אמר לפי שכי' ח"א רואה את האיל נחתם מחורש הזה וכו' ומסתבך בחורש אחר, ח"ל הקצ"ה כך עתידין צנן להסתבך למלכיות מצבל למדי, מן מדי ליון ומיון לאדום, וסופן ליגאל בקרינו של איל וכו', ויתפרש לק לק בהליכה כפולה בבחי' ה"ל, שרומז על כל הליכות וכל הגלויות והנסיונות שיעברו על ישראל עד סוף כל הדורות, וזה ה"ווי בבחי' לא וכבשם את הדרך לבנין, שעי' שעמד ח"א בנסיונו, הכין כח ההתגברות לדורות העתידים שיקל להם יותר להתגבר ולעמוד בנסיונות הגלות, וגם לשון לכלוך שפי' רבינו בחיי יתפרש בעקידה על בחי' הגלות ושניסם בחינתם שו', וזה יובן דברי המדרש (קושיו' ב') צ' פעמים כתיב לק לק, ואין

לעשות, ואיך ינללו כל באי עולם מידם, וזה שמחה ואמר תאמר שהצורה הזאת בלא מנהיג, שהנהיגה מן השמים אינו שולט עליהם, כי אין לרצון הצויות למוט מהם הצחירה, וא"כ איך יעמדו מפניהם, הנין עליו בעל הצורה וא"ל הקב"ה אני הוא בעל הצורה, ואש"פ שאין מונעין הצחירה מצד"ה המסיתים ומדיחים, אצל מי שיש לו רצון אמיתי לעבוד הש"י ולדבקה בו, הבא לעבור מסייעין לו מן השמים וינל מן המסיתים ומדיחים בדרך השגחה נפלאה ובסייעתא דשמיא, ו"ש לו אני הוא בעל הצורה ויחאו המלך יפיק כי הוא אדוניך, וזה ה' תשובה על שאלתו.

ואפשר לתקן קושים הרא"ם והגו"א ז"ל צמח שחמ"ל הקדים הכתוב מיתחו של תרח כדי שלא יאמרו לא קיים אלש"י כיבוד אב וכו', ולכאורה עדיין לא יסתם פיהם צדק, דאם יחשבו שנות הדורות ינאלו שעדיין ח"י ב"ה שנים, ואם קראו הכתוב מה לעטם שהרשעים נקראים מתים, א"כ מדוע ייחס הכתוב מיתחו צחקן, וצגדר זה כבר למת יחשב עוד קודם בואו לתקן, אמנם צמח לא עבר אלש"י על מלוא כיבוד אב, כי לז' שהרצין תורה לתלמידים כמ"ש ואת הפסא אשר עשו צחקן, וחי' ית נפשא דשעבדו לאורייתא, וצוה"ק דקבע צחי ומדרשת וכו' כ"ל, ותרע רשע ה', ולקטע זה לא רצא ליקן עמו כי ה' שריו בלעז, ונעשה צדו חדודין חדודין שלא ה' יכול לסבול כל זה, כי צעט כעט שונא את העוב, וע"כ הניחו אצרכם והלך לו, ועשה רצונו ויית נפשא צדק, כי ה' עוב לו ליאחר יחידו לעת זקנתו, מלואות צמעשה אצרכם והרצת התורה שפעל ועשה, וכ"כ לגדל רשעתו, וע"כ הקדים הכתוב וימת תרח צחקן לפני יואתו של אצרכם, להורות דרשע ה' וקראו הכתוב מה דרשעים צחייסם קרויים מתים, וזהו חירון מספיק שלא ציטל אצרכם מלוא כיבוד אב, ואין כוונת המדרש דבשציל שלא יאמרו שיהי הכתוב את האמת והקדים מיתחו, אצל זה חירון אמיתי ומספיק שלא יוכלו לומר שלא קיים א"כ כיבוד אב, כי לפי ערך רשעתו של אצרכם ה' כבודו שהניחו והלך לו.

כי הוצ"ר אינו בעל צחירה, ועושה רק שליחותו וכפי שגשעו' ולא יותה, ומסית לכ"א רק כפי מה שצוהו לעמוד כגדו, הגדול לפי גדלו והקטן לפי קטנו כי אין הקב"ה צא צערוניא עם צרויותיו, עכ"פ יש גבול להסתחא, ומנאו צמדת ה"ל צפ' העקדה שאמר אצרכם שגער ד' צטטן ושחחק מלכסית עור, אצל אדם המסית שואו בעל צחירה גרוע הרבה יותר, ואין גבול לרשעתו, ועושה גם נגד רצונו ית', ואין גוערין בו מן השמים, כי אין מונעים הצחירה מן השמים מצעלי צחירה, וזהו טעם בהרחקת וכלאורה והשמירה ממנו עי"ש בדצרתו ה"ל.

ונקדים מ"ש הכוונת הוצתה צפ"ה משער יחוד המעשה, שהאריך שם צענין, שלפעמים אפשר שיהי' חכמת התורה לרעתו אם אינו על דרך האמת ח"ו, ונעשים מנחיצתה להפך דברי חלקים חיים צפעטים של שקר, וע"כ נמשלה התורה לאש, כמ"ש הלא כה דברי כאש וגו', מפני שמחירה העינים צאורה וכו', ושורפת ציקודה מי שנוטה מנחיצתה, כמ"ש (ישעי כ"ו) כי צאש ד' נשפט עכ"ל, ועתה נצאר המדרש ה"ל דהנה צימי אצרכם התחילו צ' אלפים תורה כאמרו"ל, וכל מקום בואו לימד דעת לעם ופירסם חלקותו ית', כמ"ש צוה"ק שקבע צחי מדרשות דלולפין ומורין תמן צרבים, אמנם רצא אלש"י גורל וביטולת המוחות ועירוף דעתם שנחבו ע"י הרעצ והסיומות שצאו עליו, עד שאפי' אותן שלמדו תורה אלא, הרבה מהם נאכפו וחזרו ולא האמינו, ונעפרו לכת החולקים על האמונה צצויות, ולאנו נעשה חכמת תורתם לרעתם ולאש חולה כמ"ש צחוה"ל ה"ל, דכל מי שנוטה מנחיצתה להפך דא"ת, אש התורה שורפתו וכו', ע"כ המשינו צמדת לא' שרצה צירה דולקת, כי צצחי' זו רצא אצרכם אצינו את מלך העולם, ויהי אלש"י דואג ומפחד, דאיך יוכל העולם לעמוד מפני המסיתים ומדיחים אלו, כי אחרי שם בעלי צחירה אין גבול לרעתם, ומאין יבוא העזר להגבר ולעמוד כנגדם, אחרי שאפי' מן השמים אין מונעים מהם הצחירה ואין מכריחין אותן, ומעתה לא יצ"ר מהם כל אשר חמו

ואגדלה שמך הריני מוסיף אות על שמך, שעד עכשיו
שמך אברהם מכאן ואילך שמך אברהם, ל"ב מבו ענין
הוספת האות ומבו הרמוז בזה.

ונבוא אל הביאור ונקדים מ"ש הרמזין ז"ל ע"פ
ויחי רעב בארץ ואליהם, כהן אברהם ירד למלכים
מפני הרעב להחיות נפש צימיו הצרות והצלות,
ובמלכים עסקו אותם חכם לקחת את אשתו, והקצי"ה
קם נקמתו בנגעים גדולים, וכו"ל מ"ש משם במקום
בכסף וצדק, וגם אה עליו פרעה אנשים לשלחם, ורמז
אלו כי ציוו ירדו למלכים מפני הרעב לגור שם,
ובמלכים ירעו להם ויקחו מהם הנשים כאשר אמר
וכל בית תחיון, והקצי"ה יקום נקמתם בנגעים
גדולים עד שיוציאם בכסף וצדק ואין וצדק מקום כד
מאמר, והחזיקו בכם לשלחם מן הארץ, לא נפל דבר
מכל מאורע האב שלא יחי בצי"ה, והענין הזה
פירשנו בצ"ר ר' פנחס בש"ר ארבעה, אמר הקצי"ה
לאברהם לא וכבש את הדרך לפני ציון, ואחר מולא
כל מה שכחוב צאצאם כתוב בצי"ה, צאצאם כחז
ויחי רעב בארץ, בישראל כתוב כי זה שנתיים הרעב
וגו', ובסוף הדיבור כתב הרמזין ז"ל ודע כי ארבעה
חטא חטא גדול בשגגה, שהביא את אשתו להזיקה
במכשול עון מפני פחדו פן יתגרבו, וחי לו לצעות
בד' שניל אותה ואת אשתו ואת כל אשר לו, כי יש
באלקים כח לעזור ולהילול, גם ויחילו מן הארץ שנעשו
עלי' בתחלת מפני הרעב, עון אשר חטא, כי האלקים
רעב יפדו ממנו, ועל המעשה נגזר על יצרו הגלות
בארץ מלרים וכו', עכ"ל הרמזין ז"ל.

ולכאורה יש סתירה בדבריו ז"ל מני ובי', שבתחלת
דבריו כתב שצליכחו למלכים וכל מה שאירע עמו
בדרך ה' הכל נצואה לקורות מה שאירע לישראל.
ועיי' הלאה הוכן כה הלאה לישראל צדק' לא וכבש
את הדרך לפני ציון, ח"כ אין ספק שכו' הכל ברו"ן
הציו"ת והשיג ארבעה צדקות שכן הוא ר"ן הציו"ת
שילך למלכים אף שלא נזכר בפירוש, וח"כ אין יוצא
מ"ש הרמזין ז"ל בסוף דבריו שחטא ארבעה בזה
ונגזר על יצרו גלות בסיבת חטא זה וא"א סתירה

ומה שיתם הכתוב מיתתו בחרן דוקא בקושינתו
לעיל, יוצן עפ"י"ש בגמ' ברכות (י"ז ע"ב)
ח"ר אשי בני מתא מחסיו אבירי לב יניבה, דקא
חזו יקרא דלורייחא תרי זמני בשתא, ולא קמגייר
גיוורא מנייהו, ופרש"י שכיו נאספים שם ישראל
בחדר לשמוע מדרש דרב אשי ובאלול לשמוע הלכות
ההג עכ"ל, וכמו"כ בחרה חכ"כ שכו' רשע עוד
לפני בואו לחרן, אבל בחרן ראה את הנפש אשר
עשה בחרן, ויח"א ית תפשא דשעבדו ללורייחא,
וכרצין ארבעה שם חורה לתלמידים הרבה, ואעפ"כ
עמד ברשעתו ולא קם ולא זע, ע"כ נפסק חיותו
ונפסק מקשר הקדושה, וקראו הכתוב מה בחרן דייקא
וח"ש.

*

עוד אפ"ל בדברי ר' לוי שבמדרש הניל, בבעור עוד
במה שדרשו ז"ל בצ"ר (ר"פ מ') ויחי רעב בארץ
וירד אברהם למלכים, כתיב הבה עין ד' אל יראו וגו',
זה אברהם, להניל ממות נפשו ממתתו של גמור,
ולחיותם ברעב, ויחי רעב בארץ, ולכאורה ל"ב דברי
מבואר בזה"ק פ' לך (דף פ"ב ע"א) דלארבעה מגמרי'
נחית למלכים ולא נזכר בשו"ת על ככה מדכתוב וירד
אברהם למלכים, ולא כתוב לך רד למלכים, וח"כ לפי"ז
עשה ארבעה פעולה טבעיות וזכה מפני הרעב, ומפורש
כן בקרא וירד למלכים לגור שם כי כד הרעב בארץ,
ח"כ מבו זה שדרשו ז"ל ולחיותם ברעב שהנילו הקצי"ה
ממתת הרעב, הרי יאל וזכה ממקום הרעב וכבר
ביארו בזה בדברנו לעיל ועוד לאלקי מילין.

ב) רמזן ייעב לי בעבורך ויחיה נפשי בגלגל פרש"י
ז"ל למען ייעב לי בעבורך יתנו לי מתנות ול"ב
וכי ה' ארבעה חומד למתנות הרשעים האלה, אחמהבה,
ועוד דקדקו המפורשים דכו"ל להקדים ויחיה נפשי
בגלגל שהוא העיקר בערך המתנות שהם עפלים אל'
ובמדרש ויחיה נפשי בגלגל זה מתן חורה ול"ב,
וכמו"כ יל"ד בתחלת הפרשה שדרשו ז"ל ואזכרך
בזמנו, מה ענין ברכה זו בערך רוס קדושתו של
ארבעה, ובדואו שלא ה' חומד למנוח ח"ו, ולא ה'
המנוח נחש אליו למאומה, גם מה שדרשו ז"ל

חטא הזה, ובארתי בספרי ויואל משה עמיד המדרש
תחומא פ' וישב, ע"פ ויוסף בורר מלרימה זשיב
לבו חזו מפעלות אלקים מורא עלילה על בני אדם
ארבי"ק אף הכורחות שחתם מציא עליהם, בעלילה אח
מציא, בזה ורואה כשכרה הקצי"ה את העולם, מיוס
הראשון ברה מלאך כמות, ואדם נכרה בששי ועלילה
נתלה בו שהוא הכורח המיטה לעולם וכו' וכן ביוסף
דכתיב ויוסף בורר מלרימה, אל תקרא בורר אלא
בורר וכו', הקצי"ה ה' מנקה לקיים גזירת ידוע תדע,
והציא עלילה לכל אלו הדברים וירדו למלרים עכ"ד
המדרש, ובאור הדבר שגזירת העונש היתה מוכרחת
לעם שראתה חכמתו ית', אלא דלא עבד קוצי"ה
דינא בלא דינא, ואין המדע להעניש בלא חטא, ע"כ
המסבב כל הסיבות מחמין לדי מעשה, שנסכיחו יגזר
העונש שמוכרח להיות על כל פנים, ועד"ז הסבירו
הראשונים כל החטאים שנאמרו צנזרים הקדושים,
שד' היה לידם ככה לעם הסיבה שהי' הכרח ואורך
להתגלגל על ידם, ועד"ז יתורו כל הסחירות הני"ל,
כי ענין ירידת אברהם למלרים ולקחת שרה לפרעה
הי' הכרח ואורך גדול בדבר שצביל תועלת ישראל
במלרים, כמבואר בטעמו בדברי הזוה"ק שהבאנו
לעיל, וצריך הבו"ת נסחבבו כל אלו הסיבות, ואע"פ
השיג ברות קדש שכן הוא ראון הבו"ת, אלא שאע"פ
גדול רום קדושתו נחשב לו לבחי' חטא ופגם מה
שבלק למלרים שלא בשרות, ועד"ז וסבבו נשערה
מאור, ואף זו נזמנן לו בגזירת מורא עלילה, שאזה
הקצי"ה לידו כן, כדי שיהי' צמח לתלות גזירת הגלות
לצניו עיי"ש בדבריו באריכות ויתבאר לך.

מני וצ"י, ובאמת מבואר בדברי חז"ל כי הליכתו
למלרים נמנה בין העשרה נסיונות שמתחבב האש"ה,
א"כ לכות גדול נחשב לו הליכה זו, ול"כ דברי הרמב"ן
ז"ל מ"ש שחטא בזה ח"ו, וכבר הי' דבריו בזה בספרי
ויואל משה (מאמר ב' סי' י"ח) כי גם באר"ק פי'
לך יש סחירה בענין הזה, והוא מ"ש שם (בדף פ"א
ע"ב) וז"ל א"ר יוחנן ת"ח כיון דנחת אברהם למלרים
בלא רשו, אשחטבדיו צניו במלרים ד' משה שנין
וכו', הרי מבואר שהי' בחי' חטא בזה ועל דא נגזר
הגלות לישראל במלרים, והלן (בדף פ"ב ע"א) איתא
שם אר"י ווי לאיוון חייביא דעלמא דלא ידעון ולא
משגיחין בעבדיה' דקוצי"ה, ואיוון לא מסתכלי דכל
מח דהוי בעלמא, מעם קוצי"ה איהו, דאיהי ידע
בקדמיתא מה דלבוו בסופא וכו', תא חזי אלמולא
דאנסיבת שרי לגבי פרעה, לא אלקי הוה, ולאקאותא
דא גרים אלקאותא לבתר כן, דילקון מלרים בנגעים
גדולים וכו', עוד שם באר"ק (דף פ"ב ע"א) תא חזי
רזא דמלא חי אברהם לא ייחית למלרים ולא יעטרק
חמן בקדמיתא, לא יכה חולק עבדי בקצי"ה, כגווא
דא לבניו כד בעא קוצי"ה למעבד לון עמא חדא,
עמא שלים ולקרצא לון לגבי', חי לא נחתו בקדמיתא
למלרים ולא יעטרפון חמן לא הוו עמא יחידא דיליה,
הרי מבואר בדברי הזוה"ק כי כל הענין ירידת אברהם
למלרים ולקחת שרה לפרעה הוי עובדא דקוצי"ה,
שהי' הכרח להיות כן שצביל העתיד לבניו, א"כ מהו
החטא שחטא אש"ה בזה ול"כ.

ובאור החמה בפירושו על הזוה"ק כתב לתוך סחירה
זו, דאע"פ שהי' ירידתו למלרים הכרח, מ"מ הי'
בחי' חטא בזה, כי הי' לו להמתין עד שיתאר הבו"ת
על ככה, והוא הקדים והלך מעצמו ערס שקבל רשות
עכ"ד ז"ל, אמנם גם ע"ז יש סחירה מדברי הזוה"ק
שם (דף פ"ב ע"א) א"ר יתא ת"ח דציגין כך לא פקיד
קצי"ה לנחתא למלרים, אלא הוא עצמו מגרמי' נחת,
בגין דלא יכה פתחון פה לבני עלמא, דאמר לי' כן,
ולבחר אנטער על אחתי' עכ"ל, הרי מבואר שרואן
הקדוש צ"ה היה באופן זה, שלא לנאותו על ככה
אלא הוא ילק מגרמי', א"כ מהו ענין החטא אשר

נחזור לענינו לתוך הדקדוקים הני"ל שצפח דבריו,
ונקדים עוד מ"ש ק"י הישחמ משה זל"ה ר"פ
בא (אופן ז') לפרש מ"ש הקצי"ה לאש"ה ועבדום
וענו אותם וגו' ואש"ה ילאו ברכוש גדול, ולבאור
מהו החשיבות של רכוש גדול צניו אברהם, כי מה
לו לבצע כסף, אמנם ידוע דא הי' בשכר העבודה
שעבדו צניו במלרים, דא"כ הא"ך יהיה הקצי"ה
לנזול, והנה אמר"ל צריש בכורות חין לך שום אחד
מישראל **מח** לו חשעים חמורים טעונים מכספם

ו"ש שזמדם מה ראה הים שנקרע ודלמא עדיין לא
הגיעה חלום הכנאי. שחתקיים לפי שלא נשלם זמנם
עוד, ע"ז אמר ישראל באים ורכוש מנרים בידם,
וממה שזכו לרכוש מנרים במלות הבויות מה ראי'
בדורם. דנשלם זמן שעבדום, אולם עדיין כי' מקום
לענון דלון ראי' מהרכוש, ולפשר שקבלו הרכוש
אף שלא גשלם זמנם, ומעטם שלא יכלו להסתממה
הוכרה הקציה להויתם מיד, ומגיע להם כן בשכר
העבודה שעבדו עד עכשיו, ואף שאמר הכתוב ואח"כ
יאלו ברכוש גדול אחר מאמר ועבדום וענו אותם
ארבע מאות שנה, כי אפ"ל דהפסוקים שלא על
הסדר נאמרו ואין מוקדם ומאוחר בתורה ומאח"כ
וגם את הגוי אשר יעבדו דן אנכי, ואח"כ יאלו
ברכוש גדול יתקיימו לפני כלות זמן ד' מאות שנה,
אולם א"ל לומר כן דלאמר' בפסחים (דף ו' ע"ב)
דבחד ענינא לא אמרי' אין מוקדם ומאוחר, אלא
מאי מוקדם מוקדם ומאי דמאוחר מאוחר, דאי לא
חינא הכי כלל ופרט אין בכלל אלא מה שבפרט,
למא פרט וכלל הוא זכו' עיי"ש, וזה יבואר אידך
דברי המדרש ראה ברייתא דר' ישמעאל שדרש כליו
ופרעו, ומוכרה שחד ענינא אין מוקדם ומאוחר
בתורה, ושפיר נחזרר לו ממה שראה רכוש מנרים
בידם, שגלמא כבר זמן שעבדום ואריך לקיים חנאו
להקרט לפני ישראל וכו'.

עב"פ מבואר מכל זה דעיי שזכו נכרוב מלרים
נקרע להם היום, וגם מה ראי' שנגדרו צעריות
ולא נעמעו במלרים כדברי ק"ץ זלליה הניל, ונקדים
עוד מ"ש ק"ץ הישמח משה זלליה צ"י ויגש עב"פ
וישלחני אלקים לפניכם וכו' להחיות לכם לפליטה
גדולה, עפ"י המבואר בזו"ק פ' יתרו דבשעת מית'
פקד ד' אח כל עמו, וראה דכלהו בני מדימונתא
בני קשוע, אין בהם אחד שגור בפסול ולכך נתן
להם התורה, ובהם באמת זה דבר פלא שיחי' עם
רצ גדורים כ"כ צעריות, בארץ שטופי יזמה ארץ
טמאה ומזוהם ערות הארץ וכלא תורה, ומבואר
במדרש דצרכות יוסף שעמד ביסמין נגדרו כל ישראל
צעריות וכו' הוא היסוד והגורם לנתינת התורה

והבטם על מנצרים, וצודאי שכן עצודתו של כל א' לצד, לא יעלה להון רב כזה אם לא. בהעמק שכן עצודת אצותיו ג'ב, וא"ש דע"כ הצטית הקצ"ה לאצט"ה שילאו צרכו גדול, להורות שלא נעמטו צין האומות ויהיו נחשפין ע"ש אצותיהם, שלא יחששו אצרכם דללו שילאו יהיו אחרים ולא צינו ח"ו, וראי' מהכרח דלילו נעמטו ח"ו א"כ אין להם ליטול בשביל שכן אצותיהם, ובדרך זה פ"י ק"ז וזללי דברי המדרש הים ראה ויניס מה ראה ישראל באים וצרכו מנצרים צידם, כי ידוע אמרם ז"ל דתנאי התנה הקצ"ה עם הים שיקרע לפני ישראל, אך זהו אם הם ישראל, אבל אם ח"ו נעמטו צין האומות פקע שם ישראל מהם, דבנך הבא מן העכו"ם קרוי צנה, א"כ שצ אין לו להים להקרע מפניהם, וח"ש מה ראה, ר"ל אולי ח"ו נעמטו, ע"ז אמר ראה ישראל באים דייקא, ובראי' כי רכוש מנצרים צידם דמזה מוכח כי היו גדורים צעירות ולא נהעצבו צאומות ועודם בשם ישראל כאמור, ועפ"ז נ"ל הפסוק (תהלים ק"ה) ויוילאם צכסך וצב ואלן בשצטיו כושל, דהיינו שזה עדות שלא ה' שום מכשול בשצטיו, רק הם שצטיו ק"ה עזרה"ק.

וְגַם אֵינוֹ עֲנִיֵּיתִי חֲלָקִי צְבִיאוֹר דְּבָרֵי הַמִּדְרָשׁ הַיֵּלֶךְ
צִיּוֹרֹף עוֹד מִדְרָשׁ רַחֵל מֵהַ רֹאשׁ בְּרִייתָהּ דִּר'
שֶׁמֶעֱמָלָה וְשִׁיעִיהֶם כֹּאחֵד יִתְבָּאֲרוּ, דִּהְיֶה שָׂרוֹ שֶׁל יֵם
הָיָה יָכוֹל לִטְעוֹן, דֹּאף שֶׁהִתְנַהֵּה הַקִּבְצָה תִּנְאִי עִם
הַיֵּם שִׁיקָרַע לִפְנֵי יִשְׂרָאֵל, אֲבָל זֶה רַק כִּשְׁנֵשֶׁלֶם זָמַן
גְּלוּתָם בְּמִצְרַיִם, אֲבָל לִפְנֵי כָלוֹת זָמַן שֶׁעָבְדוּם בְּמִצְרַיִם
לֹא רָמִיֵּא עָלֵיהֶם לְקִיּוּם תִּנְאוֹ, כִּי הִגְזִירָה ה' עַל אֶרֶצָה
מֵאוֹת שָׁנָה וְלֹא הָיָה אֵלָּה רִדְיוֹ, אֲבָל כִּבְר נִאֲמָרוּ
וְנִשְׁנוּ בְּזֶה תִּירוּעִים הַרְבֵּה, שֶׁכִּי מֵאוֹת שָׁנָה הִתְחִילוּ
מִשְׁעָה לִידָה יִחְסֹק, וְעוֹד שְׁקוּשֵׁי הַשְּׁעֶבֶד הַשְּׁלִימָה
הַזָּמָן, כָּכָל אֹפֶן כִּבְר ה' זָמַנָּה לֵאמֹר וְהִי מוֹכֵרָה
הַיֵּם לְקִיּוּם תִּנְאוֹ, וְהִרְאִי שֶׁכִּבְר נִשְׁלַם זָמַן שֶׁעָבְדוּם
מִמֶּה שֶׁכִּי רְכוּשׁ מִצְרַיִם צִידָם, דִּהְיֵי כְּתִיב וְעָבְדוּם
וְעָנוּ אוֹתָם ד' מֵאוֹת שָׁנָה וְגו' וְאִחֲשִׁיכֵה יֵלֶכְךָ בְּרִכּוּשׁ
גָּדוֹל, אֲזַלְמֵנִי לֹא נִשְׁלַם זָמַנָּה לֹא הָיָה מְגִיעַ אֲלֵיהֶם
הַרְכּוּשׁ, וְלֹא הָיָה מִצֹּחַ יֵת לִיעוֹל מֵהֶם בְּדֶרֶךְ גְּזִילָה,

ג"ע, אלא שהשיג ברוח קדשו שיש לזרז להלכה ישראל, שיסתבצו הענין בדרך נסיון, וע"כ נאח עליו לאמר אחותי את ותלקח לבית פרעה, וע"י שתגדור עצמה מן הערובה, בזכותה יגדור ישראל מן הערבות במלרים ויחזו בזכות זה לקבלת התורה, וע"י המתנות ויחזו לרכוש מלרים ולקריעת ים סוף כנ"ל.

ובזה יבואר מאמצי"כ וסרו כל הדקדוקים כנ"ל, וח"ש אמרי נא אחותי את וע"י שתגדור עצמך מן הערובה, בזכות זה יגדור כל הנשים ולא יעמטו במלרים, למען יעצב לי בעבורך כפרש"י ז"ל יתנו לי מתנות, וע"י"ז וחיטה נפשי בגלגל, וכמ"ש ז"ל במדרש זהו מתן תורה, וגם לפי הפשטות וחיטה נפשי ירמז בו מתן תורה, דא"ו עיקר החיות, ולא יזויר חיות כלל צלי תוכ"ק, ונודע דאחש"ה כי שורש נשמות כל ישראל, וכולם כלולים בו עקף בשורש, ומעטת חיותו תלוי בחיות כלל ישראל, ובשלומם שלום לו, וח"ש למען יעצב לי בעבורך וחיטה נפשי בגלגל, דע"י"ז ינלוו ישראל בקרי"ס ויחזו לקבלת התורה, ואח"כ מה שהקדים המתנות לחיטה נפש, שהמתנות הם הסיבה לחיות והבן.

ועד"ז יתבארו הפסוקים שנתחלת הפרשה ואעשה לגוי גדול ואצרכך ואגדלה שמך ודרשו ז"ל ואצרכך בממון ואגדלה שמך הריני מוסיף אות על שמך וכו' (עיין הדקדוקים בזה לעיל) דכנה אמר ז"ל צריך ואעשה לגוי גדול, אמר לו וימנה לא העמדת ע' אומות, א"ל אחת אומה שכתוב בה כי מי גוי גדול אני מעמיד ממך, ומלא שפי' קבלת התורה נתקיימה הבעתה ואעשה לגוי גדול, שאז נאמר בהם כי מי גוי גדול, וזכו למ"ה ע"י שהיו גדורים צעירות במצור צוה"ק פ' יתרו, גם בפשטות ע"י שהיו גדורים צעירות נתקיימה הבעתה ואעשה לגוי גדול, ר"ל שאצרכם ויהי לגוי גדול ולא מתערבת אומה אחרת ח"ו, ואמר עוד ואצרכך בממון, שיהי בזה רמז ופועל דמיוני שיחזו צורך לרכוש מלרים, שהוא ג"כ אות שלא נעמטו באומה אחרת, ואגדלה שמך הריני מוסיף אות ב' על שמך, וזהו ג"כ יתן ופועל דמיוני כי איתיות של שם הקדוש וכו'.

כנ"ל וידוע דיסוד נקרא חי עלמין והשומר בצרית נקרא חי וע"כ יעקב אבינו לא מת וכו', וח"ש ולהיות לכם, ר"ל שתהיו חיים דהיינו שומרי הצרית קודם חי עלמין, לפניכם גדולה כדי שתוכלו לקבל התורה בעלמ"ק וע"י, ואפ"ל עפ"י דרכו דגם להחיות לכם ותפרש על קבלת התורה, דעיקר החיות הוא ע"י התורה"ק, וזולת זה לא יזויר חיים, ועד"ז ותפרש מה שאמר הקצ"ב לישראל במ"ה חם מוקבלים אחס את התורה מועצ, ואם לאו שם תהא קבורתכם, כי זולת קבלת התורה אינם בגדר חיים כלל והבן.

ואיתא במד"ר פ' אמור (פ"ר ל"ב ס"ה) ר' הונא בש"ר חייא בר אבא אמר, שרם אמנו ירדה למלרים וגדרה עצמה מן הערובה, וגדרו כל הנשים בזכותה, יוסף ירד למלרים וגדר עצמו מן הערוב וגדרו ישראל בזכותו עכ"ד המדרש, ומלא דע"י שגלקה שרם לבית פרעה וגדרה עצמה מן הערובה, בזכותה נגדרו ישראל במלרים ולא נעמטו בהם, וע"י"ז זכו לקבלת התורה כנ"ל, וכמ"כ מה שקיבל אחש"ה מתנות כי' בהם לזרז להלכה ישראל כמ"ש הרמב"ן ז"ל שבי' בזה רמז ופועל דמיוני שילאו ישראל ממלרים ברכוש גדול, והנה ע"י הרכוש זכו לקרי"ס, והלמלא כן היו נחווים ישראל בסכנה גדולה באותה שעה, כמ"ש רש"י ז"ל צפ' בשלח עה"פ ויסע מלאך האלקים וגו' אין אלקים בבימי אלה דין, מלמד שהיו ישראל נחווים בדין באותה שעה אם לא להגיל אתם להבאד עם מלרים, וע"י רכוש מלרים צדיק נקרא להם הים, כי נתברר שם כלהונו בני מהימנותה ולא נעמטו במלרים, ואיתא בזה"ק פרשה זו (דף פ"א ע"ב) ר' יוסא אמר ידע הו' אצרכם דכולו מלריי שטופין חינון ציומה, וכיון דכל האי ידע, אמאי לא דחיל על אחתי' וכו' ולא ייעול לחמן, אלא בגין דחמא שכינתא עמה וכו' ח"ה שכינתא לא אחשדי מינה דשרה כל הבוא ליליא וכו' ואצרכם הו' מתקוף במלריי, דהא שרם לא יכלן לשלעאח עלה הכ"י ולדקוקים כפסיר יעצב וכו' עכ"ד בזה"ק, הרי מצוה שבי' אחש"ה צווח בהקצ"ב שלא ינוח שבת הרשע על גורל האדוקים וזהו שרם ממשותן.

עדות לישראל שלא נחטרו באומות, וכמשפטי ז"ל גבי הכותבי הפלוג עיי"ש.

ויתבאר לדרכנו דברי המד"ר המוצג בפתח דברינו ויבי רעב בארץ וגו' הכה עין ד' אל יראיו להלל ממות נפשם ממיחתו של נמרוד, ולחיותם ברעב ויבי רעב בארץ, בהקדם מ"ד צב"ר ר"פ תולדות ר"ש בר יחזק אמר אברהם לא יולל מכבשן האש אלא זכותו של יעקב משל לאחד וכו', כך אברהם יא' דינו מלפני נמרוד לשרוף, ולפ"ה הקב"ה שיעקב עמיד לעמוד ממנו, אמר כדאי הוא אברהם להלל זכותו של יעקב, בה"ד לכן כה אמר ד' אל בית יעקב אשר פדו את אברהם, והקשה היפ"ח חומה למח לא ה' אברהם כדאי להלל זכות עמו עד שהורף לזכות יעקב, וחיין שמן הדיון כל מי שמוכר נפשו על קדושת השם אין ראוי שיתלכו ד', כי עוב השלימות הגדול הזה וכו', ולא אברהם מלך עמו מן הדיון ה' שיערוף, כי זה העוב והראוי לו, אלא מפני משך זרע העובר שעדיין לא יא' ממנו ניוול, ולכדי נקט יעקב שהוא שלמה היחוס אשר ה' מטחו שלימה עכ"ל, מבואר עכ"פ דתכלית כללית של ארע"ה מכבשן האש, ה' רק צביל להעמיד דורות ישראל, וזולת זה לא ה' יולל כנ"ל, וכבר בארנו לעיל דעל ידי וירדתו של ארע"ה למלרים, וע"י שנקלטה שרר לבית פרעה נלמח קיומה של אומה הישראלית ולא נעמעו צמלרים, וזכרות זה זכו לקבלת התורה, וכל אלה היו סיבה להלילו ממיחתו של נמרוד כנ"ל שהוא צביל השתלשלות האומה ישראלית, וזה יתבאר קישור דברי המדרש הכ"ל ויבי רעב בארץ ויורד אברהם וגו', זש"ה הכה עין ד' אל יראיו להלל ממות נפשם ממיחתו של נמרוד, ר"ל שהסיבות של רעב גרמה לו להלל ממיחתו של נמרוד, דזולת קיומה של אומה הישראלית הנלמח בסיבת הרעב, לא ה' ראוי שיתלל כמבואר לעיל בדברי היפ"ח, ומפרש ואמר ולחיותם ברעב ויבי רעב בארץ, שג"י סיבת הרעב נלמח חיותם של כלל ישראל שזכו לקבלת התורה, ולהיות כלהן בני מהימנותם, ולא נעמעו צמלרים, ובעבור זה זכו לקר"ם והלל חיותם ברחותיות ובגשמייות וזבן.

ובזה יתבאר דברי המדרש (הובא בדברנו לעיל) א"ר לוי צ' פעמים כתיב כך כך, ואין אנו יודעין אי זו חתיבה וכו', ממח דכתיב כך כך אל ארץ המדבר, הוי השג' חתיבה מן הכאשר, ויבין עפ"י ד' הוצ"ה שבהמו לעיל דבגין כך לא פקיד קב"ה לנחמם למלרים, אלא הוא מגרמי נחית, בגין דלא יבא פתחון פה לבני עמלם, דאמר ל' כן ולבאר אצטער על אחת' עכ"ל, ומשפחות לשון הוצ"ה שם מבואר שה' רלון ברוי"ח שילך מגרמי מבלי שילטוב עליו צפירות, וכע"ז כחצ צופ"ח דמ"ש ז"ל במד"ר שאל הקב"ה לאברהם לא זכבש את הדרך לפני בניך, אין הכוונה שאל כן צפירות, רק כעין שאמ"כ ויאמר ד' לזג וגו', דודאי שלא דיבר הקב"ה עם הדג להקיא את יוכה, אלא שהכנים צו רלון המחשבה, וכמ"כ עדי"ן שלא הקב"ה צמחשצחו של ארע"ה שיעשה כל אלה כדי לכבש הדרך לפני בניו, אבל ע"ס ההלכה ה' מדעת עמו ולא נלמח עליו צבורה צדורה מן השמים לעטם שכתב הוצ"ה הכ"ל, ויתפרש כך כך לדעתך, וכמו שפרש"י ז"ל שלא כך לדעתך אני איני מלך אותך, וכמ"כ בזה הדרך הוצ"ה לו לעשות דבר מדעת עמו צלי ציווי מהצויות, ומדויק כן בלשון הכתוב וילך למסעיו, ר"ל מסעות עמו שלא נלמח עיניו מפי הגבורה צפירות, והנה צ"ח ז' ה' רלון גדול לארע"ה, שיעשה דבר שלא הוראה מן השמים, וכמו שכתב ק"ו הישמה משה זל"ה בהפסוקים לפ' ראה, וז"ל בזה"ד המדריגה היותר גדולה, שיהי כל כך דבוק בחלקים, עד שיוכרו הש"ח חמיד בדרך יבחר, ולא ידבר כי אם בלון הש"ח מה שישם חלקים צפיו ולא יתנועע כ"ח בלון הש"ח, ודבר זה עמוק מאוד וכו' עכ"ל, ויודע שק"י זל"ה ה' צבתיים זו שלא עשה שום תנועה קטנה או גדולה כי אם מה שכוון אותו מן השמים, ואמר שכתב ענינים נמנע מלשחשם, לפי שלא קיבל על זאת הוראה מן השמים, וארע"ה שפיעט שה' חמיד במדריגה נשגבה זאת, ושכשו הוכרח לירד למלרים צלי ציווי ברוי"ח, כי ה' רלון ברוי"ח שיהי ירידתו באופן זה כמבואר הוצ"ה הכ"ל, אולם בכל זאת בערך רוס מנח"ל של ארע"ה ה' דבר זה נסיון גדול.

„לעולם“ ובצין הכוונה שיעלבו במחשבה ע"מ לשחטו ולזרוק דמו ע"ג הכוזב, דל"כ לא נתקדש בקדושת עולם כלל, דאפי' השוחט לשם עולם אלא שמחשב לזרוק דמו חוץ למקומו או חוץ לזמנו כי' פיגול ולא ירלוס ומכ"ש חס מחשב שלא לשחטו ולא לזרוק את הדם, וע"כ ממה שאמר לו ית"ש לעולם, הבין והכריח אהע"ה שיעלבו בכוונה אמתית ע"מ לשחטו ולזרוק דמו, ואחר שעמד בנסיון זה, הצוי"ת חשב לו מחשבה זו למעשה כאילו הקריב עולה, ומעשה לא עשה אהע"ה ח"ו בנבואתו, אלא כיוון לאמתתה, דעל דעת כן ח"ל הקב"ה בלשון זה והעלבו לעולם, כדי שיכריח לחשוב כן להעלותו ע"מ לשחטו, ואחר שעשה רצונו ית', אז גילה לו ית' דלא אמרתי לשחטו אלא העלבו לעולם, ולא כ"י אפשר לגלות לו דבר זה מקודם, דל"כ ה' נתבעל כל ענין הנסיון ובצין.

היוצא לנו מכל זה שגם בנסיון העקידה ה' רואן הצוי"ת שיעשבו על דעתו, ומאמרה לו הנבואה בלישנא דמשחמט לתרי אפי, כדי שיחשוב אהע"ה לשחיטה ממש כמ"ש היפ"ת, ולא ראה הקב"ה לגלות לו דרואן באווי להעלאה בלבד, דל"כ ה' נתבעל כל ענין הנסיון, גם לא ראה לאוהבו על השחיטה בפירושו, דלא יתכן שיגוי והכוזב בדבריו ית', וע"כ ה' ברואן מלפניו ית' שיעשה דבר זה לדעתו בלי אווי והוראה בצורה, ואהע"ה כיוון כוונה המנוח ית' לאמתתה, ועד"ז יתפרש כך כך האמור בעקידה לך לך לדעתך, כמו שפרש"י צ"ל, שגל, וכמו שפירשו בלך לך האמור כאן, וזה ה' נסיון גדול לאהע"ה לעשות דבר ערס שוררכו הש"י"ת כנ"ל, ואולי זה הכוונה בדברי המדרש הנ"ל, א"ר לוי ב' פעמים כתוב לך לך ואין אני יודעין איזו חציבה, ר"ל מפני שיש השתוות בצחי' הנסיון שבשניהם נאטוב בלשון לך לך, המורה כי הניחו ית' לדעתו, ועי"ז ה' הנסיון כפול לאהע"ה כמו שצארו לעיל, וע"כ אין אלו יודעין איזו הנסיון חציבה יותר, כשהוא אומר אל ארץ המור' הוי שגי' חציבה מן הראשונה, וע"ד שדרשו ז"ל מאי בר המור' בר שיאלה ממנו בוראה לישראל, ופרש"י בוראה חורב לישראל, וע"כ נשמע מיהם שהשגי' חציבה שכה

ובכו"ב עד"ז יתפרש לך לך האמור צ"ל בעקידה, עפ"י שדרשו חז"ל במס' תענית (דף ד' ע"א) כתוב (ירמ' י"ט) אשר לא יזיתי ולא דברתי ולא עלתה על לבי וכו' ולא עלתה על לבי זה יתחק בן אברהם, פרש"י ז"ל כלומר שאפ"י שזיתי לו, מעולם לא עלתה על לבי לשחוט את בנו, אלא לנחותו מפני קטגוריו של שטן וכו', ועוד אמרו ז"ל בצ"ר פ' וירא (פר' ג"ז ס"ח) א"ר אחא התחיל אברהם חמיה, אין הדברים הללו אלא דברים של חומה, התחיל אמתת כי ביהאק יקרא לך זרע, חזרת ואמרת קח נח את צנן, ועכשיו את אומר לי אל תשלח ידך אל הבער אתמחם, ח"ל הקב"ה, אברהם לא החלל בריתי ומואל שפתי לא אשמה, כשאמרתי לך קח נח את צנן, לא אמרתי שחטבו אלא והעלבו, לשם חציבה אמרתי לך, אבסיקתי' וקיימת דברי, ועתה אחמיני' וכו', וכתב היפ"ת כי הק"ל יתבדק לא יתחבר דבריו לשום סיבה, כי לא איש קלל ויכזב וגזל ישראל לא יסקר, ולא דמי למח שחזר מן היעוד הרע, משום דסתמא בפירושו שנאמר בדבר על תנאי חס לא ישוב מחטאו, בלכך כשלא נתקיים התנאי ולא נתקיימה בגזירה אין כאן חזרה, ועוד שהחטא בשונו מחטאו הכי הוא כאיש אחר אשר לא היתה בגזירה עליו וכו', אבל במאמר והעלבו שם לעולם מאחר שלא יקום צדק לא וכו' בהיות אברהם ויחזק במדריגה א', לא יאוייר חזרה מלפניו ית', לזה אמר שאין כאן חזרה כי לא אמרתי שחטבו אלא והעלבו, ולא קשה איך יתכן שאהע"ה עשה אלא הבין בנבואתו, וכיון איך ספק לגביה כלל בנבואתו וכמ"ש הרמב"ם ז"ל בסי' המורה (ח"ג פכ"ד) שכן נלמד ממעשה העקידה בעצמו עי"ש, הולם באמת ה' כוונה הקב"ה שיוצן לאברהם שחיטה ממש עבור הנסיון, ויפה כיון לדעתו ית', והקב"ה דיבר בלישנא דמשחמט לתרי אופין, כדי שיחשוב אברהם שחיטה ממש, ובאמת כוונתו רק העלאה לשם חציבה, והחציבה עצמה יאל מדבר הנסיון עכ"ד ועיין בדבריו (בקוטרם לויים גוראים) מה שכתבתי בשוב קושיא הנ"ל, דודאו לא עשה אהע"ה בנבואתו ח"ו, ושפיר עביר מה שהעלבו ע"מ לשחטו ולזרוק דמו, והכריח כן מלשון באווי והעלבו שם

הנסיון הזה מחיר עיניהם של ישראל לדורות עולם וזכותו עומדת לעד ונלחמים.

הנבואה ורבי"ק וזכוראם צדורס מן השמים, וכל אחד יעשה כפי דעתו וכחפצו ורצונו, ואין יתקיים הדת על חלה בהסכרת פנים גדול כזה, הלא עליו הקב"ה ואמר לו אני הוא בעל העולם ר"ל שלמותו שהסכרת גדול וגורל ואין רוחין השפעת רבי"ק גלוי מן השמים, מ"מ הסכרת צדורס הסכרת מלוי השפעת חלקית, וכל הדורש את ד' ומבקש דרך האמת משפיע עליו הבויה"ח השפעת קדושה לדורות לו הדרך ילק צה, ויבא לטבר מסויעין אותו, כי לא יעו"ש ד' את עמו והשגחתו ית' תמיד על ישראל אף צדורס הסכרת, אלא שאין האדם מרגיש לידע צדורס שהשפיע זו מן השמים לזר גדול בהסכרת והכסוינות והבן.

*

עוד יתבאר בדברי ר' לוי שבמדרש ה"ל, בהקדם מ"ד במדרש תנחומא ויחמד ד' אל אברהם לך לך, ילמדנו רבינו אדם מישראל מהו שיקבל עליו עול מלכות שמים כשהוא מהלך, רב אידי ורב הונא בש"ר יבדוק גר' יוסי בש"ר שמואל אמרו אסור לקבל עליו מלכות שמים כשהוא מהלך, אלא יעמוד במקום א' ויכין לבו לשמים באימה וציראם צדורס וצויעה צדורס השם ויקרא שמו ישראל וגו', וכשמתחיל ואבדת רבא מהלך רבא עומד וכו' שכן כתוב בצדורס צדורס ובלכתך בדרך וכו', ה"ל הקב"ה לאברהם אתה מדקדק במצותי ואחיה יושב עם עובדי כוכבים ומזלות, לא מצינו לך לך מאלף עכ"ל המדרש, וי"ב קישור שאלה זו לפרשת לך לך, וגם סוף דבריהם שאל"ה הקב"ה אתה מדקדק במצותי ואחיה יושב עם עכו"ם ל"ב הקישור לשאלת הלכה זו, גם קשה בדברי המדרש מ"ש לו ית' אתה יושב עם עכו"ם לא מצינוהם, ומה הועיל צה, וכו' גם תוספי ארץ כנען היו עובדי ע"ז.

ונבוא אל הביאור בהקדם מה שפירשתי לעיל דיתור לשון לך לך ירמוז על הליכות הרבה, ורמז לו ית' לאש"פ צה שיעשה פועל דמיוני על מה שעתיד ליארע לבניו אחריו, ומפורש בן צביר (פ"ר מ' ס"ו) אמר הקב"ה לאברהם לא וכבוד את הדרך לפני צדורס, את מואל כל מה שכתוב באברהם כתוב בצדורס וכו', באברהם ית' יורד מלרימה, ובישראל כתוב וירדו

ועד"ז א"ל המדרש שהבאנו לעיל שאמר אברהם חאמר שהעוב"ז בלא מנהיג וכו', עפ"י שגילו גו חז"ל שבראש לו הקב"ה לאש"פ כל מה שיראע לישראל בכל הדורות והתפלה עליהם, כמ"ש רש"י ז"ל עכ"פ ויעבור אברהם צדורס עד מקום שם להתפלה על בני יעקב כשיצאו להלחם בשכם, אלא מורה הבראש ה"ר גריוס ובר עיב"ל וכו' והבין ויבן שם מצבה ויחננה שעתידין בניו להכשל שם וכו' והתפלה עליהם, והבין עכ"פ וירדוף עד דן אמר"ל שראש שעתידין בניו להעמיד שם עגל, עכ"פ מוצא שכל הליכותו וכל מעשיו ה"י הוראם לדורות, וכמו"כ בלתי ספק שהרבה הקב"ה כל הדורות עד דור האחרון והתפלה על כולם, אלא שחז"ל לא גילו לנו רק מה שנתקיים כבר עד ימינו, אלא אחר ביאת המשיח יתגלה לעינינו כל מה שפעל לאש"פ בתפלתו הזכה לכל דורות ישראל עד דור האחרון, וע"כ צווי זה שאל"ה הקב"ה לך לך, וע"ד שפירשנו שהניחו הבויה"ח לדעתו בלי הוראם צדורס ונבואה צדורס, ראה לאש"פ צה רמז והוראם לדורות, ובפרט על דור האחרון, שלא חכו להנהיג רבי"ק ולא למנהיגי אמת כמו בדורות הראשונים, אלא כל א' יעשה על דעתו וכפי חפצו ורצונו, ודרך כל אדם יהי' ישר בעיניו, וכמ"ס האוה"ח"ק צ"פ עקב עכ"פ בגוים אשר ד' מאבד מפניהם בן תלמוד, פי' כי מלבד אברהם שאמר למעלה במאמר אבד תלמוד, עוד צה אחרת להם וכו' ודעש"פ צהם ית' בגוים אשר וגו', פי' שיכרת מהם נבואה ורבי"ק וכו' ועל זאת יתברר לך עם ד', שאין קללה בעולם כזה, הוי לדורות שעמנו כום המר הזה מר ממות, וזהו רחום יושב וירמיונו כי יתן את רוחו בנו כימי קדם עכ"ל"ק, ועל אלו הדורות ה"י לאש"פ מתחמך ואמר חאמר שהעוב"ז בלא מנהיג, ואין הכוונה ח"ו על העדר ההנהגה והנהגה האלקית, שזכו משיקרי האמונה להאמין שהבויה"ח מנהיג לכל הצדורס ומשגיח עליהם ולא נסתפק א"ל צה ח"ו, אלא הכוונה שיהי' נעדר מהם ההנהגה מנהיגי ישראל האמיתיים, וישלל מהם ההנהגה

אבותינו מלרימה וכו' ומוזה וכו' כל מה שאירע לאברהם אבינו אירע לישראל במלכים, מבואר בדברי המדרש בפירוט שבהליכה זו רמז לו ית' על הליכות בגלות שעתידין ישראל לילך בה, והרמזין הק' בפ' זו ע"פ ויעבור אברהם אברהם עד מקום שכם וגו', האריך בענין עובדו חז"ק אומר כל כל תצון אותו בכל הפרשיות בנפלות בענין אברהם יחזק ויעקב, בדפרידוב רבותינו בדרך קלה ואמרו כל מה שאירע לאבות אירע לבנים וכו' ועיי"ש, ונקדים עוד מ"ש בשלח"ק דבגלות לורך הגאולה, וביאור הדברים על פי מ"ש ז"ל במס' פסחים (דף פ"ז ע"ג) לא הגלה הקב"ה את ישראל לצון באומות אלא כדי שיתחשפו עליהם גרים, ועפ"י דעת הארז"ל וחכמי האמת הכונה על הניח"ק והנשמות הנעמטין באומות, שגם אלו נקראים גרים וגם נשמות הגרים הם הנשמות שנדחו מישראל ונעמטו בהם וכלל ח' הוא, וכתב הארז"ל בשער המלות (פ' ראש) דבד' בגלויות צבא מדי יון ואדום, שם הוא גלות מרוצה מכלל ישראל לפי שהם השרשים, אבל בשאר ע' אומות כגן בגלות ח' מישראל, כי הם רק פרחים וענפים, ואין כל ישראל צריכים לילך בגלות לשם זולת אותם בני"א אשר נפלו נפלות נשמותיהם באומה הכוא, הם צריכים לגלות שמה כדי לצר ולבולא משם נפלותיהם ועיי"ש שהאריך, מבואר מדבריהם הקדושים דע"י שישאל מפחדים בגולה בד' כפות הארץ, ומסגלים שם מלות ומע"ש ותורה ועצודם, עיי"ש מעלין אותם הניח"ק שם שגשבו לשם לשורשם, וזהו קיבוץ ירידיהם שגשגה ח"א להיות קץ בגאולה, נמצא שהגלות לורך בגאולה הוא.

אמנם חיבה ידע האדם צאחה מקום נמלטים הניח"ק השייכים לשורש נשמתו, דהרי כ"א צריך לעלות ולתקן דוקא אלו הניח"ק השייכים לנשמתו ומאין יתוודע לו זאת, ואפ"ל עיפומ"ד בגמ' סוטה (דף מ"ז ע"א) ח"ר יוחנן ג' חנות הן, הן מקום על יושבו והן אשה על בעלה, והן מקום על מקומו, וכתב המהרש"א ז"ל ח"ל נראה לפרש דודאי כבר נגזר על כל מקום ישוב עיי' אדמ"ר כדאמרי' לעיל, אלא שלא נגזר מי הוא יחי' היושב בה, וע"כ אומר שהקב"ה

ולדרכנו יתבאר דברי המדרש הני"ל (בקושיא צ') ח"ר לוי צ' פעמים כתיב לך לך וכו', ועפ"י שצארו שציינים רמז לו הקב"ה לעשות פועל דמיוני על הגלות והגאולה כאמור"ל שאל"ה הקב"ה לא וכנס

הנבואה, חמסם צפ' העקידה הרומו על גלות האחרון וגאולה העתידה, לא אמר אשר ארחץ כ"א הזכיר בפירוש אל ארץ המורי הרומו אל צחי' השלימות לעתיד, כי ע"י גלות האחרון הירמום צהליהם זאת, וזכו ישראל אל צחי' השלימות לעתיד, וע"ש זה נקרא הר המורי, שיתקיים אז הנבואה וזי' באחרית הימים נכון יהי' הר בית ד' צראש הכרים, וגם יהי' מורא לאוהב"ע ע"י שיראו בגדולת ישראל וירושלים כאמרו"ל.

ועתה נבוא לצאר דברי התנחומה ה"ל (עיין קושית ג' לעיל) ולכאורה ראוי להבין במ"ש ז"ל דאסור נקבל עול מלכות שמים כשהוא מהלך, אלא יעמוד במקום א' ויכוין לבו לשמים באימה וצירא צרת וצושה ציחוד השם ויקרא שמע ישראל וכו', וכשמגיע לוהבהת ראה מהלך ראה עומד, שכן כתיב בשבתך בציתך וצלכתך דרך, וראוי לתת טעם דמ"ע הכתירה חורה לעשות מזה או דק"ש צהילוך ודרך ערמי, וזכי כמו שאסור לקרות פסוק ראשון שהוא שמע ישראל צהליה, לטעם שיכוין לבו לשמים ויקרא באימה וצירא וכו', מה"ע גופא ה' ראוי לעמוד במקום א' גם בקריאת וזהבה, ולמה לא הכריכו חכמים לעמוד רק בפסוק ראשון וזהשאר ראה מהלך ראה עומד, ואפשר להסביר קצת עפ"י דרכו ה"ל, וזהו הצויות נותן בלב כל אחד לילך בדרך שגמלאים שם יתה"ק השייכים לשורש נשמתו, כמו שצארו לעיל בדברי רמב"ן חן מקום שם יושביו, וצפרע צדוקים חמיתיים עובדי ד' צאמת, כל תנועותיהם והילוכם רק בצרון השו"ת, ואפשר דמ"ע החיור חז"ל לקרות ק"ש כשהוא מהלך, וחלו את הדבר צראנו של אדם, במ"ש ראה עומד ראה מהלך, כי צודאי יש לו שליחות מן השמים באותו דרך שרוצה לילך, וע"י עבודה השו"ת במסמ"פ צקבלת עול מ"ש ועול מלות יתקן יתה"ק משורש נשמתו הנמלאים שם, כי על כן ניתן לו הצרון מן השמים לילך באותו דרך, וכמו שפי' הצעש"ע ה"ק מד' מלעדי גבר כונו ודרכו ותפן כ"ל, וכגם דלאו כל אדם צמדריגה זו להיות כל תנועותיו והילוכו רק בצרון השו"ת, אולי לא ראו חכמים ליתן דברים ושמורים, והשוו מידותיהם להחיר בכל אדם

את הדרך לפני ציך, אלא שיש חילוק בחינות בין צ' הליכות אלו, והליכה האמור כאן רומז על גלות מלכים והגאולה ממנה וירושת הארץ, כמבואר בדברי המדרש (צ"ר פ"ה מ' ס"ו) כל מה שכתוב בצדקתם כתיב צדקו, ונראה כל הפסוקים שצפרה, שכוונתו אירע לישראל בגלות מלכים והגאולה מלכים ע"י"ש, אולם צהליה האמור בעקידה רמז לו ית' על כל הגלויות עד גלות אדום והגאולה העתידה, כמבואר בצ"ר פ' וירא (שצבאנו לעיל) וירא, וכנה חיל אחר וכו' ח"ל הקצ"ה כך עתידין ציך להסתפק במלכויות מצבל למדי, מן מדי ליון ומיון לאדום, וסופן ליגאל בקרניו של חיל וכו', וגם צמה שאמר לו הקצ"ה לך לך אל ארץ המורי, רמז לו ית' שעי' הליכה בגלויות וזכו ישראל לצחי' הגדולה צחי' העתיד, שעל שם זה נקרא הר המורי במ"ש ז"ל הר שיהא ממנו מורא לעכו"ם, ע"י שישמעו גדולת ישראל וירושלים ומתפחדים עליהם, וצחי' זו לא תתקיים עד לעתיד בגאולה האחרונה ואז יהי' הר סיני הר המורי כמו שפירשנו לעיל, נמצא דלכל הבחינות רמז לו ית' צחי' גאולה העתידה, ח"ש צמדשה ה"ל אין אנו יודעין אחר חציבה אם הראשונה אם השני, ר"ל איחור מהם צחי' גדולה, אם לך לך האמור כאן או האמור אלל העקידה, כשהוא אומר אל ארץ המורי שהוא רומז על שלימות העתיד שיהי' בגאולה העתידה כ"ל, הוי השני חציבה יותר מן הראשונה, פי' שעי' גלות האחרון הירמום צחי', בלך לך האמור בעקידה, יבואו ישראל על ידה לתכלית השלימות והאמיתות מה שלא זכו עוד לצחי' זו בגלויות הקודמות וכו'.

ולמה אמר לו הקצ"ה לאעש"ה צהליה ראשונה אל הארץ אשר ארחץ, ר"ל ארחץ צמדשה הנבואה כבוד הגדול וצחי' הגדולה שזכו ישראל לאחר זמן, אבל לא זכו ישראל לצחי' השלימות ע"י גלות ראשון הירמום בלך לך האמור כאן, וע"כ נופל צו לשון ראי' שהוא צחי' נבואה במ"ש (שמואל א' ט') כי לצחית היום יקרא לפנים הרואה, ולח"א אשר "ארחץ" ר"ל צחי' הגאולה העתידה שיהא עומד ומכוסה ולא נתגלה עדיין לשום נביא, ארחץ לך לצדך צמדשה

חזק כמוהו. להמשיך הניח"ק אל המקום אשר חושים שם, ובוטל לסיבת החטא, גם להיותם יושבים בן האומה"ע ואנשים רעים, ועצב האדם לנמשך אחר בני מדינתו, ולעטם זה גחלם כח הקדוש בן הקדש עד שאין בהם כחה להמשיך הניח"ק אליהם, וגזירת הגלות מוכרחת שהיא נורח בגולה, ואולי י"ש בתחומות שאל הקב"ה לאע"פ אהב יושב בין העכו"ם לא מצויינים לך לך מארץ, שכל מעשה אבות סימן לבנים, וכמ"כ עתידין ישראל להיות מוכוזבים באנשי רשע במקומות פזורים, ובהכרח יעטרו לנקט הניח"ק ע"י הבלתי במקום אל מקום, ולעטם זה לומר ית' לך לך מארץ וגו', אף שאלע"פ צעמו לא ה' נלך לבחי' זו כ"ל, אבל לעטור כן כדי לבנות את הדרך לפני בניו כאמר"ל.

ועפ"י דרשונו כ"ל יתורן קושיה הרא"ם ז"ל (בזבז לעיל) עמ"ש רש"י ז"ל וכו' צ"ל, לפי שהדרך ממעטת פו"ר וממעטת את הממון ואת השם, לכך הוצק ג' צרכות הללו שהצטרפו על הבנים ועל הממון ועל השם, וכתב הרא"ם דבר סותר מ"ש לעיל להנחתך ולעזובתך כאן אי אהב וזהב לבנים וכו', הרי שמצדד בחוס' צרכה מה שלא ה' צעצעו שזכה אלי, ומהכ"ה משמע שזורך הצרכה ה' רק כדי שלא יפסיד צסיבת הדרך שממעטת, עוד יש סתירה ממ"ש צ"ל ח"ר צרכי' למה ה' ח"א דומה, ללוחית של אפופילסיון מוקפת למיד פחול ומונחת בזוית ולא ה' ריחו נודף, כיון שהיכה מעטלטה ה' ריחו נודף, כך אמר הקב"ה לח"א עלעל עצמך ממקום למקום ושמן מתגדל בעולם עכ"ל, הרי שהדרך גורמת להרבות את השם, ובמדרש ה"ל אמרו שהדרך ממעטת את השם, ולדרכנו אפ"ל כי הבה חלית הליכתו של אע"פ ה' לבנות את הדרך לפני בניו כאמר"ל, ומ"ש ז"ל בהמלה ללוחית של אפופילסיון שעי' שמעלטה ריחו נודף, בחי' זו נובח אלל אע"פ לגודל קדושתו וזקתו, ואלו לא ה' החש שהדרך ימעט את השם, אדרבה צסיבת הדרך יתגדל שמו צעצע, אבל לא נאמר בחי' זו בכל אדם, ובחסם צ"ל הדרך ממעטת ג' דברים הללו, ומעטת ח"ש ולפי שיש לו ית' צכפל הלשון לך לך, הליכות

בשביל אותם הפועלים צבולתם לקצן יודחים יח"ק אשר צבני, שזבו מקרב קן הגולה צ"ל.

ובזה יובן המשך דברי התחומות וקישור שאלת הלבנה זו לפרשת לך לך, דהנה הקב"ה אמר לאברהם לך לך וגו', ועפ"י דרכנו הפי' לך היינו לשורש לעלות יח"ק משורש נשמתך בדרך הליכתך, וגם נזכר לו ית' לבנות את הדרך לפני בניו, שיעטרו ג"כ לבוא באלה מסעי הגלויות לקצן יודחים המה הניח"ק, כי כ"ז נורח בגולה כ"ל, וע"כ נחזור מזה השאלה אם מותר לקרות את שמה כשהוא מהלך, כיון שזבו עבודתו בגלות בצר הניח"ק ולהעלות ממקום מולאיהם ע"י העבודה בתורה ומצוות ומס"פ ואסתיו במדרש דבפסוק ראשון לצד יעמוד, (ואף צד כתבו הפוסקים שהוא רק לכתחילה) והשאר ראה עומד ראה מהלך, והניחוכו חז"ל כפי רגון האדם לעטם שצארנו לעיל.

וסיום דברי התחומות שאמר לו הקב"ה לאברהם אתה מדקדק צמלותי ואהב יושב עם עובדי כוכבים לא מצויינים לך לך מארץ, יתפרש לדרכנו בהקדם מ"ש האברהם"ק פ' צבר עה"פ כי ימנך אחיך, ויתוכן דבריו ז"ל דצור הניח"ק היא סוד הגלות, שאל"כ למה לא ייחס ד' צעצע מוסר שם צארנס ובתחלתם, אלא ח' מן הטעמים הוא כדי שצברו הניח"ק של קדושה מצין הארצות וכו', ואם חאמר ח"כ אם לא היו ישראל חוטאים וגוילים, מי ה' מצרר המתצדדים עתה בתפלות ישראל, דע כי אם לא היו ישראל חוטאים, ה' להם כח לצר יחזות הקדושים במקום שם, מכל המקומות אשר שם, משא"כ אחר חטאם דחלש כוחם, ולולי שחשיג ידם במקום עצמו אשר שם הניח"ק עכ"ל, והנה אע"פ לגודל קדושתו ודאי ה' לו כחה להמשיך חלקי הקדושה יח"ק משורש נשמתו מכל העולם אל המקום אשר הוא שוכן שם, כמצורר בספרי"ק שהניח"ק משחוקקים ושואפים להתקרב אל הצדיק וממשיכים אליו כאל אבן המוצאת, אלא שחי' צריך לילך מגולה אל גולה כדי לבנות את הדרך לבניו, שלא יחי' כוח

השם הנכבד והנורא מפי כל היקום ומדעתם וכו', והכחמים שבהם כגון כהנים וכיוצא בהן מדמיון שאין שם אלוה אלא הכוכבים והגלגלים שגששו הכחות האלו בגלגלם ולדמותן, ועל דרך זה כי' העולם הולך ומתגלגל עד שגולד עמודו של עולם וכו' והוא אברהם אבינו וכו', והוא התחיל להשיב תשובות על בני אור כשדים ולערוך דין עמכם ולומר שאין זו דרך האמת שאתם הולכים בה וכו', והתחיל לעמוד ולקרות בקול גדול לכל העולם ולהודיעם שיש שם חלקי אחד לכל העולם ולו ראוי לעבוד עבד' הרמז'ם ז"ל.

ומעתה אפשר דאחר שראו בנס של אור כשדים וכוונתם להם האש'ים בראיות שאין זה דרך האמת מה שבו הולכים בה עד הנה, צעטו צע"ש של חרה ורלו להרגו על שבי' מטעה אותם במשפחות שוא ומדוחים כמבואר לעיל, אבל שוב אח"כ צאו חוצים אחרים וחדשו להם צ"ח חדשים מלוש בלשנים ואורח אחרת, שכן דרך הסתה הית'ר' לחדש אורח האיסור בפנים של ביתה, באמרו אמת שטעית בראשונה ונתברר לך עכשיו שמעשך הראשונים היו באיסור, אבל זו חדשה הוא ומותרת, וכמ"ש האוה"ה"ק בפ' ראה ע"כ כי יסיתך אחיך וגו' ללכת וגעזר אלהים אחרים אשר לא ידעת אמת ואצותיך, וית'ר' ז"ל שבה המסית צעטנה נגד מה שנתחייב האדם בקבלת התורה שלא לעבוד אלהים אחרים, ואומר לו כי אין עליו החיוב אלא דוקא צע"ש שקבל עליו שלא לעבוד, אבל זו חדשה היא ולא קבלו אצותיך איסור עי"ש, וככה קרה לנו בימינו צע"ש של ליונות שכל הדיקים בדורות שלפנינו אסרוה עפ"י התורה, ועכשיו קמו המסיתים וחדשוהו בצורה של דתית או חסידות ושיתו שם המפלגה לאחרת, ובה מעשה הסתה צפויים כי אין זה שאסרו חכמים אבל אחרת הוא, ומעשה אין שום סתירה בדברי האו"ה"ק, וזה וזה היו בזה, דאף שהתחרטו מע"ש של חרה ורלו שאין זו ממש, וידעו שהקב"ה הויל את אברהם מכשנן האש והביאו צניחם אלא אברהם ללמד דרך ד' כמבואר צוה"ק, אבל שוב אח"כ חזרו לקולקלם דרשנים מלאים חרטה, ואף על חסידות החטא מתחרטים מיד ככלב שז על

הרבה של גלות ישראל בכל הדורות, ואליהם כי' הכעטה שלא יתמעט להם צניחת הדרך שלש דברים הללו, ולאחש'יה בעצמו לא כי' אורח לכעטה זו שלא ימעט הדרך כ"ל, אלא שמתברר בתום דרכה מה שלא כי' ראוי אלו' מעצמו עד עכשיו וכו'.

*

ויאמר ד' אל אברהם לך לך מארעך וממולדתך ומצית אביך וגו', וצוה"ק (דף ע"ז ע"ב) אמרו ז"ל צעטם הלווי שר'ה הקב"ה להרחיקו מחצרות הרשעים, לפי שבו כל בני ארלו ומדינתו כולם צעלי מכשפים ועובדי ע"ז, וז"ל צוה"ק לך לך לאתקנה גרמך וכו' לית אמת כדאי למוקס הכא בין חייבין אליו עכ"ל אמנם יש סתירה לזה מצ"ש צוה"ק (שם לכן) דבשעה שנילו אברהם מאור כשדים, בזהבא יומא ידעו כל אומיא ולישניא דלא שניצ' לאברהם אלא קוצ'ה דאיוה יחידאי דעלמא, והו מיייתין צניחו למשכני' דאברהם, ואמרין לי' חמיני לך דאת רחין בקוצ'ה דאיוה רבוי' דעלמא, חולין לבנא מתורחך דאת ידע וכו', היו מבואר שצדקותם הנם של אור כשדים עשו תשובה והביאו צניחם אלא האש'יה שילמד דרך ד', ועוד איתא צוה"ק לבן (ע"ה ע"ב) דבשעה שנילו אש'ים מאור כשדים רלו כל בני הארץ להרוג את חרה, ואמרו לי' אמת הוא דהוית מעשי לן בצלחן פסילים וכו', משעו שהתחרטו על מעשהם הראשונים מה שעבדו ע"ז, וזהו זה בסתירה למאמר ה"ל צוה"ק שטעם ויאתו של אש'יה כי' להרחיקו מאש'י מדינתו שבו רשעים ולפי המבואר כאן משמע עשו תשובה.

אמנם נראה דליק מידי דהאומות עבדו לע"ז בימים ההם צנח' ולבושים שונים, ובדרך כלל כולם כלולים בשם ע"ז, אלא שבי' דרכי עבודתם משונה בצורות שונות, וכמו שצוה"ק הרמז'ם ז"ל צם' ביד (פ"ה ה' ע"ז) שצמדו צניחי השקר ואמרו שהק"ל לו לעבוד כוכב פלוני, זה אומר לעבוד כוכב אחר וכו' ופשוט דבר זה בכל העולם לעבוד את האורות בעבודות משונות זה מזו, וכיון שאסרו בימים נשחכה

ועו"ק ממ"ש הרמב"ן ז"ל בתחילת הפרשה, עכ"פ ויעבור אצרכם בארץ וגו', וזה"ל ודע כי כן גזירת שירון כאשר תלא מכה גזירה אל פועל דמיון, חב"י בגזירה מתקיימת על כל פנים וכו', ולפיכך החזיק הקצ"ח את אצרכם בארץ ועשה לו דמיונות בכל העתיד להעשות גזרעו, כגון ויעבור אצרכם בארץ עד מקום שכם פרש"י להחפול על בני יעקב כשיבואו להלחם בשכם עכ"ל הרמב"ן ז"ל, הרי כבר ה' בעוה על נתינת הזרע שחב"י מתקיימת על כל פנים, אחרי שכבר יאלה מכה גזירה אל פועל דמיון, ואיך הסתפק עוד, ומה יוסיף תת כח עכשיו בהצטחת האמירה בלעד להאמינו יותר ול"ב.

ג גם יליד צלשון בקשתי שאמר הן לי לא יתא ארע ובהם בן ביתי יורש אותי, ומנפיק"מ חס בן ביתי יורש אותו או אחר, ומה ענין זה לעיקר הבקשה שהוא הצטחת הזרע, גם ל"ב מה שבוסוף וכן משק ביתי הוא דמשק אליעזר, וחז"ל במו"ל יומא (דף כ"ח ע"ב) דרשו צדק דמשק נועריקון, דולא ומשקא מתורת רבי לאחרים, וראוי להבין מדוע לירק עטנה זו אל מ"ש מה חתן לי, וברי מתנה טובה יש צדק שמפרסם מתורתו לאחרים, ומה ענין עטנה זו אל מ"ש ואנכי הולך ערירי.

ויתבאר הענין בהקדם מ"ד בגמ' תענית (כ"ב ע"א) ברי"א בן פדת דב"י דחיקא ל"י מילתא טובא וכו', חלש ליב"י וגוים וכו', אמר לכו חזרו דכו' יתבי עמי הקצ"ח וכו', וא"ל אליעזר בני ניהא לך דאחריב לעלמא ויבדל חזריו, ואפשר דמבטריה בשעתא דמזוגי ע"כ הגירסא בע"י, ובתב המהרש"א ז"ל לכאורה אינו דומה להחריב כל העולם משום שיסתנה שעתו של ר"א, וגם האחרות הישנות יותר מדוקדק ניהא לך דאכפי' לעלמא מרישא וכו', דארכא לפרושי על ר"א להפוך עולמו ולבדלו שנית, ואולי שכוונו בלשון על גלגול הנשמות עכ"ל המהרש"א ז"ל, ובתב בספרי"ק באר מים חיים פ' וירא ע"ד הגמ' ב"ל, דבגס שאין דבר קשה ח"ו לפני הקצ"ח, וזו צדק החזל וזו המקיים תורתו, הלא הוא האומר ועושה וכמחזייה

קולו, וחזרו לעבוד ע"ז חדשים, וא"ש מ"ש צוה"ק דרשעים היו גם אח"כ, ולעטם זה ליה לו ית' לך לך מארלך דלית אנת כדאי למיקם הכא צין חייבין אפין ובכ"ן.

*

ויהאמר ד' אל אצרכם לך לך מארלך וגו', כבר דקדקנו במלת לך בתרא דמיונה, ויבסיק שאמר לך מארלך וגו', ומכו הכוונה במלת לך, ובמד"ר איתא א"ר לוי ד' פעמים כתוב לך לך, ואין אנו יודעים איזה הוא חציבה וכו' ממה דכתב לך לך אל ארץ המדבר, הוי בשני' חציבה יותר מן הראשונה עכ"ל המדרש ול"ב, ובבר ה' דברנו צדק בצמח אנפין ועוד לאלקי מלין.

ב **להרץ** בפרשה ויאמר אצרכם ד' חלקים מה חתן לי ואנכי הולך ערירי וכן משק ביתי הוא דמשק אליעזר, ובקשה הרמב"ן חזק"ק יש עליך לשאול שכבר נאמר לו לאצרכם כי כל הארץ אשר אחת רואה לך אתהנה ולמרעך עד עולם ושמתו את זרעך כעפר הארץ, ואיך יאמר עתה ואנכי הולך ערירי ובהם בן ביתי יורש אותי, ולמה לא האמין בנצחא הראשונה כאשר האמין בזאת, ותיקן הרמב"ן ז"ל כי הלידקים לא יאמינו בעלמא וכו', וחשב כי חטאיו ימנעו הטוב, ואולי חשב עתה פן יענש על הנפשות שכתב במלחמת המלכים עכ"ל, אמנם עדיין יקשה ממ"ש הרמב"ן ז"ל להלן עכ"ל והאמין דל' ויחשבה לו דקדק, חז"ל ואינו מביין מה הכוונה הזאת ולמה לא ואמין באלקי וכו', והבנין בעיני כי יאמר שהאמין דל' כי בלדקו של הקצ"ח יתן לו זרע על כל פנים, לא בלדקת אצרכם ובשכרו, ומעשה לא יירא פן יגרום החטא וכו' עיי"ש, ול"ב דבשלמא על הריגת המלכים הצעירות הש"י"ה שלא יירא מעושה, כדאיתא בצ"ר שא"ל הקצ"ח כולם קולים כסוחים ורשעים היו, אבל איך יתכן הצטחה שלא יירא מחטא לעולם, וכן מחמ"י הלבוש ול"ב בדברי הרמב"ן אלו, כי אין זה ממידתו של הקצ"ח להצטות האדם שלא יחטא, כי הרשות נתונה ובחזירה קיימת ועיי"ש, וא"כ הדרא קושיא לזכותי מה יוסיף תת כח בהצטחת זו להאמינו יותר מנצחא שנתנו.

אמנם עדיין חשש אלמנה וכו' מחיורה פן לא יזכה בחיים חיותו ובגלגול זה להעמיד דורות ישראל, ואולי יעריך להפיקה עלמא ולהתגלגל שנית כדי שישתנה ענינו ומזלו, כי קשה לפניו כביכול לשנות העצב והמזל ללא מדיד שמקטרג, ואשעי' לא חשש א"ע שזכותו גדול כ"כ לשנות העצב והמזל כשצילו, ואפשר דממ"ש לו הקצ"ה ואטשן לגוי גדול, ודרשו חז"ל ואח"כ ואשימך אכ"כ אלא ואטשן, משאני עושה אותך צרי' חדשה את פרה ורבה, אולי חשב אלמנה שכוונה כפשוטו צרי' חדשה ע"י הפיקה עלמא וגלגול כמ"ש ברי"א בן פדת.

ואמר ז"ל במס' ע"ז (דף ע' ע"א) תנוד"א ששה אלפים היו העולם, צ' אלפים חובו צ' אלפים תורה וכו', צ' אלפים תורה מאימא וחיורו מואה הנפש אשר עשו בחרן, ופרש"י ומתרגומין דשעצידו לאורייתא עכ"ל, מוצא דמאז התחילה צ' אלפים דתורה, ע"י שלמד אלמנה ולימד אחרים והבנין חתה כנפי השכינה, ואף כי לפי החשבון שצוירו בגמ' שם ה"י מהנפש אשר עשו בחרן עד מתן תורה ממ"ח שנה, ועיקר התגלות ע"ס התורה ה"י בשעת מ"ח, אולם אמר"ל (במס' יומא כ"ח) מיימיהם של אבותינו לא פסקה ישיבה מהם וכו', אחרים זקן ויושב בישיבה וכו' וכן ילחך ויעקב, גלו במגרים ישיבה עמכם, במדבר ישיבה עמכם וכו', והתורה והמלות ה"י מסורה בידיהם מאל"ה שלימד דרך ד' כמשה"כ כי ידעתינו למשן אשר יא' את בניו ואת ביהו אחריו ושמרו דרך ד' לעשות לזקב ומשפט וגו', והנה אמר"ל במס' יצמות (דף מ"ז ע"ב) קשים גרים לישראל כספחת דכתיב (ישעי' י"ד) וגו' הגר עליהם ונספחו על בית יעקב, פרש"י ז"ל לשון ספחה, שאוחזין מעשיהם הראשונים ולומדין ישראל מהם, או סומכין עליהם באיסור וביורה, וכע"ז כתבו התוס' לפי שאין בקאין בדקדוקי מלות וישראל לומדים ממעשיהם עכ"ל, ואפשר שזאת היתה סיבת ירחתו של אלמנה, שאם הוא לא יזכה לבנים להורית להם דרך התורה והאמונה, גמלא כי יכו' שהתגלות שורש קבלת האבות ע"י אליעזר שדולה וישיבה מחורה רבו לאחרים, וע"י הנפש אשר

עבד בחיל שמיא, אמנם כי מלך במשפט ועמיד ארץ וצרה מדיד ומדי"ה, ולכן קשה זה לפניו כביכול שמתה הדין מקטרג, אבל לא ח"ו לקורא ידו, ולשנות העצב עבד האדם לר"ך זכות גדול ועבודה במסירת נפש רבה, ואמנם הא"ס אשר מתנהג עם הקצ"ה למעלה מעצב העולם ומוסר נפשו לד' באמת לאמיחה, כאשר אלמנה ה"י עושה שמסר נפשו לאחר כשדים ומל עמלו ל"ע שנה, בן הקצ"ה מתנהג עמו למעלה מעצב העולם, וא"ל מאי דמחך דקאי לזק במערב אבדרינא ל"י ומוקמינא ל"י במזרח, עכ"ד ז"ל, עוד כתב להלן שמה ששייך הקצ"ה שם אחרים ושרי ואמרו"ל אחרים אינו מוליד אחרים מוליד, שרי אינה מוליד שרה מוליד, לא ח"י כשצ"ל קשיות שינוי המזל הוכרח לשנות שמו, כי מה זה לפניו ית"ש, ואולם הוא כאשר נהגנו שלשינוי המזל ל"ל האדם בקדושה גדולה וכו' והשם הוא לפי ערך הקדושה שנאדם וכן אמר"ל (גדרים ל"ב) בתחלה המליכו הקצ"ה על רמ"ג אחרים מספר אחרים, ואח"כ המליכו עוד על ה' אחרים וכו' וכן צרי שומר"ל לשעבר שרי לעמיה עכשיו תהא היא שרה לכל צאי העולם, וזה הכל מורה על הגדלת הקדושה וכו', וזה ענין אמרם אחרים אינו מוליד אחרים מוליד, כלומר בהיות שמו אחרים עדיין לא זכה לשדד המערכה ועצב העולם עצור, כיון שעדיין לא זכה ללאת מכל צחי' עצב העולם ועדיין ה"י לו ה' אחרים שלא היו ברשותו וכו', עד אחר שנקרא אחרים ויאל מכל צחי' העצב עד גמירה, ואז אחרים מוליד כי אין מזל אלו, וכל מערכת השמים בעלין ומצולעין נגדו וכן צרי עכ"ד ז"ל, ומעלה יחצא דכזה אלמנה מלך העצב לא ה"י ראויו להוליד כאמר"ל במס' יצמות (ס"ד ע"א) אחרים ושרי שומעמין ה"י, גם ללא המלך ומערכת השמים לא ה"י ראויו להוליד, כדאיתא במד"ר שאמר אלמנה לפני הקצ"ה רבש"ע נסחלתי באענוניות שלי ואיני ראויו להוליד בן וכו', ומעלה אף שהכונת על הוצע ועשה לו הקצ"ה דמיונות בכל העתיד להעשות בדרגו, וכבר בעה לנו שח"י הגזירה מתקיימת על כל פנים, כמ"ש הרמב"ן ז"ל דכל גזירה ערין כאשר תאל אל פועל הדמיון חכ"י מתקיימת על כל פנים כו"ל.

ובזה נצוה לביאור דברי המדרש שנפתח בדבירו, ויוצן ע"ד שפי' האלשיך הקדוש מאמ"כ לך, ותו"ד כי העבד ישראל בשוכן צה"י אשר הוא לעומת ארץ העליונה, דבק בשורשו כי איור חיי קדוש הוא, וימשך בו דרך ישרה איכות שורש נפשו אל נפשו אשר בקרבנו, משא"כ השוכן בחו"ל וכו', זה מאמר ית' אל הצרכים עצדו וכו' דע כי בהיותך בחו"ל אינך דבק עם שורשך ואינך צעלם שלם וכו' וזה לך לך, כי לך ולעמך אחת הולך הוא השורש וכו', כי איכותך מתעלה ומתקדם ומשתלם בזה עכ"ד ז"ל, ועי"ז אפ"ל לדרבנו שבבעיניו הביו"ת שאחר הליכתו לא"י יעשה אותו דרי חרש בגופו וגם בבחי' נפשו, דלף שגם עד עכשיו ה' חלשי"ם במדריגה גדולה ונשגבה, חבל לשלימות האמיתי לא הגיע עד שנקרא שמו הצרכים, כמו שצאנו לעיל מדברי הבאר מים חיים זל"ה, ח"ש לו הקצ"ה לך לך, כי לך ולעמך אחת הולך להדבק בשורש העליון, כי עי"ז חזקת לצוה אל שלימותך, ואיכותך מתעלה ומתקדם ומשתלם בזה.

ועד"ז יתפרש גם לך אל ארץ המור', עיפמי"ש האר"ל כי בשעת לידתו של יחזק' ה' נשמתו מסערה דנוקסא וזה אומרו והנה בן לשרה אשתך, ולא ה' ראוי להוליד, ובשעת העקידה וזה לפש מבחי' דוכרה הראוי להוליד ולא נקרא בן הצרכים עי"ש, ומצאנו בספרי"ק שבאברה"ם היו כולם כלולים ומקושרים בבחינת נפשם זל"ה, ח"כ כ"ז שבי' יחזק' חסר השלימות דהיינו קודם מעשה העקידה, שבי' נשמתו מסערה דנוקסא, ממילא הגיע החסרון גם בשורש נשמת חלשי"ם, דהיו כלולים ומקושרים כ"ל, ועי"ז מעשה העקידה שנתחלפה נשמתו ומתעלה ומשתלם לשלימות אמיתי, אז גשם חסרון העקף גם בשורש ומתעלה חלשי"ם לבחי' שלימות מעולה יותר ממה שבי' לפני', ח"ש לו ית' לך אל ארץ המור', כי לך ולעמך אחת הולך לצוה אל שלימותך ולהדבק בשורש העליון, וא"ש מאמר ר' לוי במדרש כ"ל שאמר ב' פעמים חזיון לך לך וכו', דשני הבסיונות בחייה אחת להם שצביצתן נשתלם נפשו ונשמתו לשלימות והשלימות מתחלף למעלה ממנו, ונרמז כן בשמותיהם הלשון

עשו בחרן אלו הגרים שבימי הצרכים, שקצלו ממנו מסורת האבות בעיקרי המלות ודקדוקי', כמה ימסורה מדור אל דור, וחשש חלשי"ם פן באורך הזמן יסלפו דרך התורה, ויהפכו דברי אלקים חיים לגלות פנים בתורה שלא כהלכה, ואף אם יזכה חלשי"ם עיי הפיכת עלמא וגלגול להעמיד זרע קודש וללמדם דרך ד', לא נחל ולא שקטת רוחו בזה, אחרי שכבר יהי' מסורת התורה משופשת ומסולפת ביד הגרים, ופן ילמדו ישראל מהם או יסמכו על קבלתם, ועכ"פ יהי' התורה כב' תורות.

ו"ש מה תחן לו ואנכי הולך ערירי, ר"ל שאין תועלת בכל הבעות אם אנכי הולך מן העולם ערירי בלא זרע, ואף אם תהי' הבעות בארע מתקיימות עיי הפיכת עלמא, אבל צין כך וצין כך בן בתי יורש אותי, ר"ל שתקיים ירושת התורה עיי חליעזר וחלמדיה הגרים, ח"ש וכן משק ביתי הוא דמשק חליעזר שהוא דולה ומשק מתורתי לאחרים, וחשש חלשי"ם פן ינחם מזה קלקול גדול בקבלת מסורת האבות, ועי"ז נחשד הצרכים כמאמר הכתוב והנה דבר ד' אליו לא יירשך זה, שלא תהי' ירושת התורה עיי הגרים, כ"א אשר ילא ממשיך הוא יירשך, ויהי' השתלשלות מסורת האבות עיי זרעך זרע הקודש, ואף שאתה רואה באמצעינות שאינך ראוי להוליד צה"י עלמא, עי"ז הבעות ית' לא מאמצעינות שלך וכו' והוא שנאמר לו כהן ויאלף אותו החולא וכפרשיי ז"ל בשם המדרש שא"ל לא מאמצעינות שלך שראית במלות שאינך עמיד להעמיד בן, אצרכם אין לו בן אבל הצרכים יש לו בן, וכן שרי וכו' אני קורא לכם שם אחר וישתנה המלך, ובעודך בגלגול זה תעשה אותך דרי' חדשה שיסתם ענפך להיות ראוי להוליד, ולא תלמדך לאפיכת עלמא עיי גלגול וצוה נחל דעתו והרגישו רוחו, ח"ש, והאמין דרי' ר"ל שבי' הבעות מתקיימות עיי שידוד העצב כאשר הוצעה לו עכשיו, (וכמי"ש הראצ"ע ז"ל ברי"פ ואר"ה דיוכי שם בוי' כמה באתגליה חוץ לדרך העצב ואינו מכוסה בדרך העצב והמערב (עי"ש) וא"ש מה שמה דעתו בהבעות זו יותר מבהר"אשונות ומחורן קושים הרמזין ז"ל (כ"ל בקושיא ב').

שנשיבם כחצו לך לך כחל וע"כ שאל ונסתפק אחו מהן חציבה וכו'.

ופשיטו י' ממה דחצו אל ארץ המור' הוי השני' חציבה יותר, ורש"י ז"ל צפירושו על המד"ר צפ' וירא כחצו לפי שצפיריה גילה לו המקום, ולא עשה כן צראשורה, מזה נשמע דהשני' חציבה יותר, ויתבאר לדרכנו ע"ד מ"ש הרמב"ם ז"ל צפ' המורה (ח"ג פמ"ה) העטם שלא התבאר בחורה ולא נזכר צפרע מקום המקדש, אלא רמז אליו ואמר אל המקום אשר יבחר ד' וגו', י' צו אללי ג' חכמות, הא' מהן שלא יחזיקו צו האמונות וילחמו עליו מלחמה חזקה, כשידעו שזה מקום מן הארץ הוא חכמת התורה, והשנית שלא יפסודו בו מי שהוא צידם עתה וישחיתו בו ככל וכלתם, והשלישית היא החזקה שצדקם, שלא יקפץ כל שבע ביותו בנחלתו ולמשול בו, והי' נופל עליו מן המחלוקת והקטטה כמו שנפל בצקפת הכהונה עכ"ל.

ובמז"ב מלינו במתן תורה שאמרנו צמם' שנה (פ"ע ע"ה) שנה השמן ואמר לפניו רבש"ע תורה הוכן היא וכו' ולא גילה לו הקצ"ה נתינת התורה, ובחצו הכוס' בשם מדרש שטרוד הקצ"ה לשמן בשעת מ"ה שלא יקטרג לומר אומה שעתידה לחטוא לסוף מ' יום צעגל, אחת נותן להם התורה, וכו' נמי אמר' בסגדריק (כ"ו ע"ב) נקרה התורה חוש' שניתהם דחשאי מפני השמן, פרש"י שבי' מקטרג ואמר סתפק בעליונים ולא ימסרו הלוחות ביד משה עיי"ש, עכ"פ מבואר דעטם העלמת הענין כולם היתה לסיבה א' שזה, דמפני עולם גדולת וקדושת הדבר, הכשש קרובה שיתגברו עליו המקטרגים והמניעות להפסידה, וע"כ חש הקצ"ה להעלים הענין ולהסיר הקטרגים והמניעות, ובמז"כ אפ"ל בניסיון הראשון שלא גילה ית' את הארץ, אלא אמר אל הארץ אשר אראך, כדי להקל מעליו התגברות השמן, להיות שבי' ענין בניסיון וכבד ונעלה, שעי"ז זכה אלשי"ה להשתלם נפשו ולהדבק בצורשו כחל, ולעטם זה הסחיר בכו"מ המקום כדי להשקיע הקטרג מעליו, אמנם

בניסיון האחרון צמשה העקידה גילה ית' המקום וא"ל אל ארץ המור', נמלא שבי' בחי' בניסיון גדול ברצו יותר, כדמלינו דר"ל שהתגבר השמן בכל כוחו בתגברות שואת למעו מלעמוד בניסיון, ואעפ"כ עמד אלשי"ה בזמן והתגבר עליו ועמד בנסיונו, נמלא שבי' בחי' בניסיון האחרון חציבה יותר וזכה על ידה לשלימות יותר מן הראשונה, וז"ש ממ"ד אל ארץ המור' וגילה ית' מקום בניסיון, מכאן שהשני חציבה יותר, שבי' בחי' בניסיון כפול פי כמה, וזכוחה ושכרה חציבה וגדולה יותר והבן.

*

ויאמר ד' אל אצרכ לך לך וגו' אל הארץ אשר אראך, דקדקו המפורשים בכוונת אומרו אל הארץ אשר אראך, וכודעם זו מה ענינה, וכבר בארנו דזה ועוד לאלקי מלין.

צ עוד צמד"ר לך לך וגו' זשי"ש שמעי בת ורלי וגו', ח"ר יאחז משל לאחד שבי' עובר ממקום למקום וראה צורה א' דולקת, אמר תאמר שהצירה הזה בלא מנהיג וכו', כך לפי שבי' אלשי"ה אומר תאמר שהעוב"ז בלא מנהיג, הנין עליו הקצ"ה וא"ל אני הוא בעל העולם וכו' ויחאו המלך יפיד ליפותך בעולם וכו', עכ"ד המדרש, והוא תמוז דהיתכן לומר כן על אלשי"ה שפירסם אמונת חלקותו ית' בעולם, ואידך יעלה על דעתו לחשוב שהעוב"ז בלא מנהיג ח"ו, וזדוהי שאין כוונת המאמר כפשוטו, גם ל"ב קישור דברי המדרש ויחאו המלך יפיד ליפותך בעולם וכו'.

ואפ"ל צהקדם דברי היע"ד זל"ה (ח"א דרוש י"א הוצא בדבריו לשל פ' נח) כי בעוונתן י' צ' מויו אופנים, אופן א' שהעונש מגיע לאדם בכוונה מד', כדי לעגשו על חטאיו ולהעביד באחריותו, ואופן הב' כי מזלו הוא רע וכפי מולד כוכביו השמים הוא לרוע, רק ד' מנן בעדו ומשדר מערכות השמים, וכאשר יחטא האדם ר"ל ד' מסלק השגחתו ומניחו למנהגו של עולם תחת כוכבי השמים וכסלילים, והמה פעלו צו כפי מזלו ורש"י, והבדל בין אופן זל"ה הוא, דבארופן

ממנו, והניחו למנהגו של עולם וכפי מזלו ומקרי עשבו, וז"ל חלפיהם חלמריהם שבעור"ז בלא מנהגו, ואין הכוונה ח"ו על העדר האמונה בהנהגות הבו"ת, שדבר זה מעיקרי האמונה הוא להאמין בהבו"ת בורא ומנהיג לכל הברואים, אבל חשב שלסיבת עונותיו הסור השי"ת השגחתו ממנו, והניחו למקרי ופגעי הזמן ומנהגו של עולם, וז"ל בלא מנהגו ר"ל שסילק הנהגת השגחתו ית' ממנו, וע"ז ה' מתמרמר ודואג, הניח עליו הקצ"ה וא"ל אני הוא צל העולם, וכל בהנהגת השגחתי עיך, אלא שהוא צנח' בסתר ובעלם כדי להגדיל בחי' הנסיון, ורמז לו ית' לומר אל הארץ אשר ארלך, ר"ל שלכסוף אחר שתעמוד בנסיון יתגלו לך החסדים, ותדע שז"ל ה' לעובדך ולמען נסותך ולכעובדך באחריתך, ולזו הכוונה חסדים מגולים צנח' בראשו ד' חסדך ולא בהסתר ובעלם, וזו נרמז באומרו אל הארץ אשר ארלך, שיהי' צנח' רא' וחסדים מגולים, וזה יתבאר קישור דברי המדרש ויתאז המלך יפוך לפותך בעולם, שלכסוף יתגלו החסדים ויתודע לעיני הכל שלא סלקתי השגחתי ממך, אלא הכל ה' ע"ז הנסיון. והבין.

*

עוד יתבאר בדברי המדרש והדקדוקים הניל עפ"י חרמ"ץ ז"ל בסו"פ אחר, כי השם הנכבד נתן על כל עם ועם בארצות לגוייהם כוכב ומזל ידוע וכו', וגזויהם עליהם מלאכי עליון נתנם להיותם שרים עליהם, כענין שכתוב ושר מלכות פרס עומד לגדי, וכתוב והנה שר יון צא וגו', והנה השם הנכבד הוא אלקי האלקים ואדוני האדונים לכל העולם, אבל ארץ ישראל היא נחלת ד' מיוחדת לשמו, לא נתן עלי מן המלאכים קטין שוער ומושל, בהנחילו אותה לשמו המיוחד שמו זרע אובדיו, וז"ל והייתם לי סגולה מכל העמים כי לי כל הארץ עבדתי, ואיחא צפרדרי"א (פכ"ד) צדור הפלגה ירד הקצ"ה וע' המלאכים הסובבים כסא כבודו וכו', ומנה מלאך על כל לשון ולשון וכו', וספיל גורלות בנייהם, ונפל גורלו של הקצ"ה על הצרעה ועל ביתו וכו' ע"ל, וכזה חרמ"ץ צ"י וירא עבד"י כי ידעתי למען אשר יא' וגו', והבין

ראשון ינוקב עינו ומקבל תשלום פרי חטאתו, ואז עוב לו לעו"ב, אבל באופן כ"כ אין כהן עושב, רק סילוק השגחת אלקים וכו' כפי מזלו ומקרי עשבו כך הוא, וענשו עדיין בשלימותו ליום הגמול עי"ש.

והנה ידוע והנסיונות הצאים על האדם מאתו ית', המה בהסתר ובהעלם כ"כ עד שלא ירגיש המנוסה בהם שהמה נסיונות, דלמלי ורגיש יודע שעשה ד' ככה כדי לנסותו, בודאי יעמוד על נפשו להתגבר ולעמוד בהם, ובאופן זה לא היו הנסיון בשלימות, ובספ"ק תולדות י"י זל"ה כתב משל ע"ז למלך שגלה לנסות את בני מדינתו, האם הם בחלומה אחו או לאו, שנה שלוחים מאגשיו לנסותם, אבל החליף ושינה בגדיהם להלבישם בלבוש אנשים פשוטים, שאלמלי ילכו מלוכשים בצנח' מלכות אין בזה כדי נסיון, כי בודאי כולם ייראו לנפוש לבנות כבוד המלך צפניהם מפני אימת המלכות, וזה המלך לנסותם שאל לא יכירו בשלוחי המלך, האם גם אז יהי' כבוד המלך יקר צפניהם, וכמו"כ ענין הנסיון כי אם ידע האדם שהוא נסיון מד' ית', בודאי יעמוד בו מפני אימת מלכות שמים, ואין זה נסיון בשלימות, ע"כ הם צאים בהסתר ובהעלם עד שיסבור האדם שהמה עיכובים ומניעות, ואם חלפיהם יעמוד בהם יהי' עושב נחת רוח ליוצרו והשלים רצונו ית' בשלימות.

ועד"ז יתבאר בונה השגחתו ית' אל הארץ אשר ארלך, עפ"י חר"ץ הייטב לב בשם אדוני הקדוש זל"ה, לפרש הכתוב בראשו ד' חסדך וגו' כי באמת כל מה דעבד רחמנא לעב עבד, וכלל הוא חסדים גדולים מאתו ית"ש, ואף מה שגלה לעין שהוא חוקף הדיונים ר"ל הוא חסדים מכוסים, אמנם בקשתו בראשו ד' חסדך, ראונו לראות מלגנו רוצ רחמיו וחסדיו ית"ש, שיהיו חסדים מגולים, ולא בקשתו שבענו משובך כי כוונתו אינו שבע, ואף כשיהי' חסדים מגולים ויכל לשבוע מעוברו ית' עבד"ק, וכמו"כ באזכרם אביו ע"ז מתחלה היו הנסיונות בהסתר ובהעלם כ"כ, עד שלא ידע בהם שהם נסיונות כלל, אבל חשב שבסיבת עונותיו סילק השי"ת השגחתו ית'

כל בני מלכותו, ובגזרה כוללת לכל בני מלכותו צו', ושיך שפיר דינא דמלכותא עכ"ד כפר"ד ז"ל, ופי' זכר קיז זלג"ה ולקחתי אתכם דייקא לי געם, נאך וכויתתי נאם לאלקים דיין להפרע וכו', כי כיון שרק אחס בלגד בני מלכותו, וא"כ דינא דמלכותא דינא וכוון עכ"ד ז"ל, ובזה יתבאר קישור דברי המדרש כאן, שאמר לו ית' לאתע"ה אני הוא צעל העולם, וכדפרישנו נעיל שארץ ישראל אינה תחת ממשלת שרי מעלה, אלא הבו"ת בעצמו שיה ומונחיה, וכמו"כ אחרים וציון וזרע ישראל אינם תחת ממשלת השרים כמבואר בפרד"ס הג"ל וא"ש הקישור ויתאו "המלך" ופיך והשתחו לו, שגזרותיו עליך גזירת מלך מעטעס דינא דמלכותא, כי הוא אלוהיך דייקא, כי לכל האומות וכלל הארצות נתן שרים עליהם, וא"כ גזירתו שיה ענ כל בני מלכותו וכוון.

ובזה יבואר אומרו אל הארץ אשר ארצך, כי הנה האומות"ע נהגים תחת ממשלת כוכבים ומזלות ומלאכים שרי מעלה, וההשפעה בזה עליהם ע"י ממוצע דהיינו השר שלהם, וע"כ יכולין הם לשנות בהנהגתם ע"י פעולה גשמי או מעשה כשפים, כמו שביאר הרמב"ן ז"ל בפ' שופטים בסוד הכשפים שמכחישים בשרי מעלה לעשות בהם תמורות (עיין בדבריו להלן שהארבעו בזה), אבל כל כן ארץ ישראל שאינה תחת ממשלת שום שר, אלא הבו"ת בעצמו משגיח ומשפיע עלי' בלי שום ממוצע, וא"כ איך שום פעולה אדם יכול לגרום ולפעול בה דבר, בלתי את אשר יגזור מלכו של עולם הוא יקום לעולם, ולא כחותן הרשעים של זמננו שרונים לבנות ארץ ישראל ולבכשה ע"י פעולה בריא, אולם מי שלבו מאמין ב' ובתורתו לא יבטח בדבריהם, כי לא תעשה ידיהם תושי', ואף שהסתר פנים גדולה מאוד מאוד, מ"מ נשים בעהוננו רק בו ית', שצמחריהם ירחם על עמו ועל ארצו וירוס קרנו למעלה, וח"י מלשום בעהוננו בשום פעולה גשמי ואנושית, וז"ש אל הארץ אשר ארצך, דוקא שאני בעצמי ארצך אותה קך, וא"כ בזה פעולה אנושית לגרום נהיות ארצך, וזוהי ע"י הקב"ה בעצמו במהרה

בעיני כי הוא יודע בו ממש, ירמוז כי ידיעת השם שהוא השגחתו בעולם השפל הוא לשמור הכללים, וגם בנ"ה מונחים בו למקרים עד בזה עת פקודתם, אבל בחסידיו ישים חלוו לבו לדעת אותו צפרע, נהיות שמירתו דבקה בו תמיד, לא תפרד הידיעה והזכירה ממנו כלל, כעטעס לא יגרע מהדיק עיניו וכוונת הכה עין ד' אל יריאיו ועוד פסוקים רבים עכ"ד ז"ל.

וזה ירמוז באומרו קך קך ר"ל לשורשך, דכמו שאתה מושלל מממשלת שרי מעלה, אלא מושגח מהבו"ת לבדך, כמו"כ הארץ אשר בזה שמה חיוו שולט עלי' שר ומושל מן המלאכים ושרים העליונים, אלא הבו"ת בלגדו משגיח ומושל עלי' בהשגחה מיוחדת, כמאמר"כ עיני ד' חלקיך בה מראשית השנה ועד אחרית שנה, ובזה יתבאר דברי המדרש הג"ל שאמר לאתע"ה תאמר שכוונת"ל בלא מנהיג, שעד עתה בכל מקום בואו בחול"ה כי הארץ תחת הכוכב מול וכוונת, ובכוכבים עליהם מלאכים עליונים שמונה הבו"ת להיות שרי ומנהיגי הארץ, ועכשיו בצוואו לארץ ישראל ראה שאין עלי' לא שר ולא מנהיג, לא מן המלאכים ולא מן הכוכבים ומזלות, וע"כ ה' מתמיה ואומר איך אפשר שיתנהג הבור"ה בלא שר, הלא עלי' הקב"ה ואמר לו אני הוא צעל העולם, שאין הארץ תחת כשר ארצות, אלא אני בעצמי מושל עלי' ומנהיגה בהשגחה מיוחדת.

ובזה יובן קישור דברי המדרש ויתאו המלך ופיך כי הוא אלוהיך וגו' עפ"י"מ שפי' קיז כישמה משה זלג"ה בפ' וארצה הפסוק ולקחתי אתכם לי געם וכויתתי נאם לאלקים, ותו"ד עפ"י המבואר בפר"ד (דרך הערצה דרוש כ"ב) דכל זמן שהיו ישראל בדרך ישראל לא ה' להם שום טענה מודעה כלל, אלא מחויבים לקיים גזירתו ית' אף בלאום, ובה קי"ל דינא דמלכותא דינא, ובש"כ דינא דמלך מלכי המלכים יח"ש, אמנם כזה הרא"ש בפסקיו בשם ר"ת ז"ל דהיינו רק בשהמלך מושב גזרותיו על כל בני מלכותו, וא"כ לפי"ז המלות שאינם רק לישראל לבד לא שייך דינא דמלכותא, וכדרכו טענה אונם לדוכתי, אולם לפי מה דאיתא בפרד"ס שנתן הקב"ה כל אותה לשר שלה, ישראל נשאר תחת יד הקב"ה לבדו, ונאלץ לישראל הכ

כלום דניאל לא גילה לנבוכדנצר את חלומו, אף אני
אעשה כן עכ"ל רש"י ז"ל, אמנם ל"צ קשור דרשא זו
לבאן, ומאד ענין הסמיכות אל המאמר ונצטו כך
שכתחיל צה, והיפסית כתב דמ"ש הכ"ד ויודע הדבר
למדרכי וכו' מילתא בלגפי נפשא הוא, ולא קאי
אחלחל המאמר, אבל לפי"ז ל"צ האשון הכ"ד דמשמע
דעל"י קאי.

והג"ל בקישור דברי המדרש עפ"מ"ד בגמ' יצמות
(כ"ג ע"ב) ונצטו כך כל משפחות האדמה,
אפי' משפחות הדרות באדמה אין מתצרכות אלא
בשביל ישראל, והצטרכו בזרעך כל גויי הארץ אפי'
ספירות הבאות מגילת לאספמית אין מתצרכות אלא
בשביל ישראל, ופי' הרי"ף צנין יעקב משפחות הדרות
באדמה אלו אומה"ע, שישראל הם דרים למטה אבל
על השמים כבודם מלך התורה והמלכות, אבל עכו"ם
אין להם חלק אלא למטה בארץ, והם מתצרכים בשביל
ישראל עכ"ל, וצנין יעקב כתב דלזה רמז הכתוב
(עמוס ג') רק אתכם ידעתי מכל משפחות האדמה
עכ"ל, והכוונה בזה כי הידיעה שהוא השגחתו ית'
הפרעיות והתמידות הוא לישראל עם קרובו בלזה,
והאומה"ע יחזיקים מתמלית בהשפעה ובזכותן של
ישראל עכ"ל, וכמו"כ מה שדרשו כאן במד"ר ונצטו
כך הגשמים בזכותך והעללים בזכותך, ר"ל שהורדת
ההשפעה ית' על ידך, והאומה"ע יהיו יחזיקים רק
בזכותך.

ויתבאר הענין בהקדם מ"ש הרמב"ן ז"ל צ"י וירא
עב"פ בו ידעתיו למען אשר יתי וגו', וז"ל ירמח
כי ידעת השם שהוא השגחתו בעולם השפל, הוא
לשומר הכללים, וגם צ"ל מוחים צו למקרים וכו',
אבל בחסידיו ישים אלו לצו לדעת אותו בפרט, להיות
שמירתו דקדק צו תמיד, לא תתפרד הידיעה והזכירה
ממנו כלל וכו', עכ"ל, אמנם כתב בספר"ק שומר
אמונים שצ"ל ממנו האנושי מושג מהש"ת בתכלית
הפרעיות, וכמ"ש אני ד' חוקר לצ וגו', ומעטם זה
ינצל השגחה פרטית אל הבעלי חיים ולמחים ודוממין,
לא מלך המלכות אלא בעבור האדם וכו', ועיי' עיונותיו

עוד אפ"ל בלשון אחר, ולכאורה ל"צ בלשון אשר
ארץ, ומשמעותו שאחרא אותך, ויותר הול"ל
אשר ארצה לך, ויתבאר עפ"י אמרם ז"ל דארץ ישראל
אינה סובלת עובדי עזירה, וא"ל להתקיים בארץ
ישראל רק אם מתנהגים בדרך התבונה וצניעותם
של האבות הקדושים, ואם ישראל הולכים בדרכי
האצות, אז הקצ"ה מחיר להם זכות אצות ויוכלו
לשבת ולנוח בארץ הקדושה במנוחה והשקט ועל',
וח"ש הקצ"ה לאח"כ אל הארץ אשר ארץ, דיש תגוי'
בירושלם הארץ, ורק בלשון זה יוכלו זרעך להתקיים
בה, בלש ארץ אותך בהם שימנהגו בדמותך, ועיי'
מעשה"ם העושים שימנהגו בדרך האצות ויכלו
להתקיים בה, וכן.

*

עוד אפ"ל בציאור דברי המדרש הכ"ל במשל לבירה
דולקת וכו', בהקדם מה דאיתא עוד בצ"ר
(פלי"ט ס"ב) ויאמר ד' אל אברהם ר' צרכי' פתח
(ש"ש א') ליהי שמעך עובים שמן תורק שמך,
א"ר צרכי' למה ה' א"ל דומה ללוחית של אפופיר
לסיומן מוקפת תמיד פחיל ומונחת בזיוות ולא ה' ריחו
נודף, כיון שהיתה מיעוטלת ה' ריחו נודף,
כך אמר הקצ"ה לאברהם אבינו שלמל עמלק ממוקם
למוקם ושמן מתגדל בעולם, ולכאורה ראוי להבין
מה ה' תועלתו של אח"כ צרכה זו, והרי לגודל
מידת ענותנותו ה' שפל צנינו עמנו עד למאוד כמ"ש
ואנכי עפר ואפר, וממיתה הענינים לבחור מן הגדולה
ולביות הכבוד וצוה צניניהם ושואל.

(ב) **עוד** במד"ר (ס"י ו"ב) ונצטו כך הגשמים בזכותך
העללים בזכותך, הכ"ד (אסתר ז') ויודע הדבר
למדרכי ויגד לאסתר המלכה וגו', זה מכול זה ערל
וחם עליו אחמכה, ר"י אומר (תכלית ק"ט) מלקטים
אחזקין כי פקודין נרתי, אמר יעקב בירך את פרעה,
יוסף גילה לך, דניאל גילה לנבוכדנצר, אף אני כן
ויגד לאסתר המלכה וכו' עכ"ל המדרש, פרש"י ויגד
לאסתר המלכה, וכי מה חופפת ל' אם מלקטים
לשואל צו יד ולמה חס עליו, אלא אמר כלום יעקב
לא בירך את פרעה, כלום יוסף לא גילה את חלומו

אמנם עד עכשיו הי' אלשי' נרדף בכל מקום בואו במי' הרמזים ז"ל צם' המורה (כו"ד לעיל) ולא דודו אומרי' בהגדים שגששו לו, במי' הרמזין ז"ל צום' אל אור כשדים שחמרו עליו שמשעבד כשפים הי' ואי' חופ' יתקדש שיש על ידו, אלל עכשיו כבשיתו ית' שמי' הליכה זו אודיע עבדך בעולם, וידעו כל יושבי תבל שעל ידך הם מתצרכים ועיי' יתקדש על ידך שיש בעולם ח"ש אשר ארץ ר"ל שגארה גדולתך ובוחך הגדול לכל האומות, ויתבאר דברי המשל שצמודת ללוחות של אפולוסימון וכו', כך אמר הקציה טלטל עמך ממקום למקום ושמן מתגדל בעולם, חף שאלשי' לעמנו לא הי' חפץ בגדולה וכבוד וכו' צורח ממנו לענותותו הגדולה, אמנם הכונה בבעתה זו שמי' שיתגדל שמך בעולם ויתגדל ויתקדש שיש בעולם, וזה הי' כל חפלו ותשוקתו של אלשי' ובכן.

ובזה יובנו דברי המדרש במשל לצירי דולקת וכו', והמשל הזה דורשעים הכותעים ומחטאיוס כמה המוקדי עולם, וצבור עונותם מסיר הש"ת מעליהם השגחתו הפרטית ועוזבם למקרי ופגעי הזמן, וזה אשר ראח אלשי' בראיית השכל והגבוהה, ועליהם כיון ואמר חמור שבעו"ז בלא מנהיג, שאין עליהם הכוונה בהשגחה העליונה הפרטית, הן עליו הקציה ואמר לו אני הוא בעל העולם, וכל העולם וגם מקרי בעצב מושגחים ממחר ית', אלא בהשגחתו הפרטית עליך ועל כלדיוקים עושי רצונו, וזה יחזיקו ונשפיעם בזכותך, וכי תימנח מה יכו' הבעלת הזה, ל"א ויתאז המלך יפוך ליפוחך בעולם כי הוא אדוניך והשחתו לו, ועיי' יתגדל ויתקדש שיש בעולם, וכן יכו' לעתיד שכל האומות ידעו ויכירו בגדולתן של ישראל, וידעו כי לדי המלוכה וכל ההשפעה אינו אלא בזכותן של ישראל עושי רצונו ית', ויתגדל ויתקדש שמו ית' על ידינו אכריכה.

*

ויאמר ד' אל אחרם לך לך וגו' אל הארץ אשר ארץ, דקדקו המפורשים דהוליל אשר ארץ לך או אשר ארץ אותך, ובאומרו אשר ארץ משמעותו שגארה חזק לאחרים וכו' הכונה.

של אדם מסיר הצו"ת השגחתו הפרטית ממנו ושחזר למקרי בעצב שהוא שמירה הכללית, ועל ידו נתמעט ההשפעה וההשגחה המיוחדת גם מצע"ח ולמחים, וכלל תלוא בחדם ופני רצון זכויות או להיפך ח"ו עכ"ד, ועיי' יתבאר דהאומרי' אינם רלוויים אל ההשגחה הפרטית להיות מתצרכים בגשמים ועללים והשפעת הבעיה בזכות עולם, אלא מונחים למקרי בעצב ופגעי הזמן, וישראל בלבד זוכים אל השמירה וההשגחה המיוחדת והפרטית, כמאמר הכתוב רק אחס ידעתי מכל משפחות האדם, וידעתה השם הוא השגחתו המיוחדת כמו שפי' הרמזין ז"ל, ובזכותם של ישראל מתצרכים גם הם מהשפעה היורדת לישראל ובה יבואר קישור דברי המדרש ה"ל (בקשו"ט צי) ונצרכו כך הגשמים בזכותם והעללים בזכותך, דלגאורה קשה מה תועלת בצרכה זו לאלשי' שיהיו בעו"ז יחזיקו בזכותו, וכו' כחיד לא תחום לא תחן להם מתנת חנם, ולמה יתצרכו בעו"ז ליהנות מההשפעה היורד בזכותו, ובדואי שכל תשוקתו ורצונו של אלשי' הי' רק להשפיע טובות וזכות לישראל שיוכלו לעבוד עבודתו ית' בלא מופרע, ומה יכו' תועלתו בהשפיע מטובו לאומרי' ע, על זה חירלו במדרש הב"ד וידע דבר למרדכי ויגד לאסתר המלכה זה מהו זה ערל ותם עליו אחמדה, ר"ל דכמו"כ הכס קשה מה איכפת לי למרדכי להליל ערל עמא ורשע באתחשורת, אלל אמר מוקדים אחזקו, יעקב צירך אל פרעה, ויכף גילה לו, דואל גילה לנצודנר אח חלומו, וכל זה עשו לא בשביל טובת הרשעים, כ"א שמי' המעשה הזה נתקדש שם שמים בעולם, וכמו"כ לעם זה השתדל מרדכי בהללן של אחשורוש, שמי' נאמח אח"כ ישועת ישראל ומפלת המן ונתקדש שיש בעולם, וכמו"כ אלל אלשי' ידעו כל האומרי' שעל ידך כמה מושגחים ומשפיעים בפרטיות ומתצרכים בזכותך, ועיי' יתקדש שיש בעולם להראות לכל יושבי תבל כי עין ד' אל יריאיו בהשגחה מיוחדת וכל העולם כולו יחזיקו בזכותם.

ועד"ז יתבאר אומרו אל הארץ אשר ארץ, דמשמעותו אשר ארץ לך לאחרים, וכוליל אשר ארץ לך.

מנהיג, הניח עליו הקב"ה ואמר לו חני הוא בעל העולם וכו', והמדרש הזה אומר דרשוני, וכבר נחבא בדבריו לעיל באופנים שונים ועוד לאלקי מילין.

ונבוא אל הביאור ותחיל עפי' דרך הרא"ם ז"ל שפי' דכדי לחצב צעינו קאי על ארצו אשר ילא משם כנ"ל, ויתבאר עפיו"ד בפרד"א (פכ"ד) בענין דור הפלגה, ירד הקב"ה וע' המלאכים הסובבים כסא כבודו, ובלבל את לשונם לע' לשון וכו', ומנה מולחך על כל לשון ולשון וכו' והפיל גורלות ציונים ויפל גורלו של הקב"ה על אברהם ועל ציתו, וכו' עכ"ל, ובתבד"א זוטא פ"ב אמר"ל, ומנין שלא נפל הקב"ה חלק בעולמו שברא, אלא את ישראל בלבד שנא' כי חלק ד' עמו וגו', וברא את כל הארצות כולן והפריש את א"י תרומה מכל הארצות וכו', וכן ברא הקב"ה את כל האומות כולן והפריש את ישראל תרומה מכל האומות וכו', הרי מבואר בדר"ל שחלק ד' לכל האומות וכל הארצות ומינה עליהם שרי מעלה מלאכי עליון להנהיגם, ובחר בישראל ובארץ ישראל לצד להיות חלק ד' עמו והארץ הנבחרת נחלתו, ולא מינה עליהם שר ומושל, אבל הם תחת דגלו והשגחתו מיוחדת, והרמב"ן הק' בסוף אחרי האריך צוה, ונשתוק מקצת לשונו הקדוש, וז"ל כי השם הנכבד ברא הכל ושם כח התחומים בעליונים, ותן על כל עם ועם בארצות לגויים כוכב ומלך ידוע כאשר נדע באנצגניויות, וז"ש אשר חלק ד' אלקיך אותם לכל העמים, כי חלק לכולם חלות בשמים, וגוברים עליהם מלאכי עליון תתם להיחסם שרים עליהם, כענין שכתוב ושר מלכות פרס עומד לנגדי, וכתוב וזהו שר יון צא וגו', וזהו השם הנכבד הוא אלקי האלקים ואדוני האדונים לכל העולם, אבל ארץ ישראל אמנעית הישוב היא נחלת ד' מיוחדת לשמו, לא נתן עלי' מן המלאכים קצין שוער ומושל, בהנחילו אותה לעמו המיוחד שמו זרע אברהם וכו' והיחסם לי סגולה מכל העמים כי לי כל הארץ עבד"ק.

אמנם כל זה רק בהיותם שוכנים בה ישראל ומשמרים חרותם ומייחדים שמו ית', כמו שדייק הרמב"ן

(ב) **איתא** צ"ר וכונתו ברש"י ז"ל אל הארץ אשר ארצה, ולמה לא גילה לו מיד כדי לחצב צעינו וליתן לו שכר על כל דיבור ודיבור ועל כל פסיעה ופסיעה, וביאר הרא"ם ז"ל דכוננו בדבריהם ז"ל למה לא גילה לו מיד לומר לך לך אל הארץ אשר ארצה, אבל האריך ואמר מאריך וממולחך ומצית אציק, אלא כדי לחצב צעינו את ארצו אשר ילא משם, כדי שיתן לו שכר על כל דיבור ודיבור ועל כל פסיעה וכו', פי' כי כפי רצוי התבוצים שיש לו בדרווי התוארים האלה, ככה הוא לער צעינו המקום שהוא, וככה הוא שכרו על כל פסיעה ופסיעה שפוסע צעינו את כי לפוס לער ארצה, ואינו דואר לומר כדי לחצב המקום דהיינו א"י צעינו, דמה רצוי שכר יש לו בחיובו, אדרבה איפכא מתבאר שרוב חיובו גורם מיעוט לשכרו, כי מי שנגזר עליו ללכת מארצו ללכת אל מקום מחויב לו חינו מלעשר צעינו, אלא מי שנגזר עליו ללכת מארצו ללכת אל מקום שוא לו, או אל מקום שהיא בלתי מחויב ולא שנוא לו ויעיי"ש שהאריך הרא"ם ז"ל בביאורו שכן מוכרח בדברי רש"י ז"ל ובדברי המדרש הנ"ל, אמנם י"ב דאריך ובמה נחצב צעינו ארצו אשר ילא משם, ומבואר בכתוב שהשליכוהו לבצון האש ורלו להרגו, וכו' נרדף מהם כל ימי היותו שם כמ"ש הרמב"ם ז"ל צ"ס המורה הביאו הרמב"ן ז"ל סוף נח ויעיי"ש, גם היו כל בני ארצו עושי' ומכשירי' באמונתו ית', ואין ידק לומר שנחצב ארצו אשר ילא משם צעינו, וכיפ"ת דהו דברי הרא"ם ז"ל, ומסוך דמ"ש כדי לחצב צעינו על ארץ כנען הנזכרת בדבריו קאי, דאי אלאך הול"ל כדי לחצב ארצו, וכן פירשו הלבוש ז"ל וברכה מן המפורשים, ולחצב צעינו הכונה על ארץ ישראל, וגם לדבריהם נריך הסדר, מה נודך ה' בהעלמה, וכי בל"א לא היחה הארץ חציבה צעינו, שהוא מחנת השי"ת ותמדת כל האבות וכו'.

(ג) **במד"ר** ר' יוחנן פתח שמעי צה וראי וגו' משל לא' שה' עוצר ממקום למקום וראה צורה אחת דולקת, אמר תאמר שהצורה הזו בלא מנהיג וכו', כך לפי שה' אלמנעית אומר תאמר שהצורה בלא

לנעצר אלעייך, באשר כבר השיג מתחילת שחלית בליבתי וכו' אל ארץ כנען כמ"ש הרמב"ן ז"ל בתחילת הפרשה חיל, ויתכן לומר כי אלעייך מזרשונה ידע כי ארץ כנען היא נחלת ד', ובה יתן ד' חלקו והאמין כי אל הארץ אשר ארצה ירמוח על ארץ כנען וכו' ושם פניו אל כלל ארץ כנען כי שם הארץ אשר יראנו וכו', עכ"ל"ק, אמנם השיג ג"כ שעכשיו תגדל נסיונו ותבדד עליו המלחמה ביותר, בהיות הס"מ בעצמו מושל עכשיו על הארץ, ובזרז דוקא להתגבר שם כמו שפי' הרמ"ע ז"ל, ובזה יבואר קצת (עפ"י דרך הרא"ש ז"ל) מ"ש ז"ל לא גילה לו מיד לא הארץ אשר ארצה, ולדרכנו הוא הבהתה שלא יירא מכוחות העומאה החונים שם עכשיו ע"י תועבות הכנענים, כי יצרחו כולם מפני גאון קדושתו, אבל מה שלא גילה לו ית' בהצטח זו מיד, וז"ל מארץ וממולדתך וגו', ה' כדי להצב צביונו ארצו שילא משם, וזהם שכל האומה"ע הם תחת הס"מ, אבל בארץ ישראל מתגבר יותר למשול שם בעצמו ולא ע"י שליחיו שרי האומה"ע, וע"כ לפי גודל צערו יגדל שצרו דלפוס צערה אגרא, וח"ש ליתן לו שכר על כל פסיעה וכו', והבן.

ועתה נבוא לבאר דברי המדרש ה"ל שאמר אברהם אבינו תאמר שהעוב"ז בלא מנהיג וכו', ונקדים מ"ש הרמב"ן ז"ל צ"פ שופטים ע"ה"ש לא תלמד לעשות כחוצות הגוים וגו', וחל"כ ועתה דע והבן צענין הכשפים, כי הבור"ת כאשר צוה הכל מאין, עשה העליונים מנהיגי התחתונים אשר למטה לבן, הן כח הארץ וכל אשר עליה צבוכים ומלות לפי הבהתם ומצטם צהם וכו', ועשה עוד על הצבוכים והמולות מנהיגים מלאכים ושרים שהם נפש להם וכו', אבל ה' מנפלתותיו העלמות ששם צהם המנהיגים העליונים דרכי תמונות וכוחות להמיר אשר למטה מהם וכו', וזה סוד הכשפים וכוחם שאמרו צהם שהם מנחשים פמליא של מעלה, לומר שהם הפך הכוחות הפשוטים וכו', וע"כ ראוי שתאסור אותם התורה, שיונה העולם כמנהגו ואל תצטו הפשוט שהוא חפץ בורא עכ"ל"ק עיי"ש **שארית** וחסיד דבריו צרמו ורמוזא וגילה טעם

ז"ל צלמו לא נתן עלי שוער ומושל וכו' בהגחילו אותה לעמו המיוחד שמו, ובן מדייק הכחז והייתם לי סגולה מכל העמים, ואז כי לי כל הארץ, להיות נחלת ד' מיוחדת לשמו, אבל ח"ו אם ממנחין את הארץ בהצטרות חוקי התוס"ק ובעשיית התועבות אשר שאל ד', הבור"ת מסלק שכינתו מתוכה, ופסחה תירש גבירתה כניכול, והעומאה נכנסת צגוף הארץ ונמשכת גם צפירות' כמו שהאריך ה"ה"ה בזה באו"ה (סי' ר"ח) עיי"ש ואז נעשה הס"מ מושל ושר הארץ וע"ד שפי' הרמ"ע מפלגו בספרו י"מ יגער ד' כך השטן הבורז צירושלים, שהשטן בוחר להתגבר נגד הפכו צירושלים עיר הדרך קריב לאמה יעיי"ש.

ובזה יבואר אומרו אל הארץ אשר ארצה, ובהם אז יהיה ארץ ישראל מיושבת ע"י הכנענים שהיו מושחתין ומקולקלן יותר מכל האומות, כמו שמצינו שהזכיר הכתוב כמעשה ארץ כנען אשר אני מביא אחכם שמה לא תעש, ונעמאה הארץ ע"י תועבותם ובזוהן זה הבור"ת מסלק שכינתו מקרב הארץ, וכוחות העומאה חונים עליה והס"מ נעשה למשול ושר הארץ, אמנם כאשר צא אלעייך לא"י בגודל קדושתו ומסרי"פ, ובעיקר ע"י השראה שכינה שחופף עליו תמיד, צרחו מפניו כוחות העומאה דמנע מן האור דוחה הרבה מן החושך וכש"כ אור גדול, וידוע מהר"ח ז"ל"ה שזכרם פ"א למכשף גדול לשלול אותו על דבר מה, ולא יכול המכשף להשיבו דבר, וענה ואמר לו שכל כוחו אינו רק ע"י כוחות העומאה, וצטעם שזכרם מהר"ח ז"ל"ה ויתראה לפניכם צרחו כולם מיראתו ע"כ, ואפשר לרמוז צמ"ש אל הארץ אשר ארצה, שהצטערו ית' שאל יירא מפני כוחות העומאה המושלים שם ע"י עומאת הכנענים, דמיר שאלהך אחזק לפניכם יצרחו כולם, ויהי' השראה השכינה בכל אשר תלך.

אור"ה לא גילה לו ית' צה"ז מיד, ולא א"ל מיד לך לך אל הארץ אשר ארצה, אבל האריך ואמר מארץ וממולדתך וגו' כדי להצב צביונו את ארצו אשר ילא משם (עפ"י דרך הרא"ש ז"ל), והוא כי צער גדול

סבתה המקפץ שיכולין להכחיש הכהנת שרים העליונים, ואין מונעים מן השמים היכולת מהם לעולם, ומסקנת בגמ' דאין עוד מלכדו אפי' לדבר כשפים שאין כח מלכדו ית', ואין בהם כח לפני גזירתו ית', והכוונה כי אף שאין בצויות מונע הכחירה מצי"א, אבל בערך הכהנת העולם הכללי, הכל מתנהג בלכדו ית', ובצויות בלכדו מונע מהם הכח והיכולת להכריח בשרי מעלה ע"י כשפיהם.

ועפ"י זין קאת דדברי המדרש הנ"ל שבי' אלעזר מתמיד לומר, האמר שעכו"ל בלל מנהיג, וכו' אחר שאל השי"ת לך מלכדך וגו' ולא גילה לו מיד כדי להצב צנינו וכו', ועפ"י דרך הרא"ש ז"ל, הכונה כדי להצב צנינו ארצו אשר ילא משם, שמומדת תחת הכהנת שרי מעלה כמו שצארונו לעיל, גם השיג אלעזר שצ"ח לגדול עומדת הכנענים בשוכנים בה נסתלקה השכינה מקרב הארץ והס"מ מושל עליו, ע"כ ה' מתמיד האמר שעכו"ל בלל מנהיג, כי אף שמכר הקב"ה הכהנת העכו"ל לשרי מעלה כמבואר בדר"ל ובדברי הרמב"ם ז"ל כנ"ל, אמנם אין זה צדד הכהנה, ולא יתכן לקרותו צדד מנהיג, אם ניתן הכח לרשעים להכריחם ולעשות השתנות בהנהגתם כפי רצונם, והוא יסוד מוסד גם בעכו"ל לגבי מנהיגי ישראל, אם הם מושפעים מדעת העם ומתנהגים כפי רצונם, אינם ראוים להקרא צדד מנהיגי ישראל כלל, כי לא הם המנהיגים אלא העם

מנהיג אותם כפי רצונם, וזה שבי' אלעזר מתמיד האריך יתקיים העולם בלל הכהנה, כיון שניתן היכולת לרשעים להכחיש ולשנות הכהנת שרי מעלה, אי"ב אולם הכהנה, ואריך יתקיים העולם בלל מנהיג, וכמו"כ בארץ ישראל שעי' חובצות הגוים היושבים בה, סילק הצויות כזיכור שנינו משם, אי"ב האריך יתקיים בלל מנהיג, האין עליו הקב"ה ואמר לו אני הוא בעל העולם, וכמסקנת בגמ' דאין עוד מלכדו ואפי' לדבר כשפים וכפרשי" ז"ל אין בהם כח לפני גזירתו ית', ובצויות בלכדו מונע מהם הכח והיכולת להכריח בשרי מעלה ע"י כשפיהם.

וכיסה עפחיים בדברו הקודש בכ"מ, וצאמת מנינו מבואר הענין בדברי חז"ל בכ"מ, שבעלי הכשפים היו משתמשים בכשפיהם להכריח שרי מעלה הממונים על הכהנת העכו"ל לעשות בלכדו, וכו' ומ"ש במדרש איכה (פר' ז' ס"ה) חלל ממלכה ושרי' אלו שרים של מעלה, את מואל עד שלא ברא השונאים, ה' ירמיו' אומר להן עשו תשובה שלא תלכו בגלות, אמרו לו אם יבואו השונאים מה יוכלין לעשות לנו, חד אמר אנה מקיף לה חומת מואל (פי' המחתות כהנה) כשבעת שמות שרי מעלה אקיק בביז לירושלים חומות מים), וחרונו אמר אנה מקיף לה חומת נורא וכו' אמר להו הקב"ה בדידי אחון משתמשין, עמד הקב"ה ושינה שמוחם של מלכדים, דעל מואל עמד על נורא, דעל נורא עמד על פחולא, והיו מחזיקין שמוחם מלמעלה ולא היו עונים להם וכו' כיון שגרמו בעוונות ובלאו השונאים התחילו מחזיקין שר פלן חיתא עמיד לו מילתא פלן, אמר לית בחילי דאנה מירוס מניה, וכמו"כ בדור המבול אמר"ל צדיק (פר' ל"א ס"ז) הגבורים (בענקים) שביי בהם, ה' ח' נותן רגלו על הכתום וסוחמו נותן ידו על החזק (ברקיע) וסחמה, ופי' המפרשים שביי עושים כן ע"י כישוף לשע, וכן חיתא בגמ' סנהדרין (ק"ח ע"ב) וצפדי"א (סו"פ כ"ב) שהתפאר בנפשו לומר שיכולים לעבד את המבול, אלא שמונע ד' היכולת מהם ולא יכלו לעשות דבר.

ואמר ז"ל במס' סנהדרין (ס"ז ע"ב) אי"ר יוחנן למה נקרא שמן כשפים שמכחישין פמליא של מעלה, אין עוד מלכדו אי"ר חנינא אפי' לדבר כשפים (פרש"י אין בהם כח לפני גזירתו ית' כה מלכדו) והביאו בגמ' מעשה ברה"ב אחתה (מכשפה) דכות קא מהדרת למשקל עפרה מחותי כרעי' דר' חנינא, אמר לה אי מסתוותת זילו עידי אין עוד מלכדו כחי, ובקשו איני והאי"ר יוחנן למה נקרא שמן כשפים שמכחישין פמליא של מעלה, וחינא שאני ר' חנינא דפי' זכות' פרש"י ומאני נפשי משמיה לאילוי' עכ"ל, מבואר בגמ' שיהיה

(ב) **לְהָלֵךְ** נפרשה אחר הדברים האלה כי דבר ד' אל אברהם וגו' אל חירא אברהם שברך הרבה מאוד, ויאמר אברהם ד' אלוקים מה תחן לי ואנכי הולך עירי וכן משק ביתי הוא דמשק חליטור, ויאמר אברהם כל לי לא נחתה זרע וכהו בן ביתי יורש אותי וגו', וספיקה ברמזין ז"ל והרי כבר הצעיתו הקצרה על הזרע, ואיך יאמר עתה ואנכי הולך עירי וכהו בן ביתי יורש אותי, ולמה לא האמין בנצחא הראשונה כאשר יאמין בזאת עיי"ש חירולו, אמנם גם על חירולו הקשו הראשונים והגור"א זל"ה (הוצא בדברנו לעיל) גם יליד מה עמם צענה זו וכהו בן ביתי יורש אותי, והרי עיקר בקשתו כי' על בנים, והירושא צריך טפלה לגבי', ומתקציר חס בן ביתו יורשו או אחר, וחז"ל דרשו דמשק חליטור שדולה ומשקת מתורת רבו לאחרים ל"ב מה ענין זה אל בקשת בניסו ומייע רמז לזה בבקשתו.

וְלִבְאֵר בענין נקדים דברי הגמ' ברכות (ל"ב ע"ב) ח"ר חסידים הראשונים היו שוכין שעה אחת, ומתפללין שעה א' וחוזרין ושוכין שעה א' וכו', וכי מאחר ששוכין ט' שעות ביום בחפלה, חורחן האיד משתמרת ומלאכתן איך נעשית, אלא מתוך שחסידים היו חורחן משתמרת בחור לבן שאין מחזרת, פרש"י חורחן משתמרת בחור לבן שאין תלמודם משתכח עכ"ל, וכחז' העיון יקבץ מבעל שבות יקבץ זל"ה הא דלא הקשו בגמ' חורחן אימתי נעשית כמו שהקשו מלאכתן איך נעשית, משום דמסתמא אלו שהן חסידים, ודאי היו מייגעים עצמן בלימוד חורחן, קודם שהגיעו למעלה החסידות, דלא עיי' חסיד ולא צור ירא חטא, לכך שאל היכן משתמר חורחן בחור לבס, כיון שלא יספיק להם הזמן לחזור על לימודם חמיר, ל"ה חורחן משתמרת כפרש"י שאין תלמודם משתכח, עכ"ל ז"ל, ובאמת מבורר בספיק"ק דהשכחה בחורה הוא מלד הס"א ובסיבה החתומים דל', והח"ס זל"ה כתב על מה שדרשו ז"ל התעורר צו עיניך ואיננו שחחורה משתכחה מן הכלל **המשמע** צה לפי שמתעורר הרוחניים שאינם

היכולת, וכלל צירי שמים וכוונות הוא בעל העולם ומחיהו, וכמו"כ בחרן ישראל אף שעי' עומאת הכנענים השוכנים צה סילק כבוני"ת שנינו משם, אעפ"כ יש שם בחי' השראה בשכניה, דמלא כל הארץ כבודו ולית אחר פתי מינו', אלא שביא בחי' הסתר בחור הסתר, ובאחיה בחי' שהוא בכל אופן ואופן כבוני"ת הוא מנכיג העולמות ואין עוד מלבדו, וכוונות מונע מרשעים היכולת מלשנות בהכנה העולם.

ואפ"ל עפי' דרך המפורשים הלבוש והגור"א וכחסי"ק דלא גילה לי כבוני"ת את הארץ מיד כדי לחבב ארץ ישראל צעניו, דכנה אלא"ה צכה קדושתו הגדולה אחר שכלך בחרן, בכל מקום צואו גרש יגרש כוחות העומאת מהם, וגבו וברחו מפני גאון קדושתו, וכמו שפירשנו לעיל במאמרי"כ אל הארץ אשר ארצה וידוע המעשה מהר"ח"ו זל"ה, אלא איך גילה לי הקצרה את הארץ מיד בעוד עומאתה צה, אז גם אחר שיכנס לחוכה ויחלש כוחות העומאת לא יכי' הארץ כ"כ חביבה צעניו, מאחר דכבר ראה אותה צטולתה ובהתגברות כוחות העומאת, לעטם זה בעלימו מן השמים ממנו השגה זו, ולא גילה לי ית' את כל הארץ כי' אחר שברך הך צה לארכה ולרחבה, ובגדול קדושתו ועצמותו ומסג"פ החלש כוחות העומאת בכל מקום צואו, ועיי' נחצב צעניו הארץ יותר, וא"ש דעטם ההעלמה היתה כדי לחבב צעניו ארץ ישראל וכו".

*

[פתיחה לתלמידי הישיבה תשכ"ד]

ויאמר ד' אל אברהם לך יך וגו' במדרש א"ר לוי בר חייתא צי פעמים כתיב לך לך, ואין אנו יודעים איזה מכן חביבה וכו', ממנו דכתיב אל ארץ כנעני, היו ששני' חביבה מן הראשונה עכ"ל במדרש ולי"ב וכבר בארנו צה אופנים שהי"ס ועוד לאלקי מילין.

כלום, וצרגע א' נפתחין לו שערי אורח אורות גדולים מאוד, וברי זה כמליאח. אחר היגיעה, וזה להודיע כי לא בכה יגבר איש כי אם לוי הישועה, וכו' ית' לא יתנו כ"א למי שעמל בה כדי שיקרא על שמו עכ"ד הכן טוב, ובזה יבואר יגעתי ומלאתי תאמין, דע"י היגיעה זוכה אח"כ למליאח רבה בזה צדיקה הדעת, וי"ש כמולא שלל רב, לאחר ששללו בכה מולא מליאח ונקראת על שמו כשלל עכ"ד ק"י זלליה, ואפ"ל עוד צחי' קרובה לזה הדגה התוס"ק ארוכה מארץ מדינת ורעשה ועמוק מני ים, ואין בכה שלל אנושי להשיג צמצע אף אפס קלה, כי קלר דעת האדם להשיג חכמה חלקים דברי חלקים חיים, אשר בכל זאת וקון גיחון ועמירון אורות עליונים עד אין חקר, אולם מ"מ אל יפול לז' האדם ורוחו, אלא יעשה המועל עליו לייגע בתורה כפי כוחו והשגתו, וכוונות עוזרו ומשפיע לו שפע חכמה להבין ולהשכיל דברי התוס"ק, נמלא דלילות ידיעת התורה א"א לכות אלו' כ"א בדרך מליאח, למשימא קא זכו לי מליאח זו, וחולת זה לא ה' בכה להשיג, אבל אינו בא רק ע"י יגיעה אחרותה ללחמא בתחילה, דכן גזרה חכמתו ית' שהי' האדם יגע בתוס"ק, ואז תורתו מתבררת בתוספת מרובה להשיג מה שלא מלא ציגיעתו.

שוכנים אלל הגשמיים עיי"ש שהאריך, אמנם בחסידים אמיתיים שזכרין מכל דגדו חטא ומזככים תומריהם תורתם משתמרת בקרבם. אולם בירושלמי (פ"ה דצרכות) גרים אימתי עוסקין בתורה אימתי עוסקין במלאכתה, ומשני א"ר יוחנן צי ר' אלעזר על ידי שהיו חסידים, היתה צרכה ניתנת בתורתם וצרכה ניתנת במלאכתה עכ"ד בירושלמי, וי"צ דליך שייך צרכה בזה להשיג מה שלא למד ולא יגע עלי', וכבר אמרו ז"ל בגמ' מגילה (דף ו' ע"ב) לא יגעתי ומלאתי אל תאמין, ובשלמא לפי גירסת התלמוד שלנו דתורתם משתמרת יתא, דאחרי שצרכה יגע בה ומלא כדי מידתו, הקצ"ה שומר את חסידיו שלא יפסידו תורתם ע"י עסקם בצבורה שכלל זו תפלה, ודבר זה מוכן עפ"י פשטות, דאמר"ל אין התורה משתכחת מן הכלל אלא צדיקה הדעת, וכדבוק בצו"ת דציקות אמיתי ע"י עבודת הכלל זו תפלה ובקוים המלות שנקראין צדיקה שייפין דמלכא ממילא הוא דבוק בתוס"ק, ולדורייתא וקוצ"ה חד הוא, והתורה משתמרת אללו. צמצע, אולם בגירסת בירושלמי שזכרנו צרכה ניתנת בתורתם, דמשמע שזכין לתוספת צרכה להשיג מה שלא למדו ולא נתייגעו בה, ואיך אפשר דבר זה וברי אמר"ל לא יגעתי ומלאתי אל תאמין.

וגר"פ בהקדם דברי ק"י הישמה משה זלליה (בתפלה למשה קי"ט) עכ"פ שש' אנוכי על אמרתך כמולא שלל רב, דליד' דמליאח אינו שלל ושלל אינו מליאח וחס' צ' הפכים, וכמו"כ וי"ד באמנם ז"ל יגעתי ומלאתי תאמין דמליאח בא צדיקה הדעת, ואיך יאמר יגעתי ומלאתי דאם יגע אין זה מליאח וחס' צ' הפכים, וביאר ז"ל עפ"י"ש הכן טוב פ' יתרו עכ"פ ומשה עלה אל האלקים וגו', במדרש זשי"ה עלית למרום וגו' לקחת מתנות וגו' צמתה מתנה לו בלוקחה מתנה לו עכ"ד במדרש, וביאור הענין כי התורה אינו בא רק ע"י יגיעה, כאומנם יגעתי ומלאתי תאמין, ואעפ"י אינו בא ע"י יגיעה מעט, רק משמטער עלמו הרבה להבין, ולפעמים אינו מכיר האמת ואינו מולא

ובזה יתבאר גירסת בירושלמי דודאי החסידים הראשונים יגיעים היו בתוס"ק, בזהות שעות הנשאר להם יתר על זמני התפלה שחשבו ז"ל, אלא שכוונת הקושטא כיון דלא נשאר להם רק זמן מועט, איך זכו להשיג ידיעת התורה שארוכה מארץ מדינת ורעשה מני ים, וע"ז תירלו ע"י שהיו חסידים צרכה ניתנת בתורתם, שהצו"ת משפיע להם שפע חכמה וכוונות גדולות בתוס"ק צדחה' מליאח מה שאין בכה שלל אנושי להשיג, אבל מקור השגתו בא ע"י היגיעה שבתחלה כו"ל, והנה האמנם שא"א לנו להסתמכות אפי' צדחה' צדחה' דצדחה' לחסידים הראשונים שזכרו ז"ל מ"מ מחויב כו"א להסתמך בצבורה וצדחה' צדחה' צדחה' וכוונות המדות וכוונות,

ואז יזכה למדרגת חסיד לפי בחינתו, כאמרו"ל
 ב"ק (דף ל' ע"ב) הלא מאן דעבי למבו חסידא
 ליקיים מייל דזקוק רבא אמר מייל דאבות ואמרי
 לה מייל דברכות, ופי' המהרש"א ז"ל לפי שיש
 לאדם במעשיו הטובות ג' חלקים, דהיינו טוב
 לשמים ועוב לבריות ועוב לעצמו, קאמר רב יהודה
 מאן דעבי למבו חסידא לקיים מייל דזקוק שיהי'
 טוב לבריות, ורבא קאמר דלקיים מייל דאבות,
 דלא יתקן מעשיו שיהי' טוב לעצמו במדות, ואמרי
 לה דלקיים מייל דברכות דלא יתקן שיהי' טוב
 לשמים, וכל א' מהבי אמוראי נקט כלל א' מהבי
 ג' חלקים במעשיו טובים של אדם עכ"ל המהרש"א
 ז"ל, עכ"פ חז"ל נתנו לנו עלה עובד וישרה א"ך
 להגיע למעלת החסידות, ועי"כ ישתדל כ"א לקיימם
 ואז יזכה להיות תורתו מתבררת ומשתמרת דהיי
 נראה מדברי הירושלמי הנ"ל, דרך תורה שיש עמה
 חסידות בברכה שורה זו ולא זולת.

בחוור לענין הראשון לתוך קושיה המפורשים
 (לעיל קושיא ז'), בהקדם דברי הגמ' יומא
 (דף כ"ח ע"ב) אברהם זקן ויושב בישיבה הי'
 שנה' ואברהם זקן וגו' אליעזר עבד אברהם זקן
 ויושב בישיבה הי' שנה' ויאמר אל עבדו זקן ביתו
 המושל בכל אשר לו, אר"א שמושל בתורת רבו, הוא
 דמשק אליעזר שדולה ומשקא מתורת רבו לאחרים
 עכ"ד הגמ', ויש לדקדק בזה, דמה לורך הי' לישיבתו
 של אליעזר בחיי אברהם אבינו, ומדוע הי' הוא
 דולה ומשקא מתורת רבו לאחרים, ולמה לא היו
 לומדים אותן התלמידים בישיבתו של א"א ומפיו,
 והלא אינו דומה שומע מפי הרב לשומע מפי
 התלמיד, ובצר נצאנו בזה אופנים שונים (עין
 בדבריו במקו"א) ומה גזיל לענינו כי הנה אמרו"ל
 (ע"ז דף ט' ע"א) תנא דבי אלי שעת אלוים היו
 העולם, ב' אלוים תרו, וב' אלוים תורה, וב'
 אלוים ימות המשיח וכו', ב' אלוים תורה מאימת
 וכו', וחוראו מואת הנפש אשר עשו צדק, ופרש"י
 כדמתרגמין דשענידו לאוריתא, וכפי החשבון שמה
 חז"ל צגמ' שם, נשלמו אז ב' אלוים תרו, והתחילו

ובכו"ב השתלשלות התורה שיש צדיקו ממסורת
 האבות, קיבלו ישראל איש מפי איש מאתע"ה
 שהשיג כל התורה ואף אותן הלכות שהקציב
 מחדש בכל יום צד"ד של מעלה כאמרו"ל, ואתע"ה
 מברס לתחק ויתחק ליעקב וכן דור אחר דור,
 כמאמרו"ל צגמ' דיומא הביט (כ"ח ע"ב) מימיו
 של אבותינו לא פרשה ושיב מהם, היו במלכים

ישיבה עמכם וכו', צמדצר ישיבה עמכם, אברהם זקן ויושב בישיבה היו וכו' וכן יאחק ויעקב ולמדו כולנו מקראו עייש, ואיתא צמדצר כשהיו ישראל צמרים היו צידם מגילות שהיו משתעשעין בהם משבת לשבת, נמלא שהשתלשלות החורב ממסורת האבות נמשך מאנשים לרעו עד סוף כל הדורות, ובהם אף שהתחילו צ' אלפים דתורב מהנפש אשר עשו בחורב באמריאל, וכדמחרגמיון ית נפשא דשעצידו גאורייתא, ואליעזר היו דולב ומשקב מתורבו שג האנשים לכל אותן הגרים שגיינו, אמנם מסורת קבלת האבות אשר הורישו דורות ישראל, היו מובע מהשתלשלות הבוא, כי כמו שנאצדו הם או חזרו לבורס ולא נשאר מהם אף ח' צכללות האומה הישראלית, כך נאצד ומפקק שהשתלשלות קבלתם, ומה שצידנו הוא מה שמכר האנשים ליאחק ויאחק ליעקב וכן דור אחר דור ואולי לטעם זה היו לורך לישיבתו של אליעזר, להיות דולב ומשקב מתורב רצו לכל אותן הגרים שגיינו, כי לא היו ראויים ללמוד בישיבתו של האנשים, דהרבה מהם לא היו גירי אמת וחזרו לבורן אח"כ, צכל אופן לא נתקיימו לא הם ולא תורתם, והאצוסיק היו מרכבה לשכינה הקדושה כידוע, ולא היו ראויין הגרים הללו להשגלות כזו ללמוד תורב מפייהם ולמדו מפי אליעזר, ואנשים היו יושב בישיבה ללמוד תורב לצניו וצ"צ כמאכ"כ למען אשר יאיו את צניו ואת ציתו אחריו וגו', ושהתלשל ממנו קבלת מסורת האבות מדור דור. **ובזה** יתורלו קושיות הרמציץ ז"ל וכל בני קושיות בניל, על פי מה שכתבנו צדברנו לעיל דחשש אברהם אצניו ע"ה שמה יאטרך להפויכה עלמא ולצוא צנגלול שנית כדי שיתקיים צו הצעתה הוצע, וכדמצינו צרי"א צן פדה (תענית כי"ה ע"ה) דחזא צתלמא דא"ל קוצ"ה יוחא לך דאחריתא לעלמא וכו' ואפשר דמצינו צשעתא דמוזין, ופי' המכרישא ז"ל דהכוונה על גלגול השמות עיי"ש, ולפי שאנשים מנד עצבו ומחו לא היו ראוי להוליד, חשש שילטרך להצראות צרי חדשה עיי גלגול כדי שיתקיים צו הצעתה הוצע, וע"כ היו מפקד על ירושת התורב מסורת האבות, פן ייה' שורש הקבלה והשתלשלות

לדורות ישראל מתורב הגרים שקיבלו ראשונה ואף אם יחכר אח"כ עיי הפויכה עלמא להעמיד זרע קודש וללמדם תורב, לא נחה ולא שקטת מוחו צזה, כי צבר יחי' מושרש צעולם מסורת התורב שקבלו הגרים, ופן יסלפו ויחפכו דצרי אלוקים חיים וילמדו ישראל מהם ויסמכו על קבלתם, וזה שכתבנו ואמר מה חתן לי ואנכי כולך ערירי, ר"ל אם לא יחי' לי זרע צנגלול זה א"כ מאי אכנו נ, ובהם צן ציתי יורש אותי ירושת התורב ומסורת האבות, ויש וכן משק ציתי הוא דמשק אליעזר, שדולב ומשקב מתורב רצו לאחרים, נמלא וכו' מקור ושושן הקבלה מהם, ופי' הצניותו הקצרים לא יירשך זה כי"א אשר יאל ממשיך הוא יירשך, וצדוד צחיים אנשה אותך צרי' חדשה באמריאל, ויחכר לזרע קודש ובה ירשו מסורת התורב ממך, ויחי' שורש הקבלה כולו עיי זרע קודש, תורב שיש עמך חסידות שהוא מתצרכת ומשתמרת, וצזה נחה דעתו של א"ה, (עיון צדברנו לעיל שהארכנו צזה).

ויתבאר צזה דצרי המדרש המוצג צראש צדברנו א"ר לוי צ"פ כתיב לך לך, עפ"י"ש המכרי"ל מפראג זל"ה דאנשים קיים את התורב צצחי מנ' ועושה, ויחכר א"י מנד שרשו ומידתו, דהתוכי"ק יקראת תורת חסד, ואנשים היו מידתו מידת חסד עייש"ד, וצזה אפ"ל לך לך ר"ל לשורשך, שעי' הליכה זו חזכה להשגת התורב שהוא שורשך בניל, וכמו"כ יתפרש לך לך האמור צעקידה, ויש ר' לוי חין אלו יודעים אח"כ מכן חציבה וגו', אמנם אמרי"ל (פסחים פ"ז ע"ה) אחות לנו קטנה וצדים חין לה, זו עילס שזכחה ללמוד ולא זכחה ללמד, הרי חזקות המלמד לאחרים גדול הרבה יותר מהלמוד צעלמו, ובה צ"ל לך האמור כאן עדיין לא היו לו זרע, רק את הכפש אשר עשו בחורב הוליד עמו, ואלי למדו מפי אליעזר בניל, נמלא דלך לך האמור כאן שכתבנו ית' שזכה להשגת התורב שהוא שרשו, היו רק ללמוד ולא ללמד, וממה דכתיב אל ארץ המור"ה היו שכתבו חציבה מן הראשונה, עפ"י"ש שדרש עניית (ע"ז ע"ה) למד נקרא שמו

וסופו שמציא לאחרית טובה וחיי עושי, וזכר
לייגע עמנו צחוק'ק בשמחה, ולהתחבב דרכי
החסידות צמות טובות שמו חז"ל, שבי' שיש
מתחבב על ידינו, וזכר לעלות מעלה מעלה דרכי
החור והחסידות לתפארת כל בית ישראל, ובזו"ת
ישלח צרכו והללח במעשה ידינו, ויחי' תורתנו
משמרת ומתברכת לבין ולהשכיל ללמוד וללמד
לשומר ולעשות ולקיים את כל דברי החורכ הולח,
וזכר במהרה להתרוממת קרן החורכ וישראל
בכהלות כבוד שמים עלינו צ"א.

*

[פתיחה לתלמידי הישיבה תשכ"ז]

ויאמר ד' אל אצרכ לך לך וגו', צ"ר מה כתיב
למעלה מן הענין וימת תרח בחרן, איך יתח
אם לענין החשבון ועד עכשיו, מתבקש לו עוד
שנים וחמש שנים, אלא בתחלה אתה דורש שרשעים
קריווי מתים בחייהם, לפי שבי' אצרכם אצינו
מפחד ואומר אלא ויחינו מחללין בי שם שמים
ואומרים הניח אציו וכלך לו לעת זקנתו, איך
הקביא לך אני פוערך מכבוד אצ ואם ואין אני
פוער לאחר מכבוד אצ ואם, ולא עוד אלא שאני
מקדים מיתתו ליולדתך, בתחלה וימת תרח בחרן
ואח"כ ויאמר ד' אל אצרכ לך לך עכ"ד המדרש
ובז"א ברש"י ז"ל צ"א קצת עיי"ש, ותמה הרא"ם
וח"ל לא הבינותי צד איזה זמן הוא חושש, אם
בזמן אצרכם, מהו לפיכך קראו הכתוב מת, וברי
צינו לא נכתב החורכ עדיין, ולא יתודעו ממה
שקראו הכתוב מת, ואם למן שאחר נתינת החורכ,
איך אין לחשוש שיאמרו לא קיים האל"ה כיבוד
אצ, שבי' תצא צידה שלשנו' על ככה מפי הגבורה,
והולך לקיים מצות הצו"ת ואין זה בגדר ציעול
כיבוד אצ כלל, ומה לורך לטעם שרשעים קריווי
מתים בחייהם, ובגו"א זל"ה הוסיף להקשות דמה
מכיו שהקדים הכתוב מיתתו, וכלל כל המתעב
במשכון שנות העולם, וירא שעידין תרח חי כי
באותה שנה שילא אצרכם מתחן, ועדיין בהשפא

מורי' שמעם יולחח כוראח לשראף, דש קיבל
יתח נשמת דבורה לכוות ראוי לבולוד, ונשתבל
משם זרע הקודש שלמד אפי"ב עמכם תורח, ויולח
משם כוראח לכל זרות ישראל השתלשלת מסורת
האבות, ע"כ זו חציבה יותר, שזכר לשורשו זו
כתוב"ק ללמוד וללמד וכן.

ואפ"ש לרמוז עוד במאמרם ז"ל יגשתי ומלחתי
תאמין, שזכר לאחורכ צ' הכנים כקושיה ק"י
בישמה משה זל"ה, ויתבאר עפי"ד הכ"ס זל"ה
צ"פ ויחי לפרש מ"ד אחר כל ברכות דפ' ברכת
ואשבור מועות עולכם ואולך אתכם קוממיות, ולבאור
אחר שזכרנו בקצ"ב ונחתי שלי' בחרן ונפלו
אויביכם לפניכם להרצ וכדומה, איך אמר אח"כ
ואשבור מועות עולכם, ואיזה עול יחי' על לווארם
לא שיערך לבשר מועותיהם, ופי' דמה אם יאמר
כאדם אפשי צבצר חזיר וכלוך צבתי ערטיאות וכו',
אבל מה אעשה וכתורכ חוסרתו וכו', זה עוד ד'
כל ימיו וכו' לו עול על לווארו וכו', ועל עבודה
זו נאמר תחת אשר לא עבדת את ד' אלקיך בשמחה
וגו', אבל תלילה וחס אף זה עול כד, כ"א שמה
ותדור אשרית מה עול חלקנו, שלא שם חלקנו מן
התועים והשופים האלו יושבי ערטיאות וכו' וז"ש
ואשבור מועות עולכם, ביינו עול תורה לא יחי'
לכם לעול, כי לא תחלוו תאוב רעב וכו' עכ"ד ז"ל,
ואפ"ל צ"ב יגשתי ומלחתי, כי לימוד החורכ אף
שאינו צ"ב רק ע"י יגיעה, אבל לא יחי' היגיעה
הכוא לעול כד על לווארו, רק יחי' שם ושמח
עלי' ונחשצ ציינו כמולא שלל רב, והנה טבע האדם
שדבר שהשיג צניקל כמליאה שלא ערה צב, ישחל
אחרי להשיגה יותר, אבל מה שצ"ב לו צייגעה רצב
לא ירדוף אחרי' פעם אחת, אבל בדברי תורה לא
תעשה כן, אלא יחי' יגשתי ואעפ"כ ידמה ציינוך
ויחי' תשוב אללך כמליאה ותשמח צייגעתך ותירדוף
אחרי' עוד פעמים ברכה ואף תלילה לכות להשגת
כתוב"ק, כמ"ש חז"ל בחר דסיינו ללווייתו וכו'
עמלים וחס עמלים וכו' אלו ראים לאחי עושי
וכס ראים לבאר שמה, כרי ששמחו צעמלם ויגיעתם

לכך נרץ שחקידים לו ירלח שמים) ח"ל רצח לרצנן
 צמטוחא מנייכו לא חירחון חרתי גיכנס, עכ"ד
 הגמ', ויל"ד מה שדרשו ז"ל ולב אין על תיח
 שעוסקין בתורה ואין צדק ירלח שמים, והלא
 כמ"כ לרץ דל מצינ לעסוק בתורה וכן לכל דבר
 שצדקוה, ואידך דרמז צמילת לב ירלח שמים דוקא,
 והר"ק צעין יעקב (שבת ל"א ע"ב) הקשה דלפי"ד
 ר' ינאי הכורה הוא שער ליכנס צה לירלח שמים
 כפרש"י ז"ל, ושם צגמ' לפני מומרא דר' ינאי
 הביאו מומרא דרבה בר"ה, דכל חדס שיש בו
 תורה ואין בו יר"ש דומה לגזר שמסרו לו מפתחות
 הפנימויות, ומפתחות החילוניות לא מסרו לו צדי
 עי"ל פרש"י ירלח שמים דומה לפתחים חילונים,
 שדרך להם נכנסים לפנימויים וכו' לתורה, והוא
 סתירה לכאורה לדברי ר' ינאי שכלן קורא ליר"ש
 פתחים חילונים, שהוא דרך להגיע אל הכורה,
 ולפי"ד ר' ינאי הכורה הוא שער ליכנס צה ליר"ש,
 ודוחק למד דלפינו ע"כ קושית הר"ק ז"ל.

גם צ"ב להבין דברי רצח לא חירחון חרתי גיכנס
 ופרש"י להיות יגיעים ועמלים בתורה צעור"י
 ולא תקיימוה, וחרשו גיכנס צמוחכם, וצחייכם לא
 נכניחם צעולמכם עכ"ל, ולכאורה איך יזדק לומר
 על יגיעים ועמל בתורה גיכנס וה"ש עוגג ונחמ
 רוח ומאי חרתי גיכנס דקאמר, ועפ"שית אפ"ל
 עפ"י"ד המד"ר (פ' תצא פ"ג סי' ד') אי"ר שמעון
 בן חלפתא כל מי שלמד דברי תורה ואינו מקיים,
 עוגשו חמור ממי שלא למד כל עיקר, למד הכדור
 דומה למלך שה' לו פרס, הכנים לתוכו צ' אריסים,
 אחד ב' נועט חילנות ומקלץ ואחד לא ב' נועט
 כל עיקר ולא מקלץ, על מי המלך כועס, לא על
 אותו שה' נועט ומקלץ, כך כל מי שלמד דברי תורה
 ואינו מקיים אותה עוגשו חמור ממי שלא למד כל
 עיקר עכ"ד המדרש, וצדק יל"פ כוונת רצח לא
 חירחון חרתי גיכנס להיות יגיעים ועמלים בתורה
 ולא תקיימוה ח"ו, דל"כ יב' עושכם כפול צביכנס
 כמבואר במדרש שכלומד ואינו מקיים עגשו חמור
 ממי שלא למד כל עיקר, ועוד נצאר צה להלן.

צמקומה עומדת שיאמרו כנ"ל, ועו"ק דאס קראו
 הכחוצ מח לעטס שהרשעים קרויים מחים צחייכם,
 אי"כ למד כתוב וימת תורה צדק, וברי צצחי' זו
 צבר ה' נחשצ למח צעודו צדור כשדים, (וכבר
 צארו צה לעיל ועוד לאלף מליו).

ב) **בוזה"ק** (ר"פ זו) לך לך מארלך וגו' ר' אבא
 פתח ואמר (ישעי' מ"ו) שמעו אלי אצירי
 לצ הרחוקים מלדקס וכו', כמה תקיפין לצייו
 דחייצא, דחמאן צבלי ואורחי דלורייחא ולא מסתכלי
 צכו, ולצייו תקיפין דלא מהדרין צחייצתא לגבי
 מריכון ואקרון אצירי לצ וכו' עכ"ד הו"ב"ק וצ"ב
 קישור המאמר אל הפסוק לך לך מארלך שהחיל
 צה, וצספ"ק יטע לצ מקי"ז זל"ה ציאר עפ"י"ד
 בגמ' צרכות (יו"ט ע"ב) דלפינו אמוראי שס
 צצירושא דכ"י קרא, חד אמר דאצירי לצ היינו
 הצדיקים הרחוקים מלדקס, שכל העולם נחזינן
 צלדקס וחס נחזינן צצורע, ופלגא דרצ יבדק דאי"ר
 יבדק מלון אצירי לצ גובאי עפשא פרש"י שס אומה
 צצכל וכו' מן הכחיים אי"ר אשי וכלין צני מחא
 מחסיא אצירי לצ ניגבו, דכא קא חזו צצצחא
 דלורייחא וכו' ולא מנייר גיורא מנייכו עכ"ד הגמ',
 ופי' קי"ז זל"ה צה קישור דברי הו"ב"ק דלדיקס
 הסודיים את השיית צלמח וכל צ שלם הם המה
 אצירי לצ הכיוונים צצורע ומגיע להם שרס מלד
 דיין וא"ל ללדקס, וזל"ה הקציה לאצרכס לך לך
 צצוכתך דייקא, ותכו' מון צצורע עייש"ד וש"י,
 וכו' כמ"ד צגמ' דאצירי לצ היינו הצדיקים, אומס
 צצוב"ק מפורש כפי' השני צגמ' דאצירי לצ קאי
 על הרשעים ועדיין צ"ב הקישור.

ויתבאר הענין צצקדס דברי בגמ' יומא (דף
 ע"ב ע"ב) אי"ר שמואל צר נחמתי אי"ר יומתן
 מיד (משלי י"ז) למד זכ מחור ציד כסול לקנות
 חכמה ולב אין, ח"י להם לשונאיהם של תיח שעוסקין
 בתורה ואין צדי ירלח שמים, מכריז ר' ינאי חכל
 על דלח ל' דרחא וחרעא לדרחי' עביר, (פרש"י
 שהתורה אינה חלה שער ליכנס צה לירלח שמים,

ו"ב צניאור הענין עימי"ש צמדרש שמואל וברע"ב
מברענורא צמח"ט דאצות (פ"ג מ"ט) רחב"ד
אומר כל שיראח חטאו קודמת לחכמתו חכמתו
מתקיימת וכו', ובקשו שאל סוחר לדברי כלל (שם)
פ"ג מ"ה) שאמר אין צור ירא חטא, ולפ"ד אין
יטויר שחקדים יראת חטאו לחכמתו, ותוכן תירוטם
דבטח המהשגח נריך להקדים יראת חטא לחכמת
התורה, היינו שיקבל עליו לקיים כל דברי התורה
והמצוות כלל שלם ונפש חפלה כשידעם, דרמננה
ליבא צני, ובאם אינו לומד ע"ד כן אין חכמתו
מתקיימת, אמנם בדברי כלל הכוונה היראה מהחטא
במעשה ובפועל, שזה אי"א רק כשיכיר חכם בחכמת
התורה, שאם אינו יודע מה שהוא עבירה, אי"א
לו להיזהר ממנה, ע"כ אמר אין צור ירא חטא
עכ"ד ז"ל, מבואר דמהשגח כלל נריך שחקדים
היראה שמים ללימוד התורה, חולת זה אין חכמת
התורה מתקיימת צדור, ובמעשה אי"א להשיג היראה
זולת ע"י חכמת התורה שחקדים אל"ל, ובזה יתורץ
על נכון קושית הרי"ף ז"ל, דבדברי רבה דר"ב
שהמשיל צחי' היראה למפתחות החילונות, והתורה
לפתחים הפנימיים, הכוונה על יראת החטא במהשגח,
וח"ש כל הלימוד תורה ואין צו צחי' יר"ש זו, ר"ל
שאינו מקבל עליו ללמוד עימי לקיים ולעשות רצון
הבין, ה"ז דומה למי שאין לו מפתחות החילונות
צחי' עיניו, כי אין התורה מתקיימת צדור ולא חכמה
להשגח צחי' יר"ש, ומה שהמשיל ר' ינאי בדבריו
התורה לשער ליכנס צחי' ליראה שמים, הכוונה על
יראת החטא במעשה, שמוכרח שיקדים אל"ל לימוד
התורה דאין צור ירא חטא כני"ל, ובצחי' זו התורה
הוא השער שדרך צחי' יגיע האדם ליראה שמים,
ומי שלא ישיג יר"ש ה"ז דומה לדלת לי דרתא
ותרעא לדרתא עביר ובבן.

ובזה יתבאר מיימרה דר"ש בר נחמני דדרשת הקרא
(משלי י"ז) למה זה מחיר ציד כסיל לקנות
חכמה ולב. אין, על אופן שעוסקים בתורה ואין צד
יראה שמים, והכוונה צחי' על צחי' היראה שכל
שצרכה שחקדים לחכמת התורה, שצחלת לימוד

יקבל ע"ע כלל שלם ונפש חפלה עימי לקיים כ"ד
התורה והמצוות כשידעם חולת זה לא יכיר חולת
צלימודו, ואין עוד יענה עליו, וזהו מאמר במלך
החכם למה זה מחיר ציד כסיל לקנות חכמה ולב
אין, ר"ל אם נחמר לו צחי' היראה שכלל אי"א אין
יקבל החכמה של תורה ומה יועיל צניקה, ומה"ע
נרמז במלת לב יר"ש, דכוונה כאן על צחי' היראה
שכלל שמוכרח להקדים ללימוד התורה, חולתו אין
חכמת התורה מתקיימת כני"ל, ובהם דבר ידוע שאם
ח"ח בעוסק בתורה אין לו יר"ש ואינו מתבטח כשורה
ובדרך ארץ בין אדם לחבירו, רעתו כפולה הרבה
יותר ממי שאינו עוסק בתורה ועושה דברים אל"ל,
ראשית כי שם שמים מתחלל על ידו ח"י, כי צני"א
מתרעמים על מעשיו לומר ראו אדם בעוסק בתורה
כמה מגוונים מעשיו, וגמלא הבור"ק מתצדק על ידו
וש"ש מתחלל ח"י, משא"כ מי שאינו עוסק בתורה
ועובר עבירות אין ש"ש מתחלל על ידו כ"כ, כי
יאמרו בהריות כמה עבריינים איבד בשוקא, וכרי
הוא ג"כ כמחוס, ועוד שמי שעוסק בתורה ומעשיו
מקולקלים ח"י, ילמדו גם אחרים ממנו לעשות
כמעשהו, נמלא שחטא ומציא גם אחרים לידו חטא
ע"י מעשיו, וסופו שיבטל עונש גבויים בשביל חלקו
וחלק חביריו שהביאם לידו חטא, וח"ש רצח צמעותא
מייכח לא תירחון תרתי גבויים, שאם תכיו יגיעים
ועמלים בתורה ולא תקיימוה, סופכם לירש תרתי
גבויים, משא"כ צמי שאינו עוסק בתורה לא ילמדו
אחרים ממנו, ואין לו אלא חלק שלו בגבויים ולא
של אחרים.

ובזה יתבאר מאמר המשנה אבות (פ"ד ע"ו) ר'
יבדור אומר הוי זכיר בתלמוד ששגגת תלמוד עולה
זדון, ועוד אמר"ל צ"ל אלו מליאות מ"ד ובהם לעמי
פשעם אלו ח"ח שאפי' שגגות נעשות להם כזדונות,
וככוונה צחי' שילמדו אחרים ממעשיהם, ולא יתלו
מעשיך בשגגה ויעשו כמחוי צחיד, נמלא ששגג
שלך ויגלה לדון אחרים, וח"ש הוי זכיר צלימוד ר"ל
לקיימה, לפי ששגגת תלמוד עולה זדון לאחרים
ותעש ח"י גם עביר זדוני, ואפ"ל עוד דלכאורה

עלמו הוא דורש, כיון שאמר כבוד את אביך ואת
 אמך חזרו וכו' למאמרות הראשונות, רצא אמר
 מהבא ראש דברך אמת, שראש דברך ולא סוף דברך,
 אלא מסוף דברך ניכר שראש דברך אמת, והמאמר
 הזה חמור מאוד כאשר הבינו בו המפורשים, (עיין
 בדברנו לעיל שכתבנו בזה דבר נחמד מהר"י אלגזי
 זל"ה) ותמלית דבריו לענינו דיש לחקור במלות
 כיבוד. אז ואם, האך אפשר לחקור כבוד לבשר ודם
 בפניו יח"ש, והלא אין חולקין כבוד לתלמיד במקום
 הרב, ומליו דאורי' החתי מורד במלכות הוי משום
 לאמר. בפני דוד ואדוני יואב, ואלל השיית הוי
 הכל בפניו ואסור לחלוק כבוד לאחר, והתשובה
 לזה בדבמו' פרק יט נוהלין (קיי"ט ע"ב) אמרי'
 הלבחא חולקין כבוד לתלמיד במקום רבו והלבחא
 אין חולקין קשיא הלבחא אהלכחא, ומשני ג"ק
 הא דפליג לי רבי יקרא, הא דלא פליג לי רבי
 יקרא, אמור מעתה כיון שהוא ית' חלק כבוד להם
 וכו' על כבוד אז ואם, הו ליכא משום חולק
 כבוד לתלמיד במקום הרב כיון דפליג לי רבי
 יקרא עכ"ד ז"ל, ופירשתי בזה מאמר הגמ' את ד'
 חלקך. תירא לרבות ח"ח, דכיון דפליג לבו רבי
 יקרא וא' הקצים על כבודם אין בזה משום חולק
 כבוד לתלמיד במקום הרב (עיי"ש בדברנו לעיל),
 וצא יליף שאמר אומרי"ע לכבוד עלמו הוא דורש
 ר"ל חובב ומנא, ודורש משון מה ד' חלקך דורש
 מעמד, וכוונתם בזה שהקצים רואה רק בכבוד
 שמים, שלא ליתן כבוד לאחר בפניו דהוי כמרידה
 במלכות שמים וכו' טעם הבינו לא יחי' לך אלהים
 אחרים על פני, כמבואר בדברי המהר"י אלגזי זל"ה,
 ומש"ע לא ראו לקבל כי אם יחי' אדם בועט באביו
 ובאמו וברבו ובניו שגדול ממנו יתחלל על ידו
 ש"ש ומשניה. את החורה צעני הכריות, ונמלא
 שלא יתקיים גם כבוד שמים בעולם, וגם מאמר
 אכני ולא יחי' לך לא יתחזק צעני הכריות, אבל
 כיון ששמעו כבוד את אביך ואת אמך שהביור
 הקצים על כבודם, אז חזרו וכו' למאמרות
 הראשונות שיתקיימו, ח"ש מסוף דברך ניכר שראש
 דברך אמת ואמת הוא דבר המתקיים כמ"ש

י"ב הלשון עולה זדון, וכי עלי' הוא זו וברי ירידה
 הוא ר"ל, גם כולל עולה מזיד, דזדון הוא שם
 דבר ולא שם הפעולה, אמנם מלת זדון הוא שם
 כולל למקור הרעע כמו כי תעביר ממשלת זדון,
 והכלל הוא דכשתלמיד ישיבה עשה דבר שאינו
 הגון, או שאינו מתנהג בנימוס ד"א, אז כזדון
 מקור הרעע מרים ראשו ועל' יס לו, כי מתנשאים
 לאמר ראו דרך התלמידים ומעשיהם, וצח מצוים
 ומגנים דרך התורה ומשפירים מעשיהם, וזה שהזכיר
 התנא הוי זכיר בלמוד לקיומה, שנגמרת תלמוד עולה
 זדון, אף אם יחי' מעשיך צנוג, אבל כזדון מקור
 הרעע מתעלה על ידך וש"ש ח"ו מתחלל על ידך,
 ע"כ תריך לידע שתלמיד העוסק בתורה, מוטל עליו
 אחריות גדול להשיג על מעשיו מאוד כן בין אם
 למקום וכן צעניו ד"א בין אם לצריות שלא יתחלל
 ש"ש על ידו ח"ו, ואמרז"ל במס' שבת (קיי"ד ע"א)
 איך יוחנן כל ח"ח שגמלא רב על בגדו חייב מיתה
 שא' (משלי ח') כל משאיו אהבו מות, אל תקרי
 משאיו אלא משניה, פרש"י שמתאספין עממן צעני
 הכריות, והכריות אומרים או להם ללמוד התורה
 שהם מאוסים ומגונים, נמלא זה משניה את התורה
 עכ"ל רש"י ז"ל, ומכ"ש שצריך להזהר לח"ח שלא
 ינמלא רצב וכתם בזהביותו וצמנשוו שהם בגדיו
 הכרומיים כמבואר בספריק, שלא יחי' משניה את
 התורה ע"י מעשיו ח"ו, אמנם אין המאמר יואל
 מידי פשוט, שצריך ליתן בכחות נקי' שזהו כבוד
 התורה וישגות בכל מעשיו להתנהג בדרך הישר
 וכו' כיאות לבני תורה וחובשי בית המדרש.

ועתה נחזור לתוך קושיא המפורשים ז"ל על
 אמרם ז"ל במדרש שבי' א"א מפחד ואומר
 אלא ויהיו מחללין כי שם שמים ואומרים הניה
 אביו לעת זקנתו וכו', לפיכך הקדים הכחז מיתחו
 של תרה לניחא של אברהם וכו', והקשה הרא"ם
 ז"ל וברי תבא צידה שגטו' על ככה בגזירת
 הכריות ואין מקום לתרעומת עליו כלל, ואפ"ל
 עפית"ד בגמ' קידושין (ל"א ע"א) בשעה שאמר
 הקצים אכני ולא יחי' לך, אמרו אומרי"ע לכבוד

כרמזין ז"ל עה"פ קטנתי מכל החסידים ומכל האמת, דעיי שג' הקציה על כבודם השכילו לדעת שיכ' קיום לראש דבריו ית' אגבי ולא ית' לך.

ומעתה חין לו לחוש שיתחלל ש"ש על ידו, כי אדרבה ע"י שהזכיר הקציה על כבודם חזרו האומה"ע וכודו למאמרות הראשונות.

ובזה יתבאר דברי המדרש בגל' שבי' אברהם אבינו מפחד ואומר אלף ויכיו מחללין בי שם שמים ואומרים הניח אבינו והלך לו לעת זקנתו וכו', ול"ק קושיא הרא"ש ז"ל דברי חין מקום תרעומת על אלע"ה כיון שהקציה לוכו על ככה, ואין זה בגדר ביטול כיבוד אב, אמנם לא חש אלע"ה על כבוד עלמו כי"א על כבוד שמים שלא יתחלל צעניו האומה"ע, ולמד זה חשש כי גם על ציווי ית' יתרעמו לומר לכבוד עלמו הוא דורש, וכמו שאמרו צמית כי חין רגזו ית' שיתלקו כבוד לזולתו צפניו בגל' והנה אלע"ה היתה חשוקתו לקרב נפשות גרים ולבכוסם תחת כנפי השכינה, ופי' ק"י בייטב לב זל"ה עה"פ אל הארץ אשר ארצך דבול"ל ארצך לך ולמנו ארצך, עפ"י"ש דבול"ע לפרש מאמר הנביא על מלך המשיח ושפט בלדק דלים והוכיח צמישור לעניו ארץ, כלומר מה ששאר בג"א יעטרבו אמירי, יעשה הוא בלא מולא שפתים, שהוא בעלמו יעשה הלבד והמישור וזה יעשה רועם בלב כל אדם וממנו יראו וכן יעשו וכו' וברא' בעלמא שרואים מעשיו הטובים ממנו יקחו עשות כמוכו עכ"ד וז"ש הקציה לאלע"ה אשר ארצך כלומר ארצך אותך ומעשיך לזולתך, למען ילמדו עשות כמוך וזכר ואלע"ה לגוי גדול לקרב נפשות תחת כנפי השכינה עכ"ד ק"י זל"ה ומעתה חש אלע"ה פן יגרמו מעשיו אל הבידק, בראותם שגז אח אבינו לעת זקנתו, פן יתחלל ש"ש ע"י מעשיו ואף שזכו הצויית על ככה, אכתי יאמרו לכבוד עלמו הוא דורש ויתרחקו מעליו ומאמונתו ית', ע"כ אל' הקציה לך אני פוער מכיבוד אב ואם ואין אני פוער לאחר מכיבוד. אב ואם, דלמד שבי' אבינו רשע לא בי' מהוייב בכבודו כלל, וע"כ קראו הכתוב מה לכודיע שלמד רשעתו בי' נקרא מה אף בחייו, ולעטם זה פטרו הקציה מכיבוד אב, אבל לא לאחר זולתו ואדרבה זה הקציה על כבודם.

ובז"ש הכתוב וימת תרח צחק, וברי כמו"כ הי' נחשז למת ללד רשעתו ערס בל לחק, יתבאר עפ"י דהזכ"ה בגל' שדרשו ע"ז הפסוק שמשו אלי אבינו לב הרחוקים מנדק, כמה תקיפין לבייבו דחייביא, דחמאן שבינו ואורחי דאורייתא ולא מסתכלי בכו וכו', וכנה אחרי בואם לחק וירא תרח זה הכפש אשר עשו צחק שקרב אלע"ה נפשות הרבה תחת כנפי השכינה, כמ"ש התרגום ית נפשא דשעבידו לאורייתא, ובגמ' אמרי' ד' אלפים דחורב מתחיל מלח הכפש אשר עשו צחק, ואעפ"י נשאר צרשעו, ע"כ קראו הכתוב מה בראותם שעה דיוקא, דעכ"י נתבאר צרשעתו ונעשה מקולקל ציור, כי בציורו נסמך לקדושתו הגדולה של אלע"ה וחמא שבינו ואורחי דאורייתא, היתה יראת מילתא זוערתא להשיגו, וכו' ליד אצירת לב להחמאן לבו לעמוד על עמוד צרשעתו, ובה יתבאר קישור דברי הזכ"ה לך לך מארצך גוי ומצית אביך שאל' הקציה בהרחק עוד ולא מצית אביך, ומפרש הזכ"ה טעמא דקרא למח דקין, לזה דרשו שמשו אלי אבינו לב וגו' כמה תקיפין לבייבו דחייביא דחמאן שבינו ואורחי דאורייתא ולא מסתכלי בכו, ולבייבו תקיפין דלא מהדרין בחיובתא וכו' ואקרון אבינו לב, וע"כ אל' הקציה לאלע"ה לך אני פוער מכיבוד אב וקראו הכתוב מה מה"ע בגל'.

והנה הקו המפורשים למח הולך הקציה ללוותו לך לך מארצך וגו' אל הארץ אשר ארצך, וכלא כזר יאח משם מעלמו וכו' מגמת חפלו ללכת ארצה כענין כמ"ש צפרשה הקודמת ויאלו אחס מאור כשדים ללכת ארצה כענין, אמנם מבואר בענין צוה"ה מכלן אוליפנא כל מאן דאחער לאחדכא מח מסייעין לי, ח"ח דהכי הוא, דכיון דכחיד ללכת ארצה כענין, מיד ויאמר ד' אל אצרים לך לך, ועד דאיהו חסיד צדקמיתא לא כחיד לך לך וכו'

לחצב צעניו וחתה לו שער על כל דיבור ודיבור, וצמדרש רצה חמרו ז"ל למח לא גילה לו, כדי לחצב צעניו ולתן שער על כל פסיעה ופסיעה, וז"ל דתית שער כל דיבור ודיבור מוזן שפיר, דלפי שלא גילה ית' את הארץ מיד, והולך בכוזי"ת עוד לייחד הדיבור אליו ולהודיעו הנקום, וע"כ צעשיות מלות ד' נתרצה שכרו על כל דיבור ודיבור שאמר ונעשה רצונו ית', וכמו שהציוו רז"ל ראי מהפסוק קח נח את בנה את יחידך, וממ"ש ציונה כציוה עיי"ש, דהתם נמי נתרצה הדיבור וגדל שער המקיימו, ועל כל דיבור ודיבור צא בשכרו, חמם מ"ש חז"ל צמדרש לברכות שכרו על כל פסיעה ופסיעה ז"ל, דבזה שלא גילה לו הקב"ה הארץ מיד, לא נתרצו פסיעותיו עיי"ש, ואיך צא בשכרו על כל פסיעה ופסיעה, והיפ"ת פ' שמאמר שאינו יודע לסיבן הולך, יקון מאוד צהליב וכו', דמי שהולך בלי ידיעת מקום תהנותו יראה צעניו כל פסיעה ופסיעה משא כבד, ולכן כל עוד שפוסע יגדל שכרו עכ"ל, חמם גם לפי חירונו ז"ל חילוק הפסיעות למ"ל, והול"ל כדי להגדיל שכרו בכל הדרך דלפוס לערע אגרא, וצבחי ז' כל הדרך שו'.

(ב) וי"ל צרם כאשר דבר אליו ד' וגו', הקשה באוהבתי"ק דכל הכחוש מיותר, שכרי חומר צממוך צסדר הודעת ההליכה ויאלו ללכת ארצה כנען וגו', ותיקן להיות שא"ל ד' הצעמות חועלות הרבה כשיקן לו מארצו, אי"ב יסבור הרואה כי אין להחזיק לו טובה על זה, שאפי' קל שצקלים כשיראה כל החועלות וימחר ליסע, לא הודיע הכחוש לדקדו של אהע"ה, כי מה שהלך לא לצד הצעמות האמורות, אלא לעשות דבר ד', ודקדק לומר כאשר דבר אליו ד', ודיבור יגיד על דבר קשה ואמירה היא רכה, וכלן הזכיר צחילת הפרשה ויאמר ד', לצד שכל הדבר הוא להנחת הצרכים, וצממשה הצרכים כחיו כאשר דבר, פ' שעשה הדבר לצד גזירת המלך ולא לחועלת הנמשך לו עכ"ה"ק, חמם עדיין לא יונה צחירונו, דכל זה ה' נלמד גם אם הכחוש כולל ית' צסדר הודעת ההליכה לומר ויאלו ללכת

עכ"ד הזכיר הקדוש, מצוה דע"י שחקדים אהע"ה צאחערותה דליצא ללכת ארצה כנען, משם זכה לאחערותה דלעילא לזוהו ולהצטיות בכל המדריגות שחכב ע"י הליכתו כמצוה, וצא יוצן הצחי שהצטו לעיל מדברי המדרש שמואל וברע"ע מצרעורא זל"ה שצריך שחקדים צממשה יראה כהנא לחכמת החורב, כגם צממשה אי"ה שאין צור ירח חטא, אבל רצון הממשה יצאהו אח"כ להשיגו צממשה, כמ"ש צוה"ק דכל מאן דאחער לאחדכאס מסייעין לו, וע"כ קרי לבו קרא אצירי לב לבי"ה במדרשות ודרשו ז"ל, אם לפירושא קמא דקאי על הדיקים ודרשא כב' דקאי על רשעים, דאורי ודאורי איתנייבו ויסוד שניהם מוקדם על הנקודה שכל, דהדיקים צריכים צצירה לב לבשאר צאמנותם ודקתם, וגם רשעים צריכים צצירה לב לבשאר על עומם צרעשתם, שזכו צאמת מכה הסע"ה, וכמ"ש בתולדות זל"ה לפרש הכחוש לך לך מארץ וגו' ומצית אציק אל הארץ אשר ארץ, ר"ל שמהלך ומצית אציק מהם חובל ללמוד לעצות ד', צראותן צצירה לב ומסנ"פ שיש להם למעשה רשעתם, חובל ללמוד מהם צצירה לב לתורה ולעצות הש"ת, וצא יצוה קישור דרשא הוה"ק וכו'.

רובן הדברים צריך צצירה לב וסייעתא דשמיא מרובים להתחזק צאמנותו ית', כי צעוב"ד כל העולם כמה צצתגנות לדרך החורב, ולא האומות העולם צלצד אלא גם הע"ר רשעי ישראל כידוע, ולריכים להתחבר עם עובדי ד' ולהתחזק צידה, שזכו א' מהיסודות דכמו שצריכים להפדר מהצצירות עושי הרע, כמ"ש ההחייבות להיפק להתחזק צידה עם שלומי אמוני בני ישראל צצתגירות אמוני צלי פירוד לצבות כלל, ויעזור הש"ת שחכב לעלות ממלה ממלה צחוי"ש ולהכיר קק החורב, וגזכב לקבל פני משיח דקדוש צקדושכ וצעכר מוחן נחת ושמחה צצתגלות כבוד שמים עליון צצ"ה.

*

ויאמר ד' אל צרם לך לך וגו' אל הארץ אשר ארץ, פרש"י ז"ל לא גילה לו הארץ מיד כדי

נחש שרף ועקרב ומאמון וגו', ואין מעורר לד' שיכיר
כולו בדרך נס, וכיו יכולים להגיע אל מחוז חפסם
בדגש א' עיי קפיתם הדרך, ועשמה צדי מה
שהעריחס הבויות. לילך רגלי ממשע למסע.

אמנם צדור שגס נסיעתם כי' צו לורך לתקן
ניא"ס"ק בדרך הכוא דעיי קומת הקדושה
השלימה של ס' רבוא נשמות הקדושות ומשרעיה
והתחסי"ק עמכס, צירורו צירור עלום בכל המקומות
השר עברו שס, חלל שלפי מיעוט שיעור הניא"ס"ק
שס כי' מספיק הליכה בלדד באלו המקומות ולא
הולכו לחנות בכם, ונרמז ענין זה בדברי האברהם"ק
פי' בהעלותך עכ"פ ויש אשר יחי' הענין מערצ ועד
בקר וחלבי"ק, הידוע נפחדות כי' משער שיעור
השר יספיק לצירור במקום הכוא אם מעט ואם
הרבה, והיו מתעבדים כפי הליך, גם לא היו
חוצים חלל במקום שיש לצרר, ולא במקום שיספיק
שס בצירור, במשך זמן הילוכם צו" עכ"ל, וזה
יבואר מה שבי' לורך שחבי' הליכתם בדרך לעבור
ממסע למסע דרך המדבר, ולא הספיק שחבי' הליכתם
עיי קפיתם הדרך, כי בעצמם ממסע למסע חיקו
וצירורו ניא"ס"ק בכל מקום תדורך כף רגלם, וזה
יבואר מה שהזכיר הכתוב המסעות ולא הספיק
בזכרון החיות בלדד בקושימתו הני"ל, דלמלי כן
בי' ס"ד לומר דרך החיות בלדד היו צו לורך
החיקון, חלל הנסיעות לא היו חלל הכשר מנו'
וסיבה להגיעם אל מקום החיות והחיקון, והודיע
הכתוב כמה שפרט המסעות להראות שהנסיעה
ענמה היתה מעיקר החיקון ולורך עבודה, וא"ש
מ"ש הרצ"ע ז"ל דעפ"י ד' מוסב על מלת
למסעיהם, להורות דהמסעות היו עפ"י ד', ול"ק
קושימת הרמב"ן ז"ל שכבר הודיענו הכתוב זה בלמרו
עפ"י ד' יחנו ועפ"י ד' יסעו, דאי מהתם הו"א
דרך החי' כי' לורך החיקון, חלל המסעות ממקום
למקום היו עפ"י ד' רק בצהי' הכשר וסיבה להגיעם
אל החיות, ע"כ חזר הכתוב לומר עפ"י ד' סמוך
למלת מסעיהם, להורות כי המסעות עלמן היו עפ"י
ד' ולורך החיקון עלום וכו'.

חלל כנען כאשר דבר אליו ד', והפסוק הו"א
מיותר בקושימת הכוה"ק.

וב"ר ציבור הענין עפ"י"מ שפרשתי הפסוק ויכתוב
משה את מולאיהם למסעותיהם עפ"י ד', וכתב
האבן עזרא ז"ל דעפ"י ד' דבק עם למסעותיהם, פי'
שהמסעות היו עפ"י ד', והקשה הרמב"ן ז"ל על
פירושו שכבר הודיענו הכתוב עפ"י ד' יחנו ועפ"י
ד' יסעו, לכן פי' הוא ז"ל, כי על פי ד' מוסב אל
ויכתוב משה, שהכתובה כי' עפ"י ד' עכ"ד ז"ל,
אמנם גם לפירושו קשה דמה לורך להודיענו זאת,
כי חלל כל התורה כולה כתבה משרעיה עפ"י ד'
ופרשה זו בכללה, ומו שאינו מאמין ולומר ח"ו אפי'
על אות א' שכתורה חלל כתבה משה עפ"י ד' ה"ז
כופר בתורה מן השמים וכו"ו"י הקשה באברהם"ק.

ואפשר לתקן קושימת הרמב"ן ז"ל על הרצ"ע
בהקדס מה שיש נדקדק עוד למה מהלך הכתוב
לומר ויסעו ויחנו בכל מסע ומסע, ויספיק שיאמר
ויחנו באלו ויחנו בנפידים וע"ו בדרך בכולם,
וממילא ידענו שהי' עיי מסע ממקום למקום ועוד
דקדוקים הרבה בענין המסעות (עיין בדבריו פ'
מסעי תהינו מ"ס) ויחזק הענין עפ"י מ"ש
האברהם"ק שס בשם חכמי האמת, שהליכת ישראל
במדבר היתה לצרר ניולוי הקדושה שאדם חוש בלועל
החורה במדבר השמש וכו', ודרכו שס עדה ד'
להולות בלעו מפיו, והוא העטם שבי' ישראל חונים
במקום א' שנה, ובמקו"א י"ב שעות, שהוא כפי
מה שצריך לצירור הניולות שישנם במקום הכוא
יעי"ש שהלך, וכו"ו"י כתב בספ"ק זרע קודש
כי מרומם נשמות המסעות כל אלו החיקונים שעשו
בכל מקום, כפי הקליפה השורה במקום הכוא
יעי"ש, אמנם עדיין ראוי לבין דאף כי הולכו
לחנות בכל אלו המקומות כדי לתקן ולצרר הניא"ס"ק
השורים שס, חלל למה הטריות הבויות את ישראל
ומשרעיה עמכס לנגעם בדרך ממשע למסע, ובי'
אפשר שילכו מחי' לחי' עיי קפיתם הדרך, ודברי
בלא"ה הי' כל הליכתם במדבר בדרך נס עלום
ומפלה, כמשכ"כ המוליך במדבר בגדול והאורה

דבר אליו ד', שהכליכה עצמה הי' מעיקר האווי
והכלית העבודה ובגן.

*

באופן אחר י"ל לתרץ קושיה האוהבתי"ק הי"ל
ויתבאר עינינו בענין חוס' ז"ל בשם סדר
עולם דב' יולדות הוין, כשהי' ארבעה בן עי' שנה,
יחא בראשונה וילך אחו' לוט, ובאותה שנה נשבה
לוט ובשם ארבעה המלכים, ומיד הי' ברית בין
הבשרים ואח"כ חזר לתרץ ושתיה שם עוד
שנים ויחא, ועל אותה יולדת מהדר קרע ואחרכס
בן עי"ש שנה בראשונה מחזר עכ"ל וכן איתא בצ"ר
לך לך ד' פעמים ר' נחמ' אמר הי' מארס נהרים
וכו', ואחד שהפריחו מזין הבשרים והביאו לתרץ,
ופרש"י והמפורשים שחזר מזין הבשרים לתרץ כמבואר
בס"ע וכי"ל.

עוד איתא בצמ"ד לכן ואם תאמר שלא גיבן אחרכס
ושמח על דיבור המקום, ולמה לא יחא, שעדיין
לא הורשע, אבל משורש וילך אחרכס כאשר דבר
אליו ד', ופי' המתנות ההם גיבון מלשון מלובן,
כלומר מאחר שהי' מלובן ומחורר ללאח, למח נתעבד
בחרן הי' שנים כדאיתא בסדר עולם, אלא לפי
שעדיין לא הורשע, וכשהורשע הלך מיד צמנות ד'
עכ"ל, מבואר דאף שהי' לארבעה השחוקקת גדול
לילך לא"י, וחז"ל הוכיחו זאת בצ"ר, ודעו עליו
הפסוק מי יתן לי אצר כיונה אעופה ואשכונה
אלון צמדבר סלה צמדברות של ארץ ישראל עיי"ש,
וצפרט לשיעור הרמב"ן ז"ל שלא קיימו האצות
התור"ק רק בא"י, אי"כ ודאי שהשחוקק ארבעה
חשוקק עזה לילך לא"י מקום הקודש שיוכל לקיים
שם כל התורה ומלתו', אעפ"י הי' נמנע והי'
מתעבד בחז"ל צמון הי' שנים עד שצא אליו דבר
ד' והורשע לילך.

ועד"ן יתורץ כפי' ויתור הפסוקים ששקשע האור
החיים הקדוש, ואפשר דמי"ש בסמוך ויחא
ללכת ארצה כנען ויבאו ארצה כנען, כהנהגה זאת
על יולדת ראשונה שהלך לא"י כמבואר בס"ע, ומי"ש

ואפ"ר לענינו דמה שאמר הקצ"ב לארבעה אל
הארץ אשר ארצה, ולא גילה לו המקום והארץ
אשר הוא מחזר חפצו כורכ לו צדק שכל המקומות
אשר ידרוך בו קפ רגלו בדרך הליכתו ית' לדרך
בכולם לתכלית עבודתו ית' ולדרך חיון המקומות
הבס, ועי"כ חס הי' מודיעתו בנתיבות תכלית דרכו
שהוא לארץ ישראל, הי' משמעות האווי שזאת היא
תכלית הנהגה ושיקרי העבודה המצוקת מלכותו שילך
לא"י לדרך חיון המקום הכול, אבל כל הדרכים
והמקומות שיעבור עליהם בדרך הליכתו לא"י, הם
כולם צדדי' הכשר מנ' וסיבה להגיעו אל מחזר
חפצו להשלים שם רצונו ית', אבל ממי"ש אל הארץ
אשר ארצה ולא גילה לו הארץ, כורכ שכל פסיעה
ופסיעה וכל מקום אשר תדרוך קפ רגלו בדרך
הליכתו, הוא עבודה מיוחדת ומנ' צפ"ע לדרך
חיון המקומות הבס, וכולם נכללו בלשון האווי
אל הארץ אשר ארצה, והבן, וצד יבואר דברי המדרש
הי"ל כמין חומר, בלומרם למח לא גילה לו וכו',
כדי ליתן לו שבר על כל פסיעה ופסיעה, דעיי
שלא גילה לו הארץ אלא ארצו בלשון אל הארץ
אשר ארצה, מנחה כל פסיעה ופסיעה וכלל בלשון
האווי, והם מעיקר העבודה והמנ' ויבוא עליהם
בשכרו כמנ' עצמה לא כהכשר מנ' בלבד.

ולדרך כנען יתורץ קושיה האוהבתי"ק הי"ל עכ"פ
וילך אחרכס כאשר דבר אליו ד', (עיין לעיל
קושיה צ' מה דקשה גם על חירולו) אמנם לדרך
הורכ לנו הכחוש צדק שגם ההליכה עצמה היתה
מעיקר המנ', והי' נכלל בצדדי' ד' מי"ש לו אל הארץ
אשר ארצה כנ"ל, ולא הכשר מנ' בלבד, וי"ש וילך
אחרכס כאשר דבר אליו ד', שבהליכה עצמה עשה
וקיים דברו ית' וחיזקו המקומות הבס ובשם חס
הדרך לפני בניו כמבואר בדרז"ל שצדדי' ד' על ככה,
ולא הי' נשמע כן חס הי' הכחוש כוללם יחד
לכלן, לומר ויחא ללכת ארצה כנען כאשר דבר
אליו ד', דלזו הייתי אומר דכאשר דבר ד' מוסב
על ללכת ארצה כנען וההליכה היתה הכשר מנ'
בלבד, לזה חזר והזכיר ההליכה לבד ואמר כאשר

וילך אצרים כאשר דבר אליו ד', כהונתו צו על יצאם
הב', אחר ששבה צחקן עוד כ' שנים, והמחין ולא
יאל עד שדבר אליו ד' להרשותו לילך, ויבאר כוונת
הפסוק וילך אצרים כאשר דבר אליו ד', והמחין
עד זא אליו דברו ית' להרשותו לילך, וזא בלך
חכיף ולא קודם לכן, ומעשה תרומתו לריכי ואין
שום יחור ומחורן קושא כה"ל

ובזה אפשר לפרש דברי המדרש: (הוצא לעין)
במשל לצירי דולקת זכו' כך אמר אצרים
תאמר שהעו"ז צלי מנאיג, הנין עליו הקצ"ה וא"ל
אני הוא צעל העולם וכו', ודברי המדרש סתומים
ול"ז (וכבר ה"י דברנו בזה לעין) ואפ"ל עפ"י
הגמ' כתובות (ק"י ע"ב) כל הדר בארץ ישראל
דומה כמי שיש לו חלק, וכל הדר בחו"ל דומה כמי
שאין לו חלקי שנאמר לתח לבס את ארץ כנען
לבוית לבס לאלקים וכו', ופי' כר"י צעין יעקב
הדר בחוץ לארץ דומה כמי שאין לו חלק, כיון
שהוא יושב תחת ממשלת השמים של מעלה, וז"ל
דוד (ש"ה כ"ו) כי גרשוני היום מהסתחפה בנתחם
ד' לאמר לך עבוד אלהים אחרים, ר"ל השמים ולא
להיות תחת יד אלקים חיים ומלך עולם, אבל הדר
בא"י הוא תחת ממשלתו ית' בלבד, ואין להשמים
אחר חלק בא"י, ע"כ דומה לכל העולם שיש לו
חלקי המשיגה עליו בפרטיות והוא יושב תחת הכתוב
והשגחתו ית' עכ"ל, עוד כתב כר"י להלן דמ"ש
כל הדר בחו"ל כאילו עובד ע"ז, מיידי ביואל מא"י
צדעו וברצונו עיי"ש.

ובזה אפשר לפרש דברי המדרש: (הוצא לעין)
במשל לצירי דולקת זכו' כך אמר אצרים
תאמר שהעו"ז צלי מנאיג, הנין עליו הקצ"ה וא"ל
אני הוא צעל העולם וכו', ודברי המדרש סתומים
ול"ז (וכבר ה"י דברנו בזה לעין) ואפ"ל עפ"י
הגמ' כתובות (ק"י ע"ב) כל הדר בארץ ישראל
דומה כמי שיש לו חלק, וכל הדר בחו"ל דומה כמי
שאין לו חלקי שנאמר לתח לבס את ארץ כנען
לבוית לבס לאלקים וכו', ופי' כר"י צעין יעקב
הדר בחוץ לארץ דומה כמי שאין לו חלק, כיון
שהוא יושב תחת ממשלת השמים של מעלה, וז"ל
דוד (ש"ה כ"ו) כי גרשוני היום מהסתחפה בנתחם
ד' לאמר לך עבוד אלהים אחרים, ר"ל השמים ולא
להיות תחת יד אלקים חיים ומלך עולם, אבל הדר
בא"י הוא תחת ממשלתו ית' בלבד, ואין להשמים
אחר חלק בא"י, ע"כ דומה לכל העולם שיש לו
חלקי המשיגה עליו בפרטיות והוא יושב תחת הכתוב
והשגחתו ית' עכ"ל, עוד כתב כר"י להלן דמ"ש
כל הדר בחו"ל כאילו עובד ע"ז, מיידי ביואל מא"י
צדעו וברצונו עיי"ש.

ובזה אפשר לפרש דברי המדרש: (הוצא לעין)
במשל לצירי דולקת זכו' כך אמר אצרים
תאמר שהעו"ז צלי מנאיג, הנין עליו הקצ"ה וא"ל
אני הוא צעל העולם וכו', ודברי המדרש סתומים
ול"ז (וכבר ה"י דברנו בזה לעין) ואפ"ל עפ"י
הגמ' כתובות (ק"י ע"ב) כל הדר בארץ ישראל
דומה כמי שיש לו חלק, וכל הדר בחו"ל דומה כמי
שאין לו חלקי שנאמר לתח לבס את ארץ כנען
לבוית לבס לאלקים וכו', ופי' כר"י צעין יעקב
הדר בחוץ לארץ דומה כמי שאין לו חלק, כיון
שהוא יושב תחת ממשלת השמים של מעלה, וז"ל
דוד (ש"ה כ"ו) כי גרשוני היום מהסתחפה בנתחם
ד' לאמר לך עבוד אלהים אחרים, ר"ל השמים ולא
להיות תחת יד אלקים חיים ומלך עולם, אבל הדר
בא"י הוא תחת ממשלתו ית' בלבד, ואין להשמים
אחר חלק בא"י, ע"כ דומה לכל העולם שיש לו
חלקי המשיגה עליו בפרטיות והוא יושב תחת הכתוב
והשגחתו ית' עכ"ל, עוד כתב כר"י להלן דמ"ש
כל הדר בחו"ל כאילו עובד ע"ז, מיידי ביואל מא"י
צדעו וברצונו עיי"ש.

ובזה אפשר לפרש דברי המדרש: (הוצא לעין)
במשל לצירי דולקת זכו' כך אמר אצרים
תאמר שהעו"ז צלי מנאיג, הנין עליו הקצ"ה וא"ל
אני הוא צעל העולם וכו', ודברי המדרש סתומים
ול"ז (וכבר ה"י דברנו בזה לעין) ואפ"ל עפ"י
הגמ' כתובות (ק"י ע"ב) כל הדר בארץ ישראל
דומה כמי שיש לו חלק, וכל הדר בחו"ל דומה כמי
שאין לו חלקי שנאמר לתח לבס את ארץ כנען
לבוית לבס לאלקים וכו', ופי' כר"י צעין יעקב
הדר בחוץ לארץ דומה כמי שאין לו חלק, כיון
שהוא יושב תחת ממשלת השמים של מעלה, וז"ל
דוד (ש"ה כ"ו) כי גרשוני היום מהסתחפה בנתחם
ד' לאמר לך עבוד אלהים אחרים, ר"ל השמים ולא
להיות תחת יד אלקים חיים ומלך עולם, אבל הדר
בא"י הוא תחת ממשלתו ית' בלבד, ואין להשמים
אחר חלק בא"י, ע"כ דומה לכל העולם שיש לו
חלקי המשיגה עליו בפרטיות והוא יושב תחת הכתוב
והשגחתו ית' עכ"ל, עוד כתב כר"י להלן דמ"ש
כל הדר בחו"ל כאילו עובד ע"ז, מיידי ביואל מא"י
צדעו וברצונו עיי"ש.

עוד יתבאר דברי המדרש כה"ל במשל לצירי דולקת
וכו', עפ"י המבואר בדרי"ל שהראה הקצ"ה
לאשעים בהליכה זו כל הגלות עד גלות האחרון,
והשיג וראה ח"א שפלות המלך שיה' דוד האחרון
עיקרצת דמשיחא, שיה' ההנהגה וההשגחה הסתר
בחור הסתר, ועי"ז חב"י התגברות המינות
והאפיקורסות נורא עד להצילו, וזה הזמן המשילו
חז"ל לאחד שראה צירי דולקת, ובצח"י זו ראה
אשעים מלך העולם בעיקרצת דמשיחא, וכו' מפחד
ואומר, "תאמר" שהעו"ז צלל מנאיג, ר"ל שואמרו
הצירות כן אחרי שיה' ההסתר גדול ונורא, ובצו"כ
נחקים כבר מה שהתנצחו חז"ל סוהרין (ל"ז ע"א)
דוד שצן דוד זא נפסקה כל המלכות למינות ואין
חוכמה, וז"ל ח"א אשעים מחזקין דאין יתחזקו ישראל

מקללים ומגנים ומצוים אותם, וע"כ לא הצטיה לו ית' שלא יהיו לו מקללים, כי אין הצויות מונע הצחירה מצ"ה, ותוך מזה ע"ד כן היתה כוונת הצריאה שיהי עבד הרע מתנגד אל הטוב כמ"ל, אבל הצעיות הצויות שלא חזק לו רעםם וקללםם, וחס יקבלו טונשם כמ"ש ומקללך חלל.

והנה אמרו ז"ל צוה"כ פ' וישב (קפ"ה ע"ה) דקשה מאוד להגלל מידי צעל צחירה, וז"ל אמר ראובן עב למנפל לוי לבו גוצה דגשחן ועקרצין, ולא יתמכר צידא דשנאוי דלא מרחמי עלי' וכו', כיון דיתמכר צידא דשנאוי זעירין חינון דיכלין לאשחזא מידיהון עכ"ל, ועסם הדבר מפני דכן יסד המלך מלכו של עולם להיות הצחירה חפשיה, ושיהי צידו של אדם לעשות כל מה שיחפון, ואין הקצ"ה מונע או מצטל הצחירה מצ"ה, וברמב"ם ז"ל צפ"ה מה' חסוד ציאר ענין הצחירה בצריכות עיי"ש, ונעתיק מקצת לשונו הקדוש, ככה חפץ הצויות להיות האדם רשותו צידו, וכל מעשיו מסורין לו, ולא יהי לו לא כופה ולא מושך, אלא הוא מעשנו וצדעתו שנתן לו הק"ל עושה כל שבאדם יכול לעשות וכו', ואין הקצ"ה מושכו ולא גוזר עליו לעשות כך עכ"ל.

ובזה יתבאר דברי המדרש הג"ל שאמר אלע"ה חאמר שבעור"ז צלא ממנהיג, דהנה זורו ד' ית' כך מאלרץ גור, וצכל מקום צואו ה' נדדף ושוא צעיו הרשעים, כי כן עבד הצריאה להיות הרע שונא הקדושה צחכלית, וע"ז ה' מחיירא ומפחד שלא יפול צידו צעלי צחירה, דזעירין חינון דיכלין לאשחזא מידיהון, וע"ז ה' מחמיא ואומר חאמר שבעור"ז צלא ממנהיג, כוונתו על צעלי הצחירה שאין הנהיג העליונה שולטת ולא גוזר עליהם להכריחם מלעשות ראוים, ומעתה אין גבול לרעםם ואין יגלל מהם, ע"ז הצעיות לו הצויות אזי הוא צעל העולם, והצויות הוא הצורא ומנהיג לכל הברואים, וצידו ית' להכל את אהביו הצדיקים מידי צעלי צחירה, ואף שקשה להגלל צמחם מידי צעלי צחירה, אמנם הצדיקים הגדולים מסרי נפשיהו מציורא (חתימה) כמ"ש רש"י צמחדרין (ס"ז ע"ב)

צאמונתם צדור שפל האם, ה"ן עליו הקצ"ה וא"ל אזי הוא צעל העולם, שצתוך ההסחר הגדול מלושם צו הנהגתו ורצונו ית', ומי שרואה להחזיק צאמונתו ית' ולהגלל מחצות המינים ואפיקורסים, ד' לא יעצמו צידם ומשיגה עליו צעינא פקחא להאילו מידם, וכדאיתא צצ"ר פרשה זו (מ"ב ס"ג ג') אמר יע"י וחתינו לד' המסחר פניו מצית יעקב, אין כך עשה קשה כחותה עשה שכתב צה ואנכי הסחר אסחיר פני צעה הכוא, ומאותה עשה קויתי לו שאמר כי לא תשכח מפני זרעו עכ"ד המדרש וזו הצעהם לשלום יהיו צישראל מאמינים, וצמכ להחחזק צאמונתו ית' צכומו וצכותו של אלע"ה שחתפל צעדינו, ויעורנו הצויות על דבר צדור שמו שלא נצו ולא נכלם מאבותינו ונהי' דצוקים צצויות וצאמונתו וצחו"כ צאמת וצחמים צה וצבא.

*

עוד נ"ל צציאר הכחוד ויך אצמם כאשר דבר אליו ד', וצציאר דברי המדרש צמשל לצריה דולקת וכו', עפ"י שחמרתו לפרש הכחוד שהצטיה הקצ"ה לא"ה ומקללך חלל, דלכחורה ראוי להצין דחורי שהצטיו הקצ"ה צכל אלה הצעמות גדולות ונאורות ואצרכך ואגדלם שמוך וכו' צרכה ושינה עליו המלות כחמ"ל, למד הולך עוד לצרכה זו דמקללך חלל, ומדוע לא הצטיו ית' שיתן חנו צעיו כל העולם, עד שיהיו הכל מצריקין אותו ולא יהיו לו מקללין כלל, כי אין מעצור לד', וכבר הצטיה לו ית' וכו' צרכה ומאין יהיו לו מקללין, אמנם צאמת כן הושם צעצע שיהי הרע שונא הטוב, וכוונת הצריאה היתה על דעת כן, שיהי התנגדות הטומאה למוח הקדושה, כי זה לעומת זה צרא חלקים, דל"כ חצטל הצחירה, ודבר זה אינו עשוי להשתנות לעולם, כי אז יחצטל כוונת הצריאה כמצורר כ"ז צספ"ק צצריכות, וע"כ כאשר שולחי השטן רשעי הדור ראו צאלע"ה קדושה גדולה ונפלאה, ואין שמשוך רבים לקרצם אל הקדושה, דרפסו וקללוהו ודווכו למיתה כמ"ש הרמב"ם ז"ל צם' המורה (הוצא לעיל) שצכל מקום צואו היו הרשעים

קושיהו ז"ל, וחבדל הקושיה יותר ממ"ש הרמב"ן ז"ל בחתולת הפרשה, כי כל גזירת עירון כאשר חלל מכת גזירת אל פועל דמיון, כהי בגזירת מתקיימת על כל פנים וכו', ולפיכך החזיק הקצ"ח את אברהם בצדק ועשה לו דמיונות בכל העמיד להשקות צורשו וכו' יעוש"ד צדירות, עכ"פ כרי כזר כ"י בעות על חגיגת הרע שחסי מתקיימת בכל אופן, ואיך יאמר עתה ואנכי הולך ערירי, גם מה יוסף חת כח עכשיו בעצמה זו בלתימיר לצד, להאמיני יותר מן הראשונות שכבר יאל מכת אל פועל דמיון בדברי הרמב"ן ז"ל.

ונקדים עוד מ"ש הרמב"ן ז"ל עכ"פ והאמין בד' ויחשבה לו דקס, חז"ל ואינו מצין מה הזכות האלה, ולמה לא יאמין באלקי וכו', והנכון צעוני כי יאמר והאמין בד' וחשב כי צדקו של הקצ"ח יתן לו זרע על כל פנים, לא צדקת אברהם וצדקו חט"פ שאל שברך הרצב מאד, ומעשה לא יירא פן יגרסו החטא, ואע"פ שצנצנאם הראשונה חשב שחסי על תנאי כפי שבר מעשיו, עתה כיון שהבטיחו שלא יירא מן החטא ויתן לו זרע, האמין כי נכון בדבר מעט האלקים אחת לא יבזז ממנה כי דקס ד' הוא ואין לה הפסק עכ"ל הרמב"ן ז"ל, והלבוש ז"ל חמה ע"ד הרמב"ן הכ"ל כי אין זה ממידתו של הקצ"ח להבטיח האדם שלא יחטא כי הרשות נתונה והבטיחה קיימת עוש"ד, וכבר כ"י דבריו צד לעיל ועוד באלקי מלן.

ונ"ב ביאור הענין עפ"י הגמ' שבת (קנ"ז ע"א) ח"י יחודת אמר רב מנין שאין מול לישראל שנה' ויואל אותו החולה, אמר אברהם לפני הקצ"ח רבש"ע בן ציפי יורש אותו, אמר לו לאו, כי אם אשר יאל ממעיד, ח"ל רבש"ע נכסכלתי צלעגוניות שלו ואינו ראוי להוליד בן, ח"ל לא מאלעגוניות שלך וכו', מאי דעתיך דקאי דקס צמער, מהדרינא ומקמינא ל' צמחר וכו', פרש"י אין מול לישראל דע"י חפלה וזכות משתנה מולו לטובה, וכ"כ החוס' אין מול לישראל, וזה דאמרי' צלע"י מו"ק (דף כ"ח ע"א) דני חיי ומזוני לאו צדקתא תליא מילתא

גבי שאני ר' חיינא דנפיש זכותי' יעיי"ש, וחס מאותן כוערין שאמרו צוסי"ק דילכין לאשחצא מידוכון כנ"ל, וכן דרשו ז"ל צד"ר פרשה זו כתיב הכה עין ד' אל יריאיו וגו' זה אברהם, להליל ממות נפשו ממתתו של צמרוד וכו', שאף צעלי צמחר לא יכלין ל', וסיוס דברי המדרש צמלל הכ"ל ויחלו המלך יפיד לפרותן צנולס, שידעו ויכירו כל יושבי המלך שכו"מ צעמו משגיח עליך להלילך, ואף צעלי צמחר לא יכלין לשלוע עליך, וכמו שהוליוה הקצ"ח מעצב העולם לגמרי מממשלה מעשרות השמים ומזלות, כמו"כ הוליוה ית' מעצב העולם להלילו מירי צעלי צמחר, והנה צדוהו רגע שהבטיחו ית' צדריה האמין בהבטחה שיוכל לכל מיד אח"כ לא צעה לבו צדוהו וכו' מתירא שחממע זכותו ואינו כדאי להיות מצעירין חינון שיוכלין מהם, וכדרך הצדקים שמתיראים תמיד שמה נחמע זכותם או שמה יגרסו החטא, וכמ"ש רז"ל עכ"פ וירא יעקב מאד (צדוהו ד' ע"א), אמנס אע"פ צדוהו הליכחו לא נשחבה אפי' גקודס קלה, חלל וילך אברהם כאשר דבר חלו ד', שגם אח"כ חדרו לילך ולקיים מצות ד' כמו צדוהו עשה כאשר דבר חלו ד' והוציח על השמירה, כי לענין עשיית רצונו ית' לא כ"י הבדל וחילוק חלל אע"פ, חס ית' לו הבטחה להגלל מיד הרשעים או לאו, ובכל אופן חדרו לקיים מצות השי"ת בהליכחו, וח"ש וילך אברהם כאשר דבר חלו ד', ר"ל צדוהו צדוהו עצמה שחדר צעלי שדבר חלו ד' והוציח להלל מידו הרשעים, צדוהו צדוהו עצמה הלך גם אח"כ לא נגרע דבר והבן.

*

עוד אפ"ל צדוהו הכחוד וילך אברהם כאשר דבר חלו ד' וגו' עפ"י דרכו הכ"ל צדוהו אחר קת, בהקדס קושיה הרמב"ן ז"ל עכ"פ מה תתן לי ואנכי הולך ערירי, שברו כזר הוציח על הרע צדוהו ית' כי כל הארץ אשר אחת רואה לך חתונה ולזרע עד עולם ושמיא אח זרעך כעפר הארץ, ואיך יאמר עתה ואנכי הולך ערירי וגו', ולמה לא האמין צנצנאם הראשונה כאשר יאמין צדוהו עכ"פ

במזרח, ומעשיו לא יתלב הדבר עוד בזכותו, שכבר נשחזר מזל לטובה, ח"ש והאמין ד' ויחשבה לו לזכר, ר"ל שא"ל חשב זאת לזכר וחסד להקציה שנייה מזל, ולא חלה הדבר בזכות עמו כ"ל בחסדו ולזכרו ית', ואפ"ל עוד ויחשבה לו לזכר, שהקציה חשב להזכר שקיים א"ל בתמידות כמ"ש לעשות לזכר ומשפט, ובזכות זה מידה כנגד מידה שיהי המזל לזכר בשבילו, ולפי"ז ויחשבה לו לזכר קאי על אע"פ, וסוד כל הדקדוקים שבענין והבן.

ובזה א"ל הפסוק וי"ל. אחרם כאשר דבר אליו ד', דכנס הבו"מ בצניות לו לך להנחתך ולעזבתך ושם אע"פ לגוי גדול ואזכרך ואגדלם שם, נמצא שבו' נכלל בדיבורו ית' ב' ענינים, האחד האלו שילך מארצו, והשני הוא הצניות שבצניותו ית' להטיב עמו בסיבת ההליכה, וזה ודאי ודבריו ה' מוכרח לקיים בכל אופן, דלא תליא בקיום ההצניות כלל, אבל בההצניות לא בטח לבו כלל, וכמו שאמרנו לעיל בדבריו רגע ה' מאמין בזכותו מספקת, אבל מיד ברגע שאח"כ ה' מתיירא שאין זכותו כדאי לשנות מזל ולזכות לגוי גדול כ"ל, ח"ש וי"ל אחרם כאשר דבר אליו ד', ר"ל שההליכה לזכר ה' כאשר דבר אליו ד', אבל על ההצניות לא סמך לבו כלל, וזין יתקיימו או לא יתקיימו מזדרי- לקיים רצון הבו"מ בההליכה.

או אפ"ל לאורך גיסא עפ"מ שכתבנו לעיל דכל אלו ההצניות עוצות שבצניות הבו"מ להטיב עמו, כמו ואזכרך במזמן ואגדלם שם הכל ה' לתכלית ותועלת עבודתו ית', להרבות ליושבי תבל כי עין ד' אל יראיו לנחלים לחסדו להביל מנחת יפסח ולחיותם ברעב, ומשפיע כל טוב לאלו השמים זו כולם, ועי"ז ה' יכול אע"פ לקרב נפשות גרים ולהכניסן תחת כנפי השכינה, ועי"ז שכתב הרמב"ם ז"ל בסוף ה' תשובה שצריך לחנך את הקטנים בתחילת עבודתם עי"ז לקבל פרס עי"ש, ולזה ה' מאלוץ והבטחה שיראו משכרם של זדיקים בעו"מ לעיל בדברנו ביאור הענין באריכות)

אלא במזל תליא מילתא, ויוראו דמי"מ עי"ז זכות גדול משתנה המזל, ולפעמים שאין המזל משתנה כדאמר ביצמות פרק החולין וכו' עי"ש, מצויר מזה דמה דאמרינן אין מזל לישראל, היינו רק עי"ז זכות גדול משתנה המזל, ואל"כ לא ישתנה ועי"ז אמרנ"ל דבני חיי ומזוי לאו בזכותא תליא כ"ל במזל.

ומעתה א"ש דאע"פ ידע במזל שאינו ראוי להוליד כמצויר בגמ', ועי"כ אף שבצניות לו בצו"מ מכבד ושמתי את זרעך כעפר הארץ ועוד הצניות ככה, אבל עדיין ה' א"ל מתיירא כיון דלשנות המזל לר"ך זכות גדול, ואולי בצותה ששם שבצניות לו ית', בצאותו רגע היו זכויותיו מספיקין לזה, ואח"כ נתמעטו זכויות או שגרם החטא, וכדרך הכלדקים שמתפחדים תמיד שמה גרם החטא, וכדמאנו ביעקב אצינו שבצניותו ית' על השמירה מעשו ואע"פ ה' מתיירא שמה גרם החטא, ואמרנ"ל בצ"ר פ' עי"ז ויירא יעקב מאדו מכאן שאין הצניות לזדיקים צעור"ל, וכחצ קי"ז הייטב לב זל"ה צ' נח שמעתי צ"ס לז"ק א' (ידוע שהוא צ"ס הה"ק מלבולן זי"ע) שאמר אפי' יאמר לי הטיית צע"מנו שאני לז"ק, שבדאי אני מאמין כי אחת הדבר, היינו בצאותו רגע שאומר ד', אבל ברגע שאח"כ שז יוכל להיות ח"ו שאינו כן, כי יש קוים עולמו בשעה אחת ויש להיפך חלילה, ועי"ז שאמרנו בקידושין המקדש אשה עי"מ שאני רשע, אפי' כל ימיו ה' לז"ק ה"י מקודשת עי"ש, ועפי"ז פ' קי"ז זל"ה עתה ידעתי כי ירא אלקים אתה, כלומר ברגע זו ידעתי אבל ברגע שאח"כ בציכול אני שולל ממני הידיעה שאינו מזדקק לזכירה עכ"ל.

ולדרבנו יתורן קושיה הרמב"ן והלבוש זל"ה, דאף שבצניות לו הבו"מ על הוצע עדיין ה' מתיירא ואמר ואנכי הולך ערירי, שבה' מפחד שמה כבר נתמעטו זכויותיו, ואין זכותו מספיק לשנות המזל בשבילו, אבל נחה דעתו בהצניות שני' אחר שבזו"ל הקצ"ה ממזל, דכתיב ויולא אותו החוזה ובאמרנ"ל דקאי לזכר במעצב מהדרנא ומוקמינא לי'

וזכר יחורן קדשית האוהבה"ק וקושינתו כה"ל עה"פ וילך אצרכו כאשר דבר אליו ד', דאם כי כתוב רק ויאלו ללכת ארצה כענן כאשר דבר אליו ד', כי נשמע רק שההליכה לצד הים כאשר דבר אליו ד' לקיים מצותו ית' ללכת ארצה כענן, אבל עדיין לא ידענו שגם בכל אלה הטובות שהשיג בסיבוב הדרך, הים ג"כ כל כוונתו רק לעבודתו ית' לקיים אשר דבר אליו ד', להם חור ואמר קרא יתירא וילך אצרכו כאשר דבר אליו ד', לכוונות, שהצרכות שהשיג בסיבוב ההליכה, צד ג"כ כי כל כוונתו לעשות כאשר דבר אליו ד', וחולו יתפרש כאן על הליכה בענן כמ"ש וילך ארץ מצות לוי ופרשו ז"ל שכל בענן צדו, דאם על ההליכה כבר אמור להלן, וכאן הכוונה שבתכונן והצדקה לקיים מצותו ורצונו ית' בהשגות הטובות שקיבל בסיבוב ההליכה והצדן.

*

עוד חפ"ל הדקדוקים, כה"ל בהקדם דברי המדע הנחממה ויאמר ד' אל אצרכו לך לך ילמדנו רבנו אדם מישאל מכו שיקבל עליו עול מלכות שמים כשהוא מחלך, רב אידי ורב כונא צ"ש ר"י ור' יוסף צ"ש שמואל אמרו אסור לקבל עליו מלכות שמים כשהוא מחלך, אלא יעמוד במקום ח' וכו' ויקרא שמו ישראל ד' חלקיו ד' אחד וכו', וכשתחיל ואהבה ראה מחלך ראה עומד וכו' שכן כתיב בשבתך צדיקך ובלכתך בדרך ויש להבין קישור שאלת הלכה זו לבאן.

ובג"פ בהקדם מה דאיתא צגמ' צ"ב (דף ק' ע"א) הניח הלך צד לארצה ולרחבה קודם מקום הילוכו דברי ר' אליעזר, וחכמים אומרים אין הילוך מועיל כלום עד שיחזיק, אר"א מ"ע דר' אליעזר דכתיב קום התהלך בארץ לארצה ולרחבה כי לך חתונה, ורצון הים משום חביבותא דאצרכה הוא דקאמר ל' הכי כדי שיהא נוח לבצב לפני צניו עכ"ל הגמ', מוצא דלסברה ר' אליעזר הו"א הילוך קנין גמור לכל אדם, ולשיטת החכמים לא הו"א הילוך קנין בשאר אדם, אלא מפני חביבותא דאצרכה וגודל זכותו מהכי שחבא נוחה ליכבש לצניו וכע"ז

ונקדים עוד מ"ד צמד"ר פ' ראה, כי ירחיב ד' חלקיק את גבולך, אפשר שהקצ"ה מרחיב את גבול א"י, ח"י יחזק המגילה הו"א אין אדם יודע כמה ארצה וכמה רחבה, כשהוא נפתחת הוא מודעת כמה הוא, כך ח"י כל רובה הרים וגבעות וכו', כשיסרס אותה הקצ"ה מנין שגא' כל גיא ינשא וכל הר וגבעה יספלו, וכו' העקוב למישור והרכסים לבקעה, אותה ששה הוא מודעת מה הוא, ואיתא בצפרי שכתב לו הקצ"ה למשה כל חדרי ארץ ישראל, פי' המפורשים שבראה לו פנימיות הארץ, ומה שעומן בחדרי הבהים, כפי מה שעתידה להתרחב ולהיות נגלה לעין כל לעתיד, הכל הראה הקצ"ה למשה באתה שעה, ובאמת צערה שכיו שריו"ס על אדמתם היתה ח"י גדולה הרבה מכאשר היא בחורבנה, כדאיתא צגמ' גיעין (דף י"ז ע"א) ס' רבא עיירות ה' לו לנאי המלך צדק המלך, וכא"ז ה' צד כיונאי מורים וכו', אמר עולא לדידי ה' הו"א אחרת ואפי' ס' רבא קני

הארץ אשר ארצך, ולא הראהו עד עתה שנפרד לו ע"ל, ולדרכנו הכוונה שלא הראהו הקצ"ח כל חיי ומקומות הנסתרים שבה עד אחרי הפרד לוג, ש"י הצעיר ית' במאמר אל הארץ אשר ארצך ולא נתקיים ההצטתה הזאת עד אחרי הפרד לוג, אבל מקצת הארץ מהמגולה שבה, צודאי ראה אותה גם צעודו לוג עמו, דכין שכלך בה צודאי ראהו ג"כ, אלא שיעקר הצטתה הראי' הי' על כל הארץ וצבחי' שיהי' לעתיד, וזאת נתקיימה רק אח"כ והבין, ולפי"ז כיון דהילוך בלא ראי' לא הוי קנין, דהוי כדבר שאינו מסוים כ"ל, אי"כ אחר שהראהו הקצ"ח את כל הארץ, הולך לאש"י עוד הפעם לילך צארך לארבע ולחצבה, גם בלוחות המקומות שכבר הלך בה מתחלה, דעכשו תוודע לו חדרי הארץ מה שלא ידע בכן מתחלה, מנאל דהליכה הראשונה לא הועיל עליהם כדון קנין, ולפי"ז נתברר ההליכות והפסיעות, וזאת יבואר דברי המדרש ה"ל לא גילה לו את הארץ מיד כדי ליתן שכר על כל פסיעה ופסיעה, דע"י שלא גילה לו הקצ"ח חדרי הארץ מיד, ע"י הולך להרבות צפסיעות, וכל פסיעה הי' מקיים לווי הקצ"ח ונתרצה שכרו והבין.

ולדרכנו אפ"ל גם איך עמאל שהצ"ח רש"י ז"ל צ"ס המדרש לא גילה לו הארץ מיד כדי להצבה צעינו וכו', דהנה מעלת האור ניכרת מן החשך ומעלת הטוב מן הרע כוודע, וצוה"ק פי' שמות (דף כ' ע"ב) אי"ר יהודה צמה הצדקים ניכרים מחור שיש רשעים, דאלמלא רשעים אין הצדקים ניכרים, והנה חלק הגולה שצארך ישראל היתה מיושבת ע"י הכנענים עו"י וישו חוצות כמבואר בפסוק כמעשה ארץ כנען אשר אני מצא אחכס שמה לא חששו ודרשו ז"ל שמעשיהו היו מקולקלין יותר מכל האומות, ובתיו ולא חקו אחכס הארץ כאשר קאה את הבוי אשר לפניכם, ומפורש צ"מ דע"י חוצות היושבים בה, נכנסת העומאה צגוף הארץ כמ"ס ותבאו ותעמאלו את ארצי וכמוהו הרבה, ויעקר הצביות לאש"י הי' צמה שהראהו הקצ"ח את המקומות המכוסים שבה שהיא צבחי' דלעתיד,

לא מחזיק, א"ל ארץ צבי כתיב בה וכו' בזמן שיושבו עלי' רווחא, ובזמן שאין יושבין עלי' גמלא עכ"ד הגמ', אמנם עיקר נתינת הארץ יתקיים צמילואו רק לעתיד, כי אז יתרחב איי ויפתחו הכרים, ואין לנו יודעים פנימיותה של איי עד אותה שעה כשיקיים ד' הצטתה מ"ס כי ירחיב ד' אלקין את גבולך.

והנה איפסוקא הלבחא בש"ע חו"מ (סו' ר"ט ס"ב) דהאומר להצ"ח כל מה שיש צבית זה אני מוכר לך צכר וכן, וכל מה שיש צבית זה או צשק זה אני מוכר לך, וראה הלקח ומשך, אין כאן קנין שלא סמכה דעתו של לוקח, שבהי' אינו יודע מה שיש בו אם תבן או זכב, ואין זה אלא כמשחק בצביות, וכן כל כיוצא בזה עכ"ד המהצ"ח שס, ובס"י (רמ"א ס"ד) נתבאר שדון נותן דבר שאינו מסוים הוא שוב לדון מוכרם וע"י"ש, ולפי"ז כשראה הקצ"ח להקנות את הארץ להצ"ח צביתו ע"י הליכתו בה, הולך להראות לו פנימיות הארץ, ומה שטמון בחדרי הכרים, שעתידה להתגלות לעיניו רק לעתיד כי ירחיב ד' את גבול הארץ, הכל הראה הקצ"ח לאש"י בלוחות שבה, בדלא זה אין מועיל הקנין, דהוי כדבר שאין מסוים כשאין המקבל יודע מה בתוכה כמבואר בש"ע, ואפשר דרמז לו הקצ"ח זאת באומרו אל הארץ אשר ארצך, והצעינו ית' להראותו את כל הארץ, גם מקומות המכוסים ועמורים מעין כל חי עד עת קץ, ולפי שצמאלמר לך לך רמז לו ש"י ההליכה יהי' שלך לכות בה לבניך, ע"כ גמר אומר מיד אל הארץ אשר ארצך, שאראה לך כולה והוי קנין גמור מדינא כדון דבר המסוים.

והנה מבואר להלן בפרשה כי לא הראהו ד' את הארץ עד אחרי הפרד לוג מעמו, דכתיב וד' אמר אל אברהם אחרי הפרד לוג מעמו שא נא עיניך וראה מן המקום וגו' לפנה וגבה וגו', וכתיב האור הדיים בקי' כי יושב ומלפני הי' ד', מהי יאריך לו להראותו את הארץ, הוא שאמר לו בתחלה אל

לך לך, שרמנו לו ית' דע"י הליכה יכ' שגך לזכות
 צב' בניך אחריו, ומעשה נתעורר השאלה אם היו
 הליכה קנין גמור לכל אדם, או משום חציבותא
 דאזרחים לזד, וצב' יכ' תליא אי מותר לקרות
 ק"ש כשכח מכלל או לאו, וז"ש ילמדנו רבינו מהו
 שיקבל עליו עול מ"ש כשכח מכלל, ואיפשטא לכו
 כרבנן דפסוק ראשון יעמוד, והוא לעטס כטובה
 כדי שחב' דעתו מיושבת יותר, אבל לא מעטס
 הפסק דאין הליכה הפסק, וע"כ כשכח מתחיל
 ואחצת ר"ח מכלל ר"ח עומד וכו'.

*

עוד אפ"ל הדקדוקים הני"ל בפרקם מ"ש באור"ה
 בפרק פ' יתרו ע"כ ש' צדש השלישי ללחץ בני

ישראל מארץ מצרים וגו', וחל"כ כה' למח שקדם
 מעולם חיבתו ית' בישראל, וגדול חשקו למח להם
 ארוחתם זאת החורה, תקשה למח נתעבד ד' מתח
 החורה עד חודש השלישי וכו', ואם לזד בדרך
 הלא מצינו שאפי' לאליעזר עבד אברהם קפא לו
 בארץ, בלכתו לקחת אשה לזחק, ומכ"ש וק"ו
 לחתונה נשואי ראש, כי תקפון הארץ וגם השמים
 אם יעזרכו להם, אשר ע"כ צא הקצ"ה ונתן אמתלה
 לדבר כי לא מיעט החשק הוא בסובב, אלא כי
 לא היו ישראל ראויים, לזד שבו בארץ העמא
 וכו' והולכנו לספור ספירת עשרתה שבע שבתות
 בדרך ז' קיים וכו', והוא אומר ללחץ בני' אמת"ל
 הוא בסובב עכצת הדבר עד החודש השלישי ע"כ
 מקצת לשון ז"ל, ועד"ז אפ"ל לגבי אשתי' דאלמלי
 גילה לו הקצ"ה מיד שתכלית הליכתו הוא לארץ
 הקדושה, לגדול חשקתו להתאחד בקדושת הארץ,
 לא כי יכול להתאפק ולהמתין עד היגיע שמה בדרך
 הילוך הרגיל, ואזלו לא כי' שייך עטס העכצת שבו
 בישראל ויאלץ מצרים, כי לא הולך להכנה שכבר
 כי' מקודש ומעוהר ומוכן לקבל קדושת הארץ עליו,
 ולזד זה כי' ראוי שיעשה לו הקצ"ה גם שיקפץ
 הארץ תחתיו ויגיע שמה ברגע א', כי רלון יריאיו
 יעשה, וגם בכו"מ משחוקק וחושק ומתאו' אל
 עבודת יי' עושה רלון, אמנם חלומה הי' כן

שלא עומדת הכנענים, אמנם חלון כי' הקצ"ה
 מרחב לאשתי' מיד צחי' אי' דלעתיד ומקומות
 המכוסים שבו, לא כי' מתחיל כלל על חלק הנהגה
 שנתמא ע"י רעת היושבים שבו, ומעשה לא כי' ניכר
 לעיניו כי' חציבות חלק הפנימיות שבו, כמו שאין
 יתרון האור ניכר אלא מן החושך ויתרון הדיקים
 ממדך שיש רשעים, אבל עכשיו שלא גילה לו את
 הארץ מיד, דכיוון צחי' אי' דלעתיד, ובראכו תחילה
 חלק הנהגה המיושבת ע"י הכנענים, וראש א"ר
 שעימאן אותה צמנעיהם הרעים, אח"כ כשבראש
 לו ית' צחי' אי' דלעתיד תגדל חציבותו צעינו
 יותר הרבה, וז"ש לא גילה לו הארץ מיד, דכיוון
 עיקר הארץ צחי' דלעתיד, כדי לחצבה צעינו,
 דע"ז השיג חציבותו יותר וכו'.

ובזה יובן קישור שאלת התחומות הני"ל למאמר
 לך לך, דכנה צמחי' דברכות (דף י' ע"ב)
 פליגי צ"ש וצ"ה אי' מותר לקרות ק"ש כשכח מכלל,
 דלדברי צ"ש אסור לקרות כשכח מכלל, וצ"ה
 אומרים כל אדם קורא כדרכו שנא' ובלכתך בדרך,
 וכן איתא צבריתא שם צ"ה אומרים הולכין בדרך
 וקורין, ואיפסיקא בלכתא כצ"ה (ובצ"ש ס' ס"ג
 ס"א) כח המעבר קורא אותה מכלל וכו', ובפסוק
 ראשון לר"ר לעמוד, וכח הפרימ"ג דמן הדין מותר
 לקרות אף פסוק ראשון כשכח מכלל, אלא מנא'
 מן המעבר לעמוד דפסוק אי' מפני שאינו יכול
 לבין כי' כשכח מכלל, אבל דזיעד אם קרא
 מכלל יאל וכו' כצ"ה ע"י"ש, ואפ"ל לכאורה
 דהך מילתא אי' הליכה היו הפסק או לאו, תליא
 בצלגותא ד"א וחכמים צמ' דצ"ה כי' דלפניה
 ר"א דהילוך היו קנין גמור לקנות על ידו מקום
 הליכה, אי' כיון שמועיל כחזקה היו כמעשה רבה,
 ואפשר דר"א ס"ל כצ"ש דהליכה היו הפסק לענין
 ק"ש דר"א שמוי' הוא מתלמידיו צ"ש, ולדברי חכמים
 דס"ל דאין הילוך מועיל כלום בשאר כל אדם, אלא
 משום חציבותא דאברהם הוא דקא"ל שחב' מוח
 לזכב לבניו, ולדבריהם אפשר דהליכה לא היו חשיבה
 להיות הפסק, וא"ש קישור דברי התחומות ע"כ

שהגיע שמה ע"י גם של קפית הדרך, לא ה' מגיע לו שבר של כל פסיעה ופסיעה, שהגיע אליו בדרך הילוך הרגיל, וחזון מה ה' לורך והכרה שיעבור אצרכם אצינו בכל הדרך הבה, כדי לחזק כל אונן מקומות בדרך הילוכו, ועשה פועל דמיוני לבנו אחריו שיצאו בדרך הזה, והתפלל עליהם כאמרו"ל, וכל מקום מדרך כך רגלו עשה חיקונים עד אין חקר, ועל כולם הגיע לו שבר, וכ"ז לא הגיע אליו חילו לא עבר בהם, וחלמתי ה' מגיע למחוז חפלו לארץ ישראל ע"י גם של קפית הדרך, ואפשר לטעם זה לא גילה לו הקצ"ה את הארץ, ובאופן זה לא ה' משתוקק למחר דרכו ע"י קפית הדרך, ועי"ז קיבל שבר על כל פסיעה ופסיעה של מקום הילוכו והבן.

*

(ד) **לדבר** וגם ללוע הבולק את הצרם ה' לון ובקר ואכלים, במד"ר (פר' מ"א ס"ד) ר' עובי' בר יוחנן אמר שני אכלים רות המואבי' ועממ' העמונית ע"כ, וג"כ שהולאו חז"ל במקרא מיד פשוט, גם לפי"ז אין יתקשרו במשך הפסוקים ולא נשא אותם הארץ וגו' כי ה' רבוש רב ולא יכנו לשבת יחדיו, ומה ענין המריבה לשני האכלים ה"ל שרמזו חז"ל בדרשום.

(ה) **ויאמר** הצרם אל לוע אל נא תחי מריבה ביני ובינך וגו' כי אנשים אחים אהנו, וג"כ מה נתינת טעם יש בזה, וממנו"פ אם המריבה מתחייבת לזר התוכחה וכמו שה' בידון לצרכם עם לוע, ח"כ אין גפכ"מ בין את לאים זה, ובדבר הרשות לא יאות המריבה עם שום אדם, ואפי' חינו אחיו, ורש"י ז"ל פי' בשם מ"א אנשים אחים דומין בקלסתר פנים עכ"ל, וגם לפירושו ג"כ מה נתינת טעם יש בזה למנוע את המריבה ביניהם.

(ו) **הפרד** נא מעלי וגו', ג"כ מה שמחזק הדיבור במלת נא בין הפרד לחיצה מעלי, וברי עיקר בקשתו של א"ח היתה שיפרד מעליו, ואין בהפרדה בקשה מיוחדת, וחז"ל לכולם יחד נא הפרד מעלי או הפרד מעלי נא.

שהגיע שמה ע"י גם של קפית הדרך, לא ה' מגיע לו שבר של כל פסיעה ופסיעה, שהגיע אליו בדרך הילוך הרגיל, וחזון מה ה' לורך והכרה שיעבור אצרכם אצינו בכל הדרך הבה, כדי לחזק כל אונן מקומות בדרך הילוכו, ועשה פועל דמיוני לבנו אחריו שיצאו בדרך הזה, והתפלל עליהם כאמרו"ל, וכל מקום מדרך כך רגלו עשה חיקונים עד אין חקר, ועל כולם הגיע לו שבר, וכ"ז לא הגיע אליו חילו לא עבר בהם, וחלמתי ה' מגיע למחוז חפלו לארץ ישראל ע"י גם של קפית הדרך, ואפשר לטעם זה לא גילה לו הקצ"ה את הארץ, ובאופן זה לא ה' משתוקק למחר דרכו ע"י קפית הדרך, ועי"ז קיבל שבר על כל פסיעה ופסיעה של מקום הילוכו והבן.

ויאמר ד' אל הצרם לך כך וגו' ג"כ יתור הלשון לך לך, גם אומרו אל הארץ אשר ארץ, ראוי להבין מ"ע לא גילה לו הקצ"ה את הארץ מיד, ודרשת חז"ל ידועים, וכבר פירשנו בזה ועוד לאלקי מילין.

(ז) **ונברכו** בן וגו' בגמ' יצמות (דף ס"ג ע"א) דרשו חז"ל א"ל הקצ"ה לאצרכם שתי בריכות טובות יש לי להבדיל בך רות המואבי' ועממ' העמונית עכ"ל הגמ', וראוי להבין מה ענין כרמז לכאן, ולמה הודיעונו השי"ת דבר זה בשעה שזרבו ללכת מארצו דוקא.

(ג) **ואברם** בן חמש ושבעים שנה בצאתו מחנן, כתבו העצלי תוס' ז"ל וכן הוא בם' עולם דשתי יציאות היו, בפעם הראשונה כשה' אצרכם אצינו בן ע' שנה, ואז הלך אחר לוע, ובאותה שנה נשבה לוע ואצרכם כשם את המלכים, ומיד היתה ברית בין הבתרים וגו', ואח"כ חזר לחנן ושהר שם ה' שנים ויאל, ועל אותה יציאה קא מהדר קרה ואצרכם בן חמש ושבעים שנה עכ"ל, אמנם לפי"ז אין סודותן של הפסוקים עולה יפה, דהתחיל לומר ויילך אצרכם כאשר דבר אליו ד' ויילך אחר לוע, וזה

שמסרו חכמים א' לחזירו הכרת פנים וסדרי שרעטין, ואין מוסרין ריו תורח אלא למי שראוין בו סימנים שראוי לכך עכ"ל וק"ו בישמח משם זל"ש צ"י וישב פי' צוה דברי רש"י ז"ל כי בן זקונים הוא לו שהי' זיו ויקוין דומה לו, ד"ה כל מה שלמד משם ועבר מסר לו וכו', ופי' הוא ז"ל דהכל עולה בקנה א', דלפי שראה בו יעא"ה אותן השרעטין שדומין לו, ע"כ ידע שראוי לכך ומסר לו כל מה שלמד משם ועבר (ועי"ש וצדברנו פ' בראשית שהארכנו צנחי' זו) עכ"פ לעינונו לוט שהי' רשע גמור איך יתכן שידמה בקלסתר פנים לשל אצרכס.

אמנם יתבאר כל הענין, דהנה בלוע הי' עמון הכשתלות מלכות בית דוד ומשיח שהי' עתיד ללאת ממנו, כאמרז"ל במדרש מלאחי דוד עבדי, היכן מלאחיו בחדום, וכאמרז"ל ב' פרידות טובות יש לו להזיות מכן רוח המואצי' ונעמה העמונית, ולעטס זה לקחו אצרכס אציו ללוע עמו, אף שפירש מכל בית אציו ומשפחתו, אכל בחר בלוע שיתלוב עמו, כדי לשמור על היתוכ"ק והנשמות הקדושות שהיו כלולים בו, דלולא זאת הי' סנה גדולה שלא יעמעו וישחקעו ח"ו בעמקי הקליפות ולא יוכלו ללאת משם לעולם, ורק ע"י שהשפיע עליו אלהי"ה בגודל קדושתו, ע"כ נקלט עליו קאת צחי' קדוש לפי ששם, וכאמרז"ל בראותו שעה כשר הי', ועי"ז נתקיימו ונשמרו יתוכ"ק שנקרבו עד שהגיע זמנם ללאת מתוך השצ"י והמוסר, ובזה יבואר דרש"ס ז"ל עה"פ וגם ללוע הכולך את אצרכס הי' אף ובקר ואבלים, ובמד"ר ב' אכלים רוח המואצי' ונעמה העמונית, ורש"י ז"ל פי' מי גרס לו זאת הליכתו עם אצרכס, ובפשטות הכוונה על הנכסים אשר קנה, וחסד אליו בזכות הליכתו עם אצרכס שנתברך בגללו, ולפי דרש"ס ז"ל הכוונה על הנשמות העמונים בו, וע"י שהלך לוע עם אצרכס נשפע עליו מקדושתו הרמה, ונתקיימו אלו האבלים הי"ל ולא נאצדו, וז"ש ז"ל מי גרס לו זאת הליכתו עם אצרכס, וזה היתה עיקר סיבה הליכתו עם אצרכס כמו שצוה"ל לעיל

(ז) במד"ר א"ר חלבו בדנד נא אין כתיב כאן אלא הפדר, מה הפדרה זו אינה קולעת זרע, כך א"ל לאותו האיש להחערב צדשו של אצרכס, ופי' המפרשים דרמו לו על הלאו דלא יבוא עמוני ומואצי, אמנם ז"צ העטס למה רמז עליו עכשיו דוקא ולא קודם לכן.

(ח) אם השמאל ואימיה ואם הימין ואשמאליה ז"צ דמיותר הוא, ויספיק במ"ש הפדר נא מעלי ומנפק"מ ברוחות אס לשמאל א"ו לימין ועיין ב"ש"י ומפוכ"ס ועיין צדברנו להלן ביאור הענין באריכות ועוד לאקרי מלין.

(ט) וד' אמר אל אצרכס אחרי הפדר לוע מעמו ש"ה נא עיניך ורחב וגו', פרש"י כל זמן שהי' לוע עמו, הי' בדבור פורש ממנו, וברש"י במוסגר וז"ל ולעלי שבי' לוע אלאו וכתיב וירא ד' אל אצרכס, באתה שעה כשר הי', לכאורה ז"צ שהי' הי' בליותה חדא עם אלהי"ה בכל הדך, ואיך נתקלקל כ"כ פתאום ונעשה לרשע גמור, עד שהי' דיבור פורש בשבילו, ובעיקר הדבר ז"צ למה ולא"ה חלית הולך אלהי"ה אתו את לוע, וברי הוא ע"ה השוג הכל כאמרז"ל שהיו לו ב' בליות נובעות חכמה, גם הראבו הקצ"ה כל המאורעות עד סוף העולם כמבואר בדרי"ל, ובנ"ש שידע מתחלה שלבסוף יעקר להחפר מאתו אלא יתערב צדושו של אצרכס, דלא"ה"ה השג כל הכתוב כולה, ולאו דלא יבוא עמוני ומואצי בגללם, ובפרט אחר שז"י לו הקצ"ה להחרק מצית אציו, וכן עשה שנבדל מכל בני משפחתו והניחם והלך לו במלות השו"ת, ומדוע בחר בלוע מכולם להזיכו עמו.

ודג"ל ציבור הענין ולכאורה ראוי להבין אמרם ז"ל שהיו דומין בקלסתר פנים זל"ש, והוא פלא דאיך הגיע ללוע ככה שזכה לקלסתר פנים צדומה לשל אצרכס, וכבר כתבו בספר"ק דבקלסתר פנים ושרעטין הפרלוק בו יוכר איכות ופנימיות צחי' נשמתו של אדם, וכמ"ש הרמב"ן ב' פ' בראשית עכ"פ זה ספר חולדות אדם בש"ר שירא גאון,

וכי בצויה כל יבול, ובכוחו להכריח את כל האומה ולהליל אותו בעקף והשורש שממם יולדת השתלשלות בית דוד ויבצר אחריו חזק עמים שונים, ויהי מהטעמים הוא עפ"י אמרם ז"ל אין הקצ"צ מפיל את האומה אלא"כ מפיל שרם תחלה, ובכפלת השר יגורם חולשה לכללות האומה, ואולי לטעם זה ה' הצווי על כללות האומה אל תזר את מואב, דאם יכריחו את כל האומה, בזהרה נר"ך לספיל השר תחלה, ויוגרם חולשה גם להעקף והשורש אשר בו נמיתה מלכות בית דוד, ובכן, וכמו"כ אפ"ל מבאי טעמא שא"ל אלע"ה אל נא תבי מריצה ציינו כי אנשים אחים אנחנו, שלא עוב שיהי מלחמה ומריצה ציינו, ובעטם כי אנשים אחים אנחנו דומין בקלסתר פנים, ובהא לזר שטמון כך שורש בית דוד, ויהי מחיילא אלע"ה פן יגורם צבא חולשה להניכ"ק אשר צקצרו, ובאמת הקפדתו של אלע"ה ה' בטוח לעשות רושם יותר ממלחמה חול כבד, וע"כ לטעם זה נמנע אלע"ה מהמריצה אחו פן יגיע נזק לניח"ק, אמנם גם להיות עמו בזהחצרות לא ה' אפשר עוד כי ה' הוא ואנשיו רשעים, ע"כ אמר הפרד נא מעלי וכמו שביארנו.

ואפ"כ עוד עפ"י"ש האוכהב"ק שה"פ וד' אמר אל אצרם אחרי הפרד לזע מעמו שא נא ענין וגו', מאמר זה יוכיח כי יושב ומלפס ה' ד', מהי יפרד לזע כדי להרחות את הארץ, שא"ל בתחלת דבר אליו אל הארץ אשר ארצך, ולא הלאה עד שנפרד הרשע מעליו, עכ"ד ז"ל, וז"ש אצרכם אליו אל נא תבי מריצה ציינו וציינו וגו', שאין שום חועלת בזהמריצה אשר ציינו, מה שאתה רוצה להחזיק צירושת הארץ מכח המהמה שגתן הקצ"צ לי את הארץ, ובעטם כי אנשים אחים אנחנו ר"ל כי עדיין אנשים אחים אנחנו בזהחצרות חדא, ואף לי לא ניתנה הארץ ולא זכיתי אף להרחות מכה התחצרותך אחי, ומכ"ש שאין מקום לטעות שכבר זכית צה להחזיק אותה, כי א"א כל עוד שאתה עמדי ואין רצון הקצ"צ אף להרחות לי, ע"כ אין ע"כ חלילה רק הפרד נא מעלי.

ובזה יבואר אמרם ז"ל שהיו דומין ז"ל בקלסתר פנים, היינו לפי שהיו צו השתלשלות הקדושה של מלכות בית דוד ומשיח, ועלכסם רומזין השרעטות שבו שהיו דומין לשל אצרכם, אמנם כפי אלע"ה שכבר הביע הזמן להפרידו ממנו ואין עוד חועלת וארץ בזהחצרותו שכבר השפיע עליו אלע"ה כל מה שאפשר, ואחרי שהתחיל להחלקלך ברגשו, ורצה להחזיק צירושת הארץ לפני הזמן ובדרך גזולה, שיש צה סכנה עולמה לזרע אצרכם ללמוד ממנו, לא ראה צו עוד סימן צרכה שיוכל להשפיע עליו עוד, ובאמר"ל (חולין כ"ד) כל תלמיד שאינו רוצה סימן יפס בנשמתו ה' שנים שוב אינו רוצה, וע"כ רצה אלע"ה להפריד ממנו הניח"ק השתלשלות מלכות בית דוד, וגם להפריד את לזע מעליו שלא יבי עוד בזהחצרות אחו, ושיכסם מרומזים צמה שהפסיק הפסוק צין מלת הפרד לתיבה מעלי, באמרם הפרד נא מעלי, ור"ל להפריד ממנו הניח"ק זה נרמז בצקשתו הפרד נא, ועוד צקשכו להפרד מעליו ולהתרחק מהחצרותו, ואפשר לרמז עוד בצמאמר הפרד, שציקס ממנו להפריד כח הרע אשר צקצרו ולהתפרד מן אנשי רשע, ובאמת גם אחר שנפרד לזע מאצרכם, נשאר צו עדיין קח רשימו קדישא, ממה שזכר ע"י החצרותו עם אלע"ה, שמינו שקייס מלות הכנסת אורחים גם בזהיותו צמדים ואפס מלות צלל פסח, וכ"כ ה' מכוחו של א"א והכל נרמז במאמר הפרד נא, ולטעם זה הפסיק בהצב צין מאמר הפרד למלת מעלי, שרמזו על הרבה בזה' של הפרדה ובכן.

ואפ"כ צמה שגתן טעם אל נא תבי מריצה וגו' כי אנשים אחים אנחנו, ודרשו ז"ל דומין בקלסתר פנים, ולבאורה מה ניתנה טעם יש צזה, ויתבאר לזרכנו עפ"י מה שצארכנו צמקו"א, דאיתא צזה"ק פ' צלק דמא' דאל תזר את מואב וגו' לא נאמר רק למשרע"ה ולצית דינו של משה, וטעם המא' צצציל להליל את הפרידות השתלשלות מלכות בית דוד, אצל ציינו דוד צבר ילאו ונפרדו מכן, ע"כ ה' מותר ללחוס עממם מאז, ולבאורה ראוי להצין למה ה' הארץ צצציל זה לצות על כללות האומה.

א"ר יודן בש"ר אחא בר חנינא לע"ל מושיב הקב"ה למלך המשיח לימיו ואזכרם לשמאלו ופני אזכרם מחכרםמות, ואומר בן בני יושב לימין ואלו לשמאל, והקב"ה מפייסו ואומר בן בןך על הימין שלך ואני לימיןך הוי ועמךך חרצני עב"ל, וכללל אות בן בכל פלוגתת חז"ל דלוי"א דבני אלקים חיים, ויש זמן שאלע"ה יהי צב"ח ימין אלל השכינה כביכול, ויש זמן שיהי דוד ומלך המשיח צב"ח ז', וכל הכרעות אמיתיות המה, בן מה שדרשו ז"ל צב"ח מתחמ"כ שצ לימיו על אלע"ה, וכן מה שדרשו צמדרש על מלך המשיח, ואפשר להבדיל בענין עפ"מ צב"ח פ' ואמר (דף ק"ד ע"א) ארשפין עילאין צאין לסוכה ומבדקין ל' לצד נש, יתקן קלרי עלי כל כלי יוצר עליך לא יללח א"ר שמעון באי דוד מלכא אמר לה, צב"ח דכל זיינן דמלכא וקרצין דמלכא צידיו דדוד תתפקדו, אבל יתקן קלמר גבור צאין יהי זרעו וישי"ש, ואפשר דשאלם אלע"ה צב"ח צויר צמרפל וחציריו, אז יהי האורך אליו צב"ח ימין, ועל אותו הצב"ח דרשו ז"ל שצ לימיו על אזכרם, אבל לעתיד יהי כח המלחמה מסורה רק למלך המשיח מרע דוד צמבור צב"ח, ועל אותו צב"ח הזמן אמרז"ל צמדרש שיהי דוד ומלך המשיח צב"ח ימין אלל השכינה כביכול והבן.

ואפ"ר רמז צמ"ש אלע"ה אס השמאל ואימיו ואס הימין ואשמאל, עפ"מ"ש ז"ל צמ"ש (מדרש ל"ב ע"ב) עב"ש (תהלים ק"י) לדוד צמור נאום ד' לאדוני שצ לימיו וגו', וישי"ש שדרשו כל הפסוקים על אלע"ה, ורש"י ז"ל צב"ח על תהלים כתב, רבותיו ודרשו צמדרם ואני אפרשו כצדריכם, נאם ד' לאזכרם שקראוהו העולם אדוני שג"ה שמעני אדוני, שצ לימיו לתשועת ימיו, עד אחת אויבך אמרפל וחציריו הדום לרגליך עב"ל רש"י ז"ל, והרד"ק ז"ל כתב והוכיח לפי דרך הפשט לפרש צמור על דוד, וכן צמורם רב יוסף פירשו על דוד וכ"כ הרצ"ע ז"ל עי"ש, ופלא שצילקוט הביא מדרש חז"ל שדרשו הפסוק שצ לימיו על שיהם על אלע"ה ועל מלך המשיח שכוה מרע דוד וז"ל

ובזה יחורן מה שסקפו על דברי רש"י ז"ל עב"ש ד' אמר אל אזכרם אחרי הפרד לט וגו', דכ"ש שיהי לט עמו ב' הדיבור פורש ממנו, ולעיל כתב ויירא ד' אל אזכרם ועדין ב' לט עמו, ולדרבנא חפ"ל כי מתחלה ב' מוכרת שיהי לט בחצרותיו של אזכרם, כדי להביל השתלשלות זרע בית דוד אשר בקרבן, והדיבור מד' אל אזכרם ב' ג"כ מוכרת, ע"כ תראה אליו ד' אף שבי' לט עדין עמו, וכוה ע"ד שחמ"ל צמדר"ר פ' צח (פר' ט"ו ס"ו) גדולה חובתן של ישראל שגלה הקב"ה צמקום ע"ז וכו' וצמקום עומאם צב"ח לגאלן, משל לכבן שגלה תרומתו לבית הקצרות אומר מה אעשה לעמא את עממי חי אפשר, ולהביא תרומתו ח"א, מוטב לי לעמא א"ע פסם ח' ואחר ומטבר ולא אלאזר את תרומתי, עכ"ד צמדרש, וצמ"ש כאן שלא לאצד השתלשלות בית דוד ב' מוכרת שיהי לט בחצרותיו של אלע"ה, וגלה אליו ד' אף צב"ח לט עמו, ואפשר שגשפע עליו קאת קדושה צמלשעות התגלות שכינתו ית' וצאחות שעה כשר ב', אבל עכשיו לא ב' עוד לורך והכרת, וראתה חכמתו ית' כי לא יועיל לו עוד התחצרותו עם אלע"ה, ע"כ לא גלה אליו ד' עד שגפרד לט מתחתו.

ואפ"ר רמז צמ"ש אלע"ה אס השמאל ואימיו ואס הימין ואשמאל, עפ"מ"ש ז"ל צמ"ש (מדרש ל"ב ע"ב) עב"ש (תהלים ק"י) לדוד צמור נאום ד' לאדוני שצ לימיו וגו', וישי"ש שדרשו כל הפסוקים על אלע"ה, ורש"י ז"ל צב"ח על תהלים כתב, רבותיו ודרשו צמדרם ואני אפרשו כצדריכם, נאם ד' לאזכרם שקראוהו העולם אדוני שג"ה שמעני אדוני, שצ לימיו לתשועת ימיו, עד אחת אויבך אמרפל וחציריו הדום לרגליך עב"ל רש"י ז"ל, והרד"ק ז"ל כתב והוכיח לפי דרך הפשט לפרש צמור על דוד, וכן צמורם רב יוסף פירשו על דוד וכ"כ הרצ"ע ז"ל עי"ש, ופלא שצילקוט הביא מדרש חז"ל שדרשו הפסוק שצ לימיו על שיהם על אלע"ה ועל מלך המשיח שכוה מרע דוד וז"ל

רשיעא, לית את יכול שרי צארעא דישראל, וכוונך לחזור לבבל יעייש, ואפשר דכומייז לעטס זא לא היתה הכליכה הראשונה עימ' להשתקע לפי שביהבה צהחצרותו של לוט, הגם שבי' עי' ההכרח כמו שצארנו, אבל הכליכה השני' שלא. הלך עמו לוט, שזא כי' אחר מלחמת המלכים ולוט כבר ישב בצדוד במי'ש צעלי החוס' וצסדר עולם, עי' היתה זאת הליכה העיקרית ועי' השלימות ועי' להשתקע.

ואפשר לרמוז צמי' הכחוז לך לך, דמלת לך גרש צמי' לך לבדך, וכמי'ש זיל לכם ולא לעמי'ש לכם ולא לבניכם, ואף כאן רמז לו ית', ששלימות הכליכה יתקיים הכליכה צ' כשיבי' לך לבדך, ולא יתחבר אליו לוט, ואז יתקיים מיד אל הארץ אשר ארץ, וכדברי האוכהס'ק שלא הראשו בצוי' את הארץ כי' שבי' לוט צהחצרותו, ומלא דהחלת הכליכה לא היתה עי' השלימות, אבל הכליכה השני' היתה מעולה, ושלמה מתחילה ועד סופה וזכא להצטח ראיות הארץ מיד, וצוה יתורן קושיחתו בגיל (קושיא ג') מה שהפסיק הכחוז להודיע הליכה השני' ערס כלותו המאורעות של הליכה הראשונה, ואפשר שבוז גי' לעטס בגיל, ולחודיע לנו שזו היתה הליכה העיקרית והשלמה ועי' זכר הכחוז וזמנה של השני', צאומרו ואצרם בן חמש ושצעים שנה וגו', וחסם ולא זכר זמן הראשונה, לעטס שביהבה טפילה צערך השני', ולכך הזכירה הכחוז רק צרמו, ואמר ויך אצרם כאשר דבר אליו ד' ויך אתו לוט, שזא כי' הכליכה הראשונה ומיד גמר אומר ואצרם בן חמש ושצעים שנה צלאחו מחנך שזו היתה יליאה העיקרית ועי' להשתקע, דכי' שדעמו כי' לחזור לא מקרי וליאה כלל וכמי'ש לעיל.

ויתבאר לדרכנו דברי הגמ' יצמות בגיל (לעיל קושיא צ') שדעמו חזיל ונצרכו בך וגו', צ' צריכות עובדות יש לי להצריך בך רות המואצי' ונעמה השמונית, ולכאורה מה ענין הודעה זו לציווי הכליכה, חמסם לפי שרמז לו ית' דשלימות הכליכה יתקיים רק ביצמות שית, כשלא יתלוצ עמו לוט, ואי' אמור

אין כחצי כאן, חלל הפרד גא מה הפרידה זו אינה קולעת זרע, כך אי אפשר לאותו האיש להתערב צארעו של אצרכם, כי לא יצוא עמוני ומואצי צקבל ד' ולא גזר חוסי'ק כי' על הזכרים כמי'ש זיל עמוני ולא עמונית מואצי ולא מואצית, ונפסלו הזכרים לעטס בגיל כי כבר הפרידו מלוט ענפי הקדושה הסס, והנקיבות לא נאסרו כי כי' עדיין צורך צהס לחכלית ההפרדה צימי רות ונעמה, וסוף הדבר רמז לו לאשעי' על שורש הקדושה אשר צקצרו, כי יתעלה צרום המעלות אחר הפרדו מעמו, עד שיחכא לישא אלל ימינו של הקציה צביכול, ואפשר שזא נרמז צאומרו אס השמאל ואימינה ואס הימין ואשמאליה, שלפעמים חבי' אתה לשמאל, וכוונתו על השורש הקדושה השתלשלות דוכמע'ש ואני לוימן, ולפעמים וזכא הוא לבח' ימיין אלל השכינה צביכול ואני חבי' לשמאלו, הכל כפי הצורך לחיקון העולם ועכרתו ובגיל.

ולדרבננו יתורן קושיא הגזי'ק והמפורשים שהצאנו לעיל צדרוש הקדום, דמדות עשה ד' ככה להעריח אותו לדיק לאשעי' צבי' הליכות, ובי' אפשר שילך מיד עי' להשתקע ולא יערך לחזור עוד לחן ולחזור הכליכה שני' לאי, חמסם עפי'מ שצארנו דהכליכה הראשונה כי' ההכרח להוליך את לוט עמו, כדי לשמור על הגי'ה'ק והצטמות הקדושות של שורש בית דוד אשר היו כלולים צקצרו, דלאמלי הניחו צחקן, כי' סכנה גדולה לגי'ה'ק שלא ישתקעו חיי צטומאח ולא יוכלו ללאת משס, חמסם לעטס זא לא היתה הליכה הראשונה בשלימות, כיון שנחצצר אליו לוט הרשע, הגם שבי' הכרח לדבר, אבל מי'מ כי' חסרון בשלימות הענין, וכמי'ש האוכהס'ק שלא רכא הקציה להראות את הארץ לאשעי' עד אחר שפסד לוט מאחו, ואפשר דלעטס זא לא כי' יכול להשתקע ולשא צאי' הכליכה הראשונה, לפי שביהבה חסרון בשלימות הכליכה, וכדאיתא צמדי' (קבלת סיל כי') צחינה בן אחי ר' יחושע דענדון לי' מינחי כישוף, ועלה לאי' על חמור שלהם, חיל ר' יחושע חצי' ציון דאחער בך חמרא דהבוא

הבזוי'ת, דלמלא הבזוי'ת עוזר לנו לא הי' ביכולתו
לכבש בר גבוה כזה, אצל הבזוי'ת ארובת את
הלדיוקים ולא ירצה שיהי' נדמה להם שכן כמאמ
דכסופא, ע"כ אף הקב"ה חמה עמכם כמ"ש כי
יפלא צעניו שארית העם וכו' גם צעניו יפלא, וכדי
להראות להם שצדקה פעולתם התגברו עליו ומגיע להם
שכן מצד הדין (עיין בדברנו במקו"א הארכנו בזה)
ועד"ז פירשו בספרי"ק וק"ד חסד כי אחת משלם
לאיש כמעשהו, אף שהאדם לא הי' צדקה לפעול
כלום לזיו עזר אלק, אצל מחסדו ית' מחשב עליו
כאלו הפעולה שלו, וז"ש כי אחת משלם לאיש
כמעשהו כאלו העשי' שלו, ונותן לו שכרו משלם
ובאלו מגיע לו מצד הדין ולא נאמא דכסופא.

ועד"ז אפ"ל דברי המדרש צבי' (פר' ל' סי"א)
ויבין את יוסף ויחמר החלקים אשר התכלנו
חבוצי לפניו וגו', ר' יוחנן ור"ל ר' יוחנן אמר
(משל) לרועה שהוא עומד ומציע צלאו, ר"ל אמר
לנשיא שהוא מהלך וחקים לפניו, עכ"ד המדרש,
וה"ז הכוונה, ולדברנו אפ"ל דבאמת אלמלא הקב"ה
עזרו חינו יכול לו, אלא שהבזוי'ת משגיח עליו בכל
יום ובכל שעה, להגילתו מהתגברות היתכ"ר
ותחבולותיו מאלה שפעולת הטוב מתייחס אליו ית'
לד ולא לנו, וזה שהמשיל ר' יוחנן עבודת הלדיוקים
מהתכלים לפני ד', במשל הרועה שהוא עומד
להשגיח צלאו, שהשמירה מזקין הוא פעולת הרועה
ולא פעולת האל, כי לזיו הרועה אין בידם להשמר
כלל, ור"ל לא פליג בזה אלא מוסיף על דברי ר"י,
שאף שהפעולה הוא ממנו ית', אצל הבזוי'ת צדוק
חסדו מחשבה ללדיוקים כאלו היו מתחזקים צדוקם
מאלהם, וע"כ במשילו לנשיא שהוא מהלך וחקים
לפניו, וכמו שפרשי' ז"ל באצבעה ש"ה מתחזק וכולך
צדקו מאליו, ולכן כתיב צ"ה התהלך לפני עיי"ש.

והנה במשלת המלך המשיח אמר"ל בתחומות פ'
חולדות (סי"י) למח נקרא שמו בר הגדול,
שהוא גדול מן האבות שגא' (ישעי' י"ב) הנה
ישיביל עבדי ירום ושגא' וגבה מאוד, ירום מאצבע
ושגא' מן ה' וגבה ממלאכי השרת, וזהו יבואר דברי

יאמר אלעז"ר מכ לי ללכת האמת, נכונך עמו את
לזע, ולעטעם זה הי' הדבור פורש ממנו לחא"כ,
ולא זכר לאריות הארץ עד שפירד ממנו, וא"כ
יותר טוב הי' אילו הניחו בחזק ולא יוליכו עמו
לארץ ישראל, ע"כ רמז לו ית' דהכרח לו צדק לעטעם
הפרידות כמ"ש לעיל, וזה רמז לו ית' במאמר
וגברו כך, וכדמשה חז"ל צ' צרכות עובדות יש לו
להבדיל כך וכו', ובהכרח הלאור שחקה עמך את לזע,
עד כי יבוא העת המוכשר להפריד ממנו הנשמות
הקדושות הללו והבין.

*

עוד אפ"ל ציבור דברי המדרש ה"ל הוצא צילקו"ש
הכלים (רמז תחסי"ט) ובמדרש שוח"ט מזמור
י"ח א"ר יודן צ"ש אהא בר חנינא לעמיד לצוא
מושיב הקדוש צ"ה למלך המשיח לימיו ואצבעים
נשמאלו, ועני אצבעם מהתכרמות וכו', והקב"ה
מפייסו ואומר בן צדק על הימין שלך ואני לימין
כביכול ד' על ימין עכ"ל וז"ל הכוונה בו, ויתבאר
עפ"י שפירשתי מתמחז"ל במ"ס סוכה (דף ק"ב
ע"ב) אמר רשב"ל יצרו של אדם מתגבר עליו בכל
יום ומצדק להניחו, ואלמלא הקב"ה שעזר לו חינו
יכול לו, שגא' ד' לא יעצבו בידו ולא ירשיעו
בהשפטו, ועוד אמר חז"ל (שם ע"א) לעיל מצינו
הקב"ה לצה"ר ושחטנו צדקי הלדיוקים וצדקי
הרשעים, ללדיוקים נדמה להם כהר גבוה ורשעים נדמה
להם כחוט השערה, הללו צוכין וכללו צוכין, ללדיוקים
צוכין ואומרים האין יכולנו לכבש בר גבוה כזה
וכו', ואף הקב"ה חמה עמכם שגא' (זכרי' ח')
כה אמר ד' לצאות כי יפלא צעניו שארית העם הזה
צויים בהם גם צעניו יפלא עכ"ד הגמ', וציבור
הענין שהלדיוקים יראו וישיגו לעמיד כה היתכ"ר
שהוא גדול עד מאוד, ואין צדקה חנושי לעמוד
ולהתגבר נגדו, ובאמת בן הוא שצדקוים מתגבר
ומתגבר יותר, וכדרך הלוואים כשא' מתגבר על
חבירו להפילו, ואז חבירו מתעורר להתגבר עליו
בכל כוחו לעומתו, ע"כ יהיו הלדיוקים צוכין וצוכין
דא"כ לא פעלו כלום בעבודותיו, וכלל הוא פעולה

עם קלחם, גם ל"ב דממשעס סדום ה' אצרכסן
ל"ט שנה, ומאמר לך לך הא קדים טובה, ואיך
אמר ז"ל שעי' חפלתו על סדום זכה לבחי' הדיבור.

(ג) ויאמר אצרכסן וגו' מה חתן לי ואנכי הולך עירי
וגו' הקסא הרמזין ז"ל הרי כבר נאמר לו
לאצרכסן כי כל הארץ וגו' לך אחתה ולזרעך עד
עולם ושמתו את ארצך כעפר הארץ, ואיך יאמר
עמך ואנכי הולך עירי, ולמה לא האמין בנבואה
הראשונה כאשר האמין בנבואה, ואיך הרמזין ז"ל
שבו' מחיירא שמה גרם החטא למועג העובד ממנו
כדרך הדיקוס שמחיראוס וכמ"ש ביעקב וכו',
אבל ל"ב דממה נבא דעתו בהבטחה שני' יותר
מכאשראורה, וכבר ה' דברנו בזה לעיל ועוד לאקי
מילין.

(ד) איתא צמדיר (פמ"ד ס"ע) אמר לפניו רש"ע
אם עתיד אני להעמיד בניס ולכעסך מוטב לי
ואנכי הולך עירי, וכתב ציפ"ח שגדרש כן מכל
הכתוב, שכבר אמר הן לי לא נחא זרע ולמה כפל
לומר ואנכי הולך עירי, אלא כך אמר מה חתן
לי, ר"ל מה חפתי במתנה זו אם יהיו רשעים,
טוב לי אם אנכי הולך עירי, ולבאור מאי ס"ד
לאצרכסן שיתן לו הסי' בניס מכשמים, וברי לא
עבד קוצים ניסא לשקרא.

(ה) ובן משק ביתי הוא דמשק אליעזר, פרש"י בשם
בגמ' יומא (כ"ח ע"ב) נועריון דולא ומשק
מתורת רבו לאחרים, ול"ב דמה ענין להזכיר כאן
שנחו, ועיקר כוונת בקשתו ה' כאן על הזרע
ושלא ירשו אליעזר, וסיפור שכתב חינו ענין לכאן,
גם ל"ב מאמ"כ הן לי לא נחא זרע וכהנן בן ביתי
יורש אותי, למד חלל עמם בקשתו בזה, ועלם בקשת
הבנים לא לעמם הירושא ה', ומה לו לחלות העיקר
בעמם בעפל, גם ראווי להבין בתשובה הסי' אליו,
לא יירשך זה כי אם אשר ילא ממשיך הוא יירשך,
מה נורב בהבטחה שלא יירשו אליעזר, ועיקר בקשתו
ה' על הבנים, גם ראווי להבין מה שהדגיש לומר
אשר ילא ממשיך ויספיק לומר כי אם בן. ובפשוטה

המדרש שח"ט ה"ג, לעיל מוסיב הקצ"ה למלך
המשיח לימיו ואצרכסן לשמאלו, ר"ל דלדד רוס
בחינתו שח"ט גדולה מן הכחות, וזכה לבחי' ימין
אלל הכו"ט כביכול, ואצרכסן לשמאלו, בנאותה ששה
פני אצרכסן מתכרממות וחלשא דעתו' מה שלא
זכה הוא לאותן המדריגות, ופיסוס הכו"ט ורמז
לו שעדך בחי' עבודתו גדולה משל בן בנו, שהוא
זכה למדריגתו הגדולה במתנה חלקים, אבל אצרכסן
ה' מתחזק והולך בלדקו מאליו, האמנם שאף אצרכסן
זכה למדריגתו בעזר חלקו, אבל לזר שרצה הקצ"ה
לנסותו ולהגדיל הכסיון בו, הניחו לזר עמם בחירתו,
ובכח פעולתו זכה למדריגתו הכס, ולז"ל לו הקצ"ה
בן בןך על הימין שלך וכו' ר"ל דעמך העבודת
מדריגתך למעלה ממנו, והכל הוא מכותך ממנה
שכבש והבין אצרכסן כדרך לכל דורות ישראל, וכל
מה שבעמך נכלל בשורש, ואולי זכו הרמז שהוא
יושב לימין שהכל מכה עבודתך והבין.

*

עוד חפ"ל בדקדוקים ה"ג, בהעיר עוד מה שינ"ד
במאמ"כ ואצרכסן בן חמש ושבעים שנה בלאתו
מתוך, ולבאור הכן בלאתו מתוך מיותר דכבר הזכיר
הכתוב ויאלתו, שנה' וילך אצרכסן כאשר דבר אליו
ד' וגו', וידענא דוילתו מתוך ה' שברי מפורש
בפרשה שלמעלה ויבואו עד חתן וישבו שם, ולמה
כפל הכתוב לומר בלאתו מתוך.

(ב) בבב"ר (פר' ל"ט ס"ו) ויאמר ד' אל אצרכסן
לך לך וגו' ר' עזרי' ממש ר' אחא פתח אצרכסן
זקן ותשנא רשע ע"כ משחק ד' חלקיך שמן ששון
מתחזיק מדבר באצרכסן, בשעה שעמד ח"א לבקש
רחמים על הסדומיים וכו', אמר לו הקצ"ה אצרכסן
זקן ותשנא רשע, מאמת לחייו, ע"כ משחק חלקים
וגו' מתחזיק, מנה ועד חלקי' ד' דורות, ומכולם
לא דברתי עם אחד מכן אלא עמך עכ"ל המדרש,
ודקדק הסי' דברי מליו דשם נבוא ה' כדלקמן
גבי ויאמר ד' לה צפ' חולדות, ועבר גמ' נבוא
גדול ה' כמבואר בצ"ר (פליג ס"ו), והיכי פסיק
וקאמר שמכות לא דיבר עם ח' מהם, מאחר שדיבר

וישג לשון נשיב ובפרחה עכ"ל, וי"צ דמה ענין
הרמז של נשיב ובפרחה של אצרכס למח שאין
מניחין אותו מן השמים, וכל הענין י"צ וכי ועלה
על הדעת שדוד וירא לעשות חיות פעולה, ערס
שודע לו שכן הוא רגון בצויות, וא"כ הפרחה זו
למה, והגם ש"כ המה דברים גסתרם שבינן עתים
יומין, אבל עכ"פ לריך להבין פשוטן של דברים.
וכנה מצואר מלשון רש"י כאן דודד לאו היינו משה,
וכ"כ רש"י ז"ל בסבדרין (דף י"ח ע"ב) ד"ה כגון
קיסר ופלאה קיסר, דודד רש"י שני למלך עי"ש, אבל
בזו"כ פ' נ"ך (דף פ"ב ע"ב) ופ' פקודי (רל"ב
סעיף) מצואר דודד עממו יחי' משה עי"ש, וי"צ
להשוות דברים.

(ח) ודוד רצוני יסוצו כהם כי לא שלם עון
האמורי עד הכה, פרש"י לאחר שיגלו למצרים
יכיו שם ג' דורות והרצוני יסוצו לארץ הזאת וגו',
יעקב ירד למצרים לא וחשוב דורותיו יהודה פרץ
וחצרון, וכלב בן חצרון מבאי הארץ ה' עכ"ל,
והאברהם הקשה על דבריו דאם באלו נחשוב
מהראשון שירד למצרים א"כ נחשוב מיעקב, אלא
ודאי שאין למנות הדורות אלא מהשכחיל השעבוד,
וא"כ אין לחשוב מהדוד דכ"ז שא' מהשעבים קיים
לא היו מצרים משעבדים בהם. גם הקשה על מה
שפי' הרמזין ז"ל דודד רצוני נמנה לאמורי, כי
אז יושלם עונו, כי ד' פוקד עון אבות על שלשים
ועל רצעים, וקשה דלפי"ז יחי' תגלו בדבר אם
יסוצו האמורי לא יחרימם, ועוד הקשה האברהם
דכאן אמר הכבוד בעטם כי לא שלם עון האמורי,
זה מושב הכניסה לארץ, ולהבין צ"פ מרגלים יבאר
הכבוד כי עון המרגלים הוא סיבב עבדה דודד
היולא ממללים ליכנס לארץ וכו', חולת המרגלים
היו נכנסים מיד, והלא לא שלם עון האמורי עדיין,
ועי"ש מה שתייך ועוד לאלקי מילין.

(ט) בא נא אל שפחתי חולי אצנה ממנה וישמע
אצנים לקול שרי, פרש"י והוא צ"ל לקול רוביק
שבה, וראוי להבין חיד נצתה עי"ז, ולבסוף גירסה
מציתה יצאה זרע רשע, ורוח הקודש מה תהא עלי'.

הפער נתן הדיוקים כ"ל, עי"ש חז"ל דהנמדים
נקראים בנים (עין בסבדרין דף י"ב ע"ב ובפתיחתא
דלחמך סו"א) והפער דחשש אצרכס שבצנחה הבנים
שבצנחה לו בקצ"ה כבר, יתקיים חלעזר ע"י שולס
ומשק: מתורת רבו לאחרים, וזה ערמם בצקשמו
ובן משק בתי הוא דמשק חלעזר, שדולה ומשקה
מתורת רבו וכו', והנה עיקר ירושת אצרכס ה'י
התורה והמלות שבנחיל לבניו עד עולם, ואמרז"ל
שמו"ר (פ"א ס"ז) תורה זו' לנו משה מורשה
אל תקרי מורשה אלא ירושה, ירושה היא לישראל
עד עולם, זה שדאג אצרכס בן לי לא נחת זרע
והנה בן בתי יורש אותי, שחתקיים ירושת התורה
על ידי חלעזר ותלמידיו, והצנחה השו"ת לא יירשך
זה כ"א אשר ילא ממשיך וגו' ר"ל שיכ"ה לך בן
אשר ילא ממשיך והוא יירשך, ולא ע"י בתלמידים
בגבד שהם ג"כ בצחי' בנים. ועוד יתבאר להלן.

(י) והאמין בד' ויחשבה לו נדקה וכתב הרמזין ז"ל
ואינו מבין מה הכותב הזאת, למח לא יאמין
באלקי אמן, והוא הכניח בעצמו וכו', ומי שבאמין
לשחוט את בנו היחיד הכובז ושאר הכסיונות, אין
לא יאמין בצנחה טובה ורש"י פי' והאמין בד'
לא שאל לו אות על זאת, אבל על ירושת הארץ שאל
לו אות ואמר במה אדע עכ"ל, וגם זה י"צ למח לריך
לו אות אחר שבאמין בצנחה השו"ת, ותייך הרמזין
ז"ל דחשש אצרכס פן יחי' בירושת הארץ תחלי
המעשים וכו', ובקש אצרכס שידע ידיעה אמיתית
שיירשה ולא יגרום חטאו או חטא זרעו למעשה
מחם, או שמה יעשו הכנענים חשוכה וכו', ובלבד
חמה ע"ד הרמזין אלו דאין תחי' איכות בקשה
כו, שאעפ"י שיחטא לא חיק לו חטאו ולא יגרום
לבעול הצנחה, וחאת תחי' שאלה צלתי כגובה,
כי הוא יחי' לא ישא פנים ולא יקח שוחד וכו'
עי"ש שבארין דבר וי"צ.

(ז) וירד העיט על הפגרים וישג אותם אצרכס,
פרש"י רמז שיבא דוד בן ישי לבלותם ואין
מניחים אותו מן השמים עד שיבא מלך המשיח.

צ"ר פס"ד ס"ח, וצפ"ז ס"ג מס' צ"ב דף ק' ע"א, חולין ל"א ע"ב, ועוד צ"מ, ועניני חפלותיהם של האבות הקדושים ה' עבור דורות העתידים עיין מס' סוכרין (דף מ"ד ע"ב) חלומי הקדים חזרהם חפלה ללרע בין בית אל ובין כפי, לא נשתיר מרשעי ישראל שריר ופליט, ועיין צ"ר (פעי"ו ס"ו) חלומי נא מיד אחי מיד עשו, כלל את בני לעתיד לבא מיד בני בניו שצאו עליהם מכחו של עשו, (ועיין צ"ר פעי"ב ס"ג זוס"ק ח"א דף כ"ג ע"ב דף קס"ח ע"א ובכ"מ).

ומעתה לא יקשה קושיה הרמב"ן ז"ל (לעיל קוש"א ג') דאחרי שכבר הוצטח על הכרע, איך יאמר עוד ואנכי הולך עירי וגו', גם צמח נחם דעתו בהצטחה שני' יותר מן הראשונה, חננים עיקר חפלתו היתה על דורות הבאים ולא על עמנו החדש כחן כי כבר הוצטח צמח, והנה כל קיומם של ישראל בכל הדורות היתה רק צמח הברית והשבוש נגאלו כמבואר בשמ"ר (פ"ו ס"ד), וצ"ר פ' ו' חרש ע"פ לכן אמור לבני ישראל עיי"ש, וכמו"כ כשחטאו צעגל ניחם ד' על הרעב אשר דיבר לעשות לעמו ע"י השבוש לאבות כמבואר בשמ"ר (פמ"ד ס"ט וס"י). וקיומם של ישראל בגלות וגאולתם משם ומפלת אומה"ע, הכל צמח חזות צרית ושבוש האבות כמבואר צ"ר (פמ"ד ס"ט) (ועיין שצח דף כ"ה ע"א חוס' ד"ה ושמואל).

ויובן מעשה שה' דואג ח"א ומחפלה שלא יכלה זרעו לדורות הבאים בשעבוד גלות ח"י, כי עדיין לא הוצטח צרית, גם השבוש ה' רק אחר מעשה העקידה, שנה' שם צי נשבעתי וגו' הרבה חרבה זרע וגו', ואמרו"ל בשמ"ר (פמ"ד ס"י) אמר הקב"ה לאברהם מה אני קיים לעולם ולעולמי עולמים כך שבעתי קיימת לעולם וכו', ושבוש זה עדיין לא נתגלה לח"א"ה והעלימו אותה ממנו מן השמים, דעתהם של שבער גסיון העקידה, ומיתלת דתלת צחירה וכו' ויתנה להחגלות, וצפרט כל ענין הכסיון

(י' להלן) צפרטה כשהצטחו ית' על לידת יחזק, ויחזק חזרהם לו ישמעאל ית' לפניך, פרש"י בלואי שחי' ישמעאל, חני כדאי לקבל מתן שחר כזה, וזרואי לבין אחרי שהצטחו ית' שילד בן משרה, למה אמר עוד שאינו כדאי ובלואי ישמעאל ית', וכי מי הוא כדאי חוכה בדין, והכל בחסדו ית' כאמרו"ל צמח' ערכין (דף י"ז ע"א) חלומי צה הקב"ה עם אברהם יחזק ויעקב בדין חין יכולין לעמוד בחוכה: גם צ"ב מה שהתפלל על ישמעאל שחי' לפניך, וכו' מבואר במדרש ח"ל שהתפלל אברהם אם עתיד אני להעמיד בנים ולהכניסם מוטב ואנכי הולך עירי, וחל"ה"ה ראה עד סוף כל הדורות, וידע וכשיג שישמעאל יחי רשע, ושעתידים זרעו להמית את ישראל צמח, ואמרו"ל שקטרגו מל"ש עליו לפני הקב"ה, וח"כ למה התפלל עליו שחי' ורש"י פירש יחי' לפניך יחי' ציראך וכו' ולפי"ז ל"ק קושיה ח"ל, אבל הרמב"ן כתב על פירושו ואינו נכון בעבור שאמר הקב"ה וישמעאל שמעתיך וגו' וכו' לא נתקיים ציראך, ע"כ פי הרמב"ן ז"ל דר"ל יחי' ונתקיים זרעו כל ימי עולם, חננים כמו"כ קשה על פירושו דכתיב חזק וישמעאל שמעתיך וכו' לא נתקיים בקשתו ח"ל כמו שדרשו ז"ל שנים עשר נשיאים יוליד כעננים וכלו, גם צ"ב דלפי דרשתם ז"ל יחי' סתירה מני' וצ"י צפוק גופי', דמתחיל צמח הכה צרתי אותו והצדתי אותו וגו', וגמר אמר שנים עשר נשיאים וגו' ודרשו ז"ל כעננים וכלו, וח"כ סיפיה לאו רש"י וצ"ב.

ולבאר כל הענין נקדים יסוד מוסד וידוע דכל מעשה אבות סיון לבנים, ועיין מ"ש הרמב"ן ז"ל צ"י ו' (פ"י ו') ח"ל אמר לך כלל חזין אותו בכל הפרשיות הבאות צענין אברהם יחזק ויעקב וכו', כולם חזים ללמד על העתיד עיי"ש שהחריך, ומבואר בן צ"ר (פ"מ ס"ו) אמר הקב"ה לאברהם לא זכובת את הדרך לפני בןיך, את מואל כל מה שכתוב באברהם כתיב צמח וכו', ומני וחזל כל המאורעות של אברהם שחי' סיון ואורע כן לישראל, ומבואר בן צ"ר ח"ל במקומות חין מספר (עין

ונבוא לבשר מאמרים ז"ל ברמז הכתוב שיבוא דוד בן ישי ללכותם ואין מניחין אותו מן השמים עד שיבא מלך המשיח, (לעיל קושית ז') ומאז דמשתע מדברי רש"י ז"ל דמשיח לאו היינו דוד ובזוה"ק משמע איפכא, והאובחסיק פ' ויחי ע"פ חסרי גפן וגו' כתב דמשיח יב' מבחי' נשמת משרשי' וכלול צו עקב נשמת דוד עיי"ש, ואפשר לכוונת דבריהם ז"ל דנעת בגולה הגולה הכתובה לפי בחינתו יב' נקרא משיח, ולפני בגולה נקרא דוד כפי בחינתו, ובזה כל דבריהם חיים וקיימים ואין בהם מחלוקת, ובאמת דוד עלמו יב' משיח כמ"ש באובחסיק, ולפי בחינתו נעת בגולה יקרא שמו משיח, ויוזבן מ"ש רש"י ז"ל שיבוא דוד ללכותם ואין מניחין אותו מן השמים עד שיבא משיח, ובאמת היינו משיח היינו דוד אלף שלא יסכימו מן השמים שיכלה את האומ"ע עד זמן בגולה ואז יב' נקרא משיח כפי בחינתו. ומאז שרמזו ז"ל שיבוא דוד ללכותם, לא בכה ולא בחיל כוונתם ז"ל, אלף בכה לדקדו וקדושתו ירבה תפלה ותחנונים לעורר עת רצון ולמאד ולבאש בגולה, וכמ"ש ק"ז הישגת משב זלליה דבריה נכנסים כל ב' שרים לבקש תפקידים על עמם וארלם, וגם מלך המשיח עומד ומבקש רחמים על גאולתן של ישראל, עבדכ"ק. אמנם אין מניחין אותו מן השמים לתקפי דרחמים לפני זמני' על פי מה דאיתא בגמ' בחזות (דף קי"א ע"א) ובדש"י שם דאין להרבות בתחנונים על כך יותר מדאי לדחוק את הקץ. וכן מצוה מדברי רבנ' ב"מ (דף פ"ב ע"ב) בליל' ור"ח ובניו דלא ניתן רשות לתקפי דרחמי' עיי"ש, ואפשר שזכו הירמזו בדריזל שראה אברהם במחזה שירא דוד ללכות את האומ"ע ולמאד את בגולה ע"י תפלה ותחנונים, וישב אותם אצלו ובפרושו למנוע דחיקת הקץ, כי בימי דוד עדיין לא הגיע זמנה, ואין להרבות בתחנונים יותר מדאי לפני הזמן.

ואמ"ל עוד בחי' צה עיפמי"ש ק"ז הייטב לב זלליה ע"פ ואברהם היו יב' לגוי גדול, תפלת חס"ל על סדום אף שלפי הראות ידמה שלא

לא גילו לו כדי להגדיל הכסיון. וע"כ כי' דואג חאע"כ והתפלל שלא יוכלו זרעו דורות העתידים, וז"ש ואנכי הולך עירי, דכליון זרע נקרא עירי, ואם יב' בן ח"ו אי"כ מה תהן לי וכל הצעחותי לא ישר לי בהם, ותמה דעתו ע"י הכרית בין הצחורים, דידע והשיג דבריה אבות העולם קיימת, ובזה זה יתקיימו ישראל בגלות מצוה דרז"ל, ומתורן צום קושית כ"ל.

ועד"ז ותורן דברי המדרש הא"ל (בקושית ד') שאמר חאע"כ לפני הקב"ה, אם עתיד אני להעמיד בנים ולהכניסן מוטב לי ואנכי הולך עירי, ולדרכנו התפלל על קעתיד שיבוי לו בנים מאמינים ועובדי השם, בהם שנינו זה חלוי צחירת צ"ח, מ"מ יועיל התפלה על בחי' סייעתא דשמיא, וכמו שאנו מחפלין וטורר לבנו לעבדך באמת, וכך את ירצו להשתעבד לך וכדומה, והקב"ה הצעיתו ע"ז, וכמו שפי' האובחסיק שא"ל ית' ספור את הכוכבים וגו' כה יב' זרעך, הם הצדיקים שנמשלו לכוכבים שגא' ומצדיקי הרבים ככוכבים, עכ"ל האובחסיק, והאמין דב', שיתקיים הצעחתו ית' ויזכה לבנים מאמינים עובדי השם.

עוד יתבאר מאמר והאמין דב' וגו' עיפמי"ד במד"ר פתיחתא דרות שיאמר הקב"ה לע"ל אני מדבר בצדקה ומושיע את בני, באיה צדקה, ח"א בצדקה שעשיתם את עולמי, שאלמלא לא קבלו ישראל את התורה לא נתקיימו שמים וארץ, וח"א בצדקה שעשיתם את עמכם וכו' עיי"ש, והנה הכרעה זו אם ראויים ישראל שיתקיים העולם בזכותם תלוי במשקל ק"ל דיעות, עיון מ"ש הרמב"ם ז"ל (פ"ג מה' תשובה ה"ב) דשכרן של מלכות וערכן אין בכה שכל האדם להעריך אותן, ותלוי במשקל ק"ל דיעות עיי"ש, וזהו והאמין דב', שהאמין אברהם אבינו שיושעו בדבר שתלוי בהשי"ת לבדו, ויחשבה לו צדקה, שיחשב הצו"ת לבניו לצדקה וכות קיום העולם וקיום עמם כאמרו"ל, ובצעתה זו הצעיתו ית' על קיום זרעו לעתיד כ"ל.

פעל כלום להילנס, אבל כוועיל תפילתו לדורות, כמבואר בפדר"א (פכ"י), וז"ל תחיל מנאק ומתחנן לפיו עד שהגיע לעשרה, מכאן אמרו חכמים אם יש עשרה לדיקים במקום, בזכות המקום ניוול, שז"ל לא אשחית בעבור העשרה, מבואר דתפלתו של אש"ה אף שלא כוועיל לעשרה, אבל שמורה כוזה, וזכותה להגלת דורות העתידים וכל מעשיהם של האבות"ק היו פועל דמיוני לגבוש את הדרך בשביל דורות העתידים כמבואר בדרי"ל.

ובזה יתבאר הכוונה וישב אותם אצרכם, עפ"י המבואר בפסיקתא רבתי (פט"ו סכ"ה) והוצא בילק"ש פ' ב' (רמז קל"א) מי פורע לכם ממלכות רבועות נעורא וכו', ופי' צוית רענן, דבשכר שימור והמתנה שלא ידחקו את הקץ ויכו לגאולה העתידה עכ"ל, וזהו שבראו לו לאש"ה, שדוד יראה לנלות את האומות ואין מניחין אותם מן השמים, וע"כ וישב אותם אצרכם, ובי' לורך צענין זה לעשות פועל דמיוני להועיל לדורות העתידים, שעי' פשולת אצרכם אציו בהפרכת זו, וישפע שפע כח נצחי לדורותם, לתת מעלה לרוחם לסבול עול הגלויות, ואף אם יתמכרם ויכו לו ולא יעשו שום פעולה בדחיקת הקץ, ויתבאר בזה מאמ"כ במה ארע וגו' ופרש"י ששאל את על הבעת הארץ, ולאידך פירושא שאל באיזה זכות וכו', ולדרכנו אפ"ל כי ידע והשיג אש"ה דנעורא הוא הפורע ממלכות רבועות, ובזכות זה וגאלו, ובי' דואב ומתוירא שמה ח"י לא יכלו לעמוד בנסיון מתוקף עול השעבוד, ושאל אי"כ באיזה זכות יתקיים להם הבעת הארץ, ולאידך פירושא שאל את על זה, והראה לו הקצ"ה האות הזו וירד הכעס וגו' וישב אותם אצרכם שכוון פועל דמיוני להועיל לעתיד, דעי' הפרכת זו של אי"ה ראש המאמנים והמתנסים, וישפע להם כח והענה עד סוף כל הדורות לעמוד בנסיון שלא לדחוק הקץ, וזהו האות השיבו יח' על שאלתו באיזה זכות, וב' הפירושים שצ"ה ז"ל יתפרשו כחדא ועל קוטב א' יסודצו, עיין בדברנו להלן בציאור יותר. וברמז של ענינה והפרכת שכתב רש"י ז"ל, אפשר שירמז

על מחשבה הפורחת במחשבתו של אדם, דבזה עשה אש"ה פועל דמיוני להתבאר ולמנוע אפי' על מחשבה של דחיקת הקץ, ואצרכם אציו הי"ל השפעה וסיוע מן השמים לעשות פועל דמיוני שיועיל לדורות, וזה רמז במ"ש רש"י ז"ל וישב אותם אצרכם רמז לו שאין מניחים מן השמים וכו', והשפעה זו הי' לו לאות שידע באיזה זכות יכו ישראל לעתיד, ומשפ"י רש"י ז"ל בזכות הקרבות מפורש בדברנו להלן עפ"י בחי' הגיל עי"ש.

ועפ"י דרכנו נבאר תפלת אצרכם על ישמעאל ובדקדוקים שצענין (עיין לעיל) עפ"ימ"ש צ"ר (פמ"ד סכ"א) דאש"ה צירר את הגלות לבניו, ובאר צענש הגלות ולא צענש גבינס עי"ש, וכתב בספרי"ק נוס"א (פי בהעלותך) דעי"כ התפלל אצרכם לו ישמעאל יחי' לפניך, אף שידע והשיג ברוח"ק שעתיד להרע לישראל, אבל בחר יותר שיסבול ישראל מלגה הגלות, ויוללו עי"י מעונש גבינס, וע"כ התפלל על ישמעאל לעוצה ישראל עי"ש וזהו יצואר מ"ש רש"י ז"ל הלוואי שיחי' ישמעאל אינו כדאי לקבל מחן שבר כזה, ואולי הכוונה שחשב אש"ה לגלות ענוותנותו, דלדד מיועז זכיותו נגזרת היותה לגלות לבניו, ולמלאי בי' זכותו ומסקת לא היתה גזירת הגלות הכרת, ע"כ אמר אינו כדאי וכו', ולפי שאינו כדאי ע"כ יש לורך שיחי' ישמעאל ויתכפרו ישראל עי"י הגלויות ויוללו מעונש גבינס.

ואפ"ל עוד בחי' בזה עפ"ימ"ש בספרי"ק אגרה דכלה פ' (לך), ע"ד המד"ר ולישמעאל שמעתיך וגו' ר' אבא בר כהנא אמר מכאן אתה למד בן הגזירה מנן האמה, הנה ברכתי אותם זה ישמעאל וכו', ק"י ואת צרתי אקים את ילחם עי"ד המדרש, ולבאורה למ"ל ק"י, כיון דמקרא מפורש הבעת הבויות ילחם, ותידיך הוא ז"ל וזהו מחסדי הבויות, דמכה הק"י יומשך חסד ועוצה לישראל אפי' אם ח"י לא יחי' להם זכות, מגיע להם עי"י מזה ק"י היתן לדורש עפ"י החורה, היינו ק"י מהלכות ישמעאל וגדולתו אפ"ן להם שום זכות כלל, והקצ"ה עשה

כי לא שלם עון האמורי, דמזכור בפסוק דנשיביל
 שלא שלם. עון האמורי זה מעבד הכניסם לארץ, ולהלן
 צ"י מרגלים ביאר הכתוב דעון המרגלים גרם עיין
 הקושיא לעיל. ויתבאר כ"ז בהקדם דברי המד"ר
 ואר"א (פ"י ס"ג) כי אני הכבדתי את לבו, איך
 יוחנן מכאן פ"פ לעינים לומר לא היתה ממנו שיעשה
 חשובה, שא"י כי אני הכבדתי את לבו, אי"ל ר"ל
 יחסם פיהם של מוים, אלא אם לללים הוא ולין
 (משלי ג') וכו', אמר לו הקב"ה אתה הקשית
 ערפך והכבדת את לבך, הריני מוסיף לך עומאה
 על עומאתך, הוי כי אני הכבדתי את לבו, עכ"ד
 המדרש, ולבאור עדיין צ"ב, וכו' כך הוא שורת
 הדין להוסיף עומאה על עומאתו, וסו"ס מה פשעו
 במה שהוסיפו לו על עומאתו, והבט בהקשה את
 לבו, אמנם יובן הענין מדברי רש"י והרמב"ן ז"ל
 צ"י ואר"א עכ"פ ואני הכבדתי את לב פרעה, וא"ל
 רש"י ז"ל מאחר שהרשיע והתרים כנגדי וגלוי לפני
 שאין נחת רוח באומות עכו"ם לתת לב שלם לשב, וכו'
 עוב לי שיתקשה לבו למען הכרות זו אחותי ותכירו
 את גבורתי, וכן מדרשו של הקב"ה מביא פורעניות
 על האומות עו"ז כדי שישמעו ישראל וייראו וכו'
 עכ"ל, וכע"ז כתב הרמב"ן ז"ל דע"כ הקשה השם
 את רוחו למען ספר שמו, כענין הכתוב והתגדלתי
 והתקדשתי ואודעתי לעיני האדם, וכתב הקדושה
 לוי זל"ה בכללות הנסים עכ"פ לכה ואשליחך וגו',
 דתועלת גדולה מגיע לרשעים, שעי' הכאתם ועושה
 נתגדל ונתקדש שמו הגדול, וכמה יש לסוף ולהשתוקק
 לזה שעל ידו יתגדל שמו הגדול, ומה נחמד ועשים
 להיות גורם לזה, אלא שהאומות הם ערלי לב
 ולכן אע"פ להבין גודל הטובות שמגיע אליהם עיי"ש
 שהאריך, ולפי"ז יובן דענין מוסיף עומאה על עומאתו
 עובד הוא לרשעים, להכרות כבוד שמים על ידם,
 וגם דע"כ שמוסיפין לרשע עומאה על עומאתו נמנע
 בהחירה מאתו, ומריות שלא יוסיף וירבה חטאים
 ופשעים מאלו עמם בחירתו ועובד הוא לו.

לכס רק למען אברהם שהם זרעו, ומכ"ש שמגיע
 לרע יחזק, וחכו ביחור המדרש ולישמעאל שמעתיד
 פי' בזכות שמעתי חפלתך, וק"י לכן הבזירה עכ"ל
 ז"ל, ויחזקן בזה קושיא הבי"ל מה שהתפלל אברהם
 על ישמעאל שיחי' אע"פ שידע ברוח"ק שיחי' רשע
 (עיין קושיא י').

אמנם הוא הנותנת לפי שהשיג וידע אע"פ
 ברשעתו, איך אברהם יחי' כח הק"ו חזקה יותר,
 וידע אברהם אצלו שיגמרו ישראל להיות נשפע
 להם ממדת ק"י, שלא יחי' זכות עלמם מספקת, ע"כ
 התפלל על ישמעאל לטובה בני ישראל, אמנם לעתיד
 ימלא הארץ דיעה ויכיו ישראל חזונים בזכות עלמם,
 לא יחי' אורך למדת ק"י, ואז יכלו בני ישמעאל כעננים
 דלא יחי' אורך בכם עוד.

וא"ש פי' הרמב"ן ז"ל לו ישמעאל יחי' לפיכך
 שיתקיים זרעו כל ימי עולם, וא"ל הקב"ה
 ולישמעאל שמעתיד שתקבל חפלתו עליו, ולי"ק ממה
 שדרשו ז"ל נשיאים כעננים יכלו, דזה יתקיים לעתיד
 כשלא יחי' עוד אורך למדת הק"י, וגם סתירה
 המקראות יתיישבו שפי', דמ"ש הכה ברכתי אותו
 וברכתי אותו וגו', מיירי צומח"ז צמח שישאל
 בגלות, ומה שסיים הכתוב שנים עשר נשיאים וגו'
 ודרשו ז"ל כעננים יכלו קא"ו על לעתיד, ומתורן
 (קושיא ט') מ"ש שיה אולי אברהם גם אחי ממנה,
 ומ"ש ז"ל וישמע אברהם לקול שרי לקול רוב"ק
 שבה, דשפיר ראה ברוח"ק שחב"ה צניות ממנה,
 וימנע ע"י ישמעאל עובד והלכה לישראל בגלותם,
 שיושפע להם כל טוב בק"י מהלכת ישמעאל
 וגדולתו כמ"ל.

וגבוא ליישב תמיכת הרמב"ן ז"ל על דברי רש"י
 ז"ל, שפי' לו ישמעאל יחי' לפיכך ר"ל יחי'
 ביראתך וכן פי' בתרגום וינתן, וכתב הרמב"ן ז"ל
 יחינו נכון בעבור שאמר הקב"ה ולישמעאל שמעתיד
 יכרי לא נתקיים ביראתו עכ"ד ז"ל ויתבאר בהקדם
 לתוך קושיא האברהם"ק הבי"ל (קושיא ח') עכ"פ

ואפ"ש להמחיק הענין עוד, דכזה מצינו שהקב"ה
 דן את אדם ע"ש סופו, כמ"ש ז"ל בסנהדרין

ממחרין מן השמים לפתוח לו בזמן מוקדם, לעוצחו ושיחגול כבוד שמים על ידי עונשם כ"ל.

וְבוֹרָה יִתְרוֹן קוֹשִׁית הַאוֹהֶבְהִיָּק הַכֵּל, דבאמת לעסם כי לא שלם עון האמורי עדיין, נתעכב וגמגע כניסתם של ישראל לארץ, אמנם חלמנו לא חטאו ישראל צמרגלים היו נכנסים לארץ ישראל מיד, ע"י שבו מוסיפין מן השמים עומאח עג עומאחס של האמורי, בצופן שבי' נשלים עון האמורי מיד, ועוצב הוא להם שיתרעב כבוד שמים על ידם כ"ל, חלל ע"י שחטאו ישראל צמרגלים נעשו שימותו אותו כדור צמדבר ולא יכנסו לארץ, וע"כ לא נשלים עון האמורי עד דור רביעי, שבינון הקצ"ב על עצמיותו ולא הוסיף עומאח על עומאח, או שהשפיע הקצ"ב עליהם חיה צחי' של ערבה, ולעסם זה לא נשלים עונם, וגמגעו ישראל מליכנס לארץ, ומתורן קושיית האוהבְהִיָּק, ומם שהוקשה עוד על פרש"י דאם בלנו, לחשוב דור רביעי מבראשון שירד למצרים, ח"כ נחשוב מיעקב ולמה כתב רש"י שמונין מהצבטים (עיין לעיל קושיא ח') אפ"ל עפ"י מ"ש בש"ך עכ"ל עכ"פ ואת יהודה שלא לפניו וגו', שרעוב מאי הלכך עם יעקב למצרים לגושן, ויעקב אצטו הי' בגושה בצוהר רעוב שהוא ח"י, ואותו מקום לא הי' מיל לכולם כ"ל יעקב לצדו עייש"ד, ולפי"ז לא ילא יעקב מאי כלל, וח"ש מה שמונין דור רביעי מיהודה שהצבטים היו דור הראשון מיורדי מצרים, משא"כ יעקב כ"ל.

וְבוֹרָה יִצְוֹר מַשְׁפָּרְשִׁי שהחפלא אחרם לו ישמעאל יחי'. ציראתך, דראח ארע"ב שיהי' אורך צו, לפי שא"ל ציר את הגלות כאמרו"ל, וישמעאל ארך הגלות וגלות אורך הגאולה כמ"ש בשלח"ק, ע"כ החפלא אחרם שלא יכלה זרעו ע"י שיפיע עליו הקצ"ב אח"כ צחי' של יראה, ח"ש רש"י יחי' ציראתך, שלא יושלם עונו מיד, כי עדיין ישראל אריכום אליו לאורך הגלות, וגם לעורר על ידו מדת הקץ כמ"ש לעיל. וח"ל הקצ"ב ולישמעאל שמעתי' שנת' יכלה זרעו מיד, אבל לעתיד לא יערכו

(דף ע"א ע"ב) צנן סורר ומורה, וקשאו המזרחי והגוי"א ממ"ד צ"צ גבי ישמעאל שקטרגו מלכ"ש לפני הקצ"ב, ואמרו מי שעתידין צינו להמית את צניך בלמא אתה מעלה לו צהר, ח"ל הקצ"ב לפי מעשיו של עכשיו אני דנו וכו' וכן אמרו"ל צ"ה (דף ע"א ע"ב) ח"ל יתחק אין דין את האדם חלל לפי מעשיו של אותה שעה, כרי דאין דין את האדם ע"ש סופו ע"כ קושייתם, (ועיין בדברנו פ' חלל חשכ"י) שחירלנו קושיית הג"ל דענין לדון ע"ש סופו לא שייך רק חלל הצויה"ל לצדו, ולא ממסרה אפי' לצ"ד של מעלה, כי מה שיהי' בצופו של אדם בעל בחירה, אין בזה השגת שום נצח להשיגו ולדע, ורק הצויה"ל יודע העתידות בתכלית, וע"כ אם הוא לתכלית העוצב המעוד דן אותו הקצ"ב ע"ש סופו, וכמו שכתב הפר"ד דרוש ד' לחלק צהר דלעוצב הקצ"ב מסתכל בעתיד, ולהרע אינו דן את האדם חלל בשעתו, והביא רא' ממדרשו של רש"י ח"ל צה וראה כיצד מתנגב הקצ"ב עם צרויות, ששעה שזופה שעתידים לעשות ראונו הוא מעיב עמכם, ובשעה שזופה שעתידים לחטוא אינו מעניש אותם וכו', וע"כ צישמעאל הי' לעוצב ישראל שלא ידגוהו ע"ש סופו, עפומ"ש לעיל צסם ספר"ק נוע"א זל"ה עכ"פ ולישמעאל שמעתיך עיי"ש, לכן לא הסכים הקצ"ב עם המלאכים לדונו ע"ש סופו, משא"כ צנן סורר ומורה ראה חכמתו יח' שהוא לעוצבו שימות זכאי ואל ימות חייב, וגם הוא לעוצב העולם ותיקונו ע"כ דדון ע"ש סופו ומעשה אין כאן מקום קושיא כלל, ממה דמלינו דלפעמים דן הקצ"ב ע"ש סופו, ובמקורא לפי המעשים של אותה שעה כמו צישמעאל שגא' בלשר הוא שם, דענין לדון ע"ש סופו הוא רק צידו של הקצ"ב לצדו היודע עתידות, ודדון הענין צמשקל ק"ל דיעות וכפי שראה חכמתו יח' לעוצב העולם ותיקונו (עיי"ש בדברנו צאריכות). ואפשר להסביר צה מ"ש ז"ל שמוסיפין לרשע מן השמים עומאח על עומאחו, שהוא מצחי' דדון ע"ש סופו, דקמי שמיא גל"א שעתיד להרע צעמנו ולהוסיף עומאח על עומאחו מלד צחירתו, ע"כ דדון ע"ש סופו, ואותו עומאח שחי' עתיד להעמא צה בצופו

ישראל אליו עוד, ולא יחי נשם עונו וכענינים יכלו
ועונו כמו שדרשו ז"ל וצוה יוצן מה שחמרה שרש
אליו חבוב גם חכמי ממנה, דישמעאל נורד בגלות
ובגלות נורד בגאולה כמ"ש בשלי"ק, ובשיגור שרש
צרכי"ק, דעל ידו יחי' נצח צית ישראל בגאולה
העתידיה צ"ח וי"ש וישמע חבוב לקול שרי לקול
רוח"ק שבה.

ועתה נבאר דברי המדרש הג"ל שא"ל הקב"ה
לאברהם אברהם לך ותשנא רשע, וכו', ע"כ
משחק חלקים וגו', עשרה דורות מנה עד אברהם,
ומכאן לא דיברתי עם א' מהן חלל עמך, שגא'
ויאמר ד' לך לך, ולבאורה הרי מאמר לך לך קדים
עוצה למעשה סודם ואין אפשר ש"י תפלתו על
סודם וזה לבחי' בדיבור. ואפ"ל עפ"י"ש בספרי"ק
עפ"י"ש צרי"ש פ' ויחי (ור"ש דברים ור"ש בחקתי)
לפרש מאמר חז"ל דברות (דף ל"ד ע"ב) אמרו
עליו על ר"ח בן דוסא כשהי' מתפלל על החולה
הי' אומר זה חי וכו', אמרו לו מנין אתה יודע,
אמר אם שגורח תפלתו צפי יודע אני שהוא מקובל
וכו', והענין הוא דאכל הבו"ת לא יזייר השתנות
חי, וכל העולמות וכל הבשרים היו מתחילה קודם
בריאת העולם בכה א"ס צ"ה, ואח"כ הולידם מכה
אל הפועל, וכל מה שיחי' הוא שחי' בכה א"ס צ"ה,
שזה יחי' חולל ושהל"ק יתפלל עליו ויעתר בחפלתו
וכו', וי"ש רצ"ד א"ס שגורח תפלתו צפי כדבר
הרגיל בה, יודע אני שהוא מקובל מחמת שכבר הי'
התפלה הזאת מוכן בכה א"ס צ"ה שיתקבל ויתרפה
החולה על ידו, ואם אין תפילתו שגורח צפי, נמא'
לא היחה התפלה הזאת בכה אין סוף צ"ה, רק
האדם צמא' מתפלל בידוע שהוא מעורף ל"ע,
עכ"ל ז"ל, והנה הבאנו לעיל ראי' מדברי הפד"ר
דחפלת א"ס על סודם אע"פ שלא הועילה לשעשה
אכל הועילה לדורות הבאים, והוא מ"ש שם דמכאן
אמרו חכמים א"ס יש י' לזיקים צמקוס צמיתון
צמקוס נילול, וברור שחפלת א"ס הי' מוכן מתחילה
הבריאה בכה אין סוף צ"ה, וא"ש מה שזכר לבחי'
התחיתות הדיבור בלך לך בכותח תפלתו על סודם.

ואע"פ שלא יאכל התפלה לפועל עדיין דכרי מאמר
לך לך קדים טובא, חמנס כבר הי' תפלה זו
מוכנת אליו בכה, ולעוצה הקב"ה דן ע"ש סופו
כמבואר לעיל מדברי הפד"ר, וא"ש שקיבל שכרה
אע"פ שעדיין לא יאכל לפועל, ובגס דשם ועבר נמו
נצחיתם הין, אכל א"ס וזה להחיתות הדיבור בכה'
נצ' יותר מהם כמ"ש ציפ"ח וזה"ק עי"ש.

ועפ"י הג"ל אפשר לתת מה שדקדק באוהבה"ק
ובכלי יקר ז"ל, למה שינה הכתוב לשון, שבענין
הצרכה חמר ואצרכה מצרכין, ובקדים צרכתו ית'
לצרכתם, ובקבלה הקדים קללתם לקללתו, עי"ש מה
שחילצו, ולדרכנו יבואר דברות חמיתות הראויות
להתקיים בלון הבו"ת, כבר היו מוכנים בכה א"ס
צ"ה לפני בריאת העולם, והו"ל כאלו כבר נעשה
דאכל הבו"ת לא יתכן צחי' השתנות, ע"כ הו"ל
לצרך את הצרכה אף ערס שהוליד מחשבתו לפועל,
ראוי המצרך שיתשלם בשכרו, וכמו שקיבל א"ס שר
תפלת סודם מבי"ע כ"ל, וגם שלטובה הקב"ה דן
ע"ש סופו, ולכן הקדים הכתוב ואצרכה לפני מצרכך
ר"ל שיתצרכו מהשי"ת כשיחי' להם הלאו לצרך את
אצרכה ויקדים השי"ת צרכתו לפני צרכתם, משא"כ
צמקללם וזבן.

ואפ"י עוד עפ"י"ש צ"ר (סו"פ מ"ב) למה נקרא
שמו עזרי, שכל העולם כולו מעבר א' והוא
מעבר אחר, וכתב הרמז"ם ז"ל צ"ס' המורה שגאל
בספרי"ש שסבל חלע"ה ציונות רבות עזר אמנותו,
ורוצם ככולם ציוחו וגיוחו עי"ש, ומעשה אלו
המצרכים אותו הו"ל נסיון בזה, ועשו הפך משפט
העצב, כמ"ש הרמז"ם ז"ל צפ"י מהי' דיעות, דעצב
האדם להיות נמשך בדיעותיו וצמעותו אחר רעיו
וחציריו וזהו כמנהג אנשי מדינתו, ולכן מניע להם
מזה כנגד מזה שיתבאר הקב"ה עממם שלא כסדר
ולפנים משכ"ד, להקדים צרכתו ית' לצרכתם, משא"כ
המתקללים עשו כפי חוק עצב המתחייב, מניע להם
גמולם כפי שורת הדין הקלה אחר קללתם.

נחזור לבאר דברי המדרש (הובא) לעיל דדרוש
הקד"ם א"ר לוי צ"פ כחיו לך לך ואין אני

השיגו אצרכם. ביציאה ראשונה שעוד יוכרח לחזור, ויבנה קיום ח"א כל החורב כולם, ומעשה ה"ל נקמ"מ בזה לענין הלבנת, דכ"ז שבי' דעתו לחזור לתוך ה' לרד לשמר יו"ע שני של גלות אפי' בדיעותו בדרך ישראל, משא"כ ביציאה שני' שלא ה' דעתו לחזור עוד, וכנה כ"ז שדעתו לחזור לא נקרא יציאה כלל דעדין מתייחס קביעותו לתקומו הראשון, ומחוייב לנהוג כמנהגם וז"ל ואצרכם בן חמש ושצעים שנה בלאתו מתוך, ר"ל כשבי' בן ע"ב שנה אז ה' יציאתו מתוך ולא קודם לכן, ולכן צפעת הראשון הזכירו הכתוב בלשון הליכה וילך אצרכם וגו', ולא נקרא בבי' יציאה כי"א אחר שהלך ואין דעתו לחזור עוד. וא"ש מה שחזר והזכיר הכתוב הליכתו וכו'.
והנה

*

עוד יתבאר בדברי המדרש כיצד יואמר ד' אל אברהם לך לך מארץ וגו' ר' עזרי' משם ר' אחא פתח (תהלים מ"ב) אברהם נדק ותשגה רשע על כן משחק אלקים שמן ששון מחזירך, ר' עזרי' פתר קרייה באברהם, בשעה שעמד א"ל לבקש רחמים על הסדומים, מה כתיב חמן חלילה לך ממעשה כדבר הזה להמית לדיק עם רשע וגו' אם עולם אחד מבקש אין דין ואם דין אחד מבקש אין עולם וכו', א"ל הקב"ה אברהם אברהם נדק אברהם לנדק בריותיו ושגאה לחייבן, ע"כ משחק אלקים שמן ששון מחזירך, מהו מחזירך, מנה ועד אללך עשרה דורות, ומכולם לא דברתי עם. א' מהם אלה עמד עבד המדרש, ובהקשו המפרשים הרי מלואו שדיבר הקב"ה עם נח, ושם ועבר וציאום היו לפני דיבר ד' עם אברהם, וחזרו ה'יפ"ח והמח"ק זלמ"ה דהכי קאמר עם כולם לא דברתי בעצמי אלא ע"י אמצעי היינו מולך, אבל עמך דברתי בעצמי ודיוק ל' מדכתיב לך לך בששון נוכח עכ"ל, אמנם יליד דאין מתייחס שבר זה כלפי מה שאבד להלדוק אנשי סדום ובהפלה עליהם, ומה מידה כנגד מידה יש בזה, עוד דקדק במח"ק דמה ענין שמן ששון לכאן, והמפורשים כתבו שכל לשון גדולה יופל עלי' לשון משיחה שמן כרת המעשים שנמשחים בפה השמן, אמנם אם לא

[illegible]

וְהָיָה שְׂכָל הַכּוֹתֵץ לִימֵר וְאֶחָד מֵן בְּנֵי חָמֵשׁ וְשִׁשִּׁים שָׁנָה בְּנֵאֲמָרוֹ מִחֵן וְכֹהֵן הַזִּכִּיר הַלֵּוִי מֵשֶׁם (עֵינִי קֹרֵא אֵל 'א') יִתְבָּרַךְ עַפְיִמֵּשׁ צ"כ וְצִבְעֵה"ת וְצִסְדֵּר עֹלָם ד' יִלְאֻתֵּי הוּא בְּיִלְאֻת הַרְאָשׁוֹנָה מִחֵן ה' אֲחֵרֵם בֶּן ע' שָׁנָה וְחָזַר לִחְתֵּן וְשָׁהָה שָׁם ה' שָׁנִים וְשִׁשִּׁי ה' בֶּן ע"ה עֵינִי צִבְעֵה"ת, וְצִדְרִי

בלבד הכהוין הי"ל לומר בפירות ע"כ משחק חזקים למקל.

(ג) עור י"ב שכולאו חז"ל הפסוק ממשמעותו לגמרי, דלפי פשוטו אכבת דקס ותפלת רשע הכוונה כי שחורב את הדיק ושונא את הרשע, וכבד דרשבו אל הכיפק, אכבת לדיק את בריותיו ושנאת מלחיותו על אנשי סדום שבו רשעים ואין צד שגאת הרשע, אדרבה שונא מלחיותו וחסד כבדקס, וע"כ מה הוא השבת בזה לאשעי"ה שחורב להדיקס, וכרי הכתוב מנהג את המלדיק רשע כמ"ש (משלי י"ז ע"ז) מלדיק רשע ומרשע לדיק חועבת ד' גם שניסם.

ונראה לבאר הענין בדיקס מ"ש הכוונה חולין (י"א ע"ב) על מה דלפי בגמ' שם דח"ה לא יא' יחידיו בלילה מדכתיב וישכם אברהם בצקר ויחבש את חמורו, מדלא השכים קודם בצוקר, מכאן דלא יא' ח"ה יחידיו בלילה, ובקצו הכוונה דכרי לא הי' אברהם אבינו יחיד, דכרי ב' נערי עמו ויחזק בנו, ועוד דלפי' יחיד אין לחוש למזיקין דשלותי מנא' אינם יחזקין וכו', לכך נראה דגרס וישכם אברהם בצקר אל המקום אשר עמד שם וגו', ומייתי ראי' מקרא דכתיב גבי סדום, שהלך להחפול על הפיכת סדום שהייתה בצוקר, וכו' לו להקדים להחפול בלילה, אלא שלא רצה ללכת יחידיו בלילה, וכלך יחידיו להחפול עליהם דלא רצה שיבי' שום אדם עמו בשעת תפלה עכ"ל הכוונה, והנה מה שכתבו הכוונה דכרי' לו להקדים להחפול בלילה מוכן בשעתו דכאמח ע"י שהמחין עד בצוקר אחר את השעה, דבעלות השחר כבר המעיד ד' על סדום ועמורה גפרית ואש, כמ"ש רש"י ז"ל עכ"פ וד' המעיד וגו' בעלות השחר בוי', בשעה שהלכנו עומדת בצוקר עם ה'אמה וכו', עכ"ל עכ"פ ע"י שהמחין ולא יא' להחפול עד שהאיר היום אחר את השעה, וכשהשמים אל מקום התפלה כבר יא'ה דאם לפועל, ולכאורה הי"ל להקדים להחפול בלילה, וכמ"ש ז"ל בסנהדרין (מ"ד ע"ב) איך אלעזר לעולם יקדים אדם תפלה ללילה, ולמדו כן מדכתיב (איוב ל"ו) היתרוך שועך לא בלר עיי"ש, וע"כ כתבו

הכוונה דלא הי' אפשר לאשעי"ה להקדים תפלתו בלילה, שלא רצה ללכת יחידיו בלילה, ושפיר נשמע מיוס דח"ה לא יא' יחידיו בלילה.

אמנם לבאור י"ב, מדוע לא רצה שיבי' שום אדם עמו בשעת תפלה, ומ"ש לא הי' יכול להחפול תפלה זו בצוקר ובביתו שבי' מקום מוקדש לתורה ולעבודת ה'י"ה, וארז"ל במקום רב של תורה שם חכא תפלה (ברכות ו' ע"א) ור' חמי ור' אבי אשי' דכרי' תלמוד כי כנישתו בצוקר לא כיו מלוי אלא בניו עמודי היכא דהו גרבי (ברכות ח' ע"א) וא"כ הי' יכול להחפול בצוקר לילה ולהקדים התפלה ללילה, וע"כ דכרי אדם חשוב אין לו ללכת יחידיו בצוקר, כיוס כמ"ש רש"י ז"ל גבי בלעם דכתיב ושני נערי עמו, מכאן לאדם חשוב היולא לדרך ויולך עמו ב' אנשים וכו', והנה כיוס הי' דכתיב ויקס בלעם בצוקר, וא"כ למד הולך אשעי"ה לשנות חכמים ח"ה ואלהם חשוב וללכת יחידיו, וכו"ס איחר זמן התפלה, ומ"ש לא רצה שיבי' שום אדם עמו בשעת תפלה זו, ולא מלאתי עד עתה עדיין ביאר מספיק ע"י.

וב"ל לבאר הענין עיפומ"ש ברא"ה ז"ל בסי' החיזוק (מנא' חכ"י) בלאו דלא תחנם חלבי'ק שלא נחמול על עובד ע"י ולא ישר צעיניו דבר מהם, כלומר שרחיק ממשכנותיו ושלא יעלה על פיו שיבי' בני שעובד ע"י דבר חועלת וכו', מרשעי המנא' לפי שתחלת כל מעשה בני"א הוא קביעות המחשבה וכו', ואחר המחשבה והדיבור זה תעשה כל מלאכה, וע"כ בהמנעו במחשבה ודיבור ממנוא בעובדי ע"י חועלת וכן, הבני נמנעים בכן מלהתחבר עמהם, ומדרוך אחר אהבתם ומלמוד דבר בכל מעשיהם כרעים עכ"ל, וכ"כ רבינו יונה זל"ה בשערי תשובה (שער ג' סי' קמ"ח) דהמחשבה מעשים מגוים או מהלל רשעים הוא עון גדול כי ע"י רבים נמשכים אחריהם ואוחזין בנמשכים, ונתבאר אלניו ענין זה באריכות בספרי עכ"פ מדברי רח"ל בסי' כ"ט ששם חז"ל הרחקות וגדרים הרבה

ז"ל במס' (ב"צ י"ז ע"א) ג' לא שלט צבן יא"ר
אלו הן הצרכים יתכן ויעקב, ואמר"ל צירוף
דברכות (פ"ט) ודברכם אצו עשה יר הרע עוד
עיי"ש, וא"כ לידיו' ליכא חשש אמשוכי כלל, ולא
ה"י לו לחוש לנוק במה שלמד זכות עליהם, ולפי"ז
יובן שפיר דברי המדרש בג"ל, ואין דורש סותר
פשוטו של מקרא, אלא מקורש דרשת ז"ל בפשוטו
של מקרא וזה כזה תלוי, ח"ש ארבעה נדק ותשגח
רשע מדבר בצרכים, ר"ל דלפי שבי' ארבעה נדק
באמת וטובה את הרשע בתכלית השגחה, ע"כ ה'
אפשר לו להצדיק את אנשי סדום, מכ שלא ה'
רשאי לאדם אחר זולתו, כי אלו לא ה' במליצות
חשש אמשוכי כלל, ומתוך צד קשיא בג"ל.

אור"ל כ"ז יתכן לגבי דידו' שלא ה' במליצות אלו
חשש אמשוכי בג"ל אצל עדין ה' חשש אמשוכי
כלפי אחרים שמה וילמדו ממנו בראותם מלדק אנשי
סדום, וכמ"ש ברצונו וזהו זלליה בג"ל דעיי"ז רבים
נמשכים אחרים ואחזין במעשים, וע"כ נשמר
חלע"ה מכך חששא, שהחיות צנו וצין קונו יח'
בשעה שהתפלל על האלה של סדום, ומח"ע לא
רצה להתפלל תפלה זו בציוו, ויאל יחידו אף דאין
רצו לאדם חשוב ללכת יחידו אפי' ציוס כלמח"ל,
והכל נעם שלא רצה שיה' שום אדם שם בשעת
התפלה כמ"ש החוס', ומצוה"ה שפיר דברי החוס'
בעצמן ומתוך כל בקושות בג"ל, דאף דה' מן
הראוי שיקדים חלע"ה תפלתו בעוד לילה בג"ל,
אע"פ נמנע מזה דלא ה' אפשר שיתפלל בציוס,
ורצה להתפלל בשעה דוקא במקום שאין אדם, וכמ"ש
ז"ל בדברות (ח' ע"ג) כשיועצין אין יועצין אלא
בשעה, ולמדו כן מעקב אצו דכחיד ויקרא לרחל
וללאה בשדה אל לאו, ופרש"י דאמרי חלע"ה אצו
לכות, ולעם זה התרחק חלע"ה מן הישוב בשעה
שלמד זכות להצדיק אנשי סדום מחששא דלעיל.

ומעתה יבואר קישור דברי המדרש המוצג בראש
דברינו, ויחזק קושיא המפרשים בג"ל דאיה
מידה **בג"ל** מידה יש צד, דבשכר שהצדיק אנשי

שלא להצדיק דברי הרשעים ומעשים בשום פנים,
והכל נעם שהעשה כן עלול להמשיך אחר דעותיהם
ומעשים, ועוד יגרום נזק לרבים שגם אחרים
יראו וילמדו להימשך ולהתחבר לרשעים, ואמר"ל
צ"ר (ר"פ מ"ט) כל מי שמחזיר את הרשע ואינו
מקללו עובר בעשה, מאי טעמו' וס' רשעים ירקב
עיי"ש, ועם הדבר כדי שיהיו מעשי הרשעים שמואים
ומגויים בעיניו, אצל בני שאינו מקללם וכ"ש המהפך
בזכותם להצדיק מעשים, יש צד סכנה גדולה
שיתקרב דעתו ומחשבתו לטווא חן במעשים של
רשעים, ולצדק עתיד להימשך אחר מעשים ולעשות
כמותם ח"ו.

והכתוב לוח ואומר (משלי י"ז עו) מלדק רשע
ומרשע לדיק תועבה ד' גם שניהם, וטעם
שקדים מלדק רשע נראה שזה קרוב אל הנזק יותר
שילמדו אנשים ממנו כמ"ש הרלב"ג שם, ובאמת ה'
בזה תליא וסופו לעשות שניהם, כמו שרואין בזה
דכל אלו שמלדקים את הרשע סופן להרשע את
הצדיק וללמד עליו חובה, ולח"ה הכתוב גם שניהם,
שמעשה ה' גורר חזירו וסופו לעשות שניהם, ואפי"ל
עוד עפ"י שדרשו חז"ל במס' צ"ק (ס"ה ע"ג)
ע"פ (דברים כ"ג) לא תצו אתהן זונה ומחור
כלב וגו' כי תועבה ד' גם שניהם, לרבות שיווייהם,
נחן לה חטיין ועשאן סולת אצים ועשאן שמן אכור
עיי"ש, וכמ"כ ה"א חובה למידע לרבות שיווייהם,
דשנים המכוונים להצדיק את רשע, אלא שמפני
הבזזה או מפני היראה נמנעים מלומר דבריהם
בפירוש, ומלבישים דבריהם בצורה אחרת קרובה
לכוונה זו, כדי שיהיו מחוכה הלקה הרשע, ועיי"ז
אמר הכתוב תועבה ד' גם שניהם, ר"ל לרבות
שיווייהם והבן.

והנה לפי"ז צ"כ מה שדרשו ז"ל על חלע"ה, ארבעה
לדק צרייתו ושגח מלחיותו, במה שהתפלל על
האלהה של סדום, ולנאורם איה ה' חפץ להצדיק
הרשעים ומעשים, אומם באח"ה לעלמו לא ה'
שיך חשש אמשוכי כלל, דלא שלט עליו יא"ר כמ"ש

סדום זכר שדיבר עמו בצויות כביכול בהחיותות
הדיבור וכלי חמשי, חמס הכה הצרכס חציו ע"כ
השחמש צ"כ הפכיס, דמכ שכלדוק חנשי סדום ללמד
אות עליס, עשכ כן רק ציוו לצין קווי ית', והסחיר
מעשכ זו מפני כל חדס לעממח דאמחן לעיל וכאשר
דבר לצויה העוצרים ושצים שרנה לגיורס ולהכניסם
חמח כנפי השכירים, כי' מגנה ומשניה מעשכ חנשי
סדום צעויהס, כדי להפרישם ולהרחיקם מכתחצרות
עושי רעשכ, ממלח דלאשכ' דיבורו צד עורר עליס
קמרוג לחייו, וע"כ כאשר חפץ ללדקן ולהתפלל על
הנחם, החייוח ציוו לצין קווי ית' כדי להסחיר
דיבורו צפני המקעריגים שלא יקערו מכה דציוו
הקודמים אשר דיבר לצויה, וכדרך שכתב הכועס
חלומחך זלליס צפ' וישלח, דרך כלדיקים להסחיר
חפחם ולהלבישם למען לא יציוו המשעוים, וע"כ
מידכ כנגד מידכ זכר לצחי' החייוח הדיבור
שדיבר עליו בצויות כביכול צלי חמשי דחיוו מלחך.

ויתורץ מעתה קושיה המפרשים כי"ל, שהקשו
דברי מלחמך לך לך קדמח כ"ע שנים לחפחחו
על סדום, ואיך חמרו ז"ל דבשכר חפחחו זכר
להחיותות הדיבור במלחמך לך לך דקדים עובח,
חמס כיון שזכר לצחי' הדיבור מהצויות כביכול
צעמח מצלי חמשי דחיוו מלחך, מעתה ל"ק דוכה
צשכרו ע"ש העחיד, ויחצח דבקדס מ"ש הפרשח
דרכס זלליס (דרך החתרים דרוש ד') דלעובד
הקצ"כ דן ע"ש העחיד להטוב עם ישראל, חל חיו
מסחכל צמח שחחידים לחטח ואיוו דן להעוים
אותס ע"ש העחיד וכצוה רח"י מדצרי המדרש
ע"ש, חמס לא ציחר עעמו של דבר, ולחלורח
צ"כ וכי משח פנים יח דצבר, דאס כך הוא המידה
שלא לדון ע"ש סופו חלח צאשר הוא שס, ח"כ
איך לעובד ושחנה המידה לדון ע"ש סופו וע"ש
העחיד, ונרחח להסצור הענין דהנה הצויות הוא
מקור הטוב ורורח רק להטוב, ומלחח ית' לא חלח
הרעח לעולס רק הטוב והחסד, וע"כ העווש וכרע
מוכרח להיות דדון ע"י שליחות מלחכי דין, משח"כ
הטוב צח ממקור הטוב מהצויות כביכול צעמח,

וע"כ ח"ש דלעובד שדון ע"י הצויות, וחללו ית'
איך חילוק צין מה שחי ככר חו מה שחחיד להיות,
ובשכר ובשחיד וסכו' הכל ח' הוא, ע"כ דן ע"ש
העחיד, חלל לרעח שחח דדון ע"י מלחכי דין, וכל
נצח נופל חחח חזמן ע"כ ח"ל לכס לדון ע"ש
סופו כי"ל צאשר הוא שס ובכך, ומחורן צח שפיר
קושיה המפרשים כי"ל, דכיון שחיון צשכרו שזכר
להחיותות הדיבור מהצויות לצדו צלי חמשי, מעתה
איך כלן מקיס קושיה על הקדמח חזמן, דכצויות
דן ע"ש העחיד לעובד, ולא יצויר חללו ית' שחיו
צאן ובכך.

וסיום המלחמך שצמדרש ע"כ משחך חלקיס שמן
שמן מחצירך יחצח עפמי"ש ק"ו זלליס חפחלה
למשה (סו' י"צ) לפרש הפסוק וחיו חזית רענן
צצית חלקיס צעחחי צחסד חלקיס לעולס ועד,
עפמי"ד צמדר"ר פ' חז' (פלי"ו ס"ח) הכ"ד (ירמ'י
י"ח) זית רענן יפח פרי חורח קרד ד' שמך, למח
נמשלו ישראל חיות, מח זית חיוו מוויח שמו חלח
ע"י חחישה וכו', ועוד חמרו ז"ל שס מח רחח
ירמ'י למשול חצוחיו חיות, חלח כל המשקין מחערבים
זח צח ובשמן חיוו מחערב, כך ישראל חיס מחערבים
עס העכרים עכ"ד המדרש, וכ"ח מישראל יח לו
הצחורס, חס שחי' נצול מחח"ע צכל עניוים, ח"כ
חקיס חללו צח שס פרי זית שקח ד' וח"ל
לחחישה, משח"כ כשחיו נצול ומחחמה לכס וכו'
ח"כ צהכרח לריך לחחישה וכו', חח פירוש הפסוק
זית רענן יפח פרי חורח קרד ד' שמך, חיוו ופיוחו
של זית ר"ל במעלותח צכו שחיו מחערב לוח נמשלו
ישראל, ולא שחי' לריכין חחישה ח"ו עיוש"ד, וצח
פ' חלחמ"ר זלליס צקדושח יו"ע לוח שמחך עוביס,
שנמשלו ישראל לשמן ע"ל העובד, ולא יחיו לריכין
חחישה ע"י יסוריס ח"ו עכח"ד, וכמו"כ צחלש"ח
דחך שחי' מידחו מוח חחסד וכלפי שמוח חי' חפץ
ללמד זכות על חנשי סדום והחפלה עליס, חלל
עשח כן רק ציוו לצין קווי ית', חלל צחמח חי' שונח
חח הרע וחח הרשע צחכלית השנחח והחחח
מחחורחח ח"כ המשילו הקצ"כ לשמן למעלותח צמח

(ו) ויתן לו מעשר מכל מעולס נתקשתי צדק מדוע לא נתן לו תרומה שהוא קודמת למעשר, ודרשו חז"ל מלפניך ודמך לא תאחר, שלא יקדים המעשר לפני התרומה, וכשלישך ר"פ חולדות העיר צדק, וכחך דבחיבתך, כלל תרומה שתן גם תרומה, דכל בגימטרי חמשים שהוא עין צינורי הגוהן ה' מחמשים יעייש, חמסן אף לפי פירושו ל"ב מדוע תחבך תורב המעשר בפירוש ובהתרומה רק בזרמו וז"ל.

(ז) אם מחוט ועד שרוך נעל ואם אקח מכל אשר לך ל"ב כפל הלשון וכבר נכלל הכל במאמר אס מחוט ועד שרוך געל, ומה צד לרבות צאמרו ואם אקח מכל אשר לך, ורש"י פ"ו וא"ת לתת לי מצינו גנזיך לא אקח, וז"ל מבי"ח יראה ליקח מצינו גנזיך, אס אף צדו שכבר היה צידו לא ראה ליהנות.

(ח) במדרש רבב ויתן לו מעשר מכל ר' יודוב צ"ר סימון אמר מכה אותה ברכה אכלו ג' יחידות גדולות בעולם אברהם יצחק ויעקב, באברהם כתיב וד' בירך את אברהם בכל, בזכות ויתן לו מעשר מכל, ביצחק כתיב ואובל מכל, בזכות ויתן לו מעשר מכל, וז"ל ובי לא היה להאביהו"ק ד' צדוהים להחביר בשבילם, ולמה דוקא צדו כולם בזכות המעשר הוא וראוי להבין הכוונה צד.

(ט) עוד צ"ר להלן הרימוהו ידו אל ד', ר' יודוב אמר עשאו תרומה וכו' ר' נחמ"י אמר עשאו שבעה וכו' ורצון אמרי עשאו שיר וכו', ודרבי שלשתן ל"ב ויתבאר בדברנו להלן שה"פ הרימוהו ידו עייש ועוד לאלקי מלך.

(י) והאמין בד' וגו' פרש"י לא שאל לו אות על צדוהת הזרע, אבל על ירושת הארץ שאל לו אות ואמר לו במה אדע וגו', והקשה הרמב"ם ז"ל למה שאל אות צדוהת הארץ וצדוהת זרע לא שאל אות, וחזקן הרמב"ם ז"ל כי חש אלהים פן יהיה צדוהת הארץ חנאי המעשים וכו', וע"כ ציקש שידע ידושה אמתית שיירשנה, ולא יגרסו. חטאו אז חטא וצדו למעשה מהם וכו', חמסן עדיין ל"ב דלמה לא ידעו כמ"כ בהצדחת הארע שיגרסו חטאו

שאינו מתערב אלא בחבירו וצמינו, וז"ש אכבת לדק ותשגא רשע וכפשוטו שבי' שוא את הרשע צדוהת ע"כ משחק אלקים שמן ששון ע"ל השמחה וע"ל הטובה שיתקיים צדו דמיון השמן מחבירך ע"י שאיך מתחביר כ"ל בחבירך עובדי ד', ולא לירך לדמיון הכחוש, ולעטס זה ח"ל הקב"ה לך לך מאריך ומצית אביר וגו', שהצו"ת היה מסייע צידו להתרחק מהתחבירות הרשעים, והצדק לעבור מסייעין צידו, וח"ש קישור דברי המדרש.

*

ויאמר ד' אל אברהם לך לך מאריך וגו' אל הארץ אשר ארץך יליד יתור הלשון לך לך ודרבי חז"ל צדק ידועים וע' פנים לתורה, עוד דקדקו המפורשים צמ"ש אשר ארץך וכול"ל אשר ארצה לך, גם למח בעקידה אמר לו ית' אשר אומר אליך, וכאן אמר אשר ארץך וראוי להבין טעם השינוי.

(ב) במדרש ח"ר לוי צ' פעמים כתיב לך לך ואין אלו יודעין אי זו חביבה וגו', ממ"ד אל ארץ המור' הוי השני חביבה מן הראשונה וז"ל דליך נלמד מה דהשני חביבה יותר.

(ג) להלן צדוהת ויהי צימוי חמרפל וגו', במדרש רבב (פמ"ב ס"ד) דרשו כל הפרשה על העתיד, ויהי צימוי חמרפל מלך שנער זו צבל, ואריוון מלך אלסר זה אנטיוכס, כדנלעומר וגו' זה מדי, ותדעל מלך גויס זו מלכות אדום וכו' עכ"ד המדרש, ולכאורה לפי דרשחם ז"ל ל"ב מ"ש ויהי צימוי חמרפל וגו', דמשמעוהו שכבר היה צדוהת, והמפורשים פירשו דמעשה אבות סימן לבנים וגרמז צדוהת מה שירשע לעתיד לבניהם ועוד לאלקי מלך.

(ד) ויכם וירדפם עד חובב ויל"ד דליפכא הול"ל וירדפם ויכם, וצ"ר הקשו כן ובי יש אדם דודק הרגוים ועייש.

(ה) ויברכהו ויאמר ברוך אברהם לק"ל עליון קודש שמים וארץ ויל"ד למח פרע שמים וארץ דוקא, וכו' הצו"ת צדא הכל וכל העולמות במה קאיון, גם לאחרי כוונה הזכיר שצד זה דוקא ובי סייס שצח' דמארי' צמ"ש.

למנוע קיום הכצנחה ועיין בהרה"ם וגו' שפי' עפי' דרכם ועוד לאלקי מלך.

(יא) עוד פרש"י ז"ל דבר אחר לא שאל לו אות, אלא אמר לפניו הודיעני בזה כי אבות יתקיימו בה, א"ל הקב"ה בזכות הקצנות, עגלה משולשת וגו' משולשת וגו' כולם רמז אל הקצנות שהקריבו ישראל ע"י"ש, אמנם לפי"ז י"ב איך יתקשר סיום המאמר ויירד הכיע וגו' וישב אחס אצרכם, ופרש"י רמז שיבא דוד בן ישי ללכתם ואין מניחין אותו מן השמים עד שיבא מלך המשיח, ואיזה תשובה יש בזה על שאלתו בזה כי אבות ז"ל.

(יב) להלן פירש' בנזיו מזה מילה כחיד והפריח אותך במלך מאד ומתחיל לגוים וגו' פרש"י ישראל ואדום, והקשה הרמב"ן ז"ל דאני נכון בעיני שיבשתינו צעת ברית המילה על עשו, והוא אינו מקיים המילה וגם לא נטעו עלי' ועי"ש.

ורבאר כל הענין נקדים דברי רש"י ז"ל בריש פ' בראשית, א"ר יתחק לא ה' נרץ לבחול את התורה אלא מהחדש הזה וגו', מ"ט פתח בבראשית משום כח מעשיו הגיד לעמו וגו', שם יאמרו האומות לנשים אחס וכו' הם אומרים כל הארץ של הקב"ה הוא בראש וכו', צדקו נעלה מכס ומחזה לו עב"ל, ומתקשו המפורשים במאמר ר' יתחק הבי"ל דברי מפורש בתורה זכות ירושת הארץ לישראל בהרבה פרשיות, וא"כ אכתי הקושיא במקומה עומדת דמ"ט פתח בבראשית, וכמו"כ יש לדחות ענגתם ממה שמפורש בתורה אחר פ' החדש הזה, ועוד איך יתכן טענה בג"ל וא"כ כל הגזונים יאמרו כן שכל להקב"ה זבדו נחמה לנו, ויבדלו כל חזקה שאין עמה טענה צדורה אינה טענה.

ונקדים עוד מ"ד במדרש דבר ר"י דסבין בש"ר לוי פתח כח מעשיו הגיד לעמו וגו', מה טעם גילה הקב"ה לישראל מה שנברא ביום הראשון ומה שנברא ביום השני, מפני עובדי כו"ס שלא יהיו מוה"ל את ישראל, ואומרים להם הלא אומה של צדקים אתם, וישראל משיבין להם ואחס הלא צדקה

היא צדקם, הלא כפתורים היואלים מכפתור השמידים וישבו תחתם, העולם ומגולו של הקב"ה כשרצה נחמד לכם, וכשרצה נעלה מכס ומחזה לנו, כה"ד לתת להם נחלת גוים וגו' הגיד להם את כל הדורות עב"ד המדרש וכולו מוקשה הוא, דסופי' לאו רישא דהתחיל לומר מ"ט גילה הקב"ה מה שנברא ביום א' וציוס ד' מפני עב"ס שלא יהיו מוה"ל את ישראל, וגמר אומר לישראל משיבין להם הלא כפתורים היואלים מכפתור השמידים וכו' וארי זו תשובה אחרת, גם מה טענה יש בדבר, וכי בשביל שהכפתורים גזלו ובזזו צדוק, נחסם ענגתם של אומה"ע על ישראל, וכבר אמרו ז"ל בברכות (כ' ע"ב) בחר גנבה גנוב וטעמא טעיס, גם למח נקטו בזה ליטעא מ"ט גילה להם מה שנברא ביום א' וציוס ד', והלא הטענה לגביהם הוא מכללות מעשה בראשית, ומה זה שהזכירו יום ראשון ושני בלבד, והיפ"ת כחז דהכוונה על כל סיפור מעשה בראשית ועי"ש, אמנם אפי"כ י"ב הלשון מ"ט נפרעו בני תרתי בלבד, ועוד י"ב סיום המדרש לתת להם נחלת גוים הגיד להם כל הדורות, ומה ענינו של הדורות לגבי טענה זו, והיפ"ת רוצה להגיד בדברי המדרש ש"ל הגיד להם מעשי בראשית, וכן העתיק הרמב"ן ז"ל דברי המדרש, אמנם בכל המדרשים שלנו נמצא הגירסא כך, וי"ב לישב ולקיים גם גירסא זו.

וירבאר כל זה עפי"ד הרמב"ן ז"ל עה"פ אשר צדק אלקים לעשות חלוקה ודע כי ששת ימי בראשית הם כל ימות העולם, כי קיומו יהי' ששת אלפים שנה, שלכך אמרו יומם של הקב"ה חלף שנה, ובהם בשני ימים הראשונים ה' העולם כולו מים ולא נשלם בהם דבר, והם רמז לב' אלפים הראשונים שלא ה' בהם קורא בשם ד', וכך אמרו ז"ל ד' אלפים חבו וכו', ביום השלישי נראית היצבה והלמיתה וטעמה פירות, הוא האלף השלישי המתחיל ביות אצרכם בן מ"ח שנה, ואז החל לקרוא בשם ד' ולמח למח לדיק וכו', ודע כי משם היות בן השמשות יחשב כיום אחר, ועי"כ יתחיל ענין כל יום קודם יום מעט כאשר נולד אצרכם באלף השני

ובכוונה זו על שרי האומות בשמים ממעל שמה יקערגו על זכות ירושת הארץ לישראל ואף שמופרש בתורה פעמים רבות נתינת הארץ לישראל, חולי יטענו שזו רק בהגיע זמנם לזכות זה, ועד אותה שעה עדיין מתבקש זכות הארץ לאומה"ע ואין לישראל אזהרה, ומי יימר דכבר הביע זמנם לביצוע הארץ, וע"כ לעצם זה גילה הקב"ה מה שנבדל ביום הראשון וביום השני, ונרמז בשעה ימי המעשה מה שיהי' עד יסוף כל הדורות, עתה זמנו של כל דבר כפי מה שהוקבע בימי הבריאה, ונכתב בספר תולדות אדם כל מה שיהי' עד סוף כל הדורות ועתה זמנו של כל דבר, ומעתה לא יוכלו לקטרג עוד על ישראל, כי יראו ויביטו בסדר הבריאה צפ"ה בראשית בספר תולדות אדם הוא ספרה לדאכ"ר, הזמן שהוקבע ירושת הארץ לישראל ואשרה עונתם מעל

זמנה שישראל משיבין להם הלא כפתורים היואלים מכפתור השמידום וישנו תחתם, ויבחר עש"ד הגמ' חולין (דף ס' ע"ב) כפתורים היואלים מכפתור השמידום מאי נפקא לן מזה, וחילתו מדאשבע' אבימלך לאברהם אם תשקור לי ולגיתי ולנכדי (והעיוס מבני פלשתיים היו) אמר הקב"ה ליתו כפתורים ליפקו מעוים וכו', וליתו ישראל ליפקו מכפתורים עכ"ד הגמ', וכ"כ רש"י ז"ל (צפ"ה דצריס) דמפני השנועה ששבע אברהם לאבימלך לא יכלו ישראל להוילא ארס מידם, והבאחי עליהם כפתורים ובשמידום וישנו תחתם ועבשו אחם מותרים לקחת מידם עכ"ל, וא"ש תשובתם של ישראל הלא כפתורים וכו' דמשם יש ראי' כי אין ישראל רוים לבצוע הארץ כ"א בהגיע זמנם, ולא קודם לכן בשום אופן, שהרי שם נמנעו מלכבשה בשביל השנועה ששבע ארע"ה, ובמוביב כל כיבוש ארץ ישראל לפני זמנה אט מזהבין בשנועה תמורה מפני הקב"ה, ואין ישראל עוצין ע"י חיו בשום אופן, ובשעה שביצע ישראל את הארץ זה הו' אמה אשר הוקבע עליה מתחלת הבריאה ונרמז בסדר בראשית ובספרה דאדם קדמא **והשפיר** דמה שהאביר נמדרש יום ראשון

וכן תראה בכל יום ויום, והיום הרביעי נבראו בו המאורות וכו' ירמזו לאף הרביעי כאשר נבנה הבית הראשון וכו' ולכל בניו ה' אור כי מלא כבוד ד' את בית ד' וכו', ומשם סדר הבריאה של כל יום ויום שרומז אל אלה שנה מימות עולם והמאורות שיהיו בה יעו"ש, מבוחר בדברי הרמב"ן ז"ל דכל המאורות וכל הכחות שיתלפו ויעברו כל ימי עולם, כולם קלולים ורמזים בסדר בראשית ובבריאה של ששת ימי המעשה, ואותה צד"ר (פ' כ"ד ס"ג) עכ"פ זה ספר תולדות אדם אמר ר"י דר סימון עד שאדכ"ר מועל גולם לפני מי שאמר וכו' העולם, הברא על דור דור ודורשיו, דור דור והכמיו דור דור וסופריו דור דור ומנכיו שנה' גלמי ראו עיניך וכו', כבר הם כתובים על ספרו של אדכ"ר, הוי זה ספר תולדות אדם, וכתב היפ"ת דודיש מסיפ' דהאי קרא דכתיב ועל ספרך כולם יכתבו, משמע דלא חסר דבר מספר, מכל אשר יהי' בימים ויאלו עיי"ש, וכן איתא בשמות רבה (פר' מ' ס"ב) ראה קראתי שם בללל וגו', מה עשה הקב"ה, הביא לו ספרו של אדכ"ר והראה לו כל הדורות שכן עתידים לעמוד מבראשית עד תהי"ת, דור ודור ומלכו דור ודור ומנכיו דור ודור ונבאיו, אמר לו כל אחד וא' התקנתיו מאותה שעה, וכן בללל מאותה שעה התקנתיו הוי ראה קראתי שם בללל, וכן איתא בש"ס באדרין (דף ל"ח ע"ב ובכ"מ) אמר ר"ל מאי דכתיב זה ספר תולדות אדם, מלמד שבראשו הקב"ה דור דור ודורשיו דור דור והכמיו וכו', ובגמ' צ"מ (דף פ"ה ע"ב) דאמר שמואל לדיוי חזי לי סיפרה דאדכ"ר, וכתיב ב' שמואל ירחינא חכם יתקרי וכו' לא יתקרי וכו' עיי"ש, מבוחר מכל ה"ל דהכל הובן מבראשית וכל המאורות של כל ימות עולם הוקבעו עתה זמנם בששת ימי הבריאה, ונכתבו בספרה דאדם קדמא.

ומעתה יבואר דברי המדרש ה"ל מ"ט גילה הקב"ה לישראל מה שנבדל ביום הראשון ומה שנבדל ביום השני, מפני אומה"ע שלא יהיו מוניין את ישראל ואומיין להם אומה של צוחים אחם וכו'

וגו' לשפוט את הר עשו, ואז לא יהיו לריבין ישראל לחוסם צלוציכוס כלל, אצל יהו' ישועתם עיי' בכו"מ צעננו דכתיב ישראל נשע בד', וכח"ל ופדויו ד' ישובו, וישראל יהיו לריבין רק לקיים משנאך ד' השגה ובתקוממין חתקוטע ועי' רומן וירדפס, וצוה אפי' מ"ש ברוך אברהם לק"ל עליון קונה שמים וארץ (עיין קושית ב') וכמוכח דמשעת קנין שמים וארץ דהיינו משעת צריאתם, הוקבע ברכה זו אליו ונכתב בן בספר תולדות האדם, ועי' פרע שבת זה דקונה שמים וארץ דוקא.

ועד"ן אפי' הכפל אס מחוט ועד שרוך נעל ואס אקח מכל אשר לך (עיין קושית ז') ואפשר דאח"כ דיבר בן למנך סדום ורמז עוד בדבריו גם על העתיד, ומ"ש אס מחוט ועד שרוך נעל כוונת דבריו סובבים אל מלך סדום במלחמה זו, והוסף עוד לומר ואס אקח, מכלי אשר לך, דגם לעתיד לא אקח מחלקך שהוא חלק בס"מ, דלא לכם ולנו לבנות בית לאלקינו, ואין רצוני ברכוש שהוא ממקורות העומתא לשחק אותו לדבר שבקדושה, ומה שפי' רש"י ז"ל וא"ת לתת לי מבית גנזך לא אקח, אפשר דקאי על העתיד שיביאו האומות"ע אלוצותיהם בית ד' ומנחה למנך המשיח, ועל אותה שעה אמר גי"כ ארע"כ שלא אקבל מרשעים לשחק רכושם אל הקדושה, עוד אפי' מ"ש ארע"כ ואס אקח מכל אשר לך, פי' שלא אקח ממך כלום קודם הזמן של ירושת הארץ, וזו הצעתה על דורות העתידים, ועי' כפל דבריו ואמר אס מחוט ועד שרוך נעל על רכוש מלחמה זו, והוסף לומר ואס אקח מכל אשר לך לדורות, עד כי יצא הזמן לביצוע הארץ, וזכו פי' דברי ר' נחמן' במדרש דאמר עשן שצובע ודלים הרימוותי ודי מלשון שצובע עיי"ש, שקיבץ עליו ועל ארעו בחומר שצובע שלא ליקח את הארץ קודם הזמן המוגבל מתחת יו', כמבואר בדברי"ל שכתביו הקב"ה את ישראל על ככה, וצוה יבואר מיד במדרש שוח"ע (ס' כ"ד) מי ועלם צוה ד' זה אברהם עיין שם שדרשו כל הפרשה על ארע"כ ולא נשע ונמרה הרימוותי ודי אל ד' עכ"ד במדרש,

ויס שני בלבד, דכ יספיק לדמות עננחם, עפימ"ש הרמב"ן ז"ל (הוצא לעיני) כי מעת היות צין השמשות יתשצ כיום מחר, ועי' יתחיל ענין כל יום קודם לו מעט כאשר נולד אברהם בלחץ השני עיי"ש, והכח הצעתה ארץ ישראל לשאל לחא"מ נאמר, ועי' צבריהם יום שני כבר נרמז זכות ירושת הארץ לישראל עתה ומנחה, וא"ש כיום המדרש לתת לכם נחלת גוים בגיד לכם כל הדורות, ר"ל המאורעות של כל הדורות שנכתבו בספרה דאדם קדמאח וגרמזו צפ' בראשית, והוקבע שם זמן ירושת הארץ לישראל, ונכתב צוה עננחם של שרי האומות"ע, ולעתיד יתגלה לעיניו שכל המאורעות של כל הדורות כבר היו כתובים בתיב"ס ובספר תולדות אדם, ועי' שפי' ק"ו הישגה משה אליהם בשבוי את שבותיהם לעיניהם אמר ד', כי אז יראו ייבצו שכל כבר נכתב בתיב"ס, וצב"ל אפי' סמיכות החורב להיות נעוץ סופה לתחלתה, ולכל הוד החזקה ולכל המורה הגדול אשר עשה משה ב' הכל לעיני כל ישראל, שראו והשיגו שכל זה הוקבע עתה וזמנו מצרע"שית ברא אלקים ובשעת ימי הצריחה ונכתב בספר תולדות אדם, וישראל שצאותו הדור דיעה השיגו הנרמז בשעת ימי הצריחה ובספר תולדות אדם וכו'.

נחזור לביאור פרשתנו ויהי זימני אמרפל וגו', שדרשבו חז"ל על העתיד, אמרפל זו צבל וכו' כדלעומד זו מדי וכו', ופירשבו על הד' מלכויות ומה שיארע לישראל על ידם, וא"ש מ"ש בכתוב ויהי שמעמעותו צבצר, שכי' כבר הוקבע בשעת ימי בראשית ונכתב בספרה דאדם קדמאח, ואין כל חדש תחת השמש אלא כבר ה'. לעולמים וכו' בנה מתחת הצריחה, ויתורץ קושיה במדרש על מ"ש בכתוב ויבס וירדפס ובי יס אדם רודף הרגוס והוליל וירדפס זיכס (עיין קושית ד') אמנם כל הפרשה ירמזו על מלחמת אברהם ועל מלחמת ישראל לעתיד בגאולה העתידה כמבואר בדברי"ל, ואפשר דזיכס קאי על מלחמת ארע"כ עם המלכים, וירדפס רומז על העתיד צעת בגאולה, שיתקיים ועל משיע"ס

כחצו ויתן לו מעשר מכל ולא הזכיר תרומה, דבתרומה לא נתן לו אלא הפרושים ושרפס משא"כ במעשר והבין.

עוד אפ"ל תירוצו על קושיא בגי' עימ"ד בגמ' דר"ס (לי"ב ע"ב) ח"ד זכרי' משום ר' ישמעאל ציקש הקב"ה להוילא כהונה משם, שגא' וכו' כהן לק"ל עליון, כיון שהקדים צרכה אצרכה לצרכה במקום, הוילא מאצרכה שגא' צורך אצרכה לק"ל עליון וגו' צורך ק"ל עליון עכ"ד בגמ', וכהו' מעשר מותר חף לזרים משא"כ תרומה אסורה לזרים, ולכן ויתן לו מעשר אצל תרומה לא נתן לו ואלו הפרושים ושרפס לעצמם.

עוד אפ"ל דברי המ"ד דעשאו תרומה עימ"ד במכילתא פ' יתרו ואתם חתיו לי ממלכת כהנים, מכאן אמרו ראוין היו כל ישראל לאכול בקדשים עד שלא עשו את העגל, משעשו את העגל נעלו מהם ונתנו לכהנים עכ"ל, ומבואר בספרי' דלעמוד אחר שיתקן חטא העגל יחזיר הדבר לקדמותו להיות כל ישראל כהנים, ולבאור ח"כ ח"ד יתנו תרומה ומי יתן למי, ואפשר שגא' יפריש ויחללו כדון מעשר שני, או אפשר שהגרים גרורים שידבקו בישראל, כהם יפרישו תרומה מנחלתם ויתנו לישראל, ולפי"ז לעמוד יקבלו תרומה מאומה"ע, והבאנו לעיל דברי רז"ל דכל המחנות שקבלו אומה"ע מישראל, עתידים הם להחזיק לעמוד למלך המשיח, ומעמד כמ"כ הכרוב הזה שכבר זכה בהם אלהים והחזירם לידם, עתידים הם להחזיק לישראל לעיל, ואלו ע"ז רמז אלהים שעשאו תרומה, דאף שלא ראה ליעקב לעצמו, אצל עתידים הם להחזיק לישראל לעיל ויחיו תרומה.

ואפ"ל דברי המדרש בגי' (הוצא בקושיא ח') וד' צורך את אצרכה בכל צרכות ויתן לו מעשר מכל, וכן יתכן ויעקב זכו לצרכה מכל כל צרכות ויתן לו מעשר מכל, ויתבאר עפ"י הבחי' בגי' שאח"כ וזו ה"י מוכה המעשר ליתבה מרכוש סודם,

ואח"י כמ"ד דעשאו שבעה ודרים הרימותי מלשון שבעה, שבעה אלהים שלא יקח חלק ישראל לפני חזקן.

ועתה נבוא לפרש מהמכ"כ ויתן לו מעשר מכל ולבאור הו"ל להקדים תרומה (עיון קושיא ו') ולמה לא הזכיר הכתוב תרומה כלל, ואגב נבאר דברי המדרש ר' יהודה אומר עשאו תרומה (עיון קושיא ע') ויתבאר בהקדם מ"ש ק"ל הישמח משה אלהים דקו"ל הו"ל מן הכהן ומן הגויים כרי אלו שני, ומ"מ עוב וישר לעשות לפניו משורת הדון ולהחזיר כדאח"כ צבי"ד (דף כ"ד ע"א) וכהו' קיים אלהים כל המלות אפי' דרבנן כאמרו"ל, ובדליא שקיים גם מלות מעשר כספים, ובנידון זה חישב אצרכה ח"ד לעשות, אם לא יחזיר כרי ממדת חסידות ראו' להחזיר, ואם יחזיר ח"ד יבעל מלות מעשר בשביל מדת חסידות, הלא כיון שמן הדון הוא שלו כבר נחתיב במעשר וכו', וכו' עולה על הדעת דמ"מ המעשר יגבה והשאר יחזיר וזו צוה מדת חסידות, אצל אלהים לא עשה כן אלא נתן מעשר משלו למלכי זקן והחזיר הכל למלך סודם, ופי' ק"ל זל"ה צוה מהמכ"כ ולא תאמר אני העשרתי את אצרכה, שלא חלק ממך כלום אפי' כדי המעשר, שהמעשר שהיה סיבה להעשר גם זה לא אכזה מרכושך. כדי שלא תאמר אני העשרתי עימ"ד.

והשתא נחזי א"ן דכא חתה מעשר ה"י אלהים יכול להפריש משלו כג"ל, דלא צעין מן המוקף ויכול להפריש מן הטבור על הטמא, משא"כ תרומה צעין מן המוקף ואין רשאי להפריש מן הטבור על הטמא, וא"כ לא ה"י יכול אלהים לתרום משלו, וצב"ח ה"י נר"ד להפריש התרומה מרכוש סודם, דעיון שמן הדון הם שלו כבר נחתיבו בתרומה, ולא ה"י יכול להחזירם למלך סודם ולהפקיען מדון תרומה. ואלו זכו פי' במ"ד דעשאו תרומה שמרכוש סודם הו"ל והפריש תרומה ולא כמו שעשה בהפרשת המעשר, אמנם תרומה זו לא ה"י יכול ליתבה למלכי זקן, כי תרומה עומה ביחוד ועוונה שריפה, וע"כ

זה ד' קוינו לו וגו', שאז יתנו ישראל לבח"י השגב והתגלות גדולה יותר ממנו שזכו בקרי"ם, ואח"כ במדרש מנין לתהי"מ מן החורב שנה' אז ישיר משה, שר לא נאמר חלל ישיר, דלכך נכתב בלשון עתיד לרמוז על שירת העתיד, ואפשר דכמו"כ מ"ש ואנוכי וארוממנו בלשון עתיד ירמוז על שירת העתיד, ובדבריו פ' בשנה (שנצבים תשכ"ז) בארנו מ"ש אז ישיר, אז הוא לשון עבר וישיר לשון עתיד, כי משרעים השיג עוד בגאולה ובחיותו, ואמר שירם כי נאמרה בחיים שיאמרו ישראל לע"ל, וכו' מדבק א"ע בצו"ת חי עלמין, דאלו יתי בעבר והעתיד בכל דרגה ח', וע"כ אמר שירם מיד בבחי' העתיד, וכמו"כ אפ"ל באשעים ששגב בחי' גאולה העתידה ומלחמה המלכים ירמוז על גאולה העתידה כמבואר במד"ר בג"ל. ואמר עליו שירם בבחי' העתיד, וז"ש במד"ר בג"ל הרימותי ידו אל ד' עשאו שירם ביד מה דאח' אמר זה קלי ואטורו חלקי אצו וארוממנו, ברומז אל בחי' העתיד, ובבחי' זאת אמר שירם, על הכלה ומלחמה המלכים וכו'.

וקושי'ת המפרשים בג"ל דלמה שאל אשעים חות על ירושת הארץ, ועל הבטחת הזרע לא שאל חות, אפשר ליישב עפ"י המכילתא פ' יתרו שלשה דברים נתנו על תנאי ארץ ישראל בית המקדש ומלכות בית דוד, וא"ש דע"כ חש אשעים צירושת הארץ פן יגרשו חטאו או חטא זרעו למושב מהם כדברי הרמב"ן ז"ל, משא"כ בהבטחת הזרע דלא נאמרה על תנאי לא שאל חות עליו (ומתוך קושיא י') ולפי פ"י השגי' שגרשי ז"ל לא שאל חות, חלל אמר לפניו רבשיע הודיעני בזה"כ זכות ותיקוניו בך, ח"ל הקצ"ב בזכות הקרנות עגל משולש ועז משולש כולם רומזים אל הקרנות כמ"ש רש"י ז"ל, וסיוס במאמר וירד בעיט על הכפרים וישב אותם אפרס, פרשי רומז שיצא דוד לבלותם ואין מיתוס אותם מן השמים עד שיצא מלך המשיח, גם בזה יש תשובה על שאלתו בזה"כ זכות, עיניו"ד בליקוט וכו' לכו למשמרת שזכות נעורא יגאלו ישראל לעתיד, פ"י שימתינו על זמן בגאולה ולא ידחק

חלל הפרשן משלו כג"ל, ובהו אמר"ל עשר בשביל שחמשה, ולפי הפשוטו זוכין בזכות המעשר להתבדך בשפט עשירות צעו"כ, אמנם בודאי שמסגולת המלו' לזכות על ידכ עשירות מרצ טוב האופן לעו"כ, ובדוקים חין מאוויס ותשוקתם אל העשירות הגשמיות, כ"א אל הרוחניות הנמשך מעשיית המלו' לזכות מזיו השכינה, ובהו חס' הו' אשעים מפרים המעשר מרכוש סדום אש"פ שמדינה חס' שלו כג"ל חלל מ"מ לפי שמקורו נמכסי אומ"כ, חולו לא הו' נא בשכרו כ"א לעשירות עו"כ, דכל מקורם ושושנם אינו רק צעו"כ, חולם לפי שכפרים המעשר משלו מחלק הקדושה, וזה לעשירות צעו"כ מעין בעו"כ, ואמר ז"ל בגמ' צ"ב (דף ט"ז ע"ב) שלשה העשיון הקצ"ב צעו"כ מעין עו"כ, חלו כן אברהם יצחק ויעקב, אברהם דכתיב צ"י בכל, יצחק דכתיב צ"י מכל, יעקב דכתיב צ"י כל, פרש"י כל משמע שלא חסרו שום טובה עכ"ל, ר"ל כוונתו דצעו"כ חין הטובה בשלימות, ומדאמר הכתוב גבי יעקב וכו' יש לי כל וכן באורך, משמע שלא חסרו משלימות הטובה ע"כ, נשמע מיהם שהעשיון הקצ"ב צעו"כ מעין עו"כ, דח"כ לא יאוויר שלימות, ובהו יצא דברי המדרש בג"ל שזכו האבות"ק לזרעה בכל מכל כל, דהיינו שהעשיון הקצ"ב צעו"כ מעין עו"כ, וזה חס' ב"י בזכות ויתן לו מעשר מכל וסגולה המעשר להמעשר צעו"כ, ולפי שכפרים משלו שבי' כולו מחלק הרוחניות והקדושה, נא בשכרו מידה כנגד מידה לזכות מעין עו"כ צעו"כ וכו'.

ואפ"ר דברי רבנן שצמדרש בג"ל, הרימותי ידו אל ד' עשאו שירם ביד מה דאח' אמר זה קלי ואטורו חלקי אצו וארוממנו, ויתבאר עפ"י המדרש בג"ל דמלחמה המלכים וכל הפרשה כולה רומז אל העתיד, וכבר בארנו לעיל דאשעים רמו בדבריו ובצעותיו אל העתיד, ואל עת' גאולה הנלחמות, ואמר"ל במד"ר פ' בשנה (פכ"ב סע"ו) אמר לכם הקצ"ב לישראל צעו"כ אמרתם לפני פטם ח' זה חלל, חלל לע"ל חס' אומרים אותו דבר צ"י פעמים, שנאמר ואמר ביום ההוא הכה חלקאו זה וגו'

ליצור כי"א בלשון אל הארץ אשר ארץ, אמנם
בנסיון האחרון שכבר החזיק אלמתי בארץ ע"י
הליכתו שחבא נוחה ליכבש לבניו כמחז"ל, וע"י
עשרה נסיונות שעתיד בהם הכין כח זכות לבניו
שיזכו בירושם הארץ, וע"י שם גילה לו הקב"ה הארץ
בצחי' דיבור אל הארץ אשר אומר אליך (ומתוך
קושיא א').

ובזה יתבאר מאמר ר' לוי שבמדרש (כ"ל קושיא
(ב') כשכח אומר אל ארץ המור' בוי השני'
חציבה יותר, עפ"י"ש רש"י ז"ל בפירושו על המדרש
(בפ' וירא) דשמע דכשני' חציבה יותר ממה שפירש
לו במקום, ולא עשה כן בראשונה חלל אומר לו אל
הארץ אשר ארץ, ולדרכו יתבאר הכוונה דבנסיון
הראשון לא גילה לו הארץ כי"א בצחי' ראי' וצוה
אבל בנסיון האחרון גילה בצחי' דבור שכי' מכרתם
ואין מקום לנחמתי' לקטרג עוד על זכות ירושת
הארץ, וע"י ממ"ש אל הר המור' וגילה לו המקום
שמע ששני' חציבה יותר, ובכן.

*

ואעשך לגוי גדול במד"ר אומר לו ומנח לא העמדת
ע' אומות, אומר לו הקב"ה אותך אומה שכחוב
בו כי מי גוי גדול אני מעמיד ממך עש"ד המדרש,
ופי' המפרשים דברכה זו מזכירה לישראל לבד, דע"י
התורה נבדלו לגוי גדול כדאיתא בתנחומא, אמנם
הקשה ביפ"ת ז"ל דגמי ישמעאל נמי כחוב ומחזיו
לגוי גדול, ואכתי אין דברכה מזכירה לישראל לבד
ע"י"ש חירונו, ואפשר לחלק בפשטות דכאן כחוב
ואעשך לגוי גדול משמעותו שפעם אחת לגוי גדול,
אבל בישמעאל כחוב ומחזיו לגוי גדול, ולא יתכן
שם נחמה זאת אם יש מקבל, ולמי יתן הקב"ה את
ישמעאל, אולם מבורר בדבריהם ז"ל, שלעתיד יבניע
הקב"ה את ישמעאל תחת ישראל, ואולי אכן הכוונה
ומחזיו לגוי גדול שאין את ישמעאל לרע ואין
ויעקב הקוראים גוי גדול ע"י זכות קבלת התורה,
ולפי"ז גוי גדול האומר שם ג"כ מוסב על ישראל,
וכס' בפרש"י קוראים גוי גדול.

את קצן ליקח את הארץ קודם הזמן, וזה רמז אליו
ית' בחזון המראה וישב אותם ארצם (ומתוך קושיא
י"א), ויתבאר עוד להלן בדברנו באריכות וע"י"ש.

ולדרבנו אפ"ל קושיא הרמב"ן ז"ל ב"ל ע"פ
ומתוך לגוי' וגו' פרש"י ישראל ואדום, דא"ר
יתכן שיבשרכו בעת ברית המילה על עשו, וזכור אינו
מקיים המילה ולא נאמר' עלי ע"כ קושיא, ואפ"ל
דכעצמה זו על העתיד נאמרה, עפ"י"ש הרמ"ע
מפאנו זל"ה לפרש הפסוק ויחפרו ויבדדו וידעו כי
אתה ד' שמך לבדך וגו', ולכאורה אחר שיבדדו איך
ידעו, ופי' דכעצמה על הנהי"ק במהי' אותם, ואחרי
שברשעים יבדדו, ישאר הנהי"ק אשר הי' בקרבם
בשבי', וילאו ממאסרם לחיים הנאחזים, וזה ידעו
כי אתה ד' שמך לבדך וגו' עכ"ל ז"ל, וכמ"כ
אפ"ל דכעצמה זו ומתוך לגוי' שפרש"י על ישראל
ואדום הכוונה על השמנות הקדושות שהם בצחי'
שבי' בדרום ועשו, כגון נשמת ר"מ ושמי' ואבטליון
ועוד, ולעתיד אחר שיבדדו אדום ועשו ילאו כל
הנהי"ק ממאסרם ויטערו אל כלליות קדושת עס
ישראל, וזהו הנרמז בכעצמה ומתוך לגוי' ישראל
ואדום עפ"י"ד רש"י ז"ל, (ומתוך קושיא י"ב).

נחזור על הראשונות ליישב הדקדוקים שנתחילת
הפרשה כך כך וגו' אל הארץ אשר ארץ (עין
קושיא א'), ואפשר דכפל בלשון כך כך ירמזן כך
ולא לאחרים, דע"י הליכה זכר והחזיק בירושם הארץ,
כמאמ"כ קום הכה"ל בארץ לארצה ולרצה כי כך
אחננה, ודרשו חז"ל במס' ביב' (דף ק' ע"א) שקנה
מקום הילוכו וע"י"ש, ומעשה לא יכו' מקום לשני
אומה"ע לקטרג על זכות ירושת הארץ לישראל, ואמר
לו אל הארץ אשר ארץ, שכי' הכעצמה בצחי' ראי'
לבד, ובראה לו בצחי' נצוה ונספרא דאדם קדמא
דזכות ירושת הארץ הוא לישראל, אבל לא גילה לו
הארץ בצחי' דיבור, ובעצם משום דיבורו ית'
מכרתם משא"כ ראיתי הנצוה כידוע, וכך מילתא
דירושם הארץ תלוי בצחירה ובחלוי המעשים מבורר
בדברי רי"ל ע"כ לא נאמרה אליו הכעצמה זו בצחי'.

ומחמת הכהם שמכה השי"ת אותם, שהם נעשים בכלים וגבורים להקדש עם שמים צעולם, אלא שהאמות הם ערלי לב להבין בעוצות המגע אליהם ע"י הכחות עישי"ד ואיתא בפרד"א ח"ל בשאין ישראל עושים רצונו של מקום, אז הגשמים ע"י עניים וכו', אבל כשעושים רצונו של מקום אז הגשמים באים בלא עניים כדכתיב כאשר ירד הגשם והשגל מן השמים וכו' עכ"ל, ולפי"ז לעתיד כשיבאו ישראל לשלימות המעולה והתמידות, לא יהי' נזק עוד בעניים ויתבטלו ויכלו לגמר, ואולי כוונת המשל בעניים לתן סימן זמן, שכשיכלו העניים מן העולם דהיינו צעת שלימות החקוק, אז גם בני ישמעאל יכלו, שלא יהי' נזק עוד לקיומם לעוצת ישראל, לא לעטם בגלות ולא לעטם הק"י כר"ל, ואז יתבטלו ע"י כח הקדושה של מלך המשיח ויתקדש ש"ש ע"י חיבורם בבחי' הקדו"ל זל"ה, ח"ש שנים עשר נשואים ויליד גוי ודרשו ז"ל נשואם כתיב חסר שיכלו כעניים, זה יהי' לעתיד, ואז יתקיים בהם ויתחוו לגוי גדול, שיתוסף להם חיות וגדולה ע"י שיתקדש ש"ש על ידיהם, אבל כ"י שקיימים בעולם לא יחבו להיות גוי גדול, משא"כ בישראל יתקיים ברכת גוי גדול ביהוים קיימים נאחיים ע"י מתן תורה, ח"ש הקציה לאש"ה ואעשך לגוי גדול לשון עשי' ותקון לקיום נחמ, וספיר הוי הברכה מצוררת לישראל בלבד.

*

בפרד"ש רבה ויהי ברכה, קרי ב' ברכה, מה ברכה זו מטבת את העומאים, אף את מקרב רחוקים ומטבתם לאביהם שבשמים עכ"ד המדרש, וז"ל שבו"א ח"ל הפסוק מפשטו לגמרי, וכלל אית לן דהדרש נר"ק שיתקשר עם הבנת פשוטו של מקרא, ואפ"ל עפי' המצבור בספ"ק גסיון העושר גדול יותר מנסיון העוני, אמנם זהו רק בעושר שזכה בה האדם עפי' מזלו וכפי מערכת השמים, זה יוכל להיות שמור לבעלו לרעה ח"י אם לא יוכל עמוד בנסיון, אבל בעושר הכהם ע"י ברכת ד' ית"ש, מאתו ית' לא תלא סיבת רעה לעולם, ולא יזיק העשירות וימנעו מעצות השי"ת, וברכת ד' היא

ואפ"ל עוד עפי"ד הכו"א זל"ה צ"י בהעלותך מה שהתפלל אש"ה לו ישמעאל יהי' לפניך, אף שהגיע בנבואה וידע שעתיד ישמעאל להרע לישראל, ויוצן עפי"ד צ"ד (פ' מ"ד כ"א) דה"א צידר את הגלויות לבניו ובחר יותר בעושה הגלויות ולא בעושה גהים עיי"ש, וע"כ בנבואה תפלה שהתפלל על ישראל הכנים אותם מחשבה, דאף שעתיד להרע לישראל מוטב שיסבלו עול הגלות והתפלל שיחי' וינאלו מעונם גיהנם עכ"ד ז"ל, ועיין בדברנו לעיל שפירשו עוד עפי"ד האגדה דכלה זל"ה דמהללחת ישמעאל וגדולתו נמשך חסד ועוצה לישראל, אפי' אם לא יהי' להם זכות ח"י, אש"כ מגיע להם ע"י מדה הק"י היתן לדרוש עפי' החורב, ביינו ק"י מהללחת ישמעאל וגדולתו שאין להם שום זכות כלל, והקצ"ה עושה להם רק למען הצרכים שהם זרעו, ומכ"ש שנגיע לזרע ותחן עיי"ש, ובזה פירשו דע"כ התפלל אש"ה לו ישמעאל יהי' לפניך, אף שידע ובהי' ברשעתו, אבל כיון צ"י לעוצת ישראל והללחם, כשלא יהי' זכותם מספקת ח"י, יהי' גשפע להם ממדה הק"י ע"י הללחם ישמעאל וגדולתו וצ"ה אפ"ל ויתחוו לגוי גדול, ר"ל שאין את ישמעאל לתכלית ולעוצת ישראל שנקראים גוי גדול ע"י זכות קבלת החורב.

ואפ"ל עוד דלכאורה צ"ב דרשתם ז"ל עכ"פ שנים עשר נשואים ויליד גוי כעניים וכלו, ואיך אמר אח"כ ויתחוו לגוי גדול, וה"ל כסתירה מיינו' וכו', ואם ר"ל הכוונה דמתחלה יהיו לגוי גדול ולבסוף צעת גאולה העתידה כעניים וכלו, א"כ הו"ל להקדים ויתחוו לגוי גדול, ומ"ע איתרו הכתוב, ואיך יתכן שלאחר שיכלו כעניים יהיו לגוי גדול, גם צ"ב למד המשילם בעניים דוקא ומכו' נזק בהמשל ויספיק הצעתם כליוסם אף בלי משל, ויתבאר הענין בהקדם דברי הקדושה לוי זל"ה צ"י חולדות לפרש הכתוב ועל חרצך חחי, פי' כשיצאו עליך מכות חרצ וחרג ואבדן אז תחי', והיינו שתתעלה עיי"ש שיבוא קידוש השם על ידך עיי"ש, ובפ' שמות עכ"פ לכה ואשלחך וגו', האריך לבאר גודל ההועלת המגיע לרשעים

רמז ע"ז והאיש אשר הוא עבדך ונדרך לא הו',
ר"ל לפי שלא היה נדרך, וסיבת הדרך מנעמת כח
העברה ועבודת השמים, ולא היה חלשים מחיורה
שלא יתמעט בסיבת הדרך מעבודת הבורא, והבחינה
הקצרה והי' ברכה וכדעתם קרי צי' צריכה, שהיא
מקרה רחוקים ומעבדים לאביהם בשמים, ולא רק
שלא תתמעט מעבודתו ית' בסיבת הדרך, אלא עוד
חוסף ותרכה ע"י שחקר הרחוקים להכניסם תחת
כפי השכינה, וזהו יתבאר קישור דברי המדרש
שלמדו מכלל הדרך דאסור לקבל עול מ"ש כשהוא
מחל, וסיבת הדרך והכליבה מנעמת מעבודת
השמים ומנוגעת כחומר, והוא מזהבך לחלשים
לברכה שלא יתמעט מעבודת השמים בסיבת הדרך,
מכלל דוולת הכעסה זו ענע הדרך מנוגעת שלימות
העבודה והכן.

עוד אפ"ל דברי המדרש ה"ל בהקדם מ"ש בספר
החיים (מאחיו של מהר"ל מפרעא זל"ה, לפרש
דברי הש"ס חולין (דף ז' ע"א) ברפצ"י שהלך במאות
פדיון שביון ונקרע הכור לפניו, ואמר רב יוסף
כמה גפית גברא ממשה ושתין רבון וכו', ויש
להקשות דחלילה להאמין שרפצ"י שלא הגיע לכלל
נצואה, והי' עדיף ממשה אשר הכחז מעיד עליו
שלא קם כמשה עוד, ע"כ נראה צעירי שיש הפרש
גדול בין לזיק או נציא העושה גם לאורך עממו,
ובין העושה גם לאורך הלל אחרים, כי מי שעושה
גם לאורך עממו אין כחן שום מונע, אבל העושה גם
לאורך הלל אחרים יש כחן מונע מלד המקבל, ומשה
רבינו ע"ה קרע את הכס לם' רצוא אע"פ שהמרו על
הים בים סוף והי' עמהם פסל מיכה, והי' שם
מניעות הרבה מאנשים הרבה, ואפ"ה גברו על
משה עמד והכניע להלל את שמים רצוא איש שלא
היו ראויים לגם, וזהו גשאר זכותו של משה ס' רצוא
פעמים יותר מזכותו של ר' פנחס בן יאיר וכו'
עכ"ל, אמנם במרוצת העושה את החומר הדרבה
זכות הרבים מסייעתן להגדיל זכותם יותר מכפי
המגיע לתשבון כל יחיד בנ"ע, ובמ"ש רש"י צפ'
בתקנתו ע"ה ורדפו מכס חמשה מאה ומהל מכס

תעשיר ולא חוסף ענע עמה עבד"ק, והנה חלשים
עד עכשיו סבל רדיפות ועניות כמבואר בדר"ל,
ועכשיו שהבחינו ית' ואנרכך בממון ואגדלה שמך
והי' ברכה, הי' חלשים מפחד מהעשירות ורוב גדולה
שלא ימנעו אותו מעבודתו ית', ע"כ הבחינו ית'
והי' ברכה ודרש ח"ל קרי צי' צריכה וכו', שלא
רק שלא יזיק לך כח הברכה, אלא עוד יחוסף לך
על ידו כח עברה בצריכה זו שמעברת את העמאים,
ואף אחר הבה מקרה רחוקים ומעבדים לאביהם
בשמים.

אז"ל עפ"י שדרש ז"ל במד"ר עכ"פ והי' ברכה,
ח"ל הקצרה לחלשים עד כאן בייתי זקוק
לברך את עולמי, מכאן ואילך ברי הברכות מסורות
לך, למאן דחזי לך למברכא בריך, ואפשר שהי' חלשים
מפחד שחם הוא יברך אחרים בעשירות וגדולה, שלא
ינמח מזה קלקול ע"י שלא יוכלו המבצרים לעמוד
בנסיון העושה, כי רק ברכת ד' לא חוסף ענע עמה
ולא יבוא בסיבתה רעה לעולם כנ"ל, משא"כ ברכת
בשר ודם, ע"כ הבחינו ית' שצ"ל ברכה כח הברכה שאני
מוסר בידך, אני גותן לך ג"כ כח העברה והי' ברכה
בצריכה שמעברת את העמאים, ולכל אשר תברך
בעשירות וגדולה תשפיע עליו ג"כ כח העברה, ולא
יזיק לו העשירות כלל לעבודת השמים, אלא עוד
יוסף לו כח עברה, ולפי"ז מקושר הדרש עם הבנת
פשוטו שהוא ברכה כמשמעו, ור"ל שהברכה הי' ברכה
בצריכה ויוסף כח העברה, וכידוע שצ"מ שאמרו
ז"ל אל תקרי שיהם אמתים וקיימים והכן.

ואפ"ר עוד בהקדם דברי המדרש תנחומא ויאמר
ד' אל אברהם לך לך, ילמדו רביו אדם מישאל
מכו שיקבל עליו עול מלכות שמים כשהוא מחלך,
רב אידו ורב הונא צעיר ר"י ור"י צעיר שמואל אחי
אסור לקבל עליו עומ"ש כשהוא מחלך וכו' ונ"ב
קישור הלכה זו לכאן, ואפ"ל עפ"י שפרש"י ז"ל
בפירושו על המדרש, במ"ש שהדרך מנעמת את השם
ר"ל מעבודת השמים שאינו יכול לעסוק במנות בדרך,
כאדם שיחש בשל' צדוה עכ"ד ז"ל, ובספר"ק כחזו

מאותו ית' שזו הוצרך להחלחל עבודתם להרגילם לעשות בשביל קבלת השכר, (ענין צארכות דבריו לעיל), וזהו יתבאר קישור דברי המדרש והצרכך בממון והגדלה שמך וכו', ולכאורה מה צורך ה' לאתע"ה צרכות האלה, לז"ל וכו' צרכה כצרכה וכו' שחבא מקרב רחוקים ומטהרם לאציהם ששמים, וכדי לחנכם בהחלחל בעבודה הוצרך לו כל אלה כו"ל.

עוד אפ"ל עפ"י שדרשו חז"ל ב"מ וכו' צבויותו יחא, והנה הצרכה אציו גיור הצרכה גרים וכן יתחן ויעקב, אצל בכל זה צירידתם למארים לא היו כ"א ע' נפש יעקב ויואלו יריכו בלנד, ולא ה' אף ח' מכל אלו הגרים שנתגיירו, שכולם מתו או נשאו צארכך כנען, וסבב ד' ככה כדי שחבא השתלשלות עם ישראל שיאלו מיוזרי מלרים כולם זרע עבוד צרך ד' זרע הצרכה יתחן ויעקב, ולא יתערב בהם זרע פסול מאומה אחרת, ואפשר לפרש צבויות המדרש וכו' צרכה קרי צ' צרכה שחבא מקרב רחוקים ומטהרם לאציהם ששמים אצל בכל זאת וכו' צרכה צבויותך חבא, ויהי' השתלשלות אומה ישראלית מזרע הצרכה יתחן ויעקב בלנד, ולא יתערב בהם זרע פסול מאומה אחרת אשרי העם שכלה לו.

*

ויעבור אצרה צארכך עד מקום שם וגו' וכנעני אז צארכך, פרש"י ז"ל ה' הולך וכובש את א"י מזרעו של שם, שצחקו של שם נפלה כשחלק נח את הארץ לבניו שגא' ומלכי דק מלך שלם, לפיכך ויאמר ד' אל אצרה לזרעך אתן את הארץ הזאת, עתיד אני להחזירה לבניך שהם מזרעו של שם, והקשה המזרחי ז"ל דהו סותר מה שפרש"י צפ' שלם עכ"פ וחצרון שצב שנים נצנחה וגו', וכן איתא בגמ' בחובות (דף קי"ב ע"א) מאי נצנחה וכו' אפשר אדם צונה בית לבנו קטן קודם שיצנה לבנו גדול שנאמר ובני חם כוש ומלרים ופוט וכנען וכו', הרי מצוה צחקו של חם נפלה ארץ ישראל, ותיקן הרמ"ם ז"ל ואלגדות חלוקים הם, ורש"י ז"ל הביא

רצנה וירדפו, וכי כך הוא השבטון וכו', אלא חינו דומה מועטין העושין את הכורס: למרצין העושין את הכורס עכ"ל, וזהו יתבאר דברי המדרש כ"ל, דהנה כאלו הצבויות ית' לאתע"ה ואשעך לגוי גדול ואצרכך וגו', ומעתה ה' מקום לאתע"ה לחשוד שמה וכו' רציו העם סיבה למעט כח ההשפעה, כי מאוי שיהא צביו העם גם אנשים שאינם מקיימין התורה"ק ועוצרין על רצונו ית' ח"ו ואלו מועטין כח הזכות וההשפעה של הרבים מולד שאינם ראוים לקבלת מ"ש בספר החיים כ"ל, ע"כ הצבויות הקצ"ה וכו' צרכה קרי צ' צרכה וכו', שחבא מקרב רחוקים ומטהרם לאציהם ששמים, ובאופן זה יתקיים ואשעך לגוי גדול למעליהם שיגדל זכות המרצון העושין.

ואפ"ר עוד. דהנה הצבויות ית' לאתע"ה על הממון ועל השם, כאלמז"ל ואצרכך בממון וכתבו והגדלה שמך, ולכאורה מה צורך ה' לאתע"ה צרכה זו, וכי ה' חומד ממון או מתאו' אל הגדולה, וח"ו לדמות כאלה על אתע"ה מנחם ביוריס, אמנם פירשו לעיל עפ"י הרמב"ם ז"ל בסוף ה' חשוכה (ה"ה) וז"ל אמרו חכמים לעולם יעסוק אדם בחורב אפי' שלא לשמה, שמתוך שלא לשמה בא לשמה, לפיכך כשנלמדו את הקטנים ועמי הארץ, אין מלמדין אותן אלא לעבוד מיראה וכדי לקבל שכר, עד שחצרה דעתן ויעבדוהו מאהבה עכ"ל, וזהו פי' ק"ז ביועב לב זל"ה תומכ"י למען אשר יזו את צביו ואת ציתו אחריו ותמרו דרך ד' למען הביא ד' על הצרכה את אשר דבר עליו, דאף שאתע"ה צעמוותו עבד מאהבה, על כל זה כשצ"ה לבניו וציתו, ליום למען הביא ד' וגו' שזה בשביל קבלת פרס, וכדי להרגילם לעבודה עד שיצוהו לעבוד מאהבה עבודה תמה ושלמה עכ"ל"ק, והנה האצורה"ק כולם גיורי גרים, ובהחלחל העבודה צריך ללמדם לעשות ע"מ לקבל שכר עד שחצרה דעתן כ"ל, וע"כ ה' הכרח להראות להם מהטובות של עובד"ה שהקצ"ה משלם לשומרי מצוותיו, ולעטם זה צירכו הקצ"ה לאתע"ה בממון ושיגדל שמו צעולם, כדי שיוכל לקרב ולהמשיך נפשות רבים תחת כנפי השכינה, ע"י שיראו שכרם של שומרי

משיח לדקנו לא יהי להם פתחון פה לפניו, כמ"ש הרמב"ם ז"ל בציצית תימן ה"ל, שיבהלו כל מלכי ארץ משמעו וישימו ידם לפיהם, ויהיו נכנעים לפני ישראל וכו', יעיי"ש, וכל טעמם ילייור רק על ירושה ראשונה ושני' צמינו עזרא, שלא ב"י הכיבוש נלחי ובשלימות, ועדיין ב"י החורבן והגלות מעומד לבוא, והיינו לפי שלא הביג הזמן עדיין לירושה הנלחית ותקון השלם, וע"כ אומה"ע מערערים על ירושה הארץ לישראל, וכמבואר בגמ' דסוכה"רין (דף י"א ע"א) בדומן בית שני בוא בני אפריקס לרין עם ישראל לפני אלכסנדרוס מוקדן ואמרין ארץ כנען שלנו היא, דכתיב ארץ כנען לגבולותי, וכנען אבובין דבני חניני, פרש"י דלכך ארעא קרי ארץ כנען ואחם ירשם אותה שלא כדון דשלנו הוא עכ"ל, כתיב מבואר בגמ' שם דיביאו ראי' לטעמם מן החורבן, מדקראחו החורבן כנע"מ ארץ כנען ע"ש כנען, ע"כ יעירו לומר דהארץ כנע"מ ארץ כנען ע"ש כנען, ע"כ יעירו לומר דהארץ כנע"מ ארץ כנען ע"ש כנען, ע"כ

אמנם הטעם מה שנקרא הארץ צהוב"ק כנע"מ ארץ כנען, לפי שלא זכינו עדיין לקדושת הארץ בצלמות, וקדושה ראשונה ושני' יש לה הפסק, אלא שראתה חכמתו יתברך שיש בהם חועלת ולורך לפי שעה, וע"כ שכתב ק"ו הישמח משה וזל"ה צ"י בשלח עכ"פ מכון לשבת, דהב' מקדשות שחורבו היו הכנה לבית השלישי מעשה ידי יולר, שכתב קדושת עבודת הקדוש אשר ב"י שם כמה מאות שנים, קתה הארץ גם היא כח רוחני ואיכות קדושה נפלאה, עדי תוכל לסבול קדושת הבית השלישי עכ"כ ז"ל, וכמו"כ אפ"ל בירושת הארץ קדושה ראשונה ושני', שהיו הכנה לקדושה הנפלאה שמהם אלו' כשיב"י בתקון השלם, ועד אותה הזמן נקרא ארץ כנען, וכתיב איתח צהוב"ק פ' נח (דף ע"ג ע"א) כד זכאין ישראל אקרי ארעא על שמא דא ארץ ישראל, כד לא זכו אקרי ארעא על שמא אחרא ארץ כנען עכ"ל, עכ"פ יסוד טעמם של בני כנען לערער על ירושת הארץ לישראל יהי מן החורבן ממה שקראחו חורבן ארץ כנען ע"ש כנען, והשיבו להם ישראל לדחות טעמם, מדכתיב ארור כנען עבד עבדים יהי' לאחיו, עבד שקנה נכסים

את שחיבן, אמנם קשה לומר שחלקו צמחיות, גם לא זכר פלוגתא זו בשום מקום, ובגמרא כחבו סתמא דחם צנה חצרין לכנען, הכי שבי' בחלקו וגורלו, וכאן כתב רש"י דבחלקו של שם נפלה הארץ כשחלק נח את הארץ לבניו, וז"כ להשוות דבריהם.

עוד קשה על פרש"י כאן, ומ"ש רש"י ז"ל דר"פ בראשית ח"ר יתחן לא ב"י קרי' להתחיל את החורבן אלא מהחדש הזה וכו' מ"ע פתח מנחלשית, וכו' שם ואמרין אומה"ע לטעום אחם כנענשם אריות ז' אומות, הם אומרים להם כל הארץ של הקב"ה הוא צהוב ונתנה לאשר ישר עיניו וכו', ולכאורה איך יכולים לומר על ישראל לטעום אחם, כיון דבחלקו של שם נפלה הארץ ואדרבה כנענים היוצאים זה המה הלסטים, כמו שפרש"י כאן שכתב אי' מזרעו של שם שנפלה בחלקו, גם מה טעם זה לדחות טענת אומה"ע, צמ"ש בראשית ונתנה להם ובראשו נפלה מהם ונתנה להם, והכי כל זולן יכול לטעון כן, ובעכ"פ שיש עוד טעם בדבר, וא"כ העיקר חסר מן הספר וז"כ.

וב"י לבאר הענין דצמח בחלקו של שם נפלה ולו ניתנה הארץ תחילה כשחלק נח את הארץ לבניו, אבל ע"מ שחזר בו צניו לאח"כ, כשיגיע הזמן שירשור ישראל, וכמ"ש רש"י ז"ל שאמר הקב"ה לאח"כ עתיד אני להחזירה לבניך שהם מזרעו של שם, ועד אותה שעה ניתנה להם וצניו ורואו צנה את חצרין לכנען צנו, וכן ב"י ראונו ית' שנתן לאומה"ע לפי שעה עד שיבאו ישראל ראויים לירש את הארץ, ולפי"ז אין כאן סתירה כלל, דצמח נפלה בחלקו של שם, אלא שעדיין לא ב"י הזמן שיחכה בירושתו, ולפי שעה ניתנה להם וכנען צנו עד שעתיד הקב"ה להחזירה לישראל.

והנה מה שיטענו אומה"ע ויערערו על ירושת הארץ לישראל, לא ילייור רק טרם שיב"י זמן האולת הנלחית צדושת משיח לדקנו, אבל כשיבוא

עבד נמי ואכסים למי וכו', אי"כ אף לפי טענות און להם זכות צארן כלל, כמבואר בגמ' סס.

אור"ח כתב המהרש"א ז"ל ע"ד הגמ' דסנהדרין ה"גל, דרך חשיבה דמה שקדם עבד קודם רבו, אינו מספיק כ"א נגד בני כנען, ולא נגד בני יפת, עבד עבדים יחי' לאחיו כחוב, ודכינו שם ויפת, אי"כ יחי' הכני לבני שם והכני לבני יפת, ועדיין יש מקום טענה לבני יפת שזכו בה מכת כנען שבו עבד למן, וע"כ הולך ר' יחזק לומר שישאל ישיבו להם כל הארץ של הקב"ה הוא צדקה ונתנה לאשר ישר בעיניו וכו' ע"ד המהרש"א ז"ל, וכן יבואר מהמר דר' יחזק שצדקה רש"י ז"ל בריש בראשית, עפ"מ"ש ז"ל בצ"ר (פ"ב ס"ד) רש"ל פתר קריא בגלות והארץ היתה חבו זה גלות בצל וכו', וזהו זה גלות מדי וכו', על פני תחום זה גלות ממלכת בראשית (גלות אדום) ורוח אלקים מרחפת זה רוחו של משיח, ועוד דרשו ז"ל בצ"ר שם אי"ר חייא רבה מתחלת בריותיו של עולם אפי' הקב"ה ביהמ"ק בנוי וחרב וצנוי, בראשית ברא אלקים הרי בנוי וכו', והארץ היתה חבו וצנוי וכו' הרי חרב וכו', ויאמר אלקים יחי אור הרי בנוי ומשובלל לעתיד לבא, ע"ד המדרש, ע"כ"פ צ"ב בראשית גרמון כל בגלות ובית ראשון ושני, ובנין המקד' והנחלי לעתיד לבוא, ח"ש ר' יחזק מ"ט פתח בבראשית, שאם יאמרו אומה"ע לסטים אחס שכשחם אריות ז' אומות, וענשם יחי' בזמן כיבוש ראשון או שני כ"ל וכדמלניו צ"ש סנהדרין טעמו כן בזמן בית שני, ע"כ ישראל משיבין להם כל הארץ של הקב"ה הוא צדקה ונתנה לאשר ישר בעיניו צדקו נתנה להם, ר"ל כ"ז שלא היו ישראל עדיין ראויים לירושמה ונתנה הארץ צד הכנענים לפי שעה, ובראשו נעלה מכם ונתנה לנו, וכל אלו המצבים וההצטרפות ובנין בית ראשון ושני ושינוי כולן גרמו בבראשית כ"ל, ואין לערער עלי' כלל.

הכוונה במלת לך ודברי רז"ל ידועים, ויתבאר עוד ע"ד שדרשו ז"ל שלא לך לעתך, שהבניות אלו למשפיעים שישלח את המרגלים עפ"י דעתו וכוונתו הקדושה, ואילו היו הולכין עפ"י דעתו ושלחותו בלבד לא היו נכשלין, אלא שהם הלכו בשלחותן של ישראל ובע"כ, וכמ"ש באברהם"כ צ"ל, שנת, וזל"כ"ק לצד שכוונת המשלחים היתה רעה, תפעיל פועל ברע בשלוח, ויחזור להיות שלוחו של אדם כמותו וכו' עיי"ש, ועד"ז אפ"ל לענינו דמבואר בצ"ר שא"ל הקב"ה לאח"כ לא יבדוק את הדרך לפני בנין, וכבר בארנו לעיל שצדקה זו לא"י עשה אה"ע פועל דמיוני לדורות ישראל לעתיד, ואכן בקדושתו הגדולה כח לדורות העתידים שיוכלו גם הם לעשות כמשעבו ועל דעתו וכוונתו הקדושה, וצ"ל הליכה זו רמז לו יחי' על הליכות הרבה לדורות, וז"ל לו לך לך לעתך, שכתוב את הדרך לדורות שיביו כל הליכות על דעתך, שלא יבשו את הארץ ערס צא בזמן הרצוי מלפניו כמו שה' דעתו וכוונתו של אה"ע בליכס זו, כמבואר בפרשה שזו היתה סיבת הריב בין רועי מקנה אברהם ובין רועי מקנה לוט וכפרש"י שם.

*

במדבר פליא אמרי גא אחותי את, מכאן שזוה"ק לחולה צדקה ולי"ב ויתבאר עפ"י"ם שרקשו המפורשים דמדוע חש אה"ע שחם יחודע להם שאשמו הוא יכרגו אחוה, כדי שלא יעברו על איסור עריות דאשת אחי שצ"י מזהר עלי', והלא כמ"כ מארין בני נח על שפיכות דמים ומאלי אולמי' דהאי מהאי, והג"ל לתוך קושייתם עפ"י"ד המצ"י ז"ל צדקושו (יצמות פ"ח ע"א) שרקשו דילף מידה דע"א נאמן להעיד אפי' נגד חזקה, כמו צדקה שאע"פ שהחזקה נידה בשכונות' נאמנה לימר עבדתי, וחז"ק דאפשר לחלק דהאם האיסור נוגע לעצמה, ואינה רוצה לקלקל א"ע ולעבור על איסור נדה, ע"כ מתוך שנאמנה לעצמה נאמנה גם לבעל, משא"כ צד אחד דעלמא משמיד על אחרים, אפשר דלא סת"י עלי' דלא דייק כ"כ אח"כ ז"ל, מבואר

ל' נבילה, אף דליכא ד' חלא חיסור לאו, משא"כ השחיטה בסקילה, חלא דחיישין דלמא יקון צב ויסחקן, ולעס שחש חאע"ט דיותר זכרו דנ"ח מלעצור בעלמם על החיסור, ממה שחחרים עשין חיסור בשבילם ודבן.

*

למען יעצ לי בעצורק וחיטה נפשי בגלגל פרש"י ז"ל למען יעצ לי בעצורק יחנו לי מחנות, ויחמדי כל המפורשים ובי ה' חאע"ט משחוקק למתנתם, וברי מנינו שאמר למלך סדום חס מחוט ועד שרוך נעל וגו', חע"פ שבי' מגיע לו מדינת זכר הארכנו צה לעיל, וע"ק למה הקדים המתנות לו חיטה נפשי שהוא בעיקר, ואפ"ל עפ"מ"ש בספ"ק זרע קודש פ' צה ע"כ"ש דבר נא צאצוי העם וישאלו איש מאת רעבו וגו' בלי כסף וכלי זהב, פרש"י מדברי חז"ל שלא יאמר אותו לדיק חכרם, ועבדום וענו אותם קיים בהם, וחא"כ יאלו צרכים גדול לא קיים בהם, יש לתמוה הרבה, ובי חשוד אותו לדיק חכרם חע"ט שיתרעם על מידותיו של הקב"ה בשביל שלא יאלו צרכים גדול, ועוד ובי ה' חאע"ט מבקש וחומד רכוש של ממון, חדרה בוא ה' שוא רכוש, כמו שמנינו שאמר למלך סדום וכו' ועוד וכל הקב"ה ק"ל אחת, ואיך נוכל לומר שהוא יח"ש יח' לשאול בלי כסף וזהב, ולא יחזירו להם רק ילכו לדרכם, כדי שיקיים צה דבעתהו וחא"כ יאלו צרכים גדול, הקצ"ה יד ד' ליתן להם רכוש גדול צהיחר וצורך כבוד ע"כ קושיתו.

דחמיר להו לאינשי לעצור בעלמם על חיסור, יותר ממה שחחרים עוצרין על פיו, וצב יתורץ קושית המפורשים הנ"ל, דהנה כתב הרמב"ן ז"ל צפ"י עה"ט חז"ל ויתכן כי לא ה' להם פחד רק צדוהם צעיר מושב המלכים, כי ה' דרכם להביא למלך האשה היפה מאוד, ולהרוג את צעלה צעלה ששימו עניו, וכן חא"כ"כ להלן ויראו אותה שרי פרעה ויכללו אותה אל פרעה פרש"י ז"ל הללו ציוניהם לומר הגורג זו למלך, וכתב הרמב"ן ז"ל כי מפני חופי הגדול יראו לנפשותם מנוגע צה, כי ידעו שכלל יתפח צה מאוד עכ"ל, ומעתה נחזירא חאע"ט שמה יח' פרעה להרוג אותו צעלה כדי שלא יעצור על ח"א, כי החיסור דא"ח לעצור עליו בעלמם, משא"כ חיסורא דשפ"ד יעשה ע"י משרתיו עושי רצונו, ואף כי המה יעשו על פיו וצמחות, מ"מ קול להו לאינשי יותר צב"ה"ג כצרת הרמב"ן ז"ל ח"ל.

ונקדים מ"ש הרא"ש ז"ל בבלכותיו (צפ"ח דיומא ס' י"ד) חז"ל שאלו את הראב"ד ז"ל חולה שיש בו סכנה חס לא יאכל צשר, חס יש לפניו נבילה, ואין לנו צשר שחטה חס לא ששחוט צצת, כי יש חומרים מוטב שיעצור בוא על לאו דנבילה, משיעצרו חחרים על חיסור סקילה וכו', ומסוק דמוטב לשחוט לפניו כדי שיאכל צשר שחטה יעיי"ש צעמנו, עכ"ל הראב"ד ז"ל, וברא"ש כתב ואני שמעתי משום דחיישין שמה יחא החולה קן צאכילה חיסור ויפרוש ויסחקן, ע"כ מוטב לשחוט לפניו כדי שיאכל צשר שחטה יעיי"ש ולחלוצה צ"צ מדוע יחי' קן נפשי יותר צחיסורא דנבילה, מהבשר שחטה שנעצד צה חיסור סקילה דחמיר יותר, ושיניהם יותר מכה פיקוק"י ומאי חולמי דהכי מהאן, חלא עכ"ט נלמד לומר כצרת הרמב"ן ז"ל דחמיר להו לאינשי לעצור על החיסור בעלמם, ממה שחחרים עושין על פיו או בעצורו, וע"כ קן ל' יותר צצשר נבילה לעצור עליו צעמנו, מהחיסור שחטה שנעצדה ע"י חחרים, וצב יבואר קת דברי המדרש אמרי נא אחותי את, דחש חאע"ט שיכרגו אותו כדי שלא יעצור על חיסור ח"א, ומכאן ששחטין לחולה צצת ולא ספיגין

ורנ"ד ז"ל לתרץ כי צפה הקב"ה שעתידין ישראל להיות בגלות בין האומות העומדים עליהם לבנותם, ע"כ עשה צרלו הקדוש לבוש להרכוש הפנימי וכו', צמה שילאו גם צרכים ממון, צכדי שיהי' להם צמה לפדות ח"ע, ע"י חסידם וחזקיותם שלא יפגעו בצנפוחם ח"ו, ויתקיים חלאם הרכוש הפנימי, וחש"כ וישאלו מנמרים בלי כסף וגו' בלשון שאלה, לפי שסוף יחי' שעתידין להחזיק בגלות צבאים וכו', וכן משרע"ה רעיו מביימא חובב נאמן

עמדו והטמינו ממונם בצחיהם וכו' מה הקצרים עושה מערה נגעים בציות, והוא סותרו ומונע בו סימא ע"כ, וכן אמרו ז"ל בזהריות (י' ע"א) בשורה הוא להם שהנגעים באים עליהם ע"כ, הרי מבואר דגנעי בחים לעובד הם באים ולא ע"ל העושה, וכיפית כחז דב' המאמרים אלו פליגי אהדדי, אמנם כללל אית לן דכל היכא דאפשר להשוות פלוגתאן אפשיי פלוגתא לא מפשיין (עיין מה שכתבנו בזה בדברנו פי' תזריע ועוד לאלקי מילין).

ויתבאר עפ"מ"ש רש"י ז"ל צ"י ויקרא מדברי הגמ' מנחות (ק"ד ע"ב) ופ"ש כי תקריב קרבן מנחה ח"ר יתכן מפני מה נשתנית מנחה שנה' צ"ב נפש, ולא נאמר כן בכל קרבנות נדבה, אמר הקצרים מי דרכו להביא מנחה עני, מעלה א"י עליו כאלו הקריב את נפשו ע"כ, מבואר דהעני בממונו נידון כנפשו, כי א"ליו הוא נותן את נפשו וחיותו תלוי בו, ומעשה כיון שאין צ"ל הרחמים פוגע בנפשות תחלה, ח"כ לפ"י איך יעשה את העני חף בממונו, וד"ה פוגע בנפשות, כי נפש הוא חובל וכאלו נותנין את נפשו, וע"כ מוכרח דאם ראוי העני אל העושה, ורואים מן השמים להצילו ולעוררו שישב תחלה עד שלא יפגע בעושה בנפשו, נותנין לו עשירות תחלה, ואח"כ בא א"ליו עגשו על הסדר האמור בפרשה, בתחלה על ביותו ואם חזר בו מוטע ואם לאו באים הנגעים על בגדיו וכו', וכלל לעטם שאין צ"ל הרחמים פוגע בנפשות תחלה, ולפ"י ח"ש דב' המדרשים בקרה א' עולים, וכלל לעטם א' הוא כי אין צ"ל הרחמים פוגע בנפשות תחלה, וע"כ נחשברו ישראל בשורה טובה שימלאו סימא בצחיהם, ואם חזרו בו מוטע ולא יבוא עוד שום עושה כלל, ואם לאו ה"ה באים ח"י על הסדר שנאמר בפרשה, וא"ש דאין סתירה בדבריהם כלל, אלא הא' משלים להצירו, כי לפי מ"ש ר' לוי אין צ"ל הרחמים מוגע בנפשות תחלה וכו', ח"כ לכאורה איך יהי' החקקה בעני, שאף ממונו בנפשו הוא, ע"י אמרו ז"ל בשורה הוא להם שהנגעים באים עליהם, שעי' שימלאו סימא לא יפגע בעושה בנפשות תחלה וכו'.

על ישראל, כי' הואם ברו"ק שעתידין ישראל להיות בגלות בין ארוב"ע וכו', והוסף עוד לבזב להרכוש הפנימי, ודיינו הערב רב, כי אמר אולי יהי' ח"י איתר זמן, שלא יועיל להם כסף וזהב, רק יתבצע נפשות ח"י וכו', ודי' חושש ודואג שמא ח"י יגרמו במעשיהם שהאומות יתבצע מהם ח"י נפשות של בני ברית דוקא, ולכן לקח הערב רב שג"כ ימונלו, ויפדו עמם בזה להיות אלו תחתיהם עיי"ש שהאריך בדיק"ק.

והנה אמרו ז"ל בבב"ר (פר' מ' ס"ו) את מלא כל מה שכתוב באברהם כתוב בצניו וכו' באברהם כתוב ואברהם כדו מאוד במקנה בכסף וזהב ובישראל כתוב ויוניאם בכסף וזהב וגו', שכל מה שאירע לארבע"ה ה' פועל דמיוני לכבד את הדרך לפני בניו עיי"ש בדברי המדרש, והרמב"ן ז"ל האריך בזה בפרשה זו עיי"ש, מנאל דעיי' שלקח ארבע"ה את המהמות מפרעה, עיי"ז וכו' ישראל ללחם ממלכים ברכוש גדול, ודי' זה לעובד הלא נפשותם שיהי' להם צמח לפדות ח"ע מגזירת השמד של האומות"ע שלא יפגעו בנפשות, ומעשה ח"ש מה שהשתוקק ארבע"ה ליקח רכוש המהמות, ולא עוד אלא שהקדים ואמר למען יועז לי צעצור ואח"כ וחיתה נפשו, דענין המהמות מוגע להלל נפשות ישראל, ואין א"ל צ' ענינים נפרדים אלא פירושי קא מפרש, למען יועז לי צעצור וחתי' לי מנחות, ועיי"ז וחיתה נפשו וגו' שיהי' ריוח והלל לנפשותם וכו'.

ואפ"ר עוד באופן אחר, בבקדם לתוך סתירה המדרשים צ"י נגעים, והוא דליתא במד"ר פי' מנורה (י"ז ס"ד) רב הונא בש"ר יהושע בר אבין ור"ז חנני' דר' לוי בש"ר לוי אמר אין צ"ל הרחמים מוגע בנפשות תחלה וכו' ואף נגעים הבאים על האדם, תחלה כן באים בציותו, חזר בו טעון חלילה, ואם לאו וכו' כן באים על בגדיו וכו' לא חזר בו הרי הם באים על גופו ע"כ, הרי מבואר דגנעי בחים ע"ל העושה הם באים, ואחתלתא דפרעמויות יונה, ובמד"ר שם מבואר איפכא ח"ל חתי' ר"ש בן יוחאי כיון ששמונו כנגעים שישאל באים עליהם,

עד הכה, יעמד לישראל זכות גדול לפקוע זכותם, ולולי חטא המרגלים הי' להם כח הזכ אחר קבלת החורב מיד, וביד ראויים ליכנס לא"י מיד, אלא שמתאחר ומתעכבו בשון המרגלים וכו' עיי"ש, מבוחר לירושלם הארץ יעמד זכות המעשים, ומבוחר כן במדשי חז"ל ובפסקים בז"מ דלא ניתנה הארץ לישראל אלא בשכר שמירת התורה והמלכות, כמ"ש (תהלים ק"ה) ויתן להם ארצות גוים כעבור ישמרו חקיו ותורותיו ילמדו וגו', ומעשה אש"פ שכבר זכר אברהם אבינו בקנין הארץ, והובעת לו עלי' כמ"ש לעיל לזרע אתן את הארץ האלה, ועיין מ"ש הרמב"ן ז"ל שם בסחוק הקב"ה את אברהם בדרך וכו', אבל אי אפשר שירשע ישראל ויכנסו בה מבלי שיוקדם להם זכות קבלת התורה ושכר יעשה ושעמך.

קשה המחלוקת, והפליגו חז"ל בעונשה ר"ל ויותר חמ"י מ"ש רש"י בשם מ"א כי אנשים אחרים אהנו דומין בקלמחר פנים, ומה טעם צדק למוע המריבה.

ג) הפרד נא מעלי אם השמאל ואימינה ואם הימין ואשמאילה לבחור אם השמאל ואימינה וכו' מיותר הוא, דימפיק שיאמר הפרד מעלי, ומה נפק"מ ברוחות אם לשמאל או לימין או לפניו או לאחוריו, ועיין ברש"י ומתוכ"ס שם עמדו צד, ובצ"ר א"ר חנינא צ"ר יאחק ואשמאלם אין כתוב כאן אלא ואשמאילה, מן כל אחר חנה משמאל לבאי גברא, ופי' המ"כ מ"מ תראה או לא תראה אשמאל אני אותך, וצ"ב דהתחיל אל נא הכי' מריבה וגו' וסוים שיכריח אותו בע"כ ושלח בעונתו.

ורבמ"כ מה שהציע הקב"ה את ישראל שלא יעלו בחומה לארץ ישראל, אין הטעם לזד זכותם של האומות בא"י, כי בודאי אין להם צד שום זכות קנין מלד הדיון, דאין קנין לכדוי בא"י כאמר"ל, אלא לפי שאין רצון הבור' שיכנסו ישראל לא"י עד שחבא זכותם מספקת לכך וראויים להתקיים צד, וכמ"ש הרמב"ד ז"ל צפ"צ דעדות (מ"ט) דענין הקן תלוי בזכות הדורות שיהיו ראויים אליו וכו', ומתגלגל עמם עד שמגיע לדור זכאי וכו', וכן הי' בימי' לא ישבו לשבת בארץ עד דורו של יהושע וכו', וכן יהי' לימות המשיח וכו', מבוחר מכל הני' דא"ה שיתקיים מתנת הארץ כ"א לדור זכאי, ורק כשיספיק זכותם להתקיים צד, ואין רצון הבור' שיעלו לפני זמן הראוי, וסגנה עומה יש בדבר לעלות בחומה ולקח את הארץ לפני הזמן, או לזד קנאה האומות כמ"ש הרמב"ם ז"ל באגרת חינוך, וגם לזד העונש כמ"ש האוה"ח"ק צ"ל בחקותי שזכר אומרו ואתכם אזהר בגוים ובריקותי אתריכם חרב ר"ל, עכ"ל, ולפי"ז יהי' הכי' ולא זכה צד אברהם עדיון, שלא הי' נשלם עדיון זכות ירושלם הארץ, וע"כ לא הי' רצון הבור' שיעלו לפני הזמן, ואש"פ שצאמת כבר זכה צד אברהם בזכות קנין להיות חלקו וגורלו, וא"י ירושלם היא לנו מאבותינו, אבל מוכרח שיכנסו בה דור זכאי ואחר קבלת התורה דוקא, וזה הזכות

ורב"א הענין נקדים מה שהקשו המפורשים הרא"ם והבוג"א זל"ה, עמ"ש רש"י ז"ל בשם צ"ר, שסובח המריבה בין רועי אצ"ס ורועי לוע הכי', כי רועי לוע אומרים נתנה הארץ לאצ"ס וכו' ולוע יורשו ואין זה גזל, וכתוב אומר והכנעני והפריזי אז יושב בארץ ולא זכה צד אברהם עדיון, ולהלן צ"ל חיי הביא רש"י ז"ל מדרש אגדה עכ"פ גר והושב אנכי עמכם אם תרצו הריני גר ואם לאו אחי' תושב ואטלנה מן הדיון, שא"ל הקב"ה לזרע אתן את הארץ הזאת ע"כ, וכו' סתירה לבחור דיון דלא זכה צד כ"ז שהכנעני והפריזי עדיון יושב בארץ, איך רצו ליעלה מן הדיון, וברא"ם והבוג"א נדחקו ליישב עיי"ש.

וב"ל דמ"ש ולא זכה צד אברהם עדיון, אין הכוונה שלא הי' לו זכות קנין בגוי', שכרי הכתוב אומר (שמות ו' ח') ונתתי אותה לכם מורשה וגו' ודרשו חז"ל (צ"ב ק"ע ע"ב) ירושה היא לכם מאבותיכם, אמנם יבואר הכוונה עפ"י דאיתא בצ"ר אחר להם הקב"ה כך אמרתו לו לזרע נתתי, אימתי לכשיעקרו ז' עממים מתוכה, והכנעני והפריזי אז יושב בארץ עד עכשיו מתבקש להם זכות הארץ, ונקדים עוד מ"ש האוה"ח"ק צ"ל ע"כ ע"פ כי לא שלם עון האמורי עד הנה, ותוכן דבריו ז"ל כי מטעם שלא השתלם עון אמורי

אולם מה שלא הספיק מרעה הארץ לרועי לוע, לפי שהי' מריצה בין רועי לוע ורועי אברהם, וראה אלעזר להרחיקו מעליו ללד רשעתו שלא ליגררו רועי אברהם אחר דיעותיו, ע"כ לא יחול עליו מברכתו, ולעצם זה לא הספיק לו מרעה הארץ, ונימנל לפי"ז דחד טעמא הוא, דמי"ש ויחי ריב וגו' זהו השלמה לעצם הראשון דלא נשא אותם מרעה הארץ, דאי לאו המריצה ודאי שהי' מתצרך צרכות אברהם להספיק לו מרעה הארץ, ולא הי' מוכרח להפריד ממנו, והעיקר בשביל טעם המריצה לפי שהי' רוצה להחזיק במתנת הארץ לפני הזמן. וזה שאל"ה הלא כל הארץ לפניך ואתה רוצה להחזיק בארץ ישראל ע"כ הפריד נא מעלי, ולא רצה אברהם שיהי' עמו צחצורתו כי היכי דלא ליגררו אצתרי' וגם ללד הבכרה כ"ל.

וא"ש מה שנתן אלעזר טעם לסיבת ההתפרדות, כי אנשים אחים אנתנו ופרש"י דומין בקלסתר פנים, כי ללד זה היתה החשש כשגון קרובה יותר, כי הי' לוע מתדמה לא"ל בחילוניות, כן ללד האחי וגם ללד שהי' קלסתר פניו שו' אליו, ואולי כי הי' גם מרמז את הצריות להתלבש בלבוש זקנות כדי שלא יכירו צמטשיו, וע"כ הי' הסכנה גדולה פן יגמרו ממעשיו ודיעותיו הרעים, וז"ש לו אברהם אל נא חבי מריצה וגו' כי אנשים אחים אנתנו. ודומין בקלסתר פנים, וכשורחו הצריות ששני אנשים כשרים מריצים יחי' ח"ו חילול ש"ס מזה, גם אפשר שרבים ילדיקו אותך ויעשו אחריך, ע"כ הפריד נא מעלי ואין עצה אחרת אלא להתרחקות. ויבואר דברי המדרש כ"ל אם השמאל ואימיה, לפי שהי' לוע מתדמה לאברהם ומתלבש בלבוש זקנות כ"ל, ראה אלעזר לגלות מלפניו שלא יגררו אחריו ללמוד ממעשיו, וז"ש לו אם השמאל ר"ל שחגלה מלפונך שכל מעשיך צהיפך דעת החורב, אז ואימיה יספיק לי שאתהבג לימון, ר"ל בדרך החורב שנקרא ימון כמי"ש מימיו אש דת וגו', ואוכל להגלל ממך, אבל ואם הימון שחללה להתלבש בלבוש החורב, ולרעות את הצריות שגם אחי שומר תורה אז ואשמחילי, מוכרח אני לצרר מלפונך ולכשמיד אותך ללד שחללה שלא יעשו אחריך הצריות, וז"ש במדרש

עדיין הי' חסר להם צימי אברהם, וכונת המאמר ולא זכר מלשון זכות, ועי"ד שפי' ברמב"ם במתני ברכות פ"א ולא זכיתו שתאמר לי"מ וכו' מלשון זכות שלא זכה לדעת הרמז בכתוב על זה עיי"ש.

ומעתה לא יקשה קושיה הראש"ה כי"ל ממי"ש אברהם גר ותושב וגו' ואם לאו טענה מן הדין, כי באמת כבר זכה במתנת הארץ מדין קיון, אלא שלא הי' ראוי הצויות להנחילה להם עד שיספיק זכותם להתקיים זה. אבל מערת המכפלה ודאי שהי' ראוי הצויות שיהיה זה מיד, כמי"ש בילקוט ראובני שיהיה מוכנת להם משעת ימי צרותם, ולא זכו זה הכנענים מעולם ואי"ש מי"ש וטענה מן הדין, כי מגיע אליו מן הדין מכח מתנת הארץ, ולא שייך הכא טעם המניעה כמו בציבור כללות ארץ ישראל.

ומעתה יתבאר ענין מריצה רועי אברהם עם רועי לוע, כי רועי לוע ראו להחזיק במתנת הארץ לפני הזמן, ועדיין לא היתה ראוי הצויות שיחזיקו זה, כי הי' נחסר להם עדיין זכות של קבלת החורב כ"ל, וללד זה לא זכה זה אברהם עדיין ולא הי' רוצה לזכות בו עד שיסכימו עלי' מן השמים, גם סכנה גדולה כרוכה בלידה ללד קנאת האומות, להכעני והפריזי אז יושב בארץ, ועדיין מתבקש להם זכות הארץ כמי"ש במדרש כי"ל, וע"כ הכרח אל"ל אברהם הפריד נא מעלי כי לא רצה אברהם להיות עמו צחצורתו הן ללד סכנת הגוף פן יתעורר עליהם קנאת האומות, וצויה ללד סכנת הנפש פן יגררו רועי אברהם אחרי דיעותיהם הנפסדות, וזה יתורץ קושיה כי"ל מה שהוסיף הכתוב עוד טעם דסיבת ההפרדה היתה בשביל המריצה, ולמה לא הספיק צעטם הראשון בשביל שלא נשא אותם מרעה הארץ כי הי' רכושם רב ולא יכלו לשבת יחדיו. אמנם באמת הי' ראוי שיהי' לוע מתצרך צרכות אברהם, כמי"ש לעיל וגם ללד ההולך את אברהם הי' לו אלא ובקר וגו', ופרש"י מי גרם לו זאת הליכתו עם אברהם, ואמרז"ל בצ"ע לא שם אדם פרה מאברהם עד שתצרך ולא שמה לו עד שתצרך מאברהם, וכל מי שהי"ל מוי"מ עמו הי' מתצרך שאל"ה ויהי' צרכה עיי"ש.

ואשמאלה אכ"כ אלה ואשמאלה, מן כל אחר אלה
משמאל לאח גברה, ואגלה קלוןך כדי שלא יעשו
בצרות אחריך.

*

ואנשי סדום רעים וחמאים לדי מאוד, פרשי ז"ל
מדברי בגמי סאכודין (קייט ע"ה) רעים
בגוסם וחמאים בממוס, ובחגומים פי' לסיפך בישין
בממוסון וחייבין בגופסון, וז"ל ענין פלוגתסם מאי
כוי, והנה גם בגמי' דסאכודין בגיל פלוגי בזה, איך
יכודר רעים בגופן וחמאים בממוס וכו' במהניתס
הנה רעים בממוס וחמאים בגופן, וכל חד מצי
ראי' לדבריו מקראי ישי"ש, חמסם גם שם ז"ל טעם
פלוגתסם במה, גם למד בחר רשי"ל, כדברי רב
יכודר, ובחגומים פי' במהניתס ועממס צבי.

גם קשה מה דנקט לשון חמאים בנאשי סדום,
ידוע דחמאים היינו שוגג, וכמ"ס ז"ל (במס'
יומא ל"ז ע"ג) חמאים אלו השגגות וכן הוא אומר
גפס כי חטאת בשגגה, ובכחזב מפלוגי בחטאת של
סדום בלחמו רעים וחמאים לדי מאוד, ובדואי
שכרעו גם במזיד ולמה קורא אותם בכחזב חמאים
וז"ל.

ג' בגמי' ע"ז (דף ר"ח ע"ב) דרשו ז"ל איך שמואל
צ"ל איך יונתן אשרי האיש אשר לא הלך בעצת
רשעים זה אברהם, שלא הלך בעצת אנשי דור הפלגה
רשעים היו וכו', ובדרך חמאים לא עמד, שלא עמד
בעמידת סדום שחמאים היו שגא' ואנשי סדום רעים
וחמאים לדי מאוד, ובמוסב ללים לא ישב, שלא ישב
במוסב אנשי פלסחים מפני שליליים היו וכו' דרש
ר"ש בן פוי מיד אשרי האיש אשר לא הלך בעצת
רשעים ובדרך חמאים לא עמד וגו', ובי מאחר שלא
הלך כיצן עמד, ומאחר שלא עמד כיצן ישב וכו',
אלא לומר לך שגם הלך סופו לעמוד, ואם עמד סופו
לישב, ואם ישב סופו ללון וכו', עכ"ל בגמי' שם.
ולבארם צ' הדרשות בגיל ז"ל, דמה שדרשורו ז"ל
על אברהם אבינו ראוי להבין חילוק ושינוי בלשונות,
מדוע אלל הרשעים אמרו שלא הלך, ובדרך חמאים

לא עמד ובמוסב ללים לא ישב, ובדואי שבתרחק
אלע"כ לגמרי ממחמס ומשכחוסם של הרשעים
וחמאים וכו', ואף לא הלך בייסוס ובעצתם, וכו"ל
לכלויו ויחדיו אשר לא הלך לא בעצת הרשעים ולא
בדרך חמאים ולא במוסב ללים, ולפי דרשם ז"ל
משמע שיש חילוק בחיות בין חדא לחציתס וז"ל.

גם לאידך דרשא שדרשו ז"ל דעצירה גוררת
עצירה, ואם הלך סופו לעמוד, ואם עמד סופו
לישב וכו', צ"ל למד פלגיוכו לנ' כחות חלוקות
רשעים חמאים וללים, וכמ"כ כי אפשר לשמעיכו
כ"ו בחדא צדא וברשעים לצד, שגם הלך סופו לעמוד
ואח"כ סופו לישב וכו', ולמד נקט הליכה ברשעים
ועמידה בחמאים וישיבה בללים ועממס צבי, וציוה
קשה דכלל חמאים אינו חמור כ"כ ברשעים, דחמס
הוא שוגג כאמור"ל, ואם רובא לשמעיכו דעצירה
גוררת עצירה, מסתמא ודך הליכ"ל להסית מהקל
אל החמור, ואם כבר הלך בדרך רשעים מדוע נקטו
ז"ל שסופו לעמוד בדרך חמאים, וזכו מן החמור אל
הקל, וכבר גיעל נפשו בחמור ממנו, ומאי עצירה
גוררת עצירה איכא וז"ל.

ורבאר כל הענין נקדים דברי חז"ל במס' סוכה
(דף י"ג ע"ה) איך אסי יחסי' בתחילת דומה
לחוט של בזכיה (פרש"י עכצית) ולבסוף דומה
כעצות העגלה, (פרש"י) ולבסוף משאדם נמשך
אחריו מעט מתגבר וכולך צו) שגאמר (ישעי ה')
היו מושבי העון בחצלי שוא וכעצות העגלה חמאס,
(פרש"י) בתחלה היו מציזין אותו עליהם ע"י חצלים
שאין של כלום, ולבסוף נעשה כעצות העגלה חבל
עצב וכו', עכ"ל בגמי', ובכלי יקר ז"ל הקשה דברי
ידוע מדברי חז"ל דחמס היינו שוגג ועון היינו
מזיד, ולפי"ז איפכא ה"ל למקריבו, דבתחלת החמס
כשכח עניין חצלי שוא ראו לקריתו חמס שכוה
שוגג, ולאחר שנמשך ובתרגל בחמס ראו לקריתו עון
דחמס מזיד, ובפסוק כח"ב איפכא מושבי עון בחצלי
שוא וקרי לי עון, וכעצות העגלה חמאס דחיונו שוגג
ע"כ קושיות הכללי ז"ל, יעו"ש מה שחירן עפ"י
דרכו, עוד צביאור הענין עפ"י שפירשתי

ופירשתי זאת מיד בלוק'ש פי בשלח, וזהו צמדרש
 אצביר, עכ"פ והמים להם חומה, חמה כחיד
 שירד ס"מ ואמר לפניו רש"ע לא עזרו ישראל ע"ז
 צמדרים, ואתה עושה להם נסים וכו', מיד השיב לו
 הקצ"ב שטעם שצוולס וכו' לעתם עזוב, וזהו לא
 עזרו אלא מחוך שעזבו ומתוך עירוף הדעת, ואתה
 דן שוגג כמחיד ואונם כדלן, כיון ששמע שר של ים,
 אותה חומה שנתמלא על ישראל החזירה על מזרים
 ע"כ דברי המדרש, ולכאורכ יש לתמוה על טענה
 זו דלונם, דלא מלינו שהיו המזרים אונסים את
 ישראל לעזבו ע"ז, גם דע"ז ליכא טענה אונם כלל
 דדיון ציבור ואל יעצור, ופירשתי דלון הכוונה שהיו
 האונם ע"י המזריים, הכם שגרמו להרע ועשו פעולות
 להרבות כוחות העוממה בישראל, כמ"ש השלח"ק צמס'
 פסחים וירעו אותה המזרים שעשו אותה רעים
 וחטאים וכו' עיי"ש, אמנם לא הו' בדרך כפי
 ואונם, אבל הכפי הו' ע"י כוחות הרע וכוחות
 העוממה שנתגברו כ"כ על ישראל, עד שנאצדה מהם
 בסיבחה צחי' הדעת, וכמ"ש ז"ל אין אדם חוטא
 אלא"כ נכנס בו רוח שטות, ואם חוטאים ר"ל הרבה
 פעמים יתוספו כוחות הרע בקרבן, ויגדל כח ההסתה
 עליו עד אשר לא יוכל לנשוא ולהתגבר למולם, וזה
 הו' טענה לימוד זכות ממנו ית' על ישראל, דהללו
 באונם והללו כדלן, דלונם הכפי' מכה התגברות
 היצר אינו אלא בישראל, כמ"ש ז"ל דילי"ר מניח את
 כל האומות ואינו מתגבר אלא בישראל, וע"כ הם
 נחשבים לגבי החטא כאונסים, משא"כ המזרים
 ואומה"ע אין היצר מתגבר בהם וכל חטאם
 כדלן וכלי כפי'.

ובבחי' זו אפ"ל אמרם ז"ל צמס' צ"מ (ל"ג ע"ב)
 מיד הגד לעמי פשעם וגו' אלו תלמידי חכמים
 שגגות נעשות להם כדוואות, ולבית יעקב חטאם
 אלו עמי הארץ שדוואות נעשות להם כשגגות, והכוונה
 בזה דעמי הארץ לרוב הלישות דעתם נמשכים יותר
 אחר עמל יצרם, ואין דעתם שלימה להתגבר למולו,
 וע"כ גם כדוואות נחשבו לשגגות, הכם שאינו שוגג
 גמור, לגבי המזיד גמור יחשב דינו כשוגג,

צקשתו בחפלה אל תזכור לנו עונות ראשונים וגו',
 ולכאורכ חפלו וצקשתו שלא יזכרו ולא יפקדו העונות
 כלל, לא הראשונות ולא האחרונות, וא"כ הו"ל להתפלל
 סתמא אל תזכור לנו עונות וכו'ן בכלל, ולמה לנו
 לפרוע את הראשונות בלבד, ונתמטעו האחרונות
 מכלין הו"ל להתפלל על כולם, אמנם שורש כל החטאים
 הם עונות הראשונים, שאז עדיין האדם בראשונה
 וצידו להתגבר על יצרו, וכה הילכ"ר דומה לגבי'
 כחוט של צוכיא כחמרי"ל, ואם אינו מתגבר עליו
 אלא ח"ו מתפתה לעמל יצרו, נחשב צחי' מעטקו
 למזיד, אבל אחר שכבר נתגבר בעצירה ועבר ושם
 ר"ל, אינו עוד צידו כ"כ להתגבר על יצרו.

וע"ד שכתב באוהבה"ק פ' שופטים עכ"פ עם רב
 מנחם, דאחר שנכשל אדם בעצירות ר"ל, יתוספו
 כוחות הרע בקרבן, וכן אלו שגולדו ממעשיו הרעים,
 ויכריחו אותם לחטא ר"ל, וכו' ירבה לחטא ירבו
 המקטרגים האלה, ויגדל בו כח ההסתה, וזהו סוד
 עבירה גוררת עבירה, עכמ"ד ז"ל, והמדרש"א ז"ל
 כתב צמס' מכות (דף י' ע"ב) לפרש אמרם ז"ל בדרך
 שאדם רואה לילך מוליכין אותו, שמתל מחשבה ודיבור
 ומעשה האדם, הנה הוא בורא לו מלאך לפי עינו
 אם לטוב אם לרע, ואותן המלאכים שגבראו מהרלון
 והמתשבה אשר בו, הם מוליכים אותו אח"כ לגמור
 עינו כפי רלונ ומהשבתו הקדומה יעיי"ש, וע"כ
 בהתרגל האדם על חטאו ר"ל וכבר עבר ושם עלי',
 אף אם עשה יעשה צמוד ח"ו, ה"ה כאונם וכשוגג
 יחשב, כיון שאין כח צידו להתגבר עוד על כח
 היצר המכריחו לחטא, ואצדה ממנו צחי' הדעת
 ע"י רבוי החטאים ר"ל, וכ"כ הפרי מגדים זל"ה
 צס' מתן שכרן של מלות, דיעקר העונם לאדם הוא
 רק על עצירות הראשונים דלח' הו' מזיד גמור, ועל
 שאר עצירות אינו חייב רק מעטם דיוח דגרמין,
 מפני שהוא ע"י מעשיו גרם לידי כך שיצא לידי
 עבירה, צמה שחטא בפעם ראשון עיי"ש ד, ועד"ז
 צקשתו על העונות הראשונים דוקא שלא יזכרו, אם
 יביו נמחלים הראשונים לגמרי, האחרונים ממילא
 היו כלל היו, שכולם מסיבת הראשונים והבן.

ויהי כג"ל שנחפסין יותר לילך אחר האמת הבוה, ונחמין הממון אינה חזקה כ"כ אללם, ולכס נא האזכרה בחוב"ק בכל נפשך, לומר אכזב את בורחך יותר מן הכחיד מילך מאוד, והכס יש חילוק בין 'ז' כתוב כ"ל לענין בעושה, דמי שנחפס ר"ל יותר לחיות הממון, אז כל החקאים עושה בענין ממנו, נחשבים לגבי בגדר שגב, לדגול כפיית ילדו בענין זכ, אין דעתו שלמה וללול לבחין דרך האמת ולהתגבר על הסתח הילך המפתח, גם כה ה"ה"ר חזקה עליו בעצירות חלו, אחר שכבר נתרגל בהם ועבר ושנה עליהם, וע"כ אין צו כה לדחות את כה הילך המכריחו ומסיתו לחטא, וה"ה צנח' אנוס ושוגג אפי' על כוזבות, משא"כ בשאר העצירות החלויים בחלות הבוה חו בשאר תאוות, יחשבו לו עשייתם בגדר מיד, דלפי שאינו לבוש ומשוקע בחלואות בהם, ע"כ יוכל לו יותר להתגבר על ילדו צון, גם דעתו ללול בהם יותר לעמוד על קו במשקל ולהכריע מעשיותיו, ואם אעפ"כ תפתח לעלם ילדו ר"ל נחשך מעשיו בגדר מיד, ולהיפוך צמי משמוקע בחלות הבוה ואלא בחלות הממון, נחשבים לגבי יודי העצירות שחלויים בחלות הבוה כנגזת ואפי' המזידים, משא"כ בעצירות החלויים בענין הממון וכן.

ובזה יובן פי' הכחיד ואנשי סדום רעים וחטאים לדי מאוד, ורעים ביינו מזידים וחטאים ביינו שוגגים, ולדרכנו ר"ל שקלה מן העונות היו להוסיף אחריהם ונחפסים בהם מאוד, וכה ירם המתא' חזקה עליהם, עד שהיו בגדר שוגגים לזר אצדון נפשו ודעתם, ומקלה מן העונות עשו אותם מזידים ונשאל נפש ודעת ללול, לפי שלא היו להוסיף אחריהם כ"כ להתאוות לעשייתם, ומפרש רש"י ז"ל רעים בגופם וחטאים בממונם, וזיינו בחלות הבוה היו נחשבים למזידים, ובעצירות החלויים בחלות הממון נחשבו לשוגגים לרוב הרגלם ותאוותם בהם, והתרגומים פי' להיפך, אמנם אין זה כפולתא במציאות, דתרוויכו איתניו, ונמאלו ציונים 'ז' בהצניעות יש מבס שהיו רעים בגופם וחטאים בממונם, ומכס היו להיפך, ודבר זה ת"ל לפי כה המתא' ורוב הרגלו בהם

ולחיפון צנח' שגגות נעשות להם כוזבות ר"ל לגבי השוגג גמור נחשך מעשיהם כמזיד, שפלי דעתם וידיעתם וכה החורס המסייע להם יוכל להם יותר להתגבר על ירם, וע"ז מפרש ז"ל צ"י אמר כשסמך גרז חלל חרם קורא לילפת גרז ובכחול סמך חלל ילפת קורא לילפת גרז, וכמ"כ כה מ"ש צ"י שזדונות נחשבים להם כשגגות ר"ל לגבי המזיד גמור וכן, ויובן כזה אמרם ז"ל במס' סוכה כ"ל, מה שדרשו הפסוק מושבי עון נחשבו שוא על התחלת החטא, כשעדיין ה"ה"ר דומה לחוט של זכיות, ואז קרי' לו' עון שהוא מזיד, וה"ע כי אז עדיין דעת האדם ללול, וזיזו להתגבר על ילדו, ולכך יחשך מעשיו למזיד ר"ל, חלל אחר שכבר נתרגל בחטאו ר"ל, וה"ה"ר דומה חלל בעצמותו העולה קורא הכחיד אותו חטא שהוא שוגג, שכבר נאצד ממנו צנח' הדעת ע"י כה ה"ה"ר המפתחו ומכריחו לחטא, וכמ"ש האוהב"ק צ"י תצא לפרש הפסוק וירעו אותו במלרים, שעשו אותו רעים כמותם וירא את ענינו, הוא אפיסת כה הלוותם, שאין צו כה המספיק להלם, נגד ה"ה"ר ולהתגבר עליו, ואם עמליו הוא בעמל שאלו לריכוז לעמוד במלתא, ואם נלחם זו הדחק, שדחק הילך את האדם לחטא בעצ"ה, ואין אדם שלט בדוחו להגל ממנו, ולולי הקצ"ה עזרו אין יכול לו עכ"ה"ק, ולעטם זה דן הקצ"ה את ישראל במלרים כדון שוגגים ואנוסים כמבואר במדרש אכזר ר"ל, שא"ל הקצ"ה ל"מ שוטט שבעולם הלא לא עבדו ע"ז חלל מחוך עבדו ועירוף הדעת ואחר דן שוגג כמזיד ואנוס כללן.

והנה אמרו ז"ל במס' פסחים (כ"ה ע"א) הניח ר"א אומר אם נאמר בכל נפשך למה נאמר בכל מאדך וכו', חלל לומר נך אם יש אדם שגופו חביב עליו מממונו לך נאמר בכל נפשך, ויש אדם שממונו חביב עליו מגופו לך נאמר בכל מאדך, עכ"ד בגמ', והכוונה כזה שיש צנח' שנאחזין מאוד בחלות הממון יותר מכל החלות שבעולם, ולא כה האזכרה בחוב"ק בכל מאודך, שיבעל האדם כל חלואותיו ורלוותיותיו לגבי רון הציוות ולחיו החוב"ק,

אחר שיתרגל בחבורתם ידיוק מעשים ולא יכיו
 נחשבים צעיותו כרשעים כלל, ולא יתן לז עוד להתרחק
 מחבורתם, ולעטם אז באשר לא הן הזכיר רשעים,
 דמי שעדיין במדרגה זו דאף לא הן בנסיונותם,
 עדיין יש לו כח הכחש ויודע ומכיר ברשעתם,
 ומתרחק מהם עד קצת האחרון, אבל אם לא נאמר
 ויכלן ציונים אפי' בהעברה בעלמא, סופו לעמוד
 ציונים, וידיק מעשים וילמד זכות עליהם, ולא
 יכיו נחשבים צעיותו כרשעים כ"א כשוגגין, וע"כ
 צמי שלא עמד אבל הן כחיד ויזכר חטאים לא עמד,
 דכבר נראים צעיותו כשוגגין בעלמא, ומשפר מעשים
 צעיותו, וכ"ז מלך הכחש היסודי כדי להתחבר עמם,
 ואם עמד סופו ליטש ואם יש סופו ללון, והם לא
 הזכיר לא חטאים ולא רשעים, דכבר נדמו צעיותו
 לעובדים וזקיקים, ויחמיו לכל דבריהם ויטערף עמם
 להתלוצץ משומרי תומ"ל ולדבר דופי בנזיקים וע"כ
 לריך לבנות מחבורתם עד קצת האחרון, ואף לא
 ילך ציונים אפי' בהעברה בעלמא, ואז יגל מכל חלש.

ובמה שדרשו ז"ל הפסוק כי"ל על אברהם חזינו ע"ה,
 אשרי האיש אשר לא הן בעצת רשעים זה
 אברהם, שלא הן בעצת דור הפלגה שרשעים היו
 שג"ה בהם נצטו לו עיר וגו', ויתבאר עפיו"ש חז"ל
 דאברהם כחות היו שם, מהם אמרו נעלה ונעשה
 עמו מלחמה, מהם אמרו נעלה ונשח שם כמלאכי
 השרת וכו', וכבר פירשתי שכל זה ה"י מעצת כרשעים
 ובסבת ה"ה, להעמיד כחות ומפלגות שונות, ובתוכם
 גם כח שאלמנו דכל כוונתם אינו אלא לעבוד את
 הציו"ת ולהיות כמלאכי השרת, ויזכר אז ראו לתפוס
 ברשעים ולהמשיך את כל העולם למיזמתם הרעה,
 וח"ש בהם נצטו לו עיר, ואמרז"ל במדרש אין הבה
 אלא ע"ה, שברצו ע"ה ותחזולו איך להמשיך את
 כל העולם ולהחשיאם, וע"כ כן הקימו ויסדו גם
 כח שהיו מראים כל כוונתם לש"ש, אבל אלה"ה
 בגדול זקוקו וקדושתו תרחק מכולם, ואפי' מהכח
 שאלמנו דכל כוונתם לש"ש, שזכור וזכחון דג"ז הוא
 מעצת כרשעים, וח"ש שלא הן בעצת כרשעים,
 ר"ל אפי' הם העובדים שזכר לא נחתה, מפני שיסודם

ר"ל, והם כלל גדול לכל המאורעות שכתבו בחז"ק,
 כלל יש בהם לימוד לדורות לתועלת עבודתו ית'
 וכמו"כ יש ללמוד מפסוק זה שלא לעשות כמעשה
 אנשי סדום, כן מה שחטאו בגופם וכן בממונם,
 ואולי דמה שחלקו חז"ל בגמ' דסכודין כי"ל, דרז
 יסודם אמר רעים בגופן וחטאים בממונם ובמתינתם
 חנא להיפך, כ"א מהם פירשו הפסוקים לפי בח'
 מלך דורם, דבאמת תרומתו היו בהם, באנשי סדום
 כמ"ש לעיל, ולא ביארוהו חז"ל כ"א לפי האורך
 ללמוד לדורם, ואפשר דדורו של רז יסודם היו
 נתפסים יותר לימשך אחר תאות הממון, וע"כ דרש
 להם רעים בגופן וחטאים בממונם, וללמדם עד
 כיכן הדברים מגיעין, צמי שגמך אחר ירלא דממון,
 עד שאלמד דעתו ועלתו, ולעטם אז קרי' לי ככתוב
 שוגגין כמו שבארנו, ובמתינתם חנא להיפך רעים
 בממונם וחטאים בגופם, דאפשר דדורם היו צ"ה
 נמשכין ומורגלים בתאות הגופות יותר מבתאות
 הממון, וכו' זה לימוד מוכר לדורם לפרוש ולהתרחק
 מהכחש היצר בחז"ל זו, ובאמת מר אמר חדא ומר
 אמר חדא, ולא פליגי, אלא שדרשו אותה בח' שה'
 אורך צו לפי מלך דורם, וכעין דאיתא בגמ' צ"מ
 (דף ל"ג ע"ב) צימיו רבי נשות משנה זו, שצקו
 כולי עולמא מתינתין, ואזלו בחר תלמידא, בדר דריש
 להו לעולם היו רץ למשנה יותר מן התלמוד וביארו
 שם בגמ' דרשחם מן המקראות יעו"ש, כרי מצוה
 שדרשו חז"ל דדרשות הפסוקים בח' שונות כפי
 האורך למלך דורם, ואז"ל דברי חלקים חיים וכולהו
 איתמיכו ואמיתיות.

ובמעתה נבוא לבאר דברי הגמ' דע"ז כי"ל,
 אשרי האיש אשר לא הן בעצת רשעים וגו',
 שאם הן סופו לעמוד, ואם עמד סופו ליטש וכו',
 ואפ"ל דכא דפלגיוכו בכחות חלוקות, ובאשר לא
 הן הזכיר רשעים, ובאלו עמד נקט חטאים דהיינו
 שוגגים וכו' (עיי' לעיל קושיו ד'), אולי כוונתו לו
 חז"ל צה שהמתחבר לרשעים אפי' בכלים כל דהו,
 סופו שיתגלגל ויורד עד הכתום, וסופו לעמוד
 בחבורתם, ואח"כ סופו ליטש וללון, ולא עוד אלא

ובזה שדרשו חז"ל דברי המדרש ה"ל וצורך חטאים: זה עמוד, שלא עמד צעמידים סדום, ואין הכוונה בפשוטו שלא התחבר אליהם לעמוד צעמידים, שזה כבר אמור שלא הלך צעל רשעים ומכש"כ שלא עמד, אלא כוונה נוספת יש בזה, שנזכר ג' שמר חלשים מליכות ממנוס ולא היה לו עמוד ע"י ממוס, דממוס של אדם הוא המעמידו על רגליו כאמרז"ל, וז"ש שלא עמד צעמידים סדום שחטאים היו, וכל זה עשה כדי להרחיק גם אחרים מלהתחברות הרשעים ודי שלא ילמדו גם אחרים ליכנות ממנוס, וע"ז יתפסו להתחברותם, ואולי ע"כ קראם כאן חטאים לרמוז דממוסן של רשעים מסמא עיני האדם, ובהכרח מהם ידויק מעשיהם ולא יהיו נחשבים צעידיו, כרשעים כ"א כשוגגין וכ"ל.

ובזה שדרשו חז"ל וצומצם ליום לא ישב, שלא ישב צומצם חנשי פלשתיים וכו', ולכאורה הרי גם לא הלך ולא עמד בחצרותם, ומכאן אשר לא ישב (עיין לעיל קושא"ג), ואל"פ דכנה רש"י ז"ל פ"י בגמ' שם, שלא ישב צומצם חנשי פלשתיים כשגר ציניהם דכתיב ויגר, אברהם בדרך פלשתיים וז"ל כוונה דבריו ז"ל, וצילקוט פ' חיי (רמז ק"ט) הביאו ג"כ מדרש חז"ל ה"ל בסגנון אחר קצת, וז"ל וצומצם ליום לא ישב זה אבימלך שחמד לו הכה ארצי לפניך בטוב צעידך שב, ולא קבל עליו עכ"ד המדרש, ולכאורה איך אמרו שלא קבל, וכלל כבוד מפורש ויגר אברהם בדרך פלשתיים ימים רבים, ואפ"ל הכוונה עיפתי"ש בשלבי"ק בפרשה זו, שנאמר וישראל איך להיות צנח' גר ולא צנח' חושב, וסיומך ארץ אובלת וישב, שמכלה הרגלים לישב זה בשלח ובחורק עיפתי"ש, ובפרט צומצם של חלשים שכוונתי ובפרטיו אז וישב בדרך, ולא זכה זה אברהם להחזיק בה כדון חושב, והנה אבימלך דייק באומרו הנה ארצי לפניך בטוב צעידך שב, ר"ל שיחזק זה בחושב, ע"כ אמרו חז"ל שלא קבל עליו להחיות בדרך כמ"ש לו אבימלך, אלא ה' כבר בדרך כדכתיב ויגר אברהם בדרך פלשתיים, וזה יבואר דרשם ז"ל בגמ' ה"ל וצומצם ליום לא ישב שלא ישב צומצם חנשי פלשתיים,

וקיומם ה' ע"י עול הרשעים, שאמרו הכה נכח לנו עיר וגו', ואין הכה אלא עול כאמרז"ל וכאשר בארו בזה לעיל.

ובזה שדרשו חז"ל וצורך חטאים לא עמד, שלא עמד צעמידים סדום וכו', ולכאורה הרי צודאי שנתרחק מהם חלשים מכל וכל, ואף לא הלך צעלם, וא"כ מהו אשר לא עמד דמשמע אצל הלך (עיין קושא"ג לעיל) אפ"ל כוונה אחרת בזה, עקי"מ שפירשתי במאמרי"כ שאמר חלשים למלך, סדום אם מחוץ ועד שרוך נעל ואף אלה מכל אשר לך ולא תאמר אני העשיתי את אברהם, ולכאורה הרי כל הכרח היה מקרה קנינו של חלשים ומגיע אליו מדינה, כדון המלך מן הכהר ומן הגוים דברי חלו שלו, וא"כ מה איכפת לי לחלשים אם יאמר אני העשיתי את אברהם, וברי חין האמת כדבריו, ואין זה רכשו של מלך סדום, אלא של אברהם שזה כהם מלך הדון, וביארתיו עיפתי"ש ז"ל בגמ' פסחים (דף ק"ט ע"א) את כל היקום אשר ברגליהם איך חלשור זה ממוסו של אדם שמעמידו על רגליו, ולכן סירב ומנוס אברהם חלשים מליקה כלום מרכוש סדום אף שהיו שלו מדינה, לפי שחש שמלך סדום יתפאר לומר אני העשיתי את אברהם, וע"י ממון שלו העמידו על רגליו, וזהו ימשך ויתפס גם אחרים לשיטתם ורעתם, שיתצבו שמוח ליכנות ממנוס. הרשעים העושים כמעשה חנשי סדום, וברא' שם חלשים נחשט ממנוסן של סדום ולא היוק לו, ובאמת אסור ליכנות ממנוס הרשעים שהוא מסמא עיני האדם המקבלם, וברא' זה בספרי"ק אגרא דכלה פ' שופטים, דכה הפועל בנפול, וע"כ ממוסו ורכושו של אדם שמסגלו ע"י מעשיו יש בו כח הפועל של בעל הממוס, וע"כ נאסר לנו לפרוע מחיצת המוכסין וליכנות ממנוס הרשעים, לפי שכשהאדם הכשר יקחנו לעלמו, יגרום לפשו פועל זרות כפי כח הפועל הכפשי מצעלים הראשונים, עכ"ד ז"ל, ולעטם זה לא ראה חלשים לקבל ממנו אף הכרח שה' שלו מדינה, כדי שלא יא תקבל על ידו, פן ילמדו אחרים ליכנות ממנוס של רשעים ממש, וע"ז יתפסו וימשכו ללמוד גם מעשיהם.

מחזרתם מכל וכל, ואף לא ילך ביניהם וממילא יכלל מכל אלה והבן.

*

וירא ד' אל אברהם ויאמר לזרעך אתן את הארץ באות ויבן שם מצבה ויבן שם מצבה לד' הגרסה אליו, פרש"י ויבן שם מצבה על צורת הארץ ועל צורת ארץ ישראל, ויל"ד דקדוק עלום דיספיק שיאמר ויבן שם מצבה לד', ותיבות הגרסה אליו מיותר ומקושי בצנח, דכי ח"ו צ' רשויות כן עד שזריך ליתן סימנא לד' הגרסה אליו, ולבאורכ' ה' אפשר לפרש דהו מתנית עעס שבה מצבה על שגרה אליו ד', אבל על זה יקשה דגם בחן נגלה אליו ד' במאמר לך, ולמה לא צנח שם מצבה, אשר ע"כ פרש"י כאן שבה מצבה על צורת הבנים והזרע ולא על הראי', וא"כ מאמר הגרסה אליו מיותר, וסימנא למ"ל, ובמ"כ צ"ב להלן דכתיב ונתתי לך ולזרעך אחריך את ארץ מגוריד את כל ארץ כנען, דיספיק שיאמר ארץ כנען וידוע במקום ההוא, וסימנא למ"ל לומר ארץ מגוריד ומהו הכוונה צה.

(ב) **והכנעני** והפריזי אז יושב בארץ, דקדקו במפורשים ז"ל לעיל בתחילת הפרשה כתיב ויעבר אברהם בארץ עד מקום שכם וגו' והכנעני אז בארץ, וכאן במריבה לוע כתיב והכנעני והפריזי אז יושב בארץ, מדוע שינה הכתוב דרכו להוסיף מלת יושב מה שלא הזכירו שם ומה הכוונה צו.

(ג) **יד'** אמר אל אברהם אחרי הפרד לוע ממנו שם נח עיניך וזרע וגו', פרש"י כל זמן שכיב לוע עמו, ה' הדבור פורש ממנו, וברש"י במסגרת כח ז"ל ולעיל שבי' לוע אלו וכתיב וירא ד' אל אברהם, באותה שעה כשר ה', ויש להבין איך נתקלקל פתאום כ"כ עד שצטצלו מנע הצויית לדבר עם אברהם, מה גם שבי' מזרק וכמוך לקדושה גדולה ונפלאה של אלה"ה, ואיך ירד כ"כ פלאים בשעה קלה, והיותר קשה מדוע צטצלו רשעתו של לוע ה' הדבור פורש ממנו, ולעיל במאמר לך לך תיחד אליו הדבור בארץ, אף שבי' עמו חרת, וכל אנשי המקום היו רשעים

ואין הכוונה שלא נתחבר לישב עמכם, שכבר אמר שלא הלך בעת רשעים ומכש"כ שלא עמד ולא ישב, אלא ר"ל שאף שהוכרח לגור בארצם, אבל ה' שם דרך גירות ולא נתיישב בתוכה להיות כחושב, וז"ש רש"י ז"ל דכתיב ויגר אברהם בארץ פלשתיים, ר"ל דה' שם רק בדרך גירות והבן.

עוד אפ"ל הכוונה בדברי הלקוט הג"ל, ובמושג ל"ס לא ישב זה אצימלך שאמר לו הנה ארצי לפניך בטוב צעיניך שז ולא קבל עליו, עפ"מ"ש רש"י ז"ל עכ"פ ולוע יושב אותו היום מניחו שופט עליהם, ובמ"כ עכ"פ ועפרון יושב ישב כתיב, אותו היום מניחו שופט עליהם מפני חשיבותו של אברהם אצילו שבי' לך, לו, עלה לגדולה, ואפשר דאצימלך אחר שראה גדולתו של אלה"ה וכל הכסים שנעשו לו, ראה למנוחו שופט עליהם, וז"ש בטוב צעיניך שז וכמו ועפרון ישב ולוע יושב, אבל אלה"ה לא קבל עליו להיות שופט עליהם לפי שליטתו, היו, ולא ראה בשום התחברות והתמנות אצל צ"ח המתוללס מהחוב"ק, ואפ"י ללורך תיקונים לעשות משפט ולהקים את הדין על חילה, גם צה לא ראה אצלם.

ועפ"י דרכי הג"ל אפ"ל גם איך דרשא בגמ' דע"י הג"ל, מה שדרשו שם הלך סופו לעמוד, ואם עמד סופו לישב ואח"כ סופו ללון, עפ"מ"ש שפירשנו לשון עמידה הכוונה על ממנו של אדם המעמידו על רגליו, וז"ש אשרי האיש שלא הלך בעת הרשעים, ואם לא הלך כלל בתורתם לא יבוא להחלואת ליבת ממונם, וממילא לא יבוא לישב ביניהם וללון, והזכירו חז"ל להתרחק מהם עד קצה האחרון, ואמרו שם הלך ביניהם אפי' בהעברה צעלמא סופו לעמוד בדרך חמאים שיבה ממונם, וזהו עמידה שממנו של אדם הוא המעמידו על רגליו כאמר"ל, וע"כ נקט כאן חמאים דאחרי שיבה ממונם וילמד אבות עליהם, ולא יחשבו צעיניו כרשעים רק כחוטאים בשוגג, ואם עמד ר"ל שבה ממונם, אח"כ סופו לישב ביניהם ולהשחק בתחברת ואח"כ סופו ללון, וע"כ החיוב על האדם להתרחק

ועפ"י, ומה גשמוה רשעתו של לוע מרשעתו, שבשבילו ה' בדבור פורש ממנו.

(ד) בב"ד פ' חיי (פר' ס' ס"ח) ויפתח את הגמלים החור זמנמיהם, ר"ה ור' ירמיה שאל לר' חייא בר רבא, לא היו גמליו של ח"א דומים לחמורו של ר' פנחס בן יאיר שנשמר מלאכול דבר חסור עי"ש, וברמב"ן ז"ל כתב שהוא חמור קיימת ובה נחסור דברי מי שאמר שלאו זמנמין, דל"א שיה' החסידות יותר גדול צדק ר' פנחס מצדו של ח"א, ודעתו שלא היה להם זמן כלל, ובה דכתיב ויפתח קה"ל על קשרי האוכף כדברי הראש"ע ז"ל, אמנם לא"כ להך מ"ד במדרש שפירשו החור זמנמיהם וכן כתב רש"י ז"ל בכך דובע, ח"כ יקשה עליהם קושיות ר"ה ור' ירמיה וצ"ב.

ויתבאר הענין עפ"י שפירשו בדברנו לעיל, ברמ"ה כתוב אל הארץ אשר ארץ, שבמחמור זה הכוונה ית' לו ולרשו לדורותיו, שבהיישבות ארץ ישראל חסור עד שיהי' התגלות משמים עפ"י נבואה להרשות עליו, וכמו שבי' צנין בית ראשון עפ"י נבואה, וכן היה עליית בית שני צנין עזרא, ובגלות האחרון זו שאלו עומדים בה, עליו לחכות צנינים לפיות עד שיחגלה כבוד שמים עליו וישלח לנו את אלי' הניצח לשמרו על ירושת הארץ, ועד שבגענו אל זמן המקור' הכוח כל צחי' התיישבות צא"י הוא ככלל איסור הטענה על השגשגות, וכתב השל"ה"ק צ"ל כך דמ"ש המרגלים ארץ אוכלת יושבי' הוא אמת, שצ"י מכלל הרוצים לישב בה בדרך שלי' והתיישבות, אלא צריך להיות שם צבחי' גרות, ע"כ. ומליון שביזכיר הכתוב צחי' גרות אלל האצוה"ק בפסוקים רבים וזה אומרו אל הארץ אשר ארץ, ולשון ראי' חזר צ"מ על הנבואה, וכמ"ש שמואל איני הכוחה, וכתב כי לנביא היום יקראו מלפנים רואה, וזהו רמז לו ית' תנאי בציאת הארץ שיהי' רק בצופן אשר ארץ ר"ל בהתגלות נבואה, ויתורץ צח קושא ראשונה משה"כ ויבן שם מצבה ל' הנראה אליו, ורש"י פי' על צורת הצד ועל צורת ח"י, ולכאורה

מה נורץ ליתן סימנא ל' הנראה אליו, וכי ח"י ב' רשויות הן, ולדרכנו אליו ירמזו הכתוב דמה שבה אלע"ה מצבה על צורת הארץ, ה' בשביל הנראה אליו ד' לבשרו על צורת הארץ, ורק צבחי' זו כשיחשבו ישראל ע"י נבואה צדוקה והתגלות מן השמים, אז היו צורת הארץ למעלותה ומתחזקת לכודות עליו ל' ולא כשאר צופן אחר זולתו וצדק ויבן משה"כ ונחתי לך ולרעך אחריו את ארץ מגוריו את כל ארץ כנען, שירמזו ג"כ על צחי' הניל שעד שלא הורשה עפ"י נבואה התיישבות צא"י, צריך להיות צבחי' ארץ מגוריו מלשון גירות וכדרך שישבו בה האצוה"ק, וזהו תנאי בנתינת הארץ וצ"ש ונחתי לך ולרעך את ארץ מגוריו את כל ארץ כנען, דכ"י שהוא צבחי' ארץ כנען עדין לא הורשה לישראל להתיישב בה, ולרץ לגור בה צבחי' גרות וע"ד תנאי זה נחתי ח"י לך.

ובזה אפ"ל שינוי השמות שבפסוקים, שמתחלה אמר והכנעני אז בארץ, וצמריצת לוע הזכיר יושב בארץ, ואפשר הכוונה עפ"י שדרשו ז"ל במס' מגילה ע"פ' כשבת במלך לחשושות, אחר שנתיישבה מלכותו עי"ש, ואולי ששינוי גם הכנענים עזע הארץ שהוא אוכלת יושבי', ומכלל הרוצים להתיישב בה, וע"כ לא דרו בה בדרך התיישבות, חשה"כ והכנעני אז בארץ ולא אמר יושב בארץ לטעם הניל, ובאמת נראה מדברי המדרש שבעת צא אלע"ה אל ארץ הכנעני, לא היו עדיין מעשיהם של הכנענים מקולקלין כ"כ, והוא שאמרנו צ"ל שבעת שבי' ח"א מהלך בארם נהרים ובארם נחור וראה בניא אוכלין ושוחין ופוחזין, אמר הלאו לא יבא חלקי בארץ הזאת, כיון שבגעו לבולמא של צור וראה בניא עסוקים ציכוש בשעת הציכוש וכו', אמר הלאו יבא חלקי בארץ הזאת עכ"ד המדרש, וצ"ל שמה שביזכיר ז"ל שבי' מעשיהם של הכנענים מקולקלים יותר מכל האומות דבר זה נחב' להם אח"כ, אבל בעת צא אצרים לארץ היו מעשיהם מתוקנים משאר אומות המצוה במדרש הניל, ואולי שצדור שבי' מעשיהם מתוקנים נחב' גם צדק, ולא דרו בארץ

עיינש, ואיחא צוזיכ' פ' ויקבל (דף ק"ח ע"א) ע"פ לא צחרתי צעיר מכל שצטי ישראל ואצחר צדוד וגו', בגין דמחא וכל בני מתא בולבו קיימין צרעיא דנהיג לעמא, אי רעיא איכו עבא, עב לי עב למחא עב לעמא, ואי רעיא איכו צישא ווי למחא ווי לעמא עכ"ל, הכי מבואר שהתנגדות כל העם נמשך אחר מעשיו של המושל כנ"ל, וזה ה' סיבה מה שנתקלקל לו פתאום ונעשה רשע, מפני שהכנעני והפריזי אז יושב צארן ומושלי הארץ היו רשעים וקלקלו מעשיהם יותר מכל האומות, גם החזיקו צארן צדק התיישבות, ונמשך השפעתם גם על לוע להחזיק בשיתום המסולפת להתיישב צארן בלי רשות, וז"ש ויחי ריב בין רועי מקנה אצרים ובין רועי מקנה לוע, וכפרש"י שרא להחזיק צירושא בארץ, והכחוש מפרש מה דין בגיע לידו עיוות זה, ע"ז אמר והכנעני והפריזי אז יושב צארן צדק התיישבות ונמשך גם לוע אחר השפעת מושלי העיר.

ובזה יובן סיבת הריב שנתכו' בין אלעזר ללוע, דלכאורה אינו מובן דבשביל הגאח קלה ומועטת שכי' מרעים רועי לוע את מקניהם בשדות אחרים, נתכו' מריבה כי"ב עד שנפרדו איש מעל אחיו, והלא ה' אפשר לאלעזר לפייס את לוע בזמון, ולשלם לו שכר מרעהו בזמון עד שלא יתערך לגזול תבואת אחרים, כי ה' רכושם רב כאשר העיד הכתוב, ומי"ע לא מלא אלעזר ענה אחרת כי"א להפרידו מעליו, אמנם ראה והשיג אלעזר שהתנגדות הירי חזק מאוד בדבר זה להחזיק צארן לפני הזמן, ונמשך לוע בשטות זו אחרי השפעת יושבי הארץ הכנעני והפריזי, וענין זה נוגע בשורש האמונה לדורות ישראל להאמין ולודע שאל"ה לירש את הארץ וזאתו את הקב"ה יתנוה לנו, ונלשונו ע"ז בחומר שצוה, וכחז המהר"ל מפראג זל"ה שהוא צוהרם ואל יעבור שלא להחזיק צארן לפני הזמן, וכיון שנתצבר לאלעזר שהחזיק לוע בשטות גרועה זו, שהוא מקור כל השמדות וכפירה, כמו שהיווין בחוש דבוריו צעור"ה, ע"כ לא מלא ענה אחרת אלא להפרידו מעליו, ולא ה' סיבה **הריב** צבצול התבואה מרעה המקנה לבד,

צדק התיישבות ואח"כ כשקלקלו מעשיהם לא השגיחו גם על זה, ולכן אח"כ להלן והכנעני והפריזי אז יושב צארן, שדור זה צדק התיישבות.

ואז"ל מה נלמח עשותו של לוע שרא להחזיק צירושא הארץ מיד, כי חשב שצבא בגיע קולס של הכנענים להתגרש משם, לפי שתיישבו זה וארץ ארכלת יושבי' היא, וא"כ ראוי שנתון הארץ לאלעזר ולוע יורשו כמ"ש רש"י ז"ל, אלא שטעם צחשצונו שערד המתין הקב"ה להם כמשה"כ כי לא שלם עון האומרי עד הנה, גם היו ישראל לריבים לצירוף בגלות מצרים ולהשלמת חוקן נפשם צמדנר ע"י קבלת התורה ע"ס וכו' צירושא הארץ ולעסם זה לא רא האע"ה להחזיק צירושא הארץ צדק התיישבות, כי השיג שפדיין לא בגיע הזמן שיתון לו.

ואפ"ר עוד לאידך גיסא שמתחילה לא היו גרים הכנענים צארן צדק התיישבות, וע"כ אח"כ והכנעני אז צארן כפרש"י ה' בולק וכובש את איי מצרעו של שם וכו', ולא כתיב יושב צארן, שעדיין היו מתייראים שמה יחזרו ויטלו מידם, אבל עכשיו שנתכו' הריב בין רועי מקנה אצרים ורועי מקנה לוע, ונתוודע להם טענותיו של אלעזר שעדיין לא בגיע זמנו להחזיק צארן, ע"כ מלא היו צטוחים ונתיישבו זה דרך התיישבות, וחשה"כ כאל והכנעני אז יושב צארן וכו'.

ואפ"ר לרמוז עוד צמ"ש הכחוש והכנעני והפריזי אז יושב צארן, שזה היתה סיבה מה שנתקלקל לוע כי"ב פתאום וראה להחזיק צירושא הארץ, ומליו שכי' הדיבור פורש מאלעזר צבצול, כמ"ש רש"י ז"ל ע"פ אחרי הפרד לוע מעמו עיי"ש, ובתחילה כתיב וירא ד' אל אצריהם אף שכי' לוע עמו, ופרש"י צאחה שעה כשר ה', (ענין לעיל קושיו ד' מה שיליד צאח) ויובן הענין עפ"י ש"ס הרמ"ע מפאנו זל"ה צעשרה מאחירות (מאמר חקור דין פי"ב) דמ"ע מלך נכנס לדון תחילה, מפני דכל העם גריר אצריהם עבד כחוטא, כמו שהוכיחו רח"ל מקרא דמושל מקשיב על דבר שקר כל משרתי רשעים

עליהם עד שתפסו כמעט כל הדור כולו, ודבר זה
 ה' נובל כל ימי בית הראשון כמבואר בספרי נביאים,
 עד דבשו אנשי כה"ג רחמי ותפסו כו' לירא דע"ז
 כמבואר בגמ' (שם סיד ע"א), ולא שציעולו
 לגמרי דא"כ צלמל הבחירה ושבר ועונש בקיום
 מצו' זו, ויכיר נחמר לנו מצו' א' מנחות הכורס,
 אלא שבכח תפלתם וקדושתם פעלו להחליט כח ירא
 דע"ז מהתגברותו הנורא, ומאז ואילך מתגבר בהסתמו
 במצו' זו כמו בכלליות הכורה והמנחות, וזהו נוח
 דכשחזל חיברו מנ' ע"ז המצו' אלליו, כבר ה' ^ה
 אחרי שביטלו אנשי כה"ג ירא דע"ז, וע"כ די וסיפק
 בידינו לימוד הלכותי' בחמשה פירקין, אמנם בימיו
 של אה"ע ה' ירא דע"ז תקיפה מאוד, ולחם
 בתחבולות שונות להכניס הע"ז בדרכים ולירות
 שונות, וע"כ ה' לורך לזכר ד' מאה פירקין ללמוד כל
 דרכי ע"ז ולבשרה כדי להיגלל מהם.

ובעונה"ד דדורנו עכשיו מתגבר מאוד ירא דמיות,
 וביותר ירא של אותו תא"י להיות מממשל ככל
 הגיוס ולכבוש א"י צורע בלי נבואה וקודם ביאת
 המשיח, וכ"כ גבר ע"ז זו של מיות עד שהמשיכו
 לרעתם רצו של הכלל ישראל בהמלכות שונות
 ובהסתות שונות, ואפי' אלפים פרקים לא היו
 מספיקים לצר ענפי ע"ז הזו, ואם יהיו כל פירות
 הדור בכך אחת ופירא' בכך אחרת יכריע את
 כולם, ומעתה נבין מדוע היו גמליו של אה"ע
 מזוממים, דבאותה זמן ה' נפרץ מאוד פירא' זו של
 ההיישבות בא"י ולעול אותה לפני הזמן וצלי נבואה
 כמו שביארנו לעיל, ואף שרועי מקנה אדם כשרים
 היו, כפי הכלל שבידינו דמושל מקשיב על דבר אמת
 כל משרתיו לדיקים, וכן גמלו של אה"ע מהרו
 מדבר האסור לצעילין להאכילין, דבהמתן של לדיקים
 אין הקצ"ב מציא תקלה על ידן כדמליו בחמורו של
 רפצ"י, אמנם בזמן קשה כזאת שבי' הילכ"ר מתגבר
 בדבר זה בפרטיות, לא ראה אה"ע לסמוך שבי'
 מהרין בצעמן, וע"כ ילאו זמומין דוקא כדי שלא
 ירעו בשדות אחרים כדרך ששעו רושי לוע שהחזיקו
 בארץ שלחמית, וליק קושית המדרש ה"ל, ולחמורו

כי ע"ז ה' לאה"ע ע"א ותורפה להסיר התלויה
 והמריבה בהא צביחתו, אך שורש המריבה היתה
 בצביל שיעתו המסולפת של לוע, ומח"ע הוכרח
 להפרידו מעליו, שבה תלוי שורש קבלת עול מ"ש
 והאמונה בהקצ"ב כאשר הארכנו זאת (בספרי
 ויואל משה תקחנו משם).

ובזה יתבאר דברי המדרש ה"ל (קושית ה') דעת
 המ"ד שפי' ויפתח את הגמלים הבתיר זמומיהם,
 וליק קושית ר"ה ור' ירמיה וכו' לא היו גמליו של
 א"ל דומים לחמורו של רפצ"י, ויוצן עפי"ד הגמ'
 (ע"ז דף י"ד ע"ב) א"ל רב חסדא לאצינו גמורי
 דמסכתת ע"ז דאזכרם אצינו ד' מאה פירקין
 הוויין ואין חמשה חן וכו' עכ"ד הגמ' וז"כ דהיתכן
 שנתמשכו כ"כ הלכותי, וברי כה' פירקין שלם וכללים
 הרבה פלוגות וספיקי הלכות ע"י שנתמשכו הלבבות
 ותתלול מסורת הקבלה, משא"כ משנתו של אה"ע
 היתה כולה הלכה ברורה בלי ספיקות ופלוגות,
 כדמח"ל ששיג אה"ע אותן הלכות שהקצ"ב מחדש
 בכל יום בצ"ד של מעלה, ואעפ"כ עלתה מידתה
 שמונים פעמים ככה למס' ע"ז שלנו, ועממא צ"י
 דכלא כמח"כ נובגים כל הלכותי' בזמנ"י, ואין יתכן
 שיהי נחמר מוחתו חלק התורה, שיעקר ושורש
 האמונה תלוי באזכרתה, (וכבר אמרתי זאת אופנים
 שונים) ומה ש"ל לעניינו, כי ידוע אמרם ז"ל יארו
 של אדם מתגבר עליו בכל יום ומצאק להמיתו ולאמלא
 הקצ"ב עוזרו אין יכול לו, וזה בדרך כלל בכל מנחת
 התורה שיוצד ומסית ועולה ומקטרג, אמנם ישנם
 עבירות פרטיות בכל דור שהילכ"ר מתגבר עליהם
 הרבה יותר מכלליות התורה והמנחות, וכמו שבי'
 ירא דע"ז דורות הראשונים כדמליו צ"י חלק
 (דף ק"ב ע"ב) דמשה המלך אחתיו בחלמא לרב
 אשי וא"ל אי הוה חסם (באותו הדור), הוה נקוטנא
 צשיפולי גילמא ורהטת אבחראי, פרש"י ביית מגבה
 שפת חלוקך וכו' כדי שתבא קל לרוץ והיית רץ
 לשם מפני יא עבוי"ם שבי' שלום עכ"ל, ומליו בימיו
 גדעון שלא נמלאו בכל ישראל רק שלם מאות אנשים
 שלא כרעי לבעל, כ"כ ה' התגברות ירא דע"ז חזק

חכי מריבה בצי וצניח וצין רושי וצין רועיך, וחינו
 כך דמריבה שלכם השורש ממך. ע"כ טוב יותר
 הפרד נח מעלי ותגלה מלפוק וידעו הכל שאין
 דרךך כדרכי ולא יטעו בך צ"ח, וזה ה' טעמו של
 ח"א להפרידו מעליו, כדי שתודע לכל שלום מגד
 לדרך ד' אשר בדרך ח"א ע"כ את ביתו, וצ"ח ויל
 אחרים שלא יטעו אחריו לימשך אחרי רעתו, משא"כ
 דרך הבציעות שהלך בה עכשיו הוא מסוכן מאוד
 להטעות אחרים, וז"ש לו כי אנשים אחים אנחנו
 דומים בקלסתר פנים, וע"כ החששא קרובה שימשכו
 גם אחריו ויגררו אחר רעתך, ואין ע"ה אחרת אלא
 הפרד נח מעלי ויתודע הבחגגות והפירוד לכל,
 ולא יכ"י מקום לטעות אחריו, וזה יוצן מדוע ה'
 הדיבור פורש מאזכרם עכשיו ולא קודם לכן אף
 שה' לוע עמו בחבורתו, ותרם וכל אנשי המקום
 ג"כ רשעים היו ולא נמנע ממנו הדיבור בשבילם
 (עיון קושטא ד') אמנם איכא לחקק טובא דמתחילה
 ה' לוע נעפל לח"א ובר למשמעתו, ותרם ואנשי
 המקום אף שהיו רשעים, אבל עכ"פ גילו רשעתם
 וצדלו מחבורתו של ח"א ע"כ, אבל לוע ה' מראה
 עצמו כנעפל לח"א ע"כ וצ"ח לא כן ה', ע"כ ה'
 הדיבור פורש מא"ח עד אחר שנפרד לוע מעמו, וכן
 אמר ח"ל צ"ח ר' נחמ"י אמר כעס ה' לו להקציב
 בשעה שה' מאלך לוע עם אצרכם אצניו ע"י,ש
 ויעזור בקציב שזכר לידבק וליך בדרך הדיקום
 ואצרכם, וצאורס נסע וילך בדרך האמת להיות דבוק
 בחוב"ק ובמקור. הקדושה והטהרה, וחכם לראות
 במהרה ציונות כל ישראל ושמחתם בהתגלות כבוד
 שמים עליהם צ"ח.

*

וישמע אצרכם כי נשבה אחיו וירק את חניכיו
 ילידי ביתו שמה עשר ושלש מאות וירדוף עד
 דן ויחלם עליהם ללכ. הוא ועצדיו ויכס וירדפם עד
 חובה וגו' פרש"י עד דן שם חשש כח, שראה שעתידין
 בניו להשמיד שם עגל, ולהלך עכ"פ עד חובה פרש"י
 אין מקום ששמו חובה, ודן קורא חובה ע"פ ע"ז
 שעתידים להיות שם עכ"ל, וצ"ח דא"כ דשניהם חר

של רפצ"י הספיק השפעת קדושתו של רפצ"י להחזיר
 מאחלת איסור, וכן היו גמלו של ח"א ע"כ לא נגרעה
 מעלתם בזה, אלא שהשעה גרמה לכך להיות יולאים
 זמנמים דוקא כנ"ל.

ולתרץ יתר בקשיות נ"ל עפ"י צ"ח (פר' ל"ט
 סי' י"ג) וילך אצרכם כאשר דבר אליו ד'
 וגו' ולוע טפל לו עכ"ל המדרש, וצ"ח מאי משמישו
 בזה, וממילא ידענו כי ה' טפל בדבר זה, שהרי הוא
 לא ה' בכלל הציור ולא דיבר אליו ד', אלא שה'
 נעפל בהליכתו לח"א ע"כ ומאי קמ"ל בזה ואפ"ל
 הכוונה כי האמנם דתכלית הליכתו לא היתה לש"ש
 כי לא נלעבה על ככה, אלא שראה להשיג מהטובות
 והבטחות שהבטיח הקציב לח"א ע"כ בדרך הליכתו,
 מי"מ כיון שה' נעפל לקדושתו כרס של ח"א, נשפט
 גם עליו קצת בחו' קדושה, וז"ש ז"ל דבאחזק שעה
 כשר ה', וכמו"כ נשפט עליו במצבתיו של ח"א, כמ"ס
 וגם ללוע שהולך את אצרכם ה' לאן ובקר ואוכלים,
 ופרש"י ז"ל מ"מ גרם שכתב לו זאת, הליכתו עם
 אצרכם, ובדליתא בציבות דר"י (פ"ג) ר"ע אומר כל
 המדבק בשושי מנ"י ח"א ע"כ שאל עשה כמעשיהם,
 הרי זה מקבל שכר כיו"א בכן, וז"ש במדרש וילך
 אצרכם כאשר דבר אליו ד' ולוע טפל לו, ר"ל שאף
 שלוע לא עשה מנ"י בהליכתו שלא ללעו' על ככה מפי
 הבצורה, אבל ה' טפל לו ובר למשמעתו וחולת זה
 לא ה' ח"א ע"כ ללוע אליו בחבורתו, וע"כ זכה לקבל
 שכר בשושי מנ"י, אמנם ח"א סר מדיוקותו אל
 אצרכם, והלך בשושי המסולפת ליקח את הארץ
 לפני האמ, ולא האזין לתוכחתו של ח"א, ע"כ ח"ל
 ח"א הפרד נח מעלי כי לא יועיל לך התחברותו אלי
 ויזיק לאחרים.

ואפסר ללך גילה לוע רעתו צפרהס"א, לדבר נגד
 שיעתו של ח"א באתגליו, אלא שהלצים דיעותיו
 הנפסדים בהסתר דצ"ח, ורועי מקנתו הרגישו
 פנימיות דיבוריו, וע"כ כח"ב ויהי ריב צין רועי
 מקנא אצרכם וצין רועי מקנא לוע, כי ההתלה ריב
 ה' מלך רועי מקנא, ולוע עצמו לא גילה רעתו,
 אבל ח"א ע"כ בוכיוו צפניו וגילה קלונו וח"ל אל נח

ימם, כיון שאמר להם כך, הריקן א' א' ראשון ראשון ולא נשתייר אלא אליעזר וכו', מה כתוב ויידרף ולא כתוב ויידרפו ע"כ בהנחומא והבטלי תוסי' הביאו מדרש זה בקינור ועיי"ש.

ועפ"י אפסר לקשר ב' הפירושים שהביא רש"י ז"ל דבנה עפ"י דברי המדרש ה"ל, נחלק הוא מעבדיו, דלפי שאמר לכן מי האיש הירא מעבדות שבידו ילך וישב לביתו, ע"כ נפלגו ממנו ונשאר הוא לבדו עם אליעזר, ואפסר שצ"ח זו ה"י רק בחציו הראשון של לילה, אבל בחציו השני השמור ובה גם של מזרים, במשך עליהם אצ"ה מקדושת אותו הלילה, כי קיים אצ"ה כל מנחת הלילה כאמרי"ל, ואילו שבו ילידי ביתו ואוכלי שולחנו, הרגישו אלאו בכל שנה ושנה נשימות ועריבות קדושת הלילה, ע"כ נחשורו אלאו בחי' הקדושה כשהגיע זמן הכס בחצות הלילה, ועשו תשובה שלימה ומאכזב, והיו ראויים להשתתף עמו וחרו למלחמה, נמצא לפ"י דמה שפרש"י ז"ל לפי פשוטו שנחלקו הוא ועבדיו בדרך הרודפים שמחפלים אחר הנרדפים, זה ה"י רק בחציו השני של לילה, אבל בחציו הראשון לא נשתתפו במלחמה כלל, והי' אצ"ה לוחם לבדו ורק אליעזר ה"י עמו כמבואר במדרש ה"ל, ומחרץ בזה קושיא (ב') ה"ל דע"כ הפסוק הכתוב במלת לילה, לומר ויחלק עליהם לילה הוא ועבדיו, לרמוז על דרשת חז"ל שנחלק הלילה וכו', ובחציו השני נחלק הוא ועבדיו בדרך הלוחמים, אבל בחציו הראשון לא נעלו חלק במלחמה כלל, ובכברת הקדים הכתוב מלת לילה לרמוז שנחלק הלילה, ועיי"נ נחקים פי' הפשטו שנחלקו הוא ועבדיו בדרך הלוחמים, והדרש והפשט בקנה א' עולים, ויוצן בזה מה שהכפיל הכתוב ליתן סימן מקום צ"פ ויידרף עד דן, עד חובה ודרשו ז"ל ע"ש ע"כ שצ"ח להיות שם, ומדוע רמז הכתוב על זה ב' פעמים, ואולי לרמוז דאף אחר שחזרו עבדיו בתשובה, ואינו דומה זכות מועטין בשושי' מלו' למרובין בשושי', מ"מ בהגיעו לזן חשש כוחו ומכר להם חובה דעתיד למהיו בזה, כמ"ש בתרגום יו"ט עד דלחור

מקום הוא, למד כפל הכתוב ליתן צ"פ סימן מקום ויידרף עד דן ואח"כ עד חובה וביינו כך והכפל למד.

ב) ויחלק עליהם לילה הוא ועבדיו פרש"י לפי פשוטו סרס המקרא ויחלק הוא ועבדיו עליהם לילה, בדרך הרודפים שמחפלים אחר הנרדפים וכו' ומדרש אגדה שנחלק הלילה ובחציו הראשון נעשה לו גם, וחציו השני נשמר ובה לו לחיות לילה של מזרים, ולכאורה לפי פשוטו נרץ טעמא, מדוע נכתב שלא כסדר, וכו"ל ויחלק הוא ועבדיו עליהם לילה, ולמה הפסוק הענין במלת לילה.

ג) בגמ' סוכה (דף ל"א ע"א) הביא סבתא דאחאי לקמי' דרב נחמן, אמרה ל' ריש גלותא וכולהו רבנן דבי ריש גלותא בסוכה גולה הוי יתכן, לוחם ולא אשגח בה ר"ל, א"ל איתתא דכו' ל' לאצובה חלת מאה ותמני סרי עבדי, לוחם קמייכו ולא אשגחיתו בה, פרש"י לאצובה לאצברה אציו וילדי ביתו שמנה עשר ושלש מאות, ולכאורה צ"כ מה טעם בעשה זו להזיק דברים, ואם רחם להזכיר זכות אצברה וגדולתו, הרי ה"י לו הרבה זכות ומדות טובות.

יתבאר הענין בהקדם מ"ש הרבינו בחיי זל"ה חז"ל, במדרש י"ט ושלש מאות זה אליעזר בגימ' שי"ט, ויש לשאול כי לפי המדרש הזה, שמנה עשר וג' מאות אינו כפשוטו אלא חידה על אליעזר לבדו, ואין לנו להוסיף המקרא מידי פשוטו, שברי הכתוב מעיד על ילדי ביתו שסך שי"ט, אבל הענין ה' כי כל המספר הזה היו ילדי ביתו של א"ה אוכלי שולחנו, ואחר שחזרו לאחז למלחמה מיעט אותן וירקנו, לפי שהזכות הוא המנלה לא רבוי הכס, ולכן א"ה שיחזרו החוטאים כיון חורה ציולא למלחמה, שאח"כ מי האיש הירא וגו', וכיון שנתמעטו מלא אצברה את עמו עם אליעזר לבדו וכו' ועיי"ש, ופלא שלא הזכירו בשם מדרשו חז"ל, וכבר מפורש בן בתנחומא חז"ל וירק מלמד שהוריקן בדברים, אמר להן מי האיש הירא (דברים כ') מן העוונות, וירק הלבד מן מעשים רעים שטפה, ילך וישב לביתו לא

וכמו"כ קושיא זו קשה גם בדברי מלך סדום אל אברהם, שאמר חן לי הנפש והרכוש קח לך, הלא לא היו חסרים לקחת שכר היו ברשותו, והליל והרכוש ישאר בידך, וחו קשה לפני הנראה בפשטות לא ה"י כוונת מלך סדום לעוצמו של אברהם, שיהי' לו רכוש רב, ועיקר כוונתו בקשתו הייתה על החזרת הנפשות, וא"כ הו"ל רק העיקר חן לי הנפש, משא"כ הרכוש לא חכפת לי' וכבר ה"י נקמה לאברהם בלא"כ מדינא, ולא ה"י לורך לעוצמו ומתנתו ולי"ב.

וב"ר צביאור בענין דבאמת ה"י רגזו וכוונתו של מלך סדום, שאברהם יקח ממנו רכוש השבי במתנה, ועוד ראה לבסוף וליתן לו רכוש מבית גנזיו כמ"ס רש"י ז"ל דמשמעות הכתוב יוכיח ע"י, ועם כוונתו צוה אפשר לבספור צ"ל אופנים, ח' עפ"ימ"ס האגדה דכלה חז"ל קבלה מרבותיו דכה הפועל בפועל, ממילא ממונו ורכושו של אדם, שהאדם מסגלו ע"י מעשיו, הנה יש צממון ורכוש הכוא כח הפועל, וע"כ נאמר לנו לפרוע מחיצת המוכסין כיון שיש כח הפועל צממון הכוא, וכשאדם הכשר יקחנו לעצמו הנה יגרסו לנפשו פעולת ארות כפי כח הפועל הנפשי מבעלים הראשונים ובעניינו ראונו כמה אנשי שם אשר פיתס הילר והשתדלו בפרינססם לקבל ממון מכל אדם, ונשארו אח"כ כלים ריקים, כי הממון שסיגלו מצוי בלי שם, דבק צם ונפנפם וכיבחה השלכבה חש אשר צער בקרצם מאכצת היו"ר עכ"ל עיי"ש שחזק"ר, והנה אנשי סדום היו רעים צנופס וחטאים צממוס מאוד כאמרז"ל, וה"י דבוק צממוס ורכושם כח הפועל הרע אשר צהם ממקור הרע והרעשה, וזה ה"י מציממו ומחשבתו הרע של מלך סדום, צמה שהפליז כ"כ באה"י לקחת מרכושו וממונו, כדי שישפיע עליו כח הרע אשר בהרכוש להחליש כח הקדושה אשר בקרבנו, כי כמה ידעו והסוגו באה"י שהוא מקור הקדושה, ובכוחו הגדול משפיע גם על אחרים לקרב נפשות רבים חתם כנפי השכינה, ודבר זה ה"י קוץ מכאיב לבוחות העומאה שלוחי הס"מ, מה שמתרבה ונחרצת על ידו כח הקדושה ונ"כ ראו שיקח צממוס ורכושם,

שאמר ויחלק עליהם לילה הוא ועבדיו וגו', חזר והזכיר עד חוצה.

ובזה יתבאר דברי הגמ' סוכה כ"ח, שבהוא סבתא דאתא לקמ' דר"י ועשה דכולו רצון דבי ריש גלותא צסוכה גזלה ה"י ויתן, ועפ"י שיטת הכלכלה כתבו החוס' שם בגזל עלים וסיוך צה, דאין זה סוכה גזלה דקייניהו צשוינו מעשה ושינוי השם וכו' ויחזיר הדמים לצד, וכן ה"י מעשה דהביא סבתא, הולם ה"י סברה דיש צו משום גזילה כמבואר בגמ', וע"כ חשבה דלא נפקו צ"י חוצה המנ' מעטס מלוב הבאה בעצירה, והביאה רא"י ממה שהיו לאה"י ע"י עבדים ולידו ציתו, ואעפ"כ כשלחם מלחמת מלוא, דמבואר בדנ"ל שח' חכלית המלחמה לבטל את הפרידות שורש מלכות צית דוד ומשיח שהיו צלום, לא ראה אה"י לשחק עמו צמלחמה הכוא את אלו שהיו מלוכלכים בעצירות, משום דכה בעצירה מחליש קדושת המנ' ואין קטיגור נעשה סניגור, וחו עטס מלוא הבאה בעצירה, וצירושלמי למדו חז"ל מקרא דאלה המלות וגו' דאלה מיעוטא ה"י, שיהי' מנ' לצד ולא מלוא הבאה בעצירה, ומזה הביאה הכ"י סבתא רא"י לטענה דמנ' הבאה בעצירה מגונה ואסורה, והשיב רב נחמן דאין לה אלא דמי עלים צלצד ואין צוה משום גזל וליכא מנ' הבאה בעצירה הכ"י, וא"ש טענהו שלפי סברתה ה"י לה ראי' נכונה כנ"ל ובה"פ.

*

ויאמר אברהם אל מלך סדום הרימותי ידי אל ה' וגו', אם מחוט ועד שרוך נעל ואם אקח מכל אשר לך וגו', לכאורה צ"ב הלשון מכל אשר לך, דה"י לא היו עוד של מלך סדום, וכבר זכר צהם אברהם מצד הדון, כדון מליל מן הכנה ומן הגי"ס דה"י אלו שלו, וכמו"כ צ"ב הלשון ואם אקח, דלא היו חסרים לקחת, שכבר היו ברשותו של אברהם אצ"י שנקחו מן השבוי, ורש"י ז"ל הרגיש צזה ופלגניהו לחרי צ"י חז"ל אם מחוט ועד שרוך נעל אעכז לעצמו מן השבוי, ואם אקח מכל אשר לך וא"י לחת לי שכר מצית גנזיך לא אקח עכ"ל.

ממנו מן הדמים ההם (של ע"ז) ויחשבו לסיבה, ושכרת דמי האור הבוא גרמה לו זה, ויחמין במה שכוונת החורב כולם הیفך האמונה הבוא עכ"ל, וכמו"ש חשב אלע"ה מליקת מרכבו של סדום, כי ה' לו בנבחה המבוזות שיתרצה רכבו וימנוו כמ"ש ואזכרך בזמנו, ופן יתלו האנשים אשר עמו סיבה בהלכה בזמון הרשעים וע"ז יומשך לבדם אל הע"ז ומעשה הרע, וז"ש אלע"ה בתשובתו אל מלך סדום, ולא תאמר אני העשיתי את אברם, ולכאורה מאי איכפת ל' אם יאמר כן ומה יזיק לו אמירתו, אולם חשב אלע"ה חששא קרובה שמלך סדום יעשה פירסום מה, שסיבה להלכתו של אלע"ה ה' ע"י ממנו ורכשו, וע"ז ימשכו אליו רבים לדיעותיו ומעשיו הרעים, ולעטם זה נמנע אלע"ה ולא רצה לקבל ממנו מאומה, וז"ש הרימותי ידי אל ד' וגו' שנשבע בשם ד' ובשכל כבוד שמו יתכרך שלא יקח מממנו כלום.

וכבר הבאנו לעיל דבמותות שאין לו פרעה, לא לקחם לעצמו אלא מחרס לבני הפילגשים כשנלחם מעל יאחזק בנז, וכמבואר בדברי רז"ל שם שמות העומה אשר מחרס להם, ונרמז כן בכתוב דכתיב ויהי לו"ל לאן ובקר, ובתרגום יונתן פי' והיו לו' מדלי' וכו', שכל רכשו ה' ממה שהשפיע אליו הקצ"ה מחלק הקדושה, ובמותות שקיבל מפרעה לא רצה ליהנות מהם כלל, אלא שקיבלם ממנו כדי לעשות פועל דמיוני לבניו, כמבואר במד"ר שעי"ז ברכות זכר ישראל לרכוש מזרים, וע"ז זכר לקריים ומתן חורב (עיין בדברנו לעיל ביאור הענין) ומה שלקחו ישראל רכוש מזרים ולא חששו לבח הפועל של בעליהם הרשעים ועו"ז, אין זו קושיא דע"י הדיבור ה' ולאטו על ככה בגזירת היוצר ב"ה, ומעתה לא היו המזריים הנותנים ולא בעלי הממון, אלא משולחן גב' קא זכו ובכן.

ובזה יובן מה שבדעתו הבו"ת ואזכרך בזמנו, כשאוהב ללכת מארצו ולביות נודד ממקומו, ובדלוי שלא ה' כסף וחבב נחשב אללו למאומה בערך קדושתו, ולכאורה מה לזכך ה' אליו

שעי"ז יודבק בו מכת הפועל אשר בזמנו ויוגרם להוריד אותו מגדולת מדרגתו וקדושתו ח"ו, ולעטם זה נמנע אלע"ה ולא רצה לקבל מהם כלום ובכן.

והשנית רצה מלך סדום להרוויח במה שיקח ממנו אלע"ה ממנו ורכשו, שעי"ה שיהיה ממנו אותו לדיק ויתוסף לו זכות ושכר גדול, וע"ז יוכלו לעמוד ולהתקיים בעולם ולהגדיל רשתתם לפי שאין הקצ"ה מקפח שכר כל דבר, וכמ"ש ז"ל בסנהדרין (דף נ"ו ע"א) ששאל ירמיה' הנביא לפני הקצ"ה מדוע דרך רשעים ללכת, פרש"י מפני מה הללו נבוכדנצר וכבש ירושלים, והשיבו הבו"ת בשכר ד' פסיעות ששלחתי לאחור רשע שכן אחר כבודי וכו' עכ"ד הגמ', וכמו"כ מצינו בפרשה שאמרז"ל במס' סוטה (דף מ"ו) אריב"ל בשביל ד' אמות שולחו פרעה לאברהם שגא' וילו עליו פרעה אנשים וישלחו וגו', נשמעבדו בניו ח' שנה במצרים וכו' עכ"ד הגמ', ועד"ז אפ"ל שיהיה כוונת מלך סדום במה שהפזיר באלע"ה שיקח ממנו רכוש השבי וגם רצה להוסיף לו מצית גזיו, וז"ש חן לי הופש שלא רצה שיחשבו עם אברהם, כי חש פן יתקרבו על ידו להדבק למקור הקדושה, ומעבד הרע להחניג להתגברות הטוב והקדושה, ולעטם זה עלמו ביקש עוד ואמר והרכוש קח לך, שחקק ממנו דויקא, ולא די במה שיש בידך מן השבי, אלא אוסיף לך מצית גזי כמו שנחבאר לעיל בעטמו, ואלע"ה דחה בקשתו בשתי ידיים ולא רצה ליהנות מרכשו כלום, והשיב לו על שניהם בפרש"י ז"ל, אם מחוץ ועד שרוך ועל אטב לעצמו מן השבי, ואם אקח מכל אשר לך, מה שאתה רוצה ליתן לי מצית גזי ג"כ לא אקח ממנו כלום.

עוד יש טעם מה שסירב אלע"ה ולא רצה ליהנות מממנו ורכשו אפי' הלאה משהו, והוא עפ"י"ש במצ"ס ז"ל בס' המורה (ח"ג פל"ז) בטעם איסור הנאה בע"ז ודמ"י, כי הרבה פעמים יחשבו בהמון העניינים המקריים לסיבות עצמיות, כמו שנמצא רוב צ"ח אומרים שאחר ששכן פלוני בצית בזה או קנה כל זה, העשיר והוסיף ממנו וכו' היו מצורכין לו, וכן ה' אפשר שיקרה לאיש א' שתלחש סחורתו ויירצה

היתה מכות זכורות נזכר ע"י הקצ"ה צעמנו, כמ"ש והכיתי כל זכור חני ולא מלאך וכו', וכל החשש מכות הקודמין היו ע"י שלות, וזיכור הענין דבאמת מאתו ית' לא תלא הרע רק כל הטובות, וכאשר יפקחו עינינו לראות גודל התועלת המגיע לרשעים עלמם מחמת הכאה שמכה השי"ה אותם וכו', דע"י הכאה לרשעים נתגדל ונתקדש שמו הגדול והקדוש ככתוב בדברי הנביאים כ"פ וכו', וכמה יש לכסוף ולהשחוקק לזכות זה, שעל ידו יתגדל שמו הגדול ולביות גורם לזכ וכו', אמנם האומות הם ערלי לב ועיניהם סתומות ולבם אטום להבין הטובות שיוכל להגיע ע"י ההכאות הללו וכו', ולבתי מלכת זכורות ה"י ע"י הצורה עצמה, כי הוא היתה עיקר הגורם יליאת ע"י ממלכום, ומחמת יצ"מ נתגדל ונתקדש שמו הקדוש, ומלא המכה הזאת היתה עיקר שגרמה קדושה שמו הגדול צעולם וכו', ולכך זאת המכה היתה עוצה גדולה להאומות כג"ל וע"י היתה זאת ע"י השי"ה צעמנו, כי זכו המכה לא היתה רעה רק טובה גם למלכיים, שהם היו הגורמים והכלים שיתקדש שמו ועוצה הוא להם, משא"כ מכות הקודמין היו ע"י שלות, כי הם לא היו גורמים קדושה שמו הגדול כל כך, והיתה מכה אשר לא הגיע ממנה טובה למלכיים, ומאתו ית' לא תלא הרעה להכני היתה ע"י שלות עבדיה"ק.

ויתורץ צה קושים המפורשים בג"ל דמה דכחיז ולא קרב זה אל זה כל הלילה, דדרשו חז"ל מני דבקשו מלכ"ש לומר שירה, זה ה"י לפני קריעת ים סוף, ובאותה שעה לא נגרס עדיין ע"י המלכיים שיתקדש שמו הגדול ית' צעולם, וע"י ה"י רק צבחי רעה למלכיים, ולטעם זה ח"ל הקצ"ה למלכ"ש מעשי ידי טובעין צים ואחם אומרים שירה, אבל בשעה שאמרו משה וישראל שירה כבר ה"י אחר קרי"ם, ומלא ה"י בהם היה טובה גם למלכיים, שהם היו הגורמים והכלים שנתקדש על ידם שם שמים בכל העולם, כמשה"כ (יהושע ז') כי שמענו את אשר הוציא ה' את מי ים סוף מפניכם וגו' ושמענו

לזכרה זו, אולם לפי שיביו לו נסיונות רבים בדרך הליכתו צעניני הממון, שפרעה ראה ליתן לו מממונו וכמו"כ מלך סדום וכל כוונתם ה"י לרעה להחליש כח הקדושה, ואחש"ה התגבר עליהם ולא נקה מידם מחומה, וע"כ צרכו השי"ה בזכרה הממון, והשפיע לו די וכוותר מזכרה ד', שלא יאטרך להיחזק ממון הרשעים כלל.

*

ויאמר אברהם אל מלך סדום הרימותי ידי אל ד' וגו', צמד"ר ר' יהודה ורבי נחמ' ורצנן, ר' יהודה אמר עשאל תרומה, ה"ך מה דלת אמר והרימותם ממנו תרומה ד', ור' נחמ' אמר עשאל שצובה וכו', ורצנן אמרי עשאל שירה וכו' עכ"ד המדרש, ובקשה היפ"ח דאיך אפשר להיות כל הכנסים תרומה, דתרומה תרי ממאה על הרוז וחליל עשאל קודש, ועוד איך הכי מני שוב יחזי לבו למלך סדום שיהיה מהתרומה, כיון דאל אברהם היו מן הדיו למיל מן בגדים ה"ה שלו, איך תרומתו תרומה, וכמו"כ צ"ב למי"ד עשאל שצובה, מה נורד ה"י לישבע על זה, הרי ה"י אפשר להחזירם לישומו מיד ושבובה זו להם, וגם מ"ש רצנן עשאל שירה אינו מובן לפי הפשטות, ואם הכוונה שאמר שירה על שניול מן המלכים, אבל מ"מ מה ענין השירה אל החזרת הכסות ואיך תלוי צ"ב, וא"כ הלשון עשאל שירה דקאי על הכסות, וכמו"כ ה"י יכול לומר שירה וזאת זה, ועיין במפורשי המדרש שדחוקו צביאור מאמרים אלו.

ונבוא אל הביאור ונתחיל במה דסליקנא מיני', לפרש דברי רצנן דעשאל שירה, ויתבאר צהקדם דברי הגמ' מגילה (דף י' ע"ב) איך יוחס מ"ד ולא קרב זה אל זה כל הלילה, צוקשו מלאכי השרת לומר שירה, אמר הקצ"ה מעשי ידי טובעין צים ואחם אומרים שירה, ובקשו המפורשים דאיך איך אמרו ישראל שירה על עביעת המלכיים, ומדוע לא נמנעו ג"כ מאחי טעמא דלעיל, ואפשר לתרן בצהקדם מ"ש בספרי"ק קדושה לוי זל"ה פ' שמות עכ"פ לכה ואשלח אל פרעה וגו', ולכאורה ראוי להבין מדוע

(דף ע"ח ע"ב) מזבחר קצת לכיכר, דכיון דחזו דחשתיב חצרכס כזו חמרי לי' לתרת חנת כזו דכזית מעט' לן בחילון פסילון, וכולכו בני חרעי' בעלן למקטלי' ומגוי דחלל דכזון נפק חרת מאור כשדים עיי"ש, ברו שחלמינו האומות בניסו של חלעי"ה, חולס חין כזכ חסידה ואלו ואלו דח"ת, ואפשר דמתחלה עלה מורד בלצנס ברחות פלג כנס, ואח"כ שוב חזרו לכורס שלא להאמין בנסו חסיד"ת, וכמו ששעה פרעה שגכע לבו מאימת המכות, ואח"כ שוב הכבדו את לבו בבראשונה, עכ"פ היו חושדים בנס של חור כשדים שחי' מעשה כשפים, חמנס כחן כמה שראו שניגול מלך כדוס לכבד חצרכס וזכוהו וחכות, שחי' חפץ להגיל את המלכים ועצר דרך הכוח והכניע צבור והשפיע נס בהללה עליו עיי' כח קדושתו בנס כדברי הרמב"ן ז"ל, מעתה לא חשדו האומות עוד בניסו שכול מעשה כשפים, שהמכשף לעולם לא ישתדל בכשפיו להלל שוגא, ושע"י מעשהו חסודו לו רעה, כי הם חיים מתכוונים רק לעוצה עצמם, עיי' שפטו מזה האומות דחלמי' הי' נסיו של חלעי"ה עיי' כשפים, לא הי' רודף להגיל את מלך כדוס שחי' שוגא נפשו, חלל ודחי שכל נסיו מלד הקדושה ורועה לפרנס חמונת יחודו ית' בעולם, ועיי' הפקיד את נפשו מנגד והשתדל בהלל שוגא ואף חס יסכן ח"ע כזה, כדי שיתקדש שם שמים על ידו, ומעכשיו האמיו למפרע גם בנס של חור כשדים, שלא הי' מעשה כשפים כ"ח נס מן השמים ומלד הקדושה ומתקדש ש"ש עיי".

אמנם חלמי' הי' חצרכס חניו נועל מהכנס של כדוס הי' נסתר כראוי' והוכחה היגיל, כי היו האומות יכולין לומר דלהנחתו החביון בהללתו כדי שיעול כל אשר לו ויוסיף לו מציט גמיו, ועדיין הי' להם מקום לחשוד בזיוכו שכול מעשה כשפים, ולא הי' מתקדש ש"ש על ידו, חלל ממה שראו בחלעי"ה שלא ראה ליהנות מרכושו כלום, ואף מה שמגיע חליו מדיחא כדון מגיל מן הגוים דח"ה שלו, מזה נחמתי' **לס** דלא לעלמו חיל ולא להנחתו החביון

וימס' לבזנו וגו' כי ד' חלקיכם כזו חלקים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת, עיי' שפיר יכלו ישראל לומר שירח ברחות שש וכו'.

ונקדים עוד מ"ש רש"י ז"ל עה"פ בחרת בחרת חמר וז"ל, ומדרש חגדה שחי' העיט מוגבל בנס, ונעשה נס למלך כדוס שילא חמס, נפי שחי' בחומות מקתן שלא היו מחלמיים שניגל חצרכס מאור כשדים מכבשן חלל, דכיון שילא זה מן החמר חלמינו בחצרכס למפרע עכ"ל, וכחצ הרמב"ן ז"ל וחמי חמה במדרש חגדה חלל, כי האומות שלא היו מחלמיים ששעה הקב"ה נס לחצרכס, ברחות נסו של מלך כדוס לא יוסיפו חמונה בהקב"ה, כי מלך כדוס עובד עיי' הי', והנה נסו חז יחזיק ידי עובדי עיי', או שחלמינו בכל הכנסים שחי' בכשפים חז מקדש בחפשות רחוקה, ונסו יתן ספק בלג המחלמיים בשל חצרכס עיי' קושייתו, וחזון כזו ז"ל חלוי יפרשו וילא מלך כדוס לקדחתו, שילא מן הכור כשעבר חצרכס עליו, כי נעשה לו הנס לכבד חצרכס וכו', ואפשר כי חצרכס בשבו הכניע צבור הכוח, כי חפץ להגיל את המלכים וכו' והנה נעשה הנס על ידו, וחל נעשה למלך כדוס נס לכבד חצרכס, כ"ש שיש להאמין שעשה נס לחצרכס להגיל חמות נפשו עכ"ל הרמב"ן ז"ל, חולס עדיין לא ילאו יד חותה בחיבור כזה, דלחך חלמינו עכשיו יוחד מנכיסו של חצרכס חניו, ברו גם שם רחל בשיויכס שניגול חצרכס מכבשן חלל, והאומות שלא חלמינו בניסו חז, חיד יתחזק חמונתם עיי' חלל מלך כדוס, להאמין בשל חצרכס למפרע וחי".

ויתבאר עפ"י"ש הרמב"ן ז"ל סו"פ נת, מה שלא סיפר הכתוב ענין הכנס של חור כשדים, וכוזכרו רק ברמז במחמר חניו ד' חלקיך אשר הואחיד מאור כשדים, לפי שהאומות היו חלקים על דעתו של חלעי"ה, וכוז חושדים בנסו שכול מעשה כשפים, כענין משרעי"ה עם המחלמיים בחתלת מעשיו וכו' ועיי"ש, וחמלית כוונתו לפי שלא נתברר החגלות כבד שמו ית' עיי' נס זה לעיני כל העולם, עיי' לא חזכרה הכתוב כ"ח ברמז, האמנס בזוה"כ פ' לך

וארוממנהו, לפיכך אמר אם מחוט ועד שרוך נעל ואם חק מכל אשר לך, כדי שלא תפסיד הסיבות והברכות והבן.

ובזה אפ"ל המסורה ואצרכה מצרכך, ואיך ואצרכה שמך לעולם ועד, עפ"מ"ש לעיל דאש"מ לא רצה לוקח מרכוש סדומים, כדי שלא יהי' במעשהו אחיה ליח"ר, ויוכל לצדק ולומר שירח לפניו ית', וע"כ הצטו לו הקצ"ה ואצרכה מצרכך שיהי' מקור השפעתם מצרכה ד', ומעשה לא תזקק לעולם ליכנות ממון הרשעים, ותוכל לצדק הש"י"ת בכוונה שלימה ורצו"י, כי לא יהי' במעשיך שום אחיה לחלק ברע, וזה דברי המסורה ואצרכה מצרכך, וזה חזרה שתיקיים צד ואצרכה שמך לעולם ועד, ותוכל לצדק הש"י"ת בלב פניו וכוונה רצו"י וכל מעשיך יהיו בלתי לך לדור.

ועתה נבוא לבאר דברי ר' יודק שבמדרש ה"ל, שדרש הרימותי ידי וגו' עש"ן חרומה ביד מדי"ה וברימותם ממנו חרומה ד', דכנה לכאורה קשה כיון שמ"ד הדיו ה' כל הרכוש קנינו של אצרכה, דהמ"ל מן הגוים ה"ה שלו, א"כ איך החזירם אלע"ה במחנה למך סדום כדי איכ"ה בזה משום לאו דלא תחנם, שדרשו חז"ל לא תתן להם מחנה חנם, ויהי' מקום סב"א לומר דכש"ה קידוש ש"ש ע"י"ו מותר, וכו"י נחקדש ש"ש ע"י החזרה הרכוש כ"ל, וע"כ ה' מותר ליתן להם מחנה חנם, אמנם איכ"ה למידק ממשמעות הכתובים שלא החזיר אליו אצרכה הרכוש, שברי אמר ואם חק מכל אשר לך, ולכאורה הרי לא היו חסרים עוד קיומה, שכבר זכה בהם מן השני, וכו"ל"ל שאחזיר לידך רכוש השני, אבל אמר ואם חק מכל אשר לך, ר"ל שלא תחנם לו ולזכרי, ואפשר שהקדישם כולם חרם לגבוה, וכדרך שעשו ישראל כניבוס וירחו, והם מפורש בטעם לפי שהי' הכניבוס בשבת, ומעשה שבת אסורים בהנאה לכן הקדישום ישראל חרם לגבוה, ואפשר דממ"כ הכה לפי שהיו כל החפצים שלהם ע"ז או דמי ע"ז, ה"ם שצדדו א"ה להם אלע"ה שיבעלו אותם מתורת ע"ז, אבל מימי לא רצה ליתן מהם ועש"ה חרם לגבוה, ואולי וכו'

כ"ה לקדש שם שמים, וע"י נחזר להם שאינו מעשה כשפים כ"ל, ונחקדש ש"ש על ידו, וזה יתבאר בדברי המדרש ה"ל רצון אמרי עש"ן שירח וכו', דע"י הרכוש הזה זכה אלע"ה לומר שירח, דכנה אלע"ה ה' חפץ לומר שירח לפניו ית' על מפלתו של רשעים, אולם הא"ך ויכל לומר שירח דברי אין הקצ"ה שם במפלתו של רשעים, כאמר"ל שאמר הקצ"ה למלאכים מעשי ידי עובדין צים ואחם אומרים שירח, אמנם ע"י שלא לקח מהרכוש נחזר לכל האומות שהכל ה' מעשה השם ונחקדש שם שמים בעולם ע"י מפלתו, ומעשה נלמח עובד גם להם שהם היו הכלים והאורמים להחקדש ש"ש על ידם, וכן ה"ה גוונ"ה אפ"ל שירח על מפלתו של רשעים כ"ל, וז"ש הרימותי ידי אל ד' וגו' שלא לקבל מאומה, ודרשו רבנן הרימותי מלשון שירח כמדי"ה חלקי אבי וארוממנהו, דהעטם שלא רצה לקבל כדי שיוכל לומר שירח והבן.

עוד אפ"ל בציאור דברי רבנן ה"ל דעש"ן שירח עפ"מ"ש בספרי"ק נוע"ה זל"ה עה"פ ויגע צדק יריבו וגו' וזל"ה"ק להיות שכתבו הפוסקים על מה שאין מצרכין על הביאה, הלא אסור ליכנות מעו"כ"ו בלא צרכה, ואמרו ע"ד שא"ה להיות בלא תערוצות היח"ר בחובו, לכך אין מצרכין עלי' וכו', וזהו ויגע צדק יריבו שם ה' לו אחיה מחמת שא"ה לכאור צה וכו', ויאמר לא תשלחך כ"ה ברכתי פי שתחזור לנו אח כל הצרכות שהפסדחנו, שעל ירך לא ה' לנו הצרכות האלה מחמת שהיית לנו לשטן ולמקטרג וכו' עכ"ל"ה, ומעשה לענינו אלע"ה ה' רוצה לומר שירות ותשבחות להקצ"ה על הבלתו ממלחמת המלכים האדירים האלה, וצדדו שהיו כל מעשיו לש"ש ובלתי לך לדור שיתקדש ש"ש על ידו, אולם ידוע דרך הדיקים שחשדים א"ע בחמידות אולי אין כוונתם שלימה לש"ש, ע"כ חשש אלע"ה שאם יקח מהרכוש הרשעים האלה, לא יוכל לומר שירות ותשבחות לפני הקצ"ה על נס הבלתו, דשמ"ה וכו' במעשה הכוח מתעורבת היח"ר, וז"ש הרימותי ידי אל ד' ודרשו רבנן שעש"ן שירח כמדי"ה חלקי אבי

ידי אל ד' אם מחוץ ועד שרץ נעל וגו', ובעטם
דעשן שירי שזכה לומר שירי על הכס, וזולתי
שארן ליכנות ממעשה גם כזה וכו'.

*

באופן אחר נל"פ דברי המדרש כנ"ל, צדקס עור
עטם למה שסירב אשע"ה ולא רצה לקבל
מרכוס סדום מאומה, אף שהיו שלו מדינה דמלך
מן הגויים כ"ה שלו, וכבר ה' דברנו בזה באופנים
שונים, ויחבאר עוד עפ"מ"ד צמד"ר ויהי צימו אמרפל
א"ר אבין כשם שפחה צד' מלכות וכו' כך חינו
חותם אלא צד' מלכות, מלכות צבל מדי ויון אדום,
ופ"י המחתות ככונה כשם שפחה נערו של אשע"ה
צד' מלכים (אמרפל וחציר) שצאו עליו להרגו
וכו', ואח"כ יגול מהם ויחיה לו לפליטה גדולה,
כך חינו חותם מחסיד אלא צד' מלכים, שכל מה
שאירע לאצרכם הוא סימן לבגיו עכ"ל וכו"כ הרמב"ן
ז"ל עכ"פ ויהי צימו אמרפל ח"ל, המעשה הזה
אירע לאצרכם לבורות כי ארבע מלכות תעמודנה
למשול בעולם, וצדקס יתגברו ציוו עליהם ויפלו
כולם בידם וישיבו כל שבותם ורכושם ועי"ש שהאריך.
מבואר דצדרכים ז"ל שמלחמת ד' מלכים ה' פועל
דמיוני על ד' מלכות העתידים לעמוד על ישראל
וכס ד' גלויות, וירמוז על גלות האחרון שאז יפלו
כולם ביד ישראל וישיבו כל שבותם ורכושם, וכמ"ש
ז"ל צד"ר (פס"ח כ"ב) כל אותן הדורות שנתן
יעקב לעשו, עתידין אוב"ע להחזירן למלך המשיח
שנא' (תהלים ע"ב) מלכי תרשים ואוי"ם מנחה
ישיבו וגו', יביאו חין כתיב כאן אלא ישיבו עכ"ד
המדרש, וצלקוט למיכירי מסיים בזה, ומה אם שנתן
לו יעקב מעמנו, כך, אומה"ע שנתנו מישרל שזה
בניו ממנו ונפשות עמ"כ"ב, עכ"ל.

ומעתה נבין צעמנו מה שלא רצה אשע"ה לקבל
כלום מרכושם של סדום, דהנה מלחמה זו ה'
סימן ופועל דמיוני על גאולה האחרונה כנ"ל, ומשונה
גאולה זו מגאולות הקודמות שהיו ע"י סיבוב צד
ודם, משא"כ גאולה העתידה יכו' ע"י הקצ"ה לבדו
כלי שש"ה פועלת צד"ר ודם, כמ"ש ז"ל צלקוט

כוונת ר' יחזקאל ששאלן תרומה, ולא תרומה ממם
דשיעור התרומה היו חרי ממנה כקושייתנו לעיל,
אלא שהקדשים חרם לצבור וחלה עליהם שם שמים
בתרומה.

ובזה יחבאר גם דברי ר' נחמ"י דעשן שצוה,
דכיון שלא החזיר הרכוש למלך סדום אלא
עשן חרם לצבור כנ"ל, א"כ ה' מקום לחשוד
אותו שרצונו לטוב הרכוש לעמנו, וע"כ הולך לישבע
לו עליהם שלא יעול ממנו כלום לעמנו, וכדי שיתקדש
ש"ש על ידו בראותם שאינו עושה להנאת עמנו ועי"ז
יוכל לומר שירי כנ"ל, ואחר ששבע לו על הדבר
לא ה' מקום לחשוד עוד, דבימינו אף באומות
היו נאכרים שצוהם כדאשכחן צלון ולימלך שהיו
בזמנים על קיימת כשצוה, ומלא לפי"ד דכל ה'
דעות שבמדרש כנ"ל אפשר לפרשם על קוטע א'
ומקושרים חלד בחצירתא, ולפי ששאלן תרומה
ובקדשים לצבור ולא החזירם למלך סדום, ע"כ
עשן שצוה שלא יחשדוהו שלקח לעמנו, וא"כ מה
איכפת לו' בחשדא, ל"א ששאלן שירי, וא"כ לומר
שירי במפלגת של רשעים, רק בזמן שנתקדש ש"ש
על ידם בעולם, ואם ה' מקום לחשוד לא ימח
ע"י קידוש ש"ש, כי יחשדוהו במעשה כשפים כנ"ל,
ולעטם זה הולך לישבע וכו'.

באופן אחר אפ"ל דעת המ"ד שבמדרש עשן
שירי, עפ"מ"ש המפורשים ז"ל דהם שנטעשה
לאדם בזכות אחרים, אינו זוכה לומר שירי עליו,
כיון דהוא מחד זכותו לא ה' ראוי אליו, והנה
אשע"ה לא רצה ליכנות מרכוס סדום, מפני כי
נעשה לו גם דהריגת המלכים, ואסור ליכנות ממעשה
נשים דמנכין לו מזכותיו אמנם כל זה רק בזה ה'
הם צדקות, אבל צום שנטעשה לו בזכות אחרים
אין כאן נכיון מזכותיו, ושפיר הותר ליכנות ממנו,
ולפי"ז צום דהריגת המלכים ה' מקום לאצרכם
אביון להסתפק אם נעשה בהם צדקות, או בזכות
אחרים כינוי שורש מלכות בית דוד העתידים לנאת
מלוק, אבל ממה שזכר לומר שירי נוכח לדעת שזכותו
גרמא, ומעשה אסור ליכנות ממנו, ח"ש ברומותיו

אפ"ל דברי ר' יהודה שאמר עשאו תרומה, דלעמיד עתידין אומה"ע לכזית רכוש דורון למלך המשיח דכתיב ויבילו שי למורא, וכוז מקדישם לד', כמ"ש (ישעי' כ"ג) ויהי סחרה וחתמה קודש לד', ופרש"י וכתפורשים דקאי על ימות המשיח יע"ש, וז"ש במדרש הרימותי ידי אל ד' עשאו תרומה, שאל לא רחל לקבל ממנו לעטם כמ"ל, חלל הודיעו שלעמיד יהי תרומה וקודש לד', ע"י שעתידין לכזיתן שי למלך המשיח וכוז יקדישם לד' וכן.

*

ויוצא אותו החולה ויאמר הבט נא בשמימיה וספר הכוכבים אם תוכל לספר אחס ויאמר לו כה יחי' זרעך והאמין בדי' ויחשבה לו דקדק פרש"י הקצ"ה חשבה: לאברהם לזכות ולדקדק על האמונה שהאמין בו, וחסה הרמב"ן ז"ל על פירושו, דמה הזכות הזאת, ולמה לא יאמין בחלקי, ומי שהאמין לשחוט את בנו היחיד האבד, איך לא יאמין בצבורה עובד ול"ב אומרו ויחשבה לו דקדק.

ויתבאר בהקדם מ"ד במד"ר פ' בשלה (פרי כ"ג סי"ה) עתידין ישראל לומר שירה לע"ל, שנא' שירו לד' שיר חדש כי נפלאות עשה, ובאזהר זכות אומרים ישראל שירה, בזכות אברהם שהאמין בהקצ"ה, שנא' והאמין בד', הוא האמונה שישאל נוחלין זה וכו', הוי תשובי מראש אמרה עכ"ד המדרש, והקשה בפי"ח דמה זכות זיקק לישראל על מה שיאמרו שירה לע"ל, הרי כיון שיעשה הקצ"ה עמהם נסים גדולים בגאולה העתידה ראוי בודאי שיאמרו שירה, גם מ"ש בזכות אברהם שהאמין בהקצ"ה ל"ב, דמה הזכות הזאת ולמה לא יאמין כקושיה הרמב"ן כמ"ל, וחסין בפי"ח עפ"י מ"ד במדרש שוח"ע (מזמור מ"ז י"ח) לא כל מי שרואה אומר שירה, חלל כל מי שנעשה לו נס ואומר שירה צידוע שמוחלין לו כל עונותיו, ולפי"ז כיון שאפשר שאף אם יגאלו לא יחי' זכאין כמאמרז"ל לא זכו בעתה, ח"כ היכי פסיק ואמר שיאמרו שירה לע"ל, וזה ששאלו חז"ל באזהר זכות ייחוד ישראל אומרים שירה לע"ל, וחסין בזכות

(רמז תקצ"ז) אמר הקצ"ה צע"ה? כייחם נשעים ע"י בני אדם, במלרים ע"י משה ואהרן, צימי סיסרה ע"י דבורה וצדק וכו', וע"י שבי ע"י צדק ודס כייחם חוזרים ומשתעבדים, חלל לע"ל אני צע"מי גואל אחס, ועוד יותר חין אחס ומשתעבדים וכו', ע"ש, וכוז באיסור העצרה על השבועות לעשות פעולה חנושי חו לבקש סיוע ועזר צ"ח צע"ין גאולה העתידה, כמבואר חללנו צע"ין צדק כיעזר צע"י ויחל משה יע"ש, ואפשר דלכורות על זה עשה חלל"ה פועל דמיוני וסיוע לבניו, שלא רחל לקבל במלחמה זו שום עזר וסיוע מצ"ח, וז"ש עשאו שבועה שזה בכלל השבועות שהציענו בצו"ח שלא ידחקו ישראל את בקן, ועד קים ד' את דברי ויגאלנו צע"מי, חסור לעשות פעולה חסר או לבקש עזר וסיוע מצ"ח, ובעבור"ר רשעי זמנו רואים לעשות קיצון גלויה ע"י סיוע אומה"ע וסיוע ממונים, חמס חברה חצינו ע"ה כסין כה לדורות ישראל הכשרים שיוכלו גם הם לעמוד בנסיון, ולא יבקשו עזר וסיוע אומה"ע וברשעים צע"ין גאולה העתידה, ולעטם זה לא קיבל מהם, ועשאו שבועה על עצמו ועל דורותיו, שזה בכלל העצרה על השבועות שלא ילקח מהן וכן.

ועד"ז יתבאר ג"כ דברי רבנן שאמרו עשאו שירה, עפ"י מ"ד במד"ר פ' בשלה (פכ"ג סי"ה) אז שיר משה וגו' זש"ה תשובי מראש אמרה, עתידין ישראל לומר שירה לע"ל וכו', ובאזהר זכות אומרים ישראל שירה, בזכות אברהם שהאמין בהקצ"ה וכו', הוא האמונה שישאל נוחלין זה, עכ"ד המדרש, וחסין במדרש ילקוט פ' צד דגאולה העתידה יחי' זכות נערוה, שיהיו ישראל שומרים ומחכים על הגאולה שיהי מחלי יח', ולא יעשו פעולות להקדים זמנה, וז"ש חלל"ה הרימותי ידי אל ד' וגו' ואם אקח מכל אשר לך, דמלחמה זו הוא פועל דמיוני על גאולה העתידה, ואין לבקש סיוע ופעולה חסר צע"ין זה, ובזכות אמונה זו יחי' ישראל חל בגאולה, ובזכות זה יחי' לומר שירה לע"ל, וז"ש במדרש עשאו שירה, דבזה שלא לקחן כסין כה האמונה לדורות ישראל, ובזכותה יאמרו שירה לע"ל ועד"ז

לנכך הוֹיָאוּ הקצִיב מחלּוּ של עוֹלָם והצִיבוּ למעלה מן הכוכבים, לרמוז לו, ללא המשיגים לכוכבים של מעלה דהללו יש להם מספר, גם יש להם צושה לעיל, אבל במשיגין לכוכבים שהם למעלה מחלּוּ של עוֹלָם דאין להם מספר ולא יתצטע לעולם.

ובמו"ב עד"י יתפרש הצטעה זו דכה יכו' זרע' על לעתיד, שהצִיבו הכוֹבִיִּים למעלה מחלּוּ של עוֹלָם ודבריהם הכוכבים דלמעלה, ואמר לו כה יכו' זרע', שלעתיד צעת בגאולה יכו' ישראל צרום המעלה כוכבים של מעלה שאין להם לא חקר ולא מנין, ובחיה זכות יכו' ישראל לה, כיון שאפשר שאף אם יגאלו לא יכו' זכאין כאמרו"ל לא זכו צעתה, לז"ל הכתוב והאמין בד', ר"ל בזכות הצרס שהוריש את האמונה שלימה לכל ישראל, הוא האמונה שישאל נוחלין בה לעתיד, ויתפרש כוונת הכתוב והאמין בד' לשון מפעיל, היינו שהכנים בלב בניו ודורות ישראל האמונה בד', וע"ד שפי' היפ"ת שאין האמונה זו על צשורת הארץ, אלא האמונה בצאחות השי"ת וזיכולתו והשגחתו ושאר שרשי האמונה, שכל זה ירושה היא לנו מאבותינו כמשא"כ למנן אשר יורה את בניו ואת ביתו אחריו ושמרו דרך ד', וכל מה שישאל מסגלין בחורב ומזלות ומע"ט ומוסריס נפשו. על אמונת יחודו ית', הכל מכוחו של אשעי"ב שנעט שורש האמונה צרעו עד עולם.

ונקדים עוד מ"ד צמד"ר בפתיחתה דרות, שעתידין שרי אומה"ע לעיל לקטרג לפני הקצִיב על ישראל, ולומר אלו עובדין ע"ז ואלו עושין וכו', באותה שעה כניגודן של ישראל משתחק הכ"ד וצעת הבוא יעמוד מייבאל וכו', א"ל הקצִיב נשתחקה ואין אתה מלמד סנוגריה על בני, חייך שאני מדבר בצדקה ומושיע את בני, באהיו נדקב ר"א ור"י חד אמר בצדקה ששעיתם את עולמי על שקצלתם את תורתי, שאילו לא קצלתם את תורתי הייתי מחזיר אותם לתהו ובהו וכו', ובפרשת דרכים הביא המדרש בזה בסגנון אחר וז"ל אני מדבר בצדקה, באהב זכות אני גואלם, בשביל הצדקה שבו עושין אלו עם אלו, שחילולי הצדקה לא יתקיימו שמים וארץ

הצרס שהאמין בד', הוא האמונה שישאל נוחלין, פי' שאין אמונה זו בצשורת הארץ, אלא האמונה בצאחות השי"ת וזיכולתו והשגחתו ושאר שרשי האמונה, אשר על ידו נוחלין ישראל העולם וכו' עכ"ד היפ"ת זל"א.

הנה עפ"י פירושו נתבאר שפיר דברי צמד"ר צפ' בשלח הכ"ל, אמוס י"ב לפי"ד קישור הפסוק במאמר והאמין בד' לצשורת הארץ, ומכו ענינה לפרש זו דוקא, וז"ל בצדקה לבאר משפטי"י ז"ל ויולא אותו כחולס הוֹיָאוּ מחלּוּ של עוֹלָם והצִיבו למעלה מן הכוכבים, ואכו לשון הצעה מלמעלה למטה, וא"ל הצע נא בשמימה וספר את הכוכבים אם תוכל לספור אותם עכ"ל, ונקדים מה שהקשה הרד"ק ז"ל (בתהלים קמ"ז) על דברי הפסוק הזה, דהלא הסכימו חכמי התורה כולם, כי מספר הכוכבים הם אלף ומ"ח, א"כ מהו שאמרו"כ וספור את הכוכבים אם תוכל לספור אותם יעיי"ש תירונו, ואפ"ל לדרכנו עפמי"ד צמד"ר ר"פ דברים עב"פ והכנס היום ככוכבי השמים לרוב, למד צורך אותם ככוכבים, מה הכוכבים הללו מעלות ע"ג מעלות וכו', מה הכוכבים הללו אין להם לא חקר ולא מנין כך ישראל וכו', אמר לפניו רשע"ע למד לא משלח את צניך בחמה וצלצה שהם גדולים מכוכבים, אמר לו הקצִיב חייך חמה וצלצה יש להם צושה לעיל, מנין דכתיב וחפרה הלצה וצושה החמה וגו', אבל הכוכבים אין להם צושה לעולם, עכ"ד המדרש, ואפשר לומר שהכוונה על הכוכבים שהם למעלה בצוללות העליונים, דמבואר צוה"ק פ' ויקרא (דף ט' ע"ב) ז' רקיעין לשולא, ובכל חד וחד כוכבים ומזלות ושמשים ודמשמים בכל רקיעא ורקיעא וכו', וע"ד שכתבו בחוס' צמס' צ"ב (דף ח' ע"ב) עב"פ והמשכילים זכריהו כוזר הרקיע, אומר ריב"א כי מלא בצרקי דר"א דרקיע דהאי קרא, היינו רקיע שעל ראשי החיות שארזו כאור החמה יעיי"ש, ובמו"כ לענינו מה שהמשיג הכוֹבִיִּים את ישראל לכוכבים, היינו להכוכבים שלמעלה ולאילו אין להם חקר ולא מנין, כי חכמי התורה אין להם השגה בהם כלל, והם אינם יודעים רק מספר הכוכבים דלמעלה, וא"ש

הצטט מלמעלה למטה ע"ל, וי"צ לאחור לורך
הגביהו ית' למעלה מן הכוכבים דאס לספור את
הכוכבים ה' אפשר גם בעמדו למטה, גם ידועים
מספר הכוכבים כמה כמו שהקשה הרד"ק ז"ל
(הוצא לעיל), ואפשר לרמוז בזה עפ"י אמרם ז"ל
שהראה הקב"ה לאד"מ כל מה שעתיד להיות לבניו
עד סוף כל הדורות, ובדאי ראה שפלות המלך של
דור האחרון בעיקבתא דמשיחא, שיב' התגברות
הסתת היס"ר גדול ומורא כאשר אנו רואין בחוש
בעו"ה, ובעיקר מתגבר להחליט ולבטל חיי חנוך
הבנים והצנות ע"ד ישראל סבא, בדרך שהורישו
לנו אבותינו מבלי פשרות, ומבלי לזוז אפי' זה כ"ש
מדרכיהם הקדושים, כי זה הוא יסוד קיומם של
האומה הישראלית, וע"כ היס"ר מתגבר בכל כוחו
להסית אל הכיפך חיי בטענותיו המזויפות, שדרך
להתחשב עם דעת רוח העולם, ושלא להיות מורא
בצבם הבחינוי מכל האדם אשר על פני האדמה
כי למד יאמרו בגוים וכו' וחלילה השומע לו ונכנס
בצבו טענה מזויפת זו, אח"כ הולך מדחי אל דחי
להדמות לגמרי לדרכי בגוים ואין תקומה אליו ח"ו,
ואפשר דאז רמז לו ית' במה שהוליו למעלה מחללו
של עולם ואמר לו כה יכ' זרעך, ר"ל דכל זמן שיכיו
זרעך מולידים צפוניותם מחללו של עולם, מבלי
להתחשב עם השקפת רוח העולם, אז ראוי שיקראו
זרעך להיות מתחייבים אליו ובדומה לך, ונמשך חבל
הצב עד האצו"ק ליכנות ולהתקיים בזכותם עד
עולם.

*

עוד אפ"ל צביאור הפסוקים הי"ל והאמין בד'
ויחשבה לו זדק, פרש"י ז"ל לא שאל לו אות
על זאת, אלא על ירושת הארץ שאל לו אות ואמר
לו במה אדע, דבר אחר במה אדע לא שאל לו אות,
אלא אמר לפניו הודיעני באיזה זכות יתקיימו בך,
ח"ל הקב"ה בזכות הקרבות ולבאורה י"צ כיון
שהאמין אד"מ בהצנתו ית' על כל פנים, אי"כ מה
נורך כ"י לו לשאלת האות, וכמו שלא שאל אות על
בשרות הארץ מר"ע שהאמין בהצנתו ית', אי"כ מה
נשתה בהצנת ירושת הארץ ששאל עליו אות,

כיו חני מדבר בצדק ורצ להושיע עכ"ד המדרש
מבואר ולעמוד צעת הגאולה יכ' הקטרוג גדול
מאוד מלך שרי האומות עד שמלך מיכאל סניגורן
של ישראל ישתתף, ויזכו ישראל רק בזה הצדקה,
שיחשב הצו"ת לישראל לצדקה, מה שנתקיים העולם
על ידם בזכות קבלת החורב, ומה שעשין זדק
אלו עם אלו ובזכותם נתקיימו שמים וארץ, ולכל
זה זכו ישראל מכוחו של אד"מ כ"ל, ובזכותו זכו
ישראל לעתיד, וי"ש אחר שכתבנו לו ית' כה יכ' ית'
זרעך, שלעתיד זכו להיות ככוכבים, אמר ובמה
זכו ישראל לזה, והאמין בד' בזכות הצרכים שטע
שורש האמונה בלב כל ישראל ויחשבה לו זדק,
שצער זאת נחשב אליו לצדקה שכל קיום העולם,
שכל הוא ע"י כח עבודתו, וזאת הצדקה והאמונה
ישראל מוחלן בה לעתיד כמבואר בדר"ל.

ואפ"ל עוד שצברת כה יכ' זרעך בירך אותם
הצו"ת שיזכו לבחי' אד"מ, וע"ד שאמרו ז"ל
במ' חגיגה (דף ה' ע"ב) שא"ל רב נחמן לר'
יחזק ליצחק מר, ח"ל אמשול לך משל למח"ד לאדם
שיב' הולך במדבר, וכו' רעב ועיף ונמא, ומלא חילן
שפירותיו מחוקין ולילו נאה ואמת המים עוברת
תחתיו וכו', אמר חילן חילן במה הצרכך וכו', אלא
יכ' רצון שכל נפישות שנוטעין ממך יהיו כמותך,
אף אהב במה הצרכך אם בחורב הרי חורב, אם
בעושר הרי עושר אם צנים הרי צנים, אלא יכ"ד
שיכיו אללואי מעין כמותך עכ"ד הגמ', וכמו"כ
עדי"ז אפ"ל שהוליו הקב"ה לאד"מ מחללו של
עולם והגביהו למעלה מן הכוכבים, וזיכרו הצו"ת
כה יכ' זרעך, שיכיו אללואי מעין כמותך, שיזכו גם
הם להבשרומתם כזה ולהיות כמותך להרבות כבוד
שמים בעולם, הצו"ת זכנו שיתקדש ש"ש על ידינו
ונחכה לכל הצרכות והיטעויות בהתגלות כבוד שמים
עלינו צ"ח.

*

ואפ"ל עוד צחי' בפסוק הי"ל ויולא אותו החורב
וגו' כה יכ' זרעך, פרש"י הוליו מחללו של
עולם והגביהו למעלה מן הכוכבים, וזהו לשון

כל זכר וגו', ואלו אכן חיתונו גבן כמה שני ולא קא עבדין לכו מיד, וכו' ח"ל משום דלא ידעיתו כיכי מעבדו, חתנין כולכו ליתכרו גביכו, מאי דאיכא גביכו, קרי לכו מלכותא קטיתחא, אמר לי' גפא דרומאי כהא נחתין וכהא סלקין, פרשי' נשבע בע"י שצמחשכר זו אכן עסקוס חמיר עכ"ד הגמ' שם, מצאנא דע"י גזירת בגלות נישלים ישראל מכלי' ח"י, וברמזין כק' צסו"פ הכותכת צפ' כי תבוא כתב חלש"ק, ודע כי כולס עד כלותו אותך מעל האדמה אשר אתה בא שמה לרשעה וכו', אבל אחרי היותנו בגלות צאלרות חויצנו לא נחלקנו מעשה ידינו וכו', כי ישיבחנו בגלות הוא הכעשה שאמר לנו ואף גם זאת צבוחם צארץ חויצים לא מאסחים ולא געלותם לבלותם לעבר צריתו אחס כי אני ד' חלקים עכל"ק, וצספרי ויואל משב (מאמר ח' כו' י"ד) כחצתי צבונת דצרי הרמזין חלו, שאס רוב ישראל הם צאלרות חויצים וסובלים גזירת בגלות, אז קיימת הצעתו ית"ש לשמור מכלי' אף אח בני ארץ ישראל, נמאל לפי"ז שישיב רוב ישראל צגולה צגזירת הצויית, הוא המלל גם חושבי ח"י. עי"ש.

ובע"ז כתב האוהב"ק צפ' צחקי עכ"פ ואף גם זאת צארץ חויצים לא מאסחים וגו' לבלותם, ע"ד אומרים ז"ל כי ד' השליך חמתו על עמים ואצנים למלט עם בני ישראל וכו', גם יסובצ רחמיו ותכבש מדת הדין, צאלרות עם עליון בני מלכים שפלים ציר חויצים, וזה יסובצ וכו' שלא חכלה אותם מדת הדין, והוא אומר ואף גם זאת סיבב להצחם צארץ חויצים, שצבוחם צארץ חויצים לא מאסחים וגו' לבלותם, ולד זה צחרתי צעונש כזה עכל"ק, וכן המד דצרי הרמזין ז"ל כי צבוחם צארץ חויצים, צזה נחמטע הקערוב ואין מדת הדין מכלה אותם, וכל דור ודור עומדים עליו לבלותו והצ"ה וקצ"ה מנילוג מידם, וגזרה חמתו ית' לעוצתיו לכויתו בגלות עד עת קץ, וכאמרים ז"ל דקדק עשה הקצ"ה לישראל שפיצר לבין האומות, ועי"ז מצינו הצעתו ולא מאסחים לבלותם, ורק

והרמזין הקדוש חורן שז חונו כשאלה מה. חות, וגם הקצ"ה לא עשה עמו כשאר האומות להצרות לו חות או מופת צדצר נפלא, אבל צקס הצרכים שידע ידיעה חמיתית שירשנה ולא יגרום חטאו או חטא זרעו למעשה מהם, או שמה יעשו הכנענים השוכים, ויקיים צהם רגע חדצר על גוי ועל ממלכה לחתם ולחתון וגו' וש צה"ד הרמזין ז"ל, חתם כלבש והגו"ל חלש"ק הצפאלו על פירוש, דאך חב' איכות צקשה כז, שאע"פ שחטא לא חיק לו. חטאו ולא יגרום לבעל הצמח, חות חב' שאלה צלתי באונס, כי הוא ית' לא ישא פנים ולא יקח שחד וכו' יעיי"ד צאריכות.

גם לפי השני שפרשי ז"ל ששאלו ח' צחא חכות, יל"ד צאומרו צמה חדע, דלפי פ' הוא חליל צמה חירשנה ר"ל צחא חכות, גם ל"צ דמנפ"מ לו לידע צחא חכות, ונאמן הצויית צבצחתו על כל פנים, וכיון שצבצח צודאי יחי' להם חכות לקבל הצעתה זו.

ג) ויחשבה לו דקדק פרשי ז"ל הקצ"ה חשבה להצרכם חכות ולדקדק על האומות שחאמן צו, והקצ"ה הרמזין ז"ל מה הוא חכות חזאת חמה לא יאמן וכו', וחורן כי יאמר שחאמן צד' וחשצ כי צדקו של הקצ"ה יתן לו זרע על כל פנים לא צדקת הצרכם וצסכרו וכו' ומעשה לא יגרום חטאו וכו', ולפי פירוש ויחשבה לו דקדק הכוונה על דקת הצויית ולא על דקת הצרכם, חולם גם פירוש ל"צ דכרי הכל צדקתו ית', ואם דקת מה חתן לו, ומי הקדומי ואלסל חמר ד'.

ויתבאר הענין צהקדם חמרים ז"ל צמם' פסחים דף פ"ז ע"ב ח"ר חושעי' מאי דכתיב (שופטים ח') דקת פרוצו צישראל דקדק עשה הקצ"ה צישראל שפיצר לבין האומות (פרשי' דקדק עשה שפיצר, שלא היו יכולין לבלותם יחד) וחיונו דח"ל הכוא מינא לה' חנינא אכן מעלין מנייכו, כתוב צכו (מ"ח י"א) כי שש חדשים יצ שם יואצ עד הכרית

כלל ישראל בעושיה, וכבר הבאנו לעיל מדברי רז"ל שאל הקב"ה לא וכבוד את הדרך לפני בניך, ומבואר בדברי הרמב"ן ז"ל באריכות שכל הכסיונות שעמדו בהם הצוות, ה' הכל להכין כח לדורות ישראל שיוכלו לעמוד בזמן, ומעשה אבות סימן לבנים, וכבר בסיפורים שאל עמד אדם בנסיון לא יחזיק טובה לעצמו, כי בודאי כבר קדמוהו אבותיו, שה' להם מסג"פ על דבר זה, וגשאר לו כח זכותם שיוכל לעמוד ולהתגבר בנסיון, וטעמ"ז יובן בדברי המדרש הנ"ל, שאלה הצוותים שיכבדו אלהים את הדרך לפני בניו, ובכח פעולתו שצריך וקובל עול שעבוד מלכות יבין כח לדורות ישראל, שיקבלו עליהם עול הגלות ולא ידחקו את הקץ, אלא שה' אלהים יושב וחסה ולא ידע באזה מכן יצור, עד שאל הקב"ה לברור בגלות, וכוונתו ה' זהו כח פעולתו של אלהים ראש המתנסים, ובכח פעולתו אנו מחקיימים ועומדים בנסיון ומגלים ומחכים על הגאולה האמיתית שהיא צב"א.

ובזה יובן רמז הכחב ויורד השיע על הפגרים
 וישב אותם אצרכם פרש"י ז"ל רמז שיבא דוד בן ישי לנלותם, ואין מניחים אותם מן השמים עד שיבא מלך המשיח, וישב לשון גשיב והפרכה, ולבאור להם ה' אורך צדק לפעולת אצרכם אע"ה, וכוונתו כל וכול וצדק לעצב ולמנוע שלא יעשה דבר עד צא הזמן הראוי והמוכשר לפניו ית', גם צדקו לדונם דוכמשיה לא יעשה דבר נגד רצונו ית', וא"כ הפרכה זו מה אורך צדק, אמנם יתבאר הכונה טע"ז בחי' הנ"ל, דבר פירשנו לעיל דלא צדק ולא בחיל יראה דוכמשיה למחר להחיש הגאולה, אלא צדק לדקדקו וקדושתו ירצה תפלה ותחנונים לעורר עת ראוי לגאולה, אבל אין מניחין אותם מן השמים כי צימי דוד עדיין לא נשלמה הזמן (עיין לעיל ביאור טעמ"ז באריכות) ואפשר דע"ה ה' אורך צדק לפעולת אלהים, כי אילו לא ה' צדק המסתירים להדיות גם צדק, וע"י סמיכות עינים וגילוי פנים בחורם שלא כהלכה יאמרו שאפשר להציל גאולה לפני הזמן, ויביאו רא' שגם דוכמשיה ראה לנלותם ולהחיש הגאולה הזמן, ע"כ הכין אלהים צדק פעולתו

בהיותם בארץ אויביהם ולא בארץ ישראל כמפורש בדברי הרמב"ן ז"ל, ובעושיה צדק שעלה הפורץ ופרצו גדר ליקח את הארץ ערס צא זמן הגאולה, והתגברו לגלות בחומה ר"ל, הרבה רעות גרמו ד' ישמרו, ומבואר בגמ' בחבדות (דף ק"י) ג' שצוותו השבוע הקב"ה את ישראל, שלא יעלו ישראל בחומה ולא ימרוו באומות וכו' אמר להם הקב"ה לישראל אם אחם מקיימין השבועה מוטב, ואם לאו אני מתיר את בשרכם וכו', גם יש בה סכנה עולמה ח"ו, דכבעתם הלאומי מכלי איהם מתקיימת רק בהיותנו בארץ אויביו כדברי הרמב"ן ז"ל.

ונקדים עוד מ"ד צב"ר (פ' מ"ד סי' כ"א) שמעון
 בר אבא צב"ר יוחנן אמר ד' דברים הראה לו הקב"ה לאברהם גיהס ומלכות ומתן תורה וצדיקות, אמר לו כ"ז שצריך עסקוס בשמים הם ויולדים משמים, פירשו משמים הם נידונין בשמים, אמר לו צדק אחס רואה שירדו בניך בגיהסם או במלכות וכו', ר"ה צב"ר אחא אמר כך ה' אצרכם אצרכם יושב וחסה כל אותו היום, אמר צדק אצרכם גיהסם או במלכות, עד שאל הקב"ה שיברור בגלות עיניו, ולבאור ל"ז כיון שראתה חכמתו ית' לברור בשבוע מלכות ולא בגיהס, מדוע אה לאצרכם שיברור צדק, גם גלוי וידוע לפניו ית' שלא ידע אלהים לברור באזה מכן יצור, עד שיעל ית"ש לברור בגלות, א"כ מתחלה ה' יכול להיות כן שהצוות יברור, כי הוא ית' יודע תכלית העוב והגולה, ומדוע ה' רצונו ית' שיב' גזירת הגלות ע"י צדק אצרכם אצרכו דוקא, ויובן. בטעמ"ז עיניו צדק אצרכם פ' צא (רמז ק"א) מי פורע לכם ממלכות רביעית נערוגה, וכה' לכם למשמרת אל תאכלו ממנו נא, לא תצטוה מהבדבב, ופי' צדק רען מצעל מג"א אלהים נערוגה שצדיקים לשמור ולהמחין עד צא זמן הגאולה, לא תצטוה מהבדבב פי' אל תבקשו לאכול אותה, כהכחב כלומר שאין כל אורכו עכ"ז ז"ל, ובהם אפיו וגליו לפניו ית' שצדק האחרון עיקרית דמשיחא וכו' האסיון גדול צדק מאוד, כמו שאנו רואין צב"ר עכשיו שעמדו כח פריזים ליקח צעמם ורשת הארץ לפני הגאולה, ונעלו צדקם בהסתח רב

א) שחריק לבאר מכתובים ומש"ס שחזר בחורבן א"ל לבקרי קרבנות, ומש שחזרו ז"ל מקריבין אש"ס שאין בית, כוונתו צעת שנים הקבצים לבנות את הבית, אלא שלא נגמר עדיין אז מותר לבקריב בלא בית, כמו שבקריבו הכרז שנים צימיו עזרא עי"ש, וכן נראה בעליל דעת חז"ל פ' בבר ישי"ש נמלא שבי' בזה תשובה מספקת על מה ששאל אש"ס אודם לירות ישראל, שידעו סימן ברור לבחון בגאולה אם הוא אמתית ובזמנו, ע"ז נתן הברית את הקרבנות, דאם יחזו ישראל לבקריב קרבנות, שזה יבי' רק צביחת המשיח וציון צימיק, בזה ידעו ברור שזו גאולה האמתית ובזמנו, גם יש בזה תשובה על שאלת כי "אירשנה" כ"ל, שאם יחזו ישראל לבקריב קרבנות, יבי' בודאי ירושה אמתית ויחזו לקדושת ארץ ישראל ולא חילוף מארצות העמים.

ועוד פרש"י ז"ל ברמז הקרבנות, שהאומות עכו"ם נמשלו לפרים וחללים ושעירים שנא' וכו', לפיכך בחר בהבמות רמז על האומות שבידו כלים וכלכלין, וזה הפסוק לא בחר, רמז שבידו ישראל קיימים לעולם, עכ"ל, ולדרכו גם בזה יש תשובה על האות והסימן ששאל אש"ס לידע לבחון בגאולה אם הוא אמתית ובזמנו בראיו, ונתן לו הברית את כשיבדו האומות בולבין וכלין אז יבי' זמן גאולה האמתית, וכמ"ש ז"ל במס' סנהדרין (דף ט"ט ע"א) דא"ל הוה מינא לר' אבהו אומתי אחי משיח, א"ל לבי חפי לכו תשובה להכיר אונשו, א"ל מילט קא ליעת לי, א"ל קרא כתיב (ישעי' ס') כי הנה החושך יכסה ארץ וערפל לאומים ועליך ירח ד' וכבודו עליך יראה, עכ"ל הגמ', הרי מבורר בדברי רז"ל ובכתובים סימן מובהק לגאולה האמתית, כשיבדו האומות כלן אז יבי' הגאולה האמתית, וכ"כ ברמזים ז"ל באגרת חתום צמעת המלך המשיח והמידה המיוחדת בו, שיבהלו כל מלכי ארץ משמעו וכו' ויפחדו ותבהל מלכותם, ולא יוכלו להכחישו וכו' וישימו ידם לפיהם וכו', עכ"ל ז"ל.

ובבמ"ב יתפרש עדי"ן לפי' שני שכתב רש"י ז"ל דמצינו דעת לא שאל לו אות, אלא אמר לפניו

לדחות דיעה כוזבת זו, ובמה שישב אותו חזרם, כגש את הדרך לפני בניו שיוכלו גם הם לעמוד צניסין, שלא להאמין לדברי המסיתים הרעים לבקדים את בגאולה.

ועתה נחזור לראש לבאר מהמך הכתוב במה אדם כי אירשנה, ולפי' ה' שברש"י ז"ל שאל אש"ס אודם על ירושת הארץ, וי"ל כוונתו כי בודאי האמין אש"ס בהבטחתו ית', ולא הולך לאות להתברר לו אמתית בהבטחה, אמנם ידע וכשיג אש"ס שלא יתקיים בהבטחה אלא בזמנו, וקודם זמנו יש כוונה גדולה ואיסור גורל לעשות שום פעולה לבקדים כיבוש הארץ, ועל זה שאל במה אדם כי אירשנה, ר"ל שכבר הביע הזמן ועת רגון על ירושת הארץ, וציקש שהברית יתן על זה אות וסימן שידעו דורות ישראל מתי הוא הזמן הרגון לפניו ית' שירשו ישראל את הארץ, עוד אפ"ל כוונתו בשאלת האות, עי"ש בספרי' נמא ד' לזכר, (פ' ראה) דקדושת הארץ אינה סובלת עו"ש ועושי חטבות, אלא שנתקפל מקום הקדוש והלכה לה, ועי' קיפול ארצות בזה לשם רעועה מארץ העמים עי"ש שחריק, ובעין בחי' זו כתב הערבי נחל פ' שלח בשם כתבי האר"ז"ל דכל מקום שהיו ישראל במדבר, נשתקף קדושת א"י ממקומה ובה לשם, וזה הי' ענינם של המרגלים, שהוליוו דיבה על הארץ מפני שלא הרגישו קדושת הארץ בכל מקום בואם, ע"י שנשתקף משם קדושת הארץ למדבר למקום שבי' חונים משה וכל ישראל עי"ש, ואפשר לעינינו ששאל אש"ס אודם וסימן ואמר במה אדם כי "אירשנה" ר"ל איך ובמה יתוודע לישראל שזכו לירושת הארץ הקדושה, וז"ש כי אירשנה כי אירש אותה ולא חילוף מארצות העמים.

והשיב לו הקב"ה קחה לי עגלה משלשת ועז משלשת וגו' ופרש"י וכוה מצ"ר שרמז לקרבנות, פר יוסי"פ ופר העלם דבר וכו' ושעירי מוספין וכו', ובקרבנות יחזו לסימן ואות מתי שיגיע זמן האמתית לירושת הארץ, דעד שלא יבוא משיח ויבנה ציהמ"ק אין הקרבנות נזכרין, עיין בספרי ויואל משה (מאמר ד' ס' כ"ט) הבאחי דברי ציון ליון ס'.

הקב"ה בשראש שפירח לבין האומות, פרש"י ז"ל
לדקק עשה שפירח, שלא היו יכולין לנלותם יחד
עכ"ל, וצפפעות הכוונה שהוא הלאה מכליות הבג,
אמנם כמו"כ יש צד הלאה מכלי רוחניות, כמו
שאלו רואין בחוש צבורי שהצבור מלכות המניות
במקום הקודש, להעביר את כל ישראל מדת חורניתו
הקדושה, וזה כל מיתמם צפפס ויקמחם, ואלו
היו כל ישראל עם כבושים חתם וידיהם, ה"י ידם
תקופה להעביר על הדת ח"ו הכלל ישראל כולו,
כי במקומם מי יאמר להם מה חפשה, ועושים הכל
כחפסם ורלונם, ולדקק עשה הקב"ה בשראש שפירח
לבין האומות קדברי הגמ, דע"ז חין בידם להעביר
על הדת כל ישראל הנמלטים בשאר מדינות העולם,
ולסיבה זו נמנים גם במקומם במקל לעשות כל
חפסם ורלונם בהעברת הדת, כדי שלא יקראו להם
מלכות קטועה, וכמו שאמר אותו המין לר' חנינא
בגמ' דפסחים ה"ל, נמלא לפי"ז דזה הדקק עשה
הקב"ה בשראש שפירח לבין האומות, הוא המלל
את ישראל מכלי גשמיים וצרותיות.

ובזה יתבאר כוונת הפסוקים ויולא אותו החוזה
ויאמר הבט נא השמימה וספר את הכוכבים
וגו' כה יכ"י זרע, שהבטיתו הצו"ת בצורת הזרע,
שיכ"י לישראל קיום נאחי כוכבים דלמעלה, ולא
יכלו לעולם, והנה במעמד הזה צברית צין הצתרים
בישרו הקב"ה גם על שעבוד מלכות, ואז לו
לצבור צגלות קדברי המדרש ה"ל, ולא ידע ארע"ה
איך יתקיימו ישראל צגלות כמאמר חז"ל שם ח' צין
ע' זאבים, אמנם והאמין כדי שהצתתו ית' יתקיים
על כל פנים, ויחשבה לו דקק וע"ד שפי' הרמב"ן
ז"ל שחשבה לקב"ה הצתה זו לדקק, ולדרכו שפי'
הדקק עשה הקב"ה בשראש שפירח לבין האומות,
בזה יתקיימו ישראל וינללו מכלי רוחניות וגשמיים
כל ימי משך גלותם, וכמו"כ יתפרש עפ"י רש"י ז"ל
שפי' ויחשבה לו דקק שהקב"ה חשבה לאברהם
לכות ולדקק, ויוצן עפ"י ששארנו לעיל קדברי
המדרש, שר"ה הקב"ה שארע"ה צעמו יצורו לבניו
הגלות, כדי שצנח פעולתו יבין כח מסיג לזרות
האזים שפירח

הודיעני צאח זכות יתקיימו צה, ח"ל הקב"ה צכות
הקצרות, ואפ"ל לדרכו דכנס זה צבור ולירושם
הארץ מוכרה שיכ"י זכותם לישראל, וכמ"ס הראב"ד
ז"ל בפ"י דעדות שרק דור זכאי יזכו לציאת הארץ,
ויתגלגל הקב"ה עמכם עד שיצא דור זכאי ויזכו
לרשעה עו"ש, ואפשר דזה עמם שאלתו של ארע"ה
שאמר בלשון צמה ארע, שר"ה לידע סימן ואתו להבחין
בגאולה אמיתית כ"ל, ולסיבה זו שלא צאח זכות
ישרו את הארץ, ובזה יכ"י להם סימן צבור על
גאולה האמיתית, להשתודע להם בציאת זכות
ישראל, אז כשיכ"י להם הזכות הזה ידעו שזו היא
גאולה האמיתית, והשיב לו הצו"ת צכות הקצרות,
ובזה יש סימן צבור ובצורה אמיתית כ"ל, ועוד
השיב לו ית' שצכות נערונה, שימתינו ויחכו לגאולה,
ולא יעשו פעולה להקדים כיצו הארץ, צכות זה
יזכו לגאולה, וזה ירמז בסוף המאמר שגא' ויש
אותם אצרים וכמשפרי"י ז"ל הרמז שאין מניחים
מן השמים עד שיצא משיח, ויחין לחכות עד שיגאלנו
הצו"ת בציאת משיח לדקק וצכות הנערונה חנו
נגאולים.

ולדרכו יתבאר מאמר הכתוב והאמין כדי ויחשבה
לו דקק, דכנס לעיל מני' כתיב הבט נא
השמימה וספר הכוכבים וגו' כה יכ"י זרע, ואיתא
במד"ר פ' דברים עכ"פ והכנס היום כוכבי השמים
וגו' ח"ל רש"ע למה לא משלח את צניך צחמה
וצלמה שם גדולים מכוכבים, ח"ל הקב"ה חייך
חמה ולצנה יש להם צושה לע"ל, דכתיב וחפרה
הלצה וצושה החמה, חלל הכוכבים חין להם צושה
לעולם וכו', עיין קדברנו לעיל שפירשנו הכוונה עפ"י
הזו"ת פ' ויקרא (דף ע' ע"ב) שיש כוכבים ומלות
בכל ז' קרועין לעיל, ואפשר דשי' הוליו הקב"ה
לארע"ה מחללו של עולם, שהראשו כוכבים של
מעלה, וזה צורך הקב"ה את ישראל שיכ"י כוכבים
דלעיל שאין להם מספר ואינם צגלים לעולם והצאנו
לעיל מדברי הרמב"ן ז"ל, כי ישיבתנו צגלות הוא
ההצתה שאמר לנו הצו"ת ואף גם זאת צאח
אויביהם לא מאסחים ולא געלותם לנלותם וגו',
ומבואר בגמ' פסחים (דף פ"ז ע"ב) דקק עשה

ארכות ודחח תירוצם עיי"ש, וליג לתוך קשיים
עפ"מ"ד בגמ' מנחות (דף מ"ב ע"א) כל מ"ו
ששכר בעכו"ם, בישראל אין נריך לברך, פרש"י מפי
המורה דאין יכול לומר אשר קדשנו, דהא עובד
כוכבים נמי כשר זה עכ"ל, ונחום' כתבו דל"ל לברך
דמשמע לנו ולא לאחרים, ואם בעכו"ם כשר לעשות
לישראל אין יכול לומר ולונו עכ"ד החוס', ומעשה
דון מינה ק"ו, דהיכא שגוף במא' נובחג גם בעכו"ם
ומזוין עלי' לעשותה, ודאי שא"ל לברך אשר קדשנו
ולונו, דברי ח"ק צמאי' שאין בעכו"ם מזוין עלי',
אלא ששכרין לעשות לישראל אין בישראל יכול לברך
ולונו, מכ"ש צמאי' שבעכו"ם מזוין לקיימם, ומעשה
ח"ש מה דלא בקשו החוס' מגיל דלא מחייבי עכו"ם
צמאות מילה, לדבר זה נלמד מישאל, מדחזיין
דמברכין אמתו מילה, ובתוספתא (דברכות פ"ו)
תנין סתמא, הכל אומר אקב"ו על המילה, ואיפסיקא
הלכתא הכי, ובעכ"פ מוכרח דמילה לא נאמרר לבני נח,
דאליה אין בישראל יכול לברך אשר קדשנו ולונו והבן.

עוד תיראו שם בגמ' דסנהדרין כ"ג, אבי"א מילה
מעיקרא לאצרכה הוא דקא מזהר לי' רחמנא
ואתה את צריתי תשמור אתה וזרעך אחריו לדורותם,
אתה וזרעך אין אינא אחרינא לא, ובקשו אלא מעשה
בני ישמעאל ליחייבו, וחירו לא כי ציחק יקרא לך
זרע, בני עשו ליחייבו, ציחק ולא כל יצחק, מחקיף
לה רב ארש"י אלא מעשה בני קטורה לא לחייבו,
וחירו צגמ' האמר ר' יוסי בר אבין ואיתומא ריב"ח
כתבי את צריתי כפר לרבות בני קטורה עכ"ד בגמ',
וכתב הרמב"ם ז"ל (צפ"ו מה' מלכים ב"ה) חז"ל
אמרו חכמים שבני קטורה שחם זרעו של אצרכם
שצא אחר ישמעאל ויצחק חייבים צמילה, והואיל
ונתערבו ביום בני ישמעאל צמיל קטורה, יתחייבו
הכל צמילה צמילי ואין דהרגין עלי עכ"ל.

והקשה בשאגת ארי' זל"ה ע"ד הרמב"ם ז"ל
ממה דמבאר צש"ם צכ"מ, הביאו הרמב"ם
ז"ל להלכה צה' איסורי ביאה (פ"ב ה' כ"ה) כשעלה
סנהריב מלך אשור צלצל כל האומות ופירצם צצ"ו
ובאה איתם ממקומם, ולא המארים שצאח' מארים

יעברו על השבועות, וצא יל"פ ויחשצב לו דקדק,
ר"ל אותו הדקדק שעשה הקצ"ב שפירן לצין האומות
שכחו המצלת את ישראל מכל' רוחנית וגשמית,
הצויות מחשיבה אותו לאצרכם חצינו, כאילו הוא
עשה הדקדק הזה, כיון שצ"י כח דקדקו מתגברין
ישראל על הצויות הגדולים, ונמארים עוד ייודים
גם צחשכות הנורה הזאת, שמשפ"ס ומחכים אף ורק
על ישועה ד', וכ"ז מכוחו של ארש"י שצבש את
הדרך לפני צניו לצרור צצזית בגלות כנ"ל, ע"כ
הקצ"ב מחשבה לארש"י אותו הדקדק לכות, ולפ"י
צ' הפירושים צקב"ה א' עולים, שבהווה על אותו
הדקדק מה שפירן הקצ"ב את ישראל לצין האומות
כמבאר בגמ'.

*

ויאמר אלקים אל אצרכם ואתה את צריתי תשמור
אתה וזרעך וגו', אמרי' צגמ' סנהדרין (כ"ט
ע"א) כל מ"ו שנאמרר לבני נח ונשיית צסניו לא
ולא נאמרר, ובקשו הרי מילה שנאמרר לבני נח
דכתבי ואתה את צריתי תשמור, ונשיית צסניו וצוים
השמיני ימול, ולישראל נאמרר ולא לבני נח, וחירו
הוא דנשיית צסניו למשרי שצת הוא דאחא, ציום
אפי' שצת, ובקשו צגמ' וברי פרי ורבי שנאמרר
לבני נח ונשיית צסניו לישראל נאמרר ולא לבני נח,
ובקשו החוס' חימה מנא לן דלא נאמרר פו"ד
לבני נח, ואי משום דלא חשיב לי צבדי שצב מלות,
הא אמר לעיל (ר"ח ע"ב) קום ועשה לא קא חשיב,
וי"ל דצב ואל תעשה נמי הוא, דמי שצמורה על
פרי' ורבי' מנור' שלא לבשחית זרע ע"כ תירוצם.

והקשו המהרש"ל והמהרש"א ז"ל אמאי לא בקשו
החוס' כקשיים ה"ל על קשיית בגמ' בקודמת
וכרי מילה וכו', הם ה"ל לבקשות דמגיל דמילה
לא נאמרר לבני נח, אי משום דלא חשיב לה צבדי
שצב מלות, הא אמרי' קום ועשה לא חשיב, ועל
זה לא אהני תירוצם שחירו צברי' ורבי', וחירו
המהרש"ל והמהרש"א כ"א עפ"י דרכי עיי"ש, והמשנה
למך (צפרק י' מה' מלכים ב"ה) פלפל צצריים

לא חייב ר' מאיר עיי"ש, ולכאורה ראוי לחקור בעצם הדבר, דכרי כמו שלא התיר ר' מאיר דמיטעווא להקל ולחילול בחר רוצה מכה הפסוק דאחרי רבים להטות, אי"כ מגיל להחיר זלחיל בחר רוצה דמיטעווא דמיטעווא, וז"ל בהכרח דלמיטעווא דמיטעווא לא לר"ך קרא, ומאד הסבירא הפשוטה בעילה היא לגבי רוצה דמיכר המנגד, וא"כ כמו"כ אפ"ל הך סברא אף לרבין לא חייבי למיטעווא מכה הפסוק דאחרי רבים להטות, אבל דמיטעווא דמיטעווא אי"ל להם לילפוחא דקרא, אלא בלא"ה לא חיישין לה מכה הסברא דבעילה נדד רוצה דמיכר כ"ל, ומתחא אפ"ל גם לגבי בני נח וא"כ לא אולגין בכו בחר רוצה כמ"ש הנועד ציבורה ז"ל דאחרי רבים להטות בישראל לבד נאמרה ולא להם, אבל דמיטעווא דמיטעווא ש"ל קרא ונלמד מכה הסברא, ע"כ גם אלא לא חיישין לה ומותר להם לילך אחר הרוב עגד מיטעווא דמיטעווא.

ורפ"ז מיושב שפיר פסקו של הרמב"ם ז"ל, דכנה כשעלה סנחריב וצלב כל האומות והגלה אותם ממקומם, לא עקר כל האומה ממקומה, אלא נדד רוב האומה וצלבם בעולם, ועכ"פ נשארו מיטעווא האומה במקומה הראשון, וא"ש מ"ש הרמב"ם ז"ל דבני קטורה ובני ישמעאל חייבים במילה גם עכשיו, וכוונתו לאותם שחם בארץ ישמעאל גם עכשיו, דא"ה מנא ידעין שהם בני קטורה וישמעאל, ואף שגם במקומם יש רוב משאר האומות אחר שצלב סנחריב כל האומות, אבל עכ"פ נשארו במקומם מיטעווא מהם ומחוייבים לחוש למיטעווא, דבעכו"ם לא התיר המקום לחיל בחר רוצה כסדרת הגו"י זל"ה, אבל האומות שצלב בעולם פטורים מלמול, ואין להם לחוש למיטעווא דבני קטורה, אף שנתערבו כל האומות בכל העולם, דלגבי כל העולם אינם רק מיטעווא דמיטעווא, ואין לחוש למיטעווא דמיטעווא אף לבני נח, דא"ל קרא על זה אלא הסברא מחייבת כן, וע"כ אין לחייב כל האומות במילה מילה מכה ספק שמה מחייב קטורה הם וא"ש פסקו של הרמב"ם ז"ל.

עתה אנשים אחרים הם, וכן האדומים שצדד אדום, והואיל ונתערבו ד' אומות האסורים בכל אומה"ע שהם מותרים הותר הכל, שכל הפורש מן להטות חזקתו שפירש מן הרוב וכו' עכ"ל, וא"כ כמו"כ נימא גבי מילה דכל האומות פטורים מלמול, דכיון שנתערבו ונתבלבלו חיל בחר רוצה לא מבני קטורה הם, ולמה פסק הרמב"ם ז"ל דבני קטורה ובני ישמעאל חייבין במילה גם היום ע"כ קושיא השג"ע זל"ה, ותיקן הנועד ציבורה זל"ה (ש"ס חאה"ע סי' מ"ב) דהא דאולגין בחר רוצה הוא ממצות התורה שח' אחרי רבים להטות, ועוד ילפותות בגמ' דחולין דף י"א עיי"ש, אבל כ"ז רק לישראל אבל בעכו"ם אין לנו להחיר מכה רוצה, דהתורה חידשה כן בישראל ולא בעכו"ם, וא"כ הא הנה לענין פסולי קהל אדומי ומארי דנפק"מ לדין, שפיר אולגין בהם בחר רוצה, וגר הבא להטות מהם מותר ברוח צדק לישראל, דניתן לנו ממצות התורה לחיל בחר רוצה, אבל לענין מילה בני קטורה דאין נפק"מ לדין רק לדידהו אם מחוייבין למול או פטורים מטעם רוצה, אין להם לחיל בחר רוצה אלא לריבוי לחוש אף למיטעווא, ומחייבים בני קטורה ובני ישמעאל למול מספק אלו חיד ז"ל, והקשה על זה במנחת חינוך דדבריו ז"ל תמוהים מאוד, דאי לא אולגין בהם בחר רוצה, אי"כ מדוע כחז הרמב"ם ז"ל דבני קטורה ובני ישמעאל לבד נתחייבו במילה מספק, וכרי כזר צלב סנחריב כל האומות ונתערבו בני קטורה בכל האומות, ואי חיישין בהם למיטעווא מטעם דלא חידשה תורה לחיל בחר רוצ כ"א בישראל, אי"כ כל האומות יתחייבו במילה מספק שמה מבני קטורה הם, וממ"פ אי אולגין בכו בחר רוצה יפטרו גם בני קטורה כיון דרוצה פטורים ניבחו ואי אולגין בכו בחר מיטעווא יתחייבו כולם ע"כ קושיתו.

ורפ"ב לתוך שיטת הרמב"ם ז"ל, דכנה מלינו בגמ' (ע"ז ל"ד ע"ב) גבי גזיתא בית אביוקיי דאף לר' מאיר דחייב למיטעווא, אבל למיטעווא דמיטעווא

וירא

[דרשה בשנת תשמ"ז בעיר מאנטרעאל]

וירא אליו ד' צאלני ממרח וגו'. וליד למח שינה הכתוב צהגלות זו ולא הזכיר צפי' למי נגלה אליו ד', ובכל פרשיות התורה אינו כן דכתיב וירא ד' אל אברהם לזרעך אתן וגו', וכן וירא ד' אל אברהם וגו' ועד"ז בירא וביעקב ומשה רבינו ע"ה, ככולן פירש הכתוב צהגלות למי נגלה אליו ד', וכאן חסם ואמר אליו וטעמא צפי, ואף דפרשה שלפניו מדבר בצארכס, מ"מ מנינו דוגמתו בצרכס פרשיות בתורה שאף שזכר שמו של משה ע"ה בפרשה הקודמת, מ"מ הוסיף הכתוב לפרש שמו בכל פעם שזכר אליו ד' ית"ש, ומדוע שינה הכתוב כאן. עוד יליד שלל ביאר הכתוב מה דיבר אליו ד' צהגלות זו, ורק אחר הפסוק פסוקים וענינים הרבה כתוב וד' אמר הכתוב אני מאברהם וגו' והודיעו בכוונת דעה של סוד, ומדוע סתם הכתוב מלהודיענו מה היתה נבואה זו וכן הקשה האוה"ק עיי"ש.

ואפ"ר דרך רמז עיני"ד בגמ' צ"ב (י"ב ע"ה) א"ר אבדימי דמן חיפה מיום שחרצ צימ"ק יועלה נבואה מן הנביאים ויתנהג לתכמים, אמר רבא חדע דבא אמר גברא רבה מילתא ומיתאמר משה דר"ע בר יוסף כותי וכו', אמר רב אשי חדע דבא אמר גברא רבה מילתא ומיתאמר הלכה למשה מסיני כותי, וכחז הריע"ה ז"ל צפירוש מאמר זה, ח"ל ויתנהג לתכמים פירושו שישגור צשכלס דברים הרבה שאין כח צשכל העצמי להשיגם וכו', וכ"כ המפרשים שיש חרתי גוגי נבואה, נבואה ממש כמשה ואשר נביאים ששמעו התורה והמלות מפי הגבורה, ואיכא נבואה אחרת שאין צהגלות שומע דבר מפי הגבורה, אלא שחדש חידושן דאורייתא ומכון אל האמא לאמיתא של תורה מצהינת סוד ד' ליראיו,

ואתא צמד"ר פ' יתרו (פכ"ח ס"ו) א"ר יתחק מה שהנביאים עתידים להתנבאות בכל דור ודור קצלו מהר סיני וכו' ואף החכמים העומדים בכל דור ודור כל אחד ואחד קבל את שלו מסיני, ועיין בדברינו (לפי פרק) שצארנו דמ"ע מנינו דרז"ל שאמר הקב"ה הלכה צשם חכם אף קודם צבא לעולם, כדאיתא צמד"ר פ' חקת (פ"י"ט ס"ז) צשעה שעלה משה למרום שמע קולו של הקב"ה שיושב ועוסק צפ' פרק ואומר הלכה צשם אומר, ר' אליעזר אומר פרק צה שמים וכו', משום דלוחה הלכה הוא שורש וחלק נשמתו שניתנה לו צסיני (יעו"ש צדבריו צאריכות).

ורחנא כל מה שיש צענף נמלא גם צשורש שמשם שרשו ויויקחו, ועד"ז השגת והתגלות של כל ישראל בכל הדורות, כולם נמשכים מן כח קדושתו וזכותו של אשכ"ה והאצות הקדושים, ואפשר דלכן סתם הכתוב צהגלות זו ולא הזכיר למי נגלה אליו ד', אלא אמר וירא אליו ד', דכאן נחצצר א"ה ע"ה צלידת יתחק וצהשלשלות כל דורות ישראל העמידין לאח ממונ, וע"כ רמז הכתוב כאן שאפילו צומן שלא יזכו ישראל לצהינת נבואה צהגלות מפי הגבורה, וכמו אחר החורצן צשכלס הנבואה ויתנהג לתכמים הכל הוא מכחו וזכותו של אשכ"ה והאצות הקדושים, ולכן אמר אליו לרמוז על צהינת ההסתר דאליו הוא לשון נסתר ותוכיות הכוונה על אשכ"ה, ר"ל שצנבאות של כל הדורות והתגלות השגות צחידושן דאורייתא של כל הדורות כולם נכללים צבחי' אליו וצכחו של אשכ"ה, ולטעם זה לא ביאר הכתוב מה דיבר ד' אליו צהתגלות זו, לפי שנרמזו כאן כל הדברים של נבואה, והשגת אמיתית צחידוש דאורייתא של כל הדורות, שהם דיבריו ית' צבחי'.

(שבת קל"ז ע"א) עכ"ל, ופירושו ל"ב דמ"ח יכ"י פטור בכ"ג, ובגמ' דשבת ה"ל אמרו בפשטות דבכ"ג לא נחלקו ר"א ור"י וכולו ס"ל דחייב, וסעטס דלחין זה עשה בדבר מזה כמנהגת עליו, דלא ניתן שבת לדחות להאי גזר' (ועיין פ' רש"י שם), ועדיין ל"ב ובלק"נ נבאר דזה בש"מ.

(ג) עוד שם בתחומא וד' אמר המכסה אני מאזכרם וגו' זש"ה (ליוז ל"ג) אז יגלה לחון אנשים ובמסמס יתחוס, זה אזכרם שנאמר וד' אמר המכסה אני מאזכרם וכו', חטאו הסדומיים גילה הקצ"ה לאזכרם וכו', ולנאורר ראוי להבין מכו הכתיבות והטוב' דמה שהקדים הקצ"ה לגלות און אש"מ מדינה של סדום, וגלוי יודיע לפניו ית' שאין זה לדיקים שימלטו בזכותם וא"כ לא יפטול אש"מ כלום להלחם, ומכו כהנהגת בהקדמתו להודיעו שיעטור בחנם וד' לזר' בשעתה, גם הלא גילה הקצ"ה לאש"מ כל מה שיהי' עד סוף כל הדורות כמבואר בדנ"ל, וא"כ מכו הכתוב' דמה שגילה לו דינה של סדום שיהי' למחר מיד.

(ד) במד"ר מתן תורה גליתי לו, ג'הים גליתי לו, דינה של סדום למחר ואינו מנלה לו, ל"ב קיפור הענינים מ"ח וג'הים לדינה של סדום.

(ה) חל"ל'ה לך מעשות כדבר הזה להמית לדיק' עם רשע, ראוי להבין ודאי כהפלת אש"מ שהלדיקים יגינו להל' אף את הרשעים, ואף על זה נא' ד' פניו אליו, אבל שהלדיקים ימותו עם הרשעים למה עלה על דעתו לחוש על זה.

(ו) חל"ל'ה לך מעשות כדבר הזה פרש"י לא הוא ולא כיונא בו וכן הוא בבב"ב, ול"ב מהו כיונא בו, ועוד דרשו ז"ל חלילה לך לטוב"ב, ול"ב דחינה בעו"ה מנינו שאלו ר"ל לדיק' נחפס בעון הדור, אבל בעו"ב ודאי דכל אחד ואחד יידון לפי מעשיו, ומכו הכוונה דמה שהתפלל על העו"ב.

ולבאר כל הענין נקדים בדבר הלכה השייך לענינו, איתא בגמ' שבת (קל"ז ע"א) מי שיש לו שני בנים אחד למול בש"מ ואחד למול בשבת, וקדם

נבואה הכל הראה הקצ"ה לאש"מ, וכל אלו הם זכותם של האבות הקדושים (ועוד נבאר דזה) וזכרה לומר ליצורים אמתיים שיהי' לנחת רוח לפני הצו"מ.

במד"ש תחומא (פ' ס"ו) וד' אמר המכסה אני מאזכרם וגו', ילמדנו רבינו מי שולדו לו שני בנים, א' בערב שבת וא' בשבת, ושכח ומל את של ערב שבת בשבת, או את של שבת בערב שבת מה הוא שיהא חייב, כך שני רבותינו מי שולדו לו ז' בנים א' בש"מ וא' בשבת ושכח ומל את של ערב שבת בשבת או של שבת בש"מ חייב, למה שחלל את השבת, גדולה מילה שדוחה את השבת וכו', א"ר יתחק נאמר במילה עבודה ונאמר בקרבתות עבודה וכו', חציבה המילה לפני הקצ"ה בקרבתות וכו' ששיל אותו זכות כשנא הקצ"ה להפוך חמשה כרי סדום גילה לאזכרם שנאמר וד' אמר המכסה אני מאזכרם עכ"ל המדרש, וכולו מוקשה, דמה ענין קיפור הלכה זו אל הפסוק המכסה אני מאזכרם, גם מה ענין הסמיכות, גדולה מילה שדוחה את השבת וכו' חציבה המילה לפני הקצ"ה בקרבתות, ולמה דוקא ששיל אותו זכות גילה הקצ"ה לאש"מ דינה של סדום, ודאי כמ"כ הרבה זכוחים היו לו.

(ז) עוד ל"ב מ"ש של שבת בש"מ חייב ולנאורר מה האיסור דזה, ודאי מל בשבת היתור בש"מ, ויש גורסין מכה קושא' זו מי שולדו לו שני בנים אחד בש"מ ואחד בראשון בשבת ומל את של ש"מ בשבת או של ראשון בשבת מל בשבת חייב מפני שחילל את השבת, דשייח' הוי מילה שלא בזמנה ואינ' דוחין את השבת, אמנם דרוב המדרשים הגירסא איוו כן, ועדיין ל"ב ליישב הגירסא שלנו, ובען יוסף פ"א או של שבת בש"מ, ר"ל שקדם ומל את שבת בש"מ חללה, ואח"כ מל של ערב שבת בשבת, דלא ניתן שבת לדחות להאי גזר', שאך לו חינוק שיהא זמנו היום, ולא ה"י ערוד במילה, שלא ה"י מוטל עליו כלום לעשות ולא ה"י לעשות, מהו שיהא חייב, דילמא אף בכ"ג פטור משום עשה בדבר מזה ועשה מזה, ומסקי דחייב כ"ה

לעשותה לאחר שבת, ג"כ אינה דוחה את השבת, דאין חילוק בין לבקדים או לאחר לענין דיוחיו שבת, עיי"ש שהביא ראו' לזה.

ב.

עוד הקשה בשאג"א על מה שהבין הש"ך בדעת הראש"י והר"ש ז"ל, דמה דס"ל דאם מל קודם זמנו ח"ל להטויף ממנו דם ברית, היינו טעמיהו משום דדזיעבד קיים מצות מילה במל קודם זמנו, ולפי"ז קודם ולאחר זמנו שווין הן, דשניהם קיים מצות מילה חלל דלא עבד מצוה מן המצוות, דאמר קרא ביום השמיני ימול בשר ערלתו, וא"כ תקשה דהא משום שלימה שנינו (בס"פ ר"א דמילה) קטן נימול לשמרה להשעשע ולעשרה וכו', הא כיצד כדרכו נימול לחי, ונולד לבין השמשות נימול לט', בין השמשות של ערב שבת נימול לעשרה, וכו', והשאלה אי ס"ד דקודם יום ח' ולאחר יום ח' שניהם שווין, דהיכא דמל ביום מצות מילה קיים, חלל שלא קיים מצוה מן המצוות של מילה בזמנו, ח"כ בנולד לבין השמשות אמצעי נימול ליום ט', הא שיבוי מצוה לא משהיך, ודילמא זיב"ש יום כוה ושמיני של היום זמנו, ואש"ג דאיכא למימר איפכא שמה זיב"שמיני לילה כוה, ואם נמחלי' צח' של היום כו"ל חוץ שמונה, אבל מי"מ הרי קיים מצות מילה דזיעבד אפילו לפני זמנו, והשאלה נמי שאתה מולכו צח' של מחה, הא איכא למימר איפכא דילמא זיב"ש יום כוה, וצח' של מחה כו"ל לאחר זמנו ולא קיים נמי מצוה מן המצוות, ואדבריה ה"ל לי לבקדמו משום דשיבוי מצוה לא משהיך.

ויותר קשה ממ"ש במתניתין שם נולד צ"ש זיב"שמיני נימול לעשרה, וי"ע לאחר השבת נימול ליום, שני ימים עובדים של גלויה נימול ליום, דמכלין ל"י בוראי לאחר זמנו, ואמאי מוטב דנמחלי' בערב שבת היכא שנולד זיב"שמיני של ערב שבת, דהשאלה מרווחין תרתין, חדא דילמא בין השמשות יומא כוה, וא"כ מכלין ל"י בזמנו, דערב שבת כוה שמיני, ואפילו אי בין השמשות לילה כוה, מי"מ מוטב לבקדמו לנולד מעכשיו ואתחלה מולכו לעשרה ויותר, דעכשיו הוי

ומל של שבת צ"ש ואח"כ מל של ע"ש בשבת חייב, דלא ניתן שבת לדחות חללו, שכבר מל את של שבת צ"ש, ודיוק מזה הראש"י בפסק רבי אליעזר דמילה (ס"ה). דקטן שנימול חוץ שמונה אין לרר להטויף ממנו דם ברית בזמנו, דל"כ אמצעי חייב אם מל של ע"ש בשבת, הרי ניתן שבת לדחות חללו, שצריך להטויף דם ברית לחיובו הנוול בשבת ונימול חוץ זמנו, וכן פסק הרמ"א (בסימן רס"ב ס"ה) שקטן הנימול חוץ שמונה אין לרר להטויף ממנו דם ברית, שכבר יצא מצוה מילה במה שמל חוץ שמונה, והקשה שם הש"ך מגמול' נמחות (דף ע"ב ע"ה) דלפניו שם רבי ורי"א בר' שמעון בנקצר העומר שלא כמלכותו, רבי ס"ל כשר ורי"א בר' שמעון ס"ל דפסול, אמר רבנ"ה אמר ר' יוחנן ר"א בר' שמעון בשעת ר"ע רבו של אביו אמר, דתן כלל אמר ר"ע כל מלכה שאפשר לעשותו מע"ש אינו דוחה את השבת וכו', ואי סלקא דעתך נקצר שלא כמלכותו כשר, אמצעי דחי את השבת נקצר' מערב שבת, חלל מדדחי שבת ש"מ נקצר שלא כמלכותו פסול, (כוה שיעט ר"א בר' שמעון בשעת ר"ע), ורבי דס"ל נקצר שלא כמלכותו כשר, מסיק הגמרא שם לדודי' אה"כ קטרת העומר לא דחיא שבת עיי"ש בגמרא, ולפי"ז קשה על פסקו של הראש"י שם הר"ש ז"ל דנימול חוץ שמונה כשר וא"ל להטויף ממנו דם ברית, דהרי מוכח מתוך ש"ס דהכח דלא יצא, דאם איתא דנימול חוץ זמנו כשר, אמצעי דחי כל מילה שבת, לימחלי' מערב שבת, וע"כ נשמע מינה דאף דיעבד לא יצא, כי היכי דילפינן צ"ש דנמחות מדדחי קטרת העומר את השבת, אלא דאפילו דזיעבד פסול בנקצר שלא כמלכותו ע"כ קושית הש"ך.

אמנם השאלה ארי' (בסי' נ"ב) דמה ראיות הש"ך כ"ל, דאיכא למיפטר ולטעמך, דאפי' אח"ל מל בחוץ שמונה לא יצא ולא כלום עבד, מי"מ הרי אפשר לנימול אחר שמונה וכשר, וא"כ אכתי תקשה לר"ע אמצעי מילה דחי שבת, לימחלי' אחר שמונה דלכ"ע מילה כשיצא כוה, דהו ודאי דלר"ע דאמר כל מלכה שאפשר לעשותה מע"ש אינו דוחה את השבת, כוה דיון נמי אם ח"א לעשותה מע"ש ואפשר

ונקצר שלח כמלכותו כשר, והוא תרתי דסתרי ע"כ
קושיא כש"ך ונאשר צ"ע.

ובתשנ' חכם נצי זללה"ה מתחנן לשיטת הרמב"ם
ז"ל, דס"ל כס"ד בגמרא מנחות הכ"ל, דרבי
ס"ל נקצר שלח כמלכותו כשר ואפי"ה קטירת העומר
דחיה שבת, ואף דרבי תלמידו דר"ש הוא, ור"ש ס"ל
דכל מלאכה שאפשר לעשותו מע"ש אינו דוחה את
השבת, ואי נקצר שלח כמלכותו כשר נקצרינכו מע"ש
ואמאי דחיה שבת, אמנם רבי ס"ל כאידך דר"ש
דחציצה מלוך בשעתה, וע"כ דחיה שבת אע"ג דאפשר
לעשותה מע"ש, וזכינו ראי' מהקטר חלצים ואחרים
דכשרים כל הלילה, ואפי"ה דוחין את השבת, ולא
ה' ממחין עליהם כבקערתם עד שהחשך, משום
דחציצה מלוך בשעתה, ומה דאמר ר"ש גבי מילה
כל מלאכה שאפשר לעשותה מע"ש אינו דוחה
את השבת, מיידי במכשירי מילה כגון כבשח אומלל,
שאין לה זמן קבוע, וליכא טעמא דחציצה מלוך
בשעתה, ע"כ לא דחיה שבת צ"י, ומבואר כן בירושלמי
(סופ"ק דר"ה) דנקצר שלח כמלכותו כשר ואפי"ה
דחיה קטירת העומר את השבת, וכיון דלא מלינו
בפירוש שהתמודד שלנו חולק על הירושלמי דזה,
סמך הרמב"ם ז"ל על דברי הירושלמי, ע"כ תוכן
חירולו של הכ"ל זללה"ה, אמנם חירולו צ"ע, דברי
מפורש בגמרא מנחות הכ"ל דמסקנת בגמרא שם
בפשיטות, דמאן דס"ל נקצר שלח כמלכותו כשר, אין
קטירת העומר דוחה את השבת לדוד', ואיך פסק
הרמב"ם כהירושלמי נגד שיטת הבבלי וצ"ע.

וג"כ לתקן כל הקושיות הכ"ל בהקדם דברי הגמרא
(יומא פ"ב ע"ג) מניין לפיקוח נפש שדוחה
את השבת וכו' נענה ר' אליעזר ואמר, ומה מילה
שכוח אחד מרמ"ח חציון שצאדם, דוחה את השבת,
ק"י לסכנת כל גופו שדוחה את השבת, ופרש"י
מילה דוחה את השבת לפי שהייבין עלי' כרת לאחר
זמן, כך שמו' בחוספתא דשבת (פ' ע"ז) עכ"ל,
ונעתיק לשון החוספתא שם (הכלב י"ג) א"ר יוסי
מניין לפיקוח נפש שדוחה את השבת וכו', ר"א אמר
מילה דוחה את השבת מפני מה, מפני שהייבין עלי'

תרתי לריעותא, חדא דבדלוי הוי צתר זמנו משא"כ
ציום ח', ועוד דשיבוי מלוך לא משכינן, אלא ודאי
ש"מ דכל היכא דמולו קודם זמנו לא קיים כלל
מלות מילה, אלא הו"ל כאילו נכרת הגיד ואין לו
ערלב בזמנו, ואילו היכא שמולין אותו אחר זמנו,
נהי דלא קיים מלות מילה בזמנה, אבל מלות מילה
מיכא קיים, הלכך מאחריון ל' ולא מקדמיון ל'
דבא מקיים מיכא מלות מילה, ובא לא עשה ולא
כלום.

ג.

עוד הקשה השאג"א ז"ל היאך ס"ד דאם מל צחור
ח', שולא ידי חוצה המלוך דדיעבד, הא משנה
שלימה שנינו בסופ"ר ר"א דמילה (קל"ז ע"א) מי
שכיו לו שני תינוקות, אחד למול אחר השבת, ואחד
למול בשבת, ושכח ומל את של אחר שבת בשבת חייב,
אחד למול צע"ש ואחד למול בשבת, ומל את של ע"ש
בשבת, ר"א מחייב חטאת ור' יהושע פוטר, ומפרש
טעמא בגמרא דסופ"א במל את של ע"ש בשבת פוטר
ר"י משום דטעם בדבר מלוך ועשה מלוך, אבל רישא
במל של אחר שבת בשבת לא עבד מלוך, עכ"ל בגמרא,
ושמע מינה היכא דמל קודם זמנו לאו כלום הוא,
וע"כ הא דכתב הר"ש ז"ל בשם הר"ש ז"ל במל
חור זמנו א"ל להקוף ממנו דם צרית בזמנו, לאו משום
דדיעבד קיים מלות מילה, אלא משום דס"ל שאינו
יכול לתקן עוד בטעפת דם צרית, והו"ל מעוה
שאינו יכול לתקן, ע"כ מסקנת השאג"א ז"ל.

ד.

ונקדים עוד מה שהקשה הש"ך ז"ל (בסימן הכ"ל)
על דברי הרמב"ם (פ"ז מה' תמידין ומוספין)
(ה"ו) וז"ל עומר מלוך להתקצר צילי שש עשר זין
בחול זין בשבת, וכל הלילה כשר לקטירת העומר,
ואם קצרוהו ציום כשר עכ"ל, והוא תמוה דליתא
להדיא בש"ס (מנחות דף ע"ג ע"א הכ"ל) דמאן
דס"ל קטירת העומר דחיה שבת, נקצר שלח כמלכותו
פסול, ורבי דחיה ל' האם נקצר ציום כשר, סבירא
ל' דלא דחי שבת, ומבואר כך להדיא בטובל סוגיא,
וצ"ע איך פסק הרמב"ם כדברי שמיא דדחי שבת,

דשאי הכו דמשוין ערנחן, וקרא אחי נעמטיוכו דאף בחול ח"ל למנון דלא חשיבי ערלה כלל, אכל בספק ח"ל קרא עכ"ד בחוס', אמנם רש"י ז"ל כתב דאנדורגיונים ונולד זיכש"מ ונולד כשכוח מכול כוונתו ספק ניכר עיי"ש, וא"כ הדק"ל ל"ל קרא למשע ספיקא, ומב"ט יחלל עליהן את השבת.

אמנם יתורץ עפ"ד הכפות תמרים הניל, דהרי קי"ל ספק פיקוח נפש דוחה שבת מקרא דוחי בהם כדמסיק ציומא (שם בדף הניל), ואפי' ס"ס בפיקוח נפש דוחה שבת למאי דקי"ל אין הולכין בפיקוח נפש אחר הרוב, ומעשה פשיטא דהוי סד"ה דספק בן ז' ספק בן ח' או נולד זיכש"מ או אנדורגיונים ונולד מכול, דכולן הוי ספק פיקוח נפש, שכרי חס יגדלו ולא ימולו שמא יתחייבו כרת, וכו"ל דמספיקא ידחה מילתא את השבת, ואע"ג דליכא ס"ס, שמא לאו בר חיובא הוא וסת"ל בר חיובא הוא שמא ימול אותו אביו אחר השבת ערס שיגדל ויתחייב כרת, עכ"ז הלא אפי' בהם מחללין את השבת, לכך אינעריך קרא דעילתו לומר דאין ספק דוחה מילתו שבת, ואינעריך לדרשה גמורה ולא לאסמכתא, וכוא דבר ברור ואמת עכ"ד ק"ו זלצה"ה.

דיוצא לנו מכל זה שיש ספק פיקוח נפש לאחר מלות המילה, וכן מצינו במשפטיה שר"ה המלאך לבחיתו בשביל שאיחר מילת אליעזר בנו, אף שכו' חזקוני מפני ילידתו בדרך. (עיין פרש"י פ' שמות ודרז"ל במד"ר יעו"ש), ולפי"ז לא קשה קושיה בשא"ג"ה לרחות ראיית הש"ך דליכא למיפדך וליעטמך, דאפילו את"ל כדברי הש"ך דנימול בחוך שמונה לא ילא, מ"מ אחתי תקשה לר"ש, אמאי כל מילה דחיה שבת, למבלי' אחר השבת, דלכו"ע מילב כשירה הוא, ע"כ קושיה בשא"ג"ה, אמנם לא קשה לר"ש כלל, דשפיר דחיה שבת, ואין לומר דלימבלי' אחר השבת, דלפי מה דאמרין אין לאחר זמנה משום ספק פיקוח נפש בגווי', וא"ש דעת הש"ך לשיטתו דס"ל נימול חוץ זמנו לא ילא, ע"כ מילב דוחה את השבת דא"ל למולו חוץ זמנו וקודם השבת, ואין לומר לאחר דליכא ספק ככנה בגווי'.

כרת לאחר זמן, וברי דברים ק"ו, ומא חס על אבר אחד ממנו דוחה את השבת, דין הוא שידחה שבת על כולו, אמרו לו לר"א ממוקם שבתא, מא להבן ודלו ולא ספק, (בגון אנדורגיונים ונולד בין השמשות וספק בן ז' ספק בן ח') דלא דחיה מילתא את השבת, אף כאן בפיקוח נפש בספק לא ידחה שבת, דדיו לבא מן הדין להיות כנדון, ע"כ דברי התוספתא, ונדחה בזה ילפוחא דר"א, דאין קי"ל דספק פיקוח נפש דוחה את השבת, דאין הולכין בפיקוח נפש אחר הרוב כמבואר בדברי הפוסקים.

והקשה בכפות תמרים ח"ל לריך להבין מה ה' דעתו של ר"א וכו' לא ידע דמילב אינו דוחה את השבת אלא כשכוח ודאי ולא כשכוח ספק, וא"כ האיד אפשר למינף מיני' דפיקוח נפש דוחה שבת אף בספק, יש לומר דודאי ר"א מודה דספק מילב אינו דוחה את השבת, אלא ראייתו הוא בלאופן זכ, דחס לא ימול בשבת אינו ודאי שכי' חייב כרת לאחר זמן, דאפשר למולו אחר השבת מיד, ואפי' שכדבר הוא ספק שמא לא ימול לאחר זמן ויחי' חייב כרת, מ"מ מחללין עליו עתה את השבת למולו, כדי שלא יבוא לידי ספק כרת, ק"ו בספק פיקוח נפש של כל גופו שדוחה את השבת, וחכמים דחו ל' לסברת ר"א, דלפי זה הטעם נימא גם בספק ערלה בגון אנדורגיונים ידחה את השבת, דהרי אפי' ספק ספיקא דפיקוח נפש דוחה את השבת עכ"ד בכפות תמרים.

וק"ו הייטב לב זלצה"ה בפ' תרועה חידש בזה דבר נחמד, דליכא בגמרא שבת (קל"ד ע"ב) ח"ד ערלתו ודאי דוחה את השבת, ולא ספק דוחה את השבת, וביארו בגמרא דספק היינו ספק בן ז' ספק בן ח' דאין מחללין את השבת על מילתו, ערלתו ודאי דוחה את השבת ולא אנדורגיונים ולא נולד מכול דוחין את השבת, וכו' בחוס' נראה לר"י דמה דילפיין מקרא דערלתו ודאי ולא ספק אסמכתא בעלמא הוא, ולא אינעריך קרא להכי, דהכי חיסק אדעתין לחלל את השבת, ולא ידענא חס הוא בר חיוב מילב או לא, אלא נראה לר"י דעיקר באי קרא אחא לאנדורגיונים ונולד כשכוח מכול, ועיין מהרש"א

מלווה ועושה אין זכות המלווה מגין מחשש סכנה, ומכל הלין עממי מצוהר דצחוך שמונה איכא סכנה עפי למולו, מציוס השמימי שבוז זמנו.

ובזה יתורן קושית הש"ך על כ"י וברמ"א ז"ל, דצמחא איכא למימר דימול תוך שמונה ילא ידי חוצה המילה, וא"ל לטקין ממנו דס צרית, ואפ"ה אמרי' דכל מילה צומנו דוחה את השבת, ואס חקשה מגמ' דמנחות בינ"ל, דאסיקו שס דאי נקזר שלא כמלותו כשר אין קצירת העומר דוחה את השבת, משום דאפשר לקצריכו קודם השבת, וא"כ כמ"כ הכא אמאי מילה דוחה את השבת, ברי אפשר לקדמו ולמלו תוך שמונה, אמנס לאו קושית הוא דעובא איכא לחלק ציטריכו, דהתם קצירת העומר מלוה וליכא סכנה לקדמו, ע"כ שפיר אמרינן דאי נקזר שלא כמלותו כשר, לקצריכו קודם השבת ולא דחיא שבת, אבל במילה ליכא למימר כ"י לימלהיכו קודם השבת וצחוך שמונה, דברי איכא סכנה צנווי', וגם לאחר אחר השבת א"ל דאיכא ספק פק"י בינ"ל, ע"כ שפיר פסקו כ"י וברמ"א ז"ל ימול תוך שמונה ילא, ואפ"ה מילה דחיה שבת.

ורבמו"ב אפשר לתרן קושית הש"הג"א בינ"ל ממ"ד צמחתי' שבת (קל"ז ע"ה) צחינך שניול ציכש"מ של ע"ש ימול לעשרה וכו', ואס איחא שנימול תוך זמנו ילא, נמחלי' צע"ש דשיכו מלוה לא משהינן (עיין הקושית לעיל) אמנס ל"ק דא"ל לקדמו ולמולו בשמיני של היום, דשמא צין השמשות לילה, וא"כ בשמיני עדיין תוך זמנו הוא, ואיכא חשש סכנה, וצבנון בא נדחה המלוה מפני פק"י בינ"ל, ואע"ג דאיכא למימר נמי איפכא, דשמא ציכש"מ יום הוא, ונמלא זמנו בשמיני, וכשמאחרין למולו צט' לו צעשרה בינ"ל נמי ספק פק"י, מ"מ אינו דוחה דהתם אינו רק ספק רחוק, דאפשר שימול ערס שגדל ולא יתחייב כרת, משא"כ אס נקדמו למול בתוך זמנו כ"י הסכנה יותר ודלית, וע"כ מוטע לאחר ולמולו צחשעי למולו דחיה תוך זמנו.

ובן מה שפסקה הש"הג"א ממחתי' דשבת (קל"ז ע"ה) דשבת ומל את של אחר השבת בשבת

ובדרך זה יתורן גם קושית הש"ך על פסקס שג כ"י וברמ"א ז"ל, צהקדס מה דליתא צמדורש למח הצחינך ימול לשמונה ימים, שקס ד' רחמים עליו עד שיכיר צו כח, והאזכרה"ק (צפ' תוריע וצפ' צרחשית) כתב דליתא צוה"ק שנתנו עעס למלות ד' למול ציוס השמיני, כדי שחצור עליו יוס השבת, וצו נשפע נפש החיוני לכל הצרח"ס, ולא יחי' צן קיימא, וכוא מ"ש ז"ל צמדורש בינ"ל שחם ד' עליו להמתין עד שיכיר צו כח, ר"ל כח החיוני ועי"ש צחוס' ציחור, נמלא לפי"ז דלמול תוך שמונה איכא חשש סכנה, דעדיין חסר לו נפש החיוני הנשפע לו צצבת דוקא צמצור צוה"ק בינ"ל, וקדים עוד מ"ש הח"ס זלכ"ה דלמה לא ינאק מנמות מילה על כל המלות שלא ידחו מפני פיקוח נפש, דברי גם במילה איכא סכנה פקוח נפש כמו שדרש ז"ל כי עינך הורגנו כל היום זו מלות מילה, וכמו"כ נימח צשאר מלות שלא ידחו מפני סכנה נפש, ויתרן דשאני מילה דצכות המלווה מגין עליו מן הסכנה עכ"ד ז"ל, ולכאורה עדיין קשה דכמו"כ איכא למימר צכנ המלות דצותס יגין מן הסכנה, וא"כ נימח צכולו דלא ידחו מפני פק"י, אמנס הענין הוא דשאני מילה דמלותו צכך וא"ל לקיימו צענין אחר וע"כ לא נדחה מפני הסכנה, ומוכרח דנחיה חורה רשוח לסמוך על זה דצכות המלווה יגין מן הסכנה, דא"ל"ה א"ל לקייס המלווה כלל, משא"כ צשאר המלות שחפס לקיימס צחופן שאין שס פק"י, ולא נחצול עיקר המלווה צצבול זה, ע"כ נדחים מפני הסכנה, ואין לו רשוח לסמוך על הכס צצכות הגנת כח המלווה, דשמא לא יכא מעשיו רחויים וכדאי לצכות לנס, וכרוא' שגס במילה אס הילד חולה או לא נצלע דמו עדיין, חסור למולו עד שיצריא, ולא הותר לסמוך על הכס שגינן עליו צכות המלווה, וצ"ה נדחה המלווה מפני ספק פק"י.

ודגה איחא צגמ' סוכה (כ"ה ע"ב) יס צכות חולה ג' שנים וכו' צכות דמאי אילימא צכות דחורה, כא אינה מלווה ועושה ע"כ, ברי מצוהר דצדבר שאינו מלווה ועושה אין צכות המלווה מגין עליו, וא"כ לפי"ז צנימול תוך שמונה שעדיין הוא אינו

הכחן בהקמתן עד הלילה, משום דחציבה מנחה בשעתה, ולפי"ז ח"ש תירונו של הכחם נצי זל"ה דכרמז"ס סמך צה על הירושלמי סופיק דר"ה, כיון שלא מינוי פירוש שהלחמיד שלנו חולק על הירושלמי צה, דכרי יש צבצלי סברות חלוקות צה כמו שצירינו, דחכמים דתוספתא ס"ל כס"ד גמרא דמנחות וכדברי הירושלמי, ואפשר דמה שדחה סברה כס"ד דמנחות, אינו אלא בדרך דחויא, עכ"פ אינו מזכיר שיעת הכלכה צבצלי, ושפיר סמך כרמז"ס צה על דברי הירושלמי דנקר שלא כמנחתו כשר, ואפ"ה קלירה העומר דמי שבת וזבן.

בהא סלקין לדינא, דמי שגולדו לו שני זנים, ח' למול זע"ש וח' למול בשבת, וקדם ומל אח של שבת זע"ש, ואח"כ מל אח של ע"ש בשבת חייב, דלא יתן שבת לדחות להאי גברא לדיה, צן לשיעת דר"ה"ש וברמ"א וצין לשיעת כס"ד, לשיעת דר"ה"ש אין העפת דס ברית מנחה כלל להאי חינוך, שכבר ילא דיעבד צמולתו תוך זמנו, ואף לשיעת כס"ד דלא קיים מנחת מילה תוך זמנו, מ"מ העפת דס ברית לא דחויא שבת, וא"כ לא יתן שבת לדחות להאי גברא וע"כ חייב לדיה, (עיי"ש צ"ש"ך צסימן בי"ל) וצוה יחורץ מ"ש צמדש ילמדנו או של שבת זע"ש מכו שיהא חייב וכו' (עין לעיל קושיות צ') וכוונת השאלה ע"ד שציר צען יוסף, דקדם ומל אח של שבת זע"ש ואח"כ מל אח של ע"ש בשבת, ובהספיקא צה דדילמא יפטר מעטס מעטס עטב דדבר מנחה, דאס יומא דלריך להביף דס ברית צמנו, לתיווק שיעמול תוך זמנו דחייבו של שבת זע"ש, א"כ יתן שבת לדחות להאי גברא, וכו"ל עטב דדבר מנחה, ואיפשר דחייב דהעפת דס ברית לא דחויא שבת צבכ"ג לדיה, ולא בוי עטב דדבר מנחה וא"ש.

ולבאר קישור דברי המדרש ילמדנו, נקדים עוד מ"ש צבכ"ק (סוף פ' לך) על מ"ש כרמז"ן וברד"ק ז"ל, שהקדים חלש"ה מילת ישמעאל וילידי ביתו ואח"כ מל אח עמנו, שאלמלי הקדים מילתו לא הו' יכול להשחלל צמילתס מוחמת נער המילה עיי"ד, חמס יקשה ע"ז דהא אמרינן במול ימול מבין מנחה שיהא מבול, ואס לא ימול אצרכס

חייב חף לר' יהושע, דלא בוי עטב דדבר מנחה ועטב מנחה, כרי ש"מ דמל צתוך זמנו לא ילא כמנחה, לא קשה דאף אי ימא דמל צתוך זמנו ילא, חש"כ נא מופטר מעטס עטב דדבר מנחה ועטב מנחה, דכיון שסיכן אח התיווק צמה שגל תוך זמנו, שלא נהנה תורה רשות לדחות פק"י, ע"כ לאו מנחה עבד צה, ולא מופטר מעטס עטב מנחה, חלל לעולם חוכה למימר דלא צדיעבד, וא"ל להביף ממנו עוד דס ברית וכמ"ס כצ"י וברמ"א ז"ל, וצוה סרו כל בקושיות בי"ל.

ואחר כל הדברים האלה נחחדש לנו תירון נכון ליישב שיעת כרמז"ס ז"ל, צמה דפסק נקר העומר שלא כמנחתו כשר וקלירה העומר דחויא שבת, וכוה תרתי דסחרי לכאורה (עין לעיל) חמס יצוהר עפ"י דכפות חמרים בי"ל שסכציר דברי התוספתא (דשנה פט"ז) בי"ל, דחכמים פלגי על ר"א וס"ל דמילה לא מ"חשצי לפק"י, דחל"כ גס ספק ערלה כגון אנדרוגינוס וספק צן ז' וספק צן ח' ידחה נמי מילתס אח השבת, דכרי אפי' ספק פק"י דוחה אח השבת, חלל ודאי דאין למילה דין פק"י (עין דצדרינו לעיל צצריכות) ולפי דברי חכמים אין סכנה לאחר אח המילה, וא"כ דדרא קו' השאל"ה לדוכתי, למח כל מילה דוחה אח השבת כיון דאפשר למולו אחר השבת, וכרי לר"ע דאמר כל מלאכה שאפשר לעשותה מע"ש אינו דוחה אח השבת, וכ"כ נמי אס אפשר לדחותה ולעשותה אחר השבת אינו דוחה אח השבת, כמו שהביא השאל"ה ראי' לא עיי"ש.

וע"כ מוכרח לומר דחכמים דתוספתא לא ס"ל כמסקנת הצבלי צגמרא מנחות בי"ל, דאס נקר שלא כמנחתו כשר אין קלירה העומר דוחה אח השבת, שכרי לצריכס אפשר למולו אחר זמנו שהוא אחר השבת ואין צו סכנה, ואפ"ה כל מילה דוחה שבת, וע"כ דס"ל לחכמים כס"ד צגמ' דמנחות, דרבי ס"ל נקר שלא כמנחתו כשר, ואפ"ה קלירה העומר דוחה אח השבת, משום דחציבה מנחה בשעתה, דס"ל לרבי כר"ש, דאמר בהקטר חלצים ואצרים וכשרים כל הלילה, ואפ"ה דוחין אח השבת, ולא ה' ממתין

בשציל השתלשלות מלכות בית דוד ושמחת משיח שבי' עתיד ללאת מלכות שבי' שמואל, ועיד שמואל"כ אל תלך את מואב וצבני עמון כתיב אל תלך, וינילו כללות האומה בשציל צ' פרידות עובדות, שבי' עתיד הקצבים להניח מלכות כמחז"ל, וינילו לפיכך שבי' אפשר לכלות כל האומה, ולהניח רק אחוז השורש והענף אשר צו שורש ישי ושמחת משיח, ומלכות ית' לא ימנע היכולת בשום דבר, ומדוע בי' האורך להניח את כולם, ויבחרו במקור"ה מפני שנין השתלשלות משיח וסוד הבחולה בי' כמוס ונכסתר, ולא ניתן להסתלות מפני חשש הקטרוג, ולעצם זה בי' נורך שבי' להלכו בדרך נסתר, וינילו כל האומה עד שכוניא הקצבים מלכות שורש משיח, והכל לעצם שלא ירגישו צבס המקטרוגים ולא יתגברו בקטרוגים למנוע הדבר, ויבדלו יסגסג עוד טעמים כמוסות מחזקו, וכמו"כ עד"ה השתלל אשעי"ה להסתלל על הלאה סדום כולם, בשציל נשמת משיח והשתלשלות מלכות בית דוד שבי' עמון בקצבס, ולעצם זה גילה הקצבים לאשעי"ה מה שעתיד לעשות בסדום, כדי שיסתלל עליהם לכוננה ביני, ואף שלא פעל אשעי"ה בחפלתו להניח את סדום, אלא כועילה חפלתו להלאת לוע וצנותיו ושורש בית דוד שבי' עתיד ללאת מלכות, שזה בי' עיקר הרצון והמכוון בחפלתו.

ובזה יתבאר מלכות"כ שהסתלל אשעי"ה חלילה לך מעשות כדבר הזה להמית לדיק עם רשע, ר"ל שאם יאבד לוע ואנשי סדום הרשעים, יאבד עמסס גם נשמת משיח והשתלשלות זרע בית דוד הדיקים, וי"ש ז"ל חלילה לך מעשות כדבר הזה, לא הוא ולא כיוולא צו, ועוד דרשו ז"ל חלילה לך לעור"ב, והכל עולה לכוננה אחת, שהסתלל אשעי"ה על הלאה סדום כולם, בשציל נשמת משיח שבי' כלול צבס, וי"ש לא הוא ולא כיו"ב, שלא להמית את לוע וגם את כל האומה כולם, והכל בשציל השתלשלות מלכות בית דוד שבי' נורך להיות כמוס ונכסתר מפני הקטרוג כני, וי"ש חלילה לך לעור"ב, דימות המשיח נקראים בלשון חז"ל עור"ב, (וכמו"כ ז"ל אין צין עור"ב לעור"ב) אלא שצבד מלכות והכוונה על ימות

האיד מל אחרים, ותי' צבדי"ק דצבוקר הערלה בי' אשעי"ה נימול מן השמים, כדברי ר' לוי שנמדרש שצדק עלמו ומלך עלמו מכול, וזה בי' קודם מילת ישמעאל וילידי ביתו, ולפי שלא בי' מילה זו עיי' לער, בי' יכול לעסוק במילת בני ביתו, ואחר שכל אחס חזר להטוף מעלמו דם צרות, כדן עולד מכול שצריך להטוף דם צרות מפני שערלה כבושח הוא, עיי"ש"ד שסבריה כן מכה סחירה המקראות וסחירות המדרשים, ובהשגח זו יתושישו על זכון.

ונקדים עוד מ"ד צפדרי"א (פכ"ט) דצוים הכפורים נמול אצרכס, ואמר כאן צעסס ביום הזה נימול אצרכס, ונאמר ציו"כ"י וכל מלאכה לא תעשו צעסס ביום הזה, בוי אומר ציו"כ"י נמול אצרכס, וכל שזה ושזה רואה הקצבים דם הצרות של א"ה ומספר על עונותיהם של ישראל עכ"ל, ורצום מקשים דברי מילה שלא צומנה לא דחיה שנה ויו"ט, כמ"ש רש"י ז"ל (שנה קל"ג) טעמו בדומנה לבד איתרבי מצוים השמימי אפי' בשנה עיי"ש, וא"כ האיד מל א"ה ציו"כ"י, ויתירו דכיון שזו היתה תחילת מלכותו, שטעשו ונעוהו על המילה, נדון כמילה צומנה ודחיה שנה ויו"ט, אמנם ה"ה חתנה חי נימול שגמול בחתלה ציו"כ"י, אולם לפי"ד מה"ק שכבר נמול מן השמים ויבוי כגולד מכול, ופסקיון הלבחח כגולד מכול לדי"ה אין מחללין את השנה על הטפת דם צריתו כמ"ש צמס' שנה לא נחלקו צ"ש וצ"ה כדבר זה ולכ"ע אין מחללין שנה להטוף ממנו דם צרית, ואיפסוקא הלבחח בש"ע יו"ד (רס"ג ס"ד) גולד קשכוח מכול נריך להטוף ממנו דם צרית וכו' ואין חוששין ליום השמיני, ואין מילתו דוחה שנה, הדק"ל האיד הטוף אשעי"ה דם צריתו ציו"כ"י, אמנם אפי' דוחה לו להטוף דם צרית ציו"כ"י מדון פק"ג שדוחה שנה ויו"ט, עפ"י"ד צפדרי"א הני"ל דכל שנה ושנה רואה הקצבים דם הצרות של א"ה ומספר על כל עונותיהם של ישראל, ויבדלו חשיג אשעי"ה שכתרתן על כל ישראל וקיומם תלוי בזה, ואין לך פק"ג גדול מה, ושפיר מל אשעי"ה ח"ע ציו"כ"י.

ורבאר הדקדוקים הני"ל בענין סדום, ומה שהשתלל אשעי"ה להסתלל על הלאה, אפי' דמסר נפשי

של ע"ש בשבת, ואופסיקא הלכה דחייב מפני שחילל את השבת, וא"כ נשמע מיהר דכעפה דם צרות אינו דוחה את השבת, דלמיא כרי ניתן שבת לדחות להאי גברא להטיף דם צרות לחינוך שנימוול לפני זמנו, וא"כ יפטר מעטעם טעם בדבר מזבח, אלא ודאי דכעפה דם צרות אינו דוחה את השבת, ואולי בעטעם כיון דאין חוששין צו לזם השמיני דוקא, אין דין צו כמילה בזמנה ואלא דחיה שבת לבו"ע, ועכ"פ לשיטת הש"ך ודאי יקשה ודאי דחיה שבת לאש"מ דם צרות צוהכ"פ, וע"כ ז"ל דין צו משום פיקוח נפש שדוחה את השבת, לפי שמכרת כל ישראל וקיומם ה' תלוי בזה כו"ל, וזה שסיימו בתחנומא גדולה מילה שדוחה את השבת, ר"ל מילתו של אש"מ, והטעם משום דחציבה המילה לפני הקצ"ה בקרבנות, ר"ל שמכפרת על ישראל בקרבנות, ולפי שזכר אש"מ ע"י מילתו להוריש זכותו לכל דורות ישראל, ע"כ סיימו בתחנומא דבשציל אותה זכות גילה הקצ"ה דינה של סדום, כדי שיחפלו על נשמת משיח וגאולה העתידה, וצא נחצאר כל דברי המדרש והבין.

*

וירא אליו ד' צאלוני ממרא וגו', במדרש תחנומא ילמדנו רבינו כמה צרכות מחפלו אדם בכל יום, כך שנו רבחנו בכל יום מחפלו אדם שמונה עשרה, ולמה שמונה עשרה ח"י שמואל צ"ר נחמן כנגד י"ח פעמים שהצות כחוצין בחורש וכו', ואם יאמר נך אדם הכי י"ע כן, שכן כחיו חלקי אצרכם אציק ואלקי יחנק הארץ אשר אתה שוכן עלי' וגו', אמור לו אין זה מן הכמיו, שאין יעקב נמנה עמכם עכ"ד המדרש, ראו להבין קישור השאלה והתשובה אל הפסוק וירא אליו ד'.

(במד"ר (פר' מ"ע ס"ט) השופט כל הארץ לא יעשה משפט ח"י לוי חם עולם אתה מבקש אין דין, ואם דין את מבקש לית עולם, את חפסי חבלא צחרין ראשון, צעי עלמא וצעי דינא וכו', ח"ל הקצ"ה אצרכם אהבה זקק ותשנא רשע, אהבה לזקק את צרויה, ותשנא רשע מאד לחייבו, על כן חלקים חלקיק שמן ששון מחזיק, מנה

כמשיח ועד"ז צכ"מ צש"ס), ואם לא יכיר ניזול כהשתלשלות משיח, ח"כ עוב"צ מנין להם לישראל, וצוה ה' מקום המלח זכות על הכללם, וכה ידוע שהגאולה העתידה יכיר רק בזכות לימוד התוס"ק, וכמ"ס התוס"ק שצ"ע נחצאר בגלות האחרון כ"כ שנים, מפני שהגאולה העתידה יכיר ע"י משרשיה, ואין משרשיה רוצה לגאול צעונים מן החורב, ורק ע"י התוס"ק יכיר ישראל גאולים, וכל קיומם צימו גלותם הוא רק צבה התוס"ק, ותמרי"ל צמדרש שאמר הקצ"ה לאש"מ לצרור לבני או בגלות או בגויים, וצחר בגלות כדי שיגלו מדינה של גויים, וצוה יצאור דברי המדרש כ"ל המכסה אתי מאצרכם וגו' מתן תורה גליתו לו גיכסם גליתו וכו' ר"ל דע"י שגליתו לו גיכסם צחר בגלות לבניו, וגליתו לו מ"ת, שבת התוס"ק יוכלו להתקיים כל זמן היותם בגלות, וצרכות זה יגאלו צעחיד, ולטעם זה מוכרח לגלות לו דינה של סדום, כדי שיחפלו להביל את לוע ונשמת משיח כ"ל.

נחזור לתחלת אמרנו דצוה יתצאר מה דכתיב בהתחלת הפרשה וירא אליו ד' וגו', ולא ציאר הכתוב מה דיבר אליו ד' בהתגלות זו, (עיין לעיל קושיא א') אמנם גילה לו הקצ"ה כאן דינה של סדום והשתלשלות מלכות צית דוד ונשמת משיח וגאולה העתידה, כדאיתא בתחנומא שצרכות המילה גילה הקצ"ה לאש"מ דינה של סדום, ותכלית ההודעה הזו היתה בשציל נשמת משיח וגאולה העתידה כו"ל, וכל ענינו גאולה העתידה הם צצחי' ליצא לפומא לא גילה, כדאיתא צוה"ק לניצי גליתו לאצרי לא גליתו, וע"כ לטעם זה לא נחצאר צפירות צחי' הדבור בהתגלות זו, ולא זכר צו דבור כלל רק וירא אליו ד', לפי שצחינת הגאולה העתידה לא ניתנה להאמר בדבור כמבואר צוה"ק.

ובזה יתצאר דברי המדרש תחנומא עכ"פ המכסה אתי מאצרכם וגו', ילמדנו רבינו מי שגולדו לו שני צנים ח' צע"ש וא' בשבת, ושבת ומל את של ע"ש בשבת, או את של שבת צע"ש, וע"כ שצירנו לעיל דקדם ומל של שבת צע"ש תחלה, ואח"כ מל

א"ל לומר כן, דכרי מסקנת בגמ' שם לעולם אימא לך תפלות אבות תקנום ואסמכוהו רצן אקרבנות וכו' עיי"ש, וגראה ממסקנת בגמ' דהלכתא כרבי"ה דאזכרם חוקן תפלת שחרית, וילין ל' מהאי קרא דוישכס אזכרם בצוקר וגו', ונקטין כדברי שנייה דאבות תקנום וגם כנגד תמידין תקנום. וכן נראה מדברי הרמב"ם ז"ל שסמך כדברי שנייה דב' תפלה (פ"א ה"ה) כתב תקנו שיהא מנין התפלות במנין הקרבנות וכו' תפלה שכוה כנגד תמיד של שחר הוא הנקראת תפלת שחרית וכו', וצ"ל מלכס (פ"ע ה"א) כתב הרמב"ם ז"ל צא אזכרם וכו' והתפלל תפלת שחרית, וילחך הוסיף תפלה אחרת לפנות היום וכו' עיי"ש, ועוד דאפי' לרוב"ל דס"ל כנגד תמידין תקנוהו אנשי כנ"ג, מ"מ חלי גס הוא ס"ל דלאנשי חידש תפלת שחרית, וילפין ל' מהאי קרא דוישכס אזכרם בצוקר וגו', אלא דלא נתקנה לדורות כ"א כנגד תמידין, עכ"פ נראה לדברי הכל דפסוק זכ וישכס אזכרם בצוקר מיירי בתפלת שחרית, א"כ הדרה קושיא 'לדוכתי' איך כתבו החסם' ז"ל דכו' לו להתפלל צליה, ואיך ילפין מהאי קרא דח"ה לא ילא יחידי צליה, מדלא השכים בתפלתו צעוד צליה, הרי אין זמנה של תפלה זו כ"א אחר שיאיר היום.

(ד) עו"ק על מה שפירשו החסם' דמה דכתיב וישכס אזכרם בצוקר אל המקום אשר עמד שם וגו', השכים להתפלל לאנשי"ה על הצלה של סדום, ולכאורה כבר התפלל ציוס שלפניו ולא מלא זכות עליהם, וכמ"ש רש"י ז"ל על פחות מעשרה לא ציקש וכו' אחר דור המבול היו שמונה ולא היליו את דורם וכו', ועל תשעה ע"י לירוף כבר ציקש ולא מלא וכו', וגסתלק הדיין נסתלק הסניגור והקטיגור מקטרג ולפיכך ויבואו שני המלאכים סדומה להשחית (עכ"ל רש"י ז"ל), א"כ שז בצוקר למה השכים עושי"ה להתפלל על הצלתם, ויותר קשה לפי מ"ש החסם' בחירוטם כצ', דעיכ הכך יחידי להתפלל עליהם, משום דלא ה' שום אדם רשאי לראות צבוכה סדום וכו', ולכאורה אם כבר ידע שהצורה מוחלטת, א"כ למה השכים עוד להתפלל על הצלתן.

ועד אלך י' דורות, ומכולם לא דיברתי עם אחד מהם אלא עמך, ויאמר ד' אל הצרם לך לך עכ"ד המדרש, וכבר ה' דבריו צא לעיל צפ' לך, ולכאורה ל"צ מהו כל השבח הזה לאנשי"ה, מה שהצב להצדיק אנשי סדום, והרי הכתוב מנגה את המלדוק רשע, כמ"ש משלי (י"ז ע"ו) מלדוק רשע וגו' תועבת ה' גם שנייה.

(ג) נקדים עוד מ"ש החסם' חולין (דף ל"א ע"ב) על מה דילפין בגמ' שם שלא ילא ת"ה יחידי צליה, מדכתיב וישכס אזכרם בצוקר וגו', וכתבו החסם' דילפין מקרא דסדום, שהכך להתפלל על הפוכה סדום שכיבה בצוקר, וכו' לו להקדים להתפלל צליה, אלא שלא רצה לזאת יחידי צליה, ואלך יחידי להתפלל עליהם ולא רצה שיהא שום אדם עמו צערת התפלה, אי נמי שלא ה' שום אדם רשאי לראות צבוכה סדום וכו' עכ"ל החסם' וכו' וכבר העירו דבריו לעיל פ' לך, מה דקשיא בדברי החסם' חלו, ולא נחזור על הראשונות כ"א בשביל דבר שנתחדש בה, והנה מה שכתבו החסם' שה' לו להקדים להתפלל צליה, מוכן בפשטות, דכרי עיי"ז שלא הקדים אחר את השעה, וכמ"ש וישכס אזכרם בצוקר וגו' וישקף על פני סדום וגו' וירא והנה עלה קיעור הארץ כקיעור הכנשן, אומם יקשה לכאורה על דברי החסם', והנה בגמ' (צרכות כ"ז ע"ב) דרשו שאזכרם תקן תפלת שחרית, שנאמר וישכס אזכרם בצוקר אל המקום אשר עמד שם, ואין עמידה אלא תפלה וכו', הרי מבוחר שזאת התפלה היתה תפלת שחרית, וא"כ איך כתבו החסם' שה' לו להקדים להתפלל צליה, ומדלא השכים לתפלתו צליה ילפין מינה דח"ה לא ילא יחידי צליה, הרי לא ה' אפשר להקדימה צליה, דאין זמנה של תפלת שחרית כ"א אחר שבהיר היום, ולכאורה ה' אפשר לתרץ דחלי האי מיד בנחם' חולין דילף מהאי קרא דח"ה לא ילא יחידי צליה, לא ס"ל כר"י צ"ר חנינא דתפלת אבות תקנום, ויסבור דתפלת כנגד תמידין תקנום, ולא מיירי האי קרא בתפלת שחרית כלל, ופסור ילפין מהאי דח"ה לא ילא יחידי צליה כדברי החסם', אומם צאמת

חפלתו שיעשה הקצ"ה לפניו משורת דין ויחנהג עמהם ברחמים, ולא בחוק. המשפט, וא"כ מה יחיה כוונת חמיתו השופט כל הארץ לא יעשה משפט.

(ט) חֲרִירָה לך מעשות כדבר הזה וגו', צד"ר א"ר חב"ה מעשות דבר הזה אין כתיב כאן, אלא מעשות כדבר, לא היה ולא דמותה, וצ"ל הכוונה מהו דמותה, ונראה שכלל בתפלתו עוד בקשה אחרת, ואינו מבואר מהו.

(י) חֲרִירָה לך להמית זדיק עם רשע וכו' כלדיק כרשע וגו', צ"ל ככל הלשון, דיספיק במ"ש להמית זדיק עם רשע, ומזון דלז גורל הדיק כגורל כרשע, ומהו הכוונה בהפלו לומר וכו' כלדיק כרשע, גם וכו' לשון עמיד ומכו כוונתו דבר, גם קשה דארי לא ה"ל שום כו"ל שימותו גם הדיקים שנחובה, אלא שהתפלל חא"ע"ה שהדיקים אשר בחובה יגיונו להגיל את כולם, ולא מלא עשרה שיספיק זכותם להגן אף על הרשעים; אבל שימותו גם הדיקים מאן דבר שמי', ובאמת לא היו זה זדיקים כלל, ולעז וציתו בלבד יגיונו ואף הם בזכות חצרכם, גם צ"ל דקמי שמיא גליא דלא היו זה זדיקים כלל, ומדוע לא גילה לו דבר זה, ואז לא ה"ל מקום לתרעומתו כלל.

(יא) כתב רש"י ז"ל עה"פ חיליה לך וגו' חולין הוא לך, יאמרו כך הוא אומנתו שופט הכל זדיקים ורשעים, כך עשית לדור המצול ולדור הפלגה עכ"ל, וצ"ל איך יתכן שיאמרו כן, והלא דבור המצול לא נשעפו הדיקים, וזה וצניו בלבד היו זדיקים ויגיונו, והכשרים שבהם מתו ערס שבה המצול, כמבואר בדברי חז"ל שסילקו הקצ"ה מן העולם ערס זה הפורעניות, וגם דבור הפלגה לא מצינו שמתו עמהם הדיקים וצ"ל.

(יב) גם ראו להבין שניסח חא"ע"ה בתפלתו והתפלל אולי יש חמשים זדיקים בתוך העיר וגו', והכוונת השיבו אם אמלא בסדוק חמשים זדיקים בתוך העיר וגשחתי לכל המקום בעצורם, ואח"כ התפלל על הרצעים וכן על ל' וכו', והכוונת השיבו בכל פסוקי חא"ע"ה בעצור הרצעים, וכן לא חשבה

(כ) עו"ק ממ"ש הכוס' במס' יומא (דף כ"ח ע"א), דלא ה"ל חא"ע"ה שליח מלאך בהליכה זו שהלך להתפלל על סדום, כי לא ה"ל חפץ הקצ"ה שישל בעדס רגל ותפלה, וכ"כ הכוס' בפ"ק דפסחים (דף ד' ע"א עו"ש), א"כ מאי ה"ל דעתו של חא"ע"ה, במה שהשכים להתפלל על הבלתם, בדודאי לא יצויר שיעשה חא"ע"ה ח"ו דבר היפך לרצונו ית', גם קשה דארי מבואר צד"ר איפכא דשיבתו הקצ"ה לחא"ע"ה בכך, על שחפץ להדיק אנשי סדום ומאן לחייבם וכמבואר לעיל, וכו"ל סתירה מדברי המדרש לדבריהם של הכוס' וצ"ל.

(ו) וזה' אמר המכסה אני מאחריכם אשר אני עושה ואחריכם היו יחי' לגוי גדול ועלם וגו', פרש"י מדרש אגדה זכר זדיק לזכרה, וחילול והצטור דברו ע"כ, ולי"ד דהרבה פעמים זכר אחרים חצינו בפסוקים, ולא הסמך, בהכחז לזכרו, ומדוע כאן דוקא הזכיר זכרנו ועשמה צני, גם ילי"ד בלחמנו למען אשר יזכר את צניו וגו' והכליל אשר מלאך בלשון ה', ורש"י ז"ל התעורר דבר עו"ש.

(ז) במד"ר המכסה אני מאחריכם וגו' מתן תורה גליתי לו וכו', דינה של סדום למחר ואינו מנלה לו ע"כ, וצ"ל קישור הענין של מתן תורה לדינה של סדום.

(ח) חֲרִירָה לך מעשות כדבר הזה וגו' חיליה לך השופט כל הארץ לא יעשה משפט, ובמד"ר ח"ר אחא חיליה חיליה צ' פעמים, חילול שם שמים יש דבר, עכ"ל המדרש, אמנם עדיין אינו מתורץ הכפל למד, דכונ"כ ה"ל אפשר למדרש'י מהד קרא, גם אם לא ה"ל נכח חיליה אלא פעם אח', גם צ"ל מ"ש השופט כל הארץ לא יעשה משפט, למד הזכיר שבה זה דוקא שבהיותו שופט כל הארץ, והרבה שבהם לו ית', וכו' סימתינוכו לשבח'י למאריה, גם איך יתכן חמיתו לא יעשה משפט, וכו' חסיד קוצ"ה למועבד דינא צלא דינא, והכל צדון והכל במשפט, ועוד דארי כאן ה"ל מחפלה למועבד מהם הממשפט, וכמ"ש במד"ר ה"ל שאמר חא"ע"ה אם דין את מנקה לית עלמא יכול להחזיקם, וכו' נקשה

פעמים שלש עס בצר, אז חזרו להתגלגל פעם רביעי במלכים, בצני ישראל. שהיו נולדים אז דוד בגלות הבוא, ואז החזירו לתקן, עכ"ל שער הפסוקים, מוזאר מה שאנשי סדום שהפכו נתגלגלו אח"כ במלכים, והם שמעו אח"כ בעמדם הנבחר לקבל חוקים, ומכאן נחבא אח"כ הכלל ישראל, ונקדים עוד מ"ש האר"ל בשער הגלגולים (בהקדמה כ"ז) ח"ל לפעמים שאדם חוטא איזה חטא צעור, ורואים הקליפות לאדור ולכעמותו, אז ממשיכים לו נשמה אחת משרשו שהיה צעור ביון מולות הקליפות ומעורבת עם כמה קליפות וחילוקים, וממילא אחת משם וכו' על האדם שחטא, כדי להשיאו יותר וכו' עכ"ל.

ועד"ז מליו במד"ר פ' וארץ (פ"ג ס"ג) חלל פרח שנה' כי אני הכבדתי את לבו, ח"ל הקב"ה אתה הקשית ערפך והכבדת את לבך, הרניי מוסף לך עומאח על עומאחך וכו' עיי"ש, ועיין בדברנו לעיל פ' לך שהסברנו צעם הענין, שהוא בבחי' דין ע"ש סופו, שגלוי וידוע לפניו ית' שסופו להוסיף עומאח על עומאחו מלך בחירתו, ואותו עומאח שהי' עתיד להיעמא צב צסופו, ממכרין לפתחו לו ע"ד הצא לעמא פותחין לו, והוא לעוצתו ועיי"ש, והנה אנשי סדום כבר קלקלו דוד המלך ודוד הפלגה, וזה היחא גלגול השלישי בסדום, וגם עכשיו הרעו והשחיתו והיו משוקעים בעומאח מאור, וע"כ היחא הסכנה גדולה מאוד, שלא יתקעו בעומאחם ולא יאבדו לנצח, ועל זה התפלל האש"ה בחפלתו עליהם, שיחמק עונם ע"י ייחוסם וגלגולם, ולבסוף יחוקו להתגלגל דוד מקבלי החורב, והם שאמרו ז"ל במס' סנהדרין (ק"ח ע"א) דור המבול איך להם חלק לעו"ב, וכן דור הפלגה ואנשי סדום, חלל יראה מדברי האר"ל, דכונה רק שלא יעמדו צחתי לע"ל, וגופם יאבד לנצח, אבל נשמתיכם נתקן ע"י שנתגלגלו דוד מקבלי החורב כ"ל, עכ"פ היו צריכים להחמי שמים מרובים, שילינו להתברר ולהתקן מגול עומאחם, וכל ספק שחפלתו על האש"ה הועיל להם, ואח"כ חפלתו של האש"ה לא הי' להם תקומה ח"י, והיו משחקין

אם אמא' שם שלשים, ולכאורס מדוע לא השיבו ית' שאין צב צדיקים כלל, וספיקא קמי שמיא ליכא, ומכאן הכונה במאמרו ית' ע"ד חנאי אס אמא' בסדום נ' צדיקים ונשאתי לכל המקום בעצורם, ולא הי' במלואות מקום שיחול בעצמותו ית' עליהם, ולא יתכן שיהי' מאמרו ית' לריון ח"י.

יג' בגמ' סנהדרין (ל"ט ע"ב) אפיקורס כגון מאן, א"ר יוסף כגון בני דאמרי מאי אכני לן רבנן וכו', ח"ל אכני הוא מגלה פנים בחורב נמי הוא דכתיב (ירמ' ל"ג) אס לא בריתי יומם ולילא חקות שמים וארץ לא שמיא, א"ר נחמן בר יצחק מכאן נמי שמע מינה שנה' (צראשית י"ח) ונשאתי לכל המקום בעצורם, פרש"י מכאן שמעינן שהצדיקים מהנין לאחרים עכ"ל, ולכאורס הכי לא נתקיימה הצעמא זו בפועל להיות מאני זכותם לאחרים, גם דלמא היחא הצעמא זו צכה חפלתו של האש"ה, ומילא דאף לדורות כן, ואיך נשמע מכאן דכאמור מאי אכני לן רבנן ה"ז מגלה פנים בחורב וכו'.

ונראה לבאר כל הענין בהקדמה אמתית, עפ"י שמוזאר בבחי' האר"י ז"ל צכ"מ, ובספר שער הפסוקים פרשת שמות, ח"ל בתוך הדברים, כי כל אותן השד"ן ורוחין שנבראו בזה"ש ק"ל שנה שפירש אדם מחוץ כחודש, כולם היו נשמות קדושות מבחי' הדעת, והתערבו בקליפות והולכו לגלגולים רבים, ולכן תמא' כי לא נולדו אומה ישראל עד יעקב ואילך, כי רוב הנשמות היו מעורבות בקליפות, והיו הולכות ומתבררות מדור לדור, ולא התחיל חיקוקם עד יעקב בחי' שחצות שחקן חטא אד"ר, ואז התחיל חקון בניו הם הנשמות הנזכר לעיל, והיו מתבררים והולכים בגלות מזרים עד שילאו ישראל ממזרים וכו', והנה התחלת גלגולם הי' דוד המלך, והיחיתם משרש המר הבוא שילאו ע"י השחתת הורע של נגעי בני אדם הראשון, לכן היו מורדים וכו' פירם בצש"י וכו', אח"כ נתגלגלו פעם ב' דוד הפלגה, וגם הם הרעו באצותם וכו', ואח"כ נתגלגלו פעם שלישית באנשי סדום, ולכן נאמר בהם ואנשי סדום רעים וחמאסם לה' מאוד וכו', והנה אחר שנתגלגלו ג"פ צב דורות הנה, וכתב ה"ן כל אלה יפעל אל

עצמם היו גלגולם של דור המצול והפגלה, והיו כלולים בהם בצורה כל דורות ישראל העשירים, נמלא ה' תפלתו של אלהים על הכוזב ועל המצול ולדור העתיד, ח"ש יאמרו כך עשית לדור המצול ולדור הפגלה, שאם יאבדו נשמות הדיקים ודורות ישראל הכלולים באנשי סדום, צדק נעשה גם צדיקים של דור המצול ודור הפגלה כך, דכס הם אותם הגלגולים בעצמם, וצדק יובן אמרם ז"ל בצ"ר מעשות כדבר הזה לא היה ולא דמותה היינו דור המצול ודור הפגלה ודורות ישראל העשירים, כולם היו כלולים בתפלתו וסרו צדק קושים (ט' ו' י"א) כח"ל.

ויתבאר צדק מתאב"כ שהתפלל אלהים ואמר הנה נא הוולתי לדבר אל ה' ואנכי עפר ואפר, פירש"י ז"ל כדכר בייסור ראוי להיות עפר ע"י המלכים, ואפר ע"י נמרוד, לולי רחמך אשר עמד לי עכ"ל, ולכאורה ראוי לבין מה ענין הכוזב וז' לתפלתו על סדום, ויובן עפ"י שם הכוזב"ק ר"פ תולדות בשם הופית, עמ"ש ז"ל בצ"ר שם, אברהם לא יניח מכבשן האש אלא בזכותו של יעקב וכו', הכ"ד לכן כה אמר ד' אל בית יעקב אשר פדה את אברהם, והקשה הופ"ת למה לא ה' אברהם כדאי להגלל בזכות עצמו, שמסר עצמו על קידוש השם, וחיון שמן הדין כל מי שמסר נפשו על קידוש השם, אין ראוי שילכו ד', כי עובד לא השלימות הגדול הזה, ולא לא חזק הקב"ה להליל ר"ע וחזריו וכו', וזה אלהים מלך עצמו מן הדין ה' ששירוק וכו', אלא מפני משך הצדק העבור שעתיד ללאת ממנו, כל דורות ישראל הכשרים והדיקים בזכותם יואל, ולהכי נקט יעקב שהוא שלשלת הייחוס אשר ה' מיתעו עליהם, והכוונה על יעקב וחרשו עכ"ד ז"ל, וצדק יובן מה שהדיקים אלהים לתפלתו להזכיר אנכי עפר ואפר, ועשתו צדק היתה, דהרי לא הניחו השי"ת כי אם בשביל דורות ישראל העשירים ללאת ממנו, ואי לא הכי ה' ראוי ועוד לו שישקר על קידוש השם, ואם לא יח' חקק לנשמות דורות ישראל הכלולים בהם באנשי סדום, ולא יח' להגלגל ולקבל את החורה, ח"כ יותר ראוי ה' להיות עפר ע"י המלכים ואפר ע"י הנמרוד, ולא להיות ניוול מידם.

בעומתם לחטוין, ולא היו זוכין לקבלת החורה, נמלא שכל קיום העולם היתה חלוי' ועומד בתפלתו על סדום, דמכס ואלו ס' רצוא שרשי נשמות ישראל מקבלי החורה, ולולי קבלת החורה לא ה' העולם יכול להתקיים כאמרו"ל שבת (פ"ח ע"א) שהיתה הקב"ה עם מעשה בראשית, ואמר להם אם ישראל מקבלים את החורה אחס מתקיימים, ואם לאו אני מחזיר אתכם לתור וצדק, אלא שאליהם בכותו חכותו הגדול המחיק דיום, ופעל בתפלתו הלא לנשמתם שיחזקו ע"י גלגולם, גם הכניע כוחות העומתה שלא יתגברו עליהם להוסיף עומתה על עומתם, ובאופן זה נתורה להם חקיה, וצדק יבואר מ"ש במדרש רבה פ' יתרו שקבלת החורה היתה בזכות אברהם שג' לקחת מתנות בחדם, זה אברהם שג' האדם הגדול בענקים ע"י"ש.

ובזה יבואר מה שטען אלהים בתפלתו, ואמר חלילה לך מעשות כדבר הזה להמית לדיק עם רשע וגו', דהבם שלא היו נמלאים בסדום לדיקים כלל, אבל כוונת תפלתו היתה להליל דורות ישראל העשירים, שהיו כלולים בהם באנשי סדום ס' רצוא שרשי נשמות ישראל מקבלי החורה וכל דורות ישראל העשירים, ואף שראה אלהים שלא חושל תפלתו להליל את הרשעים, לפי שלא ה' צדיקים עשה לדיקים שגוינו עליהם, אבל בהכרח התפלתו להמתיק דיום שלא יאבדו עמם גם דורות הדיקים הכלולים בהם, ח"ש כנפילת חלילה לך להמית לדיק עם רשע, וכו' לדיק כרשע, דהבם צדיק הדיק וברשע הם גופין מחולקין, ולא עביר קוצ"ה דינא בלא דינא להמית לדיק עם רשע, וברשע בלבד צעוו ימות, אבל כאן בסדום הרי היו הדיקים כלולים בהם בצורה, ואם יאבדו הרשעים ללאת ח"כ ימות הדיק עם הרשע כאחד, וכו' לדיק כרשע שלא יח' חקומה גם לעתיד לדיקים שבהם, וע"כ התפלל להמתיק דיום, וצדק נבין דברי רש"י ז"ל עה"פ חלילה לך להמית לדיק עם רשע, ואמרו כך חומתו שופק הכל לדיקים ורשעים, כך עשית לדור המצול ולדור הפגלה, ר"ל דמלאת עשתו ה' ג"כ לגבי דור המצול ודור הפגלה, שאנשי סדום

ו"ש השופט כל הארץ לא יעשה משפט (עין קושיא ח') ר"ל שנמשפט הזה של אנשי סדום אחס שופט את כל הארץ, וקיום כל העולם חלוי בצללתה של סדום, דאס יאבדו חיי נשמות הדורות ישראל הכלולים בהם ולא יזכו לקבלת החורב. לא תקיים העולם, דחאיזי האנס הקב"ה צמעה צראשית כאמרז"ל ועד"ז היתב עמיתו ובי לא תעשה משפט ליתן להם החורב שביא משפטי ד', ועד"ז שפי' המפרשים הפסוק משפט ועד"ז דערק ציעקב אתה עשית, ר"ל משפטי החורב ודברי המלודקים החנונים ציעקב, מעשי ירך המה עיי"ש, והתפלל אנשי"ש שחס לא תעשה להם המשפט הזה לזכותם, שיתקונו להתגלגל ולקבל מידך משפטי החורב, ח"כ אחס שופט הזה כל הארץ וקיומה של כל העולם, וחס שכפל לומר חלילה לך ב' פעמים, וכמו שפירשו צמד"ר חילול שם שמים יש צדבר, דהנה התפלל על הכוב ועל העמיד היינו דורות העתידים לקבלת החורב, ח"ש חלילה לך מעשות כדבר הזה, שיאבדו לנצח ולא יחי' תקון ויכלה לדור הזה, ואמר עוד חלילה להמית לזיק עם רשע, ר"ל דורות הדיקים הכלולים בהם אל ימותו עמכם, דא"כ יחסר קידוש ש"ש הגדול העמיד להיות בעולם על ידי דורות ישראל הכלולים בהם, ח"ש חילול ש"ש יש צדבר.

ויבואר הזה ענין הפסוק המכסה אני מאברהם וגו' (ופירש"י אשר אני עושה בנסדום), ואברהם היו יחי' לגוי גדול ועצום וגו', דהיינו כל דורות ישראל עתידים ללאת ממנו, ונקראו ישראל גוי גדול צמתן חורב, וכמ"ש ז"ל צביר פ' לך עב"פ ואשעך לגוי גדול, שכבעות הקב"ה לאנשי"ש ואמר לו אותה אומה שכתוב בה כי מי גוי גדול וגו', אני מעמיד ממך עב"ל, והם היו כלולים בשורש נשמותיהם בנאשי סדום כדברי הארז"ל, וע"כ מוכרח אני לגלות לו דינה של סדום, כדי שיתפלל על חיקוקם, וכמ"ש רש"י ז"ל אשמיד את הכנים ולא אודיע לאב צמתו, וחש"כ למען אשר יאור את בניו ואת ביתו וגו' בלשון עתיד, שכודעה זו לאנשי"ש מעושה של סדום היתב צשציל חועלת דורות העתידים מקבלו ומקיימו החוב"ק, כדי שיתפלל אנשי"ש על הלאה, יע"כ אמר צעט

הודעה זו שהוא צשציל בניו וביתו אחריו שומרי דרך ה', ואפשר לפרש יאור מלשון התחברות, (וכמ"ש כל העולם לא יצרה אלא צשציל לזאת לזר), וכחונס הזה שאלנשי"ש התחבר צהשעתו. הגדולה להשפיע קדושה ועברה על כל דורות ישראל העתידים, וחס ח"י כל עבודתו להדריכם בדרך ד', וע"כ מוכרח אני לגלות לו דינה של סדום. ויוצן הזה דברי רז"ל צמדרש המכסה אני מאברהם וגו', מתן חורב גליתי לו וכו' דינה של סדום למחר ואינו מגלה לו, דכ"ז הוא נחיתת עטס אל מה שהודיע לו הקב"ה דינה של סדום, דכיון שגילה לו יח' מתן חורב, והם הם אותן הנשמות העתידים לקבל את החורב, וע"כ מוכרח אני לגלות דינה של סדום כדי שיתפלל להמחיק ולהקל עונשם (ומחוץ קושיא ו' ז').

ועתה יבוא לבאר שיטת החס' שכתבו ז"ל יומא (כ"ח ע"א) וצפסחים (דף ד' ע"א) דלא ח"י אנשי"ש שית מצוה צמה ששכים להתפלל על הלאה, משום דלא ח"י חפץ הקב"ה שישא צעם רנה ותפלה, ולכאורה ח"י לייור עשה אנשי"ש ח"י היפך ראונו יח' גס קשה מאי ח"י דעתו וסברתו של אנשי"ש, ששכים עוב"פ להתפלל על הלאה, אחרי שכבר ניסה ביום שלפניו ולא מצא זכות עליהם כאמרז"ל, וצויתר קשה לפי מ"ש החס' דע"כ הלך יחידו להתפלל עליהם, משום דלא ח"י שום אדם רשאי לראות צהפיתת סדום וכו', ולכאורה חס כבר ידע שהצורה מוחלעת למח השכים עוד להתפלל על הלאה, ויתבאר כ"ז צהקדם מה שחמה הרמב"ן ז"ל, מה התפלה והתחנה הזאת אשר ח"י מתחן אנשי"ש בכל פעם ופעם אל נא יחר לאדוני וגו' הנה נא הולאתי לדבר וגו', וכלא רחוי הוא שיביו ארבעים מילין ארצה רכבים, ושלישם ובעשרים ילילו לפי חשבון, כאשר החמשים ילילו חמשה כרכין, ועו"ק דהו"ל לומר כן בתחילה כשיציר קשות ואמר חלילה לך השופט כל הארץ וגו', ומדוע הוסיף תחייה זו בכל פעם וצכל אמירה ויוספיק צפעס ח', וכתב הרמב"ן חק' שבי' מכיון דעתו בכל פעם לצדקה, עד שמתעורר צדונו מפיו של הקב"ה וכו' והאריכו כל היום ד"ה עכ"ל ח"ק, חמסם עדיין לא נתבאר

דבריו מדוע נתיירא מחרון אף, ובלא הקצ"ה מחלוא לתפלתו של לדיקס, ודברי הרמב"ן הק' בחירונו סחומים הם, במ"ש שבי' מכין בכל פעם לנצואה וע"כ אמר אל יחר, ולריך נגר וצר נגר דפרקיו'.

ואפשר לזכר כוונת הרמב"ן ז"ל בעצב עטם, דבאמת אין רלונו של הקצ"ה שילדיקו את הרשעים וכמ"ש הכתוב מלדיק רשע וגו' תועבת ה' וגו', אמנם הותר לנצוא אמת לשנות צבורא שעה עפ"י נצואתו, ואחש"ה השיג נצואתו שהכרח להחפול על תיקונים, לתועלת דורות העתידים לנצוא מהם, וכלל בחפלתו גם אותו הדור שיבי' להם תיקון ולא יאבדו לנצוא, ובכל זאת ה' נתיירא מחרון אף, על כי הלדיק מעשי הרשעים ללמד עליהם זכות, וע"כ ה' מכין דעתו בכל פעם לנצואה, ועפ"י הנצואה קיבל רשות להלדיקם ולהחפול עליהם, ובאמתו בכל פעם אל נא יחר לאדוני וגו', השיג הנצואה שנתן לו הקצ"ה עוד הפעם רשות להחפול עליהם, ואולי ע"ד שאמר רחב"ד (ברכות ל"ד ע"ב) אם שגורת תפילתי צפי יודע אני שכוא מקובל, וע"כ מיד באמתו אל נא יחר, ידע שניתן לו רשות להמליץ עליהם, ומיד החפול עליהם, ובאמת לא ה' חרון אף, ואדרבה לנעם זה גילה לו הקצ"ה דויה של סדום, כדי שתחפול בשביל הלל דורות הבאים, וקבלת התורה וכללות קיום העולם היו תלוים בזה, אמנם אחש"כ עד שלא קיבל רשות נצואה לא הותר לו להלדיקם וללמד עליהם זכות, ואולי זכו כוונתו הקדושה של הרמב"ן ז"ל, במ"ש שבי' מכין בכל פעם לנצואה, עד ששמע תשובת דבריו מפי הקצ"ה, ואין הכוונה על סוף התשובה מ"ש לו הקצ"ה לא אשחית צבור הארצעים או שלשים, כי בזה עדיין אינו מחורן מה שחזר בכל פעם לומר אל יחר, אבל לדרגת הכוונה שבמה שאמר אל יחר לאדוני וגו' בזה ציקס רשות, ובשיג תשובתו ית' נצואה, שהותר לו להלדיקם וע"ד שאמר רחב"ד כ"ל.

ואפשר דע"כ הסתיר הכתוב חפלה זו השני, ולא כחפלה אלא כדמות וישכם אברהם בצוקר אל

ולפי"ן מיושב שיעת החום' שכתבו דויעסם אברהם בצוקר אל המקום אשר עמד שם קאי על מה שהלך להחפול על סדום, ולא היו שלח מזה בזה.

לומר וישכם אברהם וגו', וחזר לענין סדום וירא
 ויבטל עלה קיטור הארץ וגו', עכ"ל שמעית מינה
 שהלך גם להחפול על סדום, אלא שהסחירה הכתוב
 לעם שצירנו לעיל, וא"ש דברי החום' דחפול זו
 על סדום הי"ל להקדימה ציללה, ושפיר ילפי' מיני'
 דח"ל לא ילא יחיד ציללה, (ומתוך קושא ד' ג').

זבוח יתבאר מהממ"כ בתשובתו ית' ללא"ש א"ס
 אמאל בסדום חמשים זדקים וגו' ונשאתי
 לכל המקום בעצורם, וכן לא אשחית א"ס אמאל שם
 ארצעים וחמשה, וכן בצולח, ולכאורה ספיקא קמי
 שמיא מי אכא, וכוונת גלוי ודוע לפניו שאין שם
 זדקים כלל, ומדוע לא השיבו ית' כן, וכיון שלא
 הי' מציאות מקום שיחול בעצמותו ית' עליהם,
 איך יתכן שיבי' מאמרו ית' לריו ח"ו (עיין לעיל
 קושא י"ג) אמנם לדרשו לא היתה חפלתו של
 אלא"ש לעצלה, ואף שלא הועילה לשעבר ולאחר
 הדור של אנשי סדום, מפני שלא מלא עשרה זדקים
 שיגיעו עליהם כאמ"ל, אבל הועילה חפלתו להציל
 דורות העתידים שיאלו מהם ע"י גלגול, דשרשי
 ס' רצוא ישראל שצטל הדורות היו כלולים בהם
 כמבואר בדברי האר"י, אמאל שהיתה חפלתו ללחית
 וכוללת לכל הדורות, וזהו נרמז במ"ש הכתוב ואברהם
 עוררו עומד לפני ד', שבה חפלתו ללחית וקיימת
 לעד, וגם עכשיו עומד ומחפול להמליך זכות על
 ישראל, וכן אמרו ז"ל צוה"ק בפרש"י, אין הקצ"ב
 עושה דין ברשעים עד שנמלך בשמחון של זדקים
 וכו', ונשמת הדיק מלמד זכות ופוחתה ואומרת
 אולי ימלאון שם עשרה וכו', וכן אמרו ז"ל בפרד"א
 (פכ"ה) החתול מבקש ומתחנן לפניו עד שביט
 לעשרה, מכאן אמרו חכמים א"ס יש עשרה זדקים
 במקום, בזכות המקום נילול, שנא' לא אשחית
 בעצור העשרה, וא"ש שהצטחון ית' לא היתה ע"י
 הספק מ"ש לא אשחית א"ס אמאל שם עשרה, דספיקא
 קמי שמיא ליכא, אבל היתה בעצמה והינה לדורות
 ישראל כמבואר, וא"ש דברי הגמ' דסנהדרין (צ"ט
 ע"ג) דהאומר מאי אהני לן רבנן וכו', הוי מגלה
 פנים בחורב דכתיב ונשאתי לכל המקום בעצורם,
 וכו' וצ"ל ונשאתי מאחורי ית' לדורות עולם, שהזדקים

המקום אשר עמד שם וגו', וקצלו ח"ל שהליכה
 זו הי' כדי להחפול על סדום כמ"ש החום', ואינו
 מפורש חפלה זו בפסוק כמו הראשונה, ובעצם כי
 כל ענין החפלה היתה בסוד כמ"ס, ואלא"ש הסחירה
 מפני כל אדם, דסוד גלגול לא היו יודעין צו כ"ל
 יחידיו סגולה ולא הי' רשאי לגלות, גם מתן תורה
 הי' ענין נסתר, כמ"ס ז"ל שניתנה בשחאי מפני
 הקטרוג, ולפי שהחפלו השני' הי' רק על גלגולתם
 שחזו למתן תורה, ע"כ הסחירה אלא"ש, ואפשר
 דה"ע שהלך יחידיו ולא ראה שיבא שום אדם עמו
 כמ"ס החום', ולפי שהשיג אלא"ש כל גלגולי הדורות,
 וגילה לו הקצ"ב מתן תורה כאמ"ל, על כן ראה
 להמשיך רצון הוויית שיתן לו רשות להחפול עוד
 על תקותם, וכמבואר בפס"ק דהזדקים בזכותם
 להמשיך רצון העליון, וכוונת עושה רצונו ית'
 כרצונו, וא"ש מ"ש החום' דלא הי' שליח מזה
 צהליכה זו ולא שייך לומר כאן שזהו מזה ח"ס
 נחזיקין, דעד שלא קיבל רשות ועד שלא השיג הנוצח
 שכן הוא רצונו ית' שיתפול עליהם, לא הי' ההליכה
 בגדר מזה כלל, שלא חפץ הקצ"ב שישא "בעדם"
 רעה וחפלה, שמה"ע לא יתן לו הקצ"ב גם בחפלה
 הראשונה רשות להחפול יותר כמבואר לעיל, אלא
 שאלא"ש ראה להמשיך רצון הוויית זכ"ל, אבל עד
 שלא קבל רשות לא היתה ההליכה בגדר שליחות
 מזה, וא"ש שיעת החום' (ומתוך קושא ד' ב"ל).

וב"ש החום' דהי"ל להקדים להחפול ציללה, וצמ'
 ברכות (כ"ז ע"ג) דרשו ז"ל מהאי קרא דחיקון
 אלא"ש חפלת שחרית, וא"כ שהי' הליכה זו לחפלה
 שחרית, איך הי' אפשר להקדים להחפול ציללה,
 וה"ל סחירה לדבריהם של החום' (עיין לעיל קושא
 ג') אמנם נראה דלדתי שמעית מיני', דחפלת סדום
 אינו מפורש ככתוב, לעם הסוד שסכרנו, והנגלה
 שצפסוק יורה על חפלה שחרית, מדכתיב וישכם
 וכתוב צוקר, ולא הזכיר הכתוב כן בחפלתו
 הראשונה, ועכ"ל דכאן השנים להחפול שחרית
 שזמנה צוקר, אבל מסמיכות הפסוקים שהחמרה
 חפלה זו באמאל הסיפור של הפיכת סדום, דכתיב
 וצמו השחר על ויאלו המלאכים וגו' ואח"כ הפסוק

שראש שזו גדולה מכל לרכי ב"ח, עמד והתקין ברכה אחת שחבי' זה שאלה מלפני ה' לאבד האפיקורסין, וקבע אותה בתפלה כדי שחבי' ערוכה צפי הכל וכו' עכ"ל, נמלא דכל עיקרה לא נתקנה אלא מפני לורך השעה, והראי' שגם לפני דורו של ר"ג לא הייתה ברכה זו חיונית ונכונה, וכמו"כ לא יחי' נוכחת עוד לעתיד, ואפשר דע"כ קראוהו חז"ל בכינוי חפלה שמונה עשרה ולא חפלה י"ט, שאנו מלפנים ומתחילים לחסדי השי"ת שנקשה זו לא יחי' עוד לורך חלי' בקרוז צניחא משיח לדקוין, ובשמונה עשרה ברכות הם מעיקר ויסוד התקנה, והם נלחיות לדורות עולם, ולעסם זה קראוהו חז"ל על שם הלחי והבן.

והנה כתב הרמב"ם ז"ל בלגרת תימן חלביק, וכבר הצעיתו הבו"ח וכו' שכל מי שעמד על הר סיני, שהם מאמנים בנבואת משרע"ה וכו' הם וצניהם וצני צניהם עד עולם, שכן אמר הקצ"ה יח' (שמות י"ט ט') וגם כך יאמינו לעולם, לפיכך יש לדעת, שכל מי שנשבע מדרך הדת הנחונה במעמד ההוא, שאינו מזרע אגשים ההם, וכן אמרז"ל על כל המסתפק בנבואה לא עמדו אבותיו על הר סיני עכ"ל הרמב"ם ז"ל, ובארנו בכוונת דברי"ק (עין בספרי ע"ה ס' ס"א) שאף שאנו יודעין באבותיהם ויחוסיהם שהם מצני ישראל הכשרים, אמנם אולי כוונת הרמב"ם ז"ל על שורש הנשמות בסוד הגלגול, שנתגלגלו בהם מנשמות הערב רב וזרע עמלק, וכמ"ש בזה"ק תחמה אח זכר עמלק אלון ערב רב המעורבים בישראל וכו' עיי"ש, דאלמלי היו נשמותיהם מזרע ישראל הכשרים מאותן שעמדו על הר סיני, הרי הצעות הבו"ח שיהיו צניהם וצני צניהם מאמנים עד עולם, וא"ל להצעתו יח' שהשוב ריקס ולא תחקיים, והנה אמרו ז"ל (פסחים ק"ט ע"ב) עמיד הקצ"ה לעשות סעודה לגדיקים לע"ל וכו', ונתנין לו לאברהם אבינו כוס של ברכה לברך, ואומר להן איני מצרך שיאל ממני ישמעאל, אומר לו ליאחזק עול וברך, אומר להן איני מצרך שיאל ממני עשו וכו' עיי"ש, והאמנם שדרשו ז"ל כי ציחא יקרא לך זרע ולא לך יאחזק, הרי שלא נקראו עשו וישמעאל

מכנים בזכותם לאחרים, וזכותם מגין על כל המקום במבואר בפרד"ח ובדר"ח, והאומר הדין מהמבואר בכתוב, ה"ז מגלה פנים בתורה ר"ל.

ומעתה יבוא לציור המדרש ולמדנו המונג בראש דברנו, וירא אליו ה' צלני ממרא וגו' ולמדנו רצונו כמה ברכות מתפלל אדם בכל יום, כך שני רבותיו בכל יום מתפלל אדם שמונה עשרה, ולמה שמונה עשרה, ח"ר שמואל צ"ח נחמן כנגד י"ח פעמים שהאבות כחוצין בתורה וכו', ואם יאמר לך אדם הרי י"ט הן, שכך כתב אלקי אברהם אביך ואלקי יצחק הארץ אשר אתה שוכן עלי' לך אחננה, וגו', אמור לו אין זה מן המין שאין יעקב נמנה עמכם עכ"ד בהנחומא, וראוי להבין ענין השאלה והתשובה, ומא ענינו לפרשם זו וירא אליו ה', ומא הרמז שאין יעקב נמנה עמכם ולפיכך לא חקנו ברכה כנגדו, והלא אברהם כדאי לעלמו ויצחק כדאי לעלמו וצ"ב הכוונה בזה, ואפ"ל דהנה באמת י"ט ברכות הן, דברי צימי ר"ג הוסיפו ברכה ולמלאגיים וקבעוה בתפלה חובה, עד שאמרז"ל עשה בצרכת המינים מעצבין אותה מלפני התיבה, ומדוע הזכירו רז"ל בכל מקום חפלה שמונה עשרה וברי י"ט יונה, אמנם נראה פשוט דברכה זו דברכה המינים נתקנה לשעשה, כ"ו ישראל בגלות וכן המינים מתגברת בעולם ר"ל, אבל לעתיד יתבצר רוח הטומאה מן הארץ ויכלו המינים והפושעים והמורדים, ולא יחי' מקום עוד לחפלה זו, ויחזור התקנה לקדמותה להתפלל שמונה עשרה ברכות בלבד, והאמנם שיגסם עוד ברכות בשמי"ט שלא יהיו לריקים ישראל לנקש ולהתפלל עליהם לעתיד, כגון מקבץ נדחי ישראל, והמחזור שביניהם לגיון ועוד אחריו שכבר יתקיימו צימיהם, מ"מ לא יתבטלו כל אלו הברכות ויחזירו ישראל בדרך שנה וכו', וחזן מה יס עוד פנימיות וענינים נסתרים עד אין חקר בכל אלו הברכות, ואין ספק שהם נלחיים וקיימים בכל הדורות, אבל ברכת המינים עיקרה לא נתקנה אלא בשביל המינים שנתברו, וכמ"ש הרמב"ם ז"ל (ה' חפלה פ"ב ה"ב) צימי ר"ג רבו האפיקורסין בישראל, והיו מלחין לישראל ומסיתין אותה לשון מאחרי השם, וכיון

שהם מפורש הנה, ויבדלו שהתפלל על ציטום, וע"כ
הסמיכו חז"ל לכאן בלבד זו דכמה ברכות אדם
מתפלל בכל יום, דה"ל ראוי להיות המניין י"ט,
וע"ז השיבו דאין זה מן המניין דאין יעקב נמנה
עמם, ולא יד' תקנה זו נלחי וכנ"ל.

*

וירא אליו ה' באלני ממרא וכו' יושב פתח האהל
וגו' פרש"י באלני ממרא הוא שנתן לו עצה
על המילה לפיכך נגלה לו בחלום, וכן אחת בתנאים,
והקשו רש"י וד"ק באלני, ונתנסה צ"י נסיונות
אדם חשוב ולד"ק באלני, ונתנסה צ"י נסיונות
ועמד בזיון ולא שאל עצה עליהם, אך שאל עצה על
המילה שזכרו הקצ"ה, וחז"ל שח"י שישאל עצה אם
ימול אם לאו חלל אם יעשה בלילה או בפרסות
וכו', ד"ה ששאל לו מאחז מקום ימול וכו', ד"ה
כשזכר הקצ"ה למול כל חש"י ביום, ה"ל חלל עור
אשכול וממרא לשאל, מה יעשה אל חש"י ביום
שאין רו"מ להמול וכו', עכ"ל, אמנם קשה דמדרש
תנחומא משמע, דעל גוף המילה שאל עצה מהם
אם ימול או לאו, וזה מוכח מתשובותיהם אל אברהם,
והוא שאמרו שם, ח"ל עור בעל מוס רוצה אחר
לעשות, שיכ"י קרוביהם של המלכים שהרגו, ב"ן
והורגין אותך ואין אחר יכול לברוח מפניהם וכו',
ח"ל אשכול אחר זקן אם חמול יאל ממך דם הדיב
ולא חובל לסבול ותמות וכו', ח"ל ממרא בלא הוא
שהזיק מבשן האש, ועשה לך כל הנסים והזיק
מן המלכים וכו' עשה כמלות עב"ד המדרש, וא"כ
הדרה קושיא לדוכחא אך יתכן שח"ל ע"ה ישאל
עצה אם לקיים מצות השי"ת אם לא אחמבה.

צ ויעוד יקשה אך יתכן שגזר ואשכול בעלי צרות
אברהם, שהיו חש"י מעלה ולד"ק במצור
צמדת רב פ' חיי שרה, למד קורא אותה קרית
ארבע שדרו זה ד' לד"ק אברהם עור אשכול
וממרא ע"כ, ואין אפשר שיעזר אותו שלא לקיים
מצות השי"ת שזכור בפירוש, גם אך יתכן לפעור
מעט סבבה, בלא ה' מצותו בזה, וע"כ כן זכור
בשי"ת.

זרע אברהם ויחזק להיות מתייחסים אחריהם, אבל
מ"מ יאלו מהם צנחי' פסולת הנזכר מתוך האובל,
וכמ"ס ז"ל שעשו שאב כל הזמנה כדי שאל יעקב
נקי ומזוקק, אבל יעקב אבינו ה' מיעטו שלומה
ולא נמלא פסול בזרעו, וכבר הבאנו לעיל דהמנינים
והאפיקורסים שורשם מהערב רב שהם מזרע עמלק
וישמעאל, אבל אין להם שום אחיזה כלל בזרע יעקב
שהם כולו זרע קודש, ואולי זה כוונת דברי"ם ז"ל
צמדת, ד"ה פעמים כתובין הצרות צמדת, וכנגדן
הם ה"ה תפלות שבשמו"ע, ואם יאמר לך אדם
הרי י"ע כן, שהרי כתוב עוב"פ אלקי אברהם ואלקי
יחזק וגו', וכמ"כ מנין הצרות שנתפלה כמה י"ע,
ומדוע לא מנו חז"ל אלא י"ח, וחז"ל צמדת אמור
לו אין זה מן המנין שאין יעקב נמנה עמם, ד"ל
שהצרה ה"ה תקנה חז"ל בשביל המנינים ששורשם
מהערב רב, ואין להם אחיזה בזרע יעקב כלל, וע"כ
פסוק זה שאין יעקב נמנה עם הצרות וירמוז על
צרה ה"ה, ואולי נמנה בכלל מנין הצרות שנתפלה,
ולא מנו חז"ל כ"א י"ח ברכות שהיו מעיקר התקנה
והם נלחיים והשפעות טובות לישראל, אבל ברכת
המנינים לא יד' מובנת לעתיד, דלע"ל יכלו הערב
רב כמ"ס צוה"ק ה"ל דלא ישתאר מכוון שריר
ופליט, ולא ישתירו כ"א זרע יעקב כלו זרע אמת,
וע"כ ברכה זו שנתקנה כנגד הפסוק שלא נמנה
יעקב צו, לא מנו חז"ל במנין הצרות שנתפלה,
ואף שקצתו חובה לאמרו ואם לא אמר מאלקין
אחר, מ"מ לא נקרא התפלה כ"א בשם שמו"ע שהוא
שם העיקר והנחלי.

יא"ש קישר בלבב זו לכאן, עפ"י דא' צו"ה
(חיקויים קצ"ה) וירא אליו ה', ח"ל שמעון
מאי וירא אליו, אלא קצ"ה בגוונא דחז"י לאדם
קדמא דור דור ופרנסיו, דור דור ומנהיגיו, הכי
אחזי ל' לאברהם ואמר בזה"ל דרא יבון לד"ק
ובזה"ל דרא ציונים ובה"ל דרא רשעים, ועוד
אמר"ל באלני ממרא, למד נגלה עליו הקצ"ה באלון,
אלא מה האלה מוציאה שני פירות מתוך ומו,
כך יאל מילחק ד"ק ורשע ומאברהם יאל ישמעאל
וכו', והביא אלה"ה מ"ז הדור האחרון שיתרבו המנינים

המבשר'ל מפראג זללי'ס צספס'ק חפארת ישראל (פ"כ), דמא דאמרו ז"ל קיים א"א כל החורה כולה ואפי' ערובי תשלין, ה' אללו צבחינת מלוה ועושה, דא"א ה' מדתו מדה החסד, ותוס'ק נקראת תורת חסד שנה' ותורת חסד על לשוה, וא"כ זכר זה מזל מדתו, וזכרן אלו' מן השמים, וכמאנו' ועושה יחשב לו עיי"ש, ואמרתיו עוד ראו' לה עפ"י מ"ש המשנה למלך (פ"י מה' מלכים) דכנה פלוגי צירושלמי פרק בתרא דמזיר אי עכו"ם איתא צבל יתל או לא, וכחז דאפשר דלד"ס בן נח מלו' שלא לעבור על שבותו וצבלל צרכת השם הוא, ורסא' ממה שאזינו לאצוניות הקדושים אצרכס ויחזק ששציעו לאצוניות מלך פלשתיס, ואס איתא דבן נח איס מחריס לקיים שבותם מה תועלת יס לכס צשצות אצמילך, וכן יס לכוית ממה ששציע א"א לאליעזר עיי"ש, ומסוק עוד דבגדרי צבוח ודאי בן נח מחריס עלי' צבל יתל, דילוף לה בגמ' איס איס מלמד שגודרין נדרים ונדבות כישראל, וזינו למ"ש החס' צפ' בתרא דמזיר דאליעזר קרא למעט עכו"ם מצוריות, משום דאתרבי עכו"ם מאיס איס לנדרים, וכו"א דמזיר נמי נדר הוא עיי"ש, ולפי"ז כיון שא"א קיים כל החורה כולה, אפי' אי נימא דעשה בן מעאנו צלי ציוו, מ"מ קבלה הוי כגדר עפ"י דליו, וא"כ ה' מלו' ועושה על כל המלות מלד איסור כל יתל, ולכאורה לפי"ז כיון דה' א"א צבחי' מלוה ועושה על כל המלות, האיד דחיה מילתו שבת ויו"ט, דקו"ל דרק מילת שמיני שבוה צוממ דוחה שבת ויו"ט, וכבר העירו צה המפורשים ז"ל

ואפשר לתרץ דכיון דעשה נעטו' עלי', וזו היתה שעת הכושר הראשון לקיים מצותו ית', נדון אללו כמילה צוממה, דמעולם לא עברה זמנה שברי לא נעטו' עלי' עד עתה, ושפיר דחי שבת ויו"ט, ונקדים עוד דברי הגמ' צוממ' (יומא פ"ה:) וצממכת (שבת קל"ב) מנין לפקוח נפש שדוחה את השבת וכו', וכמה ילפותות שס צממא נערה ר' אלעזר ואמר ומה מילה שבוה ח' מנמיא איצרים שצאדם דוחה את השבת, ק"ו לכל גופו שדוחה את השבת, ופרש"י בשם רמב"ם (פס"ז דשבת) יז"ל החוספסח

(ג) וגם על חסות ממרא יקשה שא"ל הוא הולך מכשנן האש וממלכים, עשה כמלותו, משמע דאלולי עשם זה לא היית ח"י למלותו ית' אחמרה.

(ד) במדרש' דבס וירא אלו' ה' זשי"ס וחתן לי מגן ישעך וימניך חסעדי וענותך תרצני וכו' מה ענו' הרבה הקצ"ה לאצרכס שבי' יושב והשכינה עומדת הכ"ד וירא אלו' ה' ע"כ, ויס להבין דזו היתה ענו' להקצ"ה כזכור ולא לאצרכס וכו"ל מה ענו' הרבה הקצ"ה.

(ה) וק"ן כישי"ע זללי'ס דקוק עוד על סיוס המדע מ"ש הכ"ד וירא אלו' ה' דאיוו ענין לכאן, וכו"ל לסיוס הכ"ד וכוה יושב צמאי דסליק מני'.

ואפ"ר דמה ששאל א"א עשה על המילה, ומה ששציעו לו ענר אשכל, עשו הכל כחורה וכהלכה, ונקדים מ"ש החס' (ר"כ יו"א), דסוגיא דשמעתא דחס מוכח דתשרי נגול א"א וכו', ובפרקי דר"א (פכ"ט) נמי אמרין צציוככ"פ נמול א"א אחי' עסם עס, ואמר כאן צעסם היום הזה נמול אצרכס, ונאמר ציוכ"כ וכל מלככה לא תעשו צעסם היום הזה, אולס צסדר עולס רבה (פ"ה) וחס' הביאו בן צסס מלילתא וצראשית רבה, וכוה מצבור ג"כ צתחומא פ' צה דצט"ו צניסן צאו המלככים לצטרו, גם אמרו ז"ל שסרע המלך סריעס צכותל, וא"ל כשחגיע חמה לכאן למועד הזה צעה האחרת חלד, ויחזק גולד צססת, וע"כ גם הצערה ה' צססת, וצו ציוס נמול אצרכס, וא"כ מאמרים אלו סותרים אכדדי, ומסקנת החס' דכל בני פלוגי אשמעתין דמס' ר"כ ואפרקי דר"א, עיי"ש. ובמרחמי האריך צה וכחז דאפי' לדברי ר' חמא צר חנינא צפרק השוכר את הפועלים דאמר יוס' ג' למילתו ה' צצוקר, ולפי"ז ה' ציו"ז צניסן, אצל לידת יחזק לכ"ע צט"ו צניסן ה' ציוס ח' של פסח, ומילתו היתה ג"כ צט"ו צניסן, שברי ציוס מילתו נאמר לאצרכס אשר חלד לך שרה למועד הזה צעה האחרת עיי"ש, וכו' איד שיהי' נמול א"א או צציוככ"פ או ציו"ע הראשון של פסח למר כדאית ל' ולמר כדאית ל', ונקדים מה שצבאנו כ"פ דברי

לענין ודאז פקוח נפש, ולא חדתי בגמ' חלה לגבי ספק כניל, ועבידא דא צבא חלוא, דאס מילא דוחא שבת גס. פקוח נפש דוחא שבת וכל המלות, וא"א לחלק ביניהם דלג"ה איך יליף חדא מאידך, וכיון דע"כ דא צבא חלוא, ע"כ א"ל ענר אשכול לאצרכס איך תעביר צ' מילי דתתרי אכדרי ליומל ציואיכ ווי"ט וידחא מילתך שבת ווי"ט, וגס ליומל צמקוס סכנה ולא תשגיח על פקוח נפש שדוחא כל המלות, וע"כ יענא לו שלא יומל עד יום מחר וימתין עד שעת היתר, וצא יעשה כחורא ובהלכא.

וממרא חמר לו דממה שזך השי"ת למול נעם זקנתן חין ראי' דפקוח נפש נדחה מפני המלות, דאלך חין כאן חשש סכנה, דכלא הוא שהיילך מכבשן האש ואילך מן המלכים ועשה נך כל הנסים, וכיון שמומלד צגסים אחת, חין אלך חשש פקוח נפש כלל, ויתבאר עפ"י מ"ש ק"י ה"ש"מ זל"ה ב"פ חשא, עי"מ הרמ"א והש"ך (צו"ר סי' קצ"ז) דאס הוא אדם גדול וחסיד ווי"ט, כ"ע מודי דרשאי למסור נפשו עקד"ש אפי' על מלוא קלה, והסביר הוא ז"ל דעסם שיטת הבזורים דכל אדם חין רשאי להחמיר על ענינו ולמסור נפשו על קד"ש בשאר מלות חוץ מג' ע"ז וש"ד וג"ע, הוא משום שנה' וחי צבא ולא שימות צבא, אבל לדיק ופרוש אדרבא אבו חיותם, וחולתו חין להם שום חיות בשולם, עד שאס ירלו להעבירכו על א' ממלות א' יופסק חיותו, ולפי"ז מחויבים הם למסור נפשם על כל המלות כי מ"ש וחי צבא, כרי א' הוא ציווי להם שימסרו נפשם על כל המלות שלא יופסק חיותם כמ"ש ז"ל ולא שימות צבא, וזה שא"ל ממרא עשה כמלותו ואין אחת לריך למנוע ממנו מפני פקוח נפש, כי אדרבא צבא שחמסור נפשו על המלות תקיים צבא וחי צבא, ואס תתרגל צקיום המלות נחשב אלך כפקוח נפש כאלו נפסק חיותו, וע"כ ממה שזך השי"ת למול ולא תשגיח על הסכנה, כרי נך ראי' צלחה דאין פקוח נפש דוחא כל המלות, וממנה או אפשר ואי אחת רשאי נך למול ציואיכ"ש ווי"ט, דאס תמול ציואיכ תעביר תתרי מילי דתתרי אכדרי, דמה שדוחא חורה לדחוא שבת ווי"ט צמלות מילא, כוי טעמא לר"א מפני שחייבין עלי' כרת ויש צב פיקוח נפש כמבואר בתוספתא, ומשם יליפין לדידך דפקוח נפש דוחא שבת וכל המלות חוץ מ"ש"ג ע"ש וי"ד, ולימוד א' הוא אחת גס לדידך

מילא דוחא אח הכשת מפני מה, מפני שחייבין עלי' כרת לאחר זמן ויש צב פקוח נפש, וכרי דברים ק"י ומה אס על אכר א' דוחא אח הכשת, דין הוא שידחה הכשת על כולו, א"ל ממקום שצבא מה להלן ודאי ולא ספק אף כאן ודאי ולא ספק ע"כ, ולפי"ז נלמד מק"י זו דודאי פקוח נפש דחי שבת, ולגבי ספק דחי שבת מסקנת הגמרא דנלמד דמשמאל וחי צבא ולא שימות צבא, אבל ע"כ"ש לגבי ודאי פיק"א ק"י אלימחא הוא, וגזכר ק"י זו צב"מ צ"ה.

ומעתה אפ"ל דמה ששאל א"א ענה על המילה, ומה שהשיבו לו ענר ואשכול דאס יומל יש סכנה בדבר, לא על ענא המילה היתה הספק והשאלה והתשובה, אבל הי' אלאס ספק נכונה עפ"י הלכה, אס יומל מיד ציואיכ או ציו"ט של פסח למר כדאית לי' ולמר כדאית לי', וידחה מילתו שבת ווי"ט ולא ימתין עד יום אחר דזרזין מקדימין למלות, או למלא כיון דלא פירש בצו"ת זמן מוגבל למילתו, אלא שצנעו' צלותו היום על המילה, ואפשר שיתר טוב להמתין עד יום אחר שהוא שעת היתר, והא דזרזין מקדימין למלות וליפין לה מיושכס אצרכס בצוקר האמור בעקידה, היינו רק צזמן היתר דהתם זמן היתר כוי למלות, וזה הי' ספקותם אס יומל מיד וידחה מילתו יוכי"פ ווי"ט, או ימתין עד יום אחר שהוא שעת היתר, וענר ואשכול פשטו לי' לאיסורא שלא יומל מיד לדחוא יוכי"פ ווי"ט, ועמסם צבא, דהי' צבור לפי דעתם שום פקוח נפש ע"י המילה, כמ"ש אליו דקדושים על המלכים שהיה צאן ובורגן חותך, או כמ"ש אשכול אחת זקן וילא ממך דס הרבה ולא חוכל לבסול ותמות, וע"כ ממה שזך השי"ת למול ולא תשגיח על הסכנה, כרי נך ראי' צלחה דאין פקוח נפש דוחא כל המלות, וממנה או אפשר ואי אחת רשאי נך למול ציואיכ"ש ווי"ט, דאס תמול ציואיכ תעביר תתרי מילי דתתרי אכדרי, דמה שדוחא חורה לדחוא שבת ווי"ט צמלות מילא, כוי טעמא לר"א מפני שחייבין עלי' כרת ויש צב פיקוח נפש כמבואר בתוספתא, ומשם יליפין לדידך דפקוח נפש דוחא שבת וכל המלות חוץ מ"ש"ג ע"ש וי"ד, ולימוד א' הוא אחת גס לדידך

ממנו ענה, ודרכו ה' נצק להדבק בדרכיו ית' במידה זו.

*

וירא אליו ה' באלני ממרא וגו', הקשה האבוכה"ק מדוע שנה כאן בכחב להקדים מלת אליו, וכול"ל וירא ה' אליו, כמ"ש בשאר מקומות בפרשיות הקודמות, וירא ה' אל אברהם ויחמר וגו' לרעך אחן וגו' ועד"ז כמ"מ, עיי"ש תירוטו ועוד לאלקי מלין.

ב **והוא** יושב פתח האובל, פירש"י יושב כתיב נקש לעמוד, חמר לו הקצ"ח שז וא"י לעמוד, ואתה סימן לבניך שעתיד אני להתיב בעדת הדיינים וכו', י"ב למה דוקא נבואה זו ונבואות אחרות זאת זאת אליו בבעתו ית' בסיומא מיוחדת, שעתיד הקצ"ח להתיב בעדת הדיינים, ומה עין בבעתה זו לבן, ומדוע לא נאמר בבעתה זו אליו בדברות הקודמות.

ג **במדרש** וחתן לי מגן ישעך וגו' וענותך תרצני, וחתן לי מגן ישעך זה אברהם וכו', וענותך תרצני מה ענה אברהם הקצ"ח לאברהם, שבי' יושב והשכינה עומדת, ה"ל וירא אליו ה' ע"כ, יש לבין וכי מה ענה הוא זו לאברהם, אדרבה הוא גידלו השכינה ורוממו, ושיחות ראש עשה לו זאת, והוא ענה להקצ"ח שבי' עומד ואחש"ב יושב, ועוד יש לבין מה שמוסיים המדרש ה"ל וירא אליו ה', וכול"ל ה"ל וכו' ויב פתח האובל שהוא מעניו, דרשין מיה שהוא יושב והשכינה עומדת.

ד **באלני** ממרא וגו' פירש"י ז"ל הוא שנתן לו ענה על המילה, לפיכך נגלה עליו בחלקו ע"כ, והקשו בבבלי חוספת ז"ל, ותימא וכי אדם חשוב ודיוק לאברהם ואתהב עשר נסיונות ועמד בבקו ולא שאל ענה, אך שאל ענה על המילה שזכו הקצ"ח, ותירוטו ג' תירוטים עיי"ש, ולכולו א"ת לבו פירכא מדברי התחומא עיין בדבריו לעיל.

ה **ונקדים** עוד מ"ד במדר' (סו"פ לך) בעולם הארץ, וזה נמול אברהם וגו' א"ר אבא בר

יוכ"פ וי"ע מטעם פקוח נפש, דאם לא ימול יוכל לבא ידיו כחמסא בחוספתא, וזה ה' בספק והקשה וערי' ציניס, ולא בעם המל' אם יקיימוהו וא"ש.

ובערתה יתיישבו דברי המדרש כ"ל מה ענו' הרבה הקצ"ח לא"ה וכו' וכדקדוקים שפרענו לעיל, ונאמר דא"ה בעלמו לא נסתפק כנג אם ידבר מיתו יוכי"פ וי"ע, ופשיטא לי' לדידו' דנפי שזקתו לקיים מצות ה' א"כ תניי טוב חיותו, ואין לו למנוע מנקיים מצות ה' משום שנא' וחי בהם ולא שימות בהם, ואדרבה אם יתחיל מנקיים מצות ה' יעבור על וחי בהם, ולדידו' לא הו' קיום המל' בגדר פקוח נפש, ואין זה תרתי מילי דסתחן כ"ל, אבל מ"מ נ"ד שיש כאן מקום להסתפק, ע"כ ה' נמלך בענין אשכול וממרא, ומלך מדת ענו' עשה כן, ולמד כן מהקצ"ח ממ"ש נעשה אדם ואח"ל במדרש שבי' הקצ"ח נמלך במלכיותו ללמדנו שהגדול נמלך בקטן, בכך חף אם יודע פשר הדבר מעלמו, וזה לריך לדידו' וזה לדכותו, אבל נ"ד מדת ענוה נאה שימלך בקטן, וכן עשה הקצ"ח כביכול, ואברהם ראה לקיים זאת בדבק בדרכיו, ע"כ ה' נמלך בענין אשכול וממרא, חש"פ שלא ה' לריך לעצמם, ולכן בהתנגות הזאת הראה הקצ"ח לאברהם מדת ענו', במה שבי' יושב והשכינה עומדת, וזהו הרבה הקצ"ח לאברהם עוד מדת ענו', שעי' שראה מדת ענו' בבקצ"ח, להדבק במדע זו ונתרבה אליו מדריגת הענוה, שבי' דרכו תמיד נצק להדבק בדרכיו ית' ולהשריש בלבו מנחת ענותנותו ית', וראוי לא מוירא אליו ה' באלני ממרא, דמה שנגלה אליו ית' באלני ממרא ה' בשביל שנתן לו ענה על המילה, והגורם לא ה' מדת ענותנותו של חש"פ ששאל לו ענה חש"פ שלא ה' לריך אליו, ע"כ הרבה לו הקצ"ח עוד מדת ענו' במה שבי' יושב והשכינה עומדת, ומבואר זאת מאמר המדרש, מה ענו' הרבה הקצ"ח לא"ה שבי' יושב והשכינה עומדת וזהו הרבה זו מדת ענו' להשריש בקצ"ח מדת זו להדבק בדרכיו ית', וא"ש סיום המדרש ה"ל וירא אליו ה' באלני ממרא, דמשם ראי' דא"ה התחבב במדת ענו' במה ששאל

וגו', וירא וירן לקראתם וגו', וז"ל והג"ל עפ"י
 דליתא בספר ייעב לב לאבא מורי בגאור"ק זל"ה,
 (כפי' בל"ק) בשם ח"י' בגאור"ק מו"ה אלעזר ניסן
 זל"ה, ע"פ וירא פנחס וגו', עפ"י מחז"ל ממעשה
 טובה הקב"ה מתפרס למעשה, בענין כי אמת חלקי
 ג'ופס ביינו ג'ופס אוחיות, וחיוב כשעלה במעשה
 חסד לגב, נעשה מה ג'ופס אוחיות כמובאר בעשרה
 מאמרות וכו', ע"כ חייב כשראה פנחס ועלה בלבו
 שיקום ויקח רומח בידו, ויגל ב' את עיני פנחס, וראה
 חלו האוחיות וירא פנחס ויקם מתוך העדד ויקח
 רומח בידו, וכיון שראה מעשה זו בג'ופס אוחיות
 נזכר הלכך ע"י, והנה כלן באש"כ כתיב וכו' הוא
 יושב פתח האהל כחוס היום, ופירש"י ז"ל הוליד
 הקב"ה חמה וכו' שלל להעריחו באורחים, ואברהם
 הכין זאת, דמה שהקב"ה הוליד חמה הוא שלל
 להעריחו, ואש"כ כתיב וישא עיניו וירא והנה שלשה
 אנשים נצבים עליו, והכין ג"כ שלל היו רואים
 להעריחו כאמרם ז"ל וכפירש"י ז"ל, והנה אש"כ
 ב' מסופק אם הוא מחויב להעריח אש"כ ממחה
 שבי' מולב מאוד, ועוד שראה שרלון בבוית"ש הוא
 ג"כ שלל להעריחו וכו', אך השי"ת הוא חוקר
 וזבחן כליות ולב, ויודע האמת שמה מאוד ב'י
 מחשבתו ותשוקתו של אברהם לקיים הכנסת אורחים
 לרוץ לקראתם, ומחשבתו טובה הקב"ה מתפרס למעשה,
 ונעשה מה ג'ופס אוחיות חלו וירן לקראתם פתח
 האהל, ואש"כ כשראה אש"כ ג'ופס אוחיות
 וירן לקראתם, ראה וכו' וזכין שזאת הוא רלון בבוית"ש,
 ומה שהוליד חמה ב'י רק לגסות אומו, ע"כ כתיב
 וירא וירא ב' פעמים כראשון כמשמעו לשון ראי',
 והשני ג"כ לשון ראי', ר"ל שראה הג'ופס של וירן
 לקראתם וכו' ע"ל"ה"ק אבא מארי זל"ה.

ובזה נבוא לציאור בענין דהנה הקב"ה נבא
 לאש"כ שימול את עצמו, וחיוב ומיד הכין
 עצמו לקיים מצות הבו"ה, ומיד כשעלה במעשה
 למול, ב'י הקב"ה מתפרס למעשה הטובה במעשה
 ע"י ג'ופס אוחיות כ"ל, ונעשו מיד ג'ופס אוחיות
 חלו בשם היום הזה נמול אברהם, וזאלו האוחיות
 של נמול אברהם ב'י אש"כ מסופק, ופיקו ב'י

כהנה הרגיש ונעטר כדי שיכפול לו הקב"ה שכי',
 ח"ר לוי מל אברהם חין כתיב כלן חלל נמול,
 בך את עצמו ומול עצמו מהול, ח"ר ברכי' בזה"ה
 נמול (באוחיות העת) חקול ר"ח בר כהנה ל'י
 לוי, ח"ל שקרנה כזנה את, חלל הרגיש ונעטר כדי
 שיכפול הקב"ה שכו ע"כ במדרש, ודברי המדרש
 חלו פליאה רמה, דברי כלל הוא בכל פלוגתא
 חז"ל, דאלו חלו דברי חלוקים חיים רמה, ואף במקום
 דאופסקא בלכתא כחד מינייכו, מ"מ דברי שניסם
 אמתיים וקיימים, ומדוע חקול ר"ח בר כהנה
 בר' לוי בר פלוגתי', לומר לו בדברים האלה שקרנה
 כזנה את, מה שלל מליו דוגמתו בכל דברי חז"ל
 וכו' פליאה עצומה.

ולבאר בענין נקדים דברי הריטב"א ז"ל, ע"י
 חמס ז"ל (עירובין י"ג ע"ב) חלו חלו דברי
 חלוקים חיים, וז"ל חלו רבני ג'ופס ז"ל, חלוק דפטר
 שכי' שניסם דל"ה חל חוסר חל מחיר, וחיוב
 כי כשעלה משה למרום לקבל התורה, הראו לו ע"י
 כל דבר ודבר מ"ע פנים לאיסור ומ"ע פנים להיתר,
 ושלל להקב"ה על זה, ואמר שיבא זה מסור לחכמי
 ישראל שכל דור ודור, ויבי' בהכרעה כמותם וכו'
 ע"כ. ובירושלמי סנהדרין (פ"ד כ"ב) מבואר יותר,
 וז"ל ח"ר ינאי חלו ב'י ניתנה התורה חתוכה לא
 היתה לרגל עמידה, ופי' שם הפ"מ חלו ב'י ניתנה
 התורה פסק הלכה בלא נטיית דעה לכאן ולכאן, לא
 ב'י קיום לעולם, דהתורה לריך שח"י נדרשה פנים
 לכאן ולכאן, חלו חלו ד"ה חיים, ועוד שם בירושלמי
 שאמר מר"ש לפני הקב"ה, רבש"ע חודיעני חלוק
 הוא בהלכה, ואמר לו הקב"ה אחרי דברים להבות,
 ופי' שם הפ"מ, שמר"ש ביקש מהקב"ה להודיע לו
 הלכה מזוהרת בלי שום ספק וכו' מחלוקת, ואמר
 לו הקב"ה זה אי אפשר שהתורה לריך שח"י נדרשה
 במ"ע פנים לכאן ולכאן, ואם ח"י נמול לך בהלכה
 שוב לא חבו' נדרשה בהכרעה פנים ע"כ, מבואר
 דל"ן השי"ת שכינתו חכמי הדור וכו' וכו' מסכים
 להכרעתם.

ונקדים עוד דברי כ"י אבא מארי זל"ה בקדושת
 יו"ט פרש"י, לפרש הפסוק וישא עיניו וירא

אלקים חיים, דזמנין דשייך האו עממא חזמנין דשייך האו עממא, שבעס מתכסך לפי שני בדברים בשניו מוטע ע"ל, מצוהר בדברי רש"י ז"ל דנתנה חו"ק כח לח"ל לדון צדיני החורה כפי הכרעתם, ולדחות סברת החולקים, ואלו ואלו דא"ת, אמנם נריך שדע שכל זה לא שייך אלא צימו חכמי התלמוד, שלעולם גדולתם וקדושתם ורוחם צינתם ניתנה להם הכח והיכולת והרשות, לחדש תקנות וגזירות ולהכריע צדיני החורה, אבל אחר חתימת התלמוד שנתמעטו הלצבות אין צדינו לחדש שום דבר מדעתנו, ולא להכריע צדיני החורה עפ"י סברותינו, אלא מחוייבין אנו לעשות כפי הכרעת חכמי הש"ס והגאונים זל"ה, (עיין בדברנו פ' שופטים הארכנו בציאור הענין יעו"ש).

והנה חף דבכל ספיקי הלכות ופוגמת חז"ל נמסרה להכרעה לחכמי הדורות כנ"ל, אבל בפוגמת זו של ר' אבא בר כהנא ור' לוי איך שנמול אברהם אבינו, אחר שכבר הכריע אהע"ה וכבר נעשה מעשה להלכה, א"א להכריע עוד בפוגמת זו, שהוראה זו היתה רק לשעה, ואחר שכבר נעשה מעשה הרי זה כפוגמת במציאות, ח"ש ר' דרכי' צבדיא עתה אקול ר"א בר כהנא לר' לוי, ר"ל צאותו בזמן דיוקא, שכבר ה' אחר הכרעת אהע"ה וכבר נעשה מעשה, א"ל שקרנה כזבא אח אלא ברגיש ונלעסער, ר"ל שאל עממו צפועל כנראה מהוכחה הפוסקים, שזא אלו הקצ"ה לבקר את החולה ואלו היתה מילתו בדרך גם שמתא עממו מהול לא ה' אלא ענין חולי כלל, ומעתה מי שחולק על זה ה"ה כחולק על המציאות, ומעתה אפ"ל כזוונת דברי התנחומא ה"ל, ח"ל אמר הקצ"ה ית' אחת שנתת ענה שימול, איני נגלה אלו אלא בתחומך, ה"ד וירא אלו ה' צאלני ממרח, הכוונה בזה שהקצ"ה ראה להודיעו בזה, שהסכים להכרעתו, ועשה סימן לזה שנגלה אלו בתלוק, ומיושב בזה ג"כ קושיית האובחסיק, דלכן שינה הכתוב לומר וירא אלו ה', ולא וירא ה' אלו, לומר כי סיבת גילוי שכונתו ית' בתחגלות זו היתה, אלו, להורות לו כי הסכים הקצ"ה להכרעתו, וירא העטם ג"כ מה שנגלה צאלני ממרח,

בפוגמת ר' לוי ור' אבא בר כהנא, אם הפי' של כליווי נמול אברהם, הוא כמו שפי' ר' לוי שמן השמים יחי' נמול, וכמו שיש מציאות להיות נולד מהול, כן יעשה לו הצו"ת גם מן השמים להסיר ממנו הערלה, שהלשון נמול משמעותו ג"כ לשון נחפעל, ולפי"ז אינו נריך לנמול עצמו צפועל, או אפשר שפי' של נמול הוא לשון הפעיל כמו שסובר ר' אבא בר כהנא, ולריך הוא צעמנו לנמול א"ע, וצגודל השגתו השיג אהע"ה שהכרעה מסורה לחכמי הדור, ומן השמים יסכימו כפי הכרעתם, כמצוהר בדברי הריעצ"א ה"ל, לכן הלך לשאול ענה לענר חשכול וממרח, לא על עמם המילה, אם יקיים מצוה השם, רק ראה שיכריעו ההלכה בפוגמת זו.

ובעתה נבין חשונתם אלו, כי לא ה' כוונתם ח"ו לדחותו ממנו הש"ת שלא יקיימנה, רק ענר ואשכול השיבו לו, דאם יקיים מצוה מילה צפועל ממנו, אפשר שיבוא לידי סכנה שיהיו קרוביהן של מלכים שהרגת, צאן והורגין אותך ואין אתה יכול לצרות וכו', ואשכול א"ל שאלא ממנו דם הרצה ויבוא לידי סכנה, וע"כ הכריעו הם שיקיים צווי הש"ת צמח שיהי' נמול מן השמים בדרך גם, ולא יהי' שם שום חולי ולא חשש סכנה, אבל ממרח יען לו כי יקיים מצוה מילה צפועל ממנו כדברי ר"א, ולא יחוש לסכנה, כי הקצ"ה יגלו, וזה שאמר אלו הלא הוא שהי"ך מכבשן ה"ש ועשה לך כל הכסים והי"ך מן המלכים וכו', "עשה" כמלתו, היינו שיעשה מעשה צפועל ולא יחוש לסכנה, ואברהם שמע לענת ממרח והכריע כמותו, ומדרשת חז"ל מוכיח כן. שהרי הקצ"ה צא אלו לבקר את החולה, ואלמלא ה' נמול מן השמים לא ה' צו שום חולי.

ורש"י ז"ל בכתובות (כ"ז ע"א). הסביר ענין זה דא"א דברי אלקים חיים חז"ל, דכי פליגי חרי אמוראי דין או צאיסור וביתר, כל חד אמר הכי מסתבר עממא, אין כאן שקר, וכל חד סברא ידי' קאמר, מר יחיב עממא להיתורא ומר יחיב עממא לאיסורא, מר מדמי מילתא הכי, ומר מדמי ל' צעניחא אחרינא, ואיכא למימר אלו ואלו דברי

הכרעת דעתם, וא"ש קשור סוף המדרש ה"ד וירא אליו כ', שני הענבים זכר אברהם שגילה הקציה שבידו אליו, להורות לו שהסכים להכרעתו במלות המילה ובכן.

*

וירא אליו כ' באלו מדרש וכו', הקשה האוה"ק למי שיהי הכחז מסדר הרגיל בשאר מקומות להקדים שמו של הקציה לשמו של אברהם, וכאן הפך הסדר והקדים תיבת אליו לשמו של הקציה.

(ב) **במד"ר**, כחזי ותחן לי מגן ישעך זה אברהם וכו', וענותך תרצני מה עוה הרבה הקציה לאברהם שכי' יושב והשכינה עומדת וכו', וא"כ ובקדוקים כבר נפרטו לעיל.

(ג) **במד"ר** ר' לוי פתח, ושור ואיל לשלמים לזכות לפני כ', אמר ומי חס זה שהקציה שור ואיל לשמו הריו נגלה עליו ומצרכו, אברהם שמו עלמו לשמו עאכ"כ, וירא אליו כ' באלו מדרש, וא"כ דברי גם לנה נגלה אליו כ', וגם אל אברהם ערם שמו א"ע, וא"כ מאי אהני ק"ו ולמ"ל.

(ד) **באל"י** מדרש פרי"ז ז"ל הוא שנתן לו עצה על המילה לפיכך נגלה עליו בחלקו, הקשו המפורשים ז"ל, איך יתכן שיהיה גדול וזקין כאברהם שנתנסה בשאר נסיונות ועמד בזקן ולא נמלך בשום אדם, למי שאל עצה על מלות מילה שנעטרו עליו מפי הקציה, ובעלי החוספת תירונו ג' תירושים וז"ל, וי"ל שח"י שישאל עצה חס ימול חס לאו, חלל חס יעשה צנעה או צפרנסא וכו', ד"א ששאל לו עצה מנחם מקום ימול וכו', ד"א כשזכר הקציה למול כל אנשי ביתו וכו', הלך לשאול על אנשי ביתו שאין רוצין להמול וכו' עיי"ש, אמנם לכלבו תירונו חיה לבו פירכא וכתירה, ממ"ד צצ"ר ובתחומא שער אמר לו בעל מוס אחר רזה אחר לעשות, שיהיו קרוביו של המלכים שהרגת צאין והורגין אותך וכו', ח"ל אשכול אחר זקן חס תמול יאל ממך דם הרבה ולא חובל לסבול ותמות וכו', ח"ל מדרש ח"ל הוא שהלך מבצבץ כחש והלך מן

חדל עממא לתריוויו, להורות שהסכים הקציה להכרעת שניהם ולא נגלה אליו ובאלו מדרש.

ולכן כאשר הראה הקציה לאברהם בהתגלות זו, שהסכים להכרעתו בספיקא דדינא, מעשה אבות סימן לבנים, שכל דור ודור יכריעו חכמי הדור בספיקא הלכות והקציה יסכים עמם, וא"ש ז"ל ואחר סימן לבנים שעתיד אני להתייבצ בעדה הדיונים, ר"ל שעתיד אני להסכים להכרעת דעתם, ומזן שפיר מה שנמך בעמלה זו לבאן.

והנה צמ' עירובין דף כ"ל ח"א, וכי מאחר שאלו ואלו דברי חלוקים חיים, מפני מה זכו צ"ה לקצוה הלכה כמותו, מפני שנתן ועליון היו ע"כ, ולכאורה מה עשם זה לקצוה הלכה כמותו, הלא צריך לבון ההלכה באמת לאמתו, כאשר הסכים קל דיעות ית' במחשבתו הקדומה, ומי יתן ומה יוסיף ענותנותו חס לא יבון אמתה ההלכה, אמנם לזכות לבון ההלכה באמת לאמתו צריך שיעשה דמיון ועזר השם, ומי שיש לו מדה עוה באמת כאשר ה' לבית הלל, יתן לו עזר מהשי"ת לבון ההלכה לאמתו, ולא קצוה הלכה כצ"ה, ומה"ע כאשר צקש אלשי"ה על הלל סדום, ורזה שיקבל הקציה הכרעתו להליל את סדום, הכזיר ואנכי עפר ואפר, כי ע"י מדה עוה זכין לקצוה הלכה כמותו, ולא אמר השופט כל הארץ לא יעשה משפט, שציקש שיתנהג השי"ת במשפט הארץ, כי כן ניומוס ית' לעשות כפי הכרעת חכמי הדור אשר צארו, ומן השמים מסכימים להכרעתם.

ולכן כאשר בעניה הקציה לאברהם שעתיד להתייבצ בעדה הדיונים, ולהסכים להכרעת חכמי הדור, רזה להורות לו כי רק ע"י עוה וכו' לזה, ועשה ית' פועל דמיוני צמ' שהראה ענותנותו ית' לאברהם, שכי' הוא ית' עומד ואברהם יושב, וזה יכי' סימן לבנים שכלאשר יתוכחו במדה עוה, אז עתיד אני להתייבצ בעדה הדיונים ולהסכים עמם, וזה מאמר המדרש וענותך תרצני, מה עוה הרבה הקציה לאברהם שכי' יושב והשכינה עומדת, שצוה הרבה והגדיל מעלה ומידת העוה, שעל ידו וכו' להתקבל

צב"ר לבין כפרשכ זו וישכ אצרכם אל ועריו, ויחנק
סיכן הוא, ר' חנינא אמר' שלחו צלילה מפני העין,
שמעשה שעלו חנני' מישאל ועזרי' מכבשן באש, עוד
לא נזכרו שמותן, ולביין בלבו וכו', ר' יוסי אמר
מתו צעין וכו' עיי"ש.

ועד"ז יתבאר לענינו, כי שרש אמנו בשעה שנחשבה
בנס גדול כזה שחלו בן לאקונתה, היכה ויראה
פן ישלש עיכ"ר בעיבורה וגם מחשש קטרוג כנ"ל,
ועי"כ התחכמה ועשה לה עולמה כמחשקה מהבטחה
זו שא"ל להתקיים, ואמרה אחרי צלותי היכה לי
עדה, וכונתה כזה שיממשו אחרים טענת עולמה,
שהיא נוחקת בקרבה כאלו אינה מאמינה שאפשר
להתקיים, ועי"ז ילא הדבר מלגס, ולא ידברו עוד
מה, כי יאמינו שא"ל להתקיים, ובזה יובן חיצה
לאמור, ובכונה כזה ותחנק שרש בקרבה לאמור,
כלומר כל הכחוק של שרש ה"ו כדי שיאמרו ויסיירו
אחרים מה ששמעו מפיה מאמר זה אחרי צלותי
היכה לי עדה, וזמנולא לא יאמינו לקיום הבטחה,
ולא יגרמו קטרוג, אמנם הקב"ה כותיה אותה ואמר
אל אצרכם למד זה נחקה שרש לאמור וגו', ר"ל
דאע"פ שכונתה ה"ו רק לאמר ולעובד החכונה,
והיא עולמה האמינה בבטחתה, מ"מ חין זה כבוד
שמים שיראו בני אדם ששרש אמנו מלחקה מהבטחה
כשי"ת, כי עי"ז יוחלש אללם כח האמונה בהקב"ה,
כי הם אינם יודעים כונת צלה העוב, והאדם יראה
לעניים, וה"ו כזה העדר כבוד שמים, ולח"ל ותכחש
שרש לאמור לא נחקה, כי לפי האמת לא ה"ו חקוק
ח"ו רק כי יראה, כלומר שהיכה ויראה מדיוור
צניא פן יגרום החטא ויחוק לשלש עיכ"ר בעיבורה,
ע"ז השיב לה הקב"ה לא כי נחקה, פ"י לא ה"ו
לעשות כדבר הזה כי האנשים הלא אינם יודעים
כונת העובד, וכס ראו רק הכחוק ויש כזה העדר
כבוד שמים שיאמרו שאת צעמך אינך מאמין ח"ו
בדיוורו של הקב"ה.

ועפ"ז אפשר לתרץ קושיא (ו') כי"ל דמדינת
חש הקב"ה שיקפיד אלאע"ה על מה שאמרה
שרש ולאדוני זקן, אמנם יובן לזרכנו דברה מה שאמרה
אחרי צלותי היכה לי עדה, לא כוונה כזה לעטס

המליכס וכו' עשה כמנחתו, עכ"ד המדרש, ולכאורס
לפי תירוטם של החס' חין החשוכה מעין השאלה
כלל, ולפ"ז מדברי המדרשים יכ"י סתירה לתירוטם,
והדרה קושיא לדוכתי' ח"ך יתכן ששאל ענה אם
לקיים מלות כדו"ת, גם ל"צ להשוות דבריהם של
החס' לדברי חז"ל שנמדרשים, גם ח"ך יתכן שערר
ואשכול שה"ו צעלי ברית אצרה, וה"ו אנשים גדולים
במעלה כמבואר בדר"ל, ח"ך יעלו אותה למנוע
מלקיים מלות השי"ת שזכור להדיא למול.

(כ) **להלן** כפרשה ותחנק שרש בקרבה לאמור אחרי
צלותי היכה לי עדה וגו', יל"ד צחינה לאמור
שפירשו לאמור לאחרים ואין לו מקום כאן.

(ו) **ויאמר** ה' אל אצרכם למד זה נחקה שרש לאמור
האף אמנם אלד ואני זקנתי, פירש"י ז"ל שזה
הכחוד מפני השלום שהרי הוא אמרה ולאדוני זקן,
ויש לבדן מה"ת יקפיד אצרכם על שרש צמה
שאמרה ולאדוני זקן, וה"ו כן ה"ו באמת, ומדוע הולך
הקב"ה לשנות דיבורה.

(ז) **ורתבש** שרש לאמור לא נחקה כי יראה וגו',
תמוה מאוד ח"ך יתכן שחכש שרש אמנו דברי
הקב"ה ח"ו.

והנ"ל צניאור הענין, כי שרש אמנו התחכמה
כזה להסחיר מליאות הכס מצניא, שלא ישלש
עין הרע בעיבורה, גם להסחיר הענין מהמקטרגים,
ואף שדולאי האמינה בכל צלה בבטחת כדו"ת,
אבל בכל זאת יראה פן יגרום החטא ויזיק לה
בקטרוג או עיכ"ר לצעל הבטחה, וה"ו דרך
הלדקים לירא תמיד פן יגרום החטא, וכמ"ש ז"ל
צב"ר עה"פ ויירא יעקב מאוד וגו' מכאן שאין
בבטחה ללדקים צעור"ז, ואשכחן הכי בכתובים
ידבריו ר"ל כמ"מ, שדבר הולא מגדר העצב עוב
להסתירה מצניא ופן מהמקטרגים, והוא שאמרו
חז"ל (סנהדרין כ"ז ע"ב) למד נקרה חורב חוש'
שניתנה בחשאי מפני השקן, וכתב רש"י ז"ל צפ'
חש עכ"פ וא"ש לא יעלה עמר, ודלוחות הראשונות
על ידי שה"ו בתשואות וקולות וקבלות, שלטה בכן
עין רעה, חין לך יפס מן הצניעות עכ"ל, וכן איתא

שמל עאלמו צעלס היום ולעיני כולם, ולפיכך נגלה אליו הקצ"ב בחלקו של ממלא, ומעתה א"ש דחירוטם של החס"ם ודברי המדרשים על קוטב א' נאמרו ותחד עממא לתרווייהו.

ובכח"ב יש לפרש דחירוטם השני של החס"ם,

לכאשר דבריהם ז"ל עם דברי המדרשים הני"ל,

עפיו"ד דמדרש ילקוט סו"פ לך עה"פ הכח"ב לפני

וכיח תמים וגו', ר' ישמעאל אומר אצרכם אצינו

כח גדול כי וכו', אם יומל מן האוזן אינו כשר

להקריב, מן הפה אינו כשר להקריב, מן הלשון אינו

כשר להקריב, כיון אומר זה ערלת הבוקר, ר"ע אומר

ד' ערלות בן וכו' רב הונא בשם רב קפרא אמר

יש צרכם ודן גזירה שזה נאמר ערלה צא"ל

ונאמר ערלה בחדש, מה ערלה באמורה צא"ל מקום

שעושה פירות וכו' ר' חנינא בן פזי אומר וכו' כבר

נתנו גזרות שוות לאצרכם אצממא, אלא רמז רמז

לו ואחיה בריתי צניי וצניק ואצרכה אוחך וגו',

א"ר תנחום מסתברא הלא קרא ועל זכר, וכו' יש

ערל נקבה, אלא ממקום שהוא ניכר אם זכר אם

נקבה משם מלין אותו עכ"ד המדרש, מבואר מדברי

המדרש, שלא אמר לו הקצ"ב צניקור מקום המילה,

אלא שלמדה אצעי' בגז"ש או מרמז הניוו, למד

כדאית ל' ולמד כדאית ל', כי השיג אצעי' כל

דרשות חז"ל, וכמו שאמר"ל צ"ר (פמ"ע ס"ב)

אין יום ויום שאין הקצ"ב מחדש הלבב צ"ד של

מעלה וכו', ואפי' אותן הלכות ה' אצרכם יודע

עכ"ד המדרש, והנה לכאורה מאי קא מתמי' ר'

חנינא בן פזי, וכו' כבר נתנו גזרות שוות לאצרכם,

והלא צודאי השיגם אצעי', וכמו שהשיג בכל המלות

ערס שניתנו לו, אלא ודאי דמיתבתו הוא עדיין,

דכיון שה' סגה עפ"י דרך העצב צקיום מלות

המילה, אולי לא ה' ראשי לו למסור נפשו, כי"א

צמה שאחמרה לו הניוו צפירות מפי הגבורה, או

שכלל עכ"פ ברמז הניוו, אלא הולמד בגז"ש שעדיין

לא ניתנו לאצעי', אולי לא ה' לו רשות לסכן א"ע

בכך, ועי"כ סיל לריח צ"פ דוכלל צלשין הניוו

מקום המילה עיי"ש, ועד"ז אפ"ל חירוטם השני של

החס"ם, ששאל אצעי' ענה מאחיה מקום יומל,

מניעת הכעטה, כי היפלא מה' דבר, והאמיה
שצוכלת הצו"ת לעשות לה גם חוץ לדרך העצב,
אלא כוונתה צזה היתה, כיון שענין הלידה נמנע
המליאות ע"ד העצב וא"א כ"א בדרך גם, ואולי
אינה ראוי' לגם ושמא יגרסו חטאה למנוע השפעת
הם, ועי"כ רחצה להעלים מליאות הים מצ"א
וכי"ל, אולם לפי"ז למד הוסיפה עוד לומר ואדוני
זקן, דמזה נראה שהיתה מסופקת גם צוכותו שמא
יגרסו גם חטאו למנוע השפעת הים, דל"כ יספיק
צמה שאחמרה על עממה אחרי צלתי היתה לי עדיה,
ולזה ה' מקום לחשוש פן יקפיד אצעי' על אמרי,
דאין מן בדרך לחשוש על חטא זולתו, ולעסם זה
שיח הקצ"ב ולא סופר לאצעי' רק מקלות דברי,
מה שאחמרה ואני זקנתי והשמיע ממאמר ואדוני
זקן, ואולי הוסיפה לומר ואדוני זקן לעסם כי"ל
כדי להרחיק האמנה הענין יותר צעיו צנ"א,
שלא יעלה על דעתם ליתן עי"ר צעיוצרה, גם
להסחיר בדבר מפני המקטרגים, ולעסם זה הכחשה
הכעטה צפיהם צעיו פנים שהיא אינה ראוי'
אל ההולדה, וגם אצרכם זקן.

ועד"ז נצין חירוטם של צעלי החס"ם הני"ל, ולא

יחי' סחירה לדבריהם מדברי המדרשים (ענין

קושיא ד') דכנה דחירוטם הראשון חירלו ז"ל,

ששאל אצעי' ענה אם יומל צנעה או צפרהסיה,

ואפשר דספיקותו היתה ע"ד הני"ל, כיון דעפ"י

דרך העצב יש סגה בדרך, וכמו שאמרו לו ענר

ואשכל שאחיה זקן ויאל ממך דם הרבה ולא תוכל

לסבול וכו', וגם שמא יצואו קרוביהן של המלכים

וכו', א"כ צע"כ וכו' הולתו רק בדרך גם, ואולי

עוד יותר להסחיר ענין הים מצ"א שלא יעלוט

צו עי"ר, חה שהשיצו לו ענר ואשכל שום סגה

בדרך, ולא אמרו כן למנוע מלקיים מלות הש"י,

אלא נתנו טעם צזה לעשותו צנעה וכי"ל, אלא

ממלא אמר לו הלא הוא שהליך מכבשן האש

והליך מן המלכים וכו', ר"ל שכבר מלומד אחי

בנסים, אין לך לירא מצ"א, אלא עשה כמליאו

ותקיים מלות הש"י צפרהסיה, כדי להצות כבוד

שמים צעולם, וממך יראו וכן יעשו, וכן עשה אצעי'

וממרה נתן לו ענה שימול במקום זכרות עכ"ל ז"ל, ואפשר דספיקו כי' עדין, דהשיג דרשות חז"ל מגז"ש או מרמז הפסוקים כו"ל, אבל כי' מהספק אם רשאי לו להסתכן בדבר, כיון שלא נאסר צפירות על מקום המילה, ואולי ימתין עד שיצטרך לו מפי הגבורה, או ימול במקום אחר דליכא סכנה, וזה ששאל ענה לענין אשכול וממרה, וענין אשכול השיבו לו דליכא סכנה בדבר כדליתא במדע משום קרוביטו של המלכים ומשום זקנה וכו', וע"כ כיון דליכא סכנה בדורש אין לו לעשות עפ"י גז"ש, שדעוין לא גיתמה אליו, או עפ"י רמז הכתובים, אלא ימול ממקום אחר או ימתין עד שיצטרך לו מפי הגבורה, וממרה השיב לו הלא הוא שהלך מן המלכים ומכבשן האש עשה כמלכותו וכפי שהשגת במדות שהתורה נדרשה בהם ואין לך לחוש לסכנה כלל, כי הצו"ת יאיל אותך מחשש סכנה, ושמע לעצו ולפיקך נגלה אליו בחלקו, ולפי"ז דברי המדרשים וחירוטם של החס"ם בקנה ח' עולים.

ובמז"ב אפשר לפרש חירוטם בג' של החס"ם, חז"ל כשאר הקצ"ב למול כל אנשי ביתו, הלא אצל ענין ואשכול לשאר מה יעשה אל אנשי ביתו שאינן רוצים להמול, ולא ידעו מה להשיב לו, הלא אצל ממרה ונתן לו ענה שימול עצמו וישמעאל בנו תחלה, וכשיראו חן אז יקבלו להמול, וכן עשה צעם היום הזה נמול אצרכם וישמעאל בנו, וכדר כתיב וכל אנשי ביתו נמולו אחר עכ"ל החס"ם, והנה הרמזין וברד"ק ז"ל כתבו (בסו"פ לך) שהקדים אה"ע"ה מילת ישמעאל וילידו ביתו ואח"כ מל את עצמו, והטעם שחזרו אצרכם צמית המילה שלהם תחלה וכו', שאלו הקדים מילתו כי' חולה או מסוכן זה מפני זקנתו, ולא כי' יכול להשתדל במילתם עכ"ל הרמזין ז"ל, אמנם שיטת החס"ם חיון כן דמבאר בדבריהם ז"ל שאל אה"ע"ה תחלה וכדר כתוב וכל אנשי ביתו נמולו אחר, וממשמעות הכתובים למדו כן, וכן כתב האוה"ח"ק עכ"פ כאשר דבר אחר אלקים, ע"ד חומרים ז"ל המול ימול, שצריך במל שיכ"י הוא עצמו נמול, וזה הוא שאמר כאשר דבר אחר אלקים, שקדם ומל עצמו תחלה ואח"כ מל את

והנה איתא במד"ר סו"פ צראשית, ח"ר סימון מנינו שהקצ"ב עושה חסד עם האחרונים בזכות הראשונים, ומנין שהקצ"ב עושה עם הראשונים בזכות האחרונים, שנאמר ונת מלא חן צעיו כי' באיזו זכות זכות תולדותיו ע"כ, ועדי"ז אפ"ל באה"ע"ה דצדול ענותותו לא עלתה על דעתו שהקצ"ב יכ"י נגלה עליו בזכותו, אלא תלה בהתגלות זכות תולדותיו, או בזכותו של ממרה שמתן לו ענה על המילה, לכן בא הכתוב וכדויע באומרו וירא אליו כי', ר"ל אליו דייקא, פי' בזכותו נגלה עליו הקצ"ב, דאח"כ שממרה זכר שיכ"י נגלה הקצ"ב על אצרכם בחלקו, אבל עיקר התגלות שכינתו כי' בשביל אצרכם וזכותו, ולזה מקדים הכתוב חיבה אליו לבדויע שהתגלות כי' בזכותו, ולפיכך הביא המדרש ק"ו משור ואיל לשלמים, דמה אם זה שהקצ"ב שור ואיל לשמי, כריו נגלה עליו ומצרכו, אצרכם שאל עצמו לשמי, אשכ"כ שהתגלות הוא בזכותו, ולא בזה"ל חסד וחסד אחרים.

והלדיק מצטעב זיך, אומר הקב"ה מי מושל בי לדיק, ומי לא גדול מאלעיי, וזודאי איי זכח לזקתו לבעל הגזירה הכול, אמנם ח"ל לא ראה לבעל ואחרת ראה לקיימה בשמחה, והשבע לעבודתו ונסיון ולחצי' ציווי ולא לבח' גזירה, ולא עוד חלל אפי' אחר שא"ל הקב"ה אל תשנה ירך אל הכער, ח"ל חז"ל ממנו טיפת דם וכו' כדאיתא במד"ב, וכו' כל ראונו לקיים צווי השי"ת, ומעשה אפשר לומר דאז איי עיקר בחי' הנסיון בעקידה, דמא שלא נמנע מלקיים מצוות בכוונת, איין זא בגדר נסיון לדיק כהצבה, חלל עיקר הנסיון איי דלע"ג דהיי' זכוחו לבעל הגזירה, והכוונת מסכים אל ראונו הלדיקים ע"ד מי מושל בי לדיק, ועל דרך זא לא איי עובר אה מצוות ממך מלכו של עולם, אעפ"י נמנע מלבעל בגזירה וראה לקיימה בשמחה, וזא איי עיקר הנסיון, ומתורץ זכח קושית הוה"ק ובראש"ע ז"ל דמדוע לא יחסה הוה"ק הנסיון גם ליחזק, אמנם עיקר העקידה לא נחשב בגדר נסיון לדיקים כמותן, ועיקר בחי' הנסיון איי על דרך ה"ל, חלל יחזק לא איי זכוחו לבעל גזירה העקידה אחר שהסכים עלי' אלעיי, וזודאי שלא איי גם ראונו לבעל הכרעת חציו, וע"כ בחינת נסיון זו לא איי חלל יחזק רק חלל אצרכם וזכין.

ובזה יבואר המדרש ה"ל נסיון אחר נסיון, דאמר שעמד אלעיי' בנסיונות הקודמים, ניתן לו כח ועוז לבעל גזירה בכוונת זכח תפלתו, דהקב"ה מסכים אל ראונו הלדיקים, ואעפ"י לא ראה לבעל וזא איי הנסיון של עקידה, נמלא דכל עיקר הנסיון איי, מפני שביי אחר נסיונות הקודמים, וזא הכוונה נסיון אחר נסיון, ולפי שביי אחר נסיונות, ע"כ יכנס העקידה בגדר נסיון ולא זולת זא. ואי"ש מאה שהקדים הכחוד בהתחלת פרשת העקידה והאלקים נסה את אצרכם, ר"ל שנסהו כבר זכמה נסיונות וכמ"ש במדרש נסיון אחר נסיון, ועי"ז זכא לכה התפלה לבעל הגזירה בתפלתו, ולעשות ראונו ית' כראונו, ואעפ"י לא התפלל לבעל הגזירה וזא איי בחי' הנסיון של העקידה חזולת זא לא איי בגדר נסיון

וזה שדרשו את הפסוק וחתן לי מגן ישעך על אצרכם דשם מדייק הפסוק לומר וחתן לי פי' בזכותי, ע"כ קאי על אצרכם שהוא איי בראשון שזכר להתגלות אלקות בבחי' זו זכות עצמו, משא"כ נח הולך לכות חולדותיו כמבואר במדרש, חלל כבר אחר חז"ל שדרך הלדיקים כל זמן שמקבלן גדולה הם מקיימים את עצמם, לכן כשהתגלה עליו הקב"ה ואמר לו שז ואני אעמוד, וכבוד גדול חלק לו הקב"ה לאצרכם זכא, וחיבה יחירה נודעת לו מאחו ית', ועי"ז נעשה עוד קטן ושפל צעירי עצמו יותר ממא שביי מקודם, ויחזק מ"ש מאה עמוד הרכה הקב"ה לאצרכם שביי יושב והשכינה עומדת, דזכא שחלק לו הקב"ה כבוד, עי"ז נעשה אצרכם חציו עניו ושפל יותר צעירי עצמו וזכין.

*

באופן אחר אפי"ל קושיות ה"ל בהקדם מה דאיתא בהתחומא ריש פרשה זו ילמדנו רבינו כמה זכות מתפלל אדם בכל יום, כך שנו רבותינו בכל יום מתפלל אדם שמונה עשרה וכו' אחר לכן הקב"ה לישראל הוו זכירין בתפלה שאין מדה אחת יפה ממנה והיא גדולה מכל הקדושות וכו', מנין ממא שקראו צעירי וירא חליו ה', ואי"ש דאין שייך הלכה זו של תפלה לפסוק זא.

ב) לה"ל צ"י עקידה והאלקים נסה את אצרכם, דקדקו המפורשים ז"ל מה לורך בהקדמה זו בהתחלת פרשת העקידה, ודאי מבואר שפרשה שנסהו בכוונת. ובמד"ר ה"ל נחח ליראך גם להתחוסם נסיון אחר נסיון, ואי"ש.

ג) הקשו' הוה"ק והמפורשים ז"ל מדוע ייחס הכחוד הנסיון רק לאצרכם ולא ליחזק וכבר ביארונו זכא חופנים שונים ועוד חלקי מילין.

ואפ"ר לזכורנו דהנה מילחא חציו איי ראונו לכוית נמשך ולהסתפק כל בית ישראל, והקב"ה אחר לו לאצרכם כי זיחזק יקרא לך זרע, ממלא דאלמלי איי נשחט יחזק היתה סיבה העקידה גזירה נוראה על הכלל ישראל, והנה אחר"ל דהקב"ה נזר גזירה

וְיִזְכְּרוּ הַשְּׂמִימָה לְמֹלַל כָּל אֹפֶן, אֲמִנִים שֶׁשֶׁ אֲחֵרִים
 פֶּן יִלְמְדוּ מִמֶּנּוּ לְדוֹרוֹת לְמֹלַל אֲפִי בְּמִקּוֹם סִכְנִי,
 וְאִפְשָׁר שֶׁשָּׁל עַל־אֵם יִחְפְּלָל לִבְעַל כִּרְזוֹן מִכִּיָּע
 מִחֲשָׁשׁ פֶּן יִלְמְדוּ מִמֶּנּוּ, וְכַשִּׁיבֹו לֹו עֵנִי וְאִשְׁכּוֹל
 דּוֹדָי סִכְנִי כֹאֵל לֹו דִּילָא מִמֶּנּוּ דֵּם כִּרְכֵּב וְכו',
 וְאִי־יֵשׁ לַחֲשׂוֹשׁ פֶּן יִלְמְדוּ מִמֶּנּוּ כִּי־לֹו יִעֲשִׂיכּוּ לִבְעַל
 הַגְּזִירָה, וּמִמֶּרְאֵה הַשִּׁיבֹו כֹאֵל שֶׁהֲלִיךְ מִכְּבָּשׁ כֹּאֵשׁ,
 יְכוֹי וְאִינוּ בְּגֵדֵי סִכְנִי אֲלָכֶךָ, וְלֹא יִלְמְדוּ מִמֶּשֶׁשֶׁיךְ
 לְמֹלַל בְּמִקּוֹם סִכְנִי, כִּי כָּל יוֹדֵעִין שֶׁאֵתָּה מְלֻמֵּד
 בְּנִימִים יִזְאִין לָךְ לַחֲשׂוֹשׁ עַל בִּסְכָּה בְּמִקּוֹם מְלֻמֵּד
 יֵת, וְגַם דִּכְלָא חֲסִיד וּפְרָשׁ מִזֵּד לֹו לְמַסּוֹר נִפְשׁוֹ
 עַל כָּל הַמְּלֻמֵּד וְאֲפִי עַל מְלֻמֵּד קֶלֶב (כְּמַצּוֹרֵר בְּרַמִּיָּא
 יוֹדֵי סִי קִי"ו) וְשִׁינִי בִּישְׁמַח מִשֶּׁהִי פִי חֲשָׁא שֶׁהֲלִיךְ
 בְּעֵטֶס דְּבִדְרָ, וְיֵשׁ יֵפֶן לֹו מִמֶּרְאֵה עֲשֶׂה כְּמֻלּוֹת וְלִכְךָ
 נִגְלֵה הַקְּבִירָה אֵל אֲחֵרִים בְּחֻלְקוֹ כְּמֻלּוֹת זִיל.

וְבוֹזֵה יִצְחָר קִישׁוֹר דְּבִירֵי הַתְּחֻמָּה כִּי־לֹו כְּמֻלּוֹת
 בְּרִכּוֹת מִתְּפַלֵּל אֲדָם בְּכָל יוֹם וְכו' (עִינִי קוּשִׁיָּא
 ח' כִּי־לֹו) וְיִתְבַּחֵר בְּהַקְדָּם מִתְּנִי דְּבִרְכּוֹת (דָּק כִּי־
 עִי"ב) רִיג אֲזִמֵּר בְּכָל יוֹם וְיוֹם מִתְּפַלֵּל אֲדָם שְׁמוֹנֶה
 עֶשְׂרֵה, רִי יִכּוּשַׁע אֲזִמֵּר מִעֵין יֵת, (וְנִגְמֵי מִפְּרָשׁ לֹה
 שְׂבֹא חֶפְלֵת הַבִּינְיוֹ) רִי־ע אֲזִמֵּר אֵם שְׂגוּרָה חֶפְלֵתוֹ
 צִפְיוֹ מִתְּפַלֵּל יֵת, וְאֵם לֹא מִעֵין יֵת, וְיִצְחָר
 הַרְמִיבִים זִיל צִפְרִישׁוֹ עַל הַמִּשְׁנֶה, שְׂגוּרָה רִי־ל שֶׁלֹּא
 נִתְבַּלְבֵּל לְשׁוֹן אֲלֵל אֲזִמֵּר אֲזִמֵּר חֲזוֹת בְּהַסְכִּיּוֹת וְרִגִּילוֹת
 עִי־ל. וְלִהְיוֹן בְּמִתְּנִי דְּבִרְכּוֹת (דָּק לִיד עִי"ב) אֲזִמֵּר
 עֲלִיו עַל רַחֲמֵי־ד שְׂבִי מִתְּפַלֵּל עַל הַחֲלוּשִׁים וְאֲזִמֵּר דֹּו
 חִי זֶה מִתְּ אֲזִמֵּר לֹו מִעֵין אֵתָּה יוֹדֵעַ, אֲזִמֵּר לֹהֵם
 אֵם שְׂגוּרָה חֶפְלֵתוֹ צִפִּי יוֹדֵעַ אֲזִי שְׂבֹא מִקּוֹבֵל וְכו'
 פִּרְשִׁי שְׂגוּרָה רִי־ל שְׂגוּרָה צִפִּי וְאִינוּ נִגְשֵׁי, וְתִתְּנִי
 נִזְעֵת מִלְּבִי אֵל פִּי כָּל מֵה שֶׁאֲנִי חָפֵץ לְהֲלִיךְ
 בְּתִתְּנוּשִׁים עִי־ל, וְיִצְחָר בְּסִפְהֵי־ק גּוֹעִיָּא פִי וְיִחוּ
 דִּהִבֵּי לֹא יִזְוִירֵי הַשְּׂמִימָה לְפִנֵּי יֵת, וְכִכֵּר הֹוֹן
 מִתְּחַלֵּת הַבְּרִיָּה חֶפְלֵת הַלְּדִיק בְּכָה וְשִׁתְּרַפֵּחַ הַחֲלוּשִׁה
 עִי"ו, וְיֵשׁ אֵם שְׂגוּרָה חֶפְלֵתוֹ כִּכֵּר שְׂהוּרְגֵל צוֹ כִּכֵּר,
 צִידוּעַ שְׂבִיָּה מִקּוֹבֵלֵת שְׂכֵרֵי הֹוֹן כֶּן מִתְּחַלֵּת הַבְּרִיָּה
 וְכו' עִי"וִשׁ (וְשִׁינִי דְּבִרְכּוֹת פִּי) לָךְ צִבְרִיכּוֹת)
 עִי"וִשׁ מִצּוֹרֵר דְּעִינִי שְׂגוּרָה חֶפְלֵתוֹ אֲזִי לֹא חֲלִיָּה כִּפִּי
 בְּחִינַת הַתְּפִלָּה וְכֹאֵל שֶׁשֶּׁפֶּשֶׁה מִן הַשְּׂמִימָה, וְיֵשׁ

וְעַד־יֵצֵא יִצְחָר עֵינִי הַעֲבֵה שֶׁשָּׁל אֲלֵפִיָּה עַל הַמִּלָּה,
 וְתִתְּנֵהֶם עַל עֵנִי אֲשִׁכּוֹל וּמִמֶּרְאֵה אֲלִיו כְּמַצּוֹרֵר
 בְּתִתְּנוּמָה (עִינִי קוּשִׁיָּא עִי"ו). דִּכְכֵּי בְּדִרְךָ הַעֲבֵה
 כִּי הַמִּלָּה אֲלֵל אֲלֵל סִכְנִי עֲזוּמָה, כִּי־יֵשׁ לֹו אֲשִׁכּוֹל
 אֵתָּה יֵפֶן אֵם חֲמֹל יֵתָּה מִמֶּנּוּ דֵּם כִּרְכֵּב וְלֹא חֲוֹכֵל
 לִסְכּוֹל וְתִתְּנֵהֶם, וְעֵנִי חֲלֵל שִׁכְחִי קִרְבִּיכֵם עַל מִלְּכִים
 שֶׁהִרְגַּת בְּאִין וְהוֹרִגִין אֲזִמֵּר וְאִין אֵתָּה יִכּוֹל לִבְרוֹחַ
 מִכֵּם, וְאִפְשָׁר שֶׁשָּׁל אֲלֵל עַל־אֵם יִחְפְּלָל לִבְעַל רִזּוֹ
 יֵת, דִּישׁ בְּכָה חֶפְלֵת הַלְּדִיקִים לְעִשׂוֹת כֶּן כִּי־לֹו
 אֲלֵל וְדִילָא שֶׁלֹּא כִי־יֵשׁ שֶׁלֹּאֵתָּה אֵם לְקִיּוּם רִזּוֹן בְּצוּרִיָּה
 אֲזִי לֹא, וְעֵנִי וְאִשְׁכּוֹל הַשִּׁיבֹו לֹו דִּישׁ סִכְנִי לְמֹלַל אֵתָּה
 עֲלֵמֹו, וְיֵשׁ יִחְפְּלָל לִבְעַל רִזּוֹן הַעֲלִיּוֹן צוֹרֵה, וּמִמֶּרְאֵה
 הַשִּׁיבֹו דְּכִכֵּר מְלֻמֵּד כֹּאֵל בְּנִימִים כֹּאֵל שֶׁהֲלִיךְ
 מִכְּבָּשׁ כֹּאֵשׁ וְהֲלִיךְ מִן הַמִּלְּכִים וְכו' עֲשֶׂה כְּמֻלּוֹת,
 רִי־ל שֶׁלֹּא יִחְפְּלָל לְעִשׂוֹת רִזּוֹן הַעֲלִיּוֹן, דִּלְגִּבּוֹי אֲחֵרִים
 לֹא יִתְּשֵׁב הַמִּלָּה בְּגֵדֵי סִכְנִי, וְכִדְלִי וְלִילֹו הַשְּׂמִימָה,
 וְכִזֵּה יִתְּנֵהֶם הַדְּקוּקִים כִּי־לֹו דָּגֵם עֵנִי וְאִשְׁכּוֹל לְדִיקִים
 כִּי־יֵשׁ כְּמַצּוֹרֵר בְּמִדְרַשׁ הַיֵּל, וְלֹא יִתְּנֵהֶם לֹו עַל־אֵם לִבְעַל
 מְלֻמֵּד יֵת, אֲלֵל לִבְעַל כִּרְזוֹן בְּכָה חֶפְלֵתוֹ.

וְאִתְּ"ל עוֹד בְּחִי צִבֵּה דְּכִכֵּי מִלְּיוֹן כְּמֻלּוֹת הַלְּכּוֹת
 שֶׁלְמִדּוֹ חֲזִיל מִדְרַכִּי הַלְּכּוֹת הַקְּדוּשִׁים כִּי־יֵשׁ
 דְּרִיזִין מִקְדִּימִין לְמֻלּוֹת מִפְּרָשׁ, לְמִדּוֹ זִיל מִתְּבַחֵרֵם
 שְׂנֵה יִשְׁכֵּם אֲחֵרִים בְּצִקֶּךָ, עוֹד כְּמֻלּוֹת דְּבִירִים, הַגֵּם
 דְּבִירִישְׁמִי (מִרְיָק פִּיגִי) אֲזִמֵּר צִפְרִישׁוֹת אֲלִין
 לְמִדִּין מִקּוֹדֵם מִתָּן תּוֹרָה, כִּכֵּר חֲלֵק בְּמִרְכָּה פִּיִּים
 בְּפִי עַל הַיְּרוּשְׁלַיִם (מִרְיָק פִּיגִי חִי"ו) דִּישׁ דְּבִירִים
 לְמִדִּין מִקּוֹדֵם מִיָּת, וְכִי־יִתְּנֵהֶם דְּחִילָא בְּסִנְרָה לְכִי־ע
 לְמִדִּין מִקּוֹדֵם מִיָּת, וְכִי־ע שְׂבֹא גְזִירָה הַכְּחֹב לֹא
 שִׁיךְ לְמִדּוֹ מִקּוֹדֵם מִיָּת, דְּיִתְּנֵהֶם תּוֹרָה נִתְּחַדְשָׁה
 הַלְּכֵה עִי"וִשׁ, עִי"ב בְּמֻלּוֹת מִילָה יִשְׁכֵּן כְּמֻלּוֹת פִּרְעוֹס
 דְּלִמְדָּה מִתְּבַחֵרֵם אֲזִינוּ, דְּעִיקֶר הַמְּלֻמֵּד לֹאֲחֵרִים
 יִתְּנֵהֶם וְקִרְכָּתָה עַל שְׂמוֹ, וְלֹא שִׁיךְ צִבֵּה לְמִדּוֹ יִתְּנֵהֶם
 תּוֹרָה וְנִתְּחַדְשָׁה הַלְּכֵה, וְכִכֵּר וְדִילָא יִלְפִין מִתְּבַחֵרֵם
 אֲף שְׂבִי קוֹדֵם מִיָּת, וְכִכֵּר לְדִינִין קִי־ל דְּזִדְחָה מְלֻמֵּד
 מִילָה מִפְּנֵי הַסִּכְנִי, וְאִסּוֹר לְמֹלַל בְּמִקּוֹם סִכְנִי גִבּוֹן
 חִינּוּק שֶׁלֹּא נִגְשֵׁי צוֹ דְּמוֹ, אֲזִי מִתָּה אֲחִיו מִתְּחַמֵּת
 מִילָה, וּמִשְׁתֵּה אִפְשָׁר דְּחֲשָׁא אֲלֵפִיָּה, כִּי־יֵשׁ דְּבִדְרֶךְ
 הַעֲבֵה כִּי־יֵשׁ מִילָתוֹ בְּגֵדֵי סִכְנִי, אֲלֵל שְׂמֻלּוֹת בְּכָךְ

ועד"ץ יוצא דברי המד"ר כ"ל וירא אליו כ' הכ"ד וחתן לי מגן ישען וימחק חסדני כצנען האש צרעון וצמלכס וע"י שעמד צנסיונות אלן ניתן לו כח התפלה לבטל גזירות ית', ולעסם זה שאל ע"כ על המילה כ"ל, ולפי שאל השתמש במידה זו חלש ע"כ ראונו ית' בשמחה, ע"כ הצטוו לו הקב"ה שיכ"י נענה בחפלתו בכל עת שיתפלל לבטל ראונו ית', ואפשר שגורמ זה בשמי הכחז וירא אליו כ', שהקדים מלת אליו המורה על אהבה לשמו ית', ואין דרך הכחז כן כמו שהקשה האוה"ב"ק אמנם רמז לו ית' בהתגלות ו"ה שיחזק לבחי' זו שיקדים הקב"ה ראון לזיוק לראונו ית', וע"כ הקדים מלת אליו לשמו ית', אבל אש"י הכבד ענותותו ולא ר"ה להשתמש במידה זו, וז"ש במדרש ועומד תרנני מה עונה הכבד הקב"ה לאהבהם שבי' יושב ושכינה עומדת, ירמוז על כ"ל שזכר בהתגלות זו לבחינה גדולה זו, שראונו ית' יתבטל ויחי' נטפל לראונו וזכר הכבד הקב"ה ענותותו של אהבה, שאל ר"ה להשתמש במידה זו שקבל, וזה שסיים המדרש כ"ל וירא אליו כ' דמרח צור שזכר למדריגה כ"ל ומתורן קושיה ביטחמ משה זל"ה.

*

עוד אפ"ל קושיה המפורשים ז"ל צעין בע"ה ששאל אש"י על המילה עפומ"ש כ"ק מלובין זל"ה ששפי' יאמר לי הסי"ה בעצמו שאני לזיק, שבודאי אני מאמין שאמת הדבר, כינוי בלתי רגע שאומר ד', אבל צרע שאחר זה שוב יוכל להיות ח"ו שאינו כן, כי יש קויה עולמו בשעה ח' ויש להיפך חלילה, וע"ד שאמרנו בקידושין המקדש אשה ע"מ שאני רשע, אפי' כל ימיו כ' לזיק כי"ז מקודשת עיי"ש, וע"כ אפי' אם שמעתי מפי הסי"ה עצמו שאני לזיק, צרע שאחר זה לא הייתי מתחזק א"ע לזיק עכ"ד ז"ל הביאו ק"ץ כיוצא לז' זל"ה צפ' נח, (עיין בדברנו פ' נח שפירשנו צור דברי רש"י ז"ל נח מקטני אמהה כ' יעיי"ש).

בבחין תצ"ד צור לידע אם מקובלת חפלתו או לא, ואין זה דבר החלו צענע הלשון, ואפשר דהיינו טעמא דר"ע שחלק דאם שגור חפלתו צפוי יתפלל ית', דכ"ו מבחין דחפלה זו הוכח כבר משתא ימי בראשית בכה להיות נענה על ידו, ואם לאו אל יתפלל אלא מעין ית', אמנם איפסקא הילכתא ברמזים ובש"ע כ"ר"ג דצין כ' וצין כ' יתפלל דאם שמויה עשרה, ולא חילוקין צין שגור חפלתו או לא, ולא חכרה חפלה הצינו אלא ציו"ה לדרך, והעסם דלעולם אל ימנע דאם את עצמו מן הרחמים (כ"מ"ש צרכות דף י'), ואפשר דכן הוכן חפלה זו מתחלת הבריאה להיות צקושי, ואפשר אפ"ר שיכ"י נענה על ידו, וע"כ צין כ' וצין כ' יתפלל ית'.

והנה אם יומא כ"ר"ע דאם אין שגור חפלתו אל יתפלל, והעסם דלא הוכן חפלה זו מתחלת הבריאה ואינה צרונה בכוונה שיתפלל, וא"כ לכאורה לא כ' ל"ך ח"ה לשאול ע"ה מעור אשכול וממרחא אם יתפלל לבטל צווי המילה או לא, ומי לנו גדול מאש"י, דבודאי ידע להשיג ולבחין לידע אם שגור חפלתו צפוי או לא, אלא ע"כ דאין כלכס כ"ר"ע צור ולעולם אל ימנע דאם את עצמו מן הרחמים, ואפשר שהוכן חפלה זו להיות בלתי צדוק כזה ואש"י יחי' נענה על ידו, וע"כ בהכרח הוצרך לשאול ע"ה מעור אשכול וממרחא, וא"כ דברי התנחומא כ"ל בקישור כלכס או עכ"פ וירא אליו כ' וגו' ודרשו ז"ל הוא שמתן לו ע"ה על המילה לפיכך נגלה אליו בחלקו, ולכאורה למד הוצרך לעתה, כ"י כ"ל מבחין לידע אם שגור חפלתו או לא, ע"כ הסמיכו כלכס זו כך שני רבוינו בכל יום מתפלל דאם שמויה עשרה כ"ר"ג (ואפי' אין שגור חפלתו צפוי), אמר להן הקב"ה לישראל הוו זכירין בחפלה שאין מדה אחרת יפה ממנה וכו' ומעשה לעולם אל ימנע דאם את עצמו מן הרחמים, ואפי' אין זכותו כראי מ"מ יתפלל והקב"ה שומע חפלה וזאת לו חסד ורחמים, וזה שסיים בתנחומא מנין ממד שקראו צעין וירא אליו כ' וגו', ונלמד ענין זה מאהבה ממד ששאל ע"ה ולא צחן בחפלתו כ"ל.

ועד"ץ אפ"ל לנבי אש"י, עפומ"ד כ"ר"ע כ"פ ל"ד מ"ו כ"ה) ויחי אהרם בן א"ט

היוויו, אי"כ אס ימול ח"ע עכשו יעשה המצו' בגדר חינו' מצו' ועושה, ואיכא למיחש לסכנה, ע"כ יוחר מוצ' שימחין עד שיאמר לו הקב"ה איך לעשות, אבל ממרע' הכי' לו שאין לך לירא מן הסכנה כלל, הלא הוא שהיילך מבקשן האש ועושה לך כל הכסו' וכו', ובדואי שיהילך מן הסכנה גם עכשו, ואולי כי ממרע' השיב שאחשי"ב רק בגדול מידת ענותותו חושש לאס אבל באמת נשתלט בנח"ו התמימות ויקיים המצו' ע"ל השלימות, ובנח"ו מצו' ועושה, וש"כ אין חשש סכנה כלל, ח"ש לו עשה "המלכות" ואין לך לחוש לסכנה.

*

עוד חפ"ל צענין בעשה ששאל אחשי"ב על המילה, דמצינו בצריחת האדם שמתוך הקב"ה צמלחכי השרת על יצירתו, ואמר ז"ל צדי"ר (פר' ח' ס"ח) כיון שבעי' משרע"ב לפסוק כזה ויאמר אלוקים נעשה אדם וגו', אמר לפניו רבון העולם מה אהיה ונתן פתחון פה למיניס אתמכה, ח"ל כתוב ויהי אדם לעשות יעשה וכו', האדם הזה שבראחי, לא גדולים וקטנים אינו מעמיד ממנו, שאם יצא בגדול ליעול רשות מן הקטן ממנו וכו', אומרים לו למד מצוראך, שהוא צרא את העליונים ואת התחתונים, כיון שזה לצרחת את האדם נמלך צמלחכי השרת עכ"ד המדרש, ולבאר את מה חועלת ה"ו צמה שממך צהס, וסוף סוף לא שעת לעתה, שיהי צמלחכי לא הסכימו על יצירתו ואמר מה אנוש כי תזכרנו, אמנם ללמדנו צא דאף שבי' מוחלט צמחשצחו הקדומה לצרוא את האדם עכ"פ, מ"מ שאל צמחש של מלכ"ש לבראות מזה עני' צה שגדול נמלך צקטן, ואף שמדך העני' להיות הגדול נמלך צקטן, אבל אין לעשות ולזיית לעתה צמקוס שהוא מתנגד אל האמת ומייצן אל ההפכו, הלא מחוייבים לעשות כפי שיוכר האמת, וצבגון דא לריך להיות ויגבה לבו צדרכי ד'.

ועד"ז עשה אחשי"ב דאף שבי' מוחלט אליו צהחלט בגמור שיעשה כמלכותו ית' בכל אופן, עכ"ז ממדת ענותותו הילך לשאול עכש מעשר אשכול וממרה, אולם אף שצמור ואשכול לא יעלו אותה, למוול, מ"מ

שנים צהמול את צשר ערלתו וכו' אי"ר יודן מה התאנה כזו אין לה פסולת אלא עוקבה צלצד, העבר אותה ובעל המוס, כך אמר הקב"ה לאברהם אין כך פסולת אלא הערלה, העבר אותה ובעל המוס, כההילך לפני וכו' תמים, ופי' הכפ"ת דע"כ מ"ש לו הקב"ה וכו' תמים, אינו ליווי צהנפי נפשי' כמו תמים כהי' וגו', דאע"פ עד השחא לא כ"י חס וישר, הלא שהוא דצק לענין המילה, שעל ידו ישתלט התמימות, שלא כ"י חסר הלא זו צלצד כמבואר צדי"ר, ברי מבואר דעס המצו', לפי שעל ידו ישתלט צתמימותו, ולולא עס זכ, כזר ה"י נטעו למול הרבה שנים מקודם, כמ"ש צדי"ר להלן וימול בן מ"ה שנה כשהכיר את צוראו וכו', אמר ר"ל משאכר דמו משצטיל יצרו משצטלה תאותו משקשר דמו וכו' עיי"ש, והכא אף מאן דס"ל דצמלח לא דרשינן עמחא דקרא, אבל כל היכא שמופיע בעסס צפסוק, לכ"י דרשינן עמחא דקרא.

ולפ"ז אפשר דנחשפק אחשי"ב צרוב ענותותו כיון שפירש לו הקב"ה שפי' המילה ישתלט צתמימותו, ושמתא צאותו הרגע צלצד שא"ל הקב"ה ה"י ראו לאה, שבי' שלם צתמימותו ולא ה"י צו פסולת אלא הערלה, אבל צרגע שאח"ז אולי נפגס ונחסרה שלימותו ע"י חטא, נמלא שאס ימול לא תחקיים המצו' ע"ד כוונת המצו' הכוונת ע"ד דמוצ' שימחין עד שיוכל לקיים המצו' השלימות ע"ד כוונת המצו' ית', ועי"כ הילך לשאול צמחש של עמר אשכול וממרה, ועמר ואשכול השיבו לו דאיכא למיחש לסכנה משום קרוביך של מלכיס, ושמתא יצא דס הרבה כמבואר צמדי"ר, וכוונת החצוצה יתצאר עפ"י שצבצאו לעיל צסס הח"ס זל"ה, דבכל מילה איכא סכנה נפש כמ"ש ז"ל כי עליך הורגנו כל היום זו מילה, הלא דזכות המצו' מגין מן הסכנה עכח"ד ז"ל, והבאנו ראי' מדברי הגמ' סוטה (כ"א ע"ב) דאין זכות המצו' מגין הלא צמא' ועושה, וכואו שאמר שס ית זכות חולה ג' שנים וכו' זכות דמאי חילימא זכות דתורה הא איכא מצו' ועושה עיי"ש, ולפי"ז היכא חצוצתם של עמר ואשכול כיון שאחשי"ב חושש שכפי צהימחו של עכשו לא יקיים המצו' כפי

עיונו וירא וזכה ג' אנשים וגו'. ופי' המפרשים המ"צ ויפ"ת דחשש אברהם שמה ע"י המילה יהי' נמאס בעיניהם ויבדלו מחבורתו, וכמ"ש צ"ר (סו"פ מ"ב) ש"ל אשכול אחד נמאס עמך צעירי הבטיות, ויבדלו לא לאכזב צדקת חשש, אלא שחשקתו ה' לקיים מצות הכנסת אורחים ולהכניסן תחת כנפי השכינה, וע"כ ה' מחיילת פן מעשה לא יבואו להזדווג בחבורתו, ולא יהיו עובדים ושבים נכנסים אליו, ויהי' נמנע מעבודתו הקודש וממדתו מדת החסד, ומה גם שיהי' נמנע מלהכניס גרים תחת כנפי השכינה, ולא השיבו בשי"ת דייך שאני חלקיך וכו' ואף אם ימנעו ממך כל בלי עולם, די לך צדוקת ידיך כן פי' המצוות כהונה, ויפ"ת כחש שהשיבו הקב"ה שלא יחוש לקבלת פני אורחים ערלים, שעשעו חכה לקבלת פני שכינה, בצופן מאוד נגלה ע"י המילה, ויגלו אליו מלאכים במקום אורחים וכו' עכ"ל ז"ל, ולכאורה י"ב היתכן שהחכם האש"י על גזירתו ית' שזכרו לימוד, וכי צביל שיהי' נמאס צעירי הבטיות ויבדלו מחבורתו, ימנע מלקיים מצותו ית', ומה גם שכבר ה' משונה ומובדל מכל האומות שציומו, שכולם עבדו ע"ז וכו' עמד היתכן בצומתו ית', ובכל דרכיו ה' מופרש ויבדל מהם, כמ"ש צ"ר דע"כ נקרא אברהם בעצמו שכל העולם כולו מעבד ה' וכו' צביר אחר, ובכל מקום בואו ה' נרדף צביל אמונתו כמ"ש ברמב"ם ז"ל ב"ס המורה (כו"ד ברמב"ן סו"פ ל"ן) וא"כ מדוע זה חש בקיום מצות מילה יותר מצביונים כל המצוות.

ג) גם י"ב ממ"ד צ"ר (איוב י"ט) ואחר עורר נקפה זאת וגו' אמר אברהם אחר שמלתי עממי הרבה גרים בלו להדבק בזה אברהם צדקתו וכו', ועוד דרשו ז"ל וכו' יושב פתח האהל פתח טוב פתח לעובדים ושבים פתח טוב פתחת לגרים וכו', הרי מצוה להיפך דע"י המילה מחוספו לו גרים וזכה עוד יותר להכניס גרים תחת כנפי השכינה, ונפתח לו פתח לעובדים ושבים לקיים הכנסת אורחים וקירבן לאמונתו ית', ונפגש אפסר לומר דאברהם אבינו לא ר"ל לפני מילתו שיהי' כן, וחש לפום

כוח לא סר מדרך האמת וממלות הצו"ת צביל בענו' ולא לית להם, אכן ממרח שיעור לאמר עשה כמלותו ית', נמאס ע"י עתו נסתלמה ונתקיימה מדת בענו' בשלימות, כן צמה שנמלך בעתו וכן צמה ששמע וקבל דבריו, ע"כ נגלה אליו הקב"ה בחלק, ויחצור עפ"מ הכל יקר ז"ל צעם מ"ש הכתוב וירא אליו ד', ולא אמר וירא ד' אל אברהם, לפי ששמו ועלמותו היו צ' הפכים, כי שמו אברהם ע"ש אב המון גוים, מורה על השררה והתנשאות, ובעלמותו ה' עניו מכל אדם כמ"ש ואנכי עפר ואפר וכדי שלא יאמרו שהקב"ה נגלה ביותר על הגדולים מלד גדולתם, ע"כ לא אמר וירא ד' אל אברהם, להורות שלא מלד היותו אב המון גוים נראה אליו ד', כ"א מלד מהות עצמו, כי ה' עניו וספל בך וכו', לכן לאמר וירא אליו צביל עלמותו המורה על בענוה, ולא צביר שמו המורה על ההיפוך עכ"ל, נמאס לדעת שצביל מידת ענותותו נגלה אליו ד', וכבר ביארנו שיעור עתו של ממרח נסתלמה ונתקיימה מדת ענותותו של האש"י בשלימות, ע"י שנמלך בעתו וגם שמע לדבריו, וצדקות בענו' נגלה אליו ד', לפיכך נגלה אליו בחלקו, כי הוא בעתו סייע לה.

*

ואפ"ר עוד צעירי העם ששאל האש"י על המילה, והשבותיהם של עור אשכול וממרח אליו בקדש מה דאיתא צ"ר לעיל פ' לך (פמ"ו ס"ב) שאמר הקב"ה לאברהם אם אין אחר מקבל עליך לימוד, דיו לעולמי עד כאן וכו', אמר עד שלא מלתי היו באים ומחזווגים לי, תאמר משמלתי הם באים ומחזווגים לי, א"ל הקב"ה אברהם דייך שאני חלקיך דייך שאני פתורך. וכע"ז איתא עוד צ"ר סו"פ לך, אמר אברהם עד שלא מלתי היו העובדים ושבים באים אלי, תאמר משמלתי איום באים אלי, א"ל הקב"ה עד שלא מלתי היו צ"א ערלים באים אלי, עכשיו אי צבירי בל ונגלה עליך הכ"ד וירא אליו ד' וגו', ואיתא עוד צ"ר ב' וירא (פמ"ח ע"י) שטען אברהם כו"ל לפני הקב"ה והשיב לו בשי"ת אני ופמלתי שלי נגלים עליך הכ"ד וישא

שכולם גיירם ומלם, ודאי שיבי' דבר זה זר צענייחס ורחוקה מהשגת שכלם, ועיי' יפרשו ויבדלו מחבורתו ויחרקו כל בצי עולם ממנו, צאמם שפועל דברים זרים נגד השכל והיפך היומם, ומעתה יהי' נמוע מעבודתו הקודש כ"ל, ואף שהבטוח לו הש"ת אני ופמליא שלי נגלים עליו כמבואר במדרש הי"ל, אבל הצרכים צדיק ראה לזכות גם במלות הכנסת אורחים, דגדולה יותר מקבלת פני השכינה, גם לא התנחם במה שא"ל ית' דייך שאני חלקך וכו', אלא ראה להפיק ולהכריז חלקותו ית' לכל בצי עולם, ועיי' חשש שאם יומל צרכסיה יאצד עוזה הרצה ויומנע מכל אלה כ"ל.

גם חש חש"ס שאם יומל צרכסיה חלוי ימנעו ויעבדו צידו ויחצטל גם ממלות מילה, וכמו שפרש"י צפ' לך ע"פ צעלם היום הוא יומל הצרכס, צו ביום ולא בלילה, ולא נחירא לא מן הגוים ולא מן הילונים, ושא לא יהיו חויציו וצני דורו חומרים, חלוי רחיוכו לא הנחניכו למול ולקיים מצותו של מקום, וכן חיתא צ"ב, ולכאורה צ"ב מה"ת לא יניחו ומה חכמת לה, והחובל צעמנו מי ימחה צידו ומכ"ס חויציו ושוטיו חרצב יחא להו צ"ב, ומי"ש חש חש"ס לא, אמנם ידעו צו שיש לו כח גדול להמשיך צ"ל לאמונתו ית', שגיר הצרכס גרים כמ"ס וחת הכנש אשר עשו צחק ות"א ית נפשא דשעצידו לאורייחא, ועיי' שנאורו צני דורו שבו כולם עובדי ע"ז וכמ"ס הרמב"ם ז"ל צס' המורה שפחד המלך שישחית עליו ארצו ויסור כל צני חס מאמונתם הטפילה, וגרש אותם אל קצה ארץ כנען, גם השליכו לאור כשדים וסכל יסורים הרצה וכו' נרדף מהם בכל מקום צואו.

וכתב צפספ"ק חו"ע צאגרת הקודש, ששנחכו' הרצב צביחתו לארץ ישראל, אמרו יושבי המקום הכוא, מנחתה שזה המין צא חלניו חירע לנו מקרה זה, והכך למזרים להשקיע בדבר, ועל כן חש הצרכס חויציו שאם יומל צרכסיה הוא וחנשי ציתו, ימנעו ולא יניחו, ועכשו ימלאו מקום לדבר עליו סרה שמכיים מית כל הילום חלוי, וממשיך אחריו

הסביר אל הכיפך, שימנעו ממנו עיי' במילה, אמנם רחוי להבין דקמו שמיא גליח בעתיד, ומדוע לא השיב לו ית' כשנעטר ושאל שמה משמתי לא יהיו עובדים וצדים צאים חללי, מדוע לא הצעיתו ית' שלא ימנעו ממנו חלל עוד ויחוסכו חלוי וכמו שבי' צאמח, ומדוע כשיבו ית' דייך שאני חלקך, עד עכשו היו צני חס ערלים צאים חלק עכשו חני כצבדי ופמליא שלי נגלה חלקך, דמראה מכל זה כאילו הסכים עמו ית' שלא יבואו חללי עוד צ"ת, וצאמח לא כן בי' וקמו שמיא גליח, ומי"ע לא גליח לו ית'.

ונבוא אל הכואר לפרש עפ"י חירום הראשון של צעלי חוס' ז"ל ששאל אם יומל צננעו או צפרכסיה, (ואידך חירום צבר נחצארו צדברנו צמקו"ח) דלכאורה רחוי להבין מה בי' ספיקו צא, ומדוע ימנע מלקיים מצות ד' צפרכסיה, וכמו שקיים כל המצות והכריז אמונתו ית' צריש גלי, ולמה חש צמא' זו דווקא, וצרי גם אם יומל צננעו יתדוע כדבר לשונאיו ולאחביו, ומפסק"מ צדבר וצ"ב. ואפשר לומר דספיקותו של חש"ס בי' ע"ז, דצאמח בי' במילה סכנה גדולה חלוי, כדמיתו צמחומח ג"ל שא"ל חשכול זקן אחי, אם תמול יחא ממך דס הצרכס ולא תוכל לסבול ותמות, ועגר ח"ל שיכיו קרוביך של המלכים צאין והורגין אותך ואין אחי יכול לצרוח מפניהם, וכחצ הח"ס זל"ה דכל מילה הוא צגדר סכנה כמו שדרשו ז"ל גיעין (צ"ז ע"ב) כי עליו הורגנו כל היום זו מילה, חלל שחצ חצא' מניגח ומללי מן הסכנה, וחש"ס שצאח המצות חין רשאי האדם להכניס חא עצמו לסכנה צקיומן, כמ"ס וחי צאם ולא שימות צאם, אבל מילה מצותו צק, והצו"ת מן צמא' זו כח הכנה להליל מן הסכנה.

והנה חש"ס בי' רחיו ותשוקתו לקיים מצות הכנסת אורחים בכל הצוריות ולהכניס גרים חחח כצפי השכינה, וחי בי' כל עבודתו להכניס אמונתו ית' צלצ כל בצי עולם, ומעתה חש הצרכס צמא' זו, שאם ירחו שמכיים צסכנה חא עצמו וחי כל חנשי ציתו וכל הצאים חלוי להצדק צאמונתו

מתיקרא, ולא כשיז' לו ית' ולא כשיתנו שלא יפסיד כלום מעבודתו הקדוש, ושגם לכלאש יוכל להמשיך רבים לאמונת ה' כדכתיב: כמאז ועוד יותר, ואדרבא ה' נראה מתשובתו ית' כאילו הסכים לחששו כמבואר בקושייתו לעיל (קושיא ג') ולבארזר עממא בעי, אמנא ה' כל ז' ע"ל הכסיון, ודכח מלוא מילא נמנח מעשרה נסיונות שנתסב בו אלע"ה, ודודאי לא ה' זכ' בגדר נסיון אללו מה שלא נמנח מלקיים מלואו ית' בשביל לבאר דגופא, כי עלי ספק נחשבלו כל הרגשותיו בערך חשוקתו לקיים מלוא דודאו ית', אולם לבד גדול ה"ל שלא יהי' כדכתיב עוד להמשיך רבים לאמונת ה' כדכתיב: כדוד שמים, ע"י שיהי' נבדל ופירש מאנשי דורו ע"י המילה, ואילו גילה לו ית' שלא חוק לו לעבודת ה' כדכתיב: לא ה' עוד בגדר נסיון כלל, ואלא כדכתיב: להראות לדקדקו נגד המקטרג, כמבואר בדור"ל שז' ה' חכלית הכסיונות, גם להודיע לכל באי עולם שלבו שלם לפניו ית' ולחכלית זכ' רבא כדכתיב: שיחשוב לבדכם אצוני עש"י המילה יהי' מופרש ובבדל לגמרי מכל אנשי דורו וישאר יחידי ולא יוכל להפיק תורה וקדושה, וכל ז' קיבל עליו אלע"ה, ודאי מוכן לקבל על עצמו לבאר בגדול הזה לפי בחינתו, בשביל לקיים מלוא ה' כדכתיב, ולעצם ז' לא גילהו כשיחייב בפירות כדי להגדיל הכסיון, ואפשר שז' נרמז כל ז' בחשבותו ית', במה שח"ל אני כבדתי ופמלתי עלי גלגל אלוק, וע"י החלואת בגדול הזה לא יהי' גרע מעבודתך דבר, ואדרבא עוד יתוסף כוחך כח"ל, אלא שבעליו ממנו מן השמים כשכח ז' לבדן הרמז בחשבותו ית' כדי להגדיל הכסיון כח"ל, ואחר שעמד בנסיון ומל עצמו נחלש לו הכיפק ממה שחשב בחלוא, וא"ש מ"ש במדרש ח"ל אחר עורי נקפה זאת, אמר לבדכם אחר שמלתי עצמי, הרבה גרים בלא להדבק בראת ה' כדכתיב: אכל מחלילי בעליו ממנו וידעתי זאת כדי להגדיל הכסיון כח"ל.

ועד"ז ית' לפרש דברי התחומא בחשבותיהם של עור השכל וממלא, ואין מה סתירה לדבריהם של בעלי הכוס' (עין לעיל קושיא א') ועל גוף בעיני חסידותו חו' לאל, לא ה' כ' ז' ספק ולא

כדכתיב: בגדול רוב בני העולם לעשות כמעשהו ולמוח כמותו, ושנאוי ה'ת ימלאו כאן מקום להבדל ולחלום עמו, באמרם שעושים כן בשביל בגנת וכלל כל העולם, ואפשר שרבים ישחשפו עמם לעזרתי, וזין כך וזין כך יתבטל מלקיים מלוא ה' כדכתיב, שימנעו מלמול, וגם יתרחקו ויבדלו מחבורתו כח"ל, ושמה יאבד שיהיה כדכתיב, ועל ז' שאל ע"ל דלפני יותר טוב שימול ח"ע בלגנא, ויבטח בו ית' שלא חוק לו הסכנה, ואח"כ כשיראו אנשי דורו שמל' ז' מנייה ומל' מן הסכנה, ימשיך רבים למל' ז' לגיירם, ולא יסחפו ולא יתייראו עוד מלעשות, גם לא יהי' מקום לשונאוי לדבר בו סרה ולמנעם, ואפשר שעד"ז ה' ספיקותו של לבדכם אצוני.

אמנם ע"ה כשיחייב גם ובעשותו מל' ז' נעשה לו החלואת גדול, ואלו כל בני דורו כי ד' אחר להליל, וכמשא"ל זכרות עמו הכרית שבבדל ה' כדכתיב: סיוע אחר, וזכר ע"י מלוא מילה לבחי' השראת הכשינה גדולה, כמ"ש ב"ח ח"ל ד' שבראבו כל הדורות וכו' והכדכתיב: ופמלתי עלי גלגל אלוק, וע"ה לא די שלא עיכבו בידו, וימול הוא וכל אנשי ביתו בעצם היום ולא ה' מי שימחה בידו, אלא עוד יתוסף כוחו להמשיך רבים לעבודתו ית', וזכר לא ע"י מלוא המילה, שעד עכשיו ה' לו הסתרה גדולה כדי לנסותו, ובכל חזיונות ורחופים בכל מקום בואו, וע"י המילה זכר להחלואת גדול וה' ניקל לו יותר להמשיך בנ"ל לאמונתו ית', וכמו ליתא במדר' שאלר לבדכם אחר שמלתי עצמי הרבה גרים בלא להדבק בראת ה' כדכתיב: אכל מחלילי, ויחשבו כוחו ע"י מלוא מילה להיפק ממה שחשבו הוא מחלילי.

ובזה יבואר הענין, דלכדכם אצוני לבד גדול ענותנותו לא האמין בעצמו, שיהי' כזה קיום מלואו להמשיך החלואת כ"כ גדול, וע"ה חשש בדרך בעצב וכפי עוצמת הרשעים אנשי דורו, שימנעו מלמול ויתרחקו מחבורתו, ח"ש תאמר משמלתי אינם באים לעזרתי לו, והכדכתיב: לא רבא לגלות לו בפירות

שכל המצות יש בהם תועלת וסיבה להועילנו, כמו שהמשי"כ לטוב לנו כל הימים לחיותנו כביום הזה, ואמר אשר ישמעון את כל החוקים האלה ואמרו רק עם חכם ונבון הבוי בגדול האז, כבר ביאר הכתוב שאפי' החוקים כולם יורו אל כל הבאים שהם צדקמה וצדקמה, ואם יחי' ענין אשר לא יודע לו סיבה ולא יבין תועלת וכו', למד יאמר במאמניו או בעושרו שהוא חכם ונבון וכו', אבל הענין כמו שזכרנו בלא ספק, וזוהי שכל מאוי' מאלו התרי"ג מצות הוא לנתינת דעת למיתי, או להסיר דעת רע, או לנתינת סדר ישר או להסיר עול, או להתלמד במדות טובות או להסיר ממדות רעות וכו', ועיי"ש שהאריך לבאר עממי כל המצות כולם וחילקם לארבעה עשר כללים (תמל"א בחי' מס' המורה מס' ל"א עד ס' מ"ע עיי"ש), ובעצם מצות המילה כתב דאחד מעממי' למעט המושג ולהחליט בה החלום, דעיי' שישפך דמו ויחסר מכסכו מתחילת דריאתו, יחלש בלי ספק וכו', ואח"כ כתב עוד טעם, כי זאת המילה הוא צריח אשר כרת אלע"ה על אמונת יחוד השם, וכן כל מי שימול יכנס בצריח אשרם להאמין היחוד להיות לך לאלקים ולרעד אחריו וכו', ואפשר שזאת הטעם הוא יותר חזק מן הראשון עכ"ל ועיי"ש שהאריך, ואחזק מזה יסגס עוד עממים כמוסוס ועעלמים עד אין חקר בכל המצות כולם כידוע.

והנה חלל אלע"ה לא היה שייך עוד הטעם הפשוט שהוא להחליט בה החלום וכו', וכבר היה בטל יצרו והי' מופשט מכל בחי' החלום, וכמ"ש ז"ל בבב"ר (פר' מ"ו ס"ב) ויהי אדם בן ז"ט שנים צהמולו וגו', והי"ד (קבלת ג') לכל זמן ועת לכל חפץ וגו', זמן הי' לו לאצרכם אימתי שניתנה לו מילה וכו', ואם תאמר הי' לו לימול בן פ"ה שנה או בשנה שדבר עמו בין הצריח וכו', אמר ר"ל קמון אני מעמיד בעולם, מה קמון הוא כ"ז שאחזק מוצלו ומעדרו הוא עושה פירות, כך משגלר דמי משבעלה תאזרו משקשר דמו וכו' עכ"ד במדרש, ומעתה חשב אלע"ה שלא יוכל לכלול דבריו בפני האומה יאמר להם טעם מושגל בקיום מצות

בזה עני' שאלת הטעם, וממילא שאין תשובותיהם סובב עי"ז כלל אמנם שאלת הטעם הי' עי"ז שביארו הצע"ה אם ימול צפרהסיה או צנעם מעטם חששא כני"ל, וכלל חלל עמר ואשכול ושיניהם השיבו לו שיש לו סכנה בדבר, שיהא ממך דם הרבה ולא חוכל לסבול וכו' ועמר ח"ל שיש סכנה מעטם אחר עיי"ש, חלל לא יעלו לו שימנע מלקיים מצות השי"ת מפני הסכנה, כי לדיקים היו כמבואר במד"ר הכ"ל גם לא שאלו עי"ז כלל, חלל עי"ז שאלחו יעלו לו לימול צנעם, כי שמא לא חוכל לסבול ולעמוד בה, ואם יחי' צפרהסיה יתמעט כבוד שמים על ידך ח"ו, ואפשר שיתקלקל עי"ז כל פרי עבודתך שפדחת עד הנה, ואפי' אותן שכבר קרבת לאמונתו יח' שמא יתרחקו ממנו בסיבת זה, ועי"כ טוב יותר שתמול צנעם.

ומבואר השיבו חלל הוא שהי"ך מוכנען האם ועשה לך כל הכוסים האלה והי"ך מן המלכים וכו' וכבר מלומד אחד בנסים ונודאי יגין וייל אותך גם מן הסכנה הזו, ותמול צפרהסיה ואין לך לירא כלום, ואדרבה עי"ז יתוסף כבוד שמים שיראו הכל בה ממנו, ותמשיך אליך עוד הרבה גרים שיעשו כמותך, וכן עשה כעלם ממרד ומל צנעם היום הזה, וא"ל הקצ"ה הוא שעתן לך ענה על המילה, יל לעשותה צדקמה, לפיכך מזה כנגד מזה אני נגלה אליך בחלקו, וזה להבגלות הגדול שהצו"ת ופמלחא שלו נגלה חליו בחלקו, כמ"ש וירא חליו ד' וגו', ותבאר בזה כל הענין ודבריהם של צע"ה ודברי התנחומא ואין סחירה ביניהם.

*

באופן אחר אפ"ל דברי רז"ל בענין הטעם ששאל אלע"ה על המילה, ותשובותיהם של עמר אשכול וממרד חליו, והדקדוקים כבר נפרטו לעיל, ואפשר להסביר ענין השאלה ששאל אלע"ה בעתו של עמר אשכול וממרד, דבדאי לא הייתה שאלתו אם יקיים מצות הצו"ת שיהיה למו"ל, אמנם יתבאר עפ"י"ש הרמב"ם ז"ל בס' המורה (ח"ג פרק ל"א)

ירמ חליו ד' צאלני ממרע וגו', כתב רש"י ז"ל
הוא שנתן לו ענה על המילה, לפיכך נגלה
חליו בחלקו (צ"ר) תמכו המפורשים אך יתכן
ששאל ארבעה ענה אם לקיים מצות כזו"ת,
וכבר ביארנו כזה ועוד לאלקי מילין.

(ב) **ואקחה** פת לחם וסעוד לנכס אחר תעברו וגו',
צ"ר חמא לנכסם אין כחיד כאן, אלא
לנכס מכאן שאין יחסי שולט במלכים, וז"ל דברי
לפי הפשטות ארבעה לא ידע בהם עדיין עכשיו
הם מלכים, ובי' סבור לקיים בהם מצות הכנסת
אורחים, ח"כ למח אחר לנכס ומה כי' כוונתו כזה,
ובגור ארי' בקשה בן יעיש" מסקנת תירוץ דאפשר
שכא ע"ד ריבא ולא ידע מה עכ"ל חמס ל"צ
ללא יתכן בחי' זו לגבי ארבעה, שהיו כל דיבוריו
בכוונה לר"י וצמידה ובמשקל ובודאי שבכוונה נאמרו
דבריו וז"ל הכוונה כזה.

(ג) גם ל"צ אומרו אחר תעברו שאין דרך לומר בן
לפני האורחין, גם מ"ש כי על בן עברתם ל"צ
דאין מן הנימוס לומר לאורחים, שעל עסקי אכילה
ושחי' צאחם אלו. ועיין ברש"י ז"ל מה שפי' ועדיין
לריך ביאור. גם לריך ביאור מה שהשיבו המלכים
חליו לומר בן תעשה כאשר דברת, דאין דרך
האורחים לומר לבד"צ בן תעשה כמו שבטעתה,
ובולל בן תעשה כאשר דברת, דאין תשובה על מה
שציקש מאתם לנכס ולשחוח אלא, וצ"ר דרשו
ז"ל שאמרו אנו אין לפנינו אכילה ושחי', אבל אתה
שים לפניך אכילה ושחי', בן תעשה לעמך כאשר
דברת, וכחצ היפ"ת דעסם הדרשא, דאליב הולל
בן תעשה, וע"כ הכריחו ז"ל דכן כי' כוונת דבריהם,
אבל לא הוציאו זאת צפירוש צפיהם, דא"כ כי'
ידע בהם ארבעה שהם מלכים עכ"ל, חמס
ל"צ דאעפ"כ הו"ל לארבעה לאסוקי ארבעה, דאין
דרך האורחים לומר בן ויש דברים צגו, וז"ל
פשטות הכוונה באמרום בן תעשה.

(ד) **מהרי** שלם סאם קמח סלה וגו' צגמ' צ"מ
(פ"י ח"א) כחיד קמח וכחיד סלה ח"ר יחזק
שחמ"כ עי"י נרע באורחין יותר מן האיש.

המילה, כי ידעו צו שלד זקנתו וגם ללד קדושתו
אין לו לורך לעסם בפשט שכוה כדי להחליט כה
החלוקה, וע"כ כי' דואג שעי' מעשה המילה יהי'
נחשב צענייהם כמחור ויתרחקו ויתבדלו מחבורתו,
ושמח עי"י יתבטל מעבודתו הקדושה של הכנסת
אורחים, וממה שקירב נפשות גרים להכניסם חחה
נפני השכינה.

ואפשר דלסיבה זו הלך לשאול צעמם של ענר
אשכול וממרח, ולא על קיום המצו' שאל אותם,
אבל שאל צעמם אך לקרע טעם מנו' זו אל שכל
האנושי, וחשב ארבעה כי ללד שהם משחי אומה"ע
יהי' דבריהם יותר מקובל על לב האומה"ע, ועי"י
לא יהי' מעשיו מחור ומשוה צפני הכריות, ולא
יפסיד מעבודתו הקדוש צמלות הכנסת אורחים
ולקרע גרים וכו', חמס הם השיבו לו כמבואר
בחנומא, ח"ל ענר בעל מוס אתה רואה לעשותך,
שיחיו קרוביך של המלכים שהרגת, באין והורגין
אותך, ח"ל אשכול אתה זקן אם חמול ילא ממך
דס הרבה, ולא תוכל לסבול ותמות, וכוונת תשובתם
לא כי' למנוע אוחו מלקיים מצות הכריות כי לדיקוב
היו כמבואר בדברי רז"ל, אלא השיבו ע"ד שאלתו,
שציקש מאתם טעם מושכל לקרע העינין אל השכל
צפני האומה"ע, ועי"י אמרו לו כי יהי' הדבר מוצא
צעני האומה"ע בן ללד הסכנה וכן ללד הזקנה,
ולא נמא צתשובתם שיאמרו לארבעה שלא ימול
ח"ע, אלא אמרו שיש צו ללד סכנה, ולדרכו היתה
תשובה זו מעין השאלה וכנ"ל, אבל ממרח השיב
לו בדבר הזה אתה מבקש ענה, הלא הוא אצרך
שהלך מנצחן האש והלךך מן המלכים ועשה לך
כל הנסים וכו' עשה כמחוח, ר"ל דורו טעם מספיק,
והשכל האנושי מחייבת בן, דאחרי שעשה לך השי"ה
כל הנסים האלו אין לך לחוש לסכנה, ומחוייב אתה
לקיים גזירת הכריות, וגם האומה"ע יצונו זאת,
ואין לך לחוש שיחיו מעשיך מחור צענייהם, ולא
תפסיד מעבודתך הקדושה לפרסם אמונתו ית' והתגלות
כבוד שמים בעולם, ולכן נגלה חליו הקצ"ה בחלקו
כאמרו"ל.

פנימיות, ולא הי' מליאות שיח' כוונת לבס אל הכיפור, וע"כ צלחת עשה הי' כוונתם ברור לש"ס, אמנם הא תינה במה שביקש מחמת הצמירה לחוד, היו מתרלים לאח מחמתם בלונם וסופו ברנן, חזל חשש חלשי"ם שחם יתוודעו שריד גם למול כדי להבינם תחת כנפי השכינה, ימנעו מלבוש חללו עוד, מיראחס פן יכריחס גם לה, כמו שהכריחס לבדך על חילתם, וז"ל חלשי"ם חלמי' משמלתי חיינס בלום חלל, דלערא דגופא לא ירעו לקבל ע"ע, והשיב לו הקצ"ב עד עכשיו ב"ח ערלים בלום חלל, מכאן וחילך חיו בכבודי צא ונגלה עילך שח' וירא חליו ד', וע"י שיח' השרחת השכינה שריו חללך, כל אותן שיש בהם חיה צח' ינון קדוש, יבואו מעלמם חילך, וכמו שהמשילו ז"ל לדמיון הכר שנמשך מעלמם ונקפץ להתדבק בצור החצוקה, ומי שאין בו ינון מחלק הקדושה אין לך אורח ותועלת בהם, כי לא יתקרבו על דרך להתייגר בלח"ה.

אור"ם ידוע דרך הלדיוקים שאינם מתמיינס בעלמם, ויראחס לנפשם חמיר שמח יגרום החטא למנוע קיום ההצטחה, וכמו שחמיר"ל וירא יעקב וגו' מכאן שאין הצטחה ללדיוקים, וע"כ חף שבציה הקצ"ב לחלשי"ם שמעכשיו חיו בכבודי צא ונגלה עילך, מימ הי' מתוירא חליו יגרום חטאו ולא יזכר להשרחת השכינה, ומעתה ימנעו האורחים מלבוש חליו אחר שכל עולמו כח"ל, ואפשר דע"כ התחכם חלשי"ם לשלל בעלמם של ענר אשכול וממרח, ולא שח' צריך לעלמם לדפשו', כי הוא הי' מקיים מלות הבויה"ת בכל חופן ואופן, חזל תועלת העלם היתה בשביל האורחים שלא ימנעו ח"ע מלבוש חליו, כי מעתה לא יחשוו שמח יכריחס בעכ"ה למול, דמיוק קלח שאף הוא נחייצן תחלה צדצ, וכמו"כ יעשה גם להם שיתן להם מקום להתייעץ על המילה ולא יכריחס לה, וחלוי יתייעצו חלל ענר אשכול וממרח ויסייעו גם הם חליו לקרצם אל הקדושה, אמנם ענר ואשכול הביצו לו שסכנה יש צדצ, ולפי"ד לא יהי' לו סייעתא על יום לקרצ נפש הגרים, ולכן נגלה חליו הקצ"ב בחלקו של ממרח לבד, או אשכול נגלה חליו בחלקו, ר"ל במקום חלקו

ופרש"י הוא חמר קמח והוא חמרם סלת, ובקשו המפורשים דלדרכה סלת עדיפא ומשובח יותר, גם בדחי לא יתכן צח' זו לבני שרר חמנו ומנו בכונה צבא.

ורבא"ר כל הענין נקדים מ"ד צב"ר ר"פ וירא, חמר ח"ה עד שלא מלתי היו בעובדים והעצנים בלום חלל, חמר לו הקצ"ב עד שלא מלתי היו ב"ח ערלים בלום, עכשיו חיו וצני פמליא שלי נגלים עילך וכו' וכו"ו חיתא צב"ר חו"פ לך, חמר חצברה עד שלא מלתי היו בעובדים ושנים בלום חלל, חמר משמלתי חיינס בלום חלל, ח"ל הקצ"ב עד שלא מלתי היו ב"ח ערלים בלום חלל, עכשיו חיו בכבודי צא ונגלה עילך וירא חליו ד' עכ"ד המדרש, וז"ל מדוע חשש חלשי"ם שח' המילה ימנעו מלבוש חלל, גם ל"ב מה שהשיבו יח' חיו בכבודי צא ונגלה עילך, והלא חשוקתו ורלנו הי' גם לקיים הכנסת אורחים שגדולה מקבלת פני השכינה, ולהבינם גרים תחת כנפי השכינה, ועדיין לא יוסר דלחגו, ובתקומה עומדת דשחא שח' המילה ימנעו מלבוש חלל.

ורחנ"פ צבא בהקדם מ"ד צב"ר (פר' מ"ע ס"ו) לעשות דקרה ומשפט, ר"ע צב"ר יבואר צב סיוון חמר בתחלה דקרה ולצסוף משפט, הא כינר חצברה הי' מקבל את העובדים ושנים, משהיו אכולים ושוחים, ח"ל צרכו וכו' חמר צדק ק"ל עולם שחכלנו משל, חס מקבל עליו וצריך, הי' חכול ושחי וזל, ואם לא וכו' חמר לי' חב מה דעלך, חד קסיע דחמר בעשרה פולרין וכו' וחד עיגול דרפתא צ' פולרין, מן דהוי חמי הכוא עקתא דכו' עקי לי', הי' חמר צדק ק"ל עולם שחכלנו משל, חס"ד לכתחלה דקרה ולצסוף משפט עכ"ד המדרש, ובחצ ה"פ"ח ואעפ"י שצאונם הי' ואפשר יבוצ בלשונו ולבו לא נכון, אמנם לא היו קפידא דלחברם רק שלא יהי' שולחנו מנואל, ודי שיתצדק ד' משי כל חוכליו עכ"ל. אמנם ל"ל דלא כו' לי' למיחס להכי שייכצו בלשונם ולבם צל עמם, דבגדול קדושתו וקדושת הדיבורים שחמר עמם צדק קל עולם וכו' צדיקות ואהבה נפלאה, נחרגשו בהרגשה

כ"ל לחוש להכין, כיון שכל ידעו בנדקת פורונו וצורו הגדיבה, אבל שרר אמונו בורכחה לומר סלת מתחלה, כיון שסבת נשים עיניהם לרב צאורחין, וא"כ אם תאמר קמה תחלה יטערו הצאורחין שחשבת שלא תתן מן היפות, ע"כ תאמר סלת מיד ולא יוכלו לקיים צוה אמור מעט ועשה הרבה, ומכאן שהאשה עיני' לרב צאורחין, דולת טעם זה בודאי כיחה מקיימת מ"ש ז"ל אמור מעט ועשה הרבה.

עוד אפ"ל צאופן אחר עפ"מ"ש ז"ל ברכות (י"ח ע"א) בן זומא ה' אומר, אורח עובד מכו אומר כמה ערות ערה צב"כ צב"כ לפי כמה כביא לפני כמה יין כמה גלוסקאות וכו', אורה רע מכו אומר, מה עורה ערה צב"כ זה, פת אחת אכלתי, חתיכה א' אכלתי כוס א' שתיתי וכו', וע"כ אצ"ע אומר קמה תחלה כדי לקיים אמור מעט ועשה הרבה, ולא חשש שמא יטערו מחמת שיחשדו בו שאינו רואה ליתן מן היפות, לפי שחשבת לאנשים הגונים, ואורה עובד מספר שצב"כ של צב"כ להגדיל טובתו, אבל שרר אמונו חייב להאמר קמה דלמלא לרי עין הם ויאמרו מה עורה ערה צב"כ זה וכו', וא"כ תפסיד מלות המפייסו ששכח מרובה וכפול, ומכאן שהאשה עיניה לרב צאורחין ר"ל שחשבתם לרי עין, ובזה מדויק מ"ש צאורחין לפני פשוטו הו"ל לאורחים והבן.

לבורות כי א"ל לחלקו להיות נסחייט על ידו לקרב גרים, רק ע"י שנגלה אליו ד' ויהי' השרתה השכינה מלוי צדו, מאליו יצאו אליו כל אותן שיש בהם צדו' ניוץ הקדוש כ"ל, ו"ש נגלה אליו בחלקו והבן.

ורחבה מדרך עבודתו של אצ"ע ה' במלות הכנסת אורחים, שע"י שאלו ושתו האורחים אללו הכנים בקרבם אמונת השי"ת ואהבתו, וכו' משעבד את לבנם לעבודתו ית' כמבואר בדברי המדרש ה"ל, וע"כ נשאלו המלאכים אליו, והי' עבור בהם שהם אורחים, אמר להם וקחה פת לחם וסעדו לבכם, צוה רמז להם שע"י עסקי האכילה וסייע בידם לשעבד את לבנם לאמונת השי"ת, ולהצטרף י"ע על יחסי' עד שיב' להם רק לב א' כולו טוב כדוגמת המלאכים, אחר תעבדו אז תלכו לדרככם ולא זולת, כמבואר בדברי המדרש ה"ל שלא יאלו מציתו ערם שצרכו את ד' וכו'ודו באמונתו, כי ע"כ עברתם על עבדכם, שחשבתם כל הסיבות הביאכם לציית עבד זה, ולא על עסקי אכילה ושת', ויאמרו בן חשבה כאשר דברת ודרשו ז"ל צב"כ שכונו צוה לומר, אלו אין לפנינו אכילה ושת', ר"ל שאין אלו לריכים לבחי' זו, שתקרב אותנו לאמונתו ית' ע"י עסקי אכילה ושת', אבל בן חשבה לבני"א שיש לפניכם אכילה ושת', ואצ"ע הבין דבריהם כפשוטן, שיעשה כדצויו ויאכילם תחלה ואח"כ יקרבם לאמונתו ית', ובזה סרו הדקדוקים ה"ל והבן.

ואפ"ל כוונת דברי ח"ל מכאן שהאשה עיני' לרב צאורחין יותר מן הא"ל, עפ"מ"ש לריקים אומרים מעט ועושין הרבה, ואצ"ע ה' ג"כ כוונתו ורצונו ליתן סולת במשונה, אלא שאמר קמה תחלה כדי לקיים אמור מעט ועשה הרבה, והנה אמרו ז"ל במס' צ"ב (ע' ע"ב) א"ר יוחנן כל הנותן פרוטה לפני מתנדב צב"כ צב"כ וכו', והמפייסו בדברים מתנדב צ"כ ברכות וכו', מבואר דהמפייסו ומנחתו על רצונו שגרו כפול מהנותן גרידא וא"כ לבאורה איבא מנרעת צ"כ להם קמה תחלה, דבין כך ובין כך ערם שיתן להם מן היפות יטערו האורחים ויפסידו שגר המפייסו, אמנם אצ"ע לא

וירא אליו ה' וגו' צמד"ר כתוב (תהלים י"ח) ותתן לי מגן ישעך וימניך חסעדי ועמדתך חרבני, ותתן לי מגן ישעך זה אצרכם, וימניך חסעדי צב"כ האש צרעון ובמלאכים וכו', הקשה ה"פ"ה דבפסוק נראה דמ"ש ותתן לי מגן ישעך זה אצרכם, ירמזו על מה שאמר הקב"ה לאצרכם אל תירא אצרכם אנכי מגן לך, וזה ה' אחר מלחמת המלאכים, וכפ"ש ז"ל שם, אחר שנטשה לו גם זה שגר את המלאכים ה' דואג ואומר וכו', וא"כ צ"כ עפ"י דרשנו ז"ל למח הקדים הכתוב את המאחזר שהי' לו להקדים רצון וימניך ואח"כ ותתן לי מגן ישעך.

ואינו מסית דעתו ממנו אפילו לשעב קלה, אז זוכה למדרגה הגדולה שמסוים הפסוק כי מימיני כל אמוט, שהקב"ה עומד תמיד לימינו לעזרו לכל יומוט.

והנה מלת מנן פירושו בכ"מ כל מלחמה, כמ"ש (תהלים ע"ו) שם שצר רשפי קשת מנן וחרב ומלחמה סלה, ופירושו שם שקאי על מפלת סתתב ששצר הקב"ה כל כלי מלחמתו, וחושב גם מנן ציונים שהיו ב"כ כלי מלחמה ועד"ז מנינו בכ"מ, ואפ"ל דברי המדרש עד"ז, ותתן לי מנן ישעך זה אצרכם, דהנה ארבעים תמיד מנעוריו ה' לו מלחמה גדולה עם עמנו ועם כל העולם, שכולם ה' עוצדי ע"י, והולך לחוס נגד זרם והשפעת העולם, וה' לו סיועתא דשמיא לנחם במלחמה, ונחשב לו כאילו הוא עמנו בכותו לחם ונחם את אויביו, וע"ד שפי' ק"ו בישמח משה זלביב (צפ' חיי שרה) הפסוק (תהלים ס"ב) אחת דיבר אלוקים שמים וז' שנעתי כי עוז אלוקים וגל' ה' החסד כי אחת השלם לאיש כמעשבו, כי בכל דבר יש ראש תוך וסוף, ובראש והסוף בכל הוא מהקב"ה, והאדם אין לו רק חלק דק וקלות כמסייע שאין בו ממש, ועד"ז אין מגיע לו שכר מלד בדין, רק ע"ד החסד משלם השי"ת להאדם כאילו הוא ה' עושה כולה, ח"פ וגל' ה' החסד כי אחת השלם לאיש, כמעשבו, דייקא עיי"ש, וזה ה"א כוונת הפסוק ותתן, "לוי" דייקא מנן ישעך, שכן במלחמה מה שנחתי את אויבי ובוחרת ביהש"ר, ה' מנן ישעך ע"י סיועתא דשמיא, אבל נתן הקב"ה להאדם שכרו כאילו הוא עמנו בכותו בנח את המלחמה, מפני שמנעוריו וכל מלחמה גדולה זו, עד שלבסוף הפך את יצרו הרע לטוב ולא ה' לו עוד נטוי לרע כלל, כמו שאמרו חז"ל (ב"ב י"ז ע"א) שלשה לא שלט בזמן יח"ר אלו הן אצרכם וכו', וזה ה' שכרו אחר שלחם כל ימיו מנעוריו, עיי"ז וזה להצטתה כי מימיני כל אמוט, שעמד הקב"ה תמיד לימינו להטילו מכל צד מכשנן האש מרעבון וממלכים, ובזה מחורץ קושיה ביפ"ת מה שהקדים הפסוק לומר ותתן לי מנן ישעך, ולדרכיו לא קאי פסוק זה על מה שאמר לו הקב"ה אנכי מנן לך שנתת לי עז, הגסיונות של רעבון ומלכים, אבל

ויתבאר בהקדם לפרש הפסוק (בזהלים קפיעל ע"י) שויתי ה' לנגדי תמיד כי מימיני כל אמוט, וז"ל הלשון שויתי ה' לנגדי, ומלת נגדי מורה ענ התנגדות ומלחמה, וכמ"ש אשכח לו עזר כנגדו, ודרשו לומר נגדו, לא זכר כנגדו להלחם, וא"ך יולק לומר לנגדו, שהוא נח"י התנגדות ח"י כלפי הכחות"ש בזיכרון, והול"ל שויתי ה' לפני או שויתי ה' לימיני, וכמו שאמר אח"כ כי מימיני כל אמוט, ופירושו בו המפרשים ז"ל שתמיד הוא עומד לימיני לעזרתי לכל אמוט, וכמו"כ הול"ל כאן לשון זה.

אמנם נראה הכוונה בזה, דהנה לכות נצחי' זו, שיעמוד הקב"ה תמיד לימין האדם לעזרו לכל ימוט, לריך לנחם תחלה עם יצרו ולשוצרו, כמו שאמרו חז"ל בטל רעון מפני רעון, וידוע שטבע האדם נוטה תמיד לעיני העו"כ"ש ששם היפוך מדרך האמת, ומתאווה תמיד לדברים ששם נגד רעונו וית"ש, וכל סיבות העולם נוטין להיפוך מדרך התורה והמצוות, וא"ר האדם לערוך מלחמה תמידית עם יצרו, שלא יבא משוחד מתאוותיו, וכמאמר החכם אין לך משוחד יותר ממי שהוא משוחד מתאוותיו ורעויותיו, ומלחמה זו היא מלחמה כבירה וקשה יותר מכל המלחמות שבעולם, וכמו שהביא בספרי"ק חוצה הלצות שאמר חכם א' לאנשי מלחמה כששבו מן המלחמה, שבתם ממלחמה קטנה. כינוי עלימכם למלחמה גדולה, ושאלוהו איזה הוא מלחמה הגדולה, השיב להם מלחמת הרע, שצריך האדם לנחם עמו בתמידות בלי הפסק רגע, והנה מלחמה גדולה כזה, ח"א לאדם שינח אחרת כ"א כסיועתא דשמיא, וכמו שאמרו ז"ל (קידושין י"ג ע"ב) אלמלא הקב"ה עוזרו לא ה' יכול לו, ורק בעזרתו ית"ש יכולין לנח גדול התבצרות ה"א על האדם, ח"פ הפסוק שויתי ה' לנגדי תמיד, ר"ל לדבר זה שהוא לנגדי תמיד, היינו דרך ה"א וטבע האדם וסיבות העולם, שצריך האדם לנחם עמכם בתמידות ולביות כנגדו לכלחם בו, להם המלחמה לריך האדם שיקיים שויתי ה' לנגד עיניו, שיבקש מהבחינה לעזרו ולחמוך ידיו במלחמה כבירה זו, דאלמלא הקב"ה עוזרו אינו יכול לו, ואם האדם עושה מה שזיכורו במלחמה זו,

ענין הקישור לפרשה זו ולמאמרים ז"ל אחת סימן לבנין שכן יושבין ואני אעמוד על גבן.

(ב) במד"ד יורא אלוי ה' וגו' כתיב (תכלים י"ח) ותתן לי מגן ישעך וגו' ועמותך תרביני, מה עוה הרבה הקצ"ה לאצרכם שבי' יושב והשכינה עומדת וכו', ודקדקו במפורשים ז"ל דאין צוה עוה לאצרכם, אדרבה גדולה וכבוד הוא לו, וזו היתה עוה לגבי הכות"ש כביכול שבי' עומד ואצרכם יושב.

(ג) יוקח נא מעט מים וגו' במדרש תנחומא (ס"ד) אחת אמרת לכן "יוקח", אני נותן לבנין מנחה פסח שנא' ויקחו לכם אֵשׁ שֶׁה, אחת אמרת לכן "נא", אני נותן לבנין מנחה פסח אל תאכלו ממנו נא, אחת אמרת "מעט" אני אגדש את שגאיהן מעט מעט שנא' מעט מעט אגדשנו מפניך וכו', עיי"ש שדרשו ז"ל כל חיבה ופעולה שצרכה זו שנאמר באצרכם, שבי' הכל פועל דמיוני על העתיד, ופרע הקצ"ה שכרו מדה כנגד מדה לבנין דורות העתידים, ואלוי לבנין דמיונה מה שאמ"ל בשכר שאמרת, "יוקח" אני נותן לבנין מנחה הפסח יוצן שפיר, דכח מדה כנגד מדה, דגם הפסח מנחתו עיי' לקיחה, שנא' ויקחו לכם אֵשׁ שֶׁה וגו', אמנם מה שאמ"ל אחת אמרת נא אני נותן לבנין מנחה פסח אל תאכלו ממנו נא, ז"ל לכאורח דב' לשונות הללו של נא אינם מפורש אחד וכוונתן משונה דכאן בוי פירושו של נא לשון בקשה, ובמש"ל ככ"מ אין נא חלף לשון בקשה, ולף כהן זיקש אצרכם את שלוחו יוקח נא מעט מים, אבל חיבת נא הנאמר בפסח בוי פירושו שאינו לוי כל זכרו כפירוש"ל שם, ול"ז הקישור דאזנה מסוג אותו לשון כלל, ותו קשה למה הו"ל ז"ל מנחה זו דאל תאכלו ממנו נא מכלליות מנחה הפסח שיש בה הרבה מ"ע ולאזין, וכבר כן נכללין צמה שהזכיר אני נותן לבנין מנחה פסח שנא' ויקחו לכם, וכמו"כ לא הי' לו לפרע לאו זה דאל תאכלו ממנו נא, שגם היא נכללת במנחה הפסח ול"ז.

וב"י ציורא בענין עפ"י דאיתא בזוה"ק פ' ויקרא (דף ו' ע"א) נפלה לא תוסיף קום וגו' בכל איוון זימנין ודע"ה בגלות, כד בוי מעי זמנא היא אחיית

הכוונה כאן על המלחמה שבי' לו עם כוחות הירא ויכוחות העוה"ז שהם כיפוך רגון הש"ת, וכוה ע"כ לחם נגדם בכל כוחו ונאחם צביעתא דשמיא, וזה ב' משורז ומתחלת נעוריו, לזה מקדימו הכתוב תחלה ותתן לי מגן ישעך, ובצדו זה זכר שעמד הקצ"ה לימיו תמיד והלילו מכבשן האש ומרעבון ומלכים כמ"ש מימיו כל אמוט, וא"ש דנאמר על הסדר וזכ"ן.

*

יורא אלוי ה' צאלוי ממנא וכוה יושב פתח האורב וגו', פירש"י ז"ל יושב כתיב, זיקש לעמוד אמר לו הקצ"ה שז ואני אעמוד, ואחת סימן לבנין שעתיד אני להתייבצ בעדת הדיונים וכן יושבין, שנא' (תכלים פ"ב) אלקים נצב בעדת ק"ל, ובמד"ר אי' בסיגנון אחר קצת וז"ל, זיקש לעמוד אמר לו הקצ"ה שז, אחת סימן לבנין מה אחת יושב ושכינה עומדת, כך בנין יושבין ושכינה עומדת על גבן, כשישראל וכנסין לבתי כנסיות וצבתי מדרשות וקורין ק"ש, וכן יושבין לכבודי ואני על גבן שנא' אלקים נצב בעדת קל ע"כ, ובמדרש תנחומא הנדפס מחדש מחמ"א איתא בזו"ל, אי"ל הקצ"ה חייך נצביל שאתה יושב ואני עומד עתידין בנין בני ג' שנים וד' שנים לישב צבתי מדרשות וצבתי כנסיות, ואני עומד עליהן שנא' אלקים נצב בעדת קל, ולכאורח ראווי לבנין מה שצב המדרשים הסמיכו פסוק זה אלקים נצב בעדת קל, לפסוק יורא וגו' ול"ז לבנין הקישור דהנה פסוק זה אמרו אסף הנביא על השופטים הרעים, ששופטים עול ומחזיפים פני הרשעים במשפט, כמו שפירש"י ז"ל אלקים נצב וגו'. לראות אם אחת ישפוטו, ואחם הדיונים עד מתי תשפטו עול ופני הרשעים תשאו סלה וגו', לא ידעו ולא יבינו בחשיכה יתהלכו וגו' וסיוס המזמור קומה אלקים שפטה הארץ כי אחת תתחל בכל הבוים פירש"י אסף הנביא התחיל להפעל שיקום ויכריח אותן הדיונים במקוילקין מישאל כי אחת הוא הותחל הבוים והכל בידך לשפוט עכ"ל, והנאח שכוה תפלה על העתיד צימי הגואל האחרון שאז יכלו שופטים ושווערים רעים מישאל כאמר"ל, אמנם ז"ל מה

והנה חי בגמ' (בבא מטיא דף פ"ז ע"ב) חר"י ח"ר

כל מה שעשה חזרבה למלאכי השבת בעלמנו עשה הקצ"ב לבניו בעלמנו, וכל מה שעשה חזרבה ע"י שליח עשה הקצ"ב לבניו ע"י שליח וכו', יוקח נא מעט מים ע"י שליח וכו', ולדרכינו רמז אלשיך צב, דהנה חיבת נא רומז על גאולה זמנית כמבואר בדברי הילקוט כ"ל, כי ראש אלשיך ברות קדשו שיחי' נורד ובהנה לישראל לגאולה זמנית, כגון בגאולת מלכים וצב"ל, להא חמר יוקח נא ע"י שליח, סבגאולה זו כגומא חביבה נא, בהנה חסדא חסדא מעט, הני אגרש שואלין מעט מעט שנא' מעט מעט אגרשנו מפניך, גם זה ירמז על זמן שלא יחו ישראל עדיין אל השלימות, וכמו"ש רש"י פ' עקב ח"ל מעט מעט אגרשנו והלא חס עושים רמזו של מקום אינם מחזירים מן החיות וכו', אלא שגלו חי' לפניו שעתידין לחטא וכו', ועוד ירמז במלת נא ע"ד שחמז"ל חין נא אלא לשון בקשה כי לכות לגאולה א"א כ"א ע"י בקשות ותחנונים מהביות"ש, ח"ש יוקח נא ע"י שליח ע"י בקשות ותחנונים כשיחי' נורד בדבר יעזור לכם הביות"ש בגאולה זמנית, אבל ח"י ליקח גאולה מעצמם צלי בוראח מן השמים, וכ"ש ע"י מיונים ובופרים שצריך לבדור מה יותר מן הבדור מן הארי, אלא צריך לבקש ע"י חפלות ותחנונים ולפנות אל הגאולה מהביות"ש כמבואר בדברי הילקוט כ"ל דרשה בכתוב אל תחבלי ממנו נא עיי"ש.

ובזה יובן דברי התנחומא כ"ל דבשכר שאמר אלשיך

„נא“ וכו' בניו למות אל תחבלי נא, דהנה אלשיך ראש ובשיג הכסיונות הגדולים, שיחי' בדורינו האחרון עיקרחת דמשיחת בקיום מלכו זו בפרעיות, כגומא בפסוק אל תחבלי ממנו נא, וכמו שרואים בשוכ"ר דרובא דעלמא תחפסין רח"ל בכתפיהם לרשעים, הרואים בגאולה לפני זמנא, וצוקש אלשיך רחמים מהקצ"ב, שישארו עוד ישראל שיקיימו מלכו זו כגומא באל תחבלי ממנו נא, ולא יתפתו אחרי רובא דעלמא לעשות פעולה חנונית אל בגאולה לפני זמנא, אלא יחי' ע"י בקשות רחמים ותחנונים, ח"ש בשכר שאמר חזרבה לבניו יוקח נא, שזה הכין חפלה לדורות

וביא חסדית קמי מלכא, ובשחת בגלותא דא לאו הכי אלא קצ"ב יומד בידה ויוקיס לה ויחפיים בבהד ויחזי לה להיכלי וכו', וע"ד כתיב ביום הכא נאום ה' אקום את סוכת דוד, מאן סוכת דוד דא בחולת ישראל הנופלת וכו', וק"י השמח משה זלשיך בפתיחתו עבית הכא דברי הזוכ"ק כ"ל, וכזה דברו בדברי המדרש לשעבר היחם נושעים ע"י צי"א, במלכים ע"י משא ואכרן ומרים צב"ל ע"י חנני' וכו', אלו כשם ששם אינם חיים וקיימים לנצח, כך גאולתם אינם לנחיות, אבל לעתיד חי אדם נושעים אלא ע"י ובכבודי, כשם שאלו חי וקיס עדי עד ולנח נחיים כך תשועתי וכו', הכ"ד ישראל נשע בה' תשועת עולמים, עכ"ד המדרש, וזה הוא הכעס בעלמנו שלא יחי' גאולה העתידה ע"י צי"א, אלא ע"י הקצ"ב כדי שיחי' תשועת עולמית ונחיות עכ"ל ק"י זלשיך.

ונקדים עוד מ"ד במדרש ילקוט פ' צה (רמז קל"א)
מי פורע לכם ממלכות רביעית, נערונא, ופי' ציית רענ (נערונא פי' צריכים אחס לשמור ולהמתין), וחי' לכם לנחמרת אל תחבלי ממנו נא, לא חבנוני' מהבהבה, פי' ציית רענ (אל תבקשו לאכול אותם מהבבה כלומר שאין לנו כל צורכו כלומר עוד שלא תחמלא סאתם עכ"ל, מבואר שזכות היחודי להנל ממלכות רביעית היינו גלות אדום שאנו נחונים בה בעוב"ר, אינה רק צב"ל נערונא מה שיושגין ומאפין על ישועת הביות"ש מבלי לעשות שום פעולה חנונית אל בגאולה אלא מנחיות ומשמרים על קיום ההבטחה שבצעות אותנו הביות"ש ביום הכא יקום את סוכת דוד הנופלת, ובהה הגאולות הראשונות כגון גאולת מלכים וצב"ל לא היו גאולות שלמות ונחיות כדוע, שבסופית חטא הדור לא היו ראוים עוד אל בגאולה השלימה, אלא שראתה חכמתו יתברך שיש צורך להאלחן של ישראל לגאולה זמנית, ועי"ל חי' ע"י שליח צי"א משה ואהרן וחנני' וכו', דכשם ששם אינם חיים וקיימים לנחך כך גאולתם אינם נחיות, ואף זו היחה ע"י נבואה ורוי"ק, שלא עשו אף תועבה קלה בענין הגאולה כ"א ע"י נבואה בדורס ובוראח מן השמים, אבל גאולה העתידה שיחי' גאולה נחיות, מוכרה להיות ע"י הביות"ש בעלמנו בדברי הזוכ"ק כ"ל.

ז"ל (צ"ל ל"ג) המלפס לשולחן אחרים עולם חשך בעדו, ר"ל שנעשה משוחד לכל אותן שמלפס להנאסה, והשוחד יעור עיני חכמים מלרעות האמת, וזה שרמזו במאמרם ז"ל עולם חשך בעדו ר"ל שנחשך עיני שכלו מלרעות האמת, וכמו"כ אפ"ל מ"ש רז"ל אינו מת מן הזקנה עד שעניו כמות, ר"ל עיני שכלו כמות וגסמית מלרעות האמת, וכמו"ש ז"ל (כתובות ק"ה ע"ג) ושוחד לא חקק וגו' אין לריך לומר שוחד ממון אלא אפילו שוחד דברים נמי אסור, והביאו בגמ' שם שוחדא ממכא אמוראים שנשביל הרגשת טובת הנאה קלה שקיבלו מצעל דין, לא רלו להיות עוד דין דין זה, וכמו"כ אוממר שמואל ומר עוקבא ורב עין וכו' פסילנא לך לדינא ועוד שם בריי ד"ר יוסף שלא נעל מצעל דינו, אלא לפי שרלא הצע"ד ליתן לו חשד א"ע בנגיעה לבעל דינו, ולא רלא להיות עוד דין דין זה עי"ש.

ובזה יתורן קושיה המפרשים ז"ל עה"פ ויסלק דברי דיוקים, וכו' דיוקים מקבלי שוחד הן, אמנם יבואר עפ"י"ד הגמ' ה"ל, שאפשר להיות בחי' שוחד גם אלל דיוקים, וכמו שמצינו אלל האמוראים כק' שזכרו וגשמו מהנאה קלה ואף שלא הגיע לידן כמזוחר בגמ' שם, מכל מקום נחיראו מחשש קריבות הדעת וסילקו א"ע מן הדין, ול"א הכחוז ויסלק דברי דיוקים שלא יעלה על לב האדם לומר, דלא שייך ענין השוחד אלל כל אדם, ולאו כולי עלמא נחשד שעי' נגיעה קלה יחי' משה דעתו לסלק מדרך התורה ודרך האמת, ע"כ העיד הכחוז לומר ויסלק דברי דיוקים, שהשוחד כל שהוא ואפי' לא בא לידו עלול לסלק אף דברי דיוקים, ולריך להרחק מזה כמעטוי קשת, וכל אדם יחשוד א"ע בך וכמו שראינו באמוראים הקדושים שסילקו א"ע מן הדין לחששא ה"ל והבן, אמנם בני שרגיל לקבל שוחד אמר"ל אינו מת מן הזקנה עד שעניו כמות, ר"ל עיני שכלו כהה וגסמית, עד שאפילו במקום שאין לו שום נגיעה לא יראה דרך ישכון אור, ודעותיו העיני שיש לו נגיעה אינו יכול לראות האמת מלד בעצב ולא מלד בעושה, ועכ"ה כמורה במ"ש אינו מת מן הזקנה עד שעניו כמות, שאפילו שיש לו נגיעה עיני שכלו כמות מלרעות

הבאים כנ"ל, וכו' בניו למות אל חלכלו ממנו נח, וזו הצטמח שישארו עוד בישראל כשרים ודיוקים שיקיימו מלוא זו במסורות נפש, וימתינו בעינים לפיות להקב"ה שיקים את סוכת דוד הגופלת.

ובתב ק"ז וזה"ש בתפלה למשה (תהלים ע"ג) וזה"ש מזמור לאסף וגו' דוד אמר ברוכ"ק, כי מזמור זה לריך בשעת אסיפה, שגיג עמן לאסיפת הגליות וכו' עי"ש, ולכאורה צ"ב דברי אסף הי' אחד מעשרה זקנים שכתב דוד ספר תהלים על ידן, כדאי' בגמ' (צ"ב י"ד ע"ב), ואין נרמז בזה אסיפת גליות, ואפ"ל עפ"י"ד דאי' במד"ר ר"פ שמות, ואלה שמות בניי וגו' ראובן שמעון וגו' ע"ש גאולה ישראל נזכרו כאן, ראובן שנה' ראה ראתי את עני עמי וגו', ופוטל והולך שם במדרש כל שמות השבטים שנקראו ע"ש גאולתן שג ישראל, וכן אמר"ל במס' ברכות (דף ז' ע"ב) דמחא גרים עי"ש ועד"ז אפ"ל בקריאה שם אסף, מפני שכל המזמורים שנאמרו על ידו רומזין אל הגאולה העתידה עת אסיפת הגליות ולזה נקרא שמו אסף, וכמו"כ המזמור ה"ל חלקים נבז בעדת קל וגו' אסף הכניא אמרו וירמזו על גאולה העתידה, שאז יעביר הקב"ה שופטים הרעים מישראל, כמשאמר"ל (מגילה י"ז ע"ב) בסידורן של ברכות שבשמי"ע, שאחר שנחקצו הגליות נעשה דין ברשעים וכו' וכתב ואשיבה שופטין כצדאשונה, ועי"ז סובב והולך כל המזמור ה"ל וכמו שפירשו זו המפרשים ז"ל.

ובדרך אגב נראה לפרש מ"ש הכחוז לא ידעו ולא יציגו בחשיכה יתהלכו, ולכאורה צ"ב הכפל שכבר אמר לא ידעו ולא יציגו, ולמה כפל לומר בחשיכה יתהלכו ומהו הכוונה בזה, ויבואר בהקדם משאמר"ל במשנה סוף פאה כל דין שלוקח שוחד ומטה את הדין אינו מת מן הזקנה עד שעניו כמות וכו', והקצו המפורשים ז"ל דברי עיניו רואים כמה דיינים שלוקחים שוחד ואינם נעשים סומים לעת זקנתם, וצדק יתקן חורן דעיניו כמות הכוונה על עין הנשמה בעוב"ב אח"ד ז"ל, אלל צעיני יפלא דברי צפירות אמר"ל אינו מת מן הזקנה, ועכ"ה קאי על עיני הבור צערי"ז בעוד שהוא חי, אמנם נראה עפ"י"ה שפירשתי מאמרם

פועל דמיוני לדורות האחרונים שיקומו מעמם מן הגלות וע"י שלוחי צר ודם, וביינו ישועה זמניות, עד שיבי' עת קץ לגאולה נלאות, ח"ל הקצ"ב שצ וכו' ואחרי סימן לבנין זכו' שלא יקומו בחולת ישראל מעמם בגאולה האחרונה, רק אקים דייקא את סוכת דוד הנופלת.

עוד חפ"ל בקש לעמוד וכו' עפ"י שחמ"ל (צרכות ו' ע"ב) אין עמידה אלא חפילה שח" וישמור פתח ויפיל, דכשאלה חפ"ל לפניו גודל שפלות דורות האחרונים רחב להתפלל חפלות כאלו המכריחין למחר בחי' הגאולה, כמו שמנינו בחפלת ר' חייא וצניו (צ"מ פ"ב ע"ב), אמנם גם זה ככלל שבצדק שלא ירחיקו את הקץ וכפירש"י (כחצות ק"י) שלא ירבו בהתנוונים על כך יותר מדאי, ובאחרי שח"ל חפלות כאלו המכריחין בחי' הגאולה כגון ר' חייא וצניו, (עיין ויואל משה מאמר ח' סימן כ"ט), ח"פ בקש לעמוד ביינו להתפלל על דורות האחרונים ולעשות בחפלות הכרה על הגאולה, ח"ל הקצ"ב שצ שלא חפלה חפלות כאלו, שגם זה ככלל שבצדק של דחיקת הקץ, ואם תאמר איך יוכלו ישראל לעמוד בגדול הנסיונות כללו ואיך ישארו עוד שארית מישאל שיבי' דבוקים בהקצ"ב וממחניים על ישועה יח"ש, ח"ל הקצ"ב ואני אעמוד, ח"ל שבהצטית אותו הקצ"ב שישמור את עמו ישראל בהשגחה מיוחדת וישארו ישראל שארית אשר לא יכרעו לצל ולח' יתפסו לזרם המניות וכפירה, וימנעו מליקח חלק בדחיקת הקץ שהיה נגד ראונו יח"ש, אלא יקיימו וכו' לכם למשמרת נערוחא וימחיו על ישועה השי"ת, ח"פ שצ ואני אעמוד, ואחרי סימן לבנין וכו' שיבי' פועל דמיוני צדק שלא ירחיקו את הקץ ולא ירצו לבקש שררה ושלטנות ליקח ממשלה לעמם ובזכות זה יקצו את הגאולה, ובחמ"ל (סנהדרין ז"ח ע"א) אין צד דוד צד עד שיכלו גמי הרוח מישאל שחמ"ל וכו' (פני' ג') ובאחרי צדקך עם עני ודל וחשו צדס כ', ורחיק לידע ולהאמין שאין לנו על מי להשען רק על אצניו שבשמים, ואין אנו יכולין לעשות כלום בלעדו יח"ש, ועליו לביות צעורה ופלות רוח ולהמתין על ישועתו יח"ש, וזהו הדרך היחיד לזכות אל הגאולה.

האמת, ח"פ הפסוק לא ידעו ולא יבינו בהשגחה יתכללו שקאי על הדיונים הרעים שלוקחים שוחד, כמו שאמר לעיל עד מתי תשפטנו עול ופני רשעים תשאו סלה, וע"כ נעשים שחשך עמי שכלם ח"פ בהשגחה יתכללו וכן, ואומרו יתכללו שבוט לשון תפגעל ע"י האחרים, דלכאורה ח"ל בהשגחה הלבן, ואפ"ל עפ"י דברי החמ"ל ח"ל בגמרא (מכות י' ע"ב) צדק שח"ל רוח לילך מוליכין אותו, דלא קאמר שמוליך אותו הקצ"ב, אלא מוליכין אותו, דמכל מחשבה דיבור ומעשה האדם, כה"כ הוא צורה לו מאלף לפי עניו, אם לעזב אם לרע, וע"כ אמר צדק שח"ל רוח לילך מוליכין אותו, ח"ל אותו המלאכים הנצבים מאותו רגון ומחשבה אשר צו וכו' עכ"ל ח"ל ח"פ בהשגחה יתכללו דייקא, ח"ל שם מתפעלים ויתכללו ע"י אותו המלאכים הרעים שגברו ע"י קבלת שוחד, והם מממין עיני האדם עד שאינו רואה ואינו יודע להשיג את האמת צדק עיני ע"י שעיניו כהות כח"ל.

בהודו לענינו שזה החומר רומח לע"ל, שיעביר הקצ"ב שופטים הרעים מישאל, והקצ"ב בעמנו יכו' שופט את ישראל, כמו שמסיים הפסוק קומה אלקים שפטה הארץ כי אתה תנחל כל הגוים, שזה יכו' לע"ל, וכמו שפי' הישמח משה זל"ה בחפלה למשה ולעמיתו יכו' הכל תחת יד הקצ"ב לצדו, וכל העולם יכו' צדחי ארץ ישראל, ובינו קומה דייקא כי אתה תנחל, ח"ל כי כל העולם יכו' צדחי נחלה זו ירושלים עכ"ל, וכזה איתא בזהר חדש בתקונים: בפסוק וירא אליו כ', אמר ר' שמעון מאי וירא אליו, אלא קצ"ב כגוונא דאחיו לאדם קדמאח דור דור ופרנסיו דור דור ומנהיגיו, הכי אחיו לי לאברהם, ואמר צדחי דרס יכון לדוקים וצדחי. דרס ציונים וצדחי דרס רשעים עכ"ל, וראה והשיג ח"פ גם את שפלות המלך של דור האחרון הזה, וע"כ רחב להכין כח הולם בעצורנו והתפלל אל הקצ"ב על ישועה זמנית עכ"פ, עד שיעלה הרגון מלפניו יח"ש להביא גאולה שלימה, ובחי' גאולה זו נקרא קומה מעמם ע"י שלוחי צר ודם כמו שבי' בגאולות הקודמים כמבואר בזה"ק פ' ויקרא ח"ל, ואפשר שזה הכוונה באמרם ח"ל בקש לעמוד, ח"ל לעמוד מעמם ולעשות

ושאל בשלומו, דקדקו המפרשים ז"ל דמהיכן מוכח שבי' ציוס ג' למילתו, וכן הקשה הרמ"ם ז"ל דמסמיכות הפרשה לא משתמע אלא ציוס המילה עצמו, וממיל' דציוס השלישי למילתו נגלה אליו ה', ותיזן דמי' מסתברא דלא אחא למישאל בשלומו אלא ציוס היותו קש' למילה, שכוה' היום כג' כדכתיב ויחי ציוס השלישי בציוסם כו' וי' וי' א' כד תקיפו להן כניסיון, אמנם הקשה כוה' ז"ל דגמ' (שבת קל"ד) משמע בפירוש, כי יוס' א' וי' מסוכן יותר מיוס' ג' ודילמא ציוס השני צא לבקרו, וכן הקשה באוה"ק.

(ב) **באלני** ממרח פרחי'ל הוא שנתן לו ענה על המילה לפיכך נגלה אליו בחלקו, כבר הבאנו לעיל קושית בעלי החסם' ז"ל, דאיך יתכן ששאל אה"ע' ענה על מלות מילה שזכו בציוסם, ותיזלו החסם' ג' אופנים, אמנם יקשה על תירוטם מדברי המדרש תנחומא עיין בדבריו לעיל ועוד לאלקי מלין.

(ג) **עו"ק** ממ"ש רש"י ז"ל צי' לך עה"פ וחס' בעלי צרית אצרכם, שהשיאו לו ענה על המילה, מבוחר דכולם יעשוהו למול א"ע במלות הציוס"ם, וכאן כחצ' רש"י ז"ל שאך ממרח לבדו יעשו למול, ולא ענר ואשכול, ולפיכך נגלה אליו הקצ"ה בחלקו של ממרח, וכוה' סתירה לכאורה.

ויתבאר הענין עפ"י המד' סו"פ לך, (הובא לעיל) בעלם היום הוה יומול אצרכם וכו', איך אצא צר כהנא הרגיש ונלענר כדי שיכפול לו הקצ"ה שכוה' איך לוי מל אצרכם אין כתוב כאן אלא נמול, צדק את עצמו ומאל' עצמו נמול וכו', עכ"ד המדרש, וכבר הבאנו לעיל דמדברי ר"ל מוכח, שכל אה"ע' א"ע' צפועל וברגיש ונלענר כדברי ר"ל צר כהנא, וכן נראה ממה שדרשו ז"ל שצא הקצ"ה אליו לבקר את החולה, ואלולי שבי' נמול מן השמים לא הי' זו שום חולה, וכן כחצ' רש"י ז"ל צי' חיי עה"פ שים נא ידך תחת ירכי, שהמילה היחה מלפני ראשונה וצאה לו עיי' לער ויחיה חציצת עליו וכו', מבוחר שעי' לער צאה לו כדברי ר"ל צר כהנא, וצאמח אף לפי' ר"ל צר כהנא שכל א"ע' צפועל, אלאמ' הי' רצונו של אה"ע' להסיר מעליו לער החולה, הי' כבוהו

הגאולה מחי יכו', ונאמן עלינו הציוס"ם שפועל הכל לעובת ישראל אה"ע' שאין אנו מצויים דרכו ית"ש.

ובזה יובן דברי המדרש, מה עוה' הרבה הקצ"ה לאצרכם שבי' יושב ושכנייה עומדת, ר"ל דבהתגלות הוה הראה לו הקצ"ה עד סוף כל הדורות כמבואר לעיל בדברי הזוכר חדש, וראה את דור האחרון הזה, וכשיג' שאין דרך אחר לזכות לגאולה רק עיי' עוה' ושפלות רוח, ועיי' הרבה ענותנותו, ופעל בזה להשפיע מדת הענוה לדורות האחרונים, שילכו גם כהם בדרך הענוה שלא לבקש שררה ושולטנות, כמ"ס ושארתי בישראל עם עני ודל וחסו בשם ה', ולא לעשות פעולות גשמיות צדדים לכייע אל הגאולה חיי, דהם מרחק עוד קצ' הגאולה חיי, רק לחסות בשם ה', וא"ש דברי המדרשים הי"ל (בקשו"א א') מה שהסמיכו את הפסוק אלקים נאצ' בעדת קל לפרשה זו וירא אליו ה' וגו', שזה הפסוק וכל הממור מדבר מדור האחרון עיקרית דמישאל, ועל אותו הזמן הראה לו הקצ"ה לאה"ע' סימן זה שכוה' יושב והקצ"ה עומד כנ"ל, וכמ"ס לפי' המדרש הי"ל שרומם על מה שישראל נכנסין לבתי כנסיות ולבתי מדרשות וכו' אפ"ל הכוונה שרומם הקצ"ה לאה"ע' שזו יכו' הדרך היחידי לישראל דבור האחרון להצדקת בחפלה ותחנונים לפני ית"ש שזכר במהרה לשיעור שלימה, ולא חיי לעשות איה פועל אוה"ע' ושמרנו, ולפי' המדרש תנחומא ירמוח על תיזוקת של בית רבן, ר"ל שזכותם יגרום לבוא את הגאולה, במה שכן יושבין וקורין ובצות הכל פיוח שאין בו חטא, ועמוד הקצ"ה לימוינו לשמור שארית פליעת עמו ישראל, וגזכה להיות דבוק בו ית"ש בדרך התוה"ק ולהיות בענוה ובשפלות רוח, בדרך שהכין אה"ע' בשביל דורות הבאים, ובצות זה זכר במהרה לראות ביצועת כל ישראל ושמחתן ובהתגלות כבוד שמים עלינו במהרה ציינו אמן.

*

וירא אליו ה' באלו ממרח וכוה' יושב פתח באוהל כחוס היום, פירש"ל לבקר את החולה, איך חמא צר חנינא יוס' שלישי למילתו הי', וצא הקצ"ה

כן כי ראונו של ארעיה, אלא כי שמח ביומיו המאור, וכל כמה שיתארכו היסורים היו חציבין עליו יותר, אלא שאמרנו כי צריך (פר' יוא"ל ע"ז) לעולם אין הקב"ה מניח את הלידיקס בצרה ג' ימים, וכן למדו ליוסף ליומה למדכו ולדוד, וכן הוא אומר (הושע ו') יחיינו מיומנים ציוס בשלישי יקומנו וגו', ע"כ דברי המדרש, ומעשה אפשר דע"כ צה הקב"ה לבקרו ציוס השלישי דוקא, לא לפניו משום ראונו של ארעיה, ולא לאחריו דלעולם אין הקב"ה מניח את הלידיקס בצרה ג' ימים, ומתוך קושיה המפרשים הבי"ל וכן.

*

והוא יושב פתח האוהל כחוס היום ולי"ד אומר כחוס צנף הדמיון, ומכו כוונת הדמיון, והרי כי' החוס בפועל ממש ויואל מגדל העצב, כאמרנו' הוליה הקב"ה חמה מנחיקה.

(ב) **במד"ר** פתח האוהל, פתח עוז פתחת לעזבים ושבים וכו', שאלוהי את לא צרחת שמים וארץ, שנא' וימתחם כאהל לשבת, שאלוהי את לא צרחת גלגל חמה שנא' לשמש שם אוהל בדם וכו', כחוס היום לכשיצא אותו היום שכתוב צו כי הנה היום צוער בחור עב"ד המדרש ולי"ב הקישר ומה ענינם להזכירם בפרשה זו דוקא.

(ג) **במד"ר** כי על כן עזרתם על עזבתם, מיום צרחת הקב"ה את עולמו בייחוס מזומנים לבא אליו ע"כ ולי"ב.

ויתבאר הענין בהקדס מ"ד צנף (גדרים דף ה' ע"ב) אמר ר"ל אין גיהנם לעוה"ב, אלא הקב"ה מוליד חמה מנחיקה, לדיקוס מתרפאין בה, ורשעים נידונים בה וכו', הרשעים נידונים בה שנא' (מלאכי ג') הנה יום בא צוער בחור ולהט אוחס היום הבא, ע"כ, ונקדים עוד מ"ש רש"י ז"ל ע"כ ואזכורנו כלל השמש בצבורתו (שופטים ה'), לעיל יחי' אור החמה שצנחים כאור שצנת הימים, שהוא על אחת שלש מאות וארבעים ושלוש במספר מ"ע שציעות עכ"ל, מנצור דלע"ל יחי' אור השמש מופלגת בחוקפה, פי כמה מבת"ש של עכשיו, ויחי' שצנחיים מאור שצנת

לפעול זאת, דברי אמרו ז"ל (צ"ב ע"ז ע"ב) מרגליות היתה תלוי' בראשו של ארעיה, וכל חולה הרואה אותו מיד מתרפא, ואם אחרים מתרפאו על ידו וצרכותו הוא עצמו לא כש"כ, גם הרי אמרנו' לדיק גורז והקב"ה מקיים שנאמר ותגור אומר ויקם לך, ובכוננת מסכים אל ראונו הלידיקס ע"ד מן מושל בי לדיק, וא"כ כי' יכול ארעיה להסיר מעליו צנף החולי.

ובזה אפשר לתקן קושיה צנח"ת ז"ל, ואפשר דמה ששאל ארעיה עלה לעור אשכול וממרח דבר המילה, היתה ספיקו עד"ז, דהנה לא נטעה ארעיה אלא על גוף מנות המילה או כר"א צר כהנא סימול ח"ע בפועל, או כדברי לוי כ"ל, אבל שיחי' קיום המאור ע"י צנף וחולי ע"ז לא נטעה להדיא, ועל זה שאל עלה מעור ואשכול וממרח, אם יקבל על עצמו צנף החולי, או יסירנה מעליו ע"י סגולת המרגליות, גם כי' צנח קדושתו להרפא ממנו חיוב באופן שלא ינטער כ"ל, ועוד השיבו צנף מוס רואה אתה לעשוק, שיכו קרוביך של המלכים שברג, באין והורגין אותך, ואין אתה יכול לברוח מהם, ואשכול השיבו אתה זקן ויאל ממך דם הרבה ולא תוכל לסבול ותמות, וע"כ יעצובו שלא יקבל עליו צנף החולי, אלא יעשה פעולה להסירה מעליו, דאם יחי' ע"י חולי יכנים ח"ע לסכנה מפני קרוביך של המלכים, או לא שאל ממנו דם הרבה, אבל ממרח השיב לו הלא הוא שהליך מכבדן האש והליך מן המלכים וכו', ואין לך לחוש על הסכנה, וע"כ תקיים המאור בשלימותו, ולא תחוש על הכער, כי תפוס צנף אגרא וחציבה המאור עפי, וכמו בשאר הסיונות שאלו לו ע"י צנף וקידלם עליו בשמחה, וכמ"ש ז"ל (שבת פ"ח ע"ב) עושין מאהבה ושמחין ביסורין, עליהם הכתוב אומר ואזכריו כללית השמש בצבורתו, וכן עשה ארעיה וכדברי ר"א צר כהנא שברגיש ונטער וכפיל לו הקב"ה שכרו, אלא על עטם המילה הסכימו כולם ויעצבו למול במנות הצויות, וא"ש מ"ש רש"י ז"ל לעיל פי' לך שהשיאו לו עלה על המילה (ומתוך קשיה ג').

והנה חילו כי' נגלה חלו הקב"ה ציוס הראשון או ציוס השני כי' מתרפא מיד מצנף החולי, ולא

לשנות טבע הכריאה גם צלי תנאי וכל אשר חפץ בהם עשה, אמנם אחר צריאת העולם אין רצונו ית' לעשות שינוי בחקי הטבע אשר באמצעה בהם בששת ימי הכריאה, ע"כ צראו הקב"ה מתחלה ע"ד כן, וקבע בטבעו תנאי שיבקע לישראל בלאתם ממזרים, ועד"ז בשאר נסים אלו חיד ז"ל.

ועוד כתב הרמב"ם ז"ל בס' הזכר (פכ"ח) והעתיק מקצת לשונו בהנחן לענינו ז"ל, אמר ירמיה' ע"ה נותן שמש לאור יומם, חקת ירח וכוכבים לאור לילה, אם ימושו החקים האלה מלפני נאום ה' גם ארע ישראל ויבטחו מהיות גוי, כדר גילה שהם אשפ"י שבוי נצראים וכו' לא ימוש וכו' וכבר זכר ג"כ שלמה, שאלו מעשי הקל ר"ל העולם ומה שבו, עומדים על טבעם לנצח, ואמר כי כל אשר יעשה האלקים הוא יכו' לעולם עליו אין להוסיף וממנו אין לגרוע וכו', כי הדבר אשר ישתכח אמנם ישמח מפני חסדו שיש בו ויושלם אז, או תוספת בו אין לזרז אלו ותחסר החוספת הכול, אמנם פעולות השם יתעלה אחר שהם בתכלית השלימות, ואי אפשר החוספת בהם ולא החסרון מהם, אי"כ הם יעמדו כפי מה שהם בהכרח, שא"א המלא בהם מבור לשנויים עכ"ל.

ובזה יובן הענין, דאילו ה' החמיר בצרחת בחום הרגיל שהוא משמש טבעו צעור"ז, אי"כ כשיבוי רצונו ית' להגביר כוחו אלל אשפ"י, יבוי הצורך להוסיף אורח ולחדש בצורתה, ואין הקב"ה חפץ בצעמות הכרואים, וכל אשר יעשה אלקים עליו אין להוסיף שכבר נצראו בתכלית השלימות, ולא יאוויר בהם חסרון עד שיבא הצורך להוסיף או לתקן, וכבר אמר ירמיה' על חקת השמש והירח שלא ימוש לעולם, וע"כ צראו הצו"ת מתחילתו בחום החזק, ומפני שאין העולם יכול לעמוד בו, צרא לו נחתק וצריכה של מים כמבואר במדרש ה"ל, וכשיבוי רצונו להגביר כוחו מולאו מנרתיקו, נמלא שאין כאן שינוי בטבע הכריאה, שכן צרחת מתחלה להיות משמש צ"י פנים כפי שיהי' רצונו ית', ואפשר דמה שלא נשרפו הרשעים כשהוליו הקב"ה חמה מנרתיקו צומו אצרכם, ויבן שכחו וחסרו של אשפ"י עמד לנגדו והבין צדדי שלא

הימים, ולכאורה ה"ז נראה כהשתנות טבע הכריאה, אמנם ל"ק דמבואר בדברי ח"ל דלעיל ישחנו כמ"כ הרבה דברים אצל ביותר קשה מה שגם אלל אשפ"י הוליו הקב"ה חמה מנרתיקו כדומא דלעיל, והרי אין הקב"ה חפץ בצעמות סדרי הכריאה אשר באמצעה בהם מששת ימי צרואות כמבואר דרז"ל, גם איך לא נשרפו הרשעים כשהוליו הקב"ה חמה מנרתיקו לאשפ"י, כמו שיהי' לעיל כשיוליו הקב"ה מנרתיקה וכן קשה היפ"ת ז"ל.

ויבן עפ"ימ"ד צב"ר (פ"י ס"ט) בגלגל חמה יש לו נחתק, שנא' לשמש שם אוכל בהם, וצריכה של מים לפניו, בשעה שהוא יולא הקב"ה ממים כמו צמים שלא ילא וישרוף את העולם, אצל לעיל הקב"ה מערטלו מנרתיקו, ומלכט בו את הרשעים וכו', ופי' היפ"ת יש לו נחתק בתוך חיק אחר, דכתיב לשמש שם אוכל בהם, דמשמע ששם לו צמים אוכל וכסוי וכו' וליכא למוימא שגלגל הוא האוכל, דאוכל משמע כסוי ותוק גדול, מלבד אותו הגלגל שהוא קבוע בו, ותמיד מונח בתוך ומתוך החיק האור יולא וכו', וכו' זה החיק כדי שלא ילכט העולם צרוב חומו עם כויתו בגלגל השני, ועוד ל"ק להחיש חומו צריכה המים כשהוא יולא לאחור לעולם, שולא זה ה' עדין שורק, ולעמוד לבוא הקב"ה מערטלו כלו, שולפו מנרתיקו כדי ללכט הרשעים וכו', והא דבני אצרכם שהוליו הקב"ה חמה מנרתיקה, יתפרט לפ"ד הנ"ל כפשוטו עכ"ד היפ"ת.

ולכאורה ראוי להבין למד צרא הצו"ת טבע השמש, שיהי' חזק כ"כ לשרוף כל העולם, והוצרך להעמידו בנחתק ולהחיש כמו צריכה של מים, ומדוע לא צראו ית"ש צחמו וצחקפו שהוא מאיר לארץ ולדרים כל ימות עולם, וכשיבוי רצון הצו"ת להגביר חום השמש כמו אלל אשפ"י, היכולת צידו ית' להוסיף על חומו וגבורתו, ומדוע התועלת בהצראו כ"כ חזק, כיון שצנא"ה ממים כוחו ומכסה חומו צנרתיקו, אכן יתבאר עפ"ימ"ש הרמב"ם ז"ל (בס' המורה ח"ב פכ"ט) על משאח"ל וישצ הים לאיתו, תנאי התנה הקב"ה עם הים שיקרע לפניו ישראל, ולכאורה למד הוצרך הצו"ת לכתות תנאי עם הים, והיכולת צידו ית'

לאוכלי הבן עכ"ד במכילתא, ואפשר שטענה המלאכים
 כי עדין חנה הודך על השמים, כי יושבי הארץ
 לרוב ערדוהיכם על המח' ועל הכלכלה ושאר זרעי
 גופניהם לא יוכלו. לעסוק בה, ויחי' החורב מונח
 אלם בקרן זוית, באין דורש ומבקש אותה, משא"כ
 מלכ"ש יושבי השמים אין להם כל מניעות ופגיוס
 אל החורב, חמם בעלה טענותיהם בזכות אלה"ה,
 דאמר ז"ל בבב"ר בשבר ואקחה פת לחם הבני ממעיר
 לכם לחם מן השמים, נמא' שעל ידו זכו ישראל לקבל
 הבן, ועי"ז יחי' החורב נכלת בגופן כדאיחא במכילתא
 כ"ל, נמא' בעלה טענה המלאכים, (עיין דבריו פ'
 בשלח דדרושים לשוברים) שזו כי תקנה לכל הדורות
 שתקיים החורב בידם ע"י אותו הדור שהיו אוכלי הבן
 עי"ש הסבר נכון בזה, עכ"פ ע"י שנתארחו המלאכים
 אל הצרכים בעלה טענה לקבלת החורב, וא"ש דברי
 המדרש שא"ל הקב"ה למלכ"ש לא זכו שאתחתם בחור
 ביתו ואכלתם אלו, ומשם זכו ישראל להיות אוכלי
 הבן, ויוכלו לקבל ולקיימה, וכזה אם לא בירתי
 יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתו, דתנאי התנה
 הקב"ה במעשה בראשית אם יקבלו ישראל את החורב
 מועד ואם לאו יחזרו לתבו וצבו, וע"י שנתארחו
 המלאכים אל אלה"ה משם זכו ישראל לקבלת החורב,
 דבזה נלח משרע"ה טענה המלאכים וא"ש דברי
 המדרש ח"ר יהושע מיוס שצרחתי את עולמי הייתם
 מזומנים לצוא אלל, דזהו סיבה שיתקיים העולם ע"י
 קבלת החורב.

ובזה יבואר דברי המדרש ותתן לי מגן ישעך זה
 הצרכים, כי החורב נקרא מגן, דמא' בעידנא
 דעסיק מגינה ומללה, וחורב בן בעידנא דעסיק ב'
 ובין בעידנא דלא עסיק ב' מגינה וכו', ח"ש ותתן
 לי מגן ישעך זה הצרכים, שנתן הקב"ה החורב שהוא
 מגן ישעך בזכות הצרכים, דזכותו נלח משרע"ה
 למלאכים כ"ל, וזה שדרשו ז"ל אלה תולדות שמים
 וארץ בהצרכים בזכות הצרכים, דזכות הצרכים קבלו
 ישראל את החורב, וזכות קבלת החורב נצרכו
 ותקיימו שמים וארץ, וא"ש דבצריחה היתה זכות
 הצרכים.

*

ישרוף את העולם בחורב, ויש לרמוז צמ"ש וכו' ויש
 פתח האוכל, ר"ל אוכל השמש, כמשא"כ לשמש
 שם אוכל בכם, שהוא מגין. בעדו שלא ישרוף את
 העולם בחורב, כמ"כ הצרכים אע"כ עשה פעולה זו,
 ח"ש בחוס היום בב"כ בדמיון, שלא כי אלא בדמיון
 השמש דלעתיד, ואלה"ה החליש כחו קצת שלא
 ישרוף העולם כולו.

ובזה חפ"ל דברי המדרש כ"ל וכו' ויש פתח האוכל
 וכו' שאלו את לא צרחתי בגלל חמה שנאמר
 לשמש שם אוכל בכם, ר"ל שלא כי נצרה השמש בחוס
 החזק, ולא כי' נרץ לאוכל שהוא הכרח, אלא בשביל
 הצרכים, שהי' עתיד הקב"ה להוית חמה מנרתיקה
 שלא להטריחו באחרים, וכדי שלא יחי' נחשד בהשנות
 בצריחה, צרחו הקב"ה מתחלה באוכל ונרתק כ"ל,
 וזה יוכן ג"כ דברי המדרש כ"ל כי על כן עברתם
 על עבדכם, מיום שצרה הקב"ה את העולם הייתם
 מזומנים לצוא אלל, שמתחלה בשעת צריחה העולם,
 הכין הבו"ת כח צריחה השמש ע"ד כן, שיוית הקב"ה
 חמה מנרתיקה בימי הצרכים, כדי שיצוה המלאכים
 אליו ויבין.

*

באופן אחר חפ"ל דקדוקים כ"ל בהקדם מה דאיחא
 במדרש. כשעלה משה רבינו למרום לקבל את
 החורב, בקשו מלכ"ש לרחפו, נר הקב"ה קלסתר פניו
 דומה לשל הצרכים, וא"ל אי אחם מתביישין סימנו,
 לא זכו שאתחתם אלו ואכלתם בחור ביתו וכו' וא"כ
 וכי בשביל לגימה זו שאכלו אלו פעם אח', בעלה
 טענה מלקבל את החורב, ומה טענה יש בזה.

ויתבאר הענין בהקדם מ"ד במכילתא פ' בשלח,
 לא הביאן הקב"ה דרך פשוטה לארץ ישראל אלא
 דרך המדבר, אמר הקב"ה אם אני מציא עכשיו ישראל
 לארץ, מיד מחזיקים איש בשדו וחדס בחרמו וכן
 בעלים מן החורב, אלא חקיקם מ' שנה במדבר, שיהיו
 אוכלין מן ושותין מי צר והחורב נכלת בגופן,
 מכאן כי ר"ש אומר לא ניתנה תורה לדרוש אלא

אברהם אבינו שכל חולת הרואה אותו מיד מתרפא, ובשעה שמתפטר אברהם אבינו מן העולם חללה הקב"ה בגלגל חמה, ובקשו החושים ור"ת ור"ת ור"ת אברהם אחי לא ה' חולי בעולם כדאמרינן במס' זימ' (דף פ"א), ותרלו דמיתין למימר דכבד דחולה של מכה חייירי עכ"ל, וכדא' המדרש"א ז"ל ויש מקשים צדא לפי הכתירון של תתום' דכבד בחולי של מכה חייירי, למד לא ה' אברהם מתרפא בזמן עוב זה כשחלה מן המילה, ובעל אמרי נועם חירן דמילה הוי כחולש צידי שמים וכו' עכ"ל והוא דחוק, וגרסא דאש"ג דניתן רשות לאדם להתרפאות, ממדת תמימות לבקש רחמי שמים עכ"ל המדרש"א ז"ל, ובתפארת יונתן חירן דמא שאש"ג לא מתרפא בעלמו ע"י המרגליות עובד מפני שאין חבוב מחיר עלמו מצית האסורים, חלל גם זה ל"ב דכא תיגה אס ה' אש"ג בעלמו המתרפא, ויתכן לומר אין חבוב מחיר עלמו, חלל הרי בגולה זו ה' במרגליות עובד שהיתה תלויה בצוארו של אברהם אבינו, א"כ מדוע לא ה' יכול גם הוא להתרפאות על ידו.

אמנם נ"ל דקושיא מעיקרא ליתא, דמאן יימר לן שקיבל אש"ג המרגליות עובד הוא מיד כשנולד, ועכ"כ ל"ל שזכה לאז ע"י מעשיו הטובים, ואפשר שקיבל המחנה הללו כשזכה לשלימות נפשו ואחר שהשלים כל חיבוריו, דהיינו אחר ששל אש"ג ואמר לו הקב"ה התבאך לפני וכו' תמים, אז זכה שמתן לו מתנה גדולה זו, חלל שה' רצון הצוית"ש ששקבלו יכ"י בשמחה ושלמות הכפש, וע"כ שלח אליו מלאך רפאל לרפאותו, ואחר שנתרפא מומולחו קבל מתנה עובד זו, שכל מי שרואה את המרגליות הטובות החלוי על צווארו מיד ה' מתרפא, ור"כ ל"ק למד לא מתרפא ע"י המרגליות הטובות כשחלה מן המילה, שעדיין לא ה' לו אותה המרגליות עובד בצווח שעה, חלל קבלה אח"כ.

ורפ"י יובן שפיר סברה שני המדרשים הנ"ל דכבד הכת"ם זל"ה"ה (בתשובה סימן רמ"ה לחי"ד) כתב דע"י דרך הטוב הוי המיעוט מחס' מחמת מילה ח"ו, וכמו שגראה מהגמ' (גיטין דף נ"ז ע"ג) שדרשו **וידבר** עליון כורגנו כל היום על מלות מילה

ודא יושב פתח האהל כחוס היום, פירש"י הוליה הקב"ה חמה מנחיקה שלא להטריחו באורחים, ולפי שראהו מטעם שלא היו אורחים באים, הביא המלאכים עליו בזמנת אש"ג, ויש להבין דכבד בצדד ודא אפשר לומר כן שמתחלה עשה כך, ואחר שראהו שאין דרך זה טוב, ה' משנה רצונו לעשות בצופן אחר, חלל חירן ויתכן לומר כן על הקב"ה, שכוז מגיד מראשית אחרית, ומתחלה ידע שאש"ג יטעור עלמו אם לא יבואו אורחים, ולא ייזייר חלל הצוית"ש שינוי רצון כלל ור"כ מתחלה מאי קסבר שהוליה חמה מנחיקה שלא להטריחו.

במד"ד סו"פ לך חיתא, אמר אברהם עד שלא מחלי היו העובדים ושבים באים חלל, חתמר משמלתי חירן באים חלל, ח"ל הקב"ה עד שלא מלח היו צו"ה ערלים באים חלל, עכשיו אני צבדודי בן וגלה עליך הכ"ד וירא חלל ה' באלווי ממארה, וכן ה' במד"ד ריש פרשה זו (סימן ע"ב), וכע"ז חיתא במד"ד פ' לך (פ' מ"ו סימן צ"ב) בסיגנון אחר קאת שהקב"ה השיבו דייך שאני חלקיך דייך שאני פטרויך ע"כ, ולכאורה משמע הכא שהקב"ה הסכים על ידו, שאחר שימול אש"ג לא יבואו אליו עוד עובדים ושבים, חלל שיתם אותו בצוממו דייך שאני חלקיך, חתם במד"ד (פמ"ח סימן צ"ב) דרשו ז"ל ואחר עורי נקפו זאח ומצשרי אחזה חללה (חוב י"ט) אמר אברהם אחר שמלתי עלמי הרבה גרים בלו להדבק בזהה הבדית, ומצשרי אחזה חלקי חלולי עשיתי כן מהיבן ה' הקב"ה גלה עליו וירא חלל ה', הרי מבואר להיפוך, שאחר ששל בלו הרבה גרים ויתר במתחלה, ור"כ מדוע לא השיב לו הקב"ה לאברהם לנחמו שאין לו לחוש שימנעו ממנו העובדים ושבים, חלל אדרבה יתרבו יותר, גם יש להבין סברה הס"ד והמסקנה, למד ה' מחיורה אש"ג שעי' שימול אש"ג לא יבואו אליו עוד, ומדוע ימנעו מלבוזא בסיבת המילה, וגם מ"ש במדרש שהרבה גרים באים חלל יש להבין הסברה מדוע מתרבו הגרים אחר שנימול, וכבר ה' דברנו צדא לטול ועוד לחלקי מילין.

ורבאר כ"ז נקדים אמר"ל (בבא בתרא דף ע"ז ע"ב) מרגליות עובד היתה תלויה בצווארו של

וזימנין דמיית, וכהנ עינינו רוחות שאפי' אחד מני אלף ישראלים אינו מת מחמת מילה, ויל' מלוח מגינה ומלל, עכ"ד ז"ל, והנה בשאר המלות לא מצינו שיכח פיקוח נפש וסכנה כ"כ בקיומם כמו במילה, שעי' דרשו הפסוק כי עליך הורגנו כל היום זו מילה, ואפ"ל דלעטם זה חשש אברהם אבינו, שעי' שימול ח"ע, ויחודע לכל שא"ל להתגייר וזאת חס וביטחון נמולים, מעשה ימנעו ח"ע העוצרים ונשים מליכנס תחת כנפי השכניה, דעד עכשו כשגויס לא ח"י שום סכנה בדבר שלא היו צריכין למול ח"ע, אבל מעכשו חס וירא להא אברהם הלא יולדו ח"ע, ומח להם ליכנס לסכנה כזו ולעטם זה ימנעו מלברא אליו עוד, ח"ע אברהם עד שלא מלתי היו העוצרים והנשים באים אליו דלא ח"י כזה דכסבה, משא"כ עכשו משמלתי אינן באים אליו כי לא יראו להכניס ח"ע בסכנה, והקב"ה לא השיבו להפיג יראתו אלא אמר לו דייך שאני חלקיך וכו', והעטם כדי להגדיל אליו בחי' הכסיון וכמו שיבאר עוד להלן, אבל אחר שכל חשש אפי' ח"ע, נתן לו הקב"ה המתנה טובה, המרגליות טובה שהיחם תלוי' בצווארו וכל חולה הרואה אותו מיד מתרפא, ומעשה לא יבי' עוד חשש סכנה בדימוולם ח"ע, ע"כ נחרצו אח"כ הרבה גרים בסיבת המילה, שעל ידו זכה להמרגליות טובה, ח"ע המדרש אמר אברהם אחר שמלתי ח"ע הרבה גרים באו להדבק בזאת הברית, ר"ל שזכות זה קיבלתי המרגליות טובה ע"י שמלתי ח"ע, ומעשה לא ימנעו עוד מלהתגייר חס וביטחון מרגליות טובה כזה שכל הרואה אותה מיד מתרפא.

היוצא מדברינו דכל האנר והכסיון שהי' לו לאשפי' במלות המילה, הי' מיראתו שמה יתמעט אליו קיום המלות של הכנסת אורחים, וכל כמה שגדלה צערו ויגדל אליו בחי' הכסיון, וכמו שאיתא גם במדרש רבה סו"פ לך ח"ע לוי מל אברהם אין כתיב כאן אלא נמול, דק ח"ע ומאלו עמנו מהול, ח"ע ברכי' בהיות עמאל חקיל ר' אבא בר כהנא לר' לוי, ח"ע שקרינא חס כזבנא חס, אלא הרגיש ונאטער כדי שיכפול הקב"ה שכרו, הרי שכל כמה שגדלה צערו נתגדל בחי' הכסיון ועי"ל הכפול הקב"ה שכרו. ולפי"ז יובן פרש"י ז"ל שהוציא חמם מנחיקה שלא להטריחו בצורחים, שעי"ז יוגדל צערו מיראתו שלא יוכל לקיים מלות הכנסת אורחים, וזה הי' רצונו ית"ש שיטעור ויתגדל בחי' הכסיון ויתרצה שכרו ועי"ז זכה למתנת המרגליות טובה, ח"ע ולפי שראשו מלעט, ר"ל הקב"ה ראהו מכבד ומתחלה שסופו שיטעור בשביל האורחים וע"כ הוציא חמם מנחיקה כדי שיטעור ויתרצה שכרו וזה הי' תחילת רצונו ית"ש שיטעור כדי להגדיל שכרו ואח"כ הביא עליו מלאכים בדמות אנשים, ועי"ז זכו בניו לקבלת החורבן כמו שמוצא במדרש פ' יתרו שהקב"ה צ"ל קלסתר פניו של משה דומה לאברהם ואמר להם הקב"ה אי אחם מהביישים הימנו, לא זהו

דזימנין דמיית, וכהנ עינינו רוחות שאפי' אחד מני אלף ישראלים אינו מת מחמת מילה, ויל' מלוח מגינה ומלל, עכ"ד ז"ל, והנה בשאר המלות לא מצינו שיכח פיקוח נפש וסכנה כ"כ בקיומם כמו במילה, שעי' דרשו הפסוק כי עליך הורגנו כל היום זו מילה, ואפ"ל דלעטם זה חשש אברהם אבינו, שעי' שימול ח"ע, ויחודע לכל שא"ל להתגייר וזאת חס וביטחון נמולים, מעשה ימנעו ח"ע העוצרים ונשים מליכנס תחת כנפי השכניה, דעד עכשו כשגויס לא ח"י שום סכנה בדבר שלא היו צריכין למול ח"ע, אבל מעכשו חס וירא להא אברהם הלא יולדו ח"ע, ומח להם ליכנס לסכנה כזו ולעטם זה ימנעו מלברא אליו עוד, ח"ע אברהם עד שלא מלתי היו העוצרים והנשים באים אליו דלא ח"י כזה דכסבה, משא"כ עכשו משמלתי אינן באים אליו כי לא יראו להכניס ח"ע בסכנה, והקב"ה לא השיבו להפיג יראתו אלא אמר לו דייך שאני חלקיך וכו', והעטם כדי להגדיל אליו בחי' הכסיון וכמו שיבאר עוד להלן, אבל אחר שכל חשש אפי' ח"ע, נתן לו הקב"ה המתנה טובה, המרגליות טובה שהיחם תלוי' בצווארו וכל חולה הרואה אותו מיד מתרפא, ומעשה לא יבי' עוד חשש סכנה בדימוולם ח"ע, ע"כ נחרצו אח"כ הרבה גרים בסיבת המילה, שעל ידו זכה להמרגליות טובה, ח"ע המדרש אמר אברהם אחר שמלתי ח"ע הרבה גרים באו להדבק בזאת הברית, ר"ל שזכות זה קיבלתי המרגליות טובה ע"י שמלתי ח"ע, ומעשה לא ימנעו עוד מלהתגייר חס וביטחון מרגליות טובה כזה שכל הרואה אותה מיד מתרפא.

והנה מלות מילה הי' אחד מהעשרה נסיונות שנתנסה זה לאשפי', וצדדיו שלא מחמת צער הבוג חשש לאשפי', ולא הי' זה אלא בגדר כסיון כלל, אלא עיקר הכסיון הי' מה שחשש שעי' מלות מילה לא יוכל עוד לקיים מלות הכנסת אורחים ולגייר גרים, ומעשה אלתו גילה לו הקב"ה מתחלה שזכות זה יקבל מרגליות טובה ולא יספיד אלו המלות, ח"ע יתבעל בחי' הכסיון לגמרי, וע"כ העלימו ממנו ידיעה זו, וכמו שמצינו שהעלימו ממנו ענין העקידה, שאמר לו הקב"ה והעלבו שם לעולא, ולכסוף גילה לו הקב"ה לא אמרתי לך שחטבו אלא העלבו אסתי' אחי'.

אברהם שמכירם ב' לשעבר עייש'ד צאריכות, ועד'ן
כחז הרמב"ן וזל"ס וצ"ד אמרו שבי' ג' סאן לנ"א,
ולא ידענו למד הרבה בזהם כל כך לשלש אנשים,
אולי ידע הסתלקות המאכל ראשון ראשון, וזוא
כמרבץ עולות למזבח עכ"ל, אמנם לפי'ד יקשה
כקושייתנו כי'ל דאין חשז לקיים זבם מזות הכנסת
אורחים ויתר הקושיות שנפרעו לעיל.

וחשבתו לתן דאף שהרגישו חלש'ה זבם שזם
מלאכי עליון, מ"מ להיות שנגלו חלו דממות
אנשים, חל'ה חשז עליהם שזם מהנפילים דמזואר
במד'ש ילקוט פ' צראשית שבוירין הקצ"ה לר'ן
דממות וזות צ"א וקלקלו עיי"ש, ואפשר שחשז
חלש'ה שזם מהנפילים מאותם שלא קלקלו, כי הכיר
שאין יח"ר שולט זבם כמלאכים, ולפי שז'ו דממות
אנשים חשז לקיים על ידס מזות הכנסת אורחים
וח"ש מה שנתן לפניהם לאכול, והאזהרה'ק צואר בדרך
זה ח"ל כי ע"כ עזרזם על עזדנס ר"ל צסדר זה
דממות אנשים שיננס בנזון בגשמי ג"ה, ויאמרו כן,
פ"י כן הוא כדצרוו שצ"כ עצרו עליו דממות אנשים
ובסכינוו חלו לעשות כאשר דצר עכלה'ק, חל'ה
שצחמת לא חל'ה כי מלאכים ח"ל להם צאכיל'ה ושח"י,
וכי להיות דעמו של חלש'ה ב' מראים ח"ע כחלו
חל'ה ושח"י, וצז חשז לקיים מזות הכנסת אורחים.

ולדרכנו יתצאר דצרי רז"ל הוליו הקצ"ה חמה
מנתיק'ה שלא להעריחו צאורח'ן, ודכ'ה קיוס
המז'ו לא ב' צגדר עירח'ה חל'ה חלש'ה, אדכ'ה כל
חיותו וחשוקתו ורז'ו ב' להשיג המז'ו, אמנם חית'ה
צזרה'ק דכל צר נש דאיכו מסאב לא יוכל לקרצ'ה
לצית'ו דח"ש, וצג"ה ב' מדכי לכל צני נשא מכול'ה,
מדכי לון מסערה דע"י, ומדכי לון מסערה דמסאב'ה,
וכמה דאיכו מדכי לגוצר'ן, הכי גמי שרה מדכח'ה
לנשין וכו', ועוד שס צזרה'ק חילג'ה נעט אברהם בכל
אתר דדיויר' תמן וכו' וצזרה'ק חילג'ה ב' צדיק
ידע מן דאיתאחד צ"י קצ"ה ומן דאיתאחד צע"י
עיי"ש. ופ"ל כיוונ'ה הוליו הקצ"ה חמה מנתיק'ה
שלא להעריחו צאורחים, חיוני אורחים צני אדם,
שעמם ערחתו מרוב'ה ואף ששזם המז'ו של

שירדחם חל'ה ואכלתם בתוך ביתו וכו' נמלא שקבלת
התורה ב' זכות שצאו המלאכים חליו, וזה ב' כי
אורך שח"ש ע"ה ינעטר ח"ע שצ"י יזכר לכל זאת,
ומכ"ע הוליו הקצ"ה חמה מנתיק'ה דמז'ו ראבו
שצ"י ינעטר חלש'ה שלא וזה אורחים צאים, ואין
כאן שנינו רזון כלל.

*

ב'הם היום פרש"י ז"ל מדרז"ל הוליו הקצ"ה חמה
מנתיק'ה שלא להעריחו צאורחים, ולפי שראבו
מנעטר וכו' הביא המלאכים עליו דממות אנשים עכ"ל,
כצר דקדקנו לעיל דלא יתכן חל'ה צבוית'ש שנינו
רזון כלל, ומתיקרא ידע צבוית'ש שיעטר חלש'ה לגדל
חשוקתו לקיים מזות הכנסת אורחים, ח"כ לחיזה
אורך הוליו הקצ"ה חמה מנתיק'ה, וסוכ"ס הביא
חליו מלאכים דממות אנשים וגם צצילס העריח
חלש'ה כמו לאורחים צ"א ושח"י ופריס ג' פריס וכו',
גם צ"כ אמרם ז"ל שלא להעריחו צאורחים, הכי ב' כי
מזות הכנסת אורחים צגדר עירח'ה חל'ה חלש'ה, ודכי
כל חיותו ב' צקיוס מזות ומע"ש, וצפרע צמזות
הכנסת אורחים שח"י מעיקר מידתו מדת החסד,

צ' וסעדרו לבכם ח"ר חמא לבכם חכ"כ חל'ה לבכם,
מגיד שאין יח"ר שולט במלאכים עכ"ל רש"י
מצי', ודקדקו המפורשים דח"ס לא ידע חלש'ה זבם
שזם מלאכים למה אמר לבכם, וצפצפות נראה שלא
הרגיש זבם, דחל"כ הליך חשז לקיים זבם מזות
הכנסת אורחים, והמלאכים ח"ל לאכיל'ה ושח"י, גם
להן כחז רש"י ז"ל ויחל'ה נראו כמו שחל'ה ושח"י,
ואם נאמר שהרגיש זבם וידע שזם מלאכים, למה ב' כי
האורך למלאכים להראות את עצמן כאובלין ושח"י,
גם כל העורה הוא לחלש'ה למה, ואל הצקר רן
אברהם, ויקח חמא'ה וחל'ה וצן הצקר וגו', וח"ל
למלאכים כל חלו הדברים.

אמנם הרבה מן המפורשים כ"ל ידעו חלש'ה שזם
מלאכים, ובדרך זה צואר האזהרה'ק כל הפרשה,
ח"ל ובכיר זבם כי מלאכי חלקים חמה, כי זורת
המלאך לא חתעלס, לא ולמד מאשת מנות, ומכ"ש

ביום, הרבה תפלות נענו עמה, ורצ שחוק ה' בעולם. ויש להבין דעדיין אינו מיושב צדק, למד אמר, "כל" השומע, דכרי לא ה' שמח אלל לאותן שנפקדו או שתרפאו עמה, ואם קאי רק על כל אותן שנפקדו עמה, לא ה' לו לומר, "השומע", דאלל לא ה' רק השומע בלבד, כי הם גם תרפאו או נפקדו בפועל.

(ד) **אִיתָא** בתנחומא פ' תולדות (כ"ב) בשעה שגולד יחק ביו הכל שמחים, שמים וארץ, חמה ולבנה כוכבים ומזלות, ומפני מה היו הכל שמחים, שאלמלא לא נברא יחק לא ה' בעולם מתקיים, שנא' אם לא בריתי יומם ולילה וגו', ואין בריתי אלל יחק שנא' ואם בריתי אקים את יחק ע"כ, וא"כ למד דוקא בזכות יחק מתקיים בעולם, יותר משל אברהם שבי' מדתו חסד, וכתיב עולם חסד וצדק, ולמד לא יספיק כמ"כ זכותו של יעקב שבי' מוציא שזאבות, ומידתו כלול בחסד ורחמים כידוע.

(ה) **במדר"ר** פ' תולדות עה"פ נחוק עשה לי אלקים, ר' לוי אמר הוסיפו על המאורות, נאמר כאן עשי' נחוק עשה לי אלקים, ונאמר ללן ויעש אלקים את שני המאורות ע"כ, וזרואי להבין מהו הכוונה הוסיפו על המאורות.

(ו) **בגמ'** ר"ה (דף י"א ע"א) מסקינן דהמלאכים באו לזכר את שרה בחשירי, וכו' שאלמרו דקאי בהג וקאמר לה לעמוד בבא אשוב אליך וכו' ניסן, ודע"כ בפסח נולד יחק, שהוא מועד הבא אחר החג, וכתבו בתוס' דבסדר עולם ובמכילתא פ' ויסעו בניי מרעמסם פליגי אהך דהבא, דקאמר שם בנ"י בניסן באו המלאכים לזכרו, ור' מאיר שליו ליצור יסד במעריב של פסח ומזאת אפס ויאללו בלילי חג הפסח, ואמרי' נמי בנ"י לזשי ועשי עוגות דודא אחרת שפסח הו', ואמרי' נמי בתנחומא מלמד שסרט לו סריטה בכותל ואל' לשם אחרת כשתגיע חמה ללן ולשרה בן, וע"כ בנ"י בניסן ה' שבו נולד יחק, וכו' סתירה לכאורה, ואומר רי"ח דהיי דאמרי' בתשרי ס"ל כ' יבוע דאמר בניסן נברא בעולם, ולכי דר בפסח **שם** אחרת היא וכו' ולפ"י תליא פלוגתאיה

הכנסת אורחים לא ה' בגדר עירחא אלל, אבל להכניס ולעמוד על מכותם ופנימותם העריח א"ע ושרה אמנו הרבה, כי גזירו ונשמד מאוד שלא יכניסו גזירות עובדי ע"כ, ומי שנתמא בזהם עוממא שהוא, ואפי' עוממא קרי כגזורא צדוק"ק, ולפי' שלא ראה הקב"ה להעריחו באורחים בני"א ע"כ הו"ה חמה מנחיקה והביא אליו מלאכים בדמות אנשים, ובמלאכים אלו לא ה' לו עירחא, לפי שהבי' מכותם מיד שאין יחסי' שולט בהם כאמר"ל, וגם הפיג דעתו ונחכוין לקיים בהם מלות הכנסת אורחים וזהו הפשט הו"ה הקב"ה חמה מנחיקה שלא להעריחו באורחים בני"א ולפי שראבו מנעטר, ר"ל שראבו מעיקר דידע שנתער, ע"כ הביא עליו מלאכים בדמות אנשים, ועל דעת כן הו"ה חמה מנחיקה שלא יוכלו לבוא אללו אורחים בני"א כ"א מלאכים בדמות אנשים, ואין צדק שינוי רגון ח"ו, וכו'.

*

ידרא אליו ה' באגלי ממרח וכו' יושב פתח הבאכל וגו', במדר"ר פתח טוב פתחת לעובדים ושבים וכו', שאלמלא את לא בראתי שמים וארץ שנא' וימתחם כהובל לשבת, שאלמלא את לא בראתי גלגל חמה וכו', שאלמלא את לא בראתי את הירח וכו' ע"כ המדרש, וא"כ סמיכות דרשום לפרשה זו דוקא, וכמ"כ ה' ראוי להאמר אלל לידתו של אדע"כ, או בניסין העקידה או בא' מהעשרה נסיונות, שזכותו נבראו שמים וארץ שמש וירח, ולמד הסמיכו חז"ל דרשום לפרשה זו דוקא ועממא בנ"י.

(ז) **ויקח** חממה וחלג וגו' פרש"י ולחם לא הביא לפי שפירסה שרה נדב וכו', ולכן בפסוק ויחמרו אליו איש שרה אשתך, פרש"י ז"ל מדברי הגמרא אמר ר' יוחי ב"ר חנינא כדי לשגר לה כוס של צדקה, והקשו המפרשים כיון שלא ה' בסעודה זו לחם, לאיזה צורך בא לשם כוס של צדקה, שאין בא אלל על הפת.

(ח) **להל'ך** בפרשה ונאמר שרה נחוק עשה לי אלקים כל השומע יחק לך, פירש"י ישמע עלי, ומ"ה הרבה עקרות נפקדו עמה, הרבה חולים תרפאו בו

הזמנים, כשיבוי' הרעון מלפניו ית' לבחיש עת
הגאולה ב"צ עתיד ז"ל, וזכו יחזק' קושי' העורי
אבן דבאמת זמנה של הגאולה יכו' ציון כמבואר
במדרש רבה בי"ל, אלא שאעפ"כ אנו מחזקין ומאפיין
בכל יום של ימות, השנה, שיבוא משיח לדיונו,
דברנו ית' מחליף את הזמנים לכשתקום כרלנו,
וכיכולת בידו ית' לקבוע ניסן וכמל וכוונת וכוונת
כראוי להיות בו בגאולה, באותו יום מיומנת השנה
שיעלה הרעון מאתו ית', וא"ש מה שאמר ז"ל
במס' עירובין (מ"ג ע"א) דמי שאמר הריני חזיר
ביום שכן דוד בא וכו' אסור לשחות יין כל ימות
החול, דבכל יומא אמרי' דלמא השתא אחי, לפי
שאפשר שתקבע ניסן ועת הקבוע לגאולה בכל יום
מיומנת השנה, ע"י חלוקת הזמנים כשיבוי' בראינו ית'
וכנן.

ולדרבננו יתורנו סתירת דברי חז"ל שהביאו
בחז"ל בגמ' דר"ס בי"ל, וא"ל לדחוקי נפשינן
לומר דפליגי במציאות, ואפשר להשוות פלוגתא,
דבאמת באו המלאכים אל אברהם אבינו בחשאי,
וכמ"ס בגמרא שם דקאי בחג וקאמר לי' למועד
הבא וכו', ובפרקי דר"א נמי אמרי' דצוויכ"ס נמול
אחשיב, ולפי"ז המלאכים שבאו אליו ביום ג'
למיתו, נמלא בו' זכ' צי' ימים לפני החג כמ"ס
בחז"ל שם, אמנם לפי ששורש האומה הישראלית
התחילה מלידת יחזק', וראשית מלידתו הייתה בעת
הבשורה, לא ראה הקב"ה שיבוי' שורש ילידתו
בחשאי שבוש בחי' דין וגבורה, גם ללד שיתק
מיתו גבורה ודין, לא ראה הקב"ה שיבוי' שורש
לידתו שהוא הבשורה, בחודש חשאי ששורש דין
וגבורה, וע"ד מ"ס החז"ל בגמ' דר"ס (כ"ז ע"א)
שם ר"ת דבשאי עבה במחשבה לפניו ית' לבדוא
את העולם, ולא נברא עד ג'סן עיי"ש, ואמר ז"ל
בצ"ר דמתחלה עבה במחשבה לבדוא את העולם
במדת כדון וכו', נמלא שצריח המחשבה שיהיה
בשאי הוא משורש כדון, אלא ניסן שבו נגמרה
הצריח שפועל המעשה בחינתו רחמים וחסדים,
והוא חודש כל הגאולות והחודש אשר ישועות בו
מקופות כדי להחיות הגבורות בשורשם,

פלוגתא ר"א ור"י אי בשאי נברא העולם או ציון
עכ"ד ז"ל, אמנם צ"ל דכלל הוא בכל פלוגתא חז"ל
דלוי"א דל"ת, ובראה לי הקב"ה למשפיע על כל
דבר מי"ע פנים עטור ומי"ע פנים עמא כמבואר
בירושלמי פ"ד דסוכה דין, ואלו ואלו דל"ת, אולם כאן
שבוש פלוגתא במציאות, צ"ל להבין אור יכו' דברי
שיבוי' אמיתיים.

ז' עוד בקשו המפרשים לשיטת רש"י ז"ל שבאו
המלאכים אל אברהם בליל פסח, למא אמר
אברהם ועשי עוגות, וכו"ל ועשי מצות, וכמ"ס להלן
אלל לט ומצות אפה ויאכלו.

וג"כ לבאר כל הענין בהקדם מה שאמרתי ליישב
קושי' העורי אבן צמח' ר"ס (דף הבי"ל) על
הא שחלקו ר"א ור"י, אי בשאי עתידין לבגאל או
בניסן, אלא חרוויכו ס"ל דאו ציון או בשאי חז"ל
הגאולה, ולא בחודש אחר בשנה, והקשה ממא דל"ת
בגמרא (עירובין מ"ג ע"א) הריני חזיר ביום שכן
דוד בא וכו' אסור לשחות יין כל ימות החול, וחינו
משום דבכל יומא ויומא אמרינן דלמא השתא אחי,
הרי דאפשר שיהי' הגאולה בכל ימות השנה, ואעפ"י
שאנו ניסן ולא חשאי ע"כ חזק קושי' עיי"ש חירוי
שמחלק בין אם יהי' הגאולה בשנה או בחשאי, אחשיב,
אמנם יקשה ממ"ד במד"ר פ' בא (פר' י"ח ס"ט)
אמר לה יבא סימן באו בידך, בעת שחלף אותו
סימן, דע שאני בא ואני קרוב לבוא, כך ישראל
מלפני משעמדה אדום, אמר הקב"ה הסימן הזה יכו'
בידכם, ביום שעשיתי לכם תשובה ובאותו לילה
היו יודעים שאני גואלכם, ואם לאו אל תאמינו
שלא קרבה בעת וכו', הרי מבואר לבדוא שא"ל
במציאות כלל שיהי' הגאולה בזמן אחר חוץ
מבניסן, וכדל"ת קושי' העורי אבן לדוכתה, אמנם
יחזק' קושי' עיי"ש הנח"ס (פ' ויחי), לפרש
הפסוק אני ה' בעת אחשיבה, ותד"ל ז"ל דאף
שהגאולה יש לה זמן קבוע של בעתה, באותו מזל
וכוכב וזיוף שם הוי' המאיר בו יהי' זמנה, אלא
בראנו ית' משתיקס ממקומם להקיימם ולקבעם
ברקיע כרלנו, וכוונת משנה עתים ומחליף את

דכמו צבריתא העולם ה' הלוך שיכו' צחי' דבין כלול צרחמים. ואי לא"ה אין העולם יכול להתקיים, ויש לורך גם צמד"ד שיחול על ראש אומה"ע, כמ"כ ע"י לידת יתחק שהוא כלול משיבס העולם מתקיים.

ולפ"ז ח"ש מה שלא אמר בארע"י ומלות אפה
 כמ"ש בלוע, דנשעב שצאו המלאכים אל לוע כזר ה' ניסן, אבל נשעב שצאו אלל הצרכס ה' חשרי כמבואר בגמ' וצפדרי"א, וע"כ לוב ארע"י לאפות שגות, אלא שנשעב הצבור החליף הקצ"ה את הזמנים, וקבע בו זמנו של ניסן כ"ג, ומן השמים שמרו עיסחו של ארע"י שלא תחמין, וכמו ששמר הקצ"ה צלקת של אצותיו נשעב שיצאו ממלחים שלא תחמין, כמ"כ ה' נשמר עיסת ארע"י מן השמים, כדי שלא יעצור עליו צבל יראה ובל ימלא, שחרי שמר משמרתה של תורה, ואפשר דע"כ היתה סיבה מן השמים שנעמאת העיסה ולא היתה נאכלת, דאף שלא תחמין ובי"ל דין מלא, אבל הואיל והקבע זמנו של ניסן בו ציוס, מלא שחי' לו דין ערב פסח ואסור באכילת מלא, וקיים ארע"י אפי' דברי סופרים, ע"כ סיבצו מן השמים שלא חרי' נאכלת בו ציוס, ואפשר דאחר שהשיג ארע"י שנקבע זמנו של ניסן, אפה מלות דבין של תורה, ויילוש צהרר והציאה לפני האורחים, וזה שיסד הפייטן צמעריו של פסח ומלות אפה ויאכלו צלילו חג הפסח, דמלא זו היתה נאכלת, ואין זה אותה העיסה שנעמאת, וארע"י שאין מבואר צחצח שאפה אחרים תחתיבס אין זה קושיו דהרבה עניינס העלימס כחצוב, וידענו רק מפי קבלת חז"ל, ויראה מדברי הפייטן שכן היתה קבלת חז"ל צזה, שאפה ארע"י מלות אחרים וכו' נאכלין, ומעשה ח"ש ששיגרו המלאכים לשרה כוס של צרכס, לפי שהיתה פת צמערוד.

החליף הקצ"ה את הזמנים, וקבע זמנו של ניסן להיות חל צמשרי של אותה שנה, ונמלא שהיתה זמן הצבורה כלול מניסן וחשרי צחחי' חסד ורחמים, ומעשה אין כאן סתירה כלל, ואלו וא"י דברי אלקים חיים, שהיתה הצבורה צניסן וגם צמשרי עפ"י צחי' הכו"ס ב"ל.

ובזה אפ"ל הפסוקים ותחנק שרה בקרבה וגו'
 ותחנש שרה לאמור לא נחתי כי יראה ויארר לא כי נחתי, וכבר התפללו כל המפורשים על ענין החנוק אף, אין יתכן ששרה אמנו נחקה על הצבורה, ויחזיר יפלא אף כיחש לומר לא נחתי, וכלל כל הלצות צומן ה' וידוע כל עשתותיו ואין מילות לנחש לפניו ית', ומה עמס צעננה זו כי יראה, אדרבה לוד היראה לא ה' לה לנחש, דכרי הכל גלוי וידוע לפניו ית', וא"ל לכפור ולנחש ומודה ועוז כוח ירוחם, ולדרכו אפ"ל ששרה אמנו נחירירא שאס יחי' שורש הלידה צמשרי, יחי' שורשו מתוקף דבין והצבורות, וכיח לא ידעה שעתיד הקצ"ה להמתיק צחי' דבין ולכללו צרחמים, שחי' צחי' זו מכוסה ועלם מעין כל חי, וע"כ עשהה עצירה ופגס לש"ש, כדי שע"י צחי' הפגס יתאחר זמן הפקידה, ולא יחול צמשרי צמודש דבין והצבורות, וח"ש לא נחתי כי יראה, ר"ל שלא ה' ח"ו צחחי' לחוק, כאילו ח"ו מסופקת צחחי' הכס, אלא כי יראה מחמת חוקף דבין וכי"ל, והצו"ת השיצ לא כי נחתי, שג"ז היה צחחי' לחוק, דכדי כצ"י דרחמנא למח לך, והצו"ת כל יכול, והיכולת צידו ית' להחליף את הזמנים ולהמתיק את הצבורות ולכללן צחסד ורחמים, עכ"פ מבואר צממידתו של יתחק נמתקו הצבורות צשורשן ונכללו חסד וגבורה, ומעשה שורש דבין ופחד יתחק יחול על ראש שוגאיו, משא"כ לישראל גם מזה דבין יסכים שיחבג הקצ"ה עם ישראל צרחמים וחסדים.

ובזה יתבאר דברי התנחומא ב"ל נשעב שגולד
 יתחק היו הכל שמתים, שמים וארץ חמה ולבה כו"מ, ומפני מה היו שמתים שאלמלא לא נצרה יתחק לא ה' העולם מתקיים וכו', והכוונה צזה

ואיתא צפסיקתא רבתי (פ"ו) הוצא צילקוע פ' פקודי (רמז תי"ז) נשעב שא"ל הקצ"ה למשה לעשות משכן, מיד אמר להם קחו מאתכם תרומה, וכו' **וכי' משה** מסוק צמשכן ג' חדשים וכו' (למחרת

והנחמנו. שיביו לכלל ישראל עד סוף כל הדורות, שהכל יהי' מהשפעת אותה השמחה, שהיא היתה שורש לכל השמחות העתידין להיות בעולם, וכל הדורות שישמעו מאותה השמחה יגילו וישמחו אחרי, כי היא השפיעה שמחה לכל הדורות העתידין להיות עד עולם.

עוד אפשר שרמזה בדברי' כל השומע יחזק לה, עפ"י שפרשתי כבר מ"ש בקדושה כתר וישמיענו ברחמינו שנית לעניו כל חי לאמור, דלכאורה אחר שאמר וישמיענו הו"ל לאנוני כל חי, דברי השמיעה היא צאון, ופירשתי דהנה עכשיו צלוק העתים לנו רק שומעין בהעמדתו ית', ועדיין לא זכינו לראות יושעתו ית', כי צעיר הכסתר גדול מאוד ואין ראויין מאומה רק הכל הוא צקצק אלנינו מזה שהבטיח לנו הקב"ה צחוק"ק, ולכן לנו מתחמנים שישמיענו ברחמינו שנית, ושיביו לעניו כל חי, שכלשאר שמענו כן עוד נחזה וגרלה צמו עינינו את יושעת ה', ולא רק מפני השמועה לבד, כמו שהוא עכשיו מגדול הכסתר פנים, וידוע מה שפי' השל"ק אמרם ז"ל עתידין ישראל שיאמרו שירם לעתיד לבוא, כלומר צעת הגלות והכסתר הגדול שלא יראו שום התנוצצות הגאולה והישועה, אעפ"כ יאמרו ישראל שירם על שם העתיד להיות, שיביו צועחין בהש"ת ומאמינים שישועתו קרובה, ואעפ"כ שיתמכמה מכל מקום בוא יבוא ומקדימין לומר שירם ע"ש העתיד הזה, אף שלא ראוהו עדיין צעיונים.

ופרשתי בזה מאמרם ז"ל, הביאו רש"י (איכה ב' ע"ו) פלו עליך פיהם, מפני מה הקדים פ"א לעי"ן, מפני שהיו אומרים צפיהם מה שלא ראו צעיונים, וצפונות הכוונה על מדת השקר, שאמרו צפיהם מה שלא ראו צעיונים, אמנם יש לפרש גם לביסך, כידוע שכל הכוחות עמונים עוצות ונחמות, וגם כאן אפשר ירמזו הכחוד לבד עוז עפ"י השל"ק הני"ל, שישאל אומרים שירם בזמן הגלות, על הישועה העתיד להיות צבוא הגאולה, אעפ"כ שלא ראוהו עדיין צעיונים, וזה שאמר רש"י אומרים צפיהם מה שלא ראו צעיונים,

ויכ"פ התחיל וגמר כ"ה כסליו, והקב"ה נחמין שיעמיד המשכן בחודש שנתבשר אברהם אבינו בילתק וכו', כיון שהגיע החודש אמר לו הקב"ה ביום החודש הראשון צא' לחודש תקום את המשכן וגו', עכ"ד הפסוקתא, גמלא שהיתה צוורת לידת יחזק שורש לבנין המשכן, ובנין המשכן היתה הכנה ושורש לבנין בית עולמים ובנין המקד' שהבי' צב"א, וכמ"ש ק"י השמחה משה זל"ה צפ' בשלה עב"פ מכו' לשכתך פעלה ה' עי"ש דצ"ק, ולפי"ז היתה צוורת לידת יחזק שורש, ומקור לכל הגאולות וגאולה העתידה שהבי' צב"א, והנה לעתיד צעת הגאולה תהי' לילה כיום יאיר, ואור הלילה תהי' כאור היום, וכן ה' ציל ייאלתם מתירים כמבואר בזה"ק לדותה הלילה היתה מאירה כחקופת תמוז ועי"ש, ואפשר דכמו"כ אותה הלילה של צוורת לידת יחזק שהיתה צליל פסח ושורש כל הגאולות וכל הישועות, היתה הלילה מאירה ג"כ כחקופת תמוז, וכמו שהי' ציל גאולה מתירים וכמו שיהי' בגאולה העתידה, ובזה יתבאר דברי המדרש בוסיו על המאורות, שלא שקעה החמה בצאתו היום, אלא לילה היתה מאירה כיום ויחוסף מאור השמש להאיר גם צלילה.

ואפ"ל עוד דהנה כאשר צאו המלאכים אל אברהם ה' יום שנים עשר בחשיר, כי אברהם יומל ציורכ"פ וחס צאו ביום שלישי למולתו, ופתאום נעשה פסח שהוא ע"ז לחודש, שאז הימים הם גדולים יותר מיום י"ב בחשיר, וגם הלילה הוא צמילואה ביום ע"ז לחודש, נמלא שעי' שנעשה אז פסח הולך הקב"ה להוסיף על מאור החמה ועל מאור הלילה, ולפי ששינה הקב"ה כל מערכות השמים וכל המזלות עזר אעפ"כ, כדי שיהי' צוורת לידת יחזק בחודש השמחה, לכן הסמיכו הכה במדרש שכל צריחת שמים וארץ לא ה' רק צרכו של אברהם אבינו, שמים וארץ שמש וירח, ולכן בשעה שהי' צריך לשנות סדר הילוכן, ה' הקב"ה משנה אותן בלעזו לעוצה אברהם, הואיל וכו"ן לא צרכו רק צרכו, וזה שאמרם שיהי' כל השומע יחזק לה, רמזה בזה על כל הישועות והגאולות

(ג) **במד"ד** דרשו ע"פ המכסה אני מאזכרם וגו' אמר הקצ"ה מתן תורה גילתי לו גביהם גילתי לו דיהם של סדום למחר ואינו מגלה לו, ר' פנחס בש"ר שמואל אמר אפי' שם חדש שתיך הקצ"ה לקרוא לירושלים וכו' ה"י אזכרם יודע וכו', אין יוס ויוס שאין הקצ"ה מחדש הלכה בצ"ד של מעלה וכו', ואפי' אותן הלכות ה"י אזכרם יודע עכ"ד במדרש, ולבארם ראו להבין למד לר"י כל בני עמי לאפוקי שלא יכסה ית' ממנו דיהם של סדום, ומב"ת כו"א לומר שיכסה ממנו, וכמו שגילהו הקצ"ה כל אלו הדברים ולא נתן הכתוב טעם על התגלות כל אלה, ומ"ע הו"ר הכתוב לאפוקי שלא יכסה ית' דיהם של סדום ממנו, גם מה ענין דיהם של סדום למתן תורה וגביהם וכל אלה שחושב ומורה, ואם ר"ל שכל גילה לו, למד כי רוכלה אזיל ומני לבו, כולל דהכל גילתי לו.

(ד) **איראת** בתחומות וד' אמר המכסה אני וגו', ילמדנו רבינו המתרגם בתורה מהו שיכא מסתכל בס"ת ומתרגם, כך שנו רבותינו המתרגם אסור לו להסתכל בס"ת ולתרגם, כדי שלא יאמרו תרגום כתוב בתורה וכו', ח"ר יהודה בר של"י בקש משה שחבא במשנה אף הוא בכתב, ואפי' הקצ"ה שאומצ"ע עתידין לתרגם את התורה וכו', ח"ל הקצ"ה למשה אכתוב לו רוצי תורתו כמו זר נחשבו, וכו"כ למד, מפני שהמשנה מסטורין של הקצ"ה, ואין הקצ"ה מוסר מסטורין שלו אלא ללדיקים וכו', וכן אהב מולא אפי' בשעה שהכניסו הסדומים לפני הקצ"ה וביקש להפך לא נמלך אלא באזכרם שגא' וד' אמר המכסה אני מאזכרם, וי"צ שייכות הלכה זו וקישור המאמר כדי שלא יאמרו תרגום כתוב בתורה וכו' וע"כ גילה הקצ"ה לאזכרם דיהם של סדום ואינו מוכן לבאורם עפ"י פשוטו.

(ה) **כי** ידעתיו למנן אשר יא' את צניו ואת ציתו אחריו ושמר דרך ד' לעשות משפט ודקה וגו' פרש"י ידעתיו לשון חיבה ואלה ידעתיו לפי שכוה מנ"י את צניו עלי לשומר דרכי, ותרגום אונקלוס חרי גלי קדמי וכו', ואם תפרשהו

לדעפ"י שלא ראו עוד התגלות הישועה, אעפ"י יכיו אומרים שירם ע"ש העתיד מפני שמאמינים בצבנתם כשי"ת ובתורתו הקדושה שיגאלנו ברחמינו, וזכו כל כח קיומנו ועמידתנו בזמן הגלות, וכמבואר בזו"ר"ק שלא היו ישראל יכולים לסבול עול הגלות, לולא שהם נכנסים לבתי כנסיות ובתי מדרשות וקורין בתורה כל התמנות שהצניעו אותנו הקצ"ה ובזה מתנחמין, ועל זה רמז שר אמנו כל השומע יתחן לו, לדעפ"י שיה"י הסתרת פנים נוראה, ולא יראו עיניו התולדות הישועה, וכלל יכ"י רק מפני שהשומע וממנה שכתוב בזו"ר"ק, אפילו כפי ישמחו וינחמו בשמישה לחד, ויאמרו שירם על העתיד, כי יאמינו באמונה שלימה וצנחון אמתית בצביות שבדלי יגאל אותנו בקרוב ויקצן נדחיו מארבע כנפות הארץ אכיס"ר.

*

וירא אליו ד' באליו ממרה וכו'א יושב פתח האהל וגו' צצ"ר דרשו בו חז"ל דרשות הרבה, פתח עוב פתחה לעובדים ושבים, פתח טוב פתחה לגרים וכו', ועוד דרשו על פתח גביהם, ח"ר לוי לע"ל אזכרם יושב על פתח גביהם, ואינו מניח אדם מכול מיישראל לירד לתוכו וכו', ועוד דרשו ז"ל צצ"ר וכו'א יושב פתח האהל, ח"ל הקצ"ה אתה סימן לבניך, כשישראל נכנסין לבתי כנסיות ובתי מדרשות וקורין ק"ש וכן יושבין לכבודי ואני של גבן וכו'. ובזו"ר"ק (דף ק') האלה דא בית המדרש וכו' (עיין בדבריו לעיל) ולר"י ציבור קישור כל בני דרשות חז"ל לפשטות הכתובים ולענין הפרשה, גם י"צ קישור דרשות לבדדי, ללכאורם בחינתם רחוקה זה מה ונראים כסתרי אבדדי, דדרשו על גביהם וזכרם"ד ועובדים ושבים וגרים, וכללם הוא דל"א דל"א, ואין יתקיימו כולם כאלה.

(ז) **וד'** אמר המכסה אני מאזכרם אשר אני עושם ואזכרם כיו יכ"י לגוי גדול ועלום וגו' דקדקו המפורשים בצבנת קישור הפסוק סופו לתחילתו, דמה נחיתה טעם יש צד אל מה שגילה הקצ"ה לאזכרם משפעת של סדום, ועיין פרש"י והרמב"ן ועיין ז"צ.

ואת ביתו אחריו וגו', ואת בציתו ע"ז וג"ע ושפכ"ד, אלא אין לחוק האמור כאן אלא לשון ידועה, ולכאורה קשה לאורך חנאי קושים רשבי' דאין יתכן שחזקו בציתו של אותו דיוק כך, ובכוונת הכיד עליו אשר יא' את בניו וגו'.

(י) כי שמע חלקים אל קול הכנע באשר הוא שם פרש"י וכו' ומדברי הגמ' (מס' ר"ח ע"ז), שקטרגו מלכ"ש ואמרו רשע"ע מי שעתיד להמית בניך בזמנא אחת מעלה לו בשר, ח"ל הקב"ה עכשיו מה הוא דיוק או רשע, ח"ל דיוק אמר להם לפי מעשיו של עכשיו אני דנו שנא' באשר הוא שם, ולכאורה לפי"ד התנאים הבי' כי רשע גמור ומחוייב מיתה שעבר על ג"ע ע"ז ושפכ"ד, ואין נילול מדיון מיתה ודון לדיוק.

(יא) במדרש הוצא בקדויו"ע כשראחא שר שמשא לא יכנס לארץ אמר גרש את האמה האחא ואת בנה ולי"ב.

ונבוא אל הכיור ואתחיל בציאור המדרש הבי' (קושא"ג) אמר הקב"ה מ"ת גלית לו גבינס גלית לו, דיוק של סדום למחר ואינו מנלה. ונקדים מה שהקשה הח"ס אלה"ה וכו' וכו' מפורס' דמה היתה התועלת צמח שגלל הקב"ה ארץ ארע"ב צבופית סדום, וכלא כי גלוי וידוע לפניו ית' שלא חושל שום חפלה וסגור עליהם מפני רוע מעללהם, ושלין ציורים דיוקים בלל, וא"כ מה כי' התועלת צמח שבוידע' לארע"ב צמוקדם, ויגרס לו אמר גדול ללא כועיל, וכבר פירשתי עפ"ימ"ד צפרד"א (פכ"ה) מכאן אמרו חכמים אם יש עשרה דיוקים צמוקם, בזכותם המקום נילול שנא' לא אשחית בעבור העשרה מצורר דמכותה של חפלה זו נשאר האל לדורות, שאפי' צמח שיהיו כלדיוקים מועטים וקטנים צמדיגתם יחי' להם כח כגנה להניל את כל המקום בעבורם, וכיו' מכוחו של ח"א שפעל בחפלתו לדורות, ואף שלא כועיל לעצם לפי שלא מלא אף עשרה דיוקים, אבל לא היתה חפלתו לריון ח"י ושארם וצמח וצמח לדורות (ע"ן) צדכנו (ע"ל).

כתרגומו אין למען נופל על הלשון, וחי' ל"ל כי ידעתי אשר יא' את בניו עכ"ד רש"י ז"ל, עכ"פ ל"ב לפי"ד הח"א אין יתפרש לשון למען.

(ו) גם דקדק הפ"ד צמ"ש הכחצו ואצרכם היו יחי' לגוי גדול וגו' כי ידעתי למען אשר יא' וגו' דנראה שהוא נתינת טעם לפי שיש בו מעלה זו שטועה לדקדק ומשפט, ע"כ אני מצרכו שיהי' לגוי גדול, ולכאורה למאי הצריך קרא לזה, דפשיטא שהקב"ה נתון שבר טוב לשומרי מצוותיו, ותו וכו' זו בלבד עשה אצרכם וכלא נחוצה צמח נסיונות ועמד בזמן, וא"כ למה נקט קרא מעלה זו של דקדק עפי' מכתם מעלות מצוות שהי"ל לאצרכם.

(ז) עוד דקדק צמח"ק דכו"ל לקרא להקדים משפט שהוא מלך דיון, וא"כ דקדק דכו"ל עפי' ולפנים משורת דיון, וכן כתיב צדוד ויחי דוד עושה משפט ודקדק.

(ח) בגמ' סנהדרין (דף ג"ז ע"ב) מחזיק רב המנונה וא"כ לא מפקד (אדיון), ובכתיב למען יא' את בניו ואת ביתו וגו' לעשות דקדק ומשפט, הוא מחזיק לה וכו' מפרק לה בניו לדון ביתו לדקדק, עכ"ד הגמ', וכו' וכו' מהרש"א רוצה ללמוד מה דב"י מנ"ל על הדקדק, וכ"כ צמ"ח ר"ן שם, דמקאמר ביתו לדקדק, אלא לא דצדק מחייבי צ"ה, וכ"כ ציד רמח על סנהדרין דף הבי' דצדק מחייב צ"ה, והא' דלא חשבו צמח בני נח משום דמנות עשה הוא עיי"ש, אמנם יש להביא ראיות צדורות מדברי הגמ' ומדרש חז"ל דב"י לא מחייב על הדקדק ולהלן ואריך בזה להאיר ולפורט, ומעשה ל"ב להבין סתירה דברי ר"ל צ"ה, ואין יתפרש הפסוק לעשות דקדק ומשפט.

(ט) ותר"א שר את בן הכר המלחית מחק וגו' צב"ר וצחוספתא (דסוכה פ"ו) ר"ע דרש מחק לשון ג"ע חנא דבי ר' ישמעאל אין מחק אלא ע"ז, ר' אלעזר בנו של ריב"ז אומר אין הלשון הזה אלא שפכ"ד, (ורש"י סחם כדברי כול). ח"ל רשבי' ח"י שיהא בציתו של אותו דיוק כך, אפשר מי שכתב בו כי ידעתי למען אשר יא' את בניו

ישראל בחינתו שזה וכ"א עולם קטן, ע"כ הוריד הקב"ה לדינה של סדום ש' רצוא מלאכים כנגד בחי' ס' רצוא שרשי נשמות ישראל שהיו ידוניהם זו, וכמו"כ מה שאמרז"ל במס' שנה (דף פ"ה ע"א) בשעה שהקדימו ישראל נעשה לנשמה בזה ס' רצוא מלאכים, ולכ"א מישראל קשרו לו ז' כתרים וכו', המספר של ס' רצוא מלאכים יובן ע"ד בחי' ה"ל עכ"פ זה כי החכמה הנראה מהפכת סדום למרק עולם, וע"י מרק אחד מרק מרק בגלגלים שונים זהו אח"כ לדור קדוש שקבלו את החסידים.

ועוד כי תועלת גדול להצלה ישראל בהפיכת סדום, עפ"ימ"ד במ' הלכותים מהאריז"ל פ' וירא ח"ל קדשו וימלא כי היתה רוחו של משיח אדום בסדום, שנה' (תהלים פ"ט) מלאחי דוד עבדי ואמרז"ל (צ"ר פמ"א) שנאלו בסדום בלעו בן אחי אברהם אי"ב מוכרח כי שיבואו שלשמן (ג') המלאכים) וכו', א' להפוך את סדום כדי שיהא משה לוע, כדי להתחבר במערה ושם זימן לו יין ויאל משה דוד משיח עכ"ל, מבורך מלשון הקדוש בהפיכת סדום כי זו מרק לזיכור נשמת משיח, וזיכור כל הנשמות הקדושות של מלכות בית דוד שהיו כלולים בו בלוע, ונאלו בהם הקליפות במאור מאור כמ"ש בשער הפסוקים פ' וירא, וכו' קשה להיות זיכרון בסדום מפני חזקן של קליפת אגשי סדום ולכן כי האור נצטרך לקליפת סדום ע"י הפיכתו, ונמלט לוע מהם במערה, ושם כי אפשר לצרר ולהוליד ממנו נשמת משיח, כן נראה במכוון להבטיחן בדב"ק יע"ש.

והנה מבורך ככתבו האריז"ל דהשכלות נשמת משיח וזיכורו מעמקי הקליפות, כי מוכרח להיות בסוד גדול ועולם ומכוסה מעין כל חו', שלא יתודע להמקטריגים, וע"כ כי דרך עקלתון ע"י המעשה בדמותו, כדי שלא ירגישו בו, ולא יתודעו שקדושה גדולה יולא ע"י השכלות כזה, וזכר פי' בספ"ק דברי המדרש (רות) אלו צאת מתחול שלום לא היו מקבלין אותך, דאיתו היום יתגלה הלהב זו מואבית ולא מואבית, ועשם הדבר לפי שער שלח כי יתגלה כי הדבר נעלם ונסתר ואפי' ממל"ש.

ואפ"ר עוד שכיח בזה חפלתו תועלת והכל גם לאגשי סדום, ויובן בהקדם מ"ש האריז"ל בשער הפסוקים פ' שמות, כי כל אותם השדין ורוחין שנבראו בזהם ק"ל שזה שפירש אדם מחו' כוונה, היו כולם נשמות עליונות קדושות מבחי' הדעת, ומתעברו בקליפות, וזריכות בגלגלים רבים לפרס וללכס עד חום חלאת מהם ע"י בגלגלים רבים, והאריך שם לצרר דהחלת בגלגלים כי דור המבול וחטאו וברעו ועוד קלקלו יותר ונימחו מן העולם, אח"כ נתגלגלו פעם ז' דור הפלגה וגם הם הרעו כמבואר וכו' ונתגלגלו פעם שלשית באגשי סדום, והיו רעים וחטאים ל' מאור, ונעשו צעונים כמבואר בתורה"ק, ואח"כ חזרו ונתגלגלו פעם רביעי במלכים צבני ישראל שהיו נולדים אז דור הגלות, ואז התחילו ליתקן ונעפרו ונתלכזו עד שיאלו משם ס' רצוא ישראל כשרים וזדקיים, ואלו אשר זכו למשמד הנצח ולקבל תורה בסניו מפי הנצורה ע"י"ש באריכות בשער הפסוקים.

ותבאר אללו כזה דברי המדרש בוצא בספ"ק ח"ל, כשרה הקב"ה לנשמת דין בסדום לא רצה לנשמת אלא במ' רצוא מלאכים וכו', אמרו מלכ"ש לפניו רבש"ע בית דין למעלה ס' רצוא ואצרכם יחיד למטה ואחר מחשיבו כל כך, אמר להם ואצרכם היו יח' לגוי גדול וגו' (ר"ל ס') רצוא יולאים ממנו) עכ"ד המדרש. ולכאורה למה דייקא המספר של ס' רצוא מלאכים, ומה מרק כי למספר הרב הזה לדינה של סדום.

ויובן עפ"י האריז"ל ה"ל, דמשם כי המואב והשורש להוליד ס' רצוא שרשי נשמות ישראל שהיו כלולים בהם בזה, ואלו הם שדונו אז בדינה של סדום, ועליהם התפלל אברהם אבינו ע"ה על הולדתם שלא יאצרו לנח ויחזרו ויתקונו, וא"ש שכו' מרק ותועלת בזה שהודיע הקב"ה לאברהם מהפכת סדום, כמ"ש רש"י ז"ל שאמר הקב"ה היתכן שאשמד את הבנים ולא אודיע לאב וכו', והועיל בחפלתו הלה להם שלא דחו וחזרו ונתגלגלו וזכו לקבלת התורה כ"ל, ומפני שכיח נשמות

נעלם ומכוסה מעיני כל העולם, וא"ל שיבי' כתוב
צחסיק' כמבואר לעיל מדברי המגיד הק' בעמנו.

ובזה יובן דברי התחומות ה"ל (קושיא ד') ולמדנו
רצונו המתרגם בתורה מהו שיסחכל בס"ת
ומתרגם, כך שו רבותיו חסור להסחכל בס"ת
ולתרגם, כדי שלא יאמרו תרגום כתב בתורה, ר"ל דא"ל
שיבי' בחי' התרגום כתוב בתורה כדפירשנו לעיל
שכח מבחי' עלמא דאתחסיא ולא ניתן להחגלות
ובעין שמבואר העטם בתחומות להלן דע"כ לא רכז
הקצ"ה ליתן את המשה כתב מפני שהוא מסעורין
של הקצ"ה, וא"ל שיתן כתב ובהחגלות דאין הקצ"ה
מסר מסעורין שלו ח"ל ללדיקים, ומכ"כ כשיקש
הקצ"ה להפוך את סדום לא גמל ח"ל באצרכם
שנ"ל ד' אמר המכסה אני מאצרכם וגו', והוא
לבדו כי ראו לא שגילה לו ית' בחי' העשירי
ומעמל דאתחסיא, ולא חלולתו ומכ"כ א"ל שיבי'
בחי' התרגום כתוב בתורה, וא"ל קישור כלם זו
אל הפסוק המכסה אני מאצרכם דבחינתו א' הוא,
ומבואר מתוכו עטם הפסוק כ"ל.

ולדרבננו יתבאר קישור הפסוק ד' אמר המכסה
אני מאצרכם וגו' ואצרכם ביו יבי' לגוי
גדול ועלום וגו' (עיין קושיא ב') דלפי שעתיד
להיות לגוי גדול ועלום, וס' רבוא שרשי נשמות
ישראל היו כלולים באשני סדום, ונשמת משיח ומלכות
צות דוד ה' כלול בהם, ע"כ הולך הקצ"ה להודיעו
והראהו המכוסה והנעלם בהשגלותו כל הדורות
כדי שיחפץ א"ל עליהם, וזכה אצרכם אצונו
להחגלות הגדול ע"י מות מילה, כמ"ש וירא אליו
ד' וגו' והצאנו לעיל דברי הזכר חדש במדרש הנעלם
שהראהו הקצ"ה כל הדורות, דורות של לדיקים ושל
רשעים שעתידין לעמוד, ובאחר מעמד נאמר לו
פרשה זו המכסה אני וגו' וכשראה אלע"ה גדול
ההסתר של דור האחרון והתפשטות כח העומאה
והקליפות שיבי' בעולם, הי' מתיירא מאוד לזיך
ויכלו צונו לעמוד בנסיון ולהתגבר עליהם, ע"כ מיד
בהחגלות הזה החחיל להחפץ, ויאמר ד' אם נא
מלאכי מן בנייך אל נא תעזבו מעל עבדך, ובי'
תפלה זו מתקיים כמו שנפרסם להלן דאף למ"ד חול

ובזה יבואר ענין הפסוק המכסה אני מאצרכם
וגו' ודברי המדרש ה"ל (קושיא ב') דאש"פ
שענין הפסוק סדום והשגלות נשמת משיח שנסחב
על ידו, הוא מוכרח להיות מכוסה ועמיר ונעלם
מעין כל חו, ואפי' מלכ"ש לא ידעו כסוד והשגלות
הכוח, אבל מאצרכם לא חסרה ואודיע לו, וז"ש
במדרש ה"ל בעטם בהחגלות לאש"פ דיהי של
סדום, כי מתן תורה גליתי לו, ומאלו עתיד לנאח
השגלות הדור שעתידים לקבל התורה ה"ל, ע"כ
מוכרח אני להודיעו כדי שיחפץ עליהם, והועיל
תפלתו כמבואר לעיל, ועוד אמר גביהם גליתי לו
עפ"י המבואר במדרש ח"ל שהראהו הקצ"ה כל
הגלויות וכל מה שיסבנו ישראל עד בואת המשיח
והתפלה עליהם, ונתן לו הקצ"ה לבחור או גביהם
או גלות לבניו ובחר יותר בגלות, וכדי שלא יקשה
בצינו כל מה שסבנו ישראל מתוקף הגלויות, ע"כ
גילה הקצ"ה לו ענשה של גביהם, ובחר יותר בגלויות
לחכמת הנראה, וע"כ אמר הקצ"ה כיון שגליתי לו
השגלות הגלויות וכו', מוכרח שהגלה לו גם דיהי
של סדום והשגלות הגאולה הכולל ממנו, כדי שידע
שכ"ז הכרח בגיורת הצויות ויתפלה על דורות
העתידים.

ונקדים עוד מ"ש המגיד הק' מקאזין זל"ה
(הו"ד ביש"מ פרשה זו) אבא דכתיב ד' ימלוך
לעולם ועד בשלש עתיד, והתרגום מפרש ד' מלכותו'
קאים לעלם בשלש הו', ותוכן דבריו ז"ל, כי בחינת
פנים ובחגלות, עוד לא נתגלה כבוד מלכותו ית',
ולזה כתיב ד' ימלוך בשלש עתיד, אבל בחי' תרגום
שכח בחי' אחרונים ובהעלם מעמל דאתחסיא,
מלכותו קאים בכו', ומלכותו ית' בכל משלה ח"ל
שכח בהסתר ויתגלה לעתיד צ"ח עכ"ל, והנה
הראה הקצ"ה לאצרכם אצונו בהפסוק סדום
השגלות מלך המשיח וכונו של דומע"ה וכל
המאורעות עד סוף כל הדורות, כמו שפירשנו לעיל,
וז"ש המכסה אני מאצרכם וגו' שהראהו גם בחי'
עלמא דאתחסיא שהוא בחי' התרגום, ובחי' זו
מלכותו ית' קאים גם בכו', והראהו הקצ"ה לאש"פ
גם בחי' שיבי' לעתיד, אבל בחי' זו בהכרח שיבי'

KolSatmar.com

לדקדק, דבן נח מחייבי בלדקדק, ומבואר מדברי רז"ל להיפך כ"ל, ובמחש"ק ע"פ לעשות דקדק ומשפט וגו', מסיק ג"כ לדון מלות דקדק נוכחם כ"א בישראל והביא ראוי מדברי הגמ' ב"ב כ"ל, ומפרש דמה שאמרי"ב אשר יא' את בניו ואת ביתו לעשות דקדק קאי רק על ארע אברהם שיש להם דין ישראל, ולכן הקדים הכתוב דקדק למשפט, משום דשוקר רבתי דזרע אברהם אינו חלל בלדקדק וחסד, דמשפט ב"י נמי מחייבי דכו ע"כ, ואפשר לומר עוד דמאי דמסיק בגמ' סנהדרין כ"ל בניו דין ביתו ללדקדק, אין הכוונה של דקדק לעניים דבזה לא מחייבי ב"י, אלא ע"י שאמרו לשון סנהדרין (דף ו' ע"ב) ויהי דוד עושה משפט ולדקדק (שמואל ב' ח') והלא כל מקום שיש משפט אין דקדק, ולדקדק אין משפט, אלא איזבו משפט שיש בו דקדק וזו לומר זה בינו לעשות פשרה בין צעלי דיין, ולח"ק דאמר אסור לבזע דרש' ל' להאי משפט ולדקדק שבי' דוד עושה לפנים משורת הדין ע"י"ש, ואפשר שזה הכוונה בדבריהם ז"ל בניו לדין דמחייבי במשפט, ואשה בדיונים לא מפקדה, וביתו רק ללדקדק לעשות לפנים משכ"ד ופשרה, אלא ח"א שיהיו דיונים לדון בדבר המשפט כדמסיק שם.

ולדרבננו כ"ל אפשר לפרש הפסוק כ"ל לעשות דקדק ומשפט שאמרי"ב הקב"ה ללדקדקם אביו בדרך החגלות על לעתיד, וע"ד שצאנו כל עין הפרשה כ"ל, ויתבאר בזה"ל מ"ד בפתיחתא רבתי דרות (ס' א') עתידים שרי חומרי"ע לקטרג לפני הקב"ה על ישראל אלו עוזדין ע"י ואלו עוסי"י וכו', באותה שעה מוכאל סניגורן של ישראל משתחק וכו' ח"ל הקב"ה נשתחקה ואין אחת מלמד סניגוריא על בני, חייך שאני מדבר בלדקדק ומושיע את בני, באחו דקדק ר"א ור"י, ח"א בלדקדק שעשיתם את עולמי על שקבלתם את תורתי, שאלו לא קבלתם את תורתי, הייתי מחזיר אותם לתבו וצבו וכו', מבואר משם דצרכות הלקדק שקבלו ישראל את התורה וכו' דין לעמוד לבוא, ונקדים עוד דברי הגמ' מגילה (דף י"ז ע"ב) שנתנו חז"ל טעם לסידורן של צרכות בחפלה י"ח, וז"ל רבנן שם כיון שנתקצצו גלות נעשה דין

ועתה נבוא לבאר הכתוב כי ידעתינו למען אשר יא' את בניו וגו' לעשות דקדק ומשפט וגו' דיש מהרהשאים הרואים ללמוד מכאן דמלות דקדק ולעו"ב זה בני נח כ"ל, חומס יש ראי' להיפך מדברי הגמ' ב"ב (דף י' ע"א) שאל עורנוסרופס הרשע את ר"ע אם חלקיקם חובב את העניים מפני מה אינו מפרנסם, ח"ל כדי שיהיו אלו זבן מדויה של גבויים, ח"ל אדרבה זו שמחייבת לגבויים, משל למח"ד למלך שבעם על עבדו וכו' וא' עליו שלא להאכילו ושלא להשקותו, והכל אדם אחר והאכילו והשקבו, כששמע המלך לא כועס עליו, ואתם קריון עבדים שג' כי יו צניי עבדים, אמר לו ר"ע אמשל לך משל למח"ד למלך שבעם על בני וא' עליו שלא להאכילו ושלא להשקותו, והכל אדם ח' והאכילו והשקבו, כששמע המלך לא דורון הוא משג' לו, ואין קריון צנים דכתיב צנים חתם לד' חלקיקם וכו', והפרי"ד (בדרוש י"ז דרך דקדק) האריך בזה ומסיק מדברי הגמ' כ"ל, שמוות דקדק הוא רק לישראל לפי שנקראו צנים, אלא לעכו"ם הוא לחטאת לפי שם עבדים, ומי שעושה דקדק עמהם המלך כועס עליו כמבואר במשל כ"ל, ופי' בזה דברי הגמ' שם דקדק תרומם גוי אלו ישראל וכו', וחסד לחומים חטאת, כל דקדק וחסד שאומרי"ע עושין חטא הוא לכן וכו' ע"כ הגמ', ופי' הוא ז"ל דהכתוב מיידי נמי כנגד המקצלים ומי שעושה דקדק עמהם לחטא יחשב לו, ומסיק דלדבריהם אביו גייר כל האורחים דלג"ה לא הי' ראוי לעשות עמהם דקדק, עכ"ד ז"ל, הרי מבואר דמלות דקדק לא נהיגי צניי דאונס בכלל צנים, כ"א ישראל לבד נקראו צנים למקום.

ועוד ראי' מדברי הגמ' ב"ב (דף ד' ע"א) שהקשו ובזה צר צועא היכי עמיד הכי, (שנתן ע"ה להורדוס לשכלל בניו הציונים), והא"ר יהודה ח"ר מפני מה נעש דניאל מפני שהשיא ע"ה לנצובדנר שג' (דניאל ד') חטאין בלדקדק פרוק ועויתך צמיתן ענין וגו' ויתירו בגמ' שאני עבדא דלחייבי צמיתו, משמע דמסקתא בגמ' דעכו"ם לא מחייבי בלדקדק, ומעשה ופלא על דברי הראשונים כ"ל שצמיתין ראי' מהך דסנהדרין (דף י"ז ע"ב) בניו לדין ביתו

ברשעים שנה' ואשיבה ידי עליך ואחרון כבוד סיגך, וכתוב ואשיבה שופטך כנראהוה, וכיון שנעשה דין ברשעים כלו הפושעים וכולל אדם עמכם וכו', ואח"כ מתרוממת קרן הכדוקים וכו' עכ"פ מבואר להסתכלה יחי' במשפטים ומכ"ע קידורו חשוי כנשיג אחר צרכה חקע בשופר השיבה שופטיו ואח"כ ולמשפטים אל חברי חק' וכו', ולכל זה יזכו ישראל ע"י כח הכדקע על שקיבלו את החורב כמבואר בפתיחתא דרות כנ"ל.

ועד"ז יחפרה פרעה ישמעאל על לעמוד, דמ"ש הכתוב ותרא שרה את בן הגר המצרית מחק וגו' ופירשו רז"ל ג"ע וע"ז ושפכ"ד, כ"ז ראתה שרה צדוק"ק שיחי' כן לעמוד, ובאמת לדקו דברי רש"י שאמר דאפשר מי שכתבו בו כי ידעתינו למען אשר יזו' את בניו ולא ביתו אחריו וגו', ויבא צדונו ע"ז וג"ע ושפכ"ד, ובאמת לא הי' בו כל המשפטים הללו באתגלות, אלא שראתה שרה אמו צדוק"ק שלעמוד ולחמו גוג ומגוג לנחם את ישראל מפטרותם, ויתעמלו לכדיה את ישראל ממלחמותם צדויות ומקיום חורב ומלח, ומבואר צדוק"ק שישמעאל יחי' מראש הלוהמים נגד ישראל, ויבחרו באומות בו מפני שכוף מוצע אצרכם ויחשבו שיגן עליו זכות אצרכם וכ"ז ראתה שרה צדוק"ק ואמרה גרש את האמה הזאת ואת צנה, כי לא יירש בן האמה עם בני עס יתקן, ואיתא צדוק"ק כי לא יירש לא צדוק"ז ולא צדוק"ב, וימות המשיח נקרא בדז"ל עוב"ל, ולדרכנו החפלה של אן יירש כוחו וזכותו של אצרכם לימות המשיח, ולא יגן עליו זכותו של אצרכם. וא"ש מ"ש ז"ל שאמר הקצ"ה עכשו מה הוא לזקן או רשע אמרו מלכ"ש לזקן, דבאותה שעה עדיין לא הי' בו כל אלו העצירות שמחוייב מיתה עליהם, ח"ש חז"ל שמע לקול רוב"ק שבה, כי לפי מעשיו של אותה שעה לא הי' צד גירושין.

ובזה יבואר המדרש כנ"ל כשראתה שרה שמהם לא יכנס לארץ ישראל, אמרה גרש את האמה הזאת ואת צנה, ודנה אלמלא נכנס משרע"ה לא"י הי' העולם החקון מיד כמבואר במדרשי חז"ל, ולא הי' לא חורבן ולא גלות ולא מלחמה גוג ומגוג, אלא לפי שראתה שמהש"ה לא יכנס לא"י ע"כ היתה מחייבא שריצו בני ישמעאל לישראל במלחמה גוג ומגוג כמבואר בדז"ל כנ"ל, וע"כ צדוק"ק מאצרכם

ובזה יתבאר קישור הפסוקים, וד' אמר המכסה אני מאצרכם אשר אני עש ואצרכם יחי' לגוי גדול וגו' ע"ז שפירשו לעיל שגילה לו הקצ"ה צחי' העמוד וצחי' עלמא דאתכסיא, שמכפית סדום וימח כשתלשלת הגוי גדול אשר יזכו לקבלת החורב, וגם גילה לו שורש בן ישי ושמח משיח העמוד ללאת ע"י הפיכת סדום, וכ"ז הי' נעלם עד עכשו ככה ידיעו יחי' כי דבר זה תלוי עדיין בצחירה אם יזכו לזה, אלא שבהל צפוי לפניו יחי' ואין הידיעה מוכרחה בצחירה, חזל לא ניתנה לידי התגלות ולא נאמרה בצחי' דיבור, דא"כ הי' מוכרחה בצחירה כנודע, ועכשו גילה הקצ"ה לאצרכם צחי' הידיעה, וזכו הפשט כי ידעתינו ותרגום אווקלום ארי גלי קדמי, ר"ל דלפני יחי' גלוי ואת צדונו אחריו ושמרו דרך למען אשר יזו' את בניו ואת צדונו אחריו ושמרו דרך ד', ובזה זה יזכו ישראל לעשות דקדק ומשפט, שיעשו הכדקע בקבלת החורב וע"ז יזכו לעשות משפט ברשעים ויחרומום קרן הכדוקים וכו', למען הביא ד' על אצרכם את אשר דבר עליו, ופרש"י והוא צד"ק על בית אצרכם לא נאמר אלא על אצרכם למדנו כל המעמיד בן לזקן כאלו לא מת, ולדרכנו הי' כ"ז התגלות על העמוד צעת הגאולה שימודד אצרכם בצחי', ויתקיימו כל הצטוות אלו עליו, וכמ"ש צד"ק אשר דבר לו לא כתיב כאן, אלא אשר דבר עליו, והצטעה זו נאמרה עליו ותחקים בו צחי', ח"ש לעשות דקדק ומשפט למען הביא ד' על אצרכם את אשר דבר עליו, שתחקים בו הצטעה זו הנאמרה עליו, וליק קושיא נא"כ מה שבקדים הכתוב דקדק למשפט, וכוף הגורם, וע"י כח הכדקע יזכו לעשות

כמו שקשקו בחום' וכן בקשקו בגוי' ולא שייך למימר בשורש ואלה חדא מילתא כו'.

(ד) גם ראוי לבין דבר חיות מיכלל ורפאל כי' בכחם שיבואו לא"צ לעשות שליחותן מיכלל לבשר את שרה, ורפאל לרפאות את הצרעם, אבל גבריאל שצא לכוון את סדום ואמר צוה"ק בעטם שליחותו בגין דאיכו ממנא על כל דיון דעלמא מסערא דדינא, למידן ולמעיד על ידא דמלאך הכות, וכו' שורש כדיונים ושר של אש הרוח לדיונים, וע"כ נעשה שליחותו זו על ידו, אבל מה עשם לביאתו אלל א"צ, והלא לא עשה שליחותו שם עד שצא לסדום, וכבר הביגים צוה בגוי' אלה עיי"ש.

(ה) דהרן צפ' וכו' אמר המכסה אני מאצרכם אשר אני עושה פרש"י אשר אני עושה בסדום, לא יפס לי לעשות דבר זה שלא מדעתו, וכו', חמשה כרכין כללו שני כן, שנה' גדול ככעניו מלדון וגו' צוהב סדום ועמורה, קראתי אותו אז כמון גוים ואשמיד את בנינם ולא אזידע לאז שכו' אורבי עכ"ל, והנה אחר כל החציות והשבת לאצרי, מלינו שרי' מתפלל לפניו ית' לבעל בגזירה, ולפי ראות העין לא הועיל תפלתו כלום, כמו שפרש"י ז"ל שמחולל בקש אולי יש חמשים לדיקים, ו' לכל כך, כי ה' מקומות היו בכלל בגזירה סדום ועמורה אדמה ואצוים וזוער, ואח"כ בקש על ארבעים, ומלטו ד' כרכים וכו' ולצדוק יקח על י' להלל א' מהם, ולא פעל כלום, ואיך יתכן שגוי' אורבי לא הקדיש וחזותו כ"כ גדול לא נתמלא בקשחו להלל אפילו א' מתמשה עיירות הכן, ולע נחמלא בקשחו חיקף, וא"ל המלאך הכה נשאתי פניך גם לדבר הזה לצלתי בפני את העיר, ונמלט זוער ע"י בקשחו, כגם דמחור בספרן של לדיקים דתפלתו של א"צ לא היתה לריק ח"י, וגשאר כוחה של תפלה זו הלא לדורות, ועיין בדברינו לעיל בארכנו צוה, אבל מ"מ לשעשו על ה' כרכים של סדום לא הועיל תפלתו כלום, ולכאורה כיון שרי' מקום להיות הלל לזוער, למה לא נעשה א"צ תפלתו על זה, ואיך יתכן שלא הועיל תפלתו של א"צ להלל את זוער, ונתקבל בקשחו של לוס ופלאורא אפ"ל דע"כ לא היתה כהלל דזוער

לכרחיקו מעליו, ולא יכו' לו חלק בזכותו של אצרכם אצויו. חזון הדברים כל ענין הפרשה כי' הכנה ותפלה חן העמיד וכשי"ת יעזור שזכר צמחה להגלל בזכותו של אצרי, ונגלל מכל זכר וזוקב, ויעמוד לנו תפלתו של אצרי' שבתפלתו חן נא תעבור מעל ענדך שזו תפלה נאחיות בכל דור ודור, וזכר לזוער שומה בשמחה ונחמה בזהרוממה קן התורה וישראל וצמחגלות כבוד שמים עלינו ועכ"י צב"ח.

*

י"ש עיניו וירא וכהו שלשה אנשים נצבים עליו פרש"י ז"ל וכו' במדרש רב (פ' ו' ס"ב) חנה חין מלאך אחד עושה צ' שליחות וכו' מיכלל אמר בשורתו ונסתלק, גבריאל נשתלה לכוון את סדום, ורפאל להלל את לוס, וכתום' כתבו צב"מ (פ"ו:): אצרי' דרפאל צא גם לרפאות את אצרכם, חשיב ככל שליחות א', דרפואה ואלה עיני א' הוא, ולכאורה י"צ דנבג' צ"מ (פ"ו:): חיתא צאופן אחר, ח"ל מאן יומכו ג' אנשים מיכלל וגבריאל ורפאל, מיכלל שצא לבשר את שרה, רפאל שצא לרפאות את הצרעם, וגבריאל חזל למכפרי' לסדום וכו' וחזל מיכלל צדי' לשחית ללוט, וראוי לבין צמחי קמפלגי הגמרא והמדרש, דשנמלא היכה דלגיו בסדור או בשמעות הכחוצים, כללל חית לן דללו וחלו דא"ת, וכו' בסדרות אמתיות, אבל הכה עשם פלוגתתן לאו בסדרה תליא, ואין וכוכה מן הפסוקים לדברי א' מהם, וע"כ פלוגתתן עפ"י קבלה, שרי' לכל א' מהם קבלה כדצרי, והאך אפשר שיהיו קבלות שונות ושניכס אחת, וכלל זהו כמו פלוגתא במילתא.

(ז) גם יש לבין למה צמר רש"י ז"ל לתפוש שיטת המדרש צוה, שלא כדברי הש"ס, וברי כללל הוא דבני"מ שהמדרש חולק עם הש"ס אוליין צמר שיטת הגמרא.

(ג) גם יקשה לפי שיטת הגמרא דמיכלל חזל לשיחתי ללוט, והלא חין מלאך אחד עושה צ' שליחות

אברהם כדוק, חני כרשט, ויש להבין איך מחסם
לוע על דיבורו של מלאך, ואיך ידק טענתו וזדקתו
של אברהם יחי' קטרוג על מעשיו הרעים, וכלל כל
הגלותו הי' רק בזכותו של אברהם חניו וזדקתו,
ויותר קשה שמינו שסכים המלאך לטענתו, וכי
הבין הוא יותר ממלאך ב', ואם האמת כדבריו איך
לא הבין כל זה גם המלאך, וכי לא ידע מדרגתו
השפלה שאלל אברהם חניו יחי' נחשב לבעל חומה
גדול, ויחי' חזר עמו.

(ט) ועו"ק בלא המלאך חמר לו כן בשליחות השי"ת
דכבר נצארה גזירה גם על נוער מתחילה,
ואין לו מקום להמלט כי אם אלל אברהם, ואיך אפשר
להתחסם על גזירה כזויות, ולומר סברות נגד
גזירתו יחי', ויותר יפלא שחזקבל טענתו ונחזקבל
גזירת נוער.

(י) במדרש רבה (פי' י"א ס"ט) ר' תחומא צ"ר
חייל מש"ר לושטיא חורגמא חין כל שבת
ושבת שאין קורין בה פרשתו של לוע, מיט' וכל
חוש' יתגלב, פרש"י צ"מ שהצרות דורשין יתגלב
קלוגו, איך אחא יתגלגלו חין כתיב כאן אלל יתגלב
האנשים יתרחקו ויבגשים יתקרבו, ופי' במ"כ כמו
שדרשו ז"ל עמוני ולא עמונית, וזויות כחז' אפי'
שעכשו חין המנהג כן, מי"מ צימאם נכחו כן לקרות
בכל שבת ושבת פרשתו של לוע, ואפשר לומר טעם
למנהג זה, לפי שהשבת הוא יום עונג של שמחה
ומשחה, ויש לחוש שמא יבואו לידו שכרות ויחזר
מדלו כשכרותו של לוע, עד כי יבואו ח"י לידו מכשול
עצירה, ולפיכך תקנו אז לקרות בכל שבת ושבת
פרשתו של לוע להורות לעם שהשכרות מביא לידו
מכשול ועון, והשומר נפשו ירחק מאז וכו' עכ"ד
היפ"ת ז"ל, אמנם קשה לחקנות הקריאה חכרו צ"ק
פ' מרובה (פ"ב) דמרע"ה חוקן לכם לישראל שיביו
קורין בשבתות ויר"ט וצרי"ה ונחש"ט, ומזכר שם תקנת
עזרא, והרמב"ם ז"ל ציפ"ה מה' חפלה חזקיר כל
מנהגי קריאה, ומנהג זה שיביו קורין פרשתו של
לוע לא חזר בשום מקום, ואם איחא שחי' כן
מנהג קדום, איך לא מצינו שום רמז מאז לא בגמרא

פי' אברהם, דחי' לא בחפלא רק חולי יש עשרה
צדיקים, ועל פחות לא ביקש כמ"ש רש"י, וצווער
לא הי' צדיקים כלל, ובאופן זה לא ביקש ח"א על
הגלות, אלל הוא גופא קשיא כיון שחי' מוכן מן השמים
הלל לנער פי' נשיאות פנים דחין שייך השתנות
ושניו רלון לפניו יחי', ופי' ב' מוכן בלל זו בבת,
ואי"כ למד לא נחן הקצ"ה רלון ודעת לא"ה שיתפלל
על הגלות נוער בדרך נשיאות פנים גם בלי צדיקים,
וראוי יותר שינחן נשיאות פנים לאברהם ולא ללוע.

(ו) ועו"ק ממז"פ אם נתחייבה נוער בלי', איך יועיל
בקשתו של לוע להגיל חותה, ומצינו ששמעו
המלאכים לקולו וחמרו הכה נשאתי פינד וגו', ואם
לא נתחייבה בלי', אי"כ גם מבלי בקשתו של לוע חין
לכם למלאכים רשות להשחית, וראיתי שבקשה כן
באברהם"ק, ועיי"ש מה שחידן, אלל סוכ"ם יקשה
איך אפשר שלא נענה ח"א בחפלותו, ונענה לוע
בקשתו, וכן בקשה ג"כ באברהם ז"ל.

(ז) במדרש (פי' ג' ס"ח) הכה נשאתי פינד גם
לדבר הזה איך חלפתא קסריי' ומה אם לוע
פי' שבידו חת המלאך נשא לו פנים, כך לא חשא
פנים, מפניד ומפני אבותיך, ויש ב' פניו חלך ע"כ.
וכן איחא צמד"ר פ' נשא (פי' י"א ס"ז) ח"ל
הדרי דברים ק"ו אם ללוע נשאתי פנים מפני אברהם
חובבי, כך לא חשא פנים מפניד ומפני אבותיך, ע"כ.
ויש להבין למד לן בק"ו ומה נזכר יש בו, בלא כמו
שחי' נשיאות פנים ללוע בלי ק"ו וצלי זכות, מכ"ש
שמגיע לנו בלי ק"ו, וכמו"כ הקשה בטה"ק אגרא
דכלה פ' כך עכ"פ ולישמעאל שמעתיך איך אבא
ק"ו לנן הגזירה מנן האמה, והקשה הוא ז"ל דלמה
נזכר בק"ו, הרי יש לנו בשמחה בלח"ה עיי"ש.

(ח) דהר"ן צ"ה שאמר לו המלאך ללוע הכרה המלט
פרש"י אלל אברהם ברה שבו יושב דבר וכו'
ויאמר לוע אליהם וגו' לא חזק להמלט הכרה פן
תדבקנו הרעה וגו' ופרש"י ז"ל כשהייתי אלל אנשי
סדום הי' הקצ"ה רואה מעשיו ומעשה בני העיר,
והייתי נראה כדוק וכדאי להגלל, ובשאלה אלל

ומתי כפרש"י, שיהי נזכר עוונותיו אלל אצרכם, לפי שידע מדרגתו שהוא צנח"ל לא כיוף ל', ולא יתחזקו אצרכם למועצ, ואדרבה יתקלקל עוד יותר ויהי מזיד, וע"כ בסכמתו לבקשתו מן השמים ונתנו לו את לוער כפי בחירתו, כי בדרך שאדם רואה לילך מוליכין אותו, ולא עבדו בידו, ואע"פ שגלו וידוע לפניהו ית' מדרגתו השפלה, ושכפי בחינתו לא יפה לו להיות עם אצרכם, אע"פ אלל המלאך בשליחות הקב"ה הכרה המלט אלל אצרכם, כי מתחו ית' לא תלא כרעות, והשם אמר לו מה שהוא טובה לו ולשמתו, שידבק באצרכם ובקדושתו, והוא צמר הכעס לעצמו לילך ללוער, ועוד אפ"ל טעם בדבר כי מן השמים אין מונעין הבחירה מן האדם, ואלו ה' נשלח בשליחות השם ללוער, כבר ניעלה ממנו הבחירה שלא להצדק בא"ה ולביות נפרד ממנו, ולהתחבר אל אשוי סודו, ואפשר שאחר שגעה הש"י"ת לו גם גדול שהילכו ממחפכת סודו, אולי ישנה את דרכו לטובה להיות דבוק בדרך השם ובא"ה, ע"כ הניחו לו בחירתו בידו, והוא בעצמו צמר בלוער ללד בחינתו כרעה.

ומערתה א"ש מה שדרשו חז"ל לתאו' יבקש נפרד על לוע, שצביל שפירד מאצרכם גרם לו שנתקלקל בעצירה, וע"כ יתגלה קלוגו צרכים לפסול זרעו, כי כל פרידתו ה' מתחת רוע בחירתו, וצביל שצמר צורש הרע, על כן בסכמתו עמו מן השמים להיות נפרד מא"ה ולישב בלוער, ואלו ה' כיוף לא"ה לא ה' צא מכלול זו לידו, וה' השתלשלות עמו ומואז ומלות צ"ד בלופן אחר, ומעשה הוא גרם לקלוגו ע"י פרידתו מאצרכם, ולתאו' יבקש נפרד צביל שיהי שורשו רע ולהיות אחר תאוותיו, ע"כ בקש להיות נפרד מאצרכם ולישב בלוער, וע"כ נתגלה קלוגו ונפסל זרעו, וא"ש. ומעשה נבין שה' הבכיה שיהי' הלא לוער ע"י לוע, ולא ע"י תפלת אצרכם ואפשר כי אצרכם לא התפלא שניחו את לוער להלל בו לוע, כי א"ה ה' מתפלל אולי יקבל עליו לוע להצדק בדרך השם ולהיות כיוף ל', להיות נדבק באצרכם אחר שגעה לו גם שניל ממחפכת סודו, ויהיה הלא לוער רק ללד רוע בחירתו

ולבאר כל הענין נקדים מ"ש חז"ל (מזיר כ"א בריכות י') דרש רבא ואיתימא ר' יתחן מ"ד לתאו' יבקש נפרד זה לוע, פרש"י ז"ל לידר עצירה יבקש מי שפירד, ואח"כ זה לוע שפירד מעל אצרכם, וכוונתו ה' לעצירה זאת, ובכל תאו' יתגלה שנתגלה קלוגו צנח"ל וצנח"ל מדרשות, ופרש"י ז"ל דתורה נקראת תאו', ומדכחין בכל תאו', משמע צ"ב תורות בתושב"כ ובתושב"ע דכחיד לא יבוא עמוני ומואבי וגו', ונתגלה קלוגו בתושב"ע דחנן עמוני ומואבי אסורין ואיסורן איסור עולם, וכן הוא צב"ר (פ' ר"ב) את נפש מקרית עוז צביל שפירד מאצרכם, גרם לו שצא לידו עצירה זאת, וע"כ נאסר דורותיו מלבוש בקבל, ע"כ. ולבאר ה' כי כבר ה' מושגש בקצרו שורש הרע קודם שפירד מאצרכם, כמשפ"ש ז"ל עכ"פ וכו' אמר אל אצרכם אחרי הפירד לוע מתחו, דכל זמן שהרע עמו ה' הדיבור פורש ממנו, ולזה הכעס אמר לו אצרכם הפירד נא מעלי, עכ"פ מוצא שמשעו ה' מוקלקלים עוד קודם פרידתו מאצרכם, ואיך אמרו בגמ' ה"ל ובמדרש שפרידתו מעל אצרכם גרמה לו לבוא לידו עצירה, וכבר ביארתי ענין זה בכמה חנפין וכעת נ"ל עפ"י פשוט, עפ"י מ"ש צמח' צרכות (ח). איך חייב צר אמי משמי' דעולא לעולם ידור אדם צמקום רבו, שכ"ז ששמעו צן גרם קיים לא נשא שלמה את צח פרעה, והתניח אל ידור, ל"ק הא דכיוף ל' הא דלא כיוף ל', ופרש"י אס כפוף הוא לרצו לקבל תוכחתו ידור אלל, ואס לאו עוב להתרחק ממנו וכו', מלא אלו ה' לוע כיוף לאצרכם לקבל תוכחתו, ה' לו מה עוב גדולה שיוכל להצדק באצרכם אציו, וה' אצרכם מקרצו ללמוד עמו תורה, ולהדריכו בלורת מישור עד כי ה' נדבק בו מקדושתו של אצרכם אציו, ע"כ אמר לו המלאך הכרה המלט אלל אצרכם צר שהוא יושב צמר זה עוב גדולה לך, ומה שחשש לוע שש"י שיהי' צנח"ל אצרכם יהי' נזכר עוונותיו כמ"ש הרפית לתל', אלו ה' כיוף לא"ה לא ה' חשש זה כלל, כי ה' מעלה לבחינת הקדושה כו"ל אלל לוע ה' מכיר בחינתו שהוא משורש הרע, וע"כ אמר לא אוכל להמלט הכרה אלל אצרכם פן תדבקני כרעה

בשליחות סדום כמ"ש צוה"ק, וע"י בקשת לוט דוקא, ולעטעס זיך לא בויעל חפלת ח"א להגיל את לוטער, כי ח"א לא התפלל בצופן זיך שיהלל בעיר בלי זדיוקס, וכו' מוכן שליחות זו להעשות ע"י מלאכי דין וח"א.

ואפ"ל עוד בצופן אחר עפ"מ"ש צוה"ק אגרא דכלה פ' נך עמ"ש חז"ל ולישמעאל שמעתיך ח"ר אבא מכאן למד ק"ו בן הגבירה מנן האמה וכו', הנה ברכתי אותו והפירתי אותו ק"ו ואת בריתי אקים את יצחק, ופ' הוא ז"ל דלר"ך לכה הכ"ו בזמן שאין ישראל עושין רלונו של מקום ח"ו, ולחנם ראוים לקבלת השפע מלך מעשיכם, והקב"ה דן עפ"י דיני התורה, ע"כ מגיע להם מדין ק"ו, כי ק"ו דאורייתא הוא, ואמרו חז"ל דעכו"ם לא מפקדא בדינא ונותנים להם מן השמים בין ראווי ובין שאינו ראווי, וע"כ אמרו חז"ל הנה ברכתי אותו והפירתי אותו זיך ישמעאל ומקבל השפעה וזכרה ח"ע"פ שאינו ראווי ואין לו מעשים, ק"ו ואת בריתי אקים את יצחק שמגיע לו מדין ק"ו עכ"ל. ועד"ז אפ"ל נשיאות פנים האמור כאן, שאמר לו המלאך ללוט הנה נשאתי פניך גם לדבר הזה להגיל את לוטער, ונלמח מזה טובה גדולה לישראל לדורות, ומגיע גם להם נשיאות פנים מלך דין צדק ק"ו, וכמ"ש צמד"ר פ' נשא דברכת יצחק ח"ו פניו אליך וישם לך שלי מגיע לנו צדק ק"ו, והוא שאמר ז"ל וברי דברים ק"ו אם ללוט נשאתי פנים לך לא אשא פנים וכו'. ואמרו ז"ל וישם לך שלי' זה שלי' מלכות צ"ל, וכו' הכרה נשיאות פנים זו שממנה יונמח שלי' מלכות בית דוד, ועד עת הגאולה אנו זריכים לנשיאות פנים ולשלי', וממנה זו של נשיאות פנים אנו מקבלים השפעת טובה, אף אם אין אנו ראוים עפ"י מעשינו, ומעשה ח"ש מה שלא היתה הכלל לוטער ע"י ח"א, שא"ל לא התפלל על פחות מעשרה זדיוקס, ובקש רק בצופן שיהיו ראוים להכלה עפ"י דין, כי עשרה זדיוקס מוילים על כל העיר כמ"ש צפרד"א, אבל לוטער לא ה' ראווי להכלל, דלא ה' צד זדיוקס, והכלתו ה' ע"י נשיאות פנים ע"י לוט, דע"ז יו"ב' כח יתקיי חזק, דאף בלי חפלת ח"א נתמלא

של לוט כנ"ל, ע"כ לא היתה אפשר להיות ע"י הצדקס, והוכרחה להיות ע"י לוט, ע"י שצדק ע"י ור"ק להיות נפרד מאצדקס, הסכימו מן השמים נבקשתו כעטעס כנ"ל.

ואפ"ל בצופן אחר עפ"י מה שפירשתי כבר מה שא"ל הקב"ה אל השטן על איוב בנו בידך, אך את נפשו שמור, ולכאורה יש להבין דבשלמא בעוונתין וביסורים צבאו על איוב, ה' לר"ך להיות ע"י שליחות השטן, כי הוא השליח להרע, אבל שמירת נפשו של איוב למד נמסר ביד השטן, ולמה לא נעשה ע"י הקב"ה צעמו שהוא אדון כל הנפשות, ובידו נפש כל ח', ובח"א ה' שמירת נפשו ע"י נס, ואולי שנתנו לשטן כח מן השמים לשמור את נפש איוב, ברור שלא ה' יכול לעשות מאומה, וא"כ ה' יכול להיות ע"י הקב"ה צעמו בלי אמצעות השטן, ופירשתי כבר כי לא ה' שמירת נפשו טובה לאיוב, עפ"י מ"ש חז"ל דנערד מעו"ב על שצדק ביסורים וכתרים נגד גזירתו ית', ואע"פ שאין אדם נתפס ונענש על נערד, אבל עכ"פ נפל ממדרגתו ע"י היסורים כמבואר בדבריהם ז"ל, ומעשה ה' לו טובה יותר אלו לא ה' נשמר נפשו, וכו' מת מיד כשהתחילו היסורים לבוא עליו, ואז ה' נשאר צמדיגתו הגבו' וע"כ שמירת נפש כזו בגורם קלקול ובפסד וחסרון צאמונה לא לטובה יחשב, וא"א שיה' אלא צאמנעות השטן, כי מאתו ית' לא חלה הישות, וכמו כן ע"ז לענינו דמה שנשאר לוטער לפלוט, לא ה' אפשר שיה' ע"י ח"א, דא"א לא ה' מתפלל על קיומם של עיירות סדום, אלא בצופן שיה' קיומם עפ"י התורה, וע"כ לא התפלל אלא אולי יש עשרה זדיוקס בתוך העיר, ואפשר שיה' צידס למחות ולהטעות קצת מדרגס הרעב, אבל לוטער שלא ה' צד זדיוקס כלל ולא תשצ"ר, ואמרו חז"ל כל עיר שאין צד תשצ"ר מחריבין אותה, על הכלה כזו לא ראה ח"א להתפלל, כי לא היתה הכלה זו לטובה, והסוף ה' שנתמלא סאתה כמ"ש ויעל לוט מלוטער וגו', וזמנן שם מעשה לוט ובנותיו ושאר קלקולים, ע"כ היתה נעשה הכלל לוטער ע"י גביראל שהוא שורש הדיונים ונ"ל עמו מלאך המות

דב' חליין כל צרכאן דלעילא ותתא, וכתגוללות
הגאולה תליא צי'.

והנה אמרו חז"ל במס' (פ"ד ד:) דבג' ראשונות
הקב"ה יושב ועוסק בתורה, ולא לילי אינש
ללותא דמוספי צריש שחא צי' שני קמייחא, דלא
הוא שעת דין, דחוב"ק כתיב צד אמת וכו' ואין
הקב"ה עושה לפניו משורת דין, ואיחא דמגידא
אפילו א' שיושב ועוסק בתורה הקב"ה יושב ושוח
כנגדו, ולפי"ז בקריאת התורה דרשים, ודאי שהקב"ה
יושב ושוח כנגדם, וזה משורר ח"ו דין למעלה,
דבשעה שהקב"ה יושב ועוסק בתורה אינו עושה
לפנים משורת דין, ובשעה אלו צריכים להתעוררות
רחמים. לפניו משורת דין, ובדרך נשיאות פנים אף
אם אין אלו ראויים לפי מעשיהו, ע"כ גילו חז"ל בדרך
הי"ל מסעורין דמלכא, דאין כל שנה ושנה, שאין
קורין פרשתו של לוע, והכוונה שנקרא למעלה לעורר
זכותן של ישראל ע"י כח הקיץ, דאם ללוע נשאתי
פנים לך לא אשא פנים כדאיחא בדרך רבה פ'
נשא הי"ל, וע"כ בשנה בשעת קריאת התורה שהקב"ה
יושב ושוח כנגדו ואין עושה אז לפניו משור"ד,
אז מזכירין למעלה פרשתו של לוע ומזדיגתו השפלה,
ושב' נפרד מחלק הקדושה לגמרי, ואעפ"כ ה"ו לו
נשיאות פנים לפניו משור"ד, לנו עכ"כ, ורבותיו
בעלי החוס' כתבו צפ' וילך עכ"פ לקוח את ספר
התורה הזה וגו' שירד גבריאל וטל את התורה מידו
של משה, והעלה אותה לב"ד הגדול שבשמים וכו'
והלדיקים שבמרום קורין צו בשני ובחמישי ובשבתות
ובראשי חודשים וימים טובים, ע"כ, ולפי"ז אפשר
שכוונת המדרש במה שאמרו דאין לך כל שנה שאין
קורין פרשתו של לוע, הכוונה שקורין למעלה (לעובדא)
לעורר זכותן של ישראל, ואין לזר עוד בקריאתה
למעלה, כי למעלה הוא התקום הראוי לעורר זכותו
של ישראל, ואפשר שבשכיל ערעא דצבורא לא ראו
חז"ל לקבוע קריאתה למעלה, כמ"ש ז"ל במס'
ברכות בקשו לקבוע פ' בלק בק"ש, ומפני מה לא
קבעו מפני ערעא דציבורא.

ועוד אפ"ל הטעם שמזכירין למעלה פרשתו של לוע
בפ' שמות ופסוק, דמכרי"ל ותשנ"ב כתבו דמגיד

בקשתו של לוע מחד נשיאות פנים, כ"ש שיתקבל
תפלת כל א' מישראל, משא"כ אלו ה"ו האלה נוער
ע"י תפלת הצרכים וזכותו, לא ה"ו לנו כח הקיץ
חזקה כ"כ.

ועפ"י הי"ל נבוא לפרש דברי המדרש שהבאנו
לעיל אין כל שנה ושנה שאין קורין צד פרשתו
של לוע וכו' וצ"ב, ונקדים עוד מ"ש חז"ל במס'
מגילה (פ"ז) צילת הכור דודא שנה המלך ויאמר
להציה את ספר הזכרונות וגו' ויהיו נקראים לפני
המלך, מלמד שנקראים מאלהים, וימלא כתוב ח"ד
יחזק נפחא מלמד שבי' שמשי מוחק (פרש"י סופר
המלכים ה' ומהרש"א כתב צמס התרגום שבי'
צו של המן) וגבריאל כותב, דרש ר' שילא ומה כתב
שלמעלה שלזכותן של ישראל אינו מוחק, כתב של
מעלה עכ"כ, ופי' מהרש"א ז"ל דמה כתב של
מטה, צא גבריאל מלמעלה למטה וכותב, שלא יכ"ו
נמחק כתב שהוא לזכותן של ישראל, כתב של מעלה
וגבריאל שם לא כ"ש, ע"כ.

והנה מאמר הזה נחמה הוא לנו, דמבואר כאן
דכשיש ח"ו קטרוג למעלה על כלי ישראל, והאור
להזכיר זכותן של ישראל, אז המלאכים מזכירין
זכותן של ישראל לעורר עליהם האלה וישיעם, ויש
עלי' קי"ו דמה כתב שלמעלה נאמר צה ויהיו נקראים
לפני המלך ודרשו חז"ל מלמד שנקראים מאלהים
לעורר זכותן, ושמשי מוחק וגבריאל כותב, כתב
שלמעלה עכ"כ שנקראים למעלה להזכיר זכותן
ואין צדק שום מקטרג למחקן, והנה בשנה הוא זמן
התעוררות הגאולה, כמ"ש ז"ל אלמלא שמרו ישראל
צ' שבתות מיד גנאלין, ובחוב"ק אמרו דהכוונה על
שבת א', דלילו ויומו לשמים יחשבו, עכ"פ מבואר
דכתגוללות הגאולה תליא בשמירת שצ"ק, וכתב
בנוע"מ פ' אמור דמה חדון ותראה כי לא נשמר
עדיין שנה בהלכות ע"י כלי ישראל או רובו, וע"כ
לא גנאלו כל זמנים הללו ע"י"ש, עכ"פ מבואר דבשנה
הזמן גרמא לעורר גאולתו ופדות נפשו, וגם
איחא צור"ק כל צרכאן דלעילא ותתא ציומא שביעיה
תליין, ולפי"ז צריך להתעוררות רחמי שמים בשנה

האלה של נשיאות פנים זה נעשה ע"י מיכאל, כי הוא ה' השליח לבשר את שרה, ע"כ נעשה גם בשורה זו על ידו, וחשיב הכל שליחות אחת, כי שניהם ענין בשורה הוא, וגם כי מיכאל הוא אפטרופוס דבא ישראל כמבואר במדרשים ובזוה"ק, וכדי שיהי לו כח לימוד זכות על ישראל, ע"כ נעשה שליחות זו על ידו, ויהי לו לימוד זכות בכה ק"ו של נשיאות פנים דלוע כ"ל, ומעשה לא פליגי המדרש והגמ' ואין סתירה ציונים כלל, דהמדרש מיידי מהלל סדום זה נעשה ע"י רפאל, ובגמ' מיידי מהלל של נשיאות פנים שנחשבר שהיחוד לו את לער וזו היתה ע"י מיכאל וא"ש.

ועתה נחזק קושיה הגור ארי' כ"ל, דגביראל שבי' שליחותו רק לבפוך את סדום, ולא ה' לו שום שליחות צביתו של אברהם, א"כ מה טעם לביאתו אלל א"ל, ולאחרי כוונת שלחו הקב"ה לביאתו של א"ל, ויוצן עפ"י שפירשתי כבר דברי המדרש כי ע"כ עברתם על עזבתם א"ל יבועע מיום שצבא הקב"ה את עולמו בייתם מזומנים לבוא אלי ע"כ, ולכאורה ראוי לבין למה הוכן כן משעת צריאת העולם, ולאחרי נורח היו מזומנים לה משעת הצריאה, ואפ"ל דהנה תכלית צריאת העולם ה' על דעת כן שיקבלו ישראל את התור, וכל קיומה ה' תלוי בקבלת התורה, כמ"ש ז"ל דתנאי התם הקב"ה עם מעשה בראשית וכו' ואמרו ז"ל במד"ר צ"י יתרו כשעלה מרע"ה לקבל התורה בקשו מלכ"ש לפגוע במשה, עשה הקב"ה קלסטרין של משה דומה לאברהם, אמר להם הקב"ה אי אתם מתביישין הימנו, לא זהו שירדתם אלל ואכלתם בתוך ביתו, אמר הקב"ה למשה לא נתנה לך התורה אלל בזכות א"ל שנה' לקחת מתנות בחדם, ואין אדם האמור כאן אלל אברהם שנה' האדם הגדול צענקים ע"כ המדרש, עכ"פ מבואר במדרש דוכה מרע"ה לקבל התורה בזכות א"ל ע"י שנחארתו אלל והיו מתביישין מלקטרג על תימה התורה לישראל, ואולולא היו מתארחין המלאכים אלל א"ל, ה' הקטרוג גדול מאד המלאכים כמ"ש תהי הודך על השמים, וא"ש דברי המדרש וזו שצבא העולם אתם מזומנים לבא

רוצ המקומות שנושאין כפיכם בכל שבת, דנשיאות פנים מבטל הקלות מישראל ע"י נשיאות פנים, וע"כ כדי לעורר כח נשיאות פנים ישא ה' פניו אליך, ע"כ מזכירין פרשתו של לוע למעלה, וזה מעורר נשיאות פנים בכה הק"ו.

ואפשר לומר עוד טעם על קריאת פרשתו של לוע, כדי ללמד אותנו דעת, להיות דבוק בדרך אצותינו הקדושים, ושלא נפרד מדרכיהם בדרך שפעה לוע, ולהתרחק מחבורת אנשי רשע בזהיפך ממה שפעה לוע שהתחבר לאנשי סדום, ובאמת קריאתה הוא למעלה ויהיו נקראים לפני המלך מלכו של עולם, והטעם שגילו לנו חז"ל קריאתה למעלה, כדי שנחשור לקבל עלינו לילך בדרך אצותינו הק' ולהיות דבוקים בתורה, ולהפךר מעושי רשע היפך ממעשה לוע, ואפשר שצ"י קריאתה למעלה נשפע עלינו התעוררות המחשבה לקבל עלינו קבלה אמתית להיות דבוק בתורה ודרך אצותינו הק', וזה נחארתו דברי המדרש.

ועתה נבוא לבאר סתירה בגמרא והמדרש כ"ל, דבמדרש איתא דרפאל הלך להגיל את לוע, ובגמרא אמרו דמיכאל אלל לשחי' ללוע, ואפ"ל דאלו ואלו דא"ח ולא פליגי, וגאמר עפ"י דרכינו כ"ל דב' כללות היו, ה' נס הלה שגילל ממחפפת סדום כמשה"כ ויוליחו וינחשו מחון לעיר, והלה זו נעשה ע"י רפאל כמ"ש החום, דרפואה והלה חשיב שליחות אחת, דשניהם הלל נפשות הוא, והלה ב' מה שצ"ר לו המלאך הנה נשאתי פניך גם לדבר הנה לגלתי השמים את לער, וזה ה' ג"כ להללות, כי כפי בחינתו דל' ה' כיף לא"ל לא ה' יכול להמלט מהרה אלל אברהם, כי ע"י זקת אברהם ה' חקר עונו כפרת, והיחוד לו את לער א"ש"פ שבי' לחקר גור הדן, ואברהם לא הועיל בחפלתו להגיל אותה, ונחמלא בקשתו ע"י נשיאות פנים, וזהו גם הלה ב', והלה זו היתה ע"י הצעורה שאל המלאך הנה נשאתי פניך גם לדבר הזה.

ובעתה אפ"ל מ"ש בגמרא דמיכאל אלל צבדי גביראל להגיל את לוע הכוונה על צעורה

לא אמר' אין מוקדם ומאוחר בחורב, ומאוי דמוקדם מוקדם ומאוי דמאוחר מאוחר, ומכא דלא ידון רוחי כחב הנזכ' דאין ראוי כ"כ, לפי שכתוב מזה והלך סדר תולדות הדורות ע"כ מזה ג"כ ויולד נח ציניכם, ולא ראה להפסיק בגזירות המבול שאינו מענינו, ואע"פ שהי' קודם בזמן עיי"ש, עכ"פ ל"ב סדר המקראות למ"ד קודש, דבריו בחד ענינה יש סדר למקרא. וכן הקשה במהרש"א ז"ל (צ"מ פ"ו ע"ב) עיי"ש.

(ג) גם קשה קצת למ"ד קודש אין יוצנו המשך הפסוקים להלן רחצו רגליכם והשעמו וגו', ובעי"ח אמר זאת לא' אגשים כפרשיי דכסבור שהם ערביים וכו', וכו' ראווי שיכתב עוד הפעם ויאמר כדי להפסיק בין דבור לדבור.

(ד) הו'קשנו הרא"ם וכגו"ח ז"ל על מ"ש רש"י ז"ל מדברי בגמ' צ"מ (פ"ו ע"ב) שא"ל רחצו רגליכם, דכסבור שהם ערביים. שמשמחוים לאבק רגליהם ובקפיד שלא להכניס ע"ז לביתו, וז"ל כל הלוזמדים תמכים דאין יכיו כ"כ שועים לעשות חלכות מאבק רגליהם, וכו' רחוק לגמרי. משכל חנושי, ותיירן צגו"ח דלפי סבלותם חשבו שהאדם הוא נכנע למדריגה שפילה שבעליונים, והאבק הוא דמות למדריגה השפלה ביותר עיי"ש, וברא"ם ח"י צאופן אחר חבל לפי"ו עדיין אינו מבוחר למד דוקא לאבק שצרגליהם השתחוו ולא לשאר עפר, ועוד הקשה הכלי יקר וכו' מפני שועים שקלקלו לא יכניס שום אבק לביתו, וא"כ למד יכניס אור השמש לביתו, וכמו"כ יש הרבה שטובדין לשמש, חלה שמי"מ אינה נאסרת, כך קרקע עולם אינה נאסרת עכ"ד וכו'.

ויראה לצאר הענין ותחילה נסביר דברי חז"ל מ"ש לזוס לרחוק רגליהם מחשש ע"ז, ונהיך תמיכה המפרשים היטל דבזה להבדיל חלף אלפי הבדלות בין עומאה לעברה, נמא צדברי חז"ל, בחי' כע"ז גם מזל הקדושה, וכו' שאמרו צירושלמי דשביעית (פ"ד) ריב"ח משק לכופתא דעכו ואמר עד כה ארעא דירושל' וכו', לקיים מ"ש כי רצו עבדיך ח.

אלי, דבריאה העולם הי' על תנאי שיקבלו ישראל את החורב, וכדי שלא יהי' קטרגו מזל המלאכים, ע"כ היו מזומנים משעת הבריאה לבוא אל הצרכים, ובזכות א"ל זכו ישראל לקבלת החורב כמ"ש במדרש כ"ל, ובהם חלו המלאכים שקטרגו בשעת קבלת החורב, היו צודאי חלו המלאכים בענינן שהי' חלל הצרכים, דא"כ אין ח"ל הקצ"ה חי אחס מתביישין ממנו, דלמלאכים אחרים אין שייך לומר כן, וע"כ הי' הלוך שגם צדיקאל יתארח צדיקו של א"ל, שהוא שר של אש ושורש הדינים, ואפשר שהוא הי' המלאך שרע לפגוע במרע"ה וקטרגו שלא יתן החורב לישראל, ע"כ הי' מוכן כן מצריאה העולם שיתאכסן גם הוא חלל א"ל, כדי שלא יהא לו פ"פ לקטרג בשעת קבלת החורב, ואח"כ נשתלח לסדום ונאלץ לזעז, ועיי"ז וכו' כח הק"ו בשלימות, דאם ללוע ישא פנים, לישראל לא כ"ש שמגיע להם לפנים משורה"ד, ומעתה לא יכ"י לו עוד פתחון פה לקטרג על ישראל.

*

ויראמר אדני' אס נא מלאחי חן וגו' אל נא תעבור פרש"י לגדול שבהם אמר וכו', ד"א קודש הוא, וכו' אומר להקצ"ה להמתין לו עד שירון ויכניס את האורחים וכו' וכו' הלוזמית צ"צ ע"כ לשון רש"י ז"ל, ובגמ' (שבוועות ל"ב ע"ב) ובמס' סופרים פ"ד פלוגי נמי תנאי צבא עיי"ש אמנם צ"י מפנין (שבת קכ"ז ע"א) משמע כמ"ד קדש, דלמדו חז"ל גדולה הכנסת אורחים יותר מקבלת פני השכינה, ממה שאמר להצויה המתן עד שאכניס האורחים, ולכאורה כלל הוא בכל פלוגתא חז"ל דאלו חלו דא"ת, וכלן נראה כפלוגתא במציאות, ואין יתקיימו שניהם וכו'.

(ז) **הקשה** רש"י ז"ל למ"ד קודש הי' לו לכתוב מאמר אל נא תעבור לפני וירן לקראתם, ותיירן שבמקרא מסורים ואע"פ שכתוב אחר וירן לקראתם האמירה היתה קודם לכן, ודרך המקראות לדבר כן כמו שזמנו חלל לא ידון רוחי וגו', והקשה במה"ק דבא אמר' צפ"ק דפסחים (דף ו' ע"ב) דבחד ענינה

ועפר אחר יקח וגו' בגין דיעבר רוח מסאבא ויחפני
משם וכו', כרי מזבאר צפירות שעל העפר שורש
עלי' מבחי' עיי', ולפי שסבור אלעזר' שחס ערציים
ועוצדי עיי', עיי' אום לרחוק רגליהם, כדי שלא
לכבוש העפר בזכ לנחך ביתו שיש עלי' רוח מסאבא
ובחי' עיי'.

ועתה נחנך קושית רש"י ז"ל דלמ"ד קודש כי
לו לכחוב ממחר אל נא תעבור וגו' לפני וירץ
לקראתם, דכרי ערס שרץ לקראתם ציקס מכקבי"ס
שלא יעבור, ונחנך קושית הכז"ק בג"ל דנחז ענינא
לא אמרי' אין מוקדם ומאוחר בחורב, דלכאורה רלוי
לכין דלכרסם אכינו שזכס להתגלות גדול כזכ,
שנגב אליו הקצ"ב ופמליא שלו כמזבאר דדרז"ל,
כיעצב על דעתא שעי' שילך לקיים מלות הכנסת
אורחים שגדולה מקבלת פני השכינה, הסתלק השרש
השכינה מעליו, ואדרבא עיי' קיום המל' בגדר בחינת
קדושה גדולה לנדיק כמותו אדרבא יתוסף רבות
קדושה ובחי' השרש השכינה עליו, גם שאין מקום
מוגבל להשרש השכינה לחול עליו, וכו' יכול לרין
לקראתם והשרש השכינה לא תתפרד מעליו, ולמה
כי' האורך לתפלה זו שציקס מהשי"ת אל נא תעבור.
אמנם לפי שחשב אברהם אכינו שחס ערציים ועוצדי
עיי', וכו' מוכרח לדבר עמם שירחלו רגליהם מעיי'
כ"ל, וכשמדברים עם עוצדי עיי' עיי' כ"פ אלותו הרגע
נופלין ממדריגתם ועד שירחלו רגליהם וערס שחזירם
בחשובה, חשב אלעזר' דעתו שדובר עם עועיי',
ודיבורם מוזק אל בחי' הכפס ויש לו כח לגרום
הסתלקות השרש השכינה לפי שעה, ועיי' הולך
להתפלל אל נא תעבור וגו', וא"ש דכאן כי' מקומה
של תפלה זו כשדובר עמם וא"ל רחמי רגליהם,
ולא כי' צריך להיות לפני וירץ לקראתם כקושית
רש"י ז"ל, דאין הרי"ה לקראתם סיבה להסתלקות
השרש השכינה כ"ל, וא"ש סודור הפסוקים, וא"ל
לומר אין מוקדם ומאוחר כאן ול"ק קושית הכז"ק.

ואפ"ל עוד בחי' כזה, בסק"ס לתנך קושית כ"ל
צפולגות רז"ל דח"א, קודש וח"א חול, דאין
יחלקו ביניהם, גם למ"ד קודש ח"א יתפרש כמשך

אכנו' ואלה עפרם ויחגגו, עכ"ד בירושלמי, וזכר שורש
קדושה עפרם ימשך לגד שהיה ארץ אשר ד' דורש
אוחה ומקום ששרתה עליו שכינת כבודו ית', עיי'
קנחה הארץ והעפר שהוא מחלקה בחי' קדושה,
וכמו שיסד המשורר לשק עפר מקום שכינה ירדכ,
ולעסם זה עפר ארץ ישראל יש בו בחי' קדושה,
אפי' חס נעתק ממקומו וכוכל לסוף העולם, וסמכוכו
על הפסוק וכפר אדמתו עמו, וכמו"כ עיי' במקום
שנקבע לחורה ופחלה ועצדות כשי"ת, יש למקום
הכז"ב בחי' קדושה שנקבע כזה עיי' עצדות כשי"ת
וכשרשת השכינה שבי' שם, ובמ"ש ז"ל צרבות (דף
ח' ע"א) ר' חמי ורב חסי' לא כוו מזלי אלה בין
עמודי הברכה דהוי גרסי, ועוד ציקס צ"ס מלינו
בחי' זו, ולהיפך אלף אלפי הצדלות המקום שעצדו
כז עיי' אפי' פינוכו משם, נשאר עלי' השרש רוח
מסאבא כמזבאר בזכ"ק פ' חזריע (דף ג' ע"א)
שכאריך כזה עיי' ש, ומזבאר ציקס ר"פ האכינו
שכל המקומות שקלקלו שם ישראל וחתמו כזס ועצרים
השי"ת מן העולם לעתיד לבוא, ואכינו לפי שנשאר
עלי' רשימו דרוח מסאבא, הכס שעי' בכלכה קרקע
עולם אינה נאסרת להיות דמיו כנעצב, אכל מ"מ
רוח מסאבא שריא עלי'.

וע"כ העוצדי עיי' שמחזיקים לפי שעותם הי"ז
לאלות ולבחי' קדושה, ולכן גם המקום שממד
עלי' צעסע עצדו עיי' והעפר שעי' עלי', חושבין
העפר הכז"ב לפי שעותם לבחי' קדושה ובחי' אלות,
ואפי' נעתק מן העפר הכז"ב אל מקום אחר ג"כ
מתשיבים אותו לפי שעותם לבחי' קדושה, מפני
ששרשו ממקום העוממה שכוו עוצדון אליו, וזכו
כי' שעותם של הערציים שהשתחוו לאבק שצרגליהם,
ולא שבי' העפר עיי' שחס להיות עוצדים אליו
ולנשותו אלוה' אלה דייקא לעפר שצרגלם השתחוו,
שאותו כזכ עמם ממקום עיי', ונדבק בו כח עיי'
ולאחור כח עיי' השתחוו, ובאמת כן הוא שיש על
עפר זה רוח מסאבא ומבחי' עיי' כמזבאר בזכ"ק
כ"ל צי' חזריע עכ"פ ועפר אחר יקח וגו', דאלו
צמינין דהוי כזו געג נרעת, כיו כנענים פלחי כזו
לעיי' וסליק כזו רוח מסאבא וכו', ועיי' לו הכחוב

הפסוקים רחל רגליכם וגו' (עין קושיא א' ג')
 ויחבד עמי"ש ק"ז היינו לב זל"ה צ"י שופטים
 ט"ז וגם הכהן ודבר אל העם שמה ישראל וגו',
 וחז"ל בבבא מציעא נ"ח צ"ה וז"ל צ"י וישלח
 עמי"ש כהן האמון לאדוני לעשו וגו', דרך הדין
 בדברו עם צ"ה, ויכול לדבר דבר דיבור על אופיו,
 שיהי דברים נשמעים במשמעותו כפשוטו, וגם שיהי
 חוכן לרוב חפלה ותחנונים להבזיות, והכוונה בזה
 להסחיר תפלתו ולהבישם למען לא יבזו המעטנים
 ולא יסעינו, ח"ש כהן האמון לאדוני היינו לאדון
 הכל ית', וגם הדברים כפשוטו היו לעשו עיי"ש שפי'
 דרך זה כל הפרשה (הוצא בדברנו פ' ויגש עיי"ש)
 וכמו"כ יתפרש הפסוק וגם הכהן אין הגשה אלא
 תפלה, ודבר אל העם לשון קשה חוכמת מוסר, מי
 האיש הירא וגו' ודרשו ז"ל הירא מעצמות שצדו,
 והכוונה הפשוטה אליהם לשמוע דברי חוכמה שלו,
 ובקרב לבבו יהי כוונתו ל' בתפלה כמו שדרשו
 ז"ל שמה ישראל, חפ"י אין לישראל אלא זכות ק"ש
 כדאי הם להשיע אותם עכ"ל ז"ל.

ואפ"ל עוד צ"ח בזה בבבא מציעא נ"ח צ"ה
 דברכות (דף ל' ע"ב) חסידים הראשונים היו
 שוכין שם אהא ומתפללין כדי שיכונו לבם לאציהם
 שבשמים, ולכאורה כלשון קשה דכול"ל שוכין שם
 א' קודם התפלה כדי שיכונו לבם וכו' ולמה הפסיק
 לומר ומתפללין כדי שיכונו לבם, ומתחילה צריך
 שיכונו לבם ואח"כ מתפללין, ואפ"ל שיש כוונה
 אחרת בזה, דכשחזין להתפלל להבזיות, צריך שיקדים
 אל"י הכתובות במחשבה, ותפלה בלב שיוכלו לטון
 בתפלתם כראוי, ולכן צ"ח שם (דף ל"ב ע"ב)
 הקשו מאחר ששוכין ע' שעות ביום בתפלה חורטין
 האין משחמרת וכו' והשמע מה דבשע שחיו שוכין
 לפני התפלה לא עסקו בחורט, וצ"ח היו עוסקין
 באותה שעה, אלא ודאי צדור שהתבודדו אז ביום
 לצון קוים והתפללו בששעת התפלה ויכלו לטון
 בתפלתם כראוי, וזה הפשט היו שוכין שם אהא,
 ובאותה השעה היו מתפללין כדי שיכונו לבם
 לאציהם שבשמים בתפלתם.

ועד"ז אפשר לפרש כאן סדר הפסוקים, ודא"ש
 ערם שהתפלל להשיע אל נא תעזור וגו', הי"ל
 הכתובות במחשבה והקדים תפלה שכלל, ואח"כ
 תפלה במחשבה ב' ערם וירן לקראתם, אלא שתפלתו
 בדיבור ונפועל לא ב' אלא אחר וירן לקראתם, אחר
 שהבין עצמו לתפלתו והתבודד ביום לצון קוים לפני
 התפלה כדרך הדיקים אצל הצויות קיבל מיד תפלתו
 שצמחשבה ונעה עלי, ועל דרך שפי' בספ"ק ערם
 יקראו אזי אהא, ולהבזיות סני בתפלה שצמחשבה
 לבד, דקניו שמיא גליא ומכיר צ"ח במחשבה, אלא
 שצריך לתפלה בדיבור כדי שיסכימו גם כ"כ של
 מעלה ולא יקטרגו, דהבזיות מחוכב דין ומלך
 משפט ויחזיר חרן, ח"ש עוד הם מדברים, ר"ל

ועד"ז יתפרש פלוגתא ר"ל כאן ואח"כ דא"ש וישיבם
 אחת, שדיבר עם האורחים לפני דעתו השב
 עליהם שהם צריא ועובדי ע"ז, ואחר לבם רחל
 רגליהם וכו', ובדבר אליהם בלגים בדיבוריו תפלה
 להבזיות אל נא תעזור מעל ענדך, כי חש שעי'
 דיבורו עם עושי"ז יגרור הסתלקות צ"ח השגחה
 בשכינה כני"ל, וא"ש קישור הפסוק ורחל רגליהם
 אף למ"ד קודש, וגם לדבריו דיבר גם עם האורחים
 אלא שבלגים בדיבוריו תפלה להבזיות אל נא תעזור
 כני"ל, ומ"ש ורחל רגליהם וגו' יסובבו בדיבורים
 אליהם לבד, ויתורץ ג"כ סידור הפסוקים בחורט,
 מ"ש אל נא תעזור אחר וירן לקראתם כקושיא רש"י
 ז"ל, דכאן הוא מקומה של תפלה זו, ולפי שדיבר
 עם עובדי ע"ז לפי דעתו, ע"כ חש עכשיו הסתלקות
 השגחה בשכינה ולא קודם לכן, ואם תמא לומר
 דראוי ב' להקדים תפלה ערם וירן לקראתם, דברי
 גם בהתקדמות אליהם ויכל לגרום הסתלקות השגחה
 בשכינה, ואפשר שיהא אצרכם שיתר עוז להמחין
 בתפלתו עד שידבר אליהם, כדי שילגש צו תפלה

ומאחר צתורכ חלל צתרי עניני, חלל צחד ענינה מאי דמוקדם מוקדם ומאי דמאחר מאחר, וסבא חד ענינה הוא, וא"כ קשה למ"ד קודש כי לריך מאחר אל תצבור להיות מוקדמה לויך לקראתם, וכן הקשה צנח"ק וכבר צאננו צצב צדצננו לעיל ועוד לאלקי מילין.

(ב) עו"ק דצמס' שצת (קכ"ז ע"א) ח"ר יחודכ חמר רצ גדולה הכנסת אורחים יותר מהקבלת פני השכינה, דכתיב ויאמר אם נא מלאתי חן בעיניך אל נא תעצור וגו', פרש"י וזניחו וכלך לקבל האורחים, ולכאורכ כיון דצחד ענינה מאי דמוקדם מוקדם, ח"כ לא נשמע מינה ולא מיד, דא"כ כי הריבא לקראתם לפני אמירתו אל נא תעצור, ומג"ל דצצביל האורחים חמר כן, וכן הקשה המהרש"א ז"ל צצ"מ עיי"ש.

(ג) וסעודו לבכם אחר תעצורו כי ע"כ עצרתם על עצדכם וגו' ז"צ הכוונה צאמרו אחר תעצורו ואין דרך לומר כן לאורחים, גם מ"ש כי ע"כ עצרתם ז"צ מטעם בג"ל וצמדדש כי ע"כ עצרתם וגו' ח"ר ירועש מיוס צצבא הקצ"כ אה עולמו הייתם מזומנים לצוא אללי וז"צ, עוד שם צמד"ר כי ע"כ עצרתם על עצדכם ח"ך מ דאח חמר יחי כן ד' עמכם וז"צ הקישור.

(ד) דה"ל צפ' העקידה והאלקים נסב אה אצרתם, דרשו ז"ל צצראשית רצב כתיב נח לירידיך נס להצתוסם וגו' נסיון אחר נסיון גידולין אחר גידולין צצביל לנסותו צעולם, צצביל לגדלו צעולם וכו', וכל כך נמה מפני קושע צצביל שחתקשע מדח"ד צעולם ע"כ, וז"צ מה חידשו ח"ל דצדשס, וידוע שבי' נסיון זו אחר נסיונות הצבא, שזו היכה העשירי והאחרונה צצכולם, וז"צ כוונה דצריכם ז"ל, עוד צמדדש שאחר נסיון העקידה ח"ל הקצ"כ לך אכול צשמחה לחמך כי כבר רכב האלקים אה מעשיר וז"צ הכוונה.

ויתבאר הענין צצקדם מה שפירשתי צפ' יתרו, דמתקן צבותיו ז"ל יש אומרים כי קודם

נמה לריך דיצבור ואני אשמע דכ"מ שח' ואני חני וצית דיני צאמרו"ל, וכינוי כרי שישמעו צית דיני ויסכימו עכ"ל ז"ל.

ובזה מחורן קושית רש"י ז"ל דחי' לריך להקדים אל נא תעצור לפני וירך לקראתם, שכן הוא דרך הנימוס שיאמר המתן לפני ריאתו לקראתם, אולם צאמה עשה כן חלצי"ב וקדמה תפלתו צמהשצב וצענה מיד חלל שצסדר הפסוקים נצחצב אחר וירך לקראתם לפי שדיצבור ותפלתו צפעול היכה לחארי' כעטם המצואר לעיל, ודרך המקראות לדבר כן נכתוב צסדר המעשה ולא צסדר המהשצב, כמו שמינו חלל ויאמר ד' לא ידון רוחי צאדם, שחאמר צסדר הפסוקים אחר ויולד נח, לפי שהאמירה והסודש נח כי ח"כ, ואף על פי שצבר נצור כצזירה עשרים שנה קודם שכולד נח חולדות, כמ"ש רש"י ז"ל וכן חיתח צסדר עולם שצמכס כחשבונו של ק"כ שנה משעת בצזירה עיי"ש, אולם אפשר שהסודש נח כי אחר ויולד נח, וע"כ שם הוא מקומו של מאמר לא ידון רוחי, והפסוקים נכתבו צסדר המעשה ולא צסדר המהשצב ואין לריך לומר חן מוקדם ומאחר צתורה, וכמו"כ לענינו כחפלה דיצבור וצפעול המעשה כי אחר וירך לקראתם ונכתבו ככתובים על צסדר ול"ק קושית מה"ק בג"ל.

*

ויתבאר ח' אם נא מלאתי חן בעיניך אל נא תעצור וגו', פרש"י ז"ל לגדול שצבם חמר וכו', דבר אחר קודש הוא, ובי' חומר להקצ"ב להמתין לו עד שיצין ויכניס אה האורחים וכו', ואע"פ שכתוב אחר וירך לקראתם, האמירה קודם לכן היכה, ודרך המקראות לדבר כן כמו שפירשתי חלל לא ידון רוחי צאדם, שכתב אחר ויולד נח, ואי אפשר לומר כן, חלל היכה בצזירה מקודם עוד כי שנה עכ"ל רש"י ז"ל, והמהרש"א ז"ל צח"א צי"מ (פ"ו ע"ב) כתב דמ"ש רש"י ז"ל דדרך המקראות לדבר כן הוא דחוק, דהא אמרי' פ"ק דפסחים (דף ו' ע"ב) ולא חמרן דאין מוקדם

מתן תורה בא יתרו כסדר הפרשיות, ויש מהם
אומרים שאחר מ"ח בא, וברמב"ן ז"ל בר"פ יתרו
האריך צביאור ב' השיטות וסדרתן עיי"ש, ולבאר
ל"ב דלמ"ד אחר מ"ח בא, בעי"ח נלמד למד
דאין מוקדם ומאוחר בתורה, שהרי נכתבה ביאחו.
בתורה קודם מ"ח, ועי"פ עממא צבי למד הקדים
הכתוב את המאוחר, דאין דרך הכתוב לשנות.
ולקדים את המאוחר צבי עמם וכוונה, ויתבאר
עפ"מ"ד במכילתא פ' בא (ובזבא ברש"י ז"ל)
ע"פ וילכו ויעשו צי"י כאשר צו' ד' את משה
ואהרן בן עשו, וכן כבר עשו, והלא מר"ח נאמר
לכם מצי' זו, ולא עשו עד צעור לחודש, אלא
משיון שקבלו מעליהם לעשות מעלה עליהם כאלו
כבר עשו ע"כ, מבורר דקבלו בלב שלם לקיים את
המצי', הצי"ח ממחשבה למעשה, כי הקצי"ח בוחן
כליות ולב ומכיר פנימיות המחשבה, ואם הוא
באמת לאמיתו, הצי"ח מנרפה למעשה ומסייע
צידו לגמור מעשהו, והצי"ח דן לעובד ע"ש
סופו ועי"כ מעלה עליו כאלו כבר עשה, ועי"ז
אפ"ל ביתרו דכיון ששמע קרי"ם ומלחמת עמלק,
קיבל עליו מיד לעזוב את ארצו ללכת המדברה
אל ישראל לקבל עליו עול תורה ומצוה, ועי"כ אף
לדברי מ"ד דאחר מ"ח בא, ר"ל שלא הגיע למקום
הגייתן של ישראל כי"א אחר מ"ח, מ"מ כתבה
תורה ביאחו לפני מ"ח, דמשקיבל עליו מעלה
עליו הכתוב כאלו כבר בא וקיבל עליו עול תורה
ומצוה.

ועד"ז יחזיק קושיה המפורשים ב"ל (בבב"א
ח' וצ') דבאמת האש"מ אחר אל נא תצבור
וגו', ערס רץ לפני האורחים, ושיפר למדו חז"ל
מכאן דגדולה הכנסת אורחים יותר מקבלת פני
השכינה, מדאמר להקצי"ח אורחים יותר מקבלת פני
את האורחין, ומה שצבור הכתוב ויזין לקראתם
לפני אחיהם אל נא תצבור, אפ"ל לדרכו ב"ל,
דאש"מ חייב בראותו האורחים יוצאים לפניו,
היתה תשוקתו ורצונו לרין מיד לקראתם ולהכניסם
בביתו, כדי לקיים מצוה הכנסת אורחים צלי איחור,
אלא לפי שהיה השראה השכינה אליו, כולך
ליטול רשות ולומר אל נא תצבור וגו', וכפרש"י

ועד"ז אפ"ל בנסיון העקידה, עפ"מ"ש ברמב"ן
ז"ל צפסוק והאלקים נסב את אברהם, ענין
הנסיון הוא לעוצה המנוסה, כי השם צדיק יבחן,
כשכח יודע צדיק שיעשה רצונו וחפץ להצדיקו,
ינו' אותו בנסיון להוציא הדבר מן הכח אל הפועל,
להיות לו שכל מעשה טוב, לא שכל לב טוב בלבד,
ולא יבחן את הרשעים אשר לא ישמעו עיניו ז"ל,
ומלא לפי"ז דמי שהקצי"ח מנסהו, כבר הוא מנוסה
מאחר ית' קודם הנסיון, אלא שהצי"ח חפץ
להגדיל שכרו להיות לו שכל מעשה ולא שכל מחשבה
בלבד ועי"כ מנסהו וכי"ל, ואולי נרמז בצי"ח ז'

מקצב' אל נא תעבור, וכי יעלה על הדעת שעי' שיעסוק במלות הכנסת אורחים, שגדולה מקבלת פני השכינה תסתלק השראת השכינה מעליו, ואדרבא יתוסף בחי' השראת השכינה עי' מעשה מלוי' רבה כזו, ואפ"ל עימי'ם האוהב'ם פ' יוגש ע"פ אנוכי ארד עמך מלרינא וגו' וז"ל כי הדברות אור השכינה רבים כמה, הלא תמלא שער שיוצאים ועוסקים בחורש שכונה שרוי' ציונים, ואפי' צי' ואחד אמרו ז"ל כי מלוי' שכונה אללם, ומלוי' שלא ירדו שכונה ציונים של ישראל אללם אחר שעשו משכן ואחר כמה הכנסת האומות וכו' כחצי וכבוד ד' מלא את המשכן וכו', הלא ודאי יש הדברות אין מספר להשראת שכונה וכו', ויתרבה האור בהשראתו כפי בחי' הסוצב וכו' עי"ש שהאריך, ועד"ז אפ"ל לענינו דהכא כחצי וירא חלוו ד', שזכה האש"ם להתגלות השראת השכינה בבחי' גדולה ונפלאה, כמ"ש ז"ל צב"ר שאמר הקב"ה אני ופמליא של מעלה נגלה עירך, אמנם עי' מלות הכנסת אורחים שקיים האש"ם ע"ל בשלימות צורך גדולה השגתו וקדושתו, נתרבה האור בהשראתו כפי בחי' הסוצב, וזכה עי"ז להשראת שכונה בבחי' ודברגה גדולה יותר ממנה שזכה לפני, וע"כ התפלל וציקש המקצב' אל נא תעבור מעל עבדך, שזחי' זו של השראת שכונה לא תסיר מעליו לעולם, ויזכה אליה אף אחר שילכו האורחים ממנו, ואף בשעה שלא יהי' בידו לקיים מלוי' רבה זו.

ואפ"ש דמתחלה שבי' האש"ם מסופק בכן שמה מן הערביים כמה, שמשתחווים לאבק שצרגליהם, עי"כ התפלל וציקש אל נא תעבור וגו' כפשוטו, שלא תסתלק השראת השכינה מעליו בשביל ריחו אל האורחים, כי העסק והדיבור עם עובדי עי"ז גורם שיתחלק השראת השכינה מעליו, ולכוננו זו אמר אל נא תעבור ערס רך לקראתם, ושפיר למדו חז"ל מכאן גדולה הכנסת אורחים יותר מקבלת פני השכינה, מדאמר לקב"ה להמתין וכו', אמנם אחר שהכניסם לביתו וזבחן אותו צהריא חילגא כמבואר צוה"ק, כבר השיג מהותם שם חשודים, ועי' אור חסדו' נתרבה בחי' השראת השכינה חלוו

ז"ל שבי' אומר לקב"ה להמתין לי וגו', ואמר כך וירך לקראתם, אלל הקב"ה חישב עליו שבר המתעבה כמעשה, וע"כ כחצי וירא וירך לקראתם מוקדם, שמיד שראה אותם וכשהתקן לקיים מלות הכנסת אורחים מעלה עליו הכתוב כאלו עשה, אלל בפועל המעשה היחיד הריב אחר שאמר אל נא תעבור, כדברי רש"י ז"ל.

ובערתה לא יקשה קושיה במהרש"א ובהכ"מ מכך דפ"ק דפסחים, דבחד עינא לא 'אמרי' אין מוקדם ומאוחר בחורב, הלא מלוי' מוקדם מוקדם ומלוי' דמאוחר מאוחר, וזכא חד עינא זיכור ואין כתב רש"י ז"ל שנאמר הכתובים שלא כסידור אמנם כתבו הכתוב' בפסחים שם דרך כלל היינו דוקא כיכא דליכא דרשא ועש, אלל כיכא דליכא טעמא 'אמרי' אפי' בחד עינא אין מוקדם ומאוחר וזכורו ראו' מדברי הגמ' דסוכה"ד (מ"ב ע"א עי"ש), וזכא נמי ליכא טעמא שהקדים הכתוב מאמר וירך לקראתם אף שבי' אח"כ, להורות דהמתעבה נחשבה כמעשה, וזכור שדרשו רז"ל במילתא בי"ל, שהקדים הכתוב לומר כן עשו בפסח מלרים, אף שלא עשו עד צעור לחודש, הלא להורות דכיון שקבלו עליהם לעשות מעלה עליהם כאלו כבר עשו, ח"ש רש"י ז"ל דדרך המקראות לדבר כן, ר"ל להקדים את המאוחר כיכא דליכא טעמא כמ"ש הכתוב, וזכור שפירשתי אלל לא ידון רוחי צאדם שכתב אחר ויולד נח, אף שהיה בגזירה כי שם לפני לידת נח, דהתם נמי טעמא ליכא צווי', ואפשר לומר בעטם מה שהקדים הכתוב את המאוחר עימי'ם ז"ל צב"ר שלא יניחו נח אלל בזכות חולדותיו הדיקים שילאו ממנו, ודרשו ז"ל בשגם הוא צער, בשגם בגימט' מה, שזכותו יניחו נח, ולעטם זה לא הודיעו הקב"ה לנח מגזירת המבול כיא אחר שהוליד חולדות וכו' ראו' להנצל, ולא קודם לכן, שאז גם הוא כי' עדיין ככלל בגזירה.

ואפ"ש עוד צב"אור הענין בי"ל, דהכא נכארה ראו' להבין מדוע הולך האש"ם לבקש

עפ"י ד'קס"ט ע"כ אל נא תעבור מעל עבדך, שחוקים אללו צחי' בגדולתו זו של השלח השכינה ולא תסתלק מעליו לעולם, ואמירא זו ה' אחר וירן לקראתם ואל"ש שנתבט אחר בן דש מקומו, ואף שנתבט בפסוק רק פעם א' אחר וירן לקראתם, יתכן לומר שהמירא אל"ש גם קודם רילתו לפני האורחים, כי הנימוס יתחייב בן, גם חז"ל למדו מכאן שה' אומר להקציב להמתין וכו', אל"ש שלח חש הכתוב לנפול אמירתו, ונכללו שניהם במאמר הכתוב ויאמר אל' נא תעבור, ועד"ז מלינו בפסוק ויאמר ד' סלחתי כדברך, שנתבט אחר חש מרגלים, ואעפ"כ כתב רש"י ז"ל צ"י עקב ע"כ ואחשול לפני ד' וגו' שם' ויס האחרונים שה' משה כבר כלו ציוה"כ, ובו ציוס נתרש הקציב ל' ישראל על חש העגל ואל' סלחתי כדברך וכו' וכעת הגור אר"י זל"ה דאע"ג שלח מלינו במשה העגל סלחתי כדברך רק במרגלים, מ"מ מוכח מן הכתוב שאף כאן אל' הקציב סלחתי כדברך שבניהם היתה עטנת המללחו פן יאמרו מזלי יכולת ד', וע"ז אל' הקציב סלחתי כדברך וכו' עיי"ש, וכמו"כ חפ"ל לענינו דפסוק א' נכללו צ' האמירות, ולפי"ז אל' לומר אין מוקדם ומאוחר בתורה, דמ"ש אל נא תעבור אחר וירן לקראתם, הכונה על צחי' ב', ושם מקומה הכינון אחר שזמן אותם ונתרבה השלח השכינה עליו, אמנם גם קודם רילתו לקראתם אמר אל נא תעבור וכנ"ל.

והנה אמרו ז"ל סנהדרין (צ"ג ע"א) גדולים דקיום יותר ממלאכי השרת, ואיתא במדרש במדבר רבה (פר' י"ט סי' י"ט) לע"ל ישראל יושבין לפני הקציב כהלמיד לפני רבו וכו', ומלאכי השרת שולחין אותם מה הורס לכם הקציב, לפי שאין יכולין ליהנם במחילתן ועוד אמר"ל במד"ר פ' בשלח (פר' כ"ג סי' ע"ו) אי"ר צרכי צא וראש כמה גדולים יורדי הים וכו', החיות הנושאות את הכסא, אין מכירות את הדמות, ובשעה שמגיע זמן לומר שירה, בן אומרים צליח מקום הוא, אין לנו יודעות אם כאן הוא אם במקום אחר הוא אל"ש בכל מקום שהוא ברוך כבוד ד' ממקומו, ועולי הים כל א' ואחד מראה בצלצלו ואומר זה קלי ואמרו וכו' עיי"ש, מובאר מכל זה ד' ישראל ראויים ומוזמנים לקבלת פני השכינה בצחי' גדולה יותר ממלאכי השרת, וע"כ לכם יתחב קבלת התורה והמלות המצויות והגורם לקבלת פני השכינה, ובהם המלאכים שצאו ונתאחרו אלל צהרם ראו עד היכן כוחן של דקיום לזכות להשראה השכינה, שהקציב וכל פמליה של מעלה נגלה אליה, וע"ז שחש מל"ש מסעודתו של אל"ש זכר גם כס

ומעתה צוה לבאר יתר הדקדוקים הני"ל במאמ"כ אחר תעבור כי ע"כ עברתם ודברי המדרשים צה (ע"ין קוש"א ג') וקדים מ"ד במד"ר פ' יתרו ע"כ"פ ומשה עלה אל האלקים וגו', זש"ה עלית למדס שצית שני, צלחתה שעה בקשו מל"ש לפגוע במשה, טשה צו הקציב קלסמירין פניו של משה דומה לצהרם, אמר להם הקציב אי אחס מתציישין סימונו, לא צו שירדסם אללו ואחלתם בחוך ציות, אמר הקציב למשה לא ייתנה לך תורה אל"ש צזכות אצרכם וכו', ולבאורה צ"צ דכי בשביל שנתאחרו אללו על מזון סעודה א' מוכרחים לומר על קבלת התורה, ומה טעם צטענה זו, גם שנתאחרו אללו רק לכבודו, ולא שהיו לריבים לה, ולמה יותירו בשביל זה על קבלת התורה, ואפ"ל

באותה שעה. ליכנות מזיו השכינה, כאמרם ז"ל כל הכנסה מעשורה שח"ח מסובין בה כלנו נכנס מזיו השכינה, ובמציאות פ' יתרו אמרנו כן במקבץ פני חכמים כלנו מקבץ פני השכינה, וז"ש וכל הקבצים נמש"ש במתן תורה אי אחס מהביטוי כימיו נח וכו' שירותם אלנו ותכנתם בחוך ציון, וא"כ משיגים אחס עד כמה כוחם ומדריגתם של לדיקים נזכות נכשרת פני השכינה יותר ממנה"ש ולעצם זה ראוים ישראל לקבלת התורה יותר מכל, ולעצמם זו כוונה המלאכים כאמרם ז"ל.

יבזה אפ"ל מאמרי"כ ואקחה פת לחם וסעדו לנכם אחר תעבורו, ר"ל שח"כ תעבורו את התורה לישראל, ולא תקטרגו עוד על קבלת התורה, כי ענין עזרתם על עזדכם, כדי שצ"ז יזכו ישראל לקבלת התורה, וזכר יצחק כוונה דברי ר' יוחנן מיום שברא הקב"ה את עולמו הייתם מזומנים לבוא אלנו, דמבראשית הבריאח היו ישראל מזומנים לקבלת התורה, וא"כ לא ה' העולם מתקיים ולעצם זה הייתם מזומנים מבראשית הבריאח לבוא אלנו, כדי שיסתבצו צ"ז קבלת התורה לישראל, וזכר יצחק ג"כ דברי המדרש ה"ל כי על כן עברתם וגו' ביד מה דלת אמר יחי כן ד' עמכם כאשר אשלה אתכם ואת עפכם, עפומ"ש בספרי"ק דפרעה ברשע ראה למוע השגרת השכינה מישראל, ולעצם זה מילין לשלח הטף עמכם, כי אמרנו צביל חינוקות של בית רבן השכינה שורה בישראל, וז"ש יחי כן ד' עמכם, שכל חזנו להשגרת השכינה, כאשר אשלה אתכם ואת עפכם, וזכר גילה עצמו שורה למוע השגרת השכינה מישראל, ואש"כ ראה להשרות שכינתו וי' בישראל, וז"ש כי על כן עברתם על עזדכם כדי שזכו ישראל לקבלת התורה וליכנות מזיו השכינה ע"י לבושי התורה והמנוח, כמה דלת אמר יחי כן ד' עמכם שהכוונה על השגרת השכינה בישראל, וכמו"כ האמור כאן כי על כן עברתם לכוונה זו אמרם אש"כ וכו'.

ואפ"ל עוד צעין ה"ל בהקדם מ"ש האוכהח"ק עכ"פ לא ידון רוחי באלם וגו', נראה שיונין לומר להיות שכי' ד' מתקבץ עם ברוחיו להיות

השנייה שחול עליו, אז ציקש להקצי"ם להמתין עד שירון בשביל האורחים, והז"ל למדו מהו במס' שבת (קכ"ז ע"א) דגדולה הכנסת אורחים יותר מקבלת פני השכינה, מדאמר להקצי"ם להמתין עד שירון לזרז האורחים, וא"ש שנאמרו מקראות אלו על הסדר, וא"ל לדחוק ולומר דאין מוקדם ומאוחר בתורה ובכ"ן.

*

יק"ח גא מעט מ"ס וגו' ואקשה פה להם וסעדו לבכם וגו' פרש"י ז"ל בשם המדרש א"ר חמא לבכס אין כתיב כאן אלא לבכס מגיד שאין יאמר שולט במלאכים והקשה הגר"א וכלא אברהם לא ידע שבו מלאכים ולמה אמר לבכס עיי"ש חידורו ועוד לאלקי מילין.

ג ג"כ מ"ש וסעדו לבכס אחר העצור ואין ד"א לומר לאורחים כן אכלו ותלכו.

ג ג"כ מ"ש כי ע"כ עזרתם על עבדכם ואין מן כינוסם לומר כן, גם מ"ש כן תעשה כאשר דברת ל"כ דאין דרך לאורחים לומר לבע"ב כן והול"ל כן נעשה.

ד במדרש תנחומא פ' וירא א"ל הקצי"ם לאברהם אבינו אחת אמרת ובשעתו תחת כנף, אני נותן להם מלוא סוכה, ול"כ מה ענין מלוא סוכה לובשעתו תחת כנף, ה"א אמר' סוכה שחתת האילן פסולה, ובמד"ר פ' שש (פר' י"ד ס"ב) חתה בנוסח אחר חז"ל באברהם כתיב ובשעתו תחת כנף שעתה להם סוכה, והקצי"ם עשה סוכות לבניו צילתאם מנארים שנה' כי בסוכות הושבתי וגו', ול"כ הרי סוכה שחתת כנף פסולה, ואם לא הייתה סוכה של מלוא, א"כ מה ענין סוכה של מלוא להם, ואין זכו ישראל בשביל מלוא סוכה.

ו לבוא אל הביאור נקדים מ"ש בספד"ק בני יששכר בשם רבז הגדול חיד"א זל"ה, שחקר בעטם שזיה דש"ת לעשות זכר לענין הכבוד צמית סוכה, ולא לזכר צמ"ת וזכר לעשות זכר לנו, והביא בשם

ה"י נורח שלא יכנס משרע"ס לא"י וע"כ החפלא מיד חפלא זו על דורות הבאות, אל נא תעבור מעל עבדך, שלא יסתלק הקצי"ם השרע"ס שבינתו מישראל לעולם, שיאמר עכ"פ אחי צחי' של השרע"ס השכינה ע"י העסק בתורה והמלכות כאמרם ז"ל שאפי' אחד שיושב ועוסק בתורה שכינה שרוי עמו, וא"ש דאין מקומה של המלכה אל נא תעבור, אחר וירן לקראתם ואולי שמתחלה לפני ריאתו לקראת האורחים כבר אמר אל נא תעבור מעל עבדך, כמשפ"ש שה"י חומר להקצי"ם להמתין עד שירון ויכנסו את האורחים, ומשם למדו ז"ל דגדולה הכנסת אורחים יותר מקבלת פני השכינה ואחר שכבר קיבל פני האורחים והשיג צחי' הגלות כג"ל, הכין עוד חפלא זו לדורות ואמר עוד אל נא תעבור לכונס הג"ל, אלא שלא כפלו הכחוש ונכללו שניהם בכחוש ה', וע"ד שפי' המהר"ל זל"ה במאמר סלחתי כדברך וכמזכור לעיל.

*

באופן אחר אפשר לתרץ קושי המהר"ש והנה"ק הג"ל עפ"ימ"ד בתנחומא פרשה זו (ס"ד) וצילקוט וירא וירן לקראתם א"ל הקצי"ם בשכר שלם ריאות שחת, אני ארזן לפני בניך ג' ריאות בשעת מתן תורה, ואולי הן ג' ריאות של אברהם, וירא וירן לקראתם, ואל הבקר רץ אברהם, וימחר לעשות אותו, עכ"ד המדרש, ולפי"ז אפשר לתרץ דשפ"ר נאמר מקראות אלו על הסדר, דהיינו לפני ריאת ראשונה שרן לקראת האורחים, לא ה"י לירך לומר להקצי"ם אל נא תעבור מעל עבדך, דמ"ה יסתלק השכינה ממנו בשביל ריאתו לקיים מלוא הכנסת אורחים שגדולה מקבלת פני השכינה, ואדרבה ע"י קיום המלוא צחי' קדושה נפלאה כפי שקיימם אלה"ה, יתוסף רבות קדושה וצחי' השרע"ס השכינה עליו, גם הרי אין מקום מוגבל להשרע"ס השכינה, וכי יכול לרזן לקראתם, והשרע"ס השכינה לא תתפרד מעליו, וא"ש מה שלא הקדים הכחוש לומר אל נא תעבור לפני וירן לקראתם, דאז לא ה"י נורח לאחצי"ם לחפלא זו לצקס מהקצי"ם אל נא תעבור, אולם אחר שכבר הכניסם לביתו ובכין עמנו אל הריאה שו', שנה' ואל הבקר רץ אברהם, ור"ה ליהנם (לרפת בקר) צמקום שאינו ראוי להשרע"ס

ומ"ש. אצרכם אצינו וסעדו לבכם ודרשו חז"ל שאמר לבכם לפי שאין יאב"ר שולט במלאכים ולגאורם הרי חשב עליהם שם ערביים שמשחתוים לאבק וכו' וע"כ אמר ורחלו רגליכם, וא"כ איך אמר להם לבכם, ואפשר דאמר שא"ל והשענו תחת העץ, ואיתא בזוה"ק ה"ל דצבאכו אילנא ה' ידע אצרכם, דמאן דאחאחיד בהקצ"ה אילנא ה' פריש ענפיו וחפיו על ריש' ועבדו ל' ללא יאה וכו', ומעשיו כזר הכיר צבא ארע"ה שם מצני עלי', ואף שנאמר הכל בפסוק א', אכל איונו מוכרח שבו' כ"ז באמירה א' מצלי הפסק עשי' ציינים, ואפשר שמחלה א"ל ורחלו רגליכם שבו' מסופק צבא שמה ערביים הוה, ולא ראה להכניס ע"ז בתוך ביתו, ואמר שרחלו מחשש ע"ז א"ל והשענו תחת העץ ובתן אותם צבאי אילנא, ולאחר המצחן אמר להם וסעדו לבכם שהכיר צנחיתן שם מאותם שאין להם יאב"ר, ואף שלפי הפשטות נראה שלא ידע שם מלאכים, דא"כ למה האכילם והקסם, חלוי חשב שם מאותם שלא שלט שם יאב"ר, כמ"ס ז"ל (צ"ב דף י"ז ע"א) ג' לא שלט צבא יאב"ר אצרכם יתכן ויעקב, וי"א אף דוד שגא' ולצי חלל בקרבו, ע"כ אמר להם לבכם צלחן יחיד, ומ"ס אחר תעבורו, כי ע"כ עברתם וגו' (עיון לעיל קישור ד') אפשר דא"כ שכן ראה צנחיתם בגדולתם חשב דאחרי שצביה והשגחת האלקים הביאם אליו, מסתמא הוא לצורך איזה חיקון, ובאמת ה' כן כמבואר אצלנו במקו"א דאותן המלאכים באו צמית וקערגו, ור' הקצ"ה קלסתר פניו של משה דומה לשל אצרכם וא"ל לא זכו שנתארחתם אצלנו וכו' עי"ש, חז"ש להם כי ע"כ עברתם על עבדכם צודאי הוא לצורך חיקון, ע"כ סעדו לבכם וזה ה' דרך עבודתו של ארע"ה שצאמליות הסעודה השפיע קדושה ויראה ומדריגות ומידות טובות לכל מי שנתארח אצלו, וא"ל אחר תעבורו שא"כ תעבורו מזה להשפיע על זולתכם, ויאמרו כן תעשה כאשר דברת שחסידי צנחן שיושלם החיקון בשלימות.

*

באופן אחר אפ"ל דברי המדרשים ה"ל א"ל הקצ"ה לאחרי אחרת והשענו תחת העץ, אי

הרב הסביר מו' יסודא חאביליו אליה, להיות עניי הכבוד היו רק ישראל מיוחדים בטובה זו, כי הערב רב פלט אותם הענין, משא"כ מן ובאר גם הערב רב נהנו מהם, עכ"ד, ולגאורם עדיין ל"ב דמה צדק שבענו גם הערב רב ממנו ובאר, והרי סוכ"ס ניחזו ישראל מהם צדק גם מ' שנים שהיו במדבר, וכו' לנו לעשות זכר לניסם של ישראל, וגם זה הכתוב משתבח ב' המאכילך מן במדבר וגו' ומדוע לא יעשו ישראל זכר לנו.

אמנם כבר הסברנו עי"ד הזו"ק צ" תשא שאמר הערב רב לאכר, או לניסם לתוך העניים ואם לאו יעשו את העגל, אמר אהרן ח"ו דאלין ישחתפון בעמא קדישא למכויו כללוא חדא וכו', ואהרן לעב אחתיו וכו' עי"ש, מבואר גודל מעלת העניים שהיו מצדיקים ומפרישים בין ישראל לערב רב, וידוע מ"ס בספר"ק קדושה לוי זל"ה, כי העם מה שחקנו זכר לניסם כדי להמשיך ע"י פעולת מעשיו, הארת וקדושת הים אמן הוה, ומעשה א"ש שנטעונו לעשית זכר לעניי הכבוד כדי להמשיך הארת זו גם לדורות לעשות הדבלה והפרשה מערב רב, וכמו שפי' הבני יששכר למען ידעו דורותיהם כינו דרין בתרא, דקיימין העיר עליהו כלי חמם, ודחקין ל' בגלותם (כמבואר בזו"ק, הנה כיכורו וידעו בני ישראל שלא יב' להם התעבורת עמם עכ"ל, וזהו ויבן מה שזה הבו"ה לעשות זכר לעניים ולא למן ובאר, שצחי' הים של מן ובאר ה' לצורך שעה, ולא להמשיך לדורות משא"כ הענין והבן.

וי"ב דברי המדרש ה"ל והשענו תחת העץ שמשם זכו ישראל למנוח סוכה, עי"ד הזו"ק פ' וירא דצבאי אילנא ה' ארע"ה בתן וצדק לכל בני עמלא נמלא שח' צנחיתו צבא' סוכה ממם, וכל מעשיהם של הצדות בק' היו לעשות פועל דמיוני ולהבין כה לדורות ישראל, ומאכן זכו ישראל למנוח סוכה שהוא להמשיך כה הדבלה והפרשה, ויובן גם דברי המד"ר פ' נשא שעשה ארע"ה סוכה, ר"ל שח' צחי' הוא אילנא צבא' סוכה ממם, וצבא מעשהו זכו ישראל לעניי הכבוד ולמנוח סוכה וא"ש.

חתם הוא מעולם ערס יקראו, מגן ומושיע להם ולבניהם, שבניהם לא זכו לאל לבחי' מושיע, עוד הם מדברים ואני חששתי עכ"ד בצ"י זל"ה, והנה אכן יתמי דיתמי חש בחינו וחלש שכליו בעבודת הש"ת, עד שאין בנו התגברות אפי' כדי להתפלל ולשפוך שיה לבקש ממנו ית' בישועה, ומכ"ש שאין אנו יכולים להגיע למדריגת אבותינו הקדושים לבחי' עזרה בלא בקשה, וא"כ מה יעשו איננו קיר בלא אופן נוכח לבושע מאתו ית', ומתברר הוא שבש"ת יפן ברחמינו עלינו ויושיענו בבחי' אבותינו, ערס שנקרא יענו, הגם שאין אנו ראויים לכך, וזכו פ"י הכתוב כי שחל לעפר נפשיו ואין בנו יכולת להתפלל, כי דבק לארץ בענינו היינו לארציות וגשמייות, ש"כ מתברר קומה עזרה לנו בבחי' עזרה אף בלא בקשות ותחנונים עכ"ד כ"ק אבא מארי זל"ה.

ובנקדים מ"ש בספרה"ק קדושה לוי אליה למח לא קבעו לעשות זכר ליום ששמיני יבועה את השמש, ויום מפלת סנחריב ונחלי ארנון וכדומה הרבה נסים, ותוכן חירואו ז"ל דישנם נסים שהמלאי צ"ה מגלה אותו באור רק לעשות המעשרות, כדי שיושיעו ישראל החתומים בצרה, ואח"כ יתגלו באור כמקדם, וי"ב בנסים אשר ראו חז"ל ביום קדשם אשר התגלו באור ה' רק לעשה לא קבעו עליו זכר לדורות, אבל כאשר ראו שנקבע באור ה' כנס זמן וישיב חזר באור היורד צ"ה, וצבוע זמן כנס זמן בישועה, באלו התגלות בצבאי מרומים כעין זמן בישועה, באלו קבעו חז"ל לעשות זכר למו להלל ולהודות בצבא המקום ית', כדי להמשיך הארת ה' גם לנו עכ"ה"ק.

ובזה יתבאר הכתוב בסוכות חשבו שבעת ימים, שזמן הבחי' לעשות זכר לעני הכבוד שזכו ישראל לבחי' עזרה מבלי בקשה תחילה כמ"ש החיד"א זל"ה, ובזה נמשך הארת ה' בבחי' העזרה גם לנו, שאין בנו כח וחש שכליו מלגש על בישועה, ובזה יתחזק בעזרתנו בבחי'ת, שאפי' אם שחל לעפר נפשיו, ואין אנו יודעין להעריך תפלה ובקשה לפנינו ית' **בחי'ת** יענה לנו ערס יקרא בבחי' עזרה, חז"ש

נותן לבנין מלות סוכה, ובמד"ר פ' נשא איתא בסגנון אחר וישי"ש, (הובא לעיל) וז"ל דברי סוכה שחתם העץ פסולת, ומה ענינה לסוכה של מזה, וידוע דמיתתו ית' לשלם מידה כנגד מידה, וא"כ מידה כימי חיבתו באלו, ויתבאר בהקדם לפרט מאמ"כ למען ידעו דורותינו כי בסוכות הושפתי את בניי בזה"ל ואותם מאמ"כ, ולבארר ראוי להבין דברי כמ"כ כל המלות נאמרו לדורות, ומלות זכירת יולדת מלרים נזכרה כמ"כ בשאר מלות כגון חפלין ושבת ועוד, ומדוע אמר הכתוב בזה בלבד למען ידעו דורותינו, גם והידיעה לדורות יש לזכר בו ככל מלות החזרה, גם ז"ב דבגמ' סוכה (י"א ע"ב) פליגי בזה ר"א ור"ש, דר"א ס"ל כי בסוכות הושפתי עניי כבוד היו, ור"ש אמר סוכות ממש עשו להם, ולפ"ד ר"ש ז"ב מאי ענינו להזכיר בדיעה לדורות על סוכות ממש שעשו אבותינו, והלא כן דרך כל הולכי מדבריות לעשות סוכה לכל יום שבת ושמש, ואי משום לעשות זכר לז"ה, הלא היו שם עוד ימים ירידת המן ובאר, ולמה אותה החז"ק לעשות זכר לסוכות ממש דוקא.

ואל"פ בהקדם מ"ש הרב החיד"א אליה בספרו כסא דוד, בטעם שנתנו לעשות זכר לעני הכבוד ולא לזכר הבחי' כן צמן ובאר, ותיקן לפי שהמן ובאר בזה להם ע"י שאלה, שצקשו להם לאכול ומים לשותה, ומלא ה' משאלותם, משא"כ בעניי כבוד שלא שאלו כלל, וארי זה חסד גדול מאתו ית"ש שהטיו להם אף בזה שלא שאלו וערס יקראו, וע"כ אנו עושין זכר למו יותר מהמן ובאר עכ"ד ז"ל, ונקדים עוד מ"ש כ"ק אבא מארי זל"ה בקדושת פ' נשא לפרט הפסוק כי שחל לארץ נפשיו וגו' קומה עזרה לנו וגו' עינינו בספרה"ק בני יששכר במאמרי חנוכה לפרט עזרת אבותינו חתם הוא מעולם מגן ומושיע להם ולבניהם וכו', והחילוק בין עזרה לישועה הוא, ששון עזר ידק על העזרה מבלי בקשה תחלה מהעזר, וישועה הוא כשמושיע המושיע אחר בקשה ביושע, כמ"ד נשקב העזרה המאוחרת ואין מושיע לה, והנה אבותינו שהיו לזקוקים גדולים, הנה היית עזרם גם בערם התפללו אליך, אבל בניהם אחריתם ע"פ אחר התפלל ית' לנו חשועה, וארי עזרת אבותינו

יקח נח מעט מים, וישלם הקצרים לבניו ע"י שליח דכתיב (שמות י"ז) ויכיתו צור זילתו ממנו מים וישלם הכס, ולכאורח דלוי לבין דכרי אלע"ה חדרו צמנות הכנסת אורחים בכל כוחו, ואף שבי' אפשר לביעשות הכל ע"י שליח, מימי רעה לקיים חמיו' מן המוצחר ובגופו, וא"כ מה נשתנו המים דוקא שז' לעשותם ע"י השליח, ולא חושב עליהם לעשותם בעצמו ועשמה צ"י.

ו'נ"ב עפ"י ד' צוה"ק פ' יורא (ק"צ ע"ג) ח"ל ויבשענו חתת העץ, ח"ח חילגא נטע חצרכס בכל אחר דדיויר' חמן וכו', ובהבוא חילגא כו' ידע מאן דאתחיד צ"י בקצ"ה ומאן דאתחיד צ"ע וכו', מאן דליכו דכ"ה, מקבל ל"י הכוה חילגא, מאן דליכו מסאב לא מקבל ל"י, כדן ידע חצרכס חילגא, ומאן צמית, ומעיינא דמיה כוה חתות הכוה חילגא, ומאן דלרד עזיבה, מיד מיון סלקון לגנ'י, וחילגא חסתלקון ענפוי, כדן ידע חצרכס דליכו מסאבא וכו', ח"ח חפ"י בשעתא דחזמין לון למלאכין, חמר לון ויבשענו חתת העץ וכו', ובהבוא חילגא כו' דיקן לכל צ"י עלמא עכ"ל חצרכס.

והנה כתב רש"י ז"ל ורחשו רגליהם, כסבור שהם ערביים שמשחתחים לאבק רגליהם, וחקפיד שלא להכניס ע"ז לביתו, וכן הוא בגמ' צ"מ ה"ל ע"י"ש, ולעסם אז הקדים הרחיבה לכל דבר, כי חשש שמא יש עליהם מעפר ע"ז וחקפיד שלא להכניסם לרשותו, ואחר שרחשו רגליהם חמר להם ויבשענו חתת העץ, ובדק אותם בהבוא חילגא ואח"כ נתן לפנייהם לאכול כסדר המבואר בפסוקים, ובזה יובן צעמנו מדוע צ"י אלע"ה צמים דוקא לעשותו ע"י שליח, ולא עשה כן באחריו, כיון דלקיחת המים כו' מוקדם לכל דבר, ועדיין לא הצמיחם בהבוא חילגא, וחשדם בערביים וצטוע"ז, ועי"כ נמנע מלשמשם בעצמו, פן יתן צבה חזוק לעו"ז, ע"כ צ"י להכין המים ע"י שליח דוקא, משא"כ נתינת הלחם ועשיית הבקר שנעשו כולם אחר שבצמיחם בהבוא חילגא, ובכך ידע צבה שהם כשרים, ע"כ חזרו צבה לעשותן בעצמו ולקיים חמיו' בגופו ובכ"ן.

*

למנן ידעו דורותיהם כי צמכות הושגתי וגו', ומזה ילמדו דורות האחרונים להתחזק צמחונם צו יח', כי יענה להם צמחי' עזרה כדרך שעשה לחצותיו צמחונים צעני כבוד צמחם ממוריס.

ומעתה ח"ש גם לנצרי ר"ע דאמר סוכות ממנה עשו להם, ולכאורח מאי זכר לנס חילגא צבאי' (ע"ין קושייתו לעיל) חמנס גם זה הוא לחכר לענני הכבוד, דלמלי הסוכות שהיו להם למחסה מחרם ומן השמש, היו מנשקין מחסי"ת שיתן להם הגנה בדרך הליכתם צמדצר הגדול והגורא, ואז היו נושעין צמחי' חשועה וכדרך שבי' צמן וצלה, שבה להם ע"י משאלות, חלל לפי שלא שאלו עשה להם הקצ"ה העניים צמחי' עזרה ערס יקראו, וצ"י חו עושים זכר להמשך הברכה צמחי' זו גם ל"י וכו"ל, נמנא דאף למ"ד סוכות ממנה, הוא לחכר לענני הכבוד להמשך צמחי' הברכה גם לנו כ"ל, וכזה כמ"כ אלע"ה לגדול דציקותו צמדת החסד עשה עם האורחים אף מה שלא שאלו, כמבואר צפרשה שמדור לפניהם ושחט ג' פרים כדי להאכילן ג' לשונות צמדל, גם דעפ"י חרוב צמח אלו על עסקי חילגא וחמיו' צלצד, והוא הכניסם חתת כנפי השכינה כדאיתא צוה"ק ויבשענו חתת העץ דליכו חילגא דחיו וכו', והדריהם בדרך החיים ובדרך החורב, חתת לא בקשו מאתו, וע"כ מיד כנגד מידה זכו צ"י לענני הכבוד צמחי' עזרה מה שלא שאלו, ועי"ז זכו צ"י למנות סוכה להמשך צמחי' זו לדורות, וצבה ויבואר דברי המדרש חתת חמרת ויבשענו חתת העץ, חמי נותן לצניק מנות סוכה מידה כנגד מידה, חמו להמשך צמחי' זו לדורות, שיתן להם הצו"ת עזרתו מקודש וערס יקראו יענה חתם, אכ"ה"ר.

*

יקח נח מעט מים ורחשו רגליהם ויבשענו חתת העץ וגו', צמ' צ"מ (פ"י ע"ג) דרשו ז"ל כל מה שעשה חצרכס למלאכי השרת בעצמו, עשה הקצ"ה לבניו בעצמו, וכל מה שעשה חצרכס ע"י שליח, עשה הקצ"ה לבניו ע"י שליח וכו', ומי ואילו כולו עשה אלע"ה בעצמו, וישלם הקצ"ה לבניו בעצמו, וזה המים צלצד שהצ"ה אלע"ה ע"י שליח, דכתיב

כל הנותן פרוטה לעני מתצדק בשש זכרות וכו',
 והמפייסו בדברים מתצדק ב"ח זכרות וכו', וע"כ
 אמר להם שהם נותנים לו יותר ממה שהוא נותן
 להם, אבל במחשבתו ובלבבו לא נחכין לשלום גמול
 בשכר המצו' להשפיע שפע זכרה לזרעו, אלא בלתי
 לד' לבדו לקיים מצות הכנסת אורחים שלא ע"מ
 לקבל פרס כלל, והמלאכים השיבו לו כן תעשה כאשר
 דברת, ר"ל שתפעול במעשיך להמשיך שפע זכרה
 לזרעך כאשר דברת צפיק, ולא כאשר תשבת בלבך
 שלא ע"מ לקבל שום פרס, ועפ"מ"ש דעת קדושים
 בשם ה"ב"ק מוה"ר"ר משה ליב מאכסוב ז"ע לפרש
 מהאמרו בתפלה וכן שבר עוב לכל הבוועחים בשמך
 באתם, ולבאור מה צורך לתפלה זו, וכלל אין הקב"ה
 מקפח שבר כל ברי' ונאמן הוא ית' לשלם שבר עוב
 להבועחים בשמו באתם, אמנם ה"ב"ק קדושים
 העובדים ה"י"ת באתם, אין מגמגם להשפעת העוב"ז
 כלל, רק כולו לש"ש לעשות נחיר להבוי"ת, וידוע
 לכל דבר צריך איחשדותא דלתתא, ע"כ אנו מתפללים
 עבורם בבחי' איחשדותא דלתתא דלתתא לעורר עליהם חלות
 הזכרה עכ"ל ז"ל, ועד"ז השיבו המלאכים לאח"כ
 כן תעשה כאשר דברת, ובה רעווא קמי שמיא שתעורר
 במעשיך השפעת זכרה לזרעך ולקבל שבר עוב על
 כל מה שדברת, ולפי שאח"כ לא החכין לך, ע"כ
 האזינו מלכ"ש לעורר השפעה העליונה על מעשיו
 ובהן.

בחזור לפרש דברי המדרש ה"ל אמר הקב"ה לאברהם
 אחי אמרת יקח נא מעט מים, חייך שאני פורע
 לנביך זכו' ה"ד אז ישיר ישראל וגו' עלי צאר ענו
 לה, ויתבאר עפ"מ"ש בספ"ק אגרא דכלה (פ' וירא)
 דכוונת אח"כ מה שאזכר להביא המים ע"י שליח,
 דא"ל ה' נותן המים בעצמו, ה' ה"י"ת משלם
 בעצמו כצרכו לצניו, ולא ה' נמשך עיני מי מריבה
 דמשה, ואז ה' צא משרע"ה לא"י, ולא ה' יכולין
 שום אומה ולשון לשלוט על ישראל, ובה אין אדם
 צדיק בדרך שלא יהי' לו אחי חטא וכו' מן הצורך
 למירוק הגוים, ואח"כ לא ראה צדק וצדק המלכות
 לצניו כאמרי"ל, ע"כ עשה פעולת קיוח המים ע"י
 שליח ע"י ב"ר אגרא דכלה יעו"ש, ויוצן צדק דברי

יקח נא מעט מים וגו', צבי"ד (פר' מ"ח סי' י')
 ר"ל צבי"ד סימא' אמר, אמר הקב"ה לאברהם
 אחי אמרת יקח נא מעט מים, חייך שאני פורע
 לנביך במדבר ובישוב ולע"ל, ה"ד אז ישיר ישראל
 אחי השירה הזאת עלי צאר ענו לה וכו', אחי אמרת
 ואח"כ פת לחם, חייך שאני פורע לנביך וכו', ומני
 ואזל כל מה שעשה אח"כ למח"ש שילם הקב"ה
 לצניו עי"ש, ויל"ד מה שהביאו ר"ל צמדרש הפסוק
 עלי צאר ענו לה שהוא שירה הבאר, ומדוע לא
 הזכירו ותשת העדה וגו', שמבואר בה עיקר מחמת
 הבאר, ושירה מה ענינה לכאן.

ב) ואח"כ פת לחם וגו' ויל"ד דה"ל ואח"כ
 פת לחם, שהרי הצניח ליתן לפניכם, וצודאי
 שא"ל ליתן בלתי אם לוקחם בידו, ומפסק"מ בזהדעת
 הלקיחה, גם צ"ב מדוע לא הזכיר הכתוב מצות כח"ש
 לוט, ובאמרי"ל דלדוח ביום ערב פסח ה', גם צ"ב
 מ"ש כי על כן עברתם וגו', ואין מן הנימוס לומר
 לאורחים כן, גם מה שהשיבו כן תעשה כאשר דברת
 צ"ב, וכבר נפרעו הדקדוקים לעיל.

וגל"פ כי צודאי השיג אח"כ צנזוחו, שעל כל
 מה שעושה עם האורחים, יפרע הקב"ה לצניו
 כפל כללים מידה כנגד מידה, ע"כ רמז להם באמרו
 ואח"כ פת לחם, שיותר ממה שהוא נותן להם, הם
 מהנים לזרעו לדורותיו, ו"ש ואח"כ ר"ל שצדק אני
 אקח מכם ולא אחי נותן בלבד, וא"ש מ"ש ואח"כ
 פת לחם, מפני שלחם הוא שם כולל לכל זורכי
 סעודה ועיניו פרנסה כמבואר בפסוקים הלקך אף
 שלענין הכתיבה צודאי ראה ליתן לפניכם מצות דע"פ
 ה', אמנם לפי שאמר ואח"כ, ורמז על השכר שירצו
 צניו בגללו, ע"כ הזכיר לחם שכולל כל זורכי פרנסה,
 לפי שהשפע להם לישראל כל זורכי פרנסה במדבר
 ובישוב ולע"ל בשכר הלחם שהביאם כמבואר במדרש
 ה"ל עי"ש, ו"ש להם כי על כן עברתם על עבדכם,
 ר"ל דע"ד כן סיבב ה"י"ת ביאתכם אלל, כדי שאתצדק
 על ידכם ויושפע שפע זכרה לזרעו עד עולם, אמנם
 כ"ז אמר אח"כ רק לאורחיו כדי להביא דעתם שלא
 יתביישו, וכמ"ש ז"ל בגמ' צ"ב (ט' ע"ב) ח"ר יחזק

לנכחורם י"ב סיוס המאמר וכן כחוב צחורחך מה משמיענו בזכ, וידוע דכל מה שכתוב בלוחות כחוב צחור"ק, ויתבאר עפ"מ"ש האברהם"ק ב"ב בראשית ע"כ כי זו שבת וגו', כי בשבת הכריח, לא ברא ד' כח בעולם זולת לעמוד ששח ימים, ובתמלעות יום שבת משפיע בכללות העולמות, רוח המקיימת עוד ששח ימים, ופי' בזה מאמרים ז"ל כל המקדש את השבת ואומר ויכלו כאלו נעשה שוקק להקדיש במעשה בראשית כי ע"י קיומו של שבת ושמירתו בעולם מתקיים, ולולא זה לא הי' בעולם מתקיים יע"ש"ד באריות, נמלא דמ"ש צחורח ויחי כן בכל הכנאים, הוא רק בתמלעות שמירת שבת, דורות זה לא הי' בעולם מתקיים, ולא הי' ראוי לכתוב ויחי כן בכל בריאת ששח ימי המעשה, וכמו שלא נכתב בצריחת האור, לעטם שלא מתקיים בריחתו, ובזה יל"פ ושני לוחות אבנים כוריד בידו וכתוב בזה שמירת שבת, "וכן כחוב צחורחך" שעי"ז מתקיים בעולם וכל הכנאים, ופי"ז כחוב צחורח, "כן, בכל הכנאים לכורות על קיומן.

והנה אמרו ז"ל כשעלה משה למרום לקבל את התורה בקשו מל"ש לפגוע בו, מה עשה הקב"ה לר קלסתר פניו של משה דומה לאברהם, ואמר להם לא זה שארחתם אללו ואלכלתם צניותו ע"כ, מצויר דעי"ז בעלה עטנת המלאכים מ"ש תהי' הודך על השמים, ובזכות זה זכו ישראל לקבלת התורה, (עיין בדבריו לשל שיצאנו בעצמו באופנים שונים) ואלולי קבלת התורה לא הי' בעולם מתקיים, כמ"ש ז"ל דתנאי הותנה הקב"ה במע"ב, אם יקבלו ישראל את התורה מועד ואם לאו יחרו לחרו וכו', וזהו גרמז בתלמוד כי על "כן" עברתם על עבדכם, שהי' ההכרח שתצומו אללו בשביל קיום בעולם הנרמז במילת כן בצריחת כל הכנאים, וז"ש במדרש מיום שברא הקב"ה את עולמו הייתם מזומנים לבוא אללו, ולולא קבלת התורה שזכו ישראל לקבלה בסיוע ביאתכם אללו, לא הי' הצריחה מתקיימת, ובצויות המידור מלאשי אחרית הכין והזמין בסיוע לקיום הכנאים מיום שברא **התורה**, והמלאכים השיבו לו כן תעשה

המדרש בג"ל עפ"מ"ד בתנחומא פ' חקת (ס' כ"א) אז יסיר ישראל את הסירה הזאת וגו', מפני מה לא נזכר משה שם, מפני שנענש על המים וכו', ולמה שמו של הקב"ה לא חזר בה וכו', אמר הקב"ה האולי ומשה חיוו נזכר, אף חיו חזר שם, נמלא שבצירה זאת גרמז עונש מי מריבה, וא"ש שהביא המדרש האי קרא דשירה בבאר דייקא, דעי"ז שאמר אלע"ה יקח גא ע"י שליח זכו ישראל לבאר ע"י שליח, ונמשך מזה ענין מי מריבה שהי' בו אורך והכרח בצנחי' מורא עליה לעוצת הלאה ישראל וכו'.

*

ואקחה פת לחם וגו' כי על כן עברתם על עבדכם ויאמרו כן תעשה כאשר דצרת, במד"ר ח"ר יבועש מיום שברא הקב"ה את עולמו אתם מזומנים לבא אללו וכו' וז"ל וכדקדוקים כבר נפרטו לעיל.

ויתבאר עפ"מ"ש בעמודי' ששעה עמוד תורה משה (ס' כ"ח) לפרש מ"ש במדרש שות"ע (ס"א) ח"ר יודן אמר הקב"ה לרשעים חיו בראחי את בעולם ואמרתיו ויחי כן, ואחם אמרתם לא כן, חייכם על כן לא יקומו רשעים במשפט ע"כ ויח"א פלא, ופי' הוא ז"ל עפ"מ"ד צוה"ק ע"כ"פ ויאמר אלוקים ויחי אור, דה"ע דלא כתוב ויחי כן בצריחת האור כמו שצאר הכנאים, מושם דהאור שברא הקב"ה ביום ראשון לא נתקיים בעוב"ז, לפי שאלה הקב"ה שיעמדו רשעים ולא יח' בעולם כדאי להשתמש בו עמד וגמזו לנדיקים לע"ל, וע"כ לא כתוב בו ויחי כן, לפי שלא נתקיים האור הכוא, אללו ברא בצויות אור אחר, וזהו פי' המדרש ח"י בראחי את בעולם ואמרתיו ויחי כן, ר"ל שהי' ראוי שתתקיים וראוי לכתוב עליו ויחי כן, ואחם אמרתם לא כן, שעי' מעשה הרשעים לא נכתב ויחי כן בצריחת האור, חייכם שתעשו וע"כ לא יקומו רשעים במשפט עכ"ד ז"ל.

ופירשתי בזה מ"ש בנזכר התפלה ישמח משה במתנת חלקו וכו' ושני לוחות אבנים כוריד בידו וכתוב בזה שמירת שבת וכן כחוב צחורחך,

לחם- וסעדו לבכם דייקא ולא חמר לבכם שאין יאהר שולט במלאכים, ועיין בטעמה נחמ מרע"ה את המלאכים.

*

וימחר אברהם וגו' ויחמר מכרו שלם סאים קמה סלח וגו' בגמ' צ"מ (דף פ"ו ע"א) כתיב קמה וכתיב סלח מכאן שבאשה נרע עיניה בצורחים, ופרש"י היא אמרה קמה וכוא חמר סלח, ודקדקו המפרשים ז"ל דפשטות ככתיב לא משמע כן, ואפי' אם באנו לחלק מאמר ככתיב קמה סלח לאברהם ושרה, דל"כ הו"ל קמה וסולח, אבל אפי"כ מסביר יותר ממשמעות ככתיב דאברהם חמר קמה, דמלת קמה סמוך לויחמר דקאי על אברהם, ונדפוסים ישנים בגירסא כן הוא חמר קמה וכוא חמר סלח, אבל אי"כ לא משמעת מינה דאשה עיני' נרע בצורחין, ואדרבה מוכח להיפך, ול"כ.

(ב) **בוזה"ק** (דף ק' ע"ג). במדרש בעולם נדרש פסוק זה על קרצנות וז"ל וימחר אברהם הבאבל וגו' מכו הבאבל צית המדרש, ומכו אומר מכרי שלם סאים ענין הקרצנות וכו', ואל בצקר רץ אברהם וכו' עיי"ש, ול"כ דכו"ל הוא ככתיב מפשטו לגמר, וכללל אית לן דאין מקרא יולא מידי פשטו לעולם.

(ג) **במד"ר** ואל בצקר רץ אברהם ח"ר לוי רץ לקראת אוחה אומה שכתיב זה (כושע י"א) אפרים עגלה מלומדה וגו', פרש"י להקדים להם דבר שיהיו מתכפרין בו ול"כ הכוונה.

ויתבאר בענין בהקדם מ"ש בחשו' ברש"א בטעם שאין מברכין על מלוח דוקא, מפני שהוא דבר החלוי בדעת אחרים ושמה לא יקבל העני ונמצא ברכות לבעול עכ"ל, ולבאורה צ"כ בטעמו דהרי צ"מ אנו סומכין על החזקה, וכי יש חזקה גדולה מזו, שבעני פושט ידו ליתן לו, ומכ"ל נראה שמה לא יקבל, ואפשר להסביר

כאשר דברת, שעי' מעשיך חפצל לקיים בחי' בן בכל הכנראהם שבשעת ימי המעשה והבן.

*

ואקחה פת לחם וסעדו לבכם אחר תעבורו כי על כן עברתם על עבדכם וגו', וסעדו לבכם פרש"י ז"ל לבכם אין כתיב כאן אלא לבכם, מגיד שאין יאהר שולט במלאכים, ולבאורה צ"כ דאין שנאמר, אם ידע אברהם אפי"כ שהם מלאכים או לא ידע, עכ"פ מה ענין הודעה זו לכאן שאין יאהר שולט במלאכים.

והגלפנ"ד על פי מה דאיתא במדרש רבא פרשת יתרו עכ"כ ומשה עלה אל האלקים באותה שעה בקשו מה"ש לפגוע במשה, עשה לו הקב"ה קלסטרין פניו של משה דומה לאברהם, אמר להם הקב"ה אי אחם מתחייבים הימנו לא זכו שירדחם אלא ואכלתם בחור ציתו, חמר הקב"ה למשה לא ניתנה לך תורה אלא בזכות אברהם וכו' ע"כ, וכבר ביארנו לעיל בטעם עשה זו אופנים שונים ועיי"ש, יהי איד שיהי' נמצא דעי' שאכלו המלאכים אלא אפי"כ זה גרם שיוכלו אח"כ ישראל לקבל את התורה.

ובזה יוצן שפיר גם מ"ש וסעדו לבכם שאין יאהר שולט במלאכים, עפי"מ דאיתא בגמ' (שבת פ"ח ע"ג) בשעה שעלה משה למרום וכו' לקבל התורה, אמרו מלאכ"ש לפני הקב"ה חמדנו גנוזה יכו', אחה מנפש ליתנה לצו"ד, מה אנוש כי חזכרנו וכו' חנה הודך על השמים, חמר לו הקב"ה למשה החזיר להן תשובה, וכו', חמר לפניו רשע"ע תורה שאחה מוחן לי מה כתיב זה וכו' לא תלחם לא תגוף לא תגזול קנאה יש ציוויים יר הרע יש ציוויים, מיד הודו לו להקב"ה וכו', נמצא שעי' שטען מרע"ה כלום יאהר יש ציוויים זכה לקבלת התורה, ולפי"ז נחמ מרע"ה את המלאכים בתורתו, ח" עיי' טענתו כלום יאהר יש ציוויים, וכו' עיי' שנאמר ציתו של אפי"כ ואכלו אלא כ"ל, ושמים מרומים כאן, ח"ש אפי"כ ואקחה פת

זה השולחן אשר לפני ד' (יחזקאל מ"א) פתח במצבה וסוים בשולחן, ר"י ור"א דאמרי תדוויכו כ"ז שצבמ"ק קיים מצבה מכפר על ישראל, ועשוי שולחנו של אדם מכפר עכ"ד בגמ' שם, ומימרה זו איחא נמי בחגיגה (דף כ"ז ע"א) ושם פרש"י שולחנו מכפר עליו צרכנסת אורחים, וכן מבואר מדברי בגמ' דברכות ה"ל, ולפי"ז דרש"י חז"ל ה"ל והפסע יתאחדו בלחד ואין מקרא יולא מידי פשיטו, דנפישטות הכתובים אצרכס רך לקיים מצות הכנסת אורחים, וביינו נמי עיין וצחינה קרבנות, דצחינתם ה' הוא כמ"ש ז"ל, בזמן שאין ציהמ"ק שולחנו של אדם מכפרת צרכנסת אורחים כמו מצבה וקרבנות, וח"ש צמד"ר רך לקרחת אותה אומה וכו' ופרש"י להקדים להם דבר שיהיו מתכפרין בו עכ"ל, דכל מה שעשה אצרכס הקדים והבין זכות לדורות ישראל העתידים כמבואר צמד"ר פ' נך וכמו"כ צמורה זו של הכנסת אורחים הקדים להם זכות הכפרה, שצחינתה כצחי' הקרבן שומכפת. וכוה כל הקרבנות קרבים סלת למנחות חוץ ממנחת סועה, ואפשר דשרה אמוה הכוונה לצחי' הקרבן, וע"כ אמרה סלת לעסם הקרבנות אמנם מצות הכנסת אורחים לצדק יש בו כח כפרה אף זולת עסם הקרבנות, כמ"ש רש"י בחגיגה ה"ל, ולכוונה מצוה זו קמה עדיפא כדי שלא לשבות המצוה עד אחר החיקון והעשי', וזה ה"י עעמו של אלא"ה שאלמר קמה להקדים את המצוה, וח"ש ז"ל הוא אמר קמה והתכוון לעסם המצוה של הכנסת אורחים וצדק קמה עדיף, והוא אמרה סלת וכוונה לש"ש לכיון לצחי' הקרבן שצדק סלת, מכאן שהאשה עיני' צרה באורחים ר"ל צמנות הכנסת אורחים, ולא הסתפקה א"ע צעלם צחינה המצוה של הכנסת אורחים, ולעסם זה צירפה אליו עוד צחי' הקרבן וכוה.

*

(מכתי"ק) **בדורי** שלם סאים קמה איחא בגמ' (צ"מ פ"י ע"א) הוא אמר קמה והוא אמרה סולת מכאן שהאשה עיני' צרה באורחים, כבר תמכו בולס **דמורה** צמה שאמרה סולת, היתה היא

עפית"ש צמס' חענית (דף כ"א) צנחוס איש גם זו שאלמר פעם אחת בייתי מכלך צדך לצית חמו, וכו' עמי משוי ג' חמורים ה' של מאלל וא' של משחה וגו', צה עני ה' ועמד לי צדך ואמר לי רבי פרנסני, אמרתי לו הכתן עד שאפרק מן החמור, לא הספקתי לפרוק מן החמור עד שיתחבשמתו, בלכתי ופלתי על פניו ואמרתי עיני שלא חסו על עיניך יסומו וכו' עי"ש, וכוה פלוגתה האחרונים ה' שפיר דמי לשכוי מצוה כדי לעשות מצוה מן המוצה, או דלמא זריחן מקדימין עדיף, ועיין צמ"ח כללים (מערכת ז' כל ה') שאסף וקצץ חבל אחרונים וספרי הפוסקים דלפניו צה עי"ש, ועכ"פ ראו' מדברי בגמ' ה"ל ממעשה דנחוס איש גם זו, דצמנות דרקב לכ"ע לא משכין המצוה כדי לעשות מצוה מן המוצה, דודאי מ"ש נחוס איש ג"י לאותו עני הכתן לי וכו', היתה כוונתו לש"ש לעשות מצוה מן המוצה ומה עלתה בידו, ע"כ צמנות דרקב לכ"ע לא יאות לשכוי מצוה צצביל לעשותה מן המוצה, דאיכא למיש משום פסידא דמצוה ואיצוד נפש מישראל ר"ל וצדק יבואר העעם דאין מצרכין על מצות דרקב דאמרו חז"ל אל יצרוק אדם צרכה מתוך פיו, אלא צריך לזה הצבונות וישב דעשה לבין דעמו לכוונה בצרכה, וכתוך כך איכא למיש שמה ימות בעני, וצדק יבוארו דצריכס ז"ל צמס' צ"מ ה"ל, הוא אמר קמה וא"ל הכנה ותיוקן לזה, וכו' כוונתו צמ"ש קמה כדי להקדים את המצוה, כמ"ש "מכרי" שלם סאים קמה, אלא היא אמרה סלת כדי לקיים מצוה מן המוצה וכוונה שיהיה היתה לש"ש, אלא צמנות דרקב לא משכין מצוה צצביל לעשות מצוה מן המוצה, וע"כ אמרו ז"ל מכאן שהאשה עיני' צרה באורחים, ר"ל צמנות הכנסת אורחים, שלא מיהרה כ"כ כמו אלא"ה.

ואפ"ל עוד צאופן אחר ואגב יבואר דברי הזוה"ק והבמד"ל ה"ל, ויתבאר בבקדם מ"ש ז"ל צמס' צרכות (דף י"ב ע"א) הווארין על שלהו מאריכון לו ימיו ושמחיו, דלמא אחי עניא ויהיב לו, דכתב המצוה ג' אמות צדי וגו', וידבר אלי

חמסם להג'ל ניהא, דאויכא למימר דקצרה שבוה
 כמותה, דגפי שחשע'ם כבר השנים ענמו כחכיות
 מזה ז', וכו' לו לעצב מועצב כחוד של ימות,
 ע"כ אין לורך אינו לאחז בקאם האחרון, ודי
 נו נין בדרך הממוע' וניתן קמת, חמסם מי שגא
 נשרש עדיין במדה החסד נכיות נו לעצב מועצב,
 נריך נטות ענמו עד קאם האחרון וניתן יותר,
 נמנן לא יפול בלרות עין ח"י, ומעשה מוכן היעב
 חמסם ז"ל הוא חמר קמת וכו' חמר סוגת מכאן
 שחשע' עני' לרס בלורחוס, וזה הביאה לידו כך
 ליתן יותר מאלע"ה, יען שחיייראח מטעב הכנים
 שעיובים לרס בלורחוס, לכן רחאח לענות עד
 קאם האחרון לשפיע בריות יותר.

ובזה אפשר להסביר בנתינת עטם לשבח, במה
 שאמרנו ח"ל וסימנך עשרין מקמין, דאיו
 מוכן מלד הסגרה, ובשכל, דאדרבא העני שנקושי
 גדול בא לידו הפריעות המועטין, מחסבר שיהי
 קמין יותר מהעשיר שיש לו הרבה, דמלד העצב
 דבר שיש ציד האדם הרבה ממנו, אינו נחשב כ"כ
 בעיניו, כמו דבר שיש צידו מעט מן המעט, ואם
 ניהא שהוא עצב מועצב מהיולר בראשית ב"ה,
 יפלא למה עשה ה' ככה להשריש בהעשיר מזה
 מגונה זו שהוא נגד שכל האנוש, ולהכיל מוכן
 היעב כי הכל נעשה בחכמתו יח"ש, כי מי שהוא
 קמין בעצב נריך ליתן יותר, ולפזר הרבה כדי
 לשבד את עצבו, וכבר אמרו ז"ל לא יצרה האדם
 אלא לשבד את העצב, ואילו ה' העני קמין בעצב,
 ה' נריך לפזר הרבה ואין זה לפי כוחו, כי כל
 פרוטה ופרוטה הוא צנפשו, שיחסר לו מכדי חיו,
 לכן חס עליו הקב"ה, ועפ"י הרוץ מרחיק ממנו
 מזה זו של קמנות, שלא להעריחו יותר מכפי
 כוחו, אבל העשיר ח"י יתערך לפזר יותר יש לו
 ממה לפזר, לכן לא הסיר ממנו הקב"ה מזה ז',
 כי בכוחו להכפוף לעצב מעלמו ובכח עזרתו,
 ע"י נתינת הרבה ופזרנות מרובה ויכו' שכרו
 כפול ומכופל, ואלקוס חשבד לעובד. (ע"כ מכת"י ק)

וע"ד הפסוק אפ"ל עפית'ם רש"י צפי עב"ת,
 קמח' סלח, סלח לעונות, קמת לעמילן של

ותחנית יותר ממנו וכבר נאמרו בזה פירושים
 שונים.

והנלפענ"ד עפ"י"ם שכתב הרמב"ם ז"ל (בה' דעות)
 לין בדרך הממוע' בכל דבר ודבר,
 ובמדרש שמואל הביא בשם ריעב"א ז"ל, על
 מאמרם ז"ל בלכות (רפ"ב) ר' אומר איזה דרך
 ישרה שיצור לו האדם, כל שהוא תפארת לעושי
 ותפארת לו מן האדם, ח"ל שלא יהי כולי, וגם
 המצוה אל יצונו יותר מחומש, וכן חמר שלמה
 בע"ה אובב כסף שהוא הכינוי לא יעצב כסף,
 ולשולם לא יעשה לזקק מלכצתו את הכסף, הכי
 דיבר נגד הקמין, חח"כ חמר ומוי אובב בהמון
 כנגד המפזר שלא כסדר, שהוא אובב בהמון עם
 לעשות להם טובה לסוף יתערך הוא לבריות,
 ח"ש לא תפארת שלא יסאיר לענמו תפארת, ועל
 שניהם חמר גם זה הכל, שאין מזה טובה אלא
 האמלעית עכ"ל, חמסם כבר כתבו המפורשים
 שאין זה אלא במי שאין בו מדה רעה ח"י, אי
 יוכל להסתגב בכל זמן ועידן בדרך הממוע', כראוי
 ויהא עפ"י דעת חכמינו ז"ל, אולם במי שנשרש
 בקצרו איזה מדה לא יכונה ח"י, והלרך לשבר
 את עצבו אשר זהו מעבודות הקשות ביותר, הוא
 מוכרח לאחז דרכו בקאם האחרון ההפכי, כדי
 להרחיק ממנו מדה המגונה, וחח"כ יכו' צרכו
 להחזיק במדה האמלעית וכבר נתבאר זה בספרים
 ע"ד משל למקל שנתעקס, אי"ל ליישרו אלא ח"כ
 יעקמו אותו מקודם ללדו השני, כי אם יעו אותו
 אל מרכז האמלעי, יחזור להתעקס כנראה בזה,
 ואי"ל להעמידו אל קו האמלעי, אלא ע"י הע'
 ממש ללד השני, ועיין מה שכתב בזה אצל מחרי
 בגי"ק אלה"ם בקדויו"ע פ' בהעלותך.

ובזה אפשר להבין מה דקשה לבאור כיין שאלע"ה
 ה' מקור מדה החסד, וכו' ה' הראש
 ובראשון למד את בני העולם במדה זו של זקק
 וחסד של אמת, ולכא דעדיף מיני' במדה זו
 יותר ממנו, וא"כ מה"ת יעלה על דעתה של שר
 להוסיף על דברו של אברהם על מה שאמר ליתן
 קמת, וכי סברה שיש עדיפות במדה זו יותר ממנו.

ועתים לבכות את הקדירה ולשלוז את הזכוכה, וכה אמרו ז"ל בגמ' שם כחיו ואקחה פת גחם, וכתוב ואל בנקר רץ אצרכם אר"ם זמכאן שזדיקים אומרים מעט ועושים הרבה, ולפי"ז חלש"ה בבעיות מעיקרה ליתן רק פת, אבל ב"י בדעתו ליתן גם בשר, וע"כ אמר גם קמה שזורך צו לעמיון של טבחים, ולא בשביל הפת אמר קמה, שע"ז ב"י רוצה גם הוא ליתן סלת, אבל שרר אמרה סלת לבד, שלא בבעיות כ"א פת ומכאן שהאשה עיניה נרה בצורחין יותר מן האיש.

*

ויקה חמאה וחלב וגו', פרש"י ז"ל ולחם לא הביא נפי שפירסה שרר נדה שחזר לה אורח כנשים אותו היום והטמאה בעיסה עכ"ל, וכו' חיתת בגמ' צ"מ (פי"ז ע"ח) ואינו לחם נה חייתי גממיוכו, אמר אפרים מקשה חנמיו של ר"מ משמ' דר"מ, אצרכם אציו אוכל חולין צטרכה ב"י, ושרר חמנו אותו היום פירסה יודע ע"כ, חמנס צב"ר (פר' מ"ח סע"ז) חוכה פנוחה צוב, וז"ל ופת כיבן בוא, אפרים מקשה חנמיו דר"מ משמ' דר"מ אמר פירסה שרר נדה והטמאה בעיסה, רבנן אמרי אפי' פת הביא לפניהם, ומה אם דברים שלא אמר, הביא לפניהם, דברים שאמר להם על אחת כמה וכמה ע"כ, ומה שלא חזר בקרה הצאה הלחם חליצה דרבנן, אפי' דמה"ט לא נריך הכחוב למפרעי', דכבר גשמע מק"ו מהדברים שלא בעיות עליהם והציאם, חמנס ל"צ לפי"ד אפרים מקשה"ה שלא הביא פת לפניהם, ח"כ למח הכיור הכחוב מ"ש והבעיות ואקחה פת לחם, כיון שלבסוף לא נתקיימה הבעותהו כלל, וע"ק לדבריו מ"ש ז"ל אי' שרר אשחק וגו' כדי לשגר לה כוס של צרכה, ואם לא ב"י פת בצטורה, כוס של צרכה לנ"ל.

ז' ואמרו כן תעשה כאשר דברת, ויל"ד דאין זה מדרך הנימוס לומר לצע"צ כן תעשה, גם כאשר דברת מיותר דיסקיין לומר כן תעשה, וכבר צאנו צד ועוד לאלקי מלין.

וראיתי צם פרנס דוד שכתב לתרץ צסם במפורשים, דבאמת לא חזר אורחה רק אחר הצטורה, אלא שצאונה שעה שצאו המלאכים ראתה עפת דס, והחמייה על עמלה חומרת ד"י זירא, דח"י זירא צנות ישראל החמירו ע"ש שאפי' ראות עפת דס כחדל וישבת עלי' ז' נקיים עכ"ל, ולכאורה דבריו נריכים ציחור, דלמה חלה טעמ' בחומרת ד"י זירא, דברי חומרת דר"י אינו אלא לענין שחש ז' נקיים, דמדלורייחא ח"ל ז' נקיים אלא ח"כ ראתה ג' ימים רלופים צ"א יום שצין נדה לנדה, וכו' הנקראה צס גדולה כמבואר

בגמ' שם, אבל ודאי דרחתה עתה דם צהרשם
שעממא מדאורייתא אלא שא"ל ז' נקיים, וא"כ מה
ענין לחומרת דר"י הכא ולי"צ חירונו, גם כיון
דברחתה עתה דם כחדל עממא מדאורייתא, א"כ
הרי כבר נחשב כחזר אורחה וחדל קשיה ברא"ש
לדוכתי ומה הועיל בחירונו.

ואפשר לפרש דבריו ולקיים חירונו, עפ"י מ"ש
בסידרי עברה (יור"ד סי' קפ"ג אות ד')
על דברי הש"ך שם שכתב טיפה דם כחדל ור"ה
פחות מחדל, כתב מ"י צ"ח שבות יעקב (סימן
ל"ח) דא"כ למימר דכ"ז נכלל בחומרת דר' זורא,
אף שהוא מושג מדברי רש"י ז"ל נדה (י"ד ע"ב)
דמשמע מדינה צפחות מחדל מעמא, מ"מ וי"ל
דנכלל בחומרת דר"י לענין זה, דודאי מדינה עממא
היכא דידוע בודאי שצא מן המקור, אבל בספיקא
תלין שצא מן הצדדים, דאין דרך לרם מועט כזה
לצוא מן המקור, וכמאמר ברפואים שם בתשובה,
אף שדביכס נסתר מן הש"ס, דמוכח דאפשר
לצוא מן המקור אפי' כל שהוא, וכעובדא דר"ה
בן זדוק צ"ה המפלת, מ"מ וי"ל דוקא שצא מן
המקור בודאי, וכגון שהגישה שפחה מקורה וכו',
אבל מסתמא תלין עפי מן הצדדים, דעכ"פ מילתא
דלא שכיחא הוא שיצא מן המקור דם מועט כזה,
ומכא חומרת דר"י מחמירין אפי' כחדל וצפחות
מכן, וכן מלאחי צ"ח סימן זה ממש כדבריו וי"ל
צ"י ויאל דופן (דף מ"א) אר"י מקור שהזעזע
כשני טיפות מרגליות עממא, ודוקא תרתי אבל
חדא אימא מעממא אחי, פי' מן הצדדים עכ"ד
הגמ', וזה יאמר כאן דבחמירו צנות ישראל אפי'
טיפה דם כחדל, אע"פ שאינה כ"א טיפה אחת
לא תלין דמצדדים אחי עכ"ל בסידרי עברה.

ולפ"ז אפשר לקיים חירונו של הפרדס דוד,
דלא חזר אורחא כ"א אחר הצעורה, אלא
שמוקדם ראתה עתה דם כחדל, ומדאורייתא אינה
עממא כגון זה שאינה יודעת צבירור שצא מן
המקור כנ"ל, לפי שהתלין הדם בצדדים, אלא
שהחמירו על עממא חומרת דר"י כנ"ל, דקיים

אמנם שיטת ברא"ש ז"ל וק"ה מן המפורשים,

דאמרו מ"ה פליגי ארזבן, וס"ל דלחם

ואמרדכי כתב דמושי' אין כופין עכשיו על פויר
משום כך דר' ישמעאל בן אלישע, ואמנם רוב
הפוסקים והרמב"ם מכללם לא ס"ל כן, וג"ל טעמם
של החולקים על המרדכי וס"ל לבוך, דלפי"ד לא
אמר ר"י בן אלישע אלא לאנשי דורו קרוב לזמן
החורבן, ואח"כ הקילו עולם מעליהו תלמי, ובשו"ע
רפ"ח הלכה זו ואזו נובחין שלא לבוך, עכ"פ מטעם
זה הניחו להם חז"ל לבנות ישראל להחמיר בחומרת
דר' זירא דדי שלא אסרו לישא נשים, אבל להקל
משום ציטול פויר לא ראו לעשות כן אחר החורבן
אלו חו"ד בח"ם זל"ה הולא לנו מדב"ק דחומרת
דר' זירא אחינן עלי' לסיבת החורבן ובגזירות
ושפלות הדור ר"ל.

ועפ"ד ז"ל אפ"ל דברי הגמ' מגילה (כ"ח ע"ב)
תן הכס ודאשתמש בתבא חלק וכו', כי הא
דר"ל כ"י חז"ל באורחא, מטא עורקמא דמלא, אחא
בכחו גברא ארכבי' אכחפי' וקא מעבר ל"י, אמר
ל"י (ר"ל) קרית, ח"ל קרינא, חנית, ח"ל תגינא
ארבעה סידרי משנה, ח"ל פסלת לך ארבעה עורי
וענית צד לקיש אכחפך, שדי צד לקושא צמיה,
אמר ל"י יוחא לי דאשמעינן למר (פרש"י יוחא לי
שאשמש לאדוני) ח"ל אי הכי גמור מני הא
מילתא דא"ר זירא צנות ישראל החמירו על עצמן
שאפי' ראות עיפה דס כחדל יושבת עליו ז'
נקיים עכ"ד בגמ', וז"ל דמשיקרא לא רבא ר"ל
להשתמש בכתרה של תורה מפני ששגב ד' סודרי,
ואח"כ כשאמר יוחא לי דאשמש למר, ח"ל אי
הכי גמור מני הא מילתא חומרא דר"ז, ואין יוחא
דעתי' צבה, והמכרש"א ז"ל בעיר צבה ופ' דע"ז
יחי' תלמידו, ומותר להשתמש לרב עם התלמיד אף
שלמד מחני' עיי"ש, אמנם עדיון ז"צ דלישנא, דאי
הכי' גמור מני הא מילתא, עדיון אינו מיושב
לפי דבריו, ומדוע דוקא הלכה זו דחומרת דר"ז
למד עמו וכו' פלא.

ובג"פ דדורות הראשונים שבי' להם כח החור
ובהתגברות הקדושה ע"י הדיקים הראשונים
במלאכים וכו' ציוו ציווכם, כי ביכולתם לבטל גזירת

לא כי' בסעודה כלל, לעסם שנתמלא העיסה עיי"ש
ואף לידוכו אפ"ל שבי' רק עומא דרבנן מחומרא
דר"ז, דלג"כ תקשה קשות הראש"ם שהביא
המכרש"א ז"ל צמ"א (נידח ו' ע"ב) כ"ל, ואפשר
לפרש צבה דברי המדרש (הוצא צלוקע ראובני)
בשעה שעלה משה למרום לקבל החורה, בקשו מלה"ש
לפגוע צמשה, מיד נר הקד"ש קלסתר פניו של
משה דומה לשל אברהם, ואמר להם כלום אכלו
ישראל צמר צמל, כמו אחס שאכלתם צמר צמל
ע"כ במדרש שו"ע, ולכאורה ראוי לבזין דכזה
המלאכים ראו שנתן החורה להם כמ"ש תהי' כוודך
על השמים, ומכ"כ ראו לפגוע צמשה, ומכ' טעם
צבה לדחות עונתם, בשביל שאכלו צמר צמל אשר
לא נטעו צמיון, ומאן יומר דישתאל לא אכלו
כמו"כ צמ"ה ערס שנטעו עלי', ולמה ח"כ בשביל
טענה זכו ישראל צמיתות החורה ויחר מהם וכו'.

ויתבאר הענין בהקדמ' מ"ש בח"ם זל"ה צפי'
עכ"ת פי' וירא, דלכאורה לפי פשטות הקרא'
נראה דמשיקרא אכלו חמאה וחלב ואח"כ צמר,
וא"כ מאי חיסור צמ"ה איכא, ולריך לומר דמ"מ
צמין קינות, ואין קינות אלא צפת, ולחם לא הביא
ע"י שפירסם שרם נידח, ומאן שלא כי' קנות
וכו' צמר צמל עכ"ד ז"ל, ונקדים עוד מ"ש בח"ם
זל"ה צמ"ה חויר"ד קס"א, על חומרא דר' זירא
דגנות ישראל החמירו ע"כ אפי' גדולות טיפה דס
כחדל וכו', ולכאורה מן יתן להם רשות להרבות
בחומרות אלו וכו"צ ולבטל הבעל מפו"ר עיי"ן,
וביאר הוא ז"ל דהיותו להם חז"ל להחמיר ע"י,
עפומ"ד בגמ' צ"ב (ס' ע"ב) אמר ר' ישמעאל
בן אלישע מיום שפסטה מלכות הרשעה שחזרת
עלינו גזירות קשות ורעות, ומצטלה ממנו תורה
ומלות וכו', דין הוא שגזרו על עצמנו שלא לישא
אשה ולהוליד בנים, ונמלא זרעו של אברהם כל
מאליו, אלא הנה להם לישראל, מוטב שיבי' שוגין
ואל יהיו מזידין, פרש"י זרעו של א"ה כל מאליו
צמין עוד ולא ע"י טכ"ס, ומלות לא יבעלו עוד,
אלא הנה להם לישראל וכו' ולא יכלו לעמוד צה
ויבטלו. ונמלאו מזידין, כלכך לא גזרינן עכ"ל

המלכות בכה חפלתם וזכותם, וכמו שמצינו ביומי
השני וכן יומי ריב"ל לא נראתם בקשת בכל
ימיכם, שגורו זכותם וקדושתם היו יכולין להגין
על כל דור, ולא היו לורך לאות הקשת לזכור
בית עולם, וכמו"ב לא היו מחייראים שיחצטעו
מקום החומ"ל ע"י גזירת המלכות, ולעצם זה
לא היו מוכיג ציממם כך מומרא דרי' ישמעאל בן
אלישע, ולפי"ז גם חומרת דר"ז לא היתה נוכחת
ציממם כמוכן, אמנם אחר שנחמטעו הדורות
ונחמטע כח החורב והקדושה, מני אז פשט
מלכות הרשעה לגזור עלינו גזירות קשות צבוכ"ה,
ובדין הוא שגזור על עצמנו שלא לישא נשים
כמבואר בגמ', וזה גרס לקבל על עצמנו חומרת
דר"ז בדברי הח"ם זל"ה, וזהו ח"ש דר"ל ברוב
ענותותו אשר לבהו גברא, אחר שא"ל דתני ד'
סודרי ואעפ"כ יוחא לי' לשמשו, כבין בזה שמחצבו
לגדול הדור, ע"כ אמר לי' אי כתי שכתב נחמטעו
הדורות עד כדי כך, שאני נחשב לגדול הדור, ח"כ
שבענו לידי מידה זו, גמור מני כל מילתא דא"ר
זירא וכו', שגודל ענותותו חשב בעצמו שאין
בכה זכותו להשתקף ולבעל גזירת המלכות, ובדין
הוא שגזור שלא לישא חשב בדברי ר"י בן אלישע
ונמטת הדרך לבחמיר בחומרת דר"ז כו"ל.

ותירץ ק"ז זל"ה עפ"י המדרש שכתב ה"פ
צ"פ ויחי (פ"ר ל"ט) ע"פ נכון יח' בר
בית ד' בראש הכרים, וח"ל נע"ל יצוא הקב"ה
בר תבור וכו' סיני וכו' ככרמל ויבנה עניינם
צ"כמ"ק, שג"ל נכון יח' בר בית ד' בראש הכרים,
הכרים שהיו כבר עכ"ל, והקצו המפורשים הנה
השי"ת בחר בזמנאים כמבואר בדברי הגמ' צפ"ד
דמגינה ופי' דכוכב ה"ל, עיין בפרשת דרכים
דרוש י"ד שכתב בן ותיקו דרוש, וכי"ל בזה
דכתיבין של הקושיא מבואר לבדו ככאי קרא,
דכתיב בחר וגשא מגצות וגו', וכו' ח"ו כל
הגוים, דבאמת ודאי כבוד שמים הוא להיות מקום
כבודו ושראותו ית"ש ברומ של עולם, וגם לו
ית"ש נאה להתבלש בעצרת גאות, והוא לבשו
הנאה לו מלך גאות לבש וכו', אך קודם שנתגלה
מלכותו כי בכל משלה, וקודם שגלה לכל שאין
זולתו, ראונו ית"ש להסחיר לבוש בגאות וכו',
כדי שלא יעשו עי"ז במחמיר נעשה חכם, כי
יאמרו הלא חינו מתנהב בענין, ויפלו באמונות
שניות ח"ו וכן, אבל נע"ל שנתגלה לעין פי
אפס בלחן, וגלה כבוד ד' לעין כל בשר, ולא
יזויר שיעלה על בדעת מחשבת שניות ח"ו, אז
יהלש בלבושו הכדר לו וכו', ועפ"י ח"ש בדברי
רבינו מאיר כ"ל, כי החורב ניתנה ע"ד להיות
חירות משעבוד מלכויות וחירות ממח"ה, ואילו לא
חמאו ה"י נגלה כבוד ד' לכל בשר ככתי' שכי'
נע"ל, וא"כ למה בחר בהמלכות ליתן החורב על
הר סיני? הלא שכל אפיו לפניו ית"ש, שיגרם

המלכות בכה חפלתם וזכותם, וכמו שמצינו ביומי
השני וכן יומי ריב"ל לא נראתם בקשת בכל
ימיכם, שגורו זכותם וקדושתם היו יכולין להגין
על כל דור, ולא היו לורך לאות הקשת לזכור
בית עולם, וכמו"ב לא היו מחייראים שיחצטעו
מקום החומ"ל ע"י גזירת המלכות, ולעצם זה
לא היו מוכיג ציממם כך מומרא דרי' ישמעאל בן
אלישע, ולפי"ז גם חומרת דר"ז לא היתה נוכחת
ציממם כמוכן, אמנם אחר שנחמטעו הדורות
ונחמטע כח החורב והקדושה, מני אז פשט
מלכות הרשעה לגזור עלינו גזירות קשות צבוכ"ה,
ובדין הוא שגזור על עצמנו שלא לישא נשים
כמבואר בגמ', וזה גרס לקבל על עצמנו חומרת
דר"ז בדברי הח"ם זל"ה, וזהו ח"ש דר"ל ברוב
ענותותו אשר לבהו גברא, אחר שא"ל דתני ד'
סודרי ואעפ"כ יוחא לי' לשמשו, כבין בזה שמחצבו
לגדול הדור, ע"כ אמר לי' אי כתי שכתב נחמטעו
הדורות עד כדי כך, שאני נחשב לגדול הדור, ח"כ
שבענו לידי מידה זו, גמור מני כל מילתא דא"ר
זירא וכו', שגודל ענותותו חשב בעצמו שאין
בכה זכותו להשתקף ולבעל גזירת המלכות, ובדין
הוא שגזור שלא לישא חשב בדברי ר"י בן אלישע
ונמטת הדרך לבחמיר בחומרת דר"ז כו"ל.

ואפ"ש לנאר בזה דברי הח"ם ב"מ' שבה (פ"ח
ע"ה) שכתבו על אמרם ז"ל שכתב הקב"ה
עליהם את הכר כגיגית וכו', ולחבורה הרי כבר
הקדימו נעשה לנשמה, וא"כ למה נזכרו לכפיות
הכר, ותיקו דשמה היו חזרים כשיראו האש
הגדולה וכו', ותיקו"ם ז"ל ל"ב דאדרבה עי"ז
ניתוספת יראתם וכמ"ש הכתוב שמות (כ' ע"ו)
וכל העם רואים את הקולות ואת הלפידים וגו'
וירא העם וינעו וגו', ויאמר משה אל העם אל
תיקו כי לנצור נכות אחכם בל האלקים ונצור
תהי' יראתו על פניכם וגו', הרי דע"י ניתוסף
בכם יראת ד', ואין בזה טעם לשתחור מקבלת
החורב והמלכות וי"ב, וגלי"ם עפ"י שידר רבינו
מאיר בקנה על חורבן צ"כמ"ק, סיני השל כן
בחר כך אלקים, ומאם בגדולים ורחב בגדול,

לכם ולא לנשר ודם, והשיב לכם משרעיה מה
כתוב זה לא תרצה לא תחנף לא תגנוב, קנאה
יש צניעות, מיד הודו לו להקציה וכו' ע"כ הבט'
האמנם שידעו מלאכי השרת שאין יחסי צניעותם
ואלא שתתן להם התורה בלבושים שניתנה לישראל,
כי אין זה נובח אללם לא תרצה לא תחנף וכו',
וראו רק בפנימיות ה'תורה שהוא כולם שמוחיו
ית' וא"כ איך נלחם משרעיה בטענה זו דכלום
יחסי יש צניעות וכו', ואפשר שבי' טענה משרעיה
ע"י, דלפי שיש צנו יחסי ע"כ בהכרח שתתן
התורה לנו דוקא, דאין עמך אחרת להכלל מילח"ר
זולה ככה החזיק, וכמ"ש בזוה"ק לית יכול ליי
למקדנא דר מאורייתא, גם יובן ע"י אמרם ז"ל
לא כרת הקציה ברית עם ישראל אלא על חורב
שצ"פ, שא"י כי על "פי" הדברים האלה כרתי
אתך ברית וגו', ועיקר חושצ"פ הוא בגדרים
והסיונים וגזירות ודבנן, שהאורך בהם רק לנשר
ודם בלבד, כדי שלא יעשו ויכשלו בציפור דאורייתא
מסיבת התגברות הילח"ר, משא"כ במלאכים אין
אורך להם לגזירות וגדרים וסיונים, ובהם נלח
משרעיה טענת המלאכים, ואמר להם כלום יחסי
יש צניעות, דאף שבי' להם טענה על פנימיות
התורה כ"ל, אבל בודאי שגזירות חמשים אין נובח
לגביהם כלל, ואמרו ז"ל חזיו לפני הקציה דברי
סופרים יותר מייב של חורה, ולעסם זה ראוי
שתתן התורה לישראל דוקא, דלפי שיש צניעות
יחסי.

ובזה ח"ש דברי המדרש שח"ע צעשה שעל משב
למרום לקבל התורה, בקשו מלח"ש לגנוב
במשב, מיד נר הקציה קלסתר פניו דומה לשל
אצבע ואמר להם כלום אכלו ישראל צמר בחלב
כמו אתם שאכלתם צמר בחלב, ולכאורה מה עס
בטענה זו שצצילה לא תתן התורה להם, אמנם
הבאנו לעיל קושית הח"ס ז"ל דלפי פשטות הקרא
נראה דמזיקרא אכלו חמאה וחלב ואח"כ צמר,
וא"כ ישראל נמי צצ"ג מיכל אכלו, וע"כ ז"ל
כחידויו דישאל לא אכלו אלא בקיות צפת, ולחם
לא הוה יחסי ע"י שפירסה שיה נידה, נמלא

החטא לשיעבוד מלכות ונסיונות הגלות והאמונה
ר"ל, וז"ש סיני בעל כן נחר אלקים כך ומאם
בגדולים, להיות לאות ולמופת לרח שחרד מכבוד
עו"ש"ד צאריכות.

המורם מדכ"ק שצטפת מתן חורה רמז להם
הקציה בחי' הגלות ושעבוד מלכות והנסיונות
הקשים שיעמדו ישראל בהם צימי גלותם, דלעס
זכר בחר בכו"ח בנמוכים כמו שהסביר ק"י ז"ל,
וישראל שעתיד צמחוד הנצח לגדול מדריגתם
והשגתם, בודאי השגור אמרו בזה, וצד ח"ש
דברי הח"ס כ"ל, דכח אמרו ז"ל צעשה שחמרו
ישראל נעש ושמע ועקר יחסי מלחם, וזכו ישראל
למדריגה קדושה ונפלאה במלאכי השרת כבונים
ח"ע לקבלת התורה, וכמ"ש בספ"ק קדושה לוי
(קדושה ראשונה) לפרש המאמר אלו קרבנו לפני
כך סיני ולא נתן לנו את התורה דינו, ותו"ד ז"ל
שפסקה זוכמתו והשיגו את התורה עד שלא
ייתה עו"ש"ד, אמנם ח"ע"כ הארצו לפיית הכר,
דשמא יכיו חזירים כשיראו האש הגדולה, ר"ל
שמא כשיתקדו לבר סיני יראו וישיגו הנסיונות
העזומים שעתידין ישראל לסבול מתוקף הגלות
ושעבוד מלכות, עד שיכיו קשה לעמוד ולהתקיים
באמונתו ית' ובקיום מצותיו, וכמ"ש ז"ל מי
מעבד שאור שצציה ושעבוד מלכות, ואולי ע"י
יראו לחזור מקבלתם, מיראתם פן לא יוכלו לעמוד
בהם, ולעסם זה כפס עליהם הכר כגיגות וקבלה
באונם, ואע"פ כדור קבלה ברוך צימי חשודות
מאכנת הכס, שראו שהצנחתו ית' חופף עלינו
חמיד אף ציחיותו בגלות, וע"י שמירה הכו"ק
ודברי הומוות וצפתם נילולים מנזירת המלכות
זכמו שבי' צימי חסתר, וע"כ כדור קבלה ברוך,
שהשיגו שכל קיומיו בגלות הוא רק ככה שמירה
הכו"ק, וזולה זה ח"א לנו להתקיים אפי' ששכ

ומעתה נצא לנחר דברי המדרש שח"ע כ"ל,
דכח אמרו"ל בזה' שנה (פ"ח ע"כ) שטענו
מלח"ש חנה הודך על השמים, וראו שיתן החורה

ואח"כ חלבו, דמראכ צא כאלו סם עליו למשא, גם אומרו כי ע"כ עזרנס על עזרנס ל"ב, דאנו מן הכמוס לומר לאורחים, דעל עסקי אכילת צאחם אלי, ועיון משפטי ז"ל אולם לפי פשוטו של מקרה י"ב.

והב"ר צביאור הענין עפ"י דגמ' צ"מ (פ"ו ע"ב) אר"י א"ר כל מה שעש אצרכס למלאכי השרת בעמנו, עש הקצ"ב לצניו בעמנו, וכל מה שעש אצרכס ע"י שליח, עש הקצ"ב לצניו ע"י שליח וכו' ויקח חמאה וחלב, כנוי ממעיר לכס לחם מן השמים וגו', יקח נא מעט מים (ע"י שליח) והכית צלור ויאלו ממנו מים (ע"י שליח) עכ"ד בגמ', ועיון מה שהבחנו לעיל מספיק אגרא דכלה מילחא בעממא מדוע נתן הכוים ע"י שליח, שבי' אורכ צא לתועלת ישראל דורות העתידים (עיון לעיל חקתנו משם) אמנם כלחם רזה אצ"ע ליתנס לכס בעמנו, ולא ע"י שליח, וכמ"ש ואקח פת לחם, אלא כשצא לידו מעש, נעמחא הכוים ע"י שפירסא שר נדה, ואצ"ע כי אדר שלא ליגע אף בחולין עממא, ע"כ לא הי' יכול להציא כלחם בעמנו וליתנס לפני האורחים.

ונקדים עוד מ"ש בצע"ש ז"ל ואקח פת לחם, כולל קחו פת לחם, מכאן רמז שצ"ע צאצא עכ"ל, ואפשר לרמוז צא, דאצ"ע צעש שאמר ואקח פת לחם, הי' צרצרו ודעתו לאכול עמכם בסעודה, ע"ד דאיתא בגמ' הציאו רש"י ז"ל צ"ב יתרו, עכ"פ ויבא אהרן וכל זקני ישראל לאכל לחם עם חתן משא לפני האלוקים, מכאן שהכונה מסעודה שחלמידי חכמים מסובין בה, כאלו נהנין מזיו השכינה, ומי לנו גדול מאצ"ע, ואחלמי הי' הוא הצאצא תחלה, וזכאורחין היו אולקין משיוורי מאכלו, ודא שבי' נהנין מזיו השכינה והנה אצ"ע הי' כל ראונו ותשוקתו לקרסם אל הקדושה, ובי"ב אמר לכם ואקח פת לחם, אני בעמנו אקח את כלחם ואצא תחלה כדי שחבנו מזיו השכינה.

שלא הי' קיומו וכו' צ"מ, והנה צאחמ מוכרז דלא חזר אורחא כ"א אחר הצערה כמו שהוכיחו הכופרים (כונא לעיל), אלא שחמיר אצ"ע מעטס חומרת דר' זירא כ"ל, וחומרא דר' זירא אחיק עלי' לעטס סיבת בגלות וגזירות המלכות כמו שציאר הח"ס זל"א, ולד חוקק הכסיונות הולרכו ישראל לגדרים וסייגים כ"ל, ובסוג אצ"ע וקיים כל הגזרות וכוסיגים של חז"ל, וצח' זו לא שייך לצני מלאכי השרת כלל, ובצא נדחא טענתם וכו' ישראל שנתן החוכ"ק להם ולא למלאכים, כי צעצה זו רמז להם הקצ"ב שראוי שנתן החורה לישראל, לד חלק תימצע"פ שסם הגדרים וכוסיגים, מה שאין נוכח במלאכים כ"ל, ובצא יצואר ג"כ מ"ש המלאכים לאצ"ע כן תעש כאשר דברת, שהצינו המלאכים שלא יוכל אצ"ע לקיים דיבורו מ"ש ואקח פת לחם, ע"י שחממא הכוים מחומרת דר' זירא כ"ל, אצל צרכו איתו שחכב אל הזמן דלע"ל, שיסרו כל המניעות ולא יחי' נוכח עוד חומרא דר"ן, וכמ"ש ז"ל שם נדחא הוא צעצ"ל חטא אדכיר ולע"ל יתוקן ולא יחי' עוד, ובכלל יסרו כל המניעות לע"ל ויוכלו ישראל לעבוד הש"י כראונם וכחות נפשם ואין שטן ואין פגע דע כמ"ש כרמזים ז"ל צ"ב מלאכים, ח"ש לו כן תעש כאשר דברת, שחכב אל הזמן שחוכל לקיים צעדות הצו"ת כל אשר דברת, ולא יחי' צמאיות אונם ומפרע למנשך מה, כצו"ת וכו' לא צ"א.

*

באופן אחר אפשר לפרש דקדוקים כ"ל, צקדס להעיר עוד במאמרי"ב, ואקח פת לחם וסעדו לצכס אחר תעבור, איתא בגמ' נדרים (ל"ז ע"ב) דחיצת אחר עיעור סופרים הוא, ופי' הר"ן ז"ל דמיותרת, דכ"ל למחכב סעדו לצכס ותעבורו אלא שכתב: לתפארת הלשון עיי"ש, אמנם ל"ב דא"א שיהי' בחוכ"ק אפי' אות א' מיותרת, ועל כל קו וקו דרשו צו חז"ל חלי תלות של הלכס, וא"כ אף מה שכתב לתפארת הלשון ראוי לחקור צהר עממא מהו ככוונה צו, דא"א שיהי' מיותרת, גם ל"ב דאנו מדרך הנימוס לומר לאורחים אכלו וצחו

נחשב כאילו עשית הדבר בפועל ממש, אבל בפועל לא צא דיבורו לידי מעשה כנ"ל.

ועתה נצא לבאר מאמרו ז"ל מכאן שהאשה עיני' נרצח באורחים, דהנה אז פסח כי' כאמרו ז"ל וכבר ביארכי (בדברנו לעיל) דלפי האמת כי' אז חודש חשון, אלא שעי' שידור המערכות נקבע פחאוס להיות ניסן (עי"ש באריכות חדרשנו ממש), ועי"כ לא כי' יכול האשה להכין חטים למנות מלוב שיבי' שמורים משעת קליה, וזכורה ליקח קמח מן השוק, ופסק להלכת בשמי' אר"ח (כי' חגי' ספי' ד') בשעת הדחק מותר ליקח קמח מן השוק, וכזה שם הבק יעקב דוקא קמח, אבל סולת נקי' אסור ליקח דבוי חמץ גמור, כמי"ש בח"כ דלחתי ואיני זכירין בלתיזה דירבו, אי"כ אצרכם לעמנו שקיים כב"ת כולם עד שלא ניתנה, לא כי' יכול לאכול רק קמח ולא סולת, אבל כל האנשים זולתו שלא קיימו מלות הכורה אז, היו יכולין לאכול גם סולת, ומה שלא חשב האשה על כל יראה וכל יומא, אולי שלענין זה לא נחשב סולת לחמץ גמור לעבור עליו צבי וצבי, או שלא חשב האשה לזכות זה כלל, ומתחלה בשלקה ע"ד האורחים לקחה, ולא היו שלו מעולם לעבור עליו, ואפשר דאצרכם ושרה היו מסופקים במלות האורחים כלל, אם כוונת ציאתם בשביל רוחניות וקדושה, וא"כ יותר עוב לבס שיתכלו רק קמח לבד וכדי שגם האשה יוכל לאכול עמהם, וכן יתכלו משויורי מתכלו ויבנו מזון השכינה, ואף שהסולת יפה יותר מן הקמח, אעפ"כ ניתח לבס יותר בקמח כדי שגם האשה יסב עמהם, משא"כ אם לא כי' מדריגת האורחים ומגמתם לבקש רוחניות וקדושה כי"א חכילה גשמיית לבד, אז ודאי ניתח לבס יותר בסולת מבקמח.

ובזה יוצן מאמר בגמרא כי"ל (צ"מ פ"ז ע"א) דאצרכם אמר קמח ושרה אומרת סולת, דאשה"כ הביע על האורחים צעין טובה והחזיק אותם לאנשים חשובים במעלה, שעי"כ כוונתם הוא רוחניות וקדושה, וא"כ בודאי ניתח לבס יותר בקמח, כדי שיתכלו לזכות מזון השכינה ע"י שאצרכם אצני

ובזה יוצן מי"ש וסעדו לבס אחר העבור, עפי"מ שפי' ק"ז בייטב לב זל"ה חז"ל כי דרך הנוסעים ללדקים, יש מהן שזאין כדי להחפול עליהם שפע פרנסה, וכן דרך הלדקים בעת שזאין אוכל להבאים כלל קורתו מתפול עבורם וכו', ובכך אשר יפנו וילינו וכו', ואכילה שזאין לבס הוא פועל דמויו על הכבוד וכו', וז"ש ואקחה פת לחם וסעדו לבס אחר העבור, שפי"ז ישפיע ד' לבס שפע פרנסה חמוד, כי ע"כ דיוקא עברתם על עזרכם, לקבל שפע חמוד, לא בשביל פת של עמך עבליהם, ולדרכו יתפרש עז"ל בזאון אחר קת, דהנה אכילה וכוונת גשמיית אינה אלא לפי שש, ואחר זמן מועט נשכח כל הנהגה כזאת, משא"כ הנהגה רוחנית הוא דבר נאחי ורחמיית, ובכח שפי' ק"ז זל"ה בחפלה למשה תכלים (ס"ח) ולדקים ישמחו ועלנו לפני חלקים וישונו בשמחה, וז"ל שרשיש שמחים צב"ח צחוק וריחות, וסופם שבוים בשמחה זו, אבל הלדקים שמחים ועובדים בזה להשי"ת, לכך אח"כ ששים בשמחה הבה עכ"ל, והנה האשה כל חשוקתו כי' להשפיע רוחניות וקדושה על האורחים שזאו כלל קורתו, וז"ש לבס האשה ואקחה פת לחם, ר"ל אני בעמלי חקח אותה ואני אצנע תהלה בדברי הבע"ט ז"ל, וסעדו לבס אחר העבור, ר"ל שאפי' אחר שהעבור מתחיל, ישאר חלבים רשימו קדישא מרוחניות וזחי' הקדושה שיבי' אשפע עליהם, כי עי"כ עברתם על עזרכם, כדי ליכנות מזון השכינה, ולכן אעשה זאת לבס לזכות אתכם, שאקח את הלחם בעמלי ואצנע תהלה.

אמנם המלחמים ידעו והשיגו שלא יוצא דיבורו של אצרכם לידי מעשה כמי"ש ואקחה פת לחם, כמו שבי' באמת לבסוף שלא הביא הפת בעמלו לפי שמתחלה הביסח והבוא עיי' שית, אולם לפי שמתחשבו ורואו הסבור של האשה כי' ליקח להלם בעמלו, לירק הקצ"ה מתחשבו למעשה והחשב כאילו עשאן בעמלו, וידע הקצ"ה לבניו בעמלו כביכול כי"ל ועי"כ רמזו אליו באמרו קן, "תעשה" כאשר "דברת" שדיבורך יתעביר מעשה ויבי'

צניעותם כי רק באמירה בלעדית, שאחריהם אמר קמח, כדי לקיים מצוה נדקדק בבחי' אמור מעט ועשה הרבה, לפני שבי' מידות חסד, וכבר השלים ח"ע במידה זו לא הי' שייך לבני' חשב אמלובי, אבל שרר אמרו לגדול ענותנותם יראה לנפשה לומר קמח בתחלה מחשב אמלובי, לפני שמדריך הנשים להיות עיניהם רכב באורחיו, ע"כ חשדה ח"ע להיות עננותה כדרך הנשים, ולכן הצטיינה בתחלה ליתן סולת המשונה, כדי לרדוף נפשי וע"ד נדרי זריון שאמרו ז"ל, זה מדוייק בלשון חז"ל, הוא אמר קמח וביא אמרה סלת, שהבדל צניעותה היחיד רק באמירה לחוד, אבל למעשה היו כוונת שניהם שווה, ליתן לאורחים מן המשונה שהוא סולת, ומכאן נלמד שהאשה עיניה רכב באורחיו, ולא הי' מקום לשרר אמרו לחשוד ח"ע כ"ל, ולעס' זה אמרה סלת בתחלה, ולולי עשם זה הייתה מקיימת בבחי' שאמרו ז"ל אמור מעט ועשה הרבה וכו'.

עליו השלום יאכל עמכם, אבל שרר אמרו עלי' השלום היחיד עיני' רכב, באורחים" ר"ל שלא בחיובק אותם לאנשים חשובים במעלה כל כך, וכבר דחשוז אללם יותר בסולת מקמח לפי שררררם באכילה בשמחה, ופירר נשמע מכאן שהאשה עיני' רכב באורחים.

*

עוד חפ"ל במאמר חז"ל כ"ל מכאן שהאשה עיני' רכב באורחיו, טפח"ד במשנה (אבות פ"א מט"ו) אמור מעט ועשה הרבה, ובמד"ר פ' דברים (פר' ח' ב"א) מפני מה לא גילה הקב"ה לאח"כ שיתן לבניו את המון, ח"כ אלא כך הוא דרכן של אדוקים אומרים מעט ועושים הרבה עכ"ד במדרש, ולפי"ז חפ"ל דבאמת הי' גם ראונו של אח"כ ליתן סולת המשונה יותר, אלא שהבטיח ליתן קמח כדי שיקיים בחי' אמור מעט ועשה הרבה, וכן מצינו בדר"ל בפירוש לבני אברהם, (צ"מ פ"ז ע"א) כתוב ואקחה פח לחם וכתוב ואל הבקר רך אברהם ח"ר חלמוד מכאן שאדוקים אומרים מעט ועושים הרבה וכו', אמנם בחי' זו לא יתכן אלא בנדיב לב, שבו בעוה שיעשה יותר ממה שהבטיח, אבל צמי שלא הביט עדיין למדריגת הנדיבות, ואם יבטיח מעט יעמוד בזה, ולא יוכל לפעול בנפשו להוסיף על הבטחתו, בכוונה דא בדרך היותר נכונה להוסיף הבטחתו צפה ויחמד הרבה, וקרוצו יותר שיקיים אחרתו שבגלו משקיים מחשבתו שאין גלוי לבני"א, ואמרו ז"ל צמ' (מנוגה דף י' ע"א) מנין שנשבעין לקיים את המורה שגא' נשבעתי ואקיימה לשמור משפתי נדקדק, פירש"י ז"ל כלומר מצוה שיהא אדם נשבע לקיים מצוה, כדי שימנע ויחזיר לקיימה עכ"ל, והנה ח"פ שדרכו זה אינו מקיים בבחי' של אמור מעט ועשה הרבה, שרר נשבע בתחלה ליתן הרבה, אולם המעשה הוא העיקר, ואם לא יוסיף בשפתיו איכא למיחש לאמלובי, ובאופן זה יותר משונה להוסיף בשפתיו ולהבטיח הרבה וכו'.

ודוא עומד עליהם תחת הכן ויאלול, פרש"י ז"ל מראו כמו שאכלו, מכאן שלא ישנה אדם מן המנהג ע"כ, וכן הוא צב"ר ר' תנחומא משום ר"א ור' אבון בש"י מאיר אמר, מתלה אמר עלת לקרחה בלך צניעותו וכו', למען שיהא אכילה ושתיה וכו' עומד עליהם תחת הכן ויאלול ע"כ, ולכאורה יליד דלכל גבי לוע כתוב ויאלמו לא כי ברחוב נלק, ופרש"י ז"ל מדברי רב"ז, דלא צרכה אמרו כי תעשה ולא סירצו מלהבארה אלל, מכאן שמסרבין לקמן ואין מסרבין לגדול, וא"כ לכאורה איך יחי' ראי' ממה שאכלו אלל צרכה דאל ישנה אדם ממנהג המקום, דלמא הא דאכלו אלל צרכה, משום דאין מסרבין לגדול, אבל במקור"א דלא שייך האי טעמא מותר לשנות ממנהג המקום, ויותר כו"ל להציג ראי' ממה שאכלו במלמכים אלל לוע אחר שהפסיד צם, דהאם ליכא טעמא דאין מסרבין לגדול, ועב"ה הי' טעמא משום דאין לשנות ממנהג המקום.

(ב) **ועו"ק** דברי חז"ל לחוש צב"הג שלא לשנות ממנהג המקום בדאמרי' צפסחים (ר"א ע"ב)

כ"ל, ומכאן של ישנה חסם מן המנהג, ואין בראי
מנהג שכלו כס, דלמלא כיו טעמים משום דאין
מכרזין לגדול בקושינות, לעיל, חלל עיקר בראי
מחלעים, שברגש צהם וצנחיותם, ולא עפ"י מתן להם
לאכול, ועכ"ל לבורות דבר זה חלל ישנה חסם מן
המנהג, וא"כ שפיר נשמע מינה וכן.

*

ושרה שומעת פתח האכל וכו' אחריו, ראוי לבזין
מה נורח הכחוז לבודיעני ששמעת צתח האכל,
ובעיקר המכוון ששמעת הצבור, שחללים זו כ'י
ציתח המלאך אל הצבור, חלל מאי נפק"מ חס
שמעת צתח האכל או צמקו"ל.

(3) **והוא** אחריו פרש"י ז"ל הפתח כ'י אחר המלאך,
וכתב המזרחי והגוי"א ז"ל חלל יתכן לפרש
שכ'י המלאך אחר הפתח, דאין צחלל הפתח פנים
ואחור ולא שייך לומר עליו אחריו ע"כ, ויש לבזין
מה נפק"מ צה חס כ'י הפתח אחר המלאך או
לסיפק, וצמדרש אמרו שכ'י ישמעאל אחריו, ויש
לבזין הכוונה צה.

(ג) **ותצחק** שרם בקרבה לאמר אחריו צלחי כיתח
לי עזוב ודודיו זקן וגו' והתפללו המפורשים
צח, דאין יתכן ששרם אמנו כיתח מסופקת ח"ו
ציכולת כס, גם חלל ככר כודיע הקצ"ח לא"ח
צפרש הקדומת, וצפרם שקיים מצות מילח נאמר
חליו בצעחה זו, חלל שרם אשחק יולדת לך בן
וגו' וחת בריתי חקים חת יחזק אשר חלל לך שרם
למועד צה צנח אחרת, ואחעים צודליו לא העלים
ממנה צצורה עוצה זו כמו שכוונת הצצורה
עיי"ש, ומה גם שאמר ז"ל שכ'י ח"ח עפל לשרם
צנחיות, וא"כ צודליו הצגה גם ח"ח הצעחה
הצצורה שחמרה לא"ח ככר, ואין אפשר שח"י
מסופקת חלילי בצעחה זו, ולחזוק מה זו עשה.

(ד) **ועוד** חימת מה שכתפלח ואמר אחריו צלחי
כיתח לי עזבה, חלל ככר רחמם שגשגה לה
נס כנודע עשע וזמרה לימי עלומי כאמרם ז"ל

הכולל ממקום שאין עושין מלאכה צ"ע למקום
שעושין, ונחנין עליו חומרי מקום שיהא משם ולא
לעצד מלאכה, ואין צה משום חלל ישנה חסם
ממנהג בעיר, ודברא חומר מלאכה אין לו וכמה
צעלני כיו צצוקא, וככא נמי חק חס לא יאכלו
מומר אמרי חללל ככר אכלו או שמה חנים רעבים,
ואין יכ"י רח"י מכאן חלל ישנה וכו' וע"ק ממ"ד
צמד"ר וכי אכלין כיו חלל נראין כאוכלין, ראשון
ראשון מסתלק, וצודליו שאלעים. צגודל הצגותו
הרגש צהם שאין זו חלילה גשמיות, וכ"כ כרמצי"ן
ז"ל חללי ידע מהסתלקות המאכל ראשון ראשון
עיי"ש לדרכו, ח"כ לפי הפשטות ל"צ למח לו' להם
לאכול, אחריו שחשיג שאין מידה זו נוכח צהם.

ואפ"ר דקושא חלל מיתחלל צצצורתא, ודכח
ידוע שכל פעולתם ומעשיהם של הצצורה
כיתח להישיגר דרך סלולה צצצורת חשיית לנכיהם
אחריהם ולכל דורות ישראל, ולבורות להם כדרך
הכוכב אשר על ידו יגיעו לשלימותם ותיקון נפשותם,
ור"ל למדו מכל פרטי דיבורם וחננות מעשיהם
חללי חלים של חלכות, ועלות ודברות צצצורת
השי"ת, כי חלל כ'י לחללית עשות רצונו ית"ש
ולחללים חולתו כמחמ"כ למען, אשר יח' חת
צמו וחת ציתו אחריו וממרו דרך ד' וגו' ועד"ו
צצח הצצורה, וכמ"כ חפ"ל לענינו שרם הצצורה
אחיה לבורות צה דרך צצצורת הצצורה, שלפעמים
צריך חללם לשנות דרכו, מצחי' העצורה הרגיל
בו, ולעשות כפי הצורך לתיקון המקום ולשלימות
זולתו, חק שחלל נגד צחי' עצודתו שחמקם, ודכח
מלאכי השרת משרתי מעלה חין. צחי' עצודתם
צדרך חלילה, ולא עפ"י מתן להם חלעים לאכול,
חק שברגש צגודל הצגותו שחם מלאכים, חלל רחם
לבורות ולבראות חללם זו שלמדו ח"ל מה דעת
לקרחה חלל צניעותם, וצריך לשנות לפעמים מדרך
העצורה הרגיל צה, ולעשות כפי צחי' המקום וכוונת
וכפי הצורך לחללית עצודתו ית"ש, וזה אפשר להיות
הכוונה צצצרי רש"י ז"ל נראין כאוכלין מכאן שחל
ישנה חסם מן המנהג, ח"ל שזה כיתח חללית
חליתם להיות נראים כאוכלין, ולבורות דרך צה

ונקדים עוד מ"ש הילקוט ראובני בשם ר' יוחנן, ויתר דמלאך שבה לבשר את שרה לא עשה את שליחותו ככוונתו, שלא ר"ל לו לבשר את שרה תחלה לחיבו מעמלה דקוצבא, וזה ר"ל סיבה הענין שהולך יחזק ליעקב ע"ג המצוה וי"ז נפטר שרה, ונעם במלאך, ולא ניתן לו רשות לעלות למקום קדושה עד זמן מנוח שעלה בלוב העולם וכו', וזוה"ק עוד שם שהס"מ עמד בפחת האוכל של אברהם, ויזן למלאך המצבר שיבשר בשורת הבן לשרה ולא לאברהם, באמרו כי אברהם כבר נחבש מהקצ"ה, וכן עשה שבישר את שרה, וגרס שגולד יחזק מסערה דקוצבא, עכ"ל ה"י, וחי' דשם שגמ' וזוה"ק ובמד"ר מבואר דמלאך המצבר ר"ל מלאך, וזהו שר של ישראל ואחד מהסרים עליונים, ואין אפשר שיעשה אותו הס"מ עד כדי כך, שיעשה שליחותו שלא ככוונתו, וקצ"ה שליוו מלשיג עד היכן בדברים מגיעים, שניתן לו להס"מ כח מן השמים להעשות אפילו במלאכי מעלה, ובאמת ר"ל כי הכרח בל"ה, ומה שנחבש ע"י העקידה ונחת שרה ר"ל הכל בצח"י נורא עילוי.

ומעתה נפרש הפסוקים כסודות נחור, שאמר מלאך המצבר והנה בן לשרה אשכנזי שיהי' נולד מסערה דקוצבא, ואמר בן צעל"ה הס"מ שעמד בפחת האכל, ואמר הכבוד ושרה שומעת פתח האכל, ר"ל שומעת דברי הס"מ שעמד בפחת האכל כדאי"ת לעיל בשם ה"י, ושרה עומדת בפחת האכל ליד פנים ושומעת כל דבריו, והוא אחריו כפרש"י בפחת ר"ל אחר המלאך, ולא ניתן לו רשות ליכנס בביתו של א"ה, ובמד"ר אמרו ישמעאל ר"ל אחריו וגם הוא ר"ל צעל"ה, והבית שרה אמנו עלתו הרעב של הס"מ והיתה שריו' בנער, על כי ר"ל הבשורה באופן כזה, וע"כ ראה שרה אמנו לבטל אופן הבשורה, שלא תהא לידתו של יחזק מסערה דקוצבא, והוא לא ידע שיתקן זה בעקידה ע"י שיתחלק נשמתו ויקבל נשמה אחרת מסערה דקדושה, כי העליון השגה זו מעין כל חי, דא"כ לא יחי' עוד נסיון כ"כ וכעין זה כתב ק"י הייטב לב זל"ה באופן זה ע"י דרכו ע"י.

שנמאח העיסה וכו', א"כ ר"ל לה לבחון כי לא לחנם נעשה לה גם זה וכן הקשה רבני יקר.

(ה) **ויאמר** ר"ל למה זה לחקק שרה וגו' ואני זקנתי פרש"י שנה הכבוד מפני השל' שברי היא אמרה ואדוני זקן, ראוי לבדן אין יתכן לומר על הכוונ' כן, והלא חותמו של הקצ"ה אמת. (ו) גם למה ר"ל הלא נשמות, בלא מ"ש ואדוני זקן באמת כן הוא, וכו' לידת יחזק על פי גם, ולמה יקפיד אברהם על זה.

(ז) **היפלא** מה' דבר וגו' בחרגוס אונקלוס פירש היתכסי מן קדם ר"ל וי"ז כוונת השל' יתכסי, וברי כוונת הכבוד לומר כי היכולת בידו ית' לעשות כדאנו ולא ימנע ממנו מאומה וכו"ל הימנע מה' דבר.

(ח) **ותכחש** שרה לאמר לא לחקתי כי יראה, וי"ז אין כחש שרה לאמר לא לחקתי, הלא ידע כי כל לבבות דורש ר"ל וכל יצר מחשבות מצין, וגם מה טעם כי יראה, אדרבה לנעם היראה היתה צריכה לבדודת, כי מהג הקצ"ה לא כמדת בשר ודם, והכל גלוי וידוע לפניו ית' וא"ל לכפור לפניו ומודה ועוזב הוא ירוחם.

(ט) **ויאמר** לא כי לחקק פרש"י ז"ל כי משמש דר' לשונות, ובאן משמעותו אלא, פי' ויאמר לא אלא לחקק, ויש לבדן מאי בא הכבוד למעט צלות כי, דמשמעותו שלא ר"ל אלא חזק, וכי ר"ל ה"ה שר' גם ד"ה זולתו.

ויתבאר הענין בזה קדם מ"ש בפרש' הלקוטים מהארי' ז"ל בפ' וירא ובפ' חיי ע"י המבואר בזה"ק דלחזק נולד מסערה דקוצבא, ולכן אמר והנה בן לשרה אשכנזי, ולא אמר הנה לך בן, אלא לשרה, שהיא מסערה דקוצבא וי"ש ולשרה בן, ולפיכך לא ר"ל לו זוג ולא ר"ל ראוי להוליד, ובעקידה פרח נשמתו וכוונתו באיל כמובא בפדרי"א וקבל נשמתו מסערה דקדושה, ומאז ר"ל בן אברהם וע"כ ואמר אחי' וזהו אשכנזי לכן אדוני, ומאז ר"ל ראוי להוליד עכ"ל ז"ל.

וא"ל שיהי' באופן אחר, וע"כ א"ל כשי"ת למעד אשכנז וגו' ולשרה בן, כי הכהנה שיהי' נולד מסערה דוקא, ומא שגיגה לך מהנזק ע"י עלי לחק, ויש לי חקיה ע"י, ולפי האמת נתקן הכל שכוונתך נשמחו בשעת העקידה וקבל נשמה מסערה דדכורא כ"ל, ולא כי' כדון מאתו ית' לגלות לבס זכ, דל"כ יקטן בחי' הכסיון, ומא שגיגה לה נזק ע"י מיתתה, ויחסר לה משנותי' שהי' אפשר לה להכרזות במלות ובמעשי' טובים אלהי לא מהם, כשי"ת יעלה עלי' שבר הכנה באלו עשה, כמשי"כ שני חיי שרה כולן שוים לעובד, ופירשתי שכוונה גם על כשי"ת שאחר העדרה, נחשזו לה לעובד ולשכר צדק שיהי' לשנות חיי'.

וזה"ש ותכסה שרה לאמר לא נחיתי כי יראה, כוונה מאמרם לאמר שלא הי' צנחני' לחוק ח"י, כאלו מסופקת ח"י באפשרות הכנס, אלא כי יראה, מהמת יראה ששגיגה שגרוס ע"י מיתתה ועקידת יחזק, וע"כ נחקה מאופן הכשורה לבעל עמל כס"מ, ושי"ת הכנס באופן אחר, וצדק ראה להלדים מעשי', שבהחוק לא הי' על עיקר הכנס הבא מאתו ית', אלא על מה שנשחטה בעמל כס"מ, וא"כ אין עלי' אשמה, כי באמת המלאך לא עשה שליחותו כהוגן ונעשה ע"י כמ"ש הליוני, וכשי"ת לה הקציה לא כי נחקה, כי א"ל לשנות, והכנה שיהי' נולד יחזק בסערה דוקא כ"ל, ומעשה לא ימנע מהחזק חושלת שאין בכוחך לחק ולשנות דבר, ח"ש לא כי נחקה, לא כמו שאתה אומר שהי' לחוק הזה לשם תועלת לבעל הדבר, אולם אינו אלא לחוק שכל"ה הי' לבעל דבר, אלא יתוקן הכל אח"כ, וצדק יתבאר בענין קלם.

*

באופן אחר אפ"ל בדקדוקים כ"ל דכנה מדרך הכלליים שלא לחלות צרכות מעשיים בעוונות, וכמ"ש יעקב אבינו קטונתי מכל החסידים שמה נחמסעו זכותי וכו' גם חוליס בעוונות ובישועה הבאה להם צרכות אחרים, וכמ"ש ז"ל בברכות (י' ע"ב) משה חלה צרכות אחרים שנא' וזכר לאברהם יחזק, כי הכנה שיהי' כן צנחני' נורא עליה כ"ל,

וזה ותחזק שרה בקרבה לאמר אחרי צלתי, היחה לי עדנה" ודאורי זקן, ומא שפעה ורחבה שיתקיים עמל כס"מ, שיהי' נולד יחזק מסערה דידה וכמ"ש מלאך המזכר והנה בן לשרה שיהי' מסערה דוקא, והסיון לה שכבר חזרה לימי נעורי', ואחרי זקנתה חזר לה וסתר והחזיר להם אלה, ואלא אברהם לא נשחטה עדיין חקיה כלל, ואף שבהנה שיהי' הכנס משוחף משניכס, אלא ממא שבהחזיר הכנס אלה קודם, מא שפעה שיהי' לידת יחזק מסערה דידה, וזה מאמר הכחזר אחרי צלתי היחה לי עדנה לשון עבר שכבר חזרה לימי נעורי', ודאורי זקן שעדיין לא נראו אלה סומי הכנס, ולא נשחטה חקיה אלא עדיין, ע"כ הולך לה ונחקה מאופן הכשורה שהי' מעמל כס"מ, ולא שיהיה ח"י מסופקת באפשרות הכנס, כי ידעה והאמינה שרה אמו שהיכולת צידו ית' לעשות לה גם, ומא שחקה הי' על אופן הכשורה שהי' בשעת כס"מ ויראה לבעל זכ, ושי"ת באופן אחר שיוולד יחזק מכוחו של אברהם מסערה דדכורא.

ובערתה ניין מאמר כשי"ת לאברהם למה זה נחקה שרה לאמר הלא אמתם אלה ואני זקנה, ולפי"ז לא שיהי' הוא ית' ממאמרם, שנאמת גם היא אמה ואני זקנה, כמו שפי' צנחני' אחרי צלתי צדק דסיבית, וזה היחה עיקר עענהה שאחרי זקנתה חזרו לה ימי נעורי', ואברהם לא נשחטה אלא חקיה כלל, והיא אמה שניכס ואני זקנתי וגם אמה ודאורי זקן, אלא מפני שאין זה דרך כבוד לא"ל, ששרה היחה עיקר הכנס וממנה התחילה לבוא, ע"כ השמיט כשי"ת מקלם עענהה, ולא סיפר מ"ש ודאורי זקן, אלא מ"ש ואני זקנתי הוא אמת ויציב כמ"ש הכתוב דזה הי' עיקר עענהה, ומעשה לא שיהי' כבוי"ת צדקרי' כלום, אלא שפעלים מא"ל מקלם דבר' מפני כבודו של א"ל וא"ש, ח"ש כשי"ת היפלה מה' דבר, ופי' הכתוב היחה מן קדם ה' פתגמא, וכוונה המאמר שלפניו נגלו כל תעלומות, והעתיד והעבר הכל לפי לפניו ית', וגלוי לפני שיתבאר ע"י מיתת שרה ועקידת יחזק, אלא אין לך להחזרם ע"י, כי הכנה שיהי' כן צנחני' נורא עליה כ"ל,

נאחו בלילה ולידו ג"כ ישועה, אז כחושע הצדיק
 נפתח הלימוד להמשיך ישועה לכל הצרכים. לאחר
 דבר ונעשים עמו, וכמ"ש ז"ל בשרה אמנו הרבה
 עקרית נפקדו עמה וכו', ועד"ז אפשר לפרש
 בפסוקים, ותלחק שרה בקרבה, היינו בדבר זה
 שח"י הישועה והיום תלוי בקרבה ובזכותה, לחקק
 ולא האמינה בזכות מעשים, והאמרה אחרי בלתי
 היתה לי עדנה, ר"ל אף שכבר היתה לי עדנה
 וחזר כוסת ופירסה נדה, וכבר נרצחה החקיימות
 בהבעתה, אבל אין זה בזכותי כי אני ראוי' לך,
 אלא ואדוני זקן לפי שגם הצרכים זקן וגם הוא
 לריך לנש, ע"כ בזכותה נפקדת גם אני, ותלתי הזכות
 בצרכים ולא בעצמה, ואין עולתה בדברי כלל,
 שברי האמינה בהבעתה ית' ולא לחקק ח"י זה,
 כ"א לא האמינה בזכותה, וכן דרך כל הצדיקים
 גם אולי ב"י כוונתה כי העושין לו גם מניין
 מזכותיו משא"כ גם הבעשה לאדם בזכות אחרים,
 אין מניין לו ולא יחסר מזכותיו מאומה.

וע"ז ב"י דבר ד' אל הצרכים לאחר למה זה לחקק
 שרה לאחר וגו', ולא צא הקצ"ה להאשימה
 צדק, כי אין עולתה בדבריו כ"א, אלא אחרת סיפר
 הקצ"ה בנצחה לפני אלמ"ה, שגודל ענותנותה
 אינה רואית לתלות בזכותה כלל, אבל הוכיחה הקצ"ה
 שלא היתה לריב לא כי גם זכותה מספיק, ולגיון
 זכותיה אין לה לחוש (כמו שנבאר) ח"ש למה זה
 לחקק שרה לאחר בהאף אמנם אלא ואני זקנתו,
 ר"ל הכולל להיות שאלו ואזכה לנש בזכותו, בנצח
 שאני זקנתו ומורכתה לנש, ומלא שלא שיהי הקצ"ה
 כלום, כי אלו הם דבריו ממנו, רק מה שהוסיפה
 לחשוד דיוברה לומר ואדוני זקן שהגם הוא
 בזכותו העלים הקצ"ה מאצברם מלפני לאאשימה
 סוף דבריו מפני דרכי שלום, שמה יקפיד ע"י שחלטה
 בהם בזכותו, דעושיין לו גם מניין מזכותיו, אבל
 אין צד שניו ח"י, וחזותו של הקצ"ה אחת אלא
 גילה מקצת דבריו והעלים מקצתם מפני דרכי שלו'.

ונקדים מ"ש ק"ו הישמח משה ואל"ה צ"י חולדות
 ע"כ ויזכר ולחק וגו' וימלא בנה הכוא
 מאה שנים ויברכהו ד', מאה דשערו, ולנאורה

והנה דרך הצדיקים להסחיר מעשיהם הטובים,
 ולקיים הלצה לכת עם אלקים, וע"כ שרה
 אמנו לא יחא לה שתתפרסם מדת ענותנותה, מה
 שלא האמינה בזכות עצמה ותלתי בזכות אחרים,
 וכמ"ש ז"ל ג' מולי עידי רבין דמשיני במליהו
 מסכתא וכו', כדי שלא להחזיק טובה לעצמה עיי"ש.
 ועד"ז ותבטח שרה לאחר לא לחקק, ר"ל שאין צי
 מידה זו לחקק ממעשי ומזכותי, והעצם שאמרה כן,
 כי יראה שתתפרסם מעשי הטובים, אמנם אמרו
 ז"ל כל העושה מאז' בסתר הקצ"ה מכריז עליו
 בגלוי, וכמ"כ הכא הקצ"ה פירסם מעשי הטובים,
 ויאמר לא כי לחקק וצדק תתפרסם גדול מדריגתה
 ומידת ענותותה ובין.

למי שלא בא לעולם לא קנה, ואף ר"מ דס"ל אדם מקנה דבר שלא בא לעולם, אבל מודי דהמקנה למי שלא בא לעולם לא קנה והוא דפליגי בהא, וא"כ לכאורה אין מקום תרעומת לאשכ"ח על נחלת בניו שדרי לא זכו כי עדיון, אמנם קו"ל (ב"ב) קמ"ב ע"ב ובש"ע חו"מ סי' ר"י) דאף דהמקנה לעובר לא קנה, אבל אם הי' בנו, הואיל ודעתו של אדם קרובה אל בניו גמר ומקנה עיי"ש, וישראל נקראו בניו למקום, ע"כ הבו"ח גמר והקנה להם אף שלא באו לעולם עדיון אז, ואף דאמרין שם בגמ' דכל היכא דלא מיעברא עדיון לא קנה אף בבנו, וכן קו"ל (בש"ע חו"מ סי' ר"י), נראה דהיינו משום דלא ידע אם חלד ע"כ לא גמר ומקנה בבנו והבן, ולפי"ז אין להם קנין בדרך רק באם עושים ראונו של מקום ובס' בבחי' בניו דהמקנה למי שלא בא לעולם לא קנה כי"א בבנו דוקא, הואיל ודעתו של אדם קרובה אל כל בניו כדאמרין בגמ', ובזה פי' ק"ז זל"א קישור הפסוקים ושמרו דרך ה' וגו', וא"כ יש להם דין בניו, ואף דשרה עדיון לא מיעברה, ל"א כי ודעתו שדואי יבוי' לגוי גדול, א"כ בכה"ג אף עדיון לא מיעברה קנה, וע"כ כדי שלא יקשה לאביהם שששחית מנחלת בניו, צריך להודיע לו דהוא בעון יושב"י כעת.

אמנם כהה יסוד דין זה דהמזכה לבנו עד שלא בא לעולם קנה, הוא מטעם זכין לו לאדם שלא בפניו, אבל אם הוא חוב ודאי אינו מועיל קנין שלא בפניו זה צרור, ובהה אף דשבת הארץ רבה היא, מ"מ יש קצת חוב צדד לז', כי ארץ אובלת יושב"י היא אם אינם עושים ראונו של מקום, כי קדושתה רב ואינה סובלת תועבה מ"ש ולא תחיל אחסא הארץ וגו', גם משבאו לארץ בעלה עטנת מודעה כמ"ש הרש"א ז"ל, משא"כ אם ידורו במקום אחר, יש צד זה אף אם יחטאו, ולפי"ז איך הועיל להם הקנין בדרך, כיון דהמקנה לבנו שלא בא לעולם לא קנה כי"א מטעם זכין לו לאדם שלא בפניו אבל לא כשהוא חוב לו, אולם זה אינו דין"י **עצמתי** וזאת הוא, דמשי"ה לריבין לשמור דרך

וה' אמר במכסה אני מאברהם וגו' במדרש תנחומא ילמדנו רבינו מי שאלדו לו ב' בנים, אחד בערב שבת וא' בשבת, ושבת ומל את של ערב שבת בשבת וכו', מהו שיהא חייב, כך שמו רבותיו חייב, למה שחילל את השבת, וא"כ קישור הכלה זו אל הפסוק במכסה אני וגו'.

ואפ"ל בהקדם דברי הבג"י שבת (פ"ח ע"א) ויחייבו בהתחתית הכר, א"ר אבדימי בר חמא מלמד שכהן עליהם הם כגיגית, וא"ל אם אתם מקבלים את החורה מועד ואם לאו שם תהא קבורתכם, א"ר אחא בר יעקב מכאן מודעה רבה לאוריותא, פירש"י שאם יחייבים לדין למה לא קיימתם מה שקבלתם עליכם, יש להם תשובה שקבלתם באונס, אמר רבא אשכ"ח הוה קבלה בימי חשורות עכ"ל, והקשה הרש"א ז"ל בחידושו אם קודם לחשורות היתה להם לישראל עטנת אונס, איך מ"ע נעשו וגו' בחורבן בית ראשון וכו', ותיקן דמתחלה אשכ"ח שבי' להם מודעה, מ"מ לא נתן להם הקצ"ה את הארץ אלא כדי שיקיימו את התורה וכו', ולפיכך כשעברו על החורה עמד והגלם מן הארץ מכה בהנאי שלא קיימוה, וע"ז לא שייך עטנת מודעה, ואחר שגלו חזרה המודעה למקומה, עד דדבר קבלה בימי חשורות ע"כ תיובת דברי הרש"א ז"ל.

ונקדים עוד מ"ש הרש"א ז"ל עה"פ המכסה אני מאברהם וגו', וזה"ל המכסה אני מאברהם מה שאני רואה להפוך את סדום, ואני יודע שבניו ישמרו דרך ה', ויחזו להביא עליהם את אשר דבר לאברהם לתת להם את ארץ כנען, ואלו העיירות מנחלת בניו הם, כדכתיב צ"ח נח ויהי גבול הכנעני מלודון וגו' באכס סדום ועמורה וגו', ואין אחריו קרקע שלו וקרקע בניו שלא מדעתו עכ"ל הרש"א ז"ל, וק"ז הישמה משה אל"ה העיר צהר, ולכאורה הרי אין מקום תרעומת לאשכ"ח על נחלת בניו, דכרי עיקר הכחשה בדרך היתה רק לזרעו כמפורש בזהר פסוקים, וכל ימיו הכנעני הי' בדרך ולא זכה זה אברהם, ובהה קו"ל דהמקנה

ובזה יצוה קישור דברי המדרש ילמדנו כ"ל במאמרי"כ, וה' אמר המכסה אני מאברהם וגו' כי ידעתינו וגו' ושמנו דרך ה' וגו', ועם הדעת זו לאברהם אבי"כ כמ"ש בראשית ז"ל, מפני שהוא נחלת בניו שנקנה להם ע"י שימרו דרך ה' כ"ל, אמנם כך קנין לא ידק רק אם יימא דיושח הארץ זכות הוא להם, והא מילתא תליא אם עבירה מכבה מלוא או לא, ע"כ הסמיכו ר"ל הלהב זו לכאן מי שגולדו ב' צנים וכו' ושכח ומל את של ע"ש בשבת מהו שיבא חייב, כך שנו רבותינו חייב, למא שחילל את השבת, והיינו כר"א דעסא בדבר מלוא ואף שפעם מלוא מ"מ חייב על העבירה שעבר עמה, והשמע מיה דלון מלוא מכבה עבירה וכ"ש דלון עבירה מכבה מלוא, דכרי מירא עובד מרובע ממדת פורעניות, וא"ש דנקמה הארץ לזרעו של אברהם דזכות הוא להם.

*

וד' אמר המכסה אני מאברהם אשר אני עושב ואברהם היו יחי' לגוי גדול ועלום וגברטו בו כל גויי הארץ כי ידעתינו למען אשר ית' את בניו וגו', ל"ב קישור הענינים שצפוק, ומה ענינים לפרשת סדום, ורש"י ז"ל כתב בשם מדרש אגדה ואברהם היו יחי' לגוי גדול, זכר לדיק לזרעה הוואל והזכירו דברו, וכן אמרו ז"ל צ"ר על הפסוק הזה המכסה אני מאברהם וגו', ר"י פתח זכר לדיק לזרעה וגו' כל מי שהוא מזכיר את הדיק ואינו מזכיר עובד בעשה, מ"ט זכר לדיק לזרעה וכו', אמנם גם לפי"ד המדרש ל"ב, דכרי הרבה פעמים זכר אא"ש בתורה, ולא מלינו נסמך אליו דרכה אלא במקום הזה לבד, ה"מ דאפ"ל דאורייתא כולא חד הוא ומקושר צדקא, ולכן יספיק בצכור צרכתו חדא זמנא, אולם אע"פ טעמא צבי מה שצח הכתוב להזכיר צרכתו צרישת סדום דוקא, וכבר זכר שמו צפרשיות הקדומות, גם למא צח הכתוב צרכה זו דוקא, ואא"ש נחצק צרכה צרכות, ועכ"ה שיש טעם בדבר.

ז) ואברהם היו יחי' לגוי גדול, ל"ב כפל הלשון

ה' כדי שלא תקיף אותם הארץ, וכו', וש"ס מאן יימר, הלא יצר לב האדם רע מנעוריו ועלול לחטוא, נמלא קרוב אל ההפסד ורחוק מן השכר, ואכתי חוב הוא להם ואין חבין לאדם שלא צפניו ולא נקמה הארץ כלל לזרעו של אא"ש, ל"א מתן תורה גלותי לו (כדאיתא צמד"ר כונא לעיל) וצמיח נאמר ואת אשר איננו פה, וכתבו המפורשים דהיינו משום דזכין לו לאדם שלא צפניו, ועכ"ה דזכות הוא להם, וכמו"כ נחית הארץ זכות הוא להם דע"י שימרו דרך ה' וכנ"ל, עכ"ה ק"ז זל"ה.

אמנם יש להעיר דבר עפ"י המהרש"א ז"ל במס' מכות (כ"ג ע"ב) במ"ש ז"ל נמנו וגמרו נוח לו לאדם שלא נברא, ר"ל שצלו למנוח המלוא, ומניח הלאוין מרובין על העשין, וע"כ הסמיכו וגמרו דיותר ה' טוב שלא נברא, כי הוא קרוב להפסד ממדת הלאוין שהם רבים, ורחוק לשכר מלד העשין שכן מועטין עיי"ש, מלא לפי"ד דאיכא ממי לז חוב צנתינת הארץ, כיון דיושח הארץ תליא צקיום התורה ושמירת המלוא, וצמיחת המלוא גופא ההפסד קרובה אל האדם יותר מהשכר, אולם מצוה מדברי ר"ל דשכר המלוא גדולה מעונש העבירה ח"ק פעמים ככה, דעונש העבירה כחוב פוקד טון אצות וגו' ועל דע"ס, ובשכר מלוא כחוב ועושה חסד לאלפים, ומעשה אף שמנין הלאוין מרובין על העשין, מ"מ השכר של רמ"ח עשין, יתירין ומרובין הרבה על העונש של הלאוין, ושבו הוי קרוב אל השכר יותר מלהפסד.

אכן כך מילתא תליא צאם עבירה מכבה מלוא אם לא, דאם עבירה מכבה שכר מלוא, א"כ נפל האי חושבנא צבירה, דאף דמירה טובה מרובה ח"ק פעמים על מידת פורעניות, מ"מ כיון שהלאוין יתירין על העשין, והאדם עלול אל העבירה ח"י יותר מלעשות מלוא, ואם עונש העבירה מכבה שכר המלוא, אכתי ההפסד קרובה יותר מהשכר, אלא דבאמת קי"ל דלון עבירה מכבה מלוא ולא מלוא מכבה עבירה, וא"כ שפיר הוי ירושת הארץ זכות דקרובה אל השכר יותר מלהפסד.

יתבאר דאן כוונת המשל שהעונש יכ"י כסדום, אלא סיבת העונש יכ"י כלאותו של סדום, וכמ"ש ברמב"ן ז"ל שנמשל הוא הכהרס הקצ"ה את ישראל למד, ולא רקחו מוסר ממנה שאירע לסדום, ודע כי החטא צא"י חמור מאוד ויגדל עשור ר"ל, כי אינו דומה למורד במלך לפענן שלו למורד בו חוץ לפענן, וזהו כוונת המשל שיכ"י לאות לבני מרי כדברי הרמב"ן ז"ל.

ובזה יתבאר מאמ"כ וד' אמר המכסה אנו מאזכרם וגו', כי ידעתיו למען אשר ינו' את בניו זאת ביתו אחריו ושמו דרך ד' וגו' דזכו נחיות טעם על מה שגילה לו ית' דינה של סדום, וסיבת הדין הקשה שנמדד לה למעלה ארץ ישראל שאינה סובלת אנשי תועבות כדברי הרמב"ן ז"ל, ואמר הטעם מפני שידעתיו שיו' את בניו זאת ביתו אחריו ושמו דרך ד' וגו', ולכן בני מודיעו סיבת עונשם, כדי שיהיה ויתרה בזה את בניו ואת ביתו אחריו ושמו דרך ד', שלא יאירע להם כמו שאירע לסדום, וז"ש ואזכרם, "היו יכ"י" לגוי גדול, וכפל הלשון, "היו יכ"י" מורה על הרבוי, ר"ל שעתיד להיות לגוי גדול פעמים הרבה, דמעתן תורה וכו' ישראל להיות נקראים גוי גדול, כדכתיב כי מי גוי גדול אשר לו אלקים קרובים אליו וגו', ואמ"כ מתו כל דור המדבר וחזרו להיות גוי גדול בימי הכית הראשון, ובעבורי נחרצה הכית פעמיים והתמעטו ישראל מעוט אחד מעוט, ועתידים להיות גוי גדול צפת גאולה האחרונה שאנו מקוים אליה שיעמדו בתחי' דור המדבר וכל דורות ישראל הדיקים ומשע"ה עמם, ולא יתקיים ויזכרו בך כל גויי הארץ, וכמ"ש הרמב"ן ז"ל ר"פ בחקתי חל"ה"ק, דע כי לא השיגו ישראל משולם לזכרות האלו (המיועדים בתח"ק) בשלימותן וכו' שלא עלתה זכותם לך וכו', אלא יתקיים עמו בזמן השלימות על"ה"ק וכמ"כ בהערה זו ויזכרו בך, "כל גוי" הארץ תתקיים בשלימותו רק לעתיד, שכל הדורות ואפי' בימי הכית היו האומה"ע מקאמם שואים אותנו ומתקנאים בכבודם של ישראל ויגדלתם, ואמ"כ לעתיד יהיו כולם נכנעים לישראל,

שנתן הכתוב טעם כי ידעתיו למען אשר ינו' את בניו וגו' ואין צורך קישור אל מה שכתבתי ברכות בפסוק הקודם, ולמה לר"ך טעם זה.

ג) במד"ר (פר' מט"ט ס"ו) וד' אמר המכסה אנו מאזכרם וגו', אמר הקצ"ה מתן תורה גלותו לו, גבוים גלותו לו, דינה של סדום למחר ואינו מגלה לו, וכו' ר' ברכי' בשם ר"י אמר אין יום ויום שאין הקצ"ה מחדש הלכה בצ"ד של מעלה וכו', ואפי' אותן הלכות ה' אזהרם יודע עכ"ד המדרש, וראוי להבין מה ענין דינה של סדום למתן תורה וגבוים וכל בני דמשיצ ואזיל, ואין תלוי טעמה בזה, דלפי שגילה לו כל אלה, ע"כ גילה לו גם דינה של סדום, ואם ר"ל שהכל גילה לו, אמ"כ למה כי רובלא אזיל ומני לבו, כולל דככל גילה לו.

וב"פ צביאור הענין צהקס מ"ש הרמב"ן הק' בפ' זו, חל"ה"ק ודע כי משפט סדום ה' למעלה ארץ ישראל, כי הוא מכלל נחלת ד', ואינה סובלת אנשי תועבות, וכאשר תקיף את הבני כולו מפני תועבותם, הקדימה וקאה את הטעם הזה שהיו רעים מכולים לשמים ולצרות, ושמונו עליה השמים והארץ, והבטחה הארץ בלא רפואה לעולם וכו' וראה הקצ"ה שיכ"י לאות לבני מרי לישראל העתידים לירושם, כאשר הכהרס בכן גפרית ומלח שרפה כל ארצה כמהפכת סדום ועמורה אדמה וצביון אשר הפך ד' צאפו ובחממו, כי יש צלומות רעים וחמאים מאוד, ולא עשה להם ככה, אלא למעלה ארץ ישראל ה' הכל כי שם היכל ד', עכ"ה"ק הרמב"ן ז"ל, ועפ"י דבריו ז"ל יתורן מה שהקשו המפורשים למה המשיל הכתוב צפ' ניצנים החורבן והגלות למהפכת סדום ועמורה וגו', וכי עונש החורבן ה' קשה הרבה יותר מההפכת סדום, וכמו שאמר המקור ויגדל עון צת עמי מחטאת סדום ההפכה כמו רגע ולא חלו צה ידים, גם סדום והפכה צדי שמים, ונחלתיו והפכה ציד אדם אחרים, אמ"כ מתו ענין המשל הכתוב החורבן למהפכת סדום ועמורה, אולם לפי"ד הי"ל

מחדש כלכל כצ"ד של מעלה וכו' ואפי' אותן כלכות
 כי' אצרכם יודע, ואפי' כמורה על כלכות
 וחומרות שחדשו חז"ל בכל הדורות לסיבת הגלות
 וגזירת המלכות, וכמ"ש לשל (תשי"ח) בחומרת דר'
 זירא, ולסיבת קלקול הדורות עיי' בלכות וסגירות,
 בלזכרו חז"ל לחדש חומרות וגדרים וסייגים כדי
 שתתקיים הכורה ציונו וכצויה"מ משקים לבערעם,
 ומתאמת צמם כצ"ד של מעלה, ואפשר דאפי' דאפי'
 כמורה צמ"ש ז"ל דכלל ויס ויום חקצ"ה מחדש
 כלכל כצ"ד של מעלה, וכל אותן כלכות כעתידין
 להתחדש עיי' חכמי הדורות כשיג אלע"ה, ומשנה
 כשיג גם ידעת בגלות ולעסם זה גליתו לו דיוט
 של סדום כנ"ל

*

ואפ"ל עוד בחי' צענין כי"ל דלכאורע עדיין ל"ב
 מדוע כי' הוצרך שיגלה לו בצויה"מ דיוט של
 סדום קודם כמעשה, וכמו שבקשה בח"ס זל"ה
 צ"ס' הזכרון, דברי קמי' שמיא גליה שאין שם נדיקים
 כלל ולא יועיל חפלתו של אלע"ה להיגס, ח"כ
 לאחז חועלת כודיעו חקצ"ה במוקדם וינענע עלי,
 וד' לנרע בשעתה, ע"כ קושייתו, וכמו"כ קשה
 לדרכנו כי"ל, דאם כשציל עמם בג"ל כדי שיוט
 את צניו ואת ציתו להתרחק צמם צמח שאירע
 לסדום, וכמ"ש צב"ה"ת ז"ל לזכר כי' מספיק שיתגלה
 לו מדת עונשם אחר כמעשה ואחר שיתחב הצורח
 לפועל, וקמי' שמיא גליה שלא יועיל בחפלתו להגיס,
 ומה גם שצלותו שעה לא היו לו צנים עדיין שיוכל
 לצוות אותם מיד, ח"כ מ"ע מיחר בצויה"מ להודיעו
 דיוט של סדום קודם כמעשה, ובאמת לא כי'
 חילוק זמן כ"א יום א', שציוס שדבר ד' עם אלע"ה
 להודיעו מדויה של סדום, צלותו לילך צאו המלאכים
 סדומה ובאשמות הבוקר נגמר דיוט, ומהו הכרוח
 והתועלת צמח שידע אלע"ה מדת עונשם ופני
 המעשה וד' לנרע בשעתה להודיעו אחר המעשה.

(ב) גם ראוי להזכיר ביאור הפסוקים בחפלתו של
 אלע"ה שבחפלו אל ד' ואמר אולי יש חמשים
 נדיקים בחור כסיר וגו' ויאמר ד' אם אמנא בסדום
 חמשים נדיקים וגו' ונשאתי לכל המקום צעזרם,

ובזה יבואר הכתוב קישור הכתוב, וד' אמר כמכסה
 אני מתצרכם אשר אני עושה בסדום, ואצרכם היו
 יחי' לגוי גדול ונצרכו כך וגו', ונרמזו צמם כל
 בגלותו וכתרונות עד בגלותה הכתובה, ונעסם
 זה גליתו לו משפטה של סדום, כי ידעתיו אשר
 יחי' את צניו ואת ציתו אחריו ושמרו דרך ד' וגו',
 וכדי שילוס ויחריסם צמח שישמרו קדושת הכרן
 ולא יעמאז אותה בדרך שעשו אנשי סדום, שגח
 יאורע להם כמכ כשאר הביע לנשי סדום. וכעין
 צחי' זו כתבו בצעלי חוס' ח"ל המכסה אני
 מתצרכם וגו' ואצרכם היו יחי' לגוי גדול וגו',
 אמר אלו לא כי' עתיד להוליד צנים לא יחיו
 מנבל לו משפט סדום, כי לחדש שימות צמח צנים
 שיוט אותן לשמור דרך ד' וכו' מה לו לגלות
 משפטים, אבל אצרכם היו יחי' לגוי גדול וגו' כי
 ידעתיו אשר יחי' וגו', ולפי שיהי' לגוי גדול אלגה
 לו דין של סדום, כי יודע אני צו, כי למען דין
 ששעשה צרעיסם כללו יו"ה את צניו לשמור דרך
 ד' ולעשות נדקם ומשפט, למען כי"ה ד' וגו',
 ויחבו לירש את הכרן, שאם לא יחיו שומרים משפט
 ונדקם לא יחבו לזכר עכ"ל.

ויבואר כזה דברי המדרש כי"ל (קושיא ג') מתן
 חורב גליתו לו גביסם גליתו לו, דיוט של
 סדום למחר ואפי' מנבל לו, ולדרכנו דמכח שגליתו
 לו מתן חורב, נרמז צו אלוי ידועה על החורבן
 ובגלות המעוהד לצוא על ישראל, עפ"י"מ שיסד
 צניו מאיר צקיות סיוי העל כן צמח כך חלקים
 ומאם בגדולים וחרה בגזולת, להיות לאות ולמופת
 לדת כי חמעט וחרד מכבודו וכו', וכמו"כ צמח
 שגליתו לו גביסם נכלל צו ידעת הגליות, כמבואר
 כצ"ר (פרי' מ"ד ס"י כ"א) שבראש לו חקצ"ה
 לאלע"ה גביסם ושעבוד מלכותו, וא"ל צמח אחי
 רוצה שירדו צניו צבכיסם או במלכותו, ואלע"ה
 ציר לו את המלכות כדי להגיס מדויה של גביסם
 עיי"ש, ואחרי שגליתו לו כל אלה, מוכרח שאלגה
 לו דיוט של סדום, שמתחב ידע סיבת בגלות ויו"ה
 את צניו ואת ציתו צמח וכנ"ל, ועד"ו אפ"ל דברי
 ר' צרכי במדרש כי"ל, אין יום ויום שאין חקצ"ה

הוצרכה לדורות לא נכתבה, ומכ"ש נבואה שלא נתקיימה כלל מכו האוצר הכדורעטה, וכבר כתבנו לעיל לתרץ קושיא זו עפ"י הרמב"ן ז"ל צ"ע וירא, שהמשיל הכתוב סיבת העונש צהורבן הבית למחשבת סדום, לפי שכויד עונשם נמדד להם למעלת ח"י שאמנם סובלת חלשי תועבות וכו', וזה ה"י סיבת צהורבן הבית וגלות ישראל, ח"ש כמחשבת סדום וגו', ר"ל שח"י סיבת עונשם כמחשבת סדום ולא מידת עונשם (עיין בדברנו לעיל) אמנם פשטות לשון הכתוב ח"י מורה כן, שאמר גפרית ומלח שרפה כל ארצה לא חזרע ולא חלמיה וגו' כמחשבת סדום וגו', נראה משמעות הכתוב שמדת העונש יהי ר"ל כמחשבת סדום וכו' לא נתקיים כן ח"ש טוונת הכתוב.

אמנם י"ל דחפלתו של ח"ש"י שהחפלה על הכלה של סדום, והבטחת לו הקב"ה אם חמלא חמשים זדיקים בחור העיר ונשאתי לכל המקום צעבור, וכן לא אשחית אם חמלא שם ארבעים וחמשה וגו' לא אשעה צעבור הארבעים וגו' לא אשחית צעבור העשירי, כל אלו החפלות וההבטחות ה"י צורך ותועלת בהם עבור דורות הבאים, אם יחי ח"י דור חייז שירשיעו את מעשיהם ר"ל בחור ישראל, ויחי משפעת חרון שיענשו ח"י כעונש סדום, אז יועיל צבילם תפלת ח"ש"י להצילם, ואם ימלא צחוכם עשרה זדיקים בחור העיר ויגיו על העיר כולה, וכמ"ש ז"ל בפרקי דר"א (פכ"ה) מכאן אמרו חכמים אם יש עשרה זדיקים במקום, צרכותם המקום ליולו שנה לא אשחית צעבור העשירי, ועד"ז בחמשים זדיקים יחי כח ההגנה מרובה יותר וכמ"ש רש"י ז"ל ועי"ש.

וכתבו המפורשים ז"ל שידע ח"ש"י שלא נמלא צדום זדיקים צשלימות האמיתי, אבל ח"ש"י ציקם והחפלה ח"י וימאון שם עשרה שיחיו נחשבים לזדיקים לפי ערך הדור, וח"ש חלילה לך להמית זדיק עם רשע, ר"ל ח"ש"י שאינו זדיק רק כשנערך עם הרשע ולמולו וגם על זה נענה לו הקב"ה, והבטחתו אם חמלא חמשים זדיקים בחור העיר ר"ל צעור ח"ש"י העיר, ונשאתי לכל המקום צעבור, והאמנם קמי

ולכאורה ספיקא קמי שמיא ליכא, וגלוי וידוע לפניו ית' שאין שם צדום זדיקים כלל, ומדוע השיב לו ית' צלשון ספק, אם חמלא ולא אמר לו תשובה צדום שאין צמיתות שם זדיקים כלל גם צ"ב מדוע נכתב בחוסי"ק שרפה שלמה שלא ה"י צמיתות כולל כי לא היו צדום לא חמשים ולא ח"י ולא ח"י ואפי' עשרה זדיקים, וכמה גופי חורה נכתבו רק צדום, וכאן האריך הכתוב לספר ח"י יש חמשים וגו' ח"י יש ארבעים וכן כל הפרשה, ומאי נפק"מ צדיעה זו שלא ה"י צמיתות כלל, ויספיק צמח שידוע לנו הכתוב שאפי' עשרה לא מלא, וכבר נדע שלא היו שם חמשים.

ג) במד"ר וד' אמר המכסה ח"י מאזכרם וגו', כתוב סוד ד' ליראיו וגו' אברהם זה ירא חלקים וכו' אברהם זה צדיק וכו' ואינו מגלה לו עכ"ד במדרש, וראוי להצין ענין הסוד מכו, וכמ"כ נחגלה דומה של סדום לכל העולם כולו, עוז צמד"ר חלילה לך מעשות כדבר הזה לא הוא ולא כיוצא בו, וצ"ב הכוונה מכו כיוצא בו.

ד) כתבו החוס' חולין צ"א (כונא לעיל) שהלך ח"ש"י להחפלה על סדום צצוק, וחי"ל להקדים להחפלה צלילה, אלא שלא רצה לנאת יחידו צלילה וכלך יחידו להחפלה עליהם ולא רצה שיכא שום אדם עמו צשעת חפלה עכ"ל ודצדיהם ז"ל צ"ב דמ"ט לא רצה שיכא שום אדם עמו, ומ"ט הלך מחון לעיר ומהו הסוד צחפלה זו, וכבר צארנו צזה (עיין צדברנו לעיל) ועוד לחלקי מילין.

וגי"ל צצחור הענין צצקדם להעיר צצסוקי החוכמה **(פי' נצנים)** גפרית ומלח שרפה כל ארצה לא צצרט ולא חלמיה וגו' כמחשבת סדום ועמורה וגו' ויחר ח"י ד' בחור הכוא להביא עלי' את כל הקללה הכחוצה בצפר הזה ויחשם ד' מעל אדמתם וגו', והנה כולם נתקיימו צצחור, אבל משה"כ כמחשבת סדום וגו' אשר הכך ד' את כל הערים וגם את אמת האדמה וגו', לא נתקיים עונש הזה צצום מקום זולת צצדום, ולא ה"י צצולם דוגמתו, ולמה נכתב צצחור"ק צצואה שלא נתקיימה, וח"ל נקטו כלל צצצואה שלא

וְלִדְרָכֵנוּ יִחְצֹל קִשּׁוֹר דְּבָרֵי הַמִּדְרָשׁ הַכִּי, מִתֵּן
תּוֹרַת גִּלְיָה לֹא הָיָה לָנוּ גִבּוֹנִים גִּלְיָה וְכו' דִּינָה שֶׁל סָדוֹם
לִמְחַד אֲדֻמִּי מִגֵּלָה לוֹ, עֲפִימִי' וְיִלְ נִדְרִים (כ"ב ע"ב)
אֲלֹמִי לֹא חֲטָאוּ יִשְׂרָאֵל נָח יִתָּן לָם חָלָה כִּי חֲמִשִּׁי
תּוֹרַת וְסָפֵר יִשְׁעֵשֶׁע בְּלִבָּיו וְכו' שְׁנֹאמַר לוֹ בְּרוּךְ חֲכָמָה
רַב כְּעַם, וְפִי' הִרְיָן וְיִל שְׁעִיקָן שֶׁל שֶׁאֵר נִבְיָאִים
לֹא כִי חָלָה לְבוֹכִית יִשְׂרָאֵל עַל עֲבֻרוֹת שְׂצִידִם, וְאֲלֹמִי
לֹא חֲטָאוּ לֹא הִוָּלְדוּ לְחֻכְמוֹת עֲבִיד וְיִל, גַּם הַגִּדְרִים
וְהַסִּיגִים וְהַגִּבּוֹרִים שְׁחִיקוּ חֲזִיל כִּי' לֹדֶךְ זֶהֱם
לְסִינָה בְּגִלְיָה וְקִלְקוּל הַדּוֹרוֹת וְלִסִּינָה חֲטָאוּ כְּמִצּוֹר,
וְהִנֵּה נִצּוֹתָ כָּל הַנִּבְיָאִים וְכָל מִי שְׁחֲמִי הַדּוֹרוֹת
עֲתִידִים לַחֲדָשׁ תְּחִיבִיק בְּכָר יִתְּנֶה לְמַשֶּׁה מִסִּינִי
חָלָה שֶׁלֹּא יִתָּן לְהַחֲלֹת עַד זֶה עָמַד חֲמוֹנִי, כְּדֹאִיתָ
בְּמִדְרַשׁ פ' יִתְרוֹ עֲבִיד יוֹדֵר אֲלֵקִים אֵת כָּל הַדְּבָרִים
כֹּאֵלֶם וְגו', אָמַר ר' יִתְחַן מִי שֶׁהִנְבִּיאִים עֲתִידִים
לְהַתְנַצֵּחוֹת בְּכָל דּוֹר וְדוֹר קִבְּלוּ מִמֶּנּוּ סִינִי וְכו' וְכֵן
יִשְׁעִי' אָמַר (יִשְׁעִי' מ"ח) מִעַתָּה יִתְּנֶה שֶׁסֵּם אֱלֹהִי
אָמַר יִשְׁעִי' מִיּוֹם שֶׁנִּתְּנָה תּוֹרַת בְּסִינִי, שֶׁסֵּם בִּיּוֹתִי
וְקִבְּלִי אֵת הַנִּבְיָאוֹת, חָלָה וְעַתָּה אֲלֵקִים שְׁלֹמִי
וְגו', עַד עַכְשָׁיו לֹא יִתָּן לוֹ רְשׁוֹת לְהַתְנַצֵּחוֹת וְאֵף
הַחֲכָמִים הָעוֹמְדִים בְּכָל דּוֹר וְדוֹר כְּאִוֶּל קָבַל אֵת
שֶׁל בְּסִינִי עֲבִיד הַמִּדְרָשׁ.

שְׁמִיָּה גִלְיָה שֶׁלֹּא נִמְלָא בְּסָדוֹם לְדִיקוּם כָּלֵל וְכָלֵל,
 אֲעִפִּיכ לֹא הָיָה לוֹ הַקְבִּיעַ שְׁאֵן זֶה לְדִיקוּם, לְפִי
 שֶׁכִּי כָּלֵל בְּחַפְלָתוֹ שֶׁל אֲחֵפִיכ גַּם עַל דּוֹרוֹת הַבָּאִים,
 וְחַפְלָתוֹ עֲשֵׂתָה מִחֲמַל, דָּאף שֶׁלֹּא הָיָה עַל אוֹתוֹ
 הַדּוֹר, חָלָל יוֹכִי הַלֵּל וְדֹאִית לְדוֹרוֹת הַבָּאִים כִּי'ל
 וְלֹא יִתְחַלֵּל שֶׁל אֲחֵפִיכ שֶׁפֶּלֶס זֶכֶה זְכוּתָה כָּלֵל
 לְדוֹרוֹת, אֲפֶסֶר שֶׁכִּי' גִּרְסַת חֲזִי חֲטָאוּ הַדּוֹרוֹת שִׁתְּקִיּוּם
 הַנִּבְיָאוֹת כְּפִשְׁעוֹ כְּמַסְכַּח סָדוֹם וְעִמּוֹרָה וְגו', חָלָל
 עִי' שֶׁחַפְלָל אֲחֵפִיכ וְכָלֵל בְּחַפְלָתוֹ דּוֹרוֹת הָעֲתִידִים,
 וְכֹזֶנֶתָ לוֹ מִחֲמַד יוֹ' לֹא אֲשַׁחֵת בְּעִצּוֹר כְּעֶשֶׂרֶךְ,
 מִעַתָּה יֵשׁ מִקּוֹם הַגֵּבָה וְהַלֵּל לְדוֹרוֹת הַבָּאִים שִׁינְלוֹ
 זֶכֶה חַפְלָתוֹ, דָּאף שִׁיעַד הַנִּבְיָאוֹת מִדָּה עוֹשֶׂם מַסְכַּח
 סָדוֹם וְעִמּוֹרָה וְגו', חָלָל לֹא הַחֲמִיר הַכְּחוּז בְּמִדְרַשׁ
 עוֹשֶׂם יוֹתֵר מִסָּדוֹם, וְכִי אֵף בְּסָדוֹם אֲלֹמִי כִי'
 בְּנִמְלָא עֲשֵׂה לְדִיקוּם בְּחוּךְ הַעִיר, וְאֲפִי' אִינִים שְׁלִימִים
 בְּדִקְתָּם כִּי'ל לְפִי עֵרֶךְ הַדּוֹר כִּי וְיִגְלוּם בּוֹדֵאוֹ, וְלֹא
 יִגְרַע כָּל חֲזִי מִסָּדוֹם, נִמְלָא שְׂדֵרֵי הַנִּבְיָאוֹת אֲחַת,
 שֶׁכְּמִשְׁלִי הַכְּחוּז מִדָּה עוֹשֶׂם לְאוֹתוֹ שֶׁל סָדוֹם, חָלָל
 בְּסָדוֹם לֹא נִמְלָאוּ לְדִיקוּם כָּלֵל, וְכִשְׁעָה כְּשֶׁלֹּאֵה שֶׁל
 יִירוּשָׁלַם לֹא פִסְקוּ מִמֶּנָּה חֲנָנִי אֲמַנָּה כְּאִמְרַז'ל וְעִיכ'
 הַגִּבּוֹר עֲלִיהֶם חַפְלָתוֹ שֶׁל אֲחֵפִיכ.

וְכֹזֶנֶת חֲזִי מִחֲמַד יוֹ' אֵשׁ אֲמַנָּה בְּסָדוֹם וְגו', בְּשִׁשֶּׁן
סָפֵק, וּמִדּוּעַ לֹא הָיָה לוֹ הַבּוֹיִי'ת בְּחַלְעַל שְׁאֵן
זֶה לְדִיקוּם כָּלֵל, וְכִי סִפִּיקָה קָמִי שְׁמִיָּה לִירָח
קְוִשְׁתִּינִי לְעִיל, אֲמַנִּים כִּיּוֹן שֶׁכִּי' נִכְלָל בְּחַפְלָתוֹ לְהַלֵּל
דּוֹרוֹת הַבָּאִים, עִיכ הָיָה לוֹ יוֹ' דִּבְכָּל פֶּסֶם שֶׁאֲמַנָּה
אִפִּי' עֲשֵׂה לְדִיקוּם יוֹכִי' הַמִּקּוֹם נִיגָל בְּעִצּוֹרִם, וְעַל
הַעֲתִיד יִדְרֹךְ לִמְחַד בְּשִׁשֶּׁן סָפֵק, דָּאף דְּקָמִי שְׁמִיָּה גִלְיָה
גַּם בְּחִי' הָעֲתִיד, מִיָּמַ עֲדִין תִּלְיָה מִיִּתְלָה בְּחִיבִיר,
וְלֹא יִתָּן לְהִחַד בְּדִיבּוֹר, שְׂדִיבּוֹר יוֹ' מִכְרַחַת מִשְׁאִיכ
יִדְעִיתוּ יוֹ' מִצּוֹרָר, גַּם כִּיּוֹן שְׁאֵן בְּחִי' הַדּוֹרוֹת
שׁוּיָן, וְיִמְלָאוּ דּוֹרוֹת שֶׁכִּי' בִּזְכֵּן חֲמִשִּׁים אֹו אֲרֻבִּיעִים
אֹו פַחֲמוֹ, וְכֹזֶנֶתָה זֹו נִכְלָלוּ כָּל דּוֹרוֹת הַבָּאִים, עִיכ
הִיחָה בְּעִתְחָתוֹ יוֹ' בְּשִׁשֶּׁן זֶה שִׁכְלוֹל כָּל בְּחִי' הַדּוֹרוֹת
וְכֵן, וְכֹזֶנֶת יוֹצֵר דְּבָרֵי הַמִּדְרָשׁ הַכִּי' שְׁאֵמַר אֲחֵפִיכ
חֲלִילָה לָךְ מִעֲשֵׂת כְּדֶבֶר הַזֶּה לֹא הוּא וְלֹא כִיּוֹלָה זֹו,
רִי'ל שֶׁכָּל אֲחֵפִיכ בְּחַפְלָתוֹ עַל סָדוֹם כָּל דּוֹרוֹת הַבָּאִים
שֶׁלֹּא יוֹרֵעַ לָם כִיּוֹלָה זֹו.

וְהִנֵּה אֲחֵפִיכ הָשִׁיב כָּל גִּזְרֵינִי וְחֲקוּנֹת חֲזִיל כְּאִמְרַז'ל
שְׁקִיּוֹם אֲחֵפִיכ כָּל הַתּוֹרָה כּוֹלֵל וְאֲפִי' דְּבָרֵי
סוֹפְרִים, אִיכ זֶמֶה שְׁגִילָה לוֹ יוֹ' מִתֵּן תּוֹרַת וְכָל
מִי שְׁחֲמִי הַדּוֹרוֹת עֲתִידִים לַחֲדָשׁ, עִי'ל הָשִׁיב אֲחֵפִיכ
בְּרוּחַ קָדֹשׁ שְׁעִתִּידִים יִשְׂרָאֵל לְחֲטָאוֹ וְיִתְחַיִּיבוּ גִלְיָה,
וְכִמְוִיכ יִדַּע בְּחִי' בְּגִלְיָה מִמֶּנּוּ שְׁגִילָה לוֹ הַקְבִּיעַ
גִּבּוֹנִים כְּאִמְרַז'ל בְּזִי'ר שֶׁאֵל הַקְבִּיעַ בְּרוּר לְבִיךְ אֹו
גִּבּוֹנִים אֹו גִלְיָה, וְלֹא יִדַּע זֶמֶה לְצִרוֹר, עַד שֶׁאֵל הַקְבִּיעַ
בְּרוּר גִּבּוֹנִים, עִי'ל וּמִעַתָּה בְּהִכְרָה שֶׁאֲגַלָּה לוֹ דִּינָה
שֶׁל סָדוֹם מִיִּד קוֹדֵם שִׁיָּא גִזְרֵינִי דִּינָה דִּיּוֹקָה, וְכִדְּאִיתָ
בְּזִי'ר עֲבִיד וְאֲבִירָהם עוֹדִנוּ עוֹמֵד לְפָנֵי ד' שֶׁהִכְנִיעַ
הִיחָה מִמְחַתָּה לְאֲבִירָהם, וְרַק אַחֵר שְׁגִמַר אֲבִירָהם
אֲבִינִי חַפְלָתוֹ יִתָּן רְשׁוֹת לְמַקְטֵרֵה לְהַשְׁחִית, וְאֵף
דְּקָמִי שְׁמִיָּה גִלְיָה שֶׁלֹּא נִמְלָא בְּסָדוֹם לְדִיקוּם, וְלֹא
יִיעִיל חַפְלָתוֹ שֶׁל אֲחֵפִיכ לְהִלֵּל אֵת סָדוֹם, וּמִדּוּעַ
אִי' הַדּוֹרֵת הַקְבִּיעַ בְּמִקּוֹדֵם, וְדִי שִׁיָּטֵר עֲלִי

לחבלות אז כ"א נבואה ורק ליחידו סגולה, כי עדיין
 כי' בדבר תלוי נצחיות, ומאיו נמשעים בשעה
 שאל' הקצים אחי אשר אחי וכדויעו סוד בגלות,
 נקש ואמר רש"ע ד' ללרש בשעתה, והשיב לו הקצים
 יפה אמרת כה תאמר לנביא אחי שלחני וגוי שייש,
 וי"ש צמד"ר כאן עכ"פ המכסה אני מאצרכם וגו',
 סוד ד' ליריאו, דלאש"ש בלנד נחגלה לו בחי' הסוד
 צדיה של סודם ולא לזולתו, ואין הכוונה על דיה
 של סודם צחותה שעה, דענין זה נחודע כמו"כ לכל
 העולם כולו, אבל לאש"ש גילה הקצים דיה של
 סודם של דורות העתידים, כמשי"כ כמחפכת סודם
 ועמורה, וכמ"ש הרמב"ן ז"ל שמשפט סודם למעלה
 אי' וכו', וחזת כודיע הקצ"ה לאש"ש, כדי שיתפלל
 על הכלם, ולעשם אז התפלל אש"ש בשם ויחידו,
 ולא רצה שיה' שום אדם עמו בשעת תפלתו וכן.

יתבאר לדרבנו קישור והמשך הכחוצים, המכסה
 אני מאצרכם וגו' ואצרכם היו יחי' לגוי גדול
 וגו' ושמרו דרך ד' לעשות נדקב ומשפט, ר"ל שחנן
 הכחוצ עשם על מה שגלה לו הקצ"ה דיה של סודם,
 וגלוי וידוע לפניו ית' שלא יועיל תפלתו להצילם,
 לזה אמר ואצרכם היו יחי' לגוי גדול וגו', ר"ל שחנן
 בניו לקבלת הכורה, שאז נקראו גוי גדול כמאמ"כ,
 ואש"ש יחי' את בניו ואת ביתו אחריו ושמרו דרך
 ד', ואזו בחי' הצעתה שישמרו בניו דרך ד', ומעשה
 יועיל תפלתו להציל דורות הבאים מדינה של סודם,
 שלעולם לא יחסרו מישראל צדיקים, ויגן זכותם להציל
 דורם צכה תפלתו של אש"ש, וי"ש ואצרכם עודנו
 עומד לפני ד', שעדיין עומד ומתפלל, וכה תפלתו
 קיים לבגין על כל דורות ישראל.

*

וד' אמר המכסה אני מאצרכם אשר אני עושה, חיחה
 צמד"ר מתן תורה גליתי לו, גיהנס גליתי לו,
 דינה של סודם למחר ואינו מגלה לו, וי"ש הקישור
 של מתן תורה וגיהנס עס דינה של סודם.

זכ"ר צדקתם דברי הרמב"ן בק' בענין משפט סודם
 וי"ל דע כי משפט סודם הי' למעלה אי', כי
 הוא מצינו למעלה ה' ואינה סובלת אנשי חובות וכו',

לאחר המשפט נקושת החיים עליה, חמנס ע"י
 שדקים אש"ש תפלתו ערס שלא גזר דיה של
 סודם, נלמח כלל גדול לזרות ישראל העתידים,
 שמתחייבו נסיונת הערס צא"ר ישראל, לבינת ממד
 להם ח"י כמחפכת סודם ועמורה, לפי שעתה הקצ"ה
 לתפלתו של אש"ש, ויאלה גזר דיה של סודם צחא"ר,
 שבעתה לו הקצ"ה ואמר לא אשחית אם אמלא שם
 שלשים, וכן לא אשחית בעבור כמחפכת סודם, כי
 יתקיים בישראל מידת העושה כמחפכת סודם, כי
 משקלה היחה בגזירה רק צא"ר אם לא נמלא צכס
 עשרה צדיקים לפי ערך הדור, והנה בסודם לא נמלא
 צדיקים כלל, לפי שחיו עוד קודם מתן תורה גם היחה
 סודם רע מגלגלי נשמות דור כמחפכת דודר כמחפכת
 כמחפכת צדרי האר"ל, ולא נתקנו עדיין, אבל בישראל
 בני אצרכם יתקן ויעקב ואחר מתן תורה, כבר כובעת
 לנו מהקצ"ה וגם כך יחמנו לעולם, ולא ימוש קיום
 הכורה מישראל לעולם, ועי"כ לא יחי' מקום לחול
 עליהם גזר דיה של סודם, שלעולם יחי' מנחי בישראל
 עשרה צדיקים עכ"פ בערך הדור, וזה שדייק אש"ש
 בלשון תפלתו ואמר אולי ימלאן, "שם" חרצים וכן
 אולי ימלאן שם שלשים וכן כדלכו הזכיר מלה שם,
 ר"ל שאף אם לא ימלאן צדיקים גמורים, כ"א יחי'
 צדיקים בלשון כוח שם, לפי ערך מנח דורם ומקומם,
 אש"ש יועיל זכותם להציל מדינה של סודם, ונענה
 תפלתו ובעתה לו הקצ"ה על ככה.

ואש"ש לומר ציבור קלה צחא"ר הסוד שהזכירו
 חז"ל צדינה של סודם, כמ"ש ז"ל צדי"ר הוצא
 לעיל המכסה אני מאצרכם וגו', כחיו סוד ד'
 ליריאו וכו', גם מ"ש הכוס' חולין (י"א) שכל
 אש"ש יחידו להתפלל על סודם ולא רצה שיהא שום
 אדם עמו וכו' ולדרבנו אש"ל דבשעה שגילה לו הקצ"ה
 דיה של סודם, גילה לו ג"כ ענין החורבן ובגלות,
 ושמתחייבו ישראל בעתהם כלי' ח"י כדי שיתפלל על
 הכלם כנ"ל, וכחז אש"ז הכאר שצב עליהם עכ"פ
 וירא אליו ד' באלהי במרה, ר"ת אדום ויון צבל מדי
 שגילה לו ית' צממנד הוא כל הגלות שסבלו ישראל,
 ונרמח גלות אדום צרישא, שהוא היותר קשה והתארך
 זמנו מכלם צבוכ"ר עייש"ד, וענין הגלות לא יחמה

אויס), משא"כ אס ב'י' משרע"ס נכנס לא"י לא ב'י' חורבן וגלות, ובין ח"ץ נידונים בגיבס, וצוה כפ"ס בקב"ס דעחו של משה צמח שנעטר על בגלות, ובראה לו את הביבס ש"י בגלות ובין נילולס מן הביבס, ובין שראה משה את הביבס נתיירא שמה יכיו ישראל נידונים גם בגיבס, א"ל בקב"ס הראיחין צעניך ושמה לא תעבור, פ'י' לא"י לא תעבור, וע"י חורבן וגלות יללו מן הביבס, עוד נלמה טובס גדולס לישראל צמח שג"ל בקב"ס, אותס מן הארץ ע"י דברי הרמב"ן ה"ל, שצ"י חמור מאוד החטא, מפני שס בוא היכל ב'י' ומענישין שס על החטא'ס צעונס קשים מאוד ר"ל, וכמו שנעשו אנוס סדום ונעלה א"י משא"כ בחיל אינו חמור כ"כ בעונס. וכוה א"י צמ' (עירובין נ"ד ע"א) אר"א מ"ד חרות על הלוותס חלמי לא נשחברו לוחס הראשונס וכו' אין כל חומה ולשון שלמה צבס שנאמר חרות חל חקרי חרות חל חירות.

ובזה יובן המדרש שאמר בקב"ס מ"ח גלית לו שכו' אז חירות משיעבוד מלכות, והשיג ארע"ס שאחר שיחטאו ח"י וישחברו לוחס הראשונים יחזור גזירת שיעבוד מלכות למקומה, ומח"ט גיבס גלית לו כדי שינוח דעחו שגזרת בגלות הוא לעוצת ישראל, ש"י בגלות יכיו נילולס מן הביבס חל עדיון יעטר ארע"ס ויחשוב צ"צו שבקב"ס יכול להאילס משניבס, שלא יכיו לא בגלות ולא בגיבס, ע"כ גילס הקב"ס לו גם דינה של סדום, שמשפט סדום הוא חות לצני מרי, שחטאו צא"י הוא חמור מאוד כמ"ס הרמב"ן ז"ל, א"כ אס לא יכיו בגלות ובין נידונים בגיבס שדא משפט חמור יותר, וע"י חות דעחו של ארע"ס, דגזירת בגלות מוכרחת כדי להאילס מעונס גיבס.

*

ב'י' ידעתינו למנן אשר יא' את בניו ואת ביתו אחריו ושמרו דרך ד' וגו', ולי"ד כפסוק אז טובא, א' חומרו אשר יא'ס, ויחזר כול"ל אשר מנ' דמשמעותו על הכו', שכן דברו לזכות חמור, ורש"י ז"ל פ'י' דגס יא' משמש לפעמים צכו' ע"י"ש. חמס מ"מ טעמא צע"י מ"ח חמור הכתוב לשון המצור צכו', ויכיו

וראה בקב"ס שכו' לזכות לצני מרי, לישראל העתידים ליושבה, כאשר החרס צכן גפרית ומלח שרפה כל ארצה, כמכפכת סדום ועמורה חדמס ולצוים אשר הפך ב'י' צאפו וצחמחו, כי יס צלומות רעים וחטא'ס מאוד ולא עשה להם ככה, חל למעלה הארץ חזות ב'י' חלל כי שס היכל ב'י' עכלא"ק.

ונקדים עוד מה שפירשתי כבר דאיתא במד"ר פ' מסעי (פכ"ג ס"ה) ויאמר ב'י' חל משה חל הארץ אשר נשבעתי לאברהם לחק ולעקב, הראיחין צעניך מלמד שבראשו גיבס, אמר משה מי נידונים צו, אמר לו ברשעים ורשענים צי וכו', החליל משה מתיירא מן הביבס, אמר לו הראיחין צעניך ושמה לא תעבור, וי"ב מכו ענין גיבס לראיח ארץ ישראל ולמה בראשו ית' כגיבס, ופירשתי ע"י"מ דאיתא במד"ר פ' לך עכ"פ ויכיו השמש צאח ועלטה ב'י' וכו', ד' דברים בראה לו גיבס ומלכות ומ"ח וצית כמקדש, א"ל כ"ז צעניך עסוקים בשחיס נילולס משחיס, פירש משחיס נדונים בשחיס, א"ל צמח אהס רואה שירדו צניך בגיבס או במלכות, ר' חנינא צר פפא אמר צר לו את המלכות וכו', וצוה יובן דכשהראה בקב"ס למרע"ס חל א"י עד סוף כל הדורות, השיג ג"כ שעתידין ישראל לגלות ממנה צחטאס, ועל דבר אז נעטר משרע"ס מאוד, לאה בראה לו גם את הביבס, ורמז לו שעוש בגלות צא להס חמורת עונס הביבס, וכמו שציר ארע"ס גלות תחת גיבס, וצוה נחם דעחו, וכשראה משרע"ס את הביבס נתיירא שמה גם הוא יצוא שמה, וכדרך הכדוקים שחשדוין א"י חמוד עד שבולדך בקב"ס להצניחו ושמה לא תעבור.

גם יתפרש חומרו ושמה לא תעבור כפשוטו שלא יעבור לא"י, וע"י"מ יכיו ישראל נילולס מן הביבס, דכנה ידוע שאס ב'י' מרע"ס נכנס לא"י לא ב'י' כביבס"ק נחב, כאמר"ל במדרש דלא היו האויבים יכולין לשלוט במעשי דיו, גם אמר"ל במדרש דאילו נכנס משה לא"י לא ב'י' חומה שלמה בישראל, ולא היו ישראל גולין מן הארץ, וכוה חורבן ביבס"ק וגלות מן הארץ ב'י' חל לטובע לישראל, כמו שאמרנו ז"ל שפך הקב"ס חמתו על עינים ואצנים (מד"ר

ע"ז, ולא עשה כעושה בעבוד ע"ז, אעפ"י חמור
ז"ל יבא צעניך בעבוד ע"ז. ע"ש סופו, שמי שאינו
שולט בידיו עד שעושה כדברים האלו, יוכל ח"ו
להתגלגל ולירד עד החכום, עד ששומע לעצת ילדו
ועובד ע"ז רח"ל שכן אומנתו של ילד יבא, ופירשתי
כבר בכוונת לשוים ז"ל היום אומר לו עשה כך ולמחר
עשה כך, שכולל עשה זאת ולמחר עשה זאת, ולשון
בך מורה על הדמיון, ויזדקק רק בזה מראה לאדם
דוגמא, עשה כך כדוגמת הקדמא אשר הראת, אמנם
באמת היסוד עושה מעשה הסתמי בדמיונות שוא,
שמדמה מילתא למילתא, ומסית תחלה לדבר קל, כיא
יסית בראשונה לעצירה גדולה לא ישמע אליו האדם
הירא את דבר ה', ע"כ מתחיל בדבר קל לעבור על
חומרא ומנהגא, ואח"כ מסיתו מן הכלל אל החמור,
ואומר לו עשה כך כאשר עשית כבר, כי אין זה חמור
ממנה זה כזה, ואם עשית כזה תוכל לעשות גם
כזה, ולמחר מוסיף והולך אל החמור ממנה, ואומר
לו עשה כאשר עשית כבר, ובכל פעם מראה לאדם
דמיון ומדמה מילתא למילתא, עד שאומר לו כך ועבוד
ע"ז והולך ועובד, ובעצירה הראשונה ג"כ אומר לו
עשה כך, שמראה לו דמיון ודוגמא של אדם אחר
שעושה מעשה עצירה זו, ואומר לו עשה כך כמו
שהוא עושה, כי גם הוא ירא וחרד כמותך, ואם הוא
עושה כך גם אתה תוכל לעשות כמעשהו, סוף דבר
אם ישמע האדם אליו סופו להתגלגל עד החכום
ולירד לבאר שחת רח"ל בדמיונות אלו, ופירשתי בזה
מאמרי"ב צ"פ שופטים ואח"כ לא כן נתן לך ה'
חלקיך, שדרך התוה"ק אשר נתן הבור"ה לעמו ישראל,
הוא שלא להתדמות לעושי רשעה, ולא לוותר אפי' ז"ז
כ"ש מדרך התוה"ק ומדרך אבותינו הקדושים, וזה
לא כן נתן לך ד', ש'בצויות' נתן לנו יסוד חזק בחורנו
הקדושה לומר לא כן, לא להתדמות לעושה רשע,
ולא לשמוע לעצת הילד"ר האומר עשה כך, אלא
לומר לא כן אין אני יורא בדמיון הרע, ולא אעשה
כמעשהו, ובעינינו אנו רואין שכל אלו שמחזילין
לשונות אפי' מקל"ת מן המקל"ת, מדרך הישג שהכחילו
לנו אבותינו הקדושים, אין להם עמידה וקיום, והכלבין
רח"ל מזה אל דחי עד שיתרחק ר"ל, והיסוד והעיקר
בעצירת ה' שלא לזוז אפי' ז"ז כ"ש, מהדרך

כולל העבר והעתיד כאחד, ובדוא"י יש בזה כוונה
נוספת מה שכתבתי תורה בלשון זה, גם מלת אחריו
ז"ל ככוונה זו.

(ג) **אומר** ושמו דרך ד' בואי המתלקת, וכולל
לשומר דרך ה', דמוסב על למען אשר יא'
דקדים לי, שאע"פ הוא המו"ר את בניו לשומר דרך
ה', ובמ"ש ושמו בואי הפסיק הענין, כאילו כי
ענין נפרד שכל ושמו דרך ה' מעלמם ולא מסובת
בניויו של אע"פ.

(ג) **לעשות** דקה ומשפט, ז"ל שמקדים דקה
למשפט, ובכ"ז הקדים הכחוז משפט שהוא
שורת בדיון ואח"כ דקה ובמ"ש משפט ולדקה ציעק
אח"כ עשית ועד"ז בכ"ז, וטעמא צ"ל מה ששניה
הכחוז כאן.

(ד) גם ז"ל דברי לשיטת הרבה מהראשונים בני נח
מלווים על הכדקה, ועושה של סדום מבור
בכחוז מפני שיד עני ואביון לא החזיקו, (יחזקאל
ע"ז מ"ט) וכחז הר"ן ז"ל שזה נכלל בזה שנלשו על
הדינים, והא דלא מני להו בדי ז' מלות, משום דקום
ועשה לא קא חשיב, ובמשפט ודאי נלשו, וא"כ מהו
הכחוזא באלע"פ שהזכיר על הכדקה והמשפט, מה
שמחזיקין ב"ז על"י מלך החיוב, ובדוא"י גם הכשרים
שדור עשו כן.

(ה) **למען** הביא ד' על אצרכם את אשר דבר עליו,
ודקדקו במפרשים ז"ל דמראה כאילו לו' לשומר
דרך ה' ע"מ לקבל פרס, ואין זה דרך העבודה המעולה
וז"ל בכוונה.

והגל"פ בזה עפ"י אמרם ז"ל (שבת ק"ה ע"ב)
המקרה בגדיו בחמתו והמשבר כליו בחמתו
והמפזר מעותיו בחמתו יבא צעניך בעבוד עבודה
זה, שכן אומנתו של ילד"ר היום אומר לו עשה
כך ולמחר אומר לו עשה כך, עד שאומר לו כך ועבוד
ע"ז עכ"ל בגמ', וזהו בדוא"י שאין הפגם והעון של
המקרה כסודו והמפזר מעותיו בחמתו כעון של עובד

ונבוא לתוך קושיהיו כניל צמיש לעשות נדקב ומשפט, וכלל נדקב נובב גם צניו נח, ומכו רבותי דלאעייב בך, אמנם חף דעבינו גם צניו הכשרים לקיים מצות נדקב, אבל זה רק ליתן נדקב לצני כמות, אבל נדקב להחזקת החורב לא שייך אללל כלל, דגויס חין חורב, ואכור לישראל לקבל ממש משום ציבוס קצירה וכו' כמבואר בגמ' (צ"צ י' ע"ב), אבל לאעייב לוב חת צניו וחת צניו אחריו ושמו דרך ה' לעשות נדקב ומשפט, ליתן נדקב להחזקת החורב, דמשפט היינו חורב, ובנדקב כוז מקיימים משפט החורב, וא"ש דשצויה משצויה קרא בך דזו לא שייכא צניו כלל, ומכ דמוקים קרא נדקב למשפט (עיין קושיו ג') אפ"ל עפ"י שפירשהו במתמכ"כ שמה צולון צלחאך ויששכר צלחאך, ופירש רש"י ז"ל צולון ויששכר עשו שותפות וכו', לפיכך הקדים צולון ליששכר שחורבו של יששכר עיי צולון היתב עכ"ל, וכן היתב צוז"ק ויחי (דף רמ"ב) וז"ל אחי הקדים צברכאן צולון ליששכר חדיר, והא יששכר אשתדלותי צבורייתא ואורייתא הקדים צלל אחר, ואחמי הקדים ל' צולון וכו' אלל צולון זכר על דאפיק פיתא מפומי, ויהי לפומי דיששכר, צניו כך הקדים ל' צברכאן עכ"ד הוז"ק, חלל קשה ממש צמם צרכות (דף ל"ד) ארצ"א ארי כל הנציחוס לא נתצלו אלל לעושה פרגמטיו לחי ומכ"ה ח"ח מנכסיו וכו', אבל ח"ח עלמו עין לא רחב חלקים זולתך עכ"ד הגמ', הרי מבואר דצניו ומעלת הח"ח גדולה פי כמה על מעלת המחזיק, עד שאין כח צשל האדם להשיג ערכו ושכרו, ועין לא רחב וגו', ולפי"ז למח מקדומו הכחצו לצולון לפני יששכר, (עיין מה שכתבנו ציצור הענין צדכריו פרשת ויחי יעו"ש), ואפשר לומר על פי פשטות, דמלינו כן צדכריו חז"ל צניו, דמח דמוקדם למשפט חשצוכו צירש"א, חף דלפי סדר החשיבות לא ח' לו דין קדימה, ובמחזר אחריו לפעמים חשצו יותר, אעפ"י סדרוכו חז"ל כפי סדר העשי ואשכחן הכי צניו צש"ם, וכמו"כ אפ"ל לענינו כיון דצברכא לרץ שיוקדם צמשע עבודתו של צולון לתורתו של יששכר, ובפרט צתורה דרבים החזקת הישיבות וח"ת, שצריך להכין מקום **צמח צניו** תצול ועוד דצרים הכרחיים, ע"כ

שהבינו אצותינו חק, וע"כ נתקיימו הדורות הקודמים ועמדו איתן בקדושתן, וזכו להעמיד דורות נאמנים לה' ולחז"ק, לפי שלל שניו כלל וכלל מדרך המורש להם מקדושת אצותינו, וע"ד כן הגדילו את צניסם.

וזה שגינת הקצ"ה את אצרכם למען אשר יא' את צניו וחת צניו אחריו, דמח שניו וחת צניו וחת צניו צהיים צעו"ס, חין זה רצותא לערכו הכס של לאעייב, וימלא גם אחרים עושים כן, אבל לאעייב נעע צכס עורש ויסוד נאמן, שלל חיוו מדרך הכז, "אחריו" גם אחר שישתלק מן העולם, וזה אומר אשר יא' דמורה גם על הכעוד, לפי שאין לו הכסף, וכדרך אשר הכיבא צניו וחת צניו וחת צניו ועושי על דעתו כאלו ח' עדיין עומד ומחי, ואמר ושמרו דרך ה' וגו', שלמד לאעייב צניו ליתך צדרכי ח', שלל להתחצר ואל להתדמות לעושי הכע צכס עין, ומעשה לא יערכו להטעות עוד על השמירה, אבל הם מעמס ישמרו דרך ח', כי זהו סייג וגדר גדול צעצות השמיה, וכמ"ש החינוך צללו דבחוקותיהם לא חלכו (מנ"י רס"ב) חז"ל לענינו, ענין המצוה שלל נחוצה כהם צמלוצניו וענינו, וכמ"ש צספרי ובחוקותיהם לא חלכו צנימוסות שללם וכו', כגון טעראות וקרקסאות וכו', וכל אלו הם מיני שחוק וכו' שמקצלין לעשות שגעונות חנות וכו', ריב"צ אומר שלל חגול צליית הראש כהם, ולא חספר קומי וזהו הכקרא צלורית וכו', ולשון ספרי השמר לך פן תקש אחריהם השמר צליית פן צליית, תקש אחריהם, שמה חדמה להם וחתעשה כמעשיהם וכו', משרשי המצוה כדי להתרחק מהם ומכל צנימוסיהם וישים כל צנו וכתחזקת מהם ומכל צנימוסיהם וישים כל צנו ומחשצותיו אל השמיה וכו', נפשו צנו צלון חצרו יירש חרץ עכ"ל החינוך, וכ"כ הרמב"ם ז"ל צם המצוה (צליית ל' עו"ש). ויסוד החינוך צריך להיות עד"ז שלל להתדמות צכס עין אחר ארס העולם, וממילא ישמרו דרך ח' ח"ש למען אשר יא' את צניו וגו' שאעייב הכריך את צניו צדך זה, שחי' ושמרו מעמסם דרך ח' והכן.

דעצידא לגלויי, וא"כ איך יעטנו ככה לפני בצויות
 אשר לפניו פטוי כל נעלם ויודע כל הנסתרות, אמנם
 נראה דעטעם זו יעטנו שרי האומות של מעלה, ועטנתם
 יס' עד"ז, דבאר כל פעל ה' למעמכו, וכל מה שנבאר
 בעולם לא נבאר אלא לכבודו, ולפי"ז סיבת כל מעשיהם
 במה שעשו גשרים וברבו כסף וזהב וכו', ה' בכל
 נסבז מאלה ה' בשביל שיעסקו ישראל בחור, והבס
 שם לא כוונו לכך, אעפ"י יראו להעזק בזה, שיהי'
 גם להם חלק בחורתן של ישראל, במה שגביע ממעשים
 סיבת חוטא לישראל שיעסקו בחור, וזה שיאמרו
 וכולם לא עשונו אלא בשביל ישראל שיעסקו בחור,
 ר"ל ע"ד הכיבוד ולא ע"ד הכוונה, שסיבת מעשיהם
 ה' לכך ולא כוונתם, והצויות ישיב להם מי בכם
 יגיד זאת, ואין זאת, "אלא" תורה, ר"ל תורה לבד
 כמ"ש זאת התורה אשר שם משה וגו' דאזת מיעוטא
 הוא, וע"ד שפירשתי דברי חז"ל (ברכות ח' ע"א)
 אין לו לקבצים בעולמו אלא ד' אמות של הלכה בלבד,
 דכלשון בלבד י"ב ומיותר, דכבר אמור אין לו לקבצים
 וכו' אלא ד' אמות של הלכה, מוכן דאזת ולא אחרת,
 ומה הכונה בהוסף עוד מלת בלבד, הולם הכוונה
 שיהי' ד' אמות של הלכה בלבד, בלי צירוף ותערובות
 דיעות שונות, שכוונתם לנגיעת הגאח עממן, ומהם
 כונתם לניגוד דעת התורה, ובעבור שיהי' דבורינו
 שיש להם השפעה על ד' אמות של הלכה, ובזה לא
 בחר ה', וח"ש אין לו לקבצים בעולמו אלא ד' אמות
 של הלכה בלבד, לשלול אותן שאינם של הלכה בלבד
 אלא משותפת עם דעת אחרת, וכמו"כ בענין החזקה
 התורה ישנם בחי' שונות כידוע, אבל החשוב וראוי
 לפנינו ית' הוא רק כשהוא לשם חור בלבד, ואינו
 מעורב בו השפעת זרים, וזה שואמר להם הקב"ה כל
 מה ששנישם לאורך עממכם עשיהם, וניגוד לתוכ"ק
 כמ"ש בגמ' שם, ואף שנסחתיי מהם להחזקה התורה
 ע"י סיבה, לא בזה בחר ד', מי בכם יגיד זאת ואין
 זאת, "אלא" תורה, ר"ל תורה לבד, ובזה יסתם עטנתם
 כמבואר בגמ' שם.

*

הקדמוי הכתוב לצולון דכור קדוש. במעשה, וכמ"ש
 צמד"ר פ' נשא, שלולי צולון לא ה' ישכר יכול
 לעסוק בחור, וכו' הכונה לתורתו של ישכר, ובזה
 ח"ש מה דמקדים קרא לדקדק למשפט כאן אלא חל"ה,
 דמשפט היינו חור כמ"ש בדר"ק משפט ואדקדק
 ציעקב אלה עשית שקאוי על משפתי החור יעו"ש.
 וחל"ה א"כ לא חזי ואת ביתו אחריו לעשות לדקדק
 ומשפט, ר"ל לדקדק על משפט להחזקה התורה כמו
 שפירשנו לעיל שדבר זה לא ה' נוכח צדי"ק ואלה,
 ובקדים לדקדק ברישא, כי כך הוא הכרח להעמיד
 יסוד וקיום לתורה, ולולא זה ח"ה לישכר לעסוק
 בחור כמ"ל

ובמ"ש למען בביא ה' על אצרכם את אשר דבר
 עליו אין הכוונה ע"מ לקבל פרס כקושייתו
 כמ"ל, הולם הכוונה שחל"ה א"כ לבניו ולביתו אחריו
 שישמרו דרך ה', בצופן ובבחי' אשר אמר כשי"ת עליו,
 דהיינו שיהי' להציוי קיום נחיו גם אחריו ולדורות
 עולם, וילכו בדרך אשר ירשו מאבותיהם כק' מבלי
 לשנות ח"ו וזו כ"ש, וח"ש למען בביא ה' על אצרכם
 את אשר דבר עליו, ר"ל שתתקיים מה שדבר ה' על
 אצרכם, למען אשר יא' את בניו ואת ביתו, "אחריו"
 ושמרו דרך ה' וגו' בבחי' שפירשנו לעיל.

ובכבר פירשתי משאמר"ל במס' ע"ז (דף ב' ע"א)
 לעיל מצינו הקבצים ס"ת בחיקו ואומר למי
 שטקס זה יבא ויטול שכר, מיד מתקבלין ובאין
 עובדי כוכבים בערצותיהם וכו' נכנסה לפניו מלכות
 רומי תחלה וכו' אמר להם הקבצים במה עסקתם,
 אומרים לפניו רבש"ע הרבה שוקים תקנינו וכו' הרבה
 כסף וזהב הרבינו, וכולם לא עשונו אלא בשביל ישראל
 כדי שיעסקו בחור, ח"ל הקבצים שונים שבעולם
 כל מה ששנישם לאורך עממכם עשיהם וכו' כלום יש
 בכם מגיד זאת, ואין זאת אלא חור שגא' חל"ה
 התורה אשר שם משה וגו' מיד יאלו בפתו נפש עכ"ד
 בגמ', ולכאורה י"ב איך יעטנו לפני בצויות עטנת
 מצוייתת כ"כ, שטעם הכל בשביל ישראל שיעסקו בחור,
 והרי אפי' צדי"ק של בשר ודם אמרי', דחזקה שאין
 אדם מעט לכפור הכל, ואינו מעט לעטון שקרא

ויגש אצרכם ויאמר הלא תספד לדיק עם רשע,
 פירשתי ז"ל מאינו הגשג לתלמחם ויגש ויאז

מנגה את המלדיק רשע כמ"ש (משלי י"ז ע"ו) מלדיק רשע ומרשיע לדיק חועצת ד' גם שניכס, (עיין בדברינו לעיל פ' לך שהארנבו ציואר בענין).

ועו"ק דברי הכוס' ה"ל, צמ"ש דלא חפץ הקציה שיטא צעדם רנה ותפלה, וכי יאירי צמליאות שיעטא אלע"ה סיפוך רלנו ית"ש ח"ו, ואיך התפלל על הלאה של סדום אם לא ה' רלנו ית' בתפלה זו, וכבר באנו לעיל מספיק"ק חובב ישראל כי השיג אלע"ה כל מלות הכורס ע"י רמ"ה איבריו וסמ"ה גיוון, שנתקשרו כל איבריו בשורש העליון להיות מרכוזו לשיכור הקדושה, ושיעצד נפשו ורוחו ונשמתו לעבודתו ית"ש, עד שכוו איבריו מושכין אותו לעשות רלנו צבוי"ש בלד, וכל תנועת איבריו היו רק לעשות רלנו ית"ש ולעשות נחת רוח לפניו ית"ש, ומעשה לא יתכן צמליאות שיעטא ח"ו סיפך רלנו ית', ומה גם שאמר"ל (צ"צ י"ז ע"ה) ג' לא שלט צה"ם יב"ר ואלו בן אברהם יתכן ויעקב, וצירושלמי (סו"פ ט' דברכות) אמרי' דאלע"ה עשה יב"ר לנו, וא"כ לפי"ד הכוס' ה"ל דלא ה' רלנו ית' שיתפלל על סדום, איך התפלל אלע"ה עליהם, וכוא סחורכ לבאורכ.

אמנם כבר ביארנו לעיל (פ' לך) בהסבר דברי הכוס' צמ"ש (חולין דף ל"א ע"ה) דלא ראה אלע"ה שיכא שום אדם עמו צעט שהתפלל על סדום, ולכן יאל יחידו חוץ לעיר אל המקום אשר עמד על התפלל בראשונה, וגם בראשונה התפלל מחוץ לעיר סדום, ועטם בדבר דסכנה גדולה להלדיק מעשה הרשעים כי יגרסו לנפשו חק, ועלול שיתקרב דעתו ומחשבתו למלוא מעשיהם חן בענין, ולצדק להימשך אחריהם ולעשות כמעשיהם ח"ו, והכחזר אומר (משלי י"ז ע"ו) מלדיק רשע ומרשיע לדיק חועצת ה' גם שניכס, וחון מה עוד יגרסו חק לרבים כמ"ש רביו יונת זלתי"ה בשערי תשובה (שער ג' סי' קמ"ח) בהמשכת מעשים מגונים או מהלך רשעים הוא עון גדול, כי ע"י רבים נמשכים אחריהם ואוחזין במעשיהם ע"כ, ומה שכתב בדגל הזה, וכרי הכחזר

וגו', הכגש לפיוס ויגש אליו יסודם, והכגש לתפלה ויגש אל' הכניא, ולכל אלה נכנס אברהם, לדבר קשות ולפיוס ולתפלה עכ"ל, וא"כ דאיך יתפרש כאן הכגש למלחמה, ומה גם שהכניא רש"י ראו' לפירוש מומ"ש ויגש יואב וגו', ושם ה' הכגש למלחמה ממש, ובה' זו אין לו מקום כאן כלל, והגם שד"ר קשות, אבל ודאי שר' כ"ו ע"י תפלות בקשות ותחנונים לבבוי"ש, וכלשון הכגש למלחמה י"כ הכוונה זו.

ורבאר בענין נקדים מ"ש הכוס' (חולין ל"א ע"ב) על מה דליף צמ"ש שם דת"ח לא יאל יחידו בלילה, מקרא דעקידה דכתיב וישכם אברהם בצוקר ויחננו את חמורו, ולא בשמים קודם שחורר כיום, דת"ח לא יאל יחידו בלילה, וכתיב הכוס' דמקרא דעקידה ליכא למיף, דהתם לאו יחידו היו, דהיו עמו ב' נערי ויחזקו, ועוד דאפי' ה' יחידו איך לחוש למיזין דשלותי מלכו אינן נחזקין, אלא גרסינן וישכם אברהם בצוקר אל המקום אשר עמד שם (בראשית י"ט), וכיינו צעט שהלך להתפלל על הפיכת סדום וכו', וכלך יחידו, דלא ראה שיכא שום אדם עמו צעט תפלה עכ"ד הכוס' שם, וכמו"כ כתבו הכוס' ציומא (דף כ"ח ע"ה) דליפין מקרא דסדום דת"ח לא יאל יחידו בלילה, ולא מקרא דעקידה דהתם הוי שליח מלכו, משא"כ בתפלתו על סדום לא ה' אלע"ה שליח מלכו צדק, כי לא ה' חפץ הקציה שיטא צעדם רנה ותפלה עכ"ל, ולבאורכ י"כ להבין דבריהם ז"ל, מומ"ד צ"ר (פר' ל"ט סי' ר' עזרי' מנח"ר) אלא פתח (תהלים מ"ה) אהבה לך ותשגא רשע על כן משחק אלקים שמן שזון מתחזיק, ר' עזרי' פתח קרי' באברהם, צעט שעמד אברהם אצלו לנפש רחמים על הסדומים וכו', א"ל הקציה אברהם אהבה לך לזק בריותי ושגא לחייב, ע"כ משחק אלקים וגו', מנה ועד אלף עשרה דורות, ומכולם לא דברתי אלא עמך עכ"ד במדרש, הרי מצוור דברי המדרש שהחזיק הקציה לו עובה, וקבל שבר גדול על מה שהתפלל על סדום, וא"כ מ"ש הכוס' דלא חפץ הקציה שיטא צעדם רנה ותפלה, וגם דברי המדרש י"כ, צמ"ש אהבה לך בריותי ושגא לתליין וקובל שבר גדול ע"י, ומה שכתב בדגל הזה, וכרי הכחזר

אח ברשע ואינו מקלנו עובר בשעה מ"ט ושם רשעים ירקצו, וטעם הדבר כדי שיבא מעשי הרשעים שגואלים ומגוונים בעיניו, ועי"ז יבדל ויחרקח מהם ומחזירתם, אבל בתי שאינו מקללם וכו"ש המהפך בזכותם להלדיק מעשיהם, לבסוף יתקרב דעתו להיות גורם מרמים מעשיהם בעיניו לטוב, וגם גורם בזה חזק לרבים שיחקרצו גם אחרים למעשה הרשעים עיי' דיבורו, ולטעם זה ולא האשיה חזק לעיר כשהתפלל על סדום, ולא ראה שיבא שום אדם עמו בשעת ההפלה כמ"ש החום', כי האמנם שאלה"ש לעמלו לא היה במציאות אלא חשש אמשיכי אחריהו כלל, שכבר היה מושלל מכל בחי' הרע, ולא שלט בו ויכיר והפכו לטוב כאמרו"ל, אבל חשש לתקתא אחרים שלא ילמדו ממנו ברעותם מלדיק אה"ט סדום, וכן יתקרב דעתם ח"ו למעשי הרשעים, ולטעם זה לא ראה שיבא שום אדם עמו, ויחרקח מן הישוב בשעה שראה להתפלל עליהם עיין בדבריו לעיל (פ' ק) שהארכנו בזה חדרשנו משם.

ומעתה נבוא לתקן דברי החום' יומא כ"ל שכתבו אבא דוישכס אצרכס בצוקר אל המקום אשר עמד שם, דלא היה חפץ הקב"ה שישא בעדם רעה ותפלה, דלכאורה ראו להבין מה היה סבת האש"ה בזה מה שהשכים להתפלל שגית על ההלכה של סדום, וכבר התפלל ביום שלפניו ולא מלא עליהם זכות כמ"ש רש"י"ל על פחות מו' לא ביקש וכו' ועל ע' עיי' צירוף כבר ביקש ולא מלא, וכתב ויולך ד' כאשר כלה לדבר אל אצרכס וגו' ופירש"ל נשחק הסניגור הבן לו הדיון, וכתב האוחסי"ק ויולך ה' כאשר כלה לדבר אל אצרכס פי' סמוך לגמר תשובתו אל אצרכס לא אשחית בעבור העשרה, הבן ה' ולא נתן לו מקום להתפלל על פחות מכשעור זה וכו', וא"כ י"ב מה היתה סבתו של האש"ה שהשכים עור"פ להתפלל על הלהם, וכי חשש שיתרבו עכשיו הלידיקס בסדום או שיתרבה דקדקס.

אמנם אפשר ולגדול מדה טובה של האש"ה שבי' צדק צמדת הכסד שהוא מדתו, חשש שברגע האחרונה כאשר קרב קיום ליאצר מן השולם, יתנו לב לשוב אל השי"ת, והבחי"ת מקבל שדים לעולם,

או אפשר שחשש האש"ה שאף שלא הועילה תפלתו בראשונה על הלהם, מפני שלא היה זכותם כדאי לכך, אבל עכ"פ פעלו דיבוריו הקדושים להשפיע עליהם רוח טהרה קטן, ואפשר שנגרם להם עיי' שהשתדל בהללם אחרי בחי' קטנה של הרכור תשובה וא"כ עדיין יש מקום להתפלל על הלהם, ובאמת אילו היו חוזרין בתשובה אף ברגע האחרונה היה הקב"ה מקבל תשובתם, ואיחא במדרש ילקוט עכ"כ עוד מי נך פה, כל אותו הלילה היה לוט מנקש רחמים על הסדומיים, והיו מקבלין מידו, כיון שזמרו אי' האנשים הויתאם אלו וידעם אותם וגו' אל' המלאכים עוד מי נך פה, עיי' ה' נך רשות ללמד סוגריא, מכאן ואילך אין נך רשות, מבוחר דאי לאו דקלקלו עוד באותו הלילה, לאזמלי בהכרח בתשובה בלשם, היה עדיין מקום ללמד סוגריא עליהם, ולטעם זה ראה האש"ה להשתדל עוד בהללם אף שלא עלתה לו בראשונה כ"ל, אולם כלפי שמים גליה שלא בהכרח תשובה כלל ועודם ברעמם כצתחילה, עיי' לא היה חפץ הקב"ה שישא בעדם רעה ותפלה שגית, וכשהגיע האש"ה אל המקום אשר עמד שם להתפלל בראשונה כבר איחר את השעה, שנאצדו כבר אה"ט סדום, ולא מצינו שהתפלל עליהם אלא שהשכים למקום התפלה בצוקר, ומיד כתב וישקף על פני סדום ועמורה וגו' וכתב עלה קיטור הארץ וגו', ופירש"ל בעלות השחר המעורר ד' על סדום ועמורה בשעה שהלכנו עומדת בקרית עם החמה עכ"ל, נמצא שאיחר את השעה ולא נתן לו הבחי"ת מקום להתפלל ולא היה חפץ הקב"ה שישא בעדם רעה ותפלה כמ"ש בחום' כ"ל, ואפשר דאש"ה צלמנו היה ג"כ מסופק בדבר אם להתפלל עליהם או לאו, וראה להבין ולפשט ספיקתו עיי' שבה"ק אל מקום התפלה, ושם יבחין אם תהיה שגורה תפלתו בפיו, ועיי' שזמרו"ל (ברכות ל"ד ע"ב) ברחצ"ד שהיה מתפלל על החולים ואמר זה חי וזה מת, אל' מנין אתה יודע, אמר להם אם שגורה תפלתו בפיו יודע אני שהוא מקובל וכו', עיין בדבריו לעיל פ' וירא שהבחנו דברי הוטעם אלימנך זלזלים בציאור דברי הגמ' כ"ל, כי תפלה הלידיקס כבר הוכן בזה האין סוף ב"ה, דלא יתכן השתנות ית', ועיי' אם שגורה תפלתו כדבר

אמנם אפשר ולגדול מדה טובה של האש"ה שבי' צדק צמדת הכסד שהוא מדתו, חשש שברגע האחרונה כאשר קרב קיום ליאצר מן השולם, יתנו לב לשוב אל השי"ת, והבחי"ת מקבל שדים לעולם,

אמנם אפשר ולגדול מדה טובה של האש"ה שבי' צדק צמדת הכסד שהוא מדתו, חשש שברגע האחרונה כאשר קרב קיום ליאצר מן השולם, יתנו לב לשוב אל השי"ת, והבחי"ת מקבל שדים לעולם,

קבל עליו גם מלחמה זו, וחולי אפשר לרמוז זאת בדבריהם ז"ל שדרשו עב"פ ויגש אצרכם, מנינו בגשש למלחמה בגשש לחפלה וכו', הגם דלפי פשוטו הכוונה שיגש לדבר קשות כפרשי"ל, אבל בלשון שאמר"ל בגשש למלחמה רמזו עוד, דבשש שיגש לחפלה בגשש גם למלחמה גדולה הוא מלחמה הילך לפי דעתו וענותתו כ"ל, ואעפ"י קיבל עליו כל זאת בשביל הכלל, וכמו שהבאנו לעיל מדברי האריז"ל שאנשי סודם חזרו ונתגלגלו בדור המדבר שקבלו את הכחור, ואח"כ פעל בחפלתו שלא יאבדו לגלג ויחזרו לחקן ע"י גלגולתם (עיין בדברינו לעיל).

באופן אחר אפשר לבאר מאמר חז"ל כי"ל מנינו בגשש למלחמה, בבקדם דברי המדרש הוצא ב' עיר דוד חז"ל, אלמלי ה' משה קיים שפיר, עכשיו שמה משה יתלו את הכן על הכן וכו' פליאה, ויתבאר עפ"י"ד צנ"ה (חגיגה ה' ע"ב) כי קא ניהא נפשי' דר' יהושע צ"ח, אמרו לו רבין מאי תהוי עין מאפיקורסין, אמר להם אבדע עליה מנינים נסרתי חכמתם של אומה"ע, וכוונה צא כי זה לעומת זה עשה חלקים, ואמר"ל ראה הקצ"ה בלדיקים שהם מומעים עמד ושתן בכל דור דוד, וכוונה"ת שגלי לפניו כל הדורות, הכין בכל דור ודור כוחות הקדושה שיוכלו לעמוד נגד התגברות כוחות העומאה העומדת לעומתם בדור הבא, וכפי התגברות הכוחות מלד הס"א הכין הצו"ת כוחות הקדושה לעומתם, וע"כ כי קא ניהא נפשי' דר"י צ"ח שה' מפורסם לבעל יצחקן נגד המינים כמבואר צ"ח בדברות, אמרו לו רבין אחר מיתחך מאי תהוי עין מנינים, כי יחסר כח קדושתך הגדולה שנוכל לעמוד ולהתגבר נגדן, השיב להם אבדע עליה מנינים נסרתי חכמתן של אומה"ע, וכל כמה שנחלשו ונחמטשו כוחות הקדושה בעולם, בהכרח שיחמטע גם חכמתן של אומה"ע מלד הס"א, לפי שאין לנו כח המגד להלחם גודם, ואין הקצ"ה צא בערונית עם ביותיו וכו', וצא יתבאר דברי המדרש כי"ל אלמלי ה' משה קיים שפיר, ר"ל דכה קדושתו הפלגה של משרע"ה ה' יכול לעמוד נגד כוחות העומאה הקשים של הכן, אבל עכ"פ שמה משה בבכרה ויתלו את הכן, דאין

שכורגל זה כבר, ידע שהיה מקובלת והתפלה הזאת כבר הוכן מתחלת הצריכה בנה הא"ם צ"ח וצ"ח, ועד"ן ראה אח"כ לעשות הכונה אם ראו להתפלל עליהם, אבל כשהגיע למקום התפלה כבר נגמרה דוגם, ולא חפץ הקצ"ה שיחפלו בעדם, וצא יתורלו קושיות ה"ל, דמה ששינה הכחוד את אח"כ בחפלתו על סודם, ודרשו ז"ל אבדע זקן וכו' אבדע לזקן צריות, זה היתה על חפלתו הראשונה, וכבר הבאנו לעיל דע"כ דלא הועיל חפלתו לשמחו, אבל נשאר בה התפלה הלא נחית לדורות, ובזכותו יגלו ישראל מן הקטטור, וראו מדברי הפרקי ד"ר"א (פכ"ה) וז"ל החלי מנשק ומתחן לפניו עד שהגיע לעשרה, מכאן אמרו חכמים אם יש עשרה לדיקים במקום בזכותו המקום יגלו, שנה" לא אשחית בעבור העשרה, וכן מבואר בדברי ה"ח"ק צ"ח זו שחפלת אצרכם יכו' לעמוד זכות לדורות, (כועתק בדברינו לעיל) ולכן קיבל אח"כ שבר על חפלה זו כמבואר במדרש כי"ל, שזכה לבחי' התייחדות הדיבור, ואל"ה הקצ"ה עם כולם לא דברתי אלא עמך וכו', ומ"ש הח"ס דלא ה' חפץ הקצ"ה שישא בעדם רנה וחפלה, הכוונה על חפלה שני' שהשכים ביום השני ללכת אל המקום אשר עמד שם צראשונה, וצא לא ה' רצון השי"ת שיחפלו עליהם עוד, ואח"כ לא עשה ח"ו היפך רצונו ית"ש, ולא התפלל עליהם בפעם השני, כי כבר אחר את השעה בהגיעו לשם, והשיג שאין רצונו הצו"ת שיחפלו עליהם.

הדרך לענינו דהמאזיק מעשי הרשעים ומלמד עליהם זכות גורם רע. לנפשו ומגרי יר הרע בנפשי, שלא ימלט שלא יכנס בלבו שמך הכבוד רע, להיות מעשיהם נראים בעיניו ועלול להימשך אחרי מעשיהם, אלא שהצרכים אצ"ו ע"ה לעמוד לא ה' לו לחוש לאמשיכו, שכבר ה' מופשט מכל צח' ויב"ר כי"ל אמנם אח"כ לא האמין בעלמו, ובדרך הדיקים שחושדין א"ע בתמידות, וכמ"ש ז"ל אל תאמין בעמך וכו', וכמו"כ אח"כ חשד א"ע שעדיין לא נח ליצור לגמרי להפכו לעוב, וע"י שילמוד זכות להדיק אנשי סודם יכנס בזה למלחמה גדולה עם יצור, אלא דלגודל מדת טובו שה' דבוק במדה הכסד

שמע דאמרי לי' כד עבדת דא עביר דא, זיל ואימא
 לן דיחזרון בתשובה, דחייבין לינון קמא, קס ואחור
 לבו בתשובה שלימתא, וקבילו עלייכו דלא יתבטלון
 מאורייתא לעלם, ואחליפו שמא דקרתא וקארון לה
 מאתא מחסיה עכ"ל בזו"ק, כרי שבטיל שבתלל
 עליכם והללם מן המות, בעילו עליו מן השמים
 שילך ויחזיר אותם בתשובה שלימה, ודבר ידוע שזכו
 מלחמה כבירה להחזיר את הרשעים בתשובה שלימה,
 ומעתה השיג האש"י וידע שאם יתפלל על אנשי
 סדום ויילל מן המות, יעילו עליו מן השמים חוב
 זה להחזיר בתשובה את אנשי סדום הרשעים וכ"ז
 קבל ע"י, וזכו גרמו ויגש אברהם שגשג למלחמה במה
 שבתחיל להתפלל עליהם, חזל ראתה חכמתו ית"ש
 שמוכרחים ליאצד מן בעולם ולא כויעלה חפלתו של
 אש"י.

באופן ד' ג'יפ עפ"י שכתב באר"י"ק בשער
 בפסוקים בליקוטים לפ' וחתנו, לפרש בפסוק
 ויחזר ד' צי למענכם, דע"י שקיבל מרע"ה את
 בע"ר, נעשה ע"י זה קלקול לדור הבא ולכל הדורות
 הבאים, וע"כ כ"י מוכרח לקבל ע"י לבוא פ"ח בכל
 חמשים שנה בסוד הציבור, לסייע עמכם ללחום נגד
 בע"ר, והתפלל מרע"ה לפני השי"ת שלא יכ"י לר"ק
 לבא, חזל הקצ"ה לא שמע את חפלתו בזה, וז"ל
 ויחזר כ' צי למענכם ר"ת יוצל, ויחזר מלשון
 עיבור, שהקצ"ה גזר עלי לירד לעו"כ"ז פ"ח ביוצל,
 ולא שמע חזי לבטל גזירה זו ממני, נמצא שיש לו
 למרע"ה מלחמה חמידית עם בע"ר בכל הדורות,
 עד שירחם השי"ת ויכ"י עולם החיקון אז יפער
 ממלחמה זו.

ובבב"ב אש"י ע"י שהלך להתפלל על אנשי סדום,
 וחלמלי נשאר בחיים היו פריץ ורצון ומרצון
 כה העומאח בעולם בכל הדורות, וכ"י מוכרח גם
 אש"י לבוא בכל פעם בסוד הציבור ללחום עמכם
 להחליש כוחותם, בשביל שזכא התפלל עליהם שישרו,
 נמצא שכו' לאש"י מלחמה עמכם עד סוף כל
 הדורות, וכ"י קיבל ע"י שבשעה שמד להתפלל עליהם,
 ח"י ויגש אברהם שגשג למלחמה שכו' מוכן ומזומן

לנו כה המנגד בערך דוגמתו, ומוכרח שיחמטעו גם
 כוחות העומאח וכס"ל, ובעז"כ דבור כזה של
 עיקבתא דמשיחא, כוחות העומאח ורשעי ארץ
 מתגברים עד מאוד, ומלך בקדושה חין לנו מי שיגדור
 גדר ויעמוד בפרץ להתגבר לעומתם, ובעז"כ לר"ק
 להיות זה לעומת זה, שבהחיות כוחות המתנגדים
 ואף נוכל לעמוד נגדם ולהתגבר לעומתם, ואין על
 מי להשטן אלא על חזינו שבשמים, שבבב"ב יסייע
 בידיו להתגבר נגדם, וגם זכות אבותינו הקדושים
 י"ע יעמוד לנו נגד התגברות הנורא והכסיונות החזקים.

נחזור לענינו דמכא שבתפלל אש"י על הלאה
 של סדום כ"י סכנה גדולה לדורות ישראל
 בעתידים, דלמלי נשאר ולא נאצדו כ"י מרבים
 כוחות העומאח בכל הדורות, ואף יוכלו ישראל
 להתגבר נגד כוחות העומאח החזקים האלה, אלא
 שאש"י ראה להתפלל על הלאה לעולם כהמם
 מאתנו, או חולי לבעשם שזכרנו לעיל כדי שיתקנו
 ח"כ ויתגלגלו דבור המדבר מקבלי הבורא כמבואר
 בדברי האר"י"ל, ועוד טעמים הזכרנו לעיל, עכ"פ
 קבל אש"י על עמנו מלחמה הגדולה שישתבב ע"י
 הלאה, שעד שיתקון כה הרע שזכר, יעזרכו ישראל
 ללחום עם כוחות העומאח שזכר, ואש"י קבל עליו
 לסייע לנו בזה זכותו וקדושתו הגדולה והתפלל
 עליו שוכל לעמוד נגדם ולהתגבר לעומתם.

ואפשר לרמוז זה בדבריהם ז"ל שאמרו הגשם
 למלחמה, ובעש"ה שייגש אש"י לתפלה ויגש
 גם למלחמה, שהשיג שישתבב מזה מלחמה גדולה
 לישראל והכין עמנו לסייע במלחמה זו, ובבב"ב יעזור
 לנו וזכותו הגדול של אש"י יעמוד לנו גם עכשיו,
 כי אצד ע"ה מבנים, ואין בנו כה לעמוד נגד כוחות
 העומאח הקשה, ואין לנו על מי להשטן כ"ל על חזינו
 שבשמים.

באופן ג' אפ"ל עפ"י דאיתא בזו"ק פרש"י
 (דף ק"ח ע"א במדרש הנעלם) ר' אחא חזל
 לכפר מרשע וכו' שם מניפח רח"ל ופעל בכחו שיפסק
 המניפח ע"י"ש, אח"כ חלש לכו' דר' אחא, חלומך

אין מלחם חלל לשון ע"ז וכו' ר' אליעזר בנו של ר' יוסי בגלילי אומר אין כלשון הזה חלל שפיכות דמים וכו' וכולהו ליקף לבו מקראי, ח"ל רש"י ח"ו שיבא צדיקו של אותו לדיק כך, אפשר מי שכתוב בו כי ידעתי למען אשר ינני את בניו ואת ציטו אחריו, יבא צדיקו ע"ז וג"ע וש"י, חלל אין לחוק באומר כאלו חלל לשון ירושה שבי' מר"ב עם יחזק על בירושל ע"י"ש, ואיך כחם רש"י ז"ל כדברי כולם, ועיין מה שחירץ הרא"ם, ועוד לאלקי מלני.

(ב) גר"ש האמה הזאת ואת צמם וגו' בקדושת יו"ע מצינו מדרש זה חותמו כשראחא שרם שמשא לא יכנס לא"י, אמרם גרם האמה הזאת ואת צמם וז"ל.

(ג) ויאמר חלקים אל חצרכם אל ירע צעניך על כנמר ועל אמתך כל אשר חתמר חלוק שרם שמש צקלם וגו', פרש"י ז"ל בקול רוח הקודש שצב, למדנו שר' חצרכם עפל לשרם צניציות ע"י, ויש להבין לפי"ד ר"ע ור"א ור"א ל"ל לעממא דרוביק, מאחר שראחא אותו עוצר על ג"ע וש"י וע"י, כרי עממא דמסתברא הוא שראוי לגרשו מציטו של אותו לדיק, שלא יב' ציוותא חדא עם יחזק וכן הקשה הרא"ם ובגו"א.

(ד) כי שמע חלקים אל קול הנער באשר הוא שם, פרש"י ז"ל וכוה צמם (ר"י ט"ו) לפי מעשיו שבו עושה עכשו הוא נדון וכו' לפי שבו מלאכי השרת מקטרגים וכו' מי שעזיד זרעו להמית צניך צממא חתם מעלה לו צמר, וכוה משיבם עכשו מה הוא לדיק או רשע ח"ל לדיק, ח"ל לפי מעשיו של עכשו אני דנו וכוה באשר הוא שם ע"י, ובקשה במרחי ז"ל דלפי"ד החנאים כ"ל שעבר על ג"ע וש"י וע"י אין לך רשע כמובן, ואיך אמרו מ"ש עליו שעכשו הוא לדיק וע"י"ש שחירץ דמטון זה שעזידין צניו להמית את ישראל צממא מאותו עון הוא לדיק עכ"ד, אמנם חירונו דחוק קלה דאיך יאמר עליו לדיק וע"י"ש הוא מחויב מיתב חס עבר על עבירות המותרות כאלו וז"ל.

ללחוס עממם בסוד עיבור נשמתו עד סוף כל הדורות, אבל רחמא חכמות ית"ש שיותר טוב לעולם חס יאכדו, ולא קיבל הסי"ת חפלת חלש"ם ונפטר ממלחמה זו שרמא לקבל על עממו.

באופן אחר ג"פ ע"י פשטות, דהנה בקצ"ב נזכר את ישראל על ז' אומות שדרו בא"י לא חת' כל נשמה, ופירש הפסוק צעמם אצרכ ז', למען אשר לא ילמדו אחכם לעשות ככל תועבותם אשר עשו לאלוקיהם וגו', שמעשיהם של הכנענים היו מקולקלן יותר מכל האומות, וכמו שהזכיר הכתוב כמעשה ארץ כנען אשר אני מציא אחכם שמה לא חשון, ואמרז"ל מבין שמעשיהן מקולקלן יותר מכל האומות, וע"כ נזכר הכהו"ק עליהם לא חת' כל נשמה, ח"כ ק"י צאנשי סדום שכיו מקולקלן יותר מהם שלטעם זה נאצדו מן העולם, ודאי שחם היו עוד צעולם צעשה שצאו ישראל לירש את הארץ, שכיו מאווס גם עליהם להחרימם ולא להחיות מהם כל נשמה, והיו לריבין ישראל ללחוס גם עממם, ונממא שצב שהחפלת חלש"ם על סדום ה' מכביד את המלחמה על צניו כשיצאו לירש את הארץ, והנה מה שצאו צניו לירש את ח"י ולחורים את הכנענים מחוכה, ה' הכל צוזות האצות בקדושים שסייעו לישראל צוזותם לחורים את הכנענים מן הארץ, ואלמלי נשאר חלש"ם סדום צעולם ה' לדיק חלש"ם לסייע צוזותו למלחמה חזקה וכבידה, ללחוס גם עם חלש"ם סדום להחרימם, ולכל זה נגש אצרכם אציו ע"י צעשה שהחפלת על סדום, שקבל ע"ע מלחמה חזקה וכבידה לו ולצניו אחריו, זה אפשר למנוח צמ"ש ז"ל בגשה למלחמה, חלל שהקצ"ב לא ה' חפץ בהצלחם ולא קבל את חפלתו צב.

*

ותרא שרם את צן הכר המאריץ וגו' מלחם, פרש"י ז"ל מלחם לשון ע"י כמו שצ' ויקומו לחתם, ד"א לשון ג"ע וכו', ד"א לשון רחמא וכו' עכ"ל ובקשה ברמז"ן ובמרחי ובגו"א חל"ה דדבר זה שנוי בצלוגת ד' חנאים צצ"ר ובתוספתא דסוטה (פ"ו), ר"ע דרש מלחם לשון ג"ע וכו', חנא ר' ישמעאל

ע"כ בעלימו ממנו נבואה זו, ומה ששמע משרה אמונו אינו דומה ראי' לשמיטה, וכו' הסכרה להודיע לו כדי שיהיה לנפש אחרת מציאות, אבל לא הראו לו בראיית הנבואה, דיש יותר התפעלות בראי' ממשמטה, ובחמת הראו לו מן השמים הכל כמשלכ"כ המכסה, אינו מאבדנו וגו', אבל לו בעלימו ממנו לעובדו, וא"ש מ"ש הקב"ה עבשיו לדיק הוא, ולפי ה"ל לא עשה עבשיו כל אלו העבירות, וכל אלו התנאים ע"ש העתיד דיברו, ע"כ אמר הקב"ה להמלאכים שקטרגו עליו אינו לנו לפי מעשיו של עכשיו.

ואפשר לומר עוד שכו' זו בחי' ע"ז, עפ"י מ"ש חז"ל (שבת ק"ב ע"ב) לא יכו' כך אל זר איחזו אל זר שיש בגופו של אדם כיו אומר זה יחזיק, היום אומר לו עשה כך ולמחר אומר לו עשה כך עד שאומר לו כך ועבוד ע"ז, ובחי' ע"ז זה שהוא בנה כיו שישמעאל גם באותה שנה, אבל בפועל לא עבד ע"ז ולא עשה כל אלה, ושרה אמונו ראתה צננא מה שיעשו בניו לעתיד וע"כ אמרה גרש האמה הזאת ואת צנה וגו'.

ובזה אפ"ל המדרש ה"ל המוצא בקדושת יו"ט, ולדרכו מ"ש גרש את האמה ואת צנה ה' ע"ש העתיד, לפי שראתה צרו"ק שיהי' זו כל העבירות הללו, ואע"פ שאין דנין לעושה את האדם ע"ש העתיד, כמ"ש הקב"ה באשר הוא שם אינו דנו, אבל עושין מעשה הרחקת הנזק גם ע"ש העתיד, וע"כ אע"פ שלשמעאל ה' עוזה שישאר אצל א"ת, אבל להרחקת הנזק לדורות ישראל העתידים כדי שיהיו מובדלים ומופרשים בני יחזק מביי ישמעאל אמרה גרש האמה ואת צנה, ולמדנו לעשות כן ממה שלא נכנס מרע"ה לא"י, אע"פ דבאמת ה' נלחם עוזה גדולה לישראל לשעמו אילו נכנס מרע"ה לא"י, שכו' נתעלה על ידו מדרגתם ועבודתם, ולעולם זה החפץ והפזר כ"כ בחפץ, אעפ"כ לא הסכים הקב"ה על ידו ולא נענה בחפצו, וכ"כ ה' להרחקת הנזק להרחיק מניעת העושה של דור המדבר לעתיד, כדאיתא במדרש שכו' הכנה שיקצר משה במדבר כדי שיהיה עמו דור המדבר בעת סתחיו לא"י, ומשם

ואפ"ל דמה שאמר הכתוב וחרה שרה את בן הכרם כמלחית וגו' מנחק, פירושו שראתה צרו"ק כן, ונביא נקרא רואה כמ"ש בשמואל (א' ט') כי נביא יקרא לפניו רואה, ושרה אמונו ראתה צרו"ק מה שיעשו דורותיו של ישמעאל לעתיד, ע"כ אמרה גרש האמה הזאת ואת צנה, כי ראתה להפרידו ולהרחיקו מעל יחזק, ואע"פ שעבשיו לדיק הוא כמ"ש במס' ר"ה ה"ל, ואמר הקב"ה למש"ש באשר הוא שם לפי מעשיו של עכשיו אינו דנו ועבשיו לדיק הוא, אבל חשבה לדורות הבאים שלא יתחברו דורותיו של יחזק בדורותיו של ישמעאל וילמדו מדרכיהם הרעים, וע"כ אמרה גרש האמה הזאת ואת צנה להפרידו לדורות עולם מקרב ישראל ואפ"ל דכל אלו התנאים שבצ"ר ובתוספתא לא פליגי ואלו ואלו דאית, וכוון דברו על לעתיד, שר"ע דרש אין מנחק אלא לשון ג"ע, ור"י חני אין לחוק אלא ע"ז, ור"א אומר אין לחוק אלא שפכ"ד, כל אלו התנאים כיוון אל האמת, שראתה צנה קדושתה מה שיעשו ישמעאל לעתיד, וכולם נתקיימו שטעם ישמעאל כדברי כולם.

ומעתה לא יקשה קושיה רשבי שנתוספתא ח"י שיהא צניחו של אותו לדיק כך, אפשר מי שכתוב בו למען אשר יא' את בניו וגו', ויהא צניחו ע"ז וג"ע וש"ד, ולפי דרכיו רא"ש דלפי האמת לא ה' צניחו של א"ת כל אלו העבירות, וכל אלו התנאים ע"ש העתיד דיברו, ומתוך קושיה הרמב"ן והמחזיקי ה"ל דאין הביא רש"י בפירושו דברי כל התנאים וסתם כדברי כולם, ולדרכיו לא פליגי וכולם על העתיד דיברו ונתקיימה דברי כולם, וא"ש מה שסתם רש"י בפירושו כדברי כל התנאים. ומתוך קושייתו ה"ל מה שאמר הקב"ה לאבדנו כל אשר תאמר אליך שרה שמה צקול, ופרש"י צקול רוביקן שבה, ולפי מעשיו של אותה שנה לדיק ה' ויהי צניחו לאבדנו לגרוש מצינו, וע"כ א"ל הקב"ה אל ירע צניחך על הנוער, כל אשר תאמר אליך שרה שמה צקול רוח הקודש שבה, כי כפי שראתה צננא מה שיעשו דורותיו לעתיד ראוי לגרשו כדי שלא יכו' להם להתחברות עם זרע יחזק, ואפשר שלא ראו מן השמים גלוות נבואה זו לאבדנו שלא יגדלו לערו על בניו,

ואפשר דמ"ש אלישע ואת וזניך חתיי נזוחר, ודרשו ז"ל תחיי עד שיחיו המתים, אין הכוונה שישאר ממוחר השמן הזה עד תהיה"מ כי מה לורך בנס זה, אבל הכוונה שהמשיך אלישע הארת הצרכה והנס. בכת תפלתו, שיהי' נחיות לדורות עולם, ויהיו ה"א וזניח מהשפעת הצרכה הזאת עד תחיית המתים, ואז לא יערכו עוד להשפעה הזאת, כי יעמדו כל הצדיקים בתחי' ויהי' נכוחם להמשיך השפעת הצרכה מחדש.

ואפ"ל עוד עפומ"ש ז"ל דיעקב ועשו חלקו נזחלת שני עולמות, יעקב נטל לחלקו העו"כ ועשו עו"כ"א, ולכאורה לפי"א מה שזכרה יעקב מהעו"כ"א יהי' חשש גזל בידו, כי הם מחלקו של עשו, והכרח חירויים נאמרו בזה בספר"ק, ואפ"ל עוד כי אין לעשו חלקו עו"כ"א כ"א בזה שהוא בדרך הטבע, ואף בזה בספר"ק כי מנגיע ממנו לישראל כל מה שהוא הכרח להם לתרבותם שיהיו לשמור ולקיים את התורה באין מפריע, ומגיע להם ככה מדין תורה כדון המוכר שזה לחצירו ששייר לעצמו דרך, ועוד ענינים דבדור ולא נאריך בזה, אבל מה שיתוסף והתרחב ע"י צרכת השם אין לעשו חלק בה כלל, וזה הוי כצריחה חדשה ולא עלה מעולם לגורלו של עשו כלל, וע"כ כשצריך יחזק את יעקב אצניו אמר ויתן לך האלקים וגו' ור"ל דרשו ויתן ויתור ויתן, שיתוסף ויתרחב מתנתו ע"י צרכת האלקים ויתור שיתוסף עדי"א אין לעשו חלק בו כלל, וזה לשראף בלבד ליהנות מנחה אף יותר מהבכורה, אמנם כ"א רק עד תחיית המתים, אבל אחרי התחי' לא יהי' לעשו חלק אף בזה שהוא בדרך הטבע, והכל יהי' לחלקם של ישראל, שהוא העו"כ"א שגלה לחלקו של יעקב, ובהו יצאור דברי המדרש שאמר לה אלישע ואת וזניך חתיי נזוחר, בהשפעת הצרכה שנתרבה בצרכת השם, דאין בזה לחלקו של עשו כלום, והמשיך אלישע להם מהשפעת צרכה זו דאסוך השמן שנתרבה שיהי' נחיות ויהיו מצרכה זו עד שיחיו המתים, ואז לא יערכו אליו, דגם מה שהוא בדרך הטבע לא יהי' חלק בה כלל כ"ל.

לימדה שיהא חתמו דנגון דא דין ע"ש העתיד, ולא באשר הוא שם, ומעשה יובן דברי המדרש כשראחבה שיהא שמה לא יכנס לארץ ישראל אמרה גרש האמה הזאת ואת צנה, כי משם ראי' דעושו מעשה הרחקה החק ע"ש העתיד, דנגון דא אין להסתכל באשר הוא שם, והבן.

*

בהפסוקה לכו מכרי את השמן וגו' ואת וזניך חתיי נזוחר, אמר"ל במדרש אגדה תחיי עד שיחיו המתים, וראוי להבין מה לורך לצרכה, שישאר להם ממוחר השמן הזה עד תחיית המתים, הלא יחי' את הצרכה להספיק להם מזונותיהם והכרח דרכים למקום צ"ה, ולמה דוקא עד תחיית המתים המשיך להם צרכה זו ועממא בני, ואפ"ל עפ"י פשטות עפ"י דהו"כ"פ פ' תולדות (ק"א ע"ה) עשרין שנין אשתי יחזק עם אחתיו, ולא חליות עד דללי ללוחי, בגין דקוצי' אחרעי בללותהון דלדיקא' בשעתא דנעמא קמי' ללוחי' על מה דאשעריכו, מאי עממא בגין דיתרבי ויתוסף רבות קודשא לכל מאן דאשעריך בללותהון דלדיקא' עכ"ד הו"כ"ק, וק"א בייטב לב אליהם פי' צה ושאצתם מים בששון ממעניי הישועה עפומ"ש בספר"ק משל למלך שהלך עם עבדיו במדבר שמש' ונלמא למים מאד, ואלו עבדיו להביא לו מים ממקום רחוק, אמר להם אני יש סיפק בידי להביא ממקום רחוק, אבל מה ישעה אדם שלא יהי' סיפק בידי ויגן במדבר הזה ויתסכן בנפשו, ע"כ כה לעבדיו לברות שם בחר מים חיים שיהיו המים מוכנים לדורות לכל מי שיצטרך, והנמשל בזה דכמו"כ חפלת הצדיקים הוא מעין ישועה לכל מי שיצטרך, וע"כ אחרעי הקצ"ה בללותהון דלדיקא', כי יהי' זמן צדורות האחרונים שלא יהי' בכת חפלתם להמשיך הארת השפעת הנס, ע"כ הזמין הקצ"ה חפלת הצדיקים הראשונים והכנים להיות מפתח ויתור לכל דורות ישראל, לכל מי שיצטרך מעין ישועה זו שהתפללו עליו הצדיקים כבר, והוא המכוון בדברי הו"כ"ק ה"ל, וזהו פי' ושאצתם מים ממעניי הישועה, מאותן המעניות של ישועה שכבר הוכן ע"י חפלתן של צדיקים עכ"ד ק"א אליהם.

ואפ"ל עוד בחי' בזה, עפ"מ"ד בגמ' תענית (כ') ע"ב) ר"ע ור' יצחק כוון יתבי בסעודתו וכו' ח"ל ר"י הכי אמר יוחנן יעקב אבינו לא מת, ח"ל ובי בכדי ספרו ספדיניא ותנעו חנניה וכו', ח"ל מקרא אני דורש שג' ואחר אל חירא עבדי יעקב נאם ד' גו' כי בני מושיעך מרחוק ואת זרעך מארץ שבס, מקום הוא לרשו, מה זרעו בחיים אף הוא בחיים עכ"ד בגמ', וכו' ע"ד שאמר"ל כל המניח בן כמותו כאלו לא מת, זה רק אם בניו מתוככים בדרך התורה, אבל אם אין בן בולך ח"ו בדרבי אבותיו ובדרך התורה, גם בן עלמו אינו נחשב כחי כי חייו אינם חיים, ובגמ' דא גם לאצוי לא נחשב כאלו לא מת, ח"ש מקום הוא לרשו מה זרעו בחיים, ע"ז אף הוא בחיים וכו', ואפשר לרמוז לדרבנן בלשון ח"ש וכו' וכו' בחיים וכו', שחמשיך לה אלשע החרת ברכה נלחי גם ברוחניות, שיהיו בניה וכו' עד סוף כל הדורות ממשיכים דרכי אבותיהם, וע"י המותר האם שישאר בידיהם מדרבי אבותיהם, יחי' נחשב לך כאלו עדיין אחת חי, ח"ש ואת ובניך תחיי בנותר, ר"ל ע"י הותר שישאר בידיהם מדרבי אבותיהם את ובניך תחיי לדורות עולם, דמה זרעך בחיים אף את בחיים, ח"ש במדרש עד שיחיו המתים, שבמשך לה ברכה נלחית שחיה' נחשבת כחי עד תחיית המתים ואח"כ לא תעטרך עוד לבחי' זו, כי יקולו הלדיוקים לחיי עד בגופם ולבשריהם כאמר"ל.

ואפשר לרמוז עוד עפ"מ"ש ז"ל אין התורה מתקיימת אלא בניו שמים עלמו כשיריים, היינו להתרחק ממדת הגא' עד קליה האחרון, ואפשר דאחר תחבימ' ולעו"ב, כשרות הטומאה יתבטל מן העולם, לא יעטרך לעשות ברחקות כ"כ, כי ענין הגא' יתבטל מכל וכל, ולא ישחמשו בו כ"א לקדושה ועבודת השמים, זה גרמא באמרם ואת ובניך תחיי בנותר, ע"י ששימו א"ע בנותר ושיריים ע"ז יחי' להם חיות, שבתורה יחי' מתקיימת בידם, ומדע זו נוכחת עד שיחיו המתים, ומלא לא יעטרך עוד לעשות ברחקות בזה, כי תבטל הולאה"ר מן העולם ויתבאר כלו לעוב.

עוד חפ"ל עפ"מ"ד בזה"כ פ' לו (דף ל"ד ע"א) ע"כ"פ ויחמר אל' אלשע מה אלשע לך הגידי לי מה יש לך בבית, ותחמר אין לשפחתך כי אם חסוך שמן וגו', מכאן אוליפנא דלית ברכתא שריא בפחורא רקניא ועל מלא ריקנית וכו', ר' יוסי אמר ויעמוד השמן ותעמוד מצע' לי, אלא ויעמוד ודאי צקיימא לאנגדא ברכתא וכו', דהא מהאי שמן גידין ברכתא על ידא דכהנא וכו' ע"כ, מבואר דממותר השמן הוא נמשך הברכה לדורות עולם, ואיתא בש"ך ע"כ"פ פ' וישלח בשם מדרשי חז"ל ויותר יעקב לבדו, אל תקרי לבדו אלא לבדו, מאין בל לו זה הכה, כשיעקב גם לאינם מראשיתו והשכים בצקר מלאן אכן אחת, והבנר לו כד של שמן וזמן על ראש וחר הכד ותחמלא, אז ידע יעקב שהוא מוזמן לברכה, ואמר אין זה ראוי לביתו כאן, והוא השמן שנמשחו ממנו במשכן וכל כליו ואחריו וכו' והמלכים, ועדיין כולו קיים כמ"ש ז"ל זה לי לדורותיכם, וכו' כד השמן של הכרפית שאמר לה אל' כד השמן לא תכלה, וכו' חסוך שמן של אשת עובדי' הכניא, כשראה יעקב שכל כך נסים עתיד להיות בו, סיכן עלמו ובניו עכ"ל, מבואר דשורש כל הברכות נלמח ממותר השמן הזה, ומבואר בזה"כ הי"ל דמלות הברכה תריך להיות יש מים, דמכאן אוליפנא דלית ברכתא שריא בפחורא רקניא, וכן אמרו ז"ל דתחיית המתים יחי' ג"כ יש מים, דהעלם ששמו לו יסאך עד תחיי וממנו יתחיל תחיי לעתיד, וכלל לעלם הי"ל כדי שחיה' מלות הברכה והם יש מים כי כן העביר הולר ז"ה כמבואר בזה"כ, ואפשר דאחר תחיי' ולעו"ב שיהי' מליחות הכס והברכה בזהגלות יותר, לא יחי' לזיך להיות נותר ובחי' יש מים, אלא יחי' מליחות הכס והברכה אף ביש מאין, וזה יבואר דברי המדרש הי"ל שא"ל אלשע ואת ובניך תחיי בנותר, שיהי' מלות הברכה ע"י הותר ובחיי' יש מים, ומדע זו תחי' נוכחת עד שיחיו המתים, ועד ככלל, שגם תחבימ' תחי' ע"י הותר ובחיי' יש מים כ"ל, אבל אח"כ לא יעטרך עוד לנותר, אלא יחי' מלות הברכה בחיי' גבו' ויש מאין וכשריהא חדשה.

חיי שרה

לדלותה וכו', הנה כי' מגרע כי' שנים כנגד הלילות, שאינם נחשבים במנין שני חייו של אדם, ומעתה לפי' צהר אמו ע"ה שקיבלה צה צהר שנה קכ"ז מדינה כנגד קכ"ז שנים שחיתה, ולאמלי היתה ושינה בלילות' יותר משתין נשמי, שמבואר צוה"ק שבאותו שנה אין זה נקרא חו, אז לא כי' אפשרות לומר עלי' שחיתה קכ"ז שנה, כי היו חסרים היצב משנות חיי', דשעה השניה שבלילות כי' נגרע מערך השנים, ועכ"ה שבמדריגה זו היתה, שלא נתנה שנה לעיניה יותר משתין נשמי, אשר ע"כ היתה נקראת חי וקיים לעולם, ולא נחסר מחיי' מאומה.

ובזה יובן היטב דברי המדרש הי"ל שבשעה שרה רע"ק לעורר את העם משינתו, אמר להם תבוא צה צהר של שנה שחיתה קכ"ז שנה ותמלוק על קכ"ז מדינה, שנשמע מה שלא היה ושינה יותר משתין נשמי, שבשכיל כך כי' ראוי לחשוב כל שנות חיי' בשלימות ליתן עליהם שכר, ויש ללמוד ממנה גודל המעלה של הממטעין ליתן שנה לעיניהם, וצודאי שעי"ז כל העם ישמעו ויתנו לב להשורר משינתם, וצוה מובן מה שהוכספו ז"ל לדרוש מהכתוב שני חייו שנה כולן שוין לעוצה (עיין קושט"א), דממ"ש צה ק' כצח כ' וצח כ' כצח ז', אף שזה ראוי שהשלימה עליה בכללות שנותי, אבל עדיין לא נדע מה אס לא היו חסרין ממנין שנותי ע"י השניה בלילות, ולזה אמר שני "חיי" שרה, שכולן היו בכלל החיים וכפרשי' ז"ל כולן שוין לעוצה, שהיתה בכל שנותי' בחיים חיותה, בלי הפסק עוצה כצאה מפעולות שנות חיי'.

וזה שרש' ז"ל במדרש ה"ד יודע ד' ימי תמימים, כשם שהם תמימים כך שנותיהם תמימים, כי

(מכתי"ק) **ויהיו** חיי שרה מאה שנה וגו' ברש"י ז"ל צה ק' כצח כ' וכו', שני חייו שנה כולן שוין לעוצה, הקשו המפרשים ז"ל כיון שכבר חשב צה ק' כצח כ' וצח כ' כצח ז', מה מרמז עוד צמ"ש כולן שוין לעוצה, גם הא"ך נלמד זה ממאמר שני חיי שרה.

במד"ד ה"ד יודע ד' ימי תמימים ונחלתם לעולם חהי', כשם שהם תמימים כך שנותיהם תמימים. וז"ל מ"ש ז"ל כשם שהם תמימים כך שנותיהם תמימים והיינו כך.

ג) עוד שם במד"ר ר' עקיבא כי' יושב ודורש וכו' ויבין מתחממין, בקש לעורר, אמר מה ראתה אסתר שתמלוק על קכ"ז מדינות, אלא תבוא אסתר שהיתה צה צהר של שנה, שחיתה קכ"ז שנה ותמלוק על קכ"ז מדינה, וז"ל מה ראה לעורר צוה דיוקא, וכבר כתבו המפרשים צוה דרכים שונים ועוד לאלקי מילין.

והנלפענ"ד עפ"י המבואר צוה"ק ר"פ ויגש (דף ר"ז ע"א) וז"ל ראה דמלך הכה, דהא דוד מלכה חי וקיים לעולם ולעלמי עלמין, ודוד מלכה כיו נטיר כל יומיו דלא יפעם טעם מיתה, בגין דשינתא חד משינת צמיחה איכו, ודוד בגין דוכתי' דאיהו חו, לא היו נאים אלא שיתין נשמי, דעד שחין נשמי חסר חד איכו חו, מחמת ולהלכה טעים צה טעמא דמותא וכו', ועל דא כיו דוד מלכה משער שפורה ללילא, בגין דיתקיים בחיים וכו', וכדכ"ז בל"ה (ס' ד') למד מדברי ראו"ה אלן דהשיעור להלריך נטילת ידים הוא שחין נשמי יעיי"ש, והנה אמרו ז"ל צה (פ"ט ע"ג) שאמר יחזק אבינו לפני הקב"ה כמה שנותיו של אדם ע' שנה וכו' דל עשרת ומה

כך שנותיכם תמזימים, שלא נחסר לכם מכל שנותיכם, דאף שנותיכם של ימי הנעורים נחשב לפני השי"ת, בצאתו השלימות שזכו אח"כ בימי הזקנה.

והנה בצאתה אף שגם ע"י החשובה מאהבה נמלאו שני הנעורים מתוקנים ממש כמו ימי הזקנה, אעפ"כ מנינו בגמ' דלותן שלא חטאו אמרו צנוסח אחר מהבצלי תשובה, שהם אמרו אשרי ילדותנו שלא זיישכ את זקנותנו, כי אלאם השני הנעורים צעלם הם עובים ומתוקנים אף צלי ימי הזקנה, משא"כ בצעלי תשובה אף שניתן כל השבח הזה גם לשני הנעורים, אבל אך ימי הזקנה גרמו כל השבח שפסרו על ימי הילדות, ומלאה שאינם שוין לגמרי, כי ימי הזקנה הם צעלם עובים, משא"כ שני הנעורים קבלו העובם רק מימי הזקנה.

ומערתה יל"פ במאה"כ שאחר שהחז כל השבח לשכר אמנו ע"ה צח ק' כצח כ' וצח ז', ה"כ עדיון י"ל שעי"י ימי הזקנה זכחה לכל זה, וחלוי ימי הילדות לא היו מתוקנים מחמת עצמותן, ואף שחשב לה הקב"ה כל השבח בכל שנותיו, עדיון י"ל שימי הזקנה כפרה עליהם, לזה הוסיף הכחוד לומר שני חיי שרה, וכדברי רש"י ז"ל כולן שוין לעובדה, דר"ל שכיו כל שנותיו שוין ממש בשיווי גמור, דגם שני הנעורים היו צעלם עובים ומתוקנים כמו ימי הזקנה. (ע"כ מכת"ק).

*

ואפ"ר עוד צביאור דברי המדרש הנ"ל ר"ע ה' יושב ודורש וכו', בהקדם דברי המדרש בה"ד יודע ד' ימי תמימים ונחלתם לעולם חבי' (תהלים ל"ז) כשם שהם תמימים כך שנותם תמימים וכו' דבר אחר יודע ד' ימי תמימים זו שרה שהיתה תמימה במעשי' וכו' ונחלתם לעולם חבי' שנאמר ויהיו חיי שרה עכ"ל המדרש, וצמדרש ילקוט גרם שנאמר שני חיי שרה, ול"כ הכוונה דדרשתם ז"ל כשם שהם תמימים כך שנותיכם תמימים והיינו כך, גם ל"כ הקישור בסיום נאמרם שנה' ויהיו חיי שרה ולגירסת הילקוט שני חיי שרה, איך נשמע מורה דשנותיכם תמימים

אלו שינים צלילה יותר משחין נשמי ועוטמין עטמא דמוחא, אף אם אח"כ משלימין עצמם בעבודתם, עם כל זה ממנין שנותם נחסר עת השיבה בשלילות, שאינו נחשב בכלל החיים וגרע מערכם, אבל אם יוס וילבל לא יחשו מעבודתם במעט שינה במעט תמורה, ע"ד שנה' צברה אמנו שני חיי שרה כולן שוין לעובדה, בדרך זה גם שנותיכם תמימים צלי שום גירעון, ונחלתם לעולם חבי', ר"ל שעי"כ נקראים חי וקיים לעולם כמו שמבואר בזה"ק גבי דוד המעי"ה.

באופן אחר אפשר לפרש דברי המדרש הנ"ל ודברי רש"י ז"ל, בהקדם דברי בגמ' סוכה (נ"ג ע"א) גבי שמחת בית השואבה, יש מכן אומרים אשרי ילדותנו שלא זיישכ את זקנותנו אלו חסידים ואנשי מעשה, ויש מכן אומרים אשרי זקנותנו שפכרה את ילדותנו אלו צעלי תשובה, עכ"ל בגמ' ובהם בצאתה אף אותן שחטאו ותיקנו אח"כ את ימי הילדות, היו נחשבו לפני הקב"ה כאילו לא חטאו, ודעתה שבה מאהבה ודומות נחשבו כליכות, ועד"ז מכ"כ בהם החסידים ואנשי מעשה העובדים השי"ת מנעוריהם ומוסיפין בכל יום ויום לעלות ממדרגה למדרגה, שנמלא בימי הזקנה עובדים השי"ת במדרגה מעולה אשר לא זכו לזה בשני נעוריהם, כי מוסיפין בכל יום ויום בעבודה עד שמגיעין לשלימות הראויה, ותמיד שבין ומתחרטים על שלא עבדו כן השי"ת גם בימי נעוריהם, וא"כ בודאי נחשב לפני השי"ת כאילו עבדו אותה ית' בכל שנותיכם כמו לבסוף בימי הזקנה אשר הגיעו לשלימות הגמור, כי אף העומות נחשבו כן לליכות ע"י התשובה, ומכש"כ אלו הצדיקים אשר שבין ע"י שלא עבדו השי"ת בשני נעוריהם כמו בימי הזקנה שצאו אז להשגה אמתית.

ובזה י"ל צביאור דברי המדרש יודע ד' ימי תמימים, כשם שהם תמימים כך שנותיכם תמימים, ולכאורח אף הצדיקים שהשלימו עצמם בשלימות הגמור, מ"מ שנותיכם אינם לכאורה בשלימות כראויה, כי יש ביניהם גם שני הנעורים שלא היו עדיון בשלימות הזה של ימי הזקנה, ולזה אמר דליתו כן, אלא כשם שהם תמימים, ר"ל בצאתו שלימות ממש שהם השלימו עצמם בכל עבודתם עד ימי הזקנה,

יגע וצריך לישן כדי לנח ומגיעו חם עשה להנחת גופו
אין זה משוכה אלא ח"כ נחמין להשלים לרכי גופו
שיוכל לעבוד צורא, ויתן שינה לעיניו ולגופו מנוחה
לצורך הצריאות ושלא חיתקף דעתו בחזרה מחמת
היגיעה וכו', ומסיים שם כללו של דבר חייב אדם
לשום עינוי ולבו על דרכיו ולשקול את כל מעשיו
במאזני שכלו, וכשרואה דבר שיצא לידו עבודה הבויה
יעשה ואל"ל לא יעשה, ומי שמדות כללו מאויות
בו נמצא עובד את צוראו כל ימיו, ועד"ז ציור הב"י
זל"ה בסי' ויכ"פ מ"ט בגמ' וענינם את נפשותיהם
בשעשועי חלום וכי בשעשוע מחננין ואלא בשעשועי
מחננין אלא כל האוכל בשעשועי חלום להפנות חששו
ועשירו, ר"ל שאם אוכל בשעשועי שיהי' לו כח להתענות
בשעשועי ע"ז נחשד בו כאילו התענה ע' וי', דכונה
למנוח כמלח יחשד ע"ז, וכמו"כ לעינונו דמי שמכוון
לישן כדי שיע"ז יוכל לעבוד את צוראו ע"ל השלימות,
השינה צלמה נחשד לעבודות הבויה, ונקרא האדם
בבחי' חי בצורה שעה, ואלא נגרע ממנו שנות חייו,
וע"כ ר"ע כשיבקש לעורר חמר להם מה רחוק אסתר
וכו', אלא תבוא בה צנה של שרש שחיתה קכ"ז
שנה וכו', ר"ל שנחשבו לה כל שנות חייה, ואף עת
השינה לא נגרע מהם, לפי שהתכוונה בה רק לצורך
עבודתו יח' אמנם לא כן השינה כה"ג בשעת הדרשה
בעת שעוסקין בחזרה, ה"ה ביעולה של חזרה וגריעתה
כוא, וזה הוכיח על פניהם והבין.

וי"ש שני חיי שרה, לדרשא דכונן שוין לעובדה,
ואע"פ שכבר אמר שזה בכל כלל וכלל לומר בה
ק' בבה כ' וכו' שלא חמאה, אמנם מה אין ראוי
רק על הזמן שהיתה ער שאל עובד את השינה
בשלימות, אבל עדיין לא נשמע מה שגם בעת השינה
הי' עבודה שלימה ולא נחסרו ממנו שנותי, ע"ז
פרש"י שני חיי שרה כולן שוין לעובדה דרש להשמיטנו
בהם גם על עת שיחה שהיו כולן שוין לעובדה וז"ש
במדרש יודע ה' ימי חמיונים כשם שבה חמיונים, כך
דכינו שצודים שלימה בכל ימינו בחמיונות, כך
שנותיהם חמיונים כולם שלימים לרבות גם עת שיחתם.

וזה שמסיים צילקוט שנאמר שני חיי שרה דנלמד
מכאן דכל השנים שוין לעובדה כפרש"י, וכן מה

ואפ"ל עינמי"ש צם' מעה אפרים הלכות ר"ה
(סי' תקל"ח) ויחוש למ"ש בירושלמי הישן
צרי"ה גם מזלו ישן וכו', שהמלאך המליץ עליו בשמים
אמר מלמד עליו זכות ח"ו וכו', (ולין שם באלק
למטה), ומ"ש כי הארז"ל ה' ישן אחר חזות,
הלואי שיהי' ביכולתו לעשות כמעשהו בצדיק, א'
מני אלק ממנו שהוא ז"ל ה' מתקן בשניתו עכ"ל,
ומבוא בכתבי הארז"ל שפעם א' כשהי' ישן הארז"ל
ראו שפתותיו מרחשין, ואחר שהקין שאלכו תלמידיו
על זה, והשיב להם דמה שהשיג אז בעת השינה הי'
צריך לה כמה שנים לחזור עליהם בצדיק עכ"ל.

היוצא לנו מה דלדיקים אמיתיים גם בעת שיחתם
עבודת הקודש עליהם, ועודים ד' גם בעת
הבוא ומתקנים תיקונים ופלאים, ואף גם אז נקראו
חיים וכמ"ש ז"ל דאפי' בנתינתם נקראו חיים, ומכש"כ
בחייהם בעת שיחתם שהיו רק א' מס' במיתה אלא
כל אדם, ודאי שאלם נחשד לחיים נחיים וממנו
שנותיהם, חולם לאו כל נוחה כבול דא, ואין מדק
זו נוכח בסתם צ"א, ואמרו רז"ל במתני' דאבות
במ"ה דברים בחזרה נקנית צדק, וא' מהם במיעוט
שנה, שהשינה בסתם צ"א אס' אינו לצורך עבודתו
יח' נחשד לחסרון משנות חייו ואחד משנים במיתה,
ואפשר דבה ציקש ר"ע לעורר את האזור שהיו
מתנמנמין בשעת הדרשה, ואמר להם מה רחוק אסתר
שחמלוק על קכ"ז מדינות, אלא תבוא בה צנה של
שרש שחיתה קכ"ז שנה וכו' וכינונו לפי שגם הלילות
לא נגרעו משנות חייה, ולפיכך זכתה אסתר בזכותה
מדה כנגד מדה למנוח על קכ"ז מדינות בלי מגרעת,
אמנם מדריגה זו לא זכו אלי' כי אס' יחידה סגולה
שבעולם, אבל לסתם צ"א מגרעות נותן להם מימי
חייהם ע"י השינה.

ואפ"ל עוד על פי פשטות על פי מה שכתב העור
(בא"ח סי' רל"ה) דבכל מה שיהיה צבורי
לא יכוין להנחתו אלא לעבודת הצורא יח' וכו',
אפי' דברים של רשות וכו' שיהיה כולל א"ל צדק
שיכול לעסוק בחזרה ובמנוח אס' מתגרה בשניה לעג
עמו, שאין ראוי לעשות כן, אלא אפי' צדק שהוא

תמימים, ואף השנים שנחסרו מהם לסיבה ידועה, כצויית משלים להם שכן נעשו כל שנותיהם תמימים, ונחלתם „לעולם” תהי, ר"ל שנחלת שנים של אלו השנים שמור לעולם כהא דייקא, כי אינו דומה שכן המעשה לשכר הרצון והמחשבה כ"ל.

ובזה אפ"ל דברי המדרש (צפ' ואתחנן) אמר משה לפני הקב"ה אתה אמרת אל תשלח ידך אל ה'נער והחלפת אותו באלו העצרה נא ע"כ והיא פליאה ויחזק עפ"י אמרם ז"ל (סוטה י"ד ע"א) דרש ר' שמלאי מפני מה נחאו' משה רבינו ליכנס לארץ ישראל, וזי לאכול מפרי' או לשבוע מטובא הוא לר"ך, הלא כך אמר משה הרבה מזהו נאעו ישראל, ואין מתקיימין אלא בדרך ישראל, הכנס אני לארץ כדי שיתקיימו כולן על ידי, אמר לו הקב"ה כלום אתה מצבא הלא לקבל שכר מעלה אני עליך כאלו עשיתם וכו' עכ"ל הגמ', (ועיין מ"ש המהרש"א ז"ל דצמאו' שלא נחתיב צה, ברשות לבקש משום קיבול שכרם עיי"ש), אמנם על זה היתה טענת משרע"ה דאעפ"י אינו דומה שכן המעשה לשכר הרצון והמחשבה בלבד, ובראו' לה שאתה אמרת לאחצי"ה אל תשלח ידך אל ה'נער, וצוה כבר נתקבל קרצו לרצון מדין חשב לעשות מנא' ונאנס דמעלה עליו הכחוש כאלו עשה, ואעפ"י החלפת אותו באלו וליוותו להקריב איל תמורתו, הרי ששכר המעשה ובחינת מזהב גדולה הרבה יותר מקיומה ברצון המחשבה, וע"כ העצרה נא ואף שהבטיח לו הצויית מעלה אני עליך כאלו עשיתם, בכל זאת ראה משרע"ה לזכות בשכר המעשה לא בשכר המחשבה בלבד, והכיני לו הקב"ה רצ לך, הרבה שכן לפון לך לעובד"ו ואין אורך לך לבקש ע"י, ומה שחפץ הקב"ה באחצי"ה שיכ"י לו שכר המעשה כ"ל, ה"י רק בשביל שיהיו בניו בזכות העקידה צעור"ו, דכל דורות ישראל יחיונים בצורתו, וע"כ ה"י אורך שיתקיים בפועל המעשה, כי שכר המחשבה והרצון משתלמת רק צעור"ו כ"ל, אבל במשרע"ה אדרבה ה"י אורך והכרח לחובלת ישראל, שלא יכנס לארץ כמבואר במדרשו חז"ל ומה שנוגע לענינו לא ה"י נחסר לשלימותו שכן

שמונים צמד"ר שנה' ויהיו חיי שרם כהונה ע"ד שדרשין צמ"מ ויהיו צבויותן יכו, כלומר שתמיד היו צבויותם שווין בעצדות הצב"ה ואף צעת שינה, ויעזור הש"ית שזכותם יגן עלינו, וכמ"ש ונחלתם לעולם תהי', שזכות עבודתם נלחי וקיים לדורי דורות, וזכר לעבוד את הש"ית צוחם ובשמחה ולביות דבוק צו ובחוס"ק באמת, ונלל מכל להם וזקק וזכר לראות נישועת כל ישראל ושמחתן וצבתורוממות קרן כהורה ישראל וצבתגלות כבוד שמים עלינו צ"ב אמר.

*

באופן אחר אפ"ל דברי המדרש והדקדוקים ה"ל, בחדרם דברי האברהם"ק לפרש הפסוק שני חיי שרם, וחל"ק ולמה שפירשנו שני' סיבת הבשורה עלו לה חייס פחות ממה שכו, וכוון להודיע משפט כחמד אשר ישפוט הקב"ה לידיו, כי כל דיוק שלא כשלים ימיו לסיבה ידועה, לא יגרע ה' מלדק מה שכו' מרווח אלו היו שניו שלמים, וישלים לו שכרו על השנים שלא פעל בהם דבר, כי יאמר אלו חילו הייתי חי, תאחזי היתה לסגל דבר עוב, והוא אומדן שני חיי שרם, כון אל השאר, שכל שנותי' היו חייס ממנה ויאלרו מכבודה עכל"ק, ופירשנו צוה דברי המדרש כשם ששם תמימים כך שנותיהם תמימים ונחלתם לעולם תהי', לולא הרשעים לא היו הליקיס מחיס כמבואר צ"ב, וא"כ דיון הוא שיכ"י נחשב שנותיהם תמימים ואף השנים שאחר העדרם ויהי' שכרם לעולם (עיין בדברנו להלן) אמנם לבאור כיון שנחשבו לשרה אמנו גם אותן השנים שהיתה ראו' לחיות בהם ובי"ה משנות חיי, א"כ הדרה קושיית במדרש לדוכתי' מה ראהה אסתר למלך על קבי' מדינות דיוק, וכרי היו זכות שנות חייס מרובין ויתרין על קבי' כ"ל, אמנם אפשר לחלק דאף שאמר"ל חשב לעשות מנא' ונאנס ולא עשהה מעלה עליו הכחוש כאלו עשה, מ"מ להיות שהרצון והמחשבה הם פעולה רוחנית בלבד, ע"כ גם שכרו רוחני ומשתלמת כולו רק לעובד"ו, משא"כ שכר המעשה אוכלין מפירותי' צעור"ו והקרן קיימת ושומר לעובד"ו, וז"ש במדרש ה"ל כשם ששם תמימים כך שנותיהם

(ג) ויבא אברהם לספר לשרה ולצפורה, צפעל בעורם ולצפורה ב"ק קעמך, שלא צכה. אלא מעט לפי שזקנה היתה וכו', וליצ דכרי אמרי'ל דענשו צוקנים על שלא הספידו את יראע כראוי וגעש עליהם הכר להרגן, ווע"פ זשקן ב'י, ואין ספק שמיחל לזיוק הוא אצידע שאינה חזרת, כעמ"כ הצדיק אבד לדורו אבד, ואפי' אם יחי' מופלג צוקנותו הרבה, וצדא"י שבי' קבלה לחז"ל שלא צכה אלא מעט, אבל הא גופא טעמא צעי וליצ כוונה צא.

(ג) ואקברה מתי מלפני, וליד על מלח מלפני דמיותר הוא, ויספיק למד ואקברה מתי.

ונבוא אל צפורה, ונקדים מ"ש ק"י בשמח משכ זל"ה עכ"פ ותמת שרה בקרית ארבע הוא חצרון, עמי"ש צפורה צ"פ חקת עכ"פ ותמת שם מרים, וכן צפ' צרכה עכ"פ וימת שם משכ, דשם לבד הוא שמת, אבל חי הוא צמקום אחר קדוש ועלין עכ"ל, וע"ד שאלמח"ל צבוסה: (דף י"ג ע"ב) שם שם לגז"ש מה להבין עומד ומשמש אף כהן עומד ומשמש וכו', וכמו"כ יתפרש הכתוב כהן ותמת שרה בקרית ארבע, ר"ל שאלל בעיר ב'י לה צחי' מיחה, שנחלקה משם ויניחה עשה חושם ביניאח לזיוק, אבל בוא צעמוחה מתצרה צנסיקה למקור החיים צדצקות עולם וכו' עכ"ל ק"י זל"ה, וצלחת מצוהר כן צוציק עכ"פ ויניחה יחאק האכלה שרה אמו, וז"ל תא חזי רחא חיבה, דלע"צ דשרה מיחת, דיוקנה לא אעזי מן ציחא, ולא אהחזי תמן מיומא דמיחת עד דחתה צרקה, כיון דעאלת צרקה אהחזיאת דיוקנה דשרה דכתיב ויניחה יחאק האכלה וגו', מיד שרה אמו אהחזיאת תמן וכו', ועל דא וינח יחאק אחרי אמו, לא כתיב אחר מיחת אמו אלא אחר אמו, דאמו אהחזיאת ואזדמנא צציחא עכ"ד כו"כ, ויראוי להבין דכיון דדיוקנה לא אעזי מן ציחא, מיט לא אהחזיאת מיומא דמיחת עד דחתה צרקה, וכי לא ב'י זכורו של יחאק מספיק לא ועממא צעי.

ונראה לבאר הענין דלכאורה ראו להבין דרשם ז"ל (סוטה דף י"ג ע"ב) ה"ל מ"ש לא מת משכ, ויחאק לא מג"ש כתיב ככה וימת שם עבד

ובזה אפי' דברי המדרש ה"ל ר"ע ב'י יושב ודורש וכו', ציקס לעורן וכו' דכזה כמו"כ אלו המתנעלים מתורה ועבודה ע"י אונס שינה, ראוי להם שיבטלו שיהיה משלם כדון חשב לעשות מלוא ונאנס, וע"ד שפי' העו"ז זל"ה הוא לנס משכמי קום ר"ל המשכמים ומקדימים לקום מציחמ"ד, עוד יותר להיות מאחרי שנת ואף אם תחשבו שיהיה כן יתן לידיו שינה, שהצו"ח משלם שכרו גם על עת השינה כדון חשב לעשות מלוא ונאנס עכ"ל ז"ל, וזה יתבאר דר"ע ב'י יושב ודורש וכו' ה"ל כצור מתנמנמן, ציקס לעורן ולכוחם, אמר להם מה ראתה אחר למלך על קב"י מדינות אלא חזוה צח צח של שרה שחיה קב"י, ותמלך על קב"י מדינות, ולכאורה לפי טעם זה היתה ראו' למלך על יותר מקב"י מדינות, ככחי' שכתב באברהם"ק דגם אלו השים שנחסרו משנות חייו, נשלמו וכו' חיים ממנה והאירו מכבודו וגמנו כולם להיות עולין לשני חיי שרה, אע"כ ששרה המעשה גדולה משכר המעשה והריון, ושכרה משתלמת גם צעו"ז משא"כ שר המעשה, וזה ציקס לעורן משיחם, כדי שיקיימו מלוא תלמוד תורה צפועל ולא מדין נאנס צלצד והבן.

*

במד"ר ויכיו חיי שרה וגו' יודע ד' ימי חמימים ונחלתם לעולם חבי', (תהלים ל"ז) כשם שהם חמימים כך שנותיהן חמימים וכו', ונחלתם לעולם חבי' שנא' ויכיו חיי שרה, מה צורך לומר שני חיי שרה צהרונה, לומר לך שחצי חיייהם של לזיוקם לפני המקום צעו"ז וצעולם הצא, ויל"ד עובא, חדא מ"ש כשם שהם חמימים כך שנותיהן חמימים ז"צ כוונה, דלכאורה בינו כן, דכיון שהשלימו עמם להיות חמימים, גם שנות חיייהם חמימים הם, גם ז"צ הקשור ונחלתם לעולם חבי' שנא' ויכיו חיי שרה וגירסתה הלקוח שנא' שני חיי שרה, איך נשמע מה ששעולם חבי'. גם ז"צ הלשון חצי חיייהם של לזיוקם צעו"ז וצעו"כ, וצל"ת שלא יכ' חצי, ואמרי'ל כל העולם לא צברא אלא לנאות לה, ופשיטא דצצו"כ הצדיקים לפני הקב"ה, ולמ"ל לדרשו מקרא דשני חיי שרה, גם איך נשמע מהא קרא צעו"ז וצעו"כ, וכל דברי המדרש כולו מוקש הוא וליצ.

ובאמת יש להקשות על דבריו דמס' שצח דף קרי"א ע"ב נקטו כ"ך דמחוס: חפשי לגבי דוד מלך ישראל, וכבר דיבר בקדשו ברז תרומת הדשן בפסקים (ס' ק"ב) מענין זה, והביא השו"א רמ"א מדברי הגמ' צ"מ (דף קי"ד ע"א) דלשכחי רבה בר אבוי לאלי דקאי צבי"טק של עכו"ם, ושאל ממנו ולא כהן הוא מר, מי"ט קאי מר צבי"טק, והשיב לו דלון קברי עכו"ם ממחלין, עכ"פ מוכח משם דכ"ס כחי ומחוייב צמלות, עיי"ש שהאר"ן, אמנם יש סחירה לזכר מדברי הגמ' שצח ה"ל, ודלית מי שהקשקש עוד על דברי ספי"ח ה"ל שבי' מו"נא הרבים ידי חובתן בקידוש היום, דכ"ס דלדיקוס לא נעשו חפשי מן המלות, וכדלמרי' דדיקוס ח"ן לכס מנוחה לא צעור"ן ולא צעור"ב שגח' ילכו מחלי חל חיל, מי"מ ח"ס בגדר חוב מלות חלל כמי שאינו מלך וטושה, וא"ר יכולים להו"נא אחרים ידי חובתן, וכלל כל שאינו מחויב בדבר ח"ס מו"נא אחרים ידי חובתן.

והדיוטך נראה צבי"טק הענין ע"פ מ"ש רבינו הגדול מאורן של ישראל הח"ס זל"ה (בש"ת חלק י' חש"י ז"ח), צענין חלי' זל"ע, שהביא שם כמה מחמרים סותרים עיי"ש, וי"א לחלק דכשמתגלה חלי' צלבוש גופו ה"ה מגדולי חכמי ישראל וחשבי יתרון קדושות ואידיעות, וחלי' חשמעון כי מי כמחבו מוגר, ולא שייך לומר חורה לא צממים הוא, וכן כששאלו רצ"א צבי"טק של גוים וז"ל לאו כהן מר, אז נתגלה צלבוש גופו, דלשמה צלל גוף לא שייך לשאלו ולאו כהן מר וכו', אך כשמתגלה צממותו כמו צ"ס המילה, אז ח"נו מחוייב צמלות, ובמחוס: חפשי כתיב, וח"ש מ"ש צדרי"ת מילה זה הכסא של חלי' וכו' עמוד על ימני לסמכני ואפי' בשצת, ואע"פ שיש משום ספק תחומין למעלה מ"י עכ"מ דז"ל עיי"ש שהאר"ן, ואפשר שזה כדכחי' ה"י רצונו הקדוש לפימ"ש בצפ"ח שבי' נתגלה בכל ערצ שצח צלבוש גופו, וע"כ ה"י דיו כחי וכמנ"א וטושה, וח"ש שפוער הרבים ידי חובתן בקידוש, או אפ"ל ע"ד שכתבנו לעיל דרצונו הקדוש זכה לזה כפי בחי' שורש נשמתו, וע"ד שכתב צמלה עמוקות (אופן פ"ד) וכ"כ בגלגלי נשמות לברמ"ע מפאנו זל"ה, שרצונו הקדוש ה"י נילון יעקב, וי"א חצינו לא מת כמחמ"ל (תענית: ה' יעקב).

ד' וכתב הכס (שמות ל"ד) ויבי שם עס ד' ארבעים יום וארבעים לילה מה לכן עומד ומשמש חף כאלן עומד ומשמש, וכבר העירו המפרשים דכרי כמ"כ כל הדיקים חף צמיתתם נקראים חיים, ומדוע צמיתתם הולכר ז"ל ללמוד דבר זה מג"ש דשם שם,

ונקדים מ"ש ז"ל צמ' כתובות (דף ק"ג ע"א) מרצנו הקדוש, שא"ר כסתלקו כל כי שמי (ערב שבת) ה"י חלי לצי"ח, הכוא כי שמשא אחרי שצתה קא קרי' אצבא, אמר אחרי שתיקו דרבי יחיז, כיון דשמע שוב לא אחא שלא להו"נא לעו על לדיקוס הראשונים, פרשי' שלא להו"נא לעו לומר לא לדיקוס היו שלא ה"י להם רשות לבוא לצי"ח כמו רבי עכ"ל, ובאמת מה שלא זכו לזה שא"ר לדיקוס חף שבי' מופלגים צדקתם, אפשר דזכה רצונו הקדוש לזה כפי בחי' שורש נשמתו, או מסגולת אח"כ מלך שבי' זכיר צה יוחר, ע"ד שאמר"ל אביך צמחי זכיר ע"פ, אמנם אע"פ כשמודע הדבר לא צה עוד לצי"ח, כדי שלא להו"נא לעו על לדיקוס הראשונים.

ודבר פלא אח"כ בצפר חסידים (רמז תשכ"ט) דרצונו הקדוש ה"י נראה צבגדים חמודות שבי' לוצש צכן בשצח ולא בתכריכת, להודיע שעדיין ה"י צתוקפו ופוער את הרבים ידי חובתן בקידוש היום, ולא כשאר מתים שהם חפשי מן המלות, כי חס כחי צבגדים כמו שבי' לוצש צחיו, והלדיקוס נקראים חיים חפי' צמיתתם ופוער בקידוש היום עכ"ל ומרן החיד"א ז"ל צפירוש צרית עולם על הספ"ח כתב, ח"י צעניו בקוטרס"י שם הגדולים (ח"א דף ה' ע"ב) נחה דעתי הקלרה צממה ענינים עפ"י דברי רבינו ז"ל, עכ"ל צרית, ושם צ"ס שבי' כתב צערך רצונו חליצתו צר נחן, שמה שנים ה"י חמה על מ"ש צ"ס עמק המלך דלש"ה השלים מנין, וכן על מעשה שעשה רצונו באר"ל צרית הכנסה וכיו"א צדברים חלה, עד שגמל דברי הספ"ח ה"ל, ועפ"ד נחה דעתו בעליונה בכל החקירות ה"ל, ופי' שם דמ"ש ז"ל כיון שמה אדם נעשה חפשי מן המלות רוצה לומר סחס אדם, וע"ד שפי' המהרש"א ז"ל צ"ב (דף קס"ד ע"ב) חלה דל"ר ג' עצירות ח"ן אדם נילון מכן בכל יום עכ"מ החיד"א ז"ל.

הלחן של עולם לפיכך תשמור מצות חלה, ואחיה
צילקוט. ראונו בשם ספר שפתי כהן, דשרה אמנו
היתה גלגול חו' עיי"ש, והנה היא בגודל קדושתה
תוקמה הפגם של חו' והוסיפה על המאורות, ונתנה
בה קדושה בנחות עד שהיו דולקין מע"ש לע"ש, וכן
היו הכרכה מלוא' בעוסה עד"ל, לפי שתיקנה פגמה
של חו' כגיל.

ונקדים עוד מ"ש חז"ל במס' שבת (דף כ"ג ע"ב)
א"ר חנינא הרגיל בשר בוויין לי בנים ח"ת,
פרש"י דכתיב (משל ו') כי מר מלוא' ותורה אור, עיי'
מר מלוא' דשבת ותמונה בל אור דתורה, והמדרש"ל
ז"ל דקדק דכיל בני שהזכירו חז"ל שם אמרו לשון
הזכיר, כגון הזכיר במוזה וצליית וציקודש, ולמה
נקטו בשר הרגיל בשר, והשבת יעקב הקשה ע"ד
הגמ' ה"ל דעכשוו בזה"ל דכ"ש רגילים בשר של
שבת ותמונה, א"כ יהי לכולם בנים ח"ת, וברי חזקין
דלוא הכי הוא עיי"ש, והנה העור (בס"י רס"ג)
העתיק לשון הגמ' ה"ל, ושינה וכוסיף בלשון, חז"ל
ויבא זכיר לעשות נר יפה, דא"ר הוה הרגיל בשר
שבת להשחלל בו לעשותו יפה ה"ל בנים ח"ת,
וכתב בזה"ל ח"ת להקשות דגמ' סתמא קאמר הרגיל
בשר ה"ל בנים ח"ת, ומנ"ל לפרשו לעשותו יפה ועיי"ש
חירו"ל, ולדרכנו אפשר לומר דקשיא לוי להעור
קושיא השבת יעקב ה"ל דא"כ הכל יהי בניהם
ח"ת, וגם לשון הרגיל ל"כ כגיל, ועיי"כ הוסיף ביאור
דכוונתם ז"ל, שרגיל את עצמו וישחלל בעבודתו
לעשותו יפה, ואפשר לרמז בלשון הקדוש ע"ד שאמר
ה"ק מרופשעין זל"ה כשהייתי צדחן רגיל הייתי
לומר זיווגם יעלה יפה בזווגה על זיווג העליון,
לעמיד יהי זיווג שם הוי' ושם חג' עולה ל"ה
כמנין יפה כידוע לודעי חן, והנה בני עלי' מכוונים
בכל מלוא' לכוונה ה"ל לשם יחוד קודש ושכינתו,
זה גרמז בלשון הקדוש של העור בזה שבוסיף
ביאור בדברי הגמ' הרגיל בשר שבת להשחלל בו
לעשותו יפה, ר"ל דהעושהו לכוונה ה"ל הוצתה לו
שחכה לבנים ח"ת מאירים בתורה, כמפרש"י עיי'
מר מלוא' יוכה לתורה אור.

ע"כ. ואמרו שם מקיש הוא לרעו מה רעו בחיים
אף הוא בחיים, ועד"ל חפ"ל כמו"כ בכל אותן הלדקים
שהזכירו חז"ל חללם ללא מחו, ה"ל להם חוספת
בחי' חיים על שאר הלדקים שכולם קרויים חיים
אפי' לאחר מיתתם כאמר"ל, ויתרים עליהם אלו
שדינם כחי גמור לענין קיום המלוא' וכמלוא' ועושה
דמיו, וכמו שה' ברצונו הקדוש, וזכו לה מלך בחי'
שורש נשמתם או עיי' סוגות ח"ת מלוא' שהיו נזהרים
בה יותר מדרך הרגיל כגיל, וכמו"כ מ"ש חז"ל בגמ'
סוטה (דף י"ג ע"ב) דלא מה משה וילוף לי' מג"ש,
כתיב הכא וימת שם משה עבד ד' וכתיב הכא ויהי
שם עם ד' וגו' מה לבן עומד ומשמש, אף כאן עומד
ומשמש, כוונתם ז"ל שהיו בבחי' חי גמור לענין
קיום המלוא' כמלוא' ועושה, וכתב העיון יעקב מבעל
שבת יעקב שם דדייקו בן מדכתיב וימת שם משה
עבד ד', משמע שערדין הוא עבד ד', וזה דכתיב
וימת ויקבור שלא להוציא לעז על לדיקים ראשונים
וכו' עיי"ש.

בחזון לענינו נאמר דיתכן דכמו"כ בחי' זו היתה
זשרה אמנו, ע"ד שאמרו ז"ל בזו"ה"ק ה"ל
דאחזיאת ואזדמנא צדיקת דזיוקנה ממנ, ממילא
היתה כחי גמור לענין קיום המלוא' וכמלוא' ועושה,
והנה אמר"ל בצ"ר דכ"ז ששרה קיימת ה"י נר דלוק
מע"ש לע"ש וצרכה מלוא' בעוסה וכו', ומשמחה פסקו
וכשבה רבקה חזרה, וכן הוא בזו"ה"ק שרגא כו'
לדיקת מע"ש לע"ש, וכו' נכיר כל חינון יומי דשבתא,
בשר דמיתת כבתה הכיה שרגא, כיון דאתת רבקה
הכדרת שפיתא ושרגא אדלקת, ולבאור ל"כ מדוע
לא הו' גם זה עד דאתת רבקה, וכי לא יספיק זכותו
של יתכן לך, ובפרט לפימ"ש בזו"ה"ק דזיוקנה דשרה
לא אעדי מן ביתא כלל, אלא דלא אחזיאת עד דאתת
רבקה, א"כ אמאי פסקו כל אלו אחר מיתתה, ורואי
שיטת הכס בזכותה וגם בזכות יתכן, וכגיל בציאור
הענין דהנה לא אזדמנת גם כזה בנרות של שבת
לשום אדם חוץ משרה אמנו, ומלגו שהזכירו חז"ל
בר' אליעזר הגדול שלא נחסר השמן עד מול"ש, אבל
משנת לשבת לא חזר בדד"ל אלא זשרה אמנו, ויובן
ע"ד שאמר"ל בתנחומא פ' נח, היא קדשה יתרה
עולם לפיכך תשמור את הכר, ועוד אמר"ל היא עומה

ועד"ל חפ"ל דברי המד"ר לחוק עשה לי חלקים
א"ר לוי הוסיפה על המאורות, נאמר כאן לחוק

עשה לי חלקים ונאמר לכן ויעש חלקים את המאורות ולרכנו נאמר דשרה אמנו הוסיפה על המאורות בדלקת נר שבת, ובשחלה לעשותה יפה לכוונת עליונה כ"ל, עד שנעשה גם בנרות' שבו דולקין מע"ש לע"ש מה שלא זכה חל' שום אדם, וכינונו מפני שביחס מדלקת בקדושה נפלאה ולכוונה בעליונה, ומסגולה המנו' לזכות לבנים מאירים צדור, ועי"ז זכתה ליחזק אבינו ובשחלה לכול כלל ישראל, וזו ירמוז בדבריהם לחוק עשה לי חלקים בלידת יחזק ח"י לוי הוסיפה על המאורות ובדיון הוא שחטול שברה כ"ל.

ויבואר לפי דרכנו דברי הוסיף כ"ל, ואפשר דכיון דשרה אמנו לא מתה כמ"ש בישמח משה כ"ל ומוכה כן בזה"ק כ"ל דאחזיאל דיוקנה ממש, וע"כ היתה מקיימת המצוה כמנו' ועושה, וביחס מדלקת נרות שבת וכן מצוה חלה להוציא אחרים ידי חובתן, ועי"ד שכתב בספ"ח כ"ל ברבינו הקדוש שבוטל אחרים בקדושה, ומעשה יובן מה שחזר בנס לביתו כגר דלוק מע"ש לע"ש וכו', דכל זה כי' בזה הדלקתה וקדושה מעש' ולא זכה לזה שום אדם וזלחה כמ"ש לעיל, אמנם כל זמן שלא באת רבקה לא נראתה בנס לביתו, כדי שלא להוציא לעז על דיוקים ראשונים כמו שמצינו ברבינו הקדוש, דשוב לא אחז לביתו מעטם שלא להוציא לעז וכו' וא"ש מ"ש בזה"ק דיוקנה לא אעדי מן ביתה, ואפ"כ לא אחזי חנון מיומא דמיתת עד דאתת רבקה וכוונתו נמי מעממא שלא להוציא לעז וכו', אבל משבחת רבקה כי' אפשר לתלות בנס בזכות רבקה ע"כ חזרו כל אלה.

ובזה יובן דברי המדרש כ"ל, מה נרץ לומר שני חיי שרה באחרונה ר"ל דמיתתה הוא, לומר נך שחזר חייכם של דיוקים לפני המקום בעו"כ ובעו"כ, ר"ל דגם בעו"כ נקראים חיים ומסגולם מלכות ומע"ט כמנו' ועושה, וחזר חייכם ועבודתם לפני המקום ב"ה, ואפשר שלא כיון רש"י ז"ל שני חיי שרה כולן שווים לעובדה, ולא קאי על קצ"ו שזה שחיתה בעו"כ, שכבר נחזרו מבקשה דשנה שנה, אלא ר"ל כל שנות' גם בעו"כ שווין לעובדה ומסגולה מלכות ומע"ט בנס כמו בחי'.

ויתבאר ג"כ תחילת המדרש יודע ד' ימי תמימים ונחלתם לעולם חבי', כשם שכל תמימים כך שנותיהם תמימים, ויובן עפ"מ"ש האוה"כ"ק ב' ואחזק כי העושה מאבדה אין קץ לשכר מעשיו עי"ש, ומעשה הם תמימים בשלימות עבודתם שאין קץ וגבול לשכרם, אבל שנותיהם לנאורה חיים תמימים, דיש גבול ובפסק לשנות עבודתם דתמימים חפשי, אמנם צחותן בלדיוקים שכל בנחי' מלויים ועושים אף בעו"כ צללו גם שנותיהם תמימים בלי גבול וקץ, דחיי עו"כ אין לה הפסק וקץ, וזה שסימנו שנה' ויבין חיי שרה, ר"ל שיש להם חיי' לעולם ולפי גירסת הילקוט שנה' שני חיי שרה ר"ל דכולם שוין לעובדה וכל שנותיהם תמימים ואין להם הפסק.

ומעתה יתבאר דברי בע"כ, מ"ש דכ"ף קטנה דלככותה רוח שלא בזה אלא מעט לפי שזקנה היתה (עיין קושא' ב' לעיל) ויובן עפ"מ"ש ז"ל במס' תענית (דף כ' ע"ב) ח"ר יוהנן יעקב אבינו לא מת, ח"ל ובי כדפי ספדו ספדו ונחמו ונחמו חטויה וכו', ח"ל מקרא חתי דורש, וכו' מקום הוא לזרעו מה זרעו בחיים אף הוא בחיים, ופרש"י וכו' דחננו חטויה סבורים היו שמת, ובזה השבחות יעקב דלכך כחצי בקרה דספדו ספדו ונחמו חטויה וכו' כדי שלא להוציא לעז על בלדיוקים הראשונים עי"ש, וכמו"כ לגינונו אפ"ל דאחז"ש ידע ובהיג שלא מתה שרה, וכל מה ששעה לא עשה אלא לפנים כדי שלא להוציא לעז על דיוקים הראשונים ועי"כ לא בזה אלא מעט, ואפשר דמ"ש בע"כ לפי שזקנה היתה, זה כי' הטעם בפני הכריות כדי שלא להוציא לעז כ"ל, אבל הוא צעמנו לעממי' חזיל דידע ובהיג שלא מתה אלא נסתלקה מעו"כ, ובה' יתבאר משה"כ ואקברה מתי מלפני, דמלת מלפני מיותר כ"ל, ויובן עפ"מ"ש שפי' ק"ו ביה"מ ז"ל וישלח יעקב מלאכים לפניו, דבתיבות לבדו לא שם צמחוני בשליחותם, אלא בד' כי' כל מצטחו, ובשליחותו כי' רק חזן ממנו ולפנים עי"ש, ועד"ז יתפרש הכוונה ואקברה מתי מלפני, אבל בתיבות לבדו ידע ובהיג שלא מתה כ"ל.

שכאשכא עיניה לרה באורחין, פרשיי ז"ל הוא אמר קמח וביא אמרה סלת, וליד דליך נשמע מכאן שהאשה לרה עיני, ואדרבה רחמיה ליתן סלת דעדיפא, ויש גורסין איפכא, אבל גם לפי גירסא זו קשה ולא נאריך בדיוקים (כבר הובא בדברנו לעיל) וכבר נאמרו בזכ אופנים שונים במפורסם וכעת נ"ל דבר חדש בזה, והנה אמרו ז"ל בגמ' (ב"מ שם וצ"ר) ויחק חמאה וחלב וגוי, ואילו לחם לא חייבי לקמייבו אמר אפרים מקשהא תלמידו של ר"מ משמ' דר"מ, אברהם אביו אכל חולין בטברא ב', ושרה אמרו אותו היום פירסא יודע ע"כ, והקשה הרא"ם ז"ל דלפי סדר הכתובים אם נעמא הלחם קודם הכשורה ע"י שפירסא נדה וחזר לה אורח כנשים, איך מדוע התפללה עוד שרה לאמר אחרי בלתי יחיה לי עודה, וכי כבר חזר לה אורח כנשים ע"כ קושטא, וראיתי בם' פרדס דוד שכחז לחרך בשם המפורסם, דנאמח לא חזר אורחה כ"א אחר הכשורה, אלא שנאותה שעה שצאו המלאכים רחמיה טיפת דם כחרדל, והחמיר אצ"ע על עצמו חומרת ר' זירא, (עיין בדברנו לעיל) שהארכנו בזה עיי"ש ולא נכפיל בדברים).

ונקדים מ"ש הח"ס זלליה (בשמי' חור"ד קס"א) על חומרת ר' זירא בנ"ל, דלכאורה מי נתן להם רשות להרבות בחומרות אלו וכי"צ ולבעל הבעל מפר"ר עיי", וזיאר הוא דהניחו להם חז"ל להחמיר ע"ש עפ"מ"ד בגמ' ב"ב (דף ס' ע"ב) אמר ר' ישמעאל בן אב"ש מיום שפשעה מלכות ברשעה שגזרת עלינו גזירות רעות וכו', דין הוא שגזור על עצמנו שלא לישא אשה ולהוליד בנים וכו' אלא הנה להם לישראל מוטע שיהיו שוגגין ואל יחיו מזדיין ועיין פרשיי שם, ומטעם זה הביחו להם חז"ל לבנות ישראל להחמיר, דדי שלא אסרו לישא נשים, אבל להקל משום ציטול פו"ר לא ראו לפשות בן אחר החורבן אלו חו"ד ז"ל היו"א לנו מדב"ק דחומרת דר"י אחיך עליה לסיבת החורבן והגזירות ר"ל (ועיין בדברנו לעיל שצארכו בזה כמה מחמירי חז"ל) והנה סיבת החורבן ב' בעיותיו שרבו, ושורה החמאים נמשך להם לישראל מחטא העגל, שברי צממא דר סיני פסקה זוכמתן וכו' כמל"ש וכאד"כ קודם חטא, אלא שאחר חטא העגל חזרה זוכמתן, וברע

ידידו חיי שרה מאה שנה וגוי' שני חיי שרה פרשיי כולן שווין לעובד, ויל"ד דכבר נשמע מדרשא דשנה שנה כפרשיי ז"ל בת ק' כבת כ' וכבת ז', ובמדרש איתא בה"ד יודע ד' ימי תמימים וגוי' בשם שם תמימים כך שנותיהם תמימים ולי"ב הכוונה במ"ש הם ושנותיהם והיינו כך.

והאברהם זקן בא בימים וגוי' בגמ' יומא (דף כ"ח) דרשו ז"ל אברהם אביו זקן ויושב בישיבה ב' שנה' ואברהם זקן, ויחק זקן ויושב בישיבה ב' שנה' ויחי כי זקן יחק, יעקב אביו זקן ויושב בישיבה ב' שנה' ועיני ישראל כבדו מוקן, אליעזר זקן ויושב בישיבה ב' שנה' ויוחאל אל עבדו זקן צותו, וראוי להבין דהינה באברהם יחק ויעקב א"ל שאלה ב' ישיבתן צומן א', אלא שאחר הסתלקות אצ"ע ב' יחק אביו יושב בישיבה ומלמד תורה לרבים, וכן עשה יעקב אביו אחר הסתלקות יחק אביו, אבל אליעזר שבי' צומן רבו וצפני רבו, למה הולך להיות יושב בישיבה צ"ע, ואיך לא הספיק לתלמידיו ישיבתו של אברהם אביו.

ג) איתא במדרש (הובא ביטמח משה) ודי בירך את אברהם בכל זה אליעזר שנה' המושל בכל אשר לו, מכאן אמרו חכמים אל יפער אדם מחבירו אלא מתוך דבר הלכה עכ"ד במדרש והוא פליאה.

ורבא הענין נקדים דברי בגמ' ברכות (ל"א ע"א) ח"ר אין עומדין להתפלל לא מתוך דין ולא מתוך דבר הלכה, אלא מתוך הלכה פסוקה, ויחי דמי הלכה פסוקה, אמר אביי כי הא דר' זירא, דאי"ר זירא בנות ישראל החמירו ע"ש שאפי' רואות טיפת דם כחרדל יושבת עליהם ז' נקיים, פרשיי ז"ל הלכה פסוקה שאינה לריב עיין שלא יבא מהרבה בזה בתפלתו ע"כ, ויל"ד למה נקטו חז"ל הלכה זו דר' זירא דוקא, ובאמת לדינא כמ"ב עומדין להתפלל מתוך הלכה פסוקה אחרת, ומדוע בחרו ז"ל בלכה זו לדוגמא.

והג"ל בזה עפ"מ שפירשתי בפ' וירא מאמר רח"ל (ב"מ פ"ז ע"א) כתיב קמח וביא סלת מכאן

חורבן בית ראשון שבי' בעון ע"ז שרשו הי' מחטא העגל, ושורש חטא העגל נסבב ע"י הערצ רב, כמ"ש הקצ"ה למשה לך רד כי שחת עמך, ואמרז"ל שחת בעם לא נאמר, אלא עמך הערצ רב שקבלת מעמך וגו' וייראם וכו', ואמרת טוב שידבקו גרים בשכינה הם שחתו והשחיתו (עכ"ל רש"י ז"ל צ"י תשא), ומשרע"ה לש"ס ולטב חכביון, אבל מהתחברות הוא של הערצ רב עם ישראל נאמח החורבן, ומזה נסתקף חומרת ר' זירא כדברי הח"ס זלליה.

והנה חף דאמרו ז"ל קיים אלע"ה כל התורה כולה ואף מילי דרבנן כגון ערובי תבשילין, מ"מ חומרא דר"ז שכל עיקרו נסתקף ע"י גזירת החורבן ובגלות, מהיכא תיתי נאמר דהג אלע"ה בחומרא ז', וצמינו עדיין לא הי' טעם להך חומרא, אמנם עפ"י דבריו הבי' דשורש הלכא זו נמשך ממה שקיבל משרע"ה הערצ רב וראה שידבקו גרים בשכינה, וע"כ אצרכם אצינו ע"ה שבי' צחי' דרכי עבודתו שו' צור למשרע"ה, שראה לקרצ ולגיייר. העובדים וצדים ולהכניסן תחת כנפי השכינה אפשר דלפי בחינתו כבר נהג בחומרת ר"ז, שהשיג הסכנה הכרוכה בזה לדורות ושעתידיו חז"ל לחקן גזירה זו, וכו' ע"ה נהג בכל תקנות חז"ל ואף זו מכללם, וע"כ אמר קמח ולא אמר סלת, דסלת נעשית ע"י לחיתא צמים וכבר הוכשר לקבל עומאח משא"כ קמח דלא נעשית בלחיתא ואפשר דנילושה צמי פירות דאין מכשירין, אמנם שר' אמנו הי' דרכי עבודתה בזה שונה משל אצרכם, וחיבה עיני' אר' צאורחים לקרצ את כל מי שעובר וצב, כי חששה לסכנת ההתחברות, ואף שלרצ קדושתם לא היו מחייראים מזה לעצמם, אבל יש בזה סכנה ודאית לדורות העתידים, וע"כ לפי בחינתה חולי לא נהגה בחומרת ר' זירא, והגם דקיימא כל מילי דרבנן, אבל אפשר דחומרא זו שכל עיקרו נחקבלה ע"י גזירת החורבן, ולפי בחינתה הייתה מנפח שלא יבוא, אפשר דלא החמירה בזה לענין עבודת, ולטעם זה אמרה סלת ואע"ג דהוכשר בלחיתא, ושפיר דייקו חז"ל דמכאן דהאשה אר' עיני' צאורחין, ר"ל שחיבה צחי' עבודתה שונה משל אצרכם, צמאות הכנסת אורחים כני"ל

והנה אמרו חז"ל צרכות (כ"ז ע"ב) אצרכם תיקן חפלת שחרית, וילפי' מכך קרא האמור צפרשה (כ"ג), וישם אצרכם צבקר אל המקום אשר עמד שם, ואין עמירה אלא חפלה וכו', ולכאורה אם מכאן נלמד שתיקן אלע"ה חפלת שחרית, מדוע לא תיקנה אלע"ה עד עכשיו ומ"ע רמז עליו' הכתוב צעת הכו' דוקא, ואפ"ל דבגמ' שם פליגי אמוראי מר ס"ל חפלות אצות תקנוס ומר ס"ל כנגד תמידין תקנוס, ומסקנת בגמ' לעולם אימא לך חפלות אצות תקנוס ואסמכיהו רבנן אקרבנות, וברמז"ם ז"ל פוסק כדברי שריס, דחפלות אצות תקנוס וגם כנגד תמידין תקנוס ע"י"ש, ואולי שהאצות תקנוס כנגד תמידין, וע"ד שאמרו בתנחומא ר"פ תצור, שפסח משה ברוח הקודש וראה שצבימ"ק עמיד ליחרב וכו', עמד והתקין לישראל שיכיו מתפללין ג' פעמים בכל יום וכו' עכ"ד התנחומא, ולפי"ז צומן שצבימ"ק קיים שבי' ישראל מקריבין התמידין בפועל, א"כ לא היתה התפלה מחוייבת לטעם התמידין ואחר החורבן שאין לנו לא עמיד ולא קרבן, בזה התפלה במקום הקרבנות מתקנת האצות.

ואיתא בספרי"ק אובב ישראל וקדו"ל זלליה דאלע"ה מתקשרו כל רמ"ה איבריו בשורש העליון לביות מרכבה לשכינה הך', וע"י האיברים השיג את כל מלות התורה, שבי' איבריו מתנועעין רק למה שהוא רצון הצו"ת, ובה פ"י הפסוק וישלח אצרכם את ידו ויקח את המאכלת לשחוט את בנו, ולכאורה חיבה וישלח הוא למותו וכו', אך כאשר ראה אלע"ה להעלות את יאחק בנו עולה לד', ולא הי' רצון הצו"ר רק להעלותו ולא לשחטו, לכך הי' נריך אלע"ה לבוק את ידו לעשות שליחותו וכו' וישלח עכ"ל באובב ישראל זלליה, ועד"ז אפ"ל לענינו שראה אלע"ה שידו נמשך ליקח קמח ולא סלת, והשיג שחומרא דר"ז נגע בו, ושורש חומרא זו כסיבת החורבן אח"כ, וע"כ מיד עמד והתקין חפלת שחרית כנגד עמיד של שחר שעמיד ליפסק, וא"ש שרמז הכתוב כאן וישם אצרכם צבקר שתיקן חפלת שחרית על זמן החורבן. כנגד תמידין, ובה אפשר להבין קמח דברי חכמים וחידותם בגמ' צרכות כני"ל, אין עומדין להסתפל וכו' אלא מתוך הלב פסוקה, כי ה' דר' זירא צוה ישראל

תן סם המות במאכלו של אליעזר וראה להמיתו, אלא שבא גבריאל והחליף את הקערה לבחול, כמ"ש בעלי החום' ז"ל, אבל ברצונו ה' להמיתו, ובחלקלקות לשונו ראה ללכדו ברשתו ע"כ אמר אליו זה ברוך ד' ואני פניתי בזית מע"י, וכן הכצועים שצמנו עושים כמעשה לכן הארמי ורמאותיו.

וי"ט"ב מ"ש לכן תשז הנערה אחנו ימים או עשור אחר תלך, לבאור חיצת אחר תלך מיותר, דזה לא ה"י מצוקשו ורצונו של לכן שתלך, ומכו הכוונה באמרו אחר תלך, גם ל"ב דהרי ה' ענתו עפ"י שורת הדין דנותנין לבחול י"ב חודש, וא"כ איך דהא אליעזר את ענתו כמ"ש אל תאחרו אותו וד' כללית דרכי, דמי משום שכללית ד' דרכי ודעה שורת דין ובהלכה, אולם לכן ברשע ראה והשיג שאין צדו למוע לביתכם לגמרי, ע"כ ראה עכ"פ שתתעבב פה עוד זמן ימים או עשור, ובתוך זמן הכזה תשז ליתן לה דרכה ולימוד להתבג עפ"י מעשיו ודרכיו המקולקלים, ואחר תלך, ר"ל אח"כ ישלח אותה ויראה בהליכתה, שכו' בנות בעמנו שצמח זמן הזה יכניס בקרבה ארם כמניית ח"י, ואף אם תלך אח"כ יהי מושגש זה ח"י מכותחותיו, ואליעזר השיב להם אל תאחרו אותו וד' כללית דרכי, ואף דשיעת הכלכה דנותנין לבחול י"ב חודש, אבל לא בצית רשעים, שכל כוונתם לעקור מקרבה ח"י שורש האמונה, והראי' שד' כללית דרכי בנם של קפאת הדך, ולא עבד קוצים ניסא למנא, אלא כדי להוסיף מחר מחבורת רשעים, ובלא"ה המתין לה יתחב' ג' שנים עד ששאה, נמצא דנתקיים הכלכל דנותנין י"ב חודש וכו', אבל א"א שתתעבב בחבורת הרשעים כלל.

ואפ"ר צדך רמז מוסר בדברי ר"ל בגמ' ברכות בגי'ל, אל יפער אדם מחצירו אלא מתוך דבר הלכה, דקאי נמי על הלכה שבאצורו לעיל, היינו חומרא דר' זורא, ועפ"י שצארו לעיל דמתחברות הערצ רב וברשעים בישראל נמצא החורבן ובגלות, ומזה נסתעף חומרא דר' זורא, וע"כ הפער מחצירו שרואה להפער מחצירו שרואה צו שנתפס בדיעותיו, או שנעשה שכן לרע לא' מן המפלגות הפונים מדרך האמונה, אך ע"כ תחתיה אלא שופער מהתחברותו ויתקבץ

החמירו על עמנו, ולבאור הכוונה פסוקות כן ומדוע בחרו בזה דוקא ומא ענינה לתפלה, אמנם לפי דרכנו מנה הלכה זו, עמד אלה"ה בתפלה, ולעסם זה מיד וישנם אברהם בצדק אל המקום אשר עמד שם ואין עמידה אלא תפלה, וע"כ נקטו חז"ל לדוגמא כך הלכה פסוקה דר"י, דהלכה זו שייכת לתפלה שכולה במקום תמידין לסיבת החורבן, ושורש תקנת התפלה הייתה מנה הלכה זו, ע"כ נקטו חז"ל לרמז, ולדינא כמ"כ מתוך הלכה פסוקה אחרת עומדין לתפלה.

היוצא לנו מזה שורש החורבן והגזירות והארות נשתלשלו מהתחברות הערצ רב בישראל, ובכל דור ודור הם עומדים על ישראל בצופנים שונים ובצופים שונים לבדית את ישראל מעצדות ואמונתו ית', וראיתי בשער הפסוקים להארי' ז"ל (בפ' ואתחנן) שכתב שם בענין הערצ רב שקיבל משרע"ה וכו' בזה תכלה לישראל, ובאמנע דבריו כתב ועתה רוב הדור מהם עיי"ש, ובעוב"ד בעיקרם דמשיחא התגברו מאוד כחות הערצ רב להחליש נערי בני ישראל ממאונתם, ותקותינו ביטולתו ית' שילולו וישמרו מהם ומדיעותיהם, וכו' תחת אזה שם שחי' אגודה ודכות', כולם כאחד מעשיכם לבזק ולהחליש האמונה מלב ישראל, כאשר כבר ביררתי שאין הפרש ביניהם כלל, וידוע שיותר ר"ך להתרחק ממי שמעשיו נראים ישרים, כאשר פי' החיד"א זל"ה בסי' חסדי אבות במאמר המשנה הרחק משכן רע ואל תתחבר לרשע, ולבאור מה עיבו דהאי שכן רע, אי הו' רשע ברי כבר אמר ואל תתחבר לרשע, גם ל"כ מדוע אלא ברשע אמר אל תתחבר עמו, ולגבי השכן רע הוכיח התנא יותר וזהו על ההתרחקות ממנו, ופי' הוא ז"ל דהאי שכן רע, פירושו דהוא שכן לרע, אבל הוא מראה את עמנו כדורק במעשיו, ומא"כ כזה ר"ך להתרחק יותר ממי שהוא רשע בפרכסו, ודאיתו שמעשיו גלויים ומכירים ברשעו לא יבואו ללמוד מדרכיו, אבל מי שגורא כדורק למדין ממשעיו, וע"כ אם הוא שכן לרע יבוא להשפיע מדרכיו המקולקלים על אחרים, ולכן הוכיח התנא להתרחק ממנו עד ק"כ באחרון עכ"ה ז"ל, ומא"כ כן בלבן הארמי שאמר ואני פניתי בזית מע"י, ואח"כ כשישנו לאכול

בכל כושים שמא יקרא את בערו, וע"כ רמז להם אליעזר שאף אם תכבדו אותו, לא יתקיים מחשבתכם להיות זרעו של א"ל כלל ח"ו, כי ואומר אל אדוני אל לא תאבה וגו', וכייתי מצאק למאז עולם להשיאו בתי, וא"ל אין ארור מדבק בצדק, ועשיו כבר ילאחי מכלל ארור, וא"כ אפשר להשיאו בתי, כי הלא לא תכנס בגדר ספק. להיות אסור ממש קרבות, כי אני מושבע ועומד שלא ליקח אשה מצות כען, וא"ש דרמז הענין כאן באמרתו ללן, כי אלו ירמזו כדברים וכו'.

ונבוא לתרן הדקדוקים שצאש דבריו ונקדים מיד במד"ר ויכיו חיי שרה וגו' ר"ע כי' יושב ודורש וכלור מהמנס, ביקש לעורר אחר מה רחש אסור שחמלך על קב"ז מדיות, אלא תבוא בת צהל של שרה שחיה קב"ז שזח ותמלך על קב"ז מדיות ע"י המדוש וכו' ומוקשה (א') מדוע דלש לעורר צה דוקא, (ב') ל"כ כלשון מה רחש אסור וכו' ל צה זכח אסור וכו', (ג') ל"כ כשייכות מה לזה, דבשיל שחיה קב"ז חמלך על קב"ז מדיות, ואפ"ל בהקדס דברי בגמ' סנהדרין (דף ע"ד ע"א) ח"ר יוחנן משום ר"ש בן יוחנן גמז וגמזו בעליית בית גחז בלור, כל עבירות שנתורה אס אומרין לאדם עבד ואל תכרג יעבד ואל יכרג, חוץ מע"ז וג"ע ושפכ"ד, כי אחא רב דימי ח"ר יוחנן לא שנו אלא שלא בשעת גזירת המלכות, אבל בשעת גזירת המלכות, אפי' מנ' קלב יכרג ואל יעבד, כי אחא רבין ח"ר יוחנן אפי' שלא בשעת גזירת המלכות לא אמרו אלא צנינעא אבל פרכסיה אפי' מנ' קלב יכרג ואל יעבד וכו', ובקשו בגמ' וכה אסור פרכסיה הוה, אמר חזי אסור קרקע עולם ביתה רבא אמר הנהא ענמן שאני (עיין פרי"ש שם), ובקשו בתוס' דמיקרא כו"ל לאקשווי וכה אסור עריות הוה דל"ע יכרג ואל יעבד, ותיורו דקיס ל"י דמחזי ענמא דקרקע עולם לענין דלא מחייבא למסור ענמא משום עריות אבל לענין חילול השם לא כ"י נראה לו שיעיל ענמ דקרקע עולם, וע"כ בקשו וכה אסור פרכסיה הוה, ומשני קרקע עולם ביתה ואפי' חילול השם לוצא ע"ל בתוס' בכתובות (ל"ב ע"ב) ע"ש.

מעלו כל מה דאפשר, דא"כ חוק ל כתחברותו, ואף שחבירו עומד וצועק נגדו גם אני רואה להתדבק בדרך ד' ועם ירלי ד', ומדוע תדמה אותי להרחיקני, אל תשים אל לבך עמיתוי כלל, ושים אל לבך שורש כלכל ז' דחומרת ר"י, ומשם תראה עד היכן כדברים מגיעין עונש התחברות עם רשעים, שז גרמח החורבן ובגזירות וצח העלור כח להפטר מחברותו, ח"ש אל יפטר מחבירו אלא מחוך דבר כלכל, וכייוו דבר כלכל שחבירו חז"ל לעיל מיני, כייוו חומרת דר"י, אמנם לא תכנס עמו כדברים ולפלל עמו בעטות, כדי לזכר לו שדעותיו כחצים ופסדים, כי לא יעלה לך מה מאומה, כי ה"ל"כ וכו' וכו' י"ש לו עטות הרב ואין קץ לדברי רוח, ואין בעטות אלו תכלית ותועלת, אלא תשיב אלו בנחת כי אף אם אילו כלוק עמך, אבל לדידי לא כך בורישו לי אצותי ורבותי, ואין אני רואה בדרך חוש, ועוד שלא תיכנס עמו בעטות אלא תפטר מהתחברותו בדבר כלכל כ"ל.

ובוא אפ"ל דברי המדוש כ"ל וד' בירך את אברהם בכל זה אליעזר שגא' במשול כל אשר לו, מכאן אמרו חכמים אל יפטר אדם מחבירו אלא מחוך דבר כלכל, דכח דרשו ז"ל שאליעזר כ"י זקן ויושב בשיבה, ולכאורח למח כ"י זקן לישיבתו של אליעזר בחיי אברהם כקושייתו כ"ל, ואפשר ש"ל לזכריות מחשש התחברות עם מי שמעשיו מפקפקים, ובשיבתו של אפ"י היו התלמידים כולם בדורים וכשרים, וע"כ כל מי שלא נדקדק מעשיו עולם, וכנס תחלה בשיבתו של אליעזר כדי להכיר מחשש התחברות רשעים, וכייוו גמ ענמא דאל יפטר אדם מחבירו אלא מחוך דבר כלכל וא"ש בקישור.

ואפשר לתרן קושיית המפרשים ז"ל עמ"ש רש"י ז"ל ע"כ אל לא תאבה כהשג וגו' אלי כחיד, צה כ"י לו לאליעזר וכו' מחזר למאז עולם וכו', ובקשו דמדוע לא אמר הכתוב רמז כזה לעיל בשעת שילוחו ובעודו צה אברהם, ומח ענין רמז כזה להאמר צה לן, ואפ"ל עמיתוי בספק קדושת לוי זל"כ כי צוהתם כ"י להרג את אליעזר, שעי"ז יכ"י יתח אסור בכל השנים שצטולם, כדין השולח שיה לקדש לו אשה, כל זמן ששעל בדרך אסור

וכו' ויהי' מוגדר מילתא שיחידא שמו של הקצ"ה
צרכים ועיי' כך יחזרו ישראל למוטע ע"ל החוס'.

ועד"ז אפ"ל לענינו עפ"מ"ש ק"ז בישמח משה
זל"ה עה"פ ומרדכי ידע וגו' דליתא צירולמי
מס' מגילה, דהמגילה הזאת נאמרה למשה בסיו
וכו', וכח צי"מ דנמסר רק ליחודי דבור וכו'
וק"ז זל"ה כתב דמרדכי כו' ידע צלותו דבור, וז"ש
ומרדכי ידע את כל אשר נעשה, לך שחק בלקוחת
אסתר וזו' עלי' אשר לא חגיד, ואסתר לא ידעה,
רק את מאמר מרדכי אסתר עשה, כי ידעה שראוי
לסמוך עליו, ומרדכי לא גילה בדבר כדי שיעשו ישראל
חשובה, והיינו ומרדכי ידע את כל אשר נעשה
וי"א בחוק העיר ויחזק כדי להחזירם בחשובה, אבל
לא ציינו צ"ע ודבן ע"ל ולפי"ז ליק קושיא
החוס' ובה אסתר עריות בואו, ואמאי לא מסרה
נפשה לקטלא, אמוס סמכה נאמה על מרדכי
ועשה עפ"י בוראמו, ומרדכי הדיק ידע צרוה"ק,
וגם ידע סיבת הכס צב"ל מהמגילה שנמסרה למשה
בסיו כ"ל, וכו' צעות שיוצא מה בלא כל ישראל
ויחידא שמו של הקצ"ה צרכים ויחזרו כל ישראל
למוטע מאבדת הכס, וא"ש דיותר לה לעבור על
איסור עריות עפ"י נצ"ח מוחזק כמו בלמיגדר
מילתא, אלא שהקשו בגמ' ובה אסתר פרכסיה בואו,
ואיכא חילול השם, ולא הותר זה משום מוגדר מילתא,
וחירו לא רצה להנאט עמון שאני וליכא חילול השם
בכה"ג, ואב"י אמר קרקע עולם היתא עיי"ש, וא"ש
מה של הקשו בגמ' ובה אסתר עריות בואו, דיותר
לה לעבור צב"ל צבורא צבורא שעה, שידע מרדכי
צרוה"ק שיוצא על יד בלא ישראל וכו'.

ואפ"ר צה דברי המדרש כ"ל ר"ע כו' ויחזק
ודורש וכו' מה דליתא אסתר שחמלק על קצ"ו
מדינות, וכוונת הקוש"א דליק בכינסה א"ע לדבר
זה ובה אסתר עריות בואו כקושיא החוס', ותימן
שלמה לעשות כן משנות חייב של שר זקניה, ותימן
שחיתא קצ"ו שנים ואמר הכתוב שני חיי שרה כולן
שוין לעובה, ולבאר זה ברי א"א שכו' ימי הילדות
כימי הצב"ים והצק"ה, שצב"ה סיג"ל מלכות ומע"ט
ונקדש ע"י עיי' משפ"ה הצב"ים וזקנה ופירסמה

והנה הרמב"ם ז"ל צה' יסוה"ת (פ"ה כ"ב) פסק
כך דבא דבשאר מלות חזן מג"ע ועיי' ושפ"ד
אם אין מחביון בעכו"ם להעבירו על המלות כ"א
להנאט עמון, יעבור אפי' צפרהסיה ואל יכרה, ולא
הביא כלל מימרה דאב"י דקרקע עולם, ולפי"ז צב"ים
בכל גווני אמרי' יכרה ואל יעבור דבאיסור עריות
ליתא לך היתירא דהנאט עמון כמ"ש שם בלחם
משנה והמשה למלך, והיתירא דקרקע עולם לא ס"ל
להרמב"ם, נמצא לדודי כיכא דאיסור בעכו"ם באיסור
עריות בכל אופן יכרה ואל יעבור, וא"כ לדברי
הרמב"ם ז"ל יוקדש קושיא החוס' ובה אסתר עריות
בואו, ואמאי לא מסרה נפשה לקטלא, וחירו"ס של
החוס' ליתא לפי שיעור דלא ס"ל היתירא דקרקע
עולם וידבר קושיא לדוכותי, ובכסף משנה חירן
דלא ס"ל להרמב"ם ז"ל כך דבא דלא חקרי צבת אלא
לצות, לומר דהיתא אשה אית, ולפי"ז לא כו' שם
איסור עריות דא"א, כ"א מה שנעלה לעבו"ם,
ולא כו' מג' עריות ומכאן צה' עממא דלהנאט
עמון עיי"ש.

אמנם אפשר לתרץ שיעת הרמב"ם ז"ל אף לפי
דרשם ז"ל דהיתא אשמו של מרדכי, וכו' שם
איסור עריות דא"א, (עיי' מגילה ע"ז ע"א ובחוס'
שם) ויחזק עפ"י בגמ' יצמות (ז' ע"ב) אלו
חשמעון, אפי' אומר לך עבור על אחת מכל מלות
שצוהר בגון אלו צה' הרמב"ם כל לפי שעה שמע
לו וכו', והקשו בגמ' וליגמר מיני' (דוכי' כה צתקת
חכמים לעקור דבר מן התורה צקום ועשה) וחירו
בגמ' מוגדר מילתא שאני, והקשו החוס' שאני החס
דעפ"י הדיבור כו' מתבא אלו הצי"ל לעבור, וכו' י
גמר מיני' לעבור משום חקתא דרבנן שלא עפ"י
הדיבור, וחירו דכיון דעפ"י הדיבור שרי משום לורך
שעה, כ"ס שלא עפ"י הדיבור, שרי אין נצ"ח ראוי
לחדש דבר מעשה, וכו' וא"ת דאמר צ"י אלו כן
המתקנים סנהדרין (פ"ט ע"ב) אלו צה' צה' הרמב"ם
הכו' סמכה עלי' ועבדי שחוטו חזן, אלא כיכא
דמוחזק שאני, ולמ"ל עממא דמוחזק, כה משמע
כה דאפי' בלא נצ"ח שרי נמי לצ"ד לעבור משום
מוגדר מילתא, ואומר ר"י משום דלחזק צב"ים
כו' סומכין עליו צה' שרי' מציעה צירי"ת כה

ג) בגמרא יומא (דף כ"ח ע"ב) דרשו ז"ל אברהם אבינו זקן ויושב צדיקה היה שנאמר ואברהם זקן בן צימם וגו', ובמס' צ"מ (דף פ"ז ע"א) דרשו פסוק זה על עיני אחר, עד אברהם לא הו' זקנה, מאן דכו' צדי למשחתי צדי אברהם, משחתי צדי יצחק, צדי יצחק משחתי צדי אברהם, אהא אברהם צדי רחמי וכו' זקנה, שנה' ואברהם זקן בן צימם ע"כ, וראוי להבין דע"כ לאו מממשעות דקרא ילפי חז"ל דרשות אלו, דאין פשטות המשמעות מורה ע"ז, אלא מיתורא ולפי לכו וכמ"ש מהרש"א ז"ל צ"מ (דף ה"ל) דכבר כתוב קודם שגולד יצחק ואדוני זקן, ואברהם ושרה זקנים שהי' אז אברהם בן ק' שנה וכו', אלא עכ"ה לדרשא אחי, אמנם ח"כ איך נדרשו שני הדרשות מחד יתורא.

ואפ"ל צביאור הענין עפ"י ק"י היותו לב זלתי בפקדמת ספרו עכ"ל, שהציון ספיקת הפנים מאירות זלתי אם עוב לחדש שלא לגלות בספרו שם המחבר, או חיובא רמזא להזכיר עיי"ש, וק"י זלתי בכריע דבעניני הלכות הנוגעים למעשה נחון לדעת שם צעל המאמר, כדי לידע אם הוא ראוי והגון לסמוך על דבריו בזה שחולק על אשר קדמוהו וכדומה וכו' עיי"ש, ופירשנו בזה דר"ל אל יפטר אדם מחבירו אלא מתוך דבר הלכה שמחוך כך וזכרנו, דכיון דבכרת נרץ להזכיר שם צעל השמועה בדבר הלכה, וע"כ מתוך כך וזכרנו בודאי, ובארנו בזה דברי המדרש פליאה וד' ציור את אברהם בכל זה אליעזר שנה' המושל בכל אשר לו, מכאן אמרו חכמים אל יפטר אדם מחבירו אלא מתוך דבר הלכה שמחוך כך וזכרנו, דע"כ שהי' אליעזר דולה ומשקה מתורת רבו לאחרים ומלמד הלכה בשמו דלזליה הי' חסור לו להוסיף יצוה צפני רבו כמ"ש מהרש"א ה"ל, ועיי"ש אחריון שמעתי' דאברהם צעלמא ונחפרסם השפעתו בכל העולם, וזהו ברכתו בכל שזכה אליו, ומכאן אמרו חכמים דאל יפטר אדם מחבירו אלא מתוך דבר הלכה שזכה דוקא וזכרנו, עיין בדבריו להלן בחריבות.

ועפ"י דרכו יתבאר צ' הדרשות שצגמ' (ה"ל קוש"א צ') דהא בזה תליין ויבואו שניהם כאחד, דכ"ה צ"ל ד"ה אמר ז"ל עד אברהם לא הו' זקנה,

אלקותו ית' ע"י הנפש אשר עשו בחרן, משא"כ צומי הילדות וצפרע צג' שנים הראשונים לא פעלה בהם דבר, ואיך אמר"כ שכולן היו שווין לעובד, אמנם לפי שמו. הילדות היו הכנה וכשנכרה אל עבדות ד' שפעה כל ימי חייו, ע"כ נחשבו גם הם ממנינם להיות שווים אליהם ממש, כאלו גם בהם קידשה ע"ש ופירסמה אלקותו ית', ומזה למדה אסתר לעשות כן ע"ש העתיד, דקידוש ע"ש והלאת כל ישראל שעתיד לזמון ממנה, ויהי שווים לעובד עם העתיד, ובה קידשה ע"ש, ויהיו שווים לעובד עם העתיד, ובה ציקש ר"ע לעורר, דלוחם שלא הבינו לדרשו לא חיבתם לכו לשמוע ונתמננו, אמנם אמר ז"ל חגיגה (ג' ע"א) הקהל את העם אנשים נשים ועם, אם אנשים צאים ללמוד נשים צאים לשמוע וכו' מבורר דנשים חף שאינם בכלל לימוד כמ"ש החסד' שם מדברי הירושלמי, מ"מ השמיעה גופא ית' צה מל', ואף מי שאינו מציין להשיג הענין, מ"מ ע"י השמיעה בדברי תורה יתוסף צו' בה קדושה גדולה להיות הכנה והזמנה לקיום שאר מצות מעשיות, וראוי לה משנות חיי שרה כנ"ל שנחשבו לה שנות ההכנה, כאלו פעלה בהם צמעה ונשתחו כולם כא' לעובד, ומזה ראוי דהכנה נחשב כקיום המל' גופי' וע"כ עליהם לשמוע חף אם אינם מצויים ח"ש להם מה ראיה אסתר שמתגורר וכו' כקושיאנו ה"ל, אלא תבוא צה צה של שרה שחיה קכ"ז שנים, ומשם למדה אסתר כנ"ל ותמלך על קכ"ז מדיות, ויש ראוי משם דהכנה כמל' עמלה יחשב וצוה רבה לעורר, וא"ש בזה מה שדרשו ז"ל צמדה כשם שהם תמימים כך שנותיהם תמימים, ואפי' ימי הילדות של ג' שנים הראשונים הם תמימים ושלמים ושווין למיין שאר השנים, לפי שהם הכנה וכשנכרה אל השאר, וכן.

*

ואפ"ל עוד צביאור המדרש ודברי רש"י ז"ל ה"ל בפקדס להטיר עוד צמחמ"כ להלן בפרשה ואברהם זקן בן צימם וכו' ציור את אברהם בכל, ל"ל על אומות וכו' ציור את "אברהם" דלמא הזכיר עכ"פ שם אברהם בלא ממונו מדבר בתחלת הפסוק ואברהם זקן וגו', וכו' ראוי לימר וכו' ציור אהו בכל.

צעו"כ" וצעו"כ" וצעו"כ" וד' צירך את אברהם בכל ע"י אליעזר שר' דולח ומשקת מתורת רבו לאחרים וזה שדייק הכתוב לומר וד' צירך את "אברהם" בכל אף דכבר נזכר שם אברהם בפסוק וכול' וד' צירך אחוה, אמנם הכונה דצרכה זו של בכל, שדרשו ז"ל על אליעזר שר' מושל בתורת רבו, וזה צירך ד' את "אברהם דייקא" שנאמרו שמועותיו בשמו ועיי' באקן חן שפחתיו כ"ל

ובזה נבוא לציאור הפסוק שצראש הפרשה ויחי חיי שרה וגו' ודרשו ז"ל צח ק' כח כ' וכו', והנה מה לא נלמד כ"ל על כל ימי חיי', שהיו כולן שווין לעובד מצות ותמימות מעשי', אמנם זה הכתוב נלמד עוד מיתורא דשני חיי שרה, דכולן שווין לעובד, ואף אחר הסתלקותה כל ימות שולש ע"י שמזכירין מצותה ומעשי' הטובים והוא תורתן של צנים, הנה נחשבת כצחיים אחת, ועד' שכתב ק"ו כישמת משכ זלתי' בהעטור לפי תולדות בשם ספר ח' דשאלומר דבר בשם אומרו שפחתיו דוצבות ועיי' ממורר חיות להצדיק ונחשב להודו להגין בזכותו עליהם וזה אגודה באהלך עולמים עיי"ש, וח"ש במדרש בשם שם חמימים כך שנותנים חמימים, דלפי הפשטות א"ל לאדם להשלים א"ע רק צעודו בחיים, אבל הדיקים בשם שם חמימים, שהשלימו עולם בחיים חיותם, כך שנותנים ר"ל צנין דכולא עלמא הם חמימים, וניתוסף שלימותם ע"י שמזכירין מעשים הטובים ולומדים מדרכי עבודתם, וכדאיתא בתחומא ר"פ חשא' והשבע לעשר אינו מניח לו לישון, צעורי תורה מדבר כאלו ה' עשיר בתורה למד חלמידים הרבה וצבע מהתורה אעפ"י שהוא מת און החלמידים מניחין לו לישון, אלא הם אומרין הלכות ושמעוה משמו ומזכירין שמו שנא' דוצב שפתי ישינים וכן משא רבו, וצ"פ שקלים אמר משא לפני הקב"ה שמה משאני מת איני נזכר, א"ל הקב"ה חייך בשם שאתה עומד עכשיו וכו', כך בכל שנה ושנה שקוראין אותם לפני כאלו אחת עומד שם בצוהה שטח וזוקף את ראשו וכו' ע"כ, מצואר דש"י שמזכירין דבר הלכה בשםם וכולים דצרכיהם עיי' שפחתיו דוצבות, וכו"ה כמו בשם אחת חיים וקיימים וזכותם יגן עליהם וצ"ל

מאן דכו' צעי למשחתי צדדי אברהם, משחתי צדדי יתחק וכו', אחא אברהם צעי רחמי וכו' זקנה, וכתב המהרש"א ז"ל דלע"ג דמלניו כבר בפסוקים שהזכירו זקנה כדכתיב צאנשי סדום ממער ועד זקן ועוד צנ"מ, וי"ל צדדי הזקנה ע"ש רוב שנים כבר ה' צעולם, אלא שלא ה' צעולם הזקנה הניכרת בליבון שער, ודענו למשחתי צדדי אברהם משחתי צדדי יתחק וכו', ועיי' ביקש רחמים להיות הזקנה ניכרת בליבון שער, וכו"ק כתב דלפי שקלסתר פניו של יתחק ה' דומה לשל אברהם, לכך צעי על זקנה עיי"ש, אמנם עדיין טעמא צעי מדוע ביקש אא"ע רחמי לשנות טבע העולם עצור, כי כך היתה טבעי צניא מיומנות הבריאה עד אברהם, שלא היתה הזקנה ניכרת, וצדדי שכל כוונתם של הצדדים הקדושים ה' רק לעשות רצון הבורא, ומה צנך. דמאן דכו' צעי למשחתי צדדי אברהם משחתי צדדי יתחק וכן להיפך, וכו' כותב ורצון שיהיה שווין ה' להרבות כבוד שמים צעולם וללמד דרך ד' ומפסק"מ צדד, ולדרכנו יש נפק"מ הרבה לדינא, דהנה אמר"ל דאברהם ה' יושב צניציה ומלמד תורה וכן יתחק, וצדד הלכה צריכים התלמידים להזכיר ההלכה בשם אומרו דוקא, וכיון דלא היו ניכר הצדל זקנה צניציה לא יכלו התלמידים לומר הלכה בשם אומרו, ע"כ צעי אברהם רחמי וכו' זקנה הניכרת, ומעשה צ' הדרשות הנ"ל בא צהא חליין, דמה דצעי אא"ע רחמי אצוקה, הוא מטעם שדרשו ז"ל דאברהם זקן ויושב צניציה ה' וכדי שיוכלו התלמידים ללמד הלכה בשם אומרו וכו"ל.

ויבאר וזה דברי המד"ר הנ"ל ואברהם זקן וגו' יסופית צניי אדם וגו', נחופית צעלונים, נחופית בתחומים, על כן צריך אלקים לעולם וד' צירך את אברהם בכל, עפ"י מ"ש החיד"א זלתי' צנ"מ (מערכת ספרים אות ז') בשם ספר הקנה דכל צדיק יש לו כח שמתחיל למעלה, והוא אומר מה שאומר הצדיק למטה צניציה ע"כ, וח"ש במדרש ואברהם זקן וגו' ר"ל דמכאן נלמד דצריך להזכיר הלכה בשם אומרו, ועיי' נחופית צעלונים נחופית בתחומים, הולך חן בשפחתיו שפחתיו דוצבות למעלה, וגאמרה הלכה בשמו צניציה של מעלה, ע"כ צריך אלקים לעולם

של זדוקים לעולם תהי', וסיוס דברי המדרש מה ח"ל שני חיי שרה דמיותר כמו שהקשב רש"י ז"ל שכבר נאמר ויביו חיי שרה, אלא לומר לך שחציב חייכם של זדוקים לפני המקום בעו"כ ובעו"כ, וללמד שכולם שווים לעו"כ, וגם אחרי הסתלקותם לעו"כ ה"ם כנחיים אמתו.

ואפ"ל בזה דברי המדרש בתנוד"א (א"ר פ"ה) ואברהם זקן בן צא צימים וגו', לא צימים של אברהם הכתוב מדבר, אלא צימים מן העו"כ וימות בן דוד וצ"ב הכונה, ויתפרש עס דבריו ח"ל עפ"י שדרשו ז"ל ד' בירך את אברהם בכל זה אליעזר שגא' המושל בכל אשר לו, ואמר"ל המושל בכל אשר לו שמושל בתורת רבו ודולה ומשקת מתורת רבו לאחרים, וע"י שפירסם אליעזר ומשפחתו והשפעת דקתו של אלהים בכל העולם, ומשך ונשתלשל מסורת האבות לכל הדורות, ע"י גס הצימים של עו"כ וימות בן דוד נחשבו לשנות חיוו להוסיף זכויות ומע"ה, ולהגין בצבורו על כל באי עולם, ח"ש ז"ל ואברהם זקן בן צימים, לא צימיו של אברהם (בצד) הכתוב מדבר, אלא צימים מן העו"כ וימות בן דוד, שכל אלה יתוספו על ימיו וזה לחיים נחיים עד עולם, והש"ת יעזור שנושע במהרה, ועד אז נזהר לילך בדרכיהם הקדושים ולהיות דבוק בצדו"ב, ונזהר במהרה לישועת כל ישראל ושמתחן, ובהתגלות כבוד שמים עליו במהרה צימיו אמן.

*

ואפ"ל עוד ציבור הדקדוקים ח"ל בהקדם מ"ד צצ"ר ר"פ זו ודע ד' ימי תמימים זו שרה שהיתה תמימה במעשים, א"ר יוחנן כהדא עגלאת תמימה עכ"ד המדרש, וצ"ב להבין צחי' הדמיון והמשל לעגלאת תמימה ומהו הכונה בזה, היפ"ת זל"ה כתב בשם מהר"ש אלקבץ ז"ל לפרש הכונה ששרה אמתו היתה שלימה במשפ"ה לגמרי, ולא רוצה דרכות לבד, והיינו תמימה דומת דתמימה דפרה אדומה, שג"ל תמימה באדומות שחם היו לה ב' שערות שחורות פסולה עכ"ד, והיפ"ת הקשה על פירושו דתחת אילו גרסין כהדא פרה, אבל עגלאת לא יתן לחבר במקום פרה, עגלאת פרה ופרה צח ג' יד', ועגלאת ערופה לא

ועפ"י דרכנו יתבאר סיוס דברי המדרש ח"ל, ונחלתם לעולם תהי' שנאמר ויביו חיי שרה, מה לומר שני חיי שרה באחרונה, לומר לך שחציב חייכם של זדוקים לפני המקום בעו"כ ובעו"כ, ולצ"ב הקישור, וא"ל ללמד מייביו חיי שרה דנחלתם לעולם תהי', גס הא דחציב חייכם של זדוקים בעו"כ ובעו"כ הא"ל ליק' ל' מפסוק שני חיי שרה, ואפ"ל בהקדם מ"ד צמד"ר פ' נשא (פ"ב ס' י"ח) ה' משה מתירא ואומר, שמא אחת מן העגלות נשברה או א' מן השעורים מת', ונמלא קרבן של נשאים פסול, אמר לו הקב"ה וכו' לעבוד את עבודת אלה מועד, ניתן לכם הוי' שיהיו קיימים לעולם, עד היכן היו קיימים וכו', הני בשם ר' מאיר עד עכשיו בן העגלות והפירות קיימות, והלא דברים ק"ו, הזקינו ולא העריפו ולא נשברו, והלא דברים ק"ו, מה אם העגלות שנדבקו במלכת אוהל מועד, ניתן לכם הוי' עד שיהיו קיימות לעולם, ישראל שם דבוקים בהקב"ה עכ"ל, שגא' ואחם הדקדוקים ד' חלקים חיים כולכם היום עכ"ד המדרש.

ולכאורה אין הקדש שור, דלוחן הפירות קיימות בעו"כ, כאמר"ל שגא' הוממו ולא הזקינו ולא העריפו ולא נשברו, וישראל הדבוקים בהקב"ה הוויית חיותם מתקיימת בעו"כ, וא"כ לאו ק"ו גמור הוא, ומפרשי המדרש הרגישו בזה, ופי' דלפי שדבוק העגלות והבקר במלכת אוהל מועד הוא דיבוק בגוף, ע"כ נחקיימו בעו"כ, אבל דיבוק ישראל בלב ופס' ע"כ נחקיימו בעו"כ עכ"ד ז"ל, אמנם אפשר אין הקדש שור, ומשפט הק"ו צ"כ ליתן של זה בשל זה, אולם יתבאר עפ"י דרכנו ח"ל, דלפי האמת הדקדוקים שם דבוקים בהקב"ה זוכין לחיים נחיים בעו"כ, ע"י שמחירין מעשים הטובים ולומדים מדרכיהם הקדושים וכו"ה חיים וקיימים לעולם, ויש להם נחלה בעו"כ להוסיף זכויות ומעשים, ונחשבים להדור להבין בזכותם עליהם ח"ל ח"ל במדרש ח"ל ונחלתם לעולם תהי' שגא' ויביו חיי שרה, שניתן לה הוי' וקיום נחתי, וע"ד שדרשו ז"ל וכו' לעבוד עבודת אוהל מועד ניתן לכם הוי' שיהיו קיימים לעולם, כמו"כ יתפרש ויביו חיי שרה שניתן לה הוי' וקיום נחתי, ושפיר ילפי מהאי קרא דנחלתם

מיחה, ולמה נקנסה זו מיחה אלא לפי הקב"ה
שנבדל דגל וחירס מלך לור עתידין לעשות עולמן אהבה,
לפיכך נקנסה זו מיחה וכו' א"ל ר' יוחנן. אם כן
יגזור מיחה על הרשעים ולא יגזור מיחה על הצדיקים,
אלא שגא יכיו הרשעים עושים תשובה של רמיות,
ושגא יכיו הרשעים לומרים בטם הצדיקים חיים, אלא
שכן מסגלין ממות ומע"ט, אף אלו נסגן ממות ומע"ט,
מנחת עש' שלא לשמה עכ"ל במדרש, ולכאורה מה
בכך אם יכיו עשייתם שלא לשמה, וכיו אמרו ז"ל
בסוטה (דף כ"ב ע"ב) לעולם יעסוק אדם בתורה
ובמלות אף שלא לשמה שמתוך שלא לשמה בא לשמה,
אמנם איכא לחק עובא דבהם מיירי בשוטה ומקיים
מפאת אמונתו בהקב"ה שמעניש לעוברי עבירה ונותן
שכר למקיימי מצותיו יתב"ש, ובמ"ש החו"ס שם
שכפ"י שגא לשמה הוא כגון מיראת היסורין וכו'
ומאכזב קיבול פרס עיי"ש, אבל אלמלי היו רואין
השכר והעונש מיד כמו עניינם, שהצדיקים נשארים
חיים וקיימים לעולם, והרשעים מתים מיד, לא הי'
בעשייתם בחי' אמונה ושם לא לשמה, וכיו שלא לשמה
גמור, ואין לעבודתו כזו שם מעלה וחשיבות.

ואפ"ש להסביר עוד דכנה העוב"ז נכרה שיכ"י
עולם הנסיון, ויכ"י הכחירה חפזית ביד כל אדם
לעשות כדלנו וכפי שלבו חפץ, משא"כ אם הי' באופן
ברור וגלוי שהצדיקים חיים לעולם ורשעים מתים, היו
בעלים כל הנסיונות והכחירה לא הי' חפזית, ומכ"ע
הי' הכרה לקום מיחה גם על הצדיקים בשו"ז,
עכ"פ מבואר מדברי המדרש בגיל שהצדיקים היו
ראויים לחיות לעולם, אלא מחמת הרשעים שיש
בעולם מסלק הקב"ה גם את הצדיקים, וכנס שאמרו
ז"ל שנת (דף נ"ב ע"א) אין מיחה בלא חטא,
כבר פירשנו הכוונה בזה עיי"מ דליתא במדרש
תנחומא פ' וישב עכ"פ ויוסף בורר מזרימה זשי"ב
לבו חזו מפעלות חלקים נורא עליה על בני אדם,
עיי"ש בדברי תנחומא שהקב"ה מזמין איזה חטא
קל לאדם שיוספיק לחלות במיחה זו, משום שאין מדה
הקב"ה לענוש בלא חטא, אבל באמת המיחה היא
דבר הכרחי מסיבת הרשעים כמבואר לעיל, וא"כ
כיון שהצדיקים מלא עונם היו ראויים לחיות לעולם,
ואתם מנחמים מן העולם נסיבת עונם אלא הקב"ה

בעינן תמימה ע"כ קושיא כיפ"ת, ונכנס"ק פי'
כוונה המשל ע"ש ששרה יאלה באמתה אחר אברהם
עפ"י דבריו, וע"ד שאמרו ז"ל (בשמו"ר פ' כ"ד)
עכ"פ נחית כללן עמך ביד משה ואהרן, מה לאן
בכל מקום שהרועה מוליכן הם הולכין אחריו, כן
ישראל בכ"מ שהולכו אחר משה ואהרן הלכו אחריהם,
וככ"ג נמי קאמר הכא גבי שרה דכיו כדלא עגלתא
תמימתא וכו' עכ"ד ז"ל, אמנם גם לפירושו ז"ל
דהל"ל כדלא לאן תמימתא כלישגא דקרא ועדיין
ז"ל כוונה המשל.

ונל"פ ע"פ דרכו של האברהם"ק בפרשה זו חלס"ק,
ולמה שפירשתי שעל ידי סיבת הבשורה עלו לה
חיים פחות ממה שכוין, וכיון להודיע משפט החסד
אשר יפוע הקב"ה לידיו, כי כל דיוק שלא השלים
ימיו לסיבת ידועה, לא יגרע הי' מלדוק מה שהי'
מרויח, אילו חי שניו שלמים, וישלים לו שכר על
השנים שלא פעל בהם דבר, כי יאמר אילו אילו הייתי
חי, תלוחי סיבה לסגל דבר טוב, והוא אומרו שני
חי שרה, כיון אל השאר, שכל שנותי היו חיים ממנה
ויאירו מכבוד עבד"ק, ובאמת בחי' זו מבוארת
בתנחומא פ' תשא (ס"ג) פתח ר' תנחומא בר אבא
מתוקה שנת העבוד אם מעט ואם הרבה יאכל
וגו' (קבלת הי') אילו מדבר אלא הצדיקים ובעמלי
תורה, כיצד אדם שכל שנותיו ל' שנה, ומעשר שנים
ואילך עמל בתורה ובמלות ומת לשלמים שנה, ואדם
אחר חי פ' שנה, ומעשר שנים ואילך עמל בתורה
ובמלות עד שמת, את אומר הואיל ולא יגע בהאשון
אלא עשרים שנה בתורה, וזה שיגע בשנים שנה,
שהקב"ה מרבה לזה שכר יותר ממי שעסק בתורה
עשרים שנה, לפיכך אני אומר אם מעט ואם הרבה
יאכל, שיכול בן עשרים שנה לומר לפני הקב"ה, אלוני
שסלקתני מן העולם בחי' יומי, בייתי מאריך שנים
ומרבה בתורה ובמלות, לפיכך אני אומר אם מעט
אם הרבה יאכל, שמתן שכרו של זה כמתן שכרו של
זה עכ"ד התנחומא וכן המה דברי האברהם"ק כ"ל.

ועפ"י דרכו ובתקנותיו נלך ונוסיף עוד עפ"י
בצר פ' בראשית (פרשה ט' ס"ה) ר' חמא
בר חינאי אומר ראוי הי' אדכ"ר שלא לעשות עש

וודאי שגם שרה קבלה שבר מכל הדורות שלפני ואחרי, כיון שגם זכותה הגין על כל הדורות כמו של אביה, וחי' שני חיי שרה כולן שוין לעוצה, פי' כל השעה אלפים שנה של עמידת העולם היו שווין לעוצה ועל כולן קבלה שבר כיון שזכותה מגינה בזכותה על כל הדורות.

ובזה נבוא לציבור דברי ר' יוחנן שאמר כהדא עגלתא תמימתא, דכח מה שכתב היפית בפשיטות דא"ל לומר שקאי על עגלה ערופה מפני שלא נאמר בה תמימה, לי נראה דשפיר קאי על עגלה ערופה, דלע"ג דלא כתיב בה תמימה צפירה, כיו כאלו כתיב בה, וכו' עפ"מ דליהא בגמ' חולין (דף י"א ע"א) מנא בא מילתא דאמר רבנן זיל דתר רובא וכו', רב ששת דר' ז' אידא אמר אחי מעגלה ערופה, דאמר רחמנא בערופה כשהיא שלימה תיכיו, וליחוש דילמא ערפא היא אלא לאו משום דאמרין זיל דתר רובא, וכי תימנא מאי נפק"מ (פירש"י חי ערפא היא בא לאו קרבן היא) אמרי דבי ר' ינאי כפרה כתיב בה בקדשים, ומינה ילפינן דערפא פסול בעגלה ערופה (עיי"ש פירש"י ז"ל), רבה דר' שילא אמר אחי מפרה אדומה וכו' וליחוש דילמא ערפא היא וכו', וכתיב מאי נפק"מ חטאת קריי' רחמנא, ובתצו החום' ואח"כ לר"ש דליה לי' דחטאת קריי' רחמנא מנא לי' דערפות פוסל בה, וי"ל דנפקא לי' מדכתיב תמימה, כדדרשין צפ"ק דמס' ע"ז (דף ו' ע"א) דנח גופ' לאו ערפא הוה מדכתיב תמים עכ"ל החום' ואע"פ דמס' צמ"ט ע"ז דחי דרש"י ז', שבקשו עליו דלמא תמים דדרכיו לדיק במעשיו הוה, אין זה קושיא דכרי דרש"י זה של תמים דדרכיו אין שייך אלא באדם שהוא צעל בחירה משא"כ בפרה כמובן, אי"כ שפיר נלמד מחיבת תמימה שלא יהי' ערפא, מבואר מזה שבעגלה ערופה פסולין ערפא ממה דכתיב בה כפרה בקדשים ובפרה פסולין ערפא מדכתיב תמימה, הרי שכפרה דכתיב בעגלה ערופה היו כמו שהיו נכתב אצלה תמימה, ע"כ שפיר אמר ר' יוחנן על עגלה ערופה לשון עגלתא תמימתא, דלע"פ שלא נכתב אצלה תמימה צפ"י, כיו כאלו כתיב בה, מדכתיב בה כפרה בקדשים.

מסקנן בסיבת אחרים, דין הוא שלא יפסידו שבר העבודה שהיו יכולין לעבוד את השי"ת כל ימי עולם עד סוף כל הדורות, כיון שהסתלקותם מעו"כ אינו אלא בסיבת אחרים, ואולי זה כוונת הפסוק ביהורא דמי חיי שרה לדרוש דכולן שוין לעוצה, פי' כל שני דעמלא שוין היו אצל שרה אמנו, שקבלה שבר על כל השנים עד שיחיו המתים, כמו על אותן השנים שהיתה חי צדק צדק"ל, כיון שמאד היתה ראויה לחיות לעולם, ואז הוא ג"כ פי' דברי המדרש בשם שם תמימים כך שמוחיתם תמימים, פי' כל השנים גם אחר העדרם מן העולם הוא שוין הם לענין קבלת שבר עם אותן השנים שעבדו צדק השי"ת בפועל.

ואפ"ל עוד בחי' צדק, דמנינו בדרז"ל שאש"כ קבל גם שבר הדורות שקדמוהו, וכו' מ"ש באבות (פ"ב מ"ב) עשרה דורות מנח ועד אברהם, לבדודי כמה ארך אפים לפניו, שכל הדורות היו מקשיין ובאין עד שגא' אברהם חזינו וקבל שבר כולם עכ"ל. ופירשו המפרשים לפי שהגין בזכותו עליהם לעכב את הפורעניות הראויה לבוא עליהם, ע"כ דדין הוא שיטול שבר כולם, ע"ז וזה נוטל חלקו וחלק חזינו בג"מ, ורש"י ז"ל פי' שם דבעשרה דורות מאדס ועד נח לא נאמר שקבל נח שבר כולם, לפי שלא הי' לדיק כ"כ להגין בזכותו על כל הדורות שגא' לדיק תמים הי' דורותיו ולא בדורות אחרים עיי"ש, ולפי"ז יתכן שאש"כ הגין על כל הדורות מצריאת העולם וקבל שבר כולם, וכן יסד הפייטן צפית ליום אי' דרי"ה, "ערס כל מפעל חצ"ן, ר"ל ערס שברא הבורא ופעל כל מפעל מעשה בראשית, "חס במחשבת לור חצ"ן, הי' חושב במחשבתו להיות אברהם נחצ"ן וצדק, "באחור וקדם בחור נחצ"ן, ואולם לא נצדק כי חס בחור ובחמנא הדורות צין אחור וצין קדם, כדי ליכב עליו כל המחצ"ל, לעומם ולעטון עליו משוי כל הברואים ויגן זכותו לפניו ולאחריו, (כן פי' המטה לוי ז"ל), ולפי"ז כמו שהגין על כל הדורות שלפניו ושאחריהו, ודאי ראוי שיקבל שבר עליהם וכו"ל, וזהו כמוב"ש שרה אמנו שהיתה מחויבת לאש"כ לכל מעשיו הטובים ודקותיו טעם, וגם מזה עמלה היתה בחי' דקדקת גדולה מאוד, עד שאמר ז"ל שאברהם הי' עפל לשרה בנצורה, אי"כ

דוגמה שרה אמו שכי' ששרה קיימה כי' נר דלק מע"ש למי"ש וכו', נמלא לפי"ש שכי' שלא נולדה רבקה לא היתה שרה אמו ויכולה להסתלק מה בעולם כי אין הקצ"ב משקיע שמשו של לדיק עד שמאריה שמשו של לדיק אחר, וידוע מה שכתב באר"י ז"ל שזווגו של יצחק לא הי' יכול להוליד עד אחר העקידה, כי עד אז הי' נשמה יצחק מעלמא דנוקצא ולא הי' לו בת זוג, ובשעת העקידה נחלף נשמתו בנשמה דוברא, ואז מיד נחשך אצרכס בלידת בת. זוגו הי' רבקה אמו הממלאת מקומה של שרה בלדקות ובמע"ש. ואולי אכן כוונת דבריהם ז"ל שעי' בשורת העקידה פרחת נשמה ממנה ומתה, כי השיגה צרות קדשה שעי' העקידה נחלף נשמה יצחק ורלווי להוליד, וכבר נולדה בת זוגו הממלאת את מקומה ועכשיו הגיע שעתה להסתלק מן בעולם ע"י שבריה הקצ"ב שמשו של רבקה, ובאמת לא מתה, דהנניח בן כמותו כאילו לא מת, אלא פרחת נשמה ונחשבה כנשיקה לתקור החיים כמי"ש ק"ו הישמה משו זלליה דכסצורין היו שמה וכנ"ל

*

[פתיחה לתלמידי הישיבה תשכ"ו]

במדרש רב ויכיו חיי שרה וגו' זשי"ש יודע ד' ימי תמימים וגו', כשם שהם תמימים כך שנותיבן תמימים וכו' שנא' ויכיו חיי שרה עכ"ד במדרש ולי"צ (עיון בדברנו לעיל כוונת הקושיא).

(ב) **ואברהם** זקן בא צימים וד' בירך את אצרכס בכל, יליד בכונת כפילת הלשון ואצרכס זקן בא צימים, וידוע שכזקס הוא ברוב הימים.

(ג) **להלן** בסוף הפרשה ויוסף אצרכס ויקח אשה ושמה קטורה, במד"ר כתיב אשה האיש אשר לא הלך וגו' (עיי"ש שדרש כל הפרשה כולו על אצרכס) כי אם בחור ד' חפלן, כי ידעתינו למען אשר יא', ובחורו יבגה אחר רי"ש אז לא למדו ורב לא הי' לו ומכיון למד את החור, אלא זימן לו הקצ"ב ב' כליותיו כמין ב' רבנים, וכו' ונזעזע ומלמדות אותו חורב וחכמה עכ"ד במדרש ולי"צ קישר דרשנו ז"ל אל הפסוק ויוסף אצרכס וגו', ויפית' ז"ל דקדק דמאי קושיא מכיון למד את

ולבאר בדמיון מה שמדמה ר' יוחנן את שרה אמו לכדא עגלתא תמימתה, נראה עפ"י"מ דאיתא בגמ' כריתות (דף כ"ו ע"א) ובמדרש ולקוע (כ"ו"פ שופטים) כפר לעמך ישראל אשר פדית, ראוי' כפרה זו שחכפר על יולאי מנרים פרי"ש מדכתיב אשר פדית עיי"ש, ובדבר זה כיו עגלה ערופה יחיד צמינו שחכפר גם על דורות הקודמים שלא מינו זאת בשום קרבן אחר זולתו, ובזה יובנו דברי ר' יוחנן שאמר כהדיון עגלתא תמימתא וקאי על אמרם ז"ל כשם שרם תמימים כך שנותיבם תמימים, וע"ד שפירשנו לעיל שכל השנים היו אלה שוין לעובה, גם אותן שבי' לפני' מצריאות בעולם עד אותה שעה, מפני שעי' זכותה הגיעה ויפירה גם על דורות הקודמים, ולכן אמר ר"י כהדיון עגלתא תמימתא פ"י עגלה ערופה, שגם היא מכפרת על דורות הקודמים כמו שדרש ז"ל מפסוק כפר לעמך ישראל אשר פדית, וכמו"כ היתה זכותה של שרה אמו מכפרת גם על דורות הקודמים ומגינה בזכותה לדורות העתידים עד שיחיו המהים שאז תבא לראות פניהם המהירים כוזר הרקיע צב"א.

*

וידיו חיי שרה וגו' כתב רש"י ממד"ר נסמכה מיתת שרה לעקידת יצחק, לפי שעי' בשורת העקידה שזדמן צבא לשחטת וכו' פרחת נשמה ממנה ומתה, ותמכה המפרשים ז"ל בדודאי לא יתכן לחשוב ששרה אמו הכעטרה על קיום רלווי ית"ש שוב להעלות את יצחק על העקידה עד שפרחה נשמה בסיות זה.

ורג"ל צבא עפ"י דבריהם ז"ל (צ"צ דף קט"ז ע"א) מפני מה דוד נאמר בו שכיבה וציוא נאמר בו מיתה וכו' דוד שכינה בן כמותו נאמר בו שכיבה ויאז שלא היתה בן כמותו נאמר בו מיתה, ונקדים עוד מד' צב"ר רי"פ זו זרם השמש ובה השמש וכו' עד שלא השקיע הקצ"ב שמשו של שרה, בזרם שמשו של רבקה, בנחלה בה ילדה מלכה גם הוא צנים, ואח"כ ויכיו חיי שרה וגו', גם כהיו רש"י ממד"ר עכ"פ ויביאה יצחק בהבלה שרה אמו, ויביאה בהבלה וכו' היא שרה אמו, כלומר ונעשית

התורה, ולמה השיג כל התורה כנפוחה וכמו שאמר לו ית' מלות מילה, עיי"ש תירוולו וכו'. דוחק.

ד) עוד שם במדרש הכ"ד בצוקר ארע זרעך ולערב אל תחז ידיו, ר' אלעזר אמר אם זרעת בצביר, ארע באפיל שאין תחת וידע אחרו מכשיר וכו', ר' ישמעאל אומר אם למדת תורה בנערותך, למד תורה בזקנותך וכו', ר' עקיבא אומר אם היו לך תלמידים בנערותך עשה לך תלמידים בזקנותך וכו' ר' דוסמאלי בש"ר שמואל צ"ל אומר היו לך צנים בנערותך קח לך חשב בזקנותך וכו', וממי תחת למד מאברהם וכו' ככ"ד ויוסף אברהם וגו' עכ"ד במדרש, ודקדק כיפית ז"ל במימרא דר' ישמעאל אם למדת תורה בנערותך למד תורה בזקנותך וכו', למד לר"ך ולפוחה ע"ז מקראי, ומביא תוספת דעתין שיספיק בהמוד דנערות, הו' ובגית זו יומם ולילה כתיב, וכן צד"ר עקיבא מביא תיחי שהמעמיד תלמידים בנערותו לא יחוש להעמיד בזקנותו, עוד יל"ד על שינוי לשון הכתוב בצוקר ארע זרעך ולערב אל תחז ידך, דברישא הזכיר על הפעולה ובסיפא על השליה, ולכאורה לכוולו דרשות שבמדרש, כוונת הכתוב ללמד בא שיחזיק בזקנותו להמשיך בתורה ובמעשים כמו בנערותו, אי"כ למד פלגיוהו הכתוב בחילוק לשונות, כו"ל לבלתיכר יחד בצוקר ובערב ארע זרעך.

ולבאר הענין נקדים דברי הגמ"ה (אבות פ"ד י"ט) אלישע בן אצוי אומר הלומד ילד למד הוא דומה לזיו כחוצה על נייר חדש, והלומד זקן למד הוא דומה לזיו כחוצה על נייר מחוק, ופי' במפרשים בכוונת המשל הלומד כשהוא קטן בילדותו, הו' התורה הדוקה ומתקיימת זו בזמון הדי בנייר חדש, משא"כ בני שמתחיל בזקנותו ומשל לזיו הכחוצה על נייר מחוק, שאין הכתיבה הדוקה ועומדת אלא שנמחקת וכולכת עיין פרש"י ז"ל, לכוונת ראו להבין מה שהזכיר רבינו הקדוש מימרא זו בשם אלישע בן אצוי שי"א לתרבות רעה כמבואר בגמ' חגיגה (ט"ז ע"א) וקראוהו חז"ל צכ"מ בכינוי שם אחר שלא להזכיר שמו, ומדוע לא כתב רבינו הקדוש מאמר זה סתמא, כמו הרבה מימרות צמחניות שסתמן רבי ללאה עטם שיכ"י, וצפרע שאין עלי' חולק,

ובאבות דר"י (פכ"ג כ"ג) נזכרה מימרא זו בשם ראב"ן, ועממא צעי מה שהזכיר רבינו הקדוש כפן צממו.

ואפ"ל בכוונת הענין בהקדם דברי הירושלמי (פ"ב דחגיגה כ"א) הביאו החוס' חגיגה (ט"ז ע"א) ר' מאיר ה' יחיז דרש צבית מדרשא דעבדו, עבר אלישע רבי וכו', פסק ל' מן דרשא ונפק לבני, אל" מה הויתא דרש, אל" עוב אחרית דבר מראשיתו (קבלת ז') לאדם שלמד תורה בנערותו ושכח ובזקנותו וקיימה, הוי עוב אחרית דבר מראשיתו, אל" עקיבא רבך לא הוי דריש כן, אלא עוב אחרית דבר מראשיתו, צמון שהוא עוב מראשיתו, וזי ה' במעשה, אל" אצא מגדולי ירושלים ה', ציוס שצא למוכלתי קרף לכל גדולי ירושלים והושיבן צבית א', ולר"א ור' יהושע צבית א' וכו' וישצו ונתעסקו בצביר תורה וכו' ויורה אש מן השמים והקיפה אותם וכו', אל" אצוי אצא רבתי אם כך הוא כותב של תורה אם נתקיים לי בן הזה, לתורה אני מפרשו, לפי שלא היה כוונתו לש"ש לפיכך לא נתקיימה צביתו באיש וכו', וי"א אמו כשייתה מעוצרת זו היתה עוצרת על צחי ע"ז, והריחה מלוחו המון וכו' אותו הריח מפעפע בגופה כאיורה של הכינה וכו' עכ"ד הירושלמי עיי"ש, נמצא למדן מדברי ר"ע שא"א שיכ"י אחרית דבר עוב אל"כ הוא עוב מראשיתו, ר"ל שיכ"י יסוד בהתחלה לש"ש, ואז נסתייע מן השמים להשלים ולהשיג אחרית עוב ולא זולת, ואלישע בן אצוי אישר וקיים דרשא ר"ע ממה שאירע בצפסי, דלפי שכו' יסודו מקולקל ע"כ לא נתקיימה אחריתו ואירע בו מה שאירע, והאמנם שלא ה' הקלקול ע"י מעשיו כ"א צביית אצוי ואמו, וערם שי"א לאויר העולם, ולכאורה הרי אמר"ל מחוק שלא לשמח בא לשמח, ומדוע אי"כ צבית שלא ה' כוונתו של אצוי לש"ש הגיע אליו עד כדי כך, חולס אפשר להסביר הענין עפ"י"ש באברהם"ק דמ"ש ז"ל תורה מגילה ומלאת מיל"ה, אין זה כ"א בתורה לשמח, אצל תורה שלא לשמח אין צד כח הגנה להגיל מיל"ה ר' עיי"ש"ד, והנה באלישע חשבו צירושלמי שם כמה סיבות ונסיונות, שצביצתן עשה ונתעב מדרך התורה עיי"ש, אבל אלמנו ה' ראשיתו ויסודו

מן השמים להשלים חפץ צוקותך, ועדין יתפרש לכלוכו דרשות שצמדרש עיי"ש, וכוונת כולם על קוטב ה' יסודו, שחם תחזיק בתורה ובמעשים טובים בנערותך, יתקיימו בידך גם צוקותך, ולכן פלגיהו הכתוב בחילוק לשונות בצוקר זרע זרעך ולעצב אל תנח ידך, כי עיקר אהבת הפעולה הוא על ימי הנוערים, ואז יתקיימו בידך צוקותך ככה ההבנה של ימי הנוערים, וז"ש לעצב אל תנח ידך שהוא צויה בעצמה שתחקייס בידך ולא תפטר לעמוד על הפעולה, כי"ל לתחזיק במה שהשגת כבר עיי' עבודת ימי הנוערים והבן.

ויתבאר לדרכנו דברי המדרש בגיל (צקושה א') יודע ד' ימי תמימים בשם שחם תמימים כך שותיכן תמימים וכו', בהקדם מ"ד צוק"ק פ' חיי (דף קכ"ט ע"א) ואצרכם זקן בא בימים וגו', ת"ח אצרכם אתקריב לגבי' ותיאוצחתי' דילי' הוא כל יומיו בבאין, ולא אתקריב אצרכם ציומא חדא או ציומא חדא, אלא עובדי קריבו ל' בכל יומיו מדרגא לדרגא, עד להסתלק בדרגיו, כך ה"כ סיב ועאל בדרגין עילאין כדא חזי, דכתוב ואצרכם זקן ובדין בא בימים צאיון יומין עילאין וכו', עכ"ל הצוק"ק, ולכאורה לפי"ז לא יסו ערך שלמות ימי הנוערים, לשלימות ימי הצוקה שהיא מעולה ומשובחת מהם הרבה בהשגת הדעת והמדריגות, ואיך דרשו ז"ל כולם שווין לעובה, ובשם שחם תמימים כך שותיכה תמימים, אמנם לפי שימי הנוערים הם יסוד הציון, ובאיותות תליא שלמות ימי הצוקה כדרשת ר"ע מפסוק עוב אחרית דבר מראשיתו כ"ל ע"כ שחזים ימי הנוערים ושווין בערכם לימי הצוקה, שהם היסוד והגורם לשלימות ימי הצוקה, ובזה יל"פ ממה"כ ואצרכם זקן בא בימים וגו', ששלמות הצוקה בא לו עיי' הימים של כל ימי חייו, כמ"ש צוק"ק דתיאוצחתי' דילי' ה' כל יומיו לאתקריב וכו', וע"כ כאשר השיג שלימותו צוקותו, אז בא בימים, ושתלמו כל יומיו בשלימותן להיות שווים באחד, וז"ש ז"ל בשם שחם תמימים כך שותיכה תמימים שנה' ויהיו חיי שרה, ר"ל ששוין שותיכה בשלימותן, ועדין שדרשו ז"ל ויהיו חיי שרה כולן שווין לעובה והבן.

לש"ש, ה' נמצא בו כח הכנה להצטר נגד ה"ה"ר והכנסיות, ועכ"פ מנעשה שאירע בגופי' תחאמת אללו דרשת ר' עקיבא, שאחרית דבר עוב רק כשנכזה על יסוד התחלה טובה ולש"ש ולא זולת.

זבזה אפשר לתן טעם מה יסוד רציו הקדוש מימלא בגיל' דהלמוד ילד וכו' בשם אלישע בן אביו' ולא כתבו' סתמא כקושיתנו בגיל', דרשת מימלא זו נכנית על יסוד דרשת ר"ע בפסוק עוב אחרית דבר מראשית, דהכל תליא באיותות הראשית והתחלה, ואלישע הביא עיי' מופת רא"י מדנפשי' כ"ל, ומשם נלמד דעאכ"כ שצריך להשגיח מאוד על ימי הילדות שיהי' התחלת יסוד ציון האדם בתורה ובצדקות הצו"ת בקדושה וצטרכה, ואז הוא דומה לדיו כתובה על נייר חדש ומתקיימת בידו לאחריתו וצוקותו, משא"כ המתרגל ומאבד ימי הנוערים בזהו ודיו, ומכ"ש מי שאין משגיח על מעשיו חיי, ומקלקל ימי הנוערים ומבלקן את נשמתו בעצירות ר"ל, אף אם יתחרע לעת זקנתו ויראה לשוב ולתקן את מעשיו, הרי זה דומה לדיו כתובה על נייר מחוק, שאין הכתיבה חזקה ועומדת, ואף שצו"ת מקבל השבס לפניו בכל לב לעולם, וכתוב תשב אנוש עד דכא וגו', מ"מ מי שנחסרו לו יסוד ימי הנוערים, יקשה עליו להשיג צה' התשובה המעולה, ולא נמצא בו כח הכנה להצטר נגד הסתם ה"ה"ר והכנסיות הקשים, ודבר זה אנו למדין מדרשת ר"ע ומנעשה שאירע באלישע בן אביו' כמבואר בירושלמי בגיל', ולטעם זה הזכיר רציו הקדוש מאמר זה בשם אלישע בן אביו', להיות שהוא צעממותו משל ודמות ומופת רא"י לאותיות המימלא ומנעשה שאירע בו וציון יותר להשיג עד היכן הצדקים מגיעים להחזיר צחקון ימי הנוערים, ואז יהי' טובה אחריתו כ"ל.

ועפ"י צה' בגיל' יתבאר איך דברי המדרש (צקושה א') בצוקר זרע זרעך ולעצב אל תנח ידך וכו', ר' ישמעאל אומר אם למדת תורה בנערותך למוד תורה צוקותך, ר' עקיבא אומר אם היו לך תלמידים בנערותך, עשה לך תלמידים צוקותך וכו', ולדרכנו יבוא כוונת דרשתם ז"ל בדרך הבעתה, שחם טובה יהי' ראשיתך ולמדת תורה והעמדת תלמידים בנערותך, אז אחריתך תשגב מאוד, ויסייעו בידך

רק נחמי לך במחנה גמורה ואת מחך קבור, ומכאן למדו ז"ל שהרשעים חומרים הרבה ואפי' מעט אינם עושים, ולבסוף שקל מיני' קטערי, אמנם ל"ב דלפי"ז לא זכר בפסוק כלל שציקש עפרון תשלומין עבור השדה, ואיך יולדק לומר וישמע אברהם אל עפרון וישקל אברהם לעפרון את הבכסף וגו', איך שמע אם לא דיבר אליו כזאת, גם למד הכזירי ז"ל רשעו צמח שלקח מאח"ע"ה קטערי, אם לא ציקש ממנו מאומה, ורק אח"כ הפליר בו לקחת, מה אשמתו צמח אם לא סורב וקבל, אמנם בתחומות פ' וירא (ס"ד) פירשו הכוזב בלחון אחר ארץ ארבע מאות שקל כסף בני וביקר מה הוא, שאמרה עפרון ע"ד תציעה, ר"ל מה הוא חשובה דלא כיו שו"א צעינו לכלום ור"ה בקטערי דוקא, וכן איתא בילקוט, אמר אי את צעי למית ד' מאה קטערי דכסף מן סחורתא דביחך, את יכול יכיר לי עיי"ש, הו"מ צמח דב"מ ה"ל לא משמע כן, וגם פשטות הכוזב קשה לפרשו כדברי התחומות ובילקוט, דא"כ למד אמר "ארץ" ארבע מאות שקל וכו"ל ארבע מאות שקל מה הוא.

ויקם אברהם מעל פני מתו וידבר אל בני חת לאמר, גר וחסד איני עמכם חנו לי לחזות קבר עמכם וגו', פרש"י ז"ל בשם מדרש אגדה, והוא צב"ר (פר' ר"ח ס"ו) אם רניחם הריני גר, ואם לאו מארי ביתא, שכן אמר לי הקב"ה לזרעך נחמי את הארץ הזאת, וקשה המרחי וכו"ל והלבוש ממה שפרש"י ז"ל לשל (פ' קד) עכ"פ והכנעני והכריתו אז יושב בארץ, שלא זכר את אברהם עדיין, וא"כ איך אמר אעלה מן הדיו, וחידו' ז"ל דשתי הכס דנאותה שעה עדיין לא ב' לו זרע, וכו"ל וכו"ל לזרע אתן את הארץ, אבל עכשיו שגבר נולד לו זרע, זכר זה א"ע"פ שהכנעני יושב בארץ, אמנם הקשה הרא"ם ז"ל ממ"ד צב"ר לעיל (פר' מ"א ס"ה) אמר להם הקב"ה כך אמרתי לו לזרעך נחמי וגו', אימתי לכשיקרו שבעה עממים מתחב, והכנעני והכריתו אז יושב בארץ, עד עכשיו מתבקש להם זכות בארץ. הרי דלא זכר זה אברהם ח"ק אחר שח' לו זרע, וכן הקשה ביפ"ח דכחדיא כחדי בקרא ודור רביעי ישובו כזה כי לא שלם עון אמורי עד הנה ול"ב.

ד) להלן בפרשה ויקם השדה וכו"ל אמר אשר צב"ר אברהם לאחזת קבר מאת בני חת, וכן כחדי צב"ר בפרשה השדה אשר קנה אברהם מאת בני חת, ול"ב דברי משמעות הפסוקים יוכיחו שהשדה היתה של עפרון, וממנו קנהו אח"כ דכחדי וישקל אברהם לעפרון וגו' ויקם שדה עפרון וגו', ובני חת היו רק סרסורים כדכחדי פגעו לו ודרשו ז"ל סרסורין, ולכל הפירושים עשו רק השתדלות, ואיך אח"כ אשר קנה מאת בני חת.

ז) ופגעו לי בעפרון בן חור, פרש"י פגעו לשון בקשה כמו אל תפגעו בי עכ"ל, ובצ"ר דרשוהו ז"ל למה פנים ז"ל פגעו לי סרסורין לי, ואם לאו לא לי עליו, פי' המחנות כהונת פגעו לי בקשו עלי וכו', סרסורין לי, עשו בן שנינו סרסורין וכו', לא לי עליו התפלל לי בשבילי, כד"א אל תתפלל בעד בעם הזה ואל תפגע בי עכ"ל, ול"ב דחיה לשון בקשה וסרסורין א"ש, אבל איך ידק לשון תפלה, שציקש אח"כ מאתם שתתפללו אל עפרון בשבילי, ואיך יתכן תפלה לבשר ודם.

ה) ואברהם זקן בא ציונים וד' בירך את אברהם בכל, איתא צב"ר זש"ח (תהלים מ"ה) יפיתח מבני אדם הו"ק חן בשפתותיו וגו', נתיפית בעליונים וכו' נתיפית בתחתונים וכו' ע"כ צריך חלקים לעולם שגא' וד' בירך את אברהם בכל, ול"ב קישור דרשא זו לענין השלמות של אליעזר, וכבר זכר אברהם חזינו הרבה פעמים בפשוט הקדומים, ומדוע הזכירו שחיים אלו דוקא כאן בשעה ששלח את אליעזר לבית רבקה. ועוד דרשו ז"ל ברבך דרשות, והוא מה שכתבו במ"ב צ"ב (דף ע"ז ע"ב) וד' בירך

ג) איתא בגמ' צ"מ (פ"ז ע"א) הרשעים חומרים הרבה ואפי' מעט אינם עושים, מנלן מעפרון, מעיקרא כחדי ארץ ארבע מאות שקל כסף בני וביקר מה הוא וגו', ולבסוף כחדי וישמע אברהם לעפרון וישקל אברהם לעפרון וגו' עובר לסוחר דלא שקיל מיני' אלא קטערי וכו', ופי' במפרשים דמעיקרא אמר ארץ א' מאות שקל כסף וגו', ר"ל שדה שש' ד' מאות כסף, בין שני אנשים גדולים ועשירים כמונו מה הוא חשיבה, וע"כ לא אעול ממך שום תשלומין,

עדיין איז אונזער קאללע צו, לפי שעה' ענד וועקער
קאללע שעה ענדער, וועלכער לא ראה שיקא אה צהו,
ע"ל, אמנם חזירו צו דברי חזון דאס איז אה מכלל
ארור וצא לכלל צור, שנה' צא צור ד', ווע"פ
עדיין נאשר צענדלות, ברי שאין חילוי צענדלות כלל,
וא"כ למד לא הרשכו אצרכס ליקח צהו בקושי
המזרחי ה"ל, ועוד קשה דברי אצרכס אציו איז
כוחו להוציא מכלל ארור מיד, דמאניו ע"י לכן
נחגלה זאת שנה בכלל הצרכה שאל צא צור ד',
ומכ"כ שנה' אפשר להיעשות פעולה זו ע"י אצרכס,
דבר אחר לא הקציה ובי' צרכה הצרכות מסורות
צידך, וא"כ מדוע לא הרשכו לישא אה צהו שביה
בת לדיק ות"ח יותר מצנות ענר אשכול וממלא ועיין
בצע"כ בפסוק אלי לא תאצה האשכ שיקפו כן
ע"י"ש חירולס.

(י) **ויאמר ד'** חלקי אדוני אצרכס הקרה נא לפני
היום, צמד"ר ז"ש (ישעי' נ') מי צכס ירא
ד' שומע צקול ענד, ירא ד' זה אצרכס אשר הלך
חשים שנה מאספמיו ולא' יודע היכן, כאדם
שכח שרוי בחושך ואין נוגה לו, ומי אי' מאיר לו
הקציה אי' מאיר לו בכל מקום שהלך, יבעת צכס
ד' וישען צאלקיו, דבר אחר מי צכס ירא ד' זה
אליעזר, אשר הלך חשים צכס שהלך להציה אה
צרכה ואין נוגה לו, (פרש"י ומתנות כהונה הלך
חשים שנה אי' יודע להיכן הולך צכס שהלך להציה
אה צרכה), יבעת צכס ד' וישען צאלקיו שנה' ויאמר
ד' חלקי אדוני אצרכס הקרה נא לפני היום וגו',
ולכאור צ"כ הכוונה צמ"ש הלך חשים ואין נוגה
לו, וכרי אחר לו אצרכס צפירוש כי אם אל ארני
ואל מולדתי חלק ולקחת אשה לפני משם, אלל שבי'
הספק אם ימלא אשה הוגנת לו, ואם תאצה האשכ
ללכת אחריו כמבואר בפסוקים.

(יא) **ודחיתך קשה** דנראה מהפסוקים שגם אצרכס
אי' מסתפק צהלחת השליחות ואמר אם לא
תאצה האשכ וגו' ולקחת מצנות ענר אשכול וממלא,
ולכאור ברי אי' לו נצואה צרורה צהו כמ"ש צכס"פ
וירא, ובי' אחרי הצרכים האלה ויגד לאצרכס לאמר
כה ילד מלכה וגו' פרש"י ז"ל צצור מוכר המורי'
אי' אצרכס מוכרר וכו' צשו הקציה שגולה צכס

אה אצרכס צכל, ר"ל המודעי אומר אילעגננות
היתה צלצו של אי"ל שכל מלכי מזרח ומערב משכימין
לפתחו וכו', וצ"כ קישור דרשם לעיין בשליחות.

(ו) **במס' יומא** (דף כ"ח ע"ב) דרשו ז"ל, אצרכס
אציו זקן ויושב ציטיבה אי', שנה' ואצרכס
זקן צה צימים וכו', אליעזר ענד אצרכס זקן ויושב
ציטיבה אי', שנה' ויאמר אצרכס אל ענדו זקן ביתו
המושל צכל אשר לו, אר"ל שמושל צתורת רבו, ועוד
דרשו ז"ל צצ"ר זקן ביתו שבי' זו איקונין דומה לו,
המושל צכל אשר לו שבי' שלע צלרו כמות, וא"כ
קישור כל בני דרשות חז"ל, ומכ אורך בהקדמה זו
לעיין בשליחות, שמושל ככתוב גדולתו של אצרכס
ושכחו של אליעזר, וכבר נזכר אצרכס ואליעזר
צפרשיות הקודמים, ומדוע דוקא כאן ראה ככתוב
לספר צצכס וועמא צעי.

(ז) **במד"ש** (כוצא צישמח משם מק"ו זל"ה) וד'
צידך אה אצרכס צכל זה אליעזר הנאמר צו
המושל צכל אשר לו, מכאן אמרו חכמים אל יפער
אדם מחצירו אלא מתוך דבר הלכה וכוח פליאה וצ"כ.

(ח) **ואשביעך צד'** חלקי השמים וחלקי הארץ אשר
לא תקח אשה לפני מצנות הכנעני וגו', לכאור
ראוי להצין למד הוכחה להשציעו, וכרי אליעזר לדיק
גדול אי' וענד נאמן לאצרכס כאמר"ל, וכרי צלל
שצובה לא אי' ציית לדבריו, וכי אי' חשוד צעיניו
שיעשה היפך ציווי, גם הקשו המפרשים דלמה לא
השציע אצרכס ליתקם שנה יקח אשה מצנות כנעני.

(ט) **ואם** לא תאצה האשכ ללכת אחריו ונקית
משצועתי זאת וגו' פרש"י וקח לו אשה מצנות ענר
אשכול וממלא, וקשה המזרחי למד לא התייר לו
כמו"כ לישא צהו של אליעזר, וכרי ענר וממלא גם
הם היו מכלל כנען הארור, ואליעזר אי' יותר נכבד
ויותר חסיד מהם, כמו שדרשו צצ"ר זקן ביתו שבי'
זו איקונין שלו דומה לו, ושבי' שלע צלרו כמותו
ע"כ קושימו וציניו צ"ע, וכגו"ל חז"ן כי צצנות
ענר אשכול וממלא חז"ן כ"כ קללה לפי שבי' צעלי
צריח אצרכס, ונאמר ואצרכס מצרכך וכו', אצל אליעזר

ועל חירותם של החוס' בקשה המהר"ל זלליה בגוי'א, חז"ל לא ידעתי מה בועילו החוס' בתיורן זה, דסוף סוף ה' סומך על יחוס שלו שבאשכנזי אשר חשקו אותו יקח אותה ליחוס ואם לא חתרנו להשקותו לא יכירי בומר זה, ומה צדק שלא נתן הנמזים עד ששאל אותה צח מי את, וכי ה' הניחוש בשביל הנמזים שיתן, אבל הניחוש ה' בשביל שיקח האשכנזי אשר חשקו אותו, ואין לומר דעתו ה' שאף אם לא חשקו אותו צדק וצדק כן יקח אותה, שזה דבר שאין לו שחר, דא"כ למד עשה הניחוש ע"כ קושית המהר"ל זלליה.

הרבב"ם ז"ל (פ"א מה' ע"ז כ"ד) כתב במש"ס סימנים לעצמו אם ירע לי כך וכך אעשה דבר פלוני, ואם לא ירע לי לא אעשה, כאלעזר עבד אברהם, וכן כל כיוצא בדברים אלו הכל חסור וכו', והקשה עליו הראש"ד ז"ל בהשגותיו, איך חשב על נדוקים כמותם בעצירה זו, ואולי בעצמו לשון רבנו, שאמרו כל נחש שאינו כאלעזר עבד אברהם אינו נחש, והוא סבר שלענין איסור נאמר, ולא היא, אלא הכי קאמר אינו ראוי לסמוך עליו, ולא לענין איסורא איורי בגמ' עכ"ל הראש"ד ז"ל.

והר"ן כתב בפרק גיד הנשה, דברי הראש"ד ז"ל תמוזים בעיני, שהרי מפורש בגמ' שלענין איסור נאמר, וא"כ הדבר לריק יסוד מספיק, איך אפשר שהנדיקים הללו יכיוו מנחשים ותיורן כר"ן ז"ל וכן חידן המהר"ל זלליה בגוי'א, שהנחש שאסור חורב, הוא החולב את מעשיו, בסימן שאין הבשר נותנת שיבה גורם תועלת לדבר או נזק, כגון פחו ופלה לו מידו או לצי הפסוק לו בדרך, שאלו וכיוצא הם מדרבי באמורי, אבל הלוקח סימנים בדבר שבסכנה מכרעת, שם מורים תועלת בדבר או נזקו אין זה נחש, שכל עסקיו בעולם כך הם, שהרי באומר אם ירדו גשמים לא אלא לדרך ואם לאו אלא, אין זה נחש אלא מנהגו של עולם, ואלעזר ויכוונתו בכו"כ חלו מעשיכם, שאלעזר יודע ה' שאין מזווגין אשה ליחוס אלא הוגנת לו, לפיכך לקח סימן לעצמו שאם תבא כ"כ נאה במידותיו, ע"ד שבשואמר לה במנחמי נא וגו', תשיבה צדק נדיבה גם גמליך אשקב, היא שבמנין נא בשמים ליחוס עיי"ש חירותם באריות.

צח זוגו של יחוס, ובדלתי שביחוס כל נבואתו של א"ל צדוקה דניא מוחזק ה' דל"כ הא"ל ראה לעקוד ולשחוט את יחוס עפ"י נבואתו, וכמ"ש ז"ל בגמ' אברהם צדק המור' הא"ל שמע לו יחוס, אלא עפ"י הכיור שני, וא"כ שבי' לו נבואה צדוקה, מהו כל הרעש ולמה הולך אלעזר לעשות סימנים וניחוש, ולמה קראתו ז"ל שכל חשבים ולא ידע, הכי צדוקה מסר לו אברהם אבינו נבואתו, כמו שלמד עמו כל החורב, וגם פרשם זו מכלל החורב הוא, דלעיל בכו"כ וירא חביב וצדוקה ילד את רבקה ופרש"י ז"ל דכל היחוסין הללו וכל הפרשם לא נכתב אלא בשביל פסוק זה, להודיע שבנבואה מזווגו של יחוס ואם ידעו כל זאת בנבואה א"כ אין כאן מקום לכל הכי ספקות וביחוסים ז"ל.

יב' וד'י' הנערה אשר אומר אלי' כתי נא כדך ואשכח, ואמרת שחב וגם גמליך אשקב אותה כוכחה לעבדך ליחוס וגו', בגמ' דחולין (דף י"ב ע"ב) אמר רב כל נחש שאינו כאלעזר עבד אברהם וכוונתו בן שאלו אינו נחש, פרש"י כל נחש שאינו כאלעזר עבד אברהם, שאינו סומך עליו ממש כאלעזר, שאם חשקו אדבר זה ואם לאו לא אדבר זה וכו', והקשו החוס' אלעזר הא"ל יחש, למ"ד שבסדרין (דף י"ב ע"ב) כל החומר בפ' מכשף בן נח מוזכר עליו, וחילול החוס' דסכחא תנא ס"ל שלא נתן לה הנמזים עד שהגידה לו צח מי את, (ולא סמך על הניחוש) ואע"ג דכתיב ויקח האיש נחם זכר וגו' וכדור כתיב ויאמר צח מי את, אין מוקדם ומאוחר בחורב, וכן מוכח כשספר ללון דכתיב ואשאל אותה ואומר צח מי את וכדור כתיב ואשים הנחם על אפה עכ"ל החוס' ז"ל אמנם רש"י ז"ל בפירושו עכ"ל כתב שאחר שנתן לה הנמזים שאל אותה צח מי את, אלא כשספר ללון וצדוקה שיהי בסדר, כיון שלא יתפסכו בדבריו עכ"ל, ומסתבר כדבריו ז"ל דדחוק לומר אין מוקדם ומאוחר כמ"ש החוס', דכתיב צדוקה עניא אמר"ל בפ"ק דפסחים מאי דמוקדם מוקדם ומאי דמאוחר מאוחר, אלא שלפ"ד רש"י ז"ל לריק צדוקה חידן סמך על הניחוש ונתן לה הנמזים עד שלא שאלה צח מי את כקושית החוס'.

משמע לניחוש גמור כי, שאמרנו כל נחש שאינו כאלוהי אינו ניחוש, וכו'.

(יג) **לֹא־יִדְעוּ** כתיב ואומר אל אלוהי אלי לא חָקַל האשה אחרי, פרש"י ז"ל אלי כתיב, צח היתה לו לאלוהיה, וכו' מחזק למאור עינים, שימרה לו אצרכם לפנות אליו להשיאו צחו וכו', והקשה הגר"א ז"ל דמדוע לא רמז ע"ז הכתיב לשלל צעת שאמר כן אלוהי לאצרכם, כי שם מקומה הנכון, ולא עכשו שכבר ידע אלוהי שאשעי' לא נהרהר אליו, ולא חשב מחשבות עוד להשיאו צחו, ואדרבה השתדל בכל יכולתו להשלים שליחותו, וא"כ מה ענינו לכאן וכו'.

(יד) **וַיַּעַן** לכן ובתולד ויאמר מדי' ולא הדבר לא נוכל דבר אליך רע או טוב, פרש"י לא נוכל למאן בדבר הזה, לא עיי חשבות דבר רע ולא עיי חשבות דבר בגון, לפי שניכר שמדי' ולא הדבר וכו', וכו' מהו חשבות דבר בגון וטוב, והכל רע מה שהוא נגד צויו בצויות, והול"ל בקולור לא נוכל דבר מאומה.

(טו) **בַּמֶּדְבָּר** (פ' ס' ס"א) מדי' ולא הדבר, מביין ולא, ר"י דר רחמי' בש"י חנינא דר יחזק מחבר המורי' ולא, ורצון אמרי מביין ולא, ותהי אשה לכן אלוהיך כאשר דבר ד', וכו' דפסוק זה ותהי אשה לכן אלוהיך כאשר דבר ד' היו דברי לכן, ואין נחזיר להם משם דמד' ולא הדבר, וכו' הלקוטים מהאריז"ל פי' עפ"י דהו"ק שיחזק גולד מסייעה דקובא, ולפיכך לא היו לו זיווג, ומביין קבל זיווגו מחבר המורי' כי אז יראה נשמתו וחזרה בעצור אחר, ורצון אמרי ותהי אשה לכן אלוהיך וגו', כי עד עכשו להיותו מסתרה דקובא נאמר בו והנה בן לשרה אשה, וכן ולשרה בן, ועכשו נקרא בן אצרכם, וז"ש ותהי אשה לכן אלוהיך עכ"ל ז"ל, אמנם עדיין י"ב דא"כ דמרווח בקרא שקיבל נשמה דבורה וכו', אבל אין נחזיר להם מה שרשקם היא זיווגו.

(טז) **הִנֵּה** רשקם לפניך קח ולך וגו' והסכימו שהלך מיד עמו, ואח"כ כתיב ויאמר אחי' ואמה חשב הנער **אֶת־דָּמִים** או עשור וגו', וכו' אמרי (כתובות

אמנם חירוש ז"ל י"ב מנ"ש בגמ' תענית (דף ד' ע"א) ג' שאלו שלם הכהן וכו', ואלו בן אלוהי עזר אצרכם דכתיב וכו' הנער אשר אומר אלי' הני נא כדך וגו', יכול אפי' חגרת או סומא וכו'. ובז"ר (פר' ס' ס"ד) חיפה הגירסה אלו יאכל אמה אחת והשקתו, כיו' משיאם לכן אלוהי אתמהבה. עכ"פ מבורח מה שמדק על הניחוש בדברים שאינם נראים לעינים דבזה לא יספיק המבחן שהיה גומלת חסד, דהרי ישנם עוד ענינים ראויים לחשוב עליהם, שא"ל לצרם צח המבחן הרי, ועכ"פ שמדק על הניחוש, והדרה קושיא לדוכחי' איך עשה איסור. ועיי' דסדרה זו לצדק אינה מספיק לבחון על יד, שראוי' היא ליכנס בציתה של א"ל ולהיות זיווגו של יחזק עיי' שחומר גם גמליך אשקם, דהי' לריכס להיות מופלגת גדלות וקדושה ועברה דוגמת שרה אמו, ומגמ"ה לצדק אין ראוי, דאפשר שיש צח שלימות מידה זו, ויחסר צח משלימות שאר מידות טובות, והראי' ממ"ד צ"צ (פר' ח' ס"ב) ח"ר סימון בשעה שצא הקצ"ה לצדאות את אד"ר וכו' חסד אומר יצא שהוא גומל חסדים, ואמה אומר אל יצא שכולו שקרים, דאך אומר יצא שהוא עושה דקות, שלו' אומר אל יצא דכולי' קטטה וכו' עיי"ש, הרי יצויר שיהי' בלדס מזה החסד והכדן, ואשעי' יכו' כולו שקרים ומלא קטטה, ועכ"פ א"ל לומר שמדק אלוהי על הכשרה לחודי' צמח שאמרה גם לגמליך אשקם, ואם סדק גם על הניחוש הדרה קושיא החוס' והרצ"ד לדוכחי', היחזק לדק כאלוהי עזר אצרכם.

והב"ח צויר"ד (סי' קע"ט) מתקן קושיא החוס' והרצ"ד ה"ל, דכל מעשיו של אלוהי לא היו אלא צדו"ק, ולא סדק על הניחוש כלל כי אם צמח בשם ד' ובכח זכותו של אצרכם שחזין ליחזק זיווג בגון דרך נס, ולעולם נתן לה הנמרים מיד כפשוטו של מקרא ובפרש"י בחומש, ולפי"ז לגביהו דאלוהי וינתן בן שאל לא היו' נחוש ולא דר איסור לפי שלא סמכו על הניחוש כלל עכ"ל ז"ל, אמנם גם לחירוש ז"ל קשה דאם לא היו' ניחוש כלל, למד עשה, וכו' וכו' וכו' יכול לבטוח בהשיות ובזכותו של א"ל גם בלי עשיית ניחוש, גם דמפשותו לשון בגמ'

ונבוא אל הביאור ותחלה נבאר ענין הניחוש שכתבנו צד הראשונים (עיין לעיל קושיא ז"ל בחריכות) הנה האמת בצרור כמ"ס ב"מ ז"ל דלעיוז לא סמך על הניחוש כ"א בטח בשם ד' וצרכיו של הצרכים כמ"ס ד' אלקי אדוני הצרכים הקרה נא לפני היום ועשה חסד עם אדוני הצרכים, והי' כל מעשיו עפ"י רוב"ק שנתגלה לאחשי' בנצואה צרור שרצק זיווגו של יחזק כמ"ס צס"פ וירא, ויגד לאצרכים לאמר הנה יולד מלכה ופרש"י בשם הקצ"ה שולד צרקה צח זוגו של יחזק (עיין לעיל קושיא ז"ל), ואולי זהו כוונת המדרש בג"ל עפ"י פשטות מהיכן ולא מהר במור"י, ששם אחר מעשה העקידה נאמר לו נצואה צרור שרצק היא זיווגו, אח"כ ראיתי שכן פ' ה"פ"ח ז"ל, וכוסוף עוד שאינו דבר רחוק, שאצרכים אציו הודיע אז נצואה זו לציוה בתואל, וע"כ אמר כאן מד' יא' דבר שנתאמת להם דברי נצואתו, ולכן נבאר עוד בזה.

ורבאורה לפי"ז א"כ מכו כל הפחד והדאגה, ולמה הורף אליעזר לעשות ניחוש וסימנים, הלא ה' בידם נצואה צרור שרצק היא זיווגו של יחזק, והגם דאיוה צור"ק פ' לך (דף ז"א ע"ב) דכל חינו דאחי בגלגול דנשמחין, ויכלן לאקדמא ברחמין זוגא דלהון עיי"ש בראד, אמנם כאן לא ה' לו לא"א לחשוב על ככה מכמה טעמים, ראשית דאיוה שם צור"ק דלא יכל לאקדמא ברחמי, אח"כ בעלה חייבה איבו ואיבו זכא, ועוד דיוון שנתגלה לאחשי' בנצואה צרור, לא ה' לו לחשוב שיפול בהנצואה שינוי וחילוף, גם שכל מעשיכם של האצות ה' צרור"ק ונצואה, ואלמלי יפול אחי שינוי או חילוף בנצואה היו מודיעין להם מן השמים, וכי' שלא הודיעו מן השמים, הנצואה הראשונה במקומה עומדת, ולבאורה לפי"ז י"ב למח הורף לכל הסימנים ובערותות.

אמנם יתבאר עפ"ימ"ש ז"ל בגמ' דקידושין בג"ל, דאצרכים אציו הכנה עם אליעזר תנאי בשליחותו, ז', שלא יקחה אלא צרור וצדון קרובי ומשפחה, ולכן נבאר צד טעם הדין, מדוע לא ראה הצרכים אלא **בשמים** כל בני משפחה. עכ"פ משנה ה' ובערותות.

(י"ז) מכאן שנתקן לבחולת י"ב חודש וכו', וי"ב מ"ע בסמינו מתחלה ואמרו קח ולך, ואח"כ התחילו, וממ"פ אם לא ה' ב' דעתם להניחה מי הכריחם להסכים בתחלה, גם י"ב אומרים אחר תלך דמיותר, וכול"ל חשב הבעיה אמתו ימים או עשור ותלך וצגמ' נדרים (דף ל"ז ע"ב) אמרו דעיוז סופרים הוא זה עיי"ש, אמנם בודאי טעמה איכא בגווי', דלא נמלא בתוס"ק יחרון אפי' אית ה' וי"ב.

(יח) **ויקראו** לרצק ויאמרו אלי' החלני עם הא"ש הזה וגו' ולבאורה י"ב דברי על ע"ס הכליכה עם אליעזר צד בסמינו, באומרים הנה רצק לפיך קח ולך, ועכשיו רצו לעכבה עוד ימים או עשור וכו' תיך להיות שאלם מענין בזמן אם רצוה לילך מיד אם לאו, ומדוע שאלו החלני עם הא"ש הזה, וכי' שאלה זרע ואינו מענין טענתם כלל. גם כ"מ שג' זה מיעוטא הוא כמבואר בגמ' צ"מ, ומכו הכוונה באומרים החלני עם הא"ש הזה, דמשמע זה ולא אחר.

(יח) **ותאמר** חלך פרש"י מעלמי ואף אם אינכם רוצים, וי"ב מדוע הוכרחה למד כן, והדי תלו בדבר בדעתה ורצונה ועל דעת כן שאלה, והי"ל להשיב כן, ועי"ק ממ"ש בגמ' קידושין (ס"א ע"ב) צסוגיא דתנאי כפול, שהקשו לר"ח צ"ע דלא צ"י תנאי כפול, למ"ל לאצרכים למימר אז תקרה מאלתי וגו' ואם לא יתנו לך וביית נקי מאלתי, ותינלו דאחי' למיעוטא היכא דניחא לה לדידה ולא ניחא לציו משפחה, או ניחא לדידה ולא ניחא לדידה, לא ייתני בעל כרחם עיי"ש, עכ"פ מבואר שבתנה אצרכים אציו עם אליעזר, שלא יקחה כ"א צרור וצדון קרובי, וכנראה מהפסוקים שאלעזר הודיע להם תנאי זה, ומכאן זה דצדיו שסופר להם דברי אחשי' מ"ש אז תקרה מאלתי ואם לא יתנו לך וגו', וא"כ י"ב למח אמר רצק חלך אפי' אינכם רוצים, הרי באופן זה א"א שח"י זיווגו של יחזק.

(יט) **במדרש** בשכר ששאלו את רצק החלני עם הא"ש הזה ותאמר חלך, זהו בני ישראל להוציאם ממצרים וי"ב.

שנאמר לאשׁמ׳ בנצואה ברור שרצק ה׳ זיווגו של יחזק, מ״מ חשׁש אשׁמ׳ פן יחצטל בענין ע״י קערונגס כ״ל, ולעס ז׳ נחחסם אשׁמ׳ ואליעזר לעשות פעולות שׁיב׳ נגמר הענין ברנאס וסכמחס, וע״ד כן עשׂה אליעזר א׳ הניחוש כדי שיאמינו זו ויסימו על הזיווג כמו שנבאר לבן, ולעס ז׳ החסר אשׁמ׳ תנאי כפול עס אליעזר, שלא יקחם כ״א ברנאס וברנאס משפחה כמבאר בגמ׳ דקדושין ב״ל, דאס הם יסימו, עשׂה גס המלך רע יעס אמן ולא יקטר עור, כיון שגשׁש ברנאס וסכמחס של לבן וסערא דיל׳.

ומערתה יובן ענין הניחוש, דלא עשאו אליעזר לעמנו ולא סמך עליו כלל, כי הוא סמך ובעת רק בשם ד' ובזכותו של אברהם אבינו, וגם ידע בנצואה ברורה שרצק זיווגו של יחזק, ולא ה' לרד אל הניחוש, אלאם עשׂה הניחוש בשביל לבן ומשפחה, שבהמינו רק בניחושים וכשפים, כמו שמצינו שאמר לבן ליעקב נישחתי ויברכו ד' בגלך, פרשׁי ז״ל מנחש ה' ואמר נסיתי בניחוש שלי, שעל ידך באה לי ברכה וכו', מבואר מאד דעמו הנספס וטעמותו, שאף שהאמין בתנאיות שהיית ובזכרונך, אצל מקור אמונתו נחצר לו ע״י הניחוש וכשפים, וע״כ בדרך אליעזר לעשות הניחוש כדי שיחלמם ויחזרו הענין אצל לבן ובחולא, ובחלמם ה׳ ז׳ ניחוש גמור שאסור מדיון כשוף פן נח מוצא עליו כמ״ש הרמב״ם ז״ל, אלא שאליעזר לא האמין זו ולא עשׂה לשם כישוף, רק כדי שעי״ז יאמינו לבן ובחולא שמד׳ יאח הדבר, כיון שאף הכשפים מראים כן, ועי״ז יסימו ויחרו בדבר, ואף דניחוש בא אסור, אפשר שעשׂהו אליעזר בהוראת שם עפ״י הנצואה, ובחלמם לא ה' ז׳ משום א׳ דע״ז לגבי אליעזר, כיון שלא עשׂה לשם ניחוש, אלא שיש בה משום מראית השן, וכוחר לו ז׳ עפ״י הנצואה בהוראת שם.

הזיווג תלוי בהחירתם, דאס לא יסימו א״א שהנשא ליחזק מכה תנאי ב״ל, והבס שה' נצואה ברורה בזה, אצל אין הצוית מונע בה בהחירה מבני״א כידוע, וע״כ חשׁש אברהם ע״י גודל רשעו לא יסימו, ויראו לעבד ולמנוע הזיווג הקדוש הזה, ולבטל השתלשלות כלל ישראל העתודה לאח מהם, וכמו שכן ה' בחלמם דאיתא במד״ר שרשׁה בתחולא לעבד וזה מלך ויגפו, ואיתא בילקוט שנתנו סס המות בקשר לפני אליעזר כדי להמיתו, וזה מלך וסיבב א׳ הקשר לפני בתחולא ואכל ממנה ומת, ובספ״ק קדושת לוי כתב דכ׳ כוונתם בזה, דקיימ״ל השולח שליח לקדש לו אשה, ומת השליח בדרך אסור בכל הנשים שבעולם שמה יקדש א׳ הער׳, ועד״ז ראו למנוע מיחזק זרע ולבטל השתלשלות אומת ישראלית.

גם אולי חשׁש אברהם אבינו, לגד שהיו מכשפים גדולים כמבואר בדר״ל על לבן שה' כוחו גדול בכישוף, ואמר ז״ל במס׳ מולין (ז' ע״ב ועוד בכ״מ) למד נקרא שמן כשפים שמכשפין פמליה של מעלה, וביאר הרמב״ן ז״ל בכוונת מאמרם ז״ל, דיש בה כשפים להכניח בשרי מעלה שיעשו ברנאס, וזהו סוד הכשפים שמכשפין פמליה של מעלה עיישׁד, וע״ד שאמר״ל במדרש ריבך רבתי עי״פ חלל ממלכת ושרי אלו שרים של מעלן, שרשׁי ישראל בשעת ההורנן ראו להשתמש בזה הכשפים להכניח בשרי מעלה, אלא שהחלם הקב״ה שמוחם של המלכטים ולא היו עוין להם עיי״ש, ומעשה חשׁש אשׁמ׳ פן יתגברו לבן ובחולא בזה הכשפים להכניח בשרי מעלה שיעוררו קערוג להבצית הזיווג הקדוש הזה, כי בה הקערוג מוזק מאוד, כמו דאיתא בב״ר (פר׳ ע״ע ס״ז) א״ר יהודה בר סימון ב׳ מקומות אין האומה״ע יכולין לקטרג על ישראל לומר גזולת היא בידכם, ואלו הן מערת המכפלה וביאמ״ק וקבורתו של יוסף, ובבולבוי הוי טעמא מפני שנקב׳ מאחם בנסף מלא כמבואר בקראי עיי״ש, הרי מבואר דאף שמערת המכפלה ה' מוכן לאשׁמ׳ ואברהם״ק מששׁה ימי בראשית, וכמ״כ מקום המקדש הוכן לכך משׁיב כאמר״ל, אשׁמ״כ ה' מקום לקטרגו שיחול אלוהי שנקב׳ מאחם בנסף מלא כמבואר במדרש ב״ל, וכמ״כ ככה אשׁמ״

יבזה יחזק מ׳ דקשה לבאור שמינו שחאריך ככתוב בסופור אליעזר ללבן ובחולא, לכפול כל ענין הניחוש, באחריו הכה אורי נאז על עין הכהם וגו' והי' העלמה היואלת וגו' כל הענין, ולבן כשפס״ל יחזק מ׳ מ׳ שאירע לו בדרך, לא

תשא (ק"ל ע"ב) דאברן לעב אחריון צמח שעשה את העגל, שלא ראה להכניס את הערצ רב צענים ולא יתערבון עמא קדישא צמחא דא עיי"ש, וכמו"כ לבוהב ו' מסר להם אלע"ה שם עומחא להפרישם מזעז יחא, ועשה כן עיי"י וצווחו וצווחת שעה ועד"י עשה אליעזר את הניחוש לשש וצווחת שעה לחזות קומה של אומה הישראלית כדי שיתרנו לכן וצווחל לחיובו של יחא ולא ימנעו ויעבדו דבדר.

ובזה יתורן קושיא (י"ד וע"י) הכ"ל על מ"ש ז"ל בצ"ר מד' יאל הדבר מהיכן יאל מהר המורי' וכו' ויוצן עפ"י אמרם ז"ל צמח' סוכדרין (ס"ז ע"ב) הביא איתחא דכו' קא מחדרל למשקל עפרא מחוטי' כרעא דר' חנינא (בכשפים), אמר לה אי מסתייעת זילי עזידי, אין עוד מלכדו כחי, והקשו בגמ' והא"ר יוחנן כשפים מכחישין פמליא של מעלה, וחזירו שאני ר' חנינא דפיס זכוחי, פרש"י ז"ל דפיס זכוחי' ומכרי נפשי משמחי לאחלי, והרמב"ן ז"ל כחצ צפי' עדי"ת דכל כוחם של כשפים אינו אלא בשרי מעלה, אבל כשהצו"ת צמחו מלי, אינם יכולים לעשות כלום, דאין עוד מלכדו ואפי' כשפים, וזה יבואר מה שנתחמת אללם עכשיו שמד' יאל הדבר, שחרי שראו מסימן הניחוש, שאף כוחות הכשפים הסכימו צעכ"ת, מה שפעו וצוחו, כי מד' יאל הדבר לשלש בכת הכשפים, ולא יוכלו לעשות שום דבר למנוע ולעכב דבדר.

פרע הכחצ להודיע ענין הניחוש כלל, ולכאורה לפי הטעם שנתנו ז"ל, דע"כ פרשחו של אליעזר כפולה צחורה, מפני סיפא שיחון של עבדי אבות מחורחן של צנים, א"כ ראוי לתא עטם מדוע נכפל הכפרה רק בדברו אל לכן ולא כשסופר ליתאן כל ענינו, חלום יתבאר עפ"י דרכו הכ"ל, דכל הניחוש הי' צו לורך רק ללבו וצוחל, שהאמיו צניחוש וכשפים, כדי שיתרנו עיי"י כשיראו ויבחנו שגם הניחוש מראה כן וכוחות שלהם צעכ"ת מסכימים לה, וע"כ הי' מן האורז לספר כל ענין הניחוש צפרטיות ללבו וצוחל, כדי שיתחמת אללם ענין הכ"ל, ולטעם זה כפלו הכחצ בסופורו של אליעזר ללבו, ולא כן בסופורו אל יחא, להורות על זה דכל ענין הניחוש הי' ללורכו של לכן וצוחל צלכד, וע"ד שחמ"כ כי ידבר אליכם פרעס חנו לכם מופת וגו', שהי' המופת ללורך פרעס צלכד כמשפרי"י ז"ל להודיעו שיש כח וממשלה במו ששולח אותם, ופמו"כ ענין הניחוש הי' ללורך לכן וסייעתו צלכד.

ומעתה ל"ק קושיא החוס' והראצ"ד ז"ל בענין הניחוש, וא"ש חירולס של החוס' וצב"ח ז"ל, וסבדת חירולס קיימת ואמיתית, שלא סמך אליעזר על הניחוש כלל, וגם א"ש מ"ש בגמ' כל גחש שאינו כאליעזר אינו נחש, דבאמת ניחוש גמור הי', וזכור אסור משום ממחש, אלא שלא עשה אליעזר לשם ניחוש ולא האמין בו, אלא ללורך לכן עשה ואין בו אלא משום מראית העין, ויחור לו לעשות כן עפ"י הכחצא כצווחת שעה, ועד"י יתורן אמרם ז"ל כסוכדרין (ל"א ע"א) ולבני הפלגשים אשר לאצרכם נתן אצרכם מחנות, מאי מחנות א"ר ירמ' צר אצא מלמד שמכר להם שם עומחא, פרש"י כישוף ומעשה שדים, ולכאורה יקשה כמ"כ החס למ"ד כסוכדרין (נ"ז ע"ב) כל האמור צפי' מכשף בן נח מוצר עליו, אין למדס אצרכם כישוף ומעשה שדים, להרגילם צמח שאסור להם, ענין צמח"ש"א שם שכיור צה, ולדרכו אפי"ל שעשה אלע"ה כן כצווחת שעה עפ"י וצוחתו, שהשגו שעי"ז וימיעם מלקטרי על ישראל, גם ראה להפרידם מזעז יחא פירוד גמור (ענין דבדרנו לקמן שהאכרנו צה), צכל אופן עשה כן לעצת חללת ישראל, וע"ד שחמרו צזוכ"ס פ'.

ואפשר לפרש צה מחמ"כ לא נוכל דבר חליך רע או טוב (ענין לעיל קושיא י"ד) עפ"י צב"ר צעשה שחמר אלע"ה הוא יעלה מלאכו לפניך, זימן לו הקב"ה צ' מלאכים, אי' להוילא את רבקה וא' ללוות את אליעזר ע"כ, והנה כוחו של הכ"ל והכ"מ להטעות אפי' מלאכים קדושים, כצווחר צילקוט ראובני ר"פ וירא שהמלאך הבא לצבר את שרה, הטעה אותו הכ"מ והכשילו בצלוחותיו וענש עליו עיי"ש (הוצא דבדרנו לעיל פ' וירא), גם צמח הרשעים לעשות כן ע"י כשפים כמ"ש ז"ל כשפים מכחישין פמליא של מעלה חמם כאן הציגו לכן וצוחל שאין צכוחם לעשות מחומה, לא דבר רע ר"ל לשלש מלאכים רעים מכוחות העומחא, ולא

והרשעו ח"א ליקח מזנות ענר אשכול וממרח כפרשיי ז"ל, ולכאורה למד לא הרשעו לישא בתו של אליעזר שבי' יותר נכבד וחסיד מהם, וברי גם הם היו מכלל כניען הארור, וכמו"כ היו בכוחו של ח"א להוציא את אליעזר מכלל ארור ולהביאו לכלל ברור, שהרי מסר הקצ"ה בה הצרכות צידו כאמרי"ל עה"פ ובי' ברכה עיין לעיל (קישור ט') בצרכות, ויבאר הענין עפ"י: שהצדתי בספרי ויואל משה (מאמר ח' סי' קמ"ו) לבאר מאמרי"ל (שמואל ח') ע"י פסוק כ"י) ויאמר שאל אל שמואל העלתי כי עברתי את פי ד' ואת דברך כי יראתי את העם ואשמע לקולם, ולכאורה קשה עובד הלא שאל מנך הי' ואשלטון צידו, גם כ"י בחיר ד' ונקי מכל חטא כאמרי"ל, ואף אפשר שגם לו יראת העם לעצור את פי ד', גם דורו היו מאמינים בד' ובדברי הנביאים, ובדלתי לא היו מכריזים אותו לעצור פי ד' ועל דברי שמואל הנביא, גם קשה שמתחלה הביא שאל ואמר טעם אחר בהתנלותו לשמואל, כמבואר בכתוב אשר חמל העם וגו' למען זכות לד' חלקך, וחשב לעשות מנז' בזה, ולאחר שציר לו שמואל שלא הי' בזה מנז' אלא העצרת פי ד', אז התנול עשה כן מיראת העם, ולכאורה למד לא אמר מתחלה עשה כן מיראת העם כאשר הי' באמת.

אמנם ביאור הענין שדודאי שאל המלך בחיר ד', לא הי' בגדר בחיר' זו לעצור את פי ד' מיראת העם, רק שמתחלה חשב שהוא מנז', כמו שהלמד לפני שמואל כי חשב לזכות לפני ד' ממיטב האזן וגו', וכאשר הוכיח לו שמואל הנביא שאינו מנז' אלא העצרת פי ד', אז חשב על עצמו האף בזה לידו טעות כזו, שלא להכיר האמת בדבר ברור ופשוט כ"כ, והתנזר כי אין זה רק מחמת יראת העם שחפץ לשמוע בקולם, ומחמת הרצון הזה נעשה משוחד וזה לידו סמיכות עינים לחשוב על עצירה שהוא מנז', וח"ש העלתי כי עברתי את פי ד' וגו' כי יראתי מפני העם ואשמע בקולם, ר"ל שיראת העם והאזן הלב לשמוע בקולם, הם היו הסיבה להביא לידי טעות כזו לחשוב על העצרת פי ד' שהוא מנז', וח"ש מה שלא התנול כן מתחלה לומר כי יראתי מפני העם וגו', כי לא הביט בטעותו

ע"י דבר טוב, דהיינו להטעות מלאכים הקדושים והטובים עד שיבי' העיבוד גם מילודם, וידעו והשיגו שלא ילליתו בכלום, כי מד' יאל הדבר ולא יועיל להתגדלותם ובעמ"ה הוכרחו להסכים.

ואפ"ל עוד בכוונת הפסוק לא נוכל דבר אליך רע או טוב, דהנה לכאורה הי' אפשר להם לבוא בטענת הסתה לשם שמים, שמוטב שיאל יתחב בזה אליעזר שהיו צה ח"ח ולדיק גדול, מלישא בזה שמואל הרשע ואחיות לבן הארמי, ולא היתה הליכה זו ברורה ופסוקה שאין ארור מדבק בצדק, ובאמת איך בשביל זה ויותר חלשי"ה על צה ח"ח ולדיק, אלא שעשה אצרכם עפ"י רוב"ק וצוואה, והצוואה הציבה לו דרכה וזיווג. של יתחב גם לדת ארור מדבק בצדק, ואין דיבוקם עולה יפה לדורות, אמנם אליעזר הי' לו חשוקה גדולה ונגיעה לש"ש שימח בהשגשגות דורות ישראל מהליו, אלא שסילק את נגיעתו וקיים שליחותו באמונה, וח"ש לא חולל דבר אליך רע או טוב, לא ע"י הסתה מזד הרע, ולא ע"י הסתה לש"ש מזד הטוב והקדושה, לפי שמד' יאל הדבר וח"א להתנגד לזה כי לא יועיל מאומה.

ואפשר דמ"ש צ"ר מביין יאל מבר המורי' יאל, רבין אמרי ורחי אשכ לבן אדוניך וגו' (עיין לעיל קישור יז) אין הכוונה שלבן ידע משם דח"כ קשה קושינו הנ"ל, אמנם לבן ידע מכוחותיו ע"י היחוש והבשמים שהגידו לו, שא"ל למוע דבר כי מד' הוא וכניל, אלא דקשה לו להמדרש דליכא מידי דלא רמיחא בצוריתא, וח"א שיבי' כל עיקר מקור הענין מלבן וכוונותיו, וח"ש מביין יאל, ותיראו מבר המורי', ר"ל בשעת העקירה בישור הקצ"ה בצוואה זו שוללה דבקה זיווג, ורבין אמרי ורחי אשכ לבן אדוניך וגו', ואע"פ שלבן אמרה אמנם פסוק זה מכללות החוב"ק, והזמנוהו מן השמים לחוד פיו של אותו הרשע שיווד עמ"ה כי מד' הוא, וח"ש מביין יאל, לאורך ידיעתו אמרו כן ולא שלבן בטעמו ידע מה.

ועתה נבוא לתקן קושיית הרא"ם והגו"א ז"ל עה"פ ואם לא חלצה האשכ וגו' ונקיט משוועתי וגו'

דבצר, ועיין מ"ש ק"ז היש"מ זל"ה בפי' תשא (דף ק"ג ע"ד) לתוך קושיה המהרה לתלך, על מ"ש ברמב"ם ז"ל (בפי"ז מה' נדרים), דהנוגע בדבר אין יכול להחיר הכדר, ובקשה הוא ז"ל מה' דאמר"ל במס' ברכות (דף ל"ב ע"ה) ויחל משה מלמד שחזיר לו נדרו וכו', הלא משה רבינו ה' לו גיעש בזה, שאל הקב"ה כלום נחתי לך גדולה אלא בשביל ישראל, ותיך דמשפיע סילק גיעשתו לגמרי, באמרו אם תשא חטאתם ואם אין מחני נא וגו' והנה רש"י ז"ל פי' אם תשא חטאתם הכי טוב, איני אומר לך מחני, ואם אין, מחני וזה מקרה קלר עכ"ל עיי"ש, אמנם קשה דלפי"ז הסיקר חסר מן הספר, ע"כ גרסה לפני גרסה להחיר הכדר, ע"כ סילק גיעשתו ואמר אם תשא חטאתם ואם אין, ר"ל בין כך ובין כך מחני נא וגו', ומעשה חו' בעלה גיעשתו, ויכול להחיר הכדר עכ"ל ק"ז זל"ה, ושמשתי מפי זקן ח' ששטע בעצמו מפי ק"ז זל"ה היש"מ, (גם הוצא מעשה זו בספרי"ק יו"ל מק"ז זל"ה) שפעם ח' בכור' בחרו הושענא למעך חלקינו, אמר ק"ז היש"מ זל"ה, רבון כל העולמים איני מחפלו ומבקש בשבילי ועוצה עצמי כלל, שאפי' אם לא ארצה בטובה לעולם, ולא ידע' לי חלק ממנה, ג"כ יוחא לי רק שיתגדל ויתקדש שמי' רבא, ועוד אמר ז"ל שלא בשביל שאני מנפח לשכר עובד' אני מבקש ומחפלו, כ"א אפי' אם ארד לשאול תחתית ולא ארצה אור לעולמים, אני מרוצה גם לזה רק שיתגדל ויתקדש שמי' רבא עכ"ל. עכ"פ יאוויר במציאות לצ"י להביע לקדושה נפלאה כזו לסלק עצמו מהגיעה מכל וכל וצא יבואר מ"ש ז"ל במס' צ"ב (דף ע"ד) דאמר רבנ"ה שמעתי צ"ק שאומרת אוי לי ששנעתי (שצונת הגלות) ועכשיו שנשנעתי מי מופר לי, כי אחתי לקמי' דרבנן, ח"ל כל דר דר חנה סיכתא, הי"ל לומר מופר לך וכו', ולבאורה לפי"ד ברמב"ם ז"ל איך ה' יכול להחיר, שהרי בשצונת הגלות הכל נוגעים בדבר, ולדרכנו ח"ש דידעו צ"י רבנן ברבנ"ה, שה' בכה בהגתו לסלק גיעשתו, וממילא ה' ראו להחיר שצונת הגלות.

ובזה יתורץ קושייתו דר"ה אברהם אבינו להקל לאליעזר. ויבואר עפ"י אמר"ל במס' צ"ב (דף

מחלה, דהנוגעת בשטח מעשה מעורר עינים, וא"ל לראות האמת ולהרגיש בגיעשה, ורק אחר שכווילו שמואל מכלל הגיעשה, והאיר את עיניו שלא ה' בזה מצי' כ"א הכיפוף, ואז תמוודע לו האמת, והשיג שעד עכשיו הי"ל גיעשה ועשה כן מיראת העם.

ובזה מתורץ קושיה בגו"ל עיין לעיל (קושיה י"ג) על אמר"ל ח' כתיב צה ה' לו לאליעזר וכו' מחזיר למנוח עילה וכו', ולבאור מדוע לא כתב חו"כ רמז זה ששטח מעשה, כדבר אליעזר עם אברהם ששטח שילוחו, ולדרכנו אפשר דמתחילה עדיין לא הרגיש אליעזר שיש לו גיעשה זו, דהנוגעת מעורר עינים וע"כ לא הבין שכוונתו למנוח עילה לעוצה עצמו כדי להשיג צה, וע"ד שכתב בגו"ל שודאי אליעזר אמר לאברהם חלו, אלא שכתוב"ק הכיוד שכוונתו ה' חלו, ומחמת הגיעשה חזר למנוח עילה וכו', אמנם הוא ע"מ לא הבין גיעשתו, כל זמן שעדיין ה' אפשרות שיתרצה אליו אברהם, ורק עכשיו כשספר לל"ן ובחולל וכבר ראה הכסים שנעשו לו על הדרך, ושהזמין לו הקב"ה את רבקה זיווגו של יצחק, מעשה כבר נסתלק גיעשתו, והרגיש שלמפרע ה' כוונתו לומר חלו, ע"ש שה' מחזיר למנוח עילה, וע"כ רמזה הכתוב כאן וכתב חלו חסר ו', דרק עכשיו השיג ונחלה לו למפרע שה' לו גיעשה זו. וכה לכן ובחולל רצו להסיתו ולשחדו בגיעשה, שאם לא יקח עמו את רבקה, אפשר שיתרצה אברהם להשיג ליתחק את צה, וכו"ל גיעשה עומה שעי"ז ולא בשתלטות כלל ישראל מגזרו והלחין, אמנם עכשיו כבר השיג אליעזר שא"ל להיות כן, אלא דרבקה מחומת ליתחק, ולא נתן לבו לדבריהם כלל, וע"כ רמז לה' אליעזר עכשיו באמרו חלו לא תאבה, וכתיב חלו חסר ו', בזה רמז להם שכבר הי"ל גיעשה כזו, ועכשיו הכי הוא מסולק ממנה, ולא תוכלו לדבר ולעכב בדבר לא ע"י חשונת דבר טוב או חשונת דבר רע לפי שמד' ילא הדבר.

ויתורץ צה קושיה ברא"ש הי"ל מדוע לא הכסים אח"כ צהם לא תאבה האשה, שיצא יצחק את צה אליעזר. ויבואר עפ"י אמר"ל במס' צ"ב (דף מ"ג) ס"ח אין דין אוחה בדיני השיר שכולם נוגעין

יעלה בידכם למנוע זיווגם גם על זה הדרך, כי די כללית דרכי בדרך גם, וגם אינני לא ידעתי הדרך לבוא אליכם, ובאיתי בדרך גם בקפיות בדרך, וזימן השי"ת ב' מלאכים כמי"ש צב"ר הוצא לשל, וכמו"כ רבקה חובל לילך גם לבדה בדרך גם, וכיון שמד' יאל הדרר לא חובלו עשות מאומה למנוע ולעכב בדבר, וצוה יוצן פסיר מה שהשיבה רבקה ותאמר אלך אפי' מעצמי ואף אם אינכם רוצים, כי הם שאלוה החלבי עם הבאים הזה דייקא, וחשבו שתפוצתה חבי' שחלבי עמו דייקא, וכיון שאלעזר יתחין ויחכה על ציאתה, בתוך כך יבגרנו אותו ולא חובל לילך לבדה, ועי"ז השיבה אלך אפי' מעצמי ר"ל לבדי ובלא אליעזר, ואפי' אם לא תרצו שאלך לבדי, מי"מ אלך אף דבר בנפשותם ולא על עמם הכלבים היו מחוככים כאלו, דבר אחר קח ואלך והסכימו למראות העין על עמם הכלבים, אלא שפענחם היו על חופן הכלבים, אם תלך לבדה או תמתין ימים או עשור, ועי"ז השיבה שהלך אפי' על כרחם, ולי"ק קושיא הבי"ל מכה החגאי שהתנה אה"ע"ה שלא יקחנה אליעזר כ"א צרצון קרובי, כיון שבאמת כבר הסכימו על עיקר הנשואין, אין עוד עיכוב מנ"ד בהנאי.

ואפ"ל עוד שאף שידעה רבקה אמנו שעפי"י החגאי שהתנה אברהם אבינו, לא חובל להנשא ליצחק אם תלך צע"כ שלא צרצון משפחה וכמבואר בגמ' דקדושין, מי"מ לרוב תשוקתה להתדבק בחבורת דייקים, אמרה אלך אפי' אם אינכם רוצים ועי"ז שאלמח"ל הכר דה פרעה: היתה, כשראתה נסים שנעשה לשרה, אמרה מוטב שאבי' שפחה צבית זה, ולא גצירה צבית אחר, ועי"ז אמרה רבקה אמנו אלך ואפי' עכ"ת, ואף שבאופן זה לא חובל להנשא ליצחק מפאת החגאי, מי"מ אלך אפי' להיות שפחה צביתו של א"ה, וצוה אפי"ל דברי המדרש שכבר שאלמרה רבקה אלך וכו' ישראל להוילאם ממזרים, דהיה מבואר בדברי חז"ל דרשני ישראל שביו ממזרים היו להם פערונים במזרים, והיו להם עשירות וכל עוד ולא היו משוין בעצורם קשה, וחס לא רצו ללאת ומתו צג' ימי אפילה, ובניי הכשרים לא רצו להתחבר עם המזריים, וכו' שפליס ומעוים בעצורם קשה, ואלו כמה אשר זכר לנאמ"י ממזרים, כאמח"ל שלא שנו את לשונם

בתחילת השליחות, עיי' שאל' ואם לא חלצה האשה קח מבנות עמר אשכול וממרה, ולא הרשכו לישא בתו לעמם דלון ארור מדבק בנרדך, ועי"ז נסתלקה נגיפתו לגמרי, כי אליעזר היו לרד לעסוק בשליחותו במסג"פ, ובשהתדלות ותריות נפלאה, כדי שיתרנו אליו ולא ימנעו ממנו, והתחכם לעשות פעולה זו עיי' הניחוש כמי"ש לשל, דעי"ז האמינו ותצטרך אללם כי מד' יאל הדרר כנ"ל, אבל אלמלי היו לו נגישה בדבר ה"ז מעורר עינים, ויש חשש גדול שיעשה צדמינו לחשוב שכבר יאל ידי חובתו בהשליחות, ואפשר שיעשה דבר בשליחות שלא כהוגן ושלא כדעת המשלח, שיעשה עיי' מה שהומד שמעורר עינים, ע"כ הולך אה"ע"ה לסלקו מנגיפתו ערם התחיל בשליחות זו, ומתורן צוה קושיית הרמ"ם ז"ל.

ויתורצו צוה קושיית הבי"ל על מה שאלמרה רבקה אלך, ודרשו ז"ל צב"ר הולכת אני על כרחם ושלא בנפשותם, ולבאורה אחרי ששאלו את פיה ותלו הדבר בדעתה, כו"ל לומר הן, ומדוע השיבה אפי' אם אינכם רוצים עיין לשל (קושיא י"ח-ט"ו). אמנם הם ניסו מתחלה להסית לאליעזר כמו שבארנו לשל, וכאשר ראו שלא הועילו מאומה ולא יכלו לשחדו בנגיפה, ע"כ התחכמו להכרו עיי' סם המות כמבואר בילקוט, ובאופן זה חשבו שיעלה בידם למנוע הליכתה, ולא חובל ללכת מעצמה למדינת רחוקה, כי היתה עדיין ילדה ורעה בשנים, גם כמי"ש הקדו"ל זל"ה דעד"ז רצו לאוסרו ליצחק בכל הנשים שבעולם, וא"ש דמתחילה הסכימו על הזיווג ואמרו הזה רבקה לפניך קח ואלך, לפי שחשבו שבלא"ה יעכבו הליכתה עיי' שהבירו את אליעזר צעת המשכה, עיי' סם, ואחר שאלו ושהו, וראו שלא עלתה בידם וניל מידם בדרך גם, עיי' שצא מאלך והחליף את המאכל לפני בחואל, וא צאו בטענה חדשה חשש הבערה אתנו ימים או עשור, כאמח"ל דעננתם צוה היתה דנותין לבחולת י"צ חודש, וחשבו שבמשך בזמן הזה יעלה בידם להכרו את אליעזר, ועי"ז יבטל הדבר לפי שרבקה לא חובל לילך לבדה, גם יכיו' יצחק אסור בכל הנשים כנ"ל

ועי"ז היתה תשובתו של אליעזר אליהם אל תאחרו אותי ודי כללית דרכי, והכוונה להדכנו שלא

יכול לו, ובכח הצטחון ה' ב' בשליחותו ח"ס יבטח
בשם ד' וישען באלקיו.

ויבואר זה דברי הגמ' במס' יומא (כ"ח ע"ב)
ויאמר אל עצדו זקן ביתו המושל בכל אשר לו,
שדרשורו ז"ל בשבחו של אליעזר שבי' זקן וישע
בישיבה, חזיון איוקיון שלו דומה לשל אברהם, ושלט
ביתו כמותו, ולכאורה מה ענין דרשות אלו לשליחות
זו ולמה רמז הכתוב עלי' כאן (עיין קושית ז')
אמנם כבר הקשינו לשל (קושית ח') דלמה הצריך
אברהם להשביעו, וכי בלא"ה לא הי' צוית לו'
אחמרה, גם למד לא השביע ליחזק, אולם קושית
חדא מתורגמת בתצורה, דלפי שבי' זקן וישע-בישיבה
חזיון איוקיון דומה לו ושלט ביהו כמותו ואדיק גדול
מעתה הי' עטם גדול שיסא יחזק את בתו, דלא
נמלא ח"ח ואדיק כמותו בכל הדור, אלא שהצוה
הגדולה שא"ל להיות כן לפי שרצק ה'א זיווג, עכ"פ
הי' מקום להיות אליעזר משוחד אל הציון הכול, ומועט
זה הי' האורך להשביעו, כדי שיהל משלון
הנגיעה הכול, וגם אליעזר בעצמו הי' מתיירא ומפחד
מזה פן לא יוכל לקיים שליחותו בשלימות, ע"י
כשלו הנגיעה, וא"ש מה שהקדים הכתוב בשבחו
של אליעזר, דלפי שבי' זו כל המעלות הללו, ולא
הי' כמותו בכל הדור זולת אברהם, לטעם זה. מלאכה
הנגיעה מקום לחול וע"כ הי' האורך להשביעו.

ואפ"ר עוד צענו הניחות לתרן קושית החס'
וכרצו"ד ה"ל עפ"מ"ש בספר"ק נועם אלימלך
פ' וישלח עכ"פ כה חלמון לאדני לעשו עם ל'ן
גרתו וגו', חלסי"ק דרך האידן בדברו עם אנשים,
אזי הוא מדקדק בדבריו להשכיל שיכיו דברים נשמעים
כפשוטן לאיס המדבר עמו, אמנם עיקר וחזון כוונה
הדיבורים, הם חפלה ותחזונום לפני המקום צ"ה
וב"ש, עיי"ש שפי' זה כל הפרשה, וכמו"כ הכה
באליעזר, מ"ש ויהי העלמה היוצאת לשאוב מים
וגו', הוא לא הכיוון לניחוח כלל ולא סמך על
הניחות, אלא כל דבריו הי' חפלה ותחזונום, ובקשות,
שביקש מהקב"ה שידעו לו רצק בתפלתו, אלא
שאמרם בלשון שיכיו דבריו נשמעים כניחות כפי
הכח ל'ן ר"ה הכח זה לאורך ל'ן ובחול שפי'

ומלבושם ושמן ולא התחברו עמם ובזכות זה ילאו,
ומאין הי"ל הכח הזה לעמוד בנסיון, אמנם מעשה
אבות סימן לבנים, ובאבות והאמהות הקדושים
במעשיהם הטובים הכינו דרך ושביל לדורות ישראל
עד עולם כמבואר בספר"ק ובדברנו בכ"מ, ח"ס
במדרש בשכר שאמרם רצק אל ופאי' שלא צטובחסם,
ובסכימה לעזוב את כל הגדולה ועשירות של בית
אבי, דאיתא בצ"ר שבחאל אבי' מושל ושר הי'
ואף אם לא חוכל להשא' ליחזק מפאת התנאי, אעפ"כ
רצק להיות אפי'. שפסח צביתו של א"ל כדי
להתחבר אל האדוקים כ"ל, ולפי שעמדה בנסיון
זה, זכו ישראל להתגבר בנסיון זה במלרים, ובשכר
זה ילאו ממלרים.

ולדרבננו יבואר דברי המדרש ה"ל (קושית י')
מי בכס ירא ד' זה אליעזר אשר ה' ב' חשכים,
בשעה שכלל להביא את רצק, ואין נוגה לו וכו'
יבטח בשם ד' וישען באלקיו. ואפ"ל שגרמו צ"מ"ש
ה' חשכים, שידע אליעזר שכולל למקום רשעים
ומכשפים, אשר במחשך מעשיהם, ובי' מתיירא פן
יעשו לו כשפים לעכב צידו, גם כי הי' מוכרח
להסכמתם ללד התנאי שבתה עמו אברהם אבינו,
וכי' דואג וחושש אם יתרו אלו, וע"כ קראו הכתוב
ה' חשכים, אף שבי' צדור לו הדרך, כי ידע
בצוה שש ימלא זיווגו של יחזק, מי"מ הי' מתיירא
פן יעכבו ל'ן ובחול צדור ללד רוע בחירתם ובכח
הכשפים כ"ל, וע"כ החפלה אל ד' לסייע צידו
ולמועט ולעכב כה הכשפים דאין עוד מלדו, ח"ס
ד' אלקי אדני אברהם הקרה נא לפני וגו', ואפ"ל
עוד בצוהו אחר עפ"מ"ש שאני רגיל לפרש מאמר הגמ'
צוה (דף ל"ב) התפלה לשלחן אחרים עולם חשך
צעדו, והכוונה זה לפי שצט"ה נעשה משוחד ע"י
הנגיעה לכל אלו שמתפלה לשולחנם, והשוחד יעור
עיני פקחים, ח"ס עולם חשך צעדו שאינו רואה
האמת ודרך ישכון אור, זה שדרשו על אליעזר ה' ב'
חשכים, שבי' מתצונו בעצמו וכו' מתיירא ומפחד,
שמה מחמת הנגיעה אשר רואה להשיאו בתו, וכו'
משוחד ולא יראה אור ודרך האמת ופן לא ימלא
שליחותו בצמונה, ע"כ החפלה אל ה"מ"ה הקרה נא
לפני היום וגו', שהשיג דלמלא הקב"ה עזרו אף

בחי' זו, שנה' המושל בכל אשר לו, שכי' זו כח רצו
אצרכם, והי' יכול ג"כ לדבר דיבורים כאלה, וע"כ
מסר לו אלעזר השליחות הזה לפי שכי' מוכרח
אל השליחות לדבר בבחי' זו, כמ"ש לעיל שכי' דבריו
נראה כעין נוחם לפי הצגת לבן הרשע, ונכנסו
הדברים ללבו והככים אליהם, ותוכן הדיבורים היו
חפלות לבדיות וע"כ שלח אלעזר את אלעזר כי
הי' מסוגל לשליחות הזה, וי"ש ז"ל במדרש וד' בירך
את אצרכם בכל, אינעגנויות גדולה היחה בלבו של
א"ל שכל מלכי מרח ומערב משכימים לפתחו, והי'
בו כח מידה זו לדבר דיבורים בבחי' הנ"ל ומה"ש
ויאמר אל עצדו זקן בוחו המושל בכל אשר לו שכי'
בו מכת רבו, ומסר לו השליחות כי הוא הי' מסוגל
לשליחות הזה.

ובענין השינוי בפסוקים שדקדקו רש"י ותוס' ז"ל,
בבחינת החסם והלמידים כתיב ויקח האיש
חם זכב וגו' והדר כתיב ויאמר בת מי את וגו',
ובכסופר ללבן הקדים ואשאל אותה בת מי את,
ואח"כ ואשים החסם על אפה, עיין רש"י ותוס' מה
שחירטו בזה, ואפ"ל עפ"י הזוה"ק דכל דבר שבקדושה
לריך הכנה והזמנה, והנה בפרשה ראשונה לא כתיב
ואשים החסם על אפה, אלא ויקח האיש חם וגו',
ואפשר דלקח הכזמים והלמידים בידו, להכין עצמו
לקדושה בפלגה כזו, ואחמ"ל שרמו בהם לשני לוחות
מנומדות וי' הדבחות ואח"כ שאל בת מי את לפני
נתינתם עלי, ולפי"ז חין כאן סתירה כלל, ובדרך
זה דרך הרמב"ן ז"ל עיי"ה.

ולדברנו יתבאר דברי המדרש הנ"ל (הוצא בישמח
משכ) וד' בירך את אצרכם בכל זה אלעזר,
שנה' זו המושל בכל אשר לו, מכאן אמרו חכמים
אל יפער אדם מחצירו אלא מתוך דבר הלכה, בהקדם
מ"ש ק"י בייט"ל זל"ה בהקדמת ספרו ע"ה, (ומעין
זה כתב עוד צ"פ דברים) לאחר סתירת הפסוקים
שבקשו בגמ' דחגיגה (דף ע"ז ע"ב) ור"מ ביכי
גמר חורב מפומי' דאחר, והא"ר רבצ"ח א"ר יוחנן
מ"ד (מלאכי ג') כי שפתי כהן ישמרו דעת וחורב
יבקשו מפיו כי מלאך ד' לבאות הוא, אם הכי
דומה

יודו ויסקימו אל היוזג כמו שביארנו לעיל, דעיקר
אמונתם הי' בניתוח ובכשפים, וביון שראו שהניתוח
מורה כן בסכימו ואמרו מד' יאל הדבר כנ"ל, ובה
מתורן קושיית החסם, והרצ"ד ז"ל דלעזר לא
עשה חיבור כלל ולא עשה לשם נוחם, אלא כל
דבריו היו דברי חפלה ותחנונים לבדיות, ואעפ"כ
שפיר אמרו ז"ל כל נוחם שאינו כאלעזר אינו נוחם,
דכפי הצגת לבן היו בדבורים אלו נוחם גמור ולבן
סמך עליהם, ומ"ש ז"ל כאלעזר ששאל שלא כהוגן,
אפ"ל לפי שכי' מקום כשון בדבריו כפי משמעותן
הפשוטה וכפי הצגת לבן, ע"כ קראוהו חז"ל שלא
שלא כהוגן.

ולדברנו יתבאר קישור דרשם ז"ל במס' ב"ב
(דף ע"ז ע"ב) וד' בירך את אצרכם בכל,
ר"ל המודעי אומר אינעגנויות גדולה היחה בלבו
של א"ל שכל מלכי מרח ומערב היו משכימים לפתחו
ולבאורה ל"כ קישור דרשא זו לענין השליחות, ולמה
רמזו עליו כאן דוקא (עיין לעיל קושיא ה') ולדברנו
א"ש הקישור, דהנה אצרכם אצינו שכל מלכי מרח
ומערב היו משכימין לפתחו, הי' מוכרח לדבר עמם
כלשונם וכפי בחינתם כדי שיכנסו הדברים באזניהם,
ואיתא במד"ר (סו"פ נח) שכי' מתוכה עמם צנין
האמונה והי' מתלוצץ בהם להוכיחם על אמונתם
הפגילה עיי"ש, והנה שכי' הי' עבדה לש"ש, אבל
עכ"פ לבאות שעה הי' מוכרח לדבר עמם בחי'
דיבורים שלא היו צורך קדושתו הרם של אלעזר,
אולם אצרכם אצינו הי' בוחו לדבר בלישא דמשמעת
לתרי אנפין, ותוכן דיבוריו היו כלל קדושה ועברה,
ומלן ללד עלאה ימלל בחפלות ותחנונים לבדיות,
וחילוניות הדיבורים היו נראים כדברים פשוטים
ונכנסו בלב שומעיהם בבחי' שכתב בספר"ק ויע"א
הנ"ל, ובה יבואר דברי המדרש הנ"ל (קושיא ה')
וד' בירך את אצרכם בכל זש"ה יפיתת מצני"א
הולק חן בשפתותיך וגו' נחיתת צליונים נחיתת
בחתחונים, ר"ל שנתצרך אצרכם אצינו ע"ה במידה
זו שחולק חן בשפתותיו, ובהם לוחות הדיבורים עמם
נחיתת בחתחונים ונכנסו בלב שומעיהם וקלסוהו,
וגם נחיתת על ידיהם צליונים שהיו תוכם רוף
הכנה ודקוה לבדיות, וכמו"כ אלעזר הי' בו כח

יותר לחוש האדם מצחי' הנמשל, כי זכו חכלית במשל לקרב הדבר אל השכל, וכאן המשיל הכתוב צחי' גדר הדיקן לבחינת המלאך שלא נודע מהותו וענינו כלל, ומי יודע לורת המלאך שיוכל לדמות אליו, ויצי' כוונתם ז"ל שאמרו אם הרב דומה למלאך ד' תורה יבקשו מפיו, אמנם באמת לדיקים המושלים צלם, כח צחי' זו דומה לכח מלאכי, דליו בגדר כח אנושי להתגבר וללחום נגד יצרו כמו שאמרנו חזי דלח נורא ואנא צערא, ואיתא בילקו"ש פי' חולדות עכ"פ ויתרוננו הבנים שעמד מובטח ורעה לשוקק לס"מ וכו' מלחמה גדולה ציינס עד שבושץ הקצ"ה צחי' דיונים ציינס עיי"ש, עכ"פ התאבקות זו היא עין למלאכים לבדם, ובכוח אנושית הוא נמנע המציאות חולם הבגם שאין צנח האדם להיות כמלאך, אבל אם עושה כל האפשרות ורואה בכל כוחו להתגבר על יצרו ולהשלים רצון הבורי, אז הבורי עוזרו וזוהן לו כח מלאכי למעלה מגדר אנושי, ויכול יוכל להתגבר על יצרו וכן זה חינו ממנו כמ"ש ז"ל אלמלא הקצ"ה עוזרו אין יכול לו, והנה אמרנו צמס' סוכה (דף ר"ב ע"א) דלג"ל מציאו הקצ"ה ליה"ר ושוחטו וכו' לדיקים בזכין ואומרים האין יכולני לבנות הר גבו' כזה וכו', ואף הקצ"ה חמה עמכם שגא' (זכרי' ח') כה אמר ד' לצאות כי יפלא צעניו שארית העם ציינס ההם גם צעניו יפלא, ופי' צע"ד (ח"א דרוש צ') וכעיי"ז בספ"ק דאחרי שראין הדיקים גדלות ה"ה"ר כהר גבו', וישגו כי לא ה' בכוחם לבצע לולא עזר ד', ויחרדו ויאמרו איך איפיו נצוא ציוס מחר על שכריו, כיון שלא נעשה דבר מצדנו ובכוחנו, וזהו העטם לדיקים בזכין ואומרים וכו', והבורי יתחם ויאמר גם צעניו יפלא נלחוס, ויתלה ביעזרון בהם, כדי שלא יהי' נהמא ודיכוספא, ובאמת מגיע להם שכר על רצון העוב, ומה שעשו כל צרכיהם לעשות וכבד לעבר מסייעין אותו מן השמים עכ"ד ז"ל

אל יבקשו תורה מפיו, ויתרנו אמר ר"ל, ר"מ קרא אשכח ודיש, כע' חזק ושמע דברי חכמים ולבך חשית לדעת, (משלי כ"ב) לדעתם לא יאמר אלא לדעת, ובקשו צמס' איך קשו קראו אובדני, ויתרנו לא קשה לה בגדול הא בקטן עכ"ד הבג'. ולבדלתי קשה על חירוש דברי חכמי מכל מלמדי השכלתי ואמרו ז"ל איחבו חכם הלומד מכל חכם, ולא חילקו בין גדול לקטן, משמע דכ"א מותר ללמוד תורה מכל חכם, ואפי' ממנו שאינו דומה למלאך ד' לצאות, ויתרן קי' בייט"ל זל"ה דודאלי ללמוד תורה מפורשה שפיר דמי אפי' ממנו שאינו דומה למלאך, אמנם בספסוף הזה משמיעני דבר חדש, כי כבר אמרנו שיתח חולין של ח"ה לריבין לימוד שגא' ועליו לא יבול, וכדמצינו כ"פ בגמרא אשר מסיפור חכם גדול אף שגורמים כדברים פשוטים אלו למדים הרבה דיונים ודברי מוסר עיין שבת (דף מ' ע"ב) חולין (ק"י"א ע"ב) וכמוהו הרבה צמ"ס שאמרו מכלל אמתה, והעטם כי הדיקן חינו מדבר ולא שח שיחת חולין מיומין, בלתי אם מלביש בהם דברי תורה או חפלה ושבת וחזקתה לפני הבורי, ובכל רגע ורגע דבוק בהשוי' ובתורתו הקדושה, ועי"ד שפי' המפרשים ויבדק דוד את ד' ולעיני כל הקהל (ה' נראה להם) ויאמר דוד כאלו ה' אמירה בעלמא, וז"ש הכתוב כי שפתי כהן ישמרו דעת, לבלי לשיח שיחת חולין וצעילה, ועי"כ ותורה יבקשו צאותה שיחת תורה מפיו, וידאלי וימלאו בו, כי מלאך ד' לצאות הוא, ר"ל כמו שמלאך צבוא לעולם הזה מתלבש בצבוס גשמי אם שהוא רוחני, כמ"כ מי שמדבר דעת ובשכל מלביש דיבוריו דבר רוחני תורה ויר"ש בצבוס גשמי, וז"ש אם הרב דומה למלאך וכו' יבקשו תורה מפיו, אפי' בדברו צמיוי דעלמא, אבל ללמוד תורה מפורשה עי"ז אמרנו איחבו חכם הלומד מכל חכם, וצח מתורן רומיח דקראו ה"ל שבקשו צמס' עכ"ד ז"ל ושפתיים יסק.

ובזה יבואר אמרם ז"ל אם הרב דומה למלאך ה' לצאות, דכלפי שמיא דין אותו כאלו עשאו מעשמו וכאלו צבוחו התגבר על יצרו, וה"ה כמלאך בגדר פעולה זו, אבל באמת הוא רק דומה למלאך ד' לצאות ואלמלא הקצ"ה עוזרו אין יכול לו, ועי'

ואפשר לחוסף עוד צחי' על דצ"ק דלכאורה ז"צ מה שהמשיל הכתוב גדר וצחי' הדיקן לדמותו למלאך ד' לצאות ובאמת גדולים לדיקים יותר ממלאכה, ועוד שמדקדק העולם להדמות צמס' אשר יושג ויוכר

סייעתא דשמיא יזכה להיות צנח"י ודמיון מלאך, להגביר על יצרו למעלה מגדר האנושי וז"ש אם הרב דומה למלאך ד' צבאות, ר"ל שמתגבר על יצרו ועומד בצמיון נגד התגברות זרם העולם והתגברות השר, אז יבקשו תורה "מפייהו", בכל מה שאומר ואפי' שיחת חולין של לריבה לימוד, ותמלא צבא תורה ומוסר וי"ש, כי אין זו דבר ריק, והכל הוא דבוקות צבוי"ת וצחוכ"ק, אבל מתחזרו שבה דבומה לו ואינו ראוי להיות רבו, שאין זו צנח"י הדמיון למלאך, אל ילמוד ממנו כ"א דבר הלכה ותורה מפורשת, שזה שפיר דמי מכל אדם כמ"ש ק"ץ הייע"ל זל"ה כנ"ל ויוצן צבא אמרם ז"ל אל יפטר אדם מתחזרו אלא מתוך דבר הלכה שמתוך כך זוכרבו, דייקו לומר "מתחזרו", ר"ל דאם הוא צנח"י חזירו, לא יזכרבו כ"א מתוך דבר הלכה ותורה מפורשת דוקא, ולכך אל יפטר ממנו אלא מתוך דבר הלכה דוקא שמתוך כך זוכרבו, משא"כ אם יאמר לו דיבורים פשוטים ושיחת חולין, יתכחבו שאין צבא תורה וקדושה, ורבו שדומה למלאך תורה יבקשו מפייהו ואפי' בדברים פשוטים שאינם דבר הלכה וכנ"ל.

יבואר צבא קישור דברי המדרש כי"ל ואברהם זקן צבא צינים וד' ציך את אברהם בכל ודרשו ז"ל שכל מלכי מרחק ומערב משכימין לפתחו, וע"ד שביארנו לעיל שבי' זו כח מידה זו לדבר עמכם דברים פשוטים שיכנסו צבא שומעיהם, ותוכס רזוף אברהם בדברי תורה ותפלה להצוי"ת וע"כ יואמר אל עבדו זקן ציחו במושל בכל אשר לו זה אליעזר שבי' זו גיב מבח רבו, והוא כי מוכרח ומסובל לשליחות זו וכנ"ל, ומכלן אמרו חכמים אל יפטר אדם מתחזרו אלא מתוך דבר הלכה, דלאו כל אדם זוכה לצנח"י ז', שכל היוצא מפיו יבי' קדושה ועברה ותורה ודבוקות, וע"כ כי מוכרח שליחות זו באליעזר דוקא, וזכו הקדמה ועמם לשליחות אליעזר וא"ש בקישור.

יבואר צבא ענין הסתירה גבי עפרון שהצאנו לעיל (קושית ו') והנה צנח"י כי"ל שכתבנו צמידה הכלדיקים, שאופן דיבורם משתמעית לתרי אפנין, ולבדיל אלא"ה גם מידה כרשעים כן הוא, להבדיל

ועד"ן יבואר דברי המדרש פגשו לי צעפרון שדרשו ז"ל פגשו לי מלשון בקשה, כסרוריו לי ואם לאו לא לי עליי מלשון חפלה, וליק קושיא ד' כי"ל, דאין הכוונה שיתפללו אל עפרון דלא שייך חפלה לבשר ודם, אמנם אברהם אבינו לימד דעת את בני חת, כשיבקשו חסד ועזבה מבשר ודם וצפרע מאדם רשע כעפרון, יבי' דבריהם נאמרים ומשתמעין לתרי אפנין, דלא יאות לבקש חסד ותנייה מבשר ודם וצפרע מאדם רשע, ע"כ יבי' פשטות הדיבורים גרידים כבקשה וכסררות באזני עפרון, ותוכן הדיבורים יביח חפלה ובקשה להצוי"ת, שיטה בהי"ת את לבבו לעזבה ויתן לו את מערת המכפלה וגו', וא"ש כל בני דרשותינו וכל בני איתנייהו.

אזרחים ואזרחות העולם, אללא לפי שמעם זכות הנשמות להתחבר לשורשן תחת כסא הכבוד, וזיקוקם לראוני הביא דברים נפלאים בצדוד מערת המכפלה שהוא סוד שם הוי' והוא צית שער לעדן, והנשמה צעת יעלהה מן הבוץ עוצרת דרך מערת המכפלה וכן כל התפלות עולות למעלה דרך שם, ועוד שם נשם ספסכ"ק עוז הארץ עה"פ ותקע קף ירך יעקב, שקוונת הס"מ היתה לעשות ליעקב צל מוס, כדי שלא יקבר צמערת המכפלה וכו', כי"א עשו ונשיו יקברו שם ח"ו, ולא עלתה בידו שמיד ריפא אותו בשו"ת וספר מחשבות הס"מ, ואם ח"ו לא הי' יעקב נקבר שם, לא הי' שום א' מישאל עוזר דרך שם, כי"א לאומה"ע ח"ו היו עוזרים דרך שם וכו' להם אחיהם בגווי' ח"ו עיי"ש בחריכות ענינים נוראים, ואפשר דע"כ חלה אלה"ה טענתו בצבעתה הארץ, כי ראה והשיג התועלת הגדול וההכרח בהשגחה בשביל דורות ישראל העתידים, שהוא להם לבדם אחיהם זו ולא לאומה"ע חלק בה כלל, וע"כ מסר גרמיו להשיגה, לפי שמקושר הזה קיומה של אומה הישראלית, ודרך שם יורדת השפעת הרוחניות והגשמיות וישראל מתחברין על ידה לשורשן כמבואר בספסכ"ק, ואלמלי ח"ו נשארם ביד עפרון לא היו ישראל יכולין להשיג בחינתם הגדולה, ואפשר דלא היו זוכים לקבלת החורב ונתינת הארץ, כי כל ההשפעות יורדות דרך שם ואלמלי הי' לאומה"ע ח"ו אחיהם בה, היתה ההשפעה הכוא יורדת ח"ו אליהם כמבואר לעיל.

ויועצם הזה ענין הרמז שאמרו רז"ל בצ"ר, עשרה פעמים כתיב בני חת, עשרה כנגד עשרת הדברות, ללמדך שכל מי שהוא מבצר מקחו של זיוק כאלו מקיים עשרת הדברות ע"כ, ולכאורה מכו ענין הרמז לעשרת הדברות דוקא, ואיך ילמד מצני חת כן, ולדרכנו דע"י שצדדו את המכפלה לחלקו של אלה"ה ולגוילם ע"י"ו נתקיימו עשרת הדברות וקבלת החורב לישראל, ושפיר נשמע מזה גודל הזכות של המבצר מקחו של זיוק, שהי"א כאלו קיים עשרת הדברות והכן, ובה יבין מה שהיתה טענתו של אלה"ה מכה הצמחה הארץ שהצניח לו הקד"ה לזרעך נחתי את הארץ לחי"ה"א שלא היתה חלות הצמחה זמנה

ואפשר לתרץ קושיה הראש"ה והמפורשים (הי"ל קושיה א') על מ"ש ז"ל גר וחושב אנכי עמכם וכו' ואם לאו אטלנה מן הדין וכו', ולכאורה זה סותר מאמרם ז"ל בצ"ר (פמ"א ס"ה) והכנעני והפריזי אז יושב בארץ, עד שכשיו מתבקש להם זכות בארץ, אימתי יזכה בה אזרחים להשקירו ז' עממיהם מתוכה, הרי דלא הי' יכול לעלה מן הדין עדיין, וז"ל דל"ק מידי והכנעני והפריזי הי' להם זכות בכל ארץ ישראל, ולא זכה בה אזרחים עד כי שלם עון האומרי, אולם צמערת המכפלה מתחלה לא הי' להם בה זכות כלל, דלמרו ז"ל שהי' מוכן לקבורת האבות משעה ימי בראשית, ואיתה צוה"כ דכל ימיו של עפרון לא ראה בה כי"א חשוכה דכ"א לית מלה אחגליה אללא למארי, ובגין כך לאזרחם אחגליה דילי' הי', לעפרון לא הות אחגליה דלא הי' לו חולקא ב' וכו' עכ"ל יעו"ש, ואיתה צילוקט לראוני בשם ליוני שכיו האומה"ע מתקשים להקבר שם מקודם, ומלאכים שמרו וראו אש דולקת שם, עכ"פ מבואר דלא זכו בה מעולם, ולא שייך בה טענה דעדיין מתבקש להם זכות בארץ, דלא הי' להם זכות בה מתחלה, ושפיר אמר אזרחם ואם לאו אטלנה מן הדין, וכוונתו על מערת המכפלה לבד, ולא על כל ארץ ישראל, שלא הי' זמנה עד כי שלם עון האומרי, וא"ש מה שהי' טענתו של א"ה מהצמחה השו"ת אליו לזרעך נחתי את הארץ הזאת, אע"פ שלא זכה בה עדיין כי לא שלם עון האומרי, ועד שכשיו מתבקש להם זכות בארץ כאמרז"ל, אולם יבואר עפ"י"ד בצ"ר פ' לך (פמ"ד סכ"ב) לזרעך אחן את הארץ אין כתיב כאן, אללא "נחתי" את הארץ, לפי שמהמרו של הקד"ה מעשה, והוצא דרש"י עה"ת אמירתו של הקד"ה כאלו הוא עשוי, נמלא שהי' חלות המתה מעשיו, שזכה בה לחי"ה כששלם עון האומרי, אבל צמערת המכפלה שלא הי' לאומרי זכות בה, זכה בה אזרחים מיד בשעת הצמחתו ית', וא"ש שהי' כח זכותו מכה הצמחה שנה לזרעך "נחתי" את הארץ, שכבר נחתי, והכן.

ואמ"ל עוד בה עפ"י"ש הרבניו בחיי זל"ה קרית ארבע הוא חצרון, שכל הקבוצ שם נפשו מתחבר למעלה וכו' עם ד' מחנות שכינה, ולא לחינם חמדו

והשייח יעזור לנו בזכות האצות הקדושים שלנו ג"כ
בצחי כל השנים, ואין לך משוחד יותר ממי שמשוחד
לחלואותיו ולרצונותיו אבל יהי כאויב צועה בשם
ד' וישען צלקיו, וככה אשר הכינו האצות הקדושים
עדיין שמורה הוא לנו וזכותם יגן עלינו ועכ"ל,
והצרכי יעזור ויחיר עינינו לילך בדרך אמת וזכה
במורה להרמח קרן החורב וישראל כהגלות כבוד
שמים עלינו ועכ"ל צ"א.

*

ויקם הצרכים מעל פני מחו וידבר אל בני חת
לאמר גר וחושד אנכי עמכם חנו לי אחות
קצר עמכם וגו', פירש"י גר וחושד אנכי עמכם גר
מארץ אחרת ונחשדתי עמכם, ומ"א אם תרלו הרני
גר ואם לאו אחי חושד ואעלה מן הדיון שאל
הקצ"ה לזרעך אתן את הארץ הזאת, ויש להבין
לכאורכ למח חלה הדבר ברגלים אם תרלו וכו'
וממנ"פ אם הוא גר מלך הדיון אי"כ אינו ראו
להיות חושד, וגם הקשה הרא"ם דבא צ"י לך כחז
והכעני והפרזי אז יושב צאצא ופירש"י ז"ל ולא
זכר זה הצרכים עדיין, וא"כ איך אמר ואעלה מן
הדיון, ותיקן הרא"ם ז"ל דלעיל לא הי' עדיין זרע
לצרכים אבל עתה הי"ל זרע ולכן נקט בבא שאל
הקצ"ה לזרעך אתן חת וגו' ועתה יש לי זרע, ולכן
לכ"פ חנו לי אחות קצר אף שעדיין אין זרעי
ראוי לרשת את הארץ וכו' עיי"ש, מ"מ ל"ב דאם
יכול לחצות בדיון להיות חושד צאצא אי"כ למח אמר
גר וכו'.

והנ"ל צה דהנה צאמת לא הביע עדיין זמן קיום
הבעת הארץ לצרכים, שברי הקצ"ה אמר לו
לזרעך אתן את הארץ לזרעך דייקא ולא לו, אמנם
בצריה בין הבתרים גילה לו הקצ"ה העעם למח
רק לזרעך, באומרו דודר רביעי ישובו הכה כי לא
שם עון האומרי עד הכה, ופירש"י להיות משתלה
מארצו עד לחיות זמן, שאין הקצ"ה נפרע מאומה עד
שתמלא סאתה וכו', מבואר שאלמלי הי' נתמלא
סאתם עוד בימי הצרכים הי' הקצ"ה נותנה לו מיד
ולא הי' נמחק עד דור רביעי, וכה ידוע שחי'
שם ויבין להכלל ישראל שהאצות הקדושים יהיו

עשיו להחקים, אבל ראה בהכרח להשיג מערת
המכפלה כדי שתחקים הבעת הארץ לישראל כשיגיע
זמנה, ולעסם זה מסר גרמי עלי ואמר אעלה מן
הדיון ובחזקה, כדי שתחקים הבעת הארץ לישראל.

והנה מבואר בזו"כ כי"ל דעפרון לא ידע מה הוא,
ובולא בו' מאים לי, דלא חמי צ"י אלא חשוכא,
וע"כ מתחלה שניקש הצרכים ממנו את מערת המכפלה,
הבעת הוא ליתן יותר ממח שאל אח"כ ואמר לו
השדה והמערה אשר זו לך נחתי וגו', אולם אחר
שראה שאצרכים חפץ בה ושתחוק אליו, ראה להעלות
דמיו כמ"ש ז"ל בתחומא ארבע מאות שקל כסף
מה הוא צעירי שוי, וראה יותר, ובמד"ר פ' משפטים
איתא שלא ראה למורה לאח"כ בשום אופן עד
שלאמר לו בני חת אם אין אתה עושה, אנו מעבירין
אותך מן אסטרטוגוס שלך וכו' עיי"ש. ואפשר שבני
חת ראו והבינו, שלא יהי אפשר לקנות מידו ברגלים
כי"א דמים מרובים מאוד וא"א לא ראה ליקחה
כי"א ברגל כדי שלא יקטרגו עלי אומה"ע כמו
שהבאנו לעיל מדברי המד"ר פ' וישלח, ע"כ התחכמו
בני חת וקניוהו הם מידו של עפרון ומכרוהו אח"כ
לצרכים.

ובזה יבואר הכתוב השדה אשר קנה הצרכים מאת
בני חת (עיין לעיל קו"א ד') ויבין ע"ד
שפרש"י ז"ל צ"י וישב ע"פ ויעברו אנשים מדויים
וגו' וימכרו את יוסף לישמאלים וגו', הודיעך הכתוב
שנמכר פעמים הרבה שנמכר לישמאלים והישמאלים
מכרוהו למדינים וכו', וכמ"כ הכה חזר המכר ע"ש
עפרון וע"ש בני חת, והכתוב מנלה לנו בזה שנמכר
לבני חת תחלה ואח"כ לצרכים, שלא הי' אפשרות
לקנותו מעפרון זולת זה, ולפי שבני חת השתדלו
בדבר, ע"כ חזר שם בחזרה י' פעמים, כמ"ש ז"ל
כל המצרי מקחו של לויק כאילו קיים עשרת הדברות,
ואליבא דאמת בא לידו של אח"כ בדרך קנין, שלא
ראה אח"כ שיהיו האומה"ע מקטרגים על' לומר
גזולה הוא בידו כאמר"ל, אבל אח"כ נחצר להם
דשלו היא משעת ימי בראשית כדאיתא בזו"כ
כי"ל, ו"ש כל המצרי מקחו של לויק, דבני חת הם
שברו מקחו, ועל ידם נחצר לכל דשלו הוא ע"כ.

נתגל עי"ז על ידס, עכ"ד ז"ל, מבואר בדברי המדרש דרך בשכר זה זכו לישאר על אדמתם, דבאמת היו מקולקטין יותר מכל האומות וכבר נתמלא סאתם, וזולת הזכות הזה מה שכבדו את ה'א"ל ע"כ נכבד גדול לא ה'י' להם עוד זכות אחר ולא היו יכולין לישאר על אדמתם כלל, וז"ש גר ותושב אנכי עמכם ופירש"י אם תרנו, דהיינו שאם נכבדנו לזיית אותי ולכדני הרי אני גר בדכות זה תזכר לישב על אדמתכם עוד, ואם לאו כלומר שלא תתנו לי אחזת קבר ולא תכבדו אותי שוב אין לכם גם בזכות הזה וכבר נתמלא סאתכם, ולא אהי' תושב שאין לכם זכות לישב על אדמתכם עוד, ובזה יתורץ הסתירה דמ"ש לגיל והכנעני וזכרנו אז יושב בארץ ולא זכה בה אברהם עדיו שזכור"ע יודע עתידות, ידע שיכבדו את ה'א"ל ויזכו לישב על אדמתם, וממילא אברהם לא יזכה בה עדיו, דבתנאי זה אמר הקצ"ה לזרעך אתן את הארץ, שעד שלא יושלם עון הכנעני יזכו הכנענים לישב על אדמתם, אבל אם לא יתנו לו אחזת קבר ולא יכבדו אותו אז יתום זכותם מיד ולא יזכו לישב עוד על אדמתם מפני שנתמלא סאתם, וא"ש מ"ש אלה"ע אם תרנו, דככל תליא בצחיתם, וכן.

*

וישמע אברהם אל עפרון וישקול אברהם לעפרון את הכסף אשר דבר וגו' ד' מאות שקל כסף עובר לסוחר, לכאורה ל"צ כל ענין ההתווכחות שבזיכרם, דבהם סופו מוכיח על תחילתו שראה עפרון ליקח בעד מערת המכפלה שקלים גדולים שהן קצערין עובר לסוחר, וא"כ מה ה'י' דעמו מתחילת במה שאמר שיקבלו אלה"ע במתנת דוקא, והרי לא ה'י' לבו שלם עמו, ומדוע לא חשש שמה יקבלו אלה"ע ממנו במתנת, גם מ"ע ראה אלה"ע לקנותו בכסף מלא דוקא, כמ"ש בכסף מלא יתנהג לי וגו'.

(ב) **במדרש** ה"ד (משלי כ"ח) נבטל לבון איש רע עין ולא ידע כי חסר יצואו, נבטל לבון איש רע עין זה עפרון שהכניס עין רע בזמנו של דוד, וזה כי חסר יצואו שחסרתו הכורה

נקצרים במערת המכפלה, וכמבואר בילקוט ראובני פ' חיי שרה עיי"ש (הוצא בדבריו לעיני), ומעתה אם לא היו נותנים אותה לאלה"ע היו עושין בזה רעה גדולה לישראל, ועבור דבר זה בעלמו ה'י' ראוה שנתמלא סאתם, וכמו שפירש"י עכ"פ אתם רואים איך עשיתי למתים, על כמה עבירות היו חייבין לי קודם שחזרוגו לכם ולא נפרעתי מהם אלא על ידכם עכ"ל, כמ"כ לענינו אם לא היו נותנים את מערת המכפלה לאברהם בזה עלמו ה'י' נתמלא סאתם וראויים להגרש מן הארץ וליתנה לאברהם, ובזה יתבאר דברי המדרש אגדה אם תרנו הריני גר עדיון לא נתמלא סאתם להגרש מן הארץ וממילא אני גר בתוכם, ואם לאו אהי' תושב ואטולה מן הדין, דע"י שלא תרנו ליתנה לי יתמלא סאתכם וראויים אתם להגרש מן הארץ מיד ואני אטולה מן הדין.

ואת"ל עוד עפ"י דאיתא בנח"כ (פ' אחרי) מניין שלא היתה תומה בצאומות שהתעבזו מעשיכם יותר מן המצריים ח"ל כמעשה ארל"מ לא תעשו וכו', מנין למקום שישבו צו ישראל שהתעבזו מעשיכם יותר מכלם ח"ל אשר ישבתם בה לא תעשו, ומנין שישבתם של ישראל גרמה להם לכל המעשים הללו ח"ל אשר ישבתם בה לא תעשו, ומנין שלא היתה בצאומות שהתעבזו מעשיכם יותר מן הכנענים ח"ל וכמעשה ארץ כנען לא תעשו וכו' ומנין שביאתם של ישראל גרמה להם לכל המעשים הללו ח"ל אשר אני מצוה שמה לא תעשו, ר"ש אומר הרי הוא אומר מי פעל ועשה קורא הדורות מראש, זימן לדור החייב שיבואו ישראל ויפרשו מהם, ריב"ג אומר אחר שזכ"י שוקל מעשה ארל"מ כמעשה ארץ כנען, ומעשה ארץ כנען כמעשה ארל"מ, מפני מה זכו הכנענים לישב בארצם שבע וארבעים שנים שנה' וחצרון שבע שנים נצתה לפני נוען מתים אלא בשביל שבר שכבדו את אברהם אבינו, שאמרו לו שמענו אדוני נשיא חלקים אתה בתוכינו, צי"א שכבדו את ה'א"ל זכו לישב בארצם שבע וארבעים שנה ע"כ, והראב"ד וקרנן אהרן כתבו דאף שהמצריים כבדו את יעקב אבינו ואח"כ ה'א"ל שר' מלך אולם, מ"מ הכנענים כבדו אותו יותר, שאמרו נשיא חלקים אתה בתוכינו ובזה הסכימו שכתבו הוא בכה חלק, וככבוד שמים

(כ) **במד"ד** ויאמר אליו העבד אלי לא תאבה האשה וגו', הכ"ד כענין צידו מאזני מרמה לעשוק אבה, כענין זה אליעזר, צידו מאזני מרמה שבו' יושב ומשקיל את צחו, ראו' הוא או אינה ראו', לעשוק אבה, לעשוק אביו של עולם זה יתכן אמר אליו לא תאבה ואתן לו את צחי, ח"ל אהב ארור ובני צורך ואין ארור מתדבק בצורך עכ"ל המדרש, ולכאורה ראו' להבין דמא' אשתו זה שראה להתדבק בזרע אא"ש, וזולתי שכיחה כוונתו לעובד ולש"ש, ומדוע דרשו ז"ל עליו לעשוק אבה, וארי לא ראה לעשוק עב"ת, כ"א בהסכמת אא"ש, גם יצ" חשבונו של אא"ש אתה ארור ובני צורך וכו', וארי כ"י בכותו של אא"ש להניחו מכלל ארור, ויאל לבסוף בזכות ששרת אותו באמונה, גם הקשו דכול' לביפך אין צורך מתדבק בארור, דאליעזר ראה להתדבק בו, ואא"ש מיאן זה.

ורבא הענין נקדים מ"ש הכ"ס זל"ה צ"י וישב בענין יוסף שאמר לשר המשקים והזכרתי, וז"ל כי בלדיקים עושים פעולה קטנה, ומה שיחסר העבד ישלים הכס וכו', וכל ענינו של יוסף שניכנס עמכם בדברים וכו', לא ה"י אלא לעשות הכנה שצ"י ייעשה הכס ודק יוסף זה, אך כל הכנות יעשה האדם, רק לא לבקש בקשה מאדם שידבר עמו מ' עעמים, ה' שאפשר שאינו הכון להיות שליח לדבר זה וכו' עכ"ל, ואפשר דחשב אליעזר לעס' זה, שמה יח' חסרון בהלכות שליחותו, ל"ד שהוא אינו הכון וראוי להיות שליח לדבר גדול כזה, ולז"ל אליו לא תאבה האשה ללכת "אחריו" ר"ל שהמניעה יח' מל"ד ולא תרצה ללכת אחריו להיות אני השליח בדבר, ובהה גם ל"ן ומשפחתו לא ר"ו צו בחליעזר שיה' השליח אבל מעט אחר, שחשבו שישפיע עלי' מגודל קדושתו ומיאונו זה, ולז"ל חשב הכערה אחת, ימים או עשור אחר תלך, ואף שכבר הסכימו על ע"ש בהליכה, באחרים מ' יאל הדבר וגו', אבל ר"ו למוע' הליכה עם אליעזר לעס' ה"ל, וע"כ אמרו חשב הכערה אחת ולא תמתין עלי', ואחר תלך ר"ל נשלח אותה עם שליח אחר הכון וראוי לה יותר ממך, וע"י שיש להם אליעזר אל תאחרו אותה, **במד"ד** אה"י מוכרת לביתו עלי', כי אני

יא"ו וכו' עפרן כתיב חסר ו' וצ"כ הכוונה זה, וזל"ן במדרש עשרה פעמים כתיב בני חת בני חת, עשרה כנגד עשרה הדברות, ללמדך שכל מי שהוא מזכיר מקחו של ד"ק כאלו מקיים עשרה הדברות, עכ"ל המדרש וצ"כ ענין במשל בעשרה הדברות דוקא.

(ג) **ואברהם** זקן זה צימם וד' בירך את אברהם בכל ויאמר אברהם אל עבדו זקן ביתו המושל בכל אשר לו וגו' ואשבעך ד'י אלקי השמים ואלקי הארץ אשר לא תחא אשה לבני מצותו הכעני וגו', צמ' וימא (כ"ח ע"ב) דרשו ז"ל אליעזר עבד אברהם זקן ויושב בישיבה ה' שנה' ויאמר אברהם אל עבדו זקן ביתו, המושל בכל אשר לו אר"ש שמושל בחתו רבו, הוא דמא' אליעזר גדולה ומשק מתורתו של רבו לאחרים עכ"ל הגמ', וראוי להבין דא"כ שה' אליעזר גדול במעלה כ"כ, ומינוו שחמור'ל שניכנס חי לג"ע, והוא מדריגה שלא זכו אליו כ"א יחידו סגולה, מה נורך ה' להשביעו, ואף אם יאורו אא"ש בלא שבעה, ה' מניית לדברי רבו לעשות שליחותו באמונה בני ספק, גם יצ" מדוע רמז הכתוב כאן דוקא על מעלתו וגדולתו של אליעזר, באמרו זקן ביתו המושל בכל אשר לו וכדשחם ז"ל, ולא מנינו ק' בשאר מקומות שהזכיר הכתוב את אליעזר, וצפרע דכאן הוא לכאורה כמעשה לסחור, ולהפלתו גדולתו יספיק אליו הניוו בלבד, ולמה ה' הארך להשביעו.

(ד) **ויאמר** אליו העבד אליו לא תאבה האשה ללכת אחרי אל הארץ האחת וגו', לכאורה מלת אחרי יצ"ד דמיותר הוא, דהרי עיקר המכוון בשאלתו זאת לא תתירא האשה ללכת אל הארץ האחת, ומנפק"מ בדבר אם עמו או בלעדו, ובאמת מנינו כמו כן ששאלו את רבקה התלמי עם הא"ש ה"ה, וגם הכס איכא למידק דממשמעות הכתובים מוכח שה"י ריוס לעבד הליכה ימים או עשור, והי"ל לשאלה אם תלך מיד או תמתין, ומנפק"מ להם אם תלך עם איש ה"ה או עם אחר, גם יצ"ד בחשבונו אליהם שאמר אל תאחרו "אותי" וד' בלתי דרכי, מדוע תלה בענין בענינו, והוא ה"י רק השליח והסביב לא המוכבב.

חוקה חלל צרואו של פרעה, הכי חמו וצינו וכו' משועבדים היינו לפרעה צהכרת עובד עישי"ד ועד"ז יתבאר תשובתה של רבקה על שאלתם החלבי עם ה"אש הזה ותאמר חלך, פרש"י חלך מעמלי ואף אם אינכם רואים, ובצ"ר אמר"ל שהביצה חלך שלא בעוצתכם, ולכאורה מדוע הוצרכה לומר כן והי"ל להשיב על שאלתם כן או לא, חלל רחם הדיקה רבקה אמנו למנוע, שלא יהי' נראה למראית העין שם היו הגורמים והמסייעים לזיווג הקדוש הזה ע"י הסכמתם, ועל ידם נסתצו השתלשלות האומה הישראלית, דלילולי כן היינו כולנו משועבדים לכם צהכרת עובד, ולזה הביצה ותאמר חלך מעמלי ואף אם אינכם רואים ושלא בעוצתכם, וכוונתה צבה חל להלל דורות ישראל העשירים מהשעבודות לרשעים, וע"כ בשבר זאת מודר כנגד מדר זהו ישראל להו"א ממזרים, ר"ל להו"אם דייקא ציד חוקה ושלא צרואו פרעה ומזרים, כדי להלילו מהשעבודות לרשעים, ובה יוצא דברי המדרש פליאה בג"ל בזכות ששאלו לרבקה החלבי וגו' ותאמר חלך זהו ישראל להו"אם ממזרים, ושייכים צחי' ח' לכם והשכר הוא מדר כנגד מדר, ובה יוצא מ"ש לא נוכל דבר חלך רע או טוב, שבהם ידעו והשיגו כי מדר' יאל הדבר ולא יוכלו למנוע ולעכב כלל, וכיון שצב"ח יהיו מוכרחים לשלם ח"כ עובדת אינה טובה, ואין לורד לעובדת כלל, ח"ש כיון שמד' יאל הדבר, מעשה צהכרת שתחקיים ולא נוכל דבר חלך רע או טוב, וכפרש"י ז"ל לא נוכל למאן ולעכב צדד הזה לא ע"י תשובת רע, היינו למנוע הליכה, ולא ע"י תשובת דבר הגון ר"ל לעשות לכם טובה ולהסכים, (ותכליתו יהי' לעכב הרחבת גבול הקדושה כ"ל) לפי שניכר שמד' יאל הדבר ומעשה חן לורד בעובדיו.

ועד"ז יתבאר ענין ההתווכחות של הצרכים עם עפרון, כי עפרון ראה גודל השחוקקותו של חלש"ה להשיג השרה ממנו, וידעו והכירו בחלש"ה שכל מעשיו ורליו רק להרבות גבול הקדושה, וע"כ לגדול רשעתו ראה דוקא ליתנה בחינם, וכוונתו צבה היחס לרעה, כדי שיהי' חלש"ה חייב לו השתעבדות וכהכרת עובד, והשתעבדות לרשעים מו"ק מחוד לבחי' הכפש, כי צהכרת נעשה המושעבד חלשים משוחד לרשעים והשקפתם, ולעטם זה הכבד ד' חל לצ פרעה, ולא שילח את ישראל מרליו, חלל חלש"ה הו"אם מידו ציד חוקה, ומעשה חן חל ממחויבים חליו שום השתעבדות והכרת עובד, כ"א להשי"ת לבדו, ובה יתבאר דברי המגיד עבדים היינו לפרעה וגו' ויו"אם ד' ציד חוקה, שבהכריו לפרעה לשלם נגד רליו, והעטם שר"ה חלש"ה עז"ה הכבד חל לבדו ולכריו ע"כ, דלילו לא הו"אם ד' ציד

הוא המוכן לשלוחו זו מן השמים, וברא"י כי ד' חללנו דרכי לעשות לי גם צקפית דרך ועלתה לי רבקה צתפלת, וע"כ שחליו חללכר לחליו עם רבקה, כי כבד הסכימו מן השמים על שליחותו, חללם הם רליו לנסות עוד למנוע הליכה עמו, ולעטם זה ויקראו לרבקה ויו"אם חל"י החלבי עם ה"אש הזה, ולא על עטם ההליכה שחל"ה, שצבד הסכימו על זה, גם השיגו שלא יהי' ציד למעשה מה, חלל רליו ע"כ למנוע הליכה עמו, ול"א החלבי עם ה"אש הזה דייקא, וחל"י חסכים לילך עם חל"ה אחר המוכשר צעייכם יותר, ורבקה השיבה כפי שאלתם, ותאמר חלך רליו דוקא עמו ואף אם אינכם רואים, כי השיגה כוונתם כרעה, ובה יתבאר קישור הפסוקים והדקדוקים שצבין.

ואפ"ר צמחמח"כ לא נוכל דבר חלך רע או טוב (עין הקוש"א לעיל) עפ"י שפירשתי דברי המדרש פליאה בזכות ששאלו לרבקה החלבי עם ה"אש הזה ותאמר חלך, זהו ישראל להו"אם ממזרים עכ"ד המדרש, ויתבאר עפ"י צל מעשי ד' לפרש צמחמח עבדים היינו לפרעה וגו' וחל"י לא הו"א ד' וגו', משועבדים היינו לפרעה וגו', ולכאורה פשיטא דכן הוא, ומי לא ידע זאת דלילו לא הו"אם ד' לא היינו יכולים ללכת ומא' למימרא, גם יל"ד שחתול עבדים היינו וסיום משועבדים היינו וצ"ב כוונת חלש"ה, וחל"י צל מעשי ד' דבהם אחר ח' מכות הראשונים ראה פרעה לשלח את ישראל, חלילו שצבד ד' חל לבדו, ולכאורה למח עשה ד' ככה, ולא הניחו שישלח את ישראל צרואו, חללם חליו שלח חליו פרעה צרואו ועובדו, היינו משועבדים חליו להחזיק לו טובה וכהכרת חודר, והשתעבדות לרשעים מו"ק מחוד לבחי' הכפש, כי צהכרת נעשה המושעבד חלשים משוחד לרשעים והשקפתם, ולעטם זה הכבד ד' חל לצ פרעה, ולא שילח את ישראל מרליו, חלל חלש"ה הו"אם מידו ציד חוקה, ומעשה חן חל ממחויבים חליו שום השתעבדות והכרת עובד, כ"א להשי"ת לבדו, ובה יתבאר דברי המגיד עבדים היינו לפרעה וגו' ויו"אם ד' ציד חוקה, שבהכריו לפרעה לשלם נגד רליו, והעטם שר"ה חלש"ה עז"ה הכבד חל לבדו ולכריו ע"כ, דלילו לא הו"אם ד' ציד

שהכנים עין רע במחשבו של אברהם, ולא ידע כי חסר יבואו, שעי' שלחמ ממון הרבה נחרקו ממנו בחי' המצוי לגמרי, משא"כ אילו כי משקם בעצורם מחיר הרגיל, לא כי פסק מימי' הנאחו לעולם, כדון המצור מקחו של לזיק כ"ל.

ונבוא לתן קושיאיו כ"ל, מדוע לא כסכים אלע"ה ללעזר להשיא בחו ליחזק מעטם דאין ארור מדבק בצדק, וכדי כי ככה קדושתו של אלע"ה להוציאו מכלל ארור, שמרם הקב"ה כח הצרכות ביו, ובשביל ששרת אותו בלחמם יא לא מכלל ארור לבסוף, והרבה תירוצים נאמרו בזה (עיין בדברנו לעיל) ועוד לנלקי מילין, ואפ"ל דאף דלעזר בעלמו יא מכלל ארור, לגדול מעלתו שהצדק והתקרב לקדושתו ופלאה של אלע"ה, אבל בניו ודורותיו לא נתקיימו בקדושתו, שמצוי שירד יעקב למרים בני נפש, כולם מרע אברהם יחזק ויעקב בלבד, ומכאן יאזר דור מקבלי הכה"ק והשתלשלות כלל ישראל, ומיוצאי חלוצי של אליעזר ועמר אשכול וממנו לא מליצו זכר לנו בכתובים, ועכ"ה שכולם נאבדו ונעממו בין האומות.

והנה לעזר כי לזיק ובעל השגה גדול, כאמר"ל שבי' מושל בחורת רצו ושליו בילדו כמותו, וכה"ג כ"כ שהוא ארור ואין ארור מדבק בצדק, אמנם היתה כוונתו לש"ש, וחשב שעי' שיתדבק זרעו בזרע אברהם יבואו לכלל צדק ויתקיימו אף הם בקדושתו, וז"ש ז"ל במדרש שבי' יושב ומשקל את בחור ראוי' הוא או אינו ראוי', ועם ספיקו כי כ"ל דאפשר יליות עי"ז להכניס זרעו בקדושתו של אלע"ה, או שמא דבר זה נמנע בהצטרף מעטם דאין ארור מדבק בצדק לעולם, ולפי שבי' לו נגיעה בדבר זה, שבי' מתאוו מאד להצדק בזרע אברהם, ע"כ לא יכול להצדיק ולדון דין זה לאמתו, וכי מחזר למנות שילה שיאמר לו אברהם להשיא בחו ליחזק, אמנם אלע"ה פשט לו דלא יחי' חוועל לזרעו מדצדקות הזה, דאין ארור מתדבק בצדק ולא יעלה דיבוקם לעולם, והמשל בזה דבאר קודם שנגע בעמא נעמא בקדוש, אבל לא יתקדש העמא לעולם, ועדיין בהתחברות הארור לצדק יתקלקל הצדק להיות נדבק בו ממנו **הרשעים**, אבל הארור לא יחי' נתקן כלל,

ד', ואלע"ה השיג כוונתו ולעמם זה ראה לקנותו ממנו בכסף מלא דוקא, וכפרש"י בכסף מלא חשלה כל שוויה, כדי שלא יתחייב לו השתעבדות והכרת עובד, וכשראה עפרון שלא עלתה בידו מחשבתו הרעה, ציקק ליקח עבדו יותר מדמי שווי', ועי"ז נחרקו ממנו' הקדושה מכל וכל.

ונקדים מ"ד בגמ' ברכות (כ' ע"א) ח"ר זירא ואיתימא ר"ח ז"ש ב"ה וראה שלא כמדת הקב"ה מדת צדק ודס, מדת צדק ודס אדם מוכר חפץ להצירו מוכר עבד ולוקח שמה, (פרש"י מוכר עבד שפירש סימנו דבר חשוב כזה וכו') אבל הקב"ה אילו כן נתן תורה לישראל ושמה שנה' כי לקח עובד נתתי לכם זגור, ולבאורכ ז"ל הכוונה דמה קמ"ל בזה, ויודע שהצדקות אין לו שום דמיון כלל, ואפ"ל הכוונה דזיל בחר טעמא, מ"ע המוכר עבד, דכיון שמכרו פסק הנאחו ממנו, משא"כ בישראל שקבלו התורה, ועי' שמירת התורה והמלות ישראל מוסיפים כח כביכול בפמלות של מעלה, והקב"ה נחרטם ונחמלה על ידי התורה והמלות שישראל מסגלים ומקיימים, ומגיע לו כביכול שמחה ממנו אף אחר שמחה לישראל, והנה כי כן המצור מקחו של לזיק והמוכר חפץ לח"ה, עי' שיסגל הלזיק בזה מלות ומע"ה, מגיע ממנה הנאה ושכר למוכר, ויש לו חלק שר מדיון גורם נמלא שלא פסק הנאחו מיני' לעולם.

ובזה יבואר ענין המשל שאמר ז"ל כל המצור מקחו של לזיק כאילו מקיים עשרת הדברות, ר"ל דבחינתו שוי', וכמו המקיים עשרת הדברות המוכר כביכול שמה, כמ"כ המצור מקחו של לזיק לא פסק הנאחו מיני' לעולם ויש לו חלק בשכרו כדון גורם כ"ל, ובתב"ה הכה"ק רמז זה צביו חת שכתב בני חת וי' פעמים בחרה, לפי שהם ציררו המערת המכפלה לאלע"ה, וסייעו לקדושה גדולה זו, ע"כ הנאה שבה נלחי בבחי' של מחן תורה כ"ל, אולם עפרון לפי שבי' רע עין ולקח ממון הרבה עבד מערת המכפלה נחרקו ממנו' המצוי לגמרי כמ"ש ז"ל ויקם שרע עפרון תקומה היתה לה שיא מיד הדיע (ונחרקו ממנה לגמרי) וזה ליד מלך ח"ש במדרש נבהל לבון איש רע עין זה עפרון

[פתיחה לתלמידי הישיבה שנת תשכ"ח]

ואברהם זקן בא צימוס וד' צירך את אברהם בכל ויאמר אברהם אל עבדו זקן ציתו המושל בכל אשר לו וגו', צמד"ר ואברהם זקן וגו' ישיפית מצני אדם הולך חן וגו' (תכלוס מ"ה) נתייפית בעליונים וכו' נתייפית בתחתונים וכו' על כן צריך חלקים לעולם וד' צירך את אברהם בכל וצ"ב להבין כוונת המדרש באה אה הוליוו מדרשת כך קרא כל אלו הכחי' שחצרך וחיפסו בעליונים ובתחתונים ולעולם.

(ב) **בתנר ב"א** רצתי (פ"ה) ואברהם זקן בא צימוס, לא צימוו של א"ל הכחוז מדבר אלא צימוס מן העוכ"ב וכו' וצ"ב כוונתו בא.

(ג) **ק"ו היש"מ** זלזלי הכיח מדרש פליא וזה תוארו וד' צירך את אברהם בכל זה אליעזר שגא' המושל בכל אשר לו מכאן אמרו חכמים אל יפטר אדם מחצירו אלא מתוך דבר כלבב וצ"ב להבין כוונתו ז"ל בא, ואיך למדו מכאן כך דאל יפטר אדם מחצירו וכו'.

(ד) **איתא** בתחומות ויוסף אברהם ויקח אשה וגו' ילמדנו רבינו כמה חפלות אדם מחפלה ציוס ר' שמואל בר נחמן אמר לפי שהיוס משחזר ג' פעמים בכל יום לפיכך צריך האדם להחפלה ג"פ בכל יום, בשחרית השמש צמרת, ובאחריוס צאמנע הקרוע, ובצמנע צמער, ריב"ל אמר אברהם חוקן חפלה בצוקר וכו' יתחק חוקן חפלה מנח יעקב חוקן חפלה בערב וכו' ומה ראו לתקן ג' חפלות כדי שיבא אדם מוסיף בחפלתו, ולא בחפלה בלבד אלא אף בחורה יבא מוסיף וכולך וכו' עכ"ל בתחומות וצ"ב אומרים ז"ל ומה ראו לתקן ג' חפלות כדי שיבא אדם מוסיף בחפלתו, וברי ג' חפלות אלו הם משיקר בתקנה שחקיקו אצות העולם, ואיך שייך תוספות בהם, ומה זה שאמרו שיבא אדם מוסיף בחפלתו וצ"ב כוונתו בא. גם צ"ב מ"ש ז"ל ולא בחפלה בלבד אלא אף בחורה יבא מוסיף וכולך וכו' ואיך שייך לכוסיף יתר על הכויצ, וכל מה שיוסיף

כי אין ארור מדבק צדקן מעבשו, אלא הכרוך יתדבק בארור לרוב התגבורות הנה, וצא. כסדר לו אברהם ולא יהי' מהתדבקות הזה תועלת ועושה לרעו כלל, וכוונתו בא כי' להסיר הנגיפה ממנו.

ולפעמים ע"י התדבקות בא נעשה הארור מקולקל יותר, וע"ד שפרשתי מ"ד צחוי"ב עכ"פ כמעשה ארץ מלרים אשר ישבחה זה לא חששו וגו' מנין שלא היחה אומה שבהשעו מעשיהם יותר מן המלרים, תלמוד לומר כמעשה ארץ מלרים וגו', מנין ששיבחה של ישראל היא גרמה את כל המעשים האלו, תלמוד לומר אשר ישבחה זה ע"כ, ולכאורה האיד שיבחה של ישראל גרמה להם מעשים מקולקלים כאלה, ובאחריו עפ"י הכ"י כוסה (נ"ב) יח"ד מניח אומות העולם ומתגבר בשונאיהם של ישראל עי"ש, וזהו לעטס זה באומות ישראל יושבין עמכם, מתגבר גם בהם לקלקל אותם צמעשים ממועזים, כדי שצ"ז יפיק זמנו להתגרות בישראל יותר, ע"ד ויתעצבו צגיוס וילמדו מעשיהם, ואפשר שזכו כוונת אמרם ז"ל ששיבחה של ישראל גרמה להם וכו', וזה היחה תשובתו של אלעזר לאליעזר דאין ארור מתדבק צדקן ולא יהי' תועלת לרעו בהתדבקות זו, ועוד יוכל לגרום להם חק וע"כ יחדל ממחשבה זו.

ולפעמים זה כי' צורך להשגיחו, לפי שהי' לאליעזר נגיפה עמומה צדק זה, וכו' קשה לו להבחין דרך האמת, לפי שהי' מיוחד אל הנגיפה, ואפשר דלעטס זה רמז הכחוז כאן על גדולתו ודקתו של אליעזר, כדשטחם ז"ל שמושל בחורה רבו ושליו ציליו כמותו, דא גרם לו הנגיפה, שהי' משחוקק לתועלת אעו שיתדבקו צדק אברהם, וצא ויבן דברי המדרש כג"ל כעין צידו מאזני מרמה זה אליעזר, שהי' יושב ומשקול את צהו ראוי' הוא או אינה ראוי', ולא כי' יכול להכריע לאמתו מסיבת נגיפתו, שאבבה מקלקלה השורה והנגיפה עושק הראון, ח"ש לעשוק אבב לעשוק אבביו של עולם זה יתחק, דאם הי' מתדבקן ארעו צדק יתחק הי' נעשה מה עושק גדול ח"ו, אלא שמוסיבת נגיפתו לא ידע להכריע באמת באה באה, וא"ל אברהם דאין ארור מתדבק צדקן וכו"ל, ועי"ז סלק את נגיפתו והשלים שליחותו באומה.

אמנם אין צו סחירה כלל, דאך האט דאך התוס'ק
 להשתמש במידות הפניות, פעם במדק וז' ופעם
 בהפכו, בכל כפי האורך לעבודתו ית', וכפי אורך
 הענין וכפי אורך השעה, וע"כ באריתו חז"ל בוי
 עז כנמר, כי לפעמים אורך גדול ובהנה לקוים התוס'ק
 להשתמש במידות העזות, ובפרט דבור שכל כדוריו
 בעוקבתא דמשיחא שהחלפת יסגו, ומועטים המכ
 עובדי ד' בחמת, ורובם תפסים אחר זרם העולם
 ומלעגים ומלעצנים בעובדי ד' וחוצצי שמו ע"כ
 בהנה להשתמש במדות העזות לעבודתו ית', ויקרה
 בנפשו גבורה אחרי ועזותו של נמר, שלא יסוג אחר
 ולא יבעל בדעתו לררם העולם שהוא סיפק דעת
 תוס'ק, ולא יחזיק מפני בנ"א המלעגים עליו בעבודת
 הש"ית (כמ"ש העור בש"ע או"ח כ"א), אמנם לריך
 לאז כח הכחשה רבה ואכזריות יתירה, שלא ישתמש
 במידות העזות כ"א לאורך עבודתו ית' וללד בהנה, אצל
 זולת זה יתבאר במדת דרך ארץ ובמדת הענו'
 להיות שכל צעיו עולמו כחרם כנשבר, ובזה צעיו
 נמאש ואח יראו ד' יבדד, ולהתרחק ממדת העזות עד
 קאם האחרון במקום שאינו נוגע לכבוד שמו ית'
 דמידת העזות מגונה היא מאוד, והשתמש בה מחלל
 כבודו ית', ויקרה בנפשו מדות רעות ומגונות עד
 אין שיעור ועד לריך להתבדות ציו לזין קונו ולקש
 עור השם וסיעתא דשמיא, שלא יכשל ח"י בהבנה
 זו ושלא יפול ברשע ה"ה"ר להשתמש במדות הפניות
 אלו ע"כ הסיפק, ושלא במקום האורך לעבודתו ית',
 כי כן דרכו של יו"ה"ר למדות עיונים ומשגב עור בדרך
 בנגיעות ופניות להדמות את האסור להיות ודיתר
 לאסור.

ואפשר שלא כיון רצונו הקדוש במשנה זו, שהציג
 מלות הוא ב' אומר צין שתי מימרות אלו, אף
 שגראה במיותר לכאורה, אמנם לכל יתשוב האדם כי צ'
 מימרות אלו סותרות ופליגי אהדדי ואחיא כחרי תנאי,
 ומעתה פן יאמר האדם לעצמו כמר ענין דועבדי כמר
 עבדי, ויבדד לעצמו לעשות כא' מהם כפי ה"אות
 לענינו, ויאמר קים לי כהאי תנא, וישתמש במדות העזות
 גם במקום שאין צו אורך לעבודתו ית', וח"י יתחלל ש"ש
 על ידו, וע"כ לאפקוק מהאי דעתא, הודיענו רבינו
 הקדוש **דע** מימרות אלו חד תנא אמרן, וזו אומר

האדם הרי נתחייב זה מעיקר הדין כמ"ש והבית
 צו יומם ולילה, ואמרז"ל אי אחר צו חורין להבעל
 ממנה, ובגמ' מנחות (ל"ט ע"ב) שאל צו דמה צו
 אחרות של ר' ישמעאל את ר' ישמעאל, כגון אני
 גלמדותי כל התורה כולה מכו ללמוד חכמת וינית,
 קרא עליו את המקרא הוא לא ימות ספר התורה הוא
 מפיך רבגית צו יומם ולילה, לא ובדוק שעה שאינה
 לא מן היום ולא מן הלילה ולמוד צו חכמת וינית
 עכ"ל, עכ"פ כל שעתא ושעתא חיובה הוא ואיך
 יחייב להוסיף בחורה יתר על החיוב.

ולבוא אל הביאור נקדים מחני' דאבות (פ"ה מכ"ב)
 צו צו צו אומר הפוך צו הפוך צו דכולה צו,
 וזה תחוי וסיו ובלה צו ומיה לא חזות שאין לך
 מידה עוצה ביממה, ולכאורה ל"צ כוננת דצריכה
 בכל הני לשונות, מכו ענין הכיפוך שהצדור ז"ל,
 ולא אמרו למוד צו או יגע צו, גם למד נכפל הלשון
 הפוך והפוך, גם מה כוונתם ז"ל באמנם עוד וזה
 תחוי שהסתכל בחורה, וז"ה נכלל במ"ש לעיל הפוך
 צו והפוך צו, וא"א זה בלא הסתכלות בחורה,
 ומה הוסיפו צוה על מה שכבר אמר, גם ל"צ מ"ש
 שאין לך מדה עוצה ביממה, וכי רק מידה עוצה
 היא, והלא חיובה רמיא אקרקפתא דגבירה.

יתבאר כ"ז בהקדם מחני' דאבות (פ"ה מ"ב)
 יאורה צו חימא אומר בוי עז כנמר וקל כנשר
 רץ כצני וגבור כחרי לעשות רלון אביך שבשמים,
 הוא ב' אומר עז פנים לגיכנס ובשה פנים לג"ע
 וכו', ולכאורה צ' המימרות הם דברי ר"י צו חימא
 ובמשנה א' נאמרו ומה אורך להודיענו דהוא ב'
 אומר, כיון שלא חזר במשנה בעל מימרא אחר אלא
 הוא, אמנם הולך לא להכאורה קראה צ' מימרות
 אלו כסותרות זא"ז, דהתחיל לומר בוי עז כנמר,
 והוא שישתמש האדם במידת העזות עד קאם
 האחרון כנמר שהוא עז שבחיות, וסיפק ומיד הזכיר
 התנא שיתרחק האדם ממידה גרושה זו עד קאבו
 באומרו עז פנים לגיכנס, וראוי לאדם שיקרה בנפשו
 מידה בושח פנים, כאומרו בושח פנים לגי'ע, וא"כ
 איך יתקיימו שניהם, וכלל הם מידות הפניות מקאם
 אל הקאם ורחוקים זה מה כרחוק מרחק ממערב.

בזמנים ולא בשנים, וז' צריך את אצרכם בכל כן
בכח וגבורה וכן בהשגת השכל והמחשבה וכו' עכ"ל
ז"ל

ועד"ו אפ"ל בזכות המשנה ה"ל סיב ובלבד צב,
שלעת הצוקה, או כשנראה לנפש דעת זקונים
דינו בחזקתו, הכל תמלא בחוס"ק דרך ועל אף
להתנגד בעבודת השי"ת, וזה אומרו ובלבד צב ותכלה
ימך צב ומינה לא חזוה, ולא תחז אפי' ז"ל כ"ש
מדרכי החוס"ק ומאשר גבלו הראשונים, וסיים המאמר
שאין לך מדה טובה הימנה יתבאר עפ"י"ש לעיל
דכל המדות כלולים בחוס"ק, ומו שייגע בתורה כל
אורכו וע"מ לעשות, יקרה לעצמו מדות טובות וידבק
בהם, וכתב מרן מרח"ו ז"ל צב בהקדמה ספרו פרע"ט
דאם יאמר אדם שלמד תורה לשמה התנה ר' מאיר
מכחישו, שאמר ר"מ כל הולמד תורה לשמה זוכה
לדברים קרובים וכו', ואם לא זכה לכל אלה שמונה
ר"מ צמח"י, הוא סימן ברור ומבחן לזרע שלא למד
עדיין לשמה עכ"ל ז"ל, וזמ"כ צענין המדות, כל
המדות טובות כלולים בחוס"ק, ואם עדיין לא הבינו
לידך ולא זכית למדות האלה, ה"ל מבחן וסימן ברור
שלא למדת כל לזרעך ולשמה, וזה אומרו סיב ובלבד
צב שתיגע בחוס"ק, ומינה לא חזוה שאל תחז
מלימודה, שאין לך מדה טובה הימנה, כיון שעדיין
לא הולאת מהחוס"ק להשריש בך מדות טובות ה"ל
סימן שלא למדת עדיין כל לזרעך.

ועד"ו יתבאר דברי התחומא ה"ל (קושיא ד')
שיבא אדם מוסיף וכו'לך בחזרה וכו', ולא על
הוספה בזמן כוונת ז"ל, דלא יצויר חוספת צבם
יתר על העיקר והחיוז כקושייתו ה"ל, אמנם האירורו
חז"ל להוסיף בחיכות הלימוד, ללמוד ע"מ לעשות
ולשם פעלם ולהדבק באותיות החוס"ק, ולהולית מהם
כל המדות טובות הכלולים צב, כחומרים ז"ל סיב
ובלבד צב ומינה לא חזוה, וע"ד שאמרו חז"ל בחוס"ק
ע"פ ד' צריך את אצרכם בכל, חז"ל ולא התקריב
אצרכם ציומא חדא או ציומא חדא, אלא עובדי
קריבו ל' בכל יומין מדרגא לדרגא, עד דאסתלק
דרגיו כד ה' סיב ועאל דרגין עילאין כדקא חזי,
כדכתיב ואלהם זקן וקדוין צב בימים ע"ל, וע"כ

הוא ה' אומר דמאן דאמר הא אמר הא, וא"א
לינקוט בחדא ולבזוק אחרינא, אלא אחז צב וגם מה
אל תחז ידך, הכל כפי הצורך לעבודתו ית' וכמו
שבארנו לעיל.

ועד"ו יתבאר כוונת מאמר בן צב צב צמח"י ה"ל,
הפוך צב והפוך צב, ר"ל לקיים החוס"ק לזרע
אחם להשתמש במדות ההפכויות אע"פ שהם מביפך
לביפך ורחוקים זמ"ל מן הקלה אל הקלה, אמנם ח"א
שחוקיים החוס"ק אלה זכ, ושייכים לזרע צבם לעבודתו
ית', וכאשר תעמיק עיוןך בתורה תמצא שורש שייכים
מבואר בתורה, ח"ש הפוך צב והפוך צב דכולה צב,
שכל ההפכויות וכל המדות כלולים בחוס"ק והכל נרמז
צב. אמנם לזרע אלה הבחנה דבה ודעת תורה אמת
שלא ישתמש ב"א ממדות ההפכויות כ"א במקום שהוא
צורך לעבודתו ית' ולא ע"ל הכיפך כמ"ש לעיל, ע"כ
הוסף לומר ובה תחזי שתסתכל בחוס"ק ותחזוק
בדעת תורה אמת, וז"ל תאיר עיוןך לידע חימתי
שתשתמש במדות זו ואימתי בהפכו, חז"ל זה עולו האדם
להכשל ח"י בשרש הילך המסמא עינים ומראה ומדמה
האסור לביתו.

ואמ"ר עוד סיב ובלבד צב ומינה לא חזוה, ויבאר
עפ"י"ש ק"ו הייטב לב לפרש ואצרכם זקן צב
בימים וגו' עפ"י"ד צב"י מטעם של ח"א בחזר מלך
זה חזק מלך זה, ביאור הדבר כי איש בחזר דינו
נעוריו פחו רב וחזק לעבוד את בוראו צבתי מעשה,
אולם השכל עודנו חלש וצלותו זך, ודינו הצוקה השכל
ייתוסף חזקי ח"ה כ"ז שמקיים דעתו ניהוספת
עליה, אבל כוחו חלש צענין המעשה ולא יוכל עשה
כפי אשר דינו עלומיו, אולם אצונו אצרכם ע"ה
ה' לו שני המעלות יחד, כי גם דינו עלומי שבי'
כוחו חזק, ה' שכל ג"כ חזק וזך וכו"ל דעת זקונים,
ובשכחוקן החלוק כח ומחדש כגשר נעוריו, וז"ל
המעשה והמחשבה זכר וזלילה שייכים כא' טובים,
ח"ש ע"ד מליצה מטעם של חלש"ה ה' בחזר מלך
זה צענין הגבורה והכח, חזק מלך זה צענין השכל
ודעת זקונים כן דינו עלומיו וכן דינו זקנתו ח"ש
ואצרכם זקן זה שקנה חכמה ושכל, וגם צב צינים
צבתי ימים ימי הבחירות כאלו עוד לא צב רק

ותפלה, חיי שרה, ורבה חיי לרב-המונה דקא מאריך
 בללוהי' הכרעם ואמר מניחין חיי עולם ועוסקין
 בחיי שרה, ולבאורא ח"כ יספיק בתפלה חדא זימנא
 ביום, ואפשר מפני דלוחא רחמי וצני כוונה, ועיקר
 הכוונה הוא בלב כאמרו"ל איזה עבודה שהוא בלב
 כיו אומר זו תפלה, ואפשר דע"כ תיקון ז"ל ג'
 תפלות בכל יום, כדי שכל תפלה יוסף צדכ כוונתו,
 להיות בדברים יולאים מנקודת הפנימיות שכל, דע"
 סוגלת התפלה יתוסף לו כח קדושה וכן כוונה,
 עד"ש בספר"ק דע"א זל"ה דברים היוצאים מן הלב
 נכנסים אל הלב, ר"ל אל לב המדבר, וחזרון הדבורים
 אליו בעצמם להיות נכנסים בלב המחפץ, ומצוין
 אותו לבחי' התרגשות והתפעלות, ועי"ז יב' אפשר
 להוסיף כוונה בכל תפלה יותר מחפלה שלפני, ואפשר
 שז"ש בתחומא בג"ל ומה ראו לתקן ג' תפלות,
 ולבאורא יספיק בא' ולהרבות בתלמוד תורה שהוא
 חיי עולם, ותפלה אינה אלא חיי שרה, ותיראו כדי
 שיבא האדם מוסיף בתפלתו וכו' וכמו שפירשנו
 לעיל.

ועתה נחזור לבאר המדרשים בג"ל המוג' בראש
 דברינו, (עיין קושא ח"א ג') ונקדים דברי הגמ'
 יומא (דף כ"ה ע"ב) א"ר חמא בר חנינא מימימם
 של אבותינו לא פסקה ישיבה מהם וכו', בגמ' אר"ס
 ישיבה עומם שאל' לך ואספת את זקני ישראל,
 אצרכם זקן ויושב בישיבה ה' שאל' ואצרכם זקן בא
 בימים וכו', אליעזר עבד אצרכם זקן ויושב בישיבה
 ה' שאל' ויאמר אצרכם אל עבדו זקן ביתו המושל
 בכל אשר לו, א"ר יחזק שמואל בתורת רבו, הוא
 דמשק אליעזר שדולה ומשקל מחורו של רבו לאחרים,
 וכחז המהרש"א ז"ל בחי"א דייצתן של זקנים לבאורא
 היו אסורים בפני רבן משה חור ג' פרסאות להוציא
 ישיבה, אלא כדאמר' פ' כילד מעבדן (דף י"ד ע"ב)
 כילד סדר משה משה למד מפי הגבורה וכו' נכנסו
 הזקנים וכו' ולמדו אח"כ כל ישראל מהם מה שקבלו
 משה רבינו, דמפי משה לא ה' אפשר שילמדו כל
 ישראל, וכן אליעזר עבד אצרכם שאל' מושל בתורת
 רבו ודולה ומשקל מחורו רבו לאחרים, ומה שקבל
 מרבו הותר להוציא ישיבה וללמד לאחרים ולא בדברים
 אחרים, שפיר' לו בפני אצרכם רבו עכ"ל המהרש"א

לר"ך האדם להוסיף בחורא ותפלה ולהבדיל חילום
 ולבקש עזר חלק, שיזכר להדבק בחור"ק ובמדות
 טובות הכלולים בה, ולראות באור האמת הגנוז
 בחור"ק, וכו' יאיר עיניך לבורות בדרך אשר
 לדיקים ילכו בה, וכן בדרך הלימוד אמרו"ל למד
 גמלא תורה לרד, מה דד זה כ"ז שהחיותו מממש
 בו מוליד בו טעם, אף תורה כ"ז שהממש בהם תמלא
 בהם טעם, ואינו דומה שיהי פרוק ק' פעמים לשוה
 פרוק מאה פעמים זא', והא שאמרו ז"ל להוסיף
 בחורא, שהוסיף עיון בה ותשתדל שיתוסיף בהנחת
 עצמיות החור"ק שאין לה חקר ותכלית וסוף, והא
 אשר האירורו ז"ל להוסיף מדרגא לדרגא בלימוד
 החור"ק.

ובמור"ב צענין התפלה אפ"ל כוונת דבריהם ז"ל
 בתחומא בג"ל וכו' שאמרו כמה תפלות אדם
 מחפץ וכו', ר"ש צ"י אמר לפי שהיום משתנה ג"פ
 וכו' בשחרית השמש במזרח והארים באמצע הריקע
 ובמנחה במערב וכו' ואיחא בספר"ק שכן נמשל לזה
 שנות חיי האדם, שיש בהם ג' זמנים שונים ומחולפים,
 וכן ימי עלי' אלו ימי הבחירות, וימי העמידה, כמה
 ימי הבינוים, וימי הירידה הם ימי הזקנה שהשמש
 במערב וסמוך לשקיעתה, ולר"ך האדם להוסיף בחורא
 ותפלה ובעבודת השי"ת, ולהרבות בהשגחה וכוונתה
 כפי צחי' הזמן שעומד בה, וכמ"ש לעיל דבימי
 הבינוים ובימי הזקנה כח השכל מתגבר יותר מבימי
 הבחירות, ויכולת להשיג יותר בחירות הלבבות, וע"כ
 חיובה רמיה על האדם להוסיף בכל פעם בחירות
 התפלה ולימוד חור"ק.

ועוד יש בחי' זאת דאמר"ל צמח' ברכות (דף ל"ב
 ע"ב) חסידים הראשונים היו שוכין שעה א'
 ומתפללין שעה א' וחזרין ושוכין שעה א', וכי מחזר
 ששוכין פ' שעות ביום לתפלה, חורתן האיד משתמרת
 ומלאכתן אינתי נעשית, אלא מחזק שחסידים הן
 חורתן משתמרת ומלאכתן מתברכת ע"ל בגמ',
 ולבאורא כיון דע"י התפלה מתעלה מחי'ת, למד
 התקינו ז"ל ג' תפלות, ולגבי הצו"ת השומע תפלת
 עמו ישראל יספיק בתפלה פעם א' ביום, ומצינו
 בגמ' (שבת דף י' ע"א) דתורה מקרי חיי עולם

רמז להזכיר עיי"ש לדדי הספק, וק"י זל"ה הכריע דבעינן הלכות הנוגעים לדניא נחזק לדעת מי המחצר, אם הוא ראוי והגון לסמוך עליו ועל דבריו וזמא שחולק על אשר קדמוהו וכדומה, אבל בעינן אגדה ודברי תורה מה לנו לדעת שם המחצר כי בדברים בעלמא יתנו עידיהן, אם יכנסו בלז שומעיהם ויביו נושאים חן בעיני רואיהן עכ"ל ז"ל.

ובעיקר הדבר מ"ש ק"י זל"ה לחלק דדבר אגדה א"ל להזכיר שם המחצר, נ"ל ברור דדבר זה שרבו המזייפין בעושים תורות פלסתר, גם דדברי אגדה תיך להזכיר שם אומרו, ונחזק לדעת איכותו של בעל השמועה וזמאות, אם ראוי לשמוע דבריו, ואם לא נודע מצען מי ילאו הדברים, ה"ז סכנה לנפש ללמוד בספרי אגדה כאלו, שבעו"כ רבו המזייפין מדרשי חז"ל ודברי הראשונים בפירושי האגדות, ומכניסים לחוקן דברי פלסתר ר"ל, וסופן של בניא ללמוד ממנה הוראה ועלית. בעיקרי הדת והאמונה, כי כ"ז נכלל דדברי אגדה, כאמרו"ל בספרי (פ' עקב) ר'נן שחזיר את מי שאמר וכו' העולם, למד אגדה שמתוך כך אחז מכיר את הקב"ה ומדבק בדרכיו, ולכן צימיו אלה חין ללמוד בשום ספר, אם לא נודע מי המחצרו ואם ראוי לסמוך על דבריו, וכן לא יחזיר שמועה בלתי אם נודע לו בעל השמועה, ואין נפק"מ בזה אם הוא דבר הלכה או אגדה, כי שניהם נוגעין לעיקרי הדת, וכבר נזר מן הח"ס זל"ה שלא ללמוד בשום ספר שאין עליו הסכמה, וצימיו אלה גם המסכימים לריבין הסכמה ועדין ערצא תיך.

בחזור לענינו לפרש קישור דברי הפליאה הי"ל (הוצא גישמח משה) וד' ציך את אברהם בכל זה אליעזר שא' המושל בכל אשר לו, מכאן אמרו חכמים אל יפטר אדם מחבירו אלא מתוך דבר הלכה, ויתבאר עפ"י דרכו הי"ל שאליעזר פירסם שמועותיו של אה"ע בשם רבו, ויתפרסם על ידו השפעת קדושתו ותורתו של אה"ע בכל העולם, שהזכירו שמועותיו בשמו, דזכרנו תיך להזכיר שם בעל השמועה דדבר הלכה ואפי' דדבר אגדה, דאליה אסור לקבל ולשמוע כ"ל, ובפרט דבורו של אה"ע שאחד ה' אברהם, דבריו הי"ל הכבד להזכיר שמועותיו בשמו, ועיי'

ז"ל ונמא לפי"ז דכל מה שלמד אליעזר ה' מתורת רבו, וכו' אומר שמועותיו מפיו, דאליה אסור להשיב וישיב בפני רבו, ועיי' אחזרין שמעתי' דא"ע"ה בעלמא, והגיעו דבריו בקדושים והשפעת קדושתו בכל העולם, דלא ה' אפשר שילמדו כולם מאברהם שכיו רחוקים מביתו, ועד"ש ק"י הי"ע לז זל"ה שאין חובת מוסר מושל לזולתו, בלתי ממני שהוא דומה לו, (עיי"ש סו"פ שמו"ה) וע"כ באמצעות אליעזר שה' למד שמועותיו מפיו ומלמדו לאחרים בשמו, ויתפרסם השפעת קדושתו בכל העולם והכל אומרים שמועות מפיו, וזה יתבאר דברי המדרש וד' ציך את אברהם בכל זה אליעזר שא' המושל בכל אשר לו, שעי' אליעזר שה' מושל בתורת רבו ומלמד שמועותיו בשמו, עיי"ז הגיע השפעתו אל כל העולם והמסך את כל העולם לעבודתו ית', וזכה לזכרת בכל עי' אליעזר.

והנה אמרו"ל במ"י יצמות (צ"י ע"ב) אר"י ח"ר מאי דכתיב אגורה באלהך עולמים, וכו' אפשר לו לאדם לגור בשני עולמות, אלא אמר דוד לפני הקב"ה רבש"י יח"ר שיאמרו דבר שמועה מפני בעו"כ, דאר"י משום רש"י כל ח"ה שאומרים דבר שמועה מפיו בעו"כ שפחותיו דוצות בקבר עכ"ל הגמ', והנה עיי' אליעזר שמסר מתורת רבו לאחרים נאמרו שמועותיו של אה"ע בעו"כ, וזה יבואר המדרש הי"ל יופיות מבניא הולך חן בשפתותיו, ר"ל שעי' שאומרים שמועותיו מפיו בעו"כ, שפות' מרחשין גם לעו"כ, וז"ש נתייפות עליונים נתייפות בתחתונים ר"ל בעו"כ ובעו"כ, ע"כ צריך חלקים לעולם שא' וד' ציך את אברהם בכל, שה' ברכתו נאחית בעו"כ ובעו"כ, וכו' למד מזה קר וד' ציך את אברהם בכל זה אליעזר שפירסם שמועותיו ותורתו של א"א בשמו כ"ל, וזה יבואר דברי התנ"כ הי"ל ואברהם זקן צא צימים וגו' צימים של עו"כ הכתוב מדרב, שעי' אליעזר וכו' נאמרים שמועותיו לעולם ונתקיים בו אגורה באלהך עולמים בעו"כ ובעו"כ כ"ל.

ונקדים מ"ש ק"י הי"ע לז זל"ה בהקדמת ספרו עב"ת, שהציא ספיקת הפנים מאירות ז"ל אם טוב לאדם שלא לגלות בספרו שם המחצרו, או חיובא

זכר אברהם אבינו לזכרתו בכל, כדשם ז"ל שנתפס בעלונים ובתחתונים בעה"ז ובעה"ב, וכדפירשנו דע"י דמתאמרין שמעתה מפומי שפותיה מרחשין גם בעה"ב, ועכ"פ נלמד מכאן שאריך לומר שמועה בשם אומרו דוקא, ומכאן למדו חכמים אל יפער אדם מחבירו אלא מתוך דבר הלכה שמתוך כך זוכרנו, כיון שמוכרח להזכירו בשמו, ע"י כך זכרנו בודאי, ואפ"ל דרמזו ז"ל בלשונם דגם במימרה דאגדתא איתא להאי כללא, ואריך להזכירו בשם אומרו ומתוך כך זוכרנו, לכן דייקו בלשונם לומר מתוך "הדבר הלכה" ולא אמרו מתוך הלכה, ואפשר לפרש כוונתם ז"ל מתוך דבר המביא לידי הלכה למעשה, וכלל באה גם דברי אגדה כמו שהבאנו לעיל מדברי הספרי עיי"ש.

עוד אפ"ל עפומי"ש ברי"ף צעין יעקב על אמרם ז"ל אל יפער אדם מחבירו וכו' להיות שהדרכים בחזקת סכנה, וכיוצא לדרך אריך לתפלה עלמנו וזכות אחרים, וכשנפטר ממנו מתוך דברי תורה, נמא כשהזכירו זכר אותו דבר תורה ששמע ממנו, כרי כאילו מהלך עמו ומדבר איתו ד"ת, וזה ק"ו מהמחשים שאומרים דבר הלכה מפיהם ששפותיהם דוצנות בקבר וכו' עיי"ש, ובזה יבאר דברי המדרש פליאה וד' בירך את אברהם בכל זה אליעזר שגא' המשל בכל אשר לו, וע"ד שביארנו לעיל דעל ידו היו מתאמרין שמועותיו בשמו וכו' שפותיו דוצנות וכו', ומכאן אמרו חכמים דאל יפער אדם מחבירו אלא מתוך דבר הלכה, דסגולה ענין זה נלמד בק"ו מהמחשים כמ"ש ברי"ף ז"ל, תמלית הדברים דכה תורתו וקדושתו של אלהים נמשך בכל הימים וכל הדורות, וזוהו השרש כח האמונה בלנות ברי' לדורות עולם, כמאמרי"ב כי ידעתיו למען אשר יא' את בניו ואת ביתו אחריו ושמו דרך ד', וע"י ששפותיו דוצנות הי"ב כאילו בחיים איתו, וזכותו יגן עלינו שיהיה ד' שיינו לדעת דרכי ד' ולהשמר מן המסיתים ומדחיים, וזה"י מוסיף וזולך בחי"ש להרחיב גבול הקדושה ויתקדש ש"ש על ידינו, וזכר לעשות רצון הבויה"ש באמת, ולהגלל מכל זרע וזקק, וזכר לקבל פני משיח דקדו בנחת ובשמחה בצתגלות כבוד שמים עלינו בצי"א.

באופן אחר אפשר לפרש דברי המדרש כי"ל, בהקדם להעיר עוד בפסוקים דלכאן, ויבאר אחי' ואמה חשב הבערה איתו ימים או עשור אחר חלק, ובגמ' דכחצות (דף ק"ז ע"ב) למדו חז"ל מכאן דנותנין לבתולה י"ב חודש וכו', מבי"מ א"ר חסדא דאמר קרא חשב הבערה איתו ימים או עשור, מאי ימים אלימא חרי יומי, ובי משתעי איניש הכי, אמר ב' יומי אמרו ל' לא, וזכר שאיל על עשרה יומי, אלא מאי ימים שנה דכתיב ימים חרי' גאולתו, ומכאן שנותנין לבתולה י"ב חודש עכ"ד בגמ' אולם צ"ב (פרש"י ס' סו"ב) דרשכו בלשון אחר חשב הבערה איתו ימים אלו שבעת ימי אצלו של בחול, או עשור אלו י"ב חדש שנותנין לבתולה לפרנס את עצמה, ובקשה ברא"ש ח"ל לא בצינתיי מכמה אנשי, חדא דמטעם לא משמע אלא או עשרה ימים או י' חדשים, ובינו ליוק מינה י"ב חודש, ועוד דלא' לומר חשב ז' ימים או י"ב חודש, שאין דרך המצוקים לבקש דבר מועט ואח"כ דבר מרובה וכמו שהקשו בגמ' כי"ל דלא משתעי איניש הכי, ונשאר ברא"ש צ"ע, והגו"א וביפ"ת והגה"ק נדחקו בזה וצ"ב.

(ב) גם צ"ב לפי דרשם ז"ל מה היתה תשובתו של אליעזר על טענתם, דכתיב ויבאר אליהם אל האחרו אותו וד' הלילה דרכי גוג' ולבאורה היתה טענתם נדק עפ"י שיטת ההלכה דנותנין לבתולה י"ב חודש, ולפי"ד הצ"ד ראו לאחר הליכתה מטעם אצילות, דאזל אסור ללאח מצותה, הגם שלא היו שומרי תומ"ל, אלא מ"מ טענתם הי' דעפ"י התנהגות ביתו של אלהים ראוי שיאחר בדבר, א"כ איך סתר אליעזר טענתם צמ"ש וד' הלילה דרכי, וכי מפני זה ידחה שורת הדין וכונינום.

(ג) **ויאמר** נקרא לעשר ונשאלה את פיה, וצ"ב אמרו ז"ל מכאן שאין משיאין את ביהמ"ד אלא על פיה, ורש"י ז"ל צ"ל ע"כ כח מכאן שאין משיאין את האשה אלא מדעתה, ולבאורה צ"ב דלדורבנא נלמד מפרש"י זו להיפך, דעל עיקר הנהגות כבר בסמימו לעיל שאמרו מד' יא' הדבר, ולא שאלו את דעתה אם מתרנית לכך, וכאן היתה הכחוכחות על זמן כשהואין אמרו חשב הבערה ימים או עשור ואם

על אברהם עייש וכל אשר יעשה ילחח אלו בני קטורה שנה' ויוסף אברהם ויקח אשה ושמה קטורה ע"כ, וליצ גדולת הכללה זו. מה עיבה וכרי בני קטורה היו כולם רשעים כמבואר להלן ולבני הפלגשים נתן אברהם מתנות, ופי' ז"ל שם עומאב וכישוף מסר להם וישלחם מעל יחסך בנו, וכתאמנם שכל עפי' הדיבור ה', כמבואר בצ"ר שעי' הדיבור נשאה, אבל מי' לא יולדו עליהם שם הכללה וליצ כוונת דרשם ז"ל.

ח) ולבני הפלגשים אשר לאברהם וגו' פרש"י חסר כתיב פלגש בלא וי"ד, שלא היתה אלא פלגש א', והקשה הראש"ם ז"ל לא ידעתי מ"ם הכיובי של פלגש מה היה משמש, בשלמה גבי ויבא אלקים את התיונים, שדרש ז"ל תיונס כתיב חסר וי"ד שלא נשאר אלא א', בזה המ"ם להורות שנבראו שנים מתחלה, ונחסר הוי"ד להורות שלא נשאר אלא א', שברך הקב"ה את הקצבה ומלחם לנדיקים לע"ל עייש, אבל ככה שמשולם לא היתה אלא אחת מ"ם כרצוי למח היה משמשת.

ולרבאד הענין נחליל צביאור המדרש (כובא בדבריו לעיל) ודי' צורך את אברהם בכל זה אליעזר וכו', מכאן אמרו חכמים אל יפער אדם מחצירו אלא מתוך דבר הלבב וכו' וכבר פירשנוכו באופנים שונים ועוד לאלקי מילין, ונקדים דברי רבנ' ברכות (דף ל"א ע"א) חנא מרי מר צרי' דריב אל יפער אדם מחצירו אלא מתוך דבר הלבב שמתוך כך זוכרכו, כי בא דרז כהנא אלווי' לרז שמי צר אשי מפוס הכרא עד כי נתיחא דבבל, (פרש"י נתיחא דקלים), כי מנח להם אל מר, ודאי דאמרי אינשי בני נתיחא דבבל איתגבו מחאד"ר ועד כשתא, אל' הדכרתן מילחא דריב"ח, דאריב"ח מ"ד (רימ"ו ב') בארץ לא עבר זה אים ולא ישא אדם שם וכו', אלא לומר לך כל ארץ שגזר עלי' אדכ"ר לישוב נתישבה וכל ארץ שלא גזר עלי' אדכ"ר לישוב לא נתישבה עכ"ל רבנ'.

אין משיאין את האשה אלא מדעתה כיו"ל לשאלו את דעתה מתחלה ערס הסכימו על הנישואין, וליצ לכאורה לא נשמע מינה ולא מיד.

ד) ויקראו לרבקה ויאמרו אלי' החלבי עם האיש הזה, ליצ דאין שאלה זו מענין ענתכם כלל, דעל עמם ההליכה כבר הסכימו, וכולל החלבי מיד או תאחר, גם בכי' שגמר הזה למעטו אחי זה ולא אחר, ומה הכוונה בשאלתם החלבי עם האיש הזה.

ה) ויצא יחסך לשוח בשדה וגו', בגמ' ברכות (דף כ"ו ע"ב) וכן בצ"ר דרשו ז"ל אין שיחה אלא חפלה, שנה' חפלה לעני כי יעטוף ולפני ד' יספוך שיחו (תהלים ק"ב), וכקשו החוס' שם ובמס' ע"ז (דף ז' ע"ב) דככה משמע דיספוך שיחו מבזר יותר דכוח לשון חפלה, ולכן הביאו בגמ' רא' מהם לככה, ובפ"ק דע"ז משמע להיפך שדרש חפלה לעני כי יעטוף ולפני ד' יספוך שיחו אין שיחה אלא חפלה שנה' ויאל יחסך לשוח בשדה, משמע דככה מבזר ופשוט יותר, וחיורו החוס' במס' ע"ז דתרווייהו אצטריך ומלמדים זה את זה עייש אולם הראש"ם הקשה על חירואם עייש, וסוים הראש"ם דצפרק חפלה השחר כתבו החוס' על קושיא זו דכיו"צ מנינו במס' מגילה (דף י"ג ע"א) ונראה שברגישו בחולשת החירון שחירוא במס' ע"ז וכוניחו הענין בלי' עכ"ל המדרשי ונשאר בלי'.

ויוסף אברהם ויקח אשה ושמה קטורה פרש"י ז"ל (וכוח בצ"ר) זו כגר ונקרחת קטורה על שם שנאים מעשי' קטורות, וליצ מ"ם דזכיר הכתוב שצחה ככה, ולא מנינו שחירא הכתוב לשבח כל הימים שחיבה צביתו של א"ח צפעס הראשון, גם מה הכוונה שכתשילח לקטורת דוקא, ולא בתוארים ושנאים אחרים, גם הקשה המהר"ל ממה שדרשו ז"ל זתלך ותתע צמדנר וגו', מלמד שחורה לגילוי בית אבי, וככה את אמר שבוו נאים מעשי' קטורות, עייש חירואו.

וראיתי שכתב החת"ם זל"ה בתשובה זה עשרים שנה שנתקשתי בדברי רבנ' כו"ל, דאין הביאו

ז) בבב"ד ויוסף אברהם וגו' הכ"ד אשרי האיש אשר לא הלך בעמל רשעים וגו' ודרשו כל הממזר

רמי' מכך דרב כהנא למומרא דאל יפטר אדם מחצירו
אלא מתוך דבר הלכה, ולכאורה דבריהם נראה
כמאמר אגדה, ומנפיקין להלכה אם גתייבזה מיומא
אדרי' או לא, וזדחק ליישב עיי"ש, ועיין בהגהות
ועצ"ז על דרכות שהקשה ג"כ מאי דבר הלכה יש
צ"ה, ותיקן דרי' ס"ד דרי', והני דקלים לא חזו
למאות לילך, לפי שזדקו שכן מיומא אדרי' וכו'
עיי"ש, ואיד ווסף צפירושו על העין ועקב תירץ
דאי איתניבו מיומא אדרי' חייבין לצרך עליהן צרוך
עושה מעשה דאשתי עיי"ש, אמנם כולו שמוי
דחיקי ניבהו, ולא נאריך לפלפל עיניהן, ור"י על
עין יעקב תירץ דלאו דוקא דבר הלכה אלא ר"ל דבר
חידוש, שאם רמי' דבר הלכה ולא דבר חידוש, לא
יחברו על ידו, ובעיקר שיהי' דבר חידוש ואפי' אינו
דבר הלכה עיי"ש, וג"ז דחק דפשטות לישנא דגמי
לא מוכח הכי, דא"כ הו"ל דבר חידוש, גם יליד
בלישנא דגמי מ"ש ודאי דאמרי אינשי הכי ליתא
דבבא איתניבו מיומא אדרי', ואיך ובמה נחבר
לו עכשיו שהוא ודאי ואמת מה דאמרי אינשי.

ויתבאר הענין בהקדם דברי הכ"ר (פ"ט ס"ג)

ותאמר האשה אל הנחש וגו' ויכין הי' אדרי'
צאונה שעה, רצן אמרי געלו הקצ"ה והחזירו ככל
העולם כלו, אמר לו כאן בית נעם כאן בית זרע
הכ"ר צאנך לא עבר צה איש ולא ישב אדם שם,
לא ישב אדרי' שם עכ"ל, וכחצ צה"ק דמשמע
לכאורה דאגדתין דהכא פליגא על דברי הגמ' דדרכות
הכ"ל, דהתם דרשו ולא ישב אדם שם לגזירת הישוב,
והכא פירשהו על ישיבה ממע כפשוטו, אמנם י"ל
דלא פליגי ותרומיין חזא קאמרי ושייכי אהדדי,
וביאר הדבר עפ"י אומנם ז"ל, שכל מקום חרצ
ושמם שוכנים מזיקים החייתים כדכתיב ושאי יוכח
שער, וכן מתגרשים ממקום ישוב של צ"ה כמבואר
בגמ' צ"ה, והנה מתחילת הבריאה קודם שגתייבז
העולם בצ"ה, שלטו המזיקים צאנך ותמלא הארץ
חיותם, ולכן לוי ד' לפרות ולרבות למלאות פני תבל
בישוב צ"ה, כדי להעביר ממנה זיון מן הארץ,
המה המזיקים החייתים, ושה"כ פרו ורבו ומלאו
את הארץ ובצוה כלומר כאשר תמלאו הארץ בצרעיים,
תכבוש הארץ מיד החייתים לגרשם ממנו כ"ל ומה"ט

אמנם למע עשה ד' ככה, שגזר מראש בשעת
הבריאה, שיהי' מקומות הישוב של צ"ה מפוזרין
בכל קווי תבל, וז' לאדרי' שיחזיק בקצת מן המקומות
לצורך יישוב דני' אדם, ויתבאר הענין עפ"י שצארי

בדרושינו לפי מסעי דברי המד"ר והתנחומא שם, וז"ל אלה מסעי בני ישראל וגו', הלכה מי שהי' נרדף מן הגוים או מן הלסטים מהו שחלל את השבת, כך שמו רבותינו מי שהי' נרדף מן העכו"ם או מפני הלסטים מחלל את השבת בשביל למלט את נפשו, וכך אנו מוצאים בדוד כשביקש שאל להרגו ברח ממנו ומלט, (ובשבת הי' כן כתבו המפרשים) מעשה שבאו לגדולי פארי כתבים רעים מן המלכות, הלכו ואמרו לרי' אלעזר בן פרטא, רבי כתבים רעים באו לנו מן המלכות, מה אלה אומר בשר, וכו' מתחילה לומר להם בשרו, ואמר להם בשרו, ולי אתם שואלים לבו ושאלו את יעקב ואת משה ואת דוד, מה כתיב יעקב (הושע י"ג) זיכרה יעקב, וכן במשה ודוד בשר משה (שמות ז') וכן בדוד (ש"א י"ט) ודוד בשר וימלט וכו' עיי"ש, ובסוף המאמר המדרש מתמיה וכתבנו כל גדולי עולם יראו וזכרו מן שונאים, כל אותן מ' שנה שעשיתם במדבר לא הנחתו אחכם לברות, אלא הייתם מפיל שונאים לפניכם וכו', לכך אמר הקצ"ה כתוב את המסעות שנסעו ישראל במדבר וכו', עכ"ד המדרש, ולכאורה ל"ב קישור דברי המדרש ומה ענין שאלת הלכה זו לפרשת המסעות, וגם הרי סיום דברי המדרש כמה מעשה לבחור, ודברי המדרש כותרים זא"ז, דמתחילה העלו להלכה דשפיר דמי לברוח ואף לחלל את השבת כדי להציל נפשו והציאו ראי' מגדולי עולם שעשו כן שזכרו מן שונאים, ואח"כ מסיק להיפך דכל מי שנה שעשיתם במדבר לא הנחתו אחכם לברות, אלא הייתי מפיל שונאים לפניכם, ומתמיה על גדולי עולם שזכרו מן שונאים.

ובא"רנו בזה דעה בודאי הי' ביכולתו ית' להושיע את יעקב ומשה ודוד, ולהצילם במקומם מבלי שילעזרו לברות, ונראה מדברי המדרש שהי' בריחתן בשבת, דא"כ איך מיייתי ראי' משם, ובודאי עשו כדון שהרי הותר לחלל את השבת במקום פיקוק, אבל לכאורה הרי הצייתו רגלי חסדיו ישמור, ולמה עשה ד' ככה שילעזרו למלט את נפשם עיי' גיטא וזריחה, וכו' אפשר שיסתבז להם הללא מאתו ית' באופנים שונים. אמנם יתורן הענין עיי' פרשת המסעות שח"פ שהי' כל חיייתם והייתם במדבר

בנסי נסים כמבואר בפסוקים בפירוש, וא"כ למד העריחת השי"ת שיהיו נעים וגדים ממשע למסע הולכי יתק, לעבור ברגלם את כל המדבר הגדול והאורח, וכו' אפשר שיסעו ממקום למקום ברגע אי' עיי' קפיתא בדרך, דבלא"ה הי' כל מסעם בדרך גם, אמנם כתבו חכמי האמת דתכלית הליכתם של ישראל במדבר, הינה כדי לברר יוה"כ בכל מקום חיייתם, (עיין באוה"כ פ' בהעלותך עכ"פ ויש אשר יחי' בענין וגו'), ובהליכתם ומסעם וחיייתם חתקו וזיכרו התי"ה"כ בכל מקום מדרך קף רגלם, ומעט זה הי' צורך שיעברו כל המקומות בהם בדרך מסעם, שלא היו נשלמו החקונים בעצמם עליהם עיי' קפיתא בדרך, ובפס"ט ב' פ' צמח"ה"כ מדי' מלעדי גבר כוונתו וזכרו יתקן, שהאדם אינו מכיר ומשיג מהות החקונים, שמועל עליו לתקן כפי שרגש נשמתו, וע"כ הוא הולך בדרךיו לפי חומו, וחפץ בהם ללכת ועוברו, אבל מהשי"ת כל דרכיו כוונתו, והוכחו מאתו ית' כל נעדיהם ופעמי רגליו להשלים החקון השייך לחלקי נשמתו.

וזהו תירוץ מספיק מה שנסתבז מן השמים בדרך זה, שהלדיקים הקדושים יעקב משה ודוד הולכנו לברות ולסבול עול בגלות, שכ"ז הי' לצורך חקון שפעלו במקומות בהם, וכפי צחי' נפשם ושורש נשמתם הגבוהה והקדושה, חקנו וזיכרו הרבה, ולא הי' אפשר שיושלם זאת עיי' זולתם, ומעשה כך הוכן והוקצב מלפניו ית' בצזיחתו ב"ה, שיחי' הללא נפשם בדרך זה, ומה"ע הותר להם לחלל את השבת מפני שיש בה הללא נפשות, וכמו שרפואה דאי לאו דנתנה תורה רשות לרופא לרפאות, לא הי' מותר לחלל את השבת דא"כ בזה חליל (עיין בדברנו באינו שהארכנו בזה).

ובזה יבואר קישור דברי המדרש בג"ל דפשונו ל"י לשאלת בך הלכה דמותר לברות ולחלל שבת, ממה שיעקב ומשה ודוד זכרו וכו' וכדר מפרש לה דלמה הולכנו לברות, והלא אין מעשור לרי' להציל את אבוציו גם במקומם, אלא ודאי שכך הוכן והוקצב מאתו ית' שיחי' הללא נפשם בדרך זה לצורך החקון, והציאו ית' למנוח המסעות שכל מ' שנה לא הנחתו

להם נתודע לו תכלית ציאתו, שהוא לאורך חיקון השייך לשורש נשמתו, וזוכן כ"ז מתחילת הבריאה משעה שהחזיק בה אדס"ר לאורך יסוד צ"ח, זע"כ אמר ודלי דאמרי אינשי בני ליתא דבבל דבבל ליתניבו מימות אדס"ר, ר"ל שעבדו בה על המצבון והשיג כי ודלי הוא דהני ליתא דבבל גזר עליהם אדס"ר שיהי' מקום הישוב לתכלית החקון, אמר לי' אדכרתן מילתא מ"ד ארץ לא עבר בה איש וגו' כל ארץ שגזר עלי' אדס"ר לישוב נתישבה וכו', והכל בזמן מתחילת הבריאה וזהו הלבב הנזכר בנתיבות צ"ח ע"י שקב אדס"ר והחזיק בהם עפ"י הלבב, וא"ש קישור הא דרב כהנא לך דלא יפטר אדם מחזירו אלא מתוך דבר הלבב והבן.

בחזור לענין הפרשה ויבאר בה דברי המדרש ה"ל, וד' צירף את אצבעם בכל זה אליעזר מכאן אמרו חכמים אל יפטר אדם מחזירו אלא מתוך דבר הלבב וכו', דמה סמוך לפי העקידה כתיב ויחי אחרי הדברים האלה ויגד לאצבעם לאמר הנה ילדה מלכה וגו' פרש"י צטרו הקצ"ה שגולד דקבא בת זוגו של יחזק, ולכאורה כיון שזמן השמים נצטרף להיות בת זוגו של יחזק, למה העריח בכו"מ לאותו לדיק לשלח אליעזר למרחקים, ולהוליאח מתחת ידי הרשעים ע"י אותות ומופתים, והלא ה' יכולת בידו ית' שחבי' גולד שם במקומו של אצבעם, או שחבי' בת אליעזר ולהוליאח מכלל ארור לכלל צדוק, וכמו שהקשה הרא"ם ז"ל דאליעזר ה' יותר נכבד וחסידי מכל אנשי דורו וזאת אצבעם, ואמרו"ל שה' זיו איקונין שלו דומה לאצבעם ושלש בידו כמותו ולמה ה' צורך לכל הכניסה הכוא ועורה הדרך.

אמנם יבאר עפ"י בחינת ה"ל, דמ' מעדי גזר כוונתו, וזוכן מראש מתחילת הבריאה כל פעמי גליו ופעדיו של אדם, ובי' הכרה שאלעזר ילך לארס נהרים אל עיר נחור, כדי לתקן מ"ה"ק במקום הכוא בכחו הגדול וע"י פעולת השליחות, וכמו"כ יקבץ אצ"ה נדמנה לו זיוונו במקום הכוא מה"ש, שה' רצון בכו"מ שילך למקום הכוא דוקא לאורך חקון, דאליה ה' אפשר שיסתבצ זיוונו גם בצופן אחר, וזהו ביאור המספק לכל הענין של שליחותו של אליעזר,

אתכם לברוח זכו, וכמה נחשים שרפים ועקרבנים היו שם ולא היתתי אותם להזיק אתכם וכו' כל מסעם בדרך נם, ואעפ"כ ה' הש"ת שיהיו נעים ונדים ממסע למסע ולא ע"י קפילת הדרך, והכל מפני שכ"ז מוכרח לאורך החיקון, ומד' מעדי גזר כוונתו, (ועיין צפ' מסעי הארכנו בזה).

ובזה יתבאר דברי הצ"ח ה"ל שעתלו הקצ"ה לאדס"ר וחזירו בכל העולם, ואמר לו כאן בית געט כאן בית זרע וכו', וכדליתא בגמ' דברכות ה"ל דכל ארץ שגזר עלי' אדס"ר לישוב נתישבה וכו', והכל בזמן מתחילת הבריאה כפי שרלחה חכמתו ית' שהוא לאורך החיקון, ותלוי לפי בחי' במקום ושרשו למעלה, כמ"ס החזק"ק דעולם העשי' בניו על שורש עץ הדעת עומד ורע, וכל מקום המיון יותר אל התגברות הרע לא גזר עלי' לישוב, ועיקר הכל נעשה לתכלית החקון ומאז בזמן היסוד לכל דרכי בני אדם, ומד' מעדי גזר כוונתו מתחילת הבריאה לתכלית החיקון לכל אחד כפי שורש נשמתו ובחי' נפשו כן הוקצו לו גלגולי סיבות הליכותיו ודרכיו במקומות השייך צירופי הניצ"ה"ק לשורש, והכנה לה נעשה ע"י אדס"ר ע"י שהחזיק בכל אותן המקומות מדיו הילוך ושביחה כמשפ' צה"ק ה"ל.

יתבאר לדרכנו דברי הגמ' דברכות ה"ל אל יפטר אדם מחזירו אלא מתוך דבר הלבב, ר"ל דהבולך לשום לדרך פעמיו ויחירוהו חזירו דדבר הלבב ז', דמ' מעדי גזר כוונתו והוכנו כל דרכיו מתחילת הבריאה לאורך חיקונו, ובזה הלבב ז' יש לצי"ח חוקה בדרכים, ונתגרשו החילונים והמחזיקים מהם והכל היה לאורך החיקון, ובזה לריך לזכור ולהבחין הבולך בדרך, כדי שידע תכלית הליכתו ודרכו, וע"כ הופער מחזירו ויחירוהו דדבר הלבב ז', ומפרש בגמ' כי הא דרב כהנא אליו' לרב שמי בר אשי וכו' עד כי ליתא דבבל, כי מעט להם אמר ודלי דאמרי אינשי בני ליתא דבבל דבבל ליתניבו מאדס"ר ועד השתא, ר"ל דרב כהנא כי מעט להם הרגש והשיג בגדול השגתו, תכלית ציאתו למקום הכוא, ומתחילת ה"ל בשביל מנוח לו, אבל כאשר הגיע

בר יתכן אמר מהר המורי' יאל, ורצון אמרי מביכן יאל ותבי אשכ לכן אלוניך כאשר דבר ד', ו"צ במאי פליגי וע"ק הלא מאמר זה ותבי אשכ לכן אלוניך וגו', הם דברי לכן שאמרם אח"כ, ואיך אפ"ל דמכאן יאל ואיך שייך לומר ע"ז דמדי' יאל בדבר, אמנם יתבאר עפ"י"ם שבבאנו לשל משפ"י האר"ח"ל ב'ם' בלקוט"ם שיתכן נולד מסיטרה דנוקבא כמבואר בזוסיק, ולפיכך לא כי' לו זיווג ומביכן בל' לו זיווג מהר המורי', כי א"ז יאלה נשמתו וזמרה צשיבור אחר וזכה לשמח דבורה, עיי"ש (בועתק דדברנו לעיל) והנה דודא' דדרי האר"ח"ל כנים ואמתיים, ולפי דבריו ז"ל השיג לכן ובחול, שקבל יתכן צבר המורי' נשמת דבורה וראוי להוליד, וזכה כוונת אומנם מד' יאל בדבר ר"ל מהר המורי' אלא שעדיין קשה להשיב שקבל נשמת דבורה וראוי להוליד, אבל מהן יומר דרצקא היא זיווג ואיך תצטרך להם זאת מהר המורי', ואפשר דכשיגו כן ותצטרך להם זאת ממה שראו כללית הדרך והנסים שנעשו לו לאליעזר וסימן הניחוש, גם ידעו וראו גודל נדקתה של רצקא שראוי' היא ליחנק, אלא שעד שבי' נשמת יתכן מסיטרה דנוקבא לא כי' לו זיווג, וע"כ מהר המורי' יאל בדבר שרצקא זיווג, דשורש הדבר משם יאל שקיבל נשמת דבורה, ועי"ז נתאמתו אלאס סימני הניחוש והנסים והכללית הדרך להורות שרצקא זיווגו של יתכן.

ואפ"ל עוד בחי' צביאור דבריכם ז"ל מהר המורי' יאל, לפי ששם אחר העקידה נאמר לו צבואה צרורה, וצביאור בקצ"ב שגולד צקבא זיווגו של יתכן ואח"ז רחמי ציפ"ת שפי' כן, והוסף עוד שאינו דבר רחוק שאש"ש הודיע אז צבואה זו לציחא בחולא והאמינו בצבואתו ומשם נתאמת להם שרצקא היא זיווגו, ואפשר דבכא פליגי בני חרי מ"ד צמדרש דחד אמר שמהר המורי' יאל, ושורש הדבר משם נתודע להם, שקבל נשמת דבורה וראוי להוליד, וזה שזיווג מן השמים נתאמת להם ע"י הכללית הדרך והנסים שנעשו לו, או מסימן הניחוש כמ"ש לעיל, ורצון ס"ל דנתאמת להם שרצקא היא זיווגו מדברי הצבואה צביאור בקצ"ב לאצרכם אחר העקידה, והאמינו בצבואה זו, והציאו דען ראי' לדבריהם

שבי' הכרה להיות צאופן זה כדי שילך צאופן המקומות, וחינו כי הך לציחא דצבל שדריג רב כהנא דלחינהו מימות אדכ"ר, וכוון דרכו לשם עיי' שבחוק צבא אדכ"ר לנורך יצוב צי"א כדי לתקן המקומות בהם, וצבא יתבאר דברי המדרש וד' צרך את אצרכם בכל זה אליעזר שמושל צחורת רבו ושלטו צינרו כמותו, ולכאורכ א"כ למח בערית צבוי"ת לאתו צדיק לחזר אחר זיווגו של יתכן למרחקים, וכי אפשר שתולד אלא אליעזר ולהולידו מכלל ארור בקושיתו הבי' עיי' חירו' צמדרש מכלל אמרו חכמים אל יפטר אדם מחצירו אלא מתוך דבר כלבה, היינו כלבה הידועה מצריחת העולם שבחוק אדכ"ר בכל אלו המקומות מדין הילוך, וכל כי' לנורך תיקון והשלח הניח"ק, וכי' כוון מתחילת הצריחא וזכו צבאור מספיק לכל הענין וע"כ כי הכרה שאליעזר ילך לציחא לכן ובחולא ולעיר נחזר לצבר ולהוליד הניח"ק משם, וכל צמדה ובמשקל כפי רצון צבוי"ת המסבב כל הציבות.

ובפשוטו אפשר לתקן קושיא הבי' דאש"פ שדודאי אצרכם ידע והשיג שעתיד אליעזר ללאת מכלל ארור, מ"מ לא ראה ליקח צחו ליחנק מעטם דאין ארור מדבק בצרור, ויוצן ע"ד דמיינו גבי פנחס שפרש"י ע"פ ויהיה לו צריחא כהונה שולם, שאש"פ שצבר נתיב כהונה לזרעו של אהרן, לא נתיב אלא לתולדותיהן שיולידו אחר הכשתחן, אבל פנחס שגולד קודם לכן ולא נמשת, לא בל' לכלל כהונה עד כאן, ובמ"כ אפשר גם צבאליעזר אש"פ שאל מכלל ארור הוא וזרעו שיוליד אח"כ, אבל צחו כהנא צבר לא יאלה עמו, וע"כ אמר אצרכם דאין ארור מדבק בצרור. ואפ"ל עוד שבי' אליעזר צריך לעבור ולעמוד צביאור בשליחות ורק אחר שגמר השליחות בשלימות, צבוחא זה יאל מכלל ארור כמ"ש ז"ל בשביל ששרת את רבו בצאמיה, וע"כ לא כי' צמליחות שיקח יתכן את צחו מעטם דאין ארור מדבק בצרור, דעד שלא גמר השליחות לא יאל מכלל ארור.

ועתה נבוא לפרש דברי המד"ר הבי' (פ"ר ס' ס"י) מדי' יאל בדבר, מביכן יאל ר"י צר נחמי' צב"ה

רחמנא זלשון ימים ולא חמר שנה בפירוש, עכ"ה
לדרשא אחי, וע"כ שפיר דרשו ז"ל במדרש ימים
אלו ז' ימי אכלו וכו', ותרתי שמעית מינה ובמדרש
ובגמ' לא פליגי, אלא דבגמ' דכתובות לא זכאו לזכר
דרשא הקרא, אלא למיפשט הלכתא דנותנין לזכולה
י"צ חודש, ע"כ הביאו רק כך דרשא דימים משמעותו
שנה, אבל כוונת חז"ל שבמדרש לפרש דרשא הקרא,
וע"כ הכריחו ז"ל דמדאפקי' רחמנא זלשון ימים
ולא חמר שנה בפירוש, ע"כ לדרשא אחי, ומשמע
מימים תרחי מילי שנותנין לזכולה י"צ חודש דימים
עכ"ה פירשו שנה כמו שהכריחו ז"ל, ועוד דרשוכי
על ז' ימי אכלו וכו'.

ובזה סרו כל קושיות הרא"ם ז"ל דגם לפי"ד
במדרש ימים דרש למשמעות שנה, וא"ש
שהתחילו לבקש על שנה ואח"כ על עשור כמנעט.
ממנו, ומ"ש במדרש או עשור מכאן שנותנין לזכולה
י"צ חודש, לא מעשור נפקא, דעשור לא משמע אלא
עשרה ויכירי ילף מינה י"צ חודש כקושיות הרא"ם,
אלא מימים נפקא כמ"ש בגמ' דימים משמעותו שנה
ותרתי שמעית מינה, אבל מ"ש למילף מעשור יסודו
ע"ד הדרש, דמהכירי קרא עשור אחר ימים, ע"כ
ימים משמעותו שנה, ומשם נפקא לן דנותנין לזכולה
י"צ חודש, וא"ש.

והשתא נשאר עוד עלינו חוצת הביאור מה היתה
תשובתו של אליעזר על זה, כמ"ש אל תחזרו
אחתי ודי' הלוית דרכי וגו', ומה טעם זה לסתור
דבריהם, כיון שבי' טעמם עפ"י ההלכה דנותנין
לזכולה י"צ חודש, ואכל אסור לנחם מציתו, וכי
משום שהלוי דרכו ידחה שורת הדין והנימוס (עיין
קושית ז' בגי'ל) אמנם באמת אין ממנו צעמנים
כלל, חדא דהכופר בחורב ובנצואה אין מתאבלין
עליו, ואליעזר בא אליהם ככה נצואה ברובה, כמו
שהבאנו לעיל שאחר פ' בעקידה צטרו הקב"ה
לאברהם שרבה היה זיווגו של יצחק, וכן ראו
לעכב נגד זיוו הכוונה, א"כ אזלא לה טעם דאצילות
דרשע אין מתאבלין עליו ובנא"ה רשעים היו ומה
שצאו צעמנה דנותנין לזכולה י"צ חודש, כרי באמת
לא נשאר יצחק מיד, אלא המתין לה עד שתבי

ממה שאמר לכן ותבי אשה לכן אדוניך כאשר דבר
די, ולשון זה כאשר דבר די' מוכח דמדברי הנצואה
ינא להם דאם ממה שראו בללחם ויסי' הדרך
והניחוש, גם ממה שקבל נשמת דכורא, על כולם
אין נופל הלשון כאשר דבר די', אע"כ ע"י הנצואה
נחזר להם, וא"ש טעם פלוגתאם, וא"ש מ"ש רבנן
מהיכן ינא ותבי אשה לכן אדוניך וגו', אע"פ שהם
דברי לכן, אמנם אין הכוונה שמשם ינא, אלא שמשם
ראו' שמהנצואה נחזר להם ובאמינו באמיתות
הנצואה.

ועתה נבוא לתרץ קושיות הרא"ם והמפרשים ז"ל
דדברי המדרש בגי'ל חשב הבערה אחתו ימים
אלו ז' ימי אכלו של תרת, או עשור אלו י"צ חודש
שנותנין לזכולה וכו' (עיין לעיל קושית א'). ואפ"ל
דדברי המדרש ודברי הגמ' כתובות (דף נ"ז ע"ב)
חדא מינה, ומה שחיסר זה גילה זה, ובזה יתוראו
כל קושיותיו של הרא"ם ז"ל, דכנה בגמ' הכריחו
ז"ל דא"ה לומר ימים כמשמעו תרי יומי, דכי משמע
אניני הכי לבקש דבר מועט ואם לא יתראו למלה
שאלתו בזה, אז יבקש הרבה יותר, אאע"כ מאי
ימים שנה, כדכתיב ימים תחי' בגולתו, ומכאן
שנותנין לזכולה י"צ חודש, אמנם עדיין קשה למה
לא כתב חורב בפירוש שנה, ואגם דמילוי גם
במקרא' שהולאו הכתוב לשנה זלשון ימים, אבל
מ"מ טעמא בזה, דכלל גדול הוא בדר"ל דאין מקרא
יולא מיד פשוטו, ואפי' היכא דאפקודו חז"ל מפשטי'
לאיהר דרשא מכה הכרח הפסוקים, אבל מ"מ גם
משמעות הפשוט קיימת ולכוונה כתבי' קרא כהאי
לישנא, דא' לדרשא לחוד אחי, ב'י הכתוב מולאו
בפירוש בלישנא דמשמע לדרשא בלבד, אאע"כ דתרחי
שמעית מינה, וכמ"ש במס' חולין (דף קט"ז ע"ב)
לא תבשל גדי בחלב אמו ג' פעמים, אחד לאיסור
אכילה וא' לאיסור הנאה וכו', ומדאפקי' רחמנא
זלשון ציטול ש"מ דדרך ציטול אסרה חורב, ובמבוא
הרבה דרשות צ"ס.

ומעתה לענינו אבי' דמוכרח דימים דקרא פירשו
שנה כאשר הכריחו בגמ', דלא משמע אניני
הכי לבקש מועט ואח"כ במרובה, אבל מדאפקי'

דאי חרו ל' כולי יומא בחלבא שרי, ואי בשיל ל' אסור עיי"ש. מבוחר מדבריהם ז"ל דחידוש לא מקרי רק אם לא מלינו כמותו ודוגמתו בשום מקום, אבל כיון דאשכחן דוגמתו אפי' רק במקום א' אין זה חידוש, וכמו"כ לענינו כנה באמת מלה שיחה משמעותו דיבור בעלמא ולא תפלה, אלא שבכך קרא ויאל יחזק לשוח בשדה, וכן בפסוק תפלה לעני וגו' בכריחו חז"ל דעי' שיחה דכחא זו תפלה (ולכלן נבחר למא אפקי' קרא בלשון שיחה ולא אמר תפלה בפירוש).

ומעתה אפ"ל דאין כוונת הגמ' במס' ברכות להביא ראוי מפסוק תפלה לעני כי יעטוף ולפני ד' ישפוך שיחו למיף מהחם, וגם שיחה דכחא פירוש תפלה, דאין מוכרח ומצבור יותר שיחה דכחם משיחה דכחא, וכמו"כ בגמ' דעי' שביאור ראוי להיפך, לאו לכוננה בביאור כך קרא דויאל יחזק לשוח בשדה, דאין ראוי וזוכהה באחד יותר מבחבירו. אלא לדוגמא בביאורו, דכיון דאשכחן דרשא כזו גם במקום אחר, אי"כ אין זה חידוש ואפשר למידרש הכי, ושייחם מלמדיו זה על זה, ואין בא' ראוי יותר מבחבירו, וזה שחילתו בחוס' דכ"י אשכחן במס' מגילה (דף י"ג ע"א) וכוונתם דדרך כש"ס כן להביא מקרא, ואע"פ שאין ראוי מהחם יותר, אלא כיון דאשכחן עוד דוגמתו במקו"א אלא חידושי וא"ש.

והנה מה דאפקי' רחמנא לתפלה דכחא ודכחם בלשון שיחה, וכול"ל לשון תפלה בפירוש, ועכ"ה שיש כוונה בזה וא"צ הכוונה, אמנם כתב ק"ז זל"א בתפלה למשכ לפרש הפסוק תפלה לעני כי יעטוף וגו', עפ"י ששמעתי שיש דרך ללדיקים להבליע תפלהם בתוך שיחתם עם חבריהם כדי שלא יבין המקטרג, (עין מ"ש לעיל בפרשתן בשם ה"ה זל"א) כי המקטרג אינו יודע מתחבט שמכוונים לתפלה, אבל השי"ת יודע ומקבל, וזהו פ"י הפסוק תפלה לעני כי יעטוף, דלריך לעטוף התפלה בעין שלא תהי' ניכר אם הוא תפלה, ומפרש הפסוק מה הוא העטוף ולפני ד' ישפוך שיחו, מלשון מגיד לאדם מה שיחיו שרואה דיבוריו כשיחת חולין ושיחת

ג' שנים שחבי' ראו' לביאה, ובחוס' יבמות (דף ס"א ע"ב) כוכית כ"י שמואל חסיד ז"ל, דמשמע מדברי הספרי דזה י"ד ביחה כשנשא עיי"ש, ומעשה נדח כל עתה.

אלא שעדיין אי' להם מקום לעטוף כיון דכלא"כ נריך להמתין י"ב חודש דנותנין לבחולא זמן וכו', אי"כ תעכב כהן י"ב חודש ולמה יוליאו מיד, אמנם אליעזר לא נחלה לה, כי לער ועמי גדול ביחה ללדיקת רבקה אמנו להתאחר עוד צין ברשעים, גם מוזק מאוד לבחי' נפש לדיק התחבטות לרשע אף לפי שם, כמו שהאריך בזה ק"י היש"מ צ"י בלק עכ"פ כי לא ינוח שבע ברשע וגו' עיי"ש, ורא' לדבר כי אליעזר קפלה לו הארץ כהליכתו ובחזירתו כמ"ש ז"ל כיום ילאתי וכוונתו בלתי מכלא שקפלה לו הארץ, ומבוחר בפרקי דר"א שגם בחזירתו קפלה לו הדרך ובה צ"י שעות, ולבאור מה אי' נזק לם זה, כיון שכלא"כ המתין יחזק ברצח שיש עד שנשא כנ"ל, אלא שמהירו מן השמים להוליאו מצין ברשעים, ולהביאה בחבורה לדיקים, ח"ש אליעזר אל האחרו אחי וד' כלליה דרכי לעשות לי גם בקפילת הדרך, ועכ"ה שזה ראון בכוונת' להוליאו מתחבטות ברשעים מיד, ומעשה כל טענותיכם בעלים ומצותלים נגד ראון בכוונת' וזה תשובה מספקת על טענותיכם.

ואפשר לתרן קושית החוס' והר"ה"ם על דברי הגמ' ברכות שח' תפלה לעני כי יעטוף, אין שיחה אלא תפלה שח' תפלה לעני כי יעטוף וגו', ובמס' ע"ז הביאו רא' מהבא להחם, (עין הקושית לעיל בקושית ה') ובהם החוס' במס' ברכות חיליו על כך קושית דכיו"צ מלינו גם במס' מגילה וידי אומן אח הדבס, אין הדבס אלא לדיקים דכחצו וכו' עומד צין הדבס, ובסנהדרין (דף י"ג) יליף להך קרא וכו' עומד צין הדבס מכלא עיי"ש. אמנם בפשטות אפ"ל לדיק מידו, ויבחר עפ"י"ש החוס' בחולין (ק"ח ע"א) עמ"ש רש"י ז"ל דבשר בחלב חידוש הוא, משום דשייחם מין ביתר זה לבדו וזה לבדו, וכשנחמערבו אסורים, וע"י כחצו החוס' דאי משום ה"א לאו חידוש הוא דכלא"כ נמי הכי הו', אלא דבפרק א"ל עוברין מסיק דחידושו הוא מעטס אחר,

מגילתו בית חצי כמ"ש המהר"ל כ"ל, אעפ"י כי מעורב זה עוד גם מכת כרע חלל שנשאה אצרכם עפ"י הדיבור כמ"ש חז"ל.

ואפ"ר צדק קושית הרא"ש ז"ל דלמה כתיב פלגשים כמ"ש הכרזו כיון שלעולם לא ב"י חלל פלגש א' (עיין קושית ח') ויוצן עפ"י מ"ש כמ"ש ז"ל דכשעושין תשובה נעשין כצ"ר חדשה וכאדם אחר, ממלא כשחוטאין ח"ו נעשין ג"כ כאדם אחר מחלק כרע, ואפשר דכצ"ר זו היתה הגר, שמתחילה כשהיתה בביתו של א"ל ב"י מעשי' טובים, וכשגירשה אצרכם חזרה לגילתו בית חצי, וכשחזר וגשאה עשה תשובה כ"ל, ובכל פעם שנשאתה בחינתה ה"י כאדם אחר, וע"ז רומז הכרזו של פלגש שנשנית להרבה בחינות, אבל כתיב חסר וי"ד להורות שזעם לא ב"י חלל פלגש א', וצדק אפשר לפרש דברי המדרש הכ"ל וכל אשר יעשה ילית חלו בני קטורה שג' ויוסף אצרכם ויקח אשה ושמה קטורה, דהכלל הוא דכל דבר מתפעל מהפכו, ואדם שג' גדולתו וקדושתו של אצ"ע גדול וגורא, אבל עכשיו אחר שגולדו בני קטורה ניתוסף עוד קדושתו וגדולתו פי כמה, והכל ב"י צדקן הבו"ת כאמרו"ל שנשאה אצרכם עפ"י הדיבור וילאו ממנה כ"כ רשעים ושלחם אצרכם ומסר להם שמות הטומאה. וכשפס, זה לעומת זה התגבר אצרכם בזה קדושתו למוסר דכל דבר מתפעל מהפכו, והש"י נתן לו כח ההלכה שיוכל להתגבר בזה קדושתו עליהם, וח"ש ויוסף אצרכם ויקח אשה ושמה קטורה, עפ"י ויוסף אצרכם בזה קדושתו כ"ל זה שדרשו ז"ל וכל אשר יעשה ילית חלו בני קטורה שג' ויוסף אצרכם וגו', עפ"י בני קטורה שנתרבו רשעים וכוחות הטומאה בעולם, ב"י ניכר ונתגדל הלכתו של אצ"ע שהתגבר עליהם שג' ויוסף אצרכם וגו' שניתוסף בזה קדושתו אח"ז וכ"ל.

בחוור לענין הכ"ל מה ששאלו החלמי עם הא"י הזה, והרי כבר הסכימו על ע"ס ההלכה, ומזה הכוונה במלת הזה, עיין (הקושית ג"ד) לעיל. ואפשר דב"י המה ראו ברצקה שהיא לדיקת ורואת לעצמם בנתיבות קדושה ובזרע אצרכם, אבל מ"מ

בצרות, ולא יוכר כוונת התפלה בזה חלל לפני ד' עכ"ל ז"ל. וכע"ז כתב בקדו"ל זל"ה וח"ל משם חדוני מו"ר מוהר"ר דוב צער ז"ל ואלא ילחק לשוח בשדה, כי אדם אשר הוא מדבר דברים עם ב"י, וחושב במחשבתו מחשבת קדושה בחור הדיבורים, ע"ז מעלה הנילוות, והוא השמחה לפניו ית' מן העלאת הנילוות עי"ש שפי' הפסוק, וגמלא לפי"ז כי צח' שני המקראות שווים הם בין לפי הדרש שדרשוהו ח"ל לענין התפלה, ובין כפי משמעות הפשוט שהוליו הכתוב בלשון שיחה, כוונתם וצחינתם שו', וא"ש שהוליו בגמ' מהבא להם לדוגמה ודמיון ולאו מטעם ראי' והוכחה כ"ל.

ואפשר לתרץ קושית המהר"ל ז"ל (הובא לעיל קושית ו') על מה שדרשו ז"ל עכ"פ ויוסף אצרכם ויקח אשה ושמה קטורה וגו' זו הגר ונקראת קטורה ע"ש שנאים מעשי' כקטורת, והרי לעיל צ"י וירא אמרו"ל צ"ר שחזרה לגילתו בית חצי, גם למד המשילה הכתוב לקטורת דוקא, שהוא מן העבודות החשובות ביותר ונעשית לפני ולפנים בקודש"ק, ואפ"ל עפ"י שפירשתי כבר בדברי רש"י ז"ל צ"י תשא, עכ"פ קח לך סמים נתן וחלצה וגו' הוא צדק שריתו רע וכו' ומנאה הכתוב בן סממני הקטורת ללמדנו שלא יקל צעיניו לנרץ עמנו באבות העניותיו ותפלותיו את פושעי ישראל שיהיו ממנו עמנו, וא"צ הלשון שלא יקל צעיניו ומכ"ל יהי קל צעיניו, והל"ל שיהיה ונזדרז לנרץ אותם וכו' ובארנו דהנה רק בעבודה של קטורת שנעשית צפנים בקודש"ק צדכיות וצדיות גדולה, שם כתבה תורה הרמז לנרץ חלצה עם סממני הקטורת, ולא מליו רמז כזה בשאר עבודות שבוחר ללמדנו זה שלא יקל צעיניו לנרץ את פושעי ישראל שיהיו ממנו עמנו ר"ל שסכנה כרוכה בצירוף זה שלא יקח התחברות, וח"ש רש"י ז"ל דמנאה הכתוב בסממני הקטורת דוקא, ולא במקו"ל ללמדנו על הכ"ל (עיין דרושו ליוה"כ"פ תשכ"ב), ואפשר דזה נרמז בדבריהם ז"ל שדרשו דנקראת קטורה ע"ש שנאים מעשי' כקטורת, ר"ל שהיו צח' מעשיה כצח' קטורת, שמועצ זה גם חלצה, והבט דכשחזרה לביתו של אצרכם חזרה בתשובה ונתקדשה

וחשבו שאפשר להיות פוסח על שחי הסעיפים, וע"כ ולא שמעו אל משה דוקא, כי היו רחוקים מבחינתו, ובי' קשה להם לפרוש לגמרי מכל בחי' ע"י, אמנם זכו ישראל להויתאם ממאמרים, ולבריתם מכוחות העומאה ערס נשלם זמן גלותם. בזכותה של רצקב שאמרה אלך כדי להתרחק מבין הרשעים ובזכותה נמשך כח הכנס לישראל להויתאם ממאמרים, ואף שלא הי' בכח פעולתיהם לעשות איחשרותא דלתתא להמשכת הנס.

*

ואברהם זקן בא בימים וגו' צמד"ר אורח ימים צימיוה בשמאלה עושר וכבוד (משלי ג'), אורח ימים צימיוה לעתיד לבוא, בשמאלה עושר וכבוד בערב"י, אפי' שהוא בא להשמאל לאדם עושר וכבוד, ממי אתה למד מאברהם, ע"י שכתוב בו ושמרו דרך ד' לעשות דקדק ומשפט וזה לוקה ואברהם זקן עב"ד המדרש, ופי' המתנות כהונה דמסיפא דקדק דריש דכתיב וד' ביקר את אברהם בכל הרי עושר עיי"ש וראוי להבין מדוע דייקא בשביל שכתוב בו ושמרו דרך ד' לעשות דקדק ומשפט וזה לעושר, ואיך לא הספיק אליו להשגת שכר ערב"י, מה שנתנסה בעשרה כסיונות ועוד זכויותיו הרבים, גם ל"ב ממ"ש ז"ל (שבת ס"ג ע"א) אורח ימים צימיוה וגו' למיימיון זה אורח ימים איבה וכ"ש עושר וכבוד, למשמאלים זה עושר וכבוד איבה אורח ימים ליבה, ופרש"י מיימיון זה עוסקין לשמה, משמאלים שלא לשמה, ובהו ארע"ה הי' כל עבודתו וקיום מלותיו בלתי לדי לבדו ובמדרגיגה המעולה של לשמה, ואי"כ איך למדו ז"ל להביא ראוי מאברהם אבינו שלמשמאלים זה שכרם עושר וכבוד.

ואפ"ש עפימ"ד צב"ר פ' וירא (מ"ט ד') ושמרו דרך ד' לעשות דקדק ומשפט, ר"ע בשם ר"י אומר מתחלה דקדק לבסוף משפט, ה"ל כיצד אברהם הי' מקבל את העוברים ושבים, משהיו אוכלים ושוחים אמר להם ברכו זכו', אם מקבל עליו וצריך, ה"ל אכיל ושחי ואזיל, ואי לא הי' מקבל עלי' וצריך, אמר לי בן מה דעלך וכו' מן דהו' חמי הכהא עקתא דהוי עב"ד, הי' אמר צריך ק"ל עולם שאלנו

חשבו כיון שתגדלה ציוניהם אולי יש לה נעו' קלה גם לביטול דילכו, כלאותן הפוסחים על שחי הסעיפים ורואים להתחבר אל הקדושה וגם מכוחות העומאה אין מתרחקים, וע"כ לא הסכימו שאלך עם אליעזר כי הכירו בו שהוא לדיק ואיך קדוש גם צנימיוותו. וע"כ אף שהסכימו כבר על עולם הכליבה, עוד שאלה החלכי עם האיש הזה דייקא, או אפשר שחשכים כמ"י לילך עם אחר, וחשבו שאם חלך עם שלוח שאינו בגון, ממילא יטב את לבנה וימניעה מלילך, וע"י השיבה אלך אף אם אינכם רואים, ובזה גילתה דעתה כי אין לרואי ורואים שו', ולא כלאותן המכחים שטרא לבי תרי ופוסחים על ב' סעיפים ופוסים כראון כל איש ואיש, אבל אני איני מתחשב עם רואים כלל, אלא כל רואי להתדבק במקור הקדושה ובזרע אברהם, וזה הי' השוכחה על שאלת החלכי עם האיש הזה.

ובזה יתבאר המדרש (הובא לעיל) שכר שאמרה רצקב אלך זכו ישראל להויתאם ממאמרים, עפי"מ שכתבנו לעיל, כי מיהר השי"ת וקפץ בדרך לפני אליעזר בהליכתו לשם, כדי להויתא את הדיקת מצן הרשעים, ואף שלא נשאל יתחק מיד, והיה להמשיך כח הכנס לריק איחשרותא דלתתא, וזכותה רצקב לא ע"י שחי כל ראוה וחסוקתה להתרחק מבין הרשעים ואמרה אלך מיד ואף שאינכם רואים, והנה כמ"י הי' ביחש מנרים, אף שהי' גלוי וידוע לפניו ית' שלא יכנסו לא"י מיד, ויתעכבו עוד צמד"ר, ועדיין לא נשלם זמן גלותם צמארים, מימ רב השי"ת להויתאם מיד מעומאות מנרים, שלא יתעכבו שם אפי' רגע, דלחמלי התאחרו עוד רגע היו משוקעים שם ח"י כידוע, אמנם ישראל צמארים לא הי' להם הכח לעשות איחשרותא דלתתא לנס זה ע"י פעולתם, וכמו שפירשנו אומרים ז"ל ולא שמעו אל משה מקור רוח וגו' שהי' קשה להם לפרוש מע"י, ולבאורה מלה אל משה מיותר, דמבואר בפסוק שהוא הי' מדבר אליהם דכתיב וידבר משה בן אל בניי והוליל ולא שמעו אליו. אמנם בודאי ראו ישראל להתדבק בצקק"ה וללאה מעומאות מנרים, כמ"ש לעיל ויאמן העם וישמעו כי פקד ד' את בני ישראל וגו' אלא שלא היו עוד צמדריגה כזו להיות בלתי לדי לבדו,

דברי המדרש יפופית מזני אדם זה אצרכם, שאיכא
„זני אדם“ ביינו עבדים ליופתן צמלות, וברכיש לו
על ידס גם מלואת שלא לשמה, שלא היו צמלות
אלא זולתם, ולוא נחייפית בעליונים עיי המלואת לשמה
שכס מעל השמים, ונחייפית צמחותיו עיי המלואת
שלא לשמה שכס עד לשמים, על כן צרכך אלוקים
לעולם שנאמר וד' ציך את אצרכם בכל, שזכר
לשכר עובד עובד וכו' וכו'.

*

ויאמר ה' אלוקי אדוני אצרכם בקרב לפני היום
ועשה חסד עם אדוני אצרכם כהם אנכי ונצ
על עין הכים וגו' ויש לדקדק צמלת לפני ומלת היום
דמיותים, דהרי עיקר צקשור ה' שיעשה הקצרים
חסד עם אצרכם, ומה נפקמי צאומרו לפני היום,
והליג עשה חסד עם אדוני אצרכם וקדומה וז מה
לורך זו.

במדרש מי צכס ירא ה' שומע בקול עבדו,
מי צכס ירא ה' זה אצרכם שומע בקול עבדו
אשר שמע הקצרים בקולו של עבדו וגו' ד"א מי צכס
ירא ה' זה אליעזר שומע בקול עבדו זה אצרכם
שה' עבד להקצרים, אשר הלך חשכים בשעה שהלך
להציא את רצקת ואין מוגה לו, ומי מאיר לו הקצרים
ה' מאיר לו צזיקים וצברקים, וגו' וליצ מכר הכוונה
צזיקים וצברקים ולמה נקמו משל זה דוקא וכן דקדק
היפ"ח.

ג) ויען לכן וצחולא מכ' ילא הדבר לא נוכל דבר
אליך רע או עוב הים רצקת לפניך קח וכן
יש לדקדק דיספיק אס יאמרו לא מכל דבר אליך
כיון דמח' ילא הדבר וא"א לעבד צדבר, אבל עוב
למה לא יוכלו לדבר, ורש"ל פ"י לא עיי תשובת
דבר עוב ולא עיי תשובת דבר רע עכ"ל, וקשה דהא
שיך לומר דבר עוב, אס הוא נגד רצון הצדק, גם
מלת אליך נראה כשפת יתר ויספיק צאומרו לא
מכל דבר רע או עוב.

ד) ואמר אל אדוני אלי לא תלך האשכ אחרי פרש"י
כחיו צח ה' לאליעזר וכו' ממחר

משל, הכ"ד לכתחלה נדקק ולצסוף משפט עכ"ד
המדרש וכתב היפ"ח אף כי יכול להיות שהם מצדדים
לו, וצאונם דברו לו כאלה, מימ אצרכם עשה זאת
ללאח ידי חוצתו נגד ד', ואס המה רמזו, העון
תלוי צכס ולא צו עכ"ל, ולפי"ז נמצא שה' ציניכס
כאלו שלא צרכו לשמה, כ"א מחמת היראה והכבדת,
וה' צחי' מלואת שלא לשמה, וצח יצואר דהנה
אמר"ל שכר מז' צכאי עלמא ליא, ובעטס ביארו
צספסיק משום דכל תעמוגי העובד לא יספיקו צכס
מז' אחת, דלפי שפעולת המז' רוחניות, רלוי שיהי'
צכסר גי"כ צדגמחה משכר רוחני לעובד, אמנם
צמחי' שלא לשמה שיש צכ. מתעוררת פיי גשמי,
משחלמת שכסר צעוב"ז מדה כנגד מדה, וכהם מלואתו
של אלעזר היו כולו רוחני וצח"ל ל' לצד, ולא ה'י
דקין וקון שישחלם שכן צעוב"ז, אמנם עיי שזכר
את האורחים להציאם ללוי קיום מז', ואמר"ל כל
הצחכה את הרבים וכות הרבים תלוי צו, וא"כ נחשבו
לו כאלו עשאן, ולפי שה' מלואת צמחי' שלא לשמה,
משס זכר אלעזר לעושר וכבוד צעוב"ז, וא"כ דרשחם
ז"ל עיי שכתב צו ושמרו דרך ד' לעשות נדקק ומשפט,
ולמדו ז"ל דרשח הכתוב שהכריחם אלעזר על קיום
המלואת צדק משפט, וכו' עשייתם שלא לשמה, משס
זכר לעושר, ושפיר למדו חז"ל מכאן דלמשמאלים צכ
עושר וכבוד, דגם אצרכם אצינו השיג שכר העושר
צצביל מעשה המלואת שלא לשמה, אבל העשרה כסיומת
ושאר צמחותיו היו כולם לשמה ואין שכר העובד"ז
בדאי צצבילם.

ויתבאר צה דברי המדרש (הוצא לעיל) ויפופית
מזני אדם וגו' (תהלים מ"ה) נחייפת בעליונים
וכו' נחייפית צמחותיו וכו', על כן צרכך אלוקים
לעולם וד' ציך את אצרכם בכל עכ"ד המדרש, ויוצן
עפמי"ש ז"ל צגמ' פסחים (נ' ע"ב) רצח רמי כחיו
כי גדול מעל השמים חסדך, וכחיו כי גדול עד שמים
חסדך, הא כולל כאן צעושין לשמה וכאן צעושין
שלא לשמה, פרש"י צעושין לשמה מעל השמים, ושלא
לשמה עד לשמים דמז' מיכא קא עבדו, והנה כתבו
התוס' ציק (ל"ח ע"א) על הא דאמר"ל דישאל
קרויים אדם ואין העכו"ם קרויים אדם, אבל נקראים
צני אדם ע"ש שהם צני אדכ"ר עוי"ש, וצח וליפ

למלא עילה שיאמר לו אצרכם לפנות אליו להשיאו
 בחו, אמר לו אצרכם בני צרוך ואתה אחר ואין
 אחר מדבק בצרוך ע"כ, וקצו המפרשים מדוע רמז
 הכתוב ע"ז בעת סיפורו ללבו לכתוב אליו חסר וי"ו,
 ולא בעת דברו עם אצרכם, ומא לו ללבו ברמז הוא
 ומא נפק"מ לו בהודעה זו, ואת שצאמת לא אמרו
 אליעזר לאצרכם, רק עכשיו כשבי' צבית לכן חשב
 בלבו כך, אי"כ איך השיבו אצרכם דאין אחר מדבק
 בצרוך אם לא אמרו בדבריו אליו.

(ה) **מדרש** הוצא בקדושת יו"ט בזכות שאמרה רבקה
 אלך זכו ישראל להוליאם ממארים ע"כ והמדרש
 הוא אומר דרשוני.

ויתבאר כענין בהקדם דברי המדרש בזה צרוך
 כ', אמר ר' יוחי צ"ר דוסא כנין הוא אליעזר
 ועל ידי ששרת אותו לדיק באמונה ולא מכלל אחר
 לכלל צרוך ע"כ, וקצתה ה"פ"ת אי"כ מה זה שהשיבו
 אצרכם לאליעזר דאין אחר מדבק בצרוך, והלא
 ולא מכלל אחר ובא לכלל צרוך, וחיזק שזרעו נשאר
 אחרים, וכע"ז ת' במה"ק דאף שהוא ולא חבל
 בחו לא יאלת מכלל אחר, הולס חיורוס י"ב דמה
 שהוא כי בכלל אחר לא כי' מלך עמו, רק מלך
 אצותיו שהיו מצוי כנין, וא"כ אחר שהוא ולא מכלל
 אחר גם בחו יאלת עמו, וי"ל בכוונת הענין והנה
 אליעזר ראה ברו"ק שחבר שיקיים שליחותו באמונה,
 שתיד לאת מכלל אחר לכלל צרוך, והי' לו הכחורי
 דברים זה באומרו אל אצרכם אליו לא תאצה וגו',
 וחשב מחשבות שחבר שיעשה את שליחותו ויאל
 מכלל אחר לכלל צרוך, שז יוכל לחשוב עליה שיקח
 יחק את בחו, ואף שלא הולס הדברים מפיו בפירוש,
 הולס אצרכם הכין מחשבתו ואמר לו דא"ל שאל
 מכלל אחר כי"ל באופן שיקיים שליחותו באמונה ולא
 יחשוב בגניעתו כלל, חבל אם יבקש עליה להמליא
 לו בחו א"ל שישלים שליחותו באמונה, ושז לא יאל
 מכלל אחר ואין אחר מדבק בצרוך, ומיושב שפיר
 מה שכתב חורר הרמז לכלן בסיפורו ללבו, דכוונת
 אליעזר הינה על אותו הזמן אחר שישלים שליחותו
 ויאל מכלל אחר, ולכן ככה עומאחו השיג שקיים
 אליעזר שליחותו באמונה ויאל מכלל אחר ע"כ

צוה צרוך כ', והנה צאמת קשה מאוד לטק הפניות
 והגניעה לגמרי, ובפרט בגניעה גדולה כזה שבי'
 משתוקק להצדק במקור הקדושה, שילאו מרעו
 השתלשלות הקדושה של האומה ישראלית, וכוא בודאי
 נסיון גדול עד למאד להסתלק מגניעתו מכל וכל,
 ולקיים השליחות צאמת לאמיתו בלי שום פני, וא
 לא ידע לכן להצחין, הגם שהשיג שעשה שליחותו
 באמונה, חבל אם הוא צאמת לאמיתו בלי שום פני,
 זה לא כי' באפשרותו להשיג ככה עומאחו הכא
 ממקור השקר, והי' כמסתפק אם אליעזר עשה
 שליחותו צאמת לאמיתו בלי שום פניות או מעורב
 בו עוד קצת גניעה, וי"ש מה' יאל הדבר לא נוכל
 דבר "חליך" היינו מה שגוע חליך ולעצמך, רע או
 טוב כלומר דהתשובה בהם רבקה לפניך יכול להיות
 כמה שגוע חליך רע, באם אין כוונתך זכה, ועדיין
 מעורב בו עוד פני' להשיאו בתך, או יוכל להיות
 טוב באם כוונתך רעיו' וכל מנמחך רק לקיים השליחות
 באמונה, ובי' איך שיבי' לא נוכל לשנות בדבר כיון
 דמה' יאל הדבר בהם רבקה לפניך קח ולך.

והנה אליעזר קיים בנפשו אל תאמין בעצמך, וחשב
 שאם ימשך נסיון שליחותו לזמן מרובה, פן לא
 יוכל לעמוד בנסיון קשה כזה, לפנות שליחותו באמונה
 בלי מחשבת פני, ע"כ החפלא לה' ואמר בקרה
 לפני היום, דצאמת כי' בעות בזכותו של אצרכם
 שימליא כי' אשה הכוננת ליחא, חלא שחשב על נפשו
 שלא יבשל בשליחותו, וע"כ החפלא בקרה לפני "היום",
 שימין לו את רבקה בחפלתו היום, שלא יתאחר
 ויתאחר נסיונו, גם החפלא שיבי' השגחת האלקים
 גלוי' לפניו, וזה כוון באמרו בקרה "לפני", וענה
 בחפלתו שמיד רבקה יולאת, וכמ"ש האוהבה"ק כי
 באותו רגע שהחפלא רבקה יולאת, לא קודם ולא אח"כ
 כדי שלא יבשל באשה אחרת וכו', ובזה באיר לו כי'
 את עיניו ויאל מכלל הגניעה, וזה כי' כוונת לכן
 במ"ש חשב הנערה אחנו ימים או עשור, והגם שידע
 שלא יוכל למנוע הליכתה לגמרי, כי מה' יאל הדבר,
 חבל חשב מחשבת און, דע"י שיחאחר הענין פן
 ישתקע הדבר לגמרי ע"י שיחאחרו על אליעזר להסיתו
 ולמנוע שליחותו, והשיב להם אליעזר אל תאחרו
 ויאל וי' דלית דרכי נס מה"ע כדי שאוכל

ואף אס איינס רוזיס, שדוקשט לו דלמח אחרת
אלך ולא אחרת כן או כן, דברי כס שאלו אותה
התלבי עם האים, ומדחציז אלך משמע שאמר אלך
מעצמי וכו', וללאור יס להבין למח באמת אחרת
כן וביגלל סחם כן או כן שדרי כס שאלו אותה אס
רוזס לילך, וגם יס להבין עמס בשאלה כזב, דכלא
על הכליפס עממח כזר בסכימו ואמרו מה' יאל
הדבר וגו' ובהחובות ציינס מה' רק אס חלך
מיד או לאחר זמן, וא"כ שאלה זו איינס מענין כעמס
כלל

והנראה לפרש בהקדם מ"ש בספ"ק ב"ר מ"ס חיים
ע"כ ואקד ואשתחור וגו' אשר כהני דרך
אמת לקחת את צח אחי אדוניו לבנו ועתה אס ישכס
עושים וגו' ואס לא בגידו לי וגו', וחל"ק לכאור
סוף דבריו סותרים תהלת דבריו, שתחלס אמר ואקד
ואשתחור וגו' משמע שכבר הוא בידו בודאי בלי
ספק, שיקח את צח אחי אדוניו לבנו ושתחור על
זה, ואח"כ אמר אס ישכס וגו' בגידו ואס לא וגו',
אמנם נודע המבואר בזה"ק אשר מוטב שיפול האדם
עצמו לתוך בור של נחשים ועקרבים, מליפול ביד
שונאיו, כי אלו יס להם בחירה וחוקף יחסי' כנודע,
ולא אמר להם כהנא חני בודאי רואה הדבר ברור
בחוץ, כי מה' הוא שהיא תשאל ליחא, ושתחיותי
לך על זה שהנחתי בדרך אמת ותחן בלצב לעשות
כנסיוני, ויוכל להיות ע"ז מעשה הלקיחה, ואף כי
ע"כ בסחירה בידו האדם לעשות רצון קונו או למרוד
על דבריו, וע"כ אס ישכס עושים חסד ואמת כלומר
חסד של אמת, כי האמת כדברי הוא, שהיא זיווגו
של יחא בגידו לי, ואס לא כי בסחירה בידכם להיות
בצחי' יודעים רבונם ומכוונים וכו', בגידו לי ואפנה
על ימין וגו' עכ"ל. (ומזין שס לעיין בלקוט
חדש בעניני זיווגים בענין השני נדחה מפני הראשון
ובענין פן יקדמו אחר ברחמים), וללאור ראו להבין
דברי ארע"ה ידע בנצחא ברור מן השמים שרצק
זיווגו של יחא, וא"כ מה לו לחוש שימנעו אותה ממנו,
ובלא מלני כשמשכר לנע הלך ארע"ה עם אליעזר
לברו ללחום נגד ארע"ה מלכים אדירים, ומסר נפשו
בשביל השתלשלות מלכות בית דוד שהי' עתיד ללאת
ממנו, וישיב כלן ברצק אמו שהיא ביהא אס כל

לעמוד כנסיוני, וצא יצואר דברי המדרש מי צכס
ירא ה' זה אליעזר וכו' אשר הלך חשכים בשעה שאלך
לביא את רצק, שהי' מתירא מחשש נגיעתו וע"כ
קראו הכתוב חשכים, והתפלל לה' שיאיר ה' עיניו
לראות דרך האמת שיוכל להסתלק מנגיעתו, וסקצי'ס
האיר לו בציקים וצריקים, והמשל צב שצא אליו
הבארה מחלו ית' במחירות בציקים וצריקים שקפס
לו בארץ, ומדמנה לו רצק בתפלתו באתו רגע מיד,
כדי שלא יתארך זמן הכסיון, ועד"ז שקשתינו בענין
גאולה העתידה, הקרה לא לפני היום, שיאיר ד'
עינינו וירוס קרנו מיד ולא יתארך עוד זמן בגאולה,
כי אין בכוונתו עוד לסבול נסיונות בגלות, ובכז"כ
יכנו לראות בישועת ישראל ושמחתו בבהרוממות קרן
החורס וישראל ובהתגלות כבוד שמים עליו במהרה
בימיו אמן.

*

הקרה נא לפני היום יל"ד צחיב היום שהוא
לכאורה מיותר ומתק"מ צום הכזה דוקא וי"כ
הכוונה בו.

ויען לבן ובחולל ויאמרו מה' יאל הדבר לא נוכל
דבר אלך רע או טוב פירש"י לא נוכל דבר
אלך למאן דבר הזה לא ע"י תשובה דבר רע ולא
ע"י תשובה דבר הגון וכו' ויש לדקדק דאס ע"י
תשובה דבר הגון אינו יכולין למאן, כש"כ בתשובה
דבר רע, וביגלל לא נוכל דבר אלך מאומה.

ויאמר אחי' ואמה תשז הכערה אחנו ימים או
עשור אחר תלך, אומח אחר תלך מיותר, דברי
כס בקשו תשז הכערה אחנו ימים או עשור ומובן
ממילא שח"כ תלך, ובגמי' (נדרים דף ל"ז ע"א)
אמרו אחר תלך עיטור סופרים הוא זה וי"כ דברי
בתוכ"ק לא נכבז אפי' אות אי' מיותר, וא"כ עממח
צני למח כחיד אחר תלך.

ויאמר אליהם אל תאחרו אותי וכו' הללית דרכי
וגו' יס להבין קישור הדברים והתניית עמס בזה.

ויאמר נקרא לערה ושאלה את פיה וגו' התלבי
עם האים הזה ואמר אלך פירש"י אלך מעצמי

המדרש שבי' גזירה מן השמים, ולא רק אמירה
האנשים בעלמא, אלא שבי' חפלה בקדושה ציטלה
את הגזירה, וביפ"ח הקשה בלישנא דר"ב זמ"ש
קשה היא החפלה, שהל"ל גדולה או חשובה החפלה
שיכולה לנצל גזירות ובלשון קשה ז"ב, ותימן מפני
שחז לאחרינו כגון כחא שלא זכר בה עשו ול"א
לשון קשה החפלה עכ"ל, ותידורו אינו מוכן, דמה
חז לאחרינו שייך בזה, להל"ל נפש יקרה מקור קדושתן
של ישראל מעשו המפורסם ברשעתו, וודאי שאין
שייך לומר בזה קשה וחז לאחרינו, אך נראה דמה
שומר רב הונא לשון קשה היא החפלה, אין הכוונה
בדבריו על חפלה של לאח, אלא הכוונה בדרך כלל
על ענין חפלה שיש בכוחה לנצל גזירות, ולפעמים
יש בחפלה אלו חז לאחרינו וכגון חפלה אורי'
שמבואר בזו"כ"ש שפקדים את דוד ברחמי ובחפלה,
ושם הי' בלחמה החפלה קשה לדוד כי גרם ע"י
חפלתו ליקח חלקו של דוד המלך, עוד מצינו כעין
זה שבחפלה הכ"ג ביוזכ"פ שאל יכנס לפיך חפלה
עוברי דרכים לענין הגשם בשעה שהעולם נרדף לו,
היי' שלפעמים ישנם חפלות שגרמין גער וחז לאחרינו,
עד שהורדך הכ"ג להחפלה שלא יתקבלו חפלות כללו,
ובכו"מ חפלות אורי' שעל ידם סבל דוד המלך מקור
קדושתן של ישראל, ועל חפלות כאלו אמר רב הונא
קשה היא כח החפלה שצטלה את הגזירה.

מכ"ל הלן מבואר שאף שהקב"ה מחווג זיווגין ומכריז
בה פלוגי לפלוגי מ"מ יכול הכחא לגרום ח"י,
שדחה זיווגו מפניו ויקדמו אחר ברחמים ובמבואר
בדברי הזו"כ"ה ה"ל שיכול להיות לפעמים שאין האדם
זוכה לזיווגו שבהכרח לו בשעת לידתו, אלא נחלק
לו באחרת בסוכת הכחא, ובכו"מ להיפוך ע"י
מעשים טובים יכול ג"כ להיות החתולפות בזיווג,
וכמו שבי' אלא לאח שזיווגה הי' עשו הרשע כמבואר
במדרש ה"ל שכן הי' הגזירה מתחלה, רק ע"י
חפלה ומעשי' הטובים ציטלה את הגזירה ונתחלק
זיווגה ליע"א, עכ"פ אפשר שיפול שינוי והסתלפות
בזיווג שנכרך מן השמים על שני אופנים, או ע"י
מעשים רעים של גז' שאינו זוכה לזיווג, או ע"י
מעשים טובים, והנה כאן אלא זיווג של יחזק ורשק
לא הי' שום ח' משני חששות כללו, שלא הי'

חי מקור קדושתן של ישראל שממנה נחלשלה ב"ז
שנשים וכל הכלל ישראל, וא"כ מה כל הדאגה שמה
ימנעו אותה ממנו, הלא הי' יכול להכניעם ולחזם
גדס ולבאיה משם את רשקה אמנו בע"כ"ה ואף
נגד רעונו.

אמנם נראה עפ"י המבואר בזו"כ"ה צ"ל (דף
י"א ע"ב) איך יחזק קב"ה מחווג זיווגין ואמר
בה פלוגי לפלוגי וכו' איך חייב בהכרח שעתה ממנו
דפקר בר נש לעלמא בה זוגו אזדמנת לו וכו', וכד
מטא עידן דזוגא דלכוון, קב"ה יודע אינון רוחין
וגשמין מחבר לון כדקדמיתא וכו', ואי תימא הא
חניק לית זוגא אלא לפוס עובדו וארחיו דבר נש,
הכי הוא ודאי דאי זכי ועובדו תכשען זכי להכחא
דליה וכו', תאנא ברח דמתיתא לאחרינו זוגא דלכוון
בגלגל דגשמין יכלין לאקדמא ברחמי זוגא דלכוון,
ועל הכי לאחערו חכרייה וכו' שמה יקדמו אחר
ברחמים וכו', אחר דייקא, ועל כן קשין זיווג קמי
קב"ה וכו' וכן איתא בזו"כ"ה פ' ויחי (דף רכ"ט
ע"א) דקב"ה מחווג זיווגין עד לא יתוון לעלמא, וכד
זכו בני נשא לפוס עובדיהון הכי יבדי לון אחתא,
וכלא תאגלין קמי דקב"ה, ולפוס עובדין דזכאן הכי
מחווג זיווגין, עיי"ש באריכות שזוג חלוי במעשים
אם לעוב או להיפקר ח"י, ובפי' אחרי (דף ע"ח ע"א)
איתא מאן דחמיד אחתא אחרתא כאליו אעבר על
אורייתא כלל וכו', אי הכי דוד האיק לא אחפריש
מצח שבע לבתר, א"ל בה שבע דיד' הוה וידיד'
נעיל דכא מיט צעלה, דתינא אזדמנת הוה בה שבע
לדוד מיומא דלחברי עלמא, ומכ עכצא לי' דנעל
ביתר דשאל מלכא, והכא הוה נעל לב אורי' ברחמי,
אע"ג דלא הוה דילי', לבתר אחא דוד ונעיל דילי',
ועל דדוד דחיק שעתא קמי קב"ה וכו' ואע"ג לי'
לדוד וכו' וכד תאז לדידי' תאז וכו' עיי"ש.

ונקדים עוד מ"ד במד"ר פ' ויאל עכ"פ ועיני
לאה רכות, מהו רכות רכות מזכ"י, שבו
אומרים כך היו התנאים בגדלה לגדול והקטנה לקטן,
וביתא צוכה ואומרת יכי רון שלא אפול בגורלו
של רשע, איך הוה קשה היא החפלה שצטלה את
הגזירה וכו', ובתנא מפרשי במדרש דמשמע מלשון

ובזה יבואר לעינינו דהם ידעו ברבקה אמו ובגדול קדושה דלאלה אין חשש שיגרמו מעשי לחילוף זיווגם, אבל הו' להם חשבון שיעבדו את רבקה אללם זמן ימים או עשור ויתגברו עלי' בכל כוחם לבעול בה פגם, ואז לא תהי' ראו' עוד להיות בת זוגו של יצחק, וזה שאמרו לאלעזר חשש הבערם אחנו ימים או עשור אחר חלק, היינו שאח"כ מסכימים אנו שחלק, כי בלא"כ לא תהי' ראו' עוד להנשא ליצחק אחר שתשצ אחנו ימים או עשור, כי חשבו שבה עומאחם בגדול וודאי יעלה בידם להחבר עלי' ולבעול בה פגם, וע"כ הסכימו שחלק אח"כ, ורלו לרמות צו' את אלעזר שלא יבין כוונתם הרעה, ע"כ אמרו לו צפירות שאח"כ חלק ואינם רואים למנוע את זיווגם, רק שתשצ עוד שם ימים או עשור אבל בעצם הדבר מסכימים הם שחלק, ורלו להוציא מלבם שלא יחשוב ולא יעלה בדעתו שבה רואים לבעול הזיווג הקדוש, וע"כ כשקראו לרבקה לשאול את פיה שאלו אותה בתלבי עם האיש הזה, רלו בזה שחשיב להם כן, ובזה יוכלו להראות לאלעזר שיעקר ההליכה מוסכם ובעתה הוא וממילא אין קפידא בדבר אם תשאר שם עוד ימים או עשור, כיון שהיו עצמה ג"כ מסכמת ליה, אבל רבקה אמו בגדול קדושה הבינה כוונתם הרעה, ושפטרה בדעתה דאם חשיב להם סתם כן או כן, חתן בזה חיזוק ויפיי כח לדבריהם, שתשאר שם ימים או עשור, ע"כ השיבה להם חלק מעצמי חף אם אינכם רואים ר"ל מיד חלק חף שבה אינכם אחס רואים, והבינה שיעקר כוונתם הוא כני' לבעול בה פגם שלא תהי' ראו' להנשא ליצחק, ע"כ אמרה חלק מיד חף אם אינכם רואים, והיתה מוכרחת לומר כן, כי אם תשיב בן כדבריהם סתם, היתה נותנת עוד חיזוק לדבריהם.

ואלעזר השיב להם אל תאחרו אותי וכו' כללית דרכי וגו' יליף דבזה כלל גדול הוא שכלל דבר יש זמן מסוגל בפרטיות, ולפעמים כשעוברת השעה ח"א עוד לחלק, וכידוע המעשה מהב"ק ר' חיים ויועאל הובא בשם בגדולים להחיד"ח זל"ה ח"ג, ידוע דחוקי' במלך ע"כ מפני סתירות סתם את מי גיחות וכו' וזמן שהרצ מהרציו זל"ה כי בשיקק

באחד מהם חשש חטא ח"ו שיוכל לגרום אחיז חילוף בזיווגם, וגם במעשים טובים היו שמיכם שים במדריגה גדולה, ושמים היו קדושים ועבורים בתכלית הקדושה, ח"כ אין שום חשש להתחלפות זיווגם, וזה שאמרו לאלעזר מה' יאל הדבר, היינו שזה הזיווג נגזר מן השמים שרבקה תנשא ליצחק, ואף שבזיווגים דעלמא יש מליאות לחשות שלפעמים נתחלק הזיווג לאי משני בסיוות כני' אבל כאן ליחא להאי חששא כני' ח"א לא נוכל דבר חלק רע או טוב, פי' שאין בידינו לקטרג ולבעול הגזירה לא עיי דבר רע ר"ל בסיוות חטא, ולא עיי דבר טוב היינו מעשים טובים של ח' מהם, כי כאן לא שייך שום ח' מסיוות כלל, כי שמיכם שים בקדושה ומעשים טובים.

ובזה יבין דרכו של הבאר מים חיים זל"ה דאף שראה וידע אלעזר שבזיווג הוא מן השמים ובקב"ה מוליד אותו בדרך טובה כמ"ש ואקוד ואשתחוב לו' אשר הנחתי בדרך אמת וגו', אעפ"כ הו' מתירא עדיין שמה יגרום החטא להיות ח"ו התחלפות והסתנות בזיווגם הק', כי בהחירה הוא צד האדם לטוב או ח"ו לרע ואפילו על זיווג הנכחד מן השמים יכול להיות קטרוג וחילוף, ושפיר מובן גם יראתו של אלע"ה, שאע"פ שתבשר בשעת העקידה צנזורה ברורה מהקב"ה שרבקה זיווגו של יצחק אעפ"כ הו' מתירא עדיין שמה יגרום החטא, דבזה כלל גדול הוא שאם היתה מתגבר על אדם ח"ו להכשילו בצעירה, קשה להגלל ממנו אפילו לזדיק גדול מאוד, וכמבואר בגמרא קידושין (דף פ"א) כמה מעשיות מתנאים הקדושים שהתגבר לעומתם הצעיר, וכמעשה דפלימו שאל היתה"ר שלא יתגרס עמו לקלו' אלא יבקש מהקב"ה שילוו ממנו עיי"ש, וכן ידוע מעשה מהארי' הק' שפ"א עלה במחשבתו לקבוע דירתו בירושלים עי"ה, וזה אלו השטן והארי' אותו שאם ילך לירושלים ייחא את כל העולם ויתגבר רק עליו בכל כוחו, וחזר הארי"ה ממחשבתו לפי שלא ראה להתגרס עמו, בגם דחילו' הו' חקיף מאוד, ע"כ אם השטן מתגבר בפרטיות אפילו על זדיק היותר גדול קשה מאוד לעמוד נגדו.

וירושלים, זה שר אחד חקיף וידע שמלך ישראל סחם מי גיחון ושאל אם נמלא היום מי שיוכל לפתחו, ואל הכנים יש חכם שהוא חלקי ושמו ר' חיים ויועאל ודלי שהוא יכול לפתחו, ושלו אחרי יום הששי ואל גוזרי עליו שצבור שהולך הוא לביכומיק פתוח פתחה את הכר הכה שסחם מלך שלכם, והוא נלך הכרזה לעיר ועליו מוטל לפתחו, ואם אין דמך בראשך, ומכרחי עשה קפיצה בדרך והלך לדמשק, ובא רביו האר"י ז"ל ובחלום ידבר בו הסכלת עשו, כי זה השר ה' בגלגל סנחריב וכו' והוא יש כך ניון חזק' המלך, והוא שעת הכושר לתקן ולפתוח מי גיחון וכו' וזהו כיחם אחלחלה דגאולה, והשיבו מברחי לא ריחתי להשחמש בשמות בקודש, ואל האר"י אינו לא נשחמש לבוא לדמשק הכרשתי, אבל אחר שנשחמשת לזה כיח וכול להשחמש לפתחו וכו' קדוש השם ותקון גדול, אל מברחי ח"כ אחזור לירושלים לפתחו אל חליף שעתה ולאו זמני' הוא ע"כ, ואולי ילפי דר"ז מה שהשיב אליעזר אל תאחרו אותי כי עכשיו הוא עת רגון לדבר, ואולי אם תאחרו אותי יעצור השעה ויוכל חי' להתעבב זיווג הקדוש הזה, ורואי לדבר שעכשיו הוא עת רגון כי ה' כלילת את דרכי בקפילות בדרך למחר ביאתי לכאן, מה ראי' שצעת הוצאת הוא עת רגון לגמור את הענין ע"כ אל תאחרו אותי, וזה שדייק אליעזר בחפלתו להקציב הקרב נא לפני "היום" דייקא ולא יתאחר הדבר ליום אחר, כי חולי חי' תצבור השעה ולא יחי' עוד עת רגון הזה כמו שהי' באתו היום שקפלה לו הארץ וזמנה לו דבקה בחפלתו, ומכ"ע אמר גם ללון ובחולל אל תאחרו אותי ובראי' שה' כלילת את דרכי ועכשיו הוא עת רגון.

*

ויאמר ה' חלקי אדוני אברהם הקרב נא לפני היום וגו' הכה חכמי נצח על עין חמים ונבות חכמי העיר ויאלצת לשאוב מים וכו' הנהיג אשר אומר חלי' וגו' אותה הוכחה לעבדך ליתחק וגו', בגמרא (חולין נ"ב ע"ב) אמר רב כל נחש שאינו כאלעזר עבד אברהם וכו' אינו נחש, פרשיי ז"ל נחש שאינו סומך עליו ממש כאלעזר עבד אברהם, שאם תשקי אדבר זה ואם לא לא אדבר זה

והנה כל ג' הפירושים הנ"ל הם מקושי הכנה, לפרשיי ז"ל שפי' דברים כנתיבתן שמחלה נתן לה במחנות, ואח"כ שאלה צת מי את, חלה כסופר ללון שינה הסדר כדי שלא יתפשוטו בדבריו, הכה מלבד שיקשה על פירושו קושיה בחום' חזק סמך על הניחוש בלבד, עד שנתן לה המחנות ערס שאלה וברכה חירותים נאמרו על קושיה זו, (עיין בדבריו לעיל) חמס גם הענין לעצמו י"ב לפי פירושו של רש"י ז"ל, דמאיזה טעם נתן המחנות חלה ערס שאלה, ומדוע לא המחין עד שישאל אותה חלה, וצפרט שידע שיערך אח"כ לשנות דבריו כסופר הענין ללון כדי שלא יתפשוטו וכו', וממ"פ אם כבר ידע שהשכל מחייב הכיוון, מחלה טעם הקדים

שחב וגו' אותה בוכחת לעבדך לנחק, לנאורח
 כיון דננות אנשי בעיר ויאלות וגו', מנין ידע לשאל
 לאותה הנערה המבוגרת, ואם ישאל לנערה מהם,
 מדוע הזכיר בשלשן יחיד ובי' הנערה אשר אומר
 אלי, וכולל ואומר אליהם וגו' והנערה אשר תאמר
 שחב וגו' אותה בוכחת, גם משעמיות לשון הפסוק
 משמע, ששעה אליעזר סימנא מילתא גם על שאלתו,
 שהנערה אשר אומר אלי' בעי נא כך, היא הבוגרת
 ורואי' להנשא לנחק, וסיומא דקרא אותה בוכחת
 לעבדך לנחק קאי גם על תחילת מאמרו ובי' הנערה
 אשר אומר אלי', ואין ידע לעשות סימנא דבכי,
 ומנין ידע להבחין בשאלתו ערס ישמע תשובותיהם
 גם צ"ע בחומרו "ובי' הנערה וגו' ויספיק לומר
 והנערה אשר תאמר וגו', גם צ"ע לזהלן בסיפורו
 אל לן כל אמר וננות אנשי בעיר ויאלות לשאלו,
 אלא ובי' העלמה היואלת לשאוב ועממא צבי מה
 ששינה בזה.

(ד) דלחן פפרש ויאמר וגו' למד תעמוד בחון
 ואזכי פיתוי ביות וגו' ויצא האיש הבית
 ויפתח הגמלים וגו' פרש"י החיר זמם שלהם שבי'
 סותם את פיהם שלא ירעו בדרך בשדות אחרים
 עכ"ל, ובצ"ר אמרו ז"ל החיר זמומיהם, ר"ה ור'
 ירמיה שאל לר' חייא בר רבה, לא היו גמליו של
 אלעזר דומים לחמורו של ר' פנחס בן יאיר, ובציאו
 שם המעשה בחמורו של רפשי' שלא ראה לאכול דבר
 האסור עיי"ש ולא חירלו כלום, והוא תמי' עומה
 כמ"ש הרמב"ן ז"ל כי א"א שיהי' החסידות של רפשי'
 גדול יותר מציתו של אלעזר, וכאשר חמורו של
 רפשי' אינו צריך להשתמר מן הדברים האסורים
 וכו', כמ"כ גמליו של אלעזר אין לזממם כי לא
 יאונה לזדק כל און עכ"ל.

(ה) איתא בצבות דר' נתן (סו"פ ח"י) כשם
 שהלזיקים הראשונים היו חסידים כך צבחתן
 היו חסידות, אמרו גמליו של אלעזר אצטו לא נכנסו
 לבית שיש בו עבודת כוכבים, שנאמר ואזכי פיתוי
 הבית ומקום גמלים, ואזכי פיתוי הבית מתפרסם,
 ומה ח"ל ומקום לגמלים מלמד שלא נכנסו לבית לכן
 בארמיה שפצו כל היצי' מפתיהם, ולנאורח צ"ע

ולדברי החוס' חולין שחירלו דלא נתן לה הצמידים
 עד שהגידה לו בזה מי את, ואצ"ג דכתיב ויקח
 האיש חס זכב וגו' ויבדל כתיב בזה מי את אין
 מוקדם ומאוחר בתורה עכ"ל ז"ל, לנאורח יקשה
 על חירולם ממ"ש ז"ל פסחים (דף ר' ע"ב) דבחד
 ענינא לא אמרי' אין מוקדם ומאוחר עיי"ש. ועוד
 דכבר כתב הרמב"ן ז"ל דאפי' היכא דלמרגין אין
 מוקדם ומאוחר מכל מקום עממא צבי מה שפקדים
 בכחוז את המאוחר, והכא לענינו אדרבה היכא
 עממא אל הכיפק דלפי סדר הכחוז שפקדים
 המתנות נראה דכבר כניחות כמו שכתבו החוס',
 וגם אין דרך הנימוס לעשות כן, דמכ"ע שינה להלן
 שלא יתפשוכו עליו, א"כ צ"ע מאיזה עמם פקדים
 הכחוז כאן את המאוחר.

ולדברי צעלי החוס' והרמב"ן ז"ל שפירשו ויקח
 האיש חס זכב, לתת עליו חס תכ"י הגוי, ו
 ואחר ששאל בזה מי את והגידה לו משפחתה אז
 נתנם לה עכ"ל ז"ל, לנאורח צ"ע דכרי כל אלו
 המתנות היו מוכנים ומזומנים אלא, ולאחר עמם
 כי צריך להכניס בידו.

(ו) גם בקרא גופי' וי"ד, דתחלה בסדר המעשה
 כתיב ויקח האיש חס זכב וגו' ולא הזכיר
 שהשימם עליו, ובסיפורו ללגן כתיב ואשים חוסם
 על אפה והצמידים על ידיו ולא הזכיר הקיחה, וכנה
 עממא צבי מה ששינה הכחוז בלשנו, דלפי' החוס'
 כנ"ל דאין מוקדם ומאוחר בתורה, א"כ הוא הקיחה
 וכו' השימה וככל חד הוא, אלא ששינה הכחוז
 להקדים המאוחר, וכן פרש"י חדא נייכו אלא
 שאלעזר שינה בסיפורו ללגן, וא"כ דשייכס חד
 מעשה הוא למד שינה הכחוז לקראו כאן בשם קיחה
 ולהלן בשם נחירה, וכן לפי' צבחת' והרמב"ן ז"ל
 שפקיחה ה' עי"מ לשימם עליו, ג"כ צ"ע מדוע בסדר
 המעשה הזכיר הכחוז הקיחה בלבד, ובסיפורו ללגן
 הזכיר השימה לבד.

(ג) עוד וי"ד במאמר הכחוז הנה אזכי נאז על עין
 המים וננות אנשי בעיר ויאלות לשאוב מים
 ובי' הנערה אשר אומר אלי' בעי נא כך דרך ואמרה

וחל"מ ובהנחל לבין הדבר עפ"י קבלתו מרצונו שכן הפועל בנפול, ממילא ממונו ורכושו של אדם שהאדם מסגלו ע"י מעשיו, יש צממון ורכוש האוכל כח הפועל, ע"כ נאסר לנו לפרוע מחיצת המוכסין, כיון שכן הפועל יש צממון האוכל, והאדם הכשר אם יקחנו לעצמו, יגרור לפשו פועלה וזוהי כפי כח הפועל הנפשי מבעלים הראשונים וכו', ולפי"ז יחי' אסור לקבל ממון מכל אדם גם בזולת השתדלות, זה אינו כי אם האדם אינו משתדל רק הטי"ת שלה לו ממון ע"י איש פרטי, הנה מתח אלקים הוא והטי"ת נקרא בעליו של הממון, הוא משפיע וממון לו את הכלה לו ולנשמתו וכו' והנה צבאן הטי"ת נתן לישראל את כל טוב ארצות הבגים האלה ממונם ורכושם הכח יירושם, הנה יש לחוש כי כח הפועל בנפול, ובכח הרכוש האלה עמון מדות ברוח של בגים, הנה כאשר יבנו ישראל ממנו יש לחוש שיקנו קנין בנפסם לעשות כמעשיהם, חלל לא כן הוא, כי ישראל יורשים ירושה ונתינה מאת הטי"ת, והטי"ת הוא בעל הרכוש, וזה שכתבתי כי אהב זה אל הארץ אשר ה' אלקיך נתן לך וזין זה בהשתדלותך ליקח מיד הרשעים האלה, רק הטי"ת נותן לך, ע"כ אני מצטייח שטי"ת לא תלמד לעשות וכו' עיי"ש דה"ק.

ובזה יובן דברי הפסיקתא בגיל שזכיר בועז לרוע ואמר לה אל תלכי ללקוט בשדה אחר, וזיאל ז"ל במדרש מ"ע הזכירה בועז כל כך על ככה, ע"ש לא יחי' לך אלהים אחרים, שאם תהיה מעודי ע"ז בודאי תחי' נשפעת מדועותיהם ללד ז' הסיוות בגיל ולחופך אם תחי' נשמרת ולא תעבדו מה וזה תדבקו וגו', יחי' כח הפועל פועלת בה ע"ל המוצא ע"י שהיה מממון הדייקים, וז"ש וגם לא תעבדו מה וזה וזה תדבקו ע"ש זה אלי ואנוהו, וע"ש ואחם הדברים דל' שטי"ת תבוא לידי הכרת אלקית ולדבק ב' ית' וכו'.

ובזה יבואר לענינו דוכה גמלו של אהבה אחר ביותם צדיקו ואכלו מנכסיו, בודאי הפעיל זהם כח הפועל וקבלו מהשפעת הקדושה השורה צדיקו של אהבה, ולא היו רזיכין להשתמר שלא יאכלו דבר אחר, וזכו בחמורו של רפ"י, אמנם

דברי מאמר ואנוכי פיתוי כבית מטי"ת ומקום לגמלים, נאמרה עוד כאשר עמד עם בגמלים על העין, וח"כ כיון שכבר פתה העי"ת מצינו וממקום בגמלים, ח"כ מ"ע לא ראו ליכנס, ולפי"ד האבות דר' נתן נכתב מאמר זה ומקום לגמלים שלא במקומו, וחי' לר"ך לבחב אלל ויבא האיש הכיתה.

(ו) **ויי"ש** לפני לאכול ויאמר לא אוכל עד אם דברתי דברי, וז"ל מדוע מאין וסירב מלאכול עד שידבר דבריו, ומנפיק"מ בשכ"י נעטעס כזו, אם יאכל תחלה ויחלי' דבר, גם ז"ל מ"ש עד אם דברתי "דברתי" וחי' מיוחד ויספיק שיאמר לא אוכל עד אם דברתי, ומדון מאילו שידבר דבריו ולא דברי אחרים. — שלחני ואלכס לאדני ז"ל כפל בלשון שלחני ואלכס דמיותר.

ולבאר כל הענין נקדים לתוך קושיה במדרש למד הוצרכו גמלו של אהבה להיותם מזוממים, וחמורו של רפ"י לא היה צריכה להשתמר מדבר אסור, ואפ"ל בזה עפ"י שפירשתי מה דאיתא בפסיקתא בוצא בלקוט רוח ז' (רמז תר"א) שאמר בועז לרוע אל תלכי ללקוט בשדה אחר על שם לא יחי' לך אלהים אחרים, וגם לא תעבדו מה על שם זה אלי ואנוהו, וזה תדבקו ואחם הדברים, עם נעורתי אלו הדייקים וכו' וראוי לבין קישור דרשתי ז"ל אל תלכי ללקוט בשדה אחר על שם לא יחי' לך אלהים אחרים, עבודה זרה מאן דבר שמי', אמנם ידוע והאדם שבהם מאחרים נעשה מושפע לדיעותיהם ונמשך בנכרת אחר מדותיהם, והוא מפאת ז' סיבות, סיבה האחת הוא עבדות, שטי"ת שמקבל הנאה מהם נעשה משועבד להם, והשני מפור עיניו ומסלק את דעתו הנכונה, וכבר פירשתי מאמרם ז"ל (ביאה דף ל"ב) המנפס לשלחן אחרים עולם השך בעדו, שהמנפס לשלחן אחרים נעשה משועבד לכל אותן שמנפס לשלחנם כמ"ש הכתוב השועבד יעור עיני חכמים ולא יוכל לראות האמת, וזהו עולם השך בעדו שאינו רואה דרך ישכון אור, והסיבה ה' היא פיתוי לפי שכן הפועל בנפול, וכמו שפי' בספרי"ק אגרא דכלה מאמר"כ כי בגוים האלה אשר אחי יורש אותם אל מעוניים וגו' ישמעו ואחם לא כן נתן לך ה' אלקיך

ייתבאר לדרכנו הכ"ל מ"ש אליעזר לא חוכל עד
 אם דברתי דברי (עיין לעיל קושא ד') והנה
 אליעזר הרגיש בנפשו שיש לו נגישה עמומה צד
 הענין, שהי' משתוקק מאוד להשיא צדו ליחזק ולידבק
 בזרעו של אלעזר, וכלות האומה הישראלית יאלו
 מחליו, ובה נגישה עמומה מאוד, שאין ערוך אלי'
 וכמ"ש רש"י עה"פ אלי לא תאבה האשה וגו' אלי
 כתיב צד היתה לו לאליעזר, וכי' מחזר למנוח עילה
 וכי' להשיאו צדו, אמנם כ"י היותו צדיקו של אלעזר
 ודרך שליחותו התגבר לסלק נגישתו, כי הי' עזר
 נאמן וזדיק גדול ורזה למלאות שליחותו בשלימות,
 אבל עכשיו כשצד לביט לכן מקור השקר, מורה עלה
 על ראשו פן יוחלש ויתכבד אללו כח האמת וזה גם
 ע"י שאלו ממחלם יפעול צד כח הפועל אשר צדיק
 המחל, ולא יוכל עוד לדבר דיבורים אמתיים, וע"כ
 אמר לא חוכל עד אם דברתי "דברי" דייקה, ורמז
 צד הטעם שלא רצה לאכול תחלה כדי שאוכל לדבר
 "דברי" אשר נטעויותי עליהם, משא"כ הנשפע מדעת
 אחרים אינו מדבר דברי עמו, אלא דבריו של המשפיע
 עליו, וייתורן לדרכנו קושיה המפרשים עה"פ אלי
 לא תאבה האשה וגו' שדרשו ז"ל אלי כתיב כ"ל,
 דמ"ע לא רמז עלי' הכתיב לעיל כשאמר אליעזר
 לאברהם בן אולי לא תאבה וגו', ומה ענינה לכאן
 בסיפורו ללבו (עיין הקושא לעיל) אמנם מתחילה
 כאשר הי' סמוך לקדושתו בהם של אלעזר, הי'
 מסולק מנגיעתו ולא הרגיש בה, ועכשיו כשצד לביט
 לכן הרגיש בנגיעתו למפרע, וידע דמה שאמר אולי
 הי' לזד הנגישה וע"כ רמז עלי' הכתיב כאן וא"ש.

וע"י שהי' זכר בשליחותו ולא רצה לאכול עד אם
 ידבר דבריו, ניזול ממיחה כמ"ש צעלי החום'
 שצקשו להאכיל לאליעזר סם המות, כדי שיאחר להם
 במות, וצד גביראל והחליף הקערה אשר צד סם
 המות ליתנה לאליעזר, ויתנה לצחול ומת עכ"ל,
 ועוד ניזול ע"י מהשפעת הרשעים, דלפי שלא אכל
 מתחילה מידם, עד שהחליף גביראל את הקערה
 ויתנם לו, וע"י רחמנו אפקי' מרשעותיהו, וזה
 אליעזר משולחן צדוק, ע"י שזה גביראל צד ונתנם
 אליו, ולא נחשב כמאכלו של לכן להיות כח הפועל
 שלהם **פועל** צד, וכנתי שכתב בצגרה דכלה עה"פ

דייק רש"י ז"ל בלשוננו וכתב שלא ירעו בשדות "אחרים"
 ולא כתב שלא ירעו גזל, ולא הי' צריך להשמש על
 ככה, אולם הכונה שהשם אלעזר וחם את פימה,
 כדי שלא ירעו בשדות אחרים אפי' בדרך היתר
 וזרשות צעל השדה, לפי שצעלי השדות כולם היו
 עובדי ע"ז, ואם יהיו גמליו מרכושם יופסד מהם
 כח הקדושה שקנו צדיקו של אלעזר וישתנו לגריעותא,
 ולצסוק יאכלו גם דבר האסור, וכמ"ש בצגרה דכלה
 הגיל שאפי' צדיקים עומם אם נהנים מאישי דלא
 מעלי משפיע עליהם לרעה, וכ"ש בצבחהן של צדיקים,
 ומעתה לא יוקשה קושיה המדרש, דבאמת לא היו
 גמליו של אלעזר צריכין שמירה שלא יאכלו גזל ודבר
 האסור כאשר חמורו של רשעי' נשתמרה מהם, אלא
 שזיממם אלעזר לעטם שלא ירעו משדות אחרים
 בשרות, פן יפעל צדם לרעה כ"ל.

ובזה נבין מאמר רז"ל בצדות דר' נתן (עיין קושא
 הי' לעיל), דלכן מתחלה פניה הביט ומקום
 הגמלים מע"ז, כמ"ש עוד בעמודו על העין ואנכי
 פניתי הביט וגו', כי הכיר באליעזר שהוא צדיק
 ולא יכנס לביט שיש בו ע"ז, וגם חשב דבאמתן של
 צדיקים אין הקציה מציא חקלה על ידו, ע"כ פיה
 גם מקום הגמלים מע"ז, כי חשב שלא יכנסו לביט
 שיש בו ע"ז, אמנם אח"כ שכבר הביא הא"ש הביטה
 ופתח הגמלים, וראה לכן שהיו זמזמים בדרך, מה
 שפט לכן שגמליו של אלעזר אינם נשמרים בצמם
 מדבר אסור, דא"כ למה הולך לזמזמם, ע"כ רצה
 להכניסם לביט אחר שיש בו ע"ז, בלא ידיעתו של
 אליעזר, וכוונתו הי' לפעול בהם לרעה מכוח
 הטומאה של ע"ז, אבל גמליו של אלעזר הרגישו
 צד ולא רצו ליכנס עד שפיה הע"ז מפתיהם, וא"ש
 צדיקתה כ"ל, וז"ל קושייתו הגיל דבר כתיב
 ומקום לגמלים צעודו עומד על העין, ומשם דרשו ז"ל
 שפיה מקום הגמלים מע"ז, וא"כ מ"ע לא רצו ליכנס
 אמנם גם מתחילה פניה מקומם מע"ז, וע"כ נכתב
 שם ומקום לגמלים כי שם מקומו, רק אח"כ רצה
 עוד להעשותם והולך לפניה עובדי' מקומם ושרש
 הע"ז משם ולא כפלו הכחוצ צ"פ, או אפשר שהכניסם
 למקום אשר פיה ממו הע"ז בראשונה, וא"ש ורשעם
 ז"ל עה"פ ומקום לגמלים וכו'.

להשפיע לך טובה, כיון שמדי ולא בדבר, וכו' מלי
אחך מידי בכל אופן ואופן.

ועי"ן נבחר מאמ"כ וזנות אנשי העיר יולאח
לשאוז מים וכו' הנערה אשר אומר אליה כתי

נא כך וגו', דמנין ידע להבחין בשאלתו (עיין לעיל
קושיא ג') ויבואר עיניו צדי"ק (פי"ס ס"ה)
ממשמע שנאמר בחולה, אין אנו יודעים שאיש לא
ידע, הלא אפי' אדם לא חשב צד על שם לא ימות
שצט הרשע וגו', וכחזר ה"פ"ח ולי"ד מאי חריפת
אילו נחצבה וכו' דשצבה קרא צדיק, ויש לומר לפי
שדומה ואכזב את הדומה, וע"כ לא יבחר הרשע
אלא בחצורה רשעים שכמותו ובלדיקים צדקה לדיקים
וכו', ופי' הטעם כי לא ימות שצט הרשע וגו' אין
נחת רוח לשצט הרשע בגורל הדיקים, לפי שהדיקים
לא ישלחו צדוקת ידו, ושצט הרשע לא יבקש
אלא עול ותחם, וא"כ הכתוב בשצט רבקה דיבר,
שליחות לדיקת, לא נתקדשה דעת א' מצוי עיר
שהיו רשעים צד, ולכן לא חצבה לאשה ע"כ, והנה
אליעזר כ' מחפש למצוא אשה לדיקת הכוונה להנשא
ליאח, וידע באנשי עיר שהיו כולם רשעים ועו"ש,
כמו שה' כל העולם כולו באותן הימים ורק א' ה' **ה'**
אברהם, והנה אליעזר לא רצה לקבל עוצה הנאה
מרשעים ולומר להם השקויו נא, כי כח הפועל בנפול
ואסור ליבות מהם, וע"כ כ' מחפץ איך ידע
ויבחין למי יאמר השקויו נא, ועשה סימנא לנפשי
צד, באשר שאותה הנערה שהיא לדיקת הכוונה
ליאח, צדי"ק חב' מוצל ומופרש מזנות אנשי העיר
ושואב צדיקו, כי מצטע הרע לשווא את הטוב,
וע"כ מ"ש ק"ז הישמה משה זל"ה צד, כל כן
שומה מאח ד' ששאה כבוש ים בין דיק לרשע
צטע וכו', כדי שלא יכ' להם הכחצרות וילמד
ממנו עי"ש, וע"כ עשה אליעזר סימנא צד, צוה
אנשי העיר יולאח בהחצרות לשאוז מים, וכו' הנערה
(לשון יחיד) שחב' לצד, ומוצל ומופרש ושואב
צדיקו, ואומר אלי דייקא כתי נא כך ואשאה,
ולא אומר כן לאהרים ליבות מעובדת כ"ל, אמנם
בסיפורו אל לכן לא הזכיר וזנות אנשי העיר יולאח
לשאוז מים, הלא וכו' העלמה הולאח וגו', דלא רצה
לגלות לבשרו לבו ובכן.

אל הארץ אשר ד' אלקיך נותן, כי כשי"ח הוא בנותן
לך וכו' צדק הכתוב ונא נחשב בקנין הרשעים עי"ש
וכמו"כ במאכלו של אליעזר ע"י שנה לקחם מידם,
ומנאח נתנם לו, משנותן גבוה קא זכר, ולא כ' **ה'**
צדוקתם עוד להשפיע עניו ע"י כח הפועל שצמאכלם.

ויבואר צדק מאמ"כ ויען לכן ובחולל ויאמרו מדי
יולא בדבר לא נוכל דבר אלקי רע או טוב,
פרש"י ז"ל לא נוכל למאן בדבר הזה לא ע"י תשובה
דבר רע ולא ע"י תשובה, דבר הכון, לפי שזכר שמדי
יולא בדבר וכו' ע"כ, ולבאור איך יכונה לקראו
דבר טוב אם רוצה למאן נגד ריון הכוונה, גם כיון
שלא יוכל לדבר דבר טוב מכ"ש דבר רע, ולמה
הואך לומר ככפילה, אמנם מדרך הרשעים להשפיע
על זולתם צד, אופנים, ה' שמים בדרך חקירות
ובחצירות, ומאיימים על המתנגדים לדרכיהם, עד
שמתגברים עליהם להיות סרים למשמעת, ואם לא
עלמה צדס דין הזה, מנסים את הדין ע"י
שמשיעים ומביאים להם כל טובה, ועי"ן משחזים
אותם להיותם נשפעים לדעותיהם, ומכונים צדס
כח הפועל אשר בקנינים כ"ל, וע"ד שפירשתי מ"ד
צדי"ק (פמ"ד ס"ד) למה נקרא שמו אהרן, שאלה בתי
כנסיות ובתי מדרשות, אמר אם אין גדיים אין
חיישים וכו' אם אין תלמידים אין חכמים, ורצה
לצטל חציר וישיבות עי"ש, ולבאור א"כ למה
נקרא שמו אהרן, ע"ש שאלה בתי כנסיות ובתי מדרשות
ואדרבה עשה הדין ורצה לצטל, ופירשתי שצמאח
אחז צדתי כנסיות ובתי מדרשות להחזיקן, וע"כ שה' **ה'**
מחזיק צדס הכונים ארם הבינות בתלמידים, באשר
ה' יסוד קיומם ממקור הרע וממנון הרשעים, ועי"ן
עלה בידו אח"כ לצטל אותם (עיין בדבריו להלן פי'
וישצ) אמנם לכן רצה באליעזר שכלית ד' דרכו,
ולא יוכל הוא למאן צדק ולהשפיע על אליעזר
למנוע משליחותו, אף צד' משני דרכים כ"ל, כי כד
ניסב ליתן לו סס הכות והמיתו והללו ד' ע"י
מלאך וגם רצה ליבות לו ממאכלו ולהשפיע עליו
בדרך זה, ולא עלמה בידו כ"ל ע"י שחלוק בצריאל
את הקערה, וז"ש מדי יולא בדבר לא נוכל דבר אלקי
רע או טוב, ר"ל לא אוכל למאן צדק אף צד' משני
דרכים כ"ל צד אם אשעה עמך רע, וצד שאלה

או תתעבב פס ימים או עשור, ורצקא השיצה חלק, ר"ל אני רואה לילך ולהתנבב בדרך בקדוש צביתו של אלהים, ולעס זכ חלק מיד ולא תתעבב פס כלל, ממלא דגם השאלה וגם התשובה מענינה וצמקומה וכו'.

ואפ"ל עוד דסיוס הפסוק אחר חלק לא הם אמרו זאת, אבל הם אמרו תשכב בערש חתנו ימים או עשור, והפסוק מסיים אחר חלק, וכעין שפרש"י ע"כ ח"ל אחר פ"י אחר כל המעשים, וכן פירשו כאן אחר שאמרו תשכב בערש חתנו, בעיד הכתוב שמיד אח"כ חלק, ואפשר שזכ רצקא חתנו לא היתה שומעת מהם זאת שאמרו תשכב בערש חתנו וגו', שכוונתם להכפיע עליה מדרכיהם, חולי היתה מסכמת שלא לילך מאחז מיד, אך מאחר ששמע מהם דבר זה תשכב בערש חתנו, זה גרס לה שתאמר חלק מיד, כי השיגה שא"ל תשאר עמכם חף מעט, מהיראב שלא ישפיעו עלי, וכמ"ס ברמב"ם (בב' דעות פ"ו כ"א) ואם ביו רעים ותעללים שאין מניחים אותו לישב צמודים ח"ל נחמד עמכם ונובב צמקומם כרע, ולא למערת ולחוחים ולמדברות ע"כ, וזה סיוס כ"י אחר שאמרו תשכב בערש חתנו וגו', זה גרס שמיד אחר חלק, ואין זה מדרכיהם, וע"ד שפרש"י ע"כ ונראה מה יכוין חלומותיו, רוח הקודש אומרת כן, הם אומרים ומהרגבו והכתוב מסיים ונראה מה יכוין חלומותיו, וכמו כן כאן על ידי שזכ אמרו תשכב בערש חתנו, בעיד הפסוק אחר חלק, שאלה כל זה לא תתנבב רצקא חתנו עוד לישאר חלק ומיד אח"כ חלק.

ועכשיו נבוא לבאר בענין מה שנתן אליעזר בחתנות לרצקא ערס ששאלה (עיין לעיל קושא ח' ז' ג') דבזה רש"י פ"י ע"כ ויקח האיש זכ אב צקע משקל, רמז לשקל ישראל צקע לגלגולת, ושני צמדים רמז לשני לחות מלומדים, עשרה אב משקל רמז לעשרת הדברות שצבן עכ"ל וזהו אליעזר ראה וידע צרוב"ק שביד צדיקת, וכמו שב' בב"ח (וי"ד סי' קע"ט) דכל מעשיו של אליעזר לא כי חלק צרוב"ק, ובעת שזכ ה' וצדיקתו של אלהים שיצאן לנאק צדיקתו וגומלת חסדים שתכא ראו' לזית

ומ"ש שלחתי ואלהם ככלל ושגויו בלשונות, יתבאר עפ"י"ש האר"ז"ל בשער הפסוקים פ' שנות ע"כ"ל אלה ואלהם חל פרעה, וחל"ק, כזה מלת לכה יורה שילך מעצמו בלי ישולת מאתו ית', ואלהם יורה על הכיוון עיי"ש"ד, ועד"ז אפ"ל לענינו שרמז אליעזר צדקתו ודאיתו חלקו כרע המעורב מכוחם ולא הזכירם בעש, וישאר יעקב כולו זרע קודש ונקי בלי סיגים, ולא יכ"י לזכ שזכ חלק ואחיה צו, ח"ל שלחתי נגד אותו כזה שילא ממנו עש, יכ"י צו אחיה משליחות שזכ, אבל צחק בקדושה של יעקב שורש האומה ישראלית לא יכ"י לזכ חלק ואחיה צו, ח"ל ואלהם מעשיו שלא אף דעתם ושלוחתם, או אפ"ל עד"ז שאמר אליעזר חף שחלחתי בכונה רע, להיות פועלת כה כרע של המלחמה בשליחות, אבל אני אלהם היפך דעתם וכוונתם, ולא יכ"י לזכ חלק בשליחות זו כלל, ולא השיצה גם רצקא חלק וכפרש"י ז"ל חלק מעשיו חף אם אינם רזים, ר"ל שח"י כוונת הליכתי היפך דעתם וכוונתם, כדי שלא יכ"י לזכ אחיה וחלק זה כלל.

ויתבאר לדרגתו מאמ"כ ויקראו לרצקא ויאמרו ח"ל החלבי עם האיש הזה וגו', ולבאר זה שאלה זו אינה מענינה, דכרי כזר הסכימו על עולם הליכה כמ"ס לעיל כזה רצקא לפניך קח ולך, ועיקר ההתווכחות צדיקים כי' אם תתעבב עוד עמכם ימים או עשור או חלק מיד, וכו"ל לשאלה חלק מיד אם לאו, גם מהו הכוונה בשאלת החלבי עם האיש הזה דייקא, אמנם נראה דלשון הליכה יתפרש לב' פנים, הליכה בדרך כפשוטו, וזכ' על ההתנבבות כמו אם צחקתי חלבו וזכמו ואלהם צדקתו וכמוהו הרב"ה וזכל לפי הענין, ולענינו אף דעל הליכה כפשוטו כזר הסכימו צאמרם לעיל הזה רצקא לפניך קח ולך, אולם על הליכה הפנימית לא ראו להסכים, ולעס זה אמרו תשכב בערש חתנו וגו', ורזו להשיג זה מנהגיהם ודרכיהם הרעים, ואחר חלק ר"ל בדרך זה אשר תלמד מאתו, ול"ל החלבי עם האיש הזה, ולא אמרו החלבי עמו, כי כוונת שאלתם לא היתה על הליכה כפשוטו, כ"ל על הליכה צדקתו וצמקומה, ח"ל החלבי עם האיש הזה דייקא לפרש מדרכיו וללכת צדקתו, וזה חלבו אם חלק עמו מיד

עובד מקודם, נחשב לו כמעשה, ולכן נכתב מקודם
אף שנתן לה אח"כ, ופיר כחצו הכוס' דאמרינן
כאן אין מוקדם ומאוחר בחורב, ולהשמיענו דמחשבה
עובד מועלת ואחשבה למעשה, וכמ"ש הכוס' בפסחים
(דף ו' ע"ב) דצמקוס דליכא עעמא אמרי' אף צמד
ענינא אין מוקדם ומאוחר עיי"ש, אבל בסיפורו ללן
אין נפק"מ מוקדם וברמז ה"ל, ע"כ הקדים הכתוב שם
הנחמה, כמו שבי' בפועל המעשה לשיעור הכוס' ז"ל
ובכן.

*

(א) **ויבא אל האיש** והנה עומד על בגמלים וגו',
ויאמר צא צרוך ד' לנה תעמוד בחוץ ואזני
פניתי הבית, פרש"י פניתי הבית מע"י, ויל"ד הרי
עדיין לא שאלו מי הוא, וממא ידע שיהי מעלה
וחשיבות אללו מה שפני הבית מע"י, והרי כל העולם
כולו עמדו ע"י צימים הכס חוץ מאזרחם ואנשיו,
ולא חקר עדיין בפסוק שהגיד כי הוא עמד אזרחם,
וממא ידע שרלונו צבא.

(ב) **הנה רבקה** לפיך קח וכן ויל"ד צמלת וכן שהיא
מיותר, גם י"ב דמשיקרא אמרו קח וכן, ואח"כ
חזרו צבא לומר תשב הכערה אתנו ימים או עשור.

(ג) **ויברכו את רבקה** ויאמרו לה אחותינו את כיי
לאלפי רצבה וגו', צב"ר מפני מה לא נפקדה
רבקה עד שהתפלל עלי' יצחק, שלא יכיו אומה"ע
אומרים תפלתו עשה פירות והקשה צי"ת ויאמרו,
והרי אמרנו אל חבי צרכה הדיוט קלה צעניך,
ולכא למימר שאין תפלת העבדים נשמעת דכא
אמרי' שומע תפלת כל פה, וכא דאל חבי צרכה
הדיוט קלה מדריש וילפיק לה, וצירושלמי סו"פ
אלו דברים א"ר תנחום אס צירך גוי, ענה אמן
אחריו דכתיב צרוך חבי' מכל העמים ע"כ קושית
הי"ת, גם י"ב דהרי צרכה זו קל לן את עלמו
ואח ארעו, צמ"ש לה ויהי זרעך את שער שונאיו,
וכא וזרעו היו שונאים לישראל, ואין לא נשמר
מלקלל א"ע.

ולבאר העין נקדים להעיר עוד עה"פ ויבא האיש
הבית וגו' ויהן חנן וגו' ומים לרחוץ רגליו
ורגליו הכתובים אשר אתו, לכאורה מי הכהם באנשים

אזרחם, וראה שגשגות ומוצלת מאנשי צוות העיר
כ"ל, אמנם חשב אליעזר לפי שנתגדלה בין הרשעים
יקשה עלי' להתגבר על כוחותם ולעזוב מקומה, לכן
ראה אליעזר להשפיע עלי' כח הקדושה ונתן לה הכס
והשני למידים, והשפיע עלי' צחי' הקדושה צבא
כוחותו שרמז על השני לוחות וכו' ולכן פרש"י כאן
הרמז הוא שאלעזר ה' לו זה הכה לעשות פועל
דמיוני ולפעול על ידו ענינים גדולים, ומעשה לא יקשה
לפיר' רש"י ז"ל איך סמך, עלמו על הכוחות ונתן
הלמידים קודם ששאלה, כי צבאמה לא סמך עלמו על
הכוחות וכ"ל צב"ח שידע ע"י רוב"ק, ומה שנתן
לה מיד ערס ששאלה, ה' לו כוחות מיוחדות, להשפיע
עלי' ע"י כח הפועל בצפול, ורמז בצמחות ענינים
בצבאים, וצבא השפיע עלי' מכה קדושתו וכה הכתוב,
ואלל הסיפור ללן לא סופר כ"ז שנתן לה קודם
ששאלה מטעמים ה"ל, שלא ראה לגלות לו שהשפיע
עלי' מכה קדושתו, וצבא מתורן שיטת רש"י ז"ל.

ואפ"ר מה דתחילת הענין בסדר המעשה כתוב
ויקח האיש וגו' כי לכל דבר מזה צריך הזמנה,
וכאשר פרשתי הכ' ויקחו לי תרומה, דלכאורה ויל"ד
דכול"ל ונתנו לי תרומה, וביארתו שהכוונה צאמרו
ויקחו, שיקחו צידם ויעשו הכנה להנתיבה, וכן כאן
אמר ויקח האיש, שלקחם אליעזר צידו, וצבא הזמנים
לקדושה גדולה והשפיע צבא מכה קדושתו, ולכן אמר
כאן ויקח, משא"כ אלל הסיפור ללן לא ה' נפק"מ
לכס צחי' זו ע"כ לא סופר מזה איך שהשפיע עלי'
לכן אמר שם ואשים וגו', וצבא יתבאר שיעשה של
צב"ת וחרין עפ"י פשוטו שבי' נורד להקדושה לעס
כוחה ה"ל, ומ"ש הכוס' דא"ע דכתיב ויקח האיש
חם זכר וגו' והדר כתיב ויאמר צח מי את אין
מוקדם ומאוחר בחורב, לכאורה עעמא צבי מדוע
הקדים הכתוב את המאוחר כקדושתו לעיל, אפ"ל
דמיר שראה אותה שהיא לדיקת וראוי היא לציח
אזרחם, כבר חשב בדעתו וגמר בלבו ליתן לה הכתונות,
ולכן נחשב זאת כאילו כבר עשה, וכמו שפרש"י
עב"כ וילכו ויעשו צניי כאשר צוה ה' את משה כן
עשו, וכי כבר עשו והלא מראש חודש נאמר להם,
אלא מכיון שקצלו עליהם מעלה עליהם הכתוב כאילו
כבר עשו, וכמ"כ אליעזר ע"י שבי' לו במחשבה

ואין שנתקבלו ונתחברו אליו אנשים רבים ומאסו בע"ז וכבנים בהם אמונתו יח' ומעשה ידע לכן שא"ל להכניסו בביתו בלתי אם יפיק ביתו מכל שמץ ע"ז, והוא התכוין להמיתו ולעול ממנו כמ"ש בער"ת ז"ל, וע"כ בא אליו מיד בעצמו זו ואנכי פיתיו הבית מע"ז, כדי לרמות אותו בזה שגם הוא מאגיש צריחו.

ובזה ח"ש מ"ש מיד הכה רבקה לפיך קח "ולך" שכאשר ראה כוחו הגדול שנתחברו אליו אנשים רבים ומאסו בע"ז ונתדבקו בקדושה, ומדרך הרשעים שאינם רואים בהתרחקות בגלוי הקדושה, וע"כ אמר קח ולך מיד, ודקדק לומר "ולך" שכלל בו שילך מעירם מיד, כי חשש בוא יתעכב עוד זמן יתחברו אליו כל אנשי העיר ויתקדשו אל הקדושה, ובהכרח בסכים גם על הליכת רבקה עמו, אלא שלא יתאחר ויתמקמה בעירם אפי' שעה אח', ומעשה ל"ק קושייתו ה"ל במלת "ולך" דמותר, ויסיפיק לומר הכה רבקה לפיך קח אותה, לדרכנו העיקר המכוון בראונו כי שילך מיד, ולהשיג את זאת בסכים בע"ת על קיחת רבקה, אמנם אח"כ דכתיב ויאכלו וישחו הוא והאנשים אשר עמו, וע"ז שבי' לכן מיסב בסעודה עם אליעזר. ואנשיו, נפרד קצת מביטרא דמסאבא, וע"ד שכתב בספרי"ק קדושת לוי זל"ה (בדרושים לפורים) ע"פ ויאל הכן ביום הבוא שמה ועוד לב, לכאורה איך שייך לומר בהמן ועוד לב, ובחי' א לא נמצא אלא בלדיקים, ותור"ד ז"ל דלסתר עשה הסעודה מביטרא דקדושה, והזמנה את הכן בכוונה להפרידו ע"י כך מסערא אחרת שלו שהוא מקור חיותו, וע"ז לא יחי' לו חיות כלל וכלל, כי מסערא שלו יפרד ולסערא דקדושה לא יגיע, וא לא ויאל הכן "ביום הבוא" שמה ועוד לב כשבי' בסעודה אחרת שהוא מסערא דקדושה וכו' עיי"ש, וכמ"כ בלכן ע"ז שבי' מיסב בסעודה עם אליעזר והאנשים אשר אתו נפרד קצת מסערא דמסאבא שלו, ולסערא דקדושה לא הגיע, ועכשיו התחיל להיות פוסת על שתי סעיפים, וזה בעצמה חדשה תשז בעירה אחת וימים או עשור, וגם אליעזר יתעכב פה עמו עד אותה הזמן לפרסם שיטתו של האש"י, וכונתו כי אל ההיפך שבמנך הזמן הכוה ללכוד בראשו להשפיע עליהם מדיעותיו הכוזבות.

אשר אתו ומכין בזה, וסתר הכחוד ולא הזכיר עד הכה, דכתיב ויקח בעצד עשרה גמלים וגו' ויקס וילך אל ארם נהרים, וכן ואבוא ביום אל העין, הכה אנכי נכז על עין המים, בכולן נזכר אליעזר לבדו בלשון יחיד, משמע שאל לבדו ובה אל העין לבדו, ומכין ניתוספו אליו אנשים, וראיתי בשם מפרשים שהיו מלאכים בדמות אנשים, אמנם ג"ז י"ב דלאחר לורך שלח ד' מלאכים לבית לכן, ולמה זכר לכן לראותם ומכ תועלת כי בזה, ונל"פ דכזה דרך עבודתו של האש"י כי שכל מקום בואו, פירסם אלקותו ואחדותו יח', והכיתה בנ"א וציר להם בראיות שאין ראוי לעבוד אלא לאלקי העולם, וכל הע"ז בכל הכח ואין בהם תועלת, וכמ"ש הרמב"ם ז"ל בלשונו הקדוש (פ"א מ"ב ע"ז) וכו' מהלך וקורא ומקבץ העם מעיר לעיר ומממלכה לממלכה וכו', וכיון שהיו העם מתקבצין אליו ושואלין לו על דבריו, כי מודיע לכל אי' וא' כפי דעתו עד שיחזירוהו לדרך האמת, עד שנתקבלו אליו אלפים ורבבות וכו' ושתל בלבם העיקר הגדול הזה עכל"ק, ואין ספק שגם אליעזר הלך בדרך הזה ובאומרו ז"ל שה' דולה ומשקת מתורת רבו לאחרים, וע"כ בראונו אל עיר נחור שהיו כולם עו"ז, עמד על העין והכריז ופירסם אחדותו ואמונתו יח', וציר להם בראיות חותכות שהדרך אשר הלכו זה עד עכשיו לעבוד ע"ז הוא בכל וטוא ואין זה מועיל, וצדיקוים אמיתיים וקדושים אלו המשיך אליו אנשים רבים ונתחברו אליו ולאמונתו יח', ומכ גם בשמעם מפיו דיבורי קדושה שבהפ"ל אל ד' צדיקות נפלאה ד' אלקי אדוני אברהם הקרב נא לפני היום וגו' ברוך ד' אלקי אדוני אברהם אשר לא עז חסדו ואמתו וגו', ע"ז דיבוריו הקדושים השרים בהם אמונת הבור"ת ונכנס בהם חיות דקדושה, ומעשה ל"ק מכין היו האנשים אשר אתו, דאף אם יאל מציח אברהם לבדו, אצל כמה קדושה עבודתו המשיך אליו אנשים רבים ושתל בלבם אמונת אחדותו יח', וכמ"ש הרמב"ם ז"ל באש"י שנתקבלו אליו אלפים ורבבות וכו'.

ובזה ח"ש מ"ש לכן מיד ואנכי פיתיו הבית מע"ז, ואף שלא הכיר בו עדיין, אמנם אין ספק שרבקה הגידה וסיפרה לו ממעשיו ומכוחו הגדול בקדושה,

אוצר זה לכן הארמי שנה' ארמי אוצר חב, עלי חבוא זו רבקה, אחותיו את ביי לאלפי רבבה, ועמדו ממנה אלפים מעשו ורבבה מיעקב, אלפים מעשו אלוף קנז וגו', מיעקב רבבה דכתיב רבבה כמחשבה השדה נחתק, ויש אומרים אף חלו ואלו עמדו מישראל דכתיב וצונח יאמר שוב ד' רבבות אלפי ישראל עכ"ל, במדרש, מבואר דלויחא צבא פלוגתא חס ברבתו של לכן את ביי לאלפי רבבה נחקיימא כולו ציעקב, או מקלחו בשעו, וכתב ציפ"ת דהך מיימרא דר' ברכי פליג אדרי חמא דלעיל דאמר מפני מה לא נפקדו רבקה עד שהתפלל עלי' יחא, שלא יהיו באומה"ע אומרים תפלתיו עשתה פירות וכו' שלא נחקיימא ברבת לכן כלל עכ"ל היפ"ת, ואפ"ל דלא פליג, ויתבאר עיני"ש אה"ז זל"ה בס' רב עוב לבאר אמרם ז"ל מפני מה לא נפקדו רבקה וכו' שלא יאמרו אומה"ע תפלתיו עשתה פירות, עיני"ש ז"ל רוב בניס בולבים אחר אחי האם, וז"ש במדרש ברבת אוצר זה לכן שנה' ארמי אוצר חב וכו' שיקב לעקר את הכל, שלא יאמר אמה לדיק מרבקה, כי"א שתלד בניס רשעים כמותו, וז"ש "אחותיו את" ביי לאלפי רבבה, שיכיו בניס דומין אליו, דאחותיו את ורוב בניס בולבין אחר אחי האם, וכו"ז עלי חבוא זה רבקה שנה' רבבה כמחשבה נחתק, ר"ל כמו אמה השדה שכלל ואצד תחלה ואח"כ ממחית, כמו"כ ברבקה אמנו כלל ואצד ממנה כח הכריון ולידה, כדי שלא תלד בעצב העולם שיכיו בניס דומין לאחי האם, ולאחר שהתפלל עלי' יחא נעשה לה גם למעלה מן העצב וילאו ממנה אלפים ורבבות בניס לדיקס עכ"ל ז"ל.

ובזה אפ"ל פלוגתתם במדרש בג"ל, דכיה צרור ללכן הרשע צברתו היחא מחשבתו שילאו אלפים ורבבה מעשו הרשע, ולכיות כל בניס דומין אליו ברשעתו, וימ"ש אחותיו את ביי לאלפי רבבה וגו' כיוון על עשו ורצו הרשעים, ומעשה ליק מ"ש וי"ש זרעך את שער שאליו, דגם צבא כיוון לצדק את עשו שבי' צמיון ודומה לו מחלק הסמ"א, ממלא דלא קלל א"ע צבא, דלוי וכלל ונמנה בשער שאליו של עשו, אמרם לפי שבי' מחשבתו צברתו חלו לקללה, ע"כ נחקיימא במקלחת על עשו, שילאו ממנה אלפי

אמנם אליעזר השיב להם אל תאחרו אחי וגו' וכן רבקה אמרה אלך מיד ואף שלא צלונכס, כי הרשעים הם יגיע אליהם מעט גיוון דקדושה כמה מסוכנים יותר להמשיך וללוד נפשות, משא"כ אם הם ריק ומעורטל מכל צחי' של קדושה לא יתקדש אללם חלו מים, ובעבור"ג גם צדורו חורבן דת ויכידות נגרם ונשאל בעיקר עיי' שלוחי השען מאותם הפוסחים על שתי כעפים, וכס סכנה גדולה צבית ישראל וכמ"ש אליהו עד מתי אחס פוסחים על שתי הכעפים, אם כבעל לבו אחריו וגו', דיותר טוב שפרסמו מעשים שהוא לבעל, ובאופן זה לא יכ' להם כח המושך ללוד נפשות הכשרים, ועי"כ עכשו חששו אליעזר ואנשיו יותר ולא ראו להתעבב צבית לכן כלל, דאחרי שביע אליו קנא גיוון מקדושה מגיע גרע ומסוכן ביותר, וצא אליעזר בעצמה אל תאחרו אחי וד' הלוח דרכי, וגם פה עלתה בידי להמשיך אלשים רבים אל הקדושה, ואם תאחרו אחי עוד יכ' רבים פונים אלי וסרים למשמעתי, ולא יחא לי' ללכן שיתרחב גבולי הקדושה.

והנה אף שאלעזר הלוח צעזעדתו בקדוש שם, אעפ"כ לא ראה צדום חופן להתעבב בחצרות רשעים, אפי' עי"מ לחקן ולהחזירם בחצובה, ועי"ד שפירשתי מה שדרשו ז"ל על אברהם וצדק חטאים לא עמד שלא עמד בעמידת סדום שחטאים היו, ולכאורה מאי רבותי הכי מלויי שציקש שם עשרה לדיקס בחור בעיר ולא מלא, ומדוע לא ניסה לעמוד בחצרותם ולהחזירם בחצובה, אמנם יש ראי' מכאן שאסור לעמוד בדרך חטאים אפי' עי"מ להחזירם בחצובה וכמ"ש הרמב"ם ז"ל צפ"ו מה' דיעות וז"ל לריק אדם להתחבר ללדיקס ולעצב אלל החכמים כדי שילמוד ממעשיהם, ויתרחק מן הרשעים וכו' כדי שלא ילמוד ממעשיהם וכו' עכ"ל"ק. וזה כי עשמו של אה"ע"ה שלא עמד בעמידת סדום אפי' עי"מ לתקן, ולעסם זה אמר אליעזר שלוחי לאדוני כי ראוני להתחבר ללדיקס, ולא תאחרו אחי פה אפי' עי"מ לתקן.

ועתה נבאר במאמרי"כ אחותיו את ביי לאלפי רבבה וגו' (עיון לעיל קושא"ה) עיני"ש צצ"ר ר"צ בש"י לוי אמר ברבת אוצר עלי חבוא, ברבת

מעבודת אלהים, וליצ' דהלל כל העונם היו עובדי
ע"י ואחד כי אצרכם, ולא ידע לכן עדיין שהוא
עובד אצרכם עד שנה לציחם וסיפר להם, איך מניין
ידע לכן שהוא מעלה וחסידות אללו מה שפיגה הצית
מע"י, שמה הוא מרובץ דעלמא שכם עו"י וחסרון
הוא לציחם אם חין ע"י ציחית.

וְאֵלֶּיךָ עֲפִימָה דליתא צמדנש ילקוט ויחי כרואת
 חת הכנס, מיד הלך להמתות, הכיר צו שמרואתו
 לרעה, הזכיר שם, והעמידו בגמלים על השני צאויק,
 וכווא עמד על בגמלים צאויק, ויחי צרואתו כן, הכיר
 שהוא לדיק ואמר הוא צרוך ה' וכו' ע"ל, ואפשר
 לדמא ידע וצבין שלכצודו לדיק לפנות הבית מע"ל,
 אבל קשה איך צבין וידע מהו שהוא לדיק, שמה עשה
 כן צבה כשפים, וכמו שמוניו שאמר פרעה למשה
 ואהרן כשעשו המופתים לעיני פרעה, אין חס
 יודעים שכל הכשפים צרואי חס, כדליתא (צצ"ר
 פרעה ע' רות ד') וא"כ גם לכן בוי יכול לתלות
 הכנס צמשה כשפים ואין צבין מהו שהוא לדיק
 ואמר לו הוא צרוך ה' ואנכי פמתי הבית מע"ל.

ואת"פ עפ"מ"ש ה"ר"ן דדרסאוויז על דברי מדרש
ה"ל אמרו יוחני וממרח למשה חזן אהר
מכנים לעפריים, א"ל למחא ירקה ירקה שקול פי'
מל הוא צפי הצריות במקום שיש שם ירק הרבה,
שם תבוא ותוליד ירק למכר, מפני ששם צאין כל
הבונים לקנות ירק, והקשה ה"ר"ן דלפי"ז נראה שבווד
לו משה שעשה כמפתים ע"י כשפים ח"ו, ופי' הוא
ז"ל שבהואו הוא כך, למחא ירקה ירקה שקול, מפני
ששם מצויים על סחורה עוזה, מחמת שרגיל שם
הירק הרבה, כמו"כ במאדים שיש הרבה כשפים
יודעים ובקאים בכל פרעי הכשפים רמזותיו
וקריאתו, וממילא יצינו שמעשה משה ואהרן אינו
ע"י כשפים וא"ד ה"ר"ן ז"ל, ועד"ז אפ"ל דהנה לבן
ה"י קוסם גדול, וה"י משיג כל דרכי הכשפים, ובשראה
אח מעשה אלוטור שהיה עומד באויר, בצון שאין
זה משה כישוף ע"כ אמר לו צא בדרך ה', אמנם
עדיין אין זה מספיק ליישב הענין, דהלא גם פרעה
אע"פ שכו' מצין גדול בצעיוני כישוף אע"פ שצו
על משה ומסרן שעושי מעשיכם ע"י כשפים, כמו"כ

עשו וי"ד מ"ש ז"ל צברכותיו של שלום שחזרו לקבלה לפי שה' מחשבתו לכן, אבל רצבה שלא מיעקב לא חל עליהם כח צברתו כלל, ולעולם זה היתה רצקה אמו עקרה, כדי שלא יהי' הלידה בצבע העולם להיות הבנים דומין לאחי האם כנ"ל, ויש אומרים אף חל ולא עמדו מישראל, וצברתו לא נתקיימה כלל לפי שבזמן זה לקבלה ויפסדו ד' את בקולה לצרכה ויאלו אלפים ורצבות מישראל, ומה שילאו עשו ולאפיו כי ג"כ לעוצה יעקב כדי שלא הזוכהא צו ושאר יעקב כולו ממוקד, וגם לעוצה ישראל דורות העתידים כמבואר בספ"ק, אבל צרכת לכן לא נתקיימה כלל שלעולם זה היתה רצקה עקרה וכלה ממנה כח הציון, כדי שלא יהי' הלידה בצבע ומצרכת לכן כנ"ל, והאמנם שהציו"ת כל יכול והיכולת בידו ית' לשנות הצבע, שאף אם לא חבי' עקרה לא יהיו הבנים דומין לאחי האם ולא תתקיים צרכת לכן, אולם אף אם הי' כן לא הי' ניכר בחי' זו לכל, ועדיין היו האומה"ע יכולים לומר תפלתו עשה פירות שנתקיימה צרכת לכן, ולעולם זה היתה רצקה עקרה שנתקיימה ונתפרסם בצבע שלא ילדה בצבע העולם, אלא בצדק גם ומצרכת כי שהבטיח לאח"ע"ה הרבה ארצה את אשר, אבל צרכת לכן לא נתקיים כלל, וז"ש שלא יהיו האומה"ע "אומרים" תפלתו עשה פירות וכדי להגלל מאמירתם הוצרכה להיות עקרה, ואמירה זו יוכל לגרום התחזקות לכוחותם הרע, ומעשה א"ל לומר דפליגי בני חרי מ"ד במדרש בני"ל ולד"ה לא נתקיימה כח צברתו בישראל כנ"ל.

*

וּתְרַץ הַנֶּעֱרָה וְתִגְדַּל לִצִּית אִמָּה כְּדָרִים הַלֵּלָהּ, וְלִרְבֵּקָה אִם וְשָׁמוּ לֵבן וְיִרָן לֵבן אֵל הַאִשׁ הַחֹלָה אֵל הַשֵּׁן, פִּרְשֵׁי ז"ל לֵמַד רַץ וְעַל מַה רַץ וְיִהי כִרְאוֹת אִם הַיָּס אִמָּה עֲשִׂיר הוּא זֶה יִתֵּן עֵינָיו בְּמִמּוֹן, רָאוּ לִבְדִּין טוֹוֹת הַקּוֹשִׁיָא לֵמַד רַץ וְעַל מַה רַץ לִלְבֹּאֶרֶה מוֹכֵן גַּם עַפ"י פְּשׁוּטוֹ, שְׁלֹפִי שִׁמְשֵׁן דְּבָרֵי דְרֵבֶקָה שִׁתֵּן לָהּ מַתְנוֹת הַדָּבָר כ"כ, רַץ לִרְאוֹת מִי הוּא, גַּם הַלָּשׁוֹן יִתֵּן "עֵינָיו" בְּמִמּוֹן ז"ב.

(3) ויאמר בוא צרור ה' למה תעמוד בחוץ ואנכי פניתי בצית ומקום לגמלים, פירש"י פניתי בצית

כי יכול לנן לחשוב צאליעזר ששורש מעשיו נכח כנשפים.

ונראה לפרש עפ"י דאיתא במד"ר עכ"פ והנערס טובת מראה מאד צהוב וזוהי לא ידעא ח"ר יתנא מעמט שנאמר צהוב אין אנו יודעים שאיש לא ידעא, אלא אפי' אדם לא חנע צב על שם לא ינות שצב הרשע על גורל הצדיקים ע"כ, ופי' צהוב"ק אפי"פ שבו אנו עירב טעופים צויהם וכו"ל כיחא טובת מראה מאד, ודרך הכנע א"ל שלא יכ"י אדם חובט אותה מעולם, אפי"פ כיון שסם כיו רשעים ורצקא ביחא לדיקת, ודרך הכנע שרשעים ישנאו את הצדיקים שנאת מות בלי שום טעם, וא"ל שברשע יכנס מהצדיק נשום חופן שצטולם, ע"כ לא חנע אותה אדם מעולם, לקיים מה שנאמר כי לא ינות שצב הרשע על גורל הצדיקים, פי' שאין להם שום גייחא וקורת רוח מעובת הצדיקים וז"ל בהז"ק, וכן מובאר ענין זה בספר ישמע משה לק"י זל"ה (צפ' בלק) שכן הושמה צטנע העולם שברשעים ישנאו את הצדיקים, וכל עוד שיוגדל רשעות הרשע ולדקוה הצדיק, יוגדל ג"כ השנאה צויהם, עיי"ד ז"ל, והנה לנן ידע שיש שנאה כצוה צין אנשי מקומו וצין רצקא, דלפי שהיא לדיקת שונאים אותה אנשי עיר, ועכשיו ראה שצא איש נכרי ויש לו קרבת הדעת לרצקא אחותו, וגם היא נוכח יראת הכבוד צאיש האב, הצין לנן שצוודאי אינו עושי, כי לא ינות שצב הרשע על גורל הצדיקים, ואם רצקא נוכח צו כבוד צוודאי הוא ג"כ איש לדיק, ע"כ הולך לפנות הבית מע"ז שצצילו, אמנם קשה לפי"ז כיון שידע לנן כבר צציוה שצב האיש לדיק, והוא כי מקור הרשע שצצו לשנא את הצדיקים, א"כ למה רן ועל מה רן לכד את האיש ולפנות הבית מע"ז שצצילו, ומאי כל הרשע האב לרנן לקרחת לדיק אמת, אחר שכו"ל כי מקור העומתה, אולם מליו אף אל הצדיקים שאם לקוחים ח"ו שוחד כ"י מסמא את עיניהם מלריות את האמת, וכל מי שלוקח שוחד אי אפשר שיראה עוד את דרך האמת כמו שכתב כי השוחד יעור עיני חכמים ויסלף דברי לדיקים ואיתא בגמרא כחוצות (דף ק"ה ע"א) ח"ר כי השוחד יעור עיני חכמים ק"י לעשפים, ויסלף דברי

לדיקים ק"י לרשעים, ומעשה אין עוד תמי' על לנן למח רן לקרחת הצדיק, כי השוחד שרלח לקבל ממנו עיור את עיניו, ואפי"פ שצצצו כי שונא את הצדיקים צחליות, וכו' לו לצדוה מכתחצרות הצדיק הרחק כמעטוי קשת, אלל השוחד עיור את עיניו ועשה כיפוך עצבו, וצא יוצנו דברי רש"י ז"ל כמין חומר, שבוקשה למח רן ועל מה רן, דריחא זו לקרחת לדיק כי כיפך עצבו, ע"ז חירן ויחי כרלות את הכנס אמר עשיר הוא זה ונתן "עניו" צממון, כיון ששוחד משורר את העניים נמלא שנתן את עיניו שצציל צצט כסף שחמד מאליעזר וכו'.

*

ואומר אל אדוני אלו לא חלך האשכ אחרי וגו', פרש"י ז"ל אלו כחצו, צח היתה לו לאליעזר, וכו' מחזר למנוח עילב שיאמר לו אצרכם לפנות אליו להשיאו צחו, אמר לו אצרכם צני צרוך ואתה חרור ואין חרור מדבק צצרוך עכ"ל רש"י ז"ל ובקשו המפרשים ז"ל דכו"ל לרמז על זה לעיל כשאמר אליעזר לאצרכם אלו לא תאצב האשכ ללכת אחרי, ומח ענין הרמז צצפורו לנן, וכבר צצרו צא צצצנו לעיל ועוד לאלקי מילין.

(צ) **ועו"ק** אם כי' עעמו של אפי"פ אשר מיאן צצח אליעזר, מפני שאין חרור מדבק צצרוך, א"כ עכשיו צצח סיפורו לנן, כרי צבר יאח אליעזר מכלל חרור וצא לכלל צרוך כמ"ש רש"י ז"ל, ומדוע לא חזר אליעזר לעעמחו הקודמת, למנוח עילב להשיאו צחו, וכבר כרה עעמחו של אפי"פ למאן צצרה, גם דקדקו המפרשים צצלוה לעעבה אין חרור מדבק צצרוך, וכו' כאן ראה אליעזר לנך צצרוך, ותשובה גדולה הי"ל להתדבק צצרה אצרכם, א"כ אין זה טעם למאן צצווגם, והו"ל להיפך אין צרוך מדבק צצרוך.

והדו"ר תמיח מדוע לא גילה אפי"פ לאליעזר שרצקא היא צויווה של יאחא המזומנת לו מן השמים, כמ"ש רש"י ז"ל צבו"פ וירא צצצוה מחר המורי צצירו הקצ"ה שגולדס רצקא צח וצו וכו', וא"כ הדו"ר לו נצוה צצרה צא, והו"ל לגלות

לי ספר יוחסין שלכם שנה' כבו לדי משפחות עמים
כשם שבני מצאיון ויתילו על משפחותם עכ"ד
המדרש, ובקשו המפרשים דמה מקום לענות
האומרים, והלא החזיר הקצבים את החורב על כל
אומה ולשון כמ"ש ז"ל עכ"פ ורחם משעיר למו הופיע
מחר פלגן וגו', ולא ראו לקבלה, גם ל"צ תשובתו
ית' אליהם הביאו לי ספר יוחסין וכו', והלא מעיקרה
לכ הקצבים ליתן להם תורה אף שאין להם יחוס,
א"כ מדוע עכשו חלה הקצבים טעם המניעה בחסרון
יחוסם, ופירשתי בהקדם מ"ש בספסיק נוע"א זל"ה
(פ' במדבר) חלביק ודמי כתיב בחורב כי אחס
המעט מכל העמים, וחזי שלא יחא המניעה בעל
ברז וכו', אך כשישראל הם עוצים ועושים ראונו
ית' וכו', והם דבוקים בברורא ית"ש, ובש"ע פסקין
בדבר הדבוק לריב בביעול כנגד כל הדבוק, ובשאלו
דבוקים בו ית"ש אינם יכולים לבטל אותו עכ"ל
לענינו עיי"ש.

והנה מצינו בדברי חז"ל שזכו טענה האומרים,
שישראל יתבעלו לגביהם ברוב עפ"י דימי החורב,
והוא שאמר חז"ל במד"ר (פ' ויקרא ד' ס"ו) אי"ר
לעשה גוי ח' שאל את ר"י ז"ק, כתיב בתורהם
אחרי רבים להטות, אנו מדבין מכם מפני מה
אין אחס משוין עמנו בע"ז וכו' עיי"ש, אמנם אין
ממש בטענהם וכשישראל דבוקים בהקצבים אולא רובא
דירובו ולא לויירי ציטול, ואדרבה ישראל רוצה יימכו
וכל הגוים כאין וכאפס נחשבו נגדו ית', ומעשה
אפשר לפרש טענה אומרים' בדרך זה, דבשעה
שקצלו ישראל את החורב, והשיגו אומרים' ושריבם,
שע"י דבוקות החורב"ק נעשו ישראל דבוקים בבריות"ש,
ומעשה יתבעלו האומרים' לגביהם, ע"כ נחקלו
בכם ואמרו מה ראו אלו להתקרב יותר מכל האומות,
וגם אנו רוצים להיות דבוקים בבריות"ש, סתם
הקצבים את פיהן ואמר להן הביאו לי ספר יוחסין
שלכם כשם שבני מצאיון וכו', ויתבאר עפ"י מ"ש הש"ך
להלכה (צוורב דיעה סימן ע"ב ס"ק י"ז)
דמדברי המהרש"ל בחו"ש וראה דאם בחוק כרועב
דרך ציטול נלעמק כלב בחתיבה, מקרי איסור דבוק
ואריך בחתיבה עומה ששים לבטל כלב, ואין דצרי
מוכרחים וכו' עיי"ש, וצ"ח הפרמ"ג בטעמו דס"ל

טעם זה לאליעזר, ויש בזה טענה מספקת למי שמאין
בזה אליעזר, ומדוע השיב לו הטעם דאין חרור מדבק
בצדק שסופו ליבעול ויש עלי' פירכא כנ"ל, הבס
דאפ"ל דזיווגם של האצוב"ק אי' לריק להיות בסוד
כמום מפני המקטרגים, וכדרך שמינוי בהשגלות
מלכות בית דוד, שלא נחגלה בהלכה דעמנו ולא
עמונית מואבי ולא מואבית, עד אותו היום שנשא
בועז את רות, כדי להסתיר הענין מפני המקטרגים,
וכמו"כ דזיווגם של האצוב"ק שורש האומה הישראלית
אי' אורז ובהכרח להסתיר הענין לטעם הנ"ל, אולם
מ"מ אי' יכול לגלות לו שגאמרה אלו צבורא שזיווגו
בחר, או שידע צבורא שאין בחר של אליעזר זיווגו
המוזמנת לו מן השמים והכו תשובה יותר מספקת
ממה שהשיב לו דאין חרור מדבק בצדק.

ועפ"י פשטות אפשר לתקן, כי חלמלי גילה לו
חאש"מ טעם זה אז לא אי' השליחות בגדר
נסיון כלל לאליעזר, כי מי יבוא אחר המלך את אשר
כבר עשבו, ואחרי שידע שנגזר מן השמים שרצק
הוא זיווג, לא אי' עוד מקום אלו להדבר ולמלא
עולם להשיאו בחר, אמנם ראה חאש"מ לזכות לאליעזר,
כאמר"ל דע"י שגרת אותו לריק בלמונה ילא מכלל
חרור לכלל צדק, ואולי זכה לזה ע"י שקיים שליחותו
זאת בלמונה, והתבאר על נסיונותיו העלומים, שהי'
לו נגיעה עלומה לש"ש להתדבק בצדק אצריבם,
ושיאלו מחלצו השגלות האומה ישראלית, ועל
שעמד בנסיון וסילק נגיעתו והשלים שליחותו בלמונה
זכה לשכר גדול, כאמר"ל שונכם לכלל צדק וונכם
חי לנן עדן, ולפי שראה חאש"מ לזכותו בכל אלה,
ע"כ לא גילה לו טעם החמייתי שאין עלי' תשובה,
דאי"כ אי' נחשלו בחר' הנסיון, ולטעם זה השיב לו
דאין חרור מדבק בצדק, ולפי הטעם הזה עדיין יש
מקום לנגיעתו כנ"ל, ואחר שעמד בנסיון תחודע
לו טעם החמייתי שמד' ילא הדבר וכמ"ש ז"ל מחר
המורי ילא.

ואפ"ר עוד צביאור הענין, בהקדם דברי המדרש
ילקוט (ר"פ במדבר) בשעה שקצלו ישראל את
החורב נחקלו צבא אומרים', מה ראו להתקרב
יותר מן האומות, סתם הקצבים פיהן ואמר הביאו

לדבריהם, אבל חושב את דרכו למישור, רק אח"כ כשתתחיל בעצמית לירד ממדת הביטחון ואחוז במדת העניי לביטחון שפל רוח, אז יתוודע לו למפרע שעד עכשיו היה על הר גבוה אח"כ ז"ל עיי"ש, ובענין הזה יקרה לאדם בכל נגישה שהוא ומאחז בחי שית, לכל זמן שהנגישה בקרבו, לא יבין וישגי את נגישתו ואינו מכיר את האמת בצורה, אדרבה יחשוב שכולך בדרך מישור וכל כוונתו לש"ש, רק אחר שיתכב לסלק נגישתו יבין למפרע שהי' נכון ומסובך עד הכה בנגישה עמומה.

ומעתה נבין בענין אליעזר עבד הצרכים, לכל זמן שהי' בכלל ארור לא הי' אפשר לו להיות דבוק באח"כ דביקות גמור ואמיתי, גם הי' לו נגישה עמומה שישיא בזה ליחזק, אף אם יאמר לו אח"כ שאין בזה זיווגו של יחזק, לא יועיל כ"ז לסלק נגישתו, ולא יבין את זאת ללא שיהי' משוחד מרגליו, ע"כ השיב לו הצרכים דאין ארור מדבק בצדק, דאף לפי דעתו אין מקום לנגישתו, כי בל"ה לא יועיל דיבוקם כח"ל, ובחשבוה זו יש ג"כ טעם מספיק על מה שלא גילה לו שאין זה זיווגו הראוי לו מן השמים, דכ"ז שלא יאז מכלל ארור אין לו דביקות גמור בקדושתו של אח"כ, ולא יבין ולא יכיר דברי אמת ללא נגישתו, ואחר שזה לכלל צדק וזה להשיג האמת ע"י הכדקתו באח"כ, ומאז הוסר נגישתו ונבין שאין זה זיווגו של יחזק, ואף שלא שייך עוד טעם ה"ל דאין ארור מדבק בצדק, מ"מ א"א שישא יחזק בזה אליעזר, ובשאל א"ש מה שלא כתב החו"ק רמז דאין כחיו שהי' מחזר למאור עולם וכו' לעיל דיבדורו אל הצרכים, דאז הי' אליעזר עדיין בכלל ארור ולא ידע ולא הכריז בנגישתו וחשב בעצמו שאינו רואה לבקש עולם, ורק עכשיו שכבר זה לכלל צדק הכריז למפרע שנתחילה כאשר אמר לאצרכים אולי לא תהי' האשה וגו', הי' מברכר ומחזר למאור עולם, וא"ש דכאן מקומו של הרמז הזה והבין.

*

ועתה אם ישכם עושים חסד ואמת בגידו לי וגו' י"ב הכוונה באומרו חסד ואמת, ומלגיו צ"י ויתו שחמ"ז י"א ליוסף ועשית עמדי חסד ואמת,

שלא מקרי דבוק רק מה שהוא דבוק בחולדה עיי"ש, ומעתה ישראל נחשבו דבוקים לבחיות מחולדתם, לפי שהם משרש הקדושה של האב"ה"ק שכיו מרכבם לשיניה כידוע, אבל באומ"ש לא ילוויר בחי' דביקות כזו, דלא מקרי דבוק רק מה שהוא דבוק בחולדה, וזהו סתם הקצ"ה פיהם וא"ל הביאו לי ספר יוחסין שלכם כשם שבני מנאחין, ולפי שהם משרש פסול נסתמח עונתם וכו'.

ובזה נבין טעם תשובתו של אח"כ ב"ש לאליעזר אין ארור מדבק בצדק, דכזה כוונת רגליו של אליעזר היתה לש"ש, שהי' משתוקק להתדבק בצדק הצרכים, שיהי' השתלשלות כלל ישראל יולדת מחלוציו, ובסביר לו אח"כ כי א"א שיהי' דבוקם עולם ויפה, בשביל שפגם יחוסו ויהי' מפסוק בין הדבוקים, דלפי שהוא משרש כנען הארור א"א שיתדבק דיבוק גמור בצדק הצרכים וזרע ישראל, דאין ארור מדבק בצדק, ולא מקרי דבוק רק מה שהוא דבוק בחולדה כ"ל, גם שעתידים זרעו לקבל את הכוונה והביות דבוקים בבחיות"ש דביקות אמיתי ע"י החו"ק, ולא ילוויר בחי' דביקות זו צדק כנען הארור, ע"כ א"א שישא יחזק בזה אליעזר, חמס גם אחר שישא אליעזר מכלל ארור וזה לכלל צדק, לא הי' יכול יחזק לישא את בזה, לפי שצדק היתה בזה זוג המוכנת לו מן השמים, אלא שלא גילה לו אח"כ דבר זה בתחילה.

דהנה כלל גדול בצדק, דמי שיש לו נגישה באיזה ענין, לא יוכל להכיר ולהבחין דרך האמת שבו, כי הנגישה מסמח את עיניו מלרעות האמת, ובענין מ"ש בספ"ק דרך אמת מברכ"ק ר"פ מוציאין זל"ה בענין מדת האהבה, שהסבירו עפ"י משל לאחד שנסע בעגלה ויישן ונרדם, ונסעה העגלה ועלתה על הר גבוה, וכאשר הביטה על ראש ההר ויקן האיש משינתו, ואם יאמרו אליו שהוא נוסע עכשיו על הר גבוה לא יאמין לבו לדבריהם, כי הוא רואה לפניו מישור, אולם לאח"כ כשתתחיל העגלה לירד מטה מן ההר, יאמין למפרע שעד עכשיו הי' על ראש ההר, וככה בענין הביטחון שמי שנתחזק ר"ל במדת גרובה זו, וגבה לבו בגבה וגאון על כל אדם, אף אם כל העולם יאמרו אליו שמתנחל ומגביה לבו לא יאמין

ורוב בנינים ישו אלינו וי"כ כ"י לאלפי רצנב, ולא
אמרו ז"ל שמכ"ט כיתה רצנב אמנו עקרב כדי שלא
יאמרו חפלתו של לכן עשתה פירות טייש"ד, ואמרו
דחסד ועוצב של רשעים רעה היא אלל לדיקים, ולא
כדוע לבס אליעזר שהוא רואה דוקא בחסד של אמת
ולא יקבל מהם חסד שאינו של אמת, אלל בחפלתו
אל הקצ"ב לא הולך לומר חסד של אמת כי חסדיו
של הקצ"ב הם כולם אמת, ולא דיוק לבס באומרו
בידו לי ר"ל שיאמרו לו האמת ויגלו לו הטעמן
בפנימויות רלוים, אלל הם לא עשו כן אלל רמאו
אותו צמח שאמרו לו חשז הנערה אחנו ימים או
עשור אחר חלק, שצמחיתם אחר חלק ראו לרמאותו,
שלא יבין אליעזר כוונתם הרעה שרונים לבטל הזיווג
בקדוש וכמו שציארו לעיל.

*

הנה רצנב לפניך קח ולך וגו' י"ד צמח ולך דמיתר
ולא לורד, ואף זולת רשום יכול הוא לילך,
ואם כ"י כוונתם צד ליתן רשות לבוליד עמו גם את
רצנב, בול"ל קח ולכו, וכן לבין דכתיב חשז הנערה
אחנו ימים וגו' "אחר חלק" מיתר, ובגמ' נדרים
(ל"ז ע"א) חירלו צד דטיעור סופרים הוא, אלל
מ"מ עממא צע, דא"א שח"י צחוב"ק אפי' אות
א' ללא לורד, וציתור קש מ"ש קח "ולך" ש"ע" לא
חירלו בגמ' כלום.

ב גם ל"צ דמחלל הסכימו ואמרו הכה רצנב
לפיך קח ולך, ואח"כ מיד חזרו צבן ואמרו
חשז הנערה אחנו ימים או עשור, ומטיקרא מה
קסברי, ולבסוף מדוע חזרו צבם.

ג ויקראו לרצנב ויאמרו אלי' החלבי עם האיש
הזה וגו', ל"צ הלל הם ציקשו ואמרו חשז
הנערה אחנו ימים או עשור, וע"ז כ"י בהחובות
צניחם, ואמרו נקרא לנערה ונשאלה את פיה, וא"כ
הי"ל לנשאל החלבי מיד או חתעכני ימים או עשור,
ומדוע צאו נשאלה אחרת החלבי עם האיש הזה,
ומתקמ' בשאלה זו, אם חלק עמו או עם אחר גם
ל"צ מה שצביה רצנב אלק ופרש"י אף אם אינכם
רואים, ומה שצביה לומר כן וכול"ל כן.

ופירש"י שם חסד שפושן עם המתים הוא חסד של
אמת שאינו מנפח להשלים גמול עכ"ל ובחי' זו לא
שייך הכא, וחו דלעיל בחפלתו של אליעזר אמר הקרב
נא לפני היום ועשה חסד עם אדוני הצרכים, ולא
כזכיר חסד ואמת ולי' בשינוי, גם יש לבין אומרו
בידו לי, אחר שפתח לומר אם ישכם "עושים" אף
שייך לומר בידי לי, דבאמת לא בגד ביקש מאתם
אלא מעשים, שיתנו לו את רצנב, וכול"ל אם ישכם
עושים חסד ואמת תנו אותה לי.

ו ע"מ שפירשתי בענין צרכת החורב שצרכה
ראשונה אומרים אשר צבר צו מכל בעמים
ונתן לנו את תורתו וגו' ובצרכה אחרונה אשר נתן
לנו תורת אמת וכו', ולכאורה ראוי לבין למה לא
תקנו חז"ל לומר תורת אמת צרכה ראשונה כמו
צרכה אחרונה, ופירשתי ע"מ דאיתא בגמ' (ע"ז
דף י"ט ע"א) אמר רבא בחלל נקראת (החורה)
על שמו של הקצ"ב ולבסוף נקראת על שמו שנאמר
בחורה ב' חפלו ובתורתו יבנה יומם ולינה עכ"ל
הגמ', ולפ"ז צרכה ראשונה קודם שלמד צה שח"י
נקראת על שמו של הקצ"ב אין לורד לבזכיר תורת
אמת, כי תורתו של הקצ"ב ודאי אמת, ואין במציאות
תורה שאינה של אמת בחורה ב', משא"כ צרכה
אחרונה אחר שקרא ולמד ונקרא תורתו, אז לריך
לכדיש ולומר תורת אמת, כי לאו כל מה שמכוון
האדם בחורה הוא תורת אמת, ולריכין לסויעתא
דשמיא שיכונו אל האמת צחוב"ק.

ועד"ז יובן לענינו כי כשהחלל אליעזר אל הקצ"ב
לא הולך לומר עשה חסד ואמת עם אדוני
הצרכים כי כל חסדיו של השי"ת הם אמתיים, וחזתמו
של הקצ"ב אמת ואין שייך כלל חסד שאינו של אמת
אלו יח', משא"כ בשעה שדיבר לבין וצחוב"ל הולך
לכדיש לבס שהוא רואה רק בחסד של אמת, כי
ע"מ הרוב חסד של רשעים הוא חסד של שקר,
ומתצבים בלשונם לומר לעוצה וכונתם הוא לרעה,
וכמו שפי' ק"ז וזל"ב הייעז לב צמח שצריך לבין
את רצנב ואמר לה אחותינו את כ"י לאלפי רצנב
שכוונתו כ"י לרעה צזה, ע"ד אומרים ז"ל רוב צנים
כוללים אחר אחי האם זה שאמרו אחותינו את,

עשור, כי חשבו שבתוך כך ילך אליעזר וישלחו אותו ע"י שלוחם, וכשיב לבס אליעזר אל תאחרו אותו וד' כליות דרכו, ובע"כ אני מוכרח להמתין עלי ולכוליכס עמי, כ"א תשאר פה בין הרשעים לבדך אין בזהלחתי ממש, ולא עזיב קוצ"כ יוסף למגמה, ובע"כ תאחר פה לכוליכס עמי, וע"כ שלחוני ואלכס לאדוני כדי שתחקים שליחותי בשלימות, ויקראו לרצקב ויאמרו אל' החלתי עם האיש הזה, ב"י כוונתם ג"כ ע"ד כ"ל שחשבו אולי חסכים שלא חשבו עם אליעזר, אבל תתעבד פה ימים או עשור, ואח"כ תלך עם שליח הזה, ואז שפי' הרשעים ז"ל החלתי מיד עם האיש הזה, או אחר ימים או עשור עם איש אחר, וע"כ השיב אלך ואף אם אינכם רואים, י"ל אף באופן שאינכם רואים, כי על עיקר הכליכס כבר הסכימו, אלא שלא היו רואים בכוליכס עם אליעזר, ורצקב השיב כוונתם הרעה, ולז"א אלך אף באופן שאינכם רואים, וא"ש קישור הפסוקים.

*

במוד"ש בזכות שאתם רצקב אלך זכו ישראל להוציאם ממצרים ול"ב ויתבאר דבנה ראוי להצין מה שהציעו אלע"ה לאליעזר אשר לא תקח אשה לבני מצות הכנעני אשר אנכי יושב בקרב, כי אם אל ארצי ואל מולדתי חלך ולקחתי אשה לבני ליחסי, ולכאורה מה ירויה אם ישא אשה מארצו ומולדתו ממשפחת בחול, ובלא גס הם היו עובדי ע"ז כמו הכנעני, ולא עובדים הם אלה מאלה, ומא הועיל זה, ואפ"ל דע"ה עמוקב היחב צד לאשמים, דבנה בגזירת צרות בכתרים נגזר על ישראל להיותם עבדים בצרף לא לבס ד' מאות שנה, וישראל ילאו ממלכים לבוק רד"י שנים, כי לא יכלו להתמכר עוד כמלכ"ה, אמנם כתב רש"י ז"ל צ"ב צא דהשבו שנות בגלות של ארבע מאות שנה משגולד יחסי, וכל ישיבתם של האצות נקראו גרות כמ"ש (בראשית ל"ה) אשר גר שם אברהם ויחסי וכן (שמות ו') את ארץ מגוריהם אשר גרו זה ע"י"ש, ומא דלע"ה זה יכלו ישראל להבא לבוק רד"י שנים של מארים, מפ"י שגמרה לבס בגלות משגולד יחסי, אמנם אלאני ב"י יחסי אצות לוקח אשה מצותם, אז ב"י בלך מוחזקת לבני בלך

ויתבאר בענין עימ"ד צמד"ר קבלת (פ"א סי' כ') חנינא בן אחי ר' יהושע אצל לדין כפר נחום, ועדון ל' מיינא מלך, ועלון יתי רכ"ב חמרה בשבתא, אצל לגבי ר' יהושע צבי"ד וכו', א"ל כיון דאיתער בך חמרה דהבוא רשיעת, לית את יכול שרי צארעא דישראל נחית ל' מן חמן לבב דומך חמן בשמ"י עכ"ד המדרש, מוצא מזה כמה קשה נראה של מנות, דאף שצ"ב לגבי דר' יהושע צבי"ד, שכו' צנה קדושתו כרס להסיר ממנו כח הכשפים ולהצין עליו ברותיות וצגשיות, מ"מ כיון שצ"ב לא"י ע"י סיוע המינים, לא מלא ל' חקב אלא ללאת מן הארץ, וככה עשה ונפטר בצבל ע"י"ש, ועד"ז היחב מתשבתו הרעה של לכן וצחול, כי כמה ידעו והשיגו שכאשר תלך רצקב ותחדק בצרע אברהם, תדבק נפשה במקור הקדוש, וידעו שהשגשגות אומה הישראלית עתידה ללאת ממנה, ולא ב"י בידם למנוע באשר ידעו כי מד' ילא כדבר ובע"כ הוכרחו להסכים על הנשואין, אבל עכ"פ ראו לקלקל כמה שאפשר, ולע"ה זה ראו למנוע הליכתה עם אליעזר, ולז"א חשב הכנעני אחר ימים או עשור, ובתוך כך ילך אליעזר לדרבו ואחר תלך, שכן יולכו אותה ע"י שלוחם מסייעא דילכו, וע"כ יעלה בידם להרוס כל בענין, דאם יב"י הליכתה בסיוע שלוחם רשעים, לא תלית לפנות צמעות הקדוש בהבוא עובדא דחנינא בן אחי ר' יהושע, ובזה ראה לכן לעקור את הכל ח"ו.

ובעתה מ"ש תחילה קח וק', ושם חזרו ואמרו חשב הכנעני אחר וגו', ל"ק מידי דאין כאן חזרה כלל, דלא אמרו קח ולכו עם רצקב, אבל דייקו לומר קח וק' לבדך, ומ"ש קח כוונתם על הקידושין דאיקרי קוחה, דליק לכו בגמ' קידושין קוחה קוחה משדה עפרון, ח"ש מד' ילא כדבר, ובעיקר הנישואין אין צדיקו לעכ"ב, וע"כ הנה רצקב לפניך קח וק', ר"ל שתגמור מעשה הקידושין, כי זכו עיקר שליחותך, ואח"כ תוכל לילך ואזו נשאל את רצקב עם שליח אחר, והוא היא טענתם שפירשו אח"כ לומר חשב הכנעני אחר וגו' אחר תלך עם שליח אחר, וא"ש מ"ש אחר תלך, דאזו בעיקר הכיוון צמעות שר"ו לשלח ע"י אחר, ולע"ה זה ראו לעכ"ב ימים או

שמע אליו פרעה וא"כ למד זה שלחמנו, וכוונתו הקב"ה דלא ה"י לך להכריח אחר מדותיו, דכוונתו דילג על הקן לחשוש משגולת יחזק, וברא"י דכשיקש אצרכם לקבור לשרה לא מלא עד שקב"ה דמים יקרים, וכן ביחזק וכן ביעקב, ובעצם ככל אלה שרנו בעצמם לקבל עליהם עול הגלות, כדי להשלים גזירת הגלות לסוף רד"ש בצמרים, ולפ"ז עכשיו כבר נשלים זמנו.

ובזה יוצא דברי המדרש שהתחלנו בו, בזכות שאמר רבקה אלק, זכו ישראל להוילאס ממצרים, דאלמלי לא הסכימו רבקה להנשא ליחזק, ה"י אצ"ה לוקח לו אשה מצות עבר אשכול כמ"ש רש"י ז"ל, וא"כ היתה הארץ מוחזקת לבניו מירושא אבותיהם מלד באם ולא ה"י נמנע ישיבתם שם לגירות, נמנע שלא ה"י נשלים ד' מאות שנה לסוף רד"ש, וע"כ בזכות שאמר רבקה אלק, זכו ישראל להוילאס ממצרים ולמחר את הקן בשבילם להיות נחשב בגלות משגולת יחזק וכן.

*

במד"ש (צ"ר פ"ה ס' ס"י) מדי יאל הדבר מהיכן יאל ר"י, צד נחמיו בש"ר חנינא צד יחזק מחר המורי יאל, ורבנן אמרי מהיכן יאל ודחי אשה לבן אדוניך כאשר דבר ד' עכ"ד המדרש, ותמכו במפרשים צד, דכלא מאמר זה ודחי אשה לבן אדוניך וגו' מפי לבן יאל, ואיך יתכן לומר מדי יאל הדבר על מה שילא מפיו של אחותו רשע, גם לבן בעצמו איך ידע ואיך נחזר לו מאמירת דברי עצמו שמדי יאל הדבר.

והנה כבר הכחנו לעיל מה שדיר בקדשו האר"ל בשער הלקוטים לבאר דברי חז"ל בי"ל, עפ"י דהזכ"ק שיחזק נולד מסיעתא דתקבא, ולפיכך לא ה"י לו זיווג, ומיכ"ן קיבל זיווגו, מחר המורי, כי אז יתח נשמתו וחזרה בעצור אחר, ח"ש מחר המורי יאל, ורבנן אמרי ודחי אשה לבן אדוניך וגו', כי עד עכשיו לכוונתו מסיעתא דתקבא נאמר צד וכלה צד לשרה אשתך, וכן ולשרה צד, ומעשיו נקרא צד אצרכם, ח"ש ודחי אשה לבן אדוניך וגו', עכ"ד ז"ל וראויים הדברים לזכרון, שאמרם, אמנם דברי המדרש לפי פשוטן

אבותיהם מלד באם, ולא ה"י נחשב ישיבתם בארץ כנען להשלים שנות גזירת הגלות, ולא ה"י יכולים ללכת ממצרים לסוף רד"ש, וע"כ לזכו אצרכם שילך אל ארצו ומולדתו ולא יקח מצות כנעני ובעצם אשר אנכי יושב בארצו, ולולא זה לא ה"י נחשב ישיבתי ושל בני לגרות וכן.

ובזה יתבאר דברי חז"ל (במד"ר ר"פ ואר"ה) הביאו רש"י ז"ל ואר"ה אל אצרכם אל יחזק ואל יעקב, אל הקב"ה למשה חזל על דאדין וכו', אמרתי לאצרכם קום ואלך בארץ לאצרכם ולחצבה וגו', בקש לקבור לשרה, ולא מלא עד שקב"ה דמים יקרים, ולא הכריח אחר מדותיו, אמרתי ליחזק גור בארץ כוזאת כי לך ולרעך אחננה, ביקש לשחות מים ולא מלא, אלא וירידו רועי גר עס רועי יחזק וגו', ואח"כ אמרת למד הרעות וגו', ולכאורה הרי מפורש בפסוקים שאמרנו צד, חת לאצרכם במצור קצרינו קבור את מתך איש ממנו את קברו לא יכלה ממך וגו', ועפרון ראה ליתן לו כשדה בחינם, אלא שאצ"ה לא ראה ליקח ממנו, והפזיר צד עד שקיבל הכסף ממנו, ח"כ אין מקום לתרומתו כלל, ומה עמם בחוכמה זו למשרע"ה, ואפ"ל דכ"ה רש"י ז"ל פ"ה עכ"פ גר וחושב אנכי עמכם, אם חרלו הרינו גר, ואם לאו אה"י חושב ואטלנה מן הדיון וכו', ולכאורה איך חלה הדבר ברגלו לזכות שטרא לבי חר, וממנ"פ אם הוא גר איך יכול לעשות עצמו לחושב, אולם באמת ה"ל דין חושב וכו' יכול לטעו מן הדיון, וכמו שביארנו לעיל דמעתה המכפלה ה"י מוכן לאצרכם משעת ימי צראשית, ולא ה"י לאומה"ע זכות צד מעולם, ח"ש ואטלנה מן הדיון, שמלד הדיון הוא של, אלא שראה אצ"ה להחניב כמשפט הגר ולקנותו דמים וקרים, כדי שיה"י נחשב ישיבתי שם למנון שנות הגלות, ויושלם חשבון די' מאות שנה לסוף רד"ש, ח"ש אם חרלו למכור לי אה"י גר ולא מן הדיון, אלא ראונו צדק לתועלת בני ישראל כ"ל, ואם לאו אה"י מוכרח להיות חושב ואטלנה מן הדיון, כי יש לי זכות צד מלד הדיון כ"ל, וזהו משרע"ה אמר למד הרעותה וגו' ולמד זה שלחמנו, ופ"ה המפרשים בעצם טענתו כי חשב משרע"ה שעדיין לא נשלים להם ד' מאות שנה גזירת הגלות, ומה בעצם לא

מזכרתו של אותו רשע (בלעם) אחת למד מה כי בלבו וכו', איך אבא צר כהנא כולם חזרו לקללה חוץ מבתי כנסיות ובתי מדרשות, פרש"י ז"ל כל הצרכות של בלעם חזרו לקללה, כמו שבי' כוונתו מתחילה, חוץ מבתי כנסיות ובתי מדרשות שלא יפסקו מישאל לעולם עכ"ל, ולכאורה איך אפ"ל כן שכל דבריו חזרו ונתבעלו חוץ מבתי כנסיות וכו', וכו' כל דברי גבורתו ממלכות התורה הם, ובסופו מהם אפי' אות ה' כי כופר בתורה משה, ובתנ"ך הרמזים ז"ל (פס"א מה' מלכים) בעיני מלך המשיח חלוקה, כל מי שאינו מאמין בו, או מי שאינו מחבב לביטחו לא בשאר נביאים בלבד הוא כופר, אלא בתורה ובמשה רבינו, שהתורה העידה עליו וכו', ואף צפי בלעם האמר וסם נצח בשני המשיחים וכו' ארלונו ולא עתה אי דוד, אשורנו ולא קרוב זה מלך המשיח דרך כוכב מיעקב זה דוד, וקם שבע מישאל זה משיח וכו' עכ"ל, הרי שדברי גבורתו ברורים ויתקיים ונלמדונו להאמין בקיומם, וא"כ י"ב להבין מאמנם ז"ל שכולם חזרו לקללה ונתבעלו כל צרכותיו.

ופרשתי עפ"י ש"ס ז"ל צ"ב (ע"י ע"א) שכל התורה הקצ"ב אומר ומשה כותב עיי"ש, ואפ"ל דא"כ צרכותיו של בלעם הרשע נתבעלו וחזרו לקללה כמו שבי' כוונתו בהם מתחילה, ובס"ל ישראל מה צרות רבות, אמנם כשכתב משרע"ה דברי גבורתו בתורה"ק, כל דיבור ודיבור ה"י הקצ"ב אומר ומשה כותב, מעשיו נתקדשו להיות מגוף התורה ודיבוריו של הקצ"ב, וחס צרכות נחיות וגבורה אמיתית על ימות המשיח וגאולה העתידה כמ"ש הרמזים ז"ל, ועד"ז יתבאר ג"כ מ"ש ז"ל במס' מגילה (ל"א ע"ב) דהקללות שנמשנה תורה משה מפי עצמו אמר עיי"ש, ולכאורה הרי נלמדונו להאמין שכל התורה כולה נמסרה למשרע"ה מפי הגבורה, ומי שחושב ח"ו אפי' באות ה' מן התורה, דשלא מפי הגבורה ניתנה לנו ה"י כופר בתורה מן השמים, ולדרכנו ל"ק כלל, דאף אם משרע"ה מפי עצמו אמר, ששינה דעתו בעליונה ראון הבו"ח צ"ה, אולם א"כ צ"ע שכתב משרע"ה בתורה, כל דיבור ודיבור ה"י הקצ"ב אומר אליו וכו' וכו' וכו'.

עדיין י"ב, ומיכין ידע לכן ככל זה, שמדומה כן צמחם וכו' א"כ לכן ארזיך, ואולי גם דורות הראשונים לא נתגלה להם דבר זה עד שגילוהו הא"י ז"ל וא"ך נתגלה כ"י ללבו עד שאמר מדי יאל הדבר מפסוק ה"ל.

ונל"פ בהקדם מ"ש ק"י הישמה משה וז"ל ע"ד המדע ה"ל ותו"ד כי כהן ר"ל למדו במס' תבוצות (נ"י ע"ב) מפסוק חשב הכערה אמתו ימים או עשור, שנותן לכתוב י"ב חודש, נמלא למדן מדרשיו דיוני התורה, וכן רש"י ז"ל פי' עכ"פ ונשאלה את פיה, מכאן שאין משיחין א"כ אלא מדעתה, וכענין הוא דידוע אומנם ז"ל (אבות דר' נתן פל"ג) באברהם שבו צ' בליתיו ונצטו לו חכמה כשני מעינות והשיג כל התורה, וככה משפחתו אשר יאלו עמו מאור כשדים ללכת לחן, כולם נתגיירו כיון שכלו אחר עצמו וכו', ולמד עמם תורה כאומנם ז"ל (יומא כ"ח) אברהם זקן ויושב ציציב ה"י, ובדואי אלו שלמדו אללו החזיקו בו ובתורתו, גם אחר שנפרד מהם, ולמדו לבניהם, רק ברוב הימים חזרו בניהם לסור, ומ"מ ידעו דיני התורה וקבלת אבותיהם ובחזיקו בקצתן, ע"ד מלוא אגזים מלומד שנהגו אבותיהם, ע"כ למדן מהם דיני התורה, עיי"ש שביאר צ"ה דברי המדע ה"ל בדרך דרוש עפ"י דרכו.

אמנם עדיין י"ב דאף אם האמר שלמד וידע לכן דיוני התורה ממה שקיבל מאב"ה, מ"מ ודאי שלא כל דבוריו היו ממה שמע ממאברהם בלבד, א"כ מאן יומר לן דדיבור זה חשב הכערה אמתו ימים וגו', וכן נשאלה את פיה, כמה ממה שקיבל מאב"ה, ושמה הם מרוב דיבוריו של עצמו, וממ"פ אם ה"י להם לחז"ל בקבלה שדיבוריו אלו שורשם מאב"ה, א"כ למ"ל למימך מדיבוריו של לכן כלל, ועוד לנו יותר הקבלה מאב"ה, ונאמנים עליו קבלה חז"ל שם מדברי אב"ה, חולת קבלה חז"ל צ"ה מנא לן שידע לכן דיוני אלו ממה שמעם מאב"ה וכדורא קושא לדוכתי.

ויתבאר בענין עפ"י שפירשתי מאמנם ז"ל סוכרין (ק"י ע"ב) אמר רצ"ח איך יוחנן

אך אפ"ל עפ"מ"ש ק"ו כיטב לב זל"ה צ"י בלג
 בשם א"י בהס"ק מ"ה ר' אליעזר ניסן זל"ה,
 ע"כ"ש וירא פתחם ויקח רומח צידו, עפ"י מאמצי
 מחשבה טובה הקצ"ה מלפניו למעשה, בענין כי
 אמרת חלקי לרופה כינוי לרופי אותיות (ובמ"ש
 הרמב"ן ז"ל בהקדמתו ע"כ"ש עיי"ש), ותיכף כשעלה
 במחשבת אדם לעוב, נעשה מה לרופי אותיות
 וכתב בפועל לפניו ית' כמבואר בעשרה מאמרות
 (מאמר חקור דין ח"צ פ"ב ו"ג עיי"ש) עד"מ
 חיפך כשראה פתחם ועלה בלבו שיקח ויקח רומח
 וידקר וגו', תיכף נעשה מה לרופי וכו' וראה פתחם
 אלו האותיות וירא פתחם וגו' ויקח רומח וגו', וכיון
 שראה מעשה זה לרופי אותיות חזר בלבב שקדושת
 פוגעין בו, ועיין משפ"י בזה אלאמרי זל"ה בקדושת
 יו"ט ע"כ"ש וירא וידק לקראתם, ועד"מ יתבאר לענינו
 דאחר מעשה העקידה כשנאמר לאש"ה כנבואה
 שגולה רבקה זיווגו של יצחק, כמפורש ז"ל ע"כ"ש
 אחר הדברים האלה ויגד לאברהם בהם ילדה מלכה
 וגו', מיד ראה אש"ה לרופי אותיות אלו וכתב
 אשה לבן אדוניך וגו', והבין הרמז בהם, וממנו ידע
 לבן ונתברר לו אמיתותם, וע"ד שכתב ה"פ"ת שאינו
 דבר רחוק שאש"ה בודיע לו נבואה זו לביטח
 בחול, ובה יבואר דעת השני מ"ד שבמדרש ר"י בר
 נחמי' אמר מהר המורי יא, ר"ל שדע מהנבואה
 שנאמר בזה המורי אחר העקידה כג"ל, ורצן אמרי
 וכתב אשה לבן אדוניך וגו', וכ"ז ידע ע"י שאש"ה
 גילה לו כג"ל, או אפ"ל שכתב חפלתו של אליעזר
 שהחפץ עשה חסד עם אדוני אברהם וגו' וזכותו
 של אש"ה, נעשו אלו אותיות החורב לירופם
 הראוי, ויגד ד' את עיני לבן וראה אלו הירופים,
 ובשכ"ח ושלא בלזנו הכריחונו מן השמים לאמרם
 ולא ה' יכול לשנות, ועכ"פ השיג שם דיבורים
 אמיתיים שהושמו מן השמים צפוי, וז"ש רצן מהיכן
 יא וכתב אשה לבן אדוניך וגו', ואף שלבן אמרם,
 אצל השיג באמיתותם שם דיבורי חורב ודיבורי
 ית' שהושמו מן השמים לפניו, ומה ידע שמד' יא
 בדבר ובבן.

*

עוד אפ"ל בדברי ר"י בר נחמי' מהיכן יא מהר
 המורי יא, עפ"מ"ש בם' תפארת יונתן זל"ה

ובזה יתבאר לענינו דמה שלמדו חז"ל עיקרי הלכות
 ממה דכתב חשב כנערה אחת ימים וגו', וכן
 מפסוק ונשאלה את פיה וכמוהו ברב, לא מדיבוריו
 של לבן למדו כן, אצל למדו ממה שכתבו פסוקים
 אלו בחוב"ק, וכל דיבור ודיבור ה' בקצ"ה אומר
 ומשם כתב, וה"ה דיבוריו ית"ש ומגוף החורב,
 אלא לזכרון עדין לדברי ק"ו זל"ה, ולכאורה מהיכן
 ידע לבן לכוון בדבריו דיבורים אמיתיים אלו, שעתיד
 הקצ"ה לאותם למשרשי' לכתוב בחוב"ק, דמה
 שמינו במשרשי' בחוכמות שצמנה חורב שמי
 עמן אמרם, ואח"כ לכוו בבוית"ש לכתוב בחוב"ק,
 ה' ליק דמשרשי' חתום בעלם החורב והשיג החורב
 ה' ערם שניתנה לו וכמו שהשיגו הכבוצ"ה, ובכללם
 כתב ית"ש ד' דבר צ"י בלשם, וביאר הכבוצ"ה
 שמש ד' מהיכן וגבול בין פי בלשם ובין דיבור
 רוב"ק אשר שם צפוי, עכ"פ ע"ז ידע לכוון בנבואתו
 דיבורי החוב"ק, אצל לבן כרשע מנין ידע לכוון
 לדיבורים קדושים אלו שפעו אח"כ מגוף החורב,
 וזה יענינו דברי ק"ו הישמה משם זל"ה שלמדו
 וידעו דברי חורב ממה שלמד אש"ה עמהם חורב,
 כאמרי' אברהם זקן ויושב בשיבה ה', וגם בלכות
 אלו למדו וקיבלם לבן מאש"ה, אצל חז"ל לא למדו
 מדבריו כלל אלא מדברי הקצ"ה, שבי' בקצ"ה אומר
 ומשם כתב.

ובזה יתבאר דברי המדרש ה"ל מהיכן יא רצן
 אמרי וכתב אשה לבן אדוניך וגו', ועפ"י
 הראוי' רמז בזה שקיבל יצחק נשמה דכורא לבית
 נקרא בן אברהם, ומשם קיבל זיווגו וכג"ל, והנה
 אש"ה השיג כל החורב והרמזים והסודות שבה,
 וכמ"ש ז"ל צדי"ק עכ"פ המכה אפי' מאברהם וגו',
 שאפי' אותן הלכות שהקצ"ה מחדש בכל יום צדי"ק
 של מעלה, ה' אש"ה יודע, ואפי' בגזירות שעתידין
 חכמים לחדש ולהוכיח על ד"ת ה' אש"ה משיגם
 עיי"ש, ובדלי שחר העקידה כשקיבל יצחק נשמה
 דכורא, ובישרו בשכ"ח כנבואה שגולה רבקה זיווגו
 השיג אש"ה רמז הכתוב וכתב אשה לבן אדוניך, וממנו
 ידע לבן, וכמו שלמד וקבל ממנו עוד הלכות החורב,
 ואין מן החימה מה שדע לכוון הפסוקים שעתיד
 הקצ"ה לכתובם בחוב"ק, לפי שקיבלם מאש"ה.

בפרק נולדו רבקה, המהין לה עד שחבא ראוה
לביאה ג' שנים ונשאה, ובתה בראים ים לתמוה
למה לא המהין לה עוד י' שנים שחבא ראוה
לבריו, ונדחק לתוך דשמה ים לומר דוכרה ששפאה
כדי לאפקוי נפשי מהרבורי עזירה עייש, וסיראו
לביאה רבקה הקדושים לעולם קדושהם כנפלאה לא
היו לריכוס לא, והיו מופשטים מכל בחי' חאו'
גשמיית ולא שייך אללם טעם זה לאפקוי נפשיהו
וכו', ובדורא קושא לדוכתי, וחולי' ה' להם בכרה
בזה לנור' שלמות עבודתה הקדושה, ועי' שמיני
בכוכב"ג שהקפידה תורה שיה' לו אשה ולוכיפ
בשעה שעובד בעבודתו בשליחותו של כל ישראל, כמו
שאמר"ל צפ"ק דיומא אף אשה אחרת מתקוין לו
שמה תמות אשתו שנא' וכפר בעדו ובעד ביתו,
ובזוה"ק הביאו משל ע"ז לניצור שגלותו דורן למך
ע"י שלה בעל מוס, שקוף המלך עליהם ולא קיבל
דורוס, וכן השרוי בלא אשה היו פגז גופא וצמי
הוא ואינו ראוי להיות שלוחם של ישראל עיי"ש,
ועד"ז יתבאר לעניינו, דאין בזה השגתיו לבין אף
אפס קאבו מגדולת עבודתם של האצו"ק, ובקדושה
עבודתם פעלו ברצח לעובת כל דורות ישראל
העתידיים, ואפשר דלעסם זה הקפידו בעלמם שלא
להיות בלא אשה, וכטעם שהקפידה חוב"ק בעבודת
בכנן גדול, ולכן לא המהין יחאק עוד י' שנים ובכנ.

ועפ"י דרכו אפ"ל דמ"ש אש"ה לאליעזר ונקית
משבועתי זאת, וקח לי אשה מצנות עמר אשכול
וממרה, לא ה' מסופק בקיום נבואתו שרבקה יחי'
זיווגו של יחאק, והשתלשלות אומה ישראלית עתידה
לאחז מזיווג זה, אלא לז' שלא הייתה רבקה עדיין
ראוי' לבריו עד היותה בת י"ג, חשז כי עד אותה
הזמן יחי' בידם לעבד ולמאן בדבר, ולפי שהי'
נור' חלוי לשלימות עבודתו להיות נשוי אשה מיד,
ע"כ אמר לאליעזר בזה לא יתרא להשיאה מיד, קח
לי מצנות עמר אשכול וכו', אבל ה' בעות וסמוך
לבו בנבואתו שמתקיים בכל אופן לשיגע אמה.

*

ע"פ ד' חלקי השמים וגו' ואשר דיצר לי ואשר
נשבע לי לאמר לרעך אתן את הארץ וגו' ה' דכפל
ואמר אשר דיצר לי ואשר נשבע לי וגם תליא בזה
שנשבע לו הקצ"ה שיתן לרעו את הארץ, שודאי
לא יתערך יחאק ללכת לחוץ לארץ, נראה לבאר ואשר
נשבע לו, היינו בעקידה נשבע לי על שמדתי בעשר
גמיונות ושוב לא ינסה אותי, ואם יא' יחאק אשה
מצנות הכנעני, או יתערך לגור בחו"ל, יחי' זה לו
נסיון אחרת, וחיי' צדי' הכנעני ד' לשוא, בעה"ד
ז"ל, וצוה יוחאק דברו המדע מכר המור"י יא',
שנשבע לו הקצ"ה שם אחר העקידה שלא ינסכו עוד,
ומוכרה שלא יא' יחאק לחו"ל ולא יא' מצנות
הכנעני, ובע"כ הוכרחו לכן ומשפחתו להסכים שתלך
רבקה לבית אברהם, וח"ש מד' יא' הדבר ופירשו ז"ל
מכר המור"י יא', אמנם ידע לכן וכת דילי' שאף אם
ינסה ד' את אברהם בנסיונות עוד, יעמוד אש"ה
גם בזה, ועוד יוגדל מעלתו ויתגבר כח הקדושה
וחל"ש יוחאק כחותם, ולא ראו בזה בשום אופן וע"כ
בע"כ הסכימו, וכוננת היתה לרעה שלא יחוסף
זכותו של אש"ה, אלא שצפיהם אמרו הטעם שמד'
יא' הדבר ר"ל שלא ינסכו עוד כנ"ל, ובזה אפ"ל
מאמרי"ב לא מכל דבר חלקי רע או עוב, פרש"י
לא מכל למאן ולעבד בדבר לא ע"י תשובה דבר רע
ולא ע"י תשובה דבר טוב, (עיי' בקושא לעיל)
ויתבאר הכונה לדרכו שאמר לכן שאף שאם נעבד
דבר יואמה מה דבר טוב, להוסיף נסיון לאברהם
ועי' יחוסף זכותו, בין כך ובין כך לא מכל לעבד
שכבר נשבע ד' שלא ינסכו עוד וכנ"ל.

אמנם לפי"י יוקשה כיון שהי' לאש"ה נבואה ברורה
שרבקה היא זיווגו של יחאק, א"כ מה מקום
למפיקותו, ומאין שאמר לאליעזר ואם לא תמצא
האשה וגו' ונקית משבועתי זאת, ופרש"י מדברי
חז"ל שהרעבו לוקח לי אשה מצנות עמר אשכול וממרה,
ולכאורה ח"ק יחאק שח"ל ספק בנבואתו, ומה גם
שנשבע לו הקצ"ה שלא ינסכו עוד וכנ"ל.

וב"ל בנבואה הענין בהקדם מה שהקשה בראש ז"ל
ע"פ יחי' יחאק בן ארבעים שנה בנחתו את
רבקה, ופרש"י ז"ל בן ל"ז ה' בשעת העקידה, וכו'

ויספר הענין ליתחם את כל הדברים אשר עשה
פסוקי' מוצרי הכי"ר, גלה לו נסים שנעשו

אמנם לזכות אל הנצואה לריך שיבי' האדם ראוי ומוכן אל' בחמתו ובמעשיו שיתעלה צהם על בני גילו, ושיחגוג דרכי הנצואה בקדושתה ופרישותה כמ"ש הרמב"ם ז"ל, ומהיכן זכה לידועה זו, ואז לא למדו ורב לא היה לו, וע"כ הולכו להקדים ששחי כליותיו היו נוצעות ומלמדות אותו וכו', ועי"ז נעשה ראוי ומוכן לנצואה מלד התנהגותו, ומעשה אבי' דליכא למימר שהקב"ה למדו כל התורה בנצואה כמ"ש לו מלות מילה.

*

ויוסף אצרכם ויקח אשה ושמה קטורה פרש"י זו הבר, ונקראה קטורה ע"ש שנאס מעשי בקטורת, והקשה המהר"ל זל"ה בגו"ל ממ"ש חז"ל ע"כ ויתן ותתע במדבר וגו', תלמד שחזק לגילוי בית אצ"י, וככה את אמר שהיו נאס מעשי בקטורת, ע"כ קושייתו, ובצ"ר דרשו חז"ל בזה א"ר דרבי אשי' דאת אמר ויתן ותתע במדבר וגו' תאמר שנחמד עלי' צרי', תלמוד לומר ושמה קטורה, כזה שהוא חותם בחותמת קטורה ותחומה ר"ל שבנין עריות היתה נשמרת אף אחר שחזרה, ולפי דרשם ז"ל יתקיימו שני הפסוקים כאחד ואין סתירה ביניהם, אמנם לאידך דרשא שהיו מעשי' נאס בקטורת קשה כנ"ל.

(ז) בב"ר (ריש פר' ס"ח) ויוסף אצרכם ויקח אשה ושמה קטורה, כתוב (תהלים א') אשרי האיש אשר לא הלך בצעת רשעים, זה דור הפלגה, ובדרך חטאים לא עמד אלו אנשי סדום וכו' כי אם בתורת ד' חפצו, כי ידעתיו למען אשר יא' את בניו וגו', ובתורתו יבנה אר"ש אז לא למדו ורב לא היה לו, ומהיכן למד את התורה, אלא זימן לו הקב"ה ב' כליותיו כמין שני רבנים והיו נוצעות ומלמדות אותו תורה וחכמה וכו', אשר פרו יתן צעתו זה ישמעאל, ועליה לא יבול זה יחזק, וכל אשר יעשה וילחץ אלו בני קטורה וכו' עכ"ד המדרש, וא"כ דמך ענין דרשא זו של הלך אחרים צעת דור הפלגה וכו', לפרש זה של ויוסף אצרכם, גם מדוע הזכירו אלא דור הפלגה לא הולך, ואלא אנשי סדום לא עמד, ובדאי שהתרחק מלע"כ משניהם עד קנה כהחורין.

לו שקפא לו הארץ, ושחממה לו רבקה בחפלתו עכ"ל, ולכאורה צ"כ להתאים דרשם ז"ל עם לשון הפסוק, וכתוב ויוסף העבד ליתקח את כל הדברים אשר "עשה", ואלו הנסים אשר מנו חז"ל לא עשאו אליעזר צעמו, אלא מן השמים נעשו לו, ואפ"ל עפ"י הרמב"ם ז"ל (בפ"י מה' יסודות), וזה"ל ואל כל העושה את ומופת מאמינים לו שהוא נביא, אלא אדם שבינו יודעים בו מתחילתו שהוא ראוי לנצואה בחמתו ובמעשיו וכו' והיו מהלך דרכי הנצואה בקדושתה ופרישותה וכו', וכן כתב הרמב"ם ז"ל להלן (פ"ח) שהמאמץ עפ"י האותות יש בלבו דפי, שאפשר שיעשה בלע וכיוצא וכו' עכ"ל, ועד"ז אפ"ל לענינו שחשש אליעזר שאם יספר ליתקח הנסים שנעשו לו, שקפא לו הארץ ושהלילה בנתיבות אשר עשה, שמה יסתפק יתקח באמינותו, ויחשוד שלא נעשו מלד הקדושה, כ"א בזה הכשפים ח"ו, ע"כ הקדים אליעזר לספר לו את כל הדברים אשר עשה, וכל תכליתו הדרך איך שעתיד בנתיבות, ולחם נגד כוחות הטומאה של לכן ומשפחתו והתגבר עליהם, והתפלל ל' ובעת בו ית' ובזכותו של אלהים, ואחר שנתברר ליתקח אצ"י שכל תכלית דרכו היה מקושר בחו"ק ובצעתו אמין בצביות", אז באמין צודאי שהנסים וההלכה היה הכל מלד הקדושה, ושהיה זיווגו מן השמים, ולפי"ז מקושר דרשם ז"ל עם משמעות הפסוק, ויוסף העבד ליתקח את כל הדברים אשר עשה, היינו כל תכלית דרכו והתנהגותו, ועם הסיפור הזאת פירשו ז"ל מפני שגלה לו הנסים שנעשו לו שקפא לו הארץ ושחממה רבקה בחפלתו, וכדי שלא יסתפק יתקח אם נעשו כל אלה מלד הקדושה, ע"כ צירר לו אמינותו ע"י סופר לו כל מעשיו וכו'.

ועד"ז אפ"ל דברי המדרש עכ"פ ויוסף אצרכם וגו' אמר ריש אז לא למדו ורב לא היה לו (לאחש"ה) ומהיכן למד את התורה, אלא זימן לו הקב"ה שתי כליותיו כמין שני רבנים, והיו נוצעות ומלמדות אותו תורה וחכמה וכו', והקשה ה"פ"ה ח"מא שהקב"ה למדו בנצואה כמו שאמר לו מלות מילה, ומאי קושיא דמהיכן למד את התורה, ועפ"י דברי הרמב"ם ז"ל כנ"ל יזין דאף אם ימא שלמדו הקב"ה בנצואה,

מעלת אותה בכת שרצו להיות כמלאכי השרת החרקת
חלשיה ולא הלך בעצמם, ואף שבי' כל השוקתו
לעבוד השי"ת בצידי' גדולה, אבל השיג חלשיה שכיין
שהתחברו בכת הוא עם עש"י, סופם לעבוד ע"י
כמותם וזכר מחבורתם.

וב"ש של עמד בעמידת סדום חפ"ל, דכר מליו
שהתפלל חלשיה אולי ימלאוהו שם עשרה ידיוקס
ולא מלא, ולכאורה הרי אמר"ל דכ"מ שהלך חזרה
לציון גיור הרבה גרים וזכריון חתח כנפי השכינה,
ועלה גיור בקדושה, ולא מליו עשה כן בסדום
ולקיצם אל הדקדוק, ולא מליו עשה כן בסדום
ואולי כי מקום הבלתם ועטמם צע, ואפשר דחש
חלשיה שמה יבי' קלקלו יותר על חקונו, דידע דכס
שמשוקעים בחטאם מאד וקשה להחזירם למועב,
ופן ואולי אותה הגרים שכבר גיור ונתקברו אליו,
יתחברו אליהם ולרעם ע"י שילך ציוניהם, ע"כ
נתרחק ולא עמד ציוניהם כלל, ואולי זה הכוונה
בדבריהם, שאף שצ"מ ימס לגיור גרים, אבל
בעמידת סדום ובמועב חלשי פלסחים לא עמד ולא
יש, לעם בני'.

ואפ"ל עוד צחי' בזה עפ"מ"ש הראב"ע והרמב"ן
ז"ל צפ' ראה ע"כ כי יכרית ד' חלקך את
בגוים וגו' השמר לך פן תאקש אחריהם אחרי השמדם
מפניך וגו' לאמר איכה יעבדו בגוים האלה את
אלהיהם ואתעשה כן גם אני, לא תעשה כן לד'
חלקך וגו', ותו"ד ז"ל דזו אינה חזרה של לעבוד
ע"י, כי הכחוש אומר לא תעשה כן לד', חלקך,
אבל החזיר הכחוש של לעבוד השם הכבד בעבודתם,
ז"ל האבן עזרא ז"ל ואתעשה כן גם אני לעבודת
השם, ותחשוב כי תעשה טוב, לא תעשה כן, כי
כל מעשהים יתעב ד' עכ"ל ובד"ז דרך גם האוה"כ"ק
עיי"ש, ועפ"י ז"ל יבואר מ"ש הכחוש כי יכרית וגו'
את בגוים וגו' השמר לך, דלפ"י רש"י ז"ל דבאזהרה
ע"י הכחוש מדבר לכאורה יקשה למה חלה הכחוש
אזהרה שמירת ע"י צבי יכרית, וברי איסור ע"י
שוכ בכל זמן ואף צעת שהאומות יושבים על אדמתן,
גם צ"מ מה"כ פן תאקש אחריהם אחרי השמדם
מפניך, הנה חזרה אחר שראו שנשמדו בעוונם לא

גם צ"ב קישור מאמר ר"ש אז לא למדו ורצ לא כי
לו ומיכין למד את החורב, ולכאורה כמ"כ
זכר בפסוקים צ"מ שמר חלשיה מלות השי"ת,
כמ"ש כי ידעתיו למען אשר ילי' את בני וגו' ושמרו
דך ד', ובחי' וישמור משמרתו מלות חקויו ותורתו,
ומרוע היתה תמיכתו בכלן דוקא דמיכין למד את
החורב, גם במשך דברי המדרש צ"ב צ"מ ובי'
כען שחול על פלגי מים שחתלו הקבצים בחרץ ישראל,
ומה ענין דרשא זו מה ע"כ, וידוע שבו כולם רשעים,
במדון וכל אשר יעשה יללחו אלו בני קעור, ראוי
לחזק הבלתה זו מה ע"כ, וידוע שבו כולם רשעים,
ומה ילא מדין שהטעמו את ישראל בהם שנשא
חלשיה בזהרה ועפ"י הכיבור כאמר"ל, אבל ח"ך
יולקד עליהם שם הבלתה ולי"ב.

והנה כע"י דרשו ז"ל צמ"ש ע"י (י"ח ע"ב) ח"ר
שמואל בר נחמני ח"ר יונתן אשרי האיש אשר
לא הלך בעצת רשעים זה חזרה של הלך בעצת
חלשי דור הפלגה, ובדרך חטאים לא עמד של עמד
בעמידת סדום שחטאים היו שג' ואנשי סדום רעים
וחטאים לד' מאד וכו', וצ"ב דאין זה בגדר שנה
לערו בהם של חלשיה מוזכר כל הדורות, ולמה
הזכירו ז"ל שנהו צד של התחבר לאנשי דור
הפלגה ואנשי סדום ולא הלך בעצתם, ואפ"י לאנשים
פחותים מערכו יתחייב לעשות כן, וראוי להזכר
כוונתם ז"ל בזה, ופירשתי כבר עפ"י"ד במדרש דדור
הפלגה נחלקו לג' כחות, אחת אומרת נעלה ונשג
שם וכו' כמלאכי השרת, וא' אומרת נעלה ונעבוד
ע"י, ואחת אומרת נעלה ונעשה מלחמה וכו', ולכאורה
ח"כ ח"ך שהתפתו יחד דלפוס רבטא היתה מערתם
שונה ורחוקה זמ"י, אמנם כך הוא דרכו של יב"ר
שדולה לפוס דרשא בסתמו גם את הכשרים, ע"כ
משמיר כחות ומפלגות שונות ומחבר אותם כאחד,
כדי שכל"י ימאוך אליו את מינו, וכמ"כ דדור הפלגה
דאזון שגילו כוונתם לע"י לא כי בכוונת להמשיך
ולקרב לדעתם את כל העולם, כ"א העובדי ע"י בלבד,
וע"כ צ"ק היב"ר אליהם עוד כח האומרת שדולה
להיות כמלאכי השרת, ואליהם נתחברו גם הכשרים,
ולכסוף נתחברו כולם כאחד לעבוד ע"י, ואולי זהו
הכוונה באמרם של הלך בעצת דור הפלגה, דאף

ולא זאת בלבד שנשמר מדרכי דור הפלגה שלא נשמרו
מן העולם אלא הפנים ד' בכל הארץ, וכל זמן שעושי
ברע קיימים איבדו חשש אמשוכי אצתרייכו ע"י
משחתותיו למעשיהם כנ"ל, אלא אף בדרך חטאים לא
עמד, שנה עמד בעמידת סדום, אף אחר שנאבדו
הם וזכרם מן העולם, אעפ"כ לא למד אלא ע"י
ממעשיהם לעשות כן אף לגבור, וכנח"י ששמרו
לעיל דאף אחרי השמדם מפניך לא תעשה כן לדי
ממעשיהם.

ולדרבננו יתבאר שניו בלשונות שאלל דור הפלגה
כזכור ז"ל שלא כלל, ובאנשי סדום אמרו שלא
עמד, ולכאורה ל"כ כוונת השינוי, בדודאי שהתרחק
אנשיהם משנייהם עד קצת האחרון, ולא כלל ואף לא
עמד במחנותם ובחצרותם, אולם דבור הפלגה שלא
נאבדו מן העולם לגמרי, נזכרו מעשיהם בלשון הליכה,
מפני שעדיין היו בולטין ומוסיפים ממעשיהם הרעים,
ח"ש שלא כלל בעצת הרשעים זה דור הפלגה, אבל
באנשי סדום שנאבדו מן העולם נקראו מעשיהם
בנח"י עמידה, ח"ש ובדרך חטאים לא עמד שלא
עמד בעמידת סדום, שאף אחר שנאבדו מן העולם
לא עשה אנשיהם ממעשיהם אף לגבור, ויוצן הקישור
במאמר ר"ש שאמר אב לא למדו ורב לא בי לו
ומיכן למד חורב, ר"ל דאחרי שלא בי לו רב
ומורה דרך בעבודת השי"ת, ולא דרך סגולה מאבדות,
מסיבן וזה להתרחק מדרך הרשעים כ"כ שלא ללמוד
מהם אף לגבור, דעכשיו כבר יש זידינו בנחמה
ברורה ודרך סגולה מאבדותיו ורבותיו הקדושים
מוסידי דור ודור, שכל דרכם ומעשיהם היו סיפך
דרך הרשעים, ועליו רק לדעת ולהבאר שלא לזו
אף זו כ"ש מדרכיהם הטובים, כי אף שינוי לא שואו
וקבל עלול שובי' במסכת הילך ומאשרי ברע מוכרח
ברשעים, אבל אנשיהם שלא בי לו אב המלמדו ולא
רב, מסיבן בי לו במחנה צדק, ע"י חיוך ר"ש דיומן
לו הקב"ה ב' בליותיו כמת שני רבנים, ובינו נובעות
ומלמדות אותה חורב וחכמה, ובזה בן דרכו, וכנ"ש
בספריק שביו איבדו מושבין אותו רק למד שואו
לזון בנח"י.

ותבאר קישור יתר דברי המדרש ובי כען שחול
על פני מים ששחלו הקציה בנח"י ישראל, ולפי

ינקש אחריהם גם מנפק"מ אם אחרי השמדם או
לפני, אמנם עפ"י דרכיהם ז"ל יבואר, דבי ס"ד
לומר דמה שאמר הכתוב לעשות כדרכי עבודתם אף
לגבור, אינו רק כל זמן שהם קיימים בעולם, ועם
האיסור צד דכיון שהולך דרכיהם ועושה ממעשיהם
אף אם לש"ש, יש לחוש שמא יומשך ויוגרר לדעתם
ולרעם, אולם אחרי השמדם מפניך ואחרי שכבר
בכרית ד' אותם מן העולם, א"כ אין לחוש עוד
לאמשוכי שיתחדשו אליהם, ובי מקום לומר דאז
מוחר לעשות ממעשיהם לגבור, ע"כ אמר הכתוב
כי יבכית וגו' וגם אחרי השמדם מפניך לא תעשה
לדי אלקיך ממעשיהם, וכעטם כי תועצת ד' אשר
שנה עשו וגו' לפי ששורש מעשיהם הם מכוחות הילך
וכוחות העומאח וכן תועצת ד', ואין לעשות כמובי
אף לגבור בעולם, ובנח"י צמנו עכשיו ביאכ"ר
מתגבר בנח"י הסבה זו, לחפוס ברשעו גם את
הכשרים שלא כרעו עדיין לבעל, ע"י שמסית ומפתה
אותם לעשות כמעשה הרשעים על טכרת הקודש
ולכונת שם שמים, ולבסוף משחתוים להם לגמרי
ח"י, לעשות ממעשיהם ועל דעתם, והעלה היעולה
להגלל מפחיו הילך צדק, הוא שלא לזו אף זו
כ"ש מדרך הסגולה לנו מאבדותיו ורבותיו הקדושים
ורק באופן זה יש מניאות לבון אל דרך האמת.
וח"י אם מבקשים לילך דרכים חדשים אשר לא
שערום אבותינו, נופלים ברשת ביאכ"ר בדודאי ח"י.

ועד"ז אפ"ל דברי הגמ' דע"ז כנ"ל, דכנה אנשיהם
מעלמו ומדעתו חקר והביר אמונת אבותיו ית'
כנ"ש ברמב"ם ז"ל (בפ"א מה' ע"י) ח"ל ולא בי'
לו למד ולא מודיע דבר וכו' ולבו משועט עד שהשיג
דרך האמת, והבין קו האדק מתבונתו הנוכח עכ"ל,
אמנם אף שלא בי לו רב ולא דרך סגולה בעבודת
השי"ת מאבדותיו, ומעלמו יגע וחקר עד שמלא דרך
האמת, אעפ"כ לא למד מעצת הרשעים לעשות
כמעשיהם אף לש"ש ולגבור, ח"ש אשרי האיש שלא
כלל בעצת הרשעים, שלא כלל בעצת דור הפלגה,
ואין כוונת המאמר שלא כלל בעצתם לרוע, דאין
זה רבותא לערכו הרס של אנשיהם, אלא שהשיג
בדעתו הגדולה שאין לילך בעצתם וללמוד ממעשיהם
אף לכונת ש"ש ולגב' ובנח"י ברמב"ם ז"ל כנ"ל.

אשר לא הלך וגו', שלא הלך בעצת דור הפלגה ובעמידת סדום וכו' וכל אשר יעשה יללתי אלו בני קטורה, ועפ"י שפירשנו כל דבריהם ז"ל על קוטב א' וסודו, ושרש הענין להתרחק מחבורת רשעים כנגד, וזכר יחיישנו בסחירות גבי הכר שנקראת קטורה ע"ש שזאם מעש' בקטורה, ובמקרא' דרשו ז"ל שחזרה לגילולי בית אבי, אמנם כ"ז נכח ההתחברות ואפי' לדיוקים גמורים אם מתחברים לרשעים נתפסים ח"י לדעתם בודאי ר"ל, וע"כ בסמיכו ז"ל לכאן לדורש בשבחו של א"ל ששאלים א"ע בבחי' זו, וכו' חזר מכל גמול של התחברות עד קצה ההתרחק, והתרחק מלעשות כמעשיהם ועלמם אף לש"ש ולגבול כנגד.

ואפ"ל עוד דמ"ש ז"ל על הכר שחזרה לגילולי בית אבי' חולי חין הכוונה כפשוטו ממנו, ואפשר לבאר עפ"י מה שכתבנו ז"ל בפ' וישלח ע"פ הסידור את אלהי הכנען אשר נתוכנס ח"ל חלילה שישכח הכניא עט עובדה אלהי נכר, ופי' תמלצנו בפ' וילך ע"ל, ובפ' וילך כתב שבערך קדושת המקום בדרך ישראל כי נחשב לבחי' ע"י, מה שלא כי' נחשב כן בעודם בחו"ל עכ"ל ז"ל וכענין בחי' זו מלינו בדברי האר"י על מ"ש ז"ל בכמה דברים שהעושה אותם היה כאלו עובדי ע"י, כמו המחליף בדיבורו וכל מי שיש בו גסות הרוח ואיך, אף דבכל אלו חין צ"ד ממינות העושה אותם, ואין דינם בספקלה כעובד ע"י ממש, אבל בשולמות הגבולים יותר, לפי ערך קדושת המקום שם, נחשב הפגם כעובד ע"י, (ובדברנו פ' יתרו שובבים בארצנו בציפור הענין ע"י) ועד"ל אפ"ל שבגר שכל זמן שהיה בביתו של אשכנזי בדרך ישראל, היתה מתחברת בערך קדושת ח"י, והיתה נשמרת מאלהי נכר הארץ, אף מאותן בחי' ע"י שאינם נחשב כע"י בחו"ל ואחר שחזרה לחו"ל לא נזכר עוד בשמירתו וכו"ל כאלו חזרה לגילולי בית אבי', ואחר ששכח לבית אשכנזי עשה תשובה אף על זה והיו מעשי נאים בקטורה.

ואפ"ל עוד בחי' נזה עפ"י צעלי הכוס זל"ה (בחוס' הרא"ש) ע"פ ויוסף אברהם ויוסף אשה ושמה קטורה, ח"ל ויש במדרש ש"פ בדיבור לקח, כ"ר יודא חסיד נמלא כיון שע"פ

שבתרחק מעצת רשעים בתכלית הריחוק, ע"כ כי יכול להתקיים בחי' וכו' לו קיום נאמן בזה, ולמעלה קדושת ח"י היתה סובלת הרעים והמתחברים אליהם ר"ל, וכל אשר יעשה יללתי אלו בני קטורה, והכלל הזה נכח היתה מה שפירסם מעל יתכן בזה ושלחם אל ארץ קדם, דמה שזאל לעולם כי עפ"י בדיבור שראתה חממתו ית' נורד בזה, ואולי לעצם הבירור וכמו שגברו אחר הכוונות כדי לברר בעצם מהרע כידוע, והכלל הזה אשכנז בבני קטורה כי', שהפירד בקליפה מעל הקדושה שלא יתערבו בזרעו אחריו ולא ילמדו דורות ישראל ממעשיהם, וע"ז שפי' בעשע"ה"ק ז"ע מנאמר המשנה ד' מדות צדוקי צדיק"ד, ומנו צדיקם מי שאינו כולך ואינו עושה, ולכאורה חלוקה זו אינו מהולכי צדיק"ד ואין לו חלק צדיקם כלל, ולמה מני' לו צדיק"ד, ופי' הוא ז"ל דמי שאינו כולך ואף אינו עושה הוא רשע, ומוטב שלא ילך צדיק"ד ולא יתחברו עמו הולכי צדיק"ד, וע"כ נחשב ג"ל ממדות הולכי צדיק"ד, דע"י שאינו כולך יש להם קיום להולכי צדיק"ד, ולא יהיו נתפסים ברשעתו, ועד"ל אפשר לפרש שזו היתה הכלל האשכנז בבני קטורה שפי' ששלחם והפירסם מעל בניו נתקיימו זרע ישראל בשלימותם.

נחזור לראש דבריו מה שכתבנו במהרה"ל זל"ה על דברי רש"י ז"ל שפי' קטורה ע"ש שזאם מעשי בקטורה, ולעיל ע"פ ותלך ותחט במדבר וגו' דרשו ז"ל שחזרה לגילולי בית אבי', (עיין קושית א') וכו"ל ז"ל חיוך דאחר שחזרה לביתו של אשכנז עשה תשובה ע"י, אמנם עדיין צ"ב בדבריו גם צדיק"ד בפעם ראשון בביתו של אשכנז כי הו' מעשי נאים, דאליה לא זכתה להדבק בגוף קדוש כאברהם אבינו, כי לא ינוח שבע ברשע על גורל הדיקים, ואחרי שהיתה בארץ ודבוק לקדושה נפלאה כזו, איך ירדה כ"כ פלאים עד שחזרה לגילולי בית אבי', אמנם רואין מה עד כמה קשה ומזיק ההתחברות לרשעים, שוף אחר שהיתה בביתו של אשכנז והיתה לדיקת בודאי, מ"מ כשחזרה למקום רשעים חזרה לגילולי בית אבי', ואח"כ כששבה לבית אברהם חזרה ללדקתה והיו מעשי נאים בקטורה, וא"ש קיפור דברי המדרש שסמיכו לכאן דרשו זו אשרי האיש

לקבלה, וישמעאל אמר לא חגף ולא ראה, אמנם יתר החורג ראו שניהם לקבל וכו', נמלא שבי לבם קטת ההשקפות, שהיו משוקקים כל אומה ואומה לקבל החורג, ובכל ירד לבם לישראל וירשו את כל זכותם של אבותי, וז"ל הפסוק וזרח משעיר למו פי' שהזרח שהיית לישראל משעיר, הופיע מחר פארן כייל מישמעאל שבי לו קת חורג, וכאיר על ישראל החורג שלו וכו' עכ"ל.

ובזה נצא לציור המדרש אשר פרו יתן צטח זה ישמעאל דכח אס יחי הגולה העתידה בצחית אחיה, שז דוקא אס ישראל זוכין, כמ"ס ז"ל (סבדרין דף ג"ח ע"א) זכו אחיהם לא זכו צטח, אז לא יחי ישראל לריכס לירש עוד זכותים מישמעאל ושאר אבותי, כי יחי לבם צטחם זכותים רבים שזכו על ידם לגולה, מש"כ אס הגולה הוא צטח אז כל זכות שיהיו יכולין לרכוש ולהוסיף יחי ריווח גדול לישראל להחיש בגולה, ואולי זה כוונת המדרש אשר פרו יתן צטח, פי' כשיבי הגולה צטח, אז יתן ישמעאל כל פרו, כלומר כל הזכותם שיהיו לו, ויתנם הכל לישראל, דבאמת האבות הם הגורמים שיתעבד הגולה שלימה עד הזמן של צטח, ובאומם ז"ל (ברכות דף י"ז ע"א) גלי וידוע לפניך שרצוננו לעשות רצון וזי מעבד שאור שצטיס ושעבוד מלכות, וזי רצון מלפניך שחילנו מידם וגשז לעשות חוקי רצונך צלבז שלם, וכיון שהם הגורמים לעיכוב הגולה עד הזמן של צטח, דין הוא שכל הפורעניות של ישראל יצוא עליהם וירש מהם כל זכותם שיש להם, וז"ל אשר פרו יתן לישראל צטח זה ישמעאל, שכשיבי הגולה צטח אז יירשו ישראל כל פרו, וכמ"ס צבעלי חוס' שישראל יירשו את כל זכותם, ועלה לא יבול זה יחק, פי' גם צטח הגלות שלא יזכו עדיין לעיקר הפרי והשלום גמול הזכות, וזי קיום לצמי שוכלו לעמוד ולסבול עול הגלות, עד שירחם בי יח' וירא צעני עמו, וכל אשר יעשה ילוח אלו בני קטורה שגם את זכותם יירשו צמי לעמוד כשיבי הגולה שלימה, ומכאן עממא הלידס אהעי' אה"פ שהיו רשעים כדי שירשו ישראל זכותם לעמוד כמ"ס צבעלי חוס'.

כדיבור בי למד היו בצנים רעים וכו', וי"ל שגלי לפינו שילאו ממנו שיקיימו שצ מצות, אבל לא יראו לקבל החורג, ולכן הולח אומות הללו כדי שכל הפורעניות שעתיד לבוא על ישראל יצוא עליהם וירשו ישראל את חלקם צגי' עכ"ל, ויתבאר הענין עפ"י דברי ספרי"ק נועם אלימלך (פי' צבעלותך) עכ"פ וישמעל מהר את העם וז"ל, אהעי' התפלל לו ישמעאל יחי לפניך, שצדאי אהעי' שהשיג כל החורג וכו' ציח וידע שעתיד ישמעאל להרע לישראל, אלא שהתפלל על ישמעאל מחמת שצח לישראל עול הגלות ולא גיכס, ובזכותה תפלה שהתפלל על ישראל הכנים אחס מחשבה, אף שעתיד להרע לישראל מועצ שובצו עול גלות והתפלל שיהי וכו' עכ"ל, נמלא לפי"ז הגלות הוא זכות לישראל שעי"ז יחולק מגיכס, גם עי' שסובלין עול גלות ואינם דוחקים את הקק, וכו' לישראל זכות גדול להחיש צון בגולה, אמנם כיון שאבותי אין מכוונים צח לעוצת ישראל לחכות, אף ראוי שיתעבד לאבותי אחס הזכות, כיון שאין כוונתם לעוצת ישראל רק לעוצת עצמם, וכמו שאמר"ל (ע"ז דף צ' ע"ב) לע"ל יאמר הקב"ה לאבותי צמאי עסקתם, אומרים לפניך רצשי' הרצה שוקים תקיימו וכו' וכולם לא עשינו אלא צביל לישראל, אמר להם הקב"ה שועים צבעולם כל מה שעישים לצורך עצמם עשיהם וכו' שגא' מי צכס יגיד זאת ואין זאת אלא חורג וכו', הרי דאף שלפי האמת גם לישראל נהנים ממה שעשו שוקים ומרחאות, מ"מ לא נחשב לאומה"ע לחכות, כיון שלא עשו אותם אלא לצורך עצמם, מ"ס צענין הגלות אה"פ שזכות הוא לישראל, אבל כיון שהם אין מכוונים לעוצת לישראל כ"א לרעם צדאי שלא יחי להם זכות, אבל לישראל יעלו וירשו את זכותם, ואפ"ל צח דברי צעלי חוספת וז"ל שירשו ישראל את חלקם צגי'.

עוד מצינו ענין זה שישראל יורשין זכותם של אבותי כמ"ס צפרי"ק קדרי' (דרוש לשבועות עכ"פ ה') מסיני צח וזרח משעיר למו הופיע מחר פארן וגו', דקשה הוי לי' לתימר וזרח לעיר לפי פירוש רש"י ז"ל, ופי' הוא ז"ל עפ"י אומם ז"ל מלמד שחזיר הקב"ה על אומה ולשון אס יקבלו את החורג, ושאל עז מה כחי צח אמר הקב"ה לא חרצו ולא ראה

אזרחים וגו', והדקדוקים רבו (וכבר נפרעו לעיל) ויל"ד עוד דיוודע דבצ"מ הפרי עיקר וחשוב יותר מן הענין שבהם שומר לפני, ולפי"ז תמורה דרשתי ז"ל אשר פריו יתן בעתו זה ישמעאל, ועליו לא יכול על יתכן, גם ל"צ אומרים ז"ל וכל אשר יעשה ויליהו אלו בני קטורה, מהו ההלכה בבני קטורה וכולם רשעים היו, ומדין מבני ילאו וכמה סבלו ישראל על ידם, גם יש להבין מה שנשאל אלשי"ה את קטורה שכיחה מבנות מלרים ומבני חם ארע פסול, ואיכסר נתדבק אלשי"ה בזרע חם, והיו יכול לקחת אשה ממשפחתו ומבית אביו, וכמו שעשה בזיווג ראשון וכן בזיווג יתכן.

אמנם אמרו רז"ל בצ"צ שפ"י הדיבור נשאל, כיך מה דלת אמר ויוסף ד' דבר אלו עיי"ש, ועמקו מחשבותיו ית"ש ונחמנו לא נדעם, ורחש חכמתו ית' שיש לזכר בזיווג הזה, להבליט יקר מזולל, ואולי סגולה של ניה"ק משרש הרשעים האלה, לא ולמד שרצקא אמנו מקור השתלשלות קדושת ישראל ילאה מבית צחולל ולכן מקור הרשע, ושם ה' עמונה בקרבם נשמה גבו' וקדושה נשמה רצקא אמנו, ומלינו שמעמון ומוחב הגרועים שצאומות ילאו ב' פרידות טובות רוח המואבי' ונעמה העמונית, ומכאן נלמד שורש מלכות בית דוד ונשמה נשית, וכבר גילה הארז"ל צעמון של דברים, שהבחי"ת מסבב השתלשלות נשמות גבוהות בדרך עקלתון, כדי להסחיר הענין מהמקטריגים, ועוד עמיים צאק עד אין חקר, וכמו"כ מלינו צמדין שכאז מבני קטורה ילאה מהם אפורה אשה מבני משה שרבו למעלה מסי' רבוא כאמרז"ל (ברכות ז' ע"ה) ומבואר בספד"ק שקבלה בידיו דמשה"כ ועלו מושיעים וגו' לשפוט את כל עשו יתקיים ע"י בני משה, וזכנת גאולה העתידה יתגלו לעינינו וילחמו מלחמתם של ישראל להקדם מעשה ואדום, ובאלו אשר הזכרנום כבר ילאו הניה"ק ממאסרם ושצבים, וכבר גילו לנו חז"ל סודותם, אמנם ישנם עוד ניה"ק רבים בשביית הרשעים, שעדיין לא הגיע קיום חמנס לאלה, ולעתיד כשיעשה ד' כלל בכל הגוים וכל הרשעה כולה תאבד, יגאלו כל הניה"ק ממאסרם, ואז יתגלה לעינינו שכי' ארז"ל, מה שנשאל אלשי"ה קטורה עפ"י

עוד אפ"ל אומרו וכל אשר יעשה ויליהו אלו בני קטורה עפ"י"מ שכתבו בצעלי הכוס, עכ"פ ולבני הפלגים נתן אזרחם מתות, חז"ל אמרין צחקק שם עומאח מוכר להם וכו'. וה"ר יעקב ממנוטרוויל אומר שם עומאח כלומר למדס לקרות לע"ז שבהם שם עומאח, כמו פטור ומקולים שנקראו ע"ש שמעמאין אותם, ומתחלה היו קוראים אותם צבסם בקצ"ס כדכתיב אז הוהל לקרות צבסם ב' עכ"ל, וידוע שזה הוא ארס גדולה אס מוחבס לע"ז ולהירוס הדת שם קודש, כמו שעושין כן צבס"ר צדור הזה שבהירוס הדת וחילול השם קורין קידוש השם, ועי"ז יש לו יותר כח המושך ללודד נפשות ישראל לנחות העומאח, משא"כ אס יודעין ומגלין שמו האמתי שכאז ע"ז והירוס הדת, אז יכולין להשמר ממנו ע"י ששמו מוכית עליו שכוה דרך עומאח, נמלא שצבס שלימד אותם אלשי"ה שמות העומאח עשה טובה לכל העולם כולו עד סוף כל הדורות שלא יהיו קורין את הע"ז צבס הקצ"ס, ועי"ז יוחלש כחו מלהיות מושך אללו נשמות ישראל ח"פ המדמדס וכל אשר יעשה ויליהו אלו בני קטורה, שעל ידיהם ה' לו לאלשי"ה הללחה גדולה צמה שמסר להם שמות העומאח, ולפי דרכיו ה"ל גתוסף עוד הללחה אלשי"ה צאק, דכרי גם להם הוא זכות גדול מה שנהלש כח הע"ז וכה העומאח צעולם, ולעתיד יירשו ישראל את כל זכותם של בני קטורה כ"ל, א"כ הללחה גדולה ה' לו לאלשי"ה ע"י בני קטורה, והש"י"ת יעזור שזכה להיות דבוק צאמת צחורה וצמלות ובדרך האמת ויתרומם צמכרה קרן התורה וישראל, ויתגלה כבוד שמים עליו צמכרה צימיו אמן.

*

ויוסף אזרחים ויקח אשה ושמה קטורה, ויל"ד צמלת ויוסף מהו הכוספה צאק, ורז"ל אמרו שביא הגר, וא"כ חזר על הראשונות ואין זה הכוספה.

צ' במד"ר ויוסף אזרחים וגו' כתיב אשרי האיש אשר לא הלך בצעל רשעים זה דור הפלגה ובדרך הענאים לא עמד אלו אנשי סדום וכו', אשר פריו יתן בעתו זה ישמעאל ועליו לא יכול זה יתכן, וכל אשר יעשה ויליהו אלו בני קטורה שנא' ויוסף

ועלבו לא יבול זה יחנק, וכש"כ בגמר הפרי לעמיד
יהיו ישראל במדרגתן גדולים מאוד יותר ממלכ"ש.

ופוק חזי מ"ש הרמב"ם ז"ל באגרת חינוך וזל"ה,
ואתם אחינו ידוע לכם שהקצ"ה הפילנו
במהמרות עזותינו, בתוך אומה זו שהיא אומה
ישמעאל, שרעתם חזקת עלינו וכו', ואנחנו צעדנו
סובלים שעבדו וכזיבם ושקרחם למעלה מיוכלתנו,
שאלו צינולת האדם לסבול וכו', וכמו שהוכיחנו
רבותינו לשאת כזי ישמעאל ושקרו ולשחוק ממנו,
וסמכו זה לפסק שכתוב בשם בניו, ומשמע דומה
ומשא שמע דום ושא, וכבר הסכמנו כולנו גדולים
וקטנים לסבול שעבדו וכו' עכ"ל הכוב, וצבורי
זה כי צבורינו דבור האחרון הזה, שלא הלכו רשעי
דבור דרך שאתם עלינו כתוב"ק שמע דומם ושא,
אלא ראו ליקח ממשלה בצמחם לפני הזמן, ודא עקא
שנתארך גלותנו ועדיין בן דוד לא בא, ולולי זאת
כבר היינו נגאלים.

ובזה יבואר דברי המדרש הנ"ל וכל אשר ישעיה
ינחם לנו בני קטורה, שגם בהם הללנו אל"ה,
להוציא על ידם ניה"ק, ויחוספו ויחצרו אל הקדושה,
לעתיד, כאשר יגיע עתם חמסם לנאת ממאכרם, וזה
יתיישב לשון ויוסף אברהם ולנאורה י"צ הכונה
בזה (עיין לעיל קושא א') ולדרכנו בא הכתוב לתת
אך נתדבק אל"ה צדק חס הפסול, ול"ה ויוסף
אברהם שעי' זיווג זה הוסיף אל"ה בחי' קומת
הקדושה, עיי' אומות הללו שיאלו ממנה, ואף שהיו
כולם רשעים אבל קמי שמיא גילוי השתלשלות הניה"ק
העתידין לנאת מהם, ועפי' הדיבור נשאר שבו
לו מן השמים כן לתכלית העוצה שיחצרו מהם לעתיד,
אולם אל"ה לא היה דרכו בזה להתחבר אל הרשעים
אף ע"מ לתקן רק בעינין זה שבויר לו מן השמים,
וזכו שהסמיכו חז"ל לדרוש את הפסוק אשרי האיש
אשר לא הלך בעצת רשעים זה דור הפלגה וכו' ודרך
חטאים לא עמד שלא עמד בעמידת סדום, ועי'ד
שציתרו בדברנו לעיל שלא עמד בעמידת סדום אפי'
ע"מ לתקן, ובאן עשה בהוראת שעה ועפי' הדיבור
לבד וכו'.

*

הדבור, והליד אומות הרשעים, שמכולם יאלו נשמות
קדושות וניה"ק, ועמקו מחשבותיו ית', שהי' מוכרח
להיות השתלשלותם בדרך זה כנ"ל.

וכתב הרמ"ע מפאנו זל"ה לפרש הפסוק (תהלים
פ"ג) ויחפרו ויאצדו וידעו כי אתה שמך
ד' לבדך עליון על כל הארץ, ולנאורה יל"ד אחר
שיחפרו ויאצדו ויכלו מן העולם, אך ידעו כי אתה
שמך לבדך עליון על כל הארץ, ויבאר הוא ז"ל דהכוונה
על הניה"ק אשר נשצי' בקרבם של רשעים, ולעתיד
שחיפירו ויאצדו הרשעים יאלו הניה"ק ממאכרם,
ועליהם קאי וידעו כי אתה ד' שמך לבדך עליון
על כל הארץ עכ"ל ז"ל.

ובזה יבואר מהמדרש ז"ל במדרש אשר פרו יתן
נעתו זה ישמעאל ועלבו לא יבול זה יחנק, דבעתו
ירמוז על זמן גאולה העתידה, עיין בדברנו לעיל (פ'
צראשית) שפירשו דבריו המדרש ודבר נעתו מה
עוב ויאמר אלקים יחי אורי, עפי' בחי' הניה"ק
פ' ויחי, שאף אם יחי' הקץ בבחי' אחישה יחי'
ג"כ נעתה ובזמנה הקצוב לה, אלא שבבחי' ישנה
ויהליף הזמנים להקדימים עיי"ש, וח"ש אשר פרו יתן
נעתו זה ישמעאל, דכשהי' הזמן של נעתו זו הגאולה,
לא יתן ישמעאל את כל פרו, היינו הניה"ק אשר
נשצי' אליו, שהם הפרי והעיקר, וכל מה שנאלו
לעולם, לא היה אלא בשביל להנמיח ולהוציא פרי
זה, ולעתיד כאשר יחפרו ויאצדו ויכלו הרשעים
האלה, יתנו כל פריים להיות קודש הוללים לד',
אבל ערם שזכינו להוציא מהם פריים דהיינו זמן
הגלות, העלים שלהם מרורים וקשים כלענה וסובלים
ישראל הרבה מהם, לא כן יחנק אצדו וחרצו גם
העלין שלהם הם עוצים ויפוס, וח"ש ז"ל ועלבו לא
יבול זה יחנק, שאף ערם שזכינו להשלמת וגמר
הפרי שיהי' בגאולה העתידה צ"ה, גם העלים הם
רעוצים ומשורשים בקדושה, ואף גם צעניי חומריהם
כמו משא ומתן ואכילה ושת' וכדומה צעניי הטהור",
הם מקושרים ודבוקים בתוה"ק כ"ה לפי בחי' ודרגה
דל"ה, וזה כינוי חז"ל בשם עליון, כמ"ש ועליהם לא
יבול שאפי' שיחת חולין של ח"ה לריך לימוד, שג"ז
כלל מתוה"ק ואכנת ודבוקת בבחי' וח"ש ז"ל

(ג) עוד קשה איך הביאו ישראל ראי, דאין לבני ישמעאל ובני קטורה חלק בארץ ישראל, מדעתן אברהם הביא את כל אשר לו ליחזק, ודלמא היחזק מתנת חלוקה זו רק בנכסים שהי' מוחזק אצ"ש בזהות שעה, כדכתיב ויתן אברהם את כל אשר לו ליחזק אבל ירושת הארץ עדיין לא זכה בה אברהם דכנעני והפריזו אז יושב בארץ, ועדיין יש מקום לבני' לחלק ולומר דבזה לא עשה אצ"ש חלוקה, ולא סילק זכותם של בני ישמעאל וקטורה ממתנת הארץ, ויותר כו"ל לביאור ראי' מדכתיב כי ביחזק יקרא נך זרע, דבני ישמעאל ובני קטורה לא נחשבו לארץ אברהם לבתייהם אחריי, גם עפ"י"ש במכרי"ע דלפי שנשאו נשים נכריות, וכולד בוך אחר באם לא נחשבו לארץ אברהם כלל, ולפי הכוזבאר בגמ' הי' כל טענתם מן התורה מדכתיב ואלה תולדות ישמעאל בן אברהם, וכי"ל לרבות טענתם מן התורה שלא יקראו זרע אברהם, ומדוע הביאו רבייהם מויתן אברהם את כל אשר לו ליחזק, שאין משם ראי' כי"ע על ירושת הארץ כנ"ל.

(ג) גם כ"ז מאמרם ז"ל בסנהדרין שם, מאי מתנות א"ר ירמיה' דר אבא שם עומא מר להם, פרש"י בשוף ומעשה שדים, וכתב המהרש"א ז"ל ונריך לומר דסוגיא דהבא אחיה כמאן דאמר בן נח לא נשוי על הכישוף, דאליה לא הי' מוסר להם כישוף משום לפני עור עיי"ש, אמנם עדיין איין ביאורו מספיק, דסוכ"ס נגרס בזה להרבות עומא בעולם, דמשמע דלמלי לא מסר להם אצ"ש ידיעה זו לא היו יודעין אותה, וראוי לבדוק לאיזה טעם הודיעם אצ"ש דרכי הכשוף וכוחות העומא, והרי עבודתו של אצ"ש כל ימיו הי' רק להרחיב גבולו הקדושה ולהכניע כוחות העומא, ולבאור ע"י הודיעם זו תרצה ידיעת העומא בעולם, ומי"ע עשה אצ"ש ככה וכו'.

והנ"ל ביאור הענין בהקדם דברי כוזב"ק פ' תשא (ק"א ע"ב) וזה"ק ח"ח כל עניי יקר דאלו במדברא, לא בוו חפיון אלא לבני ישראל לחזקיהו וכו', ואלין ערב דב וכו' אזלי לבר ממשרייתא וכו', עד הנהא אחכפיון אינון ערב דב, והשחא קמו

באופן אחר יתבאר דברי המדרש כנ"ל, בהקדם להעיר עוד במאמר"כ ויתן אברהם את כל אשר לו ליחזק, ולבני הפלגשים אשר לאברהם נתן אברהם מתנות וגו', פרש"י מדברי המד"ר ויתן אברהם את כל אשר לו ליחזק, א"ר נחמ' זרבת דייחיקי נתן לו, שאמר לו בקצ"ה לאברהם וכו' זרבת, הכרבות מסורות בידך לברך את מי שאתה, ואברהם מסרם ליחזק עכ"ל, וכתב הרא"ם וכו"ל זל"ה דא"ר לפרש כפשוטו על מתנות נכסיו, שהרי כבר נתנם ליחזק כששלח אליעזר לחזק, כדכתיב ויתן לו את כל אשר לו, פרש"י שער מתנת הראה להם, וא"כ מה יתן לו עוד, אע"כ קאי על כח הכרבות שמסרם לו עכ"ל.

אמנם כ"ז ממ"ש בגמ' סנהדרין (ט"א ע"א) פס"ס הי' בוא בני ישמעאל ובני קטורה לזון עם ישראל לפני אלכסנדרוס מוקדון, אמרו לו ארץ כנען שלנו ושלכם דכתיב ואלה תולדות ישמעאל בן אברהם, וכתיב ואלה תולדות יחזק בן אברהם, א"ל גביהא בן פסיסא וכו', מהיכן אתם מביאין ראי' מן התורה, אף אינו לא הביא ראי' אלא מן התורה, שג"ל ויתן אברהם את כל אשר לו ליחזק ולבני הפלגשים אשר לאברהם נתן אברהם מתנות, אז שנתן אגבין לבניו בחיין וכו' כלום יש לזה על זה כלום, מאי מתנות א"ר ירמיה' דר אבא מלמד שמר להם שם עומא עכ"ד בגמ', ולבאור לפי"ד רש"י והמד"ר לא יחי' מפסוק זה ראי' כלל לרבות טענתם של בני קטורה, ולא מיירי הכתוב ממתנות נכסים כלל, ויותר כו"ל לביאור ראי' מפסוק וכל עוד אדוניו בידו, ומפסוק ויתן לו את כל אשר לו האומר בשליחות אליעזר, וכדשחם ז"ל שמר בידו שטר מתנה על כל נכסיו ליחזק, והמהרש"א ז"ל בחי"א שם כתב דלמודא דידן פליגא אב"ר, ומפרש הכתוב כמשמעו שנתן ליחזק כל ממונו ועושרו, ולפי"ז שפיר הביאו ראי' מוכח לרבות טענתם של בני קטורה, אמנם לדבריו יקשה קושית המזרחי שהרי כבר נתנם ליחזק כששלח אליעזר ומאי נתן לו עוד, וגם דכללא חית לן דאפסוי פליגא לא מפשינן וכו' להשוות דברי בגמ' ודברי המד"ר ולא ליפלטו אכדוהי.

ובזה יתבאר דברי בגי' דסגסדרין כ"ל, שבציון ישראל ראי' שאין לפני קטורה וצני ישמעאל וזו צירושא בארץ, מדכחיז ויתן אצרכס אח כל אשר לו ליחאק ולבני הפלגשים אשר לאצרכס נתן אצרכס מתנות וכו', ולדרכו אפשר דעיקר ראייתם ב' מסיפא דקרא, ולבני הפלגשים נתן אצרכס מתנות, ומפרשי בגי' מאי מתנות שם עומאכ מסר להם, וכפרשי ז"ל כשאף ומעשה שדים, וכיון שכן שחס עסוקים בכשאף ומעשה שדים, אין להם זכות וחלק בארץ כלל, דאפי' ישראל אין להם חלק בארץ רק בתנאי שמירת הכורס והמנות, כדכחיז ויתן להם ארנות גוים בעבור ישמרו חקיו וחורותיו ויגורו, וכדאיחא בספרי לאלה חלק בארץ לכשרים כמותם, וכש"כ בלם שעסוקים בכשאף ומעשה שדים, שא"א שיב' להם חלק בארץ הקדושה, ומכ"ע מסר להם ארעי' כשאף ומעשה שדים, שמי' עסקם בזה יעצו ארץ ישראל וילכו אל ארץ קדם ויפרדו מעל יחאק, ובזה נחא אותם גביאח בן פסיסא בעצמה שאין עליו תשובה, שגם אלכסנדרוס מוקדון השיג דבר זה שא"א להתיישב בארץ ישראל ולעסוק בכשאף ומעשה שדים, ולא היו רואים לפרוש ממעשיהם, ע"כ מועצ מחלו חלקם בארץ והלכו להם.

ומערתה סרו כל הקושיות כ"ל, דאש"י דראיית ברישא דקרא אפשר לדחות דלא מיירי בתמותה נכסים, ויותר כ"ל לציון ראי' מויתן לו אח כל אשר לו האמור בשליחות אליעזר, אמנם גם מהם ליכא למילף, דלמלא נתן לו רק נכסים שבי' מוחזק בהם כבר, אבל ירושת בארץ עדיון לא זכה בה אצרכס בלוחה שעה בקושיותו, וע"כ עיקר ראייתם מהך קרא דכחיז בסיפא ולבני הפלגשים נתן אצרכס מתנות שמסר להם כשאף ומעשה שדים, ומעשה אף להם זכות בארץ ישראל כלל.

ויתבאר לדרכו קישור דברי במדרש כ"ל ויוסף אצרכס ויקח אשה וגו' אשרי האיש אשר לא הלך בעלה רשעים זה דור הפלגה, ובדרך חטאים לא עמד אלו אנשי סדום וכו', ולבאורח מאי שבחי' של ארעי' בך, שלא הלך בעלה דור הפלגה ולא עמד בעמלק סדום, אולם כבר בארנו בדברנו לפי

וצעו עובדא לאחקאפא לסעיף, אמרו אז גבא כוללם עמא חדא ונכוו בצללא עמכון, או יבא בן מאן דירב קמנא כמה דירב אלהיון קמיון, אמר אהבן ח"ו דאלין ישחפון בעמא קדישא למכוו כלל כללם חדא וכו', אלא עב איכו לאפרשא להון מגו עמא קדישא עד דייית משה, ואהבן לעב אהבון, אלא סגיון כיו מישראל דאשחפון בדייכוו בללא וכו' עכ"ד כזכ"ק, מבואר בדברי כזכ"ק צירוש דאהבן כהבן בחר לעשות העגל בשביל הערב רב, כדי לאפרשא להון מגו עמא קדישא, ולא ישחפון בעמא קדישא וכו', וכל התקלה ב' בשביל שגמאלו צין ישראל דאשחפון בדייכוו בללא, ולולא זאת לא ב' פגם בדבר כלל כמבואר שם.

ועד"ז יתפרש לעניינו דאשעי' רבא לכפרים ולכפריו צני ישמעאל וצני קטורה מזרע יחאק ודורות ישראל העתידים, שלא יב' ציונים לעולם שום צחי' של התחברות, ולעצם זה מסר להם שמות העומאכ כשאף ומעשה שדים, וישלחם אל ארץ קדם, שהוא מקומם של עמא ויפאל ראשי המכשפים, ובזה הכפידם מעל יחאק פירוד עולמו, דע"י שחאקשו ונתחברו בכוחות העומאכ, לא יוכלו עוד לסבול התחברות הקדושה, וכמעשה שחאב מהרציו וליב' ח"ל הלכתי אלל פילי אחד מכשף, בקי מאוד ברפואות הניחוקין מן השדים, וראיתי לחקור את חכמתו וכו', שאלתי ממנו בנחת ובלשם כממכוו ולא ב' יודע להשיבני כלל, וייסה בכל מיני חכמותיו להשיב ולא הועיל, אז אמרתי לו א"כ איך ידעת להכריזני מבלי הקדמה ידיעה, ויאמר לי זה סיבה אלה, והיא כי אני משחמש בהשבעות לשבעה מלכי שדים, והם הודיעוני מעלתך ואמרו לי כי הנה אדם גדול וקדוש עליון יהודי בא אליך, ואנו אין צו כח לעמוד פה עמו, מיד הכיחוני והלכו להם, ואני רואה אותם עומדים על הכר שכנגדני עד שחלך אחרי, ולכן לא חדע להשיב תשובות שאלתך עכ"ל, ועד"ז יתבאר שבי' כונת מעשיו של ארעי' לשי' ועובדא עבא עביר במה שמסר להם שמות העומאכ וכשאף ומעשה שדים, כדי לאפרשא להו מזרע יחאק, וכעובדא דאהבן שעשה העגל לע"י לחלית כ"ל.

בחפלה, דכיון שג' חפלות הם משיקר בחקיקה שתיקו
חבות העולם, ח"כ ח'ן זה חוספת חלל עיקר וכבר
יצאנו בזה בדברנו לשל ועוד לאלקי מילין.

והנראה לפרט בזה דבזה ידוע שברכב סבלו ישראל
מזני קטורה, וא' מוס מדין שחזיר הכוח"ק
עליהם לרור את המדינים וגו', כי לוררים הם לבס
בנכליהם אשר נכלו לבס על דבר פטור, חוקי מדין
הם אשר נתנו עזה למוצא שחזרה בנותם עמם
וינמרו אותם לבצל פטור, וכבר פירשתי במאמצי
(פי' בלק) לכה אינך אשר יעשה בעם הזה לעמך
באחרית הימים, פרש"י אינך מה לעשות, ומה
הוא בעזה, חלקים של חלו שוגא זימה וכו', ואומר
לך מה שכן עתידים להרע למוצא באחרית הימים,
וכמ"ש להלן דרך כוכב מיעקב וגו' ומחן פלתי מואב
וגו' והתנצח על דוד ומלך המשיח, חמם ל"צ דלפ"י
בול"ל ואשר יעשה בעם הזה לעמך בוא"י המלחמה,
כיון שהם ב' ענינים נפרדים לגמרי, כי בעזה כי
להכשיל מיד, ואשר יעשה בעם הזה לעמך הוא
נצואה לדורות, ול"צ קישור הפסוק.

וביארתי בזה דבזה ע"י עזה בלעם הרשע נלמדו
ישראל לבצל פטור, ואף חותם של חטאו בפועל
נחפסו במחשבת ע"י ועריות, כמס"כ כי לוררים הם
לבס בנכליהם וגו', ורשע חטא זה נמשך לדורות
עד שחזר בית הראשון בשון ע"י, והתגברות ירד
דע"י כי חזק עליהם במשך זמן בית הראשון, והכל
כי מאותו השורש של חטא הראשון שנלמדו לפטור
בעצת בלעם הרשע, לולא אותו החטא היו ישראל
דבוקים בקדושתן אחר מתן תורה, ולא היו מעמידים
לגלות ותרבות, ולפי מדרגתן של אותה שעה היו
ראויים שיבי' תקון השלם מיד, וכמ"ש ז"ל לכה יעקב
חזינו ע"ה שחתיית המתיס מגעת בימיו, הרי שבי'
קרובים קן המקוי וגאולה העתידה, חלל שדחה
בשון הדור עד אחרית הימים, וכל זה גרם עזה בלעם
הרשע שהכניס בכם בישראל ארם מחשבת ע"י וירא
דערייות.

ובזה יתבאר קישור הפסוק דבזה בלעם התנצח על
מלך המשיח שעתיד לבנות כל האומות כדכתיב
וקרקע כל שח וכולם יכנשו מפניו ולא יבי' לבס

שכמוהו בזה שלל כלך בימים חף ע"מ לחקים
ולקרבם לתורה, ואף שהשחל בהלכות והתפלל חולי
יש עשרה נדקים ולא מאה, ולכאורה ח"כ מדוע לא
השחל לקרבם ולהחזירם בחשבה, חמם לא ראה
חלש"י להיות לו עמכם שום התחברות מפני שששים
היו, ואמר ז"ל בלכות ד"נ (פ"ט ס"ד) אל תתחבר
לרשע ואפי' לקרבו לתורה ואף שלום קדושתו של
חלש"י לא כי מזיק ההתחברות, אבל חשש בשביל
זרעו דורות ישראל הבאים, ולעצם זה לא חש על
תקנתם, בשביל תועלת דורות העתידים, וח"ש קישור
דרשם ז"ל לפרשה זו ויוסף אברהם ויקה אשה
ושמה קטורה וגו' ולבני הפלגשים נתן אברהם מתנות
וגו', ואף כאן עשה כן שלל חש לתקנתם, ומכאן להם
כשוף ומעשה שדים, בשביל תועלת דורות ישראל, כדי
להפרידם מכם עולמית, וזה שסיימו במדרש וכל אשר
יעשה ילחם חלו בני קטורה, שכלית חלש"י במעשיו
בבני קטורה, ש"י שלמים כשוף ומעשה שדים נפרדו
מעל יתחק ואבדו זכותם באלץ ישראל כח"ל, ובה
יתבאר קישור סיום דברי המדרש ובתורתו יבנה ח"ר
שמעון חז לא למדו, ורצ לא כי לו ומהיכן למד את
התורה, חלל זימן לו הקב"ה ב' כליותיו כמין ב'
רבינס ומלמדות אותו תורה ותכמה, ולכאורה מהיכן
השיג חלש"י שמות הטומאה וכשוף ומעשה שדים,
והרי לא כי לו שום בחי' התחברות עם חלש"י סדום
ודור הפלגה שעסקו בזה, וגם רצ לא כי לו למדו,
ומזין דע להשיגו, וע"י חירלו שימן לו הקב"ה ב'
כליותיו כמין שני רבינס ומלמדות אותו תורה ותכמה,
וכשיג כל מה שבי' לורך חליו לעבודתו ית', ואף
זה השיג בשביל תועלת דורות ישראל העתידים כח"ל.

*

במדרש תנחומא ויוסף אברהם ויקה אשה וגו',
יגמזו רבינו כמה חפלות חדם מתפלל ביום,
ר"ש בר חמון אמר לפי שסיים משהבי' ג' פעמים
וכו', לפיכך לריך האדם להתפלל ג"פ בכל יום, ריב"ל
אמר אברהם חיון חפלה שחרית, יתחק חיון חפלה
מנחה וכו', יעקב חיון חפלה הערב וכו', ומה ראו
לחקן ג' חפלות כדי שיבא חדם מוסף בחפלתו וכו'
ול"צ קישור דרשם ז"ל אל הפסוק ויוסף אברהם
ומה ענינו לכאן, גם ל"צ מ"ש שיבא חדם מוסף

אמח"ל דתפלה מקרי חיי שעה, ופרש"י תפלה לורך חיי שעה היא לרפואה לשלי ולמונות עיי"ש, והלורך בתפלות אלו יוגרס בסיבת החטא ובסיבת החורבן אבל לולי החטא ולעתיד כשיזכו ישראל לשלמות האומית, לא יחסר להם כל עוב ולא יהי התפלה מחויבת לעתם זה.

אמנם חף שלא יהי' נובג עטם עיקר תקנת התפלה לעתיד, שהוא במקום קרצנות ולסיבת החורבן כנ"ל, מימי יהי' נובג מלות תפלה ולא יתבעל לעולם, ויהי' חביב לפני הבור"ה זכרון התפלות שהתפללו ישראל צעת לרחם בזמני בגלות, וחס יעלו לזכרון לעשות מהם כחר להצויה"ש ולנחת רוח לפניו ית', ולעתיד יהי' מלות התפלה בצחי' הכוספה שאינו מעט ועיקר התקנה, ועל ידו יעלו לזכרון כל תפלות ישראל שהתפללו במשך ימי גלותם כנ"ל, אבל לולי סיבת החורבן לא הי' לורך לעיקר התקנה ולא להוספה לעתיד, ובזה יבואר קישור דברי המדרש ויוסף אברהם ויקח אשה ושמה קטורה וגו', ועיי"ז נגד גזירת החורבן והגלות, ונחלצב תקנת התפלה והוספה לעתיד, עיי"כ הסמיכו אלי' רז"ל במדרש כמה תפלות אדם מתפלל ביום וכו', ג' תפלות וכו', כדי שיבא אדם מוסיף בתפלתו, דבחי' זו יהי' לעתיד שלא יהי' שייך עטם עיקר התקנה כנ"ל, ולא יהי' בצחי' הכוספה, ושפיר הסמיכו ז"ל הכוספת התפלה להוספה בניו של אהעי"ה דבא חילא, דעיי' שהוסף אברהם והוליד בניו, נסבב תקנת התפלה ובחי' הכוספה לעתיד, ועפ"י הדבור הי' וכי"ה כי לחועלת ותכלית תקון, וק"ל דיעות ד' ולו נחבנו עלילות, הדב"ע יעזור שיקויים בניו מה שדרשו ז"ל וכל אשר יעשה ילחם אלו בני קטורה, שתפלות ישראל שנגרס לנו עיי' בני קטורה ילחמו ויתקבלו לרחמים ולרזון, ובמכרה מושת בכל מיני יפועות טובות, וזוכה לעבוד השו"ת בנחת ובשמחה ולראות ביטעות ישראל ושתחתו בתפלות כבוד שמים עליו ב"ה.

תקומה לפני ישראל, וידע וכשיג שאין ענה ותשובה למנוע דבר זה, אמנם נתן ענה לבקש לדחות זמן הגאולה עד אחרית הימים, עיי' שהכשילם בעריות ועיי' ומזה נשתלשלו כל חטאי הדורות כנ"ל, וז"ש אינעך להכשילם בזנות, ועיי"ז מה שיעשה העם הזה לעמך, שהם עתידים לברע למואב, וידה עד אחרית הימים ולא יתקיים ציוןך, ובעה"ז גם רשעי הדורות משתמשין בעלת צלעם הרשע, ומגרין ילדא דעריות בישראל, ועיי"ז עלתה בידם לדחות קץ הישועה מזמן לזמן, עד שירחם השו"ת על עמו ועל ארצו וישלח לנו גואל זדק בריבא.

והנה שורש ענין זה נלמח ממה שהוסף אהעי"ה ונשא את קטורה וילדה את מדין ותרחו רשעים בעולם, ואמח"ל שעפ"י הדבור גשאה, ובדואי שהי' לורך לכל זה, וכשמזה לגאולה העתידה נדע ונשיג שכ"ז הי' בו לורך ותועלת לישראל וקיום העולם, ואף שעי"ז נחוספו הכסיונות עד שאין בניו כח לנשוא ולהתגבר נגדם, אבל ודאי שכל מה שישראל עמלים בעור"ז בשביל עבודתו ית"ש, להתגבר נגד נסיונות הקשים הוא לנחת רוח לפניו ית"ש, והנה אמרו ז"ל בתנחומא פ' תצא לפה משב צרוסי"ך, וראה שצית המקדש עתיד ליחרב והבכורים עתידין ליפסק, עמד והתקין לישראל שיהיו מתפללין שלשה פעמים בכל יום וכו', הרי מבואר דעיקר התפלה נתקנה בשביל גזירת החורבן, וקיי"ל תפלות כנגד תמידין תקומם, ואפי' למי"ד אבות תקומם אסמכוהו רבין אקרבנות, (ברכות כ"ז ע"ג), ולפי"ז בזמן שהי' ציהמ"ק קיום, והיו מקריבין קרבנות בפועל, לא הי' לורך לתקנת התפלה במקום קרבן, אלא שנתקנה בשביל דורות הגלות כמבואר בתנחומא, גם מבואר כן מנוסח התפלה שסודוה אנוכי כה"ג להחפלו על בניו ציהמ"ק וירושלים והחזרת העבודה למקומה, דכ"ז נתקנה בשביל גזירת החורבן ודורות הגלות, ובזמן הכית לא הי' מקום לתפלה זו, ובגמי שנת (דף י' ע"א)

תולדות

לפרש מ"ש ז"ל בשמיני עשרת שאמר הקב"ה עכצו עלי עוד יום אחד וכו', ואז הוא עיקר השמחה בשמחה החורה וכחג יותר מכל כמועדים, וזכר בכל שבעת ימי החג אומרים זמן שמחתנו, ומה יכ"ה המזבח אם הוא מזל הקדושה ואם כ"ה שמחתם כדרך הלדקים השמחים בכה"מ, לזכר אמר הקב"ה דאחר עבור כל אלו הימים, עכצו עלי עוד יום אחד ושמחו בצפליים, ויראו הכל כי ניתוסף להם שמחה על שמחה, ובעת שהוא מזל הקדושה, וכן עדיין יש לומר הטעם מה שצריך לשמחה באסרו חג, וכן מה שעושין סעודה ושמחה אחר סיום מסכת ואחר גמר כל מלא' וכו'.

ובזה י"ל כוונת צמח שאמר ויתן ויחזור ויתן, דבזכרנו של עשו לא אמר ויתן, אלא משמי הארץ יכ"ה מושבין וגו', דבאמת כל זכרנו הוא אך לזמן, אמנם לצדק יכ"ה אחריתו עדי אובד, ומזכרנו ושמחתו ימח לו אח"כ אך לעד ויגון, אבל לא כן אלא בזכרנו של יעקב, דכתיב ויתן לך האלקים, שזכרנו יכ"ה מאלקים ית"ש מזל הקדושה, אשר הוא מלמיה עוד שמחה ועוצה אחר שמחה, ולכן אמר ויתן ויחזור ויתן, שיען שהוא מזל הקדושה, לכן הוא גורם נתינת אחר נתינת, ומוסיף וכולך בכל פעם.

ובזה י"ל בתחלת הפרשה ואלה תולדות וגו', זכרנו כשנולד לאדם בן הכל שמחים, כי לא נודע עדיין מה עיזו של עובר זה, אם יכ"ה לדיק או רשע ח"ו, משא"כ כשנחגלד ויכיר במעשיו, אז אם הבן הוא רשע ח"ו גורם לעד גדול לאבותיו, והשמחה שבה להם בעת לידתו הפך להם לער ויגון רח"ל, וגם ח"ו זרע כמוהם אחרי אבותיו כשערים שפירשו ז"ל על מ"ש אלע"ה כן ג"ה

(מכתי"ק) **ואלה** תולדות יחזק וגו', כבר דקדקו המפורשים באומרו ואלה תולדות, דכ"מ שג' ואלה מוסיף על הראשונים, וכאן לא שייך לומר מוסיף על הראשונים, דעדיין לא היו לו בנים חוץ מאלו.

במד"ר זש"ה גיל גיל אבי לדיק גילה אחר גילה בזמן שכלדיק נולד בעולם וז"ל כוונת.

ג **להלן** בפרשה ויתן לך האלקים וגו', פרש"י ז"ל ויתן ויחזור ויתן, והכריחו לפרש כן משום דקשיא ל' מ"ש ויתן תולדות מוסיף, שאין לה דביקות למעלה, ועדיין לא קדמה ברכה אחרת, לכן פ"י דקאי על מה שיוסיף אח"כ ויחזור ויתן, אמנם גם זה י"ל דכלל הקב"ה יוכל ליתן ברכה בפעם אחת, ולמה הולך לדייק בזכרנו שיחזור ויתן אחר נתינתו, ובדאי שיש כוונת צמח.

ואפשר לומר דזכר נודע בהפרש שצין שלוח הלדקים לשלוח הרשעים, דברשעים כל שלוחם ושמחתם הוא שמחה שאחרי חובג ר"ל, ותחלתן של' וסופן יסורים, וכל חשבוני בעור"ז אחר עבור החשבוני אין צו כ"א לעד וחרטה, אבל בלדקים המתענגים על ד', אחר שמחתם ניתוסף להם שמחה על שמחה, כמו שפ"י ק"ז בהג"ל זקוק"ה"ה בתפלה למשה (ס"ח) ע"ה"כ ולדקים ישמחו וגו' וישעו בשמחה, דר"ל שאחר השמחה עוד ישעו בשמחתם שבה להם, לא כהרשעים המתענגים אחר שמחתם ואח"כ צספ"ק שזכו המזבח בכל דבר שמחה ועוצה אם הוא מזל הקדושה לטוב לו וללזון בבית"ש, אם אח"כ נלמח מה שמחה ועוצה אזי הוא מזל הקדושה והביתך צבי"ך ח"ו, וכבר אמרנו צמח

לדיק בן רשע להחפלה לש"י עיי"ש ועיין מ"ש הכו"ז
דחפלתו נשמעת יותר ונלמד בן מפסוק לרחוק ולקרוב
ולפי"ז י"ב אחאי לו ולא לה.

(ד) **עוד** יליד צ"מ"ש לפי שאין דומה חפלה לדיק בן
לדיק לחפלה לדיק בן רשע, דהו"ל לדיק בן
רשע.

(ה) **גם** יש להבין מדוע כפל רש"י ז"ל עוב"פ לומר
לפיכך לו ולא לה, וכבר אמור.

(ו) **במוד"ר** (פ' ס"ג ס"א) ואלה תולדות יחזק בן
אזרחס וגו' הכ"ד גיל יגיל אזי לדיק ויולד חכם
ישמח בו, גילה אחר גילה בזמן שהלדיק נולד וכו'
בזמן שהוא לדיק בן לדיק, וי"ב הכוונה.

(ז) **בתנחומא** אחיה אלה תולדות וגו' אזרחס
הוליד את יחזק זשכ"כ כל כלי יולד ענין לא
יולד, וכל לשון תקום אחך למשפט חרשיני, וי"ב,
ופי' בעין יוסף שהמדרש בא לתרץ כפל הכתוב יחזק
בן אזרחס אזרחס הוליד את יחזק, זש"ה כל לשון
תקום אחך למשפט חרשיני, וזה הכתוב להשיק
בעלי לשון שאמרו מאבימלך נתעברה שרה, ע"י שר
קלסתר פניו של יחזק דומה לאזרחס כאומרם ז"ל
עכ"ד, אמנם רש"י דקרא כל כלי יולד ענין לא יולד
אין לו שייכות לכאורה לכאן.

(ח) **עוד** שם במדרש אלה תולדות יחזק וגו' זש"ה
עשרת זקנים בני נשים וחפלה בנים אצותם
(משלי י"ז), הלדיקים מתעשרים בבני ציהם, ובניהם
מתעשרין באצותם, כיצד אזרחס נתעשר בזכות
יעקב כשהשליך אותו ומרדו לכבשן האש וכו' אמר
הקב"ה בשביל יעקב בן בנו שעתיד לעמוד ממנו אני
מוליד, מנין איך ברכי שכן כתוב לכן כה אמר ה'
אל בית יעקב אשר פרס את אזרחס (ישעי' כ"ט)
פדלו מן הכבשן, ומנין שמתעשרו בנים בשביל האצות,
בשעה שדרך לבן אחר יעקב, כתוב לולי חלקי אזי
חלקי אזרחס ופחד יחזק ה"י, לוי זכות אצות
הולידו ליעקב, אבל יחזק נתעשר באזרחס ואזרחס
נתעשר ביעקב, עכ"ד המדרש. ויש להבין קישור

לא נחת זרע, ר"ל זרע המחיתם לו, אבל בן לדיק
אזרחס כשהמגדל ומוסיף וכולך צמח ומע"ט, אזי
השמה עוד יותר כפלי כפלים מצעת לידתו, שבו
מעשו סתומים אז, וזהו צמח שמה שאחרי
שמה, שכל פעם שמהגדל הבן בשלימות נפשו,
השמה יותר גדולה, וגם נשם יותר ככוונה
בהתולדות וזוהי זרע המחיתם אחר אצותיו הכשרים,
וכדברי פרש"י ז"ל (צ"י נח) עיקר תולדותיהם של
לדיקוס מלוא ומע"ט, וזה עיקר כוונתם בצקת
התולדות לעשות רצון הבורא צ"ה וצ"ה, איך בכל
פעם שמוסיף והולך הבן דרכי הש"י, נשלמו
ומתוספו התולדות, שכל כוונתם אך לתולדות בעצות
הש"י ומלוא ומע"ט, וע"כ אמר ואלה תולדות יחזק
בזו"י נוסף דהוא נוסף בכל פעם שמוסיף צמח
ומע"ט (וע"ד שפרש"י ז"ל ביותן לך דקאי בתוספת
על הכרע שחרי'), ויומחק ע"ז שפיר דברי המדרש
זש"ה גיל יגיל אזי לדיק גילה אחר גילה בזמן
שהלדיק נולד בעולם, שהוא שמה שאחרי' שמה
ויומחק והולך בכל פעם כמבואר.

*

אברהם הוליד את יחזק פרש"י ז"ל לפי שבו
לניני דודו אומרים, מאבימלך נתעברה שרה
וכו' נר קלסתר פניו של יחזק דומה לאזרחס וכו',
וראו להבין לידת יחזק כבר נאמרה לשל צ"י וירא
והוליד שרה לאזרחס בן לקונו וגו' ושם הו"ל לאזרחס
הוליד את יחזק לכתוס פי לניני דודו ומדוע המחין
עד הכא, וזה מפני שלא נתעשרו לניני דודו עד
עתה, הלא גופא י"ב מה זכ עלתם בדעתם לעורר
עתה בלידת יעקב ועשו, ולא עירערו עד הנה.

(צ) **ויעתר** יחזק לה' וגו' ויעתר לו ה' וגו' פרש"י
לו ולא לה שאינו דומה חפלה לדיק בן לדיק
לחפלה לדיק בן רשע לפיכך לו ולא לה ע"כ, וילי"ד
אם כי חפלה יחזק עדיף אין ספק שגם דברה
הוסיפה כח בחפלה, דאיתו דומה ומעשין בעשין
למרבין בעושים, ולמה של חפלה לגמרי באמרו
ולא לה, דמשמע דחפלה לא הועיל כלום.

(ג) **וק"ו** היינו לב זל"ה הקשה בשם המפרשים
ממ"ש הטור (א"ח"ס סי' ר"ג) דיותר טוב לקר

בעו"ב, ומכ"ש מלוח ומעש"ט של ח"א ע"ה שאין ערך לשוויון, וח"ב הדרה קושיא לדוכתי, כי בודאי ה' ראוי אצרכם להגלל ממור כשדים בזכות עצמו, ובזכות עבודתו ומלוחיו שסבגל עוד צעולם ויפרסם אלקותו יח', ולמה לא יגלל רק בזכות יעקב.

ואפ"ש לפרש דברי המדרש הנ"ל עפ"י דליתא בילקוט פ' לך (והוצא ברש"י עה"ה) אל חירא אצרכם אנכי מנן לך שכרך הרבה מאד, רצון אמרין לפי שכו' חלע"ה מתפחד ואומר ירדתי לכבשן האש ויגללתי, לרעבון ויגללתי, עשיתי מלחמה עם המלכים ויגללתי, תאמר שקבלי שכרי בעו"ב ואין לי כלום בעו"ב, ח"ל הקצ"ה אל חירא אנכי מנן לך וכו' שכרך מתוקן לעמיד לצוא עכ"ד המדרש, הרי מצוה שכו' ח"א מתירא שמה ותמעטו זכותיו ע"י הללו וכן מצוה ביעקב שאמר קטונתי מכל החסידים ומכל האמת וגו' שמה ותמעטו זכותיו ע"י החסידים והאמת כפ"ש ז"ל והמדרש.

ונקדים עוד מ"ש בספר צית שמואל אחרון עה"ה, (פ' וישלח) על הפסוק ולא ראיתי לדיק נעזב וזרעו מבקש לחם, כל היום חוץ ומלו' וזרעו לצרכה, ותו"ד דהלדיק כ"ז שהוא בחיים חיותו אין נהנה בשכר מלוחיו, דשכר מלו' צבאי עלמא ליכא, ולאחר מיתת הלדיק הקצ"ה זכר זכותו לבניו, וכן נהנין בזכותו, ח"ש ולא ראיתי לדיק נעזב דהיינו לאחר הסתלקותו וזרעו יהיו מבקשים לחם, דלחם מיתת הלדיק הקצ"ה משלם זכותו לבניו, ומפרש הכתוב העם דכל היום חוץ ומלו', ר"ל כל ימי חייו הלדיק חוץ עושה בחינם, כמ"ש רש"י ז"ל צ' ואחזקן אין חנון אלא מתנת חנם, ומלו' להקצ"ה דכתיב מלו' ה' חוץ דל' ואין מקבל משכרו כלום, ע"כ וזרעו לצרכה, שהצרכה נשאר בשלימותו לזרעו, והעתיק עוד מ"ש הרי"ף צ"ן יעקב לפרש דברי הש"ס צמ"ס צרכות, לדיק ועוז לו לדיק בן לדיק, לדיק ורע לדיק בן רשע, ולבאורה מאי הוי ס"ד דגמרא לומר בן והכתיב וצנים לא יומתו על אבות בשאין אוחזין מעשה אבותיהן, וז"ל הוא ז"ל בדרך הנ"ל לדיק בן לדיק עוז לו בזכות אבותיו, ולדיק בן רשע רע לו, דמשכר מלוחיו אין נותנים לו דשכר מלו' צבאי עלמא ליכא, ומשכר אצ"ו אין לו דלצ"ו ה' רשע עכ"ה.

דרש"ה לבא, גם מה שסיימו שילחק נחטער בזכות אצרכם ל"ב כי בודאי ה' זכותו גדול לעצמו, ולמה ה' לדיק לזכותא דאצרכם.

(ט) **במוד"ק** חיתא ר' שמואל צ"ר ילחק אומר אצרכם לא יגלל מכבשן האש אלא בזכותו של יעקב, משל לא' שכו' לו דין לפני השלטון ויאל דינו לישקף, ואפ"ה אוחזי השלטון צאסטרולוגיאם שלו, שהוא עמיד להוליד צח וביא נשאת למנן, אמר קדאי הוא להגלל בזכות צחו, כך אצרכם יאל דינו מלפני נמרוד לישקף, ואפ"ה הקצ"ה שיעקב עמיד לעמוד ממנו, אמר קדאי הוא אצרכם להגלל בזכותו של יעקב וכו', והקשה היפ"ת למה לא ה' ח"א גדול להגלל בזכות עצמו שמסר נפשו עקידה"ש, ולמה הולך לזכותו של יעקב.

(י) **עוד** הקשה שהמשל הנ"ל צלח נודק ואינו דומה למשל, כי אצרכם אצינו אין דינו לישקף, ואם מלפני נמרוד יאל דינו לישקף, אצל מלפני ה' שהוא שליט על כל הארץ אין דינו ככה, וזכ"ה שכן דין כל מי שימסור נפשו על קידה"ש אין ראוי שילחבו ה', כי עוב השלימות הגדול הזה, שיקיים המסנ"פ בשלימות, כמ"ש בעל העקידה, ולזה לא נזקק הקצ"ה להגלל את ר"ע וחזיריו, ומה שנזלו חנניה מישאל ועזרי', ה' כדי לשכר מלחמות עול נצודנלר הרשע, שאמר ומן הוא אלקים דישצינכון מן ידי, וכן צכל הניגולים ה' סיבה לריבה לשעתה, הא לח"ה אין ראוי שילגלו, וע"כ אצרכם מלך עצמו ה' דינו לישקף כי זה הטוב והראוי לו, אלא שלפי שהמשך זרע העובד עדיין לא יאל ממנו ע"כ יגלל, ולהכי נקט יעקב שהוא שלשלת היחוס ומעטו שלימה עכ"ד היפ"ת.

אמנם תירושו של היפ"ת אינו מספיק, כמ"ש כי אצרכם מלך עצמו ה' דינו לישקף, מפני שהוא עובדו ושלימותו האמתית למסור נפשו על קדושת שמי יח', דלאידך גיסא יחסרו כל עבודתו שעזר ח"א את צורלו כל ימי חייו צמסנ"פ, והכסיונות שעמד צבן לחא"כ, ויפרסם אלקותו יח' צעולם, ואלמלי ש"ק צבור כשדים ה' נחסרו כל אלו הימים והשנים, ויפ"ה עשה אחת נחשוכה ומעש"ט בעו"ב מכל חי

זכות אבותיו ויגדלו בזכותם, כדי שלא ינוכח משכרו כלום בעושי, אבל אברהם כי צריך להיות יגדלו בזכות יעקב כגיל, וסיום המדרש אבל יתחב נחמנו באברהם שגא' ואלה תולדות יתחב בן אברהם, שזכה לתולדות בזכות אברהם, וא"ש מ"ש לו ולא לה, כגיל זה פירש"י ז"ל שאין דומה חפלה לזיוק בן לזיוק לחפלה לזיוק בן רשע, ר"ל דגלגל בן מא"ה ע"ה דכמו שגלגל באברהם שבי צריך לזכותו של יעקב לפי שבי לזיוק בן רשע, וכדי שלא יתמעט זכותיו לא עשה הקצ"ה בום בזכותו, ומה העש לא עשה כשי"ת גם זה בזכותו של רבקה בשביל שביחב לזיוק בן רשע שלא יתמעט זכותו, וא"ש מה שפירש"י לומר לפרק לו ולא לה, דמ"ש לזיוק בן רשע המכוון על אברהם, חזר לומר דמח העש לו ולא לה, וז"ש ואלה תולדות יתחב מוסיף על הראשונות, לברות שלא נחמנו זכותו של יתחב ע"י התולדות שנעשה לו גם שלא בדרך הטבע, כי ה' בום בזכות אבותיו, ואברהם עוד נחמנו זכותו, כי ע"י פירסום בום נקדש שמו ית' בעולם, זה ואלה תולדות יתחב מוסיף על הראשונים.

ועתה נבאר במה שהתחלנו לומר ערערו לזיוו הדור עתה בלידת יעקב ועשו, ולא ערערו עד הנה בלידת יתחב, וי"ל דהנה מטבע הרע לשגור את הטוב, כמו שאמר יתחב לאבימלך ולאנשיו ואחם שגאחם אחי והשגאחיו מחתכם, והאמת בן ה' שבי שגאחם אחי חתם בתכלית השגאח, ולא כחשו את זאת, אלא השיבו אליו ראו ראיו כי ה' עמך, ועל אשר ראו שזכותו גדול ע"כ נתייראו מלהרע לו וצאו לברות ברית עמו, ואפ"ל דעכשיו בלידת יעקב ועשו שנעשה לו גם שלא בדרך הטבע, שחזו לזיוו הדור ושגאחיו שנתמעטו זכותיו, ומעשה ויכולו לברע לו, וע"כ ערערו עכשיו לומר מאבימלך נחמנו שר, ואין לו זכותא דאברהם, ועל כרחי ה' בום בזכותו, ונתמעטו זכותיו, לכך נר הקצ"ה קלסתר פניו של יתחב דומה לאברהם, וכשידו כלל שאברהם הוליד את יתחב, ומעשה ה' בום בזכותו של אברהם ולא נחמנו זכותו של יתחב, וא"ש קישור דברי המדרש כל כלי יוצר עליו לא ילול, דמעשה נחמנו לכל שאברהם הוליד את יתחב ע"י שר הקצ"ה קלסתר

ולדרבנו י"ל נוסף על העשם ה"ל דשכר מנ"י בזהו עלמא ליכא, יש עוד עשם לשבח מה שאין הדיקים נהניו בזכותו בעושי, ואפילו ממזל שמתחלמ שכן בעושי, כגון העוש ומקיים מנ"י יותר מן המחויב, והמביא עצמו ליד חיוב מזהו, והסבבה למנ"י שמתחלמ שכה בעושי כמבואר בספרן של לדיקים, חולם לדיקים הקצ"ה משמר כל שכן לעושי, והעשם כדי שלא ינוכח מזכותו כלום, וע"ד שהבטיח הקצ"ה לאברהם אל חורא אברהם וגו' שדרך מחוקן ומוכן לעושי, ולכן הקצ"ה נותן להם השפעה בעושי בזכות אבותם אם הוא בן לזיוק, ובאופן זה זכותם עומדת לעד ולא ינוכח משכרו כלום.

ומעתה א"ש דברי המדרש ה"ל אברהם לא ילול מכבשן האש אלא בזכות יעקב, דאעפ"י שבי זכותו כדאי וראוי להגלל בזכות עצמו, אבל כי רואה כ' בעוצה הדיקים שלא ינוכח משכרן כלום בעושי, וי"ה שמורה ועומדת לעד, ובזכות אבותיו לא ב"י אפשר לאחשי, כי ה' לזיוק בן רשע, ע"כ ילול בשביל משך זרע טהור שעדיין לא ילא ממנו, כמ"ש היפ"ת דנקט יעקב שהוא שלשה היתום ומעטו שלומה, אבל הכוונה על הכלל כלו ילא, שהכלל ישראל עתידים ללא ממנו, ובאופן זה לא ינוכח משכרו כלום, דברי לא ילול בזכותו.

ולפי ה"ל יוצן שפיר משה"כ ויעתר לו ה' ופרש"י ז"ל לו ולא לה, כי אעפ"י שגם רבקה היחב זכותה כדאי וראוי להיות נעם בתפלתה, אבל כי הקצ"ה רואה בעוצה הדיקים, שלא ינוכח משכרן כלום בעושי, ע"כ נעם יתחב כי ה' לזיוק בן לזיוק זכות אבותיו מסייעתו, מא"כ רבקה שלא ה' לה זכות אבות, ואם ה' נעמה היא בתפלתה לעשות להם גם שלא בדרך הטבע בזכותה, ה' נחמנו זכותו לעושי, ע"כ לו ולא לה. ויתבאר קישור דברי התחומא ה"ל עטרת תפארת בני צים וגו' אברהם נחמנו זכות יעקב כשהשליך אותו נמרוד לכבשן האש וכו', ויעקב נחמנו זכות אברהם בשעה שדרך לנן אחריי מה כחיד לולי אלקי אבי אלקי אברהם וגו', ויוצן ע"ד שנאמר לעיל דיעקב ה' לו

ביום שנה' עקב אשר שמע אברהם בקולי וגו', אמר רב ואיתומא רב חשי קיים אברהם אבינו אפי' עירובי תבשילין שנה' תורחוי אי' תושב' ואחא תושב' ע"כ' בגמ', והקשו בתום' ישנים חז"ל לא ידע רבי אמאי יקע כך מלוה, אמאי קילא לי' טפי מכולו והניחו בל'ע, ובהרש"א ז"ל הקשה דמה קמ"ל רב וכלא משנה שלימה שנינו בסוף קידושין (פ"ג ע"א) קיים אלע"ה כל החורב כולו עד שלא ניתנה עיי"ש, (וכבר חילצו קושיות בז"ל בדבריו להבין בכמה אנפין עיי"ש) ולענינו ז"ל, דהנה אמר ז"ל ב"ר פ' שני דביא' יי"ע משל להיות בעי"ש לא יבשל בתחלה מו"ע לשבת, אבל משל הוא לוי"ע ואם הותר הותר לשבת ובלבד שלא יערים, אל"ה עשה עירובי תבשילין לא מותר לבשל בתחלה מו"ע לשבת עירובי, והנה אמר ז"ל בב"ר (פ"ר ס' ט"ז) כל יומים שהיתה שרה קיימת ה' צרכה משולחת בעי"ס ודלתות של אלע"ה היו פתוחות לרוחה, וכיון שמתה שרה פסקה אותה הרוחה, כיון שגאת צרכה חזרה וכו', נמצא לפי"ז דאלע"ה לא הותרך לתקנת חכמים לעשות עירובי תבשילין, דה"ל לו תקנה בל"ה דהיינו לבשל לנורק יו"ע לבד, ונתרבה ע"י הצרכה עד שיה' די והותר לנורק בשבת, ובאופן זה שרי לתחילה בלא עירוב, ואפשר דאלע"ה לא רצה ליהנות למאכלו ממותר האם שנתרבה ע"י נס, דאין ליהנות ממעשה נסים ומנכין לו מזכויותיו כאמר ז"ל, ואברהם אבינו ה' רצונו ותשוקתו שישאר זכויותיו לרעו אחריו, ואפשר דמה שנתרבה ע"י הצרכה האכילו לאורחים, דלאחרים אין כאן נכיון מזכויותיו, ועיי"ז נחקדש ש"ס לקרב נפשות גרים ותוספו זכויותיו, אולם לעצמו ולבני ביתו לא רצה ליהנות ממנה, נמצא שלא היתה ראו' להם לנורק יו"ע, ועי"כ הותרך לתקנת חז"ל לעשות עירובי תבשילין, וצ"ב יתבאר קישור הפסוקים עפ"י דרשת חז"ל והתברר צרעת כל גווי הארץ עקב אשר שמע אברהם בקולי וגו' ודרשו חז"ל קיים אלע"ה אפי' עירובי תבשילין, דבאמת לא הותרך אלע"ה להם לנפשה, כי צריך השי"ת כל אשר לו, אלא שלא רצה ליהנות מצרכה זו לעצמו והניחו לרעו אחריו שיהיו צרכותו ו"ס והתברר צרעת כל גווי הארץ, והעם שבת"ל רצו לצרכה לז"א עקב אשר שמע אברהם

פניו דומה לאברהם, ולא יוכלו לרעה לו רשעי הדור כי לא נתמעטו זכויותיו, כי יש לו זכותא לאברהם, וזה שסיים וכל לשון תוקם אחד למשפט חרשישי שנכתב פי' לפניו הדור, ועי"כ כל כלי יולד ענין לא ילל, ומה שחשבו לרעה לו בופר עתהם ולא כלילתו.

ועפ"י דרכו כ"ל יתבאר דברי המדרש (הובא בישמח משב) מי שכולך בדרכי האבות, הני מתקומם עליו צדוק אבות, ולבאור ז"ל דכלא אם הולך בדרכי אבות, ברי י"ס לו זכות עצמו, ומדוע מתקומם עליו הכוונת צדוק אבות דוקא, אמנם זהו מחסד הכוונת שאין הדיקים גוהים משכרם בעוב"ז, אלא הקצ"ה משמר כל שכרם לעוב"כ, וכן עצמם נחווין צדוק אבות, ומנכין מזכותם לבניהם אחריהם ולכל בני דורם, ולא יחסר משכרם בשביל זה, אדרבה תוספת זכות הוא להם כמו שביארנו, ולפי"ז חז"ל דמי שכולך בדרכי האבות, ומקשר בדרכיהם כק', הקצ"ה מתקומם עליו צדוק אבות דוקא, כדי שלא יוכה משכרו כלום, וזכותו עומדת לבניו ולדורותיו כנ"ל.

יובן דהא מ"ס החומ' (שבת נ"ב ע"א) על מה דפליגי בגמ' אמוראי שם, שמואל אמר חמה זכות אבות, ור' יוחנן אמר חתון זכות אבות, ואומר ר"י דלא פליגי שמואל ור"י, אלא שמואל קאמר דלרשעים חמה, אבל לדיקים לא חמה וצדיקים איירי ר' יוחנן וכו', ועל זה אנו סומכין להזכיר זכות אבות עב"ד החומ' ז"ל, וז"ל כוונתם ז"ל דאין אנו סומכין על זה להזכיר זכות אבות, דלפי"ז ר"י ז"ל רק לדיקים לא חמה, ואין נחזיק עליהם לדיקים אחרמה, אמנם לרעו א"ש דכיון דלדיקים לא חמה זכות אבות, וכמ"ס ז"ל במדרש כ"ל דמי שכולך בדרכי האבות הני מתקומם עליו צדוק אבות, נמצאת שחייבה זכות הדיקים לבני דורם, כיון שהם עצמם אינם גוהים מזכותם כ"א מזכות אבות, ועיי"ז אנו סומכין להזכיר זכות אבות שיגן לדיקים והם מהגין מזכותם לאחרים והבין.

יתבאר לדרכנו מאמר רז"ל במס' יומא (כ"ה ע"א) אמר רב קיים אברהם אבינו כל החורב

עשה בקצבים זר קלסתר פניו של יחזק דומה לאברהם, ובעידו כלל אברהם כוליד את יחזק, צוה"ק בקשה ח"ר יוסי מ"ש דעד ככה לא כחיד בן אברהם והשתחא אחר, אלא תשיג דכחיד ויבדק חלקים את יחזק בנו, השתחא דמית אברהם, דיוקני' כוכ צי' והשתחא צי' ביהחק, דכל מאן דחמי ליחזק כוכ אחר דא אברהם ודחי, וכוכ סביד ואמר אברהם כוליד את יחזק עכל"ק, ובקשה מברחש זללי' כי רבותיו ז"ל אמרו שלעולם כי יחזק בדיוקנו של אברהם מפני הליננים, שלא יאמרו מאבימלך נתעברה שרה, וככה אמרו להשתחא דמית אברהם השתחא צי' דיוקני' עכ"ל וביניה ב"צ.

(ג) **ועוד** הקשו המפרשים ז"ל דמאי ראי' ביה אז לכתום פי לנתי דוד, והלא בדבר ידוע דרוב המזנין בניהם דומין להבעל, מפני שמתייראם מבעל, ויולד כולד כפי המהשגה.

(ג) **ואלה** תולדות יחזק בן אברהם וגו' פרש"י ז"ל יעקב ועשו האמורים צפרה, יש להבין מה חידש בן רש"י צפר, והלא מפורש בפסוק בן להלן ומו לא ידע צפר.

(ד) **במד"ר** (פי ס"ג ס"ה) ח"ל ואלה תולדות יחזק הכ"ד גיל יגיל אבי דיוק ויולד חכם ישמח צו גילה אחר גילה בזמן שהלדיו נולד וכו' בזמן שהוא דיוק בן דיוק ע"כ, וצ"ב מה ענין גילה אחר גילה.

(ה) **ויתרוצצו** הבנים בקרבה פרש"י ז"ל מתרוממים אב עם זה ומריצים צחלחל שני עולמות, ואמרו ז"ל שעשו חלוקה בניהם, עשו נעל לחלקו עוב"ז, ויעקב עוב"ז, וכן איתא במד"ר אב מתגאה בעולמו ואב מתגאה במלכותו, ולכאורה ענין זה פלאי הוא דאין שייך מריצה ע"ז ומא יועיל המריצה, כלא לבי הארץ ומלואה וא"א לזכות לא לעוב"ז ולא בשכר עוב"ז אלא בשכר מעשים טובים, והכל דיוק והכל צמחשט ומשגח מחשו ית' לתת לאיש ואיש כמפעלו, ומה יועיל החלוקה אם לא יזכר כל אחד ואחד בחלקו לפי מעשיו, ואין אפשר לעשות חלוקה במה שלא

בקולו וגו' ודרשו ז"ל שקיים אפי' ערובי תבשילין, ולא ראה ליהנות מצרכו ובשאלו כולו לזרעו אחריו וכו'.

ואפ"ר עוד עפ"י דצוה"ק ס' יתרו (דף פ"ח ע"ה) כל צרכן לעילא ותחתא ציומא שביעא חליון, וכוכ במס' צרכות (כ"ו ע"ה) אפילו ר' יסודר וחכמים, דחכמים ס"ל תפלת המנוחה עד כער, ר"י אומר עד פלג המנוחה, ובגמ' שם אמר רב חסדא מדרב מנאי של שבת בערב שבת מצעוד יום ש"מ הלכך כרבי יסודר, (פרש"י שקבל עליו שבת מצעודי ש"מ כר"י ס"ל דאמר מפלג המנוחה חזיל ל"י זמן תפלת המנוחה, ועייל ל"י און תפלת ערבית) ודמו בגמ' דאדרבה מדרב כוונא ורצון לא כוון מנאי עד אורחא ש"מ אין הלכך כר"י, השתחא ולא אחרת כלכתא לא כמר ולא כמר, דעבד כמר עבד ודעבד כמר עבד עכ"ל בגמ', נמלא לפר"י דלשיעור רב לא הולך ארבעה לעשות ערובי תבשילין כתקנת חכמים, דה"ל אפשר להכין ככל הולך ליו"ט שום פיקם צביל האורחים עד הלילה, וכאן עמנו ה' מקבל שבת מצעודי, ויהי נמשך הצרכה ע"י קדושת השבת שיתחור ממא שבינו מצעודי לכל השבת, ובכ"כ מותר להתחיל אפי' בלא עירוב, אלא שארע"ה לא ראה ליהנות ממוחר הצרכה, כדי שישאר זכותו לזרעו אחריו, ועשה כתקנת חכמים שהכין עירובי תבשילין, ומתוך קושיות ה"ל דרב לשיעורו רבותא קמ"ל דאפי' קיים עירובי תבשילין, משא"כ תנא דמתני' בקידושין אולי בחכמים ס"ל דתפלת המנוחה עד כער, ולדבריהם ליחא להך תקנה דלעיל, כיון דתום הצרכה צאק בשבת דוקא, וא"א לקבל שבת עד שחשך, וקדושת יו"ט כבר אולא צלוחת עשה, ובשכ"ח הולך לתקנת חז"ל לעשות ערובי תבשילין, וע"כ תנא דמתני' תני פתח קיים אברהם אבינו כל החורב ולא פרע ערובי תבשילין לחוד, דליכא רבותא עפי צאק משאר כל המלות, משא"כ רב לשיעורו רבותא קמ"ל דאפי' עירובי תבשילין קיים וכו'.

*

אברהם כוליד את יחזק פרש"י ז"ל לפי שבינו לנתי דודר אמרו מאבימלך נתעברה שרה וכו' מה

הדבר תלוי, ועוד דרשו ויתן לך שלך, ויתן לך של
 חביר, ויתן לך של אחיך, ע"כ. וראוי להבין דהאמנם
 שבי' כוונת יחזק אצטיו לברך את עשו, לפי שחשב
 עליו שמעשיו כשרים וראוי לצרבה כמשה"כ כי יד
 צפיו ופרש"י בשם המדרש שבי' לא אהבו ומרמכו
 בדבריו, אבל מ"מ הכי ידע שיעקב הוא לדיק ויושב
 אוהלים, ואיתא בזו"כ"ק הג"ל דיתחב ידע ברזא
 דחכמתא דיעקב זמין למיפס מיני' תריסר שבעין
 ואיך רכב למנוע ממנו הברכה לגמרי, וליתן גם את
 חלקו לעשו, כמ"ש במדרש יתן לך של אחיך, ואיך
 אפשר שברך אותו שכל הברכות שיוצין לעולם אינן
 באה אלא בזכותך.

(י) **במד"ר** דרשו מעל השמים זו מקרא, ומשמני
 הארץ זה משנה, ר"ז דגן זה גמרא, וכו' וראוי
 להבין האיד כיון יחזק לברך את עשו בברכות אלו,
 ומא תועלת לו באלו, ואינם בגדר ברכות כלל לגבי
 עשו, וברכה זו נאס ליעקב שבי' יושב אוהלים.

(יא) **והאבן** עזרא ז"ל הקשה אם הברכה היתה
 ע"י צוואה, האיד לא ידע את מי יברך, ואם
 השי"ת אמר לו שברך את יעקב, למא לא אמר לעשו
 השי"ת לזני כן, וגם הקשה מא תועלת יש בברכות
 אחרי שבי' מחשבתו על עשו, ואיך יועילו ליעקב
 וכלל הכל הו"ך אחר הכוונה, וכן הקשה האברבנאל
 ומציא ראי' ממ"ש חז"ל נדרה אשתו וסבור שנדרה
 בתו כ"י ויחזור ויפר, הכי מבורר כי הדברים שנאמרו
 לא"ש א' בחזקת א"ש אחר לא יועילו כלום.

(יב) **והחתם** סופר זל"ה הקשה למא חזר עשו
 ואמר הברכה אחת הוא לך אצני, בלא תשובתו
 כבר אמרה אליו שמה שקיב עזר קנה רבו, ומא
 יועיל לו הברכות.

(יג) **גם** ראוי להבין מה שאמר עשו הברכה אחת
 הוא לך אצני, וכלא בברכה ברכות ברכו יחזק
 ליעקב, מעל השמים וגו' יעבדוך עמים וגו' ולמא
 קורא אותן ברכה א'.

(יד) **במד"ר** בא אחיך במרמא בחכמת תורה
 ויתחב ברכתך וכו'.

זכר זה מימיו, ואם יזכר כ"א ע"י מעשיהם לקבל
 חלקם, משולחן גבו' קא זכר, ותולקא שלבם לא
 מעלה ולא מוריד.

(ו) **גם** ראוי להבין מה אורך למריבה, וכי אם יקבל
 בא' חלק גדול ינוכח ויחסר מחלק חבירו,
 בלא חין מחסור לא' ליתן לבא"א בלי מידה וכלי
 גדול בין משכר עוב"ז ובין משכר עוב"ב, אם יזכר
 אלי' בשכר המעשים, וכבר עמד בזה בגו"א והלבוש
 ובתוס"ק, ועדיין לא נתבאר הענין לכל האורך וכו'.

(ז) **לחלץ** צ"ל חלוצי ימשי אצו ויחיותי צעיונו כמחשבת
 וגו', הקשה הרמב"ן ז"ל חז"ל ואני תמה איך
 לא פחד מהיכר הקול, וכל צ"א יזכירם בקולם כמ"ש
 רבותינו האיד סומא מותר באשתו וכו' אלא בעצמות
 עינא דקלא, ואם סתם צ"א מזכירם כן כ"ש ביהזק
 הכחם שבי' לו נודאי עצמות עינא דקלא. והאברבנאל
 כוסיף על הקושיא דלמא, חשב על המשמש שהוא רק
 ספק דלואי לא ימושיבו, ומדוע לא חש להכרח הקול
 שא"א להגלל ממנו. ולהבין עכ"פ הקול קול יעקב
 פרש"י שמדבר בלשון תחנונים וכו' משמע דבעצמות
 עינא דקלא לא הכירו, אלא בסגנון הבלשון, וכו'.

(ח) **ויאמר** יעקב אל אציו אצני עשו צבור פרש"י
 ז"ל אצני המציא לך, ועשו הוא צבור, וקשה
 איך יתכן שדיבר יעקב אצטיו בלשון משמעותו לתרי
 אנפין, וכלא מבורר בגמ' (שבעות ל"א) דאפילו
 אם ע"י שתיקתו גורם לידי שקר, כגון דא"ל חד
 סבדי אית לי, ותא את וקום בתם ולא חיימא ולא
 מירי, דכא לא מפקית מפותך שקרא, אפ"ה אסור
 משום שנאמר מדבר שקר תרחק, ומכ"ש להוציא דבור
 שנראה כשקר ודאי אסור, ומכ"ש יעקב אצטיו שמדחו
 מרת אמת כמ"ש תחן אמת ליעקב ודאי לא יאומן
 שעבר ח"ו ע"ז, וראוי להבין מהמכ"כ עפ"י פשוטו.

(ט) **ויתן** לך האלקים מעל השמים וגו' פרש"י ויתן
 ויחזור ויתן, ובמד"ר לך בזכותך, ר' לוי אמר
 אומא שכל טובא שצא לעולם אינא באה אלא
 בזכותה, בגשמים אינם יורדים אלא בזכותה, בעללים
 אינם יורדים אלא בזכותה, ויתן לך בזכותך וכו'.

אמנם שורש ענין זה יבואר בהקדם דברי הנוצרי זלליה בתשובה (א"ע סי' ס"ה) בשאלה דב' עגונות משתי עיירות, וז"ל הכירה בסיומנים בליל א' שהוא בעלה, ואנשי עירא מעידין דכדרי, שמכירין בסיומנים שהוא בעלה של פלונית, ועגונה השני ואנשי עירא מעידין ג"כ בסיומנים על אותו האיש שהוא בעלה של שני'. ובעלה הנוצרי להלכה דעדות מוכחשת הוא, וז' הנשים בחזקת איסור חשט איש הם, שא"ל להיות אחת שז' הנשים יהיו עבועים בחותם אחד ושונים ממנו, והעדים לא דקדקו ויפה ומוכחשים הם, ואין מקורו מדברי הגמרא (סנהדרין לט.) והוא בחוספתא (סנהדרין פ"ח) וז"ל להגיד גדולתו של ממנה הקציה, שאדם עובד כמה מעצמות בחותם אחד וכולן דומין זה לזה, אבל הקדוש ברוך הוא עובד כל אדם בחותמו של אדכ"ר ואין א' מהם דומה לחצירו, שנה' תהפך כחומר חותם ויחיצו כמו לבוש (איוז לח) עכ"ל, וכחצ הנוצרי ז"ל אף דכ"מ שדברו חז"ל בעצמות נ"ל, ע"ד הרוז דברו, בגון מ"ש אין האשה מתעברת מביאה ראשונה, הוא רק ברוב נשים בן, דחזין בנות לוט ותמר ועוד כמה שנתעברו מביאה ראשונה, וכמובן בשאר כללי חז"ל ע"ד הרוז דברו, אבל מה שאמרו חז"ל כאן אין אדם שיבי' דומה לחצירו, א"ל לומר דעל הרוז דברו, אלא דאין במציאות ממש צעולם שיבי' אדם דומה ממש לחצירו, ואל תקשה לך מעשה דב' אחיות הניל, הכס הכהן לא עלה דעתו לזה, ולא רמזי עלי' למידק, ואילו כוונתו דייקי שפיר, בודאי הי' איזה הפרש כל דכו צניחם עכ"ל הנוצרי זלליה.

ולכאורה ראוי להבין דמדוע נשתנה כלל זה מכל הכללות שאמרו חז"ל, שכולן רק על דרך הרוז נאמרו, ואין למדין מן הכללות אפילו במקום שנאמר חוץ, ומדוע נאמר בזה כלל דאין אדם א' דומה לחצירו, דאין מציאות צעולם שיבי' בן, וא"ל שיבי' ואלא מכלל זה אפילו א' צעולם, אולם כשנדייק בדברי הגמרא הניל יתבאר שמוכרח להיות בן, והוא ממיש שם במשנה (דף ל"ז) להגיד גדולתו של הקציה שאדם עובד כמה מעצמות וכו', אבל הקציה עובד כל אדם בחותמו של אדכ"ר ואין א' מהם דומה לחצירו, **לפירוש** כל א' ואחד חייב לומר בשבילי נכרה

(טו) **להלן** בפי בן גביר שמחיו לך, ואח כל אחיו נתחיו לו לעבדים וגו' ולך אפוא מה אעשה בני, פרש"י שא"ל מה תועלת לך בצרכה, אם תקנה וכסים שלו הם שהרי גביר שמחיו לך, ומה שקנה עבד קנה רבו, והקשו המפרשים דמה טענה היא זו לדחותו על ידך, הלא יש תקנה ליתן לעבד טימא שאין לרבו רשות בו, כמ"ש הפרישה והש"ך (ציו"ד סי' רס"ז) ואם אמר לעבד טימא שאין לרבו רשות בו, הלא שחבא אובל ולווצ או מה שחבא עשי מהני ולא זכר בהם רבו.

(טז) **וע"ק** איך הודק אח"כ יתחן לדבריו וברכו לבסוף, וכלל כבר מיהן ואמר שלא יועילו לו בברכות כלום, ואיך שיהי אח עשמו וברכו.

(יז) **משמני** הארץ יהי' מושבך ומעל השמים מעל, ראוי להבין למה ציעקצ בקדים מעל השמים ואח"כ משמני הארץ, ובעשו הפך הסדר.

(יח) **גם** שאמר בברכת עשו משמני הארץ יהי' מושבך, ובברכת יעקב לא אמר מושבך, ולכאורה נראה שברכה זו מרובה משל יעקב, דמושבך מורה על התיישבות ובעומן וחזק, וא"כ למה ברכו בברכה מרובה משל יעקב.

(יט) **ועל** חרבך תחיו ואח אחיך תעבוד, משמע לעולם וכלי תנא, ואח"כ הטיל תנאי בדבר ובי' כאשר תרדו ופרקת עלו ובפרש"י ז"ל

ולכאור כל הענין תחיל במאמר שהתחילו בו לר קלסתר פנים של יתחן דומה לאצרכם ובעידו הכל אצרכם הוליד את יתחן, ולכאורה מהו ראי' היא זו לסתום פי לנני הדור, והלא ודמין ככה צעצט העולם להיות צי' צניח דומין זל"ז, כמ"ש במד"ר צמדבר (פ"ט ס"ח) מעשה צב' אחיות שהיו דומין זה לזה, ציקש בעלה להשקותה מים המרים, והלכה אחותה וכו' עיי"ש, וכנראה שהיו דומות לגמתי שלא בהחין צניחם לא בעלה ולא כהן המשק, וא"כ מה תועלת הי' צנס שר קלסתר פנים של יתחן דומה לאצרכם, הלא עדיין הי' מקום לנני הדור להחלוצ.

נשמתו, וא"ל לאדם אחר זולתו לעשות ולתקן מה שמועל עליו, כי כ"א נצרך בנחות נפש ודעת מיוחדים המסוגלים לבחי עבודתו שבוין א"ל, כמו שפירשו בספרים מאמר חז"ל חכם שמת אין לו תמורה, לפי שכו"א קיבל כפי שורש נשמתו מסיני, ואין אחד דומה לחבירו, ומכ שראוי שתגלה ע"י חכם זה א"ל שיתחדש ע"י אחר, ע"כ אמרו חז"ל חכם שמת אין לו תמורה, דאפילו יש בעולם חכמים גדולים ממנו, אבל מפני כי אין עבודה האדם דומה לחבירו וכולל חלוי בשורש נשמתו, ע"כ א"ל שישתלם עבודה השייך אליו ע"י זולתו.

ועתה מבואר דברי במדבר כ"ג, לביד גדולתו של הקב"ה שאדם עובד כמה מעטות בנחות אחד וכולל דומין ז"ל, אבל הקב"ה עובד כ"א בנחותו של אדכ"ר ואין אחד מהם דומה לחבירו, לפיכך כו"א חייב לומר בשבילי נצרך העולם, לפי שזה הבחי' שעליו לתקן א"ל שיוקן ע"י אחר, וע"כ משונה אורחו ואין אדם אחד דומה לחבירו, שזו מורה על השתנות בחינתו ופנומיות נפש דעת, דזה תלוי בזה כ"ל, וגילו לנו חז"ל במשנה זו דמה שצרך הקב"ה את האדם באופן שאין אחד מהם דומה לחבירו, הוא מיסודי הכריאה שיתחייב להיות כן, וע"כ מתחייב שיכיר כ"א לומר בשבילי נצרך העולם, והכריאה ה"י ע"ד כך, וכ"א משונה אורחו ונחותו נפשו כפי שורש נשמתו, וכפי העבודה אשר מועל עליו לתקן, ובשבילי נצרך וצא לעולם.

ומעתה ברור הדבר שא"ל שיכיו שניכם שוין במדבר ויכ"י אחד דומה לחבירו דמיון גמור, כמו שא"ל שיכיו שוין בנחי' נפש, דיסוד מוסד דרז"ל שחייב כ"א לומר בשבילי נצרך העולם, ובע"כ יתחייב שישתנה כ"א בנחי' כפי האורך לתכלית צריחתו ותקון עבודתו בעו"כ, וכמ"כ החיוב וההכרח שישתנה גם בצורתו, ולא יכ"י אחד דומה לחבירו כי זה תלוי בזה כ"ל, וא"ל ח"ל הנועד ציבורא ז"ל"ה דכלל זה שאמרו חז"ל דאין אדם א' דומה לחבירו לא על הרוב דברו כן, אלא דאין מילואות בעולם אפילו אחד מני אלף שיכ"י כן, ואע"פ שלא יוכל לו תש"ס דבר, אבל מוכרח בדבריו, ומבואר

העולם עכ"ד במדבר, ולכאורה ראוי לבדן הקישור דמה נחיתה עשם כו"א זה, ומה רא"י כו"א זו, דבשביל שאין א' דומה לחבירו, לפיכך חייב כו"א לומר בשבילי נצרך העולם.

ויתבאר הענין עפ"מ"ש ברמב"ן ז"ל (צפ' בראשית) עכ"פ זה ספר תולדות אדם, בשם רבינו שרירא גאון שסמרו חכמים אחד לחבירו הכרת פנים וסדרי שרעוין וכו', ואין מוסרין סחרי תורה ורצון דלוריינתא אלא למי שרואין בו סימנים שראוי לך, אלו דברי הגאון, ולא זכינו בזה עכ"ל ברמב"ן ז"ל, וק"ל השי"מ ז"ל"ה צפ' וישב פ"י בזה מ"ש וישראל אבד את יוסף מכל בניו כי בן זקונים הוא, ל, פרש"י שבי' זו איקונין של דומה לו, ואוקלסו תרגום אר"י בר הכים הוא ל' כל מה שלמד משם ועבר מסר לו, וכתב הוא ז"ל דשני הפירושים בקה אחד עולים, דודאי שם ועבר שסמרו ר"י תורה לעקב אבינו, כינוי מפני שראו בו בהשרעוין שיש לו סימנים הראוי לה, ולפיכך גם יעקב לא מסרו רק ליוסף, מפני שבי' לו אותן השרעוין של יעקב, משא"כ שאר בניו, וא"ל דמפני שבי' זו איקונין דומה לו וכו', לו אותן השרעוין של יעקב על כן כל מה שלמד משם ועבר מסר לו עכ"ד ז"ל, ומתבאר הענין אלאינו באריכות (בדברנו פ' בראשית). עפ"מ"ש בסי"ק שפע על בהקדמה, וחס"ד נר ה' נשמת אדם שבישמה הנאלל מאתו ית' זה זיו תואר פניו וכו', עפ"מ.

מבואר מכל כ"ל דבמבואר פניו ואורח הפרטוף של אדם ניכר מכותו ובחי' נפשו, ובזה יובן מ"ש חז"ל בשם שאין פרטופיהם שוב, כך אין דיעותיהם שוין, דזה תלוי בזה, דנחות הנפש רשומים ומתקנים צורת הפרטוף של אדם, ולפי איכות ומעלה נשמתו משונה אורחו מאחרים, וכן אמרו חז"ל במדברין (לח). בשלש דברים אדם משתנה מחבירו, בקול במראה ובדעת, וכתב האב"ה ס"ק דיעקב הכבדל דעת עי"ש, ולפי דרכיו בזה תלוי גם שאר השינוים, והשתנות האדם בצורתו מורה על בחי' הנפש והדעת ועד"ז בהשתנות הקול כמו שיתבאר, וכתב כ"א עובד השי"ת כפי בחי' נפשו ושורש

מאן דחמי ליחזק ב' סביר ואמר אברהם בוליד
 את יחזק והקשה במהותו זל"ה דהא רז"ל אמרו
 שגולם הי' יחזק בדיוקנו של אברהם מפני בליגים
 וכו', והכא אמרו השתא דמית אברהם השתא
 ב' דיוקני ע"כ קושיותו, הכי ג' סתירות צעין
 וז"ל דליך יתלקו במיתותיו וכללם אית לן דלוא
 דברי חלקים חיים, וז"ל להשנות פלוגתא.

ואפשר לתרץ עפ"י דרכנו בר"ל דמ"ש בתנחומא
 שאמר הקב"ה למלאך בממונה על יצירת בולד
 עשה כל חיקויין שלו כדמות אציו, אפשר דהי'
 ההשמות הוא רק בשרעוטי הפנים, שהי' די צד
 להוית מלבו של אש"י, כי כך אמר בתנחומא
 ורחב כח השלום וכו', מנאר דעשה הקב"ה השמות
 הוא בסדרי היותו, בשביל לעשות שלום בלבד, ולא
 בשביל רינון של האומה"ע, ואפשר דלא היו מרגישים
 כ"כ בשעת הלידה, ובחכמת השגוטים לא היו מכירים
 להבחין כ"א יחידו סגולה וחכמים גדולים, כמ"ש
 ברמב"ן בש"ר שרירא גאון ז"ל כנ"ל, ומעתה לא
 היתה ההשמות הוא כ"א לאש"י בלבד, שהוא
 הי' מכיר להבחין בו, אבל כל העולם לא הכירו
 השמות הוא, ולא נצטרך להם עדיין שאברהם בוליד
 את יחזק, וע"כ בשעת הגמל את יחזק עשה אש"י
 סעודה גדולה וכו', עדיין היו האומה"ע מרגישים
 ואומרים מאבימלך נעצרה שרה, מיד נהפך קלסתר
 פנים של יחזק וגדמה לאברהם, פתחו כולם ואמרו
 אברהם בוליד את יחזק, כי מלא היתה השמות
 קלסתר פניהם ניכר לכל, ולא זכו השמות השגוטים
 שאינו ניכר כ"א ליחידו סגולה, דלא הי' מושל
 להם להשחיק רינוסם ע"י, כי לא יצאו ולא יצאו
 את זאת, אבל עשה הבו"ה גם להדמות צורתם
 בחור ומראה פניהם, באופן שיצאו ככל שאברהם
 בוליד את יחזק.

אמנם לפי שהי' מידתו של יחזק אציו וצחי'
 נפשו שזה משל אש"י, דכל זיק וזיק צחי'
 נשמות ודך עבודתו משוב משל חציו, ויחזק אציו
 הי' מידתו בצורה ואש"י הי' דרך עבודתו במדת
 החסד כידוע, והבאנו לעיל בשם ספר"ק שפע על
 שבשם האל מלתו ית' הוא זיו תואר פניו של

כן מגמ' בר"ל, וממשה דב' אחיות ליק דלואו כוו
 דיוקן היעב היו משכחי כדל והפרש ציניהם כמ"ש
 בנצ"י זל"ה.

ולפי"ז א"ש דממה שר הקב"ה קלסתר פנים של
 יחזק דומה לאברהם, הי' ראוי חזקה וסימן
 מובהק לנחות פי לילני הדור, והעידו ככל שאברהם
 בוליד את יחזק, דא"ל שיהיו שני בנ"א דומים זל"ז
 כנ"ל, וליני הדור הבינו כי מיסודי הבריאה מתחייב
 להיות כ"א משום צורתו, וא"ל שיהי' אחד דומה
 לחציו וע"כ ממה שראו שר הקב"ה קלסתר פניו
 של יחזק דומה לאברהם, הכירו והודו בנס זה, דא"ל
 להיות כן מעצב הבריאה, וצ"ע הודו שאברהם בוליד
 את יחזק.

ולדרכנו יתורנו סתירת דברי חז"ל צעין הוא,
 והוא דבגמ' צ"מ (פ"ז ע"א) דרשו עב"פ מי
 מלל לאברהם הניקב ביום שרה, כמה בנים הניקב
 שרה, ח"ד לוי אחיו היום שגמל אברהם את יחזק
 צו עשה סעודה גדולה, היו כל האומות מרגישים
 וכו' ועשה גם צדקה אמנו ופתחו דדיה כשני
 מענות והניקב את כולו, ועדיין היו מרגישים ואומרים
 אם שרה בנת חשעים חלד, אברהם נת ק' יולד,
 מיד נהפך קלסתר פנים של יחזק וגדמה לאברהם,
 פתחו כולם ואמרו אברהם בוליד את יחזק עכ"ד
 בגמ', והקשה במהש"א ז"ל בנ"א דמכא משמע
 דמשעת הגמלתו נשתנה קלסתר פניו של יחזק וגדמה
 לשל אברהם ולא קודם לכן, והוא סתירה למ"ש
 בתנחומא ר"פ תולדות (ס"א) וז"ל צא וראה את
 העולם, שצעה שגמלת שרה מיד פרעה ליד
 אבימלך ונעצרה ציחוק, היו האומה"ע אומרים
 הלא ק' שרה יולד, הלא היא משוברת מאבימלך או
 מפרעה, והיתה חשד בלבו של אברהם על אלו הדברים
 מה עשה הקב"ה אמר למלאך הממונה על יצירת
 בולד, עשה כל חיקויין שלו כדמות אציו וכו' עכ"ד
 בתנחומא, הכי מנאר שצעה יצירה צעורו צמחי'
 אמו נשתנה חיקויין שלו לשל אברהם, וכו' סתירה
 לדברי בגמ' בר"ל ע"כ קושית במהש"א ז"ל,
 ועוד קשה מדברי האו"ק בר"ל שאמרו השתא דמית
 אברהם דיוקני ב' צי' ואשתאר צי' ציחוק, דכל

דכתיב ויבצר "אלקים" את יצחק, וכו' מידתו דין כידוע, אשמיטין דכשתא דמית אברהם, דיוקני' אשתאר צי' ביצחק, ביינו כל צחי' נפשו של אברהם ומידתו שכי' יסוד הכסד הי' כלול ביצחק, דכל מאן דחמי ליצחק אמר דא אברהם ודא, שכי' ש' אלו ממנ' במידתו ועוד נוסף עליו כנ"ל.

ויתבאר מאמרי"כ ואלה תולדות יצחק ואלה מוסיף על הראשונים, לכוונת תולדות יצחק ומידתו, הי' צחי' מוסיף על הראשונים מידתו של אברהם. וצח' יוצנו דברי המדע כנ"ל ואלה תולדות יצחק כה"ד גיל יגיל אצי לדיק, גילה אחר גילה צמנו שבוא לדיק צן לדיק, כה"ד ואלה תולדות יצחק צן אברהם, ולדרכיו כי הי' ביצחק צי' הצחי' חסד ורחמים, וע"כ הוא גילה אחר גילה שניתוסף בשמחה, ע"י תוספת חסדים שנתכוו צעולם וע"י שכן הדיון כסכים וסוייע למדת הכסד, ונעשה כהסד צחי' מוסיף על הראשונים.

ובזה אפ"ל קושיא הבני' זל"ה, על מ"ש במדע בשעה שעלה משה למרום לקבל התורה, בקשו מלכ"ש לפגוע במשה, מה עשה הקב"ה לר' קלסתר פניו של משה דומה לאברהם, וא"ל אי אחס מחזיישין ממנו, לא זכו שנתארחתם אלו ואכלתם בחור ציתו וכו' לכאורה קשה הא צאמת הוא לא הי' אברהם ולא נתארחו המלאכים ציתו, ואיך דחא הקב"ה אותם צענעם שאינו אחת, וסירן הוא ז"ל דכותו של אברהם נתלש צו, ומכאן זכותו של א"ה הי' המלאכים מחזיישין ממנו, ולדרכיו יובן צפעשות, ולפי כנ"ל שכלורס וקלסתר פניו של אדם מקושר עם הפנימיות וצחי' נפשו, וא"כ כשהקב"ה לר' קלסתר פניו של משה דומה לא"ה, הי' צו כל כוחות הכפס וצחייתו של א"ה, וע"כ הי' אחת מ"ש להם הקב"ה למלאכים זכו שנתארחתם אלו בחור ציתו, דכחותו שעה הי' הוא ממנ' צחי' אברהם, שכי' מורכב צו כל כוחות נפשו של אברהם וא"ש.

ועתה נבוא לבאר מאמר חז"ל כנ"ל שכו' מריצין צנחלם ש' עולמות, וז"ל לומר דבר חדש צח, דאין כחות שכו' מריצין וחולקין צעו"כ וצעו"כ

אדם, וציתנו צח' אמרם ז"ל כשם שאין פרטופים שות כן אין דיעותיהם שות, דח' חלוי צח', דכחות כפס רשומים ונחקקים צורת כפרטופ של אדם, ולפי חיות ומעלת נשמתו משנה לורתו מאחרים, וע"כ לא הי' אפשר שכי' הכשחות בקלסתר פניהם שוים לגמרי, דכפי הכשחות צחי' נשמתם הי' מוכרח הכשחות צורתן אלא שכו' דומין זל"ה כפי כח הכחות לבני"ה, וכו' מספיק צח' להשחיק כריונו, אמנם אחר דמית אברהם, דיוקני' אשתאר צי' ביצחק, כל צחי' נפשו ומידתו שכי' עמוד מידת הכסד אשתאר צי' ביצחק, ומעשה כל מאן דחמי ליצחק אמר דא אברהם ודא, שכי' צו כל צחי' נפשו של אה"ה, ומאז הי' השתות שלימות צחי' נפשו ובקלסתר פניהם ולא קודם לכן, ויתורלו צח' כל כשתירות כנ"ל.

ומעתה יבואר דברי כוה"ק כנ"ל, ולא יקשה עליו קושיא מברחי' זל"ה, דצאמת משעת לידתו הי' יצחק בדיוקנו של אברהם, ומה שאמרו כוה"ק כשתא דמית אברהם אשתאר צי' דיוקני', צא לכוונת על ענין אחר, וכווא דכח אברהם אצינו הי' מידתו חסד, וצחי' אברהם ביתה כהכח העולם במידת הכסד כחותו, ויצחק ביתה מידתו דין כידוע, וצח' הכחוד לכוונת צחי' כאן צפרה צו צשעת מיתתו של א"ה לאברהם הוליד את יצחק, שאתר הכתולקות אברהם דיוקני' אשתאר צי' ביצחק, דיוקני' מורס על צחי' נפשו כנ"ל, דכל צחייתו של אברהם נכלל ביצחק, ומדת הדיון הי' כלול בחסד ומסייע אלו, ואל חתמה ע"י, שכרי מצורר מפי חכמי האמת של הכוונות כלולים צח' צח', וכתבו כספרי"ק משל ע"י, למד"ד לשר גדול שחטא נגד המלך, ורצון המלך למחול לו מרצ חסדו ואכצנו אלו, וכדי שלא יכ"י צצחי' וכתם דכסופא, בעמוד המלך עליו דיינים ומחזכו דין וצמטע, נמלא שדין כח שרשו מנד הכסד, וכמ"כ נעשה מידתו של יצחק לאחר הכתולקות א"ה ע"י כלול מחסד ורחמים, ועוד נוסף עליו שנשחלם מידת הכסד מעשה צצחי' יוחר צצחי' ע"י שגם כח הדיון מכבים ומסייע עמו, ומעשה אין קערוג מנד הדיון, וח' דברי כוה"ק מ"ש דעד הכח לא כתוב צן אברהם וכשתא אמר, ע"י מתח' דאצי

ובעו"ב, ע"כ נעל כל חלקו בעו"ב וכינוי ליעקב כל זכות עו"ב. וא"ש.

ועוד יש בחי' עו"ב שאפשר לזכות בה צירושא אצותיו, עפ"י מה שהקשה בחו"מ' חדשים (על המשניות סוף מס' מכות) על מאמ"כ ועושה חסד לאלפים לאורכי ולשומרי מצות, כלל אין צמיאות אלפים דורות בחשבון שנות העולם, כמו שאמרו ז"ל (במס' ר"ה לא.) איך קטנה שחל אלפי שנים הוב עלמא וכו', ואיך אפשר שיתקיים בעתה אז, ומציא תירוק בשם הקדמת צה"ג דודר. הוא צ" שנים ועוד, עיי"ש. (ועיין בדבריו פ' תלף הסדר נכון על דברי צה"ג בגי'ל.) חולס צהרות משה מבחתיים ז"ל מתחיל' על תירוק זה, דכרי ממקומו הוא מוכרת דכוותה הקרה על דורות ממש, דכתיב על שלשים ועל רבעים לשונאי, ומתרגם חונקלום לבני מרדך על דר תליתאי וכו' וא"כ דורות הנאמרו כאן על רבנים וצני ננים נאמרו, וחז"ל למדו מכאן דמדה עוזה מרובה ממדת פורעניות ח"ק פעמים ככה, ולפי"ז גם מה שכתוב במדה עוזה ועושה חסד לאלפים בדורות ממש קאמר, והדרת קושיא לדוכתי' בא אין צמיאות אלפים דורות ממש בכל שנות העולם ואיך אפשר שיתקיים בעתה אז, וכבר אמרתי בזה תירוץ שונים.

ובעת' ג"ל בפשטות דמטיקרה הקושיא ליתא, עפ"ימ"ש בחשובת חת"ם (חלק א"ח"ם סי' קנ"ח) על מה שכתב במהרי"ל זל"ה ריש הלכות מילא בשם רבינו פרץ דסנדקאות מעשרת כמו קטורת שדרשו חז"ל (יומא כ"ו) מדכתיב וישמו קטורה באפיך וכלול על מזבחך בך ה' חילו, וכינוי החת"ם ז"ל סמוכין לדבריו מדברי המדרש רב פ' וירא לחיות מילא מק"ו מקרבנות עיי"ש, והרמ"א ז"ל (צור"ח סי' רס"ה) הביא דברי רבינו פרץ בגי'ל, וכחז' דמטעם זה נזכרין שלא ליתן צ" ילדים לבטל צרות אחד, כדאמרינן גבי קטורת חדשים לקטורת מפני שמעשרת, וכחז' שם הגר"א ז"ל דמעולם לא ראוי לסדק שמעשר, ע"כ חולק על הרמ"א ז"ל ולפי דבריו מקור המהג מלואת ר"י החסיד עכ"ל, ובתשו' חת"ם ז"ל בתשובה בגי'ל בעיר השואל ג"כ

בכללית, כי החלוקה בזה שייך להצויית לבדו ומה יושל המריב ע"ז, ודבר זה לא ניתן להאמר שעשו חלוקה צניינים בעו"ב ועו"ב בכללות, כמו שהקשה החיד"א ז"ל לפי"ז כל מי שיש לו מהנחת עו"ב"ז גזל יחי' בידו, שזה חלקו של עשו, ויחזקן למר כן.

אמנם אפשר לומר הכוונה כאן ע"ד שמינוי בישמעאל, שאמ"כ כי לא יירש בן האמה וגו', ואמרו ז"ל במדרש מכאן אחת למד שבי' מריב עם יחזק על הירושה, שאמר אני צבור ואני נוטל פי שנים, וכמ"כ עדי"ן עושה מריב עם יעקב צבור ירושה אציהם, שיחזק כי לו נכסים רבים ונעזירות בעו"ב"ז, כמ"ש ויגדל הדיש וגו' עד כי גדל מאד, ודרשו ז"ל שבי' אומרים זבל פרדותיו של יחזק ולא כספו וזהו של אצמלק, ועוד כי לו ירושה גדולה לעו"ב"ז, שיזכו בניו אחריו מכה ירושתו וחכותו כמו שיצאור להן בנמה אופנים, וגם ירושה מערת במכפלה שחלו בו שבר עו"ב"ז, כמ"ש ז"ל במד"ר פ' חיי דלך נקרא מכפלה שכל מי שקבור בה שברו כפול ומכופל לעו"ב"ז, וגם ירושה ארץ ישראל ומקום המקדש, שהוא מקור הקדושה ומציאת לודי עו"ב"ז, ולפי"ז אפ"ל דבנחלת וירושה אציהם ה"י המריב צניינים, וצא עשו חלוקה צניינים, ומפורש בן צפדרי"א (פ' ל"ח) וז"ל ר' לוי אמר בשעת אסיפתו של יחזק הניח את קנינו וכל אשר לו לשני בניו, אמר עשו ליעקב נחלק כל מה שהניח לנו אבא, ואני צורר שאני הצבור, מה עשה יעקב חלק לבי חלקים, וכל מה שהניח אציו עשה חלק אחד, ואת ארץ ישראל ומערת המכפלה לחלק אי, ה"ך עשו אלא בני ישמעאל במדבר ליעול ענה מהם, שנה' וילך עשו אל ישמעאל וכו' אי"ל הכנעני והפריז יושב בארץ, והבעתה זו אינה אלא לעתיד, והם לא היו מאמינים בבעתה אז, ע"כ יעול עול כל מה שהניח אציו ואין ליעקב מאומה, וכן אמרו ז"ל במדרש וכוונת צה"י עכ"פ בקצרי אשר כריתי לי, שנטל יעקב כל כסף וזהב וכו' ועשה אותן כרי, ואמר לעשו עול זה בשביל חלקך במערה עכ"ל, עכ"פ ה"י מלואת שיחבה עשו לעו"ב"ז ע"י נחלת אצותיו, וגם ע"י זכותם כמ"ש צדור שהביא את אבשלום לעו"ב"ז בזכותו ובכח תפלתו, אלא מפני שלא ה"י מאמין וכבר כתב"מ

עפי' מה דאיתא במד' (פי' נשא פ"א) בשטח שאמר הקב"ה לאהבן ולבניו כה תזכרו וגו' אמרו ישראל לפני הקב"ה רבש"ע לכהנים אתה אומר שזכרו אותנו, הן אנו זריכים אלא לזכרך ולביתינו מתזכרים מפך וכו', א"ל הקב"ה אע"פ שאמרתי לכהנים שיזכו מזכרין אחכם, עמכם אני עומד ומזכר אחכם, לפיכך לכהנים פורשין את כפיכם לומר שהקב"ה עומד אחרינו, ולכך הוא אומר משניה מן החלונות מניין מן החרצים וכו' ענה דודי ואמר לי אני אזכרם עכ"ד המדרש, מבורר שכהנים הם הממשכים את הזכרה בזו"ת, אבל השי"ת בעלמו הוא המזכר, ומפיו אנו מתזכרים כמו שנקשו ישראל לכהנים מלא את צקשם, ואם זה בכהנים פשוטים שיש בכם להמשיך את הזכרה העליונה ע"י אמירתם, מ"ש וק"ו ביחלף אצינו, שעי' זכרתו ה' ממשיך ומעורר הזכרה העליונה ממקור הזכרות, והקב"ה בעלמו ה' המזכר, אלא שה' יורד לעשות אתערותא דלתתא וזה נעשה ע"י יחלף אצינו, שעי' בסעודה המשיך הש"ר את שכינה והר"ן אלקי לזכר את בניו, ומעשה לא יקשה קושיה הראש"ע ואזכרנא לז"ל דאין כוועילו הזכרות ליעקב, אחר שהי' כוונה מתשבתו לזכר את עשו, וגם לא יקשה קושייתנו ה"ל דכיון שהי' דעתו לזכר את עשו, איך יזדקו עליו כל אלו הבחינות שדרשו חז"ל במדרש פסוק ויתן לך, ויתן לך שג' ושל אחיך, ויתן לך הכל בזכותך, ומה שזכרו במקרא במשנה ובגמרא, אמנם לפי דרכינו יתורץ הכל, דכיון שהקב"ה בעלמו ה' המזכר, ולפניו ית' ה' גלוי וידוע למי מזכר, וספיקא קמי' שמיא ליכא, נמלא שהי' כוונה המזכר ליעקב, וא"ש שישעילו הזכרות לו, וגם ידקו עליו כל אלו הבחי' שדרשו חז"ל, אלא שיחלף אצינו לא ידע למי הוא ממשך, והיותו סובב מהמסבב כל הסיבות שיצאו הזכרות בדרך עקלתון כמבואר בזוה"ק טעם הדבר, אבל בעצם הזכרה לא היתה שום פעולת ושום ריעותא.

ואפשר לומר עוד עפי"מ שכתב האוה"מ"ק צ"ח תזו"ע, כי מרש"ח נתן לו ה' תורה שכתב ושבעל פה וכל מה שחלמתי עתיד לחדש הכל נוסב לו בזה סיני, אבל לא הודיע ית' למשה כל מה שנתן לו בעי"פ **ויבין** הוא רמז בתורה שכתב, וזו הוא עבודה

על קושיא ה"ל, וכשיזכר חס"ם ז"ל דלא ראינו אינו ראוי, ואין זה כדאי לככתוב דברי אחד מן הראשונים, ואפשר שהחליפו לו מן השמים שזכר העשירות בשכר אחר לפי זכותו ולפי מזלו עי"ש באריכות, וכמו"כ אפ"ל לעניינינו לתרץ קושיא התוס' חדשים ה"ל דבאמת המדע הוא דשכר האכילה לאלפים דורות ממש דמה עובד מרוב ח"ק פעמים מומד פרעניות כו"ל, ואע"פ שאין במעלות כ"כ דורות עובד"א, הקב"ה מחליפו בשכר עובד"כ כי הוא נלחית, ושם יש דורות הרבה, אבל עכ"פ המדע יתקיים דשכר האכילה עד אלפים דורות.

ולפי"ז אפ"ל דאם ה' המריב צניחם דעשו ה' רוצה לזכות בנחלת וירשת אציו ליעול פי שנים ברכיו עובד"א וגם בשכר עובד"כ מאותן אלפים דורות שמגיע ליחלף בשכרו, שיש בהם שכר עובד"א, והדורות העורפים על שנות קיום העולם הקב"ה מחליפם בשכר עובד"כ כ"ל, וזה מדויק בדרכים ז"ל במדרש שהיו מריבין בנחלת שני עולמות, לא שהיו מריבין על עובד"כ הכללי שזה ח"א כ"ל, אלא בנחלת וירשת אציהם, ועשו ה' רוצה ליעול פי שנים, או שהי' מתאחר ליעול בכל ע"י שרצה להרוג את יעקב ועי"ז יירש הוא את הכל, והגם שאמר חז"ל דמדע זו אינו נוגה אלא באותוהו מעשה אבותיהם צדיקין בין במדע טובה ובין במדע פרעניות, אפשר דעשו החזיק את עלמו בעושה מעשה אבותיו, או דלא ה' מאמין בדברי רבותיו ז"ל בזה, והיותו לו שטות אחרת דירשת האבות מגיע לו בכל אופן, אמנם יעקב אפ"ה מחל לו כל חלקו בעובד"א מנחלת אבותיו, חוץ ממה שנוגע לעבודה השי"ת ולהתקרב אל הקדושה, מה לא ראה לומר מירשת זכות אבותיו, וכן עשה בפועל ממש שנטל כל רכשו ונתנו לעשו בעד חלקו במעשרת המכפלה, וגם על ארץ ישראל לא ראה לומר, כי אלו הם הבניאיים לזכות לעובד"כ וכן חלקו מזכות אבותיו לא ראה לומר, שזכות זה יסויע לו לעבודה השי"ת, ומעשה מבורר כל הענין בעובד"שי"ת ומתוראים כל הקושיא ה"ל וכו'.

ונבוא לאחר ענין הזכרות ולפתור כל הספיקות אשר הערנו עלי' לעיל, וי"ל דברים ברורים בזה

ובאמת כל אלו הצרכות לא נתקיימו עוד, ולא כשיגו ישראל עדיין אלו הצרכות ועדן עמים וישתחוו לך לאומים וגו', וע"ד שכתב הרמב"ן ז"ל צ"י בחוקתי על הצרכות שנאמרו בתורת כהנים ח"ל, ודע כי לא כשיגו ישראל משולם לצרכות האלו בשלימותן וכו' שלא עלתה זכותן לכך וכו' אלא יתקיים עמנו בזמן השלימות, ומבואר בן במדרש רבב פ' עקב ח"ל כל מה שישראל אוכלין צעור"י הם מצרכותיו של בלעם הרשע, אלא הצרכות שצרכם האבות משומרים הם לעו"ב, מבואר דצרכות האלו נאמרו על לעו"ד, וכמו"כ מנינו שאמרו ז"ל במדרש פ' תולדות ויקרא יתקן אל יעקב ויבדק אותו, וכי מאחר שצרכו הקב"ה וכו' ואצ"ו ואמרו למען חזר וצרכו יתקן כששלה אותו פדוה ארם, אלא שראה יתקן שעתידין בניו בלגלות בין או"ב, א"ל בזה ואצרכך ברכה של גלויות וכו', מבואר דצרכה ראשונה לא ה"י ברכת גלויות, והאמרה על לעתיד כשלא יה"י עוד גלות צעולם.

ונקדים דברי אהמ"ר זל"ה בקדויו"ע (פ' ויקהל) לבאר אמנם ז"ל (שבת ע"ג) אבות מלאכות ארבעים חסר אחת, ודקדק בעל תויו"ע ז"ל דכי סני ל"י לחנא לומר המספר כמו שהוא ל"ט מלאכות, ותיקן אהמ"ר זל"ה דאפשר שרמזו בזה חז"ל ע"ד מ"ד בספ"ה"ק בזה מים חיים צ"י פקודי לפרש הפסוק שש ימים תעבוד ועשית כל מלאכתך, ולכאורה יפלא וכו' חיוב על האדם לעבוד עבודה צעשה ימי המעשה, אמנם יתבאר עפ"י הידוע שכל ה"ט מלאכות כולם נחביו מה"ט קללות שנתקללו אדם וחור וכו', וע"כ החיוב צעשה ימי המעשה לצר ענפי הקדושה ע"י ה"ט מלאכות אלו וכו', ולעמוד כשי"ה התיקון השלם לא יכיו לריבוי לשום מלאכה וכו' עכ"ד ז"ל, ואפשר דכוונת החנא לרמוז באמרו אבות מלאכות ארבעים חסר אחת, שכל אלו ה"ט מלאכות שייכים ומוכרחים כל זמן שחסר אחת, היינו שלימות האחרות שמו ית' וכו' עיי"ש.

ובערתה יתורנו הדקדוקים והקושיות צעעשה והכתובצב צ"ן יתקן לעשו (עיין קוש"א יג"ט"ו), ולדרכנו נאמר דיתקן אצ"ו סדר מתחילה עששו רואה נ"כ בצרכות לעמוד, ומחכה על הזמן שיתקן עולם

בני ישראל עמלי החורב שייצצו הסלכות והסודות והדרשות שנאמרו למעשה צ"י, ולכונן יתנו להם מקום בתורה שכתב עיי"ש, ועד"ו אפ"ל צ"תקן אצ"ו שחשיג צ"תקן אלו הפסוקים של הצרכות, ואפשר שיתבאר שכינה מוצרת מתוך גרונו כמו שבי' צמשה רביו ע"ה, ובוודאי השיג כל דרשות ח"ל וכל התורה שצ"י, אלא שלא נתגלה לו מקום רמזון בתורה שכתב, שצורה זו הניחו מן השמים לחכמי הדורות הבאים, מפני כי חלק התורה הוא שייך לשורש נשמתם, ולא ה"י אפשר שנתגלה ע"י אחר, וע"כ לא גלוהו מן השמים למרע"ה וגם לא לתקן אצ"ו, (ויצטרף ענין זה באריות צדדנו פ' חקת), ומעשה לא קשה קוש"א הבי"ל אחרי שצ"ו הצרכות בדרך הכנאות לתקן אצ"ו, אך לא ידע כל אלו הצרכות שרמזו חז"ל בפסוקים אלו בתורה שצ"י, ואילו ידע לא ה"י אפשר שיראה לצדך את עשו בצרכות אלו, ולא ה"י בזה לירי טעות, אלא לדרכינו לא קשה כי העלינו ממנו ידיעה זו ולא נתגלה לו מקום רמזון בתושב"כ, כמו שלא נתגלה למרע"ה דבר זה, כי ידיעה זו שייך לחכמי דורות הבאים ולשורש נשמתם, וע"כ נאמר צעעשותו צעעשו לצדך את עשו, ויתבאר סיבה והכרח שיבואו הצרכות בדרך זה כ"ל, אלא באמת הקב"ה צעעשו ה"י המצדק ולא ה"י שום טעות צכוונת המצדק כ"ל.

ובזה אפשר לפרש המדרש הבי"ל בזה אח"כ צמרמה צחכמת תורתו ויקח צרכתך, ולדרכנו אפ"ל דבאמת יתקן אצ"ו השיג כל חורב שצ"י, אלא שכן השמים העלימו ממנו ידיעה זו כ"ל, כדי שיבואו הצרכות ע"י הקב"ה צעעשו צ"י לירוף דעת אנוש, אמנם יעקב אצ"ו נתגלו אצ"ו כל דרשות חז"ל, וידע מקום רמזון בפסוקי הצרכות, כי ידיעה זו ה"י שייך לשורש נשמתו, ומזה צ"ן ושפע שצרכות שייכים אצ"ו כפי הצרכות שרמזו בהם, וע"כ עשה פעולות להשיג הצרכות, וזה מאמר המדרש בזה אח"כ צמרמה צחכמת תורתו, שצ"י שחשיג רמזון בהם בתורה שצ"י, מזה ידע שצרכות אלו שייכים אצ"ו, ע"כ ויקח צרכתך, שאצ"ו כן לא ה"י עשה פעולה להשיג צרכות שאינם שלו.

אלה עשו בצורך, דכיוני בחינת עשו דלעמיד שוכלל
צדקת ישראל שקראם הקצ"ב בני צדקו ישראל

וע"כ חשב יצחק שגם עשו ראה בצרכות דלעמיד,
שכח דצדק"ק ח"ד שיסתכל לעמיד ויכלל צדקת
ישראל, ולכן אמר לו שאל"ל לצדק אותך דכן גביר
שמחיו לך ומה שקנה עבד קנה רצו, ולא יקשה
קושיאנו כי"ל בלא יש תקנה ליתן לו על מנת
שאין לרצו רשות צו, ולדרכיו כל בצרכות האלו על
העמיד נאמרו, וכשיצדק יעקב בצרכות האלו יהי'
עשו חתם רשותו ובעל אלו לגמרי ויכנס חתם הקדוש,
ולא ראה יצחק לצדק את עשו ע"מ שלא יהי' ליעקב
רשות צו, כי לא ראה להוית מרשות יעקב מאומה,
כי אז צו, בצרכות הכל חתם רשותו של יעקב, כל
השפעות עוב"ד ועוב"ב וגם עשו בעלמו ע"כ אמר
לו יצחק ולך איפה מה אעשה בני, אין לך שום חתם
ליתן לך מאותן צרכות דלעמיד ועשו ענה ואמר
הצרכה אחת הוא לך אב"י כו"ל, וכי אין לך אלא
צרכות דלעמיד בזמן שיהי' שלימות האחדות, צרכני
גם אנו בצרכות דעכשיו, כי לא יהי' עשו מאמין
בעוב"ב כלמחר ז"ל כבר בחינת המחס, והסכים
יצחק ונתן לו צרכת עוב"ד, וג"ל לעובת ישראל כמו
שיצדק להבין.

ויתורץ קושיא הרמב"ן והאב"ד:אל ז"ל למה
חשב על המימוש שהוא רק ספק באמרו אולי
ימושי אב"י, ואין לא פחד מהיכר בקול שאל"ל
להכלל ממנו, (עיין לעיל קושיא ח"ט) ולדרכיו דבשעת
הצרכות הללו הקצ"ב ציעק בחינת עשו דלעמיד,
וכיון שהי' צו בחי' נפשו, גם קולו נשחב לשל עשו,
כמ"ש ז"ל (צפספדרין ל"ח) צו דברים אדם משתנה
מחצירו בקול במראה ובדעת, וצוואתו לעיל דכל אלו
הי' מורש אחד הן, וכפי ההשפעות צא"י מהם
יקבל שני גם באחרים, וע"כ לא יהי' מחיירא יעקב
מהכרת בקול, דכיון שנשתנה בחי' נפשו לעשו דלעמיד
גם קולו נשחב הן, אלא מהיכר המימוש הי' מחיירא,
דבחי' זו שהי' עשו איש שער אחת דילקוט ראובני
בשם מגלה עמוקות שהוא ע"ז קולופה של עשו עיי"ש,
ובחי' זו לא יהי' צו לעמיד כשיסתפק ויכנס אל
הקדושה לא יהי' יעקב מחלש בחי' זו,

במלכות ה', ע"כ השיב לו כן גביר שמחיו לך וגו'
דבואתו בזמן יהי' עשו נכנס ליעקב, ואל"ל ליתן לך
מאותן בצרכות כי כל מה שקנה עבד קנה רצו,
וע"ז ענה עשו הצרכה אחת הוא לך אב"י, וכי אין
לך צרכה כי אם על אותו שעה שיהי' אחת, ר"ל
שלימות אחדותו יתי' בעולם, ועטן צרכני גם אנו
אב"י, חן לי צרכות שאוכל להכות מכן, ועשו לא הי'
מאפה על צרכות דלעמיד דלאחר בואת המשיח כשיחלל
כבודו יתי' ויטול כוחו של עשו, וע"כ ציקש על
צרכות שיתן לו מיד בשעת גלויה, וע"ז הסכים יצחק
אב"י וצרכו צוה, וצוה סרו התמימות כי"ל ובכן.

ועתה נבאר שער דקדוקים שצטנן שפטרנו לעיל,
ונקדים מה שאמרו חז"ל עמיד חזיר געבר לעיל,
ועוד אמרו צמדת דבה (כו"פ שמיני) ואת החזיר
זה אדם ולמה נקרא שמה חזיר שמחזרת עערה
לבעלי הבה"ד ועלו מושיעים צוה לזון לשפוט את הר
עשו ויחיה לה' במלוכה ע"כ, ומצוה צדדיו רבותיו
ז"ל דלעמיד יסתכל עשו ויכנס לקדושה ויהי' נכלל
בצדק יעקב וצדקת ישראל וחותן שלא ישלימו עם המלך
המשיח יאבדו, ולא יאשרו רק אלו שישלימו ויהיו
נכונים למלך המשיח ולשארל, ואלו יהיו נכללים
ולוהים אל בית ישראל, ואף עד אותה שעה הצרכה
מהם מחגיגרים ויכנסים אל הקדושה ויכללו צישראל,
ומעתה לא יקשה קושיאנו כי"ל כיון דיצחק סבר
שזה עשו, איך עשה צו כ"כ שחשבו ללדק, וראה
ליתן לו כל בצרכות, ושיכיו הכל בצרכות כמו שדרשו
רבותיו ז"ל הגשמים צדקות העללים צדקות וכו',
ולפי כי"ל אפ"ל דראה צו בחינת עשו דלעמיד שיחזיר
אל הקדושה, וגם ע"ד שכתבו המפרשים ז"ל שביא
עמו נשמת גרים העמידים ללחם ממנו, וע"כ חשבו
ללדק, ובעלמו מן השמים ממנו בחינתו של אותו
שעה, כדי שיעול יעקב את הצרכות, ואפשר שהרכיב
הקצ"ב ציעק אב"י אז בשעת הצרכות בחינת עשו
דלעמיד, דצרכות האלו על העמיד נאמרו, ואלו יהי'
עשו נכלל ציעק לגמרי, ואל"ל מה שאמר יעקב אב"י
עשו צדק, דבאמת הי' כן שהרכיב צו הקצ"ב ויהי'
נכלל צו עשו ויטול אלו כמו שיהי' לעמיד, ונמלא
שלא הויתו יעקב מפיו שום דבר שגרא כרמאות
דבאמת הי' כן, אלא לא בחינת עשו של אותו שעה

וא"ש שפחד מסיכור המיטות, ואמר חללי ימיו אבי, דלא רח להחליש בנחיי השער של עשו שכוה ע"י, וא"ל רבקה ענה לאה לך נח אל האל וקח לי משם ב' גדיי עזים, ואחתא בפדרי"א שבי' ח' קרבן פסח וא' חגיגה, ואת עזרות גדיי עזים הלשמה על ידיו ועל חלקת אורחיו, והשער הזה הוא מלך הקדושה כמ"ש ז"ל הכהנים חולקין בעזרות של הקדושות, וצוה לחלב יעקב כשכנס אל אציו.

ובזה יוצנו דברי רש"י ז"ל בתחילת הפרשה ואלה תולדות יצחק וג' יעקב ועשו האמורים צפרשה, דלכאורה איך יאמר הכתוב ואלה תולדות יצחק על יעקב ועשו, הלא דרשו חז"ל כי בילחם ויקרא לך זרע ולא כל יצחק, ולא נחשב עשו לזרע יצחק, ע"ז תירץ רש"י דמ"ש הכתוב ואלה תולדות יצחק קאי על יעקב ועשו האמורים צפרשה לכן צענין בצרכות, ועשו האמור שם הוא יעקב צאמת, חלל שחלש צעשו לעתיד כדי שיכול בצרכות, ושפיר יוזק לומר עליו תולדות יצחק.

ומה שצריך את עשו וא"ל משמני הארץ יחי' מושך, ובצרכת יעקב לא אמר מושך, (עין קושיא י"ט) יובן עפ"ימ"ש השל"ה"ק (פי' לך) דבארץ ישראל לר"ל להיות בנחיי' עזד ויותר נכע וכמ"ש דוד המלך גר לזכ"י בארץ כלומר ביתר ממים עזמי לגר בערב הקדושה וכו', וזהו כי גרים ותושבים אחס עמדי בשעה שאחס רואים לישב בשלום תביו גרים, וסימנך ארץ חובלת וישובי, מכלה הרואים לישב בה בשלום ובחוקף, ואף שהמרגלים אמרו פסוק זה, הם דברו לרעה והוויא דברי קדושה לחולין, אבל הענין אמת עכ"ד, וק"י הייטב לב זל"ה הביא בשם ארי' דבי עילוי ז"ל שאמר בדרך מלוא יציא צארה גיורא בשמי שמיא, דאם האדם עושב עזמו כחושב בעו"כ"י, יחי' גיורא בשמי שמיא, ולבסוף אם הוא כגר בעו"כ"י וכל מאווי רק על כרחמיות ועבודת הש"י, אז הוא כתושב בעו"כ"י, עכ"ד ז"ל, וע"כ צריך יצחק את יעקב מעל השמים ומשמני הארץ ולא אמר מושך, דלא רח שיהי' תושב בארץ, חלל יחי' גיורא צארה ויציא בשמי שמיא ועיקר חלקו לעו"כ"י, ולעשו אמר משמני הארץ יחי' מושך, שיהי' תושב בעו"כ"י וגיורא

בשמי שמיא, וא"ש כפי צרכתו צריך לחס, שכן כי' בחלוקה צייחס שעשו לקח לחלקו עו"כ"י, ויעקב עו"כ"י וי"א קיבל בצרכתו את שלי, ועוד שיהי' צין צרכת יעקב לצרכת עשו, שליעקב הקדים מעל השמים ואח"כ משמני הארץ, דכעיקר שיטתו בכל עשיותיו על עניני שמים לעשות בכס רצונו יח"ש ושלל יחי' השפעתו חי' מחלק הסע"א, ובאופן זה יקבל משמני הארץ, אבל בעשו כעיקר חללו משמני הארץ יחי' מושך, ואינו צנח' מדרגה זו שיקדים בכל עשיותיו עניני שמים, ושיחי' כל כוונתו גם צעניני עו"כ"י לעשות רצון הש"י, ע"כ צירכו כפי מדרגתו והקדים משמני הארץ, ואח"כ מעל השמים שעכ"פ ידע שמן השמים הסכימו ע"י, ולא כמו ועולם ידו עשה את החיל הזה.

ומ"ש ועל חרצך תחי' ואת אחיך תעבוד, ואח"כ בעיל הנחי' בדבר ואמר וחי' כאשר תירד ופרקת על וגו' (עין לפיל קושיא כ') אפ"ל דבאמת לא נחל ליעקב להשתמש בחרצ כלל, כמשה"כ לא בחרצ ולא צנחית כ"א ברוחי אמר כ', ודרשו חז"ל בנחיי' ונפלו אויביכם לפניהם בחרצ, שיעלו איש בחרצ רעבו, ולא יערכו ישראל להשתמש בחרצ אפילו בשעת מלחמה עם שונאיהם, וע"כ כשצריך את עשו אמר לו ועל חרצך תחי' ואת אחיך תעבוד, ר"ל צמדת בחרצ תעבוד את אחיך, תרבי' לריבים ישראל להשתמש בחרצ, יחי' זה ע"י חרצו של עשו כמ"ש ונפלו אויביכם לפניהם בחרצ, איש בחרצ רעבו, ע"י חרצו של עשו ומ"ש וחי' כאשר תירד ופרקת על מעל אורחך, ופירש"י ז"ל כשיעברו ישראל על הבטחה ויחי' לך פתחון פה להטעם על הצרכות שנטל ופרקת עלו וגו', ותבאר עפ"ימ"ש השל"ה"ק גלות אורח בגאולה היא, והבכרת שיעברו כל אלו הצנחיות, וכשיחי' בגאולה צ"כ ידעו וישונו שיהי' אורח לכל זה עיי"ש, ועד"י יובן מ"ש וחי' כאשר תירד ופרקת עלו וגו' שהוא ג"כ טובה והלל לישראל, עפ"ימ"ש האב"ח"ק פ' בחקתי דלקטרוו בחיי גדולה וחזקת ויחזר מבחול, וע"י שכן גולים ישתחק לקטרוו מהם ותכבש מדת הדין, בצרכות עם עליון בני מלכים שפלים ביד אויביהם בגלות, וז"ש ואף גם זאת בהיותם בארץ אויביהם מאסחיתם וגו' לנלחם, עכ"ד, ולפ"י

התחרטה על כל זה, אתמכר, וגם מה שבי' מחזרת על פתחיון של נשים ושאלות אם הגיע לכם הכער הזה, וכי כרגישו הם בנער, לידע ולדמות אם כי' כיו"צ או לא, ומאי נפק"מ בזה ולמה בשביל כך התחרטה על עיבורה, גם י"צ בזה נתישבע דעתה על לער העיבור אחר שנאמר לה שני גוים בצנען.

(ד) **עוד** כתב רש"י ז"ל מאמחז"ל כשהייתה עוברת על פתחי תורה של שם ועבר יעקב רץ ומפרסם לנאת, עוברת על פתחי ע"ז עשו רץ ומפרסם לנאת, ובקשה מהרש"א ז"ל בסנהדרין (י"א ע"ב) מהך דאמרי' שם א"ל אגטוניוס לרבי מאמיחי יאב"ר שולט בדם משעת ילידה או משעת ילידה, א"ל משעת ילידה, א"ל אגטוניוס א"כ בועט במעי אמו ויואל, אלא משעת ילידה, וקיבל רבנו הקדוש דבריו ומקרא מסייעו שנאמר לפתח חטאת רובץ עו"ש, ולבאורא קשה על דרש"ם ז"ל מזה דמלינו דעשו כי מפרסם לנאת לע"ז ועודו במעי אמו, וכרי אן יאב"ר שולט עדיין, ובגו"א רואה לתוך דבי' זה מלך טבע עשו ויעקב ולא מלך הילר, ובלבוש דהם דבריו דא"כ אינם ראויים לשכר ועונש עו"ש וי"ב.

(ה) **בירקונו** והוא (בב"ר פס"ג) ויתרללו בנינים בקרבה, ר' יוחנן אמר זה רץ לברוג את זה וזה רץ לברוג את זה, ר"ל אמר זה מחיר לווי' של זה וזה מחיר לווי' של זה, ר' זכרי' בש"ר לוי אמר שלא תאמר משיחא ממעי אמו נדווג לו, אלא עד שהוא במעי אמו וכו', וראוי לבדן כוונת דבריכם במאי פליגי, גם י"צ מהו הלוויים שזכיר ר"ל ועדיין לא נטעו על המלות, ומהו לווי' של עשו, ובגו"א מכלל דבי' זה רמז וסימן על דורות הבאים ועל התחלפות הדמות שיהי' בנינים, שזה יאב"ר עובד ד' וזה יאב"ר עו"ש, ובצנע"מ כתב כע"ז ומסתמא מלא מקורו בדברי חז"ל, וז"ל זה הולך אחר לו את בני ישראל, וזה הולך אחר עובדים דכתיב הוואל הלך אחר לו, זה מחיר לווי' של זה וזה מחיר לווי' של זה עכ"ל ועוד נבאר בזה.

(ו) **בירקונו** בשם מדרש אנכיר ויתרללו בנינים וגו', שד"ר לקן בשביל עובדי' ועובדי', באותה שעה

בגלות הוא הכרת ועוצה וכלל לישראל, וע"כ אמר יעקב וזה' כאשר תרדו ופרש"י כשבי' לך פתחון פה לעורר על הברכות, ר"ל כשבי' קטרוג חי' על ישראל מלך עשו ובוחותיו, אז ופרקת עלו מעל לוארך, ובגלות יאב"ר עוצה ליעקב, דע"ז יאב"ר נתחם הקטרוג ומדת הדן.

*

ואלה תולדות יוחנן בן אברהם, אברהם הוליד את יוחנן י"צ הכפל, גם כי"מ שנאמר ולאח מוסיף על הראשונים ומה בזה הכתוב לבוסיף כאן.

(ב) **ויעתר** יוחנן לד' לנכח אשמו וגו' ויעתר לו ד', פרש"י לו ולא לה שאין דומה תפלה לדיק בן לדיק לתפלה לדיק בן רשע, וכו' מגמ' יצמות (סד ע"א) עו"ש וקצו במפרשים ממ"ש העור בלו"ח (סי' ר"ג) בשם הרא"ש ז"ל שאין מעלות כש"ן הלוי ביחוס משפחה, דאם הוא מן משפחה בזוי ולדיק, טוב לקרב מזרע רחוקים, ובמהרש"ל כתב דבשניהם שווים בלוקות במיחוס קודם, דאין דומה תפלה לדיק בן לדיק וכו' אלא העו"ז חולק עליו וכתב דממשמעות דברי הרא"ש ז"ל שכתב טוב לקרב מזרע רחוקים, ש"מ שיש כאן עוד אחר מזרע שאינם רחוקים וכו' ואפ"ה טוב לקרב זה שאינו מיחוס וכו' ותפלתו נשמעת יותר מתפלה לדיק בן לדיק, וזה נלמד מפסוק לרחוק ולקרב עכ"ל הטו"ז, ולבאורא יקשה על דבריכם מהך גמ' דיצמות הבי' למצואר לדיק בן לדיק עדיף ותפלתו נשמעת יותר.

(ג) **ויתרצצו** בנינים בקרבה ותאמר א"כ למד זה אנכי, פרש"י א"כ גדול לער העיבור, למד זה אנכי מתאין ומתפללת על הריון, ובב"ר (פס"ג) ותאמר א"כ למד זה אנכי, מלמד שהייתה רבקה אמו מחזרת על פתחיון של נשים, ואומרת הגיע לכם הכער הזה מימיכם, א"כ הוא הכער של נשים הלווי לא עיברתי עכ"ל ומתמרם ז"ל פליאוס המה, דאמרות הקדושים נביאות היו, וידעה רבקה אמו שעתידה להטמין השתלשלות כלל ישראל מרעה, ובשביל זה חוותה נפשה והתפללה על הריון כדי לבדוק כבוד שמים, ואין יאב"ר בשביל לער הכריון

וח"ל אי תימא היך לא ידע יתחק כל עובדיו דישין דעשו, וכל שכינתא בות עמי, דלי לא שריא עמי שכינתא היך יכול לצרכא לי יעקב בשעתא דזרכי, אלא ודאי שכינתא בות דיירא עמי תדיר, אבל לא אודעא לי בגין דיתבדק יעקב בלא דעתי, אלא בדעתי דקוציא וכדי אלעריך וכו' עיי"ש, וכ"כ בספס"ק שכי סיבה מן השמים ובכרח שיעול יעקב את הצרכות בלבד עשו מפני הסערות, גם הראש"ש והרמב"ן ז"ל נדחקו לישב הענין וסוף דבר כתב הרמב"ן ז"ל שכי סיבה מאת ה' שיתבדק יעקב, וגם עשו בצרכת החרז ולו לצדו נחכנו עלילות, עכ"ל"ק, ותוכן דבריהם ז"ל דהעליו מן השמים בשגת נבואה זו מיתחק אציו לאורך ולתועלת, כדי שיעול יעקב הצרכות על נחיתא זו כ"ל, אבל מ"מ עדיון צ"ב והסבר להבין הדברים כפשוטן, איך נסתבצ עשות זה ליחחק אציו שחשוב עליו שהוא לדיק, ועכ"פ נריך שיהי דבר לתלות בו סיבה עשותו וצ"ב.

(י) **ויאמר** בל אחיך במרמה ויקח ברכתך, פרש"י במרמה, בחכמה, וכן פי' התרגומים, ובצ"ר במרמה, בחכמת תורתו, וצ"ב דלמא לא נכתב בחכמה בפירוש, ומדוע יזכיר הכתוב לשון מרמה על יעקב אציו בחיר שבאבות, והוא לשון גנאי ללדיק כמותו, וממנ"פ אס לא הי' מרמה רק חכמה למא קראו הכתוב מרמה, גם בפשטות נראה שכי מרמה, ואיך יתכן ליעצ"ש מדה זו, וכתוב תתן אמת ליעקב וכל דרכיו אמת ודק הי' וצ"ב.

(יא) **אאמו"ר** זלל"ה' בקדווי"ט מביא מדרש וזה תוארו, בל אחיך במרמה בחכמת תורתו, ויקח ברכתך הוליא אפיקומן והראה לו, וצ"ב וכבר פירשנוהו ועוד לאלקי מילין.

ונבוא אל הביאור במה שכתבנו ויעתר יתחק לדי' וגו' ויעתר לו ד', לו ולא לה, שאין דומה חפלת לדיק בן לדיק וכו' (עיין קוציא ב') ונקדים מה שבקשה היפ"ת (פ' לך) עמ"ש בצ"ר וחי ברכה כיצד, הצרכים הי' מחפלא לעקרות וחס נפקדות ועל כחוליס וחס מריוחס, וקשה כיון דשאר עקריות

ורכ ס"מ להרוג יעקב במעי אמו, אלא שמד מיכאל כנגדו, בלוחה שעה עמד מיכאל ורכה לשרוף לס"מ, עד שכוש"ב הקצ"ב בתי דמים צניחם וכו', וצ"ב עמין המריבה, גם למא הי' הורך להושיב בתי דמים, והצויות בעלמו יכול הי' להליל את יעקב, גם למ"ל בתי דמים ברכה ובחד חסגי וצ"ב ככוונה.

(ז) **בגמ'** ע"ז (דף י"א) שני גוים בצעק ח"ר יכודא ח"ר אל תחרי גוים אלא גוים זה אנטונינוס ורבי וכו', וצ"ב דאין יחי' בזה פתרון על מאמר ויתרלא, דאנטונינוס ורבי הי' אורכים ז"ל כמבואר בדברי חז"ל, ואנטונינוס גייר א"ש ולא הי' צניחם התנגדות כלל.

(ח) **ויגדלו** הכערים וחי עשו וגו', פרש"י כל זמן שכו קטנים לא היו ניכרים במעשיהם וכו' כיון שנעשו בני י"ג שנה זה פירש לבית מדרשות וזה פירש לע"ז, ובצ"ר מבואר יותר וז"ל כל י"ג שנה שניחם הולכין לבית הספר, ולאחר י"ג שנה זה הולך לבית הספר וזה הולך לבית ע"ז, ובצעלי החוס' הקשו והלא לא ילא עשו לתרבות רעה עד שחי' בן ע"ז שנה שמת אצרחם זקינו, כמ"ש רש"י עכ"פ ויזד יעקב נזיד, ותירלו בשם הירושלמי דלוחן ב' שנים שמי"ג ועד ע"ז לא עשה מעשהו אלא בלעגא, אבל אחר ע"ז היו ניכרים צפרהסיו וכו' עיי"ש, עכ"פ מוכח דעד בן י"ג שנה לא עשה מעשה רשעו אפי' בלעגא, ולכאורה צ"ב דכבר הקשינו לעיל דאין יזכ"ר שולט בחדם אלא משעת וילא בדברי חז"ל, ובצעלו הקדימו צעודו במעי אמו וחי מפרנס ללח לע"ז, ואיך אחר שילא לאויר העולם נשתנה לעוד, והוא פלא וצ"ב.

(ט) **ויאהב** יתחק את עשו כי יזד צפיו וגו', ובתפלא כל המפרשים ע"ז איך יזויר זאת, וברי הכל ידעו וזכירו רשעו של עשו, ולכן נסתלק אלע"ה כ' שנים קודם זמנו כדי שלא יראה את עשו בן בנו יולא לתרבות רעה, ואיך אפשר שיתחק אציו שחי נבוא אמת וראה כל הדורות העתידים, ודבר זה נחשלב ממנו, ולא עוד אלא שחשבו ללדיק וראה ליתן לו הצרכות ולא ליעקב, ובצו"ה"ק הקשו בן

שישאר כח חכמת חפלתם לדורות הבאים, וצבגון לא לדיק בן לדיק עדיף, חכמות נפיש טפי לשפיע לדורות הבאים, דוכות וזכות אבותיו מסייעתו כמ"ש ז"ל, ומתוך קושיא בג"ל דאין זה דומה למח שכתב בראש כלל

ועתה נבוא לתוך קושיא במהרש"א ובהג"א ז"ל (עיין קושיא ד') דהאמנם מעולם לא היה מציאות

כזה, שיראה בס"מ להרוג עובר במציא חמו, ובשאר עוברין דעלמא עולם כמנהגו נוסב, ואינו מזדווג להם הלאה"ר צעודס במציא חמס עד שנגמר ללחם כאמרו"ל, והעטס דעדיין אינו מציא וטומא, ולא שייך עליו דין מות כלל, ולא יכול להביע או להרע, אמנם כאן צעבורס של הלויקת הזאת ממנה נצטב יסודה של האומה הישראלית, ויסוד קיומה של כל העולם כולו כי' תלוי בזה, ע"כ הקדים בס"מ לבוא בעדן במציא חמס, וראה להרוג את יעקב כדי לבטל ולהשמיד כוחו בגדול, וכי' המריבה שצויהם פעולה נלחית לדורות כמו שיבאר להלן, וע"כ אין מן התימא ששינה בס"מ דרכו, להקדים ולבוא שלא בדרך הארך, כי מסר נפשו על הדבר הזה, וכיון שכבר היה שם בס"מ, עשה את שליחותו להסית את עשו לע"ז, וע"כ היה מפרכס ללחם, משא"כ שאר עוברין דעלמא אין שם יראה כלל כ"ז שלא נגער ללחם כדד"ז, ומיושב קושיא במהרש"א ובהג"א ז"ל, וכמו"כ מ"ש ז"ל במד"ר ר"ל אמר זה מתיר לווי' של זה וזה מתיר לווי' של זה, אפי"ג שעדיין לא היה להם לווי' ולא נלטו עדיין, אבל היה פעולת המריבה שצויהם על לעתיד, ועשו והס"מ שהוא שר, ראו לעקור יסוד התוס"ק בכל הלווי'ים, וע"כ ראה להרוג את יעקב ולעקור בזה את הכל, וזה מתיר לווי' של זה כמ"ש בעה"ע דע"ז נקרא לו דכחיו הואיל ה"ך אחר לו וראה יעקב לעקור כח ע"ז שלו, או אפשר דירמוז זה מתיר לווי' של זה, דגם בס"מ יש לו מלות, שמסמא את עיני הבריות ומעטה אותם בעצירות ומראה אותן להם כמלות, ויעקב אצטו נלחם עמו לבטל כוחו על לעתיד, ע"כ היה שם מלחמה על לעתיד, ובה יבארו היה מ"ד שצמדרס (עיין קושיא ב') ובאמת לא פליגי אהרדי וחדא טעמא לכוונא, אלא שצמדרס נבאר בענין, וכללות דברייהם לבאר

נפקדו בחפלתו כי"ל לשרה להפקד חתולה, כמו שאמר חז"ל במהפלא בעד חזירו וכו' לריך לואתו דבר הוא נענה חתלה, וילף ל' מאברהם צ"כ פ' החובל, עיי"ש מה שהירן, ובאמת קושיא מתורגמת בדברי חז"ל בגמ' יצמות (ס"ד) למח היו אמונתו עקרות מפני שהקצ"ה מתארח לחפלתן של לדיקוס, ומבאר יותר בזה"כ פ' תולדות (דף קל"ז ע"א) חז"ל תא חזי כ' מה שהיה יתכן עם אחתי ולא אולדת עד דללי לואת', בגין דקצ"ה אחרעי כללוחכו לדיקוס בשעתא דבעתן קמי' ללוחכו על מה דאלטריכו, מאי טעמא בגין דיתרבי ויתוסף רבות קודשא לכל מאן דליתעריך כללוחכו לדיקוס עכ"ל, ומעשה ל"ק קושיא ביפ"ת דבאמת לא היה לורד בחפלתם שצבילס, כי כלל"ה היה זכותם מספיק להיות נפקדים, גם צכות מה שהפלא בעד אחרים וכדין במהפלא בעד חזירו כנ"ל, אמנם לא נפקדו עד שהפלא, וראה הקצ"ה שהיה חפלתן מעיין ישועה לדורות הבאים, שיושעו רבים בעד חפלתם בדברי הזה"כ בג"ל.

ומעתה יתורן קושיא בג"ל מנ"ש הטור בא"ח (ס' י"ג) דעוב לקרב מזרע רחוקים, והטור"ז

כתב דחפלתן נשמעת יותר מלדיק בן לדיק דהקצ"ה מקרב הרחוקים שנאמר לרחוק ולקרב עיי"ש, ויקשה על דברייהם מנ"ש חז"ל בגמ' יצמות בג"ל לו ולא לה שאין דומה חפלת לדיק בן לדיק וכו', אמנם יבאר דבאמת מלד שורת הדין לדיק בן לדיק וזכותו נפיש טפי, כמבאר בגמ' קידושין (דף ע"ז ע"ב) דבחיולותיו של דוד היו זכריון ליתוסן מכל מוס ופסול, שגא' והיתוסם צבא המלחמה, ועממא מאי אמר ר' יוחאד א"ר כדי שחבא זכותו וזכות אבותם מסייעתן, עיי"ש, ומ"ש בראש"ש והטור דחקרבות רחוקים עדיף והקצ"ה שומע חפלתן, אינו מן הדין אלא בתורה רחמים וחנינה, שהבי"ת רחום וחנון ומקרב את הרחוקים, ולב נשבר וגדלה אלקים לא תצא, אבל כח חפלה זו אינה נלחית ולדורות, אלא לשעתא הקצ"ה שומע בקול חפלתו ובתורה חנינה כנ"ל, אבל האבות הק' לא הורכו לבחי' זו דחנינה, כי היה זכותם מספקת שיעקדו, גם חפלתם לא היה לורד לשעתא כמ"ש לעיל, אלא היה רצון הבריות כדי

אמו, ואין דרכו של יחזקאל בך, אלא שספקים וראש לעקור את הכל ולהרוג את יעקב כדאמרו לעיל, אבל אחר שראש הס"מ גדול בהתגברות לשומתו שמתלך מיכאל ראש לשפרו וכושיה הקצ"ב בתי דינין ציונים, ידע שמכאן ואילך לא ניתן לו רשות ויכולת להתגבר שלא כדרך העצב ושלא כדרך כל הארץ, ואחר שכבר נולד יעקב אבינו ידע הס"מ שיש כח קדוש גדול בעולם המנגדו, ואם יתגבר כנגדו מלך סטרא דעשו בחקופות שלא כדרך העצב, יב' לו התגברות גדול כאשר ב' מתחלה שראש מיכאל להרגו, גם ידע שלא ירשבו מן השמים להתגבר שלא כדרך העצב, ש"ב הולך להיות נסוג אחור ולאחור בדרבו הרגיל וכמ"ש ז"ל כך דרכו של יחזקאל היום אומר לו עשה כך, ולמחר אל עשה כך עד שאל לך ועבוד ע"ז, ואינו מסית לע"ז מיד, ובדרך זה ברשות נחמד לו לעשות מעשה בהסתחור ואין מונעין אותו מן השמים, וא"ש מה שהסתחור מלהסיתו לע"ז עד בן י"ג שנה אפי"ש שכבר הקדימו במשי אמו כ"ל.

ועתה נבאר מאמרי"ב זה אחרי צמרמה ודרי"ל בזה בחכמת תורתו, וללאורח למח הוילאו הכתוב בלשון מרמה, וגם לפי הפשטות מלאה במרמה ולא יאורח ליעקב אבינו להשתמש במדה זו, (עיין קושיא י"י) ואבן נבאר מאמרי"ב ויהא יתח את עשו וגוי אף נסחבז עמות כזה ליתח לחשוב על רשע שהוא לדיק (עיין קושיא ע"י). ומקדים מ"ש האלשיך הק' והרצב מן המפרשים כי יתח אבינו ראש לצדק את עשו רק בצרכות העו"ז ובצרכות הגשמיים, ואח"כ ראש לצדק את יעקב בצרכות העו"ז המגיע לו לחלקו כאשר חלקו בין שניהם מתחלה, ויעקב צחר לו העו"ז לחלקו וגורלו, ועשו העו"ז כאמרי"ל ויפין בדברי האלשיך הק' שפי' בדרך זה כל הפרשה וענין הצרכות, ובדרך זה דרכו הריב מפוסית. אמנם אם כן אף עשה יעקב מרמה להשיג גם את צרכות עו"ז, ולגנוע במה ששייך לעשו עפי' החלוקה שבניהם. אמנם יתבאר מדברי התנוד"א רבה (פי"ב), וז"ל מפני מה זכה יעקב לחיים שלא בצער ושלא צו"ל יחזקאל צעור"ז, ממה שפסיד הקצ"ב ליתן אל הדיקים לע"ל מפני שה' יושב צביה"מ מקטנותו ועד זקנתו וכו'.

ענין המריבה שבי' מלחמה לדורות, והיינו טעמא שחזונו לו הס"מ צעורו במשי אמו, ולא הסתחור עד שיא לאור העולם, וע"ז ראש להרוג את זה וכו' וזה מחיר ליווי של זה וכו' ונשתנה שיצור זה מכל שאר שצדיק דעלמא לעסם הר"ל והבן.

ויבואר לדרבנו מ"ש רבקה אמנו ח"כ למח זה חזק, ולא בשביל לער בגוף הסתהרע על הסריון בקושיאנו לעיל (קושיא ג'), אמנם השיגה וידעה ברו"ק וצנחואס המלחמה הגדולה אשר ציונים, וזהו ראש להרוג את זה, והיתה מחזרת אשר פתחיון של נשים לשאול אם הגיע לכם כלער ה"ב מיימיהם שירא להרוג זא"ז צמתי אמו, ושיחזונו לו הס"מ צעורו במשי אמו להרוג אותו, ותחודע לה מהם של זה הוא שלא כדרך כל הארץ, ומזה פחדה ויראה דאף יוכל להתקיים השתלשלות אומה הישראלית כיוולת מרעה אם המלחמה כבירה כ"ב, ח"ש ח"כ למח זה חזק כי כל חשוקתה ב' להרבות כבוד שמים ולהעמיד אומה הישראלית, וע"ז היתה דואגת דאף יתקיימו נגד התגברות ומלחמה נוראה כזאת, וע"ז היתה החשבה ויאמר ד' לה שני גוים צבען וגוי זה לעומת זה עשה אלקים, ה' מסטרא דקדושה והשני כח המנגדו מסטרא דקליפה, וההכרח שיכיו מתגדים זא"ז, וזו מלחמה תמידית לדורות עד ציאת גואל שרוא הטומאה ויעזיר מן הארץ, והקצ"ב יעזור לישראל ויילבו מידם, והסוף יהי ורצ יעבוד לעיר ובזה נחה דעתה, ואפשר שזה הענין שבראו לה אנונימוס ורצו, ואלו למחמה בזה דיתגבר כח הקדושה לפעמים, עד שהי' כוחו להפכו כולו לעוב, ויחוספו על הקדושה כשמת הגרים וכמעשה אנונימוס ורצו.

ובזה יבואר מאמר ויגדלו הנערים ויחי עשו, ואמרו חז"ל שער בן י"ג שנה שניהם הולכין לבית הספר, וכנראה מדברי הרא"ם ז"ל שלא ב' מרשיע עשו אפי' בלגעה עד בן י"ג, וללאורח אף נשתנה לנצחיות ובר צמתי אמו ב' מפרכס ללא לע"ז, כקושיאנו לעיל (קושיא ח'), אמנם יבואר לדרבנו דמה שהקדימו צמתי אמו שלא כדרך העצב ושלא כדרך הארץ, ב' עבור מלחמה בכללות האומה הישראלית, ולא להסית את עשו לע"ז הקדימו צמתי

לו יאמר לאו ומידת ענוה היא עכ"ל, ונחום' שם
הקשו ה' דל' חשיב נמי ה' דמוחר לשנות מפני
השלו', כדלמרי' ביצמות (דף ס"ב ע"ב) ותיירו
דכתי' נמי משום דרכי שלי' עיי"ש, עכ"פ מרמז כז'
מותרת עפ"י החורב ומדרך ענו' יש צב.

והנה עטותו של יחזק צמח שחשב ודימה על עשו
שכח לדיק, ולא השיג לזקק יעקב וכן חורחו,
לא ה' רק עד אחר הצרכות, כי היתב סיבה מן
השמים להעלים ממנו ידיעה זו, כנ"ל הטעם שכתב
בזו"כ וגם מפני הקטרוג, אבל אחר שקיבל יעקב
צרכתו לא ה' לורך עוד להעלים זו, ונחגלה לו
ברוב"ק ונצנצוה כי יעקב הוא הדיק וראוי לצרכת
עוב"ז משין עוב"ז צנח חורחו, וע"כ הסכים על
הצרכות ולאמר גם בדרך יחי', וכמ"ש הרמב"ן ז"ל
עכ"פ גם בדרך יחי', לדין דרך החרד חרד גדול
עד מאוד ולעסוק מי הוא אשר רמני, ואחר שהשלים
לעקוב לאמר מיד גם בדרך יחי' וכו', אלא כי מאז
שצירק אותו ידע ברוב"ק שחלה צרכתו עליו וראוי'
הוא אליו וכו' עיי"ש, וגם השיג אז ברשעת עשו ושכח
כל מעשבו בצרמה עד הכה, וכמ"ש ז"ל צב"ר ויחרד
יחזק חרד גדול, א"ר יוחנן צעה שזכנס עשו
נכנס גביהם עמו וכתחילו כותלי הבית מרחחין וכו',
ובתרגום יו"צ דעביד מימרח ד' לידא דכ"א מני'
ואשכח כללזא וכו', ואזעזע יחזק כד שמע קלי' דעשו
ורית חצוילי עלת בצלפוי היך ריחא דיקידת גיבנס.

ובתב ק"ז הי"ט זל"ה דודאי יחזק אצונו ה'
מרגיש בחכילת הכשר מכות השוחט, כי הדיקים
הגדולים מרגשים צבא כמ"ש בצפ"ק אור המאיר,
שצפ"ק ה' ה' מרגיש והכיר צבא מחשבת
השוחט צעה שחטיב, והכח גם עשו ידע שיהח לא
יחלל משחיתתו ושכיר עיי"ז צמחיתו, ע"כ בהחכם
השע, וכל מה שזר לאצונו הביא ליעקב שישחוט
לורך אצונו, ויעקב עשה זאת צביל כצור אצונו,
(וגם לפי דרכו הי"ל עשה כן לפי שה' לורך להסחיר
הצור עד שיעול אח הצרכות כנ"ל) והכיר יחזק
באכילתו כי השוחט הוא לדיק גדול מאוד, וחשב
שכח צמחו שחט, ע"כ חשבו לדיק גדול מאוד
ולכ"כ נחמ' שמראה עמנו כאיש שזכ וכו' גדול

ובאגדות, שנא' ויעקב איש חס יושב אכלים וכו'
ובפ"י הזקוקין שם הקשה עמ"ד בתנוד"א לעיל שגם
לצרכים ויחזק זכו בעוב"ז לחיים שלא צלער ומעין
עוב"ז, ומדוע לא שאל גם עליהם מפני מה זכו לה',
ולא שאל כן אלא ביעקב לבד, ותיקן משום דלצרכים
צבר ה' יחשב כעפר ואפר וכמה, צעה שמכר א"ע
לשריפה עקד"ש צבור כשדים, וכן יחזק מכר א"ע
למיתא צעה העקידה, ואיחא צפדרי"א שפרחה
נשמתו ואח"כ חזרה נשמתו וצבר צא"י מחי' המתים,
ע"כ ראו עולם חדש ועשה הקצ"ה להם גם ונתן להם
חיים דוגמת תחיית המתים, לכן הם ראויים לחיים
שלא צלער ומעין עוב"ז, אבל ביעקב לא מנינו שמכר
עמנו למיתא, לכן הולך לשאל עליו למה זכר לחיים
בעוב"ז. משין עוב"ז, ותיירו בתנוד"א שזכר לא
מפני שמכר עמנו למיתא על החורב, כאמרו"ל אין
החורב מתקיימת אלא צמי שממית עמנו עלי' עיי"ש,
עכ"פ מפתח ה' מגיע ליעקב גם צרכת עוב"ז, אש"כ
דכ"פ החלוקה צמיתים, בעוב"ז הוא חלקו, אבל
צרכות החורב מגיע לו עוב"ז משין עוב"ז שכו' חלקו.

אמנם מיתחך אצונו בעליונו מן השמים גודל כח
חורחו של יעקב, דאילו ידע ה' מצד אח יעקב
גם צצרכת עוב"ז המגיע לו מדינת צרכות חורחו,
וראנו ית' ה' שיתצבר יעקב צלא דעת' דיתחך,
אלא דעת' דקוצ"ה כמבואר בזו"כ הי"ל וגם
מפני הקטרוג ה' ה' לורך ובהכרח שישג יעקב אח
הצרכות צלופן כזה צצצונו של עשו, וע"כ בעליונו
מן השמים מיתחך אצונו השגה זו, שלא השיג גודל
כח חורחו של יעקב אצונו, והכח גם יעקב רמזו
צמה שהסחיר א"ע ממנו ולא גילה לו לזקתו וכן
חורחו, כי השיג יעקב אצונו ברוב"ק כי הצרכות
הראויים לצוא אליו בדרך זה בהסחיר צלא דעת'
דיתחך, וע"כ שיהא אח עמנו ולא גילה לו, דאילו
גילה לו, ה' ידע שראוי ליתן הצרכות אליו מדעת'
כנ"ל אמנם מרמז כזה הותרה עפ"י החורב כאמרו"ל
צמ"ש ד"מ (דף כ"ג ע"ב) א"ר יהודה אמר שמואל
צכתי חלה מילי עבדו. רבן דמשי צמיתו צמסכת
וכו', ופרש"י צמסכת שם שואלים אותו יש צידך
מסכת פלגי סודר צגירסא, אש"פ שסודר ה' א

ואיש חלקים, חמסם אחר הצרכות לא היה נורח עוד להסחר והעלמה, ונחגלה לו מן השמים האמת כאשר הוא, וראה גהינם פתוחה מתחתיו של עשו וריח תצילנו! כריח יקידה גהינם כמבואר בתרגום יצ"ע, ע"ל החריד מאוד נחשבו כי עד עתה שטעה, אבל נבילות ח"ו משחיטתו, ויגללה אליו רח"ק ליתובי דעתו, ואמר מי אפוא כלל ליד ואובל מכל, דהו כלל ליד עתה, וכו' שהייתי אובל משחיטתו עד עתה וכו' עכ"ל ק"ו זל"ה, ע"כ נחודע לי ליתחל ששניהם רמזוהו יעקב ועשו, אלא שהמראה שטעה יעקב היה צדשות התורה ובחכמתה תורתו, שהעלים ממנו יעקב כח תורתו, וברשות נחונה בזה, כמ"ש ז"ל בני תלת מיני עבדיו רבנן דמשני צמליהו כניל, וי"ש יתחק בזה אחיך צמרמה, ע"ד שחמ"ל צד"ר שחמ"ר יעקב לרחל כי אחי צבי, אחיו אני צמרמות, והקשו ומו שרי ללדיקו לסגויי צמרמות ומשני ח"ו דכתיב עם עקש תתפתל וי"ש בזה אחיך צמרמה, מי שהוא אחיך צמרמות, ויקח צרכתך כי לפי האמת מגיע הצרכה אליו, ומעשה ח"ש מה שהוציא הכתוב לשון צמרמה על יעקב ח"ש צחיר האבות, כי ח"ו זה גנאי דמראה כזה הותרה עפ"י התורה, וזה שדרשו ז"ל צחכמת תורתו ר"ל שהי' המראה צחכמת התורה שהסחיבה מיתחל צדשות התורה כניל, ואין הדרש והפשט סותרים זה"ל, אלא ה"א משלים לחצירו והמכוון צשניהם ח"י הוא והבן.

ואפ"ל עוד באופן אחר צהקדם לפרש מאמרה"כ חכמי עשו צבור פרש"י חכמי המצוי לך ועשו צבור, עשית כאשר דברת אלי עשיתי כמה דברים כאשר דברת אלי, וצ"ב ח"ר לוי חכמי עמיד לקבל עשרת הדברות אבל עשו צבור, ופי' המ"כ דייקן כן מדלג כחיד אני כדכתיב גבי עשו לקמן, אלא רמזו קרמו לי עשרת הדברות שהחיל צהם חכמי. וצילקוט הגירסא ח"ר לוי חכמי שעתידין בני לקבל עשרת הדברות אבל עשו צבור, עכ"ל, והנה לפי דרשת חז"ל אלו פלגין דיבורי, חכמי הוא מאמר נפרד צפ"ע, ועשו צבור הוא מאמר צפ"ע, ולא הוציא ח"ו שקר מפיו, אבל אמר דברים אמיתיים, אלא שלכאורה עדיין צ"ע, ולפי פשוטן של דברים איכא צהן גניבה דעת, ואין דרך צ"ח לדבר כן.

דיוצא לנו מדצ"ק לשון התורה ולשון צ"ח ה"ו לכ"א כפי צחיתו, ומעשה לצעלי התורה כפי חכמת התורה הוויין דרשות חז"ל המכוין והצבנה פשוטה בלשונם ובלשון התורה, והיינו כלשון צ"ח אצלם, ואין צה גניבה דעת ומילתא דמשחמט לתרי חנפין, כי זהו המוכין בפשוט בלשונם, וכמ"ש ז"ל (שבת פ"ג ע"א) ח"ר כהנא כד הוינא צר חמנו

שמחת הרגל שבגש"ש (ברמזי הסדר לימוד ג') בעטם
האפיקומן ח"ל יתן לרמוז להיות דליחתם ממזרים
כ' בחי' זמנם ולא נשגם בגלות, וזהו רמז לחיות
המלה הכוזבת לשעבוד לחם עוני, לרמוז דחי' השעבוד
חלף בלך לו וכו', ולא רומז הכפון אפיקומן, כי
החזי המלה הכוזבת לשעבוד, שומרים אותה לחימיה
ברמיהא, לומר כי חזי בגלות נשמר לימים עוד צאים,
ולא הושלמו בגלות מזרים וכו', ורמז בחיבת אפון
לומר לא יקשה בעיניך על שארית שני בגלות הנשארים,
כי הדבר שמור ואפון לדור אחרון בנים יולדו העתידים,
וכעטם לפי שלא הולידו שנים בגלותם להוליד
מעומתתם כהלכתן, ועוד כחז בעטם האפיקומן שנקרא
אפון, דכל עניני גאולה העתידה הם כבסחר ואפון
משני כל חי, ויתגלה לעינינו רק לע"ל, וע"כ נקרא
האפיקומן אפון דירמוז על בחי' גאולה העתידה עיי"ש
שבאר"י. וזהו חזן לעטם ברמז יש בו עוד טעם,
שאלו עושים אותו זכר לפסח שבי' נאכל על השופע,
ואפשר דבזמן שביבמ"ק כ' קיים וישראל ציודן על
חדמתן, לא הולדו לעשות אפיקומן מטעם זכר
לפסח, דהיו מקריצין את הפסח בפועל, ואולי אעפ"כ
עשאוהו לרמז הכ"ל על הגלות וגאולה העתידה, ואין
לנו ציורי דברים צבא.

ובזה יבואר ענין ברמז שהוליד יתחק אבינו האפיקומן
והרבה לו, דאמרז"ל ליל פסח ב' כפרשי ז"ל,
ב' גדיי עזים ח' לפסח וא' לחגיגה, ואף שקיים
יתחק אבינו מאות קרבן פסח בפועל, עוד הוליד לו
האפיקומן ממקום מלפניו, ורמז לו על רמז הכפון
שבו, שכל השתלשלות הדורות ועניני בגלות וגאולה
האחרונה הם אפונים ועלמים מעיני כל חי, וענין
הברכות הם ג"כ דברים אפונים, ועיקר קיומם יב'י
רק לעתיד כמ"ש ברמזין ז"ל ברי"ש בחקתי עיי"ש,
ומפורש בן צמד"ר (פ' עקב) כל מה שישראל אוכלין
בשבי"ז מזה הברכות שצרכן בלעם, אצל מה
שצרכו אותן אבות העולם משומרים להן לע"ל,
ועוד ורמזו בחי' הכפון של אפיקומן על קיומם של
ישראל בגלות, כמ"ש ז"ל בצמד"ר (פ' דברים) פנו
לכם אפונים, אם ראיתם אותו (עשו) שמצדק להתגרות
בכם לא תעמדו כנגדו אלא תאפניו עמכם, ולהיכן
נכרת, לומר ואין אפונה אלא חורב שגא

סרי שנין וכו' במרמז ל' לכולי' הש"ס, ולא כו'
ידענא דאין מקרא וילא מידי פשוטו עד השתא וכו',
ודע"ש ל' לקרא חגור חרבך על ירך גבור כורך וכדרך
בדברי חורב, דנשגון החורב זהו כורך וכדרך ולא
הכרז עיי"ש. ומעתה יובן דמ"ש יעקב אבינו אכני
עשו בכורך לא שיה' בדבריו כלום, ולא כיו' גיבית
דעת ומילתא דמשחמט לחרי אפין, אלא אמר הכמות
בכורך, דעפ"י דרש"א החורב אכני רומז על אכני
ד' אלקין מולא אמר א"י, וכפי בחינתו של יעקב
ובחי' יתחק כהמרה אליו, כוויין הדברים כיום
ואמתיים ולשון ב"ה, ויתחק אבינו בכין אמרתו
דחזנו על אכני שבעשרת הדברות, אלא שבי' סיבה
מן השמים שהעלימו ממנו לזקק יעקב כמו שנתבאר
לפול בחריות, וע"כ חשב שעל עשו יסובבו וילדקו
דיבורים אלו, וכמ"ש המקובלים דכשנא עשו אל
אבינו ביצא עמו נשמת בגרים הלדקים העתידים
ללאח ממנו, ר"מ ושמע"י ואבטליון ועוד הרבה, ואלו
עמדו בזה סיני ושמעו וקבלו אמרתו ית' אכני
ד' אלקין, וע"כ כשאל' יעקב אכני שעתידין בני
לקבל עשרת הדברות, חשב יתחק שעל עשו יסובבו
הדברים, כי ב' סיבה מן השמים שיחשוב בן כ"ה,
אצל יעקב אבינו אמר הכמות כאשר הוא, ועפ"י חכמת
החורב זהו המוכן בפשט דבריו ואין צד מרמה
חי', רק שבי' סיבה מן השמים שיחשוב יתחק שעל
עשו יסובבו הדברים, אלא שגלשון עשו וכפי בחינתו
שאליו משיג דרש"א חז"ל ואינו מודע בזה ב"י מרמה,
ח"ש יתחק לעשו צד אחר במרמה וגר' דלפי בחינתן
בי"ש מרמה, וע"כ דרשו חז"ל בחכמת חורבת, דלפי
הכמות וכפי חכמת החורב וכפי בחי' יעקב המדבר
ויתחק כהמרה אליו, לא כו' כחן מרמה כלל ולא
גיבית דעת, ועכשו כבר נתגלה ליחחק והביא שהאמת
עם יעקב ואין זה מרמה, וע"כ רמז לו ע"י, שמה
שאלה לועק עליו שמרמה הוא אין הדבר כן, אלא
בחכמת חורבתו עשה כן, דכן הוא ההצנע הפשוטה
בדבריו וכלשון ב"ה לפי השגתו ובחינתו ואין צד
מרמה כלל.

ובבוא לבאר דברי המדרש הכ"ל (בבוא בקדווי"ט
ז"ל) הוליד אפיקומן והרבה לו (עיין לעיל
קושא י"א) ונקדים מ"ש מן החיד"א ז"ל ב'.

יבצר ביארנו לעיל שהי' במלחמה והמריבה שצין יעקב ועשו ענין לדורות, ויומשך במלחמה מדור דור עד ביאת המשיח צ"ל, וע"כ עשה הקב"ה סדר ותקנה לכל הדורות עד ביאת משיח דקדו, והושיב הקב"ה וסבין צחי' דינין לכל דור, לפי צחי' הדור ומדע הכובד צו, וכמ"ש המפרשים בטעם מחמם ז"ל אין מלאך א' עושה צ' שליחות, לפי שכל מלאך צחי' ומדתו שונה משל חבירו, ונשתנה בשליחות כפי צחינתו ומדתו, וע"כ אין יכול לעשות כ"ל שליחותו, ולא בשליחות זולתו, רק אם צ' בשליחות מענין א' ומידה א', כגון רפואה ואלה, צבי ה' אמרי' לעושה צ' שליחות, ולפי"ז המלאכים ומצוי דינין שלמעלה משונה צחי' ומדתו לפי צחי' הדור והכובד צו, ולכן כסין הקב"ה צחי' דינין לכל הדורות עד ביאת משיח דקדו, שידוע ציונים להשקיט הריב שציונים, ויחילו בעשוק מיד עשוקו ולא יניחו רשע לבצע לדיק.

ואפ"ל עוד צחי' צו, ולבאורה מה ה' עטנה במריבה שציונים, ולמה ראה מיכאל להרוג את סימ, הלא הקב"ה צוהו כמ"ש ז"ל מואשר רעויתי (בזכות ליב ע"ה) ואפשר שהסימ החרעם ועטן, דע"י שירד נשמה קדושה של יעקב צבור"ז יתבעל שליחותו לגמרי, דיתבצר בח' הקדושה, והשתלשלות הדורות יתגדלו בדרך ישראל סבא, וא"כ לשוא יב"י כל עמלו, וע"כ ציחק לעקור את הכל ולהפך הקערה על פיה ר"ל ע"י שיחרוג את יעקב, ומלאך מיכאל עטן כנגדו דמי יוכל לעמוד בנסיון נגד ההתבצרות הגורל של הסימ וצפרע דורות האחרונים, וכ"ל מהם דאג איך יתקיים נגד התנגדות מלך שנגדו, וע"כ הושיב הקב"ה צחי' דינין רבים ציונים, כדי להשקיט המריבה שציונים ולנחםם ש"ל יתקיים עוד ביאת המשיח, ויב"י לכ"א צ"ד מסיעורא דל' ועי"ז יביו רבים מתייתקן לדבריו, והסימ יב"י לו קיום ע"י צ"ד מסיעורא דל', ועל ידם ישגו ויעשו הרבה משראל אחריו, והקדושה יב"י לו ג"כ קיום שעוד יב"י צ"ד גם מסיעורא דקדושה וצרות ישראל סבא, ואלו אשר יב"י להדחק בכה"מ צלחם וצחמים עוד וימלאו דרך ילכו צו, וככה יתבטלו הדורות עד ביאת משיח דקדו, ולא רוח העומאם יעצור מן הארץ ויתרומם קדושה, וזו ה' רמז תנחומין ליעקב

יפון לישרים חושי, ועוד דרשו ז"ל אמר הקב"ה במחיתו למלך המשיח שיצא ויקיים מה רצ עובד אשר לפני, ועוד ירמזו לפון על זכות אבות הק, כדאיחא בתנוד"ל רבתי (פ"ו) ושחט אותה על ירך במצח הפונה לפני ד', כנגד אברהם יחזק ויעקב שכן לפונים לפני ד', ומנין לך לשון הוא שגא' (שכ"ש ח') חדשים גם ימים דודי לפניך וכו', גם הילכ"ד נקרא לפוני וסופו שיצטרו הקב"ה מן העולם בשם אב, כמ"ש (ויאל צ') ואת הפונים ארחיק מעליכם וידחתיו אל ארץ אי ושמתה וגו' ונקרא כן מפני שמשפין ומסחור את עמלו ורצ מעשבו במחשבת, וע"כ הו"ל אפיקומן והרבה לו כרמ שבו, חבו תשובה על תרומתו שחתעם על יעקב שלקח ממנו בצרכות, ואמר לו צא אחיך במרמה אלל בחכמה תורתו, שעשה כן עפ"י התורה כמו שביארנו לעיל, ויעקב אצ"ו השיג צחי' הפון שצבם, וידע צבור"ק שצרכות מגיעין אליו מן השמים, וא"ל לגלות לך צחי' הפון שצרכות, ולסימן זה הו"ל האפיקומן והרבה לו, לרמז לו שכל השתלשלות הענינים המה דברים לפונים וא"ל שיושג לך, וכ"ז מוכרח להיות כן מן השמים, ואין לערער עליהם.

ועתה יבאר דברי הילקוט בג"ל (קושיא ו') ויתוראלו צבנים וגו' שהיו חולקין בשביל עו"כ ועו"כ, באותה שעה ראה סימ להרוג את יעקב וכו' ועמד מיכאל ור"ל לשרוף לסימ, עד שהושיב הקב"ה צחי' דינים ציונים וכו' ולבאורה למה הולך לצחי' דינים הרבה, וכי לא סגי בחדא כקושייתו לעיל ואפ"ל צ' צחי' צו, דהנה כל דאפסיקא הלכתא צדדי שמים וצ"ד של מעלה תלוי' צעיקר צמדות העליונות, וכפי המידה השורר ומתבצר באותה שעה, כמ"ש הרמ"ק זל"ה דע"כ לא ידברו ח"ל שבלכתא למשיחא, דלככות התורה תלויים כפי המדות, וא"ל לידע צלחם מזה יתבטל העולם צעת בגאולה, גם דקדוק דין אינו שו' מדור לדור, כמ"ש בספר"ק למד דוד לפרש הפסלם אל החכור לנו עונות הראשונים מחר יקדמונו רחמין כי דלנו מאור, ותו"ד ז"ל שבעונות שמשבו דורות הראשונים אל יזכר לנו, כי היו גדולים צמדריגתם והקב"ה דקדק עמם כחוט השערה, אלל אנחנו דלנו מאור ולפי קטנות המדריגה תקנן כחטא,

זכותם, ושי"ת יעזור לנו זכות אבותינו הקדושים שיבי' לנו קיום בגלות המר והממכר הזה, ושי"ת יאיר עינינו וישפיע לנו דעת אמתית, ונזכר לרחמי שמים ונלל מכל זרע ולוקח וגלגול וישועה צ"א.

*

עוד אפ"ל הדקדוקים הני"ל בהקדם מ"ש ז"ל (פסחים פ"ז ע"ב) לא בגלל הקצ"ב את ישראל לבין האומות אלא כדי שיתוספו עליהם גרים, שגא' ורעמ' ל' בחרן, כלום אדם זרע סאה אלא להכניס כמה כורין, עכ"ד הגמ', והאריז"ל וחכמי האמת נהנו דכחונה זה על השמות העממיין ויז"ק אשר נשבו לבין האומות שגם אלו נקראים גרים, וגם שמות הגרים כמה מהשמות שנדחו מישראל ונעמעו באומה"ע, והכל א' הוא, וכתב האוה"מ"ק צ"י זכר עכ"פ כי יומך אחיך וגו' תרמוז פירוש זו על גלות אדום, ונמכר לך ע"ד חנם נמכרתם וגו', ויאל מעמד הוא ובניו עמו פי' הניח"ק המתחדשים באמצעות כיוותם עמו וכוח סוד הגלות, של"כ למח לא ייסרם ד' בשבע מוסר שם צא"ש ונחלתם, אלא א' מהעממים הוא, כדי שיתחדשו הניח"ש של הקדושה מצין הארצות וכו' עיי"ש שהאריך צענין. ונקדים עוד מ"ש בספר"ק נוע"א (פ' בהעלותך) לפרש מה שהפלא חת"ש על ישמעאל לו ישמעאל יח' לפניך, עפ"י מ"ש צ"ר (סמ"ד סכ"א) דא"ש צירר את הגלויות לבניו, וכתב יותר צעונת הגלויות ולא צעונת גיהנם עיי"ש. ועי"כ החפלא על ישמעאל אף שרע והשיג צדוק"ק שעתיד לברע לישראל, אלא החפלא עליו לטובת ישראל מפני שהוא לורך בגלות עיי"ש.

ועתה נבוא לציאר הפרשה ואלה תולדות יחזקא בן אהרנס וגו' וא"ו מוסיף על ענין הראשון, דלעיל מניי מנה הכתוב תולדותיו של ישמעאל בסוף הפרשה, ובאמצעות הגלויות יתוספו מהם להיות נכללים בתולדות יחזקא וישראל כמאח"ל דפסחים הני"ל, ועכשיו החת"ב הכתוב להגיד השתלשלות ולידה יעקב ועשו; וידוע דעיקר בגלות הוא גלותינו האחרון תחת ממלכת עשו הוא אדום, ועי"כ האריכ"ב קיאו עד כי יושלם ויבורר כל הניח"ק ויחזור ויתוספו אל הקדושה, ואפשר דע"ז ירמו הכתוב ואלה תולדות

אביו שהם שדורות האחרונים יחלש כח הקדושה הרבה, חפ"כ יתקיים וישאר שארית פליטה שיכיו נאמנים לך' ולחזרתו ויתגבגו דינוי בתוכ"ק וצרות ישראל סבא.

דיוצא מכללות דברינו דכל ענין הפרשה הוא צחי' כוללת לכל השתלשלות דורות ישראל עד סוף כל הדורות לכל דור ודור כפי צחיתו, וכמו"כ ענין הצרכות אף דלא יתקיימו צמילואן כ"א לעתיד כמו שהצאנו לעיל מאח"ל צמד"ר פי' עקב, אבל קאמן יתקיימו בכל דור כפי צחית הדור ומדח השולטת בו, וצח יתבאר מ"ש רש"י ז"ל וכוח מאח"ל צ"ר ויתן לך האלקים יתן ויחזור ויתן, ולבאור למח יו"ך לנחיות הרבה, וצחיות יכול ליתן צפעס א' וצחית"כ א' די וכו"ר, אמנם לא כל העמים שות וגא כל הצח' שות, עי"כ יתן השי"ת לכל דור ודור הצרכות לפי צחיתו כדי שיתקיימו צידם, וכל אלו הצחיות וכל הדורות עד עת קץ היו נכללים בזה הצרכות שנתבצר יעקב, ולעתיד יתקיימו הצרכות צמילואס כני"ל, ח"ש יתן ויחזור ויתן צחית שות בכל אופן ואופן ולפי הדור, והצרכות האלה המה נחיות עד סוף כל הדורות, ובדרך זה יתבאר ואלה תולדות יחזקא ואלה מוסיף על הראשונים, קי מה שחבר צפרשע זו תולדות יחזקא יעקב ועשו, היא צחי' כוללת, לתולדות כל הדורות הבאים מכותם כמ"ש לעיל, ח"ש ואלה מוסיף על הראשונים, כי לעתיד לצא יהיו הדורות צחית' גבו' ויתרבה הדעת והקדושה עד און שיעור, וצח יובן משפשיי ז"ל יעקב ועשו האמורים צפרשע, ולבאור מאי משמיענו צח ומי לא ידע צחא, אמנם כל הפרשה ירמוז לדורות כני"ל, ח"ש רש"י ז"ל דמ"ש אלה תולדות יחזקא וגו' קאי על יעקב ועשו האמורים צפרשע שכללו צחם כל דורות העתידים כני"ל, ולא על יעקב ועשו לבד, אלא על כל זרעם ודורותם, גם שעי' לידת יחזקא יתוסף וישועה ושמחה בכל דור ודור כפי צחי' הדור, וכמ"ש צדוק"ק הני"ל עכ"פ ויעתר יחזקא דעי' לזאתובן דליקוהא יתדבי ויתוסף רבות קודשא לכל מאן דלא עריך, וכוח מעיין הישועה לכל דורות ישראל, וזה שדרשו ז"ל צמד"ר גילה אחר גילה צומן שהצדיק נולד, שישיגה דליקים ממשיך השפעת ישועה ושמחה לכל דורות ישראל

ויגרסו שמחה לפניו ית', דרחמיו על כל מעשיו ולא ידח ממנו נידח, וחפץ ית' לקרב ברחמים כידוע.

ואפ"ר עוד בחי' צדק צדקם דברי בילקוט (תהלים י"ט) ח"ל השמים מספרים כבוד ח"ל, וכלל הם במקומם ואינם זזים משם לעולם, ח"ל ח"ש שכלל של וכלל מעשה ידיו, אין שמחתו של הקב"ה ח"ל צדקו של יעקב ע"ל, ודברי בילקוט ח"ל פליטים הם דמאי קושיא ומאי פירוקא, וצוית רענן מצעל מנ"א ח"ל פ"י וכלל הם במקומם ומי שרואה לספר לצדקות צדיק לילך ממקום למקום לכבוד כבוד ח"ל, והיחידות דלון שמחתו של הקב"ה ח"ל צדקו של יעקב, ולכס מספרים השמים ושמי השמים כבוד ח"ל, ע"ל ועדיין ח"ל דלון כאן החתלת קושיא דברי הכתוב מסיים בכל הארץ יאל קום ובקרב חבל מילכס וכחוש יעיד ע"ז, ומאי קאמר דמקומם עומדים ואינם זזים משם לעולם וחי"ב.

ויתבאר צדקם מה שחמתי לייש קושיא המכריס ח"ל שקר (במשו"ס ח"ל) על שיטת ר"ת דמס' שבת (דף ל"ב ע"ב) דב' שקיעות יש, ותחילת שקיעה ראשונה נסתלק כל גוף השמש מעל הארץ ונכנס צדויו הרקיע וכו', והשני' הוא גמר השקיעה וכו', והקשה ממ"ד בגמ' פסחים (דף ל"ד ע"ב) שנחלקו חכמי ישראל עם חכמי אומה"ע, חכמי ישראל אומרים ציוס החמה מהלכת תחת הרקיע וכלילה למעלה מן הרקיע, וחכמי אומה"ע אומרים וכו' כלילה חמה הולכת למעלה מן הרקיע, אמר רבי ויראין דבריהם מדבריהם ע"כ, כרי מצויר דהודו להם חכמי ישראל, ולפ"ז אין החמה נכנסת צדויו הרקיע כלל וחי"ב להבין שיטת ר"ת, ע"כ קושיא המכריס ח"ל שקר ח"ל. ותרחתי עפ"י השיטה מקובצת כחצות (דף י"ג ע"ב) ח"ל וכן שמעתי משמו של ר"ת ז"ל, על הא דאמרין דמס' פסחים חכמי ישראל אומרים גלגל קבוע ומחלות חחרים וכו', ואומר ר"ת ז"ל דאשיג דגלגל חכמי אומה"ע לחכמי ישראל, היינו לחון בעצמות, ח"ל האמת הוא חכמי ישראל, והיינו דאמרי בתפלה ובזקק חלוני רקיע וכו' ע"ל, ויתבאר דבריו ז"ל ודרכנו דהנה כל דבר שיש צדוים החתחון יש לו חתחון למעלה, וכמו"כ בשמש מצויר בחז"ק

יחזק וגו' ואלה מוסיף על הראשונים, דחון מצוי ישמעאל שזכרו למעלה עוד יתוספו על צית ישראל נשמות הגרים וניח"ק מצוי עשו בגלותינו הכתרון.

ובזה אפשר לפרש כפל הכתוב ואלה תולדות יחזק בן אצרכס, וכפל עוד אצרכס הוליד את יחזק, ולדרכינו ירמוח הכתוב על צ' בחינות שונות, ואלה תולדות יחזק קאי על ח"ל שיתוספו נשמות הגרים וניח"ק מישמעאל ועשו, וח"ש דקרי ל' קרא תולדות יחזק ח"ש דעשו לא מקרי זרע יחזק, דכתיב כי צלחתי יקרא לך זרע כקושייתו לעיל, ח"ל קווי"ל גרים מן אידית ושורשם מישראל, ע"כ קרי לכו תולדות יחזק, ועוד אמר"כ אצרכס הוליד את יחזק, ירמוח בו על השתלשלות יעקב אבינו וישראל, כמ"ש בנבי"א וצב"ט, הוליד בגימט' דומה, וכ"כ הראש"ע ז"ל כי טעם הוליד את יחזק שבי' דומה לאצרכס, וכל רואיו יעידו כי אצרכס הולידו, וחי"א כי טעם הוליד גדל ורבה כמו וילדו על צדויו יוסף וכו' ע"י"ש, וירמוח אצרכס הוליד את יחזק על השתלשלות יעקב וישראל, שם דדומות ח"ל וכל רואיו יעידו כי הוא המוליד.

ואפשר שזה כיון רש"י ז"ל דמ"ש ואלה תולדות יחזק וגו' יעקב ועשו האומרים צדקם, ולכאורה כרי לא הוסיף על המצויר כדר צפוסק, כקושייתו לעיל, ואפשר שזה לתרץ כפל הכתוב ח"ל תולדות יחזק וגו' אצרכס הוליד את יחזק ע"ז אמר כי ירמוח על צ' בחינות יעקב ועשו האומרים צדקם כ"ל, ולדרכינו יתבאר דברי המדרש ח"ל ואלה תולדות יחזק וגו' הכ"ד גיל יגיל ח"ל דלוק וגו' גילה אחר גילה דמון שהלדוק נולד וכו', ויוכן צדקם מ"ש בנבי"א קדושה לוי בשם מורו ורבו הכה"ק מוה"ר"ר דוב צער המגיד ח"ל, דשיקר השמחה לפניו ית' עליות הניח"ק, ויחזק הוא לשון שמחה ע"י"ש שפי' בפסוק צדק, ואפשר לפרש עפ"י"ק דברי המדרש ח"ל ואלה תולדות יחזק מוסיף על הראשונים כ"ל, וירמוח על עליות הניח"ק ותוספת נשמות גרים מנלות ישמעאל וגלות אדום, ורמוח עלי' הכתוב כאן צדוית יעקב, שמחה החתלת השתלשלות זרע ישראל, וכו' גילה אחר גילה שיתוסף שמחה אחר שמחה לפניו ית' בצינת לידת הצדיק, שעל ידו יתעל כל הניח"ק

כס במקומם עומדים ואינם זזים משם לעולם, ואין יספרו כבוד חלל, והרי הכריות לא ישיגו מהותם כלל, וע"ז תירוץ דאין שמחתו של הקב"ה אלא בזרעו של יעקב, וכס בחכמת תורתם ניתן להם השגה בהם, ולהם מספרים השמים כבוד חלל וכדברי היות רענן ה"ל, וזה יבואר המדרש בגיל אלה תולדות יחזק וגו' זה הכתוב לספר בהשתלשלות זרע יעקב, וזה גיל יגיל אבי לדיק גילה אחר גילה בשעה שהלדיק נולד, ואמ"כ לזון כפל גיל יגיל ודרשו חז"ל גילה אחר גילה להורות על תמידיות הענין, ומשולד יעקב שמחה זו אין לה הפסק, דשירת השמים מה שמספרים כבוד חלל כהילוכם הוא תמיד כל ימות עולם ואין לה הפסק, ואין שמחתו של הקב"ה אלא בזרעו של יעקב ולהם השמים מספרים כבוד חלל, ועל ידם מתגדל ומתקדש שמו בגדול ית', וע"כ בלדת יעקב בא שמחה תמידית לעולם וישמח ה' בצעשיו לעולם, וישמחו השמים ותגל הארץ, וכל בשמחה לפניו ית' בצרע יעקב וישראל.

*

[במסיבה לתמיכת כולל שומרי החומות]

ואלה תולדות יחזק בן אברהם וגו' פרש"י ז"ל יעקב ועשו האומרים צפרה, ורואי לבזין כוונתו צד ומכ בוסוף על המבואר בכתוב לבן שכולד את יעקב ואת עשו.

(ב) **אברהם** הוליד את יחזק פרש"י לפי שהיו לילני הדור אומרים מאבימלך נתעברה שרה וכו' זה הקב"ה קלסתר פניו של יחזק דומה לאברהם והסידור ככל אברהם הוליד את יחזק כזר דקדקו לעיל דרואי ה"ו שיאמר הכתוב עדות זו לעיל צפרה וד' פקד את שרה, דמבואר בתנחומא שנשעת לידת יחזק אמרו האומות מאבימלך נתעברה שרה, וזה הקב"ה קלסתר פנים וכו', ומדוע המחקר בכתוב עד הכא.

(ג) **גם** ראו לבזין דשרה הבת תשעים חלד הוא יותר רחוק מדרך העצב, וגם מופלג הרבה יותר ממה שאברהם יוליד לבן ק' ילדו, וא"כ מה היתה סברת האומה"ע ולילני הדור שאמרו מאבימלך נתעברה שרה, וזהו המחקר בהם והכחישו מקלחו,

(פ' ויקרא) שיש חמה ולבנה וכו'כדים למעלה, ועל ידם מתחללים אלו דלמעלה כפי שרשם למעלה, ואפשר דחז"ל דברו ברוח קדשם ככוונתם על אותה חמה דלמעלה, וזו נכנסת בעוצי הרקיע, אלא שלא ראו לגלות לחכמי אר"ע עממם ווימוקס, ואולי משום שהדבר הזה של הילוך חמה ולבנה תלויים בהם סוד השיבור, ואפשר שהוא בכלל השבועה שלא יגלו מסעורין שלהם במבואר בדר"ל, וגם דבא"ה אר"ע אין להם כשבה צד ולא יצאו ולא יסכימו, כי לא נתגלה להם מה שלמעלה, אלא חז"ל ברוח קדשם השיגו שרשם למעלה, וכמ"ש ז"ל כי הוא חכמתם וצדיקתם לעיני העמים וגו' זה חשבון תקופות ומחלות, שהכמי ישראל משיגין בחשבון הזה כפי שרשו למעלה משא"כ חכמי אר"ע, וע"כ מה שנלחו חכמי אר"ע ה"י רק יתחזקו בעצמות, שלא השיגו על דבריהם חכמי ישראל, אבל האמת כדברי חכמי ישראל, ויוזן צדק שיעת ר"ת דקצב הילכתא כפי האמת וכפי שרשו למעלה, ושם לא נגמרה שקיעתה עד כלות שקיעה שני, דחמה דהתם מהלכת בעוצי רקיע, ולפי שהוא השורש של החמה דלמעלה ראו לנו לחשוב השקיעה כפי השורש דלמעלה, שזה שקיעתה האמיתי, אף שנעלמה מעינינו בשקיעה ראשונה, וזה פירשתי דברי הגמ' (תענית י"ט ע"א) בנקדמיון בן גריון (עיין בדרושים לפסח חס"ד באריכות).

ואיתא במדרש שוח"ע (הוצא בליקוט המכירי) השמים מספרים כבוד חלל זש"ה מי יספר שחקים בחכמה ונבלי שמים מי ישיב (אויב ל"ח) אמר שמואל בר אבא מכיר אני חולות הרקיע כשם שאני מכיר חולות הברדעא, וכי שמואל עלה לרקיע, אלא ע"י שיגע בחכמת התורה, למד מחוכה מה שיש בשחקים, אי"ר הושיעא כחלל שזין המים התחתונים לרקיע, כך יש חלל בין רקיע למים העליונים וכו', וכי ר' הושיעא עלה לרקיע, אלא לפי שיגע בחכמתה של תורה למד ממנה מה שברקיע עכ"ל, אולם האר"ע אין להם השגה בזה שמעל לרקיע ושמי השמים העליונים ורק ישראל ע"י חכמת התורה נתגלה להם מסעורין דמלכא, וזה יבואר דברי הילקוט בגיל השמים מספרים כבוד חלל, ושמים לזון רבים כולל את השמים העליונים ושמי השמים, וע"ז הקשו אלה

מהם קרוב להיות מנוחם, יתחזק על עמדו בראותו כי בלתי אלו הרעש וכן דרך הלוחמים, וע"כ ציוס הכפורים שיעי עבודתו של כהן גדול ותפלתו של ישראל מנחלים את האה"ר ונסחמתו עשויות, וכשמרגיש שבלתי אלו הרעש וקרוב להיות מנוחם מתחזק בכל כוחותיו, ולזה הי קרוב מאוד להיות הכהן בעל קרי, אלוהי ששמרוהו מן השמים בדרך גם עתה"ד צביאור קאת.

ועתה נבאר לענינו דאיתא בילקוט עכ"פ ויתרונא הכנים בקצרה וכו' בנאותה שעה ראה ס"מ להרוג יעקב במעי אמו, אלא שעמד מיכאל כנגדו בנאותה שעה עמד מיכאל וראה לשרוף לס"מ עד שכושי הקצ"ב בחי דינים ציונים, (עיין בדברנו לעיל) שפירשנו טענות המריבה שביוחס, ועכ"פ הי' מלחמה גדולה וחזקה ציונים, ולפי שראה בס"מ שצלוות יעקב ירדה לעולם כח קדושה נפלאה והתנגדות קשה לעומתו, והשתלשלות כלל ישראל עתידים ללכת ממנו, ויתרעב ויתפשט כח החורב וכן הקדושה ע"י ארעו, ע"כ לחם בכל כוחותיו למנוע דבר זה, ומעטם זה ראה להרוג את יעקב במעי אמו, וכשלא עלתה בידו ועמד מיכאל כנגדו וראה לשרפו, והצו"ת עיכב בידו כמבואר בילקוט ע"כ אחר שגולד יעקב אצו התחזק בכל כוחותיו ע"י שותיו לזני הדור, להשפיל השפעת כח קדושתו של יעקב ולמנוע התפשטות הקדושה בעולם, וע"כ התחכמו לומר מאבימלך נתעצרה שרה, וזויהו לתלות שורש אומה הישראלית שנלחם ממקורם ומכוחותם בטמאה ע"י אבימלך, ורלו בזה להגדיל השפעתם בציוני הצריות ולהשפיל גדול הקדושה, כדי שיגררו אחריהם לימשך אחר אמונתם אחרי שהמקור הוא מהם, ולכן עשה הקצ"ב גם ור קלסתר פניו של יתחק דומה ממש לאברהם עד שהעידו ככל שאברהם הוליד את יתחק, (עיין בדברנו לעיל) בדרך העצב לא יצויר שיבא אדם הי דומה ממש להצויר כמי"ש הוצ"ו בחשו"י אה"ע (סי' ס"ה) והעלה כן להלכה בשאלה ד' עגונות עיי"ש ומקורו מדברי הש"ס סאכרדין (דף ל"ח ע"ה) ובזה נסתמו טענת הבתומות, ורלו ככל כי מקורו ממקור הקדושה

מקור חתומה

גם כרי הוליד אברהם אצו עוד צנים, שנים רבות אחר לידת יתחק דכתיב להבן ויוסף אברהם ויקח אשה וגו' ותלד לו את זמון ואת יקסן וגו', ולפי סדר הפסוקים הי' זה אחר יושאיו יתחק, שהי' אברהם כבר בן מאה וארבעים שנה, ולא מנינו שערערו שם לזני הדור, ולא הזכר בשום מקום שהי' לידב זו בדרך גם, שאיש הוקן אף שיהי' תולדתו מיעוט המניחות, אבל אצו נמנע המניחות עפ"י חוקי הטבע, וא"כ יפלא מדוע נתחזק לזני הדור להכחיש לידת אברהם שאצו נמנע המניחות בדרך הטבע, והאמינו צנס ביותר נמנע בלידת שרה שמאבימלך נתעצרה וצ"ב.

(ד) וע"ק ממ"ש ז"ל במס' ע"ז (דף כ"ד ע"ב) כרי שנה על אשת תצורו דין הוא שלא תתעבר, אלא עולם כמנהגו נוהג והולך, ושועים שקלקלו עתידין ליתן את הדין, והיינו דאמר ר"ל אחר הקצ"ב לא דיין לרשעים וכו' אלא שמערתין אותי ומחתימין אותי בעל כרחי, עכ"פ הטעם שאשה מתעצרת מציאת זנות, לפי שאין הצו"ת חפץ לשנות מנהג ועצב העולם, אבל ודאי שאין הקצ"ב עושה גם בציוני הטבע שתתעבר אשה מציאת זנות, ובאם אינה ראוי עפ"י טבעה להתעבר, ודאי שצנן דא עולם כמנהגו נוהג ובדין הוא שלא תתעבר, וא"כ שרה הבת תשעים חלד הי' ודאי שלא בדרך מנהגו של עולם, אלא בדרך גם, ואין חשבו מאבימלך נתעצרה שרה, וכי שועים היו להאמין שיעשה ד' גם לשנות הטבע על זה.

אמנם יתבאר כ"ז עפ"י המדרש שמואל בשם החסיד ז"ל, הו"ד בחוספת יו"ט אצות (פ"ה מ"ה) ולא אירע קרי לכו"ג ציוס הכפורים וז"ל יש מי שהקשה ולמה יארע לו קרי אחר שהיו מזרין אותו כל שבעת הימים, והוא בעברה כל ביום ההוא, חקני כ"ד כל הלילה לא יחשו מלאצו, ומדוע הי' כצורך בזה לפעולת הכנס, ומשכחות רז"ל בעשרה נסים שצבמ"ק, וכרי גם בדרך העצב יצויר עכ"פ שלא יאורע לו כך, והתשובה ע"ז כי הלא טוב והיב"ר מתקועטים זה עם זה כשני אויבים, וכשחזר

ולו להאמין, ומעתה אין זה תימה שבאמינו ננס של שר ולא באמינו ננס אברהם שקרוב אל מליאות בעצמו, כי זה דרכם כסל למו שמודים בנסים שאפשר לחיות בכוחות העומאה אף שאינם אמת, ומכאן ננסים שהם מלך הקדושה לצד בלי תערובת כוחות כלל.

ולדרבנו יחזקאל מ"ד בתחומא ר"פ ז', בשעה שנתעלה שר מיד פרעה ליד אצמלך ונתעצרה ב'יחזקאל, היו אומרים אומרים בלנן מלך שכן יולד, אלף הוא מעוברת מאצמלך או מפרעה, וביחזקאל חשד בלבו של אברהם על אלו הדברים, מה עשה הקצ"ב אמר למלך הממונה על יצירת כוולד, עשה כל איקוין של כדמות אצו כדי שיעירו בכל שהוא בנו של אברהם וכו', עכ"ל בתחומא וכן הוא במדרש אגדת בראשית, ובקשו המפרשים דברי כמה שנים עצרו מעת לקחתה לפרעה עד שגולד יחזקאל וא"ל שישתכח בולד זמן רב כזה, ואיך יולדו אומרים לעוון עטם מזויפת זו, וביחזקאל תמוה מ"ש ז"ל שביחזקאל חשד בלבו של אברהם על אלו הדברים, ודרי ארע"ב ידע האמת אימתי נלקחה לפרעה, גם ידע בנבואה שלא נגע זה אצמלך כאמר"ל צב"ר עכ"פ כשב' אשת איש כי נביא, א"ל מי מפייסו שלא נגעתי זה, א"ל כי נביא הוא, ואיך יובן אמרם ז"ל שבי' חשד בלבו של א"ל, אמנם יובן עפ"י דרכו ה"ל, דענתם כי שיעשה גם זה מכוחות העומאה, שנתעצרה בת חששים מאצמלך, ובגם שפרעה א"ל צמ"אות, מ"מ דימו לפי שטחם שגם פרעה כרע סויע לזה בכוחות העומאה ובכשפים להביא גם זה לעולם, וכמבואר בגמ' דע"ז (דף י"ב ע"א) במעשה דזוין שיתון מן השמים כח לע"ז לעשות נסים עי"ש, וז"ל מאצמלך נתעצרה שר, ר"ל דע"ז כוחות העומאה של אצמלך נעשה לה גם ונתעצרה, או מפרעה שסויע גם הוא בכוחות העומאה ובכשפים, בכל אופן ראו להכחיש צמ"אות ה"ם שהוא מלך הקדושה, כדי למעט השפעת הקדושה, ולהגדיל השפעתם בעיני העולם.

ומתורץ נח קושיא כ"ל דמדוע חזקק בכחזוב לבעור בפרעה זו דאברהם בוליד את יחזקאל, ולא חזקק לבעור ע"ז בפרעה לידת יחזקאל, אמנם עכשיו נגידה יעקב התחזקו כרעשים לפרסם זיפוחם ושקרום שמהצמלך נתעצרה שר לעסם כ"ל, ומשקרא ערס שבוילד יחזקאל תולדות, בגם שגמלא יחידים שאמרו כן במבואר בתחומא ה"ל, אל לא מסרו נפסם לכננים להאמת דבריהם בלנן הכנוון, כי נעמו בכוותם שגמלא לא יוכל יחזקאל להתחזק בכה קדושתו עליהם, אחרי שהוא היחיד וכמה המוצים, ובפרט אחר שחודע לבס שהוא ואשחו עקרים הם, חשבו שיהיה זרעו של אברהם, ואין מן הדרך להתבצר במלחמה נגדם, אולם עכשיו נגידה יעקב ראו נח כה מתנגד חזק לעומתם, ע"כ התאזרו בכל עוז לפרסם השקר הזה, וכאן הוא מקומה שבחזקק בכחזוב לשתור דבריהם לבעור שאברהם בוליד את יחזקאל, ועיין בדברנו לעיל שבארנו מדברי ה"ח"ק דעכשיו ניתוספה ההשתוות של יחזקאל לאברהם בדיוקניו ובצב"י נפשי ובצב"י כמות עי"ש.

ואפשר שלא כיון רש"י ז"ל צמ"ש יעקב ועשי כאמורים בפרעה (עין קושיא ח') דלכא נחזק כפל בכחזוב יחזקאל בן אברהם אברהם בוליד את יחזקאל, שטעם הכפל כדי לסתום פי לזני הדור במבואר בדברי רש"י ז"ל, אל לא נחזק חזק"ק בן בפרעה זו ולא לשל נגידה יחזקאל, ע"כ הקדים לפרס דלכא תולדות יחזקאל ועשו כאמורים בפרעה, ומבואר להלן שבי' מלחמה גדולה צביבם, ובי' מלחמה זו לדורות במבואר באריכות בדברנו לעיל, וכל זה כי מתחבולות מלחמתם לפרסם דמאצמלך נתעצרה שר כ"ל, ע"כ חזקק בכחזוב לפרס כהן דעדות יש שאברהם בוליד את יחזקאל, ולדרכו יתורן קושיא (ג' ו' ה"ל) דהגם דלא יזויר שיעשה הקצ"ב גם בשויו בעצמו להוליד ממזר במבואר מגמ' דע"ז כ"ל, אל כרעשים האלף חשבו לפי שטחם שיעשה להם גם זה מכוחות העומאה, ומאצמלך נתעצרה בדרך גם כדי להגדיל כוחותם ע"י שיבי' השורש ממקור מושחת, ובנסים ה"ם באמינו אפי' אם יבי' רחוק צמ"אות וגם מופלג ציית, אלף ננס מלך הקדושה שאברהם בוליד את יחזקאל בן ק' נח לא

וא"כ עוד עפ"י חז"ל נדרים (דף כ' ע"ב)

ובצב"י מכם במורדים ובפושעים וגו' (יחזקאל

לא יוליד מודה בה, ולכך הצידי הכחוז טעשיו לומר
 הצרכים כוליד את יחזק, וכוליד לשון מפעיל ר"ל
 שהי' מכותו בלעד בלי שום תערוכת כח אחר ח"ו,
 וגם ללנו דבור כדור דבדר אח"כ, ע"י שר הקצ"ב
 קלסתר פניו של יחזק דומה לצרכים, וכדפירשו
 לעיל שהיו שרעוטי פניו דומה ממש לשל הצרכים,
 ומזה ידעו שכל צחי' נפשו שזה ממש לשל הצרכים,
 דל"ה א"ה צמ"חות שיבא אדם א' דומה לחצירו,
 (עיין בדברנו לעיל בצריכות), ומעתה א"ש דהולך
 הכחוז להעיד כאן דהצרכים כוליד את יחזק,
 משום דטעשיו בלידת עשו נחשורו ללנו דבור
 בעטנתם המזוייפת לומר שמאצמילך נחשור שר,
 והולך הכחוז להעיד שמצרכים כוליד את יחזק,
 ובחמת מבואר דדר"ל דמה שאלא עשו כולו רע,
 ה' לעובדו של יעקב, ששכ עשו כל הזכחה כדי
 שאלא יעקב מזוקק ונקי, גם לנד עירצוב כוחות הרע
 של בחולל ואצותיו שבי' עש"ז וכן.

ובעין צחי' זו פרשתו מ"ש להבין בפרשה ויגדל
באיש וילך הלך וגדל עד כי גדל מאוד וגו'
 ויאמר אצמילך וגו' לך מעשני כי עננת ממנו מאוד,
 פרש"י כי גדל מאוד שהיו אומרים זל פרדותיו של
 יחזק ולא כספו וזהו של אצמילך וזהו צחי',
 ולכאורה נראה דבר זה כרחוק ממציאות שזל
 פרדותיו שהוא דבר פחות הערך, יסוב בערכו יותר
 מכספו וזהו של אצמילך, הבס שהי' עשיר מופלג
 ויצרכהו ד', ויתכן שהי' עשיר נכסין יותר מאצמילך
 כי צרכהו ד' הוא תעשיר, אבל אשפ"כ הערך בזל
 פרדותיו נראה בגומאם והפלגה. והיפ"ח פ' שפ"ד
 הגומאם אמרו כן, אבל לא היה לך ירמוז הכחוז
 על גומאמאותם ובחסי"ק לא יבחר אפי' אות א'
 יתרון, וכיותר קשה ממי' צמ"ס חולין (דף ז' ע"ב)
 ברפ"ז שזה לבית רבי, ואחריו ועל בזהבא פתחא
 שהי' צו פירות של רבי ולא נכנס, אמר מלאך
 המות צביות של זה ואני אסעוד אלה, נפק רבי
 לאפי' וא"ל מזנינא לכו א"ל ולפני עור לא חתן
 מכשול, א"ל אפקירס א"ל מפשא ביחזקא, א"ל קטנינא
 לכו איבא בל תשחית וכו' עי"ש, עכ"פ מבואר
 חומר באיסור להחזיק פירות, וידוע שהאבות
 הקדושים ירמוזו כל החורג עד שלא יתנה, והיו

(כי) א"ר לוי אלו בני ע' מדות וכו' אחד מנייביו בני
 ערצוביא עי"ש. והעור ברו"ח (כו' ר"מ) פי' בני
 ערצוביא שמשמש עם אשור ונתן דעתו על אחרת
 עי"ש, ואולי הטעם שנקראים בני ערצוביא, לפי
 שיש צמים בהם מתעוררת צ' כוחות, כפי מקום
 קלידם ומקום המחשבה, כידוע שגפס כולד נמשך
 כפי המחשבה שמכררין צעת הזיווג, וז"ש ללנו
 דבור מאצמילך נחשור שר או מפרעה, לא שדימו
 לחשוב שהי' כן בפועל במעשה, כי א"ל צמ"חות
 שהיו מתעוררת מפרעה כנ"ל, אבל אמרו דלפי שנקלחה
 שר לבית פרעה ואצמילך, ושאר בלצבם מכרורכי
 עי' שנדבקו בה צעוד צבית הרשעים הללו, שכן
 הוא העצב דמי שהולך בין הרשעים נדבק בו
 מעומאחם וכו', ואף שצפועל מאצרכים אצינו נחשור,
 מי' ים בעיבור ערצוביא ח"ו מכותות הרע של
 אצמילך ופרעה שברכרם צכן צעת זיווגה, וכוחותם
 צזה ה' להכחיש מציאות הכס שהוא מלד הקדושה,
 אלא לפי שמעורב בו מכותחם נעשה הכס ע"י כוחות
 העומאח, וכנס כזה האמינו כנ"ל.

ובזה יתורן קושייתנו ה"ל, מדוע נחשורו ללנו
דבור טעשיו, כשכר כוליד יחזק תולדות,
 ומי' הצידי הכחוז הכא לומר שאצרכים כוליד את
 יחזק, וכו' ראוי שיאמר הכחוז עדות זו לעיל צפי'
 ודי' פקד את שר, ויוצן עפ"מי' הרמב"ן ז"ל פ'
 נצבים עכ"פ פן יש צכס שורש פורר ראש ולעור,
 וח"ל משורש מתוק לא ילא מר, וכל אשר לצבו שלם
 עם השם הכבד ולא הרבר כלל צע"ז, לא יוליד
 מודה בה, ואלא חקשה עלי' מן הכחוז וכוליד בן פריץ,
 כי אמת הדבר וסוד גדול לא אוכל לפרש בו שכלסי"ק,
 ואפ"ל דלנו דבור ה' כח השגתם גדולה מלד העומאח
 והסע"א, והרגישו מיד צעת לידת עשו שטענו נוסב
 לרע, או שחורודע להם לערש של רבקה אמנו שהי'
 עשו רץ ומפרנס לאלה לע"ז, ע"כ תלו עירצוב הכוחות
 שבעיבורה של אותה הלידקה לטעם שמאצמילך או
 מפרעה נחשור שר, ר"ל שברכרם צכן ח"ו צעת
 זיווגה עם הצרכים, ומכא ערצוב הרע של אצמילך
 ופרעה נולד עשו, דל"ה לא ה' אפשר שאלא עשו
 משורש הצרכים, כהאי כלל' שכח הרמב"ן ז"ל,
 דכל אשר לצבו שלם עם השם ולא הרבר כלל צע"ז,

דברי גומאמתיים מה שבו אומרים כ"ל, כדי שדע דרך הרשעים איך שרודפים בכל אונס להחליט גבול הקדושה ולהשפילו, והעלה ביותר עוצה לעצור מקומם ותכונתם בדרך שעשה יחזק אציו.

ועד"ז יתבאר בפסוקים לעיל צ"י וירא (כ' ט') כשנלקח שר לנח אציומלך, ויקרא אציומלך לאברהם ויאמר לו מה עשית לנו וגו' כי הבאת עלי ועל ממלכתי חטא גדולה, מעשים אשר לא יעשו עשית עמדי, ויאמר אציומלך אל אברהם מה ראת כי עשית את הדבר הזה, ויאמר אברהם כי אמרתי רק אין יראה אלקים במקום הזה וגו', ולכאורה י"ב דע! שאלו הראשונים לא השיבו אברהם כלום, וערס ענוה שאל עוד שנית בלשון אחר מה ראת כי עשית וגו' ומדוע לא ענוה אברהם על הראשונה והשיב לו על השני, וממ"כ אם הכחיו לאמירות מחולקות למח לא כמחין על תשובת הראשונה ערס ששאל על השני, ואם הכחיו לאמירה אי א"כ ויאמר ויאמר למל' ולמה חלקיכו לתרי צבא, אמנם יובן עפ"מ שצארנו לעיל דרך הרשעים שרואים להשפיל את הכזיק ולהקטין כח השפעתו צעיו בריות, משתמשים בכל אמצעים שבעולם להשיג דבר זה, ומוצן שא"ל להשיג זאת בדרך האמת והיושר, ע"כ מפרסמים עלילות שקרים ואוהות צמדת הצניעות, ולא די שאינם מודים ברשעם וצמעותם הרעים, אלא צאים ברמיזה להראות עצמם כנשרים, ומהפכים מעשיהם הרעים על הדקיות לאמר, שהם במציאות בשלון וגורמים חטאים לצ"ה, וזכך זה כוונתם להשפיל ולמעט השפעתם צעיו בריות, ובדרך זה לתפוס את הכשרים והתמימים ברשעם, ולהרחיקם מחבורת הצדיקים כמובן, וכמו"כ עשה אציומלך שבי' רשע ערין ואמר על אברהם הבאת עלי ועל ממלכתי חטא גדולה מעשים אשר לא יעשו וגו' וכונתו כי למעט כ"ל.

וע"כ לא ענוה אברהם אציו על שאלה זו כלום. דמי שצא בעטנה לצוה ומחוייפת כזו, אינו כדאי להשיב על דבריו, דכ"ל"ה לא יושלח התשובה לו ולדומותיו, ומי שיש לו קצת דיעה ידע ויבחין מי הוא המלך בשלון וחטאים, דכלל הוא מרשעים יא

שומרים משמרתם של חורב אף בתקופות וחומרות שעתידים חז"ל להוסיף, ואיך יתכן שבו לו ליחזק כ"כ פרידות צניות עד שבו צבן מרובה מכספו וזכרו של אציומלך, גם בפסוק לא זכר כ"ל מקנה אלא ומקנה בקר שבי' לו, וחלו"ה לו פירות כ"כ מרובים לא כי נמנע הכחז מלכך, כמו שזכר לאברהם צ"י לך ויהי לו אלא ובקר וחמורים וגו' ואחונות וגמלים.

אמנם יובן על דרך שצארנו לעיל, דכשרואין הרשעים שגבול הקדושה מתגדל ומתרחב, משתדלים בכל אופן להקטין השפעתו צעיו בריות, ולהשפיל כח הקדושה ולהחליטו בכל מה דאפשר, ע"כ מפרסמים דברי שקרים וזכרים, ואפי' מה שהוא רחוק מהמציאות וע"ד גומאמתיים, וכמו"כ ביחזק אציו שצמר הכחז ויגדל כאיש וילך הלך וגדול עד כי גדל מאוד וגו' ויקנאו אותו פלגשים וגו', וע"כ לפי שמתגדל כ"כ התעלה למעט השפעתו, ופרסמו עליו דברי שקר וגומאמות כדי להגדיל הקנאה עליו, ועי"ז יתמעט השפעתו, ומדויק בלשון המדרש ורש"י ז"ל שבו אומרים זל פירותיו וכו', ולא שבי' האמת כן דקושטא דמילתא שלא כי לו פרידות כלל, אלא כן כי אומרים הרשעים כדי למעט השפעתו.

ואפשר עוד דלכך גיבורו בענין פרידות דוקא, עפ"מ"ש רש"י ז"ל צ"י וישלח (ל"ו כ"ד) הוא ענה אשר מלא את הימים צמדו, שהוא כי ממזר וכצו פסולין לעולם והרביע סוס על חמור וילדה פרד, עכ"ל, וכמו"כ לענינו הם ראו לגנותו שמאציומלך נחשבה שר ושכח פסול ומרבה פסולים ע"י שמחזיק פרידות, וזוה ראו להחזיק בשקרים דלפי שמחשקם להרבות בפסולים יש ראי' לדבריהם דמאציומלך וכו', וע"כ ויאמר אציומלך אל יחזק לך משמנו כי עמית ממנו מאוד, וזהו סיבה מה שמעלילים עליו להוציא דיוט שקר, כי לא יכלו לראות ולסבול בהתרחבות גבול הקדושה ורואים למעט השפעתה, ואין לך ענה אחרת כ"ל לילך מכאן לתקום אחר אשר יעצ לך יותר, וכן עשה יחזק ושמע לדבריו וילך משם יחזק וגו', ואפשר שלמעט זה סיפור הכחז

זעיר וכו' ופירשתי שפסוקים הראשונים כתיב אם תעירו, וכאן בשבועה על גלות האחרון במלחמה גוג ומגוג כתיב מה תעירו, ורש"י פי' דלא יועיל ומח תעירו, ואולי ג"כ הכוונה דליתו כדאי ולמה תעירו כמ"ש יוצי' אתם מכיבו זעיר ומיד חגאלו, ובאמת לילולי הכחש הנורא של העבר על השבועות, כדב' ה' זמנה של קץ האחרון, ויחל המהפך גלותיו ומשכב פדות נפשינו, ואולי על שם זה קראו מוסידים שומרי החומות, שהלגו יסוד חזק ויסודות על דעת כך לשמור את פקודת החומה, שלא יעזרו על השבועות שהשבועות הבו"ת, הש"ת יצור שנאל מכל אלו השונאים החמורים המוועדים על העברת השבועות ר"ל, והבו"ת ישמור אותנו מכל רע ורוע, וזכר מחור נחט ושמחה לביאת משיח לדקו ולראות צנין איון וירושלים בהתגלות כבוד שמים עלינו ועכ"ל צ"א.

*

ואלה תולדות יחזק פרש"י ז"ל יעקב ועשו האומרים צפרשה, וז"ל מה משמיעני צד יוחר על המפורש בקרא, ועו"ק איך קרא לעשו תולדות יחזק וכלל אינו בכלל זרע יחזק להתייחס אחיו, וכמבואר בש"ע א"ח (כ' ר"ב סי' תקל"א ס"ז) דיש מוקדקים לומר ועקידת יחזק לזרעו של יעקב תזכור, כדי לאפוקי זרע עשו שלא יהיו בכלל, אבל עושים הם והכוסחא המפורסמת לומר ועקידת יחזק לזרעו היום תזכור, וכל"ה אין עשו בכלל זרע יחזק, (ועיין מ"ש המג"א שם סק"י) ועכ"פ י"ב לאיח לזרע כללו בכתוב כאן י'חסו בתולדות יחזק.

(ב) **להלן** צפרשה ויחי כי זקן יחזק ותכתיב עיניו מראות ויקרא את עשו בנו הגדול וגו', פרש"י ז"ל שכתו עיניו מעשק של נשי עשו, שהיו מעשנות ומקטירות לע"י, וז"ל דא"כ איך עשה בעשו וחשבו לזיוק ורע ליתן לו הצרכות, הגם שהיו סיבה מן השמים שיעשה כן, כמבואר עמנו בזו"ק כדי שיצטרך יעקב בלא דעתו דיתקן אלא בדעתו דקוצ"ה (הוצא בדבריו לעיל) מ"מ לר"ך שיהי' סדרה לחלות בו עשותו, והכתוב משיד ואמר ותכתיב מורה רוח ליתקן ולרצקה, כדי ידע ברשעתו וכדשחשם ז"ל שיהי' **עו"ק** ע"י, ואיך ראה ליתן לעשו ולזרעו

רשע, ואצימלך ודוגמתו הם המהפחאים, ומאזכרם וזרעו נשפע קדושה וטובה, וממנ"פ אין להשיב דאין לזרך אלא לבעלי דעת, ולא יועיל התשובה לחסידי דעת, וכשראה אצימלך שלא עשה אברהם על שאלה זו דבר, ע"כ שאלו בלשון אחר להגיד לו עמנו וימנוחו וי"ש אח"כ מה ראות כי עשית את הדבר הזה, וע"י השיב לו אברהם בעמנו כי אמתה אין ורחת אלקים וגו' וברגוני וגו', ולא כמו שאמרת עלי שאני בנחתי חטאם עליכם, אלא באמת יורה דרכו שאתם החוטאים ונחשדים על שפכ"ד ועריות כדרך הרשעים.

בפ"ו של דבר לר"ך להתבונן בכל פעולה ועובדה במקורו, אם הוא ממקור הקדושה או ח"ו להיפך, ובעו"ב נמלאים בזמנו מוסדות ומפלגות שונות בשמות מחולפים, ושורשם ומקורם אי' הוא שנסדו ע"י מינים ואפיקורסים ולשם כפירה ומינות ר"ל, ותולדת פירותיהם להפין מינות ואפיקורסות, כי הכל נחר השורש הזול, לא כן המוסד כולל שומרי החומות שסדור גאוים ולדיקים מאזין ארץ כבוונה לש"ש להרחיב גבול הקדושה, ועד היום מתהוללת בעקביהם הקדושים, וכל הדרים צניני כולל המה שומרי תורה ומצוות, ומתחילים את צנייה ברות ישראל כבא בדרך אבותינו הקדושים ללא שום פשרות וכלי התחדשות, ומא' לתמן כל מה דאפשר.

והתבוננתי ולמה זה קראה מוסדיה בשם שומרי החומות דוקא, וישנם עוד דברים הנריכים שמירה, ולא קראה שומרי דת או שומרי ירושלים, וצימיהם לא כ' חומה שכבר נחרבה, ואפשר שכוונו מוסדיה על שמירת החומה שאלו מושבצים ועומדים עלי' לשמרה, כמ"ש ז"ל כתובות (ק"ח) ג' שבועות השבוע הקצ"ה את ישראל וא' שלא יעלו בחומה, ובתרגום יוצ"ע (ש"ה צ' ז') מפרש הפסוק השבועתי אתכם וגו' את תעירו ואם תעוררו וגו' על השבועה שהשבוע הבו"ת את דור המדבר שלא יעלו לא"י עד שיהא רצון הבו"ת להם, ולהלן (ש"ה ח' ד') השבועתי אתכם וגו' מה תעירו וגו' דרשו על גלות האחרון צימיה גוג ומגוג, והשבוע הקצ"ה את ישראל שלא יעלו בחומה למיפק מן גלותא, אתעבינו פון

ליתחק צניק חטא, אמר לפניו רשע בני ולא צניק, בשעה שהקדימו נעשה לנשמת קרחת להם בני צבורי וכו', כמה שזוהי של אדם וכו' פלגא עליו ופלגא עין, ואם חאמר בולבו עלי הא קריצת נפשי קמך, פתחו ואמרו כי אחת חצינו כי אצרכם לא ידענו וישראל לא יכירנו, כרי שדרשו חז"ל מן המקרא הזה להיפך ליתחק לבדו ציקש עליהם רחמים, ובמדרש בג"ל דרשוהו איפכא וז"ל ליישב הסתירה, ומלמד הסתירה בג"ל דברי רבנן' בעצמם פליאים המה, דאין יתכן שאצרכם ויעקב לא למדו זכות על ישראל, וכוא היפך מזהם דלאטע"ה שרשו צמדת החסד, ויעקב חצינו מדתו ממוצג בחסד ורחמים כידוע, ואין לא ציקשו רחמים כלל, אלא אמרו ימחו על קדושת שמך, ויתחק שכוא תוקפא דדינא ציקש רחמים עליהם וז"ל.

בצרכות ולא ליעקב ולזרעו, והיותר תמוה דאין יתכן שרצה ליתן כל הצרכות לעשו, מבלי להשאיר ליעקב כלום, דכרי מלניו כשצא עשו אח"כ אמר לו ולכה איפוא מה אעשה בני, ופרש"י ז"ל אי איפוא אבקש מה לעשות לך שכבר נתתי הכל לאחיר, ח"כ בתחילה נחשבו שמצרך לעשו איך רצה ליתן לו הכל מבלי השאיר ליעקב כלום אחמבה.

ג) ויתן לך האלקים וגו' פרש"י צדין אם ראוי לך יתן לך, ואם לאו לא יתן לך, אבל לעשו אמר משמני הארץ יחי מושבך צין לדיק צין רשע יתן לך וכו', וז"ל דכרי עדיין בשעת צרכתו כי יתחק חצינו צבור שמצרך לעשו, ואטע"כ אמר לו ויתן לך האלקים צדין ורק אם יחי ראוי יתן, ואין להבין צריך את עשו בכל אופן צין שיהי לדיק או רשע.

ד) ודד' כאשר תריד ופרקת עלו מעל לוארך, במדרש א"ר יוחי בר הלפתא אם ראיא אחיר פורק עולה של תורה מעליו, גזור עליו שמדים ואחב שולט בו, כה"ד (ישעי ס"ג) כי אחב חצינו כי אצרכם לא ידענו וישראל לא יכירנו, ויתחק היכן הוא, מי שכוף אומר לו גזור עליו שמדים את מחכיפו לאצות עכ"ד במדרש, פרש"י ז"ל יתחק לא נאמר בו, לפי שלא די לו שלא ציקש עליו רחמים, אלא שאמר לגזור עליו גזירות, מי שכוף אומר גזור עליו גזירות אחב מחכיפו. לאצות לפיכך לא הכזירו עכ"ל רש"י ז"ל, וכוא מאמר תמוה דמה ראה יתחק חצינו לזווחו לעשו ולברשותו שיגזור שמדים על ישראל, ובדאי השג יתחק חצינו צנצואה כל במאורעות של הגלויות ופעתיד עשו לגזור על ישראל שמדים, אבל מ"מ מה לו לזווחו על ככה, ודי מה שיעשה מעצמו צרוע בחירתו.

ה) ועו"ק דיש סתירה לצדרי המדרש בג"ל ממד' צגמ' שצח (פ"ע ע"ב) א"ר שמואל צ"ג א"ר יונתן מאי דכתיב כי אחב חצינו אצרכם לא ידענו וגו', לעיל אומר לו הקצ"ב לאצרכם צניק חטא, אמר לפניו רשע"ע, ימחו על קדושת שמך, אמר אימא לי ליעקב דכו"ל צער גידול צנים, א"ל צניק חטא, אומר לפניו רשע"ע ימחו על קדושת שמך וכו'.

והנ"ל לבאר בזה עפ"ד ק"ו בישמח משח זל"ה צ"ב צלק, וכע"ז כתב בנח"ק פ' בראשית לפרש מאמחז"ל צגמ' חטיות (כ"א ע"ב) צבורא כות דברתא, בציצביות' דרב לא כות דברתא, סברו מיניו משום זכותי' דרב דניפא, אחזיו לבו בחלמא, רב דניפשא זכותי' עובא וכו', אלא משום האי גברא וכו', והקשה במהרש"א ז"ל מה צ"ק דניפא זכותי' עובא, כ"ש דראוי להבן צזכותו עליהם, דיש בכלל מאתים מנה, וחירץ ק"ו זל"ה וכע"ז כתב בנח"ק דכענין שהלדיק מנין, היינו רק דל"כ משניתן רשות למשחית אינו מצחין, ולא כדי שיגלל הלדיק גם הם ניולאים על ידו, זה רק צלדיק שאינו גמור, אבל לדיק גמור אינו מנין, כי בל"כ המשחית מצחין ולא נכנס בצדר הספק, וככ"ג מלניו צש"ע (יור"ד ס"ח ק"ח) צשחי קדירות אם אין צכל א"ר"א כדי לצבל, שתיבן מאטרפות לצבל, ובאם יש צאחד כדי לצבל אינה מאטרפת, כי מעולם לא נכנס צכלל הספק עיו"ש, וצא פ"י ק"ו הייעצ לצ זל"ה (צ"ב ואר"ה) מ"ד במדרש רבב על שאמר משח לצח הרעותה, צאותה טעב צקשה מדת הדין לפגוע צמשה, כיון שראה הקצ"ב שמדבר מאבחת ישראל לא פגעב בו, ויאמר ד' אל משח טחב חראה ולא העשוי צכיות ל"א מלכא, מלכא אחב למד שטל משח עכשיו את צלל וכו'.

ומה נדבר בעונות זאת ושחוק וקלות ראש ורדוף אחר המותרות ושאר תענוגים האסורים, לכאורה אין זה לחלות כבוצה בגלות, ואדרבה ללד דוחק בגלות כי"ל להתנהג כבוצה ראש ולשמה מה זו עושה, וזה שיאמר בס"מ מה כחי שאתה נותן עלי את כל העונות, כיון שמקצתם לא נגרמו עשייתם צביצתי וצביצת כבוצה בגלות, עיי"ש שציור סיום המדרש נועלם הקצ"ה ונותנים על צדו, שיש בזה טעם לדחות עונותיו של הס"מ עיי"ש לדרכו.

ונראה לפרש לדרכו באופן אחר, דבאמת עונת הס"מ אינה עונה, דכלל הוא בעצירה גוררת עצירה, ובספס"ק נוע"א זל"ה כתב דע"י העצירה נסמית ר"ל עיני שכל האדם, ולא יראה ולא יבחין דרך האמת, וידוע מה שפי' הכעשע"ק מאחז"ל במס' שבת (ע"ה ע"ה) שזאת משום מאי חייב רב אמר משום לוצע, ופי' החוס' שם דאשוחט דעלמא קאי עיי"ש וביאר הוא ז"ל בדרך רמז דכוונה על הס"מ דהוא שוחט דעלמא, ומשום מאי מחייב לע"ל, והלא נבדל לכך להסית צי"ח וזה שליחותו, וחירונו משום לוצע, ר"ל שזובע מעשה העצירות להרחוקו בלבוש מזה, ועל אופן הסתה כזו לא נאמר ולא הורש לבק, ולכן חייב עתה ד"ק, וזה יבואר דברי המדרש כי"ל שהקצ"ה נועל עונות ישראל ונותנים על מלבושיו והם נעשו אדומים וכו', לרמוז שכולם נעשו ונגרמו צביצתו, ע"י שהחליף ושינה מלבושיו להדמות עצמו לצי"ע וכמסית לעשות מזה, וזה נדחית עונת הס"מ דכיון דמקצת העצירות נגרמו ע"י שעבוד מלכות שבה החייב צביצתם, שוב כולם נגררים וגמשים צביצת זו, מפני שהעצירה גוררת עצירה, וצביצת העצירה נסמית עיני שכל האדם ולא יבחין האמת, וע"כ עלתה צידו להעשות ולהלכות המצ"ה במעשה העצירה, ומש"ה נועלם הקצ"ה ונותנים על צדו, ואין זה חזרה מדבריו ית' הראשונים, אלא בזה חזרה הענין הראשונה למקומה ובהן.

דיוצא לו מה דשעבוד מלכות הוא הגורם למיעוט חזרה ותפלה ועבודת צדיקים ולכל העצירות צי"ל נחלת דע"י שאמר יחזק אצינו לעשו גזר עליו

דכלל כחצי יען לא האמנתי כי וגו' לכן לא תביאו, משמע דלולי אותו הכטעא כי' נכנס לארץ, ותו דאיתא במד"ד פי' דברים כי"ל הקצ"ה למשה אם אתה קצור בכהן אלני, בזכותך כן באת עמך, שאל' כי שם חלקת מחוקק ספון ויתא ראשי עם וגו', הכי ג' סתירות צעין הענין שלא נכנס משע"ה לא"י.

אמנם לפי כי"ל כולם בקיב ח' עולין, דישראל לא כי' זכותם מספיק להיות נגאלים ממלכים כמ"ש ואת ערס וערי', בלא מלות, ובאיהן זכות נגאלו בזכות משה וזהו שאל' שדים נכונו וכתוב שני שדיך כשי עפרים וזה משה ואהרן, אולם לדיקים גמורים לא נכנסים בגדר הספק ואיך כי' זכותם מלפניך, אלא בשביל שאמר למח הכעושה ביקשה מדר"ד לפגוע במשה וכו', שוב כי' לו קלה פנים דהקצ"ה מדקדק עם לדיקו כחוט השערה, והנערף זכותו להליל את כל ישראל, ומעשה נכון דעיקר הענין שלא נכנס משע"ה לא"י כדי שזכותו יגין על דור המדבר להקיים בתחב"מ לע"ל, אולם איך ינערף זכותו עומד כיון שדיק גמור כי' ולא נכנס בגדר הספק מעולם, אולם אחר שאמר יען לא האמנתי כי' שוב נכנס בגדר הספק כי' הקצ"ה מדקדק עם לדיקים כחוט השערה, ויכול בזכותו להגין עליהם ושיניהם בקיב ח' עולין עיי"ש שבהר"ק.

ונקדים עוד מ"ד במדרש ציוה"פ נועלם הקצ"ה עונות ישראל ונותנים על שרו של עשו, אמר רש"י מה כחי שאתה נותן עלי כל העונות, ונועלם הקצ"ה ונותנים על צדו, והם נעשו אדומים דכתיב מי זה בא מאדום וגו' עכ"ל המדרש, וביאר צי"ע (ח"א דרוש א') כי הקצ"ה צרוב רחמיו שומר טוב לישראל, ובאשר חוטאים ישראל, אמר הקצ"ה שהגלות והשעבוד הם המציאות לידי כך וילולא כן לא היו חוטאים, אמנם יעשו הס"מ דהתגלות זו יצדק רק לעצירות כגון גזל וחמס ושנאה וקנאה וצטיוול חורב ותפלה, בזה יש להתחיל עבוד בגלות, להיותם ערודים במחיתם, וחייבם תלויים מנגד מכובד בגלות וזרות ותלאות, הם כמה המפריעים אותם מעבודתם עבודה הקודש, ואין לבסס צד וך לעבודת ד' ותורתו, אבל מה נאמר

האלקים וכדרכתם ז"ל ויתן ויתחזר ויתן, דכנס
ברכות של עובדי' חו"ס נחמיות ויש להם הפסק אבל
ברכות לעתיד יתקיימו לנצח ויתחדש אורם בכל
פעם להיות מוסף וכולך וילא' ויתן בוא' כמובן,
ואמר האלקים ב"ה ידועה לרמוז על לעתיד
כשיב' מלכות שמים בשלימות ויכירו וידעו כל יושבי
תבל כי ד' הוא האלקים, גם יב' התנבאות בעולם
בצמח' הדון כידוע.

ומעתה נאמר כי האמנם שחשב יתחן אצטיו ליתן
הברכות האלה לעשו, כי כן היתה סיבה מבצויה
כמבואר בזו"כ"ק צעמנו כדי שיתחדך יעקב בלא
דעתו ויהא אלא דעתו דקוצ'א, אולם לא כיוון
כלל על עשו של עובדי', אבל הכתוב על עשו לעתיד,
דכרי כל הבצואה של הברכות נאמרה אצטיו על לעתיד
כ"ל, ואמר ז"ל במד"ר סוף שמיני וזה החזיר זה
אדום, ולמה נקרא שמו חזיר שמחזרת עטרה לבועה,
ואמר ז"ל לעתיד יחזור עשו אל הקדושה ויהיו
נכונים למלך המשיח ולישראל, ויתקיים ברכת יעקב
עמים וישתחוו לך לאומים בוי בגדי לאחיד, כמ"ס
ועמדו זרים ורעו לאנכם וצני נכר אכריכם, וישראל
יהיו עוסקים בחורב ועשו ישמש אותם בכל לרביכם,
וא"ש מה שרצה ליתן לו כל הברכות, כי אף מה
שיתן לעשו יהי ג"כ ליעקב, שהוא ישמש אותו
לכסין לו כל לורכיו כדי שיהי פנוי לחורב ולעבודת
השמים, אמנם נתן לו על תנאי רק בזה יב' ראוי,
דכיוני שישמש את יעקב בלחמנו, וז"ל רש"י ז"ל
ויתן לך האלקים בדין אם ראוי לך יתן לך, ואם
לא לא יתן לך, אולם אח"כ כשיקרא עשו על עבודת
העובדי' לא נתן לו בתנאי, וכמ"ס רש"י ז"ל צעמנו
עיי"ש. אמנם דבקא אצטיו לא הסכימה לזה שיתנו
הברכות לעשו, ואף שיהי תנאי בזה אם יב' ראוי
והכניע ליעקב כ"ל, מ"מ אולי חששה דכמו
שקללת חכם אפי' על תנאי עושה רושם בכל אופן,
כמו"כ ברכת חכם יתקיים קצתו ואפי' בזמן הגלות
כשלא יקיים תנאו ולא יתן ליעקב חלקו, וע"כ השתדלה
להוילא מאתו זכות הברכות וינתנו ליעקב.

ובדרך זה אפשר לתקן קושי המכריע והמבטיח
ז"ל כשקשו על מ"ס במדבר דר"ה ועקידת יתחן
לזרעו **הוא** ברחמים תזכור, דאף שמפרשים כי

שמים, כי צא גרמא לבשון בעצירות דורות
הגלות, ואף שגזירת הגלויות היתה מוכרחה בלא"ה
כמבואר בדברי רז"ל, אבל מ"מ עפ"י דקדוק דבין
נחשב לו לפגם לזר דינא דגרמא, ולזר זה גם הוא
נכנס בגדר הספק שבי' מקום למדת דבין לחול
עליו, כי הקצ"ה מדקדק עם לדיקס כחוט השער,
ולפי שגם הוא נכנס בגדר הספק, שוב כי' יכול
להתקף זכותו להיילם כ"ל, וא"ש דרך יתחן אצטיו
הי יכול להמליץ על ישראל צעמנו זו דפגמא עלי
ופגמא עלך, משא"כ אברהם ויעקב לא נכנסו בגדר
הספק כלל, ולא הועיל זכותם לאלטרופי, וצא יתחזרו
סחירת המדע והכני' שנת כ"ל, ובקנה א' יהיו
עולים, ולפי שאמר לעשו גזיר עלי שמים, נחשב
לו לפגם בצמח' גרמא, ולעשם זה לא נמנה בין
האבות, ומכ"ע כי' כוחו עדיף להיילם צעמנו
פלגא עלי וכו', ואולי לעשם זה אמרו מעיקרא כדי
שבי' זכותו ראוי' להתקף ולהתכלל עמכם והבן
ועיין בדושים לסוכות דף ז' (הנדפס תשכ"ח)
ביאור רחב על סחירת המדעשים כ"ל.

ונבוא לבאר יתר הדקדוקים הכ"ל, דאף עכש יתחן
אצטיו כ"כ צעמנו, ואף ראה ליתן לו כל הברכות
מבלי השאיר ליעקב מאומה, גם מדוע בתחלה בחשבו
שמכרך לעשו, נתן לו הברכות בתנאי כדרכתם ז"ל
ויתן לך האלקים אם ראוי לך יתן לך, ולבסוף ברכו
בלי תנאי משמתי הארץ יהי' מושבך בין לדיק בין
רשע, אמנם נראה עפ"י מ"ס בדבריו לעיל והברכות
שקיבל יעקב אצטיו לא נתקיימו עדיין ומעיקרא
נאמרו על לעתיד, וע"ד שכתב הרמב"ן ז"ל פ'
בתקתי על הברכות שנאמרו בתו"כ וזה"ל, ודע כי
לא השיגו ישראל מעולם לברכות האלה בשלימותן,
לא הריבם ולא היחידים מהם שלא עלתה זכותם
לכך, אבל יתקיים עמנו בזמן השלימות לעתיד לבוא
עכ"ד וכן נראה ממ"ד במד"ר ע"פ ויקרא יתחן אל
יעקב ויברך אותו, וכי מאחר שברכו הקצ"ה ואצטיו
ואמרו, למד חזר וזכרו יתחן, כשגלה אותו פדנה ארם,
אלא שראה יתחן שעתידין ציוו להגלות בין אומה"ע,
א"ל צא ואבררך ברכה של גלויות, מבואר דברכה
הראשונה לא היתה ברכת גלויות ונאמרה על לעתיד
לבוא, וע"כ נאמרה הבצואה בשון זה ויתן לך

ואלה תולדות יחזק וגו' פרש"י ז"ל יעקב ועשו
האמורים צפרשה ולי"ב מאי משמעו צו ומפורש
בכתוב כן, גם כ"מ שאל ואלה מוסף על ענין
הראשון, ומכאן נראה לרבות כאלן.

ואפ"ל עינינו רש"י ז"ל ע"כ ממשיך ופרדו מן
המעים הם נפרדים זה לרשעו זה לחטאו, וקשה
ק"ו כיצחא משה זל"ה דכיון שיעקב נולד
בטבע נטע לטוב ועשו בטבעו נטע לרע כאמר"ל
שכ"י מפרשם בבטן אמו על פתחי ע"ז, וא"כ לפי
משולל הבחירה כמעט מהם, וא"כ יחזק להם שר
ועושה יעיי"ש מה שחירץ לדרשו, ואפ"ל עוד בבקדם
מה שהקשה הרמב"ם ז"ל דמדוע נעשו החללים
על שבעצורו אח בני ישראל צפר, הלא קיימו צו
גזירת המלך ועבדום וענו אותם וגו', ובראש"ל
ז"ל חירץ דלכן נעשו לפי שכוסיפו ברשעתם לרע
הרבה יותר מכלליו, וזה ע"ז לרע בחירתם ושפיר
מגיע להם עונש כמדתם, ועד"ז י"ל לענינו, שאף
שעשו נולד מטבעו לרע, מ"מ הוסיף אח"כ רשע
על רשעתו לרע עונש בחירתו, ולהבדיל בקדוש יעקב
אזינו הוסיף לזכות הרבה יותר מאשר כי מוכן
לפעול מטבעו, וזה עשה לרע עונש בחירתו, ושפיר
יחזק להם שר ועושה, וצא ולי"ב צמה שפרש"י
יעקב ועשו האמורים צפרשה, ר"ל דכיון שהן צפרשה
ממשיך ופרדו זה לרשעו זה לחטאו, וזה כי בטבעם
מתולדם, ומ"ש ואלה מוסף על הראשונים תולדות
יחזק האמורים צפרשה, כי כ"א הוסיף בבחירתו
על מה שח"י מוכן א"י מטבעו, וצא ויבאר דברי
המדרש גיל יגיל אזי לזיק גילה אחר גילה בזמן
שכח"ק נולד, דבלידת יעקב ח"י שמחה כי נולד
מתחלה בטבעו לטוב, ואח"כ ניתוסף שמחה על
שמחה צמה שבוסיף בלדתו ובמלות ומע"ט והבן.

*

ואלה תולדות יחזק וגו' פרש"י ז"ל יעקב ועשו
האמורים צפרשה, וראוי להבין פירושו ז"ל דמה
קמ"ל צו וכבר מפורש הכי בכתוב, גם א"כ ראוי
עשו להתייחס בתולדות יחזק, והרי כתוב כי בילחם
יקרא לך ואל כל יחזק ואין עשו בכלל, גם וא"כ

דכוונה רק על זרעו של יעקב, מ"מ כלשון משתמע
לתרי אחיו, ולמה לא יאמרו בפירוש לזרע יעקב
כלשון המבורר, ועיין במג"א שדחק צו ולדרכנו
אפ"ל דלפי שכל כוונתו בחפלותיו לעורר ראון
העליון ית' שצמח לגאולה שלימה מיד, ואז יהי גם
עשו בכלל זרע יעקב כנ"ל, ואולי לך התקינו למר
בלישנא דמשתמע לתרי אחיו, בדמב"ז הכוונה רק
על זרע יעקב בלבד, דעשו לא נקרא זרע יחזק, ועל
בזמן שחזר בגאולה יסובב החפלה גם על זרע
עשו שכלל זרע יחזק וישראל, ויחזק צוה מה
שהקשו המפרשים על מ"ש במד"ר הקול קול יעקב
בזמן שקולו של יעקב מאוי צחצי כנסיות אין הדיים
ידי עשו ואם לאו הדיים ידי עשו, ולכאורה צקרא
משמע איפכא בדזמן שקול קול יעקב הדיים ידי
עשו, אמנם לדרכנו כל עיקר הכרכות נאמרו על
לעמוד, דאז יהיו ישראל עוסקים בחורב ועשו ישמש
אותם כמאמ"כ ועמדו זרים ורעו לאנשי וגו',
ושיעור הכתוב כך הוא הקול קול יעקב שיעסקו
ישראל בחורב, אז הדיים ידי עשו לעשות כל לזרכיהם,
ויהיו נכניעים תחתם כעבדים לשמשם, וכוונה המדרש
נמי להכי, אלא שכוונתו כלשון שילה למר אין
הדיים ידי עשו שולטת בהם, אלא יהיו נכניעים
תחתיהם כעבדים לשמשם.

ויו"ש ואלה תולדות יחזק ברא"י המוסף, וע"ד
פרש"י ז"ל ויתן לך ויתן ויחזור ויתן, דלפי
שא"ל לפרש הוספה על ענין הראשון כמו שצ"ח
המפרשים ז"ל ע"כ פירשכו שהוא הוספה לעמוד
ויתן ויוסף, וכמו"כ עדי"י יתפרש ואלה תולדות יחזק
ברא"י המוסף, לעמוד יתוסף על זרע יחזק, דגם
עשו יהי בכלל זרע ישראל ויקרא זרע יחזק וזה
פרש"י ז"ל יעקב ועשו האמורים צפרשה, דעשו
שצמח"ז לא נקרא תולדות יחזק, ומ"ש הכתוב אלה
תולדות יחזק כלשון רבים וכלל צו גם עשו, הכוונה
רק על יעקב ועשו האמורים צפרשה דכיון צפרשה
ברכות, שכוונה צו על עשו לעמוד, וכמו"כ להבין
עכ"פ שני גוים צבטק פרש"י ז"ל זה אנטוניוס
ורצו, הכי שכוונה על צחצי עשו לעמוד בשעה
שיתוסף אל הקדושה, ולעסם זה נקרא תולדות יחזק
על אותו בזמן שיתכלל זרע ישראל והבן.

המוסיף של ואלה תולדות מאי אחי לרצווי, וכבר בארנו בזה בדברנו לעיל ועוד נאלקי מילין.

(ג) **להרץ** בפרשה ויאמר יעקב אל אביו אחי עשו בכרך, פרש"י אחי המצוי לך ועשו הוא בכורך ע"כ, והכרחו לפרש כן דל"כ מחזי כשיקרא ח"ו, ולא יתכן ליעקב אביו איש האמת להשתמש במדע זו, ע"כ פירש דפלגין דיבורי אחי המצוי לך ועשו בכורך, אמנם גם לפי פירושו י"ב דע"פ משמעותו לחרי אפנין ויש בו משום מדבר שקר הרהק כמבואר בגמ' בשבועות י"א (הובא לעיל) ועוד דגם מ"ש עשו הוא בכורך אינו אמת, שכבר קוד יעקב הבכורה ממנו בקנין גמור, כמ"ש רש"י ז"ל לבלן בשם ההגחמול למה חדר יחנק, אמר שמה עון יש בי שברכתי קטן לפני גדול ושניתו סדר הכוס, התחיל עשו מזעק וכו' את בכורתי לקח, אמר בכך הייתי מנר וחרד וכו' עכשיו לבכור ברכתי גם בכרך יחי, עכ"פ מבואר שכו"ל ליעקב אביו דין הבכורה בין לענין העבודה ובין לסדר הכוס, א"כ אף אם יומא דפלגין דיבורי כפרש"י ז"ל, מ"מ י"ב איך אמר עשו בכורך והוא אינו הבכור.

(ג) **בא** אחיך במרמז ויקח ברכתך פרש"י בחכמה וכן פירשו התרגומים ובצ"ר ר' יוחנן אמר בחכמת תורתו, וז"ל חכמה זו מה טובה, ולפי הפשטות נראה בחכמה, ועוד דלפי דרשת חז"ל למה לא אמר הכבוד בחכמה, ולא נזהר לשון מרמז לגבי יעקב"ה בחיר הכבוד, גם י"ב אומרו ויקח ברכתך, וכו' לא זכר בזה עשו עדיין, ומדוע קורא אותו ברכתך וזו"ל ויקח את הבכרות, עוד י"ב במאמ"כ הכי קרא שמו יעקב ויעקבני זה פעמים את בכורתי לקח והנה עשה לקח את ברכתי י"ב מלח עשה דמיותר, גם קשה אומרו פעמים, והרי הבכורה מבר לו מולתו שלא הי' שזה צעניו לבלום כאמרו"ל שכפר בתחיית המתים, א"כ מה עלתה לו עכשיו שהתחרט על המכירה, ועכ"פ אם לאחר מעשה התחרט עשו על המכירה אין ראוי לקרותו עקבה ומרמז וי"ב.

ויתבאר כל הענין בהקדם דברי רבנ' חגיגה (דף ט"ו ע"א) מאי דכתיב (קבלה ז') גם את זה

לעומת זה עשה האלקים וכו', ר' עקיבא אמר ברא לדיקים ברא רשעים, ברא גן עדן ברא גיבס, כל אחד ואחד יש לו ב' חלקים אחד בן עדן ואחד בגיבס, זכר לדיק נעל חלקו וחלק חזירו בן עדן, נחתיב רשע נעל חלקו וחלק חזירו בגיבס, א"ר משרשיא מאי קרא, גבי לדיקים כתיב (ישעי' ס"א) לכן בארלם משנה יורשו, גבי רשעים כתיב (ירמיה' י"ז) ומשנה שברון שברם עכ"ד רבנ', ולכאורה ראוי להבין דהלא הבויה"ל כל דרכיו משפט ואין עול בדרכיו ית', ואיך בזכר לדיק נעל חלקו חזירו וחלקו ואיך זכר מן הדיון במה שאינו שלו ולא עמל בו, גם בנחתיב רשע מדוע יענש שגיבסם בשביל חלק חזירו, וכו' עוצי' חשא וציגור מייגד, ולר"ל הכשר לקרב הענין קאת אל השכל, ונצבות יעקב כחב לפי שצבוע"ז בא עובד לעולם בשביל הצדיק, וגם הרשע נהנה מאותו העובד, לכך נעל הצדיק חלקו לעו"כ בגמולו, וכן להיפך בא רעה לעולם בשביל הרשע, וגם הצדיק יענש בשבילו, לכך הרשע נעל בשביל זה חלקו בגיבס נמא' שחמים פעלו עכ"ל השבות יעקב זל"ה.

ואפ"ל עוד עפ"י הקדושה לוי זל"ה (בדרושים לשבועות) לבאר מאמרו ז"ל וחרח משייר למו הופיע מבר פארן מלמד שהחזיר הקב"ה על כל אומה ולשון אם יקבלו את התורה, ושאל עשו מה כתיב בזה, ואמר הקב"ה לא תרצה ולא רצה לקבלה, ולישמעאל אמר לא תחאף ולא רצה, ולכאורה קשה למה החזיר הקב"ה אחריהם, היתכן לומר שאם היו רואים הי' נותן להם, אמנם טובה גדולה עשה הבויה"ל לישראל במה שהחזיר עליהם שיקבלו התורה וכו', דעשו שלא רצה לקבל לא תרצה, אמנם יתר התורה הי' רוצה לקבל להיות עבד הבורא, וכו' לעשו קאת חשקות להיות עבד הבורא וכן 'שמעאל וכו', ויודע דכל מה שהי' אז בשעת מ"ת, נשאר עתה הרשימה, ולכן נשאר הרשימה בין האומות מה שהי' להם קאת חשקות לתורה, והפעולה מזה עתה כשמדבר איש הישראלי עם הגוי עו"ה, ממשיך ישראל ממנו רשימה שיש בו מקאת חמדתו שהי' בו אז לקבל התורה וינטלו ישראל לעמנו, ולא כתיב בנצחיו האר"ז חז"ל ישראל בין האומות לבד נ"ה"ק

נחמר לכם בחי' המחשבה בכוונת המלוי בחי' הגדולה שהכחין אליה אלמנה צעירות, ע"כ לירק הקצ"ה מחשבתו של אלמנה לעשייתם, ונחשב כאלו קיימו המל' אתו, דע"י מחשבתו של אלמנה נשלמה עשייתם בשלימות, וכו"ל דין שותפות בקיום המל', וז"ש וכל אנשי ביתו נמולו אתו, דשעשע שנמולו הם, קיים גם אלמנה עובד"פ המל' וכאלו נמולו יחדיו, ודין שותפות לכם בקיום המל'.

ועד"ז יוסבר ממרמס ז"ל בגמ' דהגיגה כ"ל, מ"ש זכר לזקן נטל חלקו וחלק חבירו בנן עדן, דכח עפ"י כרוב המלות שברשע מסגל צבור"ז, כ"כ בנזק בלי נשמה ונחמר מהם בחי' המחשבה ובכונה הרלוי לעשותם לשם פעלם, ח"כ כ"כ רק מעשה בלבד בלי מחשבה, והלזיק חמיד בכל רגע משחוקק ומחלחל לקיים מלות בכוונת, הכה הוא מסגל מחשבת המלוי ובורא נפש המלאך בלבד, ובכוונת מלרפס למעשה שלהם, וכדין שותפות יש להם בקיום המל', וכ"כ יש לו ב' חלקים חלקו וחלק חבירו, דנחשב כאלו כ"כ לבדו קיים המלוי בשלימות כ"ל, וקו"ל צ"ה שותפין (בכוונת ס' קע"י) דלם ח' מהשותפין פשע או עבר על תנאו מה שבהפסיד בהפסיד לעצמו, והכני נטל חלקו משלם, ולפ"ז ע"י שברשע תוכח על הראשונות מהפסיד חלקו, והלזיק נטל ב' חלקים, חלקו בקיום מלותיו וחלק חבירו שכו"ל שותפות בקיומם כ"ל.

ובחקדמה ה"ל ירווח לנו לבאר בענין הפרשה וליישב דקדוקים כ"ל, דכח בודאי גם עשו קיים קלת מלות, כאמרז"ל שבי' מקיים כיבוד אב, ובי' משמש את אביו בצדדי מלכות, ואיתא בצ"ר פ' וישלח עכ"פ ויירא יעקב מאוד וגו', אמר תאמר שכו"ל עליו מכה כיבוד אב ואם וכו', אמנם לא היו מלותיו שלמים ובכונה רלוי לשם פעלם, ונחמר להם בחי' המחשבה, ובזירוף מחשבת המלוי של יעקב אבינו נעשו שלמים וכ"ל, וצ"ב ויזן באיך ה"י יכול להטעות את יחלם אבינו כ"כ עד שחשבו ללזיק, ור"ל ליתן לו כל הנימוץ בצרכות, כדעתם ז"ל מעל השמים וז"ל מקרא ומשמני הארץ זה משלם וכו', ועוד

שנאצדו בקליפה, וביינו כ"ל שכל איש ישראל שמדבר עם בעכו"ם, ממשיך הישראל הקדוש שיש בגוי ונטל לעצמו עי"ש באריכות דבריו, ועפ"י הקדמת דבס"ק אפשר להסביר דברי הגמ' כ"ל, מה שהלזיק נטל חלקו של רשע בגמ', דכח ברשע תוכח על הראשונות ומתחרט על מלותיו, או כופר בעיקרי אמורה ר"ל, אצד כל מלותיו ולא יחשבו לו כאמרז"ל, והלזיק ממשיך הקדוש שיש בו ומדבקו אליו, וזכו מענין צירור הניח"ק מעמקי הקליפות, והמשל בזה לנר הנקצץ מאליו להתקרב לאור האצוקה, כן מקלח הקדוש שברשע נמשך להתקרב להלזיק ובכחי שכתב בקדו"ל זל"ה, וכיון שנטל כל זכותיו, דרך כוח שנטל גם חלק שכרו בג"ע והבן.

ואפשר לומר עוד בהסבר הענין עפ"י שפי' כה"ס"ק מו"ר זושא מהאניפאלי זל"ה אמרם ז"ל (קידושין דף מ') מחשבה טובה הקצ"ה מלרפס למעשה, ולכאורה כול"ל הקצ"ה מחשבה למעשה, ומכו הכונה בלשון מלרפס למעשה, וצ"ב הוא ז"ל דכח מכל מלה נצרה מלאך קדוש, והעושה מעשה המלה בלא כוונה, הכה נחמר נפש המלאך, ובכוונת ברוב חסדו מלרפס מעשה זו שבי' בלא כוונה, למחשבה של איש אחר שכו"ל מחשבה טובה לעשות מלה וגאנם ולא עשה, וע"י מחשבה זו נצרה נפש המלאך בלבד, ובזירוף שניהם נשלם המלאך והמלוי בשלימות, וז"ש הקצ"ה מלרפס למעשה עכ"ד ז"ל, ופירשתי בזה מהמל"ה (בסו"פ לך) וכל אנשי ביתו וגו' נמולו אתו, דתיבת אתו מיותר לכאורה, אמנם י"ל דכח מקלח מן המפרשים ס"ל שקדם אלמנה ומל ח"ע תחלה וחס"כ מל האחרים, כדי לקיים מלות מילה מן המוצהר, שאמרז"ל במל ימל שזריך במל שבי' הוא עצמו נמול, והכתוב מסייע להם דכתיב צעטם היום הזה נמול אברהם וגו' וכדר כתיב וכל אנשי ביתו וגו' נמולו אתו, אולם אלמנה לגדל השחוקקות לקיים מלות הש"י, אחר שכבר מל ח"ע וצ"ב לימול אנשי ביתו, ה"ל מחשבה ותשוקה לקיים עצמנו עובד"פ מלה רבה ויקרה זו, אלא שלא ה"י צידו לקיימה במעשה כ"כ פ"א, נמלא שבי' לו צעטם זו מחשבת המלוי בלבד, אמנם אנשי ביתו ומקנת כספו הם קיימו המלוי במעשה, אבל ה'

שירדחם אללו ואכלתם בתוך ביתו, אמר הקב"ה למשה לא יתחב לך תורב חלל זכות אברהם עב"ד המדור, והקשה הבניי וז"ל הכה מהרואי להתבונן באיך ס"ד שיאמר הקב"ה למלאכים שזהו אברהם, וזה ה' משה, ועוד הכה החחיל שבי' קלסתר פניו דומה לאברהם, ואח"כ אמרו שאמר הקב"ה למשה זכות אברהם, וז"ל דחוד מתורלת ציך חזירתה, דהנה נעמי כשנתנה ענה לרות וירדת בגורן, דרשו חז"ל זכותי חרד עמך, ודרשו זה מן הקרי ואכתיב, דהכתיב היא וירדתיי וברקיי וירדתי, ומתוויכו קשוע כי זכותה של נעמי כלך עמה, וכזה כמו שיעור קומתה ממש, הכה מבואר לך כי הזכות של האדם הוא ממש שיעור קומת האדם עלמו, דהנה נעמי אמרה וירדתיי וגם שהיא היתה צדיקה כהן הדבר, ולפי"ז יונח לך גם כהן כיון שזכות אברהם עלה עם משה, הכה כי שם קומת אברהם ממש, וד' חלקים אמת אמר לא זכו שאכלתם אללו, ולמשה הודיע אמתית הענין כי זכות אברהם עלה עמו, וכזה שיעור קומת אברהם ממש כהן הדבר עבד"ק.

ועפ"י דרכו נבין מ"ש יעקב אבינו אנוכי עשו כבודך, ואז"ל פליגין דיבורי כפרשיי ז"ל, אמנם מפני שה' לו גם זכות מלותיו של עשו, ה' יכול לומר אנוכי עשו, ועל עלמו אמר כן, וכמו שאמר הבו"ת על משרע"ה שהוא אברהם מפני שזכותו עלה עמו, שהוא שיעור קומת האדם עלמו כה"ל, וכן מ"ש כבודך קאי על אנוכי, ועל עלמו אמר כן, דלפי שקנה הכבוד מעשו כדון וכהלכה, מעשה הוא הכבוד דין לנחלה ודין ליחוס, ושפיר אמר אנוכי עשו כבודך, ושניסם קאי על אנוכי, וזהו לנאור לפי"ז למד קורבו הכבוד מרמה, ולאידך גיסא ל"ב דאף שמשמעות דבריו אמת, מ"מ משמעותו לתרי אנפין, וז"ל חסור כמבואר בגמ' (שבועות ל"א) דאפי' אם ע"י שתיקתו גורם לירי שקר, כגון דא"ל חד סבדי אית לי, ותא את וקום בתם ולא חיימא ולא מידי, דהא לא מפיקת מפורק שקרא, אפי"ה חסור משום שגא' מדבר שקר תרחק, וכ"ש להוויא דבור שגרא כשקר ודאי חסור, ויעקב אבינו שמדחו אמת כדכתיב חתן אמת ליעקב, ודאי לא יווייר שהוויא כשפתיו עולה ועדיין ל"ב לבין תפוחו.

דרשו ז"ל משמני הארץ אלנו הקרנות, חידוש אלנו הנסים, ולנאור הכי דודאי ה' זכות הרגשותו של יתחק אבינו, להרגיש ולהשיג מכות ואכזות מלותיו של עשו הרשע, שאינם חלל לרמות כאמרז"ל שבי' לד צפוי ואמר אצח האיד מעשרין את הכתן ואת המלת, והגם שבי' סיבה מן השמים שיעשה בן, כדי שיעול יעקב את הברכות בלא דעתו דיתחק כמבואר בזו"ת, חלל מ"מ הענין לריך הסדר דאיך לא הרגיש שכל מלותיו הם כגוף בלי נשמה, ואיך ראה ליתן לו לבדו הברכות של מקרא ונמשך וקרנות, וכל"ס שבי' נכה השגתו לראות המלאכים שנצטוו ממעשה מלותיו, וא"כ מכאן כ"ל להבחין שאינם שוין כלם.

אמנם לדרכנו יבין דע"י מחשבתו הקדושה של יעקב אבינו שנוטרו למעשה המלות אלנו, נצטוו מלאכים קדושים ושלמה דחי' המלות בשלימות, וזהו ראה יתחק אבינו, וחשבו ללדיק גמור, ובי' סיבה מן השמים שהעלימו ממנו שכל זה מכוחו של יעקב, דאילו כן ה' נותן הברכות ליעקב וכמבואר בזו"ת הג"ל שבי' ראו הבו"ת שיעול יעקב הברכות בדרך זה, אמנם לפי שעשו כפר בעיקר כאמרז"ל במדרש, שאמר לית דין ולית דין ח"י, ע"כ אצד כל זכותו וחלקו מהשופות, ויעקב אבינו קבל כל חלקו ושכר מלותיו, וזהו יצואר מ"ש ז"ל במד"ר ויתן לך ויתן לך שלך ויתן לך של אחיך, שנעל יעל"ע"ה חלקו וחלק חזירו ביינו כל זכות מלותיו של עשו עפ"י הכח"י הג"ל, ועוד אפי"ל דלפי שה' מריבה ביניהם, ועשו ה' מפקש להרגו, דודאי שעשו דיבר עליו סרה ולה"ר, ואחא בספ"ה וחו"ל שהמדבר לה"ר על חזירו נאצדו כל מלותיו וניתנים לחזירו אשר דיבר עליו, וכזה מקבל כל העצירות של חזירו בחילופם ועיו"ש, ולפי"ז נעל יעקב אבינו כל מלותיו של עשו וירש כל זכותו והבן.

ונקדים עוד מ"ש בספ"ק בני יששכר (מאמר סיון ימי הגבלה) בציאור דברי המדרש כשעלה משה למרום, באותה שעה בקשו מלה"ש לפגוע במשה, עשה הקב"ה קלסטרין פניו של משה דומה לאברהם, ח"ל הקב"ה אי חסם מתביישין כימנו. לא זהו

ולבאר יתר הדקדוקים (לעיל קושיא ג') יתבאר עפ"י ש"י ז"ל ע"פ כ"י קרל שמו יעקב וגו' וכן איתא בתנחומא, למד חדר יתחק, אמר שמה עון יש צי שצירכתי קטן לפני גדול ושניתי סדר הייחס, החחול עשו מעקס ויעקבני זה פעמים, ח"ל אציו מה עשה לך, אמר לו את צבורתי לקח, אמר בכך הייתי מלך וחרד שמה עצרתי על שורת הדיון, עכשיו לזכור צרכתי גם צורך יחי, נמלא שעי שקנה יעקב מחאו הצבורה, זכר אח"כ צצרכות מלך שורת הדיון, ועשו צעש שמכר את הצבורה לא ידע שצור חלוי השגת הצרכות, וחשז שמעלת הצבורה הוא רק לעעם שהעצורם יחי צצרכות, וכוא כי מצור עבודתו של מקום, גם כפר צצרכות וע"כ ויצו את הצבורה ומכר צעד נזיד עדשים, חולס יעקב אציוו השיג צצכמת הצבורה וצצרכות, שעל ידו ישיג הצרכות ע"כ קצבו מחאו, ח"ש עשו ויעקבני זה פעמים את צצרכותי לקח והנה עתה לקח את צצרכותי, דכנה הצבורה כי מתחלה צצרך קצו ומקח וממכר, וצצרכותי ממכר לו וח"כ מה לו להצטרע עליו ואין צור עקבה, אכל טען עשו ואמר והנה עתה לקח את צצרכותי, דנחגלה למצטרע שעי הצבורה נתקיים ציוו הצצרכות, וע"כ עתה נחשבו עליו מעשה שיהיה כעקבה ומרמה, אמנם כצבו צעלי החוס' ע"פ ויצו עשו וגו' ח"ל נמלא צם ר' יהודה החסיד מנחן אחר למד שאל יש ציו רשע ס"ת או מלוא אחרת, דמותר לצדיק לרמותו ולעולו ממנו ע"ל, ולפי שהצכוין יעקב אציוו להשיג הצבורה והצצרכות לצורך עבודתו יחי, ע"כ הותר לו לרמותו צצכוין זה, דכיוונו שלא הודיעו שצצרכות צצרה השגת הצצרכות, ח"ש יתחק אציוו לעשו צא אחין צצמרם ופרש"י צצכמה וצצציר אמרו צצכמת הצבורה, שהשיג צצכמת הצבורה שצור חלוי השגת הצצרכות, וכל כוונתו כי לחכמת הצבורה, וע"כ הותר לו הצצמרם צצכ"ג, ח"ש יתחק צצכמת שששה כן להשיג הצצרכות מידך, ומזה העעם הותר לו הצצמרם כמ"ש החוס' צצם כר"י חסיד וצצ"ה דמותר לרמות המלוא מיד רשע

ולדברנו יוצא משה"כ ואלה תולדות יתחק צוא"י וגם אמר תולדות לשון רצים, אף

אמנם מראה לבאר עפ"י הגמ' צ"מ (כ"ג ע"ב) ח"ר יהודה אמר שמואל צצני חלה מילי עצידי רצנ דמשני צצמליהו, צצמסכתא צצפוריא וכו' ופרש"י צצמסכתא חס שולין אותו יש ציוך צצמסכתא פלוגי צצוריה צצירכא, ח"ש צצצוריה הוא לו יאמר לו לאו, ומדח ענה היא, וצצפוריא כצצ רש"י ז"ל דמותר לשנות דמדת לניעותא היא, וצצפסכ"ק צצאר מים חיים כצצ, דקדקו ח"ל למד משנין מלייחא, ולא אמרו עצידי דמשקרי, כי ח"י לומר שמשום ח"חא טעם וצצבו ויליאו שקר מפיהם, כי שצרת ישראל לא יצברו וכו', וחזיתו של הצצציה חזית, והמשקרי משקרי ח"י צצחוס המלך כנודע לחכמי לצ, ורק משני מלייחון לומר דבר משחמטת לחרי אפי, וצצצבו יכוין על החמת, ואם השומעו שמע ועשה ח"ן לו צצך, ועל חופן זה אמרו צצצמות (דף ס"ה ע"ב) מותר לשנות מפני דרכי שלום, דוקא לשנות ולא לשקר כאמור, וגם זאת דוקא לשם מלוא על דבר שלום וכדומה, אכל צלל זה גם לשנות חסור, כי דוקא צצני חלה עצידי רצנ דמשני ולא צצצרים אחרים עכ"ד ז"ל, ומעשה ח"ש דיעקב אציוו עשה דיון וכללה, דכרי צפיו וצצצבו דיצר חמת כמו שצירארו לעיל, שבי לו כל זכותו של עשו וח"ש שאמר חכמי עשו, אלא שבי דיצוריו משחמטת לחרי אפי, אמנם צור עצידי רצנ דמשני לשם מלוא כאמר"ל, וצודאי שכל כוונתו של יעקב אציוו להשיג הצצרכות הי' רק לשם מלוא ולשם קדושה, צצציל שבי כלולים צצם השגת הצבורה ועצורה כאמר"ל משמני הארץ זה משנה וכו' דגן זה תלמוד וכו', וזה שפי רש"י ז"ל והצצרגומים צא אחין צצמרם צצכמה, וצצציר דרשו צצכמת חזרתו, דלפי שבי כוונת הצצמרם להביע על ידו להשגת חכמת הצבורה וצקדושה ע"י הצצרכות, ע"כ הותר לו לשנות, וכוונתם לתוך צור דאין יתכן לשון מרמה ליעקב אציוו ח"ש החמת, וע"י חזירו צצכמת חזרתו וצאופן זה הותר לשנות כ"ל, אלא שחשפ"כ חזינאו הכצבו צצשון מרמה, דעכ"פ מרמה יש צצצר ושלא לצורך המלוא ג"י חסור, אלא שיעקב אציוו הצצכוין צה לשם מלוא להשגת הצבורה והמלוא, גם קיום חומה הישראלית הי' חלוי צצשגת הצצרכות האלו כנודע ופסיר עצידי וצדין עצידי.

ולבאר כענין נקדים קושים המפרשים (בזכר לעיל דדרוש הקדום) ממ"ש רש"י ז"ל ויעתר לו ד' ולא לה שאין דומה חפלת לזיק בן לזיק לחפלת לזיק בן רשע, וכוא מימרה דר' ינחם בגמי (בימות ס"ד ע"ה) ובקשו עמ"ש העור (בזו"ח סי' י"ג) בשם הרא"ש ז"ל כענין מנויות כש"ן שאין לדבר הלוי ציוחם משפחה, ואם הוא ממשפחה בזו"ל ולדיק, עוב לקרב מרע רחוקים שני' שלי' לרחוק ולקרוב, וכעו"ז כתב דלפי' בשנים שונים בלדקות אפי"ה עוב לקרב זה שאינו מיוחס, כדי לקרבו לשכניה וסבי' חפלתו נשמעת יותר מלדיק בן לדיק, וזהו נלמד מפסוק לרחוק ולקרוב עכ"ל, ולבאר יוקשה על דביכס ז"ל מכך דיכמות דמבאר שם לזיק בן לדיק עדיף וחפלתו נשמעת יותר.

ונקדים עוד קושים היפ"ח והכח"ק ע"ד המד"ר (פ' לך) ובי' זכרה כיזא אברהם ב"י מחפלת לעקרות וחס נפקדות ועל בחולים וחס מרווחים, ובקשו ממ"ד במד"ר (פני"ג) כשנפקדה שרה הרבה עקרות נפקדו עמה הרבה חרשים נתפקחו הרבה סומים נתפתחו וכו', מ"ע לא כויעיל להם חפלת אברהם אבינו עד הכא, ותינן ציפ"ח דמיידי בעקרות וחולים רחוקים שלא ידעם אברהם להחפלת עליהם, ובזכ"ק חירן שגם על הקרובים לא החפלת אלא מי שנתקרב אליו לילך דרכיו ולהצדק באמונת ק"ל עולם וכו', אבל כשנפקדה שרה נעשה רווחה בעולם, שבי' עת רון בחגבורת החסד ורחמים מאליו, עד שנפקדו עמה הרבה עקרות אע"פ שלא החפלת עליהם אברהם ע"כ חירונו, אמנם לכולהו חירונו יצ"ב מדוע לא נפקדו ינחם ורעקב ע"י חפלתו של אברהם, שמשר הקצ"ה כח הצרכות צידו וכו' מחפלת על העקרות לעמלה וחס נפקדות, ובזדאי החפלת גם עליהם שהיו צניו וחולכים בדרכיו, ומדוע ב"י נזרץ עוד לחפלתם, ומ"ע לא כספיק חפלתו של אברהם.

ואפ"ר עפ"מ"ש ז"ל במס' קדושין (ע"ו ע"ב) אין צודקין מן המצח ולמעלה, ר"ח צ"ח אומר אף מי שבי' מוכחז באסטרעיו של מלך, אי"ר יאזכר אחר שמואל בחיילות של בית דוד, פרש"י היו אצרים לייחסם מוס, ואין צודקין ממנו ולמעלה לענין

דעשו לא נחשב בכלל זרע ינחם כקושימתו כ"ל, ויוצן עפ"מ"ש רש"י ז"ל יעקב ועשו האמורים צפרשה, ר"ל שמה שהזכיר הכתוב תולדות לשון רבים לא קאי אעשו, דלוינו בכלל זרע ינחם, אלא על יעקב ועשו האמורים צפרשה, וכוא שנאמר להלן אחי עשו בצורך, שעשו האמור שם סובב ג"כ על יעקב, לפי שזכה בכל מלותיו וזכיותיו וע"כ אמר אחי עשו ואמת יבגה חכו, נמלא שבי' כלול בו חלק בעוב וכמלות ומע"ע גם מעשו, וע"ז סובב נאמר הכתוב תולדות בלשון רבים וכו'.

*

ואל"ה תולדות ינחם בן אברהם אברהם הוליד את ינחם, פרש"י ז"ל לפי שבי' לוינו הדור אומרים מאבימלך ותעצרה שרה וכו', מה עשה הקצ"ה נר קלסתר פניו של ינחם דומה לאברהם והעידו הכל שאברהם הוליד את ינחם עכ"ל, כבר באנו לעיל קושים המפרשים ז"ל דמדוע המתין הכתוב עד הכא, וכו"ל להזכיר ענין זה בלדות ינחם, ומה עלה בלבים של לוינו הדור לערער עכשוו בשעה שהוליד ינחם תולדות, גם אומרו ואלה תולדות בחוס' וא"ו יצ"ב וכבר באנו דא ועוד לאלקי מילין.

במד"ש הנחומא (ס"ה) ואלה תולדות ינחם בן אברהם וגו' זש"כ כל כלי יוצר עילך לא ילח וכל לשון תקום אתך למשפט חרשיו (ישעי' כ"ד) וצ"ב קישור דרשנים לכהן.

והתלך לדרוש את ד' פרש"י ז"ל ותלך לדרוש לבית מדרשו של שם, לדרוש את ד' שיגיד לה מה חכא בסופה עכ"ל, והרמב"ן ז"ל הקשה על פירושו וטען לא מלאחי דריש אלא ד' רק להחפלת כעטם דרשתי את ד' וענינו וכו', והרא"ש ז"ל מיישב שיטת רש"י ז"ל כי מלינו במקראות לשון דריש גם בענין חכא, לבקש מהצידי שיגיד להם עתידות מה יבא בסופם עיי"ש, אמנם ראוי לבדן מי הכריחו לרש"י ז"ל לפרש דריש זו על הגדה העתידות, ולא פ"י דריש זו חפלה ככרוב במקומות, גם ראוי לבדן מדוע לא שאלה מאברהם ומינחם, ובאב"זכ"ק נביאים ב"ו, ומ"ע כוונתו לילך לבית מדרשו של שם.

תחלת לדיק בן רשע, ר"ל דיוקא בתפלה זו היא לורך תחלת לדיק בן לדיק דוקא, ומכ"ט לא הועיל תפלתו של אברהם ג"כ, ואין מזה סתירה למ"ש בעלמא דעובד לקרב מזרע רחוקים, דהכא שאני כנ"ל, ובזה יל"פ כפל הלשון שדברי רש"י ז"ל לו ולא לה שאין דומה תפלת אבי' וכו' לפיכך לו ולא לה וי"צ הכפל שברי כבר אמר לו ולא לה, גם דקדוק המפרשים דהיל"ל לדיקת בת רשע א"ס המכוון על רבקה, ולדרכנו אפ"ל שהביא ר"ח ממה שלא הועיל להם תפלת אברהם, ועכ"פ הטעם שאין דומה תפלת אבי' וכו', ומכ"ט ה"י לורך תפלתו של יצחק דוקא, ולפיכך לו ולא לה, דמכ"ט גופא נפקדש בשביל תפלתו של יצחק דוקא ולא בתפלתו, וזה התבאר דברי רש"י ז"ל ויעתר לו ד' לו ולא לה, שאין דומה תפלת לדיק בן לדיק לתפלת לדיק בן רשע ומכ"ט לא הועיל תפלת אברהם בענין זה. ולפיכך מכ"ט גופא לו ולא לה.

ויובן בזה מה שנתעוררו ללני הדור עכשיו בלדת יעקב, לערער על יחסו של יצחק, דהנה כתב ק"ו הישגח משה זל"ה דכל דיבורם של הרשעים וטענותיהם, הוא מהשפעת הסט"א וכוונות הטומאה, ואף שהם עומים חנים ויודעים ומרגישים זאת, וכמו"כ לענינו ראה הס"ם לעורר קטרגו על יחסו של יצחק, ולטעם זה התחילו ללני הדור בשליחותו והשפעתו לערער על יחסו של יצחק אבינו ולומר שמאבימלך נתעברה שרה, ולפי"ד הוא צ"ל ואין לו יחס שוועיל תפלתו לנחם בתלמחם נגד כוחות הסט"א, ולזה בא הכתיב להעיד כאן שיצא בן אברהם, ובזה יל"פ ואלה תולדות יצחק בוא"ו המוסף, דכאן בתולדות יצחק ה"י לורך לבחי' מוסף על הראשונים, וזה הכתיב להודיע כי ה"י ליצחק חוס' בחי' על של אברהם, לפי שאברהם הוליד את יצחק וחי' לדיק בן לדיק, ולטעם זה ויעתר לו ד' שנתקבלה תפלתו דוקא כנ"ל.

ויתבאר לדרכנו מה שפרש"י ז"ל ותך לדרוש את ד', לבית מדרשו של שם, שיגיד לה מה תבא בסופה, דהלדיקת האת השיגה המלחמה בגדולה שנייהם, והתגברות הורא מלך הס"ם שו של עשו, ושפלות המלחמה הוא לדורות, ע"כ דלגה ונחיררה איד יו"ל תפלת דורו ודורותיו לעמוד נגד התגברות בגדול

יחסו, ח"י יוסף מאי קראת דכתיב (ד"ה ח' ז') והתחשם בנחם המלחמה, וטעמא מאי ח"י יהודה ח"י כדי שתבא זכותם וזכות אבותם מסייעתם עי"ש, הרי מבוחר דאף דכל הבולעים למלחמה היו כולם לדיקים, כאמר"ל דהסת בן תפלה לתפלה עזיר הוא בידו וחזר עלי' מעורכי המלחמה, מי"מ חוץ מלדק עמ"ל הולכו להיות עוד מיוחסים ג"כ, וטעמא מפרש בגמ' כדי שתבא זכותם וזכות אבותם מסייעתם, ועפ"י אפ"ל לענינו דהנה כאן בלדת יעקב ועשו ה"י מלחמה גדולה וכוונות מנגדים בין לד' הקדושה ולעומת זה כוחות הסט"א, כמ"ש ז"ל במדרש ילקוט ויתרולל בניס וגו', בלוחם שעה רב ס"מ לברוג יעקב במעי אמו, אלא שטעם מובלל נגדו, בלוחם שעה עמד מובלל ורבה לשרוף לס"מ, עד שהוסיף הקב"ה בחי' דיונים ציונים, ובמדר' אמרו ז"ל זה רץ לברוג את זה וזה רץ לברוג את זה, ר"ל אמר זה מחיר לווי' של זה וזה מחיר לווי' של זה, וכבר ביארנו בדברינו לעיל שה"י פעולה המריבה והמלחמה שציונים בשביל העתיד, דעשו והס"ם שהוא שרו רצו לעקור יסוד קיומה של האומה הישראלית, וע"כ ראה לברוג את יעקב ולעקור בזה את הכל ח"ו, ויעקב אבינו נלחם עמו לבעל כוחות ע"י והטומאה שלו, נמלא לפי"ו שבתפלה זו שהתפללו על הכריון, ה"י מן האורך להמשיך גם כה הנחון שיחגבר יעקב אבינו על כוחות הטומאה והס"ם, דק"ו שמיא גלוי המלחמה בגדולה שיבי' בעיצורה של הלדיקת רבקה אמנו, ואולי לטעם זה ה"י לורך תפלתו של יצחק דיוקא, ולא נפקדו בתפלתו של אברהם ולא בתפלתו של רבקה, אף שהועיל תפלתו של אברהם לעקירת דעלמא וגם תפלתו של רבקה אמנו ה"י מספקת לכך, אבל בפקידה זו ה"י משותף מלחמה גדולה בין כוחות הקדושה ולעומת זה כוחות הטומאה, ע"כ ה"י לורך תפלת לדיק בן לדיק דוקא, כדי שתבא זכותם וזכות אבותיו מסייעתו להמשיך כה נחון ליעקב אבינו, והוא ק"ו ממלחמה ישראל ולדורות, שמתלחם זו ה"י השרש והמקור לכולם.

ויו"ל חז"ל בגמ' דיבמות כ"ל ויעתר לו ד' לו ולא לה שאינו דומה תפלת לדיק בן לדיק

ורחמים, ובגזירות יחולו על ראש שונאינו (עיין בדרושים לסוכות ביאור בענין), הלא שצפועל לא יתקיים נילוח המלחמה כ"א ע"י דוד המלך ומשיח הבא מאושר, כי אליו מסר השי"ת כח המלחמה והלחוח ללח כוחו של עשו, וע"כ ס"ל לר"ש ד"ה יתחק מצרך גבור בחרץ יחי' זרעו, שיתקיים לחוח המלחמה ע"י זרעו שהוא דוד ומלך המשיח (עיי"ש בלריכות) ובהם שורש המלחמה החסילה עכשיו כשהוליד יתחק חולדות כמבואר במדרשי חז"ל במלחמה"כ ויתרוצצו הבנים, ויתחק אצונו המשיך בתפלתו כח הלהחוח ליעקב חרשו ע"י שבי' לדיק בן דיוק כמבואר לעיל וחש"כ כל כלי יוצר עילך לא יללת, שזכרה זו מכוחו וזכותו של יתחק אצונו שהמשיך כח הלהחוח להתגבר על זרע עשו וכס"מ, זכותו עומדת לנו בכל דור ודור עד שחכם במהרה ללחוח הלאה ע"י משיח לדקו בהתגלות כבוד שמים עלינו בנ"א.

ואפ"ר עוד צחי' צענין כנ"ל, עפ"י חומנם ז"ל במס' יבמות (דף ס"ד) א"ר יתחק מפני מה היו אצותינו עקורים, מפני שבקצ"ה מתאבדו לתפלתן של לדיקים, ובזו"ה פ' חולדות ביארו בענין חז"ל עשרים שנין אשתבי יתחק עם אחתי, ולא חלית עד דלוי לזוה"י, בגין דקצ"ה אחרעי בללותהון לדיקיא, מ"ע בגין דיתרבי ויתוסף רבות קודשא לכל מאן דאצטריך בללותהון לדיקיא עכ"ד בזו"ה, ופי' בספ"ק דמס"ע אחרעי הקצ"ה בתפלתן של לדיקים, שעל ידם נפתח מעיין יושעב לכל דורות ישראל ולכל מי שילמד להושיע בדוגמתו, והמשילו בענין למלך שהלך במדבר שמש ונמלא למים מאד, ורצו עבדיו להביא לו מים ממקום רחוק, אמר להם לי ים סיפק צדי להביא מים מרחוק, הלא מה יעשו אחרים שילכו בדרך זה לבדם וינמלאו למים ויסככנו, ע"כ לו' לעבדיו שיכרו שם באר מים חיים, שיבי' הלאה מוכנת לכל עובר אורח, וכענין הזה הכין השי"ת לזוה"י לדיקיא שיבי' מעיין יושעב לכל דורות ישראל, גם אם לא יבי' זכותם מספקת לפעול בתפלתם, אעפ"כ יוושעו בזה תפלתן של לדיקים, שהכנה הקצ"ה להיות נאור הממשיך יושעב והשפעתו לישראל.

כזה, ולפעם זה הלאה לדרוש אל הכניא מה יבא בסופה של מלחמה זו, ונחה דעתה ק"ת צמ"ש לה ורצו יעצור לעיר, שעשו ויכנו ליעקב חזי יחי' לעתיד, וזה קיבלה חסובה על שאלתה מה תבא בסופה, שלבסוף יתגבר יעקב על עשו וכוחותיו וינחה במלחמה וזה ינחה מדוע לא הלאה לשאל מאזכרם או עניינת כי נצאיהם היו, ואפשר שבי' סיבה מאת ד' להעלים מאזכרם אצונו רשעתו של עשו, כמ"ש רש"י ז"ל שקרר הקצ"ה ב' שנים משנותיו של אח"כ, צביל שלא יראה את עשו בן נזו ויאל' לתרבות רפה, ואין זו סיבה טובה שבעתהו הקצ"ה ע"י"ש וגם מיתחק אצונו בעלמנו מן השמים רשעתו של עשו, כ"י זיעול יעקב את הברכות בלא דעתו כמבואר בזו"ה, וחלוי לעם זה הסיבו מן השמים שלא הלאה לדרוש חלום סיבה הרואה זו, כדי להעלים בענין מידעתם והלאה חל' שם בן נח, ואפשר שמס"ע לא נראה לרש"י ז"ל לפרש דרישה זו תפלה כמו שטען הרמב"ן ז"ל (עיין לעיל קושא ג') דאלמלי בן מדוע הוצרכה לילך לבית מדרשו של שם, וכמ"כ הי' יכול יתחק אצונו להתפלל על עיבורה, וידעה רבקה חמנו שנתר ד' לתפלתו דוקא, ומדוע הוצרכה לשנות דרכה לילך חל' שם בן נח ולכן פרש"י ז"ל שיגיד לה מה תבא בסופה של רואיה ומלחמה זו, והשתא ח"ש שלא שאלה מאזכרם ויתחק שבי' סיבה מהבחי' להעלים בענין מידעתם כנ"ל.

ובזה יתבאר קישור דברי התנחומא ואלה תולדות יתחק זשי"ה כל כלי יוצר עילך לא יללת וגו', עפ"י ד' דף ק"ד ע"א) אי חדי לאושפיזין וגו' קצ"ה חדי עימי וכל אושפיזי מצרכין לי, יתחק קארי עלי כל כלי יוצר עילך לא יללת, א"ר שמעון האי דוד מלכא אמר לה, בגין דכל זיינין דמלכא וקרביין דמלכא צידוי אחפקדו, הלא יתחק אמר גבור בחרץ יחי' זרעו וגו' עכ"ד בזו"ה, והנה כלל הוא דכל היכא דמתני בראי לישא כגון א"ר שמעון לא פליג על דברי הקדום לי, ובמקום דפליגי דרך חז"ל להקדים שם צעל המאמר כגון ר' שמעון אומר ועד"ז בכל פלוגתא חז"ל, ופירשתי דהכא נמי לא פליגי, והכל מודים דשורש לחוח המלחמה הוא מכוחו של יתחק אצונו, וזכרה זו כל כלי יוצר עילך לא יללת הוא מכה בחינה, שעל ידו נמתקו בגזירות צרשן ונכללו בחדש

ועד"ז בחפלה צ"ל וחפלה לדיק בן רשע יש בכל ח' יתרון ומעלה מה שאין בחצירו, ולדיק בן לדיק זכות אבותיו מסייעתו וקרובת חפלתו להקצב משא"כ לדיק בן רשע שאין לו זכות אבות, אמנם לאורך גיבסא יש ג"כ מעלה בחפלה צ"ר יען שלבו נשבר בקצרו ולריך להסתחך יותר בעבודת השי"ת, שאין יכול לסמוך בזכות אבותיו וחוץ עבודה גדולה וחשובה, גם כי הקצ"ב חפץ לקרב ארע רחוקים, וללד זה חפלתו קרובה להקצב, עכ"פ בשניהם יש מדה ומעלה אחת, ולפעמים יש לורך צמדה זו ולפעמים בחצירתה, ואף שצמחת חינו דומה חפלה צ"ל לחפלה לדיק בן רשע, אעפ"י עוד לקרב מזרע רחוקים ולפעמים יש לורך גם צמדה זו, ועד"ז בשאר המדות שלכולם יש לורך לפעמים, והכל לפי המדה ולפי בחי השעה, וכמ"ש הרמ"ק ז"ל"ה בענין שלא פסקו חז"ל בלכתה למשיחא, יען שכל בלכתה נפסק עפ"י מדה ובחי ידועה, ותלד בשורש המדה הכוה, ואין חנו יודעין איזה מדה תהי' נובחת אחר ביאת המשיח ותלד בזכותן של ישראל באותה שעה, וע"כ לא בגדירו חז"ל בלכות על אותו הזמן, ויקבעו אותה לפי המדה ובחי' שחיי' נובחת אז.

ויתורץ בזה קושינתו כ"ל, דאף שכבר נפתח מעיין ישועה ע"י לוחי דאע"כ שכתפלל על צניס, וכסין בזה לנור השפעה לכל דורות ישראל שיטערו להושיע בזה, אמנם לפי שנמשך בחי ישועה זו ע"י חפלה צ"ר, ע"כ סיבב בחי"ת שגם יחזק ורצקה היו עקורים, ולא אולידו עד דללי יחזק ללוחי, צנין דיתרבי ויתוסף רבות קודשא ומעיין ישועה לכל מאן דאטעריך ע"י לוחתהו ולדיקא כמבואר בזוסיק, וממשך מעיין ישועה לדורות ע"י חפלה לדיק בן לדיק, שגם למדה זו יש לורך בעולם, ולעצם זה ה' לורך שגם יחזק אציו יתפלל להמשיך מעיין ישועה לדורות, ולא הספיקה חפלתו של אברהם לפי שאין דומה חפלה צ"ל לחפלה צ"ר, ואף שצנינים יש מעלה ויתרון, מ"מ כל אחד בחי מדתו שונה ויש לורך בעולם לבי"ה מהמדות כ"ל, ובזה יתבאר דברי רש"י ז"ל ויעתר לו ד' לו ולא לה, ולבאורה מדוע לא לה, וכי כל עיקר הענין שמתאר הקצ"ב לתפלתו של לדיק, כדי להמשיך בחי' ישועה

אמנם לבאורה ראוי להבין דברי הזוסיק, דמש"כ לא אולידת רצקה עד דללי יחזק ללוחי, משום דבקצ"ב מתאור לחפלתו של לדיק, כדי שיושעו דורות ישראל בעתידים ע"י חפלתו של לדיק, ולבאורה חס לעצם זה אמאי לא הספיקה חפלתו של אע"כ שכתפלל על שרם אמנו שכינה עקרה ונפקדה ע"י חפלתו, וכבר הוכן בזה לנור ומפתח לדורות לכל מאן דאטעך לישובה הוה, וא"כ מדוע כ"י עוד לורך צדד ולמה עשה ד' ככה שגם יחזק ורצקה היו עקורים עד שכתפללו ויושעו חפלתם.

אמנם יתבאר בהקדם קושיה המפרשים שכתבו לעיל עמ"ש הפוסקים הרא"ש והעור ז"ל דעוד לקרב מזרע רחוקים לשי"ן, והעור"ז כחז חפלתו נשמעת יותר ונלמד כן מדחייב שלום לרחוק ולקרוב עי"ש, ובגמ' דיבמות מבואר להפך דחפלה לדיק בן לדיק עדיפה טפי, ונראה לומר דאין כהן סתירה כלל ואלו ואלו דברי חלקים חיים, דצמחת יש לבי"ה יתרון ומעלה מה שאין בחצירו, ועד"ז שמוציא פלוגתא בדברי חז"ל (ברכות ל"ד ע"ב) אי"ר יוחנן כל הבביות כולן לא יתבאר אלא לבדלי חשבה, אבל לדיק גמורים עין לא ראתה חלקים זולתך, ופליגא דר' אבהו דאי"ר אבהו במקום שבעלי חשבה עומדין אין לדיק גמורים עומדין שגא' (ישע"י כ"י) שלום שלום לרחוק ולקרוב, לרחוק ברישא וחדר לקרוב עכ"ד בגמ', וכלל אית לן בכל פלוגתא חז"ל דאלו ואלו דברי חלקים חיים, ואף כהן בפלוגתא דר' יוחנן ור' אבהו כ"ל ב' הדעות אמיתיים וקיימים, דכל א' יש לו מעלה ויתרון מה שאין בחצירו, דבש"ל חשבה יש לו יתרון בשביל גודל התפעלותו להפריש מאיסור המותר צו כמ"ש הרמב"ם ז"ל (פ"ט מה"ת), ולפי שכבר טעם טעמא דאיסורא ר"ל ופירש ממנה, וכו' עבודה גדולה וחשבה שאינו במציאות אלא בלדיק גמור שלא טעם טעם חטא מומיו, גם כי כנע"ת ישעיה מדורות זכיות, ובלדיק גמור לא ישעיה מלות רבות כמו שכתב"ת עשה עצירות ברשעתו וכו'ן מהפכו לזכיות, ולעומת זה בלדיק גמור יש לו יתרון צמדתו, יען שלא פגם מעולם והוא מעלה גדולה בד מלוד.

ואפשר לבאר כל הניל, ולכחות פלוגתת הזכירק ובגמרא, דלוי"א דל"ח, ויבאר גם דברי בעב"ט ז"ל וכל הדקדוקים שבענין, ונקדים דברי ק"ו הישגה משב אל"ה צ"י וירא ציבור דברי המדרש כשומר הקצ"ה לאברהם אל תשלח ידך, אל תאברהם אפרש לפיך שיחתי, אחמול אמרת לי כי ציחק יקרא לך ארע, וחזרת ואמרת קח נא את בנך, ועכשיו אחב אומר לי אל תשלח ידך אל הבער, אל הקצ"ה מולא שפתי לא אשה, כשחברתי לך קח נא את בנך, לא אמרתי לך שחטבו אלא בעלכו, אספקי אחתי עב"ל המדרש, ורקשה הוא ז"ל דמשיקרא כשומר לו הקצ"ה קח נא וגוי אחתי לא הקשה לו, הלא אמרת לי כי ציחק יקרא לך ארע, אלא ודאי דלא רצח להקשות על השי"ת, ולא כי מסופק ח"ו בנבואתו, אף שבי' גרסא בשני הפסוקים, אי"ב למה הקשה עכשיו כשומר לו אל תשלח ידך וגוי, ותיזן ק"ו זל"ה דל"ח ע"ה לא כי מסופק ח"ו בנבואתו ולא רצה להקשות שום קושיא לאלקינו, רק שאלתו בי' עפ"י הלכה ורצה לידע דין מדיוני החזרה, כמו שיתבאר, עפ"י מה שידוע שאל"ה השיג כל החזרה כולה כאומרם ז"ל כי כליותיו נובעות לו חכמה בשני מעיינות, רק זה היתה שומה מאת בי' להעלים ממנו ידיעה זו, שבי' סובר דהקצ"ה שייך גם בחדם, כדי שיקיים נסיון הזה בשלימות, אבל שאר החזרה השיג על צור"י עם כל פרטי הדיונים, כמ"ש קיים אל"ה כה"ת כולה ואפילו ערובי תשליח.

ורפ"ז יוקשה איך לא נתבונן אברהם, דיתחק אינו ראוי להקצ"ה, דברי צעל מוס כי במבואר בש"ס דילן ציבמות (ס"ד), וצירושלמי שם דעקר בי', ואיתא דעוממוס' בי' רק שנתרפא אח"כ, אבל בשעת העקירה עדיין בי' צע"מ, ואינו ראוי להקצ"ה עפ"י המבואר ברמב"ם (בי' איסורי מצח וזה' ביאת מקדש) דזה הוא מוס ופסול להקצ"ה. ואפשר ליישב דמגיונו בכמה נבואות שנאמרו על העתיד, ונאמרו בלשון עבר, ומבואר ברש"י ז"ל בעשם, דכל דבר שיאל מפי הקצ"ה הי"ה כאלו כבר נעשה, ואילו ית' בעצב ועתיד וזה' הכל צדגה אחד, עכ"ל

לדורות לכל מאן דיתערך, ע"י גלותהון דלוקיא, וכו"מ"י כי אפשר להמשיך פעולה זו בזה חפנתה, ומדוע לא לה, וע"י מתוך לפי שאין דומה חפלת לזיק בן לזיק לחפלת לזיק בן רשע, ר"ל דכו"מ"י קשה מדוע לא הספיק חפלתו של אל"ה"י להמשיך בחי' הישועה לדורות, אלא ודאי לעטם שאין דומה חפלת לזיק וכו', וכו"מ"י להמשיך גם בחי' זו לדורות, ולפיכך לו ולא לה דמכ"ט גופא לא נמשכה הישועה להם ע"י חפלתה של רבקה כ"א ע"י חפלתו של יחזק, וא"ש מה שכתב רש"י ז"ל לומר לפיכך לו ולא לה, דחללה במאמר קאי על אברהם ולא על רבקה ולכן אמר לזיק בן רשע ולא אמר לזיקה בת רשע, ואח"כ חזר לומר דמכ"ט גופא לו ולא לה וכו"ן.

*

ויעתר יחזק לבי לנוכח אשתו, בגמ' (ציבמות ס"ד) אי"ר יחזק, יחזק אבינו עקר בי' שנאמר ויעתר יחזק לבי לנוכח אשתו, על אשתו לא נאמר אלא לנוכח, מלמד ששייכים עקורים היו, וצו"מ"ק מצואר אפסא, חז"ל יחזק אלי על אחתי בגין דאיבו כוח ידע דלאו איבו עקר אלא אחתי, דיתחק כוח ידע ברזא דהוכחמא, דיעקב צמין למיפק מיני' בחרים שבעין, אבל לא ידע אי ביהאי אחתא או בחרתא וכו', ולכאורה הוא חולק על בגמרא הניל, וצבע"ט הביא כי דעות הניל חז"ל כי עקרה הוא, הוא כתיב, לומר לך שאף הוא בי' עקר, ואית דדרש במקרא הוא ולא הוא, דהא כתיב כי ציחק יקרא לך ארע, אלא דלאו עקר בי' עכ"ל, ולכאורה כלל הוא דאלו ואלו דל"ח, והאיך אפשר להשוות כי דעות הניל שיהיו שניהם אחת, גם איך יאוויר שיהיו פלוגתתם במציאות.

(ב) גם מה שביא צבע"ט ראוי דיתחק לא בי' עקר ממה שנאמר כי ציחק יקרא לך ארע, לכאורה אין זו ראוי, דאפשר שפסוק זה נאמר ע"ש בעתיד, כמו כמה פסוקים שנאמרו ע"ש בעתיד.

(ג) ביש"מ הביא ירושלמי חכ תוהרו, אי"ר בון יחזק אבינו עקר בי', מוחלפת שיטה דר' בון, דל"ר בון פרס אדומה נלקחה מן בגוי, והוא פלא.

וכמו"כ כאן בילחם אצינו, דאף שבי' צדור שיתרפא כהבעתה בשי"ת אליו, מי"מ בשעת עקידה ביי צע"מ במילואות, אלל שכו"מ מוס עובר, ועדיין כדורא קושית חיד לא תצונו אצרכם שהוא פסול להקדש מאחר שבי"ג כל דיני החורב בכל פרטי דקדוקי, ובפשטות אפ"ל בצוונת חירונו דכיון דדיוורו אל הקצ"ב והבעתתו ביי"כ כאליו צד נעשה ונתקיים, מעשיו לא נחשב למוס כלל ואפילו מוס עובר לא בוי.

ואפ"ש לומר עוד להלדיק את כלדיק דברי ק"ץ ביי"מ זל"ה, עפ"מ"ש ז"ל דעומטוס ביי, ואפשר שבי' צדור חסרון כללי חורב, וכמו שמצינו שאמר חז"ל צדור אצנו דעיקר מערון לא ביי לה, וע"ד מ"ש צדור"ק דרולו מסערה דנוקבא ולא ביי ראו לכוליד כלל, וגדול ביי כח הוס שנתרפא אח"כ, עכ"פ לפי"ז ביי מחוסר אצד ומחוסר אצד פסול אפ"י קודם שבווקס במשכן ואפ"י לבני נח כדילוף לה צד"מ ע"ז (כ:); מ"מ"ש הקצ"ב לנח מכל כחי מכל צד ע"מ"ש, וא"ש קושית ק"ץ זל"ה דברי ביי פסול להקדש, ואיך לא תצונו א"ש ע"י, ומעשה גם חירונו עולה יפה, דאפשר שד"ן זה דמוס פוסל אפילו אם הוא ודאי עובר, לא ביי ינוב רק אחר שבווקס במשכן, ואחר מ"ת, דנפסלו כל המומין להקדש, וע"כ גם מוס עובר פסול, דעכ"פ עד שלא נתרפא למוס יחשב, דברי חז"ן דיש מילואות כזה שיבי' בו מוס ויתרפא אח"כ, וע"כ עד שלא יתרפא ביי צדור מוס גמור ופסול להקדש, אצל קודם שבווקס במשכן ללא כופסלו מומין למצח, אלא מחוסר אצד לבד, ובמחוסר אצד א"ש במילואות שיבא עובר וישב ויתרפא צדור כעצמ, ע"כ אם יתרמי שיחזור ויושלם האצד ע"י נס, מעיקרה לא פסלתו החורב מכה מחוסר אצד, דמחוסר אצד עובר לא פסלתו חורב, ואפשר דכלל הוא וסדרה ביי, דכל מה שצדור ומחוסר, מוס יתקרי, אצל מחוסר אצד לא מתקריא, וכמו"כ בילחם אצנו לא ביי משולם מחוסר אצד, לפי שבי' מוכן כן מתחילת דריאחו שיתרפא אח"כ, ומעשה א"ש בחדרש ביי"ל שאמר אצרכם אצמול אצרת ביי בילחם יקרא לך זרע, וביון שבי' בהבעתה בשי"ת שוליד זרע, ע"כ לא ביי מחוסר אצד מעיקרה, דמכ שצדור

לאצרכם ביי בילחם יקרא לך זרע, ביי"כ כאליו צד נתרפא, ושוב לא ביי צע"מ ושפיר ראו להקדש.

ונקדים עוד דקיימ"ל דקדושת מצח אינו נפקע לא צדיון ולא צמחורה, ולפי"ז ביי א"ש שאל כענין ועפ"י שיטת הכלכלה, כיון שאצרת העלכו לעולה, א"כ הוא קדוש קדושת מצח, ואיך יופקע קדושתו, ואיך אפשר להמיר אותו צדל, ועיקר כח קושיתו ביי מכה שאל הקצ"ב ביי בילחם יקרא לך זרע, דכלל הקדמה זו לא ביי מקום לשאל כלל, שבי' לא חל עליו קדושת מצח, כיון שבי' צע"מ ומעשה יצנו דברי במדרש ביי"ל אצרכם להקצ"ב אצרכם לפניך שיחסי, אצמול אצרת ביי בילחם יקרא לך זרע, א"כ לא ביי בעל מוס עוד, דבהבעתה הקצ"ב על לעתיד, כאליו נתקיימה צד, ואצרת קח נח את צד ובעלכו לעולה, א"כ נחקש צדושת מצח, ועכ"פ אצד אומר אל תשלח ידך אל הכער ואיך יפקע קדושתו, ע"י השיב לו הקצ"ב לא אצרת שחטבו אלא העלכו, ומעולם לא עלה על לבי להקדישו קדושת מצח, אלא לנסותך, עכ"ד ק"ץ זל"ה.

אל"ה דלכאורה יש לי צ' תמיכות על דבריו ז"ל צד שבהקשה לפי דעת הרמב"ם ז"ל דעקר צע"מ הוא וא"כ יחם לא ביי ראו להקדש, וברי מצואר צד"מ זכחים (קטו:); דעד שלא בוקס במשכן ביי הכל כשרין להקדש תמימים וצע"מ, זכרים ונקבות, ולא ביי ינוב דין תמות וחכרות אלא אחר שבווקס במשכן, וא"כ מעיקרה הקושית ליתא, דודאי דינו של הרמב"ם אצת, דעקר צע"מ הוא ופסול להקדש, אצל לא ביי ינוב דין זה אלא אחר שבווקס במשכן. ובפשטות אפ"ל דקיימו האצות כל החורב כולל עד שלא ניתנה, ולא ביי מקריצין צע"מ כמו לאחר מ"ת וא"ש קושית ביי"מ זל"ה, אצמם כמו"כ קשה לי על חירונו ז"ל שחידן דכיון שבהבעתה לו בשי"ת ביי בילחם יקרא לך זרע, ובהבעתה בשי"ת צדור ושיריר שיחסי, מעשה לא נחשב לצע"מ, עכ"ד ז"ל, אולם גם זה א"צ שברי גם מוס עובר פסול להקדש, וחשבו שם צמחא וצד"מ"ם ביי"ל כמח מומין שצד"מ ומחוסר אצד בעצמן, ואפ"י צדור דצד שיתרפא, מי"מ עד שלא נתרפא ביי אלו פסולים להקדש,

ומתפרש חינו בגדר מחוסר אבר כלל כ"ל, וא"כ
השר לסקרבה וקדוש קדושת מזבח, כ"ל.

ומעתה א"ש דברי הים אומרים שהציוה בעצמ"ט,
ומסתמא מלא מקורו צהיה מדרש, וז"ל כי
עקרה הוא, הוא ולא הוא, דכא כתיב כי ציחק
יקרה לך זרע, אלמלא לאו עקר ה' ע"כ וא"ש ראייתם
מקרה כ"ל, דיוון שבכעיות הקב"ה לא"ה, כי ציחק
יקרה לך זרע, מעתה לא ה' נחשב עש"י הלכא
לעקר ובעל מוס, וברא"י שה' כשר לקרבן מעטס
זה, כמו שצאנו לעיל, ולעטס זה לא ה' יצחק
אציו מחפלו על עמו כ"א על רבקה, כי לא ה'
מחשיב עמו לעקר מכה הכעסה כ"ל, ול"ק
קושייתו כ"ל דברי הכעסה זו ע"ש העתיד נאמרה,
ובאותה עשה ה' עדיין עקר צמלאות, וא"כ איך
בציוה כ"ל ראי' מפסוק זה, ולדרכיו ולדרך ק"ז
הוסי' א"ל, גם א"ה ע"כ ה' לו ראי' מקרה זה,
במ"ש אהמול אהרה כי ציחק יקרה לך זרע, כ"ל,
ע"כ גם יצחק הלך בשיטה אציו ולא ה' מחשיב
עמו לעקר, ולא החפלו על עמו כ"א על רבקה.

וגם דברי הזכ"ק יתפרש לכוונה זו, וז"ל יצחק
ל"י על אחתי בגין דהא איכו ה' ידע דלאו
איכו עקר אלא אחתי, דיצחק ה' ידע דזרע דחכמה,
דיעקב זמין למיפק מיני' דתריסר שבטין וכו' ר"ל
לפי דה' ידע דזרע דחכמה שעתיד להוליד, וכו'
סומך על הכוונה שנאמר לא"ה כי ציחק יקרה
לך זרע, עש"י כה הכעסה זו לא ה' מחשיב עמו
לעקר ולא ה' מחפלו על עמו, אע"פ שבי' עדיין
עקר צמלאות, כ"ל, ומ"ש בגמרא יצמות כ"ל
מדכתיב וישחר יצחק לה' לנזכה אשמו מלמד שצ"ח
עקורים היו, ופרש"י דלנזכה אשמו משמע שצ"ח
היו לעקום ומחפלים זה מול זה, אין מזה סתירה
לדברי הזכ"ק, דאכ"י יצחק אציו לא ה' מחפלו
על עמו כמ"ש הזכ"ק דלא ה' מחשיב עמו לעקר,
אלא החפלו על אחתי בלבד, אלא שמכה אותה
החפלה נענה גם הוא, בצחי' המחפלו בעד חזירו
ובוא לר"ך לאותו דבר הוא נענה חזרה, וא"ש מ"ש
וישחר לו ה', אע"פ שלא החפלו על עמו נענה
ע"י חפלוו שהחפלו ע"י.

וכן מ"ש בגמרא יצמות כ"ל דשניכם עקורים היו,
א"ש דבאמת גם הוא עקר ה' צמלאות, ועתה
ע"י חפלה זו נענה ונחפרה, וכו' עדיין לורך לחפלה
זו, אע"פ שכבר הוצעת על הזרע, אבל הקב"ה
מתאו' לחפלתו של לדיקוס, וכמו בכל הגזירות דע"ג
דגליו וידוע לפניו ית' שבגזירה יתבעל ע"י חפלה
לדיקוס, מ"מ הקב"ה מתאו' לחפלתו, ומעיקרה ה'
הכעסה לא"ה כי ציחק יקרה לך זרע ע"ש סופו,
דעלפי שמיא גליא ידיעה זו שיחקל חפלתו ויתפרש
אח"כ, ומעתה א"ה דא"ה ולא פליגי הזכ"ק וכש"ס
דילן, ושניכם אחת, דעדיין ה' עקר צמלאות, וכו'
לורך לחפלתו, ומעיקרה ה' הכעסה בלופן זה
שיחפרה ע"י חפלה, כי הקב"ה מתאו' לחפלתו של
לדיקוס, ואע"פ יצחק אציו לא ה' מחפלו על
עמו, מפני שראש צנזורה וכו' לו ראי' מעקודה,
כי לא נחשב לצ"מ ולעקר, כי כבר הכעיה כש"ס
לא"ה כי ציחק יקרה לך זרע כ"ל.

ולדרכיו יתפרש פליאה כירושלמי כ"ל וז"ל
א"ר בון יצחק אציו עקר ה', מוחלפת השיטה
ד'ר' בון, דא"ר בון פרה אדומה נלקחת מן הגוי,
דכנה פליגי ר"א ורבנן (במס' ע"ז כ"ג). דר"א
סובר אינה ניקחת מן הגוי, וחכמים מחזיקין, וכן
ה' ר"א פוסל בכל הקרבעות כולן, ומפרש בגמרא
עטס פלוגתא דר"א סבר חיישין לרביעה ונרבע
פסול בכל הקרבעות ורבנן לא חיישי לרביעה, ור"א
בגמרא לפשוט הלכה כדברי חכמים מדכתיב ויאמר
משח גם אחי חתן צידיו וצחיס ועולות, אלמלא דלא
חיישין לרביעה, ודחו ראי' זו דקודם מ"ש שא"י
ע"י.

ולכאורה ראו' להעיר במה שדחו בפשיטות ראייתם
של חכמים דאין למדון כלכל מקודם מ"ה,
דכרי מלינו כמה כלכות דלמד מקודם מ"ה, ובמראה
פנים על כירושלמי (מו"ק פ"א הלכה ז') בקשה
בענין זה סתירה כירושלמי דלענין אין מערבין
שמחה בשמחה למדור כירושלמי מקודם מ"ה ממ"ש
מלא שבוז זאת, ובפרק אלו מגלחין אמרו מנין
לאבילות שבעה מן התורה, שנאמר ויעש לאציו אבל
ז' ימים וקצו ע"ז וכו' למדן דבר מקודם למ"ה,

שמה משניתה תורה נחחדש הלכה, ולכאורה שני
המאמרים אלו סתרי אחדדי, ותיך נזכר דבר נחמד
דכל היכא דלמדא מקרא מעטס גזירה הכחוז צלי
עטס וסברא, אין למדין מקודם מ"ת, דניתנה תורה
ונחחדש הלכה, ואפשר דגו"כ דקודם מ"ת אינו
נוכח לאחר מ"ת, אלא כל היכא דאלוין בחר עטמא
וסברא, כמו שכתבו בחוס' (צמ"ק ח:), צעטס
דאין מערבין שמחה בשמחה, דכמו שאין עושין מצות
חבילות, דצטין שיהא לבו פנוי למצו' אחת, ולא
יפנה עולמו הימנה, וכן שמחה בשמחה יכ' לבו
פנוי בשמחה, עיי"ש, וצבגון אז שפיר ילפין סמך
לסברא זו מקודם מ"ת עכ"ל, המראה פנים ולפ"ז
יקשה דהרי פלוגתא דר"א וחסידים בסברא תליא
כמחזאר בגמרא שם אי חייש עבדים להפסד דמי
פרחו וכיין לזריז, אי לא, וא"כ מילתא דתליא
בסברא שפיר איכא למילף מקודם מ"ת, ואיך דחו
בגמרא בפשיטות דאין למדים מקודם מ"ת.

ואפ"ל דחייב בגמרא צורך זה, ולכאורה אין
ראי' מפסוק גם אחת תתן בידינו זכמים
ועולות ולא חיישין לרביעה, דפסוק אז מרע"ה
אמר, וכו' כי נצח אמת, ודלמא ידע עפ"י הכחוש
שלא נרצעו מעולם, ע"כ החיר להקריב מהם זכמים
ועולות, א"כ א"ל להביא רא' מכאן דפרה ניקחת
מן בגוי, דאפשר דבעלמא חיישין לרביעה, איברא
באמת א"ל לומר כן דכרי אסור לפסוק הלכה
עפ"י נבואה דתורה לאו בשמים הוא, והגם דאפשר
לומר דכאן היכא הכחוש רק לברר המציאות שלא
נרצעו מעולם, ולא להכריע בספיקא דהלכתא, וצבגון
דא מורין הלכה עפ"י נבואה, אעפ"כ לאו כלל הוא,
וגם נזכר יש מחלוקת הפוסקים, והרבה פוסקים
ס"ל דאף צבגון דא אין מורין הלכה עפ"י נבואה,
וע"כ אין סברא לומר דעפ"י הכחוש החיר מרע"ה
להקריב מהם זכמים ועולות, אלא ודאי דלא חיישין
לרביעה, וע"כ הביאו בגמ' רא' מפסוק אז לרבי
חכמים דפרה ניקחת מן בגוי ולא חיישין לרביעה.

אמנם אפשר לדחות ראיותם ממה דמחזאר בגמ'
(צ"מ נט:) צמשה דתוורו של עכנאי אמרו
שם עמד ר' יוחנן ואמר (תורה) לא בשמים הוא.

ולפ"ז בא דאין הכחוש ראשי לחדש, ואין לפסוק
הלכה עפ"י הכחוש, אינו נוכח אלא אחר מ"ת,
דכבר ניתנה תורה צסיני, ונצטוונו לעשות ככל
המצוי וכפי שצאמר צסיני, דא"כ תפוג תורה וכ"ל
ישנה צמאי' התורה כאדם העושה בשלו, אלא קודם
מ"ת דלא שייך עטס זה, ודאי דמוחר להורות הלכה
עפ"י נבואה, ואפשר שזהו הסבר דחייב בגמ' צמ"ש
קודם מ"ת שאני והכוונה דאין להביא רא' ממ"ש
משם רבינו ע"ה גם אחת תתן בידינו, דלמלא משם
רבינו ע"ה עשה כן על פי הכחוש, וקודם מתן
תורה מותר לחדש הלכה על פי נבואה, ומעתה
מחזאר דכרי כירושלמי הוצרך לעיל דכנס יתק
אצטיו עקר כיו, ואיך הו' אפשר להעלותו לעולה,
בלא צע"מ ה' בקושות בישי"מ, והחירון דכיון שא"ל
הקצ"ה כי ציתק וגו', א"כ משקרא לא הו' צכלל
מחוסר אבר כנ"ל, ובהו בעצמה זו נאמר לאי
בנבואה, ואי נימא דא"ל לפסוק הלכה ע"י נבואה,
דחורה לא בשמים הוא, לא הו' א"ל ראשי להעלותו
לעולה חמימה, שחרי במציאות צע"מ ה' אי לאו
התגלות הכחוש, אלא ודאי נשמע מכאן דקודם
מ"ת לא שייך הכי כלא דחורה לא בשמים הוא,

ומהרר לכוונת הלכה עפ"י הכוונת, וא"כ מותרת
השיטה ד' בן דאמר פרה אדומה נלקחת מן הבגוי,
ואפשר דירושלמי סובר דעממי ד' בן זכא, דילוף
ל' מפסוק גם אתה חתן צדיקו זכאים ועולות דלא
חיישינן לרביעיה וע"כ פרה נלקחת מן הבגוי, ולפי
שיטת ר' בן הכ"ל לכתב למילף משם, דאפשר דמרע"ה
סמך בהלכה זו על נבואתו דקודם מ"ח אפשר לכוונת
הלכה על פי נבואה, ואפשר דבעלמא חיישינן לרביעיה,
ופרה אין ניקחת מן הבגוי, וז"ש בירושלמי דשני
מימרות ד' בן סותרות זא"ל.

*

ויעתר יחזק לר' לנכח אשתו וגו' ויעתר לו ד'
פרש"י ז"ל לו ולא לה שאין דומה חפלה לזכר
וכו' לפיכך לו ולא לה, ולי"ד מדוע הכפיל רש"י ז"ל
לומר לפיכך לו ולא לה, גם ל"כ למע לא הזכיר
הכתוב חפלה רבקה בפירוש כ"א ברמז, שדרשו ז"ל
לנכח אשתו זה עומד בזוית זו וכו' וזו עומדת
בזוית זו ומתפללת ולא הזכיר רק חפלתו של יחזק
דכתיב ויעתר יחזק לר' ועממא צני.

וגרמא לבאר הענין צהקדם מ"ש רש"י ז"ל עה"פ
ויחי יחזק בן ארבעים שנה, כשנא אברהם
מהר המורי נחשבר שגולדה רבקה ויחזק כי בן
ל"ז שנה וכו', ובו צפרק נולדה רבקה, המתין לה
ג' שנים עד שבהא ראוי לניאח והשאה עכ"ל,
ורקשו צעלי החום דשעלי ספרי מסיק ג' שנותיכן
שוין קבת ורבקה וכן עמא, וא"כ חיתה קל"ג שנים
וכו', ותמלא דלפי החשבון היתה רבקה בת י"ד שנים
כשנשאה יחזק, וכתיב איתא צסדר עולם וכן ח"ר
יחזק וזא תמלא שחיתה קל"ג שנים מכוונים,
ולפי"ז ל"ל מה ששינו צס"ע כשחזר אברהם מן
העקידה נחשבר שגולדה רבקה, שגולדה כבר ועצר
י"א שנים, אמנם הקשה הרב משה שלמה בר אברהם,
מאי האי דאמר' נותנין זמן לבחולה י"ב חודש
ויולפי לה מקרא דכתיב חשב הבערה אחנו ימים וגו',
והאריך מנינו למילף מרבקה, והלא צוגרת היתה
באחת זמן, ואמר' הכס דלצוגרת אין נותנין כי
חס ל' יום כמו לאלמנה ע"כ קושיית צעס"ח והניחו
צ"ע, והחום צינמות (סי' ע"ב) הכוונת ג' שנים.

דעות כהל' וכחצו דל"ל דמדרשות חלוקים זה על
זה עכ"ל וז"ל להשנות דברי המדרשים, עוד הקשה
הרא"ם לפי"ד רש"י ז"ל שהיתה בת ג' שנים
כשנשאה, מדוע קראה הכתוב נערה, והלא אין
נערה פחותה מצה י"ב שנים ויום א', עוד הקשו
הרא"ם והגו"א זל"ה דמנ"ל לומר דהיתה בת ג'
שנים, אי משום דכתיב ויהי אחרי הדברים האלה
ויגד לאברהם לאמר הנה ילדה מלכה וגו', כרי כל
אוחן החולדות הכתובים צקרא לאו באחתו כפרק
נולד, דמכר שם גם לידה בחו"ל, ומשולד בחו"ל
עד שבוילד את רבקה אין פחות מ"ג שנים, ועכ"ה
ל"ל שגולד כבר, וכמו"כ איכא למימר בלידה רבקה
שנחשבר אברהם שגולדה כבר, ומנ"ל שהיתה בת
ג' שנים כשנשאה יחזק, עיי"ש חירו"ל.

ולתתן כל הקוסיות כהל' אפ"ל דבאמת כשחזר
חאע"ה מן העקידה, היתה רבקה בת י"א
שנים כמו שהוכיחו החום' מדברי בספרי, אלא שלא
נחשבר חאע"ה מלידתה עד עכשיו, ואולי לעמס
שכתב האר"ז ל' דיתחן נולד מסערה דנוקבא ולא כי'
ראוי להוליד ולא כי' לו בת זוג, ונצמשה העקידה
נתחלף בשמחה וקיבל נשמת דכורה ומאז קיבל זיווגו
וכי' ראוי להוליד, ומשעת הצעורה המתין יחזק עוד
ג' שנים עד שנשאה, ממלא שהיתה בת י"ד שנים
כשנשאה כדברי החום' ז"ל, ומש שהקשו החום'
דא"כ היכי יליף צגמ' מינה דנותנין לבחולה י"ב
חודש, מדכתיב חשב הבערה אחנו ימים וגו', והלא
צוגרת היתה באחתו זמן, ואין נותנין לצוגרת כ"א
ל' יום, נ"ל לתת קושייתם דלכאורה לפי הפשטות
היתה טענת לבן נודקת עפ"י דיני החורב צמ"ש
חשב הבערה אחנו ימים, דנותנין לבחולה י"ב חודש
כאמר"ל, ולא השיב לו אליעזר תשובה מנחת לרחות
טענתו, ומי"ש לו אל תחזרו אחי וד' כללית דרבי
לכאורה אין תשובה זו מספקת, דכי צצביל א' יודה
שורת הדין, אמנם לפי"ד החום' כהל' ח"ש דלא
חש אליעזר לטענת לבן כלל, דבאמת כבר היתה רבקה
בת י"ד שנים ואין נותנין לצוגרת כ"א ל' יום,
אלא שלבן צרמאותיו שינה מצוגרת לנערה, ועמ"ה
ואמר חשב הבערה אחנו ימים, ואליעזר לא חש
לכאורה ל' יום כמו לאלמנה ע"כ קושיית צעס"ח והניחו
צ"ע, והחום' צינמות (סי' ע"ב) הכוונת ג' שנים.

ראוי להריון כשנשא, ולאחר שעברו עשר שנים ולא נפקדו נחזר לה שכיב עקרה והרבתה בחפלה, חלה שלא היה עדיין הזמן שהוקצו מחמת ית' שיוולדו תולדות ולא נענתה, ואז שדיקו הכחזו לומר ויעתר יחזק לדי' לנכה אשה, כי עכשיו העתיר יחזק בחפלה לפי שנחזר לו כי עקרה היא, לאחר שהמתין עשרים שנה כמ"ש החום, ומסיים הכחזו ויעתר לו ד', להודיע זכותו של יחזק שנענה מיד ויחזר רבקה אשתו, ואפשר דמ"כ העלים ד' ממנו עונת לידתה של רבקה, ולאמלי כן ה' מעתיר בחפלה אחר וי"ד שנים משנשא, שכבר ה' ידע זה כי עקרה הוא, ועדיין לא היה זמנם להפקד, ומלא שכי' נחשבו חפלתו מלהחזק עוד עשר שנים, ואין זה לכבודו של אותו אדם, וכמ"ש ז"ל במס' תענית (דף כ"ה) שמואל הקטן גזר חתימה וירדו להם גשמים לאחר שקיעת החמה וכו' א"ל לא שצחו של אביו הוא וכו' משל לעד שמצא פריס מרבו, וא"ל המחזיר לו עד שיתמקק ויטעור ואח"כ תנו לו עי"ש, ולעטם זה סיבבו לו מן השמים שלא נחזר לו עקרותה עד ביותו בן ס', ואז העתיר בחפלה ונענה מיד.

ובזה יל"פ דברי רש"י ז"ל ויעתר יחזק לדי' ויעתר לו ד' לו ולא לה לפי שאין דומה חפלת אב"ל לחפלת אב"ר, וממ"ע נענה יחזק בחפלתו מיד, משא"כ רבקה אף שקדמה בחפלה כ"ל לא נענתה עד שהחפלה יחזק עלי', ואם נפשו לומר שאין מה ראוי שלא הועילה כח חפלה כלל, חלה כ"ע שלא נענתה עד עכשיו לפי. שעדיין לא היה זמנה להפקד כ"ל, גם לפי שעכשיו החפלה שניהם יחזק ורבקה, ועודים השנים מן האחד וכמ"ש במד"ר ר"פ ואל חזו דומה זכות אדם א' לזכות א' אדוקים, לכן סיים רש"י ז"ל לפיכך לו ולא לה, שמכאן הבא דאין דומה חפלת אב"ל לפיכך לו ולא לה, וע"ד שביארנו לעיל בכמה אנשי שבה חפלה ה' בהכרח לחפלה אדוק בן אדוק דייקא, ואח"כ גם חפלה של רבקה לא היתה לריק ח"ו ונעשית ממנה צינור ומעיין יתועב לזריות ישראל, חלה שפקידת לידתה ה' ע"י חפלתו של יחזק דייקא וזה יבאר כל הענין.

ואפ"כ שפיר ילפינן משם דנותנין לעברה י"ב חדש, מדוחין שניה לכן מובחרת לעברה מה"ט שחשכב עוד חללם י"ב חודש, שפיר נלמד משם דנותנין לעברה י"ב חודש.

וזה חליעור אל תאחרו אותי וד' הללית דרכי כאמרו"ל שנעשו לו נסים וקפלה לו הארץ, ולא עבד קוצ"ה ניסא למגנא, ולאמלי ה' צידכם לעבד עוד י"ב חודש עפ"י דיני החורה, א"כ לורך היום למח ומהו החוללה צמה שמיכר ד' דרכו בקפלה הארץ, חלה ודאי שאין צידכם לעבד שכבר נצרכו, וזה יל"פ מ"ש לכן ובחול מדי' ולא הדבר לא נוכל דבר אחר רע או טוב, וזהו מדרך הרשעים שמצדקים לעשות רע לדיוקים, ואם לא יעלה בידם להפק זמנם בגלוי, אז מחפשים החבולות להסתיר רעם צדק החורה כדרכו של ה"ה"ה, וזה לכן לא נוכל דבר אחר רע בגלוי, וגם טוב אין טוב חלה חורה, ודחינו לעבד בשליחותך צדק החורה, מטעם דנותנין לחפלה י"ב חודש, גם זה לא נוכל לך, כיון דמדי' ולא הדבר וע"י הנסים שעשה עמך צדק נחזר שאין צענחתינו ממש.

ור"י שיעת רש"י ז"ל דרבקה היתה בת ג' שנים כשנשא יחזק, אפ"ל דכאן כל מה שאורע לאברהם ה' בגזירת עליון לזמן מיוחד, כפי שראתה חכמתו ית' לעוצה הענין, וגזרה חכמתו ית' שיתקן אצלו ויליד תולדותיו לכן ס' דוקא, ע"כ העלים ד' מיתקן אצלו בצשורה לידת רבקה, שכבר היה בת י"א, וחשב יחזק שגולדה עכשיו סמוך לשעת הצשורה, ולפיכך המתין לה ג' שנים עד שנשא כדי שיהא ראוי לניאה, ועוד המתין עשרים שנים כמ"ש החום יבמות (ס"ד ע"א) שהמתין עשר שנים עד שחכי' ראוי להוליד, ועוד עשר שנים כאמרו"ל נשא אשה ושהה עמה עשר שנים ולא ילדה אינו ראוי לעל, ואז ויעתר יחזק לדי' שרבה בחפלה ופקדו מיד, ובאותו הפרק ה' יחזק בן ס' שנה, דשעת העקידה ה' בן ל"ז, והמתין ג' שנים ועשרים שנה ה' בן ששים ה' כשהוליד תולדות, ואפשר שרבקה אמנו כבר הרבתה בחפלה לאחר שעברו עשר שנים משנשא ליחזק, ביודעה שהיה

ענין המעשה נפלא מאוד, אמנם ענין המחשבה שיחשוב דבר זה לקיים מצוה בשם, דבר פשוט הוא מאחר שאין בדבר זה שום הנאה עלמנו רק קיום המצוה, פשיעה שנעושה עושהו לשם השם, אולם מה שנמנע לעשותו ונשחט תמורתו ליל לקיים מאמר ד' שאמר לו אל תשלה ידך, הוא קלות המעשה, משא"כ עבודת המחשבה לעשות בדבר הזה רק לקיים מאמרו ית' ולא להנאה עלמנו הוא קשה מאוד. ובה: ענין הקרצנות מציאין השפעת עובדי וציחוד קדשי קדשים וקרצן התמיד כמבואר במדרש פ' ויקרא, אמנם האדם צעת הקרצת הקרצן יחשוב רק לקיים מצוה ד', והנחת האדם יחי' בענין דבר שאינו מחבין, ובה: קדשי קדשים שחיתון בצפון ואמריאל הוראם להעשיר ילפין, כי מלפון אצו יאחז, ועבדי יחי' עיקר כוונתו לפני ד', דהיינו קיום המצוה לצד ולא לשם ענין אחר, והכו לפונה לפני ד', וכן ענין העקידה, ולכן כל האומר לפונה לפני ד' על כוונת צחי' הניל הקדש זוכר לו עקידת יתחק עבדי ז"ל.

והנה אמרו ז"ל (מס' זבחים קט"ז ע"א) כתיב עוריו לפון וצואו תימן (ש"ס ד') התעשרי אומה שמעשי בצפון ותצוא אומה שמעשי לפון ודרום, פרש"י התעשרי לפון ויער ד' את מארים, אומה"ע שמעשים בצפון, כמ"ד בני נח הקריצו עולות שטעונה לפון ולא שלמים, ותצוא אל מלך המשיח אומה שמעשי לפון ודרום, דהיינו ישראל שמקריצין עולה ושלמים. ובמד"ר פ' לו הוצאה ג"כ דרשא זו וגרסי' בהם וצואו תימן זו שלמים שנשחטה בדרום (עיי"ש בגרות רש"י) ולכאורה תינה מ"ש בעולה מעשי בצפון, דק"ק שחיתון בצפון, אבל שלמים קדשים קלים ייבדו ונשחטין בכ"מ בעזרה, ואמאי אמרי' שנשחטה בדרום דוקא, ואפ"ל ע"ד אומרם ז"ל (במס' ציצ' כ"ה ע"ב) א"ר יתחק הוראם שיחכים יורים (פרש"י בחפלו יחזיר פניו לדרום) ושיחשור ילפין, ובה: בעולה הקפידה חורה לשחטו בצפון דוקא, משא"כ בשלמים שנשחטין בכל מקום. אולי בחרו יותר בצד דרום לכוונה הניל לזכות לצחי' החכמה, ואולי בגולה השלמים כן הוא להוריד השפעת התקבצות, יחי' איך שיחי' מבואר בדורא

ויעתר לו ד' וגו' פרש"י לו ולא לה שאין דומה תפלה לדיק בן לדיק לתפלה לדיק בן רשע, והדוקוקים כבר נפרעו לעיל, לדיק יתכן שתפלה של רצקה אמנו לא נתקבלה כלל, ואם כי תפלה לדיק בן לדיק עדיפה, מ"מ אין ספק שגם רצקה אמנו הוסיפה כח בתפלה, דליו דומה מועטין העושים מצוה למרובין העושים, ולמה של תפלה לגמרי באמרו ולא לה ויצי'.

ב) איתא בזוה"ק ויעתר יתחק לדי' וגו', מכו ויעתר דקריב ליי קרצנה וללי עולה, ומה קרצנה קריב, עולה קריב דכתיב ויעתר לו ד' וכתיב בהם (ש"ב כ"ד) ויעתר ד' לארץ, מה להלן קרצן אף כאל קרצן עבדי' הזוה"ק, וראוי לבזון מדוע הקריב עולה דוקא, גם מהיכל לילק בגז"מ מויעתר ד' לארץ דכתיב בסוף שמואל, בהם מפורש עולות ושלמים, ומאי אולמא דעולה הכא שהקריב עולה דוקא.

ג) במדרש תנחומא (ר"פ ז) ילמדנו רבינו על מה היו השלמים באים, כך שנה ר' חייא בר אבא בש"ר יבדוה כל המביא שלמים מביא שלום לעולם וכו' ויצי' מה ענין שלמים להבא, ובפרט לפי"ד הזוה"ק שהקריב יתחק עולה, א"כ יצי' סמיכות דרשחם להבא.

ד) לנוכח אשתו פרש"י ז"ל זה עומד בזוית זו ומתפלל, וזו עומדת בזוית זו ומתפללת עכ"ל, וראוי לבזון מנפק"מ בדרות, ולמה רמז הכחוז להבגיל מקום התפלה שבי' לנוכח אשתו, ולעם זה הכריחו ז"ל שיתחק אצויו כי עומד ומתפלל בזוית אי' ורצקה אמנו בזוית שנגדה ויצי' הכוונה צה.

ו) ענין צהקדם דברי השועות יעקב זל"ה (ש"ע אר"ח סי' א' סי"ח) עמי"ש המחבר ואמר עס הקרצנות פסוק ושחט אותו על ירך המזבח לפונה לפני ד', ואמרי"ל במדרש ובתנח"א שכל האומר מקרא זה לפונה לפני ד', הקב"ה זוכר לו עקידת יתחק, וצוהר הוא ז"ל דענין העקידה מה שהקריב לד' וכש רחמי' לשחטו צנו יחידו, יס צו

שלמים נשחטה בדרום, ואף דמיונה חין זה מעבד
דקויל נשחטין בכ"מ צעורה, אבל נראה דרומות
מזרח יורה.

ונקדים עוד מאמרם ז"ל (ברכות ז' ע"א) ג'
זכרים צדק משה מלפני הקב"ה וכו', צדק
לכודישו דרכיו של הקב"ה ותן לו שגל' כודישו
נא את דרכיך, אמר לפניו רבש"ע מפני מה יש
לדיק ועוז לו ויש לדיק ורע לו, אמר לו, משה,
לדיק ועוז לו לדיק בן לדיק, לדיק ורע לו לדיק
בן רשע, וכזה הפני יתבאר וי"ל כיכא רמחא תשובה
הקב"ה צפוסק, וליכא למימר דמסבא ידעין לה,
דמי איכא מיד דמשה לא הוי ידע, ואין ידעין
מסבא, ונראה דורחא רמחא צפוסק, במה שבש"ע
לו הקב"ה וקראתי בשם ד' לפניך, וביינו שלמדו
סדר י"ג מדות, ושם נאמר פוקד עון אבות על בנים,
ועושה חסד לאלפים, נראה שכל עניני שבר ועושה
צעורה"ה הכל תלוי במעשה זכות אבותיו, עכ"ל הפרי
זל"ה, מבואר מה דלדיק בן לדיק יכול יותר להמשיך
השפעת העו"ה, בעבור שיש לו משכר אבותיו,
משא"כ לדיק בן רשע, והגם דלא קיימא כך אוקימתא
בגמ' שם דלדיק ורע לו לדיק בן רשע, הוא מעמא
שקבא עלה דאין בנים נעשים צביל מעשה
אבותיהם צפאין אוחזין במעשיהם, אבל ודאי שאגס
נהנים גם מזכותם אם היו רשעים, וזה לא אדחייא
סבא הס"ד דרק לדיק בן לדיק עוז לו, דיש לו
זכות אבותיו משא"כ לדיק בן רשע, וצדברנו לעיל
כחצנו עוד הסבר במאמר זה, משום דאין הלזיקים
נהנים מזכותם צעורה"ה, אלא הקב"ה משמר כל
שכרם לעו"ה, כדי שלא יעבה משכרם כלום, אבל
נהנים נהנים מזכותם ואין זה נכון אדרבה חוספת
זכות הוא להם, וע"כ לדיק בן לדיק עוז לו צעורה"ה
זכות אבותיו, ולדיק בן רשע אין לו מזכות אבותיו,
ומזכותו אין נותנים לו שלא לנכות שכרו (יעי"ש)
צדברנו לעיל.

והרבה תלוי בשעת לידה כמבואר מדברי הגמ'
תענית (כ"ה ע"א) צר"ה בן פחד דהו' דחיקא לוי'
שעתא עובא, ואל' הקב"ה אלעזר בני יוחא לך
ואפכי לעלמא מרישא, אפשר דמחילות בשעתא
דמזוני עיי"ש, ואולי לעסם זה הקריב ולא"ה עולה
כמ"ש צור"ה, ובינו משום דעולה שיעתו צלפון
ומלפון זה יאמר, אבל רצקא אמנו לא שאלה כו'
לה זכות אבות, לא כו' צכה יכולתה להמשיך השפעת
העו"ה, ולכן החפלה לא דרום והקריבה שלמים
להמשיך לבני השפעת החכמה, וא"ש דברי המדרש
ילמדנו שבסמיכו להכא ענין הקרבת שלמים, אף
דלפי"ד צור"ה הקריב יתחן עולה ולא שלמים, אבל
רצקא אמנו הקריבה שלמים להמשיך השפעת החכמה
כ"ל, ואפשר לרמוז ענין זה בדברי רש"י צמ"ש
זה עומד בזוית זו ומחפלה וזו עומדת בזוית זו
ומתחפלה, ונלמד בן ממ"ש לנכח אשתו, ולבאור
מנפ"מ"ה אם החפלה לנכח או לא, ומדוע רמז הכחוש
לה כקושיאנו ה"ל, ולדרכו ירמוז שיחך אצונו
החפלה לא לפון לנכח ה"ל להמשיך גם השפעת
העו"ה לבניו, ורצקא אמנו עכ"פ כיוונה להמשיך
השפעת החכמה בלבד, משא"כ יתחן אצונו לא
היותו לדיק בן לדיק כו' ציכולתו להשפיע שניהם
השפעת העו"ה והשפעת רוחניות, וכמו שדרשו ז"ל
צ"ר צענין הברכות מטל השמים ומשמני הארץ
על השפעות העו"ה והשפעת רוחניות עיי"ש, ולפי
ה"ל אפ"ל מ"ד צ"ר ויעתר יתחן ל' ר' יוחנן
אמר ששך חפלות צעורה, ופרש"י והמפרשים
דדריש בן מלשון. ויעתר, שגלשון אלמי קורין העושר
עותרא, ור"ל ששך חפלות הרבה צשפע ובמלוי
עכ"ד ז"ל, ולדרכו אפ"ל צשפעות שרמזו ג"כ במלת
ויעתר שמשמעותו עושר, שבמשיך יתחן חפלתו
לבניו השפעת העו"ה ועשירות מלמד השפעת
הרוחניות, והצו"ה קבל חפלתו גם צה כי רואה
ד' צעורה עמו ישראל ויש צה לנרץ להשלים עבודתו
ית' כידוע.

וה"ש ויעתר לו ד', לו ולא לה שאין דומה חפלה
לדיק בן לדיק לחפלה לדיק בן רשע, ור"ן הצו"ה
שי"ה לירש"ל גם השפעת העו"ה עשירות וכ"כ,
ולעסם וזו מקבלת חפלתו של יתחן שיה' צבוחו

ורפ"ז אפ"ל דבינו דאיכא בין חפלתו של יתחן
לחפלתו של רצקא אמנו, דיתחן אצונו צבוחו
לדיק בן לדיק כו' ציכולתו להמשיך לידה צונו במלוא
דמזוזה ושי"ה להם גם עשירות והשפעת עו"ה.

הוא והתפלה הזאת והאזיק היו כולם בזה הא"ס וכו', בידוע שהיא מקובלת מחמת שגבר רי' בזה הא"ס ב"ה ואין השמות לפניו חלילה, ואם אין תפילתי שגור בפי, נמא לא היתה התפילה הזאת בזה הא"ס, רק האדם בעצמו הוא מתפלל בידוע שהוא מעורף ר"ל עולבאק.

והנה לפי"ז הבחנה זו להבחין אם הי' התפלה הזאת כבר בזה הא"ס ב"ה, הוא מהגדולה שבמדרגות, ולא זכו אלי' כ"א יחיד סגולה כרחצ"ד, וז"ל מאמרם ז"ל במתני דברכות (כ"ח ע"ב) ר"ע אומר בכל יום ויום מתפלל אדם שמונה עשרה, ר' יבוע אומר משני י"ח, ר"ע אומר אם שגורה תפלתו צפוי מתפלל י"ח ואם לאו משני י"ח, והנה ה"כ או פסקה ר"ע כעתם לכל אדם מישאל, דאם אין שגורה תפלתו צפוי לא יתפלל אלא משני י"ח, ולכאורה בודאי ללא כל אדם הנוט למדרגת רחצ"ד להבחין בזה, וז"ל איך נמסרה הכרעה זו לסתם ב"ה, וסו"כ"ם לא יבחין ולא ידע אם מחוייב להתפלל י"ח או משני י"ח, אמנם איכא לחלק עוצה בין תפלה דהכא לתפלה דהתם ובין שגורה דהכא לשגורה דהתם, דבתפלת רחצ"ד המדובר מבקשה פרעית על אדם פרעי שנחמד האורך אלי' לסיבה, ובבגון דא האורך להבחין אם כבר היתה תפלה זו מוכנת מתחלת הבריאה בזה הא"ס ב"ה, ופי' שגורה שהוא כדבר הרגיל כמו שצייר בספרי"ק נוע"א זל"ה, ולא נמסרה הכרעה זו כ"א ליחיד סגולה כמו רחצ"ד, אמנם במימרא דר"ע מיירי בתפלת שמונה עשרה שישדור אנשי כה"כ, והתפלה הוא כלית בשביל כל ישראל וקיצוץ גליות ובגין צידימיק, ואי' להבחין בזה אם היתה תפלה זו מוכנת בתחלת הבריאה בזה הא"ס ב"ה, דכל מה שחיקנו אנשי כה"כ כבר ניתנה למשה מסיו, וע"כ פי' שגורה דהתם שתפלתו יולא מפיו בלי גמגום, והכל יודעין להכריע בזה וז"ש.

ובעיני אפשר לחלק ולתקן קושית המפרשים כה"ל, דמי"ש הטור והכו"ז דיותר טוב לקרב מזרע הרחוקים לז"ן ותפלתו נשמעת יותר, התם מיירי בנוסח התפלה המקובלת ויסודות אנשי כה"כ בדודאי

להמשיך שניהם ולא תפלתה של רבקה, ובזה יל"פ דברי המד"ר בריש הפרשה, ואלה תולדות יתחק בן אברהם, גיל יגיל אבי זדים ויולד חכם ישמע בן (משלי כ"ג) גילה אחר גילה בזמן שהאזיק נולד וכו' בזמן שהוא זדים בן זדים ואלה תולדות יתחק בן אברהם, ר"ל ללא שרי' יתחק בן אברהם דכיינו זדים בן זדים, ע"כ יש בו גילה אחר גילה, שמהם צעור"ז ושמהם צעור"ב, ויולד חכם ישמע בן שהמשיך לידת בניו בשעתו למחאה ובמחלה דעשירות, וע"כ חוקק בשעת הלידה ישמח בו.

ויתורין לדרגתו קושית המפרשים ז"ל (הוצא לעיל בדרוש הקודם) עמי"ש הטור (בא"ח סי' י"ג) בשם אביו הרא"ש ז"ל דיותר טוב לקרב מזרע הרחוקים להתפלל לז"ן, והכו"ז כתב ותפלתו נשמעת יותר וגלמוד בן מדינתי לרחוק ולקרב עיי"ש, ויש סתירה לדבריהם מדברי הגמ' דיבמות כ"ל שאין דומה תפלת זדים בן זדים והוא מתקבלת יותר מתפלת צ"ר, וכבר ביארהו לעיל בזהם אנשי ועוד לאלקי מילין, ואפ"ל בבקדס דברי הגמ' ברכות (ל"ד ע"ב) אמרו עליו על ר' חנינא בן דוסא שהי' מתפלל על החולים ואומר זה חי זה מת, אמרו לו מנין אתה יודע, אמר להם אם שגורה תפילתי צפי יודע אני שהוא מקובל, ואם לאו יודע אני שהוא מעורף, עכ"ד הגמ', ובספרי"ק נוע"א ר"פ יוחי כתב בציאור מאמרם ז"ל, וזל"ה"ק לכאורה מלת שגורה צפי אינו מובן, רי' לו לומר אם תפילתי יולא מפיו בלי גמגום בידוע שהיא מקובלת, אך הענין הוא דהנה לכאורה יש להבין הסיבה הזאת שהאזיק מתפלל על החולה והוא מתרפא, ונראה הדבר כמו השמות חלילה אלא הצורה האחד הפשוט האמיתי וחלילה לחשוב ולומר כך, אך הענין דהנה כל העולמות וכל הנבראים היו מתחילת קודם בריאת העולם בזה אין סוף ב"ה וכו' וכל מה שי"ה הוא שהי' בזה הא"ס ב"ה וז"ש, ונמא אין כאן שום השמות, כי כל זאת הי' בזה הא"ס שזה הי' חולה והאזיק יתפלל עליו ויעתר בתפלתו וכו', וז"ש רחצ"ד אם תפילתי שגורה ר"ל התפילה הזאת שאני מתפלל עתה היא שגורה צפי כמו דבר הרגיל שהורגל בה כבר, ומה הוא הרגל היינו מה שהכרינו לעיל שרי' הדבר

ותפילין ושבת וכו', והחלק הכי במלות התלויות בתועלת בני"א וכו' כגון אזכרה על בגיניס והאזכרה והאזכרה והנעירה וכו', וכשיעשה האדם המלות המיוחדות לנפשו מה שיש צינו וציון בנפשו, תחשב לו ללדקס ויגמלוהו בקצ"ה עלי' לעובד' וכו', וכשיעשה האדם המלות התלויות בתועלת בני"א זע"א, כמו"כ תחשב לו ללדקס לעובד' לפי שטעם המלות, ויגמלוהו עושה צעור' צעור שובג מנהג הטוב ציון בני"א, כי כשיבג מנהג הזה, יבגו אחרים כמנהגו ויבגו כמו"כ שכן מהניין הכוה, וכל המלות שצין אדם לחצרו ונכסות צמח"ה וכו', עכ"ל הרמב"ם ז"ל.

ועפ"י הקדמת דבש"ק פירשתי דברי ר"ל (הביאם רש"י ז"ל צ"פ לו) כי לא אחרת ואח צנו לאמר זאת תורה העולה וגו' אין לו אלא לשון זיכרון א"ר שמעון ביותר לר"ך הכתוב לזר צמקום שיש חסרון כים, ול"כ מהו חסרון כים איכא צעולה עפי מציאר מלות, ואי משום דכולה סלקא לגבוה ואין לצעלים חלק בו, והרי כמו"כ ישנם מלות אחרות שעולה השגחה צדמים יקרים ולא נתנו ליהנות מהם, ולא יעלה על דעת האדם המקריב עולה לז', שישם אל לבו לחסרון הדמים הללו, ומי"ע לר"ך הכתוב לזר צו יותר מצדקנות אחרים, חמם יוצן עפי"ד הרמב"ם ז"ל הי"ל דשאלמים ושאר קרצנות יש בהם חלק לכהנים ולצעלים, ע"כ יש בהם ג"כ מצי"ה המצו' שצין אדם לחצרו ושאר פירותיהם משתלמת צעור' מצי"ה עולה דכולה לילי ה"ה מצי"ה שצין אדם למקום צדק, ושכרה משתלמת רק לעובד' ואין נהנים משכרה צעור' כלום, ואכו החסרון כים צעור המצו' שיש צעולה מצי"ה צעור קרצנות, וז"ש ר"ש כאן ביותר לר"ך הכתוב לזר צמקום שיש חסרון כים.

והנה יתחן אצינו ראה להמשיך השפעת רוחניות והעובד' שכוה חלקו של יעקב, ולטעם זה הקריב עולה, כדליתא צו"ה"ק מכו וייתר דקריב קורבנה ולזי עולה, ומה קרצנה קריב עולה, חמם רצקה חממו ה"י ראוה ושוקתה להשפיע ליעקב גם השפעת עובד' וטעם זה הקריב שאלמים, שכולתו להמשיך השפעת עובד' כ"ל, ואמרו ז"ל

היתה חפלה זו מוכנת מחלתה הצריכה צנח ח"ם צ"ה, ועי"כ אין לר"ך כ"כ לכות אצות שיתקבל החפלה, כי חפלה זו היתה מוכנת מחלתה הצריכה להיות נאמרה מפי כל ישראל, ועי"כ צ"ר עדותא ונלמד מדכתיב לחוק צרישא וכו' לקרוב כמ"ש העו"י ז"ל, אצל חפלה יתחן ורצקה שהיתה חפלה יחיד וכלל ישראל היו תלויים בה, בודאי כך היתה מוכנת מחלתה הצריכה צנח ח"ם צ"ה, להיות מתקבלת מפי לדיק בן לדיק כדי שיהי' גם אצות אצותיו מסייעתו להמשיך השפעת העובד' והשפעת רוחניות לדורות ישראל, שכן הוא רצון הצו"ה להביע לעמו ישראל, ואין צנח צ"ר להמשיך השפעת אלו כ"ל, ועי"כ אמרו ז"ל בנאן לו ולא לה לפי שאין דומה חפלה לדיק בן לדיק וכו' וא"ש.

*

באופן אחר אפ"ל דברי המדרשים והדקדוקים כ"ל, בהקדמ' מ"ש בספ"ה"ק נוע"ה זל"ה צעון הצרכות, שיתחן אצינו ראה לר"ך את עשו צעור' צגשמיות, ואת יעקב ה"י ראה לר"ך צעור' וכו', והנה רצקה חממו היתה רואה לקיים את צנו' בגלות, שיהי' להם ג"כ מעט צעור' וכו' וכו' ורצקה חממה אל יעקב צנה לאמר, ר"ל מה שאמרה אל יעקב שיקבל צרכות גשמיות מאציו, היתה כוונתה צצבול הרוחניות שצחך הגשמיות וכו' עיי"ש שצ"ה כל הפרשה צדק זה, וצד"ו דרך האלשיך הק' והרצה מפרשים. והנה עיקר חפלהם כשהתפללו על זרע, ה"י כוונתם רק על יעקב דעשו הוא כמו קליפה לפני והעיקר הוא הפרי והיינו יעא"ש, נמצא לפי כ"ל דגם בחפלה זו כוונה כל אחד לפי שיעתם, ליתחן אצינו החכוין חפלתו להמשיך ליעקב השפעת העובד', דעובד' הרי שייכה לחלקו של עשו, אצל רצקה חממו ה"י ראוה ושוקתה להמשיך חפלתו גם השפעת העובד' כפי שיעתה.

ונקדים עוד דברי הרמב"ם ז"ל צפ"ה המנהג (פאה פ"ה מ"ה) וחל"ה"ק וענין מ"ש אובל פירותיהן צעור' והקין קיימת לו וכו', כי המלות כולן נחלקין על צ" חלקים, החלק הא' במלות המיוחדות לאדם בנפשו, צמח שיש צינו וציון הקצ"ה כגון ליתא

קודש לכל מאן דאזעריך זלזותהון ולדקיא עב"ל וציאור הענין דבדקיקים זכות וזכות ותפלתם פותחין ליטור ומשיין ישועה לכל מי שיזעך להושיע בדוגמתו, ופי' זכר מתאמ"כ ושאלתם מים בששון ממשיני ה' ישועה (עין בדברנו לעיל באריכות) נמלא שבת ששחר הקב"ה לתפלתו ונפקדו בזרע ש"ק, נפתח לנור ישועה לכל דורות ישראל שיזערכו להושיע בדוגמתו, ואולי לטעם זה ויעתר לו ד' לו ולא לה, היינו שנמשך השפעת ה' ישועה בצחינתו שזכה אליה בלא זכר ובלא עזר, וצחק' זו ומשכה גם לדורות, משא"כ בדרכה אמונה שחף שה' לה ישועה ונפקדו בצנים, אבל בלא לה ע"י זכר גדול יותר מגדל הרגיל במשורות דעלמא, וכן ראוי הצויות להמשך ישועה לדורות ישראל בלי זכר ואז, ולטעם זה נמשך השפעת ה' ישועה בזכותו ובפי' בחינתו.

ובזה יל"פ במאמ"כ ויתרונא בצנים בקרבם ותאמר ח"כ למד זה חכמי פרש"י ז"ל למד זה חכמי מתאמ"כ ומתפללת על הריון, וטעם עונתה לפני שראתה שנמשך לה ה' ישועה בדרך זכר מרובה, התחזקה על מה שהתפללה גם היא על הריון, ויותר טוב ה' לסמוך על תפלתו של יחזק שומע ישועה לדורות בצחינתו, וזה ותך לדרוש חז' ד' שם הוי' שהוא מדת הרחמים, כדי להמחוק צחי' הדין ולהמשך ה' ישועה לדורות בצחי' הרחמים בלא זכר, ויאמר ד' לה שני גוים צנעך וגו', ויתבאר ענין החשובה עפ"י ק"ו ה' ישועה משה אל"ה (צפ' צלח) לפרש דברי המדרש וכמים להם חומה חמה כחבי, שטען ס"מ הלא עזדו ע"י, והתמלא הים עליוס חמה להעצין, והשיב הקב"ה הלא לא עזדו הלא מחוך שצדו, וכיון שמע שרו של ים, אותו חמה החזירו על מלחם עכ"ז המדרש, וציאור הוא ז"ל עפ"י הקדמה מהזכ"ק דמדת הדין אינו חוזר בקריאה, וע"כ אותו חמה החזירו על מלחם ע"ז הכחוש ותחתי כפרך מלחם יעיש"ד, ועד"ז ותבאר ענין החשובה שהשיב לה הקב"ה ע"י הציאור שני גוים צנעך וגו' ויהל בלעזר וצחי' הדין על ראשו של עשו, דמדיד אינו חוזר בקריאה, אבל לישראל ימשך צחי' ה' ישועה כולו רחמים וחסדים בלי זכר וע"כ

*

בגמ' דזכחים כנ"ל דעולה מעשי' זלזון ושלמים בדרום, ובה יבואר אומנם ז"ל זה עומד בזוית זו ומתפלל ויחינו יחזק אצינו שהקריב עולה שכוף זלזון, וזו עומדת בזוית זו ומתפללת לדרום לטעם שכוונה להמשך השפעת עו"כ ע"י השלמים שהקריבה וחי"ש, אמנם חף שלא הכחין יחזק אצינו להמשך השפעת עו"כ לנציו, מ"מ נמשך להם ממילא בכה זכותו ללא היוות דיוק בן דיוק, ובצחי' שהבאנו לעיל בשם הצ"ח שהדקיקים אינם נכונים מחמתן צעוק"א אבל צייסם כיון בזכותו, וע"כ התקבלה יותר תפלתו דכותו וזכותו עדיפה עפי' להמשך השפעת עו"כ, שנגיעין אליו בזכות אצותו משא"כ תפלת דרכה אמונה שלא כי' לה זכות אצות, אפשר שנשמר כח תפלתה לדורות העתידים, לפי שלא כי' לורך זו לשעשה שכבר הפעיל יחזק אצינו כ"ז בתפלתו ובזכותו.

ז"ש רז"ל ויעתר לו ד' לו ולא לה שאינו דומה תפלת צ"ל לתפלת צ"ה, שבה תפלתו וזכותו עדיף להמשך השפעת עו"כ שם שלו, ומגיע אליו בזכות אצותו ולפיכך לו ולא לה, ולולי טעם זה כי' ראוי שיתקבל תפלתה שהתפללה צפירות להמשך השפעת עו"כ לישראל, ובצויות חפץ בצונת עמו ישראל להשיע להם כל עוב, הלא שמשית פעולה זו ממילא ובצחי' גדולה יותר בתפלתו של יחזק כנ"ל, ואולי לטעם זה בזה הכחוש דברי לינאי הדור ולהודיע כוליד חז' יחזק, להכחיש דברי לינאי הדור ולהודיע שה' דיוק בן דיוק, ולטעם זה ויעתר לו ד' ולא לה, ובה ויבאו דברי הו"כ שהקריב יחזק עולה, וברחו שבתחומא שהסמיכו לכאן ענין השלמים, דחורווייהו כי' בזה, דיתא אצינו הקריב עולה ורצקה אמונה הקריבה שלמים כנ"ל, או אפשר שהציאור רמז השלמים בזה, דאף דיתא אצינו הקריב עולה, מ"מ פעל בזכותו להמשך השפעת עו"כ כפעולת השלמים, ללא היוות דיוק בן דיוק והבן.

*

או"י ויעתר לו ד' לו ולא לה, עפ"י הו"כ ק"ח ח"ה שערין שנין אשתחי יחזק עם אחתי ולא אלוידת, עד דלני לנחתי, צנין דקוצים אחרשי זלזותהון ולדקיקא בשעתא דבעאן קמי' זלזותהון על מה דאזעריכו, מאי עממא צנין דיתרצו ויתוסף רבות

הסעופים, אם ד' חלקים לבו אחיו ואם בעל לבו אחיו, וכן מצינו ביהושע שבידו את ישראל ואמר (יהושע כ"ד) ואם רע צעיוכם לעבוד את ד', בחזו לכם היום את מי תעבדון, אם את חלקים אשר עבדו אבותיכם אשר צעזעב הנה, ואם את אלהי האמורי אשר אתם יושבים בארץ ואנכי וציתי נעבד את ד', והאריך בעל העקידה (צ"פ) ואתחנן) צביאור הפסוקים ה"ל וגדול הכשלו של הפסוקים על צ' הסעופים (ע"י"ש), דאזן שחתם בגלויים לע"ז אין להם יכולת ועוז כ"כ להמשיך אחרים לדעתם, כמו הפסוקים על צ' הסעופים.

יבזה נבין לערב ותרעתה של רבקה אמנו, וע"ד דליתא צב"ר (פ' לך פרי מ"ד ס"ט) צ' צביא

אמרו דבר א' אברהם ודוד, אברהם כתיב צ' ד' חלקים מה חתן לי, אמר לפניו רבש"ע אם עתיד אני להעמיד בנים ולהעסיך מועב לי ואנכי בורך ערירי, דוד אמר וראה אם דרך עו"ב צי ונחתי בדרך עולם, אמר לפניו רבש"ע אם עתיד אני להעמיד בנים להעסיך, מועב לי ונחתי בדרך עולם עכ"ד המדרש, והאברהם"ק כתב (צ"פ) ויגש עה"פ אמונה הפעם) חלש"ק דבר ידוע הוא כי הדיקים יותר יחפלו בהעדר הבן צהיותו בן מצוה עכ"ל, וכמו"כ ברבקה אמנו ל"ד שחשבה שהוא עיבור אחד ופוסח על שתי הסעופים ע"כ אמרה הלואי שלא עיברתי, ועד"ז יש לפרש בכוונת המדרש ה"ל צמ"ש שתיבת רבקה אמנו מחזרת על פתחיבן של נשים ואומרת לכן הגיע לכם הלא-הוא צימיכם, לא על לערל דגופא היתה חמורתה שאלה חליהם, אמנם צחות הימים היו רוב העולם עובדין לע"ז, והיו רק יחידים העובדים לשם המיוחד, כשם ועצר ואברהם ויתחק וחדוקים חליהם כמו הנפש אשר עשו גיירי, והעובדים את הש"י לא היה שום קישור והתבצרות לע"ז ועובדי, ולא היה מצוי עוד בעולם מין זה של הפסוקים על שתי הסעופים, ועד"ז היתה חמורתה שאלה חליהם אם הגיע לכם הלא-הוא צימיכם, שיהי העיבור הפכפך וכנ"ל, ולעצם זה אמרה הלואי שלא עיברתי, אמנם נחם דעתה אח"כ כשאמר לה ד' צביאור שני גוים צבעך, שאין זה עיבור אלא חליהם הם שנים א' דקים וא' רשע, ושני

באופן אחר חפ"ל כל הדקדוקים ה"ל, בהקדם להעיר עוד במאמרי"כ ויתרוללו בנינים בקרבה ותאמר ח"כ למה זה חזני, פרש"י ז"ל ח"כ גדול לער העיבור, למה זה חזני מתארה ומתפללת על כריו, וצ"ב דליך יתכן שהתערבה אותה הדיקת על-עצמה בשביל לערל דגופא, ובמד"ר אמרו ז"ל מלמד שתיבת רבקה אמנו מחזרת על פתחיבן של נשים, ואומרת לכן הגיע לכם הלא-הוא צימיכם, אם כך הוא לערו של בנים והלואי לא עיברתי עכ"ד המדרש, והוא חמור דמנפק"מ לענינה אם גם אחרות הרגישו ג"כ בלער כמות, האם צוה ייקל לערב, גם ח"ך ידעו להעריך אם הרגישו בלער או פחות ממנה.

צ עוד יליד בשלן הכתוב למה זה חזני, ולפ"ד רש"י ז"ל התערבה על שהתפללה על כריו, ומנפק"מ לענינה אם הוא התפללה על כריוהו או אחר התפלל בשבילה, ומ"מ דייקת לומר למה זה חזני, גם צ"ב דליך נחם דעתה ושקטה לערב צמ"ש לה ד' שני גוים צבעך.

וגרמה לפרש הענין עפ"י מד"ר צב"ר ויתרוללו בנינים בקרבה, בשעה שתיבת עומדת על צתי כנסיות וצתי מדרשות יעקב מפרנס לאלה הכ"ד (ירמ"י א') בערם אלך צענן ידעתיך, ובשעה שתיבת עומדת על צתי עזות כוכבים עשו רן ומפרנס לאלה הכ"ד זורו רשעים מרחם עכ"ד המדרש, ואפשר דרבקה אמנו לא ידעה בתחילה ששני עיבורים המה, עד שנא' לה מפי הכיזא שני גוים צבעך, וע"כ בחשבה עדיין שהוא עיבור א' התמיכה מאוד, כי ח"ך אפשר צמי שיש לו השחוקות גדול לתורה כ"כ שהוא מפרנס לאלה לצימ"ד, ואין בעצמה על פתח בית ע"ז יש לו השחוקות לעבוד ע"ז ג"כ, וע"כ פתחה ונלעצרה שמה העיבור הוא מהפסוקים על שתי הסעופים, ולעצם זה התערבה על הכריו, כמאמר"ל צב"ר שאמרה רבקה אמנו אם כך אני עתיד להעמיד י"צ שבעים הלואי לא עיברתי, וצ"ח זו של הפוסח על שתי הסעופים גרוע יותר מהעובד ע"ז בגלוי, שמצינו שאמר חליהו הכיזא לישראל (מלכים א' י"ח) עד מתי אתם פוסחים על שתי

לאומים ממשיך ופרדו, שיכיו נפרדים לגמרי ויחי התנגדות ביניהם, ואי יחי כולו לדי ואי כולו לעי, ובחזק זה יותר מלחיות לה בן הפוסח על שתי הסעיפים.

ואפ"ל כמה שדקדק לומר למח זה "אנכי" (עיון קושא א) עפ"י שפירשתי (לשיל פ' חיי) בדברי המדרש מפני מה לא נפקד רבקה עד שכתפלל עלי יחזק, שלא יהיו אומרים אומרים תפלתיו עשה פירות וכו', והקשה הופ"ת מאי איכפת אם יאמרו, והרי אמרו חז"ל אל תחי צרכה בדיוק קלב בעיניך, ומדוע בשביל שלא יאמרו הולכה רבקה להיות עקרה כ"כ שנים, ופירשתי עפ"י ק"ז בייטב לב זל"ה שצמחמר לבן אחותיו את הוי לאפי רבקה, כיון לומר דרוז בנים הולכים אחר אחי האם, ועד"ז בירך אותה הוי לאפי רבקה, ויחי בנים דומים לו, לפי שאחותיו את עכ"ד ז"ל, ומעשה היתה החששא קרוב שיאמרו אומרים כי צרכה לבן נתקיימה ועשה פירות, וח"ו ככל הבנים בית ישראל להיות משורשים משורש ברע של לבן ובדומין אליו, ע"כ נעטם זה היתה רבקה עקרה ולא נפקד עד שכתפללו הם לדי, ועי"ז ידעו אומרים תפלתו של לבן לא עשה פירות (יעי"ש) בדבריו לעיל צביאור יותר) וזהו לבן עטם תלונתה צמי"ש למח זה אנכי, ובפרש"י ז"ל למח זה אנכי מתאחר ומתפללת על הריון, והולכה לה כדי שלא יאמרו תפלתו של לבן עשה פירות להיות הבנים בדומין לאחי האם כנ"ל, אמנם לפי סברה עכשו שהוא עיבור אי ופוסח על שתי הסעיפים, אי"כ מה הועילה כמה שלא יאמרו תפלתו של לבן עשה פירות, כי עוד מרגע גרע כי לבן הי' עש"ז בלבד, והפוסח על די הסעיפים גרע עפי כנ"ל, וז"ש אי"כ למח זה אנכי, מה תועלת שהורכתי להיות עקרה עד שכתפללתי על ההריון, הא לא הלאתי זה כלום, ואחר שאמר לה די שני גויים בצעך נח דעתה כנ"ל.

ואפ"ל עוד צעטם תלונתה למח זה אנכי, בבקש דברי הגמ' יצמות (ס"ד ע"א) ויעתר יחזק לדי וגו' ח"ר יחזק למח נמשלה תפלתו של לדיקים כעת, מה עתר זה מהפך התבואה בגורן ממקום

ובנ"פ בבקש דברי המד"ר ואלה תולדות יחזק בן אברהם, כתוב עשרת זקנים בני בנים וכו' ר' שמואל בר רב יחזק אמר אברהם לא נילול מבשן האש אלא צרכו של יעקב וכו' בה"ד לכן מה אמר די אל בית יעקב אשר פדה את אברהם, יעקב פדה את אברהם עכ"ד המדרש, והקשה הנז"ק למח תלה הלאו צרכו יעקב דוקא, ומסוק שם לדי יעקב לבד, אלא הכונה על יעקב חזרו יעיי"ש (הובאו דבריו בצרכות לעיל פ' חיי) ובתנחומא ר"פ זו מיייתי נמי לך דרשא דלשל וגרים הכי כילד אברהם נתעשר צרכו יעקב, כששליכו ממנו לחוך כשן האש ירד הקצ"ה להגילו, אמרו מלאכי השם רבש"ע למה תחזי מילי כמה רשעים עתידין לעמוד ממנו, ח"ל הקצ"ה כמה לדיקים עתידים לעמוד ממנו ובשביל יעקב בן בנו אי מילוי עכ"ד התנחומא. וזהו ככל קשה עפי כיון שכבר אמר סתם כמה לדיקים עתידין לעמוד ממנו, למח הולא שזי את יעקב ופרעו ציחור.

וביא"ר בנח"ק עפ"ד הספרי פ' (האזינו) כתוב כי יחזק די עמו יעקב חזל נחלתו, לפי שמאברהם

בכחלט ע"י יחזק, כי שמה לא תלא ממנו שום זרע
הגון ויחזק הכבוד לקלן ח"י, אבל משעה שגולד
יעקב שטענה חוט המשולש, ה"ל לבו צטות שלא
תפסוק התורה והמלכות מזרעו לעולם, מלא נחטער
אזכרה ב"חזק וזרעו עטרה שלימה עכ"ל הבה"ק
יעי"ש שהאריך.

ומערתה גבין ענין הדמיון שהמשילו ז"ל בעתה
שמהפך את החצוצה, גם מדוע זכר זה גבי
יחזק טפי מנשאר בהצב"ק כמו שדקדק המהרש"א
ז"ל וזרעו שאין כוונת הדמיון להמשיל מדה הדיון
להמוץ והפסולות, כי"ל הרשעים נדמו לפסולות והמוץ
כמ"ש ויהי בית עשו לקש, וכל מקום שיש פסולות
היינו הרשעים יש לזרז צמח"ד להפריע מהם, וכמו
שנ"ל ונחתי נקמתי בצדוק, שזה יהי ע"י מזה"ד,
והנה יחזק אצטו עשה פעולת העתה צתפלתו,
שהבדיל המוץ מן החצוצה, וי"ל יעקב אצטו שלישי
לאבות מנחתו שלימה בלי שום פסולת וכלי פגם,
ואין התורה פוסקת מזרעו לעולם, ומעשה אין
לזרז עוד למזה"ד והפסולת גם היא למדת הרחמים,
ויוצנו בזה דברי המהרש"א ז"ל דכמו שהעתה מהפך
החצוצה להבדיל המוץ ממנה, כך זכר יחזק אצטו
ע"י תפלתו כ"ל, ובה זכר ג"כ להבדיל מדה הדיון
ממדת הרחמים, ובשניהם עשה פעולת העתה ולפי"ז
מיושב למד לא כתיב כמ"כ אלא תפלתו של אה"ע
ויעתה כמו שדקדק המהרש"א ז"ל, אמנם לפי
שמאמצי"ה יאל פסולת ישמעאל וצני קטורה ומילחק
עשו ואלופיו, וכיון שלא נזכר המוץ מהחצוצה עדיין
לא נבדל מזה"ד ממזה"ד וזה צבא תליא כ"ל,
עד שגולד יעקב שלישי שצאצות שבי מנחתו שלימה,
ומעשה בלידת יעקב אצטו נזכר המוץ ונבדל מזה"ד
ממזה"ר.

ובזה יוצנו דברי רש"י ז"ל ויעתה לו ד', לו ולא
לכ לפי שאינו דומה תפלת לזיון בן לזיון לתפלת
לזיון בן רשע, ולדרכנו ויתפרש דכבוהו וזכוהו של
יחזק אצטו ה"ל יכול לפעול פעולת העתה להבדיל
המוץ מן החצוצה ולהפך מזה"ד לרחמים, והעטם
לפי שבי לזיון בן לזיון, ומלאו ה"ל יעקב חוט
המשולש ונמנו שלימה בלי פסולת אבל רצקא אמנו

יאל פסולת ישמעאל וצני קטורה, ומילחק יאל פסולת
עשו ואלופיו, וכשנא יעקב לא יאל ממנו פסולת
אלא מולדו כל צניו כשרים כמורה, ומיכין הקב"ה
מכיר חלקו מיעקב שנ"ל יעקב חבל נחלתו, מה חבל
זה משולש, כך ה"ל יעקב שלישי לאבות וכו', ולכאורה
סוף הדיבור אין לו קישור עם הקודם, אמנם יצואר
הענין שזה צל ללמדנו טוב טעם ודעת מדוע נזכר
ד' צרע יעקב צמ"ת יותר מזרע אצרכס ויחזק,
ואף כי מהם יאל פסולת ומיעקב לא יאל פסולת,
הא גופא טעמא צני, מדוע צמ"ת ה"ל צל רצ
כוחו של יעקב יותר מאצרכס ויחזק שלא זכו
לבעמדי מעב שלימה כמורה, ועז"ל הכעס יעקב
חבל נחלתו, מה חבל זה משולש כך ה"ל יעקב שלישי
לאבות, כלומר לפי שבי חוט המשולש לפיכך הללונו
צניו צתורה ומלח, וכדלמרי צני הפועלים אר"י
כל שהוא ח"ה וצני ח"ה וכן צני ח"ה, שוב אין
תורה פוסקת מזרעו לעולם, שנ"ל ואינו זאת צריתי
אמר ד' וגו' לא ינושו מפיך ומפי זרעך ומפי זרע
זרעך אמר ד' מעתה ועד עולם, מאי אמר ד', אמר
הקב"ה אני ערב לך צדבר הזה, מאי מעתה ועד
עולם א"ר יהודה מכאן ואילך התורה נחזרת על
אכסניא שלה, ולאו דוקא בתלמוד תורה אלא ה"ה
צעני הצע"ט, וכדגרסי (צט"ט ד"ה) ח"ל אם
היו שלשה לזיון, לזיון בן לזיון בן לזיון, אינו
פוסקת מהם לעולם שנ"ל והחוט המשולש וגו', אמרו
לפני ר' זעירא והלא פלוני לזיון בן לזיון בן לזיון
ודור רביעי רשעים, א"ל כתיב לא צמח"ה יחזק
שאפי פוסקת חזרת ע"כ.

ובה"כ יחזא ה"ל דדיוק קרא למימר עטרה זקנים
צני צנים דיוקא, וצנים אכתי ליכא עטרה
גמורה, כי שמה משושבת יאל חות, שילא מהם שוב
תולדות זרע שאינו הגון, אבל צביות לו גם צני
צנים לזיון, מלא יש להם עטרה שלימה, שאין
התורה והמלכות פוסקת מזרעם לעולם, והלכך דוקא
הכא גבי תולדות יחזק רמז קרא הא מילתא דהאצות
עטרה לצנים והצנים עטרה לאבות, באמרו יחזק
בן אצרכס אצרכס הוליד את יחזק וכו' וצמח"הם ז"ל
צמח"ה כ"ל, כי קודם תולדות יחזק וצמח"הם קודם
שגולד יעקב מילח, לא ה"ל לאצרכס עטרה שלימה

יחזק' לד', וכדשחם ז"ל שזכר לעשות פעולה כעת
לכר המון ולבדיל מזה כדון, מה שלא מצינו
אלא אצרכם, ע"כ זה הכחוש להודיע שזכר לא לפי
שכ"י בן אצרכם וזדוק, בן זדוק, ולא כללני הדור
שאמר מאבימלך מתעבר שר, וז"ש ואלה תולדות
יחזק' בן אצרכם דהיינו יעקב שכ"י מתחו שלימה
בלי פסולה, דעשו לא נמנה לתולדות יחזק' כד"ל,
ומה שזכר לא לפי שאצרכם הוליד את יחזק' וכ"י
זדוק בן זדוק, ויעקב כ"י חוט המשולש וכ"ל.

ויעתר יחזק' לד' וגו' ויעתר לו ד' פרש"י לו ולא
לכ שאין דומה חפלת זדוק בן זדוק לחפלת
זדוק בן רשע לפיכך לו ולא לב עכ"ל, וכדקדוקים
כבר נפרעו לעיל, ויתבאר בהקדם דברי ק"י היעז
לב א"ל"ה בספרו רב עוב פ' וירא עכ"פ וישמע אלקים
אל קול הנער וגו' פרש"י מכאן שיפס חפלת החולה
מתפלת אחרים, וכתב בעור עכ"ל א"ע"י דאין חבש
מתיר עמו, חפלה שאני כדמצינו בחזק"י, וצ"י תולדות
עכ"פ ויעתר לו ד' כתב העור לו ולא לב שאין
חבש מתיר עמו, וקשיא חזק"י, חזק"י כחבש לעיל
חפלה שאני, וחו למד הוא חבש יותר מלחם
שיעתר לו וז"ש עכ"ל.

והנה קושייתו בשני ל"ק רק לפי שיטת הגמ'
דינמות הניל (דף ס"ד) דס"ל דשניס עקורים
היו, אבל דעת האור"ח (הוצא בדברנו לעיל) דלחזק
לא ה"י עקר כ"א רבקה, וגם בצעש"ע הביא ב'
דעות בזה וז"ל כי עקרה הוא, הוא כתיב, לומר
לך שאף הוא ה"י עקרה, ואית דדריש המקרא הוא
ולא הוא, דכא כתיב כי ציחק יקרא לך זרע, אלמא
דלאו עקרה ה"י עכ"ל, ולפי"ז לכאורה אפ"ל דמ"ש
העור לו ולא לב דאין חבש מתיר עמו, אפ"ל דשיטת
המ"ד דלחזק אצינו לא ה"י עקרה, ולדידכו רבקה היתה
חבשה ולא יחזק וא"ש, אמנם אפשר לחזק דברי
העור אף לפי שיטת הגמ' דשניס עקורים היו,
ויוזן עפ"י דהמ"ד ויעתר יחזק' לד' לנוכח אשמו
מלמד שכ"י יחזק' שטוח כאן והוא שטוח כאן,
ואומר רצש"ע כל צנים שאחז נותן לו יהיו מן
הצדקה **והנה** אף הוא אמר כן כל צנים שאחז עמיד

שכיתה צח רשע, לא היתה יכולה לפעול בזכותה
פעולה זו, כי מלמד לא ה"י יעקב שלישי להיות
מוצתה בעטרה שלימה, ולעטם זכר לא כתיב נמי
ויעתר באצרכם אצינו כנ"ל, ואולי דרש"י ז"ל צח
לחזק שניהם דכתיב ויעתר לו ד', ויתבה לו מיעוט
כוח לו ולא לב ולא לאחרים, שלא מצינו צחי' זו אלל
אח"כ, וצ"י חזק' לפי שאין דומה חפלת זדוק בן
זדוק לחפלת זדוק בן רשע, וע"כ לא אמר ויעתר
אלל אצרכם, שלא היו תולדותיו חוט המשולש, ולפיכך
לו ולא לב צח חזר לפרש העטם שלא נאמרה פעולה
לו לבני רבקה אמנו, מה"ע גופא שלא נאמרה
באח"כ, וא"ש שפסל לומר לפיכך לו ולא לב,
דמתחילה נתן עטם מה שלא נאמר בן אצרכם,
ולכן הזכיר זדוק בן רשע ולא אמר זדוקה צח רשע
דלא קאי ארבקה, ואח"כ חזר לחת עטם על רבקה
לפיכך לו ולא לב, מה"ע גופא שנאמר גבי אח"כ
ובזה סרו בדקדוקים כנ"ל ובכ"ן.

ובזה יובן מ"ש רבקה אמנו א"כ למד זה אכ"י,
כי לפי סברתה שהוצא עיבור ה"י ופוסח
על שתי הסעיפים, ע"כ תלמד החסרון מלמד, דמלד
זכותו של יחזק' אצינו שזכר זדוק בן זדוק, הרי
העיבור הזה חוט המשולש וראוי להיות נקי בלי
פסולה, וע"כ חששה שכן הרע המעורב בו יסבב
מכה חפלה שמתקבלה, ולא ה"י צח חפלה לפעול
פעולה כעתר להפריד המון, ללד שיהיה צח רשע
וכנ"ל, ולכן התרעמה על עמוה דא"כ למד זה אכ"י
היינו מתאו' ומתפללת על הריון, ויותר עוב ה"י
אלמני לא התפללתי אלא הייתי סומכת על תפלתו
של יחזק', ומלדו ה"י הרע נקי בלי פסולה, אמנם
נחם דעתה ושקעה רוחה כאשר אמר לה ד' שני
גוים צבעך ושי לאומים ממעיד ופרדו, ויהיו גדלים
ומרוחקים זמ"ז בתכלית הריחוק, ויעקב יה"י מתחו
שלימה בלי סוג ופסולה כלל.

ולדרבנן יתורן קושיית המפרשים (הוצא לעיל
דדרש הקדום) דמדוע הולך הכתוב להעיד
כאן דאצרכם הוליד את יחזק' לסתום פי לזני הדור,
ומקומה היכון בלידת יחזק', ולא כשהוליד יחזק'
תולדות, ואפשר דלפי שזה הכתוב להודיעו ויעתר

כסדרה שכתב בזה"ק כשהחלה מכניע לבו לחשוב
מועיל יותר מחפלת אחרים עליו, ואין אחרים יכולין
לכוונת ידי חובתו זאת, דמכרה שהחוטא בעלמו
יכניע לבו לחשובה, משא"כ בעובדא דר' יוחנן ור'
חייא בר אבא צפ"ק דזרכות דמבאר שם שהיו
יסורין של אכזה ולא מחמת עונש חטא, ואין לזרז
להכניעה כלל, ובכ"כ חפלת אחרים עדיפא דאין
חבוב מחיר עלמו, ועד"ז יתורן ג"כ הסתיר דדברי
הטור, מ"ש גבי ישמעאל א"ע דאין חבוב מחיר
עלמו, חפלה שאני דיפה חפלת החולה מחפלת אחרים,
דישמעאל כ"י החולי לזד בעונש, ובכ"כ יפס חפלת
החולה, שאם מכניע לבו לחשובה חפלתו נשמעת,
וא"ל לבישות פועל זו ע"י אחרים, משא"כ בחפלת
יתחק ורבה שאלה כ"י כיצח עקריות לזד בעונש,
כ"ל לעסם שאמרו ז"ל הקציב מחפלה לחפלתן של
לדיקים, ועוד עשמים מבזורים בדד"ל, ובכ"כ
חפלת אחרים עדיפא דאין חבוב מחיר עלמו, וא"ש
מ"ש הטור לו ולא לה שאין חבוב מחיר עלמו.

והנה בראונו לעיל (בדרוש הקדום) דלכאורה יקשה
ממ"ד במד"ד פ' נך וכו' ברכה כ"ד אצרכם
כ"י מחפלת לעקריות והם נפקדות ועל החוליים והם
מרויחים, ואמאי לא נפקדו רבקה כמ"כ בחפלתו
של אצרכם בדודאי החפלת עלי, ומבאר בזו"כ
דעשרים שנין אשחיה יתחק עם אנתחי ולא אולידת
עד דלני יתחק לזוהי וכו' עיי"ש, ואיך לא הושל
להם חפלתו של אשחיה שמכר הקציב כח הצרכות
בירו, וביארנו לפני שהחפלות אומה הישראלית
היתה עתידה ללאת מפקדה זו, ע"כ היתה מלחמה
גדולה והתנגדות נורא מלד כוחות העומאם לעבד
בדבר, ובכ"כ יש לזרז לחפלת לדיק בן לדיק דוקא,
כדי שיהא זכותו וזכות אבותיו מסייעתו, וכמבאר
בגמ' קדושין (ע"ז ע"ב) דבחילוליות של בית דוד היו
זאירים ליחסם מכל מוס מה"ע עיי"ש, וע"כ כ"י
לזרז בזה לחפלתו של יתחק ולא הספיק חפלתו של
אצרכם ושל רבקה (עיין ביאור הענין בחריכות לעיל),
ובזה נבין קישור דברי רש"י ז"ל ויעתר לו ד' לו
ולא לה שאין דומה חפלת לדיק בן לדיק לחפלת
לזכ"ר, דהכ"ל איכא למימר חרי עעמי מדוע נעתר
ד' לחפלתו של יתחק ולא לה, מעטם דאין חבוב מחיר

ליתן לי יהיו מן הדיק הזה עכ"ד המדרש, נמא
שכ"ל החפלת בעד עלמו ובעד זיווגו, ולפי"ז אפ"ל
דמ"ש הכחוב ויעתר לו ד' דמשמע לו ולא לה,
הכוונה על חלק החפלה שהחפלת על רבקה, נתקבלה
חפלתו ולא חפלתה, דבזה הוה היתה חבובה ולא
הוא, ואכ"כ שגם חפלת רבקה נתקבלה על יתחק,
אלא לפי שאין מפורש בכתוב חפלת רבקה כלל, אלא
למדובר חז"ל מדיוקא דלנוכח אשחיה, ע"כ מ"ש
הכחוב ויעתר לו ד' לו ולא לה, קאי על המוקדם
לו בכתוב ויעתר יתחק לר' לנוכח אשחיה שהחפלת
עבורה, ובזה נתקבל חפלתו ולא כ"י חבוב ולא
חפלתה וכו'.

אמנם לתרן קושייתו הראשונה בסתירה דברי הטור,
לעיל בפ' וירא כתב דחפלה שאני ולא שייך
ב' האי כלל דאין חבוב מחיר עלמו, ובאן כתב
דאף בחפלה אית'י להאי כלל, ומבאי עעמא לו
ולא לה דאין חבוב מחיר עלמו והוא סתירה לכאורה,
ואפ"ל עפ"י מ"ש במד"ד פ' וירא עכ"כ כי שמע אלוקים
בקהל הנוער באשר הוא שם בזכות עלמו, יפס חפלת
החולה לעלמו יותר מכל, וכתב בזה"ק דס"ל כמ"ד
בסמוך דגם הגר החפלתה, דלכן כתיב בהגר ותשא
את קולה ותזק לאשמעין דלא נעלה שער דמשה,
ולכן קשה לכו אמאי קאמר כי שמע אלוקים אל קול
הנוער בזכות עלמו, ולא תלה הדבר בקול חפלת הגר,
וב"ש למ"ד מנחם לגנאי שחטא צע"ז ג"ע ושפכ"ד,
דעפי ה"ל למחיל בחפלת אחר שלא נשמע עלי שמן
דופי בכל זה, ולכן אמר יפס חפלת החולי על עלמו
יותר מכל, כלומר שאם החולה מכניע לבו לחשובה
וחפלה, הוא מועיל יותר מחפלת אחרים המחפלים
עליו, כי חפלתו עיקר, ושאר החפלות עפלים אליו
וכו' אמנם הקשה ממ"ד צפ"ק דזרכות (כ"י ע"ב)
אין חבוב מחיר עלמו מב"ל גבי חולי, והכא אמר
דיפה חפלת החולה לעלמו עיי"ש חירונו.

וב"ל דל"ק מפ"ק דזרכות דעובא איכא לחלק
בנייחם, דישמעאל כ"י סיבת חליו בשביל עונש
חטא, כמ"ש חז"ל שמה"ש קטרגו עליו בשביל העתיד,
וגם איכא למ"ד שכבר חטא צע"ז ג"ע ושפכ"ד,
ובכ"כ יפס חפלת החולה על עלמו יותר מכל,

עליו של זה, וביאר צה"ק דלע"ג דבאותה שעה צמעי חמם ודאי לא שייך היתר זיווי, מ"מ זה הי' פועל דמיוני על העתיד שיהי' ה' מתיר זיווי של חזירו ביותם מתחלפים בזהם עכ"ל. חמם ז"צ דפועל דמיוני יתכן אם הי' נעשה גם לא מעין הדמיון, וכמ"ס ז"ל במד"ר פי' קך (פרי' מ' ס"ו) חמר הקצ"ה לאצרכם לא וכדום חת הדרך לפני בנך, חת מולא כל מה שכתוב באצרכם כתיב צננו, באצרכם כתיב ויחי רעב בארץ, בישראל כתיב כי זה שמים הרעב, באצרכם כתיב וירד אצרכם מלחמה וגו' ובישראל כתיב וירדו אצבותיו מלחמה וכו' עיי"ש במדרש דמני וחזיל פעולות רבות שעשה אלע"ה סימן ופועל דמיוני בשביל צניו, וכי"פ עשה פעולה מעין הדמיון שעתיד ליארע לצניו, והרמזין ז"ל צ"י קך האריך בענין זה עיי"ש, חזל כאן לא הי' שייך עדיין פעולה זו כלל, דעדיין לא נלעוו צמעי חמם באיסור ויתיר, גם אחיז לזיוויים הי' לו לעשו שיעקב חתיר אותם.

(ד) **איתא** בגמ' דסוכה דרין (ז"א ע"ב) חיל' אנטוניוס לרבי יח"ר מלימתי שולט בו בחדם, משעת יורה לו משעת יואה, חמר לי' משעת יואה, חמר לי' ח"כ יצועע בלמו ויאל, חלל משעת יואה, חמר רבי דבר זה למדני אנטוניוס והכתוב מסייעו שנה' לפתח חטאת רובץ עכ"ד בגמ', וצמח"ש ז"ל הקשה שם צמח"ש ממך דדרשין מויתרוצלו הכנים, שהיחם עוצרת על פתח ע"ז והי' עשו מפרכם ללחא, הרי דשולט בו הילכ"ר צמעי חמו ע"כ קושיתו והינה צ"ע, וכבר ביארנו בזה בדברנו לעיל ועוד לאלקי מילין.

(ה) **ויגרלו** הנערים ויחי עשו וגו' פרש"י כ"ז שהיו קטנים, לא היו גיכרים צמעייהם וכו', כיון שנעשו בני י"ג שנה זה פירש לצית מדרשות וזה פירש לע"ז עכ"ל, ובצ"ר חמר ז"ל כל י"ג שנה שניהם הולכין לצית הספר, ולאחר י"ג שנה זה הולך לצית הספר וזה הולך לצית ע"ז, וצמח"ש הביאו בשם ירושלמי דשתי שנים מרד צממוניות, וכן ע"ז שנה מרד צמח"ש עיי"ש, ולחזרה ז"צ דלפי המבואר בדברי חז"ל הי' עשו שנה ויאל מגדור

עלמו כמ"ס הטור, וגם מטעם דאין דומה חפלה זכ"ל, חמם רש"י ז"ל הכריע דרך עממא עיקר דאין דומה חפלה לדיק בן לדיק, דלכ"ה חכתי חקשה איד לא הועיל להם חפלהו של אלע"ה, וצמח"ש ז"ל דכ"י לורך בענין זה לחפלה לדיק בן לדיק דוקא, ובזה יתורן ג"כ חמאי לא מתקבלת חפלה של רבקה ואל' לעממא דאין חבום ממיר עלמו, ובזה י"פ כפילה כלשון בדברי רש"י ז"ל שחזר לומר לפיכך לו ולא לה, גם הול' לדיקת בת רשע וכבר כתעוררו המפרשים בזה, ולדרכנו הביא רח"י ממך שלא הועילה להם חפלה אצרכם ועכ"ה לריך להאי עממא דאין דומה חפלה לדיק בן לדיק וכו' וכיון שזכנו לכך ח"כא לפרושי דלפיכך לו ולא לה, דמח"ע גופא לא הועילה חפלה של רבקה, ואין לורך עוד לעממא דאין חבום ממיר עלמו וכו'.

*

ויתרוצצו הכנים בקרבה ותחמר ח"כ למח זה חכתי, פרש"י ז"ל רבותיו דרשורו לשון ריאה, שהיחם עוצרת על פתחי חורה של שם ועבר ועקב מפרכם ללחא, עוצרת על פתחי ע"ז עשו מפרכם ללחא, ותחמר חם כן גדול נער העיבור למח זה חכתי מתחלה ומתפללת על הריון עכ"ל רש"י ז"ל, והקשה האוהבה"ק כי אין הדעת מסכמת עליו שתמאם הדיקת הציונה ללד הילע, גם צמח נחם דעתה צחומר לה ד' שני גוים צנעך ע"כ קושיתו.

(ז) **במד"ר** מלמד שהיחם חממו רבקה מחזרת על פתחיהן של נשים, ואומרת לכן הגיע לכם הלער הזה צמייכם, ותחמר חם כך הוא נערן של צנים הלווא לא עיברתי עכ"ד המדרש, וא"צ דכרי נער העיבור מלוי ושתי אצרכם נשים, ואם היחם כוונה שאלחא חם כוונה להם נער צערך דמיון נערה, זה אינו מובן דאין ידשו הם להעריך הרגש נערה ואין זה מורגש לחולתו, גם ז"צ מ"ש הלווא לא עיברתי, ואין יתכן שהתחרטה על הריונה בשביל נערה דגופא.

(ג) **עוד** במד"ר ויתרוצצו הכנים בקרבה ר"י ור"ל וכו' ר"ל חמר זה מתיר לזיווי של זה וזה מחיר

ללידה כראשון ליתרה ויפגור את רחמם ויעול את הבכורה מן הבין ע"ל, ולבאורו כרי דבר זה לא נתקיים כך, דסוכ"ס י"א ע"ז בראשונה, וז"ל לא יתרה עמם סיפורה הכבוד וידו אוחזת בעקב ע"ז לעכבו, וברי לא עלתה בידי לעכבו, אמנם נראה שבאמת לא היתה יגיעתו של יעקב לריוק ח"י, ונתקיים פעולתו לכושיל, דבנה ע"ז הרשע לזכ שנתקדם אליו הס"ס בעו"ז במעי אמו, כי רואה לבעט וללאת קודם זמנו וכו' גורם זאת סכמה וזקק בעיבורה של הצדיקה בזו, אלא שיעקב אבינו ע"כזו ומנעו ע"י שכי' ידו אוחזת בעקבה, ואם שלא עיכבו מללאת ראשונה לפי שכי' הכרח להיות כן שיאל ע"ז חתלה, כמ"ש ב"ר למה יאל ע"ז חתלה, כדי שיאל הוא ותאל סריחתו עמו, א"ר אצבו כבדיו פרעוטא (בעל המרחץ) שהוא משקף את צית המרחץ ואח"כ מרחץ צו של מלך עכ"ד מדרש, ופי' המפרשים ז"ל ששעו שאל כל הו"כמא ודם לידה, כדי שיאל יעקב נקי ומזוקק, ועוד נבאר זאת ע"ס הבין לדרכנו מדוע יאל ע"ז חתלה, וא"ר שכי' בודאי הו' ריון הצו"ת כן שיאל ע"ז חתלה, אלא שש"מ נתקיימו מעשיו של יעקב מה שאחז בעקבו לעכבו, דא"ל כי בועט ויאל, ויחורץ צה קושיא לאל.

והנה לבאורו ראוי לבין מה שבקשה לנטונוס דאם חיתא שביא"ר שולט בחדם משעת יתרה א"כ יבעט במעי אמו ויאל, וברי אמר"ל במ"י דה (דף ל' ע"ב) שבעיבור במעי אמו נר דלוק על ראשו ולופה ומצית מסוף העולם ועד סופו וכו', ואין לך ימים שריו בעו"ז יותר מאותן הימים שנאמר (איוב כ"ט) מי יחנני ירחי קדם וגו' אלו ירחי לידה, וכחז במכרש"א ז"ל דהא איוב מקודם שאלו עליו ימי הרעה, היו לו עובות הרבה כמה שנים כמפורש בקרא, ולא ביקש על אותן שנים אלא על ירחי קדם, כרי שאין לך ימים שריו בעו"ז יותר מאותן הימים עכ"ד במכרש"א ז"ל, ולבאורו א"כ מאי קושיא שיעבט ויאל, כרי כיון שמצית מסוף העולם ועד סופו, כרי יודע ומשגי' שאין בעולם שעה עוצה מזו, ומי לא יתפון בעו"ז ולמה יבעט ויאל, אמנם אין זה קושיא כי בין בעו"ז שמו

שאר גולדים דעלמא, שבקדים אליו ביא"ר ובעו"ז במעי אמו ה' מפרכם ללאת לע"ז, וא"ר נשתנה לעוב ובהחזיר מעשיו אחר שיאל לאויר העולם שאז שולט ביא"ר גם בשאר גולדים.

והנ"ל בביאור הענין בהקדם דברי המה"ק שבקשה ג"כ כעין קושיא במכרש"א הנ"ל, עמ"ד ב"ר בשעה שביא עוברת על צחי ע"ז ה' ע"ז מפרכם ללאת הכ"ד וזרז רשעים מרחם, ויש סתירה לזה מדברי הגמ' דסוכרין הנ"ל דאין יתרה שולט בחדם אלא משעת יתרה, ויחורץ במה"ק דבסחם ב"י"א אין ביא"ר מתעורר צהם במעי אמו, אבל ברשעים גמורים כע"ז ודומיהם שולט צהם ביא"ר בעו"ז במעי אמו, אמנם הקשה ע"ז דא"כ יבעטו במעי אמו כמו שבקשה לנטונוס וכו"ז וכו"ז הקדוש לנטונוס דאין שולט אלא משעת יתרה מה"ט, וא"כ ברשעים גמורים עדיין הקושיא במקומה עומדת דיבעטו במעי אמו, ונדחק לתקן דלע"ג בדרשעים גמורים מתעורר ביא"ר צבטן אמו, אבל מ"מ אינו מתעורר להתגבר עליהם כ"כ עד שיעבט ללאת עכ"ד, ותיורו ל"ב דבגמ' הקשו סתמא דאם שולט צו יתרה במעי אמו א"כ יבעט ויאל, ודוחק לתקן בכהי דלע"ג דשולט אינו מתגבר כ"כ עד שיעבט ללאת.

אמנם ל"ל דבר ביאורו בדברנו לעיל החילוק בין ע"ז לשאר גולדים דעלמא, דלפי שס"מ הוא הממונה עליו ושרו, ע"כ נתקדם לבוא אליו ועמד ע"ג משעת יתרתו, וא"ר דבר זה נובע בשאר גולדים דעלמא, ולא קשה דא"כ יבעט במעי אמו ויאל, דמה שבקשה לנטונוס כן, אין זה כ"א בכלל הגולדים שאין הקב"ה משגי' בעצב ומונע בהחזירה בדרך כלל, אבל בעיבורה של הצדיקה רבקה אמנו ה' הכל בדרך נס, וע"ז באמת ראה לבעט וללאת כאמר"ל שכי' מפרכם ללאת לצחי ע"ז, אלא שמנעוהו מן השמים ושמרהו שלא יגרום נזק בעיבורה של הצדיקה רבקה אמנו, וא"ר דבר זה נובע בכלל הגולדים דלוא בכל יומא מתרחים ניסא.

אז חפ"ל ע"ד אמר"ל ידו אוחזת בעקב ע"ז, פרש"י ז"ל שמעתי מדרש אגדה הדורשו לפי פשוטו, דין ה' אוחז צו לעכבו וכו', שיהא ראשון

שמלמדים אותו כל התורה כולה שנאמר (משלי ד') ויורני ויחמני לי יתמך דברי נלך שמור מצותי וחייב, ומעטת אין כלן מקום קושיא שברשע רואה לבעט וללכת משם, חף שאין לאדם ימים טובים יותר מכם, דזכור רק לנדיקים הכפטים בתורה ד' ובהדרגה טובה, ואיוב אמר כן לפי בחינתו שבי' בחי' נפשו מלך הקדושה, אבל נפש הרשע מוטב ויותר על כל התעמגים ואינו רואה לשכון במקום תורה ולשמור בתוכה, וע"כ יפה אמר אנטיוניוס שאלמלי הי' האכ"ר שולט במשי אמו הי' מצטע ויואל, גם אפשר דמי"ש חז"ל נר דלוק על ראשו ונפשו ומצינו מסוף העולם ועד סופו וכו', אין זה בכל הכוללים שבעולם, רק בנפשות נדיקים וכשרים ובאיוב הי' כן, ואין כוונת חז"ל לומר שהוא כלל אלל כל עיבורים דעלמא, אלל שיש מליאות דכח למי שזוכה אליו, אלל ודאי שברשעים אינם זוכין לכל המעלות האלו כימי עיבורן.

ובזה גלי"פ ת"ד צב"ר פי' וירא (פ"ג י"ג כ"ח)
ע"כ"פ ותאמר שרה לחוק עשה לי האלקים ר' לוי אמר הוסיפו על המאורות, נאמר כלן עשי' עשה לי ונאמר להלן ויעש אלקים את המאורות עכ"ד המדרש, וראוי להבין כוונתם ז"ל בזה ומה ענין המאורות לבאן, ואפ"ל והנה מה שהעניבור נופה ומצינו מסוף העולם ועד סופו הוא צבא אור הגנוז שחמז"ל שגנוז הקצבים בתורה, וע"י שמלמדין אותו כל התורה כולה בקדושה גדולה ע"י מלאך, וזכה לבחי' אור הגנוז שבתורה, ועל ידו נופה ומצינו מסוף העולם ועד סופו, ואמרו חז"ל (ע"ז ט' ע"א) ששני אלפים תורה התחילו כימי אברהם אבינו מואת הנפש אשר עשו בחרן, ולפי"ז אפשר שעד יתחק אבינו לא הי' מלמדין את העיבור תורה ולא זכה לאור הגנוז להיות נופה זה בכל העולם, וזוהי הי' בראשון שזכה להוספת המאורות מאור הגנוז, ואולי זהו כוונת המדרש הוסיפו על המאורות בלידת יתחק, ולמדוהו בגו"ש מוישע אלקים את המאורות דמימיו בצור הגנוז, עכ"פ ודאי שאין ברשעים זוכין למדה זו, וא"ש קושיא אנטיוניוס דאם איחא ששולט האכ"ר במשי אמו יבעט ואלל כו"ל.

ונבוא לתרן קושיאתו כי"ל (קושיא הי') דאחר שכבר שלט האכ"ר בעשו וכו' קשור בו צעודו

במשי אמו וכו' מפרכם ללכת לע"י, מדוע אחר שיאל לאויר העולם עשו והניחו ללכת אל בית הכספר, כאמרו"ל צמד"ר שעד י"ג שנה שניהם היו בולטין לבית הכספר, ואח"כ מרד במעמדות עד ע"י ולא התחיל למרוד בפרהסיא ועממא צבי לכל זה, ויחזק בזה דברי המגלה (אבות פ"ג י"א) המגלה פנים בתורה שלא כהלכה אע"פ שיש בידו תורה ומשי"ע אין לו חלק לעו"ב, ופי' ברע"ב מברעורא ז"ל המגלה פנים בתורה שמראה פנים ופירושים בתורה שלא כהלכה וכו', ובכלל זה הדורש דרשות של דופי, פירוש אחר מגלה פנים שמעין פניו לעבור על דברי תורה בפרהסיא ביד רמה ואין לו צושת פנים עכ"ל, ולכתאור קשה להעמיס צ' הפירושים הללו במשמעות הלשון מגלה פנים בתורה, דלפי' הא' י"ג הלשון מגלה פנים בתורה, דמשמעותו שבי' נסתר ומכוסה עד עכשיו וצא זה וגילתה, וכו' זה הדורש שקר ודרשות של דופי אינו מגלה בתורה כלום, ולפי' הב' ג"כ לא יתאים הלשון מגלה פנים בתורה, דאין זה מגלה פנים בתורה, אלל מגלה פניו ומעין נגד התורה.

ואפשר לקשר צ' הפירושים לאחד, דע"י שמראה פנים ופירושים בתורה שלא כהלכה דורש זה דרשות של דופי להתיר את האסור, ע"י מעין פניו לעבור על דברי תורה בפרהסיא ואין לו צושת פנים כלל, מפני שחולה כל מעשיו ודרכיו המקולקלים בתוכ"ק וכמו שפי' בספר"ק נועם מנגיד אומנם ז"ל לא חרצב ירושלים אלל בשביל שהעמידו דבריהם על דין תורה, ר"ל שכל מעשיהם הרעים הכניסו דין התורה ע"י שבראו זה פנים שלא כהלכה, כאילו דעת התוכ"ק מסכמת לרעתם ח"ו, ולפי"ז אפ"ל דצ' הפירושים שהביא ברע"ב ז"ל הם צבא תליון, דמפני שמראה פנים בתורה שלא כהלכה להמציא היתר או חיוז מלאך על כל תועבותיו ר"ל, ע"י מעין פניו בפרהסיא וביד רמה לעבור על התורה ואין לו צושת פנים כלל, וא"ש הלשון מגלה פנים בתורה ר"ל שמגלה פני רשעתו ומגדיק מעשיו בתורה, שלפי דעתו הנפסדה התוכ"ק מסכמת או מחייבת לכך עפ"י, והנה צוידיו הגדול של רצונו נסים ז"ל חיקן לומר את אשר עכרת עמאתי ואשר עמאת

זה צמח ויצחרו, זה יאמר צמעים עוצים כפי מחשבתו, וזה יאמר כפי מחשבת רשעתו וכו', וכבר בישראל אמרו ז"ל שבר מזל' בראי' עלמא ליכא, חלל כל שברם שמור ליום הגמול לעו"כ, ועונש העצירה ח"ו ממכרים ליפרע צעו"ז ומזקדקין אחריכם, וברשעים הוא להיפך שמשלמים להם שברם צעו"ז, ע"ד הכתוב ומשלם לשונאיו אל פניו להאבדו, ואין ממכרים מן השמים לפקוד עונותיהם צעו"ז כמ"ש חז"ל סוטה (כ' ע"ב) שא"י עכו"ם ולא מפקד דינא עליהו (עין פרש"י שם) וזכר יובן הפשרה והחלוקה שעשו ציונים, לא שעשו חלוקה צעו"כ ועו"ז הכללית, כי לא יתכן לעשות חלוקה ופשרה דבר שאינו שלהם, אבל הכוונה דע"י הדרך שציררו וצחרו כ"א בשמירת התורה והמעשים, נעשית בהחלט הפשרה והחלוקה שציונים בדרך זה, דיעקב צחר בשמירת התורה והמדות, ושבר מזל' בראי' עלמא ליכא, כמ"ש ז"ל היום לעשותם ולתמוך לקבל שברם עלמא הגויע לחלקו שבר העו"כ וכל שברו שמור ליום הגמול, ועשו במחשבת רשעתו צחר אל הכיפך, ולפי מעשיו יחבר בשברו צעו"ז ע"ד ומשלם לשונאיו אל פניו להאבדו, ולא ישאר לו זכות ולא חלק כלל לעו"כ.

ועד"ץ יליפ במאמר ר"ל זה מחיר זיווי של א
זה מחיר זיווי של א. והמלאך למד עמהם
כל הכורה ופירושה, ויעקב אבינו למד וקיבלה ע"ד
האמת, ומשו הרשע ה' מנהל פנים בחורה שלא
כלכלה להחיר האסור ולאסור המותר. כי כן דרך
הרשעים לסלק דרך הכורה כפי רגוש ותאוות לבנם,
ומה שהוא עזירה נחשב להם למאור ומשדלון ורודפים
אחרי לעשותה, ולהיפך מעשה המל' נחשב להם
לעבירה וגומעים מלעשותה, ואף שלא הם
עדיין זיווי ולא איסור ויתרה, ממ' חזרו כ"ט
דברו וחי' א' פועל דמיוני על העבד ליתרם בזהעם
שהי' א' מחיר זיווי של חזירו כמ"ש בנחש"ק (כו"ד
לעיל).

ודרך חגג נראה לצאר אומרים ז"ל ערוצין (י"ג)
 ע"כ) חנה חלמית וחסידה ב"י ציבורה שבי' מעבר
 אחי כהן מק"ן עומים, ודקשו הכוס' חממה מאי

KolSatmar.com

עברתי, את אשר הכרת אסרתי ואשר אסרת הכרתי וכו', הרי שזריך להחזות ולעשות חסודב גם על מה שבור לאסור מה שהכורה הכירתי ולעמא מה שפירכתי הכדיק, כי דבר זה גורם למכשלות לעבור על ד"ת, וכן דרך המגלים פנים צחורה שלא כהלכה, מעקשים דיני החורה כפי רגונם ותאות לבצם להחיר את האסור ולאסור את המותר.

יְבוּהָ ויִצְחָר דְּבָרֵי הַמִּדְרָשׁ הַכִּי"ל (בְּקוּשֵׁי א')
 ר"ל אֲמַר זֶה מִתֵּיב לִיּוּבֵי שֶׁל זֶה זֶה מִתֵּיב
 לִיּוּבֵי שֶׁל זֶה, בְּהַקְדָּם מִשֵּׁ הַלְבוּשׁ ז"ל לְבָשָׂר מֵה
 שְׁפָרְשֵׁי ז"ל שֶׁהֵיוּ מְרִיצִין בְּנִחְלָת שְׁנֵי עוֹלָמוֹת, שְׁפִי"ד
 הַגִּמְ' בְּמִסֵּ' גִדֵּה הַכִּי"ל, שֶׁהֵיכָזוֹר בְּמִסֵּי אֲמֹ מִלְמִדִּין
 וְחֹתֵם כֹּל הַתּוֹרָה כֻּלָּה, וְזֶה הַפִּי' מְרִיצִין וְכו',
 לְאַחַר שֶׁלְמַדוֹ הַתּוֹרָה מִן הַמֶּלֶךְ הָיוּ נוֹשְׁאִין וְנוֹתִינִין
 זֶה עִם זֶה בְּמֵה יִצְחָר שִׁיחֵלוּ שְׁנֵי הָעוֹלָמוֹת, זֶה
 יוֹאֵר בְּמַעֲשִׂים הַטְּבוֹיִים כְּפִי מַחֲשַׁבְתּוֹ, וְזֶה יוֹאֵר כְּפִי
 מַחֲשַׁבְתּוֹ רַעֲשָׁתוֹ, שֶׁהֵיוּ גַם הַרְעָעִים נוֹתֵינִים פִּנִּי
 הַכֹּרֶת לְמַעֲשִׂיכֶם וְיוֹאֵמְרוּ לֹא פָעַלְנוּ אֲזַן יְעִישֵׁי"ד.
 ויִצְחָר הַעֲנִין בְּחֹסֶפֶת נוֹפֵךְ שְׁפִי דֶרֶךְ הַלְבוּשׁ ז"ל,
 בְּהַקְדָּם מִי"ד בְּמִדְרָשׁ וְלִקְוֵט וְיִתְרוֹלָא הַכִּינִים בְּקִרְבָּה
 שֶׁהֵיוּ חוֹלְקִין בְּשִׁבְלֵי הַעוֹבִ"ן וְהַעוֹבִ"ב, בְּזֹאֲתָה שֶׁעַה
 רַבָּה סִימָה לְהַרְוֵה יַעֲקֹב בְּמִסֵּי אֲמֹ, אֲלֵא שְׁעֵמֶד מִיכָאֵל
 כִּגְדוֹ, בְּזֹאֲתָה שֶׁעַה עֲמֵד מִיכָאֵל וְרַבָּה לְשִׁחַף לְסִימָה
 עַד שֶׁהוֹשִׁיעַ הַקִּבֵּץ"ה בְּחֵי דְיוֹנִים בְּיִיכִים עִבִּ"ד הַמִּדְרָשׁ,
 וְכִבְר דִּקְדָּקְנוּ לַעֲוִל (בְּדִרְוֹשׁ הַקְדוּם) דְּלֹאֵךְ יִתְכֵן
 הַמְרִיצֵה זֶה הֵלֵךְ לִי הַכֹּחַן וּמִלֹּאֲה יוֹאֵ"ל לִזְכּוֹת
 לֹא בְּעוֹבִ"ן וְלֹא בְּשִׁכָר עוֹבִ"ב כִּי"א בְּזֹכוֹת הַמַּעֲשִׂים,
 וְזֶה יוֹעִיל הַחֲלֻקָּה אִם לֹא יוֹכֵה כֹּל אֶחָד בְּחֻלְקוֹ
 לְפִי מַעֲשָׂיו, וְכִבְר עֲמֵדוֹ בְּזֶה הַגִּמְ"ל הַלְבוּשׁ וְהַכִּי"ל.
 גַּם הַקָּשׁוֹ הַמְפָּרְשִׁים עִמִּי"ד בְּמִדְרָשׁ שֶׁעַשׂו חֲלֻקָּה
 וְשִׁפְרָה בְּיִיכִים וְטָשׁוּ נַעַל לְחֻלְקוֹ הַעוֹבִ"ל, וְיַעֲקֹב
 נַעַל לְגוֹרֵלֵה הַעוֹבִ"ב, דְּלֹאֵךְ אֵיךְ כּוֹתֵר לַיעֲקֹב לִיכּוֹת
 מַעוֹבִ"ל אִם הָיָה חֻלְקוֹ שֶׁל עָשׂו, גַּם כִּי"א סִימָה
 דְּבִיכִים ז"ל בְּמִדְרָשׁ הַשּׁוֹשִׁיעַ הַקִּבֵּץ"ה בְּחֵי דְיוֹנִים
 בְּיִיכִים, מֵה אֲזַרְךְ הֵיוּ לְבָנָי דְּיוֹנִים, וְאִין שִׁפְסָ שְׁחִי'
 כֹּל זֶה פּוֹעֵל דְּמִיּוּנֵי וְסִימָן לְדוֹרוֹת הַבְּעוֹדִים, וְאִין
 תּוֹהֵת הַרְמֵז בְּזֶה.

ואם"ל עפ"י דרכו של כלבוש ז"ל שאחר שלמדו
תורה מן המלמד, כיון נושאין ונותנין זה עם

חריפות הוא לעבר את השן שהחורב עמלחו כהדיא (עיי"ש תירוץ) גם ל"ב מה שהתפאר רבא בגמ' שם אני אדון ואטכרנו ומאי רבותי לעבר מה שאסרנו הכה"ק וכמו"כ אמר"ל בסנהדרין (י"ז ע"ה) א"ר יוחנן אמר רב אין מושיצין בסנהדרין אלא מי שידע לעבר את השן מן החורה, אמר רב אני אדון ואטכרנו וכו', וכתבו החו"ס וקשה לר"ח מה לנו בחריפות של הכל לעבר שן שהחורב עמלחו, ומפרש ר"ח שידע לעבר מעוממת נבילות וכו' עיי"ש ולא קיימא הכן ק"ו, אמנם אף לפי תירוץ ש"ס להבין טעם הדבר, מדוע ה"י נזכר בדבר שידעו הסנהדרין לעבר את השן שהחורב עמלחו, וסוכ"ס ידיעה זו מנגד לדרך החורב וקבלה לאמיתית ומא נזכר בו, ומדוע שהצבחו רב ורבא בעמם שידעו לעבר ומאי רבותיהו, והמהרש"א ז"ל כתב וז"ל ענינו שאין מושיצין בסנהדרין אלא שזכרו ללמד זכות לחייב, וזה שרמז הירוש' בדבר שודאי עמל כגון שן, למלוא לו זכות לעברו עכ"ל, ובאמת גם פירושו ל"ב דהגם שזכר לידע ללמד זכות על החייב, אבל מ"מ נזכר שיהי' המשפט נדק וקדון דין אמת, משא"כ המעבר את השן הוא שודאי שער שברי החורב עמלחו כהדיא, ומא נזכר לידעו מזוייפת כז שידעו צו הסנהדרין והרמז"ם ז"ל השמיט הכ מומלך דרב יוחנן א"ר, ולא כתבה להלכה חז"ל בה סנהדרין (פ"ג ה"א) אין מעמידין בסנהדרין וכו' אלא אנשים חכמים ויזכרים מופלגין בחכמת החורב בעלי דיעה מרובה, וידעו קלם משאר חכמות כגון רפואות וכו' ודרכי המעוננים והקוסמים והמשפטים והכלי ע"י ויפלא באלו, כדי שיכיו וידעו לדון אותם עכ"ל ולא הזכיר כלל הלבנה זו דר"י א"ר, ועמלח בני דלא מלינו בגמ' מי שיחלוק עלי ומי' המשמיטה הרמז"ם ז"ל.

חריפות הוא לעבר את השן שהחורב עמלחו כהדיא (עיי"ש תירוץ) גם ל"ב מה שהתפאר רבא בגמ' שם אני אדון ואטכרנו ומאי רבותי לעבר מה שאסרנו הכה"ק וכמו"כ אמר"ל בסנהדרין (י"ז ע"ה) א"ר יוחנן אמר רב אין מושיצין בסנהדרין אלא מי שידע לעבר את השן מן החורה, אמר רב אני אדון ואטכרנו וכו', וכתבו החו"ס וקשה לר"ח מה לנו בחריפות של הכל לעבר שן שהחורב עמלחו, ומפרש ר"ח שידע לעבר מעוממת נבילות וכו' עיי"ש ולא קיימא הכן ק"ו, אמנם אף לפי תירוץ ש"ס להבין טעם הדבר, מדוע ה"י נזכר בדבר שידעו הסנהדרין לעבר את השן שהחורב עמלחו, וסוכ"ס ידיעה זו מנגד לדרך החורב וקבלה לאמיתית ומא נזכר בו, ומדוע שהצבחו רב ורבא בעמם שידעו לעבר ומאי רבותיהו, והמהרש"א ז"ל כתב וז"ל ענינו שאין מושיצין בסנהדרין אלא שזכרו ללמד זכות לחייב, וזה שרמז הירוש' בדבר שודאי עמל כגון שן, למלוא לו זכות לעברו עכ"ל, ובאמת גם פירושו ל"ב דהגם שזכר לידע ללמד זכות על החייב, אבל מ"מ נזכר שיהי' המשפט נדק וקדון דין אמת, משא"כ המעבר את השן הוא שודאי שער שברי החורב עמלחו כהדיא, ומא נזכר לידעו מזוייפת כז שידעו צו הסנהדרין והרמז"ם ז"ל השמיט הכ מומלך דרב יוחנן א"ר, ולא כתבה להלכה חז"ל בה סנהדרין (פ"ג ה"א) אין מעמידין בסנהדרין וכו' אלא אנשים חכמים ויזכרים מופלגין בחכמת החורב בעלי דיעה מרובה, וידעו קלם משאר חכמות כגון רפואות וכו' ודרכי המעוננים והקוסמים והמשפטים והכלי ע"י ויפלא באלו, כדי שיכיו וידעו לדון אותם עכ"ל ולא הזכיר כלל הלבנה זו דר"י א"ר, ועמלח בני דלא מלינו בגמ' מי שיחלוק עלי ומי' המשמיטה הרמז"ם ז"ל.

ונראה לנאר הענין עפ"י"ד במתני' דאבות (פ"ב מ"ד) ר"א אומר הוי שקוד ללמוד תורה ודע מה שחשיב לאפיקורוס, ובפ"י הרמז"ם ורבינו יונה ז"ל ובמדרש שמואל לא גרסי ודע, אלא כך הוא הגירסא הוי שקוד ללמוד תורה מה שחשיב לאפיקורוס, והתו"ם זל"ה ג"כ העתיק גירסא זו עיי"ש, ובמהמור וימרי פי שחתן לנך ועיניך במקראות שנתורה

ובזה יובן מ"ש ז"ל אין מושיצין בסנהדרין אלא מי שידע לעבר את השן מן החורה דכו' מוכרח להם ידיעה זו, כדי שידעו לדחות דעת המזוייפין ומגלים פנים חתורה בפלפולים של הכל ובסברות דדיות למלוא ראי' חתורה להחיר מה שאסרנו חו"כ או לעבר את השן מה שטמלחו חו"כ להדיא, כי יש מליאות לזה כמו שראינו בחוש בדור האחרון, והנה הכרעה דיוני החורב נמסרה לסנהדרין ולנ"ד הגדול שצירושלים, ונלעוו לדון במשפטי החורב עפ"י קבלתם, או כפי שיכריעו בדעת המקראות באמת מן המדות שהחורב גדרשם בהן, וכתב הרמז"ם ז"ל בפ"א מה' ממרים וז"ל כשהי' צ"ד הגדול קיים לא היטה מחלוקת בישראל, אלא כל דין שנוול בה ספק לא' מישראל, שאל לנ"ד שבעירו, אם ידעו אמרו לו, ואם לאו באין לנ"ד שאל פתח העיר וכו' עיי"ש, ומלך מבואר דבזמן הסנהדרין לא ה"י מקום לספק ומחלוקת דיוני החורב, אבל נחצר על ידם אמתתו כמו שנתנונו על פי הדבר אשר יורוד ועל המשפט אשר יאמרו לך חשבה וגו', ולכן חכם אמתית הנבחר בסנהדרין נזכר שידע לעבר את השן מן החורה ר"ל בסברות

המזויפין בתור"ק, שהם משרש הטומאה של עשו הרשע שבי' מתיר ליווי התור"ק עד"ל, ועי"ז יתקיימו ישראל בדרך התורה האמיתית המקובלת, ולא יתפסו לדעת המסיתים המגלים פנים בתורה ר"ל.

ובזה יתורץ קושיא (ה') כי'ל דא"ך אחר שי'א עשו לאורי העולם נשתנו מעשיו, ולא גילה רשעתו עד היותו בן ט"ו שנים כמבואר בירושלמי (הביאו בע"ה) ולדרכנו יובן שפיר דבעודו במעי אמו למד כל התורה כולה מפי מלאך, ועי"ז שגילה פנים בתורה שלא כהלכה, בעיז פניו לעבור על התורה צפרכסאי ובי' מפרכם ללאח לצית עי"ז, אמנם אחר שי'א לאורי העולם, דמבואר בגמ' כי'ל שצא מלאך וסוערו על פיו ומשכחו כל התורה כולה, ולפי ששכח כל מה שלמד, משתה לא הי' יכול לגלות בתורה שלא כהלכה, ועי"כ לא בעיז פניו לעבור צפרכסאי אלא מרד במעמדות עד היותו בן ט"ו שנה, ומה שגילה רשעתו בבן ט"ו דוקא, אפ"ל עפ"מ"ש ז"ל (באבות ספ"ה) בן חמש שנים למקרא בן עשר שנים למשנה בן ט"ו לגמרא, והנה דינו חכמי המשנה נשנית משנה זו, ועדיין לא הי' בגמרא מסודרת וערוכה להם עד ימי רב אשי וא"ך אמרו ז"ל בן ט"ו לגמרא, אך פירשו המפרשים שגמרא היינו פירוש המשנה ועממי, להסביר דברי המשנה ולדמות מילתא למילתא, והמשנה היא קצלת התנאים בלא פירוש הטעמים, והנה עשו למד גי"כ תורה בקטנותו כמ"ש צב"ר כל י"ג שנה שניסם הולכין לצית הספר, אלא שבעודו בקטנותו למד רק מסורת הקבלה ולא סליק דרך התורה לגלות בה פנים שלא כהלכה, אבל כיון שנעשה בן ט"ו התחיל לדמות מילתא למילתא ולחפש אחר סברות בדיוות, והתחיל לגלות פנים בתורה שלא כהלכה ולהעמיד דבריו על דין תורה, ועי"כ גילה רשעתו צפרכסאי בלי בושא פנים בבן ט"ו דוקא ולא קודם לכן.

ויתבאר לדרכנו דברי המדרש כי'ל (בקושיא ב') שביה רבקה אמרו מחרת על פתחי'הו של נשים ואומרת לכן הגיע לכם הכשר הזה בזימכם ותאמר אם כך הו'א עתה של נשים הו'א לא עיברתי עכ"ל המדרש ויסקדוקים שבה כבר נפרטו (עלי) אמנם

עפי' המדות שהתורה נדרשת בהן, כמו שהתפארו רב ורבא אני אדון ואטעמנו צק"ה, שאם יעמוד חכם להרע ויראה לטבר את השקן צק"ן עעמים, או להתיר מה שאסרה תורה ויצא יסודותיו במדות שהתורה נדרשת בהם בטענות מזויפות ובפלפול של שקר, יהיו הסנהדרין צקואים גם כזה וידעו לדחות דבריו ולצרר שקריותו, דאלמלי לא יציו ולא ישיגו כלל דרך עקלקלותיכם, לא ידעו להשיב על טענתם, ופן יחזיקו בשקרים ורצים יתפסו לדעתם הכוזב ח"ו, עי"כ כדי לטעל דעתם הכוזב הי' לורך שידעו גם הם דרכי עלייתם.

ואפשר דמה שהרמז"ם ז"ל השמיט הלכה זו דרב יהודה א"ה, לפי שצינו לא הי' עוד סנהדרין בישראל, ולא הי' נפק"מ בכך דינא למעשה, ואולי חש הרמז"ם ז"ל לקלוקל הדורות, פן וילמדו גם לדורות לטבר את השקן מן התורה, וסכנה גדולה כרוכה בזה שלא יפלו ברשת הטעות ולא יחזיקו בה, ובראשונים שאני שבי' לזם פתוח כאלום, ולרצ קדושתם ורוחם ציתם זכו להכריע ע"ד האמת ולדחות דעת השקר המזויפת, משא"כ דורות האחרונים וכמ"ש צענין המקריה שאין יאות להשתמש בה דורות האחרונים, שלא יבואו לידי קלקול להחפם בספק הסיפיות, ומכ"ש דינוי התורה אם ירגילו ללמוד ע"ד עקלתון וביסך הדרך האמיתית המקובלת פן יחזיקו בו וישאר צידם, ועי"כ להשמר מכלשון הזה השמיט הרמז"ם ז"ל הכ מומרא דרב יהודה ולא הזכירה להלכה, ועפי"ז אפ"ל בדרך הרמז בדברי המדרש כי'ל שהשיב הקצ"ה בתי דיוים צייהם, דהנה ציעקב ועשו אמרו ז"ל שעודם במעי אמום זה מתיר ליווי של זה זה מתיר ליווי של זה, וכתב היפ"ת שבי' זה פועל דמיוני על העמיד שבי' אי' מתיר ליווי של חבירו, ועשו הם אז משין הדמיון שעתיד ליארע בזרעם, כמ"ש הלבוש ז"ל שהיו מתפללין במה שלמדו מפי המלאך, ועשו הרשע הי' מגלה פנים בתורה להתיר את האסור ולטבר את השקן מן התורה, ואיפוא ללאח הושיב הקצ"ה בתי דיוין ציניהם, לרמוז שעי' בתי דיוים אמתיים שהיו מזויים בישראל דינוי הסנהדרין שידעו גי"כ לטבר את השקן מן התורה, עי"ז יהי' בכותם לדחות דעת

לדרכנו לא היתה שאלתה על אשר הכריון, ולא בשביל זה התחרטת על עיבורה, אלא לפי שהי נשונה עיבורו של עשו משאר הנולדים לעלתה, שעמד עליו הס"ט והתגבר בו הילד"ר בעודו צמעי אמו, ורצה לבעוט וללאת אלא שמשעורו מן השמים ויעקב אבינו עיכב בידו צמה שהי ידו אוחזת בעקבו כמ"ש לעיל, וזה ששאלה לנשים אחרות אם הגיע להן כאשר הזה צימיוס, ר"ל שהי העובר רוצה לבעוט וללאת, ובאמת אין דבר זה שכיח בכל הנולדים, וזה כשעו לטעם שציארנו לעיל, ולא אמר רדקא אם כך הוא אשר של צים הלאי לא עיברתי, דכדדוקים יותר יחפזו כהעדר הבן מלכויות בן מניש כמ"ש הכותה"ק, ולפי שהרגישו בעיבורה שצומע לארו עד שצומע ללאת לטעם זה התחרטת על הכריוה ולא בשביל לערף דגופה.

ועתה נבאר בעטם עענתה ותאמר ח"כ למה זה חנכי, גם צמה נחש דעתה צאמור ד' לה ב' גוים צבעוק, ונקדים דברי המדרש פליאה הוצא בקדו"ט לכ"ק אבא מורי זל"ה וזה הואו כששמע משה חנכי ד' חלקיק אשר הולאחיק מארץ מנרים פתח ואמר ברוך שלא עשני גוי עב"ד המדרש ז"ל, ונל"פ בהקדם מה שדקדקו המפרשים ז"ל על אומרו ית' אשר הולאחיק מאמ"ל, ומדוע לא אמר אשר בראחיק, ותיירו שהצריחה היתה כוללת לכל האומות וכל הנבראים משא"כ יליאח מנרים היתה מיוחדת ומצוררת לישראל עם סגולתו בלבד, ואפ"ל עוד בהקדם מה שפירשתי במאמ"כ או הוסב חלקים לבוא לקחת לו גוי מקרב גוי וגו', ולפי שהיו ישראל משוקעים בצומחת מנרים מאוד כאמ"ל, אין ספק כי גם ציילאחם משה, נתלה עומם כח העוממת הזה השוכנת צפנימותם, ע"כ לא סגי ציילאחם ממנרים, אלא עוד זאת עשה להם הקב"ה שהוליא מקרבים ומפנימות לבצם עוממת מנרים, וקירב אותנו אליו ית' ולעבודתו, ח"ש לקחת לו גוי מקרב גוי שהוליא מקרבים הגוי ר"ל עוממת מנרים השוכנת צפנימותם.

ועפ"ז אפשר לתרץ מה שהקשו המפרשים דמ"ט חיקנו לברך שלא עשני גוי ולא מצריון שעשני ישראל כמו שאר הצרכות שמצרכין על העוצה פוקח

עורים וכדומה, אמנם אלמלי היי נוסח הכדואב שעשני ישראל, היי הכוונה על תחילת הצריחה לבד שצראנו ית' להיות עם סגולתו, אולם עוד עוצה כפולה ומכופלת למקום עליו שהוליאנו ממנרים, והוליא מקרבתו עוממת מנרים כמאמ"כ לקחת לו גוי מקרב גוי, וע"ד בן חיקנו ח"ל לברך שלא עשני גוי בלשון שלילה, וגכלל צה כוונה נוספת להודות להצויות על חסדו הגדול שעשה עמנו צי"מ, שהעשיר ועקר מלצנו ומפנימותינו כל צחי' התערבות מעוממת ע"ז והגוים, וזה לא היי נשמע צרכה שעשני ישראל שקאי על תחלת הצריחה ובכן, ולא פתח הצויות דברו העוב ואמר חנכי ד' חלקיק אשר הולאחיק מארץ מנרים ולא אמר אשר בראחיק, שט"י יליאח מנרים בלבד נתייחדו בני ישראל לעם סגולתו ית', וקבלו חלקותו ית' עליהם צאמת, ע"ז שגבלו והפרשו מכל צחי' עוממת ע"ז והגוים, ולא זכו לשלימות הזה מנד הצריחה, ול"ה אשר הולאחיק ולא אמר אשר בראחיק, וצוה יבואר דברי המדרש ח"ל כששמע משה חנכי ד' אשר הולאחיק מאמ"ל, (ולא אמר אשר בראחיק) פתח ואמר ברוך שלא עשני גוי, להודות שגל הצויות מאמתו כל צחי' ע"ז, ולא היי נכלל הודאב זו צרכת שעשני ישראל.

ואל"פ צה מ"ד צמדש ילקוט (פי' יחרו) כשעמד הקב"ה ואמר חנכי ד' חלקיק, היו הכרים והבצעות מתרגשין, ובה חצור וחרמון מצית חלים וכרמל מאספניא זכו', זה אומר אני בקראתי וזה אומר אני בקראתי, וכיון ששמעו מפ"ך אשר הולאחיק מארץ מנרים עמד כל אחד ואחד במקומו, ואמר לא עסק זה אלא עם מי שהוליא ממנרים עב"ד המדרש ז"ל, וכי סברו מתחילה שינתן הכורה להם, אלא שהתאוו שינתן הכורה עליהם, וא"כ אמאי חזרו ועמדו במקומם, דאף שעסקו עם מי שהוליא ממנרים, עדיין לא ימנע שחנתן הכורה לישראל עליהם, (ובצר צארנו צה חופנים שוים) ולדרכנו חפ"ל דכהה אמרו ז"ל צמדש שאמר להם הקב"ה כולם גבצורים אחם (פי' צעלי מומים) כולכם נעשו ע"ז בראשיכם ולכך נפסלו מלהנתן הכורה עליהם, ואפשר ששרי הכרים אף שידעו שנעשו ע"ז בראשיכם, מ"מ חשבו דקראת וולם חויה גאסרת וצצר נחצצר בע"ז

שיעקב יאל ראשונה והוא יחי הכבוד כמ"ש רש"י ז"ל בשם מדרש אגדה עכ"פ וידו אוחזת בעקב עשו. בדין כי אוחז צו לעבדו, דיעקב נולד מעיפוס ראשונה ועשו מן השני וכו' וראה לעבדו שיהא ראשון ללידה כראשון ללידה ויפסוד את רחמה ויעול את הכבודה מן הדין עכ"ל רש"י ז"ל ומה שלא עלה בידו לעבדו, אמרו ז"ל במד"ר הטעם למד יאל עשו חזלה, כדי שילא הוא והלאה סריותו עמו ועי"ש, ואפ"ל עוד טעם בדבר למד יאל עשו חזלה, עפ"י דגמ' (במס' נדה דף ק"י ע"ב) שהבאנו לשל דהעבור במעי אמו מלמדין אותו כל החורש כולה, וזל דלוק על ראשו וזעיל ומציע צו מסוק העולם ועד סופו, וזכרנו לעיל שזכר להם ע"י צחי אור הגזוז שצחורה עי"ש, ולכאורה כיון הכוונת בלמוד הוא הכוונת המדריגות האלה, מיון שסוכ"ס משכת תלמודו ויטול הדור, וערום יאל לבית עולמו, אמנם פירשו המפרשים ז"ל עפ"י האלשיך הק' דמה שאנו אומרים וכן חלקנו בחורף, לפי שכל השמות עמדו על דבר סיוי וקבלו כ"א חלקו בחורה, ול"א צמ' יעשה ומלאה חאמין, כאדם שמואל אבידתו לפי שהוא חלקו עי"ש, וכוונתו כן עדין מלמדין אותו כל החורה במעי אמו ר"ל כל חלקי חורחה, וזכרנו לאור העולם ישבת, ואח"כ ע"י יגיעותיו יכול למלא אבידתו, דמפני שכבר השיג חלקו בחורה בבת, ויכל אח"כ להגיע אל השגתו בפועל, ולולי כן כי קשה להשיגו אף ע"י יגיעותיו עכ"ל.

והנה יעקב ועשו למדו תורה במעי אמו, ועשו כי מגלה פנים בחורה שלא כהלכה וכן ומפרסם לע"ה, אבל יעקב אבינו כי חורחה שלמה ונקי' בלי סיג ופסולת כלל וקבל שם חלקו בחור"ס בבת, על צחי וז שעתיד להשיגו בפועל במאמר אכ"י ד' אלוקך אשר הולאחיד מאחך מלרים, דמורה על היות ישראל נקיים ומחוקקים מכל צחי' ערצוב עומאח ע"י כניל, אמנם כ"ז שכי' עשו עמו ביחד וחי רך ומפרסם לע"ה, אף שכי' יעקב מתנגד לעומתו והיו מתרועעים ומריצים, מ"מ לא כי' אפשר לו ללמוד החורה בציחי וז להיות מרוחק מכל צחי' ע"ה, לז שכי' עשו עמו במחלואו, ואולי לטעם זה יאל עשו חזלה, כדי שיבאר יעקב לזרד לשעב קלה, וזכרנו שעה שלא כי'

מעליהם, וראויים הם שתנתן החורה עליהם, אבל כיון ששמשו מופיד אשר הולאחיד מאחך מלרים עמד כ"א ואלה במקומו ואמר לא עסק אלא עם מי שהיוה ממלרים, ר"ל דלפי שאמר אשר הולאחיד ולא אמר אשר בראחיד, השיגו מה צחייתו של ישראל שהבדלו והופרשו מכל צחי' ע"ה, וכיון שלא עסק אלא עם מי שהיוה ממלרים ידעו שפסלו הם מלהנתן החורה עליהם לישראל, לפי שגשעו ע"ה בראשיתם, ואף שאין עליהם עוד ע"ה, אבל נשאר בהם רשימו מצחי' עומאח ע"ה, ונחיתה החורה לישראל לריכס להיות מובדל ומפרש מכל צחי' ע"ה, וזה נוכחו לדעת מ"ש הקצ"ה אשר הולאחיד מאח"ה ולפיכך עמד כאח"ה במקומו וכן.

ועד"ה אפשר לפרש במאמר רבקה אמנו שאמרם אח"כ למד זה אכ"י, ולדכ"י רומז על עשרה הדברות, וכוונתו שדרכו ז"ל צד"ר אכ"י עשו צד"ר אכ"י לוי אכ"י עתיד לקבל עשרה הדברות ועשו צד"ר, ובה רבקה אמנו סברה בתחילה שהוא עיבור א' ופוסח על שתי הסעיפים פעמים לביבמ"ד ופעמים לבית ע"ה, וידעה שצניה עתידין לעמוד בזה סיוי ולקבל החורה המתחלה באכ"י ד' א' אשר הולאחיד מאחך מלרים, ולפיכך נאערה הרבה ונתחרטה על הריגה, דאין יחו להיות מובדלים ומפרשים מכל צחי' ע"ה, אם נשרש בהם מצטנ מתערבצת עומאח ע"ה, וז"ש אח"כ למד זה אכ"י ר"ל אכ"י וזהה זה למאמר אכ"י ד' אלוקך אשר הולאחיד מאח"ה, והשיב לה הקצ"ה ע"י צד"ה שני גוים צד"ה ושיני לאומים ממשיך יפרדו זה לרשעו זה לתומו, והגם שגשו יש צו מצחי' ע"ה, שכבר במעי אמו כי' רך ומפרסם לע"ה, אבל לעומת זה יאל יעקב ממוקב בלי שום פסולת, ונקי מכל צחי' ע"ה, והוא חרשו יהיו זכאין וראויים לבחי' וז שתנתן להם החורה במאמר אכ"י ד' אלוקך אשר הולאחיד מאח"ה, להיותם מובדלים ומפרשים מכל צחי' ע"ה, וזהה נחה ונתקרה דעתה.

ובזה נל"פ דברי המדרש כי"ל אכ"י עשו צד"ר אכ"י לוי אכ"י עתיד לקבל עשרה הדברות ועשו צד"ר, וא"כ הכוונה דמה ענין עשרה הדברות להשגתה שאלה, ויתבאר עפ"י דבריו כי"ל דכ"ה בדין כי'

שמי אמו וכו', נר דלוק לו על ראשו ולופה ומציע מסוף העולם ועד סופו שנה' (לויז כ"ט) זבלו נרו עלי ראשי וגו', ואין לך ימים שאדם שריו בעובד יוחר מלחון הימים שנה' מי יתני כירחי קדם וגו', ומלמדיו אותו כל התורה כולה וכו', וכיון שזה לאיר העולם זה מלאך וסערו על פיו ומשכחו כל התורה כולה שנה' לפתח חטאת רוצן עכ"ד הגמ', ולכאורה לפי"ז חיינו מה שעשו רן ומפרנסם ללחם, כי לא יחפון הכסיל בתצובה, ולא רצו לשכון במקום קדוש הזה בגובה של הדיקת רבקה אמונו, גם כי צורה מן התורה ומהאור הגדול אשר שוכן שמה שהוא שנה' אור הגנוז שאדם מציע צו מסוף העולם ועד סופו, ועצמו הרע ושרו שהוא כס"מ ה' מושכו למקום הטינופת לבית ע"י, אמנם ראוי לבין למח ה' יעקב אציונו מפרנסם ללחם לבחי כנסיות ולבחי מדרשות, וכי ילוייר צעולם מקום קדוש יותר מזה, כאמר"ל ששלמדיו אותו כל התורה כולה ונר דלוק על ראשו וכו', ואין לך ימים וכו' יותר מלחון הימים, וכ"ז אפי' בעזרין דעלמא, ומכ"ש ציעקב אציונו שבי' משכנו צדק קדוש של רבקה, ומדוע ה' מפרנסם ללחם לזיכונם וציהמ"ד וי"ב.

ואפשר דתמי' זו ה' קשה גם לרבקה אמונו, ואולי שהרגישה גם היא שמעוברת מתאומים, וזכירה שא' רשע וכוהא רן ומפרנסם לע"ז והשני לדיק, גם כי האמבות נצילות היו כאמר"ל, וידעה שיעקב והשתלשלות אומה הישראלית עתידים ללחם ממנה, אך לא הבינה מדוע יעקב רן ומפרנסם ללחם כקושינתו ה"ל, וע"כ חלטה בהסרון צעלמה בדרך הדיקים, והשעבד בהסרון מזידה שהיא אינה ראוי להיות בקרבה עיבור קדוש כזה מקור קדושתן של ישראל, וז"ש א"כ למח זה אכני שהיתה דואגת ומפחדת שמה לא תזכה מזדה להביא נשמה קדושה כזו לעולם, וא"כ כל האשר הזה לריק ח"ו, עד שאמר לה ד' ע"י הציא שני גוים צבען ושני לאומים ממעין יפרדו, וכפרש"י ז"ל מן הכמים הם נפרדים זה לרשע וזה לתומה, ומלחמה גדולה ציינים בעולם שמי אמונו כמו שדרשו ז"ל צ"ר ויתרו"ל הצנים בקרבה ויתרונן אחר זה רן להרנג אח זה וזה רן

שמי אמונו במחיתו קבל יעקב חלקו בתורה על צחי' נעלה מאוד, שבה עתיד לקבל את התורה במלמד אכני ד' ה' אשר הולאחיד מארץ מנרים, וזה יתבאר דברי המדרש שאמר יעקב אכני עתיד לקבל עשרת הדברות ועשו צדק, וכו' זה עשם החללות, דמלך הדין הוא ראוי להיות הכבוד שה"ה ראשון לניצרה, ומח שילא עשו חלל הוא לפי שאכני עתיד לקבל עשרת הדברות שנאמר זה אכני ד' אלקיך אשר הולאחיד מארץ מנרים, וכו' אורך והכרת שאקבל חלקי בתורה על צחי' זו שעתידה להכונן לי צאכני, ולעטס זה עשו צדק וילא חללה ע"ל ההכרת ולפי שעה בלבד, ללך החועלת בהמשך ממנו, ואחרי ששלם החועלת, חזרה הצבורה ליעקב ע"י שקצבו מחאו ומגיע אליו גם מלך הדין, וגמלא שהצבורה הכריזים בלך הצבורה שייכים אליו בלבד ובכן.

*

באופן אחר אפי"ל דברי המדרשים ויבדקדוקים בי"ל, בהקדם דברי הגמ' סוטה (מ"א ע"ב) א"ר אלעזר כל אדם שיש צו חופה אפי' עוברין שבעמי אמן מקללין אותו, שנה' אומר לרשע לדיק אתה יקבדו עמים ויעמכו לאומים (משלי כ"ד), ואין קוצ חלל קללה שנה' לא קצב ק"ל, ואין לאוס חלל עוברין שנה' ולאוס מלאוס יאמן עכ"ד הגמ', וראוי לבין מדוע דוקא צדק עזיר דחופה, בעוברין שבעמי אמן מקללין את העובר עליו ולא מניי דוגמתו בשאר עצירות, גם מנין הכריחו חז"ל לדרוש בהסוק הזה על עוברין, באמרים אין לאוס חלל עוברין שנה' ולאוס מלאוס יאמן, וכו' פשוט של מקרה לאוס הוא מלכות, וזכאל קרה גופי החיב ושי לאומים ממעין יפרדו, ועכ"ה פירושו צ' אומות ולא עוברין, וא"כ אמרם ז"ל אין לאוס חלל עוברין.

ולבאר הענין נקדים מלמרים ז"ל צ"ר ויתרו"ל הצנים בקרבה, בשעה שהיתה עומדת על צחי' כנסיות וצחי' מדרשות יעקב מפרנסם ללחם, בה"ד (וימי' ה') צערם חלך צבטן ויעתיד, ובשעה שהיתה עוברת על צחי' ע"י, עשו רן ומפרנסם ללחם בה"ד וזרו רשעים מרחם עכ"ד המדרש, ונקדים עוד אמרם ז"ל נדה (ל' ע"ב) דרש ר' שמלאי למח הולך דומה

להכריז את זה, וזילקוט איתא באתא שעה דלא ס"מ להכריז את יעקב צמעי אמו, אלא שעמד מביאל כנגדו, באתא שעה עמד מביאל וראה לשדוף לס"מ עד שהשיב הקצ"ה צחי דייס ציניהם, ומכ"ט יעקב מפרנס ללחם, ולא כמו שחשבת תליתא החסרון צעמך שאין גופך ראוי לסבול קדושה גדולה ונפלאה נשמת יע"א ע"ה, אלא אף שהמקום קדוש מאוד, מ"מ ראה יעקב לצרות ממנה, כדי שלא יהי' באתא חדא עם עשו הרשע, וכדי להפטר מחבורתו כי' מפרנסם ללחם לצידימ"ד, והודיע לה הנביא כי החסרון הוא מלד עשו, ושזו יהי' מלחמת תמידית ציניהם, ולעסם זה יעקב מפרנסם ללחם כנ"ל.

ובזה יוצן אמרם ז"ל צמ"י דעוטה הנ"ל, אין לאום אלא עוצרין, שנא' ולאום מלאום יאמן, ואין כוונתם ז"ל לומר דכ"מ שנא' לאום פירושו עוצרין, דזה אינו דפשוטו של מקרא לאום היינו אומה ומלכות כנ"ל, אלא שהכריחו ז"ל דאין לאום האומר כאן בפסוק אומר לרשע לדיק וגו' יעמכוו לאומים, צעכ"ה אינו אלא עוצרין, דא"ל לפרש בפשוטו שהאומה"ע יהיו מקללן אותה, דמה איכפת להו לאומה"ע במחניף לרשע ואומר לו לדיק אתה, והם צעמם מלאים שקר וחנופה וכל מדות רעות, וע"כ דרשוהו על העוצרין והציאו דא"י ממה דכתוב ולאום מלאום יאמן, דגם הם כוונת הכתוב על העוצרין, דצטעה שהיו עדיין עוצרין צמעי אמן כי' המלחמה גדולה ציניהם וכ"ל החזק ונתאמן להכריז חזירו כאמרם ז"ל עד שהשיב הקצ"ה צחי דייס ציניהם כנ"ל.

ומה מדווקא על חטא זה האומר לרשע לדיק אתה העוצרין צמעי אמן מקללן אותו יותר מעל שאר עצירות שחזרה, אפ"ל עפ"מ"ש צמ"י (נדה ל' ע"ב ה"ג) ואינו יולא משם (העוצר צמעי אמן) עד שמשציעין אותו וכו', ומה הוא השצעה שמשציעין אותו, חכי לדיק ואל חכי רשע, ואפ"י כל העולם כולו אומרים לך לדיק אתה, כי' צעידך כרשע עכ"ד הגמ', ולכאורה כיון שמשציעין אותו חכי לדיק ואל חכי רשע, הרי כבר נכללו בזה כל עשיותיו של אדם וחובתו בעולם, ומ"ע לדיק לפרט לו פרט זה דוקא,

והנה יעקב ועשו שחי' ציניהם מלחמה גדולה כמבואר בדברי רז"ל, ודאי שלחמו בכל צחי נפסם, שיע"א ע"ה התגבר לעומתו בכל צחי הקדושה, ולעומת זה עשו רשע והס"מ התגברו למולו עם כל צחי העומה שישם צמיותא בעולם, ובדאי שחי' כלול בזה גם המידה רעה של מחניף לרשע ואומר לו לדיק אתה, כי שורש אלה המדות מן הס"ס ושם כי' הס"מ עצמו נלחם בלחם ביעקב כמבואר בדר"ל, וע"כ ראה יעקב אצלו לצרות משם וחי' מפרנסם ללחם לצידימ"ד, כי על כך מילתא אפי' עוצרין דעלמא מקללן אותו ומכ"ט נשמה קדושה כיעקב אצלו, וכל זה הודיע הקצ"ה לרבקה לרבקה אמנו ע"י הנביא צאומרו ולאום מלאום יאמן, שהמלחמה גדולה בין שני עוצרין הללו, ולחמם על אשר צמם שחלח החסרון בעלמא, ע"כ הודיעו כי' מסיבת התגרות כוחות העומה של עשו וחילותיו וראה יעקב להפטר מחבורתו, ובעלם היחידה להכלל מכוחות העומה היא רק הכוח"ק כמבואר בדברי חז"ל, ושיקר החזרה המסוגלת להתחזק על ידו בצומתו יחי', הוא החזרה שצ"פ וד"ה

(נדב דף ל' ע"ב ומד"ר פ' תזריע ועי"ש) וא"כ יוכל להיות דג"ז בדרך גם שלא יבטע ויאל, והמכרש"א ז"ל בקשה מכה דאמרי' ציומא (דף פ"ב ע"ב) הכיו עוברת דלרחב ציבור"פ אחאי לקמי' דרית, ח"ל לחשו' לה ולא לחישה, קרי עליה זורו רשעים מרחם, מכה מוכח ששולט יאכ"ר גם במשי אמו, ובזה יש ליישב דע"י אמו כי הכס אפשר דשולט צו יאכ"ר קודם הכיואל, ח"ל בולד ע"מזו חינו שולט יאכ"ר, דל"כ ה"י בועט ויואל, אך קשה מכה דדרשנין גבי ויתרוללו בנים בקרבה, שהיה עוברת על פתח עכו"ם זכ"י עשו מפרסם ללאת, ע"כ קושייתו זכניה צ"ע.

וב"ל לחן קושיית המכרש"א ז"ל עי"מ"ש ק"ז כישמח משה זל"ה ר"פ צרכה, כתב בגאון בעל זרע יתכן בשם בגאון מו"ה יעקב אביו של בגאון מו"ה העשיל זל"ה, בטעם שלא גשנית מלות גיד הנשה בסיני, דליתא בגמ' שהתורה ניתנה בחשאי מפני השטן שלא יקטרג, ואיתא בזה"כ כי שס"ה מלאכים ממונים על שס"ה ל"ה, ועל גיד הנשה ממונה השטן, לכן לא ניתן גיד הנשה בסיני, דל"כ ה"י שם הממונה שלו הוא השטן וה"י מקטרג וכו' עי"ש לדרכו, ובזה יתפרש לענייננו דלמח הדבר בשאר נולדים דעלמא, חינו שולט בהם היאכ"ר כ"א משעת ילידה ממשי אמן, כי מאז ניתן להם בחיורה, ואז תכלית בריאת האדם שיחבר על הסתח יאכ"ר ויחזור בטוב, ואחלמי ה"י היאכ"ר מתקדם לבוא בעולם ממשי אמן, ה"י ראוי שנתן להם כח בחיורה מיד, ואז ה"י בועט ויואל דאין מונעין מן השמים פעולת החיורה כדוע, אמנם בעשו הקדים אליו היאכ"ר לבוא משעת ילידתו, לפי שהוא הממונה שלו ושר של עשו הוא הכ"ס ועי"ד מ"ש בגיד הנשה דלחלמי ניתנה בסיני ה"י שם הממונה שלו הוא השטן, וכמו"כ בעשו מתחלת ילידתו עמד על גביו הממונה ושר שלו, ולא קשה משאר נולדים דעלמא, ומתורן קושיית המכרש"א ז"ל.

ובזה יתורן קושייתו הג"ל, דלמח השגי רבינו
במחש' מוכח מדרשות המקראות דאין יאכ"ר

(ס"ג ט"ה) ח"ר בבג"ד כד הוינא בר חמני סרי שנין, והוב גמירנא לי לכולי כש"ם, ולא כוב ידענא דאין מקרא ויאל מידי פשוטו עד השתא, ברי שיעקר לימוד התורה ה"י ח"לם בדרשות ח"ל ולא בפשטות הכתובים, ועוד אמר"ל ע"י (ל"ה ע"ה) מאי כי עובים דודין מין, כי אחא רב דימי אמר, אמר הכ"ס לפני הקב"ה רבש"ע ערבים עלי דברי דודין (פרש"י דברי סופרים) יותר מיינה של תורה (פי' רש"י עיקר תורה שבכתב) ולעצם זה ה"י יעקב מפרסם ללאת לביכ"מ"ד של שם ועבר, להכלל מכותות העומתה של עשו ושרו על ידי סגולת הכוח"ק, ואפשר לרמוז בזה"י זו במאמ"כ ותלך לדרוש את ד', עי"מ"ש (פסחים כ"ב ע"ב) את ד' חלקך חירא לרבות ח"ת, שרבה אמו השיגה כח בגדול של דברי חכמים ותוספת"י, להכלל על ידו ממלחמת הילך ולהתגבר ביראת ד', ובזה התגמלה על לערב, ואף שודעה מהמלחמה התמידית שיהי' ביניהם, מ"מ התגמלה שבאמצעות הכוח"ק ודברי ח"ל ויכלו ישראל להתגבר על עשו וחילוליו ולהכלל ממנו, וזהו גרמו במאמר ותלך לדרוש את ד', שדרשה רבי הכתוב את ד' לרבות ח"ת, וזהו מרבה להביא לידו יראת ד' ולהכלל מכותות העומתה של עשו וכה דל"ה.

עוד חפ"ל הדקדוקים הג"ל בהקדם דברי בגמ' סוכרדין (ל"ה ע"ב) ח"ל אענוניום רבי יאכ"ר מאימתי שולט צו באדם, משעת ילידה או משעת ילידה, אמר לי משעת ילידה, אמר לי ח"כ יבטע בלמו ויאל, אלא משעת ילידה, אמר רבי דבר זה לימודי אענוניום והכתוב מסוישו שג"י לפתח חטאת רובן עב"ד בגמ', ובצ"ר דרשו ז"ל דכתיב כי יר לך האדם רע מעשריו משעת שנער ללאת, וזהו כדברי אענוניום ורבינו הקדוש הודם לדבריו, ולבאור כ"ב איך יתכן שלא השיג רבינו הקדוש דרשת המקראות, עד שאמר דבר זה למדנו אענוניום, ואם רבי לא שנה אענוניום תלמידו מנין לו, גם ל"ב מה שהקשה לו אענוניום דל"כ יבטע בלמו ויאל, ואמאי קושיא היא זו, והרי כל ילידת בולד ועיבורו ככל בדרך גם כמבואר בדר"ל

אם ה' כדוגמתו, ואפשר לדרכנו להכיר רצקה אמת
רחם דכשעזרת על פתח בית ע"י מפרכם ללאת,
שפטה מזה שכבר בא אליו ה'א"ר משעת יואה,
זה ששאל מנשים אחרות אם הגיע להם כלער
הזה שיה' בהגזרות ה'א"ר כ"כ חזק צעזורים
צעודם צמעי אמת, והם השיבו לה דלא אירע להם
כן מעולם, ומשנה בולד הזה משאר גולדים דעלמא
שאין שולט בהם ה'א"ר כ"כ משעת יואה, ע"כ
החזקתם על הריוה ואמרם הלאו לא עיזרתו,
כי הדיקים יחפלו יותר צהעדר בניס מלכיות בן
מציט כמ"ס ה'א"ר ח"ק (פי יוגס) ע"כ כשראה
שכ"כ ה'א"ר צהעדר על עיזרת, עד שזומע לו
ורן אחר עתו צהעדר צמעי אמת, ע"כ אמרם צהעדרו
יותר טוב ממליאותו, גם תלחם החסרון צהעמם
דאלו מסיבת חסרון שלימותה, שלא בהגזרה עדיין
על יואה לכובשו ולהכניעו לגמרי, ע"כ שולט הוא
צעזורה, וכמ"ס המהרש"א צגמ. דיומא ה"ל דע"י
אמו אפשר דשולט צו ה'א"ר קודם ה'א"ר (עיין
לעיל) ח"ס א"כ למד זה אבני נצחית לך, להעמיד
שורש האומה הישראלית, אם אין אני ראוי לך.

ואפשר לרמז צמאמ"כ ותלך לדרוש את ד' פרש"י
שיגיד לה מה תחא צסופה, בהקדם מ"ס ק"י
הישמח משה א"ל"ה (בהפטורה לפי ד"ה) דנחלקו
הקדמונים איזה עדיף, אם המחאה ומתגבר על
יאר, אם האינו מחאה כלל, דלעת הרמז"ס ז"ל
מי שאין מחאה כלל ואין לו נפי אל הרע הוא
עדיף, כי הוא השלם צמידותיו וחסידי יתקרי, וחלקו
עליו כי אדרבה המתגבר עדיף שמוש לכבוד קומו,
משא"כ מי שצטבו כך א"כ צמא עובד אדוניו, וק"י
א"ל"ה הכריע דעת שיהם דא"ר דא"ר, דהתחלת
האדם ודאי העיקר בהחלקים, דאם נעצב כך מצטן
לדיק מה פעל, אצל כשע"י מלחמתו צחזקה כצבו
כ"כ, עד שצא לצחי שנאמר צדוד המע"ה וצ"י חלל
צקרי, ומכ"ש אם זה לצחי שוא צאשע"ה שהפכו
לעוב, ודאי מה עוב ועדיף מכלותם כל יומיו, ופי'
צא כוונת הכתוב (קבלת יצ"ו) סוף דבר הכל נשמע,
ר"ל דהאדם יש לו צ' שמיעות, י"ט אומר לו עשה
כך עבוד צוראך ושמע למצותיו, ויה"ר אומר לו
הכיפר, וצ"ה שומע לצדי שניהם ויותר צחא

שולט אלא משעת יואה, דכתיב לפתח חטאת רוצן
וגם מה שדרשו ז"ל מהכתוב כי יאר לצ האדם
רע מנעריו כ"ל, ואלמלי רבי לא ידע אנטוניוס
מנין לו, ואלו שהקשה לו סחירת הכתוב מויתרוללו
בניס צקצרה וגוי דלפי דרשם ז"ל הקדים ה'א"ר
ונלחם צעודן צמעי אמת, ואנטוניוס השיב לו
דאין זה צשאר גולדים דעלמא, דא"כ ה' צועט
צמעי אמו ויואל, אלא ששחמם עשו לכיות שהס"מ
שרו וממונה שלו לך עמד על גבו מתחילת יצירתו,
ומה שאנטוניוס השיג דבר זה יותר מרציו הקדוש,
אפשר להסביר כעין שאלמ"ל סבה צדון (ל"ט ע"ב)
חזון עובדי כה אמר ד' אלקים האדום וגוי מואי
שנא עובדי' לאדום, פרש"י למד נצחית לגבולם זו
משאר הציאים, אמר אפרים מקשאה תלמידו של
ר"מ משום ר"מ, עובדי' גר אדוני ה', והיינו
דאמרי איננו מיני וצ' אבא ליאל צ'י נגא, פרש"י
ז"ל מצלמו של יער כורחין עץ להכניס צחוק הגרן
לכיות צית יד ויקללו צו את היער, וכן עובדי'
לאדום ודוד למואב שהוא יאל מרות המואבי עכ"ד
רש"י ז"ל, ועד"ז אפ"ל צאנטוניוס לפי שצחגיר
מזרע עשו, השיג יותר צחי' הממונה שלהם וההגזרות
הס"מ ודרכיו, וידע לחלם מעשו לשאר גולדים דעלמא.

ועוד יש טעם צדצר עפ"י הנודע דאנטוניוס
ורבי היו גלגול עשו ויעקב, ואנטוניוס ה'
מצד חלק הטוב של עשו ומתגלגל שית לתקן פגמו
הקודם ולכן נתגייה, וכן יתכן דאע"כ דאיכו לא
חזי מלתי חז, ומתוך הלבב זו חזר מעשה שאירע
לו צלגול הקדום שצחגור צו ה'א"ר והס"מ
צעודו צמעי אמו לטעם ה"ל וצעי"ז כתב צחא"ק
שו"ס.

ויתבאר לדרכנו דברי המדרש (הוצא צדרוש
הקדום) מלמד שביה רצקה אמת מחזרת
על פתחיו של נשים, ואומרת לכן הגיע לכם
הלער הזה צימיתם, אם כך הוא לערו של בניס
ויכלאו לא עיזרתו עכ"ד המדרש, וצ"כ דאין יתכן
שהחזקתם הדיקת על עיזרת צצביל צערא דגופא,
גם איך יתכן שאלה זו אם הגיע להם כצערה,
ובס אינס מרגישים צצערה ומנין ידעו להעריך

בצחירה זה ג"כ אינו טוב, לכן נולד עשו עמו והבן עכדי"ק, זה הי' ענין תשובת הכניא לרבקה אמנו להשקיע רוחה שאין התגברות שליטה היס"ר צעידור לז' חסרון שלימות ח"ו, אלא מוכרח להיות כן לז' כי שני גוים צענך ושני לאומים ממשיך ופרדו זה לרשעו זה לחוטא, וזה' נולד צענעו להיות נוטה לטוב והשני נוטה לרע, וכדי שלא יהי' משולל צחירתם, ע"כ מוכרח התגברות החזק האמת, למען כ"א יעמוד בשלו לז' גבורת צחירתו.

ובזה יל"פ ואלה תולדות יחזק פרש"י ז"ל יעקב ועשו האומרים צפרשה, דמה שזכר יעקב אבינו לשלימות הגדול ולקבל אגרה על עצדו, הי' ע"י יעקב ועשו האומרים צפרשה, שבו אחים תאומים צענן יחדיו, והי' לריך להתחזקות גדול לעומת התגברות הס"מ אשר נלחם לעומתו, ועי"ז נשתלם כוונתו ית' לשחול מעט גאמן בתולדות יחזק, וי"א יעקב אבינו שלם בעצדו וצענכו וזבן.

*

קטעים מהדרשה אשר דרש כ"ק רבינו שליט"א בקה"י דעש תש"ד לפ"ק

ותר"ך לדרוש את ד' פרש"י ז"ל לבית מדרשו של שם וכו', הנה תכבדתי פה לומר דרשה, כאשר המנהג בן הוא לכבד אורח הבא ממקום אחר לדרוש לפני העם, ולכאורה כל עיקר המנהג הזה חמור הוא, כי הלא ב"מ נמלא רב מרא דאתרא אשר לפניו ידוע פירות מקומו, וזמנא לורך להכיר ולהכיר, מה שלג בן הוא באיש הבא ממקום אחר, ואף כי סדנא דלרעא חד הוא, מ"מ צר מן דין הלא להרב מרא דאתרא מחוייבים לשמוע ולציית דצרו, אשר לא בן הוא באיש נכרי אשר היום כאן ומחר גוסס, ואפשר ליישב המנהג הזה שנחפשי בכל גבולי ישראל, צהקדס לתרץ מה דקשיא אדברי רש"י ה"ל שאלכס רבקה אמנו לדרוש את ד' לבית מדרשו של שם, ולכאורה למה הולכיה לז' צחירת צציות של יחזק אבינו, שבי' שם השרשח השכינה כמו צציות מדרשו של שם, ומדוע לא דרשה את ד' אלא יחזק אבינו, ובעי"ז יקשה מה דמצינו שנעמן

מהן, אלכס סוף דבר, ר"ל סוף דבר האדם ראוי להיות, הכל נשמע את האלקים ירא וגו' ולא נשמע אחרת, כי זה כל האדם, ר"ל דרך זה הוא כל אדם על תכלית המכוון צחירתו וכו' עכ"ל יע"ש, ובעי"ז צחי' זו כחצו התום' (צ"צ י"ז ע"א) עמ"ש צחי' שם ג' לא שלט צכן יס"ר אלו בן אצרכס יחזק ייעקב וכו' ויש אומרים אף דוד וכו', וכחצו התום' אין לפרש שלא שלט כלל, דל"כ כי כי קבלו עלי' אגרה, אלא כדאמר (וימא ל"ח ע"ב) מ"ד רגלי חסידיו ישמור, כיון שעבר אדם רוב שנותיו ולא חטא שוב אינו חוטא, הלא נמי כיון שצרכה הקצ"ה שבו דוחקין עממן כי' להתרחק מן העצירה, סויעם הקצ"ה מכלן ואילך שלא שלט צכן יס"ר עכ"ל.

ועפ"ז גל"פ דברי רש"י ז"ל ותנך לדרוש את ד' מה תבא צפופה, דכנה רבקה אמנו היתה משחקת ומנפה כל ימיה שחגיע לשלימות העבודה, וכוא סוף דבר האדם, שיהי' הכל נשמע את האלקים ירא, כחצו ה"ל, וצחירת זכחה לז' שלא שלט צה יס"ר כלל לרוב דקדקה, אלא שרוב ענותותה תלחה בחסרון שלימותה שליטה היס"ר צעידור, וע"כ הלכה לדרוש את ד' מה תבא צפופה, כי איך ומתי תזכה אל תכלית השלימות, היינו סוף דבר האדם, הכל נשמע את האלקים ירא, להיות חרות מן היס"ר, וצציל זה הי' דאגחה ולא צציל לערא דגופא, והשני לז' הכניא שני גוים צענך וגו'.

ויתבאר ענין התשובה עפ"י ק"ז זל"ה צ"ש"מ (פרשה זו) וזה"ק שמעתי צחלום כי אף ייעקב נולד צעב נוטה לעוב כאמרס שבי' מפרכם צענן אמו על פתחי צחי כנסיות וצחי מדרשות, ועשו נולד צרע גופה לרע וכו', וא"כ לפי"ז לכאורה משולל הצחירה כמעט מהם, אף זה הי' עיקר פעולה צחירתם, ע"י שבו אחים תאומים צענן אמת ויש להם התעצבות, א"כ עשו צענעו לרע צחשקת נמרץ מושך את יעקב עמו, והסיפך ציעק, וא"כ הי' די התחזקות הצחירה בכל א', שכל אחד עמד בשלו ע"כ שמעתי צחלום, וזכה לפי"ז נראה שכוונה עמוקא הי' לו ית' צענן זה, כי א"א לשחול מעט די להתפאר רק ע"י יסוד טוב, וא"כ הי' משולל

ד' שם כרלנו וצחינתו, וצא כעסם גופא אפער ליישכ המוגב הניל, כי ידוע מספיק שכל אי' מישאל יש לו אחיה צחוי"ק כפי צחי' שורש נשמתו, וזה חלקו ומקורו ושורש נשמתו, ומשם יכול להשפיע שפע קודש וללא ממקום אחר, ודבר זה הוא בכל איש ישראל בגדול לפי גדלו והקטן וכו', ומפני זה צדוה איש ממקו"א מכבדים אותו לומר דיבורי קודש צחוי"ק, כי אולי נמלא בין אנשי העיר אנשים כאלו השייכים לשורש נשמתו, ואינם יכולים להשפיע שפע קודש כי"א על ידו, וממסים את זה דכילי האי ואולי חפץ ד' בידו יללח לעורר לבבות בני ישראל, ואקדים צדדרי אגודת צפרשמו כי בהשפעת הוא צפרשכ הקוראים צב יותר.

כבר התעוררו המפרשים ז"ל בצמח"ס יעתר ויחזק לדי' לנוכח אשתו פרש"י ז"ל זה עומד בזיוות זו ומתפלל וזו עומדת בזיוות זו ומתפללת, ולכאורה למד לא הספיק שיחללו שניהם צדד אי' ואי"א דמקרה אי', דאי"א לא, כי הצחוי"ק מרמז עלי' צמח"ס לנוכח אשתו, וכל קוץ וקוץ שצחורה תלויים צב תלי תלים של הלכה, ואין נקודה יחידה צחוי"ק ואי"א בכונת צב.

(ב) **בוז"ק** איחא ויעתר ויחזק לדי' וגו', מהו ויעתר דקריב קורבנא וללי עלה, ומה קרבנא קריב, עולה קריב וכו', וראוי להבין מדוע הקריב עולה דוקא, וכבר אי' דבריו צב ועוד לאלקי מילין.

(ג) **בישמוח** משה הביא מאמר מירושלמי וזה תורה אי"ר בון ויחזק אציו עקר אי', מוחלפת שיעה דרי בון, דאי"ר בון פירא אדומה נלקחת מן הבוי ע"כ והוא פלא.

ורבאר הענין נקדים מה שפרש"י עכ"פ עקב אשר שמע אברהם בקולו וישמור משמרתו, הם גזירות להרחיק על אזהרות שצחורה כגון שניות לעריות ושבות לשבת, חקויות כגון אכילת חזיר וליגשה ששעזו שאין עשם בדבר אלא גזירת המלך וחקויות על עבדיו, וחקויות להביא תורה שצב פכ הלכה למשה וכו', עכ"ל רש"י ז"ל, והקשה הרא"ם ז"ל

יעקב צבית מדרשו של עבר י"ד שנים ולמד שם תורה, ולכאורה מדוע לא הספיק לו לקבל כל התורה ממסורת האבות מיתחם אציו שקיבל מהא"ע, שאלמו ז"ל שהשיג אה"ע אפי' אותן הלכות שהקצי"ה מחדש בכל יום צב"ד של מעלה, ומי"ע הולך עוד להיות נודד ממקומו וללמוד צבית מדרשו של עבר, ולי"פ בהקדם מה שפירשו המפרשים בעטם שחיקו אנשי כה"ג לומר אלקי אברהם אלקי יחזק ואלקי יעקב, להזכיר חלקותו יחי' על כ"א מהאבות הק, ולמד לא יספיק לומר אלקי אברהם יחזק ויעקב, ופירשו ז"ל מפני דכל אי' מהאבות הקדושים הכיר את צורלו ועברו צבחי' חדשה המיוחד אציו כפי צחי' שורש נשמתו, נוסף על מה שקיבל מאבותיו, וע"כ קורא חלקותו יחי' על כה"א עכ"ל ז"ל וצב יובן מה שכולך יעקב יולך ללמוד צבית מדרשו של עבר, כי צביותו צבית אציו לא רכב לשנות צביו מדרך עבודתו הק, וצמח"ס כפי צחי' שורש נשמתו כי' מוכרח לעבוד הצו"ת צחינה אחרת, ומכ"ע הוכרח להיות נודד מצבית אציו לצבית מדרשו של עבר, אשר שם אי' יכול ללמוד ולעבוד הצו"ת כפי צחינתו ושורשו.

ובזה יתורן ג"כ קושיה העולם על מה שפרש"י ויתרואלו הצנים וגו' כשהיתה עוצרת על פתחי ע"ז אי' עשו מפרכם ללאת, וכשעוצרת על פתחי תורה של שם ועבר יעקב רץ ומפרכם ללאת, דחינה מה שעשו מפרכם ללאת, כי לא אי' יכול להפיק זמנו הרע בגוף קדוש של רבקה אמנו, על כן אי' מפרכם ללאת לצבית ע"ז לעבוד שם ע"ז, אבל יעקב שרלח ללמוד תורה למד רץ ועל מה רץ, והלא המלך למד עמו שם תורה, וזי יאוויר למלך ויתר מקום קדוש מזה, אמנם יובן לדרכנו דיעקב אציו השתוקק לעבוד הצו"ת כפי צחינתו ושורש נשמתו, ומכ"ע אי' רץ ומפרכם ללאת לצבית מדרשו של שם ועבר, ורבקה אמנו השיגה זאת, ומהה כעסם ותלך לדורש את ד' צבית מדרשו של עבר, ולא הלכה לצבית מדרשו של יחזק אציו, כי השיגה עטם הריזה של יעקב לפי שרלח ללמוד ולעבוד את ד' צחינתו, ולא יוכל לשנות מדרך עבודתו של אציו, ומכ"ע הלכה לצבית מדרשו של עבר להשקיע רוחו, ושיוכל לעבוד את

שדרשו ז"ל ושמרו משמרת עשו משמרת למשמרת, אולם מה שהקשה המהרש"א לחידושו של הרא"ם, דמדוע נטה רש"י ז"ל מדרך הבגו, כמו"כ יוקשה על חידושו כנ"ל.

וְכִבָּאָר הענין נקדים דצרי בגמ' לוינא היכל (כ"ח ע"ג) אמר רב קיים אצרכם אצינו כל הכתורה כולה שנא' עקב אשר שמע אברהם בקולו וגו', אל רב שומי צר חייל לרב ואינוא שבע מלות, הא חוכא נמי מילה, והקשו ואינוא ז' מלות ומילה, אמר לי איב מלות ותורותי למא לי עכ"ל בגמ', והקשו בהמפרשים דמה קמ"ל רב, והרי כל דצריי הס משה מפורש בסוף קידושין (דף פ"ב ע"ה), וצ"ל פריך הש"ס מה קמ"ל מתני' הוא, ועו"ק אמאי פריך הכא בצמ' על רב ואינוא ז' מלות ומילה, ולמה לא הקשו כמנ"כ אמתני' דקדושין, וגם רב למא לא חירן דצריי ממתני' להס, ולי קשה עוד ולמה משני איב מלות ותורותי למא לי, וכמנ"כ הי יכול לתרן מרישא דקרא דאיב וישמור משמחתי למ"ל, דמש"כ ג"כ נשמע שקיים אלמ"ה אפי' מייל דרצון.

וַיִּזְכֹּר יְהוָה צְדָקָתוֹ דָּבָר הַחַיִּים זְלִילָהּ בְּחַשׁוֹ (יִירֵד
 ס' רמ"ה) שֶׁהִקְדֵּשׁ הַשּׁוֹאֵל כִּיּוֹן דָּבָל מִלֵּב
 אִיבֹרָה חֲשֵׁשׁ סִכְנָה, וּבְמִשׁ זֵל בְּשִׁים גִּטּוֹן (כ"ז ע"ב)
 כִּי עֲלֵךְ הוֹרֵגוּ כָּל הַיּוֹם זֶה מִלֵּב שְׁנִיתָהּ בְּשִׁמּוֹ,
 וּפְרַשְׁי הוֹרֵגוּ כָּל הַיּוֹם דִּמְנִין דְּמִיית, וְאֵךְ דְּרוֹז
 חִיּוֹט מַחִים מִ"מ הִרִי קִיּוּיֵּל דִּלְחִין הוֹלְכִין בְּפִקּוּחַ
 נֶפֶשׁ אַחֵר הַרְדֵּי, וּמִדְּחִיּוֹן דִּלְפִּי"ה זֶה הַקִּצְצִי לְמוֹלֵךְ,
 וְאִ"כ יוֹלֵךְ מִבְּהֵא דְּהוֹלְכִים אַחֵר הַרְדֵּי בְּפִקּוּחַ נֶפֶשׁ
 לְעִנְיָן מִיֵּלֶה, וְאִ"כ בְּעֵלָה דִּין פִּקּוּחַ נֶפֶשׁ גְּבִי מִיֵּלֶה
 עֲבִידֵי הַשּׁוֹאֵל, וְהַחַיִּים זְלִילָהּ דְּהֵא דְּבָרֵי דָּהֵן אִמְתָּ
 דְּעַפְיֵי דֶרֶךְ הַעֲבֵד הִי הַמְּנוּעוֹת מַחִים חָיו כְּמוֹכָה
 מַשִּׁים גִּטּוֹן הַכֵּל, אִמְתָּ עֵינֵינוּ רוֹאוֹת שֶׁאִפְי"ה חֵי
 מִתְּחֵלָה יִשְׂרָאֵלִים אִינוּ מֵת מַחֲמַת מִיֵּלֶה, וְעַפְי"ח
 דְּהַמְּנוֹת מְגִידָה וּמִלְּנִי, וְכִבְשִׁיג דִּלָּא אִיחִתְחֻק מִישְׁעוֹתָ
 לְפָנֵינוּ אִיט לֵן לְחֵלֵל כֶּסֶף רוֹבָא אֵךְ פְּסִיקִי, וְאִ"כ
 לְלִמּוּד מַמְנֵה לְפִיקּוּחַ נֶפֶשׁ דְּעֵלְמָה דִּלְחִין הוֹלְכִים וְזֶה
 אַחֲרֵהּ הַרְדֵּי אַחֲדִי זֵיל בְּקִיּוֹר עֵינֵי, וְלִבְחֹרֵה אֵךְ
 לְפִי"ד יֵשׁ לְהִקְדֵּשׁ דִּלְכִּי עַפְי"פ יוֹלֵךְ מִבְּהֵא דְּמַמְנוֹס
 מְנוּעָה הוֹלְכִין בְּפִקּוּחַ נֶפֶשׁ אַחֵר הַרְדֵּי, וְכִאֲמַת שִׁעֵת
 הַבְּהֵא **חַיִּים** כֵּן, דִּלְחִין קִיּוּיֵּל דָּכֵל הַמְּנוֹת חוּץ מִנֵּי

דיומא פֿרק אַמֶר לֶכֶס הַמַּמּוֹנֶה (כ"ח ע"ג) אַמֶר
רַב וְאַתִּימָא רַב אֲשֵׁי קוּיִם אֲלֵא אֲשֵׁי עֲרוּצֵי תַּצְשִׁילִין
שְׁנֵאמֶר תּוֹרוֹתַי אַחַת דְּבָרִי תוֹרֵה וְאַחַת דְּבָרִי סוֹפְרִים,
וְאַתְּמִי נִטְשׁ רִשִׁי זֵיל צְפִי מַדְבְּרֵי הַגֹּמִ' לַפְּרֵשׁ תּוֹרוֹתַי
עַל הַלְלַמּוּס, וְחִירָן הַרְאָם דְּרִשִׁי זֵיל לֹא רֵאָה
לַפְּרֵשׁ כֵּן, מַפְנִי שְׁמַמְלָה תּוֹרוֹתַי מִשְׁמַע דְּתַרְווייכוּ כֵּן
תּוֹרוֹתַי שֶׁל הַקְּצֵיָה, וְאַל זֶה, דְּדַבְּרֵי סוֹפְרִים אֲשֵׁי
שְׁנֵנוּ הֵשֶׁם לְשׁוּמַע דְּבָרֵיכֵן וְשֵׁלָא גִסּוֹר מִכֵּן וְכו',
מִיָּמ אֵין דְּרַךְ הַפֶּשֶׁע סוֹבֵל שִׁיקְרָא תּוֹרַתוֹ עִכְ"ל
וְהַמְבַרֵּשׁ אֵיל צְחִיָּא צִגְמִי דְיוֹמָא הֵינִל דַּהֲ דְבָרִי
הַרְאָם זֵיל, דַּהֲ מִשְׁמַתְרִי פֶרֶשִׁי גִזְרֹת לַהֲרַחֵק
כְּגוֹן שְׁנִיּוֹת לַעֲרִיּוֹת וְכוּי"צ, וְזִמְסִיקִין צִפִּי כִיִּל דְּמַדְבְּרִין
הוּא וְקֵרָא אֶסְמַכְתָּהּ צַעֲלָמָה, וְאַיִ"צ אֵינוּ אֶסְוֹר אֲלֵא
צִלָּא דֵּלָה אֶסְוֹר, וְאַפִּסֵּי דְרַךְ הַפֶּשֶׁע סוֹבֵל פִּירּוּשׁ
שִׁיקְרָאֵהוּ "מִשְׁמַתְרִי" כְּמִישׁ רִשִׁי צְחֻמָּה, וְכוּמָ"צ
אַפִּסֵּי לַפְּרֵשׁ תּוֹרוֹתַי אֲדַבְּרֵי סוֹפְרִים, וְהִדְרֵא קוֹשִׁיָּא
לְדוֹכְתִּי מַדּוּעַ נִטְשׁ רִשִׁי מַדְבְּרֵי הַגֹּמִ' לַפְּרֵשׁ תּוֹרוֹתַי
לְהַבִּיָּא הַלְלַמּוּס, וְלֹא פִי אֲדַבְּרֵי סוֹפְרִים וְחִירָן
הַמְבַרֵּשׁ אֵל כִּי תוֹשַׁצְעִיפִי כֹּלֵל כֹּל מַה שְׁאִינוּ מַפּוֹרֵשׁ
צְחֹרֵה, בֵּין שֵׁיט לֹא עִיקֵר מִן הַתּוֹרָה כְּגוֹן הַלְלַמּוּס,
וְבֵין שְׁאִין לֹא עִיקֵר מִן הַתּוֹרָה כְּגוֹן עֲרוּצֵי תַּצְשִׁילִין
לְאַסְמַכּוּבֵי אֶקְרָא, וְרִשִׁי צְפִי הַחֻמּוֹשׁ חֲדָה מִיִּיְוויכוּ
נִקֵּט עִכְ"ד הַמְבַרֵּשׁ אֵל, וְלִבְחֹרֵה כְּמוּי"ב יִקְשֶׁה עַל
תִּירְוָן, דְּמַדּוּעַ שִׁינֵה רִשִׁי זֵיל מִמֶּה שְׁדַרְשׁוּ צִגְמִ'
תּוֹרוֹתַי לְהַבִּיָּא עֲרוּצֵי תַּצְשִׁילִין שְׂכּוּחַ דְּבָרִי סוֹפְרִים,
וְהוּא דוֹרֵשׁ צְרִי תּוֹרוֹתַי עַל הַלְלַמּוּס, וְלִמָּה לֹא
יִיחָא לִי לְאַקּוּמִי אֲדָרִים כְּמִישׁ צִגְמִ', הַבֵּס דִּיִּל
וְהַלְלַמּוּס יֵשׁ צוּ לֹד רַבּוֹתָא יוֹתֵר, דֹּאָף שְׂבִיחַ רַחֻקָּה
מִהַשְּׁגָה הָאֲדָם מִיָּמ קִיּוּמָם וְשִׁמְרָם אֲלֵעֵיָה, מִשְׁאֲכִיב
דְּבָרִי סוֹפְרִים נַחְנוּ חֲזִיל טַעַם לְדַצְרִיכֵיהֶם וְשֶׁכֶּל הָאֲדָם
מַשִּׁיגִם, מִיָּמ לְאַיִדִּךְ גִּיטָא מִסְתַּבֵּר דְּדַבְּרֵי סוֹפְרִים
הוּי רַבּוֹתָא טַפִּי, דֹּאָעִיפִי שְׁאִין לֶכֶס עִיקֵר מִהִיָּת
מִיָּמ קִיּוּמָם אֲלֵעֵיָה, וְאַיִ"צ עֲדִיין זֵי"צ מַדּוּעַ שִׁבֵּן
רִשִׁי דְרַךְ הַגֹּמִ', וְהִנֵּה קוֹשִׁית הַמְבַרֵּשׁ אֵל עַל הַרְאָם
לְבַחֲרֵה יֵשׁ לַתַּרְץ דֹּאָעִי"ב כְּמוֹ שְׂמֵלֹת תּוֹרוֹתַי אֲלֵא
לַפְּרֵשׁ עִי"ד הַפֶּשֶׁע עַל מִיָּיל דְּרַבְּרִין, מִשְׁמַתְרִי
אֲלֵא לַפְּרֵשׁ אֲדָרִים, אַחֲמַס מִישׁ רִשִׁי וְיִשְׁמֹר מִשְׁמַתְרִי
הֵס גִּזְרֹת לַהֲרַחֵק כְּגוֹן שְׂבֹת לִשְׁבָּת, לֹא מִמְלָה
מִשְׁמַתְרִי דְרִישׁ לִי אֲלֵא מוּיִשְׁמֹר, שְׁאֲלֵעֵיָה עֵשֶׂה
מִשְׁמַתְרִי לְמִשְׁמַתְרִי דְּהִיּוּנוֹ אֲבוֹרֹת צְחֹתֹרֵה וְעִי"ד

עממא כלל, דנעקד יחסי מלכו וזכרו לעז כחומרם ז"ל, וא"כ לדידי אפשר דאינו מלכו ועושה עדיפא, ואמאי לא קיים אלע"ה מלכות מילה ערס שנלטה, וע"ה לשיטת הסבורים דמל תוך זמנו לריך להשיק דם מדאורייתא (עיין במג"ח מלכו זו) א"כ אחתי כ"י אפשר לאלע"ה לקיימה ערס שנלטה ולחזור ולקיימה אחר הכוונה, וכדרך שפ"ש בשאר מלות.

אמנם לדרכנו יתורן שפיר, כי צמחת צמחות מילה יש בה חשש ספק פק"י כמבואר בש"ס גיעין כ"ל, ונפרט באלע"ה כמבואר במדרש רבב פ' לך שאל עזר ואשכול אתה זקן ויאל ממך דם הרבב ולא תוכל לסבול ותמות, ויחזי קרוביהם של המלכים שברגה באין וזכורין אותך, אלא שצמחה דעלמא מלכות הכורה כך הוא לרחות פק"י וליזיל בה בחר רוב, דאל"ה אין מלכות לקיים את המלכות צענין אחר כ"ל, אולם הא חתנה אחר שנלטה אלע"ה בחר לו לרחות פק"י מהאי עממא, משא"כ קודם שנלטה לא ה"י רשאי לקיים מלכות זו וא"ש, אולם הא חתנה לפי מה דק"ל אין הולכין צפק"י אחר הרוב, אלא לשיטת רב צמח דיומא כ"ל דהולכין צפק"י אחר רוב, וכבר הסביר הפלתי בטעמו, משום דס"ל רוב מטעם ודאי עיי"ש, א"כ לרב הדרא קושיא מדוע לא מל אלע"ה קודם שנלטה, ונעטר לומר לדידי כחירון המפרשים כ"ל, דל"ה אלע"ה לקיים המלכות בצחי מלכו ועושה, ויש עוד טעמים אחרים בזה גדול המלכות ועושה, כמ"ש ק"ז הישמה משה זל"ה צ"י תלך דהמלכות ועושה עושה על דעת המלכות יח"ש ומחקן המלכות בשרשו אף מה שנעלם מכל דבר, משא"כ העושה עפ"י השכל אינו יכול לתקן יותר ממה שהשכל מגיע, ועוד כחז טעם אחר עיי"ש, ואלו הטעמים שייכים גם באלע"ה, ואולי דס"ל לרב דהטעם דם צריח אינו מלכות מדאורייתא, וע"ה במחקן אלע"ה צמחות מילה ולא קיימה ערס שנלטה, כדי שיוכל לקיימה אח"כ בצחיתתה הגדולה, ולפי"ז י"ל לדברי רב דיושמוז משמרתו קאי על מלכות מילה, ופירושו מלשון ואביו שמר את הדבר, ומשמיעו הכחוב שבמחקן וא"ה אלע"ה שזוהו בצו"ה ויוכל לקיים המלכות בצחי מלכות וזוהו, ומשום קושיאנו כ"ל מדוע לא מחקן

יחדיו מפני ספק פיק"י, כדמוכח בש"ס סוף יומא עיי"ש, אמנם נראה דקושיא מעיקרא ליתא דה"ה הכותם ציבנות (דף ד' ע"א) הקשו אהא דאמרי צמח"ה שם דאין עשה דוחה ל"ה שבכרת, וא"ה אחאי לא ילפין לדידה, מטעם דיוצא דחי לא תעשה דכרת דלשח את, ואומר ר"י דמלשח את לא מצי למילף בעלמא לדידה עשה ל"ה שיש בו כרת, דשאי אשח את דמלכותו בזה, וא"ה צענין אחר לקיים מלכות יצום, דאל"כ בעל מלכות יצום, אלא מלכאים צענין ילפי שפיר בעלמא ל"ה (לענין ל"ה גרידא דדחי) דאי לא מקיימת מלכות הולתה בפשטים מקיימת בלמר ואפ"ה דחי עכ"ל הכותם עיי"ש, וכמו"כ אש"ל לענינו דא"ה למילף ממילה לשמה דחיל צפק"י אחר הרוב אף במק"י, דהכא שאני מלכות הכורה כך הוא, ואין מלכות לקיים את המלכות צענין אחר, ועכ"ה דמיחנה המלכות ע"ד כן דחיל צ"י בחר רובא אף צפק"י, משא"כ בשאר מלכות דעכ"ה במקיימת המלכות שלא בפיקוח נפש, לא ניתנה פיקוח נפש לרחות למיחל בה בחר רובא, וכמו"כ צמחה עולה לא ניתנה פק"י לרחות במקום חולי מה"ע דאין זה מלכותו בזה.

ואפ"ר לתרן בזה קושיא המפרשים שהקשו מדוע לא קיים אלע"ה מלכות מילה ערס שנלטה, וכמו שקיים כל מלכות הכורה ערס שניתנו אליו, ולמה בזה מלכות דוקא במחקן עד כן ל"ט שזוהו הקצ"ה על המילה, ויש רו"ס לתרן דלפי שהשיג אלע"ה שחיד הקצ"ה לזוהו על המלכות, וגדול המלכות ועושה ממי שאינו מלול ועושה, ואמלי מל ח"ע ערס שנלטה לא ה"י יכול לקיימה עכ"ה בצחי גדולה כמלכות ועושה, ע"כ במחקן עד שנלטה עליה לקיים המלכות ע"ה בשלמות, משא"כ בשאר מלכות ה"י לו מקום לחזור ולעשותו בצחי מלכות ועושה, ע"כ לא במחקן על הכוונה וקיימה מיד ע"כ חירולם, אמנם לא יאלו ידי חובת הבחור בזה, ראשית דבר דלאו ברורה מילתא כולי האי דמלכות ועושה עדיף, ואיכא נמי ד' מעלותא לאינו מלכות ועושה, כדמשמע בגמ' דקדושין (ל"ה ע"א) א"ר יוסף מריש כו"ה עיי"ש, ועוד דלפי מ"ש המפרשים הטעם דמלכות ועושה עדיף, משום דחקיק ל"י יא"י עפי, הרי אלא אלע"ה לא ה"ה שייך האי

אפילו פרס אדומה הקרבתי עב"ד במדרש וז"ל, דכי כי' חשיבות צעני עשו שמר תרי"ג מלות, ומנפיק' לו צקקצת פרס אדומה ומדוע שלא אליו שליחות זו, ויתבאר בהקדם דברי בגמ' (ע"ז כ"ג ע"א) דלפולגו ר"א ורבנן שם, ר' אליעזר ס"ל פרס חיה נקחת מן העכו"ם וחכמים מחזיקין, מאי לאו בזה קמפלגי דר"א סבר חייושין לרביע, ורבנן סברי לא חייושין לרביע, ואסיקו דלגמא דכו"ע לא חייושין לרביע, ובכה היינו עעמא דר"א כדתי שילא, דתי שילא מ"ע דר"א דתיב דבר אל בני ישראל ויקחו חילך וגו', בני ישראל יקחו ואין כעכו"ם יקחו, (פרש"י יקחו ימכרו, קרי כי' ויקיחו) ובקשו בגמ' מדתי סיפא וכן כי' ר"א פוסל בכל הקרבנות כולן, בשלמא פרס כתיב כי' קיחה, חלל כולבו קרבנות מי כתיב צכו קיחה, ועכ"ל עעמא דר"א צכו משום דחייש לרביע, ובפרס חיה עוד עעמא דאין ניקחת מן כגוי דגז"כ הוא בני ישראל יקחו ואין כעכו"ם יקחו, ולהלן שם (דף כ"ד) בקשו אהא דתנן זכר כי' ר"א פוסל בכל הקרבנות כולן, ועכ"ל העעם משום דחייש ר"א לרביע, ובכתיב (שמות י') ויאמר משה גם אתה תתן צידו זבחים ועולות, ותירלו קודם מתן תורה שאני עב"ד בגמ'. ולבאור ז"ל חירוש ז"ל דברי השוג משרע"ה כל החורש כולל ואפילו גזירות חכמים עד שלא ניתנה, ולא יתכן לומר שהקריבו ישראל קרבנות לפני מ"ת מאותן שעתידה ליאסר עליהם אחר מ"ת בגזירת חכמים, אמנם כבר פירשנו (לעיל בדרוש הקודם) דחייש בגמ' בדרך זה, דבגמ' עעמא דר"א שפוסל בשאר קרבנות משום דחייש לרביע, חלל משרע"ה סמך צוה על נצואתו להכיר אם מרצו משולם, ול"ק ממ"ש משרע"ה לפרעם גם אתה תתן צידו זבחים ועולות, דאפשר דבעלמא כל הקרבנות אין נקחים כעכו"ם מחשש רביע, חלל משרע"ה שאני, ואף דאין מורין כלכל עפ"י נצואה דתורה לא בשמים הוא, וכבר ניתנה תורה ואין נצואה רשאי לחדש דבר, חלל אפשר דאין כלל זה גובל קודם מ"ת, ואולי זה כוונת חירוש ז"ל קודם מ"ת שאני (עין בדרשו לעיל בלח"ב).

רב מרישא דא"כ וישמור משמרתו למ"ל, ולדידי יתפרש וישמור משמרתו על מלות מילה וליכא למילף מינה דקיים כל החורש כולל ואפילו מיני דרבנן.

אור"ל לפי מה דקיי"ל אין כוללן צפקו"פ אחר כרוב, א"כ אין שום רצותא שבמתין צמנות מילה עד שנעטר, שכרי לא כי' רשאי לקיימה קודם לכן, ועכ"ל נפרש וישמור משמרתו על הברכות מדברי סופרים כמו שפרש"י ז"ל, ומעתה א"ש הא לא בקשו בגמ' כמ"כ על מחז"ל דסוף קידושין ואומא ז' מלות ומילה, דמרישא דקרא שמעין שאף גזירות דרבנן קיים אלפ"ה, דא"כ וישמור משמרתו למ"ל, חונס לרב חיהא לאוקמא וישמור משמרתו על מלות מילה כנ"ל, וכמ"כ חקתי אל"פ על מלות מילה מלשון חוק בשאר שם, ומלותי קאי על ז' מלות צ"כ, וע"כ משמענו רב דאפילו לדידי דס"ל כוללן צפק"א אחר כרוב, מ"מ גשעמ מכך קרא דקיים אלפ"ה כל החורש כולל, ופריך ואומא ז' מלות ומילה, דוישמור משמרתו קאי על מילה ומלותי על ז' מלות, ואמ"ל דאף מיני דרבנן קיים, ותירלו דא"כ תורותי למ"ל, ומלת תורות כולל תורה שבכתב ותושב"ע, ותושב"ע כולל כל מה שאינו מפורש בתורה, בין שיש לו עיקר מה"ת בגון הלכה למ"מ, ובין שאין לו עיקר בגון דברי סופרים כמו שכתב במהרש"א ז"ל, ומעתה א"ש דבגמ' דיומא כנ"ל דכאז מיימר דרב שם, ולדידי לא ילפין מוישמור משמרתו גזירות דרבנן, חלל מתורותי ולפין דכאז כולל תרתי הלממ"ם ור"ם, נקטו דברי סופרים שהוא רצותא עפי דאף דאין להם עיקר מה"ת מ"מ קיימם אלפ"ה, אמנם רש"י ז"ל צפירוש החומה כתב אליבא דלמא דקיי"ל אין כוללן צפקו"פ אחר כרוב, וא"כ מוישמור משמרתו ולפין דקיים אלפ"ה גזירות דרבנן כמ"ש רש"י, ונשאר תורותי להביא הלממ"ם דכאז ג"כ רצותא כנ"ל, ומתורין קושיה ברא"ם ז"ל וכתרולו של במהרש"א דתוריותי נשמע מינה ורש"י חלל מנייחו נקט, ומה שנעב מדרך בגמ', משום שבגמ' קאי אליבא דרב, ורש"י חלל עפ"י שיטת הכלכל דלא קיי"ל כרב וא"ש.

ונקדים עוד מ"ד במדרש פליאה (בוצא בישמא משה) עם לכן גרתי ותרי"ג מלות שמרתי,

קרבנות, ועמ"כ משום דדין ישראל יש לנו, ואין לך מקום לערער על ברכות, דאדעתא דהכי לא חייתנים לך מעיקרא.

ובזה יל"פ דברי רש"י ז"ל ברי"פ וישב בקש יעקב לישב בשלום קצן עליו רוגזו של יוסף וכו', וכבר בקשו המפרשים דברי בכו"מ ר'און יריאיו יעשה, ומדוע נמנע מאתו בשלום אשר חפץ בו, גם צ"ב בשון רוגזו של יוסף דבול"ל לערו של יוסף, ואפ"ל בכו"מ לדרכו שביקש יעקב אצלו לישב בשלום מקיטורגו של עשו ושרו על ברכות, וכו"מ ע"כ לר"ת שפ"ן רוגזו של יוסף, דהיינו מחלוקתו עם אחיו בנדון כזה אם דין ישראל לבס כדברי ברי"ד, וכשבעים קדושים נחלקו עליו וס"ל דדין ישראל גמור יש לבס וכברישו כן בדעת ברי"ד, ומעשה און מקום לפשו לעורר קטרוג עוד על ברכות, ומאחר לא דיין לנדיקים יתפרש בניתוחא וכן, ועפ"י נבין דרש"ם ז"ל בכו"מ דיתחק אצלו הקריב עולה, ומ"ש ז"ל לנוכח אשתו זכ עומד בזווית זכ וכו' וזו עומדת בזווית זו וכו', עפ"י ז"ל בגמ' זכחים (קט"ז ע"ב) עורי לפון ובואי תימן (ש"ס ד') הנהגרי אומה שמעתי בלפון, וחברא אומה שמעתי לפון ודרוס, פרש"י אומה"ע מעשה"ם בלפון כמ"ד בני נח הקריבו עולות שטעוה לפון ולא שלמים, ובואי תימן אלו ישראל שמקריבין שלמים עיי"ש (ובדברנו לבין) ולפ"י יתחק אצלו אצלו דדין צ"י לבס הקריב עולה דוקא ולא שלמים, אבל רבקה אמנו סברה דדין ישראל לבס ועי"כ היתה אובחנה את יעקב ולא מאלה מקום לדון את עשו לזכות, ולפי סברתה הקריבה שלמים, וא"ש דכ עומד בזווית זכ וזו עומדת בזווית זו, כ"א לפי שיטתו דיתחק אצלו הקריב עולה שמעתי בלפון, ורבקה אמנו הקריבה שלמים בדרוס וא"ש.

ומעתה נבוא לבאר מימרה דר' בון בירושלמי בגי' (קושיא ג') דהנה צדק מילתא אם יתחק אצלו עקר ה"י איכא פלוגתא, דבגמ' יצמית (ס"ד ע"א) ח"ר יתחק יתחק אצלו עקר ה"י וכו', ובכו"מ מובאר אפ"כ, גם בנמ"כ ברי"ד דיעות צדק (עין ברי"ד בקדום), ונקיים עוד מה שכתב

הנה לפ"י האיד הקריב יעקב אצלו פרה אדומה, בשלמא שאר קרבנות סמך צדק על נבואתו שלא נרצחו, דקודם מ"ח שאני כ"ל, אמנם צדקה דאיכא גם עממא דגז"כ בני ישראל יקחו וכפרש"י קרי צ"י יקחו, שג"ל יקחת מישראל דוקא ואם לאו פסולה, וא"כ האיד הקריב פ"א, אמנם יתבאר עפ"י דברי הרמב"ם (בדורש א') שבידו חקירת המפרשים ז"ל, אם קודם מ"ח מעשה שנימול חלש"ם וקיים כל המלות, ואלו האבוכ"ק חרשם מכלל בני נח לגמרי ואפילו לבקל או לא, ומסיק דבזה אפילו יוסף והשבעים הקדושים, והשבעים היו סובבים שילא מכלל צ"י ויש לבס דין ישראל גמור אף לבקל, ומשום היו אובלים מפרנסה כיון דלשאר שרי, אך יוסף מרוב חסידותו ה"י סובר דלא ילאו מכלל בני נח לבקל, ולעולם חייבים בחומרות בני נח ובחומרות ישראל עיי"ש שכתבין לבאר בדפלוגתא זו אפילו אצלו בעולם, ולפ"י אפ"ל דיעקב אצלו סבר דיש לבס דין ישראל אפילו לבקל, ושפיר הקריב פרה אדומה משלו, דכו"ל קושה מבני ישראל וכן.

ויתבאר לדרכו דברי המדרש בגי' עם לכן גרתי וכו' ואפי' פ"א קרבנות, בבקדום מה שכתבו המפרשים ז"ל דלכאורה איך עשה יתחק אצלו בעשו עד כדי כך, שאכחו ור"ל ליתן לו ברכותיו, הכם שהיתה סיבה מן השמים כמבואר בכו"מ כ"י שיתחק יעקב בלא דמתי דיתחק עיי"ש, מ"ח צ"ב לבקל הדברים עפ"י פשוטן, ובפרט לפי מה שדרשו ז"ל צ"י וחסדן עיניו מראות מעשן של אלו שהיו מעשנות ומקטורות לע"י, האיד מלא יתאע"ה מקום עפ"י הלכה לדון לכך זכות, ואפשר שיתחק אצלו הלך צדיקה דדין צ"י יש לבס, ממילא מלא סברה לדון לכך זכות, דאלו עובד ע"י צדיקה וצ"י חיים מלויים על השותף, ובשיקור דבר היתה סיבה מן השמים שיעשה צו כמבואר בכו"מ, והעלוינו ממנו מקל מעשיו, ובמה שזדע לו ה"י מקום לדון לזכות כ"ל, אבל דואי אם נאמר דדין ישראל יש לבס, לא ה"י ס"ד דיתחק אצלו ליתן לו ברכות ואינו טעות דמעיקרא, זה ששלח לו יעקב אצלו לפשו עם לכן גרתי ותר"י מלת שמרתי ואפי' פ"א

ואפשר שהכריח כן ממנו שהקריב יעקב אבינו פרס אדומה כמבואר במדרש בגי'ל, וזה תינה חס נימא דין ישראל להם, איכא למימר שהקריבה מער שו, או לקח מעבדים עיי סרסורות ישראל, ועי' שחילו בגמי עיי במעשה דדמא בן נחיה עיי' חמס חס נימא דפרי אדומה ניקחת מן הגוי, איכא חן ראי' משם דין ישראל להם, ונלעך לומר בחירון החוס' בסודרין בגי'ל, דברי כל סמך קושיות אלא להך דיעה דס"ל דין ביי להם ולמי' ביי מותר באחרון עיי', ועל זכ חירלו דשמא קענה היתה ולא רכא להשיאה לינחך, ולפי' מוכרח דלאו עקר הו', דלתי' מותר בקענה בגי'ל, וזי' מותלפת שיטת דר' בון דאמר פרי ניקחת מן הגוי, ולפי' מוכרח דלאו עקר הו' בגי'ל.

שא נא כלך תליך וקשתך ולא הסדור וזרע לי יורה, פרש"י ז"ל והוא צדיק חרד סביבך ושמוע יפס שלח תחילתי נביל, וזרע לי, מן הכסףך ולא מן הגזל, לכאורה ראי' לכבין ברי ינחך אבינו ה' רגיל לאכול מזיו של עשו תמיד, כמסד"כ כי יוד צפוי ופרש"י והתרגום מזיו' הוה אכול, ומא נשתנה עכשו שחש לזוהר על ככה, שלח תחילתי נביל ולא מן הגזל, ואם הו' עשו נחמד אללו בך, הי'ל לזוהר על ככה בכל עת, ומי' רוח הכחוד עיי' השתא, וקיי' הישמה משא זללי' הקשה דאך אכל ינחך אבינו משחיתו, ואלא עשו מומר ועובד עיי' הו', ואף חס שחש כהוגן שחיתו נביל, ואין לומר מפני שה' סובר שהוא צדיק, דאכתי אף הניחו הקצים לאכול מזבח, הלא קיי'ל אפי' בהמתן של צדיקים אין הקצים מביא תקלה על ידן, צדיקים עמנו לא כי', ותוין צד דבר תמזד, דבדולי ינחך אבינו הו' מכיר באכילת הבשר חס נביל או בשח' הוא, ומליו' במדרש (איכה) דאנשי ירושלים הכירו באכילתם הבשר ענינים הרבה עיי', מכ"ש ינחך אבינו, והנה גם עשו ידע בנפשו, שיתקח לא יצא לידי תקלה על ידו ולא יאכל משחיתו, וגם שיכיר במהותו עיי', ולא התחכם הרשע בכל מה שזל לאבינו, הביא ליעקב שיטחוט לזרד אבינו וכו', והנה יעקב בשחיתו חיון הרבה וכיון כל הסודות ורזין והכוונות, ועשו הביא חס זה חס זה

הגור ארי' זללי' דהאך נשא ינחך את דצק כשהיה קטנה, וזה אמרי' המשמשין בקענות מעבדין את בגאולה, ותוין דשאני ינחך דעקר הו' ולא הו' ראי' להוליד ואינו בכלל איסור זה עכ"ל, חמס למי' דלא הו' עקר הדלא קושא לדוכתי' האך נשא כשהיה קטנה, חמס איכא פלוגתא בזה חס היתה דצק קטנה בשעה שנשאה ינחך, כמי' החוס' יצמות (ס"א ע"ב) דבסדר עולם הניח שהיתה בת ג' שנים כשנשאה, והי' שמואל חסיד משפיר'א הוכיח מדברי הספרי דבת י"ד שנים היתה עיי', ומסקנת החוס' דמדרשות חלוקים זה על זה, ומעתה אפ"ל דמאן דס"ל ינחך אבינו לא הו' עקר, סבר כהך מדרש והיתה דצק בת י"ד שנים כשנשאה, דאם לא הו' עקר לא הו' רשאי לישא קטנה בגי'ל.

ונקדים עוד דברי החוס' ב"ב (קמ"א ע"א) על מי' בגמי שם הניח ודי' צורך את אברהם בכל, ר' יוכדא אומר שהי' לו בת וכלל שמה והקשו בחוס' ולמה לא השיאה לינחך למי' (סוכרין י"ח ע"ב) בן גמ מותר באחרות, וי"ל דשמא קענה היתה ולא רכא עדיין להשיאה לינחך עכ"ל, ולפי חירוש ז"ל ל"ל דצק לא היתה קטנה כשנשאה, חמס לפי שיטת הסדר עולם דצק היתה קטנה בת ג' שנים, איכא הדלא קושית החוס' לדוכתי' מדוע לא השיא לו בתו, וגם אפי' להסבירים דלא היתה קטנה, חס נימא דיתקח אבינו עקר הו', ג"כ קשה מדוע לא השיא לו בתו, דברי עקר מותר בקענה בגי'ל, ואפשר דהחוס' סוברים דילאטי' לא הו' עקר ולא הו' רשאי לישא קענה וצק גדולה היתה בגי'ל, ולדברי הסוברים דעקר הו' איכא לתרוני קושית החוס' דין ישראל להם ואסורים באחרות, דברי כל סמך קושיות הוא רק מעט דבן נח מותר באחרות, אבל חס נימא דין ישראל להם איכא ליק קושיותם כלל, נמא דאם היתה צד דאם נימא עקר הו' עכ"כ ס"ל דין ישראל להם ולכך לא נשא אחרות אבל חס נימא דלא הו' עקר איכא למימר דין בן נח להם ומא שלא נשא משום דלא הו' עקר ואסור בקענה.

ובזה יבואר דברי הירושלמי, איך בון ינחך עקר הו', ולפי' מופת דין ישראל להם בגי'ל.

ושמירה יתירה וסיועא דשמיא לעמוד עוז בקשרי המלחמה, ומאוד קשה להשמר ממאכלות אסורות. ורעה דבר ראיתי צמח שמקילין ליתן נאמנות לכל מי שהוא צענין המאכלים וכשרותן, ופלא שבי"א מצני ישראל הכשרים ואפי' קטני העדר, אם יאמרו אליו שיתן כל הונו או יעל נפשו בגבל ח"ו, ויתן כל אשר לו כדי להגלל מאיסור בגבל, ובאם יפנה אליו ח' מהמוכרים אלו ללות ממנו סכום קטן לא יאמין לו כי"א בדרישה ותקירה וערבות הגוה, ועל כשרות אשר כל הונו לא יפנה אליו, ויתן לו נאמנות בניקל בלי דרישה ותקירה כלל, וכל זה מתחבולות השטן שמתגבר מאוד באחרית הימים לעשם הגיל, וכמו"כ צענין המלבושים התגברות הילכ"ר נורא מאוד, ולא ה' כמוהו מימות עולם, ולא נשמע כזאת. שגנות ישראל הכשרים ילכו ח"ו בצגדי פריאות ושקן בגילוי זרוע וצפר, וצבורי התרבה פירא זו במלואו דבורו, ופלא לשון המדרש (הובא בילקוט פירוש 12) ואת עורות גדוי העזים הלבישה על ידיו ועל חלקת זאוריו, א"ר יוחנן חרין אדרעין דאבונא יעקב כחרין עמודין דפרספא, ואת אמרה הלבישה, אלא חייטין (ופי' ציאת רענ שבו זרועותיו של יעא"כ כעמודי שם, ואיך היו מספיק עורות של צ' גדוי עזים להלביש צבן צ' ידיו וחלקת זאוריו, אלא שפרס רבקה אמנו,) עכ"ל במדרש, ולכאורח החמי' עדיין במקומה שומדת, דאם לא הספיק מזה גדלן, מה מכני התפירה ואיך להבישה, אמנם ל"ק כלל, דידוע כי הצרכה שורש במעשה ידיהם של הלויקים, וע"י שתפרן רבקה אמנו צדי' הקדושים, בא צו הצרכה ותגדלו ויתרחבו עד שהספיק מזה גדלן להלביש אותן על ידיו וחלקת זאוריו, וזה שחירו במדרש אלא חייטין, ומעתה אין עוד תמי' על שהספיק, ובעו"כ עכשו הוא להיפך שאף אם הסחורה די וכוותה, לא יספיק לאחר התפירה לכסות כל המקומות הנרין כסוי עפי' דק תורתינו בקדושה, ואני מחביר ומצקש שכל אחד ואחד ישחל וישגיח בציתו, שילכו בצגדי נישות כאשר יאתה לננות ישראל זרע אברהם יתחק ויעקב, וכמו"כ לרין להתחזק ולהכרזות בתורה ותפלה וגמילות חסדים, ומלות ומעשים טובים ועי"ז חכה לקרב גאולתו ופדות נפשו, וענינו תחזית במהרה שצדק יתחבר ירחמים, ואז נשכיל להשיג גדול הכסיונות

הוא לדיק גדול מאוד, וחשב שהוא בעלמו שחטו, ע"כ חשבו ללדיק וכו' והלנע לכת וכו', אמנם עכשו לא הביא ליעקב לשחטו, דמבואר בתרגום יונתן צ"ע, דמנע ד' יודא דכ"א מיני' הביא כלל עוי"ש, ופחד שיכיר יתחק צו וכו', ע"כ התחזק מאוד ברות העומאח בחוקק הסע"א, ועימא עמנו בכל מיני טומאות, לבוא עם כל כוחותיו באופן שיצרחו כל כוחות הקדושה מיחזק ולא ירגיש צו כלל, ע"כ ויתחד יתחק חרדה גדולה עד מאוד, ופי' בתרגום יונ"ע דרית תצטיל' עלת באנפוי כריחא דיקדת גיהנם עוי"ש.

ונקדים דברי החו"מ זל"ה במתני' (אבות פ"ה מ"ה) עשרה נמים נעשו לאבותינו צדיקים וכו' לא אירע קרי לכה"ג ציום הכפורים, וזה"ל יש מי שהקשה ולמה יאירע לו קרי, אחר שהי' מרחין אותו כל שצעת הימים והוא צבורה כל היום ההוא, וקני העם כל הלילה לא יחשו מלוצו, והתשובה כי יור העוב ויה"כ מתקוטעים זה עם זה כשי אובים, וכשאתה מהן קרוב להיות מנוגף, יתחזק על עמדו בראותו כי כלתה אליו הרעה וכו', ולא הי' קרוב מאוד להיות הכבד בעל קרי כי"כ במדרש שמואל בשם החסיד ז"ל, ועד"ז אפי' לענינו כי הנה הצרכות האלה הי' לרך בהן לתועלת כל דורות ישראל וקיומן, הגם שהי' בעלם מדעת' דיתחק וחשב בתחלה ליתן ברכתו לעשו במצואר צוה"כ את עטמו, מ"מ בודאי שהכוהין לכלול בברכתו גם את יעקב ודורות ישראל העתידים כמו שביארנו לעיל באופנים שונים, דכל"ם לא הי' יתחק אצלו מונע מהם הצרכה לגמרי, וזה יתבאר שחשב יתחק אצלו עכשו יותר, שלא יתגברו כוחות העומאח להכשילו במאכל איסור, כדי למנוע כח הצרכה ממנו, וכן אירע באמת כמ"ש ק"ז הישגה מהם זל"ה שחשפו כל כוחות העומאח באותה שעה להברית כוחות הקדושה מיחזק אצלו, והכל כדי למנוע כח הצרכות ממנו שאליו צוה קיומן של כל דורות ישראל, וע"כ הכריזו יא"כ שלא תאכילני גבילה ולא מן הגזל וכדתי' זו קרה גם לו באחרית הימים. שהס"מ הוא השטן, ידע ומרגיש שקרב יומו להיות מנוגף, וע"כ מתגבר בכל כוחותיו להלחם בתחבולותיו ולהכשיל את ישראל ח"ו, ואיך אכירות

איך ראה יחזקאל חזיון ליתן לו ברכה, וכבר נתגלה רשעתו לכל, וע"כ ידע גם יחזקאל חזיון ברשעתו, שברי עבד בעלמו ממולח כמ"ש בחום', ויותר יפלא דאיך ראה ליתן כל הברכות לעשו מבלי השאיר לעקב כלום, כמ"ש אח"כ לעשו בן גביר שמתיו וגו' ולכן חיפז מה חשבה בני, ולפי"ז חילוי ה"י עשו מקבל הברכות כאלה לא ה"י נשאר ח"ו לעקב כלום, ואיך חשב לעשות בן מאחר שזוהי חריגה ברשעת עשו וידע בדקדק יעקב שהוא איש חס ויושר אלאים בבית מדרשו של שם ועבר, ואגם שבי' כ"ז סיבה מן השמים שיטול יעקב את הברכות בלא דעתו' דלחזק במבואר בזו"ס, אבל מ"מ צריך למצוא פתרון מה היתה סברתו של יחזקאל בזה שחשב ליתן כל ברכותיו לעשו מבלי השאיר לעקב כלום, וכבר בארנו בזה פנים שונים ועוד לאלק מליץ.

ג) ויתן לך האלקים וגו' פרש"י ז"ל מכו האלקים בדיון, אם ראו לך יתן לך, ואם לאו לא יתן לך, אבל לעשו אמר משמתי הארץ יהי מושבך בין זרע ובין רשע יתן לך, וממנו למד שלמה כשעשה בבית סידר תפלתו, ישראל שהוא בעל אמונה ומלדיוק עליו בדין וכו', לפיכך ויתן לאיש כדרכו וגו', אבל נכרי מחוסר אמונה לפיכך אמר ואתה חשמת בשמים וגו' ועשית ככל אשר יקרא אליך הכנרי בין ראווי ובין שאינו ראווי תן לו וכו', ולכאורה צ"ב דכרי יחזקאל חזיון חשב ברשעתו שמצדק את עשו, ואעפ"כ בררו ויתן לך האלקים בדיון אם ראווי דוקא, וא"כ איך למד שלמה המלך מכאן להיפך דעכו"ם שהוא מחוסר אמונה בין ראווי ובין שאינו ראווי תן לו וכו'.

ונבוא לבאר כל הענין ונחזיר ביוצא קושיא ראשונה, דכן אחת שכבר מרד עשו ברשע וגילה רשעתו עוד בחיי אברהם דעבד בעלמו ממולח כמ"ש בזה"ס ז"ל, גם מבואר בירושלמי דבן י"ג מרד בנצטא, אמנם לכל עבירות שבתורה מועיל החשובה, ומ"כ חף שמרד עשו עוד בחיי אברהם, לא ה"י בזה העדר הבעתחו ית' שהצטוו לאשתי"ה שיצא עובה, שברי כמ"ש גם ישמעאל מרד בחיי אברהם, אלא

שבי' לנו דבור האחרון, ושכל זה ה"י ארך וסבירא אל הגאולה העתידה לבוא, ומכאן נמסר להחרומות קרן הכורס וישראל בהתגלות כבוד שמים עלינו בצ"א.

*

ויגרלו הנערים ויכי עשו וגו', פרש"י ז"ל כל זמן שבי' קטנים לא היו גיבורים במעשיהם וכו', כיון שנעשו בני י"ג שנה זה פירש לבתי מדרשות וזה פירש לע"י, והקשו בעלי החום' ממה שפרש"י ז"ל עכ"פ ויחזק יעקב חיד, שאלו ה"ם מת אברהם שלא יראה עשו בן צנו ואלא לברכות רעה וכו', ולפי"ז שאלמנו שבי' בן י"ג שנה כשפירש לע"י, ח"כ מרד בחיי אברהם ב' שנים, שנסמך אברהם ה"י עשו בן ע"י ע"י"ש, בירושלמי פריך לה כ"י ומשני שהיו מרד במעמדות פ"י בנצטא, אבל לאחר מותו מרד בפריסיה עכ"ל בחום', אמנם קשה על חידושי המ"ד בגמ' ב"ב (דף ע"ו ע"ב) דו' בירך את אברהם בכל שלא מרד עשו בזמנו, ואם איתא דכבר מרד בחייו בנצטא ח"כ מאי ברכה היא זו, וביותר קשה ממה שדרשו ז"ל וסני לאומים ממעיק ופרשו ופרש"י מן המעשים הם נפרדים זה לרשעו וזה לתומו, כרי שמרד בעודו צמחי אמו וכו' מפרנס לאת לע"י, גם הביאו בזה"ס מדרש עכ"פ ואלא הראשון אדמוני, כשנראה אביו אמר עדיין לא נבלע בו דמיו ולא ראה למולו לשמונה ימים וכו', כשעבר שנה אז שנתים וראה יחזקאל שלם החליף מראיתו, ידע שזו תולדתו ואפ"ה לא מל אותו, אמר הואיל ולא מלתי אותו לשמנה אמתין עד שיביא בן י"ג כמו ישמעאל אחי ואמול אותו, כשבי' בן י"ג שנה הוא עבד בעלמו ולא ראה למול וכו', ולפי"ז כרי מרד בפריסיה בבן י"ג שנה בעלמו ממולו וכו' מומר לערילות והפך ברייתו של אלע"ה, ואיך אמרו ז"ל שלא מרד בפריסיה עד בן ע"י.

ב) דה"ל ברשע ויחי כי זמן יחזקאל וגו' ויקרא את עשו בנו הגדול ויאמר אליו וגו' עשה לי מעשים וגו' בעבור חזקך נפשי בטרם אמות, ראווי לבין דכרי באותה שנה כשראה יחזקאל חזיון לצדק את עשו, כבר מרד בפריסיה לכ"ע, וא"כ

אצטו אף שידע במקצת מדרו כנ"ל, אצל דבר זה שפער בעיקר וכפר בתה"מ קעלום ממנו יעקב ולא הגיד לו שלא לעצרו, גם ה"י סיבה מן השמים להעלים ממנו ידיעה זו כדי שיעול יעקב הצרכות בלא דעתו ליתחק במבואר צוה"ק, ומעתה לפי דעתו של יתחק אצטו עדיין ה"י מהני ל"י תשובה, וכו' יתחק אצטו מלפני שיעשה תשובה וישים את יעקב עליו לראש להקדמו לכל דבר, כדרך שעשה ישמעאל כשחזר תשובה, ולפי"ז ח"ש דר"ה ליתן לעשו כל צרכותיו דממנ"פ חס יעשה עשו תשובה הגונה כמו שה"י יתחק אצטו מלפני, הרי ממילא יקדים את יעקב לפניו ויעניק לו מעטיו ומצרכותיו, וכדי שלא יתבעל יעקב מתורתו ועבודתו, מסר יתחק לעשו השפעת העו"ז כדי שישמש הוא את יעקב ויניח לו כל מחסורו, וזכאם שלא יעשה תשובה וישאר במדרו לא יחולו הצרכות על ראשו בלל, דכ"י בתכין ליתן לו על תנאי כמ"ש ויתן לך האלקים ודרשו ז"ל חס ראוי לך יתן לך ואם לאו לא יתן לך, ואז יבא יעקב מצרכת אצרכם כמ"ש להלן ויתן לך את צרכת אצרכם וגו', נמצא שבין כך ובין כך לא נחסר יעקב כלום.

אמנם אחר שקיבל יעקב הצרכות גמלה ליתחק אצטו כל צחי' נפשו של עשו כאמרו ז"ל ראה יבינס פתוחה מתחתיו, ולא ראה כזאת עד עכשו אף שה"י יואל וזכנס לפניו כל שעה, אלא שהעלמו מן השמים ידיעה זו ממנו, כדי שיעול יעקב הצרכות בלא דעתו כנ"ל, אצל ח"ח"כ לא ה"י לורך עוד להעלמה זו, ומתגלה ליתחק אצטו שעשו כפר בעיקר ואין לו תקנה לשוב ולישאר בחיים, דכל דפיש ממונות מיות, ע"כ נתן לו צרכתו בפ"ע שלא יכו' יעקב מקושר עמו בצרכה זו, וע"כ נתנה לו בלי תנאי ולא צדמת דין, אלא בין ראוי ובין שאינו ראוי, וממנו למד שלמה הכמ"ח ויתצאר דברי רש"י ז"ל וסרו כל הקושיות.

*

ויעקב איש חס יושב אהלום, פרש"י ז"ל חס אינו בקי בכל אלה כלכו כן פיו, מי שאינו חרוץ ליתחק קרוי חס עכ"ל, ויל"ד בפירושו מ"ש

שעשה תשובה בימיו, כמ"ש ז"ל בגמ' ב"ב כנ"ל וד' בירך את אצרכם שעשה ישמעאל תשובה בימיו, וכמנ"כ בעשו אף שמרד בחיי אה"ע, עדיין ה"י מקום לפנות שיעשה תשובה, אולם אמרו ז"ל (ב"ב ע"ז) דכיום שמת אה"ע חסם עצירות עבר אותו הרעש בלחות כיום כפר בעיקר וכפר בתחיית המתים וכו', ועל זה לא מהני תשובה כמ"ש ז"ל במס' ע"ז (דף י"ז) דכל הפורש ממונות מיות דכתיב (משלי ב') כל צדיק לא ישובן ולא ישיגו אורחות חיים, וכי מאחר שלא שבו מהבין ישיגו, אלא ח"ק ואם ישובו לא ישיגו אורחות חיים, ופרש"י ז"ל דאם שבין ממהרים למות מתוך רע ובפיתת ירם, או גזירת מלך עליהם למות עכ"ל, עכ"פ מבואר דקשה לפרש ממונות וכמעט נמנע מהנ"ל, ומעתה חסם כל הקו על עשו שיעשה תשובה הגונה כמו שעשה ישמעאל, ולפיכך קור הקצ"ה ה' שנים משנותיו של אה"ע, שלא יראה עשו בן בנו יואל למונות, שזה עשה אחר הסתלקותו של אה"ע, משנ"כ בחיי אצרכם עדיין ה"י מקום לפנות שיעשה תשובה הגונה, ואולי דלא פקר לגלות כפרותו בחיי אצרכם, ומרד רק במעמוניות כמ"ש בירושמי הנ"ל.

ועד"ז ויתצרו הדקדוקים הנ"ל (קושיו ב' ג') דאך ראה יואל ליתן לעשו כל צרכתו מצלי בשאיר ליעקב כלום, מה גם שצבר גולה רשעו, גם מדוע צרכו בתחלה צדמת דין ויתן לך האלקים חס ראוי לך יתן לך ולצדק צרכו בלי תנאי, בין ראוי ובין שאינו ראוי, ויוכן בהקדם דברי הגמ' (ב"ב ע"ז ע"ב) ח"ר יותקן ישמעאל עשה תשובה בחיי אצטו, מנ"ל דכתיב ויקצרו אותו יתחק וישמעאל בניו, מכדי ישמעאל קשם מיתחק, מ"ש דקחשיב ל"י ברישא, אלא ש"מ תשובה עבד ואדברי' ליתחק מקמי', וקצו בגמ' ודלמא דרך חכמתן קא חשיב להו, אלא מעשה ויקצרו אותו עשו ויעקב בניו מאי עממא לא חשיב להו דרך חכמתן, אלא ש"מ מולקדמי' אדבריו אדברי', ומולקדמי' ש"מ תשובה עבד עכ"ד בגמ', הרי מבואר שצדק שעשה ישמעאל תשובה נתן את יתחק עליו לראש והולכו לפניו לבדו, דמא למדו חז"ל שעשה תשובה, וכו' יתחק

מוליכין אותו המלאכים הנצחיים מבראון והמשפחה אשר בו יעייש"ד בחריכות, והנה יעקב אבינו נתעלם במדת האמת כמ"ש חתן אמת יעקב, ולא היה יודע לרמות כלל, אך כאשר היה לו הכרח בדבר, כגון לגבי לבן הארמי שרש לעקור יסוד אומה הישראלית, גם היה צורך להעלות ניה"ק שורש נשמות ישראל שהיו מגולגלים בלאן לבן כמבואר בדברי חכמי האמת, ולכן ראה לעבד בדבר ע"י רמאותו, ככה"ג כי מוכרח להשמש במדתו כדי להגלל ממנו, ומותר עפ"י התורה כמ"ש עם עקש תחפל ומזהר לירכא בגווי, וכמו"כ לגבי עשו שיסוד קיומה של אומה הישראלית היתה תלויה בלקיחת הכבור והבזכות, (וכבר הארכנו בזה לעיל עיי"ש בדברנו) ועכ"פ כיון שהיה לו ליעקב אבינו הרגון והמשפחה להשמש במדת הרמאות, צדא מלאך מאותו הרגון והמשפחה, והמלאך היה גומר ענינו לדבר במקומו ולהתחבב ברמאות עם עשו ולכן, כי יעקב אבינו לא ידע להשמש בזה כלל, כי נתעלם בשורש מדת האמת, אלא שהמלאך הזה הנצח מלאונו ומשפחתו של יעקב אבינו לרמות היה מלאך קדוש, כי כל ראונו של יעקב היה להשלים ראונו יחי ולקיום הכותב"ק.

ועד"ן יל"פ במאמר"כ ויאמר יעקב אזני עשו בכורך, שלא יעקב אבינו אמר כן, ואף שבוחר לו ככה"ג עפ"י התורה, וכמו שהבאנו לעיל מדברי ספר חסידים דמזהר לרמות ככה"ג, מ"מ לא ידע יעקב להשמש בזה, אלא המלאך הנצח מלאונו ומשפחתו, הוא דיבר בעדו ובשליחותו, ועד"ש שאמרו בב"ר (פמ"ח סי"ב) דמ"ד ויאמר ד' לה (בר"פ תולדות) ר' לוי אמר ע"י מלאך, וכמו"כ יחפרש הכא ויאמר יעקב ע"י מלאך שדיבר בשליחותו, ועד"ז פ"י רבינו סעדי"ה גאון צ"ל בראשית מ"ד ויאמר הנחש, שהנחש לא דיבר כלום אלא המלאך דיבר בעצמו, ועיין בספרי עב"ג שצ"א דבריו ז"ל עפ"י המכרש"א כי"ל דאעפ"י נחחייב הנחש, לפי שהמלאך אינו אלא גומר ענינו ומתחבב כפי ראונו ובשליחותו עיי"ש, ומעשה ל"ק קושית הרמב"ן והאברבנאל דאין לא פחד יעקב מהיכר הקול, ומזהר ע"י המלאך, על המיוש. ולדרכנו אה"ש יעקב

ז"ל במ"י מגילה (י"ג ע"ב) ויגד יעקב לרחל כי אחי אביה הוא וגו', אמר לה אחי אני ברמאות, אמר לה ומי שרי לגדיקי לסגויי ברמאות, אמר לה אין עם עקש תחפל עיי"ש, הרי מבואר ידע להשמש בזה לעת ההכרח באופן המותר, ולפי"ד רש"י ז"ל דמי שאינו חריף לרמות קרוי חס, ח"כ אין יודק עליו חומר זה, גם יל"ד בשלש הכתוב יעקב א"ש חס, דמלת א"ש נראה כמיותר לכאורה.

ב) להלן בפרשה ויאמר יעקב אל אביי אהי עשו בכורך, פרש"י אהי המביא לך ועשו בכורך, וכבר הבאנו לעיל קושית המפרשים בזה דאין יתכן ליעקב אבינו א"ש האמת לדבר בלישנא דמשפחה לתרי אפ"י, ומבואר בגמ' דשבעות (דף ל"א) דאפ"י א"ש ע"י שתיקתו גורם לידי שקר, אסור משום שגאמר מדבר שקר תרחק עיי"ש, וכבר ביארנו בזה ועוד לאלקי מילין.

ג) אור"י ימשי אביי וחייתי בעיניו כמתעטע וגו', הקשה הרמב"ן אין לא פחד מהיכר הקול, וכל בנ"א ניכרים בקולם וכו', והאברבנאל הוסיף להקשות דמדוע חשש על המיוש שהוא רק ספק דאולי לא ימושיכו, ואין לא חש להכרח הקול שא"י אפשר להגלל ממנו.

ויבואר בענין עפ"י"ד בתנוד"א זוטא (פ"ג) א"ש עושה אדם א"ש לזיק ולדבר אמת, מוסרין לו מלאך שמתחבב עמו בדרך לדיקים ומדבר אמת, וא"ש עושה אדם א"ש רשע לבחש ולדבר שקר מוסרין לו מלאך שמתחבב עמו בדרך רשעים ומכשש ומשקר עכ"ל, והמכרש"א ז"ל בזה"ל לחם מכות (דף י' ע"ב) פ"י בזה דברי הגמ' שם א"ר הונא א"ר אלעזר מן התורה ומן הנביאים ומן הכתובים בדרך שאדם רואה לילך מוליכין אותו וכו', ולא קאמר שהקב"ה מוליך אותו, אלא מוליכין אותו, וכוונתו בזה שכל המשפחה ודיבור ומעשה האדם, כהה הוא צורה לו מלאך לפי ענינו, א"ש לעבד א"ש לרע, וע"כ אמר בדרך שאדם רואה לילך, שהרשות בידי אדם ממנו יתבדר והכל ביד"ש חזן מיראח שמים, אלא כפי ראונו ודעתו של אדם,

שחטא אדרי"ג גגור מיתה על האדם, והרבה לדיקים
לפניו מתו בעטיו של נחש, ומה נחחדש לו עכשיו
ומה ראה על ככה לכפור בתח"מ וכו', גם ל"ב
סיום דברי המדרש שדרשו הפסוק צכו צכה להולך
זה עשו, הלא צהאי קרא דרשין להולך בלא צנים,
ועשו כ"י לו צנים, ונקדים דברי הגמ' במ"ס
שבת (ק"ה ע"ב) חכם שמת בכל קרוביו, והקשו
בכל קרוביו ס"ד, הלא הכל בקרוביו, ול"ב כוונת
החמ"י בכל קרוביו ס"ד, והרי אמרו ז"ל במ"ס
סוכה דרין (דף י"ט) כל המלמד בן חבירו תורה
מעלה עליו הכתוב כאילו ילדו, וכן מצינו ששק
אלישע אפי' רכב ישראל, ומדוע לא נוחל ל"י
למקשה למימר דהכל קרוביו.

ולתרין קושיא כ"ל נקדים מה שדרש ביע"ד
בהספידו על חמיו בהג"ק ז"ל (בספרו ח"א
דרוש ע"ז) ירמ"י הנביא מקוה על שבר ישראל
ואמר כה אמר ד' קראו למקונות ותצאנה ואל
החכמות שלהן ותצאנה וגו' ותמכרנה ותשאלנה
עלינו נבי ותדרגה עינינו דמעה ועפעפיו יולו
מיס, כי שמענה נשים דבר ד' וגו' ולמדנה בנותיהם
נבי ואשה רעוה קונה, ויש להבין במאמר הנביא
במ"ס שיקראו אחרים להספיד, ולקראו לחכמים
ביודעים טוב קונה המעורר לצבות לבני ואגבה,
ומה עשו נשים בדבר ד' אשר לא קראו רק
למדו בנותיהם נבי וכו', אבל הענין עשומ"ס חכמי
המדות, כי ראוי בהספיד לאיש לדיק, שלא יב"י
קרוצ קרוצ קודם, כי הוא מפאח לערו וגודל
כאצו לא יוכל לדבר כל האורך, וסגר עליהם
המדבר ויקצר בהספד להעיר לב' השומעים, וכן כ"י
הדבר אשר לו ד' לקראו למקונות ותחמות ממקום
אחר לעורר בהספד, כי הם ידעו יותר לקון כי
אין כ"כ. לערס גדול לערוף דעתם כ"ל, אמנם כאשר
שמעו בן נשים לא יוכלו להחפץ לגודל שצדם,
ויקומו הם לקון ולהתחלל כי גדול נחםם ולצדם
יחיל נבי חא"י וא"י עכ"ד ז"ל.

והנה במעמד הזה אשר אנו עומדים, שבהלך
מאחורי זקן הדור נשיא ישראל, וכמעט לא נשאר
קיום **לחור** כי צביות כלדיק אחנו הוא בעצמו

לא דיבר כלום, הלא המלאך דיבר עבורו ואמר
אנכי עשו בזכורך, והמלאך דיבר בקולו של עשו
כדי שלא יכיר צו יתחק, משא"כ על המימוש פחד
פן יכיר צו יתחק, כי הוא צעמנו נכנס אליו.

יר"פ בזה במאמרי"כ וישלח יעקב מלאכים לפניו
אל עשו וגו' פרש"י מלאכים ממש, ודקדקו
המפרשים ז"ל דמדוע השתמש יעקב במלאכי עליון,
ולא בספיק בשליחים של צהר ודם, ולדרכנו אפ"ל
דלפי שהוכרחו לומר לעשו דיבורים שאינם אמת,
כמ"ס ואשלחה להגיד לאדוני למאד חן בעיניך,
פרש"י שאני שלם עמך ומבקש להבטחך, ובאמת לא
כ"י יעקב אצינו מבקש להבטח של עשו, הלא כ"י
מוכרח להראות לו הכנעתו, והרמב"ן ז"ל כתב כי
יש בה רמז לדורות, וכל מה שאורע לאצו עס
עשו אחיו, יארע לנו תמיד עס בני עשו, וראוי
לנו לאחוז בדרכו של לדיק וכו' עיי"ש, ועכ"פ שלא
אליו דיבורים אלו לצד בהכרח, ע"כ לא ראה
להשתמש בשליחי אנשים שיאמרו דיבורים שאינם
אמת בשליחותו, ושלח אותן המלאכים שצבראו מרלוגו
כ"ל, ויוצן בזה מאמר הכתוב ויעקב "איש" חס,
ר"ל אישיותו של יעקב כ"י חס, ואינו צדי בכל
אלה הלא כלבו בן פיו, וכשה"י הכרח לו להשתמש
במדת השקר והרמאות, נעשה שליחותו על ידי
המלאכים שצבראו מרלוגו כ"ל.

הספד מר אשר נשא כ"ק אדמו"ר
שליט"א על הגה"ק המפורסם רבן של
ישראל כ"ק מרן **יששכר דוב** אב"ד
בעלזא זל"ה

ויוד יעקב חזיר וגו' במד"ר אמר לו מה עיבו של
חזיר זה, א"ל שמת אחיו זקן, אמר באותו
זקן פגעה מדת הדין, אמר לו בן, אמר א"כ
לא מתן שבר ולא תחיות במחיס, ורואה הקדש
אותה (ירמ"י כ"ב) אל תבטו למת ואל תמודו לו,
זה אצרכם, צכו צכה להולך, זה עשו עכ"ד המדרש,
ראוי להבין מה ראה עכשיו צמיתתו של אצרכם,
שכפר בתח"מ וצמתן שבר, והלא מאז מני קדם מעת

אחריו, בבחי' כי יפלא ממך דבר ולכן נקרא סילוקן של לדיקים הפלאה.

עוד אפשר למצוא רמז צמ"ש ז"ל הפלאה זו סילוקן של לדיקים, כי באמת בהעדר הלדיק עליו לבין ולברגים האצורה הגדולה באמת, שהפסדנו עמוד החקר מעמודי שולש, שהגין צמח קדושתו על כל הדור, אמנם זאת ה' לנו צמח היינו משיגים גדולתו וקדושתו בחיים חיותו, אכן הלדיק הלא כל דרכיו נסתרים הסתר בחור הסתר וכל ההסתלקות שעושה להקל בדיונים מעל ישראל, המה צפוניות כל כרום וזאת לצמ"ח דברים העומדים ברומם של שולש וזה חפלה, בבחי' סולם מוצא ארצה וראשו מגיע השמימה, ואין צמח צמ"ח להשיג מדרגתו, ולכן גם בהסתלקותו אינם משיגים גדול האצורה, והנה מלפנים זאת בשרא"ל בדורות הראשונים על כל דבר שלא חזרו נשאלו באורים ותומים וענו, וכן מצינו דוד וגו' ויחמר ד' אל שאל ואל בית הדמים וגו', ואח"כ כשצטב אורים ותומים השתמשו צ"ק ואח"כ ברוח הקודש, והיו מקושרים ודבוקים ללדיקי אמת, וחס כורו ולמדו לעם דרך ד' להגלל מכל דבר ולוקה, ועכשיו צבוע"ר נשארנו באין מגן ומחסה כי נאצדו הלדיקים ואין לנו רוח הקודש, והא למד הדבר דומה למי שיש בידו בון עסק, ועמודו עליו שוללים ר"ל וחמסו וגזלו ממנו רוב כונו, אמנם כל זמן שעדיין נשאר בידו חלק ממנו, הנה הוא מתחנך צדק ומורה לד' בשמחה על החסד הגדול שנשאר לו לפליטה, אכן צמח יאמר אח"כ מקרה שצדק כל אשר לו ונשאר צעירים ובחוסר כל ר"ל, אז גם הראשונות חזכרה לו ושוב ירגיש למפרע גם אצירתו הקדומת, וכדבר הזה קרה אמת, כי שצבד הכינים נסתלקו מאתנו לדיקים קדושים מדור הקדום, אבל עדיין נשאר לנו צמח להתחנך, ועכשיו כאשר נעדר מאתנו הבר"ק מבעלת זל"ה נשארנו צעירים ובחוסר כל, אין מי יגדור גדר ומו יעמוד צפון, עכשיו נתעורר לנגדנו גם אצילות אישנה מהסתלקות הלדיקים הקדומים, ובאמת כל זמן שהלדיק בחיים אמת, לריבים להתבונן בדרכיו הקדושים ובהיותו זקוק ומקושר בקדושתו, ואף שאין זוכין

יחמו, והלדיקים שצדור המה המשפיעים בכוחם וזכותם ברותיות ובגשמות לכל הדור, ובהעדרם נשארנו באין מגן ומחסה, ושמעתי מאתמו"ר הקדוש זל"ה לפרש בפיוט פנינו לימין ואין עוזר, עפי"ד הגמ' שבת (דף ס"ג ע"ב) למימינים העוסקים לשמח וכו', והנה בהעדר הלדיקים ר"ל, נשאר הדור ריק וחסר ונפסק מהשפעתם, ואז פיתח לימין ואין עוזר עכ"ל. והנה ידוע לכל שהגאון הבר"ק מבעלת זל"ה היה משיירי כנ"כ מדור לדיקים הקדומים, ואליהם יאדוים וכו' אלו וזהו ממנו עלה ותושי, ועשה מה שצבדו צבוע"ר אצורה גדולה הלא, כשל כח הסכל ולציוו שצדור ולצון בקרבנו, תושי ודחה ממנו, וכמעט אין מלאכות מגדול הכשר והכבד ללמס החושים, כי כולנו קרובים כאומרים ז"ל שבתלמידים נקראים צנים, ואף נוכל לעורר צמילי והספדא לחסם שמת, ולא חירא צמ' שרק כקרוביו משא"כ הקרוב סגר עליו המדבר ולא יוכל לעורר לב השומעים כדברי הוע"ד זל"ה.

איתא במדרש והפלג ד' את מכותך, הפלאה זו אינו יודע מה הוא כשכח אומר בנינו יוסף להפליא העם הוא הפלג ופלא ואצדק חכמת חכמיו, היו אומר זו סילוקן של לדיקים וכו', וראוי לבין מדוע נקרא סילוקן של לדיקים הפלאה, ופלא זו מה ענינה, וזל"פ עפי"ד צבוע"ר פ' פנחס (דף רי"ח ע"א) וזל" ששעתא דצבי קצ"ה למיכא אסותא לעלתא, חלקי אחד לדיקא ציניו וכו', ובגינה יתיב אסותא לבולע עכ"ל, וזהו מפני הרעה נאסף הלדיק, שיגין על כל העולם להכיל מן הרעה העתידה לבוא, אכן יש עוד אופן אחר בגין דלא יהיו מאן דיגין על עלמא כמבואר בצבוע"ר שם, והנה צמח שאירע לנו שאצדו הלדיק הקדוש הזה, ודאי צריך להשתדל בהשגחה גדולה, כי לא ידע אם הוא באופן הראשון בבחי' מתן ראש כדי שיגין על ארץ רבה, ומה מאוד צריך לדאוג שלא יהי' ח"ו אופן כזו, ובאמת כבר הגיע הזמן שיאמר ד' לרותיו ד', ולדיקי הדור לא ירגישו טעם מיתח כלל, בשום א' מהאופנים הנ"ל, כי צין כך וצין כך הוא צביבת ענותניות, ובפרט שאין אמת יודע באיזה אופן ובחי' אנו עומדים, פליאה דעת מאתנו ומי יודע מה יהי'

הסתלקותן בכל פעם מתעלים מעולם לעולם עליון, אבל מ"מ הלא אין צידם לסגל עוד מלות ומעשים עוזים ודמיתים חפשי כחיי, וא"כ איך גדלה מעגתם במיתתם יותר מבחייכם וא"כ, והנה אמרו ז"ל בגמ' ברכות (דף ג' ע"ב) אין אומרים בפני המת הלא דבריו של מת, ולדעתו הכוונה בזה כי צעת ההספד בודאי הוא בקדוש עומד כחן לפניו, ויכון להזכיר דבריו הקדושים וכן אזכיר פה מה ששמעתי מפיו הקדוש ליל שב"ק פ' תשא ביהותי משוכתי שב"ק אלא, ואמר ז"ל לפרש הכתוב קח לך סמים וגוי ותלבה, פרש"י ז"ל ומנחה הכתוב בין סממני קטורת, ללמדנו שלא יקל בעיניו ללרץ עמו בחגודת תענויותיו ותפלותיו את פושעי ישראל שיהיו נמנין עמו כע"ל רש"י ז"ל, ודבר בקדשו ששמע מאזיו חק' שפעם אחת נתאחר הבשש"ע להתפלל תפלה נעימה ביום הקדוש, ואמר בבשש"ע שרשע אי' בחרות המערב נתאמן ושב בתשובה גדולה, ותשובתו הייתה השיבות גדול בשמי מרומים, וע"ז המחין בבשש"ע ז"ל ללרץ תשובה זו עם תשובה כל ישראל צעת נעימה שער, ועשה ע"ז המתקם גדולה עכ"ל בבשש"ע זל"ה, וזהו שלא יקל בעיניו ללרץ עמו לעובדותיו עכ"ל ודפח"ה, והנה המבד בריוני דכון בשיבות' דר' זירא, לא עלתה לו לר' זירא להחזירם בתשובה בעודו בחיים, הלא אחר דנה נפשי נחשורו בתשובה מכוחו, ובדואי שיהיה תשובתם טובה וחושלת להמתקת הדיונים בבחי' ה"ל, ויוזן בזה מאמרם ז"ל גדולים לדיקים במיתתן יותר מבחייכם, דאף שא"ל להם בעצמם לסגל עוד מלות ומע"ט ודמיתים חפשי, אבל בכה קדושתם הגדולה פועלים באחרים לסגל תשובה ומעשים טובים אף מה שלא עלה להם בחייהם.

רבותי נשים גא על לביו עכ"פ אחר הסתלקות הלזיק הקדוש לשו בתשובה שלימה, שלא נגרע ח"ו מכהבו בריוני, ואמשיל משל שבי' במדינה אחת רופא מוצק ומומחה בחכמת הרפואה מאוד, שלא נמלא אחר בדוגמתו וכערכו בחכמה זו, מוזן כי כל חולה וכל מרי נפש ירצו אליו לבקש עזרתו ועלמו, ויבוא יתן להם מכחי רפואתו וירפאם, אומם נסתבז אהב סיבב כרפואה במומחה בזה עוז את ביתו וידיעתו ויכשע למדינה רחוקה מאי הים, ויבוא

לה, מ"מ הלזיק בעצמו עושה הכל ומקשר ומדבק נשמות ישראל להעלותם ולחקים, ועכשיו לקינו בכפטים נפלאים מאתנו דרכי עבודתם וקדושתם, והלזיק אינו וגפלא ומכוסה מאתנו, וזהו שדרשו ז"ל הפלגה זו סילוקן של לדיקים.

נקדים עוד דברי הגמ' סנהדרין (ל"ז ע"א) הבה בריוני דכון בשיבות' דר' זירא, דהו' מקרב לבו כי יוכי דנהדרו בתשובה, וכוו קפדי רבן, כי נה נפשי דר' זירא אמרו עד הדינה הוה קטינא חריק שקי (פרש"י לר' זירא קראו כן) צבי עלן רחמי, השחא מאן צבי עלן רחמי, הרכרו לצביהו ועדדו תשובה עכ"ל הגמ'. והב' עלינו החיוב לעשות חשבון הכסף, שלא נגרע ח"ו מכהבו בריוני בשמות על לב, איך סנהלק ר' זירא ואין מי שיחפלה ויגן עליהם, וכמו"כ אחתו נשים אל לביו כי בהסתלקות הכה"ק זקן וגשול פנים, גשארנו כחורן בראש הכר ואין מי שיגן בעדיו ועליו לעכס ענה לשו אל ד' בלב שלם.

ובזה נבין אומרים ז"ל בסוף סוטה (דף מ"ט ע"א) ר"א הגדול אומר מיום שחרצ ציממ"ק שרו חכימיה למבוי כספריא וספריא כחזינא וזחזינא כעמא דארעא, ועמא דארעא אולא ודלדל ואין שואל ואין מבקש על מי יש להשען על אצניו שבשמים, והנה לבחורה הלזיקים הבה רק כסרסורים צין ישראל לאצבים שבשמים, ואף בהיות הלזיקים בחיים בעוב"ה, ג"כ צריכים להשען על אצניו שבשמים, וא"כ להצין כוונת מאמרם ז"ל, אכן עגין הסתלקות הלזיקים לריך שיהי' לחרון לעורר רוחיו ולעמוד על נפשו, כי מעתה מועיל החוב על כל אחד לעשות נפשו ולתקן מעשיו, כי אין לנו על מי להשען שיגן ויחפלה בעדיו וכעודדא דר' זירא ה"ל, ועל מי יש להשען ולפנות צרתמים וצבאקס כ"א אל אצניו שבשמים.

ונבין בזה מאמר ר"ל חולין (דף ז') איך חמא צר חנינא גדולים לדיקים במיתתן יותר מבחייכם, ולבאורה יקשה עליו ממשגתו דאבות שאמר ז"ל יפה עשה אי' בתשובה ומעש"ט בעוב"ה יותר מכל חיי העוב"ה, ובאמת מבואר בדור"ל שבדיקים אחר

יגיע בקץ או הרגע שבו ימות משה וכו', וביינו מהאי עממא דלעיל דכ"ז שהלדיק קיים אין צהם יכול לשלוע במעשה הסתחם על ישראל, וכמו"כ צעוד שהי' אצרהם אציוו קיים לא יכול הסימ לפעול כלום להפיק רשעו, וכששמע עשו הרשע במיתחו של אצרהם דימא צופשו שעששו הגיע זמנו ללחום נגד כוחותיו של יעקב ולהחליש כח הקדושה במעשה הסתחו, וע"כ גילה רשעו ואמר לא מתן שגר ולא תחיות הממים ורצה צהם להפיק ארם המיות ר"ל ולעקור כל התורה כולה, אלא שעדיין עמד לעומתו כח קדושתו של יחזק אציוו שהי' קיים, ולכן אמר יקראו ימי אצל אצי ואהרבה את יעקב, כי תשג אז ליגע בו וצורעו לרעה לעקור קדושת ישראל ר"ל.

והנה רבקה אמנו השיגה ברו"ק כל כוונתו ומחשבתו הרעה, ולכן ותקרא ליעקב צהם הקטן ותאמר אליו הנה עשו אחיך מתחנם לך להרגך וגו' קום צהם לך אל לבן אחי חרנה וישבה עמו ימים אחדים וגו' עד שוב אף אחיך ממך וגו', ובמד"ר אמרו ז"ל רבקה צדקה אמרה עד אשר תשוב חמת אחיך, ועשו לא עשה כן אלא (עמום א') ויערף לעד אפו ועצרתו שמרה נגח, ולכאורה ראוי להבין תועלת צריכה זו מה טיבה, והלא כמו"כ הי' יכול עשו הרשע להשיגו גם שם, ומה גם כי לבן הי' רשע כמוהו, ועוד איך תשבה צדקה שישב חמת עשו ממנו, והלא הלכה בידוע שעשו שונא ליעקב ואי"ל לשנות בידוע, אמנם אמרו ז"ל במד"ר פרשה זו, וישבה עמו ימים אחדים כחיד ויעצוד יעקב צהם שצע שנים ויהיו צעניו כימים אחדים, א"ר חנינא בן פזי נאמר כאן אחדים ונאמר להבן אחדים, מה להבן אחדים שצע שנים אף אחדים שנאמר כאן שצע שנים עכ"ד במדרש, וכי"כ רש"י ז"ל הם ימים אחדים שנאמר לו אמו וישבה עמו ימים אחדים, ויוצן עפ"י"ש ק"ו הישמה משה זל"ה צפ' יוגש שהי' כל עשיותיו ית"ש לרומם קרן יוסף שהוא לזיק שומר הצרית, ובזכותו נגדו כל ישראל בעריות וחבו לקבלת התורה, ופי' צהם מאח"כ ולהחיות לכם לפלועה גדולה עי"ש, נמלא דיוסף הי' עשן של שמו, וכיון שנגלה יוסף לא יכול עוד עשו

אנשים חולים ומדוכאים לבקש עזרתו כנבוא, אצל לשוא הי' תוחלתם כי בקשורו ולא מלאכה, וצליה צריכה השתדלו לחקור ולדרוש להתוודע מה שהי' רגיל ליישן, והרענעפנין שהי' רגיל ליתן צעניו חולי כזה, ועשו ככל דברו לא הפילו דבר ארצה ויתרפאו וחזרו לצריחות ע"כ המשל הנמשל מובן, בעוב"ר אין צמיחות עוד לנסוע להלדיק הקדוש הזה ולשאל בעלתו ולבקש מסמי רפואתו, והעלה היחידה לדרוש אחר סמל הכרפאות שמתן צמיס חיותו, ומי לא ידע עדין מס"פ שהי' לו צעניו התוכחה להדריך בני ישראל לתורה ומצוות, וציומא דסליחות של י"ג מדות דכרו בקדוש הי' לדרוש לצוות ישראל להאזיר אותם שלא ילכו בצנדי שחק ופריות ר"ל והגה"ק היע"ד זל"ה צפפרו רוח ככרובית על פירכה זו ואמר איו לי אמי כי ילדתי וכו' עי"ש, וזה הי' ציניו וצפרע עכשיו צדור פרוץ ר"ל שהולכים צעוה ותופסה יתירה, ומה תענו ליום פקודה, ובכן נכון לבקש רפואתו וכ"א יחי' שורר ציניו שיהיו לנצחים בגדי נעוה כחות לרע אצרהם יחזק ויעקב, ואיחא צהרגוס יומתן פ' בראשית עכ"פ ויראו בני האלהים את צנות האדם וגו' וכתלן ופקסן ומכלבין בגליי בשרא וכו', וחת גרם להם שהצוה הקצ"ה עליהם את המגול כמבואר בדר"ל.

והנה הכהו ציוני שבו כולם אחר מיתת ר' זירא, ואצל עשו הרשע מלינו איפכא שאחר הסתלקות אצרהם אציוו כפר צה"מ ובכל התורה כולה, וראוי להבין מה ראה על ככה והסבירה נוחת להיפך, והי' לו להשים על הלך ולעשות תשובה כאשר עשו הכהו ציוני, אמנם ידוע דזה לעומת זה עשה אלוקים, ועשו הרשע והסימ שהוא שרו, מתגברים תמיד לעקר קדושת ישראל וקיום התורה ר"ל, כמאח"כ לופה רשע ללדיק ומבקש להמיתו ד' לא יעצמו בידו וגו', והנה כל זמן שלדיק הדור קיים אין בידם להפיק זממם ומחשבתם הרעה, כי הליק גורר גדר ועומד צפון ומעמיד דתה על חלב, ובכה קדושתו הגדולה מצטל כוחו של עשו ולא יכול לשלטה בישראל כלל, ואמרו ז"ל במד"ר ס"פ צרכה מלאך ס"מ הרשע ראש כל השעונים הוא, בכל שעה הי' מפנה מיתחו של משה, ואומר מתי

הרשע ליגע צורעו לרעה, וכן פרש"י ז"ל עב"פ ויבי כאשר ילדה רחל את יוסף וגו', משגולד שטנו של עשו שנא' (עובדי א') ובי' בית יעקב אש וצית יוסף להצב וצית עשו לקש, אש צלא להצב חינו שולט למרחוק, משגולד יוסף צטח יעקב בהקצ"ה ורלח לשב עב"ל, ואולי זאת היתה כוונתה של רבקה אמנו בהמרה וישבת עמו ימים אחדים, המה ימים אחדים שעבד צרחל להעמיד את יוסף בלדוק ורלח שטנו של עשו, כי צדכותו גדרו כל ישראל מן העריות וזכו להיות שומרי הצרית ומעלה לא יכול עשו לרע לבס עוד, וי"ע עד שוב אף אחיך "ממך" ר"ל שממך וכן תלוי הדבר ע"י ההגברות צחורה וצמטשים עובדים וצתשובה ותפלג לפי הציור, ואז ישוב חמת עשו ולא יכול לשלמה צישראל, ולכן ישתדל כ"א לשום עין פקיעה על חינוך צניו וצנותיו, ולמנוע אותם מצחי נכסיות של עמי הארץ ומילך צשווקים וצרחוצות, כי זה גורם להם להכשל צצותו הכטעא ר"ל, וכדי להשיב אף אחיך ממך לריך למנוע זאת, כי שמירת היסוד הוא שטנו של עשו כנ"ל, ואל ידמה האדם שאם הוא שוכח מעשיו הרעים לא יענש עליהם, כי עליו לדעת שלפני הקצ"ה פנקסו פתוח והוא זוכר כל בהשכחות.

ואפשר לפרש צדברי המדרש ר"פ שמות וימת יוסף וכל אחיו וכל הדור האור וצני ישראל פרו וישראו וגו', אע"פ שמת יוסף ואחיו, אלקיכם לא מת אלא וצני ישראל פרו וישראו עכ"ד המדרש וי"ב, ויתבאר עפ"י מהמסר ז"ל צמס' יצמות (ס"ד ע"א) וצנחה ויאמר שובה ד' רצבות אלפי ישראל מלמד שאין השכינה שורה על פחות מצ' אלפים וצ' רצבות, הרי שהיו ישראל שני אלפים וצ' רצבות חסר אחד, וזה לא עסק צפרי' ורבי', לא מלא זה גורם לשכינה שחסלק מיישראל, עכ"ד בגמ', אמרם נראה דמזה זו לא נאמרה אלא צתסם צני"א מיישראל, שאין השכינה שורה על פחות מצ' אלפים וצ' רצבות, אבל צלדיקים אמתיים אפי' לדיק א' זוכה להשראת השכינה, וי"ע צמדש כנ"ל אע"פ שמת יוסף ואחיו וצתלקו בלדיקים מן העולם, מ"מ לא נסתלקה השכינה מיישראל, אלא וצני' פרו וישראו וצטמידו דורות כשרים ווערי צצית, וזה להשראת השכינה, כמא"כ כי ד'

ונסיים צדברי נחמה דאיתא צגמ' (גיטין כ"ז ע"ב) צזמן שיקול קול יעקב אין הידים ידי עשו וכו', ולבאורו יש להפליא דבא צקרא צתציו תרוויכו צחדא מתתא הקול קול יעקב והידים ידי עשו, ויתכן לפרש דצתתא אס ישראל עוסקים צחורה לא ישלעו צהם צומה ולשון, ואף אס הרשעים רועים לגנוע צהם לרעה, לא וכו' להם שלטעם עליהם, משא"כ כשרפו וידיהם מלעסוק צחורה אז חיו צצר ידי חיוי וצריכים התאמנות לצערם מן העולם, וזהו פירוש הפסוק אצדה ענה מצנים נצרהה חכמתן, היינו שאם הצנים אצדו חכמת החורב, אז נחון שצברה חכמתן של אומה"ע, וצא צצין מאלרם ז"ל צזמן שקולו של יעקב צצית נכסיות וצחי מדרשות, אז אף אס הידים ידי עשו שרועים להרים ידם על

רש"י ז"ל צ"ל חיי עכ"פ ויקס שדח עפרון וגו' לאצרכם למקדש לעיני בני חת. תקומה היתה לו, שלא מיד בדיוט ליד מלך, ופשוטו של מקרא ויקס הצדק והמערב אשר בו וכל העץ לאצרכם למקדש וגו', עכ"ד רש"י ז"ל, ודקדוק המפרשים דאס פשוטו מתקיים שפיר בשלון הכתוב, מי הכריחו עוד לפרש בדרך דרש, ואין דרך רש"י ז"ל לפרש בכתוב בדרך דרש, ואלה הם קשה לו על פשוטו, ואי פשוטו לא ח"ש למה הביא את פשוטו, ואפ"ל דכדש והפשט מקובלים זצ"ל ודא' משלים לחצירו, דכח אצרכם אצניו שילם לעפרון ד' מלכות שקל כסף עבור במערה, ואליבא דאמת לא נחשב כסף זה למלכות נגד יקר ערך מערת המכפלה, וא"כ לכאורה ה"י מקום לעפרון לערער על המכירה בטענת אונאה, וכמ"ש באוהבה"ק דאף דאין אונאה לקרקעות, מ"מ יש מקום לחוש לסכנת הכרזתו שכתבו החס"י, דדוקא אונאה שחזת אין להם, אבל בחצי דמיים יש להם אונאה עיי"ש, אמנם אמרו ז"ל שעפרון מימיו לא ראה במערה זולת החושך והבטלה, ורק אחר שמכרה לאצרכם והחזיק בה אצ"ה"ה בכל אופני קנין המועיל כמ"ש באוהבה"ק, אז תקומה היתה לו ונדע לכל גודל יקרת ערכה, ושומה היתה מאת ד' שלא נודע ערכה ומעלתה בעודש ברשות עפרון, כי אלמלי כן לא ה"י מוכרה בכל ממון שבעולם, ומעתה לא ה"י יכול עפרון לערער עוד בטענת אונאה, כי יטעון אצרכם נגדו לומר ברשותי השבית ואחר שנגמר הקנין היתה לו תקומה, ובה ח"ש דכדש והפשט מקובלים זצ"ל ודא' משלים לחצירו, דפשוטו של מקרא ויקס שדח עפרון וגו' לאצרכם למקדש לעיני בני חת בכל דאי שער עירו, שנגמר הקנין באופן המועיל ולעיני כל בני העיר שהיו כולם עדים בדבר, ואחר שנגמר הקנין תקומה היתה לו שדוע יקרת ערכה ולא קודם לכן, ואלמלא כן לא ה"י מועיל הקנין, ועד שלא נשלם הקנין לא ה"י לו תקומה ותרווייכו בה בכה תליין וא"ש.

ישראל לרעה, לא יכ"י להם שליטה כלל כי גבר ישראל ע"י זכות התורה, ומצב ממילא שאם יש לדיק הדור המדריך את ישראל בתורה ועבודה, לא ישגו ידיו עשו כנל, משא"כ ח"ו בסתלקות הדיק נחון מאוד שכל אחד לעצמו יתאמן לשב. בחשוכה שליטה לגרש את החובץ אלו ידי עשו, ובה נוכל לבני דברי המדרש אלמלא מה משה שפיר ועכשיו שמת משה יתלו את כמן עכ"ד המדרש, ויתבאר על קוטב דבריו הג"ל, כי בלדיק עומד גג הכר האורר על ישראל להתבצר למולו בכה קדושתו, וע"כ אלמלי לא מה משה שפיר, כי אין לנו לירא מהכר האורר, ועכשיו מהכונן שיתלו את כמן, כי לא נמלא לדיק כבח' משרע"ה שיעמוד נגדו לבטל, וככה לפי האמת הלא הס"מ הוא השטן הוא ה"כ"ר, ועוד לפניו שהיו לדיקים בעולם, למען יעמדו נגדו להלחם בו כמשל הצורה מוצא צוה"ק פ' תרומה, וכפ"י בגא"כ"ק מבארדיעשוב זל"ה עכ"פ ועל חרץ תח"י, ואם לא יכ"י ח"ו לדיקים בלא גם אותו יעבדו מן העולם מכל וכל, ולבסוף אנו רואים כי הס"מ שמה במיתתו של משה, מאויבי חתכמי לדעת איך לחגור חיל במסג"פ להתבצר על יארינו, ובכן חלית הענין לא המדרש עיקר אלא המעשה, ועכשיו בסתלקות הדיק הקדוש הוא שאנו עוסקים בהספדו, עלינו לדעת כי עומדת מלחמה גדולה נגדינו, ועשו וכת דלי' רואים להעביר דת מ"ישראל ח"ו, וכאשר נעמוד על נפשינו לקבל על עצמינו לשב בחשוכה שליטה לפנינו ית, יש לקוות כי יקויים בנו כמלאך הג"מ סוף מלקות, ר"ע ראה שועל וילא מצית קה"ק שמת, כי יקויים מעתה גם הכעחות הנביאים לעובד עיי"ש, ואחרי אשר רבות רעות שבעה נפשינו, ונשבענו בזה מכל הכרות והתללות אשר סבולנו על שכמנו, נקח שבמכרה צימיו יתקיימו גם העובדות והכחמות ויתקיים בלע המות לנח ומחא ד' דמשה. מעל כל פנים וחרפת עמו יסיר, וכל ישראל יושעו בישועות ונחמות ובה לליין גואל צד"ה כ"ר.

*

ועד"ו נבאר צענין הכתורה, כי לאחר שקנה יעקב את הכתורה משעו בקנין המועיל, אז נתגלה יקרת ערכה, כי בעבודה זכה יעקב ליעול את הכתורה, כמ"ש רש"י ז"ל להלן עכ"פ ויתרד יתחם וגו' אמר

ויאמר יעקב מכרה כיום את זכרותי לך, דקדוק המפרשים ז"ל צמלה כיום שאין לה משמעות עפ"י פשוטו עיין פרש"י ז"ל, ונל"פ בהקדם דברי

עוד חפ"ל עפ"מ"ד בלקוט פי ויחי צ"ס מדרש שו"ע, חית דאמרי יבדק הכרז את עשו, חיימתי בשעה שמת חצינו וזכנו וכלנו יעקב ועשו וכל השבטים לקבור אותו וכו', היו כולם במערה עומדין וזוכין וכו' ובשבעים ואלו חוץ למערה כדי שלא יבא יעקב בזכר ומחצתא לפניהם, התחיל עשו וכו' למערה ויחלל יבדק וראש שנים עשו אמר שמה

*

ואפ"ל עפוימ"ש רש"י ז"ל צפ"י ויחי עה"פ צקברי
 אשר בריחי לי, שנטל יעקב כל כסף זהב שהביא
 מצית לבן ועשה אותו כרוי, ואמר לעשו עול זה

שבתבש וששש"פ, וכלל גדולה מזו שבו' משבחי קרא למנן אשר יואל את בניו ואת אחריו ושמרו דרך ד', וקורב נפשות הרבה להכניסם תחת כנפי השכינה כמו שדרשו ז"ל מאת הנפש אשר עשו בחרן, ומתפוסק ויעט אלל צבאר שבע ויקרא שם בשם ד' ק"ל עולם (עיין צב"ר), וא"כ כיון דמנה הכחוש כאן כל הו סוגים משמתי מנתי חקתי ותורתי (עיין פרש"י) מדוע לא הזכיר ג"כ שבת זה שפעל והשפיע על אחרים לקרסם לעבודתו יח"ש.

ואפ"ל דחדא מתורלת בחיק חצירתה, עפ"מ"ש בגמ' פסחים (מ"ו ע"ב) אתמר להופע מו"מ"ש לחול, רב חסדא אמר לוקב לא אמרין הוואל ומיקלעי ל' אורחים חזי ל', רבא אמר חזי לוקב אמרין הוואל, ח"ל רבא לרב חסדא לדידך דלמרת לא אמרין הוואל, הא"ך אופין מו"מ"ש לשבת, ח"ל משום ערובי תבשילין, ומשום ערובי תבשילין שרין איסורא דאורייתא, ח"ל מדאורייתא לורכי שבת נעשין ציו"ע ורבנן הוא דגזרו צ"י וכו' וכיון דלמכורא רבנן עירובי תבשילין חית ל' היכירא, חולס רבא ח"ל בגמ' שם דלורכי שבת חזי נעשים ציו"ע, והא דמועיל עירובי תבשילין רק מעטם דלמרינן הוואל ומיקלעי אורחים, ולפי"ז לכאורה ח"ך קיים חלש"ע עירובי תבשילין וברי עכ"ה הא דשרינן מעטמא דהוואל, הוא רק באם שכיח אורחים ישראלים, דבשבת עכו"ם חסור לבשל חפ"י לצו ציוס, כמו שדרשו בגמ' שם לכם ולא לנכרים, וציומי אברהם לא היו במציאות שיקלעו אורחים ישראל כלל, שכל חפ"י דורו חשו אחר חפ"י חוץ מאברהם וציומי הנפש אשר עשו בדבוקים אליו וסמוכים על שולחנו, ועכ"ה ח"ל דהוואל ואי יתגיירו חזי לבו השתא נמי חזי לבו, חלל דלכאורה זה הוא כחרי הוואל, הוואל ואי מיקלעי אורחים, וכוואל ואי יתגיירו, ומסקנת הכותב שם (דף מ"ו ע"ב) דחרי הוואל לא אמרין, חמס כל אלו שמתחרו צביות של חלש"ע, השפיע עליהם בנה קדושה בגדולה לקרסם לאמונתו ית', ולא ילאו מצינו עד שאלמו ברוך ק"ל עולם שאלמו משלו כמבאר צב"ר (פר' מ"ט ס"ד) וא"כ לא יריכנה כ"ה לחד הוואל דאי מיקלעי אורחים, דאי איקלעי בידאי חזי לבו, ושפיר קיים חלש"ע ערובי תבשילין, ומתורץ קושיא הכותב

הורג את אלה בפנים, נכנס ומלא את עשו שהוא מבקש להרוג את אביו, מיד עמד וברגו מחמוריו, הוא שאביו מצרכו ודך שדוקף אויבך עכ"ד במדרש, ובתרגום יונתן עכ"פ יקרבו ימי אכל אבי וגו' פ"י ואמר עשו צב"י לית חלל עבד היכמה דעבד קין, דקטל ית הכל צבוי אביו, וסדר אביו ואונו ית שם, ברם מתעבב חלל עז זמן דימטון יומי אכלה דמיתא אלה, ובכן חלל קטיל ית יעקב אחי, וחלל משתכח קטיל וירית עכ"ל, מבואר דמחשבתו ומצוימתו של עשו ברשע ה"י כל ימיו להרוג את יעקב אחר מות אביו כדי שישאר לבדו לירש כל נכסי אביו, וביקש להוליח מחשבתו הרעה לפועל אחר מיתת יתחק, חלל שקדם יכורס וסכר, וידוע שכל רוחה מכניס ח"ע בספק או להרוג או להכריז חס יעמוד כלל נגדו ויתגבר לעומתו, ובזה יובן טעם טענתו של עשו הכה חכמי הולך למות ולמה זה לי בכורה, דחושלת בכורה חלל ה"י רק לירש פי שנים אחר מות אביו, ולפי מחשבתו הרעה לא ה"י לו לורך צב"י, כי חשד להרוג את יעקב וכלח"ע יירש את הכל, וחשד בנפשי כי ממנ"פ ח"ך שיפול בדבר ח"ן לו לורך במעלת הכבירה לך, כי חס וסכר את יעקב, בלח"ע יירש כל נכסי אביו כי ישאר היורש היחיד, ואם יתגבר עליו יעקב או בניו וסכר הוא, ח"כ בודאי ח"ן לו חושלת במעלת פי שנים של בכורה, וכתוב"ק לא הזכיר רק האופן השני הכה חכמי הולך למות, שסכר עשו ואין לו חושלת בכורה, דבאמת כן חירע לו סכר הוא מיד לאחר פטירת אביו, אבל עשו הכותין על שניס, דכלל אופן ח"ן לו חושלת בכורה.

*

עקב אשר שמע אברהם בקולי וישמור משמתי מנתי חקותי ותורתי, במס' יומא (כ"ח ע"ב) דרשו ז"ל אמר רב ואיתימא רב חפ"י קיים אברהם אביו חפ"י עירובי תבשילין שנאמר תורתי אחת חורס שבתבש ואחת חורס ששש"פ עכ"ד בגמ', וסקשו בחום ישינס ח"ל לא ידע רבי חמאי נקט כך מנח, חמאי קילח ל' טפי מכולהו ע"כ קושיאם וסניחו צ"ע עוד וי"ד צופי דקרא דבי זו הוא כל שבתו של חלש"ע, ששמר בעמלו מנתי חמאי

וכניסו לקיום לביות מתקיים שם לעד, והנה כל הרואה מתפלל על מה עשה ככה לארץ הוצא לנעוץ חילין עוז ולעקור אותה זה פעמים, אמנם האיש כוונת השני אמרו להם כי הכל בחכמה ובהשכל, וכי גם נעזרת צי' חילנות הראשונים ועקירתם, הכל הי' לנורך קיום האילן השלישי, לאשר כי הארץ הוצא אינה מסוגלת לגדל חילין כזה בעצמם ולא תוכל שאתה, לזאת הקדים לנעוץ נעם נעמן צלחן עדי חקבל קצת איכות ועצב הארץ במגדלה חילנות כאלו, ואז כשקבלה הארץ כח שיש צי' די לקיים האילן קיום נחמי, אז נעם חילין השלישי אשר אליו הי' מגמתו בתחלה ובממשל שראתה חכמתו ימי' אשר אין כזה הארץ בגשומה כלו לקבל ולסבול מזה אור קדושה צי'מ"ק השלישי, לולי צי' מקדשות הראשונות, אשר על ידם ובזה קדושה כעבודת קדשה הארץ כח רוחני ואיכות קדושה נפלאה, עדי תוכל לסבול קדושה לבית השלישי קיום נחמי אחי"ד עיי"ש שבראריך מבואר עכ"פ שבצ' מקדשים הראשונים היו גי' פעולתם נחמי, ובצו"מ"ק אמרו ז"ל שהשני מקדשים הקדומים שנחרבו, יחזרו ויורו עם הבית השלישי הבנוי ומשוכלל מן השמים, דמה שנשרפו צעה החורבן הי' שרפתם רק לעיני צער, אבל צאמת נגזו בגזי מרומים ויחזרו לעמיד בצנין בית השלישי.

ובזה יתבאר דברי המדרש ה"ל, אין אנו יודעין אם מלאו אס לא מלאו, ועי"ד שפי' המפורשים אס היו מלאים עוצב דבינו מים חיים, ולדרכנו כוונת הרמז על צי' מקדשים הראשונים שגרמו בצללות שצפרשכ, ולא נודע חלית פעולתם ונראה כפועל ריק חיי' אחר שחברצו וכיו כלל אלו, ופי"ו מתחן המדרש ממ"ד וינלאו שם צאר מים חיים, ילפיק משם בגי' על כל הצללות, דבינו גם צ' מקדשים הראשונים שגרמו בהם, שכולם היו צאר מים חיים אשר לא יכזו מימיו, ולעמיד יתגלה לעינינו תועלת ותכליתו, י"כ שחזרה ונחמי ונראה בגי' צמחרת איכ"כ.

ידידי כי זקן ילחם וגו' ועשה שם כליל תלך וגו' ובצ"ר דרשו חז"ל תלך אמר לו כי הצרכות תליות, נחמי דחמי לו' להתצרכה הוא מתצריך עכ"ד

מה דנקטו חז"ל ערובי חצשילין דוקא, דמזה נשמע שהי' כח השפעתו מרובה להשפיע על אחרים לקרצם לעבודתו ית', ואלי"ה לא הי' אפשר לו לקיים ערובי חצשילין, ומתוך גי' קושייתו ה"ל דמזה שאלמ"כ וישמור משמרתו וגו' חקויו ותורויו ודרשו ז"ל אפי' ערובי חצשילין, כבר נכלל בו גם שזה זה שהדריך אחרים להשפיע עליהם מקדושתו לקרצם לאמונה בכו"מ וכו'.

*

ויבואו עבדי ילחם ויגידו לו על חודות הצאר אשר חפרו ויחמרו לו מלאו מים, ובמד"ר (ס"ז פ"ד) אין אנו יודעים אם מלאו אס לא מלאו, מן מה דכתיב (לעיל) וינלאו שם צאר מים חיים, היו שמואלו מים חיים עכ"ד המדרש, ופי' כיפית אין אנו יודעים אי כוח מלאה עוצב דבינו מים חיים, דלא כתיב צדק קרא כ"א מים חיים, ע"כ ילפיק מדלעיל שג' צאר מים חיים דכל היכא דכתיב צאר, היו מים חיים, וכן פי' צמחות כבויה דילפיק בגי' צאר מצאר, שכל בני דלעיל הוו מים חיים עיי"ש.

וגי' לצאר בדרך הרמז עי'מ"ש הרמזין ז"ל צנין הצללות, כי יש צדצר עי'ן נסחר, כי צאר מים חיים ירמו לבית אלקים אשר יעשו בניו של ילחם, וקרא הראשון עשק, ירמו לבית הראשון אשר התעשקו עמו צמחלות ומלחמות עד שהחריצוהו, והשני קרא שטנה שם קשה מן הראשון, וכוא הבית השני שכתוב צו ובמלכות החשורו צמחלת מלכותו כחצו שטנה על יושבי יבדור וירושלים, ושלשי קרא רחובות, הוא הבית העמיד שיצנה צמחרת צימיו, והקצ"ה ירחיב את גבוליו כמ"ש כי ירחיב די' אלקיך את גבולך כאשר דבר עכ"ד הרמזין ז"ל בקי"ור, וקדים עוד מ"ש ק"ו הישמה משה אלי"ה צפי' חלו', דכבר עמדו הקדמונים לצאר דכתי צי' מקדשים שחרבו הם פועל ריק חיי' וכיו כלל היו חילת מלומד כן, אמנם יוצן הענין עפי' משל' לאחד שהביא זרע חילן עוצב ונעטו עד שצן ופרח ועשה פרי, ואח"כ עקרו ונעטו צמקומו זרע חילן אחר ועשה פרי ועקרו, ולבסוף נעט צמקומו זרע חילן דוגמתו מן המוצר

אחר, ולמה ביקש עשו את אביו שיפריש לו מזבחתו של יעקב, גם ל"ב שמתחלה השיב לו יתחן אביו ולך אפוא מה לעשה בני ופרש"י מה חושבת לך בצרכי וכו' דמה שקדם עבד קדם רצו, ואח"כ זכרו משמני הארץ וגו' ומתחלה מאי סבור ולצדק אלא חזר צו.

(ו) והיה כאשר חרוד ופרקת עלו מעל לוארץ פרש"י ז"ל חרוד לשון זער כלומר כשיעברו ישראל על הכתוב ויחי"ך לך פתחון פה להטעם על הכתוב שנטע, ופרקת עלו וגו', וראוי להבין מה חזקתה ל' לעשו אם ישראל מקיימין את הכתוב, ומדוע יטעם דוקא כשיעברו ישראל ח"ו על הכתוב, ואורכס יותר ראוי שילטער כשישמרו ישראל תורה ומצות, דלא מגיע להם הכתוב בשלימות וכן הדיון.

ונראה לבאר הענין בהקדמם מ"ד בילקוט ראובני בפרש"י זו וז"ל בשעת בריאת העולם הי' לריך להיות המרכבה ד', אצרכס יתחן יעקב ודוד וכו', ויעקב ודוד היו ראויים לנחל מלכות ונתן להם עשו תחתיו, והטעם כי הס"מ קטרג על בריאת יתחן שאמר שנתבשר לגרה וכו' מסערא דוקא וכו' וא"כ שלו הוא וכו', ואח"כ בעקידה חזר הס"מ וקטרג לפני ב"ד עליון וכו', ואמר לא ינוח דעתי עד שיתן לי חלקי זרעו של יתחן בן הבכור, א"ל כן יהי כדצריך, א"ל הראוי ואשים חתמי צו של ירמאני, שלחו לגביראל וביאו לו דוד ושמה הס"מ ואמר אני מכירו שראיתי אותו כשהראה אותו הקב"ה לאדרי"ר ועתיד להיות מלך על ישראל, וכשבא גביראל והראה לו דוד אמר הס"מ דא הוא שראיתי אותו לדמוני וכו', ובשעת בריון ארץ צו וזמנתו כדי שילך בדרכיו, ולעולם הי' חושב שהוא אדרי"ר, עד שראה יעקב רימה ונחל ולקח ברכתו ובכורתו עכ"ל, וכע"ז כתב בשם גליא רזא צ"י וירא שאחר העקידה עלה הס"מ לפני ב"ד העליון וכתחיל לנשוק ולבכות ואמר כבר אני רואה שהקב"ה רוצה להעביר אותי מנחלת, כי סבור הייתי שיהי' חלקי בנחל שהוא מזה"ד הקשה, ועכשיו נחלש כוחו של יתחן ושלטו ימין דארי"ר חסד על מידת הדיו, הרי מעט מעט אצדתי ונחלתי וכו', **הפנינו** ל' ב"ד של מעלה א"כ מה אהב רואה.

המדרש, וי"צ דנראה מקם שהי' הענין מסופק אלא אם עשו ראוי לקבל הברכות, וחלכ הדבר בתנאי שיחולו הברכות על הראוי אליהם, אולם משמעות הכתובים יורה אל הכיוון, שהי' מקרב אליו את עשו ולא את יעקב וחי' מכיון צרכתו אליו, אלא אחר שזדעק לו שהוא יעקב הסכים על צרכתו ואמר גם צריך וחי', וחי' הסכרה להיות בן שיקבל יעקב הברכות בלא דעתו, ויתחן אלא בדעתו דוק"כ"ה במבואר בזו"כ, ועכ"פ כוונת יתחן הי' על עשו ששאל אותו מי אהב בני והשיב לו אהבי עשו וגו', ואח"כ תמה ואמר מי אפוא הלך ליד וגו' ואצרכסו, ואלמלא שחלה הברכות בצפוק אם ליעקב אם לעשו מזה הקפיד להזמין את עשו לפניו, וחי"ל להזמין שניהם לפניו ולתן להם איש כפי צרכתו הראוי אליו, וי"צ כוונת אמרם ז"ל שהיו הברכות תלויות ואמר למאן דחמי ל' מתצריך.

(ג) **ויאמר** יעקב אל אביו אהבי עשו בצורך, ועיין פרש"י ז"ל ונתקשו צד המפרשים דגם בכה"ג לא יאות ליעקב אביו שמידתו אמת תתן אמת ליעקב, לומר מילתא דמתחמת לתרי אנפין, וכבר ביארנו צד ועוד לאלקי מילין.

(ג) **ויתן** לך האלקים מעל השמים וגו' ובצ"ר דרשו ז"ל מעל השמים זו מקרא, ומשמני הארץ זה משח וכו', ועוד דרשנו על הקרבנות והנסכים וראוי להבין האריך כיון יתחן אביו לצד את עשו בצרכות האלו, ומה חושבת לו צדן ואולם בגדר ברכות אלא כלל (וכבר ביארנו צד לעיל).

(ד) **ויאמר** בא אחיך במרמז וקח ברכתך פרש"י בחממה וכן פי' התרגומים ובצ"ר דרשו ז"ל בחממה חוררת, וי"צ דודאי שבו כל מעשיו של יעקב אביו עפ"י החורה, אבל אי"כ למה קורבו הכתוב מרמז שהוא לשון גנאי ואין זה כבודו של אותו לדיק,

(ה) **ויאמר** הלא אלה לי צרכי פרש"י ז"ל לשון הפרשה כמו ויאלל עכ"ל וראוי להבין הפרשה זו מה ענינה ומה צורך אליו, והלא יספיק להבחי"ת ליתן לל' א' כפי צרכתו מבלי שיפריש ממחלקו של

אמר ס"מ יוחנן לי א"י מן כדו שיהי לי אחיך
דביקות עם יחזק, ח"ל יחי בן מיד ויאל הכנן שמת.
ועוד לב עכ"ל, מצינו מזה שטעם הס"מ בעשו וחשב
עליו שהוא דוד שנאמר בו ג"כ אדמוני ויפה עינים,
ומן השמים בעשו אותו בזה כדי להשחיקו מלקטרג,
למצינו במדרש שאלה לברוך את יעקב במעי אמו
ולמנוע השתלטות אומה הישראלית ע"יו, ויודלי כי
מקטרג גם על הצרכות, אלא לפי שחשב שדוד עלה
לחלקו ויח"ל לו חלק במלכות ישראל ובשורש משיח
נסתפק בזה וזה מקטרגו, וע"יו יאל יעקב בשלום
וקיבל את הצרכות, ואפשר עוד טעם שצ"ח הסחירו
ממנו השתלטות מלכות בית דוד, שהיתה לריבה
לכיות סוד כמסם מפני המקטרגים כמ"ש לבאר
מאמרם ז"ל אותו היום נחשבה הלכה עמוני ולא
עמונית מואבי ולא מואבית, דלא ניתב הלכה זו
לידי התגלות עד כוונתו, כדי להסתיר הענין מן
המקטרגים (ע"ן בדברנו במקו"א).

ומצינו שאמר ז"ל סוכרין (כ"ו ע"ב) למי נקרא
כתורח חושי שחכם בחשאי מפני כשען, ואמרנו
ז"ל (שבת פ"ט ע"א) בשעה שירד משה מלפני
הקב"ה, בא שטן ואמר לפניו רבש"ע תורח ביין בוא,
ח"ל מתחיל לארץ כלך אלל ארץ וכו', כלך אלל ים
וא"ל אין עמודי כלך אלל תבוס ואמר לו אין צי,
חזר ואמר לפני הקב"ה רבש"ע חפשיהי בכל הארץ
ולא מלחמה וכו', כיון מצינו שטן כשמים רמבו
לשטן והסתירו ממנו ענין קבלת תורה בשביל שלא
יקטרג, ואף שבכוונתו כל יכול וצידו לבטל כוחו
של הס"מ ולהשחיקו, אבל אין לזון כוונתו להשחית
כוחו, דע"ד כן היתה כוונתו הכריזה שיהי הוא
החסיס והמקטרג, דל"ה צלח הכחירה והשכר
ועושה, ולעמוד ויבטל כל כוחו, ועד אותה שעה נחתן
לו כח מן השמים לקטרג, אלא שבכוונתו גדול העזה
ורב העלילה ועושה עוול להכיל עמו ישראל מקטרגו
ע"י שמרמין אותו, וכמ"ש בזה"ק והקב"ה יחיד
עושה לישראל שיחמו שיהי כמחללה דוק ויחיד
להס"מ, וע"יו נמשך מקטרג עליהם ולא עוד אלא
שמלמד כנגדו עליהם ע"יו, ונחשו דריס (פ"ו)
ע"כ) כיצור ירשלהו כד שטע כשען קל שיפוצר וכו'
אמר ודלי זה שיפוצר דיתקע בשופר גדול ומשח
זימתי למחבל, ומתעצב זהו לי פתאי למעבד
קטגוריא עכ"ל, ובארנו (בדושים לרי"ה) דאין זה
דרך קטגוריא, כשען יעשה ויחשף בלולו כל שיהי.

ועפ"י דבריהם ז"ל יתבאר דברי המדרשים (הובאו
בדברינו לעיל) ואלה תולדות יחזק בה"ד גיל
יגול אבי לדיק וגו' גילה אחר גילה בזמן שכלדיק נולד, ר"ל
נולד וכו', עוד היתה בתחומה (ס"ה) ואלה תולדות
יחזק וגו' וזה"ל כל כלי יולד ע"ד לא יללה וכל לשון
חקים אחר למשפט חרשיו ע"כ אמר (דף ק"ד ע"א)
ז"ל, ויוצן עפ"ד בזה"ק פ' אמור (דף ק"ד ע"א) ח"ר
יחזק קארי עלי כל כלי יולד ע"ד לא יללה, ח"ר
שמעון הכי דוד מלכה אחר לה, בגין דכל זיוין
דמלכה וקרבין דמלכה צידו דודו לחפדו, אבל יחזק
אמר גבור בלחץ יחי זרעו וגו' עכ"ד בזה"ק,
ובהנה כהן צלחה יעקב ע"י שבעטו מן השמים לה"מ
ונתחלף לו עשו וחשב עליו שהוא דוד, ע"יו נולד יחזק
ויעקב מקטרגו, וגם דוד נולד מקטרגו הס"מ ע"י
הסתחירו ממנו סוד השתלטותו, וע"כ הסמיכו חז"ל
במדרש כהן צלחה יעקב ועשו פסוק זה כל כלי
יולד ע"ד לא יללה וכל לשון חקום אחר למשפט
חרשיו, ובהי קרא נאמר על דובעמ"ה כמצינו
בזה"ק כ"ל, והוא הכעסה מלחמו יחי' שלא יללחו
אויביו להלחם נגדו לא בכלי קרב ולא בלשון, ואף
כהן משמח מסרי נפשיהו לאזליה מקטרגו של
שטן, וא"ש קישור הכי קרא להכח, ח"ש גיל יגול

היו כלולים כל נשמות ישראל עד סוף כל הדורות, ודומים ודאי כי בכלל יעקב אבינו ח"ש אנכי עשו בכורך, ר"ל שדוד הכבוד אשר אתה חושב עליו שכלל בשם, אנכי הוא ובי כלל אותו השורש, אלא שבסמך הענין ולא גילה לו פירושו לטעם באמור, שבי' נורף להסמך הדבר כדי לרמות השטן שלא יקטרג, ומרמז כזה הותר ע"י החורש שבי' גם מן השמים עושין כן להטעותו, ח"ש ז"ל צא אחיך במרמז בחכמה ר' יוחנן אמר בחכמה חורחו שהוא ע"י החורש, אלא שבכחוב קראו מרמז ע"ש תכליתו שבי' לרמות זו הס"מ, אבל ודאי שבדברים שאמר יעקב אבינו כיום ואמיתים היו, ואפי' חשש גניבת דעת אין בהם, שבי' על דעתו דילחק היו הדברים כיום, שהוא חשב על עשו שהוא דוד, וא"ל יעקב אנכי עשו בכורך, אותו עשו שאתה חושב אני הוא ואני בכורך ע"י שכלל כי דוד ומשום שקראם הקב"ה בכור כ"ל.

והנה אחר שקיבל יעקב הכרכות לא הי' נורף עוד להסמך הענין, ונתגלה ליתחק דעשו לאו כיינו דוד, ודוד יכ"י מרשו של יעקב וא"ל יסובבו ברכותיו וסביג ג"כ תועלת המרמז שסביבו מן השמים כדי לרמות זו הס"מ משם שקטרג בלידת יעקב ועשו, וגם כי נורף זו כדי שיעול יעקב הכרכות ולא ימנע הס"מ לעכבו ע"י קטרגו, ח"ש יתחק אבינו צא אחיך במרמז ויקח ברכתך, שצא אחיך לעולם ע"י המרמז הזה שרימו מן השמים לס"מ, וע"י נסחבז שלקח את ברכתך מה שריתתי ליתן לך בחשבי שאתה דוד, ובמרמז הזה כי נורף ובכרה זו ובותר לו כ"ל וצא יצואר דברי המרמז כ"ל שאמר יתחק שם נא תליך, הכרכות תלויית למאן דחמי לי' למחברכ כוא מתבזקך, דלפי דרכנו רכא יתחק ליתן הכרכות לדוד, ובהם הכרכות השיוג צננאז מדריות כל הדורות, וזדאלי השיוג יתחק אבינו מדריותו הגדולה של דוד המלך ומשום דאחי מרעי, אלא שבטעמו ממנו עכשו ידועה זו ולאו היינו דוד לטעם כ"ל, אבל מ"מ הריגה שזה העומד לפניו אין זו מדרית דוד ומשום, ואפשר דמ"מ שש שיתקיימו זו הכרכות לעמוד צרשו או ע"י גלגול, כי הי' האורך כן שיעשה צא כ"י **הנה** יעקב צלא דעתו דילחק במבואר

גם. אין כח צנצל חוקע צשר ודס להטעות השטן שהוא מלאך עד כדי כך, אלא שזה מסגולת מאות השופר להטעות את השטן, ובכ"י צרצ חסדו ואכבחו לעמו ישראל, נתן לנו ע"כ וחקיקה להגלל מקטרגו ע"י שמרמז אותו בקול השופר וידמה שהוא קול שופר גדול וכבר מטא זמני' למחצלת, וזדאלי שזה המרמז שרי, שבי' מן השמים עושין כן לרמות את השטן, ובכ"י מקור האמת ומתבזק במשפטי החורש ואין לפניו מול, אלא ודאי שזה מותר ע"י דיני החורש להכלת ישראל, וע"ד קדמי' לרשעה עד לא יקדמיך במבואר צב"ר פ' וישלח שיקש יעקב מהקב"ה להאילו משרו של עשו צעעב או יע"ש.

מבואר בדברים א"ל שדד אחר נתינת הכרכות שצ כס"מ על עשו שהוא דוד ונתוודע לו אח"כ, ואפשר דגם יתחק אבינו חושב כן שהוא מברך את דוד, ובעליו ממנו מן השמים ידועה זו שהוא עשו, ויש צד טעמים כמוסס שבי' הכרה שיהיו הכרכות נתינים בדרך הסתר והעלמה, וכמו שגילו צא"ק שיהיו צלא דעתו דילחק אלא דעתו דקב"ה, ואולי גם צנצל להעלים הענין מן השטן שלא יקטרג למנוע הכרכות, ויעקב אבינו וזה בהם ממילא, שבי' נאמרו וניתנו לדוד בן צנו, וצלא"כ ניתנו הכרכות רק על הסתירה, ולא יתקיימו צליתותן כ"א צימי הגולל האחרון משה בן דוד, ואז תתקיים ברכת יעבדוך עמים וישתחוו לך לאומים, שנאמר וישתחוו לו כל מלכים כל גוים ויעבדו, ואמ"כ שאל ממנו ואחזה גוים נתתך ואחוחך אפסי ארץ, וכן מה שדרשו ז"ל מטל השמים זו ציון וכו', ומשמני הארץ אלו הקרבנות וכו', כולם יתקיימו צימי דוד וצרו, ויעקב וזה בהם, כי משקרא נאמרו לדוד הלא מרשו, אלא שבי' צלא דעתו דילחק שעל יעקב יסובבו אלה הכרכות, ורצקה אמתו ויעקב ידעו וכהיו שחושב יתחק שדוד, אלא שבסמך הענין וכו' צא נורף לרמות את השטן כ"ל.

ובזה ח"ש מ"ש יעקב אנכי עשו בכורך, דדוד האלך ומשום הלא מרשו קראם הקב"ה בכור, שג"ה (תהלים פ"ט) אף אני בכור אחנכי עליון למלכי ארץ, ובהם כל מה שיש צנצל בכל צשור, וצנצור

לשון רש"ל אמר שממנו נתבטלו כל הנביאים שעמדו ע"כ המדרש, מצאנו שכל אחד ואחד השיג דדיבורו ית' לפי כוחו והשגתו וכפי בחי' שורש נשמתו.

ובזה יליף דברי המדרש (הבוא בילקוט"ש פ' במדבר)

בשם שקבל ישראל את החורב נתקבלו אומות"ע בזמן מה ראו להתקרב יותר מן האומות, סתם פיהן הקצי"ה אמר לכן הביאו לי ספר יוחסין שלכם וכו' כדרך שבני מצרים, וללאורכ מדוע תלכו ית' קבלת החורב ביחוס, והלא ראה הקצי"ה ליתן להם החורב אף שאינם מיוחסין, גם מדוע נתקבלו עכשיו ומעיקרא לא ראו לקבלה, אמנם הכה קולו ית' נחמלק לני' לשון וכו' בואך מסוף העולם עד סופו ושמעוה אומות"ע, הלא שלפי גסות שלכם ונפשותם לא השיגו דיבור, ומעיקרא כשראה הקצי"ה ליתנם להם היחס הכוונה ג"כ רק לפי כוחם והשגתם, ולכן נשעה שקבלו ישראל את החורב וכו' להשגה גדולה נתקבלו אומות"ע בזמן מה ראו להתקרב יותר מן האומות שזכו להשגה יחידה מהם, סתם פיהן הקצי"ה וא"ל הביאו לי ספר יוחסין שלכם, דהשגת החורב תלוי בליכות בחי' הנשמה, ועל כי ישראל שורש מחצב נשמותיהם ממקור קדוש מהשתלשלות האצו"ק ע"כ זכו להשגה יחידה בחי"ק משא"כ אומות"ע שיהיוסם מקולקל ושורש נשמותיהם נפגם לא יזכו לה לעולם.

בזוה"ק, וי"ש כרי בצרכות תלויות למאן דחמי' לי' למתגרסה הוא מתגרך, שיכיו תלוים ועומדים עד שיבוא דוד הראוי אליו ויעלה, וזה כי לפי דעתו שחשב שכלל זה בעשו חלל צלחת זכה בה יעקב ודוד הכה מזרעו מן הדין כ"ל.

ועפ"י דרכנו יליף דברי רש"י ז"ל בדברי הימים (א' א' ל"ד) עה"פ ויולד אברהם את יצחק, בני יצחק עשו וישראל וגו' ומוטה הכתוב שם יחוסו של דוד, ופרש"י מפני כבודו של דוד אמר ישראל ולא יעקב עכ"ל, וראוי לבדן מה ענין יעקב וישראל

לכבודו של דוד, ומדוע כבודו גדול בשם ישראל מבשם יעקב, ויוצן עפ"י"ד הילקוט ראובני ה"ל, דהנה שם יעקב מורה ע"ש עקב ורמ"י, כמ"ש עשו הכי קרא שמו יעקב ויעקבני זה פעמים את בצורתי לקח ועשה לקח את צרכתי, ואחר שבורח המלאך שרו של עשו על הצרכות, אמר לא יעקב יאמר עוד שמך כי את ישראל, ופרש"י לא יאמר עוד שבצרכות בואו לך בעקב ורמ"י וכו', והנה סיבת המרמה הי' ע"י שחשבו בעשו שהוא דוד, ואין זה לכבודו של דוד שהתלופו אותו בעשו אפי' לפי שעה, הלא שבי' נורח וסכרר לה כ"ל, וע"כ כשחשב הכתוב יחוסו של דוד הזכיר ישראל ולא יעקב, דשם יעקב מורה על הרמ"י ואין זה לכבודו של דוד וכו'.

ואפ"ל עוד בטעות דברי המדרש שאמר יצחק

בצרכות תלויות למאן דחמי' לי' למתגרסה וכו', בהקדם לתקן קושיא (ג') ה"ל מה שדרשו ז"ל צרכות בצרכות על מקרא משנה וגמרא ליון קרצנות נסכים וכו', ואיך כיוון יצחק אצינו לצדך את עשו בכל אלה, ויתבאר עפ"י"ד במד"ר פ' יתרו (פר' כ"ט ס"א) קול ד' בכה, בכה של כל אחד ואחד, הצחורים לפי כוחן ובזקנים לפי כוחן ובקטנים לפי כוחן, ובמכילתא א"ר יוסי בר חנינא לפי כוחו של כח"א הי' דיבור מדרש עמו, ואל תחמה הבן שבי' יורד לישראל, כא"ר הי' עושהו לפי כוחו, היתויות לפי כוחן וכו' הצחורים לפי כוחן וכו' ובזקנים לפי כוחן וכו', ומה אם הבן כא"ר הי' עושה לפי כוחו הדבור על אחד כמה וכמה, עוד שם במד"ר ר' יוחנן אמר קול א' נחלק לי' קולות והם נחלקים לשניים

הדרין לענינו הנה בצרכות שאמרם יא"ש"ה ברו"ק

במה דיבורו ית', ודיבורו ית' כולל כל הצחונות וכל אחד זוכה בהם כפי בחי' נשמתו וסבת מעשיו, ומעשה כל בני דרשות שדרשו ז"ל מעל השמים זה מקרא וכו' משנה גמרא ליון וגמרא וקרבנות וכו', כל אלו הצחי' הנה כלולים בדברי הנבואה בצרכות שאמרם יצחק אצינו, ולפי בחינתו של ישראל שקבלו הצרכות הי' רמוז בהם כל אלה, משא"כ לעשו לא יאחד כל אלה, ויצחק אצינו שכיון לעשו בצרכותיו, חלמלי הי' זוכה בהן היתה ניתנת לו בצחי' אחרת כפי מעשיו ואליכות נפשו, אמנם גם בישראל עולם כל דור בחי' ומדיניותו שונה מעל חצירו, ומה שהוא נורח לדור אחד להשגת שלימותם, אינו שור קן בכל הדורות, וישנם דורות שצרכים לצחי' השפעה אחרת, ולא כל הצחנים שווה ולא כל הצחי' שווים, ואין

מדון ק"ו, כמ"ש האגרא דכלה (סו"פ לך) לפרש
מאמרם ז"ל עכ"פ ולישמעאל שמעתיך הכה נכרתי
אותו וגו', אמר רבי אבא מכאן למד ק"ו בן הגזיר
מבן האמה, כתיב הכה נכרתי אותו וברכתי אותו
זה ישמעאל וק"ו ואת בריתי אקים את יצחק, ופי'
הוא ז"ל שיש לנרץ בק"ו כאלו יזכו ישראל ח"ו מלד
מעשיהם, גם אז מגיע להם להצדיק מדון ק"ו
מגדולת ישמעאל והללתו יעו"ש ועל כאשר חזון
צדיק יצחק את עשו, וז"ש לו וכו' כאשר תרד
ופרכת עלו מעל לוארך, ופרש"י ז"ל תרד לשון נער,
כלומר כשיעברו ישראל על התורה, ויהי לך פתחון
פה להטעיר על הברכות שגמל, ופרכת עלו וגו',
וכוונתו בזה לדרכנו דכשלין ישראל עשין רשעים.
ח"ו, ומתקלקלין ליגרות בהשפעה להם, ממלא גם
עשו נחמר בכך שאין נכנס מתחמית, ע"כ יחי' לו
פ"פ להטעיר על הברכות שגמל יעקב, אז ופרכת
עלו וגו' שלא יחי' עבד וירד בהשפעה אליהם, ויחנו
ממנה ישראל כי יגיע להם מדון ק"ו, וסרו בזה כל
הקושיות ה"ל.

ואפשר לפרש עוד צינור הפסוקים ה"ל בהקדם
מה שהקשו המפרשים ז"ל במ"ש יצחק לעשו
הן גביר שמחיו לך וגו' ולך אפוא מה חשבה בני
פרש"י אמר לו מה תועלת לך בצרבה, אם תקנה
נכסים שלו הם, דמה שקנה עבד קנה רבו, ולכאורה
מה טעם היה לו, הלא יש תקנה ליתן לעבד פ"מ
שלין לרבו רשות זו, כמ"ש הפרישה והש"ך (צויר"ד
סי' רס"ז) דאם אמר לעבד פ"מ שלין לרבו רשות
זו וכו' מהני ולא זכה בזה ע"כ קושייתם, אמנם
נראה דליק מידי דרבו רק במתנה בעלמא שפיר מהני
התנאי עפ"י דינא, אמנם כאן הרי ניתנו הברכות
ליעקב בתנאי שמירת התורה כמ"ש ז"ל מהו האלקים
אם ראו לך יתן לך וכו', וכשיבחי ישראל מקיימם
את התורה, הרי כל סדרי צדקת וחוץ הטעם
משועבדים להם, וכל העולם ומלואו משועבד למקיימי
התורה"ק, וז"ש יצחק לעשו הן גביר שמחיו לך ואת
כל אחיו נחתי לו לעבדים, היינו שע"י שמירת התורה
ומצות הרי כולכם משועבדים אליו ולך אפוא מה
חשבה בני, דכל מה שתקנה שלו הם דהכל מקושר
בתורה"ק ויצחק אצלו הוא מקור התורה, ובעכ"ח

אדם א' חומה לחבירו, וכל אלו בחתי נכללו צדיבור
הנבואה בהברכות שאמרם יצחק אצלו צדוק"ק, וז"ש
חז"ל יתן ויתאר ויתן בכל עת ובכל דור כפי בחי
הדור, וזה יצחק אמרם ז"ל במדרש ה"ל, שאמר
יצחק הברכות תלויות, למאן דמתי לו למתברכה הוא
מתברך, ר"ל שכל א' זוכה בזה לפי בחינתו ובחתי
שאריו אליה ללא הכנה מעשיו ודבן.

ולבאר יתר הדקדוקים נ"ל דכנה ידוע בדבון
ישראל עושים ראוי של מקום, יורדת בהשפעה
מן השמים לישראל והאומה"ע נכנסים מתחמית, ועד"ז
יתבאר דרשנים ז"ל צדי"ק ויתן לך יתן לך שך ויתן
לך של אחיו, היינו כשיזכו ישראל אל הברכות דבון,
כמשפטי"י ז"ל מהו האלקים דבון, אם ראו לך
יתן לך וכו', אז יקבלו ישראל כל ההשפעות שלך
ושל אחיו, והאומה"ע יחזו מתחמית בהשפעתם, ובחי
זו לא תתקיים צמיחתו כ"א לעתיד ועד"ד שכתב
הרמב"ן ז"ל בהברכות הכתובים צ"י בחקתי עו"ש,
ואז יתקיים ועבדך עמם וישתחוו לך לאומים,
והאומה"ע אשר יכיו נכנסים לישראל יכנו ג"כ
בהשפעתן וגדולתן, דעבד מלך מלך ואמרו בדבן
לשחור וישתחוו לך, אמנם עשו הרע לא ראה
בצרכה זו שיהי' יד ישראל צלמא ויקבל ההשפעתו
מתחמית צרכותיהם של ישראל, ולכן אמר הלא
אלה לי צרכה פרש"י אלה לשון הפרשה, היינו
שצדיק מילתא אצלו להפריש ולהפריד ברכתו מצרכה
יעקב, שלא יחי' מקושר עמו לקבל ההשפעתו על ידו,
אלא שירד בהשפעה אליו ביושר, ע"ז השיב לו יצחק
אצלו שזה אי"א, דכן גביר שמחיו לך ואת כל אחיו
נחתי לו לעבדים, ומה שקנה עבד קנה רבו, ולכך
אפוא מה חשבה בני, כי מוכרח אחר לקבל ההשפעה
על ידו.

אמנם כל זה כשישראל עושים ראוי של מקום
חזקים אל הברכות דבון, דע"ד כן ניתנה להם,
אבל ח"י כשאין עושים ראוי אז יורדת בהשפעה
לאומה"ע וישראל יחזקו מן התחמית כמצינור צדוק"ק,
וזכו בזמן הגלות, ונלמא מה עובדה גם לישראל,
דכנה לעשו אמר משמתי הארץ יחי' מושך בין דיוק
בין רשע יתן לך כפרש"י ז"ל, וא"כ מגיע להם לישראל

כל השפעתך יבואו על ידו וברשותו שהוא ימשול עליהם וכולם משועבדים אליו, וא"כ מה חוטלת לך בצרכיך, ח"ש לו יתחק אבינו בא אחיך במרמח בחכמת חורוה, ועי"ז ויקח צרכיך שימשול בהם ובעב"ח יבוא השפעתך על ידו.

ואמנם ענין עשו ואמר הלא אלהת לי ברכה, וגילה דעתו בזה שאינו חפץ בצרכות אלו הבאים ממקור הקדושה ומקושרים בדרך הכוה"ק, ובמ"כ לא רצה שיבוא השפעת צרכות ע"י יעקב וכוה"ק ימשול בהם, אבל רצה להיות מובדל ומופרש ומרוחק מיעקב אבינו ומלך הקדושה ודרך הכוה"ק, וזה יבואר בכוונת רש"י ז"ל אלהת לשון הפרשה, שציקש שיהיו צרכותיו מופרשין מבחי' יעקב ומלך הקדושה, ח"ש הלא אלהת "לי ברכה" ר"ל לי לשמי ולפי בחינתי משורש הטומאה והסע"א, ח"ש ברכתי גם אני אבי בצרכי במיוחד לי כפי בחינתי, והנה מתחלה לא ידע יתחק ברשעתו, שהעליונו מן השמים ידיעה זו ממני, כדי שיעול יעקב הצרכות בדרך העלמה ואלא דעתו' דיתחק כמבואר בכוה"ק, ולפי שיעתו חשב שחפץ עשו בצרכות מלך הקדושה והמקושרים בדרך הכוה"ק, ע"כ אמר לו שכל אלו הצרכות תחת ממשלתו של יעקב וברשותו, אבל עכשיו נחודע לי שרלון עשו להפדר מיעקב ואינו רואה בחלק הקדושה, ע"כ ברכו בצרכות לפי בחינתו, שיהי' ויקחת השפעתו מדרך החלואים ועי" הכס"א (הי' כוונתו בזה להפריד מעל יעקב ורצ' ישראל, ובדרך ששעה אחרים שממר שם עומאם לגבי פלגשים להפרידם מעל יתחק נז, ובזה יחורץ קושיה המפרשים ז"ל דאריך מתחלה אמר יתחק אבינו שלא נשתיר לעשו מצרכותיו כלום. שכבר נתן הכל ליעקב, ואיך אח"כ לבסוף מלא לו ברכה, ולדרכנו לא היחה השתנות בראון יתחק אבינו כלל, אלא שמתחלה הי' כוונתו על הצרכות שהם מלך הקדושה ודרך הכוה"ק, ומזה הבחי' לא מלא אלו עוד ברכה, שכבר המשיל בהם את יעקב, ולבסוף ברכו כפי בחינתו וכי"ל.

ורחבה דרשו חז"ל במד"ר ויתן לך האלקים מעל השמים זה ליון, ומשמני הארץ אלו הקצבנות וכו', וכל אלה הצרכות לא יחבה בהם יעקב כי הם צמח אלקים, לכן ואמר ויתן לך האלקים, ובבחי' זו יתנו הצרכות ליעקב שיהיו מלך הקדושה, ובתנאי שימתיק על מתנת אלקים, אבל אותן שנוטלים ארץ ישראל בצדע ערס יתן לישראל צמח אלקים, חלקם מלך הסע"א ולא זה הי' ברכת יעקב, וכן כתיב מי יתן מזיון ישועת ישראל בשב"ד שבות עמו ולא יגל יעקב וימחה ישראל, ולא חיי כשכור בלואון אחר מלך הסע"א ד' ישמרו, אמנם לעשו שצרכותיו מלך הסע"א לא הוכיז בו מתת אלקים, אבל אמר משמני יכ"י מושבך, שכן דרך הסע"א חוטפין

ובזה יתבאר השוויים שבין ברכת יעקב לברכה שג, שצרכותו ליעקב אמר ויתן לך האלקים, ולעשו לא אמר כן, אלא משמני הארץ יכ"י מושבך,

וגזלן ואינם ממתינים עד שיתן להם מן השמים. ואיתא בספרי ע"כ כי הארץ אשר אתה נא שמה לרשתה לא כארץ מצרים הוא, ארץ מצרים בין עושין רצונו של מקום בין שאין עושין רצונם הרי לכם ארץ מצרים, אבל איי איהם בן אם אתם עושים רצונם הרי לכם ארץ כנען, ואם לאו אתם גולין מעלי, וכס"א ולא תקרא הארץ אתכם וגו', מצאנו דכות הארץ לשראל יתנוה רק בנחלי שמירת הכורס הקדושה ורק במתנת חלקים, והנעלים בצרוע ח"ו חלקם מלך הסטי"א ומחלקו של עשו הש"י"א ושמרו מהם ומכמונם ומכבד במהרה לגרמתי ויתן לך החלקים לישועה אמיתית מאלו ית' חסיד"ר.

*

וידד כי זקן יתחק וגו', צ"צ (פר' ס"ח ס"ה) ר' יתחק פתח (ישעי' כ') מלדקי רשע עקב שוחד, כל מי שנוטל שוחד מלדק את הרשע נעקב וכו', זה יתחק ע"י שהלדק את הרשע כבו עיניו וכו', עכ"ד במדרש, ובתנחומא (ס"ח) איתא בסגנון אחר וז"ל ויהי כי זקן יתחק זש"כ (משלי י"ז) אכן חן השוחד צעיר בעליו וגו', מדבר ביהתק שאלמד ויאבד יתחק את עשו כי ליד צפון, מכו כי ליד צפון, כי ליד את יתחק הלדק צפון וכו' כי אומר לאצוי אצא במלח מכו שחבא חייבת במעשה, וכו' חמה יתחק ואומר ראה בני זה כמה דקדק במלכות וכו' ומתוך דברים אלו הוה ליד צפון על קר אצבו וכו', ועוד על שכי מציא ליד ומאכילו, וכתוב כי בשוחד יעור פקחים וחסדין עניו עכ"ד במדרש, וצ"ב דאין יתכן לומר על יתחק הלדק שלקח שוחד להלדק את הרשע ח"ו, גם צ"ב דסופי' לאו ריש', דכתחיל לומר שלקח שוחד, ומסיים שלד עשו את אצוי צפון להעשותו שמדקדק במלכות, ואין בזה ענין שוחד כלל.

ג) ובגוף הענין צ"ב דיתחק אצוי נציא חמה כ', ואין אפשר שיודעו עשו צפון, גם הכי ה' ליד יתחק אצוי שיאכילו עשו ממאכלו, והכתוב אומר ויפרון האיש מאדו, והרצ"ב ז"ל כתב שיתחק אצוי נא לידו עוני בצוקו, והבד את עשו בעבור לכו, אולם הרמב"ן ז"ל דחאו בשתי דים, וכו'.

וכבר הבאנו לעיל דברי המקובלים ז"ל, דשנכנס עשו אל אצוי הביא עמו נשמת גרים הלדקים העתידים ללאת ממנו ויתלכש ויתקשר עמהם, כגון נשמת שמעי ואזעליון ור"מ ור"ע ועוד הרבה לדיקים, ובמדרש אגדה כי ליד צפון זה עוזרי הביא שכלל הכניסוים בלחם ומים, וכו' מרעו כאמרז"ל עוזרי גר אדומי כ', ולפי שראה יתחק אצוי אלו הלדקים הכלולים בו לכן אהבו ורצה לברכו עכ"ד ז"ל, אולם עדיין צ"ב דכמו שכתב דרוב"ק נשמת הלדקים העתידים ללאת ממנו, האין נסחם ממנו חזיון הנצחא ולא ראה גם ארעו כרשעים העתידים ללאת ממנו ולחרוב בית חלקיו, ואף כי גם הוא עצמו ה' רשע, ואין נסחם מעיני יתחק אצוי רשעו ורשעת ארעו, ולא ראה רק ארעו הלדקים, ואין הסבר לקרב הענין אל השכל עפ"י פשוטו.

ויתבאר הענין בלדק כל החירונים המצוירים לעיל ונראה הענין שכן גורם חכמתו ית' שיתבאר

יעקב בלה דעתו ילחק חלל בדעתו דקוצ'א במצורח צוה"ק, ונסבב מן השמים טעות זה ללחק אצונו שראה בזרעו הצדיקים, והעלמו ממנו רשעתו ורשעת זרעו כאמרם ז"ל צוה"ק דלא אודעה לי וכו', ואננס סיבה טעותו נמשך ע"י האוחד, דעבד השוחד להחליף חן צעירי המקבלו כמ"ש שלמה המלך ע"ה (משלי י"א) אכן חן השוחד צעירי צעליו, וילחק אצונו כל חשוקתו כי רק שיממרו צויו דרך ד' החורס והמלכות, וע"י שבי' עשו לו אותו צפיו להראות ח"ע כמדקדק צמחות, וכמ"ש בתחומות שאל' ילחק צני הכין היית הכוס הזה, והוא חומר לו צמית התלמוד, לא כך הוא הלכה מן כך וכן, לא כך האיסורו לא כך התורה, וממך דברים אלו הוא לזר צפיו על כן אכבו עכ"ל המדרש, והאמר"ל בגמ' כתובות (ק"ה ע"ב) אינו צריך לומר שוחד ממנו, אלא אפי' שוחד דברים נמי אסור, ומייתיב שם עובדא דהכא אמוראי שאפי' בשביל הנאה מועטת וקבל שקיבלו מצעל דין, ח"ל פסילוגא לך לדינא שחששו לנפשו שמה תתקרבב דעתם לגביהו, והאמר"ל מאי שוחד שהוא חד פרש"י הוהוה והמקבל נעשים לב' ח"י ע"י"ש, ולפי שבי' ילחק אצונו חובב דקוה, השפיע דבר זה על ראונו שיהאב את עשו.

ויאמר הקול קול יעקב והידים ידי עשו יל"ד כנפילת הלשון שאמר הקול קול והידים ידי, גם מ"ש הקול כה"א הידיעה וכן הידים וז"ל כהוה צה, ור"ל דרשו צב"ר בזמן שקולו של יעקב מאי צבתי כנסיות אין הידים ידי עשו, ואם לאו הידים ידי עשו, וראוי להבין איך נשמע להם להוויא דרשה זאת מממשעות הכחוב, וכרי לא כתיב אין הידים ידי עשו בקרא, ואדריב נשמע להיפך דכשקול קול יעקב הידים ידי עשו, גם ל"ב שהוויאו חז"ל הפסוק מפשטו לגמרי, דפשטות המשמעות הוא שילחק אצונו הבחין בקולו שהוא של יעקב והידים הם של עשו, וא"כ לא נשמע מיני ולא מיד, וכלל אות לן דהדרש צריך שיהי' סובל גם משמעות פשוט, דאין מקרא וילא מידו פשוטו לעולם.

ואפ"ר צבאור הענין דהנה צמח אחר ז"ל אין כוון של ישראל אלא צפה, ובזמן שקולו של יעקב מאי צבתי כנסיות אין ידי עשו שולטת בהן, אך בתנאי אם הקול הוא קולו של יעקב בלבד, וקני מתפרצת ידעוה נפסדות הבאים מסיפרא דעשו,

ועקב בלה דעתו ילחק חלל בדעתו דקוצ'א במצורח צוה"ק, ונסבב מן השמים טעות זה ללחק אצונו שראה בזרעו הצדיקים, והעלמו ממנו רשעתו ורשעת זרעו כאמרם ז"ל צוה"ק דלא אודעה לי וכו', ואננס סיבה טעותו נמשך ע"י האוחד, דעבד השוחד להחליף חן צעירי המקבלו כמ"ש שלמה המלך ע"ה (משלי י"א) אכן חן השוחד צעירי צעליו, וילחק אצונו כל חשוקתו כי רק שיממרו צויו דרך ד' החורס והמלכות, וע"י שבי' עשו לו אותו צפיו להראות ח"ע כמדקדק צמחות, וכמ"ש בתחומות שאל' ילחק צני הכין היית הכוס הזה, והוא חומר לו צמית התלמוד, לא כך הוא הלכה מן כך וכן, לא כך האיסורו לא כך התורה, וממך דברים אלו הוא לזר צפיו על כן אכבו עכ"ל המדרש, והאמר"ל בגמ' כתובות (ק"ה ע"ב) אינו צריך לומר שוחד ממנו, אלא אפי' שוחד דברים נמי אסור, ומייתיב שם עובדא דהכא אמוראי שאפי' בשביל הנאה מועטת וקבל שקיבלו מצעל דין, ח"ל פסילוגא לך לדינא שחששו לנפשו שמה תתקרבב דעתם לגביהו, והאמר"ל מאי שוחד שהוא חד פרש"י הוהוה והמקבל נעשים לב' ח"י ע"י"ש, ולפי שבי' ילחק אצונו חובב דקוה, השפיע דבר זה על ראונו שיהאב את עשו.

ושורש הסיבה נסבב לידו בגזירת מורא עליהם שקיבל שוחד דברים מעשו ותתקרב דעתו לגבי' כדי שיטול יעקב הצרכות בדרך הסתר כמצורח טעמו צוה"ק, דאילו לא כן לא הי' צמיתות שיפעלו עליו דיבוריו של עשו להשפיע על ראונו, כי הי' ילחק אצונו מסולק ומורס מן העבד, אלא בגזירת מורא עליהם הונח לעצמו לשעב קלה זו, ועבד השוחד כך הוא שמתקרב דעת המקבלו אל דעת הנותן, וכמ"ש ע"י שהאכילו מאידו ונהנה מסעודתו, שבי' תכלית כוונתו וראונו של ילחק אצונו להשאלת ניה"ק ולעבודתו יח"ש וכמצורח דדברי ק"ו הישמה משה אלה"ה, ובכאוי הנאה רוחני דקביל מיני' תתקרב דעתו לגבי' כחתי' השוחד, ונסבב לו ככה בגזירת מורא עליהם, ומה שסברו עיניו, לא לזר העונש ח"י הגיע אליו ככה, אלא שג"ו נסבב לו בגזירת מורא עליהם, וכמ"ש בתחומות למה כרו עיניו, לפי שבי' צפיו לפני הקב"ה שילחק יצחק לעשו, אמר הקב"ה ויכו

יִרְחַח אֶת רִיחַ צְדִיק וַיִּצְרֹכָה וַיֹּאמֶר רָחַב רִיחַ צְדִיק כִּרְיֹם שֶׁכֶּה אֲשֶׁר צָרָה ד', בְּגַמַּת דַּעְתִּי (כ"ט פ"ג) דַּעַר ז"ל בְּרִיחַ שֶׁכֶּה אֲשֶׁר צָרָה ד' אֲרִי יִכּוּדֵה צָר' דְּרַב שְׂמֹאל בַּר שִׁילָה מִשְׁמִי' דְּרַב בְּרִיחַ שֶׁכֶּה שֶׁל תַּפְחוּסִים, וְרִאשִׁי לִבְדִּין עֵינִי הִמְשַׁל בְּרִיחַ שֶׁכֶּה שֶׁל תַּפְחוּסִים דּוֹקָא, וְהַחֲסִים שֶׁסִּי כְּתִיבֵי יֵשׁ אֲוִמֵּרִים תַּפְחוּסִים בְּרִיחַ אֲחֵרֻגִים וְלִצ' כּוֹנֵת הִמְשַׁל בְּאֲחֵרֻגִים דּוֹקָא, וְצָרָה חֵילֻת שְׁמֵרִיחִים יוֹתֵר מֵאֲחֵרֻגִים וְתַפְחוּסִים.

(ב) **וַיִּתֵּן** לָךְ הַבְּלָקִים וְגו', פִּרְשִׁי וְהוּא צָרִיךְ יִתֵּן וַיִּחְזוֹר וַיִּתֵּן, וְרִאשִׁי לִבְדִּין מִה זֹרֵךְ לִצְרֵכָה ז', וְהֵאלָהּ הַבְּזוּיָה הִכִּילָתָה בִּידֵי לִיתָן צָרָה מְרֻבָּה בְּפִשְׁלָה בְּלִי כִפְסָק וּבְלִי גְבוּל וּמִה זֹרֵךְ לִחְזוֹר וַלִּתֵּן.

(ג) **עוֹד** כְּתִיב רִשִׁי ז"ל מִהוּ הַבְּלָקִים בְּדִין אֵם רִאשִׁי לָךְ יִתֵּן לָךְ וְהֵם לָאוּ לֹא יִתֵּן לָךְ, אֲבָל לַעֲשׂוֹ אֲמַר מִשְׁמִי הֶאֱרַן יִכִּי מוֹשֶׁבֶךְ בִּין לִידִיק בִּין רִשִׁי יִתֵּן לָךְ וְכו', וְרִאשִׁי לִבְדִּין מִיֵּט צִירָךְ יִתְחַב אֵת יַעֲקֹב בְּמִתָּה בְּדִין, וְיִי יִבֹּל לַעֲמֻד בְּדִין, וְאֲמַרְו ז"ל בְּמִסִּי עֵרֶכֶךְ (י"ז ט"א) אֲלַמְלֵי בֵּלָהּ כִּבְיָהּ עִם אֲצִרְהֶם יִתְחַב וַיַּעֲקֹב בְּדִין אֵין יִכּוּלֵן לַעֲמֻד, וְאֲמַרְו ז"ל בְּחֻמְלָה עֲלֵה בְּמַחֲשַׁבֶּה לִצְרוּת אֵת הַעוֹלָם בְּמִדַּסִּי, וְרִאשִׁי שְׁאֵין הַעוֹלָם מִתְקִיִּים, הַקְדִּים מִתָּה בְּרַחֲמִים וְשִׁתְפֵּה לְמִתָּה בְּדִין, וְשִׁכִּיפִי הִיֵּל לִצְרֵכִי וַיִּתֵּן לָךְ ד' אֲלֻקִּים וְלִבְקִיִּים מִתָּה בְּרַחֲמִים כְּמוֹ שֶׁכִּי' צְבָרִיתָ הַעוֹלָם, וְיִמִּיִּי צָרָה בְּמִתָּה בְּדִין לִצְדָה גִם לִצ' דְּמַתְחֵלָה חֲשַׁב יִתְחַב אֲצִינוּ שְׂמִינְךָ לַעֲשׂוֹ, וְאֲמַרְו ל' וַיִּתֵּן לָךְ הַבְּלָקִים בְּמִדַּסִּי, וּמִדַּעִי אֲחִיכִי כִשְׁצִירָתִי בִידִיעֻתִּי, לֹא אֲמַר לוֹ בְּמִדַּסִּי, אֲלֵא מִשְׁמִי הֶאֱרַן וְגו' בִּין רִאשִׁי בִין שְׁאִינוּ רִאשִׁי וְלִצ'.

וַיִּתְבָּאֵר הַעֵינִי בְּהַקְדָּם דְּצִי הַגִּמַּ' שְׂכָה (פ"ח ט"א) אֲרִי חֲמַת צְרִיבִי חֲנִינָה מִיֵּד (ש"ס ג') כַּחֲפֻזָּה בְּצִי הַיַּעַר וְגו' לִמֵּה נִמְשְׁלוּ יִשְׂרָאֵל לַחֲפֻזָּה, לֹמֵר לָךְ מִה תַּפּוּחַ אֵם פְּרִי קוֹדֵם לַעֲשׂוֹ אֵף יִשְׂרָאֵל הַקְדִּימוּ נִשְׁשֵׁה לַעֲשׂוֹ, וְצִחוּסִים שֶׁסִּי דִּיכִי פְּרִי קוֹדֵם לַעֲשׂוֹ הַקֶּשֶׁה רִיחַ שֶׁכֶּה אֲנוּ רִאשִׁים שְׂגוּלָה בְּאֲרֵץ חֵילֻת, וְיִמְשֵׁר דַּחֲפּוֹת חֵייוֹ אֲחֵרֻגִים, וְרִיחַ אֲשֶׁר כַּחֲפּוּסִים וְאֲחֵרֻגִים בְּרִיחָהּ וְאֲחֵרֻגִים, וְאֲחֵרֻגִים פְּרִי

אֲבָל אֵם חֵייוֹ מִשְׁצִיבִים רַב עֲבוֹד לְגִלְתָּה פִּינִים בְּחֹרֶם שֶׁלָּה כְּלָלָהּ, וּמִכִּיִּשׁ לְכַנִּיִּם דִּישׁוֹת נִפְסָדוֹת וּפִסְקִינְקוֹרֶסֶת בְּחֹרֶסֶק, אֵם גִּרְמָתָה חֵייוֹ חֲזָרָהּ וְאֲבָדוֹן רִיֵּל וְהִתְחַתָּה כֹּה לִחְזֹק יְדֵי עֲשׂוֹ, וְעִיֵּד שְׁפִי בְּצוּרִים פִּי מִנְּחוֹת אֲמַרְסִי ז"ל מִפְּנֵי מִה חֲרָצוּ חֲנִינֹת שֶׁל בִּיבִי ג' שִׁינִים קוֹדֵם יְרוּשָׁלַיִם, מִפְּנֵי שֶׁהַעֲמִידוֹ דְּצִרִיכָהּ עַל דִּין חֹרֶם, וְפִי' כּוֹחַ ז"ל שֶׁל מִשְׁצִיבִים הַרְעִים שְׁעֵשׂוֹ הַעֲמִידוֹ אֲוִתָּם עַל דִּין חֹרֶם, וְאֲמַרְו שְׂאֵרָה דֵּת וְדִין חֹרֶסֶק, וְחֵלָה גִרְם לִבֵּם שֶׁחֲרָצוּ וְשִׁלְטוֹ בְּכֵם יְדֵי עֲשׂוֹ עִיִּישׁ וְכִמוֹ כֵּן אֵם הִידִים יְדֵי עֲשׂוֹ בְּלָבָד, וְאֵין לִבֵּם סוּיָה מִרְשָׁעִי יִשְׂרָאֵל אֵין יִכּוּלִים לַשְׁלֹט בְּנוֹ לַעֲלֹם, וְכֹל הַרְעוֹת שְׁעֵשְׂרָה עַל יִשְׂרָאֵל, כּוֹלֵם נִסְחָצָה בְּסוּיָה כֹּה מִרְשָׁעִי יִשְׂרָאֵל, וְכִכֵּה מִיָּנוּ חֲזָרָהּ בְּיִמֵּי־ךָ שְׁצִירֻתִי יִשְׂרָאֵל גִּרְמוּ לְהַתְרִיבָהּ, וְכִימִי הַחֲשֻׁמוֹתִים רִשָּׁעִי יִשְׂרָאֵל הִתְחַב יְדֵם עִם חֵייוֹם וְאֲלַמְלֵא כֵּן לֹא כִיִּי יִכּוּלִים לְהַרֵּעַ וּלְכַרֵּעַ לִישְׂרָאֵל, וְעִיֵּד שְׁאֲמַרְו ז"ל צָרִיךְ (פִּרְי' ה' ס"י) כִּיִּין שְׂנֵרָה כְּחֻלָּה בְּחֻמְלָהּ הַחֵילֻת מִתְחִינִים, אֲמַר לִבֵּן מִה לִבֵּם מִתְחִינִי, עַן מִכֵּם אֵל יִכֵּם בִּי וְאֵין אֲחֵד מִכֵּם נִיחֹק, וְפִי' הִיפִּיִּתָּה דְּמַשֵּׁל כּוֹחַ בְּפִי' הַבְּרִיחֹת וְעִיֵּד שְׁאֲמַרְו ז"ל בְּסִבְהִירָן פ' א' דִּימִי מִנְּחוֹת מִיָּנוּ, וְכִי אֲבָל לִחֵל בִּי גִרְמָה עִיִּישׁ, וְרִשִׁי ז"ל בְּפִי' בְּחֻקָּהּ הִבִּיחַ דְּצִרִי חֲחֻרָה כְּכִיִּים וְרִדּוֹ בְּכֵם שְׁאִירִים, חֵייוֹ מִשְׁמִיד שְׁוֹרָסִים אֲלֵא מִכֵּם וּבְכֵם עִיִּישׁ.

וְכִיִּי גְבוּל דְּכִפִּילָהּ בְּלִשׁוֹן כָּל מִקּוֹם לִחְזֹק הַעֵינִי בֵּלָה, וְעִיֵּד יִתְפַּרֵּשׁ הֵכָּה הַקּוֹל קוֹל יַעֲקֹב שְׂבוּחַ כְּמוֹ פִּרְטָה אֲחֵר פִּרְטָה שְׁאֵין בִּי אֲלֵא מִה שְׂבַעֲרַם, קוֹלוֹ שֶׁל יַעֲקֹב בְּלָבָד מְבַלֵּי חֲפֻזָּתָה זִיִּים מִסְּעִרָה דַּעֲשׂוֹ, וְלִבֵּן אֲמַר הַקּוֹל בְּיֵלָה הִידִיעֵה, וְכֵן הִידִים יְדֵי עֲשׂוֹ כֵם שֶׁל עֲשׂוֹ בְּלָבָד, וּבְצִחִי ז' רִחַב יִתְחַב אֲצִינוּ וְכִצְחִין בְּקוֹלוֹ שֶׁל יַעֲקֹב שְׂבוּחַ שֶׁל יַעֲקֹב בְּלָבָד וְהִידִים יְדֵי עֲשׂוֹ בְּלָבָד, וְסִמְךָ הַכְּתוּב לֹמֵר וַיִּצְרֹכָה שְׂכָרִי שִׁתְקִיִּים עַל צָרִי ז' לַעֲלֹם וְאֵין לֹא יִשְׁלֹטוּ בִישְׂרָאֵל יְדֵי עֲשׂוֹ, וְשִׁפּוּר לְמַדּוֹ חֲזִ"ל מִכֵּאֵן דְּבִזְמַן שֶׁהַקּוֹל קוֹל יַעֲקֹב אֵין יְדֵי עֲשׂוֹ שׁוֹלְטוֹת בִישְׂרָאֵל, וְאֵין סִתְרָה מִמֵּי־ךָ בְּקִרְאָה הַקּוֹל קוֹל יַעֲקֹב וְהִידִים יְדֵי עֲשׂוֹ, דְּבִלְמַתָּה יְדִים יְדֵי עֲשׂוֹ מַעֲלִיתָהּ כּוֹחַ דִּלָּא אֵין בְּכֵם כֹּה לַשְׁלֹט בִישְׂרָאֵל.

כ"ל הם מודים ומשכחים להקב"ה שזכה אותם
צדעת אמימי להתקרב לקדושתו ית', וכלל הוא בזה
עליון בעצרתו ית', וזהו ויפטרם הכתוב כתפוח בעלי
היער, שנמשלו ישראל לתפוח צמח שהקדימו נעשה
לנשמת כאמרם ז"ל, כן דודי בין הבנים ר"ל שזכו
לאה ע"י שהכירה הקב"ה עליהם מקדושתו ית', וכל
השבח הזה מגיע אליו ית' כי לו נאה ולו יאה
ההכלל שזכינו לא בעצרתו ית', וא"ש שדרשו מהאי
קרא כתפוח בעלי היער דנמשלו ישראל לתפוח ומיושב
קושיהי החום וכו'.
וזהו יבואר דרשתם ז"ל כרית שזה אשר צרכו

ד' כרית שזה של תפוחים ומ"ש החום כרית
אחרונים, דהכי יעקב אבינו נעשה כן כענין שעתידין
בניו להקדים נעשה לנשמת, שגדלו לקיים מצוות
כיבוד אב צדקת הילד ערס שנעשה עלי, שיהיה
אבינו טוב לעשו, לא כהשם והודו לו ליד ועשה לו
מעשמים כאשר אהבתו, ויבואו לא כי כוונתו
להנאה בהשמיית שבמאכל כ"ל להעלות יצואי הקדושה
שבמאכל לשורש, כי אכילה בלדקים הוא דוגמת
הקרבן כמבואר בספרי חכמי האמת, ועשו הרשע
לא מילא את רצונו צדק כמבואר בפרגוס ויב"ע
שהביא לו כלב עי"ש, אבל יעקב אבינו השלים
רצונו ועשה שליחותו ערס נעשה עלי, וע"כ רוביק
חזקת מפיו של יצחק אבינו ואמר לו ראה רית בני
כרית השם אשר צרכו ד' וכו' שזה תפוחים,
דמה תפוח זה דבינו אחרים פרוי קודם לעליון, כך
הקדימו ישראל נעשה לנשמת, וכן עשה יעקב אבינו
שהקדים עשי' לשמיטה, וא"ש בדמיון של שזה
תפוחים וגרמנו צד שבתו וחכמתו של יעקב שהקדים
עשי' לשמיטה וכו' ישראל להקדים ג"כ נעשה לנשמת
ונמשלו בזה לתפוח כאמרם ז"ל.

ונקדים עוד מ"ש המפרשים ז"ל, דמה דאמר'
שבר מל' כהאי עולמא ליכא, היינו רק בנאום
שנחייב צד האדם ועושהו, אבל העושה יותר מן
החיוב, והביא ח"ע ליד חיוב צדבר שלא נעשה
עלי' משתלם בשכרו צדכ"ז, והביא ר"ח מדברי
הגמ' צ"ק (דף ט' ע"ב) עד שלש משלו מכאן ואילך
משל הקב"ה ופרש"י ז"ל אותו שלש שיוסיף צדכ"ז

קודם לעליו שדר באילן משנה לשנה וכו', אך חיימה
שמיא קרא כתפוח בעלי היער, דכהאי קרא נא
נמשלו ישראל לתפוח אלא הקב"ה כדכתיב כן דודי
בין הבנים ע"כ קושיהי וכוונתו צ"ע.

ונראה לתרן קושיהי החום עי"מ שפירשתי בדברי
הילקוט ר"פ צמדבר, וז"ל בשעה שקבלו ישראל
את החורב מתקבלו אומ"ע צד, מה ראו להתקרב
יותר מן האומות, סתם פירן הקב"ה אמר לכן
הביאו לי ספר יוחסין שלכם וכו' כשם שצני מציאין
וכו', שלא זכו ליעול את החורב אלא בשביל היוחסין.
שלבן, עכ"ל הילקוט, וקושיות ידועים דכלל רב
הקב"ה ליתן את החורב גם לאומ"ע וימלאו
מלקבלו, וא"כ אין מקום לעצמם כלל, גם ויב"ע
ענין החשוב שמתקרב ישראל בשביל מעלה יחוסם,
דכרי מעיקרא רבא הקב"ה ליתן להם את החורב
אף שאינם מיוחסים, גם ויב"ע הלשון מה ראו להתקרב
דמשמע מעצמם, וכולל מה רבא הקב"ה לקרבם,
אמנם נראה דלא היתה טענה האומ"ע מדוע קירס
הקב"ה לישראל יותר מהם, כי הגיע להם בשכרן
לצד שאמרו נעשה ונשמע, וערס ניתנה להם קיבולה
על טמאם בראשם הטוב, משא"כ האומ"ע סירבו
ומיאו לקבלה, אלא שבי קשה להם איך זכו ישראל
להתגבר על יארם ולכנסו להתקרב לקדושתו ית'
וקיבלו עליהם לעשות ערס ישמעו, וז"ש מה ראו
להתקרב יותר מן האומות ומהיכן זכו להשפעת
הדעת הזה, וע"כ הכריחו שהקב"ה השפיע לישראל
מדעת עליון וע"כ כי חלונתם למד לא זכה הם לא,
סתם פירן הקב"ה ואמר לכן הביאו לי ספר יוחסין
שלכם כשם שצני מציאין, ר"ל שזכו ישראל לה לצד
שורשם מקדושת אבותיהם, וכמ"ש הרמב"ם ז"ל
לפרש הכתוב כי ידעתיו למען אשר יאמר את בניו
ואת בנותי אחריו ושמרו דרך ד' וגו', שלא אמר
הכתוב לשמור אלא ושמרו דרך ד', כי הוא בעצמה
שהקודם הפנימית שכלל ישראל ישחקו להתחזק
באמונתו ית', וזאת ידועה הוא להם מקדושת אבותיהם
הק', משא"כ האומ"ע ששורשם רעוע ומקולקל,
וה"ש צמדבר כ"ל שלא זכו ישראל ליעול את החורב
אלא בשביל היוחסין שלבן, אמנם אף שזכו ישראל
להקדים נעשה לנשמת מלך שורש קדושת אבותיהם

ולבסוף מסוק שמלות ד' מינים סגולתם לבציה
השפעת הכסף, ולפיכך משה מזכיר לישראל ולקחתם
לכם וגו', וזוהו משמע דשפיר דמי לקיימם בשביל
השפעת הכסף בצד בשכרן, וזוהו סותר תחילה
דבריו, גם יצ' דמיון הכריתו ז"ל שמלות לקחת
אגודת ארזות הוה שגס לישראל לירש ציחא הים
וציחא סיחון ועגו וכו', וכלל כמור"כ קיימו עוד
מלות לפני יליפתם ממלכים, פסח ומילח ואכילת
מנח, ודלמא אלו גרמו לירש בשכרם ציחא אומה"ע.

יתבאר בהקדם דברי הרשב"א ז"ל בחש"י (סי'
קצ"ז) שנשאל מפני מה חיקנו חז"ל לצדק על
נעילת לולב, ולא על לקיחת לולב כלשנא דקרא
ולקחתם לכם, והשיב שאין קפידא דזה בכל המלות,
ובעיקר קפידא על שמירת הענין עיי"ש, אמנם מ"מ
טעמא דזו, כיון דר"י אפשר דבכו, בודאי ראוי
יותר לצדק בלשון התורה שנלשנו צד, (וכבר נצרכי
בזה עיין בדרושים לסוכות נדפס תשכ"ט) ולענינו
נל"ע עפ"י ד' גמ' ריש קדושין האשה נקית בכסף,
דגמר קיחה קיחה משדה עפרון, כתיב הכא כי יקח
איש אשה, וכתיב הכא נחתי כסף בשדה קח ממני
וכו', הרי דקים לנו לחז"ל דכ"מ שהזכיר הכתוב
לקיחה ענינו בכסף דוקא, ובזה יוצן דרשם ז"ל
דבשכר ולקחתם אגודת ארזות וכו' ישראל לירש ציחא
הים וציחא ל"א מלכים, דגרמא בלשון הכתוב ולקחתם
שחבו ישראל על ידו לקיחה היינו כסף, דשכרן של
מלות מידה כנגד מידה, ולפי שקיים מלותו בקיחה
כסף יחבו ישראל על ידו להשפעת כסף, וזוהו דרשו
ק"ו ללולב שצומח על האדס בצמח דמים עאכ"כ
שגורם להציה השפעת הכסף, ולפיכך משה מזכיר
את ישראל ולקחתם לכם ציום הראשון, ר"ל שחבי'
קיחה זו לכם וחזכו על ידו להשפעת הכסף בגרמא
בקיחה דקרא, אמנם כזי שלא יעלה על לב האדם
לכיון דעשייתם בשביל השגת הכסף, אולי לכך שויו
חז"ל מטעם הברכה ולא קבעו לצדק על לקיחת לולב
כלשנא דקרא, לרמוז דעובר לעשייתן לא ישים האדם
דעתו ולבו לשכר הלקיחה שנאמר במלות זו, ובזה
יבאר קישור דברי המדרש הי"ל ולקחתם לכם ציום
הראשון ר"ל דר כהנא פתח קחו מוסרי ואל כסף
וכו', דלפי שסגולת מנח להציה השפעת הכסף,

מנח משלו הוה, שאינו נפרד לו בחייו בדמרי' היום
לעשותם ולמחר לקבל שכרם, מכאן ואילך מה שיוסיף
בכידור מנח יותר על שלש יפרע לו הקצ"כ בחייו
עכ"ל, נמצא לפי' דעל מה שקיבלו ישראל ואמרו נעשה
ערס שנלשנו, מגיע להם שכר צעור"י, ובזה יל"ע
הכתוב תחפוח צערי הוה, שנמשלו ישראל לתפוח
במה שהקדימו נעשה לנשמת כדרשם ז"ל, כן דודי
בין הבנים ר"ל כן הבניו"ת מתנבב עם בניו כנסת
ישראל מידה כנגד מידה, להקדים להם שכרם צעור"י
חזן מהשכר הכפון להם לעוב"י, וע"ד שאמרו"ל
במדרש ד' לך שבניו"ת מתנבב עם ישראל כלל,
כדרך שהל עושה חמוד מה שהאדם עושה, ככה
הבניו"ת מתנבב עם ישראל כפי המידה שמתנבבים
הם ועד"י מתוך ג"כ קושיה החוס' הי"ל, ולפי' י
המשיל הכתוב כנס"י לתפוח, אלא שכונת סוף
המאמר כן דודי בין הבנים, למד שגם הבניו"ת
מתנבב עם ישראל במידה זו (עיין בדרושים לר"י
נדפס תשכ"ט ביאור קושיה החוס' בצופן אחר).
ובזה יבאר קישור הפסוקים ראה ריח בני כריח
שדה וגו' כריח שדה של תפוחים, וזמנא דזה שצדק
זכותו של יעקב שהקדים עשי' לשמיטה, יחבו ישראל
להקדים נעשה לנשמת, ובזה יגיע להם שכרן גם
צעור"י חזן מהשכר הכפון לעוב"י, ול"א ויחן לך
וגו' בוא"ו המוסיף ודרשו ויחן ויחזור ויחן, שיכ"י
שכרם כפול צעור"י וצעור"י מידה כנגד מידה.

עוד יל"ע במאמרי"כ ראה ריח בני כריח שדה וגו',
עפ"י שפירשתי דברי המד"ר פ' אמור (פרי'
ל' ס"א) ולקחתם לכם ציום הראשון ר' אבא בר
כהנא פתח (משלי ח') קחו מוסרי ואל כסף, קחו
מוסריה של תורה ואל כסף וכו', וסיום דברי המדרש
א"ר אבא בר כהנא משכר לקיחה אחת למד שכר
לקיחה במלכים, כתיב ולקחתם אגודת ארזות, בצמח
הוה עימי דידוי, נצרכע מיני, וזוהו גרס לישראל לירש
ציחא הים ציחא סיחון ועגו, ציחא ל"א מלכים,
לולב שצומח על האדס בצמח דמים, ובמה מלות
יש זו עאכ"כ, לפיכך משה מזכיר את ישראל ואומר
להם ולקחתם לכם ציום הראשון עכ"ד המדרש,
ולבארם יש סחירה בדברי ר"א דר כהנא מנח וכו',
דברישא אכיר קחו מוסריה של תורה ואל כסף,

שמכפכת מדה דקין למדה ברחמים, וא"כ אפי' בלא שיתוף במדה ברחמים, ישב עולם לפני חלקים, לפי שעי' ה'זקב אין כאן דין ע"ל, ובשעה ש"ש שנירן יתחב את יעקב ויתן לך חלקים במדה דקין, דיוכל להתקיים חף דקין ע"י כח ה'זקב, ועוד מעליותא הוא כמו שפי' האלשיך בק' חלקים יחננו ויזכרנו יאר פניו אחנו סלה, דכברכר שבוה במדכ"ד הוא נלחיות, כיון שגם מדכ"ד מסכים ח"כ לא שייך עוד קטרוג עיי"ש, משא"כ בשנירן לעשו לא אמר ויתן לך חלקים, כיון שאין נובח אללו מלוח ה'זקב אינו יכול להתקיים במדכ"ד, ואפשר דאף שמחלה כי במחשבתו לזכר את עשו, מ"מ לא הכיר עדיין רשעתו לזד שבעלימו מן השמים מחלה ידיעה זו כדי שיעול יעקב את הכרעות בלא דעתי כמבואר בזו"כ, או שיון על נשמות גרים בעתידים לנלח ממנו כמו שפירשנו לעיל (בדרוש הקדום) ועכ"פ חש שמוכח אללו ג"כ מלוח ה'זקב, לזה זכרו בשם חלקים, משא"כ אחר שנודע לו רשעתו כאמרם ז"ל ראה גביס פתוחה מתחתיו, אמר לו משמני הארץ יכו' מושבך ולא זכרו במדה דקין, כי אינו ראוי לכך ולא יוכל לעמוד בו.

עוד אפ"ל מה שנירן יתחב איניו את יעקב במדה דקין, עפי"ד ק"י הישמה משה זל"ה פ' חיי לפרש אמרם ז"ל צדי' מתחלה עלה במחשבה לזרע את העולם במדכ"ד, ראה שאין העולם מתקיים דקין, עמד ושיתף מדכ"ד למדכ"ד, וקשה איך שייך לומר חורב חיי וכו', ובאין שייך לומר ראה שאין העולם מתקיים וכו', וכי חיי מעיקרה לא ידע ולבסוף ידע, ואלא הכל נפוי לפניו ית"ש תמיד, ותו"ד לתרן עפי' משל לשר גדול שעשה פשע ומרד אשר נתחייב על ידו להיות נדון ביסורים קשים ומרים גדולים מאוד, אלא שעי' השחלות רב מצוי משפחתו בשרים גדולים פטורו מכל וכל, וכו' זה חסד ופלא מאוד, אמנם עדיין אינו בשלימות הטוב והחסד, כי בזושה וכלימה ובחפרה גדולה מאוד לו ולאדע עד סוף כל הבורות, כי ידוע שעשה נבלה מפורסם לעיני כל לכן השחלו כלל עוה שיתפרסם לכל בצי עולם, כי יאל נקי עפי' זה ודין בלי שום ויתר, זה הוא חסד וחסד

לפיכך חזיר ברשע לכל יכוין האדם בקיומם בשביל השגת השכר, כ"ל לעשותם לשם פעלם להשלים רצונו ית', ועדיין יתבאר לענינו ראה ריה בני כריח השדח אשר זכרו ד', והיינו כריח אחרונים כמ"ש בתוס', שסגולה מלוחם לברכות השפעת העו"כ"ז מלזד השכר האפון לעו"כ"ז, ועדיין ויתן לך חלקים יתן ויתחור ויתן, השפעת העו"כ"ז והעו"כ"ז בזכות שמירת התורה והמלות, אלא שלא יתן האדם דעתו לכך בשם קיום עשייתם, וכמו שהזכירו בזה במלוח דה' מיינס כנ"ל, וכמו"כ עדיין נבדעמח כל יעודי בברכות, ויוכן בזה רמז המשל וכו'.

ולתרין קושיא כנ"ל מדוע זכר יתע"כ את יעקב במדה דקין, וכלא אין העולם יכול להתקיים במדכ"ד, וכולל ויתן לך ד' חלקים לשיתף מדה ברחמים וכדרך שבי' בבריאת העולם, אפ"ל עפי"מ"ש רש"י ז"ל ויתן לך חלקים לפי פשוטו מוכח לענין ה'ראשון ראה ריה בני כריח השדח אשר זכרו ד', ולפי"ז הקדים שם ברחמים ואח"כ אמר ויתן לך חלקים וא"ש, או אפ"ל עפי' דרכו כנ"ל ראה ריה בני כריח שדח, רומז על שהקדימו ישראל נעשה לשמע, והנה עיי' קיום התו"כ נקראו ישראל בניס למקום, וגובה אללם מלוח ה'זקב משא"כ לאומכ"ע שקרויים עבדים, וממ"ש ז"ל בגמ' ז"ב (דק' י' ע"א) משל למלך שכתם על בנו וחששו צדיק האסורים, וזהו עליו שלא להאכילו ושלא להשקותו, והלך אדם אחד ובאכלאו ובשקרו, לנשמתו המלך משגר לו דורין, ואינו קרויים בניס שנה' בניס אחס לז' חלקים וכו' עיי"ש, ואמרנו ז"ל במדרש זא וראה כמה גדול כחה של זקב שמכפכת מדה דקין לרחמים ופי' בזה ספר"ד (בדרך נדקב) מ"ד בפ"ח דערובין (דק' פ"י) דרש רבא דר מרי ישב עולם לפני חלקים חסד ואמת מן יללרוא, אימיתו ישב עולם לפני חלקים בזמן שחסד ואמת מן יללרוא, ופי"ז דמה חידש רבא וכו' מבואר בן בפשט' דקרא, וביאר הוא ז"ל דבוקשה לו לרבה, כיכי קאמר קרא ישב עולם לפני חלקים, דכיוי משכחה לה שיתקיים העולם במדה דקין, וזה אמרי' שראה הקב"ה שאין העולם מתקיים דקין, לז"ל רבא אימיתו ישב עולם לפני חלקים, בזמן שחסד ואמת מן יללרוא, שביא ה'זקב

ונבוא אל הצינור הכה מקור הלכה זו שמי' זמס' זכרות (כ"ח:) זמחמי' כי רוכב על החמור ירד ויתפלל ואם אינו יכול לרד יחזיר את פניו, ואם אינו יכול להחזיר את פניו יכין את לבו כנגד בית קדש הקדשים, והפסיקא הלבנה בגמרא (ג.) כרבי דלמר זין כך וזין כך (זין שיש לו מי שיאחז את חמורו וזין אין לו) לא ירד אלא ישב במקומו ויתפלל, לפי שאין דעתו מיושבת עליו, וכתבו הכתובים שם דלכס כרבי ואינו צריך אפילו להחזיר פניו כנגד ירושלים אם ע"ז לא יבי' דעתו מיושבת עליו להחפלו, והעיקר שיכין לבו כנגד בית קדש הקדשים, וזגמ' שם למדוד חז"ל מקראי חז"ל בגמ' כי עומד בחז"ל יכין את לבו כנגד אי' שנאמר והתפללו אל כי דרך העיר אשר בחרת, כי' עומד צירושלים וכו' את לבו כנגד בית המקדש שנאמר והתפללו אל הבית הזה, כי' עומד צדיקם' וכו' את לבו כנגד צדיקם' שג' והתפללו אל המקום הזה, וכו' נמצא עומד במחצית מחזור פניו למערב, במערב מחזור פניו למזרח וכו', נמצא כל ישראל מכווין את לבם למקום אי', אי' אבין מאי קרא, כנגד דוד לאורך גו' לתפלות תל שכל פיות פונים צו ע"ל בגמרא. ע"פ מבורר דהעיקר כוונה תלוא מילתא, שיכין את לבו כנגד ירושלים וצדיקם, ולכתחילה אם אפשר צריך גם להחזיר פניו נגד ירושלים.

ולבאר ענין כוונה זו מה עיבד ואמאי בני כוונה לתור יקדים דברי בגמרא זכרות ח' ע"א ח"ל לר"י איכא בני צבאל, תמה ואמר למען ירבו ימיכם וימי בניכם על האדמה כתיב אצל בחז"ל לא, כיון דא"ל מקדמי ומחשבי לבי כנישתא, אמר היינו דאכני לבו וכו', ובקשו המפורשים וכי לא ידע ר"י שיש זכות התורה צבאל, וכל האמוראים מוסדי התלמוד היו שם צימין, אלא וודאי כח קושיתו כי' מפני שהבעת חוקים אינה אלא צאי' לזה, דכתיב על האדמה למעוטי חז"ל, וא"כ איך נהג דעתו במאי דמקדמי, ועדיין הקושיא במקומה עומדת דעל האדמה כתיב למעוטי חז"ל דלא, ומהדרש"א והלכה"ק חירו עפ"י מ"ש חז"ל (זמס' מגילה כ"ט) עתידין צחי כנסיות ובתי מדרשות שצבאל שיקבעו צאי' וכו', וכרי כח כלל ב"ס ע"ל האדמה שכרי יקבעו לעתיד צאי'.

כי ידוע צפספ"ק שכל מה שמקבלין ע"י ויותר כוח נכמל ודכופא, ומזה יובן דכ' שנעשה רק צחוד ורחמים אינו חסד צעלימות ע"ד האמת שכרי א"י וקון צה, לכן צוקס הקצ"ה לצרף את העולם במדה"ד, שיקבלו כל העובות והחסדים צמדת דיון, עפ"י דת דיון יושר וצ"י שום נכמל ודכופא, וזהו עובד גמור שאין למעלה ממנו, ואין כאן חזרה רק ע"ד סוף מעשה במחשבה תחלה, וזה הדבר אשר עלה במחשבה תחלה לצרפו במדה"ד, הוא התכלית האחרון ומתקיים כך לנצח נחים (עיי"ש"ד בצריכות) המורס מדבה"ק שצחי' אלקים הוצר צראשית התורה צבריתת שמים וארץ, הוא החסד בגמור שאין למעלה ממנו, וזהו יצואר קושייתו בג"ל מה שצריך יחקר אביו את יעקב ויתן לך האלקים במדה"ד, דיתבין לומר האלקים צה"א הידועה, היינו צחי' אלקים הוצר צראשית התורה ואקרא קאי, וצצחי' זו צרכו שהוא חסדים גדולים כג"ל.

[במסיבה לתמיכת כולל שומרי החומות]

ויתן לך האלקים מעל השמים וגו' פרש"י ז"ל צס' במדרש יתן ויחזור ויתן וכו' וצ"ב מדוע נזכר לנתינות הרכה, (וכבר הוצא קושיא זו לעיל ביתר צינור עיי"ש).

צ) במד"ד (פ' ס"ו ס"ג) מעל השמים זו ציון שנאמר כעל חרמון שיערד על הכרי ציון, ומשמני הארץ אלו הקרבנות, דגן אלו הצבוקים, חירוש אלו הנסכים, וצ"ב כוונת הרמז, ומדוע נפרשו אלו דיוקא.

ג) איתא בתנחומא פ' חיי עה"פ ואזכרם זקן צה צימים וכ' צורך את אזכרם צכל ולמדיו רציע כי רוכב על החמור רכגיע עונת התפלה כילד יעשה, כך שו רצותיו כי רוכב על החמור רכגיע זמן תפלה ירד, ואם אינו יכול לרד שאין דעתו מיושבת עליו וכו' או שהוא מחזירא מפני בליסטים, יבא מתפלל כשהוא רוכב, אי' יוחנן זאת אומרת המתפלל צריך שהיה דעתו מיושבת עליו, ועוד שם מענין כוונת התפלה עיי"ש, וראוי לבדן מה ענין הרכה זו לשליחות אליהו ולפסוק ואזכרם זקן וגו' וצ"ב.

בגמ' כג"ל דאחד האורג צא"י וא"י המנפס לראותה זכותן ש"י וזכ"כ כאלו מולד צה, ואע"פ שחז"ל כ"י להם צבצבל ד"י ולמדות מקרא, חז"ל ויוצן גם עפ"י סברא פשוטה, דכיון שכל מחשבתו וחשוקתו וחפצו על המקום, נחשב מדאורייתא כאלו הוא שם בפועל ממש, ויש לו זכות א"י עפ"י סברה הרמז"ן כג"ל.

ובערתה יצאור הלכתא כג"ל במס' ברכות (כ"ח) שלמדו חז"ל מקראי שיכון באדם את לבו בחפילונו כנגד הקדוש והמקדש, מ"ש והחפלונו אליך דרך ארצם, וכן והחפלונו אל ביתו באז ועוד כ"פ, ובעיקר צבואה חלילה מילתא כסדרה הרמז"ן, ע"כ יכוין את לבו אל קדושת המקום הכוא, וזכ"כ כאלו עומד צא"י ויש לו זכותא דא"י וחפילונו מתקבל ועולה למעלה. אמנם לבחילה לר"ך שיחזיר את פניו ל"ד ירושלים ולא סגי במחשבה לחוד, ויוצן עפ"י מ"ש ברי"ן ז"ל בריש פסחים דמדאורייתא צבצבל צלב סגי, חלל מפני שצבוע זה חליו במחשבתו של כג"ל, ואין דיעותיכון שוות, ואפשר שיקול צ"ך ולא יוצאוכו מלבן לגמרי, ע"כ ראו חכמים להחמיר שלא יספיק צבועל והצריכוו בדיוקא וכו' עיי"ש. ובמ"כ לעניינו הצריכוו חז"ל שיחזיר פניו כדי שיהי' מחשבתו ניכרת מחוך מעשיו, ובמ"ש צבצבל דלר"ך שיהי' הצריכוו נעשה ע"י פת, דמנשה זה מוכיח על מחשבתו שדעתו להיות שציתתו שם, דחליב מחשבה מצטל מחשבה, ואפשר שצבועל מחשבתו הקדומת במחשבה אחרת, חז"ל אין מחשבה מצטל מעשה וכו'.

ובערתה יוצן דברי בגמ' כג"ל דח"ל לר"י חוכא סגי צבצבל, חמה ואמר למען ירצו ימיכם על האדמה כחזי ולא צח"ל, ובצעתה חזקה ואמר ליושבי א"י צבצבל כיון דח"ל מקדמו וכו' לבי כנישתא ופרש"י מאריכין צבצבלים, וא"כ מאריכין צבצבל ויודאי מכוונין כראוי אל מקום המקדש והקדוש, וע"כ אמר היונו דאכ"י לה, דע"י כח הצפלה שמכוונים את לבם כלפי א"י וכלפי ירושלים וכלפי המקדש כוונת א' ומכ"י להם עפ"י הלכה כמבואר בגמ' ברכות כג"ל ובמ"ש בגמ' כתובות כג"ל דמפס לראותה וכו' כאלו הוא מיושבי א"י בפועל, וע"כ

ע"כ יש להם קדושת א"י ע"ש בעתיד וא"ש מ"ש בגמ' כיון דמקדמו ומנשכי לבי כנישתא בייט דאכ"י לכו עכ"ל, וזכר"ף צעין יעקב גרסא שלא ראה את דברי המבשר"ל חלו, וכחז ששמע חירון זה יומי חורפן, ואין דברים חלו מחוררין, דא"כ למח הולכר לקדומי וחשוכי, דמספיק להם היותם מחפלים צבצבלים דכ"ל כאלו יושבים צא"י, ועוד דלמה אמר צ"י כנישתא דוקא שכה הצפלה הועיל להם, ובר"י גם צחי מדרשות עתידים להיות צא"י, וכיון שצ"י צבל עוסקים בחורב, הא חכמי לכו למיחשב כאלו הם יושבים צא"י, ואמאי הולכר לכה הצפלה דוקא, ע"כ קושיתו.

וגל"פ צבצבל דברי בגמרא (כתובות ע"ה.) ולגיון יאמר ח"ס וא"ש יולד צה וכו' וכו' יכונה עליון (תכלים פ"ז) א"כ מיישא צר צרי' דרביצ' אחד הולד צה ואחד המנפס לראותה, ופרש"י ז"ל לעתיד לבא כשיתיקו מקרא שכתוב והביאו את כל אחיהם מכל הבגים מנחה לבי, וגו', כ"מ שימלאו שם ישראל יאמרו הבגים זה מצני ליון זה יולד צה, ואפילו המנפס לראותה יקרא מצני כאלו מולד צה, וכחז השיטת מקובלת שם דאע"ג האמר אכ"י לקמן דחד מנייכו (מצני ח"י) עדיף כחרי מין, היינו לענין חריפות ופקחות, חז"ל לענין זכותא צני חז"ל המנפס לראותה וצני ח"י שווים הם עיי"ש. וכחז חז"ל למדו דבר זה מקרא דא"ש וא"ש יולד צה, וג"ל לקרב דבר זה אל השכל צבצבל אמתית, עפ"י מ"ש הרמז"ן ז"ל צבצבליו על מס' (עירובין פ"ז:) שהקשה לדברי ר"ע דחומין דלפס אמר דאורייתא, איך יועיל עירוב ע"י פת שהוא רק חקתא דרבנן, וכי יש כח בחקת חכמים להחזיר איסור חורב צקום ועשה, וחז"ל דחכמים ס"ל כיון שדעתו על המקום הכוא, ואמר מ"ש חבא שציתתו צמקום פלוגי עשאו ציתו, ומנש א"י קורא אל יא א"ש ממקומו, נמלא בעירובין צין שמעבר צרגלי וצין צפת וצין צפה כולם דבר חורב עכ"ל, עכ"פ מבואר דכוא סברא דאורייתא, דמקום שדעתו ומחשבתו להיות שם, זה שציתתו וכו' הוא שם בפועל ממש, ומכ"י סברא זו להחזיר אפילו איסור דאורייתא למ"ד חומין מכ"י, ומעשה יוצן דברי

לכלל ברוך, וכ"ש וק"ש הוא, דמח אס ע"י ששרת
 אותו באמונה יאל מכלל ארור, ומכ"ש אס ידבקו
 זרעו בצרע אברכס ויכיו לעס אחד, אולס ח"ל חשש
 שאף שכושיל לגבי אליעזר ויאל מכלל ארור ע"י
 התדבקותו באברכס, אכל אולי לא יפעל לגבי הצנים
 דורות העתידים, דעפ"י ברוב אס ארור וברוך יחדיו
 ידבקו, בפועל כיואל מח אברוך מקושר ומדבק
 בארור להיות כמחו ושושכ כמעשכו, אכל הארור
 אין מדבק עלמו בצרוך ונשאר ככויתו, ואין עושכ
 זו רושכ לעושכ, וז"ש לו אברכס אחכ ארור, וכגס
 שסופך ללחכ מכלל ארור, אכל מי יודע אס יועיל
 כהתדבקות גס לנתך ולדורות הבאים, ולחו כלל
 יומח ליתרתיש שבארור יתהפך לגמרי ע"י התדבקותו
 לברוך, ועפ"י ברוב חינו כן דאין ארור מתדבק
 בצרוך להיות כמותו, ואדרבכ ע"י התדבקותס יתקלקל
 כצרוך ויתדבק כמעשכ הארור, וע"כ מילן אברכס
 ולא הסכים שיתחמן עם אליעזר.

והנה לכאורכ קשכ דמילנו שסבכ"כ ח"ל לאברכס
 לך לך מאררך ומולדתך וגו' ואעפך לגוי גדול
 ואברכך וגו' וכ"י צרככ, וכל אלו הצרכות לא כ"י
 יכול לזכות צבן כחול כמ"ש רש"י ז"ל כאן ח"ל
 יזוככ לבנים וכו', והצטיותו כש"י"ת שזוככ לצרכות
 האלו ע"י הליכתו לא"י, ונתקיימו זו כציתתו לא"י,
 כמ"ש וכו' צרך אכ אברכס ככל, וכמכ פסוקים
 מורים ע"י דעיקר השרחת הצרככ בא"י דוקא כמ"ש
 כי שס זוכ כ"י אכ הצרככ, וכחיו יברכך כ"י מילון
 ודרשו חז"ל כילקוט כל הכחמות והצרכות חונה
 אלא מילון, וא"כ לכאורכ למכ שלח אכ אליעזר
 לח"ל שיקח חשכ ליתחק משס, כמ"ש לו כי אס
 אל ארזי ואל מולדתי חלק, אחרי שאינס ככלל הצרככ
 ואין יחול עליכס הצרככ, גס כי עיקר השרחת
 כשכיתו חונה אלא בא"י כמ"ש כספרי אשר חנו
 שוכ כתוככ אשר חנו שוכ כתוך כנ"י, אין כשכיתו
 שוכ אלא אלא כתוך כנ"י וכעודן כארץ עכ"ל,
 וא"כ כ"ל להשיאו חשכ מח"י שהוא מקוס חלוח
 הצרככ וכשרחת כשכיתו.

ואפשר דע"כ כסמך כהתחומח לשליחות אליעזר
 כהפלתו כהפלת ארץ שיכון דעתו, ומתפלל

יש לכם זכותא דא"י לכוסף לכם אורך ימים
 ושנות חיים, ח"ש כיינו דהכי להו, ומתוך קשויות
 כר"י"י כ"ל מכ שסבכש דכ"י גס כתי מדרשות
 עתידים ליקבע בא"י, ומדוע לא חכנו להו זכות
 חורח, וגס למכ אורך שוכיו מקדמי ומחשכי, ואפי
 דרכנו כ"ל כושיל לכם זכות התפלל דוקא, דע"י
 שכו מארביין כהפלה ומכווין ככ כרתי נחשכ
 לכם אכלו כס כפועל ממש בא"י, ולא יולך לומר
 כחיואל דמכרש"א ז"ל דע"ש כעתיד יש לכם
 קדושת ח"י, אלא כפועל ממש ועפ"י כלככ יש לכם
 דין יושבי ח"י ועכין מחכות להיות לכם אריכות
 ימים.

בהנזר לבאר דכ"י כהתחומח כ"ל וכו' צרך אכ
 אברכס ככל וכו', ונקדים עוד מ"ש רש"י ז"ל
 וכוכל כצ"ר (פ' נ"ט) כח כ"י לו ללעיזר וכו'
 מבקש להשיחכ ליתחק, ח"ל אברכס אחכ ארור
 ובני צרוך ואין ארור מדבק בצרוך ע"כ, ויודע
 קשויות כעולס דכאן כ"י להיפך שבארור רככ
 לדבק בצרוך, וא"ל לא רככ כו, וכו"ל אין צרוך
 מדבק בארור, ומרגל כפומח דחיושי לתרן כדרך
 מליכ, דוככ כעולס אפילו אס יכ"י הצרוך מרובה
 להשתדך ולדבק בארור, ממחן הארור ולא יולכ כו,
 וכו' מחסדי כש"י"ת שלח יתערב זרע קודש כרע
 פסול, ע"כ מלמדים אותו למחן בדבכ, וע"כ אמרו
 חז"ל כשון זכ אין ארור מדבק בצרוך שעפ"י ברוב
 כן הוא, וכ"כ שדכ"ר ככמים ע"ד ברוב אמרו.
 חמס תירוך זכ חיו מחפיק כאן, שכ"י אברכס
 אכיו חמר דכירות אלו ללעיזר, וכ"ל לומר כהיפך
 אין צרוך מדבק בארור, דלעיזר רככ לדבק כו,
 וא"ל עככ על ידו ומילן כדבכ.

ופירשתי ככר עפ"י מ"ש כמד"ר עכ"פ כח צרוך
 כ, א"ר יוכי צ"ר דוככ כען הוא אליעזר,
 ועל ידו ששרת אותו לדיק באמונה יאל מכלל ארור
 לכלל צרוך ע"כ, כחורר דע"י זכותא דאברכס וע"י
 ששרת אכ כדיק באמונה יאל מכלל ארור וכל לכלל
 צרוך, ומעתה אפשר שזכ כ"י כוונת אליעזר, דגס
 הוא ידע כל זכ דאין ארור מדבק בצרוך, אכל חשכ
 דע"י שיתחמן וידבק כרע אברכס, ממילא יועיל
 זכותא דאברכס, ויאלו גס זרעו מכלל ארור ויצאו

החטא, אלא בעת שטענע שם אשירע וי"ו, נתקפלה קדושת המקום הבוא, וע"י קיפול ארצות נתחלפה במקומה רעושה מארץ העמים עיי"ד צאריכות. אמנם אין כוונת דבריו ז"ל על גשמיית הארץ שנתחלף ונתקפל לעין כל רואה, דאילו כן ה"ו נתפסל בצחירה, ומי לא יירא ויפחד צרעותיו כל אלה, אבל הכוונה על פנימיות הארץ כמ"ש צוה"ק פי' קדושים על מ"ש חז"ל שקיפול הקציה כל א"י והכיחה תחת יעקב אבינו, ודכוונה על ארץ העליזות. (עיין בספרי כ"ל ביאור הענין צאריכות).

דיוצא לנו מזה דע"י חטא אפשר שיחלף קדושת א"י ויצא תחתיו רעושה מארץ העמים, ומעשה אדם המביא זכורים לכאורה ראוי לו לחוש ולנמא חטאו גרמא שנתחלף חלק שדכו וארצו וחז"ל, ומעשה עפ"י כלכל חינו מביא ואינו קורא, שברי דרש חז"ל (חולין קל"ו). אשר הביא מארץ למעטו חו"ל שאינו מביא, ולפי"ז ח"ך אפשר לקיים מ"י זכורים ולעולם ראוי לו לחוש שמה גרם החטא, אלא ודאי כיון שמלות התורה עליו להביא זכורים ולקדש פרישת זכורים, ולא אמר תורה שלח לתקלה, ודאי שיש בזה מ"י ז' והבאת זכורים, ודאזכר שעה שמביא זכורים, כדברה שיש לחלק שדכו וארצו קדושת א"י, ואפילו נתחלף מקודם בארץ חו"ל ע"י פגם חטאו, אבל מ"י ז' ובעתה הוא לו דחזרה לקדושת א"י, וספיר יכול לומר כי באתי אל הארץ אשר נשבע ה' וגו', וצא יחורץ מה שמקדים לומר ויביאנו אל המקום הזה זו ציה"מ ואח"כ ויתן לנו את הארץ הזאת, דהכח בספרי דרש נשכר ביאתנו אל המקום הזה נתן לנו את הארץ הזאת, ועוד אמרו בספרי עשה מ"י ז' והאמורה ענין (ר"ל זכורים) שנשכרה חכנס לארץ, ולכאורה הוא חמו' דא"ל לקיים מ"י ז' או אלא"כ כבר נכנס לארץ דהוא מ"י התלוי בארץ, וא"ך אמרו חז"ל שנשכרה חכנס לארץ, ולהג"ל יתפרש שפיר דע"י כח מלות זכורים הובטח לו נתינת הארץ, שבקדושת א"י יב"י חלקו ולא בחילוף מארץ העמים, וי"ש בספרי נשכר ביאתנו אל המקום הזה להביא זכורים נתן לנו את הארץ הזאת, שיהא חלקנו ומנה גורלנו בקדושת א"י ונשכר הקדים הכתוב ויביאנו אל המקום הזה, זו

גם כשהוא רוכב על החמור ואין נ"ך להחזיר פניו רק שיכוין דעתו נגד צה"מ, ושמשנין מכל דגם בחז"ל אפשר שיהי' לו זכותא דא"י ע"י שדבוק במחשבתו שם, כמ"ש בגמרא כהוצות כ"ל דמחלפה לראותה ודבוק במחשבתו בקדושת א"י, יש לו זכותא דא"י כאלו נולד בה ולמדו כן מקרא, ומעשה שפיר ה"י יכול אצרכם להביא אשה לנחם מחז"ל שידע ברצקת אמו, שמחשבתו דבוקה בקדושת א"י, וע"כ יש לה זכותא דא"י כן לענין השלחת הכרעה והן לענין השלחת השכינה, ולא ר"ל את זה אליעזר אע"פ שהיה מא"י מקום השלחת הכרעה, כי העיקר במחשבתו תלוי מילתא, וכפי המחשבה יכול הכרוך להתקרב והקרוי להתרחק, ועל כי חשש שלעולם אין הארץ מדבק בצדק כ"ל, וישאר במחשבתו מרוחק ממקור הכרעה, ע"כ לא ר"ל להתחתן באלעזר, ובהר ברצקת כי הוא בכלל הכרעה ויש לה זכותא דא"י גם בהיותה בחז"ל.

ולפי כ"ל אפשר לפרש מ"י בתחומא פי' תבא וז"ל א"ל משה צוה"ק וראה שציה"מ עתיד ליחבר והזכורים עתידים ליפסק, עמד והתקין לישראל שיהיו מתפלגין ג' פעמים בכל יום לפי שחצי חפלה לפני הש"י מכל מעשים טובים ומכל הקרצנות, וכו' ע"ל, ולכאורה תינה חפלות שבה כנגד חמידים תקנוס ולפי שראה משרע"ה שציה"מ עתיד ליחבר והקרצנות יפסקו ח"ק כנגד ג' חפלות, אבל זכורים מתן דבר שמי' ומה שייכות זכורים לחפלה, ולמה נקט דוקא דזכורים עתידים ליפסק, ופירשתי בהקדם עוד אח"כ דקדוקים צ"י זכורים צ"י הגדתי היום לה' חלקך כי באתי אל הארץ וגו', ולכאורה הגדתי לו למה, ומה לו לספר כי באתי אל הארץ, אחרי שכביא עמו מפרי הארץ ועיין מ"ש הרמב"ן ז"ל, ועוד יל"ד צ"י ויביאנו אל המקום הזה ויתן לנו את הארץ הזאת, ופירש"י ז"ל ויביאנו אל המקום זה ציה"מ, ויתן לנו את הארץ כמשמעו, ולכאורה ה"ל להקדים נתינת הארץ לביאת המקדש, כי קדמה לה בפועל וצמיתות, ואפ"ל עפ"י מ"ש בספרי"ק נמח ה' ללצי פי' ראה (הבאתי דבריו בספרי ויאל משה מאמר ד' סי' קכ"ט) וצ"ל דא"י מלך עלמותה ולרוב קדושתה חייבה מקבלת על עצמה ע"י ויתן

כרעב על הכיכודים ועל הכבודות, הוא רק מיראחם
מבני חו"ל, כי עדיין לא ניתח לבו שיחגלה קלוגם
ורעחם בפומבי בכל כעולם, וכעגהם התמידית למה
יאמרו הבוים. עכ"פ אם מחשבתם של בני חו"ל
על בני א"י, מתקיימין ע"י הבחי כנסיות ובהי
מדרשות שבא"י להיות מקדמי ומחשבי בכו לחורב
ולתפלה, ובינוי דלהי לבו לבני חו"ל, ועיי' יפ
לכס הכה וזכרות מאותן המקדמי ומחשבי, ואותו
הזכות מגין עליהם כאלו הם שם בפועל ממש,
דע"י שמחשבתן עליהם נחשב כאלו שניתחן שם
כמ"ש הכמ"ץ הכ"ל, וגם עיי' שמאפס לראותה
בקדושתה היינו דלהי לבו שיקויים בזה למען
ירבו יומיהם וימי צדיקם על האדמה כאלו היו בא"י.

ומהו הגדר והסימן שיוכר אם מפס לראותה
באמת, ר"ל לזרז להיות מחשבתו ניכרת מחוץ
מעשיו, ולא די במחשבה לבד וכמו שהבאנו לעיל
סברת הר"ן צריש פסחים, דלע"ג דמדאורייתא ציטול
בלב סגן, אבל מפני שציטול זה תלוי במחשבתן של
צ"ח ואין דיעותיהן שוה, ואפשר שלא יכ"י דעתו
שלימה בדבר זה ולא יולאו מלכו לבעל לגמרי,
ע"כ תקנו חז"ל להחמיר בדבר שלא יספיק ציטול
בלב והאריכוהו בדיקא ע"י"ש. וכמו"כ לעניניו כיון
שבצו"כ אין לנו מכווין בתפלה כל טורכו, ודעת
בני אדם קלה ואין דעתם שלימה, ע"כ ח"א לסמוך
על המחשבה לבד ולרזז להיות מחשבה זו ניכרת
מחוץ מעשיו, כסברת הר"ן הכ"ל, ויכיר זו תמלא
בדרשת חז"ל (עירובין ס"ה:): צ"ג דברים אדם ניכר
בכוסו וצניסו וצניסו, ומזה ניכר מחשבתו ומהלך
דעתו, ולזה צביאם תלוי, וגם הסיוע רוחניות
לרזז להיות צמטש ממשיית, ועיי' יכ"י מחשבתו
ניכרת מחוץ מעשיו, וי"א מהמלפין לראותה, ויכיר
לזכותא דא"י ובינוי דלהי לבו.

ומעתה יתבאר המדרש הכ"ל שהתאגלו צו מעל
השמים זה ליון וכ"י ומשמני הארץ אלו הקרבנות,
דגן אלו הבכורים, תירוש אלו הנסכים וכ"י, דעיקר
השפעת הצרכות בא"י דוקא, כמ"ש לעיל דלצרכים
מתצרך ואגלה שמך וכו' צרכי וצבול לא זכה אלא
בא"י דוקא, ומצאנו במדרש עכ"פ יצרכך ה' מליון
לכל צרכיך אינם אלא מליון, ע"כ צרכו מעל

ציהמ"ק לבכור, בכורים, ואח"כ ויתן לנו את הארץ,
וא"ש מ"ש בגדתי ביום לה' כי באתי אל הארץ,
שע"י באתי בכורים זכותי לנתינת הארץ ומשנה
ומורכ על זה.

ויבואר בזה דברי החנומה הכ"ל צ"י חנה, דלפס
מרע"ה צוה"כ שציהמ"ק עתיד ליתרז ובכורים
עתידין ליפסק, וח"י יתבר זכותא דא"י מה שהי
בנה מל"י בכורים להמשיך קדושת א"י והשראת
הצרכה על המקום, ומאין יכ"י להם הכה וזכרות
להמשיך קדושת א"י, ע"כ עמד והתקין ג' תפלות,
ועיי' שיכונו ישראל צהפילתם נגד ירושלים ואל
קדושת המקום ההוא, יכ"י בכותם להמשיך קדושת
א"י עליהם צ"כ"מ שם, וזה זכ נשאר לנו לדורות
עולם ואפילו אחר החורבן, להמשיך בזה"פ זכ קדושת
א"י, וכמ"ש ז"ל צמ"י כחצות הכ"ל דהמלכ לראותה
כ"י כאלו נולד צה, והמלכ לראותה היינו שישתוקק
אל קדושת א"י ולא ח"י אל יכ"י (כאשר עושם
כעת קאת מבני עמנו ר"ל), ואז יכ"י בכותן להמשיך
קדושת א"י והשראת הצרכה ממש.

ובדרך נחת הפל עוד על דברי הגמרא הכ"ל
(בבב"ב ח) כיון דא"ל מקדמי וכ"י אמר היינו
דלהי לבו וכ"י ר"ל שאפשר שיקויים הצטחת למען
ירבו יומיהם וימי צדיקם גם אלונו יושבי חו"ל
ואע"ג דעל האדמה כתוב אצל צוה"ל לא כתמיהת
ר"י, אולם עיי' שבני חו"ל מסוימים ציד בני א"י
שכ"י להם אפשרות להיות מקדמי ומחשבי לצי
כנישתא, ובסיוע לרזז להיות צ"י אופנים, ח)
סיוע גשמיית להחזיק ידי לומדי תורה יושבי ציהמ"ד
ומסודות החורב, שיבא להם הרהצת הדעת ואפשרות
להיות מקדמי ומחשבי צ"י כנישתא, והאופן הצי
הוא בסיוע רוחניות, וגדלה מעלתה מן הראשונה,
דאלויה כה המעט של יהודים החדדים צוה"ל, כצ
בעל ח"י המקדמי ומחשבי לצי כנישתא בא"י,
שבצ"י כל נפויים ותשוקתם של ממשלת הארץ רק
לעקור התור"כ ח"י, ואינם מתחשבים כלל עם
החדדים בני א"י, כי אין חצו מתיר עמנו, ויש
לכס עלות ותחבולות הרבה ללחום עמם וכנגדם,
ומה שמועז אותם מלהפיק כל זמנם ומחשבתם

עכ"ד המדרש, ויתבאר דברי המדרש עפ"י הגמ' במס' ע"ז (כ' ע"א) ר' יוסף אומר לא קיבלו ישראל את התורה אלא כדי שלא יבא מלאך המות שולט בכן שג' אני אמרתי אלהים אחס וצני עליון כלם, הצלחם מעשיכם אכן באדם תמותון עכ"ד הגמ', וכן פרש"י ז"ל בתהלים אני אמרתי אלהים אחס, כמלאכים שנקראו אלהים, כשנחיתו לכם את התורה נחתי לכם עיני שאין מלאך שולט עוד בכם עכ"ל, והנה חף שנחבטל מישאל בחי' זו ע"י חטא העגל, אבל לעתיד אחר שיתוקן חטא העגל יחזור הקב"ה לנו אותו בחי' אלהים שעשינו בסיני אני אמרתי אלהים אחס ויבולע המות לנחם, וע"ז כיון דובמע"ה בתפלתו נמאח נפשי לאלהים שתחזור אותו אלקות שעשינו בסיני, ועפ"י יל"פ בדברי המדרש בגיל ויתן לך האלהים יתן לך אלהותא, שיתן הבו"ה לישראל אותו בחי' אלהים שניתן להם בסיני, וזה שדרשו ז"ל ויתן ויחזור ויתן, דאף שאדרש בחי' גבוה זו ע"י חטא העגל, הבו"ה יחזירה לנו כימי קדם צעמד הר סיני.

עוד חפ"ל דהנה דיינים נקראו אלהים כמ"ש אלהים לא תקלל ואמרנו ז"ל כשיש דין למטה אין דין למעלה, ולפי"ז כשישראל מקיימים את הדין והדין צמשפטי החורג, נמחק מעליהם מדת הדין ונשפע להם רחמים וחסדים, ואפשר דע"כ נקראו הדיינים אלהים והאלהים היינו דין, לפי שנתן להם הקב"ה הכח לשלוט במדע"ד ולהמתיק, וז"ש ויתן לך האלהים ר"ל לך לדעתך, ע"ד שדרשו ז"ל שלא לך לדעתך, שיבי' כח הדין תלוי בכם ובדעתכם להמתיק ולצטלו אם תקיימו את הדין למטה, וזה שדרשו ז"ל ויתן לך אלהותא שיתן לך הקב"ה בחי' הדין שחבי' מסורה בידיכם בגיל, וצוה ולי"פ דברי הילקות בגיל נמאח נפשי לאלקים וגו' מהו לאלקים כשאלנש האלהות שנחנה לעקב ויתן לך האלהים ויתן לך אלהותא, ר"ל שחפנל דובמע"ה שיחנה לבחי' אלהות שנחבך צו יעקב לשלוט במדע"ד, ונח"ז זו נקרא לבוש לבחי' אלקים דיינו מדע"ד, דאין זה בחינת הבעמית, אלא שחבין שלמטה מכסה וממתיק בחי' הדין על מעלה, וז"ש כשאלנש האלהות שניתנה

השמים זה ליון וכו' דגן אלו הבכורים, שמונת בכורים יש בכוחם להמשיך קדושת א"י כג"ל, ועתה צבוע"ר שנפסק מלוי זו, נחלקך כח זה במצו' תפלה, ויש בזה התפלה להמשיך קדושת א"י כג"ל, וכל אלו רומזים אל כח התפלה, משמני הארץ אלו הקרצנות, ותפלה כנגד תמידין תקוה, דגן אלו הבכורים כמ"ש בתנחומא לעיל דלפס מרע"ה דבכורים עתידין ליפסק עמד ותיקון כנגדן ג' תפלות, תירוש אלו נסכים כמ"ש בספ"ק שצחי' נסכים אפשר לקיים ע"י כח התפלה שפני כמים לנך נוכח פני ה', ועי"ז אפשר להמשיך קדושת א"י, ולהמשיך כל אלה הברכות שמקור השפעטן צחי' דוקא, ואפ"ל מ"ש ויתן ויחזור ויתן שצאמה כל אלו הברכות ניתנו לזכות א"י ע"י קדושת א"י דוקא, וצבוע"ר אלו חין לנו המשכה קדושת זו אלא ע"י שאנו מפנים לראותה, ע"כ היתה ברכת יעאצ"ה יתן ויחזור ויתן, שיתחדש ימינו כקדם, ויתן לנו עוב"פ ליבנות מקדושתה בפועל ממש, ואז יבי' נתינת הברכות ממקור הברכות וצחי' גבו' יתרה.

ובפשוטו אפשר לפרש על פי הידוע מה שאמר הצנע שם עוב הקדוש זל"ה לפרש בפסוק ד' לך, והוצא מדרש כן, אלא שבי' דבר זה מרגל צדדי' הקדוש, ע"כ נתינת צפי תלמידיו בקי' בשמו ותו"ד דכשי"ה בציכול עושה עמנו כלל, וכפי שהאדם עושה ומתחבב בדרך החורג והמדות, הקב"ה מתחבב עמו, אם הוא רחמן הקב"ה מתחבב עמו כרחמן וכו' עכר"ה, וע"כ אם אלו נקיים ויתן ויחזור ויתן לענין דקרב, גם הקב"ה יתבב עמנו כן לפי מדותיו ויתן ויחזור ויתן צלי הפסק וצלי גבול נחלה צלי מנרים ברכה נחית ועומדת לעד.

*

ויתן לך האלקים וגו' צמד"ר ר' אחא אמר יתן לך אלהותא, וכו' ולי"פ הכוונה.

ונראה לבאר עפ"י"ד מדרש ילקוט חברים (מ"ב) עכ"פ נמאח נפשי לאלקים וגו' מהו לאלקים וכו' כשתחזור אותו אלהות שעשינו בסיני אני אמרתי אלהים אחס, דבר אחר כשאלנש האלהות שנחנה לעקב ויתן לך האלקים ויתן לך אלקותא

במדרש בא אחיך במרמז בחכמת חורתו ויקח
זרעתיך הולא אפיקמן וברא לו ע"כ וכול
פלאי, גם יליד במאמ"כ שאמר עשו כפי קרא שמו
יעקב ויעקבני זה פעמים את זכורתי לקח וכל
עלה לקח זרעתי, ולכאורה הכי זרמאות לקח
זכורתי וכלל זרמתי מברר לו, ומדוע התחרט
עשיו על מה שאמר למח זה לי זכור.

וה"פ עפ"י דגמי מנוח (י"ג) ע"כ ויגד
יעקב לרחל כי אחי אבי הוא וכו', אמר לה
אני רמתי הוא, אחי הוא זרמאות, אמרתי לי
ומי שרי ללדיק לסגויי זרמאות, אמר לה אין
דכחיב עם עקש תתפתל וכו' עיי"ש, והנה בסתם
זרמ"א ח"א לסמוך זכר על דעת עצמו, להשתמש
זרמאות לגבי בעל דינו מטעם דעם עקש תתפתל,
משום דאין חסד רואה חוז לעצמו, והגיוע העלמית
מסמא עיי שכל האדם לחשוב את עצמו ללדיק זרמאו,
ועי"ז ידון את בעל דינו לרמתי ואפשר שאינו כן,
ע"כ צריך לה דעת שלישי שאין לו גיוע עצמי
בענין ריבם, ואם הוא ידון ויכריע בדעת תורה
שחזירו משתמש לגבי זרמאות, אז הותר לו ג"כ
לסגויי זרמאות נגדו מטעם הכתוב עם עקש
תתפתל, והנה כי כן לכאורה איך דן יעקב אבינו
בעצמו שבוחר לו לסגויי זרמאות לגבי עשו, אמנם
נודע מספ"ק אחר האצ"כ ע"י קדושת תורתם
ועבודתם בשלימו רמ"א איבריבם, עד שבי איבריבם
מושבים אותם רק לעשות רצונו ית', כח"ש בספ"ק
אובב ישראל בלקוים דמין בא בודיעה לאש"א
לכיון את התוב"ק ערס שניתי, חלל שעי"ז איברי
השיג את כל מלות התורה עיי"ש שפ"י זכר מאמ"כ
וישאל איבריבם את ידו ויקח את המלכה לשחוט
את צט, דלפי שלא הי' רצון הצו"ת רק להעלותו
ולא לשחוט, לכך הי' צריך לאש"א לכופ את ידו
לעשות שליחותו וזה וישלח עכ"ל, ומעתה אפשר
דמח שפט ודן יעקב אבינו ע"כ שבוחר לו ללך
עם עשו זרמאות, כיון שראה שסכמינו איברי
לעשות פעולה זו לוקח זרמאות, ידע צדור שבוחר
עפ"י התורה ושמו הוא רצון הצו"ת, וכמו שידע
וכשיג עד"ז בכל מלות התורה כנ"ל, וי"ש יחזק
אבינו לעצמו בא אחיך במרמז ויקח זרעתיך, ואיך

עוד ח"ל זכר דכנה לכאורה ראוי לבין
מה זה שמסר עשו נפשו בשביל זרעתי, וכל
כופר בעקר הי' כאמ"ל, ומח לו עם זרעתי לדיק
שכל כוחו הוא מזרעתי, וכלל הי' כופר במלכות
הצו"ת, אך הענין הוא דעשו הרשע ראה וכשיג
שכאצ"כ כוח גדול למעלה מגדר אנושי, גם
ראה הרבה נסים שעשו להם, אמנם לא האמין הרשע
שכ"ז בא להם זכר חלקי, חלל דימה זרעתי שכול
זכר הכשפים, וכח"ש הרמזין ז"ל שהלמות לא
האמינו גם של חור כשדים שכול מו", וחשבו
עליו שכול מעשה כשפים עיי"ש, חלל הי' משחוקק
לקבל זרעתי אציו, לפי שהשג שישיג על ידי הלכה
השפעת עכ"ל, ואילו לא הי' נפק"מ מחיב מקור
יחי' נמשך אליו זרעתי ואלתחתו, והרבה הי' חפץ
יותר מחלק הכס"א כי הוא סערה דל"י, ולד
מדריגתו השפלה לא הי' ראוי שיקבל זרעתי חלקים
מחלק הקדושה, ולכן זרעתי יחזק אציו משמתי הארץ
יחי' מושך וגו', ולא אמר לו ויתן לך האלקים,
אלא יעקב אציו נחצר זרעתי חלקים, שכל השפעתו
יחי' מחלק חלקי ומשורש הקדושה, וזה שורש כל
זרמאות ויעקב שחבב לזחי חלקים חלקי חלקי
ממעל, ולא יראה כ"א זרמאות כחיים ממקור הקדושה
מכחי"ת, וי"ש ויתן לך האלקים ויתן לך אלהות
שכל זרמאות יחי' מקושרים בחו"כ ובחלקותיו יחי',
ועי"ד שדרש ז"ל מעל השמים זה מקרא משמתי
הארץ זה משכ וכו' ועוד הרבה דרשות במלות
התורה עיי"ש, וזה ילי"פ מאמ"כ וישעו עשו
את יעקב על הזרעתי אשר זרעתי אציו, ולכאורה
הולל על הזרעתי אשר לקח ממנו, דא היתה עיקר
קנאותו ושנאתו כמזרח, אמנם כאשר השיג עשו
שנצרך יעקב זמקרה משנה וחלמוד וכל זרמאותיו
מקושרים בחו"כ ובחלקותיו יחי', לא הי' מחקרה
עוד זרמאות, כי לא הי' חפץ זרעתי זו כלל, חלל
שנצטר על הזרעתי שזרעתי אציו, כי ידע צדולת
אציו ואין ספק שיתגדל יעקב וירוס כבודו על ידם,
זה יגרום אליו השפלה, כי כשזר קם זה גופל,
ועי"ז נצטר בעיקר על שזרעתי אציו, ולא על חלק
זרמאות כי לא הי' חפץ בהם.

מה שקנה עבד קנה רבו ומה תועלת לך בצרכה, חלל שלבאורע עענח ז' י"ש לה דחי, שכבר נגזר על זרעו של יעקב עבדות וגרות בצרית בין הצתרים שא"י ועבדות וענו אותו וגו', וא"כ עדיין יש מקום לצרכתו, כי לא זכר יעקב בכל מטעם כל מה שקנה עבד קנה רבו, אמנם כתב הח"ס זל"ה (צתורת משה פ' ואלה) עפ"י אמרם ז"ל דקדש חמץ ושחרור מפקיע מידי שעבוד, והקצ"ה הקד"ש את בני לעלמ ולכזו צמתן תורה, ככתוב קודש ישראל לד' ראשית תבואתו, וא"כ בהקדש מפקיע מידי שעבוד מלאים, ולכן ילאו ישראל לפני כלות זמן שעבודם ד' מאות שנה עיי"ש, וז"ש המדרש דא אח"ך צמרמח צחכמת תורתו, עפ"י חכמת החורש שתידין ישראל לקבל נפקע מהם השעבוד, ושז חין לעשו צרכות דכל מה שקנה עבד קנה רבו, אמנם עדיין הי' טענת עשו דשז ושעבדו ישראל בשאר גלות, והר"ה ממח שאוכלים המורו אחר מלך כ"ל, אבל האמת דסו"ס יבאלינו הקצ"ה גאולה נחית וגאולה עולם שאין אחרי' גלות עוד, ולרמז זה אוכלים מלך שהוא זכר לגאולה לבסוף וזכו האפיקומן, כדי שישאר טעם מלך צפון, ולא יתקיים ומשלח צגיוס רבים וזכו גביר לאח"ך וכל הצרכות נאמרו על לעתיד, כמ"ס הרמב"ן ז"ל צ"י צחקתי כי כל יעודי הצרכות צתורה יתקיימו בשלימותן רק לעתיד, ושז חין לעשו טענה על הצרכות כלל, ולרמז זאת הוי"ה יחק האפיקומן והר"ה לו, וז"ש ויקח צרכתך שמגיע אליו, גם צרכתך מטעם כל מה שקנה עבד קנה רבו, ועי"כ הוי"ה אפיקומן והר"ה לו הרמז של גאולה עולם הנרמז צי כ"ל.

ובדר"ך רמז מוסר נ"ש צדצו המדרש הכ"ל צא אח"ך צמרמח צחכמת תורתו, עפ"י רמז' הכ"ל ומוי שרי לבו ללדיקי לסגויי צרמאות, חין דכתיב (ש"צ כ"ב) עם דבר תחצר ועם עקש תחפל, ובעין יעקב הגירסא אמרה ל' ומוי שרי ללדיקי, ר"ל שרל חמוי שאלה ליעקב כן, והשיב לה דמוחר מכך קרר דעם עקש תחפל, אמנם בגמ' צ"ב (קכ"ג ע"א) לא גרסי אמרה ל', ולפי גירסא זו הוא קושית רמז' ומוחר דמאייחם מכך קרר דעם עקש תחפל, ומוחר ל"ב גירסא זו, דלמח הוצרכו חז"ל

הותר לו המרמח, ע"ז אמר צחכמת תורתו שנתקדשו איצרו ע"י עסק החורה, ועי"כ ידע לצחון צכס שחותר לו פעולה זו עפ"י החורה, והנה ע"י הצכורה שקנה מעשו, ניתוסף לו עוד קדושת הצכורה וזכה עי"ז לתוספת השנה צחכמת החורה כמ"ס צירושלמי מחוך שחסידים כס תורתן משתמרת ומתצרכת, ועי"כ נתחרט עשו עכשיו על מכירת הצכורה אף שמתחלה מכרו אליו צלאו ונדעתו, לפי ששעז אז שחועלת הצכורה רק לעול המות ולא אמר למח לי צכורה, אבל אחר שגודע לו שעי"ז זכר יעקב ליעול הצרכות צחכמת תורתו, נתחרט למפרע על המכירה ואמר ויעקבני זה פעמים את צכורתי לקח ועי"ז והנה עתה לקח את צרכתי, גם עפ"י מ"ס רש"י ז"ל צסם תחוממא למח חרד יחק, אמר שמח עון יש צי צצרכתי קטן לפני גדול ושניתו סדר היחס, התחיל עשו מלעק וכו' את צכורתי לקח, אמר עכשיו לצכור צרכתי גם צרוך יהי, נמלא עפ"י הצכורה תחיימו צידו הצרכות, ועי"כ התחרט עשו למפרע על הצכורה ואמר ויעקבני זה פעמים, דלדעתה דכתיב לא מכרתי.

ולפ"ש סיוס המאמר שצמרמח הכ"ל הוי"ה אפיקומן והר"ה לו, נקדים מה שפירשתי צדצו המדרש איכה, השציעני צמרורים זה ליל פסח, הרוני לענה זה לילי תשעה באב, דהנה המלך הוא זכר לחרות ע"ש שלל הספיק צצקס של אצותינו להחמין עד שנגלה עליהם ממ"ה הקצ"ה וגאלם, והמורו זכר לעצבות ע"ש שחרור המלאים את חיי אצותינו במלאים, ולפ"ז הי' ראווי להקדים אכילת המורו לפני אכילת מלך, אך הוא לרמז שגאולה מלאים לא היטה גאולה נחית, ויש עוד אחרי' חורבן וגלות הנרמז צמרור, והנה אמרו ז"ל צמם צרכות אכילת צכזית שציעה צכזית והיינו צי אצוס, וז"ש השציעני צמרורים צליל פסח, שחמור נאכל לשציעה דהיינו לכזית שני' אחר כזית מלך, ואמאי הוא כן, דלכאורה הי' ראווי להקדימו לכזית ראשון, אך צא לרמז דהרוני לענה צליל תשעה באב, שיש עוד מרירות אחר גאולה מלאים, וזהו גלותינו האחרון שבתחיל צלילי עי' צאב ד' יחס, והנה עשו עון ואמר הצרכה אחת הוא לך אצי צרכני גם אני, והשיב לו יחק אציו כן גביר שמתחיל לך גאולה

למשמרת, ועכ"פ מלוא ההרחקה בהם היו רק מדרבין, ולכאורה ראוי להבין מפני מה נשתנה ליווי זו מכלל כל מלוא התורה, שהרחקה בזה היו ג"כ מן התורה.

אמנם אפשר לחלק עובד, דשאר איסורין שבתורה אם עבר האדם ח"ו בזה מהם, ואח"כ משתדל לקיים מלוא מהמלות, לא נפסל המצו' מחמת העצירה שקדמה לו, כאמרס ז"ל אין עבירה מכבה מצו', וכ"א הוא ענין נפרד בפ"ע שמקבל שכר על המצו' ועושה ר"ל על מעשה העצירה, אולם צדדת השקר אינו כן, אלא שאם נחפס האדם ח"ו בזה, ה"ב מעורבת וקשורה בכל עובדא דלי', וגם המלות שעושה אינם חשובין ח"ו אם נאחו בזה מדת השקר, כמ"ש בספרי"ק מדרש פנחס מהר"ק ר' פנחס מקארין זל"ה, דכל עוד שיש באלה המידה של שקר לא יועיל תשובתו גם על שאר עצירות, דכיון שנתרגל במידה זו בודאי גם תשובתו אינה אמיתית עיי' שרי"ק, וע"כ מדת האמת הוא יסוד היסודות בקיום תורתו הקדושה, ותחתיו של הקד"ש אמת והתוכ"ק נקראת תורת אמת, וע"כ כתבה תוכ"ק בענין זה חיוב ההרחקה בפירוש, מה שלא מצינו

דוגמתו בשאר איסורין שבתורה, ועכ"פ כיון שההרחקה בזה מן התורה, ע"כ החיוב בזה לשקול בדעת תורה אמיתי באיזה אופן הותר לסגווי ברמאות עם הרמאי ובאיזה אופן אסור, ואף בענין שהותר לר"ד הכרעה בדעת תורה כמה השיעור, ושלא להעדיף על המידה ממה שיותר עפ"י התורה להכרחת הענין, ושלא להרגיל בה לזולתו, כי כל זה נכלל בחיוב מלות ההרחקה שזאת התורה, וכמ"ש הרמב"ם ז"ל בגמ' דכ"ב ה"ג דכתיב עם עקש תחפל, פ"י דשרי לכו ללדיקים למעבד עולדי דאפשר לכו לאזדכורי מרמאותא דרמאי, אבל לרומיכו במידי אחריני אסור עכ"ל, ובזה א"ש דברי המדרש עפ"י פשטות דא לחיד במרמא בחכמת תורה, דכיון שהכריע יעקב אבינו בדעת התורה האמיתית, עד כמה מותר לעשות עפ"י התורה, ובחכמת התורה ידע השיעור והאופן מה שיותר ומה שאסור ולפי"ז יוצא שער **הרחקה** שביאורו בגמ' עוד ראוי מקרא דדברי **הרחקה** עם עקש תחפל, ולא הספיק לחז"ל

להביא ראוי מהאי קרא דדברי קבלה, וברי מדברי תורה עדיפא, וראוי חזקת ממה דעבד יעקב אבינו עובדא בעשו ולכן דשרי ללדיקי לסגווי ברמאות עם רמאי ומצינו הכרעה דינים שלמדו חז"ל ממעשה אבות, ואפי' אמ"ש לכן תשב הבערה אחנו ימים וגו' למדו חז"ל דנותנין לצבולא י"ב חודש, דכיון שנתבה בתורה למדין ממנה (עיין בדברנו לעיל פ' חיי יצאור בזה) ומכ"ש להוכיח למילף ממנה דעבד עובדא בנפשי יעקב אבינו צהיר שצבאות, ומ"ע הוצרכו עוד ללמוד מדברי קבלה, ואפ"ל בפשטות דא"ל ללמוד מיעקב אבינו לקבוע הלכה ולהחיר לכל אדם לסגווי ברמאות עם הרמאי מכמה טעמים, דאפשר דיעקב אבינו הותר לו מטעם פיקוח נפש שדוחה הכל חוץ מג' עצירות שדינם ציבור ואל יעבור, והתם פיקוחי הוי ללבו ציקש לעקור את הכל, וגם בענין הצרכות והצרכות היתה חלוי קיומם של אומה הישראלית כידוע וא"ל ללמוד ממנה הותר לדורות, גם אפשר הותר לו עפ"י נבואתא בבורחת שעה, דביא ראוי לעבור על לוי התורה בבורחת שעה עפ"י נבואתו, ובעי"ז חידן האוכהכ"ק בענין ז' אחיות שהנבואה גילתה לו לעשות כן והותר לו עפ"י נבואתו עיי"ש.

ואפ"ל עוד בזה דהאמנם כמ"מ אנו למדין ממעשה אבות, לדמות למעשיהם הך' וליך בעקבותיהם, אולם בכך ענינה אין לדמות מילתא למילתא כלל, וא"ל לקבוע היתר בדרך כלל לסגווי ברמאות עם הרמאי, אלא בכל דבר וענין לר"ד הכרעה יחידה ובהכרעה אמיתית בדעת תורה אם הותר להשתמש במידה מגוה זו לאורך השעה, ואין ללמוד ענין מחזירו, כי הנה האכירו התוכ"ק מדבר שקר תרחק, ונלמנו בזה מן התורה לעשות הרחקות דכיוני גורים וסייגים שלא נצא להכשל צדדת השקר המגוה, דאזכר משמעות הרחקת ע"ד שאמרנו לך אמרין להיורא סחור סחור לכרמא לא תקרב, ואין אכרית התוכ"ק שלא לדבר שקר בלבד, אבל אמר תרחק שנלמנו על הרחק מן הכיעור והדומה לו, ובהם לא מצינו דביותי' בשאר איסורין שבתורה, שכלום רק עם האיסור הוא מן התורה, וחז"ל הם שגרו לעשות הרחקות וגורים וסייגים לקום התורה, ולמדו כן ממח"כ ושמרתם את משמרתיו ושמרתם

*

מדיאר מזה דנשמר אלעס מלכך את יחזק. בשביל
שלא יהי' ישמעאל נזכר שגאחו עליו, וראוי להבין
דכוונתו הי' ראוי לחשוש בעיקר על כך, ואדרבה
כאן תגדל שגאחו של עשו יותר, כיון שבאו הכרכות
לעקב בדרך רמי', וכמו שהי' באמת שעברתו שמורה
לנחש עבור הכרכות ועטר אינה לבדו ואמר ויעקבני
זה פעמים וגו', ואדרבה כאן סכנת האויב גדולה
יותר, כי אולי יעקב גם ישמעאל עם עשו וילחמו
בעקב, ובאמת כל מעשה אברהם הי' ברוח"ק,
ורצקת אמו האמה לעקב ברוח"ק שילך במקום
עשו לטוב הכרכות, כמ"ס בראשית על אברהם בנבואה,
ומה שנמנע אלעס מלכך את יחזק עשה כן
ברוח"ק, וראוי להבין לחלק ביניהם, ובכלל ראוי
להבין מדוע סיבך ד' ככה שיצאו הכרכות לעקב
בדרך רמי', ועי"ז תגדל שגאח עשו עליו וכוונת
לכרות להגלל ממנו, וכבר נאמרו הרבה פעמים ע"ז
בדרז"ל ובמפס"ת, שהי' הכרח שיטול יעקב את
הכרכות בדרך הסתר, ועוד לאלקי מילין וע' פנים
לתורה.

וְרַב־בָּאָר הענין נקדים בדרי הגמ' במס' סנהדרין
(ק"ז ע"א) ואמר רב יבואה אמר רב בן אבא
לעבוד ע"ז שגא' (ש"פ ט"ו) ויהי דוד בא עד הראש
אשר ישתחו' שם לאלהים, ואין ראש אלא ע"ז וכו',
ובהם לקראתו חושי הארכי קרוע כתנתו וחלמה
על ראשו, ח"ל לדוד יאמרו מלך שכמותך יעבוד ע"ז,
אמר לי' מלך שכמותי יברגנו בנז, מועד יעבוד ע"ז
ואל יתחלל שם שמים צפרהסיה עכ"ד הגמ', ובהם
בנאמר הוה התפללו כל שלטי גבורים בחרוה כי לא
יתכן לדמות שקדוש עליון משהי' ד' יעלה על לבדו
לעבוד ע"ז, וכמברש"א ז"ל בראשית פ"י בן ארץ
לעבוד ע"ז, ר"ל לילך ולכרות מפני בנז מארץ
ישראל לחו"ל, דכ"ל כעבוד ע"ז, כמ"ס דוד צהירות
צורה מפני שאלו, כי גרשוני היום מהסחפה בנחלת
ד' לאמר לך עבוד אלהים אחרים, עכ"ד המברש"א
ז"ל, אמנם וליד לפי פירושו מי"ט בטענה זו מלך
שכמותך יעבוד ע"ז, דממנ"פ אם הוי כעבוד ע"ז,
אסורה הוא לכל ואף להדיוט, ואם מותרת להדיוט
גם למלך, ונאסרה ולא מילין לחלק בע"ז בין הדיוט

בבית לבן, וגם כי לבן הי' רשע כמובן, ולא יוצא
ממנו. יעקב אצ"ו אלא בדרך נס, וככה הי' היכולת
בדוד ית' להבלי' גם מעשו במקומו ולא יעקב לבדו
אלל לבן, ולמעט בניהם עדיף, כי עכשיו יתוסף עליו
הסכנה מעשו ומלבן, גם כי אמהות הקי' נצילות
היו, ורצקת אמו האמה זאת ברוח"ק שעי' הכרחה
ישב חמת עשו ממנו, ולא יתכן שטענה ח"י בנצילותה.
גם לא יתכן לומר שנכתב בברש"א דבר שלא נתאמת
ולא נתקיים, וכו"ס מוצא בפסוקים שאתר חזירתו
מצית לבן יאל עשו לקראתו וד' מאות איש עמו
ועודו שנאמרו במצור צב"ה, אלא שהבלי' הקצ"ה
לעקב אצ"ו ולא יכול עשו להרע לו, ובמוב"ב היכולת
בדוד ית' להבלי' במקומו ולא יעקב לבדו, ואם
הי' תכלית הליכתו לבית לבן בשביל להמלי' לו שם
זיווגו האמהות הקי', הלא הרבה דרכים למקום,
והיכולת בדוד ית' להמשיך אליו זיווגו למקומו, וכמו
שאירע בזיווגו של יחזק שהמלי' לו הקצ"ה זיווגו
ע"י שליח, גם כי בפסוקים ובדברי רבקה נאמר עטם
אחר על בריחתו, בשביל שישב חמת עשו ממנו,
ואם לא נתקיים כן מה הי'ת תועלת בריחתו וא"צ.

ב) במדרש ילקוט (רמז קע"ז) אשר המתבצר
בארץ יתבצר באלקי אמן (ישעי ס"ה) להודיע
שכל הכרכות שצריך יחזק את יעקב, בנזו הקצ"ה
מלמעלה וכו', וכי מתאר שזכרו הקצ"ה, למח חזר
בזכרו יחזק, שגא' ויקרא יחזק אל יעקב ויצר אותו
וגו', אלא שראש יחזק שפתידין ציוו להגלות בין
אומה"ע, ח"ל בנז ואצ"כ ברכה של גלויות, שיחזור
ויקבץ וכו', וראוי להבין מה הי' צורך להוסיף לו
ברכה של גלויות, וכבר צריך אותו יחזק אצ"ו בעין
יפה ויכלל בצרכותו כל הטובות והכרכות, ומה גם
שזכרו הקצ"ה ומזכרתו ית' לא יצא מאומה ומה
צורך להוסיף עוד.

ג) דבר פלא איתא בחרגוס יוצ"ע פ' חיי עכ"פ
ויהי אחרי מות אברהם ויצר אלקים את יחזק
בנז, פי' ביוצ"ע ומן בגלל דלא הוה אברהם צ"ו
לברכה ית' ישמעאל, בגין כן לא צריך ית' יחזק,
דאין הי' מצדק ליחזק ולא מצדק לישמעאל, הי' נטור
לי' צביו, ובחר דמית אברהם צריך ד' ית' יחזק

והרגנו בנו מוטב ועבוד ע"ז ואל יתחלל ש"ש צפרהסיא, ויתבאר ענין התשובה עפ"י ש' הרשב"א ז"ל בתשו' (סי' י"ט) ששאלוהו על הא דאמרז"ל במס' ג"מ האי מאן דבית ל"י צמחא לחיל צמחא אחריתא, וכלל בת"ב (יורמ"י') כי לא לאדם דרכו לא לאדם הולך וסבין את עצמו, והשיב להם דפעמים שהחטא גורם למנוע ממנו הטוב ולירך הוא כפרה, ואחד מדרכי הכפרה הוא שינוי מקום, לפיכך אמרו ז"ל שצריך לגלות ממקומו וללכת למקום אחר, אולי החטא הוא שגרם וגלותו תכפר עליו עכ"ל, ומבואר כן בדרז"ל בכמה מקומות דגלות מכפרת עון ומועיל לבחתיק קטרוג מדי"ד.

והנה צאמת לא חטא דוד צבת שבע, כאומנם ז"ל (שבת נ"ו ע"ב) כל האומר דוד חטא אינו חלל עושה, דכל היוצא למלחמה צית דוד כותב גט כריתות לאשתו, וראו"ה היתב צה שבע לדוד משעת י"ב, חלל ששעפ"כ נחשב לו לפגם לפום מדריגת קדושתו הגדולה, דהקב"ה מדקדק עם לדיקו כחוט השערה ע"ד וסביו נשערה מאד, וקם עליו אבשלים בנו להרגו, והוכרח דוד הצע"ה לגלות ממקומו, כדי שחלל גלותו מכפר עליו לבחתיק קטרוג מדי"ד הקשה, ואף דהיוצא מא"י לחו"ל צומן שיש שם ממשלה קדושה הו"ל כעו"ט, חלל כ"כ מקצת הפוסקים דאין זה חלל ציוצא מדעתו וצולונו, משע"כ דוד שילא מחמת חונם, ובכל אופן צחר דוד צזה שאינו ע"ז גמור ורואו לדדו יעשה משיתחלל ש"ש צפרהסיא צפי כל ח"ו ויתבאר צזה הענין קצת.

ועד"ז אפ"ל לענינו שהוכרה יעקב אציוו ללחל לחו"ל וגלות ממקומו, כדי להשתוק ולהמתיק מעליו קטרוגו של עשו הרשע וכה דל"ה, ואף שגם אחר שחלל עול גליות, לא שצ צמת עשו ממנו ובחזירתו מצית לצן עולו צצמחתו עליו כאמרז"ל מ"מ נמתק קטרוגו מעליו ולא ח"ו יכול להרע לו, כאמרז"ל נכמרו רחמיו צצחותה שעה וגשקו צכל לצו, ולא מפני שהשתכח עשו לעוב, כי עצרתו שמועה ללחל כמבואר בפסוק, חלל שמן השמים מנעיבו להרע ליעקב, וקטרוגו נהפך עליו לרחמים לפי שעה,

והנ"ל צזה עפ"י שצחרתי צספרי ויואל משכ דמ"ש ז"ל כל דוד צחולל כאלו עובד ע"ז, אין זה חלל צומן צבית וישראל צרויין על אדמתם ויש להם ממשלה המתנהגת צחוקי התוס"ק ומאמיתים צהקצ"ה, וע"כ היוצא מא"י לחו"ל ומקבל על עצמו השתעבדות ממשלת עובדי ע"ז, הו"ל כאלו עובד ע"ז, וכן פרש"י צפי ואחזקן עכ"פ ועצרתם שם חלבים מעשה ידי חדם וגו', משחתם עובדים לעובדיהם כאלו חתם עובדים להם, וכן ציוצו התרגומים עיי"ש, הרי מבואר דמ"ש ככתוב ועצרתם שם חלבים מעשה ידי חדם וגו', הוא ע"ש משתעבדים לעובדיהם נחשב להם כח"י ע"ז, משע"כ לאחר חורבן צבית צבעור"ר אף צא"י משלו צב ידי אים היוצא מא"י לחו"ל לא ח"ו כאלו עו"ט, וכן כתב רש"י ז"ל צצירוש (שמואל א' כ"ו) עכ"פ כי גרשוני היום מהספתה צנחלת ד' לאחר לך עבוד חלבים אחרים, פרש"י כי גרשוני מארץ ישראל, לך עבוד חלבים אחרים, היוצא מא"י לחו"ל צומן צבית כאלו עובד ע"ז, ויונתן חרגוס חזול דוד צציו עממיה פלחי עטותה עכ"ל, (עיין צספרי ויואל משכ מאמר א' סי' ה').

ונקדים עוד מ"ד צצור"ק פ' ויקרא (קל"ח ע"א) אמר ר' אבה כתב מן היום אשר הולאתי את עמי את ישראל ממצרים, לא צחרתי צצור מכל שצעי ישראל ואצחר צדוד וגו' לצנות צית להיות שמי שם, האי קרא לאו ריש"י סיפ"ה ולא סיפ"ה ריש"י, דכתב לא צחרתי צצור ואצחר צדוד, מאי האי עם האי ואצחר צצורשלים מצע"י ל"י, חלל כד קוצ"ה חית רעותה קמ"י למצני קרתה, אסחכל צקדמיתתה צצכחול רישא דכ"ה עמא דקרתה וכו', בה"ד לא צחרתי צצור עד דאסחכללל צדוד למחוי רישא על ישראל וכו' עכ"ד הוצ"ה, מבואר צצצרי הוצ"ה דכלל חלוי צצמלות דוד ממשלה דקדושה, ואין הקב"ה צוצר צצורשלים להצרות שכינות שם ולמצני קרתה וציב"מ"ק חלל כד דוד ח"כו רישא דעמא עיי"ש, וצזה יבואר מ"ש חושי הארכי לדוד מלך צצמחות ועבוד ע"ז, ר"ל צומן שיש מלך במותק צצצח ישראל, ח"כ צציוצתך לחו"ל להשתעבד חחת ממשלה עובדי ע"ז, נחשב לך כעובד ע"ז, והשיב לו דוד מלך צצמחתי

ויקבץ, ר"ל שחשוב עול הגלות עד שיחזור ויקבץ הקב"ה בעלמו משם, והזכרות הראשונות יעבדון עמוס הוי גביר לאחרי וגו' ולתקן עליון על כל גויי הארץ יתקיימו כך רק לעתיד, אבל בזמן הגלות אדרבה חכמים עמך צפני עשו, ועי"ז תגלל מחרון אף וממח"ד הקשה, וזה שסיימו דבריהם במדרש בשם אבות וילך ובשבע לא יגע כך רע וגו' ולא חירא משוד כי יבוא, לשוד ולקפן שחשך וגו', כי ע"י שחקבל עול הגלויות תגלל ממח"ד ומכילי, ולא יגע כך רעתו של עשו.

ולדרבנן יתבאר הדקדוקים כנ"ל בענין הצרכות (לעיל קושית ג') מ"ד בחרגוס ויב"ע פ' חיי דבגין דלא הוב הכי צרכה לצרכה ית ישמעאל בגין כך לא צריך ית יתח, דאילו הי מצרך ליתח ולא לישמעאל, כי ישמעאל נוער שנאחז עליו, ולכאורח מדוע לא חשו לזה בצרכה יעקב, ואדרבה כאן תגלל שנאחז של עשו, שהיו הצרכות סובבים אליו וצאו ליעקב בדרך רמי, ומדוע סיבבו מן השמים שיבואו הצרכות ליעקב בדרך זה והרבה דרכים למקום, ועפ"י פשטות אפ"ל עפ"י מ"ד במדרש עב"פ יקרב ימי אצל אבי, אמר אקריב אצל של אבי קודם ואח"כ אברגו את יעקב אחי, שרצה להרגו את יתח באמצעות יד ישמעאל עי"ש, ומעשה חלגלי ה' יתח אבינו נוהן כל צרכותיו ליעקב צרואו ומדעתו, ה' שנאחז עליו מאוד להרגו ח"ו, ואכלו לא ה' שיד כך חקנה לגלות ממקומו לחי"ל שעי"ז יתח מעליו קטרוגו של עשו, כי ה' עולה חמימה ולא ה' רשאי לנאח לחי"ל, והגם שהיכולת בידו ית' להחילו מידי עשו בכל חופן ואופן, מ"מ למעט ציטא עדין, וחשו לזה כמו שהש אהשי מלצרך את יתח מה"ע גופי כדי שלא יחי' ישמעאל נוער איבתו על יתח, ונשמר אהשי מקטרוגו, כי לא ה' יתח אבינו יכול לגלות ממקומו לחי"ל להשתחך הקטרוג בסיבת הגלות, משא"כ ביעקב אבינו אף שבאו לידו הצרכות בדרך רמי עי"ז תגלל עליו שנאחז עשו, מ"מ ה' לו חקנה להגלל מקטרוגו בסיבת הגלות כנ"ל.

ואפ"ל עוד בתי' זה, מה שה' הכרח שיבואו הצרכות ליעקב בלא דעתו דיתח, כי הנה כל

ואולי זכה לזה בסיבת הגלות שסבל להיות נודד מבית אביו להתגורר בבית לן הרשע, וכל זה רחמ"ל רבקה אמנו ברוכ"ק, ומכ"ע לוחם עליו קום צרח לך אל לכן אחי וגו' וישבת עמו ימים אחדים עד אשר תשוב ממח אחיך וגו', ותקיימה בנאחזה בסיבת הגלות נמתק קטרוגו לפי ששם וכמזר רחמיו, ובדולי לא ה' לו כן מצד עשיו האכזרי, אלא שמן השמים הכריחוהו לכך וגיעלה בחירתו.

ויתבאר זה כוונת המדרש הנ"ל (קושית ב') שראש יתח שעתידין בניו להגלות בין אומה"ע, א"ל בוא ואצרכך בצרכה של גלות שיחזור ויקבץ וכו', עפ"י ש"ס הרמב"ן ז"ל בר"פ לך דכל מה שארע לאבות, ה' לסיון ופועל דמיוני לדורות ישראל, ומבואר כן בר"פ פ' לך עי"ש, וכמ"כ לענינו דכמו שקיבל יעקב אבינו על עולו לסבול עול גלויות, והמתין ונתעבד בגלותו עד שהרשהו הקב"ה לנאח ולחזור לבית אביו, וכמ"ש צ"י וילא ויאמר ד' אל יעקב שוב אל ארץ אבותיך ולמולדתך ואחי עמך, ובסיבת הגלות נמתק מעליו קטרוגו של עשו כנ"ל, וכל זה סיון לבניו שעתידין להגלות בין אומה"ע, וע"י שקבלו עליהם לסבול עול הגלויות, ולא יבקשו עליהם לפרוק מהם עולה, עד שישלח ד' דברו ויגליאם מנמאסר הגלות, עי"ז יתח מעליהם מדי"ד ויגללו מכילי, במ"ש האוכח"ק פ' בחקתי עב"פ ואף גם זאת צאריך אויביהם לא מאסחים ולא געלתי לכולתם, שזה יסובב רחמיו ית' ותכשש מדי"ד, בראות עם עליון בני מלכים שפלים ביד אויביהם וכו', והוא אומרו ואף גם זאת סיבה להבאחם צאריך אויביהם, שהצווחם צאריך אויביהם לא מאסחים וגו' לכולתם, עכד"ק, וכ"כ הרמב"ן ז"ל צ"י תצא צדוקים החוכמות כי ישיבתינו בגלות הוא ההבטחה שאמר לנו ואף גם זאת צאריך אויביהם לא מאסחים ולא געלתי לכולתם שיש"ד, וזה יתבאר דברי המדרש הנ"ל, דאף שכבר צרכו הקב"ה ואביו בכל מינו דמיעבד יעבדון עמוס וגו' הוי גביר לאחרי וקב"ה אמר ולתקן עליון על כל גויי הארץ, אבל לפי שראש שעתידין בניו להגלות בין אומה"ע, דגלות יעקב אבינו ה' סיון ופועל דמיוני לזה כנ"ל, ע"כ א"ל בוא ואצרכך בצרכה של גלות, שיחזור

לנפות ולחכות על ישועתו יח' שיצוא צעת שיעלה
 ראון העליון, ולקצות בלבינו שא"ל שיצוא ע"י פעולת
 צמר ודס ואין צדעת האדם להשיג קץ הפלאות,
 וכמ"ש ר' זירא לרצן דבור מעסקי צי לא תרחקו,
 ואולי לעטם זה היו הצרכות מוכרחין להיות בלא
 דעתו ידעתה, מפני שכל צרכות על לעמוד ונרמז
 בהם צחי' בגאולה, ומוכרח שיביו צביסח דעת
 צמר ודס וצלי שום פעולה אנושית, וע"כ נסתצ
 מן השמים שיבי' צדעתו של יתחק לבדך את עשו,
 חלל שבקצי' חזר וצברו לעקב כמחזור צמדרש
 ילקוט שכל הצרכות צביר יתחק, חזר הקצי' וצברו
 לעקב, וצרכות הקצי' כמע' נחמיו וחקיימו לעת
 בגאולה, חלל שבי' לורד צרכת יתחק חציו לעשות
 חתערותה דלחתה ולחמשוך ברוין חלקו, וכדרך
 שאמ"ל צמדר' פ' נשא (פ"ח) בשעת שאמר הקצי'
 לאהרן ולבניו כח הצרכות את בני ישראל וגו', אמרו
 ישראל לפני הקצי' רבש"ע לכהנים אחי אומר
 שיצרכו אותנו, אין אנו לריכס חלל לצרכתך ולחיותנו
 מתצרכים מפיד וכו', ח"ל הקצי' ח"ע"פ שאמרתי
 לכהנים שיביו מצרכין אחכם, עמכם אני עומד
 ומצרך אחכם וכו' ענה דודי ואמר לי אני אצרכם
 עכ"ד המדרש מוצא שבכמים הם הממשיכים את
 הצרכה צמאות הצויות, חלל הצויות צעמנו הוא
 המצרך את ישראל ומפיו אנו מתצרכים, וכמ"כ הי'
 צרכת יעקב שבי' מוכרח להם גם כח הצדיק יתחק
 חציו, שעל ידו נעשית חתערותה דלחתה, וברוסיק
 שם צפיו הצרכות לעקב, חלל שבי' בלא דעתו
 ובעליו ממונו מן השמים למי הוא ממשיך, וממשכו
 הצרכות לעקב ע"ד כוונת המצרך הצויות, ועיקר
 חלות הצרכה הוא ע"י הצויות, לבדו, וחייו עממח
 לפי שצרכות חלו נרמז בהם סוד גאולה העתידה,
 ע"כ הי' לורד שיבי' צביסח דעת צמר ודס, גם
 כי תפלתו של יתחק הי' כוונתו להכריח צענין בגאולה,
 וכו"ל בכלל שלא יצו צתחגוים יותר מדאי שגלעויו
 צענין בגאולה, ע"כ סיבצו מן השמים שיבי' צדעתו
 לבדך את עשו, וחלות הצרכה נעשה ע"י צרכת
 הצויות, לבד והצן, ויבי' שחכה לגאולה שלימה
 צמדרה, צתחמומות קין החורה וישראל, וצתחגולת
 כבוד שמו עליו ועל כל ישראל צצ"ח.

חלל הצרכות יעצדון עמים וגו' כיו גביר לחחך
 וכן כולם וחקיימו צמילוחם רק לעתיד צעת בגאולה
 הנלחית, וכמ"ש כרמזין ז"ל צביוורו לשכ"ש (ח'
 י"צ) נפרש ככתוב (צוברי ע') הכח מלך יצח' קך
 הוא מלך המשיח, עני ורובע על החמור רמז כי לא
 צקשם וצתחכם ירשו חקן ולא כסום ורבע, כי חס
 צרוין הכורה שפיל וישפיל כל האומות לפניכם,
 וככרתי רבע מחפריק וגו' שלא יערכו בלוי וזין
 כדעתו וגזרתה צדי' וצשמו יתחלבו נחום די'
 עישה"כ"ק צאריכות, וענין גאולה העתידה הוא
 צצחי' ליצח' לעומח לא גלח כמ"ש צצוכ"ק לבני
 גלותו לאצירי לא גלותו, וח"ל שחכ' ע"י פעולה
 אנושית כ"ל ע"י הצויות צעמנו כמ"ש ז"ל צמדרש
 ופדויו די' יצובון, ופדויו משח ואכרן לא נאמר חלל
 ופדויו די' שלע"ל הצויות צעמנו יגאלם ולא ע"י
 שלותו צמר ודס, ורש"י ז"ל כתב צתחצות (דק ק"י)
 דלצרכות צתחגוים יותר מדאי צענין בגאולה, כיו
 בכלל העצרה על השצעות שהשציע הקצי' את
 ישראל שלא יחקו את הקץ עיי"ש וצספרי ויחל
 משח (מאמר ח' סו' כ"ט) צצרתי צצברי רש"י ז"ל
 מכו בגבול של חתחגוים יותר מדאי, עפ"ד הגמ'
 צ"מ (דק פ"ח) צתפלת ר' חייא וצציו עיי"ש,
 שכלדיקים אשר להם הכח להכריח צתפלתם, למחר
 את בגאולה, וכו' בכלל חתחגוים יותר מדאי וכלל
 השצועה שלא יחקו את הקץ, וכמ"ש המהרש"ח ז"ל
 שם דע"כ אחי חלי' ואידמי כדוצה דנורא וערדינהו,
 לומר שלא אחי עדיין זמן המשיח עיי"ש.

ובארתי צכוות אמרם ז"ל סוכדרין (דק ל"ז)
 אין בן דוד בא עד שיתחלש מן בגאולה וכו',
 כי בא דר' זירא כי הוב משכה רצן דמעסקי צי,
 (פרש"י לידע מתי יבוא) אמר להו צמעותה צעניח
 מיינויט לא תרחקו, דחיה ג' צאין צביסח דעתה,
 חלו בן משיח וכו', ולכאורה הי"ח מעיקרי האמונה
 להאמין צביחת המשיח, ואנו מחכין עליה בכל יום
 ויום שיצוא, וצרכות אמונה זו יהיו ישראל נגאלים,
 ואיך יוצן אמרם ז"ל דאין בן דוד בא חלל צביסח
 דעתה, אמנם הכוונה צה שלא להיות ממחצני
 קינן ושלא לגייר צדעתו איך שיבי' ומחי יבי' רק

KolSatmar.com

١٢

ישראל ויהודה
בשנת ה'תקנ"ח
לפני ה'תקמ"א
ה'תקמ"א

[illegible][illegible][illegible]

והנה כי כל דבר
הוא שיהיה
בדיוק לשון
השם

לזכרון בהיכל ה'

נשמת רבינו הקדוש, גאון עוזנו מחמד עינינו, נזר תפארתנו

מה יואל בן חנניה יום טוב זצוקלה"ה

עלה בסערה השמימה כ"ו מנחם אב תשל"ט לפ"ק

לדאבון כל לב ישראל

ויה"ר שזכות לימוד חידושי תורתו, יהי לעילוי נשמתו, וע"י עיון בין בתרי אמרותיו, רמזיו וחידותיו, יהיו דובבות שפתותיו, וימליץ טוב בעדינו, שיתרומם קרנינו, לעלות אל הר קדשינו, בביאת משיח צדקנו במהרה בימינו.

ציון לנפש חי'

לעילוי נשמת בנותיו הרבנית הצדיקת מרת חי' רחל ע"ה נפטרה י"ד חשון,

הבתולה מרת אסתר ע"ה, נפטרה י"א אלול

הרבנית הצדיקת מרת רחל ע"ה נפטרה ר"ח ניסן

אמם הרבנית הצדיקת מרת חוה ע"ה בת הגה"ק מו"ה אברהם חיים זצ"ל

נפטרה ה' שבט

ה.נ.צ.ב. KoiSatmar.com

למזכרת נצח לטובה ולברכה

הרבנית הצדיקת המפורסמת בפעולותיה ומעשיה הטובים מעשי צדקה וחסד,

בת קדושים וגדולי ארץ

מרת אלטא פיגא טייטלבוים תחי'

אלמנת רבינו הקדוש זי"ע

שהיתה עזרתו בקודש, ועל בריאת גופו תמיד השגיחה, בעינא פקיא, ועזרה במדה גדושה, להרחבת גבולי הקדושה, ועמדה לימינו במסירת נפש ממש לעשות רצון צדיק בלב תמים, זה כל הימים

הרופא לשבורי לב ירפא את שברי, וזכות בעלה רבינו הקדוש זצ"ל

יעמוד לה להנחם במהרה בנחמת ציון וירושלים

נדבת

מוה"ר ר' שמואל בראך נ"י

לעילוי נשמת אבותיו

הרה"ח מוה"ר נפתלי ב"ר שמואל הי"ד

גיטל חי' בת ר' יהושע הי"ד

וצאצאיהם אברהם צבי, חיים יודא הי"ד, יחזקאל שרגא הי"ד,

זאב הי"ד, יטל הי"ד

ולעילוי נשמת חמיו

הרה"ח מוה"ר יהושע צבי ב"ר חיים

חמותו שרה בת ר' יהושע

וצאצאיהם אברהם, חי' אסתר, יכט, רייזל מלכה,

רבקה, יוכבד, מרדכי, זאב

שנהרגו עקידה"ש הי"ד

ולע"נ זוגתו

יטל בת ר' יהושע צבי ע"ה

נדבת ר' יוסף ארי' צבי מארקאוויטש נ"י
לע"נ הילדה שיינרל לאה ע"ה
נ"פ ב' אדר תשמ"ז

לע"נ ר' אליעזר ב"ר מנחם
וואלדמאן ע"ה
תלמיד רביה"ק זלל"ה
נפ' א' דר"ח אייר תשל"ח

לעילוי נשמת
רפאל אליהו בן חי
שם אמו חנה
נפ' ו' אדר א' תשמ"ו

*
KolSatmar.com

נדבת

הרב דוב בעריש הכהן רפאפורט נ"י

לע"נ אביו הרב ר' יצחק מאיר

ב"ר יוסף חיים הכהן ז"ל

אב"ד פראג יצ"ו

נפ' י"ט טבת תשמ"ב

ולע"נ זוגתו הרבנית

ליבא רייצא בת הרב ר' אשר ז"ל

נפ' כ' אדר תשמ"ז

 KolSatmar.com

נדבת ר' אהרן יוסף לאנדא נ"י

לע"נ זוגתו

חנה לאה בת ר' צבי ע"ה

נפ' בשם טוב ה' אדר תשמ"ה

נדבת ר' יושע בירך ווינער נ"י

לע"נ אביו הרה"ח

מו"ה ר' יוסף צבי בן ר' משה יודא ע"ה

נפ' ז"ך ניסן תשי"ד

KolSatmar.com

יזכרו לשוב ולברכה

האחים המפוארים הנגידים הנכבדים המפורסמים

מו"ה חנני' יו"ט ליפא נ"י

ומוה"ר אברהם זאב קויפמאן נ"י

שעזרו להוצאת הספר

לטובת נשמת הוריהם

הרה"ח מו"ה חיים ארי' בן מו"ה יוסף ליפמאן ע"ה

ראכעל בת זאב דוב ע"ה

דרעזיל בת חיים יוסף ע"ה

ולז"נ אחיהם שלמה זלמן צבי, יוסף רפאל ע"ה

ולז"נ הרה"ח מוה"ר זאב ב"ר משה פעפער ע"ה מהאלמין

וז' מרת מינדל דינה בת ר' יוסף הכהן רבינשטיין וכיו"ח הי"ד

תנצב"ה

KolSifmar.com

למזכרת נצח לטובה ולברכה

מוה"ר ישראל יהודא גאלדשטיין שו"ב נ"ו

לע"נ מוה"ר זאב ב"ר ישראל יהודה ז"ל (קליין)
נפ' י"ג אייר תשי"ב, מגעסטעלי, מקליינפעסט

לע"נ מוה"ר מרדכי ב"ר אהרן ז"ל (קאלוש)
זוגתו מרת אסתר בת ר' ישראל עהרנפעלד ע"ה
נפ' י' סיון תש"ד הי"ד, מקלייננווערדיין

לע"נ מוה"ר משה דוד ב"ר זאב ז"ל (גאלדשטיין)
זוגתו מרת ריזל בת ר' שמשון זעליג ע"ה
נפ' י"ב סיון תש"ד הי"ד, מניר טאהש

לע"נ מרת לאה פרידא ע"ה (גאלדשטיין)
בת מוה"ר יעקב שלמה שילדקרויט ז"ל
ובני: ח' רחל, אברהם, ישכר דוב,
נפ' י' תמוז הי"ד, מסאבאטסאלאש

